

de nederlander

LEDENKONTAKTBLAD CHU

Redactie: Postbus 8822 - 'sGravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

Vooruitzien 1976

door dr. R. J. H. Krusinga,
voorzitter CHU-fractie Tweede Kamer

waar vaak veel leed geleden wordt en waar voldoende gerichte maatregelen b.v. tot steun van de weduwnaar en de weduwe met jonge kinderen nog uitblijven.

LEIDRAAD

Aan het begin van 1976 willen we ook nog terugdenken aan de indrukwekkende Kersttoespraak, die koningin Juliana bij gelegenheid van Kerstmis 1975 heeft uitgesproken en die waard is in haar geheel gehoord, - met de prachtige omlijsting van het door prinses Christina gezongen lied - en gelezen en herlezen te worden. Enkele passages van dit woord van de koningin zou ik nog eens willen herhalen: „Niets-doen is verkwisting van mogelijkheden. Een mens is tot meer in staat, dan hij

soms zelf beseft. Daarmee kan hij of zij juist ook anderen te hulp komen. Er zijn zoveel hand en spandiensten te verrichten; ook al in ieders naaste omgeving. Wat zou er ook in onze omgeving al niet voor mensen, die dringend om hulp verlegen zijn, gedaan kunnen worden. Denk bijvoorbeeld eens aan de problemen van overbelaste jonge moeders, aan de eenzamen.

Al wat je geeft komt ooit en ergens bij je terug, op voorwaarde, dat je het niet daarom hebt gedaan. Het gehoor geven aan de uitdaging actief te zijn is niet in geld uit te drukken. Niemand is overbodig. Iedereen verdient liefde en het is de zin van ons leven, dat wij die ook aan elkaar geven. Dat is een opdracht voor iedereen”.

Laat ook dat ons in 1976 een leidraad zijn.
Krusinga.

(In een volgend nummer hoopt dr. Krusinga op het partijpolitieke perspectief in 1976 in te gaan. Redactie „de Nederlander”).

Het vooruitzien voor 1976 lijkt minder vreugdevol. Veel maatschappelijke ontwikkelingen, die we in 1974 en 1975 zagen lijken zich voort te zetten. Dat betekent dan voor 1976 weer meer onveiligheid voor de mensen in het eigen land. 's Avonds in de steden geen veiligheid op straat. Toegenomen misdadigheid, vooral bij de geweldsmisdrijven en bij de diefstallen. Hier tegen optreden zal in het beleid nog grotere voorrang moeten worden gegeven.

Want die toename van de onveiligheid, de toename van de misdadigheid moet worden teruggedrongen. Aan de oorzaken van de toename van de misdadigheid zal meer aandacht moeten worden gegeven. Daarop gerichte maatregelen zullen moeten worden genomen.

Maar het betekent ook verscherping van het politietoezicht, door uitbreiding van de politie en betere uitrusting van de politie. Het betekent ook aanpassing van de wetgeving. Bijvoorbeeld aanpassing van de straffen in het kader van de overtredingen van de vuurwapenwet. Die overtredingen worden veelal nog afgedaan met betrekkelijk lichte boetes. Dat kan nu niet meer. Meer controle en meer aandacht voor de vuurwapenwet en verhoging van de strafmaat in het kader van die wet is wel nodig.

GROTE AANDACHT

Het behoud of beter het her krijgen van een leefbare samenleving zal grote aandacht behoeven. Dat betekent natuurbehoud, het herstel van de leefbaarheid van de stad en het dorp en het betekent actief milieubeheer met tegengaan van de vervuiling lucht en water, maar ook tegengaan van de geestelijke vervuiling in onze samenleving, waarbij we mogen denken aan het toenemend geweld, maar ook aan de toegenomen onverschilligheid jegens el-kander.

DRIE SOCIALE NODEN

Dit jaar zal ook een aantal sociale noden grotere aandacht behoeven. Ik wil er drie noemen.

In de eerste plaats de toegenomen geldontwaarding, waar vooral de zelfstandige en de oudere, de bejaarde, die wat gespaard heeft, het slachtoffer van wordt. Jammer dat ondanks voortdurende aandring van de CHU het kabinet-Den Uyl weigert aan deze sociaal zwaar getroffen groep iets te doen.

In de tweede plaats de voortdurende stijging van de werkloosheid, die zo zettend veel leed in zoveel gezinnen brengt. En daarbij denken we nog aan twee groepen in het bijzonder de moeilijk herplaatsbare oudere werknemer en aan de schrikbarende stijging van de jeugdwerkloosheid. Aan de problemen van deze groepen mag niet te licht worden getild. Gerichte maatregelen ter bevordering van de werkgelegenheid zeker voor deze groepen zijn nodig.

In de derde plaats de gebroken gezinnen,

„Aangekondigde maatregelen komen te laat”

„Het is jammer, dat premier Den Uyl nu pas de ernst van de toestand wil toegeven. De aangekondigde maatregelen komen daardoor te laat”. Dit commentaar heeft de christelijk-historische fractievoorzitter, dr. R. J. H. Krusinga, gegeven op het door de VPRO vorige week vrijdag uitgezonden vraaggesprek met de minister-president. Het vraaggesprek is in de afgelopen week druk besproken en van veel commentaar voorzien. De commentaren betroffen met name de uitspraken over het afschaffen van de kinderbijslag en de kinderaftek bij de belastingheffing, en het niet meer fiscaal aftrekbaar stellen van de AOW-premie.

De letterlijke tekst van het commentaar van dr. Krusinga luidde:

1. Erg pijnlijk is, dat dit kabinet géén voortgang maakte met de wet gezondheidsvoorzieningen. Het vóóronwerp van wet lag reeds in 1971 bij de Kamer.
2. Voor een betere besteding van het geld in de gezondheidssector is die wet noodzakelijk. Waarom doet het kabinet-Den Uyl daaraan niets?
3. Juist door die wet dient een betere verhouding tussen huisarts, genees-

kunde en ziekenhuiszorg worden bereikt.

4. De CHU zal na het Kerstreces daarom op versnelde invoering van die wet aandringen. Die wet dient ook behoud van de persoonlijke zorg voor de zieke te garanderen.
5. De PvdA lijkt steeds meer met twee monden te spreken. In de Nieuwe Linie noemde Stan Poppe, kamerlid voor de PvdA het kabinet-Den Uyl een historische vergissing, wegens enige rem op staatsuitgaven en pre-

mieheffing Poppe zegt dat de PvdA dat niet wil.

Den Uyl lijkt het daarmee nu niet eens. Wie spreekt hier nu voor de PvdA: de aan de PvdA verbonden Keerpunt-ministers als bijvoorbeeld premier Den Uyl of leden van het fractiebestuur van de PvdA?

6. Het kabinet-Den Uyl dacht een paar maanden geleden nog aan een economische groei van 3,75 procent. Dat cijfer blijkt nu niet haalbaar. Maar de procentsgroei van de collectieve sector is daaruit afgeleid. Die moet nu dus ook worden herzien. Dit was de zoveelste foutieve taxatie van het kabinet.
7. De CHU wil nu weten op welke totaal-groei en op welke collectieve groei zich het kabinet gaat baseren. Dat blijft in de uitspraken van Den Uyl nu volstrekt vaag. De CHU zal daarover in de Kamer opheldering vragen.
8. Bovendien: waarom heeft de premier nu met name de kinderbijslag aan de orde gesteld? De huidige argumenten daarvoor zijn niet overtuigend.
9. Ernstige bezwaren bestaan bij de CHU tegen het zonder meer niet meer aftrekbaar stellen van de AOW-premie.
10. Jammer dat premier Den Uyl nu pas de ernst van de toestand wil toegeven. De aangekondigde maatregelen komen daardoor te laat.
11. De CHU heeft tegen eenzijdige behartiging van groepsbelangen steeds gewaarschuwd. Die groepsbelangen hebben premier Den Uyl juist teveel voor ogen gestaan. Mede daardoor zijn de huidige moeilijkheden ontstaan.
12. De huidige kabinetsgrondslag is voor de grote problemen van nu te zwak. Het zou premier Den Uyl sieren dat in te zien.

Aldus het commentaar van dr. Krusinga, voorzitter van de CHU-fractie in de Tweede Kamer, op recente uitspraken van minister-president Den Uyl.

H. L.

1 januari 1976 - de freule 75

„Op Nieuwjaarsdag werd freule Wttewaall van Stoetwegen 75 jaar. De Freule 75.

De CHU heeft haar op die dag erg veel gelukwensen doen toekomen. Zij heeft gedurende lange jaren heel veel voor land en volk en voor de CHU gedaan. Zij heeft in allerlei functies van hoog tot laag de Unie gediend.

Wij voegen bij onze gelukwensen nog erg veel dankwoorden voor wat ze voor de Unie heeft gedaan en nog doet. Want ondanks haar 75 jaren is ze nog steeds in de vrouwengroep van de CHU en als schrijfster in het weekblad van de CHU erg actief. Zij is het beste bewijs, dat je nog lang na je 65e actief in het maatschappelijk bestel kunt meedoen.

Freule, nog vele jaren, vooral vele jaren zo actief en zo midden in het maatschappelijk leven als tot op deze 75e verjaardag”.

Aldus dr. R. J. H. Krusinga de voorzitter van de CHU-fractie in de uitzending politieke partijen op zaterdag 3 januari j.l.

De fractievoorzitter heeft de freule direct na haar terugkomst van haar vakantiereis een boekwerk over het Oranjehuis, namens de fractie, aangeboden.

Jkv. mr. C. W. I. Wttewaall van Stoetwegen, oud-lid der 2e Kamer (CHU).

PARLEMENTARIA

Tweede en Eerste Kamer keurden Lomé-overeenkomst goed

(Van een medewerker)

Nog in het oude jaar, op de laatste dag voor hun kerstvakantie, hebben zowel de Tweede Kamer als de Eerste Kamer de Lomé-overeenkomst goedgekeurd. Dat is de overeenkomst tussen de Europese Gemeenschap (EG) en 46 ontwikkelingslanden uit Afrika, het Caraïbisch gebied en de Pacific (de ACP-landen).

Wat Nederland betrof kon derhalve deze overeenkomst, genoemd naar de Afrikaanse plaats waar zij gesloten werd, op 1 januari jongstleden in werking treden.

CDA

In de Tweede Kamer sprak namens het CDA de KVP-ers Aarts. 'De Europese Gemeenschap heeft met dit akkoord duidelijker dan voorheen een verantwoordelijkheid ten opzichte van de derde wereld genomen', zei hij. De totstandkoming van dit akkoord heeft verder volgens de CDA-woordvoerder 'een sterke stimulans gegeven voor het samengaan, de solidariteit en het zelfbewustzijn van de ACP-landen. Zij hebben op voet van gelijkheid kunnen en willen onderhandelen en door hun opstelling hebben zij bijgedragen aan een versterking van de derde wereld als totaal'.

'Er zitten wel schaduwkanten aan de overeenkomst, maar toch weer niet zodanige dat we zouden moeten betreuren dat hij tot stand gekomen is. Gezien de beperkte middelen moeten ook de EG-landen een concentratiebeleid voeren, dit akkoord heeft daarom geen mondiale reikwijdte. Maar daarom is het ook een tussenfase op weg naar een Europees ontwikkelingsbeleid, waaruit wereldsolidariteit spreekt'. Aarts toonde zich bezorgd voor bepaalde kwetsbare produktiesectoren in de lidstaten, die wel een ernstig onder druk zouden kunnen komen te staan. Hij doelde daarbij op de land- en tuinbouw.

VVD

De liberale woordvoerder De Koster deelde deze zorg met de CDA-spreker. Hij zei een verstoring van de sierteeltproductie niet uitgesloten te achten. Bij de verdere vormgeving van het akkoord moet volgens de VVD het bedrijfsleven meer worden betrokken. De resultaten daarvan tot nu toe noemde De Koster bevredigend en positief. In grote lijnen bleek de VVD het eens te zijn met wat de CDA-woordvoerder over de Lomé-conventie had opgemerkt. De Koster hoopte op een zo groot mogelijke uitbreiding van de overeenkomst en 'een zo liberaal mogelijke opstelling' ten opzichte van niet-geassocieerde landen.

SGP

Namens de SGP sprak Van Rossum zijn goedkeuring over de Lomé-conventie uit. Hij waarschuwde dat we ondanks dit verdrag oog moeten houden voor de noden van de niet-geassocieerde landen. Naast positieve geluiden met een lichte toon van bezorgdheid waren er kritischer opmerkingen te horen van de kant van de fracties van D'66, PSP en PvdA.

D'66

Van Mierlo kwalificeerde het akkoord uiteindelijk als een 'redelijk resultaat' ten opzichte van het Nederlandse standpunt, maar wees op de noodzaak van een mondiale verantwoordelijkheid. 'Iedere gulden die Jan krijgt gaat niet naar Piet, ook al heeft die het harder nodig'; 'we moeten zorgen dat de beperkte verantwoordelijkheid die uit het verdrag voortvloeit niet dominant blijft', aldus Van Mierlo.

'Het zou een ramp zijn als er een wig zou worden gedreven; als de ACP-landen zich zouden laten voorstaan op hun geprivilegieerde positie'. De D'66-woordvoerder was van mening dat de overeenkomst tussen de EG en de 46 ACP-landen 'onontkoombaar was, en vruchtbaar kan en moet worden'.

PSP

Van der Spek van de PSP stelde zich op als groot tegenstander van het akkoord. 'Het gaat duidelijk weer om de handelsbetrekkingen met 46 geassocieerde landen', zei hij, 'er is geen sprake van een stap in de richting van een mondiale samenwerking, zoals het Nederlandse beleid voorstaat. Van der Spek gaf toe dat er vergeleken bij vorige associatie-overeenkomsten wel enige verbetering is te bespeuren in de

Lomé-conventie. Uit angst voor het ontstaan van een Eurafrikaanse as - nu vrijwel geheel Afrika tot de geassocieerde landen behoort - en omdat de PSP het 'op den duur ongunstig voor de derde wereld' vindt, wees deze fractie de overeenkomst af.

PvdA

Felle kritiek kwam er van de zijde van de PvdA'er Van der Hek. Het EG-beleid noemde hij discriminerend. Na de uitbreiding tot 46 geassocieerde landen is het discriminerende karakter voor niet-gebonden landen niet verkleind, maar verscherpt, aldus Van der Hek.

De Nederlandse regering voert volgens de PvdA een tweeslachtig beleid. Het EG-beleid koppelen wij niet goed aan ons mondiale beleid. 'Wij hebben toegestaan dat het in de tijd werd uitgesmeerd: eerst Lomé en dan de rest. Een fout van tactische aard. De verwachtingen die men scheidt zullen wel eens naïef kunnen blijken te zijn'. Illusiepolitiek zelfs, voegde hij daar aan toe.

Vervolgens zorgde de PvdA-woordvoerder voor enige opschudding door in de Tweede Kamer het, in het Europese parlement weggewerkte amendement (van Laban van de PvdA) om méér geld voor ontwikkelingshulp, als voorbeeld te noemen waarom de bevoegdheden van het Europese parlement voor hem zo'n omstreden zaak begint te worden. 'Hiermee is een dam opgeworpen tegen het Nederlandse beleid en tegen de wens van de Tweede Kamer in', aldus Van der Hek.

De Koster (VVD) noemde Van der Hek's opmerkingen 'bijzonder kwalijk voor onze democratie'. De Koning (ARP) hield de Kamer voor dat het budgetrecht gewoon gebruikt was. Van der Hek bleek van mening dat zolang het Europese parlement niet rechtstreeks gekozen is, ook het extra budgetrecht weinig zin heeft, aangezien het parlement toch geen wetgevende bevoegdheid heeft.

REGERING

Staatssecretaris Brinkhorst van Buitenlandse Zaken herhaalde het Nederlandse

standpunt dat de overeenkomst van Lomé een 'tussenstation is tussen het verleden en verdere ontwikkeling inzake mondiale hulp'. Hij viel Van der Hek aan op diens betoog waarvan het hem speet dat het zo kritisch was. 'De regering heeft de conventie genuanceerd tegemoetgetreden', aldus Brinkhorst. 'Er is geen reden om ons op de borst te kloppen, maar ook niet om ons te schamen'.

De bezorgdheid die VVD en CDA hadden geuit over eventuele teleurstellende resultaten voor de Nederlandse landbouw zei de staatssecretaris niet te delen. Ook bleek hij niet van plan om aan het verzoek van het Landbouwschap te voldoen, dat vroeg om financiële compensatie in geval van schade. Juist de uitbreiding van het Akkoord met landen uit het Caraïbisch gebied en de Pacific, toonde volgens staatssecretaris Brinkhorst voldoende aan dat er geen enkele indicatie is voor een Eurafrikaanse as die geen rekening houdt met andere landen, zoals de PSP'er Van der Spek had gesuggereerd.

Het verwijt van zijn partijgenoot Van Mierlo over de dwangpositie waarin het parlement zich voelde geplaatst, achtte hij in dit geval niet juist. 'The proof of the pudding is in the eating, de overeenkomst is een instrument en 't zal van de druk binnen en buiten de EG afhangen of het een juist instrument zal zijn. De mogelijkheden zijn er om er de eindfase, mondiale samenwerking mee te bereiken'.

PRONK

Minister Pronk van ontwikkelingssamenwerking noemde de totstandkoming van de ACP-EG overeenkomst 'toch een positief teken dat afzonderlijke landen of groepsgewijs toch een stap in een andere, goede richting willen doen'.

De internationale ontwikkelingssamenwerking is de laatste 2 jaar eigenlijk alleen maar bergafwaarts gegaan, zowel mondiaal als via afzonderlijke landen', zei de bewindsman, 'het hangt af van de wijze

waarop aan die stap in de goede richting inhoud wordt gegeven of andere ontwikkelingen erdoor worden belemmerd.

Ons beleid, dat van Brinkhorst en mijzelf en van de Nederlandse regering, is erop gericht die stap zodanig te beïnvloeden dat ook achteraf niet zal blijken dat de overeenkomst een belemmering is geweest voor verdere ontwikkeling'.

Dat er niet goed gekoppeld zou zijn tussen de EG en ACP-beleid enerzijds en het mondiale EG-beleid anderszijds, zoals Van der Hek had aangevoerd, betekende volgens minister Pronk kritiek op het regeringsbeleid. 'Politiek echter was het onmogelijk die koppeling tot stand te brengen'. Na middernacht bleek uit de stemming in de Tweede Kamer dat ondanks de felle kritiek van de kant van de PvdA, deze partij zich bij de voorstanders van goedkeuring schaarde.

'Als wij tegen zouden stemmen', aldus Van der Hek, 'zouden wij willen dat de gehele Kamer zou tegenstemmen'. 'Als Nederland het verwerpt, wat is dan de situatie? De ACP-landen zullen dan zelfs niet hebben wat zij nu al voor een gedeelte gebruiken. Nederland zal de schuldvraag in de schoot geworpen worden. In het Europese gezelschap is onze positie niet versterkt. Dat is een voldongen feit waaraan wij weinig kunnen veranderen. Inhoudelijk, met het oog op datgene wat naar onze mening nodig is, vinden wij dit eigenlijk geen goede zaak. Als Nederland deze overeenkomst afwijst, treden echter effecten op die wij niet wensen.

Om die reden, alles afwegende, zullen wij onze steun eraan geven. Het is echter node gebeurd'.

De CPN, evenals de PSP tegenstemmende fractie in de Tweede Kamer, motiveerde dat als volgt: wij wensen niet mee te werken omdat het verdrag 'een facet is van een zogenaamd ontwikkelingsbeleid, een lapmiddel tegen een voorgaande versplintering binnen de EG, dat als reclamemateriaal moet dienen voor de EG-politiek.

Motie-Tolman aangenomen

Tijdens het laatste debat voor het Kerstces - over de landbouwvergroting - heeft de Tweede Kamer een motie van de CHU-woordvoerder T. Tolman aangenomen, ondanks reserves van minister Van der Stee.

In deze motie wordt de bewindsman gevraagd zodanige verschuivingen in zijn vergroting aan te brengen dat een reële lastenverlichting tot stand komt voor de sectoren veehouderij; en tuinbouw.

Tolman stelde in zijn rede dat het prijsbeleid in de landbouw onvoldoende funktioneert. De Rijksgroepregeling Zelfstandigen biedt onvoldoende soulaas. Spreker achtte het daarom noodzakelijk extra maatregelen te nemen. Staand voor de keuze tussen extra middelen voor de landbouw en interne verschuivingen in de begroting koos spreker voor de laatste methode.

De begroting is zeer serieus opgezet maar op een aantal punten zijn wijzigingen mogelijk. Als voorbeeld noemde hij de sterke uitbreiding van enkele punten voor wetenschappelijk onderzoek. Hij vroeg een toelichting van de bewindsman op de forse uitbreiding van deze bedragen. Zijns inziens moest meer prioriteit gegeven worden aan lastenverlichting. In overleg met het bedrijfsleven kan gewerkt worden aan de meest gewenste bestemming.

AANSPREEKBAAR

De landbouwpolitiek zal aldus Tolman duidelijk aanspreekbaar moeten zijn. Verheugd was hij over de verleende inkomens-toeslagen ten bedrage van in totaal 115 miljoen. Dit blijft echter een noodverband. De brief van de minister van 7 november j.l. over de inkomenssituatie in de land- en tuinbouw vond de CHU-woordvoerder teleurstellend. De minister komt tot de conclusie dat directe inkomenshulp zoals vorig jaar niet nodig is. Maar thans is duidelijk dat het prijsbeleid onvoldoende funktioneert. De inhoud van deze nota moet daarom naar zijn mening in heroverweging genomen worden.

Bezorgd toonde Tolman zich over de ontwikkeling van de ruilverkaveling. Verwacht wordt dat dit jaar slechts 11000 ha gesteund zal worden. Dit leek spreker een absoluut dieptepunt. Hij vroeg de minister of de doelstelling van 160.000 ha in vier jaar wel gehaald zal worden.

Hij vroeg tevens de particuliere cultuurtechnische werken, die geweldig bij de bevolking zijn aangeslagen, opnieuw open te stellen.

H. van Spanning

KAMERLEDEN VRAGEN, BEWINDSLIEDEN ANTWOORDEN

Op een vlak voor de kerstdagen van vorig jaar gehouden vergadering van de landelijke kerngroep van de PPR - te vergelijken met een partijraad van andere partijen - deed de PPR-minister Trip (wetenschapsbeleid) enkele uitspraken over het komend wetsontwerp inzake de ondernemingsraden. Deze opmerkingen waren voor de christelijk-historische Tweede-Kamerleden dr. R. J. H. Kruisinga en drs. D. F. van der Mei aanleiding schriftelijke vragen te stellen aan premier Den Uyl en minister Boersma van sociale zaken.

De vragenstellers wilden in de eerste plaats weten of de beide bewindslieden op de hoogte waren van de mededelingen van hun collega Trip. Voorts vroegen zij of drs. Den Uyl en drs. Boersma de visies van minister Trip delen, onder meer wat betreft de positie van de commissaris in de onderneming.

Ook vroegen de beide kamerleden of de twee bewindslieden de mededeling van minister Trip verantwoord achten, dat het wetsontwerp voor het einde van de komende februari maand wordt ingediend bij de Tweede Kamer.

GELUIDSHINDER

De Tweede-Kamerleden drs. G. van Leijenhorst en drs. A. D. W. Tilanus (bei-

den CHU) hebben de ministers mevrouw Vorrink van milieuhygiëne, Westerterp van verkeer en waterstaat en Van Agt van justitie schriftelijk gevraagd of het mogelijk is om, in afwachting van de totstandkoming van de wet op de geluidshinder, reeds thans maatregelen te laten nemen dat het verkeer stiller wordt. 'De lawaai-belasting veroorzaakt door bromfietsen, motorfietsen en auto's moet zoveel als mogelijk is teruggedrongen worden, en wel bij de bron', aldus de kamerleden. Zij wilden voorts weten hoe opgetreden wordt als blijkt dat een bromfiets, een motor of een auto een niet geheel gasdichte uitlaat heeft of een uitlaat, welke niet behoorlijk geluiddempend is.

VERBAND

Aan minister mevrouw Vorrink van volksgezondheid en milieuhygiëne hebben de Tweede-Kamerleden drs. A. D. W. Tilanus en drs. G. van Leijenhorst (beiden CHU) schriftelijk gevraagd zich nu eindelijk eens duidelijk uit te spreken over het verband tussen de hardheid van drinkwater en het voorkomen van hart- en vaatziekten. Tot dusverre zijn volgens de kamerleden de uitspraken van de bewindsvrouw niet verantwoord geweest.

H. L.

Kerk moet oppassen, dat Evangelie niet verpolitiseerd wordt

door ds. S. Kooistra

„De kerk in de sociaal-politieke spanningen”, dat is de titel van een rapport van de Raad voor de zaken van Kerk en Theologie van de Nederlandse Hervormde Kerk. Het rapport is, als boek, uitgegeven op verzoek van de hervormde synode, nadat de synode het in de juni-vergadering van het jaar 1975 had behandeld.

Men kan niet zeggen, dat de synode zich achter dit rapport heeft gesteld. De synode heeft het goed gevonden en zelfs verzocht, dat het uitgegeven werd. Maar de verantwoordelijkheid ligt voor de Raad voor de zaken van Kerk en Theologie. Het woord vooraf is dan ook niet van het moderamen der synode maar van het moderamen van deze Raad. Men leze dit rapport dus niet met hetzelfde gezag der Kerk als een Herderlijk Schrijven van de synode zelf, zoals bijvoorbeeld destijds Het herderlijk Schrijven van 1955 „Christen zijn in de Nederlandse samenleving”.

Uit het woord vooraf blijkt, dat dit geschrift beleidsbepalend is bedoeld. Men heeft niet bepaalde inhoudelijke uitspraken willen doen als Kerk op sociaal-politiek gebied. In deze wordt verwezen naar een nog komende nota van de Raad voor Overheid en Samenleving van de Nederlandse Hervormde Kerk. Daardoor misschien blijft dit stuk wat op de vlakte. Op mij persoonlijk althans heeft dit rapport de indruk gemaakt van veel in- en uitpraten, zonder dat er nu principieel zulke belangrijke dingen worden gezegd. Je kunt niet zeggen, dat dit rapport een bepaalde politieke keuze van ons vraagt. Duidelijk heeft men de eenheid der Kerk willen bewaren bij de huidige sociaal-politieke spanningen. Dit valt op zichzelf te waarderen. De Kerk mag niet onnodig verdeeld worden om politieke verschillen. Een verschillende politieke keuze hebben wij binnen de Kerk van elkaar te aanvaarden.

KERNVRAAG

Een kernvraag wordt gesteld op pag. 12: „Het sociaal-ethische wordt minder beleefd als een secundair uitloeijsel van het dogmatisch belijden, wordt meer gezien als een eigen vorm van belijden en vaak ook min of meer als het eigenlijke belijden”. Als bepaalde politieke opvattingen alzo tot inhoud van het Evangelie worden, dan kan juist de eenheid der Gemeente bedreigd worden, als niet de gehele Gemeente het Evangelie alzo als een politieke boodschap verstaat. Daarom vraag ik me af: Is het sociaal-politieke toch niet meer uitloeijsel dan inhoud van belijden?

Met de stelling van het derde hoofdstuk over de Bijbelse verkondiging kan ik accoord gaan: „De bijbelse verkondiging wijst in elk geval op onze roeping om onze naasten lief te hebben, om te streven naar een samenleving die rechtvaardig is gestructureerd en om de schepping tegen aanranding te beschermen”. Verderop wordt de gerechtigheid gezien als de vertaling van het liefdegebed. Zo wil men luisteren naar de Bijbel. Dit betekent niet, dat wij alle oudtestamentische geboden zonder meer kunnen overbrengen op onze tijd. Bijv. het gebod der vruchtbaarheid uit Genesis 1 is wel begrijpelijk, toen de aarde nog bewoond moest gaan worden, maar is nu achterhaald in een tijd van overbevolking. (pag. 40). Verderop wordt op pag. 48 gezegd, dat beperking van de procreatie noodzakelijk is in verband met de problemen van grondstoffen en milieu. Ook de oudtestamentische voorschriften inzake de slavernij en positie van de vrouw gelden niet meer voor onze tijd.

De norm voor het sociaal-ethisch streven der Gemeente moet zijn het Koninkrijk Gods. Wel wordt opgemerkt, dat wij het Rijk Gods hier niet kunnen verwerkelijken op aarde. Hoogstens worden tekenen opgericht, die heenwijzen naar het Rijk. Deze uitdrukking lijkt me juist dan het woord „voorbereiden” van het Rijk, wat op pag. 43 gebruik wordt.

EERLIJKE VERDELING

Op pag. 46 wordt gezegd: „Liefde drijft tot zorg voor structuren, die op rechtvaardigheid zijn afgestemd”. In verband daarmee wordt gepleit voor eerlijke verdeling van consumptiemogelijkheid, vrijheid en verantwoordelijkheid. Vandaar het pleidooi voor de democratie, zowel politiek als maatschappelijk. Gepleit wordt voor een eerlijke inkomensverdeling en voor een politieke keuze ten behoeve van ontrechten, armen en verdrukten. Afgewezen wordt het handhaven van bestaande maatschappij-structuren met beroep op zgn. scheppings-ordinanties, waarmee zelfs het racisme in Zuid-Afrika verdedigd wordt. Voor de inhoud van Gods gebod dient de christen te luisteren niet naar de taal der schepping maar naar de taal van het Evangelie.

Tot zo ver kan ik het rapport wel bijvallen. Ernstige bezwaren heb ik tegen wat over theocratie gezegd wordt op pag. 62/3. De oudtestamentische theocratie wordt zonder meer afgewezen. De overheid mag de burgers niet dwingen tot gehoorzaamheid aan Gods geboden. Inderdaad, geloof laat zich niet afdwingen. Maar heeft de Overheid niet te maken met Gods wil inzake de huwelijkswetgeving, zoals op pag. 63 gesuggereerd wordt?

Ook al kan men het er mee eens zijn, dat de Overheid niet met geweld de gehuwden tot liefde en trouw kan dwingen, dan meen ik toch, dat de Overheid zoveel mogelijk met de norm van Gods Gebod moet rekening houden in haar huwelijkswetgeving. Nog erger vind ik, dat op pag. 63/64 praktisch voor de leer der volkssouvereiniteit wordt gekozen, als gezegd wordt: „Dat de regering door het volk wordt gekozen en uiteindelijk de wil van het volk heeft uit te voeren, strijdt niet met het geloof, dat die overheid dienaar van God is”. Moet de Overheid ook de wil van het volk uitvoeren, als die wil in flagrante strijd is met Gods wil? Wat is nog de zin van het Getuigenis van de Kerk tegenover Overheid en volk, als wij het theocratisch Getuigenis van de Schrift niet meer aanvaarden? Komen wij dan niet terecht bij de leer van de neutrale staat, een staat, die zich niets hoeft aan te trekken van Gods beloften en geboden? Juister is weer in het rapport de opmerking op pag. 70 over de kritiek, die van het verwachte Rijk Gods uitgaat op onze aardse maatschappij. Ook worden er enige behartenswaardige opmerkingen gemaakt over het kiezen voor christelijke organisaties. Men acht dit op pastorale gronden te verdedigen, vooral als het gaat om persoonlijke hulpverlening. Wel hangt het telkens van de situatie af, bijv. wanneer verkeerde invloed dreigt van een niet-christelijke wereldbeschouwing op politiek terrein (rasenwaan of klassenhaat!). Anderzijds wordt ook begrip gevraagd voor de keuze voor algemene organisaties, als het gaat om de solidariteit met anderen.

BELANGRIJK

Belangrijk is ook wat in hoofdstuk zes over de predikant op de kansel wordt gezegd. Hij dient de Gemeente op te wekken tot ethische sociaal-politieke verantwoordelijkheid. Concrete discutabele uitwerkingen horen echter niet op de kansel thuis maar dienen in samenkomsten der gemeente besproken te worden. De predikant mag niet zijn privémeningen over de politiek brengen op de kansel. Dan zou hij misbruik maken van zijn ambtelijk gezag. Wel wordt het recht en zelfs de roeping der synode erkend om zich uit te spreken over „atoompacifisme” (bedoeld wordt atoompacifisme) en over het gehele vraagstuk van de wapening, inclusief de NATO. Men meent dat de Kerk na de Bevrijding eerder te veel gezwegen dan te veel gesproken heeft. Persoonlijk meen ik, dat het politieke spreken der Kerk aan de

valuatie lijdt, doordat de Kerk wel eens te veel zich met alles bemoeien wil. Norm blijft wat zelf in dit zesde hoofdstuk over het spreken der Kerk wordt gezegd, dat de Kerk spreken moet, als zij werkelijk spreekt namens God. Mijns inziens kan dit echt niet van alle uitspraken van de Hervormde synode in de jaren na de bevrijding gezegd worden. Ik geloof, dat de Kerk pas waarlijk spreekt namens God, als aan haar spreken het risico van het lijden verbonden is, zoals in de oorlogstijd. Op pag. 99 van het rapport wordt dan ook terecht gezegd: „Als er in een volk een politieke dictatuur heerst, kan het spreken van de kerk des te noodzakelijker zijn, maar ook des te gevaarlijker”.

Van de kerkeraden wordt gevraagd om o.a. mee te doen aan de z.g. vredesweek en aan het antiracisme-fonds van de Wereldraad van Kerken. Bezwaren tegen beide acties worden niet genoemd. Van het gemeentelid wordt gevraagd, dat hij politiek zal stemmen als christen. Direct wordt hieraan de zin toegevoegd: „Dat wil vanzelfsprekend niet zeggen, dat hij dus op een christelijke politieke partij moet stemmen, wel dat hij als christen vanuit een evangelische motivatie zal stemmen”. (pag. 107).

RAAD

Mijn vermoeden is, dat de spanningen over de politieke keuze in de gemeenten zullen blijven. Dit rapport zal ons daar niet helemaal uit kunnen helpen. Het moeilijke is, dat een verschillende keuze vaak geschiedt met beroep op hetzelfde Evangelie. De lezing van het rapport raad ik echter wel aan om ingeleid te worden in deze problematiek. Ook ben ik het met het rapport eens, dat de Kerk een „politieke” roeping heeft, wanneer zij werkelijk van Godswege over de samenlevingsvragen moet spreken. Tegelijk zal de Kerk moeten oppassen, dat het Evangelie niet verpolitiseerd wordt in deze tijd. Daarom kan ik van harte de zin in het laatste hoofdstuk onderschrijven: „Niemand van ons ontkent, dat de gemeente een sociaal-politieke verantwoordelijkheid heeft, en niemand ontkent, dat haar verantwoordelijkheid daarin niet opgaat”. (pag. 110).

Tenslotte een kleine opmerking: Er zijn een paar drukfouten blijven zitten, bijv. op pag. 53 „bezettingen” in plaats van „bezittingen”. Ook wordt gesproken over de Kerk als institutie. Beter is dan te spreken over de Kerk als instituut.

Menaldum S. Kooistra,
hervormd predikant

„De kerk in de sociaal-politieke spanningen”, uitgave Boekencentrum te Den Haag, 120 pagina's, prijs f 10,-.

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:
dr. K. de Vries, voorzitter;
mevrouw H. Tegelaar-Boonacker;
A. Buntsma; R. W. van Dijk;
Wm. C. de Kruijf; D. Rebel;
drs. H. van Spanning;
drs. G. van Leyenhorst.

EINDREDAKTIE:
H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:
mevrouw J. Algra-Feddema;
dr. E. Bleumink; drs. A. J. van Dulst;
prof. dr. J. W. van Hulst;
ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:
Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078

ADMINISTRATIE-ADRES:
(abonnementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „de Nederlander” en advertenties): Van Deventerlaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag): (070) 861529.

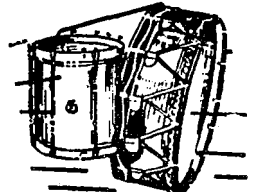
Adresveranderingen voor het ledenbestand en het ledencontactblad „de Nederlander” te zenden aan: Bureau CHU, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage.

Abonnementsprijs f 25,- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg.

Druk: B.D.U. b.v., Barneveld.
Postbus 67. Telefoon 03420-3141.

UNIEBUREAU

HET BUREAU VAN DE CHR. HIST. UNIE Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage is telefonisch te bereiken onder nummer 070-244516* Kantooruren van maandag t/m vrijdag 8.30 v.m. tot 16.45 n.m. Het telefoonnummer van de Savornin Lohmanstichting is: 070-246791.

VAN DER GLAS Heerenveen

Blaas- en
Slaginstrumentenfabriek
Telefoon 05130-22652

J. C. Aschoff burgemeester van Barneveld

De heer J. C. Aschoff, thans burgemeester van Terneuzen, is met ingang van 1 februari aanstaande benoemd tot burgemeester van Barneveld.

De heer Aschoff, die 59 jaar oud is, hervormd en lid van de CHU, is voorts vice voorzitter van de stichting Unie pers, de uitgeefster van het christelijk-historisch weekblad „de Nederlander”. Sinds 1 september 1966 bekleedde de heer Aschoff het burgemeesterschap van Terneuzen. Tevoren was hij burgemeester van Rozenburg.

De reorganisatie van het binnenlands bestuur (XI)

Ernstige bezinning van verantwoordelijke bewindslieden noodzakelijk

door: J. E. de Boer, burgemeester van Marken

Hoewel er inmiddels reeds in verschillende toonaarden is gesproken en geschreven over het „concept-ontwerp van wet reorganisatie binnenlands bestuur”, meen ik toch andermaal een bijdrage te mogen leveren tot de gedachten- en meningsvorming omtrent de onderhavige materie, waarbij ik mij in hoofdzaak zal trachten te bepalen tot die onderdelen, welke - naar ik meen - tot dusver nog weinig aandacht hebben gehad.

a. De financiële gevolgen van de voorgestelde reorganisatie.

In het bewuste en inmiddels berucht geworden gele boekwerk van de minister van Binnenlandse Zaken wordt op geen enkele wijze aandacht geschonken aan de financiële aspecten, die gepaard zullen gaan met de voorgenomen reorganisatie van het binnenlandse bestuur, hetgeen een ieder, die enige belangstelling voor reorganisaties aan de dag weet te leggen, ongetwijfeld bijzonder vreemd voorkomt.

Indien er op grond van welke motieven dan ook een reorganisatie van een bestaande situatie wordt overwogen, dan getuigt het m.i. van een logische en realistische benadering, dat er naast doelmatigheids- en andere overwegingen vooral en wellicht in de eerste plaats wordt gekeken naar de financiële consequenties van een dergelijke operatie.

Dat er in het onderhavige ontwerp geen aandacht aan de financiële aspecten wordt geschonken, geeft een duidelijke indruk van een te overhaaste, een te weinig door-dachte en een onzorgvuldige voorbereiding van een zaak.

Dit is bijzonder te betreuren, aangezien hierdoor één der belangrijkste hoekstenen ontbreekt, op grond waarvan enerzijds een goede advisering in feite onmogelijk is geworden en er anderzijds een goede basis ontbreekt, waarop de Staten-Generaal een verantwoorde beleidsbeslissing kan nemen.

Hoewel het in dit bestek uiteraard niet mogelijk is een uitputtende en in de details uitgewerkte cijfermatige benadering te geven, omdat alle daarvoor benodigde basisgegevens niet bekend zijn, kan m.i. slechts op grond van een zeer oppervlakkige beschouwing worden aangegeven welke kosten met de gehele operatie gemoeid zijn. Bij de voorgestelde opzet zullen er in elk geval 15 provinciehuizen, c.q. gebouwen en ruimten voor de provinciale besturen en -diensten tot stand moeten worden gebracht, waarmee ongetwijfeld een uitgaaf is gemoeid van ten minste f 600.000.000,-, terwijl er voor diverse andere bijkomende zaken (uitbreiding gedeconcentreerde rijksdiensten, reorganisatie waterschappen, herindelingen gemeenten e.d.), zeker nog eens op een investering van f 250.000.000,- à f 400.000.000,- mag worden gerekend.

Bedoelde investeringen geven uiteindelijk een jaarlijkse last voor afschrijving, rente, onderhoud, verwarming e.d. van ± f 150.000.000,-, waaraan nog toegevoegd kunnen worden de meerdere bestuurs- en personeelskosten e.d., te schatten op f 60.000.000,- à f 75.000.000,-.

Men zou zich kunnen afvragen of een dergelijke passieve investering opweegt tegen het nut en het voordeel van de voorgestelde reorganisatie.

Ware het in de gegeven omstandigheden van een helaas nog steeds afnemende werkgelegenheid niet meer voor de hand liggend bedoelde investering economisch bezien een meer actieve rol te laten spelen, b.v. door deze middelen aan te wenden voor de aanleg van de Markerwaard, te meer nu o.m. de wereldvoedseltekorten een stijgende prijs in deze sector te zien geven.

b. Is het belang van de burger met de voorgenomen reorganisatie gediend?

Volgens de gedachtengang van het aange-saalde concept-ontwerp van wet reorganisatie binnenlands bestuur, zal een zeer drastische verschuiving plaatsvinden van de huidige taakstelling en bevoegdheden der gemeentebesturen naar de provinciale besturen nieuwe stijl, door welke hervervorming de gemeentebesturen in feite alle beleidsmiddelen worden ontnomen om nog

een goed en verantwoord functionerend lokaal bestuur te kunnen blijven uitoefenen. De gemeenten zullen hierdoor als het ware degraderen tot volledige administratieve uitvoeringsorganen, die nog slechts als instituten voor medebewind (zelfbestuur) en als klachtenbureau mogen fungeren, welaan een weinig hoopvol uitzicht. De vraag kan gesteld worden of dit als een beloning moet worden gezien voor het vele goede werk, dat er in de naoorlogse jaren op lokaal bestuursniveau is verricht.

Zijn het met name niet de gemeenten geweest, die in genoemde periode een zo stormachtige ontwikkeling in de gewijzigde taakopvattingen en doelstellingen in gang hebben gezet? Een ontwikkeling die in hoofdzaak mogelijk bleek te zijn binnen de mogelijkheden, die met name de gemeentewet aan de gemeentebesturen biedt.

Uit de benadering van de in genoemd concept-ontwerp van wet aan de gemeenten toegedachte (overblijvende) negatief gestelde taakstellingen zou men de indruk kunnen krijgen, dat de problemen van het niet goed functioneren van het binnenlands bestuur in hoofdzaak op lokaal niveau zouden liggen, nota bene daar waar de democratische controle c.q. het inzicht en de medezeggenschap van de burgers op de meest goede wijze functioneert of kan functioneren.

Het zou m.i. van meer realiteitszin getuigen, wanneer men in het reeds genoemde concept-ontwerp meer oog voor het feit had gehad, dat de geschetste problemen in vele gevallen op Rijksniveau liggen.

Het is immers steeds de Rijksregering geweest, die stelselmatig meer taken, met name taken, die vanwege de aard beter op lokaal niveau behartigd hadden kunnen worden, tot zich getrokken heeft. Als gevolg van deze ontwikkelingen zijn de centraliserende tendensen en de z.g. rijks-deconcentraties hoogtij gaan vieren, zulks evenwel ten koste van de lokale autonomie, waardoor bovendien het ongenoegen bij de burgers is toegenomen, hetgeen zonder meer een ongunstige uitwerking heeft op een goed functionerende democratie en de daarmee samenhangende verhoudingen.

Mede door deze ontwikkelingen hebben de technocratie, bureaucratie en in vele gevallen het ambtelijk hobbyisme een zo grote vlucht in het bestuursbestel kunnen nemen. Aan een dergelijke ontwikkeling zal zonder meer voeding worden gegeven wanneer de voorgestelde hervervorming van lokale taakstellingen wordt doorgevoerd en er bovendien geen drastische decentralisatie van rijkstaken zal plaatsvinden. Indien de wetgever deze probleemstelling niet wil onderkennen, dan zal zij er aan meewerken, dat het misnoegen en de apatische houding van de burgers zal toenemen, waardoor geen bijdrage wordt geleverd aan een beter functionerende democratie.

d. De gevolgen voor de gebieden met een sterke stedelijke en landelijke structuur.

In de gedachtengang van het concept-ontwerp van wet zullen er een aantal provincies nieuwe stijl worden gevormd, waarbij bepaaldelijk landelijke gebieden, c.q. een historisch gegroeid gebied met een z.g. plattelandstructuur zal worden samengevoegd met een territoir met een sterk stedelijke of verstedelijkte structuur. Het zal een ieder duidelijk zijn, dat een dergelijke samenvoeging van niet bij elkaar passende of op elkaar afgestemde gebiedsdelen voor de bestuurlijke en democratische verhoudingen in het gehele gebied bijzonder ongewenste gevolgen zal hebben. Aan de hand van een voorbeeld, waarvoor is gekozen de voorgestelde provincie „Amsterdam” (nr. 13 op de kaart), zal ik trachten dit duidelijk te maken.

b. Een aantal praktische problemen verband houdende met de reorganisatie.

Voor zover de huidige provincies bij de herindeling zijn betrokken, geeft de voorgenomen reorganisatie een aantal praktische problemen te zien.

Zoals bekend mag worden verondersteld, worden veelal de energievoorzieningen (electra en gas) en de waterlevering verzorgd door provinciale bedrijven. Welke gevolgen zullen er voor deze beheerstaken

ontstaan, wanneer het verzorgingsgebied van de onderhavige nutsbedrijven komt te liggen binnen de territoirs van drie of meer provincies nieuwe stijl?

Moeten deze nutsbedrijven dan ook bij de herindeling worden betrokken, dus verkleind worden, of zullen deze bedrijven alsdan in beheer moeten komen bij in het leven te roepen gemeenschappelijke regelingen tussen de te vormen provincies? De laatste oplossing zal toch niet liggen binnen de gedachtenbepaling van de minister van Binnenlandse Zaken, aangezien deze bewindsman in dergelijke regelingen één der aanleidingen ziet om tot de voorgestelde reorganisatie te komen.

Wat overigens te denken terzake van het beheer der provinciale wegen, sluizen, bruggen e.d.?

Een ander belangrijk punt is ook de know-how waarover de huidige provinciale besturen beschikken met betrekking tot hun rechtsgebieden, mede in relatie tot de in de huidige provincies functionerende gemeenten.

Met name geldt dit t.o.v. de in de afgelopen decennia in gang gezette ontwikkelingen, waarbij te denken aan de recreatie, de vuilverwerking, het woonwagengebeide, zaken de ruimtelijke ordening betreffende, werkgelegenheidsaspecten, verkeer en vervoer, volksgezondheid, alarmering enz. Gesteld kan worden, dat er in de relatie provinciale besturen - gemeentebesturen een zodanige vorm van complementariteit is ontstaan, welke recht heeft nog verder uitgediept te worden, waarmee bepaalde regiobelangen en mitsdien de burgers in elk geval meer zijn gediend, dan met de voorgestelde reorganisatie.

Naar mijn stellige overtuiging zal de onderhavige reorganisatie genoemde ontwikkelingen geheel teniet laten gaan en zal het mitsdien weer generaties duren voordat weer een zodanige vorm van integratie in gang zal zijn gebracht.

Op grond van opgedane ervaringen kan zonder meer gesteld worden, dat aan de geschetste samenwerkingsontwikkelingen, of zo u wilt mentaliteitswijziging zeker gestalte is gegeven vanuit de taakopvattingen en werkwijze der z.g. peregewesten. Immers door middel van de peregewesten, te zien als verlengd lokaalbestuur zijn de gemeentebesturen eenvoudiger, sneller en op een directere wijze aanspreekbaar geworden voor de provinciale besturen, hetgeen met name tot uitdrukking komt terzake van het aangeven van en het gestalte geven aan met name gewenste regionale ontwikkelingen.

Een ander belangrijk aspect geldt de relatie provinciaal bestuur water-, hoogheemraad- en zuiveringsschappen. Vele van deze schappen hebben hun rechtsgebied gelegen geheel of nagenoeg geheel binnen het territoir der huidige provincies. M.i. dient het bestaande systeem van provinciaal toezicht op deze schappen als een groot goed te worden beschouwd en het verdient mitsdien aanbeveling, dat dit toezicht van de algemene democratie op de functionele democratie gehandhaafd blijft, echter wel in een werkbaar vorm en in een situatie van waaruit de taakstellingen der schappen op verantwoorde wijze zijn uit te voeren.

Het onderbrengen van schappen in meer dan twee provincies zal bijzonder moeilijk werkbaar situaties tot gevolg hebben, omdat uit een oogpunt van een goed waterstaatkundig beheer een boezem, danwel het gebied waarvoor een zuiveringstaak geldt als ondeelbare eenheden moeten worden gezien.

Deze voorgestelde provincie zal omvatten: het bestuursrayon Amstelland, de Zaanstreek en Amsterdam als stedelijk en verstedelijk gebied, alsmede het plattelandsgedebied, genaamd „Waterland”. In deze provincie nieuwe stijl wonen 1.239.865 inwoners, waarvan 1.132.944 in het stedelijke gebied en 106.921 in Waterland, i.c. het plattelandsgedebied.

In deze provincie zullen 63 statenleden dienen te worden gekozen, waarvan op basis van evenredige vertegenwoordiging er 51 afkomstig zullen zijn uit het stedelijke gebied en slechts 5 uit het plattelandsgedebied „Waterland”, waardoor laatstge-

noemd gebied voor slechts 8,5% in de staten zal zijn vertegenwoordigd.

Het zal een ieder ongetwijfeld duidelijk zijn, dat in dergelijke situaties de stem van het platteland geheel verloren gaat in het bestuurlijke gebeuren, waardoor een geheel eigen inbreng gebaseerd op de toch zo specifieke belangenbehartiging voor de bijzondere karakteristieken van een plattelandsgedebied tot nul zal worden gereduceerd.

Deze gang van zaken zal tevens inhouden, dat er in een zodanig gebied stellig ontwikkelingen op gang zullen komen, die voor een dergelijk overwegend agrarisch en natuurhistorisch gebied frustrerend zullen zijn.

Naar mijn overtuiging zal een meer op het stedelijk bestuur ingestelde bestuurder zich in het algemeen in hoofdzaak bepalen tot de stedelijke structuren en de daarmee verband houdende problemen en zal hij zich maar moeilijk kunnen verplaatsen in de specifieke veelal kleinschaliger probleemstellingen in het plattelandsgedebied. Bovendien zal het stedelijk gebied, vanwege zijn aard en karakter zonder meer reeds veel aandacht opeisen van een bestuurscollege, waardoor de aandacht voor het minder dicht bevolkte plattelandsgedebied per definitie reeds in het gedrang zal komen.

In het onderhavige voorbeeld wordt een en ander nog problematischer, wanneer bedacht moet worden, dat Amsterdam als internationale en nationale metropool met de daaraan verbonden immense problemen reeds het leeuwenaandeel van de provinciale bestuurders nieuwe stijl zal opeisen. Gezien het karakter van een dergelijke stad zou het wellicht meer zijn aan te bevelen, deze een meer directe relatie te geven tot het rijksbestuur, hetgeen mogelijk ook voor Rotterdam zou kunnen gelden.

e. Slotbeschouwing.

Aangezien het reeds meermalen aangehaalde concept-ontwerp van wet niet kan worden gezien als een voldragen stuk, op grond waarvan een goede en verantwoorde beleidsbeslissing kan worden genomen om te komen tot een wezenlijke verbetering van het binnenlands bestuur, verdient het naar mijn mening ten zeerste aanbeveling, dat de verantwoordelijke bewindslieden zich eerst nog eens zeer ernstig gaan bezinnen over de onderhavige problematiek, vooraleer zij terzake van de reorganisatie van het binnenlands bestuur een ontwerp van wet aan de Staten-Generaal voorleggen.

Mocht evenwel blijken, dat er niet voldoende oog c.q. begrip is voor de aan de basis levende problematiek terzake de onderhavige materie en er - mogelijk enigszins gewijzigd - toch een wetsontwerp in de zin van het concept-ontwerp van wet zal worden ingediend, dan ware te hopen, dat er bij de behandeling van een dergelijk wetsontwerp voldoende realiteitszin aan de dag wordt gelegd op basis waarvan niet zonder meer een bestuursstelsel tot stand wordt gebracht, dat in de opzet bijzonder kostbaar is en waarmee in de praktisch uitvoerende zin niet gewerkt kan worden.

Indien er bij de ontwikkeling van een en ander nuchtere realiteitszin aan de dag wordt gelegd - waarvan ik zonder meer wil uitgaan - dan zal het waarschijnlijk nog geruime tijd vergen voordat er naar is te hopen een goede en verantwoorde oplossing voor het binnenlands bestuursstelsel tot stand zal zijn gekomen.

Ten einde in de tussentijd de in gang gezette ontwikkelingen op lokaal niveau op basis van de samenwerkingsverbanden, die in hoofdzaak tot uitdrukking zijn gebracht in de z.g. peregewesten, niet verder te frustreren, ware het wellicht wenselijk in de overgangsfase een interim regeling tot stand te brengen.

Ten behoeve van het beter en efficiënter laten functioneren van deze peregewesten zou een wijziging van de wet gemeenschappelijke regelingen zeer zijn aan te bevelen, waarbij in elk geval te denken aan de volgende punten:

1. het in democratisch opzicht beter laten functioneren van deze peregewesten b.v. door middel van het tot stand laten brengen van directe verkiezingen der bestuurders;
2. een eigen niet van de gemeenten afhankelijk financieel statuut voor deze gewesten;
3. opnemen van een mogelijkheid tot de overdracht van gemeentelijke bevoegdheden aan een peregewest, indien dit voor de regionale ontwikkeling gewenst is.

Marken

J. E. de Boer.

(Dit is het elfde artikel in onze reeks 'De reorganisatie van het binnenlands bestuur'. Deze reeks, vorig najaar gestart, heeft tot onderwerp de regeringsplannen om in Nederland te komen tot de vorming van 26 provincies-nieuwe stijl).

Eigen huis minder kapitalistisch dan huurwoning

door ir. A. B. J. de Koning

KEERPUNT - DOOD PUNT VAN EEN BEWEGING

Het is interessant om „Keerpunt 1972”, het regeerakkoord van de progressieve drie, begin 1976 eens door te nemen, om na te gaan wat er van terecht is gekomen om - zoals dat genoemd werd - de weg te openen naar een nieuw beleid, een nieuw bestel en een nieuwe democratie.

Zacht uitgedrukt: Er is niet veel van terecht gekomen. Het is wel anders geworden, maar niet beter. „Vrij Nederland” heeft aan lezers om stellingen gevraagd, en op keerpunt is de stelling van toepassing „Bij de naamgeving van het program Keerpunt heeft de Partij van de Arbeid in 1972, gezien de betekenis van het woord - dood punt van een beweging - een profetische blik gehad”.

Het doet ook denken aan de toespraak van Fidel Castro bij het eerste congres van de in 1955 opgerichte Cubaanse communistische partij in Havana. Castro wees op de fouten van de „idealisten” en verzuchtte „Waren we maar wat bescheidener geweest.

Men heeft er geen weet van hoe duur het tekort aan economische kennis ons is komen te staan en ons nog komt te staan”. Castro besloot zijn rede met: „Alleen de waarheid maakt het mogelijk zich met het kleed der volwassenheid te tooien”.

Dit toegespitst op het woonbeleid valt het bij voorbeeld op, dat „keerpunt”, in tegenstelling tot „Schets van beleid voor 1973 en volgende jaren van ARP, CHU en KVP” zich niet uitsprekt over de bevordering van het eigen woningbezit. Opgemerkt dient echter wel, dat de drie progressieve bewindslieden op volkshuisvesting en ruimtelijke ordening wat betreft het eigen woningbezit trouwer zijn aan deze Schets dan aan het keerpunt.

MINISTERIËLE KLETSKOEK

Minister Gruijters is zelfs zo ver gegaan door in de Tweede Kamer te verklaren dat Nederland over vijftien jaar een verhouding eigen woningbezit: huurwoning zal kunnen hebben van 65-35. Dit is een aantrekkelijke gedachte, die echter evenals het

keerpunt op diverse plaatsen te vergelijken is met kletsboek. Wel een heel ander geluid overigens dan zijn plannen in het begin van zijn ministeriële loopbaan om de rente van een hypotheek op huizen fiscaal niet aftrekbaar meer te maken.

Van het woningbestand van globaal 4,3 miljoen is ongeveer 40 procent eigen bezit. Indien de komende 15 jaren er 100.000 woningen per jaar gebouwd zullen worden, en deze worden allen in de koopsector gerealiseerd, dan is in 1990 het percentage koopwoningen gestegen tot nog geen 55 procent. Een nieuwe slogan voor de regering Den Uyl: „De komende 15 jaren bouwen wij geen huurwoningen meer”.

De staatssecretaris Van Dam volgt Gruijters trouw. In een artikel in „Bouw” verklaart Marcel: „Eigen huis minder kapitalistisch dan huurwoning”. Volgens de staatssecretaris zal een progressief volkshuisvestingsbeleid er dan ook in de eerste plaats op gericht moeten zijn de eigen woning voor alle inkomensgroepen bereikbaar te maken. Het continu huren van de gezinswoning is volgens hem een wat tegennatuurlijke zaak, en hij vindt de groeiende voorkeur voor het eigen woningbezit een verheugend teken.

BESCHUT EIGEN WONINGBEZIT

Gelukkig laat de staatssecretaris het niet bij woorden, maar komt met voorstellen. Hij is met een regeling gekomen om het eigen woningbezit voor die groepen van de bevolking te bevorderen, die een bescheiden inkomen hebben. Deze woningen moeten in een beschutte sfeer tot stand worden gebracht op initiatief en onder begeleiding van een op voet van de woningwet toegelaten woningcorporatie, dan wel van het Bouwfonds Nederlandse Gemeenten, of het Bouwfonds Zuid-Nederland. Voor particulier initiatief is hier geen plaats, maar denken voor de andere onmondige bewoners wordt aanbevolen.

Het is jammer, dat deze extra financiële tegemoetkoming niet beperkt blijft tot de laagste inkomensgroepen, maar zich uitstrekt tot de bezitters van een bruto jaarincome van circa f 30.000,-. Er mag verwacht worden, dat van deze kans op eigen woningbezit in de eerste plaats de beter gesalarieerde categorieën zullen profiteren en niet de inkomensgroepen van onder de f 20.000,- per jaar.

Bovendien heb ik zorgen, dat deze beschutting zal leiden tot betuttelen. Het acht kantjes omvattende rondschrijven van de staatssecretaris over dit onderwerp doet vele vragen rijzen. Is de f 72.000,- stichtingskosten voor een woning nog wel haalbaar? Zij die met de martelgang bekend zijn om de toetsingsprijs voor woningwetbouw te berekenen, moeten hierover somber gestemd zijn. De berekeningswijze van de las-

ten is aan de optimistische kant en zal tot teleurstellingen leiden.

Een betere methode acht ik bij voorbeeld het beschikbaar stellen van belangrijk hogere bijdragen, het uitbetalen van premie tijdens de bouw en niet pas een jaar na de voltooiing van het bouwwerk, het belastingvrij sparen voor de aankoop van een woning, de verlaging van het btw-tarief voor woningen, verlaging of afschaffing van de overdrachtsbelasting.

Het is mij uit diverse woningmarktonderzoeken gebleken, dat er veel voorkeur is voor de duurdere en betere woning. Het stimuleren van deze bouw is een van de beste methodes om een gezonde doorstroming te bevorderen.

NIEUWE SOCIALISTISCHE WONING-INDOCTRINATIE

Beschut bezit wordt ook geïntroduceerd in het hoofdstuk „Volkshuisvesting en Ruimtelijke ordening” in een nieuw inventariserend verkiezingsprogramma van PvdA en PPR, een aanzet tot een keerpunt. 1976. Men wenst te komen tot hervorming van het eigen woningbezit. Er wordt gedacht aan een drastische verandering van de eigendomsverhoudingen in de volkshuisvesting, eliminatie van de particuliere huiseigenaar en een samensmelting van de huurverhouding bij woningen van woningcorporaties en het eigen woningbezit tot een mengvorm tussen huren en kopen.

Ik heb zorgen, dat het vorengenoemde nieuwe beschut bezit door de socialistische ideologen wel eens aangemerkt zal kunnen worden als een nieuwe introductie tot een ontwikkeling van nieuwe beheersvormen in de woningvoorraad.

Men heeft nog niet veel geleerd van keerpunt 1972.

Van Dam erkent in het weekblad „Bouw” echter, dat de voorkeur van mensen om hun woning in eigendom te hebben wijd verbreid is en nog voortdurend groeit, en hij heeft de overtuiging, dat de overheid, als er geen sterke argumenten zijn die daar tegen pleiten, aan de voorkeur van de bevolking niets in de weg behoort te leggen. Er is dan ook nog veel voor hem te doen, o.a. om de woningcorporaties en de gemeenten meer te bewegen tot overdracht van bestaande woningwetwoningen aan de bewoners over te gaan.

In de praktijk komt er van de uitvoering van de hiervoor geldende regelen niet veel terecht. In een commentaar op het nieuwe verkiezingsprogramma reppen Van Dam, Schaefer en 13 andere PvdA-leden over een beheersing van kooprijzen, over een introductie van het draagkrachtbeginsel, over het wegnemen van ongerechtvaardigde verschillen tussen huurders- en eigenaars-bewoners. Zulke pogingen zijn feitelijk moeilijk uit te leggen als pogingen om het eigen woningbezit te verdedigen, en zijn andere praat dan het artikel van Van Dam in „Bouw”.

Het is jammer dat keerpunt 1972 de bevordering van het eigen woningbezit niet zag zitten, en dat het gevaar dreigt, dat het nieuwe keerpunt er evenmin wat van zal begrijpen wat er onder de bewoners leeft.

De Koning.

CHU, ARP en KVP over CDA

Vorige maand hebben zowel de Unieraad van de CHU als de partijraad van de ARP uitspraken gedaan met betrekking tot de verdere voortgang van het CDA. Lezers van het christelijk-historisch weekblad „de Nederlander” hebben de redactie verzocht af te drukken de letterlijke tekst van de resoluties van Unieraad CHU en partijraad ARP. Aan dat verzoek wordt gaarne voldaan. Ook wordt afgedrukt de tekst van de verklaring van het partijbestuur van de KVP, opgesteld nadat Unieraad CHU en partijraad ARP hun uitspraken gedaan hadden.

UNIERAAD CHU OVER CDA

De Unieraad van de CHU, in vergadering bijeen op zaterdag 13 december 1975, - met waardering kennis genomen hebbende van de vele reacties en initiatieven aan de basis van de drie partijen KVP, ARP en CHU, waaronder het manifest „Wij horen bij elkaar”, die alle er op gericht zijn om te komen tot één CDA-lijst bij de volgende Tweede-Kamerverkiezingen,

- spreekt als zijn mening uit:
a. dat het in Berg en Dal geconstateerde verschil ten opzichte van het uitgangspunt geen beletsel is voor de totstandkoming van één lijst,

b. dat bij het tot stand brengen van de politieke eensgezindheid de nadruk moet liggen op de lange-termijnpolitiek, waarbij het in voorbereiding zijnde programma als toetssteen moet dienen en dat de kortetermijnpolitiek niet tot dusdanige opstellingen mag leiden van de drie fracties, dat daarmee het eigen profiel verscherpt wordt ten koste van de andere christen-democratische partijen, en met name ten koste van het CDA,

c. dat de verdere realisering van het CDA van harte moet worden ondersteund met inachtneming van de daarvoor in Woudschoten overeengekomen procedure,

d. dat de totstandkoming van één lijst bij de volgende Tweede-Kamerverkiezingen van het grootste belang is en dat de Unieraad de politieke wil heeft dat te bereiken, e. dat bij de totstandkoming van deze ene lijst niet bij voorbaat een voorkeur dient te worden uitgesproken ten aanzien van de samenwerking met andere politieke groepen,

f. dat de huidige politieke situatie geen beletsel mag zijn of worden voor de totstandkoming van de ene CDA-lijst.

RESOLUTIE PARTIJRAAD ARP

De partijraad van de ARP op zaterdag 13 december 1975 te Hogeveen bijeen heeft zich beraden over de resultaten van het voortgezette gesprek over het functioneren van de grondslag voor de vertegenwoordigers van het CDA.

De partijraad, beoordeelende de resultaten van het gesprek van het dagelijks bestuur van het CDA op 30 en 31 oktober jongstleden te Berg en Dal,

1. stelt met voldoening vast dat het karakter van het CDA als christelijke politieke organisatie duidelijker tot uitdrukking is

gebracht en dat van vertegenwoordigers van het CDA mag worden verwacht, dat zij in hun politieke optreden zo goed mogelijk tot uitdrukking brengen wat het CDA beweegt. Hierbij wordt er van uitgegaan, dat op elk bestuursniveau herkenbare christen-democraten het CDA vertegenwoordigen,

2. betreurt het, dat er een verschil van mening is gebleven ten aanzien van het functioneren van de grondslag voor de vertegenwoordigers van het CDA,

3. is van oordeel, dat dit verschil van mening geen beletsel behoeft te zijn voor de totstandkoming van één CDA-lijst en dat nu met voortvarendheid gewerkt moet worden aan een program van uitgangspunten en een politiek werkprogram ten aanzien van één CDA-lijst overeenkomstig de afgesproken procedure,

4. spreekt als zijn mening uit dat - om bij de volgende verkiezingen op geloofwaardige wijze uit te komen en een gemeenschappelijke verkiezingscampagne te voeren - in het lopende parlementaire jaar in het parlement overeenstemming op hoofdpunten van politiek beleid tot uitdrukking dient te worden gebracht door de fracties van KVP, CHU en ARP.

VERKLARING PARTIJBESTUUR KVP

1. Het partijbestuur van de KVP betuigt zijn instemming met de actie aan de CDA-basis „Wij horen bij elkaar”.

2. Het partijbestuur stelt tot zijn teleurstelling vast, dat de AR-partijraad zich niet heeft uitgesproken over de onmisbaarheid van de ene CDA-lijst bij de eerstkomende Kamerverkiezingen, zodat twijfels over de totstandkoming daarvan zijn gebleven.

3. Het partijbestuur ziet in de aangenomen ARP-resolutie een positieve benadering van het verschil van inzicht over het functioneren van de grondslag, zij het dat helaas onzekerheid is blijven bestaan over de betekenis die aan dit verschil tenslotte bij de besluitvorming over de ene CDA-lijst door de ARP-kiesverenigingen zal worden gehecht. Het partijbestuur vertrouwt erop dat de partijleiding van de ARP het mogelijke z. l doen om een positieve beslissing over de ene CDA-lijst, ook in dit opzicht, in de onderscheiden partijorganen te bewerkstelligen.

4. Het partijbestuur heeft waardering voor de uitspraak van de CHU-Unieraad, dat zij in het grondslagverschil geen beletsel ziet voor de ene lijst.

5. Het partijbestuur hoopt dat de Tweede Kamerfracties van KVP, ARP en CHU op zo kort mogelijke termijn de politieke samenwerking zullen verbeteren, zodat tot aflossing van de politieke hypotheek kan worden overgegaan.

6. Het partijbestuur van de KVP handhaaft onverkort zijn besluit van 17 november jongstleden betreffende de noodprocedure. Tot zover de uitspraken van de Unieraad van de CHU, de partijraad van de ARP en het partijbestuur van de KVP over de christen-democratische samenwerking.

H. L.

De voorlopige agenda van de Tweede Kamer

De Tweede Kamer keert op dinsdag 20 januari aanstaande terug van kerstvakantie. Er is voor de periode tot aan pasen-1976 een voorlopige agenda opgesteld.

Deze voorlopige agenda, die uiteraard wijzigingen kan ondergaan, ziet er als volgt uit:

Tweede helft van januari: behandeling van de begrotingen-1976 van de departementen van defensie en van financiën en van de betrekkingen met de Antillen, voorts debat over de nota inzake het mediabeleid en de kabel tv-nota en tenslotte de bespreking van het initiatief-voorstel van D'66-kamerlid Nypels inzake het deelnemen aan het sociaal-economisch overleg door organisaties van hoger en middelbaar personeel.

Eerste helft van februari: behandeling van de energienota en de nota over de olieaanvoer, en voorts debatten over de aardgascontracten, de mijnwet continentaal plat, het Internationaal Energie Agentschap, de nieuwe lerarenopleiding, de interimnota inkomensbeleid, de wijziging van de wet universitaire bestuursvorming en de wijziging van de visserijwet.

Tweede helft van februari: behandeling van voorstellen inzake: ondernemingsraden, inkomensgrenzen kinderbijslagwet kleine zelfstandigen, Vrijwillige Ouderdomsverzekering, drugbeleid, grenswijziging Breda-Prinsenbeek en wijziging provinciewet.

Eerste helft maart: in deze periode komen aan de orde, de fluoridering van het drink-

water, de nota structuur primair en secundair onderwijs, de nota intensieve veehouderij, de nota's groeps grootte in het onderwijs en onderwijs voor achterstandsgroepen, het structuurschema voor drinkwater en industriewatervoorziening, en de wetenschappelijke raad voor het regeringsbeleid.

Tweede helft maart: debatten over de winksluitingswet, de agglomeratie Eindhoven, de huisvesting van de Tweede Kamer, de wijziging van de wet op het rijkswegenfonds en de vorderingsprocedure inzake de wegenverkeerswet.

Eerste helft april: behandeling van het voorstel inzake het wegslepen van auto's, de nota planning hoger onderwijs het verslag van de Algemene Rekenkamer over 1974 en de voorstellen inzake het kinderstrafrecht.

* * *

Met nadruk wordt er op gewezen, dat deze agenda een voorlopig karakter heeft. Zij, die belangstelling hebben voor het bijwonen van een debat over een bepaald onderwerp doen er goed aan, alvorens naar Den Haag te gaan, informatie in te winnen over het juiste tijdstip van het debat bij de afdeling voorlichting van de Tweede Kamer of bij het secretariaat van de christelijk-historische Tweede-Kamerfractie (telefoonnummer Tweede-Kamergebouw: 070-614911).

H. L.

De koninklijke marechaussee in de Nederlandse samenleving

„De Koninklijke marechaussee in de Nederlandse samenleving” is de titel van een onlangs verschenen boek over 160 jaar marechausseehistorie. Schrijver van het ruim 300 pagina's tellende werk is de 85-jarige generaal-majoor b.d. van de Koninklijke marechaussee mr. W. van den Hoek. Hij was van november 1945 tot mei 1947 commandant van het wapen.

Het boek, dat wordt uitgegeven door de stichting Museum Koninklijke marechaussee, bestaat uit twee delen. Het eerste deel behandelt de geschiedenis van het wapen. In het tweede deel is een aantal brieven, rapporten, besluiten, tijdschriftartikelen e.d. opgenomen die een toelichting geven op de in het eerste deel vermelde feiten en gebeurtenissen.

In zijn nieuwe boek over de marechaussee (eerder schreef hij „De geschiedenis van het wapen der Koninklijke Marechaussee”) richt generaal Van den Hoek onder meer de schijnwerper op de boeiende verwickelingen rond de oprichting van het wapen en op de problemen bij de taakvervulling in de prille bestaansjaren.

De Koninklijke marechaussee werd op 26 oktober 1814 opgericht bij „Besluit van de Soevereine Vorst der Verenigde Nederlanden”. Artikel 1 van dat besluit geeft aan, dat de taak van het korps zal bestaan uit het handhaven van de orde, het verzekeren van de uitvoering van de wetten en het waken voor de veiligheid van de grenzen en de grote wegen.

NAUWE CONTACTEN

Om die taak naar behoren te kunnen uitvoeren gold als belangrijke voorwaarde, dat er nauwe contacten waren tussen de verschillende over het land verspreide brigades. Daarom werden er zogenaamde cor-

respondenties ingesteld. Deze hielden in, dat iedere vijf dagen personeel van een brigade met dat van elk der aangrenzende brigades moest samenkomen op een punt, dat op ongeveer gelijke afstand van de betrokken brigades was gelegen. Behalve voor het overbrengen van berichten, dienstbrieven e.d. werden de correspondenties gebruikt voor het transporteren van gevangenen. Een brigade, die aan drie andere brigades grensde, had iedere dertig dagen achttien correspondenties te verrichten, hetgeen nogal wat tijd in beslag nam. Al met al hadden de brigades een zeer drukke dagtaak. Generaal Van den Hoek illustreert dat aan de hand van een door hem opgediept stuk waarin een samenvatting wordt gegeven van de dagelijks te verrichten diensten:

- de correspondentiedienst volgens de voorgeschreven regeling, waartoe heen en terug gemiddeld 4 tot 7 uur af te leggen zijn;
- de tourneedienst tot het minstens eens in de maand bezoeken van elk der onder hun bewaking gestelde dorpen of oorden, zijnde zulks een tocht van 5 tot 8 uur;
- de nachtdiensten, bestaande uit het voor het minst om de andere dag door een patrouille in elk der dorpen afwisselend gaan verrichten ener wachtdienst gedurende de nacht, welke dienst van des avonds tot de volgende ochtend voortduurt;
- het buitengewoon bijwonen van marktdagen, kermis en andere openbare feesten en plechtigheden, waartoe zij door de plaatselijke besturen gerequireerd worden;
- het zich onverwijld ter plaatse begeven, wanneer in een der onder hun bewaking

gestelde dorpen brand ontstaat of wel enige misdaad gepleegd is, ten einde daardoor de orde te handhaven of naar het voorgevallene onderzoek te doen; de arrestatiën of opsporingen te gaan verrichten, waartoe zij door de rechterlijke macht gerequireerd worden.

VEEL ZORG

Behalve de overbelasting van het personeel gaf ook de geoevendheid volgens generaal Van den Hoek in die tijd veel zorg. Er was weinig tijd beschikbaar, terwijl de gespreide ligging het houden van oefeningen in groter verband moeilijk maakte. Belangwekkend is ook het relaas van generaal Van den Hoek over de problemen, die zich in het midden van de vorige eeuw voordeden op het vlak van de kleding van de marechaussee. Het reglement op de inwendige dienst bepaalde, dat geen onderofficier of marechaussee, hetzij in dienst of buiten dienst, zich anders dan in uniform gekleed buiten de kazerne mocht begeven. In 1844 beklagde de procureur in Limburg zich er echter bij de minister van Justitie over, dat de marechaussee in die provincie weinig processen-verbaal wegens jachtdelicten opmaakte, hetgeen hij toeschreef aan het feit dat de manschappen steeds in uniform dienst doen. De minister van Justitie zond de brief door aan zijn ambtgenoot van Oorlog, die toen het volgende, bloemrijke antwoord gaf: „Hoezeer de marechaussee gaarne ongedwongen gekleed gaat, is het nochtans genoeg gebleken, dat hij zich niet dan met weerszin tot het sluipen en bespieden laat bezigen. Zulks zal altijd door de civiele rechterlijke autoriteiten verlangd worden, hoofdzakelijk omdat die medewerking nodig wordt geacht uit hoofde dat

het getal politiedienaren in een algemene zin genomen, vooral ten plattelande tot het beletten van stroperijen ontoereikend is. Er wordt naar mijn inzien werkelijk te veel uit het oog verloren, dat de marechaussee een wapen is, samengesteld uit soldaten, bestemd om de wet openbaar te handhaven. Het bestaan van dit wapen is wegens het kwaad, dat daardoor voorkomen wordt, wellicht nog nuttiger dan hetgeen hetzelfde uitwerkt, en ook uit dit oogpunt beschouwd komt het mij noodzakelijk voor, dat alles wordt aangewend wat het korps der marechaussee in eerbied en ontzag kan verheffen en al datgene te vermijden wat daarop een ongunstige invloed zou kunnen uitoefenen. Het spreekt vanzelf dat er zich gevallen kunnen voordoen, dat het volstrekt noodzakelijk is dat een marechaussee in het burger gekleed zij, doch voor die gevallen heeft men dan ook, zoals U H.E.G. uit de stukken zal blijken, afzonderlijke bepalingen gemaakt”.

„De Koninklijke marechaussee in de Nederlandse samenleving” zet de wapenfeiten van 160 jaar marechaussee gelardeerd op een rijtje. Het is een boek dat een plaats verdient in de kast van degenen, die geïnteresseerd zijn in de geschiedenis van het wapen. Door de stortvloed van gegevens die generaal Van den Hoek spuit, heeft het boek zonder twijfel grote documentaire waarde. U kunt het bestellen bij de administrateur van „Ons Wapen”, Raamweg 4, Den Haag. De prijs varieert, al naar gelang de uitvoering (blauwe linnen band of blauwe kunstlederen band) van f 15,- tot f 25,-, exclusief verzendkosten.

Wim Schepers

TUSSEN STRAATSBURG EN DEN HAAG

door Mr. W. Scholten
lid Europees Parlement

OVER DE BEGROTING EN INTERNATIONALE CONTACTEN GEEN OVEREENSTEMMING OVER DEFENSIE

Het Europees Parlement heeft de begroting voor 1976 aanvaard. Daarbij gebruik makende van de maximale speelruimte die in het geheel van de huidige spelregels ter beschikking van het parlement stond. De hoofdcorrecties die het parlement in de voorstellen van de Europese Commissie heeft aangebracht betroffen de uitgaven in de sociale sfeer, ten behoeve van energieresearch (in het bijzonder het uiterst belangrijke project van kernversmelting; een schone vorm van energiewinning uit kernenergie) en voor ontwikkelingshulp aan de zogenaamde niet-gebonden landen. Dat zijn de landen waarmee de Europese gemeenschap niet door middel van het akkoord van Lomé (dat het Nederlandse parlement nog juist voor de kerstdagen heeft goedgekeurd) speciale handels- en ontwikkelingsovereenkomsten heeft afgesloten. Tot die niet-gebonden ontwikkelingslanden behoren onder meer grote landen in Azië zoals India, Pakistan en Indonesië. De uitbreiding van de ontwikkelingshulp vanuit de gemeenschap naar deze niet-gebonden landen is een belangrijke ontwikkeling. Zeker van Nederlandse zijde is steeds bepleit de ontwikkelingssamenwerking van de gemeenschap niet te beperken tot die landen waarmee de gemeenschap de sterk historische bepaalde banden van associatieland heeft. Ook vanuit Europa zijn we nu duidelijk op weg naar een meer mondiale aanpak van het vraagstuk. Velen vooral Nederlandse socialisten - gaat deze ontwikkeling niet snel genoeg. Maar naar mijn oordeel wordt daarbij wel eens uit het oog verloren, dat zodanige beleidswijzigingen een zekere tijd nodig hebben - zeker in internationaal verband - om een aanvaardbare bedding te vinden. De Nederlandse socialist Laban deed op het laatste

moment in het parlementaire debat nog een poging om door een verschuiving van uitgaven de ontwikkelingshulp aan deze niet-gebonden landen met nog ruim vijf miljoen rekeneenheden te vergroten. De overgrote meerderheid van het parlement vond het niet verstandig om terwille van een relatief en absoluut zo bescheiden bedrag de in langdurige voorbespreking bereikte politieke overeenstemming over de begroting weer in gevaar te brengen. Laban kreeg dan ook nagenoeg geen steun voor zijn denkbeelden, ook niet vanuit zijn eigen socialistische fractie. Amederings-technieken als door Laban gehanteerd mogen in ons nationale parlement wel eens succesvol kunnen aflopen, in het nog ingewikkelder en subtieler parlementaire begrotingsproces in het Europese parlement zijn ze welhaast op voorhand tot mislukken gedoemd. Uiteraard mag uit zo'n stemming geen conclusie worden getrokken over de standpuntbepaling ten principale in dit vraagstuk.

CONTACTEN

Er waren tijdens deze decemberzitting van het Europees parlement wederom verschillende internationale contacten. In de eerste plaats bezocht een delegatie van de Israëlische Knesset het parlement. Het was daarvoor een goede week, want tijdens deze zitting werd het handelsverdrag tussen de gemeenschap en Israël aan de hand van een rapport Patijn behandeld en goedgekeurd. Als christen-democratische fractie hadden we tijdens deze zitting bovendien een uitvoerig contact met een delegatie van christen-democraten uit Spanje. Zoals bekend kunnen op dit moment politieke partijen in Spanje nog niet vrij opereren; zij zijn in wezen nog ondergrondse bewegingen. Dat geldt ook voor de verschillende bewegingen die zich met de christen-democratie verwant gevoelen. Van één christen-democratische partij is nog geen sprake: de delegatie vertegenwoordigde

meer een associatie van partijen. Tegenover de nieuwe Spaanse regering wenste de delegatie zich noch op voorhand vijandig, noch op voorhand enthousiast op te stellen. De politieke structuren in Spanje zijn nog ongewijzigd en dat noopt tot grote behoedzaamheid. Natuurlijk kost wijziging van structuren tijd, maar de greep die in de afgelopen veertig jaren de macht had zal zich met hand en tand tegen elke wijziging verzetten. Een amnestie voor alle politieke gevangenen zou in de situatie van dit moment erg belangrijk zijn; het zou ook vrees voor een burgeroorlog wegnemen. Er moet

verder vrijheid van meningsuiting en van vergadering komen en de mogelijkheid om politieke partijen, zonder uitzondering, te vormen. Hetzelfde geldt voor de vakbeweging. Krijgt de arbeidsbeweging geen vrijheid van meningsuiting, dan is ook in Spanje het gevaar aanwezig dat revolutionaire bewegingen, vergelijkbaar met die in Portugal, op gang komen. Vervulling van deze voorwaarden is voor de Spaanse christen-democraten essentieel voor het aanvaarden van regeringsverantwoordelijkheid.

vervolg op pagina 8

Waar spreken CHU-politici en wanneer?

In de komende weken vervullen CHU-politici de volgende spreektournees:
Fractievoorzitter dr. R. J. H. Krusinga:
donderdag 15 januari 1976 Utrecht: informatiedag over scholingscursus vrouwenorganisaties CHU/CDA.
maandag 26 januari 1976, Assen CHU/CDA.
woensdag 28 januari Rijnsburg: CHU-kiesvereniging.
vrijdag 30 januari Leeuwarden-Huizum: CHU/CDA.
zaterdag 7 februari Heerde: statenkring Harderwijk CHU.

Kamerlid drs. D. F. van der Mei:
maandag 12 januari 1976 Doorn: regionale bijeenkomst CHU.
vrijdag 16 januari Goedereede-Ouddorp: regionale vergadering CHU.
maandag 9 februari Baarn: CHU-bijeenkomst regio.
maandag 16 februari Breukelen: CHU-vergadering regio.
donderdag 19 februari Enschede: politieke scholingscursus vrouwen
maandag 1 maart Zoetermeer: politieke scholingscursus vrouwen

Kamerlid mr. W. Scholten:
donderdag 26 februari Putten: CHU-vergadering.

Kamerlid drs. A. D. W. Tilanus:
maandag 23 februari Epe: CDA/CHU.

Kamerlid drs. G. van Leijenhorst:
maandag 12 januari Uithuizen: kiesvereniging CHU/ARP.
woensdag 14 januari Deil e.o.: regionale bijeenkomst CHU.
donderdag 15 januari Den Ham-Vroomshoop: CHU-kiesverenigingen.
woensdag 21 en donderdag 22 januari Rotterdam: CBOB.
zaterdag 17 januari Utrecht: Unieraad CHU Onderwijs.

zaterdag 24 januari Utrecht: kadercursus CHU.
maandag 26 januari Dokkum: CHU-kiesvereniging.
donderdag 5 februari Zutphen: CHU/ARP-KVP-verband.
vrijdag 20 februari Leeuwarden: CHU/ARP-KVP-verband.
donderdag 26 februari Barneveld: Christelijk onderwijs.
dinsdag 2 maart Monster: Christelijk onderwijs.
maandag 8 maart Middelharnis: Onderwijsappèl Christelijk onderwijs Goeree-Overflakkee.

Kamerlid H. Wisselink:
dinsdag 13 januari Zwolle: studiedag landbouwkundigen.
donderdag 15 januari Ferwerd: regionale bijeenkomst CBTB.
maandag 26 januari Diepenveen: CHU-kiesvereniging.
maandag 9 februari Beverwijk: CHU-kiesvereniging.
donderdag 19 februari Papendrecht: CHU-kiesvereniging gecomb. met AR-kiesvereniging.
maandag 23 februari Roden Dr.: CHU-kiesvereniging.
maandag 1 maart Gorssel: CHU-kiesvereniging.
maandag 8 maart Holten: CHU-kiesvereniging.
maandag 15 maart Veere: CHU/ARP-kiesverenigingen.

Spreekbeurten kamerlid T. Tolman:
maandag 19 januari IJsselstein: regionale bijeenkomst CHU.
dinsdag 20 januari Leeuwarden: vergadering NCVB.

Eerstvolgende radio-uitzendingen CHU Hilversum II 18.20 uur:
zaterdag 17 januari, zaterdag 31 januari, zaterdag 14 februari en vervolgens telkens om de 14 dagen.

Ontvangen publikaties en geschriften

„Marokkaanse arbeiders in Nederland”, door J. M. M. van Amersfoort en H. H. van der Wusten; publikatie nummer 1 van het Sociaal-Geografisch Instituut van de Universiteit van Amsterdam, prijs f 5,-.

In het cursusjaar 1972-1973 stelde een werkgroep van stafleden een doctoraalstudenten van het Sociaal-Geografisch Instituut van de Universiteit van Amsterdam een onderzoek in naar de effecten van de gastarbeid van Marokkaanse arbeiders in Nederland.

Het resultaat van het onderzoek is het eerste nummer van een publikatiereeks geworden, met welke reeks de subfaculteit der sociale geografie van de universiteit beoogt verslag te kunnen doen van uitgevoerde onderzoekingen.

Ten tijde van het onderzoek waren ruim 200.000 Marokkanen in Nederland. Een kleine 200 van hen werden door de werkgroep met een enquête benaderd.

Enkele beleidsaanbevelingen van de werkgroep zijn:

- verplicht iedere binnenkomende gastarbeider een cursus Nederlands te volgen,
- stimuleer de oprichting van met de overheid gelieerde stichtingen die zich gaan bezighouden met de huisvesting van buitenlandse werknemers,
- zorg voor mogelijkheden tot collectieve recreatie binnen een Nederlands kader,
- probeer de gegevens omtrent de openstaande vraag naar arbeidskrachten in Marokko in de informatie van de Nederlandse gewestelijke arbeidsbureaus te incorporeren, waardoor mogelijk in Nederland verblijvende Marokkanen weer naar hun land kunnen terugkeren,
- koppel spaarpremies aan de deelname aan cursussen die het spaardoel ondersteunen, zodat de Marokkanen gestimuleerd worden bij het leren van een vak, dat zij ook in eigen land kunnen uitoefenen.

„Maatschappelijke Werk(st)ers en de Algemene Bijstandswet”, rapport van een onderzoek, uitgevoerd door het Instituut voor toegepast marktonderzoek Intomart te Hilversum in opdracht van het departement van CRM en de stichting Teleac; uitgave van het departement van CRM, najaar 1975.

„De kennis van de Algemene Bijstandswet was niet optimaal”. Deze conclusie staat in het verslag van een steekproef bij 409 maatschappelijk werkenden, verbonden aan instellingen voor algemeen maatschappelijk werk, van bureaus voor levens- en gezinsmoeilijkheden, aan reclasseringsinstellingen of aan instellingen op het gebied van wijk- en gezinswerk.

Ten tijde van het onderzoek, eind 1973, begin 1974, zond Teleac een televisie-cursus uit over de Algemene Bijstandswet. De 409 ondervraagden kregen tijdens hun opleiding vrij weinig informatie over de Algemene Bijstandswet. Dertig procent deelde mee, dat er tijdens hun opleiding in het geheel geen aandacht aan deze wet was besteed.

Voor aanvang van de tv-cursus ging de voorkeur van de maatschappelijk werk(st)ers duidelijk uit naar een voorlichtingsboekje. Na de cursus werd deze wens herhaald.

„Pleidooi voor de ziel”, negentien schetsen voor vandaag, door Henk van Luijk, uitgave: internationale uitgeverijmaatschappij „Het Wereldvenster” te Baarn; prijs f 16,50.

Dr. H. J. L. van Luijk, in het nieuws gekomen doordat hij als rooms-katholiek priester in het huwelijk trad, heeft een aantal toespraken, gehouden voor de Amsterdamse Studenten Ekklesia in de jaren 1971, 1972 en 1973, gebundeld. In de aankondiging wordt gezegd dat deze ekklesia een van de meest-markante manifestaties is van een modern, kritisch katholicisme. Het werk, dat daar verricht wordt, vindt tot ver buiten de studentenwereld weerklank. „In de toespraken van Van Luijk vindt een confrontatie plaats van de katholieke traditie met de moderne cultuur op een wijze, die door veel mensen als verhelderend wordt ervaren”.

De schetsen zijn gegroepeerd rond drie trefwoorden: Genoemd is genoeg, Pleidooi voor de ziel, en Vandaag en morgen. Zij pretenderen volgens Van Luijk niet een laatste woord te bieden. „Zij beogen enkel verstaan te worden als niets meer en ook niets minder dan een pleidooi voor de ziel.”

„Het lied van de Mensenzoon”, studie over de Christuspsalm in Filippenzen 2:6-11, door G. H. ter Schegget, uitgave internationale uitgeverijmaatschappij „Het Wereldvenster” te Baarn, prijs f 17,50.

Ter Schegget vindt dat zijn boek voor zichzelf zal moeten spreken. „De Bijbel”, zo zegt hij in een inleidend woord, „is geen boek van religie, maar van tempelreiniging. De bijbel is het boek van een profetische minderheid, die pal staat tegen alle vestiging van macht om de macht. De bijbel spreekt tot de brede schare, die gebukt gaat, de massa van vermoedden en beladenen, die sprakelozen die van bevrijding mogen horen en wier gesmoorde klacht er stem en rede in vindt”.

„Ik herinner mij niet u iets gevraagd te hebben”, over journalistieke vrijheid en publieksoverheid, door Anne van der Meiden en H. van Ommen; uitgave Boekencentrum, Scheveningen, prijs f 20,-.

Dit boek gaat over het recht op vrije meningsuiting en over persvrijheid. Het vertelt wat beide betekenen, hoe ze zijn ontstaan en gegroeid. De auteurs willen de lezers met hun boek oproepen zich bewust te worden van hun eigen vrijheid en hun rechten. „Die zijn niet passief bedoeld: knop omdraaien en abonnement opzeggen, maar actief: deelnemen aan de communicatie via de media”. Van der Meiden en Van Ommen willen dat er nieuwe wegen worden gevonden voor het recht op wederwoord, voor rectificatie, voor toegang tot de media in het algemeen, voor inspraak van lezers, luisteraars en kijkers. „Dit betekent”, zo zeggen zij, „een mentaliteitsverandering ten opzichte van de media. Niet meer slikken wat geboden wordt, maar willen meebeslissen over wat, wanneer en hoe er gecommuniceerd moet worden”.

„Vijftig jaar Sowjetunie”, een schets van de sociaal-economische en politieke geschiedenis van de USSR, door H. H. Vleesenbeek; uitgave Universitaire Pers, Rotterdam, prijs f 19,50.

In de inleiding van dit boek wordt gezegd dat het jaar 1917 niet alleen voor de Sow-

jetunie een belangrijk jaartal is, maar ook voor de rest van de wereld. „De communistische omwenteling, die toen plaatsvond, luidde een periode in de wereldgeschiedenis in die tot op de dag van vandaag gekenmerkt wordt door problemen die verband houden met de confrontatie van twee verschillende politiek-economische systemen”. De schets van Vleesenbeek geeft een historisch overzicht van het ontstaan en de groei van de eerste communistische natie. De schrijver meent, dat zijn werk behulpzaam kan zijn bij het verkrijgen van een beter begrip voor en een meer juiste taxatie van die problemen.

„Sociaal Economisch Jaarboek 1974-1975”, door Nic van Rossum, uitgave Agon Elsevier te Amsterdam, prijs f 24,50.

Dit jaarboek geeft een verslag van de sociaal-economische geschiedenis van juli 1974 tot juli 1975. Dat is een periode, welke gelijk loopt met het parlementaire jaar. Het boek is vooral bedoeld als een naslagwerk en het zal voor menigeen waardevol zijn, omdat maatregelen, meningen, achtergronden geschetst worden, en de sociaal-economische gebeurtenissen in hun samenhang belicht worden.

„Een kleine eeuw kleine luyden”, grepen uit de geschiedenis van de ARP, uitgave van de stichting Kader- en Vormingswerk ARP te Den Haag, prijs f 5,- (te bestellen via giro 89673 ten name van de AR-Partijstichting te Den Haag).

In deze tijd, waarin het samengaan van de drie christen-democratische partijen KVP, ARP en CHU in deze partijen en daarbuiten zo druk besproken wordt, is het interessant om in een betrekkelijk kort bestek kennis te nemen van de geschiedenis van een van deze partijen. Dr. Th. Kuiper, vice-voorzitter van de ARP schetste onder de titel „Van volkspetitionnement tot kleine luyden” de gebeurtenissen van 1848 tot 1973. Voorts schreven drs. A. J. van Dijk over Groen van Prinsterer, H. A. Algra over de mondigheid in de partij, mr. A. B. Roosjen over de ARP in de bezettingstijd en dr. G. Puchinger over ontstaan en ontwikkeling van de partij.

H.L.

De rol van de oliemaatschappijen tijdens de crisis

(Van een correspondent)

De oliemaatschappijen in de Europese Gemeenschap hebben zich, blijkens een rapport van de Europese Commissie, ten tijde van de oliecrisis behoorlijk gedragen. Het is aan hun gedrag te danken dat de oliebevoorrading van de negen EG-lidstaten (inclusief die van Nederland en Denemarken, die tijdens de crisis door de olieproducerende landen boycot werden) niet noemenswaard heeft geleden. Volgens het rapport hebben de maatschappijen over het algemeen geen misbruik gemaakt van hun overheersende positie, noch op de markt van ruwe olie, noch op die voor geraffineerde producten en ze hebben niet geprobeerd de handel binnen de Gemeenschap te beperken.

De belofte van de Europese Commissie om een onderzoek naar het gedrag van de oliemaatschappijen in te stellen, dateert van 21 december 1973. Het Europees Parlement had naar zo'n onderzoek gevraagd. De Commissie zegt echter wel dat dit rapport op geen enkele wijze in de plaats komt van procedures die ze heeft ingeleid of nog zou kunnen inleiden na een voortgezet onderzoek naar het gedrag van de oliemaatschappijen.

Een feit blijft dat het nu uitgebrachte rapport duidelijk gunstig uitvalt voor de oliemaatschappijen. Een verder onderzoek van de Commissie is, zo zegt ze, nog te verwachten op twee gebieden, dat van de kerosine- en dat van de naftabevoorrading. Daar doen zich namelijk binnen de EG prijsverschillen voor die op het eerste gezicht onverklaarbaar zijn.

maatschappijen die op wereldniveau werken (Esso of Exxon, Texaco, Gulf, Chevron, Mobil, Shell en BP), vervolgens de geïntegreerde oliemaatschappijen wier werkzaamheden geconcentreerd zijn in één of meer lidstaten (CFP/Total, ELF/Erap, Eni, Veba en Fina) en tenslotte de kleinere maatschappijen die zich bezig houden met de import en distributie van aardolieproducten en waarvan slechts enkele over een eigen raffinaderij beschikken.

BANDEN OVERHEID - OLIEMAATSCHAPPIJEN

In het rapport wordt ook nagegaan welke de betrekkingen tussen oliemaatschappijen en nationale instanties zijn. Daaruit blijkt dat er voor de oliecrisis al nauwe banden bestonden tussen de overheidsinstanties en de oliemaatschappijen, maar dat tijdens de crisis, vooral in Nederland en België, Frankrijk en Italië, die banden nog aanzienlijk werden uitgebreid.

De Commissie bespreekt verder de gevolgen van de oliecrisis (die duurde van oktober 1973 tot maart 1974), de bevoorrading en de prijzen. Er blijkt onder meer heel duidelijk dat de invoer van ruwe olie in de EG gedurende de crisis, globaal gezien, niet erg verschillend geweest is van die van een door de Commissie gekozen referentieperiode (oktober 1972 tot maart '73). In Nederland lag het bevoorradingspeil tijdens de crisis 12,6 procent onder dat van de referentieperiode.

In de crisismaanden werd in de raffinaderijen van de Gemeenschap 303 miljoen ton ruwe olie verwerkt tegen 305 miljoen ton in de referentieperiode. In Nederland en België liepen de activiteiten van de raffinaderijen het sterkst terug en wel met respectievelijk 13 en 10 procent. In Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk echter werd meer ruwe olie geraffineerd dan in de referentieperiode.

De Commissie zegt in haar rapport uitdrukkelijk dat haar onderzoek zich slechts uitstrekt heeft tot de crisisperiode van zes maanden. Gedurende die crisis, aldus het rapport, bleven de grote aardolie-maatschappijen beschikken over de toegang tot de bevoorradingsbronnen op gunstiger voorwaarden dan hun concurrenten. Het relatief geringe aanbod en de vrees voor schaarste versterkten nog hun positie op de markt.

Een andere conclusie is dat er tijdens de crisis in de Gemeenschap nooit een echte olieschaarste geweest is. De reacties van overheden en publiek op de crisis moet dan ook vooral verklaard worden uit de vrees dat er een echt tekort aan olie zou ontstaan. De uiteenlopende handelingen van de lidstaten tijdens de crisis hebben tot doel gehad zo snel mogelijk maatregelen te nemen. Daaruit is overigens een „ieder voor zich-politiek” ontstaan, die allesbehalve communautair was.

DOMINERENDE POSITIE

Commissaris Borschette zei op zijn persconferentie in Brussel dat de rol van de oliemaatschappijen door de crisis niet noemenswaard gewijzigd is. Wel is nog weer eens extra duidelijk geworden hoe sterk de economie van de Gemeenschap afhankelijk is van de grote oliemaatschappijen. De lidstaten hebben over het algemeen een volledig vertrouwen gesteld in de ervaring, de technieken en de middelen van de grote oliemaatschappijen die, als gevolg van hun doeltreffend optreden, een geweldige economische macht vormen.

Die oliemaatschappijen controleren de oliemarkt, het transport en de raffinage. Ze krijgen een steeds groter greep op andere energiesectoren (aardgas en kernenergie) en op de chemische industrie. Men kan zich de vraag stellen, aldus Borschette, of de politieke overheid kan aanvaarden dat het voortbestaan van onze beschaving wordt gecontroleerd door een handvol ondernemingen die de markt beheersen.

In de komende jaren, aldus de Europese Commissaris, moet gezocht worden naar een beter evenwicht tussen het openbaar gezag en de oliemaatschappijen. Wellicht moet de overheid beter gaan toezien op de uitbreiding van de activiteiten van de oliemaatschappijen naar andere sectoren. Om die vragen te beantwoorden, zal er een dialoog tussen de Gemeenschap en de oliemaatschappijen nodig zijn en daarin zal duidelijk naar voren moeten komen welke de politieke rol van de Gemeenschap is en welke de technische rol van de maatschappijen moet blijven.

In het belang van overheid zowel als van maatschappijen is, dat er wantrouwen en bestaande twijfel wordt weggenomen. Daarom zal ook ter sprake moeten komen hoe de prijzen voor olieproducten worden gevormd. Alles bijeen heeft ons rapport aangetoond hoe noodzakelijk het voor de Gemeenschap is een eigen energiepolitiek uit te werken, aldus Borschette.

vervolg van pagina 6

DEFENSIE

In deze december-zitting heeft het Europees parlement zich ook bezig gehouden met de vraag of en in hoeverre de Europese gemeenschap zich met het defensievraagstuk moet en kan bezig houden. Reeds

vroeger had het parlement uitgesproken dat buitenlandse politiek in de praktijk vrijwel nooit van het defensie- en veiligheidsbeleid kan worden losgemaakt. Destijds was op verzoek van de socialistische fracties de defensiepolitiek als een apart punt voor een politieke unie genoemd. De socialisten bleken nu een andere benadering te hebben gekozen: het parlement heeft zo de handen vol aan andere onderwerpen, dat ze het onderwerp defensie

maar beter kan laten rusten. De werkelijkheid is dat binnen de socialistische fractie geen overeenstemming over het defensievraagstuk bestaat en dat men daarom in dit debat maar de weg van de minste weerstand koos. Uit de christen-democratische bijdrage aan het debat licht ik twee dingen: a. welvaart en sociale zekerheid zijn afhankelijk van de buitenlandse politiek en de veiligheidspolitiek die we in west-Europa voeren;

b. economische integratie in Europa moet ook de sector van de bewapeningsindustrie in Europa omvatten. In de resolutie die het debat afsloot sprak het parlement zich in het bijzonder uit voor standaardisatie van wapens en logistieke voorzieningen.

Scholten.

HANAB B.V.

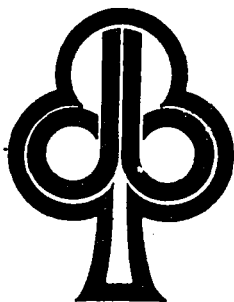
VALKENBURG - ZH Telefoon 01718-71941*

VEENDAM - Telefoon 05987-7800

GASLEIDINGEN

KABELWERKEN

ZINKERS

Kistenfabriek
Nijkerk

N. DE BOER

REFORMATORISCH WEEKBLAD

de Schakel

HEUS, een bijdetijds en onderhoudend christelijk weekblad wordt nog in vele gezinnen gemist. Gelukkig hebben reeds velen „DE SCHAKEL” 'ontdekt'!

Wat zeggen onze lezers?

„Uw blad valt heel goed in de smaak”.

„'t is een goed gezinsblad”.

„De jongens halen er veel artikelen uit voor school” (Fam. G. S. te Hoogeveen).

„Ik wil de redactie van de Schakel lof toezwaaien voor het fijne blad dat we elke week ontvangen. Mijn man, onze oudste dochter (bijna 8 jaar) en ik vechten er gewoon om wie hem 't eerste heeft” (Mevr. P. te Putten).

Natuurlijk wilt u weten wat er in ons blad staat. In het nummer van d.v. 15 januari o.a. het volgende:

- Twee gijzelingen en de rechten van het Zuid Molukse volk.
- Tentoonstelling „Archeologen werken in Zuid-Holland”.
- Het Ulster conflict (I); toestand in Noord-Ierland thans kritieker dan ooit.
- Boekbespreking.
- Artikelen voor de vrouw: nieuws en wetenswaardigheden, recepten, meubelbekleden stap voor stap.

- Voor de kinderen: creatief, verhaal.

- Olie in zee- een sluipend gevaar.

- Moerdijkbrug: Nieuwbouwwerk op oude pijlers.

- Overpeinzingen vanuit een pastorie.

De moeite meer dan waard om direct abonnee te worden of om een proefabonnement aan te vragen. Vul onderstaande bon in en stuur hem in een ongefrankeerde envelop aan DE SCHAKEL, Antwoordnummer 69, GOES.

Naam:

Adres:

Woonplaats:

* Ik geef mij op als abonnee en betaal:

* per kwartaal f 19.-

* per halfjaar f 36.50

* per jaar f 71.50

Als welkomstgeschenk kies ik:

* sleuteletui

* zakkam in etui met vijf

* hangkoortballpoint

* combi-beurs.

* Ik heb serieuze belangstelling en ontvang gaarne eerst een proefnummer.

(aankruisen wat van toepassing is).

TUINAANLEG

BINDER B.V. - RHOON

Aanleg en onderhoud van GEMEENSCHAPPELIJKE TUINEN, PLANTSOENEN, PARKEN, SCHOOLTUINEN etc.

- * grond- en straatwerken
- * drainages
- * rioleringen
- * beplantingen
- * windkeringen en afrasteringen
- * aanleg grasgazons
- * onderhoud van groenvoorzieningen
- * onkruidbestrijdingen
- * kleigrond, teelaarde
- * graszoden en graszaden
- * bloembakken

Dorpsdijk 50-52 - Postbus 820 - Rhoon
Telefoon 01890-6111*

AANNEMINGSBEDRIJF

HOOGVLIET & ZN. B.V.

Burgerlijke- en Utiliteitsbouw

- NIEUWBOUW
- VERBOUW
- ONDERHOUD

ZWIJNDRECHT
Molenvliet 9 - Tel. 01850-26651-27034-24330

MAKELAARSKANTOOR HOOGENRAAD

HAAGWEG 174 - TELEFOON 070 - 996560
RIJSWIJK (Z.-H.)

Onroerende goederen - Hypotheken - Taxatiën

BETONFABRIEK, VRIJENBAN

A. M. HOEKE

Rotterdamseweg 376 - Delft
Telefoon 015-560193 - b.g.g. 124008

BETONWAREN

INTERIEURVERZORGING B.V.
EEN ZAAK OM MEE IN ZEE TE GAAN

Asselsestraat 21-23
Apeldoorn, tel. 12908
Th. a Kempisstraat 59-61
Zwolle, tel. 16157

KAMERBREED
TAPIJT
4000 m² in voorraad
KARPETTEN
BEDDEN
GORDIJNSTOFFEN
BANKSTELLEN
SLAAPKAMER-
AMEUBLEMENTEN
enz.
800 m² toonruimte

Ventevogel & Zoon Assurantiën

Badhuisstraat 55
Vlissingen
Telef. 01184-4461

Uw vertrouwen waard

LETZER VENTEVOGEL
MAKELAARS MAATSCHAP

de nederlander

CH-WEEKBLAD

Redactie: Postbus 8822 - 'sGravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

ZONDER LAST OF RUGGESPRAAK

door dr. R. J. H. Kruisinga,
voorzitter Tweede-Kamerfractie CHU

De discussie rond het gemeentebestuur Amsterdam en de wethoudersbenoemingen en ontslagen moet er dunkt me toe leiden op enkele kwesties rond het bestuur van provincie en gemeente terug te komen.

PROGRAMCOLLEGE

In de discussie, voorafgaande aan de verkiezingen in 1974 heeft geruime tijd de kwestie van de collegevorming centraal gestaan. De PvdA heeft zich voor het creëren van beperkte programcolleges met afspraken vooraf uitgesproken.

Onze visie is een andere. Voorop moet staan een zo breed mogelijke deelname van de bevolking aan het bestuur. Dat overleg moet niet op afspraken van partijbestuurders vooraf berusten. Het overleg moet na de verkiezingen worden gevoerd. Pas dan kan immers van inspraak van de kiezers worden gesproken.

Voorts mag geen partij worden buiten gesloten. Welk democratische recht zou er aangevoerd kunnen worden om een deel van de kiezers, dus van de bevolking, buiten te sluiten. Waar mogelijk moet dat overleg tot een program leiden.

Als men wat daar uitkomt ook een programcollege wil noemen, dan ben ik daarmee akkoord. Maar het is wel heel iets anders dan anderen daarmee bedoelen. Daarin moeten we geen onduidelijkheid laten bestaan. Via naamsverwarring moeten we niet in de politieke mist van de onduidelijkheid terecht komen.

Daarmee wordt ook actief tegenweer gegeven tegen een voortschrijdende polarisatie. Dat is erg gewenst, zeker onder de huidige omstandigheden, want de beperkte programcolleges drijven in provincie- en

gemeentebestuur bevolkingsgroepen uit elkaar.

VERHOUDING PARTIJ TOT RAADSLID

Er is nog een ontwikkeling, die, als we spreken over de vertrouwensrelatie van overheid tot degenen, die bestuurd worden, in dit verband niet onbesproken mag blijven. Dat is de verhouding kiezer/gekozene. Onze volksvertegenwoordigers leggen de eed af, dat zij stemmen zonder last of ruggespraak.

De gekozene is geen partijmandataris. Partijen stellen lijsten samen. Maar in die partijen is slechts een zeer klein deel van de Nederlandse kiezers georganiseerd.

Het contact tussen kiezer en gekozene moet na de verkiezing open blijven. Daar mag geen partijorganisatie zich tussen schuiven.

Ik deel de mening van Van Walsum en van ds. Buskes, gegeven in een discussie in „Socialisme en Democratie” bij het uitreden van Van Walsum uit de Partij van de Arbeid. De CHU-Tweede-Kamerfractie is van oordeel, dat de Kamer niet een verzameling van vertegenwoordigers van partijen is, maar dat zij bestaat uit volksvertegenwoordigers. Onze lijst is samengesteld door de CHU, maar wij zijn verkozen, zoals ds. Buskes terecht zegt, door een veel grotere groep kiezers.

Wij zijn geen partijvertegenwoordigers in het parlement. Dat is voor de CHU een buitengewoon belangrijk en principieel punt. Het zal een punt zijn, dat ook uiteraard bij iedere discussie, die thans rond de intensivering van de samenwerking van

partijen plaats vindt, van onze zijde nadrukkelijk zal worden ingebracht.

Voor ons is dit een essentieel punt bij de samenwerkingsbesprekingen. Het landsbelang moet in de optiek van de volksvertegenwoordiger centraal staan, niet het partijbelang.

BEDENKELIJK

Op het laatste congres van de PvdA heeft zich in dit opzicht een naar mijn mening bedenkelijke ontwikkeling voorgedaan.

En mede daarvan plukt men thans in Amsterdam de wrange vruchten. Het congres van de Partij van de Arbeid in Breda heeft een resolutie over een democratisch functionerend bestuur aangenomen, welk besluit luidt: „Indien onze gekozen dagelijkse bestuurders het vertrouwen van de fractie en de lokale partij-organisaties verliezen, treden zij af. Raads- en statenleden uit onze partij, die breken met de PvdA stellen hun zetels ter beschikking. Gedragen onze raads- en statenleden zich niet overeenkomstig het gemeentelijke of het provinciale program, waarop zij gekozen zijn, dan verliezen zij daardoor het vertrouwen van hun plaatselijke partij-organisaties (afdeling en gewest) en dienen zij hun zetels ter beschikking te stellen.”

Volgens onze wetgeving worden volksvertegenwoordigers echter voor een vastgestelde periode gekozen en handelen zij bij de uitoefening van die taak zonder lastgeving en ruggespraak.

Nu kan het best zijn, dat men die wettelijke bepaling onjuist acht. Maar dan zal men toch moeten beginnen met een procedure tot wetsverandering aanhangig te maken en niet met in afwijking van de wet partijbepalingen vast te stellen.

Wij achten deze ontwikkeling buitengewoon ongewenst voor een goede verhouding van kiezer/gekozene en ook voor het behoud van een goed vertrouwen tussen de overheid en een zo groot mogelijke groep van de bestuurden. Stellig dreigt het gevaar, dat een kleine groep van partijbestuurders aan een veel grote groep van kiezers, die met de partij als zodanig niets te maken hebben via het partijrecht een raads- of statenlid tot aftreden te dwingen, de wet zou gaan voorschrijven.

Dat zal een vertrouwenscrisis tussen kiezer en gekozene moeten veroorzaken. Die weg wil de CHU niet op. Daarin moeten wij, dunkt mij, erg duidelijk zijn. De dreigende vertrouwenscrisis tussen kiezer en gekozene, die door bovengeschetste ontwikkelingen wordt bevorderd, zal verder leiden tot vervreemding in onze samenleving.

Dit alles wat van onze zijde reeds eerder nadrukkelijk is gesteld is in de actuele situatie rond het Amsterdamse gemeentebestuur in hoge mate actueel.

Gelet op de ervaringen met programcolleges nu in b.v. Amsterdam, Enschede en Vlaardingen zou het gewenst zijn, dat de PvdA van haar voorkeur voor programcolleges terugkomt.

Nog belangrijker zou het zijn als het Congres van de PvdA haar op het partijcongres in Breda aanvaarde resolutie over de verhouding kiezer/gekozene, die naar mijn visie in strijd is met de vigerende wettelijke regelingen althans zolang de wetgeving niet is gewijzigd, zou willen terugnemen. Het lijkt niet ongewenst, dat over deze zaak te gelegener tijd in de Kamer zal worden gesproken.

Kruisinga

„Brief negen prominenten kan niet genegeerd worden”

„Het schrijven van de negen vooraanstaande topfunctionarissen uit het Nederlandse bedrijfsleven is een bevestiging van hetgeen in de Tweede Kamer gezegd is. De inhoud van de brief kan niet door het kabinet-Den Uyl genegeerd worden”. Aldus het commentaar, dat de christelijk-historische Tweede-Kamerfractie-voorzitter dr. R. J. H. Kruisinga dinsdag jongstleden gegeven heeft op de brief.

De negen briefschrijvers zijn J. R. M. van den Brink van de Amrobank, H. F. van den Hoven van Unilever, G. Kraijenhof van de Akzo, P. van Meeteren van Nationale Ne-

derlanden, H. A. C. van Riemsdijk van Philips, F. O. J. Sickinghe van VMF-Stork (tevens lid van de Unieraad van de CHU), A. Stikker van Rijn-Schelde-Verolme, E. van Veelen van Estel en G. A. Wagner van Koninklijke Petroleum. Regering en parlement kregen van de prominenten te horen: „Het gaat structureel niet goed met de Nederlandse economie. Naar onze mening moeten de belangrijkste elementen van de samen na te streven oplossingen zijn: aanzienlijke terugdringing van de collectieve druk, radikale verbetering van het ondernemingsklimaat en een bundeling van economische en maatschappelijke krachten

zodat in goed overleg tussen overheid, werknemers en werkgevers een beleid kan worden gevoerd dat er op gericht is werkgelegenheid, welvaart en welzijn in de toekomst veilig te stellen”.

ONVOLDOENDE

„De grote werkloosheid gebiedt juist nu de grootste zorg voor de werkgelegenheid”, aldus dr. Kruisinga in zijn commentaar. Hij wees er op, dat de CHU bij herhaling stelde dat het kabinet bij zijn beleid de bestrijding van de geldontwaarding en de werkloosheid onvoldoende in het oog hield.

Volgens dr. Kruisinga moet de nood wel hoog gestegen zijn, nu de negen prominenten de ongebruikelijke stap namen en tot het schrijven van de brief overgingen. „Het feit, dat hetzelfde betoog al eerder in de Tweede Kamer en ook van de zijde van de gezamenlijke middenstandsorganisaties en

de gezamenlijke landbouworganisaties is gehouden, onderstreept de grote betekenis van de brief”, aldus de christelijk-historische fractievoorzitter in de Tweede Kamer.

DRINGEND

„Verbetering van het investeringsklimaat nu, is voor het behoud van de werkgelegenheid dringend geboden. Het overheidsbeleid zal aan deze zaak met name gelet op de gevolgen in het sociale vlak voor de zwaksten in de samenleving een duidelijke prioriteit moeten geven. Het beleid van dit kabinet zal, wil de werkloosheid en de geldontwaarding effectief worden bestreden, duidelijk moeten worden omgebogen”, zo luidde het commentaar van dr. Kruisinga.

H.L.

Zaterdag 17 januari:

Unieraad praat over onderwijs

De Unieraad van de CHU komt zaterdag 17 januari aanstaande in een extravergadering bijeen om van gedachten te wisselen over de actuele onderwijsproblematiek, en met name over de vrijheid van onderwijs.

De bespreking over de problemen wordt ingeleid door het Tweede-Kamerlid drs. G. van Leijenhof, die optreedt als referent. Co-referent is prof. dr. J. W. van Hulst, voorzitter van de christelijk-historische Eerste-Kamerfractie.

De Unieraadsvergadering wordt gehouden in het Jaarbeurscongrescentrum te Utrecht en vangt om 10 uur aan. Unievoorzitter mr. O. W. A. van Verschuier spreekt een kort openingswoord, waarna fractievoorzitter dr. R. J. H. Kruisinga de politieke gebeurtenissen van de laatste weken aan de orde zal stellen.

Elders in dit nummer van het christelijk-historisch weekblad „de Nederlander” staan de stellingen van drs. Van Leijenhof. Deze stellingen zijn mede-uitgangspunt voor de besprekingen op de Unieraadsvergadering.

H. L.

Frequenter samen vergaderen

KVP-, ARP- en CHU-senaatsfracties

De fracties van de KVP, ARP en CHU in de Eerste Kamer hebben vorige week, tijdens een in het Eerste-Kamergebouw te Den Haag gehouden gemeenschappelijke vergadering besloten frequenter samen te vergaderen. Tot dusverre kwamen de drie fracties zo nu en dan samen bijeen.

Afgesproken is een gemeenschappelijke vergadering te houden op die dinsdagen (de vergaderdag van de Eerste Kamer), waarop de senaatsvergadering om half twee des middags aanvangt. Tevens viel het besluit om het voorzitterschap van de gemeenschappelijke fractievergadering niet meer

per vergadering te laten wisselen. Deze week kozen de CDA-fracties een voorzitter, die als zodanig optreedt tot aan het zomerreces.

De drie fracties besloten voorts te trachten bij de behandeling van de departementale begrotingen en van wetsontwerpen zoveel mogelijk een lijn te trekken. In elk geval zal de gemeenschappelijkheid tot uitdrukking dienen te komen in het optreden van één spreker namens KVP, ARP en CHU.

H. L.

Waar spreken CHU-politici en wanneer?

In de komende weken hebben CHU-politici de volgende spreekavonden:

Fractievoorzitter dr. R. J. H. Kruisinga: maandag 26 januari 1976, Assen CHU/CDA; woensdag 28 januari, Rijnsburg; CHU-kiesvereniging; vrijdag 30 januari, Leeuwarden-Huizum: CHU/CDA; zaterdag 7 februari, Heerde: statenkring Harderwijk CHU; zaterdag 14 februari Arnhem: kamerkringen Arnhem en Nijmegen der CHU; dinsdag 24 februari Dalfsen: kiesvereniging CHU; maandag 1 maart, Woerden: kiesvereniging CHU; donderdag 1 april, Zwijndrecht: kiesvereniging CHU. Kamerlid drs. D. F. van der Mei: vrijdag 16 januari, Goedereede-Ouddorp: regionale verg. CHU; maandag 2 februari, Lisse: CHU-kiesvereniging; maandag 9 februari Baarn: CHU-bijeenkomst regio; maandag 16 februari Breukelen: CHU-vergadering regio; donderdag 19 februari Enschede: politieke scholingscursus vrouwen; maandag 1 maart, Zoetermeer: politieke scholingscursus vrouwen; woensdag 17 maart, Leiden: politieke scholingscursus vrouwen. Kamerlid mr. W. Scholten: vrijdag 23 januari, Leidschendam: CDA-bijeenkomst; donderdag 26 februari, Putten: CHU-vergadering; donderdag 25 maart Hillegersberg: CHU-kiesvereniging, onderwerp: inkomenspolitiek. Kamerlid drs. A. D. W. Tilanus: maandag 23 februari Epe: CDA/CHU.

Kamerlid drs. G. van Leijenhorst: zaterdag 17 januari Utrecht: Unieraad CHU Onderwijs; woensdag 21 en donderdag 22 januari Rotterdam: CBOB; zaterdag 24 januari Utrecht: kadercursus CHU; maandag 26 januari Dokkum: CHU-kiesvereniging; donderdag 5 februari Zutphen: CHU/ARP-KVP-verband; vrijdag 20 februari Leeuwarden: CHU/ARP-KVP-verband; donderdag 26 februari Barneveld: Christelijk onderwijs; dinsdag 2 maart Monster: Christelijk onderwijs; maandag 8 maart Middelarnis: Onderwijsappèl Christelijk onderwijs, Goeree-Overflakkee.

Kamerlid H. Wisselink: maandag 26 januari Diepenveen: CHU-kiesvereniging; maandag 9 februari Beverwijk: CHU-kiesvereniging; donderdag 19 februari Papendrecht: CHU-kiesvereniging gecombineerd met AR-kiesvereniging; maandag 23 februari Roden (Dr.): CHU-kiesvereniging; maandag 1 maart Gorssel: CHU-kiesvereniging; maandag 8 maart Holten: CHU-kiesvereniging; maandag 15 maart Veere: CHU/ARP kiesverenigingen. Kamerlid T. Tolman: maandag 19 januari IJsselstein: CHU regionale bijeenkomst; dinsdag 20 januari Laren Nh: debatavond T. Tolman en prof. Verkuyl; maandag 26 januari Rosmalen N.B.: CDA-vergadering;

donderdag 29 januari Amerstort: Landbouwvoorlichting; dinsdag 3 februari Aalsmeer: CHU-vergadering; vrijdag 6 februari Oosterwolde Fr.: landbouw-forum; vrijdag 13 februari Lutten O.: gezamenlijke landbouw-organisaties; vrijdag 20 februari Joure: CHU-bijeenkomst.

Eerstvolgende radio-uitzendingen CHU Hilversum II 18.20 uur: zaterdag 17 januari, zaterdag 31 januari, zaterdag 14 februari en vervolgens telkens om de 14 dagen.

FRONTAAL

Mr. C. van Veen (CHU) in debat met drs. E. van Thijn (PvdA). In het NOS-tv-programma „Frontaal” zullen zondag 18 januari a.s. om 21.35 uur 's avonds op Nederland II de voorzitter van het Verbond van Nederlandse ondernemingen mr. C. van Veen - oud-minister van onderwijs en lid van de CHU - en de voorzitter van de PvdA-Tweede Kamerfractie drs. E. van Thijn tegenover elkaar staan.

Inzet is de stelling: „Het huidige regeringsbeleid is een goede garantie voor een evenwichtige ontwikkeling van onze economie”.

De heer Van Thijn zal - uiteraard - deze stelling verdedigen, terwijl mr. C. van Veen als tegenpleiter zal optreden.

De VNO-voorzitter krijgt daarbij steun van twee getuigen, namelijk de heer M. J. Molenschot, directeur van de Eerste Nederlandse Fabriek van Weegwerktuigen te Breda en de heer W. Perquin, voorzitter van het Nederlands Katholiek Ondernemers-verbond.

Zoals wellicht als bekend mag worden verondersteld, is het bij „Frontaal” de bedoeling dat vóór- en tegenpleiter met behulp van getuigen en een visuele presentatie een vijftigkoppige jury „omturnen”.

Deze jury wordt door een onafhankelijk bureau gekozen en stemt zowel voor als na de uitzending over de stelling, waarbij de uitslag van de eerste stemming aan de pleiters niet wordt medegedeeld.

Het programma wordt geleid door Herman Wigbold, hoofdredacteur van het Vrije Volk.

In de vorige uitzending op zondag 21 december 1975 met als pleiters dr. R. J. H. Kruisinga, voorzitter van de CHU-Tweede Kamerfractie en drs. Arie Boon van het NVV over de vrijheid van onderwijs wist de fractievoorzitter door duidelijke en overtuigende wijze van argumenteren de jury op zijn hand te krijgen en wel van 34-16 vóór de uitzending tot 39-11 na de debatten.

KAMERLEDEN VRAGEN, BEWINDSLIEDEN ANTWOORDEN

Voor de bestrijding van de jeugdwerkloosheid moeten bijzondere maatregelen genomen worden. Gedacht kan worden aan het aanstellen van consulenten. Aldus de Tweede-Kamerleden Kruisinga en Tilanus (beiden CHU) in aan de ministers Boersma van sociale zaken en Van Doorn van CRM gestelde schriftelijke vragen.

Volgens de kamerleden vertoont de jeugdwerkloosheid de laatste maanden een sterkere stijging. „Grote groepen jeugdige werklozen worden moeilijk bereikt door de gewestelijke arbeidsbureaus. Dientengevolge wordt aan de problemen van de werkloze jongeren onvoldoende aandacht besteed,” aldus de vragenstellers.

De kamerleden menen, dat consulenten ook aangesteld moeten worden voor andere groepen moeilijk te bemiddelen werklozen. Zij noemden oudere werknemers, gehandicapten en langdurig werklozen met name.

SUGGESTIES PREMIER DEN UYL

De CHU-fractie in de Tweede Kamer heeft bij minister Duisenberg van financiën schriftelijk geïnformeerd naar de budgettaire gevolgen van een aantal suggesties, welke premier Den Uyl onlangs deed in het door de VPRO-radio uitgezonden vraaggesprek. Gevraagd is naar die gevolgen van het vervallen van de aftrekmogelijkheid voor de premies voor de volksverzekeringen en het vervallen van de kinderaf trek voor alle belastingplichtigen, voor de belastingplichtigen met een inkomen boven dat van het modale inkomen en voor alle hogere inkomensgenieters.

De informaties zijn gevraagd in het kader van de schriftelijke voorbereiding van het debat over de begroting-1976 van het departement van financiën. Dat debat wordt volgende week gehouden.

De CHU-fractie wil voorts weten of premier Den Uyl zijn uitspraken over de fiscale aangelegenheden deed in of na overleg met de bewindslieden van financiën. Als dit

niet zo is, moeten de bewindslieden meedelen hoe zij denken over de gedachten van premier Den Uyl terzake.

BORSTKANKERONDERZOEK

Het is staatssecretaris Hendriks van Volksgezondheid nog niet mogelijk de resultaten te beoordelen van het vorig jaar te Leiden gehouden bevolkingsonderzoek op borstkanker bij vrouwen. De resultaten van het onderzoek, een Leids initiatief, zullen eerst in de loop van het komende halfjaar bekend zijn, aldus de bewindsman in zijn antwoord op schriftelijke vragen van de Tweede-Kamerleden Tilanus en Kruisinga (beiden CHU).

De staatssecretaris verwacht, dat ongeveer tegelijkertijd de gegevens voorhanden zijn van twee elders in het land plaatsvindende bevolkingsonderzoeken op borstkanker. Na evaluatie van alle gegevens zal het mogelijk zijn na te gaan of het mogelijk is bevolkingsonderzoeken op borstkanker en baarmoederhalskanker te combineren.

HOOGE ZIEKENFONDSPREMIE

Staatssecretaris Hendriks van volksgezondheid wil thans geen prognose uitspreken over de hoogte van de ziekenfonds-

premie volgend jaar (1977). Dit blijkt uit het gegeven antwoord op schriftelijke vragen van de Tweede-Kamerleden Tilanus en Kruisinga (beiden CHU).

In het novembernummer van het maandblad „De Unie” van de Nederlandse Unie van Ziekenfondsen stond, dat in 1977 de ziekenfondspremie 10,3 procent zou gaan bedragen. De kamerleden vroegen of de bewindsman eveneens een dergelijk percentage verwacht.

Uit het antwoord blijkt, dat staatssecretaris Hendriks aan het begin van dit jaar een advies van de Ziekenfondsraad verwacht over maatregelen inzake kostenbeheersing op het terrein van de gezondheidszorg. De raad krijgt dan het verzoek van de bewindsman bepaalde onderdelen van het rapport op korte termijn nader uit te werken.

De staatssecretaris deelde in zijn antwoord mee dat hij zelf voorrang wil geven aan die onderdelen waarvan verwacht mag worden dat zij belangrijke besparingen zullen opleveren zonder dat daarmee de gezondheidszorg wordt geschaad.

Vandaar dat nu geen uitspraak wordt gedaan over de hoogte van de ziekenfondspremie in 1977.

H. L.

Actuele problemen melkveehouderij

„Twee hoogst actuele problemen vragen grote aandacht in de melkveehouderij, aldus het kamerlid T. Tolman op de te Zwolle gehouden veehouderijconferentie. Hij noemde: a. de prijsonderhandelingen; b. beheersing van de zuivelproductie”.

De heer Tolman voorzitter van de veehouderij-commissie van de CBTB, was van mening, dat de voorstellen van de Europese Commissie teveel gericht zijn op de omvang van de productie en te weinig op een gezonde inkomensontwikkeling, waardoor één van de belangrijkste doelstellingen van het Europees landbouwbeleid, gelijkmatige inkomensontwikkeling, ontkracht wordt.

De huidige voorstellen zijn niet aanvaardbaar. Het bedrijfsleven kan hiervoor geen verantwoordelijkheid dragen, omdat aanvaarding van de voorstellen over een bevrizing van de prijzen tot september door de voortdurende kostenstijging zou betekenen een inkomensachteruitgang van vele duizenden gulden.

De modale veehouder b.v. wordt door deze voorstellen veel zwaarder getroffen dan de modale Nederlander met het vervallen van de kinderbijslag, aldus de heer Tolman. Indien strategische voedselvoorraden noodzakelijk geacht worden voor de consument moet men, wanneer de voorraden

iets uit de hand lopen, de financiële gevolgen niet geheel gaan afwentelen op de producent. In dit verband merkte de heer Tolman op, dat de kosten van de Europese landbouwpolitiek wel stijgen, maar toch de landbouw de consument minder dan 1 cent per uur kost. Onvoldoende prijsverhoging vergroot de spanning in de landbouw en geeft weer meer aanleiding tot het nemen van nationale maatregelen, waardoor de Europese landbouwpolitiek dreigt uit te hollen, zei de heer Tolman.

Veel aandacht zal moeten worden geschonken, aldus spreker, aan de produktie-beheersing. Zijn instemming heeft met name de maatregel voor het niet-afleren van melk van kleinere bedrijven.

Handhaving van de slachtpremie blijft noodzakelijk ter regulering van de vleesmarkt. Vooral het tweeledig effect voor de categorie vrouwelijk jongvee moet hierbij niet onderschat worden. Een verhoogde slachtpremie is het meest doelmatige middel en het goedkoopste om vooral de melkproductie te beheersen.

Tenslotte merkte spreker op, dat wijziging van interventiebeleid van magere melkpoeder rampzalige gevolgen voor de boeren kan hebben.

H. L.

Meer zendtijd voor buitenlandse werknemers

Minister Van Doorn van CRM heeft dezer dagen de Tweede Kamer inlichtingen verstrekt over de wijze, waarop hij voldeed aan een verzoek, in oktober 1974 gedaan door het christelijk-historisch Tweede-Kamerlid drs. A. D. W. Tilanus.

Tijdens het kamerdebat over de nota buitenlandse werknemers vroeg drs. Tilanus aan de bewindsman of hij in contact wilde treden met het Nederlands Centrum voor Buitenlanders (NCB) en de NOS om daarbij stimulerend op te treden ten aanzien van de uitbreiding van zendtijd voor buitenlandse werknemers.

Uit de begin dit jaar door minister Van Doorn verstrekte mededelingen blijkt, dat hij zich tot de NOS wendde met het verzoek te willen bezien of een overleg van de NOS met het NCB mogelijk en zinvol zou kunnen zijn.

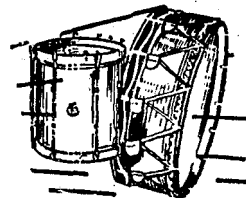
Dat overleg vond plaats en resulteerde in een niet-onaanzienlijke zendtijduitbreiding, aldus de minister. Die uitbreiding geldt zowel radio als televisie.

Over de radio worden de programma's voor buitenlandse werknemers met ingang van 28 december 1975 uitgezonden op de zondagmiddag via Hilversum 2 van 13.20 uur tot 17.00 uur, hetgeen een vermeerdering van 70 minuten betekent ten opzichte van de huidige zendtijd. De zeven nationale groepen zullen elk hiervan 10 minuten toebedeeld krijgen, hetgeen neerkomt op

een verhoging van 50 procent ten opzichte van de huidige zendtijd.

Voor wat de televisie betreft worden reeds vanaf 1 oktober 1975 drie vijf-minuten-programma's op een van de twee netten uitgezonden en wel ten behoeve van de Marokkaanse, Spaanse en Turkse werknemers; een en ander geschiedt in goed overleg met het NCB, aldus minister Van Doorn.

H. L.

VAN DER GLAS
Heerenveen

Blaas- en
Slaginstrumentenfabriek
Telefoon 05130-22652

Vrijheid van onderwijs is fundamenteel

Voor de bespreking over het onderwijs in de vergadering van de Unieraad op zaterdag 17 januari 1976, heeft het kamerlid drs. G. van Leijenhorst de volgende stellingen opgesteld:

1. De vrijheid van onderwijs is fundamenteel voor ons Nederlandse onderwijsbestel. Vrijheid van onderwijs valt niet samen met „het in stand houden van gevestigde (christelijke) belangen”. Zij is voorwaarde voor het bijzonder onderwijs, niet in de eerste plaats doel. Citaat Lohman: „Wij vragen geen christelijke scholen aan de Staat. Die wachten wij alleen van God. Van de Staat vragen wij slechts vrijheid.”
2. De vrijheid van onderwijs moet niet verward worden met decentralisatie, d.w.z. delegatie van bevoegdheden van boven naar beneden. Het verlenen van meer autonomie aan de basis - dus ook aan de individuele school - valt positief te beoordelen. Grondwettelijk gezien kan men echter niet spreken van „de vrijheid van openbaar onderwijs.”
3. De vrijheid van richting en de vrijheid van inrichting behoren onlosmakelijk bij elkaar. Art. 208 van de Grondwet moet in deze zin worden verstaan.
4. Bij de vrijheid van inrichting van de

bijzondere school dient de autonomie van de school uitgangspunt te zijn; de door de overheid te stellen deugdelijkheidseisen moeten als randvoorwaarden worden beschouwd en niet meer dan dat.

5. De door de regering op te trekken (deels reeds opgezette) verzorgingsstructuur (schoolbegeleidingsdiensten, Stichting Leerplanontwikkeling, centraal instituut voor toetsontwikkeling, contactorgaan voor de innovatie van het onderwijs, Stichting voor het onderzoek van het onderwijs, onderwijsplanbureau etc.) is van grote betekenis voor de vrijheid van inrichting van onderwijs. Dit wordt nog versterkt door het feit, dat voor deze verzorgingsstructuur geen wettelijk kader bestaat en ook niet spoedig via wetgeving zal worden geregeld.
6. De verzorgingsstructuur is zeer centralistisch van opzet. De overheid kan op de verzorging, welke goeddeels te beschouwen is als een complement van opvoeding en vorming, een sterk sturende werking uitoefenen. De verbanden tussen de verschillende organen zijn dusdanig, dat de vrijheid van keuze van de individuele school (van begeleiding, van leerplannen e.d.) aanzienlijk wordt beperkt.

7. Vooral bij vernieuwingen met betrekking tot de inrichting van het onderwijs is een goede overlegstructuur - en goed overleg - met het onderwijsveld een eerste vereiste. Hierbij is de verhouding van de overheid tot het bijzonder onderwijs een andere dan die tot het openbaar onderwijs. Deze onderscheiden relatie dient in de besluitvormingsprocedure tot uiting te komen. In de door de minister voorgestelde overlegstructuur komt de inbreng van het onderwijsveld onvoldoende aan haar trekken. De Centrale Commissie voor Onderwijsoverleg, (de CCOO) heeft thans meer het karakter van een hoorcommissie dan van een orgaan, dat „participeert” in het beleid inzake de vernieuwing en ontwikkeling van het onderwijs.
8. De op handen zijnde Grondwetswijziging - van art. 208 - geeft de minister meer macht. Naast maatregelen „bij de wet” kan hij - als het ontwerp niet wordt gewijzigd - ook maatregelen treffen „krachtens de wet”, d.w.z. via algemene maatregelen van bestuur, dus zonder dat het parlement daaraan te pas komt (hoewel bemoeiing van het parlement achteraf altijd mogelijk blijft).
9. Bij invoering van het in de contourennota voorgestelde scholenstelsel is het te verwachten, dat dit gepaard zal gaan met schaalvergroting. Te vrezen is, dat naast de bezwaren verbonden aan massaliteit en vervreemding, de stichtingsnormen dusdanig hoog zullen zijn, dat het stichten van bijzondere scholen naast openbare scholen moeilijker zal worden. De voorgenomen drastische verhoging van de stichtingsnormen voor lagere scholen was reeds een teken aan de wand. Ook het creëren van samenwerkingsvormen tussen het hoger beroepsonderwijs (o.a. pedagogische academies en sociale academies) en het wetenschappelijk onderwijs kan leiden tot identiteitsverlies van eerstgenoemde schooltypen.
10. Waar ouders eigen levensbeschouwerlijke scholen wensen voor hun kinderen, moet ook aan de Stichting van opleidingsinstituten voor deze scholen alle ruimte worden geboden. De eigen identiteit van de bijzondere pedagogische academies en kleuteropleidingscholen (in de toekomst geïntegreerd) mag van overheidswege niet worden aangetast. De door het prot. chr. onderwijs duidelijk uitgesproken wens om tot een tweede protestants-christelijke opleiding (in Zwolle) te

De tekst van artikel 208 van de Grondwet

De tekst van artikel 208 van de Grondwet - het artikel over het onderwijs - is als volgt:

Het onderwijs is een voorwerp van de aanhoudende zorg der Regering. Het geven van onderwijs is vrij, behoudens het toezicht van de overheid en, voor wat betreft het aangewezen vormen van onderwijs betreft, het onderzoek naar de bekwaamheid en de zedelijkheid van hen, die onderwijs geven, en een ander bij wet te regelen. Het openbaar onderwijs wordt, met eerbiediging van ieders goedsdienstige begrippen, bij de wet geregeld. In elke gemeente wordt van Overheidswege voldoende openbaar algemeen vormend lager onderwijs gegeven in een genoegzaam aantal scholen. Volgens bij de wet te stellen regels kan afwijking van deze bepaling worden toegelaten, mits tot het ontvangen van zodanig onderwijs gelegenheid wordt gegeven.

De eisen van deugdelijkheid, aan het geheel of ten dele uit de openbare kas te bekostigen onderwijs te stellen, worden bij de wet geregeld, met inachtneming, voor zover het bijzonder onderwijs betreft, van de vrijheid van richting.

Deze eisen worden voor het algemeen vormend lager onderwijs zodanig geregeld, dat de deugdelijkheid van het geheel uit de openbare kas bekostigd bijzonder onderwijs en van het openbaar onderwijs even afdoende wordt gewaarborgd. Bij die regeling wordt met name de vrijheid van het bijzonder onderwijs betreffende de keuze der leermiddelen en de aanstelling der onderwijzers geëerbiedigd.

Het bijzonder algemeen vormend lager onderwijs, dat aan de bij de wet te stellen voorwaarden voldoet, wordt naar dezelfde maatstaf als het openbaar onderwijs uit de openbare kas bekostigd. De wet stelt de voorwaarden vast waarop voor het bijzonder algemeen vormend middelbaar en voorbereidend hoger onderwijs bijdragen uit de openbare kas worden verleend.

De Koning doet jaarlijks van de staat van het onderwijs aan de Staten-Generaal verslag.

Gesprek met CDA-wethouder te Wageningen

Bestrijden van onrecht en dienstbaar zijn aan naaste

In de gemeente Wageningen verschijnt minimaal vijfmaal per jaar de „CDA-Appèlkrant”, die wordt samengesteld door de CDA-Appèlgroep onder verantwoordelijkheid van het CDA-overlegorgaan te Wageningen. De krant besteedt veel aandacht aan het werk van de gemeenteraad. In het laatst-verschenen nummer van de krant was opgenomen een vraaggesprek met de Wageningse CDA-wethouder, mevrouw L. C. M. Hofhuis - Marijnen. De redactie van „de Nederlander” neemt graag de tekst van dat vraaggesprek over, omdat het een goede indruk geeft van het werk op het plaatselijk vlak.

Mevrouw L. C. M. Hofhuis-Marijnen is sinds 1974 wethouder van sociale zaken, volksgezondheid en milieuhygiëne van de gemeente Wageningen. Zij is 61 jaar, gehuwd en heeft vijf kinderen (vier zoons en een dochter).

Voor zij wethouder werd, was mevrouw Hofhuis al 5 jaar raadslid en was zij actief in verschillende commissies en besturen. Het wethouderschap kwam voor haar nogal onverwacht, toen het na de laatste gemeenteraadsverkiezing niet mogelijk bleek een afspiegelingscollege te vormen en het CDA daardoor een derde zetel in b. en w. kreeg toegewezen. Ondanks het feit dat zij deze functie niet ambieerde, is mevrouw Hofhuis vol animo aan het werk gegaan. Op de vraag of zij deze dagtaak kan combineren met het huishoudelijk werk, antwoordde zij, dat zij liever zo bezig is, dan alleen in het huishouden.

Veel vrouwen, die weer buitenshuis willen gaan werken, hebben er veel moeite mee

om opnieuw te beginnen. Iemand die dat echt wil komt er toch wel weer tussen ook al kost dat moeite.

Dat wil allemaal niet zeggen dat een vrouw die gelukkig is in het huishouden nou zo nodig moet gaan werken. Er is echter werk genoeg te doen, vooral ook vrijwilligerswerk.

Haar taak als wethouder vindt mevrouw Hofhuis niet de moeilijkste maar misschien wel de zwaarste binnen het college van b. en w. In de omgang met mensen zijn de problemen nu eenmaal niet als een reken-sommetje bij elkaar op te tellen. Bovendien is vaak niet direkt een pasklaar antwoord te geven. Resultaten van dit werk zijn pas na verloop van tijd waar te nemen. De samenwerking in een goed team is noodzakelijk. Een wethouder zonder goede ambtenaren begint niets. Persoonlijk heeft mevrouw Hofhuis loyale medewerking gekregen ook van ambtenaren die een andere politieke overtuiging hebben dan zij. Wel vindt zij gezien haar afkomst uit een zakenmilieu dat het bureaucratisch systeem veel zaken erg lang ophoudt. Een bepaald idee moet eerst zoveel instanties en vergaderingen doorlopen, voor het tot uitvoering komt, dat het dan soms al achterhaald is.

PROBLEEM

Een probleem dat op 't ogenblik veel aandacht vraagt, is de huisvesting van jongeren en alleenstaanden. Wageningen met veel studenten en werkende jongeren wordt altijd snel met dergelijke problemen geconfronteerd.

Als eerste gemeente in Nederland is te Wageningen een stuurgroep geformeerd, die de mogelijkheden voor huisvesting van jongeren en alleenstaanden moet onderzoeken. De studenten hebben tot nu toe een bevoorrechte positie gehad. Binnen enkele jaren zal de studentenhuisvesting ook onder verantwoordelijkheid van de gemeente komen. Werkende jongeren krijgen nu de grootste aandacht. Zij willen ook een eigen woonruimte met alles wat daarbij hoort. De normen op dit gebied zijn de laatste jaren sterk veranderd. Ook hierin geldt dat christelijke politiek niet wil zeggen dat de normen niet mogen veranderen. Aan de behoefte om eerder op eigen benen te staan moet door de gemeente voldaan kunnen worden. Werkende jongeren moeten dezelfde faciliteiten kunnen krijgen als de studenten. Er wordt nu naar mogelijkheden gezocht om voldoende huisvesting te vinden voor deze groep jongeren en alleenstaanden. De laatste jaren was daar af en toe al gelegenheid voor, vooral toen er voldoende flats leeg stonden, maar het moet mogelijk worden aldoor in deze behoefte te voorzien. Nu het rijk grotere financiële bijdragen wil verstrekken, is het bouwen voor deze groep aantrekkelijker geworden en wordt ook gedacht aan het opknappen van oude woningen e.d. Op het gebied van sociale zaken vindt mevrouw Hofhuis dat de voorschriften goed en voldoende zijn om hulp te kunnen bieden. Materiële hulp komt op de eerste plaats. Soms is onvrede met materiële zaken het gevolg van immateriële problemen. Ook daarvoor kan men bij sociale zaken terecht. Vaak wordt dan doorverwezen naar bijv. instellingen voor maatschappelijk werk. Het is langzamerhand noodzakelijk geworden om wat duidelijkheid te scheppen in de chaos die het grote aantal instellingen, dat op maatschappelijk terrein werkzaam is, lijkt vormen.

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:

dr. K. de Vries, voorzitter;
mevrouw H. Tegelaar-Boonacker;
A. Buntsma; R. W. van Dijk;
Wm. C. de Kruyf; D. Rebel;
drs. H. van Spanning;
drs. G. van Leyenhorst.

EINDREDAKTIE:

H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:

mevrouw J. Algra-Feddema;
dr. E. Bleumink; drs. A. J. van Dulst;
prof. dr. J. W. van Hulst;
ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:

Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078

ADMINISTRATIE-ADRES:

(abonnementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „de Nederlander” en advertenties): Van Deventerlaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag): (070) 861529.

Adresveranderingen voor het ledenbestand en het ledencontactblad „de Nederlander” te zenden aan: Bureau CHU, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage.

Abonnementsprijs f 25,- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg.

Druk: B.D.U. b.v., Barneveld.
Postbus 67. Telefoon 03420-3141.

UNIEBUREAU

HET BUREAU VAN DE CHR. HIST. UNIE Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage is telefonisch te bereiken onder nummer 070-244516* Kantoornuren van maandag t/m vrijdag 8.30 v.m. tot 16.45 n.m. Het telefoonnummer van de Savorin Lohmanstichting is: 070-246791.

komen dient te worden gehonoreerd. Aldus de stellingen van drs. Van Leijenhorst.

De moeilijkheid hierbij is dat veel instellingen een eigen identiteit hebben en dat zij bang zijn die te verliezen. Een zekere ordening zal toch wel nodig zijn.

Voor sociale zaken zal een ambtenaar worden aangesteld om het misbruik van de sociale voorzieningen tegen te gaan. Overigens vond mevrouw Hofhuis de moraal niet deugen, die belastingontduiking als heel normaal beschouwt (ja zelfs als een prestatie ziet) en bovengenoemd misbruik heel scherp veroordeelt.

gevraagd naar haar mening over acties zoals die bijv. door de socialistische partij worden gevoerd, meent mevr. Hofhuis dat er een bewustwordingsproces heeft plaatsgevonden dat zich uit in gemotiveerde acties. Veel christenen werken liever niet zo openbaar om de ene hand niet te laten weten wat de ander doet. Zij hebben ook veel sociale zaken overgelaten aan de kerken. Voor de socialisten lijken hun acties soms een soort religie te worden.

NIET ONFEILBAAR

Mevrouw Hofhuis vindt dat veel christenen tegenwoordig nog te gemakkelijk het gezag aanvaarden zonder te beseffen dat ook gezagsdragers niet onfeilbaar zijn. In de gemeenteraad is het dan ook heel normaal als de CDA-fractie niet zonder meer het standpunt van b. en w. overneemt, maar gemotiveerd voor een andere oplossing kiest. Het is van groot belang dat deze gemotiveerde besluitvorming zich verder ontwikkelt bij de CDA-fractie.

Het christen zijn ziet mevrouw Hofhuis in het bestrijden van onrecht, het dienstbaar zijn aan en delen met de naaste. In ons gesprek dat hier slechts beperkt kan worden weergegeven, bleek in ieder geval de sterke geïnspireerdheid van mevrouw Hofhuis en de grote betrokkenheid bij haar werk.

De reorganisatie van het binnenlands bestuur (XII)

Rekening houden met bestaande samenlevingsverbanden

De Vereniging van christelijk-historische leden van gemeente- en provinciebesturen heeft vorig najaar een hoorzitting gehouden over de regeringsplannen inzake de reorganisatie van het binnenlands bestuur (de vorming van 26 provincies- nieuwe stijl).

Minister De Gaay Fortman van binnenlandse zaken heeft dezer dagen in een uitvoerige brief de overwegingen van deze hoorzitting op schrift ontvangen. De tekst van de brief luidde:

De vergadering sprak als zijn oordeel uit, dat de structuur van ons binnenlands bestuur geen doel in zich zelf is, maar een instrument dat dient om het geluk van de burger in de gemeenschap te dienen.

Derhalve dient voor een zodanige conceptie van het openbaar bestuur te worden gekozen, dat bij het bepalen van het bestuursmodel voor het grondvlak rekening wordt gehouden met de bestaande samenlevingsverbanden, zodat de gemeentelijke overheid aanspreekbaar zal blijven voor de inwoners. Dit temeer, daar terecht allerwegen meer en meer gestreefd wordt naar participatie van de bevolking bij het bestuur van gemeente en regio.

Hierbij moet worden aangetekend, dat de taak van de gemeenten ten onzent in toenemende mate een verzorgend karakter krijgt, hetgeen een nauw contact met de belanghebbende burgers impliceert.

WAARDERING

In eerste aanleg werd waardering uitgesproken voor het thans voorliggende wetsontwerp, aangezien hierin een poging wordt gedaan een reeds tientallen jaren slepende aangelegenheid tot een oplossing te brengen.

Daarbij werd tevens als zéér positief ervaren, dat u in uw concept voor drie bestuurslagen opteert.

Want algemeen wordt ook in onze kring de noodzaak onderkend, dat de opbouw van het binnenlands bestuur wijzigingen behoeft.

De huidige dynamische Nederlandse samenleving - deel uitmakend o.m. van een Europees verband - roept terzake van het openbaar bestuur reeds jaren om mogelijkheden om tot meer en betere coördinatie en integratie van beleid te komen. De reeds talrijke vormen van bovengemeentelijk c.q. gewestelijk bestuur, zijn daarvan het levende bewijs.

Deze al bestaande concepties, als regel gevormd op grond van levende structuren aan de basis voorzien in een behoefte en kunnen niet worden gelogenstraft. Naar ons oordeel worden de hier bedoelde samenwerkingsvormen onvoldoende of nauwelijks gehonoreerd in het concept. Volgens velen in onze vereniging dient de Rijkswetgever zich positiever op te stellen tegenover de bestuurlijke ontwikkelingen „van onderop”.

De reeds uitgesproken erkenning, dat een herstructurering van het binnenlands bestuur noodzakelijk is doet dezerzijds meer pleiten voor een betere bewerktuiging van de gemeenten. De Nederlandse gemeenten moeten wezenlijke taken hebben en zij dienen derhalve als zodanig te zijn/worden geëquipeerd. Mitsdien moeten de bevoegdheden en de financiële middelen daartoe zijn afgestemd.

Het voorgaande impliceert een doelgerichte gemeentelijke herindeling, zodat daar waar nodig „sterke” gemeenten de toegemeten taken op het vereiste niveau behartigen (kunnen).

Wij geven hieraan de voorkeur boven het met zoveel nadruk leggen van het zwaartepunt bij de toekomstige 26 provincies- nieuwe stijl.

Afgezien van de taakstelling van de voorgestelde provincies- nieuwe stijl, komt de vraag op of de doelmatigheidsaspecten niet al te zeer hebben overheerst bij de grensafbakening boven die met betrekking tot de bestaande infrastructuur.

De voorgestelde provincie Dordrecht-Gouda, conglomeraat van gebieden uit Noord-Brabant, Zuid-Holland, Utrecht en Gelderland, vormt daarvan een van de sprekendste voorbeelden.

Ook de politieke aspecten kunnen naar onze mening niet onvermeld blijven.¹⁾

TE WEINIG WAARDE

Algemeen was de vergadering echter van mening, dat zonder overtuigend bewijs

voor de urgentie ervan - ondanks de gewekte verwachtingen in het memorandum - in het onderhavige wetsontwerp elementaire gemeentelijke taken en bevoegdheden worden toebedeeld aan de provincies- nieuwe stijl. Naar onze overtuiging wordt in de aangeboden voorstellen te weinig waarde gehecht aan de gelijkwaardigheid van de gemeentelijke bestuurslaag. Bovendien wordt door de voorgestelde maatregelen de oplossing van een erkend probleem verlegd naar een niveau (provincie), waarmee de burgerij, om wier belang alles draait, géén sympathieke bindingen heeft.

Overigens, wat de taakstelling van de provincies betreft, meende de vergadering te moeten constateren, dat volgens het concept-ontwerp het karakter van de provincies zich meer gaat wijzigen in de richting van een „doe-orgaan”, en dat de toezichhoudende taak van de provincies die-novoreenkomstig vermindert, zo niet verdwijnt.

Is dit de voorbode van de afzonderlijke administratieve rechter?

Het gesprek over de taakstelling van rijk, provincie en gemeente achtte men nog lang niet beëindigd.

Velen waren van oordeel dat onder het mom van democratie, het voorliggende concept-ontwerp sterk centraliserende tendensen vertoont. Van de oude driekring-leer zou men moeten overstappen naar het complementair bestuur van deze drie lagen, waarin het rijksbeleid, vertaald door de provincies, wordt uitgevoerd door de gemeenten.

In deze gedachtengang past, dat de thans gedeconcentreerde rijkstaken, waarbij vele rijksambtenaren toch reeds in provincies werken, overgaan naar de provincies.

Om dit gestalte te doen verkrijgen en om met name het wezen van complementair bestuur meer uit te diepen en uit te verf te laten komen, vroeg de vergadering om een regeringsnota, waarin aan de hand van vragen of knelpunten de onderlinge verhoudingen van de overheidsorganen staan aangegeven, als een begin van taakverdeling tussen de drie lagen, waarbij ook aan een herverdeling van de beschikbare geldmiddelen niet kan worden ontkomen.

Het aantal en de begrenzing van de door u aangegeven provincies verlangt naar onze mening bepaaldelijk hernieuwde studie.

De vergadering achtte het voorts beter een gewijzigde provinciale indeling langs de weg der geleidelijkheid te betrachten, mede afhankelijk van de vraag naar de verschillende ontwikkelingen, welke zich in de regio's en in ieder der provincies voordeden en nog zullen voordoen, waarbij nu reeds kan worden geconstateerd dat er een groot verschil is tussen het westen van ons land en de overige gewesten.

Het geheel overwegende zijn wij van oordeel, dat het een illusie is te menen dat met één wettelijke regeling alle op dit terrein aan de orde zijnde problemen kunnen worden opgelost door voor geheel Nederland per gelijke datum een gewijzigde, uniforme bestuurlijke organisatie te creëren. Onze voorkeur gaat dan ook uit naar een zogenaamde kaderwet, op grond waarvan succesievelijk naar behoefte de vereiste bestuurlijke aanpassingen kunnen worden doorgevoerd.

Inzake de financiële gevolgen van dit concept-ontwerp zijn nog steeds geen „harde” ramingen voorhanden. De reeds circulerende kostenramingen van deze gigantische operatie, doen de vraag stellen of

deze kosten verantwoord zijn tegen de belangen, welke het wetsontwerp stelt te dienen.

De vergadering ontveinsde zich voorts niet dat het concept-ontwerp al teveel vragen onbeantwoord laat, als bijvoorbeeld over de organisatie van en het toezicht op de waterschappen en de nutsbedrijven.

Men achtte het wenselijk ook deze zaken bij de wet te regelen. De vergadering pleitte sterk voor een geleidelijke ontwikkeling. Wanneer abrupt van historisch gegroeide en ontwikkelde verhoudingen wordt afgestapt wordt het bestuur een chaos.

De vergadering zou het tenslotte betreuren, dat om politieke redenen dit concept-ontwerp er overhaast in de Staten-Generaal zou worden doorgedrukt.

De vergadering vond concluderende het concept nu nog te weinig rijp om tot een definitieve besluitvorming te kunnen leiden.

1) Als voorbeeld voor een minder evenwichtige samenstelling van bestuursorganen als gevolg van dit concept-ontwerp werd onder meer gewezen op de samenstelling van de provinciale staten van de nieuwe provincie Amsterdam.

Deze zou zijn:

38 leden uit de stad Amsterdam,

13 leden uit de zuidlob van Amsterdam

7 leden uit de Zaanstreek,

5 leden uit het Waterlandse gebied.

Het behoeft geen betoog dat in dit gebied naar het zich laat aanzien in de samenstelling van genoemd college een politieke onevenwichtigheid aan de dag zal treden.

Aldus de brief, welke mr. S. J. H. Scheenstra, als voorzitter van de Vereniging van christelijk-historische leden van gemeente- en provinciebesturen zond aan minister De Gaay Fortman.

(Dit is het twaalfde artikel in onze reeks over de regeringsplannen inzake de vorming van provincies- nieuwe stijl. Het elfde artikel stond in het christelijk-historisch weekblad van vrijdag 9 januari jongstleden. De eerste tien werden in het najaar van vorig jaar geplaatst).

De Zuidmolukkers in Nederland

Nederland is 1975 niet zonder terreurdaden doorgelopen; er vonden er twee plaats die geheel Nederland in angstige spanning hebben gehouden. Bovendien zorgden de beide gijzelingen, want daar hebben we het vanzelfsprekend over, die het resultaat waren van een door Zuidmolukkers gekeerde trein bij Beilen en een overval op het Indonesische consulaat-generaal in Amsterdam, voor wereldnieuws. De spanning moet voor de betrokkenen en hun verwanten ondraaglijk geweest zijn. Voor de nabestaanden van hen die om het leven gebracht werden, betekenden ze smart. En deze smart is blijven bestaan, nadat de spanning voor de anderen wegviel.

Het had allemaal nog slechter kunnen aflopen, maar het is niet mogelijk om zonder meer over een goede afloop te spreken. Niet voorbij gegaan kan worden aan de onherroepelijke daden die zijn gepleegd. Dit had wel meer in allerlei Zuidmolukse en Nederlandse verhalen en commentaren mogen doorklinken. Dat geldt eveneens het feit dat dagen achtereen de buiten de trein liggende stoffelijke overschotten niet weggehaald konden worden.

Wat de berichtgeving betreft, is het opmerkelijk te noemen dat met name in het NOS-journaal het woord „terroristen” vrij consequent gebruikt werd. Hierboven hebben we aangegeven dat de acties inderdaad het karakter van terreur hebben, waar het om gaat, is dat dit woord in andere verbanden nagenoeg niet wordt gebruikt (maar dan gaat het ook over zaken die verder van ons bed verwijderd zijn). Het verschil in woordgebruik is nog opvallender, wanneer men ervan uitgaat dat de taal een diepere betekenis heeft en haar gebruik een afspiegeling kan zijn van een denktrant... Hoe het ook zij, dit soort gewelddadige acties behoren niet in vergaande mate verontschuldigd worden, noch mogen zij leiden tot anti-gevoelens ten aanzien van de gehele bevolkingsgroep waaruit de daders voortkomen.

Niettemin bestaat er een Zuidmolukse vraagstuk, en dat is nu ver over onze grenzen bekend geworden. Dit impliceert niet dat het zo bekend was in Nederland, in tegendeel. Hoogstens wisten velen dat er in

Nederland Zuidmolukkers woonden, in het hoe en waarom van hun aanwezigheid was men veelal minder geïnteresseerd. In vergelijking met de hoeveelheid pro's en contra's die verschillende kringen over toestanden in de wereld bezitten en daar uiting aan geven, is een probleem waar we veel meer direct mee te maken hebben, schromelijk verwaarloosd. Wie kan volhouden dat de Basken ons meer aangelegen zijn dan de Zuidmolukkers?

De naoorlogse geschiedenis der Zuidmolukkers is tragisch geweest en de Nederlandse aanpak beschamend. Zo heeft prof. mr. W. F. C. van Hattum geschreven over de „lompe wijze” waarop de Zuidmolukse militairen in het Nederlandse leger gedomobiliseerd zijn (NRC-Handelsblad), 12 december 1975). Daarna is men van regeeringswege blind en doof gebleven voor de

kwestie als zodanig (het parlement had in het begin een opener oog en oor). Slechts enkele groeperingen en individuen gingen de zaak meer ter harte, zij kregen weinig publiciteit.

PRATEN EN LUISTEREN

Niet weinigen zien een zelfstandige Zuidmolukse republiek niet zitten. Minister Van Doorn noemde haar een „irreële droom”. Dit nu was een zowel psychologisch onjuist als arrogant optreden. Dit jaar gaan er gesprekken plaatsvinden tussen Nederlandse autoriteiten en Zuidmolukse vertegenwoordigers. Wanneer men blind is voor het ideaal, laat men er dan in elk geval niet (Oostindisch) doof voor zijn.

G. K. Timmerman

CDA-studiedag over onvolledig gezin

Op donderdag 26 februari wordt in het Jaarbeurscongrescentrum te Utrecht een CDA-studiedag gehouden over het onderwerp „Onvolledig gezin”.

De organisatie van deze studiedag is in handen van de stichtingen voor kader- en vormingswerk van KVP, ARP en CHU en het CDA-Vrouwenberaad. Basisstuk voor de besprekingen is de ter gelegenheid van het internationaal jaar van de vrouw van het CDA-Vrouwenberaad verschenen publikatie „Samen op weg naar een verantwoordelijke maatschappij” (een bijdrage vanuit het CDA tot discussie over emancipatie).

* * *

De studiedag vangt om 10 uur aan en zal omstreeks 16 uur gesloten worden. Inleidsters zijn mevrouw M. Pastoor over „de plaats van het gezin in de samenleving”, het Tweede-Kamerlid mevrouw mr. A. H. S. M. Lückers-Bergmans over „juridische aspecten” en het Tweede-Kamerlid mevrouw D. M. P. Cornelissen over „sociale aspecten”.

Aanmelding voor deze studiedag kan geschieden door overmaking van de deelnemerskosten - een bedrag van f 10,- voor onder meer lunch en consumpties - op giro 379333 ten name van de algemeen penningmeester van de KVP te Den Haag onder vermelding „Studiedag onvolledig gezin”. Uiterlijk tot 13 februari kan worden ingeschreven. Reiskosten boven vijf gulden kunnen desgewenst worden vergoed. Na de aanmelding worden de congressstukken toegezonden (Graag bij de aanmelding/overschrijving vermelden of de brochure „Samen op weg naar een verantwoordelijke maatschappij” reeds in het bezit is).

Het jaar van de vrouw, was het dat nou?

Het internationale VN-jaar van de vrouw, het jaar 1975 is ten einde.

Velen vonden het niet zo nodig, anderen hebben er alleen maar melige mopjes over getapt. (De voorbereidingstijd was zelfs voor goede moppen te kort). Weer anderen waren van mening dat er de laatste tijd zoveel veranderd is, dat het zaak was versnelling te brengen in de heroriëntatie van de maatschappelijke positie van de vrouw. Die heroriëntatie is nodig omdat de positie van de vrouw het slechtst is aangepast aan onze moderne tijd, hoewel ze er nauwelijks invloed op heeft gehad. Het komt over haar, zonder haar en dat nu is zo eigenaardig. Want vrouwen staan midden in het leven omdat zij meer in contact staan met het dagelijks leven. Zij staan dicht bij volwassenen en kinderen. De meesten leven in het veilige, afgeschermd, huiselijke milieu. Ze bewegen zich daardoor buiten het produktie-milieu, met zijn harde waarden en normen, waar de machts-, de competentie- en de concurrentie-strijd woedt, waar ook de hartinfarkten en de te hoge bloeddrukken voorkomen.

De vrouw zit midden in het web waar het leven doorheen stroomt. Maatschappelijke stormen, regen- en hagelbuien vangt zij op als „vrijgestelde”. Vrijgesteld van de inmaak, de kookwas, de groentetuin e.d. omdat deze werkzaamheden goeddeels zijn overgenomen door machines en fabrieken. De vrouw is ook beter geschoold, zij het dat vrouwen over het geheel genomen nog een grote achterstand hebben.

Het probleem van de vrouwen-emancipatie doet zich over de hele wereld voor en in Nederland sluit het aan op reeds lang bestaande activiteiten waarvan die van de CH-vrouwen er ook één is die zelfs dit jaar haar 40ste verjaardag vierde. De vrouw heeft dan wel officieel gelijke mogelijkheden, feitelijk bleef zij ondergeschikt aan de maatschappelijke normen die afgestemd zijn op de rollen van mannen.

Rond 1975 leek de tijd aangebroken om allerlei, op verschillende fronten aangesleutelde en gesignaleerde zaken om te zetten in gezamenlijke acties.

Het door de regering ingestelde nationale comité voor het internationale jaar van de

vrouw kreeg 2 miljoen gulden ter beschikking gesteld om een actieplan te ontwikkelen voor dat jaar. Het comité besloot haar beleid vooral te richten op de bewustwordingsprocessen. De financiële middelen waren ten enemale te gering om concrete voorzieningen te realiseren.

De gezamenlijke vrouwenorganisaties hadden een plan voor een manifestatie in Utrecht, MVM had met de Nieuwe Comedie een roldoorbrekend toneelstuk ontwikkeld, verschillende politieke vrouwenorganisaties hadden brochures met emancipatie-programma's en bijeenkomsten in het kader van het jaar in voorbereiding enz., enz.

Nadat de Nederlandse regering vóór de resolutie 3010 in de Algemene vergadering van de Verenigde Naties had gestemd - de resolutie die het jaar 1975 tot jaar van de vrouw bestempelde - waren er bij C.R.M. al verschillende suggesties voor activiteiten binnengekomen.

UITEENLOPEND

De meest omvattende en algemeenste was die voor de manifestatie in Utrecht. De anderen waren zeer uiteenlopend van aard en doelgroepen. Omdat het comité de taak had het hele Nederlandse volk te betrekken bij de doelstellingen van het jaar, moesten de doelgroepen en in zekere zin ook de inhoud van de activiteiten bekeken worden. Bovendien moest iedereen in de gelegenheid gesteld worden om plannen in te dienen.

Het comité stelde daarvoor criteria op voor de in te dienen projecten. Er werd een brochure geschreven waarin te vinden was hoe men projecten kon indienen, waaraan ze moesten voldoen, hoe de financiering zou verlopen, welke sluitingsdata in acht genomen moesten worden, en welke bezwaarprocedure zou worden gehanteerd. Deze methode van aanpak had sterke overeenkomst met de methode die de vroegere commissie Claus gebruikte voor ontwikkelingsprojecten.

Vele organisaties die zich met de emancipatie van de vrouw bezig hielden, werden onder geweldige tijdsdruk gezet, de eerste

door mevrouw ir. N. C. de Ruiter, oud-lid van de Tweede Kamer voor de CHU

sluitingsdatum was zeer kort na het verschijnen van de brochure.

Deze haast zal zeker wel eens de objectiviteit en het juiste oordeel geschaad hebben, zeker in die eerste periode. Het bestuur, dat eerst in november werd geïnstalleerd, kwam onmiddellijk voor een aantal beslissingen te staan die het nauwelijks kon overzien, terwijl het, door onbekendheid met elkaar, nog geen gezamenlijke filosofie had kunnen ontwikkelen. De druk van de haast heeft ons werk het gehele jaar beïnvloed.

Terugziende op deze geforceerde werkwijze moet toch geconstateerd worden dat er veel tot stand is gekomen, dank zij de inzet van velen en dat, met een zo gebrekkig ingespeeld apparaat, enorm veel werk verzet is.

Hoewel hier en daar terecht wat onverdraagzaam negatief, heeft toch de pers ook veel tijd en positieve aandacht besteed aan het jaar.

Er werd besloten de helft van de financiële middelen te besteden aan de centrale manifestatie en de andere helft aan in het land verspreide activiteiten. Voorts werd een blad „Zijwijzer” uitgegeven, een startbijeenkomst gehouden in de Ridderzaal, de discussiefilm „Lucy, Mira en Toos” gemaakt. H. M. de Koningin stemde toe beschermvrouwe te willen zijn. Wij hebben nimmer tevergeefs een beroep op onze vorstin gedaan en ook overigens gaf de Koningin blijk van grote persoonlijke belangstelling.

T.b.v. scholen en vormingsinstituten werd een literatuurlijst samengesteld. Voorts werden sieraden met het emancipatie-embleem gemaakt die verkocht werden ten behoeve van een ontwikkelingsproject voor meisjes in Thailand.

De Emancipade trok minder bezoekers dan wij verwacht hadden. Gelet op onze doelstelling om de eenheid en de solidariteit tussen de emancipatie-groepen te versterken, moet het belang van deze gebeurtenis ook niet alleen maar worden gemeten aan het bezoekersaantal. Uit een onderzoek is gebleken dat velen die van elkaars bestaan

nauwelijks wisten en tegenover elkaar stonden, elkaar tijdens de voorbereiding tenminste hebben leren zien en daarna zelfs tot samenwerkingsvormen zijn gekomen.

Wij hebben deze ontwikkeling ook kunnen waarnemen bij verschillende gespreide projecten. Wat dat betreft is er een mosterdzaadje gezaaid dat de mogelijkheid in zich draagt om zich te ontwikkelen.

VERBAZINGWEKKEND

Terugziende op dit jaar, onder deze omstandigheden kan ik niet anders zeggen dan dat er een verbazingwekkende prestatie is geleverd.

Met open ogen voor de fouten die we maakten, is er toch volgens plan gewerkt en heeft dat plan als zodanig voldoende harmonie, eenduidigheid en variatie vertoond waardoor het als goed mag worden aangemerkt.

Er is nu dan toch meer, om in eigen kring te blijven, een CDA-emancipatie brochure. Deze is in verschillende CDA-vrouwen bijeenkomsten duchtig doorgepraat. Er is daardoor een precedent aanwezig: als we nu van onze politieke partijen geld moeten lospeuteren of aandacht vragen dan kunnen ze minder goed om ons heen.

Vrouwen zijn politiek niet belangrijk, dat worden ze ook niet door een handjevol vrouwen in de politiek.

In een democratie komen politieke beslissingen tot stand uit en door het volk. Politiek wordt niet in Den Haag gemaakt, maar in de achterban of zoals we tegenwoordig zeggen: in het grondvlak. Om het grondvlak te interesseren voor de (vrouwen-)emancipatie moeten daar bewustwordingsprocessen op gang gebracht. Pas dan worden ze politiek ernstig genomen.

Het gaat niet alleen om meer politieke stoelen, meer functies, meer macht. Het gaat in eerste instantie om inschakeling van de vrouw in gezin en maatschappij met behoud van de eigen identiteit, het eigen vrouwelijke waarden- en normenbesef. Wij zullen ons niet één jaar, maar een heel leven inzetten voor de vrouw!

Nellien de Ruiter

Voorzitter Nationaal comité voor het internationale jaar van de vrouw.

(Overgenomen uit „Vrouwengeluiden”, kwartaalblad van de Centrale van CH-Vrouwen).

CDA-programmcommissie stelt menselijke verantwoordelijkheid centraal

Prof. dr. B. Goudzwaard, voorzitter van de programmcommissie van het CDA, heeft op de vorige maand te Hoogeveen gehouden vergadering van de partijraad van de ARP, een en ander uit de doeken gedaan over de werkzaamheden van deze commissie. De commissie wil mede een brug slaan in het gerezen meningsverschil omtrent de grondslag van het CDA, aldus prof. Goudzwaard.

De programmcommissievoorzitter zei, dat de commissie zo te werk gaat, dat alle gekozen formuleringen door alle commissieleden worden onderschreven. „Met uitgangspunten moet je elkaar niet naar principiële stellingen toejagen die men niet van harte kan onderschrijven. Deze benaderingswijze is dan ook een verenigingspunt geworden in deze commissie”.

Prof. Goudzwaard vertelde dat op de jongste bijeenkomst van de 10e december door de toen aanwezigen overeenstemming werd bereikt over een voordracht van een program van uitgangspunten. Omdat het CDA-bestuur en enkele leden van de commissie zelf nog hun goedkeuring aan het huidige ontwerp moeten hechten, kan deze nog niet worden vrijgegeven voor publicatie. Toch wilde prof. Goudzwaard reeds enkele elementen uit dit ontwerp noemen „omdat deze misschien van betekenis zouden kunnen zijn in de huidige discussie”.

Het ontwerp start met een preambule

welke stelt „dat het CDA de - navolgende - uitgangspunten en beginselen aanvaardt in antwoord op de oproep van het Evangelie dat ons verplicht tot dienst aan God en de naaste”.

De elementen ervan zijn vooral gekleurd:

* door het streven naar een verantwoordelijke samenleving waarin de menselijke verantwoordelijkheid op een veelkleurige wijze tot haar recht kan komen;

* krachtens haar opdracht heeft de overheid de roeping de samenleving in gerechtigheid te dienen waarbij centraal staat het opkomen voor de zwakken, de ontheemden en vervolgd; waarbij het geweld wordt bestraft, maar ook naar oorzaken van geweld wordt gezocht en waarin een publieke rechtsbescherming aanwezig is voor alle vormen van leven die zwak zijn, ongeboren, gehandicapt, naar het levens-einde neigen omdat het leven een gave is van God;

* t.a.v. de samenleving wordt de noodzaak van een blijvende kritiek op de hier bestaande samenlevingsstructuren uitgesproken, de afwijzing van de voorrang van een welstandsgroei in de samenleving, het plaatsen van het economisch leven binnen een zorgvuldig beheer van de schepping.

* de defensie wordt als een noodzaak aanvaard, maar tegelijkertijd wordt de zorg uitgesproken over de perfectie van

het wapentuig in de richting van schepping vernietigende wapenen. Dit kan grenzen stellen aan hun gebruik door de overheid.

Indien deze punten zouden worden geaccepteerd dan is hiermee bereikt „het begin van een verdergaande, bitter noodzakelijke politieke profilering van het CDA”, aldus Goudzwaard. De eerlijkheid gebiedt

te zeggen dat niet bereikt is een garantie „dat alleen christenen op de gemeenschappelijke lijst zullen voorkomen”. Goudzwaard voegde daaraan toe „dat naar zijn mening op deze wijze wel een platform kan worden bereikt om elkaar tot de orde te roepen, en waarop de leden van het CDA hun vertegenwoordigers voluit moeten kunnen blijven aanspreken”.

Propaganda-avonden in provincie Utrecht

De propaganda-commissie van de CHU-kamerkring Utrecht belegt de volgende propaganda-avonden:

- op maandag 9 februari in het gebouw Christelijke Belangen aan de Parkstraat 14 te Baarn; spreker het kamerlid drs. D. F. van der Mei;

- op maandag 9 februari in het gebouw Christelijke Belangen aan de Parkstraat 14 te Baarn; spreker het kamerlid drs. D. F. van der Mei;

- op dinsdag 17 februari in het gebouw Salvatorie aan het Kerkplein te Breukelen; spreker het kamerlid drs. D. F. van der Mei.

Steun Statenkring Kampen

Het bestuur van de Statenkring Kampen van de CHU heeft in een vergadering op 3 januari 1976 in Steenwijk zijn waardering uitgesproken voor het gevoerde beleid van de heren Kruisinga en Van Hulst en hun fracties en van het hoofdbestuur van de Unie.

Het bestuur ondersteunt het streven voor

het totstandkomen van het CDA met een eigen kleur en eigen geluid zonder hierbij bij komende verkiezingen afspraken vooraf te maken. Het bestuur deed met name een beroep op alle verantwoordelijke leiders in de ARP, te weten de heren Aantjes en De Boer, ook een zelfde lijn te gaan volgen.

De afbraak gaat door

Nu wij in het jaar 1976 zijn begonnen - een jaar waarvan ik hoop dat het voor alle lezers van „de Nederlander” voorspoedig en gelukkig moge verlopen - komt weldra in het parlement de behandeling van de begroting voor defensie aan de orde.

In mijn artikel „Neerland let op uw saeck” in het nummer van 16 augustus 1974 van dit blad, heb ik reeds een ernstige waarschuwing laten horen over de richting welke het huidige kabinet toen had ingeslagen met de defensienota. Ik heb de in deze nota ontvouwd plannen afbraakplannen genoemd en onze Tweede Kamerfractie opgeroepen er alles aan te doen om de uitvoering van deze plannen te verijdelen. Helemaal heeft onze Tweede Kamer-fractie wel geprotesteerd maar op een zodanig correcte en vriendelijke wijze, dat er van een verijdeling van de plannen niets terecht is gekomen. De begroting voor 1975 is aangenomen en daarmee werd de afbraak gesanctioneerd.

Er is een Frans spreekwoord dat luidt: „L'appétit vient en mangeant” hetgeen betekent: „al etende neemt de eetlust toe”. En dit geldt ook voor het zittende kabinet, wat de afbraak van ons defensievermogen betreft.

Eerst enkele cijfers. Wij beginnen dan maar weer met de studie van de commissie van Rijkbevorsel van maart 1972, waarvan de meerderheid (tien van de vijftien leden) de volgende uitgaven noodzakelijk achtte om aan onze NAVO- en nationale verplichtingen te voldoen:

1973	f 5.587 miljoen
1974	f 6.625 miljoen
1975	f 7.103 miljoen
1976	f 7.263 miljoen

De opstellers van het rapport waren zich toen nog niet bewust van de enorme inflatie die een paar jaar later zou losbarsten en alle berekeningen overhoop gooide. Deze inflatie kan in 1974, 1975 en 1976 gesteld worden op resp. 10 procent, 11½ procent en 10 procent. Dat wil zeggen dat de bedragen, nodig voor defensie, tenminste moeten zijn:

1974	f 7.288 miljoen
1975	f 8.381 miljoen
1976	f 9.755 miljoen

Daarna kwam minister Vredeling met zijn defensienota, waarin de navolgende getallen voorkomen:

1974	f 6.242 miljoen
1975	f 6.333 miljoen
1976	f 6.431 miljoen

Tenslotte de werkelijke begrotingen:

1974	f 5.866 miljoen
1975	f 6.836 miljoen
1976	f 7.681 miljoen

Wanneer wij alleen reeds de cijfers voor de noodzakelijke investeringen bezien, d.w.z. het geld voor het aanschaffen van vervangend materiaal, dan krijgen wij het volgende beeld:

commissie van Rijkbevorsel			
	Marine	Leger	Landmacht
1974	400	1.019	440
1975	477	885	518
1976	532	801	563

defensienota

	Marine	Leger	Landmacht
368	571	265	
423	581	316	
426	653	359	

terwijl de werkelijke cijfers van de begroting 1976 zijn:

Marine	403
Leger	689
Luchtm.	403,5
Marine	471
Leger	732
Luchtm.	424

Zonder de cijfers, die slechts als illustratie zijn gegeven, volledig in zich op te nemen, is het voor de aandachtige lezer duidelijk, dat er van een steeds verder toenemende achterstand op de noodzakelijke materiële vervanging dan wel materieel-suitbreiding sprake is.

KIND VAN DE REKENING

Voor de Marine is in de begroting 1976 het kind van de rekening. Door het uitstellen van de noodzakelijke vervanging van de „Neptune” lange afstand verkenningsvliegtuigen, wordt f 55 miljoen bespaard, maar gelijktijdig wordt bijna f 200 miljoen meer uitgegeven aan soldij voor onze landmachtrecruten, de best betaalde dienstplichtigen in de Nato. Door deze maatregel - het niet tijdig vervangen van de „Neptunes” - dreigt een situatie voor de Nederlandse en Engelse Marine te ontstaan als destijds in het najaar van 1941 bij Singapore, toen daar op 12 december de beide grote Engelse slagkruisers „Prince of Wales” en „Repulse” werden vernietigd door Japanse vliegtuigen. Door gebrek aan verkenningsvliegtuigen bij de Engelse (en de Nederlandse!) Marine, konden zij hun aanval als een volslagen verrassing doorvoeren.

ren. Een schip zonder vliegtuigen is blind! Maar ook het ontijdig uit dienst nemen van Hr. Ms. kruiser „De Zeven Provinciën”, terwijl de aflosser zich nog in de bouwfase bevindt, is een daad die getuigt van een ernstig gebrek aan inzicht in de strategische situatie. In mijn artikel van 16 augustus 1974 heb ik met getallen aangetoond, hoe Rusland en zijn Warschaupactsatellieten zich te land en in de lucht in steeds heviger mate bewapenen. Maar ter zee is het niet anders.

Momenteel beschikt de Russische vloot over:

2 hefschroefvliegtuigdragers; 16 grote, geleide wapenkruisers; 14 grote kruisers met geschut; 46 grote fregatten met geleide wapens; 36 grote fregatten met geschut; 122 kleinere fregatten; 293 snelle motorboten met geleide wapens en geschut; 225 kleine onderzeebootbestrijdingsvaartuigen; 94 met geleide projectielen uitgeruste atoomonderzeeboten; 51 met geleide projectielen uitgeruste conventionele onderzeeboten; 35 andere atoomonderzeeboten; 151 conventionele onderzeeboten; 280 mijnenvegers; 516 hulpvaartuigen van allerlei soort.

NIETS

In 1966 had Rusland een oorlogsvloot van 2.095 schepen, in juni 1975 waren dit er 2.197! En wat heeft Rusland daarmee te verdedigen? Niets! Het is een gigantisch land wat volledig autark is, d.w.z. onafhankelijk van de buitenwereld om te kunnen bestaan. De enige belangrijke invoer wordt gevormd door de grote graanimporten uit Amerika en Canada, maar de noodzaak daartoe is slechts te wijten aan de wantoestanden in de Russische landbouw ten gevolge van het centralisme van de communistische heilstaat!

Geheel anders is het met de Natopact landen. Nederland is altijd een zeevarende natie geweest evenals Engeland, Noorwegen en Duitsland. Voor deze landen is varen van levensbelang, omdat zij zeer vele goederen, olie, levensmiddelen, grondstoffen moeten invoeren en industrieproducten, zuivel, vis etc. moeten uitvoeren om in leven te kunnen blijven.

Maar niet alleen dat. De ouderen onder ons herinneren zich nog wel, dat de Hitlerlegers tenslotte verslagen konden worden door het oprichten van een tweede front in het westen waardoor Duitsland van twee kanten kon worden aangevallen. Maar wij herinneren ons ook nog, dat om dat tweede front op te richten en in stand te houden een onvoorstelbaar grote vloot van oorlogs-

schepen en transportschepen nodig was om de aanvoer van brandstof, aflossing, vervangend materiaal, reservedelen etc. te verzekeren.

Wanneer Rusland ons ooit zou aanvallen, zullen wij ons, om ons te kunnen handhaven, weer net zo'n enorme inspanning ter zee moeten getroosten. En om dat te verhinderen, hebben de Russen hun gigantische vloot gebouwd, die op alle werelddeelen present is.

Analyses van de wereldwijde manoeuvres die de Russen met deze vloten hebben gehouden, hebben ons geleerd:

1. het eerste operationele doel is, zich op de werelddeelen te handhaven en vanuit zee hun opmars ter land - waar ook ter wereld - te ondersteunen;
2. op de Atlantische Oceaan is het de opgave, de noordelijke Natolanden af te snijden en de zeeverbindingen tussen Amerika en Europa te verbreken;
3. vanuit bases in Somalia en West-Afrika (Angola) de olietoevoer naar Europa af te snijden om daarmee leger, luchtmacht en industrie lam te leggen.

En de geschiedenis bewijst, dat nog nimmer een land een enorme krijgsmacht heeft opgebouwd zonder de bedoeling te hebben, die ook daadwerkelijk te gebruiken. En als antwoord daarop, weet het huidige kabinet niets anders te doen dan op de defensie te bezuinigen!

ILLUSTRATIEF

Daartoe is het volgende overzicht wel zeer illustratief. De getallen geven de verhoudingswijze toename aan, waarbij 1963 als basisjaar is aangenomen

	1963	1968	1973	1974
Sociale Zaken	100	230	472	570
Volkshuisvesting	100	245	435	511
Verkeer en Waterstaat	100	213	410	450
Onderwijs en wetenschappen	100	213	373	446
Defensie	100	149	239	270

U ziet wel zeer duidelijk, hoe ernstig de zorg voor de defensie verwaarloosd wordt. Evenals in augustus 1974 - maar hopelijk ditmaal met meer succes - roep ik de CHU-fracties in de Eerste en Tweede Kamer op, aan dit voor het voortbestaan van ons land als onafhankelijke natie, levensgevaarlijke geknoei een halt toe te roepen. Wil een CDA enige toekomstkansen hebben, dan dient van ARP en KVP verlangd te worden hun steun aan een kabinet, dat zo duidelijk de hoogste landsbelangen te grabbel gooit, in te trekken.

A. Koldewijn

Suriname onafhankelijk

Slechts in fasen uitgevoerd ontwikkelingsplan kan slagen

door: P. C. Elfferich, Eerste Kamerlid ARP

Het behoeft nauwelijks betoog vast te stellen dat de belangstelling in Nederland voor Suriname in belangrijke mate wordt bepaald door de komst van vele Rijksgenoten uit Suriname naar Nederland.

Wij kunnen dat betreuren in het belang van Suriname, maar evenzeer voor een aantal van de Surinamers zelf. Nederland is geen paradijs en de z.g. opvang van Rijksgenoten verloopt wel zo goed mogelijk, maar leidt in een aantal gevallen tot teleurstelling. Een eenvoudig te constateren feit.

Niettemin handhaaf ik mijn uitspraak als CDA-woordvoerder in de Eerste Kamer nl. „dat de Nederlandse economie niet staat of valt met de opvang van rijksgenoten en dat een adequaat apparaat aanwezig moet zijn. Dat betekent niet meer en niet minder dan een sociaal klimaat dat past in de heden-daagse Nederlandse samenleving” (27-10-75).

Nu de onafhankelijkheid van Suriname juridisch en feitelijk op 25 november jl. gestalte kreeg moet nog ontzettend veel werk worden verzet. Onafhankelijkheid krijgt immers haar wezenlijk gedaante als zij in het volk van Suriname gaat leven. Reeds daarom is het de moeite waard, hieraan aandacht te besteden in CDAtueel.

Voor het Suriname van straks en de betrekkingen tussen Nederland en Suriname zijn twee problemen van betekenis, nl. de ontwikkelingssamenwerking en de remigratie.

ONTWIKKELINGSHULP

Het protocol der drie Regeringsleiders (wie verzon deze term?) van 21 mei 1974 spreekt reeds over de erkenning van Nederland van een bijzondere verantwoordelijkheid, ook na de onafhankelijkheid t.o.v. de ontwikkeling van Suriname. Het rapport van de Koninkrijkscommissie spreekt van een operatie met een bijzonder karakter. Dat wordt door niemand bestreden. Vanuit deze gezichtshoek is en wordt gewerkt aan een planmatige opzet, die tot doel heeft de levensomstandigheden van de bevolking te verbeteren, de economische weerbaarheid te verhogen en de werkgelegenheid te bevorderen. Slechts een integraal ontwikkelingsplan in fasen uitgevoerd en over geruime tijd uitgesmeerd, heeft kans van slagen. De bouwstenen zijn of worden aangedragen, ik noem het rapport van de Nederland-Surinaamse deskundigen en de bijdrage van de Surinaamse Dr. Ir. F.E. Essed. „De mobilisatie van het eigene.” Daar zal het overigens wel op aankomen, het volk van Suriname mee te laten groeien met de plannen, de mensen te mobiliseren zelf aan de opbouw van hun mooie land - met mogelijkheden en natuurlijke rijkdom - te laten bijdragen. Het is voor alles een kwestie van inzet en doorzettingsvermogen met een consistente leiding. Nederland zal bereid moeten zijn de technische kennis en het geld ter beschikking te stellen. Suriname zal moeten groeien naar een gezond gedecentraliseerd bestuur, opdat ook de regio's tot ontwikkeling kunnen komen. Het achtergebleven

binnenland heeft tegelijk met infrastructuur werkgelegenheid nodig, met name in de vorm van kleine landbouw, waarbij de coöperatieve aan- en verkooporganisatie goede diensten kan bewijzen. Onderwijs en voorlichting behoren in het pakket te zijn ingebouwd. Voor zover het de ontwikkeling van de bodemrijkdom betreft, zal het openleggen van het gebied (o.a. West-Suriname) hand in hand moeten gaan met de z.g. aanvullende voorzieningen. Anders gezegd, het sociale woonklimaat moet van zodanig karakter en kwaliteit zijn, dat de trek naar de stad wegvalt. Het voorgaande zal een duidelijke mentale beïnvloeding van de bevolking vragen. Dat is voor alles de verantwoordelijkheid van allen die in welke vorm ook ter plaatse - dus in Suriname - invloed en gezag hebben.

Ik zie het tevens als een stuk verantwoordelijkheid voor Nederland daaraan - desgevraagd - op loyale wijze mede te werken.

REMIGRATIE

Er zullen altijd wel Surinamers in Nederland blijven, het vrije verkeer van mensen laat dat toe. Daarnaast ben ik ervan overtuigd dat - indien zal blijken dat de normale mensenrechten en vrijheden worden gerespecteerd in dit qua etnische samenstelling gevarieerde land; - indien de werkgelegenheid in Suriname zal toenemen; - indien geleidelijk aan wordt gewerkt aan de uitbouw van urgente sociale voorzieningen;

de terugkeer van thans in Nederland verblijvende Surinamers zal plaats vinden. Mijn waarneming ter plaatse doet mij t.o.v. het eerste punt gematigd optimist zijn. De eerste - zware - verantwoordelijkheid rust op degenen die richting geven aan de politieke ontwikkeling. Het schijnt tussen de bevolkingsgroepen gemakkelijker te liggen dan tussen de politici. Wel doet men verstandig hierbij het Zuid-Amerikaanse kleurrijke temperament niet te vergeten. Er is een veel grote neiging op de man te spelen en een ogenblik later elkaar in de armen te sluiten. Het is fout om volgens Nederlandse maatstaven te oordelen. Die neiging hebben wij maar al te vaak! De beide andere punten zullen met grote krachtsinspanning eerst geleidelijk mogelijk zijn.

VOORLICHTING

Samenvattend: Een duidelijk gerichte constante voorlichting over de ontwikkeling in Suriname aan de in Nederland verblijvende Surinamers is noodzakelijk. Het vereist een goed samenspel tussen de bewindslieden en ambtelijke instellingen van beide landen.

Tenslotte: Suriname werd op een unieke wijze geheel onafhankelijk in staatkundige zin. Na het Statuut van 1954 was dit intern al in belangrijke mate het geval. Moge de ontwikkeling in de komende jaren voortgang betekenen voor dit stukje van de grote wereld, opdat een stil en gerust leven mogelijk zal blijken te zijn.

NODIG: EEN CDA-GRONDPOLITIEK OVER EEN BREED FRONT

(over de CDA-studieconferentie grondpolitiek) door Wil van den Bos Czn*

POSITIEF RESULTAAT STUDIECONFERENTIE

De werkgroep van het rapport „Grondeigendom en grondbeheer; een opdracht voor individu en gemeenschap” kan met voldoening terugzien op de resultaten van de afgelopen zaterdag gehouden CDA-studieconferentie grondpolitiek. De in het rapport getekende politieke lijnen zijn niet alleen aangezet, maar ook doorgetrokken. De conferentie, waaraan werd deelgenomen door bijna 200 personen, was het namelijk eens met de in het rapport bepleite strategie om als overheid met een ruim arsenaal van beleidsinstrumenten over een breed front een actieve grondpolitiek te gaan voeren. Bovendien werd de CDA-partijen verzocht de in het rapport neergelegde gedachte over met name de relatie rentmeesterschap/eigendom/grondpolitiek en de agrarische grondpolitiek in vervolgstudies nader uit te werken.

WIJZE VAN BESLUITVORMING

Voordat deze belangrijke conclusies konden worden getrokken, werd er in zes werkgroepen met behulp van vooraf toegezonden vragen diepgaand over de grondpolitiek gediscussieerd. Deze vragen waren gegroepeerd rondom vier kernthema's uit het rapport: beheersopdracht, beheersinstrumenten, waardebeoordeling en agrarische grondpolitiek. De uit de secties voortgekomen meningsvorming werd in de plenaire vergadering gerapporteerd. Bij deze rapportage werd gebruik gemaakt van een bij het begin van de middagvergadering rondgedeelde ontwerp-samenvatting. Dit ontwerp bevatte een concrete toespitsing van het rapport, met een rangschikking van de belangrijkste voorgestelde beleidsinstrumenten. Deze ontwerp-samenvatting kon gezien worden als de beantwoording in positieve zin van vermeldde discussievragen. De conferentie machtigde de voorzitter en secretaris van elke sectie, het forum en de congreslei-

HET FORUM BESTOND UIT:

mr. W.R. van der Sluis, voorzitter
gedeputeerde voor ruimtelijke ordening van Utrecht, voorzitter van het Verband van verenigingen van AR gemeente- en provinciebestuurders

ir. N. Buijsert
gedeputeerde voor ruimtelijke ordening van Zuid-Holland

prof. mr. P. de Haan
hoogleraar in het burgerlijk en agrarisch recht aan de Technische Hogeschool te Delft, hoogleraar in het administratieve recht en het grondgebruiksrecht aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, lid van de werkgroep

E.J.M. Kolschoten
voorzitter commissie grondgebruik van het Landbouwschap

conferentieleiding:
mr. W.R. van der Sluis,
drs. W. van den Bos Czn.

ding om na afloop de resultaten van elke sectierapportage en de plenaire discussie te vergelijken met de tekst van de ontwerp-samenvatting. Deze vergelijking heeft enkele wijzigingen in bedoelde tekst opgeleverd. Vervolgens werd deze tekst door sectie- en congresleiding en het forum unaniem vastgesteld 1).

DE SECTIELEIDING BESTOND UIT:

dr. H. van Ruller / J.L.M. Smeele, A.C. Houtsma / ir. A. van Vliet, J.H. Holsbrink / dr. G.J. Stapelkamp, P. van Gemeren / ir. J.A.J. Godschalk, Kl. Wassenaar / ir. G.J. Aardema, ir. J.Ph.L. Petri / drs. H.J. van Bommel.

Hieronder volgt allereerst de letterlijke tekst van de samenvatting. Daarna zullen door mij enkele aspecten hiervan nog nader worden belicht tegen de achtergrond van de gehouden discussie.

*) Drs. W. van den Bos Czn., medewerker van de Dr. Abraham Kuypertstichting, was een der rapporteurs van het CDA-rapport en secretaris van het CDA-studiecongres.

1) De samenvatting van de CDA-studieconferentiegrondpolitiek is toegevoegd

aan de congresdocumentatie van het deze week gehouden congres over grondpolitiek van de Nederlandse Christelijke Boeren- en Tuindersbond.

SAMENVATTING CDA-STUDIECONFERENTIE

naar aanleiding van de bestudering van het CDA-rapport „Grondeigendom en grondbeheer”

De CDA-conferentie, in vergadering bijeen op zaterdag 29 november 1975 te Arnhem, gehoord de discussie die heden is gevoerd over de vraag welke grondpolitiek de overheid dient te voeren teneinde ons gebruik van en beheer over de grond een bijdrage te doen leveren aan het leef- en woonbaar houden van ons land, spreekt het volgende uit.

1. BEHEERSOPDRACHT

In een christen-democratische visie dienen zowel de gemeenschaps-eigendom als de individuele eigendom overeenkomstig de schriftuurlijke gedachte te worden gezien als een rentmeesterschap, een zorgvuldig beheer over de gegeven schepping; daaruit vloeit voort een centraal stellen van het beheer over de grond. Deze visie verdient in principiële zin nadere uitwerking. De beheersopdracht geldt zowel voor een ieder persoonlijk als voor de overheid. Omdat ons land ruimtelijk zeer beperkt is en daardoor steeds meer elkaar xconcurrerende en vaak uitsluitend aanspraken op de aanwezige grond voorkomen, dient de overheid, die tot taak heeft het welzijn van allen te bevorderen, een actieve grondpolitiek te voeren.

Een dergelijke politiek is slechts mogelijk als de overheid beschikt over een optimale (dus niet maximale, maar bij elke situatie aangepaste) beschikkings- en beheersbevoegdheid over de grond.

2. BEHEERSINSTRUMENTEN

Een optimale beschikking- en beheersbevoegdheid wil zeggen dat de overheid uit een arsenaal van juridische middelen steeds dat middel kiest, dat met zo weinig mogelijk beperking van eigendom en gebruik, het beoogde doel zo optimaal mogelijk bereikt. Daarbij moet de overheid niet naar de zwaarste privaatrechtelijke middelen grijpen, als met minder zware publiekrechtelijke kan worden volstaan. kan worden volstaan. Toespits op het begrip eigendom betekent dit dat eigendomsvererving door de gemeenschap alleen noodzakelijk is, als inrichting en beheer niet op een andere doelmatige wijze overeenkomstig de door de overheid vastgestelde bestemming kunnen worden bereikt. De kracht van het overheidsoptreden moet primair liggen in het bereiken van overeenstemming met de burgers.

Moet echter tot eigendomsvererving door de gemeenschap worden overgegaan, dan dient de grond in voldoende mate, tijdig en tegen redelijke voorwaarden ter beschikking te komen. In het rapport „Grondeigendom en grondbeheer” wordt duidelijk aangegeven dat een optimale beschikkings- en beheersbevoegdheid er thans niet is; de huidige wetgeving bezit namelijk onvoldoende mogelijkheden tot het voeren van een adequate grondpolitiek. Om uit de impasse te geraken zijn nieuwe hanteerbare instrumenten nodig.

Naast een uitbreiding van de onteigeningsmogelijkheid bij een globaal bestemmingsplan en een publiekrechtelijke regeling van de erfpacht, zijn dringend gewenste invoering van het voorkeursrecht bij verkoop van onroerend goed dat een andere bestemming krijgt en herverkaveling 2) voor niet-agrarische doeleinden.

Aan het voorkeursrecht dient een koopplicht voor de overheid te worden verbonden in geval voortzetting van de eigendom niet van de eigenaar kan worden gevergd.

3. WAARDEBEPALING

Indien de overheid grond verwerft, dient daarvoor een prijs betaald te worden die zowel voor de verkopende of onteigende eigenaar als voor de gemeenschap gerechtvaardigd is. Ten opzichte van de gemeenschap betekent dit dat de overheid niet meer moet betalen dan strikt nodig is, ten opzichte van de verkoper of onteigende betekent dit een vergoeding van de naar redelijkheid te bepalen werkelijke waarde van zijn grond. Dit laatste houdt in dat hem geen voordelen mogen toevallen die hem re-

delijkerwijs niet toekomen; waardeverhogende invloeden van overheidsinvesteringen en speculatie bij de prijsvaststelling moeten worden uitgeschakeld. De werkelijke waarde kan worden vastgesteld conform art. 40 Onteiningswet, zoals dit begrip door de Hoge Raad wordt gehanteerd, waarbij de rechter investeringen van overheidswege gedaan, in acht neemt. Dat houdt in: de prijs die een redelijk koper met het oog op toekomstige grondexploitatie bereid is te betalen, rekening houdend met zijn aandeel in de kosten van overheidsinvesteringen. Hierbij moet de waarde overeenkomstig het agrarisch gebruik met bijbehorende bedrijfsschade als minimum gelden.

De waardebeoordeling bij toepassing van het voorkeursrecht dient met zodanige wettelijke waarborgen te worden omkleed dat enerzijds de verkoper zich tot de rechter kan wenden en anderzijds de rechter tot een redelijke prijsbepaling kan komen, conform het voorgaande.

Teneinde eventuele machtsposities van grondexploitanten tegen te gaan, bevelen we vier middelen aan, die de positie van de gemeente ten dezen versterken:

- a) mogelijkheid tot onteigening door aanwijzing van percelen (met name voor sociale woningbouw en openbare voorzieningen) reeds in het (globale) bestemmingsplan, zodat direct daarna tot dagvaarding kan worden overgegaan;
- b) mogelijkheid tot oplegging van bouw- of aanlegplichten conform dit plan, met eveneens versnelde onteigening als stok achter de deur;
- c) voorkeursrecht gekoppeld aan een operationele gebiedsaanwijzing; en — vooral —
- d) stedelijke herverkaveling, waarbij de projectontwikkelaar zich in dit uitvoeringskader heeft te voegen en de bouwgrond krijgt toegedeeld waar het de gemeente past.

4. AGRARISCHE GRONDPOLITIEK

Het systeem van de gebruikswaarde bij onteigening en bij toepassing van het voorkeursrecht draagt niet bij tot de oplossing van de agrarische grondproblematiek. De conferentie doet met betrekking tot de agrarische grondpolitiek de volgende aanbevelingen:

- 2) Onder herverkaveling wordt verstaan het in één samenhangend verband uit voeren van een land- of stadsinrichtingsplan en wel zodanig dat eigenaren, bewoners en andere gebruikers van het betrokken gebied voorrang krijgen bij het opnieuw uitgeven (toedelen) van grond en opstellen, zodat zij in de uitvoering kunnen participeren in plaats van door onteigening op voorhand te worden uitgeschakeld.
- a) De groundbank moet de mogelijkheid bieden om onder redelijke voorwaarden de eigendom van een bedrijf tegen verpachte waarde over te nemen van iedere boer die vrijwillig deze eigendom in erfpacht of pacht wil omzetten. Tot die redelijke voorwaarden behoort in ieder geval een recht op terugkoop.
- b) De opvolger van de overleden eigenaar-exploitant van een landbouwbedrijf moet een voorkeursrecht bezitten in de vorm van een recht op overname in eigendom tegen verpachte waarde of in pacht, mits de opvolger duidelijk aanwijsbaar is en een regeling omtrent verrekening met de overige erfgenamen wordt getroffen in geval van verkoop binnen een bepaalde termijn.
- c) De bestaande mogelijkheid van plan-schadevergoeding dient in belangrijke mate te worden verruimd.
- d) Het hele vraagstuk van de financiering van landbouwgronden dient nader te worden bestudeerd, waarbij de mogelijkheid van een voorkeursrecht van de SBL/groundbank ten behoeve van gegadigden voor bedrijfsvergroting in geschouw moet worden genomen. Daarbij kan men er niet omheen dat er een grote financiële ongelijkheid in rechtspositie bestaat tussen eigenaren-gebruikers en pachters, temeer nu in vrijwel géén bedrijfstak de persoonlijke aansprakelijkheid van de ondernemer zo groot is als in de landbouw.

COMMENTAAR EN DISCUSSIE

ad 1. Beheersopdracht. Men miste in het rapport „Grondeigendom en grondbeheer” een uitgewerkte visie op de taak van de

overheid ten aanzien van het rentmeester zijn. Vandaar het verzoek om dit nader te bestuderen. Maar algemeen was het gevoelen dat een actieve grondpolitiek alleen mogelijk is als de overheid een breed arsenaal van beleidsinstrumenten ter beschikking staat (daartoe is een gecoördineerde wetgeving inzake bestemming, inrichting en beheer van onroerend goed nodig). Deze conclusie van de conferentie is belangrijk omdat daarmee de idee van sommige politieke partijen als zou het bij de grondpolitiek alleen gaan om de waardebeoordeling en het voorkeursrecht, belangrijk wordt genuanceerd.

ad 2. Beheersinstrumenten. De teneur van het rapport is, en dit gevoelen werd door de conferentie gedeeld, dat waar mogelijk het particulier initiatief een rol moet kunnen (blijven) spelen. Niet bijv. gemeenschaps-gelden aanwenden bij het financieren van het grondbeheer als dit even goed door particulieren kan gebeuren. Maar deze moeten zich uiteraard wel richten naar de door middel van democratische besluitvorming tot stand gekomen, door de overheid opgestelde richtlijnen inzake beschikking en beheer.

Het in het rapport bepleite brede arsenaal van beleidsinstrumenten (o.a. de herverkaveling voor niet-agrarische doeleinden en het voorkeursrecht) kreeg aller instemming. De vraag op welk moment bij het globale bestemmingsplan onteigend moet worden, werd niet eenduidig beantwoord. Het meest werd gevoeld voor de gedachte dat de onteigeningsprocedure moet starten als er ten aanzien van een deelplan (als onderdeel van een globaal bestemmingsplan) geen beroepen bij de Kroon zijn. Maar onteigening moet pas plaatsvinden als herverkaveling en het voorkeursrecht geen of onvoldoende soelaas bieden.

Herverkaveling heeft in tegenstelling tot onteigening het grote voordeel dat belanghebbenden in een te herverkavelen gebied hun rechten behouden en actief kunnen deelnemen aan het te voeren beleid inzake de (nieuwe) bestemming van dat gebied.

ad 3. Waardebeoordeling. Ook bij de hier bepleite middelen om de gemeentelijke positie ten opzichte van grondexploitanten te verstevigen kan de herverkaveling een rol spelen. Het voordeel daarvan is dat het hele uitvoeringsinstrumentarium samenhangend en ordenend kan worden gehanteerd, in plaats van dat dit verdeeld wordt over een groot aantal uitvoeringsprocedures 3).

Verskil van inzicht was er over de vraag of bij het vaststellen van de grondprijs de Onteiningswet voldoende waarborgen biedt dat grondspeculatie niet ingecalculeerd wordt en optredende meerwaarde ten gevolge van overheidsinvesteringen systematisch wordt afgeroemd, en, indien dit niet gebeurt, of dit dan tot wetswijziging zou moeten leiden. Uiteraard dient grondspeculatie, die ontstaat doordat men weet wat een overheid is een bepaald gebied gaat doen, met alle mogelijke middelen bestreden te worden. Daarover was de conferentie duidelijk. Moelijker ligt het met het bepalen van optredende meerwaarde. De jurisprudentie van de Hoge Raad beperkt zich hierbij tot het werk dat onteigend wordt. Beter zou zijn meer factoren hierbij te betrekken die bepalend zijn voor de vraag welke kosten van overheidsinvesteringen de grondeigenaar in rekening moeten worden gebracht. Omdat te kunnen bepalen is steeds een exploitatieberekening nodig. Het gaat namelijk tevens om doorberekening bovenwijkse voorzieningen.

De conferentie wees de loutere gebruikswaarde van de hand. Hiermee richt men zich nu juist niet tegen de economische machten (hetgeen men beoogt), maar worden economisch zwakkeren (in o.a. de land- en tuinbouw) getroffen, die al jaren leven onder de slagschaduw van stedelijke ontwikkelingen, met als gevolg dat men in zijn bedrijfsuitoefening belemmerd wordt op grond van een dalende bedrijfsrentabiliteit. Bij werking van het voorkeursrecht en bij onteigening dient hiermee rekening te worden gehouden. De rechter moet de wettelijke ruimte gegeven worden alle factoren te kunnen wegen die medebepalend zijn voor de vaststelling van een redelijke grondprijs.

ad 4. Agrarische grondpolitiek. De uitvoerige discussie die de conferentie aan de agrarische grondpolitiek wijdde, toont aan dat er duidelijk behoefte is aan een herbezinning terzake. In de landbouw wordt de financiering steeds belangrijker. Het particulier initiatief kan dit onvoldoende aan-

Democratische controle EEG

Bevoegdheden van Europees Parlement hangen nauw samen met directe verkiezingen

door: mr. W. Scholten, kamerlid CHU, lid van het Europees Parlement

Eén van de belangrijkste ontwikkelingen in het Europees Parlement (E.P.) in de afgelopen maanden was ongetwijfeld de aanwijzing van de Engelse Labour-delegatie.

Daarmede is het E.P. voor de eerste maal na zijn oprichting een volledig bezet huis geworden. Zoals bekend weigerden de Britse socialistische tot nu toe om uit hun midden afgevaardigden voor het E.P. aan te wijzen. De Engelse Labourpartij was, en is, over de toetreding van Engeland tot de Europese Gemeenschap een hopeloos verdeeld huis. Die verdeeldheid leidde tot het machteloze gebaar zich aan de werkzaamheden van het E.P. te onttrekken toen Engeland per 1 januari 1971 zijn intrede in de Gemeenschap deed. Maar na het referendum van afgelopen zomer, waarbij het Engelse volk zich in grote meerderheid uitsprak voor continuering van het Britse lidmaatschap, was het voor Labour onmogelijk deze negatieve houding te handhaven. En zo arriveerden in de maand juli de Britse socialistische voor de eerste maal in een plenaire vergadering van het E.P.

BELANGRIJKE GEVOLGEN

Deze intrede had belangrijke gevolgen. Achttien nieuwe leden die het werk in Europees verband nog helemaal moeten leren. Weliswaar met een lange parlementaire traditie achter zich, maar het werk op Europees niveau vereist toch een andere aanpak dan in nationaal parlementair verband. En dat is even wennen. Maar de aanpassing verloopt, dacht ik, redelijk vlot. Belangrijker zijn de politieke gevolgen. De socialistische fractie is door deze binnenkomst van Engelse socialistische op één slag de grootste fractie in het E.P. geworden. Een positie die sinds de oprichting door de christen-democraten was ingenomen. Ook dat is even wennen. Niet alleen liep het aantal te bezetten commissiezetels en voorzittersplaatsen daarmede voor de christen-democraten terug, maar ook het recht om in elk debat als eerste woordvoerder op te treden verviel. Bovendien is de systemenverhouding in het parlement nogal belangrijk gewijzigd. De socialistische fractie is dus in aantal leden vooruit gegaan. Is zij ook in politieke kracht vooruitgegaan? Die vraag zou ik op dit moment nog niet positief durven beantwoorden. Want met het vergrote aantal fractieleiden is ook het aantal (politieke) verschillen toegenomen. Men moet bepaald niet denken dat het begrip socialist in Europa borg staat voor éénheid van politieke opvatting. De verschillen tussen Nederlandse en West-Duitse socialistische spreken in dit verband soms heel duidelijke taal. Ik heb niet de indruk dat de intrede van de Engelse socialistische deze verschillen hebben verminderd. Dit wordt ongetwijfeld mede veroorzaakt door het feit dat een deel van de Engelse socialistische nog steeds sterk anti-E.E.G. is. Overigens om geen misverstand op te roepen: verschillen als hiervoor bedoeld komen ook in andere fracties voor.

Tot op de dag van vandaag worden de leden van het E.P. niet rechtstreeks gekozen, maar aangewezen vanuit hun nationale parlementen. Zij vervullen dus een zogenaamd dubbel mandaat. Een situatie waaraan zeer grote bezwaren kleven. Het werk in beide parlementen — nationaal en E.P. — is zo omvangrijk, dat het werk in de ene sector vaak ten koste moet gaan van het werk in de andere en omgekeerd. In veel gevallen wordt een gelijktijdige lichamelijke aanwezigheid op twee plaatsen gevraagd. Dat betekent niet alleen erg veel reizen, maar ook

vaak vergaderingen maar ten dele kunnen bijwonen om andere vergaderingen niet volledig te missen. Reeds tegen deze achtergrond bezien zou een rechtstreekse verkiezing met een vervallen van het dubbele mandaat positief kunnen werken. Maar belangrijker uiteraard dan een oplossing voor onze problemen als lid van twee parlementen is de politieke kant. Wil een E.P. een werkelijk democratische controle kunnen gaan uitoefenen op de Europese instellingen, dan zal dat parlement ook een werkelijke gekozen vertegenwoordiging van de Europese bevolking moeten zijn. Met rechtstreekse verkiezingen hangen de bevoegdheden van het parlement onverbreekbaar samen. Een parlement zonder voldoende bevoegdheden kan natuurlijk niet in rechtstreekse verkiezingen worden gekozen. Want daarvoor zou zich slechts een zodanig klein deel van de kiezers interesseren, dat de opkomst bij die verkiezingen uiterst gering zou zijn en het parlement uit dien hoofde al geen representativiteit zou bezitten. Verdere uitbreiding van de bevoegdheden is daarom naar mijn oordeel een essentiële voorwaarde voor rechtstreekse verkiezingen.

TIJDSTIP VERKIEZINGEN

Op de Parijse topconferentie van december 1974 is besloten dat er van 1978 af directe verkiezingen voor het E.P. mogelijk zullen zijn. Over de wijze waarop deze verkiezingen gehouden moeten worden heeft het E.P. zelf in januari van dit jaar op basis van een rapport van de Nederlandse socialistische Patiijn een oordeel gegeven. Eén van de kernpunten daarbij is dat de eerste verkiezingen niet volgens een uniform Europees stelsel gehouden zullen behoeven te worden, maar plaats zullen kunnen vinden op basis van de geldende nationale kieswetten. Binnenkort zal de Europese ministerraad zich weer over het probleem van de directe verkiezingen buigen. Daarbij komen vragen aan de orde over de omvang van het parlement (met name de getalsverhouding tussen de grote en de kleinere landen) en over het tijdstip van de verkiezing. Moet die verkiezing op één voor de gehele Gemeenschap gelijk tijdstip worden gehouden of zou de verkiezing voor het E.P. gekoppeld kunnen worden aan nationale verkiezingen? Persoonlijk geloof ik niet dat deze laatste mogelijkheid een goede oplossing zou zijn; het E.P. zou dan in een voortdurende stroom van komende en gaande afgevaardigden terecht komen met alle gevaren daaraan verbonden voor de degelijkheid en continuïteit van het werk. En wat het eerste jaar van directe verkiezingen betreft: 1978 is naar mijn oordeel een te hoog gegrepen doelstelling. Niet alleen de lidstaten zullen daarvoor niet tijdig klaar zijn, maar ook de politieke partijen zullen zich op Europees vlak niet zo tijdig kunnen groeperen, dat in de loop van 1977 én program en kandidaatstelling geregeld zijn. Men zou het E.P. als instituut wel eens een hele slechte dienst kunnen bewijzen door op een té vroeg tijdstip directe verkiezingen te organiseren.

ZETEL

Tenslotte nog iets over de zetel van het parlement. De formele zetel is Luxemburg, waar ook de griffie zijn kantoorgebouw heeft. Materieel vergaderen we op drie plaatsen: Straatsburg, Luxemburg en voor de commissievergaderingen Brussel. Uit een oogpunt van efficiëntie en kosten een bedroevende zaak. Het heen en weertrekken van parlementsliden en ambtenaren kost

handenvol tijd en geld. Gelukkig is onlangs binnen het parlement weer een discussie begonnen om aan deze zaak een einde te maken. Maar de beslissing daarover ligt niet bij het parlement maar bij de regeringen van de

lid-staten. Naar mijn oordeel zou het verre de voorkeur verdienen alle werkzaamheden van het parlement te concentreren in de plaats waar ook de uitvoerende macht van de E.E.G. werkzaam is, te weten Brussel.

publikaties CDA-instituten

Grondpolitiek

„Grondeigendom en grondbeheer - een opdracht voor individu en gemeenschap”
rapport van de wetenschappelijke instituten van KVP, ARP en CHU
30 pag.; f 3,75

Plichten en perspectieven

Aanzet voor een profielschets van het CDA
brochure van de wetenschappelijke instituten
2e druk; 34 pag.; f 3,90

Energiebeleid

Rapport van de wetenschappelijke instituten
68 pag.; f 5,25

Gerede twijfel

Bijdrage tot de discussie over de perspectieven van onze economische ontwikkeling
nota van de wetenschappelijke instituten
4e druk; 30 pag.; f 3,75
alle prijzen inclusief verzendkosten

Bestellingen:

- giro 23 73 39 t.n.v. Centrum voor Staatkundige Vorming, Den Haag

Adverteer in „De Nederlander”

vervolg van pagina 7

Vandaar een herbezinning op de rol van grondbanken, mits deze democratisch werkende organen zijn, zodat onder meer de normen die beslissend zijn om met gunstig resultaat een beroep op de grondbank te kunnen doen, via inspraak en openheid bij voortduur ter discussie staan.

De conferentie drong aan op nadere studie van de financiering van landbouwgronden. Voor het CDA is hier een belangrijke taak weggelegd. Het gaat er tenslotte om een menswaardig bestaan ook in de landbouw mogelijk te houden.

3) Zie hierboven meer: prof. mr. P. de Haan in „Grondpolitiek: waarom een slecht compromis en geen oplossing?” in Grondjournaal nr 17, 24 november 1975. Dit artikel behoorde bij de conferentie-

documentatie en was bedoeld als reactie op het artikel van ir. A.J. Voortman „Grondpolitiek: bedreigt het compromis de oplossing?” in hetzelfde blad, nr. 15 dd. 27 oktober 1975; ook dit artikel was aan de conferentiedocumentatie toegevoegd.

Tot slot worden de dames M.E.Ch.E. Nagel-Cornelissen, A.G.M. van der Heijden en M.J. van Leeuwen en de heren G. van den Berg, P.F. Dudink, H. Lindenburg en J.M. Nooij dank gezegd voor hun bemoeienis met het in organisatorische zin welslagen van deze conferentie.

Het ligt in het voornemen dat eind januari een integraal verslag van de conferentie ter beschikking gesteld wordt door de drie wetenschappelijke instituten.

TUINAANLEG

BINDER B.V. - RHOON

Aanleg en onderhoud van GEMEENSCHAPPELIJKE TUINEN, PLANTSOENEN, PARKEN, SCHOOLTUINEN etc.

- grond- en straatwerken
- drainages
- rioleringen
- beplantingen
- windkeringen en afrasteringen
- aanleg grasgazons
- onderhoud van groenvoorzieningen
- onkruidbestrijdingen
- kleigrond, teelaarde
- graszoden en graszaden
- bloembakken

Dorpsdijk 50-52 - Postbus 820 - Rhoon
Telefoon 01890-6111*

BUDDINGH NATUURSTEEN B.V.

Kanaalweg 10-11 — Telefoon 08385-19119

VEENENDAAL

AANNEMINGSBEDRIJF

HOOGVLIET & ZN. B.V.

Burgerlijke- en Utiliteitsbouw

- NIEUWBOUW
- VERBOUW
- ONDERHOUD

ZWIJNDRECHT
Molenvliet 9 - Tel. 01850-26651-27034-24330

de nederlander

LEDENKONTAKTBLAD CHU

Redactie: Postbus 8822 - 'sGravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

WAT GAAT 1976 ONS BRENGEN?

door: mr. O. W. A. van Verschuer, voorzitter CHU

Deze eerste bijdrage van 1976 wil ik beginnen met al onze leden, die via de Nederlander het doen en laten van de CHU volgen. Veel heil en zegen toe te wensen. Wij zijn 1976 niet blanco begonnen. Dat geldt voor ons persoonlijk leven — voor ons werk, maar ook voor de politiek. In het groot verband van tijden vormen wij een schakeltje. Maar dat mag geen reden voor ons zijn om passief te zijn: om af te wachten wat er tot ons komt en dan te reageren. Het boeiende — het uitdagende is, dat wij dat schakeltje een speciale kleur, een speciale vorm kunnen geven. Ik hoop, dat wij in de dynamiek van deze tijd zullen willen verstaan wat van ons gevraagd wordt.

Partijpolitiek namen we naar 1976 mee de vraagstukken rond de Christendemocratische partijvorming. Het jaar 1975 zal gekenmerkt blijven door de wederom opgeleide discussie's rond de grondslag. De vraag van: Waarop willen wij politiek bedrijven — wat drijft ons en waar moet dat toe leiden? Deze discussie konden wij in 1975 afronden in die zin, dat wij het waarom van wat ons bezielt aangaven. Het jaar 1976 zal in het teken moeten staan van de vraag:

Waar gaan we naar toe; welke oplossingen staan wij voor en hoe kunnen wij duidelijk maken, dat Christendemocratische politiek geen vrijblijvende zaak is, niet een kwestie van opportunisme of pragmatisme, maar van Hier zijn wij, dat willen wij, wij kunnen niet anders.

Het is daarbij gelukkig, dat zovelen gegrepen zijn werkelijk Christendemocratische politiek te voeren. Dat zij niet zichzelf zoeken maar het ideaal van Christendemocratische verbondenheid, waar op geheel unieke wijze drie partijen in één bedding gaan samen vloeien en, als een ontspringend riviertje, in het begin nog aarzelend en zoekend zijn loop gaat vinden in het steeds wisselende getij.

De CHU zal ook in 1976 haar bijdrage aan de discussie leveren, aan de profilering, aan het wassen van het CDA en het minder worden van eigen belangen en belangetjes. Dat doen we dan in een tijd, waarin politiek een scala van problemen zich voordoet en wij haast struikelen over de politieke inzichten, die over ons worden uitgestort. Ik denk aan de bestuurscrisis van Amsterdam, waar

aan de oppervlakte kwam, wat in vele plaatsen nu nog onzichtbaar aan onze democratie vreet.

Kruisinga typeerde dat eens als: Dubieuze afspraken in rokerige zaaltjes ver van de kiezers. — Waar gaat het hun om? Om eigen macht en roem en eer? Om omverwerping van structuren en verbanden omdat zij niet naar de smaak van de anvallers zijn, om dan direct hun eigen structuur en macht daarvoor in de plaats te stellen? Arme stad, arme democratie, arme mensen, die moeten proberen in deze puinhopen nog iets aan de gang te houden. Moge 1976 het jaar der waarheid worden en moge de echte democraten dit jaar boven komen.

1976 zal ook moeten worden het jaar waarin wij de economische crisis tot stilstand brengen. Samen — ondernemers — werknemers — regering — nationaal en internationaal zal dat alle inspanning eisen. Het CDA wil het accent leggen op de verantwoordelijke mens. De mens, die kan handelen en spreken en samen met anderen kan werken aan een wereld waar gerechtigheid heerst. Die gerechtigheid houdt geen

eenzijdigheid naar enge mensenverbanden in, maar gaat naar ieder op de plaats, waar hij gesteld is.

In 1976 zal ook weer tijd besteed worden aan ons aller welzijn. Een subjectief begrip: Wat voor de één een begerenswaardig ideaal is, hoeft dat voor de ander niet te zijn. Maar als Christendemocraten willen wij aan het welzijn een andere en diepere dimensie geven. Het gaat ons om onze levens te plaatsen in het licht van het Goddelijk Heil en vanuit de gebondenheid, de beperkingen, die dit voor ons mee brengt, als vrijgemaakten onze weg te gaan.

Het jaar 1976 is dan een jaar van welzijn, als wij er in slagen verkreukte en verpletterde mensen op te richten en te helpen; als we de geestelijke leegte, de geestelijke nood weten te vullen en te lenigen; als wij weten, dat wij samen op weg zijn en aan die weg inhoud — richting moeten geven. Wij weten wie aan het eind van die weg staat, ook in 1976.

Moge God ook op de weg onze leidsman zijn.

Verschuer.

Geen partijbelang maar landsbelang

door: dr. R. J. H. Kruisinga, voorzitter CHU-fractie Tweede Kamer

Het is een klassiek beginsel van de CHU, dat landsbelang boven partijbelang dient te worden gesteld. Politiek wordt gedragen door beginselen. Wanneer de partijmacht echter gaat prevaleren onttaardt de politiek vaak in een partijpolitieke belangenstrijd, waarbij het landsbelang uit het oog wordt verloren.

Men heeft de CHU om dit uitgangspunt vroeger wel eens meewarig aangekeken. De CHU was slap. De CHU was toegeeflijk en weinig bereid tot het nemen van initiatieven.

Ik wil dan ook voorop stellen, dat men van de CHU-opvatting, zoals verwoord in de leuze „niet om de majoriteit maar om de autoriteit” geen karikatuur moet maken. De CHU wenst constructief en loyaal te zijn. Zij wil dat zijn als regeringspartij en in de oppositie. Wij hebben bewezen, dat wij het uitgangspunt consequent in de praktijk trachten te brengen.

GEEN PARTIJPOLITIEKE MACHTSPOLITIEK

Waar de politiek onttaardt in partijstrijd, en politiek „gekissebis” de overhand krijgt, zal de CHU steeds krachtig moeten optreden voor het algemeen belang. Niet uit slapte - of bij gebrek aan politieke idealen - maar omdat wij van oordeel zijn, dat de politiek zich tegen de kiezers keert, wanneer partijpolitieke twisten de overhand krijgen. Een aantal voorbeelden maken duidelijk, dat momenteel in diverse beleidssectoren het gevaar van partijpolitieke machtspolitiek duidelijk aanwezig is.

HET BESTUUR

De huidige crisis in het college van b. en w. in Amsterdam wordt veroorzaakt door partijpolitiek geharrewar over de uitvoering van een „progressief” program en de wens om koste wat kost een beperkt links programcollege te handhaven. Een zwaartepunt ligt verder op de zogenaamde „terugroepingsclausule”, die de PvdA in haar Gemeenteprogram heeft opgenomen. Zij deed dit tijdens haar partijcongres in Breda 1975. De PvdA acht dit een waarborg voor werkelijke inspraak van de kiezers. In feite echter twist de PvdA in de hoofdstad intern en met de partijorganen van de PPR over uitvoering van een in gang gebrachte vorm van linkse machtspolitiek. De kiezer heeft daar - voor zover geen lid van PPR of PvdA - geen enkele invloed op. Het resultaat is in de eerste plaats, dat het aanzien van de politiek in de ogen der kie-

zers daalt en in de tweede plaats, dat de hoofdstad een bestuur mist. Het functioneren van de linkse programcolleges tezamen met de terugroepingsresolutie blijkt overigens op heel veel plaatsen in ons land een échec. Ik hoop in dit verband de plaatsen Amsterdam, Leiden, Enschede, Vlaardingen enkel als voorbeeld te noemen. De PvdA moet ook daarin dunkt me aanleiding vinden zich hierop te beraden.

FINANCIEEL-ECONOMISCHE POLITIEK

In het financieel-economische beleid van het kabinet-Den Uyl worstelt men met grote moeilijkheden, gedeeltelijk veroorzaakt door internationale ontwikkelingen. Voor een belangrijk deel echter komt dit doordat alle waarschuwingen - onder meer herhaaldelijk door de CHU gegeven - voortdurend zijn genegeerd.

Het kabinet is veel te optimistisch geweest. De overheidsuitgaven werden onvoldoende getemperd. Nu staat men - een jaar voor de verkiezingen voor grote moeilijkheden.

De brief van negen directeurs van grote ondernemingen wordt door sommigen afgedaan als een uiting van gefrustreerde grootkapitalisten, die een progressieve politiek willen dwarsbomen. Dat is wel erg snel en gemakkelijk geconcludeerd. Zij staan niet alleen in hun zorg.

Herhaaldelijk is door diverse organisaties o.m. uit het midden- en kleinbedrijf en de land- en tuinbouw gewaarschuwd. Een „progressief beleid”, dat werkelijk opkomt voor de sociaal zwakkeren in de samenleving zou deze klachten veel serieuzer hebben moeten nemen.

Maar met name de „linkse” bewindslieden lijken hierin geremd te worden door hun achterban, die snel geneigd zijn om te spreken over steun aan het grootkapitaal. En zij vergeten vaak te snel, dat de zorg voor vele, vele duizenden werknemers hier evenzeer bij is betrokken. Het kabinet raakt hierbij naar het schijnt naar twee kanten in de knel.

Arie Groeneveld, voorzitter van de Industriebond NVV heeft gezegd, dat het kabinet voor hem niet meer hoeft. Verkiezingen moeten de politieke situatie maar verduidelijken. De „linkse bewindslieden” hebben het tot nu toe aan de christendemocratische collega minister Lubbers overgelaten om kritiek te uiten op een dergelijke uitspraak. Dat moeten we betreuren. Premier Den Uyl heeft ermee volstaan

in heel erg voorzichtige bewoordingen te zeggen, dat hij het eigenlijk wel niet helemaal eens was met Groeneveld. Maar duidelijke tegenspraak was er tot nu in zijn woorden niet te vinden.

Op het zo belangrijke terrein van de ondernemingsraden is nog geen kabinetsvoorstel ingediend. Van diverse kanten zijn reeds stellingen betrokken. NVV en NKV wensen te koersen in de richting van een ondernemingsraad, waarin de werknemers tegenover de bedrijfsleiding worden geplaatst. Een de polarisatie bevorderend bestuursmodel. Met het CNV wijst de CHU deze opvatting af. Wij wensen nadrukkelijk het harmoniemodel, zoals die door het CNV weergegeven, als uitgangspunt voor de ondernemingsraad.

Dit betekent niet, dat tegenstellingen tussen bedrijfsleiding en personeel moeten worden weggemoffeld of ondergeschikt gemaakt aan een ongenaakbare boven de werknemers tronende bedrijfstop. Maar wel dat in de ondernemingsraad een structuur aanwezig dient te zijn, waarin beide partijen tot constructief overleg kunnen komen, en niet reeds door de opbouw van de personeelsraad tegenover elkaar worden gesteld.

MISDAADBESTRIJDING

De statistieken over de toename van de misdaad in ons land liegen er niet om. Ze zijn ongekend verontrustend. Een ander belangrijk onderwerp, waarin politieke leuzen het belang van de kwestie zelf dreigen te overschaduwen, is thans de bestrijding van de misdaad.

Van bepaalde zijde is men maar al te snel geneigd om in elk verzoek tot verbetering en versterking van het - onderbezette - politieapparaat een uiting te zien van een mentaliteit van „zwaaien met de gummistok”. Daarbij wordt voorbijgegaan aan het feit, dat met name in de grote steden veel - vooral oude - mensen zich 's avonds op straat niet meer veilig voelen. Vergeten wordt ook, dat de onderbezetting van de politie leidt tot veel overuren, waardoor een politieman of -vrouw soms geprikkeld raakt. Dan is men er vaak vlot bij om het politie-optreden te veroordelen.

De CHU vraagt echter geen „gummiknuppelzwaaiers” maar een goed politiekorps, dat er primair is om orde en rust te handhaven; veiligheid voor de burgers te waarborgen. Versterking van de politie kwantitatief en kwalitatief wat de uitrusting betreft lijkt nu een eerste vereiste.

KABINETSBASIS

Voor een belangrijk deel zijn de problemen, die ik noemde uitingen van een mentaliteit, die reeds bij de jongste kabinetsformatie aanwezig was, waardoor de grondslag voor een goed, constructief kabinetsbeleid, van begin af aan ontbrak. De CHU heeft zich tijdens de formatie steeds verzet tegen de fixatie van „Keerpunt” en het formuleren van zinnen, waarbij in program en zetelverdeling de hegemonie van de „linkse drie” moest blijken. Op deze wijze kan nooit een goed kabinetsprogram tot stand komen.

Een werkelijk homogeen kabinet - met eigen verantwoordelijkheid - had in de huidige moeilijke situatie een slagvaardiger beleid kunnen voeren. Nu echter dreigt het kabinet het vertrouwen van velen te verliezen. De CHU zal zich blijven inzetten voor een constructief beleid, dat de huidige problemen werkelijk aanpakt.

Een kabinet, dat zelf verantwoordelijkheid durft te dragen, dat tegenover de achterban zijn beleid durft te verdedigen, maar tevens bereid is om de verantwoordelijkheid te dragen voor ontwikkelingen, die in het program niet konden worden voorzien en waarbij het kabinet, krachtens haar eigen verantwoordelijkheid zelf een beslissing moet nemen. Zo'n kabinet is nodig.

Het kabinet-Den Uyl schiet op veel punten te kort. De CHU zal dit beleid kritisch blijven volgen maar tevens waar mogelijk loyaal steunen. Landsbelang boven partijbelang moge voor sommigen een versleten leus zijn. Voor de CHU moet dit een principieel uitgangspunt blijven, waarvan de juistheid onzes inziens door de recente gebeurtenissen nog eens duidelijk wordt bevestigd.

Kruisinga.

G. Swaan burgemeester van Koudekerk aan de Rijn

Bij Koninklijk besluit is met ingang van 1 februari 1976 benoemd tot burgemeester der gemeente Koudekerk aan den Rijn (Z-H) de heer G. Swaan te Nieuwegein. De heer Swaan die 50 jaar is, is wethouder der gemeente Nieuwegein. Hij is hervormd en lid van de CHU.

Unieraad strijdt voor vrijheid van onderwijs

De Unieraad van de CHU in vergadering bijeen op zaterdag 17 januari 1976 te Utrecht, heeft één punt in het bijzonder aan de orde gesteld: het onderwijs in Nederland.

De Unieraad is er in de eerste plaats van uit gegaan, dat de vrijheid van onderwijs, zoals deze verankerd ligt in art. 208 van de Grondwet, een kostbaar goed is voor onze Nederlandse samenleving; ook anno 1976 is het een plicht voor het behoud daarvan te strijden.

De Unieraad erkent, dat het zin kan hebben te zoeken naar een meer eigentijdse formulering van bedoeld grondwetsartikel; dit zal echter, gezien tegen de achtergrond van de Nederlandse historie, met de grootste zorgvuldigheid dienen te geschieden.

De nieuwe formuleringen van art. 208 geven geen blijk van deze zorgvuldigheid. Het is onmiskenbaar dat daardoor veel ongerustheid is ontstaan.

Speciaal de wijziging van maatregelen die „bij de wet” genomen moeten worden in maatregelen die „krachtens de wet” tot stand komen (dus Algemene Maatregelen van Bestuur) wordt als een aantasting van deze onderwijsvrijheid gezien.

De Unieraad zal een verhoging van de stichtingsnormen zeer kritisch tegemoet treden.

NIET-CENTRALISTISCH

De Unieraad juicht het toe, dat er in toenemende mate aandacht is voor de verzorging der scholen (vooral gelet op de schoolbegeleiding, leerplanontwikkeling, centraal instituut toetsontwikkeling enz. enz.)

Daar deze activiteiten vallen binnen het kader van vrijheid van inrichting van het bijzonder onderwijs dient deze structuur anders dan in de voorstellen van de minister geen centralistisch karakter te dragen. Immers daardoor komt de vrijheid van inrichting op gespannen voet te staan met de overheidsinvloed.

Een goed overleg met het onderwijsveld is hierbij een eerste vereiste, speciaal wanneer de onderwijsvernieuwing in het geding is.

De Unieraad keert zich tegen de opvatting dat de CHU door ijveren voor de vrijheid van onderwijs, uitsluitend zou denken aan de belangen van de bijzondere scholen. Met nadruk wil de Unieraad vaststellen dat de CHU naast het bijzonder onderwijs ook het openbaar onderwijs van grote betekenis acht voor ons volk. Juist daarom moet het openbaar onderwijs gevrijwaard worden van indoctrinatie op levensbeschouwelijk of politiek gebied.

Ouders die voor hun kinderen de openbare school wensen, moeten de zekerheid heb-

ben, dat hun kinderen daar, vooral wat deze gebieden betreft gevrijwaard worden. Dit impliceert niet, dat de openbare school een strikt neutrale school moet zijn, want neutraal onderwijs is een fictie.

De Unieraad stelt met nadruk vast, dat het uigau van een levensbeschouwing, zoals het bijzonder onderwijs dat wil, op geen enkele wijze als indoctrinatie gezien mag worden.

De Unieraad heeft, gelet op het Onderwijsverslag van de Rijksinspectie, zorg over de verlaging van het onderwijsniveau; de regering heeft tot nog toe aan deze passages uit het Onderwijsverslag te weinig aandacht geschonken.

ERKENNING

De Unieraad erkent de juistheid van de principes „recht op onderwijs” en „spreiding van kennis”, daar de kinderen uit alle lagen van onze bevolking hiervan kunnen profiteren. De toepassing van deze principes mag echter niet leiden tot nivellering van de onderwijsniveaus. De kinderen moeten een optimale kans krijgen hun talenten te ontwikkelen. Dat geldt voor de kinderen die geestelijk of lichamelijk gehandicapt zijn, voor hen die normaal begaafd zijn en ook voor hen die over meer dan normale kwaliteiten beschikken: de

school mag geen intellect verloren laten gaan.

De veelheid van nota's waarmee het onderwijs momenteel overladen wordt, heeft een goede en een minder goede kant. Positief waardeert de Unieraad de discussie, die thans bij alle vormen van onderwijs, van kleuterschool tot universiteit merkbaar is; men weet niet meer waar men aan toe is nu blijkbaar het gehele onderwijsveld omgeploegd moet worden. Het gevaar van „regeren door nota's” is niet denkbeeldig.

Een bezwaar is bovendien, dat in vrijwel alle recente nota's een prognose van de financiële konsekwenties geheel ontbreekt. De Unieraad waardeert het positief, dat er thans beleidsvoornemens zijn om een einde te maken aan de wildgroei, die zich door onverantwoorde toepassing van de Wet Universitaire Bestuurshervorming op enkele universiteiten en hogescholen heeft voorgedaan.

Tenslotte stelt de Unieraad vast en beurt, dat er in de huidige situatie een wanverhouding bestaat tussen de middelen die beschikbaar worden gesteld voor de vernieuwingsactiviteiten, vergeleken met datgene wat wordt besteed voor het functioneren van het huidige onderwijs, waaronder het beroepsonderwijs.

Vals bericht over CHJO verspreid

Het bestuur van de Christelijk-Historische Jongeren Organisatie (CHJO) wil door middel van dit persbericht nadrukkelijk verklaren, dat het communiqué, bevattende een aan de christen-democratische partijen gerichte oproep tot herstel van de samenwerking met de VVD, dat op 23 december 1975 in diverse dagbladen werd gepubliceerd, niet afkomstig is van dit bestuur en noch onder verantwoordelijkheid van noch in samenwerking met het bestuur tot stand is gekomen.

Het betreffende bericht, waarvan de herkomst ons tot nog toe onbekend is, was voor ons een zeer onaangename verrassing. Het is ten onrechte onder onze naam verzonden aan het ANP, waarbij gebruik is gemaakt van CHJO-briefpapier. Het was voorzien van een vervalste handtekening van CHJO-sekretaris Govert van der Boom.

Hoewel het ANP, dat volkomen te goeder trouw het communiqué verspreidde, reeds een rectificatie heeft doen uitgaan, achten wij het wenselijk onzerzijds nog eens duidelijk te verklaren dat het hier een vals bericht betreft.

Wij willen er geen twijfel over laten bestaan,

dat wij deze methode om de CHJO een bepaalde politieke stellingname op te dringen uiterst laakbaar vinden. Wij zullen dan ook, indien mogelijk, terzake gerechtelijke stappen ondernemen.

VERKLARING

Teneinde eventueel ontstane misverstanden over de opvattingen van de CHJO weg te nemen, wil het Bestuur het navolgende verklaren:

1. De CHJO verwerpt de opvatting, dat één CDA-kandidatenlijst bij de eerstvolgende Tweede Kamerverkiezingen slechts mogelijk en wenselijk is indien KVP en ARP de coalitie met PvdA, PPR en D'66 verbreken. Wij hebben een dergelijke eis dan ook nimmer gesteld.
2. De CHJO verwerpt de opvatting, dat medewerking aan de voorbereiding van één CDA-kandidatenlijst afhankelijk moet worden gesteld van herstel van de samenwerking met de VVD. Ten eerste zijn wij van mening dat het uitspreken van een voorkeur betreffende regerings-samenwerking met andere dan chr. dem.

partijen thans niet opportuun is. Bijzonder ernstig is echter, dat door de medewerking aan het CDA ondergeschikt te maken aan een voorkeur uitspraak door de VVD, de gedachte dat de christen-democratie een zelfstandige politieke richting is, fundamenteel wordt ondergraven. Het is in feite het bepleiten van een politieke tweedeling in Nederland.

Daartegenover stelt het CHJO-bestuur dat het CDA slechts levensvatbaar is, indien het een eigen politiek profiel heeft en het als een vernieuwende kracht in de Nederlandse politiek werkzaam is. De ene CDA-lijst zal geloofwaardig dienen te worden door het tonen van politieke eensgezindheid, hetgeen zal moeten blijken uit zowel het te ontwerpen politiek program als uit het optreden van de fracties in het parlement. In verband met dit laatste zijn wij verheugd over de

recente initiatieven van de CHU-Tweede-Kamerfractie.

3. De CHJO wenst het verleden niet te hanteren als argument om herstel van de samenwerking met de VVD te bepleiten. Ten eerste heeft de CHJO steeds een kritische houding ingenomen jegens de kabinetten De Jong en Biesheuvel. Bovendien dient samenwerking niet te stoelen op grond van wat vroeger is geschied, maar veeleer op grond van wat nu en in de toekomst van samenwerking is te verwachten.

Overigens is de handel en wandel van de huidige VVD, zowel binnen als buiten het parlement, voor ons evenmin een basis om enige voorkeur voor samenwerking met de VVD uit te spreken.

Govert van der Boom, sekretaris.

Chris van Gulyk, voorzitter.

Onderwijs en CD-grondslag op jaarvergadering gemeente- en provinciebestuurders

De onderwijsproblematiek is de grondslag van hedendaagse christen-democratische politiek. Dit zijn de twee onderwerpen, welke aan de orde komen op de jaarvergadering van de Vereniging van christelijk-historische leden van gemeente- en provinciebesturen. Deze jaarvergadering wordt gehouden op zaterdag 21 februari aansstaande in het Jaarbeurscongrescentrum te Utrecht.

Na de afhandeling van de huishoudelijke zaken refereert in de morgenuren de heer M. Baaijens uit Amersfoort, verbonden aan het Christelijk Pedagogisch Studiecentrum en voorzitter van de Innovatiecommissie Basisschool over de onderwijsproblematiek. Meer in het bijzonder zal hij de nieuwe

contouren van het onderwijs belichten in relatie tot de gemeentebesturen.

Des middags houdt de voorzitter van de CHU, mr. O. W. A. baron van Verschuer een inleiding over „De grondslag van de hedendaagse christen-democratie”.

De jaarvergadering van de Vereniging van christelijk-historische leden van gemeente- en provinciebesturen is niet alleen toegankelijk voor leden. Alle belangstellenden, in het bijzonder die leden van fracties van de CHU of het CDA in staten en raden, die nog geen lid van de vereniging zijn, zijn welkom. Er zijn geen deelnemerskosten. Voor de lunch zal ongeveer f 12,50 betaald moeten worden.

De vergadering vangt om 10 uur aan met de jaarrede van voorzitter mr. S.J. H. Scheenstra, burgemeester van Asperen.

Van de penningmeester

Het jaar 1976 is een jaar vol risico's. Politieke en financiële.

Uiteraard richt een penningmeester zijn aandacht in de eerste plaats op de financiële risico's.

Welnu, voor het eerst zijn we aan de centrale inning van de contributie begonnen.

Ik weet wel dat we in de Unie niet zo gesteld zijn op al dat centralisatiegedoe, — ik overigens helemaal niet! — Maar soms zitten aan dat centralisme per ongeluk ook nog een paar goede trekjes: bij de centrale inning van contributie is dat zo!

U heeft slechts de acceptgirokaart in te vullen. Uw giro- of bankrekeningnummer en uw handtekening plaats. Dat is zo gebeurd. Dan moet u even nadenken want u moet nog een paar cijfers invullen, n.l. het bedrag van uw contributie voor 1976.

Even nadenken, zeg ik, want besef wel: U betaalt met het in te vullen bedrag de contributie voor uw kiesvereniging, voor uw staten- en kamerkring en voor uw landelijke organisatie. U bedenkt dan inmiddels wel dat enkele tientjes in deze dure tijd vlug zijn besteed. Daarna, als u het goed kunt missen, bedenk u goed: geef een volle en goed geschudde maat passend in uw situatie. Maar vooral: Laat de kaart niet liggen! Want dan jaagt u ons nog op kosten ook.

Mocht u geen giro- of banknummer hebben, neem de kaart dan mee naar het postkantoor en regel het daar.

De Unie is het nog altijd waard.

Uniemensen, met de beste wensen.

A.J. Kaland, penningmeester.

Unieraad dringt aan op spoedige beslissingen!

De Unieraad van de CHU in vergadering bijeen op zaterdag 17 januari 1976 te Utrecht;

kennis genomen hebbende van het wederom uitstellen door het kabinet van de beslissing inzake de vaste oeververbinding over en onder de Westerschelde; overtuigd van de noodzaak dat een spoedige beslissing inzake de wijze van beveiliging van het Oosterschelde-gebied dringend geboden is in verband met de veiligheid van mens en dier in Zuid-West-Nederland

spreekt als zijn mening uit dat:

1. het telkens uitstellen van de beslissing inzake de vaste oeververbinding geen recht doet aan de belangen van de bevolking in Zuid-West Nederland, met

name in Zeeuws-Vlaanderen, waardoor in dit gebied de onzekerheid veel te lang duurt en op velerlei gebied stagnatie optreedt;

2. de veiligheid van mens en dier in Zuid-West-Nederland een spoedige beslissing over de wijze van beveiliging van het Oosterschelde-gebied noodzakelijk maakt, mede gezien de kritische situatie van enkele weken geleden en de daardoor voortdurende angstsituatie in sommige delen van Zuid-West Nederland; besluit, deze motie ter kennis te brengen van de minister-president en de fracties van de CHU in de Tweede en Eerste Kamer en gaat over tot de orde van de dag.

Op 1 januari van dit jaar heeft jongvrouw mr. C.W.I. Wittewaall van Stoetwegen, een oud-lid van de Tweede Kamer voor de CHU, haar 75-ste verjaardag gevierd. Op haar verjaardag was jonkvrouw Van Stoetwegen met vakantie in Zwitserland.

Na haar terugkeer vond er een kleine huldiging plaats in haar flat aan de Laan van Meerdervoort 52 te Den Haag. Op bezoek kwamen dr. R.J.H. Kruisinga, voorzitter van de CHU-fractie in de Tweede Kamer, mr. Y. Scholten, oud-minister van justitie, het Tweede-Kamerlid mr. W. Scholten en het Eerste-Kamerlid mr. F.H. Piket. Als geschenk ontving de freule het boek „Tot u spreekt Hare Majesteit de Koningin”.

Op de foto van links naar rechts: mr. Y. Scholten, dr. Kruisinga, jonkvrouw Van Stoetwegen, mr. Piket en mr. W. Scholten.

Christelijk-Historisch in 1976

door: dr. K. de Vries

Een jaar geleden heb ik in ons aller „Nederlander” een artikelje gepubliceerd, getiteld „Christelijk-Historisch in 1975”. Dat ging grotendeels over de consequenties, die m.i. voor de CHU voortvloeien uit de eventuele oprichting van een CDA.

Bij de raads- en statenverkiezingen van 1974 had men al in meer dan één derde van de gemeenten en provincies kunnen stemmen op een CDA-lijst, maar het wachten was in januari 1975 nog op een landelijke organisatie voor de samenwerking van de KVP, de ARP en de CHU. Nog vóór de eerste helft van dat jaar verstreken was, kwam er inderdaad een CDA-koepel met eigen statuten en een eigen bestuur tot stand.

Het jaar 1975 is dus voor de drie zoëven genoemde partijen een belangrijk jaar geweest. Jammer genoeg ook een moeilijk jaar, vooral wat de tweede helft betreft. Tijdens het eerste CDA-congres, gehouden op 23 augustus, openbaarde zich een meningsverschil over het functioneren van de grondslag — het Evangelie als richtsnoer voor het politieke handelen — tussen enerzijds de vertegenwoordigers van de KVP en de CHU en anderzijds de meerderheid van de vertegenwoordigers van de ARP. De sindsdien ondernomen pogingen om tot overeenstemming te komen hebben gelukkig in zoverre succes gehad, dat het meningsverschil geen beletsel behoeft te zijn voor het uitkomen van de drie partijen met één kandidatenlijst bij eerstvolgende verkiezingen voor de Tweede Kamer (op z'n laatst in 1977). Maar

dan moet er natuurlijk wel een gemeenschappelijk verkiezingsprogramma zijn. Ook moet er nog een zogenaamde „politieke hypotheek” worden afgelost.

Wat het program betreft: daar wordt reeds hard aan gewerkt door een CDA-commissie, bestaande uit vier vertegenwoordigers van elk van de drie partijen (waaronder de voorzitters van de Tweede-Kamerfracties) onder leiding van prof. dr. B. Goudzwaard (AR). En wat de „politieke hypotheek” aangaat: de fracties van de KVP en de ARP, die het huidige kabinet „gedogen” en de fractie van de CHU, die in de oppositie is, moeten op korte termijn in de Tweede Kamer zo nauw gaan samenwerken, dat een gezamenlijk optreden in de verkiezingsstrijd wat men noemt geloofwaardig wordt.

„Op korte termijn”: daarmee wordt in dit geval 1976 bedoeld. Dat wordt, naar het zich laat aanzien, voor het CDA, dus óók een belangrijk jaar.

WAT DOEN?

Wat kan de CHU doen om een voorspoedige ontwikkeling van het CDA te bevorderen? Het betreft hiér een federatie, die bedoeld is als voorbereiding van een fusie, met andere woorden: het uiteindelijke doel van de samenwerking van de KVP, de ARP en de CHU is samensmelting. Welnu, de Unie is wel de kleinste van de drie, maar zij heeft op

dit stuk van zaken de meeste ervaring: zij is namelijk zelf ontstaan uit een fusie van drie partijen. Dat is bijna zeventig jaar geleden, maar mijns inziens volop actueel.

De CHU bestond bij haar oprichting in 1908 uit vogels van diverse politieke pluimage. Dat is in 1976 nog steeds het geval. Als het komt tot één christen-democratische partij, dan zal dat óók een eenheids- in-verscheidenheid zijn. Zal zo'n eenheid stand houden, dan dient zij zich naar de door de Unie opgedane ervaring te kenmerken door ruimte, openheid en gehoorzaamheid.

Ruimte: dat wil zeggen geen partijdiscipline en fractiedwang; geen te strakke binding aan partijprogramma's; zo weinig mogelijk „leiderschap”; geen geschermd met „aanspreekbaarheid”.

Openheid: dat betekent bereidheid tot samenwerking met anderen, zowel ter rechter- als ter linkerzijde; geen voorbarige uitspraken, die de partner-keuze beperken; afwijzen van elke vorm van polarisatie, dus ook van vrome vormen als de antithese.

Gehoorzaamheid: dat houdt in horen naar de stem van de Kerk; zich laten leiden door de beloften en geboden van het Evangelie; proberen iets waar te maken van het Grote Gebod: het dienen van God en van de naaste.

Ruimte, openheid en gehoorzaamheid: als de CHU daaraan in 1976 vasthoudt, dan levert zij mijns inziens een belangrijke bijdrage tot de ontwikkeling van het CDA.

K. de Vries

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:

dr. K. de Vries, voorzitter;
mevrouw H. Tegelaar-Boonacker;
A. Buntsma; R. W. van Dijk;
Wm. C. de Kruijff; D. Rebel;
drs. H. van Spinning;
drs. G. van Leyenhorst.

EINDREDAKTIE:

H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:

mevrouw J. Algra-Feddema;
dr. E. Bleumink; drs. A. J. van Dulst;
prof. dr. J. W. van Hulst;
ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:

Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078

ADMINISTRATIE-ADRES:

(abonnementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „de Nederlander” en advertenties): Van Deventerlaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag): (070) 861529.

Adresveranderingen voor het ledenbestand en het ledencontactblad „de Nederlander” te zenden aan: Bureau CHU, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage.

Abonnementsprijs f 25,- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg.

Druk: B.D.U. b.v., Barneveld. Postbus 67. Telefoon 03420-3141.

Wordt de Bondsrepubliek vergiftigd?

door: prof. dr. J. W. van Hulst, voorzitter Eerste-Kamerfractie CHU

Naar mijn opvatting wordt het de hoogste tijd aandacht te geven aan de toenemende invloed van het nationaal-socialisme in de Duitse Bondsrepubliek. Natuurlijk kan men erop wijzen dat de opnieuw tot leven gekomen fascistische partij bij de laatste verkiezingen nog geen vijf procent van de stemmen haalde; en de zogenaamde kiesdrempel is bij onze oosterburen vijf procent. Wie daaraan niet toekomt, krijgt geen zetels in de Bondsdag.

Niettemin hebben minderheden soms onafzienbare invloed. Wellicht is er in de wereldgeschiedenis nog nooit een revolutie uitgegaan van een meerderheid. Heel nuchter kunnen we misschien zeggen, dat er in het geheel geen revolutie nodig is, als de meerderheid een andere situatie wenst.

Het feit, dat het nieuwe Duitse fascisme geen kans zag de kiesdrempel te overschrijden, zegt op zichzelf nog niet zo heel veel. We moeten scherp inzien, dat het fascisme er is en dat het, speciaal in een economische crisis, bij velen gemakkelijk een voedingsbodem kan vinden.

FEITEN

Men kan zich nu afvragen of er momenteel

ook concrete feiten zijn, die ons nopen te waarschuwen voor het binnensluitende nationalistische gif. Welnu, deze feiten zijn er. Wij willen er thans de aandacht op vestigen, dat er de laatste jaren in Duitsland een toenemende en zeer ongezonde belangstelling is voor Hitler en zijn tijd. De boeken en de grammofoonplaten (!) die daarover verschijnen zijn legio. En in zeer veel gevallen wordt er in verheerlijkende zin over de Führer geschreven.

Bovenstaande stelling eist zijn bewijs; we zijn helaas in de gelegenheid dat bewijs te leveren. Let U bijvoorbeeld eens op enkele zeer recente publikaties; het is ons bekend dat deze boeken heel gretig verkocht worden. Hieronder volgen er enkele.

1. Ein Volk, ein Reich, ein Führer; een documentatiecassette over een der beklemmendste perioden van de Duitse geschiedenis in woord, beeld en klank; twee banden met tezamen 700 pagina's; meer dan 700 foto's, waarvan de helft in kleur. Daarbij een 30 cm langspeelplaat met originele opnamen, prijs DM 39,80.

2. Kurt Halbritter, Adolf Hitlers Mein Kampf; getekende herinneringen aan

een grote tijd (!), 240 pagina's, prijs DM 9,80.

3. Das dritte Reich, drie delen, in totaal 1.298 pagina's met meer dan 2.200 foto's. Documenten, plakaten, krantenartikelen, tabellen enzovoort, prijs DM 117.

4. Der Zweite Weltkrieg. Het krijgsgeschiedenis in alle werelddelen, te water, te land en in de lucht. Drie delen met totaal 1.485 - pagina's, meer dan 1.300 foto's. Prijs DM 117.

5. Kurt Zentner, Illustrierte Geschrifte des II. Weltkrieges, 604 pagina's, 438 foto's, prijs DM 19,80.

6. Unser Jahrhundert im Bild, 800 pagina's, 2.200 foto's en kaarten, prijs DM 39.

7. W.Maser, Adolf Hitler, legende, mythe en werkelijkheid, prijs DM 9,80.

Bovenstaande boeken behoren tot de zogenaamde bestsellers; het zou ons niet moeilijk vallen nog vele titels aan de zeven genoemde toe te voegen. Maar voor de Bondsrepubliek staat het sein absoluut op onveilig. Het fascistisch gif sluipert verder: langzaam maar zeker.

Van Hulst.

INFORMATIEDAG CDA-VROUWENBERAAD

CDA GEEN WEIFELLENDE EZEL

„Op de politieke scholingscursussen (die ook dit jaar weer door negen vrouwenorganisaties worden belegd) moeten onze afgevaardigden het eigen gezicht van het CDA duidelijk naar voren brengen.

Nog te veel worden wij uitgespeeld tegen PvdA en VVD, alsof daar de politiek wordt gemaakt. Het CDA is geen weifelende ezel die niet weet of hij van het progressieve hooi ter linkerzijde of van het conservatieve hooi ter rechterzijde zal eten.

Wij hebben een eigen visie, een eigen program.

Het CDA-schip moet afkoersen op dat doel, niet afwijkend naar links of rechts, maar recht door zee en bijsturend temidden van de woelige politieke golven. Politiek is niet alleen een zakelijke aangelegenheid, het gaat om normen en waarden die we als CDA duidelijk stellen.

Dat overbrengen op de kiezer is de opdracht die het CDA-vrouwenberaad geeft aan haar kader.”

Met deze woorden opende mevrouw H. Tegelaar-Boonacker de informatiedag die vorige week woensdag 15 januari werd gehouden, ter bespreking van vier onderwerpen van de politieke scholingscursus 1976.

CENTRUMPOSITIE NIET BENADRUKKEN

Dr. R.J.H. Krusinga sloot als eerste inleider hierbij aan, door de waarschuwing dat het CDA niet als centrumpartij mag worden gepropageerd. Als wij politiek uitkomen in het midden, dan is dat het resultaat van afweging van factoren. Wij zijn geen belangengroep, zodat er geen eenzijdige beoordeling

plaats vindt. Vandaar dat we in de praktijk in het midden geplaatst worden. Maar het Christelijk uitgangspunt kan ons in sommige zaken ook tot radicale uitspraken brengen.

Sprekende over het inkomensbeleid pleitte dr. Krusinga voor het onderscheiden van een zestal categorieën, dat een eigen aanpak vraagt. Te veel wordt het inkomensbeleid beoordeeld naar de werknemers met rechtstreekse overeenkomsten of die in CAO-verband. Daar is sprake van een sterke verbetering, dank zij de vakbeweging. Maar in de land- en tuinbouw en bij de middenstand (tesamen 30 procent van de beroepsbevolking) is het inkomen slechter geworden. Dat geldt ook voor de categorie van spaarders en gepensioneerden. De inflatie heeft daar hard toegeslagen. Daarvoor zijn andere maatregelen nodig dan bij de eerdergenoemde werknemers of bij de mensen met vrije beroepen of ambtenaren.

VREDE EN VERRE NAASTE

Mevrouw J.C. Kraayeveld-Wouters, Tweede Kamerlid voor de ARP, sprak op haar enthousiaste en boeiende manier over ontwikkelingsamenwerking. De situatie van de vrouw in het ontwikkelingswerk is moeilijk. Zij is de zwakste schakel, doordat zij onvoldoende meedraait bij de huidige hulpverlening. Bij de technische ontwikkeling in de landbouw en bij de industrialisatie raakt de vrouw achterop. Juist zij zal meer onderwijs moeten krijgen, ook om de kinderen te kunnen opvoeden.

Ontwikkelingsamenwerking hangt nauw samen met de vrede in de wereld. Ook daarom dient het CDA hieraan hoge prioriteit te geven. Spreekster gaf het advies om nog

eens na te lezen hetgeen in „Plichten en Perspectieven” staat over de ethiek van het verwerven en verdelen.

BOUWEN EN BEWAREN

Over de stadsvernieuwing (die ook van belang is voor de dorpen) sprak het KVP-Tweede Kamerlid mevrouw A. Groensmit-van der Kallen.

Er moeten hierover de nodige politieke beslissingen worden genomen om verkrotting tegen te gaan. Voor vrouwen is het van belang dat zij tijdig meedoen aan een goede inspraak. Daardoor kunnen veel klachten achteraf en vertraging in de bestemmingsplannen worden voorkomen. Enkele adviezen ter bestudering aanbevolen.

De heer L.A.M. de Bekker, eveneens Tweede-Kamerlid voor de KVP besprak hierna de problematiek rondom de Nationale landschapsparken. Zonder tijdig onderhoud vervalt het landschap. Daarmee moet rekening worden gehouden bij vernieuwingen in de landbouw. Het provinciaal bestuur heeft hierbij een belangrijke begeleidende taak. Een goed beheer van de grond is een duidelijke opdracht voor het CDA.

Wij dienen goede rentmeesters te zijn van Gods schepping.

INFORMATIE VANUIT CDA

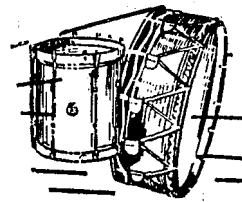
De lijn die loopt door al deze problemen van de studiedag, is de taak van de CDA-vrouw, stelde mevrouw D. van Veldhooven-Olde (ARP) tijdens de sluiting. Ook mevrouw mr. V. Korte-van Hemel (KVP), die de leiding had van de geanimeerde discussie, riep de zestig aanwezigen op mee te doen aan de politieke voorlichtingen. Via de NCRV-

UNIEBUREAU

HET BUREAU VAN DE CHR. HIST. UNIE Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage is telefonisch te bereiken onder nummer 070-244516* Kantooruren van maandag t/m vrijdag 8.30 v.m. tot 16.45 n.m. Het telefoonnummer van de Savornin Lohmanstichting is: 070-246791.

Prof. dr. J. W. van Hulst neemt afscheid als hoogleraar

De voorzitter van de CHU-fractie in de Eerste Kamer, prof. dr. J.W. van Hulst, zal op zaterdag 31 januari aanstaande afscheid nemen als hoogleraar in de theoretische en historische pedagogiek aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. Er is op deze dag een bijeenkomst in de aula van het hoofdgebouw van de VU aan de De Boelelaan 1105 te Amsterdam-buitenveldert. Deze bijeenkomst vangt om 2 uur des middags aan. Daarna is er een afscheidscerceptie.

VAN DER GLAS Heerenveen

Blaas- en Slaginstrumentenfabriek
Telefoon 05130-22652

radio werd de bedoeling van de informatiedag nog eens uiteengezet in de rubriek „Hier en Nu”, waardoor het CDA-vrouwenberaad ruime aandacht kreeg. Op de vragen die over genoemde onderwerpen zijn opgesteld door de politieke scholingscursus, hebben de wetenschappelijke bureaus van ARP, CHU en KVP antwoorden in hoofdlijnen opgesteld. Deze zijn voor geïnteresseerden aan te vragen bij het bureau van de CHU.

H.T.B.

CDAktueel

FEITEN EN MENINGEN

CHRISTEN DEMOCRATISCH APPEL

Plaatselijke vorderingen van het CDA

Het CDA in 1976:

Proces eenwording nadert voltooiing

door: mr. J. Krajenbrink, secretaris CDA

Belangrijk jaar

1976 Zal voor het CDA een uiterst belangrijk jaar worden. Het zal het jaar zijn, waarin de kroon moet worden gezet op het werken en zwoegen van de afgelopen jaren.

Het moeilijke en moeizame proces van de christen-democratische eenwording nadert nu toch zijn voltooiing. Ondanks tegenslagen, ondanks veel scepticisme, ondanks een groot aantal handicaps. Dankzij het doorzettingsvermogen, de werkracht en het geld van zovelen, niet in het minst ook aan de basis, dankzij vooral ook onze gemeenschappelijke politieke wil te komen tot een werkelijk gemeenschappelijke christendemocratische politiek in Nederland.

Maat laat ik niet te hard van stapel lopen, de kroon moet nog worden gezet. Hoofdschotel daarbij is de dit jaar te nemen beslissing om met één gemeenschappelijke lijst aan de eerstkomende Tweede Kamerverkiezingen deel te nemen. De feitelijke beslissing daarvoor zal, zoals bekend, vallen op de voorjaars-partijbijeenkomsten van ARP, CHU en KVP. De ARP zal als eerste, vermoedelijk op 10 april, zijn partijraad houden. Als die partijraad „ja” zegt tegen de ene lijst moeten de kiesverenigingen en de stemgerechtigde leden van de partijraad daarover nog schriftelijk stemmen, waarbij een meerderheid van 2/3 is vereist.

De formele bevestiging van deze beslissing valt, aldus de in „Woudschoten” gemaakte afspraak, uiterlijk in september a.s. Afgaande op de recente partijbijeenkomsten en -uitspraken mogen we de duidelijke wil constateren bij alle drie de partijen om te komen tot positieve beslissingen.

MEER

Er is in de komende periode echter meer aan de orde. Een positieve beslissing over de ene lijst komt niet zomaar uit de lucht vallen. Een goede samenwerking en een grote mate van eensgezindheid in het parlement, alsook een overeenstemming op de hoofdpunten van het toekomstige beleid zijn nodig om het uitkomen met één lijst zo geloofwaardig mogelijk te doen zijn. Wat de parlementaire samenwerking betreft: de drie christen-democratische fracties in de Tweede Kamer hebben onlangs, om de nadelige gevolgen van de huidige parlementaire situatie zoveel mogelijk te bespreken, een groot aantal commissies gevormd die beogen een gemeenschappelijke opstelling van de drie fracties met betrekking tot de belangrijke actuele politieke problemen voor te bereiden. Wat het toekomstige beleid betreft: de CDA-programmcommissie (de zgn. commissie-Goudzwaard) werkt keihard (een Kerstvakantie was er niet bij) om zo snel mogelijk met een ontwerp-program op tafel te komen. Het is de bedoeling dit ontwerp-program omstreeks half februari naar de drie partijen te sturen ter behandeling door de leden. Ook de rechtstreekse leden zullen in de gelegenheid worden gesteld zich via een bepaalde procedure over het ontwerp-program uit te spreken. Nadat het ontwerp-program de partijen zal zijn doorgedaan, zal het politiek program van het CDA definitief worden vastgesteld op het CDA-Congres dat in de loop van het najaar bijeen zal komen. Het spreekt vanzelf dat zowel het resultaat van de gemeenschappelijke fractiecommissies, alsook de discussie over het ontwerp-CDA-program van grote betekenis zullen zijn voor de beslissing over de ene lijst bij de Kamerverkiezingen.

Bij het nemen van die beslissing zal ongetwijfeld ook een rol spelen het zogenaamde „technisch lijstvoorstel“. Overeenkomstig artikel 23 van de statuten moet nl. het Algemeen Bestuur van het CDA, op suggestie van het Dagelijks Bestuur, een voorstel doen aan de drie partijen met betrekking tot de opbouw van de CDA-lijst(en).

Zoals bekend is inmiddels in het Dagelijks Bestuur van het CDA overeenstemming be-

reikt over de verdeelsleutel tussen de drie partijen. Er zijn echter nog een aantal zaken die geregeld moeten worden, zoals het lijsttrekkerschap, de positie van de rechtstreekse leden e.d. Het zal wellicht niemand verbazen dat met betrekking tot het lijstvoorstel nogal omzichtig te werk moet worden gegaan. Natuurlijk mag men hier nooit een breukpunt van maken, maar het steekt hier nogal nauw.

Als één van de belangrijkste activiteiten die ons het komende jaar te wachten staan wil ik hier nog noemen het treffen van de voorbereidingen voor de verkiezingscampagne. Er vanuit gaande dat wij met een CDA-lijst aan de Kamerverkiezingen deelnemen — en ik ben ervan overtuigd dat wij die beslissing zullen nemen — zal dat betekenen één gezamenlijke verkiezingscampagne. Het is duidelijk dat dit een niet gering karwei is waarvoor ik thans reeds de medewerking van een ieder, die ook maar enige verantwoordelijkheid heeft of voelt voor de Nederlandse christen-democratie, inroep.

In het bovenstaande wordt er steeds vanuit gegaan dat de eerstvolgende Kamerverkiezingen volgens schema in mei 1977 worden gehouden. Wat, zo zal iemand vragen, wanneer het tot vervroegde verkiezingen zou komen? Men denkt nog al eens, zo is mij gebleken, dat de ene CDA-lijst er bij vervroegde verkiezingen niet in zit. Dit is echter een misverstand. Als vervroegde verkiezingen noodzakelijk zouden blijken, zal de planning en het proces van besluitvorming dienovereenkomstig worden aangepast. En voor „noodgevallen” kunnen we altijd nog gebruik maken van „noodprocedures”.

Presidium CDA bezoekt Kamerkringen

Het spreekt vanzelf dat voor de goede gang van zaken een soepele samenwerking in CDA-verband tussen top en basis van de grootste betekenis is. Dat is een niet geringe opgave in deze federatieve fase van het CDA, waarin we te maken hebben met drie partijen, ieder verschillend gestructureerd, met daarbij de rechtstreekse leden van het CDA, wier aantal inmiddels zo'n 2000 bedraagt.

Grote betekenis moet in dit verband worden toegekend aan de totstandkoming van officiële CDA-verbanden, vooral ook op gemeentelijk en provinciaal c.q. Kamerkringniveau. Tezamen met het landelijk CDA, dat officieel sedert april 1975 functioneert, vormen de gemeentelijke en Kamerkringverbanden de organisatorische as waarom het CDA moet gaan draaien.

In deze situatie is een goede informatie en communicatie zeer belangrijk. Daarom heeft het Dagelijks Bestuur van het CDA aan het Presidium gevraagd alle 18 Kamerkringen te bezoeken, waarbij in een enkel geval misschien twee Kamerkringen tezamen kunnen worden genomen. (Het Presidium bestaat uit: prof.dr. P.A.J.M. Steenkamp-voorzitter, mr. J.L. Janssen van Raay - vice-voorzitter, drs. R. Zijlstra, vice-voorzitter, mev. M.H.M.F. Gardeniers-Berendsen - penningmeester, en ondergetekende - secretaris). Op 19 december jl. heeft het Presidium een brief geschreven aan de besturen van de Kamercentrales, Kamerkringen en kringen van ARP, CHU en KVP en aan de besturen van de CDA-Kamerkringverbanden.

Daarin wordt voorgesteld op een aangegeven tijdstip een kaderbijeenkomst te beleggen in een centraal liggende plaats van de Kamerkring en daarvoor uit te nodigen de besturen van de Kamercentrales, de Kamerkringen, de kringen c.q. de Kamerkringverbanden, de Statenkringbesturen en twee vertegenwoordigers van elke kiesvereniging, afdeling c.q. elk gemeentelijk CDA-verband.

Per Kamerkring zal een wisselend aantal leden van het Presidium aanwezig zijn. Het hoofddoel van de bijeenkomst zal liggen

op een gedachtenwisseling over de hierboven genoemde activiteiten. Het Presidium is van plan deze rondrit langs de Kamerkringen omstreeks de zomer van 1976 voltooit te hebben. Daarna kunnen we met z'n allen aan de verkiezingscampagne beginnen!

WERK

Er is dus nogal wat werk aan de winkel, zowel op politiek als op organisatorisch ter-

rein. Het CDA komt waarachtig niet uit de lucht vallen, integendeel, er moet aan getrokken worden. We zijn als CDA in 1976 m.i. rooskleurig gestart. We zijn er echter nog niet. En ook in 1976 zal het CDA niet over rozen gaan. Ongetwijfeld zullen er vele problemen rijzen. Dat is niet erg, wanneer we bereid zijn die problemen in goed overleg en met vertrouwen in elkaar op te lossen. Ik meen, dat ons dat zal lukken. Om ijet met de actiegroep-Rijpstra te zeggen: „We horen immers bij elkaar”.

Krajenbrink.

Groningen: CDA zonder ophef of paniek

„Het CDA is er al in deze provincie, het functioneert in deze staten. Dat het er landelijk nog niet is, weten wij maar al te goed. Maar dat is voor ons geen reden om met de goede samenwerking in deze provincie op te houden. Voorlopig is er door het CDA in deze staten meer eensgezindheid gedemonstreerd dan door de zogenaamde progressieve partijen.”

Zo ongeveer heb ik het in december van vorig jaar bij de begrotingsbehandeling in de provinciale staten van Groningen gezegd. De voorzitter van de PvdA-fractie had namelijk gesuggereerd dat de landelijke ontwikkelingen rond het CDA wel eens funest zouden kunnen zijn voor de eensgezindheid die hij bij de CDA-fractie steeds weer kon constateren.

Die eensgezindheid in de CDA-statenfractie is één van de blijken dat er in Groningen de duidelijke wil is om wat van het CDA te maken. Dat komt maar niet zo uit de lucht vallen: het is gebaseerd op de jarenlange goede ervaringen met de samenwerking in fractieverband op provinciaal en gemeentelijk niveau. Eigenlijk zonder problemen kon dan ook in 1974 met het CDA worden gestart in de vorm van één program, één lijst en natuurlijk ook één verkiezingsactie voor de provinciale staten. Toen zijn er o.a. kaderbijeenkomsten gehouden die voor de samenwerking erg belangrijk waren. Een groot aantal mensen uit de drie partijen hebben elkaar daar leren kennen; daar hebben wij ook met elkaar over het „waarom” van het CDA kunnen praten. Centraal stond daarbij het „ook in de politiek gehoorzaam willen zijn aan de Bijbel” zoals het in de inleiding van het provinciaal CDA-program is geformuleerd.

ENTHOUSIASME

Het enthousiasme waarmee provinciaal voor de statenverkiezingen in 1974 werd gestart met het CDA heeft ook de samenwerking op gemeentelijk niveau verder gestimuleerd. Toch is er nog nauwelijks sprake van verregaande organisatorische samenwerking tussen plaatselijke kiesverenigingen resp. afdelingen, zoals in plaatsen als Groningen en Haren. Ook provinciaal is men nog niet verder dan een CDA in oprichting: voortzetting van het besturenoverleg zoals dat voor de statenverkiezingen van 1974 werd gevormd. De landelijke moeilijkheden zijn er mede oorzaak van dat het nog bij „in oprichting” is gebleven.

Wel worden die landelijke moeilijkheden door het bestuur van het CDA i.o. met de nodige nuchterheid benaderd. Uiteraard spelen in Groningen ook verschillende motieven een rol bij de voorstanders van een CDA. Je hoort wel eens geluiden als: „alleen samen kunnen wij het politieke hoofd boven water houden” of „wij moeten één front vormen tegen de macht van links”. Zulke pro-CDA-geluiden-uit-paniek zijn echter niet representatief en zij doen zeker geen recht aan het feit dat ARP, CHU en KVP in deze provincie al jarenlang de politieke samenwerking in praktijk brachten.

INVLOED

Natuurlijk ondervindt het Groninger CDA

i.o. de invloed van wat er landelijk in en tussen de KVP, de CHU en de ARP aan de hand is. Toch heeft men in het bestuur de mening van de antirevolutionairen over de relatie vertegenwoordigers-grondslag gerespecteerd; toch had men aan een actie als „Wij horen bij elkaar” geen behoefte: men vindt dat de partijen landelijk t.a.v. de ene lijst de gemaakte afspraken na moeten komen. Ik dacht dat deze opstelling recht doet aan de moeilijkheden die er zijn, maar ook getuigt van een grote mate van vertrouwen in elkaars goede bedoelingen. En dat laatste moet toch minstens aanwezig zijn willen wij het CDA samen verder van de grond krijgen.

Wat daarvoor o.a. nodig is, is een politieke inhoud waarin het uitgangspunt herkenbaar is. Ook op provinciaal en gemeentelijk niveau moet christen-democratische politiek zó handen en voeten krijgen dat de C en de D tot hun recht komen. De samenbinding van krachten uit ARP, CHU en KVP in CDA-verband om die politiek onder woorden te brengen en effectief te maken, is dacht ik de drijfveer voor de samenwerking in Groningen.

De statenfractie heeft daarvoor al een aantal werkgroepen gevormd van provinciale deskundigen uit alle drie partijen; met enthousiasme wordt daarin samengewerkt en de fractie heeft er enorm veel profijt van.

Het bestuur van het provinciaal CDA i.o. organiseerde onlangs een congres over een fundamentele CDA-benadering op beleids-terreinen als welzijn, ruimtelijke ordening en milieu. Uit de reacties van de deelnemers bleek wel dat het bij dat ene congres niet moet blijven. Dezelfde ervaring deed men op met een onderwijsconferentie die eerst alleen bedoeld zou zijn voor de ARP, maar de discussie o.a. met staatssecretaris de Jong over de Contourennota bleek in CDA-verband bijzonder waardevol.

Ook de provinciale verenigingen van raads- en statenleden werken reeds in CDA-verband. Voor alle raadsleden van de drie partijen werden een aantal regionale bijeenkomsten georganiseerd over het ruimtelijke orderingsbeleid van de provincie. Zo wil men o.a. tot een betere coördinatie van de diverse fracties komen, maar ook de behandeling van diverse onderwerpen. In maart komt het onderwijs zo aan de orde (contourennota).

Kortom: wat gezamenlijk kan worden gedaan, doet men in Groningen; al doende leert men elkaar beter kennen en zó groeit het CDA, zonder veel ophef, zonder veel paniek.

Waarom? In de staten heb ik het voor de fractie zo gezegd:

„Wij willen politiek bedrijven met de Bijbel als uitgangspunt. Dan moet het gaan om een rechtvaardige samenleving, om het zodanig inrichten van de samenleving dat revolutie van mens tegen mens als 't enigzins kan, wordt voorkomen. Over de menselijke mogelijkheden daartoe zijn wij op grond van de Bijbel niet zó optimistisch als liberalen en socialisten. Daarom kiezen wij voor een eigen politieke weg: het CDA.”

J. van der Ploeg, voorzitter CDA-statenfractie Groningen.

„Wij horen bij elkaar”

Over een actie voor het CDA waarop uit het hele land in enkele weken tijd tienduizenden adhesiebetuigingen volgden, mag men niet gering denken. Temeer daar de positieve reacties zich niet beperken tot de partij-kaders van de drie christendemocratische partijen maar zich ook uitstrekken tot onze politieke tegenstanders en tot de zogenaamde politiek ongeïnteresseerden. Reden waarom een van onze redacteuren een vraaggesprek had met de landelijke coördinator van de actie „Wij horen bij elkaar”, de heer P.J. Rijpstra, tevens fractievoorzitter van het CDA in de gemeenteraad van Haarlemmermeer.

HOE IS DE ACTIE ONTSTAAN?

In 1975 hebben een aantal gebeurtenissen

de tot standkoming van het CDA niet bepaald bevorderd. Toen ik met een tweetal Wethouders eind november op het Raadhuis te Hoofddorp hierover zat te filosoferen, kwamen wij tot de conclusie dat dit zo niet verder kon. Wij besloten tot actie en hebben ons eerst tot de fracties van gemeente raden en de provinciale staten gericht. De reacties waren overstelpend in aantal en verheugend van inhoud. Het was duidelijk dat wij verder moesten. In korte tijd zijn wij tot landelijk overleg gekomen met veel contactpersonen. Ons eerste doel was, voor de Unieraad van de CHU en de partijraad van de ARP, die beide op 13 december plaats vonden voldoende stimu-

vervolg op pag. 5

CDAktueel

FEITEN EN MENINGEN

CHRISTEN DEMOCRATISCH APPEL

GRONINGEN:

CDA heeft een duidelijke plaats

1. Wat betreft de organisatorische kant van het CDA in de gemeente Groningen het volgende:
Op 13 november 1973 werd het CDA in de gemeente Groningen geboren. De opzet is toen zo geworden, dat het CDA-bestuur een federatie vormde van en uit de besturen van ARP, CHU en KVP-afdelingen in de gemeente Groningen. Met de besturen van de ARP, CHU en KVP hier in de stad is ondertussen afgesproken, dat alle activiteiten die de gemeente Groningen betreffen, door het CDA-federatiebestuur kunnen worden behartigd. In de algemene ledenvergadering van 25 november 1975 is deze federatie van besturen omgevormd tot een federatie van leden.
In deze vergadering is het door het landelijk secretariaat opgestelde model-reglement, enigszins aangepast aan de situatie ter plaatse, aangenomen. Ook is er toen een nieuwe voorzitter gekozen en 11 bestuursleden.
Ook een rechtstreeks CDA-lid is thans in dit bestuur vertegenwoordigd.
Tussen de verschillende organisaties en politieke partijen in de gemeente Groningen heeft het CDA zich al een duidelijke plaats verworven, niet in het minst door onze fractie in de gemeenteraad, die zich ook onder de drie bekende letters het CDA presenteert.
2. Met betrekking tot de activiteiten van het CDA in onze gemeente trachten wij steeds meer bekendheid te geven aan het CDA, o.a. door het uitgeven van een periodiek het „CDA-nieuws”. De eerste opzet is om dit winterhalfjaar 4 exemplaren uit te geven. Reeds 2 exemplaren zijn er verschenen.
Zodra het CDA landelijk een iets grotere

vervolg van pag. 4

lans te geven om tot positieve besluitvorming te komen.
Wij hebben dit doel bereikt.

Hoe denkt U over het open karakter van het CDA, de zogenaamde grondslag-discussie? Men mag niet gering denken over de moeilijke weg die wij met zijn allen moeten afleggen naar de eenheid. Wij moeten vanuit onze godsdienstige bunkers tevorschijn komen. Ieder moet zijn eigen inbreng kunnen geven. Het is ook duidelijk dat na de vele jaren van godsdienstige tegenstellingen van tijd tot tijd nu ook nog contactstoringen ontstaan. Wat zeer opvallend is, is wel het grote verschil in taalgebruik. Het CDA moet wel politiek bedrijven vanuit het evangelie. Toch vind ik, dat als men zich op het politieke programma kan verenigen, er geen beperkingen mag worden gesteld ten aanzien van de deelname in het CDA.
Dit geldt ook voor de vertegenwoordigende functies. Men zal toch van geval tot geval moeten nagaan of iemand die kwaliteiten bezit die nodig zijn voor zijn verkiezing. Dit is een toets aan de hand van een veelheid aan criteria, waarbij de totaliteit bepalend is. Voor de ARP is dit een moeilijk punt. Op zichzelf vond ik dat niet erg. Wij worden op deze manier gedwongen om ons voortdurend te bezinnen op onze grondslag. Ik hoop dat de KVP hiervoor begrip kan aantonen.

Van de politieke eenwording blijkt in de Tweede Kamer nog niet zo veel. Is dit geen belemmering om het op korte termijn eens te worden?
In dit verband vind ik de uitspraak van de partijvoorzitter van de CHU zeer bemoedigend. Hij stelde op de Unieraad van 13 december j.l. dat „de politieke profilering van het CDA gesteld moet worden boven het eigen profiel van de CHU”. De Fractievoorzitter heeft de opdracht meegekregen hieraan te werken. Ik merk wel op dat wij aan iets nieuws moeten werken en geen restauratie van de bestaande partijen mogen nastreven. Het programma van het CDA moet ons allen bezielen. Hierin heb ik wel vertrouwen.

Het politieke credo van het CDA richt zich op de solidariteitsgedachte met de zwakkeren in de samenleving, dan is een kabinetsformatie met de VVD niet het eerste waar men aan denkt. Ziet U hierin geen struikelblok?
Duidelijk niet. De huidige politieke constellatie is niet bevorderlijk voor de samenwerking tussen de christendemocratische

De redactie van CDAktueel heeft de voorzitters van het (plaatselijk) CDA in een aantal grotere en kleinere gemeenten drie vragen voorgelegd. Op bijgaande pagina's worden ontvangen antwoorden afgedrukt.
De vragen luiden:

1. Hoe ver is het CDA organisatorisch in Uw gemeente gevorderd?
2. Welke activiteiten zijn van het CDA in Uw gemeente op korte termijn te verwachten?
3. Aan de komende Tweede-Kamerverkiezingen neemt het CDA deel. Waarop dient naar Uw mening het CDA in de verkiezingscampagne de nadruk te leggen?

(De redactie van CDAktueel heeft in enkele gevallen gebruik gemaakt van haar recht ontvangen antwoorden in te korten, in verband met de beperkte plaatsruimte.)

eensgezindheid heeft is het ook gemakkelijker om aan ledenwerving te doen en kan daar mee begonnen worden. Bovendien zal het CDA in de gemeente Groningen zich daar laten horen en vertegenwoordigen waar zulks nodig, nuttig en gewenst is.

3. Aangezien er net een bestuurswisseling heeft plaatsgevonden kan ik hier op dit moment geen mening over geven.

D.A. Hollenga

SMALLINGERLAND:

zorg over toename geweld

Ter inleiding het volgende: In Smallingerland is tot dit moment nog geen officieel CDA-bestuur in functie.
Wel is er een door de drie partijen ingestelde commissie die bestaat uit 2 bestuursleden van elke partij. Deze commissie coördineert de CDA-activiteiten en heeft ook het initiatief genomen om een federatiebestuur te gaan vormen. Van deze commissie ben ik voorzitter.

- 1/2. De christen-democratische samenwerking in de gemeente Smallingerland bestaat reeds 15 jaar in de vorm van één fractie in de gemeenteraad. Dat deze christen-democratische fractie een factor van betekenis is in onze gemeente, blijkt wel uit haar grootte: 11 zetels van de in totaal 27, waaronder 2 wethouders.
De verdere organisatorische uitbouw van het CDA in Smallingerland zal binnen-

kamerfracties. Men zal voor de verkiezingen geen bindende afspraken met andere partijen mogen maken. Ik dacht dat binnen het CDA niemand moeite heeft met deze stelling. De eventuele voorkeuren zullen uit de verschillende programma's wel blijken. Wij zullen onze eigen voorwaarden bij de formatie dienen te stellen. Ook hangt er veel af van de bij de formatie betrokken personen. De afloop van die besprekingen staat derhalve niet bij voorbaat vast. Ik wil een tijdelijke oppositierol voor het CDA niet zonder meer uitsluiten. Ons gezamenlijk programma waarvan naar ik hoop een nieuwe bezieling zal uitgaan is maatgevend en niet de wens van een van de individuele partners.

Acht u het tot stand komen van de ene CDA-lijst bij de eerstkomende kamerverkiezingen essentieel voor onze geloofwaardigheid?
Mede essentieel. Ik sta volledig achter dit streven. Wij hebben geen tijd meer te verliezen: „de velden zijn wit om te oogsten”. De reacties aan de basis hebben duidelijk gemaakt dat grote groepen kiezers dit wensen. Als de drie partijen elkaar niet weten te vinden dan zal het CDA buiten de partijkaders en de partijorganisaties om, tot stand komen. Overigens heb ik er alle vertrouwen in dat men elkaar vindt, ook wat betreft de ene CDA-lijst, zekerheid heb ik hierover niet. Ik hoop — en doe daartoe een dringend beroep — dat de partijraad van de K.V.P. op 31 januari a.s. hiertoe een belangrijke bijdrage zal leveren, door zich „en bloc” te voegen in het CDA.

Wat zijn de toekomstplannen van de actievoerders?
Dat hangt van de verdere ontwikkelingen af. Als het CDA zich in positieve zin ontwikkelt dan zijn verdere acties naast onze constante begeleiding niet nodig. Als er onverhoopt ongewenste ontwikkelingen ontstaan dan zullen wij onze actie sterk opvoeren en uitbreiden. Een grote landelijke manifestatie zal dan nodig zijn. 1976 wordt naar mijn mening het jaar van de waarheid.

Wilt u iets in het bijzonder aan de lezers van Politiek Nieuws meegeven?
Uit de duizenden reacties die wij uit alle provincies hebben gekregen blijkt de sterke roep van de gewone kiezer om de christendemocratische politiek in ons land gestalte te geven. Het is mijn vaste overtuiging dat daar niemand om heen kan. Ik verwacht dat wij, mits wij voldoende vertrouwen hebben in elkaar, onze krachten in het CDA tijdig zullen bundelen.

J. Dzsingisz Gabor.

kort plaatsvinden. ARP, CHU en KVP hebben juist dezer dagen de statuten van een gemeentelijk samenwerkingsverband goedgekeurd.
Er wordt een federatiebestuur gevormd uit vier vertegenwoordigers van iedere partij. Een reeds bestaande vorm van samenwerking is het raadsadviescollege. Zij brengen op verzoek van de gemeenteraadsfractie (of van één der afzonderlijke leden) advies uit over kwesties die een bepaalde deskundigheid vereisen.

3. Bij de komende Tweede Kamerverkiezingen zal het CDA zich vooral moeten richten op het bewaren van de christelijke waarden en de democratie in de samenleving. De overheid moet de persoonlijke vrijheid en veiligheid beschermen. Terecht maken velen zich zorgen over de toename van geweld. De democratie wordt ernstig bedreigd door groepen in de samenleving die uitsluitend eigen groepsbelangen zien en verdedigen.
Democratisch tot stand gekomen wetten moeten worden nageleefd. Het zijn de door de gemeenschap zelf afgesproken gedragsregels. Het CDA zal een slagvaardiger aanpassing van de bestaande wetten in een veranderende samenleving moeten nastreven.
Dit om te voorkomen dat de overheid oogluikend toe moet staan dat bepaalde spelregels worden ontdoken of ondergraven.
Het CDA dient verder de „C” in haar naam te onderstrepen door:
haar zorg voor het zwakke in de samenleving
onderwijs — welzijnszorg — gezondheidszorg
haar bijdrage aan „het op weg zijn naar een verantwoordelijke maatschappij”
haar bereidheid tot regeringsverantwoordelijkheid in samenwerking met werkelijk democratische partijen.

J. Roukema

ASSEN:

samenwerking gaat verder

1. Hoe ver is het CDA organisatorisch en politiek in Assen gevorderd?
Ten behoeve van de gemeenteraadsverkiezingen in 1974 werd door de ARP, CHU en KVP in Assen voor de jaren 1974-1978 een gezamenlijk gemeenteprogram opgesteld, en één kandidatenlijst ingediend.
Het resultaat van de acties was een stembusuitslag van 6 raadsleden. Het totaal aantal raadsleden in Assen bedraagt: 27.
Op basis van een beleidsprogramma werd een afspiegelingscollege gekozen uit de fracties van het CDA, de PvdA en de VVD. Voor het CDA treedt op als wethouder de heer J. Mulder. Fractie-voorzitter is de heer W. Heerspink.
De plaatselijke samenwerking in CDA-verband is ook na de raadsverkiezing verder gegaan.
De besturen van de kiesverenigingen besloten over te gaan tot de oprichting van het CDA-overlegorgaan. Deze stuurgroep is samengesteld uit de voorzitters en de secretarissen (of hun plaatsvervangers) van de kiesverenigingen. Dit sextet is aangevuld met mevrouw W. Schuiling, Maria in Campislaan 175, Assen, die het secretariaat vervult.
De CDA-achterban is ook actief bij de gang van zaken betrokken, doordat er een aantal studie- en werkgroepen zijn samengesteld. Deze groepen dienen vooral ter ondersteuning van de raadsfractie.
2. Welke activiteiten zijn van het CDA op korte termijn te verwachten in Assen?
Alle politieke bijeenkomsten worden gezamenlijk gehouden: over het gemeentelijk wel en wee en het provinciaal bestuur en het aandeel van de CDA-vertegenwoordigers in Provinciale en Gedeputeerde Staten en last but not least over de landspolitiek, met als spreker: de heer Kruisinga.

Propaganda-avonden in provincie Utrecht

De propaganda-commissie van de CHU-kamerkring Utrecht belegt de volgende propaganda-avonden:

- op maandag 9 februari in het gebouw Christelijke Belangen aan de Parkstraat 14

Voorts worden, in samenwerking met achtere politieke groeperingen, activiteiten ontwikkeld zoals Chili- en Angola-avonden. De besturen van de drie deelnemende partijen hebben gezamenlijk bestudeerd en besproken:

„Plichten en Perspectieven”, aanzet voor een profielschets van het CDA.

3. De nadruk van het programma van het CDA voor de komende verkiezing voor de Tweede Kamer zal moeten liggen op:

- a. verminderen misdadigheid en vergroten persoonlijke veiligheid en vrijheid; ook van politieke tegenstanders;
- b. openen gesprek en ontwikkelen samenwerking met minderheidsgroepen zoals Zuid-Molukkers, Surinamers en gastarbeiders;
- c. bevorderen werkgelegenheid;
- d. schoner maken milieu, lucht en water;
- e. zorgen dat er steeds voldoende energiebronnen en grondstoffen zijn;
- f. bevorderen begrip, samenwerking en vrede tussen mensen en landen;
- g. zorgen voor goede woningen in een prettige omgeving voor iedereen;
- h. afremmen geldontwaarding.

De voorzitters:
mr. E.J. Lutgert
mr. B.J. Vreugdenhil
J.A. van Weiden

NIEUWERKERK AAN DE IJSSEL:

eigen koers

Nieuwerkerk a.d. IJssel heeft ca. 11.000 inwoners. De samenstelling van de raad is als volgt: 5 CDA, 4 PvdA, 4 VVD en 2 SGP.

1. Organisatorisch vormen de besturen van de ARP, CHU en KVP te zamen het CDA-kontakt Nieuwerkerk a.d. IJssel.
Het dagelijks bestuur plant o.a. de gezamenlijke activiteiten en vergaderingen, verzorgt propaganda, behartigt de CDA-financiën en is vertegenwoordigd in het CDA-fractie-beraad.
Met de CDA-raadsfractie — 5 man, van wie 1 wethouder — bestaat een uitstekende samenwerking.

2. Een CDA-bulletin wordt elke 2 maanden huis aan huis verspreid.
Het maandelijks CDA-spreekuur dat wordt gehouden door onze raadsleden voorziet in een behoefte.

In 1976 willen wij deze vormen van dienstverlening bestemd voor alle plaatsgenoten voortzetten en zo mogelijk uitbreiden.
In het voorjaar wordt een open CDA-avond gehouden; deze zal mogelijk in het kader staan van hulpverlening aan de nabijge-naaste.

3. In 1976 moet samenwerking in één CDA-fractie verwerkelijk worden. Deze moet leiden tot een duidelijker eenheid. Wie dan nog wil touwtrekken moet maar gaan fietsen.
Kandidaat volksvertegenwoordigers zouden voortaan aanbevolen en gekozen moeten worden mede om hun teamgeest. Het CDA zal hierdoor ook een duidelijker gezicht krijgen. Vooral wanneer beginsel- en verkiezingsprogramma's met eenvoudige woorden inhaken op de zorgen, vreugden en verantwoordelijkheden van vandaag.
Een belichting vanuit het Evangelie moet voorkomen dat het CDA een typische middenkoerser wordt. Tijdens de verkiezingscampagne kunnen we dan zeggen:
„WIE CDA STEM T KIEST VOOR EEN EIGEN KOERS!”
„Wij zijn bereid ook regeringsverantwoordelijkheid te dragen en te delen”.
„CDA = SAMEN WERKEN - SAMEN BESTUREN”.

J.M. Verhave,
voorzitter CDA-Kontakt.
Nieuwerkerk aan de IJssel

Oud-premier De Jong

spreekt voor CDA-Uithoorn

Oud-premier P.J.S. de Jong spreekt over het onderwerp „Algemene politieke situatie CDA” op een bijeenkomst van het plaatselijk CDA te Uithoorn op donderdag 29 januari.

De vergadering wordt gehouden in de glazen zaal van de sporthal De Scheg aan de Arthur van Schendellaan 100a, aanvang 19.30 uur. Na afhandeling van de huis-houdelijke zaken, ongeveer half negen, spreekt de heer De Jong.

te Baarn; spreker het kamerlid drs. D. F. van der Mei;

- op dinsdag 17 februari in het gebouw Salvatorie aan het Kerkplein te Breukelen; spreker het kamerlid drs. D. F. van der Mei.

MAKKUM : werkverband

Antwoord 1: In Wonseradeel is thans opgericht het Werkverband CDA Wonseradeel. Het bestuur bestaat momenteel uit 9 leden van iedere groepering 3. Verder zijn nog 3 zetels beschikbaar voor rechtsstreekse CDA leden. Zodra er zich in onze gemeente 30 rechtstreekse leden hebben aangemeld kunnen die uit hun midden 3 leden voor ons bestuur aanwijzen. Momenteel is de procedurekwestie voor de volgende gemeenteraadsverkiezingen terug naar de oorspronkelijke Gemeentelijke afdelingen van A.R. C.H.U. en K.V.P.

Antwoord 2: Wij hadden eerst drs. Van Leyenhorst en daarna in december j.l. de heer Piet de Jong als spreker in Wonseradeel. Het is de bedoeling Drs. Zijlstra van Drachten deze herfst uit te nodigen voor een spreekbeurt. Verdere activiteiten zullen waarschijnlijk bestaan in het oproepen van plaatselijke vergaderingen van het CDA. Verder hebben wij in overleg met onze Raadsfractie besloten om minstens een maal per 4 maanden gezamenlijk te vergaderen.

Antwoord 3: Volgens mijn persoonlijke mening dient bij de volgende verkiezing voor de Tweede kamer de nadruk worden gelegd op het als een eenheid optreden van de gezamenlijke Christenen in Nederland met als basis de onderlinge liefde welke het evangelie ons voor houdt. Gezien de huidige ontwikkelingen vooral bij de grote onderwijsconcentraties is het beslist noodzakelijk dat wij als voorstanders van onderwijs op Christelijke basis een krachtige eenheid gaan vormen welke voldoende tegendruk kan geven tegen pogingen om het onderwijs te neutraliseren.

J.F.H.M. Bergsma

ZEIST : nieuw élan

Het C.D.A. in Zeist heeft drie voorzitters, die sinds 1973 een hecht team vormen. Het samengaan in de fractie van de Gemeenteraad sinds september 1974 en het samenwerken van de Kiesverenigingen, aarzelend en voorzichtig begonnen, hebben geleid tot een nieuw enthousiasme en versterkt élan. Ouderen en jongeren hebben nieuw zicht gekregen op de gemeenschappelijke politieke taak en mogelijkheden.

Met elkaar hebben wij de acties gevoerd voor de verkiezingen van Gemeenteraad en Provinciale Staten. Gemeenschappelijke vergaderingen worden georganiseerd en groeiden soms uit tot complete happenings. Publikaties in de plaatselijke pers worden gecoördineerd. Studiegroepen komen van de grond. En wat het meest opvalt: in het College van B. en W. (twee van de vier wethouders) en in de Raad (tien van de eenendertig leden) heeft het C.D.A. een duidelijke stem, al zingen de heren geen koekoekéézing.

Wij willen zo samen voortgaan in het duidelijk besef, dat de toekomst kwaad zal zijn zonder de heilzame invloed van het geloof in Christus.

Voor de komende Tweede Kamerverkiezingen zijn wij bereid veel te doen binnen een C.D.A.-verband, dat - en wij deelden dit begin december aan de hoofdbesturen van A.R.P., C.H.U. en K.V.P. reeds mee - in het politieke leven de doorwerking van het Evangelie van Christus in zijn eenheid en verscheidenheid naar beste kunnen en weten uitdraagt.

drs. N.J. Kieftenburg K.V.P.
prof. dr. B. Krol A.R.P.
drs. A. de Vries C.H.U.

In memoriam P. Kerkstra

Op 75-jarige leeftijd is vlak voor de kerstdagen van vorig jaar overleden de heer Piet Kerkstra uit Achterberg. Hij was in zijn woonplaats en wijde omgeving een bekende figuur.

Meer dan 50 jaar was de heer Kerkstra lid van de CHU, waarvan bijna 30 jaar penningmeester van de kiesvereniging te Achterberg. Vanaf 1947 had hij zitting in de gemeenteraad van Rhenen. Voorts was hij oprichter van de afdeling Rhenen van de CBTB en jarenlang kerkvoogd van de Her-

vormde gemeente. De heer Kerkstra was ridder in de Orde van Oranje-Nassau. In de gemeenteraad van Rhenen verwierf de heer Kerkstra respect door zijn eenvoud en trouw aan zijn principes. Hij stond voor een ieder klaar om met raad en daad hulp te verlenen.

D. Versteeg, secretaris
CHU-afdeling Achterberg-
Rhenen.

DE UNIE OP DE T.V.

Op woensdag 11 februari om 19.50 uur, Nederland I, TV zendtijd politieke partijen: Christelijk-Historische Unie noteer alvast de datum en wekt ook anderen op te kijken. Na de vorige TV-uitzending kwamen er zeer vele gunstige reacties, waaronder ongeveer 40 aanmeldingen van nieuwe leden.

Oprichting CDA te Heteren

Op maandagavond 26 januari wordt tijdens een bijeenkomst in „Het wapen van Heteren” aan de Dorpsstraat te Heteren de plaatselijke afdeling van het CDA opgericht. Aanvang 8 uur.

Inleiders zijn mr. O.W.A. van Verschuer, voorzitter van de CHU over „De positie van het CDA in Nederland”, mr. C. Winters (KVP), voorzitter van de Gelderse statenfractie van het CDA over „Het CDA in Gelderland” en A.J.A. van der Heide (ARP), secretaris van de Gelderse CDA-commissie over „Het CDA in de gemeente en de organisatie van het CDA”. Er is gelegenheid voor discussie.

CDA-vergadering over onderwijs

De CDA-onderwijsspecialisten in de Tweede Kamer, mevrouw J.G. Kraaijenveld-Wouters (ARP), A.J. Hermes (KVP) en drs. G. van Leijenhorst (CHU) gaan de recente onderwijsproblemen bespreken op een vergadering van het CDA in Friesland op vrijdagavond 20 februari. Deze vergadering wordt gehouden in de Harmonie te Leeuwarden en vangt om 8 uur aan. Na de pauze is er gelegenheid tot discussie met een forum onder leiding van dr. K. de Vries, lid van de Eerste Kamer voor de CHU.

CDA-studiedag over onvolledig gezin

Op donderdag 26 februari wordt in het Jaarbeurscongrescentrum te Utrecht een CDA-studiedag gehouden over het onderwerp „Onvolledig gezin”.

De organisatie van deze studiedag is in handen van de stichtingen voor kader- en vormingswerk van KVP, ARP en CHU en het CDA-Vrouwenberaad. Basisstuk voor de besprekingen is de ter gelegenheid van het internationaal jaar van de vrouw van het CDA-Vrouwenberaad verschenen publikatie „Samen op weg naar een verantwoordelijke maatschappij” (een bijdrage vanuit het CDA tot discussie over emancipatie).

De studiedag vangt om 10 uur aan en zal omstreeks 16 uur gesloten worden. Inleiders zijn mevrouw M. Pastoor-Koopman over „de plaats van het gezin in de samenleving”, het Tweede-Kamerlid mevrouw mr. A. H. S. M. Lückers-Bergmans over „juridische aspecten” en het Tweede-Kamerlid mevrouw D. M. P. Cornelissen over „sociale aspecten”.

Aanmelding voor deze studiedag kan geschieden door overmaking van de deelnemerskosten - een bedrag van f 10,- voor onder meer lunch en consumpties - op giro 379333 ten name van de algemeen penningmeester van de KVP te Den Haag onder vermelding „Studiedag onvolledig gezin”. Uiterlijk tot 13 februari kan worden ingeschreven. Reiskosten boven vijf gulden kunnen desgewenst worden vergoed. Na de aanmelding worden de congresstukken toegezonden (Graag bij de aanmelding/overschrijving vermelden of de brochure „Samen op weg naar een verantwoordelijke maatschappij” reeds in het bezit is).

Waar spreken CHU-politici en wanneer?

In de komende weken hebben CHU-politici de volgende spreekavonden:

Fractievoorzitter dr. R.J.H. Kruisinga: maandag 26 januari 1976, Assen CHU/CDA; woensdag 28 januari, Rijnsburg: CHU-kiesvereniging; vrijdag 30 januari, Leeuwarden-Huizum: CHU/CDA; zaterdag 7 februari, Heerde: statenkring Harderwijk CHU; zaterdag 14 februari Arnhem: kamerkringen Arnhem en Nijmegen: kamerkringen Arnhem en Dalfsen: kiesvereniging CHU.

Kamerlid drs. D.F. van der Mei: maandag 2 februari, Lisse: CHU-kiesvereniging; maandag 9 februari Baarn: CHU-bijeenkomst regio; maandag 16 februari Breukelen: CHU-vergadering regio; donderdag 19 februari Enschede: politieke scholingscursus vrouwen.

Kamerlid mr. W. Scholten: vrijdag 23 januari, Leidschendam: CDA-bijeenkomst; donderdag 26 februari: Putten.

Kamerlid drs. A.D.W. Tilanus: maandag 23 februari Epe: CDA/CHU.

Kamerlid drs. G. van Leijenhorst: zaterdag 24 januari Utrecht: kadercursus CHU; maandag 26 januari Dokkum: CHU-kies-

vereniging; donderdag 5 februari Zutphen: CHU/ARP-KVP-verband; vrijdag 20 februari Leeuwarden: CHU-ARP-KVP-verband; donderdag 26 februari Barneveld: Christelijk onderwijs.

Kamerlid H. Wisselink: maandag 26 januari Diepenveen: CHU-kiesvereniging; maandag 9 februari Beverwijk: CHU-kiesvereniging; donderdag 19 februari Papendrecht: CHU-kiesvereniging gecombineerd met AR-kiesvereniging; maandag 23 februari Roden (Dr.): CHU-kiesvereniging.

Kamerlid T. Tolman: maandag 26 januari Rosmalen N.B.: CDA-vergadering; donderdag 29 januari Amersfoort: Landbouwvoorlichting; dinsdag 3 februari Aalsmeer: CHU-vergadering; vrijdag 6 februari Oosterwolde Fr.: landbouw-forum; vrijdag 13 februari Lutter O.: gezamenlijk landbouw-organisatie; vrijdag 20 februari Joure: CHU-bijeenkomst.

Eerstvolgende radio-uitzendingen CHU Hilversum II 18.20 uur: zaterdag 31 januari, zaterdag 14 februari, zaterdag 14 februari en vervolgens telkens om de 14 dagen.

Voor uw

- ★ Dieselolie, Benzine, Petroleum,
- ★ Kolen, Huisbrandolie,
- ★ Tank-transporten
- ★ Butaan en Propaangas
- ★ Campingflessen vullen
- ★ Container-vuilafvoer

„DE KLOK” Handelsmij. N.V.

WEST-VARKENHOORDSEWEG 470
ROTTERDAM-24 - Telefoon 190200
Telefoon 325011 afdeling containers.

KOCH

Telefoon 055-214259
Apeldoorn

Kerkorgels
Elektronische
orgels

voor kerk-, school-
en huismuziek.

BOUWBEDRIJF

**Fa. C. Spijker
& Zn.**

Van Ostadelaan 61.
Tel. 02150-11189-16777
HILVERSUM

BUDDINGH NATUURSTEEN B.V.

Kanaalweg 10-11 — Telefoon 08385-19119

VEENENDAAL

TOT 140% HYPOTHEEK

Kosteloze vrijblijvende concurrerende offerte.

Geldlening f 5000,-/36 x f 171,- enz.

Advies en bemiddeling onroerend goed.

HUIZEN te k. gevr. en aangeboden.

Drs. J. A. Uding & Partners

Financ. adv. en vastgoed consultants.

v. Maerlantlaan 7 - Amersfoort.

033-17647.

Voor loodgieters-, gas-, sanitaire
en leiwerken

(ook asfalt-shingles) in en op uw bouwwerken
naar het sinds 1848 bekende en vertrouwde adres:

Gebr. BEKKER B.V.

REIJNERSBUURT 11-13, LEEUWARDEN, POSTBUS 58.
TELEFOON 05100-20841.

TIMMER- EN AANNEMINGSBEDRIJF

J. STOUT

Dijklaan 84 - Telefoon 01825-590 - BERGAMBACHT

korteweg

bouw en

aanneming maatschappij b.v. breda

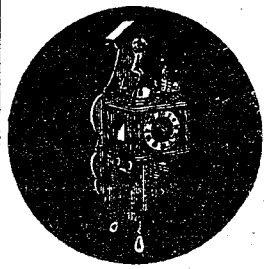
Stelt u prijs op
**VAKWERK
 KWALITEITS-
 ARTIKELEN**

dan

**VAN
 ZEBEN'S**

Woninginrichting N.V.
 Laarstraat 12-20
 Zutphen

Zaansè klokken

Maaskant
 WINKELGALERIJ KERSCHOTEN
 TEL. 15465 - APeldoorn

BOUW- EN AANNEMERSBEDRIJF

M. DE RAAD & ZN.

Pickéstraat 64 - Tel. 01719 - 2100 - 1831
 Oude Zeeweg 33 - Tel. 01719-4500
 NOORDWIJK

AANNEMERSBEDRIJF

B.V. RADIX & VEERMAN

Oudelandsweg 30 - Tel. 03480-2204 - WOERDEN
 Verbouw - Nieuwbouw door geheel Nederland

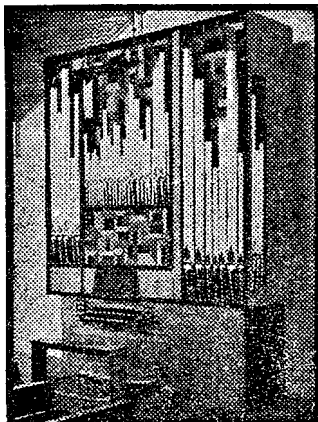
**Echte
 kerkorgels**

ook voor
 hedendaagse
 kerken

ORGELBOUW

**Ernst
 Leeflang**

Tel. 055-217582
 en 254130
 APeldoorn.

Langeweg 16 - Apeldoorn.

Chr. Spaarbank „Eigen Haard“

Lopende Diep 7
 (bij de Kijk in 't Jatbrug).

Groningen, tel. 050-127902.

5%
 dagelijks
 opvraagbaar

7%
 jeugdspaarders
 (met 10% premie).

5 1/4% tot **8%**
 Beleggingsboekjes.

GEO - MEETDIENST B.V.

BUREAU VOOR LANDMEETKUNDE

Postbus 15 - Spakenburg Telefoon 03499-1966

Buitendienst

Situatie-, hoogte- en dieptemetingen
 Traceringen
 Deformatiemetingen
 Landmeetkundige begeleiding uitbreidingsplannen
 Uitzettingen en maatvoering voor weg-, water- en burgerbouwkundige werken
 Hoek-, lengte-, hoogte- en situatiemetingen met de elektronische tachymeter SM 11 van Zeiss

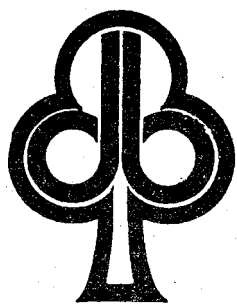
Binnendienst

Kaarteringen situatie
 Berekenen, tekenen, hoogte gegevens
 Verzamelen, kad. gegevens voor traceringen enz.
 Doorberekening matenplannen
 Grondverzetberekeningen
 Berekenen van punten in coördinaten
 Teken en bijzondere kaarten al of niet in kleur
 Alle tekeningen op maatvaste ondergrond

Hoofdkantoor:

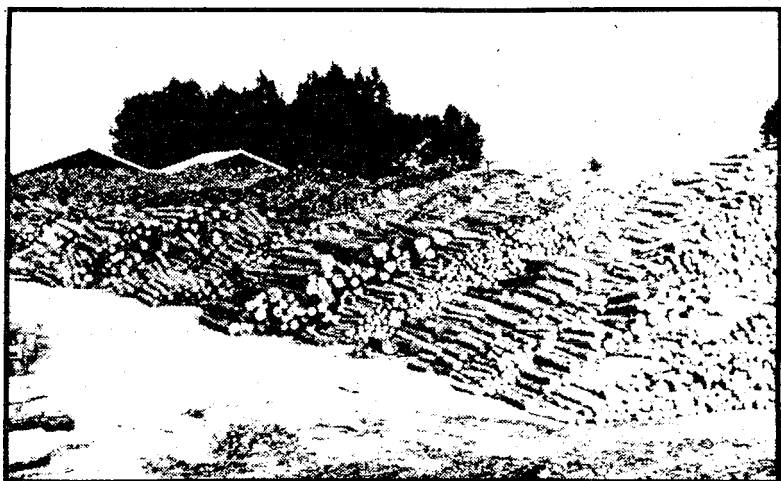
**Rikkert Jacobstraat 14
 Spakenburg, tel. 03499-1966**

Bijkantoor: Oosterhoutstraat 11, Assen,
 tel. 05920-1.34.00/1.24.85

Kistenfabriek
 Nijkerk

N. DE BOER

STICHTING BURGERSCHAPS- KUNDE

Regeren - Reageren

Politieke partijen, democratisering, nieuwe bestuursvormen, sociaal-economische beleid, woningbouw.....

*Een cursus burgerschapskunde
 39 schriftelijke lessen voor f 30,-*

Politiek bekeken

partijen en partijstelsel, volksvertegenwoordigers, recht en rechtspraak, gemeente en provincie, milieubeheer.....

*een oriënteringscursus
 12 schriftelijke lessen voor f 10,-*

Werkende jongeren project

Een serie afleveringen op het gebied van maatschappijvorming voor werkende jongeren.

Informatie op sterk beeldende wijze en herkenbaar als behorende tot de leefsituatie van werkende jongeren.

8 afleveringen voor f 20,-

De gemeenteraad

Het raadslidmaatschap, de begroting, ruimtelijke ordening, subsidieregelingen, gewestvorming.....

*Een cursus gemeentepolitiek
 24 schriftelijke lessen voor f 25,-*

De ondernemingsraad

Wet op de ondernemingsraden, vergader-techniek, bedrijfseconomie, de vakbeweging, sociale verzekeringen, personeelsbeleid.....

*Een cursus voor ondernemingsraad-leden
 34 schriftelijke lessen voor f 45,-*

STUUR EEN LEGE ENVELOP (ZONDER POSTZEGEL) AAN: STICHTING BURGERSCHAPSKUNDE, ANTWOORDNUMMER 235(M), LEIDEN. ENUONTVANGT PEROMGAANDE UITGEBREIDE INFORMATIE! TELEFOON 071-893403.

HANAB B.V.

VALKENBURG - ZH Telefoon 01718-71941*

VEENDAM - Telefoon 05987-7800

GASLEIDINGEN

KABELWERKEN

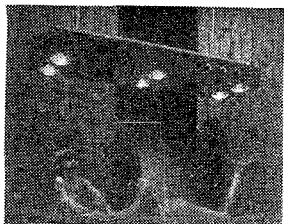
ZINKERS

ZWEMBAD "MAURITS- KADE"

**Leer Sauna-baden
en blijf gezond!**

U bent van harte welkom voor een
eerste kennismaking met het traditionele
Finse zowel als Turkse bad.

*Voor dames
solarium (hoogtezon)*

*Voor heren
buitenbad aanwezig*

Dames- en Herenafdelingen

U kunt bij ons zonder voorafgaande afspraak terecht op:
maandag t/m vrijdag 12.00-22.00 uur
zaterdag 9.00-18.00 uur
zondag 9.00-13.00 uur

TELEFOON: 070 - 46 68 12 - 64 25 75

de nederlander

CH-WEEKBLAD

Redactie: Postbus 8822 - 'sGravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

Het blijft niet lang vijf voor twaalf!!

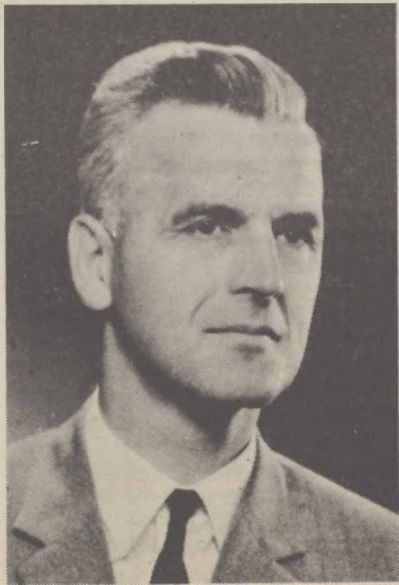
Het is een oude en goede gewoonte om bij de jaarwisseling de economische situatie van ons land in beschouwing te nemen. In redes, interviews en artikelen komt men dan vaak uitspraken tegen, die tot nadenken stemmen en waaraan men zijn eigen inzichten kan toetsen. Meer dan in de achter ons liggende jaren - ik zie even af van de tijd van de oliecrisis - was een beschouwing van onze economische situatie thans noodzakelijk. De hardnekkige inflatie en de sterk structureel getinte werkloosheid, die het achter ons liggende jaar - maar ook de jaren daarvoor - kenmerken, gevoegd bij de zeer grote onzekerheid over de oplevingskansen van onze economie, maken een inventarisatie van onze mogelijkheden en moeilijkheden tot een dwingende eis.

GROTE ZORG

Uit alle commentaren spreekt een grote zorg. Iedereen erkent zo langzamerhand, dat we ons in een gevaarlijke situatie gemanoeuvreed hebben. Er bestaat echter geen overeenstemming over het concrete beleid, dat gevoerd moet worden. Bij meer dan één gelegenheid is dat ook in de Kamer gebleken. Van CHU-zijde is - zonder in extremiteiten te vervallen - herhaaldelijk gewaarschuwd tegen het tempo, waarin de overheidsuitgaven en de lasten omhooggingen. Het kabinet meende echter, dat het aan zijn programma verplicht was de wettelijke ombuiging van het beleid tot 1977 te kunnen uitstellen.

Het is te hopen, dat de harde economische realiteit het kabinet-Den Uyl tot andere gedachten zal brengen. Dat vergt - en niet alleen van het kabinet - voor de opzet van een beleid politieke moed, de wil om partij-politieke verlangens bewust naar het tweede plan te schuiven.

Dat grote zorg over de ontwikkelingsmogelijkheden van onze economie op zijn plaats is wordt uit diverse uitspraken duidelijk. De OESO, de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling, waarin alle landen van West-Europa, de

Drs. D. F. v. d. Mei

VS, Canada, Australië, Japan en Nieuw-Zeeland samenwerken, ziet voor alle OESO-landen gezamenlijk een zekere opleving. De kleinere landen (Nederland o.a.) zullen wat achterblijven in dat herstelproces. De factoren, die het herstel bewerkstelligen zullen echter in de loop van 1976 aan kracht inboeten, verwacht de OESO.

GROOT BELANG

Van groot belang is ook wat er binnen onze grenzen gedacht wordt over onze economie. Om enkele grepen te doen: De secretaris-generaal van het departement van economische zaken, prof. Rutten, zet boven zijn jaarlijks artikel in „Economisch-Statistische Berichten” (ESB): „Economie in mineur”. Hij stelt o.m., dat de perspectieven op middellange termijn, met name voor de werkgelegenheid, ongunstig zijn, terwijl de haalbare mogelijkheden tot sanering van de economische toestand beperkt zijn. Hij benadrukte de noodzaak de sterk aangetaste winstpositie van het bedrijfsleven te verbeteren, doch voorziet voor de jaren 1975 tot 1978, dat de bedrijfsresultaten sterk in mineur zullen zijn. Hij signaleert bovendien onze verslechterde internationale concurrentiepositie.

ERNST SITUATIE

Het is vervolgens een aanduiding van de ernst van de situatie, dat de heer Lanser van het CNV kortgeleden een **vertrouwelijk** overleg bepleitte tussen regering, werkgevers en werknemers over de economische toestand. Een gedachte, die ook van CHU-zijde al enkele malen werd gelanceerd. De brief van de negen leiders van grote ondernemingen in ons land vormt eveneens een belangrijk signaal, dat er iets fundamenteel fout gaat in onze economische ontwikkeling. En het is terecht, dat de „negen” vanuit hun verantwoordelijkheid daarop de aandacht hebben gevestigd. Uit dit alles komt naar voren de noodzaak van een beleid, dat doelbewust en krachtig gericht is op de versterking van onze economische structuur. Een beleid, dat ten doel moet hebben:

- een verbetering van de rendementspositie van het bedrijfsleven;
- een verbetering van het investeringsklimaat;
- een ombuiging van de arbeidskostenstijging;

- een verbetering van de verslechterde concurrentiepositie. Al deze punten hebben uiteraard een nauwe samenhang met elkaar.

OMBUIGING

Zo'n beleid vergt in de sfeer van de overheid een ombuiging van de ontwikkeling van de overheidsuitgaven en de lasten. Zoals ik in het begin reeds stelde is het kabinet voornemens pas in 1977 een wettelijke ombuiging van het stijgingstempo der uitgaven te doen ingaan. Naar onze mening zou dat reeds in 1976 moeten gebeuren.

Verder is het kabinet van plan het beleid te richten op een jaarlijkse stijging van de druk van de collectieve lasten (als percentage van het Nationaal Inkomen) met één procentpunt. Prof. Stevers heeft mijns inziens aangetoond, dat dit een tekortschietend beleid is en hij bepleit zelfs een daling in plaats van een stijging van de gemiddelde druk van de collectieve lasten.

Het kabinet zal zijn eigen beleidsdoelstellingen drastischer moeten bijstellen. We moeten ons bijzonder goed realiseren, dat we in geen enkel opzicht op een eiland leven. De hele kostenontwikkeling in onze economie bijvoorbeeld dwingt ons tot dit besef te komen. Vanuit meerdere invalshoeken bezien zijn we sterk afhankelijk van het buitenland.

NOODZAKELIJK

Tenslotte: Wanneer we van mening zijn, dat de versterking van de structuur van onze economie de hoogste prioriteit dient te hebben - niet als doel in zichzelf, maar ook om langs die weg het welzijn van de mens in positieve zin te bevorderen - dan is een verbetering van het ondernemingsklimaat in ons land noodzakelijk. In het begin van het jaar stelde minister Lubbers in een interview, dat er twee grote gevaren voor onze economie waren:

- 1) „Als er op het punt van de bejegening van de onderneming niets verandert dan

ligt hier voor onze economie een grote valkuil”, aldus de minister van economische zaken. Het zou goed zijn, dat ook de minister-president deze waarschuwing goed op zich laat inwerken.

- 2) Het andere gevaar zag minister Lubbers in onvoldoende openheid en vermaatschappelijking van het ondernemingsgebeuren. Grotere openheid en vermaatschappelijking vormen naar zijn mening een noodzakelijk complement van een betere bejegening van de onderneming.

NOODZAAK

Bij de noodzakelijke verbetering van het ondernemingsklimaat zal ook aan deze beide aspecten grote aandacht moeten worden gegeven. Bij de vermaatschappelijking van het ondernemingsgebeuren zal mijns inziens uitgegaan moeten worden van de noodzaak de particuliere ondernemingsgewijze productie in stand te houden, en wel op een zodanige wijze, dat ieder mens, op welke plaats ook werkzaam, zijn verantwoordelijkheid optimaal kan belevan.

Bij de behandeling van de begroting economische zaken heb ik o.a. gezegd, sprekend over de invloed van de overheid op het economische leven (een aspect van de vermaatschappelijking):

„Wanneer men het heeft over de invloed van de overheid op het economisch leven en met name op de onderneming, dan is het van belang vanuit welk uitgangspunt men die verhouding benadert. Die benadering leidt ons ertoe te stellen, dat we in principe voor een zo groot mogelijke afstand tussen overheid en bedrijfsleven zijn. Tegelijkertijd erkennen we dat die afstand in sommige gevallen en omstandigheden minimaal kan en moet zijn. De huidige moeilijke economische omstandigheden zijn daar een voorbeeld van”.

Een betere bejegening van de onderneming zou zeker passen in een beleid, dat gericht is op een samenbundeling van de in ons land aanwezige krachten. Meer dan ooit is een samenbundelend beleid nodig. Meer dan ooit is het de taak van de regering, die zich door het algemeen belang moet laten leiden, daartoe de initiatieven te nemen. Toegegeven, dat is niet eenvoudig. Het vergt politieke moed. Het moet echter wel, en zo spoedig mogelijk, gebeuren. Het blijft niet lang vijf voor twaalf!

Drs. D. F. van der Mei.

Mr. H. K. J. Beernink voorzitter kiesraad

Bij Koninklijk besluit is mr. H. K. J. Beernink benoemd tot voorzitter van de Kiesraad.

De heer Beernink was lid van de Raad van februari 1957 tot april 1967, en opnieuw vanaf eind januari 1972. Van 1967 tot 1971 was hij minister van binnenlandse zaken. Mr. Beernink is als zodanig de opvolger van mr. dr. J. Donner, aan wie bij hetzelfde Koninklijk besluit eervol ontslag is verleend als voorzitter van de Raad, onder dankbetuiging voor de vele en gewichtige diensten door hem als zodanig bewezen. De heer Donner was sedert januari 1946 lid en vanaf januari 1966 voorzitter van de Kiesraad.

De Kiesraad is een college dat de minister van binnenlandse zaken adviseert in alle aangelegenheden die het kiesrecht betreffen. De Raad is samengesteld uit vijf leden, die door de Kroon worden benoemd. Op grond van een bepaling in de Kieswet treedt de Kiesraad als centraal stembureau op voor de verkiezing van de leden van de Eerste en van de Tweede Kamer.

H. L.

Mr. W. Scholten wordt lid Raad van State

Het christelijk-historische Tweede-Kamerlid mr. W. Scholten wordt binnenkort lid van de Raad van State. Dit betekent, dat hij zijn kamerlidmaatschap zal neerleggen.

Als lid van de Raad van State, het adviescollege van de kroon, vervult mr. Scholten de vakature, ontstaan door het vertrek van mr. G. Ph. Helders.

Mr. Scholten, oud-secretaris van de CHU, kwam in 1963 in de Tweede Kamer. Hij was van 1971 tot 1972 staatssecretaris van financiën in het kabinet-Biesheuvel. Na de verkiezingen van het najaar van 1972 keerde hij in de Tweede Kamer terug.

De CHU zal zich ongetwijfeld verheugen in deze belangrijke benoeming. De redactie van „de Nederlander” biedt mr. Scholten gelukwensen aan. De benoeming zal betekenen, dat er een einde komt aan de medewerking van mr. Scholten aan ons christelijk-historische weekblad. Als lid van het Europese parlement vooral werkte mr. Scholten mee aan de redactionele inhoud, en met name in zijn rubriek „Tussen Straatsburg en Den Haag” gaf hij steeds een goede indruk van de arbeid van de Europese christen-democratische parlementariërs. Maar ook voor andere politieke on-

derwerpen deed de redactie van „de Nederlander” nu nimmer een vergeefs beroep op hem.

H. L.

PARLEMENTARIA

Financiering Defensienota in discussie

Scholten bezorgd over negatieve prioriteit

Mijn fractie slaat de ontwikkeling van de politiek van dit kabinet met betrekking tot defensie met grote zorg gade. Zij vreest, dat de duidelijke negatieve prioriteit voor defensie van de doelstellingen van de defensienota weinig zal overlaten; met name de verhoging van het percentage voor investeringen komt weer in de knel. Mijn fractie hoopt, dat het kabinet ook bij de komende 1% operatie zich zal realiseren, dat welzijn en welvaart in ons land alleen onder de vleugels van een verantwoord veiligheidsbeleid zich verder kunnen ontwikkelen.

Aldus CHU-woordvoerder mr. W. Scholten die vorige week in de Tweede Kamer sprak bij de behandeling van de begroting van Defensie.

Een centraal punt in deze discussie vormde de financiering van de defensie-uitgaven en de waarde die daarbij nog mag worden gehecht aan de plannen zoals die in de Defensienota zijn ontvouwd.

Scholten betoogde dat minister Vredeling de politieke overwinning die hij bij de vervanging van de Starfighter begin 1975 heeft behaald, bij de begrotingsbesprekingen eind 1975 duur heeft moeten betalen. Van Thijn heeft dit in het PvdA-blad „Roos in de vuist” reeds voorspeld. Minister Vredeling heeft, aldus Scholten, niet alleen genoeg moeten nemen met een negatieve prioriteit voor defensie in de begroting voor 1976 maar hij is in beginsel akkoord gegaan met een nog grotere negatieve bij-

stelling van de meerjarenramingen voor 1977 en 1978.

Gelet op andere uitspraken van PvdA-fractie leider Van Thijn signaleerde de CHU-woordvoerder een duidelijk verschil van opvatting tussen minister Vredeling en zijn politieke geestverwanten in de PvdA. Hij vreest dat de bewindsman in eigen kring niet meer over voldoende gezag beschikt om zijn waarschuwingen hard te maken.

BEZUINIGINGEN

In wezen bestaat er aldus spreker thans geen verschil meer tussen de meerjarenramingen in de miljoenennota en de financiële opzet van de Defensienota. Hij betreurde het dat het kabinet binnen een jaar de financiële opzet van de Defensienota ten principale loslaat, terwijl het parlement zich over deze nota uitgesproken heeft.

Scholten vreest bovendien dat de voortgezette bezuinigingen in 1977 en 1978 voornamelijk ten koste van de investeringen zullen gaan. Dit zou lijnrecht ingaan tegen de uitspraak die door de Kamer op basis van CDA-moties bij de behandeling van de Defensienota zijn gedaan. Reeds in de zeventiger jaren zal aldus spreker, levensgroot het probleem van de taakstelling van de krijgsmacht aan de orde komen. We kunnen een bij de Defensienota reeds uitgeknepen citroen niet blijvend uitpersen.

Van groot belang wordt de vraag wat het startpunt zal zijn bij de verdere bezuinigingen op Defensie. De aangekondigde verminderingen moeten volgens Scholten worden gezien als een onderdeel van de zogenaamde 1%-operatie. Wanneer echter bovenop de aangekondigde verminderingen een proportioneel deel van de 1%-operatie moet worden bijgedragen wordt de negatieve prioriteit nog groter.

In zijn repliek constateerde Scholten dat minister Vredeling in feite heeft aanvaard dat de thans genomen bezuinigingen en de 1%-operatie gescheiden zaken zijn.

De huidige bezuinigingstechniek heeft bovendien de speelruimte voor de minister van defensie in het overleg met zijn collega van financiën bijzonder klein gemaakt, aldus de CHU-woordvoerder.

Zowel de keuze als de presentatie van de bezuinigingen hebben nationaal en internationaal veel onrust gewekt. De minister moet zich goed realiseren dat bij een steeds verdere verkrapping van onze financiële

middelen er een grotere druk komt te liggen op het personeel van de krijgsmacht. „Ging in de jaren zestig de investeringsquote de mist in door de hantering van het defensieplafond zonder voldoende prijscompensatie; het gevaar is thans groot dat in de jaren zeventig deze ontwikkeling zich herhaalt door de negatieve politieke opstelling van de PvdA tegenover de defensie”, aldus Scholten.

AMENDEMENTEN

De CHU steunde een amendement-Van Leeuwen (a.r.) om 21 miljoen op de begroting te brengen voor het in dienst houden van de Neptune-vliegtuigen van de Marine Luchtvaartdienst.

Het amendement van de PPR om nu reeds vooruitlopende op het internationaal overleg tot vermindering van de Nederlandse strijdkrachten te komen, wees Scholten van de hand.

H. van Spanning

Tilanus:

Geen datum noemen voor onafhankelijkheid van de Antillen

„Het zou onverstandig zijn nu een datum te noemen voor de onafhankelijkheid van de Nederlandse Antillen; zowel van Nederlandse als Antilliaanse kant. Er moet eerst een uitvoerige voorbereiding komen voordat men kan zeggen: „Nu zijn we er aan toe.””

Dit zei drs. A. D. W. Tilanus bij de behandeling van de begroting voor de Nederlandse Antillen, vorige week in de Tweede Kamer. Het was de eerste maal sinds de onafhankelijkheid van Suriname dat uitsluitend over de Antillen werd gesproken.

Ter voorbereiding van de onafhankelijkheid van de Antillen achtte spreker vier aspecten van belang. Er zal overleg tussen Nederland en de Antillen moeten plaatshebben. Spreker betreurde het dat nog geen kader voor dit overleg aanwezig is hoewel hier reeds vorig jaar op was aangedrongen.

Daarnaast moet de bestuurlijke organisatie worden voorbereid. Aspecten hiervan zijn de decentralisatie (meer verantwoordelijkheid voor de eilandbesturen); rationalisering van het bestuurlijk apparaat (onder andere de belastingdienst); en het opleiden van een ambtelijk apparaat voor de Antillen.

Een derde punt noemde Tilanus de juiste vaststelling van de grenzen van de Antillen. Dit is een koninkrijkszaak, die in overleg met de Antillen door de minister van Buitenlandse Zaken ter hand dient te worden genomen. Spreker achtte het volkomen terecht dat minister Van der Stoel hierover

onlangs met de Venezolaanse regering heeft gesproken.

In dit verband wees Tilanus er op dat het hier gaat om zes eilanden. Het streven van de Arubaanse partij MEP naar onafhankelijkheid voor Aruba, los van de overige Antilliaanse eilanden wees hij af.

Ten vierde wees de CHU-woordvoerder op de opstelling van een sociaal en economisch ontwikkelingsplan voor de Antillen. Bij het opstellen van deze plannen dient de bevolking van de eilanden te worden betrokken. De ontwikkelingshulp is niet bedoeld voor de „big bosses” en de grote ondernemingen maar voor de gewone mensen.

ONDERWIJS

In dat plan zal ook aandacht moeten worden gegeven aan het onderwijs. Mocht de leerplicht worden ingevoerd dan dient een belangrijk deel van de Nederlandse hulp aan het basisonderwijs te worden gegeven. Dit onderwijs zal ook meer Antilliaans of wellicht Caribisch moeten worden gericht en niet te veel op Nederland moeten worden geënt.

Spreker drong er op aan de bindingen van de medische faculteit in Groningen in het perspectief van Antilliaanse onafhankelijkheid wat losser te maken. Hij deed de suggestie Antilliaanse studenten die niet in Groningen maar elders in Nederland studeren bij voorkeur stages te laten lopen in de Antillen.

H. van Spanning.

Mr. W. Scholten: VPRO-interview

van premier een merkwaardige zaak

„Het is een merkwaardige zaak dat premier Den Uyl in een interview belangrijke uitspraken doet in het bijzonder in de fiscale sfeer, zonder enig vooroverleg met de bewindslieden van Financiën. Premier Den Uyl doet bovendien suggesties in het fiscale vlak met zeer grote gevolgen voor het besteedbaar inkomen, zonder de gevolgen te kennen. De Kamer dient op korte termijn over die gevolgen van deze suggesties van de premier te worden geïnformeerd”.

Aldus mr. W. Scholten, vorige week in de Tweede Kamer bij de behandeling van het begrotingshoofdstuk voor Financiën.

Dit kabinet zegt aldus spreker te streven naar spreiding van kennis, macht en inkomen. Merkwaardig is echter dat we overspoeld worden met beleidsvoornemens op dit punt maar dat er in concreto niets wordt

gedaan ten aanzien van een stuk zuiver arbeidsloos inkomen namelijk het inkomen dat verkregen wordt aan speel tafels en casino's.

Mede gelet op de beantwoording van eerdere schriftelijke vragen op dit punt had Scholten de indruk dat er nog niets bekend is over de fiscale kant van deze zaak en dat het kabinet er ook geen haast mee maakt. De CHU-woordvoerder toonde zich bezorgd over de trage gang van zaken met betrekking tot de harmonisatie van de accijns in Benelux-verband. Gelet op de bijzonder zware taak die Financiën heeft bij de uitvoering van de 1%-bezuinigingsoperatie wenste Scholten de bewindslieden ook vanuit zijn positie tegenover dit kabinet veel sterkte en wijsheid toe.

H. van Spanning.

Wisselink vraagt aandacht voor contractvliegers

Bij de behandeling van de begroting van Defensie, vorige week in de Tweede Kamer heeft H. Wisselink bijzondere aandacht gevraagd voor de contractvliegers bij de luchtmacht. Het is dringend nodig dat de doorstroming van deze groep vliegers naar de burgerluchtvaart verbeterd wordt. Zowel de Rijksluchtvaartdienst als de Rijksluchtvaartschool worden aldus Wisselink te veel als heilige huisjes beschouwd.

Zijns inziens wordt te veel langs elkaar heen gewerkt. Nu er sprake is van vermaatschappelijking van de krijgsmacht moet het aldus spreker toch mogelijk zijn beide instellingen nauwer te doen samenwerken of zelfs geheel te doen samensmelten tot een nationale civiel-militaire vliegersopleiding. De betrokken contractvliegers verkeren bovendien in onzekerheid omdat ze geen emplooi kunnen vinden na beëindiging van hun dienstverband bij de luchtmacht.

In zijn repliek noemde spreker het antwoord van de minister, waarbij werd gesproken over een nationale vliegersplanning, bevredigend voor de langere termijn; op korte termijn echter dreigt tot onstreeks 1980 een groep van ongeveer 80 man tussen wal en schip te komen. Hij drong aan op invoering van een type rating op Fokker-Friendships waardoor de ex-contractvliegers sneller in de burgerluchtvaart terecht kunnen.

COMPENSATIE

Het overleg heeft een enorme deuk gekregen door de mededelingen over de voorgenomen compensatieregeling. De mededeling van de minister dat hij deze sterk uit-

gedunde compensatieregeling zal aanmelden bij zijn collega van Sociale Zaken achtte Wisselink slechts een pleister op de wonde. De opgelopen deuk zal hersteld moeten worden om het vertrouwen te herwinnen. Nadrukkelijk beklemtoonde Wisselink dat het hier niet gaat om verbetering van arbeidsvoorwaarden maar om een poging om iets in te halen van een jarenlange achterstand ten opzichte van andere werknemers in overheidsdienst. Dit is ook vastgelegd in de door de CHU mede ondertekende motie-Van Elsen.

DIENSTPLICHTBELEID

De CHU-woordvoerder vroeg voorts aandacht voor de dienstverlaters. Deze groep heeft het als gevolg van de toenemende jeugdwerkloosheid bijzonder moeilijk. De huidige voorlichting wordt als ontoereikend ervaren. De dienstverlaters zien vaak door de bomen het bos niet meer. Hij drong er op aan meer samen te werken met arbeidsburo's. Extra begeleiding van deze groep is nodig temeer omdat de dienstplichtigen anderhalf jaar „uit de running” zijn geweest en hierdoor ten aanzien van sollicitaties en beroepskeuze een achterstand hebben op leeftijdsgenoten die niet in dienst zijn geweest.

Ook bepleitte spreker aanpassing van de huidige regels die gelden voor studie-uitstel. De bestaande regeling is van 1967. Doordat de leeftijd van de schoolverlaters omhoog gaat kunnen dienstplichtigen in toenemende mate volgens de geldende regels geen uitstel krijgen.

H. van Spanning

KAMERLEDEN VRAGEN, BEWINDSLIEDEN ANTWOORDEN

„Er is geen aanleiding de elektronische alcoholtester, ontwikkeld door het Zwitserse bedrijf „Biviator” te doen onderzoeken, mede gelet op de geringe praktische bruikbaarheid”, aldus het antwoord van minister Westerterp van verkeer en waterstaat op schriftelijke vragen van de Tweede-Kamerleden Tolman en Wisselink (beiden CHU).

„Er kan geen exacte datum worden genoemd waarop het wetsontwerp tot wijziging van de wet op de ondernemingsraden bij de Tweede Kamer wordt ingediend. Na afhandeling door de ministerraad moet het nog voorgelegd worden aan de Raad van State. Minister Trip voor wetenschapsbeleid deed op een PPR-vergadering in december jongstleden geen mededelingen over de inhoud van het wetsontwerp”, aldus het antwoord van minister Boersma van sociale zaken op schriftelijke vragen van de Tweede-Kamerleden Krusinga en Van der Mei (beiden CHU).

„Met de Koninklijke Nederlandse Maatschappij tot Bevordering van de Pharmacie wordt contact opgenomen over de uitvoering van de regeling inzake de bijsluiters bij geneesmiddelen, nu er berichten zijn dat deze regeling in de praktijk door sommige apothekers wordt ontdoken”, aldus het antwoord van staatssecretaris Hendriks van volksgezondheid op schriftelijke vragen van de Tweede-Kamerleden Tilanus en Krusinga (beiden CHU).

„Op het eiland Texel bestaat grote ongerustheid over de veiligheid na de hoge waterstanden en stormvloed van de laatste weken. Op korte termijn dienen mededelingen gedaan te worden over spoedige verhoging tot Deltahoogte van de zeevellingen tussen Oudeschild en De Cocksdorp”, aldus de Tweede-Kamerleden Tolman en Wisselink (beiden CHU) in schriftelijke vragen aan minister Westerterp van verkeer en waterstaat.

„Kan er tegemoet gekomen worden aan de wens van de gemeenteraad van Kampen inzake de vestiging van een opleidingschool voor gemeente- en rijkspolitie in deze stad?”, aldus de Tweede-Kamerleden Scholten en Wisselink (beiden CHU) in schriftelijke vragen aan de ministers Van Agt van justitie en De Gaay Fortman van binnenlandse zaken.

„Kan er een oordeel gegeven worden over de gevolgen van het verdringen van de Nederlandse transportondernemingen uit het internationale scheepvaartverkeer door handelsvloeden van de Oostbloklanden?”, aldus de Tweede-Kamerleden Krusinga en Van der Mei (beiden CHU) in schriftelijke vragen aan de ministers Van der Stoel van buitenlandse zaken, Lubbers van economische zaken en staatssecretaris Van Hulten van verkeer en waterstaat.

H. L.

GRONDBEZIT EN GRONDPRIJZEN

door: T. Tolman, lid Tweede Kamer voor CHU

Grondbezit mag niet absoluut zijn. Uitgaande van deze stelling is het aanvaardbaar, dat door middel van wetgeving de overheid, indien nodig, het bezit van grond kan verwerven, of bij misstanden corrigerend kan optreden.

Een paar voorbeelden. Het is niet meer denkbaar, dat een grondeigenaar zijn privé belangen en bezit kan laten prevaleren boven die van de gemeenschap. Moeten er huizen gebouwd, wegen aangelegd, kanalen gegraven worden, welnu, dan kan via minnelijke schikking, in goed overleg de grond aangekocht worden. Met als stok achter de deur, dat als partijen het niet eens kunnen worden, de ont-eigeningswet wordt toegepast. In het verleden zijn er bij agrarische grondgebruik inderdaad bij verpachten van landbouwgrond misstanden geweest. Daarvoor hebben we de pachtwet gekregen. Veel misstanden zijn verdwenen. Nu mag zelfs de vraag gesteld worden of er niet een flexibeler beleid moet worden gevoerd.

OPGEDRONGEN

Iedere wetgeving is eigentijds en moet weer eens getoetst worden. Waarom moet er nu zo gediscussieerd worden over de grondpolitiek? Een vraag, die velen met mij in den lande bezig houden. Antwoord: het is een politiek gegeven, dat vooral van socialistische zijde, niet van dogma's ontdaan, ons opgedrongen is. Waren of zijn er zoveel misstanden? Ook deze vraag moet ontkennend beantwoord worden. Gemeenten, die voor hun taak berekend zijn, zorgen, dat zij tijdig maatregelen nemen. Als er sprake is van een misstand, dan zou het kunnen zijn, dat gemeenten eenzijdig claims leggen op grond, die in de toekomst bebouwd moet worden, terwijl er geen koopplicht bestaat. Vage opmerkingen over speculatie kunnen we gevoegelijk laten rusten. Overigens, wie speculeert, weet dat verliezen en winnen beide mogelijk zijn.

WETSONTWERP

Het gaat thans om een tweetal wetsontwerpen:

a. Voorkeursrecht van gemeenten. De term voorkeursrecht is niet nieuw. In de pachtwet is het een belangrijk gegeven bij verkoop in de relatie verpachter-pachter. Voorkeursrecht voor gemeenten lijkt een redelijke zaak, mits de prijs gebaseerd blijft op de werkelijke waarde.

De noodzaak moet nog aangetoond worden. Grote bezwaren kunnen ook moeilijk aangetoond worden.

Waar is het begin? Waar is het einde?

Wie principieel ja zegt tegen het voorkeursrecht van gemeenten kan moeilijk te zijner tijd bezwaar maken tegen voorkeursrecht van provincie of Rijk. Er is géén principieel, hooguit een gradueel verschil. Het gemak, waarmee sommigen dan ook al spreken over voorkeursrecht voor de overheid, maakt mij wat gereserveerd.

Eveneens komen er meer vragen. Voorkeursrecht voor Stichting Beheer landbouwgronden en Grondbank. Momenteel is dit niet aan de orde. Wel kwamen er — en begrijpelijk — sterke afwijzende meningen naar voren op het bekende CDA-congres in Arnhem.

b. Gebruikswaarde bij onteigening. Veel meer dan bij eerstgenoemd wetsontwerp komen hier bezwaren naar voren.

Waarom, zo zouden we ons wederom kunnen afvragen.

Sinds 1963 kennen wij formeel weer een vrije grondprijs. Daarvoor was er ook sprake van. Maar dat was dan met het bekende gebaar onder de tafel door.

Regulering van grondprijzen zal wel mogelijk zijn, bevroren van grondprijzen niet.

ONTKENNEND

Is de grond voor de overheid te duur? Ik meen hierop ontkennend te moeten antwoorden. Als pindakaas, kruiwagens, tractoren en huizen steeds in prijs stijgen, kan men moeilijk veronderstellen, dat grond de enige uitzondering moet zijn. Dat is niet reëel. Bovendien ligt het probleem ook niet bij de maagdelijke agrarische grond. Veel-er als de grond bouwrijp is en de prijs voor

bouwterrein met 300 à 400 procent gestegen is.

Het zorgelijke is, dat bij velen, Die meege-sleurd zijn in de algemene en vage discussie de gedachte is gewekt, dat als de aangekondigde wetsontwerpen er komen, de grond veel goedkoper zal worden en dat ook zal blijken bij de woninghuur. Immers de „kwade geesten”, „speculanten” zijn uitgebannen. Maar dat zal een grote vergissing zijn. De term gebruikswaarde heeft overigens veel weerstand gewekt. Hoe een en ander zal verlopen is moeilijk te overzien. Men verwijdt zich van de werkelijke, dat is volgens vaste jurisprudentie van de Hoge Raad de door een redelijke koper betaalde waarde. De grondprijzen zijn de laatste tijd gestegen. In vergelijking met andere goederen niet onevenredig. Als dat als een probleem gezien wordt met b.v. problemen voor jonge agrarische ondernemers, moet dat apart beoordeeld worden.

Het is onjuist middels deze wetsontwerpen de prijsbeheersing, die de voorkeur uitgestuurd is door de achterdeur weer binnen te halen.

Samenvattend, zonder ook maar enigszins te pretenderen naar volledigheid te hebben gestreefd, de volgende voorlopige conclusies:

- Noch zakelijk noch principieel is deze wetgeving nodig.
- Enige onderzoek naar „kapitalistisch” grondgebruikgedrag van gemeenten is aan te bevelen.
- Oud-testamentische uitspraken over de grondpolitiek kunnen ons tot nadenken stemmen, maar zijn niet passend in deze tijd en deze omstandigheden. Daarom dient er met in — en uitlegkunde voorzichtigheid te worden betracht.
- Aanvaarding van wetsontwerp voorkeursrecht en afwijzing wetsontwerp gebruikswaarde kan mogelijk zijn.
- het streven naar een politiek compromis moet niet op voorhand afgewezen worden, waarbij wel bedacht moet worden, dat gelegenheidswetgeving nooit goed is en politieke gelegenheidswetgeving evenmin.

Teun Tolman

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:

dr. K. de Vries, voorzitter; mevrouw H. Tegelaar-Boonacker; A. Buntsma; R. W. van Dijk; Wm. C. de Kruijff; D. Rebel; drs. H. van Spanning; drs. G. van Leyenhorst.

EINDREDAKTIE:

H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:

mevrouw J. Algra-Feddema; dr. E. Bleumink; drs. A. J. van Dulst; prof. dr. J. W. van Hulst; ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:

Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078

ADMINISTRATIE-ADRES:

(abbonementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „de Nederlander” en advertenties): Van Deventerlaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag): (070) 861529.

Adresveranderingen voor het ledenbestand en het ledencontactblad „de Nederlander” te zenden aan: Bureau CHU, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage.

Abbonementsprijs f 25,- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg.

Druk: B.D.U. b.v., Barneveld. Postbus 67. Telefoon 03420-3141.

UNIEBUREAU

HET BUREAU VAN DE CHR. HIST. UNIE Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage is telefonisch te bereiken onder nummer 070-244516* Kantooruren van maandag t/m vrijdag 8.30 v.m. tot 16.45 n.m. Het telefoonnummer van de Savornin Lohmanstichting is: 070-246791.

Van Leijenhorst bij CBOB:

Het gaat nog steeds slecht in de binnenvaart

„In de binnenvaart gaat het niet goed. Anders gezegd: in de binnenvaart gaat het nog steeds slecht. De berichten dat er van enige opleving sprake zou zijn, worden helaas door de situatie in de binnenvaart niet bevestigd. We kunnen ook in het begin van dit jaar nog niet zo hoopvol gestemd zijn.”

Dit zei drs. G. van Leijenhorst vorige week in Utrecht tijdens de jaarvergadering van de Christelijke Bond van Ondernemers in de Binnenvaart. Van Leijenhorst sprak in deze functie voor het eerst nadat hij drs. D. F. van der Mei is opgevolgd.

Spreker meende dat het kabinet-Den Uyl ten aanzien van de binnenvaart - en het bedrijfsleven in het algemeen - van een verkeerde filosofie uitgaat. Het gevaar bestaat dat men in de filosofie over bedrijfsleven en maatschappij het bedrijfsleven te geïsoleerd gaat beschouwen, waardoor er als het ware een tegenstelling wordt gecreëerd tussen het bedrijfsleven en de ideale maatschappij, die als rivalen tegenover elkaar staan.

Temeer nu het gehele midden- en kleinbedrijf zich in een situatie bevindt dat alleen nog maar het naakte bestaan van betekenis

is, werkt een dergelijke filosofie psychologisch zeer slecht.

„Het heeft aldus Van Leijenhorst bovendien ten enmale ontbroken aan overleg tussen de binnenvaart en de regering. Zelfs op het kritieke moment weigerde staatssecretaris Van Hulst over de evenredige vrachtverdeling met de organisaties te spreken, hoewel gewaarschuwd was voor de explosieve situatie.

EVENREDIGE VRACHTVERDELING

De gebeurtenissen rond het voorstel inzake afschaffing van de evenredige vrachtverdeling - dat door de Tweede Kamer werd verworpen - geeft aldus spreker drie partijen aanleiding uit het gebeurde lering te trekken.

In de eerste plaats de organisaties in de binnenvaart. Meer samenwerking is nodig. De Kamer zal echter moeten bedenken dat door de gebeurtenissen rond de e.v. het wetsontwerp over de sloopregeling is blijven liggen.

Hierdoor zijn we weer een jaar achterop geraakt. De Kamer zal zo spoedig mogelijk met maatregelen voor de binnenvaart moe-

ten komen, in overleg met het kabinet.

Het kabinet dient te beseffen dat de onvrede in de binnenvaart nog niet geluwd is. De CBOB heeft hoge verwachtingen van de adviescommissie-Vierssen. De CBOB wijst onwettige acties af maar vraagt tevens van het kabinet dat zij niet die dingen laat geschieden die voorkomen hadden kunnen worden.

BELEIDSNOTA GOEDERENVERVOER

Over de Beleidsnota Goederenvervoer merkte Van Leijenhorst onder meer op dat de betekenis van dit stuk voor het concrete beleid niet moet worden overschat. De nota blijft ten aanzien van het concrete beleid voor de komende jaren vaag, terwijl ten aanzien van de evenredige vrachtverdeling de inhoud in de lucht is komen te hangen omdat zonder meer wordt uitgegaan van afschaffing van de e.v.

De internationale aspecten zijn weinig uitgewerkt. Spreker voelde niets voor het voornemen tot een vervroegde invoering van een heffingstelsel voor het gebruik dat het goederenvervoer maakt van de infrastructuur. Dit zou de Nederlandse concurrentiepositie ernstig aantasten.

Ten aanzien van de verhouding tussen

weg-, rail- en watervoer merkte Van Leijenhorst op dat in elk geval zal moeten worden uitgegaan van afzonderlijke exploitatierekeningen voor personen- en goederenvervoer.

De sociale paragraaf van deze nota ligt in de binnenvaart uiterst gevoelig. Volgens de CBOB-voorzitter dient hierbij te worden uitgegaan van de rentabiliteit van het bedrijf; en voorts zal het bedrijf gevoerd moeten kunnen worden onder sociaal aanvaardbare voorwaarden.

GEZINSSITUATIE

De CBOB zal aldus Van Leijenhorst de komende tijd veel aandacht besteden aan de gezinssituatie van de binnenschippers. Mogelijke verlenging van de leerplicht tot 18 jaar en verlaging van de leerplicht tot de vijfjarige leeftijd zal voor schipperskinderen veel problemen meebrengen. Ook zal gestreefd worden naar verbetering van de internaten voor schipperskinderen, omdat hier ten aanzien van de internaten voor bijzonder jeugdwerk nog een duidelijke achterstand bestaat.

H. van Spanning

Jongerenvertegenwoordiger op toernee

Wim Polman is onlangs na een verblijf van ruim drie maanden teruggekeerd uit New York. Hij heeft daar als jongerenvertegenwoordiger en als zodanig lid van de Nederlandse delegatie de 7e Speciale Zitting van de Algemene Vergadering van de VN over de grondstoffenproblematiek en de 30e zitting van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties bijgewoond.

Wim Polman heeft meegewerkt aan een serie van acht Verenigde Naties-kranten, die in Nederland verschenen zijn, bestemd voor scholën en vormingscentra. De Verenigde Naties-kranten, waarin thema's als dekolonisatie/apartheid, rechten van de mens, ontwikkelingssamenwerking en ontwapening aan de orde komen, zijn een onderdeel van het Verenigde Naties-project van het Politiek Jongeren Kontakt (PJK).

Doel van dit Verenigde Naties-project is driedelig:

- dieper in te gaan op de internationale politieke problemen die in de Verenigde Naties aan de orde komen.

- informatie geven over het Nederlandse buitenlandse beleid in de Verenigde Naties.

- informatie geven over de Verenigde Naties-structuur en werkwijze.

In Nederland wordt nu een aanvang gemaakt met een toernee langs scholen, vormingscentra en instellingen, met als doel de vermelde thema's verder uit te diepen. Het is de bedoeling dat Wim Polman 2 uur met een klas/groep werkt. Maatschappijleraren en vormingswerkers en diegenen die geïnteresseerd zijn in een bezoek van Wim Polman kunnen contact opnemen met het PJK, (adres: Keizersgracht 209, Amsterdam, telefoon 020-224592). Het PJK is een landelijk samenwerkingsverband van jongeren uit acht politieke partijen.

Politiek jongerenwerk gesubsidieerd

Het politiek jongerenwerk wordt van rijkswege gesubsidieerd. Staatssecretaris W. Meijer van CRM heeft de regeling bekend gemaakt, die alleen geldt voor die jongerenorganisaties, die door een van de in de Tweede Kamer vertegenwoordigde politieke partijen worden erkend. Als deze erkenning vervalt, komt ook de basis voor de subsidiëring te vervallen. Er kan per in de Tweede Kamer vertegenwoordigde politieke partij één politieke jongerenorganisatie voor subsidie in aanmerking komen.

De hoogte van de subsidie zal afhangen van het aantal kamerzetels dat een politieke partij in de Tweede Kamer heeft. Om ook het politiek jongerenwerk van minder grote partijen mogelijk te maken, wordt

uitgegaan van subsidie in de personeelskosten van tenminste één functionaris, en een subsidie in de overige exploitatiekosten. Dat betekent dat voor partijen die 1 tot 20 zetels (zoals de CHU) hebben 90 procent van de personeelslasten voor één functionaris worden betaald; voor partijen met 21 tot 30 zetels idem voor anderhalve functionaris en voor partijen met meer dan 30 zetels voor twee functionarissen. Maximaal wordt voor 1976 f 30.000,- per toegestane functionaris gesubsidieerd. Het subsidie in de overige lasten zal 70 procent van de werkelijk gemaakte kosten bedragen, gebaseerd op het aantal zetels van de desbetreffende politieke partij in de Tweede Kamer.

H. L.

Premies volksverzekeringen niet meer voor de inkomstenbelasting aftrekbaar stellen - een verwerpelijke suggestie

door: mr. W. Scholten te Leidschendam, lid Tweede Kamer CHU

Artikel 3 van de Wet op de inkomstenbelasting 1964 bepaalt dat voor de bepaling van het belastbaar inkomen het door een belastingplichtige genoten onzuiver inkomen onder meer moet worden verminderd met de persoonlijke verplichtingen. Artikel 45 van deze wet bepaalt welke uitgaven tot die persoonlijke verplichtingen worden gerekend. In dit artikel worden in het eerste lid onder meer genoemd: „premies ingevolge de Algemene Ouderdomswet en de Algemene Weduwen- en Wezenwet, alsmede bij wege van aanslag geheven dan wel verhaalde premies ingevolge de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten en de Algemene Kinderbijslagwet”.

Deze mogelijkheid van aftrek voor premies volksverzekeringen is tegelijk met de invoering van de volksverzekeringen zelf in de inkomstenbelasting opgenomen, te weten bij wet van 31 mei 1956. Het werd destijds bij de parlementaire behandeling als een vanzelfsprekendheid aanvaard. De basisgedachte voor deze aftrek van de premies volksverzekeringen is niet anders dan die voor alle overige persoonlijke verplichtingen: pas na voldoening van deze verplichtingen resteert het bedrag dat bestemd kan worden voor de natuurlijke bestemming van het inkomen, te weten vertering en kapitaalvorming.

Premier Den Uyl heeft thans in zijn VPRO-radio-interview deze aftrek ter discussie gesteld. Dat is overigens niet het eerste geluid in deze richting. Nog onlangs hadden Halberstadt en De Kam in gelijke zin gedachten ontwikkeld. Het ligt voor de hand dat tussen de gedachten van de premier en die van de beide Leidse wetenschapsbeoefenaren, die veelvuldig als socialistisch adviseur fungeren, verbanden kunnen worden gelegd.

MERKWAARDIGE GEDACHTENLIJN

De gedachtenlijn waarlangs Den Uyl tot zijn suggestie is gekomen lijkt op het eerste gezicht nogal merkwaardig. Het gesprek ging over de bezuinigingen in het kader van

de zgn. 1% operatie. Zoals bekend heeft het kabinet-Den Uyl in de laatste Miljoenennota aangekondigd, dat, ter voorkoming van een verdere afbrokkeling van de werkgelegenheid en ter bereiking van een trendmatige groei van het nationale inkomen van 3¼ %, de regering het beslag van de collectieve sector op dat nationale inkomen wenst te beperken in deze zin, dat voorshands een jaarlijkse groei van rond 1% van het nationale inkomen als richtsnoer zal worden genomen. Deze taakstelling betekent dat tot 1980 in totaal beleidsombuigingen tot een totaalbedrag van zo'n tien miljard gulden zullen moeten worden gerealiseerd. In dit kader vroeg de interviewer wat het meest waarschijnlijke terrein is waar bezuinigd gaat worden, althans waar minder kan worden gegroeid. Den Uyl reageerde daarop in eerste aanleg met de suggestie over de kinderbijslag en de kinderftrek en zei vervolgens: „Men kan bijvoorbeeld ook denken aan een sterkere, wat men noemt, verticale herverdeling. Een ingewikkeld woord. Maar het wil zeggen dat de hogere inkomens meer gaan dragen van de sociale lasten dan de lage inkomens. Dat kan bijvoorbeeld door de premie voor de volksverzekeringen - de belangrijkste is die voor de Algemene Ouderdomswet - niet meer aftrekbaar te stellen voor de belasting.” Dit lijkt een merkwaardige gedachtengang, omdat het niet logisch lijkt in een operatie die beoogt de groei van de overheidsuitgaven af te remmen een suggestie te doen die erop neerkomt dat de overheidsinkomsten toenemen door een zeer belangrijke verzwaring van de druk van de loon- en inkomstenbelasting, welke verzwaring hogere overheidsuitgaven mogelijk maakt. Een verzwaring van belastingdruk is toch geen bezuiniging; van werkgeverszijde is daarop terecht al geweest.

Toch is de redenering van Den Uyl minder merkwaardig dan ze op het eerste gezicht lijkt wanneer men haar plaatst in het kader van de opvattingen over het karakter van

fiscale aftrekposten zoals die door mensen als Halberstadt en De Kam worden voorgestaan. Die opvattingen wijken namelijk af van wat tot nu toe de heersende leer is geweest. En dat hangt waarschijnlijk weer samen met een andere visie op de belastingheffing als zodanig.

INKOMENSPOLITIEK

In de wat ik maar de klassieke opvatting zou willen noemen, heeft de belastingheffing primair tot doel door overheveling van inkomen en bezit uit de privé-sfeer financiering van overheidsuitgaven mogelijk te maken. Ook de interim-nota inkomensbeleid gaat daarvan uit. Ik benadruk het woord primair, want er is heden ten dage, dacht ik, geen fiscalist meer die niet aanvaardt dat met belastingheffing ook nevendoeleinden kunnen worden nagestreefd. Maar de primaire doelstelling ligt niet in die nevendoeleinden. In deze visie dient deze lastenverdeling zoveel mogelijk naar draagkracht te geschieden. Om die draagkracht te bepalen - waarbij het adagium dat de zwaarste lasten door de sterkste schouders moeten worden gedragen reeds lang gemeengoed was - dienen belastbare objecten als inkomen en vermogen door het toepassen van bepaalde aftrekposten te worden gecorrigeerd. Aftrekposten zijn dus een essentieel element bij de bepaling van de draagkracht. Ik laat daarbij helemaal in het midden of de huidige in de wetgeving vastgelegde aftrekposten die draagkracht op de meest juiste wijze benaderen; het gaat mij nu slechts om de grondgedachte. Halberstadt en De Kam benaderen fiscale aftrekposten echter op een geheel andere wijze. Zij plaatsen deze aftrekposten geheel in het kader van inkomenspolitiek. Het algemene kenmerk van aftrekposten is naar hun oordeel, dat als gevolg van deze aftrekposten de desbetreffende belastingplichtigen over een groter besteedbaar inkomen beschikken dan zonder deze het geval zou zijn geweest. Hetzelfde kan worden bereikt met rechtstreekse subsidies of andere vormen van inkomensoverdracht uit de staatskas. Een fiscale aftrekpost is in hun ogen hetzelfde als een uitgaafpost van de staat. Schrapping van de fiscale aftrekpost is dus gelijk te stellen met een vermindering van uitgaven. Naar mijn oordeel loopt er een verbindingslijn tussen deze benadering van het verschijnsel aftrekpost en de algemene visie op de belastingheffing, zoals Hofstra die in zijn afscheidscollege ontwikkelde namelijk dat belastingbetaling de vorm is, waarin de overheid haar beschikingsmacht over het haar krachtens aard en functie toekomende deel van het nationale inkomen realiseert, dat slechts op historische en technische overwegingen tijdelijk door de kas van de belastingplichtigen heen loopt.

Naar mijn oordeel is dit een socialistische visie op de taak en plaats van de overheid en op het verschijnsel belastingheffing. In mijn visie dient het individu centraal te staan, ook bij de inkomensvorming en inkomensbesteding. De staat heeft op dat in-

komen niet een recht uit eigen hoofde, maar alleen voorzover de gezamenlijke individuen besluiten - in ons land langs de weg van de democratie - een deel van hun inkomen en/of vermogen ter beschikking te stellen van de collectiviteit ter financiering van de noodzakelijk geoordeelde collectieve voorzieningen.

AFTREK HANDHAVEN

De suggesties van Den Uyl om de aftrek van de premies volksverzekeringen voor de loon- en inkomstenbelasting te schrappen dient naar mijn oordeel op grond van de volgende overwegingen te worden verworpen:

a. het is onjuist de verzwaring van de druk van de loon- en inkomstenbelasting te zien als een hogere bijdrage in de sociale lasten; de hieraan ten grondslag liggende visie op het karakter van fiscale aftrekposten zou worden verworpen;

b. een volledig schrappen van de aftrek zoals Den Uyl suggereerde geeft een meeropbrengst in de orde van grootte van 4 miljard gulden. Een dergelijke verzwaring van de loon- en inkomstenbelasting is rechtstreeks in strijd met de conclusie in de interimnota inkomensbeleid, nl. dat met betrekking tot deze belastingen een situatie is ontstaan waarvan men met recht mag veronderstellen dat de rek er in belangrijke mate uit is; afwenteling, ontgaan en ontduiking zullen in nog sterkere mate toenemen;

c. de herverdeling die Den Uyl met dit voorstel beoogt treft heel in het bijzonder de middengroepen tussen dertig- en vijftigduizend gulden inkomen; bovendien is dit herverdelingsargument van strijd met een andere conclusie uit de interim-nota, namelijk dat bij een nog verdergaande hantering van de inkomstenbelasting als verdelingsinstrument terughoudendheid is geboden. Een operatie van deze omvang kan men moeilijk met het woord terughoudend aanduiden;

d. niet-aftrekbaarheid van de premies leidt regelrecht tot dubbele heffing.

Immers juist het kabinet-Den Uyl heeft ten principale gekozen voor belastbaarheid van de AOW- en AWW-uitkeringen. In het gehele fiscale systeem past het dan de premies die voor deze uitkeringen worden betaald van het inkomen af te trekken. Dat geldt met betrekking tot lijfrenten; dat geldt ook voor alle pensioenpremies. Ik kan mij niet voorstellen dat Den Uyl daarin wijziging zal willen brengen. Maar dan gaat het ook niet aan ten aanzien van de premies voor volksverzekeringen een ander systeem te kiezen en deze premies niet langer aftrekbaar te doen zijn.

Dit artikel van het christelijk-historische Tweede-Kamerlid mr. W. Scholten werd eerder geplaatst in „Het Financieel Dagblad”. De redactie van het christelijk-historisch weekblad „de Nederlander” stelt ten het eerste op prijs dat drs. L. Metzmaekers, hoofdredacteur van „Het Financieel Dagblad” toestemming gaf het artikel van mr. Scholten over te nemen.

H. Kikkert met pensioen

Het CNV-blad „De Gids” meldde vorige week het volgende:

Vele vrienden en kennissen uit de vakbeweging en politieke kringen namen op een druk bezochte receptie afscheid van H. Kikkert, die als hoofdbestuurder van de Voedingsbond CNV met pensioen is gegaan.

Veertig jaar geleden kwam Kikkert in dienst van de toenmalige Nederlandse Christelijke Landarbeiders Bond. In de crisistijd werkte hij als bestuurder in het veengebied. Hij heeft daar met zeer veel problemen en onder moeilijke omstandigheden moeten werken. Hij is altijd een groot

voorvechter voor de christelijke vakbeweging geweest. In 1945 werd hij lid van het hoofdbestuur. De laatste jaren was hij zeer actief op het terrein van de ruimtelijke ordening.

In 1972 werd Kikkert, die ook grote bekendheid had als Tweede Kamerlid voor de CHU, voor zijn vele verdiensten benoemd tot commandeur in de Orde van Oranje Nassau.

Namens het CNV dankte G. J. Vunderink, penningmeester van het verbond, Kikkert voor het vele werk dat hij voor de christelijke vakbeweging heeft verricht.

Twee interessante Triangelboeken

dr. J. P. van de Voort: *Vissers van de Noordzee*. Boekencentrum, 's-Gravenhage, 1975, 140 blz., geïllustreerd. Prijs f 18,50.

De ondertitel van dit boek luidt: „Het Nederlandse visserijbedrijf in geschiedenis en volksleven”. Wat de geschiedenis betreft, heeft de schrijver, die medewerking heeft gehad van de kant van de heer J. van Dorp, directeur van het Visserijmuseum in Vlaardingen, de thematische methode toegepast. Achtereenvolgens worden behandeld: vissoorten, vistuigen, vissersschepen, visvangst, vismijnen, ambachten rond de visserij, vissersleed, vissersweduwen- en wezenfondsen, het leven aan boord, visserijonderwijs, grote mannen en visserszeden. Het boek bevat een schat aan informatie, op een aantrekkelijke wijze uitgesteld. Het getuigt van grote deskundigheid, is helder geschreven en goed geïllustreerd. Kortom: een sieraad voor de Triangelreeks.

Jan A. Niemeijer: *Land van terpen en dijken*. Boekencentrum, 's-Gravenhage, 1975 (tweede, uitgebreide druk). 120 blz., geïllustreerd. Prijs f 17,50.

Ook dit is een keuring verzorgd en royaal geïllustreerd boek uit de Triangelreeks. De auteur behandelt op boeiende wijze de geschiedenis van de strijd tegen het water, voornamelijk in het noorden des lands (Friesland en Groningen). Meer dan de helft van zijn boek is gewijd aan waterfloeden uit de middeleeuwen en latere tijd (1570, 1686, 1717 en 1825). In het laatste hoofdstuk is behalve aan de ramp van 1 februari 1953 ook aandacht besteed aan de afsluiting van de Zuiderzee en de Lauwerszee, de Deltawerken en het Waddenzeevraagstuk. De literatuurlijst is beknopt maar up-to-date. Van harte aanbevolen.

K. de Vries

publicaties CDA-instituten

Plichten en perspectieven,

aanzet voor een profielschets van het CDA.

Deze brochure wil het kader tot steun zijn in zijn opdracht van het CDA een stuwende beweging te maken in het politieke bestel, met overtuigingskracht, ook buiten eigen kring.

Prijs: f 3,90,

alle prijzen inclusief verzendkosten

Bestellingen:
giro 604500 t.n.v. Lohmanstichting
te Den Haag; met vermelding van
titel(s) en aantal.

Wassenaarseweg 7, Den Haag;
telefoon 070-246791.

CDAktueel

FEITEN EN MENINGEN

CHRISTEN DEMOCRATISCH APPÈL

Feiten en meningen over het CDA

In het vorige week verschenen nummer van „de Nederlander” stond een aantal reacties op de plaatselijke CDA-activiteiten. Op deze pagina wordt de reeks voortgezet.

BOCHOLTZ: van de grond

1) Organisatorisch is het CDA. Bocholtz van de grond. Aan gemeentepolitiek doen we in principe niet mee. Een plaatselijke C.D.A.-fractie zou de verhoudingen erg vertroebelen. Problemen van plaatselijke en regionale aard zullen we echter bij de betreffende instanties aan de orde stellen.

2) De ledenwerving staat centraal. Dit is het moeilijkste punt. Een extra handicap zijn de moeilijkheden in de C.D.A. - top. De ledenwerving dient ons inziens nu meer plaats te vinden in de persoonlijke benadering, eventueel de vorming van kleine gespreksgroepen. Vooral dient men zelf beslagen ten ijs te komen, bestudering van C.D.A. brochures en politiek Overzicht vormen hierbij een belangrijke handleiding. Op het programma staat nu een discussie over de brochure „Plichten en Perspectieven” uitgegeven door het C.D.A.

3) Het C.D.A. dient zich opportunistisch, geheel eigentijds, niet met een overladen programma in de verkiezingsstrijd te werpen.

Niet het keerpunt van de linkse drie, maar de nieuwe aanpak van het CDA tijdens de algemene Beschouwingen vormen een duidelijk keerpunt in de aanpak van de inflatiebestrijding, de werkloosheidsbestrijding, de bestrijding van de overheidsuitgaven.

Een verkiezingsprogramma moet duidelijk maken waar het geld vandaan moet komen om de uitgaven te dekken.

Onze tactische wapens moeten zijn: totale inzet van alles en iedereen die zich c.d.a. noemen en de kiezer duidelijk maken, dat de V.V.D. een nog slechtere oppositie voert dan de P.v.d.A. onder Biesheuvel en De Jong.

Lucas Vaessen, voorzitter
C.D.A. Bocholtz,

BOSKOOP: primaire gemeentepolitiek

1. Het CDA-Boskoop is als een federatie van de drie plaatselijke kiesverenigingen op 19 februari 1975 opgericht. Sedertdien is zij als enige politiek actief. De drie kiesverenigingen houden evenwel formeel hun zelfstandigheid, dit om het contact met de landelijke organisaties niet te verliezen. In de praktische politiek opereren in de gemeenteraad een protestants christelijke fractie en een KVP-fractie. Gezamenlijk steunen beide fracties één wethouder. De fractievergaderingen worden altijd onder wisselend voorzitterschap, gezamenlijk gehouden. De afspraken liggen nu vast om in 1978 met één CDA-lijst uit te komen.

2. Primair liggen de activiteiten op het vlak van de gemeentepolitiek. Er is een aantal ad hoc-werkgroepen dat in actuele kwesties de raadsleden adviseert. Op landelijk actuele CDA-problemen wordt gereageerd met dis-

cussieavonden en voorlichtingsbijeenkomsten. Het komende seizoen zal een meer wervend karakter hebben.

3. Bij de kamerverkiezingen dient het CDA een politiek alternatief te bieden tegenover een eventuele „progressieve” combinatie en tegenover een éenzijdige liberale benadering. Dit alternatief moet gebaseerd zijn op een maatschappijvisie die voortkomt uit ons christelijk geloof. Het essentiële daaruit is het streven naar een rechtvaardige maatschappij waarin elke groep of elk individu die in de verdrukking dreigt te raken of verdrukt wordt, tot zijn rechten komt. Dit vereist een verantwoord en genuanceerd beleid. Eigen belangen of groepsbelangen staan niet op de voorgrond maar wel een rechtvaardige samenleving.

J.W. Stellingwerf,
voorzitter CDA Boskoop

PIJNACKER: menselijke vrijheid

1. In Pijnacker is de samenwerking ver gevorderd: één CDA-bestuur (6 leden), één fractie (7 zetels van de 17, incl. 1 van de 2 wethouders); CHU- en AR-kiesverenigingen functioneren nog maar met duidelijke gerichtheid op CDA-verband; goed contact van bestuur met fractie en leden (velerlei gemeenschappelijke avondbijeenkomsten); fractie treedt op als echte eenheid en geniet waardering van andere fracties (VVD is coalitiegeenoot).

Duidelijke redenen waarom het goed gaat: veel geleerd van ervaring in CCP-verband (1969-'73); ons bestuur heeft de „moeilijke” vragen, die nu op topniveau spelen, direct in '72 bij „de drie” op tafel gelegd en duidelijkheid geëist, waarop unaniem is geantwoord; misschien zijn we in 't westen al veel langer op samenwerking aan geweest; partijvorming op christelijke grondslag ligt voor de gemeentelijke politiek gemakkelijker (kwesties als abortus, onderwijs e.d. spelen bij ons — nog — niet zozeer); in onze CDA zijn alle groeperingen uit onze gemeente vertegenwoordigd (werknemers en -gevers, middenstanders, tuinders en agrariërs, ambtenaren); bestuur en fractie zijn alert en actief. Tenslotte: in kleine gemeente (ca. 16.000 inw. nog menselijke relaties te leggen en te onderhouden.

2. Bestuur: in februari discussieavond over economische situatie en verhoudingen, later

een (tweede) bezinningsavond over grondslag, najaar bespreking over begroting e.a. punten uit de gemeentepolitiek. Daarnaast de voortdurende contacten en ontmoetingen in onze werkgroepen en commissies.

Fractie: grondpolitiek, onderwijs, subsidiebeleid plaatselijke verenigingen en instellingen, wonen-welzijn vooral m.b.t. de „Hofpleinspoorlijn” als door Den Haag gedachte bouwlocatie (voor Pijnacker 4 cirkels getrokken van elk 10.000 woningen de stijgende economische belasting van tuinders waardoor de werkgelegenheid in gevaar komt, de gevolgen van het ontbreken van aangepaste werkgelegenheid, slechte woonmogelijkheden annex moeilijkheden bij aantrekken van functionarissen (onderwijzers, tandartsen ed.).

3. Nadruk op wezenlijke zaken en dan wel eerlijk en begrijpelijk. Ik noem: werkloosheid met de 2 sociale aspecten: alternatieven voor werklozen, m.n. stimulering van creativiteit én opwekking van respect bij de nog werkenden voor de gedwongen werklozen; probleem „onthemden” (van surinamer tot turk), inclusief het ontstellend gebrek aan informatie in de landen van herkomst en de begeleiding in Nederland. Dit is een direct mogelijke vorm van „ontwikkelingshulp”: deze mensen zó opnemen, dat ze ons „straks” graag komen helpen als we na 2000 sterke verouderingen hebben (bejaardenop-

vang!) en gebrek aan jongere mankracht. Hierin zit ook een stuk bezinning op de nieuwe levensstijl.

BENADrukking VAN DE WEZEN-
LIJKE MENSELIJKE VRIJHEID.

Tenslotte pleit ik voor hulp aan de echtpa-

ren in Oost-Duitsland, aan wie na een vlucht poging de kinderen door de staat worden ontnomen en ter adoptie gegeven aan „goede” landgenoten.

drs. E.Th. Nollen,
voorzitter.

OOSTERHOUT: samenwerking sedert 1970

1. Voor wat betreft de Brabantse gemeente Oosterhout bestaat er al sedert 1970 een hechte samenwerking tussen de drie christelijke partijen die vooral in de gemeenteraadsfractie tot uitdrukking kwam in de Katholiek Protestantse Combinatie (K.P.C.). Op 12 juni 1975 werd de C.D.A. afdeling in Oosterhout een feit, waarna in de raadsvergadering van 24 juni 1975 de K.P.C. fractie haar naam wijzigde in C.D.A. gemeenteraadsfractie.

2. Het C.D.A. afdelingsbestuur wil op korte termijn het volgende trachten te realiseren: ledenwerving;

het vormen van werkgroepen, waarop leden van de fractie een beroep kunnen doen; het houden van een forumavond over het komplan Oosterhout; het vormen van een C.D.A. jongerengroep;

het samenstellen van een „C.D.A. Informatiegids Oosterhout”; op wat langere termijn bezinning op de komende Kamer- en Gemeenteraadsverkiezingen.

3. Naar mijn mening zal het C.D.A. in de eerstvolgende verkiezingscampagne de nadruk moeten leggen op de volgende punten: terugdringen werkloosheid, herstel economische groei en indamming inflatie; waarborgen vrijheid van onderwijs; garanderen nakomen Nato-verplichtingen; de voorkeur uitspreken voor bedrijven van politiek vanuit een geloofsbelijdenis; bezinning op relatie welvaart en welzijn voor alle mensen.

H. Kalthoff,
Voorzitter afdelingsbestuur C.D.A.
OOSTERHOUT N.B.

MIDDELBEERS: verdieping Middelbeers

De oprichting van het CDA-samenwerkingsverband in Middelbeers is ongetwijfeld vrijwel analoog verlopen als in vele andere kleine gemeenten, waar van functionerende afdelingen geen sprake meer was.

Een aantal enthousiaste mensen (15) werd vanuit een eerste oriënterende vergadering, waarbij alle maatschappelijke verenigingen door meerdere bestuursleden vertegenwoordigd waren, belast met de voorbereiding.

Aangezien wij geen eigen gemeenteraadsfractie hadden (er zijn uitsluitend plaatselijke groeperingen in de gemeenteraad vertegenwoordigd) en er ook geen aanleiding was die bestaande situatie te beïnvloeden, hebben wij voor de volgende opbouwactiviteiten gekozen:

— viermaal per jaar een vergadering/bijeenkomst waarop met voor-
aanstaande christen-democraten over gerichte, actuele onderwerpen wordt gesproken. De grootste opkomst was 650 personen.

— een driemaandelijkse plaatselijk in-
formatieblad waarin nadere toelichting wordt gegeven op CDA-standpunten/-
opinievorming (zowel landelijk als pro-
vinciaal).

— discussiegroepen die zich op actuele
vraagstukken gaan richten.

— het betrekken van leden bij bestuurlijke

zaken van het CDA buiten de gemeente.

In korte tijd blijkt het mogelijk een actief samenwerkingsverband op te bouwen met tientallen nieuwe leden (totaal nu ongeveer 250 leden).

De ontmoeting met elkaar en het proces naar eenheid hebben ook bij ons een stuk verdieping gebracht waardoor onze christen-democratische idealen weer meer zichtbaar werden. Niet het getal, maar deze verdieping heeft het elan teruggebracht.

Met grote zorg hebben wij dan ook de ontwikkelingen met betrekking tot de resterende „hypotheek” gevolgd. Verheugd en met enthousiasme hebben wij ons direct achter de grote actie „WIJ HOREN BIJ ELKAAR” geschaard, omdat wij menen op die wijze het beste kenbaar te maken dat ook naar onze mening die ene lijst bij de komende kamerverkiezingen een levensvoorwaarde is geworden. Bij die verkiezingen zal het CDA zijn hoofdlijnen van visie en beleid nadrukkelijk moeten presenteren.

Het CDA mag de aktualiteit niet verwaarlozen, maar moet daarnaast zijn visie op grote maatschappelijke vraagstukken helder formuleren en nadrukkelijk presenteren. Juist daarin kan het zijn eigen weg tonen.

A.H.A. Veenhof

AMERSFOORT: nooit spijt

Antwoord 1.

Enige maanden geleden hebben de drie plaatselijke politieke partijen t.w. K.V.P., A.R.P., en C.H.U. door het aannemen in de onderscheidene ledenvergaderingen van die partijen van het Algemeen Reglement voor het C.D.A. besloten tot het C.D.A. verband. Bij de begrotingsbehandeling van 1976 in de gemeenteraad is het C.D.A. (een der grootste fracties) voor het eerst in de openbaarheid gekomen. Reeds eerder met name plusminus 7 jaar geleden werd al samengewerkt onder de naam (S)amenwerkende (C)hristelijke (V)olks (P)artijen. Onder deze naam werd ook aan de gemeenteraadsverkiezingen deelgenomen. Van deze samenwerking in S.C.V.P. verband hebben de partijen nooit spijt gehad; integendeel zij zijn alleen maar verheugd, dat men elkaar heeft weten te vinden.

Antwoord 2.

Op korte termijn zijn van het C.D.A. de volgende activiteiten te verwachten:

- het houden van spreekuren en vergaderingen in de diverse wijken van de stad, waar burgers terecht kunnen met hun wensen en vragen;
- het installeren van een aantal commissies t.w. ruimtelijke ordening, onderwijs, financiën en programma, ten einde de fractie in de gemeenteraad desgevraagd van advies te dienen.

Antwoord 3

In de verkiezingscampagne zal door het C.D.A. o.a. de nadruk dienen te worden gelegd op de:

- de lijsttrekker (te denken is hierbij aan Prof. Steenkamp)
- de woningbouw;
- de jeugd(vooruitstrevendheid mag hierbij niet uit het oog worden verloren)

W.Th. Vernhout voorzitter CDA-
Amersfoort

ROSMALEN: succes

1. In december 1974 is in Rosmalen een CDA-verband tot stand gekomen, en werd besloten om als CDA aan de volgende gemeenteraads-verkiezingen deel te nemen. Momenteel is geen van de drie CDA-partijen in de raad vertegenwoordigd. Er zitten vijf groeperingen in de raad die geen binding hebben met een landelijke politieke partij.

2. Met deze groeperingen gaat het bestuur van het CDA-verband binnenkort contacten leggen om te proberen daar zoveel mogelijk medewerking te krijgen voor een CDA-fractie in de volgende gemeenteraad. De werkgroep-activiteit van de KVP functioneert in CDA-verband en vergadert regelmatig. De enthousiaste voorzitter van de werkgroep, J. Hauptmeyer, heeft bij de nieuwe start in november alle leden van de

CDA-partijen schriftelijk én telefonisch uitgenodigd deel te nemen, en met succes.

Verder zullen in dit jaar enkele thema-avonden gehouden worden. Op 5 februari zal het Tweede Kamerlid P. van Zeil als spreker optreden.

3. Bij de verkiezingscampagne zal het CDA een aansprekend appèl moeten doen vanuit zijn uitgangspunten, en daarnaast uiteraard een realistisch en helder politiek program moeten presenteren.

Dat appèl moet zich mijns inziens richten op persoonlijke verantwoordelijkheid en solidariteit, op ieders verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling en ontplooiing, niet alleen van zichzelf, maar ook van de samenleving.

L. Buis,
voorzitter CDA-Rosmalen

vervolg op pag. 6

DISCUSSIE BINNEN HET CDA

Meer dan ooit christen-democratische politiek nodig

door: drs. H. Eversdijk, lid Uniebestuur

Meer dan ooit is een christen-democratische politiek in ons land nodig. Ons land dreigt op dit moment opgedeeld te worden tussen socialisten met staatsalmacht- en liberalen met mensalmacht-allures. De christen-democraten kunnen zorgen voor een „derde” weg in de Nederlandse politiek. Een weg waarbij noch het collectief, noch het individu als alleenzigmakend wordt aangemerkt. De mogelijkheden voor de totstandkoming van de ene CDA-lijst zijn groter geworden, nu het principiële verschilpunt over het functioneren van de grondslag geen beletsel meer hoeft te zijn voor het totstandkomen van de ene lijst. Daarover zijn alle drie de partijen van het CDA het eens. Dit was en is een belangrijke stap verder op weg naar het CDA, waarbij ieder iets van zichzelf heeft moeten opofferen terwille van het geheel. De nadruk zal nu komen te liggen op de zogenaamde politieke hypothek.

KABINET DEN UYL GEEN INZET

Om tot die ene lijst te komen hebben wij als KVP, ARP en CHU in Woudschoten een procedure vastgelegd. Het is volstrekt ten overvloede als ik opmerk dat de CHU de gemaakte afspraken, ook die ten aanzien van de procedure, zal nakomen. In de tijd tussen nu en het tijdstip waarop de CHU, maar niet alleen de CHU, beslist over de ene lijst, zal al het mogelijke gedaan moeten worden om op een geloofwaardige wijze tot elkaar te komen. Plaatselijk en in vele regio's is het CDA een geloofwaardige realiteit. Landelijk ligt de zaak moeilijker, ik wil daar niet omheendraaien.

In de landelijke politiek speelt het kabinet mede een rol. Het is bekend dat in kringen van KVP en ARP niet een eensgezindheid van opvatting over het kabinet en zijn beleid bestaat, denk maar eens aan de uitlatingen van mr. Andriessen over de nieuwjaarspraak van de minister-president.

Wij mogen echter, met het oog op de Christen-democratische eenheid, die meningsverschillen niet verkeerd gebruiken. Voor de CHU heeft het kabinet-Den Uyl een incidenteel karakter. Het is geen parlementair kabinet! Ook om die reden moeten de christen-democraten als een politiek onafhankelijke beweging de verkiezingen ingaan.

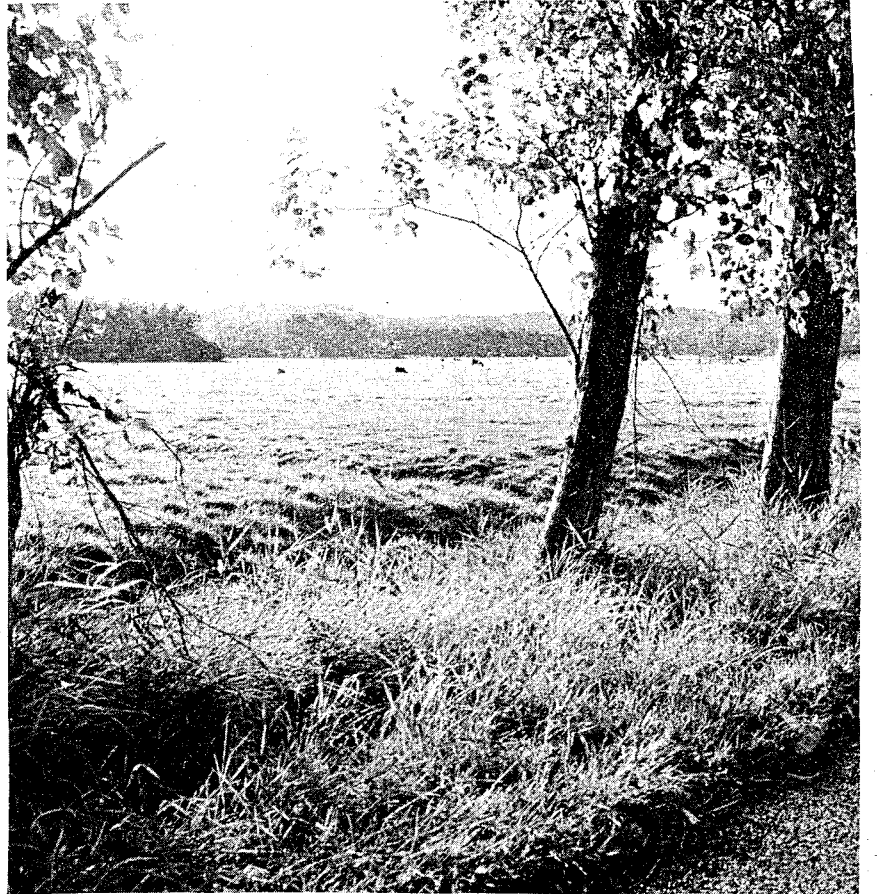
Niet aanleunend tegen het kabinet-Den Uyl en zijn beleid. Niet aanleunend tegen liberalisme of socialisme. De kiezers vragen een eigen gezicht van ons. Ook daarin zullen zij het nieuwe, het aantrekkelijke van de vernieuwde christen-democratie vinden.

LANDELIJK

Dit is de uitdaging voor het CDA! Tenslotte zou ik kort willen formuleren waar het de CHU nu verder landelijk om gaat: Bij de voortzetting van de discussie over de politieke lijn, speelt de zogenaamde politieke hypothek een grote rol. De politieke hypothek kent drie aspecten:

1. De vier condities die mijns inziens moeten gelden als de drie CDA-partijen de verkiezingen ingaan nl.:
 - a. beleid kabinet-Den Uyl geen inzet van de verkiezingen
 - b. een duidelijk eigen profiel van het CDA moet de inzet zijn
 - c. geen afspraken vooraf voor de verkiezingen, de kiezer moet beslissen en niet een aantal partijmensen in rokerige zaaltjes vooraf
 - d. vertrouwen in eigen mensen
2. Het tweede aspect is het CDA-programma waaraan nu verder wordt gewerkt o.l.v. prof. Goudzwaard, ook daaruit zal de politieke onafhankelijkheid moeten blijken.
3. De parlementaire situatie van het ogenblik. De CHU-fractie heeft het initiatief genomen om tot een meer eensgezinde werkwijze in het parlement te komen, een goede zaak.

Onderzoek naar open luchtrecreatie binnen en buiten de woonplaats

In opdracht van het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk heeft een onderzoek plaatsgevonden naar de samenhang tussen het vrijetijdsgedrag in de openlucht binnen en buiten de woonplaats. Het onderzoek geeft met name antwoord op de vraag of de aanwezigheid van kleine of grote parken, van speelterreinen en andere openbare groenvoorzieningen in de bebouwde kom van invloed is op de trek naar buiten de woonplaats. De belangrijkste conclusie van het onderzoek is, dat het al dan niet ruimschoots voorhanden zijn van recreatieve voorzieningen als buurtparken e.d. binnen de bebouwde kom geen gevolgen heeft voor het gebruik van recreatieve voorzieningen buiten de woonplaats.

De aanleg van recreatieve voorzieningen nabij de woning zal dan ook niet leiden tot een vermindering van de trek naar recreatie-objecten buiten de woonplaats en evenmin zal het recreatieverkeer daardoor minder intensief worden.

Het onderzoek is uitgevoerd door drs. H. Katteler van het Instituut voor Toegepaste Sociologie te Nijmegen.

Het onderzoek is gebaseerd op ondervragingen van telkens 100 inwoners van wijken die sterk van elkaar verschillen in de aanwezige mogelijkheden voor openluchtrecreatie in of in de buurt van die wijk. De elf plaatsen waarin deze wijken liggen zijn zodanig gekozen, dat de mogelijkheden voor recreatie in de omgeving sterk uiteenlopen: Groningen, Leeuwarden, Hoogeveen, Zwolle, Hengelo, Amersfoort, Haarlem, Leiden, Rotterdam, Waalwijk en Helmond. In totaal zijn 3.000 personen ondervraagd.

GEEN VERVANGING

In het onderzoek kan geen steun gevonden worden voor de gedachte, dat een groot aantal goede recreatieve voorzieningen nabij de woning een vervanging vormen voor: recreatie-objecten buiten de bebouwde kom. De aanwezigheid van voorzieningen in de wijk als trapvelden, speelweiden, buurtpark en vijvers zijn in het

geheel niet van belang voor het veel of weinig er opuit trekken buiten de woonplaats. Parken van enige allure hebben in dit opzicht wel enige invloed. Maar die is zo gering dat daaraan toch niet de conclusie verbonden kan worden dat door het aanleggen van een park in of nabij de woonplaats de trek naar buiten de woonplaats zou afnemen.

AANVULLEND

Het onderzoek wijst voorts op het belangwekkende verschijnsel, dat verschillende vormen van vrijetijdsbesteding in de openlucht elkaar meer aanvullen dan vervangen. Personen die er vaak op uitrekken buiten de woonplaats maken in het algemeen ook vaak gebruik van recreatieve mogelijkheden binnen de bebouwde kom. Ook een veelvuldig gebruik van recreatie-objecten nabij de woonplaats hangt samen met een intensief gebruik van verder weg gelegen recreatie-objecten. Het is daarom ook twijfelachtig of men een verlichting van de druk op verder weg gelegen recreatiegebieden en van het daarmee gepaard gaande recreatieverkeer zou kunnen bereiken door de openluchtrecreatie nabij de woonkern te bevorderen. Uit het onderzoek komt immers naar voren dat de verschillende recreatiemogelijkheden elkaar aanvullen en niet zozeer vervangen.

Er bestaan verschillende argumenten om recreatieve voorzieningen in en om de woonplaats aan te leggen, zoals de leefbaarheid van het woonmilieu in het algemeen, en onmisbaarheid van dergelijke voorzieningen voor bepaalde groepen. Een mogelijk extra argument hiervoor, n.l. dat het bij de woonkern aanleggen van recreatieve voorzieningen ook nog tot vermindering van het gebruik van verder weg gelegen recreatieve mogelijkheden zou kunnen leiden, houdt zoals uit het bovenstaande blijkt geen stand. Gebleken is dat de trek naar buiten de woonkern een vorm van openluchtrecreatie is, die niet door maatregelen, gericht op het voorzieningsniveau nabij de woning, beïnvloed kan worden.

H. L.

Spreekbeurten CHU-politici

In de komende weken hebben CHU-politici de volgende spreekbeurten:

Fractievoorzitter dr. R. J. H. Kruisinga spreekt: zaterdag 7 februari Heerde: statenkring Harderwijk CHU; zaterdag 14 februari Arnhem: kamerkringen Arnhem en Nijmegen CHU; dinsdag 24 februari Dalfsen: CHU-kiesvereniging; maandag 1 maart Woerden: CHU-kiesvereniging; donderdag 1 april Zwijndrecht: CHU-kiesvereniging.

Kamerlid drs. D. F. van der Mei is te beluisteren in: maandag 2 februari Lisse: CHU-kiesvereniging; maandag 9 februari Baarn: regionale CHU-bijeenkomst; maandag 16 februari Breukelen: regionale CHU-vergadering; donderdag 19 februari Enschede: politieke scholingscursus vrouwen;

maandag 1 maart Zoetermeer: politieke scholingscursus vrouwen.

Kamerlid mr. W. Scholten is aanwezig te: donderdag 26 februari Putten: CHU-kiesvereniging; donderdag 25 maart Hillegersberg: CHU-kiesvereniging, onderwerp: inkomenspolitiek.

Kamerlid drs. A. D. W. Tilanus spreekt te: maandag 23 februari Epe: CDA-verband.

Kamerlid drs. G. van Leijenhorst licht u voor te: donderdag 5 februari Zutphen: CDA-verband; vrijdag 20 februari Leeuwarden: CDA-verband; donderdag 26 februari Barneveld: Christelijk onderwijs; dinsdag 2 maart Monster: Christelijk onderwijs; maandag 8 maart Middelharnis: Onderwijsappèl Goeree-Overflakkee.

Kamerlid H. Wisselink: maandag 9 februari Beverwijk: CHU-kiesvereniging; donderdag 19 februari Papendrecht: CHU en ARP; maandag 23 februari Roden (Dr.): CHU; maandag 1 maart Gorssel: CHU; maandag 8 maart Holten: CHU; maandag 15 maart Veere: CHU en ARP.

Kamerlid T. Tolman: vrijdag 6 februari Oosterwolde (Fr.): landbouw-organisaties; vrijdag 13 februari Lutton: gezamenlijke landbouw-organisaties; vrijdag 20 februari Joure: CHU-vergadering.

Eerstvolgende radio-uitzendingen CHU: zaterdag 31 januari Hilversum II 18.20 uur, zaterdag 14 februari en vervolgens om de 14 dagen.

De CHU antwoordt op vragen: Woensdag 11 februari om 19.50 uur via Nederland I verzorgt de CHU de tv-zending politieke partijen. In deze uitzending zal de fractievoorzitter van de CHU in de Tweede Kamer dr. R. J. H. Kruisinga antwoorden op hem gestelde vragen over allerlei actuele zaken.

vervolg van pag. 5

WARFFUM:

duidelijkheid

voor de kiezer

1. De laatste raadsverkiezing zijn wij als CDA gestart en houden nu als CDA onze vergaderingen van zowel de kiesvereniging als ook de fractievergaderingen.
2. Wij gaan door want we horen bij elkaar.
3. Eén gezicht naar buiten. Duidelijkheid voor de kiezer. De herkenbaarheid aan de „C”

H. Zwerver
secretaris.

Gemeenschappelijke maaltijd wordt traditie

Evenals vorig jaar heeft het bestuur van de CHU-kiesvereniging te Leidschendam in de vorm van een gemeenschappelijke maaltijd, een bijeenkomst gehouden met de raadsleden en alle overige kandidaten voor de gemeenteraad en hun dames.

Deze informele ontmoeting had plaats op vrijdag 23 januari jl.

Als spreker trad Leidschendam wonende CHU-Tweede Kamerlid mr. W. Scholten op. Hij sprak onder meer over het Europees Parlement; het rapport Tindemans en het CDA.

Zes projecten moeten onveiligheid bestrijden

BELEIDSPLAN VOOR VERKEERSVEILIGHEID

Bij de bestrijding van de onveiligheid in het verkeer zal voorrang worden gegeven aan een zestal projecten: de verkeersleefbaarheid binnen de bebouwde kom, de aanleg van fietspaden en fietsroutes, een duidelijke categorie-indeling van de wegen, een regionaal onderzoek naar de verkeersveiligheid in Noord-Brabant, het aanbrengen van verkeerssignaleringsystemen en maatregelen om in het verkeer duidelijker te kunnen zien en beter gezien te kunnen worden.

Dit blijkt uit het Beleidsplan voor de Verkeersveiligheid dat minister Westerterp (Verkeer en Waterstaat) als coördinerend bewindsman voor de verkeersveiligheid heeft aangeboden aan het parlement.

Dit Beleidsplan voor de Verkeersveiligheid vormt een eerste aanzet tot een meer nationale en intensieve aanpak van de strijd tegen de verkeersonveiligheid; het is een resultaat van de coördinatie die er nu bestaat tussen alle bij de verkeersveiligheid betrokken departementen. Het plan gaat allereerst in op de vraag hoe de verkeersonveiligheid is ontstaan en hoe de strijd hiertegen zal worden gevoerd. Verder beschrijft het welke maatregelen er zullen worden genomen. Het is een „voortschrijdend” beleidsplan dat periodiek zal worden aangepast aan nieuwe situaties.

Het absolute aantal verkeersslachtoffers in Nederland is volgens minister Westerterp altijd nog onaanvaardbaar hoog. De ontwikkeling van het verkeer in de laatste tien jaar ging gepaard met 30.000 verkeersdoden. Per dag vallen er gemiddeld zeven doden en honderdtachtig gewonden. Deze aantallen zijn vooral daarom niet aanvaardbaar omdat die mate van onveiligheid zeker te vermijden is.

Daarom zegt het beleidsplan dat de krachten moeten worden gebundeld om de kans voor de burger om in het verkeer gedood of gewond te worden drastisch te verminderen.

UITGANGSPUNTEN

Het beleidsplan van minister Westerterp geeft een vijftal uitgangspunten aan. Het eerste is dat bij het verkeersveiligheidsbeleid de noodzakelijke en gewenste omvang en de kwaliteit van de mobiliteit moeten worden afgewogen. Om allerlei redenen wil en moet de mens zich kunnen verplaatsen. Behalve veilig wil hij dat ook redelijk snel en comfortabel kunnen doen.

Het tweede uitgangspunt is dat, waar nodig, invloed zal worden uitgeoefend op deze behoefte aan mobiliteit zowel naar omvang als naar keuze van vervoermiddel. Als de noodzaak om zich te verplaatsen zou kunnen worden verminderd, bijvoorbeeld door de afstanden tussen wonen en werken te verkleinen, dan zou er minder verkeer en dus een kleinere kans op ongevallen zijn. Bovendien zijn niet alle manieren van verplaatsen even veilig.

Het derde uitgangspunt is dat bij het streven naar een vermindering van het aantal ongevallen tevens rekening moet worden gehouden met andere nadelige invloeden van het verkeer. Het veroorzaakt immers ook geluidshinder, luchtverontreiniging, parkeeroverlast, verkeersopstoppingen en tast, door de aanleg van wegen, het stedelijk en landschappelijk milieu aan.

Het vierde uitgangspunt is dat de beschikbare middelen zo effectief mogelijk moeten worden gebruikt.

Het vijfde uitgangspunt is dat het verkeersveiligheidsbeleid het best kan worden gevoerd door een afzonderlijke beleidsinstantie. Dit heeft geleid tot de instelling van de directie Verkeersveiligheid bij het ministerie van Verkeer en Waterstaat en tot de

vorming van twee interdepartementale organen: de Centrale commissie voor de Verkeersveiligheid en de Permanente contactgroep voor de Verkeersveiligheid.

Op de grond van de vijf uitgangspunten wordt in het beleidsplan de doelstelling van het verkeersveiligheidsbeleid als volgt geformuleerd: het verkeersveiligheidsbeleid heeft ten doel om, onder afweging van de belangen van de noodzakelijke en gewenste omvang en kwaliteit van de mobiliteit en de gewenste kwaliteit van het woon-, werk- en leefmilieu, het verkeersongevalgebeuren terug te dringen met name door vermindering van het aantal verkeersdoden en -gewonden. Aan de hand van cijfers uit de afgelopen jaren wordt in het beleidsplan geconcludeerd dat bij het nemen van maatregelen hiervoor de scheiding van verkeerssoorten zeer belangrijk is, vooral die van langzaam en snelverkeer.

MAATREGELLEN

De in het beleidsplan van minister Westerterp genoemde maatregelen worden onderscheiden in indirect en direct preventieve. Indirect preventief zijn maatregelen die de noodzaak tot verplaatsen kunnen verminderen en die kunnen bevorderen dat mensen zich op een andere, veiliger wijze gaan verplaatsen.

Als direct preventieve maatregelen noemt het beleidsplan in de eerste plaats die op het gebied van de verkeersvoorzieningen, dus van de weg en het voertuig. Direct preventieve maatregelen zijn ook die op het terrein van opvoeding, opleiding en voorlichting en die op het gebied van wetgeving, wethandhaving en verkeerstoezicht.

Voor het indirect preventieve verkeersveiligheidsbeleid wil men meer inzicht verkrijgen in het verplaatsingsgedrag van de bevolking. Er zal worden gestreefd naar vermindering van de behoefte aan mobiliteit door integratie tussen woon- en werkgebieden, door de woonfunctie in de binnensteden te versterken en door meer recreatiemogelijkheden te scheppen in de woonwijken en in en om de woonkernen. Bij de ontwikkeling van streek-, structuur- en bestemmingsplannen zal sterker worden gelet op het effect hiervan op de mobiliteitsbehoefte. Het selectief autogebruik zal worden bevorderd en er zullen meer en veiliger mogelijkheden worden geboden aan openbaar vervoer, fietsers, bromfietzers en voetgangers. De aanleg van wegen wordt daarom minder eenzijdig op de auto gericht en evenwichtiger verdeeld, ook over openbaar vervoer en langzaam verkeer. De aanleg van fietspaden zal financieel beter mogelijk worden gemaakt. Verder komen er richtlijnen voor een verdeling van de bebouwde kommen in verblijfsgebieden en verkeersruimten.

Het direct preventieve verkeersveiligheidsbeleid zal zich onder meer bezighouden met het verbeteren van de verkeersvoorzieningen. Het wegennet zal worden ingedeeld in een beperkt aantal, voor de weggebruikers duidelijk herkenbare, categorieën met elk zoveel mogelijk uniforme kenmerken. Daarom komen er richtlijnen voor ontwerp, bekalking en verkeerskarakteristieken van de wegen. Bij de aanleg van fietspaden en fietsroutes zal worden onderzocht wat de veiligste vorm is. Bij de inrichting van de verblijfs- en verkeersgebieden zal vooral aandacht worden geschonken aan de veiligheid van de voetgangers. Het verband tussen verkeersregeling en verkeersveiligheid zal worden onderzocht op het gebied van bekalking en markering, bewegwijzering, openbare verlichting, verkeerslichtenregeling, signaleringssystemen en verkeersstekens. Er komt een nieuwe organisatievorm voor een doelmatiger beheer en onderhoud van het autosnelwegennet. Ook voor niet-autosnelwegen, die in beheer zijn bij rijk en provincie, wordt bekeken of een betere organisatievorm mogelijk is. Voor de diverse typen wegen worden veiligheidsnormen vastgesteld. Er komt een prioriteitschema voor het aanpassen van de bestaande autosnelwegen. Voor de niet-autosnelwegen worden richtlijnen opgesteld voor geleiderails, obstakels en andere gevarenszones. Overwogen wordt om ook op niet-autosnelwegen het invoeren van minimumsnelheden mogelijk te maken. Langs de autosnelwegen wordt een landelijk systeem van steunpunten opgezet. Ook wordt een communicatiesysteem met mobilifoons voorbereid. Hierdoor wordt een efficiëntere inzet van mankracht en materieel mogelijk bij ongevallen, gladheid en dergelijke. In verband met de hulpverle-

ning wordt ook gewerkt aan de invoering van een landelijk telefoonnummer. Het net van praatpalen zal verder worden uitgebreid. Voorts worden proeven genomen met nieuwe vormen van hulpverlening zoals het inschakelen van helicopters.

Op het gebied van de voertuigen zullen er onder andere voorschriften komen voor de verbetering van vrachtwagenremmen, de vergroting van het acceleratievermogen en de verbetering van de banden van deze wagens. Er worden verder maatregelen genomen om de opvallendheid en herkenbaarheid van verschillende soorten voertuigen te vergroten.

Het voornemen bestaat om in nieuwe auto's alleen nog de heupgordel en de driepuntsgordel toe te laten met uitsluiting van de diagonaalgordel. De toepassing van de gordel met oprolautomaat zal krachtig worden gepropageerd. In internationaal verband zal worden aangedrongen op een uniform en eenvoudig te bedienen sluitings- en openingsmechanisme voor de autogordel. Meer aandacht zal worden besteed aan een zodanige constructie van auto's dat inzittenden bij aanrijdingen zo weinig mogelijk letsel krijgen. Onderzocht wordt ook in hoeverre het gebruik van alcohol en geneesmiddelen bijdraagt tot fataal letsel. Hierbij wordt gedacht aan de mogelijkheid van het verrichten van lijk-schouwing bij verkeersslachtoffers.

Het beleidsplan noemt diverse maatregelen op het gebied van opvoeding, opleiding, voorlichting en selectie van weggebruikers en op het terrein van wetgeving, wethandhaving en verkeerstoezicht. Onder andere het bevorderen van een meer permanente voorlichting om nieuwe en bestaande voorschriften onder de aandacht te brengen en te houden. Op korte termijn zullen er grote voorlichtingscampagnes komen, gericht op het verkeersgedrag in woongebieden en op het vervoer van kinderen in auto's. Aandacht zal ook worden besteed aan uitbreiding van het verkeersonderwijs, wetenschappelijke begeleiding van het verkeersonderwijs, de mogelijkheden van vervolgcursussen voor rijbewijshouders en het vergroten van de rij-ervaring voordat aspirantautomobilisten zelfstandig aan het verkeer gaan deelnemen. De eisen voor het verkrijgen van een rijbewijs voor wat betreft de rijvaardigheid en de lichamelijke en geestelijke geschiktheid zullen zodig worden aangepast aan de internationaal voorgestelde minimumeisen.

PRIORITEITEN

In het Beleidsplan voor de Verkeersveiligheid wordt tenslotte een overzicht gegeven van zes projecten waaraan in de komende tijd hoge prioriteit wordt toegekend. Allereerst is dat de verkeersleefbaarheid binnen de bebouwde kom. Hierbij wordt ervan uitgegaan dat de levensfuncties wonen, onderwijs, winkelen, recreëren enzovoort in de verblijfsgebieden primair moeten zijn en dat het verkeer daaraan moet worden aangepast. Het omgekeerde zal het geval zijn in de verkeersgebieden waar het verkeer, dat zo veilig en vlot mogelijk moet kunnen worden afgewikkeld, primair is. Bij de verkeersleefbaarheid wordt niet alleen ge-

dacht aan de veiligheid maar ook aan de geluidshinder, de bewegingsvrijheid voor spelende kinderen, voetgangers en fietsers, de bereikbaarheid en de parkeermogelijkheden.

Het tweede project is de aanleg van fietspaden en fietsroutes om het fietsverkeer aantrekkelijker te maken en het aantal ongevallen te verminderen. Voor het aanleggen van fietsroutes, passend in de verkeerscirculatieplannen van de gemeenten, zal de rijkssubsidie worden verhoogd van vijftig tot tachtig procent. Behalve aan fietsroutes binnen de bebouwde kom zal ook aandacht worden besteed aan de aanleg van vrijliggende fietspaden langs de wegen buiten de bebouwde kom.

Een volgend project is de indeling van de wegen in categorieën. Voor de verkeersveiligheid is het van groot belang dat wegaanleg en weguitrusting in overeenstemming zijn met de functie van de weg. Dan is immers de kans groot dat de weggebruiker zich gedraagt in overeenstemming met die functie. Om tot een goede categorie-indeling te komen zullen er richtlijnen worden gemaakt die moeten worden opgevolgd bij de aanleg van nieuwe en de reconstructie van bestaande wegen.

Een project dat reeds is aangevangen is het regionaal onderzoek naar de verkeersveiligheid in Noord-Brabant. Op initiatief van en in samenwerking met het provinciaal bestuur van Noord-Brabant wordt een onderzoek ingesteld naar de relatieve onveiligheid van de Brabantse wegen vergeleken met de wegen in andere delen van Nederland.

Het project verkeerssignalering wordt verder uitgebreid. In navolging van het systeem op rijksweg 16 bij Dordrecht zullen in de komende jaren ook op een aantal andere drukke autosnelwegen verkeerssignaleringsystemen worden aangebracht. Via lichtgevende matrixborden krijgen de automobilisten te zien met welke snelheid ze bij de toestand ter plaatse het best kunnen rijden.

Het project „zien en gezien worden” omvat talrijke maatregelen die betrekking hebben op het beter zien en het beter worden gezien in het verkeer. Zo wil men nagaan hoe voetgangers-oversteekplaatsen beter zichtbaar kunnen worden gemaakt. Overwogen wordt de invoering van een verkeersbord waarme weggebruikers opmerkelijk kunnen worden gemaakt op een om een hoek gelegen oversteekplaats. Het voeren van dimlichten in plaats van de zogenaamde stadslichten binnen de bebouwde kom zal voor motorvoertuigen verplicht worden. Er komt een verplichte markering van lange en langzame voertuigen. Internationaal wordt overlegd of voor auto's het gebruik van twee mistachterlichten kan worden toegestaan of voorgeschreven. Het gebruik van de gele retroflecterende kentekenplaten zal worden bevorderd. Voor fietsen zal een verplichte rode reflector worden ingevoerd. Tenslotte zal aandacht worden geschonken aan het dragen van opvallende (retroflecterende of fluoorescerende) kleding voor bepaalde categorieën verkeersdeelnemers zoals voetgangers, fietsers en bromfietzers.

VAN DER GLAS
Heerenveen
Blaas- en
Slaginstrumentenfabriek
Telefoon 05130-22652

Zo denk ik er over

De redactie van „de Nederlander” behoudt zich het recht voor te lange ingezonden stukken te bekorten.

WAAR WAS DE CHU?

In CHU-kring hoort men nogal vaak de opmerking dat „Trouw” een „gereformeerd” en (links) „Anti-Revolutionair” blad zou zijn en dat de CHU door die krant voor Protestants Nederland niet wordt meegeteld. Als „Trouw”-lezer probeert men dat dan een beetje „recht” te zetten. Maar „Trouw” maakt het ons wel moeilijk, want bijvoorbeeld: in het oudejaarsnummer van 31 december 1975 was een hele pagina portretten opgenomen van „Mensen in het Nieuws”. Van de 40 foto's met onderschrift waren er 9 van AR politici, 3 KVP'ers, 2 PvdA, 2 PPR, 1 DS'70, 1 PSP en 3 D'66. Waar was de CHU???

Waar was unievoorzitter Van Verschuer, die zo voor dat CDA heeft gewerkt? Waar was prof. Van Hulst, de man die het eredoctoraat uitreikte van Dom Helder Camara? Waar was dr. Kruisinga die door de linkse pers, zelfs door de eigen commentator van „Trouw” en door Ed. van Thijn naar voren gehaald werd als de man die „een betere en zakelijker” oppositie voert dan de VVD van Wiegel? Kijk „Trouw”, dan wordt het toch wel begrijpelijk dat steeds minder CHU'ers minder trouw worden aan „Trouw”.

Heinkenszand drs. H. Eversdijk,
lid uniebestuur CHU

Geschiedenis archiefwezen

Gewaardeerde positie van gemeente-archieven

door: drs. B. Woelderink

Vóór de Bataafse omwenteling in 1795 hebben zich in Nederland geen archiefinstellingen ontwikkeld. Mede door het conservatieve karakter het staatsbestel werd aan ieder overheidsorgaan het beheer van zijn eigen archieven overgelaten, ongeacht de ouderdom of de omvang, en doorgaans in strikte geheimhouding.

Eerst na 1795, toen de doorbroken staatsrechterlijke continuïteit geen geheimhouding van historische archieven meer vergde, was de weg vrij voor een nieuwe ontwikkeling, die vooral bepleit werd door belangstellenden in de vaderlandse geschiedenis als H. van Royen, H. van Wijn en J. H. van der Palm.

Op hun initiatief verkreeg in 1802 H. van Wijn van het Staatsbewind in de Bataafse Republiek een tijdelijke aanstelling als „archivaris” inhoudende het toezicht op de nationale archieven tot aan het jaar 1648 (de vrede van Munster). In hetzelfde jaar benoemde het gewest Holland Van Wijn eveneens tot archivaris. In 1806 werd zijn aanstelling vast en de periode waarover zijn bemoeienis zich uitstrekte werd verruimd tot het jaar 1795. Een ontwikkeling van zijn functie als inspecteur van archieven tot archiefbeheerder werd na de inlijving van het Koninkrijk Holland in het Franse keizerrijk (1811) onderbroken.

Na het herwinnen van de nationale zelfstandigheid in het Koninkrijk der Nederlanden (1813) vond de beslissende stap in de ontwikkeling naar een nationale archiefinstelling plaats. Koning Willem I gelastte het bijeenbrengen van alle archieven van de staat tot en met het jaar 1794 op het Binnenhof te 's-Gravenhage en stelde Van Wijn als landsarchivaris aan (8 maart 1814). Dit besluit betekende de oprichting van het Rijksarchief te 's-Gravenhage.

GELEIDELIJK

Het Rijksarchief ontwikkelde zich in de eerste eeuwheft onder Van Wijn (1814-1831) en zijn opvolger J. C. de Jonge (1831-1853) traag.

Slechts zeer geleidelijk werd het beheer van uiterst belangrijke archieven overgenomen; impulsen voor de geschiedschrijving gingen nauwelijks van het archief uit. Tenslotte verminderde na 1830, mede op grond van de politieke en economische toestand, de aandacht van de regering voor het lot der archieven. In de twintiger jaren was de regeringsbelangstelling tot uitdrukking gekomen in een Kon. Besluit van 23 sept. 1826 ter uitschrijving van een prijsvraag naar de beste methode voor de bewerking van de Nederlandse geschiedenis en geschiedbronnen. Dit besluit gelastte tevens een onderzoek naar de omvang en de betekenis der overheidsarchieven. En in 1829 had een ministerieel besluit voor het eerst bepalingen opgesteld voor de raadpleging van alle overheidsarchieven door particulieren. Nog op een ander punt had de regering maatregelen genomen. Al werden de archieven van het gewest Holland beheerd door de landsarchivaris, die van de andere gewesten en daaraan voorafgaande landsheerlijkheden waren overgelaten aan de zorg van de provinciale besturen. Om in die provincies te komen tot ordentelijk archiefbeheer deelde het Rijk in een aantal gevallen mee in de kosten van huisvesting en/of archiefambtenaren. In de persoon van I. A. Nijhoff stelde de provincie Gelderland de eerste provinciale archivaris aan. Limburg was de laatste provincie die een archivaris kreeg in 1866.

Na 1850 won het Rijksarchief in Den Haag aan betekenis onder de bezielende leiding van R. C. Bakhuizen van den Brink (1854-1865). Reeds in 1854 verbeterde de huisvesting van het archief door het betrekken van een gebouw aan het Plein. Verschillende publicaties samengesteld door de rijksarchivaris en zijn geleidelijk talrijker wordende medewerkers zagen het licht.

De laatste nationale archieven daterend van vóór 1813 werden overgenomen. Het reglement voor het gebruik van de archieven door particulieren werd liberaler van toon. De band tussen de rijksarchivaris en de provinciale archivariissen werd verstevigd. Niet bereikt werd het tot stand komen van een regeling voor alle overheidsarchieven bij de

wet. Een door Bakhuizen ontworpen concept verdween in de vergetelheid totdat het in 1908 rond een nieuwe discussie over de wet weer opdook.

TENDENS

Uit de besluiten door de regering in de eerste eeuwheft genomen, uit de concept-wet van Bakhuizen van den Brink en uit de parlementaire discussie van zijn dagen blijkt dat er een tendens bestaan heeft om het beheer van alle historische archieven tot rijkstaak te maken. De staatkundige J. R. Thorbecke, minister van Binnenlandse Zaken in 1864, distantieerde zich daarvan openlijk. Hij trok de consequenties uit het nieuwe bestuurlijke bestel door hem vastgelegd in de provincie- en gemeentewet (resp. 1850, 1851).

Zo zijn de gemeenten autonoom gebleven in het beheer hunner archivalia. De 19e-eeuwse provincie was echter in bestuurlijk opzicht niet te vergelijken met het souvereine gewest van vóór de Franse tijd. Dienengevolge heeft zich onder de rijksarchivaris L. Ph. C. van den Bergh (1865-1887) de tendens doorgezet om het archiefbeheer in de provinciale administraties wel tot rijkstaak te maken. Immers door het overgaan van de soevereiniteit van de gewesten op het Koninkrijk waren die archieven niet alleen van rijksbelang geworden maar kon men zelfs bepleiten dat zij rijkseigendom behoorden te zijn. In de periode van 1877 tot 1890 werden aldus de provinciale archiefinstellingen tot instellingen van het rijk.

NIET LOS

Een ontwikkeling die hier niet los van staat deed zich voor op het terrein van de archieven afkomstig van de rechterlijke lokale organisaties, waarvan de taken in 1811 door het rijk waren overgenomen, met zo goed en zo kwaad als dat toen ging de erop betrekking hebbende bescheiden. Bij Koninklijke Besluiten in 1879 en 1883 werd bepaald dat deze archieven in volle omvang, ook voorzover ze in 1811 niet overgedragen waren door de gemeente, rijkseigendom waren. Alleen die gemeenten die beschikten over een goede bewaarplaats en een archivaris konden de rechterlijke archieven in bewaring krijgen (in 1920 een aantal van 14 gemeenten).

De omzetting van de provinciale archieven tot rijksarchieven in de provincie en de procedure met betrekking tot de rechterlijke (en qua status daarmee verwante) archieven zijn beslissende elementen in de ontwikkeling van de structuur van het Nederlandse archiefwezen. Aan het einde van de 19e eeuw bestaat dit Nederlandse archiefwezen uit:

- het Algemeen Rijksarchief te 's-Gravenhage bestemd voor de archieven van nationale organen en voor die van het voormalig gewest en graafschap Holland;
- rijksarchieven in alle overige hoofdsteden van de provincies (N.B.: de organisatorische band tussen ARA en de RA's is eerst langzaam hechter geworden);
- gemeentelijke archieven in een beperkt aantal van de vele Nederlandse gemeenten: in 1910 in 31 gemeenten; 1974 in 149 gemeenten, inclusief streekarchivariaten.

Deze grondstructuur van het Nederlandse archiefwezen werd na een lange discussie, waarin de in 1890 opgerichte Vereniging van Archivariissen in Nederland een belangrijk aandeel heeft gehad, afgerond met het van kracht worden van een door het parlement aangevaarde wet in 1918. Deze eerste archiefwet is uitvoerig becommentarieerd door R. Fruin, algemene rijksarchivaris van 1912-1932. Dezelfde Fruin heeft met collega's als S. Muller Fzn. en J. A. Feith en veel anderen binnen de Vereniging van Archivariissen, meegewerkt aan de Handleiding voor het ordenen en beschrijven van archieven, onder auspiciën van de Vereniging in 1898 gepubliceerd en van fundamentele betekenis voor de archivatie in binnen- en buitenland.

MOEILIK

Onder de Archiefwet 1918 heeft het rijksar-

chiefwezen een moeilijke periode doormaakt. Veelvuldiger publiek gebruik ging gepaard met personeelsvermindering. Het wetenschappelijk klimaat verslechterde. Er ontstonden achterstanden in de bewerking en overname van archieven, die zich thans nog wreken.

De bezuinigingen troffen tevens de opleiding van archivariissen en de ontwikkeling van het ambt van inspecteur der gemeenten en waterschapsarchieven in de provincie. We stuiten hier op een nog niet aangeerde ontwikkeling.

Zoals vermeld heeft de 19e-eeuwse en 20ste-eeuwse provincie het beheer alleen over haar eigen archieven en niet over die van de voormalige gewesten. In 1918 werden de 19de-eeuwse archieven nog te laag aangeslagen en mede op grond van praktische overwegingen werd besloten dat de moderne provinciale archieven bij het bereiken van de overdrachtsleeftijd overgebracht zouden worden naar het rijksdepot in de provinciale hoofdstad.

De wet van 1918 gaf de provincie dus geen eigen taak inzake het beheer van oudere archieven. Het provinciaal bestuur kreeg wel een andere wettelijke taak nl. het houden van toezicht op het archiefbeheer van de besturen van gemeenten en waterschappen. Deze taak correspondeert met het algemene toezicht van de provincie op de gemeente. Inzake de archieven hadden enkele provincies vóór 1918 reeds een beleid ontwikkeld, dat nu wettelijk vastgelegd werd. In de bezuinigingsperiode van de jaren 1920-30 werd de uitoefening van de provinciale inspectie vaak opgedragen aan de rijksarchivaris in de provincie, wiens dienst zelf al onderbezet was. De Archiefwet 1962 verstrekt thans een beter fundament voor de provinciale inspectie.

Het tot stand komen van een nieuwe archiefwet in 1962 heeft verschillende oorzaken. De wet van 1918 legaliseerde de in de 19e eeuw gegroeide ontwikkeling. Voor de moderne archiefproblematiek (o.m. veroorzaakt door de groei van de overheidsbemoeienis in het algemeen en die van het administratieve apparaat in het bijzonder) had de wet van 1918 geen oog. Hoewel de archiefwet van 1962 niet alle wensen vervuld heeft voldoet zij beter.

BLOEIEND

Hiervoor is reeds gesteld dat op grond van de gemeentelijke autonomie zich hier een bloeiend gemeentelijk archiefwezen ontwikkeld heeft. Een aantal grotere steden ging in de loop van de 19e eeuw tot de aanstelling van een archivaris over. Aanvankelijk bestonden er ook wel combinaties bv. archief met stedelijk museum of stedelijke bibliotheek.

Verdergaande specialisatie maken deze combinatie thans zeldzaam.

In het gemeentelijk archiefwezen ontplooidde zich voorts een ruimere taakopvatting dan bij de rijksarchieven door het aanleggen en bijhouden van verzamelingen van contemporaine documentatie, visuele documentatie etc. Deze taakopvatting heeft bijgedragen tot de gewaardeerde positie van de gemeentearchieven in de lokale cultuur.

Vergeleken met de goede situatie in een aantal grotere gemeenten bestond en bestaat er een veel slechtere situatie bij een zeer groot aantal kleinere, middelgrote of eerst recent groot geworden gemeenten. Op grond van de Wet gemeenschappelijke regelingen (1950) is de samenwerking tussen gemeenten vergemakkelijkt. Met name in de provincie Noord-Brabant is de aanstelling van een wetenschappelijk archiefambtenaar in kleinere gemeenten verwezenlijkt door een gemeenschappelijke regeling. Met het verder veld winnen van deze gedachte kan er nog een stap vooruit gezet worden.

Ook waterschapsbesturen kunnen zich voegen in een dergelijk samenwerkingsverband. Anderzijds geeft de centralisatie van het waterschapsbestuur zelf een mogelijkheid tot verbetering van het archiefbeheer.

Slechts in een beperkt aantal nog uit de middeleeuwen stammende hoog- of grootwaterschappen is permanent een archivaris werkzaam.

Buiten het publiekrechtelijk terrein hebben zich in Nederland weinig archiefinstellingen ontwikkeld.

Te noemen zijn het Koninklijk Huisarchief te 's-Gravenhage; het archief van de Nederl. Hervormde Kerk te 's-Gravenhage; het Katholiek Documentatie Centrum te Nijmegen; het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis te Amsterdam en het Sociaal Historisch Centrum te Limburg.

In Utrecht is gevestigd, als onderdeel van de rijksarchiefdienst, het Centraal Register van Familiearchieven. Het register noteert, coördineert en informeert, maar vervult geen behorende taak.

Op het gebied van het beheer van oude bedrijfsarchieven is nog werkzaam geweest het Nederl. Economisch Historisch Archief. De taak van dit instituut is onlangs overgenomen door de archiefdiensten van de overheid.

Men treft derhalve in de depots van de Nederlandse rijks- en gemeentearchieven veel particuliere bestanden aan, zowel van bedrijven als van families, personen en verenigingen. Daardoor ontstaat een concentratie van bronnen ten behoeve van het historisch onderzoek, waar de gebruiker groot voordeel van heeft.

de nederlander

CH-WEEKBLAD

Redactie: Postbus 8822 - 'sGravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

Mr. F. H. J. J. Andriessen (KVP):

Waarom vinden christen-democraten en socialisten elkaar zo moeilijk?

De recente diepgaande discussie in de ministerraad over verdergaande democratisering van het bedrijfsleven is voor KVP-fractievoorzitter mr. F. H. J. J. Andriessen aanleiding geweest op de vorige week zaterdag te Amsterdam gehouden vergadering van de partijraad van de KVP uitvoerig te spreken over de oorzaak van het verschijnsel dat christen-democraten en socialisten elkaar dikwijls zo moeilijk vinden.

Twee redenen voerde mr. Andriessen aan: - de progressieven wilden bij de kabinetsformatie geen afspraken maken, maar tijdens de rit oplossingen zoeken voor elk probleem, - de vraagstukken, die thans aan de orde komen, raken de kern van de dingen.

NIET MOEILIK

„Zo is het niet moeilijk te begrijpen dat een inkomensbeleid gericht op horizontale herverdeling b.v. via sociale zekerheid in een groeiende economie aanzienlijk eenvoudiger is dan het verkleinen van inkomensverschillen in een economie waar de ontwikkeling van de particuliere inkomens nog maar zeer beperkt kan zijn. Zo wordt het vraagstuk van de grondpolitiek en de waardebeoordeling van grond bemoeilijkt als nadrukkelijk daarbij wordt gesteld dat dit een eerste stap is op de weg van het in gemeenschapshanden brengen van de grond”.

Mr. Andriessen wees er op, dat het hier tenslotte om het optimaal gebruik van de grond en de sociale functie van de eigendom gaat. „Dit brengt met zich mee dat voor gemeenschapsbestemmingen uiteraard grond in gemeenschapshand moet komen en dat daarvoor voorzieningen moeten zijn die dat tegen redelijke prijzen mogelijk maken. Maar dat is iets anders dan in het inventariserende programstuk van PvdA en PPR wordt opgemerkt dat ontegenwoordig ook mogelijk moet worden als de eigenaar de voorgenomen bestemming wenst uit te voeren. Dan maakt men het instrument van onte-

gening tot een instrument voor een ander doel dan waarvoor het naar mijn opvatting moet dienen”.

De KVP-fractievoorzitter zei dat in de studie van een CDA-commissie bruikbare mogelijkheden zijn aangeduid om te voorkomen dat bij grondtransacties tussen overheid en particulieren ongerechtvaardigde verrijking optreedt. Het moet naar zijn idee mogelijk zijn bij een sportieve opstelling over en weer voor het vraagstuk van de grondpolitiek zoals dat thans aan de orde is gesteld, een voor de verschillende betrokken partijen aanvaardbare oplossing te vinden. Maar dan moet men geen standpunten verabsoluteren. „Wij althans zullen serieus trachten dat niet te doen. Wij vinden elkaar moeizaam, maar het kan wel en we moeten het blijven proberen”, aldus mr. Andriessen.

PRIMAIR

Het gaat volgens mr. Andriessen bij de oplossing van deze vraagstukken en talloze andere die aan de orde zijn, primair over de vraag of men elkaar wil vinden op basis van een redelijk compromis. Die bereidheid achtte hij bij de progressieven niet altijd aanwezig.

Zijn collega Van Thijn riep 1975 uit tot het jaar van de waarheid. „Bepaalde zaken zouden overeenkomstig progressieve snit hun beslag moeten krijgen. Daarmee roepje een nerveuze sfeer op. De KVP staat ook niet hoog bij hem genoteerd. Kinderen die graag met vuur spelen. Wij spelen niet met vuur. Wij hebben opvattingen en daar staan wij voor, net zoals de progressieven dat proberen te doen. Maar wij claimen wel eigen verantwoordelijkheid bij de vormgeving van het beleid”.

Tot dusverre heeft de KVP haar verzet tegen en haar kritiek op onderdelen van het beleid zorgvuldig afgewogen. „Iedereen die de gang van zaken volgt, kan zien dat wij in de

overgrote meerderheid van de gevallen onze steun aan het regeringsbeleid hebben gegeven. Het gebruik van dreigende taal behoort niet tot onze dagelijkse gewoonten, al moet je een enkele keer desgevraagd omwille van de duidelijkheid wel taal gebruiken die als een dreigement wordt ervaren. Wij proberen opvattingen te argumenteren en we proberen te overtuigen, ook als de beslissingen moeilijk zijn”.

Volgens mr. Andriessen leven de progressieven te zeer in de ban van het eigen gelijk. „Als wij ons daartegen verzetten, spelen wij niet met vuur. Met vuur spelen degenen die vanuit de overschatting van het eigen gelijk en een onderschatting van hun minderheidspositie proberen desondanks hun zin te krijgen”, zei de KVP-fractievoorzitter.

AANPAKKEN

Hij noemde een aantal zaken die belangrijk zijn, die in discussie zijn en waarover door socialisten, liberalen en christen-democraten verschillend wordt gedacht. „Het moet voor iedereen duidelijk zijn dat wij christen-democraten willen proberen de uitdagingen van deze tijd die nieuw zijn en dikwijls zeer moeilijk op te lossen, vanuit eigen visie aan te pakken”, aldus mr. Andriessen. Op grond van die visie, zo zei hij, heeft de partijraad van de KVP in 1972 een voorkeur uitgesproken, een voorkeur voor samenwerking met de Partij van de Arbeid. „Voor de verkiezingen is destijds dat gebaar van de kant van de KVP door de Partij van de Arbeid in de wind geslagen. Na de verkiezingen is in uiterst moeizame onderhandelingen een kabinet met de progressieven tot stand gekomen”.

Mr. Andriessen herinnerde er aan, dat hij sedertdien enige malen publiekelijk van zijn voorkeur blijk gegeven heeft. Hij weet dat niet iedereen in de KVP en in de christen-democratie daar gelukkig mee is. „Maar uit enquêtes weten we dat de overgrote meer-

derheid van de kiezers op dat punt graag duidelijkheid wil”.

LES VAN 1972

Evenwel kan de voorkeur alleen maar op basis van wederkerigheid worden uitgesproken. Die les heeft mr. Andriessen van de verkiezingen 1972 geleerd, en hij constateert dat die wederkerigheid van de zijde van de Partij van de Arbeid ontbreekt.

„Men doet aan progressieve kant aan verdel en heers. Een sprekend voorbeeld daarvan is de uitspraak van de fractievoorzitter van de PPR enige dagen geleden dat een CDA met de CHU naar zijn opvatting voor de PPR geen partner voor een regeringscombinatie kan zijn. Hij heeft dat niet voor de eerste keer gezegd. Maar het is een teken aan de wand dat de opvatting wordt herhaald op een moment dat duidelijker dan ooit het CDA inclusief CHU zich als toekomstige gesprekspartner aankondigt. Die opvatting is levensgevaarlijk”, aldus mr. Andriessen. „Zou zij door de PvdA worden overgenomen, dan komen wij onherroepelijk is een soortgelijke patstelling terecht als in 1972/73. De progressieven, die ook de liberalen uitsluiten, kunnen zich dan alleen en uitsluitend als toekomstige minderheids-groepering aan de kiezers presenteren. Als zij dat doen moet De Gaaij Fortman de zware verantwoordelijkheid niet bij ons leggen. Hij moet dan zichzelf verwijten dat hij de progressieven in het isolement drijft. Maar één ding moet hij goed bedenken: een formatie zoals in 72/73 doen wij nooit meer”. De KVP-fractievoorzitter zei heel goed te begrijpen dat de kiezers Uyl zich tot dusverre van zo'n negatieve uitspraak heeft onthouden. „Maar het zou de politieke duidelijkheid ten goede komen als hij zich eens positief over een combinatie Partij van de Arbeid/CDA op nadere programmatische voorwaarden zou uitspreken”, aldus mr. Andriessen.

H. L.

Dr. R. J. H. Kruisinga terug uit Spanje

De fractievoorzitter van de CHU in de Tweede Kamer, dr. R. J. H. Kruisinga, is van mening dat de ontwikkelingen op het Iberisch schiereiland beslissend kunnen zijn voor de toekomst van geheel West-Europa. Dit heeft hij maandagmiddag jl. op Schiphol verklaard na zijn aankomst uit de Spaanse hoofdstad Madrid, waar hij een congres van Spaanse christendemocratische groeperingen heeft bijgewoond.

De heer Kruisinga verklaarde in Schiphols perskamer tegenover het ANP de indruk te hebben dat het belang van de ontwikkeling in Spanje en Portugal in de rest van Europa nog wel eens onderschat wordt.

Tegen deze achtergrond heeft dr. Kruisinga de Spaanse christendemocratische groeperingen toegezegd de door het congres aangenomen resolutie te zullen steunen. Deze resolutie vermeldt onder meer herstel van de democratische vrijheden en een door algemeen kiesrecht verkozen grondwetgevende vergadering. Daarnaast eisten de christen-democraten amnestie voor alle politieke gevangenen, terugkeer van de ballingen, afschaffing van de anti-terrorisemwet van afgelopen augustus en van de doodstraf, vrijheid van meningsuiting en het recht van vereniging en vergadering. Dr. Kruisinga zal binnenkort hierover praten met minister Van der Stoep van buitenlandse zaken.

FEDERALISTISCH

Volgens dr. Kruisinga leeft de federalistische gedachte onder de vijf christendemocratische groeperingen zeer sterk. „De vijf groeperingen zijn sterk regionaal gericht en vertonen duidelijke verschillen, die zij onder het eenheidsbewind nooit hebben kunnen uitdragen. Er was een Catalaanse groepering uit de omgeving van Barcelona en een werkzaam in Valencia en omstreken. Hun taal en cultuur verschillen sterk van de Baskische groepering die ook vertegenwoordigd was. De overige twee groeperingen vertegenwoordigden het gehele land”, aldus de heer Kruisinga, die opmerkte dat er in Spanje na de dood van Franco toch wel wat veranderd was. „Een dergelijk congres zou vier maanden geleden nog ondenkbaar zijn geweest”, aldus de CHU-fractievoorzitter.

De heer Kruisinga verklaarde dat hem van Spaanse christen-democratische zijde niet om hulp aan deze groeperingen was gevraagd: „Ik ben overigens niet tegen financiële steun aan gelijkgerichte partijen in het buitenland, die hulp nodig hebben mits deze hulp binnen de perken blijft”, zo zei hij. „De allerbeste steun die wij echter nu kunnen geven is meehelpen te voorkomen dat Spanje opnieuw een dictatoriaal bewind krijgt”, aldus dr. Kruisinga tegenover het ANP.

Kamer verwerpt motie-Waalkens

De Tweede Kamer heeft vorige week een motie van de liberaal Waalkens verworpen, waarin werd gevraagd de post van 15 miljoen voor ontwikkelingshulp aan Cuba te schrappen. Waalkens had hierop in-vragen aan minister Pronk aangedrongen nu Cuba geld beschikbaar stelt voor militaire interventie in Angola. De motie-Waalkens werd gesteund door VVD, DS '70, Boerenpartij, GPV, SGP, twee KVP-leden en de CHU.

Minister Pronk stelde dat Cuba voldoet aan de eisen die gesteld zijn voor hulp aan concentratielanden. Bovendien gaat het hier om gerichte steun aan bepaalde projecten. Een nieuwe afweging van deze steun zou zijns inziens bij de volgende begrotingsbehandeling aan de orde kunnen komen. KVP-woordvoerder Aarts maakte duidelijk dat zijn fractie niet zo gelukkig is met de huidige gang van zaken rond de ontwikkelingshulp aan Cuba. Hij achtte meer volledige criteria nodig. Een motie van Aarts was echter buiten de orde van het debat en kon niet in behandeling worden genomen. CHU-woordvoerder Van der Mei herinnerde er in zijn bijdrage aan deze interpellatie aan dat de fractie steeds bezwaren heeft gehad tegen de keuze van Cuba als concentratieland.

Cuba heeft onder ontwikkelingslanden een relatief hoog bruto nationaal product per hoofd. Cuba ontvangt omvangrijke hulp uit de Sowjet-Unie. Ook de sociaal politieke structuur - het belangrijkste criterium bij de

verheffing tot bijzonder concentratieland - sprak ons niet aan.

Er is nu een nieuw aspect bijgekomen. Moet Cuba van ons land nog ontwikkelingshulp ontvangen, nu Cuba elders in de wereld in een binnenlandse oorlog in Angola militaire steun geeft?

Het is overbekend hoezeer de Sowjet-Unie bezig is haar invloed in Afrika uit te breiden. Ook in Angola is die invloed merkbaar. Het optreden van Cuba in Angola wordt terecht in dat kader beschouwd.

Het doorgaan in deze situatie met het geven van Nederlandse ontwikkelingsgelden aan Cuba houdt in wezen in, dat ons land zich min of meer kritiekloos opstelt t.o.v. de Cubaanse inmenging in Angola.

Het niet adequaat reageren op die militaire inmenging - d.w.z. het niet stopzetten van de Nederlandse hulpverlening aan Cuba - kan uitgelegd worden als het in wezen niet zo ernstig nemen van de afkeuring van het Cubaanse beleid in Angola.

De Nederlandse Regering doet een beroep op alle betrokkenen in de strijd in Angola, maar maakt dat beroep niet hard naar de kant, waar zij dat zou kunnen doen. Zij handhaaft de hulp aan Cuba. Wij zijn hier tegen.

Wij hebben grote bezwaren tegen het aanwijzen van Cuba als concentratieland en wijzen het Nederlandse beleid van voortgezette hulpverlening aan Cuba af, aldus Van der Mei.

H. van Spanning.

PARLEMENTARIA

Tweede Kamer besprak Medianota

Bij de behandeling van de Medianota van minister Van Doorn (CRM), vorige week in de Tweede Kamer, stonden drie thema's sterk op de voorgrond:

- de positie van de aspirant-omroepen
- de ont koppeling van het lidmaatschap van een omroep met het abonnement op een programmablad
- het voorstel van de bewindsman om de pers gerichte steun te verlenen in plaats van algemene steun voor de hele pers.

De minister suggereerde in het debat de status van aspirant-omroep af te schaffen. Momenteel kan een omroep die 15.000 leden telt als aspirant-omroep toegelaten worden gedurende enige tijd, waarna de status van C-omroep (100.000 leden) moet zijn bereikt. De bewindsman meende dat een serieuze gegadigde zijn aanhang langer moet kunnen vasthouden en beter meteen als C-omroep zou kunnen starten.

De anti-revolutionair De Boer, gesteund door KVP en PvdA, stelde in een motie voor artikel 19 van de Omroepwet, waarin de drempel voor toelating tot de ether wordt geregeld, te verscherpen door naast het getalscriterium ook andere criteria in te voeren. De bewindsman verzag hier veel moeilijkheden omdat dan duidelijk moet worden vastgesteld dat een omroep een eigen bijdrage vormt aan de bestaande geestelijke pluriformiteit, ten opzichte van andere omroepen.

OMROEPBLADEN

De Kamer was weinig gelukkig met het voornemen van de bewindsman om het lidmaatschap van een omroepvereniging te ont koppelen van het abonnement op een programmablad. Minister Van Doorn stelde hier tegenover dat de omroepbladen steeds meer vercommercialiseren door aanbod van reizen, en kado's en nauwelijks een functie hebben als verenigingsorgaan waarin de grondslagen van de betrokken omroeporganisatie worden beschouwd. De KVP'er Kleisterlee diende een motie in om de bestaande koppeling te handhaven. Minister Van Doorn wenst het bestaande systeem van algemene steun aan de pers te wijzigen in een systeem waarin uitsluitend noodlijdende bladen subsidie zullen ontvangen. Een probleem hierbij is dat de Kamer vorig jaar een motie van de CHU heeft aangenomen waarbij het nul-BTW-tarief voor dagbladen met drie jaar is verlengd.

PLURIFORMITEIT

CHU-woordvoerder drs. G. van Leijenhorst plaatste enkele kritische kanttekeningen bij de wijze waarop in de Medianota

het begrip pluriformiteit wordt gehanteerd. De samenhang tussen de diverse media is in de nota niet uit de verf gekomen. Te weinig is ook de behoefte van de lezers en luisteraars/kijkers gepeild. De verschraving en „vertrouwen” wordt te veel op basis van economische ontwikkelingen geargumenteed terwijl, aldus spreker, weinig aandacht wordt besteed aan de geestelijke aspecten, zoals de secularisatie en deconfessionalisering en het toenemend materialisme.

De CHU-fractie heeft tot nu toe ingestemd met het beleid waarbij de pers via algemene maatregelen werd ondersteund en specifieke maatregelen aan noodlijdende bladen werden getroffen, mits daarbij uitzicht was op herstel van de rentabiliteit.

De minister wil echter de algemene steun laten vervallen. Hierdoor zal een toenemend aantal bladen op specifieke steun zijn aangewezen. Er zal aldus Van Leijenhorst dan op den duur een vaste klantenkring ontstaan waardoor sprake is van gerichte algemene steun aan een groep bladen. Een deel van de bladen zal voortdurend op overheidssteun zijn aangewezen.

De CHU acht dit onjuist omdat op die manier oneerlijke concurrentie ontstaat. De fractie wenst het beleid van algemene steun naast specifieke steun in uitzonderingsgevallen voort te zetten.

De CHU heeft daarom de motie Van der Sanden (KVP) waarin gevraagd wordt geen kostendekkend tarief voor het vervoer van dag- en opiniebladen per post of spoor in te voeren, mede ondertekend.

Voorts vroeg Van Leijenhorst algemene maatregelen in te voeren door papierprijs compensatie en een soepeler prijsbeleid. Hij betreunde het dat in de medianota nauwelijks aandacht was besteed aan de tijdschriften. Ook deze groep bladen heeft recht op compenserende maatregelen.

OMROEP

Sprekend over de omroep stemde de CHU-woordvoerder in met het voornemen van de minister om de ontmoetingsprogramma's van de NOS af te willen schaffen. Gelet op de wijze waarop de NOS zich heeft gemanifesteerd achtte hij deze gedachte realistisch en juist. Spreker betreunde het dat wel veel wordt gesproken over de verschraving van de programma's maar weinig over de „verloedering”, de ethervervuiling. Hij bood de minister hierover een aantal teksten aan die hij niet geschikt achtte voor opname in de Handelingen.

Van Leijenhorst vroeg voorts ten behoeve van doven en slechthorenden het t.v.-journaal, b.v. het grote journaal in de avond, van ondertiteling te voorzien. Dit zal zijns inziens in veel gevallen lawaai-overlast voorkomen.

Hij drong aan op een spoedige beslissing over uitzendingen ten behoeve van de open school. Ten aanzien van de motie-De Boer stelde hij de vraag of de indieners de bestaande situatie door middel van stringenter toelatingseisen willen bevrozen. Als zij echter een redelijke mate van openheid in het bestel willen handhaven kan de fractie haar definitieve standpunt bepalen.

H. van Spanning

Commissie binnenscheepvaart bracht advies uit over sloopregeling

De door staatssecretaris Van Hulten (Verkeer en Waterstaat) ingestelde Commissie Binnenscheepvaart vindt dat er op korte termijn betere sloopregelingen moeten komen voor de drogeladingvloot. In een advies aan de staatssecretaris heeft de commissie aanbevolen de uitkeringen van de bestaande sloopregeling 1968 bij bedrijfsbeëindiging te verhogen. Daarnaast zou er een algemene sloopregeling moeten komen voor schippers die een deel van hun tonnage willen afstoten of vernieuwen. In totaal komt er volgens de commissie 400.000 ton voor sloop in aanmerking. De Commissie Binnenscheepvaart werd in september 1975 ingesteld onder voorzitterschap van drs. H. J. Viersen om de regering te adviseren over maatregelen die de gang van zaken in de binnenscheepvaart kunnen verbeteren. De commissie werkt met een open agenda en gaat in fasen rapporteren. Haar eerste advies nu heeft betrekking op het invoeren van sloopregelingen. Momenteel is er namelijk een teveel aan scheepsruimte in verhouding tot de vraag. Dit leidt onder meer tot lage tarieven en tot lage inkomens bij de schippers. Een deel van de vloot is bovendien sterk verouderd.

VERRUIMING

De commissie stelt voor, de sloopregeling bij bedrijfsbeëindiging te verruimen en los te koppelen van de verlening van bedrijfsbeëindigingshulp door de Stichting ontwikkeling en sanering voor het Midden- en Kleinbedrijf. In aanmerking zouden moeten komen schippers die tenminste vijf jaar ondernemer zijn, die zelf eigenaar zijn van de betrokken schepen en die maximaal twee schepen bezitten. De te slopen schepen moeten tenminste de laatste twee jaar in de vaart zijn geweest (opslag en deelneming aan een oplegging mee begrepen) en tenminste sedert 1 januari 1975 in Nederland te boek staan. Voor motorschepen dient de uitkering beperkt te blijven tot een laadvermogen van maximaal 1500 ton en een motorvermogen van 800 pk. De commissie stelt voor, de uitkeringen van de bestaande regeling te verhogen met 50 procent voor schepen tot en met 600 ton en voor sleepboten, met 40 procent voor schepen van 601 t/m 1000 ton en met 30 procent voor schepen boven 1000 ton. De uitkering naar motorvermogen zou kunnen

worden verhoogd met 50 procent voor alle motorschepen. De nieuwe sloopregeling zou voorlopig drie jaar kunnen gelden. Uitgaande van een te slopen tonnage van 135.000 ton raamt de commissie de kosten van de regeling voor het rijk op circa f 12 miljoen.

SANERING

De Commissie Binnenscheepvaart heeft ook advies uitgebracht over het bij de Tweede Kamer liggende wetsontwerp voor een algemene sloopregeling voor schippers die hun bedrijf willen saneren. In aanmerking zouden moeten komen schippers die tenminste sinds 1 juli 1973 aan het vervoer of aan een oplegging hebben deelgenomen. Ook hier is sprake van uitkeringen naar laadvermogen en motorvermogen. Schippers met één schip zouden daarop een toeslag kunnen krijgen van 20 procent. Overigens liggen in vergelijking met deze algemene sloopregeling de uitkeringen van de sloopregeling bij bedrijfsbeëindiging in het algemeen 25 procent hoger omdat bij bedrijfsbeëindiging ook het sociale element een rol speelt.

Uitgaande van een onder de algemene sloopregeling te slopen tonnage van 265.000 ton heeft de commissie de totale kosten van deze regeling geraamd op ongeveer f 22,5 miljoen. Hiervan zou ruim f 11 miljoen voor rekening van het rijk moeten komen. De overgrote meerderheid van de commissie vindt namelijk dat de lasten van de algemene sloopregeling gelijk moeten worden verdeeld tussen overheid en bedrijfsleven. De bijdragen van het bedrijfsleven zouden kunnen worden gebaseerd op het laadvermogen en/of het motorvermogen. De bijdrage van de sleepboten zou in het algemeen niet hoger moeten zijn dan f 150 per boot. In het eerste jaar van de regeling zouden schippers wier inkomsten de voorgaande drie jaren gemiddeld niet hoger zijn geweest dan het wettelijke bruto-minimumjaarloon, van de bijdrage kunnen worden vrijgesteld.

De Commissie Binnenscheepvaart heeft er in haar advies tenslotte op gewezen dat, wanneer door de sloopregelingen een betere situatie in de binnenvaart is bereikt, deze moet worden gehandhaafd door een effectief capaciteitsbeleid.

H. L.

Staatssecretaris De Jong over onderwijsvrijheid

Er is, zoals bekend, onrust gerezen over een mogelijke wijziging van artikel 208 van de grondwet, het grondwetsartikel over het onderwijs, met name van de vrijheid van onderwijs. Onlangs op een in Friesland gehouden provinciale onderwijsdag, heeft de antirevolutionaire staatssecretaris van onderwijs, drs. K. de Jong Ozn. gesproken over de gerezen onrust.

Volgens een persbericht van de centrale directie voorlichting van het departement van onderwijs en wetenschappen zei de staatssecretaris, sprekende over de gerezen onrust naar aanleiding van wijzigingen van artikel 208 van de grondwet: „Het gaat bij de voorgestelde wijzigingen om zaken, die al lang in wetten zijn vastgelegd ook in de grondwet te laten klinken, waarbij het eigenlijk in de bedoeling ligt om de vrijheid van inrichting nog wat te verruimen. Het is nu wel zaak over deze kwestie voorlopig niet al te veel stampij te maken. Men roept alleen maar onnodige tegenstellingen op, wekt misplaatst wantrouwen, dat niet terecht is. In het algemeen wordt het bijzonder protestants-christelijk onderwijs meer bedreigd van binnen uit dan van buiten af”. Wat de inrichting van het onderwijs betreft zei staatssecretaris De Jong dat het tijd wordt dat het christelijk onderwijs zijn leerplannen weer eens kritisch gaat bekijken.

„Ondernemer en politiek?”

Op woensdag 18 februari spreekt in het Promenade-hotel te Den Haag voor het Nederlands centrum van directeuren de CHU-fractievoorzitter in de Tweede Kamer dr. R. J. H. Krusinga als eerste politicus in een ledenlunch-cyclus „Ondernemer en Politiek”. Aanvang 12.00 uur v.m.

„Welke christelijke scholen hebben bijvoorbeeld al een eigen leerplan voor maatschappijleer?” aldus drs. De Jong.

FRUSTRATIE

Het is tegenwoordig geen sinecure bestuurslid te zijn van een bijzondere school, aldus de bewindsman. „Het zou”, zo zei hij, „aanbeveling verdienen bestuursleden een soort scholing te geven voor het goed vervullen van hun taak”.

De taak van de onderwijsgevendend brengt volgens de staatssecretaris een grotere verantwoordelijkheid met zich mee dan ooit tevoren. Hij was van mening, dat onderwijskundige her- en bijscholing van de docent nodig is.

„Velen van hen willen rust. Wat verstaat men hieronder? Het onderwijs is in beweging en zij die onder rust stilstand verstaan moeten oppassen voor een steeds grotere frustratie”, aldus staatssecretaris De Jong.

H. L.

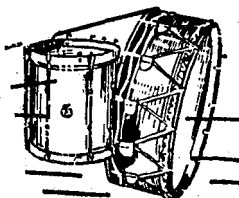
KAMERLEDEN VRAGEN, BEWINDSLIEDEN ANTWOORDEN

Minister Duisenberg van financiën vindt de advertentiecampaagne van de Rijkspostspaarbank over de spaardeposito's, die een minimum hebben van f 100.000 en die een jaar worden vastgezet verantwoord. Dit blijkt uit het antwoord op schriftelijke vragen van het Tweede-Kamerlid mr. W. Scholten (CHU). Het kamerlid vroeg de bewindsman of hij niet de opvatting deelde, dat de RPS-advertenties zich niet richten op de kleine spaarder, maar op particulieren, bedrijven en instellingen, die over zeer ruime liquiditeit beschikken. Ook wilde mr. Scholten weten of de minister, in het licht van de noodzaak in de Nederlandse bankwereld gelijke concurrentieverhoudingen te handhaven, deze activiteit voor een rijksinstelling nog aanvaardbaar acht zolang de RPS nog steeds subjectief is vrijgesteld van de heffing van vennootschapsbelasting.

Uit het antwoord van de bewindsman blijkt, dat van de dienst, waarmee geadverteerd wordt, particulieren, stichtingen en verenigingen gebruik maken. Voor het aantrekken van gelden van bedrijven is de gekozen opzet van de activiteit te beperkt, omdat ondernemingen veeleer behoefte hebben aan kortere beleggingsmogelijkhe-

den, bijvoorbeeld gedurende drie of zes maanden, die de RPS niet verschaft. Op vragen van Tweede-Kamerleden van KVP, ARP en CHU (H. Wisselink) heeft staatssecretaris Polak van binnenlandse zaken geantwoord, dat de budgettaire moeilijkheden van de gemeente Marken niet veroorzaakt worden door de excentrische ligging. De zorgelijke situatie wordt veelal veroorzaakt door het bijzondere karakter van de plaatselijke bebouwing. Volgens de bewindsman wordt nagegaan of het feit, dat Marken een beschermd dorpsgezicht heeft, aanleiding is tot het toekennen van extra gelden uit het Gemeentefonds. Minister Westertop van verkeer en waterstaat is bereid het waterschap Eastergoas Sediken vergunning te geven tot zandwinning in de Waddenzee. Dit blijkt uit het gegeven antwoord op schriftelijke vragen van Tweede-Kamerleden van PvdA en CHU (T. Tolman). Gevraagd was om die vergunningverlening. „Met het oog op de veiligheid van de bevolking - gelet op de recente noodtoestand bij de zeedijken van het waterschap - moet snel beslist worden op het verzoek om vergunning,” aldus de kamerleden.

H. L.

VAN DER GLAS Heerenveen

Blaas- en
Slaginstrumentenfabriek
Telefoon 05130-22652

Bij het afscheid van een hoogleraar

Begaafdheden van verstand en gemoed kwamen tot ontplooiing

door: mevrouw dr. G. J. Rijpma-Boersma,

wetenschappelijk hoofdmedewerkster aan Vrije Universiteit

Johan Wilhelm van Hulst, geboren te Amsterdam op 28 januari 1911 is in de aanvang van zijn loopbaan het prototype van de generatie voor wie de opleiding tot onderwijzer vrijwel de enige weg was waarlangs begaafdheden van verstand en gemoed zich konden manifesteren en tot ontplooiing komen.

PEDAGOOG EN ONDERWIJSDSKUNDIGE

Nadat hij op 18-jarige leeftijd het onderwijzersdiploma had behaald aan de Hervormde Kweekschool te Amsterdam, diende hij gedurende negen jaar het Christelijk Lager Onderwijs, eerst in Oudewater, later in Utrecht. In 1931 geslaagd voor het staatsexamen hoofdkate, studeerde hij 's avonds verder voor MO-Nederlands en Geschiedenis en werd leraar in deze vakken aan een drietal openbare middelbare scholen in Amsterdam, aan de Rijks HBS te Purmerend en aan de Hervormde Kweekschool te Amsterdam.

Als directeur van laatstgenoemde instelling heeft hij in de oorlog, onder moeilijke omstandigheden (b.v. het wegvallen van de rijkssubsidie) zich een naam gemaakt¹⁾, die ook in het na-oorlogse Nederland bleef klinken. Hij zette zich in voor onderwijsvernieuwing, behoorde tot de oprichters van het Christelijk Pedagogisch Studiecentrum, was voorzitter van de Christelijke Onderwijzersvereniging en de Staatscommissie Leerplanontwikkeling en is vanaf 1949 tot op heden tweede voorzitter van het Internationaal Verband voor Christelijk onderwijs. Verder adviseert hij de Leidse onderwijsinstellingen en presideert de Nationale Onderwijs Tentoonstelling. Aansluitend hierop mag niet onvermeld blijven dat Van Hulst zich heeft ingespannen voor de praktijk van het Surinaamse Leerplan. Tweemaal werd hij door de Unesco uitgezonden naar Suriname en de Braziliaanse grensgebieden.

MAN VAN DE WETENSCHAP

Naast het praktisch pedagogisch en bestuurlijke werk aan de Hervormde Kweekschool bleef de drang naar wetenschappelijke verdieping, die vervulling vond in een avondstude universitaire pedagogiek. Eerst o.l.v. Langeveld (kandidaats), later onder Waterink (doctoraal aan de VU). In 1960 volgt dan aanstelling als wetenschappelijk hoofdmedewerkster bij Waterink, die ook als promotor optreedt. De dissertatie over het pedagogisch denken van mgr. Hoogveld opent de weg naar het hoogleraarschap als opvolger van Waterink. Als zodanig heeft Van Hulst de stormachtige ontwikkelingen binnen de sociale faculteit en met name in de pedagogische en andragogische sector meegemaakt en getracht met tact en souplesse een leefbaar en werkbaar klimaat te scheppen en te onderhouden, zowel voor studenten als medewerkers. De VU is hem veel dank verschuldigd voor de tijd en energie die gestoken werd in een tiental organisatorische functies, zoals decaan, ab actis, voorzitter colloquium doctum commissie, afgevaardigde naar de Academische Raad enz. Toch had de studie, het geven van colleges en het stimuleren van studenten het meest zijn hart. Hij begeleidde de dissertaties van Eysenring, Branger en Spiecker als promotor en smaakte het genoeg om in de laatste fase voor het emeritaat de erepromotie van Dom Helder Camara te kunnen voorbereiden en effectueren. Voor jongerejaars die met zichzelf en de studie in de knoop zitten, zaten, had de scheidende hoogleraar een apart recept, waarvan de hoofdbestanddelen waren: een mild sarcasme en een vaderlijke bewogenheid.

Dat de raakvlakken tussen theologie en pedagogiek Van Hulst bijzonder interesseerden blijkt niet alleen uit de onderwerpkeuze van zijn eigen proefschrift, maar ook uit van Eysenring en uit zijn docentschap gedu-

rende drie jaar aan het theologische Seminarium te Driebergen. Ook in het buitenland verbreidde zich zijn faam als wetenschappelijk pedagoog: hij gaf gastcolleges o.a. in Brussel, Berlijn, Hamburg, Zürich, Florence, Suriname en de Antillen en in Zuidelijk Afrika (aan blanke universiteiten zowel als aan drie Bantoeuniversiteiten en de Indiër-universiteit te Durban).

Het Handboek voor een Leerplan voor de scholen met de Bijbel, dat vlak na de Tweede Wereldoorlog was verschenen in samenwerking met Prof. Wielenga en L. van der Zweep, werd ook in de Ver. Staten v. Amerika uitgegeven onder de titel „Christian Education”.

De publicistische arbeid had voor Van Hulst een duidelijke doelstelling: het moest wetenschappelijk verantwoord zijn en tegelijk een sociale functie vervullen, dus begrijpelijk voor een breed publiek. Binnen dit kader moet men ook plaatsen, dat hij enkele jaren de pedagogische eatherleergang van de NCRV leidde en van 1946-1958 docent was aan de vakbondskaderschool. Het aantal artikelen in binnen- en buitenlandse bladen bedraagt vele honderden, terwijl hij ook regelmatig in wetenschappelijke vaktijdschriften publiceerde.

De eerste publicaties dateren uit 1938, met name een boek over sociale letterkunde. De gehele oplage daarvan werd in 1940 door de Duitse autoriteiten vernietigd. Van Hulst heeft de gave van het woord en niet alleen, misschien zelfs niet in de eerste plaats, in geschrifte, maar als redenaar en docent. Het aantal lezingen voor scholengemeenschappen, bijeenkomsten van onderwijsinspecties, kerkgenootschappen en synagogen bedraagt stellig vele honderden. Aparte vermelding verdient zeker zijn optreden op Joodse wereldcongressen (o.a. in Parijs, uitgezonden door de Franse televisie) en zijn spreken voor de Belgische en Zwitserse radio.

POLITICUS

Al op 18-jarige leeftijd, aan het begin van zijn maatschappelijke loopbaan werd Van Hulst lid van de CHU; hij is deze partij altijd trouw gebleven, sinds 1956 als Senator en voorzitter van de onderwijscommissie der Eerste Kamer, al jarenlang fractievoorzitter.

Hij participeerde in een reeks internationale politieke organisaties: was lid van het Beneluxparlement, het parlement der West Europese Unie, drie jaar lid van de Raad van Europa en zeven jaar lid van het Europese parlement (in dit laatste vice-voorzitter der Christelijke Democratische Fractie, toen bestaande uit 74 leden van 6 verschillende nationaliteiten). In alle landen der toen nog 6 leden tellende EEG heeft hij politieke voordrachten gehouden. Ondanks deze indrukwekkende staat van dienst bleef de wetenschappelijke roeping het sterkst: hij heeft verschillende malen geweigerd z'n universitaire functie voor een politieke te verwisselen.

Dat zijn werk als politicus veel waardering heeft gevonden, moge blijken uit de vele onderscheidingen die hem ten deel vielen:

- Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw
 - de Yad Vashem onderscheiding voor verzetswerk van de staat Israël
 - de gouden medaille van het Europese Parlement voor zijn streven naar Europese eenwording
 - het ereburgerschap van Woudrichem.
- Op 28 november 1975 plantte de Nederlandse Zionistenbond voor hem een boom in Israël; een aantal andere Joodse organisaties had dit reeds eerder gedaan; deze plechtigheden zijn vastgelegd in oorkonden.

DE MENS VAN HULST

Zo mogelijk nog geschakeerder dan zijn werkterreinen zijn de belangstellingssferen van Van Hulst, die uitmonden in een aantal hobby's.

Op zaterdag 31 januari jongstleden heeft prof. dr. J. W. van Hulst afscheid genomen als hoogleraar in de theoretische en historische pedagogiek aan de Vrije Universiteit te Amsterdam.

De redactie van het christelijk-historisch weekblad „de Nederlander” heeft gemeend aandacht te moeten besteden aan het afscheid van prof. Van Hulst, die een aantal jaren voorzitter van de CHU was en nog voorzitter blijft van de CHU-fractie in de Eerste Kamer. Op verzoek van de redactie schreef een naaste medewerkster van prof. Van Hulst aan de subfaculteit der pedagogische en andragogische wetenschappen van de faculteit der sociale wetenschappen aan de VU, mevrouw dr. G. J. Rijpma-Boersma, een artikel.

Sport: Voetbal, boksen en tot op de dag van vandaag: badminton in clubverband, maar bovenal de denksport: schaken. Vanaf z'n 11e jaar actief schaker, won hij de eerste zilveren beker in 1926 en behoorde in de 30er jaren tot de Nederlandse top; hij speelde toen aan het eerste bord van het Sticht-Gooise tental. Heeft voorkeur voor simultaanspel. Uiteraard ging de tijd voor belangrijk wedstrijdschaken ontbreken, naarmate de maatschappelijke functies meer beslag op hem legden. Nog altijd lid van de club Caïsa, won hij nog in 1974 een radioschaakpartij (VPRO) van drs. Giebels, de schaakkampioen van de Tweede Kamer.

Muziek: Van Hulst leerde orgelspelen als jongen van 10 jaar en was een aantal jaren kerkorganist in de Eglise Wallone te Amsterdam. Bezoekt graag concerten, voorkeuren: Bruckner, Mahler, Strawinsky.

Philatelie en numismatiek. Verzamelt munten en bezit een grote postzegelverzameling, speciaal voor z.g. Europazegels.

Literatuur: Uit de studie voor Nederlandse taal- en letterkunde heeft hij de liefde tot de schone letteren behouden. Was vele jaren literair criticus van een aantal bladen.

Reizen. Hoewel Van Hulst vaak uit hoofde van zijn werk in den vreemde vertoefde, is het niet te veel gezegd om het reizen ook als een van zijn hobby's te betitelen. Hij bezocht vrijwel alle Europese en Afrikaanse landen, was vier maal in Zuid- en vijf maal in Noord-Amerika, maar vertoefde ook in het Nabije en het Verre Oosten (Aziatisch Turkije, Israël, India, Sri Lanka, Indonesia).

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:

dr. K. de Vries, voorzitter;
mevrouw H. Tegelaar-Boonacker;
A. Buntsma; R. W. van Dijk;
Wm. C. de Kruijf; D. Rebel;
drs. H. van Spanning;
drs. G. van Leyenhorst.

EINDREDAKTIE:

H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:

mevrouw J. Algra-Feddema;
dr. E. Bleumink; drs. A. J. van Dulst;
prof. dr. J. W. van Hulst;
ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:

Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078

ADMINISTRATIE-ADRES:

(abonnementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „de Nederlander” en advertenties): Van Deventerlaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag): (070) 861529.

Adresveranderingen voor het ledenbestand en het ledencontactblad „de Nederlander” te zenden aan: Bureau CHU, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage.

Abonnementsprijs f 25,- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg.

Druk: B.D.U. b.v., Barneveld. Postbus 67. Telefoon 03420-3141.

UNIEBUREAU

HET BUREAU VAN DE CHR. HIST. UNIE Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage is telefonisch te bereiken onder nummer 070-244516* Kantooreuren van maandag t/m vrijdag 8.30 v.m. tot 16.45 n.m. Het telefoonnummer van de Savornin Lohmanstichting is: 070-246791.

En tenslotte, moet van de hoogleraar, die zich in zijn werkkamer omringt met bloemen en planten, een grote liefde tot de levende natuur genoemd worden.

¹⁾ Het redden van enkele honderden Joodse kinderen is beschreven in: L. de Jong, „Nederland in de tweede wereldoorlog”, deel VI en in „De Geschiedenis der bezige Bij” van Roehholt.

CDA-studiedag over „vrede en veiligheid”

De stichtingen kader- en vormingswerk van KVP, ARP en CHU organiseren, in samenwerking met de wetenschappelijke instituten van de drie christen-democratische partijen, op zaterdag 27 maart een studiedag met als thema „Bewapening en wapenbeheersing”

De basisgegevens voor deze conferentie worden ontleend aan het regeringsrapport „Ontwapening en veiligheid”, de ontwapeningsnota.

De studiedag vangt om 10.00 uur des morgens aan en zal tot ongeveer 4 uur in de middag duren. De inleiders zijn H. J. Neuman, directeur van het Nederlandse Instituut voor Vredesvraagstukken, mr. P. H. Kooijmans, staatssecretaris van buitenlandse zaken, belast met vredesvraagstukken.

In de middaguren vindt een forumdiscussie plaats. Voorzitter van het forum is mr. C. A. Bos, burgemeester van Katwijk en forumleden zijn H. J. Neuman, M. H. von Meijenfeldt, gouverneur van de Koninklijke Militaire Academie te Breda en prof. jhr. mr. F. A. M. Alting von Geusau, voorzitter van de commissie wapenbeheersing van de wetenschappelijke instituten.

Aan het slot van de conferentie zal staatssecretaris Kooijmans de discussie samenvatten.

* * *

Aanmelding voor deze conferentie kan geschieden door overmaking van de deelnemerskosten ad. f 15,- (inclusief lunch en consumpties) op giro 379333 ten name van de algemeen penningmeester van de KVP te Den Haag, onder vermelding van „studiedag vrede en veiligheid”.

De aanmelding moet uiterlijk 13 maart ontvangen zijn. Na ontvangst van de girobetaling worden de conferentiestukken toegezonden. (In verband met de te verwachten grote belangstelling geschiedt inschrijving volgens volgorde van binnenkomst van de betaling.)

De reorganisatie van het binnenlands bestuur (XIII)

Overleg met onze Benelux-partners

door: prof dr. ir. H. G. van Beusekom

Naar het zich laat aanzien, is er niet veel kans, dat de voorstellen voor een nieuwe wettelijke regeling van de bestuurlijke indeling van ons land nog in deze kabinetsperiode zullen tot stand komen. Daarvoor zijn nog te veel adviezen in te winnen en zullen nog te veel deskundigen moeten worden gehoord. Daarvoor is de tijd eenvoudig te kort.

Een nieuwe administratieve indeling is trouwens een zeer belangrijke zaak, waarover reeds bij de eerste geruchten de kritiek is losgebroken. En hoeveel kritiek staat ons nog te wachten, wanneer wij werkelijk tot sluitende systemen willen komen? Hoeveel kritiek wacht ons dan nog, die nu nog niet is gehoord?

AANDACHT

Zo trekt het b.v. de aandacht, dat wij nog niets hebben vernomen omtrent het oordeel van onze Benelux-partners? Of is dat nog niet gevraagd? Hebben wij al wel overwogen, dat het Belgische bestuursstelsel in zoveel opzichten op het onze lijkt? Hebben wij wel nagegaan, in hoeverre de laatste jaren in België

veranderingen nodig zijn gebleken en in hoeverre veranderingen, die nodig waren, niet zijn geslaagd?

De Belgen streven met ons naar een verenigd Europa. Niet alleen omdat wij van die douanecontrole af willen, maar ook omdat wij tot samenwerking willen komen met betrekking tot de planologische ontwikkeling, het milieubeheer, de bouwvergunningen en zovele zaken meer, waarin nog geen samenwerking bestaat.

UITGEBREID

Er ligt hier nog een uitgebreid terrein voor samenwerking, maar ook voor onderlinge kritiek, voor het zoeken naar de beste weg om tot dat Verenigde Europa te komen. Een weg, die blijkbaar ook met de thans voorgestelde plannen met de zo aangevochten mini-provincies nog niet gevonden is.

Nederland en België hebben een overeenkomstige bestuurlijke opbouw. Beide kennen wij drie bestuurslagen: Rijk, provincie en gemeente. Hierbij maakt het geen principieel verschil of een burgemeester benoemd of gekozen wordt, dan wel of het

inwonertal van België enkele miljoenen bij het onze achterblijft. Het systeem vertoont in ieder geval grote overeenkomst, zo ook de schaal.

België heeft 9 provincies met gemiddeld . . . 275 personen per vierkante kilometer. De totale bevolking is 8.700.000.

Nederland heeft 11 provincies met gemiddeld bijna 400 personen per vierkante kilometer. De totale bevolking is 13,3 miljoen.

Van de negen Belgische provincies zijn er vijf met een bevolking van één miljoen of meer; van de elf Nederlandse provincies zijn er eveneens vijf met een bevolking van één miljoen of meer. Deze cijfers wijzen op een overeenkomstige opbouw, welke van groot belang is bij de uitvoering van gemeenschappelijke taken. Te denken valt ook aan de culturele samenwerking over de landsgrenzen zoals tussen Antwerpen en Noord-Brabant (de Kempen) en tussen de beide Limburgen (de universiteit van Maastricht).

Iets dergelijks is ook denkbaar op het terrein van de milieubescherming, het afvalprobleem bij de kernreactoren, de reinheid van zeeën en rivieren, het behoud van flora

en fauna. Op al deze gebieden kunnen door overleg en samenwerking belangrijke resultaten worden verkregen.

OVERLEG

De vraag is nu, in hoeverre dit overleg heeft plaats gehad en in welk opzicht samenwerking mogelijk is gebleken.

Het is in feite niet denkbaar, dat partners in een verenigd-Europa regelingen met betrekking tot de administratieve opbouw zouden vaststellen zonder met elkander te overleggen. Ik heb echter omtrent dit overleg niets kunnen vinden. Ik moet dit dus over het hoofd hebben gezien. Of is dit er werkelijk niet geweest?

(Dit is het dertiende artikel in onze reeks over de reorganisatie van het binnenlands bestuur, over de vorig jaar door de regering gelanceerde plannen inzake de vorming van 26 provincies-nieuwe stijl. De eerste tien artikelen werden vorig najaar geplaatst in het christelijk-historische weekblad „De Nederlander”, het elfde in het blad van vrijdag 9 januari, het twaalfde in het blad van vrijdag 16 januari jongstleden.)

Ir. J. W. Tops van Rijkswaterstaat: waterstaatswerk schept werkgelegenheid

In een recente toespraak heeft de directeur-generaal van de Rijkswaterstaat, ir. W. J. Tops, er onder meer op gewezen, dat zijn dienst gaarne wil inspelen op de werkgelegenheidsprogramma's van het kabinet en daarmee op de maatschappelijke ontwikkelingen van deze tijd. Hij hoopt echter niet, dat dan op werken die hoge prioriteit genieten omdat er behoefte aan bestaat, zou worden bezuinigd, terwijl in het kader van de werkgelegenheid andere, minder urgente werken hun plaats zouden innemen. De heer Tops wees erop, dat de uitvoering van Rijkswaterstaatswerken vooral in de bouwnijverheid flinke werkgelegenheid schept. „Dit is op zijn minst ook een goede reden om voorzichtig te zijn met bezuinigingen op waterstaatswerken”.

Toch zal er niet aan te ontkomen zijn, dat zowel bij de droge als bij de natte waterstaat in de eerste jaren minder nieuwe werken zullen beginnen dan Rijkswaterstaat had verwacht. De wegenbouwers, aldus de heer Tops, zullen - wat het rijk betreft - een stapje terug moeten doen. Maar waarschijnlijk zal hun activiteit in 1976 nog boven die van 1974 uitkomen.

In zijn toespraak herinnerde de heer Tops aan de snelle verandering van de maatschappelijke verwachtingen en opvattingen, die het werk van zijn dienst natuurlijk

beïnvloedt. Omdat elk waterstaatswerk nu eenmaal een bepaalde voorbereiding vraagt, lopen we de kans dat aan het eind van de voorbereiding over bepaalde aspecten al weer anders wordt gedacht, dan bij het begin. Natuurlijk is heroverweging dan mogelijk, al kost dit tijd. De heer Tops waarschuwde, dat te veel heroverweging het gevaar in zich bergt, dat men aan het voorbereiden blijft.

Over het gebruik van de auto zei de directeur-generaal het volgende: „Rijkswaterstaat heeft in de laatste jaren wel geleerd, dat het niet zinvol is om de auto die hoge voorrang te geven, die hij bij een onbeperkte ontwikkeling voor zich zou opeisen. In de stadscentra, in de woonwijken en in de waardevolle landschappen moet de auto zijn plaats weten”.

Maar, aldus de heer Tops, de auto moet ook zijn plaats krijgen waar hij een nuttige functie vervult voor onze economie, of onze recreatie. Ook hier ligt de waarheid in het midden, al zal zo'n middenkoers niet spectaculair zijn en noch bij de autohater, noch bij de autominnaars veel enthousiasme kunnen opwekken.

STEMPEL

Sprekend over het ingrijpen van Rijkswaterstaat in het landschap, zei de heer Tops,

dat de mens al eeuwenlang zijn stempel op het landschap had gedrukt. Alles wat we bijvoorbeeld in een polderlandschap zien - de dijken, de sloten, de molens, de sluisjes, enz. - is daar door de mens aangebracht. Omdat dit er al zo lang in thuishoort zijn we dit alles als een natuurlijke harmonie gaan ervaren. En een grootscheepse aanleg van een dijk verstoort naar ons gevoel deze harmonie. „Toch” - aldus de heer Tops - „kan dit geen reden zijn om dergelijke werken - voorzover ze echt nodig zijn natuurlijk niet uit te voeren”. Hij is ervan overtuigd dat ook zo'n nieuwe werk op den duur een eenheid zal vormen met de omgeving. Overigens doet Rijkswaterstaat zijn best - daarin aansluitend op de traditie - om nieuwe kunstwerken zo snel mogelijk met het landschap te laten vergroeien, aldus de

directeur-generaal. Daarvoor staan verschillende mogelijkheden open. „We proberen zo mooi mogelijk te bouwen, maar tenslotte bouwen we toch niet uitsluitend 'voor het mooi'”. Het blijft steeds een afweging van belangen. Deze afweging van belangen heeft de laatste jaren, aldus ir. Tops, een extra dimensie gekregen door de sterk uitgebreide inspraak. „Ik zeg met opzet 'sterk uitgebreide' inspraak omdat ook in het verleden al allerlei overleg plaats had, ook al gebeurde dat in het algemeen meer met belanghebbende instanties en al kwam dit alles niet zo naar buiten als nu”. Ir. Tops zei, dat deze sterk uitgebreide inspraak de besluitvorming ongetwijfeld heeft vertraagd. Hij putte echter troost uit het feit, dat dit verschijnsel niet alleen opging voor waterstaatswerken, maar ook voor andere projecten.

In elk geval is het nodig, dat de ontwerpen planmatig worden voorbereid en doelmatig worden uitgevoerd. Daarbij komt als eerste vraag op welke behoefte er bestaat aan waterstaatswerken en welke mogelijkheden er zijn voor de uitvoering van deze werken.

H. L.

Situatie vluchtelingen in de wereld blijft zorgwekkend

Het programma voor 1976 van de Hoge Commissaris voor Vluchtelingenzaken van de Verenigde Naties (UNHCR) belooft een bedrag van 13 miljoen dollar. De vluchtelingensituatie in de wereld blijft een zorgwekkende zaak, ondanks het feit dat duizenden vluchtelingen vrijwillig zijn teruggekeerd naar de onlangs onafhankelijk geworden landen Angola, Mozambique en Guinee-Bissau. Sadruddin Agan Khan, de Hoge Commissaris voor Vluchtelingenzaken, zei tijdens de zitting van het uitvoerend comité, waarop het programma van 1976 werd goedgekeurd, dat oplossingen, indien mogelijk, op regionaal niveau moeten gebeuren, omdat op die manier de integratie kan worden versneld.

Het aantal vluchtelingen in het Midden-Oosten en Noord-Afrika is aanmerkelijk toegenomen, voornamelijk als gevolg van de hereniging van gezinnen van Chileense vluchtelingen in Algerije, de komst van vluchtende studenten naar Egypte en het zich opnieuw vestigen van vluchtelingen uit Zanzibar in de Verenigde Arabische Emiraten. In 1976 is een bedrag van 850.000 dollar nodig om maatregelen te nemen voor hen die zich in de regio willen integreren. De onafhankelijkheid van Angola, Mozambique en Guinee-Bissau heeft de vrijwillige terugkeer van duizenden vluchtelingen naar het land van herkomst mogelijk gemaakt. Door middel van speciale projecten van UNHCR is het opnieuw vestigen van de teruggekeerde vluchtelingen ter hand genomen. Maar ondanks dit positieve feit zijn de vluchtelingenproblemen in bepaalde delen van Afrika verre van opgelost. De aanwezigheid van 100.000 vluchtelin-

gen uit Boeroendi in Tanzania vereist nog voortdurend een aanzienlijke krachtsinspanning van UNHCR. In de loop van 1975 is in Soedan een nieuwe stroom vluchtelingen uit Ethiopië binnengekomen. Deze ontwikkeling vraagt van UNHCR onmiddellijke steunmaatregelen en het maken van een programma op lange termijn. Het zoeken naar duurzame oplossingen voor individuele vluchtelingen in stedelijke centra moet ook worden voortgezet. Gezien de huidige omstandigheden zal een aanzienlijk deel van de fondsen voor de normale programma's worden besteed in het werelddeel Afrika.

Het aantal vluchtelingen in Zuid-Amerika is niet opgehouden te groeien ondanks de hoopgevende resultaten, die in 1975 werden bereikt op weg naar integratie en het zich opnieuw vestigen. De vluchtelingen van Europese origine, die voornamelijk enkele tientallen jaren geleden aankwamen, kunnen zich nu min of meer zelf behelpen. De meerderheid van de vluchtelingen in Zuid-Amerika bestaat uit mensen, die getroffen zijn door de gebeurtenissen rondom de machtsomwenteling in Chili van 1973. Deze groep vereist intensieve hulp in de vorm van steun, zorg en onderhoud in afwachting van definitieve oplossingen door middel van integratie met de plaatselijke bevolking of het zich opnieuw vestigen. Voor wat betreft de trek van vluchtelingen naar Europa is er weinig verandering. Maar, de problemen waarmee vluchtelingen van niet-Europese afkomst in het bijzonder te kampen hebben worden groter naarmate de economische recessie in Europa is toegelopen en de daarmee verband houdende werkloosheid in de rijke landen ook stijgt.

KVP-motie over CDA

De partijraad van de KVP heeft in zijn zaterdag jongstleden te Amsterdam gehouden vergadering de volgende motie aangenomen:

„De partijraad van de KVP, op 31 januari 1976 te Amsterdam in vergadering bijeen, met warme instemming kennis genomen hebbend van de tienduizenden reacties uit alle delen van het land rond de actie „Wij horen bij elkaar”, gehoord het verslag van de voorzitter over het door het dagelijks bestuur en het partijbestuur gevoerde beleid en de daaromtrent gevoerde beraadslagingen, spreekt uit dat:

- de snelle uitbouw van het CDA, een van de meest centrale politieke doelstellingen is van de KVP;
- de totstandkoming van de ene CDA-lijst bij de eerstkomende verkiezingen voor de Tweede Kamer onmisbaar is voor de geloofwaardigheid van het CDA in de nationale politiek en de verdere ontwikkelingen daarvan;

heeft met grote instemming kennis genomen van het besluit van de drie CDA-fracties in de Eerste Kamer om zo mogelijk wekelijks gezamenlijk te vergaderen vóór de aanvang van de Kamervergadering en spreekt de wens uit, dat de drie CDA-fracties in de Tweede Kamer op korte termijn een soortgelijk besluit nemen. spreekt uit de verwachting dat de - terecht - door het partijbestuur op gang gebrachte zgn. noodprocedure, overbodig zal zijn. stemt in met het in deze door het dagelijks bestuur en het partijbestuur gevoerde beleid.”

Aldus de motie van de partijraad van de KVP. Deze motie moet gezien worden naast die, welke de Unieraad van de CHU en de partijraad van de ARP aannamen op zaterdag 13 december van het vorig jaar. De Unieraad sprak ondermeer uit, dat de totstandkoming van een lijst bij de komende Tweede-Kamerverkiezingen van het grootste belang is en dat de Unieraad de politieke wil heeft dat te bereiken. De partijraad van de ARP sprak uit dat het geconstateerde verschil over het functioneren van de grondslag voor de vertegenwoordigers van het CDA geen beletsel behoeft te zijn voor de totstandkoming van een CDA-lijst. De Unieraad van de CHU en de partijraad van de ARP deden nog uitspraken over de politieke hypotheek. De partijraad van de KVP liet dat achterwege.

H.L.

Rheinvis Feith: door de kerken uitgerangeerd

„De Hervormde Kerk mag hem een ereplaats geven.” (J. A. F. L. baron van Heeckeren in het Tijdschrift voor Taal en Letteren IV, 1894.)

We kunnen de heer A. J. Klei, journalist van Trouw, dankbaar zijn, dat het hem niet ontgaan is, dat de orthopedisch chirurg dr. R. Feith in december 1975 te Nijmegen promoveerde tot doctor in de geneeskunde. In Trouw van 31 december 1975 vermeldt Klei de tiende stelling die dr. Feith aan zijn dissertatie toevoegde; deze these luidt: „Zolang de reformatorische kerken oudejaarsavonddiensten houden, dient het Uren, dagen, maanden, jaren van Rhijnvis Feith (1753-1824) gezongen te kunnen worden. Het valt daarom te betreuren dat dit lied uit het in 1973 verschenen Liedboek voor de kerken is weggelaten.” Terecht heeft Klei zich de vraag gesteld, of de Nijmeegse arts nog een verre nazaat was van de toch zo bekende dichter Rhijnvis Feith. Dank zij zijn activiteit weten we nu, dat deze dokter tot de dertiende generatie behoort en dat de veertiende generatie reeds uit negen kinderen bestaat. Ik ben het volstrekt met Klei en met dr. Feith eens, dat het te betreuren valt, dat het Liedboek dit zo bekende en populaire lied niet meer heeft opgenomen. Het is thans niet mijn bedoeling het nu uitgebannen lied tegen een theologische röntgenlamp te houden, om er de zwarte vlekken in op te sporen. Maar het kan wel zijn nut hebben om de onafzienbare invloed te signaleren die Feith's liederen meer dan anderhalve eeuw op het kerkvolk hebben uitgeoefend. Het opvallende daarbij is tevens, dat die invloed zich zeker niet beperkt tot de Hervormde Kerk.

DE KERK OP OUDEJAARSVOND EN NIEUWJAARSMORGEN

In de tijd van de Reformatie kenden de Nederlanden alleen de dienst op de nieuwjaarsdag. Op oudejaarsavond bleef de kerk dicht. Kerkhistorici mogen uitmaken, wanneer de eerste oudejaarsavonddiensten hun intree hebben gedaan. Maar algemeen neemt men aan, dat het in de tijd van sentimentaliteit en romantiek is geweest dat deze diensten hun zegetocht begonnen; zij hebben op veel plaatsen in ons land de nieuwjaarsdienst naar het tweede plan gebracht.

Vermoedelijk heeft Rhijnvis Feith speciaal in z'n jonge jaren nog alleen de kerkdienst op 1 januari gekend. Het is dan ook een begrijpelijke zaak, dat hij het overbekende Uren, dagen, maanden, jaren de titel Nieuwjaarslied heeft meegegeven! Daarom is de gang van dit lied in de geschiedenis der kerk zo boeiend, omdat kennelijk tegen de bedoeling van de dichter in, de oudejaarsavonddienst zich van dit gezang volledig meester heeft gemaakt. Het is later zelfs vrijwel ondenkbaar, dat een predikant het op 1 januari de gemeente in de mond zou leggen; ik vermoed dat de gemeente aan een ernstige vergissing gedacht zou hebben. Maar met de invoering van het nieuwe Liedboek voor de kerken is het ook voor de oudejaarsavond definitief geschrapt...

FEITH THANS VRIJWEL VOLLEDIG UITGERANGEERD

Het zou ons te ver voeren een brede uiteenzetting te geven van het kerkelijk lied sinds Feith. Maar enkele markante data willen wij vermelden.

door: dr. J. W. van Hulst

Tijdens de Napoleontische tijd kwam de Evangelische Gezangbundel tot stand (1803-1805). Feith had hierin een belangrijk aandeel: vele van zijn liederen werden opgenomen. De synoden besloten, dat deze bundel op 1 januari 1807 moest worden ingevoerd; hetgeen gebeurde. Daarmede deed de z.g. „gezangenkwestie” haar intrede in de kerk. Het is bekend, dat deze kwestie zowel bij de Afscheiding van 1834 als bij de Doleantie (1886) een rol heeft gespeeld.

Zeer belangrijk is het jaar 1938. Dan wordt de nieuwe bundel psalmen en gezangen aan de Nederlandse Hervormde Kerk aangeboden door de Algemene Synode. Deze bundel die niet voorgeschreven, en stellig niet opgedrongen, maar alleen aanbevolen wordt, is historisch gezien een grote triomf voor Rhijnvis Feith. Niet minder dan 18 van zijn liederen krijgen er een plaats. Slechts zeer weinig dichters zijn zo royaal vertegenwoordigd. Feith overtreft zelfs nog de zo populaire J. J. L. ten Kate. Toch is het aantal niet het belangrijkste. Betekenisvol is, dat de tekst van deze liederen zo bijzonder goed in 't gehoor der gemeente lag. Feith heeft ontgezeglijk het hart van het kerkvolk geraakt. In alle diensten, waarin de gezangbundel van 1938 werd gebruikt, keerden de liederen met grote regelmaat terug.

Juist omdat Feith in het Liedboek voor de kerken (1973) blijkbaar gediskwalificeerd is, achten wij het een ereshuld om nog eenmaal aandacht te vragen voor de man waarvan Van Heeckeren in een wetenschappelijk artikel in 1894 schreef, dat de Hervormde Kerk hem een ereplaats moest geven. Een van de meest ontroerende liederen, getuigend van een grote innerlijke religiositeit, is toch wel het volgende:

Jezus, Uw verzoenend sterven blijft het rustpunt van ons hart.
Als wij alles, alles derven,
blijft Uw Liefd' ons bij in smart.
Och, wanneer mijn oog eens breekt,
't angstig doodszweet van mij leekt,
dat Uw bloed mijn hoop dan wekke
en mijn schuld voor God bedekke.
(Gezang 50; bundel 1938)

Voor hoevelen, zich bevindend op de grens tussen leven en dood, zouden deze woorden tot troost zijn geweest?

Wij mogen verder denken aan het Hemelvaartslid:

Looft de Koning alle volken!
Looft Hem die boven lucht en wolken
troon stijgt, Hem, Gods eigen Zoon.
Eveneens aan de hemelvaart herinnert ons:
Ja, U kiest ons hart
eeuwig tot zijn Koning!
Onder vreugd en smart

geld' Uw liefd' ons 't meest
strek' ons hart uw Geest
eeuwig tot een woning! (Gezang 71)
Soms zijn de liederen van Feith doortrild van de Maranatha-gedachte, zoals het volgende:

Mijn Heiland, dat Uw toekomst mij
tot troost op mijne loopbaan zij,
tot baak en richtsnoer van mijn handel,
ter noordstar, die mij veilig leidt,
op mijne reis naar d'eeuwigheid,
opdat ik als een wijze wandel'
en juich, daar ik Uw toekomst eer:
„Kom Jezus, ja, kom haastig, Heer!”
(Gezang 123)

Van een sterk persoonlijk geloofsleven getuigt het volgende lied, dat ontelbare malen in de kerken is gezongen:

O Gij, die onze schuld woudt boeten
door Uwe gadeloze pijn,
O Heiland leer mij aan Uw voeten
in eigen oog een zondaar zijn (Gezang 160).

De verleiding is groot om heel veel te citeren uit wat Feith ons naliet en wat in de bundel van 1938 bewaard werd. Wij vinden er liederen voor de kerkgang (Here Jezus, zie ons saam, hier op Uw bevel vergaderd...), voor de doopsbediening (Wij danken U, barmhartig God en Vader, dat G' uit genâ ons en ons kroost te gader...), voor het vaderland (... Gij waart de God van onze vaadren, Gij waart hun redder in de nood) ja zelfs bij het dagelijks ontwaken (Mijn eerst gevoel zij dankbaarheid, waar 'k mee tot God genake...).

In het Liedboek van 1973 komt de naam van Feith nog slechts éénmaal voor: gezang 450. Het is in geen enkel opzicht onze bedoeling om de samenstellers van het Liedboek hierover een verwijt te maken. De tijden veranderen en de dichters met hen. De betekenis van Rhijnvis Feith voor het kerkelijk lied is blijkbaar definitief verleden tijd. Daarom hebben wij het noodzakelijk gevonden nog eenmaal de aandacht te vestigen op de man die met de hem verleende gaven de christelijke gemeente meer dan anderhalve eeuw gediend heeft. Wij achten het zelfs niet onmogelijk, dat enkele van zijn gezangen het Liedboek zullen overleven. Dat zou bijvoorbeeld ook kunnen via de bekende bundel „Geestelijke liederen uit de schat van de kerk der eeuwen”, waarin nog een aantal gezangen van Feith is opgenomen.

NOG ÉÉN EN ANDER OVER RHIJNVIS FEITH

Over Feith is heel veel geschreven. Vele literatuur-historici hebben soms uitgebreide beschouwingen aan deze dichter gewijd. Uit een betrekkelijk ver verleden noemen wij Conrad Busken Huet, Willem Kloos, J. Winkler Prins, J. A. F. L. van Heeckeren, J. Koopmans, Jan te Winkel, J. Prinszn. Nog steeds van betekenis is het proefschrift dat H. G. ten Bruggencate in 1911 aan hem heeft gewijd. Wie de literatuur over Feith bestudeert, zal ontdekken dat de waarderingsoordelen onderling heel opvallend verschillen. Dit houdt in, dat „in kort bestek” zeer moeilijk over Feith te schrijven valt. Elk oordeel over

hem kan op goede gronden een tegengesteld oordeel oproepen. Daarmede is op z'n minst reeds bewezen, dat het werk van Feith een gecompliceerd karakter heeft, waarbij de waardering van dit werk duidelijk bepaald wordt door de persoonlijke stellingname van de beoordelaar. Toen wij 35 jaar geleden eens aan Ten Bruggencate vroegen, of hij nog achter z'n dissertatie (1911) stond, antwoordde hij: „Ik heb mij nooit geroepen gevoeld de kunst van Feith te verheerlijken; maar ik zal deze kunst ook nooit veroordelen; Feith heeft een plaats in onze letterkundige geschiedenis en wij zullen nooit om hem heen kunnen lopen...” Scherp kon Prinszn zijn (bijvoorbeeld in z'n Gids-artikel 1915), waarin hij over één van Feith's werken zegt: „Alles is hier een hysterisch wringen en stuiprekken van een opzettelijk in een hypersentimentele saus gestoofde ziel...” Dezelfde auteur neemt er begrijpelijkerwijs nogal aanstoot aan, dat een meisje uit een van Feith's romans te kennen geeft, dat ze getrouwd wil zijn vóór haars vaders dood, want in de dag zijner opstanding wil ze hem geen vreemdeling aanbieden!

Een gefundeerd oordeel over Feith eist een zeer gedegen voorstudie. Wie deze taak op zich neemt, zal in ieder geval brede en diepe aandacht moeten geven aan de volgende onderwerpen: Feith's verhouding tot Patriotten en Prinsgezinden, zijn burgemeesterschap van Zwolle, de invloeden die op hem hebben ingewerkt (Rousseau, Young, Sterne, Richardson, Ossian, Goethe, Herder, Klopstock, Wieland, Lavater, Gellert, enz.), de uitgebreide correspondentie die hij voerde, z'n verhouding tot sentimentaliteit en romantiek, de relatie die hij had tot Bilderdijk, zijn kunstenaarschap, en zonder enige twijfel ook z'n theologie.

Hieruit moge blijken, dat het niet onze bedoeling kan zijn in dit artikel een enigszins volledig beeld van Feith te schetsen. Laten wij volstaan met enkele slotopmerkingen. Er is onder het letterlievend publiek uit het begin van de 19e eeuw nogal wat spanning geweest ten aanzien van Rhijnvis Feith en diens tijdgenoot Willem Bilderdijk. De bewonderaars van Feith hebben hem bovenmate verheerlijkt met de bedoeling Bilderdijk daardoor klein te houden!

In de persoonlijke sfeer werd de verhouding tussen beide dichters geschaad door een typisch incident: toen Bilderdijk eens bij Feith op bezoek was, had hij diens witte muizen laten weglopen; en Feith was een groot dierenvriend.

De theologen hebben zich van tijd tot tijd met Feith bezig gehouden, meestal zonder hem voldoende te kennen. Wie meent een oordeel over de theologie van Feith te kunnen geven, uitsluitend op grond van „Uren, dagen, maanden, jaren”, moet eerst maar eens een paar jaar gaan studeren. Naar onze mening heeft niemand de theologie van Feith zo scherp en zo juist gekarakteriseerd als Van Heeckeren in 1894: Feith predikte een God met een moederhart. Het lijkt ons niet onmogelijk, dat juist daarom Rhijnvis Feith in het Liedboek van de kerken (1973) is uitgerangeerd.

Van Hulst.

KVP-voorzitter Vergeer: de ene CDA-lijst komt er

De voorzitter van de KVP, mr. W. Vergeer, heeft zaterdag jongstleden, op de vergadering van de partijraad van zijn partij te Amsterdam, de vraag of er bij de volgende Tweede-Kamerverkiezingen één CDA-lijst zal zijn, met een onomwonden „ja” beantwoord.

Het optimisme van mr. Vergeer is gebaseerd op de gunstige ontwikkelingen van de laatste maand. Hij noemde de volgende gebeurtenissen:

„Wij hebben met voldoende kennis mogen nemen van de suggestie van de CHU-Tweede Kamerfractie tot het instellen van een aantal bijzondere commissies, die knelpunten gaan bespreken ten aanzien van het beleid van het kabinet-Den Uyl en rond eind februari 1976 met hun werk gereed moeten zijn. Een en ander is zéér belangrijk mede in verband met de aflossing van de politieke hypotheek. Hoopgevend is ook het besluit van de drie fracties uit de Eerste Kamer om zo mogelijk wekelijks gezamenlijk te vergaderen vóór de aanvang van de kamerver-

gadering. Niet onvermeld mag voorts blijven, dat de vorming van CDA samenwerkingsverbanden op plaatselijk resp. regionaal niveau onverminderd voortgaat. Wij dienen dit alles zéér positief te beoordelen. Tenslotte kan aan de 48.500 adhesiebetuigingen vanuit de basis niet voorbijgegaan worden!”

KVP-voorzitter Vergeer deed een „hartschottelijk” beroep op zijn vrienden van ARP en CHU om thans „samen inderdaad te werken aan ons aller CDA en de totstandkoming van de ene lijst”. Volgens mr. Vergeer is het bijna twaalf uur. „Maar het is nog niet te laat. In de komende maanden kan ons werk niet meer vrijblijvend zijn. Het dient gericht te zijn op en in het perspectief te staan van de ene CDA-lijst bij de komende kamerverkiezingen”.

Mr. Vergeer zei, dat zonder de ene lijst het CDA zijn geloofwaardigheid bij de Nederlandse kiezers verliest. Hij riep de partijraad van de KVP op uit te spreken dat de CDA-lijst er spoedig dient te komen. „De haven is in zicht. Mogen wij met Gods hulp de vaart

tot een goed einde brengen”, aldus de KVP-voorzitter.

De vergadering van de partijraad van de KVP werd onder meer bijgewoond door mr. O. W. A. van Verschuer, voorzitter van de

CHU, drs. A. D. W. Tilanus, lid van de CHU-fractie in de Tweede Kamer en prof. dr. D. Th. Kuiper, ondervoorzitter van de ARP.

H. L.

Actuele onderwerpen op jaarvergadering CH-gemeentebestuurders

Op de jaarvergadering van de Vereniging van christelijk-historische leden van gemeente- en provinciebesturen, welke vergadering op zaterdag 21 februari gehouden wordt in het Jaarbeurscongrescentrum te Utrecht, komen twee actuele onderwerpen aan de orde.

Des morgens wordt de onderwijsproblematiek besproken. De heer M. Baaijens uit Amersfoort, verbonden aan het Christelijk Pedagogisch Studiecentrum en voorzitter van de Innovatiecommissie Basisschool zal de nieuwe contouren van het onderwijs belichten in de relatie tot de gemeentebestuur-

ren. Des middags houdt de voorzitter van de CHU, mr. O. W. A. baron van Verschuer, een inleiding over „De grondslag van de hedendaagse christen-democratie”.

De jaarvergadering vangt om 10.00 uur aan met de jaarrede van de voorzitter, mr. S. H. Scheenstra, burgemeester van Asperen. Ter vergadering zijn welkom al degenen, die voor de CHU, het CDA of voor een der andere christen-democratische partijen zitting hebben in een gemeenteraad of het college van provinciale staten. De toegang is vrij. In de pauze bestaat gelegenheid voor de lunch, waarvan de kosten ongeveer f 12,50 zullen zijn.

Een weg van mondige christenen

door: J. Lanser, voorzitter CNV

Aan het begin van dit jaar 1976 zijn de twee vakcentrales NVV en NKV gaan samenwerken in een federatie, de FNV (federatie Nederlandse vakbeweging). Het is een federatie van twee vakcentrales en heel duidelijk niet van de Nederlandse vakbeweging. Mij werd en wordt nogal eens de vraag gesteld waarom er geen federatie of fusie tussen NKV en CNV tot stand gekomen is. Daarbij gaat men er vanuit dat het meer voor de hand zou liggen dat twee „confessionele” organisaties zich nauwer zouden aaneensluiten dan dat één van die beide dat zou doen met het NVV. Die gedachtegang veronderstelt dat NKV en CNV in wezen een gelijke of vergelijkbare identiteit zouden hebben.

Dat is echter een verkeerde veronderstelling. Ik ga in dit verband nu maar voorbij aan het veelal verkeerde gebruik van het woord „confessioneel”. Feitelijk heeft dit begrip de betekenis van binding aan een kerkelijke belijdenis of aan een kerkelijk genootschap. Waar dit wordt bedoeld kon, wat het NKV betreft, tot voor kort gesproken worden van een confessionele of kerkelijke organisatie. Zoals uit voorgaande schets van de ontwikkeling van de Nederlandse vakbeweging blijkt, bestonden katholieke organisaties tot voor enige jaren op gezag van de rooms-katholieke kerk. Organisaties als het NKV werden dan ook sterk beïnvloed door de geestelijkheid van genoemde kerk. Dit bleek onder meer uit het feit dat de statuten van de betreffende organisaties de goedkeuring behoeften van het Episcopaat. Het bleek ook uit de begeleiding door de rooms-katholieke kerk, zoals die tot uitdrukking kwam in de persoon van de geestelijk adviseur.

ANDERE AARD

De grondstructuur van het CNV daarentegen heeft een geheel andere aard. Van een binding aan welke kerk of kerkelijke belijdenis is nooit sprake geweest. De bijbel was het eenvoudige uitgangspunt aan de inhoud waarvan de leden van het CNV met elkaar vorm wilden geven in de ontwikkeling van

de samenleving. Daarin is tot nu toe niets veranderd en zo is het CNV ook thans nog een algemeen christelijke vakbeweging. Het is één van de christelijke organisaties, die iemand eens heeft aangeduid als een weg van de mondige leek.

Het zelfstandig bezig zijn met de vormgeving van wat als gemeenschappelijk uitgangspunt werd aanvaard heeft een stempel gedrukt op de ontwikkeling, de visie en het beleid van het CNV. Anders dan het NKV heeft het CNV zich zelfstandig rekenschap moeten geven van de geestelijke en sociaal-filosofische aspecten van veel vraagstukken waarmee het zich moest bezighouden. Historisch gezien ligt het karakter van het CNV dan ook anders verankerd dan dat van het NKV.

Naar mijn oordeel ligt mede hierin een verklaring voor de veel duidelijker houding van het CNV met betrekking tot eigen identiteit en zelfstandigheid. Of ondanks deze verschillen NKV en CNV elkaar toch hadden kunnen vinden is nooit onderzocht. Een poging daartoe van de zijde van het CNV tegen het einde van de zestiger jaren gedaan werd door het NKV afgewezen. Later werd door de toenmalige voorzitter van het NKV, mijn oud-kollega Mertens, uitgesproken dat het NKV niet zou kiezen voor een samengaan met het NVV of het CNV alleen, omdat dan het NKV uiteen zou vallen. Het lijkt er op dat gebeurtenissen, die intussen hebben plaatsgevonden, zijn uitspraak bevestigden.

HET CNV IN DE TOEKOMST

De loop der gebeurtenissen brengt het CNV als het ware terug naar die periode in de geschiedenis van de vakbeweging waarin er sprake was van een interconfessionele vakbeweging. Het CNV heeft thans kansen om verder uit te groeien als een algemeen christelijke vakbeweging. Geconstateerd mag worden dat het aantal rooms-katholieke werknemers dat lid is van de CNV voortdurend toeneemt. Verder wil ik er aan herinneren dat twee rooms-katholieke bonden, te weten de Politiebond St. Michaël en de AR-

KA, te kennen hebben gegeven een binding aan het CNV te overwegen. Ik vind dat een gelukkige en hoopvolle ontwikkeling. Onze opstelling ten opzichte van andere organisaties zal er een zijn van openheid. Voor toetreding tot of regelmatig contact met het CNV zal echter aan bepaalde voorwaarden moeten worden voldaan. Voorwaarden waarvan het niet de bedoeling is dat anderen daar onder door zouden moeten gaan, maar die wij voor onszelf willen hanteren om terzake van eigen uitgangspunt, visie en beleid, geloofwaardig te blijven. De mate van overeenstemming over uitgangspunt, visie en beleid, zal uiteraard bij het onderzoek naar mogelijkheden van toetreding of regelmatig contact een belangrijke rol spelen.

Het behoeft waarschijnlijk nauwelijks gezegd dat wij ook attent zijn op versterking van de interne organisatie van onze beweging. Zo zijn er al gemeenschappelijke activiteiten van verbond en bonden op het gebied van de propaganda, de publiciteit en de huisvesting. Ook zijn er intern voorzieningen getroffen die het mogelijk maken doeltreffend te werken en snel en terzake kunnen reageren.

Uit wat ik zojuist gesteld heb blijkt wel, dat wij ons niet in een isolement gedrongen voelen en ons daar ook niet naar zullen gedragen. Ik heb de indruk dat sommige mensen uit de kring van de beide andere vakcentrales dat wel zouden willen en daarom over een isolement van het CNV praten, waarbij de wens de vader der gedachten en beweringen is.

Kennelijk hebben we dan te maken met mensen die zich onrustig voelen omdat het CNV zich niet ontwikkelt overeenkomstig hun wensen en verwachtingen, maar vrij en welbewust zijn eigen weg gaat. Mijn advies is zich iver hun uitlatingen niet op te winden, maar die voor kennisgeving aan te nemen. Het is een onmiskenbaar feit dat het CNV een eigen plaats heeft in de samenleving en in het proces van de sociaal-economische besturing van ons land. Die plaats ligt verankerd in het lidmaatschap van meer dan

230.000 leden, in de sympathie van velen buiten onze beweging en in wetten en besluiten.

Ik ben ervan overtuigd dat we met elkaar alles zullen doen om die plaats te behouden en waar mogelijk uit te bouwen en te versterken. Dat we daarbij, naar het zich laat aanzien, in de nabije toekomst ook mogen rekenen op de Protestants Christelijke Onderwijsvakorganisatie als deel van het CNV is van groot belang en bijzonder beemoedigend.

WERVEND WERKEN

Het streven naar een federatie van drie vakcentrales beschouw ik als een afgedane zaak. Geen var. de andere vakcentrales heeft zich zo ingespannen om een federatie van de drie mogelijk te maken als het CNV. Dat heeft niet tot het beoogde resultaat geleid. Het NVV en het NKV waren niet bereid tegemoet te komen aan de door ons, in overleg met onze leden, gestelde voorwaarden om een bepaalde vrijheid en zelfstandigheid van het CNV te waarborgen. Zo liggen de feiten. Het is blijkbaar nodig dat nog eens te zeggen vooral aan het adres van hen die het doen voorkomen alsof het CNV zou hebben afgehaakt. Een juiste waarneming en interpretatie van de feiten leert dat er eerder reden is te concluderen dat NVV en NKV een federatie van de drie onmogelijk hebben gemaakt dan dat het CNV heeft afgehaakt. Ik zeg dit niet als zou afhaken slecht staan, maar omdat het wel dikwijls zo wordt gesuggereerd. Waarvoor ik pleit is, dat feiten juist en in het verband waartoe zij behoren, worden weergegeven. Het CNV heeft geen reden om over de hele gang van zaken betreffende het vormen van een federatie te treuren. Wij hebben ons beleid destijds welbewust bepaald en zijn in de juistheid van dat beleid alleen maar bevestigd. En het is plezierig te mogen constateren dat de houding en het beleid van het CNV in brede kring waardering en steun ondervinden.

Christen-democratie in Spanje

Tijdens het afgelopen weekeinde heeft dr. R. J. H. Kruisinga, voorzitter van de christelijk-historische Tweede-Kamerfractie, te Madrid het congres bijgewoond van de Spaanse christen-democraten. Hij deed dit als vertegenwoordiger van de Nederlandse equipe van de Europese Unie van Christen-Democraten (EUCD).

Voor zijn vertrek van Schiphol herhaalde dr. Kruisinga tegenover een verslaggeefster van het ANP zijn standpunt, dat hij positief staat tegenover een aansluiting van Spanje bij de EEG, mits Spanje een democratische staatsvorm invoert. Op de vraag of de rede, die de Spaanse premier Arias vorige week hield, een belangrijke stap is op weg naar een democratische staatsvorm, antwoordde dr. Kruisinga: „Ik vind iedere stap vooruit belangrijk.” Hij voegde daaraan toe eerst de mening van de christen-democratische partijen in Spanje af te wachten alvorens een werkelijk oordeel te kunnen geven over de aangekondigde hervormingen van premier Arias.

LANGDURIG

Het blad CD-Europa, een uitgave van de christen-democratische fractie in het Europese parlement, gaf in het januarinummer een overzicht van de „Democracia Cristiana” in Spanje.

De „Democracia Cristiana” (D.C.), aldus CD-Europa heeft een landurige strijd gevoerd om een democratisch en federaal politiek regime te vestigen. In sommige gevallen bijvoorbeeld in verband met de vóór de burgeroorlog gestichte Partido Nacionalista Vasco en de Unión Democrática de Cataluña - begon de strijd onmiddellijk na deze oorlog. In die periode werkten de partijen geheel in de clandestiniteit. Later doken andere organisaties op zoals de „Izquierda Democrática” (linkse democratie) en de Federación Popular Democrática.

De eerste hiervan staat onder leiding van Ruiz Gimenez en is in feite ontstaan uit de groepering die in het leven werd geroepen door de thans overleden ex-minister van de republiek Gimenez Fernandez. De Federación (de vroegere Partido Social Cristiano)

wordt door Gil Robles geleid. De Unión Democrática del País Valenciano, de laatste gestichte partij, is de jongste aanwinst van de Democracia Cristiana.

Het bestaan van vijf organisaties op grond van het feit dat Spanje een multinationale samenleving is, betekent geen gebrek aan saamhorigheid. Op de twee congressen te Montserrat (in Catalonië) en te Valencia (in 1975) werd duidelijk gewezen op de natuurlijke eenheid die echter rekening houdt met de verschillen binnen de natie; dit standpunt kenmerkt trouwens het bestuur van de Democracia Cristiana. De gemeenschappelijke wil van de D.C. is een resultaat dat in geen enkele andere politieke formatie werd bereikt en stelt haar in staat perspectieven te openen die nuttig zijn voor de toekomst van het volk.

Wat de organisatie betreft, zorgen drie diensten voor de coördinatie en het collegiaal bestuur van de partij: de politieke commissie, samengesteld uit vijf vertegenwoordigers van elke partij, de uitvoerende politieke commissie die uit een vertegenwoordiger en een plaatsvervangend lid bestaat, en het Secretariaat, samengesteld uit vijf secretarissen en de politieke secretaris van de „Equipo”.

De „Equipo” heeft thans een geheime organisatie in Catalonië (Barcelona, Tarragona, enz), het gebied rond Valencia, Castilië (Madrid), Andalusië, de Canarische eilanden, Aragon en Euzkadi (San Sebastian, Bilbao, enz). Lid van deze organisaties zijn vooral werknemers uit de tertiaire sector, leidinggevend technisch personeel, kleine en hogere burgerij, en landbouwers; op grond van hun veelzijdige samenstelling kunnen deze organisaties zich ook tot andere sociale groepen richten.

De huidige te Valencia omschreven strategie van de Equipo is de zogenaamde „Irrupción Democrática” (democratische doorbraak) die erin bestaat de politieke actie telkens meer in het openbaar te voeren, hetgeen uiteraard gevaar voor repressie met zich brengt maar tevens het meest geschikte middel is om de opvattingen van de D.C. aan het licht te brengen.

Het apparaat van de respectieve partijen blijft echter in de clandestiniteit werken; ofschoon hiervoor geschikt, is het echter ontoereikend in een situatie als de huidige, die een voorafspiegeling moet zijn van de toekomst van het land.

In een staat zonder democratische verkiezingen en zonder politieke partijen kan de uitslag van een verkiezingsstrijd moeilijk

worden voorspeld. Volgens alle opiniepeilingen (door Gallup, Metra, Seis, enz) die tot nu toe in opdracht van de massamedia (echter niet van de D.C.) werden georganiseerd, kwam de Democracia Cristiana evenwel over het algemeen als eerste uit de bus of, in het ergste geval, op de tweede plaats. Aldus het overzicht in C.D.-Europa.

H.L.

Spreekbeurten CHU-politici:

CHU-politici hebben de komende weken de volgende spreekbeurten:

Kruisinga spreekt: zaterdag 7 februari, Heerde: statenkring Harderwijk CHU; zaterdag 14 februari, Arnhem: kamerkringen Gelderland van de CHU; woensdag 18 februari, Den Haag: Lunchbijeenkomst Ned. Centrum van Directeuren Promenade-hotel; dinsdag 24 februari, Dalfsen: CHU-kiesvereniging; maandag 1 maart, Woerden: CHU-kiesvereniging; donderdag 1 april, Zwijndrecht: CHU-kiesvereniging. Van der Mei spreekt: maandag 9 februari, Baarn: regionale CHU-bijeenkomst; dinsdag 17 februari, Breukelen: regionale CHU-vergadering; donderdag 19 februari, Enschede: politieke scholing vrouwen; woensdag 25 februari, Rotterdam: Kamerkring CHU; donderdag 26 februari, Putten: CHU-kiesvereniging; maandag 1 maart, Zoetermeer: politieke scholing vrouwen; maandag 8 maart, Nagele N.O.P.: idem; maandag 15 maart, Zwolle: idem; woensdag 31 maart, Leiden: idem; maandag 5 april, Oss N.B.: oprichtingsvergadering CHU-kiesvereniging. Tilanus spreekt: maandag 23 februari, Epe: oprichting CDA-verband. Van Leijenhorst spreekt: donderdag 5 februari, Zutphen: CHU-ARP-KVP; vrijdag 20 februari, Leeuwarden: CHU-ARP-KVP; donderdag 26 februari, Barneveld: Christelijk onderwijs; dinsdag 2 maart, Monster: Christelijk onderwijs; maandag 8 maart, Middelharnis: onderwijsappel Goeree-

Overflakkee; maandag 15 maart, Hasselt O.: CHU; maandag 22 maart, Meppel: Christelijk onderwijs; maandag 29 maart, 's-Gravensande: CHU; maandag 5 april, Huizen N.H.: Ouderraad Christelijk onderwijs.

Wisselink komt: maandag 9 februari naar Beverwijk: CHU; vrijdag 13 februari, Bathmen: Overijsselse Landbouw Mij; donderdag 19 februari: Papendrecht: CHU en ARP; maandag 16 februari, Bathmen: CHU; maandag 23 februari, Roden Dr.: forum landbouw; maandag 1 maart, Gorrssel: CHU; donderdag 4 maart, Driebruggen Z.H.: CHU; vrijdag 5 maart, Almelo: statenkring CHU; maandag 8 maart, Holten: politieke scholingscursus vrouwen; vrijdag 12 maart, Vriezenveen: CHU; maandag 15 maart, Veere: CHU- en ARP-kiesverenigingen.

Tolman komt naar Oosterwolde Fr. vrijdag 6 februari: Landbouw-organisaties; vrijdag 13 februari: Lutten Ov.: landb. org.; vrijdag 20 februari, Joure: CHU-kiesvereniging; zaterdag 28 februari, Apeldoorn: CHU; dinsdag 16 maart, Aalsmeer: CHU. TV-uitzending: De CHU antwoordt op uw vragen: woensdag 11 februari, 19.50 uur, Nederland 1, zendtijd politieke partijen CHU.

Fractievoorzitter dr. R. J. H. Kruisinga gaat op in allerlei actuele zaken en geeft hierop de visie van de CHU.

Eerstvolgende radio-uitzendingen: zaterdag 14 februari, Hilversum II, 18.20 uur.

Wat de Tweede Kamer behandelen gaat

De Tweede Kamer hoopt in de periode tot aan Pasen een groot aantal onderwerpen af te handelen. De voorlopige agenda vermeldt de volgende:

Dinsdag 10 februari en woensdag 11 februari: interimnota inkomensbeleid, nota's groeps-grootte in het onderwijs en onderwijs achterstandsgroepen, en wijziging van de visserijwet.

Donderdag 12 februari: debat over de gijzelingen.

Tweede helft van februari: ondernemingsraden, inkomensgrenzen kinderbijslagwet kleine zelfstandigen, technische wijziging sociale verzekeringswetten, vrijwillige ouderdomsverzekering, drugbeleid, grenswijziging tussen Breda en Prinsengebied en wijziging van de provinciewet.

Eerste helft van maart: fluoridering, nota structuur primair en secundair onderwijs, nota intensieve veehouderij, wetenschappelijke raad voor het regeringsbeleid, nieuwe lerarenopleiding en structuurschema drink- en industriewatervoorziening.

Tweede helft maart: winkelsluitingswet, agglomeratieraad Eindhoven, wijziging wet op het rijkswegefonds, vorderingsprocedure wegeverkeerswet.

Eerste helft april: wegslepen voertuigen, nota planning hoger onderwijs, verslag algemene rekenkamer en kinderstrafrecht. In de komende weken vergadert de Tweede Kamer op dinsdagmiddag en -avond, op woensdagmiddag en op donderdagmorgen, middag en -avond. Zij, die het voornemen hebben het debat over een bepaald onder-

werp bij te wonen, doen er goed aan alvorens naar Den Haag te reizen, te informeren naar het juiste tijdstip van het debat. Inlichtingen worden gegeven door het secretariaat van de fractie van de CHU en door de afdeling voorlichting van de Tweede Kamer, telefoon 070-614911.

H.L.

Ontvangen publikaties

„Reclame ter sprake”, dr. R. E. Abraham, drs. B. Sarphati, M. A. Veltman en drs. J. J. Voogd schrijven en discussiëren over reclame; uitgave: Stichting Maatschappij en Onderneming te Scheveningen; prijs f 10,-.

Deze uitgave heeft de in de serie „Discussie” van de Stichting Maatschappij en Onderneming gebruikelijk geworden vorm: de auteurs leverden ieder een schriftelijke bijdrage, de teksten werden onderling uitgewisseld en daarna volgde een discussie. „Reclame ter sprake” bevat de schriftelijke bijdragen en een samenvatting van de discussie over het onderwerp, dat nog steeds grote belangstelling trekt. Reclame in bladen en tijdschriften is lange tijd min of meer als vanzelfsprekend geaccepteerd, maar sinds de invoering van de reclame via radio en tv is er veel kritiek gekomen. Een onderzoek in 1973 had als resultaat dat 40 procent van de ondervraagden meedeelden weinig of zeer weinig waardering te hebben voor reclame. In 1974 was dat percentage opgelopen tot 65.

„De betwiste ondernemersfunctie”; uitgave: Stichting Maatschappij en Onderneming te Scheveningen, prijs f 7,50.

De Stichting Bedrijfskunde organiseerde onlangs een seminar over het onderwerp „De betwiste ondernemersfunctie”. Inleiders waren prof. dr. P. Kuin, prof. dr. J. H. van Stuijvenberg, A. W. M. Teulings, mr. E. Bloembergen, dr. P. H. van Gorkum, prof. dr. J. Pen, dr. R. Hueting en prof. dr. W. Albeda. De teksten van de inleidingen zijn thans gebundeld in de reeks „Informatief” van de Stichting Maatschappij en Onderneming. Vele meningen over het actuele onderwerp zijn hierdoor bij elkaar gebracht.

„Uraan of kolen: een kernbeslissing”; uitgave: Stichting Maatschappij en Onderneming te Scheveningen, prijs f 4,75.

Met deze publikatie wil de Stichting Maatschappij en Onderneming, in haar reeks „Informatief” een bijdrage leveren aan de actuele discussie over het al dan niet bouwen van kerncentrales. Medewerkers aan de uitgave zijn dr. ir. W. J. Beek, dr. ir. E. T. Ferguson, prof. dr. D. G. H. Latzko, dr. J. C. Terlouw, ir. M. C. van Veen, ir. J. H. Bakker en prof. dr. H. B. G. Casimir. De auteurs bepaalden zich tot de specifieke vraagstelling: uraan of kolen, ervan uitgaande, dat aardgas en olie niet altijd als bron voor energie beschikbaar zijn. Het gaat in het boekje om de vraag: wanneer we nieuwe elektrische centrales moeten bouwen, willen we dan kolencentrales of willen we kernenergiecentrales?

H. L.

Grondpolitiek

De afdeling Zuid-Holland van de Vereniging van christelijk-historische leden van gemeente- en provinciebesturen houdt op zaterdagmorgen 14 februari de jaarvergadering in de Piet Heinzaal van het Groot-handelsgebouw te Rotterdam. Het onderwerp van de besprekingen is de grondpolitiek.

Drs. E. Broekhuis uit Ede, secretaris van de CBTB in Gelderland, houdt een inleiding over de twee door de regering bij de Tweede Kamer ingediende wetsontwerpen over de grondpolitiek. Het ene wetsvoorstel strekt tot wijziging van de onteigeningswet voor wat betreft de regeling van de waardebepaling van de grond bij onteigening.

Het tweede wil invoering van een voorskrift voor gemeenten bij verwerving van onroerend goed.

Drs. Broekhuis nam namens de CHU deel aan de door de wetenschappelijke instituten van ARP, CHU en KVP gevormde werkgroep ter bestudering van de actuele grondpolitiek. Als resultaat daarvan verscheen het rapport „Grondeigendom en grondbeheer”.

De jaarvergadering, waarop ruimschoots gelegenheid is voor discussie, vangt om 10 uur des morgens aan en zal tot rond half een duren.

publikaties CDA-instituten

Grondpolitiek

„Grondeigendom en grondbeheer - een opdracht voor individu en gemeenschap” rapport van de wetenschappelijke instituten van KVP, ARP en CHU
30 pag.; f 3,75

Plichten en perspectieven

Aanzet voor een profielschets van het CDA
brochure van de wetenschappelijke instituten
2e druk; 34 pag.; f 3,90

Energiebeleid

Rapport van de wetenschappelijke instituten
68 pag.; f 5,25

Gerede twijfel

Bijdrage tot de discussie over de perspectieven van onze economische ontwikkeling
nota van de wetenschappelijke instituten
4e druk; 30 pag.; f 3,75
alle prijzen inclusief verzendkosten

Bestellingen:

- giro 23 73 39 t.n.v. Centrum voor Staatkundige Vorming, Den Haag

CDA-studiedag over onvolledig gezin

Op donderdag 26 februari wordt in het Jaarbeurscongrescentrum te Utrecht een CDA-studiedag gehouden over het onderwerp „Onvolledig gezin”.

De organisatie van deze studiedag is in handen van de stichtingen voor kader- en vormingswerk van KVP, ARP en CHU en het CDA-Vrouwenberaad. Basisstuk voor de besprekingen is de ter gelegenheid van het internationaal jaar van de vrouw van het CDA-Vrouwenberaad verschenen publikatie „Samen op weg naar een verantwoordelijke maatschappij” (een bijdrage vanuit het CDA tot discussie over emancipatie).

De studiedag vangt om 10 uur aan en zal omstreeks 16 uur gesloten worden. Inleidsters zijn mevrouw M. Pastoor-Koopman over „de plaats van het gezin in de samenleving”, het Tweede-Kamerlid mevrouw mr. A. H. S. M. Lückers-Bergmans over „juridische aspecten” en het Tweede-Kamerlid mevrouw D. M. P. Cornelissen over „sociale aspecten”.

Aanmelding voor deze studiedag kan geschieden door overmaking van de deelnemerskosten - een bedrag van f 10,- voor onder meer lunch en consumpties - op giro 379333 ten name van de algemeen penningmeester van de KVP te Den Haag onder vermelding „Studiedag onvolledig gezin”. Uiterlijk tot 13 februari kan worden ingeschreven. Reiskosten boven vijf gulden kunnen desgewenst worden vergoed. Na de aanmelding worden de congressstukken toegezonden (Graag bij de aanmelding/overschrijving vermelden of de brochure „Samen op weg naar een verantwoordelijke maatschappij” reeds in het bezit is).

TEGEN KABINET-DEN UYL

De CHU-kiesvereniging te Woerden, onlangs in vergadering bijeen, geeft als haar mening te kennen, dat het beleid van het kabinet-Den Uyl niet in het belang is van ons land en volk. Zij verwacht dat de CHU-Tweede Kamer-fractie duidelijk stelling zal nemen tegen dit beleid.

Tevens is zij van mening, dat de CHU slechts dan aan één CDA-lijst voor de komende kamerverkiezingen kan deelnemen als deelname van de CDA aan een dergelijk kabinet uitgesloten mag worden.

Namsns de Kiesvereniging te Woerden,

H. van Vliet-van Diermen (secretaresse)

DE DURE AARDAPPEL

Vele jaren is de aardappel een goedkoop consumptie-artikel geweest. We hebben toen nooit klachten gehad, dat ze te goedkoop waren. Nu de prijs van de aardappel wat duurder wordt, nu begint zo langzamerhand de één na de ander de opmerking te maken, dat de aardappelen eigenlijk wel wat te duur worden als volksvoedsel en of daar maar niet eens maatregelen voor getroffen moeten worden, en als doorslaggevend wordt daarbij aangevoerd dat de voorraad wel eens lang niet voldoende kan zijn tot de nieuwe oogst, dus met andere woorden de verkoop in andere landen te beperken. Wat het laatste aangaat, de export beperken, de tuinders en landbouwers zijn deze methode die ook enkele jaren geleden is toegepast nog lang niet vergeten en de haren rijzen ten berge als men daaraan nog terugdenkt. De toenmalige regering zette toen, onder druk van de vakbonden enz., de gehele export van aardappelen stil, want nummer één was de consument, die mag niet ontevreden worden. De gevolgen waren voor de tuinders dan ook ontzettend. Het begin van de nieuwe oogst ging nog, maar toen even later een behoorlijk aanbod kwam zakte de markt totaal in elkaar, en was men blij als men tien cent per kg. kon maken. Wie bekommert zich nog om de producent? Immers geen enkele van hen die toen om de maatregelen vroegen, men profiteerde er alleen maar van. Men heeft alleen maar aan zichzelf gedacht. Dat de export markt totaal vernield was, daarmee werd natuurlijk geen rekening mee gehouden. Het heeft jaren geduurd voordat deze weer in goede orde was, wat natuurlijk geen won-

der was, want van elk export-artikel is het gebeurd dat men alle uitvoer verbod. De buitenlanders moesten al die tijd zeker op kiezesteentjes kauwen totdat hier de consument weer ruim voorzien was en de export weer mocht beginnen.

De buitenlanders zochten toen wel andere markten op in andere landen om in hun behoefte te voorzien. Zij haastten zich in het geheel niet meer om de Hollandse aardappelen, ze mochten wel gek zijn, als je iets goed wil betalen en het is er en je wordt dan weggestuurd. Hoe zou het jezelf vergaan als je altijd klant bent in je winkel en de spullen liggen er, als ze dan tegen je zeggen je kan bij ons niet meer terecht, het spijt ons, maar we kunnen er niets aan doen. Het zal dan ook wel lang duren voor je weer naar zo'n zaak terug gaat. En zou zo iets soms en onsociaal voor de producent zich weer gaan herhalen alle tekenen beginnen er weer op te wijzen. Het is toch zo dat wanneer een produkt een goede exportprijs opbrengt, dit veel deviezen opbrengt terwijl dit ook voor het rijk goede gevolgen heeft.

Welke mogelijkheden heeft de consument om niet al te dure aardappelen te moeten kopen? Elke consument kan aardappelen in zomer en najaar, hetzij persoonlijk of gezamenlijk kopen. Het geeft natuurlijk moeilijkheden met bewaren maar dat heeft de producent ook. 2. Kan de regering, wanneer zij zorgen heeft over dure aardappelen of wanneer een tekort aan aardappelen kan ontstaan, dit op te heffen door najaars een hoeveelheid uit de markt te halen, deze zelf op te slaan en later de consument weer aanbieden zodat een hoge prijs in het voorjaar dan uitgesloten is. 3. De regering kan, als de consumptieprijzen te hoog zijn, de consument te goed komen met een subsidie, hetgeen niet zo gemakkelijk is. 4. Er bestaat ook de mogelijkheid om aardappelen in klasse II te verhandelen, dit in overleg met de keuringsdienst. Dit zijn beste aardappelen maar met een kleine afwijking. 5. De regering kan heden ten dage nog op de termijnmarkten nog volop aardappelen kopen. Wij zijn er van overtuigd dat veiligen en termijnmarkten uw komst bijzonder op prijs zou stellen. Ook zijn deze markten bereid u voor het komende jaar te voorzien van oogst 1976. Met u in overleg van prijs, leveringsdatum en hoeveelheid, dit kan ook voor de vakbonden.

Nu de regering bewust of onbewust dat nagelaten heeft, gaat het niet op onschuldige producenten en handel als schuldigen daarvoor te laten boeten.

Nibbixwoude Jac. van Klaveren

ADVERTEER IN DE NEDERLANDER

HET BLAD VAN U!!

HANAB B.V.

VALKENBURG - ZH Telefoon 01718-71941*

VEENDAM - Telefoon 05987-7800

GASLEIDINGEN

KABELWERKEN

ZINKERS

W. Holt
 INTERIEURVERZORGING B.V.
 EEN ZAAK OM MEE IN TE ZETTEN

Asselsestraat 21-23
 Apeldoorn, tel. 12908
 Th. a Kempis-
 straat 59-61
 Zwolle, tel. 16157

**KAMERBREED
 TAPIJT**
 4000 m² in voorraad
**KARPETTEN
 BEDDEN**
**GORDIJNSTOFFEN
 BANKSTELLEN
 SLAAPKAMER-
 AMEUBLEMENTEN**
 enz.
 800 m² toonruimte

 Ventevogel & Zoon Assurantiën

Badhuisstraat 55
 Vrisingen
 Telef. 0184-4461

Uw vertrouwen waard

LETZER VENTEVOGEL
 MAKELAARS MAATSCHAP

TUINAANLEG
BINDER B.V. - RHOON

Aanleg en onderhoud van
**GEMEENSCHAPPELIJKE TUINEN, PLANT-
 SOENEN, PARKEN, SCHOOLTUINEN etc.**

- grond- en straat-
werken
- drainages
- rioleringen
- beplantingen
- windkeringen en
afrasteringen
- aanleg grasgazons
- onderhoud van
groenvoorzieningen
- onkruidbestrijdingen
- kleigrond, teelaarde
- graszoden en
graszoden
- bloembakken

Dorpsdijk 50-52 - Postbus 820 - Rhoon
 Telefoon 01890-6111*

**MAKELAARSKANTOOR
 HOOGENRAAD**

HAAGWEG 171 - TELEFOON 070 - 996560
 RIJSWIJK (Z.-H.)

Onroerende goederen - Hypotheken - Taxatiën

BETONFABRIEK 'VRIJENBAN'

A. M. HOEKE

Rotterdamseweg 376 - Delft
 Telefoon 015-560193 - b.g.g. 124008

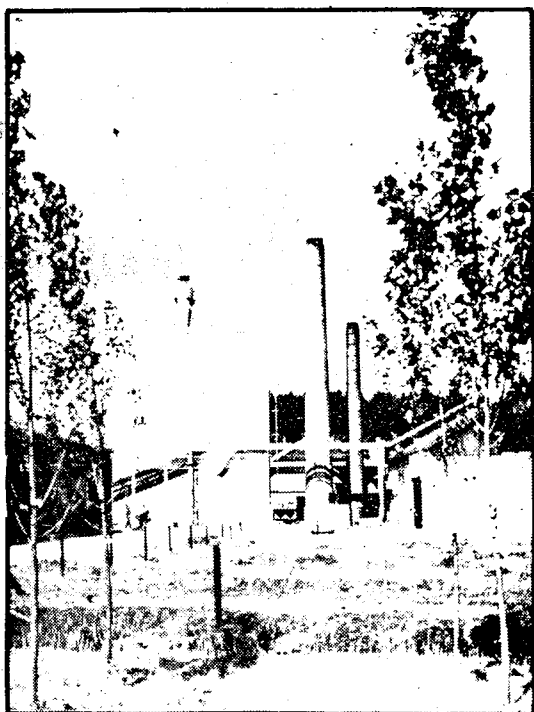
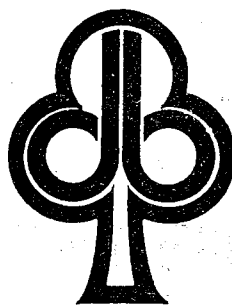
BETONWAREN

AANNEMINGSBEDRIJF
H. OOGVLIET & ZN. B.V.

Burgerlijke- en Utiliteitsbouw

- NIEUWBOUW
- VERBOUW
- ONDERHOUD

ZWIJNDRECHT
 Molenvliet 9 - Tel. 01850-26651-27034-24330

Kistenfabriek
 Nijkerk

N. DE BOER

RECHTMAATIGHEID WERKBLAD

de Schakel

ER WAS EEN MAN IN SLAGHAREN,
 DIE WILDE GRAAG KENNIS VERGAREN,
 HIJ SCHREEF ONS HEEL GAUW,
 MEDE NAMENS ZIJN VROUW:
 „ALLE SCHAKELS DIE ZAL IK BEWAREN!”

Hij is één van de vele abonnees, die alle nummers van de SCHAKEL bewaren.
 Als u nog geen abonnee bent, zal het u niet meevallen ze allemaal nog in bezit te krijgen.
 Natuurlijk wel vanaf het komende nummer!
 Gewoon door vandaag nog onderstaande bon in te vullen en abonnee te worden.

Naam:
 Adres:
 Woonplaats:
 Giro:

Ik geef mij op als abonnee en wacht uw acceptgirokaart af.
 Ik betaal per kwartaal f 21.- per halfjaar f 40.-
 per jaar f 78.-

Als welkomstgeschenk kies ik:
 sleutel-étui
 combi-beurs
 zakkam in étui met vijf
 hangkoord-ballpoint
 Ik heb serieuze belangstelling en ontvang graag eerst
 een proefnummer.
 (Aankruisen wat van toepassing is).

Deze bon ongefrankeerd zenden naar:
 „De Schakel”,
 Antwoordnr. 69,
 Goes.

C. H. W.

de nederlander

CH-WEEKBLAD

Redactie: Postbus 8822 - 'sGravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

Duidelijkheid in Lockheed-affaire noodzakelijk

De mededelingen uit een commissie van het Amerikaans congres inzake omkopingen bij de Lockheed-vliegtuigfabrieken en het hiermee in verband brengen van prins Bernhard hebben afgelopen week velen geschokt en kabinet en Staten-Generaal veel stof tot nadenken gegeven.

Instelling van een onderzoekcommissie werd afgelopen dinsdag aan de Kamer bekend gemaakt. De heren Donner, Holtrop en Peschar staan voor een moeilijke taak. Ik hoop dat de commissie er in slaagt snel tot rapportering te komen. Deze zaak moet zo snel mogelijk worden afgerond.

Het woord is thans eerst aan de commissie.

Wanneer hun rapport is afgerond zullen we uiteraard nader van gedachten moeten wisselen. Maar op dit moment zou de zaak waar het om gaat met een uitvoerig Kamerdebat niet gediend zijn.

Ik vertrouw er daarbij op dat de commissieleden zich zullen inzetten om deze zaak tot op de bodem uit te zoeken.

Voor de verdere toekomst rijzen er veel vragen. Want na het verschijnen van het rapport van de heren Donner, Peschar en Holtrop is deze zaak niet afgerond. Een nadere bezinning is nodig op de vraag welke houding Nederland zal moeten innemen tegenover bedrijven, die in op-

spraak zijn gebracht door omkopingsaffaires.

Eerder al hebben in dat vlak zich problemen voorgedaan met de vliegtuigfabriek van Dassault, waarbij de naam van Kamerleden werd genoemd.

Voor de toekomst zal daarom nadere bepaling van onze houding nodig zijn tegenover bedrijven die betrokken zijn bij omkopingsaffaires. Dit geldt naar mijn mening niet alleen voor ons land maar ook voor onze partners in de NAVO.

De defensie van het Westen is voor onze samenleving van vitaal belang. In het parlement wordt hier steeds uitvoerig en principieel over gesproken. Maar de ernst van

deze zaak wordt vertroebeld wanneer blijkt dat bij de defensie-aankopen betrekkingen bestaan met maatschappijen die zelve stellen dat zij in West-Europa regelmatig omkopingsaffaires verrichten.

Ik ben dan ook van oordeel dat zowel in nationaal verband als in NAVO-verband voorshands verdere contracten met Lockheed niet kunnen worden afgesloten. **Maatschappijen die in ons defensiesysteem een rol als belangrijke wapenproducent vervullen mogen geen notoir corrupte maatschappijen zijn die naar eigen zeggen van omkoping in hun bedrijf in West-Europa en dus in de NAVO dagelijkse praktijk maken. Dat kan en mag niet.**

Dr. R. J. H. Kruisinga:

„Waarom geen persconferentie over wijziging onderwijsartikel?“

„Waarom is er geen persconferentie gehouden nadat binnen het kabinet overeenstemming was bereikt ten aanzien van het wetsvoorstel betreffende de voorgenomen wijziging van artikel 208 van de grondwet?“ Deze vraag is opgekomen binnen de christelijk-historische Tweede-Kamerfractie en de fractievoorzitter, dr. R. J. H. Kruisinga, maakte melding van die vraag tijdens zijn inleiding op de eind vorige week te Heerde gehouden vergadering van de statenkring Harderwijk van de CHU.

De vraag kwam in het midden van de vorige week op, nadat er in de Tweede Kamer gesproken was over de wijze, waarop bekend was gemaakt dat het kabinet-Den Uyl overeenstemming had bereikt over de veelbesproken wijziging van de wet op de ondernemingsraden. Premier Den Uyl en minister Boersma van sociale zaken deelden bijzonderheden over de overeenstemming mee op een persconferentie, welke gehouden werd enkele uren nadat de ministerraad zijn beraadslagingen beëindigd had.

Enige tijd na die persconferentie zei minister Van Agt, dat hij niet gevraagd was om

op die persconferentie te verschijnen. Ook zei hij, dat hij een wat andere opvatting had over het bereikte resultaat dan zijn collega Boersma.

De dag daarna kwam de kwestie aan de orde in de Tweede Kamer. Premier Den Uyl zei, dat het niet vreemd was dat de Kamer niet onmiddellijk was ingelicht, maar dat via de persconferentie het Nederlandse volk onmiddellijk op de hoogte was gebracht. „Sinds jaar en dag is het gebruik, dat als het kabinet overeenstemming heeft bereikt over hoofdzaken van beleid, daarvan mededelingen worden gedaan op een persconferentie,“ aldus de premier. Drs. Den Uyl doelde daarmee op de wekelijkse persconferenties op vrijdag, de normale vergaderdag van de ministerraad. Een aantal jaren geleden maakte de toenmalige premier De Jong een begin met deze persconferenties op vrijdag. Zowel premier Biesheuvel als premier Den Uyl zetten de jonge „traditie“ voort. Drs. Den Uyl zag de gehouden persconferentie over de overeenstemming inzake de ondernemingsraden in het licht van die traditie.

En uit de woorden van de minister-

president viel op te maken dat het een goed gebruik was geworden om belangrijke beslissingen van het kabinet zo spoedig mogelijk ruimere bekendheid te geven. Dr. Kruisinga signaleerde evenwel in zijn inleiding op de vergadering te Heerde, dat toch kennelijk niet alle belangrijke zaken, die in de ministerraad aan de orde geweest zijn, in de publiciteit gebracht worden. Vandaar zijn vraag over de voorgenomen wijziging van het grondwetsartikel inzake de vrijheid van onderwijs.

ADVIES PUBLICEREN?

De ministerraad gaat zich in de komende weken zetten aan de nadere uitwerking van de overeenstemming, met andere woorden de wetsteksten dienen geformuleerd te worden. Nadat dit gebeurd is, zal de Raad van State om advies gevraagd moeten worden, zoals gebruikelijk is. De regering moet, zoals bekend, die Raad om advies vragen voordat een wetsontwerp bij de Tweede Kamer kan worden ingediend. Zo'n advies geeft wel eens aanleiding tot het wijzigen van de oorspronkelijke voor-

stellen, waarmee de ministerraad zich in eerste instantie verenigde.

Iets dergelijks is geschied met de wijziging van de wet gewetensbezwaren militaire dienst. In het voorjaar van het vorig jaar deelden premier Den Uyl en staatssecretaris Van Lent op de wekelijkse persconferentie na het kabinetsberaad mee, dat de ministerraad overeenstemming bereikte over een nieuwe gang van zaken met betrekking tot gewetensbezwaarden. De toetsing van die bezwaren zou in de gedachtengang van de ministerraad moeten worden afgeschaft. Maar dezer dagen, bij de indiening van het wetsvoorstel bleek, dat er toch een bepaalde toetsing komt. En daaruit kon worden afgeleid, dat het advies van de Raad van State aanleiding voor de ministerraad werd terug te komen van zijn aanvankelijke voorstel.

Tijdens zijn inleiding te Heerde heeft fractievoorzitter Kruisinga gezegd, dat, wat de wijziging van de wet op de ondernemingsraden betreft, het wellicht goed zal zijn als het advies van de Raad van State daarover gepubliceerd wordt. „Gezien de discussie na de persconferentie en de ruime mate van openheid die rond de besprekingen in het kabinet is betracht, vragen wij ons af of in dit geval het advies van de Raad van State over de wetswijziging niet kan worden gepubliceerd.“

H.L.

Bewoners Texel eisen 23 jaar na stormramp eindelijk veiligheid

„Voordat de minister, Kamerleden en Rijkswaterstaat denken klaar te zijn met de uitvoeringswerkzaamheden aan de dijken op Texel, zijn de bewoners verdronken.“

DIJKVERHOGING

Een opmerkelijke reactie van een lid van één der dorpscommissies op Texel. Die dorpscommissies hebben na de orkaanachtige storm van 3 januari jl. een actiecomité gevormd en deze week hebben o.l.v. dat comité honderden bewoners van Texel gedemonstreerd op het Binnenhof. De eis is, dat nu eindelijk, 23 jaar na de stormramp van 1953, veiligheid wordt gegeven aan de eilandbewoners door de dijken te verhogen, en op zogenaamde Deltahoogte te brengen.

Nog steeds wonen de mensen op Texel achter dezelfde dijken die er in 1953 reeds lagen. Kort na de stormramp is 1978 ge-

noemd als uiterste jaartal, waarin de werkzaamheden, nodig voor een grote dosis veiligheid, moesten zijn voltooid. Op dat jaartal hebben de bewoners altijd vertrouwd. Inmiddels is 1978 echter 1985 geworden en men is daarover nogal teleurgesteld, omdat bij elke storm de angst de bewoners naar de keel vliegt.

WERKBEZOEK

De christen-democratische Kamerleden Beumer, De Boer en Hermes behorend tot een delegatie die een werkbezoek bracht aan Zaanstad, gingen onlangs naar het eiland en spraken met het actiecomité over de situatie. Voorafgaand werden de bedreigde plekken in ogenschouw genomen. Een gedeelte is reeds op Deltahoogte gebracht, maar met name de gevaarlijkste punten zijn nog steeds van oudsher. Maar liefst 17 km dijk is te laag.

Op sommige plaatsen is het tracé, waarop de (verhoogde) dijk moet komen te liggen, nog steeds niet vastgesteld.

Tijdens de bespreking kon men duidelijk het conflict waarnemen dat er bestaat tussen enerzijds de natuurbeschermers, die het mooie landschap achter de lage dijk willen behouden, en anderzijds de eilandbewoners die de veiligheid achter hoge dijken willen zien gewaarborgd. Volgens bewoners is juist de vaststelling van het tracé vertraagd waar milieumensen een stem in het kapittel hebben.

TWEE EISEN

Op dit moment worden door het actiecomité twee dingen verlangd. Definitief moet voor de gehele 22 km lange dijk het tracé worden vastgesteld, waarop de (nieuwe) verhoogde dijken moeten komen en op die

stukken, waarvan de plaats en ligging al lang bepaald is, dienen de werkzaamheden direct te beginnen.

Een aantal bewoners kan zich zelfs niet van de indruk ontdoen, dat door Rijkswaterstaat om problemen gevraagd wordt, om de werkuitvoering wat uit te smeren over een langere termijn.

TOEZEGGING

Kamerlid De Boer concludeerde dat Texel terecht aan de alarmbel trekt. In feite wenst men dat „Den Haag“ ervoor zorgt, dat het niet 1985 wordt, maar zoveel eerder als mogelijk. „In de kosten kan het niet zitten,“ aldus De Boer. Een bedrag van 80 miljoen mag tenslotte geen reden zijn om de werkzaamheden uit te stellen, zeker niet waar het gaat om mensenlevens.

De CDA-delegatie zegde toe dat zij de mogelijkheden zou onderzoeken om te pogen tot een versnelling van de procedure te komen. Bespreking in de fractievergaderingen, die nog voor de Texelse demonstratie zouden plaatsvinden, is daarbij de eerste aanzet geweest.

PARLEMENTARIA

Energienota besproken

CDA-frakties dienen drie moties in

Terwijl in Den Haag druk gespeculeerd werd over de kansen op een mogelijke kabinetcrisis over de Ondernemingsraden, behandelde de Tweede Kamer, vorige week, de Energienota.

Met deze nota die in september 1974 werd ingediend wil het kabinet een aanzet geven voor het in de komende jaren te voeren energiebeleid en een basis bieden voor verdere discussie.

Tevens werd in deze gedachtenwisseling de goedkeuring besproken van de toetreding van ons land tot het Internationale Energie Agentschap.

De frakties van KVP, ARP en CHU hadden bij de behandeling van deze onderwerpen een werkverdeling gemaakt. De anti-revolutionair Van Houwelingen behandelde een aantal aspecten van de Energienota; Kruisinga sprak over het wetenschappelijk onderzoek en de planning; Van Amelsfoort (KVP) ging in op het goedkeuringsverdrag.

Door de CDA-woordvoerders werden drie moties ingediend.

- een verzoek aan het kabinet om maatregelen te nemen waardoor omstreeks 1985 de woningvoorraad voldoet aan nader vast te stellen isolatienormen (Van Houwelingen)
- een verzoek om in de totale energieaanwending voor de toekomst de steenkool een belangrijker plaats toe te kennen, dan thans in de nota wordt voorgesteld (Van Houwelingen)
- het verzoek om het onderzoek naar andere energiebronnen en besparingsmogelijkheden een passende prioriteit te geven en een relatie in het beleid aan te brengen tussen onder meer de meeropbrengsten van het aardgas en de aan het onderzoek naar andere energiebronnen te besteden gelden (motie Kruisinga; deze motie was oorspronkelijk ingediend bij een openbare commissievergadering over de nota Wetenschapsbeleid maar aan de stukken inzake de Energienota toegevoegd)

VERVREEMDING

Van Houwelingen beklemtoonde dat er sinds de energiecrisis nog weinig reden is voor optimisme. Het ziet er naar uit dat door het streven naar minder afhankelijk-

heid een sterk nationalistisch en protectionistisch beleid gestimuleerd wordt.

De enorme technologische ontwikkeling leidt vaak tot vervreemding van de mens in een cultuur die steeds meer van de technische ontwikkeling afhankelijk wordt.

In de publieke discussie wordt naar zijn mening te veel de indruk gewekt dat toepassing van kernenergie de problemen zal kunnen oplossen. Voor de beoordeling van het nationaal beleid is primair van belang in hoeverre dit beleid getoetst kan worden aan de normen van het rentmeesterschap. Onlosmakelijk hiermee verbonden is onze verantwoordelijkheid voor een rechtvaardige verdeling.

Spreker accentueerde dat met het afwijzen van het „streven naar onafhankelijkheid” volgt dat internationalisering van het Nederlandse energiebeleid de hoogste prioriteit dient te hebben. Het beleid zal moeten worden ingepast in het kader van het beleid van het Internationale Energie Agentschap. Worden ook de exportcontracten naar andere EEG-landen daarbij ter discussie gesteld?

BESPARINGEN

Een belangrijke doelstelling - waar iedereen het wel over eens is - vormt aldus Van Houwelingen „het tegengaan van verspilling van energie”. Van verschillende zijden onder andere in de nota Energiebeleid van ARP, CHU en KVP zijn hiervoor suggesties gedaan. Spreker betreurde het dat sinds de verschijning van de Energienota zo weinig op dit punt is gebeurd.

Hoge prioriteit moet naar zijn mening worden toegekend aan de isolatie van woningen. Hij vroeg de bewindsman maatregelen te nemen om het tempo van uitvoering van isolering van woningen belangrijk hoger op te voeren. De huidige subsidieregeling en voorlichtingscampagne zijn hiervoor onvoldoende. De ervaringen hebben aangevoerd dat de energiebesparing door isolatie groter is dan werd verwacht. Naast subsidieregelingen moet worden nagegaan of ook andere financieringsmogelijkheden velen niet over de drempel kunnen helpen, bijvoorbeeld via de gasdistributiebedrijven.

Ook op verwarming van bedrijfsgebouwen kan, aldus spreker veel worden bezuinigd.

Algemeen bekend is dat bij de elektriciteitsopwekking veel energie verspild wordt. Op korte termijn lijkt hier de beste remedie de afvalwarmte te gebruiken bijvoorbeeld voor stadsverwarming. Hij vroeg de minister experimenten op dit terrein te ondersteunen.

SPREIDING

Een volgend belangrijke doelstelling van de Energienota is aldus Van Houwelingen de spreiding van energiebronnen. Dit is nodig zowel uit een oogpunt van spreiding van risico's maar ook ter voorkoming van een te snelle uitputting van bestaande energiebronnen. Bij vergelijking tussen de Nederlandse cijfers en gegevens van andere EEG-landen heeft Nederland een afwijkend beleid geformuleerd ten opzichte van kolen en kernenergie.

Spreker betwijfelde of het lage percentage kolen wel verstandig is. Steenkool is in grote hoeveelheden beschikbaar. Steenkool is geschikt als grondstof voor veel chemische producten en kan via gebruik van bestaande gasleidingen centraal worden vergast. Nederland heeft bovendien een goede infrastructuur voor aanvoer van kolen.

Er liggen weliswaar een aantal problemen op dit vlak - grote infrastructurale voorzieningen; opslag; en consequenties ten aanzien van luchtvervuiling - maar vast staat dat we in ieder geval in de periode 1980 tot 2030 voor een belangrijk deel zullen zijn aangewezen op kolen. Het is daarom noodzakelijk nu al te beginnen met de voorbereidingen voor het gebruik van steenkool. De beschikbare kennis bij DSM kan hier van groot belang zijn. Meer gegevens zijn nodig over onder meer de milieuaspecten; de werkgelegenheid en de financieel economische consequenties.

KERNENERGIE

Ook het genoemde percentage voor het aandeel van kernenergie in het toekomstig energiebeleid wijkt af van dat van andere EEG-landen. De regering heeft inmiddels aangekondigd dat eerst na de procedure van de planologische kernbeslissing in 1977 een definitieve beslissing kan worden genomen over de bouw van nieuwe kerncentrales. Deze beslissing heeft enkele voor- en nadelen.

Van de overheid mag gevraagd worden de voor- en nadelen van het gebruik van kernenergie zorgvuldig af te wegen. Ook binnen de frakties, waarvoor ik het woord voer wordt meer of minder genuanceerd ge-

dacht over de wenselijkheid kernenergie op grote schaal toe te passen. Duidelijk dient echter te zijn dat wij de toepassing van kernenergie op grote schaal niet zien als een ideaal alternatief; uitbreiding is onverantwoordelijk zolang niet de problemen met de radio-actieve afval zijn opgelost. Het probleem van de kernenergie is niet primair de risico's van een of drie centrales maar meer de consequenties die uit een grootschalige toepassing van kernenergie in de wereld zullen voortkomen, aldus spreker.

Ook in het Europees beleid dienen deze vragen te worden ingebracht. Ons beleid dient gericht te zijn op het afremmen van de verdere uitbouw zolang nog geen bevredigende oplossing is gevonden voor het radioactieve afval. Griezellig noemde hij de alles overheersende motivatie in andere Europese landen om via de kernenergie te streven naar verdere onafhankelijkheid en de angst de eigen welvaart en macht te zullen verliezen. Een „schijnoplossing” zal ons er bovendien van weerhouden ons te bezinnen op de vraag of we wel op de goede weg zijn met onze energie- en grondstoffenverslindende economie.

Tegen die achtergrond zal het duidelijk zijn dat wij kunnen instemmen om thans nog geen definitieve beslissing te nemen over de uitbreiding van kernenergie in Nederland. Het zorgvuldig afwegen van voor- en nadelen kost nu eenmaal tijd. De rapporten van drie veiligheidsstudies kunnen aldus spreker beter in de vaste commissie van Economische Zaken behandeld worden.

Over het aardgas- en oliebeleid merkte Van Houwelingen op dat men zich moet afvragen of het Nederlandse aardgas niet relatief goedkoop is, waardoor de contracten eerder dienen te worden bijgesteld.

Tijdens de hoorzitting is naar zijn mening niet aangetoond dat de oliemaatschappijen zich tijdens de energiecrisis hebben misdragen. Hooguit zijn er opmerkingen te maken over de houding van deze maatschappijen met betrekking tot de vrije handel. Ook is onbevredigend dat de overheid via duistere wegen aan informatie moet komen.

Inzake de toekomstige elektriciteitsvoorziening merkte Van Houwelingen op dat hij betwijfelde of een publiekrechtelijke beheersvorm uit het oogpunt van democratische controle de meest wenselijke is. Bij de vorming van grotere bestuursseenheden zullen ook de voordelen van gedecentraliseerde elektriciteitsopwekking in overweging moeten worden genomen.

H. van Spanning

Van Amelsfoort:

Parlement meer betrekken bij energieovereenkomst

Bij de behandeling van het goedkeuringsverdrag inzake het Internationale Energie Agentschap heeft de heer Van Amelsfoort (KVP) mede sprekend namens ARP en CHU er op aangedrongen de Staten-Generaal meer te betrekken bij de nadere overeenkomsten die door het Agentschap worden getroffen. In het voorstel was bepaald dat deze overeenkomsten niet door de Staten-Generaal behoeven te worden goedgekeurd. Volstaan kan worden met een gedachtenwisseling over de begroting of bij afzonderlijke wetgeving.

Spreker meende dat het parlement gelegenheid moet hebben om nadere overeenkomsten op hun merites te bekijken, waardoor ook de ontwikkeling op dit gebied beter kan worden gevolgd. Hij diende hiervoor een amendement in.

Van Amersfoort noemde het Internationale Energie Agentschap - dat de energievoorziening van een groot aantal olieproducerende landen op langere termijn gaat bestuderen - een van de belangrijkste middelen tot versterking van de onderhandelingspositie van deze groep tegenover de olieproducerende landen.

De oliecrisis heeft ons de ogen geopend voor het feit dat samenwerking nodig is en dat niet elk land zijn eigen weg kan gaan. Het is van groot belang dat de deelnemende

landen - ondanks verschillende beweegredenen en belangen - een gezamenlijk energiebeleid nastreven. Hierdoor zal de afhankelijkheid van de olieproducerende landen verminderen. Ook zal gewaakt moeten worden voor de positie van niet-olieproducerende landen in de derde wereld.

Van Amelsfoort wees voorts op de betekenis die Nederland in het Internationaal Energie Agentschap heeft, gelet op de beschikbare aardgasreserves in ons land.

„Tijdens en na de oliecrisis zijn de Nederlanders wel eens „sjeiks op klompen” genoemd met het oog op het Nederlandse aardgas. Hoe overdreven die uitdrukking ook is in het licht van de beperktheid van onze aardgasreserves - voor zover bekend - er schuilt toch een kern van waarheid in. Gezien het feit dat ons land over die reserves beschikt, zal het buitenland ons kunnen beoordelen op onze daden, zonder al te veel op onze woorden te hoeven afgaan. Die daden houden in dit verband met name in dat wij bereid zijn anderen mee te laten delen in onze aardgasrijkdom, hoe betrekkelijk die „rijkdom” ook is. Het verheugt ons dat de Regering blijkens haar beleidsdoelstellingen oog heeft voor de bijzondere verantwoordelijkheid van Nederland op dit gebied,” aldus Van Amelsfoort.

H. van Spanning

Kruisinga:

Meer research op energiegebied gewenst

„Een grotere inspanning en belangrijker investeringen zijn nodig voor handhaving van voldoende energievoorziening. Dit geldt niet alleen voor ons land of het Westen maar ook voor de ontwikkelingslanden”, aldus dr. R. J. H. Kruisinga bij de discussie over de Energienota, waarbij hij mede namens ARP en KVP het woord voerde.

Wetenschappelijk onderzoek en planning zowel nationaal als in internationaal verband is hiervoor nodig.

De aanwending van de aardgasopbrengsten zo sterk in de consumptieve sfeer achtte spreker niet juist. De overheidsinkomsten uit het aardgas dienen in grotere mate te worden aangewend voor onderzoek naar andere energievoorzieningen. Dit onderzoek moet betrekking hebben op zonne- en windenergie alsmede fusie-energie. Ook het onderzoek naar veiliger typen van reactoren dient aldus spreker te worden gestimuleerd. Intensivering en zo mogelijk een versnelling van investeringen, van het onderzoek in de land- en zeebodem naar olie en aardgas kan worden overwogen.

Voorts achtte spreker nader onderzoek naar sterkere beveiliging van de thans ontwikkelde kernreactoren van belang, en voortdurende activiteit ter verlaging van de radio-actieve uitworpen.

Meer onderzoek is volgens Kruisinga nodig naar het voorkomen van lichte bedrijfsstoornissen. Deze komen nog te veel voor en veroorzaken grote onrust bij de bevolking.

Bijzondere aandacht vraagt voorts de beveiliging van reactoren tegen daden van agressie. Hij stelde de vraag of het niet mogelijk is kernreactoren ondergronds te plaatsen.

KOLENVERGASSING

De vraag kan aldus spreker, voorts gesteld worden of de eerste twee nieuw te bouwen centrales wel kerncentrales moeten zijn. Mogelijk kunnen ook kolen of olie als energiebron gebruikt worden, er van uit gaande dat de milieuverontreinigende stoffen bij de uitworp voldoende gezuiverd kunnen worden. Er dienen dan kolen met een laag zwavelgehalte gebruikt te worden. Nader onderzoek is hier gewenst. De benodigde technieken lijken wel aanwezig.

Ten aanzien van de ontwikkeling van de gasprijzen wees Kruisinga op berichten dat er grote tankers voor gastransport zijn ontwikkeld. Dit zou de importprijs voor gas belangrijk doen dalen.

Hij plaatste voorts kanttekeningen bij diverse prognoses in de Energienota. Deze prognoses moeten zijns inziens nader worden bezien. Wellicht kan hierover een afzonderlijke nota verschijnen.

Spreker vroeg verder hoe minister Lubbers de kansen taxeert voor de Nederlandse industrie bij de verschillende toekomstige ontwikkelingen. Hij dacht hierbij met name aan de kolentechnologie. De bouw van gastankers zou wellicht de werkgelegenheid in de scheepsbouw belangrijk kunnen stimuleren.

PUBLIEKE OPINIE

Van grote betekenis achtte Kruisinga de publieke opinie over de kernenergie. De aanwending van kernenergie is in belangrijke mate een zaak van sociale psychologie. In Zweden is door de overheid veel gedaan om de publieke opinie en de discussie over aanwending van kernenergie te bevorderen. Hij vroeg de bewindsman te onderzoeken wat op dit punt in ons land kan worden gedaan.

H. van Spanning

Commentaar CHU-fractie

op wijziging structuur ondernemingsraad:

TENDENS TOT AANTASTING VAN SAMENWERKINGSGEDACHTTE

„De voorgenomen wijziging van de wet op de ondernemingsraden houdt naar de mening van de christelijk-historische fractie in de Tweede Kamer een tendens tot aantasting van de samenwerkingsgedachte in.” Dit commentaar heeft de CHU-fractie midden vorige week gegeven, nadat bekend was geworden dat het kabinet-Den Uyl na dagenlang vergaderen overeenstemming had bereikt over de wetswijziging wat de ondernemingsraden betreft.

„De CHU-fractie is altijd voorstander geweest van een goed functionerende ondernemingsraad, waarin gestreeft wordt naar het dragen van zoveel mogelijk medeverantwoordelijkheid door iedereen, werkzaam in het bedrijf.”

Wat de inhoud van de bereikte overeenstemming in het kabinet betreft vertelde minister Boersma van sociale zaken op een gehouden persconferentie het volgende:

Het gaat om twee hoofdpunten

„De kwestie van de samenstelling en de kwestie van de bevoegdheden van de ondernemingsraad. Wat de samenstelling betreft is aansluiting gezocht bij de bestaande situatie. De bestaande situatie is dat in toenemende mate, alvorens de ondernemingsraad vergadert, de mogelijkheid wordt gehanteerd van het vooroverleg door de gekozen leden van de ondernemingsraad. Met andere woorden er is in de afgelopen jaren reeds een duidelijke praktijk gegroeid, wat men zou kunnen aanduiden als een min of meer oneigenlijk stuk verzelfstandiging van die ondernemingsraad.

In toenemende mate is ook sprake van een toename van de kwaliteit van het beraad in de ondernemingsraad. Staande voor de keuze op dit terrein een wijziging door te voeren, is gemeend als eerste element in de wijziging van de bestaande wet op te moe-

ten nemen een verzelfstandigde ondernemingsraad. De ondernemingsraad zal in het komende wetsontwerp bestaan uit de gekozen leden en zal als zodanig ook vergaderen. Maar er komt iets nieuws, namelijk wat genoemd wordt „de overlegvergadering”. Dat is de vergadering waarbij de ondernemer en de ondernemingsraad gezamenlijk bijeenkomend beraadslagen over zaken de onderneming, de ondernemer, het personeel betreffende.

Voor wat het voorzitterschap betreft van die overlegvergadering zal het nieuwe wetsontwerp de mogelijkheid openen dat in die gevallen waarin de ondernemer zelf de verplichting heeft om overlegvergaderingen te beleggen (en het aantal is op minimaal zes gebleven, zoals in de bestaande wet) hij voorzitter van het overleg zal zijn. De wet voorziet ook in de mogelijkheid dat het initiatief tot het beleggen van een dergelijke vergadering uitgaat van de ondernemingsraad zelf. In een dergelijke situatie zal als voorzitter optreden de voorzitter van de ondernemingsraad.

Een tweede hoofdpunt betreft de bevoegdheden. Wij kennen er nu een drietal: de adviesbevoegdheid van de ondernemingsraad, de instemmingsbevoegdheid en de mede-beslissingsbevoegdheid. Het voornemen is voor te stellen een aantal nieuwe elementen voor wat de mede-beslissingen betreft toe te voegen.

Een enkel element uit die adviesbevoegdheid is de moeite van het afzonderlijk vermelden waard. Dat betreft een toevoeging in een afzonderlijk artikel, waarbij het gaat om de benoeming en het ontslag van de directeur. Daaromtrent zal de ondernemingsraad een nieuwe adviesbevoegdheid verkrijgen.

Een tweede element betreft de kwestie van de inspraak ten aanzien van investerings-

plannen en belangrijke investeringsbeslissingen,” aldus minister Boersma.

De Tweede-Kamerfractie van de CHU liet in haar commentaar weten dat zij het doorzetten van de tendens tot aantasting van de samenwerkingsgedachte een ontwikkeling acht, die in geen enkel opzicht in het belang is van gezonde sociaal-economische verhoudingen in Nederland.

OVERLEG IN FASEN

Minister Boersma schetste op de persconferentie de gang van zaken in de naaste toekomst inzake het overleg in een onderneming als volgt:

„De ondernemer is op grond van de bepalingen ter voorbereiding van zijn besluit gehouden bepaalde adviezen in te winnen. Hij kan dat schriftelijk dan wel mondeling doen, „de eerste fase”. Die adviesaanvraag komt bij de ondernemingsraad. De ondernemingsraad vergadert zonder de directeur. Eventueel komt men tot voorlopige of zeer voorlopige standpunten. Dat is dan de tweede fase, te vergelijken met het bestaande vooroverleg.

De derde fase zal zijn de overlegvergadering, die in dit geval zal staan onder voorzitterschap van de directeur, van de ondernemer. Nu zijn er twee mogelijkheden. Men vindt elkaar, hetzij in de eerste of eventueel in een afgesproken tweede overlegvergadering. Dan is de zaak afgerond. Dan voorziet de wet erin dat het advies tijdens de overlegvergadering door de ondernemingsraad wordt uitgebracht.

De tweede mogelijkheid is uiteraard dat die overeenstemming noch in de eerste, noch in een vervolggadering kan worden bereikt. Heel kort weergegeven willen wij er dan in voorzien dat als het gaat om de adviesbevoegdheid, de ondernemingsraad vervolgens zijn advies gaat opstellen; alle werkzaamheden afrondt die leiden tot het opstellen van een advies aan de ondernemer. Maar waarin in een gegeven omstandigheid de ondernemer bekend kan maken dat hij alsnog een extra overlegvergadering op prijs zou stellen. Daar kan alsnog geprobeerd worden, wanneer zij er zijn met inschakeling van de commissarissen, om tot overeenstemming te geraken. Lukt dat ook niet in een dergelijke extra bijzondere overlegvergadering, dan wordt de zaak gefinaliseerd, en dan brengt de ondernemingsraad daarin (in die overlegvergadering) advies uit, eventueel na schorsing (waarin de wet voorziet),” aldus minister Boersma.

De CHU-fractie is bevreesd, dat met de gevonden constructie een eerste stap gezet wordt op de weg van het verscherpen van tegenstellingen binnen de ondernemingen. Dit zou zijn tegen het belang van allen, die in de ondernemingen werkzaam zijn.

KENTEKENEND

Kentekenend is volgens de CHU overigens hoe moeizaam de besluiten binnen het kabinet tot stand komen.

„De besluitvorming verloopt daardoor ook op andere terreinen buitengewoon traag. (Inkomenspolitiek, milieuwetgeving, grondpolitiek, onderwijswetgeving, Oos-

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:
dr. K. de Vries, voorzitter;
mevrouw H. Tegelaar-Boonacker;
A. Buntsma; R. W. van Dijk;
Wm. C. de Kruyf; D. Rebel;
drs. H. van Spanning;
drs. G. van Leyenhorst.

EINDREDAKTIE:
H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:
mevrouw J. Algra-Feddema;
dr. E. Bleumink; drs. A. J. van Dulst;
prof. dr. J. W. van Hulst;
ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:
Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078

ADMINISTRATIE-ADRES:
(abonnementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „de Nederlander” en advertenties): Van Deventerlaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag): (070) 861529.

Adresveranderingen voor het ledenbestand en het ledencontactblad „de Nederlander” te zenden aan: Bureau CHU, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage.

Abonnementsprijs f 20,- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg.

t.n.v. Stichting Uniepers

Druk: B.D.U. b.v., Barneveld.
Postbus 67. Telefoon 03420-3141.

UNIEBUREAU

HET BUREAU VAN DE CHR. HIST. UNIE Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage is telefonisch te bereiken onder nummer 070-244516* Kantooruren van maandag t/m vrijdag 8.30 v.m. tot 16.45 n.m. Het telefoonnummer van de Savornin Lohmanstichting is: 070-246791.

De wijziging van de Wet

gewetensbezwaren Militaire Dienst

Het heeft lang geduurd voor de aangekondigde wetswijziging betreffende de gewetensbezwaren Militaire Dienst de Kamer heeft bereikt. Het knelpunt was de toetsing van de bezwaren. De regering wilde dit aanvankelijk geheel laten vervallen. Gelukkig heeft de Regering de bedenkingen hiertegen serieus genomen en is teruggekomen van haar aanvankelijk voornemen. De thans bestaande wet is verouderd en moet aangepast worden, met name wat betreft de langdurige procedure.

Daarover is reeds veel geschreven en gesproken ook van kerkelijke zijde. Ook de erkenningsgronden waren tot nu toe te eng begrensd met name voor de Jehovagetuigen en atoompacifisten.

Het gewijzigde voorstel geeft vier gronden voor erkenning. Het gaat om **onoverkomelijke gewetensbezwaren** tegen het vervullen van Militaire Dienst van hem, die ervan overtuigd is dat:

- het gebruik van wapens;
- het gebruik van een bepaald wapen waarover een NAVO-krijgsmacht beschikt of
- een bepaald gebruik dat van een wapen wordt gemaakt door een NAVO-krijgsmacht onaanvaardbaar is; danwel
- dat het militair geweld, waarvoor een NAVO-krijgsmacht wordt gebruikt in strijd is met beginselen van internationaal recht.

In de huidige wet wordt onder ernstige gewetensbezwaren verstaan „de onoverkomelijke bezwaren tegen de vervulling van militaire dienst van hem, wiens godsdienstige of zedelijke overtuiging hem deelneming aan elk oorlogsgeweld verbiedt”.

De erkenningsprocedure wordt aanzienlijk vereenvoudigd. In de huidige situatie beslist de Minister van Defensie na advies van een door de Kroon benoemde niet ambtelijke commissie. In het nu voorgestelde wetsvoorstel wordt het uitgebreide en indringende onderzoek achterwege gelaten. Na het indienen van het verzoek om erkenning als gewetensbezwaarde volgt een gesprek met een door de Minister aangevoerd persoon, die zelf niet bij Defensie

werkzaam is. Alleen in twijfelgevallen volgt daarna een onderzoek door de commissie.

De vereenvoudigde erkenningsprocedure geldt niet in tijd van oorlog en ook niet wanneer pas na de opkomst voor eerste oefening een erkenningsverzoek wordt ingediend.

Wanneer in de nieuwe situatie het aantal verzoeken om vrijstelling zodanig zou stijgen dat de vereiste personeelssterkte niet meer kan worden gehandhaafd, dan zal de vereenvoudigde procedure tijdelijk bij Koninklijk Besluit buiten werking worden gesteld.

De erkende bezwaarde zal ontslagen worden uit de militaire dienst en vervangende burgerdienst moeten verrichten. De duur hiervan is eeneenderde maal de duur van de gewone militaire dienst met een minimum van 18 maanden. Dus drie maanden minder dan thans het geval is.

Wij vinden de ingediende wetswijziging wel een verbetering maar het roept toch een aantal vragen op.

Ten eerste verwachten wij moeilijkheden rond de voorgestelde verruiming van de erkenningsgronden waarop dienst geweigerd kan worden. Wordt hier niet een te grote wissel getrokken op de motivering van betrokken dienstplichtige?

Het erkennen van politieke bezwaren bergt een aantal gevaren in zich zowel voor de persoon van de bezwaarde als voor de omvang van de krijgsmacht.

Men komt met het erkennen van politieke bezwaren op glad ijs. Wat betreft de toetsingsprocedure vragen wij ons af of de door de Minister aangewezen gedelegeerde wel voldoende competent kan zijn. Wij twijfelen niet aan de integriteit van deze persoon, maar achten de beoordelingsmogelijkheid te veel in de subjectieve sfeer te liggen.

Een zwak punt is ook de mogelijkheid om bij Koninklijk Besluit de vereenvoudigde procedure buiten werking te kunnen stellen. Waarom zijn de regels van het Koninklijk Besluit niet in W.O. zelf ingebouwd?

H. Wisselink

terschelde, verlaging niveau overheidsuitgaven.) Deze trage besluitvorming is niet in het belang van de bestuurbaarheid van ons land, zeker in de huidige slechte economische situatie. Bijzonder interessant zal zijn hoe nu de besluitvorming terzake van het verlagen van het niveau van de publieke uitgaven zal verlopen. Daarover moet immers op zeer korte termijn nu door het kabinet worden beslist,” aldus de CHU-fractie.

Technisch gezien lijken overigens de voornemens met betrekking tot de ondernemingsraad nogal tweeslachtig te zijn.” Het lijkt of men op twee gedachten hinkt. Het in wezen naast elkaar bestaan van twee verschillende raden, die over gelijke zaken moeten meepraten, lijkt een mogelijke bron van voortdurende conflictstof binnen een onderneming te zullen worden,” aldus het christelijk-historisch commentaar op de regeringsplannen.

H. L.

Bijeenkomsten met predikanten

Sinds het bestuur der CHU in de loop van 1973 het besluit nam, de kontakten met de predikanten weer op te nemen, uit te bouwen en te verstevigen, zijn er in het gebouw van de Tweede Kamer in Den Haag al verschillende vergaderingen gehouden met als voorzitter ds. A. Oliemans, vice-voorzitter der CHU.

Vershillende fractieleden van de Tweede-Kamerfractie der CHU waren als inleider en als gast aanwezig. Enkele behandelde onderwerpen waren: het onderwijsbeleid - ingeleid door drs. G. van Leijenhorst, de werkgelegenheidssituatie - behandeld door drs. D. F. van der Mei, Europese en internationale politiek - beschouwd door mr. W. Scholten, veralgemenisering van de gezondheidszorg - behandeld door dr. R. J. H. Kruisinga, ver-

algemenisering van de Chr. organisaties - ingeleid door mevrouw mr. J. A. van Ruler-Hamelink.

Tussen de 15 en de 25 predikanten afkomstig uit vrijwel het gehele land, waren aanwezig. Dit aantal kan nog worden uitgebreid. De sfeer was bijzonder prettig en de deelnemers hebben al weer een volgende vergadering vastgesteld, n.l. vrijdag 9 april a.s. weer in Den Haag, gebouw Tweede Kamer, 's morgens om half elf.

Onderwerp zal dan zijn: veiligheid en defensie. Naam van de inleider wordt nog nader bekend gemaakt.

Belangstellende predikanten kunnen zich als deelnemer aan onze bijeenkomsten melden bij Ds. A. Oliemans, Erasmuslaan 32, Dordrecht. Zij krijgen dan tijdig de betreffende stukken toegezonden.

de Sw.

Jeugdwerkloosheid zal verder stijgen

Naar het zich laat aanzien zal de werkloosheid onder jongeren dit jaar nog verder stijgen. Dit, terwijl in het afgelopen jaar al van een dramatische stijging sprake was. Zo nam bij de jongeren onder de 23 jaar de werkloosheid toe met 62 procent, met 22.400 tot 59.000. Het aantal werkloze schoolverlaters steeg in 1975 zelfs met 86 procent, ondanks de verlenging van de leerplicht.

In ons land wordt op korte termijn nog geen ommekeer in de jeugdwerkloosheid verwacht. Vooral per 1 augustus, wanneer duizenden jongeren in ons land hun schoolopleiding gaan beëindigen, zullen de klappen nog harder dan tot nu toe aankomen. Dat is de verwachting van onder anderen de heer H. Stibbe, hoofd van de afdeling Onderwijszaken van de bedrijfstakorganisatie FME, waarbij ruim duizend ondernemingen in de metaal- en elektrotechnische industrie met in totaal zo'n 250.000 werknemers zijn aangesloten, aldus berichtte „de Werkgever”, het blad van het Nederlands Christelijk Werkgeversverbond.

TWEE GRONDEN

De heer Stibbe baseert zijn uiterst sombere verwachting op een tweetal gronden: het te verwachten aantal LTS-schoolverlaters, dat het dubbele zal bedragen van vorig jaar en het afnemend aantal (opleidings)plaatsen voor jongeren in het bedrijfsleven. Zo zullen halverwege dit jaar zo'n 23.000 jongeren de LTS'en verlaten en op de arbeidsmarkt terecht komen. Gevreesd moet

worden dat alleen al meer dan tien procent van deze schoolverlaters zeker de eerste tijd werkloos zal blijven.

De situatie is zo ernstig, dat - zo maakt de heer Stibbe bekend - de Raad van Overleg in de Metaalindustrie (ROM), waarin werkgevers en werknemers samenwerken, een dezer dagen via zijn Commissie Vakopleiding de noodklok heeft geluid bij de regering. In een brief aan de ministers Lubbers (Economische zaken), Boersma (Sociale zaken) en Van Kemenade (Onderwijs) heeft de ROM zijn 'ernstige bezorgdheid' uitgesproken over de opleidingsgelegenheid in het bedrijfsleven voor de jongeren, die op de arbeidsmarkt beschikbaar komen. De werkgevers en werknemers in de metaal vragen de bewindslieden om een spoedig onderhoud.

Verschuilde oorzaken liggen volgens de FME-deskundige ten grondslag aan de nog groter wordende werkloosheid. 'Allereerst is het een hard gegeven dat talloze ondernemingen met bedrijfsscholen, waarin tot nu toe grote aantallen voor hun eerste stap in het arbeidsproces konden worden opgevangen, hun opleidingsgelegenheid door de gestegen loon- en andere kosten moeten inkrimpen. Bovendien ontstaat er een steeds slechtere aansluiting tussen het beroepsvoorbereidend onderwijs buiten het bedrijf zoals LTS etcetera enerzijds, en de algemene beroepsopleiding en daarna de functiegerichte opleiding, die het bedrijfsleven door middel van honderden bedrijfsscholen pleegt te geven, anderzijds', aldus de heer Stibbe.

NIET VERANTWOORD

Waar het de eerste factor betreft: de lasten van de bedrijfsopleiding voor de praktijk van het beroep volgens de Wet op het leerlingwezen zijn dermate sterk gestegen dat zij in een tijd van sombere economische vooruitzichten niet langer verantwoord zijn. De hoeveelheid productief werk, dat goed in het opleidingsprogramma past en dat tegenover de hoge lasten - onder andere van het minimum(jeugd)loon - tenminste nog enige baten afwerpt, is aanzienlijk geslonken. 'Het aantal bedrijven waar de bedrijfsopleiding nu door de nood gedwongen geheel los van de productie wordt gegeven, stijgt zienderogen en brengt sluiting van bedrijfsscholen met zich mee. Veel jongeren blijven daarmee ongeschoold en zonder werk, en dat is geen prettig vooruitzicht voor hun positie op de arbeidsmarkt', zegt de heer Stibbe.

'Des te onbegrijpelijker en treurig', vindt hij het dan ook dat een speciale subsidieregeling voor bedrijfsscholen, die al bijna een half jaar geleden door minister Boersma is aangekondigd en al door de Tweede Kamer is goedgekeurd, nog steeds niet is ingevoerd. 'Blijkbaar is men zich op het ministerie van Sociale zaken de ernst van de situatie onvoldoende bewust. Zeker is, dat eerdere invoering, zoals deze was toegezegd en mogelijk was, sluiting en inkrimping, die nu een feit zijn geworden, had kunnen voorkomen. Er moet nu heel snel gehandeld worden om te redden wat er te redden valt!'

STRUCTURELE OORZAKEN

Naast de deels conjuncturele financiële moeilijkheden voor de bedrijfsscholen is de steeds kleinere aansluiting tussen de verschillende opleidingsfasen voor jongeren een uitgesproken structurele oorzaak voor de toenemende jeugdwerkloosheid.

De heer Stibbe: 'Er worden in het beroepsvoorbereidend onderwijs, op de LTS'en etcetera, zoveel algemene elementen ingebouwd, en dat proces gaat nog verder, dat er op die scholen te weinig tijd is voor de praktijktraining. Vroeger werd daar veel meer aandacht aan besteed. Dat leidt in zekere zin tot praktische ongeschooldheid. Die tekorten in het onderwijs brengen het bedrijfsleven tot selectiviteit.

Met indienstneming zouden de bedrijven immers een nog grotere opleidingsverantwoordelijkheid krijgen, met alle financiële consequenties. En dat vooruitzicht deprimeert de schooljeugd en leidt daardoor ook bij hen tot een zekere kieskeurigheid. En daarmee zijn de problemen dan compleet en is de kiem gelegd voor een belangrijk stuk structurele jeugdwerkloosheid'.

Deze analyse gaat niet alleen op voor ons land, maar geldt ook voor de andere westerse industrielanden, zo bleek uit een OESO-conferentie van onderwijsdeskundigen uit deze landen medio vorig jaar. Voor de oplossing van deze aansluitingsproblemen van de verschillende fasen van beroepsopleiding (1. beroepsvoorbereidend onderwijs, 2. algemene beroepsopleiding, 3. functiegericht onderwijs), die aan eenzijdig O. en W.-beleid zijn te wijten, is een leerplanontwikkeling volgens de heer Stibbe zeer dringend nodig.

Op deze manier moet de overgang van school naar werkkring goed worden geregeld en het afspreken van verantwoordelijkheden.

Tevens zou dat moeten inhouden, dat wanneer de overheid door haar O. en W.-beleid ten aanzien van het beroepsvoorbereidend onderwijs in feite bepaalde taken naar het bedrijfsleven afschuift, zij ook voor de financiering zorgt. De heer Stibbe: 'Als men niet bereid is in deze richting mee te denken, zie ik de toekomst voor de arbeidsmarkt voor jeugdigen heel somber in'.

Doelmatigheid in taakuitvoering NOS kan worden verhoogd

„De NOS zal een aanmerkelijk aantal maatregelen moeten nemen om de doelmatigheid in de taakuitvoering te verhogen. Bij het uitblijven daarvan zullen de uitgaven sterker stijgen dan nodig is en zullen sociale gevolgen in de zin van onzekerheid en afnemende motivatie bij het personeel niet uitblijven. De te nemen maatregelen vereisen een daadwerkelijke medewerking, niet alleen van de NOS, maar ook van de omroeporganisaties en het ministerie van CRM. De voorgestelde maatregelen zullen ertoe kunnen leiden dat de bestaande capaciteit beter wordt benut en dat de verdere groei beter wordt beheerst.”

Aldus het Raadgevend Bureau Berenschot B.V. in het rapport „Beheersing van de groei” naar aanleiding van het doelmatigheidsonderzoek bij de Nederlandse Omroep Stichting, verricht in opdracht van de minister van CRM.

De minister heeft het rapport inmiddels gezonden aan het bestuur van de NOS. Hoewel de bestudering van de analyse over het functioneren van de NOS en van de aanbevolen doelmatigheidsverhogende maatregelen geruime tijd in beslag zal nemen, wordt het gewenst geacht dat het uitvoeringsproces zo snel mogelijk begint. In verband daarmee is het van belang dat op korte termijn een principe-besluit wordt genomen om het rapport als basis te gebruiken voor de te nemen maatregelen. In de loop van het uitvoeringsproces zullen zonodig bijstellingen plaatsvinden.

STERKE BETROKKENHEID

Berenschot stelt in zijn bevindingen dat de medewerkers bij de NOS - op alle niveaus - een sterke betrokkenheid bij hun werk hebben, en ondanks de vele problemen die zich voordoen, bereid zijn zich in te spannen om kwalitatief goed werk te leveren. Deze positieve motivatie wordt ondermijnd door de onzekerheden in het functioneren van de NOS en omtrent de toekomst van de NOS.

Het beleids- en beheersproces bij de NOS functioneert niet zodanig dat een doelmatige taakuitvoering wordt bevorderd en het kostenbewustzijn wordt gestimuleerd. Berenschot constateert dat de NOS thans op verscheidene plaatsen een grotere capaciteit heeft dan bij een doelmatige taakuitvoering nodig zou zijn. Globale berekeningen leren dat de totale overcapaciteit in de installaties overeenkomt met een verzekerde waarde van circa f 15 miljoen. Bij

het nemen van maatregelen is dit dus een bedrag waarmee de toekomstige behoefte aan uitbreidingsinvesteringen kan worden verminderd. Voor de personeelscapaciteit in de direct productieve functies betekenen de maatregelen dat met de bestaande personeelsbezetting ongeveer 15 procent meer productie kan worden geleverd. In de overige functies is een capaciteitsruimte van 10 à 15 procent geconstateerd. Deze overcapaciteit zal echter pas vrijkomen wanneer de doelmatigheidsverhogende maatregelen doorwerken. Met andere woorden de capaciteitsruimte moet worden beschouwd als nu reeds aanwezige groeimogelijkheid. De omroepwet laat hiertoe vooralsnog voldoende ruimte, zij het dat enkele artikelen aangepast moeten worden.

Berenschot heeft zijn bevindingen voor de afronding van het rapport getoetst in gesprekken met bestuurscommissies uit het NOS-bestuur, de Raad van Beheer en diensthoofden en een delegatie uit de ondernemingsraad.

AANBEVELINGEN

Berenschot doet in het rapport een groot aantal aanbevelingen die moeten leiden tot het verhogen van de doelmatigheid bij de NOS.

De belangrijkste zijn:

- Voor de bestuursorganen en de uitvoerende diensten dient er, in samenwerking met omroeporganisaties en ministerie, een meerjarenplanning als taakstellend beleidsinstrument te worden ontwikkeld en gebruikt. Een jaarbegroting die nu als regel pas in de loop van het begrotingsjaar wordt vastgesteld, zal eerder tot stand moeten komen. Ook daartoe doet Berenschot aanbevelingen.

- Er dient een normatief plannings- en kostenbeheersingssysteem voor het gebruik van de faciliteiten (dat zijn de technische hulpmiddelen en vormen van dienstverlening nodig bij het uitvoeren van radio- en televisieprogramma's, zoals studio's, apparatuur, decors, omroeporkesten e.d.) te worden ontwikkeld en uitgevoerd.

- Door de Raad van Beheer in zijn huidige opzet op te heffen en iedere commissaris (de wet noemt er zeven: algemene zaken, economische zaken, personele en sociale zaken, technische zaken, regionale zaken, programmazaken televisie; tezamen met de voorzitter vormen zij momenteel de Raad van Beheer) een duidelijke eigen ver-

antwoordelijkheid te geven, wordt bereikt dat in de bestuursstructuur de belangrijkste NOS-taken (programmafunctie als zendgemachtigde, programmacoördinatie van alle zendgemachtigden, beheer technische faciliteiten ten dienste van alle zendgemachtigden) scherper worden onderscheiden, waarbij een aanmerkelijke winst in tijdbesteding en besluitvaardigheid moet worden verwacht.

- De commissarissen technische zaken, personele en sociale zaken en economische zaken dienen een coördinatiecollege te vormen dat als één geheel het faciliteitenbeheer leidt.

- Het ministerie zal o.a. artikel 25 van de omroepwet (waarin de verplichting om gebruik te maken van studio's etc. van de NOS, wordt genoemd) zodanig nader moeten uitwerken, dat een minimum-afname van de faciliteiten door de omroeporganisaties wordt gegarandeerd.

- Het faciliteitenapparaat moet op bedrijfsorganisatorische wijze worden opgezet met afzonderlijke topmanagementverantwoordelijkheden, voor operationele bedrijfsvoering radio en televisie, algeheel faciliteitenbeheer en uitvoerende kunstenaars.

Het rapport bevat verder aanbevelingen ter zake van de financieel-economische Dienst, de dienst personeel, sociale zaken en opleidingen en van het geheel van technisch-facilitaire diensten; een aantal aanbevelingen is in een vijftal werkrapporten nader uitgewerkt.

Berenschot doet tenslotte voorstellen voor de uitvoering van de aanbevelingen; het pleit ervoor dat de doelmatigheidsverhogende maatregelen als een samenhangend pakket duidelijk per onderdeel worden geprogrammeerd, toegewezen en bewaakt (o.a. doelstelling van de maatregel, met voorbereiding en uitvoering belaste persoon, samenhang met andere maatregelen en termijnstelling).

BEVINDINGEN

Naast de reeds eerder vermelde bevindingen concludeert Berenschot verder o.a. dat:

- in de afgelopen jaren reeds veel studies zijn verricht bij de NOS over het eigen functioneren, vaak van goed tot zeer goed gehalte.

Resultaten zijn slechts in beperkte mate geboekt. Zonder de daadwerkelijke medewerking van alle betrokkenen zullen ook

de nu aan te bevelen maatregelen zonder gevolg blijven.

- de wijze waarop de algemene leiding (bestuur), de dagelijkse leiding (raad van beheer en commissarissen individueel) en de uitvoerende leiding (diensthoofden, college van diensthoofden) in samenwerking met elkaar functioneren, onvoldoende bijdraagt tot een doelmatige taakuitvoering. Dit wordt o.a. veroorzaakt door onvoldoende beleidsvoorbereiding, door het niet fungeren van beleids- (meerjaren) plannen als basis voor beleidsbepaling en bewaking, door onvoldoende delegatie, door een te omvangrijk geheel van overlegorganen en door het gekozen systeem van leiding geven.

- de mogelijkheden van een meer doelmatig besturen binnen de structuren van het omroepbestel en de wet nog onvoldoende zijn benut.

- de financieel-economische systemen voornamelijk registrerend zijn en geen ondersteuning vormen voor het beleid. De huidige begrotingsprocedure heeft een negatieve invloed op het doelmatig functioneren van beleid en beheer.

- bij de toedeling van faciliteiten het principe van „dienstbaarheid” aan de behoeften van de programmamakers overheerst. In het algemeen ontbreken kostenmaatstaven.

- de organisatiestructuur van het facilitaire apparaat onvoldoende is afgestemd op het bedrijfsmatig karakter; er is onvoldoende mogelijkheid om komende veranderingen in de „productie” voor te bereiden en ook de (met name bij de radio) verspreid liggende faciliteiten werken een hogere capaciteitsbenutting tegen. In diverse functies ondervinden de medewerkers veelvuldige werkomstandigheden afgewisseld met perioden van lagere activiteit.

- de technische outillage (die in opdracht van Berenschot is beoordeeld door Stanford Research Institute Californië) voor wat betreft de radiofaciliteiten op een gemiddeld niveau is in vergelijking met omliggende landen. De televisiefaciliteiten zijn technologisch van hogere kwaliteit dan het gemiddelde in de buurlanden.
- het werkklimaat ongunstig beïnvloed wordt door het huidige beleids- en beheersproces, de personeelsbeheerssystemen nog onvoldoende zijn ontwikkeld en verwezenlijkt en de arbeidsvoorwaarden over enkele jaren een knelpunt zullen vormen.

Een bedrag van f53 miljoen voor subsidies openlucht recreatie

Voor de openlucht recreatie „ten algemene nutte” in ons land is een bedrag van f 53 miljoen aan subsidies beschikbaar gesteld. De verdeling van de f 53.000.000,- over de vier landsdelen is als volgt: Noord 13 procent; oost 19 procent; west 57 procent en zuid 11 procent.

Was het percentage voor het westen in 1974 even meer dan 50 procent, in 1975 liep dit op tot 57 procent. De komende jaren zal zeker ca. 60 procent van alle te besteden gelden voor voorzieningen in dit landsdeel zijn. Voor de verbetering van de werkgelegenheid werden vooral in de noordelijke provincies mede door het ministerie van Sociale Zaken aanzienlijke financiële bijdragen verstrekt voor recreatieve voorzieningen. Van de meer dan 100 subsidietoelagen volgen de belangrijkste onderstaand.

GRONINGEN

Om de voortgang van de uitvoering van het recreatieproject Paterswoldse Meer te garanderen is een bedrag van totaal ruim f 3.500.000,- beschikbaar gesteld.

Hiermee zal vooral de wateroppervlakte vergroot kunnen worden. Met het baggeren en het aanbrengen van een nieuwe oeververdediging zijn zowel recreatie- als extra-werkgelegenheidsbelangen gemoeid. Het ministerie van Sociale Zaken heeft dan ook in de werkzaamheden een aanvullende bijdrage toegezegd. De vesting Bourtange werd in de loop van de zestiende eeuw als militaire nederzetting gebouwd, in tegenstelling tot andere nog bestaande vestingen, die als burgernederzetting later door wallen werden omgord. In 1750 verkreeg de vesting in ruimtelijk opzicht zijn zo vallende vorm. Voor de reconstructie werd de toestand van dat moment gekozen. Voor het aankopen van grond werd wederom subsidie verleend. Voor de verdere inrichting van het project, de Wedderbergen nabij Bellingwolde, werd ook in 1975 een toezegging gedaan.

FRIESLAND

Het recreatieproject de Groene Ster bij Leeuwarden wordt doorsneden door Rijksweg E 10; het noordelijk van de weg gelegen deel heet de Grote Wielen; het zuidelijk deel heet de Kleine Wielen. De Kleine Wielen is reeds voor een groot deel als terrein voor de dagrecreatie ingericht. Zo werden hier onder meer een openluchtzwembad, speel- en ligweiden, waterpartijen en parkeerterreinen aangelegd.

Voor inrichting van de Grote Wielen is voor aanleg van speel- en zonneweiden, beplanting en dergelijke, een bedrag van f 300.000,- beschikbaar gesteld. Onlangs werden ook uit de middelen ten behoeve van de extra-werkgelegenheid voor dit recreatieplan gelden gereserveerd.

Zoals reeds in een eerder gepubliceerd persbericht werd toegelicht, is voor de aanleg van een aanloophaven op Vlieland ruim f 700.000,- gesubsidieerd. Deze aanloophaven voor de watersport maakt het mogelijk de al jaren ongewenste situatie van de volle oude haven te saneren.

Met nadruk wordt gesteld dat de aanleg van de nieuwe jachthaven geen vergroting van het aantal ligplaatsen mag inhouden, in verband met de gewenste beperking van de watersportontwikkeling op en rond de kwetsbare Wadden.

De Kromme Ee is onderdeel van een drukbevaren watersportroute. Om de recreatieve mogelijkheden te vergroten en schade door het aanleggen in de fraaie brede rietkragen te voorkomen, kunnen nu in het landschap passende, eenvoudige aanlegplaatsen gemaakt worden. Voor de bouw van deze aanlegsteigers werd aan de Marekrite f 300.000,- subsidie verstrekt. Langs de oever van één van de drukste watersportcentra, het Princenhof, werd het aantal ligplaatsen aanzienlijk uitgebreid. Ook hiervoor werd f 300.000,- uitgetrokken.

DRENTHE

Bij Hoogeveen wordt het dagrecreatieproject „Schoonhoven” gerealiseerd. In het kader van verbetering van werkgelegenheid wordt door het ministerie van Sociale Zaken een groot deel van de benodigde kosten gesubsidieerd. Bepaalde, voor een werkgelegenheidsprogramma niet interessante, maar voor het recreatief functioneren belangrijke onderdelen, zullen door het ministerie van CRM worden bekostigd. Zo wordt nu ter afronding van fase 1A van dit project f 225.000,- beschikbaar gesteld voor de bouw van een pompinstallatie om een goede kwaliteit van het water te handhaven. Het historische dorp Orvelte heeft op de stedeling een grote aantrekkingskracht. Tot op heden is jaarlijks door CRM voor Orvelte een subsidie verleend. Ook in 1975 werden opnieuw gelden beschikbaar gesteld. In de ruilverkaveling Vledder was de door de bossen lopende klinkerweg van Doldersum naar Boyl aan verbetering toe. De meerkosten die het gevolg zijn van het gebruik van klinkers in plaats van asfalt komen vanwege de uitgesproken recreatieve betekenis van de weg voor een subsidie in aanmerking.

OVERIJSEL

Ook na de herberekening van de voorspellingen van het recreatiegedrag in het basisplangebied Twente wordt de ontwikkeling van een concentratiepunt voor de openlucht recreatie in de gemeente Wierden wenselijk geacht. Voor een eerste aanzet van de grondverwerving is nu een subsidie verleend.

Langs het veel bezochte Vollenhovenmeer zullen voorzieningen voor dagrecreanten worden getroffen. Voor de uitvoering hiervan is nu ruim f 200.000,- toegezegd.

GELDERLAND

Tussen Epe en Apeldoorn, nabij Vaassen, is begonnen met de aanleg van het dagrecreatieproject Vossebroek. Voor het aankopen van een groot deel van de grond is een subsidie van f 1 miljoen verstrekt. De stranden van het grote project Bussloo, gelegen in de driehoek Apeldoorn, Deventer en Zutphen, worden reeds druk bezocht. Voor de afronding van basisvoorzieningen zoals grondwerk, beplanting en riolering is f 600.000,- subsidie verleend.

Voor het Wylersbergmeer bij Nijmegen wordt eveneens geld voor grondaankoop uitgetrokken. Ook werd geld gereserveerd voor de aanleg van een toegangsweg. In het kader van de ruilverkaveling Lek en Linge zal bij Beusichem volgens het „werk-met-werk” principe de door zandwinning ontstane plas recreatief worden ingericht. Voor realisatie hiervan wordt ruim f 625.000,- gereserveerd.

In de gemeenten Herwen en Aerdt bij Tolkamer, waar de Rijn Nederland binnenvloeiend is, ligt het watersportproject de Byland. Reeds eerder werden gelden gereserveerd voor basisvoorzieningen. Ter continuering van de inrichting van de eerste fase is nu opnieuw een subsidie toegezegd van f 900.000,-.

Voor het nabij Arnhem gelegen recreatieproject Rhederlaag werden in voorgaande jaren belangrijke bedragen voor de grondverwerving gereserveerd. Thans is f 1.500.000,- subsidie toegezegd voor de inrichting.

Gelegen tegen de dichtbevolkte wijk Dukenburg van de gemeente Nijmegen wordt het recreatieproject de Berendonck ontwikkeld. Naast zijn eigen recreatieve waarde is dit project van groot belang voor afleiding van de recreatiedruk op de nabijgelegen kwetsbare Hatertse Vennen. Sedert enige jaren werden voor de Berendonck gronden aangekocht. Thans is voor de inrichting f 2.250.000,- subsidie toegezegd.

UTRECHT

Waar in vroeger jaren turfstekers hun turven in de wind lieten drogen op zogenaamde legakkers, zijn nu voor watersporters aantrekkelijke ligakkers ontstaan. Deze akkertjes zijn veelal smal en de oevers dienen te worden beschermd om afkalven te voorkomen. Zo worden in de Kievitsbuurt te Breukelen in het Loosdrechtse plangebied jaarlijks een aantal legakkers veilig gesteld. Ook dit jaar is een subsidie voor deze werkzaamheden verleend.

Voor recreatie-onderzoek, waarvan de resultaten onmiddellijk hun weerslag moeten vinden bij de ontwikkeling van het recreatiebeleid werden in de provincie Utrecht (maar ook in Gelderland) gelden gereserveerd.

NOORD-HOLLAND

Het zijn opnieuw de grote projecten Spaarnwoude en Twiske, die forse bedragen vergen om de werkzaamheden te kunnen voortzetten. Zo werd voor de verdere inrichting van deze projecten respectievelijk 8,5 en 5 miljoen gulden gesubsidieerd. Tegen de woonkern van Zaandam aan ligt het Jagersveld. Hier is een recreatieproject in ontwikkeling. Er ligt reeds een grote (zandwin)-plas. Voor grondverwerving en inrichting wordt nu een toezegging gedaan van bijna f 600.000,-.

In de Haarlemmermeerpolder grenzend aan Hoofddorp wordt voor de dagrecreatie een gebied ingericht. Hier is sprake van het „werk-met-werk” principe, want na zandwinning wordt het terrein verder voor de dagrecreatie geschikt gemaakt. Het plan, waarvoor een subsidie van f 1.200.000,- werd verstrekt, omvat de aanleg van een bos met o.a. wandelpaden en waterpartijen.

Het Duinzoomplan in de Kop van Noord-Holland bevat onder meer de aanleg van een bosgordel langs de binnenzoom van de duinen tussen Den Helder en de Hondsbosche Zeewering. Voor dit plan werd voor het aankopen van gronden bij Den Helder een bedrag van f 1.300.000,- gereserveerd.

In het plan Broeker Vaarpolder is o.m. opgenomen de Broeker Veiling, gelegen in het hartje van Broek op Langedijk. De Broeker Veiling is de oudste en nog het enige voorbeeld van een tuinbouwvaarveiling van Europa. Ten behoeve van bezoekende watersporters wordt nu in de Broekerveilinghaven een aanlegsteiger gemaakt en een toiletgebouw geplaatst.

ZUID-HOLLAND

Ten zuidwesten van 's-Gravenhage, bij het schaatscentrum „De Uithof”, zal een groot dagrecreatieproject worden aangelegd. In de eerste fase wordt de omgeving van de Wennejessloot ingericht. Hiervoor is f 1.500.000,- subsidie verleend. Er wordt hier gedacht aan inrichting voor kleine watersport zoals kanoën en vissen, voorts een speelweide, wandel- en fietspaden en aan bescherming van natuurwaarden. Ten behoeve van het recreatieproject de Merwelanden - gelegen op het eiland van Dordrecht aan de rand van de Biesbosch - worden opnieuw gronden voor dagrecreatie veilig gesteld. Hiervoor is een bedrag van f 1.200.000,- subsidie verleend. Ook voor de inrichting van dit project is een bedrag van ruim f 1.200.000,- gereserveerd. Ter betere ontsluiting van het recreatiegebied Oude Maas, waar reeds verscheidene dag-

recreatieve terreinen werden ingericht, is de Albrandswaardsewag verbeterd. Een deel van de kosten is door CRM gedragen. Voor grondaankopen is een subsidietoelagen gedaan voor de Delftse Hout, het bij Delft gelegen recreatieproject, dat al veel bezoekers trekt.

Nu het zgn. oeverbos in het project de Lickebaert tussen Vlaardingen en Maassluis zijn afronding nadert kan een begin gemaakt worden met de aankoop van gronden in het overige deel van het project. De totale oppervlakte van het deelproject zal ongeveer 600 ha gaan bedragen. Een subsidie van f 2.100.000,- werd nu vastgelegd. Eveneens voor grondverwerving werd voor het juist ten noorden van het oude dorpje Kethel ontworpen recreatieplan een eerste subsidie verleend.

Hoewel nog niet precies te zeggen is waar bij de groeikern Zoetermeer wat grotere recreatievoorzieningen komen, wordt voor de aanleg van deze voorzieningen een belangrijk beroep gedaan op de middelen van het Rijk. In dit verband is in 1975 een bedrag van bijna f 600.000,- gereserveerd. Evenals in 1974 wordt een fors bedrag (f 2.000.000,-) toegezegd voor verdere grondverwerving voor het recreatieproject Bernisse op het eiland Voorne en Putten. Dit recreatieproject wordt in samenhang met waterhuishoudkundige werken en een ruilverkaveling door Rijnmond uitgevoerd.

ZEELAND

In het Veerse Meer komen voor watersportliefhebbers nieuwe eilanden. Het mes snijdt hier aan twee kanten: het meer wordt uitgebreid en daarmee beter bevaarbaar en met de gewonnen grond worden eilanden gemaakt. Voor het bagger- en eilandplan wordt f 750.000,- gereserveerd.

Voorts zijn ook voor andere voorzieningen in het Veerse Meer toezeggingen gedaan. Zo zullen toiletgebouwtjes worden geplaatst bij de Schelphoek en Veersegatdam. De buitendijkse gronden van de Oude Middeburgse Haven, gelegen ten zuiden van Veere, zullen voor dagrecreatie worden ingericht en toegankelijk gemaakt.

Aan de voet van de Gevelingendam op de plaat van Oude Tonge werden in vorige jaren reeds recreatieve voorzieningen getroffen. In de derde (en laatste) fase zullen nu nog toiletgebouwen en beplanting worden gerealiseerd ten bedrage van ruim f 600.000,-.

NOORD-BRABANT

Voor de inrichting van het natuureducatiecentrum Slabroek tussen Uden en Oss is een aanvullend subsidie verleend. In het kader van de werkzaamheden in de ruilverkaveling „Astense Aa” gelegen in de gemeenten Asten en Deurne, zullen enkele rijwiel- en wandelpaden, alsmede picknickplaatsen worden aangelegd. De fietsroute loopt vanaf het station te Deurne over Liessel naar Asten en terug naar Deurne en heeft een lengte van plm. 25 km. De wandelpaden met een totale lengte van ongeveer 13 km zijn verdeeld over drie routes, één bij Asten, één bij Vlierden en de langste, waarbij tevens een eenvoudig parkeerplaatsje wordt aangelegd bevindt zich tussen de gemeentebossen van Deurne en het beekdalreservaat van het Noord-Brabants landschap. Een te grote recreatieve druk op dit reservaat wordt op deze wijze begeleid.

Voor grondverwerving voor de nabij s-Hertogenbosch te ontwikkelen recreatieve voorzieningen is opnieuw een bedrag gereserveerd. Op korte termijn opent zich hier naar verwachting de mogelijkheid diverse percelen te verwerven voor delen van de plannen Vinkel en Eugelermeer.

LIMBURG

Vanaf de Danikerberg heeft men een wijs uitzicht over Sittard en Geleen. De Danikerberg is in landschappelijk en bijzonder in botanisch opzicht zeer waardevol. Door de grote recreatiedruk is de laatste jaren veel schade aan de vegetatie toegebracht en neemt de erosie toe. Door het aanbrengen van enige voorzieningen op de juiste plaats en het aanleggen van voetpaden wordt verwacht, dat de druk op meest kwetsbare delen enigszins zal verminderen. Voor het veiligstellen van grond is nu een bedrag van f 600.000,- uitgetrokken. In het Schutterspark, op de Brunssumerheide, zullen dagrecreatieve voorzieningen worden gemaakt. Deze inrichting zal in nauwe relatie met het extra-werkgelegenheidsprogramma van het ministerie van Sociale Zaken, tot stand komen. Het Drielandpunt, het zuidelijkste punt van Nederland, trekt jaarlijks wel 1 miljoen bezoekers. Om deze nog steeds wassende stroom bezoekers in goede banen te kunnen leiden en ter bescherming van de omliggende natuurgebieden heeft Staatsbosbeheer plannen om voorzieningen te treffen (parkeerterrein, picknickplaatsen en toiletten). Hiervoor is een bedrag van f 350.000,- toegezegd.

H. L.

CDA-studiedag over onvolledig gezin

Op donderdag 26 februari wordt in het Jaarbeurscongrescentrum te Utrecht een CDA-studiedag gehouden over het onderwerp „Onvolledig gezin”.

De organisatie van deze studiedag is in handen van de stichtingen voor kader- en vormingswerk van KVP, ARP en CHU en het CDA-Vrouwenberaad. Basisstuk voor de besprekingen is de ter gelegenheid van het internationaal jaar van de vrouw van het CDA-Vrouwenberaad verschenen publikatie „Samen op weg naar een verantwoordelijke maatschappij” (een bijdrage vanuit het CDA tot discussie over emancipatie).

De studiedag vangt om 10 uur aan en zal omstreeks 16 uur gesloten worden. Inleidsters zijn mevrouw M. Pastoor-Koopman over „de plaats van het gezin in de samenleving”, het Tweede-Kamerlid mevrouw mr. A. H. S. M. Lückers-Bergmans over „juridische aspecten” en het Tweede-Kamerlid mevrouw D. M. P. Cornelissen over „sociale aspecten”.

Aanmelding voor deze studiedag kan geschieden door overmaking van de deelnemerskosten - een bedrag van f 10,- voor onder meer lunch en consumpties - op giro 379333 ten name van de algemeen penningmeester van de KVP te Den Haag onder vermelding „Studiedag onvolledig gezin”. Uiterlijk tot 13 februari kan worden ingeschreven. Reiskosten boven vijf gulden kunnen desgewenst worden vergoed. Na de aanmelding worden de congressstukken toegezonden (Graag bij de aanmelding/overschrijving vermelden of de brochure „Samen op weg naar een verantwoordelijke maatschappij” reeds in het bezit is).

Zomertijd moet overal gelijk beginnen

(van een medewerker)

De lidstaten van de Europese Gemeenschap die een zomertijd gaan invoeren, zouden op hetzelfde moment en voor een gelijke periode hun klok een uur vooruit moeten zetten. Dat is de mening van de Europese Commissie. Die mening heeft ze neergelegd in een ontwerp-richtlijn die ter goedkeuring naar de Europese minister-raad is gestuurd.

De Commissie vindt dat de zomertijd in de toekomst op één en dezelfde dag en in alle lidstaten tegelijk moet beginnen en eindigen. Die dag moet een zondag zijn en het tijdstip: één uur in de ochtend. Voor het jaar 1977 stelt de Commissie voor de zomertijd op 3 april te laten beginnen en op 16 oktober te laten aflopen. Voor 1978 denkt ze aan een begin op 2 april en een eindigen op 15 oktober en voor 1979 wil ze de zomertijd laten ingaan op 1 april en laten eindigen op 14 oktober.

De Commissie wijst erop dat dit jaar vier lidstaten van de EG zomertijd zullen gebruiken, en wel het Verenigd Koninkrijk, Ierland, Frankrijk en Italië. Frankrijk heeft een zomertijd van 28 maart tot 26 september, dus zes maanden. Italië houdt er maar vier maanden een zomertijd op na, namelijk van 30 mei tot 25 september. In Ierland en in het Verenigd Koninkrijk houdt men dit jaar zeven maanden zomer met een zomertijd van 21 maart tot 24 oktober. Al die verschillende periodes leveren groot ongemak op voor de handel, het transport, andere verbindingen tussen de EG-lidstaten en voor de contacten in het algemeen, aldus de Commissie.

Als voorbeeld geeft de Commissie het volgende: dit jaar zullen de tijdstippen in Londen en Parijs vier maal ten opzichte van elkaar veranderen. Tot 21 maart van dit

jaar houdt Londen er de GMT-tijd (Greenwich mean time) op na. In Parijs is het tot 21 maart een uur later dan in Londen. Op 21 maart zet Londen de klok een uur vooruit en tot 27 maart hebben Parijs en Londen dan dezelfde tijd. Op 28 maart echter is Parijs aan de beurt. In de Franse hoofdstad wordt dan de klok een uur vooruit gezet en er is weer een tijdsverschil van een uur tussen Londen en Parijs. Die situatie duurt tot 25 september. Tussen 26 september en 23 oktober is het in beide hoofdsteden weer even laat. Na 23 oktober echter dienen Parijs en Londen het jaar uit met een tijdsverschil van een uur.

De Europese Commissie vindt dat de landen zelf moeten blijven uitmaken of ze wel dan niet de zomertijd invoeren. Maar als ze het doen, dan is het van het grootste belang dat die zomertijd overal tegelijk begint en eindigt, aldus de Commissie.

Problemen

in

pluimveehouderij

Voorzitter J. T. Mellema van het productieschap voor Pluimvee en Eieren acht het volstrekt noodzakelijk dat voor de problemen in de pluimveehouderij een Europese oplossing wordt gevonden.

In zijn op 28 januari uitgesproken jaarrede verklaarde hij dat ook de structuur van de Nederlandse slachtpluimvee-industrie alleen maar in Europees verband kan worden bezien. Hij zei de indruk te hebben dat elders uitbreidingen worden verwezenlijkt, die het vraagstuk van de overcapaciteit in Nederland vergroten.

De heer Mellema (oud-voorzitter van de Tweede Kamerfractie van de CHU) gelooft dat de veranderingen in de komende vijf jaar ingrijpender zullen zijn dan in de periode 1970-1975. Tal van vragen moeten worden beantwoord, zoals onder meer de vraag naar de noodzaak van meer samenwerking tussen de verschillende ondernemingen en de vraag of de exporten naar derde landen commercieel blijvend te verdedigen zijn. De vooruitzichten zijn, aldus de heer Mellema, weinig bemoedigend. „Het belang van de pluimveehouderij wordt zowel op Brussels niveau als op nationaal niveau kennelijk onderschat. De teruggang moet nu worden gestopt. Voorkomen moet worden, dat nieuwe externe factoren gaan optreden die een verdere teruggang zouden kunnen versnellen”. Volgens de heer Mellema zijn er al genoeg regelingen die de concurrentievoorwaarden scheef trekken. Hij noemde sanitaire en veterinaire regelingen, regelingen op het gebied van kwaliteitsnormen en etikettering en plotselinge wijzigingen in valuta- en toetstredingscompensaties.

De waarde van de totale export van pluimveehouderijproducten beliep verleden jaar 1.202 miljoen gulden tegen 1.159 miljoen in 1974. (ANP)

De laatste Europese werkloosheidscijfers

(van een medewerker)

In het afgelopen jaar zijn er volgens de laatste cijfers van de Europese Commissie in Europa 956.212 werklozen bijgekomen. Daarin is nog niet de groei van het aantal volledig werklozen in Groot-Brittannië verwerkt, omdat zich bij het Britse bureau dat de gegevens verwerkt een staking heeft voorgedaan.

Het totaal aantal volledig werklozen bedroeg eind vorig jaar in de EG 5.306.000. Daarvan waren er 1.866.164 vrouwen. In een jaar tijd zijn er 440.218 volledig werkloze vrouwen bijgekomen. Een commissiewoordvoerder deelde vorige week mee dat indien rekening gehouden wordt met seizoensschommelingen, blijkt dat de situatie in Duitsland, Nederland, Frankrijk en Groot-Brittannië iets verbetert. Alleen in Denemarken en Luxemburg stijgt de werkloosheid nog voortdurend. In België, Italië

en Ierland is de stijging aan het verminderen.

In België is het vorige jaar de werkloosheid, over het gehele jaar gemeten, het sterkst toegenomen, namelijk met 64 procent. In Nederland was de toename 26 procent. Het geringst was de toename in Italië, namelijk 14 procent. In de Ierse republiek is momenteel 9,5 procent van de beroepsbevolking zonder werk. In Noord-Ierland is dat percentage 9,3 en van de overige landen heeft België op het ogenblik het hoogste percentage werklozen, namelijk 8,7 procent van de beroepsbevolking. Van de andere landen luiden deze percentages als volgt: Denemarken 6,2, Frankrijk 6,1, Italië 6, Nederland 5,8, Duitsland 5,3 en Groot-Brittannië 5,1.

Het aantal vrouwelijke volledig werklozen is het sterkst toegenomen in Noord-Ierland

(+ 71 procent) en in België en Denemarken (elk 65 procent). In Nederland nam vorig jaar het aantal werkloze vrouwen toe met 41 procent.

In Luxemburg is vorig jaar het aantal openstaande arbeidsplaatsen het sterkst afgenomen, namelijk 57 procent. Onmiddellijk daarop volgt Noord-Ierland met 47 procent en dan komt België met een afname van 44 procent. Eind vorig jaar waren er in de gehele EG 428.450 openstaande arbeidsplaatsen en dat waren er 76.726 minder dan een jaar eerder. Slechts in één land nam het aantal vacante plaatsen toe. Dat was Denemarken, waar dit aantal in 1975 met 40 procent steeg.

Behalve het grote aantal volledig werklozen kende de EG eind vorig jaar ook nog 1.934.710 mensen die gedwongen korter moesten werken. Dat waren er een jaar eerder 1.160.070. Slechts in de republiek Ierland nam het aantal gedeeltelijk werklozen af, namelijk met 2.801 ofwel 46 procent.

Economie langzaam over dieptepunt

(van een medewerker)

De economie van de landen van de Europese Gemeenschap (EG) lijkt heel langzaam over haar dieptepunt heen te komen. Blijkens het laatste maandelijks conjunctuurbericht van de Europese Commissie zal dit jaar de investeringsneiging nog zeer matig blijven, maar een verbetering van het klimaat kan dat toch gunstig beïnvloeden.

De industriële productie toont een lichte vooruitgang en in twee landen, Nederland en Duitsland, is een lichte vooruitgang op de arbeidsmarkt vastgesteld.

Het conjunctuurverslag is nog lang niet optimistisch, maar het wijst toch positieve punten aan, zoals een lichte opleving in de metaalverwerkende industrie. De maatre-

gelen die in verscheidene landen genomen werden om de bouwactiviteiten te stimuleren beginnen hun eerste resultaten op te leveren.

In Frankrijk, aldus het rapport, zullen de investeringen in de industrie waarschijnlijk een stijging met 9 procent bereiken. Daar zullen vooral de grondstoffenindustrie, de metaalindustrie en in mindere mate ook de elektronische industrie, de mijnbouw en de voedings- en genotmiddelenindustrie van profiteren.

Voor Duitsland wordt nog een afname, met ongeveer 1 procent, van de investeringsprogramma's voorzien. In België wordt

over het algemeen nog een teruggang verwacht.

In alle landen van de EG, slechts Luxemburg uitgezonderd, heeft zich een opleving in de industriële productie voorgedaan.

Die opleving, aldus verwacht de Commissie, zal blijven voortduren en in Nederland en Duitsland zal ze zelfs versnellen.

In Duitsland en Nederland werd, zoals gezegd, een zwakke vermindering van de werkloosheid vastgesteld. Die ontwikkeling gaat gepaard met een vermeerdering van het aantal openstaande arbeidsplaatsen. In het Verenigd Koninkrijk is het aantal jongeren dat naar een eerste betrekking

zoekt, afgenomen, maar dat is deels het gevolg van een vrijwillige verlenging van de studies.

VERTRAGING

De consumptieprijzen in de Gemeenschap als geheel zijn met een jaartempo van ongeveer 10 procent blijven stijgen. In Duitsland was in november vorig jaar de prijsstijging echter zeer gematigd, terwijl ze met name in Nederland, en in mindere mate ook in Frankrijk, vertraagde. In het Verenigd Koninkrijk bleven de prijsstijgingen snel verlopen, maar toch werd ook daar een vertraging opgemerkt. Slechts in Denemarken gaan de prijzen snel de hoogte in. Het conjunctuurverslag zegt dat voor de metaalverwerkende industrie het laagste punt van de recessie voorbij lijkt te zijn.

Het herstel dat zich aftekent in de automobielenindustrie (en dat de activiteit in aanverwante industrieën stimuleert) zet zich voort. Voor de Gemeenschap als geheel bedraagt de toeneming ongeveer 9 procent.

In de scheepsbouw daarentegen is het produktietempo vertraagd. De zwakke ontwikkeling in de machinebouw is in de laatste maanden blijven voortduren.

Wanneer en waar spreken CHU-fractieleden:

Op de volgende dagen en in de volgende plaatsen vervullen CHU-fractiepolitici spreekbeurten:

Dr. R. J. H. Kruisinga spreekt: in Arnhem voor de kamerkringen Arnhem en Nijmegen der CHU op zaterdag 14 februari; woensdag 18 februari, Den Haag: lunchbijeenkomst Nederlands Centrum van Directeuren in het Promenade-Hotel Den Haag; dinsdag 24 februari Dalfsen: CHU-kiesvereniging; maandag 1 maart Woerden: CHU-kiesvereniging; donderdag 25 maart, Den Haag/Benoordenhout: CHU-kiesvereniging; donderdag 1 april, Zwijndrecht: CHU-kiesvereniging.

Drs. D. F. van der Mei: is dinsdag 17 februari in Breukelen: regionale CHU-bijeenkomst; donderdag 19 februari, Enschede: politieke scholingscursus; woensdag 25 februari, Rotterdam: Kamerkring CHU; donderdag 26 februari, Putten: CHU-kiesvereniging; maandag 1 maart, Zoetermeer: politieke scholingscursus;

maandag 8 maart, Nagele NOP: politieke scholingscursus; maandag 15 maart, Zwolle: idem; donderdag 25 maart, Hillegerberg: CHU-kiesvereniging; woensdag 31 maart, Leiden: politieke scholingscursus; maandag 5 april, Oss: oprichting CHU-kiesvereniging.

Drs. A. D. W. Tilanus spreekt: maandag 23 februari, Epe: oprichting CDA-verband.

Drs. G. van Leijenhof komt: vrijdag 20 februari naar Leeuwarden: CDA-verband; donderdag 26 februari, Barneveld: Christelijk onderwijs; dinsdag 2 maart, Monster: christelijk onderwijs; maandag 8 maart, Middelharnis: christelijk onderwijsappèl; maandag 15 maart, Hasselt Ov: CHU; maandag 22 maart, Meppel: christelijk onderwijs; maandag 5 april, Huizen NH.: Ouderraad christelijk onderwijs; maandag 29 maart, 's-Gravenzande: christelijk onderwijs.

Kamerlid H. Wisselink is: vrijdag 13 februari te Bathmen: Overijsselse Landbouw Mij.; maandag 16 februari ook in Bathmen: CHU; donderdag 19 februari, Papendrecht: CHU en ARP; maandag 23 februari, Roden: forum landbouw; maandag 1 maart, Gorssel: CHU; donderdag 4 maart, Driebruggen: CHU en ARP; vrijdag 5 maart, Almelo: statenkring CHU; maandag 8 maart, Holten: politieke scholingscursus; vrijdag 12 maart, Vriezenveen: CHU; maandag 15 maart, Veere: CHU en ARP.

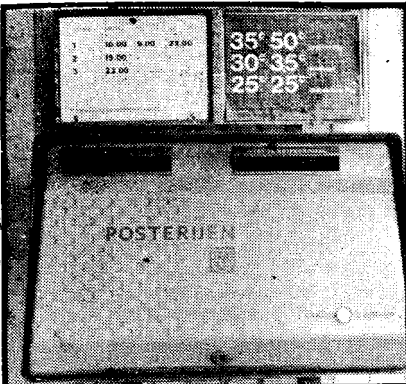
Kamerlid T. Tolman spreekt op: vrijdag 13 februari, Luttich: Landbouw-organisaties; vrijdag 20 februari, Joure: CHU; zaterdag 28 februari, Apeldoorn: CHU; dinsdag 16 maart, Aalsmeer: CHU.

Eerstvolgende radio-uitzending CHU: zaterdag 14 februari op Hilversum II om 18.20 uur en zaterdag 28 februari idem en zo vervolgens telkens om de 14 dagen.

VAN DER GLAS
Heerenveen

Blaas- en
Slaginstrumentenfabriek
Telefoon 05130-22652

Zo denk ik er over

De redactie van „de Nederlander” behoudt zich het recht voor te lange ingezonden stukken te bekorten.

CHJO en VVD

Het is niet alleen het recht van de Christelijk-Historische Jongerenorganisatie om stappen te ondernemen ten aanzien van een gefingeerd bericht, het is ook haar plicht. Blijkens een persbericht van de CHJO dat o.m. in „De Nederlander” van 23 januari jl. stond, behoeft zij daartoe niet gemaand te worden (we mogen aannemen dat het nu om een authentiek CHJO-stuk gaat...). Het bestuur van de jongerenorganisatie maakt van de gelegenheid gebruik om enkele stellingen van politieke aard te peneren. Het zal wel niet de bedoeling geweest zijn, maar daardoor wordt de indruk gewekt dat men de inhoud van het valse bericht erger vindt dan het feit van de falsificatie zelf (in het eerstgenoemde bericht had namelijk gestaan dat de CHJO samenwerking met de VVD zou begeren). Het zal duidelijk zijn dat welke andere partij dan de VVD ook genoemd zou zijn, maatregelen geboden waren.

In „De Nederlander” spreekt de CHJO haar afkeuring uit over een eventuele christen-democratische voorkeur voor de VVD, omdat daarmee de gedachte dat „de christen-democratie, een zelf-

standige politieke richting is, fundamenteel wordt ondergraven”. Weinigen zullen het ermee eens zijn om de eigenstandigheid van de christen-democratie niet te onderstrepen. Ik zou er echter nadrukkelijk aan willen toevoegen dat iedere partnerkeuze vooraf aan die eigenstandigheid afbreuk doet. Ik herinner mij de tijd dat de CHJO deze keus wel wilde maken, namelijk een keuze voor de progressieven. Het is toe te juichen, wanneer men van dit idee teruggekomen is. Hoe men ook de VVD wil bekijken, ik vind het te ver gaan, wanneer deze partij min of meer afgeschilderd wordt als een groepering die het summum van politiek onheil in zich bergt. Trouwens, ik wijs erop dat uit enquêtes blijkt dat de meeste christen-democratische stemmers een kabinet met de VVD wensen. De CHJO moge kritisch gestaan hebben tegenover de kabinetten-De Jong en Biesheuvel, zoals geschreven wordt, wellicht mag ik erop wijzen dat heden ten dage de CHU zulk een houding ten aanzien van het kabinet-Den Uyl aanneemt - een houding die door zeer velen zeer gewaardeerd wordt.

Rotterdam G. K. Timmerman.

Ontvangen publikaties

„Kleine Gids bij het erfrecht”, door notaris mr. J. C. F. Pons, uitgave: uitgeverij Bekking B.V. te Amsterdam.

Dit boekje behandelt zeer uitvoerig allerlei bijzonderheden van het erfrecht en geeft aan hoe een nalatenschap moet worden afgewikkeld. De omslag geeft al een aantal onderwerpen aan: huwelijksvoorwaarden, langst-levende echtgenoot, successie, kindsdeel, neven en nichten, notaris, rechten en verplichtingen, executeur-testamentair. Het laatste hoofdstuk gaat over het nieuwe erfrecht, dat nog door de Staten-Generaal behandeld moet worden. Deze kleine gids zal voor velen een goede handleiding zijn als een weg gezocht moet worden in de moeilijke doolhof van het erfrecht.

„Gevolgen van afnemende groei voor de Nederlandse arbeidsverhoudingen”, onder redactie van J. de Jong; uitgave B.V. Universitaire Pers, Rotterdam; prijs f 19,90.

De Nederlandse Vereniging voor het Onderzoek van Arbeidsverhoudingen hield in december 1974 een congres over het onderwerp „De gevolgen van de afnemende economische groei voor de Nederlandse arbeidsverhoudingen”. Thans zijn de inleidingen gebundeld. Inleiders waren drs. J. A. Haverhals hoofd afdeling sociaal-economisch onderzoek VNO over „Particulier en collectieve sector 1955 - 1984”, drs. P. J. Vos, hoofd sociaal-economische afdeling Industriebond NVV over „Economische groei en conflict”, drs H. van der Schalie, voorzitter Nederlandse Centrale voor Hoger Personeel over „Enige gedachten over de gevolgen van een verminderde economische groei met betrekking tot inkomensverdeling en sociaal-economische overlegstructuren” en drs. P. A. de Ruiter, thans geëmmitteerde van Rijnmond over „Communicerende vaten”.

H. L.

CDA-studiedag over „vrede en veiligheid”

De stichtingen kader- en vormingswerk van KVP, ARP en CHU organiseren, in samenwerking met de wetenschappelijke instituten van de drie christen-democratische partijen, op zaterdag 27 maart een studiedag met als thema „Bewapening en wapenbeheersing”

De basisgegevens voor deze conferentie worden ontleend aan het regeringsrapport „Ontwapening en veiligheid”, de ontwapeningsnota.

De studiedag vangt om 10.00 uur des morgens aan en zal tot ongeveer 4 uur in de middag duren. De inleiders zijn H. J. Neuman, directeur van het Nederlandse Instituut voor Vredesvraagstukken, mr. P. H. Kooijmans, staatssecretaris van buitenlandse zaken, belast met vredesvraagstukken.

In de middaguren vindt een forumdiscussie plaats. Voorzitter van het forum is mr. C. A. Bos, burgemeester van Katwijk en forumleden zijn H. J. Neuman, M. H. van Meijenfeldt, gouverneur van de Koninklijke Militaire Academie te Breda en prof. jhr. mr. F. A. M. Alting von Geusau, voorzitter van de commissie wapenbeheersing van de wetenschappelijke instituten.

Aan het slot van de conferentie zal staatssecretaris Kooijmans de discussie samenvatten.

* * *

Aanmelding voor deze conferentie kan geschieden door overmaking van de deelnemerskosten ad. f 15,- (inclusief lunch en consumpties) op giro 379333 ten name van de algemeen penningmeester van de KVP te Den Haag, onder vermelding van „studiedag vrede en veiligheid”.

De aanmelding moet uiterlijk 13 maart ontvangen zijn. Na ontvangst van de girobetaling worden de conferentiestukken toegezonden. (In verband met de te verwachten grote belangstelling geschiedt inschrijving volgens volgorde van binnenkomst van de betaling.)

De gemeentelijke democratie

door: Ko Verhoef, voorzitter CDA Uithoorn

Wat is democratie? Volgens Van Dale: volksregering, staatsvorm waarbij het volk door vertegenwoordigers zichzelf regeert. Uiteraard is het inherent aan de democratie in onze eeuw dat deze vertegenwoordigers niet het alleen-zeggenschap hebben. En dat willen zij dan ook beslist niet.

Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Uithoorn staat op het standpunt dat voorlichting door de overheid naar algemene opvattingen is het openbaar maken, het verklaren en het toelichten van het overheidsoptreden, met openbaarmaking als meest wezenlijke bestanddeel. Het college conformeert zich aan deze opvattingen voor wat de gemeentelijke voorlichting betreft. Maar nu doet het merkwaardige feit zich voor, dat het college van b. en w. van Uithoorn een en ander uitsluitend tracht te bereiken door het onderhouden van contacten met de pers en het informeren van de inwoners onder andere door middel van het uitgeven van brochures, folders enzovoort.

Maar ik meen, dat het vanzelfsprekend zou zijn als ook de plaatselijke politieke partijen en groeperingen daarbij zonder enige restrictie worden betrokken. Dat gebeurt niet en vandaar dat de vraag gerezen is of de politieke partijen en groeperingen in Uithoorn bewust buitenspel gezet worden.

INFORMATIE

Inspraak kan alleen goed tot zijn recht komen en voor alle partijen enigermate bevredigend zijn, indien ze gebaseerd is op kennis van zaken. Kennis kan slechts worden verworven door informatie. Daarom wordt het organiseren of stimuleren van inspraakmogelijkheden een zinloze bezigheid indien men niet bereid is deze door een andere fase te laten voorafgaan, nl. die van de informatie. Effectieve informatie vergt openheid. Openbaarheid niet alleen van vergaderingen - ook vergaderingen van het college van b. en w. zouden eigenlijk openbaar moeten zijn! - en raadscommissies, maar ook openbaarheid van plannen, van overheidsdocumenten en van ambtelijke en niet-ambtelijke adviezen. Wie hier niet toe bereid is, kan maar beter niet aan het scheppen van inspraakmogelijkheden beginnen. Want dat leidt dan alleen maar tot verspilling van tijd, geld en moeite en vaak ook tot frustratie van hen aan wie men inspraak wil geven. Inspraak bij het openbaar bestuur betekent zoveel mogelijk rekening te houden met de opmerkingen en de verlangens van de betrokkenen.

Om inspraak zinvol te doen zijn en aan zijn doel te laten beantwoorden is het nodig, dat een gemeentebestuur zijn plannen en voornemens tijdig bekendmaakt nl. te beginnen bij het bepalen van de doelstellin-

gen van het beleid en bij de analyse van de toestand. Daarna kunnen de alternatieven worden overwogen en het beraad aanvangen. Tenslotte kan dan de keuze worden bepaald.

Inspraak zonder wezenlijke inbreng is als een vroegdevolle geboorte zonder leven. Het geven van inspraak kan als middel tot twee doelen leiden: in de eerste plaats de inwoners te betrekken bij het politiek plaatselijk gebeuren; in de tweede plaats de inwoners te betrekken bij het functioneren van de gemeentelijke democratie: de politieke partijen.

Een open publieke discussie verhoogt de kwaliteit van de beslissing. In onze samenleving is er nog steeds sprake van schrijnende tegenstellingen. Openbaarheid gaat eenzijdigheid tegen. Ook is openbaarheid van bestuur belangrijk in verband met een juiste machtsuitoefening.

Proef met zelfstandige

huisvesting

lichamelijk gehandicapten

Het ministerie van CRM wil nagaan, in hoeverre lichamelijk gehandicapten zelfstandiger kunnen wonen dan nu nog vaak het geval is. Daarom is besloten huisvestingsprojecten van deze aard in Groningen, Delft en Enschede als ontwikkelingsproject aan te wijzen. De bedoeling is, dat in deze drie gemeenten enkele jaren ervaring met een dergelijke woonvorm wordt opgedaan om daarna wellicht tot een duidelijker overheidsbeleid en een betere wijze van financiering op dit gebied te komen. Voorlopig kan nu in de kosten van het wonen in de drie aangewezen projecten bijstand worden verleend. Normaal is het zo, dat dit pas kan als andere voorzieningen, bijvoorbeeld de AWBZ, geen of onvoldoende uitkomst bieden.

Het gaat hier dus om een proefneming met een woonvorm, die mindervaliden in staat stelt hun leven op eigen wijze tot ontplooiing te brengen. Voorzover zij verzorging in verband met hun handicap nodig hebben, kunnen zij in deze opzet gebruik maken van algemene dienstverleningsvormen zoals de gezinsverzorging en de wijkverpleging ter plaatse.

Op andere dan de drie aangewezen gemeenten is een beroep gedaan voorlopig niet ook met dergelijke projecten te starten. Dit zou het nu gevoerde beleid doorkruisen en tevens ongewenste financiële problemen kunnen veroorzaken.

Rapport over autokeuringen in West-Europa

Landen die lange tijd garagebedrijven hebben ingeschakeld voor het verrichten van verplichte periodieke autokeuringen, zijn met meer problemen geconfronteerd dan landen waar de keuringen uitsluitend in keuringsstations geschieden. Dit blijkt uit het rapport van het onderzoek dat mr. Pieter van Vollenhoven, als adviseur van de minister van verkeer en waterstaat, op diens verzoek heeft ingesteld naar de wijze waarop garagebedrijven worden ingeschakeld bij autokeuringen in het buitenland. Minister Westerterp heeft het rapport inmiddels toegezonden aan de vaste commissie voor verkeer en waterstaat van de Tweede Kamer.

In het rapport van mr. Van Vollenhoven wordt een overzicht gegeven van de keuringsstelsels in die Westeuropese landen waar garagebedrijven zijn betrokken bij verplichte periodieke autokeuringen. Dit zijn Engeland, West-Duitsland en Oostenrijk. Engeland is het enige land dat meteen heeft gekozen voor een systeem waarbij de verplichte keuringen van personenauto's plaatsvinden in daartoe erkende garagebedrijven. De andere Europese landen waar deze keuringen verplicht zijn - België, Duitsland, Oostenrijk, Zweden en Zwitserland - kozen in eerste instantie alle voor onafhankelijke keuringsstations. Om het totale autopark te kunnen verwerken, moesten Duitsland en Oostenrijk respectievelijk in 1960 en in 1973 besluiten ook garagebedrijven in te schakelen. Duitsland

heeft echter, wegens minder goede ervaringen, in 1971 de inschakeling van garages weer drastisch beperkt. In de Bondsrepubliek mag een personenauto thans uitsluitend in de eerste twee jaar in een garage worden gekeurd. De meeste keuringen geschieden in een keuringsstation. In Oostenrijk heeft de autobezitter de keus tussen een keuringsstation van de overheid of van de verkeersbonden en een erkend garagebedrijf.

In Engeland werd gekozen voor erkende garagebedrijven; in eerste instantie om de nodige investeringen te beperken. In de tweede plaats achtte men een keuring in een garage gemakkelijker voor de autobezitter omdat hierdoor eventueel een dubbele gang (naar keuringsstation en garage) zou worden voorkómen. Op grond van de opgedane ervaringen is men in Engeland in 1975 aanzienlijk zwaardere eisen gaan stellen aan de garagebedrijven. Zo moet er bijvoorbeeld in erkende bedrijven een afzonderlijke keuringsruimte komen.

De gedachte dat een keuringsstation een bedreiging zou kunnen vormen voor de garagebedrijven, wordt, zo blijkt uit het rapport, in alle landen van de hand gewezen omdat de stations geen taak van de garages overnemen. Er worden namelijk geen reparaties uitgevoerd.

Keuringen van vrachtauto's worden in de drie bezochte landen alleen van overheidswege verricht in keuringsstations.

H.L.

de nederlander

CH-WEEKBLAD

Redactie: Postbus 8822 - 'sGravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

Dr. R. J. H. Kruisinga nogmaals over de Lockheed-affaire

In het christelijk-historische weekblad „de Nederlander”, dat vorige week vrijdag 13 februari verscheen, schreef drs. R. J. H. Kruisinga, de voorzitter van de christelijk-historische fractie in de Tweede Kamer, in een commentaar op de ontwikkelingen in de Lockheed-affaire, van oordeel te zijn, dat zowel in nationaal verband als in Navo-verband voorshands verdere contracten met Lockheed niet kunnen worden afgesloten.

In een vorige week zaterdag te Arnhem gehouden rede (op een vergadering van de christelijk-historische kamerkringen Nijmegen en Arnhem) herhaalde dr. Kruisinga deze uitspraak. Hij voegde aan dit commentaar een en ander toe.

„Wij hopen en verwachten dat niet de gehele Amerikaanse vliegtuigindustrie concurrentiemethoden, als bij Lockheed gebleken zijn, hanteert ten aanzien van de Navo-landen. Als dit wel het geval zou zijn, dan dient er steun te worden gegeven aan het streven te komen tot een gelijkwaardige vliegtuigindustrie in Europa”, aldus dr. Kruisinga. Hij laakte de suggestieve uitspraken van de Amerikaan Church, de voorzitter van de Amerikaanse senaatscommissie, die het onderzoek inzake de gedragingen van multi-nationale ondernemingen uitvoert.

„De heer Church suggereerde, dat een hoge Nederlandse official - en daarbij doelde hij op prins Bernhard - met meer

dan een miljoen dollar op zak zou rondvliegen”, zo bracht dr. Kruisinga in herinnering.

„Het is een zaak voor Amerikaanse voorzitters van verantwoordelijke congresscommissies hoe zij zich willen gedragen tegenover hun staatshoofd. Zij mogen Nederlanders niet kwalijk nemen, dat wij gevoelig zijn voor het optreden van een zo belangrijk politicus als de heer Church tegenover het Nederlandse staatshoofd. Daarover mag in Washington geen misverstand bestaan”, aldus de christelijk-historische fractievoorzitter.

SCHADE

De FNV, de Federatie van de Nederlandse

vakbeweging, waarin NVV en NKV samenwerken, vindt, dat alleen al het noemen van de naam van prins Bernhard niet mag leiden tot een heksenjacht. Dr. Kruisinga achtte deze mening terecht. „Maar er is natuurlijk wel iets meer gebeurd. Er is wel schade toegebracht. Laten we daarvoor de ogen niet sluiten”, zei hij. „Als de zaak afloopt zoals wij verwachten, is er een potentiële Hollandse schadeclaim. Natuurlijk zal niemand onder de huidige omstandigheden een dergelijke claim willen doen honoreren. Maar er is wel schade toegebracht. Dat zullen uiteraard de directie van de Lockheed-fabrieken en de heer Church ook wel beseffen”, aldus dr. Kruisinga in zijn rede te Arnhem. H. L.

Verheugenis bij CHU over aannemen van motie over kleine spaarder

In de kringen van de CHU is er verheugenis over het feit, dat de Tweede Kamer vorige week heeft aangenomen een door dr. R. J. H. Kruisinga, voorzitter van de fractie van de CHU, ingediende motie over de kleine spaarder. In deze motie, die ter tafel kwam bij het kamerdebat over de interimnota van de regering over het inkomensbeleid,

wordt er voor gepleit in de verdere verslaggeving over dat beleid meer aandacht te geven aan de problematiek van de kleine spaarder en de inkomensontwikkeling in de landbouw en de tuinbouw.

De CHU heeft in de afgelopen jaren - ook reeds bij de behandeling van de eerste door het kabinet-Den Uyl ingediende rijksbe-

groting, bij herhaling aangedrongen op het treffen van maatregelen voor de kleine spaarders, voor de landbouwers en voor de tuinbouwers.

„Dat de motie, nadat de CHU in de oorspronkelijke tekst na overleg met de christen-democratische partners wijzigingen had aangebracht, gezamenlijk kon worden ingediend, maakt het aannemen door de Tweede Kamer voor de CHU extra verheugend”, aldus heeft dr. Kruisinga vorige week zaterdag te Arnhem gezegd, tijdens een bijeenkomst van de christelijk-historische kamerkringen Nijmegen en Arnhem.

Dr. Kruisinga zei er op te vertrouwen, dat het kabinet-Den Uyl de uitspraak van de Tweede Kamer serieus zal nemen en zijn beleid daarop zal afstemmen. Meerdere malen heeft de CHU betoogd, dat een groot deel van landbouw en middenstand door het beleid van dit kabinet in de knel komt. Daarnaast worden nu in het bijzonder de kleine spaarders getroffen, doordat zij over hun door de inflatie reeds aangetaste spaartegoed ook nog belasting moeten betalen. Daarbij komt, dat de rente-inkomsten veel geringer zijn dan het bedrag, waarmee het gespaarde door geldontwaarding wordt aangetast.

„Wij hebben nooit beweerd, dat dit kabinet niets doet voor landbouw en middenstand, maar wel, dat de maatregelen doorgaans weinig betekenen en te laat zijn gekomen en dat het kabinet te optimistisch is geweest”, aldus dr. Kruisinga te Arnhem.

VERBAZING

Het heeft de christelijk-historische fractievoorzitter verbaasd, dat de PvdA haar steun aan deze motie heeft onthouden. „Voorstemmen zou aldus mevrouw Barendregt van de PvdA de indruk wekken, dat dit kabinet voor landbouw en middenstand niets heeft gedaan. Terwijl zij op mijn uitdrukkelijke vraag omtrent de positie van de kleine spaarder geen antwoord gaf. Dat is een onjuiste weergave van de inhoud van de motie. Maar vooral is deze houding verwonderlijk, omdat de PvdA op de jongste Partijraad heeft gesproken in een verklaring over aanvallen van de oppositie op dit kabinet, waaruit duidelijk wordt wat de laagstbetaalden van een kabinet met de CHU te verwachten hebben”, zei dr. Kruisinga.

„Mijn antwoord hierop is, dat de CHU niet een schijntegenstelling wenst te creëren

tussen werkgevers en werknemers, die onverzoenlijke belangen zouden hebben. Wij zijn tegen die polarisatie. Het CNV-model is hier ook ons model. Maar dat wij - gelet op de situatie - willen bezien waar de werkelijk zwakken in de samenleving zich bevinden. Dat zijn momenteel grote groepen in landbouw en middenstand en de kleine spaarders.

Daar zijn de christen-democraten in de gedachtenwisseling over de Interimnota Inkomensbeleid voor opgekomen”.

VRAAG

Dat de PvdA het hier liet afweten dr. Kruisinga de vraag te stellen of de PvdA wel oog heeft voor de groepen, die momenteel in de grootste moeilijkheden zitten.

„Wanneer heeft de CHU trouwens niet maatregelen voorgesteld of gesteund, die werkelijk sociaal zwaksten trachten, dikwijls tegen de wens van het kabinet in, steun te geven. Het is de CHU geweest, die voor deze groeperingen hier keer op keer, sommigen zeiden tot vervelens toe, heeft gepleit. Zij zal het blijven doen.

INITIATIEF

Als niet vóór het zomerreces het kabinet duidelijk aanstalten maakt om de motie omtrent de kleine spaarder uit te voeren, zal door dr. Kruisinga voor het Kamerreces een initiatiefwetsontwerp worden ingediend. „De PvdA mag dan door vóór of tegen dat wetsontwerp te stemmen duidelijk maken hoe ze tegenover deze groep laagstbetaalden staat. Ze kan dan de hand in eigen boezem steken. We zullen zien”. Aldus dr. Kruisinga in zijn rede te Arnhem.

H. L.

Grote belangstelling van CHU-zijde voor burgemeestersambt

Interessante gegevens over vakante burgemeestersposten kwamen aan het licht tijdens een vergadering van de fractievoorzitters in de Provinciale Staten van Utrecht met de commissaris der koningin maandag 2 februari j.l.

Voor de 29 vakatures in de provincie Utrecht tussen 1 januari 1970 en 1 januari 1976 kwamen in totaal 906 sollicitanten in aanmerking.

Een gemiddelde per vakante gemeente van ruim 31. Van de politieke partijen was de CHU procentueel het hoogst vertegenwoordigd in dit aantal van 906. Wat dacht u? Niet minder dan 27 procent van alle sollicitanten behoorde tot de CHU!

ARP 22 procent, KVP 17 procent, VVD 17 procent en PvdA slechts 7 procent! Sinds 1970 veranderde voor 17 gemeenten de politieke kleur van de burgemeester. Van de 29 benoemingen sinds 1970 betekent dit 58 procent ruim.

Van het huidige burgemeesters-aantal (43) in de provincie Utrecht behoren er momenteel 10 tot de CHU (was 13), ARP 10 (was 10), KVP 10 (was 11), VVD 8 (was 5) 3 PvdA (was 1), 1 PPR (was 0), 1 D'66 (was 0) en 0 partijloos (was 4).

OPVALLEND

Het geringe aantal PvdA-burgemeesters in deze provincie is wel opvallend. Is de conclusie gewettigd, dat de interesse voor het burgemeestersambt van socialistische zijde gering is?

De gemiddelde leeftijd van de zittende burgemeesters bedraagt thans 52,6 jaar, terwijl de gemiddelde leeftijd van de 29 nieuwe burgemeesters van hun benoeming 46,4 jaar bedroeg. In de bedoelde 6 jaren is wel enige verandering gekomen in de zittingsduur van de burgemeesters. In 1970 oefden zij gemiddeld 11,7 jaar hun

ambt uit in één gemeente, in 1976 was dit nog slechts 6,5 jaar.

Volgens de commissaris der koningin in Utrecht, mr. P. J. Verdam, wijkt de minister van binnenlandse zaken in ongeveer 20 procent van de benoemingsprocedures af van de eerst aanbevolene. Volgens mr. Verdam houdt dit meestal verband met de politieke kleur.

Er solliciteren tegenwoordig wel meer vrouwen dan voorheen, maar deze toename verloopt nog erg langzaam. Huiverig betoonde mr. Verdam zich om iemand op de aanbeveling voor een burgemeesterspost te zetten, die zelf in de betreffende gemeente woonachtig is.

Van de 29 benoemde burgemeesters in de periode 1970-1976 waren vóór hun benoeming 13 reeds eerder burgemeester, 3 waren er wethouder, 7 ambtenaar, 2 kwamen uit een maatschappelijke organisatie, 1 hoogleraar, 1 uit het bedrijfsleven, 1 gedeputeerde en 1 Kamerlid.

Tijdens de benoemingsprocedure worden er geen adviezen ingewonnen bij de BVD. Aan de burgemeester uit de woonplaats van de sollicitant wordt wel gevraagd een openbaar standaardformulier over betrokkenen in te vullen.

Van de 43 burgemeesters in Utrecht zijn er 18 Nederlands Hervormd, 9 Gereformeerd, 10 Rooms-Katholiek, 1 doopsgezind, 4 remonstrants en 1 behoort niet tot een bepaalde kerk. De Utrechtse commissaris der koningin noemde de godsdienst slechts één aspect in de benoemingsprocedure.

In zes jaar waarop het overzicht betrekking had, werden er 3 burgemeesters in Utrecht na afkeuring (medisch) vervroegd gepensioneerd. De commissaris zei tenslotte nog 2 afkeuringen te vrezen.

De S.

Aanvulling

In het christelijk-historisch weekblad „de Nederlander” van vorige week, van vrijdag 13 februari 1976, stond op de voorpagina een beschouwing met als kop „Duidelijkheid in de Lockheed-affaire noodzakelijk”.

Door een misverstand viel weg, dat deze beschouwing geschreven werd door dr. R. J. H. Kruisinga, voorzitter van de CHU-fractie in de Tweede Kamer.

PARLEMENTARIA

Gijzelingsaffaires in Kamer

Kruisinga:

Veiligheidsbeleid centraal in overheidsbeleid

„De veiligheid van de mens en de samenleving en de veiligheid in de maatschappij zullen meer dan tot nu toe een accent in het overheidsbeleid moeten verkrijgen. Niet alleen in de visie van het beleid van de ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken maar als een totaal welvaarts- en welzijnsbeleid.”

Aldus CHU-woordvoerder Kruisinga bij het debat over de Gijzelingsaffaires, dat aan de hand van een nota van het kabinet vorige week in de Tweede Kamer werd gehouden.

Vanuit de Kamer kreeg het kabinet algemeen waardering voor haar optreden bij de gijzelingen die de afgelopen tijd in ons land hebben plaats gehad. (De Franse Ambassade; Amsterdam, Wijster.)

Spreker achtte het nu niet de gelegenheid om de Zuidmolukse zaak te bespreken.

Daartoe is nog afzonderlijk gelegenheid. Spreker bracht dank aan allen die zich bidde deze gijzelingsaffaires voor de oplossing hebben ingezet en herdacht de slachtoffers en hun nabestaanden. Kritische kanttekeningen had hij slechts op onderdelen van het beleid.

Aandacht vroeg hij voor enkele knelpunten rond de voorlichting, met name de Nederlandse hoofdredacteuren hebben enkele kritische kanttekeningen gemaakt. De bewaking van het Indonesische consulaat lijkt minimaal zijn geweest.

ONDERZOEK

De CHU-woordvoerder drong aan op een diepergaande analyse over de oorzaak, de omvang en de meest adequate bestrijding van de stijgende criminaliteit. Meer weten-

schappelijk onderzoek is daarbij gewenst. We zien thans van de criminaliteit slechts negen-tiende van de top van de ijsberg. Bij dit alles speelt de toenemende vervreemding en de verontrusting over de aantasting van de maatschappelijke structuren vermoedelijk een rol.

MAATREGELLEN

Naast dit verdere onderzoek is bestrijding van de harde boventoppen van de criminaliteit nodig. Spreker drong aan op centralisatie waar noodzakelijk bij het bestrijden van geweldsmisdaden. Daarbij is ook een internationale aanpak bijvoorbeeld in Benelux- of EEG-verband gewenst. Ook binnen de V.N. dient hieraan zijns inziens aandacht te worden besteed.

Centralisatie van inlichtingen en documentatie ervan is dringend nodig. Er zullen daarom knopen moeten worden doorgehakt in de eindeloze discussie die tussen Justitie en Binnenlandse Zaken wordt gevoerd over de organisatie van de politiek. Ook zal nagedacht moeten worden over aanpassing van de wetboeken van Strafrecht en Strafvordering ten aanzien van gijzelingen.

Kruisinga stelde voorts de vraag welke omvang, welke onderdelen en welke wapenening het kabinet voor ogen staat bij de wapenening van specifieke anti-terreureenheden. De minister van justitie heeft gezegd dat het onmogelijk zou zijn geweest de aanpak van nog een derde terreuractie te bemannen. Dit is een griezelige zaak. Tot de goede maatregelen behoort ook het op organieke sterkte brengen van het politie-apparaat. In Amsterdam bestaat nog steeds een onderbezetting van naar verluidt 25 tot 30 procent. De oorzaken zullen nader moeten worden onderzocht en de tekorten aangevuld.

De moderne harde criminaliteit vraagt aanpassing van de opleiding van de politie. De huidige opleiding staat op hoog niveau. Toch achtte spreker meer aandacht voor de gedragswetenschappen nodig.

Daarnaast dient de organieke sterkte op peil te worden gebracht en is aandacht voor de uitrusting van de politie nodig. De communicatie tussen de diverse onderdelen moet op modern niveau plaats hebben. De golfengtes van de politie zijn goed af te luisteren. Daar zal iets aan moeten veranderen.

De wapenening van de politie moet gericht zijn op het stoppen en niet uitsluitend op het doden van terroristen. Is de wapenening van onze politie, zo vroeg Kruisinga, even adequaat als die van de Duitse politie? In het bijzonder wees hij hierbij op de automatische vuurwapens.

Voorts zal aan het wapenbezit onder de bevolking een einde moeten komen. De CHU-woordvoerder toonde zich voorstander van een tijdelijk generaal pardon waarin de wapens kunnen worden ingeleverd. Tevens dient onwettig wapenbezit strenger gestraft te worden. Iemand kan een glas bier bij vergissing te veel drinken maar niemand koopt bij vergissing een wapen. Hij achtte de strafmaat in beide gevallen niet in overeenstemming met elkaar. Hij pleitte voorts voor toepassing van de Wet op de Weerkrporen.

Tenslotte vroeg Kruisinga aandacht voor de slachtoffers van gewelddaden. Er bestaat een fonds voor. Maar er is nog wel iets te doen aan de wanverhouding tussen de behandeling van slachtoffers van geweldsmisdrijven. Een winkelier wiens etalage wordt leeggeplunderd is soms verstoken van hulp, terwijl de dader de reclasserings heeft. Een evenwichtige benadering van de zijde der overheid is hier op zijn plaats.

H. van Spanning

Debat over Inkomensnota

Motie-Kruisinga aangenomen

Bij de discussie over de interimnota Inkomensverdeling heeft de Tweede Kamer vorige week, een motie van Kruisinga aangenomen, waarin bijzondere aandacht wordt gevraagd voor de kleine spaarders en belangrijke delen van landbouw en middenstand. Voor deze motie, die mede was ondertekend door Peijnenburg (KVP) en Roolvink (AR) stemden behalve de CDA-frakties VVD, DS'70, Boerenpartij, GPV, SGP en CPN.

In deze motie wordt de regering verzocht in volgende nota's over het inkomensbeleid bijzondere aandacht te geven aan belangrijke delen van landbouw en middenstand en de kleine spaarder, omdat het inkomensbeleid zich vooral moet richten op de sociaal zwakste groepen.

Voorts wordt gevraagd - gelet op het feit dat spaarzaamheid maatschappelijk hoog dient te worden gewaardeerd, zo spoedig mogelijk een regeling te treffen die tegemoet komt aan de problemen van de door geldontwaarding getroffen kleine spaarder. Hierbij wordt tevens gewezen op de doelstelling van het kabinet om tot spreiding van macht en een verantwoord bezitsvormingsbeleid te komen.

Minister Boersma toonde zich aanvankelijk enigszins gereserveerd tegenover deze motie. In tweede termijn zegde hij echter een onderzoek naar de uitvoeringsmaatregelen toe.

PvdA TEGEN

De PvdA-fractie zei bij monde van mevrouw Barendrecht tegen de motie te stemmen omdat Kruisinga meermalen had betoogd dat het kabinet niets voor landbouw en middenstand had gedaan, hoewel dit door het kabinet in een overzicht van maatregelen haars inziens was weerlegd. Het tegenstemmen van de PvdA is onzes inziens - gelet op de motivering van deze motie - verwonderlijk omdat onlangs de Partijraad van de PvdA in een verklaring uitsprak dat de laagstbetaalden in feite niets te verwachten hadden van een kabinet met partijen als onder meer de CHU. Deze verklaring van de PvdA en de stemmotivering bij de motie-Kruisinga doen onzes inziens gewrongen aan.

VOORGESCHIEDENIS

Deze motie heeft een lange voorgeschiedenis. Reeds bij de discussie over de Miljoenennota van twee jaar geleden heeft Kruisinga aandacht gevraagd voor de positie van de kleine spaarder. Ook in redes buiten de Kamer werd deze kwestie aan de orde gesteld. Vorig jaar wees hij op het nog steeds aanhangige wetsontwerp dat staatssecretaris W. Scholten - in het kabinet-Biesheuvel - had ingediend om de eerste f 200,- uit bespaard vermogen vrij te stellen van inkomstenbelasting. Van de zijde van het kabinet werden toen technische bezwaren tegen dit voorstel aangevoerd. Bij de openbare commissievergadering over de Interimnota Inkomensbeleid stelde

Kruisinga deze kwestie opnieuw aan de orde. Hij diende toen een motie in, die bij dit debat werd vervangen door een gewijzigde tekst, waaraan ook ARP en KVP hun steun bij de indiening gaven.

Bij deze redaktiewijziging werd onder meer de koppeling met de Vermogens Aanwas Deling (VAD) die in de eerste motie stond vermeld losgelaten. Tevens werd nu gesproken over „belangrijke delen van landbouw en middenstand”. In zijn toelichting stelde Kruisinga dat het natuurlijk niet juist is om te stellen dat het elke landbouwer en middenstander slecht gaat.

ZWAKKE GROEPEN

In zijn rede beklemtoonde Kruisinga dat het inkomensbeleid zich met name - zij het niet uitsluitend - moet richten op de zwakste groepen in de samenleving. Tot die zwakste groepen behoren op het ogenblik belangrijke delen van de middenstand en de landbouw.

Het gaat hier om een grote bevolkingsgroep, die veelal de sociale zekerheid van de loontrekkenden en de salarisgenieten mist. Het fiscale winstbegrip met betrekking tot het inkomen van de zelfstandigen is minder gunstig dan ten opzichte van de loon- en salaristrekkenden. Bovendien gaat het bij veel zelfstandigen om een door het gezin verdiend inkomen, waarbij ongeveer een derde van deze groep bij hanteering van een nadelig fiscaal inkomensbegrip in de buurt zit van het minimuminkomen.

Ten aanzien van de kleine spaarder merkte spreker op dat het hier gaat om een sociaal zwakke groep, die hard gewerkt heeft en zuinig is geweest maar reeds jaren door de geldontwaarding wordt getroffen. Met name onder de bejaarden worden velen gevonden wier spaargeld door de inflatie is aangetast.

In het kader van afweging van prioriteiten verdient dit punt in het inkomensbeleid grote aandacht, aldus Kruisinga.

VAD

Kruisinga maakte voorts enkele korte opmerkingen over het voorstel tot vermogensaanwasdeling. Hij stuitte daarbij op enkele juridische vragen, samenhangend met het overdragen van vermogensstels. Naar zijn mening was er binnen de constructie die het kabinet thans heeft gekozen sprake van een bepaalde vorm van onteigening. Hij vroeg zich af of bij de gekozen methodiek geen grondwetsherziening noodzakelijk is. Spreker vroeg minister Boersma deze zaak met zijn collega van Justitie te bespreken. Hij zou het op prijs stellen als het advies van de Raad van State op dit punt openbaar kon worden gemaakt. Over de noodzaak van grondwetswijziging ten aanzien van dit punt bestaan bij hem voorlopig nog vraagtekens.

H. van Spanning.

Ook in Europees verband stijging jeugdwerkloosheid

Steeds meer jongeren (tot 25 jaar) dan vroeger zijn tegenwoordig werkloos en ze blijven het doorgaans ook veel langer dan een aantal jaren geleden. Dat blijkt uit cijfers die de Europese Commissie deze maand gepubliceerd heeft. De jonge werklozen stijgen sneller in aantal dan de oudere werklozen en voor dit verschijnsel is nog geen goede verklaring gevonden, aldus een woordvoerder van de Commissie.

Het teruglopen van het beschikbare aantal arbeidsplaatsen levert op zichzelf een onvoldoende verklaring voor het verschijnsel. Er moeten nog andere, fundamentele oorzaken zijn, maar er zal verder gestudeerd moeten worden voordat men die oorzaken zal vinden.

De cijfers die de Europese Commissie nu verstrekt heeft (en die ze van plan is voortaan om de drie maanden te verschaffen) spreken een duidelijke taal. België had midden 1973 14.596 jeugdige werklozen. Aan het eind van dat jaar waren er 26.187, midden 1974 telde men er 18.564 maar aan het eind van 1974 was hun aantal weer gestegen tot 46.677. Medio vorig jaar waren er 50.987 en aan het eind van 1975 waren er 89.224.

De Commissie heeft slechts voor vier EG-landen de laatste cijfers. Dat zijn, behalve België, de Duitse bondsrepubliek, Frankrijk en Nederland. In Duitsland had men eind 1973 51.001 jeugdige werklozen. Dat aantal klonk tot 105.459 medio 1974, 158.051 eind 1974, 253.711 midden 1975 en 287.373 eind vorig jaar.

Het in Frankrijk niet aan de slag gekomen aantal jongeren klonk van 94.800 in het midden van 1973, tot 187.100 aan het eind van dat jaar, tot 123.400 weer een half jaar later, om via 331.500 en 276.400 terecht te komen op 462.000 aan het eind van vorig jaar.

In Nederland waren er medio 1973 27.130 jeugdige werklozen. Eind vorig jaar waren er 87.234, en dat getal was bereikt via

37.065 eind 1973, vervolgens 33.761 medio 1974 59.935 eind 1974 en 62.370 medio vorig jaar. In de vier genoemde landen waren er eind vorig jaar alles bijeen al 925.831 jeugdige werklozen.

De Commissie beschikt over uitgebreider gegevens wat medio vorig jaar betreft. Toen bleken er in België, Duitsland, Frankrijk, Italië, Nederland en Groot-Brittannië samen 643.468 jeugdige werklozen te zijn.

DUIDELIJKER

Het beeld van de jeugdwerkloosheid wordt duidelijker als de groei van die werkloosheid vergeleken wordt met die van de werkloosheid bij de gehele bevolking. De Commissie heeft dat gedaan door voor alle leeftijdsgroepen medio 1973 de index 100 aan te nemen. Midden vorig jaar, zo blijkt dan, was die index voor de groep van 16- tot 65-jarigen in Nederland gestegen van 100 tot 183. Voor de 16- tot 25-jarigen echter was die index gestegen tot 230 en voor de 16- tot 19-jarigen zelfs tot 295. Een soortgelijk beeld vindt men voor alle EG-landen waar men over de specifieke gegevens beschikt.

Uit de gegevens van de Europese Commissie blijkt dat ook steeds meer jeugdige werklozen langer werkloos blijven. In Nederland bijvoorbeeld was eind augustus vorig jaar 6 procent van de jeugdige werklozen al langer dan een jaar zonder werk, terwijl dat een jaar eerder nog maar 4 procent was. Het aantal jongeren dat langer dan zes maanden geen werk had, was verdubbeld van 8 tot 16 procent. In de Duitse bondsrepubliek is het aantal jongeren dat langer dan 12 maanden zonder werk is, tussen eind mei 1974 en eind mei 1975 drie maal zo groot geworden. In België was eind juni vorig jaar 12 procent van de jeugdige werklozen langer dan 12 maanden zonder werk. Merkwaardig genoeg was dat percentage een jaar eerder nog veel hoger, namelijk 17 procent.

Koningin, gastvrouw of gast ?

Enige tijd geleden publiceerde het Nederlands Juristenblad een artikel van de voorzitter van de Tweede Kamer, dr. A. Vondeling. Dit artikel, voor persoonlijke rekening geschreven, trok nogal de aandacht. Dr. Vondeling bepleitte namelijk een wijziging van het decor in de Ridderzaal te Den Haag, op de derde dinsdag in september, als koningin Juliana in een plechtige verenigde vergadering van de Staten-Generaal de nieuwe zitting (het nieuwe parlementaire jaar) opent. Thans is het zo, dat in die verenigde vergadering koningin Juliana en prins Bernhard plaats nemen op de „koninklijke zetels”, welke op een

verhoging staan. Voor de koningin en de prins zitten de ministers en staatssecretarissen en de leden van de Raad van State. Ter weerszijden zijn de leden van de Eerste en Tweede Kamer gezeten. Dr. Vondeling zou veel liever zien, dat de koningin zit tussen de leden van de Staten-Generaal, omdat zij als gast gevraagd is het parlementaire jaar te openen. Het christelijk-historische lid van de Eerste Kamer, mr. F. H. Piket, heeft in het nummer van 7 februari jongstleden van het Nederlands Juristenblad gereageerd op het artikel van dr. Vondeling. Zijn artikel volgt hieronder.

Nu Prinsjesdag 1975 weer tot het verleden behoort, wil ik ook gaarne op deze materie ingaan. Daarbij wil ik trachten mij tot de hoofdlijnen van de gedachten, die door Vondeling zijn ontvouwd, te beperken en mij niet te verliezen in details en min of meer mineure zaken. Het gaat immers over de vraag, of men het staatsrechtelijk eens kan zijn met het door Vondeling ingenomen standpunt, te weten dat de plaats van de Koningin op Prinsjesdag aan een nader onderzoek moet worden onderworpen. Bij mijn beschouwingen wil ik gaarne voorstellen, dat ik op grond van onze constitutie uitga van het bestaan van verschillende grootheden tussen welke telkens een zeker spanningsveld bestaat. Men moet:

1. onderscheiden de plaats van de regering (= Kroon = Koning plus ministers) ten opzichte van de Staten-Generaal;
2. niet voorbijgaan aan de twee begrippen, die de Grondwet toekent aan het woord „Koning”.

ad 1: Hoewel de Staten-Generaal zich beijveren om door specialisatie (onderzoek in commissies) en bewerktuiging enigermate te kunnen oproeien tegen het schip van staat, is er nog steeds een duidelijke voorsprong in invloed van de kant van de regering te zien.

ad 2: Enerzijds kent de Grondwet het begrip „Koning” als onderdeel van de Regering. Anderzijds vormt het begrip „Koning” door zijn continuïteit iets van meer blijvende aard binnen allerlei vergankelijke tijdelijke machtsstromingen.

Wie slechts de ene zijde wil zien, verarmt de werkelijkheid mijns inziens. Van der Pot schildert terecht hoe door het afnemen van de invloed van de Koning op de dagelijkse gang van zaken sinds 1848, de Koning nog meer tot de verpersoonlijking van een eenheid van de staat is geworden.

Wanneer Hare Majesteit de Koningin, gezeten op het zgn. verhoog eerst de troonrede uitspreekt, en daarna de centrale handeling verricht:

a. ontvouwt zij de plannen van de Regering voor de nieuwe zitting van de Staten-Generaal;

b. opent zij de zitting als Hoofd van de Staat.

Zij doet dit dan als:

ad a: constitutioneel Vorstin namens de Regering;

ad b: symbool van de eenheid van de natie. Naar mijn mening is dat de staatkundige werkelijkheid. Het Koningschap kent beide aspecten. Dat bleek ook overduidelijk bij de hartelijke en spontane vreugde van het Nederlandse volk bij het 25-jarig ambtsjubileum van de Koningin.

In het hiernavolgende wil ik proberen op grond van eerderbedoelde realiteit de beide facetten van het koninklijk ambt ter sprake te brengen.

* * *

Mijn meest fundamentele verschil in opvatting met Vondeling betreft mijn visie omtrent het „gastheer zijn” van de Staten-Generaal. Zijn standpunt komt mij voor te zijn in strijd met de constitutionele werkelijkheid. Door de zeer fijn afgestemde machtsbalans tussen enerzijds Koning (= Kroon = Regering) en anderzijds Staten-Generaal zijn wij gelukkig nog niet in een met de Franse Republiek vergelijkbare toestand verzeild geraakt. Daarin toch ligt het absolute overwicht bij het Parlement. Gezien het huidige staatsleven doet het ho vaardig aan te beweren, dat de Staten-Generaal het Staatshoofd en de Regering uitnodigen. Op grond van de historie is een dergelijke mening mijns inziens ook niet verantwoord.

Zoals de Nederlandse staat thans is geconstitueerd, moet men geen illusie scheppen

van het gastheerschap van de Staten-Generaal. Als men dat wel doet, dan zou men het volk een tendentieuze niet met de werkelijkheid overeenkomende Prinsjesdag voorspiegelen. Het Parlement nodigt de uitvoerende macht niet uit. Het is de Koning, die dat doet en daarmee het Parlement de gelegenheid geeft om in een te openen vergadering de werkzaamheden weer te hervatten. De uitnodiging van de Koning komt derhalve zowel in het ene begrip tot ons. Koning plus Ministers, als in dat van Staatshoofd, symbool van de boven de Staten-Generaal en Ministers uitgaande eenheid. De invitatie komt dus wel degelijk van Een Heel Belangrijk Persoon.

Als men het gebeuren op Prinsjesdag tot staatkundige openbare les zou willen promoveren en men het volk objectief zou willen voorlichten - zou men dan ook eens aandacht willen schenken aan de commentaren per radio en t.v. vóór, tijdens en na de plechtigheid? - Dan zou op grond van de huidige constitutie tot uiting moeten komen, dat op Prinsjesdag de Staten-Generaal de Koningin en de Koninklijke familie niet als hun gasten ontvangen. De volkssouvereiniteitsgedachte heeft in ons land geen grondwettelijke wortel geschoten. De Staten-Generaal zijn bijeen, omdat de Koning de zitting van de Staten-Generaal moet openen. Ons staatsbestel - dat uit een geheel andere historie dan bijv. het Verenigd Koninkrijk is gegroeid, en berust op een compromis tussen de eerderbedoelde entiteiten, die aan de grondwetteksten voorafgingen, waardoor een dualistisch systeem in aanvaardbaar evenwicht ontstond - moet op Prinsjesdag niet door het naar voren schuiven van een imaginaire macht van de Staten-Generaal verstoord worden.

* * *

Hoe men het ook wendt of keert, op de derde dinsdag in september staat het Staatshoofd en niet de Staten-Generaal in het centrum van de belangstelling. Het Nederlandse volk ziet daarin de eenheid in de veelheid gerepresenteerd. Te midden van en boven de veelheid, welke valt te constateren in de Staten-Generaal ziet men: het Staatshoofd.

In dit verband zou ik nog willen wijzen op de mijns inziens ook in constitutionele zin foutieve beslissing om de vermoedelijke erfgenaam van de Kroon geen plaats meer te gunnen op het verhoog. Dat besluit werd genomen tijdens het kabinet-Cals-Vondeling. Vondeling schijnt daarin een belangrijk aandeel gehad te hebben.

Als de derde dinsdag in september mede een openbare les zou dienen te zijn, dan moet het Nederlandse volk juist op die dag zien, dat wij een erfelijke monarchie hebben. Het zou daarom wenselijk zijn op vorengenoemde m.i. foutieve beslissing terug te komen en de Kroonprinses de plaats op het verhoog weer terug te geven. Verschillende van de hogergenoemde gezaghebbende auteurs hebben reeds gewezen op de huns inziens niet juiste gedachte van Vondeling op Prinsjesdag de Koningin vóór de Regering te doen plaatsnemen. Een dergelijke gedachte zou alleen maar juist zijn, als men bijvoorbeeld de Koning niet meer als symbool voor eenheid en continuïteit kan en wil zien. Maar wil men dat wel, dan moet men de plaats die de Koning inneemt, in de opstelling bij de opening van de Staten-Generaal zeker niet wijzigen. Juist door de situering van de Kroon wordt de bijzondere functie die het Staatshoofd heeft, geaccentueerd.

Onze constitutie geeft het Staatshoofd het eigen recht tot opening van de Verenigde Vergadering der beide Kamers. In onze constitutioneel gewoonterecht is het ingebed, dat de Koning namens de Regering dan ook

de troonrede uitspreekt¹⁾. Men moet niet symbolisch, na eerst het Staatshoofd tot die daad te hebben gemachtigd, daarna weer enkele leden van het Kabinet een zgn. waakhondenfunctie laten vervullen. Dit onderdeel van de beschouwingen van Vondeling zou tot zeer veel misvattingen kunnen leiden.

Nu nog de keerzijde van de medaille: vooral het gastheerschap van de Staten-Generaal werd door mij bestreden. Ik heb gepoogd dit vanuit ons dualistisch staatsbestel enigszins te funderen. Daaruit vloeit voort, dat ik een doelbewust streven gericht zou willen zien op een andere functiewaardering voor de voorzitter van de verenigde vergadering op Prinsjesdag, dan die welke Vondeling duidelijk voor ogen staat. Op Prinsjesdag moet het Staatshoofd geheel centraal staan. Dat verricht de staatshandeling. Het komt dan aan op het openen van de zitting van de Staten-Generaal. Elke poging van een voorzitter op Prinsjesdag een meer leidende rol te willen vervullen, zou m.i. staatsrechtelijk onjuist zijn.

Op zichzelf komt het mij wel nuttig voor - alles in het kader van de werkelijkheid waarin wij leven - om van tijd tot tijd het vraagstuk van de uit te nodigen autoriteiten opnieuw te bezien. Daarover zal men te bevoegder plaatse wellicht nog eens zijn gedachten kunnen laten gaan.

F. H. Piket (advocaat te Den Haag en lid van de Eerste Kamer voor de CHU).

Art. 29 Grondwet.

Zie het interview in het Vrije Volk d.d. 16 september 1975.

Helaas is sinds het optreden van de Regering-Den Uyl de bede aan het slot van die rede vervallen.

De VVDM

door: H. Wisselink, lid Tweede Kamer voor CHU

Bij de behandeling van de defensiebegroting heb ik gewezen op de merkwaardige wijze waarop de VVDM de belangen van de dienstplichtigen meent te moeten behartigen.

In verband met het bevrozen van de compensatievergoeding besloot deze vereniging niet meer deel te nemen aan het georganiseerd overleg voor militairen.

Ik noemde dit een onbezonnen daad en voegde hieraan toe, dat gezien de wijze waarop deze vereniging in het blad Twintig zich presenteert, ons dit niet behoefde te verbazen.

Deze kritiek is blijkbaar hard aangekomen, want in het jongste nummer van dit blad wordt er fel op ingegaan, onder het opschrift: **Modder voor Twintig.**

Ik laat de letterlijke tekst hier volgen:

„Bij de afgelopen debatten over de defensiebegroting ging ons blad Twintig weer eens aardig over de tong. Niet alleen CHU-afgevaardigde Wisselink gooide met grote klonten modder. Ook zijne Excellentie de Minister himself liet een kwaadaardig gegrom horen.

Wisselink stelde, dat Twintig zich had gevoegd bij de boulevard-lektuur. Dit omdat we in nogal krachtige termen hebben verklaard waarom we het overleg met het Ministerie hebben opgeschort. Wisselink wilde weten of Twintig subsidie genoot. PPR-kamerlid Waltmans sprong op de bres voor onze krant.

„Hangt het dan af van wat u al of niet goed vindt of er subsidie wordt gegeven?” Wisselink ging meteen door het lint.

„Maar wat ze schrijven dat is krijgstuchoedermijnd, schande beledigend,” krijste de rechtse parlementariër. Even verder zegt het blad: „De heren hoeven helemaal niet op werkbezoek. Ze lezen Twintig toch? „Ze moeten er alleen even aan wennen dat we er niet van houden om alles in diplomatieke lulkhoek te verpakken zoals zij dat doen bij de kamerdebatten.” Tot zover de redactie van het blad „Twintig”.

De minister verklaarde echter dat de VVDM voor Twintig geen subsidie ontvangt. Gelukkig maar. Belangenverenigingen van dienstplichtigen achten wij nuttig. Maar niet op de wijze zoals de VVDM zich gedraagt.

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:

dr. K. de Vries, voorzitter;
mevrouw H. Tegelaar-Boonacker;
A. Buntsma; R. W. van Dijk;
Wm. C. de Kruijf; D. Rebel;
drs. H. van Spanning;
drs. G. van Leyenhörst.

EINDREDAKTIE:

H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:

mevrouw J. Algra-Feddema;
dr. E. Bleumink; drs. A. J. van Dulst;
prof. dr. J. W. van Hulst;
ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:

Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078

ADMINISTRATIE-ADRES:

(abonnementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „de Nederlander” en advertenties): Van Deventerlaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag): (070) 861529.

Adresveranderingen voor het ledenbestand en het ledencontactblad „de Nederlander” te zenden aan: Bureau CHU, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage.

Abonnementsprijs f 20,- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg.

t.n.v. Stichting Uniepers

Druk: B.D.U. b.v., Barneveld. Postbus 67. Telefoon 03420-3141.

EENS

Daarom ben ik het eens met het commentaar van collega Van Elsen van de KVP naar aanleiding van de stakingsactie van de soldaten in Zuidlaren.

Van Elsen noemde het een ernstige fout van de VVDM dat ze haar mensen niet duidelijk gemaakt heeft waar de vakbondsgrenzen liggen.

„De VVDM had haar mensen beter moeten waarschuwen voor de gevolgen die de actie zou kunnen hebben.”

Een actie als deze op de kazerne in diensttijd is niet te tolereren. De VVDM wijst de verantwoordelijkheid voor de actie op zichzelf van de hand, maar ondersteunt wel de eisen!!

De jonge dienstplichtigen hebben nog niet in de gaten dat op het weigeren van dienst zware krijgstuchoedelijke straffen staan. Wordt door de leiding van de VVDM ook op deze keerzijde van de actiemedaille gewezen?

Het is wel wat erg gemakkelijk om „als puntje bij paaltje komt” de verantwoordelijkheid van zich af te schuiven.

Volgens de voorlichtingsdienst in Assen was het een **beraamde actie in het bijzijn van het plaatselijk VVDM-bestuur.**

Het is te hopen dat de marechaussee, die met het onderzoek is belast, de werkelijk schuldigen weet te vinden. Dat zal waarschijnlijk niet gemakkelijk zijn.

Ik blijf er bij dat de belangenbehartiging van de dienstplichtigen door de VVDM op zijn zachtst uitgedrukt wel op een heel merkwaardige wijze geschiedt.

H. Wisselink.

UNIEBUREAU

HET BUREAU VAN DE CHR. HIST. UNIE Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage is telefonisch te bereiken onder nummer 070-244516* Kantooreuren van maandag t/m vrijdag 8.30 v.m. tot 16.45 n.m. Het telefoonnummer van de Savornin Lohmanstichting is: 070-246791.

TUSSEN STRAATSBURG EN DEN HAAG

door Mr. W. Scholten
lid Europees Parlement

Het centrale van de plenaire vergadering van het Europees Parlement in de week van 9 februari in Straatsburg was het jaarlijkse landbouwdebat. Om het officieel te zeggen: het debat over het voorstel van de Commissie van de Europese Gemeenschappen aan de Raad, inzake de vaststelling van de prijzen voor bepaalde landbouwproducten en de daarmee samenhangende maatregelen voor het verkoopseizoen 1976/1977.

Ook dit jaar trad als rapporteur op de Nederlandse Christen-democraat, drs. J. de Koning. Zowel voor de inhoud van zijn rapport als voor de wijze van verdediging mocht hij alle kanten grote lof ontvangen, hetgeen overigens niet betekende dat alle partijen hem ook politiek steunden. Daarover straks meer, maar ik vermeld dit belangrijke rapporteurschap om nog eens te laten zien dat de Nederlandse Christen-democraten op Europees vlak een actieve rol blijven spelen.

PRIJZEN

Zo'n landbouwdebat bevat voor een niet-agrarische deskundige een aantal begrippen en gedachten die hij niet of nauwelijks kan begrijpen. Maar de hoofdpunten uit het debat van dit jaar betroffen zaken die voor iedere parlementariër goed waren te volgen. Het belangrijkste punt was de vraag of de landbouwprijzen in het komende seizoen met 7,5 procent moeten worden verhoogd, zoals de Europese Commissie voorstelt, of met 9,5 procent zoals de meerderheid van de Landbouwcommissie van het parlement in het rapport van De Koning had vastgelegd. De Europese landbouworganisatie COPA vroeg om een nog grotere stijging, nl. met 10,5 procent. Verschillende tegengestelde krachten spelen hier een rol. Uit een oogpunt van consumentenprijzen en dus -belangen, is een zo laag mogelijke verhoging natuurlijk een goede zaak. Ook de budgettaire kant van de zaak is belangrijk: de begroting voor 1976 heeft al erg veel voeten in de aarde gehad en een verdere vergroting van uitgaven door het Europese landbouwbeleid zal ongetwijfeld bij een aantal lid-staten belangrijke bezwaren oproepen. Maar daartegenover staat natuurlijk de noodzaak en de plicht om de Europese landbouwer via het prijsbeleid een - mede gelet op alle kostenstijgingen - verantwoord inkomen te geven, althans hem mogelijk te maken dit te verwerven.

VERDEELDE SOCIALISTEN

De Christen-democraten hebben zich in het parlement in het bijzonder sterk gemaakt voor een verhoging van de landbouwprijzen met 9,5 procent. Zij lieten bij de afwijking van de hiervoor aangeduide overwegingen de inkomenspositie van de landbouwers de doorslag geven. De socialistische fractie bleek een sterk verdeeld huis. Een meerderheid van de fractie vond een stijging van de prijzen met 7,5 procent voldoende; een minderheid ging een stijging met 9,5 procent nog niet ver genoeg; daartussen bewoog zich nog een derde groep die een middenpositie innam. De Nederlandse socialist Laban deed een poging om de prijzen met 9,1 procent te verhogen, maar hij kreeg in zijn eigen fractie geen been aan de grond. Een ander geschilpunt was de vraag of de voorgestelde melkpreisverhoging in twee etappes - zoals de Europese Commissie wil - of in één maal moet plaatsvinden. De Christen-democraten waren voorstander van het laatste standpunt, zij het dat rapporteur De Koning toegaf dat voor beide opvattingen goede argumenten kunnen worden aangevoerd. Een Christen-democratisch amendement om de prijsverhoging in één keer door te voeren, werd door het parlement met de kleinste mogelijke meerderheid (52-51) verworpen.

Het parlement heeft nog eens geconstateerd, dat de eenheid van de landbouwmarkt en een gelijke mededingingspositie van de producenten in een aantal lidstaten niet meer bestaan ten gevolge van monetair maatregelen en nationale steunverle-

ning. Om hieraan een einde te maken bepleit het parlement de vaststelling van een termijn voor de afschaffing van nationale maatregelen en - zo nodig - een vervanging van deze nationale maatregelen door communautaire steunmaatregelen, welke een gelijkwaardige steun bieden aan de producenten die thans in het genot zijn van nationale steun.

Het debat in het parlement werd op de tribune gevolgd door vooraanstaande boerenleiders uit heel Europa. Uit Nederland waren o.a. drs. Buckman van de CBTB en drs. Joris Schouten van de KNBTB aanwezig.

PROGRAM VOOR 1976

De Europese Commissie heeft voorts in deze zitting bij monde van haar voorzitter Ortolini het program voor 1976 ontvouwd. 1976 is het laatste jaar van het mandaat van de huidige Europese Commissie. Het kan, aldus Ortolini, een groot jaar worden voor Europa, wanneer wij gezamenlijk een krachtinjectie weten te geven aan een in kracht verzwakt beleid. Aldus zouden we een nieuwe fase in Europa kunnen voorbereiden die zou moeten worden ingeluid met de rechtstreekse verkiezing van het parlement. Ortolini ging op verschillende punten in op het rapport over de toekomstige ontwikkeling van Europa dat de Christen-democratische Eerste Minister van België, Leo Tindemans, onlangs heeft uitgebracht. Ten aanzien van het voorstel van Tindemans om op wetgevend terrein aan het parlement het recht van initiatief toe te kennen, stelde Ortolini zich helaas zeer terughoudend op. Veel positiever was Ortolini over de manier waarop Tindemans de rechten van de burgers wil versterken. „De delicate wijze waarop de heer Tindemans dit vraagstuk heeft behandeld stemt de commissie tot uiterste tevredenheid.” Bij zoveel lof voel ik enige argwaan opkomen. Positief was Ortolini ook over het voorstel van Tindemans om een aanzienlijk deel van de nationale kredieten die zijn bestemd voor de ontwikkelingssamenwerking (grote ontwikkelingsprojecten, voedselhulp, financiële bijstand) geleidelijk over te dragen aan de Gemeenschap. Dat oordeel geldt ook de gedachte om een gemeenschappelijk standpunt te bepalen ten aanzien van de algemene politieke problemen die in de betrekkingen met de derde wereld kunnen rijzen. Ik verwacht niet dat het Kabinet-Den Uyl dit positieve standpunt zal delen: Minister Pronk in het bijzonder is zeer gehecht aan zijn eigen benadering. De grootste tekortkoming van Europa noemde Ortolini het feit dat nog altijd geen beslissende vooruitgang is gemaakt op het gebied van de economische en monetaire unie. Niet alleen de moeilijke omstandigheden spelen hier een rol; er is eveneens een zeker gebrek aan overtuiging. Ik deel dit oordeel, alsmede de daaraan verbonden conclusie dat het werk van de Commissie op deze schaduwzijde moet worden geconcentreerd.

In het debat over deze programverklaring van Ortolini heeft de Nederlandse Christen-democraat drs. Notenboom onder meer gesproken over een mogelijke toetreding van Griekenland tot de Gemeenschap. Hij waarschuwde ervoor teveel hooi op de vork te nemen. Politiek heb ik geen enkel probleem met toelating van een democratisch Griekenland, maar we moeten wel goed weten wat we financieel en economisch aan verplichtingen op ons nemen.

TERUG NAAR DEN HAAG

Dit was de laatste plenaire vergadering van het Europees Parlement waaraan ik heb deelgenomen. Deze bijdrage is dan ook de laatste aflevering van deze rubriek. Ik hoop op deze wijze iets meer bekendheid te hebben gegeven aan het werk in het Europees Parlement in het algemeen en van de Christen-democraten in het bijzonder. De redactie van „de Nederlander” ben ik erkentelijk voor de ruimte die ik steeds ter beschikking kreeg.

Scholten.

Landbouwdebat in Europees Parlement

(van een medewerker)

De landbouwcommissie van het Europees Parlement wil dat de landbouwprijzen voor het seizoen 1976/77 met gemiddeld 9,5 procent worden verhoogd, en niet met 7,5 procent zoals de Europese Commissie heeft voorgesteld. Zij meent dat een percentage van 9,5 een betere compensatie biedt voor de kostenstijgingen in de diverse landen, aldus het Tweede Kamerlid Jan de Koning (chr. dem.), rapporteur van de commissie, op 5 februari op een persconferentie in Den Haag.

De ontwerp-resolutie waarin het percentage van 9,5 en de andere wensen van de landbouwcommissie zijn vervat, werd aanvaard met 11 stemmen vóór, geen tegen en 8 onthoudingen. Tot de stemhouders behoorden de socialisten en conservatieven, die alvorens te beslissen, met hun fracties overleg wilden plegen, onder andere over een aanbeveling over het mengen van magere melkpoeder door veevoeder; hetgeen de Gemeenschap op 250 miljoen rekenenheden kan komen te staan.

De gehele landbouwcommissie, aldus De Koning, was zich ervan bewust dat de Europese Commissie onder economisch uiterst gecompliceerde omstandigheden tot haar besluit is moeten komen. Rekening houdend met de economische recessie, de noodzaak van een anti-inflatoir beleid, de „weinig florissante” ontwikkeling van de landbouw, de wens om de huidige verboddeling van de landbouwmarkt ongedaan te maken en het markt-evenwicht te herstellen, en vooral met de kritiek op de kosten van het landbouwbeleid, heeft zij prijsvoorstellen gedaan die een aanvullende begroting overbodig maken, „een politiek comfortabele” positie.

Bovendien droeg door afbraak van de compenserende bedragen in de Benelux en vermindering van die in Duitsland, de eenheid van de landbouwmarkt tussen Frankrijk, Italië, Denemarken en de Benelux hersteld.

In het algemeen, aldus het Tweede Kamerlid, was de landbouwcommissie het eens met de door de Europese Commissie gekozen opzet. Op verzoek van het Europees Parlement is een „objectieve berekeningsmethode” toegepast, die in „een ware lappendeken” van prijsverhogingen resulteerde: in Denemarken zouden bijvoorbeeld de prijzen met 13 procent moeten stijgen, in Italië met 11 procent en in Nederland met 9,7 procent. De Commissie ging bij haar berekeningen uit van een referentieperiode van twee jaar, gezien de prijsstijgingen voor stookolie en veevoeder, de landbouwcommissie van een periode van drie jaar. In laatste instantie, aldus De Koning, zijn zowel het percentage van 9,5 als van 7,5 gebaseerd op „zuiver arbitraire beslissingen”, maar het hogere percentage vergemakkelijkt het afbreken van de compenserende bedragen.

AFZONDERLIJKE PRODUCTEN

De landbouwcommissie is het eens met het streven van de Europese Commissie om een onderscheid te maken tussen tarwe dat voor veevoeder wordt gebruikt, en voor broodfabricage (zgn. baktarwe), en de pogingen om de prijs voor voeder tarwe dicht bij die van de andere voedergranen als gerst en maïs te brengen. Maar dit onderscheid is pas duidelijk als de „baktst” heeft bewezen een deugdelijk instrument te zijn. Ook gaat de landbouwcommissie er mee

akkoord dat dit jaar voor het eerst voor alle graansoorten de regionale interventie wordt afgeschaft.

„Grote moeite”, aldus De Koning, had de landbouwcommissie met de voorstellen die betrekking hebben op olijfolie. De gehele marktordering, die, aldus het Tweede Kamerlid, geen rekening houdt met het marktverloop, moet worden herzien. De Europese Commissie heeft geen kans gezien om een ander systeem voor te stellen, maar het steunbedrag bevoren, hetgeen uit sociaal oogpunt onaanvaardbaar is.

Het voorstel, de vaststelling van de wijnprijzen te koppelen aan een herziening van de marktordering voor wijn, heeft eveneens de instemming van de landbouwparlementariërs. De Franse maatregelen tegen de invoer van Italiaanse wijn zijn, aldus De Koning, „volstrekt oncommunautair, maar volkomen begrijpelijk”.

Als „erg ruw” kenschetste hij het voorstel om de teelt van inferieure tabaksoorten af te remmen door een prijsverhoging met slechts één procent voor te stellen.

Volgens de landbouwcommissie dient de rooipremie voor fruitbomen niet op 1.100, maar op 1.400 r.e. te worden gesteld. Het bedrag van 1.100 r.e. per hectare was gebaseerd op dat van 800 r.e. uit de jaren zestig, hetgeen in de praktijk duidelijk te laag is gebleken.

De door de Commissie voorgestelde verhoging van de melkprijs in twee etappes (2 procent in het voorjaar en 4,5 procent in het najaar) heeft de instemming van de landbouwcommissie, maar de percentages „zouden meer op de kostenontwikkeling moeten zijn afgestemd”: In Duitsland en de Benelux-landen zullen de boeren door de aftrek vanwege de compenserende bedragen, in het begin van het jaar, wanneer veel melk op de markt komt, vrijwel niets meer ontvangen.

Het gewijzigde interventiestelsel voor magere melkpoeder moet, aldus de landbouwcommissie, „zodanig worden gehanteerd dat de aankoop prijs een effectieve ondersteuning van de melkprijs blijft vormen”. In het algemeen is men overtuigd van de noodzaak om, zoals De Koning het uitdrukte, „de melkpoederberg af te graven” door enerzijds melkpoeder als voedselhulp te verstrekken - 200.000 ton - en door veevoeder te mengen - 600.000 ton -.

Maar de producenten van varkensvlees en pluimveehouders mogen niet in de mate als de Commissie heeft voorgesteld opdraaien voor de kosten van het verminderen van de overschotten, met andere woorden, de door de Commissie voorgestelde restitutie is te laag. Indien men echter magere melkpoeder als veevoeder volkomen concurrerend wil maken met soja en vismeel - andere ingrediënten van veevoeder - dan kan dit de Gemeenschap circa 250 miljoen r.e. kosten en zou de Commissie een aanvullende begroting moeten indienen.

„Tot grote vreugde” van het Tweede Kamerlid wil de landbouwcommissie het Parlement laten uitspreken, dat het invoerverbod voor rundvlees slechts zo lang moet worden gehandhaafd „als dringend noodzakelijk is”. De premies voor rundvlees moeten worden afgeschaft in de mate waarin het verloop van de markt dit toelaat; „geleidelijke verlaging van de premies mag slechts geschieden in nauwe samenhang met de daadwerkelijke gerealiseerde renabele marktprijzen; zoals in de ontwerp-resolutie wordt gezegd.

Voorlopige agenda van Tweede Kamer

De voorlopige agenda van de Tweede Kamer, voor de komende weken, is als volgt: Dinsdag 24, woensdag 25 en donderdag 26 februari: drugbeleid, wijziging provinciewet, grenswijziging tussen Breda en Prinsenbeek en het traject van de Schiphollijn; eerste helft van maart: winkelsluitingswet, nota structuur primair en secundair onderwijs, nota intensieve veehouderij, instelling wetenschappelijke raad voor het regeringsbeleid, nieuwe lerarenopleiding en structuurschema drink- en industriewatervoorzieningen; tweede helft van maart: fluoridering, agglomeratie Eindhoven, bouwprogramma-1976, vorderingsprocedure wegenverkeerswet en huisvesting van de Tweede Kamer;

eerste helft van april: wegslepen voertuigen, nota planning hoger onderwijs, verslag Algemene Rekenkamer en kinderstrafrecht.

De Tweede Kamer vergadert op dinsdag van 2 tot 11 uur, op woensdag van 1 uur tot half zeven en op donderdag van 10.15 uur tot 11 uur des avonds. Zij, die het voornemen hebben het kamerdebat over een bepaald onderwerp bij te wonen, doen er goed aan, alvorens naar Den Haag te reizen, te informeren naar het juiste tijdstip van behandeling. De afdeling voorlichting van de Tweede Kamer en het secretariaat van de christelijk-historische Tweede Kamerfractie geven garande inlichtingen, telefoon 070-614911.

H. L.

Staatssecretaris Van Rooijen:

Afstand genomen van filosofieën van premier Den Uyl

In een vraaggesprek met de redactie van „De Werkgever”, het veertiendaags orgaan van het NCW, het Nederlands Christelijk Werkgeversverbond, heeft de KVP-staatssecretaris van financiën, drs M. J. van Rooijen, afstand genomen van wat hij noemde „de filosofieën” van premier Den Uyl over eventuele afschaffing van de kinderaftek en de AOW-aftek in de loon- en inkomstenbelasting.

„Ik vind deze in de wet bestaande mogelijkheden van belastingaftek zeer goed te verdedigen. Een eventuele beperking van aftrekmogelijkheden moet in de eerste plaats getoetst worden aan fiscale uitgangspunten,” zo meent de KVP'er Van Rooijen. „In ieder geval zou afschaffing van deze aftrekposten zonder begeleidende maatregelen ter gehele of gedeeltelijke compensatie de belastingdruk sterk verzwaren. Er zijn op dit punt echter geen kabinetsbesluiten genomen.” De staatssecretaris, verantwoordelijk bewindsman voor het belastingbeleid, herinnert daarbij aan de afspraak in het kabinet om juist de stijging van belasting- en premiedruk in de komende jaren tot bijna de helft terug te dringen.

„Het kabinet heeft bij de presentatie van de miljoenennota voor 1976 aangekondigd dat het de drukverzwaring van de collectieve lasten wil beperken tot één procent per jaar. De autonome stijging is nu 1,8 procent. Het gaat hier dus om een heel grote operatie van ongeveer tien miljard gulden voor de periode tot 1980. De stijging van de belastingdruk zal gematigd moeten worden, maar ook die van de sociale premies en van de niet-belastingmiddelen, waarvan de aardgasbaten de belangrijkste vormen.

„De commissie-Lamers, een interdepartementale werkgroep van ambtelijke des-

kundigen is op het ogenblik nog hard bezig voorstellen uit te werken voor matiging in de sfeer van de sociale voorzieningen. Van het bedrag van ongeveer tien miljard gulden zal circa een derde in de sfeer van de rijksuitgaven bezuinigd moeten worden en twee derde in de sociale voorzieningen. Als we met zo'n operatie zouden slagen, dan zouden wij in ieder geval de stijgende trend uit de werkloosheid kunnen halen. Overigens blijven we natuurlijk ook afhankelijk van de ontwikkelingen in het buitenland.” Aldus meldde „De Werkgever” van vorige week.

REK ER UIT

Vraag: De gedachten van premier Den Uyl over afschaffing van kinderaftek en AOW/AWW-premieaftek zouden erop kunnen duiden dat het draagkrachtbeginsel in de belastingheffing wordt vervangen door een nivelleringsbeginsel.

Antwoord Van Rooijen: „Onze inkomstenbelasting is gebaseerd op het draagkrachtbeginsel en daarin past aftrek van de premie AOW. Het belastinginstrument speelt ook een rol in het inkomensbeleid. Maar de rek is er nu wel nagenoeg uit. Bij de verkleining van inkomensverschillen zal het accent veel sterker moeten worden gelegd op de primaire inkomensvorming.”

POLITIEKE PROGRAMMA'S

Vraag: Zullen naar uw mening de politieke programma's voor de verkiezingen in 1977 invloed ondervinden van de economische en budgettaire problemen van het moment?

Antwoord Van Rooijen: „Ik denk inderdaad dat de politieke programma's wel sterk zullen worden beïnvloed door met name de éénprocentoperatie. Hoe dan

ook. De tien-miljard-operatie is een gigantische ombuiging. Toch is deze minimaal noodzakelijk. Dat blijkt alleen al uit het feit dat door deze ombuiging de stijging van de werkloosheid in de komende jaren slechts tot stáán wordt gebracht - een daling wordt hiermee niet bereikt.”

Uit andere bladen

HERVORMD NEDERLAND

„Hervormd Nederland”, oecumenisch opinieblad voor kerk, cultuur en samenleving schreef in de commentaar-rubriek in het nummer van zaterdag 14 februari jongstleden:

„Het Tweede-Kamerlid Krusinga heeft gezegd, dat Nederland en de hele Navo trouwens geen zaken meer moeten doen met fabrikanten van het slag van Lockheed. Een prijzenswaardige suggestie, maar de realiteit gebiedt het uitspreken van de verwachting, dat we op die manier rechtstreeks op totale ontwapening aankomen, omdat het zoeken naar onschuldige lammetjes in sfeer van de wapeningsindustrie een onbezonnen werk lijkt.”

TROUW

Het dagblad „Trouw-Kwartet” had op vrijdag 13 februari jongstleden het volgende hoofdredactionele commentaar onder de kop „Sparen”:

„De fractievoorzitter in de Tweede Kamer van de CHU, de heer Krusinga, heeft de regering gevraagd om de kleine spaarders in ons land wat meer tegemoet te komen. Het leek hem billijk om de

eerste 200 gulden rente die men op bestaande gelden krijgt, vrij te stellen van belasting.

Maar het kabinet wil daar niet aan, en bij monde van de heer Boersma werd een motie van Krusinga sterk afgeraden. Gelukkig kreeg de heer Krusinga de meerderheid van de Kamer op zijn hand zodat de door hem ingediende motie nu op de regeringstafel ter afdoening ligt te wachten.

Het kabinet voelt weinig voor het voorstel omdat uitvoering een vermindering van de staatsontvangsten van globaal tachtig miljoen gulden zal betekenen.

Van de kant van het kabinet gezien een sterk financieel argument, want zoals de zaken er nu voorstaan zal het begrotingstekort 1976 alle rekords slaan.

Het is dus nog niet zeker dat de minister van financiën de motie-Krusinga op korte termijn zal uitvoeren. Bij een beoordeling van deze zaak moet evenwel niet alleen op de kaspositie van het Rijk worden gelet.

In dit geval gaat het, in het algemeen gesproken, om de kleinere spaarder. Dat is de man die bij wijze van voorbeeld een duizend gulden heeft gespaard; hij brengt dit bedrag naar de spaarbank en na een jaar ontvangt hij vijftig gulden rente. Op zijn spaarbankboekje staat dan wel 1050 gulden maar door de hoge inflatie is zijn kapitaal met tien procent verminderd. Na een jaar sparen heeft hij in koopkracht gemeten nog 950 gulden over.

Op dat zelfde moment houdt de fiscus ook nog eens de hand op om belasting te innen over de vijftig gulden rente die als inkomsten worden aangemerkt.

Het is duidelijk dat de aardigheid om wat te sparen met dit perspectief voor ogen alles behalve wordt aangemoedigd. En toch blijven heel wat mensen sparen. Dat is op zichzelf een goede zaak.

Als het sparen evenwel in de praktijk betekent dat alleen de overheid en de banken er beter van worden en is er fundamenteel wel iets mis.

Dat het kabinet zo zuinig op de motie van Krusinga heeft gereageerd wijst erop dat het kabinet onvoldoende oog heeft voor de sociale en psychologische kant van het sparen.

En dat pleit niet voor een kabinet dat zegt inkomens, kennis en macht te willen spreiden.”

Wanneer en waar

spreken CHU-fractieleden:

CHU-politici hebben de komende weken de volgende spreekbeurten:

Krusinga: dinsdag 24 februari Dalfsen: CHU-kiesvereniging; maandag 1 maart Woerden: CHU-kiesvereniging; donderdag 25 maart Den Haag-Benoordenhout: CHU-kiesvereniging; donderdag 1 april Zwijndrecht: CHU-kiesvereniging.

Van der Mei: donderdag 19 februari Enschede: pol. scholingscursus; woensdag 25 februari Rotterdam: Kamerkring CHU; donderdag 26 februari Putten: CHU-kiesvereniging; maandag 1 maart Zoetermeer: politieke scholingscursus; maandag 8 maart Nagele NOP: politieke scholingscursus; maandag 15 maart Zwolle: politieke scholingscursus; donderdag 25 maart Hillegersberg: CHU-kiesvereniging; woensdag 31 maart Leiden: politieke scholingscursus; maandag 5 april Oss: oprichting CHU-kiesvereniging.

Tilanus spreekt maandag 23 februari Epe: oprichting CDA-verband.

Van Leijenhorst: vrijdag 20 februari naar Leeuwarden: CDA-verband; donderdag 26 februari Barneveld: Christelijk onderwijs; dinsdag 2 maart Monster: Christelijk onderwijs; maandag 8 maart Middelharnis: Christelijk Onderwijsappèl; maandag 15 maart Hasselt Ov.: CHU; maandag 22 maart Meppel: Christelijk onderwijs; maandag 29 maart 's-Gravenzande: Christelijk onderwijs; maandag 5 april Huizen NH: Ouderraad Christelijk onderwijs.

Wisselink: donderdag 19 februari Papendrecht: CHU en ARP; maandag 23 februari Rhoden: forum landbouw; maandag 1 maart Gorssel: CHU; donderdag 4 maart Driebruggen: CHU en ARP; vrijdag 5 maart Almelo: statenkring CHU; maandag 8 maart Holten: politieke scholingscursus; vrijdag 12 maart Vriezenveen: CHU; maandag 15 maart Veere: CHU en ARP. **Tolman:** vrijdag 20 februari Joure: CHU; zaterdag 28 februari Apeldoorn: CHU; dinsdag 16 maart Aalsmeer: CHU.

Nevenfuncties CHU-Tweede-Kamerleden

De fractie van de CHU in de Tweede Kamer heeft voldaan aan het verzoek van Tweede-Kamervoorzitter Vondeling en evenals met praktisch alle andere fracties het geval was, heeft zij op de griffie van de Tweede Kamer gedeponereerd een opgave van de nevenfuncties van de fractieleden.

De CHU-lijst ziet er als volgt uit.

Dr. R. J. H. Krusinga:

Geen betaalde nevenfuncties.

Onbetaalde nevenfuncties: voorzitter Nederlandse Vereniging voor Gerontologie, vice-voorzitter Nederlandse groep van de Europese Unie van Christen-democraten, voorzitter Centrale Raad voor de Kinderuitzending, lid politiek bureau van de Europese Unie van Christen-Democraten, lid algemeen bestuur Nederlandse Vereniging voor Geestes- en Zenuwziekten, secretaris steunfonds CDA.

Dr. A. D. W. Tilanus:

Commissaris NIBA Grintmij, Arnhem - betaald, lid Adviesgroep Gemeenteberaad Arnhem van de Hervormde Kerk - onbetaald.

Dr. D. F. van der Mei:

Voorzitter Stichting Nederlandse Particuliere Rijnvaartcentrale, commissaris UBO, voorzitter Commissie Deskundigen Economisch Bureau Weg- en Watervervoer.

H. Wisselink:

Wethouder Bathmen (gemeente van 4500 inwoners), voorzitter Voorbereiding commissie Ruilverkaveling (presentiegeld), voorzitter plaatselijke afdeling van de landelijke Rijvereniging, lid provinciale adviescommissie onderwijs Overijssel.

Mr. W. Scholten:

Commissaris Ennia, gedelegeerde Nuts-spaarbank Den Haag, redacteur Weekblad voor Fiscaal Recht, bestuurslid Diaconesseninrichting Bronovo.

T. Tolman:

a. Voorzitter van Waterschap „De Stellingwerwen” - betaald, b. algemeen be-

stuurslid Unie van Waterschappen, c. bestuurslid NCRV, d. commissaris OBF Onderlinge Boeren Verzekerings Fonds, e. vice-voorzitter Nederlandse CBTB, f. voorzitter Friese CBTB, g. bestuurslid Landbouwschap en enkele commissies, (b t/m g - onkostenvergoeding en vakantiegeld).

Dr. G. van Leijenhorst:

Voorzitter Christelijke Bond van Ondernemers in de Binnanvaart - (onkostenvergoeding), bestuurslid Protestants Christelijk Kleuter- en Basisonderwijs, lid bestuur Protestants Christelijk Besturenberaad, lid bestuur Protestants Christelijke Schoolraad, lid bestuur Vijf Protestantse Christelijke scholen, lid bouw- en restauratiecommissie Nederlandse Hervormde Kerk, vice-voorzitter Christelijke Blindenbibliotheek.

Aldus de lijst van de nevenfuncties van de leden van de christelijk-historische Tweede-Kamerfractie.

CDA-studiedag over „vrede en veiligheid”

De stichtingen kader- en vormingswerk van KVP, ARP en CHU organiseren, in samenwerking met de wetenschappelijke instituten van de drie christen-democratische partijen, op zaterdag 27 maart te Arnhem een studiedag met als thema „Bewapening en wapenbeheersing”.

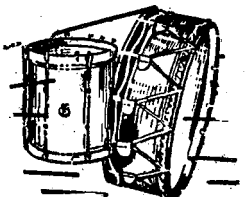
De basisgegevens voor deze conferentie worden ontleend aan het regeringsrapport „Ontwapening en veiligheid”, de ontwapeningsnota.

De studiedag vangt om 10.00 uur des morgens aan en zal tot ongeveer 4 in de middag duren. De inleiders zijn H. J. Neuman, directeur van het Nederlandse Instituut voor Vredesvraagstukken, mr. P. H. Kooijmans, staatssecretaris van buitenlandse zaken, belast met vredesvraagstukken.

In de middaguren vindt een forumdiscussie plaats. Voorzitter van het forum is mr. C. A. Bos, burgemeester van Katwijk en forumleden zijn H. J. Neuman, M. H. van Meijenfeldt, kolonel der infanterie en prof. jhr. mr. F. A. M. Alting von Geusau, voorzitter van de commissie wapenbeheersing van de wetenschappelijke instituten. Aan het slot van de conferentie zal staatssecretaris dr. P. H. Kooijmans de discussie samenvatten.

Aanmelding voor deze conferentie kan geschieden door overmaking van de deelnemerskosten ad f 15,- (inclusief lunch en consumpties) op giro 379333 ten name van de algemeen penningmeester van de KVP te Den Haag, onder vermelding van „studiedag vrede en veiligheid”.

De aanmelding moet uiterlijk 13 maart ontvangen zijn. Na ontvangst van de girobetaling worden de conferentiestukken toegezonden. (In verband met de te verwachten grote belangstelling geschiedt inschrijving volgens volgorde van binnenkomst van de betaling.)

VAN DER GLAS Heerenveen

Blaas- en Slaginstrumentenfabriek
Telefoon 05130-22652

KAMERLEDEN VRAGEN, BEWINDSLIEDEN ANTWOORDEN

Staatssecretaris Van Hulst van verkeer en waterstaat heeft in een eind januari in de Haagse Post gepubliceerd vraaggesprek niet het gevoel van het kabinet weergegeven wat betreft acties inzake democratisch genomen besluiten. Aldus heeft minister Westertop van verkeer en waterstaat geantwoord op schriftelijke vragen van de Tweede-Kamerleden Tolman en Wisselink (beiden CHU).

Tijdens het vraaggesprek werd met betrekking tot de Kalkar-heffing de vraag gesteld aan de staatssecretaris: „Je mag de uitvoering van een democratisch genomen besluit dus zo moeilijk maken dat het besluit niet meer uitgevoerd kan worden?” De bewindsman antwoordde: „Dat recht heb je.” Volgens minister Westertop geeft deze uitspraak niet weer het gevoel van het kabinet en van de betrokken bewindslieden ten aanzien van het besluit over de Kalkar-heffing. Minister Westertop is niet bereid zijn staatssecretaris te wijzen op de consequenties, verbonden aan het doen van uitspraken in vraaggesprekken. „De staatssecretaris overziet zeer wel die consequenties, zo mag ik aannemen,” aldus de minister.

CUBA

Het Tweede-Kamerlid Van der Mei (CHU) heeft in schriftelijke vragen aan de ministers Van der Stoep van buitenlandse zaken en Pronk voor ontwikkelingssamenwerking door Nederland aan Cuba. In zijn vragen wees het kamerlid op een onlangs door de Navo van de Navo-regeringen uitgebracht rapport over een internationaal terroristisch netwerk. In dat rapport zou staan, dat het netwerk kan rekenen op de steun van Irak, Syrië, Libië, Zuid-Jemen en Cuba. Als Cuba inderdaad die steun geeft, moet de Nederlandse hulp worden stopgezet, aldus drs. Van der Mei. Als desondanks de hulp toch doorgaat, dan dienen de bewindslieden het kamerlid duidelijk te maken hoe de verhouding gezien moet worden tussen het verlenen van ontwikkelingshulp door Nederland en het tegelijkertijd instandhouden van een internationaal terreurwerk mede door het land, dat de Nederlandse hulp ontvangt.

INDIVIDUELE HUURSUBSIDIES

Staatssecretaris Van Dam van volkshuisvesting antwoordde op vragen over de uitkeringsperiodes van de individuele huursubsidie.

De heren Tolman en Wisselink (beiden CHU) vroegen:

1. Heeft de staatssecretaris kennis genomen van de bezwaren, die o.a. door het Nederlands Christelijk Instituut voor Volkshuisvesting naar voren zijn gebracht tegen zijn besluit om het tijdvak, waarover de individuele huursubsidie volgens de thans geldende beschikking wordt uitgekeerd, met drie maanden te verlengen, terwijl een aanpassing van de uit te keren individuele huursubsidies op grond van de algemene huurverhoging per 1 april 1976 achterwege is gebleven?
2. Is de staatssecretaris niet van mening dat, indien 1 april zou zijn aangehouden als ingangsdatum voor het nieuwe individuele-subsidiejaar, wél rekening gehouden zou zijn met die huurverhoging?
3. Wil de staatssecretaris, nu alleen het tijdvak waarover de thans geldende huursubsidie wordt uitgekeerd met drie maanden is verlengd, er eveneens voor zorgdragen, dat een aanpassing op grond van de algemene huurverhoging van 1 april 1976 zal plaatsvinden?

Antwoord van de staatssecretaris:

1. Deze vraag wordt bevestigend beantwoord.
2. Deze vraag wordt eveneens bevestigend beantwoord. Daarbij merkt de ondergetekende evenwel het volgende op. Bij de berekening van de hoogte van het individuele huursubsidie zou dan niet alleen moeten worden uitgegaan van de hogere huur in verband met de op 1 april ingaande huurverhoging, maar ook van een hoger inkomensniveau. Dan immers zou niet, zoals nu het geval is, het inkomen over 1974 als basis gelden, maar zou het inkomen over 1975 als zodanig in aanmerking moeten worden genomen. Aangezien het inkomensniveau over 1975 ten opzichte van dat over 1974 met meer dan 8 procent gestegen is, mag daaruit worden geconcludeerd dat het

subsidie over het kwartaal van 1 april 1976 tot 1 juli 1976 alsdan in het algemeen niet hoger maar veelal lager zou worden dan nu het geval is. De beslissing om het lopende tijdvak van twaalf maanden voor het individuele huursubsidie met een kwartaal te verlengen is overigens genomen ten einde de goede uitvoerbaarheid van de regeling te bevorderen. Deze uitvoering ligt niet alleen in handen van de gemeenten en het

rijk; ook aan een relatief groot aantal verhuurders is hierbij een taak toebedeeld.

3. Met verwijzing naar het antwoord op vraag 2 wordt deze vraag ontkennend beantwoord.
4. De motivering voor de ontkennende beantwoording van vraag 3 is in het antwoord op vraag 2 rees gegeven.

H. L.

Senator Boukema in Eerste Kamer:

Nadelen van „politiek kabinet” zijn groter dan voordelen

Het Eerste Kamerlid prof. Boukema (ARP) heeft onlangs bij het debat over de begroting van Algemene Zaken, dat ressorteert onder premier Den Uyl, namens de drie CDA-fracties een interessante beschouwing gehouden over de figuur van een politiek kabinet. Daarbij dient men dan te denken aan een gezelschap van politieke adviseurs die met het optreden van een minister hun intrede doen en met hem vertrekken als deze aftreedt. Een soort privé ambtelijk bureau voor ministers naast en buiten het ambtenarencorps. In België bijv. heeft de minister-president een politiek kabinet dat meer dan 100 medewerkers bevat. Over deze figuur van het politiek kabinet, en over de voor- en nadelen daarvan zei de Amsterdamse hoogleraar en ARP-senator onder meer het volgende.

„Aanvankelijk heb ik voor de gedachte van een politiek kabinet enige sympathie gevoeld. Bij nadere overweging ben ik echter tot de conclusie gekomen dat de nadelen groter zijn dan de voordelen. De voordelen van een politiek kabinet kunnen zijn dat de minister beter op de hoogte is op het terrein van zijn collega's, zodat hij in de Ministerraad zijn verantwoordelijkheid voor het gehele beleid beter kan dragen. Voorts kan een politiek kabinet bijdragen tot een beter contact tussen de minister enerzijds en het parlement, de partij en de bevolking anderzijds. Ook kan een politiek kabinet de minister trachten te beschermen tegen eventuele pogingen van de ambtenaren de minister in te kapselen, voor hun karretje te spannen en te manipuleren. (We gaan er nu maar gemakshalve van uit, dat dergelijke pogingen worden ondernomen, al is dat voor de Nederlandse praktijk niet aannemelijk gemaakt.)

NADELEN

Maar nu de nadelen. Ervaring elders leert dat als gevolg van het aantrekken van politieke adviseurs de vertrouwensrelatie tussen minister en met name hogere ambtenaren ernstig verstoord kan worden. Niet denkbeeldig is dat het politieke kabinet een schildfunctie gaat vervullen als gevolg waarvan de minister onvoldoende inzicht behoudt of krijgt in wat er op vanwege het departement gebeurt en te veel van zijn ambtenaren wordt afgeschermd. Ook zouden de politieke adviseurs, zeker als ze door of op voorspraak van de betrokken politieke partijen zouden worden aangehouden, zich kunnen gaan ontpoppen als politieke toezichthouders, die eerder geneigd zijn het partijbelang dan het belang van de minister te dienen. In zo'n geval lijkt een politiek kabinet eerder te beogen de greep van de partij op de minister, dan die van de minister op het totale regeringsbeleid te versterken.

Politieke kabinetten zouden zich kunnen ontwikkelen tot moeilijk te controleren centra van politieke macht, die onherroepelijk gaan fungeren als adres van pressiegroepen en kortsluiting kunnen veroorzaken tussen minister en departement. Zij zouden veel beslissingsmacht in naam van de minister kunnen gaan uitoefenen, en zelfs voor de minister moeilijk te controleren zijn”, aldus Boukema, die hieraan toevoegde: „Een praktische moeilijkheid is nog dat, voorzover men meent dat ook een staatssecretaris behoefte heeft aan een politiek kabinet, op een departement met bewindslieden van verschillende politieke kleur verschillend georiënteerde politieke kabinetten zouden moeten worden toegelaten, hetgeen de zaak niet overzichtelijker maakt. Eén en ander is voor mij voldoende aanleiding om grote terughoudendheid te bepleiten bij het invoeren van het politieke

kabinet. Dit behoeft overigens niet het laatste woord te zijn.

POSITIE AMBTENAREN

Allereerst zal het ambtenarencorps moeten beseffen dat zijn optreden van grote invloed is op de besluitvorming ten aanzien van de politieke kabinetten. Als ambtenaren - bv. op politieke gronden - de uitvoering van het beleid van een minister frustreren, als er voldoende inzicht wordt gegeven in andere onderdelen van het regeringsbeleid, als er een storende politisering van de ambtenaren optreedt, als er getracht wordt de minister te beïnvloeden of onkundig te houden van wat er op zijn departement gebeurt, valt te verwachten dat de roep om een politiek kabinet zal toenemen.

Intussen moet erkend worden dat ministers behoefte hebben aan informatie over tenminste die aangelegenheden waarover zij in de ministerraad mee moeten beslissen. Ik meen dat - voorzover dat niet nu reeds gebeurt - er per departement speciale ambtenaren moeten worden belast met de verzameling van die gegevens, inclusief de politieke verwickelingen ervan. Zij kunnen ook behulpzaam zijn bij het bijhouden van de vakliteratuur, het verzorgen van voorlichting en andere taken die men in de regel aan politieke kabinetten toedenkt.

Ik zou er echter geen voorstander van zijn die ambtenaren te verliezen, mede op grond van hun politieke gezindheid. Evenmin zouden ze behoeven te vertrekken bij de wisseling van de wacht, al is doorstroming - ook interdepartementaal - binnen het ambtenarencorps aan te bevelen. Voor het contact tussen minister en partij c.q. fractie zullen in eerste instantie oplossingen moeten worden gezocht door partij en fractie.

Tenslotte zal ook van de minister zelf het één en ander worden gevraagd.

Allereerst natuurlijk dat hij zich zoveel deskundigheid eigen maakt, dat hij zich niet door zijn eigen ambtenaren behoeft te laten inpakken. Anderzijds zal hij over zoveel kennis van het politieke bedrijf moeten beschikken, dat hij in staat is in de ministerraad zijn verantwoordelijkheid voor het geheel te dragen. Het spreekt vanzelf dat bij de keuze van bewindslieden met deze wensen rekening moet worden gehouden.

Ik verwacht geen uitvoerige beschouwingen van de minister-president, al zouden ze welkom zijn, op het punt van het politiek kabinet. Wel zou ik van hem willen weten in welke richting zijn gedachten gaan en hoe de stand van zaken op dit ogenblik is. Wanneer denkt hij het diepgaand beraad over deze kwestie dat hij nodig oordeelt te entameren en op welke wijze?” Aldus tenslotte prof. Boukema.

Projectgroepen ingesteld voor onderzoek

Noordzee-eilanden

De Stuurgroep Noordzee-eilanden onder voorzitterschap van mr. B. W. Biesheuvel, die medio 1975 werd ingesteld door minister Westertop van Verkeer en Waterstaat, heeft een projectgroep ingesteld, die zich bezighoudt met het onderzoek naar de aanleg van een buitengaats station voor de overslag van vloeibaar aardgas (LNG). Verder is er een planninggroep opgericht, die een projectplan opstelt voor de aanpak van de studies betreffende een industrie-eiland in de Noordzee.

Zoals bekend is de Stuurgroep Biesheuvel opgericht om te onderzoeken of deze werken op de Noordzee wenselijk zijn en zo ja, welke vorm zij dan zullen krijgen. Aanleiding tot deze studies waren twee initiatieven uit het bedrijfsleven, waarvoor samenwerking met de rijksoverheid werd verzocht. De Nederlandse Gasunie overweegt vloeibaar aardgas per schip aan te voeren naar een overslagstation op zee. De Noordzee-eiland Groep, een bundeling van circa 30 Nederlandse en buitenlandse bedrijven, denkt aan de bouw van een eiland voor hoofdzakelijk industriële activiteiten. De thans ingestelde projectgroep voor een overslagstation voor vloeibaar aardgas onderzoekt de verschillende beheers-, bestuurs-, economische-, veiligheids-, milieu- en technische aspecten van zo'n terminal. Hiervoor zijn vijf werkgroepen ingesteld, waaraan meewerken vertegenwoordigers van de ministeries van binnenlandse zaken, justitie, buitenlandse zaken, economische zaken, verkeer en waterstaat, defensie, financiën, sociale zaken en de Stichting Natuur en Milieu. Van de Gasunie zijn waarnemers in deze werkgroepen opgenomen. Het onderzoek naar een eventueel LNG-eiland voor vloeibaar aardgas in de Noordzee is in volle gang, waarbij lokaties zowel ten noorden als ten zuiden van de Eurogeul worden onderzocht.

Na bestudering van al deze aspecten zal de projectgroep LNG-station een rapport aan de Stuurgroep uitbrengen.

De studieresultaten van de Noordzee-eiland Groep zijn ter bestudering aan de Stuurgroep Noordzee-eiland ter beschikking gesteld.

Uit deze studies blijkt de grote ingewikkeldheid van de problemen, die met een industrie-eiland samenhangen.

In beginsel is het aantal variantoplossingen groot: plaats, afmetingen, vormgeving en soort en aantal industriële gebruikers kunnen verschillen. Te denken is ook aan meer dan één eiland.

FREQUENT

Er zou een zeer frequent personenverkeer moeten worden onderhouden met het vasteland. Helikopters lijken daar in eerste instantie het meest voor geschikt, al zijn er momenteel nog geen types groot genoeg om dit vervoer te kunnen verzorgen.

Ten behoeve van het verblijf op het eiland kan men wellicht aan een kleine nederzetting denken, met alle voorzieningen.

De gecompliceerdheid van de problemen en de behoefte om in ruime mate maatschappelijke groeperingen in ons land in te schakelen bij het nadenken over een buitengaats industrie-eiland, zijn voor de stuurgroep aanleiding geweest een speciale planning-groep in te stellen. Deze heeft uitsluitend tot taak binnen enkele maanden aan te geven hoe de verdere studies over het industrie-eiland op de meest doeltreffende wijze kunnen worden georganiseerd.

De planning-groep industrie-eiland bestaat uit vertegenwoordigers van de rijksoverheid, TNO en het Waterloopkundig Laboratorium te Delft.

Miljoen gulden

voor Guatemala

De Nederlandse regering heeft uit ontwikkelingsfondsen voor hulp bij rampsituaties voorlopig een miljoen gulden ter beschikking gesteld voor humanitaire hulp voor de bevolking van het door een aardbeving getroffen Guatemala.

De hulp wordt gegeven via het Nederlandse Rode Kruis en zal worden gebruikt voor het zenden van o.a. medicijnen, medisch instrumentarium, dekens, tenten e.d.

De reorganisatie van het binnenlands bestuur (XIV)

Gewestelijke herindeling bevalt Britten slecht

Lokaal bestuur staat te ver van kiezers af

Het dagblad „De Stem”, dagblad voor Zuidwest-Nederland, publiceerde onlangs een artikel van de Britse journalist John Condliffe, hoofdredacteur van een groep lokale bladen, over de bestuurlijke reorganisatie, de gewestelijke herindeling, in Groot-Brittannië. De redactie van het christelijk-historische weekblad „de Nederlander” meent, dat het artikel van „De Stem” past in de reeks „De reorganisatie van het binnenlands bestuur”, welke reeks betrekking heeft op de Nederlandse regeringsplannen inzake de vorming van 26 provincies-nieuwe stijl.

Ter inleiding van het artikel schreef „De Stem” nog: Doel van de Britse reorganisatie was een algehele stroomlijning van het „lokale bestuur”. Omwille van de doelmatigheid ging deze gepaard met schaalvergroting. De graafschappen werden groter, de gemeenten fuseerden met andere gemeenten tot districten. Alleen de zogenaamde „parochieraden” (parishcouncils), werkzaam in zeer dun bevolkte gebieden, zijn om praktische redenen buiten schot gebleven.

Het Britse bestuur bestaat nu uit drie lagen: Eerst de regering in Londen. Daaronder komen de graafschapsraden (of, in verstedelijkte gebieden, de zogenaamde Metropolitan councils) en de derde laag vormen dan de districtsraden. Merkwaardig genoeg laat deze gestroomlijnde opzet toch nog ruimte voor een „vierde” laag, maar dat is meer schijn dan werkelijkheid: sommige steden met een speciale, historische status, die vroeger een eigen raad hadden, kunnen die houden maar die mag niet méér doen dan de districtsraad adviseert.

Tot zover het Engelse systeem. Nog een enkele opmerking over de vertaling van mr. Condliffe's artikel. Waar men het woord „belastingbetaler” leest, staat dat voor het onvertaalbare „rate-prayer”. Dat is in wezen iedereen, evenals bij ons trouwens. Maar „rates” zijn plaatselijke belastingen en die zijn in Engeland hoog.

Weinig mensen in Engeland zullen het eens zijn met het standpunt dat de herindeling van het gewestelijk en plaatselijk bestuur een ramp geworden is.

Het resultaat ervan is dat het bestuur verder weg staat van de mensen, minder efficiënt geworden is, maar wel veel meer is gaan kosten. Dit alles vanuit het valse geloof dat „groter ook beter is”.

We mogen dan altijd hebben gemopperd op onze plaatselijke (gemeente-)raden, maar dat was meer omdat zij een traditioneel doelwit van gemopper waren, zoals het weer en de regering in Londen. Nu is het voor de Engelsen een zaak geworden van: Kom terug, alles is vergeven en vergeten. Het is misschien nuttig om nog even terug te gaan naar de oude situatie. Als voorbeeld nemen we de stad Congleton, een stad die nauwe relaties onderhoudt met de Nederlandse stad Oosterhout. Tot voor kort werd de stad bestuurd door de gemeenteraad en om te kunnen komen tot een goede, gekozen vertegenwoordiging in de raad, was de stad verdeeld in vier districten, die ieder hun eigen vertegenwoordigers - in totaal 28 raadsleden - kozen en afvaardigden in de gemeenteraad. Dit betekende dat in elke hoek van de stad de mensen altijd wel een raadslid vlak bij zich in de buurt hadden wonen, met wie zijn hun problemen konden bespreken.

Wie nu precies als eerste heeft gesuggereerd dat dit oude, vertrouwde systeem moest worden vervangen, weet niemand meer, het was zeker niet het volk, noch enig raadslid-oude-stijl, zodat we moeten aannemen dat het de een of andere ambtenaar in Londen moet zijn geweest. Misschien dat hij daarbij onder druk heeft gestaan van de vakbond voor gemeentelijk en regionale ambtenaren, de National Association of Local Government Officers (NALGO). Want zij schijnen de enige mensen te zijn die van het nieuwe bestuursstelsel profiteren. Voor hen geldt namelijk: hoe groter de bevolking, bestuurd door hun ambtelijk apparaat, hoe groter het salaris.

SAMENVOEGEN

Wie ook de blaam verdient voor het hele idee, het resultaat is geweest dat 1.385 graafschaps-, gemeente- en districtsraden, over heel Engeland en Wales, zijn samengesmolten tot slechts 422 regionale bestuursorganen.

Wat de oude gemeente Congleton betreft; deze stad heeft nu 13 afvaardigden - ook nog een ongeluksgetal in het Engelse bijgeloof! - in de nieuwe districtsraad die het gebied bestuurt, gevormd door Congleton, samen te voegen met vier andere voormalige gemeenten.

Het hoofdkwartier van dit nieuwe bestuursapparaat bevindt zich nu 12 km van Congleton, in de stad Sandbach. Het gevolg is dat de inwoners van Congleton niet eens de helft kennen van de mensen die hen moeten vertegenwoordigen en dat ze

12 km moeten reizen om de noodzakelijke ambtelijke diensten te kunnen bereiken.

Natuurlijk heeft de nieuwe raad dit afstandsprobleem ook onderkend en in de, van hun eigen gemeenteraden beroofde, plaatsen informatiekantoren gevestigd (in Congleton bemand door drie (!) ambtenaren). Daar kunnen mensen met hun klachten terecht, die dan worden doorgegeven naar de betrokken ambtelijke diensten in de andere stad. Het is dus zo iets als zou het Oosterhoutse gemeentelijke apparaat naar Breda verhuizen en Oosterhout het verder maar zou moeten doen met een soort VVV-kantoor waar men de vragen van het publiek beantwoordt.

Nu al (het nieuwe systeem werkt nog geen drie jaar. Red.) is de houding van het publiek tegenover het lokale bestuur ten kwade veranderd. Er was altijd al sprake van enige publieke apathie ten aanzien van het lokale bestuur, maar nu groeit die in een enorm tempo. In dit systeem, dat zo'n groot gebied bestrijkt en waarin zoveel verantwoordelijkheden moeten worden gedelegeerd naar ambtenaren, afdelingen en subcommissies, verliest het publiek zijn zicht op het doen en laten van zijn afgevaardigden. Er is zelfs een soort ambtelijk dagelijks bestuur („management team”) dat tal van beslissingen neemt zonder dat er nog een gekozen afgevaardigde aan te pas komt. En dat is voor ons iets volkomen nieuws!

KRANT

De gewone mensen voelen zich buitengesloten, gecontroleerd door een lichaam zoveel groter en zoveel onpersoonlijker dan ze gewend waren, dat zij zich in arren moede maar afkeren van het plaatselijk bestuur en alles op zo'n beloop laten. Ik denk dat ook verschillende raadsleden er zo over denken, want als er tegenwoordig met het bestuur iets misgaat, en mijn krant brengt, daar verslag over uit dan nemen zij kwaad de krant op de korrel in plaats van de in de krant gemelde fout zelf.

Anderen raadsleden en ambtenaren ontlenen blijkbaar aan de afstand, die hen thans scheidt van de mensen die zij hebben te dienen, een nieuw soort vrijheid. Zo hebben zij bijvoorbeeld al ondervonden dat een bij het publiek hoogst gevoelig liggende zaak verregaand was afgewikkeld tussen regerings-, graafschaps- en plaatselijke ambtenaren zonder dat ook maar één plaatselijk raadslid, laat staan de bevolking zelf in de zaak was gekend. De ambtenaren verdedigden zich door te zeggen (ik citeer hun eigen woorden) dat „zij dit hadden nagelaten omdat er anders alleen maar een hoop onredelijke bezwaarschriften zouden zijn ingediend die de gang van zaken zouden hebben opgehouden”.

En dan was er het raadslid dat zich beklagde over het protest van een aantal mensen tegen een kermis die men pal aan hun achterdeuren wilde wegzetten. „De raad”, zei hij klaaglijk, „wordt voortdu-

rend lastiggevallen door kleine actiegroepen van belastingbetalers”.

Waarschijnlijk is dit nu precies hetgeen waarom het draait. In het oude systeem werden raadsleden gekozen om de wil van de kiezers uit te voeren en de door de raad te werk gestelde ambtenaren dienovereenkomstig te instrueren. Nu lijkt de gang van zaken eerder andersom.

KRITIEK

Veel mensen vrezen dat de gekozen raadsleden zich steeds minder van hun kiezers zullen aantrekken. Tot in het parlement is er al kritiek uitgeoefend op het nieuwe bestuursstelsel. De voorbeelden van machtsmisbruik liegen er niet om:

* een raad in de Midlands spendeerde 42 miljoen aan een ontmoetingscentrum;

* een andere raad kocht voor zesduizend gulden een ambtsketen voor de burgemeester;

* weer een andere raad spendeerde achttienduizend gulden aan een reeks champagneparties die tot doel hadden de ambtenaren en de bestuurders kennis met elkaar te laten maken;

* er was de raad die voor dertigduizend gulden een nachtclub afhuurde om verdienstelijke buschauffeurs een pluim op de pet te steken.

* ontspanningscentra zijn de grote mode. Swansea steekt er twintig miljoen in en in het nieuwe Congleton-district zullen er volgend jaar drie zijn.

Tenslotte is er nog het merkwaardige feit dat, terwijl er als gevolg van de reorganisatie en de daarmee gepaard gaande overheveling van diensten, 100.000 arbeidsplaatsen verloren gingen, er 100.000 ambtenaren bijkwamen. Daarmee zijn de graafschaps- en districtsraden gezamenlijk Brittannië's grootste werkgever geworden. De catastrofe van de reorganisatie kwam niet alleen te midden van de financiële crisis die Engeland teistert, maar versterkte deze crisis bovendien. De gewone man merkt dat het best aan zijn plaatselijke belastingen. Voordat het lokale bestuur werd

gereorganiseerd, stegen de plaatselijke belastingen al met het jaar, maar dat was niet dramatisch. In het financiële jaar 1970/71 steeg de plaatselijke belasting die de eigenaar van een gemiddeld huis in de rij moest betalen met 45 gulden tot 480 gulden.

Het jaar erna bedroeg de stijging 36 gulden, zodat het jaarbedrag in 1972/73 zo'n 516 gulden bedroeg. Het jaar daarop ('73/'74) begon de bestuursreorganisatie effect te krijgen: de plaatselijke belastingen werden verdubbeld, tot 1032 gulden en vorig jaar vloog het plaatselijk belastingtarief per gemiddeld huis opnieuw omhoog, nu tot 1.800 gulden!

OPSTAND

Er is natuurlijk verzet van de kant van de belastingbetalers, vreedzaam nog en binnen de mogelijkheden die de wet toestaat, zoals het zo laat mogelijk betalen of alleen maar betalen wat men zelf redelijk vindt. Maar velen vrezen dat het verzet wel eens minder vreedzaam kan worden. „Gemeenschappen die te zwaar en vooral oncontroleerbaar worden belast, komen vroeg of laat in opstand”, zo waarschuwde onlangs een parlements lid, wijzend op de ervaringen van koning Karel I, wiens hoofd werd afgehakt in de burgeroorlog die hij met zijn belastingen ontketende!

De man die het gerechtshof voorzat dat Karel tot de dood veroordeelde was een voormalige advocaat en burgemeester van „Congleton, John Bradshaw genaamd. Ik geloof niet dat we nu ook een Bradshaw in ons midden hebben, maar we zijn zeker wel bezorgd over de schade die het huidige systeem ons hele land op den duur kan toebrengen.

Als de Nederlanders erover denken zichzelf iets soortgelijks op de hals te halen dan is mijn advies slechts: Doe het niet! Het mag „double-dutch” klinken, maar de beste manier om buiten de positie te blijven, waarin wij Britten ons bevinden, is op de eerste plaats: zorgen dat u er niet in komt!

JOHN CONDLIFFE

publikaties CDA-instituten

Grondpolitiek

„Grondeigendom en grondbeheer - een opdracht voor individu en gemeenschap”
rapport van de wetenschappelijke instituten van KVP, ARP en CHU
30 pag.; f 3,75

Plichten en perspectieven

Aanzet voor een profielschets van het CDA
brochure van de wetenschappelijke instituten
2e druk; 34 pag.; f 3,90

Energiebeleid

Rapport van de wetenschappelijke instituten
68 pag.; f 5,25

Gerede twijfel

Bijdrage tot de discussie over de perspectieven van onze economische ontwikkeling
nota van de wetenschappelijke instituten
4e druk; 30 pag.; f 3,75
alle prijzen inclusief verzendkosten

Bestellingen:

- giro 23 73 39 t.n.v. Centrum voor Staatkundige Vorming, Den Haag

Dynamische wetgeving voor ziekenhuisvoorzieningen noodzakelijk

Bij de Tweede Kamer is ingediend een wetsontwerp tot wijziging van de Wet ziekenhuisvoorzieningen. Dit wetsvoorstel tot wijziging van de overigens nog slechts voor een klein deel ingevoerde - Wet ziekenhuisvoorzieningen beoogt te komen tot een dynamische wetgeving, waarin de procesgang uitvoerig is geregeld. Hierdoor zal het mogelijk zijn een tijdige aanpassing aan medische- en andere ontwikkelingen te verkrijgen. Zo zal niet alleen een betere spreiding van voorzieningen kunnen worden geëffectueerd, maar ook een geleidelijk terugbrengen van capaciteit in gebieden waar van een bepaalde categorie een surplus bestaat. In de betrokken voorstellen zijn ruime mogelijkheden opgenomen van inspraak bij de planning en van beroep tegen beslissingen. Van bijzonder belang is dat na deze wijziging de Wet ziekenhuisvoorzieningen volledig in werking zal kunnen treden, indien zij door de Kamer wordt aanvaard.

HET SYSTEEM VAN DYNAMISCHE PLANNING

Het in dit wetsontwerp neergelegde systeem van planning biedt ruimere mogelijkheden dan de bestaande regeling. De huidige, echter op dit punt niet in werking getreden, wet gaat uit van een landelijk ziekenhuisplan. Dit ziekenhuisplan zou dan gelijktijdig voor het gehele land de konstellatie voor intramurale inrichtingen voor gezondheidszorg gedurende een zekere periode fixeren. Dit blijkt in de praktijk niet mogelijk. Bovendien is de situatie in de intramurale gezondheidszorg aan een voortdurend veranderingsproces onderhevig en dient de mogelijkheid tot een snelle aanpassing voorhanden te zijn. In deze opzet past niet de gedachte van een voor een aantal jaren vastliggend alle categorieën omvattend landelijk ziekenhuisplan, waarvan de totstandkoming bovendien een te lange periode zou vergen. Aan het dynamisch planningsproces zal nu inhoud en uitvoering worden gegeven door het opstellen - veelal na elkaar - van afzonderlijke plannen voor een bepaalde categorie van voorzieningen (b.v. alleen ver-

pleeghuizen) of voor een bepaald gebied (b.v. ziekenhuizen en verpleeghuizen binnen een daartoe aangewezen regio). Deze plannen zullen worden gebaseerd op centrale richtlijnen die worden vastgesteld door de Minister van Volksgezondheid en Milieuhygiëne. Voor zover deze richtlijnen betrekking hebben op de samenhang tussen ziekenhuisvoorzieningen en andere voorzieningen, zullen de richtlijnen mede uitgaan van de daarbij betrokken Ministers. Op grond van deze richtlijnen zullen gedeputeerde staten van de provincie of provincies waar binnen een aangewezen gebied is gelegen, een ontwerp-plan opstellen voor betrokken categorie(en) waarna dit al of niet gewijzigd door de minister - na advies van het College voor Ziekenhuisvoorzieningen terzake - wordt vastgesteld. Reeds spoedig na de inwerkingtreding van de gewijzigde wet zal het eerste plan kunnen worden vastgesteld, waarna in een vlot tempo de vaststelling van volgende plannen kan volgen. Vanzelfsprekend is hierbij - gezien de voortdurende wijzigingen die nu eenmaal in de gezondheidssector plaatsvinden - ook rekening gehouden met de mogelijkheid dat eenmaal vastgestelde plannen, indien nodig, periodiek kunnen worden aangepast. Ook voor ziekenhuisvoorzieningen waarvoor nog geen plan is vastgesteld gaat de wettelijke procedure volledig gelden, waarbij voorshands getoetst wordt aan de gebleken behoefte. Ook hiervoor kunnen richtlijnen worden vastgesteld, die zo veel mogelijk zullen aansluiten bij de richtlijnen voor de plannen.

SLUITING VAN ZIEKENHUISVOORZIENINGEN

Gedeputeerde staten krijgen niet alleen tot taak in hun ontwerp de behoefte aan voorzieningen te beschrijven, maar dienen in hun advies ook aan te geven welke veranderingen in het reeds aanwezige bestel noodzakelijk worden geacht. Dit kan leiden tot sluiting van voorzienin-

gen of gedeelten daarvan, wanneer deze niet passen in het vastgestelde plan.

HERTOETSING VAN VROEGERE BESLISSINGEN

Verleende verklaringen en vergunningen kunnen worden ingetrokken als deze beslissingen niet meer blijken te passen in de plannen voor ziekenhuisvoorzieningen die later worden vastgesteld. De tot dusver gehandhaafde Beschikking ziekenhuiscommissie en de op grond daarvan genomen beslissingen vervallen. Voor zover die beslissingen zijn genomen na 15 september 1971, kan worden verzocht deze aan te merken als een verklaring of vergunning op basis van de Wet ziekenhuisvoorzieningen.

FINANCIERING VAN SANERING VAN ZIEKENHUISVOORZIENINGEN

In aansluiting aan de mogelijkheden van sluiting van voorzieningen en intrekking van verleende toestemmingen, wordt het mogelijk gemaakt in financiële gevolgen van saneringen te voorzien. Daardoor kunnen redelijke kosten van noodzakelijke saneringen worden opgevangen. Met de uitvoering hiervan wordt belast de in te stellen Commissie sanering ziekenhuisvoorzieningen. De uitkeringen waartoe deze commissie beslist, zullen worden gedaan door de Ziekenfondsraad uit het Algemeen Fonds Bijzondere Ziektekosten.

BIJZONDERE VOORZIENINGEN

De ontwikkeling van de behoefte aan hooggespecialiseerde voorzieningen of

kostbare apparatuur - ingevolge artikel 18 van de huidige wet als bijzondere ziekenhuisvoorzieningen aangemerkt - zal beter op de voet kunnen worden gevolgd. Flexibele aanpassing aan omstandigheden ook m.b.t. dit onderdeel zal, na invoering van voorgestelde wijzigingen, mogelijk zijn geworden.

BOUWVERGUNNINGEN

Thans kent de Wet ziekenhuisvoorzieningen een tweedeling in de vergunningprocedure: de verklaring en de vergunning. Bij aanvraag van de verklaring wordt de voorgenomen bouw getoetst aan de behoefteskriterium (past het project in het plan); bij een aanvraag voor de vergunning wordt het uitgewerkte schetsontwerp aan bouwtechnische en medisch-technische criteria getoetst.

In het wetsontwerp is gekozen voor de mogelijkheid, om de vergunningverlening te splitsen in vier fasen, daar in de praktijk is gebleken, dat bij bouwprojecten van belangrijke omvang nog twee extra fasen noodzakelijk zijn, t.w. het beoordelen van het programma van eisen en van de bestedingsgerede stukken van het project. Deze twee nieuwe goedkeuringfasen, welke gelden voor de grotere bouwprojecten, hebben ten doel, dat nog wijzigingen in het bouwontwerp kunnen worden aangebracht op een moment dat nog niet te veel gedetailleerd werk is verricht en de kosten nog relatief laag zijn, resp. dat niet wordt afgeweken van een goedgekeurd schetsontwerp.

H. L.

publikaties CDA-instituten

Energiebeleid

Rapport van een commissie van de wetenschappelijke instituten van KVP, ARP en CHU een analyse van vraag en aanbod, mondiaal en in Nederland, en van de dreigende knelpunten bij de energievoorziening / uitgangspunten voor een energiebeleid / opties voor beleidsbeslissingen
68 pag.; f 5,25

andere recente publikaties:

Gerede twijfel

bijdrage tot de discussie over de perspectieven van onze economische ontwikkeling
3e druk; 30 pag.; f 3,75

Groen licht 1975

nota van de Landbouwcommissie van de CDA-fracties in de Tweede Kamer over de problemen in land- en tuinbouw
2e druk; 7 pag.; f 1,25

alle prijzen inclusief verzendkosten

Bestellingen:
giro 604500 t.n.v. Lohmanstichting
te Den Haag; met vermelding van
titel(s) en aantal.

Wassenaarseweg 7, Den Haag;
telefoon 070-246791.

CDA

een goed bestuur

Stelt u prijs op

VAKWERK
KWALITEITS-
ARTIKELEN

dan

VAN
ZEBEN'S

Woninginrichting N.V.

Laarstraat 12-20

Zutphen

AANNEMERSBEDRIJF

B.V. RADIX & VEERMAN

Oudelandsweg 30 - Tel. 03480-2204 - WOERDEN

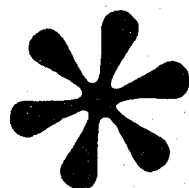
Verbouw - Nieuwbouw door geheel Nederland

Voor uw

- ★ Dieselolie, Benzine, Petroleum,
- ★ Kolen, Huisbrandolie,
- ★ Tank-transporten
- ★ Butaan en Propaan gas
- ★ Campingflessen vuller.
- ★ Container-vuilafvoer

„DE KLOK” Handelsmij. N.V.

WEST-VARKEWOERDSEWEG 470
ROTTERDAM-24 - Telefoon 190200
Telefoon 325011 afdeling containers

BUDDINGH NATUURSTEEN B.V.

Kanaalweg 10-11 — Telefoon 08385-19119

VEENENDAAL

BOUWBEDRIJF

**Fa. C. Spijker
& Zn.**

Van Ostadelaan 61.
Tel. 02150-11189-16777
HILVERSUM

Voor loodgieters-, gas-, sanitaire
en leiwerken

(ook asfalt-shingles) in en op uw bouwwerken
naar het sinds 1848 bekende en vertrouwde adres:

Gebr. BEKKER B.V.

REIJNDERSBUURT 11-13, LEEUWARDEN, POSTBUS 58.
TELEFOON 05100-20841.

de nederlander

LEDENKONTAKTBLAD CHU

Redactie: Postbus 8822 - 's-Gravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

Eerlijk duurt het langst door: mr. O. W. A. van Verschuer, voorzitter CHU

Een dezer dagen werd mij de vraag gesteld of er in de CHU grote beroering was ontstaan naar aanleiding van de uit Amerika komende geruchten van steekpenningen. De geruchten zouden aldus dit bericht van een Amerikaanse Senaatscommissie (die voorgezeten wordt door iemand die dolgraag president van Amerika wil worden en mogelijk dus enig belang heeft om als fatsoensrakker publiciteit te krijgen) in de richting van Prins Bernhard leiden. De CHU zou aldus de vragensteller, als koningsgezinde partij toch wel hevig hierdoor geschokt zijn. Mijn antwoord was heel eenvoudig en ik meen dat ik dat uit het hart van de Unie gaf „Nee, wij zijn niet geschokt, om de doodeenvoudige reden dat wij niets van deze geruchten geloven”.

Het is onbegrijpelijk en voor Prins Bernhard wel erg teleurstellend dat er mensen zijn die maar enig geloof daar aan hechten en dat er Hoogleraren, nota bene, zijn die de kop van de krant halen door bespiegelingen weg te geven wat er moet gebeuren als dit en als dat. Ik wil heel nadrukkelijk

zeggen dat wij de Prins vertrouwen als hij zegt „Ik heb niets ontvangen” dat wij grote bewondering en dankbaarheid in ons dragen voor al datgeen Prins Bernhard in en na de oorlog voor ons land heeft gedaan. Zijn staat van dienst staat voor ons borg voor zijn integriteit en al degenen die daaraan twifelen beschuldigen meer zich zelf dan de Prins.

Dit vertrouwen betekent niet dat ik zou afkeuren dat de regering besloten heeft drie mannen van formaat te vragen om een onderzoek in te stellen. Ook voor de Prins gelden rechten van de mens en die houden voor hem in dat hij er recht op heeft dat zijn absolute onschuld zo snel mogelijk wordt aangegeven.

Het lijkt zeer wel mogelijk, tenzij het hele verhaal gelogen is, dat het geld elders in Nederland terecht gekomen is. Het is dan de vraag of de commissie van drie voldoende bevoegdheden heeft dat „elders” te lokaliseren en verder uit te zoeken. Een vervolg in een parlementaire enquête-

commissie behoort dan tot de wenselijkheden.

Het is niet toevallig dat de geruchten van steekpenningen en omkoppingen als een golf over de wereld gaan. Bij de totstandkoming van grote bedrijven staan immers grote belangen op het spel. Order portefeuilles, continuïteit, werkgelegenheid spelen om vaak respectabele redenen een geweldig grote rol. De weg die men echter is ingeslagen om daar iets grotere zekerheden in te krijgen moet radicaal worden verworpen. Voor een kamerlid moet een zuiveringseed waarborg zijn dat hij vrij binnen komt. Het wordt nu belangrijk en niet alleen voor kamerleden dat al degenen die met name in de overheidsfeer verantwoordelijkheden dragen ook tijdens de „uitoefening van het ambt” zuiver zijn. Zuiver om vrij van elke beïnvloeding hun standpunt te bepalen. Ik moet er niet aan denken dat wij in een land zouden moeten leven dat men kan nagaan waarom die zo gehandeld of gestemd heeft. Wij bevinden ons op het hellend vlak. Of men nu burgemeester is en met Kerstmis

overladen wordt met geschenken (waar geen enkele tegenprestatie tegenover hoeft te staan!) of dat men als ambtenaar bij een bepaald werk elke week op bezoek gaat tegen etenstijd en dan op andermans kosten eet of als kamerlid, of als... Vult u zelf maar in. Helaas er zijn veel gevallen in het kleine en in het grote.

Een van de deugden van de CHU is dat zij altijd geprobeerd heeft eerlijk te zijn. Ik wil daarom de „Fatsoensrakker” van de CHU uit hangen door te zeggen laten we de normen weer verengen. De normen van wat wel en wat niet kan en zorgen dat algemeen ingezien wordt dat het voor bedrijven, personen en samenleving het beste is als we heel gauw vinden dat er over de schreef gegaan wordt. Ik hoop dat de regering stappen onderneemt die het kwaad in de wortel bestrijden. Opdat elke Nederlander met een gerust hart de zuiveringseed kan afleggen op de plaats en met de verantwoordelijkheid waar hij is gesteld.

Verschuer.

Geen aanhangwagen, dat is voor de CHU gerespecteerd zijn, niet getolereerd

door: dr. R. J. H. Krusinga, voorzitter CHU-fractie Tweede Kamer

1. DE LAAGSTBETAALDEN

1. De laagstbetaalden: de CHU en de PvdA. Op 6 februari nam de partijraad van de PvdA een besluit waarin ze stelde „het is duidelijk wat de laagstbetaalden te verwachten hebben van de kabinetten waarin de VVD dan wel de CHU deelnemen.” Een week later komt in de kamer in stemming een motie door mij eerder tijdens een commissie-vergadering inkomensbeleid ingediend.

In die motie vroeg de CHU aandacht voor een groep laagstbetaalden.

Wij vroegen recht voor de door geldontwaarding getroffen kleine spaarders.

Na wijziging van de motie kregen we mede steun voor deze motie van KVP en ARP. De PvdA stemde tegen de motie. Waar is de PvdA als het om deze groep laagstbetaalden gaat?

Sinds het optreden van het kabinet Den Uyl kampt de middenstand, dat is een zeer grote en een sociaal erg zwakke groep in ons volk, met grotere inkomensachteruitgang dan ooit tevoren.

Waar was de PvdA toen de CHU, sommigen zeggen tot vervelens toe, aandacht vroeg voor de inkomensachteruitgang in de middenstand, de landbouw en de tuinbouw. Ze was nergens. De CHU zag het allemaal te somber.

De cijfers waren nog niet definitief. Keer op keer wordt door nieuwe cijfers echter onze visie bevestigd.

De PvdA doet er goed aan de hand eens in eigen boezem te steken als ze het heeft over laagstbetaalden. Of komen in haar visie de laagstbetaalden alleen voor bij degenen die onder cao-looncontracten arbeid verrichten. De PvdA kan beter weten. Ze moet de cijfers nog maar eens analyseren.

2. CUBA

De CHU is voor ontwikkelingshulp. Wij waren van het begin echter tegen de beslissing van dit kabinet om van Cuba een concentratieland voor ontwikkelingshulp te maken. Cuba heeft een welvaartsniveau dat ver uitgaat boven dat van bijvoorbeeld

landen als Bangla Desh, India, en een aantal andere Aziatische en Zuidamerikaanse landen. Alleen daarom hadden wij al ernstig bezwaar tegen die beslissing. Nu blijkt dat Cuba op grote schaal gewapende inmenging in andere landen pleegt om haar communistische ideologie gewapenderhand te verspreiden. Voor niets minder is Cuba verantwoordelijk.

Nederland wast bij die gewapende inmenging buiten haar eigen territoir door Cuba zijn handen niet onschuld. De CHU heeft wederom een uitspraak in de kamer gesteund die poogde onder deze omstandigheden aan de miljoenen steun aan Cuba op de kortste keer een einde te maken. Helaas, daar was geen kamermeerderheid voor te vinden. Ook de kamer is nu hiervoor medeverantwoordelijk.

3. ONDERWIJS

Ten aanzien van het onderwijskabinetsbeleid gaat het als met dat t.a.v. de middenstand en de kleine spaarder.

Toen de CHU jaren terug waarschuwend de vinger ophief dat er hier grote sociale onbillijkheden geschieden was er veel hoongelach. De tijden hebben anders geleerd.

Toen wij stelden dat de vrijheid van richting, inrichting en stichting bij het onderwijs werd bedreigd werd er ook gelachen. Steeds meer krijgt de CHU hier gelijk. Een paar dagen geleden hebben in een brandbrief zeven grote onderwijsorganisaties de aantasting van de vrijheid van onderwijs in een schrijven onder de algemene aandacht trachten te brengen.

Helaas, de publiciteitsmedia hebben er weinig aandacht aan besteed. Dit spelen met moeizaam bevochten grondwettelijke rechten verdient meer aandacht.

4. VOORKEUR VOORAF

De laatste tijd worden nogal eens voorkeursverklaringen naar de PvdA afgelegd. Gelet op bijvoorbeeld deze voorbeelden van beleid: Onderwijs, Cuba en laagstbe-

taalden buiten de categorie werknemers zal men die van de CHU niet mogen verwachten. Trouwens, op de laatste Unieraad werd een resolutie unaniem aanvaard. Het lijkt soms wel of die vergeten is. Hij was geplaatst in het kader van de groeiende CDA-samenwerking en sprak daarbij uit dat daarin ook terwille van die samenwerking géén plaats was voor uitspraken over een voorkeur vooraf naar de volgende verkiezingen.

5. GERESPECTEERD, NIET GETOLEEREERD.

We lijken in Nederland weer bezig met het spelletje van elkaar uitsluitende politieke groeperingen.

De CHU is daar tegen. Wij zijn bereid met alle constructieve partijen te regeren. Daar, dacht ik, moet je bereid toe zijn in een democratie, zeker in een situatie in een land waarin geen enkele groep kans op een meerderheid heeft.

Hierboven las u wat de PvdA zei. De PPR

zegt voortdurend dat ze niet met een CDA waarin de CHU deelneemt wenst te regeren.

Van de CHU zal men van haar zijde de wederzijdse uitsluitende uitspraak niet vernemen.

Tot regeringsverantwoordelijkheid en tot oppositie beide zijn wij bereid.

De CHU hoeft echter niet op voorspraak van anderen in een kabinet. Op die manier hoeft het niet. Dan mist het dragen van die regeringsverantwoordelijkheid doel.

Ook binnen de federatie ARP, KVP en CHU die het CDA vormt, een volgende maal wellicht tot regeringsverantwoordelijkheid geroepen, zal de CHU verlangen, en we zeggen dat ook in relatie tot bovengenoemde PvdA en PPR uitspraken, te worden gerespecteerd en niet enkel te worden getolereerd. Dat was het standpunt van de CHU bij de vorige formatie. Dat zal ook haar standpunt bij volgende formaties zijn. Ook een CDA dat zich respecteert zal dat standpunt van de CHU willen innemen. Voor aanhangwagenfuncties moet je niet bij de CHU zijn.

Algemene vergadering CHU mei 1976

Aan de christelijk-historische kiesverenigingen, statenkringverenigingen en kamerkringverenigingen wordt meegedeeld, dat de algemene vergadering-1976 van de Unie zal worden gehouden op zaterdag 22 mei 1976 te Utrecht.

Namen van kandidaten voor het lidmaatschap van de Unieraad kunnen uiterlijk acht weken van te voren worden ingezonden aan het secretariaat van de Unie. De volgens rooster aftredende leden van de Unieraad zijn: mevrouw mr. E. A. Haars, Breukelen (gekozen in 1972); mevrouw mr. H. A. Strijd-Groenewegen, Harderwijk (herkozen in 1972); mr. J. L. Janssen van Raay, Rotterdam (gekozen in 1972); J. Schuur, IJsselmuiden (gekozen in 1974); dr. E. Bleumink, Paterswolde (herkozen in 1972); J. Baarda, Sneek (herkozen in 1972).

Voorstellen ter behandeling in de algemene vergadering moeten, voorzien van een korte toelichting, vóór 1 april 1976 zijn ingediend bij de secretaris van de Unie, p/a Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage.

mr. J. L. Janssen van Raay,
secretaris CHU.

NOG STEEDS GOED NIEUWS VAN DE LEDENWERFAKTIE

Kamerkring Utrecht heeft 100 nieuwe leden

Ook gedurende de laatste weken vonden talrijke aanmeldingen van nieuwe leden voor de CHU plaats, waardoor onze aktie „De Unie Op Stap” nog steeds belangrijke resultaten oplevert.

Direkte aanwinst van leden en ook vooruitzichten op wat langere termijn. Eén van de nieuw ingeschrevenen deelde mede contact te hebben met enkele andere belangstellenden uit zijn woonplaats. Overwogen wordt te komen tot de oprichting van een geheel nieuwe kiesvereniging. Zo komt van het een dus het ander.

Er zijn ditmaal geen spectaculaire successen van een enkele kiesvereniging te vermelden. Toch zijn er in totaal, sinds onze vorige opgave weer 173 meldingen ontvangen!

Daarbij waren er 22 stuks uit de provincie Utrecht, die tevens de Kamerkring Utrecht vormt. Er waren er weer enkelen - het wordt zo langzamerhand vanzelfsprekend uit Oudewater bij (het totaal is hier nu reeds 23). Voorts meldde zich een nieuwe deelnemer, de kiesvereniging te Rhenen-Achterberg, die 5 opgaven verstrekke.

De Kamerkring Utrecht kwam in onze vorige opgave voor met 78 stuks zodat men daar nu een totaal van 100 nieuwe leden bereikt heeft! Utrecht heeft daarmee een geweldig voorbeeld gegeven aan de andere Kamerkringen en een gelukkigwens onzerzijds bij het bereiken van dit (eerste?) honderdtal is zeer zeker op zijn plaats.

FRIESLAND WAS DITMAAL ZEER AKTIEF.

Ditmaal zijn meer dan 90 kiesverenigingen bij de aanwinst van de 173 leden betrokken geweest en komen er meer dan 100 plaats-

namen voor, doordat een aantal kiesverenigingen in verschillende woonplaatsen leden telt en werft.

Opvallend was nu het aantal Friese plaatsnamen. Om er enkele te noemen: Sexbierum, Steggerda, Blesse, Folsbare, Buitenpost, Drogeham, Twijzel enz. De kiesvereniging Leeuwarder bereikte een aantal van 5. De verschillende kiesverenigingen die tezamen de gemeentelijke kiesvereniging Achtkarspelen vormen kwamen op 8. De voorzitter De Haan is daar de stuwende kracht.

Door al die verschillende aanmeldingen bereikte de Kamerkring Leeuwarder een zeer fraai resultaat - totaal 35 - en daarmee deed de Kamerkring een grote sprong vooruit in de onderlinge wedloop van de kringen. Leeuwarder gaat een ernstige bedreiging vormen voor de koploper Utrecht. Dit brengt de stand per kamerkring op: Utrecht 100; Leeuwarder 88; Zwolle 66; Arnhem 62; Haarlem 59; Leiden 54; Nijmegen 47; Rotterdam 40; Dordrecht 40; Assen 31; 's-Gravenhage 26; Groningen 26; Openbaar Lichaam IJsselmeerpolders-Zuid 23; Tilburg 18; Den Helder 18; Amsterdam 16; 's Hertogenbosch 10; Middelburg 6; Maastricht 3; Buitenland 1; totaal 734 (nader te verdelen in 185 dames en 549 heren).

Verheugend is dat ook ditmaal uit alle kamerkringen opgaven ontvangen zijn. Naast Leeuwarder en Utrecht was het de Kamerkring Arnhem die een zeer goed resultaat bereikte. Via 21 aanmeldingen steeg Arnhem een aantal plaatsen op de ranglijst. Wezep o.a. heeft hierin een aandeel gehad. Ook Assen is vooruit gegaan, voornamelijk door activiteit van Zuidlaren dat ons met 6 opgaven verraste.

DE POLDER

Tenslotte vestigen wij speciaal de aandacht op de plaats, welke de IJsselmeerpolders-Zuid inneemt. Dit is geen Kamerkring en in dit gebied zijn slechts twee CH-Kiesverenigingen. Eén daarvan: Lelystad, heeft het goede voorbeeld gegeven en staat - zoals bekend is - reeds op 16.

De aktie heeft zich nu verplaatst naar de tweede groep die 7 opgaven uit Swifterbant, Dronten en Biddinghuizen verstrekte. De Polder staat nu duidelijk boven een aantal Kamerkringen dat aanzienlijk meer kiesverenigingen telt.

UNIEBUREAU

De fraktie in aktie waar en wanneer?

CHU-kamerleden hebben in de komende weken de volgende spreekbeurten:

Kruisinga: maandag 1 maart, Woerden: CHU-kiesvereniging; dinsdag 9 maart, Schoonhoven: CHU- en ARP-kiesvereniging; donderdag 25 maart, Den Haag/Benoordenhout: CHU-kiesvereniging; donderdag 1 april, Zwijndrecht: CHU-kiesvereniging; vrijdag 9 april, Statenkring Kampen CHU: plaats volgt.

Van der Mei: maandag 1 maart, Zoetermeer: Politieke scholingscursus; maandag 8 maart: Nagele (NOP): idem; maandag 15 maart, Zwolle: idem; donderdag 25 maart, Hillegersberg: CHU-kiesvereniging; woensdag 31 maart, Leiden: politieke scholingscursus; maandag 5 april, Oss: oprichting CHU-kiesvereniging.

Van Leijenhorst: dinsdag 2 maart, Monster: Christelijk onderwijs; maandag 8 maart, Middelharnis: onderwijsappèl; maandag 15 maart, Hasselt (Ov): CHU-kiesvereniging; maandag 22 maart, Mepel: Christelijk onderwijs; maandag 29 maart: 's-Gravensande: Christelijk onderwijs; maandag 5 april, Huizen (NH): Ouderraad Christelijk onderwijs.

Wisselink: maandag 1 maart, Gorssel: CHU; donderdag 4 maart, Waarder (ZH): CHU en ARP; vrijdag 5 maart, Almelo: statenkring CHU; maandag 8 maart, Holten: politieke scholingscursus; vrijdag 12 maart, Vriezenveen: CHU-kiesvereniging; maandag 15 maart, Veere: CHU en ARP. **Tolman:** zaterdag 28 februari, Apeldoorn: Kamerkring CHU; maandag 8 maart, Geldermalsen: landbouw-organisaties; maandag 15 maart, Leeuwarder: CBTB Friesland; dinsdag 16 maart, Aalsmeer: CHU-kiesvereniging; zaterdag 20 maart, Delft: CHU-kiesvereniging.

Drs. G. van Leijenhorst spreekt vrijdag 27 februari in Dordrecht voor de kamerkring CHU.

Eerstvolgende radio-uitzending CHU: zaterdag 28 februari n.m. 18.20 uur Hilversum II.

CENTRAAL BEHEER JAARPRIJS 1975

voor mevrouw V. I. van der Does-Enthoven

De jury van de Centraal Beheer Jaarprijs 1975 heeft deze prijs ditmaal toegekend aan het CHU-lid mevrouw V. I. van der Does-Enthoven. Bijzondere waardering heeft de jury voor haar initiatieven en inspanningen om de sociale bewogenheid, die velen voelen over de vergrote verkeersrisico's van kinderen, invaliden en bejaarden, om te zetten in een dagelijks georganiseerde hulp voor vele kinderen bij mogelijke conflictsituaties in onze stratenpatronen.

Met deze vrij plechtige bewoordingen wilde de jury mede hulde brengen aan de talrijke anonieme vrouwen en mannen, die zich persoonlijk inzetten om de verkeersrisico's voor zwakkeren te verkleinen.

Mevrouw Van der Does is sinds 1960 voorzitter van de Nederlandse Vereniging Bescherming Voetgangers en sinds 1963 algemeen secretaris van de Internationale Federatie van Voetgangers.

Toen in 1953 de Nederlandse Vereniging Bescherming Voetgangers werd opgericht, was het bepaald nog niet „in” om aan voetgangers te denken. De aktieve leden van de Vereniging werden betiteld als „een stel-tje idealisten” en „ze zijn tegen de auto”. Ondanks alle vooroordelen ging de vereniging aan het werk, sinds 1960 onder leiding van mevrouw Van der Does. Veel is er sindsdien veranderd. Alom wordt nu gesproken over de belangen van de voetganger. Aktiecomité's voeren aktie's. Deskundigen op het gebied van ruimtelijke ordening studeren over de nieuwe vormen van aangepaste woonstraten, zogenaamde woonerven. Er is een officieel rapport „Verkeersleefbaarheid in steden en dorpen”.

TOESPRAAK

Bij de prijsuitreiking hield mevrouw Van der Does een uitvoerige speech, waaraan het volgende wordt ontleend: „Wie is oud geweest en weer jong geworden? Meestal denkt men aan kinderen wanneer men aan voetgangersveiligheid denkt, maar daar wil ik tegenop komen, want dat is voor de bestuurder van een groep waarin men zich nog terug kan vinden. Iedereen is per slot een kind geweest en men kan zich nog wel enigermate indenken in de speelbehoefte van het kind. Maar de twee andere gehandicapte groepen staan in onze maatschappij, waar materialistisch denken hoogtij voert, laag genoteerd. Ik vraag uw bijzondere aandacht voor het volgende: Wie is oud geweest en weer jong geworden? Daarvoor moet je een tijd met

een been in het gips hebben gelopen om te weten hoe je je voelt wanneer het verkeer op je afkomt en je niet meer kunt wegspringen, je kunt alleen uiterst langzaam lopen, net als een bejaarde.

Een angstige ervaring, die ik ongeveer 20 jaar geleden had, en die mij voorgoed genezen heeft van het voorbijgaan aan de moeilijkheden van bejaarden in het verkeer, maar ook van mensen met een andere handicap: hartpatiënten, reumapatiënten en noemt u maar op, niet eens altijd gemakkelijk herkenbaar voor de bestuurder. Weet u wat voor deze grote groep van onze bevolking (11 procent is bejaard naast de 300.000 gehandicapten in ons land) uiterst wenselijk zou zijn? Dat elke wegbeheerder, elk lid van een gemeenteraad of anderszins betrokken bij de besluitvorming, enige dagen met gipsbeen over straat zou moeten gaan, niet in een auto vervoerd maar te voet naar het werk vóór hij zijn oordeel over plannen mag geven.

Met dat gipsbeen als training voor het denken over de te stellen prioriteiten voor de woonomgeving van de meest kwetsbare weggebruiker.

Ik geef u de verzekering dat in de kortste keren bijvoorbeeld geen bejaardenflats, -centra, dienstcentra, verzorgingstehuizen e.d. langs grote verkeerswegen te vinden zouden zijn waar een VOP met verkeerslichten ontbrak. Neen, ik bedoel niet verkeerslichten waarvoor zij 200 meter moeten omlopen om er gebruik van te kunnen maken, maar bij hun eigen home of sociëteit.

Er heersen op dit gebied schandelijke toestanden in ons land.

Vanzelfsprekend wensen we niemand een gipsbeen toe, doch het is wel goed, dat wij allen als verkeersdeelnemers, als bestuurders van gemeenten, met de gedachte aan het „gipsbeen” een open oog hebben voor de voetganger”, aldus mevrouw Van der Does.

VERDIENSTE

Het is de verdienste van ons CHU-lid mevrouw Van der Does, dat zij ons voortdurend herinnert aan het bestaan van de voetganger. Het is ook wel goed te bedenken, dat het niet alleen moderne progressieve aktiegroepen zijn die op de belangen van de voetgangers de aandacht vestigen, maar om ons te realiseren, dat het een CHU-lid is dat reeds jarenlang voor de voetgangersbelangen opkomt.

Mr. L. G. Baud.

Rentesubsidiebeleid

Persberichten hebben voor enige opschudding gezorgd met de mededeling, dat de minister van landbouw snel van de rentesubsidies af wilde. Desgevraagd heeft de minister in de Tweede Kamer deze berichten ten stelligste ontkend.

Geen afschaffing, geen wijziging in het beleid.

Wij zijn zeer content met dit antwoord. Het rentesubsidiebeleid heeft in Nederland goede ingang gevonden. Eigenlijk is het de motor van de modernisering in de bedrijfsvoering in ons land. Aantasting van dit beleid zou ernstige gevolgen kunnen hebben voor de investeringen met name in de veehouderij.

De kamer heeft bij de laatste debatten over de begroting van landbouw nogmaals zorg uitgesproken over de inkomensontwikkeling in de sector veehouderij en tuinbouw. Deze zorg is bepaald niet weggenomen. De CDA-motie Tolman - De Bekker-de Koning spreekt voor zichzelf. Aantasting van het rentesubsidiebeleid zou bi de vage vooruitzichten van de prijsvoorstellen het vertrouwen in het beleid aantasten. Dit gevaar is wat dit beleid aangaat nu niet aanwezig.

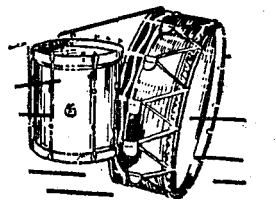
Nog een belangrijk aspect moeten we niet vergeten: de werkgelegenheid. Juist door het subsidiebeleid komen er veel nieuwe bedrijfsgebouwen tot stand. Dit bevordert de werkgelegenheid met name in de bouwsector. Hieruit blijkt duidelijk, dat het rentesubsidiebeleid niet alleen de landbouw ten goede komt maar gunstige gevolgen heeft voor een veel bredere kring.

Teun Tolman,
lid Tweede Kamer voor CHU.

ERKENDE CDA-VERBANDEN

Er zijn zeer veel gemeenten waar het CDA reeds een vertrouwd begrip is via de CDA-raadsfractie. Eveneens functioneren in veel gemeenten CDA-commissies, commissies van overleg, contactcommissies of hoe ze ook mogen heten. Officieel door het dagelijks bestuur van het CDA erkende CDA-verbanden, met eigen bestuurlijke organen en goedgekeurde reglementen, bestaan nog maar in 21 gemeenten, te weten:

Aalst/Waalre; Amstelveen; Arcen en Velden; Baarn; Berlicum/Middelrode; Beuningen/Weurt; Bloemendaal; Bocholtz; Borculo; Borne; Doetinchem; Elst (voorlopig); Gaasterland; Geldrop; Leidschendam; Moerkapelle; Nijmegen; Rhoon; Rozenburg (eerste!); Uithoorn; Zaltbommel. Voor 18 gemeenten is de erkenningsaanvraag in behandeling. In een snel toenemend aantal gemeenten is een en ander in voorbereiding.

VAN DER GLAS Heerenveen

Blaas- en
Slaginstrumentenfabriek
Telefoon 05130-22652

Uw contributiebetaling voor de CHU

Helpt mee de kosten laag te houden. Betaal uw contributie voor de CHU door middel van de girobetaalkaart, welke aan u is toegezonden. Hoe kan de contributie betaald worden?

De betaling kan geschieden:

1. via de eigen girorekening;
2. via de eigen bank, waar de helpende hand wordt geboden bij het verwerken van de toegezonden betaalkaart;
3. indien er geen eigen giro- of bankrekening is: via het postkantoor of postagentschap, waar de loketbeambte graag behulpzaam is.

Uniebureau.

CDAktueel

FEITEN EN MENINGEN

CHRISTEN DEMOCRATISCH APPÈL

Prof. Goudzwaard:

Uitgangspunt CDA-program is dat mensen sámen leven en dat groei grenzen heeft

(door Gerard van den Berg)

De tijdelijke bewoner van de Kuyperkamer van het Kuyper-huis in de Kuyperstraat in Den Haag voelt zich er wonderwel thuis. Het is niet voor het eerst, dat prof. Goudzwaard zich hier heeft teruggetrokken om zich geheel te kunnen concentreren. Men kennis van zaken en een vleug afstandelijke humor leidt hij de bezoeker rond in deze museale omgeving. Het erezwaard van Colijn, het opgetuigde scheepje, dat Kuyper bouwde in een periode van overspanning, het huldeblijk aan Elout van Soeterwoude en een ere-teken voor dr. Kuyper, waarop twee engelen figureren: één van hen draagt de Bijbel, de ander het program van de AR-partij...

Vandaag wordt aan het beeldhouwde bureau van Abram de Geweldige de laatste hand gelegd aan het program van het CDA. Prof. Goudzwaard, voorzitter van de program-commissie, voltooit de laatste versie van het actie-program, dat de commissie straks aan het presidium zal moeten aanbieden, samen met een program van uitgangspunten, dat al voltooid is.

Het is niet moeilijk om Goudzwaard in een praatstoel bij het raam heel praktisch te

laten filosoferen over het eigene, het wezenlijke, van het CDA.

„Bij de liberalen ligt grofweg het accent op gedecentraliseerde vrijheid. Men gaat er dan vanuit, dat door samenwerking van een maximaal aantal individuele vrijheden van mensen het goede bereikt wordt.

Bij de socialisten is hetzelfde accent te vinden op de gecentraliseerde verantwoordelijkheid. De overheid verklaart zich min of meer integraal verantwoordelijk: van de economische stagnatie, tot en met de eenzaamheid van de oudere mens...

In de CDA-lijn valt dit accent op gedecentraliseerde verantwoordelijkheid. De eigen verantwoordelijkheid van bijvoorbeeld gezin, onderneming, vakorganisatie, dient onderscheiden en erkend te worden. De overheid mag er wél aan meewerken, dat een ieder naar die eigen verantwoordelijkheid toegejaagd wordt.

Twee (al in de nota-Steenkamp genoemde) bepalende actuele elementen zijn: het polarisatie-streven, het furieus doorzetten van de eigen belangen, en het vooruitgangsgeloof, de gedachte, dat groei alles ten goede oplost. In dat spanningsveld moet de christen-democraat bewust gaan staan, getuigend, dat de mens „niet bij

Redactieteam CDAktueel G. van den Berg, drs. C. Bremmer, F. J. van der Heijden, mr. J. B. A. Hoyinck, Wm C. de Kruijff, H. Lokkerbol en mr. C. van der Wetering. Adres redactiesecretariaat CDAktueel: G. J. Brinkman, Hogerheide 5, Oosterbeek.

Prof. Goudzwaard: laatste hand aan CDA-program...

brood alléén” zal leven. Het liefde-gebed noodzaakt tot een stellingname tegenover de polariserende mens, de mens, die denkt, dat hij „het zelf kan maken”. Het onderkennen van de schaduwzijden aan de groei noopt tot een normering terzake, uitgaande van de gedachte van het rentmeesterschap, de verantwoordelijkheid tot behoud van de schepping.”

RAAM-WERK

Ons gesprek staat een beetje in het teken van het feit, dat het program van actie voor de komende vier jaar, zoals dat straks in den brede ter discussie zal staan, door de commissie nog niet is vastgesteld.

Wél klaar is de basis, het raam-werk, waarbinnen zich het politieke CDA-gebeuren moet afspelen. Twaalf punten, die beginnen met:

1. De samenleving waarvoor wij ons willen inzetten, is die:

- waarin de menselijke verantwoordelijkheid en participatie veelkleurig tot hun recht komen;
- waarin wordt uitgegaan van fundamentele gelijkwaardigheid van alle mensen, ongeacht onder meer hun levensovertuiging, ras, geslacht, afkomst, of economische positie;
- waarvan de inrichting en bestuurlijke vormgeving zijn aangepast aan de maat van de mondige mens en van de door deze met anderen te dragen verantwoordelijkheid;
- waarin allen die macht hebben, over het gebruik daarvan verantwoording afleggen aan degenen wier welzijn daarvan mede afhankelijk is;
- waarin de geheel eigen verantwoordelijkheid van gezin en huwelijk wordt erkend;
- waarin gewaakt wordt tegen elke vorm van onderschikking van menselijke verantwoordelijkheden aan de willekeur van staatsmacht of economisch belang;
- waarin de veiligheid van de burgers is gegarandeerd, de oorzaken van geweld waar mogelijk worden weggenomen en bestaand geweld op effectieve wijze wordt bestreden.

Punt 2 roept de overheid op tot rechtvaardige dienst aan de samenleving. Punt 3 luidt: „Vanuit de erkenning, dat het menselijke leven een gave is van God, is een publieke rechtsbescherming geboden van zowel het ongeboren, als het gehandicapte, als het naar het einde neigende menselijke leven.”

Punt 4 maakt zich sterk voor de parlementaire democratie; punt 5 zegt, dat de bestaande orde voortdurend voor kritiek vatbaar is. Deze dient niet langs geweldadige weg te worden omvergeworpen, maar van binnenuit te worden vernieuwd.

Punt 6 kiest uitdrukkelijk voor het overbruggen van tegenstellingen, voor overleg en samenwerking en wijst aanscherping van tegenstellingen en opdeling van de samenleving in groepen af.

Punt 9 zegt o.a.: „Voor wat de onderneming betreft moet worden uitgegaan van een volwaardig deelgenootschap van de werknemer in het bedrijf. Deze dient tot uitdrukking te komen in een gezamenlijk gedragen verantwoordelijkheid.”

Punt 10. Het economische leven zal gericht moeten zijn op een verantwoord beheer van de schepping. Daarom weigeren wij

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:

dr. K. de Vries, voorzitter; mevrouw H. Tegelaar-Boonacker; A. Buntsma; R. W. van Dijk; Wm. C. de Kruijff; D. Rebel; drs. H. van Spinning; drs. G. van Leyenhorst.

EINDREDAKTIE:

H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:

mevrouw J. Algra-Feddema; dr. E. Bleumink; drs. A. J. van Dulst; prof. dr. J. W. van Hulst; ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:

Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078

ADMINISTRATIE-ADRES:

(abonnementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „de Nederlander” en advertenties): Van Deventerlaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag): (070) 861529.

Adresveranderingen voor het ledenbestand en het ledencontactblad „de Nederlander” te zenden aan: Bureau CHU, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage.

Abonnementsprijs f 20,- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg.

t.n.v. Stichting Uniepers

Druk: B.D.U. b.v., Barneveld. Postbus 67. Telefoon 03420-3141.

UNIEBUREAU

HET BUREAU VAN DE CHR. HIST. UNIE Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage is telefonisch te bereiken onder nummer 070-244516* Kantooruren van maandag t/m vrijdag 8.30 v.m. tot 16.45 n.m. Het telefoonnummer van de Savornin Lohmanstichting is: 070-246791.

CDA-fracties bespraken knelpunten

Tegen het einde van de maand februari wordt in een gemeenschappelijke vergadering van de fracties van KVP, ARP en CHU in de Tweede Kamer gesproken over het resultaat van het beraad in een tiental uit de drie fracties gevormde werkgroepjes, die in de afgelopen weken knelpunten hebben besproken. De vorming van die werkgroepen was het gevolg van een initiatief van de christelijk-historische fractie: „Laten we nagaan, welke knelpunten het vormen van een zo groot mogelijke eenheid van opvatting in de drie CDA-fracties in de weg staan”.

Er kwamen werkgroepen voor de onderwerpen overheidsuitgaven en collectieve lasten, het beleid ten aanzien van de ondernemingen, het beleid met betrekking tot de zelfstandigen, onderwijs, inkomenspolitiek, bezitsvorming, grondpolitiek, volkshuisvesting, mediabeleid, veiligheidsbeleid en bestuurlijke herindeling. Elke groep bracht van haar besprekingen een rapport uit en het was de bedoeling die rapporten, na een bespreking in eigen kring, voor te leggen aan de plenaire vergadering van de drie fracties gezamenlijk.

„In de rapporten zal wel worden aangegeven, op welke punten de drie fracties nog een verschillende invalshoek hebben”, zo verwachtte het kamerlid H. Wisselink, secretaris van de christelijk-historische fractie. „Maar dan kan in het gezamenlijk fractieberaad geprobeerd worden tot gezamenlijke conclusies te komen”.

GOEDE VORM

De christen-democratische samenwerking in het parlement is de afgelopen weken niet beperkt gebleven tot de beraadslagingen van de werkgroepen. In de Eerste Kamer houden de drie CDA-fracties op de dinsdagen, wanneer er geen openbare ochtendvergadering is, een gemeenschappelijke vergadering. Enkele weken geleden kwamen de voorzitters van zowel de Eerste-Kamerfracties als de Tweede-Kamerfracties bijeen om zich over en weer te oriënteren over de samenwerking.

„In de Eerste Kamer wordt wel eens gedacht, dat wij in de Tweede Kamer minder samenwerken”, aldus dr. R. J. H. Krusinga,

CHU-fractievoorzitter in de Tweede Kamer. „Maar dat is toch niet waar”.

Dr. Krusinga verwees naar enkele belangrijke Tweede-Kamerdebatten van de laatste tijd. „Bij het debat over de energienota en bij de beraadslagingen over de interimnota inkomensbeleid hadden KVP, ARP en CHU een gelijk stemgedrag. Er werden drie CDA-moties over het energiebeleid en een CDA-motie over het inkomensbeleid aanvaard. Daaruit blijkt toch wel een goede vorm van samenwerking”, aldus dr. Krusinga.

* * *

De samenstelling van de knelpuntenwerkgroepen was als volgt: overheidsuitgaven en collectieve lasten: Hermens en Notenboom (beiden KVP), Beumer en mevrouw Van Leeuwen (beiden ARP) en Scholten (CHU); beleid ten aanzien van ondernemingen: Van der Gun en Peijnenburg (beiden KVP), Roolvink en Van Gouwelingen (beiden ARP) en Van der Mei (CHU); beleid ten aanzien van zelfstandigen: De Bekker en Krosse (beiden KVP), De Boer en De Koning (beiden ARP) en Wisselink (CHU); onderwijs: Hermes en Ter Woorst (beiden KVP), mevrouw Kraaijeveld-Wouters en Veerman (beiden ARP) en Van Leijenhorst (CHU); inkomenspolitiek en bezitsvorming: Van der Gun en Peijnenburg (beiden KVP), Roolvink en Van Houwelingen (beiden ARP) en Krusinga (CHU); grondpolitiek: De Bekker en Van Schaik (beiden KVP), De Koning en Van Dam (beiden ARP) en Tolman (CHU); volkshuisvesting: Breman en Cornelissen (beiden KVP), Aantjes en Scholten (beiden ARP) en Tolman (CHU); mediabeleid: mevrouw Gardeniers-Berendsen en Van der Sanden (beiden KVP), Schakel en Scholten (beiden ARP) en Van Leijenhorst (CHU); veiligheidsbeleid: Van Elsen en Van Amelsvoort (beiden KVP), mevrouw Van Leeuwen en Scholten (beiden ARP) en Tilanus (CHU) en bestuurlijke herindeling: Aarts en Bremen (beiden KVP), Schakel en De Kwaadsteniet (beiden ARP) en Wisselink (CHU).

H. L.

aan de voortgang van de groei van welstand en techniek een overheersende positie te gunnen in de ontwikkeling van de samenleving. Met name wijzen wij die vormen van economische en technologische expansie af, die mensen vervreemden van hun verantwoordelijkheid, die een verrijking inhouden ten koste van het arme en zwakke in de wereldsamenleving en die niet beantwoorden aan vooraf te stellen eisen op het vlak van een goed beheer van de ons omringende natuur.

LIJNEN

Prof. Goudzwaard trekt snel en vaardig de lijnen van het uitgangspunten-programma door naar het bijna-voltooid actie-program.

„Er zijn daarvoor twee hoofd-invalshoeken: dat mensen sámen leven en dat groei grenzen heeft.

Het samenleven van de mensen moet inhouden een open gaan naar de menselijke contacten en noden, naar de sociale verhoudingen. Het dient te omvatten het sámen dragen van verantwoordelijkheden (denk maar eens aan besturen, ondernemingsraden). Onze samenleving van nu is teveel gericht op wat ieder voor zichzelf heeft...

Onze reserve van de (economische) groei stoelt op de gedachte, dat expansie geen doel in zich mag zijn (ook geen geluk brengt) en dat er grenzen in zicht zijn. Wij gaan dus uit van genormeerde groei, waarbij de toetsing zal moeten plaatsvinden aan criteria als: respect voor de schepping; zorgvuldigheid met grondstoffen en energie en zinvolle arbeid.

Deze beide hoofdlijnen komen straks terug in vrijwel elk onderdeel van het feitelijke actie-program voor de komende vier jaar, of het nou over de ruimtelijke ordening, of over het buitenlandse beleid gaat.”

Prof. Goudzwaard heeft goed geput uit de manier, waarop dit CDA-program kan worden voorbereid. De unanieme krachtige opstelling achter het programma van uitgangspunten, alsmede de praktische homogeniteit, die onder andere bij de hearings met de kamerleden bleken, houden naar zijn smaak „zekere beloften voor de toekomst” in.

CDAktueel

FEITEN EN MENINGEN

CHRISTEN DEMOCRATISCH APPEL

CDA moet discussie over voorbereiding Europese verkiezingen op gang brengen

door drs. W. K. N. Schmelzer, oud-minister van buitenlandse zaken en voorzitter Nederlandse equipe EUCD

Op 1 en 2 december 1975 hebben de regeringsleiders en staatshoofden van de negen EG-landen in Rome besloten dat in 7 van de 9 lidstaten van de Europese Gemeenschap in mei of juni 1978 rechtstreekse verkiezingen zullen worden gehouden voor het Europese Parlement. Dat is dan precies 30 jaar na de inwerkingtreding van het EEG Verdrag, dat reeds in 1958 voorziet in „rechtstreekse algemene verkiezingen volgens een in alle lidstaten eenvormige procedure” (artikel 138, lid 3). Op 14.1.1975 heeft het Europese Parlement een ontwerp-verdrag goedgekeurd dat voorziet in de uitbreiding van het Parlement van 198 tot 355 leden, waaronder 27 Nederlanders.

Op dit moment zijn er 14 Nederlanders lid van het Europese Parlement, 10 uit de Tweede Kamer en 4 uit de Eerste Kamer. Van deze 14 behoren vijf leden tot het CDA. Zij maken in het Europese Parlement deel uit van de Christendemocratische fractie, die uit 52 leden bestaat. Samen met de Duitse CDU/CSU, de Italiaanse Democrazia Christiana, de Belgische CVP/PSC, de Luxemburgse PCS, het Franse Democratisch Centrum en de Ierse Fine Gael vormt het Nederlandse CDA een fractie.

EUROPEES MANIFEST

Niet alleen in het Europese Parlement werken de Christendemocratische partijen samen, maar ook in het kader van de Europese Unie van Christen Democraten (EUCD). Volgens artikel 2 van de statuten is de taak van de EUCD „het bevorderen en coördineren van internationale activiteiten van de Christendemocratische partijen”. Een van de belangrijkste resultaten van deze samenwerking is het ontwerp-manifest. Dit manifest wil „een aanzet geven om datgene tot uitdrukking te brengen wat ons als Europese Christen Democraten beweegt en samenbindt” (aldus het amendement van de Nederlandse equipe op hoofdstuk 1 van het ontwerp-manifest). Na een filosofische beschouwing over de uitdagingen van onze tijd worden de grond-

beginselen genoemd; een gemeenschapsmaatschappij die pluralistisch, solidair en rechtvaardig is. Vervolgens wordt aangegeven wat onze inzet dient te zijn voor de Europese samenleving:

- een beter leefklimaat,
- een economisch en sociaal beleid in dienst van de mens, waarbij het primaat van de politiek wordt erkend. Een beleid dat moet leiden tot een billijke herverdeling van de beslissingsbevoegdheid en van eigendom over allen die deelnemen aan het productieproces,
- een op de ontplooiing van de mens gericht onderwijs,
- een op vermenselijking van de samenleving gericht cultuurbeleid,
- een versterkte democratie,
- een geïntegreerd Europa.

„De inzet voor de internationale gemeenschap richt zich op de ontwikkeling van de volkeren en de vrede in de wereld; de verzekering van onze veiligheid en het voeren van een constructieve Oost-West dialoog vinden daarin eveneens hun plaats”, aldus het ontwerp-manifest.

In de februarivergadering van de EUCD zal de definitieve tekst van het manifest ter goedkeuring aan de ledenlanden worden voorgelegd.

EIGEN GERICHT

Op deze vergadering zullen ook de statuten voor een Europese partij aan de orde komen. Een speciale werkgroep uit de EUCD heeft reeds de ontwerp-statuten voorbereid. De belangrijkste problemen, die hierbij spelen, zijn de naam en de grondslag van de partij. Er bestaat binnen de EUCD op dit moment een duidelijk verschil van inzicht ten aanzien van de vraag of men in de naamgeving moet spreken van een Europese Volkspartij of van een Europese Christendemocratische (Volks)partij. Ook wordt nog een debat gevoerd wie in een dergelijke Europese partij zouden moeten participeren. Met name spits de zaak zich toe op de vraag of partijen die niet tot de Europese Christen Democraten behoren, zoals

bijvoorbeeld de Engelse conservatieven, lid zouden kunnen zijn van deze partij. Deze vraag moet overigens beslist ontkennend beantwoord worden. Of en op welke wijze er gestreefd moet worden naar overleg met gelijkgezinde politieke partijen in de Europese arena, zal onderwerp van nadere discussie zijn. Allereerste zorg blijft de oprichting van een Europese Christendemocratische partij, die in haar politieke programma en beleid haar eigen gezicht duidelijk weet te markeren. Dit eigen gezicht mag niet vervagen door deelname van partijen die niet vanuit hetzelfde levensbeginsel worden gevoed.

CONSEQUENTIES

Wat heeft dit nu voor consequenties voor het CDA? Op Europees niveau wordt gewerkt aan een manifest dat zal moeten dienen als uitgangspunt voor een uniform verkiezingsprogramma in 1978 voor de gehele Europese Gemeenschap; in Nederland zullen er, indien er zich geen onverwachte gebeurtenissen voordoen, in 1977 verkiezingen worden gehouden. Het gevaar is nu dat de beleidspunten in het programma van 1977 in strijd kunnen komen met gelijksoortige programmapunten in het Europese programma van 1978. Dit alleen op grond van het feit dat er tussen beide programma's een duidelijk dimensieverschil aanwezig is. Men denke aan zaken als de inflatiebestrijding, de regionale ontwikkelingsproblematiek, de structuur van de Europese onderneming. Het is daarom nodig dat het programma van de Commissie Goudswaard ook getoetst wordt aan de Europese uitgangspunten.

Op korte termijn zal begonnen moeten worden met de feitelijke technische voorbereiding van de verkiezingen voor het Europese Parlement. Het zou een goede zaak zijn als de Nederlandse Christendemocraten

ten deze zaak in het Nederlandse Parlement aan de orde zouden stellen en de discussie dienaangaande op gang zouden brengen. Veel werk valt er nog te doen; moeten de verkiezingen samenvallen met de gemeenteraadsverkiezingen of afzonderlijk gehouden worden; hoe moet de Nederlandse Kieswet aangepast worden, etc. Tenslotte: het proces naar de vorming van een Christendemocratische partij is inmiddels onomkeerbaar geworden. Bij de komende verkiezingen voor het Europees Parlement zal er één partij, één federatie van gelijkgezinden zijn die aan de verkiezingen deelneemt. Voor de Christendemocraten in Nederland zal ook deze ontwikkeling met betrekking tot de verkiezingen voor het Europese Parlement moeten leiden tot één lijst hetgeen ook noodzakelijk is wil men op Europees niveau geloofwaardig zijn. In deze maanden moeten er belangrijke beslissingen genomen worden binnen het CDA; moge ook deze Europese ontwikkeling bij die besluitvorming een rol spelen. Het is gewenst binnen het CDA zo snel mogelijk te beginnen met Europese activiteiten van de basis tot aan de top.

drs. W. K. N. Schmelzer.

CDA-congres in december 1976

Het eerstvolgende CDA-congres wordt gehouden op vrijdag 10 december en zaterdag 11 december dit jaar. Het vindt plaats in het Nederlands Congresgebouw te Den Haag.

REFORMATORISCH WEEKBLAD

De Schakel

**EEN MAN UIT BRAKEL
RENDE NAAR BUITEN MET VEEL SPEKTAKEL
WAT WAS ER TOCH AAN DE HAND
EEN OPTOCHT OF WAS ER BRAND
WELNEE, DE POSTBODE KWAM MET DE SCHAKEL"**

Hij is één van de vele abonnees, die elke week met plezier uitzien naar ons blad. Als u nog geen abonnee bent, maar elke week ook graag met plezier uitziet naar de Schakel dan heeft u alleen maar onderstaande bon in te vullen en op te sturen naar „De Schakel”, Antwoordnummer 69, Goes. Een postzegel is niet nodig.

Naam:

Adres:

Woonplaats: Giro

Ik geef mij op als abonnee en wacht uw acceptgirokaart af.

Ik betaal per kwartaal f 21.- per halfjaar f 40.- per jaar f 78.-

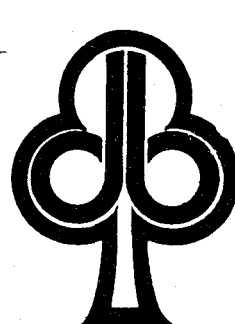
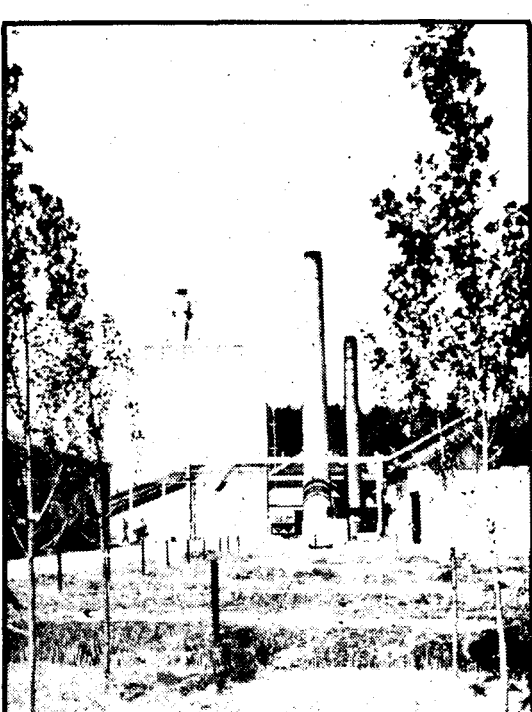
Als welkomstgeschenk kies ik:

sleutel-etui zakkam in etui met vijl

combi-beurs hangkoord-ballpoint

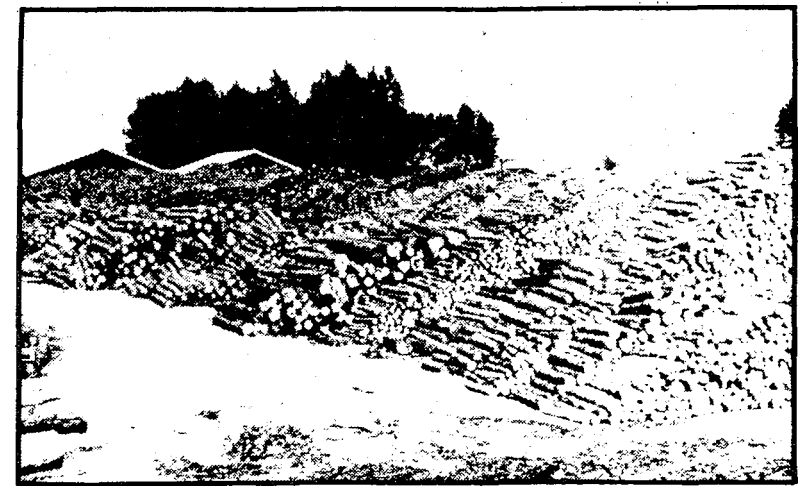
Ik heb serieuze belangstelling en ontvang graag eerst een proefnummer. (Aankruisen wat van toepassing is).

C.H.W.

Kistenfabriek
Nijkerk

N. DE BOER

CDAktueel

FEITEN EN MENINGEN

CHRISTEN DEMOCRATISCH APPEL

De voorbereiding van de drie wetsontwerpen over de abortus is thans zo ver gevorderd dat de Tweede Kamer in mei kan aanvangen met de laatste fase, de openbare behandeling. Het is daarom wellicht nuttig de inhoud van de drie wetsontwerpen in verkorte vorm op een rijtje te zetten.

PvdA-ONTWERP

Op 25 juni 1970 werd door de heren **Lamberts en Roethof**, leden van de PvdA-fractie, een initiatief-wetsontwerp ingediend. Dit voorstel wil alle bepalingen omtrent abortus uit de bestaande wet schrappen. Alleen de onbevoegde, die abortus toepast, blijft strafbaar. De bevoegde arts is niet strafbaar. Aan hem dienen geen voorwaarden te worden gesteld. Hij bepaalt zelf of hij zowel ethisch als medisch voor zichzelf kan verantwoordelijk de abortus uit te voeren, indien de vrouw heeft beslist dat zij de abortus echt wil. De arts bepaalt ook waar de behandeling zal plaatsvinden: in een ziekenhuis, in een abortuskliniek of in zijn eigen praktijkruimte.

ONTWERP KVP/ARP

Op 23 januari 1975 dienden de heer **Van Schaik** (KVP) en mevrouw **Van Leeuwen** (ARP) hun initiatief-wetsontwerp in, waarmede de afspraak, die hierover was gemaakt bij de formatie van het kabinet-Den Uyl, werd nagekomen. Op 14 februari 1975 trok minister **Vorriink** het wetsontwerp in, dat in 1972 door de ministers **Stuyt** en **Van Agt** was ingediend.

Het voorstel **Van Schaik-Van Leeuwen** handhaaft uiteraard ook de strafbaarheid van de onbevoegde. Maar ook de arts die abortus toepast is strafbaar, tenzij de behandeling voldoet aan een norm. Deze norm bestaat daarin, dat voortzetting van de zwangerschap voor de lichamelijke of geestelijke gezondheid van de vrouw een ernstige bedreiging meebrengt en deze bedreiging slechts door afbreking van de zwangerschap kan worden afgewend. De arts is verplicht voor zijn besluitvorming overleg te plegen met een of meer leden van een team van diverse deskundigen, door het ziekenhuisbestuur aan te stellen. Hij moet aantekenen met wie hij overleg pleegde en waarom hij abortus nodig acht. De behandeling mag alleen plaatsvinden in erkende ziekenhuizen of daarmee verbonden speciale inrichtingen. De geneesheer-directeur daarvan moet maandelijks gegevens zenden aan de geneeskundig inspecteur. De vrouw mag, als zij dat wil, ook hulp vragen van een deskundig teamlid om tot een verantwoorde beslissing te komen. Zij moet in een tweede gesprek met de behandelende arts in de gelegenheid worden gesteld haar uiteindelijk wil om de behandeling te ondergaan kenbaar te maken.

VVD-ONTWERP

Op 12 februari 1975 dienden mevrouw **Veder-Smit** en de heer **Geurtsen**, beiden lid van de VVD-fractie, hun initiatief-wetsontwerp in. Ook hier wordt de strafbaarheid van een abortus-behandeling door iemand die onbevoegd de geneeskunst uitoefent, gehandhaafd. Volgens dit voorstel moet de arts, die een abortus overweegt, eerst onderzoeken of de vrouw in vrijheid en overeenkomstig haar verantwoordelijkheid jegens zichzelf en jegens de ongeboren vrucht tot haar besluit is gekomen. Hij moet er op toezien dat de vrouw bij het afwegen van alle belangen voldoende en deskundige steun en voorlichting krijgt, ook over hulpmogelijkheden bij voortzetting van de zwangerschap, en voor de nazorg. De arts moet hiervan aantekening houden. Hij moet ieder kwartaal gegevens zenden aan een landelijke Adviescommissie, die de minister instelt op voordracht van de Kon. Ned. Mij. tot bevordering der Geneeskunst en de Nationale Raad voor Maatschappelijk Welzijn.

De behandeling mag alleen plaatsvinden in een erkend ziekenhuis of een erkende abortus-kliniek. Indien de Adviescommissie onzorgvuldigheid constateert bij de behandelend arts of in een erkende inrichting, kan zij aanwijzingen geven. Indien de aanwijzing niet wordt gevolgd, doet de commissie aangifte bij de officier van justitie of de geneeskundig inspecteur.

Bij abortus-wetsontwerp -**Van Schaik/Van Leeuwen is zorgvuldigheid in besluitvorming beste gewaarborgd**

door: drs. A. D. W. Tilanus, lid Tweede Kamer voor CHU

OVEREENSTEMMING

Uit de memories van toelichting bij de wetsontwerpen en de memories van antwoord op de uit de Kamer gestelde vragen blijkt, dat de indieners zich zeer wel bewust zijn van de gevoeligheid van het onderwerp waar zij mee bezig zijn. Zij hebben zich ernstig ingespannen om zo serieus en weloverwogen als maar mogelijk is op de verschillende aspecten en vraagpunten in te gaan. Daarvoor verdienen zij veel waardering. Het is te hopen, dat met deze zelfde ernst het debat in de Tweede Kamer zal worden gevoerd.

Er bestaat **overeenstemming** tussen de indieners over de volgende punten:

- abortus is een ongewenste noodoplossing;
- de huidige wettelijke bepalingen zijn niet meer toepasbaar;
- degeen, die onbevoegd de geneeskunst uitoefent, blijft strafbaar als hij abortus toepast;
- de strafbaarheid van de vrouw moet vervallen.

Er bestaat echter **verschil van mening** betreffende de norm, de besluitvorming, de verantwoording van de arts en de plaats waar de abortus mag worden verricht.

1. De norm. Het gaat hierbij om de vraag of er enige norm in de wet moet worden vastgelegd, waaraan de arts zijn besluitvorming en zijn handelen moet toetsen.

In het voorstel van de PvdA wordt hierover niet gesproken. De arts moet dat voor zichzelf uitmaken overeenkomstig zijn beroepsethiek.

Het VVD-voorstel legt de arts alleen de plicht op na te gaan of de vrouw op zorgvuldige wijze tot haar besluit komt. Het neerleggen van toetsingscriteria in de wet achten de indieners onjuist. Daarvoor dient de Adviescommissie, die een afspiegeling moet zijn van maatschappelijke inzichten. Het voorstel van KVP en ARP geeft wel een norm in de wet, nl. de ernstige bedreiging van de lichamelijke of geestelijke gezondheid van de vrouw, die niet anders dan door abortus kan worden bestreden.

2. De besluitvorming. Hoe komt het besluit tot het al of niet toepassen van abortus tot stand?

Lamberts en Roethof schrijven hierover in hun memories van antwoord: „Een voorgeschreven procedure waarborgt geen verantwoord beslist dan een in vrij overleg genomen besluit, maar werkt naar ons inzicht averechts”. Zij sluiten uiteraard overleg tussen de behandelende arts en andere deskundigen niet uit.

Mevrouw **Veder** en **Geurtsen** willen in de wet opnemen, dat de arts zo nodig overleg pleegt met andere deskundigen. Hij moet zijn bevindingen binnen acht dagen aan de vrouw kenbaar maken en zo nodig met haar bespreken.

Van Schaik en mevrouw **Van Leeuwen** hebben verplicht overleg van de arts met de huisarts en een of meer deskundigen in de wet vastgelegd. Binnen drie weken moet de arts zijn beslissing nemen en dan de vrouw in de gelegenheid stellen haar uiteindelijke wil kenbaar te maken.

3. De verantwoordingsplicht. Het PvdA-voorstel kent geen verantwoordingsplicht van de arts, behalve de gewone verantwoordelijkheid die iedere arts heeft voor iedere behandeling die hij geeft.

Het VVD-voorstel verplicht de arts tot het maken van aantekeningen over zijn besluitvorming. Ieder kwartaal moet hij een aantal gegevens aan de landelijke Adviescommissie zenden. Deze kan zo nodig alle aantekeningen van de arts inzien.

Het voorstel van KVP en ARP verplicht de arts eveneens tot het maken van aantekeningen over zijn besluitvorming. Een aantal gegevens daaruit moet de geneesheer-directeur van de inrichting maandelijks aan de regionale geneeskundige inspecteur geven. Deze heeft desgewenst inzage in alle gegevens.

4. De plaats van behandeling. Lamberts en Roethof leggen in de wet niet vast waar de behandeling moet plaats hebben. Zij hebben een lichte voorkeur voor speciale abortusklinieken wegens de grotere ervaring. Het ziekenhuis vinden zij ook goed. Zij sluiten de behandeling bij de arts thuis niet uit.

Volgens mevrouw **Veder** en **Geurtsen** mag de behandeling alleen plaats vinden in zie-

kenhuizen en erkende abortusklinieken. Dat is bij **Van Schaik** en mevrouw **Van Leeuwen** ook het geval, maar dan moet de speciale inrichting bestuurd worden door het bestuur van een algemeen ziekenhuis.

VISIE

Het is duidelijk dat ieder wetsontwerp voortkomt uit een achtergrond van maatschappelijke en levensbeschouwelijke inzichten en overtuigingen. De indieners hebben er mee geworsteld om hun visie, waarin ethische, medische en juridische aspecten tot een evenwichtige compositie gebracht moesten worden, in wetsteksten vast te leggen.

De Tweede Kamer komt nu in een situatie die nog niet eerder is voorgekomen, nl. dat over drie initiatief-ontwerpen uit de Kamer moet worden geoordeeld, die over hetzelfde onderwerp gaan. Als ieder ontwerp afzonderlijk beoordeeld zou moeten worden, zou ieder alleen maar de steun krijgen uit de eigen gelederen en dat levert geen meerderheid op. Alles zou dan bij het oude blijven, wat niemand wil!

Als de wetsontwerpen in volgorde van indiening zullen worden behandeld, maken het PvdA-voorstel en het KVP/ARP-voorstel weinig kans. Mogelijk zou het VVD-voorstel als enig overgebleven nog wel een kans hebben aangenomen te worden met steun van links.

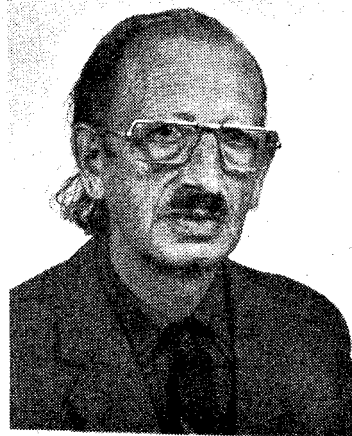
De ontwerpen kunnen ook in stemming komen in de volgorde van verstrekkendheid. Dit is gebruikelijk bij verschillende amendementen, die op hetzelfde artikel van een wetsontwerp worden ingediend. Het verst van de huidige toestand verwijderd is het PvdA-voorstel. Komt dit het eerst in stemming, dan maakt het weinig kans. Dan volgt het VVD-voorstel. Als de PvdA daar voor stemt om te verhinderen dat het KVP-ARP-voorstel nog in stemming kan worden gebracht, dan maakt het VVD-voorstel in deze volgorde een kans. Wordt ook het VVD-voorstel verworpen, dan moet niet uitgesloten worden geacht dat het KVP-ARP-voorstel met verspreide steun uit diverse fracties wordt aangenomen.

Deze speculatie gaat er van uit, dat eventuele amendementen één van de wetsontwerpen niet onaanvaardbaar maken voor potentiële voorstemmers. De Kamer heeft nog geen beslissing genomen over de volgorde van behandeling. Het is dus nog absoluut niet te voorspellen hoe de behandeling zal verlopen.

Zonder twijfel geeft voor de CDA-fracties het ontwerp **Van Schaik-Van Leeuwen** de minste moeilijkheden omdat door de normstelling en de voorgeschreven procedure de zorgvuldigheid bij de besluitvorming het meest gewaarborgd wordt.

Arnhem,

A. D. W. Tilanus.

Nieuwe secretaris redactieteam

De journalist **G. J. Brinkman** is de nieuwe secretaris van het redactieteam „CDAktueel”. Hij neemt deze functie over van drs. **C. Bremmer** die hiervan, vanwege verlerle andere arbeid, ontheffing had gevraagd. **Brinkman** was ongeveer 28 jaar aan **Trouw** verbonden. Eerst als chef van de Utrechtse redactie, daarna gedurende 13 jaar als algemeen redactie-chef te Amsterdam. Voor de oorlog lag zijn journalistiek arbeidsveld o.a. voor **De Standaard** en **De Nederlander**, in Gelderland (Arnhem).

CDA-PRESIDIUM BEZOEK KAMERKRINGEN

Het presidium van het CDA bezoekt in maart de Kamerkringen Rotterdam, Middelburg en Groningen. Ter gelegenheid van deze bezoeken worden openbare vergaderingen belegd, en wel op dinsdag 9 maart in de Pauluskerk te Rotterdam (om 8.00 uur), op dinsdag 16 maart in de Prins van Oranje te Goes (om half acht) en op woensdag 24 maart in „Ons Tehuis” te Groningen (om half acht).

CDA-bijeenkomsten

In de komende weken zijn er de volgende CDA-bijeenkomsten:

Donderdag 18 maart: **P. J. J. Mertens**, staatssecretaris van sociale zaken spreekt in Voorburg, Koningkerk, Br. Ingenhouslaan 4, onderwerp „Sociale verzekeringen, onbetaalbaar?” Aanvang 8 uur. Maandag 15 maart: prof. dr. **W. Albeda** spreekt in Hoek van Holland, „De Hoekstee”, aanvang 8.00 uur. Woensdag 24 maart: mr. **F. H. J. J. Andriessen** CDA-Den Haag, Café „Emma”, Regentesseplein Den Haag, aanvang 8.00 uur. Donderdag 25 maart: prof. dr. **P. A. J. M. Steenkamp**, Venray. Dinsdag 30 maart: prof. dr. **P. A. J. M. Steenkamp** Cultureel Centrum „Schouw”, aanvang 8.00 uur te Velzen-Noord. Woensdag 31 maart: dr. **R. J. H. Krusinga** spreekt in Leidschendam.

Stelt u prijs op

**VAKWERK
KWALITEITS-
ARTIKELEN**

dan

**VAN
ZEBEN'S**

Woninginrichting N.V.

Laarstraat 12-20

Zutphen

Voor de Tweede Kamerfractie der CHU wordt een medewerker gezocht. Gedácht wordt aan iemand met een economische opleiding of studerend in die richting, die bereid is gedurende drie dagen per week een Kamerlid te assisteren. Brutosalaris zal bedragen f 865.- per maand.

Aanmelding en nadere inlichtingen bij Drs. D. F. van der Mei, Meentweg 96, De Meern (U.). Telefoon 03406-2130.

TIMMER- EN AANNEMINGSBEDRIJF

J. STOUT

Dijklaan 84 - Telefoon 01825-590 - BERGAMBACHT

REFORMATORISCH WEEKBLAD

de Schakel

ER WAS EENS EEN MAN IN SLAGHAREN,
DIE WILDE GRAAG KENNIS VERGAREN,
HIJ SCHREEF ONS HEEL GAUW,
MEDE NAMENS ZIJN VROUW,
ALLE SCHAKELS DIE ZAL IK BEWAREN.

Hij is één van de vele abonnees die alle nummers van de SCHAKEL bewaren.
Als u nog geen abonnee bent, zal het u niet meevallen ze allemaal nog in bezit te krijgen. Natuurlijk wel vanaf het komende nummer! Gewoon door vandaag nog onderstaande bon in te vullen en abonnee te worden.

Naam:

Plaats:

Straat:

Giro:

Ik abonneer mij meteen en wacht uw acceptgirokaart af. Ik betaal

per kwartaal f 21.-
 per half jaar f 40.-
 per jaar f 78.-

Ik ontvang graag als surprise:

sleutel-etui
 combi-beurs
 zaklam in etui met vijf
 hangkoord ballpoint

Ik heb serieuze belangstelling voor de Schakel en zou graag 2 keer een proefnummer ontvangen.

Deze bon in een open envelop zonder postzegel sturen aan: De Schakel, Antwoordnummer 69, Goes.

STICHTING BURGERSCHAPS- KUNDE

Regeren - Reageren

Politieke partijen, democratisering, nieuwe bestuursvormen, sociaal-economische beleid, woningbouw.....

Een cursus burgerschapskunde
39 schriftelijke lessen voor f 30,-

Politiek bekeken

partijen en partijstelsel, volksvertegenwoordigers, recht en rechtspraak, gemeente en provincie, milieubeheer.....

een oriënteringscursus
12 schriftelijke lessen voor f 10,-

Werkende jongeren project

Een serie afleveringen op het gebied van maatschappijvorming voor werkende jongeren.

Informatie op sterk beeldende wijze en herkenbaar als behorende tot de leefsituatie van werkende jongeren.

8 afleveringen voor f 20,-

De gemeenteraad

Het raadslidmaatschap, de begroting, ruimtelijke ordening, subsidieregelingen, gewestvorming.....

Een cursus gemeentepolitiek
24 schriftelijke lessen voor f 25,-

De ondernemingsraad

Wet op de ondernemingsraden, vergader-techniek, bedrijfseconomie, de vakbeweging, sociale verzekeringen, personeelsbeleid.....

Een cursus voor ondernemingsraad-leden
34 schriftelijke lessen voor f 45,-

STUUR EEN LEGE ENVELOP (ZONDER POSTZEGEL) AAN: STICHTING BURGERSCHAPSKUNDE, ANTWOORDNUMMER 235(N), LEIDEN. UONTVANGT PEROMGAANDE UITGEBREIDE INFORMATIE! TELEFOON 071-893403.

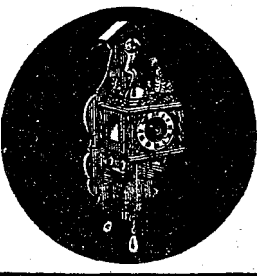
Voor uw

- ★ Dieselolie, Benzine, Petroleum,
- ★ Kolen, Huisbrandolie,
- ★ Tank-transporten
- ★ Butaan en Propaangas
- ★ Campingflessen vullen
- ★ Container-vuilafvoer

„DE KLOK” Handelsmij. N.V.

WEST-VARKENOORDSEWEG 470
ROTTERDAM-24 - Telefoon 190200
Telefoon 325011 afdeling containers.

Maanse klokken

Maaskant
WINKELGALERIJ KERSCHOTEN
TEL. 15865 - APELDOORN

KOCH

Telefoon 055-214259
Apeldoorn

Kerkorgels
Elektronische
orgels

voor kerk-, school-
en huismuziek.

TOT 140% HYPOTHEEK

Kostel. vrijbl. off. Geen afsluitprovisie.
Geldlening f 5000,-/36 x f 171,- enz.
Advies en bemiddeling onroerend goed.
HUIZEN te k. gevr. en aangeboden.
Drs. J. A. Uding & Partners
Financ. adv. en vastgoed consultants.
v. Maerlantlaan 7 - Amersfoort.

033-17647.

BUDDINGH NATUURSTEEN B.V.

Kanaalweg 10-11 — Telefoon 08385-19119

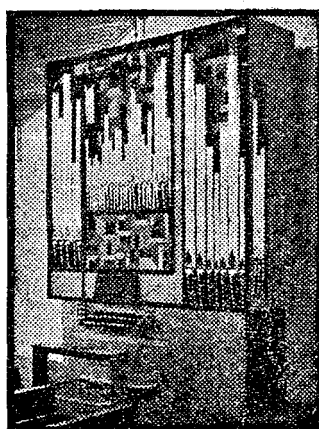
VEENENDAAL

Voor loodgieters-, gas-, sanitaire en leiwerken

(ook asfalt-shingles) in en op uw bouwwerken naar het sinds 1848 bekende en vertrouwde adres:

Gebr. BEKKER B.V.

REIJNDERSBUURT 11-13, LEEUWARDEN, POSTBUS 58.
TELEFOON 05100-20841.

Langeweg 16 - Apeldoorn.

Echte kerkorgels

ook voor hedendaagse kerken

ORGELBOUW

Ernst Leeflang

Tel. 055-217582 en 254130
APELDOORN.

BOUW- EN AANNEMERSBEDRIJF

M. DE RAAD & ZN.

Pickéstraat 64 - Tel. 01719 - 2100 - 1831
Oude Zeeweg 33 - Tel. 01719-4500
NOORDWIJK

AANNEMERSBEDRIJF

B.V. RADIX & VEERMAN

Oudelandsweg 30 - Tel. 03480-2204 - WOERDEN

Verbouw - Nieuwbouw door geheel Nederland

ALLEZWAAR-TRANSPORTEN

EXPEDITIE- EN TRANSPORTBEDRIJF
Fa. M. Bouw & Zonen
VETKAMP 94 — NIJKERK
Tel. (03494) 1355

GEREGELDE LINDENSTEN
DOOR GEHEEL NEDERLAND

BOUWBEDRIJF

Fa. C. Spijker & Zn.

Van Ostadelaan 61.
Tel. 02150-11189-16777
HILVERSUM

korteweg

bouw en aanneming maatschappij b.v. breda

HANAB B.V.

VALKENBURG - ZH Telefoon 01718-71941 *

VEENDAM - Telefoon 05987-7800

GASLEIDINGEN

KABELWERKEN

ZINKERS

ZWEMBAD "MAURITS- KADE"

**Leer Sauna-baden
en blijf gezond!**

U bent van harte welkom voor een
eerste kennismaking met het traditionele
Finse zowel als Turkse bad.

*Voor dames
solarium (hoogtezon)*

*Voor heren
buitenbad aanwezig*

Dames- en Herenafdelingen

U kunt bij ons zonder voorafgaande afspraak terecht op:

maandag t/m vrijdag	12.00-22.00 uur
zaterdag	9.00-18.00 uur
zondag	9.00-13.00 uur

TELEFOON: 070 - 46 68 12 - 64 25 75

beweging 76

”Wij zijn er van overtuigd dat alleen het geloof in God en Jezus Christus als onze Verlosser, aan ons denken uitgangspunt en doel zal moeten geven, wil het tot een zinvol resultaat leiden.

En onze wereld heeft dat zinvol resultaat dringend nodig.”

Met dit getuigenis richt de jubilerende Beweging voor Reformatorische Wijsbegeerte zich tot allen die er van overtuigd zijn dat wijsbegeerte verre van wereldvreemd, maar juist sterk wereldbeïnvloedend is. En dat mede daarom juist nu een reformatorische bijdrage aan het denkwerk over leven en samenleven meer dan ooit nodig is.

Vandaar de actie "BEWEGING 76" om het

werk van de beweging uit te breiden. En de resultaten op breder terrein te doen doorwerken. In de kerk. In de politiek. In de vakbeweging. In handel en industrie. In het gezin.

Lees de speciale pagina's in de NCRV-Gids en EO-Visie van deze week en kijk 9 maart naar de TV: Nederland I 22.30 (Socutera). Wordt donateur! Geef een jubileumgift!

beweging 76

Donateurs en fondsenwervingsactie van de Beweging voor Reformatorische Wijsbegeerte. Voor een studie- en informatiecentrum. Voor financiering van bijzondere leerstoelen. Publikaties. Conferenties.

Van harte aanbevolen door:

Mr. W. Aantjes, Utrecht
 Prof. dr. ir. J.H. van Bommel, Maarssen
 Ds. D. Biesma Jr., Veenendaal
 Lt. Gen. b.d. M.R.H. Calmeijer, Den Haag
 Mevr. dr. F.T. Diemer-Lindeboom, Rotterdam
 Prof. dr. H. Dooyeweerd, Amsterdam
 Prof. dr. W.K. van Dijk, Haren (Gr.)
 Prof. dr. J.R. van de Fliert, Amstelveen
 Prof. dr. B. Goudzwaard, Oegstgeest
 Ir. J. van der Graaf, Huizen
 Prof. dr. C. Graafland, Gouda
 Drs. H. de Jong, Amsterdam

Prof. dr. H. Jonker, Hilversum
 Ds. P.K. Keizer, Groningen
 Dr. A. Kruyswijk, Enschede
 Mevr. H. van Leeuwen, Zoetermeer
 Prof. dr. ir. H.J. van der Maas, Delft
 Ds. C. Mak Azn., Hengelo
 Prof. dr. J.P.A. Mekkes, Den Haag
 Dr. K. van Nes, Amsterdam
 Drs. A. Noordegraaf, Ede
 Prof. dr. P. Nijkamp, Castricum
 Ir. J. Otten, Bilthoven
 Prof. dr. K.J. Popma, Utrecht

Prof. dr. H.N. Ridderbos, Kampen
 Prof. dr. ir. H. van Riessen, Aardenhout
 Prof. dr. H.R. Rookmaker, Ommeren
 Prof. dr. K. Runia, Kampen
 Dr. G.J. Schutte, Hilversum
 Dr. C.A. Tukker, Kamerik
 Prof. C. Veenhof, Kampen
 Prof. dr. J. Veenhof, Amsterdam
 Ds. J.H. Velema, Nunspeet
 Prof. dr. J.P. Versteeg, Apeldoorn
 Prof. dr. D.H.Th. Vollenhoven, Amstelveen
 Ds. D.K. Wielenga, Rotterdam

GIRO 30037 / BANKGIRO 54 93 1177 (ABN, AMSTERDAM)
Beide t.n.v. Stichting Centrum Reformatorische Wijsbegeerte, Postbus 7804, Amsterdam.

de nederlander

CH-WEEKBLAD

Redactie: Postbus 8822 - 's-Gravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

COMMENTAAR

Het credo van mr. Aantjes

door: drs. H. van Spanning

AR-fractie leider mr. W. Aantjes heeft deze dagen in een interview met „De Nieuwe Linie” en tijdens een spreekbeurt in Amsterdam, enkele uitspraken gedaan, die wij - tot onze spijt - niet ongemerkt kunnen laten passeren.

In de Nieuwe Linie van 18 februari j.l. merkte Aantjes naar aanleiding van zijn rede op het CDA-congres in Den Haag op: „Na mijn CDA-rede kreeg ik bijval van puur-atheïsten. Ze zeiden: we zijn in staat om op jouw partij te stemmen. Terwijl ik uit de kring van de CHU, mensen die me geestelijk het meest nastaan de meeste weerstand kreeg. Een trieste ervaring”.

Dit lezend, vragen wij ons af of de AR-fractie leider hier niet twee zaken met elkaar verward.

In de rede van Aantjes, voor het CDA-congres, stonden twee thema's centraal. Ten eerste de vraag naar het functioneren van de grondslag van het CDA; en ten tweede de programmatische uitwerking van de christelijk inspiratie, op basis van Mattheus 25.

Wanneer - vragen wij ons af - heeft men in CHU-kring ooit bezwaren geuit tegen de door Aantjes geschetste programmatische uitwerking van Mattheus 25?

Waar echter bedenkingen tegen rezen - niet alleen bij de CHU maar ook bij de KVP - was de visie van Aantjes inzake de mate waarin leden en vertegenwoordigers van het CDA, op hun aanspreekbaarheid ten aanzien van het Evangelie herkenbaar moesten zijn. De verdere discussie over de

functivering van de CDA-grondslag is genoegzaam bekend.

Het lijkt ons echter twijfelachtig dat puur-atheïsten geïnteresseerd zijn in de grondslag-discussie van het CDA. Terwijl deze puur-atheïsten de Evangelische grondslag van Aantjes programmatische uitwerking volstrekt onverschillig laat. En juist om die verbinding van het Bijbels uitgangspunt en de programmatische vormgeving was het de AR-fractie leider in zijn rede te doen.

De sympathie van deze puur-atheïsten, waarvan een overgrote meerderheid vermoedelijk toch wel geen ARP zal stemmen, is dus uiterst betrekkelijk.

We willen de AR-fractie leider niet van een onheuse verdachtmaking aan de CHU betichten. Zijn uitspraak in „De Nieuwe Linie” is echter op zijn zachtst gezegd onduidelijk geweest en kwetsend voor veel CHU-leden.

TOETSSTEEN

In een rede op 23 februari j.l. voor de AR-Kamercentrale in Amsterdam noemde Aantjes de behandeling van de voorstellen inzake het druggebruik van groot belang voor de verdere ontwikkeling van het CDA. „In de benadering van deze problematiek dient de geest van Christus herkenbaar te zijn, die de handelaren met de zweep de tempel uitranselde maar de zieken met ontferming tegemoet trad”, aldus Aantjes.

Deze uitspraak achten wij hoogst bedenke-

lijk. In de eerste plaats omdat de ARP-fractie leider hier dreigt te vervallen in een manipuleren met christelijke inspiratie, als een monopolie van zijn partij. Zowel Kruijsing als Van Leijenhof hebben echter dit uitgangspunt volledig onderschreven.

Ernstiger is echter dat Aantjes deze uitspraak deed kort voor het Kamerdebat over het drugbeleid. Hij moest weten dat die eensgezindheid (nog) niet aanwezig was. Om dan een uitspraak, in deze vorm, te doen, lijkt op politiek stuntwerk, dat wij niet kunnen waarderen.

De ARP-fractie leider wekt trouwens soms de indruk dat hij op kritieke momenten altijd weer een argument tegen de christen-democratische eenwording heeft. Eerst was dit de kwestie van de functionering van de grondslag. Terwijl dit onderwerp nog werd besproken bracht Aantjes het essentiële belang van het gemeenschappelijk CDA-program naar voren. En terwijl aan dit program, door de commissie-Goudzwaard, hard wordt gewerkt voert de ARP-fractie leider de parlementaire opstelling van de drie fracties ten tonele.

De heer Aantjes lijkt soms deze drie argumenten - al naar het te pas komt - te hantieren om bedenkingen tegen het CDA te uiten.

Een spreekbeurt is bovendien geen geschikte gelegenheid om deze klachten te uiten. Eerder is het gemeenschappelijk fractiebesturenoverleg hiervoor de geschikte plaats. Heeft de ARP-fractie - nu zij

de behandeling van de kwestie van de drugs zo essentieel vindt voor de christen-democratische samenwerking - de afgelopen weken werkelijk alle mogelijkheden uitgeput om op een andere wijze tot een gemeenschappelijk standpunt te komen? Was een spreekbeurt in Amsterdam de enige, nog overblijvende mogelijkheid? Interviews en spreekbeurten zijn geen geschikt podium om in een uiterst belangrijke fase van het CDA-overleg zulke stellingen te betrekken.

Voor dergelijke vragen is een programma-commissie ingesteld en zijn - op voorstel van de CHU - gemeenschappelijke fractie-commissies aan het werk.

Het is daarom op zijn minst voorbarig om in publieke uitspraken allerlei twijfels te uiten, terwijl de genoemde commissies hard werken aan de afronding van hun rapporten.

Dergelijke uitspraken bevorderen de goede sfeer van het overleg niet. In feite speelt Aantjes bovendien de tegenstanders van de christen-democratische eenheid, in liberale en socialistische kring, in de kaart. Voor zijn gevoel mogen buiten de christen-democratische kring Aantjes' denkbeelden misschien een gunstiger onthaal krijgen dan bij CHU of KVP.

De AR-fractie leider mag niet vergeten dat de christen-democratie vorm moet krijgen door eendrachtige samenwerking van ARP, CHU en KVP, en dat liberalen en socialistische *) geen enkel belang hebben bij de totstandkoming van het CDA. Zij denken wellicht dit tegen te gaan door Aantjes bemoedigend toe te spreken. Daar is geen enkel bezwaar tegen in te brengen. Maar het is wel verwonderlijk dat mr. Aantjes dit spel niet doorziet.

H. van Spanning.

*) niet te verwarren met „puur-atheïsten”.

Bezorgdheid over uitleg minister Van Kemenade inzake vrijheid van onderwijs

Zeven organisaties van het bijzonder onderwijs hebben na onderling beraad in een gezamenlijke brief de minister van onderwijs en wetenschappen, dr. J. A. van Kemenade laten weten dat zij bezorgd zijn over diens uitleg van de grondwetsbepalingen die handelen over de vrijheid van onderwijs. Hun bezorgdheid strekt zich uit over zijn opvattingen van artikel 208 van de grondwet waarvan de minister blijk heeft gegeven in de Structuurnota die zich bezig houdt met overleg-, advies- en verzorgingsorganen voor de ontwikkeling en vernieuwing van het onderwijs en in de Contourennota die een blauwdruk heet te zijn voor het onderwijs in de komende vijfentwintig jaar.

Die bezorgdheid is versterkt door de uiteenzettingen van de bewindsman over de betekenis van artikel 208 tijdens de behandeling van de Structuurnota in de vaste kamercommissie en van de onderwijsbegroting in de tweede kamer, eind vorig jaar. De brief is ondertekend door de voorzitters van de Bestuursraad protestants-christelijk onderwijs, de Nederlandse protestants-christelijke schoolraad, de Nederlandse katholieke schoolraad, het bestuur van de vereniging voor wetenschappelijk onderwijs op gereformeerde grondslag (de Vrije Universiteit), het bestuur van de stichting katholieke universiteit in Nijmegen, het bestuur van de stichting katholieke hogeschool Tilburg en het bestuur van de stichting algemene bonden van scholen. Naar het oordeel van de brieven schrijvers heeft de uitleg van de minister de door hem beoogde duidelijkheid over de grondwettelijke grondslagen van het bijzonder onderwijs niet gebracht. Een aantal kernpunten kunnen zij niet onderschrijven. „Nu de grote problemen van ons onderwijsbestel door u in uw beide nota's aan de orde gesteld zijn en ongetwijfeld vergaande wijzigingen van de Nederlandse onderwijswetgeving op komst zijn is het van belang te komen tot duidelijkheid omtrent de interpretatie van de geldende grondwettelijke bepalingen.

Wij menen dat dit punt urgent is, omdat verschillen in interpretatie van de huidige bepalingen door zullen werken in de visie op wat dient te gebeuren bij een komende grondwetswijziging,” aldus de brief.

OPEN OVERLEG

De brieven schrijvers achten het van belang nu al hun visie over de juridische structuur weer te geven, opdat in een sfeer van open overleg gestreefd kan worden naar oplossingen voor de gespecialiseerde onderwijsbegeleidingsfuncties, zoals die met name in de Structuurnota voor primair en secundair onderwijs voorkomen. Zij menen, dat dit belang zodanig is, dat zij bij voorrang hun visie over de grondwettelijke vrijheid van onderwijs menen te moeten kenbaar maken. Uiteraard zullen de organisaties en instellingen ook hun standpunten ten aanzien van de overige door de minister gepubliceerde plannen - zoals neergelegd in de Contourennota en ten aanzien van de eigen identiteit van de verschillende vormen van bijzonder onderwijs - aan de minister kenbaar maken.

In een aantal hoofdpunten wordt in de brief een beschrijving gegeven van de betekenis van de relevante delen van het grondwetsartikel, zoals die betekenis naar het inzicht der ondertekenaars dient te worden verstaan. Opgemerkt wordt onder meer, dat binnen het grondwettelijk kader van ons onderwijsbestel een sturende taak van de overheid jegens de inhoud van het bijzonder onderwijs wel wordt erkend, maar niet mag worden tot een systeem, waarbij het stellen van wettelijke deugdelijkheids-eisen en bekostigingsvoorwaarden overgaat in een regelingsbevoegdheid van de wetgever, daar zulks in strijd zou zijn met de grondwet en het eigen karakter van het bijzonder onderwijs. Gewezen wordt in de brief op het gevaar, dat de interpretatie van de minister allerlei zaken onder deugdelijkheids-eisen gaat brengen, welke hiermede logisch en historisch niets gemeen hebben.

„Hier gaat het er allereerst om, dat het begrip deugdelijkheids-eisen een intrinsieke beperking in zich behelst ten aanzien van de eisen welke door de wetgever aan het onderwijs (uiteraard binnen het onderwijsstelsel) gesteld kunnen worden. Zij moeten de onderwijskwaliteit betreffen. Bouw- en woningtoezicht moet de deugdelijkheid der woningen bewaken, maar maakt de architect niet overbodig, regelt de bouw niet. De eisen van deugdelijkheid vooronderstellen in het grondwettelijke systeem de bekostiging uit de openbare kas; zij vooronderstellen dus dat aan de voorwaarden voor de bekostiging van bijzonder onderwijs is voldaan. Ten aanzien van het uit de openbare kas bekostigde te geven onderwijs kunnen volgens de grondwet alleen maar eisen van deugdelijkheid worden gesteld. De vraag, of men de eisen van deugdelijkheid praktisch mede brengt onder de voorwaarden voor bekostiging is grondwettelijk irrelevant, mits men maar voor ogen houdt dat ten aanzien van de inhoud van het onderwijs geen bekostigingsvoorwaarden kunnen worden gesteld, welke niet te brengen zijn binnen het begrip „eisen van deugdelijkheid”. Met andere woorden door mid-

del van bekostigingsvoorwaarden kan het van overheidswege bekostigd onderwijs niet geregeld worden, afgezien wederom van de wettelijke bepaling van onderwijsstelsel of onderwijstypen,” aldus de brief.

MISKENNING

Gesignaleerd wordt voorts, dat de minister miskent, dat de levensbeschouwelijke pluriformiteit binnen en buiten de traditionele richting grondwettelijk geen probleem van de overheid is.

Er wordt op gewezen, dat de de bekostiging van de tot het onderwijs behorende gespecialiseerde begeleidingsfuncties nauw samenhangt met de keuze der leermiddelen en de aanstelling der onderwijzers, op grond waarvan het bijzonder onderwijs volgens artikel 208 op bekostiging mag rekenen. In het algemeen wordt daarvan nog gesteld, dat zolang de wetgever deze zaken niet heeft geregeld, overleg en het streven naar overeenstemming tussen de minister en het bijzonder onderwijs de enig aanvaardbare weg is ten aanzien van het vinden van oplossingen. Het uitblijven van wettelijke regelingen kan door de overheid niet worden gebruikt om het bijzonder onderwijs via de bekostigingsregelingen te dwingen zich naar de hand van de overheid te voegen.

Algemene vergadering CHU op 22 mei

De algemene vergadering-1976 van de CHU wordt gehouden op zaterdag 22 mei 1976 te Utrecht.

Namen van kandidaten voor het lidmaatschap van de Unieraad kunnen uiterlijk acht weken van te voren worden ingezonden aan het secretariaat van de Unie. De volgens rooster aftredende leden van de Unieraad zijn: mevrouw mr. E. A. Haars, Breukelen (gekozen in 1972); mevrouw mr. H. A. Strijd-Groenewegen, Harderwijk (herkozen in 1972); mr. J. L. Janssen van Raay, Rotterdam (gekozen in 1972); J. Schuur, IJsselmuiden (gekozen in 1974); dr. E. Bleumink, Paterswolde (herkozen in 1972); J. Baarda, Sneek (herkozen in 1972).

Voostellen ter behandeling in de algemene vergadering moeten, voorzien van een korte toelichting, vóór 1 april 1976 zijn ingediend bij de secretaris van de Unie, p/a Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage.

PARLEMENTARIA

Van Leijenhorst:

Geen legalisatie van hennepprodukten

Drugverslaafden beter opvangen

„Zolang de onjuistheid van alarmerende gegevens over schadelijkheid van hennepprodukten nog niet vaststaat, moeten we ons niet in een waaghalzerig avontuur storten, waar we later wel eens grondig spijt van zouden kunnen krijgen. Ook hier moet op zijn minst gelden: Bij twijfel niet doen.” Aldus drs. G. van Leijenhorst, die vorige week in de Tweede Kamer namens de CHU het woord voerde bij het debat over de Nota Drugbeleid.

Deze nota gaat vergezeld van enkele voorstellen tot wijziging van de Opiumwet. Het kabinet stelt voor een scheiding aan te brengen tussen handel in drugs met onaanvaardbaar hoge risico's (zoals heroïne) en handel in hennepprodukten (marihuana; haschisch), de zogenaamde soft drugs. De maximumstraf op binnenlandse handel in soft drugs wordt teruggebracht van vier tot twee jaar. Het in bezit hebben van soft drugs tot 30 gram, voor eigen gebruik, wordt niet meer als misdrijf maar als overtreding beschouwd. Daarnaast wordt de handel in hard drugs zwaarder bestraft. Als uitgangspunt voor het kabinetsbeleid stelde spreker dat enerzijds onze medemens via goede voorlichting en adequate strafbedreiging van het omgaan met drugs moeten worden afgehouden; anderzijds moet aan het mededogen met verslaafden op passende wijze gestalte worden gegeven. Daarnaast bestaat de noodzaak tegelijkertijd een actief beleid te voeren gericht tegen het overmatig roken en het alcoholmisbruik. Het overmatig gebruik van alcohol en tabak is de laatste jaren toegenomen. Daar is het gebruik van verdovende middelen als derde volksvijand bijgekomen. Moeten we nu deze derde volksvijand gaan sanctioneren, door het gebruik van soft drugs te legaliseren?

SCHADELIJKHEID

Aan de hand van een interview met de minister van milieuhygiëne, mevrouw Vorrink, stelde Van Leijenhorst de vraag of deze minister wel voldoende verantwoordelijkheidsbesef voor de volksgezondheid heeft, wanneer zij stelt dat soft drugs, alcohol, tabak en valium de triestheid van het leven kunnen verzachten.

In de stukken worden de soft drugs, aldus spreker, te gemakkelijk met alcohol op een lijn gesteld. Dan kan men er echter niet om heen de schadelijke werking van hennepprodukten onder ogen te zien. Er bestaat een aantal schadelijke neveneffecten, waarvan, volgens Van Leijenhorst de betekenis door de voorstanders van legalisering van soft drugs wordt onderschat.

Hij wees hierbij met name op het effect van THC. Bij twee tot 12 milligram THC kan de gebruiker „high” worden. Maar bij 20 milligram treden al LSD-verschijnselen op. Het schadelijk effect loopt veel steiler dan bij alcoholgebruik. Men heeft bovendien eerst in 1964 THC in cannabis ontdekt. De onderzoeken zijn nog maar net begonnen en over het metabolisme van deze stoffen weten we slechts weinig. De bewindslieden geven zelf toe dat bij een te grote dosis cannabis hersenbeschadigingen kunnen ontstaan.

Deze gegevens maken spreker huiverig tegenover een liberaler beleid inzake cannabisprodukten. In landen als de Verenigde Staten en Zweden bestaat bij onderzoekers de laatste jaren een toenemende reserve tegen het legaliseren van hennep. Ondanks het feit dat deze gegevens nog niet volstrekt bevestigd zijn en de schadelijkheid van cannabis niet ondubbelzinnig is aangetoond, is het juist om bij twijfel niet tot een liberaler beleid over te gaan. Een zwaarwegend punt tegen legalisering van hennep achtte de CHU-woordvoerder de versterking van de sociale aanvaardbaarheid van deze produkten. Een vreemde uitwerking krijgt zijns inziens het kabinetsbeleid wanneer men stelt dat men een bijdrage wil leveren aan de preventie van het gebruik van drugs als onderdeel van de totale welzijnszorg en anderzijds de verwachting uitspreekt dat bij verhoogd aanbod van hennepprodukten dit niet gepaard zal gaan met vermindering van het gebruik van andere drugs, waaronder alcohol.

INTERNATIONALE ASPECTEN

Het drugbeleid kan niet los worden gezien, aldus spreker, van de internationale aspecten. Het door Nederland voorgestelde

drugbeleid heeft in het buitenland nogal wat onrust gebaard. Zo heeft de voorzitter van de CDU/CSU-fractie in de Duitse Bondsdag in een brief aan de Tweede Kamer de vrees uitgesproken dat in geval van legalisering van cannabis de invoer naar Duitsland zeer sterk vergroot zal worden. Welke stappen heeft Nederland ondernomen - zo vroeg Van Leijenhorst - om ten aanzien van het drugbeleid tot een Europees beleid te komen?

Spreker vroeg zich af of het kabinet in feite niet de soft drugs het liefst geheel vrij zou willen geven maar dat het Enkelvoudig Verdrag van New York dit belet. Zijns inziens zitten in de voorstellen van het wetsontwerp tot wijziging van de Opiumwet enkele elementen, die geen ander doel dienen dan het Enkelvoudig Verdrag te omzeilen. Het voorgestelde Nederlandse beleid is strijdig met de geest van het verdrag. In de praktijk zal er, gelet op de toelichting, nauwelijks meer op hennep gelet worden, waardoor de praktijk anders zal zijn dan wordt gesuggereerd.

De CHU-woordvoerder stemde in met het voornemen om de grensoverschrijdende handel strakker aan te pakken. Er wordt echter een daarvan afwijkend beleid voor de binnenlandse handel en produktie van drugs voorgesteld. Vooral de 30-gram grens voor het in bezit hebben van hasj of marihuana vond hij merkwaardig. Heeft men 31 gram marihuana bij zich dan pleegt men een misdrijf en bij 29 gram hasj een overtreding, terwijl hash ongeveer vijf maal zoveel THC bevat als marihuana. En is iemand die 20 gram hasj bij zich heeft met een weegschaaltje een handelaar of een kleinverbruiker; en welke positie neemt iemand in die in de hal van Schiphol wordt betrap? Voor de politie-autoriteiten wordt het onmogelijk een reëel beleid te voeren. Het voorgestelde strafbeleid ten aanzien van cannabisprodukten kunnen wij, aldus Van Leijenhorst, moeilijk accepteren. Hun klaarblijkelijke zekerheid omtrent de betrekkelijke onveiligheid van cannabisprodukten stelt ons bijzonder teleur.

HULPVERLENING

De CHU-woordvoerder stond achter de plannen om tot een goed hulpverlenend orgaan voor drugslachtoffers te komen. Hij had echter graag een meer uitgewerkt plan gezien, vergezeld van een meerjarig financieringsschema. Nodig is voorts een samenhangend regeringsbeleid. Het moet niet gebeuren dat wat aan de ene kant wordt opgebouwd aan de andere kant weer wordt afgebroken. In dit verband noemde spreker het onbegrijpelijk dat zij gedooft dat de handel in allerlei soorten drugs elke zaterdag in de vorm van beursberichten voor de radio vrij en onbelemmerd kan plaats hebben. (Een pikante bijzonderheid hierbij, die spreker niet vermeldde, is dat dit programma gepresenteerd wordt door een zoon van minister Vorrink.)

VERSLAAFDEN

De CHU-fractie acht adequate bestraffing van drughandelaars en druggebruikers gewenst. Een wezenlijk punt is echter dat uitvoering van de straf een grens bereikt waar ze haar doel verliest. Die grens wordt bereikt wanneer we te maken hebben met kennelijk verslaafden. Deze personen dienen in plaats van straf te ondergaan in een door de overheid gestichte of erkende instelling onder deskundige behandeling te worden geplaatst. Van Leijenhorst kondigde op dit punt een amendement aan.

SAMENVATTING

Aan het slot van zijn rede vatte Van Leijenhorst het standpunt van de CHU als volgt samen:

Het drugprobleem is in zijn breedte en diepte een voor de samenleving angstige zaak. De CHU-fractie is van oordeel, dat we de op dit gebied aanwezige gevaren niet ernstig genoeg kunnen nemen. Wij staan geheel achter het beleidsontwerp van de handelaar in drugs zeer zwaar te straffen. Waar we te maken hebben met strafsancities m.b.t. de gebruikers ligt bij ons duidelijk de nadruk op de preventieve werking daarvan.

Ten aanzien van de verslaafden mist strafvervolgning ieder redelijk doel. Hier hebben we te maken met de zieke, die barmhartigheid dient te ontmoeten. Maar waarom zou christelijke bewogenheid alleen op hem moeten slaan? Christelijke bewogenheid dient naar onze mening de achtergrond te vormen van dit gehele probleem. Waar gesproken wordt over strafbedreigingen is dat om te voorkomen, dat nog eens duizenden jongeren aan de drugs ten prooi vallen. Barmhartigheid zal zich hier met name manifesteren in de concrete beslissingen en daden, welke het heil van de samenleving beogen.

H. van Spanning

KAMERLEDEN VRAGEN, BEWINDSLIEDEN ANTWOORDEN

In het extra-stimuleringsprogramma 1976 is geld gereserveerd voor de voortzetting van de werkgelegenheid in Friesland en ter stimulering van investeringen gericht op aanpassing en verbetering van de produktie in de Friese zuivelindustrie. Dit heeft minister Boersma (sociale zaken) mede namens zijn ambtgenoot van landbouw en visserij, Van der Stee, geantwoord op schriftelijke vragen van de Tweede-Kamerleden dr. R. J. H. Krusinga en T. Tolman (beiden CHU).

De Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Friesland is gevraagd op korte termijn een basisplan voor de investeringen tot 1980 op te stellen. Tevens is het produktieschap zuivel verzocht een onderzoek te doen naar de huidige produktiecapaciteit en de gewenste capaciteit en lokalisatie hiervan in 1980.

Daarnaast zal in Friesland worden getracht de arbeidsplaatsen zoveel mogelijk te behouden en zo mogelijk uit te breiden. Dit zal gebeuren door onder andere de aangekondigde aanvullende-werkenprogramma's en steun aan individuele bedrijven, aldus het antwoord van de bewindslieden.

NAVO

Minister Van der Stoep van buitenlandse zaken heeft op vragen van het christelijk-historische Tweede-Kamerlid drs. D. F. van der Mei geantwoord, dat Navo-landen periodiek rapporteren over subversieve activiteiten, waaronder terroristische activiteiten, binnen hun grondgebied. Deze rapporten worden in verzamelde vorm voorgelegd aan de Noordatlantische raad.

Drs. Van der Mei had gevraagd of het waar was, dat de Navo onlangs aan de regeringen van de Navo-landen een rapport uitbracht over een internationaal terroristisch netwerk. Ook wilde het kamerlid weten of in dat rapport stond, dat het netwerk kan rekenen op steun van Irak, Syrië, Libië, Zuid-Jemen en Cuba. „Als Cuba inderdaad een terroristisch netwerk steunt, moet dan niet de Nederlandse ontwikkelingshulp aan Cuba worden stopgezet?” vroeg het kamerlid.

In zijn antwoord deelde minister Van der Stoep mee, dat in het laatste rapport, dat aan de Noordatlantische raad werd voorgelegd, niet gerefereerd werd aan het soort internationaal terroristisch netwerk, waarop drs. Van der Mei in zijn vragen doelde. Omdat er geen sprake van zo'n netwerk is, ging de bewindsman niet in op de vraag over de ontwikkelingshulp aan Cuba.

KAMPEN

In antwoord op vragen, welke mr. W. Scholten stelde in de tijd, dat hij nog lid van de Tweede Kamer was, heeft minister Van Agt van justitie geantwoord, dat er in Kampen geen opleidingschool voor rijks- en gemeentepolitie opgericht zal worden. De gemeenteraad van deze stad had onlangs een motie aangenomen, waarin voorkeur voor deze school werd uitgesproken. De opleidingscapaciteit van de bestaande opleidingscholen is voldoende, aldus de bewindsman.

H. L.

Eerste Kamer besprak CRM en Sociale Zaken

De Vries pleit voor Tryater

Bij het beleidsdebat over de begroting van CRM in de Eerste Kamer heeft CHU-senator dr. K. de Vries, sprekend namens de CDA-frakties opnieuw aandacht gevraagd voor het Friese toneelgezelschap Tryater.

Spreker betoogde dat Friestalig beroepstoneel geen kwestie is van taalbeoefening maar van kunstbeoefening. In 1974 is de commissie Van Karnebeek tot de conclusie gekomen dat er in Friesland behoefte bestaat aan een Friestalig toneelgezelschap. Het feit dat een Friestalig beroepsgezelschap niet inpasbaar is in het landelijk bestel van toneelvoorzieningen, doet, aldus spreker niet ter zake omdat Tryater speelt voor een publiek dat niet door andere gezelschappen wordt bereikt.

De afwijzende houding van de minister tegenover Tryater heeft in Friesland in brede kring irritatie gewekt. De Vries wees op een commentaar in de Leeuwarder Courant waarin de schrijver - lid van de PvdA - zich afvraagt of Tryater eerst met rode politieke prologen en radikale sociale epilogen moet komen voordat zij voor subsidiëring in aanmerking komt.

De Vries drong voorts aan op verfijning van de regeling van het uitleenrecht voor Friese boeken. Gezien het relatief klein aantal boeken van Friese auteurs dat door bibliotheken wordt aangeschaft is zijns inziens toepassing van een vermenigvuldigingsfactor redelijk.

Spreker wees naar een artikel in het CH-

Tijdschrift van december j.l. waarin de gemeente-archivaris van Deventer, drs. B. Woelderink aandacht vroeg voor de positie van de gemeente-archieven. Hij informeerde naar de visie van de bewindsman hierop.

Voorts vroeg spreker aandacht voor het museumbeleid. Met het uitblijven van de aangekondigde Museumnota wordt de financiële beleidsruimte hier steeds kleiner.

SOCIALE ZEKERHEID

Bij de beleidsdebat over Sociale Zaken besteedde CHU-senator J. Heij, mede namens KVP en ARP onder meer aandacht aan het oneigenlijk gebruik van de sociale voorzieningen met name de WW en de WAO. Hij vroeg zich af of hier een voldoende toegerust controle-apparaat aanwezig is om het misbruik van sociale voorzieningen op te sporen.

Bij de aangekondigde 1%-bezuinigingsoperatie zal in overleg met de sociale partners de beleidsombuiging zodanig moeten zijn dat ook de sterke stijging van de sociale premies beter in de hand gehouden kunnen worden. Daarbij zal ook gestreefd moeten worden naar een meer samenhangend beleid met de andere EEG-landen. In dit verband vroeg spreker aandacht voor het feit dat in de ons omringende landen in het algemeen een groter eigen risico in de sociale voorzieningen is ingebouwd.

H. van Spanning.

Kruisinga hekelt insinuaties over CHU inzake drugbeleid

Op een spreekbeurt in Woerden heeft CHU-fractieleider dr. R. J. H. Kruisinga deze week krachtig geprotesteerd tegen insinuaties dat de CHU bij het debat over het drugbeleid zou zijn afgeweken van het gezamenlijk CDA-program in 1971.

Spreker stelde dat de CHU zeer consensieus het gezamenlijk program als leidraad heeft genomen voor haar handelen in de Kamer. De Arjos heeft de CHU wel eens verweten dat zij dit te nauwkeurig deed, waardoor KVP en ARP in moeilijkheden kwamen. De verwijten komen voort uit een hoek waar we nog nooit protest hebben gehoord wanneer de CHU zich aan het program hield en ARP en KVP daarvan afweken.

Commentaren in die zin - in een blad waarover Van Verschuer zich eens in het openbaar zeer boos maakte - hebben we nooit gelezen, aldus Kruisinga.

De CHU-fractieleider wees op de tekst van het program, waarmee hij zich als medeopsteller zeer verbonden voelt.

In de Schets van Beleid wordt gepleit voor meer wetenschappelijk onderzoek inzake drugs. De CHU heeft hier steeds op aangedrongen. Van Leijenhorst heeft de resultaten van deze onderzoeken zorgvuldig weergegeven. De CHU ziet niet in, aldus spreker, hoe men drugs waarbij een gerede kans bestaat op hersenbeschadiging en chromosoombeschadiging, als soft drugs kan betitelen.

Evenals ten aanzien van de in het program vermelde wens tot voorlichting over de gevolgen van druggebruik en deskundige begeleiding, heeft Van Leijenhorst zich ten aanzien van het wetenschappelijk onderzoek geheel in de lijn van Schets van Beleid opgesteld.

VERSLAAFDEN

De CHU heeft bovendien uitvoering aan het CDA-program willen geven door bij amendement voor te stellen verslaafden buiten strafvervolgning te plaatsen als ze bereid zijn tot behandeling.

De CHU wil het beleid niet richten op bestraffing van de gebruiker van drugs maar op bestraffing van de handelaars en op het bemoeilijken van het verkrijgen van drugs langs onwettige weg. Men kan twijfelen over de effectiviteit van de straf maar in landen als Zweden en Duitsland wordt daar met de CHU gelijk over gedacht.

In het CDA-program wordt ook niet gesproken over een geprivilegeerde behande-

ling van cannabis - ten opzichte van opiumgebruikers.

De opiumgebruiker is sociaal het meest kwetsbaar. In het voorgestelde beleid wordt de sociaal meest kwetsbare groep (opiumgebruikers) het zwaarst gestraft en de sociaal minst kwetsbare categorie (cannabisgebruikers) het lichtst. Dit leidt aldus spreker tot een onevenwichtig strafbeleid. Als men de strafbedreiging voor druggebruik wil verlichten dient men dit in de eerste plaats voor de opiumgebruiker te doen.

Wij achten de huidige voorstellen niet consistent met de Schets van Beleid, en betreuren het dat men zo royaal is geweest met insinuaties aan de CHU.

Wij achten de behandeling, die Van Leijenhorst bij het drugdebat is ten deel gevallen niet erg fair. Men mag over de aanpak van het drugbeleid verschillend denken. Maar een volledige verwoording van zijn diepgaand betoog is dan wel op zijn plaats. De insinuaties zijn door ons niet onopgemerkt gebleven.

Wij hopen wel voor de toekomst de toetsing van het volgen van het gemeenschappelijk program óók op vele andere terreinen van dat program ook waar het vele behartenswaardige woorden spreekt ten aanzien van het beleid van dit kabinet-Den Uyl met evenveel aandacht zal plaatsvinden in een evenwichtige toetsing van de drie betrokken partners KVP, ARP en CHU daarbij.

CUBA

Spreker zette voorts zijn bezwaren uiteen tegen voortzetting van de Nederlandse ontwikkelingshulp aan Cuba; terwijl dit land gewapende interventie pleegt in Angola.

Die gewapende militaire interventie moet natuurlijk wel worden betaald. Door de miljoenenhulp ter ontwikkeling van Cuba nu niet te stoppen maken het Nederlandse kabinet en de Nederlandse Tweede Kamer zich mede schuldig. Zij wassen hun handen niet langer in 'onschuld'. Minister Pronk heeft gezegd, dat hij op termijn wil bekijken of die hulp moet worden beëindigd. De CHU had gemeend, dat de hulp nu wordt stopgezet. Nu minister Pronk bedenktijd vraagt willen we nu al zeggen, dat dat niet lang mag duren. Als eind maart Cuba zijn gewapende militaire inmenging nog steeds voortzet, moet begin april naar onze visie de Nederlandse hulp worden beëindigd. De

CHU zal daar dan een uitspraak van de Kamer over vragen.

CDA

Over het CDA merkte spreker onder meer op: De voortgang in de christen-democratische samenwerking gaat stap voor stap. Maar zij gaat wel vóóruit. Soms lijkt het wel een processie van Echternach. Dat is drie stappen vooruit en dan twee achteruit.

Maar per slot is dat vooruit. Dat is meer dan de socialisten kunnen zeggen. En juist van die kant is er de meeste kritiek rond onze voortgang.

Ik zou willen zeggen, er wordt wel veel geblaf, maar de karavaan trekt voort. De CDA-karavaan trekt voort. En ik ben ervan overtuigd: Die CDA-karavaan zal haar doel, - ondanks al het geblaf - de CDA-karavaan zal haar doel bereiken.

Nu weten we wel, sommigen gaat het te langzaam, dat zijn b.v. de mensen van „CDA, ja wij horen bij elkaar”.

Maar verheugend is, dat niet is wat scheidt of de christen-democratische eenheid er moet komen in politici's in ons land, maar in welk tempo die eenheid er kan komen. Het is verheugend daarbij te constateren, dat ondanks alle moeilijkheden en op het nationale vlak en op het internationale vlak, de christen-democraten meer en sneller vorderingen maken dan socialisten en in mindere mate, maar toch ook sneller dan de liberalen.

LIJSTVOORSTEL

In dit verband wees Kruisinga ook op het technisch lijstvoorstel voor één CDA-lijst. Het algemeen bestuur heeft er zich met een enkele uitzondering mee akkoord verklaard en zich bereid verklaard het in de partij-organen te verdedigen. Die verplichting aanvaardde het dagelijks bestuur in totaliteit en ieder voor zich al eerder. Natuurlijk gaat het voor ieder der drie partners met pijn gepaard. En ieder zal de pijn weer anders leggen. Maar het is dunkt me ook voor de CHU een aanvaardbaar compromis.

Het is dan ook weer een stap voorwaarts naar christen-democratische eenheid.

Als gezegd: er wordt geblaf, maar de CDA-karavaan trekt voort, aldus de CHU-fractieleider.

H. van Spanning

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:

dr. K. de Vries, voorzitter;
mevrouw H. Tegelaar-Boonacker;
A. Buntsma; R. W. van Dijk;
Wm. C. de Kruijf; D. Rebel;
drs. H. van Spanning;
drs. G. van Leyenhorst.

EINDREDAKTIE:

H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:

mevrouw J. Algra-Feddema;
dr. E. Bleumink; drs. A. J. van Dulst;
prof. dr. J. W. van Hulst;
ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:

Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078

ADMINISTRATIE-ADRES:

(abonnementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „de Nederlander” en advertenties): Van Deventerlaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag): (070) 861529.

Adresveranderingen voor het ledenbestand en het ledencontactblad „de Nederlander” te zenden aan: Bureau CHU, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage.

Abonnementsprijs f 20,- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg.

t.n.v. Stichting Uniepers

Druk: B.D.U. b.v., Barneveld.
Postbus 67. Telefoon 03420-3141.

UNIEBUREAU

HET BUREAU VAN DE CHR. HIST. UNIE Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage is telefonisch te bereiken onder nummer 070-244516* Kantooruren van maandag t/m vrijdag 8.30 v.m. tot 16.45 n.m. Het telefoonnummer van de Savornin Lohmanstichting is: 070-246791.

Samenleving kan ontsporen

door mr. Sj. H. Scheenstra: burgemeester van Asperen en voorzitter Vereniging van christelijk-historische leden van gemeente- en provinciebesturen

In menig plaats in Nederland is het politieke beeld gaan verschuiven. Er is sprake van verpolitisering of van polarisatie in het openbaar bestuur. Recente illustrerende voorbeelden zijn er voor het grijpen: Enschede, Vlaardingen, Leiden, Amsterdam en Hoorn. Doch ook kleinere plaatsen profiteren in dit opzicht van de „zegen” van de overloop van de randstad. Het is een zeer complex maatschappelijk en derhalve politiek verschijnsel. Want sedert de koopman, de dokter, de zakenman, de wetenschapper, „les nouveaux riches” en ander kader het land verkozen hebben en de stad de rug toe hebben gekeerd, is de sociaal-economische en intellectuele afroming van menige stad begonnen. Daartegen moesten hier en daar in de dorpen en kleinere steden de autochtone bolwerkjes van liberale of confessionele signatuur het loodje leggen voor het besnorde coltruienestablishment. En zo wordt in Nederland de ene élite vervangen door de andere élite.

IN GEVAAR

En als zo'n élite zich bovendien exclusief opstelt, ja zelfs een soort dwingelandij uitoefent, dan komt niet minder dan de democratie in gevaar. Erger wordt het nog, naar mijn mening, als een buitenparlementaire élite gaat opereren, zoals een (gewestelijk) partijbestuur, waarvan directieven uitgaan naar gekozen bestuurders, die hun vrijheid als volksvertegenwoordiger ernstig beknotten. Het is naar mijn opvatting in ons land steeds staatsrechtelijk onbetwist geweest, dat een partij een gekozen vertegenwoordiger nimmer binnen een zittings-

termijn kan terugroepen. Dat de Partij van de Arbeid door de z.g. Turfschip-motie thans voor deze verstrekkende en mijns inziens afkeurenswaardige opvatting de primeur opeist, bezorgt mij aarzelingen omtrent de loyaliteit, het gehalte en het karakter van deze socialistische, democratische volkspartij. Feitelijk leert de praktijk - of zal dit spoedig leren - wordt dusdoende het zwartepunt in de politieke besluitvorming gelegd in handen van emotionele volksmenners, die de massa animeren, zonder zelf de minste verantwoordelijkheid te dragen! Het leidt tot een verpaupering van de democratie en betekent in wesen een crisis in het vertrouwen. Want de abstracte mondige burger - in het kader van de spreiding der macht - ten troon verheffen is niets anders dan het afroepen van de volkssouvereiniteit. En het wordt griezelig te bedenken hoe daardoor een samenleving kan ontsporen.

STOELENDANS

De stoelendans onlangs in de Amsterdamse gemeenteraad, waarbij de heren Van Duijn en Lammers hun wethouderszetels ont-ruiden ten behoeve van de oplossing van een bestuurlijke crisis in die stad, was niet onschuldig of vermakelijk zoals vroeger tijdens het volksfeest, maar, integendeel, het meest sprekende bewijs van een politieke stroming en een voorbode van wat ons te wachten kan staan. Evenwel, het recht, de beleving ervan, staatkundige structuren en gedragsregels, ook de staatsvorm, die wij democratie noemen dragen allen een dynamisch karakter.

Zo ook is - evenals de ganse samenleving - de staatkundige structuur in ons land, onze bestuurlijke organisatie, een zaak in beweging. Dat brengt ons niet - noodlottig - tot een rol van louter toeschouwer, maar veel-er tot daadwerkelijk participant bij de vormgeving van een nieuw bestel. De bestuursmoeilijkheden hadden in Amsterdam, als ik het goed zie, zowel een persoonlijk als een politiek karakter. De persoonlijke aspecten werden in hoofdzaak bepaald door het karakter en de habitus van elk der leden van het college (om gemakshalve de kring van de betrokkenen maar zo klein mogelijk te houden). Te weinig om niet te zeggen, nauwelijks, wordt bij de samenstelling van bestuurskolleges (in het vooroverleg) aan dit persoonlijke aspect serieus aandacht gegeven. Ik wil niet verhe-len op te merken, dat dit ten onrechte wordt nagelaten.

Of het nu om de samenstelling van het kabinet gaat of om dat van een college van burgemeester en wethouders, de politieke vakmanschap van elk der partners in het toekomstige college alleen, is geen voldoende garantie voor het welslagen van dat gezelschap als bestuurscollege. De praktijk leert dat naast de politieke druk, de persoonlijke/karakterologische spanningen zo kunnen oplopen, dat daardoor het effect van het bestuur in hoge mate nadelig wordt beïnvloed. In onze democratische bestuursstructuur is echter een dergelijke test niet werkelijk in te voeren. Alles hangt hier af van de wijsheid van de betrokkenen; een wijsheid overigens die men in de dagelijkse praktijk door schade en schande pleegt te vergaren.

Bij herhaling is in de recente discussies, op grond van de structuur van de provinciale staten en de gemeenteraden, ook van de zijde van de CHU met tal van argumenten gepleit voor de vorming van meerderheids-c.q. afspiegelingskolleges. Ogenscheinlijk verblind door machtsbegeerte waren al deze vertogen aan dovemansoren gericht! Samenballing van macht en polarisatie gingen als doelstellingen hand in hand.

EEN TEKEN

Het is niet zonder ironie vast te kunnen stellen, dat op sommige plaatsen men ter linkerzijde al dra met de werkelijkheid is geconfronteerd en zelfs in eigen zwaard is gevallen. Elke gemeente, zo ook en zeker Amsterdam, verdient een adequate gemeenteraad en een werkbaar dagelijks bestuur op basis van een reële meerderheid in de raad. Doch geen gemeente, zo ook en zeker Amsterdam niet, kan men besturen op basis van politieke stokpaardjes.

De stoelendans in Mokum had niets feestelijks. Het was integendeel een bloedserieuze zaak. Zo zelfs, dat het als een teken is te beschouwen. Jaren geleden was dat Hardegarijp! Nu is het: Mokum een teken. De ingewijde weet dan genoeg!

(Bovenstaand artikel is een deel van de jaarrede, door mr. Sj. H. Scheenstra uitgesproken op de jaarvergadering-1976 van de Vereniging van christelijk-historische leden van gemeente- en provinciebesturen.)

Europese federatieve christen-democratische partij spoedig een feit

In Parijs besloten vertegenwoordigers van de christen-democratische partijen uit het „Europa van de Negen” enige dagen geleden een Europese federatieve partij te stichten. Over de noodzaak tot zo'n partij te komen bestond geen verschil van mening. Uitvoerig is van gedachten gewisseld over de voorliggende ontwerp-statuten en over de zaken, die daarmee verband houden.

DELEGATIE

Van Nederlandse zijde werd veel gewicht

gehecht aan deze overeenkomst, omdat zij als van wezenlijk belang werd gezien voor het karakter van de te stichten partij. Aan de besprekingen werd vanuit Nederland deelgenomen door mr. F. H. J. J. Andriessen (voorzitter KVP-fractie), H. A. de Boer (voorzitter ARP), D. Corporaal (secretaris ARP), C. Kleisterlee (secretaris Equipe; internationaal secretaris KVP), dr. R. J. H. Kruizinga (voorzitter CHU-fractie), ds. A. Oliemans (vice-voorzitter CHU), drs. W. N. K. Schmelzer (voorzitter Equipe), W. Vergeer (voorzitter KVP). Vanuit de christen-democratische fractie in het Euro-

pees parlement woonde de heer F. G. van der Gun de bijeenkomst bij. Gekozen is voor de oprichting van een federatieve partij, omdat men algemeen van mening was, dat die structuur het beste zou passen bij de huidige stand van zaken. Iedere partij was naar Parijs gekomen met verschillende wensen en verlangens, die niet altijd met elkaar bleken te kloppen.

GRONDSLAG

Definitieve beslissingen over de statuten en over de naam van de partij zijn dan ook nog niet genomen. Ook al omdat er bij diverse delegaties behoefte bestond - gegeven van de stand van de discussie - aan een nadere raadpleging van de verantwoordelijke instanties. In de inleiding op de statuten werd, mede dankzij een krachtig pleidooi van Nederlandse en Belgische zijde, opgenomen dat de partij werkzaam wil zijn op de grondslag van de christen-democratische opvatting over mens- en samenleving. Vanuit sommige landen had men hiermede enige moeite. De naam van

de nieuwe partij is nog een open aangelegenheid. In de volgende vergadering van de EUCD, op 1 en 2 april a.s. in Den Haag, zal verder worden gesproken over statuten en naam van de op te richten partij. Tijdens die bijeenkomst, of op de eerstvolgende daarná, hopen de partijen de stichtingsakte officieel te kunnen ondertekenen.

Doel van de nieuwe partij:

- * het verzekeren een nauwe samenwerking tussen de christen-democratische zusterpartijen van de Europese gemeenschap
- * het verwezenlijken van een gemeenschappelijk politiek bij de opbouw van een Europese federatie

- * en in het bijzonder om de deelname van de christen-democratie aan de verkiezingen van het Europees parlement veilig te stellen.

Tijdens de bijeenkomst in Parijs werd tevens het Europees manifest van de Europese Unie van christen-democraten vastgesteld.

D. Corporaal.

Europees christen-democratisch manifest - 1

Het bestuur van de Europese Unie van Christen-Democraten (EUCD) heeft vorige maand te Parijs het Europees Christen-democratisch manifest vastgesteld. In dit nummer van 'de Nederlander' wordt een begin gemaakt met de publicatie van het manifest.

Het manifest heeft de volgende hoofdstukken: 'De uitdagingen van onze tijd', 'Onze fundamentele beginselen', 'Hoe wij de toekomstige Europese samenleving zien', 'Hoe wij de toekomstige internationale gemeenschap der volkeren zien' en 'Oproep aan de burgers van Europa'.

Van de EUCD maken deel uit de christen-democratische partijen en groeperingen uit: West-Duitsland, Frankrijk, Italië, Nederland, België, Luxemburg, Zwitserland, Oostenrijk, Spanje, Portugal, Ierland, Malta en San Marino.

DE CHRISTEN-DEMOCRATIE IN EUROPA

Wij Europese Christen-democraten willen de samenleving, de staat en de gemeenschap van volkeren gestalte geven en vernieuwen vanuit onze christelijk gefundeerde visie op de waardigheid van de mens.

Als Volkspartij richten wij ons tot alle mensen, ongeacht tot welke sociale, economische en culturele groep zij behoren. Wij willen de diverse belangen volgens onze christen-democratische mens- en maatschappij-beschouwing met elkaar in overeenstemming brengen om de waardigheid en de vrijheid van de mens meer mogelijkheden te geven.

De mens moet zich in persoonlijke verantwoordelijkheid mede dank zij zijn eigen inspanningen, kunnen ontwikkelen. Hij heeft recht op solidariteit en is verplicht zich voor anderen in te spannen.

Wij strijden voor sociale rechtvaardigheid en gelijke kansen voor allen. Zo menen wij in vrede en vrijheid het verenigd Europa van morgen te moeten opbouwen.

Om ons doel, de verwezenlijking van een vrije, democratische en sociale gemeenschap, beter te bereiken, hebben wij, christen-democraten van de verschillende landen van Europa, de Europese Christen-Democratische Unie opgericht.

DE UITDAGINGEN VAN ONZE TIJD

Voor de eerste maal in de geschiedenis van de mensheid zou de technische en economische vooruitgang de mens in staat kunnen stellen ellende, onwetendheid en ziekten doeltreffend te bestrijden. Er werd al grote vooruitgang geboekt op het gebied van de vrijheden, de democratie, de sociale rechtvaardigheid en de levens- en arbeids-

omstandigheden. Wat wij echter tot nu toe wisten te bereiken heeft nieuwe tegenstellingen en nieuwe onevenwichtige situaties doen ontstaan.

De vruchten van de vooruitgang zijn onrechtvaardig over de rijken en armen, de industrielanden en de ontwikkelingslanden verdeeld. In de industrielanden zelf wordt vaak het verschil tussen rijken en armen groter, of het nu gaat om in ontwikkeling achtergebleven gebieden of gebieden die worden gekenmerkt door een economische achteruitgang of om nieuwe achtergebleven groepen (met name bejaarden, gehandicapten, marginale groepen).

Pers, radio en televisie, alsook de grotere mogelijkheden om zich op ruimere schaal te kunnen verplaatsen maken nieuwe ontwikkelingen van solidariteit tussen de mensen mogelijk. Wij leven echter nog steeds in een niet-geïntegreerde wereld. De bereidheid om tot een dialoog tussen de verschillende volkeren en culturen te komen, neemt toe, maar conflicten van ideologische, raciale, religieuze en sociale aard blijven voortbestaan. Ondanks de behoefte aan vrijheid en veiligheid en de wil tot zelfbeschikking bij de volkeren, ontstaan er toch weer nieuwe totalitaire regimes.

Het verlangen van de mensen naar vrede wordt groter; internationale instellingen werden hiertoe in het leven geroepen; maar het ontbreken van een doeltreffende internationale rechtsorde wordt steeds duidelijker. Tegenstellingen, die dikwijls tot oorlogen kunnen leiden, blijven bestaan.

De mens dreigt geleidelijk te worden onderworpen aan een economisch en sociaal stelsel, waarin onbekende machten in zijn plaats beslissen. Verschillende vormen van politieke machtconcentratie beperken de

vrijheid van de mens in de maatschappij en leiden tot onderdrukking en overheersing. Burgers en overheid hebben steeds meer moeite om onderling samenhangende vraagstukken, die steeds ingewikkelder worden, in hun geheel aan te pakken en op te lossen. Zij lijken de toekomst steeds minder in eigen handen te kunnen houden. De wetenschappelijke vooruitgang is tweeslachtig: hij brengt hoop, maar vormt ook een bedreiging voor het leven van de mensen.

Uit het gebruik van geweld blijkt, dat men de mens en de concrete voorwaarden voor zijn bevrijding, vergeet. De diverse vormen van geweld zonder duidelijke motivering bewijzen dat in de maatschappij nieuwe conflictbronnen ontstaan. Zelfs indien de mens zijn problemen van materiële aard heeft opgelost, loopt hij gevaar de werkelijke zin van zijn leven uit het oog te verliezen.

In een tijdperk waarin de wetenschappelijke en economische vooruitgang aan de wil van de mens schijnt te ontsnappen, wordt hij onontkoombaar gekonfronteerd met een fundamenteel vraagstuk: hoe ontwikkelen wij een geheel eigen en nieuw model van een menswaardig bestaan?

ONZE FUNDAMENTELE BEGINSELEN

De christen-democratische mens- en maatschappijbeschouwing berust op de volgende beginselen:

- wij willen de volledige ontplooiing van de enkeling en van alle mensen in een meer-kleurige maatschappij, waarin de mens zijn maatschappelijke solidariteit kan beleven;
- wij willen de uit de menselijke waardigheid voortvloeiende, fundamentele waarden verwezenlijken: vrijheid, gelijke kansen, sociale gerechtigheid en actieve solidariteit;
- wij willen democratische methoden gebruiken gebaseerd op de persoonlijke verantwoordelijkheid;

Blijven hameren op noodzakelijke maatregelen voor Oosten des lands

'De christelijk-historische fractie in de Tweede Kamer zal, ten aanzien van de bestrijding van de werkloosheid in het Oosten van het land, blijven hameren op het treffen van de noodzakelijke maatregelen'. Dit heeft fractievoorzitter dr. R. J. H. Kruisinga vorige week gezegd op een CHU-bijeenkomst te Dalfsen.

Absoluut gezien waren er eind januari 1976 in de provincie Overijssel bijna 21.000 werklozen, terwijl bij een aantal van 109 bedrijven werktijdverkorting was aangevraagd met in totaal ruim 10.000 werknemers als betrokkenen. Van de regionale werkloosheid in Overijssel was die in het rayon Hardenberg 12,2 procent en te Almelo 10,8 procent.

Voor al in de niet-stedelijke rayons in Overijssel en Gelderland is in de maand januari j.l. de situatie verslechterd ten opzichte van de vorige verslagmaand en ook ten opzichte van januari 1975. Ten opzichte van 1974 steeg de gemiddelde werkloosheidsontwikkeling in 1975 in de provincie Overijssel met niet minder dan 53,7 procent. Worden de niet-stedelijke rayons afzonderlijk genomen, dan stijgt de werkloosheid in Overijssel in 1975 t.o.v. 1974 met niet minder dan 71,2 procent. Totaal was in januari 1976 in de provincie Overijssel 8,3 procent

van de mannen en 6,0 procent vrouwen werkloos.

„Gecorrigeerd voor het seizoen waren deze percentages weliswaar iets lager, doch door de sterk versluisde werking van deze cijfers en percentages mag gevoeglijk worden aangenomen, dat deze cijfers en percentages in werkelijkheid nog veel hoger zijn”, aldus dr. Kruisinga. „Het aantal werklozen in de metaalnijverheid in Overijssel is in ruim een jaar tijds bijna verdubbeld. Er zijn volgens een mededeling van het districts bureau voor de arbeidsvoorziening in Overijssel in deze sector nog meer ontslagen te wachten.

Ook de jeugdwerkloosheid begint in deze provincie zeer verontrustende vormen aan te nemen. De CHU-fractie heeft vragen gesteld aan minister Boersma van sociale zaken over de sterk toenemende jeugdwerkloosheid op 5 januari j.l. De minister antwoordt nog steeds niet”.

Een en ander maal is door de CHU aandacht voor de werkgelegenheidsproblematiek in het Oosten des lands. „Het is om er moedeloos onder te worden. Noch ten aanzien van de noodzakelijke goed geplaatste regionale injecties noch ten aanzien van de regionale jeugdwerkloosheid wordt iets gedaan”, zei de CHU-fractievoorzitter.

H. L.

Bezorgdheid penetratie Oosteuropese handelsvloten

Staatssecretaris Van Hulst (Verkeer en Waterstaat) heeft de Tweede Kamer nog eens weer verzekerd van zijn bezorgdheid over de wijze waarop Oostblokken door middel van extreem lage vrachttarieven Westeuropese en ook Nederlandse rederijen uit de zeescheepvaart verdringen. De staatssecretaris, die zijn standpunt in deze vorig jaar onder meer reeds naar voren bracht zowel bij de begrotingsbehandeling als in de Europese Raad van Ministers, heeft erop gewezen dat de regering nagaat hoe de mogelijkheden om tegen deze verdrinking van de concurrentie op te treden, kunnen worden verbeterd. Ook in het verband van de Europese Gemeenschappen wordt dit probleem bestudeerd.

Voor al Russische rederijen voeren momenteel een sterke prijsconcurrentie omdat ze geen rekening hoeven te houden met bepaalde kosten die een particuliere rederij wél in haar tarieven moet verdisconteren. De koopvaardijvloten van deze staatshandellanden groeien dan ook sterk in verge-

lijking met de overzeese handel van die landen. Dr. Van Hulst vindt dat geprobeerd moet worden met de Oosteuropese landen tot regelingen te komen die een betere garantie geven voor een evenwichtige ladingverdeling met deze landen.

Staatssecretaris Van Hulst heeft een en ander - mede namens de ministers van Buitenlandse Zaken en Economische Zaken - aan de Kamer meegedeeld naar aanleiding van vragen van de CHU-kamerleden Kruisinga en Van der Mei. In zijn antwoord wijst de staatssecretaris er op dat - zoals blijkt uit zijn vorig jaar verschenen Beleidsnota Nederlandse Zeescheepvaart - zijn beleid is gericht op instandhouding van de Nederlandse koopvaardijvloot. Dit zowel uit economische als uit militair-strategische overwegingen en ook uit het oogpunt van werkgelegenheid. Naar aanleiding van de beleidsnota heeft de regering dan ook besloten de zeescheepvaart financieel te gaan steunen.

H. L.

Bij het afscheid van Willem Scholten

Het vertrek van Willem Scholten uit de Tweede Kamer naar de Raad van State vervult ons met gemengde gevoelens. Het is voor Scholten en zijn gezin een verheugende benoeming. Voor de CHU is het een voorrecht; dat een zo bekwaam Kamerlid tot lid van de Raad van State werd benoemd. Maar toch overheerste bij ons toen het vertrek van Scholten uit de Kamer vaststond, een gevoel van teleurstelling. Wij realiseerden ons, dat we een uiterst bekwaam Kamerlid zullen verliezen. Scholten was, toen hij in 1963 in de Kamer kwam, in de eerste plaats de fiscale specialist. Een deskundige, die in de Kamer gezag genoot. Het was niet verrassend, dat hij bij de formatie van het kabinet-Biesheuvel ge-

vraagd werd als staatssecretaris van financiën. Toen het Kabinet-Biesheuvel werd opgevolgd door het kabinet-Den Uyl nam Scholten zijn plaats in de fractie weer in. Maar ook buiten zijn specifieke fiscale terrein heeft Scholten bij andere gelegenheden belangrijke redevoueringen gehouden, waaruit zijn enorme werkkraft en zijn veelzijdige belangstelling bleek. Eén der hoogtepunten hierbij vormde zijn rede bij de behandeling van het bekende „zilveren koorde"-artikel 185 van de grondwet, waarin de financiële verhouding van de overheid tot een aantal kerkgenootschappen is neergelegd. Op indringende wijze heeft Scholten zich tegen het uit de grondwet lichten van dit

artikel verzet, zolang de financiële kant van dit vraagstuk niet was opgelost. Hij hield bij die gelegenheid een indrukwekkende beschouwing over de betekenis van de kerkgenootschappen in de samenleving. Na de formatie van het kabinet-Den Uyl zagen we Wim Scholten wat minder regelmatig in de fractie, doordat hij afgevaardigde werd voor het Europees Parlement. Ook in die functie werkte hij echter met grote ijver en enthousiasme. Regelmatig schreef hij zijn beschouwingen over de Europese zaken in zijn rubriek „Tussen Straatsburg en Den Haag." Als politicus was Scholten zakelijk. Hij hield niet van theatrale effecten. Juist de grote kennis van zaken, gepaard met een evenwichtige oordeelsvorming en een brede belangstelling voor het politiek gebeuren maakten hem echter tot een fractielid, dat we niet graag zagen vertrekken. Ook om die reden betreuren we zijn ver-

trek uit de fractie. Maar daarbij zijn we ons er wel van bewust, dat de Raad van State er een man bijkrijgt met kennis van zaken en een grote werkkraft. En voor zijn gezin is het verheugend, dat de echtgenoot en vader nu waarschijnlijk meer thuis zal zijn dan tijdens zijn Kamerlidmaatschap en zijn lidmaatschap van het Europees Parlement. Daarora, ondanks onze gemengde gevoelens willen we Wim Scholten toch beslist zeer van harte gelukwensen. Kamervoorzitter Vondeling wees er in zijn afscheidspeech aan Scholten op, dat een goede buur (bij de Raad van State) beter is dan een verre vriend. Wij als CHU weten, dat met Scholten een goede vriend, tevens een goede buurman, in de Raad van State is. Proficiat Willem en Corrie Scholten.
R. J. H. Kruisinga
O. W. A. van Verschuer

„Taak van kerken bij werkloosheid"

Er moet een Nationale Oecumenische Raad voor het werkloosheidsprobleem komen, die zich vanuit de kerken moet bezig houden met de problemen rond opvang en begeleiding van werklozen. Deze raad, waarin alle kerken vertegenwoordigd moeten zijn en die duidelijke banden moet hebben met de overheid, werkgevers- en werknemersorganisaties, moet alle problemen bundelen, bespreken en doorgeven, die vanuit de pastorale zorg met werklozen naar voren komen. De raad moet de meer algemene problemen van opvang en begeleiding van werklozen bespreekbaar maken en oplossingen daarvoor op tafel leggen bij de overheid, de gewestelijke arbeidsbureaus en de uitkeringsorganen. Ook aan de individuele kerken zelf moeten, wanneer dat nodig blijkt, concrete suggesties voor een aanpak van de problemen worden gedaan.

Dit voorstel doet de Tielse hervormd predikant ds. G. J. F. Versteegh in een gesprek met „De Werkgever", het blad van het Nederlands Christelijk Werkgeversverbond (NCW). In zijn eigen gebied heeft ds. Versteegh samen met alle andere kerken in Tiel en omstreken al het nodige gedaan voor de werklozen. „Het is ook een taak van de kerk de mensen te helpen met hun problemen, ook die ten gevolge van de werkloosheid. En dat is een heel benauwend probleem. Ik merk het bij mijn gemeenteleden. Daarom moeten alle kerken in Nederland de handen ineen slaan. In dat licht ook moet u de nationale Oecumenische Raad voor het werkloosheidsprobleem zien."

De meest ernstige kanten aan het werkloosheidsprobleem vindt ds. Versteegh, dat vooral de oudere werklozen het gevoel hebben uitgerangeerd te zijn, aan de kant te zitten, en dat de jongeren onverschillig worden. „De jongeren, die niet aan de slag kunnen komen, gaan begrijpelijkerwijs denken: nou, ik geloof het wel; er is toch geen werk, ik krijg een goeie uitkering, waarom zou ik mij nog druk maken? Deze tendens tot passief consumeren vind ik een verkeerde zingeving van het leven," zegt de Tielse dominee.

AFGUNST

Het meest afschuwelijke vindt hij echter opkomende maatschappelijke afgunst, waarmee de werkloosheid in toenemende mate gepaard gaat: „Er is een wederzijdse afgunst en jaloezie aan het ontstaan. Enerzijds gaan de mensen, die geen werk hebben, met scheve ogen kijken naar degenen, die wel werk hebben. Opvallend is bijvoorbeeld de toenemende jaloezie ten opzichte van ambtenaren. Anderzijds gaan de werkenden steeds vaker en gemakkelijker denken: nou, die zit gebeiteld, krijgt een mooie uitkering en kan doen wat hij wil. Dit vind ik een gevaarlijke en kwalijke kant van de werkloosheid." Vooral omdat de werkloosheid een blijvend karakter dreigt te krijgen, moeten de kerken vooral daarop letten.

Het antwoord op de vraag, hoe die toenemende maatschappelijke afgunst te keren, vormt volgens ds. Versteegh een probleem. „Ja, hoe kun je dat nou? Ik persoonlijk geloof, dat de mensen weer een christelijk besef moeten gaan krijgen. Een besef van dankbaarheid tegenover God voor alles wat jezelf hebt. Je vrouw, je kinderen, de vrienden. De waarde van het immateriële moet weer meer naar voren komen. Liefde, vriendschap en kunst bijvoorbeeld. Daar gaat om, na die materiële welvaartsperiode, die we sinds de oorlog hebben gekend en die nu blijkbaar op zijn retour is. Die positieve herwaardering van de immateriële waarden geven de mens weer een

gevoel van eigenwaarde, werkloos of niet. En dat zal ook een eventuele echte verdeling van de beschikbare werkgelegenheid over té veel mensen, die gepaard moet gaan met een financiële aderlating voor de werkenden die een stuk van hun werkgelegenheid moeten afstaan, gemakkelijker draaglijk kunnen maken. Wanneer de kerken gezamenlijk iets van dat christelijke besef aan de mensen kunnen teruggeven, is al een heel stuk van het werkloosheidsprobleem opgelost."

PROJECTEN IN TIEL

Ds. Versteegh weet waarover hij praat. Verschillende projecten heeft hij met de andere kerken al op touw gezet voor de werklozen in Tiel en omgeving. Daaruit heeft hij veel ervaring opgedaan, die de juistheid van zijn analyse en voorstellen bevestigt. „Alle kerken in ons gebied hebben de diensten op 9 november geheel geplaatst in het kader van de werkloosheid. Vooraf hadden we dat uitvoerig besproken en afgesproken in het convent van voorgangers, waarin alle kerken in ons gebied samenwerken. Daarna zijn wij persoonlijke brieven gaan uitdelen aan de werklozen, die hun WW- of WWV-uitkering kwamen halen. Op 10 november aan alle mensen, die korter dan zes maanden werkloos waren en op 24 november aan alle WWV'ers. Die brief bevatte een boodschap, waarmee we de mensen probeerden een hart onder de riem te steken. „Als kerken leven we met u en met uw

problemen mee en als u hulp nodig heeft, laat het dan weten" - stond in de brief. Daar is het echter niet bij gebleven. De Tielse kerken lasten ook speciale huisbezoeken in bij werklozen. Bovendien nodigen de kerken in Tiel en omgeving de werklozen uit voor een gespreksmiddag in februari. Behalve de kerken zelf, namen daaraan ook deel vertegenwoordigers van de gemeentelijke sociale dienst, het GAK en het GAB.

Dat een vanuit de kerken afkomstige actie zeker zin heeft, illustreert ds. Versteegh met een concreet voorbeeld. „Tot vorig jaar mei stond er voor het bureau altijd een lange rij mensen te wachten, tot buiten toe. Dat was een afschuwelijk en triest gezicht. Onze diaconie heeft toen schriftelijk bij het GAB aan de bel getrokken en dat heeft tot een andere locatie geleid, waar het er veel menselijker aan toe kan gaan."

DUIDELIJKE TAAK

Het voorstel van de Tielse hervormd predikant tot oprichting van een Nationale Oecumenische Raad voor het werkloosheidsprobleem gaat ervan uit, dat de gezamenlijke kerken in ons land een duidelijke taak hebben bij de opvang en begeleiding van werklozen. Ds. Versteegh ziet die taak op drie punten: „Allereerst ligt die taak in de verkondiging en in de kerkdiensten. Via onder andere gebed moet je de mensen laten zien, dat je hen ziet, met al hun problemen. Dat geldt zowel voor werkloze werknemers als voor werkloze directie-

ren. Wanneer je hen en hun problemen in het gebed of in de dienst betreft, betekent dat op zich al een hart onder de riem. Dat merk ik in de praktijk. Een tweede taak ligt in het pastoraal huisbezoek, waarbij je in persoonlijk contact over de individuele levensproblemen ten gevolge van de werkloosheid kunt meedenken. En ten derde ligt er een taak voor de diaconie - en bij de andere kerken voor vergelijkbare organen - die zich bezig houdt met de problemen van kerk en maatschappij. Wanneer overheidsmogelijkheden zouden te kort (blijven) schieten, zouden de diaconieën in bepaalde gevallen - bijvoorbeeld financieel - moeten inspringen bij bepaalde studiekosten, wanneer een werkloze zich heel positief opstelt ten opzichte van nieuwe arbeidsmogelijkheden."

Vanwege deze derde kerkelijke taak bij het werkloosheidsprobleem pleit ds. Versteegh er dan ook tenslotte voor dat in iedere diaconie of parochieraad tenminste iemand zitting heeft, die de werkloosheid aan den lijve ondervindt of heeft ondervonden, maar die daaruit met een actieve en positieve instelling bovendien probeert te komen of daarin al is geslaagd. Al met al blijft ds. Versteegh ernaar streven dat ook de kerken hun bijdragen leveren aan het werkloosheidsprobleem. „Een probleem dat weliswaar tot op zekere hoogte blijvend zal zijn, maar dat vanuit de kerken te verlichten is en ook verlicht moet worden," meent hij stellig en overtuigd, zo berichtte het NCW-blad „de Werkgever".

Vrouwen half geld ?

* Nu de centrale contributie-inning in de CHU een feit is, komt nog al eens de vraag naar voren of vrouwen in de CHU maar de halve prijs betalen voor haar lidmaatschap. Zo gesteld, moet de vraag met neen worden beantwoord. Vrouwen zijn in de regel niet zo arm of (half)zacht dat zij niet als volwaardig lid worden beschouwd en aangeslagen. In dit opzicht kent de CHU geen discriminatie tussen mannelijke en vrouwelijke leden. Van waar dan toch het misverstand „vrouwen half geld?"

* * *

* De CHU heeft (net als bij vele andere politieke partijen) de bepaling dat **huisgenoten** van een Unielid slechts de halve contributie zijn verschuldigd. Er gaat dan één ledencontactblad naar dat adres. En de portokosten zijn bij (financiële) acties etc. duidelijk lager. Deze „half-geld-aanbieding" geldt dus ook voor mannen en kinderen, wanneer er al iemand lid is. Maar helaas is het zo in de CHU dat meestal wordt volstaan met één lidmaatschap per gezin, en

het is niet moeilijk te raden op wiens naam dat staat.

* * *

* De CHU heeft het laagste percentage vrouwelijke leden van alle politieke partijen. Zelfs in CDA-verband is dit opvallend, omdat de CHU al vanaf 1922 een vrouwelijk Tweede Kamerlid had, terwijl bij de ARP dat pas sinds 1963 het geval is. Willen wij straks een gelijkwaardige inbreng hebben in het CDA dan zal de CHU op dat punt eerst nog wat moeten inhalen. Nu ligt het ongeveer zo: CHU 5 procent, ARP 11 procent en KVP 25 procent vrouwelijke leden. Bij PvdA en VVD liggen deze percentages rond 35. Er is dus alle reden om eens wat actie te ondernemen.

* * *

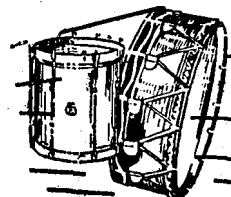
* Niet alleen om het aantal is het belangrijk dat echtgenoten als lid geregistreerd staan. De vrouwen zelf kunnen pas echt meedoen als zij lid zijn. Anders kunnen zij niet meestemmen over kandidatenlijsten

Studiedagen voor vrouwen

Het blijkt dat de studiedagen, die regionaal en landelijk worden georganiseerd voor CHU- en CDA-vrouwen, veel belangstelling hebben. Niet omdat vrouwen zo graag apart zitten, maar wel omdat voor velen van haar het makkelijker is eens een gewone dag vrij te maken dan op zaterdag of 's avonds naar een bijeenkomst te gaan. Bovendien zijn de onderwerpen veelal afgestemd op hetgeen voor vrouwen speciaal van belang is.

voor gemeenteraden en Tweede Kamer. Nog erger is dat zij ook zelf niet als kandidaat genoemd kunnen worden voor allerlei functies. Daardoor mist de CHU misschien vele bewaarde vrouwen. Het is hoog tijd dat hierin verbetering komt. Laten de vrouwen die allang het gevoel hebben bij de CHU te behoren dit nu eens nadrukkelijk stellen door een opgave als lid. En laten zij dit vooral doen met hun meisjesnaam er bij, zodat zij volledig geadmistriseerd staan. En laten de kiesverenigingen maar eens op een makkelijke manier hun leden-tal uitbreiden door een actie voor echtgenoot-leden te starten, desnoods onder de wat misleidende titel „Vrouwen half geld". Mochten daarbij vragen komen over het lidmaatschap van de Centrale van CH-vrouwen, dan kunt u hierover inlichtingen krijgen bij het secretariaat, Meentweg 96, De Meern. In het algemeen geldt dat voor f 5,- per jaar men lid is, naast het lidmaatschap van de CHU.

Haty Tegelaar-Boonacker.

VAN DER GLAS Heerenveen

Blaas- en Slaginstrumentenfabriek
Telefoon 05130-22652

- De Zeeuwse Vrouwen Raad houdt op 1 april te Goes een bijeenkomst onder de titel „Spoorzoeken naar één Europa". Laten vooral de CDA vrouwen deze dag meemaken, want binnen korte tijd worden we als politieke partijen geconfronteerd met Europese verkiezingen.
- 12 mei 1976 is de jaarvergadering van de Centrale van CH-vrouwen, in het Jaarbeurscongrescentrum te Utrecht. Naast de huishoudelijke zaken wordt vooral aandacht geschonken aan het programma van het CDA, waaraan thans de laatste hand wordt gelegd.

CDAAktueel

FEITEN EN MENINGEN

CHRISTEN DEMOCRATISCH APPËL

EERSTE PRESIDIUUMBEZOEK AAN GELDERLAND

CDA bouwt aan steunpunten

„Als we zien dat het in Gelderland met de CDA-activiteiten allemaal goed gaat, vraag je je wel eens af, wat er aan de top toch mankeert” zei mevrouw Van der Werf-Terpstra in haar openingswoord voor de Gelderse kader-ontmoeting. „Ik denk dat het een beetje met de komende Kamerverkiezingen verband houdt” voegde zij er filosofisch aan toe.

Nu hebben deze gewestelijke kadervergaderingen (er komen er 18) in ieder geval wél iets met die Kamerverkiezingen te maken. In zoverre althans dat ook met het oog daarop het landelijk CDA-bestuur zijn spulletjes tijdig voor elkaar wil hebben. Een landelijke verkiezingsactie moet in elke gemeente of kieskring op een actieve club kunnen steunen. En die club zal, organisatorisch en formeel, helemaal „volgens het boekje” moeten kunnen functioneren. Gelderland bleek eigen boekje rustig open te kunnen leggen. Uit vele gewesten en gemeenten werd gerapporteerd dat er een vruchtbare samenwerking tussen de CDA-partners bestaat. Gemeenschappelijke besturen en programma's, eensgezinde verkiezingsacties, collectieve secretariaten, deskundige adviescommissies en een vrouwen-organisatie. Je „hoorde” sommige sprekers bijna denken: wat zeuren ze aan de top toch over hobbels en hindernissen? Als de moeilijkheden uit de oude partijen voortkomen moeten we desnoods maar zonder deze verder gaan. Ook buiten die partijen bestaan duizenden gestructureerde CDA-aanhangers.

RECHTSTREEKSE LEDEN

Nu kent het CDA inderdaad veel „rechtstreekse leden”. Leden dus die tevoren niet bij een der drie partijen aangesloten waren. In de statuten is hun positie niet alleen erkend, doch werd hun recht op invloed bij bestuurs- en parlementsverkiezingen ook geregeld. Niet gehinderd door remmingen binnen de partijen kunnen deze rechtstreekse leden veel voor de verspreiding van de CDA-gedachte betekenen. Vooral in plaatsen waar die partijen geen afdeling o.d. hebben. Dit alles neemt niet weg dat het CDA een door de drie landelijke par-

tijen opgerichte (zelfstandige) organisatie is. Het CDA-bestuur is daarom druk doende het contact met die rechtstreekse leden te versterken. Ook wil het de regionale CDA-activiteiten zo goed mogelijk binnen de landelijke organisatie coördineren.

ORGANISATIE OPBOUWEN

Behalve de in Apeldoorn gehouden kader-vergadering was er vorige week in Utrecht een ontmoeting tussen algemeen bestuur en vertegenwoordigers der rechtstreekse leden. Bij de Utrechtse ontmoeting heeft Steenkamp veel openhartige vragen beantwoord. Ook riep hij op toch vooral met de opbouw van plaatselijke verbanden verder te gaan. Het is nooit te voorspellen wanneer er Kamerverkiezingen voor de deur staan. Ook wanneer dit volgend voorjaar het geval is wordt het hoog tijd met voorbereiding te beginnen. In plaatsen waar nog geen CDA-verband bestaat moet dat spoedig worden gevormd. CDA-verbanden die nog niet werden „gelegaliseerd” dienen daartoe direct met het secretariaat contact op te nemen.

Zowel in Utrecht als in Apeldoorn werd duidelijk dat organisatorische opbouw soms evenzeer geduld als daadkracht vraagt. Er zitten plaatselijk of regionaal, ook wel eens „knopen” die met hulp van boven-af misschien losgepeuterd kunnen worden. Het doorhakken van die knopen is in ieder geval niet mogelijk door het CDA dan maar buiten die weerspannige plaatselijke partij-organisatie om tot leven te brengen. Dat laten, zo maakte mevrouw Janssen van Raay duidelijk, de statuten niet toe. Ook voorafgaande opheffing van zo'n plaatselijke afdeling of kiesvereniging lost de moeilijkheid niet op. Dan wordt voor anderen de weg geopend direct weer een nieuwe afdeling van de oude partij op te richten en deze zou dan weer het uitsluitend recht op de CDA-naam kunnen opeisen.

KUYPERS' WENSEN

Het CDA rust op de drie federatief-samenwerkende partijen. Daar moeten en mogen niet voortijdig hier of daar poten onder worden weggezaagd. In dit licht moet ook de „nood-procedure” worden beoordeeld, welke de KVP ter versterking van eigen organisatie achter de hand houdt. Er werd daar in Apeldoorn een beetje bezorgd naar geïnformeerd. Maar mevrouw Gardeniërs-Berendsen vertelde waarom die nood-procedure geen anti-CDA-actie betekent.

Voor het geval de ene lijst onverhoopt eens niet mocht doorgaan, moet de KVP voorkomen dat haar eigen organisatie reeds nu in elkaar ploft. Daarmede zou trouwens ook het CDA, met name in het katholieke zuiden, nauwelijks een poot overhouden om op te staan. Maar mevrouw Gardeniërs hoopte van harte dat bij het eeuwfeest van de AR-partij, haar de ene christelijke lijst (vurige wens van Abraham Kuypers) als geschenk kan worden aangeboden.

G. J. B.

Rinze Zijlstra in Apeldoorn

ER ZIJN GEEN PROBLEMEN MAAR UITSLUITEND MENSEN

Komt de ene lijst er? Die komt er, daar is geen twijfel aan. CDA-vice voorzitter Rinze Zijlstra oogste voor een bomvolle zaal van Orpheus in Apeldoorn een daverend applaus. Maar, hield hij zijn gehoor dadelijk relativerend voor, bedenk dit wel: Er zijn geen problemen, alleen maar mensen (en die mensen zullen nog voor problemen genoeg zorgen). Wie moet er op die lijst? Wie voert die lijst aan? Hoe is ons program, hoe onze campagne, hoe verhoud je je tot het kabinet-Den Uyl?

Rinze Zijlstra maakte tijdens zijn intens beluisterd betoog in Apeldoorn duidelijk, dat we met het CDA-onderweg-naar-verkiezingen in een nieuwe fase gekomen zijn. Zijn rede was het klapstuk van het eerste van de bezoeken aan de achttien kamerkringen door het presidium van het CDA. Een bezoek, dat in Gelderland op uitstekende wijze georganiseerd was. 's Middags vertrouwelijk beraad met een vijftigtal kader-mensen uit de hele provincie (heel praktisch twee kamerkringen samengevoegd) onder leiding van Janssen van Raay en Krajenbrink, 's avonds een openbare bijeenkomst met zo'n 2-300 man in de zaal.

GELOOF

We zijn nog nooit sinds mensenheugenis zo dicht bij een zo groot politiek succes (in de zin van ideaal) geweest en tegelijk nog nooit zo dicht bij een ontluisterende mislukking. Rinze Zijlstra maakte duidelijk,

dat hij in het succes gelooft. Maar we zullen moeten groeien boven het partij-politieke niveau uit. Dat geldt in het bijzonder voor de leiders: ze kunnen groeien tot staatsmanschap...

Zijlstra was van oordeel, dat het CDA er veel beter voor staat dan enkele maanden geleden. We hebben een ontzagwekkende proef, die verschrikkelijke spanningen te weeg gebracht heeft en levensgrote frustaties, doorstaan. De aangerichte schade is nog niet geheel vast te stellen; laten we hopen, dat de loutering méér was. De ruïnes van de polarisatie zijn ook binnen onze kring zichtbaar, kunnen dienen als teken hoe slecht een op dit uitgangspunt stoelende politiek werkt. Wij, het CDA, kunnen met ons ideaal ook praktisch politiek de moeilijkheden aan.

De Gelderse CDA-staten-fractievoorzitter Winters kreeg de lachers op zijn hand, toen hij de leiders van de CDA-partijen tot meer moed opriep met de zinsnede: Probeer niet vóór je gaat trouwen de details van je kopen bruiloft te regelen! De zaal viel hem eveneens hartelijk bij, toen hij vaststelde, dat in twee jaar tijd in de staten van Gelderland een zeer reële politieke eenheid is gesmeed. Natuurlijk zijn er wel eens verschillen, maar wezenlijk is, dat men op kritieke punten samen staat. Zo terughoudend als men twee jaar geleden begon, zo ondenkbaar is het nu, dat men zou terugvallen en zich weer splitsen.

Het gehele bezoek had een inspirerende sfeer, die de voorzitter van Gelderland, mevrouw Van der Werf-Terpstra, al verwoordde in haar inleiding met het motto: „Fijn, dat je er bent”.

v. d. B.

Mr. W. Scholten lid van de Raad van State

Als u dit leest, is mr. W. Scholten geen Tweede Kamerlid meer, maar lid van de Raad van State.

Een predikant vroeg aan mij, of je dat er niet „bij” kon doen. De rillingen liepen me langs de rug. Luister naar wat de voorzitter van de Tweede Kamer op de laatste dag dat „onze Willem” in de Kamer zat, zei over dit punt. Ik citeer letterlijk uit de Handelingen:

„Ik vraag nog even de aandacht van de leden. De eerste alinea van artikel 106 van de Grondwet vermeldt het volgende:

„Een lid van de Staten-Generaal kan niet tegelijkertijd zijn Minister, vice-president of lid van de Raad van State, president, vice-president of lid van of procureur-generaal of advocaat-generaal bij de Hoge Raad, noch president of lid van de algemene Rekenkamer, noch Commissaris des Konings in een provincie.”

Ik haal dit aan, omdat ik op 11 februari jl. aan de Kamer mededeling heb gedaan, dat is ingekomen een afschrift van het koninklijk besluit van 6 februari 1976, waarin het lid W. Scholten met ingang van 1 maart 1976 wordt benoemd tot lid van de Raad van State.

Ik weet niet, of hij zijn benoeming zal aanvaarden, ik ga daar even van uit. Het betekent dat in de veronderstelling dat de Kamer noch morgen, noch zaterdag, noch zondag bijeenkomt, dit het laatste ogenblik is, waarop de heer W. Scholten als lid van deze Kamer in ons midden is.

Wij hebben in hoge mate geprofiteerd in de afgelopen jaren, zowel toen hij lid was als adviserend-lid van deze Kamer, van zijn kennis, zijn toewijding en zijn collegialiteit. De enige troost, die ons rest is, dat een goede buurman naar men zegt beter is dan een verre vriend.”

(Applaus)

Ik hoorde de afscheidswaardes 's avonds door de radio en daarna was er een kort gesprek van de heer Zindel met de heer Scholten. Het applaus van de Kamer was heel hartelijk. Dat kon ik goed onderscheiden. Iedereen in de Kamer houdt van Willem; hij is deskundig en bovenal steeds bereid iedereen te helpen. Ik begreep nooit iets van zijn fiscale puntjes, die ik moest inbrengen bij wetsontwerpen. Ik deed dat blijkbaar zo stuntelig, dat de leden zeiden: „Laat Scholten zelf maar komen, hier snappen we niets van.”

Toen werd hij staatssecretaris van financiën, met de speciale opdracht om de belastingen te doen. Gaat er maar aan staan! Hij deed het voortreffelijk, maar moest helaas met het kabinet-Biesheuvel aftreden. Toen kwam hij weer in de Kamer. En nu is hij naar de Raad van State om de plaats van mr. G. Ph. Helders in te nemen. Weer zal een beroep worden gedaan op zijn fiscale kennis en inzicht. Nu, daar kunnen ze op rekenen.

De Raad van State is tegenwoordig belangrijker dan vroeger, omdat ook de administratieve rechtspraak aan hen is opgedragen. Dat is net iets voor de heer Scholten. Studie en precisie zijn hem eigen. Hij krijgt uiterlijk een rustiger bestaan. Geen gehol naar het Europees Parlement, geen spreekbeurten, geen vergaderingen her en der. Zijn vrouw zal er wel bij varen en hij ook!

Onze beste wensen vergezellen hem. En vergeet de Unie niet, al ben je niet meer in de actieve politiek, Willem.

Jonkvrouw mr. C. W. I. Wtewaal van Stoetwegen, oud-lid van de Tweede Kamer voor de CHU.

Waar en wanneer spreken fractieleden CHU ?

Kruisinga spreekt in Schoonhoven dinsdag 9 maart: CHU en ARP

in Den Haag/Benoordenhout donderdag 25 maart: CHU

in Leidschendam woensdag 31 maart: CDA in Zwijndrecht donderdag 1 april: CHU voor de Statenkring Kampen: vrijdag 9 april: CHU

Van der Mei: maandag 15 maart Zwolle: pol. scholingscursus vrouwen donderdag 25 maart Hillegersberg: CHU woensdag 31 maart Leiden: pol. scholingscursus maandag 5 april Oss: oprichting CHU-kiesvereniging.

Van Leijenhorst: maandag 8 maart Middelharnis: Onderwijsappèl maandag 15 maart Hasselt Ov.: CHU

maandag 22 maart Meppel: Chr onderwijs maandag 29 maart 's-Gravenzande: Chr. onderwijs maandag 5 april Huizen NH: Ouderraad Chr. onderw.

WISSELINK: donderdag 4 maart Waarder ZH: CHU en ARP vrijdag 5 maart Almelo: statenkring CHU maandag 8 maart Holten: pol. scholingscursus vrijdag 12 maart Vriezenveen: CHU maandag 15 maart Veere: CHU en ARP

TOLMAN: maandag 8 maart Geldermalsen: landb. organisatie. maandag 15 maart Leeuwarden: CBTB-Friesland dinsdag 16 maart Aalsmeer: CHU zaterdag 20 maart Delft: statenkring CHU

Drs. R. Zijlstra spreekt op KVP/ARP/CHU-bijeenkomst te Sneek

De statenkring Sneek van de CHU, de anti-revolutionaire staten centrale Sneek en de regio Sneek van de KVP beleggen op maandagavond 15 maart een gezamenlijke, openbare bijeenkomst in Sneek. Drs. R. Zijlstra, vice-voorzitter van het CDA en burgemeester van Smallingerland, zal in

een inleiding zijn visie geven op de ontwikkelingen, op dit moment, rond het Christen Democratisch Appèl.

De vergadering vangt om 8 uur aan en wordt gehouden in hotel Hanenburg te Sneek. Er zal ruime gelegenheid voor discussie zijn.

CDA en STADSVERNIEUWING

Het Christen-democratisch appel - Utrecht stad organiseert een openbare bijeenkomst op maandag 8 maart 1976, 's avonds om 8.00 uur in Sint Jan, Janskerkhof 15 A te Utrecht.

Als inleiders zullen spreken: Staatssecretaris J. Schaefer, „Mogelijkheden en moeilijkheden van stadsvernieuwing”;

Wethouder A. Bransen, „De menselijke aspecten van de stadsvernieuwing”.

Zoals gebruikelijk, zullen de vragen van bezoekers een richting kunnen geven aan de avond. Verwacht wordt dat heel wat onderwerpen besproken worden:

- * Hoe kan en wil de regering de stad vernieuwen?
- * Wat zijn de plannen in Utrecht op korte en lange termijn?
- * Wat betekent dat voor onze stad, onze staat en ons huis?
- * Komen de plannen van de gemeente overeen met die van de burgers?
- * Wat gaat het kosten, en wie betaalt dat?
- * Hoe komen de belangen van bewoners en eigenaars tot hun recht?
- * Wat kunnen de gemeentelijke diensten doen?
- * Wat doen de politieke partijen?
- * Wat is het standpunt van het CDA?

Geprobeerd wordt samen antwoorden te vinden. Samen met raadsleden, vertegenwoordigers uit wijken, onderwijs, bedrijven, bewoners, kortom met iedereen die er belang in stelt.

DISCUSSIE BINNEN HET CDA

Samenwerking gevraagd!

Het artikel onder de kop: „Meer dan ooit Christen-Democratische politiek nodig” van drs. H. Eversdijk in „De Nedelander” van 30 januari j.l. is voor mij aanleiding weer eens naar de pen te grijpen.

De heer Eversdijk zegt over de z.g. politieke hypothese verschillende juiste dingen, zoals o.a.: „De Christen-Democraten

moeten als een politiek onafhankelijke beweging de verkiezingen ingaan, niet aanleunend tegen het kabinet-Den Uyl en zijn beleid, niet aanleunend tegem liberalisme of socialisme. De kiezers vragen een eigen gezicht van ons. Geen afspraken vooraf, de kiezer moet beslissen en niet een aantal partijmensen in rokerige zaaltjes vooraf.” Heel mooi gezegd ja, zo moet het inder-

Uitgangspunten

In de discussie, die is ontbrand over de grondslagen van het CDA is één van de punten de tegenstelling die zou kunnen bestaan tussen principe en programma.

De voorzitter van de kamerfractie van de AR-partij, mr. Aantjes, stelt te dien aanzien: Voor alles is het nodig, dat de kiezers weten welke beginselen een kandidaat als richtinggevend voor zijn politiek handelen aanvaardt. Daarop kan hij worden aangesproken en van daaruit kan hij ter verantwoording worden geroepen.

Wie namens de christen-democratische richting op een verantwoordelijke post deelneemt aan de politieke besluitvorming neemt niet alleen het actuele program van aktie voor zijn rekening, maar is ook representant van zijn politieke richting, heeft ook deel aan het geestelijke gedachtegoed van die richting. Welke beginselen worden als richtinggevend voor het politieke handelen van het CDA aanvaard?

Op zich is het al dan niet aanvaarden van een programma een kwestie van beginsel. Voor de anti-revolutionairen lijkt me dat minder een punt dan voor de christelijk-historischen.

De heer Aantjes stelt dat dan ook niet expliciet. In zijn betogen gaat hij er van uit, dat het principe primair en het programma secundair behoort te zijn. Voor de anti-revolutionairen is dat minder een punt, omdat zij, waar zij zich gevoegd hebben op basis van de anti-these in het verleden naar de uitgangspunten van het parlementair stelsel in liberale zin niet voorop hebben staan het handhaven van die basisstructuren, die staatsrechtelijk kenmerkend worden geacht voor de christelijk-historische opstelling.

Gezien het feit, dat het parlementaire stelsel in liberale zin, min of meer vanuit het eigen tegendeel, leidde tot het ontstaan van politieke program-partijen, een feitelijkheid, die de politieke structuur in Nederland is gaan bepalen, maakte op den duur de christelijk-historische uitgangstelling tot een onhoudbare.

KENMERKEND

Dat is ook gebleken. Werd aanvankelijk de informele uitgangstelling ten aanzien van het politieke bedrijf binnen de Unie nog gehandhaafd, dit, als afspiegeling van wat men in groter verband voorstond, het voorbeeld van de andere politieke partijen met een meer stringent organisatiestreven werkte aanstekelijk. Kenmerkend bleef formeel de wens het hele Nederlandse volk aan te spreken, de verkiezingspamfletten na de oorlog geven daarvan blijk. Kenmerkend voor deze informele uitgangstelling was ook het feit, dat aanvankelijk na de oorlog de zomerconferenties nog doorgang vonden: bijeenkomsten waar men zich ongehinderd door vergadertechnische eisen als in een vriendenclub bewegen kon. Toen de zomerconferentie onder invloed van de politiek-critische opstelling van de Nederlandse dagbladpers tenslotte verdween was er geen enkel kenmerk meer waardoor de Unie zich onderscheidde van de andere politieke partijen.

Toen het er dan ook om ging na het „samen uit, samen thuis” van Mellema in het kader van het CDA te komen tot het aanvaarden van een politiek program maakte men daartegen geen bezwaar. Aan de basis is er nog gerommel geweest, waaruit bleek, dat de uitgangstelling gefundeerder ervaren werd dan door het hoofdbestuur was voor-

zien. Niettemin, dit betrof slechts de procedure en niet het beginsel zelf. In het kort komt het standpunt van de voorzitter van de Unie er op neer, dat een program geënt op beginsel dat beginsel niet terzijde stelt maar vertaalt.

GEVAARLIJK

In dubbel opzicht acht ik dat een gevaarlijke stelling. Staatsrechtelijk, omdat zo een program is aanvaard, de partij - ik noem nu de Christelijk-Historische Unie maar een partij, dat is zij in feite geworden - daaraan gebonden is. Uiteindelijk heeft het liberale „measures, not men” neerslag gevonden in het partij-program en toen de Unie eenmaal zover was nam zij de houding aan van zo niet het braafste, dan toch het koppigste jongetje van de klas.

Heel duidelijk kwam dat tot uitdrukking in de wijze waarop de CHU de laatste keer in de oppositie is geraakt tegen het kabinet Den Uyl. Lange tijd is de Unie er prat op gegaan zich gedachtig de uitgangstelling gouvernementeel op te stellen. Naar aanleiding van de laatste kabinetsformatie stelde Tilanus: wij hebben geen programma aanvaard om het nu overboord te zetten en ons op de grondslag te begeven van een ander programma - het Partij van de Arbeid c.s. programma. Hij ontraadde dan ook zijn geestverwanten in het kabinet plaats te nemen.

Godsdienstig, omdat van het beginsel - nu dus niet één of ander beginsel, zoals de hier aan de orde gestelde vraag of principe en program te verenigen zijn, maar van het beginsel - de vertaling gegeven is, namelijk in de Heilige Schrift.

Voor de christelijk-historischen is er zo te zien meer reden, namelijk een staatsrechtelijke en een godsdienstige, vgl. de voetnoot van Beernink bij het grondslagartikel 2, om zich af te zetten tegen de verenigbaarheid van principe en program dan voor de anti-revolutionairen.

ERNST

Hoe komt het dan dat het niettemin de anti-revolutionairen zijn, die door het principe te plaatsen boven het program met deze zaak het meest ernst maken. Naar mijn opvatting vindt dat zijn oorzaak in het feit, dat de anti-revolutionairen vanouds sterk confessioneel bepaald de vaderlandse politieke bedrijvigheid hebben beschouwd. Dat thans als inspiratiebron naar het evangelie wordt verwezen ontnemt de houdbaarheid daaraan niet. Integendeel lijkt het. Ten einde zich gevoegd in het grotere verband duidelijkheid doch vooral ook een zekere eigenheid te verschaffen verlangen de anti-revolutionairen van de anderen dat ook zij beleiden op dit uitgangspunt te kunnen worden aangesproken. Een aanspraak, die toelaat tot de orde te roepen diegenen, wier politiek handelen niet op programma-tische, maar op principiële gronden kan worden becritiseerd.

Daar de anti-revolutionairen vanouds sterk confessioneel bepaald de politiek bedreven nemen zij gemakkelijker in de mond wat anderen in hart besloten houden. Katholieken zijn, naar ik me voorstel, van huis uit terughoudender wat dit type uitingen betreft. Zij zijn gewend dit te zien als een opdracht toevertrouwd aan de kerk. Ook dat is deel van wat de heer Aantjes noemt het geestelijk gedachtegoed van die richting.

Rotterdam drs. J. van der Linden.

daad wezen. Helaas werken onze eigen voormannen er nog niet hard aan mee om dat punt te bereiken.

Het CDA begint, vooral dank zij activiteiten aan de basis, steeds meer gestalte te krijgen, helaas worden goede bedoelingen door de top soms ten dele getorpedeerd. Al jarenlang heb ik er nu en dan op gewezen, ook wel in „de Nederlander” dat een van de moeilijkste punten in de confessionele partijen en ook in het CDA is, de verschillende politieke denkrichtingen bij elkaar te houden en bij elkaar te brengen. Het feit dat er naar links en naar rechts gerichte kiezers in de confessionele partijen geweest zijn en er nog zijn heeft er voor gezorgd dat deze partijen de laatste jaren ontzettend veel aanhang hebben verloren. Na elke verkiezing waren er veel teleurgestelden, omdat hun partij een andere kant uitging dan ze gehoopt hadden, en telkens weer waren er veel die dachten: „de volgende keer stem ik regelrecht op b.v. de VVD, of regelrecht op b.v. de PvdA, dan weet ik tenminste waar ik aan toe ben”. Bij dat alles speelde natuurlijk de steeds verder gaande deconfessionalisatie een hartig woordje mee.

Diezelfde moeilijkheden die we in de confessionele partijen hadden en hebben krijgen we ook bij het CDA.

Ik heb zo de indruk dat men dit gevaar sterk onderschat. Het CDA verwerpt een keuze vooraf. Men wil de kiezer laten beslissen en dat laatste is een zeer juist standpunt.

DRIJFVEREN

Nu komt de vraag: Wanneer en uit welke drijfveren beslist de kiezer?

Het is mijn stellige overtuiging dat ongeveer 80 procent van de kiezers waarvan hoogstens 15 procent georganiseerd is (vergeet dat vooral niet!) hun stem uitbrengt aan de hand van de politieke ontwikkelingen in de laatste jaren. De overige 20 procent, en ik denk dat dit dan nog hoog geschat is, stemt op een bepaalde politieke partij omdat men het program in grote lijnen onderschrijft.

Het overgrote deel van de kiezers dus, richt zijn aandacht op het politieke beleid van een partij of van partijen in de achterliggende jaren en maakt geen studie van het uitgebrachte verkiezingsprogram.

Uit ervaring weet men trouwens ook drommels goed dat veel verkiezingsbeloften nooit waargemaakt kunnen worden. Verreweg de meeste kiezers hebben al een keuze gemaakt voordat ze een verkiezingsprogram gezien hebben! Vanuit dit standpunt bezien is een keuze vooraf door de partijen, ook voor het CDA helemaal zo gek niet. Voor de meeste kiezers zouden de zaken veel duidelijker komen te liggen en zouden ze met veel meer vertrouwen hun stem kunnen uitbrengen. Maar goed, het CDA wil geen afspraken vooraf, als men genoemde risico's wil nemen, akkoord, ook ik leg me daar bij neer. Alleen lijkt het me wel een moeilijke opgave om een verkiezingsprogram op te stellen waarmee men óf met de VVD, óf met de PvdA tot een regeerakkoord kan komen, terwijl men daarnaast ook voldoende duidelijkheid geeft aan de kiezer.

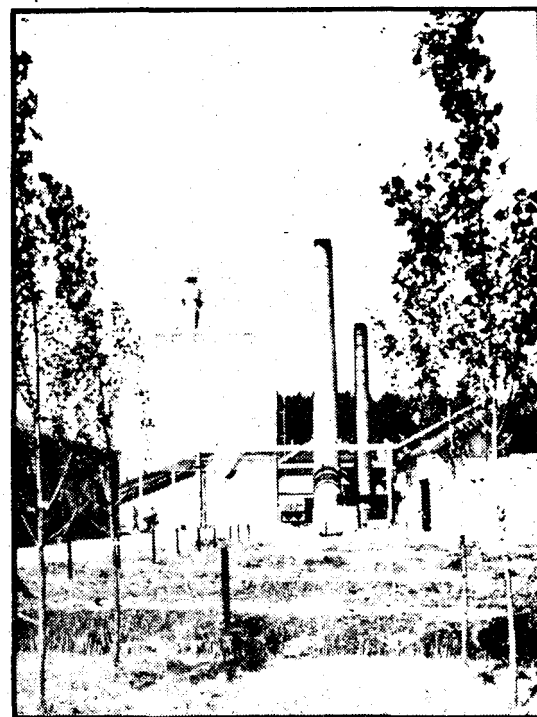
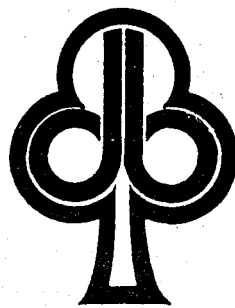
ONZEKERHEDEN

Dus, geen afspraken vooraf. Maar dan moet men ook niet met die z.g. intentieverklaringen komen. Dat scheidt onzekerheden en verwarring. Op vergaderingen, via pers, radio of t.v. komen telkens weer uitspraken voor van leidinggevende figuren uit onze partijen die het niet laten kunnen een bepaalde voorkeur voor samenwerking met bepaalde partijen uit te spreken. Het duidelijkste voorbeeld van onduidelijkheid t.a.v. het CDA was voor mij een t.v.-uitzending na prinsjesdag waar de heren Kruisinga en Aantjes naast elkaar stonden en de eerste het kabinet in de grond poogde te boren, terwijl de tweede zijn vertrouwen in hetzelfde kabinet uitsprak. Wat moet de kiezer van zoiets denken? Twee CDA topfiguren, politiek gezien mijlenver van elkaar staand. Brengt dat nu de zo zeer gewenste duidelijkheid?

Zulke dingen mogen niet voorkomen en hoeven ook niet voor te komen, wanneer men zich maar houdt aan datgene wat de heer Eversdijk zo duidelijk heeft gezegd. Dank zij de activiteiten aan de basis is er een kans dat het CDA bij de volgende verkiezingen met één lijst uitkomt.

Aan de mensen uit de hogere regionen wil ik vragen: „Heren, werk alsjeblieft zo veel mogelijk mee!”

Bennekom H. van Eek

Kistenfabriek
Nijkerk

N. DE BOER

Voorlopige agenda van het parlement

De voorlopige agenda van de Tweede Kamer voor de komende maanden vermeldt de volgende onderwerpen: dinsdag 9 maart, woensdag 10 maart en donderdag 11 maart: beleidsnota Nederlandse zeescheepvaart, wijziging wet Rijkswegenfondsen, wijziging winkelsluitingswet, instelling wetenschappelijke raad voor het regeringsbeleid en nieuwe lerarenopleiding. Tweede helft van maart: coördinatie milieubeleid, instelling gewest Eindhoven, vorderingsprocedure wegenverkeerswet, bouwprogramma-1976 en huisvesting Tweede Kamer.

Eerste helft april: wegslepen voertuigen, nota planning hoger onderwijs, verslag Algemene Rekenkamer over 1974, wijziging beleggingswet, kinderstrafrecht, wijziging wet universitaire bestuurshervorming en liquidatie invaliditeitswetten.

Na het paasreces, in de laatste week van april: nota structuur primair en secundair onderwijs, en beheer en onderhoud havens Urk.

Eerste week van mei: abortus-initiatiefwetsontwerpen.

In de komende tijd zijn er voorts de volgende openbare vergaderingen van Tweede-Kamercommissies: op maandag 15 maart over onderdelen van het beleid van het departement van sociale zaken, op maandag 22 maart over de Europese betrekkingen en over het woonwagenebeleid, op maandag 29 maart over het bejaardenbeleid en over het goederenvervoer, op maandag 5 april over de samenlevingsop-

bouw, op maandag 10 mei en maandag 17 mei over het meerjarenplan personenvervoer, de verkeersveiligheid en de parkeernota.

De Tweede Kamer houdt plenaire vergaderingen op dinsdag van 14 uur tot 23 uur, op woensdag van 13 uur tot 18.30 uur en op donderdag van 10.15 tot 23 uur. De openbare commissievergaderingen, welke steeds des maandags gehouden worden, vangen om 11.15 uur aan en duren tot uiterlijk 18.00 uur.

Degenen, die het voornemen hebben het kamerdebat over een bepaald onderwerp bij te wonen, doen er goed aan te informeren naar het juiste tijdstip van de behandeling.

De voorlopige agenda van de Tweede Kamer ondergaat wel eens een wijziging. Inlichtingen worden gegeven door de afdeling voorlichting van de Tweede Kamer of door het secretariaat van de Tweede-Kamerfractie van de CHU (telefoon kamergebouw 070-614911).

EERSTE KAMER

De Eerste Kamer heeft de komende weken onder meer de volgende onderwerpen op haar agenda:

- dinsdag 9 maart: beleidsdebat landbouw en visserij,
- dinsdag 16 maart: beleidsdebat verkeer en waterstaat,
- dinsdag 23 maart: beleidsdebat defensie,
- dinsdag 30 maart: beleidsdebatten over binnenlandse zaken, justitie en politie (alleen de kamerleden),

dinsdag 6 april: behandeling invoeringswetten boek 2 nieuw Burgerlijk Wetboek, antwoord regering beleidsdebat binnenlandse zaken, justitie en politie, dinsdag 13 en woensdag 14 april: beleidsdebat onderwijs en wetenschappen, dinsdag 27 en woensdag 28 april: beleidsdebatten buitenlandse zaken en Navo, dinsdag 11 mei: beleidsdebat betrekkingen Antillen,

dinsdag 18 mei: beleidsdebat financiën en volkshuisvesting en ruimtelijke ordening (alleen de kamerleden), dinsdag 25 mei: antwoord regering financiën en volkshuisvesting, dinsdag 1 en woensdag 2 juni: beleidsdebatten volksgezondheid en milieuhygiëne en economische zaken.

H. L.

Meisjes hebben nog geen gelijke kansen

De Harderwijkse CH-wethouder mevrouw mr. H. A. Strijd-Groenewegen is van mening dat er van gelijke kansen in het onderwijs beslist nog geen sprake is. Waarschijnlijk komt dit omdat meisjes minder gemotiveerd zijn dan jongens. Dit werd uitgesproken op de Gelderse studiedag van het CDA, de laatste regionale bijeenkomst die in het kader van het Jaar van de Vrouw werd gehouden en door 150 vrouwen werd bijgewoond. Mevrouw Strijd was van mening dat de overheid haar beleid moet richten op een ombuiging van mentaliteit, op het stimuleren van meisjes om goed onderwijs te volgen en op het scheppen van herkansingsmogelijkheden voor de mensen die op wat oudere leeftijd alsnog wat willen inhalen.

Het middelbaar beroepsonderwijs voor meisjes moet verbeterd en uitgebreid worden. Ook de Contouren Nota geeft voor deze zaak geen oplossing, stelde mevrouw G. B. Glasbergen-Wisselink directrice van een grote huishoudschool, die speciaal gekomen was om deze hartekreet door te geven aan de politici. Na de huishoudschool zijn er nauwelijks mogelijkheden om door te leren en daarvan zijn heel veel meisjes de dupe. De achterstand die de meisjes nu hebben in het onderwijs, zal nog groter worden wanneer geen passende maatregelen worden genomen.

H. T. B.

Houdt Gij mijn handen beide
Met kracht omvat
Geef mij Uw vastgeleide
Op 't smalle pad
Alleen kan ik niet verder
Geen enk'le schree
Neem trouwe Zieleherder
Mij arme mee

God nam tot Zich mijn lieve man en onze lieve onvergetelijke vader en grootvader

JAN NIJENHUIS

echtgenoot van Sophia M. Boer
eerder echtgenoot van Petronella Goedvree
Oud-direkteur van de Christelijke Mavo-school te Putten
Wethouder en loco-burgemeester der Gemeente Putten
Ridder in de Orde van Oranje-Nassau

op de leeftijd van 66 jaar.

- Putten: S. M. Nijenhuis-Boer
- Britswerd (Fr.): D. Nijenhuis
K. M. Nijenhuis-Roosendaal
Jan Diederik
- Hasselt: H. L. Eekhof-Nijenhuis
J. R. Eekhof
- Ras Al Khaima: H. F. Nijenhuis
- Utrecht: Joan M. Nijenhuis
Pernel B. Nijenhuis
- Hoogkarspel: G. Visser

Putten, zondag 22 februari 1976.
Korenlaan 30.

De rouwdienst wordt gehouden op vrijdag 27 februari in de Nederlandse Hervormde Kerk aan het Kerkplein, aanvang van de dienst kwart over één.

Teraardebesteding om half drie op de Nieuwe Algemene Begraafplaats te Putten.

Gelegenheid tot condoleren donderdagavond a.s. van 19.30-21.30 uur, in de Aula van de Christelijke Mavo-school aan de Korenlaan, en na afloop van de begrafenis in „De Aker” aan het Kerkplein.

BETONFABRIEK „VRIJENBAN”

A. M. HOEKE

Rotterdamseweg 376 - Delft
Telefoon 015-560193 - b.g. 124008

BETONWAREN

Contributiebetaling

CHU

Helpt u mee de kosten laag te houden. Betaal uw contributie voor de CHU door middel van de girobetaalkaart, welke aan u is toegezonden. Hoe kan de contributie betaald worden?

De betaling kan geschieden:

1. via de eigen girorekening;
2. via de eigen bank, waar de helpende hand wordt geboden bij het verwerken van de toegezonden betaalkaart;
3. indien er geen eigen giro- of bankrekening is: via het postkantoor of postagentschap, waar de loketbeambte graag behulpzaam is.

Uniebureau.

TUINAANLEG

BINDER B.V. - RHOON

Aanleg en onderhoud van GEMEENSCHAPPELIJKE TUINEN, PLANTSOENEN, PARKEN, SCHOOLTUINEN etc.

- grond- en straatwerken
- drainages
- rioleringen
- beplantingen
- windkeringen en afrasteringen
- aanleg grasgazons
- onderhoud van groenvoorzieningen
- onkruidbestrijdingen
- kleigrond, teelaarde
- graszoden en graszaden
- bloembakken

Dorpsdijk 50-52 - Postbus 820 - Rhoon
Telefoon 01890-6111*

Ventevogel & Zoon Assurantiën

Badhuisstraat 55
Vlissingen
Telef. 01184-4461

Uw vertrouwen waard

LETZER VENTEVOGEL
MAKELAARS MAATSCHAP

MAKELAARSKANTOOR HOOGENRAAD

HAAGWEG 171 - TELEFOON 070 - 996560
RIJSWIJK (Z.-H.)

Onroerende goederen - Hypotheken - Taxiën

INTERIEURVERZORGING B.V.
EEN ZAAK OM MEE IN ZEE TE GAAN

Asselsestraat 21-23
Apeldoorn, tel. 12908
Th. a Kempis-
straat 59-61
Zwolle, tel. 16157

KAMERBREED
TAPIJT
4000 m2 in voorraad
KARPETTEN
BEDDEN

GORDIJNSTOFFEN
BANKSTELLEN
SLAAPKAMER-
AMEUBLEMENTEN
enz.
800 m2 toonruimte

AANNEMINGSBEDRIJF

H. OOGVLIET & ZN. B.V.

Burgerlijke- en Utiliteitsbouw

- NIEUWBOUW
- VERBOUW
- ONDERHOUD

ZWIJNDRECHT
Molenvliet 9 - Tel. 01850-26651-27034-24330

HANAB B.V.

VALRENBURG - ZH Telefoon 01718-71941*

VEENDAM - Telefoon 05987-7800

GASLEIDINGEN

KABELWERKEN

ZINKERS

de nederlander

CH-WEEKBLAD

Redactie: Postbus 8822 - 'sGravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

Vertraagde reactie

door drs. G. van Leyenhorst,
lid Tweede Kamer voor CHU

Het drugdebat in de Tweede Kamer heeft heel wat om het lijf gehad. Vijf dagen werd er gesproken over heroïne, LSD, cannabis; over de handel, het gebruik en de productie van verdovende middelen.

Lange discussies over veel juridische, wets-technische problemen. Uitvoerige beschouwingen over de te verwachten gevolgen van het door de regering voorgestelde drugbeleid. Droge verhandelingen (helaas) over de nieuw te vormen structuur inzake de hulpverlening.

De tribunes in de Kamer waren maar matig bezet. Veel schoolkinderen, nogal jong; waarschijnlijk toevallig aanwezig bij dit debat. Geen actiegroepen, geen betoging op het Binnenhof. Heel anders dan zo'n zes, zeven jaar geleden, toen alles wat modern en „bij de tijd” heette, aan het onwetende deel van Nederland diets wilde maken, dar drugs best „konden”, dat druggebruik toegestaan moest worden en dat de overheid bij de verkoop ervan zelfs een handje moest helpen. In Zweden vertelde men ons in de late jaren zestig, dat daar eenzelfde soort actie werd gevoerd. Hetzelfde verschijnsel trof men aan in de Verenigde Staten. Nu is het stil in Zweden, in de V.S. en... in Nederland. Alleen gaat ons land in een periode, waarin er door de bevolking niet (meer) om gevraagd wordt er toe over om het hennepgebruik in feite te legaliseren.

In feite: omdat in de praktijk de opsporing en de vervolging meer gericht zullen zijn op marihuana en hash maar op de zgn. hard drugs. Een vertraagde, misplaatste reactie op een voorbijgaande tijd! Op een moment, dat men overal in de wereld zich de grootste zorgen maakt over het drugprobleem, en terwijl men zich er meer en meer van bewust is geraakt, dat een effectieve bestrijding ervan slechts kan slagen door een gezamenlijke krachtsinspanning in internationaal verband. (Enkelvoudig Verdrag van New York, activiteiten van de Raad van Europa, het Pompidou-overleg etc.).

Ondanks de bezorgde reacties uit de ons omringende landen heeft Nederland toch doorgezet. Zo wordt ons land een „eiland” in Europa, hoewel het open ligt naar alle kanten. De gevolgen voor het buitenland zijn dus duidelijk, over mondiale solidariteit gesproken. De Eerste Kamer kan het nog verhoeden.

EEN HARDE OPSTELLING?

Achter de Kamerdebatten gingen veel leed en verdriet schuil. Onze ervaringen met talloze „drug-gezinnen” verhinderden ons een goedkoop standpunt in te nemen. En achter de ongelukkigen van nu staan nog zoveel andere jonge gezonde mensen, die, vooral wanneer de „aanvaardbaarheid” van overheidswege wordt vergroot, zo snel in hetzelfde ongeluk dreigen te storten. Velen hebben de CHU-fractie een harde opstelling verweten. Zijn wij hard geweest, omdat wij gepleit hebben voor een passende strafbedreiging als waarschuwing voor al diegenen, die de grens nog niet hebben overschreden? Zijn wij hard geweest, toen wij er tot driemaal toe met kracht bij de regering op hebben aangedrongen, om aan verslaafden buiten het strafrecht om adequate hulp te verlenen? Immers, verslaafden zijn zieke mensen, patiënten, die meer ons mededogen dan de „wrekende gerechtigheid” behoeven. Zijn wij hard geweest, omdat wij naast het tweeterlei kwaad - de alcohol, waarvan het gebruik zo onrustbarend snel stijgt, en de nicotine, een niet minder grote volksvijand - niet bereid bleken om ook nog maar de marihuana en de hash als „sociaal genotmiddel” te accepteren?

Waarbij we dan tevens mogen bedenken, dat onze samenleving als geheel niet in staat is gebleken om zich met enig succes tegen de eerstgenoemde twee volksvijanden te verweren. Moeten we maar steeds doorgaan op een weg, welke niet alleen talloze individuen ten gronde richt, maar die ook aan de gemeenschap ondraaglijke lasten oplegt?

Of moeten we, ter wille van de geloofwaardigheid - met betrekking tot de te nemen maatregelen tegen alcohol en het nicotinegebruik niet op z'n minst die „genotmiddelen” trachten te weren, welke in ons sociaal-culturele patroon nog geen algemene ingang hebben gevonden? Sedert de „dolle” tijd van de zestiger jaren is er op wetenschappelijk terrein met betrekking tot de schadelijke werking van hennep heel wat aan het licht gekomen. Wij zijn bij onze standpuntbepaling niet lichtvaardig te werk gegaan. Wij hebben de talrijke wetenschappelijke publikaties o.a. uit de Verenigde Staten, Canada en Zweden

en van de Verenigde Naties zelf doorgevoerd. De CHU is daarbij tot de overtuiging gekomen, dat het scheppen van een zodanig mild regiem voor hennepproducten (marihuana en hash) als door de regering voorgesteld - afgezien nog van de ongewilde wervingskracht, welke daarvan uitgaat - als een ontoelaatbaar groot risico moet worden beschouwd.

Trouwens alleen al het samenvattende literatuuroverzicht, hetwelk ons door het Ministerie van Volksgezondheid en milieuhygiëne werd toegezonden („Een venster op hennep”) zou eenieder al tot de conclusie hebben moeten brengen: bij zoveel twijfels, niet doen!

ONTROUW?

Heeft de CHU-fractie zich door deze opstelling losgemaakt van indertijd overeengekomen afspraken o.a. neergelegd in het gemeenschappelijk urgentieprogramma 1970-1975 van AR, CHU en KVP? De Minister van Justitie heeft in een langgerekte uitspraak naar de CHU trachten aan te tonen hoe „fout” de CHU wel zat. Wie echter kennis neemt van de stukken, zal concluderen, dat de CHU zich geheel gehouden heeft aan de lijn van het gezamenlijk programma (ook al zou het naar onze mening geen schande zijn geweest er wat van af te wijken, gezien o.a. het feit, dat we ons thans in 1976 in een geheel andere fase van het drugvraagstuk bevinden dan toen; en dan laten we nog maar buiten beschouwing hoe dikwijls onze christen-democratische vrienden zich onder druk van dit regeringsbeleid van programmaafspraken hebben verwijderd).

Het urgentieprogramma begint als volgt: „Aangezien het gebruik van verdovende en stimulerende middelen de laatste jaren sterk is toegenomen - hetgeen ons met zorg vervult - pleiten wij voor: „meer wetenschappelijk onderzoek omtrent het druggebruik, zowel naar de oorzaken van het gebruik als naar de mogelijkheid of onmogelijkheid om ook ten behoeve van het beleid tot een indeling van „hard” en „soft” drugs te geraken”. Welnu, de regering heeft vastgesteld, dat de aan hennep verbonden risico's „aanvaardbaar” zijn en de meerderheid van de Kamer met haar.

Mocht de CHU nu na een grondige kennis-

name van de desbetreffende literatuur - en nadat zij ook met meerdere onderzoekers uitvoerig gesproken had - zelf een standpunt bepalen en naar eer en geweten concluderen, dat de onveiligheid van cannabis op z'n minst genomen niet van dien aard is, dat een „milder” hennepregiem verantwoord is?

Of mag men met het urgentieprogramma wel naar een onderzoek vragen, maar zodra dit in redelijke mate verricht is, er geen conclusies uit trekken, of althans geen andere dan welke er door de huidige minister van Volksgezondheid en milieu-hygiëne reeds vóór de opstelling van het urgentieprogramma uit getrokken was?

„STEUN IN DE RUG”

De bewindsvrouw had liever nog wat verder willen gaan. Zij had liever het bezit van hennep geheel uit de strafsfeer willen halen. Het Enkelvoudig Verdrag van New York laat dat niet toe. Maar wel beschouwt de regering aanneming van het wetsvoorstel door de beide Kamers als een steun in de rug om daarmee met te meer kracht een zodanige verandering van het Enkelvoudig Verdrag te bepleiten, dat ieder land zijn eigen hennepregiem kan voeren. Met deze wijziging van de opiumwet is dus de eerste stap gezet. Wie daaraan heeft meegewerkt, heeft daardoor ook de volgende gemakkelijker gemaakt.

PIJNLJK

Het is intussen wel pijnlijk, dat de christen-democratische partijen zover uiteen lagen (en liggen). De ARP stelde zelfs: Er moet gelegaliseerd worden op termijn, tezamen met maatregelen voor een verantwoorde handel, waarbij een deugdelijke controle op kwantiteit en kwaliteit centraal staat. In dit kader is de gedachte van een staatsmonopolie geopperd”.

Het is maar hoe je tegen de hennep aankijkt. Mevrouw Van Leeuwen (ARP) vervolgde: „De vraag naar deze producten kan niet langs normale weg worden gehonoreerd, slechts langs illegale weg. In combinatie met andere behoeften aan marihuana, hasjiesj en andere drugs verhoogt dit de kans op knoeien met preparaten, waardoor

vervolg op pag. 5

Op woensdag 19 mei: HERDENKING GROEN VAN PRINSTERER

Op woensdag 19 mei aanstaande wordt de honderdste sterfdag herdacht van de Nederlandse staatsman Groen van Prinsterer. ARP en CHU hebben het initiatief genomen voor het organiseren van deze herdenking, omdat het leven en werken van Groen van Prinsterer een nationale betekenis hebben.

De herdenking op woensdag 19 mei begint om 12 uur met een kranslegging bij het graf van Groen op de begraafplaats „Ter Naveling” op Scheveningen. De minister van binnenlandse zaken, mr. W. F. de Gaay Fortman, zal bij het graf het woord voeren. Daarna, om half drie, vangt in de Waalse kerk aan het Noord-einde te Den Haag een herdenkingsbijeenkomst aan. Dr. W. Aalders, mr. A. M. Donner en dr. J. W. van Hulst zullen dan de geestelijke erfenis van Groen van Prinsterer herdenken. Deze bijeenkomst heeft een openbaar karakter.

WERKZAAM

Groen van Prinsterer was in zijn leven niet alleen werkzaam op het terrein van de politiek en het staatsrecht. Ook de ontwikkelingen in de kerk hielden hem in hoge mate bezig. In de beweging van het Réveil had hij een werkzaam aandeel. De geschiedenis van het protestants-christelijk onderwijs in

Nederland werd in hoge mate door hem bepaald. Met het Huis van Oranje is hij, mede door zijn werk, steeds nauw verbonden geweest.

Ter herdenking van het leven en werk van Groen zullen in de loop van het komend jaar diverse publikaties verschijnen.

WERKGROEP

Voor de voorbereiding van de herdenking van de honderdste sterfdag van Groen van Prinsterer hebben ARP en CHU een werkgroep gevormd. Naast genodigden voor de bijeenkomst in de Waalse kerk te Den Haag zijn belangstellenden hartelijk welkom, voor zover de beschikbare ruimte, 500 zitplaatsen, dit toelaat. Belangstellenden kunnen een toegangsbewijs aanvragen bij het secretariaat van de werkgroep „Groen van Prinsterer-herdenking”, per adres dr. Kuypersstraat 3 te Den Haag. Na afloop van de herdenkingsbijeenkomst vindt een ontvangst plaats. Hierover worden nog nadere mededelingen gedaan.

LEVENSLÖOP

Opmerkelijke zaken uit het leven van Groen van Prinsterer (1801-1876) zijn: 1801 21 augustus geboorte Guillaume Groen van Prinsterer te Voorburg,

zoon van Petrus Jacobus Groen en Adriana Hendrika Laan.

- 1817 student aan de Leidsche Universiteit in de rechten en in de klassieke letteren.
- 1823 dubbele promotie (17 december) n.l. tot doctor in de rechten en in de letteren.
- 1827 - referendaris in het kabinet des Konings
- huwelijk met Elisabeth van der Hoop
- 1829 - kabinetssecretaris
- verschijning van Nederlandsche Gedachten, waarin periodiek commentaar op de politieke gebeurtenissen van de dag. (tot 1832)
- contact met Merle d'Aubigné; invloed Réveil-beweging.
- 1832 toezicht op het Koninkrijk Huisarchief
Archives ou correspondance inédite de la maison d'Orange-Nassau (8 delen).
- 1837 de maatregelen tegen de afgescheidenen aan het staatsrecht getoetst.
- 1840 - lid van de Dubbele Kamer
- bijdrage tot herziening der grondwet in Nederlandse zin.
- 1841 Handboek der geschiedenis van het

Vaderland (laatste deel verscheen in 1846).

- 1845 Bijeenkomsten der „christelijke vrienden” van het Reveil.
- 1847 Ongelooft en Revolutie
- 1849 Lid van de Tweede Kamer (1857 met enkele korte onderbrekingen).
- 1850 redigeerde het dagblad De Nederlander (tot 1855).
- 1856 Pamfletten „aan de kiezers” ook in de periode 1864-1866.
- 1857 conflict met Van den Bruggen over de onderwijswetgeving.
- 1860 initiatiefnemer tot de oprichting van de Vereniging voor Christelijk Nationaal Schoolonderwijs (30 oktober).
- 1862 lid van de Tweede Kamer (tot 1866).
- 1866 conflict met Van Zuylen van Nijvelt over de onderwijswetgeving.
- 1870 tweede reeks Nederlandsche Gedachten (tot april 1876)
- 1871 steun voor driemanschap Kuypers, Keuchenius, Van Orterloo
- 1876 19 mei sterfdag Groen van Prinsterer.

In volgende nummers van het christelijk-historische weekblad „De Nederlander” wordt aandacht besteed aan de Groenherdenking.

H. L.

De reorganisatie van het binnenlands bestuur-XV

Haastige spoed is zelden goed

door: H. Wisselink, lid van de Tweede Kamer voor de CHU

Provinciale staten worden in de gelegenheid gesteld om zich nogmaals uit te spreken over het concept-wetsontwerp van wet tot reorganisatie van het binnenlands bestuur, voor zover het de territoriale indeling en begrenzing van de in te stellen provincies-nieuwe-stijl betreft.

De provinciale besturen hadden gevraagd nogmaals advies te mogen uitbrengen zodra de plannen voor de vorming van een aantal nieuwe provincies een meer concrete vorm zouden hebben gekregen. Een en ander blijkt uit een brief, die de minister van binnenlandse zaken dezer dagen heeft gezonden aan de provinciale besturen.

Vorig jaar juli hebben minister De Gaay Fortman en staatssecretaris Polak o.m. aan de provinciale besturen gevraagd advies uit te brengen over het toen gepubliceerde concept-ontwerp van wet reorganisatie binnenlands bestuur. Behalve in een herverdeling van taken en bevoegdheden tussen rijk, provincie en gemeente voorziet dit ontwerp ook in een wijziging van de territoriale indeling van de huidige provincies en begrenzing van de provincies-nieuwe-stijl.

Het thans aan de provinciale besturen voorgelegde ontwerp handelt niet over de taken en bevoegdheden van de nieuwe provincies en de gemeenten, maar, zoals gezegd, over de territoriale indeling en begrenzing van de provincies-nieuwe-stijl, zoals deze de zgn. ministeriële commissie gewestvorming (de „Micog”) voor ogen staan. Uit het ontwerp blijkt dat de voorkeur wordt gegeven aan 24 in plaats van 26 provincies-nieuwe-stijl, waarin het in juli

1975 gepubliceerde concept-ontwerp voorziet.

Het ligt in de bedoeling van de regering om het wetsontwerp reorganisatie binnenlands bestuur vóór het eind van het lopende parlementaire jaar, indien enigszins mogelijk nog vóór het zomerreces, aan de Tweede Kamer aan te bieden.

NIET HAALBAAR

De regering heeft kennelijk haast, als het wetsontwerp nog vóór het zomerreces bij de Kamer zal moeten worden ingediend.

Persoonlijk acht ik dit geen haalbare kaart. Haastige spoed is zelden goed, in dit geval zeker niet. Daarvoor is de ingreep in ons bestuurlijk bestel te groot.

Bovendien zal met het oog op de 1 procent operatie (het terugdringen van de uitgangsgroei tot 1 procent) eerst duidelijkheid verschaft moeten worden over de financiële gevolgen van de reorganisatie. In dat geval, hebben wij wel andere prioriteiten!

Volgens de bewindsman van binnenlandse zaken is er in de ministerraad overeenstemming bereikt over alle essentiële elementen van het wetsontwerp. Hoort hier ook de financiële paragraaf bij?

Voorlopig blijven wij hierover in het onzekere! Wel schijnt het zo te zijn dat de regering de nieuwe provinciale indeling voor het gehele land in één keer wil invoeren. Dat zal dus gaan betekenen dat op de datum waarop dit van kracht wordt het land

feitelijk van de ene dag op de andere in plaats van elf ongeveer 20 nieuwe provincies zal tellen.

CHAOS?

Dat is nogal wat. Zal er geen bestuurlijke chaos gaan ontstaan vooral in die delen van het land waar de grenzen drastisch zullen worden gewijzigd?

Waarom niet een geleidelijke territoriale indeling? Waarom niet eerst begonnen met een deel van het land waar de reorganisatie het hardst nodig is? Ik denk met name aan Rijnmond, dus Zuid-Holland en aangrenzende gebieden.

Moet er eerst niet meer duidelijkheid komen over de taken en bevoegdheden van de nieuwe provincies voor wij de grenzen gaan verleggen? Wat moet er eerst komen: de kip of het ei?

Voor zover bekend wil de regering eerst de kip, dat wil dus zeggen eerst het hele kaartbeeld van Nederland drastisch veranderen. Daarna zal er dan een periode komen waarin orde op zaken zal moeten worden gesteld.

Ambtenaren zullen moeten verhuizen. Gemeenten zullen in andere provincies liggen. De administratie zal moeten worden aangepast en de bezittingen overgeboekt. Wat moeten de particuliere organisaties doen die nu ook veelal provinciaal zijn ingedeeld. Mogen zij hun kosten gaan declareren? Geen wonder dat de regering wil komen met een overgangswet, die dit allemaal zal gaan regelen. Dus als een soort van draaiboek zal gaan fungeren.

De procedures zullen duidelijk aangegeven moeten worden, evenals de toedeling van de nieuwe taken en bevoegdheden. Wat gaat er gebeuren met de rijksdiensten in de provincies?

Zullen de departementen in die overgangsfase vele taken gaan afstoten of moeten eerst de gemeenten uitgekleeft worden? Ik zie maar één voordeel bij het primaat van de herindeling, namelijk dat dan de ambtenaren maar één keer behoeven te verhuizen. Komt de herindeling op die wijze niet op gespannen voet te staan met de grondwet omdat verschillende gemeenten dan in twee provincies liggen?

Contributiebetaling

CHU

Helpt u mee de kosten laag te houden. Betaal uw contributie voor de CHU door middel van de girobetaalkaart, welke aan u is toegezonden. Hoe kan de contributie betaald worden?

De betaling kan geschieden:

1. via de eigen girorekening;
2. via de eigen bank, waar de helpende hand wordt geboden bij het verwerken van de toegezonden betaalkaart;
3. indien er geen eigen giro- of bankrekening is: via het postkantoor of postagentschap, waar de loket-beambte graag behulpzaam is.

Uniebureau.

Hoe zal het gaan met de verkiezing van de nieuwe staten? Komt de democratische controle niet in een vacuüm terecht? Wie gaan de nutsbedrijven beheren? Vragen te over.

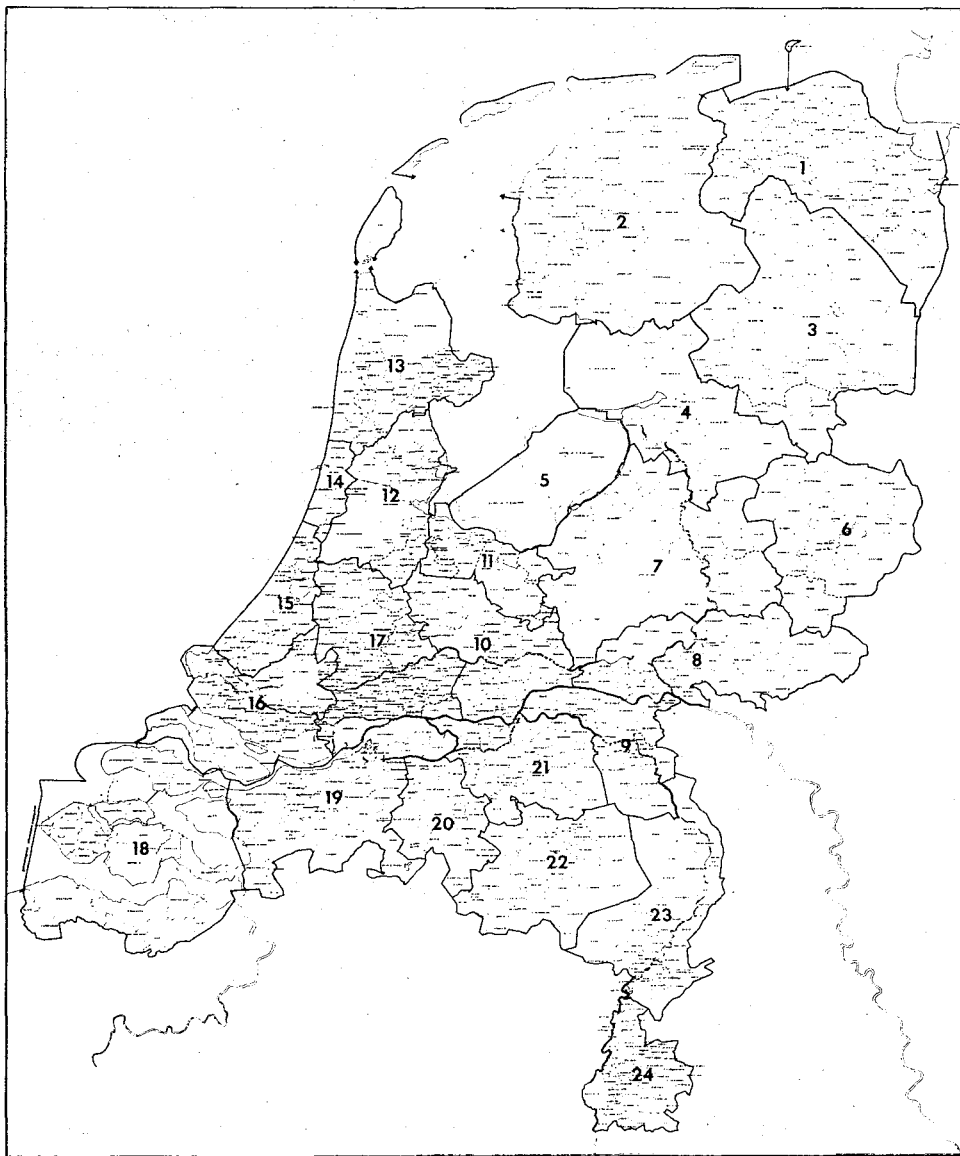
Wij zijn benieuwd hoe die overgangswet er uit zal zien en hoe de regering het allemaal nog in deze kabinetsperiode denkt te versieren.

Wordt de overgangswet het eerst bij de Kamer ingediend? Wij weten het niet.

Misschien dat de minister over enkele weken in de Eerste Kamer bij de begrotingsbehandeling van binnenlandse zaken nadere mededelingen doet. Vorig jaar is dat namelijk ook gebeurd. Dat kan dan interessant worden.

(Dit is het vijftiende artikel in de reeks over de reorganisatie van het binnenlandse bestuur. De redactie van 'de Nederlander' startte met de publikatie van deze reeks in het najaar van het vorig jaar, nadat bekend geworden was dat de regering wilde overgaan tot de vorming van 26 provincies-nieuwe stijl.

Het veertiende artikel werd geplaatst in het christelijk-historische weekblad van vrijdag 20 februari jongstleden. De redactie verwacht dat er in de komende tijd meer artikelen geplaatst zullen worden, nu de regering haar plannen niet alleen enigszins wijzigde, maar ook te kennen heeft gegeven voort te willen op de weg, die tot de gewenste reorganisatie van het binnenlands bestuur leidt).

DE INDELING VAN HET LAND IN PROVINCIES NIEUWE STIJL

1. Provincie Groningen
2. Provincie Friesland
3. Provincie Drenthe
4. Provincie Overijssel
5. Provincie Flevoland
6. Provincie Twente
7. Provincie Veluwe
8. Provincie Hameland
9. Provincie Maas en Waal
10. Provincie Utrecht
11. Provincie Gooi en Eemland
12. Provincie Amstelland

13. Provincie Noord-Holland
14. Provincie Kennemerland
15. Provincie Haaglanden
16. Provincie Rijnmond
17. Provincie Midden-Holland
18. Provincie Zeeland
19. Provincie West-Brabant
20. Provincie Midden-Brabant
21. Provincie Meierij
22. Provincie Kempenland
23. Provincie Noord-Limburg
24. Provincie Zuid-Limburg

KAMERLEDEN VRAGEN, BEWINDSLIEDEN ANTWOORDEN

Het Tweede-Kamerlid H. Wisselink (CHU) vindt dat er een regeling moet komen, die minimumeisen vastlegt voor de kwaliteit van fietsloten. Dat blijkt uit schriftelijke vragen die hij de ministers De Gaay Fortman (Binnenlandse Zaken) en Van Agt (Justitie) heeft gesteld.

Wisselink haalt het Algemeen Politieblad van 28 februari j.l. aan, waarin gezegd wordt, dat in ons land in 1974 ruim honderdduizend fietsen en bromfietsen zijn gestolen. Verder wijst de CHU-er op een onderzoek van consumentenbond en ANWB, dat aantoonde dat van de zesentwintig verschillende fietsloten er zestien met een eenvoudig stuk gereedschap in zeer korte tijd konden worden geopend en twee eenvoudig konden worden geforceerd.

MOTIE UITVOEREN

De CHU-Tweede-Kamerleden T. Tolman en dr. R. J. H. Krusinga vinden dat minister Gruijters van Volkshuisvesting snel maatregelen moet nemen, waardoor gebouwen ten behoeve van lichamelijk gehandicapten worden aangepast. Zij hebben de bewindsman daarover schriftelijke vragen gesteld.

De kamerleden herinneren aan een motie van de heren Tolman, Cornelissen (KVP) en J. N. Scholten (ARP), van april vorig jaar, waarin wordt gevraagd uit de werkgelegenheidsgelden maatregelen te bekostigen, die deze voorzieningen voor gehandicapten mogelijk maken. De CHU-ers vragen wat de beletselen zijn om die motie uit te voeren.

H. L.

Algemene vergadering CHU op 22 mei

De algemene vergadering-1976 van de CHU wordt gehouden op zaterdag 22 mei 1976 te Utrecht.

Namen van kandidaten voor het lidmaatschap van de Unieraad kunnen uiterlijk acht weken van te voren worden ingezonden aan het secretariaat van de Unie. De volgens rooster aftredende leden van de Unieraad zijn: mevrouw mr. E. A. Haars, Breukelen (gekozen in 1972); mevrouw mr. H. A. Strijd-Groenewegen, Harderwijk (herkozen in 1972); mr. J. L. Janssen van Raay, Rotterdam (gekozen in 1972); J. Schuur, IJsselmuiden (gekozen in 1974); dr. E. Bleumink, Paterswolde (herkozen in 1972); J. Baarda, Sneek (herkozen in 1972).

Voostellen ter behandeling in de algemene vergadering moeten, voorzien van een korte toelichting, vóór 1 april 1976 zijn ingediend bij de secretaris van de Unie, p/a Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage.

CDA-studiedag „onvolledig gezin“

Besteedbaar inkomen van weduwnaren lager dan die van weduwen

„Het CDA Vrouwenberaad zal er bij het partijbestuur op aandringen dat in het ontwerp-actie-program ook het „onvolledige gezin“ aandacht krijgt. Daarbij wordt gedacht zowel aan de positie van weduwen en weduwnaren met hun kinderen, als aan die van gescheiden mensen en van andere samenlevingsvormen“.

Hiertoe werd besloten tijdens een dezer dagen te Utrecht gehouden CDA-studiedag over de verschillende aspecten van het onvolledig gezin. Er waren rapporten en stellingen over rondgezonden en deskundigen gaven in Utrecht toelichting. Het standpunt ten aanzien van samenlevingsvormen die van het vertrouwde „gezin“ afwijken bleek echter moeilijkheden op te leveren. Om dat politiek-hanteerbaar en juridisch houdbaar te formuleren zullen nu eerst werkgroepen er zich nog eens in verdiepen. Er kwamen meer praktische en toch ook wel principiële vragen boven water dan in groepsverband konden worden beantwoord.

MENTALITEITSVERANDERING

Mevrouw drs. M. Pastoor-Koopman heeft in haar inleiding duidelijk gemaakt dat in een op hol geslagen wereld ook het gezin mee moet. Het huidige gezinstype (gehuwde man en vrouw en hun kinderen) heeft zich ook sinds de 18e eeuw door maatschappelijke veranderingen ontwikkeld. Huwelijk en gezin lagen ingebed in de familiale leefgroep. Daarin vonden verschillende generaties, grootouders, ouders, kinderen, ongehuwde ooms en tantes, weduwen, weduwnaars en wezen hun plaats.

Er was sterke verbondenheid met de buurt en grote invloed van de kerk. De opkomende industrie heeft dat grootgezin uit elkaar getrokken.

Het gezin kwam, vrijwel zonder band met familie, bureu of kerk, in een koude produktie-maatschappij te staan. Het bleef als zelfstandige en besloten eenheid hoog gewaardeerd. Dat veranderingen in het gezinsleven parallel lopen met veranderingen in breder maatschappelijk verband heeft ook gevolgen voor het onvolledige gezin. Groepen die voorheen in het grootgezin (weduwe of weduwnaar, gescheiden man of vrouw, ongehuwde moeders) werden opgevangen, missen nu aansluiting en bescherming. Deze ontwikkeling mag bij overheidszorg niet voorbij worden gezien, doch vraagt ook van de maatschappij zelf mentaliteitsverandering.

VERDRAAGZAAMHEID

Afkeuring van echtscheiding en ongehuwd moederschap bijvoorbeeld, kan ten koste gaan van kinderen van alleenstaande ouders. Vooral christenen, zei mevr. Pastoor kunnen vaak zo makkelijk allerlei zaken afkeuren.

Waarom reageren we vaak zo krampachtig en angstig? Ook wat betreft veranderingen in huwelijk en gezin is de christelijke verdraagzaamheid vaak ver te zoeken. Dat geldt ook voor andere samenlevingsvormen dan het huwelijk. Er wordt daarover tegenwoordig steeds vrijer gesproken. Vroeger had men het fluisterend over leven-in-concubinaat, nu over „hokken“.

Het is een samenlevingsvorm die we niet meer kunnen afdoen met te zeggen: „wat jullie doen, moet je zelf weten, als oma het maar niet merkt“. Jonge mensen zoeken naar een vorm van huwelijk die geen net is waarin ze worden gevangen, doch die ruimte laat om als man en als vrouw volledig mens te kunnen worden. De inleidster dacht van „een huwelijk in wording“ te mogen spreken. Ook al hebben we er moeite mee, afwijzen mogen we niet. Ook voor onze omgang in het gezin, in het onvolledige gezin en in andere nieuwe samenlevingsvormen moet de mens in vrijheid tot verantwoordelijk mens kunnen groeien. Er zijn gehuwden die bewust kiezen voor het niet krijgen van kinderen, vrouwen die bewust een ongehuwde moeder willen zijn, homo-sexuele paren en communes. De wereld is op hol, het gezin moet mee. Als het gezin zich maar niet isoleert, maar ons zelf en het gezin de kans geven om ons ook met het gezin thuis te voelen in de maatschappij heeft het gezin en alles wat daar mee samenhangt toekomst.

PRAKTISCHE PROBLEMEN

Over het algemeen hadden de vrouwen, voor zover uit de gesprekken bleek, met de strekking van mevrouw Pastoors betoog niet zo veel moeite. Het gezin moet, als het de deur weet open te houden naar de maatschappij, basis blijven van de samenleving. Akkoord. Maar hoe rijmt zich dat met de stelling dat andere samenlevingsverbanden evenzeer recht op erkenning hebben? Met tolerantie alleen komen we er niet. Er duiken bij het spreken over „onvolledig gezin“ allerlei praktische en juridische problemen op. Denk ook maar aan geslachtsnaam van het kind, de voogdij, de onderhoudsverplichtingen en het familierecht. Mr. A. H. S. M. Lückers-Bergmans, over gesproken en stellingen geformuleerd. speciaal als er aan gedacht zou worden andere samenlevingsvormen als „gezin“ te erkennen moet wel heel scherp op de gevolgen worden gelet. Welk recht heeft bijv. de achterblijvende als van samenlevende kinderen de kostwinner overlijdt? Het burgerlijk huwelijk, zo hield ook mevrouw H. Tegelaar-Boonacker haar gehoor voor, is ook een zorgvuldig met rechten en plichten omschreven contract. Daar kan maar niet, zonder vrees voor ongelukken, een andere samenlevingsvorm naast of voor in de plaats worden gezet. Er zou bij alles wat gezegd en geregeld wordt eerst onder het gezin een dikke streep moeten worden gezet. De ongehuwde moeder kan daarboven wellicht een plaats houden. Onder die streep kan dan volgen wat ten aanzien van andere samenlevingsvormen moet gelden. „Zijn we met al die tolerantie niet bezig onze christelijke huwelijksmoraal te ondermijnen?“ vroeg een dame zich verontwaardigd af. Anderen, vol begrip voor al wat gezegd was, gaven in overweging maar tot stemmen over te gaan. De juridische formulering kon dan wel aan vakvrouwen worden overgelaten. Maar die uitweg lieten de aanwezige vakvrouwen niet open. „Wat wél en wat niet als gezin moet worden beschouwd mogen we niet door de politici laten bepalen“, zei mevrouw C. M. P. Cornelissen. „Maar ook niet door juristen“ voegde mr. Lückers daaraan toe. De wetgeving raakt de verhouding van ouders, opvoeders en kinderen. Waar moet de meerderjarigheidsgrens liggen? Hoe denken we over de doopbelofte en onze verantwoordelijkheid? Of over levenslange alimentatieplicht? „We kunnen wel letten op veranderende maatschappijverhoudingen, maar komen er als politieke partij niet onder uit te zeggen waar we wel en waar we niet achter staan“ zei het Kamerlid Cornelissen nog eens.

De conclusie van de vergadering was toch wel dat het gezin en de andere samenlevingsvormen elkaar niet behoeven te veroordelen doch dat beide, ook juridisch, niet in hetzelfde kader passen. „Ik dacht hier mijn moeilijkheden kwijt te kunnen, maar ik ga met meer moeilijkheden naar huis“ verzuchtte een spreker. Misschien kunnen de werkgroepen die zich nog eens met huwelijk en gezin zullen bezig houden (er werd ook naar het rapport van de christenvrouwenbonden verwezen) de moeilijkheden een beetje helpen oplossen.

„Maatregelen“, ook impopulaire, voor gezamenlijke verantwoordelijkheid kabinet

„Maatregelen, ook impopulaire, zijn de gezamenlijke verantwoordelijkheid van het kabinet-Den Uyl“. Dit heeft de christelijk-historische fractievoorzitter dr. R. J. H. Krusinga gezegd tijdens een inleiding in Woerden.

Dr. Krusinga sprak over het onderzoek van het kabinet naar de mogelijkheid de totale overheidsuitgaven met niet meer dan één procent per jaar te laten groeien.

„De CHU heeft reeds bij de presentatie van de eerste miljoenennota van dit kabinet gewaarschuwd dat een veel te forse stijging van de overheidsuitgaven plaats had. Het kabinet bleef echter optimistisch.

Onder de druk van de Keerpuntfilosofie moest het beleid drastisch worden omgebogen, waarbij veel te veel werd aangeleund tegen de tijdelijke opbrengst van de aardgasbaten“, aldus dr. Krusinga. „Het kabinet heeft thans toegegeven, dat het zo niet langer kon. Maar er was een motie-Andriessen voor nodig om het kabinet te bewegen reeds het lopend begrotingsjaar bezuinigingen aan te brengen.“

Was deze motie niet aanvaard, dan zou volgens dr. Krusinga het kabinet in zijn laatste begroting van de verkiezingen eerst tot drastische bezuinigingen moeten komen. „Als we daarbij bedenken, dat de laatste begrotingsbehandeling van een kabinet doorgaans reeds onder de druk van de komende verkiezingen wordt gehouden, dan zal duidelijk zijn, dat hiervan vermoedelijk niets was terechtgekomen.“

Dr. Krusinga wees er op, dat het kabinet-gelet op de programformule - geen homogeen team vormt. Over en weer plegen bewindslieden op elkaars terrein uitspraken te doen. Dit wordt goedgepraat met een beroep op openheid en inspraak. In feite hangt het samen met de weinig homogene samenstelling van het kabinet, waardoor juist in een moeilijke economische situatie het een hele krachtproef wordt om een samenhangend beleid op te bouwen.

„Het VPRO-interview van premier Den Uyl, waarin hij suggesties deed voor het afschaffen van de kinderaftek en de

AOW/AWW-premies in de loon- en inkomstenbelasting, was daarbij een misgreep. Temeer, omdat deze zaak niet in het kabinet was afgerond, waardoor een samenhangend geheel van maatregelen ontbrak,“ aldus de CHU-fractievoorzitter.

Een logisch vervolg op de uitspraken van de premier - bij deze signatuur van het kabinet - is dat de eerst betrokken bewindsmen zich dan ook in de discussie mengt. Staatssecretaris Van Rooyen, verantwoordelijk voor het fiscale beleid, heeft in een interview met „De Werkgever“ onlangs sterke reserves geuit tegen de suggesties van de premier. Hij was van oordeel, dat de huidige bestaande aftrekmogelijkheden - die de premier wil afschaffen - zeer goed te verdedigen zijn. Zonder begeleidende maatregelen zou deze door Den Uyl gesuggereerde maatregel de belastingdruk sterk verzwaren.

BELANGRIJK

„De CHU acht deze uitspraak van Staatssecretaris Van Rooyen zeer belangrijk. Aangenomen mag worden, dat de Staatssecretaris hierbij zich gesteund weet door zijn bewindsmen, de minister van financiën Duisenberg. Klaarblijkelijk is het kabinet nog niet uit deze kwestie.

Het is echter van belang te constateren, dat zowel de premier, die de suggestie voor de VPRO heeft gedaan, als de minister van financiën, beiden tot de PvdA-bewindslieden behoren.

En daarom wil de CHU er bij voorbaat tegen opkomen, wanneer bij de discussie over de 1-procents-norm, waarbij financiën in belangrijke mate centraal staat, straks naar buiten de indruk zou worden gewekt, dat de christen-democratische bewindslieden de schuldigen zijn van maatregelen, die de „linkse drie“ tegenover hun achterban moeilijk zullen kunnen verkopen. Maatregelen - ook impopulaire - zijn de gezamenlijke verantwoordelijkheid van dit kabinet,“ aldus dr. Krusinga.

H.L.

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:
dr. K. de Vries, voorzitter;
mevrouw H. Tegelaar-Boonacker;
A. Buntsma; R. W. van Dijk;
Wm. C. de Kruyf; D. Rebel;
drs. H. van Spanning;
drs. G. van Leyenhorst.

EINDREDAKTIE:
H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:
mevrouw J. Algra-Feddema;
dr. E. Bleumink; drs. A. J. van Dulst;
prof. dr. J. W. van Hulst;
ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:
Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078

ADMINISTRATIE-ADRES:
(abonnementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „de Nederlander“ en advertenties): Van Deventerlaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag): (070) 861529.
Adresveranderingen voor het ledenbestand en het ledencontactblad „de Nederlander“ te zenden aan: Bureau CHU, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage.

Abonnementsprijs f 20,- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg.
t.n.v. Stichting Uniepers

Druk: B.D.U. b.v., Barneveld.
Postbus 67. Telefoon 03420-3141.

UNIEBUREAU

HET BUREAU VAN DE CHR. HIST. UNIE Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage is telefonisch te bereiken onder nummer 070-244516*
Kantooruren van maandag t/m vrijdag 8.30 v.m. tot 16.45 n.m.
Het telefoonnummer van de Savorin Lohmanstichting is: 070-246791.

POSITIE WEDUWNAAR

Bijzonder aandacht kreeg op deze studiedag ook de positie van de weduwnaar met kinderen. De bijbel spreekt niet over weduwnaars. „Dat komt misschien omdat men vroeger meer dan één vrouw had. Viel er één weg, dan bleef de weduwnaar andere hulp over“ merkte de heer J. van der Heyden op. Deze voorzitter van de stichting welzijnsbevordering weduwen en weduwnaars lichtte een viertal stellingen toe. Nederland telt (1974) rond 150.000 weduwnaars en 540.000 weduwen. Dat zijn lang niet allen oudere mensen. De jongste weduwe is 16 jaar en van de weduwen en weduwnaars zijn er 20.000 jonger dan 45 jaar. Elk weekeinde verongelukken twee echtparen en blijven weer kinderen verzorgd achter. Zeventig procent van de Nederlanders laat geen testament na. Voor wat de financiële positie van weduwnaars betreft stelde de heer Van der Heyden dat diens besteedbaar salaris lager is dan dat van een weduwe die, naast een bescheiden pensioen, AWW ontvangt. Hij kan slechts tijdelijk gezinshulp krijgen. Maar dat dan alleen overdag en het kost hem ongeveer duizend gulden per maand. Die kosten zijn niet aftrekbaar voor de belastingen doch ze brengen hem vaak wel in financiële ellende. Zou hij zijn ontslag nemen om zelf helemaal voor zijn kinderen te kunnen zorgen dan komt hij in de bijstand terecht, zonder recht op werkloosheidsuitkering. Voorde- ligger is het voor hem met een weduwe in concubinaat te gaan leven, maar door dit te bevorderen gaan we gezin en huwelijk toch wel een geweldige schop geven, vond de heer Van der Heijden. Het is al evenmin verantwoord om een weduwnaar, die met zijn herinneringen wil blijven leven, door financiële nood tot hertrouwen te dwingen. Als oplossing werd aanbevolen dat weduwe en weduwnaar een half-wezenrente krijgen en erkenning van de buitengewone lasten en huishoudelijke hulp volgens draagkracht. Waarbij werd opgemerkt dat voor weduwen die gaan werken huishoudelijke hulp evenzeer als luxe wordt beschouwd. Ook zij zouden die kosten dus fiscaal moeten kunnen aftrekken.

G. J. Brinkman

Europees christen-democratisch manifest - 2

In het vorige nummer van het christelijk-historisch weekblad „de Nederlander” van vrijdag 5 maart 1976 is een begin gemaakt met de publikatie van het Europees christen-democratisch manifest. Dit manifest is vastgesteld door het bestuur van de Europese Unie van Christen-Democraten (EUCD). De eerste publikatie ging over de hoofdstukken „De uitdagingen van deze tijd” en „Onze fundamentele beslissingen”. Hieronder volgt het hoofdstuk „Hoe wij de toekomstige Europese samenleving zien.” In een slotartikel komen de hoofdstukken „Hoe wij de toekomstige internationale gemeenschap der volkeren zien” en „Oproep aan de burgers van Europa” aan de beurt. Van de EUCD maken deel uit de christen-democratische partijen en groeperingen uit West-Duitsland, Frankrijk, Italië, Nederland, België, Luxemburg, Zwitserland, Oostenrijk, Spanje, Portugal, Ierland, Malta, en San Marino.

HOE WIJ DE TOEKOMSTIGE EUROPESE SAMENLEVING ZIEN

Een democratie met actieve deelneming van de burgers

Wij, christen-democraten van Europa, strijden voor een dynamische democratie. Door een steeds actievere deelname in de beslissingsprocessen die in de samenleving moeten plaatshebben, moet de mens zelfbestemming aan zijn leven kunnen geven. De politieke partijen dragen een bijzondere verantwoordelijkheid bij de bevordering van de vertegenwoordigende democratie en bij de uitbreiding van de democratische actieve deelneming van de burgers. Eerst moeten zij zelf hun interne democratie versterken. De rol, die zij in de staat vervullen, vereist dat hun statuut officieel wordt erkend en dat zij uit gemeenschapsmiddelen worden gefinancierd.

Wij zijn voorstanders van kiesstelsels die veelkleurigheid in het bestaansrecht van verschillende stromingen respecteren en tegelijkertijd de vorming van grote partijen, die in staat zijn de stabiliteit en de doeltreffendheid van de uitvoerende macht te verzekeren, bevorderen.

De mening van de bevolking komt ook tot uiting via de georganiseerde groepen die de veelkleurigheid in onze samenleving garanderen. Hun steeds grotere rol maakt een democratische structuur met inspraakmogelijkheden voor hen noodzakelijk.

Omdat de macht van de regering door de complexiteit van de politieke taken is toegenomen, dient de controle op het regeringsoptreden door het Parlement te worden versterkt. Het parlement moet voorts zijn methoden wijzigen en nieuwe werkinstrumenten krijgen om zijn wetgevende taken en met name de begrotingscontrole beter te kunnen verrichten. Meer in het bijzonder dient de oppositie de middelen te krijgen om haar rechten te doen gelden. Ten einde de deelneming van de burgers aan het politieke leven uit te breiden, spreken wij ons bovendien uit voor passende vormen van consultatie en volksinitiatief. Wij hechten bijzondere waarde aan de gemeentepolitiek, die het dichtst bij de burgers staat. In dit verband pleiten wij voor structuren die meer rechtstreekse en meer persoonlijke deelneming en controle mogelijk maken; wij erkennen ook de waarde van een dialoog tussen politici en uit burgers bestaande actiegroepen.

De herverdeling van de politieke macht moet gebaseerd zijn op decentralisatie waarbij de bevoegdheden daar terecht komen waar zij het best kunnen worden uitgeoefend: op lokaal, regionaal, nationaal of Europees niveau. Bij dit decentralisatieproces zal het zwaartepunt liggen op lokaal gekozen besturen.

Tenslotte willen wij de vrijheid, verscheidenheid en levensvatbaarheid van ideeën en informatie, alsmede de vrije toegang tot de informatie, onmisbare voorwaarden voor de democratie, garanderen. Het is onze overtuiging dat een goed beheer van de publieke zaak op alle niveaus een essentiële voorwaarde is voor een doeltreffend en doorzichtig functioneren van de democratische regimes.

EEN BETERE KWALITEIT VAN HET LEVEN

Het naoorlogse economische beleid, waartoe de christen-democraten ruimschoots hebben bijgedragen, heeft de meerderheid van de Europese bevolking een voorheen ongekende mate van welvaart en sociale zekerheid gebracht. Er zijn echter nog steeds minder ontwikkelde regio's en sociale groepen in een achterstandssituatie. De politiek kan niet meer alleen gericht zijn op een kwantitatieve groei, maar moet ook een selectieve groei beogen. Het fundamentele doel moet in de eerste plaats een betere kwaliteit van het leven zijn, hetgeen zowel een geestelijk als een materieel welzijn van de mens betekent.

De menselijke waardigheid vereist het recht van eenieder op werk dat overeen-

komt met zijn capaciteiten. De uitbuiting van de werknemer, het harde en eentonige werk in bepaalde bedrijfsectoren, waardoor vervreemding ontstaat, maken het noodzakelijk dat alles wordt gedaan om plaats en organisatie van het werk, alsmede het arbeidsmilieu te vermensen. Het versnelde industrialisatieproces vereist een evenwichtig beleid tot ontwikkeling van de particuliere bestedingen en de collectieve voorzieningen, alsmede een doelmatig beleid op het gebied van de ruimtelijke ordening. Meer in het bijzonder willen wij ervoor zorgen dat een ongebreidelde verstedelijking geen schadelijke gevolgen voor het leven van de mens heeft. De bescherming van het milieu en meer in het bijzonder het behoud en herstel van het ecologisch evenwicht moeten eveneens behoren tot de eerste taken van de lokale, regionale en nationale overheden alsmede van de Europese en internationale organisaties.

EEN ECONOMISCHE EN SOCIALE POLITIEK DIE DE MENS DIENT

Voor ons, Europese christen-democraten, kan de economische politiek niet los worden gezien van de sociale politiek. De economische groei moet de goederen en diensten verschaffen die noodzakelijk zijn voor het materiële en geestelijke welzijn van alle lagen van de bevolking. Hij moet bijdragen tot de ontplooiing van de mens en van zijn waardigheid. Het zijn de politici die de grote economische en sociale beleidslijnen moeten uitstippelen. Deze dienen een synthese tot stand te brengen tussen de markteconomie, de belangen van de gemeenschap en de sociale fundamentele rechten. Voor de verzekering van volledige sociale gerechtigheid en gelijkheid van kansen dient economische vrijheid samen te gaan met sociale solidariteit.

Onze doelstelling op lange termijn is de opbouw van een economische en sociale orde waarin zowel beslissingsbevoegdheid als bezit billijk worden herverdeeld. Dit is volgens ons de enige weg om geleidelijk te komen tot opheffing van ongerechtvaardigde verschillen en overwinning van conflicten.

Wij willen op alle niveaus van het sociale en economische leven een steeds ruimere medezeggenschap van al de betrokkenen bij de totstandkoming en uitvoering van de beslissingen die hen raken. Aan deze medezeggenschap moet telkens in de daarvoor geschikte vorm gestalte worden gegeven in de onderneming waarin kapitaal, bedrijfsleiding en werknemers als echte partners gezamenlijk moeten werken aan hun gemeenschappelijke taak. Op de beroepsorganisaties rust hierbij een bijzondere verantwoordelijkheid.

Daarom gaan wij aan het produktiesysteem een nieuwe structuur geven en de economische groei in banen leiden teneinde hen dienstbaar te maken aan de mens. Wij wijzen concentratie van economische macht en monopolievorming van de hand wanneer deze zich onttrekken aan het openbaar gezag en de mededinging vervalsen. Economische concentraties doen voorts de zgn. multinationals ontstaan, vooral in de vorm van financiële holdings, met een zodanige macht dat zelfs de politiek der regeringen dreigt te worden doorkruist.

Een doelmatige controle van deze ondernemingen is slechts mogelijk wanneer het proces van geleidelijke internationalisering van de economie gepaard gaat met een soortgelijke ontwikkeling op politiek gebied.

Een toenemend aantal sociale en economische problemen vergt een politieke keus op lange termijn zowel op regionaal, nationaal, Europees als internationaal niveau. Daarom pleiten wij voor nieuwe vormen van democratische planning, waardoor een geconcentreerde ontwikkelingspolitiek wordt verzekerd, waarbij de vrijheid wordt geëerbiedigd.

Wij besteden zeer bijzondere aandacht aan de werkzaamheid van de kleine en middelgrote ondernemingen in de sector van de

produktie en de afzet in de landbouw en de ambachtelijke of industriële nijverheid, wier rol van fundamentele betekenis is voor de economie van democratische staten.

Met economische en sociale vooruitgang alleen kan men de armoede en de vervreemding van de mens niet bestrijden; om de mens vrijer te maken moeten daarboven de levens- en arbeidsomstandigheden menselijker worden gemaakt. Wij willen zoeken naar zodanige produktiestructuren dat de arbeid voor de werkende mens aan zin en betekenis gaat winnen.

Wij wensen de sociale zekerheid verder uit te bouwen om aan eenieder bestaanszekerheid te verschaffen.

Wij zetten ons in voor de bevordering van een positieve en dynamisch vooruitziende gezinspolitiek waardoor het gezin bij uitstek de plaats wordt waar man, vrouw en kinderen bescherming vinden en zich kunnen ontplooiën. Wij willen voorts ook een passend beleid voor de huisvesting van het gezin ontwikkelen. Wij onderschrijven de fundamentele gelijkheid tussen man en vrouw. Wij wensen alle discriminaties uit te bannen waardoor de vrouw in juridisch, economisch en sociaal opzicht nog wordt getroffen. Zij moet zelf in vrijheid kunnen beslissen of ze een beroep wil uitoefenen, of zich volledig aan haar gezin wil wijden, of beide mogelijkheden met elkaar harmonisch wenst te verenigen.

De jeugd levert haar eigen bijdrage aan de vooruitgang van de maatschappij en ontwikkelt met name nieuwe ideeën en nieuwe modellen. De jongeren dienen hun persoonlijkheid in een geest van verantwoordelijkheid en in een klimaat van hoor en wederhoor te kunnen ontwikkelen. Wij wensen hun gelijke kansen te bieden, hun alle mogelijkheden te verschaffen voor hun vorming en voorwaarden te scheppen waardoor zij in het door hen gewenste beroep werk en promotiemogelijkheden kunnen vinden.

De verlenging van de gemiddelde levensduur plaatst ons voor nieuwe verantwoordelijkheden; bejaarden dienen niet alleen zonder materiële zorgen van hun levensavond te kunnen genieten, maar zij mogen ook niet abrupt uit het beroepsleven en evenmin uit de actieve samenleving worden gestoten.

Wij willen een regionaal beleid ontwikkelen, waardoor de werknemer in zijn eigen streek werk kan vinden. Wij zullen alle maatregelen nemen waardoor een einde wordt gemaakt aan de uitbuiting van de migrerende arbeiders, met name op het gebied van de arbeid, de huisvesting en de bestaanszekerheid.

ONDERWIJS GERICHT OP DE ONTPLOOIING VAN DE MENS

Wij christen-democraten wensen een onderwijsstelsel dat ten doel heeft de jongeren op hun taak als mens voor te bereiden, hen als burger te vormen en hun de beroepsopleiding te verschaffen waarop zij recht hebben. Het onderwijs dient op alle niveaus voor allen zonder onderscheid naar sociale herkomst toegankelijk te zijn. Eenieder dient gelijke kansen te hebben om daaraan te kunnen deelnemen. Voor de verwezenlijking van deze gelijkheid is een krachtiger politiek ten aanzien van de minder bedeelden noodzakelijk.

De wil van de ouders moet worden gerespecteerd bij de keuze van het onderwijs waaraan zij hun kinderen willen toevertrouwen en de overheid moet zorgen voor het garanderen van de financiële voorwaarden. De ouders moeten nauwer betrokken worden bij de oplossing van de problemen, die in schoolverband rijzen. De vertegenwoordiging van de leerlingen in de verantwoordelijke organen van de school, die ten doel heeft hen te doen deelnemen aan alle aspecten van het leven in de school, betekent reeds een voorbereiding op het leven in een democratische maatschappij. Een systeem van permanente vorming dient eenieder de kans te geven zich in de loop van zijn gehele leven cultureel te verrijken en ook om zich in zijn beroep verder te bekwamen.

Het is de taak van het hoger onderwijs om in dienst van de maatschappij en door samenwerking van allen die daaraan deelnemen, te zorgen voor onderwijs, studie en onderzoek, de beroepsopleiding en vorming van de persoon. Aan de universiteiten dienen nieuwe vormen van zelfbestuur kansen te krijgen, die zijn aangepast aan de eisen van deze tijd.

EEN CULTUREEL BELEID VOOR EEN MEER MENSELIJKE SAMENLEVING

Kunst en cultuur zijn uitingen van het creatief, esthetisch en kritisch vermogen van de

mens. Wij, Europese christen-democraten, beschouwen de vertegenwoordigers van het artistieke, culturele en wetenschappelijke leven als belangrijke partners bij de opbouw van een meer menselijke maatschappij.

Wij wensen zowel ons culturele erfgoed te behouden en te ontwikkelen als de eigentijdse cultuur grotere ontplooiingsmogelijkheden te verschaffen. Hierdoor is directe steun aan culturele activiteiten nodig. Wij willen de publieke opinie t.o.v. het culturele leven meer open maken dan voorheen. Wij wensen vooral de verschillende nationale culturen voor elkander toegankelijk te maken en op deze wijze de Europese cultuur tot bloei brengen.

Wij achten de ontwikkeling van een nieuw cultureel beleid een van de belangrijkste middelen om de toenemende eenvormigheid in de samenleving tegen te gaan alsmede het najagen van uitsluitend materiële goederen een halt toe te roepen.

EEN GEÏNTEGREERD EUROPA

Wij, Europese christen-democraten, zijn vastbesloten met kracht onze strijd voor de Europese integratie voort te zetten. Wij geloven dat Europa in de wereld van nu de kracht van zijn eigen persoonlijkheid moet tonen. Ons doel is de verwezenlijking van een politieke, democratische en supranationale unie. De Europese regering moet worden toegerust met autonome bevoegdheden ten opzichte van de nationale regeringen en verantwoordelijkheid verschuldigd zijn aan het Europees Parlement. Dit dient door rechtstreekse algemene verkiezingen te worden gekozen en op het gebied van de wetgeving reële taken te gaan vervullen. De sociale partners dienen in nauwe internationale samenwerking aan de opbouw van de Europese samenleving te werken.

Wij willen in Europees kader een doeltreffend regionaal beleid ontwikkelen en daarbij voorrang verlenen aan de in structureel opzicht minder begunstigde regio's. Voor deze politiek is een nauwe samenwerking nodig tussen de regio's enerzijds en het Europese gezag anderzijds.

Ten aanzien van de staten die zich in verband met hun neutraliteit of om andere redenen niet, of nog niet volledig bij de Europese gemeenschap hebben geschaard, stellen wij ons voor een nieuwe impuls te geven aan de politieke actie van de Raad van Europa en deze verder te ontwikkelen. Wij betuigen onze volledige en sterke solidariteit met alle democraten en vooral de christen-democraten, die zich in verschillende landen inzetten voor politieke hervormingen die leiden tot een meervormige democratie en de weg openen tot hun integratie in het democratische Europa.

De christen-democratische partijen van de landen die lid zijn van de Atlantische Alliantie, verbinden zich ertoe de Atlantische solidariteit te handhaven en te versterken. Zij zullen er binnen het kader van de NAVO naar streven de Europese defensieinspanningen doeltreffend te organiseren, teneinde aldus de veiligheid van hun landen beter te waarborgen. Wij zullen er eveneens op toezien dat in een geest van vrede en openheid de dialoog tussen West- en Oost-Europa op gang wordt gebracht en dat de banden tussen Europa en de landen van het Middellandse Zeegebied nauwer worden aangehaald.

„Europese Volkspartij”

Vooraanstaande christen-democraten uit landen van de Europese gemeenschap komen donderdag 29 april in Luxemburg bijeen om zich te beraden over de oprichting van een Europese christen-democratische partij, die „Europese Volkspartij” zou moeten gaan heten, aldus hebben ANP en DPA bericht.

Naar de leider van de christen-democratische fractie in het Europees parlement, de Belg Alfred Bertrand, en de Westduitse afgevaardigde Egon Klepsch op een persconferentie in Bonn meedeelden, zal in sommige landen wellicht nog een naam aan het „Europese Volkspartij” worden toegevoegd.

Ruim een maand eerder, op zaterdag 27 maart in Stuttgart, zullen vertegenwoordigers van liberale partijen een federatie van westeuropese liberale partijen oprichten. Ook de socialisten streven, met het oog op de verkiezingen voor het Europees parlement die mogelijk in mei 1978 zullen worden gehouden, naar nauwer samengaan.

Het buitenland over het Nederlandse drugbeleid

1. De Nederlandse autoriteiten hebben een liberale houding tegenover cannabis aangenomen. Er bestaat geen enkele twijfel over, dat door het gemak, waarmee men voorraden cannabis kan verkrijgen, gebruikers naar Nederland worden getrokken. Dit breidt zich eveneens uit tot andere gevaarlijke stoffen, zoals heroïne en LSD. (Uit het jaarverslag over 1974 van de internationale narcoticacontrole-raad van de Verenigde Staten).

BRIEF CDU/CSU

2. Sehr geehrter Herr Fraktionsvorsitzender, Erlauben Sie es mir bitte, dass ich mich mit folgendem Anliegen an Sie und die Mitglieder Ihrer Fraktion wende:

Die Bundestagsfraktion der Christlich-Demokratischen und Christlich Sozialen Union hat die Diskussion in Ihrem Lande über die geplante Legalisierung des Handels mit Haschisch und Marihuana aufmerksam verfolgt. Die gesundheitlichen Gefahren beider

Drogen sind durch zahlreiche wissenschaftliche Untersuchungen nachgewiesen worden. Wir wissen darüber hinaus, dass schon jetzt eine grosse Zahl Süchtiger an Wochenenden aus Deutschland in Ihr Land einreist, um sich die Drogen zu beschaffen. Wir befürchten, dass sich im Falle einer Legalisierung die ungesetzliche Einfuhr nach Deutschland verstärken wird. Aus diesem Grunde wäre ich Ihnen namens der Bundestagsfraktion der CDU/CSU sehr dankbar, wenn Sie unsere grossen Bedenken in Ihre bevorstehenden parlamentarischen Beratungen einbeziehen würden. Ich hoffe, dass ich für diese Bitte Ihr Verständnis finde. Sie entspringt der Sorge, dass die völlige Legalisierung in Ihrem Lande angesichts des erfreulichen Zustandes offener Grenzen zu einer unkontrollierbaren Zunahme des Drogenmissbrauchs führen könnte. Mit verbindlichen Empfehlungen...
Unterzeichnung.

3. Nederland blijft het belangrijkste centrum voor de illegale bevoorrading en verspreiding van drugs in West-Europa en

trekt bij voortduur druggebruikers uit het buitenland aan.

(Uit jaarverslag over 1975 van de internationale narcotica-controle-raad van de Verenigde Staten).

4. Naar onze mening lijkt het voor gewetensvolle politici inconsequent en in strijd met het algemeen welzijn, wanneer men veranderingen wil aanbrengen in het Enkelvoudig Verdrag inzake de verdovende middelen. (New York, 1961).

5. Brief van Christian Fürst uit Noorwegen (14 maart 1974)

Alle aanwezige leden, behorende tot verschillende politieke partijen, toonden zich bezorgd over het voorgestelde Nederlandse beleid. Met name de omstandigheid, dat de binnenlandse handel in hennep-producten lichter zal worden gestraft, terwijl op de buitenlandse handel zware straffen blijven staan, had hun aandacht getrokken. Liberalisering van het Nederlandse drugbeleid zouden de Zweedse politieautoriteiten als een groot gevaar beschouwen, aangezien Amsterdam dan als vrijhaven zou gaan functioneren. Voor het eigen beleid wordt ook niet over-

wogen om de opsporing van cannabisgebruikers op te geven. Deze is juist van belang om achter hun contacten te komen, zodat de handelaren bekend worden.

Legalisatie in enige vorm kan volgens de Zweedse politie evenmin opgevat worden als een middel om jongeren uit verdachte kringen weg te houden. Vrijheid van druggebruik in Nederland zal integendeel de aanzet kunnen zijn tot een ontwikkeling, waarbij jongeren naar Amsterdam reizen, daar cannabis kopen en er na terugkeer in Zweden mee „pronken”, zodat de vraag hier alleen maar zal toenemen. Een maximum van dertig gram is niet effectief, omdat ettelijke porties legaal kunnen worden gekocht. Bovendien is verwerking tot hasjolie te vrezem.

Uit het verslag van een werkbezoek aan Zweden (8-12 februari 1976):

6. „De beleidsvoornemens, welke de ondergetekenden in hun nota van 4 januari 1974 tot uitdrukking brachten zijn bij andere Europese regeringen met gemengde gevoelens ontvangen”.

(Aldus de ministers Vorrink en Van Agt en staatssecretaris Meijer in de Memorie van Antwoord naar aanleiding van de nota „Achtergronden en risico's van druggebruik”).

Drs. G. van Leijenhorst, lid Tweede Kamer voor CHU.

Verstedelijking

door drs. R. J. H. Krusinga, voorzitter Tweede-Kamerfractie CHU

De onlangs uitgekomen verstedelijkingsnota van minister Gruijters is - ondanks de forse opzet, waaraan ongetwijfeld hard is gewerkt - een teleurstellend stuk geworden.

De minister heeft de in een motie door de kamer uitgesproken wens om concrete plannen en een financieringsschema op te stellen, niet gehonoreerd. In het stuk moet men zich verschuilen achter de nog onzekere gegevens. Ik mis een uiteenzetting over de aspecten van de kleinschaligheid. Er is nauwelijks aandacht besteed aan de positieve functie van de kleine kernen. Het planologisch beleid wordt bovendien in sterke mate bemoeilijkt door het feit, dat de bestuurlijke organisatie stagneert.

Het is zeer de vraag of een planologisch beleid kan worden opgebouwd zonder dat een duidelijk inzicht bestaat in de bestuurlijke organisatie. Zolang die onzekerheid

blijft bestaan zal het planologisch beleid in de lucht komen te hangen.

Er worden in de nota enkele behartenswaardige opmerkingen gemaakt over de stadsvernieuwing, maar het wettelijk instrumentarium hiervoor ontbreekt nog steeds. Daardoor gaat de nota mank aan werkelijk concrete beleidsvisies. Het blijft bij theoretiseren „met een natte vinger in de lucht”. Interessante ideeën krijgen geen uitwerking; een samenhangend beleid komt niet van de grond. De nota is een „praatstuk” geworden voor overleg met de Kamer.

Het is echter te betreuren, dat de bewindsman deze gedachtenwisseling kennelijk zo uitlegt, dat de Kamer hem aan het werk moet zetten, maar dat hij de Kamer nog geen grondslag voor dit beleid aanbiedt.

CHU-Woerden verontrust over ontwikkelingshulp aan Cuba

De christelijk-historische kiesvereniging te Woerden heeft in de vorige week gehouden vergadering met algemene stemmen een motie aangenomen, waarin gezegd werd dat de Nederlandse ontwikkelingshulp aan Cuba beëindigd dient te worden.

Op de vergadering had de christelijk-historische fractievoorzitter dr. R. J. H. Krusinga zijn bezwaren uiteengezet tegen de voortzetting van de hulp van Nederland aan Cuba, terwijl dit land gewapende interventie pleegt in Angola. „Als eind maart die interventie nog doorgaat, moet begin april de Nederlandse hulp worden beëindigd. De CHU zal daarvoor een uitspraak van de Tweede Kamer vragen,” aldus dr. Krusinga.

De tekst van de motie van Woerden luidt: „De CHU-kiesvereniging te Woerden,

zeer verontrust dat de Nederlandse ontwikkelingshulp aan het totalitair bestuurd Cuba nog steeds doorgaat, ondanks de militaire inmenging van dit land in binnenlandse aangelegenheden van andere landen ter verbreiding van haar communistische ideologie, is van mening dat deze hulp met de meeste spoed dient te worden beëindigd.

Zij verzoekt u dringend daartoe de nodige stappen te ondernemen.”

De motie van de christelijk-historische kiesvereniging te Woerden is ter kennis gebracht van de CHU-fractie in de Tweede Kamer, het hoofdbestuur van de CHU en het bestuur van het CDA.

H. L.

Studiedag „Vrede en Veiligheid”

op zaterdag 27 maart 1976

De Stichtingen voor Kader- en Vormingswerk van ARP, CHU en KVP organiseren in samenwerking met de wetenschappelijke instituten van deze partijen op zaterdag 27 maart a.s. (van 10.00 - ca. 16.00 uur) in Arnhem een studiedag met als thema „Bewapening en Wapenbeheersing”. Voor de afbakening van de bespreking van dit thema zijn een drietal invalshoeken gekozen, te weten:

- de Navo en de Europese ontwikkeling (EEG op weg naar Eur. Unie)
- de kernwapens
- de Oost/West-verhouding.

De basisgegevens voor de conferentie worden ontleend aan de regeringsnota „Ontwapening en Veiligheid”.

Bij de aanvang van de studiedag zullen korte inleidingen worden gehouden door de heren H. J. Neuman, directeur van het Ned. Instituut voor Vredesvraagstukken en mr. P. H. Kooijmans, staatssecretaris van Buitenlandse Zaken, speciaal belast met vredesvraagstukken. Vervolgens vinden groepsbesprekingen plaats aan de hand van vooraf toegezonden vragen. 's Middags discussieert men plenair over de uitkomsten van de diverse groepsdiscussies met behulp van een forum waarin zitting nemen:

mr. C. A. Bos (conferentievoorzitter; oud Tweede Kamerlid; burgemeester van Katwijk); prof. mr. F. A. M. Alting van Geusau (voorzitter commissie Wapenbeheersing van de wetenschappelijke instituten; directeur Kennedy-instituut Katholieke Hogeschool Tilburg); M. H. van Meijenfeldt (kolonel der infanterie, voorzitter van het Interkerkelijk Vredesberaad); H. J. Neuman. Staatssecretaris Kooijmans zal aan het slot van de conferentie de discussie samenvatten.

Meer informatie ontvangt u bij de te versturen documentatie, nadat u zich heeft aangemeld. Indien u belangstelling heeft voor deelname aan de studiedag „Vrede en Veiligheid”, kunt u zich uitsluitend aanmelden door overmaking van de deelnemerskosten (inclusief lunch en consumpties) ad. f 15,- op girorekening 379333 t.n.v. Algemeen penningmeester KVP, Mauritskade 25 te Den Haag.

Na ontvangst van de betaling worden automatisch de benodigde conferentiestukken toegezonden.

De conferentie wordt gehouden in het „Cultureel Centrum”, Coehoornstraat 11 te Arnhem (tegenover NS-station). Desgevraagd worden reiskosten boven de f 5,- vergoed. De termijn voor aanmelding sluit op 13 maart 1976.

Ontvangen publikaties

„Spelregels voor economie en politiek” door Arend Vermaat, uitgave stichting Kader- en vormingswerk ARP, Den Haag, prijs f 3,50.

In de tijd, dat hij voor de ARP nog lid van de Tweede Kamer was, publiceerde dr. A. J. Vermaat in het anti-revolutionaire weekblad Nederlandse Gedachten een aantal ar-

tikelen over de economische orde. Deze artikelen zijn thans gebundeld ten behoeve van het politieke scholings- en vormingswerk. Het boekje valt in drie delen uiteen: „Voldoet onze economische orde aan bijbelse normen?”, „Groeien of versoberen?” en „Relatie tussen ethiek en politiek?”

H. L.

„Zeer kwetsbare economie”

„De jongste cijfers van het Centraal Planbureau (CPB) leveren een beeld op van een zeer kwetsbare economie: langdurige werkloosheid, prijsstijgingen welke hoog blijven en een investeringsontwikkeling, welke te laag geacht moet worden.” Dit heeft het christelijk-historische Tweede-Kamerlid drs. D. F. van der Mei deze dagen gezegd tijdens een spreekbeurt voor de kamerkring Rotterdam van de CHU.

Drs. Van der Mei zei, dat het beeld van het CPB nog eens onderstreept de noodzaak van een wezenlijke ombuiging van des stijging van de overheidsuitgaven. „Die ombuiging moet reeds dit jaar 1976 beginnen en niet in 1977. De CHU heeft steeds dat standpunt ingenomen.”

CDA

Drs. Van der Mei voorts van mening te zijn, dat het goed zou zijn, dat de drie CDA-partners met één lijst bij de komende kamerverkiezingen zouden uitkomen. „Een lijst, die principieel en praktisch geloofwaardig behoort te zijn, wil het CDA als een hechte, duurzame eenheid overkomen. Van betekenis is daarbij ook de houding t.o.v. het beleid van het kabinet-Den Uyl. Zo nu en dan nemen de drie christelijke fracties een verschillend standpunt in. Dat is op zichzelf geen ramp en past volkomen

bij hun huidige parlementair politieke positie. Die verdeeldheid moet niet gedramatiseerd worden. Zij die daarop teveel de nadruk leggen - zoals Aantjes - wekken sterk de indruk nu al aan te geven de samenwerking met de socialisten te willen voortzetten,” aldus drs. Van der Mei.

H. L.

vervolg van voorpagina

de kwaliteit van de stof vaak schadelijk voor de gezondheid is, terwijl de stof dit op zichzelf niet behoeft te zijn”... (cursivering van mij, v.l.).

De KVP nam gelukkig een voorzichtiger standpunt in.

WELZIJN

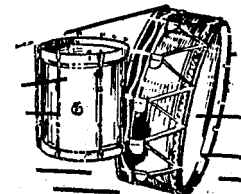
Met een zo diepgrijpend probleem als het drugvraagstuk gaat het niet om het gelijk van een partij. In feite gaat het om het welzijn van onze naasten en om dat van de gehele samenleving.

Ik twijfel er niet aan, dat alle partijen dit door hun opstelling hebben nagestreefd. Heeft de CHU een te voorzichtige opstelling gekozen? Naar onze mening stellig niet.

Over de opiaten e.d. bestaat geen verschil van opvatting. De straffe aanpak van de handel in deze stoffen heeft haast ieders instemming. Maar ook de risico's verboden aan het gebruik van hennep mogen niet onderschat worden. Laten we ook bedenken, dat de „sociale overstap” van hennep naar hard drugs door bijna niemand wordt tegengesproken. Legt hennep zo niet „de vloer” voor heroïne?

Een bekend politiefunctaris in Amsterdam deelde ons mee: Nu wordt deze stad helemaal de „puinbak” van Europa.

G. van Leijenhorst.

VAN DER GLAS
Heerenveen

Blaas- en
Slaginstrumentenfabriek
Telefoon 05130-22652

„Welzijnsbeleid voor ouderen“

De drie christen-democratische politiek-wetenschappelijke instituten (het Centrum voor Staakundige Vorming van de KVP, de Kuyperstichting van de ARP en de Lohmanstichting van de CHU) hebben de brochure „Welzijnsbeleid voor ouderen“ uitgegeven.

Deze publikatie bevat een aantal beschouwingen van terzake kundige auteurs, die aan de orde zijn gesteld op de studiedag die het CDA op 1 november 1975 over dit onderwerp heeft gehouden. De conclusies van de deelnemers aan deze bijeenkomst zijn ook in het boekje opgenomen, evenals de tekst van de inleiding die staatssecretaris Mertens bij die gelegenheid heeft gehouden.

De brochure opent met een fundamentele beschouwing van mr. drs. A. P. J. van der Eyden, wethouder van sociale zaken in Amsterdam, over welzijnsbeleid voor ouderen vanuit christen-democratisch oogpunt. Ten aanzien van de Nota Bejaardenbeleid 1975, die binnenkort in de Tweede Kamer wordt besproken, signaleert de heer Van der Eyden „een weinig evenwichtige en in het geheel niet representatieve benadering van de in de Nederlandse samenleving gewortelde levensbeschouwingen en

maatschappijvisies“; de christelijk geïnspireerde levensvisie is volgens de auteur in de regeringsnota verwaarloosd.

De Nota Bejaardenbeleid wordt in deze bundel onder de loep genomen door dr. J. M. A. Munnichs, lector in de psychogerontologie aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen en auteur van diverse publikaties over de problemen van bejaarden. Hij noemt de regeringsnota „onvoldoende gestructureerd en inconsistent met betrekking tot de erachter liggende visie op de oudere mens en zijn plaats in de samenleving. Deze nota maakt duidelijk dat er op deze manier geen beleid kan worden gevoerd“.

Verder bevat deze brochure onder meer bijdragen over het beleid met betrekking tot de bejaardentehuizen, en over de institutionele zorg voor bejaarden en chronisch zieken.

Ter informatie delen wij u mee dat men de brochure kan bestellen door f 5,90 over te maken op giro 604500 ten name van de De Savornin Lohmanstichting te Den Haag, met vermelding van de titel.

H. L.

Voorlopige agenda

van Tweede Kamer

De voorlopige agenda van de Tweede Kamer voor de komende weken heeft enkele wijzigingen ondergaan. Zij luidt nu als volgt:

tweede helft maart: brief coördinatie milieubeleid, vorderingsprocedure wegenverkeerswet, wijziging wet Nederlander-schap, instelling gewest Eindhoven, Tarwe-overeenkomst, Bouwprogramma-1976 en huisvesting Tweede Kamer; eerste helft april: wegslepen voertuigen, nota planning hoger onderwijs, verslag Algemene Rekenkamer over 1974, wijziging van de beleggingswet, kinderstrafrecht, Wet Universitaire Bestuursvorming en liquidatiewet Invaliditeitswetten.

Na het paasreces is de voorlopige agenda: in de laatste week van april de nota structuur primair en secundair onderwijs en het beheer en onderhoud van de havens van Urk, en in de eerste week van mei de abortusontwerpen.

Degenen, die het voornemen hebben een kamerdebat over een bepaald onderwerp bij te wonen, doen er goed aan alvorens naar Den Haag te reizen te informeren naar het juiste tijdstip van de behandeling. Informaties worden gegeven door het secretariaat van de Tweede-Kamerfractie van de CHU en door de afdeling voorlichting van de Tweede Kamer (telefoon kamergebouw 070-614911).

H. L.

CHU-kiesvereniging Zwolle koos voor CDA

De voorzitter van de CHU, mr. O. W. A. van Verschuier, schreef onlangs in „de Nederlander“, dat de CHU in het jaar 1976 haar bijdrage zal leveren aan het wassen van het CDA. Dat de CHU-leden in Zwolle hieraan willen meewerken, bleek overduidelijk op de dezer dagen gehouden ledenvergadering.

Met algemene stemmen werd het bestuursvoorstel aanvaard om voortaan in federatief verband verder te gaan met de twee andere grote confessionele partijen in Zwolle. Voor sommigen ging het voorstel niet ver genoeg: zij wilden liever dadelijk fuseren, niet uit een soort fatalisme, maar omdat zij dit wezenlijk nodig achtten voor de christen-democratische politiek. De laatste jaren zijn, in Zwolle, KVP, ARP en CHU duidelijk naar elkaar toe gegroeid. Er is al een gemeenschappelijke raadsfractie, onder de naam CCP, en reeds geruime tijd bestaat het CDA-overlegorgaan.

Zwolle, O. H. Cazemier, secretaris CHU-kiesvereniging.

Kamerkring Dordrecht CHU

Onder voorzitterschap van de heer J. W. Sluimer te Hardinxveld-Giessendam vergaderde dezer dagen de kamerkring Dordrecht van de CHU in het Groot-handelsgebouw te Rotterdam. Drs. G. van Leijenhof te Garderen, lid van de Tweede Kamer voor de CHU, ging in het kader van de gedachtenwisseling over de „Actuele politiek“ uitvoerig in op de onderscheidene standpunten met betrekking tot het drugsbeleid.

Mr. H. K. J. Beernink gaf zijn oordeel rond het als „CDA-Ja?“ aangekondigde agendapunt.

Afgesproken werd op woensdag 31 maart gezamenlijk met de besturen van de Statenkringen Delft, Dordrecht en Ridderkerk te vergaderen; eveneens in het Groot-handelsgebouw te Rotterdam.

Drs. D. F. van der Mei, lid Europese parlement

Het christelijk-historische Tweede-Kamerlid drs. D. F. van der Mei is door de voorzitters van de Tweede Kamer en Eerste Kamer aangewezen als lid van het Europese parlement. Als zodanig is hij de opvolger van mr. W. Scholten, die wegens zijn benoeming tot lid van de Raad van State dankte voor het lidmaatschap.

Drs. Van der Mei is niet onbekend met Europese zaken. Hij was lid van het economisch en sociaal comité van de EEG en van de raadgevende vergadering van de Raad van Europa en van de assemblee van de Westeuropese Unie. Thans is drs. Van der Mei nog lid van de Interparlementaire Beneluxraad.

H. L.

Zuidhollandse bestuurders bijeen

De afdeling Zuid-Holland van de Vereniging christelijk-historische leden van gemeente- en provinciebesturen heeft dezer dagen te Rotterdam de jaarvergadering gehouden. Er was een alleszins bevredigende belangstelling.

Drs. E. Broekhuis uit Ede, secretaris van de CBTB-Gelderland hield een inleiding over de grondpolitiek, naar aanleiding van de door de regering ingediende wetsontwerpen over het voorkeursrecht van gemeenten bij aankoop van onroerend goed en over de onteigening tegen gebruikswaarde. De inleider wees er op dat een recente CDA-studie de voorkeur heeft uitgesproken voor een compromis: het voorkeursrecht aanvaarden, maar de gebruikswaarde afwijzen. Eventueel kan een exploitatie-waarde worden ingevoerd, aldus die studie. De afdelingsvergadering koos tot nieuwe bestuursleden prof. dr. H. Franken te Rotterdam, burgemeester C. A. Bos te Katwijk en wethouder dr. D. J. W. IJdo te Voorhout.

Ondernemers mogen niet onverschillig staan tegenover politiek

„Als u zich niet met politiek bemoeit, vergeet dan niet dat de politiek zich met u bemoeit“. Met deze opmerking, die uitging van bestaande gevoelens van onverschilligheid en zelfs afkeer ten aanzien van de politiek heeft de christelijk-historische fractievoorzitter dr. R. H. J. Krusinga dezer dagen getracht Nederlandse ondernemers ervan te overtuigen dat het niet alleen een maatschappelijk belang, maar ook het eigen belang is als geen onverschillige houding aangenomen wordt wat betreft de politiek.

Dr. Krusinga sprak tijdens een lunchbijeenkomst van het Nederlands Centrum van Directeuren in Den Haag. Hij wees er op, dat evenals de ondernemer ook de politicus niet overal een goed imago heeft.

„Als politici het als hun taak zien zich op de hoogte te stellen van de speciale positie en problemen van de ondernemers, dienen de ondernemers de waarde te zien van het zich op de hoogte stellen van de functionering en de betekenis van de politiek. In het algemeen kun je stellen, dat politici wat tekort aan kennis hebben, wanneer het gaat om het ondernemerschap.

Dat tekort aan kennis zie je andersom bij de ondernemers als het gaat over de politiek“. Dr. Krusinga stelde, dat het niet voldoende is, wanneer ondernemers niet langer onverschillig staan ten opzichte van de politiek. Zij mogen óók niet uitsluitend technocraat zijn. Zij zouden b.v. als gewone staatsburgers mee kunnen doen in de politiek, misschien als lid van een gemeenteraad. Met de andere gewone staatsburgers zullen de ondernemers méér aandacht moeten gaan geven aan de niet-materiële en geestelijke waarden van ons aller voortbestaan dan tot voor kort gebruikelijk was.

Ongewenste situatie

De christelijk-historische kiesvereniging van Hooge en Lage Zwaluwe heeft de medewerking van de christelijke-historische fractie in de Tweede Kamer ingeroepen voor de oplossing van het probleem inzake het ontvangen van inkomsten door ambtenaren en bestuurders voor activiteiten, die in normale diensttijd verricht worden en een logisch gevolg van hun functie zijn.

„De huidige situatie is ongewenst, niet alleen uit oogpunt van gerechtvaardigde inkomensverwerving, maar vooral uit oogpunt van democratische controle“, aldus de kiesvereniging van Hooge en Lage Zwaluwe.

Bij haar oproep aan de CHU-fractie sloot de kiesvereniging de volgende motie in, welke de gemeenteraad van Hoge en Lage Zwaluwe met actieve medewerking van de drie christelijk-historische raadsleden aannam.

„De gemeenteraad van Hooge en Lage Zwaluwe op 24 februari 1976 in openbare vergadering bijeen, brengt het volgende onder de aandacht van de minister van Binnenlandse zaken en overige gemeentebesturen van Nederland. De voornoemde gemeenteraad acht het onaanvaardbaar dat ambtenaren en bestuurders inkomsten ontvangen voor activiteiten, die voor-

tvloeien uit nevenfuncties en afvaardigingen die gedurende de normale diensttijd worden verricht en welk een logisch gevolg van hun functie zijn.

De gemeenteraad is van mening dat de minister op korte termijn een regeling dient te ontwerpen en uit te voeren, inzake de bedoelde vergoedingen. Zij is zonder meer van mening dat deze vergoedingen ten goede dienen te komen aan de instantie waar de desbetreffende ambtenaar c.q. full-time bestuurder een dienstverband heeft.

Bijzondere aandacht vraagt onze raad ook voor de presentiegelden en overige vergoedingen verbonden aan dagelijks bestuurfuncties van ambtenaren en full-time bestuurders in samenwerkingsverbanden. Daar deze werkzaamheden geheel of gedeeltelijk worden vervuld in reeds gehonoreerde tijd, dienen ook deze presentiegelden en vergoedingen - zijnde niet echte onkostenvergoedingen - ten goede te komen aan de betrokken werkgevers. De gemeenteraad dringt aan op maatregelen om aan deze gesignaleerde ongewenste situatie een einde te maken.“

Aldus de tekst van de motie van de raad van Hooge en Lage Zwaluwe.

H.L.

VERWAARLOOSD

Vooraf materieel gezien hebben wij een hoog welvaartsniveau bereikt. „Maar“, zo zei dr. Krusinga, „wij hebben allerlei belangrijke zaken, die moeilijk in geld zijn uit te drukken, maar die wel geld waard zijn, niet in rekening gebracht.

Hij doelde daarbij op het jarenlang verwaarlozen van de eventuele nadelige gevolgen van ons werken op maatschappelijk, algemeen menselijk en geestelijk terrein. Nu worden wij daardoor geconfronteerd met b.v. toenemende vervreemding en gewelddadigheid.

De fractievoorzitter van de CHU noemde het kritisch bezien van de economische groei terecht. Groei achtte hij noodzakelijk, maar er zullen correcties moeten komen. Bij de berekening van het nationale inkomen zouden deze correcties als aftrekposten dienen te worden ingebouwd. Ingezien moet worden, dat een milieubewust beleid ook méér arbeid kan geven. De bestedingspatronen (de wijze waarop de mensen hun inkomen gebruiken) zijn toe aan verandering. Dit zijn allemaal zaken, die aandacht, betrokkenheid en activiteit vragen ook van de ondernemers.

Als het bestedingspatroon verandert, heeft dat vanzelf invloed op de produktiekant en op de werkgelegenheid. In het verleden hebben wij b.v. een verplaatsing gezien van arbeidskrachten van het agrarische veld naar de industrie.

Dr. Krusinga verwacht nu een uitstoot van arbeidskrachten naar de dienstverlenende bedrijven. Hij zei als christen-democraat de waarde van het individuele ondernemerschap te zien in het licht van de verhouding van ieder mens ten opzichte van de Allerhoogste, de maatschappij en zichzelf. Voor een goed beleid in een onderneming stelde

hij drie criteria:

1. het algemeen belang;
2. het belang van degenen, die hun gespaarde geld inbrengen;
3. het belang van de mensen, die hun arbeid geven.

Deze drie criteria zijn bij iedere bedrijfsbeslissing, technisch of maatschappelijk, evenzeer in het geding.

Grote betekenis hechtte dr. Krusinga aan kleine platforms van overleg, zoals ondernemersraden, waar de verschillende belangen en inzichten kunnen worden besproken, zonder dat de zogenaamde polarisatietegenstellingen gaan verscherpen.

SOCIAAL STATUUT

Het geheel zou kunnen worden vastgelegd in een soort sociaal statuut voor de onderneming, waarin de eigen verantwoordelijkheid van het individu in het bedrijf wordt geregeld.

Totaal gezien meende dr. Krusinga dat politiek en maatschappelijke schaalverkleining aan de orde is. Gezegd mag worden, dat bepaalde massastructuren als hoogbouw, massacommunicatie en het wegcentraliseren van het bestuur de sociale mogelijkheden van de mens belemmert.

Dr. Krusinga verklaarde zich daarom tegen het samenvoegen van kleine gemeenten en voor het splitsen van grote steden in kleine bestuurseenheden. Op de achtergrond staat het idee, dat de burger, of hij nu werkgever is of werknemer, sociaal gelukkiger kan functioneren in kleiner verband. Er moet dan natuurlijk wel een methode worden gevonden, waardoor al die kleine verbanden ook soepel functioneren in het grote geheel.

H. L.

CH-Tijdschrift over onderwijs en Antillen

Het nieuwste nummer van het „Christelijk Historisch Tijdschrift” - het maart-nummer is gewijd aan de onderwijsproblematiek en aan de Antillen.

Het christelijk-historische Tweede-Kamerlid drs. G. van Leijenhorst schreef een artikel onder de titel „De vrijheid van onderwijs in opspraak?” Volgens hem is de zorg omtrent die vrijheid niet ten onrechte. Deze zaak verdient dan ook voortdurende aandacht.

Drs. Van Leijenhorst beëindigde zijn artikel als volgt: „Er was wel grond voor emotionale, toen bekend werd dat er een belangrijke wijziging van artikel 208 van de grondwet (het onderwijsartikel) in de maak is, een wijziging, welke - als deze wordt geëffectueerd - inhoudt dat de minister van onderwijs aanzienlijk meer macht krijgt dan tot dusverre het geval is. Er was even grote onrust toen het er op leek, dat de stichtingsnormen voor het lager onderwijs

drastisch zouden worden verhoogd. Ik laat deze zaken nu rusten. De vrijheid van onderwijs is in feite latent in opspraak voor degenen, die niet alleen naar het incidentele kijken maar ook letten op wat zich minder zichtbaar als een onafwendbare procesgang aan het voltrekken is. Daarom moeten we niet alleen incidenteel - bijvoorbeeld afhankelijk van het kabinet dat optreedt - maar bij voortduur waakzaam zijn over datgene wat alom als een grote verworvenheid voor ons Nederlands onderwijs wordt erkend”.

AANBEVELING

Drs. W. J. Deelman, werkzaam bij de stichting Besturenraad PCO, schreef over „De individuele school en de ontwikkeling en vernieuwing van het onderwijs”. „Wanneer bij de opbouw van structuren voor de vernieuwing en ontwikkeling van het onderwijs de individuele school als uitgangs-

punt wordt gekozen, dan is decentralisatie van bevoegdheden onontkoombaar. Het verdient aanbeveling dat in CDA-verband een begin gemaakt wordt met de studie over deze problematiek”, aldus drs. Deelman.

NIET ROOSKLEURIG

Na zes jaren op de Antillen werkzaam te zijn schetste O. Jongsma, oud-bestuurslid van de CHJO en directeur van het fonds voor training inzake roeping en beroep, een beeld van het kleine gebiedsdeel Antillen, dat nog deel uitmaakt van het koninkrijk der Nederlanden. „Het beeld van de Antillen dat men in Nederland heeft is in het algemeen onjuist; veelal geschetst door journalisten die menen na een verblijf van enkele dagen op de individuele eilanden in staat te zijn datgene wat hier leeft in enkele artikelen objectief te kunnen beschrijven”, aldus Jongsma. Hij concludeert dat de si-

tuatie op de Antillen in haar algemeenheid niet erg rooskleurig is. Het komt hem voor dat het potentieel voor een gezonde ontwikkeling zeer zeker aanwezig is. „Het succes zal in hoge mate afhangen van de wijze van benadering van de problemen en de uitvoering. Laten we dit gebiedsdeel hoog houden en niet zonder kennis van zaken het geheel afkraken. Waarom gaat u er ook niet eens kijken?”

Het „Christelijk Historisch Tijdschrift” is een uitgave van het politiek-wetenschappelijk instituut van de CHU, de Lohmanstichting. De abonnementsprijs bedraagt f 12,50 per jaar. Proefnummers kunnen aangevraagd worden bij de administratie, gevestigd op het Uniebureau, Wasenaarseweg 7 te Den Haag, telefoon 246791.

H.L.

Grote betekenis vaarwegen

Minister Westerterp (Verkeer en Waterstaat) heeft een ontwerp-Vaarwegennota met een verzoek om advies gezonden naar de Raad van de Waterstaat. Het ontwerp is ter informatie ook aangeboden aan de vaste commissies voor Verkeer en Waterstaat van de beide Kamers van de Staten-Generaal. Zodra het advies van de Raad van de Waterstaat klaar is en de regering een standpunt heeft bepaald, wordt de Vaarwegennota aan de beide Kamers aangeboden.

Daarmee wordt dan voldaan aan een vroeger verzoek van de Tweede Kamer. Verder zal dit jaar het ontwerp-Structuurschema Vaarwegen verschijnen, waarmee de ontwerp-Vaarwegennota een duidelijke samenhang heeft. In dat schema zal onder meer nader worden ingegaan op de relaties van het vaarwegenbeleid met de ruimtelijke ordening.

De Vaarwegennota, dezer dagen vanwege de regering in ontwerp gepubliceerd, toont de grote betekenis aan van de vaarwegen voor ons land en West-Europa. Het Nederlandse vaarwegennet maakt immers deel uit van het Europese net en draagt daardoor bij aan de industriële ontplooiing van een aantal landen. Om deze ontplooiing en het vervoer dat daarmee gepaard gaat blijvend mogelijk te maken, zullen de vaarwegen voldoende capaciteit moeten blijven bieden aan de binnenscheepvaart. Ook de groeiende recreatievaart vraagt om goede en veilige vaarwegen. In de Vaarwegennota wordt voor dit alles en nog meer (bijvoorbeeld de beheersstructuur en de toekomstige financiering) een visie gegeven voor de middellange termijn, dat wil zeggen tot omstreeks 1985.

Enkele hoofdpunten: de nota signaleert dat het Nederlandse vaarwegennet alle landdelen voldoende ontsluit en met elkaar verbindt.

Daarom hoeven aan dit net geen nieuwe routes te worden toegevoegd. Wellicht moet er een uitzondering worden gemaakt voor twee korte verbindingen: nog een kanaal tussen de Maas en de Waal en ten noorden van Maastricht en Cabergkanaal. Voorop staat echter, dat het huidige vaarwegennet zo goed mogelijk moet worden benut. Dit past ook in het streven van de overheid om zo min mogelijk beslag te leggen op de ruimte en het landschap zo weinig mogelijk te verstoren.

BELEMMERING

De nota wijst erop, dat het voor een goed vaarwegenbeleid nuttig is een hoofdvaarwegennet vast te stellen, waarvoor de rijksoverheid direct verantwoordelijk is. In de huidige situatie zijn niet alle belangrijke doorgaande verbindingen in beheer bij het rijk. Terwijl minder belangrijke vaarwegen niet alle bij lagere overheden in beheer zijn. Volgens de nota belemmert dit een evenwichtig en samenhangend beleid.

Ook aan de financiering van de vaarwegen, die historisch is bepaald, kleven bezwaren. Deze geschiedt grotendeels en bij de rijksvaarwegen geheel, uit de algemene middelen. Uit een oogpunt van concurrentieverhoudingen tussen de vervoertechnieken is dit ongewenst. Binnen de EG wordt gestudeerd op een gemeenschappelijk stelsel van heffingen voor het gebruik van de infrastructuur (land-, water- en spoorwegen). Zo'n gemeenschappelijk stelsel zou in etappes moeten worden verwezenlijkt. Uiteindelijk zouden dan de gebruikers alle

uitgaven die met de verkeersfunctie samenhangen, moeten gaan betalen. De invoering van dit stelsel is echter niet binnen afzienbare tijd te verwachten. Een oplossing voor de tussenliggende periode is nog in studie.

Wat de duwvaart betreft: het bedrijfsleven heeft meer en meer behoefte aan duwvaart en het varen met grotere duwstellen. Op bepaalde vaarwegen wil men dan ook liever gebruik maken van formaties met zes bakken. Uit de nota blijkt, dat de vaart met zes bakken naar verwachting niet binnen de tien jaar kan word een toegestaan. Minister Westerterp heeft hierover bij de laatste begrotingsbehandeling in de Tweede Kamer ook nog gezegd, dat eenheden met zes bakken - ook na de periode van tien jaar - niet de veiligheid mogen aantasten die met de hulp van verbeteringswerken kan worden bereikt voor zowel de conventionele vaart, als voor de vaart met vier duwbakken.

In de Vaarwegennota komt een opsomming en beschrijving voor van de verbeteringen aan vaarwegen, bruggen, sluisen enz., die de komende tien jaar voor uitvoering in aanmerking komen op voorwaarde, dat de prognoses uitkomen en er geld beschikbaar is.

Enkele voorbeelden: verbetering van de vaarmogelijkheden op de Waal bij Nijmegen, verbetering van de doorgang bij de spoorbrug over de Oude Maas bij Dordrecht, verruiming van de Dordtsche Kil, verdieping van de Nieuwe Merwede, verbetering van de Maasbochten bij Boxmeer, tweede schutsluis bij Lith en St. Andries of een nieuw kanaal tussen Maas en Waal en een derde schutsluis bij Weurt.

De nota besteedt ook aandacht aan de eventuele aanleg van een kanaal om de west bij Amsterdam.

Tevens geeft de nota globaal aan, aan welke werken eventueel na 1985 zou kunnen worden gedacht. Het gaat hierbij alleen om een peiling van de toekomstige behoefte en zonder een enkele claim op de toekomst. Hetzelfde geldt voor de kosten die met deze werken gepaard gaan. Voor de werken die eventueel in de periode 1976 tot 1980 worden uitgevoerd, zijn de kosten geraamd op 0,9 miljard, prijsbasis 1975. Ook hier worden geen claims gesteld.

APART

De nota besteedt ook aandacht aan de verhouding tussen recreatievaart en de beroepsvaart. Voor elk van deze „vaarsoorten is een aparte benadering nodig, speciaal met het oog op de veiligheid. Op vaarwegen met een drukke beroepsvaart zal bijvoorbeeld toename van de recreatievaart minder wenselijk zijn. De nota somt enige middelen op, die eventueel de veiligheid van zowel de beroepsvaart als die van de recreatievaart kunnen vergroten. Zo zou bijvoorbeeld de recreatievaart langs bestaande parallelroutes aantrekkelijker kunnen worden gemaakt. Waar strikt noodzakelijk bestaat de mogelijkheid om met voorschriften enige beperkingen op te leggen aan de recreatievaart.

Wat de overige watersport betreft: de nota meent, dat met het oog op de veiligheid op druk bevaren wateren niet altijd medewerking aan watersportevenementen kan worden gegeven. Ook moet men streven naar een verantwoorde ligging van de jachthavens. Bij de vestiging en uitbreiding van deze havens is men tevens gebonden aan de

planologische procedures van streek- en bestemmingsplannen.

GEVOLGEN

De toegenomen scheepvaart en de uitbreiding die in de loop der tijd aan het vaarwegennet is gegeven, hebben natuurlijk ook gevolgen voor de voorschriften die de vaart regelen. De voorschriften zijn thans verspreid over een groot aantal reglementen van verschillende aard.

De Vaarwegennota pleit ervoor, dat deze reglementen zoveel mogelijk bijeen worden gevoegd. Dat niet alleen, zij zijn bovendien aan modernisering en uitbreiding toe. Men bereidt dan ook thans een ontwerp van een nieuw reglement binnenvaart

Vooruitzichten in Europa iets beter

(van een medewerker)

In de komende maanden is een voortgaande en algemene verbetering van de produktievooruitzichten in de Europese Gemeenschap te verwachten. Dat zegt de Europese Commissie in haar jongste maandelijke conjunctuuroverzicht. De Commissie grondt haar mening op de resultaten van de laatste conjunctuurenquêtes die bij het bedrijfsleven werden uitgevoerd.

Die enquêtes hebben echter ook geleerd dat voorzichtigheid in de beoordeling noodzakelijk blijft. De ondernemers doen erg aarzelen over de toestand van hun orderportefeuilles en hun voorraden eindprodukten (en de verwachtingen daarover), zodat er aanleiding is om te vermoeden dat de omvang van de opleving beperkt zal blijven. Dit oordeel is nog eens bevestigd door het feit dat er slechts op een gematigde opleving van de wereldhandel en op een geringe afname van de inflatie binnen de EEG gerekend kan worden, aldus de Commissie.

Al met al kan er dit jaar toch op een toename van het reëel binnenlands produkt van de EG van 3 procent gerekend worden tegen een daling met ongeveer 2,5 procent vorig jaar. Voor een verbetering van de arbeidsmarkt zijn er nog geen grootse vooruitzichten. De Commissie verwacht dat een vermindering van de werkloosheid slechts zeer geleidelijk zal plaatsvinden en bovendien dan nog met aanzienlijke verschillen in tijd, al naar gelang landen en sectoren.

In de laatste maanden is in elk geval steeds duidelijker geworden dat de industriële produktie van de Gemeenschap zich herstelt.

Dat herstel kwam overigens veel meer tot uitdrukking in de Duitse Bondsrepubliek en in de Beneluxlanden dan in de overige EG-lidstaten. De vraag naar duurzame consumptiegoederen, met name personenauto's, is blijven stijgen. Ook de opleving van de gezinsvraag naar semi-duurzame goederen (kleding en textiel) had een duidelijke invloed op de produktieprogramma's.

ZORGWEKKEND

Eind vorig jaar kende de Gemeenschap nog steeds stijgingen van de consumptieprijzen die over het algemeen betrekkelijk zwak genoemd kunnen worden. Zeker in vergelijking met de ontwikkelingen die zich

voor. Maar de wetten uit 1891, waarop de huidige binnenvaartreglementering nog steeds berust, bieden voor een nieuwe regeling te weinig grondslag. Daarom zal er een nieuwe wet moeten komen, die de beide oude wetten uit de vorige eeuw vervangt. Tenslotte houdt de Vaarwegennota zich ook bezig met de kleinere vaarwegen en de eventuele verbetering of sluiting daarvan voor het scheepvaartverkeer.

Voor de kleinere vaarwegen ontbreken tot dusver de technische normen. In de Vaarwegennota wordt daarom voorgesteld deze normen in samenwerking met overige vaarwegbeheerders te laten opstellen.

H. L.

voordeden na het conjuncturele hoogtepunt van 1973. De vertraging van het prijsstijgingstempo schijnt nu echter in de gehele EG tot stilstand gekomen te zijn op een gemiddeld percentage van 10 per jaar. Dat groeitempo noemt de Commissie overigens nog 'zorgwekkend'.

De handelsbalans van de EG vertoonde in 1975 een verbetering ten opzichte van het voorgaande jaar. Die verbetering was zelfs aanzienlijk. Maar sinds de afgelopen zomer echter vertoont die balans weer enige neiging tot achteruitgang.

De waarde van de export van de EG naar derde landen vertoont sinds de zomer van vorig jaar een stijging. Maar de exportverruiming bleef toch binnen nauwe grenzen, ondanks de extra-stimulans die gegeven werd door de opleving in de Verenigde Staten en Canada. In feite is de vraag uit de landen met staatshandel en ontwikkelingslanden (zonder aardoliewinningen) afgenomen. Daar komt nog bij dat de uitvoer naar de Opec-landen na de scherpe stijging sinds het midden van 1974 in de afgelopen maanden een zekere groeivertraging vertoont.

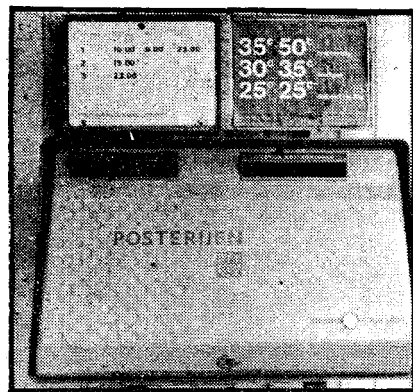
Het begin van herstel van de handel tussen de lidstaten is in de laatste maanden bevestigd. Die opleving is het gevolg van een herstel van de binnenlandse vraag. In de laatste maanden van het afgelopen jaar is het groeitempo van de handel tussen de 'oude Zes' en de 'nieuwe Drie' wellicht iets afgenomen. Maar dat is dan een gevolg van uitstel van transacties, in afwachting van de verlaging van de invoerrechten met 20 procent.

Aan de daling van de korte rentetarieven in de landen van de EG is nu een einde gekomen. De krachtige stijging van de geldhoeveelheid in Denemarken, Ierland en de bondsrepubliek Duitsland is in de laatste maanden nog toegenomen. Na een lange periode van relatieve stabiliteit is begin dit jaar ook weer een zekere onrust op de valutamarkten van de Gemeenschap opgetreden. Als gevolg van de lire-crisis daalde de koers van de Franse franc binnen het gemeenschappelijk wisselkoersstelsel tot het laagste interventiepoint. De effectieve wisselkoersen van de overige Gemeenschapsvaluta's - de gulden uitgezonderd - zijn, volgens dit conjunctuurverslag, iets zwakker geworden.

Nog eens 1 milj. gulden voor hulp Guatemala

De Nederlandse regering heeft nog eens 1 miljoen gulden beschikbaar gesteld voor hulp aan de slachtoffers van de aardbevingen in Guatemala. Het bedrag wordt besteed via de Rampenorganisatie van de Verenigde Naties. Daarnaast wordt nog rekening gehouden met aanvragen voor hulp via andere kanalen.

Eerder werd 1 miljoen gulden overgemaakt via het Nederlandse Rode Kruis voor de toezending van onder andere medicijnen, medisch instrumentarium, dekens en tenten. De regering meent dat de aanvullende hulp op zijn plaats is gezien de omvang van de ramp in Guatemala.

Zo denk ik er over

De redactie van „de Nederlander” behoudt zich het recht voor te lange ingezonden stukken te bekorten.

ENERGIEFONDS

De omstreden Kalkarheffing van 3 procent op elektriciteit zal nu veranderd worden in een meer algemeen energiefonds, althans volgens een wetsontwerp van minister Lubbers.

Het is nog maar de vraag, of hiermee de bezwaren van de Kalkarweigeraars weggenomen zullen worden. Ten eerste is er n.l. het feit, dat de heffing alleen maar wordt opgelegd op elektriciteit, terwijl het de bedoeling heet te zijn om er zaken mee te financieren om onze toekomstige energievoorziening veilig te stellen. Er wordt door ons tegenwoordig een enorme hoeveelheid brandstof opgestookt. Onnodig wellicht. De grootste hoeveelheid brandstof wordt echter niet voor elektriciteit opgestookt. Een algemene heffing op alle brandstoffen zou daarom beter op z'n plaats zijn. Nog beter zou zo'n heffing misschien op benzine zijn.

Ten tweede is het niet waar, dat straks het grootste deel van de heffing naar wind- en zonneprojecten zal gaan. Van het begrote bedrag van ca f 250 miljoen zal n.l. f 180 miljoen nog steeds naar Kalkar gaan. Dat is meer dan de helft. Minder dan 1 procent van het totaal zal slechts naar wind-onderzoek gaan, n.l. anderhalf miljoen.

De bezwaren van de weigeraars lijken hiermee niet opgeheven. Deze reactor zal overigens niet kweken zoals steeds werd gepropageerd. De minister gaf dit pas onlangs toe, tijdens het debat over de energienota. De kosten van dit projekt lopen steeds meer uit de hand. De veiligheid van kerncentrales in het algemeen, wordt steeds sterker bekritiseerd, juist door ingenieurs. In Amerika namen onlangs nog vier vooraanstaande ingenieurs, welke bij het kernenergiebedrijf betrokken waren, openlijk ontslag en verklaarden de veiligheid van diverse kerncentrales volstrekt onvoldoende.

Diverse „kleine” ongelukken gebeuren steeds meer. Voor het afval is nog steeds geen werkelijke oplossing. Misschien is het wachten alleen nog maar op een groot on-

geluk. De aktie voor energiebesparing bij elektriciteit is in ons land om een duistere reden uitgesteld. Met Kalkar, Borssele en Dodewaard dienen we alvast te stoppen. Met energieverstopping eveneens. Utrecht ing. Hendrik Venema

WAGONFABRIEK

Van verschillende kanten wordt aangedrongen op heroprichting van een Nederlandse wagonfabriek. In december 1975 gebeurde dat door de Ondernemingsraad van de N.S.; onlangs (in maart) werd dit nog eens gedaan door de Industriebond N.K.V. Ondertussen schijnt DAF-Eindhoven te onderhandelen met de N.S. over een contract om gedurende tien jaar draaistellen voor o.a. de nieuwe treinen te maken.

In december antwoordde minister Lubbers, dat een dergelijke fabriek in Nederland te duur zou zijn, vanwege het geringe aantal treinstellen. Overtuigend is dat echter niet. Was Nederland echt wel te duur? In 1972 werd Rolma in Utrecht gesloten; enkele honderden mensen verloren toen hun baan (waar ze veelal plezier in hadden). De laatste tweewagen-treinstellen kostten toen een half miljoen gulden per stuk. De „Sprinters” uit Duitsland kosten thans ruim drie miljoen. Dat is ruim het zesvoudige! Nu mogen Sprinters wel iets duurder zijn dan de vorige series, vanwege ongeveer een dubbel motorvermogen, dat rechtvaardigt echter nog geen zesvoudige prijs. (Dat supersnelle optrekken door extra motoren hoeft overigens niet voor mij; het lijkt zelfs ongewenst; zorg liever voor b.v. meer beschutte zitplaatsen op de perrons).

Laten we zeggen, dat het „goedkope” buitenland voor gelijk materieel thans het viervoudige vraagt van wat in 1971 de Nederlandse Rolma vroeg. Geen plaats voor een wagonfabriek in Nederland zegt u? Mij dunkt van wel. Al was het alleen maar om te beginnen met fabricage van beter geveerde draaistellen voor de huidige getrokken wagens. Utrecht ing. Hendrik Venema

Oprichtingsvergadering CDA-Enkhuizen

Een feestelijk versierde zaal, een flinke opkomst (naar schatting ruim 200 personen), een glad verlopen organisatie en een frisse presentatie, ziedaar een korte kenschets van de oprichtingsbijeenkomst van het CDA in Enkhuizen.

Voorzitter Henk Valkema memoreerde in zijn openingswoord de voorgeschiedenis. Hierna nodigde hij de voorzitters van de ARP, CHU en KVP uit voor de ondertekening van de oprichtingsakte. Daarna werd door het wegschuiven van een gordijn een enorm plakkaat onthuld, waarop de drie baringen van het wapen van de gemeente

Enkhuizen op sierlijke wijze werden omkruld door de letters CDA in een prachtig kleurspel (vanzelfsprekend de CDA-kleuren, groen en blauw). Daaronder de tekst: „CDA? Enkhuizen zegt ja!” Vervolgens werd de zaal toegesproken door de landelijk secretaris van het CDA, mr. J. G. H. Krajenbrink.

De vergadering werd besloten met een presentatie van het voorlopig bestuur van het CDA Enkhuizen, waarbij in het bijzonder de gemiddeld jonge leeftijd van de bestuursleden opviel.

Waar spreken CHU-politici ?

CHU-kamerleden hebben de komende weken de volgende spreekbeurten:

Kruisinga: Den Haag/Benoordenhout, donderdag 25 maart, CHU; Leidschendam, woensdag 31 maart, CDA; Zwijndrecht: donderdag 1 april, CHU; Emmeloord: vrijdag 9 april, statenkring CHU; Utrecht, zaterdag 10 april, Unieraad CHU; Hilversum: maandag 3 mei, CHU; Zoetermeer: maandag 17 mei, CHU; Utrecht: zaterdag 22 mei algemene vergadering CHU.

Van der Mei: Zwolle, maandag 15 maart: politieke scholingscursus; Hillegersberg: donderdag 25 maart: CHU; Leiden: woensdag 31 maart, politieke scholingscursus; Oss N.B.: maandag 5 april: oprichting CHU.

Van Leijenhorst: maandag 15 maart: Hasselt CHU; maandag 29 maart: 's Gravenzande: Christelijk onderwijs; woensdag 24 maart Gouda: Nederlands Genootschap van Leraren; woensdag 31 maart Rotterdam: Scholengem. Prins Alexander; woensdag 31 maart Barneveld: Christelijk onderwijs; maandag 5 april Huizen N.H.: Ouderraad Christelijk onderwijs; woens-

dag 7 april Ermelo: CHU en ARP; maandag 12 april Meppel: Christelijk onderwijs; woensdag 28 april Langerak: idem; woensdag 5 mei Bergschenhoek: idem; maandag 10 mei Zutphen: CDA; woensdag 12 mei Leiden: Christelijke pedagogische academie; vrijdag 14 mei Hoorn: Kamerkring CHU Den Helder; woensdag 19 mei Kampen: Classis Ned. Hervormde Kerk; vrijdag 21 mei Zwolle: CDA-Overijssel; woensdag 26 mei: Wieringerwerf: CHU.

Wisselink: vrijdag 12 maart Vriezenveen: CHU; maandag 15 maart Veere: CHU en ARP; donderdag 18 maart Haafden: CHU; maandag 22 maart Kampen: Politieke scholingscursus vrouwen; vrijdag 26 maart Zwolle: Kamerkring CHU.

Tolman: maandag 15 maart Leeuwarden: CBTB; dinsdag 16 maart Aalsmeer: CHU; zaterdag 20 maart Delft: statenkring CHU; vrijdag 2 april Heerenveen: statenkring CHU.

Eerstvolgende radio-uitzending CHU: zaterdag 14 en zaterdag 28 maart, telkens om 18.20 uur Hilversum II.

AANNEMINGSBEDRIJF
H. OOGVLIET & ZN. B.V.
 Burgerlijke- en Utiliteitsbouw
 ● NIEUWBOUW
 ● VERBOUW
 ● ONDERHOUD
 ZWIJNDRECHT
 Molenvliet 9 - Tel. 01850-26651-27034-24330

TUINAANLEG
BINDER B.V. - RHOON
 Aanleg en onderhoud van
GEMEENSCHAPPELIJKE TUINEN, PLANTSOENEN, PARKEN, SCHOOLTUINEN etc.

- grond- en straatwerken
- drainages
- rioleringen
- beplantingen
- windkeringen en afrasteringen
- aanleg grasgazons
- onderhoud van groenvoorzieningen
- onkruidbestrijdingen
- kleigrond, teelaarde
- graszoden en graszaden
- bloembakken

Dorpsdijk 50-52 - Postbus 820 - Rhoon
 Telefoon 01890-6111*

Adverteer in „De Nederlander”

de Schakel
 REFORMATORISCH WEEKBLAD

ALS DE DESKUNDIGEN ZICH NIET VERGISSEN, ZAL NOG VOOR 1980 EEN GROOT DEEL VAN DE WERELD DOOR KLIMATOLOGISCHE OORZAKEN BEDREIGD WORDEN MET EEN NIJPEND GRAANTEKORT, DAT IN VELE LANDEN TOT HONGERSNOOD ZAL LEIDEN. DE WERELDGRAANVOORRAAD LOOPT SNEL TERUG. INGEWIJDEN WETEN DAT DE RUSSISCHE INTERVENTATIE IN ANGOLA NIET ALLEEN TERWILLE VAN HUN GREEP NAAR DE KAAPSE ZEEROUTE IS ONDERNOMEN, MAAR HET HOOFDDOEL VAN DEZE EXPEDITIE IN FEITE HET KWEKEN VAN TOEKOMSTIGE VOEDSELVOORRADEN IN MIDDEN- EN ZUIDELIJK AFRIKA IS.

Deze unieke achtergrondinformatie kunt u lezen in „De Schakel” van 12 maart a.s. Weer een nummer vol informatie en ontspanning voor jong en oud. Wordt direkt abonnee of vraag een proefnummer aan. Gun uzelf en uw kinderen een verantwoord christelijk weekblad.

Naam:
 Adres:
 Woonplaats:
 Giro:

Ik geef mij op als abonnee en wacht uw acceptgirokaart af.
 Ik betaal per kwartaal f 21.-
 per halfjaar f 40.-
 per jaar f 78.-
 Als welkomstgeschenk kies ik:

sleutel-etui zakkam in etui met vijf
 combi-beurs hangkoord-ballpoint

Ik heb serieuze belangstelling en ontvang graag eerst een proefnummer (Aankruisen wat van toepassing is).

Deze bon in een open envelop zenden naar:
 De Schakel,
 Antwoordnummer 69, Goes.
 Een postzegel is niet nodig.

de nederlander

CH-WEEKBLAD

Redactie: Postbus 8822 - 's Gravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

Inflatie als politiek probleem

RAPPORT WETENSCHAPPELIJKE INSTITUTEN KVP, ARP EN CHU

De wetenschappelijke instituten van KVP, ARP en CHU hebben vorige week een rapport gepubliceerd over de inflatie, toegespitst op de inflatie als politiek probleem. Enige centrale aanbevelingen van de betrokken commissie zijn: het vooraf vaststellen en bekend maken van de gewenste jaarlijkse groei van de geldhoeveelheid, het in de pas laten lopen van de groei van de geldhoeveelheid met de groei van de nationale productie, een matiging van de arbeidskostenstijging en van de collectieve lasten en afschaffing van de indexering. De commissie, die onder leiding van de Tilburgse econoom prof. dr. H. W. J. Bosman haar werkzaamheden heeft verricht, schrijft dat inflatiebestrijding een allereerste prioriteit behoort te krijgen. Het is voor het eerst dat in een studie vanuit de sfeer van de politieke partijen de inflatie wordt opgevoerd als een afzonderlijk studieobject. In de inleiding van hun rapport schrijven de samenstellers dat inflatie niet alleen een economisch-monetair verschijnsel is, maar dat in hoge mate ook een politiek probleem is. Inflatie weerspiegelt de mate van vrijheid en verantwoordelijkheid die een samenleving aankan; het verschijnsel raakt de bestuurbaarheid van het land, aldus de commissie. Zij wijst op de bijzondere verantwoordelijkheid van de overheid wat betreft het bestrijden van de inflatie.

GEVOLGEN VAN INFLATIE

Het rapport analyseert de oorzaken en de gevolgen van de inflatie en geeft vervolgens enige remedies. Inflatie wordt gedefinieerd als het proces van een langdurige, algemene, al dan niet regelmatig verlopende stijging van de prijzen van goederen en diensten. Inflatie is, aldus de commissie, een machtsproces (en geen rechtsproces) dat leidt of bijdraagt tot:

1. een willekeurige en ondemocratische herverdeling van inkomen en vermogen ten voordele van grote en goed georganiseerde groepen of organen en ten nadele van niet of slecht georganiseerde personen en instellingen;
2. een niet optimaal gebruik van de productiefactoren, met als gevolg verkeerd gerichte investeringen en consumptie, wat leidt tot verspilling en - bij hoge en langdurige inflatie - tot structurele werkloosheid; in deze laatste situatie verliest de economie bovendien haar vermogen om de conjuncturele werkloosheid te bestrijden met de klassieke (Keynesiaanse) middelen;
3. het ontstaan of de activering van pressiegroepen, zodanig dat het normale democratische besluitvormingsproces kan worden overwoerd (in sommige gevallen is overwoerd, bijv. in Groot-Brittannië), hetgeen kan leiden tot totalitaire tendensen en tot het einde van het democratisch staatsbestel (vergelijk Hitler-Duitsland);
4. de vergroting van de verschillen in welvaart tussen rijke en arme landen;
5. een wijziging van de maatschappelijke verhoudingen en structuren ten gunste van de machts- en invloedssfeer van grote organisaties en organen en ten nadele van het kleine (bijv. de middenstand).

OOZAKEN

Bij de behandeling van de oorzaken erkent de commissie dat inflatie onmogelijk zou zijn als de monetaire autoriteiten de omvang van de geldomloop (gedefinieerd als geldhoeveelheid maal omloopsnelheid) en in het bijzonder de geldhoeveelheid stevig in de hand zouden houden. Een algemene prijsstijging zou onder die omstandigheden stuiten tegen het „technische plafond” van de geldhoeveelheid en automatisch tot stilstand komen.

De samenstellers zoeken de oorzaken die de monetaire autoriteiten er toe brengen om de geldhoeveelheid toch overmatig te doen of te laten groeien, in factoren die

kunnen liggen aan de vraag- en aan de aanbodzijde van de economie. Met betrekking tot de huidige inflatie (sinds ongeveer 1960) wijzen zij als specifieke oorzaken aan:

- a. in de eerste fase (vooral in de jaren '60) de sterke uitbreiding van de liquiditeiten op wereldschaal, in het bijzonder door de export van Amerikaanse dollars, waartegenover geen productieve prestaties stonden; de commissie karakteriseert de internationale monetaire politiek van die jaren als een zeker wanbeleid, waarvan de schulden gezocht moeten worden aan beide zijden van de oceanen;
 - b. vanaf omstreeks het midden van de jaren '60: loon- en salarisstijgingen die boven de produktiviteitsstijging uitgingen en leidden tot het ontstaan van de loon- en prijspiraal;
 - c. vanaf omstreeks het einde van de jaren '60: het generaliseren van de indexering van lonen en (gedeeltelijk) pensioenen;
 - d. met name de laatste jaren: de sterke toename van de collectieve uitgaven, resulterend in een verhoging van de belastingen en premiedruk waarvan de dragers afwenteling zoeken in prijzen en lonen;
 - e. in het bijzonder sinds 1973: enkele incidentele oorzaken, zoals de verhoging van de prijs van olie en (tijdelijk) die van sommige grondstoffen;
 - f. ten slotte onderschrijft de commissie het in de hoek van de sociologie waargenomen verband tussen normloosheid en inflatie, waarbij het eerste bijdraagt tot versterking van het laatste.
- De schrijvers zijn van oordeel dat de eerste oorzaak onmogelijk zou zijn geweest in een goed georganiseerd wereldgeldstelsel en dat zij overigens tot de ontmanteling van dit stelsel heeft bijgedragen. Wat de andere economische oorzaken (b - e) betreft is de commissie van mening dat deze tot inflatie hebben kunnen leiden doordat de monetaire autoriteiten (minister van Financiën en centrale bank) geen restrictieve geldvolume-politiek hebben willen voeren of zich daartoe niet in staat achtten. Deze autoriteiten dragen dan ook de formele verantwoordelijkheid voor de inflatie in ons land. Maar de materiële verantwoordelijkheid voor de genoemde economische oorzaken ligt bij vrijwel alle economische partijen, in het bijzonder de overheid en de loon- en salaristrekken, die beiden onder sterke druk de vraag naar liquiditeiten gedurende de laatste jaren torenhoog hebben opgevoerd.

REMEDIËS

De remedies die de commissie aanbeveelt, liggen dan ook zowel in het monetaire, als in het inkomenspolitieke als in het fiscale vlak. In concreto stellen de schrijvers voor:

1. in algemene zin:

- de publieke opinie gevoelig maken voor het verschijnsel van de inflatie, o.a. door de centrale bank op te dragen regelmatig in toegankelijke taal geschreven commentaren te leveren op verlangens, voorstellen, handelingen en besluiten van de economische partijen (overheid, bedrijfsleven, consumenten) die inflatoire tendensen in zich dragen; de commissie is van mening dat, zoals Nederland nationale meetstations heeft om de vervuiling te meten en te melden, De Nederlandsche Bank zich moet ontwikkelen tot een meetstation dat de inflatie meet en de bevolking waarschuwt;
- vaststelling en brede publicatie vooraf van indicatieve doeleinden met betrekking tot de jaarlijkse groei van de geldhoeveelheid, en analyse en verantwoording achteraf van de mate waarin deze doeleinden zijn generaliseerd;
- de groei van de geldhoeveelheid ongeveer in de pas te doen lopen met de groei van de nationale productie en de mogelijkheid om de geldhoeveelheid te varië-

ren in verband met conjuncturele doeleinden, te beperken;

- regelmatig en intensief parlementair overleg met de minister van Financiën betreffende de oorzaken en de veroorzakers van inflatoire ontwikkelingen; immers de normen waaraan de monetaire autoriteiten in het verleden waren gebonden, gelden niet meer; hun verdwijning dient minstens gedeeltelijk gecompenseerd te worden door een intensievere controle van het parlement;
- de ontwikkeling van het vermogen en de wil van vakministers en -parlementariërs om hun plannen en wensen te bezien op de eventuele inflatoire effecten;

2. in specifieke zin en meer speciaal met betrekking tot de inflatie van vandaag:

- zodanige matiging van loon- en salarissen dat de arbeidskosten minder stijgen dan de produktiviteit, zo mogelijk per bedrijfstak, maar in ieder geval gemiddeld;
- verlaging van de belasting- en premiedruk; in dit verband vraagt de commissie zich af of de 1 procent-groei-norm van minister Duisenberg toch nog niet te hoog is;
- afschaffing van de indexering van lonen, salarissen en pensioenen.

Inzake het loonbeleid zijn de schrijvers van mening dat inflatiebestrijding niet kan wachten op de totstandkoming van een inkomensherverdelingspolitiek, hoe belangrijk de vraag of de inkomensverdeling wijziging behoeft, op zichzelf is. Naar hun me-

ning moet aan de bestrijding van de inflatie „een allereerste prioriteit” worden verleend. De bestrijding van de huidige structurele en conjuncturele werkloosheid is volgens het rapport tot mislukken gedoemd als niet eerst de inflatiebestrijding met kracht ter hand wordt genomen. Overigens oordeelt de commissie dat vooral hoge en langdurige inflatie een verstandig en efficiënt beleid op elk gebied van overheidszorg (dus niet alleen dat van werkloosheidsbestrijding) in hoge mate verstoort, zo niet onmogelijk maakt. Ook daarom moet aan de bestrijding van de inflatie een allereerste prioriteit worden toegekend.

Tenslotte geeft de commissie als haar mening dat met betrekking tot de huidige inflatie, de regering de toestand verkeerd inschat. In feite hoopt de regering dat de te verwachten economische opleving gepaard zal gaan met dalende inflatie. De schrijvers delen deze hoop niet, tenzij overheid en loon- en salaristrekken de grootste terughoudendheid aan de dag leggen wat betreft de verhoging van de staatsuitgaven en het reëel beschikbare inkomen.

SAMENSTELLING COMMISSIE

De commissie bestond uit de volgende personen: prof. dr. H. W. J. Bosman (voorzitter), drs. H. J. D. Dieters, prof. dr. B. Goudzwaard, drs. H. A. C. M. Notenboom, mr. W. Scholten, prof. dr. A. J. Vermaat, dr. H. Visser, prof. drs. J. Weitenberg, drs. H. J. Ydo (rapporteur) en drs. H. Borstlap (secretaris).

H. L.

publicaties CDA-instituten

Inflatie

„Inflatie als politiek probleem”

rapport van de wetenschappelijke instituten van KVP, ARP en CHU

38 pag.; f 4,25

Welzijnsbeleid voor ouderen

beschouwingen over bejaardenbeleid, plus conclusies CDA-studiedag

publicatie van de wetenschappelijke instituten

78 pag.; f 5,90

Grondpolitiek

„Grondeigendom en grondbeheer - een opdracht voor individu en gemeenschap” rapport van de wetenschappelijke instituten

2e druk; 30 pag.; f 3,75

Plichten en perspectieven

Aanzet voor een profielschets van het CDA

brochure van de wetenschappelijke instituten

2e druk; 34 pag.; f 3,90

alle prijzen inclusief verzendkosten

Bestellingen:

- giro 60 45 00 t.n.v. de Savornin-Lohmanstichting, Den Haag

PARLEMENTARIA

CDA-frakties uiterst kritisch over fluoridering drinkwater

De fracties van ARP, CHU en KVP hebben zich vorige week in de Tweede Kamer uiterst kritisch uitgelaten over fluoridering van drinkwater.

De Kamer besprak een voorstel van minister Vorrink (volksgezondheid en milieu) tot wijziging van de Waterleidingwet. In dit voorstel wordt het gemeenten, die reeds geïmporteerd water leveren, toegestaan hier nog drie jaar mee door te gaan. Deze wijziging is noodzakelijk omdat de Hoge Raad fluoridering in strijd heeft geacht met de huidige Waterleidingwet.

Minister Vorrink wil deze wetswijziging invoeren, in afwachting van een definitieve beslissing over fluoridering. De Kamer meende echter dat die principiële beslissing beter nu kan vallen.

Bij de voorbereiding van dit wetsontwerp hielden KVP, ARP en CHU voor de eerste maal gezamenlijk fractie-overleg.

Tilanus (CHU) stelde in zijn betoog voorop dat hij toediening van fluoride op jeugdige leeftijd uitermate nuttig acht. Hij maakt daarbij echter twee kanttekeningen. Er is twijfel over de vraag of fluoride schadelijk is; en het ontbreken van fluoride, in het drinkwater, is niet de oorzaak van tandbederf. Die oorzaak ligt in verkeerde eetgewoonten, met name het snoepen.

GRENSVLAK

Omdat tandbederf geen besmettelijke ziekte is komen we op het grensvlak van overheids- en persoonlijke verantwoordelijkheid. De vraag rijst of het medisch en politiek ethisch verantwoord is dat de overheid hier dwang uitoefent.

Het treffen van nevenvoorzieningen voor hen die ongeïmporteerd water wensen is echter niet in dit wetsontwerp geregeld, terwijl de aangegeven alternatieven onvoldoende zijn beargumenteerd. Voor talloze groepen zoals gehandicapten, bejaarden, bewoners van plattelandgebieden, bestaat er in feite geen alternatief. Zij zijn praktisch gedwongen geïmporteerd water te gebruiken.

Tilanus beklemtoonde dat uit enquêtes is gebleken dat een groot deel van de bevolking geen geïmporteerd water wil. In een democratie zal daarmee rekening moeten worden gehouden.

Veel mensen blijken niet te weten of in hun gemeente geïmporteerd water wordt geleverd. Bij de besluitvorming zijn de burgers kennelijk weinig betrokken.

Spreker zei te vrezen dat aanvaarding van fluoridering zal leiden tot een reeks van klachten bij de administratieve rechter en bij het Europese Hof. Dit zal het klimaat rondom de fluoridering sterk verslechteren.

Wanneer fluoridering in sommige streken wel en in andere gebieden niet wordt toegepast komt het beginsel van de eerlijke verdeling van lasten aldus Tilanus in het gedrang. In streken met geïmporteerd water zal tandbederf verminderen. De ziekenfondspremie kan daar lager worden; terwijl in streken met ongeïmporteerd water de premie hoger zou moeten zijn. Maar bij een gelijke ziekenfondspremie over het hele land, betalen de geïmporteerde gebieden mee voor meerdere hulp aan de ongeïmporteerde gebieden.

Spreker adstrueerde dat de overheid bij de verstrekking van drinkwater een monopoliepositie inneemt. Bij de vraag of de waterleidingmaatschappijen stoffen aan het water mogen toevoegen die een ander doel dienen dan levering van deugdelijk drinkwater past een fundamenteel antwoord. Het gaat hier om vragen die de grondrechten van de mens raken en waar gewetensbezwaren een rol spelen. Daarover dient of de wetgever of het individu zelf te beslissen. De regering laat de beslissing, met dit wetsontwerp echter over aan de gemeenteraden. De gemeenteraden krijgen hier een taak waartoe zij niet geroepen behoren te worden.

Bij de wetenschappelijke onzekerheid; de ethische vraagtekens; de democratisch dubieuze besluitvorming in de periferie en de bestuurlijke onmacht om centraal te beslissen, is mijn fractie in meerderheid van mening dat wij onze stem aan dit wetsontwerp moeten onthouden.

GEZONDHEIDSVORLICHTING

Tandbederf zal moeten worden tegengegaan aldus Tilanus door intensieve voorlichting. Reeds eerder is hier vanuit de Kamer op aangedrongen. Te weinig worden

mondhygiënisten en jeugd tandverzorgers ingeschakeld. Het structuurplan voor gezondheidsvoorlichting en opvoeding in vier fasen uitgestippeld bleek na een jaar reeds een fase achter.

Er ontbreekt één gesystemiseerd plan van voorlichting over mondhygiëne, voedings- en snoepgewoonten.

Ook de t.v. zal hierbij moeten worden ingeschakeld. Wanneer zullen de bewindslieden er voor zorgen dat de snoeprclame, inclusief het lachwekkende tandenborsteltje van het scherm verdwijnt; en waarom wordt wel t.v.-reclame gemaakt voor het sparen van je geld bij de R.P.S. en niet over het sparen van je gebit, aldus Tilanus. Waarom reclame voor brandpreventie en niet voor tandpreventie?

TWEDE KAMER ACHTER WIJZIGING DRUGBELEID, CHU TEGEN

De Tweede Kamer heeft vorige week ingestemd met de wijzigingen in de Opiumwet die de grondslag leggen voor een gewijzigd beleid ten aanzien van het drugbeleid. Tegen stemden de CHU, DS'70, zes VVD-leden, SGP, GPV, RKPN en Boerenpartij. Bij de eindstemming is namens de CHU door Van Leijenhorst de volgende verklaring afgelegd:

Bij de vorming van een eindoordeel over het wetsontwerp Wijziging van de Opium-

KOSTENASPECT

Mevrouw Gardeniers (KVP) ging onder meer uitvoerig in op de mogelijkheden om hen die bezwaren hebben tegen geïmporteerd water alternatieven te bieden. Zij achtte dit aspect - dat niet in het wetsontwerp wordt geregeld - onvoldoende doordacht. Niet alleen is het voor diverse bevolkingsgroepen uitermate moeilijk om ongeïmporteerd water te verkrijgen maar bovendien plaatste zij vraagtekens bij de kostenberekening waarvan de minister uitgaat. In dit opzicht wordt aan hen die bezwaren hebben tegen geïmporteerd water onvoldoende tegemoet gekomen.

Van Houwelingen (AR) behandelde vooral de principiële zijde van de fluoridering. Het gaat hier niet alleen om een stuk vrijheidsbeperking maar ook om de eerbiediging van gewetensbezwaren van een minderheid.

Spreker wees erop dat in diverse wettelijke maatregelen rekening wordt gehouden met gewetensbezwaren. Onder meer in de Dienstplichtwet; de wet Immunisatie Militairen; de AOW en AWW en de Motorrijtuigenbelasting.

Hij achtte het onbegrijpelijk dat terwijl men op dit moment de erkenning van gewetensbezwaren wil verruimen bij de militaire dienst, dit voorstel tot wijziging van de Waterleidingwet hier geen regeling voor treft. De voorgestelde niet in dit wetsontwerp geregelde alternatieven, achtte hij onvoldoende. Niet zozeer vanwege twijfels over de schadelijkheid of wenselijkheid van fluoride maar vanwege de staatsrechtelijke bezwaren heeft de ARP ernstige bedenkingen tegen dit voorstel. Van Houwelingen adviseerde de minister dit voorstel in te trekken.

Minister Vorrink zei in haar antwoord onder meer dat zij overweegt geen vergunning af te geven voor nieuwe gebieden waar men fluoridering van drinkwater zou willen invoeren. Ook vermeldde zij de ontwikkeling van een speciaal filter om fluoride, aan de kraan, uit het water weg te nemen. Het ziet er echter niet naar uit dat de tegenstanders van fluoridering hiermee zijn overtuigd ten gunste van het wetsontwerp.

H. van Spanning

wet zijn naar de mening van onze fractie vier aspecten van belang. In de eerste plaats heeft de strengere aanpak van de handel in zware drugs, zoals beoogd door de minister van justitie, de instemming van onze fractie. In de tweede plaats waardeert onze fractie het streven naar een betere organisatie van de hulpverlening aan slachtoffers van druggebruik en naar een betere preventie positief. In de derde plaats staat zij aarzelend ten opzichte van de bedoelingen met het mildere regime voor de lichtere drugs. In de vierde plaats staat zij afwijzend tegenover de achterliggende filosofie van de minister van volksgezondheid en mi-

lieuhygiëne, dat het gebruik van hennep-producten in het sociaal patroon van de samenleving moet worden opgenomen en dat de aanvaarding van dit wetsontwerp een ruggeleuning voor de Nederlandse Regering is om deze filosofie internationaal te propageren.

De leden van onze fractie achten de bezwaren die aan het wetsontwerp en aan deze filosofie kleven van zodanig gewicht, dat zij hun stem er niet aan kunnen geven.

H. van Spanning

KAMERLEDEN VRAGEN, BEWINDSLIEDEN ANTWOORDEN

Subsidiering van het plan van de Friese zuivelindustrie om, ter bevordering van de werkgelegenheid, investeringen vervoerd te laten plaatsvinden, zou een precedent scheppen met voor de regering onaanvaardbare gevolgen. Minister Van der Stee van landbouw heeft dit in de Tweede Kamer gezegd in antwoord op mondelinge vragen van de kamerleden Tolman (CHU), Hermsen (KVP) en Beumer (ARP).

Volgens het plan zouden de investeringen, die voor het eind van de zeventiger jaren zijn gepland, nu uitgevoerd moeten worden. Dat zou op korte termijn volgens Tolman voor 1800 à 2000 mensen werkgelegenheid bieden. Door die investeringen zou echter een overcapaciteit op korte termijn ontstaan. De Friese zuivel heeft de regering gevraagd om voor die tijdelijke overcapaciteit subsidie te geven. Dat wijst de regering echter af.

Minister Van der Stee liet merken, dat het hek van de dam zou zijn als de regering zou beginnen aan subsidiering van overcapaciteit. Daarnaast zou de werkgelegenheid die op korte termijn zou ontstaan voor de bouw en metaal op iets langere termijn toch weer verloren gaan. Daar komt nog bij, aldus minister Van der Stee, dat de industrie zelf al bezig is met het terugbrengen van de kaasproductie.

De regering heeft wel gevraagd om een basisplan, waarin een schets wordt gegeven van de door de Friese zuivelindustrie gewenste ontwikkeling op middellange termijn. Minister Van der Stee zei, dat de regering drie miljoen gulden heeft gereserveerd voor projecten, die in het basisplan passen en die een structurele verbetering van de zuivelindustrie betekenen.

RIJNMOND

In zijn antwoord op schriftelijke vragen van de Tweede-Kamerleden Wisselink en Tolman (beiden CHU) heeft minister De Gaay Fortman van binnenlandse zaken gezegd, dat hij kennis nam van de inzichten van de gecommitteerde voor Rijnmond, de heer A. van Dijk. De gecommitteerde stelde dat voor een goede bestrijding van rampen in het Rijnmondgebied dringend een wettelijke regeling noodzakelijk is. De kamerleden vroegen of de bewindsman bereid is

een dergelijke regeling in het leven te roepen.

Minister De Gaay Fortman antwoordde dat in het Rijnmondgebied een technische groep, waarin de provincie Zuid-Holland, Rijnmond en enkele gemeenten participeren, verkennende arbeid verricht. Een eerste interimrapport wordt binnenkort in de bestuurlijke begeleidingscommissie van de werkgroep regionaal coördinatiecentrum rampenbestrijding Rijnmond aan de orde gesteld. Mocht uit dat overleg de behoefte aan aanvullende wetgeving naar voren komen, dat de commissaris der koningin in Zuid-Holland, mr. M. Vrolijk dit bij minister De Gaay Fortman naar voren bringe, aldus het antwoord.

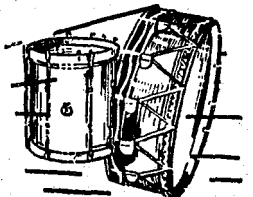
VUURWERK

Staatssecretaris Van Hulten van verkeer en waterstaat heeft het voornemen de minister van volksgezondheid en milieuhygiëne in overweging te geven bij het opzetten van een eventuele nieuwe campagne tegen het gebruik van vuurwerk, daarbij ook te laten wijzen op de risico's van ondeugdelijk en daardoor extra gevaarlijk vuurwerk. Aldus blijkt uit het antwoord, gegeven op schriftelijke vragen van de Tweede-Kamerleden Tilanus en Van der Mei (beiden CHU).

De vragen waren gesteld naar aanleiding van berichten over de invoer in Nederland

van een grote partij zeer gevaarlijk vuurwerk. Gevraagd was de controle op de verkoop van gevaarlijk vuurwerk te intensiveren en extra waarschuwingen te geven. In zijn antwoord deelde de bewindsman mee, dat hem niets bekend werd van de invoer van de bedoelde partij vuurwerk. Overigens werd in de laatste maanden van het vorig jaar reeds een intensieve campagne gevoerd met waarschuwingen. „De campagne van het afgelopen najaar heeft een dusdanig bereik gehad, dat een groot deel van de bevolking er tijdig van doordrongen moet zijn geweest dat met alle soorten vuurwerk met de grootst mogelijke voorzichtigheid dient te worden omgesprongen”, aldus het antwoord.

H. L.

VAN DER GLAS Heerenveen

Blaas- en Slaginstrumentenfabriek
Telefoon 05130-22652

Algemene vergadering CHU op 22 mei

De algemene vergadering-1976 van de CHU wordt gehouden op zaterdag 22 mei 1976 te Utrecht.

Namen van kandidaten voor het lidmaatschap van de Unieraad kunnen uiterlijk acht weken van te voren worden ingezonden aan het secretariaat van de Unie. De volgens rooster aftredende leden van de Unieraad zijn: mevrouw mr. E. A. Haars, Breukelen (gekozen in 1972); mevrouw mr. H. A. Strijd-Groenewegen, Harderwijk (herkozen in 1972); mr. J. L. Janssen van Raay, Rotterdam (gekozen in 1972); J. Schuur, IJsselmuiden (gekozen in 1974); dr. E. Bleumink, Paterswolde (herkozen in 1972); J. Baarda, Sneek (herkozen in 1972).

Voostellen ter behandeling in de algemene vergadering moeten, voorzien van een korte toelichting, vóór 1 april 1976 zijn ingediend bij de secretaris van de Unie, p/a Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage.

Kamerleden van PvdA, KVP, ARP, VVD, PPR en CHU stelden wijziging enquêtetwet voor

Met collega's van de Tweede-Kamerfracties van PvdA, KVP, VVD, ARP en PPR heeft het christelijk-historische Tweede-Kamerlid drs. A. D. W. Tilanus vorige week bij de Tweede Kamer ingediend een initiatief-wetsontwerp tot wijziging van de bestaande Enquêtetwet. De opzet is de uitvoering van een enquête te vergemakkelijken.

Het initiatief-wetsontwerp is een gevolg van het feit, dat reeds twee jaar geleden het toenmalige kamerlid mr. E. Jurgens (PPR), thans voorzitter van de NOS, en het kamerlid mr. K. G. de Vries (PvdA), aankondigden een poging te willen wagen het recht van enquête nieuw leven te willen inblazen.

Het houden van een enquête is de meest ingrijpende wijze waarop het parlement een onderzoek kan instellen. Zo zijn bijv. de getuigen verplicht te verschijnen en leggen zij hun verklaringen onder ede af. Van dit middel is sinds 1886 slechts eenmaal gebruik gemaakt, n.l. met betrekking tot het Regeringsbeleid in de jaren 1940-'45. In de periode van 1852 tot 1887 werden acht enquêtes gehouden. Bij hun plannen om het enquêterecht te herzien wilden Jurgens en De Vries zoveel mogelijk andere fracties uit de Kamer betrekken. Op hun uitnodiging is van vele zijden positief gereageerd. Leden van KVP, VVD, ARP en CHU hebben zich met de initiatiefnemers over de aanvankelijke voorstellen gebogen.

Deze besprekingen hebben geleid tot de indiening van het wetsontwerp dat ondertekend is door:

mr. K. G. de Vries (PvdA), dr. Th. E. E. van Schaik (KVP), mr. A. Kappeyne van de Coppello (VVD), dr. W. de Kwaadsteniet (AR), drs. A. D. W. Tilanus (CHU) en H. J. G. Waltmans (PPR).

INHOUD

Het wetsontwerp bevat in hoofdzaak drie elementen:

1. De procedure bij het voorbereiden en uitvoeren van een enquête wordt vereenvoudigd. Behalve aan een of meer leden van de Kamer kent het ontwerp ook aan een reeds bestaande commissie van de Kamer (een vaste of een bijzondere commissie) het recht toe een enquêtevoorstel te doen. De commissie voor de verzoekschriften en de commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten hebben in het verleden daarop aangedrongen. Ook zal het onderzoek door de Kamer aan een reeds bestaande commissie kunnen worden toegewezen. Het vereiste dat het onderwerp van de enquête 'nauwkeurig' omschreven moet worden maakt plaats voor het vereiste van 'een omschrijving'. De Kamer kan het onderzoek tijdens het onderzoek wijzigen.
2. Getuigen krijgen het recht zich tijdens het verhoor te laten bijstaan indien de

voorzitter van de commissie daarvoor toestemming verleent.

3. De huidige enquêtetwet bevat geen bepalingen omtrent de openbaarheid. De verhooren werden, voorzover valt na te gaan, in het verleden steeds in besloten zitting afgenomen.

Het ontwerp bepaalt dat verhoren in de

regel openbaar zijn. Om gewichtige redenen kan de enquêtetcommissie besluiten een verhoor of een deel daarvan in besloten zitting af te nemen.

De verdediging van het ontwerp zal gevoerd worden door de heer De Vries in overleg met de andere indieners.

H. L.

Weinig gebruik van enquêterecht

Tot de meest wezenlijke rechten van het parlement behoort het recht op informatie. De Grondwet maakt daarvan in twee artikelen gewag: artikel 104 regelt het vraag- en interpellatierecht en artikel 105 het recht van enquête.

Van het recht om de regering te interpellieren en vragen te stellen wordt met name door de Tweede Kamer der Staten-Generaal veelvuldig gebruik gemaakt.

Van het enquêterecht kan zulks niet worden beweerd. Sinds dit recht in 1848 aan de Tweede Kamer werd toegekend, - de Eerste Kamer en de Verenigde Vergadering van de Staten-Generaal ontvingen het eerst bij de Grondwet van 1887 -, is in deze Kamer in totaal achttien maal een voorstel tot het houden van een parlementaire enquête aan de orde geweest. Negen maal werd het voorstel verworpen, verviel het of werd het ingetrokken; negen maal werd het aangenomen, zodat in die gevallen een enquête heeft plaatsgevonden.

Van die negen enquêtes werden acht gehouden in de periode tussen 1852 en 1887. De negende en laatste enquête vond plaats in de jaren 1948 tot 1956.

Wanneer men zich realiseert dat deze laatste enquête een periode uit onze geschiedenis tot onderwerp had waarin de regering was uitgeweken en het parlement zelf niet bijeen kwam, kan de conclusie dat het recht van enquête te onzent een sluimerend bestaan leidt niet licht overdreven worden genoemd. Toch blijkt met name de laatste jaren de belangstelling voor het enquêterecht te herleven.

NOTA

Nog in 1967 zonden de Commissies voor de Verzoekschriften uit de beide Kamers der Staten-Generaal elk aan hun eigen Kamer een nota over hun taak, werkwijze en werkbevoegdheden. In de inleiding van deze nota constateerden de Commissies dat zij bij de uitoefening van hun werkzaamheden meer armslag behoeften dan zij bezaten. „Zij achten zulks noodzakelijk”, aldus de nota, „willen zij bij machte zijn de Kamers in staat te stellen de functies, welke ingevolge de grondwetsartikelen 8 (het recht van petitie) en 105 (het parlementaire recht van enquête) de Staten-Generaal dienen uit te oefenen, inderdaad waar te maken op een zodanige wijze als, gezien de hedendaagse opvattingen over de verhouding van de staatsburger tot de overheid, geveerd mag worden”.

Teneinde het recht van enquête zijn karakter van „buitenissig paardemiddel” te ontnemen formuleerden de commissies een aantal wetsartikelen tot wijziging van de Enquêtetwet. Een motie-Franssen (PvdA) c.s., ingediend tijdens de behandeling van de Nota in de Tweede Kamer, nodigde de regering uit met spoed de indiening van een wetsvoorstel als door de commissie voorgesteld te bevorderen. Ondanks de ruime steun die deze motie verwierf bleef zij tot heden zonder gevolg.

De Vaste Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten uit de Tweede Kamer heeft in haar verslagen meerdere malen een uitbreiding van haar bevoegdheden in de geest van de door de commissies voor de verzoekschriften gedane voorstellen bepleit.

Recente belangstelling voor het hanteren van het enquêterecht bleek ook uit het voorstel van de heer Aarden (PPR) c.s. in 1969, tot het instellen van een onderzoek naar fusies in het bedrijfsleven. Andere suggesties tot het houden van enquêtes, welke niet tot een voorstel in het parlement leidden, betroffen onderwerpen als de positie van de vrouw in onze samenleving.

H. L.

STEUN AAN CUBA NIET GOED TE PRATEN

door drs. R. J. H. Kruisinga, voorzitter Tweede-Kamerfractie CHU

Het beleid van minister Pronk ten aanzien van de ontwikkelingshulp aan Cuba acht de CHU hoogst ongelukkig. Minister Pronk heeft deze kwestie uiterst formalistisch behandeld. Het valt onzes inziens niet goed te praten dat Nederland Cuba een bijzondere plaats geeft in het ontwikkelingsbeleid - namelijk als concentratieland - terwijl Cuba een gewapende interventie pleegt in andere landen om haar communistische ideologieën te verbreiden.

Met de keuze van Cuba als concentratieland had de CHU destijds al veel moeite. Het welvaartsniveau en de handhaving van de mensenrechten in dat land pleitten beide tegen de beslissing Cuba als concentratieland aan te wijzen.

Wanneer echter de Cubaanse regering dan bovendien ontwikkelingshulp ontvangt en meedoet aan militaire acties in verschillende landen, dan achten wij een grondige bezinning op de Nederlandse hulpverlening aan dit land noodzakelijk.

Minister Pronk heeft in de Tweede Kamer eind januari gesteld, dat hij gesprekken is begonnen met Cuba. De minister-president heeft dezer dagen gezegd, dat de hulp aan Cuba niet wordt stopgezet. Betekent dat, dat er kans is dat de gesprekken positief verlopen?

Betekent die uitspraak van de premier, dat Cuba heeft laten weten haar gewapende interventies ter verspreiding van haar communistische ideologieën te stoppen?

GELEGENHEID

Wij willen minister Pronk ook gelegenheid geven de kennelijk volgens de premier veelbelovend lopende gesprekken af te ronden. Maar dat moet, gelet ook op de uitlatingen van de premier en de minister eind maart dan wel afgerond zijn.

De CHU zal er dan begin april op terugkomen. Zij wil uiteraard dan weten wat er inmiddels precies is gebeurd en tot welke conclusies dat in het kabinet heeft geleid onder andere terzake van de voorbereiding van de eerstvolgende begroting. Voor wat ons nu bekend is, wij wijzen voortzetting van de hulp af.

Rijksdienst Zuiderzeesteunwet wordt opgeheven

Met ingang van 1 juni 1976 wordt het verlaten van de IJsselmeervisserij niet meer beschouwd als een gevolg van de inpolderingen in het IJsselmeer. Belanghebbenden volgens het Zuiderzeesteunbesluit die na 1 juni hun bedrijf te staken, zullen daarom geen aanspraak meer kunnen maken op een vergoeding van waardevermindering van vissersvaartuig en netwerk en/of een geldelijke tegemoetkoming wegens gederfde inkomsten. De Rijksdienst ter uitvoering van de Zuiderzeesteunwet zal op 1 juni 1976 worden opgeheven. Voor een uitkering komen nog wel in aanmerking belanghebbenden die vóór 1 juni de IJsselmeervisserij verlaten. Hun wordt verzocht de aanvraag om een uitkering zo spoedig mogelijk in te dienen bij de rijksdienst ter uitvoering van de Zuiderzee-

steunwet, Herengracht 344-346 te Amsterdam. Dat geldt ook voor belanghebbenden die al in 1950 of in latere jaren met vissen zijn opgehouden, maar aan wie nog geen tegemoetkoming kan worden toegekend omdat ze nog voldoende eigen inkomsten hebben. Ook hun aanvraag moet zo mogelijk spoedig - worden ingediend bij de Rijksdienst, opdat deze kan vaststellen op welke uitkering men eventueel aanspraak kan maken wanneer in de toekomst de eigen inkomsten vervallen of de 65-jarige leeftijd wordt bereikt. Voorzover aanvraagformulieren niet verkrijgbaar zijn bij de gemeentesecretarie in eigen woonplaats, kunnen ze worden aangevraagd bij de rijksdienst ter uitvoering van de Zuiderzeesteunwet, telefoon 020-248814.

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:

dr. K. de Vries, voorzitter;
mevrouw H. Tegelaar-Boonacker;
A. Buntsma;
Wm. C. de Kruijff; D. Rebel;
drs. H. van Spanning;
drs. G. van Leyenhorst.

EINDREDAKTIE:

H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:

mevrouw J. Algra-Feddema;
dr. E. Bleumink; drs. A. J. van Dulst;
prof. dr. J. W. van Hulst;
ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:

Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078

ADMINISTRATIE-ADRES:

(abonnementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „de Nederlander” en advertenties): Van Deventerlaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag): (070) 861529.

Adresveranderingen voor het ledenbestand en het ledencontactblad „de Nederlander” te zenden aan: Bureau CHU, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage. Telefoon 070-244516.

Abonnementsprijs f 25,- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg.

t.n.v. Stichting Uniepers

Druk: B.D.U. b.v., Barneveld. Postbus 67. Telefoon 03420-3141.

UNIEBUREAU

HET BUREAU VAN DE CHR. HIST. UNIE Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage is telefonisch te bereiken onder nummer 070-244516* Kantooruren van maandag t/m vrijdag 8.30 v.m. tot 16.45 n.m. Het telefoonnummer van de SavorninLohmanstichting is: 070-246791.

VOLGEND NUMMER VAN „DE NEDERLANDER”

Het volgend nummer van „de Nederlander” zal het maandelijks-verschijnend ledencontactblad van de CHU zijn. De redactie heeft het voornemen in dat nummer op te nemen de letterlijke tekst van het CDA-program. Dit program zal in de loop van de volgende week gepubliceerd worden, zo is de verwachting.

In verband hiermee is de mogelijkheid aanwezig, dat het volgend nummer van „de Nederlander” niet, zoals gebruikelijk is, aan het einde van de week verschijnt, maar enkele dagen later, aan het begin van de daarop volgende week.

Contributiebetaling CHU

Helpt u mee de kosten laag te houden. Betaal uw contributie voor de CHU door middel van de girobetaalkaart, welke aan u is toegezonden. Hoe kan de contributie betaald worden?

De betaling kan geschieden:

1. via de eigen girorekening;
2. via de eigen bank, waar de helpende hand wordt geboden bij het verwerken van de toegezonden betaalkaart;
3. indien er geen eigen giro- of bankrekening is: via het postkantoor of postagentschap, waar de loketbeambte graag behulpzaam is.

Uniebureau.

Europees christen-democratisch manifest

III en slot

In de vorige nummers van het christelijk-historisch weekblad „de Nederlander” (van de vrijdagen 5 en 12 maart) is een aantal hoofdstukken gepubliceerd van het onlangs door de EUCD, de Europese Unie van christen-democraten, opgesteld Europees christen-democratisch manifest.

Hieronder volgen de laatste hoofdstukken, t.w. „Hoe wij de toekomstige internationale gemeenschap der volkeren zien” en „Oproep aan de burgers van Europa”.

HOE WIJ DE TOEKOMSTIGE INTERNATIONALE GEMEENSCHAP DER VOLKEREN ZIEN

DE ONTWIKKELING VAN DE VOLKEREN

De onderontwikkeling in de wereld is een vraagstuk dat tot het geweten van alle rijke landen behoort te spreken. De verwezenlijking van sociale gerechtigheid op wereldniveau is een absolute voorwaarde voor de opbouw van een internationale rechtsorde.

Wij wensen dat in alle staten de rechten van de mens worden geëerbiedigd, zoals deze zijn geformuleerd in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens van de Verenigde Naties en in het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens. Wij wijzen hier met name op de situatie in de landen van Oost-Europa waar de volkeren nog verstoken blijven van hun zelfbeschikkingsrecht en waar de fundamentele rechten niet worden geëerbiedigd. Wij zijn van mening, dat de industriestaten en de energie- en grondstoffenlanden moeten komen tot een systeem van voortdu-

rende, loyale en doeltreffende samenwerking met de minder bevoorrechte landen. In de internationale betrekkingen is het van wezenlijk belang dat de etnische en culturele waarden en hun verscheidenheid geëerbiedigd worden: Europa en alle industriestaten dienen ervoor te waken dat hun beschavings- en ontwikkelingspatroon niet aan de anderen wordt opgedrongen.

Elk der rijke landen dient zonder meer een behoorlijk percentage van zijn bruto nationaal produkt te besteden aan de ontwikkeling van de arme landen en zulks deels door middel van steun van overheidswege. Steun van overheidswege alsook van het particulier initiatief zal moeten worden gevoegd in de ontwikkelingsplanning van de landen die deze steun ontvangen. De rijke landen dienen economische en commerciële akkoorden te sluiten, die de minder begunstigde landen in staat stellen hun ontwikkeling zelfstandig te bepalen. Wij willen voorts grotere steun verlenen aan projecten op het gebied van het onderwijs en de beroepsopleiding voor de jongeren in deze landen.

DE VREDE IN DE WERELD

In onze visie op de internationale proble-

men gaan wij, christen-democraten, uit van het beginsel dat de persoon, de volksgemeenschappen, rassen en godsdiensten dienen te worden gerespecteerd.

De belangrijkste doelstelling van ons internationaal programma is de vestiging van de vrede, een bij uitstek christelijke opdracht. Dit geldt ook voor de bescherming van de rechten van de mens en vooral van zijn rechten en plichten als burger.

Ook verbinden wij ons ertoe uit te dragen dat onze partijen streven naar het totstandbrengen van een internationale orde, die is gebaseerd op sociale gerechtigheid in dienst van het universele algemene welzijn. Wij wijzen nadrukkelijk op de noodzaak van de opbouw van een op samenhangende en evenwichtige monetaire verhoudingen berustende internationale economische orde. Eveneens is een snellere ontwikkeling van de arme landen nodig, met als doel een betere arbeidsverdeling tussen deze landen en de industriestaten. Het is onze vast wil te werken aan een betere organisatie van alle internationale organen, met name van de Organisatie van de Verenigde Naties en wij zijn bereid hun de middelen te verschaffen om hun taak met gezag en goed gevolg te vervullen.

Wij willen, met behoud van eigen veiligheid, werken aan wapenbeheersing en alzijdige ontwapening. Wij zijn bereid onze landen ook zelf daaraan te onderwerpen. Als christen-democraten willen wij onze krachten in de gehele wereld verenigen ter verdediging van de mens en tot de vreedzame oplossing van alle conflicten.

OPROEP AAN DE BURGERS VAN EUROPA

Wij, christen-democraten, doen op u, burgers van Europa, een beroep om samen met ons het hoofd te bieden aan gevaren, die ons in deze tijden bedreigen en om de nieuwe kansen, die zij ons bieden met beide handen aan te grijpen.

Wij zullen een politiek van vooruitgang en hervormingen in dienst van alle mensen voorstaan. Wij zijn bereid hiertoe samen te werken met andere democratische politieke groeperingen.

De eenmaking van Europa wordt gehinderd door een nationalisme dat niet meer van deze tijd is. Wij zijn vastbesloten de belemmeringen van de nationale grenzen te doorbreken.

Wij blijven trouw aan de hoge waarden van Europa en willen de fouten uit het verleden herstellen.

De waardigheid en vrijheid van de menselijke persoon, de solidariteit tussen mensen en volkeren is ons devies.

Zo willen wij een rechtvaardig, vrij en vreedzaam Europa opbouwen.

Tot zover het Europees christen-democratisch manifest. Van de EUCD maken deel uit de CD-partijen en groeperingen uit West-Duitsland, Frankrijk, Italië, Nederland, België, Luxemburg, Zwitserland, Oostenrijk, Spanje, Portugal, Ierland, Malta en San Marino.

Voor overleg sociaal-economische ontwikkeling nationaal instituut nodig

door J. Lanser, voorzitter CNV

Versterking van de ondernemingen door verbetering van rendement en concurrentiepositie is in het algemeen ook voor de werknemers een goede zaak. Daaraan bij te dragen behoort mede tot hun belang en verantwoordelijkheid. Maar het behoort eveneens tot hun verantwoordelijkheid te delen in de beslissingen over zaken als aard en methode van produktie, over investeringen en verdeling van de resultaten van de onderneming. Daarop is de zeggenschapsstructuur van onze economische orde helaas niet afgestemd. Vandaar dat het noodzakelijk is maatregelen te treffen welke het uitoefenen van die verantwoordelijkheid mogelijk maken. Ik acht dat ook tot een taak en een plicht van de overheid en de werkgeversorganisaties te behoren om daaraan hun medewerking te geven. Doen zij dat niet dan ziet het er voor de toekomst nog moeilijker uit dan het al is. Wie wil dat een bepaald economisch beleid zal worden aanvaard moet er mede voor zorgen dat daarvoor de voorwaarden aanwezig zijn. Die voorwaarden houden met name in, dat het economisch beleid moet aansluiten bij de maatschappelijke ontwikkelingen en bij de inzichten en wensen van hen van wie wordt verwacht dat zij aan de realisering van dat beleid zullen bijdragen. Als het goed was dan zouden die voorwaarden in gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van overheid, werkgeversorganisaties en werknemersorganisaties moeten worden vervuld. Dat zou kunnen in de vorm van een nationaal statuut voor sociaal-economische ontwikkeling. De inhoud daarvan zou moeten bestaan uit doel-

stellingen met betrekking tot de werkgelegenheid, arbeid en arbeidsomstandigheden, investeringen, medezeggenschap, inkomensverdeling en vermogensaanwasdeling. Tevens zou moeten worden aangeduid op welke manier het beleid betreffende die doelstellingen zal worden gevormd en uitgevoerd. Wellicht heeft het zin dat alle partijen daarover eens nadenken en hun oordeel geven. Het hele Nederlandse volk heeft er recht op te weten waartoe partijen wel of niet bereid zijn.

Ik besef heel goed dat een statuut als door mij bedoeld niet even uit de grond kan worden gestampt. Daar is tijd voor nodig, terwijl er intussen ook zaken voor de korte termijn moeten worden geregeld. Een eerste stap zou dan ook kunnen zijn te komen tot een akkoord van wilsovereenstemming, dat vervolgens in een statuut zijn uitwerking vindt.

MEDEZEGGENSCHAP

Een onderwerp dat ons nog veel zal en moet bezighouden is dat van de medezeggenschap. Met name het verder vormgeven daaraan zal ook in de toekomst veel van onze aandacht opeisen.

Medezeggenschap is een zaak van principiële aard. Bij de discussie daarover gaat het dan ook niet in de eerste plaats om de samenstelling daarvan. Het gaat om maatschappijvisies die in de discussie over het wezen van de medezeggenschap met elkaar botsen.

Er is een groep die zich laat leiden door een denken vanuit klasse- en belangentegenstellingen. Zij wil de ondernemingsraad re-

duceren tot een personeelsraad en keert daarmee terug naar het verleden. Soms wordt daarbij zelfs een puur liberaal-kapitalistische houding aangenomen, zoals onlangs een vakbondsbestuurder deed, door ervoor te pleiten dat kapitaal en arbeid gewoon ieder hun eigen belangen zullen verdedigen. Op die manier krijgen kapitaal en arbeid dezelfde waardering, legt men zich in feite neer bij bestaande verhoudingen, en wordt afbreuk gedaan aan het streven naar emancipatie van de werknemer.

De christelijke vakbeweging is bereid vuile handen te maken. Het CNV wil zich niet

neerleggen bij bestaande structuren en verwerpt een houding die de verantwoordelijkheid naar anderen afschuift. Daarom streeft het CNV onafgebroken naar een vorm van medezeggenschap die alle bedrijfsgenoten in de gelegenheid stelt mee te beslissen over de doelstellingen en het beleid van de onderneming. Dat is het kernpunt van de medezeggenschap dat in verantwoordelijkheid moet worden gerealiseerd. Daarbij moet de nadruk vallen op de gemeenschappelijke verantwoordelijkheid, die volgens onze opvatting gestalte dient te krijgen in een gemeenschappelijk bestuur van de onderneming.

Studiedag „Vrede en Veiligheid” op zaterdag 27 maart 1976

De Stichtingen voor Kader- en Vormingswerk van ARP, CHU en KVP organiseren in samenwerking met de wetenschappelijke instituten van deze partijen op zaterdag 27 maart a.s. (van 10.00 - ca. 16.00 uur) in Arnhem in het cultureel centrum aan de Coehoornstraat 11, een studiedag met als thema „Bewapening en Wapenbeheersing”. Voor de afbakening van de bespreking van dit thema zijn een drietal invalshoeken gekozen, te weten:

- de NAVO en de Europese ontwikkeling (EEG) op weg naar Eur. Unie)
- de kernwapens
- de Oost/West-verhouding.

De basisgegevens voor de conferentie worden ontleend aan de regeringsnota „Ontwapening en Veiligheid”.

Bij de aanvang van de studiedag zullen korte inleidingen worden gehouden door de heren H. J. Neuman, directeur van het Ned. Instituut voor Vredesvraagstukken en mr. P. H. Kooijmans, staatssecretaris van Buitenlandse Zaken, speciaal belast met vredesvraagstukken. Vervolgens vinden groepsbesprekingen plaats aan de hand van vooraf toegezonden vragen. 's Middags discussieert men plenair over de uitkomsten van de diverse groepsdiscussies met behulp van een forum waarin zitting nemen:

Mr. C. A. Bos (conferentievoorzitter; oud-Tweede Kamerlid; burgemeester Van Katwijk); prof. jhr. mr. F. A. M. Alting van Geusau (voorzitter commissie Wapenbeheersing van de wetenschappelijke instituten; directeur Kennedy-instituut Katholieke Hogeschool Tilburg); M. H. von

Meijenfeldt (kolonel der infanterie, voorzitter van het Interkerkelijk Vredesbeeraad); H. J. Neuman.

Staatssecretaris Kooijmans zal aan het slot van de conferentie de discussie samenvatten.

DISCUSSIE BINNEN HET CDA

PROF. P. STEENKAMP KOMT NAAR VELSEN

Op een dinsdag 30 maart 1976 in de „Schouw” te Velsen Noord te houden grote openbare CDA-vergadering zal prof. P. Steenkamp, voorzitter van het CDA, spreken.

STAATSSECRETARIS MERTENS BIJ HET CDA VOORBURG

Donderdagavond 18 maart spreekt de staatssecretaris van sociale zaken, de heer P. J. J. Mertens voor het CDA in Voorburg over het onderwerp „Sociale verzekeringen onbetaalbaar?” De bijeenkomst wordt gehouden in de Prinsenzaal van de Koningkerk (hoek Br. Ingenhoeslaan Kon. Julianalaan). Aanvang 8 uur.

Naast leden van de drie christen-democratische partijen KVP, ARP en CHU en sympathisanten met het CDA te Voorburg, zijn andere belangstellenden uit de regio van harte welkom.

Raad van kerken gaat praten met christelijke politici

Op advies van zijn sectie sociale vragen zal de Raad van Kerken christelijke politici van verschillende partijen uitnodigen voor overleg over de sociaal-economische consequenties van een vernieuwing van levensstijl vanuit het geloof. Het advies is een gevolg van een besluit, door de gereformeerde synode in november 1975 genomen betreffende de wenselijkheid van een „evangelisch politiek beraad”. Dit heeft de sectie publiciteit van de Raad van Kerken meegedeeld.

Het overleg zal gericht zijn op een politieke gedachtenwisseling over die aanbevelingen van Nairobi en Driebergen die de politieke

verantwoordelijkheid van de kerken in Nederland raken. Het betreft hier de vijfde algemene assemblee van de Wereldraad van Kerken in Nairobi en de Nederlandse bezinning hierop, die in Driebergen heeft plaatsgevonden.

De Raad van Kerken zal zijn invitatie niet alleen doen uitgaan aan leden van de regering of de Staten-Generaal, maar ook aan hen die indirect betrokken zijn bij de politieke beleidsvorming.

De Raad van Kerken hoopt met dit beraad te kunnen starten in de tweede helft van het lopende jaar.

H. L.

Persprijns voor de vrouw 1975

Wie uwer, die evenals ondergetekende ietwat aan de buitenkant over de rand heeft toegekeken naar wat zich in het arena van het Jaar van de Vrouw afspeelde, had haar hart kunnen ophalen op 9 maart jongstleden, in de ontvangstzaal van het pas gerestaureerde Stadhuis aan de Haagse Groenmarkt. Prominenten, afgevaardigden, bestuursleden van de vele Vrouwenorganisaties die Nederland rijk is hadden de uitnodiging aangenomen aanwezig te zijn bij de uitreiking van de PERSPRIJS VROUWENBELANGEN 1975, uitgelooft door de Ned. Vereniging voor Vrouwenbelangen, Vrouwenarbeid en Gelijk Staatsburgerschap.

De presidente, mevr. Evenhuis-van Essen, opende de vergadering en verwelkomde minister Van Doorn, de jury die achter een fraai versierde tafel had plaats genomen, de beide winnaressen en de vele aanwezigen. In een vlot welkomstwoord schilderde zij het ontstaan van Vrouwenbelangen: „De lange naam van de Vereniging wijst op een lange geschiedenis, en die hebben we ook: 82 jaar (1894). Wilhelmina Drukker en Aletta Jacobs waren al actief in onze „moeder“, de Vereniging voor Vrouwenkiesrecht. Maar de tijden veranderen: dacht Aletta nog dat op het verkrijgen van het kiesrecht de bewustwording van de vrouw spoedig zou volgen, vandaag de dag weten wij beter. Mentaliteit van de vrouw en van de man verander je niet met een stembiljet. De problemen van hem en haar zijn in wezen dezelfde gebleven, maar elke generatie zoekt op haar eigen wijze naar nieuwe antwoorden daarop.

EMANCIPATIE

Vrouwenorganisaties en aktiegroepen hebben beide de bewustwording hoog in het vaandel geschreven, hoewel ze hun eigen benadering van de problemen en van vrouwen hebben. Vrouwenbelangen is daarbij in zoverre een buitenbeentje, dat ze zich altijd uitsluitend heeft bezig gehouden met emancipatie. Politieke scholingscursussen zijn hieruit voortgevloeid, cursus Bewustwording, e.a. „Politieke bewustwording moet tenslotte hand in hand gaan met kennis van staatsrechtelijke en politieke gang van zaken; en het heeft weinig zin als de vrouwen dan toch hun mond niet open durven doen. En dat moeten vrouwen nog leren. Informatie wordt gegeven door het blad „Vrouwenbelangen“, uitgegeven in samenwerking met „Vrouwen in Bedrijf en Beroep“. Informatie aan vrouwen door

vrouwen. „Veel informatie over onszelf werd ons gegeven door mannen, hoe we voelden, wat we wilden en vele typisch vrouwelijke eigenschappen werden ons toebedeeld...“

„De neiging bestaat wel eens onder elkaar dat kinderachtige spelletje te spelen geëmancipeerd... gëmancipeerder... geëmancipeerdst.“ Hoe kunnen we nu beoordelen of iemand wel of niet bewust genoeg is? We kunnen onze energie beter gebruiken en elkaar helpen van alle mogelijkheden gebruik te maken.“ Het Jaar van de Vrouw heeft ook die vrouwen die zich al jaren sterk betrokken voelen bij de emancipatie, gestimuleerd. Het is voor Vrouwenbelangen dan ook een groot voorrecht dat zij een prijs konden instellen om hen een hart onder de riem te steken...“ Om voortdurend geïnspireerd verder te kunnen werken, hebben we medewerking en steun nodig, van politici en pers...“, aldus mevrouw Evenhuis, geen onbekende in de CHU en Unieraad, waaraan zij al jaren haar krachten wijdt.

JURYRAPPORT

Het woord was vervolgens aan de jury, bestaande uit Haya van Someren-Downer, Auke Jelsma, Jan Terlouw, Gerda Brautigam en Els Brandt Corstius-van Druten: De Persprijs Jaar van de Vrouw ter grootte van f 1000,- werd in het najaar 1975 uitgelooft voor beste artikel of serie artikelen een onderwerp behandelend in samenhang met de problemen die binnen het Jaar van de Vrouw aan de orde waren gekomen. Het mocht concreet, abstract, geestig of wetenschappelijk zijn. Uit de 26 werkstukken, tezamen enige honderden artikelen - het merendeel van een journalistiek goed gehalte - koos de jury ten slotte twee artikelen die de gestelde maatstaf het meest benaderden: de aanwezigheid van een eigen visie op de bewustwording van vrouwen en een toekomstbeleid aangevend. Dank zij de bereidheid van het Bestuur van de Ver. voor Vrouwenbelangen een tweede prijs van duizend gulden ter beschikking te stellen konden beide werkstukken bekroond worden: Uit de serie columns van mevr. Emmy van Overeem in NRC-Handelsblad gedurende het hele jaar 1975 het artikel „Als de troep wordt weggeveegd“ (d.d. 29-12-'75) en een artikel van Mevr. Hanneke van Buuren in Wending van dec. 1975 „Feminisme als alpha en omega“. Mevr. Gerda Brautigam lichtte het besluit toe: „De columns van Emmy van Overeem zijn geschreven in eenvoudige, direkt aanspre-

kende taal. In een aantal van haar artikelen heeft zij diverse activiteiten in het Jaar van de Vrouw kritisch ontleed - emancipade, congres in Mexico, het beleid van de regering - en er conclusies aan verbonden hoe het in elk geval niet moet bij mogelijke activiteiten in de toekomst. In de columns, die de meer algemene facetten van vrouwenleven en bewustwording tot thema hebben, zoekt zij vaak vanuit eigen ervaring, eigen denken en twijfelen een verbinding naar haar lezers. Zij slaagt daarin uitstekend: a) dank zij de eerlijkheid waarmee zij eigen twijfels en evolutie verwoordt; b) dank zij haar boeiende manier van schrijven. Haar artikelen zullen bij haar lezers een gevoel van herkenning opwekken, zij zullen meer dan eens behoefte uitlokken tot tegenspraak en zij zullen heel vaak aanleiding zijn tot nadenken. Dit alles lijkt de jury van grote waarde, zulks temeer omdat uit veel van haar artikelen de sterke overtuiging spreekt dat de vrouwelijke helft van de mensheid een even grote verantwoordelijkheid draagt voor de wereld als de mannelijke helft en dat de vrouwen hun enorme voorraad aan creativiteit niet braak mogen laten liggen.“

Hanneke van Buuren geeft in haar artikel in Wending een analyse van de functies van man en vrouw zoals die in de westelijke samenleving gegroeid zijn. Zij komt tot de overweging dat man en vrouw beide slachtoffer zijn van het feit dat ze ieder te eenzijdig worden teruggegooid op slechts één aspect van hun menszijn: de man op „cultuurtechniek“ en derhalve produktie, de vrouw op „natuur“ en derhalve op gevoeligheid, intuïtie, menselijk contact. Zij vindt dat, hoewel beiden slachtoffer zijn, de man als eersteklasser toch nog net iets beter af is. Zij betoogt dat de scheiding tussen mannen en vrouwenterritorium opgeheven moet worden, dat er grotere wisselwerking moet komen, een in elkaar overlopen van die twee. Haar definitie van feminisme is: de produktiewaarde van de mens gaan zien als een en niet de menselijke categorie en daarnaast opwaardering van die kwaliteiten die nu nog te eenzijdig aan vrouwen worden toegeschreven. Scherpzinnige analyse, logische heldere betoogtrant en beeldend, speels gehanteerd Nederlands kenmerken het artikel van Hanneke van Buuren. Onder het flitsen van camera's overhandigde minister Van Doorn de beide winnaressen de hun toegekomen prijs en filosofeerde nog enige ogenblikken over de rol die de overheid in deze al of niet zou kunnen spelen.

DANKWOORD

In hun dankwoord kondigden Hanneke van Buuren en Emmy van Overeem aan de prijs te zullen delen resp. met de uitgeverij van blad „LOVER“ en „de BONTE WAS“. Tot slot voerden zij het woord tot het geboiede gezelschap, ieder op de haar zeer eigen wijze.

Van de veel fellere Hanneke van Buuren, overigens een uitstekende neerlandica, de volgende uitspraken: „We hebben in het feminisme toegeklets en toegewerkt naar een vrouwelijke inbreng in een tot nu toe puur mannelijke cultuur... Als gelijkwaardigen, en niet als gelijken. Onze cultuur gaat aan gedwongen nivellering grijs ten onder. Ik geloof niet dat we moeten werken naar gelijkheid, b.v. die van vrouwen aan mannen, maar aan het respectvol genieten van verschillen.“

Emmy van Overeem beschreef op humoristische wijze haar strijd in de pers: „Maar ik beweer niet dat we al aan emancipatie toe zijn in de pers. Daarvan zal pas sprake zijn als de taal die we gebruiken volmenselijk is geworden en we onze definitie van wat actualiteit is hebben gewijzigd... De publieke taal immers, plus de selectie van in de krant behandelde onderwerpen, de meeste verslaggevers en commentatoren die de wereld om ons heen en namens ons waarnemen en beschrijven, ze zijn mannelijk... Vrouwelijke journalisten hebben, denk ik, daarbij een eigen verantwoordelijkheid omdat zij moeten meehelpen de publieke taal te vernenselijken. Toegankelijk voor hen die nog hun moers taal spreken“. Over de vrouwen: „Het kan niet anders of vrouwen, als ze zichzelf zijn, kijken anders tegen de wereld aan dan mannen. Waar precies de verschillen liggen, weet ik nog niet. Er is nog weinig onderzoek naar gedaan door vrouwen. U zult me niet kwalijk nemen dat ik Freud en Buitendijk niet als autoriteiten omtrent mijn vrouwelijk bestaan accepteer...“ Typisch vrouwelijk en typisch mannelijk is gewoon „algemeen menselijk“ en emancipatie is dat iedere mens de eigen combinatie mag putten uit die hele grote pot vol harde en zachte kwaliteiten, die in mensen mogelijk zijn.“ Als pikante bijkomstigheid is nog vermeldenswaard dat op de dag van de prijsuitreiking de column van Emmy van Overeem verhuisde van bladzijde 7 onderaan naar bladzijde 3!

Haty Tegelaar
conny van Meeteren

Nieuw uitgebreid onderzoek van Noordzee

De landen die grenzen aan de Noordzee, plus Zweden, gaan dit jaar uitgebreid de Noordzee onderzoeken. Zij hebben daarvoor een oceanografisch onderzoekprogramma opgesteld, dat tot eind juni zal worden uitgevoerd. Dit programma heeft de naam Jonsdap-76 meegekregen. Het onderzoek is opgezet om zoveel mogelijk samenhangende gegevens over de zee te verkrijgen. Deze gegevens zijn nuttig bij het uitvoeren van waterbouwkundige werken, studie van de vervuiling, stormvloedverwachtingen, enz. In 1973 werd een dergelijk onderzoek ook verricht. Toen had men voornamelijk aandacht voor de zuidelijke Noordzee. Bovendien namen er minder landen aan deel.

Het project Jonsdap-76 is onderverdeeld in twee deelonderzoekingen, die elk een naam kregen: Inout en Flex. Het programma Inout wordt afgewerkt van half maart tot eind april. De naam Inout heeft betrekking op het water, dat de Noordzee instroomt en er weer uitstroomt. In het kader van dit Inout-programma zullen waterstanden worden gemeten, niet alleen langs de kust maar ook in volle zee. Op een groot aantal posities zal elk uur automatisch de waterstand worden gemeten en geregistreerd. Elke tien minuten worden stroomsnelheid en stroomrichting vastgelegd. Op die manier wil men de bewegingen van het water leren kennen, ontstaan onder invloed van luchtdruk en wind, in samenhang met de getij-invloeden. Voor Neder-

land nemen aan dit programma deel de dienst Hydrografie van de marine, verschillende diensten van Rijkswaterstaat en het K.N.M.I. Het loodswezen zorgt voor het uitzetten en verzamelen van de meetapparatuur.

TEN NOORDOOSTEN VAN SCHOTLAND

Tegelijk zal ten noordoosten van Schotland het zogenoemde „fladen ground experiment“, afgekort Flex, worden uitgevoerd. Dit programma loopt tot eind juni. In een kleiner gebied, ongeveer honderd kilometer in het vierkant, zullen - nog intensiever dan bij Inout - allerlei metingen en onderzoekingen worden verricht. Onder meer onderzoekt men hierbij de chemische samenstelling van het water. Van belang is hierbij de concentratie aan voedingsstoffen, die onontbeerlijk is voor de groei van het plantaardige voedsel in zee, het zogenoemde fytoplankton. Dit plankton vormt op zijn beurt weer voedsel voor het dierlijk zooplankton. Ook de groei en de verspreiding van dit zooplankton worden bestudeerd.

Het onderzoek heeft met opzet plaats in het voorjaar, omdat zich dan in dat deel van de Noordzee een temperatuurprofiel in het water ontwikkelt, waarbij de betrekkelijk warme bovenlaag wordt gescheiden van de koudere onderlaag. Aan Flex zal van Nederlandse zijde worden

deelgenomen door het Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee, gevestigd op Texel, met het onderzoekvaartuig „Aurelia“. Scheepvaart en visserij zullen tijdig worden gewaarschuwd voor de instrumenten die in zee zijn uitgelegd. Elk instrument is bovendien voorzien van een boei. De gegevens die dit omvangrijke onder-

zoek oplevert zullen worden verwerkt door datacentra in Hamburg en Luik. De Nederlandse gegevens passeren in elk geval het Nederlands Centrum voor Oceanografische Gegevens, dat in De Bilt is gevestigd. Overigens zal het naar schatting minstens twee jaar duren voordat alle gegevens zijn verwerkt en geanalyseerd.

H. L.

Waar spreken CHU-politici ?

CHU-kamerleden hebben de komende weken de volgende spreekbeurten:

Kruisinga: Den Haag/Benoordenhout, donderdag 25 maart, CHU; Leidschendam, woensdag 31 maart, CDA; Zwijndrecht: donderdag 1 april, CHU; Emmeloord: vrijdag 9 april, statenkring CHU; Utrecht, zaterdag 10 april, Unieraad CHU; Hilversum: maandag 3 mei, CHU; Zoetermeer: maandag 17 mei, CHU; Utrecht: zaterdag 22 mei algemene vergadering CHU.
Van der Mei: Hillegersberg: donderdag 25 maart: CHU; Leiden: woensdag 31 maart, politieke scholingscursus; Oss N.B.: maandag 5 april: oprichting CHU.
Van Leijenhorst: maandag 29 maart: 's Gravenzande: Christelijk onderwijs; woensdag 24 maart Gouda: Nederlands Genootschap van Leraren; woensdag 31 maart Rotterdam: Scholengem. Prins Alexander; woensdag 31 maart Barneveld: Christelijk onderwijs; maandag 5 april

Huizen N.H.: Ouderraad Christelijk onderwijs; woensdag 7 april Ermelo: CHU en ARP; maandag 12 april Meppel: Christelijk onderwijs; woensdag 28 april Langerak: idem; woensdag 5 mei Bergschenhoek: idem; maandag 10 mei Zutphen: CDA; woensdag 12 mei Leiden: Christelijke pedagogische akademie; vrijdag 14 mei Hoorn: Kamerkring CHU Den Helder; woensdag 19 mei Kampen: Classis Ned. Hervormde Kerk; vrijdag 21 mei Zwolle: CDA-Overijssel; woensdag 26 mei: Wieringerwerf: CHU.
Wisselink: donderdag 18 maart Haften: CHU; maandag 22 maart Kampen: Politieke scholingscursus vrouwen; vrijdag 26 maart Zwolle: Kamerkring CHU.
Tolman: zaterdag 20 maart Delft: statenkring CHU; vrijdag 2 april Heerenveen: statenkring CHU.
Eerstvolgende radio-uitzending CHU: zaterdag 28 maart, om 18.20 uur Hilversum II.

100 jaar onderwijs, voorlichting en onderzoek in de landbouw

Belangstelling voor landbouwonderwijs groter dan ooit

Honderd jaar nadat de regering in Wageningen een aanzet gaf tot rijkslandbouwonderwijs, is de belangstelling voor het landbouwonderwijs groter dan ooit tevoren. Werd in 1876 gestart met een middelbare cursus, aansluitend bij de hogere burgerschool, nu heeft ons land een landbouwhogeschool in Wageningen waaraan ruim 4200 studenten studeren. Het voor het landbouwonderwijs door de overheid uitgetrokken bedrag, bedraagt voor het jaar 1976 circa f 418 miljoen. Dat is 1/4 van de totale begroting van het Ministerie van Landbouw en Visserij.

De gemiddelde kosten per student aan de L.H. Wageningen doen niet onder voor die van studenten in de medicijnen, diergeneeskunde en biologie.

De belangstelling voor studie aan de L.H. Wageningen heeft inmiddels zulke vormen aangenomen, dat voor het komende studiejaar studentenstops dreigen. De hogere agrarische scholen (h.a.s.) moesten voor dit studiejaar al studenten de toegang weigeren wegens plaatsgebrek. Deze dagen werd in de aula van de L.H. Wageningen het officiële startschot gegeven voor de viering van het 100-jarig bestaan van het landbouwonderwijs, het landbouwonderzoek en de landbouwvoorlichting. Bij de opening voerde minister Van der Stee (landbouw en visserij) het woord o.m. in aanwezigheid van H.M. de Koningin en minister Van Kemenade. Hiermee is gestart met de activiteiten zoals open dagen, tentoonstellingen, symposia en internationale conferenties op het gebied van de landbouw. Deze activiteiten zijn verdeeld over het hele jaar en worden eind november afgesloten.

Het landbouwonderwijs heeft een sterke impuls gekregen door het regeringsbesluit in de jaren '80 van de vorige eeuw, in de landbouw wetenschappelijke produktiemethoden toe te passen.

Onderwijs en voorlichting zouden die methoden onder de agrarische bevolking moeten verbreiden. Dit regeringsbesluit is tot op heden van beslissende invloed geweest op de ontwikkeling van het landbouwonderwijs.

Ir. P. van der Schans, directeur landbouwonderwijs van het Ministerie van Landbouw en Visserij, zegt dat het landbouwonderwijs van 1976 het resultaat is van de volgende drie factoren:

- de opvoering van de produktiviteit in de landbouw en de welvaart van de agrarische bevolking als doelstelling van het landbouwbeleid;
- de integratie van het landbouwonderwijs in het geheel van onderwijsvoorzieningen in Nederland;
- de toepassing van de landbouwweten-

schappen en landbouwkundige technieken buiten het eigenlijke produktieproces, en de deelname aan het landbouwonderwijs, door jongeren die geen functie in de agrarische bedrijfstak nastreven.

Opvoering van de produktiviteit en de welvaart van de agrarische bevolking zijn altijd het instrument voor het verwezenlijken van het landbouwbeleid gebleven. Het landbouwonderwijs is vooral de laatste 20 jaar geheel opgenomen in het onderwijsstelsel.

Verder worden de ontwikkelingen in het landbouwonderwijs weerspiegeld door de begrotingsbedragen die de overheid aan het landbouwonderwijs besteedt. Dit was in 1946 f 2,5 miljoen en in 1960 f 38 miljoen. Voor 1976 is het al f 418 miljoen.

VERBREDING TOEPASSINGSGBIED

De landbouwwetenschappen en de landbouwkundige technieken vinden steeds grotere toepassingsgebieden in de maatschappij. Daar komt bij dat nu nog maar 7% van de Nederlandse bevolking in de landbouw werkt. Honderd jaar geleden werkte de helft nog in de landbouw. Op alle landbouwschooltypen vormen de jongeren uit agrarische kring en de leerlingen die boer of tuinder willen worden minderheden. Aan de L.H. Wageningen heeft 10 tot 15 procent van de studenten geen agrarische achtergrond. In 1930 had ongeveer 30% dat wel. Nog eens 30% had toen plannen in het toenmalige Nederlands-Indië het geleerde in praktijk te brengen. Het wegvallen van deze factoren heeft er o.a. toe geleid dat de studenten zich op de enige faculteit aan de de L.H. Wageningen, de faculteit der landbouwwetenschappen, in 22 richtingen kunnen specialiseren. Ongeveer de helft van deze richtingen behoort tot de klassieke sector van de L.H. (landbouw, veeteelt, tuinbouw, bosbouw enz.). De andere helft is veel uitgebreider van strekking.

Dit zijn bijvoorbeeld de studierichtingen voedingswetenschappen, milieuhygiëne, huishoudwetenschappen, sociale en economische wetenschappen. De vermaatschappelijk wordt tevens geïllustreerd door het feit dat 1/3 van de hoogleraren aan de L.H. niet heeft gestudeerd aan de L.H.

Bij deze veranderingen in de landbouwonderwijs de vraag of de vraag naar en het aanbod van landbouwkundigen elkaar in evenwicht zullen houden. Op het ogenblik ondervinden de bijna 400 ingenieurs die per jaar aan de L.H. afstuderen nauwelijks moeite om een baan te vinden. Ook zijn er aanwijzingen dat het aantal studerende in het landbouwonderwijs niet te groot is om

straks in de maatschappij te worden opgenomen.

LANDBOUWVOORLICHTING

Landbouwvoorlichting en landbouwonderwijs zijn jaren lang gekoppeld geweest in de persoon van de rijkslandbouwleraar. De voorlichting was in de jaren rond de eeuwwisseling vooral gericht op de verbetering van produktie-technieken. De voorlichting en het onderwijs en onderzoek in de landbouw zijn zo nauw verweven omdat voorlichting alleen mogelijk blijkt als er kennis aanwezig is om te verspreiden (de onderzoekresultaten) en als de voorlichtingontvangende partij voldoende geschoold is om de voorlichtingsboodschap te begrijpen en toe te passen in zijn bedrijf. Was het doel van de voorlichting eerst verbetering van produktietechnieken (na de Tweede Wereldoorlog vooral de opvoering van de produktie), pas in de jaren vijftig kwam de bedrijfseconomische voorlichting goed van de grond.

Op het ogenblik verzorgt de overheid de technisch-economische begeleiding en voorlichting. Deze voorlichting helpt de boeren en tuinders in de pas te blijven met de inkomensontwikkeling in de andere bedrijfstakken. Uitgangspunt bij de voorlichting is de vrije keuze van de ondernemer uit de hem verstrekte alternatieven. De voorlichtingsprogramma's komen tot stand in overleg met de bedrijfsleven. Dat gebeurt op plaatselijk, provinciaal en landelijk niveau.

In ons land zijn 41 regionale consulentenschappen met in totaal 1100 medewerkers. Elk consulentenschap is gespecialiseerd in een tak van agrarische produktie (akkerbouw, rundveehouderij, varkens- en pluimveehouderij, tuinbouw).

Voorts zijn er 24 consulentenschappen in algemene dienst, met een landelijke taak. Ze zijn stuk voor stuk gespecialiseerd in een produktietak of een bedrijfs onderdeel en ondersteunen het voorlichtingswerk in de regionale consulentenschappen. Maar ook nu, na 100 jaar, en in de toekomst zal de voorlichting een belangrijke bijdrage moeten leveren aan de uitbouw van een gezonde landbouw in Nederland zodat de concurrentiekracht op de buitenlandse markt blijft gehandhaafd.

Wat de landbouwopbrengsten in ons land betreft: zij behoren tot de hoogste in de wereld.

Verder levert het Nederlandse landbouwonderwijs een bijdrage aan de ontwikkelingssamenwerking door gespecialiseerde cursussen voor landbouwkundigen uit ontwikkelingslanden in Nederland te organiseren. Incidenteel worden ook docenten aan ontwikkelingslanden beschikbaar ge-

steld. Zij geven bijstand bij de opbouw van landbouwonderwijs en bij de opleiding en bijscholing van docenten in die landen.

Het programma van de viering van „100 jaar landbouwonderwijs, voorlichting en onderzoek” in ons land staat vooral in het teken van het leveren van een bijdrage aan ontwikkelingslanden.

LANDBOUWKUNDIG ONDERZOEK

In honderd jaar is het landbouwkundig onderzoek uitgegroeid van een eenvoudig rijkslandbouwproefstation tot een breed netwerk van onderzoekinstellingen. De instellingen die zich met bepaalde produktgroepen en bedrijfstakken zoals groenten, fruit en veeteelt bezighouden, noemt men proefstations.

Instellingen die onderzoek verrichten op onderwerpen als veredeling en plantenziekten, noemt men instituten.

Proefstations en instituten zijn meestal verbonden met het Ministerie van Landbouw en Visserij.

Vanzelfsprekend wordt er onderzoek verricht dat verbonden is met de taken van de Landbouwhogeschool te Wageningen en de faculteit der diergeneeskunde van de Rijksuniversiteit Utrecht.

Al deze onderzoekinstellingen vinden elkaar in de Nationale Raad voor het Landbouwkundig Onderzoek. In dit overleg zijn ook het bedrijfsleven en de researchlaboratoria van het bedrijfsleven betrokken.

In totaal zijn ongeveer 3500 mensen werkzaam in het landbouwkundig onderzoek. In volledige functie voor het landbouwonderwijs zijn ongeveer 5000 mensen. De hechte samenwerking tussen landbouwonderwijs, landbouwonderzoek en de maatschappij wordt wel eens een voorbeeld genoemd voor het sector-radenstelsel voor wetenschappelijk onderzoek, dat minister Trip (wetenschapsbeleid) voorstelt in zijn nota Wetenschapsbeleid.

ONDERZOEK BLIJFT NODIG

Dr. ir. G. de Bakker, algemeen directeur landbouwkundig onderzoek wijst erop dat landbouwkundig onderzoek nodig blijft. Als voorbeeld van deze noodzaak noemt hij het feit dat de Russen in 1975 een graanoogst verwachtten van 215 miljoen ton. Het werd echter slechts (...) 130 miljoen ton.

Internationaal gezien zit Nederland procentueel van het bruto nationaal product met zijn uitgaven van f 200 miljoen aan landbouwkundig onderzoek aan de hoge kant. Onderzoek op dit peil blijft nodig om de grote uitvoer van land- en tuinbouw te kunnen handhaven. Als belangrijkste reden voor voortgang van het onderzoek noemt de heer De Bakker het zoeken naar oplossingen voor het wereldvoedselprobleem.

CDA-Groningen discussieert over onderwijscontourennota

Het CDA in de provincie Groningen heeft het initiatief genomen, in samenwerking met de afdelingen van de verenigingen van provincie- en gemeentebestuurders en organisaties van het christelijk onderwijs, voor een discussie over de onderwijscontourennota van minister Van Kemenade van onderwijs. Voor deze discussie is een aantal bijeenkomsten belegd.

De eerste discussieavond is reeds gehouden. De volgende zijn op dinsdag 23 maart in gebouw Irene, Venne 150 te Winschoten, op dinsdag 30 maart in de Wijkplaats, Luxemburglaan 2 te Stadskanaal, op woensdag 7 april in café Grommers, Burchtstraat 12 te Middelstum en dinsdag 13 april in dorpshuis de Rotonde, Burgemeester Ritzemastraat 1 te Niekerk (Westerkwartier). Alle bijeenkomsten vangen om half acht aan. Uitgenodigd zijn in het bijzonder de CDA-leden van gemeentera-

den en de provinciale staten en de bestuursleden van de bijzondere scholen in de provincie Groningen.

STELLINGEN

Een werkgroep formuleerde een aantal stellingen. Deze zijn:

1. Als we het er met elkaar over eens zijn, dat de onderwijsstructuur ingrijpend gewijzigd gaat worden, dan zal juist het bijzonder onderwijs met zijn zeer sterke ouderparticipatie de opdracht hebben om dit onderwijs vanuit zijn visie te structureren.
2. Moet niet speciaal het Christelijk Onderwijs zorgen dat naast maatschappelijke weerbaarheid en mondigheid veel duidelijker ruimte gemaakt wordt voor de vorming van de opgroeiende mens tot medemens, zoals een christen die in het licht van het Evangelie ziet.
3. Schaalvergroting en regionalisatie mag

alleen dan doorgaan, als de vrijheid van onderwijs zo gerealiseerd wordt dat het Christelijk onderwijs volledig bestaansmogelijkheid houdt, ook in de kleine leefgemeenschappen. Samenwerkingsvormen (zowel integratie basis- kleuteronderwijs, als vorming van middenscholen) mogen niet opgedrongen worden.

4. De vrees bestaat dat o.a. door het plaatsen van leerlingen in wisselende groepen (homogeen en heterogeen), vergroting van onderwijsinstellingen, enz. de leerlingen zullen „vereenzamen”. Moet niet juist het Christelijk Onderwijs zorgen dat problemen als deze worden tegengegaan?
5. We moeten voorkomen dat de invulling van de middenschool zo wordt dat er behoefte blijft bestaan aan het huidige onderwijs.
6. Het bijzonder onderwijs zal eerst duide-

lijker inzicht moeten hebben in beheer, bestuur en financiering van de instituten in de verzorgingsstructuur, voordat het de Contourennota in dit opzicht volgt.

De werkgroep wordt gevormd door mevrouw J. Holwerda, schoolleidster LHNO-MHNO te Uithuizermeede, mevrouw H. G. Sybesma-Beukema, lerares LHNO te Warffum, J. W. Kloens, directeur Christelijke schoolgemeenschap beroeps- onderwijs te Groningen-Vinkhuizen, W. Hoogers, directeur Christelijke Mavo te Groningen, Joh. Klaassen, hoofd van de christelijke basisschool te Doezum, A. J. Berger, leraar VWO te Groningen, H. M. Gerbrandy, secretaris Christelijke Veenkoloniale Landbouwbond te Stadskanaal en A. Oudman, adjunct-directeur MBO te Groningen.

H. L.

DISCUSSIE BINNEN HET CDA

Open brief aan de CHU

Mijn leeftijd en vooral mijn gezondheid laat niet toe actief in de politiek te zijn. Maar dat belet mij niet intensief mee te leven en mee te lijden met het wel en wee van ons land en volk, en in het bijzonder met dat van de CHU, de Unie van hen, die Christelijk en Historisch willen denken en handelen. We leven immers in een tijd, die al eerder beleefd werd in een strijd op leven en dood tegen de tijdgeest, de Goden der eeuw, die we ook toegespitst zien in de strijd tussen Thorbecke en Groen van Prinsterer. Het was Thorbecke die aan Groen verweet, dat hij het leven bij de doden zocht! Doch hoe vergiste Thorbecke zich: God is immers geen God van doden, maar van levenden en Groen van Prinsterer wist zich omringd met een wolk van getuigen, die nog spraken nadat zij gestorven waren. Vorstin Wilhelmina had op haar bureau in Londen de Handboeken van de Vaderlandse Geschiedenis van Groen van Prinsterer onder haar handbereik! En hoevelen heeft zij niet kunnen bezielen in de bange

Over het CDA gesproken....

Geertsema:

Geertsema: „Ik vind het nogal pretentius om over de twee machtigste blokken (christen-democraten en socialisten) te spreken. In het CDA zie ik een hopeloze verdeeldheid. Als je enige geloof hecht aan de opiniepeilingen blijken KVP en AR samen zwakker te staan dan de VVD. Volgens de stelling van Vergeer zou het dus het beste zijn dat VVD en PvdA gaan samenwerken.“

Ik zou het overigens betreuren als het CDA er niet kwam. Het zal er wel komen, omdat men het aan de basis wil. Leidingen van politieke partijen kunnen zich niet blijvend afzetten tegen de basis. Het is overigens niet simpel voor de doorsnee-kiezer uit te maken hoe de kaarten liggen in het CDA. Hij ziet hoe Steenkamp zich ervoor inzet, maar tegelijkertijd dat er in de Kamer tegenstellingen zijn tussen KVP en AR enerzijds en CHU anderzijds. Momenteel zelfs tussen KVP en AR.“

(W. J. Geertsema in gesprek met 'Hervormd Nederland' van 14 februari jl.)

Johan Winkler:

Johan Winkler: Die rede van Aantjes op het CDA-congres...: „Een christen-democratische politiek, niet om de grootste te zijn, maar om de minste te zijn. Niet zoals ik in de Kamer wel eens heb gezegd, om elkaar de oren te wassen, maar om elkaar de voeten te wassen. Niet om te heersen, maar om te dienen. Niet om nieuwe macht te verwerven en oude macht te restaureren. Het CDA is geen instelling van politieke monumentenzorg. Wel een christen-democratisch centraal staat en niet Nederland, maar de wereld centraal staat“. Ik dacht dat ik door de grond ging, toen ik dat hoorde. Dat dat nu toch eindelijk eens gezegd werd, door een christen-democraat. Dat is natuurlijk heel wat anders dan dat machtstreven van die mensen die zo graag een CDA willen om zich op die manier politiek sterk te maken.

In een ding ben ik onveranderd gebleven. Ik ben nog altijd antimilitarist. Geweldig dat ze in Nairobi een aanzet gegeven hebben tot een anti-militarisme programma. Wat mij betreft mag al het andere schoolwerk verwaarloosd worden, als hier maar iets aan gedaan wordt.

(Johan Winkler in gesprek met „Hervormd Nederland“ van 7 februari jl.)

oorlogse dagen van het benarde en bezette vaderland?

Wij hebben een jeugd, die geen goede leiding meer heeft. Ze zoeken het hier en zij zoeken het daar, maar zij vinden het niet, omdat het alleen te vinden is in Jezus Christus, onze Heere, de Koning van alle koningen en regeerders, bij Wiens gratie al wat leeft ademt, omdat Hij het Woord is en er niets kan bestaan tenzij Hij het gebiedt en er ook niets kan zijn, tenzij dan naar Zijn Woord. Immers Hij gebiedt en het staat er. Hij spreekt en het is er. Hij draagt alle dingen door het Woord van Zijn kracht. Daarom moeten wij, zeker als Christelijk Historischen te meer aandacht schenken aan hetgeen wij gehoord hebben, opdat wij niet zullen afdrijven.

Het gevaar van afdrijven is daarom zo ontstellend en afschrikwekkend, omdat het

ons - eenmaal afgedreven zijnde - daar en dan onmogelijk zal zijn nog Chr. Hist. te denken en te handelen. Dan kunnen we de naam nog wel hebben dat wij leven en een levende politieke partij zijn, maar het is in wezen geen CHU, omdat die Unie dan te ver van Christus en de Zijnen af komt te staan en dan ook de Historische band verbreken zal.

De dwaas zegt in zijn hart: „er is geen God!“ Het is tegenwoordig van hoog tot laag: de mens wikt en de mens beschikt. Zo wordt ons het ene na het andere ongeluk beschikt, overeenkomstig Spreuken 1:32. Zo worden we te gronde gericht, omdat we door een meerderheid van dwazen geregeerd worden. Hun holle en ijdele klanken doen de goddeloosheid nog verder drijven en hun woorden woekeren voort als de kanker.

Desondanks staat ongeschokt het hechte fundament Gods met dit onvervalste merk: De Heere kent de Zijnen en een ieder die de Naam des Heeren noemt, breke met de ongerechtigheid! Zo heeft een jonge christen-arts zijn praktijk neergelegd omdat zijn eed en dit onvervalste merk hem hinderde en zelfs verhinderde nog langer als christen ook huisarts te zijn, vanwege de „pil“ en „abortus-provocatus“. Zo heeft ook een medewerker aan het NOS-Journaal zijn werk moeten neerleggen. Hoe ver zijn we reeds afgedreven? Ook in de jongste oorlog vroegen allerlei op verantwoordelijke posities geplaatsten zich af: hoe ver mogen we nog meegaan?

SPELREGELS

Spelers en decors verwisselen en verwisselen steeds sneller, maar het spel blijft gelijk.

En de spelregels ook! Het komt ons niet toe er „eigen spelregels“ op na te houden. Dat komt niemand toe, tenzij dan tot zijn eigen schade en schande en daardoor ook tot schade en schande van anderen, want niemand leeft en handelt voor zichzelf alleen. Hoe ver zijn we reeds afgedreven van een man als Isaïa da Costa met zijn duidelijke roep: *ze zullen het niet hebben, de goden deze eeuw!* Toen gaf de bazuin een duidelijker geluid dan thans en de gevolgen blijven dan ook niet uit: wie rust zich nog uit tot de strijd? De strijd moet gestreden worden. Geen wapenstilstand vragen, want dat is gelijk aan capitulatie. Geen voorzichtig verdrag met de Goden van deze Eeuw sluiten.

Er is een ontstellend gebrek aan inzicht en kennis van wat er zich werkelijk afspeelt. Er komt zoveel op ieder van ons af, dat van de bomen amper nog het bos ontdekt wordt! Er is daardoor ook meer onverantwoorde samenwerking dan het bieden van sterke tegenstand tegen alles wat zich anti-christelijk verheft en breed maakt. Hoe moet de jeugd dan nog weten wat hen te doen staat? Hoe zullen zij bezield raken? Met de juiste bezieling?

Voor wat mijzelf betreft weet ik: Wat de toekomst brengen moge, mij geleid des Heeren hand! Alleen aan Zijn hand kan er veilig gegaan worden en de toekomst onverschrokken tegemoet gezien worden. Dat geldt niet alleen mij, maar de gehele CHU, zo zij trouw blijft aan het eens ontvangen Woord.

Met hartelijke groeten en Gods Zegen toegewent,

Amsterdam

G. J. Thoolen

Scholenbouwplan scheidt meer duidelijkheid voor schoolbesturen

Staatssecretaris drs. K. de Jong Ozn. (onderwijs en wetenschappen) wil alle onderwijskundige aspecten van de scholenbouw in het voortgezet onderwijs in studie laten nemen. Hij beoogt hiermee er voor te zorgen dat de ontwikkeling van de scholenbouw zo veel mogelijk gelijke tred houdt met de ontwikkeling en vernieuwing van het onderwijs. Op deze manier zullen de scholen die we nu bouwen ook in het jaar 2000 nog goed bruikbaar zijn. Om dit te kunnen verwezenlijken zal de staatssecretaris een studietoelichting instellen waarin het onderwijsveld een belangrijke rol zal spelen.

De bewindsman maakte dit bekend bij de publikatie van het derde scholenbouwplan. Hiermee is een bedrag gemoeid van f 1,8 miljard voor de komende vier jaar. Op het derde scholenbouwplan zijn in totaal 540 projecten opgenomen, waaronder 150 nieuwe. Daarvan zijn er alleen al in de grote steden Amsterdam, Rotterdam, Groningen en Utrecht 73 gesitueerd.

De staatssecretaris deelde verder mee dat in 1975 voor in totaal 2800 permanente lokalen voor het voortgezet onderwijs goedkeuring is verleend tot gunning. In 1974 was dit getal nog 2400 tegen in 1973 en 1972 respectievelijk 1080 en 2050. Daarnaast zijn in 1975 ongeveer 800 noodlokalen gebouwd.

Hoewel hij zei voor 1976 niet de illusie te hebben het uitzonderlijk hoge aantal van 1975 te kunnen evenaren, achtte hij het wel zeker dat het aantal te gunnen permanente lokalen ook dit jaar boven de 1500 zal liggen. Dit is het aantal dat in de Nota Scholenbouwbeleid als minimum wordt genoemd.

„Ondanks de forse stijging van de laatste jaren zijn er nog altijd aanvragen die niet gehonoreerd kunnen worden. Dit aantal bedraagt thans een kleine 600. Hierin zijn echter ook aanvragen begrepen met een zeer lage urgentie. In elk geval is duidelijk dat er voor de komende jaren nog zeer veel werk aan de winkel is“, aldus staatssecretaris De Jong.

MEER DUIDELIJKHEID

Het scholenbouwplan is bedoeld om meer duidelijkheid en vooral openheid te scheppen voor de schoolbesturen in het scholenbouwbeleid in de komende jaren. Dit houdt in dat een planning voor vier jaar is uitgezet te beginnen met het jaar 1976. Per (begrotings)jaar zijn de aankoop van terreinen, de bouwvoorbereiding en de bouw van een

aantal nieuwbouwprojecten ingepast. Kern van het systeem is dat de bouw van een nieuwe school vanaf de eerste aanvraag tot en met de feitelijke bouw procedureel en financieel over de verschillende jaren is ingepast. Ook de financiële gevolgen van de bouwvoorbereiding en de aankoop van de grond zijn in dit systeem verwerkt.

VIJF JAREN

Aan het eind van dit jaar wordt 1976 losgehaakt. Een nieuw jaar 1980 wordt dan aan de planningstrein vastgekoppeld. Met andere woorden: het gaat hier om een voortschrijdende vijfjarenplanning. De jaren 1977, 1978, 1979 moeten vervolgens worden bijgesteld. Projecten die in 1976 zijn verstraagd schuiven automatisch op naar 1977 als de omstandigheden gelijk blijven. Dit kan bijvoorbeeld gebeuren wanneer een project, waarvoor in 1976 op grond van de urgentie toestemming was verleend een terrein aan te kopen, vertraging ondervindt door een onteigeningsprocedure of door noodzakelijke wijziging van een bestemmingsplan. Als alle andere omstandigheden gelijk blijven zal de betreffende school haar recht op die terreinaankoop blijven behouden. Gaat het in 1976 niet door, dan wordt het 1977. Dit betekent echter wel, dat het bedrag dat oorspronkelijk in 1976 als het ware was geblokkeerd voor terreinaankoop weer vrijkomt en voor een ander project wordt gebruikt. Op deze manier bestaat de mogelijkheid een project dat pas voor 1977 is gepland, maar waarbij de bouwheren ver vooruit zijn op het schema, alsnog in de planning van 1976 op te nemen.

Op deze manier is in de planning een stuk flexibiliteit ingebouwd.

VOORZIENINGEN VOOR GEHANDICAPTEN

Staatssecretaris De Jong merkte voorts op een aantal maatregelen genomen te hebben voor de voorzieningen die volgens hem nodig zijn voor lichamelijk gehandicapte leerlingen. Hij zei hierover overleg gepleegd te hebben met de Nederlandse vereniging voor Revalidatie en met de Stichting voor Revalidatie Zuid-Holland. Bij de bouw van scholen voor voortgezet onderwijs zal in dit verband voortaan met de volgende voorzieningen rekening moeten worden gehouden:

- het gebouw dient bereikbaar en toegankelijk te zijn vanaf het toegangspad, terwijl ook het toegangspad tot de school bereikbaar en toegankelijk dient te zijn vanaf het trottoir;
- per bouwlaag (etage) dienen de hiervoor in aanmerking komende ruimten zonder niveau-verschillen bereikbaar te zijn;
- voor een aangepast toilet moet worden zorggedragen. Vanzelfsprekend dienen lift en toilet voor de rolstoelgebruiker toegankelijk zijn;
- een lift voor schoolgebouwen reeds bij 2 en 3 bouwlagen. Bij gebouwen van 4 en meer bouwlagen was steeds al een lift van 6 tot 8 personen toegestaan. Nu zal al aanstands bij 2 bouwlagen een eenvoudige lift subsidiabel zijn. Dit is een goedkope 4-persoons lift van het z.g. „ruzak“-type, d.w.z. een lift waarvan de motor naast de schacht kan worden opgesteld en een dakopbouw vaak kan vervallen.

H. L.

N.V. AANNEMERSBEDRIJF

Ph. de Koning Jr.
VOOR ALLE BETONWERKEN

Vissersbuurt 110

Telefoon 01850-39543-51543 - Papendrecht

BOUWBEDRIJF

**Fa. C. Spijker
& Zn.**

Van Ostadelaan 61,
Tel. 02150-11189-16777
HILVERSUM

Monumentenwet zegt het duidelijk:

**SCHATGRAVEN
MAG NIET!**

Onlangs verscheen in het Haagse dagblad „Het Vaderland” een aantrekkelijk verhaal voor de op avontuur beluste burger. „Schatgraven met behulp van een metaaldetector gaat dé hobby worden in Nederland,” zo lezen we op 8 januari. Die metaaldetector - al vele jaren in gebruik bij het leger - is nu ook voor de gewone burger verkrijgbaar. Een firma in Voorburg brengt het apparaat op de markt in een variërende prijs van twee- tot zeshonderd gulden.

Een citaat uit het Haagse dagblad: Met de komst van de metaaldetectoren is het zoeken (naar schatten) aanzienlijk makkelijker geworden. Nadat hij eenmaal is ingesteld geeft een heldere toon de plaats aan waar een metalen voorwerp onder de grond verborgen ligt. Afhankelijk van de grootte van het voorwerp kan de metaaldetector metalen opsporen tot een diepte van anderhalve meter. Een munt ter grootte van een dubbeltje registreert het apparaat nog als het op een diepte van circa 20 centimeter ligt.

Ongetwijfeld zullen vele Nederlanders er volgende zomer op uit trekken met een metaaldetector met de romantische gedachte in het achterhoofd schatrijk terug te keren van een weekend-uitstapje. De vondsten van oude lepels, muntjes, knopen, gespen, enz. zullen die gedachte wel levend houden en wie weet...

„Ja wie weet,” zegt ook mr. G. W. van Herwaarden, hoofd van de afdeling Monumenten van het ministerie van CRM. „Wie weet, dat schatgraven in Nederland helemaal niet mag? Maar het staat nu eenmaal in de wet.”

En hij citeert artikel 22 lid 1 uit de Monumentenwet van 1961. Behoudens het bepaalde in het tweede lid is het verboden graafwerk te verrichten, dat ten doel heeft het opsporen of onderzoeken van monumenten.

In dat tweede lid staat te lezen, dat alléén de minister van CRM personen of instellingen kan aanwijzen, die mogen graven. En de minister van CRM is heus niet zó scheutig met het afgeven van vergunningen.

KWARTJE UIT 1921

Nu kan men zich afvragen wat precies een monument is. Het is alweer de wet, die het antwoord geeft:

Alle vóór tenminste vijftig jaar vervaardigde zaken, welke van algemeen belang zijn wegens hun schoonheid, hun betekenis voor de wetenschap of hun volkskundige waarde.

Van Herwaarden: „Nu moet je niet denken dat dit betrekking heeft op bijvoorbeeld een kwartje uit 1921. Maar het is wel wat anders als het gaat om Romeinse munten of in een ander geval, dukaten uit de vijftiende of zestiende eeuw. Die kunnen namelijk wél van belang zijn voor de wetenschap. Ik vind dat aan het schuifelen met een metaaldetector wel een paar bedenkelijke kanten zitten. Natuurlijk, dat schuifelen mag, maar graven mag zeer beslist niet. Toen ik onlangs over deze manier van „schatgraven” sprak met de directeur van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, professor dr. W. A. van Es, bleek dat deze met zeer gemengde gevoelens kennis had genomen van de persberichten. En terecht dacht ik. Geeft de detector een sein en je gaat je schop in de bodem steken, dan zou het wel eens kunnen gebeuren dat je belangrijke archeologische grondsporen zou verstoren of zelfs helemaal vernietigen. Denk maar eens aan een grafheuvel waarin een grafgift ligt, een zwaard of een dolk uit de Karolingische tijd. Je moet er gewoon niet aan denken!” Van Herwaarden vindt, dat de wetgever een soort profetische blik moet hebben gehad, toen in 1961 de Monumentenwet tot stand kwam.

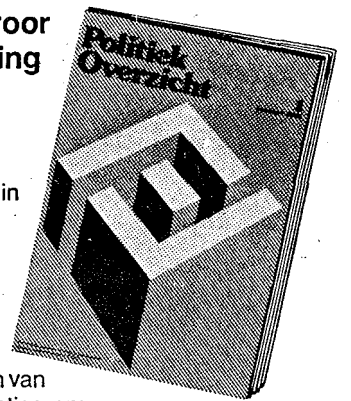
Hij zegt: „Uiteraard kan die wetgever niet verbieden dat iemand een dergelijke metaaldetector koopt of gebruikt, maar graaf in de bodem met als oogmerk om... mag nu eenmaal niet.”

Als stok achter de deur vermeldt artikel 28, lid twee en drie van de Monumentenwet: Hij die opzettelijk handelt in strijd met een der artikelen 22, eerste lid, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden. De feiten zijn misdrijven.

**Politiek
Overzicht**

archief van de Nederlandse politiek

gezamenlijke uitgave van het Centrum voor Staatkundige Vorming, de Kuypersstichting en de Savornin-Lohmanstichting; verschijnt 11 x per jaar.

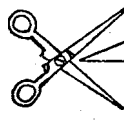

Politiek Overzicht is het enige Nederlandse blad in zijn soort, dat maandelijks in handzame, beknopte vorm verslag doet van het politieke gebeuren in ons land en over de hoofdzaken van de internationale politiek. Het bevat alleen „feiten en cijfers”, geen commentaar.

Politiek Overzicht biedt feitelijke informatie, gerangschikt per terrein, over handelingen en uitspraken van regering, parlement, partijen, maatschappelijke organisaties, enz. Ook geeft het blad officiële cijfers over werkgelegenheid, prijzen, woningbouw e.d. Bovendien worden de belangrijkste politieke „stukken” letterlijk afgedrukt.

Elk nummer van **Politiek Overzicht** bevat een inhoudsopgave, elke jaargang een register.

Kortom, **Politiek Overzicht** betekent voor de gebruiker een handig eigen archief.

 BON

Naam: _____

Adres: _____

Plaats: _____

abonneert zich met ingang van tot wederopzegging op **Politiek Overzicht** à f 25,- per jaar

verzoekt vrijblijvend toezending van een gratis proefnummer van **Politiek Overzicht**

Deze bon kan verzonden worden in een open enveloppe zonder postzegel aan: Centrum voor Staatkundige Vorming, Antwoordnummer 1459, Den Haag 2090

**STICHTING
BURGERSCHAPS-
KUNDE**

Regeren - Reageren

Politieke partijen, democratisering, nieuwe bestuursvormen, sociaal-economische beleid, woningbouw.....

Een cursus burgerschapskunde
39 schriftelijke lessen voor f 30,-

Politiek bekeken

partijen en partijstelsel, volksvertegenwoordigers, recht en rechtspraak, gemeente en provincie, milieubeheer.....

een oriënteringscursus
12 schriftelijke lessen voor f 10,-

Werkende jongeren project

Een serie afleveringen op het gebied van maatschappijvorming voor werkende jongeren.

Informatie op sterk beeldende wijze en herkenbaar als behorende tot de leefsituatie van werkende jongeren.

8 afleveringen voor f 20,-

De gemeenteraad

Het raadslidmaatschap, de begroting, ruimtelijke ordening, subsidieregelingen, gewestvorming.....

Een cursus gemeentepolitiek
24 schriftelijke lessen voor f 25,-

De ondernemingsraad

Wet op de ondernemingsraden, vergader-techniek, bedrijfseconomie, de vakbeweging, sociale verzekeringen, personeelsbeleid.....

Een cursus voor ondernemingsraad-leden
34 schriftelijke lessen voor f 45,-

STUUR EEN LEGE ENVELOP (ZONDER POSTZEGEL) AAN: STICHTING BURGERSCHAPSKUNDE, ANTWOORDNUMMER 235(N), LEIDEN. U ONTVANGT PER OMGAANDE UITGEBREIDE INFORMATIE! TELEFOON 071-89 34 03.

Voor loodgieters-, gas-, sanitaire en leiwerken
(ook asfalt-shingles) in en op uw bouwwerken naar het sinds 1848 bekende en vertrouwde adres:

Gebr. BEKKER B.V.
REIJNDERSBUURT 11-13, LEEUWARDEN, POSTBUS 58.
TELEFOON 05100-20841.

BUDDINGH | NATUURSTEEN B.V.
Kanaalweg 10-11 — Telefoon 08380-19119
VEENENDAAL

AANNEMERSBEDRIJF

B.V. RADIX & VEERMAN
Oudelandsweg 30 - Tel. 03480-2204 - WOERDEN
Verbouw · Nieuwbouw door geheel Nederland

Voor uw

- ★ Dieselolie, Benzine, Petroleum,
- ★ Kolen, Huisbrandolie,
- ★ Tank-transporten
- ★ Butaan en Propaangas
- ★ Campingflessen vullen
- ★ Container-vuilafvoer

„DE KLOK” Handelsmij. N.V.
WEST-VARKENOORDSEWEG 470
ROTTERDAM-24 - Telefoon 190200
Telefoon 325011 afdeling containers

**C
D
A**

een goed bestuur

Stelt u prijs op

**VAKWERK
KWALITEITS-
ARTIKELEN**

dan

**VAN
ZEBEN'S**

Woninginrichting N.V.
Laarstraat 12-20
Zutphen

de nederlander

LEDENKONTAKTBLAD CHU

Redactie: Postbus 8822 - 'sGravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

WAT BEZIELT AANTJES? Door: mr. O. W. A. van Verschuer, voorzitter CHU

Als ik probeer voor mijzelf een antwoord op de vraag „Wat bezielt Aantjes?” te geven dan is dat omdat vele malen mij die vraag in deze tijd gesteld wordt. In deze tijd nu de bel voor de laatste ronde van de CDA voorbereiding op 10 april in A.R.P.-partijraad en Unieraad klinkt. Immers die beide vergaderingen formuleren voorstellen - voor of tegen één CDA-lijst bij de volgende verkiezingen voor de kiesverenigingen. Bij de ARP iedere kiesvereniging afzonderlijk, bij de CHU in de algemene vergadering van 22 mei moet daar door de kiesverenigingen op geantwoord worden. Als ons dan uit de AR-hoek geluiden bereiken in de trant van „Aantjes twijfelt of hij één lijst wel positief kan adviseren” dan is er alle reden om ons af te vragen. „Waarom?”

Het beantwoorden van die vraag brengt gevaren met zich mede. Het gevaar dat een discussie verscherpt en verbreed wordt, de kloven groter, juist op een moment dat eensgezindheid, begrip voor elkaars standpunt en vergevingsgezindheid geboden zijn. Uitdrukkelijk wil ik zeggen dat ik in dit artikel Aantjes niet wil aanklagen, niet ga veroordelen maar dat ik vind dat de CHU-leden er recht op hebben van mij nu te horen hoe ik over deze twijfels bij Aantjes denk. Noch het CDA noch Aantjes is er mee gediend dat aanhangers van het CDA hem als de grote „vervuiler” zien en tegenstanders van het CDA „hem zalig prijzen”. Ik durf over de achtergrond van Aantjes te spreken omdat ik aan Aantjes Hervormd denken enig verwantschap gevoel en enig begrip kan hebben voor zijn politieke motieven. En overigens het gaat mij niet om Aantjes, niet over één man die fractievoorzitter van de AR in de Tweede Kamer is, maar om de groep mensen die hij representeert.

ANTWOORD

Na deze inleiding nu het antwoord. Op 23 augustus vorig jaar, daarvoor en daarna, was het Aantjes die het functioneren van de grondslag ter discussie stelde. Een terechte discussie op een verkeerd tijdstip heb ik toen gezegd.

Terechte vraag omdat de vraag wat het CDA bezielt de meest wezenlijke vraag van en voor het CDA is. Een CDA zonder ragfijne vitale lijn naar boven is geen CDA wat wij willen. Een CDA dat gedoemd is in pragmatisme onder te gaan en uit opportunisme wordt gekozen. Een CDA bij gebrek aan beter als een sociale VVD of een liberale PvdA. Terechte vraag dus maar ten onrechte als voorwaarde nu gesteld voor de totstandkoming van het CDA omdat niemand nu die zekerheid kan verschaffen. Noch Andriessen, noch Krusinga, noch, vult U zelf maar in, kan die zekerheden verschaffen. Alleen wij samen kunnen die zekerheden in de toekomst proberen te verschaffen aan Aantjes en onszelf door politiek te laten zien wat ons bezielt en hoe de grondslag door ons functioneert.

Was het toevallig dat de discussie op gang kwam vóór 23 augustus toen De Zeeuw als KVP-voorzitter aftrad? De Zeeuw kan met de beste wil van de wereld niet als een waarborg voor het functioneren van de grondslag gezien worden. Het tegenovergestelde was waar, De Zeeuw propageerde de open partij meer dan de christelijke partij, de vrijblijvendheid van het functioneren van de grondslag meer dan de gebondenheid van het evangelie. Als Aantjes toch dan zijn twijfels over het CDA dat hij wenst inzet met de grondslag discussie, was die discussie toen dan niet het begin van de discussie nu over de vraag wel of niet voldoende politiek eensgezindheid voor één lijst? Niet één lijst maakt het CDA geloofwaardig maar het CDA moet één lijst geloofwaardig maken, zegt Aantjes dan veel betekend. Ziet Aantjes in De Zeeuws heengaan een verrechtsing van de KVP en daarmee de weegschaal van het CDA naar een rechtser kant overhellen? Ik denk dat voor Aantjes belangrijk is. Ik ben van mening volstrekt ten onrechte hangt Aantjes de politieke koers van het CDA in de toekomst te veel op aan mensen en fracties die in deze tijd aan de touwtjes trekken of getrokken hebben.

Overigens De Zeeuw ging niet heen omdat de KVP zijn linkse voorkeuren afwees maar officieel omdat De Zeeuw de open

partij - in tegenstelling tot datgene dat daarover was afgesproken - uit de KVP zelf, zonder CHU en ARP wou proclameren. Materieel lag de oorzaak voor De Zeeuws heengaan meer aan de kritiek op het technisch functioneren van De Zeeuw als partijvoorzitter. ARP en CHU staan daar volledig buiten en het heeft niets, maar dan ook niets, met de politieke inzichten van de Zeeuw te maken

ONJUIST

Als Aantjes dit erg hoog zit dan is het motief onjuist. We dienen wel te bedenken dat voor Aantjes de brugfunctie van het kabinet-Den Uyl naar normalere politieke verhoudingen zeer na aan het hart ligt. Hij riskeerde een splitsing in de ARP, een langdurige en felle aanval op vaak onbarmhartige wijze tegen de „afvalligen” in de ARP en stond ook zelf regelmatig aan grote kritiek bloot.

Als hij De Zeeuws heengaan betreurt uit politieke motieven dan is dat zijn goed recht maar het is volstrekt onjuist als hij zonder dit overigens zelf als motief te noemen nu tegen het CDA in de diverse stadia ten strijde trekt. Waar het nu over moet gaan: is er voldoende politieke homogeniteit om tot één lijst te besluiten? Dat heeft te maken met de politieke hypotheek die CHU en ARP van de KVP afdwongen. Politieke hypotheek dat wil zeggen elkaar nu geen concessies afdwingen, nu KVP en ARP met het kabinet bindingen hebben en de CHU niet. Dat wil met name zeggen welk politiek profiel moet het CDA hebben voor een volgende kamerperiode. Aantjes zal daarbij geneigd zijn de accenten meer op nu te leggen. Op het drugsdebat in de Tweede Kamer of de verschillen die voor een groot gedeelte te maken hebben met de formule van dit kabinet en het grote probleem van het samen één standpunt te bepalen. Geldt voor de CDA ook: waar een wil is, is een (één?) weg. Ik ben geneigd bij de wil van de achterban - de wil die raden en staten tot één politieke weg brachten - een groter accent te leggen.

Aantjes voorzagt dit door een gemeenschappelijk fractieberaad voor te stellen

dat weer vanwege de politieke formule van het kabinet niet direct gerealiseerd werd. Nu Krusinga's voorstel per onderdeel samen denken en samenspreken gevolgd door een samen handelen, in de praktijk wordt gebracht is een goede stap naar één fractie gezet. De volgende stap ligt in het aanvaarden van één politiek programma waar U in deze „De Nederlander” alles over kunt lezen. Niemand kan twijfelen over de vraag of we het programmatisch eens kunnen worden. Als er verschillen liggen, dan liggen ze dwars door alle drie partijen heen. Ik heb er veel van geleerd en ik ben alleen maar in mijn CDA-gevoelens versterkt, schreef de heer Van Leeuwen, CH-vertegenwoordiger in programmacommissie mij. Bovenal hulde aan Goudzwaard voor zijn leiding. Een hulde waar ik mij graag bij aansluit.

ONREDELIJK

Het is dwaasheid en onredelijk de vraag naar voldoende politieke eensgezindheid bij de huidige fracties te leggen. Door dat te doen vraagt Aantjes wederom zekerheden die niet te geven zijn op dit moment. Vertrouwende dat Aantjes met mij een links en rechts CDA verwerpt moet het accent gelegd worden op programma en de wil van de drie partijen één fractie te formeren die het samen gaat uitvoeren. In die Tweede Kamerfractie, in het CDA hebben we mensen met bezieling nodig. De bezieling van een ieder die op basis van het evangelie politiek wil bedrijven. Daarbij hebben we te allen nodig, de Aantjes, de Beerninken, de Goudzwaarden en Steenkampen.

Laat ons daarbij meer kijken naar wat voor ons ligt en ons bindt naar datgene wat in het verleden ons verdeeld hield, en weldra achter ons ligt. Laten we bovenal beseffen dat het CDA bestaat en zal blijven bestaan bij de gratie van de werking van de geest Gods in de mensen en niet bij de gratie van mensen van welke naam ook.

Als wij het met elkaar zo willen dan zal het ons gelukken.

Verschuer.

CHU RAAKTE TWEDE-KAMERZETEL KWIJT

De CHU is een Tweede-Kamerzetel kwijt geraakt. De heer Jac.Huijsen uit Amsterdam, geplaatst op de kandidatenlijst van de CHU voor de laatst-gehouden kamerverkiezingen, maar inmiddels geen Unielid meer, heeft gemeend de kamerzetel te moeten bezetten, welke vrij kwam door het vertrek van mr. W. Scholten. De beslissing van de heer Huijsen heeft veel kritiek ondervonden, zowel van de zijde van het Uniebestuur als van de Christelijk-historische Tweede-Kamerfractie.

FOEI!

Namens het Uniebestuur schreef Uniesecretaris mr. J.L. Janssen van Raay de volgende reactie.

Groen van Prinsterer-herdenking op 19 mei 1976

Op woensdag 19 mei wordt de 100ste sterfdag herdacht van de Nederlandse staatsman Guillaume Groen van Prinsterer. De herdenking begint te 12 uur met een kranslegging bij het graf van Groen van Prinsterer op de begraafplaats „Ter Naveling” in Scheveningen. Bij het graf zal het woord worden gevoerd door de minister van binnenlandse zaken, mr. W. F. de Gaay Fortman.

In de Waalse Kerk te Den Haag zal te 14.30 uur een herdenkingsbijeenkomst worden gehouden, waar dr. W. Aalders, mr. A. M. Donner en dr. J. W. van Hulst de geestelijke erfenis van Groen van Prinsterer zullen belichten. Deze bijeenkomst zal een openbaar karakter dragen.

„Op mij rust de droeve taak om aan dit feestelijke nummer, waarin het concept-programma van het CDA wordt gepubliceerd, een sombere noot toe te voegen. Ik moet namelijk een staaltje van gebrek aan fatsoen rapporteren dat bij mijn weten zijn weerga niet vindt in de Nederlandse parlementaire geschiedenis. Zoals bekend is ons Tweede-Kamerlid, Mr. W. Scholten, onlangs benoemd tot lid van de Raad van State, waardoor een vacature in de fractie onstond. Onze nummer acht was Jacques Huijsen, die inmiddels heeft bedankt als lid van de Unie, en sindsdien bij herhaling publiekelijk zijn oude partij heeft vergeuisd. Beide onsympathiek, maar dat mag in een vrij land. Wat natuurlijk niet mag is daarna

ARP en CHU hebben het initiatief genomen tot het organiseren van deze herdenking, omdat het leven en werken van Groen van Prinsterer een nationale betekenis hebben.

(Naast genodigden zijn in de Waalse Kerk belangstellenden hartelijk welkom voor zover de beschikbare ruimte (500 zitplaatsen) dat toelaat. Belangstellenden kunnen een toegangsbewijs aanvragen bij het secretariaat van de werkgroep „Groen van Prinsterer-herdenking”, p/a Dr. Kuyperstraat 3, Den Haag. Na afloop van de herdenkingsbijeenkomst volgt er een ontvangst, waarover nog nadere mededelingen zullen volgen.)

doodleuk de CHU-vacature bezetten. Namens het Unie-bestuur heb ik tevoren schriftelijk de heer Huijsen laten weten dat het in overeenstemming met de normen van fatsoen zou zijn als hij vrijwillig van zijn benoeming af zou zien. Nochtans vaart Huijsen onder valse vlag het Parlement binnen. Hij pleegt zetelroof, bedriegt het Unie-electoraat en verraadt al diegenen die zich destijds hebben ingespannen om hem als vertegenwoordiger van de CH-jongeren hoog op de lijst te krijgen. Hij bemoeilijkt het werk van de door zijn toedoen tot zes man teruggebrachte CHU-fractie. In een tijd van grote sociale problematiek neemt hij aan het Nederlandse volk de kans om een man als Van Dalen, na Huijsen nummer 9 op onze lijst, CNV-man en erkend expert op dit gebied, het algemeen belang als kamerlid te laten dienen. Huijsen vertegenwoordigt niemand, behalve dan zijn eigen onfatsoen. Zijn aanwezigheid als

eenmansfractie in de Kamer is volstrekt onnuttig behalve voor hemzelf, en betekent weggegooid belastinggeld. Zijn prententie in zijn eentje het christen-democratische programma te vertolken is te belachelijk om in ernst te bestrijden. Wij wensen onze Tweede Kamerfractie sterkte in de moeilijker gewordenak toe. Huysen: foei!”

Aldus de verklaring van het Uniebestuur.

ONBEHOORLIJK

Drs. D.F. van der Mei, waarnemend-voorzitter van de CHU-fractie in de Tweede Kamer, gaf de volgende reactie: „Het is in hoge mate onbehoorlijk, dat iemand een zetel in de Tweede Kamer gaat bezetten die toekomt aan de fractie van een partij, waarvoor hij als lid bedankt heeft. Ik vind dat hiermee de ongeschreven regels van politiek fatsoen met voeten zijn getreden.”

H.L.

Bewaar dit nummer van De Nederlander

Dit nummer van „De Nederlander” (christelijk-historische weekblad/leden-contactblad van de CHU) bevat de letterlijke tekst van het dezer dagen verschenen ontwerp van het CDA-program voor de komende jaren.

Het Uniebestuur, het bestuur van de stichting Uniepers (uitgeefster van de Nederlander) en de redactie van de Nederlander besloten de tekst integraal af te drukken, omdat daardoor alle CHU-leden de mogelijkheid zouden hebben kennis te nemen van het ontwerp. Het is de bedoeling, dat het ontwerp in de komende weken in eigen kring besproken wordt, zowel met vrienden en bekenden, als op plaatselijke en regionale vergaderingen.

Ook op de algemene vergadering van de CHU, welke gehouden wordt op zaterdag 22 mei aanstaande, komt het CDA-programma ter sprake. Het heeft derhalve alle zin dit nummer van „de Nederlander” te bewaren.

VERTROUWEN IN CHRISTEN-DEMOCRATISCHE EENHEID

Door: Dr. R. J. H. Krusinga, voorzitter CHU-fractie tweede kamer

De CHU blijft krachtig streven naar christen-democratische eenheid. Ik heb het vertrouwen, dat we met elkaar erin zullen slagen het CDA tot een succes te maken. Uiteraard treden soms verschillen op. Dat is op zichzelf niet onbegrijpelijk. We moeten echter niet in de fout vervallen het standpunt ten aanzien van dit kabinet normatief te stellen voor het welslagen van het CDA.

De christen-democratie heeft een eigen principiële grondslag en een eigen identiteit. Daarmee is uiteraard niet gezegd, dat het er niets toe doet welke erfenis dit kabinet nalaat.

Maar wel moeten we oppassen, dat we het kabinet - Den Uyl - dat op uitzonderlijke wijze is geformeerd - normatief gaan stellen voor de toekomst van het CDA. Het beleid van dit kabinet kan daarom geen inzet van de verkiezingen zijn.

De CHU is overigens nooit in een botte oppositie tegenover dit kabinet vervallen. Waar wij kritiek nodig achten hebben wij dit laten horen. Anderzijds hebben wij niet verzuimd het kabinet positief te beoordelen waar dit mogelijk was. Ik denk daarbij aan het beleid ten aanzien van buitenlandse zaken en defensie.

De ministers Vredeling en Van der Stoep hebben wij op de hoofdlijnen van hun beleid steeds kunnen steunen. Waardering hebben wij ook zeer bepaald voor de activiteiten, die minister Westerterp heeft ondernomen op het terrein van de verkeersveiligheid. Minister Lubbers heeft zich ontwikkeld tot een bekwaam beheerder van het departement van economische zaken.

GEESTVERWANTEN

De CHU is zich in de beoordeling van dit kabinet steeds bewust geweest, dat de christen-democratische bewindslieden ook onze geestverwanten zijn. Wij doen dit in het besef, dat de voortgang van de christen-democratie onze gezamenlijke verantwoordelijkheid is. Daarbij treden uiteraard problemen op. Maar we kunnen die vragen met elkaar oplossen. De CHU zal zich daarvoor blijven inzetten, omdat wij ervan overtuigd zijn, dat ons land en volk gediend is met totstandkoming van een krachtige christen-democratische fractie, gekozen via een lijst, bij de eerstvolgende Kamerverkiezingen. Daarbij zijn we niet blind voor het feit, dat het CDA gevormd wordt door drie partijen - ARP, CHU en KVP - met een eigen politieke en religieuze traditie. Er is recentelijk gesproken over de functionering van de grondslag van het CDA. De CHU is van oordeel - zoals bekend - dat de bestaande verschillen van inzicht over dit punt, geen beletsel behoeven te zijn om met één CDA-lijst uit te komen. Wij zijn van oordeel, dat juist deze verschillende benadering vanuit een andere geloofsachtergrond eerder een verrijking voor de christen-democratie vormt dan een beletsel om tot een eensluidende visie te komen.

INITIATIEF

De CHU heeft het initiatief genomen tot instelling van een aantal fractiecommissies, ter bestudering van bestaande knelpunten, die tijdens dit kabinet zijn ontstaan. In gezamenlijke fractievergadering en zijn enkele rapporten van deze commissies be-

sproken. Deze bijeenkomsten geven ons het vertrouwen, dat we er gezamenlijk uit kunnen komen.

Het CDA bereikt langzaam maar zeker haar doel. Dat is meer dan de linkse drie kunnen zeggen. Zet het maar op een rijtje:

1. De PVP, die met veel lawaai was aangekondigd, gaat niet door.
2. Gezamenlijke programma's worden niet meer gemaakt en

3. Voor gepreciseerde afspraken zelfs onderling vooraf is daar niemand meer in. De CDA-karavaan trekt evenwel voort. Stap voor stap gaan we voorwaarts. Duidelijk voorwaarts.

Die gezamenlijke fractievergaderingen hadden belangrijke en zeer positieve resultaten. Het eerste betrof de fluoridering. Omtrent de betogen van de drie woordvoerders bestond in feite overeenstemming.

Het tweede resultaat betrof de commissies collectieve lasten en overheidsuitgaven, grondpolitiek en bestuurlijke reorganisatie. Wat de grondpolitiek betreft, er is een unaniem voorstel van de gezamenlijke KVP-, ARP- en CHU-commissies. De gezamenlijke conclusies lijken mij voor de CDA-fracties zeer aantrekkelijk om te onderschrijven. Ook daar dus een éénstemmige CDA-conclusie op commissieniveau.

Wat betreft de commissie collectieve lasten en overheidsuitgaven was er grote waardering voor het werk van de commissies. Het geproduceerde stuk kon door de overgrote meerderheid der drie fracties worden onderschreven.

Wat onze fractie betreft, het gezamenlijk fractieberaad van de KVP, ARP en CHU smaakt naar meer. Wij moeten onze uiter-

ste best doen tot een positief resultaat te komen. Er is, zo proef ik uit onze fractie, de vaste wil, dat succes tot stand te brengen. Een tweede uiterst belangrijke stap vooruit was het totstandkomen van het gezamenlijk program uit de program-commissie Goudzwaard. Natuurlijk, het is een concept en de kiesverenigingen krijgen alle kans alle verbeteringen aan te brengen.

Natuurlijk, het is imperfect en er zijn verbeteringen aan te brengen. Op enkele niet vele punten zijn er alternatieve teksten. Maar die alternatieve teksten staan zo dicht bij elkaar, dat zij geen echte moeilijkheden behoeven op te leveren. Een voorbeeld van zo'n alternatieve tekst is de kernenergie. U weet hoe de fractievoorzitter van de CHU over introductie van kernenergiecentrales in de eerstkomende jaren denkt. Daarom ben ik voor een tekst met de allergróóste terughoudendheid terzake van de kernenergie.

Maar ik kan met een tekst met de grootst mogelijke terughoudendheid terzake leven. Zo is het op nog enkele terreinen. Maar er is grote overeenstemming op hoofdpunten van het program.

MAXIMAAL

In volle democratische besluitvorming moeten binnen onze drie partijen hierover besluiten worden genomen. De maximale inspraak moet hiervoor aan de partijen worden gegeven. We behoeven over de nog aanhangige problemen juist dank zij alle open discussie, die er mag en moet zijn, en die we moeten verwachten, dunkt me geen messen te trekken. Daarvoor is er teveel wat ons bindt en te weinig wat ons scheidt.

WIL HET CDA VERDER REGEREN MET LINKS?

Door H. Wisselink, lid tweede kamer, secretaris CHU-fractie

Dezer dagen is het ontwerp-program van het CDA in de publiciteit gekomen. Op zichzelf is hiertegen geen bezwaar in te brengen. Wanneer een journalist er in slaagt onderdelen van dit ontwerp te achterhalen, heeft hij het volste recht hierover zijn lezers in te lichten. Maar het is wel een waagstuk om conclusies te verbinden aan nog niet officieel verschenen stukken.

De reacties zijn erg verschillend. De Zwolse Courant publiceerde gegevens uit het ontwerp-program onder de suggestieve kop „CDA wil verder regeren met links”. Naar aanleiding hiervan ontvingen we verschillende telefoontjes en brieven van Unieleiden.

Dat het hier een interpretatie van de Zwolse Courant betreft, blijkt wel uit andere reacties. Deze krant constateert dat de hoofdlijnen van het program passen bij een voortzetting van de samenwerking tussen KVP, ARP en de linkse partijen in het kabinet-Den Uyl. Van VVD-zijde is echter opgemerkt dat het concept-program een basis biedt voor samenwerking.

WENS

De wens is de vader van de gedachte. Dat geldt zeker voor de intentie waarmee men een program leest. Bovendien betreft het hier een ontwerp-program dat door het CDA-bestuur moet worden bekrachtigd en

daarna aan de partijen ter beoordeling wordt aangeboden.

Het betreft hier bovendien een CDA-program, waarin de visie van het CDA is weergegeven. Uitspraken over de samenstelling van een kabinet na de verkiezingen komen er niet in voor. Het CDA zal wanneer de beslissing over de ene lijst definitief is gevallen de verkiezingen ingaan met een eigen program en met een eigen politieke opstelling.

Uitspraken over een toekomstige regeringscombinatie - die niet in het concept-program staan - zouden op dit moment trouwens merkwaardig aan doen. We weten nog volstrekt niet hoe de programs van PvdA en VVD er uit zien. Het is bovendien zeer de vraag of PvdA, PPR en D'66 gezamenlijk zullen optrekken. Op dit moment is dat zelfs hoogst onwaarschijnlijk nu het overleg over een gezamenlijk program is afgebroken.

Nog afgezien daarvan weten we volstrekt niet of de PvdA wel bereid zal zijn opnieuw met de christen-democraten te regeren. Als de PvdA opnieuw een gefixeerd en onaanastbaar „Keerpunt 77” zou opstellen is dat praktisch onmogelijk.

ONJUIST

De CHU stelt zich bovendien op het standpunt dat het doen van uitspraken voor de

verkiezingen hetzij ten gunste van de liberalen, hetzij ten gunste van de socialisten, principieel onjuist is. De vier voorwaardes van Van Verschuier zijn genoegzaam bekend. Het CDA dient zich aan de kiezers te presenteren met een eigen identiteit en een eigen program. Slechts op die wijze kunnen de kiezers zich optimaal uitspreken over program en beginsel van de partijen die aan de verkiezingen deelnemen. Op basis van de verkiezingsuitslag zullen dan onderhandelingen geopend worden. Het CDA mag daarbij geen enkele constructieve partij uitsluiten.

We kunnen ten aanzien van de komende kabinetsformatie slechts enkele globale hoofdlijnen trekken.

- In beginsel zal de grootste partij de kabinetsformateur moeten leveren.

- Wellicht is het - gelet op de dan bestaande financieel-economische situatie van belang dat een kabinet op zo breed mogelijke basis wordt samengesteld. Ook die mogelijkheid mag niet a priori worden uitgesloten.

- Het is voorts zeer de vraag of het CDA onder alle omstandigheden zich beschikbaar moet stellen voor deelname aan een kabinet. Wanneer hetzij de PvdA, hetzij de VVD volkomen onredelijke eisen stellen waarbij het CDA op principiële punten zou moeten wijken, dan dient het

CDA de oppositie niet te schuwen.

- Nog volstrekt onzeker is welke verhouding er zal ontstaan tussen de PvdA en de VVD. Bij de voorbereiding van de initiatiefwetgeving inzake de abortus lijken deze partijen elkaar te vinden. Zou dit op meer punten het geval blijken - al is dit thans twijfelachtig - dan brengt dit voor het CDA een geheel nieuwe situatie mee.

IN BEGINSSEL

Het CDA zal in beginsel bereid moeten zijn met elke constructieve partij samen te werken. Wanneer dit echter onmogelijk blijkt zal hoewel noodgedwongen - de oppositie niet mogen worden geschuwd. Bovenal echter dient het CDA de verkiezingen in te gaan op basis van haar christen-democratische beginselen en haar eigen program. Aan dit uitgangspunt behoort het concept-program te worden getoetst. Wij zijn geen crypto-liberalen en geen pseudo-socialisten. We hebben een eigen visie op mens en maatschappij. Dat heeft de jongste ontwikkelings rond de abortus-initiatiefwetgeving opnieuw bewezen. Voor die eigen visie moeten we ons bij de verkiezingen inzetten. Wij zijn in de eerste plaats christen-democraat. Dat is ons uitgangspunt. Daarover zullen de kiezers straks een uitspraak moeten doen.

Wisselink.

HET GEMEENSCHAPPELIJK BESLUIT

16 vrouwen en 66 mannen, wonende tussen Dollart en Schelde in ons goede landje. 82 verschillende mensen, allen met een eigen inzicht en een eigen kijk op mens en samenleving. Allen met hun eigen hoop of vrees, met hun eigen verwachtingen of teleurstellingen.

Voor ons vormen ze te zamen één groep: ze kwamen namelijk gedurende de laatste weken tot een gemeenschappelijk besluit en wel: zich op te geven als lid van de CHU! Het gevolg daarvan is dat het resultaat van de ledenwerfactie „De Unie op stap” nogmaals aanzienlijk gestegen is en wel van 734 tot 816. Dus nu nog 184 en we hebben de duizend bereikt!

WAAR VANDAAN?

We hebben tot nu toe per kamerkring een zeer verschillend resultaat bereikt. Een aantal kringen is bijzonder actief en heeft daardoor een grote bijdrage tot het geheel geleverd. In andere kringen is het resultaat gemiddeld wat minder geweest, uit enkele kringen zijn weinig opgaven gekomen. Daartoe behoren uiteraard die kringen

waar het door de samenstelling van de bevolking moeilijk is in belangrijke mate leden te winnen voor de CHU. Doch met grotere of kleinere aantallen: alle kringen hebben hun bijdrage geleverd.

In de loop van de actie zijn de kamerkringen in een drietal groepen uiteengevallen. Het lijkt een weinig op de voetballerij: een eredivisie; een 1e klasse; en de lagere afdelingen (of de adspiranten).

Ook ditmaal kwam het leeuwendeel van de aanmeldingen uit die groep kringen die te zamen onze eredivisie vormen, namelijk 55 op het totaal van 82. Dit brengt de stand in de kopgroep op:

Utrecht 108, Leeuwarden 94, Zwolle 75, Haarlem 72, Arnhem 70, Leiden 65. Totaal 484.

Van de kiesverenigingen in de kringen Utrecht, Leeuwarden, Zwolle en Arnhem willen we ditmaal speciaal noemen resp.: Vinkeveen-Waverveen (voor Utrecht), Welsrijp-Baijum (voor Leeuwarden), Raalte (voor Zwolle) en Hoevelaken (voor Arnhem).

De kringen Haarlem en Leiden - aanvankelijk behorende tot de absolute top - waren de laatste maanden wat aan het afzakken. Er was werkelijk gevaar voor degradatie (om nog een voetbalterm te gebruiken). Uit de stand blijkt dat juist deze beide kringen ditmaal het best voor de dag zijn gekomen: Haarlem bracht het tot 13 en Leiden tot 11. Dit werd vooral veroorzaakt door 8 opgaven uit Kortenhoeft (kiesvereniging 's-Gravenland) en 7 meldingen uit Hekendorp, Driebruggen en Waarder (kiesvereniging Driebruggen).

EERSTE KLASSE

In de voetbalwereld volgt immer direct na het nieuws over de eredivisie dat van de 1e klasse. De resultaten zijn daar meestal niet zo spectaculair, de spanning is er niet minder om. Zo ook in onze middengroep. Daaruit kwamen ditmaal 22 opgaven hetgeen de stand bepaalt op: Nijmegen 47, Dordrecht 46, Rotterdam 45, Assen 37, Groningen 28, 's-Gravenhage 27, IJsselmeerpolders-Zuid 25. Totaal 255. Dordrecht, Rotterdam en Assen zijn hier

regelmatig met enkele opgaven vertegenwoordigd geweest in de laatste weken en ook Flevoland was er weer bij: ditmaal met 2 opgaven uit Lelystad dat daarmee tot 18 gekomen is.

Tussen Nijmegen, Dordrecht en Rotterdam zijn de verschillen zeer klein. Wie van de drie komt er de volgende keer van deze kringen bovenaan?

DE REST

In de stand van de laagst genoteerde kringen kwam weinig verandering: er kwamen in deze groep slechts 5 nieuwe leden bij. Daarbij 2 uit Zeeland (met kamerkring Middelburg is het lang sukkelen geweest) wat verheugend is en ook weer 1 lid uit de kring waar de CHU het het moeilijkste heeft, Maastricht. Het verheugt ons ten zeerste, dat er daar toch een beetje schot in zit. De stand in deze groep is nu geworden: Tilburg 19, Den Helder 19, Amsterdam 16, 's-Hertogenbosch 10, Middelburg 8, Maastricht 4, Buitenland 1. Totaal 77.

Dat was het dan weer en nu maar afwachten wat er in de komende weken nog gebeurt. Zullen we nu snel de duizend bereiken?

UNIEBUREAU

Ontwerp-program van het CDA

Thema: NIET BIJ BROOD ALLEEN

Inleiding

Christen-democratische politiek - wat is dat eigenlijk? In dit program is gepoogd dat duidelijk te maken en uit te werken in de situatie van nu. En dat is een situatie, die bepaald niet gemakkelijk is. Het kost al moeite om de problemen, waarvoor we in de politiek op dit moment staan, enigszins in kaart te brengen.

1. De welstandsgroei is de afgelopen jaren fiks geweest. Helaas nam ook de werkloosheid toe. Ze is bovendien van een soort dat heel moeilijk te bestrijden valt. Inflatie gaat van jaar tot jaar voort en bereikte reeds ongekende hoogte. Bezorgd vragen we ons af of we groei en welvaart niet op wegzakende bodem hebben gebouwd. Grondstoffen en energie worden schaarser, het levensmilieu is op vele punten grondig beschadigd en het lot van de armste landen heeft nauwelijks verbetering ondergaan.

2. Onderlinge menselijke verhoudingen zijn op niet weinig punten verhard. Mensen worden vanwege hun godsdienst vervolgd of op grond van hun ras onderdrukt. Ook binnen onze grenzen stellen mensen zich

makkelijker dan ooit in bunkerstellingen tegenover elkaar op.

3. Bij dit alles neemt voor velen de eenzaamheid toe. Een gevoel van onveiligheid, van zich bedreigd-weten steekt de kop op. Tegen de overmacht van een moderne wetenschap, alles-regelende techniek en een bijna magische economische macht voelt de mens zich ongeveer weerloos.

Wat zal het standpunt van het CDA tegenover deze torenhoge problemen zijn?

U suggereren dat al die problemen gevolg zijn van onze foute samenleving en dat we het met behulp van sterker overheids-ingrijpen wel klaren zullen? Of kunnen we de oorzaak van alle narigheid zoeken bij een overheid die zich tevél met ons leven heeft bemoeid en doen alsof bij terugkeer tot het vrije spel der maatschappelijke krachten de oplossing vanzelf wel weer in zicht komt?

Wie zich even in de aangeduide problemen heeft verdiept zal het met ons eens zijn dat de kern dieper moet worden gezocht. Het gaat meer dan ooit om de koers van onze samenleving als geheel. Niet minder om het kompas dat daarvoor wordt geraadpleegd.

Het CDA is een christen-democratisch appél, wat betekent dat het zich wil stellen onder de kritiek van het Evangelie van Christus, en dat het ook vandaaruit zijn appél op de samenleving van nu wil laten uitgaan. Die opstelling brengt ons ertoe in deze situatie vooral twee dingen te onderstrepen:

In de eerste plaats is het onze overtuiging, dat veel problemen teruggaan op het feit, dat onze samenleving te weinig de trekken heeft vertoond - en nog vertoont - van een echt-verantwoordelijke samenleving.

Een samenleving waarin de verantwoordelijkheid wordt beseft die wij dragen tegenover God voor de instandhouding van zijn schepping.

Een samenleving, waarin mensen zich voor elkaar verantwoordelijk weten en ook aan elkaar verantwoording willen afleggen.

Ons appél op de huidige samenleving is dat wij aan dat antwoordgeven voorrang moeten verlenen, ook al kost wellicht dat een vertraging in de uitbouw van ons materieel geluk. Wij doen dat appél omdat we weten dat de mens niet leven kan bij brood alleen. In de tweede plaats willen we

onderstrepen, dat naar onze overtuiging de overheid er op haar eigen wijze aan moet meehelpen, dat uit onze samenleving dat antwoord komen kan. De overheid kan het antwoord niet voor of namens een gehele samenleving verzorgen. Zij mag dat ook niet doen.

Maar wel zal ze op een rechtvaardige wijze de weg moeten banen en eventuele barrières moeten opruimen, zodat onze samenleving beter dan tot nu toe aan eigen veelkleurige verantwoordelijkheden kan toekomen.

■ Zo willen we dan ook het beleid voor de komende jaren vormgeven. De weg naar de medemens zal meer dan tot dusver ook door het overheidsbeleid moeten worden mogelijk gemaakt: dat is de invalshoek die in deel I van dit program zal worden gevolgd.

■ Ook zal er meer accent moeten worden gegeven aan het antwoord dat ook op het vlak van onze economische ontwikkeling nodig is: dat is de invalshoek van deel II.

■ In deel III en deel IV zullen tenslotte beide invalshoeken nader worden uitgewerkt naar respectievelijk de noodzaak van een dienstbaar beheer, en onze verantwoordelijkheid in de huidige wereldsamenleving.

Program van uitgangspunten

In antwoord op de wereldwijde oproep van het Evangelie tot dienst aan God en medemens, en vanuit de bereidheid zich te stellen onder de voortdurende kritiek daarvan, acht het CDA zich gebonden aan de navolgende algemene uitgangspunten:

1. De samenleving waarvoor wij ons willen inzetten, is die:
 - waarin menselijke verantwoordelijkheid en deelgenootschap veelkleurig tot hun recht komen;
 - waarin wordt uitgegaan van de fundamentele gelijkwaardigheid van alle mensen, ongeacht onder meer hun levensovertuiging, ras, geslacht, afkomst of economische positie;
 - waarin de geheel eigen plaats en verantwoordelijkheid van gezin en huwelijk worden

erkend;

- waarvan de inrichting en de bestuurlijke vormgeving zijn aangepast aan de maat van de mondige mens en van de door deze te dragen verantwoordelijkheid;
- waarin de macht is gespreid en waarin allen die macht hebben, over het gebruik daarvan verantwoording afleggen aan degenen wier welzijn daarvan mede afhankelijk is;
- waarin gewaakt wordt tegen elke vorm van onderschikking van menselijke verantwoording afleggen aan degenen wier staatsmacht of economisch belang, aan overheersing door technologie of wetenschap;
- waarin de veiligheid van de burgers is gegarandeerd, de oorzaken van geweld waar mogelijk worden weggenomen en bestaand geweld op doelmatige wijze wordt bestreden.

Menselijk leven

2. Krachtens haar opdracht is de overheid geroepen de samenleving op een zo rechtvaardig mogelijke wijze te dienen. De dienst houdt onder meer in, dat zij opkomt voor de zwakken, vervoegden en ontheemden, het onrecht bestraft, de gewetensvrijheid en de persoonlijke levenssfeer eerbiedigt en in het algemeen alle voorwaarden schept, die voor een samenleving van verantwoordelijke mensen nodig zijn.

3. Vanuit de erkenning dat het menselijk leven een gave is van God, is een publieke rechtsbescherming daarvan geboden. Dit geldt in het bijzonder voor het gehandicapte leven. Het geldt echter in even grote mate voor het ongeboren en het naar het einde neigende leven.

Rechtsstaat

4. De parlementaire democratie is voor het goed functioneren van de rechtsstaat van wezenlijke betekenis terwijl het omgekeerde evenzeer geldt. Ze behoort uit te gaan van het respect voor minderheden en verdient bescherming tegen alle aanslagen, ongeacht, of die van de zijde van andere staten, van particuliere belangengroepen of van saboterende minderheden afkomstig zijn.

5. De bestaande maatschappelijke orde is terecht onderhevig aan voortdurende kritiek. Zij behoort - ook via een actief overheidsbeleid - van binnenuit worden vernieuwd en stellig niet langs gewelddadige weg te worden omvergeworpen.

6. Overleg en samenwerking behoren ook voor de overheid, met behoud van haar eigen rechtstaak, richtsnoer te zijn. Ten aanzien van de uit particulier initiatief gegroeide organisaties en instellingen behoort zij daarbij verschillen in levensbeschouwelijke uitgangspunt te respecteren. Tegenstellingen binnen de bevolking die rusten op verschil in maatschappelijke positie, moeten zoveel mogelijk worden verkleind, mede met het oog op de vele verantwoordelijkheden in de samenleving die alleen gezamenlijk kunnen en mogen worden gedragen. Het doelbewust aanscherpen van deze tegenstellingen, evenals pogingen om de samenleving op te delen in groepen, onderscheiden naar levensovertuiging of ras, wijzen wij dan ook principieel af.

Menselijke ontplooiing

7. Het onderwijs- en cultuurbeleid dient, door een samenhangend geheel van voorzieningen, de mens te helpen bij zijn vorming en persoonlijke ontplooiing. Daarbij dient de overheid de eigen verantwoordelijkheid van de ouders te respecteren en tevens de levenskracht van groepen die de samenleving cultureel dragen te bevorderen.

Sociaal-economisch beleid

8. Arbeid als zodanig is van grote betekenis voor individuele ontplooiing en voor het functioneren van de samenleving. De mogelijkheid tot zinvolle arbeid als instrument voor inkomensverwerving en middel tot zelfontplooiing behoort in het overheidsbeleid een centrale plaats in te nemen.

9. Het sociale en economische beleid behoort uit te gaan van een door de overheid te respecteren en waar nodig te ondersteunen eigen verantwoordelijkheid van de burgers. Voor wat de onderneming betreft moet worden uitgegaan van een volwaardig deelgenootschap van de werknemer in het bedrijf. Dit dient tot uitdrukking te komen in een gezamenlijk gedragen verantwoordelijkheid.

10. Het economische leven zal gericht moeten zijn op een verantwoord beheer van de schepping. Daarom kan aan de voortgang van de groei en welstand en techniek geen overheersende positie worden gegund in de ontwikkeling van de samenleving. Alleen die vormen van economische en technologische expansie zijn aanvaardbaar, die mensen niet vervreemden van hun

verantwoordelijkheid; die geen verrijking inhouden ten koste van het arme en zwakke in de wereldsamenleving en die beantwoorden aan vooraf te stellen eisen op het vlak van een goed beheer van de ons omringende natuur.

Internationale samenleving

11. De ongebreidelde bewapening zoals manifest in de zogenaamde bewapeningswedloop, dwingt tot een veiligheidsbeleid, waarin wapenbeheersing en ontwapening van vitaal belang zijn voor de internationale veiligheid.

De Nederlandse defensie-inspanning behoort afgestemd te worden op een in bondgenootschappelijk verband aanvaard niveau. Daarbij dienen wij ons er echter ernstig van bewust te zijn dat er een perfectieering van het wapentuig gaande is, die de schepping als zodanig bedreigt. Dit versterkt de noodzaak van een wereldomvattende bezinning over de grens van toegestaan wapengebruik door overheden.

12. In de internationale samenleving van volkeren zal de plaatsbepaling van Nederland in de eerste plaats getypeerd moeten zijn door solidariteit met wat arm is en geen voldoende bescherming geniet, alsook door een strikte naleving van internationale samenleving van alle volkeren. Vanuit dit startpunt heeft ontwikkelingssamenwerking prioriteit. Deze kenmerken van internationale politiek behoren bij de gewenste verdergaande integratie van Europa in het bijzonder vorm te krijgen. Deze integratie zal alleen tot stand mogen worden gebracht in het kader van verdergaande democratisering van de Europese instellingen.

Noot:

In de linker twee kolommen van volgende pagina's worden paginagewijs de concrete beleidspunten per paragraaf genoemd.

In de rechter twee kolommen staat per paragraaf paginagewijs de toelichting vermeld.

Kanttekeningen

- Het op deze pagina afgedrukte program van uitgangspunten kan niet worden geamendeerd.
- Op de voorlaatste pagina van het ontwerp-program van het CDA treft u een begeleidende brief aan aan de besturen van de kiesverenigingen afdelingen van ARP, CHU en KVP m.b.t. de behandeling van dit program, evenals een schrijven aan ARP, CHU en KVP m.b.t. het program voor uitgangspunten.
- Bij de toelichting op de concrete beleidspunten van het ontwerp-program zijn ter wille van de leesbaarheid tussenkoppen geplaatst, die in het originele ontwerp-program evenwel niet voorkomen.

I Mensen leven samen

Ia. Gerichte aandacht voor de ander

Algemeen

1. Doorlopend onderzoek is nodig naar de oorzaken van specifieke noden in de samenleving.
2. In de gerichte dienst aan de medemens krijgt het vrijwilligerswerk meer kansen. Specialisering van hulpverlening mag niet overheersen en wordt waar nodig teruggedrongen.

3. Het gezin dient te worden erkend als een onmisbare pijler in onze samenleving. Het onvolledige gezin krijgt meer aandacht, waarbij zowel wordt gelet op de positie van weduwen en weduwnaren met hun kinderen, als aan die van gescheiden mensen en van andere samenlevingsvormen.

Voor zover alternatieve samenlevingsvormen als huishouding worden erkend, wordt dit niet alleen in een voor hen voordelige zin (huisvesting), maar ook in een voor hen nadelige zin (studiebeurzen, sociale uitkeringen) toegepast.

4. Gelijke kansen voor man en vrouw, ook in de overheidssector; een evenwichtige uitwerking van het emancipatiebeleid is gewenst.

Zieken, gehandicapten

5. De positie en de rechten van de patiënt worden bij voorkeur in een statuut vastgelegd.

6. In de medische opleiding en research is meer aandacht nodig voor de psycho-sociale aspecten van de volksgezondheid.

7. Beter bescherming van de privacy van lichamelijk gehandicapte, doch geestelijk gezonde mensen die in verpleeghuizen verblijven.

8. Het beleid t.a.v. gehandicapten vergt een interdepartementale aanpak, waarbij speciaal de woongelegenheden, de arbeidsvormen en onderwijsvoorzieningen, de sportaccommodatie en de verkeersvoorzieningen t.b.v. deze groep centraal staan.

Bejaarden

9. De bejaarde wordt in de gelegenheid gesteld zo lang mogelijk zelfstandig te blijven in diverse woonsituaties.

■ Een vrijwillige flexibele pensioneringsleeftijd wordt meer dan tot dusver mogelijk gemaakt.

■ De bouw van bejaardenwoningen, verzorgings- en verpleeghuizen enerzijds en de verschillende vormen van dienstverlening t.b.v. bejaarden anderzijds worden beter op elkaar afgestemd. De behoefte aan deze voorzieningen wordt getoetst aan criteria, lokaal en regionaal vast te leggen.

Jeugdbeleid

10. Jeugd- en jongerenwerk maar ook club- en buurtwerk kenmerken zich door:

■ speciale aandacht voor hen, die door opleiding of leefsituatie achterbleven;

■ integratie van het jeugdweijnsbeleid tussen en binnen de betrokken departementen, o.a. met betrekking tot de alternatieve hulpverlening;

■ ruimte voor verschillen in levens- en wereldbeschouwing binnen gemeenschappelijke en tussen samenwerkende organen.

11. Onderzoek en voorlichting zijn nodig inzake leef-, eet- en drinkgewoonten en het gebruik van alcohol, tabak en drugs vooral door jeugdigen.

12. De rechtspositie van minderjarige werknemers wordt in een jongerenstatuut vastgelegd.

Drugverslaving

13. Drugverslaving wordt bestreden door

■ brede voorlichting over de mogelijke gevolgen van verdovende en stimulerende middelen;

■ met inachtneming van de bestaande internationale verdragen wordt niet het gebruik, maar alleen de handel van soft drugs strafrechtelijk vervolgd;

■ t.a.v. hard drugs worden opsporing en vervolging niet toegespitsd op het gebruik maar op de handel;

■ betere opvang voor verslaafden aan drugs in speciale klinieken.

Minderheidsgroepen

14. Illegaal ronselen van buitenlandse werknemers wordt tegengegaan. Bij illegaal tewerkstellen of misbruik van werkvergunningen wordt de werkgever strafbaar gesteld.

15. Buitenlandse arbeiders dienen voortdurend beroep te kunnen doen op voorlichting over beroep en arbeidsomstandigheden. Het arbeidsmarktbeleid houdt rekening met hun achterstand in opleiding, taalkennis e.d.

16. Buitenlandse werknemers wordt niet het recht ontnomen voor een langer verblijf in ons land te kiezen. Hun huisvesting wordt geregeld door de overheid, in overleg met het bedrijf waar zij werken.

17. Bij de begeleiding van minderheidsgroepen in onze samenleving worden voor zover mogelijk bestaande Nederlandse organisaties ingeschakeld.

Asylrecht vluchtelingen

18. De Nederlandse overheid volgt een ruime interpretatie van het asylrecht ten aanzien van al degenen, die buiten onze grenzen onrechtmatig worden vervolgd of zwaar worden gediscrimineerd.

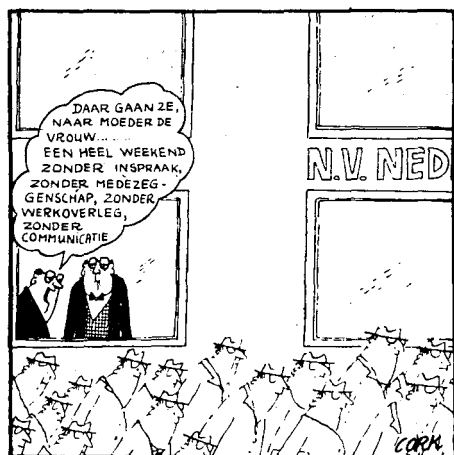
ondernemingsleiding en de personeelsvertegenwoordiging.

25. Een wettelijke regeling geeft de procedure aan ter regeling van het werkoverleg in de onderneming en de behandeling van klachten.

26. Voor middelgrote ondernemingen komen aangepaste vormen van medezeggenschap tot stand. Onderzoek is nodig inzake invoering van een eigen rechtsvorm voor kleine ondernemingen, waarbij gedacht kan worden aan elementen van het maatschapsverband.

27. Rekening houdende met het te verwachten SER-advies en met de ervaringen, opgedaan met de zgn. structuurwet, wordt binnen de komende kabinetsperiode gestreefd naar een wijziging van de samenstelling van de raden van commissarissen.

Om de samenwerkingsgedachte te onderstrepen wordt daarbij uitgegaan van een directe verkiezing 1/3 van het aantal commissarissen door de werknemers, 1/3 door de kapitaalverschaffers, terwijl het resterende 1/3 deel door de aldus gekozen commissarissen gezamenlijk gekozen en aangeworven wordt.

Ib. Samen verantwoordelijk

Gezamenlijk bestuur

19. Een algemene wettelijke regeling komt tot stand ten aanzien van alle bij het bestuur geldende procedures van inspraak en samenspraak.

20. Colleges van burgemeester en wethouders en van gedeputeerde staten zijn bij voorkeur op programma's gebaseerde colleges van brede samenwerking. Bij vorming van deze colleges worden geen partijen bij voorbaat uitgesloten.

21. De bestuursvormen van zowel het openbaar als het bijzonder onderwijs dienen op gezamenlijke verantwoordelijkheid te berusten. Bij het openbaar onderwijs met behulp van bestuurscommissies ex art. 61 e.v. van de Gemeentewet. Het bijzonder onderwijs behoort op eigen initiatief ouders, docenten, niet onderwijzend personeel en leerlingen – afhankelijk van hun leeftijd – op verantwoorde wijze bij het bestuur te betrekken.

22. In de SER behouden de kroonleden hun belangrijke positie. Verder worden ook groeperingen tot het beslissend overleg toegelaten, die naar aanvaardbare normen werkgevers of werknemers vertegenwoordigen.

23. In het kader van de uitvoering van het economisch structuurbeleid worden per sektor van het bedrijfsleven overlegorganen gevormd, waarin werkgevers en werknemers paritair zitting hebben. Deze overlegorganen kunnen in samenspraak met de overheid globale richtlijnen opstellen voor het gewenste sociale beleid, investeringsbeleid, consumenten- en milieubeleid in de bedrijfstak.

Verantwoordelijkheid in de onderneming

24. Beslissingen binnen de onderneming over zaken, waar de personeelsvertegenwoordiging bij de wet invloed heeft, kunnen niet genomen worden dan na gezamenlijk overleg tussen de

Toelichting op: Mensen leven samen

1.a. Gerichte aandacht

„Krachtens haar opdracht is de overheid geroepen de samenleving op een zo rechtvaardig mogelijke wijze te dienen. Die dienst houdt in dat zij opkomt voor de zwakken, vervolgd en ontheemden en in het algemeen alle voorwaarden schept, die voor een samenleving van verantwoordelijke mensen nodig zijn” (Art. 2 program van uitgangspunten)

Wanneer mensen als „dingen” mochten worden behandeld konden veel maatschappelijke problemen simpel worden weggekap. Gebrekkige oude mensen voor gemeenschappelijke rekening naar het bejaardenhuis. Hinderlijke drugverslaafden naar de rechter. Werkloze gastarbeiders de grens weer over. Zo worden mensen tot gevallen. Een overheid die in onze samenleving de trekken van het menselijk gezicht herkenbaar wil maken heeft het moeilijker. Ook in onze samenleving zijn er die vele duizenden, wier zorgen niet met een goede geldbelegging, slankmakend snoepgoed en nieuwer waspoeder verdwenen zijn. Overheidszorg zal zich vooral moeten richten op mensen die in dat eenzijdige beeldbuisje niet meer passen. Ons samenleven moet weer opgaan voor de menselijkheid van hongerigen en uitgestoten, van eenzamen en zieken. Om in maatschappelijke nood de nood van de mens te herkennen zullen we, om met Georg Picht te spreken, „de codes van menselijke nood opnieuw moeten leren ontcijferen”. Dat wil, om te beginnen zeggen dat naar de werkelijke oorzaken van die nood doorlopend onderzoek wordt gedaan.

Gehandicapten

Een van die groepen die bij voorrang een gerichte aandacht nodig heeft bestaat uit gehandicapten en al dan niet langdurig zieken. Ten aanzien van de gehandicapten moet de overheid hun recht erkennen op bouw- en verkeersvoorzieningen die aan hun gesteldheid zijn aangepast. Zij behoren de grootst mogelijke kans te krijgen lid van de samenleving te zijn. Zieken mogen aanspraak maken op persoonlijke behandeling en „privacy”. Het inzicht moet doorbreken dat een toenemend gebruik van medicijnen en medische voorzieningen niet altijd het juiste antwoord is op menselijke spanningen die vaak door persoonlijke en maatschappelijke problemen zijn ontstaan.

Juist in het menselijk vlak vertoont ook het bejaardenbeleid nog vele tekortkomingen. De „code” voor de nood van hulpvragende oudere mensen is te lang in de hoogte van geldelijke steun gezocht, zonder dat hun lichamelijke moeilijkheden en psychische problemen voldoende werden herkend. Bejaarden moeten de mogelijkheid om op

zichzelf te wonen zo lang mogelijk behouden en hun huisvesting vraagt voorzieningen die speciaal op hun omstandigheden passen.

Jeugdbeleid

Het jeugdbeleid is meer dan een kwestie van jeugd- en buurtwijken of van verantwoord onderwijs. Het raakt ook het jeugdrecht en de, in nauwe samenwerking met particuliere instellingen te regelen jeugdzorg. De vlucht van niet weinig jongeren in drankmisbruik en drugs maakt openhartige voorlichting over de gevaren daarvan nodig. Daarbij moet worden doorgestoten naar achterliggende oorzaken, ook wanneer die van maatschappelijke aard blijken te zijn.

Werkende jongeren mogen in onze samenleving niet bij hun leeftijdsgenoten worden achtergesteld. Zij behoren liefst aan dezelfde scholen als zij onderwijs te kunnen volgen.

Met het straffen van verslaafden aan drugs wordt zelden iets opgelost. Eerder moeten zij onderwerp zijn van geestelijke gezondheidszorg. Streng vervolgingsbeleid past daarentegen ten aanzien van handelaars in verdovende middelen, die immers weinig minder zijn dan moordenaars op termijn.

Minderheidsgroepen

Ook minderheidsgroepen zullen volwaardig aan onze samenleving moeten kunnen deelnemen. De eigen identiteit van deze groepen wordt erkend. Dezelfde organisatie die de dienstverlening ten behoeve van de gehele bevolking verricht voert deze ook uit ten aanzien van minderheidsgroepen. Aparte (categorale) organisaties verrichten slechts die diensten, welke noodzakelijkerwijs voor een minderheidsgroep afzonderlijk moeten worden uitgevoerd.

Gerichte zorg moet naar voren komen in een ruimhartig toekennen van asylrecht aan vluchtelingen. Gerichte aandacht is op haar plaats in het beleid ten aanzien van verschillende economisch-zwakkere bevolkingsgroepen. Dat moet blijken uit de wijze waarop deze groepen (bijv. de kleinere zelfstandigen) bij hun moeilijkheden terzijde worden gestaan. Ook uit de wijze waarop wordt getracht werklozen weer bij de samenleving te betrekken.

Tenslotte is gerichte persoonlijke aandacht volstrekt onmisbaar wanneer beslissingen over dood en leven worden genomen, zoals bij het toepassen van abortus het geval is. Ook in deze zin dat alles moet worden gedaan om voor de vrouw het niet-toepassen van deze ingreep mogelijk te maken. De overheid kan haar beleid natuurlijk nooit volledig „verpersoonlijken”, maar wel zal haar oog voor de bijzondere plaats en de bijzondere noden van mensen of groepen van mensen open moeten gaan of blijven. Ook wanneer hier uit voortvloeit dat voor andere zinvolle activiteiten minder aandacht en middelen beschikbaar blijven.

Toelichting op Ib: Samen verantwoordelijk

„De samenleving waarvoor wij ons willen inzetten is die... waarin menselijke verantwoordelijkheid en deelgenootschap veelkleurig tot hun recht komen”.

„Tegenstellingen binnen de bevolking die berusten op verschil in maatschappelijke positie moeten zoveel mogelijk worden verkleind, mede met het oog op de vele verantwoordelijkheden in onze samenleving die alleen gezamenlijk kunnen en mogen worden gedragen. Het doelbewust aanscherpen van deze tegenstellingen evenals pogingen om de samenleving op te delen in groepen onderscheiden naar levensovertuiging of ras, wijzen wij dan ook principieel af”.

(art. 1, 6 program van uitgangspunten)

Een figuur als „Vadertje Staat” voelt heel veel voor „verpersoonlijking” van het regeerbeleid. Toch is hij wel de laatste die de mondige mens in een samenleving tot zijn recht laat komen. Wat billijk en goed is wil vader zelf uitmaken. Antwoord past alleen als hij daarom vraagt. Daadwerkelijk samen leven vergt echter het dragen van eigen verantwoordelijkheden. En het vergt ook: de bereidheid en de mogelijkheid om die gezamenlijk te dragen.

Samen verantwoordelijk

Dat het „particulier initiatief” een wat besmet begrip is geworden, kan ons er niet van weerhouden uit te spreken dat het dragen van eigen verantwoordelijkheid er sterk door wordt bevorderd. In zoverre moet er dan ook, bij elk streven naar een verantwoorde samenleving, volle ruimte voor behouden of geschapen worden. In een maatschappij die allereerst op materiële vooruitgang

is gericht dreigt het besef van *samen* verantwoordelijk te zijn echter makkelijk te vervagen. Het spel van verdeling van macht en knikkers drijft mensen in elkaar bevechtende groepen uiteen. Verantwoordelijkheid bindt juist samen. Daarom moeten maatregelen en middelen worden ingebouwd om het afleggen van verantwoordelijkheid aan de ander beter dan tot dusver mogelijk te maken; en er moeten voldoende platforms zijn om die ook gezamenlijk metterdaad tot gelding te kunnen brengen. Platforms die onze gezamenlijke verantwoordelijkheid kunnen dragen zijn om te beginnen nodig in het internationale beleid. Zij zijn echter ook zeker nodig op nationaal niveau. In het bestuur van ons land. Ze zijn tenslotte ook nodig op het vlak waarin veel Nederlanders de meeste tijd verkeren: in hun dagelijks werk, of dat nu binnen of buiten het bedrijfsleven ligt.

Gezamenlijk bestuur

Het behoud van vormen van gezamenlijk bestuur van gemeenten en provincies achten wij bijzonder belangrijk. Van een dagelijks bestuur zal in principe geen partij die in gemeenteraad of provinciale staten vertegenwoordigd is, bij voorbaat mogen worden uitgesloten. Ook bestuursvormen van o.a. het openbaar en het bijzonder onderwijs, van ziekenhuis- en verpleeginrichtingen moeten op gezamenlijke verantwoordelijkheid berusten. Centraal overleg in en met het bedrijfsleven is onmisbaar. Dit behoeft echter spreiding van het overleg niet in de weg te staan. Zo behoren ook in bedrijfstakken nieuwe vormen van overleg tussen de sociale partners te groeien. Vooral wanneer het economisch structuurbeleid van de grond komt. Veel pleit er voor dat ook de raden van de arbeidsmarkt uit werkgevers en werknemers naast vertegenwoordigers van de overheid worden samengesteld. Zo wordt het arbeidsmarktbeleid meer en meer een zaak waarmede zij gezamenlijk

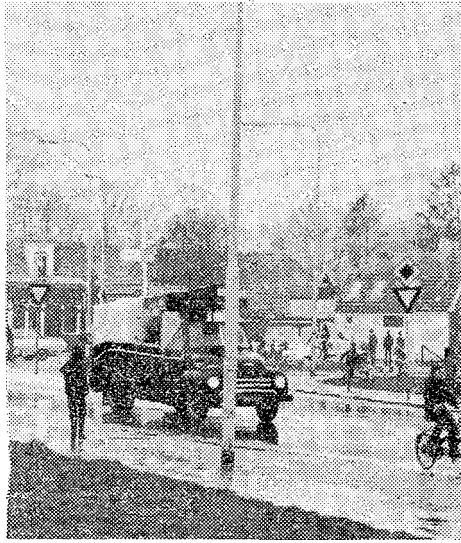

Illustratie uit „Spelregels voor Economie en Politiek“.

Ic. Een menselijke maat

Vormgeving van het bestuur

28. De organisatie van het bestuur is gericht op dienstbaarheid aan de burger. Zorg voor het leefmilieu, in brede zin, staat daarbij centraal.
29. De gemeente moet als kleinste eenheid van het bestuursstelsel, groot genoeg zijn om de noodzakelijke basisvoorzieningen te kunnen verzorgen.

30. Veel taken kunnen door het lokaal bestuur worden verzorgd.

Uitgangspunten voor dit beleid zijn:

- totstandkoming van kaderregelingen, waarbij de taak duidelijk wordt begrensd en eventueel minimumnormen worden opgenomen.
- toedeling van bevoegdheden en verantwoordelijkheden volgens opbouw van onderaf.
- toewijzing van financiële middelen met inachtneming van de prioriteitstelling van de betrokken organen.
- een betere afstemming van de verschillende procedures rond het vergunningenbeleid.
- verlegging van het accent van preventief naar repressief toezicht (onder gelijktijdige beperking van het repressief toezicht).

Vormgeving van de produktie

31. De bevordering van de levenskracht van het – kleinschalige – midden- en kleinbedrijf is een centraal element in het gehele overheidsbeleid.
32. In nationaal en Europees verband wordt scherp opgetreden tegen verdergaande samenvoeging van economische macht, met name waar deze is gericht op het veroveren van marktverwicht. Fusies behoren preventief te worden getoetst, conform het desbetreffende SER-advies.
33. Teneinde produktie en dienstverlening in kleinere eenheden te behouden en te stimuleren dienen naast bedrijfseconomische maatstaven ook maatschappelijke overwegingen te tellen.
34. Fondsvorming in het bedrijfsleven ten bate van de toepassing van kleinschalige produktie- of arbeidsmethoden heeft recht op fiscale begunstiging.
35. Oprichting en instandhouding van kleinschalige bedrijfseenheden wordt bevorderd o.a. door het fiscale regime en wettelijke regelen toe te snijden op de mogelijkheden van het kleinere bedrijf teneinde tenminste gelijkwaardige behandeling ook bij de praktische toepassing te realiseren.

bezig zijn. Steeds moet de overheid zich afvragen op welke terreinen zij een beslissend overleg wil delen met of kan overlaten aan werkgevers, werknemers en hun organisaties.

Onderneming

Ook in de onderneming zullen vele verantwoordelijkheden gezamenlijk moeten worden gedeeld. Geen besluitvorming ten aanzien van de hoofdzaken van het ondernemingsbeleid behoort zich te kunnen voltrekken, zonder dat leiding en werknemers daar, direkt of indirekt, hun medewerking hebben gegeven of hebben kunnen geven. De consequenties van deze stelregel liggen niet alleen op het vlak van de eigen werksituatie, het bedrijf, maar raken ook de bestuurlijke vormgeving

van het bedrijf. Ze hebben in de eerste plaats betrekking op grote naamloze vennootschappen. De samenwerkingsgedachte zal daarin worden onderstreep indien een aantal leden van de Raad van Commissarissen langs direkte of langs indirekte weg door de werknemers van de NV worden benoemd. Van belang wordt hierbij het SER-advies over de samenstelling van de raden van commissarissen naar Europees model, waarbij 1/3 van het aantal commissarissen door de werknemers zou worden gekozen, 1/3 door de kapitaalverschaffers, terwijl het resterende 1/3 deel door de aldus gekozen commissarissen gezamenlijk gekozen wordt. Voor wat de kleinere economische verbanden betreft zullen onder meer diverse alternatieven moeten worden onderzocht om aan hen een aparte rechtsvorm te kunnen toekennen.

Toelichting op Ic: Een menselijke maat

„De samenleving waarvoor wij ons willen inzetten, is die... waarvan de inrichting en de bestuurlijke vormgeving zijn aangepast aan de maat van de mondige mens en van de door deze met anderen te dragen verantwoordelijkheid“.

(art. 1, program van uitgangspunten)

Duidelijker aandacht voor de mens in de samenleving, en: verantwoordelijkheid moet samen gedragen en gedeeld worden. Deze twee punten werden in vorige hoofdstukken besproken. Er zijn binnen onze samenleving echter zulke kolossale lichamen tot ontwikkeling gekomen, dat ze voor menselijke benadering soms nauwelijks meer vatbaar lijken. Langzamerhand zijn sommige bestuursvormen en bedrijven, openbare diensten en woonwijken al groter-groeiend een menselijke maat te buiten gegaan. De kleine mens voelt zich er dan niet meer bij betrokken; hij kan er moeilijk meer zicht op krijgen of er verantwoordelijkheid voor aanvaarden.

Nu is de hang naar het kleine en knusse op zichzelf geen deugd en afkeer van schaalvergroting niet een soort „beginsel“. Groei en ontwikkeling liggen in de natuur besloten. Een grote stad kan niet de sfeer van het Begijnenhof weerspiegelen en voor de bouw van mammoettankers is meer nodig dan een dorpsmederij. Zonder technische hulpmiddelen zouden land en volk bijna onbestuurbaar zijn en groei naar Europese taken en verantwoordelijkheden bevorderen we graag.

Vormgeving bestuur

Het gaat niet om romantiek maar om realiteit. De

werkelijkheid is dat bij bouw en inrichting van onze samenleving doelmatigheid en expansie vrijwel als enige maatstaven werden gehanteerd. Nauwelijks is soms onderkend dat bij die eenzijdige benadering menselijke contacten en verantwoordelijkheden lelijk in het gedrang kunnen komen. Bij de vormgeving van het bestuur moet die menselijke maat weer als eerste worden gerespecteerd. Bevoegdheden en verantwoordelijkheden welke aan lagere bestuursorganen, als bijvoorbeeld gemeenten, kunnen worden overgelaten mogen niet in rijksdiensten worden samengetrokken. Gemeenten moeten uitgaven en lasten weer zelf op verantwoorde wijze tegen elkaar kunnen afwegen. Gebiedsomvang, taak en verantwoordelijkheid moeten op middelen en bevoegdheden zijn afgestemd. Her-indeling van gemeentegrenzen kan Den Haag rustig overlaten aan provinciale staten die immers met gewestelijke eisen en omstandigheden beter vertrouwd zijn.

Vormgeving produktie

In de produktiesector van onze volkshuishouding dient de menselijke maat eveneens binnen het gezichtsveld te blijven. Automatisering kan in vele gevallen goed en nuttig zijn, maar als daarbij de gevolgen voor de menselijke samenleving zelfs niet meer in overweging komen is er iets mis. Hoe groter bedrijven en bestuursvormen worden, hoe sterker ook de noodzaak wordt dat over het gebruik en de gevolgen verantwoording wordt afgelegd. Zowel in nationaal als in Europees verband staan we kritisch tegenover economische machts-concentraties die op een overheersend marktverwicht uit zijn. Er is zeker nog een lange weg te gaan om tot een verantwoord schaalbeleid te komen. Onderzoek naar voor- en nadelen van grootschaligheid en kleinschaligheid is gewenst. Enkele beleidsaanzetten zijn echter al wel te noemen.

Id. Vorming tot verantwoordelijkheid

36. Nadere wettelijke regelingen zijn in de sfeer van het onderwijs noodzakelijk voor advies en overleg, verzorging, en voor het op permanente basis verlenen van extra voorzieningen.

37. Een voortdurende prioriteitsnatuwing in het geheel van de onderwijsvoorzieningen is noodzakelijk ter realisering van de in dit program beoogde beleids-initiatieven.

38. Versterking van deskundigheid binnen de school is gewenst.

In dit verband:

- a. Onderzoek naar andere mogelijkheden van personeelsformatie binnen de school, vooral bij primair en secundair onderwijs.
 - b. Voorzieningen voor school- en leerlingenbegeleiding bij secundair onderwijs worden onder de personeelsformatie van de school gebracht.
 - c. Voor het funderend onderwijs zijn schoolbegeleidingsdiensten nodig. Verantwoordelijkheid en behoeften van de individuele school vormen daarbij het uitgangspunt. Daar waar deze diensten op basis van samenwerking voor openbaar en bijzonder onderwijs tot stand komen, zijn alleen privaatrechtelijke bestuursvormen aanvaardbaar. De wettelijk te regelen subsidie wordt voor een deel via de scholen uitkeerd.
 - d. Verplichte her- en bijscholing voor alle onderwijsgeevenden en invoering van een weektaaksysteem voor onderwijsgeevenden.
 - e. Mede vanwege hun levensbeschouwelijke inbreng worden de landelijke pedagogische centra verder uitgebouwd. Deze uitbouw steunt tevens de vernieuwing in het onderwijs en de coördinatie en ontwikkeling van schoolbegeleidingswerk.
39. Bijzondere aandacht is nodig voor kleuter- en basisonderwijs.
- a. Integratie moet worden bevorderd.
 - b. Er is behoefte aan een pedagogische akademie voor onderwijsgeevenden aan 4 t/m 11 à 12-jarigen. Ook rekening houdend met de integratie voor bijscholing van reeds opgeleide onderwijskrachten.
 - c. Door verschuiving van prioriteiten binnen het onderwijs (geleidelijke leerlingenschaalverlaging tot een gemiddeld maximum van 30, voor 4-8-jarigen).
 - d. Vastlegging is gewenst van het eindniveau van de leerstof van primair onderwijs.

■ e. Maatregelen moeten worden getroffen voor het bekostigen van godsdienstonderwijs.

■ f. Waar mogelijk krijgt het b.l.o. eigen voorzieningen voor school- en leerlingenbegeleiding.

40. Experimenten met een driejarige middenschool (vorm van funderend onderwijs voor 11 t/m 13 à 14-jarigen) zijn nodig – naast de in gang zijnde experimenten – om een geprononceerde mening te vormen over een toekomstige middenschool.

Goede doorstroming van elke leerling na de middenschool moet daarbij vaststaan. De minimum inhoud van de leerstof dient te worden vastgelegd.

41. Handhaving van voortgezet onderwijs, zoals geregeld in de wet op het voortgezet onderwijs, met aandacht voor aansluiting aan de experimentele middenschool. De ontwikkeling van het voortgezet onderwijs, binnen de bestaande structuren, moet op overheidssteun kunnen rekenen.

De wet op het voortgezet onderwijs zal nader moeten worden bekeken. Vooral op de punten: a) doorstromingsmogelijkheden; b) kiezen van vakkenpakketten; c) vervanging van beroeps- of functieopleiding; d) brede scholengemeenschappen (bijvoorbeeld avo-lbo).

42. Voor de ontwikkeling van beroepsopleiding is nodig: a) harmonisatie met het algemeen voortgezet onderwijs met behoud van eigen karakter; b) onderlinge afstemming van de soorten van lager beroepsopleiding; c) behoud van beroepsvoorbereiding en -opleiding bij het onderwijs; d) verbreding van de mogelijkheden van middelbaar beroepsopleiding.

43. Vakscholen moeten duidelijk plaats krijgen in ons onderwijssysteem. Uiterlijk met 14 jaar dient meer direkte aansluiting met gewenst vak of praktijk mogelijk te zijn. Het verval van vakmanschap moet worden gestopt. Speciale middelbare handelsscholen voor het ondernemerschap en leidinggevende functies zijn noodzakelijk.

44. Wenselijk is een geleidelijke vervanging van het onderwijs en de vorming voor werkende jongeren door participatie-onderwijs aan bestaande initiële beroepsopleidingen. Er dient te worden nagegaan hoe en in welke vormen van beroepsopleiding de methode van participatie-onderwijs toepasbaar is. In het beroepsopleidend onderwijs dient in ruime mate plaats te zijn voor vorming t.a.v. zaken, die buiten het toekomstige beroep liggen.

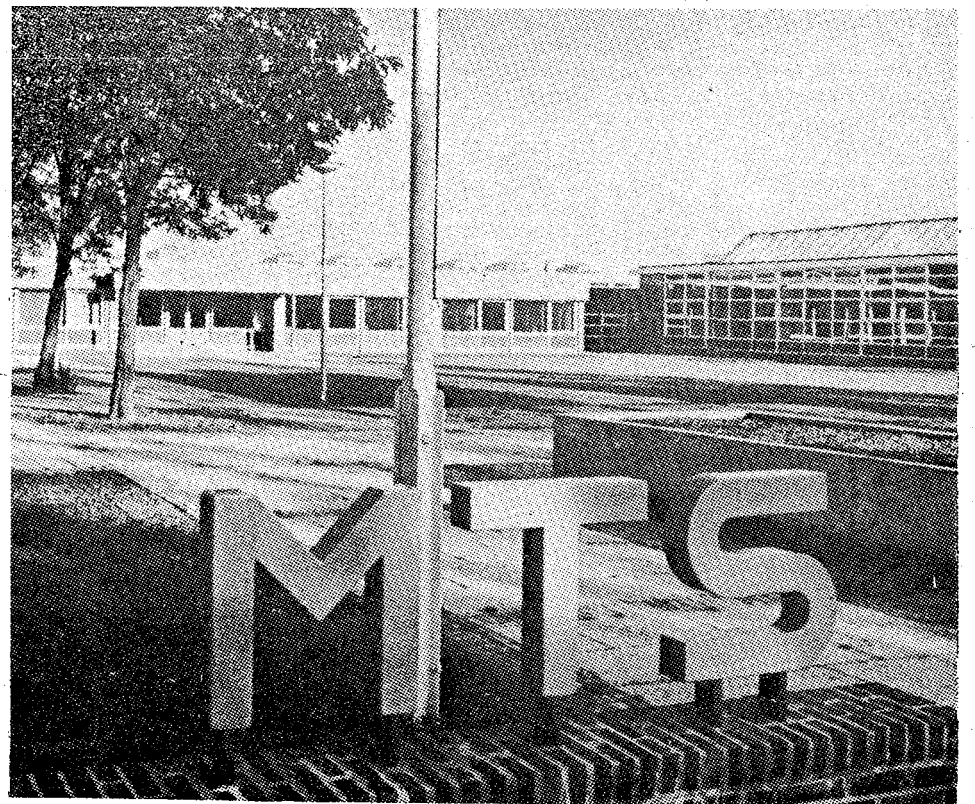
45. Hoger beroepsopleidend en wetenschappelijk onderwijs worden met behoud van eigen karakter, onderling op elkaar afgestemd. De keuzemogelijkheid van studieprogramma's

Toelichting op Id: Vorming tot verantwoordelijkheid

„Het onderwijs- en cultuurbeleid dient, door een samenhangend geheel van voorzieningen, de mens te helpen bij zijn vorming en persoonlijke ontplooiing. Daarbij dient de overheid de eigen verantwoordelijkheid van de ouders te respecteren en de levenskracht van van groepen, die de samenleving cultureel dragen te bevorderen“.

(artikel 7, program van uitgangspunten)

Laten we eerlijk zijn: wie vindt dat het op latere leeftijd toch maar allemaal op de dubbeltjes aan komt, doet verstandig de kans op een goed-betaalde baan als doel van onderwijs en vorming te beschouwen. Dat deze redenering niet rijmt met hetgeen in vorige hoofdstukken over „een verantwoorde samenleving“ is gezegd (en zelfs materieel steeds twijfelachtiger begint te worden) is wel duidelijk. Naar onze overtuiging moet ook het onderwijs op het dragen van eigen verantwoordelijkheid in en dienstbaarheid aan de samenleving zijn gericht.

CDA ontwerp-program 4

wordt uitgebreid door nieuwe programma's in het hoger beroepsonderwijs. Bij het **wetenschappelijk** onderwijs is nodig het geheel invoeren, het uitwerken en het zodig herwaarderen van de wet op herstructurering en de wet universitaire bestuursvorming. Voor het wetenschappelijk en het hoger beroepsonderwijs is nodig het invoeren en herwaarderen van een planningssysteem dat ook op evenwichtige spreiding naar regio en levensbeschouwing is gericht. Eerst na opgedane ervaring met het bovenstaande wordt een wet op het hoger onderwijs voorbereid.

46. Een systeem van **wederkerend onderwijs** wordt bevorderd. Doel is dat iedereen die daarvoor in aanmerking komt na beëindiging van zijn initiële opleiding de gelegenheid krijgt tot verdere vorming en nascholing. Avondonderwijs en open school spelen hierin mee. Bij de geleidelijke invoering van wederkerend onderwijs wordt voorrang gegeven aan groepen die weinig onderwijskansen ontvingen. Nadere uitwerking van het recht op wederkerend onderwijs en het daarmee samenhangende

studieverlof is nodig. In dat verband geen verdere verlenging van de leerplicht.

47. Voor alle opleidingen van onderwijsgevendend moet spoedig een afzonderlijke wettelijke regeling komen. Het her- en bijscholen van onderwijsgevendend wordt ondergebracht bij de instellingen die met deze opleidingen zijn belast.

48. Huidige verschillen in wijze van studiefinanciering (kinderbijslag, beurzen, ouderlijke bijdragen) worden teruggebracht door de invoering van een eenduidig stelsel van studiefinanciering per onderwijssoort. Daarvoor is nodig, dat voor alle studerende van 18 jaar en ouder de kinderbijslag integraal, en de kinderaftek gedeeltelijk worden afgeschaft en vervangen door het in te voeren studiefinancieringssysteem. Door de financiële middelen voor levensonderhoud rechtstreeks aan de studerende toe te kennen en door de mogelijkheid van gegarandeerde leningen wordt de financiële onafhankelijkheid van de studerende vergroot.

Wezenlijke taak van gezin

Hierbij gaat het om te beginnen al om de eigen verantwoordelijkheid van de ouders. Vorming en onderwijs kunnen nooit geheel aan school of universiteit worden toegeschoven. Het gezin blijft een wezenlijke en onvervreembare taak behouden. Het gaat bij vorming en onderwijs niet alleen om meer kennis maar om de mens en zijn verantwoordelijkheden en deze omvatten meer dan het verrichten van een deelfunctie. Vorming en onderwijs moeten aansluiting zoeken bij de veelkleurigheid die mensen in aanleg en interessefeer vertonen. Juist omdat het om de mens en zijn verantwoordelijkheid gaat zal een eigen levensbeschouwelijke basis voor onderwijs en vorming voluit gewaarborgd dienen te zijn. In de opzet van het onderwijs dient er mee te worden gerekend dat individuele mogelijkheden zo goed mogelijk tot hun recht moeten kunnen komen. Naast intellectuele vorming vragen sociale en creatieve vorming en handvaardigheid meer aandacht. Het

onderwijs moet „bij de tijd“ zijn, want tussen de ontwikkeling van de samenleving en de stand van het onderwijs bestaat een nauw verband. Zij dienen elkaar te beïnvloeden zonder dat de een de ander overheerst.

Vrijheid van onderwijs

Ieder moet kans krijgen op onderwijs dat met zijn aanleg overeenstemt en waarbij hij op verantwoorde wijze invloed heeft. Vrijheid van onderwijs (richting, inrichting en stichting) dient overkort te worden gehandhaafd. Het bevoegd gezag van bijzondere scholen zal zijn verantwoordelijkheid ook in financieel opzicht moeten kunnen waarmaken. Daartoe is nodig dat openbaar en bijzonder onderwijs ook o.a. bij stichting en exploitatie van schooladvies- en andere diensten worden gelijkgesteld.

Ie. Bescherming van de bedreigde mens

Bescherming leven en veiligheid

49. Uitbouw en versterking van het politie-apparaat heeft voorrang in het overheidsbeleid. 50. Voortgezet onderzoek is nodig naar de oorzaken van criminaliteit. De mogelijkheid tot het plegen van voorwaardelijke straffen wordt verruimd. Verruiming is eveneens wenselijk voor de mogelijkheid van het opleggen van andere straffen dan detentie en beboeting.

51. Het beleid tot verbetering van de psychische zorg voor gevangenen en van de materiële voorzieningen voor het gevangeniswezen wordt voortgezet. Verdere inspraak van het gevangenispersoneel in het te voeren beleid is onmisbaar. Ook wordt gezocht naar vormen om de gevangenen zelf bij het interne gevangenisregime te betrekken.

52. Bezinning is nodig ten aanzien van het voorkomen en bestrijden van massale wetsovertreding.

53. Ter bescherming van individuele belangen worden groepen en organisaties tot het voeren van civiele procedures toegelaten, in het bijzonder m.b.t. de economische wetgeving.

Geestelijke volksgezondheid

54. Het aanprijzen en ongevraagd thuis (laten) bezorgen en opdringen van pornografie behoort onderwerp te zijn, c.q. te blijven van een strakke verbodswetgeving. Met erkenning van de taak van de plaatselijke overheid: beperkende bepalingen voor de vestiging van sex-shops, eros-centra en speelautomaten.

Bescherming van menselijk leven en samenleven

55. Abortus mag door de medicus niet worden toegepast, tenzij a. de voortzetting van de zwangerschap voor de lichamelijke of geestelijke gezondheid van de vrouw een ernstige bedreiging meebrengt, en b. deze bedreiging niet anders kan worden afgewend dan door de zwangerschap af te breken.

Er worden meer dan tot dusver voorzieningen getroffen om de vrouw te helpen en te begeleiden voor zowel als na de beslissing inzake het al dan niet uitvoeren van abortus.

56. Tegenover het probleem van de zwangerschapsafbreking behoort betere voorlichting over het voorkomen van zwangerschap gegeven te worden.

57. Het verantwoord omgaan met mogelijkheden van passieve euthanasie kan nader wettelijke regelingen noodzakelijk maken. Hetzelfde geldt voor orgaantransplantatie en voor medische experimenten in het algemeen. In elk geval dient te worden voorkomen, dat de medische vermogens zich gaan richten tegen de mens en diens waardigheid.

Bescherming tegen onredelijke pressie

58. Een wettelijke regeling is nodig ter bescherming van burgers tegen excessieve reclame. Hierin past een verbod van met name die reclamemethoden, welke rechtstreeks zijn gericht op de beïnvloeding van het menselijk onderbewustzijn.

Toelichting op Ie: Bescherming van de bedreigde mens

„De samenleving waarvoor wij ons willen inzetten, is die:

■ waarin gewaakt wordt tegen elke vorm van onderschikking van menselijke verantwoordelijkheden aan willekeur van staatsmacht of economisch belang; ■ waarin de veiligheid van de burgers is gegarandeerd, de oorzaken van geweld waar mogelijk worden weggenomen en het bestaand geweld op doelmatige wijze wordt bestreden“.

„Vanuit de erkenning dat het menselijk leven een gave is van God, is een publieke rechtsbescherming daarvan geboden. Dit geldt in het bijzonder voor het gehandicapte leven. Het geldt echter in even grote mate voor het ongeboren leven en het naar het einde neigende leven.“

(Art. 3 program van uitgangspunten)

Het mens-zijn wordt in onze tijd van verscheidene kanten uit bedreigd. Ook een samenleving die tot het dragen van verantwoordelijkheid is toegerust kan het niet zonder bescherming stellen. Waar handen zich uitstrekken naar het recht van de ander moet een sterkere hand ter bescherming klaar staan. Het recht mag, naar het bijbels woord, niet struikelen op de straten. Maar het mag dat evenmin bij sociaal verkeer of handel drijven. Het beschermen van het recht van alle mensen, o.a. door het instandhouden van een onafhankelijke rechtspraak, is altijd de belangrijkste opdracht en de voornaamste dienst van de overheid geweest. De bescherming van burgers begint dicht bij huis. Maar daar loopt het al dikwijls fout. Stedelingen dachten vroeger wat huiverig aan de onveiligheid van mensen die afgelegen boerderijen bewoonden. Het platteland maakte zich zorgen over de gevaren

van de grote stad. Tegenwoordig hebben zowel platteland als stad reden zich onveilig te voelen. Er zijn woonwijken (en niet alleen in het westen des lands) die 's avonds niet meer zonder vrees voor roof of aanranding kunnen worden bezocht. De zorg voor dit soort „gewone“ veiligheid blijven we voorop stellen.

De bestrijding van criminaliteit stuit op toenemende moeilijkheden. Niet alleen omdat het opsporingsapparaat onvoldoende sterkte heeft, maar ook omdat de straf dikwijls veel te lang na „de zonde“ komt. Lange wachtlijsten voor hen die voor rechterlijke uitspraak in aanmerking komen zijn onaanvaardbaar. Terwille van de rechtsbescherming en terwille van de overtredders. Meer dan vroeger moet tegen inbreuken op „privacy“, het recht op eigen levenssfeer, worden gewaakt. Door de toename van het gemotoriseerd verkeer, wordt voorts de niet gemotoriseerde, dus meest kwetsbare mens voortdurend meer van veilige bewegingsruimte beroofd.

Wezenlijk in een rechtsstaat is ook: eerbied voor en bescherming van het menselijk leven. Het past mensen niet eigen of andermans leven op eigen gezag te beëindigen. De zgn. actieve euthanasie wijzen wij dan ook principieel af. Evenmin past een tot het onmenselijke toe gebruik van medisch-technische middelen die personen verhinderen op een menselijke wijze te sterven. Tenslotte mag het de overheid niet ontgaan, dat soms methoden en technieken van meningsbeïnvloeding worden toegepast, die een wezenlijke inbreuk op de eigen menselijke verantwoordelijkheid betekenen. De rechtsbescherming van de overheid zal dan ook gelijke tred moeten houden met de enorme groei van de mogelijkheden om mensen, in een door techniek en economie beheerste en op macht beluste maatschappij, te beïnvloeden en te manipuleren.

If. Cultuur en communicatie

Cultuur

59. Zorg voor de cultuur behoort tot het beleid van alle departementen. Brede en actieve deelname aan kunstuitingen wordt bevorderd door:

■ a. het aanmoedigen van kunstzinnige vorming en van kunstbeoefening door amateurs; ■ b. het betrekken van kunstenaars bij het stichten en inrichten van openbare gebouwen; ■ c. het onderling afstemmen van subsidiebeleid voor de verschillende kunstsectoren.

60. Regionale culturen worden door de overheid in hun eigenheid erkend en gesteund, waarbij de Friese cultuur door haar tweetaligheid een bijzondere plaats inneemt.

61. Internationale culturele betrekkingen worden verstevigd, door o.m. uitwisseling van jeugdgroepen en door informatie aan geëmigreerde Nederlanders over gebeurtenissen en ontwikkelingen in Nederland. 62. Het museumbeleid probeert de opgelopen achterstanden in te halen door een betere spreiding van musea en oudheidkamers. Meer aandacht voor de plaats en functie van het monument ten opzichte van zijn omgeving.

Sport

63. Iedereen dient aan sport te kunnen deelnemen. Uitbreiding van de mogelijkheden tot sportbeoefening blijft echter in de eerste plaats een taak voor de georganiseerde sportwereld. Aan een landelijk overleg-organen voor de sport bestaat behoefte. Bij het scheppen van sportaccommodatie (gebouwen, velden e.d.) hebben de in dit opzicht achtergebleven gebieden (grote steden en groeikernen) voorrang. 64. De overheid gaat de verzekering-door-geld en de

verruiming van de topsport tegen, in overleg met de desbetreffende organisaties.

Mediabeleid

65. De overheid is mede-verantwoordelijk voor het behoud van een vrije en gedifferentieerde pers. Zij dient vorming van monopolies tegen te gaan. Zij verleent steun aan persorganen die in economische moeilijkheden verkeren en wier voortbestaan in een veelkleurige informatievoorziening niet kan worden gemist. Die steun kan worden verleend via het Bedrijfsfonds voor de Pers. De uiteindelijke verantwoordelijkheid berust bij de minister van C.R.M., volgens openbare vooraf bekende criteria. Verantwoorde pogingen tot het oprichten van regionale bladen worden ondersteund, met name in regio's waar de dagbladers is gemonopoliseerd. 66. De verscheidenheid in de omroep moet programmatisch tot uitdrukking komen naar gelang de grootte van de aanhang en de veelkleurigheid der vrije omroeporganisaties.

Grote versnippering zowel als sterke concentratie worden in het omroepbestel naar vermogen tegengegaan.

67. De regionale en lokale omroep worden gefinancierd uit regionale en lokale middelen. De rechtstreeks betrokkenen wegen de prioriteiten af. Regionale en lokale omroepen mogen geen reclame uitzenden.

68. De verdere ontwikkeling van de kabeltelevisie dient kritisch te worden gevolgd en zal zodanig moeten leiden tot een terughoudende beleidsopstelling. Geen commerciële gebruikers worden tot de eigenlijke kabel-t.v.-uitzendingen toegelaten.

Toelichting op If: Cultuur, recreatie en communicatie

„De samenleving waarvoor wij ons willen inzetten, is die – waarin menselijke verantwoordelijkheid en deelgenootschap veelkleurig tot hun recht komen“.

„Het cultuurbeleid dient de mens te helpen bij zijn vorming en persoonlijke ontplooiing“.

(Art. 1, 7 program van uitgangspunten)

Het bevorderen van samen-doen, dat in dit program op velerlei gebied als politiek doel wordt gesteld,

moet ook voorop staan wanneer het gaat om schijnbaar zo heel andere punten als cultuur, sport en recreatie. Want ook daarbij zijn inter-menselijke verhoudingen in het geding. Een klein aantal voortreffelijke beroepsvoetballers vormen samen met miljoenen kijkers nog geen sportief gezelschap. En een meditatieve rondgang door een museum of een stil-genoten concertbezoek – hoe belangrijk ook – betekenen op zichzelf nog geen actieve kunst-beoefening. In een hamonieuze samenleving behoren cultuur en recreatieve ontspanning voor iedereen bereikbaar te zijn, zowel in actieve als passieve vorm. In dit verband is het ook van belang dat zorg voor de cultuur niet tot taak van één departement wordt beperkt, doch dat ze bij het beleid van alle departementen wordt betrokken. Verder mag van de overheid worden verwacht, dat ze – onder aanmoediging van de eigen, actieve sport- en kunstbeoefening – waakt tegen een overheersing van kunst en sport door wezensvreemde motieven. Kunst – ook beroepskunst – dient vrij van een commerciële druk en gerichtheid beoefend te kunnen worden.

Pers, radio en televisie hebben zich in het culturele leven een sleutelpositie verworven. Het is voor een gezonde samenleving daarom een levensbelang dat ook zij niet ontaarden tot verlengstukken van commercie en machtsgroepen, maar werkelijk cultuurdragers kunnen zijn.

Het is goed daarbij ook de opmars van de kabeltelevisie kritisch in de gaten te houden en over het algemeen waakzaam te zijn tegenover tendensen tot verschraving van de verscheidenheid in de informatieve voorziening. De vrijheid van drukpers dient in een pluriforme samenleving ook als een pluriform verschijnsel te worden gewaarborgd.

II GROEI BINNEN GRENZEN

69. In algemene zin zal de organisatie van elke Nederlandse onderneming dienstbaar dienen te zijn aan:

- a. het instandhouden van de werkgemeenschap waaraan in een goed werkklimaat zinvol werk wordt aangeboden;
 - b. een goed samenspel tussen leiding, medewerkers en kapitaalverschaffers;
 - c. een zinvol en doelmatig gebruik van grondstoffen;
 - d. een verantwoord gedrag ten opzichte van consument en directe omgeving.
- Het maken van een redelijke winst is daartoe een voorwaarde.

Ila. Wat voorop gaat

Milieubeleid

70. Nodig is:

- vaststelling, zo mogelijk in Europees verband, van randvoorwaarden die bij bedrijfsinvesteringen onder geen beding mogen worden overschreden;
- het aanvaarden van een regionaal „stilstand-principe” bij toetsing van nieuwe investeringsprojecten van overheid en bedrijfsleven;
- het in Europees overleg ontwerpen en uitvoeren van een beleid tot reiniging van het Nederlandse milieu binnen tien tot vijftien jaar, waarbij de werkgelegenheidsaspecten niet veronachtzaamd mogen worden;
- een scherp-kritisch beleid bij het uitgeven van vergunningen in het kader van de bestaande milieuwetgeving;
- krachtiger voortzetting van het beleid tot milieuzuivering en toepassing van milieu-vriendelijke technieken-activiteiten die de overheid zonnig zelf ter hand neemt;
- krachtiger aanpak van de internationale samenwerking inzake het milieubeleid;
- intensiever onderzoek naar de neveneffecten van verandering en verontreiniging van het milieu. Daarbij bijzondere aandacht voor de ontwikkeling van doelmatige opsporings- en meettechnieken gericht op activiteiten die voor het milieu schadelijk zijn.

71. De voorlichting met het oog op een verantwoord milieubeleid wordt verbeterd, met behulp van de massamedia, doelgerichte groepsvoorlichting en verschillende onderwijsvormen.

72. De wetten op waterverontreiniging en op luchtverontreiniging behoeven aanpassing, evenals de warenwet en de bestrijdingsmiddelenwet. De wetten op geluidshinder en bodemverontreiniging worden zo spoedig mogelijk gerealiseerd.

73. Bij de kaderregelingen inzake de bouwplanning en verkeer- en waterstaatsactiviteiten wordt de bewindsman belast met de zorg voor het milieu effectief betrokken.

74. De intensieve veehouderij wordt in haar produktiewijze meer dan tot dusver gebonden aan elementaire eisen op het gebied van een dier-waardige behandeling van de aanwezige vee- of pluimveestapel.

75. Het Bruto Nationaal product is als maatstaf van (gezonde) economische groei onbruikbaar. Initiatieven tot ontwikkeling van zuiverder maatstaven van economische groei, alsmede tot ontwikkeling van zgn. sociale indicatoren, verdienen dan ook krachtige ondersteuning.

Consumentenbeleid

76. Zo mogelijk in Europees verband wordt een kwaliteitsmerk voor industriële producten ingevoerd waarbij wordt aangegeven de klasse van veiligheid, de mate van milieubelasting en/of de klasse van energieverbruik. In gevallen waarbij de negatieve aspecten cumuleren en gelijkwaardige andere producten zonder deze cumulatie op de markt worden aangeboden moet het mogelijk worden toelating tot de markt te verbieden.

77. De overheid ondersteunt het werk van de onafhankelijke consumentenorganisaties, met name voor zover dit gericht is op de verhoging van zowel het kwaliteits- als het sociale en het milieubewustzijn van de moderne consument.

78. De warenwet dient te worden uitgebouwd tot een actief instrument van consumentenbeleid en eerlijkheid in de handel. Dit betreft hoeveelheidsaanduiding, datumaanduiding, samenstellingsaanduiding en informatieve etikettering. Het gebruik van chemische kleurstoffen en smaakstoffen in etenswaren wordt aan nauwer banden gelegd.

79. De overheid gaat misleidende reclame en agressieve reclame tegen. Ten aanzien van de indringende STER-t.v.- en radio-reclame bepleiten wij een loskoppeling van de nieuwsuitzendingen en het behoud van blokken die uitgezonden worden op vaste momenten, waarbij met name gedacht kan worden aan het begin en/of het einde van de dagelijkse uitzendingen.

Energie- en grondstoffenbeleid

80. Bij het uitwerken van het energie- en grondstoffenbeleid wordt rekening gehouden met de

te verwachten schaarste, met de verantwoordelijkheid ten aanzien van ontwikkelingslanden en ten aanzien van toekomstige generaties, en met de eigen positie in Nederland, zoals die bepaald wordt door de hoge graad van welvaart en van kennis en door haar geografische ligging.

81. Ondernemingen geven in hun jaarverslag een overzicht over het grondstoffenverbruik, alsmede hoeveel afval bij de vervaardiging van hun producten betrokken is en wat zij ermee doen.

82. Ten aanzien van het gebruik van grondstoffen en energie wordt in ons land een beleid ontwikkeld, dat op een voortgaande besparing is gericht. Dit beleid omvat onder meer:

- a. het bevorderen van technieken waarbij grondstoffen worden hergebruikt: maatregelen ter bevordering van de technische levensduur van producten;
- b. het bevorderen van het gebruik van restwarmte voor stadsverwarming daar waar dat mogelijk is.
- c. beperkingen van de productie en het gebruik van zgn. wegwerpartikelen;
- d. De bevordering van isolatie van woningen en gebouwen;

83. Vormen van rantsoenering in grondstoffen en energie kunnen in de toekomst nodig zijn. Deze behoren dan in Europees verband te worden overeengekomen.

84. Voor wat het toepassen van kernenergie betreft is, vanwege de daaraan verbonden risico's en effecten op langere termijn – die ten dele nog steeds onoverzienbaar zijn – uiterste terughoudendheid geboden. Mede om die reden dient het beleid er op te zijn gericht, de jaarlijkse toename van de vraag naar energie in onze samenleving zoveel mogelijk te beperken en de mogelijkheden aan te grijpen tot verhoging van het aanbod van energie uit conventionele en uit nieuw te ontwikkelen energiebronnen.

Producten ontwikkelingslanden

85. De producten van de ontwikkelingslanden krijgen in ruimere mate dan thans vrije toegang op de Europese markt, bij voorkeur met toepassing van algemene en niet-gebonden preferenties. Bevordert wordt dat de ontwikkelingslanden hun eigen grondstoffen zelf tot halffabrikaten verwerken.

Herstructurering van de Nederlandse economie

86. Op korte termijn wordt voor ons land een herstructureringsbeleid ontworpen. Doel van dit beleid is het aansturen op een verbeterde structuur van het Nederlandse bedrijfsleven, waardoor:

- a. dit in staat is ook op langere termijn een voldoende weerstandskracht van de Nederlandse economie op te bouwen en daardoor zinvolle werkgelegenheid te verschaffen aan de Nederlandse beroepsbevolking.

- b. de economische ontwikkeling van ons land beter kan beantwoorden aan de maatstaven van een gezonde economische groei, die getypeerd is door een strikte naleving van eisen van milieubeheer, van een zorgvuldig omgaan met grondstoffen en energie, en door een voldoende openheid naar eisen van internationale arbeidsverdeling, met name ook ten aanzien van de ontwikkelingslanden. Deze eisen vormen bij de structurering van onze economie even zovele randvoorwaarden, waarvan de nakoming ook in Europees verband met kracht wordt nagestreefd.

87. Over de opzet en nadere vormgeving van het structuurbeleid overlegt de overheid met de sociale partners. De overheid krijgt voldoende beleidsinstrumenten, waarbij tijdelijke overheidsdeelnemingen niet worden uitgesloten. De oprichting wordt bevorderd van door werkgevers en werknemers samengestelde overlegorganen, vooral in de bedrijfstakken die in het kader van het zgn. speer- en knelpuntenbeleid van belang zijn. Die overlegorganen stellen in het kader van de beoogde indicatieve planning voor het Nederlandse bedrijfsleven na overleg met de overheid globale richtlijnen op voor het gewenste investeringsbeloop en het gewenste sociale beleid, milieu- en consumentenbeleid in de bedrijfstak. Bij gebleken overeenstemming in deze representatief samen te stellen overlegorganen krijgt de overheid de bevoegdheid desgewenst deze globale richtlijnen van de gehele bedrijfstak bindend te verklaren.

88. Bij haar structuurbeleid dient de overheid uit te gaan van algemene en geobjectiveerde normen en regels.

Landbouw, midden- en kleinbedrijf

89. Met de van werknemers afwijkende positie van zelfstandigen wordt bij het algemeen beleid rekening gehouden. Het wordt gericht op sociale zekerheid en op een inkomensontwikkeling die gelijkwaardig is aan die van werknemers.

90. Het fiscaal beleid voor zelfstandige ondernemers wordt afgestemd op de drie functies van het ondernemersinkomen: consumptie, investering, reservering.

91. Het inkomensbeleid in de landbouw mag het noodzakelijke structuurbeleid niet doorkruisen. Inkomensvoelers gekoppeld aan

Toelichting op II: Groei binnen grenzen

Illustratie uit „Spelregels voor Economie en Politiek”.

„Het sociale en economische beleid behoort uit te gaan van een door de overheid te respecteren en waar nodig te ondersteunen eigen verantwoordelijkheid van de burger”.

(art. 9 CDA-program van uitgangspunten)

Het is in dit program tot nu toe vooral gegaan om „onbetaalbare” dingen in onze samenleving: om het samen dragen van verantwoordelijkheid en om meer gerichte aandacht voor onze medemens.

Als we het nu hebben over het economisch leven, over alles dus wat deze samenleving met geld en goederen draaiende houdt, schijnt het dat de vraag naar doel en verantwoordelijkheid wel buiten beschouwing kan blijven. Het doel van economisch handelen lijkt immers het verkrijgen van zoveel mogelijk producten te zijn, en de verantwoordelijkheid gaat niet veel verder dan de zorg voor voldoende loon en winst, nu en in de toekomst.

Economische expansie

Nu heeft onze westerse samenleving aan die doorgaande economische groei inderdaad veel te danken. Verscheidene sociale verbeteringen werden er bijvoorbeeld mogelijk door. Toch wordt het in onze tijd steeds duidelijker dat een onbeperkte economische expansie niet de laatste wijsheid is. Eerder is van het tegendeel sprake. Wat is immers het geval?

Wij zijn aan de voortgaande groei van onze inkomens en van de productie zo gewend geraakt dat wij ons erop zijn gaan instellen. Wij hebben het beschouwd alsof het een vast, een vanzelfsprekend gegeven was. Alle instellingen in onze samenleving, inclusief overheid, ondernemingen en vakorganisaties zijn zich op de voortgaande groei gaan oriënteren.

Alles leek en lijkt immers van die groei afhankelijk te zijn: de werkgelegenheid, ons stijgend inkomen, ons stelsel van sociale zekerheid, de ontwikkelingshulp en de stijgende kosten van het milieubehoud. Maar onze rekensom blijkt een verkeerde uitkomst te hebben en door de torenhoge problemen van deze tijd worden wij daar met onze neus bovenop gedrukt. We hebben te maken gekregen met een oplopende werkloosheid, met een vliegende inflatie, met een toenemende spanning tussen rijke en arme landen, met een dreigende ineenstorting van de financiering van ons fraaie stelsel van sociale zekerheid. En dat alles bij elkaar vormt een te hoge prijs. Ten aanzien van de werkloosheid bijvoorbeeld zal het cijfer indien enigszins mogelijk weer tot onder de 150 000 werklozen moeten worden teruggedrukt, terwijl een inflatiepercentage van meer dan 5% onaanvaardbaar blijft.

Schaarse grondstoffen

Het is met de economische groei kennelijk net als met de groei van de cellen in het menselijk weefsel. Die groei kan gezond, maar ook kwaadaardig zijn. Het is dan ook een illusie te menen dat wanneer de economische expansie maar weer verzekerd is, alles weer als vanzelf goed zal komen. Economische groei is pas gezond binnen het raam van normen en verantwoordelijkheden. Dat wil zeggen dat wij onze technische en economische mogelijkheden zo moeten kiezen – van te voren zo kiezen – dat zij het behoud van de natuur dienen, zinvol werk mogelijk (blijven) maken, dienstbaar zijn aan een zorgvuldig beheer van schaarse grondstoffen en dienstbaar zijn aan de economische mogelijkheden van arme landen. Economie moet in dienst staan van ons rentmeesterschap over Gods schepping. En dat is dan tegelijkertijd een (begin van) antwoord op de vraag naar de juiste gerichtheid van de menselijke verantwoordelijkheid in het economisch leven.

Dragers economische verantwoordelijkheden

Onze economische orde dient gebaseerd te zijn op een verantwoorde, maatschappelijk aanvaardbare ondernemingswijze organisatie van productie en dienstverlening, waarbij door een grote verscheidenheid van ondernemingen en ondernemingsvormen de aanwezige macht is gespreid en verantwoording aflegt. In dat kader nu is het niet alleen de vraag of de overheid wel bereid is economische ontwikkelingen aan bepaalde voorwaarden te binden. Belangrijker nog is of al degenen die economische verantwoordelijkheid en mede-verantwoordelijkheid dragen bereid zijn toe te komen aan het vereiste daadwerkelijk „antwoord”. Dat vraagt van ondernemingen dat zij méér zijn dan instituten die er voor zorgdragen dat een gestage stroom van producten en inkomens over de samenleving worden uitgestort. Ondernemingen moeten er door de overheid aan gehouden worden, dat zij ook een eigen verantwoordelijkheid hebben voor zowel de kwaliteit van het hen omringende milieu, als voor het spaarzaam beheer van grondstoffen en energie, als voor het mogelijk maken van zinvolle arbeid, als voor het ruimte maken voor de eigen oentplooiingskansen van ontwikkelingslanden als voor een kwalitatief goede dienstverlening aan de samenleving. Het is niet de taak van de overheid die verantwoordelijkheden van het bedrijfsleven over te nemen. Maar het kan wel haar taak zijn het bedrijfsleven op die verruimde verantwoordelijkheid vast te binden. Door omheiningen te plaatsen, door uitwegen af te snijden, en door ondernemingen er toe te stimuleren het rentmeester-zijn meer serieus te nemen. Zo pas krijgt ook het gezamenlijk dragen van werknemers en leiding in bedrijven wezenlijk zijn en relief.

CDA ontwerp-program 6

bedrijfsbeëindiging op termijn kunnen niettemin noodzakelijk zijn.

92. Het structuurbeleid in de landbouw is – mede in EEG-verband – gericht op:

- het behoud van de concurrentiekracht van de Nederlandse agrarische bedrijven;
- actief herinrichtingsbeleid voor landelijke gebieden met zorgvuldige afweging van de belangen van de landbouw, natuur, milieu en landschap;
- toereikende beheersregelingen in de landschappelijk belangrijkste gebieden.

93. Het beleid voor het midden- en kleinbedrijf dient mede te omvatten

- uitbouw van de advies-, onderzoek- en bedrijfsontwikkelingshulpmogelijkheden
- verruiming van de Garantiekredietmogelijkheden en van de overbruggingsmogelijkheden bij tijdelijke moeilijke situaties.
- systematisch structuuronderzoek per sector en regio met toereikende herstructureringshulp.

- oprichting van regionale dienstencentra voor eerste opvang en sociale begeleiding met regionale adviestaak ten aanzien van lokale overheid.

94. Ondernemersafspraken en economische macht via concentratie dienen onder toezicht te staan. Daarbij zullen ondernemersafspraken welke gericht zijn op verdediging en samenwerking van kleinbedrijf in beginsel – eventueel via soepele procedure – moeten worden toegestaan. De overheid dient de bevoegdheid te hebben minimumprijzen voor te schrijven. Prijsdiscriminatie moet worden tegengegaan.

95. Teneinde overcapaciteit in bedrijfssectoren tegen te gaan dient de overheid de bevoegdheid te hebben herstructureringsprocessen te begeleiden met tijdelijk ingrijpen. Ten aanzien van de dienstensector moet een vergelijkbare bevoegdheid komen als neergelegd in de bedrijfsvergunningwet voor de industrie.

Ik WOU WEL GRAAG 1,25386 % REËLE VERHOOGING VAN M'N HUISHOUDGELD.

IIb. Zinnvolle arbeid

96. De overheid draagt ertoe bij, dat arbeidsmogelijkheden enerzijds en onderwijs, vorming en scholing anderzijds aan elkaar worden aangepast. Met name de structurele kern van de jeugdwerkloosheid maakt deze aanpak noodzakelijk. Daartoe zal de capaciteit van het hoger beroeps onderwijs, middelbaar beroeps onderwijs en hoger onderwijs meer dan tot dusver mede moeten worden afgestemd op de te verwachten mogelijkheden op de arbeidsmarkt. Overleg met de desbetreffende organisaties is noodzakelijk voor een goede aanpassing op langere termijn.

97. De overheid verleent actief steun aan experimenten met parttime werk, tweelingbanen en maatschappelijk aanvaardbare vormen van vrijwillige werkbeëindiging. Hetzelfde geldt ten aanzien van studieverlof, waarin mensen tegen betaling vrijgesteld worden van het verrichten van arbeid.

98. Bij de nog uit te voeren openbare werken-programma's wordt voorrang gegeven aan die openbare werken, welke een positieve bijdrage inhouden aan nationale programma's op het vlak van milieuzuivering, energiebesparing, en het opnieuw gebruiken van grondstoffen. Ook de stadsvernieuwing kan ten deze een bijdrage leveren.

99. Een nationaal arbeidsmarktbeleid vergt de ondersteuning van passende scholings-

herscholings- en bijscholingsmogelijkheden. Tussen de inhoudsbepaling van het begrip „passende arbeid” en de mogelijkheid tot al dan niet aanvaarding van om- of bijscholingsmogelijkheden wordt een nauwer verband aangebracht.

100. Het beleid wordt gericht op het zoveel mogelijk overbodig maken van geestdodende arbeid. Voor zover dit niet mogelijk is worden de werkomstandigheden van deze arbeid verder verbeterd alsmede de arbeidsvoorwaarden. De overheid bevordert mechanisering van vooral die werkzaamheden, die door velen als van te laag niveau en daardoor als onaangenaam worden ervaren.

101. De overheid stimuleert ook van haar kant de vorming van fondsen, die de bedoeling hebben in het bedrijfsleven aanvullende werkgelegenheid te scheppen en/of meer zinvol werk mogelijk te maken. Werkgeversbijdragen aan deze fondsen worden belastingvrij.

102. Er zijn vele vormen van arbeid die geen inkomensverwerving betekenen, maar toch zeer zinvol zijn omdat ze gedaan worden vanuit een eigen verantwoordelijkheid voor het functioneren van de samenleving in al haar verbanden. Het stimuleren van deze arbeid kan er toe bijdragen dat in onze samenleving de menselijke contacten weer beter gestalte krijgen.

Toelichting op II.b.: zinnvolle arbeid

„Arbeid als zodanig is van grote betekenis voor individuele ontplooiing en voor het functioneren van de samenleving. De mogelijkheid tot zinnvolle arbeid als instrument voor inkomensverwerving en middel tot zelfontplooiing behoort in het overheidsbeleid een centrale plaats in te nemen”.

(art. 8 program van uitgangspunten)

Werkloosheidsbestrijding

Het schijnt in tegenspraak met elkaar te zijn: eerst werd in dit program gezegd dat de expansie van onze productie binnen zekere grenzen moet blijven, wil ze althans onze samenleving niet gaan verstikken. In dit hoofdstuk gaat het daarentegen om het behoud van zinnvolle arbeid, en wordt op maatregelen ter bestrijding van werkloosheid aangedrongen. Is het dan niet beter die „grenzen” voorlopig maar te vergeten, en aan de groei van ons nationaal produkt een absolute voorrang te verlenen? Elk procent verhoging betekent tenslotte werk voor vele mensen. Om te beginnen willen we duidelijk stellen, dat de bestrijding van de werkloosheid inderdaad het hoofddoel moet vormen van het regeringsbeleid in de komende jaren. Al het water van de zee wast niet af, dat het werkloos zijn voor vele duizenden neerkomt, op een zich uitgerangeerd weten, op het besef aan de kant te zijn gezet door een samenleving die hun diensten niet meer nodig heeft. Dat is een situatie die niet mag worden goedgepraat. Naar onze overtuiging horen trouwens het mens-zijn en het verrichten van zinnvolle arbeid wezenlijk bij elkaar. Maar wanneer het gaat om de fundamentele bestrijding van dit voortdurende kwaad, moet daar wel iets aan worden toegevoegd. En wel dat het om die reden leggen van alle accent op de noodzaak van een zo fors mogelijke jaarlijkse produktieverhoging nog geenszins het geven van een afdoende oplossing betekent. Door dat te denken en dat te doen schuiven we het probleem van de structurele werkloosheid in feite alleen maar weer een paar jaar voor ons uit. Want houdt een forsere groei van de produktie de vervanging van arbeiders door machines tegen? Nee, om dat probleem fundamenteel te bestrijden, zullen we verder moeten doortroven. Ook wanneer dat zou betekenen, dat pijnlijke oplossingen dan niet meer geheel te vermijden zijn.

Maatregelen

Maar laten we nu eerst de maatregelen, die ter beschikking staan om werkloosheid te verminderen, te verzachten of in de wortel te bestrijden, eerst eens wat nauwkeuriger op een rijtje zetten.

Betere verdeling werk

1. In de eerste plaats zijn maatregelen nodig die een betere verdeling van bestaande werkgelegenheid bevorderen. Deze maatregelen betekenen op zichzelf niet zozeer werkloosheidsbestrijding, maar ze kunnen wel wat scherpe kantjes wegnemen. In dit verband moet o.a. ook de mogelijkheid van vrijwillige vervroegde pensionering, van de toepassing van „tweelingbanen” nog eens nader worden bekeken.

Openbare werken

2. Door het doen uitvoeren van openbare werken en het ondersteunen van bepaalde vormen van particuliere investeringen kan de overheid veel voor directe werkloosheidsbestrijding doen, al worden de oorzaken daarvan hierdoor nog bepaald niet weggenomen. Daarbij moeten in de eerste plaats die openbare werken worden uitgevoerd die passen in een op gezonde groei gericht overheidsbeleid.

Scholing

3. Overheidsmaatregelen die gedeeltelijk al wel bij de oorzaken van de huidige werkloosheid inhaken, zijn die welke de aansluiting van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt begunstigen, onder meer door (bij)scholing en aangepaste beroepsopleidingen.

Druk op loonkosten

4. Hetzelfde geldt voor die overheidsmaatregelen die de druk van de sociale lasten op de loonkosten van de bedrijven doen afnemen. Die druk is de laatste vijf jaren sterk toegenomen en ze heeft ertoe bijgedragen dat bedrijven liever dure machines bestellen dan nog duurdere arbeidskrachten in dienst te nemen. Er helpt wat dit betreft geen moedertje lief aan; we zullen er in de komende kabinetsperiode niet aan ontkomen hier wat meer adem te scheppen door vrij drastische ingrepen in het hele pakket van sociale zekerheid. Zo kunnen we voorkomen dat de druk van de sociale premies op de arbeidskosten nog aanzienlijk verder toeneemt en zo steeds meer arbeidskrachten uit de markt prijst.

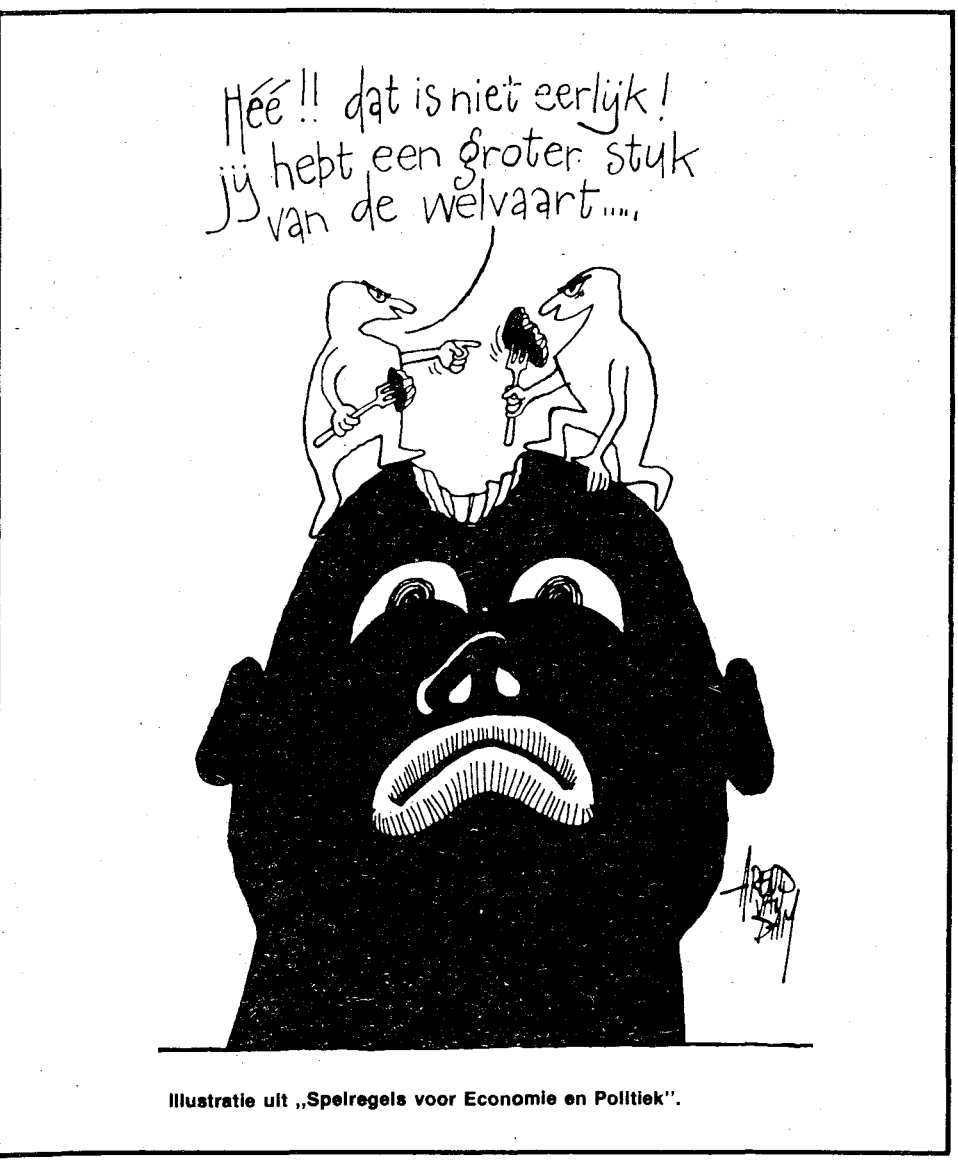
Arbeidsintensieve produktie

5. Een maatregel welke hier onder geen beding mag worden vergeten is er een, waarin wij als Nederlanders zelf een bijdrage kunnen leveren en die bovendien geheel en volledig de wortel raakt van de thans zo sterk opgelopen structurele werkloosheid. Het voor de hand liggende antwoord is dat net-weer-iets-nieuwere machines in verhouding tot hun kosten per saldo net weer iets efficiënter blijken te zijn dan mensen. En de mate van efficiency moet naar algemeen gevoelen, nu eenmaal de doorslag geven. Maar waarom is dat eigenlijk zo doorslaggevend? In feite alleen omdat we ons stelselmatig hebben aangewend arbeid en produktie alleen te waarderen naar de mate waarin zij ons zo hoog mogelijke besteedbare inkomens (loon en winst) kunnen opleveren.

Er wordt te weinig aan gedacht dat deze inkomens ook kunnen worden gebruikt voor de geldelijke ondersteuning van die produktievormen welke op werk-verruiming en op het veraangenamen van werk zijn gericht. Het uitschakelen van mensen door machines wordt niet door een soort noodlot bevolen. Het is een verschijnsel dat we zelf in de hand hebben en dat we daarom ook actief kunnen tegengaan. Maar dan moeten er wel gepaste middelen voor worden gevonden. Zo'n middel is het vormen van fondsen waaruit die bedrijfsinvesteringen worden mogelijk gemaakt, welke in de eerste plaats zijn gericht op zinnvolle en wellicht ook meer arbeidsintensieve vormen van produktie. Deze fondsen zouden door de werknemers zelf kunnen worden gevormd uit een deel van de aan hen uitgekeerde lonen (of vermogenswinsten) zodat ze ook onder hun zeggenschap in de bedrijven waarin zij werken kunnen worden ingezet. Het spreekt voor zich dat de overheid van haar kant elke activiteit in deze richting krachtig moet aanmoedigen en zo mogelijk ook fiscaal begunstigen.

Contractionen

6. Tenslotte mag niet worden verzwegen dat er ook in de komende jaren een directe wamenhang zal bestaan tussen de ontwikkeling van de werkloosheid en de hoogte van de in de CAO's geregelde contractionen. Er valt niet te ontkomen aan de pijnlijke slotsom, dat een reële stijging van de contractionen in de eerstvolgende jaren een onaanvaardbaar schadelijk effect zou hebben op de omvang van de nationale werkloosheidscijfers. Maar daarmee komen we als vanzelf terecht bij een volgend chapter: de noodzakelijke rechtvaardige verdeling van baten en lasten in de moeilijke situatie van nu.

Illustratie uit „Spelregels voor Economie en Politiek”.

CDAktueel

FEITEN EN MENINGEN

CHRISTEN DEMOCRATISCH APPEL

Door mr.
J. G. H. Krajenbrink
Secretaris CDA

Ook voor plaatselijke CDA-verbanden is zorgvuldige organisatie nodig

De bedoeling is om op termijn alle Nederlandse christen-democraten te verenigen in één politieke partij. In de huidige fase is het CDA een federatieve organisatie. De oprichters van deze organisatie zijn de ARP, de CHU en de KVP. Deze drie partijen zijn en blijven voornamelijk zelfstandig. Ze hebben zich wel aan elkaar verbonden in het CDA-verband. Dat CDA als partij-organisatie bestaat dus. Met zijn eigen bestuurlijke organen, zijn eigen statuten en reglementen. De leden van de drie partijen zijn via dat lidmaatschap ook lid van het CDA. Daarnaast bestaat de mogelijkheid rechtstreeks lid te worden van het CDA, dus naast de drie partijen.

Niet alleen op landelijk niveau, ook regionaal en plaatselijk moet het CDA als organisatie van de grond komen. Om misverstand te vermijden: het gaat hierbij dus niet om CDA-fracties in Provinciale Staten of in gemeenteraden, het gaat hier om de vorming van een CDA-partij-organisatie in regio en gemeente.

Men kent thans in veel plaatsen reeds overlegorganen, contactraden enz. Is dat dan niet voldoende? Waarom moet dat nu zo „officieel”? Behalve het nut van een goede organisatie in het algemeen, spelen de volgende factoren een rol.

Niet vrijblijvend

Het is noodzakelijk de christen-democratische samenwerking van haar betrekkelijk vrijblijvende karakter te ontdoen. Zij wil méér zijn dan een overlegorganisatie. Ook voor de regionale en plaatselijke organen betekent dat een federatieve structuur, dus opgericht door bestaande en zelfstandig blijvende plaatselijke partij-organisaties van ARP, CHU en KVP. Tot deze federatieve organisatie behoren vanaf de oprichting uiteraard ook de rechtstreekse CDA-leden.

Modelreglement

De organisatie van het CDA in regio's en gemeenten zal in grote lijnen gelijk moeten zijn. Daarom is de besturen van de partijorganisaties van ARP, CHU en KVP in regio en gemeente een modelreglement gezonden. Op dit reglement kom ik straks nog terug. Van belang in dit verband is ook stellig nog het Huishoudelijk Reglement van het CDA, dat is aangenomen op het eerste CDA-Congres van 23 augustus jl. Voor wie inzicht wil krijgen in de wijze waarop het CDA landelijk, regionaal en plaatselijk is, dan wel moet worden georganiseerd, is kennisneming van dit Huishoudelijk Reglement onmisbaar. (Gratis verkrijgbaar bij het CDA-secretariaat).

Oprichtingsakte

Het vrijblijvend samenwerken moet dus als het ware worden omgezet in een verplichtende overeenkomst. Waarbij vanuit de oprichtende partijen bevoegdheden en taken worden overgedragen. Ik denk aan het opstellen van programs, de hele procedure in geval van kandidaatstelling bij staten- c.q. raadsverkiezingen, het voeren van propaganda enz. enz. Uit CDA-oogpunt zeg ik: laten de moederpartijen zoveel mogelijk bevoegdheden overdragen aan de CDA-organen. Maar maak in ieder geval duidelijk wáár welke taken en bevoegdheden liggen. Daarom is met het model-reglement aan alle besturen een ontwerp-oprichtingsakte toegezonden. In dit stuk moeten de overgedragen bevoegdheden staan vermeld.

Achterban

„Officiële” CDA-vorming is ook nodig om te voorkomen, dat een CDA-fractie in een vertegenwoordigend lichaam in de lucht komt te hangen. Wanneer die ene CDA-fractie voor direct contact met de „achterban” moet terugvallen op drie besturen, is dat een welhaast onmogelijke zaak. Bij één CDA-fractie hoort ook één CDA-bestuur.

Rechtstreekse leden

In een CDA-verband kunnen rechtstreekse leden als volwaardige leden meedraaien. Dit zal nog beter kunnen naarmate er door de moederpartijen meer bevoegdheden aan

het CDA-verband zijn overgedragen. Zodra het CDA een eenheidsorganisatie wordt, zal er geen onderscheid meer bestaan tussen de leden van het CDA. Nu bestaat nog het volgende onderscheid:

1. leden van de drie partijen als „indirekte” leden van het CDA met eigen „moeder” partij-organisaties en
2. rechtstreekse leden die niet over eigen organisatie beschikken, maar als het ware het begin vormen van de eerste en ene poot van het CDA waar wij naar toewerken. Ook nu reeds moeten rechtstreekse leden volle ontplooiingskansen krijgen.

Praktisch voorbeeld

Hoe verloopt nu in de praktijk zo'n vorming van een CDA-verband? Ik neem eerst een standaard-geval: een gemeente met kiesverenigingen van zowel ARP als CHU en een afdeling van de KVP. Ik ga er daarbij vanuit dat tussen de drie besturen enigerlei vorm van overleg bestaat, terwijl er zelfs ook al wel een CDA-fractie in de gemeenteraad kan zijn.

Hoe nu verder?

Fase 1: Het overlegorgaan, vanzelfsprekend met instemming van de besturen, buigt zich over het model-reglement voor een gemeentelijk CDA-verband en neemt daar ook bij het Huishoudelijk Reglement van het CDA dat is vastgesteld op het eerste CDA-Congres. Het Huishoudelijk Reglement geeft dwingende voorschriften, het model-reglement is een model, waarvan zo nodig kan worden afgeweken al doet men er wel goed aan zich er zoveel mogelijk aan te houden.

Fase 2: Wanneer het overlegorgaan overeenstemming heeft bereikt kan men het resultaat, dus het ontwerp-reglement, voorleggen aan de drie moederbesturen. Het verdient aanbeveling om reeds dit voor-ontwerp om commentaar in te zenden naar het CDA-secretariaat.

Fase 3: Wanneer vervolgens de drie besturen het over het ontwerp-reglement eens zijn kan in een gemeenschappelijke bestuursvergadering de verdere procedure worden afgesproken. Hoofdschotel daarvan is het voorleggen van het ontwerp-reglement aan de drie ledenvergaderingen.

Fase 4: Als de ledenvergaderingen met het ontwerp-reglement instemmen, worden een of meer bestuursleden gemachtigd tot het aangaan van de overeenkomst met de andere partijen. Dat wil zeggen: tot het ondertekenen van de oprichtingsakte van het gemeentelijk CDA-verband. (Tegelijk met het ontwerp-reglement kan daartoe aan de ledenvergaderingen een ontwerp-oprichtingsakte worden voorgelegd). Daarna kan de oprichtingsakte worden getekend.

Fase 5: Om als gemeentelijk CDA-verband door het Dagelijks Bestuur van het landelijk CDA te worden erkend

stuurt men oprichtingsakte en reglement naar het secretariaat van het CDA, postbus 7676, Den Haag.

Het Dagelijks Bestuur zal dan moeten onderzoeken:

- a. of de besluiten rechtsgeldig zijn genomen
- b. of de landelijke besturen van ARP, CHU en KVP akkoord gaan
- c. of oprichtingsakte en reglement van het verband niet strijdig zijn met statuten en Huishoudelijk Reglement.

Dit alles vereist enig vergaderwerk, overleg en samenwerking maar alleen op deze manier bestaat er enige garantie, dat op een verantwoorde manier een stap wordt gezet die de instemming heeft van allen, althans het overgrote deel der betrokkenen. Zo is het de moeite, letterlijk en figuurlijk, waard.

Nog één laatste vraag: waar blijven in de hierboven geschetste procedure de rechtstreekse leden van het CDA? Het zal geheel afhankelijk zijn van de mogelijkheden ter plaatse op welk moment de rechtstreekse leden in de procedure inspringen.

Rechtstreekse leden maken als volwaardig lid deel uit van het CDA nadat de oprichting door de drie plaatselijke partij-organisaties heeft plaatsgevonden. Het is echter zeer wel denkbaar en vanuit CDA-oogpunt toe te juichen om rechtstreekse leden zo vroeg mogelijk bij het overleg te betrekken. Reeds in het overlegorgaan kunnen vertegenwoordigers van de rechtstreekse leden zitting hebben. De mogelijkheden in dezen verschillen nogal. Maar ieder gemeentelijk CDA-verband zal de consequenties moeten trekken uit het feit dat het CDA rechtstreekse leden kent. Een gemeentelijk CDA-verband draagt de plaatselijke verantwoordelijkheid voor de ontplooiingsmogelijkheden van de rechtstreekse leden. „Zichtbaar” gemaakt kan men zich een standaard-CDA-verband m.i. als volgt voorstellen. Zie de tekening in het nevenstaande artikel.

Afwijkingen standaardgeval

Hierboven is het voorbeeld gegeven van een gemeente met kiesverenigingen van ARP en CHU en een afdeling van de KVP. Er zijn echter tal van plaatsen waar zich deze situatie niet voordoet. Soms bestaan er slechts twee plaatselijke organisaties, soms ook maar één. Met name in Brabant en Limburg komt het nogal eens voor dat er alleen een afdeling van de KVP bestaat. In deze gevallen behoeft niet alsnog een organisatie van de ter plaatse ontbrekende moederpartij te worden opgericht. Het gaat erom dat de bestaande organisaties van de drie moederpartijen ter plaatse aan de oprichting van het CDA meewerken. Het spreekt echter wel vanzelf dat, indien bijvoorbeeld een kiesvereniging van de ARP ontbreekt, contact wordt opgenomen met de ter plaatse woonachtige individuele leden van de ARP. Daarbij is het gewenst contact op te nemen met de desbetreffende Kamercentrale c.q. Statencentrale waaronder de gemeente voor wat betreft de ARP in dit geval ressorteert. Ook is het dan zeer gewenst vertegenwoordigers van de ontbrekende moederpartij in het bestuur van het CDA-verband op te nemen. De oprichtingsakte ware in deze gevallen mede te ondertekenen door bijv. de voorzitter van de Kamercentrale c.q. de Statencentrale waarmee ter zake is overlegd.

Nog een ander voorbeeld: het komt voor dat in een gemeente géén van de drie partijen ARP, CHU en KVP zijn vertegenwoordigd middels een plaatselijke organisatie. In zo'n geval kunnen ter plaatse wonende CDA-leden, dus zowel individuele leden van de drie partijen als rechtstreekse leden, indien het er ten minste tien zijn, verzoeken te worden opgericht als CDA-verband (artikel 30 van de statuten). De hierboven geschetste procedure rond reglement en oprichtingsakte kan in dit geval aanzienlijk eenvoudiger verlopen. De tien of meer leden van het CDA moeten het onderling eens zien te worden over een ontwerp-reglement. Dat sturen zij naar het Dagelijks Bestuur van het CDA, met het verzoek te worden opgericht als CDA-verband. Ook in dit geval zullen de meeste van de hierboven genoemde belangrijke punten goed moeten worden geregeld, met dien verstande dat men steeds zal kunnen kiezen voor het toekennen van bevoegdheden aan de algemene ledenvergadering als het hoogste lichaam van het CDA-verband. Voor wat betreft de financiën zal een afzonderlijke regeling moeten worden getroffen met het Dagelijks Bestuur van het CDA. Het komt er op neer dat in deze gevallen steeds de volle 25% van de terug te storten contributiegelden in de kas van het CDA-verband belandt.

Het komt ook voor dat plaatselijke, niet landelijk georganiseerde groeperingen willen deelnemen aan een CDA-verband. Daarbij is het volgende van belang. De leden van zo'n groepering dienen op een of andere manier lid te zijn of te worden van het CDA. De groepering kan als zodanig niet tot de oprichters van het CDA-verband behoren. Daarvoor kennen de statuten immers uitsluitend twee

CDA D A K T U E E L

Redactieteam

G. van den Berg
drs. C. Bremmer
(redactiesecretaris)
F. J. van der Heijden
mr. J. B. A. Hoyink
Wm. C. de Kruyf
H. Lokkerbol
mr. C. van der Wetering

wegen: erkenning van een door bestaande plaatselijke organisaties in het leven geroepen CDA-verband en oprichting van een door ten minste tien CDA-leden gevormd CDA-verband. De hier genoemde afwijkende voorbeelden doen zich niet voor op Kamerkringniveau. Daar bestaat steeds een organisatie van zowel ARP, CHU en KVP. Voor de totstandkoming van een CDA-Kamerkringverband geldt overigens in grote lijnen dezelfde procedure als bedoeld voor het hierboven genoemde standaardgeval van een gemeentelijk CDA-verband.

Slotopmerking

Het geheel overziende merk ik dat ik nogal wat overhoop heb gehaald. Toch geloof ik dat het ingewikkelder lijkt dan het is. Het is in ieder geval noodzakelijk aan een en ander zorgvuldig aandacht te besteden om zo te geraken tot een goed functionerend organisatorisch bouwwerk dat t.z.t. gemakkelijk kan uitgroeien tot één landelijk, regionaal en plaatselijk georganiseerde christen-democratische partij.

Men doet dit door zich aan te melden bij het secretariaat van het CDA, postbus 7676, Den Haag (tel. 070-46.52.22). Ook de mogelijkheid van een dubbel-lidmaatschap bestaat, d.w.z. men kan lid van één der drie partijen zijn en tevens zich als rechtstreeks lid van het CDA aanmelden. Men dient dan echter wel dubbele contributie te betalen! J. G. H. Krajenbrink
secretaris CDA.

CDA-kort

CDA-Groningen

Onlangs is een begin gemaakt met een voortgezette discussie over de Onderwijscontourennota; op 29 nov. 1975 hadden we reeds een volle studiedag over dit thema. In samenwerking tussen de Verbands van Gemeente- en Provincie Bestuurders en het S.C.O.G. is een aantal discussieavonden belegd t.w. Dinsdag 30 maart in de Wijkplaats, Luxemburglaan 2, Stadskanaal. Aanvang half 8. Woensdag 7 april in café Grommers, Burchtstraat 12, Middelstum. Aanvang half 8. Dinsdag 13 april in dorps huis de Rotonde, Burg. Ritzemast. 1, Niekerk (W.K.) In Groningen en Winschoten hebben reeds bijeenkomsten plaatsgevonden.

CDA-Twente

Hoe wordt gedacht over de bestuurlijke vormgeving van onze regio „het pre-gewest Twente”?

Over dit onderwerp zal de heer H. G. Kamphuis op maandag 5 april a.s. des avonds 8 uur, het forumsprek inleiden hetwelk gehouden wordt in de zaal van café Mensink, Kerkstraat 78 te Reutum, tel. 05417-201. Gespreksinleider: de heer A. Liewen, Wierden. Forumleden: G. B. Ankoné, Oldenzaal, J. Buitenweg, Wierden, H. G. Kamphuis, Almelo, F. Krommendijk, Nijverdal, A. van de Vinne, Tubbergen, C. van der Wolf, Vriezenveen. Op deze avond die in C.D.A.-verband wordt georganiseerd zullen wij u, evenals Statenleden en de Tweede Kamerleden Beumer, v.d. Mei en Weyers die toezegging deden om te komen, van harte begroeten.

„Met dat al erken ik dat misschien het strijden niet zal baten. Doch als men eene goede zaak heeft, baat eigenlijk bij de uitkomst het strijden altijd.

Groen van Prinsterer,
10 maart 1850.

Het gaat niet gemakkelijk, niet vlot met de christelijke politiek in Nederland, althans niet met de vorming van het C.D.A. Of het daarom ook niet goed gaat met de christelijke politiek? Nu geloof ik evenmin dat er ooit gemakkelijke perioden in de kerkgeschiedenis zijn geweest – de geschiedenis van pausen en synodes zijn daar om het aan te tonen! – als in de christelijke politiek. Groen van Prinsterer, Schaepman, Kuiper en Lohman zijn weer daar om duidelijk te maken dat ook christelijke politiek met *strijd* en met *volharding* heeft te maken, zowel jegens politieke tegenstanders als jegens naaste geestverwanten. Men kan dat laatste betreuren, maar het is nooit anders geweest.

Vorbereiding en resultaat

In ieder geval toont het leven van grote staatslieden aan dat men jaren van voorbereidende arbeid nodig heeft, aler men *politieke resultaten* oogst. Er is echter geen geloof zonder periodieke twijfel, geen christelijke hoop zonder zuchten, geen christelijke liefde zonder inzinking. Daarbij, tijdperken die de tijdgenoot toeschouwen als tijden van geestelijke voorspoed en evenwicht, werden achteraf juist door de *geestverwante* nakomeling soms ervaren als geestelijke dieptepunten. En in perioden waarin alles scheen tegen te lopen, werden, wel eens tot verbazing van de ouder wordende tijdgenoten, wezenlijk belangrijke resultaten geboren. Bovendien: nederlagen, teleurstellingen en tegenslagen hebben christelijk geloof, kerk en christelijke politiek vaak verder gebracht dan verkiezingswinst en uiterlijke regeersuccessen. De christen weet daarbij uit de bijbel en van alle christelijke getuigen in de geschiedenis dat *strijd* ons deel zal zijn, zowel in *eigen* leven als wanneer wij *samen* iets doen, en dat ons wel een behouden *thuiskomst* is beloofd, maar dat ons geen gemakkelijke reis is toegezegd.

Minder opzienbarend

Dat alles geldt voor alle tijden, zou het in onze dagen anders zijn? Zo bezien biedt de moeizame start van het CDA minder opzienbarends dan op het eerste gezicht lijkt, al mogen we met die start zeker niet tevreden zijn! Met dat al is er al weer heel wat gebeurd sinds op 23 augustus jl. het C.D.A.-schip in het Congresgebouw te Den Haag van start ging of – zullen anderen zeggen – zou gaan. Want wat het CDA worden zal, ja zelfs of het iets zal worden, weet eigenlijk nog niemand! Het CDA-schip dat op 23 augustus zo glorieus van wal zou gaan, blijkt nog steeds in aanbouw te zijn. Er wordt geklopt en gehamerd en voortdurend voorbereid.... Sommigen twijfelen of het gevaar ooit in volle zee zal varen, anderen troosten zich terecht met de gedachte, dat immers alle politieke opbouw die qua resultaat werkelijk invloed uitoefende, een lange, soms pijnlijke moeizame voorbereidingstijd behoeft. De stichting en organisatie van onze Staat der Nederlanden, van onze diverse kerken en partijen kwam vrijwel nooit vlot van de grond!

Inmiddels zijn we nu, na soms tot onze verrassing diverse stations moeizaam en schoksgewijze gepasseerd te zijn, toe aan een nieuwe beslissing van groot belang: het tot stand komen van de ene CDA-lijst, met het oog op de aanstaande verkiezingen.

Wat valt daarover op te merken? Welke eerste zorgen staren we daarmee in het aangezicht?

De al of niet *wenselijkheid* van die ene C.D.A.-lijst wordt mij inziens vooral door twee factoren beïnvloed, die niet in alle opzichten zo eenvoudig met elkaar in harmonie zijn te brengen: de bevordering van de REGEERBAARHEID van het land, én het verzorgen van het CHRISTELIJK GELAAT van Nederland.

Regeerbaarheid

Wat het eerste aangaat, de regeerbaarheid des lands, de bevordering daarvan is taak en plicht van iedere loyale staatsburger, en zeker van hen die zich georganiseerd hebben binnen een politieke partij. Hier valt aan toe te voegen dat vooral de christelijke partijen zich vanouds altijd in sterke mate *gouvernementeel* hebben opgesteld. Die *zorg*, die *bevordering* kan bij de politieke keuzen waarvoor wij staan in géén geval over het hoofd worden gezien. Men heeft mij gevraagd concreet te zijn. Welnu: gevoelens, hoe ook mede op overtuigingen berustend, dat het kabinet-den Uyl eenvoudig wég moet,

Dr. G. Puchinger

berusten op *emoties* zolang men geen *duidelijk* politiek realiseerbaar alternatief heeft aangegeven, of zulk alternatief op redelijke wijze mee wil voorbereiden dan wel afwachten.

Men kan dus in geen geval een als continu bedoelde partijformatie gaan vormen om een bepaalde regeercombinatie die men ongewenst acht af te breken, en wel daarom niet, omdat men zich daarmee juist *qua partijformatie* bij voorbaat met handen en voeten gebonden zou uitleveren aan een andere regeercombinatie, waaraan men zich dan minstens zo gevaarlijk bindt als aan de zittende regeercombinatie, die men immers juist meent te moeten bestrijden!

Alle combinaties zijn tijdelijk

Maar, om concreet te *blijven*, dit houdt evenzo in dat men óók niet een *partijformatie* mag opzetten met als *absolute* (!) voorwaarde dat een zittende regeercombinatie, koste wat het koste, per se *behouden* blijft. In de geschiedenis zien wij immers dat *alle* regeercombinaties tijdelijk zijn, en dat doorgaans partijen langer stand houden dan zittende regeercombinaties, partijvoorzitters en fractieleiders. Dit alles hebben wij in bijzondere mate te overwegen wanneer het gaat om een nieuwe partij-opzet dan wel een nieuwe partij, ook wanneer deze laatste wat moeizaam is samengesteld uit enige al of niet vitale bestaande partijen. Men kan dan slechts hopen en verwachten dat die oude „partijen“ zo veel *kracht* aan politieke wijsheid en ervaring inbrengen, dat de schijnbaar onoverkomelijke hindernissen tijdig „genomen“ zullen worden, vóórdat die hindernissen, die doorgaans *actueel* dan wel *incidenteel* maar in ieder geval *tijdelijk* zijn, ons de realisering van onze grote idealen óntnemen.

Dit wijst, wanneer wij samen met één C.D.A.-lijst willen uitkomen, gegeven de deelname van de KVP en de ARP aan het kabinet-den Uyl en de oppositierol van de CHU, in sterke mate op de noodzaak van een goed uitgebalanceerd *program* ten bate van die ene lijst, een *program* dat vooral door rustige samenspreking moet groeien, en moet kunnen *blijven* groeien, en vooral niet door een *congres-meerderheid* „erdoor“ moet worden gejaagd!

Dit houdt evenzo in dat het CDA bij de aanstaande verkiezingen nimmer het kabinet-den Uyl onvoorwaardelijk in zijn verkiezingsvaandel kan schrijven; maar het CDA zal zich evenmin als CDA kunnen uitspreken tégen het kabinet-den Uyl.

Hierbij dienen tevens enkele zaken overwogen te worden ten aanzien van de beide CDA-regeringspartijen en de CDA-oppositiepartij.

Loyaliteit

De K.V.P. en de A.R.P. kunnen met zo vooraanstaande voormannen in het kabinet natuurlijk onmogelijk in hun verkiezingsactie het kabinet-den Uyl plots afzweren; het tegendeel is eerder het geval: zij zullen vooral *goed* moeten noemen wat de C.D.A.-ministers *goed* hebben gedaan, evenals zij *goed* moeten noemen wat andere ministers *goed* deden. Dat alles past een loyale oppositiepartij reeds, hoeveel te meer niet twee regeringspartijen die een belangrijke *eigen* inbreng hadden in dit kabinet!

Maar wat van K.V.P.- en A.R.P.-zijde eveneens dient te worden beseft, is dat er heel wat loyale partijleden zijn die maar matig gelukkig zijn met de laatste kabinetformatie, en dat er binnen beide regeringspartijen leidinggevende personen zijn, die dit kabinet, gedwongen door de uitslag der laatste verkiezingen, inderdaad zien, om met Nolens te spreken, als een kabinet van *de uiterste noodzaak*. Men zou die „gedogers-met-lede-ogen“ overigens kunnen opmerken dat hun lot niet zwaarder is dan dat van die partijgenoten, die ten tijde van de kabinetten -De Quay

Naar de ene CDA-lijst ?

Door dr.

Regeerbaarheid van het land en bevordering christelijk geloof in Nederland pleiten voor samenoptrekken van de CDA-partijen

en -De Jong met lede ogen de samenwerking met de V.V.D. gedoogden en toen evenzeer hun christelijke partij *trouw* bleven!

Wat de C.H.U. aangaat, zij zou als oppositiepartij kunnen bedenken dat zij in feite niet uit vrije keuze in oppositie is gegaan. Zij is daartoe *genoopt*, door mr. Burger, die voor de C.H.U. geen plaats zag in de herberg waarbinnen hij dit kabinet met *zorg* en vlijt en moeie installeerde. Men vraagt zich soms af, en móet zich ook voortdurend en vrijmoedig afvragen: welke zou de rol en de houding van de C.H.U. zijn geweest en zijn binnen de combinatie van het kabinet-den Uyl, wanneer mr. Burger eens méér vertrouwen had gehad in 's lands regeerbaarheid? De C.H.-Kamer *leden* zouden mogelijk niet minder kritisch zijn geweest jegens bepaalde punten van beleid: maar de positie van de C.H.-Kamer *fractie* zou toch anders zijn geweest en zijn, en de relatie binnen het C.D.A. zou eenvoudiger en vergeleken bij vandaag eenvoudig zijn geweest.

De Savornin Lohman

Het is daarbij goed er aan te denken dat A. F. Lohman de facto minstens zo loyaal stond tegenover een kabinet dat buiten hem om of zelfs tegen zijn beginselen in gevormd was, als jegens een rechts kabinet dat met zijn medewerking en instemming was tot stand gekomen. Lohman placht het daarbij rechtse ministers soms bijzonder lastig te maken, en hij kon linkse ministers uiterst loyaal steunen, zowel achter de schermen als in het publiek, zowel in de pers als in de Kamer, vooral wanneer hij vond dat een hard werkende minister door oppositionele Kamerleden *schraff* behandeld werd, in het bijzonder wanneer zijn ervarenheid hem deed doorzien dat die zelfde Kamerleden het in 's ministers zetel niet beter zouden doen of mogelijk genoopt zouden zijn vrijwel het zelfde beleid te voeren. Lohman, die zowel minister was geweest als tientallen jaren lang Kamerlid, begreep, dat om goed te regeren ieder kabinet evenzeer vertrouwen als oppositie, iedere minister zowel bijval als kritiek nodig heeft, en dat een ervaren staatsman die, waar gewenst, steeds *allegei* aan een kabinet en zijn leden zal schenken.

Verschillende wegen

Overziet men overigens de afgelopen vijftig jaar, dan ontdekt men dat het méér is voorgekomen dat de A.R.P. en de C.H.U. jegens de opstelling van een zittend kabinet verschillende wegen gingen. Soms is het bepaald nuttig zich de geschiedenis te herinneren. Reeds Lohman had redenen met zijn groepering geen deel te nemen aan de kabinetten van Kuiper en Heemskerk, maar in beide gevallen was hij steeds een loyaal raadsman achter de schermen (hoe anders dan Kuiper jegens het kabinet-Heemskerk!) en in het openbaar een gezaghebbend bondgenoot van de geestverwante ministers. Het nu een halve eeuw geleden gevormde eerste kabinet-de Geer had wel twee erkende anti-revolutionairen in zijn midden, en wel mr. J. Donner en mr. H. van der Vegte, maar de A.R.- Tweede Kamerfractie was door de geheime opzet van de formatie van mr. de Geer in maart 1926 geheel buiten de formatie gebleven, en zou de uitslag van deze geheime formatie uit de krant hebben vernomen, als mr. Donner niet én de demissionaire minister-president Colijn én de fractievoorzitter Heemskerk tijdig had ingelicht. Met dat al bleef de A.R.- Tweede Kamerfractie destijds formeel geheel los staan van dit kabinet, evenals trouwens de Rooms-Katholieke Tweede Kamerfractie die, op de Kamerpresident Ruijs de Beerenbrouck na, al even zeer buiten alles was gehouden. Gegeven een door de christelijk-historische leider geleid kabinet-de Geer was de situatie wat de rechtse partijen betreft ten aanzien van een zittend kabinet vijftig jaar geleden dus precies andersom dan nu! Hierbij kan nog worden aangetekend dat met name de rooms-katholieke fractieleider Nolens zich in de Kamer uitermate kritisch gedroeg jegens de

eerste rooms-katholieke minister van onderwijs, kunsten en wetenschappen, mr. M. A. M. Wassink, aan wiens bekwaamheden hij twijfelde.

Colijn en Gerbrandy

In 1939 lagen de zaken in feite nog gevoeliger; mr. de Geer vormde opnieuw een kabinet waardoor opnieuw een kabinet-Colijn werd afgelost. Vooraanstaande anti-revolutionairen als dr. J. J. G. van Dijk en prof. dr. R. H. Woltjer bedankten daarom voor de portefeuilles van defensie en onderwijs, en van de anti-revolutionairen was alleen prof. mr. P. S. Gerbrandy bereid zitting te nemen in het tweede kabinet de Geer. Deze had in het verleden binnen de ARP wrijvingen gehad met dr. Colijn en was door mr. de Geer als minister van justitie gevraagd, zonder dat de formateur enig contact had gezocht met de A.R.- Tweede Kamerfractie. De anti-revolutionairen stonden daarom formeel geheel los van het tweede kabinet-de Geer, dat overigens te London zou worden vervangen door een eerste kabinet-Gerbrandy. Van 1948 tot 1952 regeerden twee bepaald niet aan de socialisten onwelgevallige kabinetten-Drees mét de christelijk-historischen en zonder de anti-revolutionairen. In het kabinet-Cals was het weer andersom: hieraan deden de antirevolutionairen volop mee, terwijl nu weer de christelijk-historischen buiten de combinatie bleven.

Uitgangspunten

Waarmee ik maar wil zeggen dat het altijd te betreuren is wanneer de twee grote Groeniaanse partijen in hun relatie tot een zittend kabinet verschillende wegen gaan, maar men moet er blijkens de geschiedenis ook niet te zwaar aan tillen noch als toeziende partijleden noch als actieve Kamerleden, want het is, steeds onder andere omstandigheden, méér voorgekomen. Natuurlijk is het voor de onderlinge verhoudingen véél beter wanneer men ook *binnen* het kabinet politiek lot en leven met elkaar deelt, maar ik zie niet in waarom men niet zou kunnen verdragen dat er een tijdelijke divergentie van optreden bestaat ten aanzien van een zittend kabinet. Het zou ons des te meer kunnen bewegen tot bezinning en overleg inzake *gemeenschappelijke uitgangspunten*! Tragisch zou het eerst worden wanneer een verschil in politieke positie en mogelijk van politieke taxatie ons deed twijfelen aan die gemeenschappelijke uitgangspunten, en men het *bijbels* uitgangspunt waarvoor men staan wil – en waaromtrent ieder mens en dus ook iedere christelijke partij éigen ervaringen heeft! – niet meer als diepste motief met elkaar zou kunnen bespreken.

Zelfstandige weg

Wij hebben nu eenmaal te maken met het feit dat Groen van Prinsterer ten aanzien van de scherpe tegenstelling tussen de progressieven en de conservatieven, hoe moeizaam hij zich soms ook van hen losmaakte, een *eigen*, *zelfstandige* positie veroverde. Op grond van die zelfstandigheid, waarop Kuiper, Lohman en Schaepman in de politiek voortbouwden, stelden zij een *nieuwe* politieke antithese, die vóór alles *religieus* gefundeerd was, en zij legden *die* antithese *dwars* door het arbeidsveld van Thorbecke en zijn conservatieve tegenstanders heen. Maar dat betekent wél dat de vragen die samenhangen met de nu eenmaal bestaande tegenstelling progressief-conservatief voortaan op redelijke wijze moest worden uitgepraat *binnen* de christelijke partijen, in onderling overleg vooral zov vaak men tot een gemeenschappelijke kabinetformatie kwam. Dan móést men het over de grote lijnen van een concreet *program* eens zijn, en vooral tijdig eens zijn.

Schaepman en Kuiper

Het blijft de grootheid van Kuiper

Jhr. mr. A. de Lohman

Schaepman, Lan, Idenburg, Nole Loeff, Colijn, naar zovelen meer partijen, dat zij praktische politiek van een duidelijke program tegenover dat niet gedaan Coalitie, onder meerderheid wat staat geweest, wat niet had konnekt vond elkaar keek Kuiper werkte 9 kabinetformatie Lohman wenselijk blijven, maar het erkende en het geestverwante 1907/8, 1918, te moeilijkeheden nu zelden lukt een Nederland snema steeds weer. 125 Nolens zonder te samen. Men wat het *landsbelang* het om de rega ging. Toen ons C samenwerking C vijftig jaar gelede uiteenviel, reid de hun formaties in politiek, om het te blijven.

Drees en

Na de tweede ald A.R.P. en C.H.U. de directe meed en moesten de de de zwaarste leraac 1952 Drees en re uithielden en vrtzi elkaar hadden. dat de toetred en tot een kabine s socialistisch b binnen de An-Pol

Maar vaststa Ph niet de minste 1952 voor het zee gingen! Geen vroeger mag nla Anti-Revolutie begrip verwacht vandaag moeibt samenwerking Partij van de A.R. Drees geen lid drs. den Uyl aler denken: ook de wil een nationale rechtse Coalitie De rechtse partij wereldoorlog nte overwichtspositie tussen de beide vanuit nationale ze een afronde te socialistische de de opbouw vant waarvoor zij me

Puchinger

at

er

in

Dr. H. Savornin

lan, Heemskerck, Meijls, Talma, De Geer, Kjan en nog van rlan de christelijke zijaat zijn geweest de olkvragen door middel delgemeenschappelijk emde komen. Hadden ze aan was de rechtse ane formele tstembus tot niets in st, at deze dan politiek inctioneren! Maar men keek keer. Schaepman en te 901 bij de natoreffelijk samen. isst buiten het kabinet te r hunde loyaal, want hij hede zijn ite formaties van 8, ten 1922 boden grote n luurden lang - want abelnetformatie in nenaar men vond elkaar . 125 werkten Colijn en lerge rivaliteit met elkaar wat het betekende dat anhet spel stond, en dat gbaarheid van 't land ins de zeer goede ng (Colijn en Nolens, nu lede de Coalitie toch de Geer en Colijn bij s en de hand aan linkse eld bestuurbaar te laten

nlstra

de dooroorlog hadden lvanvankelijk moeite met deking aan het kabinet, de d. A en de K.V.P. eerst lragen. Maar dat na ntra het lang met elkaar n nrijds waardering voor ens allen bekend. Ook an anti-revolutionairen nelt socialisten of onder g steeds moeite gaf nrevolutionaire Partij.

het, achteraf gezien, ren die in 1939 en et met de socialisten in en die moeite van daaraan juist vanuit de Partijleiding wél schlegens hen die elbben met de en geradicaliseerde Ad, waarvan zelfs dr. id er is. Overigens doet almer aan Kuypers wilde niet vóór alles plier, maar allereerst de itier zijn, en zo ook is egingegaan. ar hebben na de tweede n meer die nshad als vóór en ereidoorlogen. Maar ndpunt gezien hebben de taak gehad jegens de erale opvattingen bij t kabinetsbeleid mt verantwoordelijk

Dr. H. J. A. M. Schaepman

waren. Evenzeer is waar dat zij op hun beurt in de loop der jaren door beide politieke stromingen zijn beïnvloed.

Gouvernementeel

Evenals Groen van Prinsterer zelfstandig zijn positie wenste te bepalen jegens liberalen en conservatieven, en hij juist daarom van beide kanten verwijten kreeg inzake inkonsequente van zijn politieke opvattingen, heeft thans een christelijke partijformatie, in casu het C.D.A. in de vele problemen van vandaag een eigen, zelfstandige weg te zoeken. Zelfstandig, dat wil zeggen: deels in samenwerking met andere partijen, deels ook in afwijzing van bepaalde opvattingen elders, steeds weer bereid zich ook door anderen te laten corrigeren én anderen corrigerend waar wij dat als taak en mogelijkheid zien. Indien even mogelijk meeregerend, óók echter een positieve taak ziend als wij worden uitgesloten; in het uiterste geval vrijwillig in oppositie gaand, maar ook dan gouvernementeel gezind, want de regeerbaarheid van 't land dient voorop te staan en staat bij ons conform onze traditie voorop! Daarmee staan onze politieke voormannen voor moeilijke opgaven, soms voor een heksentoor, ook bij het samenstellen van de ene C.D.A.-lijst, maar zij mogen daarin niet falen, waar een vroegere generatie voldaan heeft aan de opgaven die haar in veelal niet simpeler situaties gesteld werden!

Christelijk gelaat

De politieke regeerbaarheid des lands dus voorop! Maar daar moet wel één ding, last but not least, aan worden toegevoegd: dat een christelijke partij wel in gebreke zou blijven, als zij niet tevens voorop stelde dat zij van iedere regeringspartner begrip verwacht voor haar intentie om het christelijk gelaat van Nederland te bevorderen. Ik gebruik graag de term christelijk gelaat, niét om daarmee iets uiterlijks aan te geven, maar juist om te doen blijken dat wij onze christelijke motieven en evangelische inspiratie ook in het openbare leven van Nederland graag zien doorwerken, want politiek hangt met resultaten samen, en geen zichzelf respecterende politieke partij zal zich enkel geroepen achten uitsluitend ander beleid te verwezenlijken, op straffe van anders te worden uitgesloten.

Wij vragen van regeringspartners uiteraard niet dat zij onze christelijke idealen bij voorbaat delen, wij mogen wel van hen verwachten dat zij voor onze diepste intenties als christelijke partij begrip opbrengen. Het zou onaantrekkelijk zijn met een regeringspartner samen te werken die onze idealen alléén maar voor het landsbelang verwerpelijk acht of niet ter zaken dienende. Wij mogen van een kabinetspartner op zijn minst respect verwachten voor onze idealen, zoals Wij respect en begrip dienen te betonen voor de instelling en inzet van een regeringspartner.

Dr. Abraham Kuypers

Intern zal de eensgezindheid over dat christelijk gelaat nog zorg en moeite genoeg geven. En begrijpelijk, want men mag niet verwachten dat de christelijke partijen, in casu het C.D.A. hier over eensgezind zijn, wanneer binnen de diverse kerken hier juist alles in beweging is. Maar de diverse christelijke partijen (en ik denk hier ook aan S.G.P. en G.P.V. en R.K.P.N.) moeten hierover met de christelijke kerken in contact blijven, en een wederzijdse openheid betonen, die mede bevorderd kan worden door pers, radio en televisie. Zo bezien zal het C.D.A. in zijn program met grote lijnen moeten werken en er oog voor moeten hebben dat veel nog in ontwikkeling is, ook in eigen kring. Dit mag natuurlijk niét betekenen dat men het over de voornaamste punten in het program oneens blijft of dat ieder op zijn beurt wanneer het hem belieft dwarsligger kan zijn. Maar veel zal aan de toekomst moeten worden overgelaten. Een C.D.A.-program is nu eenmaal geen eindpunt, het is een beginpunt. De éne C.D.A.-lijst is geen lijst voor ééns en voor altijd, maar voor één keer, dat wil zeggen: nu zal deze lijst, ten bewijze dat het C.D.A. politiek kan functioneren, ook moeten functioneren!

Beter samen dan gescheiden

Natuurlijk betekent dit als altijd tevens dat sommigen tijdelijk (!) zullen worden teleurgesteld of hun politieke idealen (nog) niet verwezenlijkt zien. Dit is een gebruikelijk verschijnsel in de politiek. Zij zullen hebben te bedenken dat ook christelijke politiek zich tevens op langere termijn afspeelt, en zij zullen hun trouw aan de christelijke politiek dienen te bewijzen door te blijven, om verdere ontwikkelingen te beïnvloeden! Wie de geschiedenis van de politiek kent weet dat de lange-termijn-vechters doorgaans gewonnen hebben. Wanneer wij deze twee punten, de regeerbaarheid des lands én het christelijk gelaat van Nederland voorshands goed in de gaten houden, en wij bedenken voorts dat men altijd tegelijk politiek op korte en politiek op lange termijn moet voeren, dan ligt voor eigen kring de conclusie dat men het altijd beter samen kan doen voor de hand dan gescheiden! *Mij dunkt, wij hebben tot onze schade al genoeg mensen onderweg verloren!*

BERICHT VOOR DE KIESVERENIGINGEN

In dit nummer van „de Nederlander” is opgenomen het concept CDA-program voor de jaren 1977-1981. Het is de bedoeling dat dit program binnen de kiesverenigingen besproken wordt.

De eventuele op- en aanmerkingen die uit de besprekingen resulteren kunt u als amendementen bij het secretariaat van de CHU indienen (dus géén algemene opmerkingen maar duidelijke artikelsgewijs aangegeven amenderingen).

Ook de Unieraad zal op zaterdag 10 april dit program bespreken en een advies uitbrengen. Het bestuur van de Unie heeft besloten om als uiterste inzenddatum van amendementen 4 mei 1976 aan te houden. De Algemene Vergadering zal op zaterdag 22 mei het ontwerp CDA-program bespreken.

J. L. Janssen van Raay
secretaris.

Oprichtingsakte en reglement: waar speciaal op letten?

Belangrijke zaken die geregeld moeten worden.

Thans afzonderlijk aandacht voor oprichtingsakte en reglement (zowel een ontwerp-oprichtingsakte als een modelreglement zijn bij het CDA-secretariaat verkrijgbaar). Er is een aantal zaken dat hierin in ieder geval geregeld moet worden. Het Dagelijks Bestuur let met name op de volgende punten:

Samenstelling bestuur

Bestuursamenstelling van het verband. In het hierboven bedoelde standaardgeval ligt het voor de hand dat ieder der deelnemende partijen ARP, CHU en KVP en zo mogelijk ook de rechtstreekse leden vertegenwoordigd zijn in bestuur en dagelijks bestuur. Men kan overeenkomen dat de drie moederpartijen ieder eigen vertegenwoordigers in het CDA-bestuur en CDA-dagelijks bestuur benoemen terwijl vertegenwoordigers van de rechtstreekse leden worden benoemd na een stemming onder de rechtstreekse leden. Het is ook mogelijk bij de oprichtingsakte te bepalen dat het aantal leden van bestuur en dagelijks bestuur en hun verkiezing door de algemene ledenvergadering plaatsvindt. Ook in dit geval ligt het echter voor de hand ervoor zorg te dragen vertegenwoordigers van de verschillende groeperingen in het bestuur zitting te doen hebben. Daartoe zijn allerlei afspraken denkbaar zoals het vastleggen van verdeelsleutels, het door het bestuur laten stellen van tweetallen etc. Waar het om gaat is dat alle leden zich zoveel mogelijk ook in het bestuur van het gemeentelijk CDA-verband kunnen herkennen.

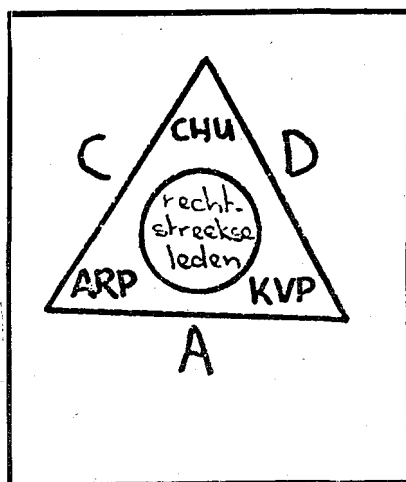
Bevoegdheden

Waar liggen de bevoegdheden? Er moet geen misverstand bestaan over de vraag of een bevoegdheid ligt bij het CDA-verband dan wel bij de organisaties van de drie partijen afzonderlijk. Wanneer bevoegdheden door de drie partijen aan het CDA-verband worden overgedragen moet dat met zoveel woorden in de oprichtingsakte worden vermeld dan wel in het reglement duidelijk zijn aangegeven. Uit de toedeling van de verantwoordelijkheden zal blijken of het opgerichte CDA-verband een zware dan wel een lichte federatie is. Dit zal afhangen van de mogelijkheden ter plaatse. Het ligt voor de hand dat vanuit CDA-oogpunt een maximale overdracht van bevoegdheden wordt toegejuicht. Wellicht ten overvloede merk ik ook hier nog eens op dat een en ander in deze fase niet mag leiden tot opheffing van de bestaande moederpartij-organisaties. In de huidige fase is niemand, juist ook het CDA niet, er bij gebaat dat de moederpartijen worden uitgehold. Desnoods blijft de kiesvereniging of afdeling een papieren eenheid, zij moet als zodanig in stand blijven.

Kandidatenlijst

De samenstelling van de kandidatenlijst bij raadsverkiezingen. Dit is vaak het moeilijkste probleem. Het is de gemakkelijkste oplossing dit probleem maar voor ons uit te schuiven tot de raadsverkiezingen van 1978. De ervaring leert dat dit zeer onverstandig is. Hoe gemakkelijk ontstaan er niet grote problemen wanneer „posities” op de tocht staan. We zijn tenslotte maar mensen.

Het Dagelijks Bestuur stelt als absolute voorwaarde dat bij het aangaan van een CDA-verband volstreekte duidelijkheid moet bestaan over de procedure waarlangs en de wijze waarop de kandidatenlijst voor de raadsverkiezingen tot stand komt. Ook hier geldt dat in de oprichtingsakte verdeelsleutels kunnen worden vastgelegd met alle mogelijkheden van dien. Mogelijk is ook bij de oprichtingsakte te bepalen dat de algemene ledenvergadering in de verkiezing van de kandidaten voor de raadsverkiezingen voorziet. In dit laatste geval is de groslijstprocedure zoals voorgeschreven in artikel 18 sub 3 van het Huishoudelijk Reglement dwingend voorgeschreven. Tussen de procedure van benoeming door de drie moederpartij-organisaties en verkiezing door de algemene ledenvergadering zijn allerlei combinaties denkbaar. Zo kan men met verdeelsleutels werken, maar bijv. toch de lijsttrekker door de algemene ledenvergadering laten kiezen. Wanneer op de kandidatenlijst plaatsen worden toegewezen aan vertegenwoordigers van de rechtstreekse leden dient in de oprichtingsakte te zijn vermeld hoe die rechtstreekse leden worden aangewezen. Bijvoorbeeld door stemming onder rechtstreekse leden dan

wel verkiezing door de algemene ledenvergadering. Het laatste verdient m.i. aanbeveling.

De rechtstreekse leden

Het is zójuist al ter sprake gekomen: de positie van de rechtstreekse leden moet zorgvuldig worden geregeld. Dit geldt met name wanneer men voor wat betreft het bestuur en de kandidatenlijst met verdeelsleutels werkt. De rechtstreekse leden behoren niet als een vierde organisatie op te treden maar dan moeten zij in CDA-verband volop ruimte krijgen. Het is zeer wel denkbaar dat het bestuur van het CDA-verband - dat is immers ook het bestuur van de rechtstreekse leden - op gezette tijden ook de rechtstreekse leden bijeenroep. Maar nogmaals, met een vierde organisatie is het CDA niet gebaat. Persoonlijk meen ik dat hiervoor van de zijde van de rechtstreekse leden begrip mag worden gevraagd wanneer we het huidige CDA als federatieve organisatie nadrukkelijk willen zien als een tussenstation op weg naar de eenheidsorganisatie, die binnen niet al te lange tijd een feit moet zijn.

Financiën

De financiën. In politieke organisaties is een krappe kas zeer gebruikelijk. Het CDA-verband zal primair vanuit de kassen der deelnemende en oprichtende partij-organisaties moeten worden gefinancierd. De verbanden bepalen zelf de bijdragen der deelnemende partijen. De sleutel die daarbij wordt gehanteerd moet in onderling overleg worden vastgesteld. Een voor de hand liggend criterium daarbij is het ledental al rijzen hierover nog wel eens problemen die door onderling overleg moeten worden opgelost. Het hanteren van het draagkracht-principe kan soms oplossing brengen. In ieder geval zal men duidelijkheid moeten scheppen. Een tweede bron van inkomsten voor het CDA-verband kan zijn een deel van de door rechtstreekse leden betaalde contributie aan het gemeentelijk CDA-verband wordt teruggestort. De rechtstreekse leden betalen een contributie waarvan het gemiddelde ongeveer overeenkomt met de contributie die binnen de drie partijen wordt betaald. Deze contributie wordt door het landelijk CDA geïnd. Een erkend CDA-verband maakt aanspraak op een percentage van de door de rechtstreekse leden uit zijn werkgebied betaalde contributie. Het Algemeen Bestuur heeft bepaald dat 25% van de betaalde contributie wordt teruggestort op de rekening van de CDA-verbanden. Indien het daarbij alleen gaat om een gemeentelijk CDA-verband gaat die volle 25% naar de kas van het CDA-verband. Indien de gemeente gelegen is in het gebied van een Kamerkring waarin een erkend CDA-Kamerkringverband bestaat, dient die 25% te worden verdeeld tussen CDA-Kamerkringverband en gemeentelijk verband, waarbij als verdeelsleutel is aangehouden 45% 55%. Een cijfervoorbeeld: stel een rechtstreekse lid betaalt f 30,- contributie per jaar. Van dat bedrag wordt 25%, dat is f 7,50 teruggestort naar de CDA-verbanden. Betreft het alleen een gemeentelijk verband, dan gaat het volle bedrag ad f 7,50 naar de kas van dat verband. Bestaat er zowel een Kamerkringverband als een gemeentelijk verband dan ontvangt het Kamerkringverband 45/100 x f 7,50 = f 3,38 en het gemeentelijk verband 55/100 x f 7,50 = f 4,12. Zo is voorlopig de regeling. Wanneer er tussen Kamerkringverband en gemeentelijk verband nieuwe verbandsvormen zouden ontstaan, bijvoorbeeld gewestelijke CDA-verbanden, dan zal de regeling moeten worden herzien.

Op één punt is het gesprek over het „Onvolledig gezin” tijdens de CDA-studiedag van de vorige maand vast gelopen. Over het gezin van weduwe of weduwnaar, van de gescheiden of verlaten ouder en van de ongehuwde moeder konden duidelijke uitspraken worden gedaan. Maar de vraag of en in hoeverre ook andere samenlevingsverbanden (nog) als „gezin” kunnen en mogen worden beschouwd kreeg wel aandacht maar geen antwoord.

Dat die nieuwe samenlevingsvormen in verband met het onvolledige gezin ter sprake kwamen vond vooral zijn oorzaak in inleidingen en stellingen van drs. M. Pastoor-Koopman. Na het verband tussen maatschappelijke ontwikkelingen en de waardering van het gezin te hebben uiteengezet, noemde zij met een enkel woord: gehuwden die bewust kiezen voor het niet-krijgen van kinderen, de vrouw die bewust een ongehuwde moeder wil zijn, homoseksuele paarvorming, communes. In haar stelling werd gezegd dat, evenmin als andere gezinsvormen het recht hebben het traditionele gezin in zijn doelstelling af te wijzen, het traditionele gezin het recht heeft andere gezinsvormen te veroordelen.

Gezinsvormen

Bij de groepsdiscussie gaf het al direct moeite dat in dit verband van „gezinsvormen” werd gesproken. Daar is later, met aller instemming, „mensen in andere levensverbanden” van gemaakt. Ook de inleidster had daar geen moeite mee. Uit haar inleiding was trouwens al wel gebleken dat het haar vooral te doen was tegen voor-oordelen te waarschuwen. Vooral christenen zijn, vond mevr. Pastoor, vlot in afkeuren. Sommige mensen worden al kwaad als je niet gelooft, of uit dat geloof andere

cda-studiedag „onvolledig gezin” Andere vormen van samenleven alléén afkeuren is niet genoeg

gevolgtrekkingen maakt. Een gescheiden familielid wordt niet zelden pas na een zekere aarzeling weer aanvaard. We reageren vaak vreemd en angstig. Als een weduwe na verloop van tijd weer opbloeit wordt ze zo argwanend bekeken dat ze er soms schuldgevoelens aan overhoudt en een gescheiden vrouw of ongehuwde moeder lijdt vaak onder een afkeuring waarvan ook de kinderen de dupe worden.

Verdraagzaamheid

Zo vroeg mevrouw Pastoor dan ook christelijke tolerantie ten opzichte van „andere samenlevingsvormen”. We kunnen het „hokken”, het leven-in-concubinaat afkeuren, er een etiket opplakken („verboden”) en ons omdraaien. Maar zo gemakkelijk komen we er niet af. Wat we moeten doen, aldus mevrouw Pastoor, is man en vrouw ruimte geven om als volledig mens te leven. In het gezin, maar ook hoeveel moeite het ons ook kost in andere samenlevingsvormen. Toen in de middagvergadering geprobeerd werd deze tolerantie ook ten aanzien van „andere onvolledige gezinnen” op papier te zetten kwamen principiële, maar vooral juridische moeilijkheden boven water. Het CDA beschouwt het gezin als een hechte kern van de samenleving. Daar bedoelde ook in Utrecht niemand aan te tornen, al was op dit punt niet iederéén helemaal gerust. Maar juist omdat men het gezin in volle waarde wil houden bleek het niet mogelijk

om tolerantie voor nieuwe samenlevingsvormen te vertalen in rechten en verantwoordelijkheden die het gezin toe komen. Het huwelijks-contract houdt voor man, vrouw en kinderen zorgvuldig omschreven beveiliging in, zo maakte mevrouw H. Tegelaar-Boonacke duidelijk. Allerlei dingen zijn niet verwisselbaar. Toch moeten we, opkomend voor de waarde van het gezin, maatschappelijke veranderingen wel in de gaten houden. Als rooie vrouwen het gezin een gevaar voor de vrouw noemen mag van het CDA een duidelijke en eigen visie worden gevraagd. Voor het ontwikkelen van zo'n visie heeft deze studiedag van CDA-vrouwenberaad in ieder geval veelzijdig materiaal op tafel gelegd.

Veel belangstelling

Voor verscheidene andere problemen met betrekking tot onvolledige gezinnen zal aandacht van het partijbestuur worden gevraagd. Mevrouw G. M. P. Cornelisse leidde de discussie over de positie van de gescheiden vrouw, de heer J. van der Heyden belichtte de vaak moeilijke financiële positie van de weduwnaar met kinderen en mr. A. H. S. M. Lückers-Bergmans zette de juridische aspecten van het onvolledig gezin op een rijtje. Er bestond voor deze studiedag, (2^e februari in Utrecht) weer veel belangstelling.

G. J. Brinkman.

CDA-studiedagen over inflatie en onderwijs

De Stichtingen voor Kader- en Vormingswerk van ARP, CHU en KVP organiseren in samenwerking met de wetenschappelijke instituten van deze partijen binnenkort een tweetal studiedagen.

Inflatie

Zaterdag 24 april a.s. is er in Rest „Monopole” te Amersfoort (t.o. Station) een studiedag „Inflatie”. Basisstuk voor deze konferentie is het recente CDA-rapport „Inflatie als politiek probleem” van de drie wetenschappelijke instituten. De titel van dit rapport is tevens het thema voor deze studiedag. 's Middags is er een forumdiscussie o.l.v. prof. A. Wattel, hoogleraar bedrijfs-economie, en oud rector-magnificus R.U. te Groningen. Verder nemen o.a. prof. H. W. J. Bosman, hoogleraar in geld, krediet en bankwezen aan de Kath. Hogeschool te Tilburg, drs. H. J. IJdo, dir. onderneming van Mijnbouw en raffinage van non-ferro metalen alsmede een bewindsman zitting in het forum.

Onderwijsbeleid

Op zaterdag 8 mei a.s. wordt in het RAI-Congrescentrum te Amsterdam een studiedag „Onderwijsbeleid” gehouden, met als thema. *Contouren van een toekomstig onderwijsbeleid!*

Op korte termijn is van de zijde van de wetenschappelijke instituten van ARP, CHU en KVP een christen-democratisch

commentaar op de bekende Contourennota te verwachten. Dit commentaar wordt als basisgegeven voor de konferentie beschouwd. Beide studiedagen beginnen om 10.00 uur en worden beëindigd om ca. 16.00 uur.

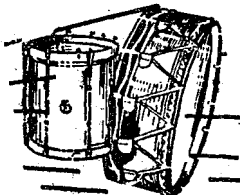
Aanmelding

Voor beide konferenties kunt u zich aanmelden door overmaking van de deelnemerskosten ad f 15,- per studiedag (inclusief lunch en consumpties) op gironummer 37.93.33 t.n.v. Alg. Penningm. KVP, Mauritskade 25, Den Haag.

Om verwarring te voorkomen is het gewenst dat betaling per studiedag, dus op aparte overschrijvingskaarten geschiedt. Wilt u op de betreffende kaart vermelden voor studiedag „Inflatie” bepaald op maandag „Onderwijsbeleid” op vrijdag 23 april

Sluitingsdag voor aanmelding is voor de studiedag „Inflatie” bepaald op maandag 12 april 1976 en voor de studiedag „Onderwijsbeleid” op vrijdag 23 april 1976. (Na ontvangst van de girobetaling worden de konferentiestukken toegezonden).

N.B. Te verwachten is dat de belangstelling voor de konferentie bijzonder groot is. Derhalve zal inschrijving - onverkort - plaatsvinden naar volgorde van binnenkomst van betaling!

VAN DER GLAS
Heerenveen

Blaas- en
Slaginstrumentenfabriek
Telefoon 05130-22652

ALLEZWAAR-TRANSPORTEN

EXPEDITIE- EN TRANSPORTBEDRIJF
Fa. M. Bouw & Zonen
VEIKAMP 94 - NIJKERK
Tel. (03494) 1355

GEREGELDE LINDANSTEN
DOOR GEHEEL NEDERLAND

naanse klokken

Maaskant
WINKELGALERIJ KERSCHOTEN
TEL. 15465 - APELDOORN

BOUW- EN AANNEMERSBEDRIJF

M. DE RAAD & ZN.

Pickéstraat 64 - Tel. 01719 - 2100 - 1831
Oude Zeeweg 33 - Tel. 01719-4500
NOORDWIJK

**meubelen
en
tapijten**

afd. meubelen
Schouteneinde 20
afd. tapijten
Arent van Lierstraat 15
Puttershoek
Tel. 01856-1484-3167

**S
D
E
G
E
E
D**

**Meubelen
en
Tapijten**

chr. Spaarbank „Eigen Haard”

LOPENDE DIEP 7 (bij de Kijk in 't Jatbrug) GRONINGEN TEL. 127902

4 1/2%

DAGELIJKS
OPVRAAGBAAR

7%

JEUGDSPAARDERS
(met 10% premie)

43/4%

tot **73/4**

BELEGGINGSBOEKJES

Iic. Rechtvaardige verdeling van lasten

Inflatiebestrijding

103. Hoofdpunten in een anti-inflatie-beleid zijn:

- verdere zuivering van de indexatie, zodat hierin geen collectieve lasten worden afgewenteld;
- de overheid stelt (na overleg met de sociale partners) regels op inzake de verdeling van de beschikbare financiële ruimte voor particuliere bestedingen, de overheidsuitgaven en de sociale zekerheidslasten;
- de loonkosten-ontwikkeling dient zich in principe te bewegen onder de macro-economische produktiviteitsontwikkeling, waarbij de marge tussen beide dient te worden benut voor versterking van de werkgelegenheid;
- prijsmaatregelen bij doorkruising van de met de overheid overeengekomen prijsgedragsregeling;
- de Nederlandse Bank signaleert intensiever en systematischer dan tot nu toe inflatie-bevorderende beslissingen en ontwikkelingen in onze samenleving. Zij geeft duidelijk aan wat haar beleid is inzake de expansie van de geldhoeveelheid.

Inkomensbeleid

104. Een wetsvoorstel wordt voorbereid – na gehouden overleg met het bedrijfsleven – dat de overheid de bevoegdheid geeft een algemene loonmatiging met bijbehorende maximering in de prijscompensatie voor te schrijven. In het inkomensbeleid dient de positie van de laagste kostwinnersinkomens in de samenleving zoveel mogelijk te worden ontzien.

105. Een onderzoek waarbij ook de verhoudingen binnen de EEG moeten worden betrokken vormt de basis voor aanvaardbare verschillen in inkomens. Er komt een Raad voor het inkomensbeleid, die normen ontwikkelt voor de inkomensvorming en die onder meer concrete voorstellen daaruit afleidt voor de te publiceren tarieven van beoefenaren van het vrije beroep. In dit verband: algemene invoering van een globaal systeem van functiewaardering, openbaarheid van functiebeloningsschalen per werktijdseenheid.

106. In de uitwerking van voorstellen inzake de vermogensaanwasdeling wordt meer reliëf gegeven aan een gedecentraliseerde fondsvorming en individuele participatie in de vermogensvorming.

107. In de totale bezinning op een juiste inkomensverdeling worden ook kinderbijslag en kinderaftek betrokken. Bij wijzigingen mag de gezinsverantwoordelijkheid voor de opvoeding van kinderen niet in het gedrang komen. Daarom zal een nieuwe regeling onder meer rekening houden met gezinsinkomen, met aantal en met leeftijd van de kinderen. Wijzigingen in de kinderbijslagregelingen mogen niet leiden tot algemene compenserende inkomens-claims.

108. Ten aanzien van de salarissen voor ambtenaren wordt voortaan de trend van het

uitkeringen ook altijd en volledig de algemene verbeteringen in de welvaart van de werkende bevolkingsgroepen behoeven te volgen. Gedacht wordt aan omschakeling op de waardevastheid, waarbij de mogelijkheid open blijft voor periodieke bijstellingen. Nagegaan wordt voorts of en hoe het stelsel van sociale zekerheid ontkoppeld kan worden van de autonome verhogingen van het minimumloon. Evenmin behoeft de hoogte van de uitkeringen steeds volledig afgestemd te zijn op het individuele inkomen dat verdient werd vlak voordat men uitkeringsgerechtigd werd. Met zeer recente navorderingen en extra verdiensten als gevolg van overwerk e.d. behoeft niet altijd rekening te worden gehouden bij het vaststellen van de uitkeringen.

111. Teneinde het geheel van de inkomensvervangende regelingen meer overzichtelijk en daardoor beter beheersbaar te maken worden deze regelingen verdeeld in regelingen die gedurende maximaal 1/2 jaar recht op uitkering geven en in regelingen die recht geven op uitkeringen van langere duur. De uitvoering van al deze regelingen behoort bij uitsluiting gebracht te worden onder de minister van Sociale Zaken. Lokaal of regionaal worden sprekeuren georganiseerd waar iedereen volledig geïnformeerd kan worden over rechten en verplichtingen binnen de sociale zekerheid.

112. Nadrukkelijker dan tot nu toe wordt nagegaan welke eigen bijdragen de uitkeringsgerechtigden in ons sociale zekerheidsstelsel zelf kunnen leveren.

113. De overheid stelt een diepgaand onderzoek in naar het ontstaan van zwart geld, alsmede naar de omvang daarvan. Via een in onze democratie passend controle-apparaat zal op een afdoende wijze het zwarte geld moeten worden opgespoord en het ontstaan daarvan moeten worden voorkomen.

114. Bestudeerd zal worden, hoe de indirecte belastingen gebruikt kunnen worden als instrumenten voor het beïnvloeden van de vraag naar grondstoffen en energie, en voor het bevorderen van de volksgezondheid.

Dit kan mede een motief zijn voor het gedeeltelijk verschuiven van de belastingdruk van de directe naar de indirecte belastingen.

115. Het is noodzakelijk, dat zo snel mogelijk na het gereedkomen van de terzake begonnen studie-Hofstra studievoorstellen worden gedaan om het belastingstelsel aan te passen aan de gevolgen van de inflatie, zowel in de winstfeer (schijnwinsten) als in de privé-sfeer (rente-inkomsten etc.)

116. Eigen woningbezit wordt ook fiscaal bevorderd; evenals bij renten op andere schulden wordt ook de fiscale rente-aftek voor hypotheekrente voor eigen woning gehandhaafd.

Belastingen

Bij de stimulerende door de overheid van het eigen woningbezit kan de fiscale aftek van

Toelichting op Iic: Rechtvaardige verdeling van lasten

Ruimte-verdeling in de economie als geheel

Bij het berekenen van de „prijs“ van het stimuleren van een gezonde economische ontwikkeling in ons land – dat wil zeggen van een economische ontwikkeling die zich binnen de grenzen afspeelt van een verantwoord beheer, en die gericht is op het scheppen van meer zinvolle werkgelegenheid – moeten we goed voor ogen houden dat het Nederlandse economische leven zich niet op een eiland afspeelt. De Nederlandse markt is onderdeel van de Europese markt, die zelf weer mee-beweegt met de eb- en vloedstromen van de hele wereldeconomie. Voor de ontwikkeling van de Nederlandse economie gedurende de komende vier jaar is dan ook van grote betekenis hoe de „wereldeconomie“ zich houdt. Ook is van groot belang in welke mate de lidstaten van de EG bereid zijn de werkloosheid en inflatie gezamenlijk te bestrijden, en of zij één lijn zullen willen trekken in de strijd tegen de milieuverontreiniging en bij het samenwerken met de ontwikkelingslanden.

Berekening ruimte contractlonen

Ook wanneer wij daarvan uitgaan, ziet de „rekenom“ van de Nederlandse economie in de komende vier jaar er niet vrolijk uit. De volgende elementen zijn van belang:

■ a. De totale structurele groei van het reële Bruto Nationaal Produkt (BNP) zal in totaal, en gerekend met de door ons genoemde eisen op het vlak van milieubeheer, energiebesparing, enz. zeker niet hoger mogen worden gesteld dan 3 1/2 procent per jaar.

■ b. Bij een gelijkblijvend aandeel van de collectieve sector (overheidsuitgaven plus sociale voorzieningen) in het BNP gaat tenminste de helft van de groei (1,9 procent) al rechtstreeks naar die collectieve sector.

■ c. Volgens de door het huidige kabinet gehanteerde maximale stijging van de druk van de collectieve lasten (belastingdruk en premiedruk) in het Bruto Nationaal Produkt met 1 procent per jaar zou nog eens 1 procent extra voor de collectieve sector bestemd moeten worden: een stijgingspercentage wat overigens reeds een aanzienlijk bezuinigingsprogramma in die sector nodig maakt.

■ d. Volgens deze rekenom blijft niet meer dan 0,6 procent over voor de jaarlijkse vergroting van de reële beschikbare inkomens van zowel loontrekkers als trekkers van overige inkomens (met inbegrip van de ingehouden winsten van bedrijven). Deze 0,6 procent is echter maar nauwelijks voldoende om de zgn. incidentele loonsverhogingen – ter grootte van tenminste 0,5% van het Bruto Nationaal Produkt – te kunnen financieren. En ze is zeker onvoldoende wanneer we rekening houden met een terwille van de werkgelegenheid noodzakelijk herstel van de wel zeer sterke gedaalde rendementen in het bedrijfsleven.

■ e. De onontwikkeldbare conclusie dringt zich dan ook op, dat volgens deze rekenom, en rekening houdend met de eis van werkgelegenheids Herstel voor de verbetering van de contractlonen in de komende vier jaren niet meer dan nul procent zou overblijven.

Deze rekenom illustreert in alle duidelijkheid, hoezeer de zaken in ons land al economisch scheef zijn komen te liggen. Te lang is reeds – ook door de overheid – stilzwijgend er van uitgegaan dat op lange termijn wel voldoende middelen ter beschikking zouden komen uit de voortgaande economische groei om alle voornemens – met inbegrip van die op het vlak van de sociale zekerheid – te kunnen bekostigen.

Inflatiebeleid

In deze moeilijke situatie lijkt nog maar één uitweg aanwezig te zijn om aan de impopulaire conclusie van een algemene inkomensstop te ontkomen – en wel de uitweg van de inflatie. Maar juist die uitweg wijzen we met grote stelligheid af. En dat niet alleen omdat inflatie een vorm van zelfbedrog is, en alleen maar een uitstel van de moeilijkheden betekent. We wijzen die uitweg óók af, omdat inflatie in feite weinig anders is als een grootscheeps en zeer grillig proces van herverdeling van inkomens. De sterkste groepen – zij die de lasten op anderen kunnen afwenden – ontspringen o.a. veel pensioentrekken en kleinere ondernemers) moeten steeds weer de klappen opvangen. In haar gevolgen leidt inflatie tot ontmoediging van de spaarzin van de bevolking, tot een toenemend gemak in het afwentelen van de lasten op anderen en tot het ondergraven van de mogelijkheden voor particulier initiatief. Vooral in de zgn. welzijnssectoren worden de voorzieningen voor steeds meer particulieren onbetaalbaar. Duidelijk is ook dat inflatie en werkloosheid nauw met elkaar in verband staan. Voor de open Nederlandse economie

kan inflatie zelfs als de moeder van de werkloosheid worden beschouwd. De hoog oplopende prijzen en kosten bedreigen onze concurrentiepositie en daarmee onze werkgelegenheid

Pakket maatregelen

Maar met dit alles staat wel vast, dat er geen andere keus is dan het nu volgen van een harde en ongemakkelijke lijn – willen we althans de strijd tegen inflatie en werkloosheid daadwerkelijk serieus nemen. Dit brengt ons tot het volgende strakke pakket van *beleidsmaatregelen*:

Strak inkomensbeleid

1. Zo mogelijk op basis van een door de SER opgesteld rapport over de verdeling van de beschikbare economische ruimte in de komende jaren zal de overheid, na gehouden overleg met werkgevers en werknemers, moeten overgaan tot de formulering en uitvoering van een *strak inkomensbeleid* in de komende jaren.

■ a. Voor wat de loonontwikkeling betreft zal daarin naar een nagenoeg gelijkblijvend contractloon moeten worden gestreefd, althans voor de gemiddelde (of modale) werknemer, gekoppeld aan een maximum voor de te verstrekken prijscompensatie. Om dat te kunnen realiseren zal aan een grotere invloed van de overheid op de nationale loonvorming niet kunnen worden ontkomen; een wijziging van de loonwet zal dan ook – na gehouden overleg met het bedrijfsleven – moeten worden voorbereid.

■ b. Het beleid dat de overheid voert t.a.v. de loonontwikkeling in de samenleving zal ook zijn onverbiddelijke consequenties hebben voor het beleid t.a.v. andere inkomensgroepen. Het gaat niet aan, dat de overheid aan werknemers beperkingen oplegt en de andere inkomensgroepen in hun inkomensvorming vrijuit zou laten gaan. Daarom is de totstandkoming noodzakelijk van een zo scherp en effectief mogelijk beleid t.a.v. de ontwikkeling van de overige besteedbare inkomens, ten aanzien waarvan per beroepsgroep eveneens *tenminste* een nullijn-beleid dient te worden nagestreefd. Mede om deze reden zal de Raad voor het Inkomensbeleid spoedig zijn beslag moeten krijgen.

Bezuinigingsbeleid overheidssector

2. De overheid zal ook voor wat haar eigen sector – die van de collectieve uitgaven – aangaat, naar een strakker bezuinigingsbeleid moeten streven dan de hierboven genoemde 1%-norm aangeeft.

De groei van de collectieve sector (de sector van overheidsuitgaven en sociale uitkeringen) zal op z'n minst een zekere relatie moeten vertonen met de mate, waarin het Bruto Nationaal Produkt zelf toeneemt. Voor de komende kabinetsperiode zou van de vuistregel kunnen worden uitgegaan, dat per procent groei van het BNP maximaal een 0,2% toeneming van de collectieve sector in het BNP gerechtvaardigd is – wat bij een groei van 3 1/2% neerkomt op een aanvaardbare stijging van deze sector in het BNP van 0,7%.

Eenzijds houdt dit streefcijfer de noodzaak in van een drastisch bezuinigingsprogramma op zowel overheidsuitgaven als sociale voorzieningen (zie hieronder) waarbij terwille van een zo positief mogelijk werkgelegenheidseffect doelbewust een hoofddoel moet worden gelegd bij de bezuinigingen in de sociale verzekeringssector. Anderzijds moet echter wel worden bedacht dat bij dit stijgingspercentage van 0,7% per jaar nog steeds meer dan 70% van de gehele toeneming van het BNP in de collectieve sector terecht komt.

Bij de onverkorte handhaving van de 1%-norm zou dit percentage bij een groei in het totaal Bruto Nationaal Produkt van 3% zelfs tegen de 100% bedragen – wat de onmogelijkheid van de handhaving van de 1%-norm bij een geringe economische groei overduidelijk in het licht stelt. Voor wat de bezuinigingen binnen de overheidssector zelf betreft, denken we hierbij aan de volgende maatregelen:

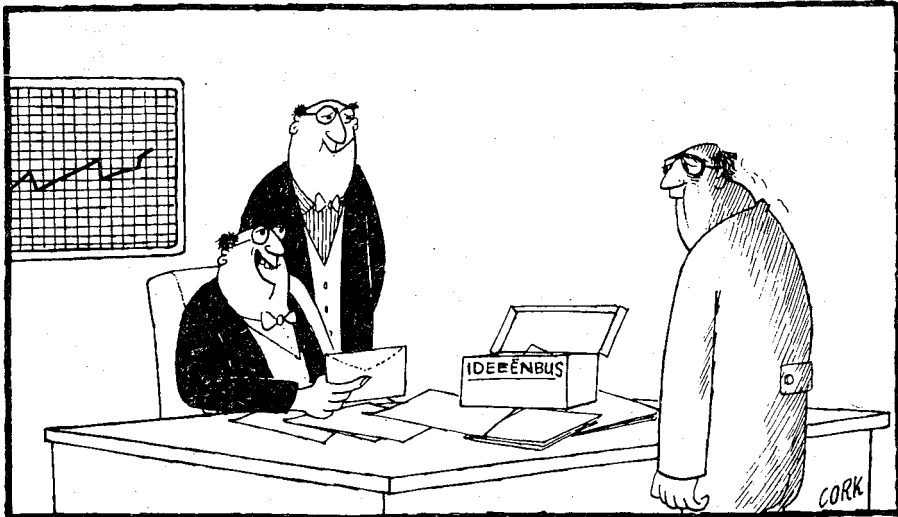
■ a) een nominale bevroering van het totaal van alle overheids subsidies;

■ b) een beperking van de toeneming van het aantal ambtenaren tot 1% 's jaars, gepaard gaand met een krachtige efficiencybevordering van het overheidsapparaat zelf.

Sociale zekerheid

Wanneer forse bezuinigingen moeten worden aangebracht, ook in de sociale sector, zal er scherp op moeten worden gelet dat het wezenlijke van ons gehele stelsel is sociale zekerheid – het tonen van een reële solidariteit met al degenen, die hun daadwerkelijke levensbehoeften niet of niet meer geheel kunnen financieren uit hun huidige inkomen – in alle opzichten behouden blijft.

We zullen echter daarbij zo min mogelijk in levend hout mogen snijden, en het daadwerkelijk zwakke tot en met moeten ontzien. Ook is een stelselwijziging

DE DIRECTIE IS ERG INGENOMEN MET HET DOOR U INGEZONDEN IDEE, WAARDOOR U ZELF OVERBODIG BENT GEWORDEN. ... WIJ WENSEN U SUCCES BIJ HET ZOEKEN NAAR EEN NIEUWE WERKING. ...

gemiddeld verdiende inkomen in Nederland gevolgd. In het kader van het streven in ons land naar waardevolle collectief overeen te komen pensioenen komen in de pensioenregelingen waardevolle maxima. Vooruitlopend hierop bindt de overheid ook de ambtenaren-pensioenen aan waardevolle maxima, een en ander echter niet zonder intensief overleg met de ambtenarenorganisaties.

Sociale zekerheid

109. Om ons stelsel van sociale zekerheid niet door misbruik en oneigenlijk gebruik te laten aantasten, wordt intensief nagegaan of als gevolg van gewijzigde omstandigheden van uitkeringsgerechtigden, uitkeringen niet ten onrechte genoten worden, of er ten onrechte meer dan één uitkering wordt genoten, of dat een volledige uitkering wordt genoten op basis van tijdelijke of part-time werkzaamheden.

110. Uitkeringen in het stelsel van sociale zekerheid moeten tenminste compensatie geven tegen de gevolgen van de geldontwaarding, zonder dat deze

onderhoudskosten een belangrijk middel zijn. Een hogere belasting van het bezit aan onroerend goed kan slechts in samenhang met de fiscale aftek van onderhoudskosten tot stand worden gebracht.

117. De fiscale positie van de gehuwde vrouw in de inkomensbelasting dient voor wat de thuis werkende gehuwde vrouw betreft nadere bezinning. Hetzelfde geldt voor de bijzonder moeilijke positie waarin zich onvolledige gezinnen kunnen bevinden.

118. Een bepaald deel van de persoonlijke inkomens uit arbeid moet belastingvrij gespaard kunnen worden. Ook zal het gespaarde bezit met fiscale steun zo goed mogelijk worden beschermd tegen aantasting door geldontwaarding.

119. Om de aparte functie en positie van het inkomen en vermogen van de zelfstandigen zo goed mogelijk door te voeren, wordt de reservering op grond van de fiscale oudedagsreserve verder verhoogd. Knelpunten in de regeling van oudedagsreserve worden zoveel mogelijk weggenomen, m.n. bij de afrekening van de zgn. fiscale claims bij 65-jarige leeftijd.

120. De belastingvrije voet in de vermogensbelasting wordt rekening houdend met de inflatie verhoogd.

CDA ontwerp-program 8

Bijzondere vrijstellingen zijn noodzakelijk;

a. voor bedrijfsvermogen van zelfstandigen;

b. voor degenen, die wel vermogen bezitten, doch geen pensioenrechten hebben.

121. Een belasting van vermogenswinsten (met de mogelijkheid van verrekening van vermogensverliezen) is principieel aanvaardbaar, zij het, dat bij deze belasting de opbrengsten groter zullen moeten zijn, dan de kosten.

122. De vrijstellingen in het schenkings- en successieve recht in de eerste lijn worden verhoogd

onder gelijktijdige opwaartse bijstelling van de tarieven in de zijlijn.

De mogelijkheden van de zgn. derde progressie worden onderzocht. In het successierecht zal rekening worden gehouden met het belang van de erfopvolging in familiebedrijven van zelfstandigen en familievennootschappen.

Successierechten voor zeer langdurig samenwonenden worden gelijkgesteld met successierechten in de zij-lijn.

van onze gehele sociale wetgeving bitter noodzakelijk. Bij die wijziging t.b.v. een betere coördinatie van de veelheid aan wetten zal niet het ziek-zijn, werkloos-zijn, invalide-zijn etc. benadrukt worden. De verzekering, de controle en begeleiding zullen veel actiever dan thans gericht moeten worden op het herstel van de arbeidsgeschiktheid, van de werkgelegenheid, dan wel het aanpassen van de werksituatie aan de gewijzigde omstandigheden.

Belastingwetgeving

Ook de belastingheffing zal moeten zijn aangepast aan de bijzondere situatie waarin wij thans verkeren, en op indirecte wijze wegen moeten vrijmaken voor een herstel van de werkgelegenheid en een bestrijding van inflatie. Zo mogelijk zal ook een correctie van de tarieven van de inkomensbelasting door de opgetreden inflatie moeten plaatsvinden.

III. EEN DIENSTBAAR BEHEER

IIIa. Een dienstbare ordening

Binnenlands bestuur

123. Het openbaar bestuur moet democratisch en doelmatig zijn. Dit houdt in dat:

- alle burgers de besluitvorming moeten kunnen beïnvloeden, met name via vertegenwoordigende organen;
- openheid en openbaarheid van groot gewicht zijn;
- de inrichting en werking van het bestuur voor de burgers doorzichtig en toegankelijk is;
- het bestuur effectief en efficiënt gevoerd behoort te worden.

124. Door herverdeling van de bestuurlijke taken en bevoegdheden van respectievelijk rijk, provincies en gemeenten zal het bestuur zo dicht mogelijk bij de burger worden gebracht.

125. Gebiedsindelingen van provincies en gemeenten moeten beter aansluiten bij de gebieden, waarop zich maatschappelijke en ruimtelijke problemen afspelen. Richtlijn daarbij is: schaalvergroting waar nodig; schaalverkleining waar mogelijk.

In dat verband wensen wij:

- herindeling van de gemeenten en vereenvoudiging van de procedure daartoe o.a. door de gemeentelijke herindeling aan de provinciale staten over te laten, kleine gemeenten die levensvatbaar zijn handhaven;
- binnengemeentelijke decentralisatie bij de grote steden;
- ontwikkeling van een wettelijke regeling voor complementair bestuur.

126. Benoeming van de commissaris der Koningin zal geschieden door de Kroon, na overleg met provinciale staten.

Benoeming van de burgemeester door de Kroon, na overleg met de gemeenteraad.

127. Gemeenten en provincies moeten hun taken in onderlinge samenhang kunnen vervullen en bij hun beslissingen nut en offer kunnen afwegen. Derhalve:

- afstemmen van de rijksbijdragen op het verschillend takenpakket van gemeenten en provincies;
- beperking van het aantal Artikel 12-gemeenten en andere noodlijdende gemeenten;
- doelluikeringen waar mogelijk vervangen door een stelsel van algemene uitkeringen.

128. Omvang en toerusting van het politie-apparaat eisen bijzondere aandacht. De korpsen van de rijks- en gemeentepolitie moeten worden verenigd tot een Nederlandse politie, bestaande uit provinciale eenheden en een aantal landelijke diensten.

129. Ter bevordering van een evenwichtig beleid op het terrein van het maatschappelijk- en cultureel welzijn komt een kaderwet tot stand. Daarin wordt geregeld – de planning van de verschillende voorzieningen – de positie van het particulier initiatief en de rol daarvan bij de beleidsvoorbereiding – de taakverdeling tussen rijk, provincie en gemeente – het toezicht op het functioneren van de voorzieningen – de beroepsmogelijkheden tegen overheidsbeslissingen op dit terrein en de inspraakprocedures.

De kaderwet zal zich in haar werking niet mogen beperken tot het arbeidsterrein van het huidige ministerie van CRM. Ook beleidsonderdelen van Justitie, Volksgezondheid en Onderwijs, in zoverre zij de functies zorg, educatie en recreatie betreffen worden in deze wetgeving betrokken.

Kabinet en departementen

130. Tijdens de komende kabinetsformatie wordt een procedure vastgesteld over de tijdens de volgende regeringsperiode te nemen beslissingen inzake de departementale indeling, de werkwijze van het kabinet en het aantal ministers.

In ieder geval zullen bij de volgende kabinetsformatie de belangrijkste knelpunten in de huidige interdepartementale taakverdeling (milieu, onderwijs en vorming; algemene bijstandswet en opperbeheer van politie) tot een oplossing moeten komen.

Een staatssecretaris met een integratie-opdracht voor het emancipatiebeleid wordt aangesteld.

Ruimtelijke ordening

131. Alle nota's over het ruimtelijk beleid alsmede de structuurschetsen en schema's zullen waar mogelijk uitmonden in beslissingen op nationaal niveau. Die beslissingen worden nader vertaald in streekplannen van de provincie en bestemmingsplannen van de gemeenten. De planologische kernbeslissingen hebben een dwingend karakter om een nationaal

beleid te waarborgen.

In de wet zal een procedure worden opgenomen over de inspraak voor het voorstel van de planologische kernbeslissingen.

De uit de planologische kernbeslissingen voortvloeiende akkoorden geven aanwijzingen voor globale programmering van de volkshuisvesting op regionaal en lokaal niveau.

132. Door de ruimtelijke ordening (met name op lokaal of regionaal vlak) worden de verhoudingen in het midden- en kleinbedrijf in sterke mate bepaald. Planning, gronduitgifte en vergunningsbeleid zullen daarom worden gebaseerd op goed onderzoek, en de periode van onzekerheid bij het opstellen van plannen zal zo beperkt mogelijk worden gehouden.

Stadsvernieuwing

133. Ten bate van de stadsvernieuwing is een doorbraak noodzakelijk in bestuurlijk, organisatorisch en financieel opzicht. Daarbij zal de functie van de stad als regionaal centrum van sociale, culturele en economische activiteiten worden hersteld.

Planmatige aanpak en sterke bestuurlijke coördinatie krijgen behartiging in een nieuwe wet op de stadsvernieuwing. Bij de invulling van deze aanpak krijgt vooral aandacht:

- een doelmatige verhouding tussen vernieuwbouw en binnen-stedelijke bouw;
- aanpassing van verkeersvoorzieningen;
- intensivering van het openbaar vervoer;
- de economische opbouw en ontwikkeling;
- zorgvuldige situering van verzorgende diensten en sociaal-culturele instellingen;
- luchtverontreiniging en geluidshinder.

134. Een goede regeling ter opvang van overbruggingsproblemen voor bedrijven in gebieden die bij stadsvernieuwing betrokken zijn, zal op straffe van mislukking van plannen, niet ontbreken.

Verkeer en vervoer

135. Ten aanzien van verkeer en vervoer wordt een beleid gevoerd, dat rekening houdt met onze grote bevolkingsdichtheid en dat mooie natuurgebieden en binnensteden ontziet. Vandaar:

- a. voorrang voor het openbaar vervoer in grote bevolkingsagglomeraties; bevordering autovrije zones in de binnenstad van grote steden met behoud van de bereikbaarheid;
- b. een grofmazig wegennet; eerder verbetering van bestaande verbindingen dan aanleg nieuwe; aanleg van fietspaden;
- c. een parkeerbeleid, dat liever de auto's stapelt dan de mensen;
- d. een ruimere toepassing van treinhaltens in voorsteden.

136. In het verkeers- en vervoerbeleid wordt nagegaan hoe het openbaar vervoer en de auto tezamen op de beste wijze de vervoers- en verkeersstromen kunnen verwerken. Dit vergt:

- a. één wet voor het gehele openbare autovervoer;
- b. ruime overstapmogelijkheden voor auto en openbaar vervoer door goede en aantrekkelijke parkeermogelijkheden aan de rand van de stad en bij stations;
- c. bevorderen van experimenten waarbij taxi's voor het publiek sneller bereikbaar en beter betaalbaar worden;
- d. een modern openbaar vervoer met een betrouwbare dienstregeling, een goede dienstveriening, een uniform tariefsysteem en meer vrije banen voor druk bereden trajecten van het openbaar vervoer.

137. Prioriteit wordt gegeven aan de verkeersveiligheid door:

- a. snelle invoering van het begrip „woonerf” in woonwijken waardoor de leefbaarheid centraal wordt gesteld en de auto zich moet aanpassen (aanschaffing voorrang voor de auto, invoering zeer lage maximum snelheid, enz.);
- b. een meerjarenplan voor de verkeersveiligheid. Bij de maatregelen zal zowel aandacht besteed worden aan de mens (verkeersopvoeding, rijgedrag, betere controle), de auto (verplichte keuring) als de weg (scheiding van de verkeerssoorten en opheffing van de gevaarlijke flessehalsen);
- c. niet afschaffen van maximum snelheden, ook niet op de autosnelwegen.

138. Een passende sloopregeling is voor de opbouw en ontwikkeling van de binnenvloot noodzakelijk.

Toelichting op III: Een dienstbaar beheer

„Krachtens haar opdracht is de overheid geroepen de samenleving op een zo rechtvaardig mogelijke wijze te dienen. De dienst houdt onder meer in, dat zij opkomt voor de zwakken, vervolgd en ontheemden, het onrecht bestraft, de gewetensvrijheid en de persoonlijke levenssfeer eerbiedigt en in het algemeen alle voorwaarden scheidt, die voor een samenleving van verantwoordelijke mensen nodig zijn.”

„De parlementaire democratie is voor het goed functioneren van de rechtsstaat van wezenlijke betekenis. Ze behoort uit te gaan van het respect voor minderheden en verdient bescherming tegen alle aanslagen, ongeacht of die van de zijde van andere staten, van particuliere belangengroepen of van saboterende minderheden afkomstig zijn.”

(art. 2, 4 van program van uitgangspunten)

De samenleving zal in sociaal opzicht meer moeten worden ontsloten: dat was de strekking van het eerste hoofdstuk van dit program. Dat een meer genommerde ontwikkeling van economie en techniek nodig is, stond centraal bij hoofdstuk II.

In dit deel zullen we de consequenties hieruit moeten trekken voor de wijze waarop de overheid haar eigen apparaat en diensten gedurende de komende tijd zal moeten inrichten. Consequenties zijn er eveneens voor de inrichting van de ruimte van ons land, voor de vormgeving van steden en woonwijken, de huisvesting van mensen en de organisatie van de verkeersvoorzieningen. In al deze onderdelen van beleid die doorgaans met de woorden „ordening” en „planning” worden getypeerd, zullen in onze visie de dienstbaarheid en leefbaarheid maatgevend moeten zijn.

Dienstbaarheid

Uit „dienstbaarheid” vloeit voort een protest tegen elke overheidsorganisatie en een overheidsordering die een doel in zichzelf gevonden is of daartoe dreigt te verworden: een organisatie en ordening die met mensen veeleer schuift dan hen dient, en die in plaats van wendbaar te zijn en waar nodig ook terugwijkt, statisch is en bestaande regels per geval toepast. Het doel moet zijn, de staat te vermenselijken in plaats van de mens te „verstatelijken”. Mensen moeten hun overheid weten te „vinden” – dat is eerste voorwaarde voor een samenleving die ook in sociaal opzicht open is.

Leefbaarheid

„Leefbaarheid” betekent dat mensen zich in hun omgeving werkelijk thuis kunnen voelen. Daartoe moeten stad en platteland zo worden ingericht dat menselijke contacten spontaan kunnen opleven. Wij

zoeken meer de menscultuur dan de ruimte-cultuur, wij leggen meer het accent op het kleinschalige dan op het grootschalige.

A. Een dienstbare ordening

Als wij deze lijnen doortrekken naar het terrein van het binnenlands bestuur, dan komen wij tot de slotsom dat de bestuurlijke opbouw vanuit de mens moet plaatsvinden, in plaats van dat de mens aan het systeem wordt aangepast. Bestuurlijke taken en bevoegdheden dienen door herverdeling zo dicht mogelijk bij de burger zelf te komen. De burger dient in principe alle vormen van bestuurlijke besluitvorming te kunnen beïnvloeden. Daartoe moet het aantal provincies in beperkte mate worden uitgebreid. In de gemeenten moeten meer beslissingen kunnen worden genomen, want zij staan het dichtst bij het dagelijks leven van elke inwoner. In die lijn past ook ons streven naar een verdere uitbouw van gemeentelijke belastingen. De burgers van de gemeenten moeten meer in staat worden gesteld, in hun gemeente- en wijkkraden zelfstandig voorzieningen af te wegen tegen de offers die ervoor moeten worden gebracht. Ook het subsidiebeleid moet minder een rijks- dan een vrije gemeentetaak worden.

Het overheidsapparaat is nog lang niet doeltreffend genoeg. Dat geldt ook voor de taakstelling binnen en de werkwijze van het kabinet. Deze onderwerpen moeten opnieuw in studie worden genomen.

Ruimtelijke ordening

Ruimtelijke ordening is er ter wille van de samenleving. Niet andersom. Aan de basis liggen maatschappelijke behoeften. Goede ruimtelijke ordening vereist internationale samenwerking en nationale samenhang. Dat geldt voor luchthavens en andere grote projecten, zowel als voor problemen van milieubeheer, verkeer e.d. Ruimtelijke ordening moet samengaan met sociale en economische planning. Deze drie grote beleidsterreinen hebben elkaar nodig.

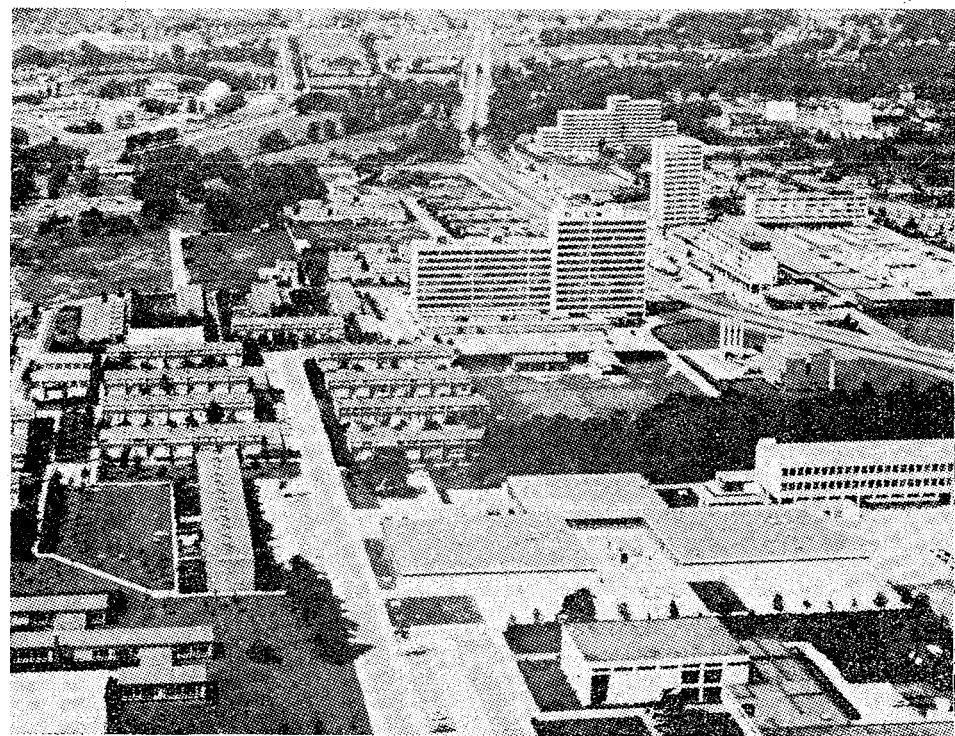
Ook is nodig een goed samenspel van rijk, provincie en gemeente. Deze moeten elkaar in overleg aanvullen. Dat gelet bijv. bij groeikernen of een streekontwikkeling, door over de hoofdzaken van plan en uitvoering degelijke afspraken te maken, zonder op elkaars stoel te gaan zitten.

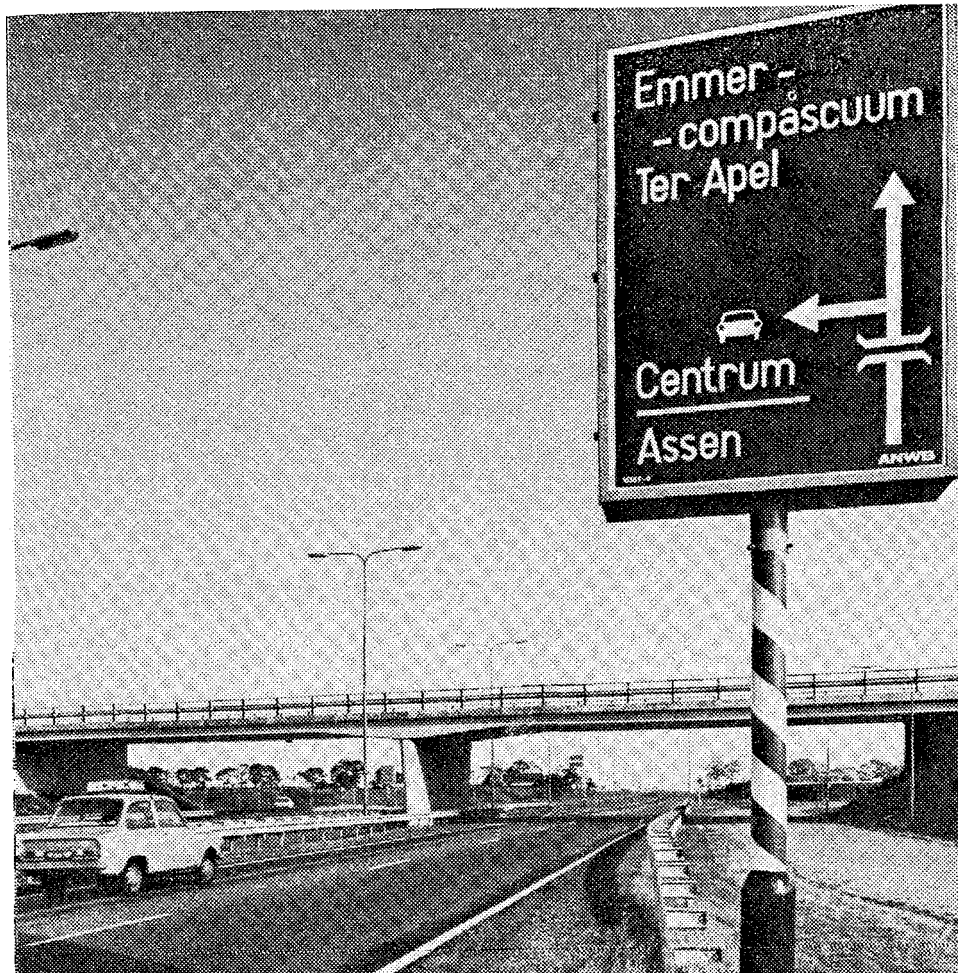
Naast de beoordelende inspraak moet er zoveel mogelijk gelegenheid zijn tot participerende inspraak, in werkbare vormen.

Er moet ruimte zijn voor initiatieven van de mensen. Daarbij kan men zowel denken aan investeringen door ondernemers als aan het zelf inrichten van de woonomgeving door bewoners.

Inrichtingsbeleid

Een duidelijk inrichtingsbeleid is nodig, ondersteund door goede gegevens. Die goede gegevens moeten komen van goed onderzoek. Vaak zijn er verschillende keuze-mogelijkheden, al naar gelang bijv. de oude stad, het milieu, de werkgelegenheid of de voorkeur van het publiek het zwaarst moet

„Maximum-snelheden worden gehandhaafd”

Een samenhangend beleid wordt gevoerd voor de nationale en regionale luchthavens, waarvoor o.a. een snelle beslissing of, en zo ja, waar en wanneer, er een tweede nationale luchthaven moet komen. Uitbreiding van Schiphol wordt hierbij niet overwogen.

Volksgezondheid

139. In deze sector is het hoofddoel het bevorderen van de optimale geestelijke en lichamelijke gezondheid, en wel met name door het voorkomen van ziekten.

Bij maatregelen om ziekten te voorkomen wordt zowel aan specifieke groepen (bejaarden, jongeren e.d.) als aan de afzonderlijke mens gedacht.

140. Het bestrijden van flatneurosen, geluidshinder, en het bevorderen van kleinschalige leefgemeenschappen, van voldoende speelruimte, van privacy en van de eigen woning krijgen volle aandacht.

141. Bij de op de individu gerichte maatregelen moet de nadruk vallen op zuigelingen, kleuters en op de voor de ernstige volksziekten (hart- en vaatziekten, kanker) meest kwetsbaren. Gericht bevolkingsonderzoek is hiervoor nodig.

142. Meer aandacht krijgt wetenschappelijk onderzoek dat op doelmatige preventie is gericht. Waar mogelijk dient vergelijkend epidemiologisch onderzoek in internationaal kader plaats te vinden.

143. De wetgeving in de sector gezondheidszorg wordt op deze punten herzien:

- a. de organisatiestructuur; een nieuwe gezondheidswet is een noodzaak;
- b. de controle op spreiding en kwaliteit van de noodzakelijke gezondheidsvoorzieningen. Dit houdt in: vervanging van de wet ziekenhuisvoorzieningen door een wet gezondheidsvoorzieningen. Deze is ook nodig om doelmatige afstemming van de ziekenhuisvoorziening onder voldoende controle te bevorderen, naast de aanpassing van de zgn. „extra-murale” gezondheidsvoorzieningen (voorzieningen buiten ziekenhuis e.d.).
- c. het financieel bereikbaar zijn van de voorzieningen voor al degenen, die ze behoeven. Dit vergt een aanpassing van de AWBZ; deze wet moet eventuele tekortkomingen opvangen. Uitgegaan moet worden van doorzichtige, regionale opbouw van de gezondheidszorg met ruimte voor particulier initiatief. Tenslotte zal nadruk vallen op het zoveel mogelijk bevorderen van gezondheidszorg *buiten* ziekenhuis of inrichting (extra-murale activiteiten). Betere beheersing van de bestedingen is daarbij belangrijk doel.

144. De medische opleiding dient meer dan tot dusver in algemene ziekenhuizen plaats te vinden, mede ter beperking van de wildgroei der academische ziekenhuizen; onderzoek naar de mogelijkheid deze ziekenhuizen onder het Ministerie van Volksgezondheid te brengen.

145. Voorop staat de zorg voor een goede en betaalbare huisvesting voor de minst draagkrachtigen en voor gehandicapten. Bijzondere zorg ook voor alleenstaanden en buitenlandse werknemers met hun gezinnen.

146. Bij het huurbeleid wordt uitgegaan van een doorzichtig huur- en subsidiesysteem. Uitgangspunt is dat allen die daartoe in staat zijn, de aan het wonen verbonden kosten moeten opbrengen. Huursubsidies voor andere woningen dan bestemd voor speciale categorieën bewoners dienen

individueel te zijn.

147. Het eigen woningbezit wordt gestimuleerd. Een *wezenlijke opschuiving in het aandeel eigen woningbezit* in het gehele woningbestand is noodzakelijk.

148. Het woningbouwprogramma wordt afgestemd op behoefte onderzoek, regionaal opgezet en bijgehouden.

149. Financiering van woningbouw en stadsvernieuwing zal met name steunen op:
- versnelde overgang naar een gemengd systeem van gerichte individuele huursubsidies en objectensubsidies;
 - aantrekken van middelen van de zijde van institutionele beleggers op basis van een voor een langere periode gegarandeerd rendement;
 - beperking van de kosten.
150. Verkorting van de tijd van bestuurlijke voorbereiding en beslissing op het vlak van het woningbouwbeleid wordt dringend nagestreefd.

Grondpolitiek

151. Grondpolitiek is nodig om een ruimtelijk beperkt land bewoonbaar en leefbaar te houden. Het beheer van de grond staat centraal; de vraag naar de eigendom over de grond behoort daaraan ondergeschikt te zijn.

152. De gemeentelijke overheid komt een voorrangpositie toe (voorkeursrecht) bij de verkoop van onroerend goed. Het voorkeursrecht zal worden gekoppeld aan een operationele gebiedsaanwijzing op basis van bestemmingsplannen voor de volkshuisvesting; onderzoek is nodig naar de financiële consequenties van een aankoopplicht voor gemeenten op verzoek van betrokkene.

153. Gronduitgifte door middel van erfpacht, wordt via een bestuursrechtelijke regeling geregeld, waarbij doorzichtigheid en controleerbaarheid voorop staan.

154. Indien de overheid grond verwerft, dient daarvoor een prijs betaald te worden, die zowel voor de verkopende of onteigende eigenaar als voor de gemeenschap gerechtvaardigd is. Dat betekent dat speculatie en invloeden van overheidsinvesteringen bij de prijsvaststelling moeten worden uitgeschakeld.

155. Terzake de agrarische grondpolitiek stellen wij:
- a. de grondbank moet de mogelijkheid bieden om onder redelijke voorwaarden (w.o. recht op terugkoop) de eigendom van een bedrijf tegen verpachte waarde over te nemen van iedere boer, ondernemer met een levensvatbaar bedrijf, die vrijwillig deze eigendom in erfpacht of pacht wil omzetten;
 - b. de opvolger van de overleden eigenaar-exploitant van een bedrijf wordt onder nader te stellen voorwaarden een voorkeursrecht toegekend in de vorm van een recht op overname in eigendom tegen verpachte waarde of in pacht.

Eigen vrijheid, eigen offers

156. Een vergroting van de eigen bijdrage van de burgers is in het algemeen redelijk en gewenst op het vlak van zowel

- de eigen huisvesting;
- de sportbeoefening;
- het eigen risico in de sector van de sociale zekerheid.

Bij het onderwijs buiten de leerplicht dient de eigen bijdrage reëel tenminste ten volle gehandhaafd te blijven.

wegen. Een evenwichtige presentatie van die mogelijkheden is vereist. Er moet wel een duidelijke keus worden gedaan. Een keus die door financiële regelingen, praktische procedures en bereidheid tot overleg en inbreng naar behoefte, daadwerkelijk uitvoerbaar is. Zaken als stadsvernieuwing, kleine kernen, groeisteden, spreiding van rijksdiensten enz. laten zich anders niet in een beleid vatten.

Ook voor een praktische ruimtelijke ordening is een intensieve samenwerking van de overheid met maatschappelijke organen veelal gewenst. De overheid hoeft zich daarvoor niet te hoog te voelen. Als ze voor een deugdelijke eigen opstelling zorgt, hoeft ze zich ook niet bedreigd te voelen. Overheid en bijv. bedrijfsleven hebben elkaar nodig. Als er goede spelregels zijn kent zo'n spel alleen winnaars. De overheid moet er bij de ruimtelijke ordening ook voor waken dat het betere niet de vijand wordt van het goede. Vooral kan dat een rol spelen als dat „betere” tijd gaat kosten.

Al te tijdovend zijn beslist de procedures van bestemmingsplannen. Versnelling daarvan is nodig, bijv. door vermindering van bezwaar-mogelijkheden bij de Kroon, door de Kroon alleen uitspraak te laten doen over de punten van beroep, door het over de hele linie meer te passen van fatale termijnen.

Stadsvernieuwing

In de ruimtelijke ordening is tenslotte een speciaal accent nodig op de *stadsvernieuwing*. Vooral de oudere steden hebben vaak onleefbare buurten gekregen met ontstellende verkrotting. Hier raken wij een van de weinige beleidsonderdelen waarvoor wij de komende jaren uitbreiding van de voorzieningen beslist nodig achten.

Bij de vorming van buurten, wijken en stadsdelen moet meer worden gelet op de mogelijkheden tot beleving van het authentieke en de vorming van een echte gemeenschap. Hier is ook een belang van de volksgezondheid in het geding – denk aan geluidshinder, flatneurose, tekort aan privacy en tekort aan speelruimte voor de kinderen. Gebundelde de-concentratie behoort bij het beleid richtsnoer te blijven – de nadruk moet vallen op de vorming van kleine levensvatbare woonkernen.

Verkeersbeleid

Het *verkeersbeleid* zal zich niet moeten kenmerken door de aanleg van nieuwe, maar eerder door het verbeteren van bestaande wegen. Het openbaar vervoer blijft voorkeur houden boven het particulier vervoer. Maximum-snelheden worden gehandhaafd, de verkeersveiligheid heeft voorrang.

Gezondheidszorg

In de *gezondheidszorg* is een algehele herziening van de wetgeving nodig. Doel is o.a. de controle te versterken op spreiding en kwaliteit van de gezondheidsvoorzieningen. Het „voorkomen is beter dan genezen” krijgt een vaste plaats in het beleid. Dit rechtvaardigt ook een krachtig accent op de voorlichting.

Huisvesting

Een goede *huisvesting* voor de minst draagkrachtigen blijft een hoofdlijn in het woningbouwbeleid. Daarbij wordt ook gedacht aan de buitenlandse werknemers en hun gezinnen. Er moet nauwlettend op worden toegezien dat de „sociale” woningbouw ten goede komt voor wie hij bedoeld was; het stelsel van individuele huursubsidies zal daaraan mede moeten bijdragen.

Grondbeheer

Een *juist beheer van de grond* staat centraal in de grondpolitiek. Daaraan behoren eigendomsvragen ondergeschikt te zijn. De overheid komt een voorkeursrecht bij de aankoop van grond toe; zij moet grond kunnen kopen tegen een prijs waaruit invloeden van speculatie en van verrichte of nog te verrichten overheidsinvesteringen zijn verwijderd. Onteigening tegen de naakte gebruikswaarde wijzen

wij af als een te gebrekkige en daardoor vaak onbillijke schadevergoeding aan de vorige eigenaar.

Regionaal beleid

Bij het streven naar een leefbaar land is het *regionaal* beleid van wezenlijke betekenis. Onjuist en onwerkkelijk is het, te streven naar gelijkheid van de gemiddelde inkomenshoogte tussen de verscheidene regio's. Uitgangspunt behoort te zijn, het eigenlijke van elk landsdeel tot zijn recht te laten komen, zowel in cultureel als in sociaal en economisch opzicht. Daarbij is een gericht beleid nodig ter voorkoming en bestrijding van regionaal-bepaalde haarden van structurele werkloosheid.

B. Eigen vrijheid, eigen offers

De financiering van al deze activiteiten blijft – zoals ook uit het vorig deel van dit program al bleek – intussen een punt van zorg. Een eigen bijdrage van de Nederlandse burger voor de bekostiging van voorzieningen, die voor hem of haar van speciaal belang zijn, kan in dit verband natuurlijk helpen, kan dingen mogelijk maken die zonder dat niet mogelijk of betaalbaar zouden zijn.

Toch is deze praktische reden niet de enige, en zelfs niet de *hoofdrede* om het thema „eigen vrijheid – eigen offers” in dit program apart aan de orde te stellen. (Het is niet voor niets bij de „financiële paragraaf” opgeborgen). Die reden is vooral gelegen in het grote accent, dat in dit gehele program op de eigen menselijke verantwoordelijkheid wordt gelegd. In een samenleving, waarin vrijheden niet „opengaan” naar de dienst aan de ander, en alleen maar in het teken staan van de ruimte om te doen en te laten wat men zelf wil, is het zinspelen op eigen bijdragen alleen maar een aantasting van die eigen „vrijheid” die zoveel mogelijk moet worden vermeden. Maar dat ligt anders wanneer we het over een samenleving hebben die door het dragen van veelkleurige verantwoordelijkheden is getypeerd. Verantwoordelijkheid bindt eigen vrijheid en eigen inzet aan elkaar. Een overheid mag van volwassen burgers verwachten, dat zij bereid zijn direct bij te dragen in de bekostiging van die voorzieningen, die meer specifiek op de bevordering van hun eigen ontplooiing, hun eigen gemak of hun eigen „levensruimte” zijn gericht.

Vandaar, dat wij het niet meer dan billijk vinden, dat het merendeel van de Nederlandse staatsburgers – namelijk zij die een goed inkomen hebben – de volle kosten van hun eigen huisvesting betalen. Aan de daling van de huurquote in het nationaal produkt dient een halt te worden toegeroepen.

Sport

Sportbeoefening dient goedgevoerd een zaak van eigen kosten te zijn. Regionale en lokale omroepen behoren eveneens niet op de financiering uit publieke middelen te steunen.

Onderwijs

Bij *onderwijsvoorzieningen* dient, het basisonderwijs onder de leerplicht uitgezonderd, een eigen bijdrage voluit gehandhaafd te blijven. Financiering van sociale voorzieningen en voorzieningen van culturele aard behoren, wanneer het geen elementaire basisvoorzieningen betreft, de figuur van de eigen bijdrage of het gedeeltelijk eigen risico niet zonder meer van de hand te worden gewezen.

Verzekeringskarakter

Handhaving van het *verzekeringskarakter* dat aan vele sociale voorzieningen ten grondslag ligt, is voor ons eveneens een belangrijk punt. De daarin opgesloten solidariteitsgedachte is ons als uiting van gemeenschappelijke verantwoordelijkheid voor elkaar zoveel waard, dat we alleen al om die reden het stelselmatig overhevelen van premiedruk naar belastingdruk – de zgn. fiscalisering van het stelsel van sociale zekerheid – niet wensen te ondersteunen.

IV VERANTWOORDELIJKHEID VOOR DE WERELD

Verenigde Naties

157. Nodig is, dat het instituut van de Verenigde Naties blijvend wordt gesteund en versterkt (hoewel het functioneren ervan zorgen baart), omdat het de enige wereldwijde organisatie is die een internationale rechtsorde kan scheppen, aan de groeiende onderlinge afhankelijkheid van landen en volkeren vorm kan geven en het steeds toenemend nationalisme kan tegengaan.

158. Vasthouden aan de universaliteit van de VN. Geen beroving van lidmaatschapsrechten op een manier die strijdig is met het Handvest.

159. Speciale aandacht voor vredebevorderende en vredebevorderende taken. Veelvuldiger gebruik van mogelijkheden tot vreedzame geschillenbeslechting, waaronder toegang tot Internationaal Gerechtshof.

160. Versterking van de procedures tot bescherming van de rechten van de mens, b.v. door de oprichting van een Raad c.q. Commissariaat voor de Mensenrechten.

Onderstreping van de fundamentele gelijkwaardigheid van alle mensen en verwerping van elke vorm van discriminatie; in de noodzakelijke omgang en samenwerking met totalitaire en niet-democratische staten, ook deze zaken aan de orde blijven stellen.

Wapenbeheersing en ontwapening

161. Actieve inzet, met name door lidmaatschap Geneefse Ontwapeningscommissie en deelname aan MBFR-besprekingen, voor effectieve maatregelen tot beheersing en vermindering van wapenbezit. Dat betekent o.m.:

■ a. een geringer accent op (het dreigen met) het eventuele gebruik van kernwapens in de defensiestrategieën; daarbij waken voor aantasting van de veiligheid als gevolg van onevenwichtigheden in de conventionele wapenbezit.

■ b. afremming van de kwalitatieve nucleaire wapenbezit, met name door de totstandkoming van een volledige stopzetting van alle kernproeven.

■ c. het actief steunen van het tot stand komen van kernwapenvrije zones in gebieden waar het kernwapen zijn intree nog niet heeft gedaan.

■ d. versterking van het waarborgstelsel van het Internationale Agentschap voor Atoomenergie als bijdrage tot de niet-verspreiding van kernwapens.

■ e. het steunen van maatregelen die beogen, wereldwijde regelingen te treffen om de ontwikkeling van nieuwe wapensystemen tijdig af te remmen en onder controle te houden.

Oost-West-verhouding

162. Krachtige bevordering van de doelstellingen van de Slotakte van de Conferentie voor Europese Veiligheid en Samenwerking. De Slotakte vormt één

geheel, d.w.z. een hechte basis voor de normalisering van de verhoudingen in Europa vereist de naleving van zowel de afspraken over de verhoudingen tussen staten, als die over economische samenwerking en over de contacten tussen mensen en volkeren

163. Normalisering moet mede tot uitdrukking komen in een vermindering van de militaire confrontatie door afspraken in het MBFR-overleg over een globaal gelijk bewapeningspeil op een lager niveau.

164. Aangezien er nog geen echte normalisering van de verhoudingen in Europa is, blijft de NAVO onmisbaar voor het behoud van vrede en veiligheid, voor het voorkomen van oorlog – met eerbiediging van de strategie van het aangepaste antwoord – en voor het beschermen van de democratische en maatschappelijke waarden, die in onze samenleving gelden.

Het democratisch karakter van het bondgenootschap beklemtonen.

Europa

165. Het is geboden dat in het gehele Nederlandse beleid bij voortdurend een Europese optiek wordt gehanteerd, die ertoe leidt dat in toenemende mate het beleid op basis van wederkerigheid wordt afgestemd op dat van de Europese partners. In het Nederlandse beleid moet met name tot uitdrukking komen, dat inflatie en werkloosheid alleen nog maar mede in Europees verband oplosbaar zijn.

166. De Nederlandse christen-democraten besteden speciale aandacht aan de opstelling van een gezamenlijk beleid van alle Europese christen-democraten. Hoofdpunt daarbij is een democratisch Europa dichterbij de burger te brengen.

167. De Europese Gemeenschap wordt uitgebouwd tot een Europese Unie. Het rapport-Tindemans kan daarbij een nuttige rol vervullen. Daarbij dient te worden gewaakt tegen uitholling van effectief gebleken typisch communautaire verworvenheden.

168. Er komt een Europees monetair, industrie-, energie-, milieu-, sociaal en regionaal beleid. Harmonisatie van het fiscale en mededingingsbeleid van de Negen!

169. Uitbreiding van de samenwerking op buitenlands politiek gebied. Die samenwerking wordt dienstbaar aan de taken van Europa in de wereld, zoals de bescherming van mensenrechten, het bevorderen van ontwikkelingssamenwerking, het totstandbrengen van nieuwe economische structuren, het bijdragen aan het oplossen van conflicten elders in de wereld.

170. Speciale aandacht voor Portugal, Griekenland en Spanje; ondersteuning van ontwikkelingen die duiden op behoud, uitbouw en vergroting van democratische krachten.

171. Bevordering van de Europese samenwerking –

Toelichting op IV: Verantwoordelijkheid voor de wereld

„In de internationale samenleving van volkeren zal de plaatsbepaling van Nederland in de eerste plaats getypeerd moeten zijn door solidariteit met wat arm is en geen voldoende bescherming geniet, alsook door een strikte naleving van internationale rechtsbeginselen in dienst van een vreedzaam samenleven van alle volkeren. Deze kenmerken van internationale politiek behoren bij de gewenste verdergaande integratie van Europa in het bijzonder vorm te krijgen. Deze integratie zal alleen tot stand mogen worden gebracht in het kader van verdergaande democratisering van de Europese instellingen”.

De ongebreidelde wapenbezit zoals manifest in de zogenaamde wapenbezitwedloop, dwingt tot een veiligheidsbeleid waarin wapenbeheersing en ontwapening van vitaal belang zijn voor de internationale veiligheid.

De Nederlandse defensie-inspanning behoort afgestemd te worden op een in bondgenootschappelijk verband aanvaard niveau. Daarbij dienen wij ons er echter ernstig van bewust te zijn dat er een perfectie van het wapentuig gaande is, die de schepping als zodanig bedreigt. Dit versterkt de noodzaak van een wereldomvattende bezinning over de grens van toegestaan wapengebruik door overheden”.

(art. 11, 12 program van uitgangspunten)

Ontwikkelingen wapentechniek

Het zou geen zin hebben brandspuiten uit te vinden die gelijk met het vuur de hele stad zouden vernietigen. Een dergelijk monsterapparaat is nooit gebruikt; geen brandweer-commandant zou daar verantwoordelijkheid voor aanvaarden. Zijn opdracht is brandblussen, ook al kan hij daarbij niet altijd schade aan belendende percelen vermijden. Voor het uitvinden van wapens bestaat een dergelijke aan menselijke verantwoordelijkheid gebonden beperking niet. Als wetenschap en techniek nog dodelijker instrumenten, nog verder- en diepgaander vernietigingsmiddelen weten te vinden worden ze gemaakt. De wapentechniek erkent slechts technisch-bepaalde grenzen. Die grenzen zijn reeds zo wijd geworden, dat er thans een „overkill-capaciteit” bestaat. Dat betekent eigenlijk dat er in de wereld reeds meer en venijniger wapens voorhanden zijn, dan voor het doden zelfs van heel de mensheid nodig zouden zijn. Waar de wapentechniek een zo verzelfstandigde macht werd, door geen enkele norm begrensd of gebonden, zal de overheid zich meer dan ooit op het gebruik van de voorhanden zijnde wapens moeten bezinnen. Voor ons geldt, dat een passende defensie-inspanning in onze huidige wereld nog steeds onmisbaar is. Een eenzijdige ontwapening zou de verleiding voor mogelijke tegenstanders te groot kunnen maken en een tekort aan rechtsbescherming betekenen voor alle hier-levenden. Maar wel zal voor elke overheid een zekere verhouding moeten bestaan tussen de omvang van het onrecht dat zij wil keren en de omvang van haar militaire weerwoord. Die verhouding nu raakt bij een moderne wapentechniek – die soms zelfs de schepping als geheel bedreigt – fundamenteel zoek.

NAVO

Als klein land dat zelf nauwelijks wapenfabricage binnen zijn grenzen heeft zou Nederland dan ook naar ons oordeel het initiatief moeten nemen tot het beleggen van een internationale conferentie, waarin wetenschapsmensen en politici in de breedst mogelijke samenstelling proberen tot een gemeenschappelijk standpunt te komen ten aanzien van deze uit de hand gelopen ontwikkeling. Het is een initiatief, dat we hier met de grootst mogelijke klem bepleiten; de huidige situatie is er te ernstig voor om welke kans dan ook ongebruikt te laten.

Een dergelijk initiatief zou uiteraard nauw aansluiten bij het blijvend ondersteunen van elk initiatief tot verdergaande wederzijdse ontwapening. Onze noodzakelijke kritische instelling ten opzichte van de ontwikkeling van de moderne wapentechniek en van het moderne wapengebruik zal ook gevolgen moeten hebben ten aanzien van het gebruik van militaire mogelijkheden binnen de NAVO. Nederland zal binnen de NAVO moeten voorstellen dat de mogelijkheid wordt onderzocht om als NAVO tezamen met het Warschau-Pact een verklaring van niet-eerste gebruik van kernwapens af te leggen. Voorwaarde daartoe is dat er een globaal conventioneel evenwicht bestaat tussen Navo en Warschau-Pact.

Buitenlands beleid Nederland

De buitenlandse politiek van Nederland als geheel zal naar onze mening door twee invalshoeken

getypeerd moeten zijn:

a. het vestigen en versterken van een internationale rechtsorde

b. solidariteit met mensen en volkeren die verdrukt worden, armoede lijden of op enig andere wijze tussen wal en schip dreigen te raken.

De „gerichte aandacht” welke we van ons binnenlands beleid vragen voor de nood van mensen en groepen, zal met andere woorden ook moeten gelden voor landen, volken en groepen elders in de wereld. Hierdoor moet ook ons standpunt worden bepaald ten aanzien van de problemen welke Zuid-Afrika, de Palestijnen en Angola in de hedendaagse wereldsamenleving opleveren. De vredespolitiek in het Midden-Oosten, het recht van Israël binnen veilige grenzen te wonen gaan evenmin buiten onze verantwoordelijkheid in de wereld om. De, in het eerste deel van dit program bepleite „forums voor gezamenlijk gedragen verantwoordelijkheden” komen hier eveneens aan bod. Het instrument van Verenigde Naties betekent reeds zo'n forum. Het werkt niet volmaakt, doch mag zeker niet worden afgebroken. De Europese Gemeenschap betekent eveneens een forum dat reeds nuttig werkt. De NAVO kan evenmin gemist worden. Daarnaast kunnen en moeten in een flexibele buitenlandse politiek echter nieuwe platforms worden gezocht.

Europa

Voor wat Europa betreft is het duidelijk dat verschillende taken van de Nederlandse overheid uitsluitend op boven-nationaal vlak kunnen worden uitgeoefend. Alleen in EG-verband kunnen inflatie en werkloosheid effectief worden bestreden en nieuwe openingen voor de ontwikkelingslanden op de wereldmarkt worden geboden. Ook in Europa dienen sociale partners (vakbeweging en ondernemers) platformen voor ontmoeting en overleg te vinden. Speciaal ook voor wat activiteiten van multinationale ondernemingen binnen de lidstaten betreft.

De totstandkoming van de Europese Unie, dient door Nederland positief te worden bepleit. Voor zover deze, binnen het kader van de vorming van een economische unie met verdere wezenlijk verdergaande gezagsoverdracht gepaard zou gaan moet echter:

a. worden verzekerd dat democratische controle door een Europees Parlement op het aanwenden van deze bevoegdheid metterdaad mogelijk is.

b. bij voorkeur in aanvullende protocollen op het EG-verdrag worden vastgelegd, dat in het Europa van morgen de sociale en economische ontwikkeling dient te zijn afgestemd op zowel eisen van daadwerkelijke openheid naar de arme landen in deze wereld als op een intern verantwoord sociaal- en milieubeleid.

Noord-Zuid-verhouding

In de wereld van vandaag dienen wij ons mede-verantwoordelijk te weten voor rechtvaardige verhoudingen over het gehele aardrond. Dat is voor ons de diepste grond bij het streven naar ontwikkelingssamenwerking. De ontwikkelingslanden dienen te worden geholpen door een stelsel, van algemene preferenties; ook moeten zij in principe geheel vrije toegang hebben tot de gemeenschappelijke markt. Wij mogen er geen vrede mee hebben dat ontwikkelingssamenwerking maar zo'n kleine rol speelt in het denken van veel Nederlanders. Activiteiten welke er op gericht zijn een grotere bewustwording op te wekken verdienen dan ook de blijvende steun van de overheid. De Nederlandse ontwikkelings-inspanning mag niet terugvallen onder het bereikte percentage van 1 1/2% van het Netto Nationale Produkt. Verdere verhoging moet daarbij mogelijk zijn naarmate de omvang van het stuwmeer vermindert.

Ten aanzien van onze defensie dient de huidige defensie-inspanning relatief en kwalitatief op het thans bereikte niveau gehandhaafd te blijven. Internationale ontwikkelingen kunnen echter tot een opwaartse of ook neerwaartse bijstelling in het niveau aanleiding geven.

Veeteelt speelt vanouds een belangrijke rol in de Afrikaanse staat Niger. De Europese Gemeenschappen financieren de produktie van inentingstoffen voor de strijd tegen ziekten en parasieten.

Begeleidingsbrief ontwerp CDA-program

Geacht bestuur,

Bijgaand treft u aan het ontwerp-program van het CDA. Dit ontwerp is vastgesteld op de vergadering van het Algemeen Bestuur van het CDA d.d. 19 maart 1976.

Thans is het woord aan de leden. U wordt verzocht dit ontwerp-program in uw plaatselijke organisatie aan de orde te stellen. Als de plaatselijke situatie het toelaat verdient behandeling van dit ontwerp in CDA-verband de voorkeur.

Voor het indienen van amendementen geldt in ieder der drie partijen uiteraard nog een verschillende procedure. Via de drie partijsecretariaten wordt u daarover nader ingelicht. Wij spreken de verwachting uit dat de leden zich intensief met dit ontwerp-program zullen bezig houden. Het zal in belangrijke mate bepalend zijn voor het politieke gezicht van het CDA.

Met vriendelijke groet en hoogachting,

P. A. J. M. Steenkamp (voorz. CDA),
J. G. H. Krajenbrink (secrét. CDA),
H. A. de Boer (voorz. ARP),
D. Corporaal (secrét. ARP),
W. J. Vergeer (voorz. KVP),
P. H. van Zeil (secrét. KVP),
O. A. W. van Verschuer (voorz. CHU),
J. L. Janssen van Raay (secrét. CHU)

binnen NAVO-kader – op het gebied van produktie van conventionele bewapening en logistiek. Geen Europese kernmacht. In dat kader is het noodzakelijk dat de Britse en Franse kernmachten worden afgebouwd.

Energievoorziening

172. Voor Europa – dus ook voor Nederland – is bij het grondstoffenvraagstuk van groot belang het veiligstellen van de energievoorziening tegen een redelijke prijs. Dit moet in de Noord-Zuid-dialoog meespelen bij de formulering van uitgangspunten voor nieuwe structuren in wereldeconomie en handel.

Via het International Energy Agency bevordert Nederland, ook in het belang van de ontwikkelingslanden, de ontwikkeling van alternatieve energiebronnen. In de politieke dialoog van de EEG-landen met de Arabische staten moeten de overdracht van kennis en technologie aan de olielanden en de door deze te geven energiegarantie hoog op de agenda prijken.

Midden-Oosten

173. Een oplossing van het Midden-Oosten-conflict vereist, dat Israël en zijn Arabische buurlanden kunnen bestaan binnen veilige en erkende grenzen, dat territoriale bezettingen worden beëindigd en dat de positie der Palestijnen in staatkundige vorm wordt geregeld.

Zuidelijk Afrika

174. Afwijzing apartheidbeleid in Zuid-Afrika en Rhodesië. Onverkorte steun aan wapenembargo- en sanctieresoluties van de Verenigde Naties. Bijdragen aan oplossingen langs vreedzame weg.

Nederlandse Antillen

175. Alle medewerking aan het streven naar onafhankelijkheid van de Nederlandse Antillen. Een planmatige voorbereiding, door Nederland en de Nederlandse Antillen samen, laat de datum voor de onafhankelijkheid thans open. Nederland neemt actief deel aan de opstelling en uitvoering van een integraal ontwikkelingsplan voor alle eilanden, het biedt hulp bij de decentralisatie en rationalisatie van het bestuursapparaat en bevordert de opnemings van de Nederlandse Antillen in internationale verbanden.

Ontwikkelingssamenwerking

176. Er is een beweging naar een nieuwe internationale economische orde gaande. Daarin moet gezocht worden naar gelijkwaardigheid van alle landen die aan het economisch proces deelnemen, en naar daadwerkelijke erkenning van de onderlinge afhankelijkheid van ontwikkelingslanden en ontwikkelde landen. In dit kader bepleiten wij, dat deze nieuwe economische orde: a. vorm en inhoud geeft aan de rechtmatige belangen van de deelnemende landen, met name de ontwikkelingslanden; b. gericht is op een rechtvaardiger inrichting van de wereldhandel, het internationale geldwezen, de industriële produktie, c. regelingen bevat ten einde de ontwikkelde landen rechtvaardige prijzen te laten betalen voor de grondstoffen en andere produkten

die zij uit ontwikkelingslanden betrekken.

177. De hulp wordt geconcentreerd op die landen welke een hoge plaats geven aan verbetering van de levensomstandigheden van de armste groepen van de bevolking en die tevens een naar verhouding laag inkomen per hoofd hebben. Het is in het belang van de ontvangende landen als de hulp niet gebonden wordt aan besteding in het gevende land. Daartoe moet gestreefd worden naar internationale overeenstemming over „ontbinding” van de hulp. 178. Een betere internationale arbeidsverdeling is noodzakelijk, ook wanneer die inhoudt, dat ontwikkelde landen bepaalde bedrijfstakken zien inkrimpen of verdwijnen. De gevolgen daarvan dienen zo goed mogelijk te worden opgevangen. Internationale afspraken op dit gebied zijn nodig. 179. Ten aanzien van particuliere investeringen in ontwikkelingslanden door transnationale ondernemingen is het opstellen van een internationale code van gedragsregels noodzakelijk. Ook zijn internationale rechtsregels nodig voor nationalisering van buitenlands vermogen en voor een procedure voor bestechting van geschillen op dit gebied.

180. Ofschoon projecten op grote schaal in de ontwikkelingslanden niet gemist kunnen worden, dient het Nederlandse ontwikkelingsbeleid bijzondere aandacht te geven aan kleinschalige projecten. Goed toegeruste particuliere organisaties dienen daarbij ingeschakeld te worden.

181. Het beleid erkent de eigen waarde van het ontwikkelingswerk van particuliere organisaties. Projecten in het kader van de medefinanciering worden slechts getoetst aan algemene criteria van regeringsbeleid.

182. Nederland levert een positieve bijdrage aan het ontwikkelingsbeleid van de Europese Gemeenschap. De overeenkomst die de Gemeenschap gesloten heeft met de Afrikaanse en Caraïbische landen, wordt naar letter en geest uitgevoerd en geleidelijk aangepast bij de eisen van een wereldomvattend beleid.

Defensie

183. De Nederlandse defensie-inspanning blijft in NAVO-verband gericht op het voorkomen van oorlog en het beheersen van crisis. De strijdkrachten dragen bij tot stabiele verhoudingen in Europa.

184. De omvang van de Nederlandse bijdrage aan de NAVO is afhankelijk van de internationale veiligheidssituatie. Bij de onderhandelingen met de NAVO-bondgenoten over de verdere taakverdeling specialisatie en standaardisatie moet ervan worden uitgegaan, dat de materiële defensie-inspanning zoals deze in de defensienota 1974 is voorzien, kwalitatief op peil blijft. Bij mogelijke besnoeiingen op de overheidsuitgaven blijft defensie niet buiten schot. Hierbij wordt rekening gehouden met de besnoeiingen die sinds de behandeling van de defensienota 1974 reeds hebben plaatsgevonden.

Ook dan blijft echter de band met de internationale veiligheidssituatie gehandhaafd. Veranderingen in internationaal aanvaarde verplichtingen vinden alleen na bondgenootschappelijk overleg plaats. 185. Taakverdeling, standaardisatie en integratie van krijgsmachtonderdelen binnen de NAVO worden met kracht bevorderd. Een grotere onderlinge

Het Haagse Binnenhof, hart van onze parlementaire democratie

Begeleidingsbrief „Program van Uitgangspunten”

Aan de besturen van
de Anti-Revolutionaire Partij
de Christelijk Historische Unie
de Katholieke Volkspartij.

Geacht bestuur,

Op zijn vergadering van 19 maart jl. heeft het Algemeen Bestuur van het CDA een program van uitgangspunten vastgesteld, hetwelk u hierbij ter kennisneming wordt aangeboden.

Zoals reeds in de derde conclusie van het Dagelijks Bestuur, genomen in „Berg en Dal” op 31 oktober 1975, is gesteld, beoogt dit program van uitgangspunten kernpunten te formuleren van christen-democratische politiek om daarmee het profiel van christen-democratische politiek te verscherpen.

Bij de behandeling en vaststelling van dit document hebben een aantal overwegingen gegolden, die voor een goed verstaan van betekenis zijn.

■ Uitgangspunten of beginselen behoren zo te worden geformuleerd, dat wij er gezamenlijk en in alle opzichten van harte achter kunnen staan. Alleen dan functioneert een program van uitgangspunten als iets waar wij ons op verenigen en dat ons ook onderling verenigen kan.

■ Uit het sub 1 gestelde vloeit voort, dat een program van uitgangspunten een – ook voor anderen herkenbare – ruimte moet aanduiden, waarbinnen wij gezamenlijk willen en kunnen staan. Binnen een program van uitgangspunten als legitieme bewegingsruimte zal de praktische politiek steeds opnieuw moeten worden gevormd. Binnen deze omraming valt ieders politieke werkzaamheid. Het program van uitgangspunten zal tevens kunnen functioneren als een grens tussen meningsverschillen die binnen het CDA legitiem zijn en die dat niet meer zijn.

■ Op grond van het sub 1 en 2 gestelde moet ieder lid van het CDA worden geacht met deze uitgangspunten voor zijn of haar praktisch politiek beleid in te stemmen.

Met vriendelijke groet en hoogachting,
P. A. J. M. Steenkamp (voorzitter),
J. G. H. Krajenbrink (secretaris).

afhankelijkheid van de Europese bondgenoten wordt aanvaard, zij het dat gewaakt wordt tegen monopolieposities. Ook wordt de Europese samenwerking bij de produktie en aanschaf van conventionele wapens bevorderd. 186. De nadruk komt te liggen op snelle inzetbaarheid van de strijdkrachten. De organisatie wordt gestroomlijnd en de exploitatielasten worden

teruggedrongen. Daartoe wordt intensief samengewerkt tussen de krijgsmachtdelen.

187. Bevordering van de totstandkoming van een eigentijds materieel en formeel straf- en tuchtrecht, waarbij de berechting van militairen van strafbare feiten dient te worden ondergebracht bij gespecialiseerde kamers van de gewone rechterlijke macht.

STICHTING BURGERSCHAPS- KUNDE

Regeren - Reageren

Politieke partijen, democratisering, nieuwe bestuursvormen, sociaal-economische beleid, woningbouw.....

*Een cursus burgerschapskunde
39 schriftelijke lessen voor f 30,-*

Politiek bekeken

partijen en partijstelsel, volksvertegenwoordigers, recht en rechtspraak, gemeente en provincie, milieubeheer.....

*een oriënteringscursus
12 schriftelijke lessen voor f 10,-*

Werkende jongeren project

Een serie afleveringen op het gebied van maatschappijvorming voor werkende jongeren.

informatie op sterk beeldende wijze en herkenbaar als behorende tot de leefsituatie van werkende jongeren.

8 afleveringen voor f 20,-

De gemeenteraad

Het raadslidmaatschap, de begroting, ruimtelijke ordening, subsidieregelingen, gewestvorming.....

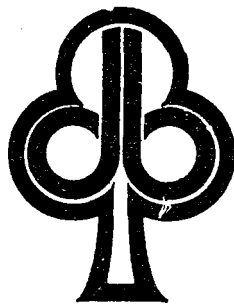
*Een cursus gemeentepolitiek
24 schriftelijke lessen voor f 25,-*

De ondernemingsraad

Wet op de ondernemingsraden, vergader-techniek, bedrijfseconomie, de vakbe-weging, sociale verzekeringen, perso-neelsbeleid.....

*Een cursus voor ondernemingsraad-
leden
34 schriftelijke lessen voor f 45,-*

**STUUR EEN LEGE ENVELOP (ZON-
DER POSTZEGEL) AAN: STICHTING
BURGERSCHAPSKUNDE, ANT-
WOORDNUMMER 235(N), LEIDEN
ENUONTVANGT PER OMGAANDE
UITGEBREIDE INFORMATIE! TELE-
FOON 071-8934 03.**

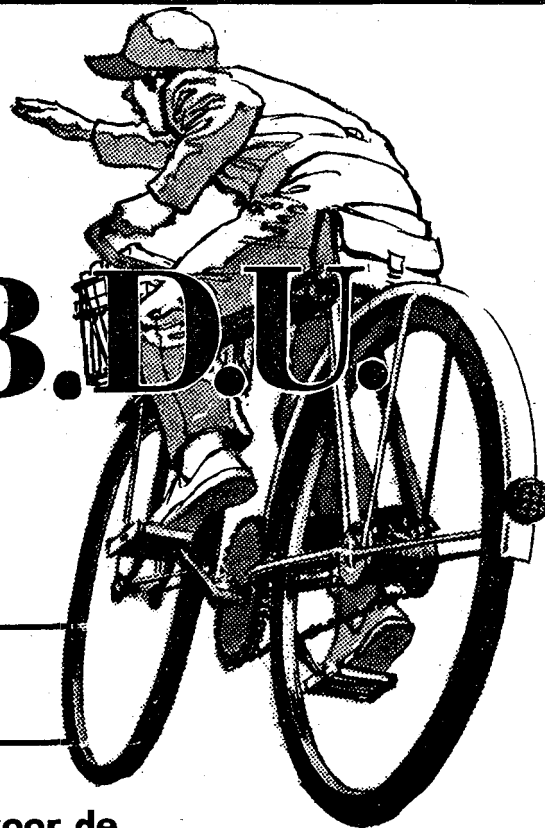
Kistenfabriek
Nijkerk

N. DE BOER

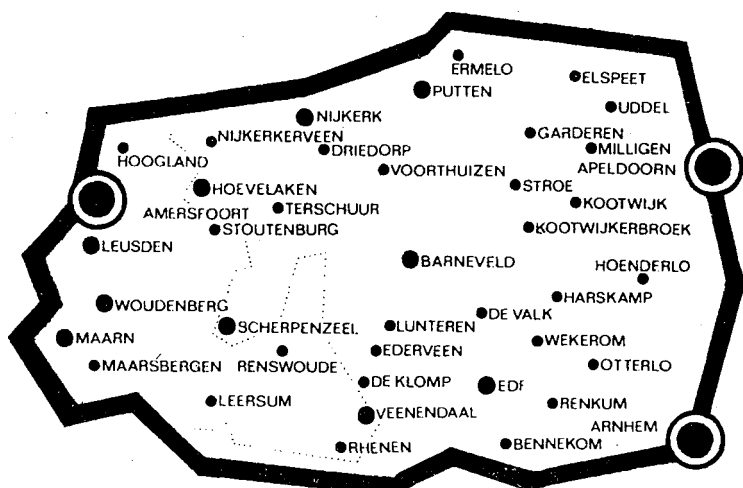
OP DE GOEDE WEG MET DE B.D.U.

- * OPEN ADVIES
- * OPEN VOORLICHTING
- * OPEN ZAKELIJKHEID

Alles omvat in een moderne techniek

En een gesloten verspreidings-geheel voor de
West - Veluwe en Oost-Utrecht met:

- * De Barneveldse Krant
- * De Woudenberger/
Scherpenzeelse krant
- * De Stad Nijkerk
- * De Leusder Krant

- * De Stad Amersfoort.
- * Lunters Nieuwsblad
- * Bennekoms Nieuwsblad
- * Veldhuizen
(weekblad voor nieuw Ede)

barneveldse drukkerij en uitgeverij b.v.

Fotografische Zetterij/Offsetrotatiedrukkerij/Handelsdrukkerij

Nieuwstraat 15 - Barneveld - Post 67 Tel. 03420-3141 - Telex 40261

korteweg

bouw en aanneming maatschappij b.v. breda

AANNEMERSBEDRIJF

B.V. RADIX & VEERMAN

Oudelandsweg 30 - Tel. 03480-2204 - WOERDEN

Verbouw - Nieuwbouw door geheel Nederland

KOCH

Telefoon 055-214259
Apeldoorn

Kerkorgels
Elektronische
orgels

voor kerk-, school-
en huismuziek.

BOUWBEDRIJF

Fa. C. Spijker & Zn.

Van Ostadelaan 61.
Tel. 02150-11189-16777
HILVERSUM

TOT 140% HYPOTHEEK

Kostel. vrijbl. otr. Geen afsluitprovisie.
Geldlening f 5000,-/36 x f 171,- enz.
Advies en bemiddeling onroerend goed.
HUIZEN te k. gevr. en aangeboden.

Drs. J. A. Uding & Partners

Financ. adv. en vastgoed consultants.
v. Maerlantlaan 7 - Amersfoort.

033-17647.

Voor uw

- ★ Dieselolie, Benzine, Petroleum,
- ★ Kolen, Huisbrandolie,
- ★ Tank-transporten
- ★ Butaan en Propaangas
- ★ Campingflessen vullen
- ★ Container-vuilafvoer

„DE KLOK” Handelsmij. N.V.

WEST-VARKEENOORDSEWEG 470
ROTTERDAM-24 - Telefoon 190200
Telefoon 325011 afdeling containers.

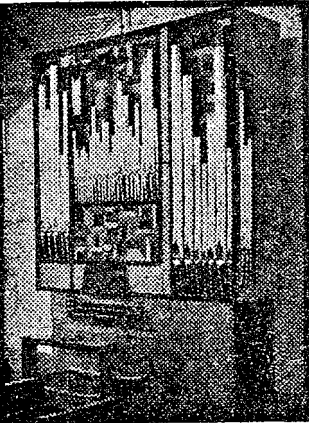
Echte kerkorgels

ook voor
hedendaagse
kerken

ORGELBOUW

Ernst Leeflang

Tel. 055-217582
en 254130
APELDOORN.

Langeweg 16 - Apeldoorn.

Voor loodgieters-, gas-, sanitaire em leiverken

(ook asfalt-shingles) in en op uw bouwwerken
naar het sinds 1848 bekende en vertrouwde adres:

Gebr. BEKKER B.V.

REIJNDESBUURT 11-13, LEEUWARDEN, POSTBUS 58.
TELEFOON 05100-20841.

TIMMER- EN AANNEMINGSBEDRIJF

J. STOUT

Dijklaan 84 - Telefoon 01825-590 - BERGAMBACHT

BUDDINGH NATUURSTEEN B.V.

Kanaalweg 10-11 - Telefoon 08385-19119.

VEENENDAAL

HANAB B.V.

VALKENBURG - ZH Telefoon 01718-71941*

VEENDAM - Telefoon 05987-7800

GASLEIDINGEN

KABELWERKEN

ZINKERS

HUIS

KOPEN, BOUWEN OF VERBOUWEN?

Laten wij uw **HYPOTHEEK** of 2e **HYPOTHEEK** verzorgen.

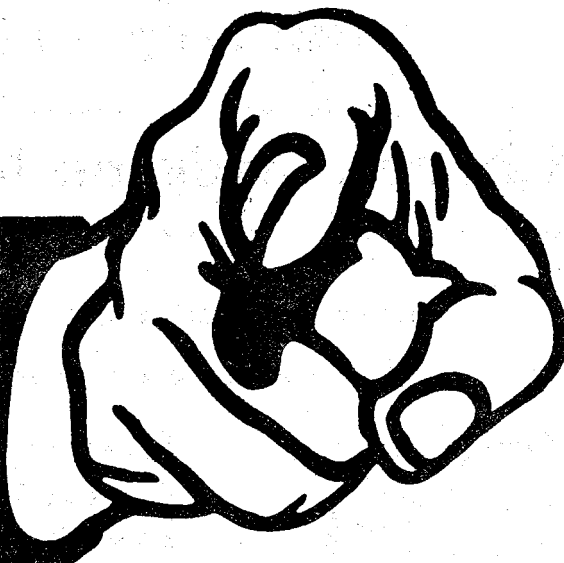
Wij adviseren u welke hypotheek voor u het beste is.

TEVENS FINANCIEREN WIJ UW

AUTO, BOOT, CARAVAN OF WONINGINRICHTING.

ook **U!!**
kunt in uw
EIGEN huis
wonen.

Vraagt vrijblijvend offerte.

AO

ADVIES-
BURO
OLYMPIA

Telefoon: 079-214983

VERZEKERINGEN

HYPOTHEKEN

FINANCIERINGEN

STUUR VRIJBLIJVEND INFORMATIE

Naam

Adres

Plaats

Tel.

Beroep

Leeftijd man

Inkomen

Nodige hypotheek

Nr. 0.

ZWEMBAD "MAURITS- KADE"

Leer Sauna-baden en blijf gezond!

U bent van harte welkom voor een
eerste kennismaking met het traditionele
Finse zowel als Turkse bad.

*Voor dames
solarium (hoogtezon)*

*Voor heren
buitenbad aanwezig*

Dames- en Herenafdelingen

U kunt bij ons zonder voorafgaande afspraak terecht op:
maandag t/m vrijdag 12.00-22.00 uur
zaterdag 9.00-18.00 uur
zondag 9.00-13.00 uur

TELEFOON: 070 - 46 68 12 - 64 25 75

de nederlander

CH-WEEKBLAD

Redactie: Postbus 8822 · 'sGravenhage-2078 · Administratie: Van Deventerlaan 49 · Voorburg · Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

VREDE EN VEILIGHEID

SAMEN STUDEREN OP INGRIJPEND VRAAGSTUK

„Laten we elkaar vandaag niet platgooien met onbegrijpelijke afkortingen”, vroeg mr. C. A. Bos toen hij zaterdag jongstleden te Arnhem de CDA-studiedag over „Vrede en veiligheid” opende. Een treffende beeldspraak op een conferentie waar het om kernwapens, Navo en oost-west-verhouding ging.

Behalve voor ingewikkeld woordgebruik waarschuwde de conferentievoorzitter ook voor ontijdige conclusies. „We zijn geen gezelschap dat politieke standpunten voor het CDA vaststelt. Samen studerend kunnen we er misschien wel toe bijdragen om te zijner tijd tot zo'n standpunt over dit ingrijpende vraagstuk te komen”.

Na een dag vol inleidingen, groepsbesprekingen en forum-discussie was er voor burgemeester Bos aanleiding naar zijn openingswoord te verwijzen. Er waren door verschillende deelnemers intussen meningen gevormd welke zij toch wel graag als uitspraak van de conferentie zagen vastgelegd. Zo wilde één groep instemming uitspreken met hetgeen in het concept-program van het CDA over het defensiebeleid is gezegd. Een ander vroeg met klem te zeggen dat er binnen het CDA ruimte moet blijven voor principiële dienstweigeraars.

Voorzitter Bos liet het niet tot stemming over deze voorstellen komen. Een studiedag achtte hij daarvoor niet de plaats. Organisatorisch is daarop niet gerekend want, zoals sommige sprekers benadrukten, er

waren ook enkele niet-CDA-ers onder de deelnemers. De gemaakte opmerkingen behielden desondanks hun betekenis en werden door het forum ook ernstig genomen. M. H. von Meyenfeldt (kolonel der infanterie en voorzitter van het Interkerkelijk Vredesberaad) zei te hopen dat het CDA inderdaad voor principiële pacifisten open blijft. Al zou het maar zijn om ons

door S. J. Brinkman

steeds de spiegel voor te houden van wat we als christen toch eigenlijk zouden moeten zijn. Zij kunnen een brugfunctie vervullen om, de hoop levendig te houden dat tegen alle verwachting in, twee respectabele visies eens tot eenstemmigheid komen.

INLEIDING NEUMAN

Eerste inleider op deze drukbezochte studiedag was de heer H. J. Neuman. Reeds hij had zuiver principiële afwijzing van ieder gebruik van geweld genoemd als argument waarop een pleidooi voor algehele ontwapening kan worden gebaseerd. De spreker zei deze gedachtengang, die door de ontwikkeling van kernwapens nieuw leven is ingeblazen, te respecteren doch ze niet te delen. Laten we ook niet denken dat daarmee de problemen welke wapeniging oplevert zijn opgelost. Bij eenzijdige ontwa-

pening, aldus Neuman, gaan de zwakken als eerste verloren. Ze leidt, zoal niet onvermijdelijk dan toch waarschijnlijk, tot externe bedreiging en bezetting. Een tweede argument voor eenzijdige ontwapening, nl. dat bewapening is bedoeld tegen een bedreiging van buiten-af die slechts kunstmatig in stand wordt gehouden, wees Neuman eveneens af. De internationale situatie geeft z.i. wel degelijk aanleiding ook militair op onze hoede te zijn.

Er wordt zo makkelijk over „heksenjacht” gesproken wanneer iemand op dreigend gevaar wijst. Twijfel aan „détente”, aan ontspanning tussen oost en west, krijgt gauw het etiket „koude-oorlogs-taal”. Volgens Neuman lijken, gelet op het gedrag van de Sovjet-Unie bij tal van internationale conflicten, koude oorlog en „détente” meer op elkaar dan we geneigd zijn te denken. De ideologische machtsstrijd van Rusland is groter dan ooit. Wanneer het streven naar ontspanning niet wederzijds is, betekent het capitulatie op afbetaling.

Het zou mooi zijn, zei Neuman, als bij dreiging met strategische, tactische of conventionele wapens, steeds een „aangepast antwoord” kon worden gegeven. Maar we hebben al direct te maken met het feit dat de NAVO op het gebied van conventionele wapens bij het Warschau-pact een achterstand heeft. Waar de centrale doelstelling van de Nederlandse regering is de rol van strategische kernwapens terug te dringen, is het van belang dat niet bij het eerste gerucht naar tactische kernwapens moet worden gegrepen.

TWEDE BRIGADE NAAR DUITSLAND

In dit verband drong Neuman er op aan dat Nederland een tweede brigade in Duitsland legt. De militaire voorbereidingstijd welke ons gelaten wordt zal waarschijnlijk tekort blijken om het eerste legercorps op oorlogsterkte te brengen en de gevechtstellingen te doen betrekken. De in Nederland gelegerde onderdelen moeten immers tot 400 km in Duitsland worden gebracht. Deze onzekere factor versterkt de kans op dreiging met nucleaire wapens. Juist uit vredeswil vroeg Neuman daarom de hogere lasten, welke uit het legeren van een tweede brigade in Duitsland voortvloeien, te aanvaarden.

Mr. P. H. Kooijmans, staatssecretaris van buitenlandse zaken verwees voor zijn visie naar de mee door hem opgestelde regeringsnota „Ontwapening en veiligheid”. Het probleem van de kernwapens vindt zijn oorzaak in onze collectieve menselijke onvolmaaktheid. We zijn er niet in geslaagd om in onze internationale samenleving orde te scheppen, zoals deze binnen nationale verbanden bestaat. Konden we vroeger nog twisten over de vraag wat nog een „rechtvaardige oorlog” mocht heten, bij de tegenwoordige stand van bewapening is het begrip rechtshandhaving tot een farce geworden. Anders dan bijv. chemische wapens betekenen kernwapens een essentieel bestanddeel van de machtsverhoudingen. Juist daarom is het gevaar zo groot dat ze ooit gebruikt zullen worden. Als doel kan nog slechts gelden dat door dreiging met algehele ondergang oorlog wordt voorkomen. Dat feit kan niet uitsluitend negatief worden beoordeeld, maar op deze wijze wordt de vrede wel bewaard met wapens die het begrip vrede tot een aanfluiting maken.

NIET GELUKKIG

Dat we, ondanks veel conflictstof, onder deze dreiging dertig jaar van oorlog verstoeken zijn gebleven mag niet betekenen dat we er ons gelukkig mee gevoelen. Het is een toestand die met onze Goddelijke

cultuur-opdracht strijdt. Ook verhindert ze doorwerking van veranderings-processen, zoals b.v. Tsjechoslowakije aantoonde. Binnen de door atoom-dreiging bepaalde grens blijft bovendien een ruime marge voor geweld over.

Met een verwijzing naar de bisschoppelijke vastenbrief wees Kooijmans er tenslotte op, dat contact tussen regeringen niet voldoende is om werkelijke vrede te bevorderen. Er moet bij mensen en volken zelf iets veranderen. Ze moeten weer leren leven naar de normen van het Evangelie. Het veiligheidsvraagstuk is niet eenvoudig op te lossen door steeds meer of door steeds minder voor bewapening uit te geven. Steeds opnieuw moet het risico van het ene veiligheidsstelsel tegen dat van het andere worden afgewogen. We moeten blijven proberen de machts-blokken in gespreks-blokken om te zetten en ons niet door angst en wantrouwen doch door eigen diepste overtuiging laten leiden.

KERNWAPENS

De vraag of de NAVO moet verklaren nooit als eerste kernwapens te gebruiken gaf in groepsverband aanleiding tot soms emotionele discussie. Bij de forum-bespreking waarschuwde prof. jhr. mr. F. A. M. Alting von Gesau over het effect van deze verklaring geen grote illusie te koesteren. Het gaat bij deze dingen niet zozeer om een ethisch dilemma, als wel om de vraag hoe we in deze tijd de macht onder controle kunnen krijgen. Er bestaat geen internationaal machtsevenwicht. Gewapende conflicten zijn de laatste jaren buiten Europa gebracht omdat ze in Europa zoveel gevaarlijker zijn geworden. We moeten er echter op voorbereid zijn dat deze ook in Europa weer zullen terugkeren.

Wat de bedoelde no-first-use-verklaring betreft zei forum-lid Neuman dat het westen daarmee zou terugvallen op de onevenwichtigheid in het bezit van conventionele wapens. En zou een NAVO-verklaring, niet als eerste kernwapens te gebruiken, bij het Warschau-pact geloofwaardig over komen? Zullen ze zich, onze nucleaire overmacht kennende, niet afvragen wat we eigenlijk van plan zijn? De verwarring zou door zo'n verklaring slechts toenemen en het laatste restje van het afschrikkings-effect zou er mee verdwijnen. Bovendien valt te vrezen dat een met ondergang bedreigd land, alle voorafgaande verklaringen ten spijt, toch naar kernwapens zal grijpen.

Von Meyenfeldt wees erop dat nu een korte periode van betrekkelijk evenwicht in de machts-verhoudingen is bereikt. Dat zal niet lang duren. Laten we nu met alle kracht proberen tot een doorbraak van de onoplosbaar schijnende bewapeningsproblematiek te komen.

RODE KRUIS-BENADERING

Alting von Gesau merkte op dat uitbouw van internationaal recht eerst op bereikte overeenstemming kan volgen. Bij procedures van het Internationaal Hof zou meer nadruk moeten worden gelegd op de humanitaire kant van het oorlogsrecht. Ten aanzien van wapenbeheersing zijn we nog niet veel verder gekomen, maar met de z.g. rode-kruis-benadering van het oorlogsgeweld werd nog het meeste resultaat bereikt. Dat wil zeggen dat we alle kracht richten op de vraag hoe we mogelijke slachtoffers tegen de gevolgen van oorlogsgeweld kunnen beschermen. Langs deze weg valt misschien ook te komen tot maatregelen van gebruiks-verbod.

Tot de lange reeks onderwerpen welke op deze studiedag verder nog aandacht kreeg, behoorde ook de obscene rol van de internationale wapenhandel. Iemand vroeg de NAVO te verbieden wapens buiten eigen NAVO-gebied te leveren. Neuman wees er echter op dat juist de Derde Wereld zulk een wapen-embargo niet zal aanvaarden omdat ze discriminatie inhoudt. Totdat de Derde Wereld kans ziet eigen wapens te maken. En ook daar is ze druk mee bezig.

G. J. Brinkman.

Ter nagedachtenis van Henk Kranenburg

door prof. dr. J. W. van Hulst, voorzitter Eerste-Kamerfractie CHU

Op donderdag 25 maart is hij van ons heen-gegaan, 73 jaar oud: Henk Kranenburg. Hij behoorde tot die uiterst zeldzame witte raven in de C.H.U.; eigenlijk zeldzaam in de gehele Nederlandse politiek: een tandarts met een zeer drukke praktijk in Rotterdam, en daarbij een grote belangstelling voor de politiek. Het is niet ondenkbaar dat een aantal Nederlandse tandartsen slechts interesse toont voor de politiek in zoverre hun eigen inkomen daarbij in 't geding is. Niet alzo bij Kranenburg. Hij heeft eigenlijk z'n gehele leven tijd weten te scheppen voor politieke functies; en dat waren er heel wat: dijkgraaf van IJsselmonde, lid van de Rotterdamse gemeenteraad, lid van de Provinciale Staten van Zuid-Holland, en een aantal jaren lid van de Eerste Kamer.

Wat ons in de eerste plaats bij het vervullen van deze functies opvalt, is z'n plichtsgetrouwheid; hij verzuimde vrijwel nooit een vergadering en (wat heel belangrijk is) hij kende de stukken. Daar komt nog bij, dat hij een goed spreker was. Natuurlijk zorgde hij ervoor, moeilijke onderwerpen op papier goed voor te bereiden. Maar eigenlijk sprak hij liever uit 't hoofd, met slechts een enkele aantekening voor zich.

Zo hebben we hem vooral in de Eerste Kamer leren kennen, waar hij b.v. de volksgezondheid behandelde. Nu wilde het toeval, dat juist in die tijd de P.v.d.A. ook een expert op dit gebied in de Eerste Kamer had: Prof. A. Querido, hoogleraar in de sociale geneeskunde. Het was toen voor de CHU-fractie bijzonder gelukkig dat een van haar leden met zoveel gezag over de volksgezondheid kon oordelen. Overigens was het voor ons opvallend, dat Querido en

Kranenburg juist op dit terrein zoveel mogelijk één lijn trokken. Toch was er eens een duidelijk verschil. Een vrij groot aantal jaren geleden kwam voor 't eerst in de Senaat het probleem van fluor in drinkwater aan de orde. Querido was hier een voorstander van en hij wist de gehele Kamer mee te krijgen, ook de C.H.U.-fractie. Maar Kranenburg bleef zich verzetten. Juist omdat hij de enige tandarts in de Kamer was, maakte dit nogal indruk. Het is echter zeer opmerkelijk, dat nu, na jaren, de bezwaren tegen fluor toenemen. Wellicht heeft Kranenburg als eenling toch gelijk gehad. Ook als mens en als vriend nam hij een aparte plaats in, nooit was hij in de fractie „lastig”, steeds bouwde hij aan goede onderlinge verhoudingen.

Z'n beslissingen waren meestal radicaal. Zo zei hij op een moment in de fractie: M'n gezondheid gaat de laatste tijd iets achteruit; daarom bedank ik als kamerlid. Hij stelde deze beslissing niet in discussie; z'n besluit was genomen en hij ging heen.

Nu hij ons allen definitief verlaten heeft, gedenken wij hem hier als een oprecht mens, een harde werker, een trouw vriend en een heel goed lid van onze C.H.U. Wij willen dit „in memoriam” besluiten met de woorden die op de rouwcirculaire staan: Hetzij wij dan leven, hetzij wij sterven, wij zijn des Heren.

Romeinen 14:8.

Deze woorden waren het fundament van Kranenburgs leven. Zij zullen ook de bron van troost zijn voor zijn vrouw, zijn kinderen en de kleinkinderen.

J. W. van Hulst.

PARLEMENTARIA

Van Leijenhorst:

Nota Nieuw Lerarenopleiding te organisatorisch opgezet

De nota inzake een nieuwe lerarenopleiding heeft een te cijfermatige en te organisatorische opzet. Dit zei CHU-woordvoerder drs. G. van Leijenhorst vorige week in de Tweede Kamer, tijdens de behandeling van de nota „Naar een lerarenopleiding nieuwe stijl”. Hoewel er aldus spreker enkele goede elementen in deze nota zitten schiet het stuk op een aantal punten tekort. We horen regelmatig spreken over „recht op onderwijs” en „gelijke kansen”. De aangekondigde maatregelen betekenen echter in vergelijking met de huidige situatie onder meer dat de student grotere reisafstanden zal moeten afleggen; dat men stuit op de ellende van de numerus fixus; dat de begeleiding gering zal zijn; en dat de kosten per student ongeveer zes maal zo hoog zullen zijn als thans. Een opleiding als pedagogiek dreigt bovendien bijna geheel te vervallen.

INVOERING

Invoering van dit nieuwe systeem in 1977 - zoals de minister zich voorstelt - achtte Van Leijenhorst te vroeg. Om te kunnen starten zal eerst aan een aantal duidelijke voorwaarden moeten worden voldaan. Zo zijn de dagopleidingen nog onvolgroeid. Het lijkt dan op zijn minst voorbarig om deze instituten ook met de zogenaamde part-time-opleidingen te belasten. Een grondige evaluatie van de dagopleidingen is nodig. Overeenstemming via overleg met de be-

trokken organisaties is voorts nodig over de rechtspositie van de staf en de directie. Twijfels had spreker ook ten aanzien van de sociale functie van de part-time-opleidingen.

Van Leijenhorst was van oordeel dat twee uitgangspunten moeten worden gekozen. Hij stelde voor op langere termijn een studie te laten verrichten door een Stuurgroep, die de aspecten van de nieuwe lerarenopleiding kan bestuderen en in 1978 een rapport kan uitbrengen. Invoering van een nieuw systeem zou dan kunnen gebeuren in 1980.

Op deze wijze wordt ook voor de bestaande instituten meer zekerheid verkregen dan wanneer men de zaak telkens een jaar vertraagt zonder dat men een idee heeft wanneer men klaar is.

De bestaande M.O.-instituten zullen ook de eerstkomende jaren de nodige materiële steun moeten krijgen.

Daarnaast zal bezien moeten worden hoe de goede elementen in de bestaande opleidingen verenigd kunnen worden met de gewenste vernieuwing in de nieuwe opleidingen zodat het geheel optimaal is afgestemd op de behoeften van het voortgezet onderwijs.

Van Leijenhorst sprak de hoop uit dat de minister deze suggestie positief tegemoet wil treden. De voorstellen zijn bedoeld om een positieve bijdrage te leveren aan een probleem dat niet alleen het opleidingsonderwijs maar ook het voortgezet onderwijs al te lang in de mist heeft gelaten.

H. van Spanning

KAMERLEDEN VRAGEN, BEWINDSLIEDEN ANTWOORDEN

ONDERZOEK BELEIDSMATREGELEN INZAKE TOEGANKELIJKHEID GEBOUWEN VOOR GEHANDICAPTEN

In antwoord op schriftelijke vragen van de CHU-Tweede-Kamerleden T. Tolman en dr. R. J. H. Kruisinga heeft staatssecretaris Van Dam van volkshuisvesting geantwoord, dat beleidsmaatregelen in onderzoek zijn om gebouwen beter toegankelijk te maken voor gehandicapten.

De vragen en antwoorden waren:

Vraag 1. Heeft de bewindsman kennis genomen van het op 26 februari jl. aangeboden rapport „Gehandicapten in de kou? Kom nou!” alsmede van de hierin aanbevolen prioriteiten, welke gesteld dienen te worden bij het aanpassen van gebouwen ten behoeve van lichamenlijk gehandicapten?

Antwoord 1. Deze vraag wordt bevestigend beantwoord.

Vraag 2. Kan de bewindsman toezeggen, dat er reeds spoedig aanbevelingen komen voor passende beleidsmaatregelen?

Antwoord 2. Mede aan de hand van genoemd rapport wordt momenteel onderzocht welke beleidsmaatregelen kunnen worden getroffen. In dit kader vindt ook overleg plaats met de organisaties van gehandicapten.

Vraag 3. Is de Minister ook genegen in dit verband mee te delen of, en zo ja, in hoeverre reeds uitvoering is gegeven aan de door de Kamer aangenomen motie op 24 april 1975 van de leden Tolman (CHU), P. A. M. Cornelissen (KVP) en J. N. Scholten (ARP) om in het kader van de voorgenoemde maatregelen ter bestrijding van de werkloosheid in de bouw prioriteiten te verlenen aan voorzieningen ten behoeve van gehandicapten, om zodoende in het gehele land een optimale deelname aan het maatschappelijk verkeer door gehandicapten mogelijk te maken?

SUBSIDIE TOEGEZEGD

Antwoord 3. Naast de motie van de leden Tolman, Cornelissen en Scholten heeft de Kamer ook de motie van het lid Vellenga (PvdA) c.s. aangenomen. Naar aanleiding van het in deze beide moties aan de regering gevraagde kan het volgende worden meegedeeld. Aan gemeenten, de P.T.T. en de N.S. tezamen is een subsidiebedrag van ruim f 20 mln. toegezegd om voorzieningen ten behoeve van gehandicapten te treffen. Daarnaast is een bedrag van bijna f 5 mln. ter beschikking gesteld van de Rijksgebouwendienst met hetzelfde doel.

Tevens is een bedrag uitgetrokken ten behoeve van het verrichten van onderzoek naar de omvang en de aard van de knelpunten, die voor gehandicapten bestaan, indien zij gebruik willen maken van gebouwen en voorzieningen.

Het rapport „Gehandicapten in de kou? Kom nou!” hebben de organisaties van gehandicapten kunnen laten vervaardigen door gebruik te maken van door mij beschikbaar gestelde financiële middelen. In de begeleidingscommissie bij dit onderzoek had ook een vertegenwoordiger van het ministerie van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening zitting. Verder onderzoek naar de mogelijkheden om gebouwen en voorzieningen aan te passen, ten einde deze toegankelijk te maken voor gehandicapten zal plaatsvinden op basis van de uit het genoemd rapport op te maken prioriteitenvolgorde.

Meegedeeld kan voorts worden, dat kort geleden door de V.N.G. aan de gemeentebesturen door wijziging van de Modelbouwverordening een voorstel is gedaan, om de bouwverordening zodanig aan te passen, dat daarin eisen worden gesteld voor het toegankelijk maken voor gehandicapten van gebouwen met een openbare bestemming. Ook van het departement is een circulaire van deze strekking uitgegaan aan de gemeentebesturen.

Vraag 4. Zo er nog struikelblokken mochten zijn om aan een optimale uitvoering en effectivering van deze aangenomen motie gestalte te geven, kan de bewindsman dan meedelen welke deze bezwaren zijn en welke maatregelen hij denkt te nemen om deze op zo kort mogelijke termijn weg te nemen - letterlijk en figuurlijk?

Antwoord 4. Uit het antwoord op de vorige vraag valt op te maken, welke activiteiten tot op dit moment zijn ondernomen. Het treffen van eventuele verdere maatregelen zal worden overwogen op grond van de onderzoekresultaten, die worden verkregen.

Vraag 5. Is de minister het eens met een van de conclusies uit het bovengenoemde rapport, dat deze voorzieningen in het bijzonder dienen te worden aangebracht bij winkels, postkantoren, ziekenhuizen, stations en gebouwen van cultuur en ontspanning?

Antwoord 5. Deze vraag kan bevestigend worden beantwoord. Aan de opsomming zouden de kerken nog kunnen worden toegevoegd.

H. L.

CDA-STUDIEDAG

ONDERWIJSBELEID

(zaterdag 8 mei 1976 in het „RAI-kongrescentrum” te Amsterdam)

De Stichtingen Kader- en Vormingswerk van ARP, CHU en KVP organiseren in samenwerking met de wetenschappelijke instituten van deze partijen op zaterdag 8 mei a.s. een studiedag met als thema:

„Contouren van een toekomstig onderwijsbestel”.

De basisdocumentatie voor deze konferentie is een zeer binnenkort te verwachten (christen-democratisch) commentaar op de Contourennota van de zijde van de wetenschappelijke instituten van ARP, CHU en KVP.

Aanvang 10.00 uur. Sluiting ca. 16.00 uur.

Aanmelding voor deze conferentie geschiedt door overmaking van de deelnemerskosten ad f 15,- (inclusief lunch en consumpties) op giro-nummer 37.93.33, t.n.v. Algemeen penningmeester KVP, Mauritskade 25, Den Haag, onder vermelding van „Studiedag Onderwijsbeleid”.

Sluitingsdag aanmeldingen: vrijdag 23 april 1976. (Na ontvangst van de girobetaling worden de conferentiestukken toegezonden!)

N.B. Te verwachten valt dat de belangstelling voor deze konferentie bijzonder groot is. Derhalve geschiedt inschrijving onverkort naar volgorde van binnenkomst van betaling.

Wanneer in 1977 op vakantie?

Het voortgezet onderwijs moet vanaf 1977 bij de vakantiespreiding worden betrokken. Voor het gehele onderwijs moet daartoe een rouleringsschema worden opgezet volgens een indeling van het land in drie regio's.

Van het bedrijfsleven wordt verwacht dat zij zich bij het vaststellen van de collectieve vakanties aan het rouleringsschema aanpassen. De problematiek rond de collectieve vakanties in het bedrijfsleven, in het bijzonder voor de bouwsector, moet nader worden bestudeerd.

Dit zijn de belangrijkste aanbevelingen uit een rapport van de Coördinatiecommissie Vakantiespreiding Bedrijfsleven en Onderwijs dat door de Ministerraad is behandeld.

De Ministerraad stemde in beginsel met deze aanbevelingen in, maar achtte het onmogelijk het voortgezet onderwijs reeds in 1977 bij de spreiding te betrekken.

Dat zal wel kunnen in 1978. De minister van onderwijs en wetenschappen doet daartoe in september a.s. een concreet voorstel, nadat met de daarbij betrokken organisaties overleg is gevoerd.

Intussen zal de minister van onderwijs en wetenschappen aan school- en gemeentebesturen verzoeken voor het kleuter- en lager onderwijs in 1977 bij het vaststellen van de zomervakanties het volgende rouleringsschema aan te houden:

- Zeeland, Noord-Brabant en Limburg: 18 juni t/m 31 juli;
- Groningen, Friesland, Drente, Overijssel, Gelderland, Utrecht en de Zuidelijke IJsselmeerpolders: 25 juni t/m 7 augustus;
- Zuid- en Noord-Holland: 2 juli t/m 14 augustus.

Het verzoek luidt de zomervakantie op de voor de regio vastgestelde aanvangsdatum te laten beginnen.

WINKELS BINNENKORT

ZATERDAG OM VIJF UUR DICHT

Bij het debat over de Winkelsluitingswet heeft de Tweede Kamer een amendement-Krosse (KVP) aanvaard, waardoor op zaterdag de winkels om vijf uur zullen sluiten.

De zaterdagmiddagsluiting stond centraal in deze discussie. Staatssecretaris Hazekamp (econ. zaken) wilde sluiting om 6 uur handhaven. De PvdA bepleitte sluiting om 4 uur. De ARP stelde een geleidelijke sluiting op zaterdagmiddag naar 2 uur voor.

De bewindsman legde zich neer bij het amendement-Krosse maar verzette zich op een ongebruikelijke wijze tegen het PvdA-amendement.

Hij kondigde namelijk aan dat dit punt voor hem zo essentieel was dat hij bij aanneming van dit amendement zou aftreden.

PvdA-fraktieleider Van Thijn wees er terecht op dat dit een onjuiste houding is omdat de bewindsman hiervoor in overleg had moeten treden met het kabinet. Voor drs. Hazekamp woog dit punt echter zo zwaar dat hij, ongeacht de vraag of het kabinet zijn standpunt deelde, meende te moeten aftreden als de Kamer zich in meerderheid voor zaterdagmiddagsluiting om vier uur zou uitspreken.

De heer Krossse, die mede namens de CHU het woord voerde, verklaarde zich tegen een winkelsluiting op zaterdagmiddag. Hij wees op de tegengestelde adviezen in deze kwestie. De drie vakcentrales zijn voor sluiting om twee uur, de consumentenbonden tegen; de ondernemersorganisaties hebben onderling verschillende standpunten. Uit enquêtes is zijns inziens echter ge-

bleken dat een overgrote meerderheid geen sluiting op zaterdagmiddag wil. Hij vreesde verder voor diverse bedrijven een belangrijke omzetsdaling.

Een belangrijk argument vormde voor spreker de leefbaarheid van de stad. Hij was van oordeel dat bij winkelsluiting op zaterdagmiddag het totale bewegen in en functioneren van de stad zal worden aangetaast.

Tegenover de economische aspecten staan echter aldus Krosse, de sociale aspecten. Bij afweging van die factoren bepleitte hij een winkelsluiting op zaterdagmiddag om vijf uur.

Hij noemde deze sluitingstijd wenselijk om het werknemers in winkelbedrijven, die praktisch geen zaterdagmiddag vrij hebben mogelijk te maken aan culturele, sociale en sportieve evenementen op zaterdagavond deel te nemen.

Voor de Horeca kan winkelsluiting om vijf uur 's middags gunstige perspectieven openen. Men kan op de vroegere sluiting inspelen door bijvoorbeeld tussen vijf en zes uur zoals in Oostenrijk, thee met gebak tegen gereduceerde prijzen te leveren.

De Kamer aanvaardde voorts enkele verbeteringen voor het winkelpersoneel, waaronder een gunstiger compensatieregeling, waartoe mevrouw Salomons (soc.) amendementen had ingediend.

De gemeenten kunnen in de toekomst, naar keuze, donderdag of vrijdag een wekelijkse koopavond instellen.

H. van Spanning.

DE KONINKLIJKE MARINE ALS INSTRUMENT CRISISBEHEERSING

door K. de Vries, lid eerste kamer voor CHU

Bij de behandeling van de defensiebegroting voor 1975 in de Eerste Kamer op 15 april van dat jaar was de hoofdmoot van mijn betoog de toekomst van de Koninklijke Luchtmacht. Dat lag voor de hand, gezien de toen in het middelpunt van de belangstelling staande kwestie van de vervanging van de Starfighter. Bij de behandeling van de defensiebegroting voor 1976 op 23 maart j.l. heb ik speciale aandacht besteed aan de Koninklijke Marine. Daar was mijns inziens alle aanleiding toe. In de inleiding van de memorie van toelichting staat: „Intussen kon er gegeven de algemene budgettaire situatie - niet aan worden ontkomen dat ook reeds voor 1976 de ingediende plannen (vervat in de defensienota 1974) op enkele punten moesten worden bijgesteld. Over een tweetal maatregelen, de vermindering van het aantal lange afstand maritieme partrouille vliegtuigen en het vervroegd uit de vaart nemen van de kruiser „De Zeven Provinciën”, is het overleg in NAVO-verband inmiddels geopend”. Dit werd als volgt gepreciseerd: „Het is noodzakelijk gebleken een extra-vermindering in de exploitatie-uitgaven van de Koninklijke Marine aan te brengen. Dit wordt bereikt door: - met ingang van 1 januari 1976 het squadron van 15 Neptune lange afstand maritieme partrouille vliegtuigen buiten dienst te stellen en - anders dan oorspronkelijk in de bedoeling lag - de vervanging van deze vliegtuigen uit te stellen; - de kruiser „De Zeven Provinciën” in oktober 1975 - twee jaar eerder dan voorzien - uit de sterkte te nemen”.

Gaarne enig commentaar. „Noodzakelijk gebleken?” Och kom, de Neptunes vliegen nog steeds (hoe dan ook) en de kruiser „De Zeven Provinciën” is niet uit de sterkte genomen maar wordt in reserve gehouden. Om dit te bereiken is behalve een negatieve NAVO-reactie een massale demonstratie van de Koninklijke Marine „noodzakelijk gebleken”. De regering - ik wil er minister Vredeling persoonlijk niet al te hard over vallen - had zich deze blamage kunnen besparen, als zij zich voldoende bewust was geweest van de betekenis van de Koninklijke Marine als instrument van crisisbeheersing. Op dit laatste wil ik graag nader ingaan.

MEESTE BELANG

Van alle Westeuropese NAVO-landen heeft Nederland het meeste belang bij zee-transport en dus bij rust en orde op zee. Dat blijkt uit de gegevens inzake de in 1971 geladen en geloste goederen, die te vinden zijn in het Statistical Yearbook 1973 van de Verenigde Naties: Bondsrepubliek 2, Verenigd Koninkrijk 4, 6, België 9,4, Noorwegen 13,7 en Nederland 20,8 ton per inwoner!

De defensienota 1974 zegt: „Gezien de militaire krachtsverhoudingen is in de NAVO als politiek-strategische conceptie aangenomen dat crises en conflicten het best kunnen worden beheerd en bedwongen als de tegenpartij beseft dat het gebruik van militair geweld zijnerzijds, in welke vorm en omvang dan ook, geen winst zal opleveren en hem veel meer in situaties zal wikkelen waaraan voor hem onaanvaardbare risico's zijn verbonden.

Deze gedachte, die aansluitend op de ontspanningspolitiek de vaste wil tot beheersing van geweld vertolkt, is tot uitdrukking gebracht in de bondgenootschappelijke strategie van „flexibility in response”.

Deze strategie, welke allereerst is gericht op het voorkomen van oorlog, betekent dat het bondgenootschap zichtbaar in staat moet zijn weerstand te bieden aan de onderscheiden mogelijkheden van agressie”: Crisisbeheersing komt dus „kort-Amerikaans” uitgedrukt, neer op „putting out bush-fires”, vrij vertaald: het blussen van bermbrandjes.

Rijst de vraag: is het waarschijnlijk, dat er op zee tussen de NAVO en het Warschaupact conflicten ontstaan? Ik zou hierop het volgende willen antwoorden:

ENORM

Het strategisch en economisch belang van de zee is in de twintigste eeuw enorm toegenomen. De zee biedt de gelegenheid om macht snel en flexibel wereldwijd te ontplooiën. Het aantal machtsmiddelen is groot en gevarieerd. Het is in onze tijd mogelijk concentraties van schepen, van vliegtuigen die van schepen kunnen opstijgen en van landingstroepen aan boord van sche-

pen over zee samen te trekken. Zulke maritieme concentraties kunnen worden gebruikt om machtsbalansen te beïnvloeden (bijv. op de Atlantische Oceaan en de Middellandse Zee) en om te kunnen interveniëren (bijv. op Cuba en in Libanon). De zee is bovendien het operatieterrein van Amerikaanse en Russische onderzeeboten, uitgerust met intercontinentale ballistische projectielen; het is deze zogenaamde „second strike capability”, die de balans van strategische kernwapens in evenwicht houdt.

Wat het economisch belang van de zee betreft: naarmate het produceren van energie, grond- en voedingsstoffen te land moeilijker wordt, neemt de betekenis van de zeebodem als alternatieve bron toe. Dat verklaart de moeilijkheden bij het verdelen van continentale plateaux en het vaststellen van visserijgrenzen. Het is duidelijk, dat tengevolge van deze ontwikkeling de kans op conflicten toeneemt (een recent voorbeeld is de zogenaamde „kabeljauwoorlog” tussen IJsland en het Verenigd Koninkrijk). Het is waar: de politieke gevolgen van een conflict op zee zijn over het algemeen minder ernstig dan die van een conflict te land; er zijn veel minder mensen direct bij betrokken en prestige-kwesties als het ontruimen van veroverd gebied spelen geen rol. Maar het is ook waar, dat een conflict op zee, dat de scheepvaart verstoort, voor de landen van de NAVO ernstiger gevolgen zal hebben dan voor die van het Warschaupact: zij zijn namelijk in veel sterker mate afhankelijk van overzeese import van delf-, grond- en voedingsstoffen.

TWEE FACTOREN

De kans, dat het Warschaupact een conflict op zee riskeert, hangt vooral af van twee factoren. De eerste factor is de politieke stabiliteit binnen de NAVO en de uitgesproken wil van de lidstaten om zich tegen elke vorm van agressie of pressie te verweren. De tweede is het antwoord op de vraag, in hoeverre belangen, die de Sovjet-Unie onder bepaalde omstandigheden zelf bij de zee heeft (bijv. graantransporten), door eventuele represailles van de kant van de NAVO kunnen worden geschaad.

Concluderend kan mijns inziens worden gesteld, dat het niet ondenkbaar is, dat de Sovjet-Unie conflicten op zee uitlokt, bijv. om de economische positie van de NAVO te ondermijnen of om de solidariteit tussen de lidstaten op de proef te stellen. Welke vorm dergelijke conflicten kunnen aannemen is een kwestie van veronderstellingen. Deskundigen houden rekening met de volgende mogelijkheden:

(1) De Sovjet-Unie komt met een NAVO-land in conflict naar aanleiding van visserij- of ontginningsrechten of mengt zich in een desbetreffend conflict tussen twee NAVO-partners.

(2) De Sovjet-Unie belemmert de scheepvaart door het aanhouden, onderzoeken of opbrengen van koopvaardij-schepen.

(3) De Sovjet-Unie stelt zogenaamde „exclusive areas” op de open zee in, bijv. om wapens te testen.

(4) De Sovjet-Unie legt heimelijk mijnen in drukke scheepvaartroutes of in toegangen tot belangrijke havens teneinde de scheepvaart te ontregelen.

De eerste drie conflictmodellen zijn geïnspireerd op incidenten, die in de laatste decennia hebben plaatsgevonden. Het vierde model is zuiver hypothetisch.

BELANGRIJK

De belangrijkste maritieme doelstelling van de NAVO: „Door het in stand houden van een geloofwaardige maritieme macht, die doeltreffend en snel kan optreden, de Sovjet-Unie er van te weerhouden op zee conflicten uit te lokken. Indien er een conflict ontstaat dit door een gecoördineerd gebruik van politieke en militaire middelen te bedwingen of te beperken”. Dit houdt voor de Koninklijke Marine in de eerste plaats in, dat zij deelneemt aan de verkenning van de strijdkrachten van het Warschaupact, die zich in het NAVO-zeegebied bevinden. Verkenning is een conditio sine qua non voor snel en doortastend optreden als de eerste tekenen van een conflict situatie zich voordoen. Er wordt niet alleen mee bereikt, dat men weet waar de tegenstander zich bevindt en wat hij doet, maar ook, dat men de tegenstander duidelijk maakt, dat het de NAVO-landen ernst is met de

verdediging van hun belangen op zee (de zogenaamde „naval presence”). Voor de verkenning worden vliegtuigen, onderzeeboten en bovenwaterschepen gebruikt, die zowel in nationaal als in bondgenootschappelijk verband opereren.

In de tweede plaats komt het fungeren van de Koninklijke Marine als instrument van crisisbeheersing tot uitdrukking in het beschikbaar stellen van eenheden, die snel kunnen worden ingezet, als er een conflict is ontstaan. Nederlandse onderzeebootjagers of fregatten en mijnenbestrijdingseenheden maken deel uit van de „Standing Naval Force Atlantic” en de „Standing Naval Force Channel” en ook Nederlandse officieren voeren bij toerbeurt het bevel over deze „Forces”. Het spreekt vanzelf, dat voor een succesvolle toepassing van deze methode van conflict-beperking zowel op politiek als op militair gebied snel, doeltreffend en gedecideerd moet worden opgetreden, en dat er een goede coördinatie moet bestaan tussen politiek en militair handelen.

OPTREDEN

Het optreden in conflict-beperkingsoperaties kan de volgende vormen aannemen:

- het begeleiden en beschermen van de scheepvaart;
- het vegen van mijnen, die de scheepvaart belemmeren;
- het inzetten van amphibische gevechtseenheden in conflictgebieden en
- het inschakelen van mariniers bij de beveiliging van objecten op het nationale continentale plat, bijv. boorinstallaties.

Voor al deze doeleinden moet steeds een deel van de vloot (onderzeeboten, vliegtuigen, bovenwaterschepen, mijnenbestrijdingseenheden) en moeten steeds onderdelen van het korps mariniers operationeel paraat zijn. Er worden, zowel in bondgenootschappelijk als in nationaal verband, dan ook geregeld crisisbeheersingsoefeningen gehouden, waarbij grote aandacht wordt besteed aan de zo belangrijke politiek-militaire coördinatie.

Tot zover deze beschouwing over de Koninklijke Marine als instrument van crisisbeheersing.

Ik hoop, dat de minister van defensie zich, vóór hij het mes der bezuiniging nog dieper in dit onderdeel van onze krijgsmacht zet, zal realiseren, welke consequenties dat zal hebben voor „de veiligheid van het bestaan”, waarover in zijn nota over het „defensiebeleid in de jaren 1974-1983” (we zitten met z'n allen pas in het derde jaar van deze periode!) zoveel zinnige dingen zijn gezegd.

De Ruyter.

TENSLOTTE:

Op 29 april a.s. zal het 300 jaar geleden zijn, dat Michiel de Ruyter sneuvelde. Er zal dan in zijn geboortestad Vlissingen o.m. een vlootshouw worden gehouden. Toen ik dat las in de Provinciale Zeeuwse Cou-

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:

dr. K. de Vries, voorzitter;
mevrouw H. Tegelaar-Boonacker;
A. Buntsma;
Wm. C. de Kruijf; D. Rebel;
drs. H. van Spanning;
drs. G. van Leyenhorst.

EINDREDAKTIE:

H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:

mevrouw J. Algra-Feddema;
dr. E. Bleumink; drs. A. J. van Dulst;
prof. dr. J. W. van Hulst;
ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:

Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078

ADMINISTRATIE-ADRES:

(abonnementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „de Nederlander” en advertenties): Van Deventerlaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag): (070) 861529.

Adresveranderingen voor het ledenbestand en het ledencontactblad „de Nederlander” te zenden aan: Bureau CHU, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage. Telefoon 070-244516.

Abonnementsprijs f 25,- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg.

t.n.v. Stichting Uniepers

Druk: B.D.U. b.v., Barneveld. Postbus 67. Telefoon 03420-3141.

UNIEBUREAU

HET BUREAU VAN DE CHR. HIST. UNIE Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage is telefonisch te bereiken onder nummer 070-244516* Kantooruren van maandag t/m vrijdag 8.30 v.m. tot 16.45 n.m. Het telefoonnummer van de Savorin Lohmanstichting is: 070-246791.

rant van 11 maart j.l., die ik onder ogen kreeg dankzij het voortreffelijke Knipselnieuws van Defensie, schoten mij de volgende regels uit een bekend jaartallenboek te binnen: „1607-1676”. Michiel Adriaansz. de Ruyter, onze grootste vlootvoogd, en als mens een voorbeeld. Nadat hij 50 zeegevechten, waaronder 15 grote zeeslagen had meegemaakt, sneuvelde hij tenslotte bij de Etna tegen de Fransen aan het hoofd van een volkomen onvoldoende uitgeruste strijdmacht”.

Ik hoop, dat dit laatste bij de herdenking niet over het hoofd zal worden gezien.

K. de Vries.

RECHTEN EN PLICHTEN

Binnen de aanhangers van de CHU wordt nogal eens de klacht gehoord dat „men” tegenwoordig alleen maar z'n rechten kent en aan z'n plichten voorbij gaat. Om het genuanceerd te zeggen: het is niet te ontkennen dat de accenten wat zijn verlegd... Alleen, indien we dat bij de ander constateren laten we er dan voor zorgen dat het bij ons zelf en is.

Soms denk ik wel eens dat het euvel van de accentverlegging ook leden van de CHU aantast. Wat b.v. te denken van het niet nakomen van tijdig en in voldoende mate contributie af te dragen? Straks staan de kiesverenigingen voor bijzonder belangrijke beslissingen n.l. het al dan niet aflossen van de politieke hypotheek (daar gaat u in een algemene ledenvergadering over beslissen!) en ook de kandidaatstelling voor leden van de Tweede Kamer komt weer in zicht. Hoewel krakende wagens het lang kunnen volhouden, is er zo'n vreemd geluid te horen als de veelal stilstaande kar in beweging komt, dat de eindbestemming wel niet gehaald zal worden.

Belangrijke rechten kunt u te gelde maken, maar wel indien Gij Uw plichten nakomt!

Over 1975 moeten nog 171 kiesverenigingen hun contributie afdragen. U bent of wordt daar één dezer dagen van op de hoogte gesteld. Over 1976 loopt het niet onverdienstelijk. Toch kom ik nog leden tegen die nog niet weten dat we op centrale inning zijn overgegaan!

SNEL

Welnu, zij die 't nog niet wisten en zij die 't vergaten en zij die 't in de eerste maanden van 't jaar moeilijk konden missen, zoek nu uw accept-girokaart op of maak op andere wijze uw contributie over aan de penningmeester van de CHU, giro 169900, te 's-Gravenhage.

Slechts rond 45 procent heeft op onze accept-girokaart gereageerd. Dat kunt u, die even nu plicht verzaakte, snel goed maken door nu tot actie over te gaan: zet u neder en schrijf! In een volgend nummer krijgt u een uitgebreidere informatie over 't verloop van de contributie-afdracht in 1976.

Met vriendelijke groet,

A. J. Kaland, penningmeester.

Rijnders in senaat:

SNELLE BESLISSING OVER OEVERVERBINDING VOOR WESTERSCHELDE

Scherpe kritiek op Van Hulten

CHU-senator D. Rijnders heeft bij het beleidsdebat over Verkeer en Waterstaat vorige week in de Eerste Kamer, namens de CDA-frakties zijn teleurstelling geuit over het opschorten van de beslissing inzake de vaste oeververbinding over en onder de Westerschelde.

Hij drong er op aan mee te delen wanneer deze beslissing is te verwachten, en vroeg de adviezen van de Raad van de Waterstaat en de Rijksplanologische Commissie openbaar te maken.

Spreker noemde de verbinding tussen de Schelde-oevers een dossier-achtig project dat - wanneer het tussen 1976 en 1980 gebouwd zou worden - bij de voltooiing reeds een zilveren jubileum als dossier-project heeft gevierd.

VAN HULTEN

Rijnders had scherpe kritiek op de gedragingen van staatssecretaris Van Hulten. Deze bewindsman toont zich een moeilijk man, die zich regelmatig door zijn optreden moeilijkheden op de hals haalt. Spreker noemde in dit kader de kritiek van de vrachtwagenchauffeurs, de binnenschippers en de illegale zendamateurs. Nog ernstiger achten de CDA-frakties zijn uitlatin-

gen in een interview met de Haagse Post. Hier heeft hij bevestigend geantwoord op een vraag of men het recht heeft de uitvoering van een democratisch genomen besluit zo moeilijk te maken dat het niet kan worden uitgevoerd.

Is de staatssecretaris hier alleen maar uitgeleden of is dit antwoord een belijdenis? Deze staatssecretaris overziet de consequentie van zijn uitspraken in interviews niet. De CDA-frakties achten deze uitspraak onaanvaardbaar en een ondergraving van principieel democratische uitgangspunten. De consequenties van dit soort uitlatingen zouden de vraag kunnen oproepen - als hij de democratie niet meer veilig stelt - of hij wel dit democratische ambt kan blijven bekleden.

VERKEER EN VERVOER

Rijnders zei in het algemeen waardering te hebben voor het constructieve werk dat op het departement van Verkeer en Waterstaat wordt verricht. In zijn betoog plaatste hij enkele kanttekeningen bij het vervoersbeleid.

Spreker drong er op aan spoedig het structuurschema voor verkeer en vervoer uit te brengen. Zonder dit schema is het onder-

deel verkeer en vervoer in de onlangs gepubliceerde verstedelijkingsnota nauwelijks te begrijpen.

In verschillende gebieden worden thans verkeersonderzoeken gehouden. Rijnders vroeg deze verschillende onderzoeken beter te coördineren.

In dit verband wees hij op de voorbereidingen inzake de vervoersvoorzieningen rond de nieuw te bouwen stad Almere. Hij overhandigde minister Westerterp een overzicht van een groot aantal instanties die bij de advisering betrokken zijn. Dit is een duidelijk voorbeeld, aldus spreker van een slecht geïntegreerde aanpak.

Rijnders bracht voorts de brief van de minister aan de negen gemeenten met een eigen openbaar vervoersbedrijf ter sprake. De vele voorwaarden, die hieraan verbonden worden tast dit prijzenswaardig initiatief aan. Er is hier volgens de CDA-frakties sprake van een te ver gaande aantasting van de gemeentelijke autonomie.

Voorts stelde hij de vraag of de Nederlandse regering op de hoogte blijft van de resultaten van de onderzoeken, die in Frankrijk, de VS en Japan worden verricht naar nieuwe vervoersmiddelen, die milieuschoon zijn. Spreker achtte het van belang dat Nederland hiervan kennis neemt.

Inschakeling van de gemeenten bij afgifte van rijbewijzen, zoals bepleit door de VNG noemde Rijnders „waarlijk niet zo'n gek idee”.

De Nota Parkeerbeleid wordt door de CDA-frakties positief beoordeeld. Hij drong er aan bij toewijzing van speciale parkeerplaatsen voor invaliden, de bepalingen uit te breiden tot auto's waar invaliden in worden vervoerd.

PTT

Sprekend over de PTT merkte Rijnders op dat de service-verlening zwaar achteruit loopt, terwijl door de hoge prijzen die men moet betalen de PTT kritischer wordt benaderd. „Tante Pos blijkt vermoeid en wat sikkeneurig te worden”. De postbestellingen worden beperkt; talloze telefoonlijnen, met name in de Randstad zijn vaak overbelast.

Rijnders drong er op aan de service van de PTT meer in te stellen op de toenemende communicatiebehoeften en een duidelijke limiet te stellen aan de daaraan in het sociale en economische verkeer te stellen prijzen.

H. van Spanning.

30ste jaargang no. 4

februari/maart/april 1976

Vrouwengeluiden

KWARTAALBLAD VAN DE CENTRALE VAN
CHRISTELIJK-HISTORISCHE VROUWEN

Redactie: Mevr. Mr. L. G. Baud, Kerkplein 16, Breukelen,
tel. 03462-1473

Administratie: Bureau C.H.U., Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage,
tel. 070-244516

Penningm.esse: Mevr. A. A. ten Kate-Veen, Gorechtkaade 23, Groningen,
tel. 050-13.50.81;
Giro 538750, t.n.v. Centrale C.H.-Vrouwen

Deze dagen is het nieuwe nummer van Vrouwengeluiden verschenen.

Het opent met een belangrijk artikel van de presidente mevrouw H. Tegelaar-Boonacker. Zij constateert met spijt, dat de CHU veel te weinig vrouwelijke leden heeft. Meestal is de man lid van de CHU en

de vrouw niet. Dat betekent dat alleen de man stemrecht heeft in de partij, en dat alleen de man gekozen kan worden als lid van de Raad, de Staten of de Eerste en Tweede Kamer.

Terecht wekt de presidente alle vrouwen, die de CHU een warm hart toedragen, op

om niet alleen op de CHU te stemmen, doch ook lid te worden van de CHU. Voor de kosten behoeft men het niet te laten, daar de vrouwen slechts de halve contributie verschuldigd zijn als hun echtgenoot lid is. Mogen veel vrouwen gevolg geven aan deze oproep.

JAARVERGADERING

Op 12 mei 1976 houdt de Centrale van C.H. Vrouwen in Utrecht de jaarvergadering. Behalve de gebruikelijke agendapunten is er een belangrijke bestuursverkiezing nu vice-presidente en penningmeesteresse aftreden en niet herkiesbaar zijn. 's Middags zal uitgebreid worden gediscussieerd over het CDA-programma, dat dezer dagen is gepubliceerd.

VROUWEN IN ISRAËL

Mevrouw A. J. van Vliet-Haye geeft een uitvoerig verslag van de positie van de vrouwen in Israël, die zo heel anders is dan

in Nederland. Israël kent vrouwendienstplicht.

Ook in het arbeidsproces is de vrouw meer ingeschakeld dan in Nederland. Vele vrouwen, waaronder 303679 huisvrouwen zijn lid van de vakbond.

ANDERE ARTIKELEN

Het lid van de Eerste Kamer van de CHU, mevrouw A. A. ten Kate-van Veen vertelt over de problemen, die de Eerste Kamer momenteel behandelt. Gepubliceerd zijn verslagen van belangrijke conferenties.

Tot slot is een lijst gepubliceerd van alle vrouwen, die de CHU in de gemeenteraden vertegenwoordigen.

Voorzover de redactie weet, zijn er momenteel 54 vrouwelijke gemeenteraadsleden.

Wilt u het blad Vrouwengeluiden lezen en lid worden van de Centrale van C.H. Vrouwen? Meldt u zich dan bij de secretaresse mevrouw J. M. M. van der Meij-Zilverentant, Meentweg 96 te De Meern.

De reorganisatie van het binnenlands bestuur - XVI

Wellicht voor zomerreces wetsontwerp

Het Christelijk-historische weekblad „de Nederlander” heeft ruime aandacht geschonken aan de regeringsplannen inzake de reorganisatie van het binnenlands bestuur - de vorming van provincies-nieuwe stijl. Tot dusverre zijn, sinds het najaar van vorig jaar, in de serie „De reorganisatie van het binnenlands bestuur” vijftien artikelen in het weekblad geplaatst.

Het zestiende artikel, dat op deze pagina staat, geeft weer wat minister De Gaay Fortman van binnenlandse zaken aan de Eerste Kamer geantwoord heeft op vragen over de reorganisatie. De senaat maakte in de afgelopen week een begin met het debat over het beleid van de bewindsman.

„Het kabinet streeft er naar, dat het wetsontwerp tijdens de lopende parlementaire periode - indien mogelijk nog vóór de aanvang van het zomerreces - zal kunnen worden ingediend”, aldus minister De Gaay Fortman.

Het lijkt niet mogelijk, dat het wetsontwerp in deze parlementaire periode een eindbehandeling krijgt. Wanneer de Kamers met de behandeling van het wetsontwerp spoed zouden willen betrachten, zou de be-

windsman dat bijzonder op prijs stellen. Hij zou het waarderen, wanneer het ontwerp zijn parlementaire weg nog tijdens de zittingsduur van dit kabinet zo ver mogelijk zou kunnen afleggen. Zijnerzijds zal daartoe gedaan worden wat in zijn vermogen ligt.

Het wetsontwerp zal niet een analyse inhouden van de aan elk van de bestuurs-eenheden (bestuursniveaus) toe te kennen taken. Het wetsontwerp kent trouwens niet een integrale taakverdeling. Wel zal de memorie van toelichting in algemene zin omtrent de verdeling van taken en bevoegdheden inzicht verschaffen.

De voornemens welke er zijn met betrekking tot de procedure voor gemeentelijke herindeling zijn nog niet in een wetsontwerp tot uitdrukking gebracht. Voorshands zal de voorbereiding van lopende gevallen op de gebruikelijke wijze moeten plaatsvinden.

De gedachten omtrent het complementair bestuur zijn inderdaad weer verder uitgewerkt. De memorie van toelichting bij het ontwerp van Wet reorganisatie binnenlands bestuur zal terzake een uiteenzetting inhouden.

GEEN SPRAKE

Uit het concept-ontwerp van Wet reorgani-

satie binnenlands bestuur is blijkbaar door sommigen gelezen, dat de gemeente vrijwel van het terrein van de ruimtelijke ordening zou worden verdrongen. De indruk schijnt te bestaan, dat het bestemmingsplan want daar gaat het primair om - in beginsel door de provincie zou worden vastgesteld en bij wijze van uitzondering door de gemeente. Daar is evenwel geen sprake van, aldus minister De Gaay Fortman. Juist het omgekeerde is het geval. Het bestemmingsplan wordt in beginsel door de gemeente vastgesteld en in uitzonderingsgevallen zal de provincie daartoe bevoegd zijn. Dat zal straks nader blijken uit het ontwerp van Wet reorganisatie binnenlands bestuur, alsmede uit de daarbij behorende memorie van toelichting. Dit geldt mede voor de vraagstelling in algemene zin.

Hoewel de Provinciale Staten in juli 1975 zijn uitgenodigd, aan de hand van een daarbij overgelegde concept-indeling, hun mening omtrent de voorgenomen provinciale herindeling kenbaar te maken - waarmede formeel en materieel aan het gestelde in artikel 2 van de Provinciewet is voldaan - zijn zij eind februari jl. nogmaals in de gelegenheid gesteld (voor 1 juni a.s.) terzake een (nadere) uitspraak te doen.

NIET TE NAUW

In het algemeen gesteld zal de ontwikkeling van een gemeente niet door te nauwe grenzen mogen worden belemmerd. De bewindsman zal hierop nader ingaan in de memorie van toelichting bij het wetsontwerp reorganisatie binnenlands bestuur. Hij is thans niet in staat, de gemeenten op te

sommen, die voor samenvoeging c.q. grenswijziging in aanmerking komen. In het kader van een grootscheepse gemeentelijke herindeling verwacht hij daaromtrent suggesties van de provinciale besturen, zowel als van de gemeenten die in ruime nood dreigen te geraken. In het project van een massale gemeentelijke herindeling zal de minister laatstbedoelde gemeenten, in overleg met zijn ambtgenoot van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening, zonder twijfel (zo nodig) ook zelf op het spoor kunnen komen.

Ook wanneer van een grootscheepse gemeentelijke herindeling zou worden afgezien, blijft het volgens de minister een zinnvolle zaak, een algemene kaderwet tot stand te brengen, waarin de gebruikelijke gevolgen van grenswijzigingen in algemene zin worden geregeld. Het is immers zo, dat de gevolgen van grenswijzigingen, die vrijwel steeds dezelfde zijn, in elke grenswijzigingswet opnieuw moeten worden geregeld.

Het is beter, dat in een algemene kaderwet te doen, waarnaar dan in de betreffende grenswijzigingswetten eenvoudig kan worden verwezen. In een grenswijzigingswet zou dan alleen behoeven te worden voorzien in de eigenlijke grensverandering en eventueel in een incidentele aangelegenheid, waarvoor de algemene kaderwet geen oplossing biedt.

Het is de bedoeling, binnenkort een ontwerp voor een kaderwet om advies voor te leggen aan de provinciale besturen en aan de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. Daarna zal spoedige indiening plaatsvinden.

H. L.

Eerste CHU-reaktie op verklaring ARP-partijbestuur

POSITIEVE BEOORDELING

„Het is positief te beoordelen dat het partijbestuur van de ARP een in beginsel positief advies gegeven heeft inzake de vorming van een CDA-lijst”. Aldus de voorlopige eerste reactie, welke eind vorige week namens de christelijk-historische Tweede-Kamerfractie gegeven is op het ontwerp van een uitspraak, welke het ARP-partijbestuur opstelde voor de ARP-partijraad, die op zaterdag 10 april bijeen-

komt. Het was de waarnemend-voorzitter van de CHU-fractie, drs. D. F. van der Mei, die de reactie gaf. Fractievoorzitter dr. R. J. H. Kruisinga vertoefde op dat moment in het buitenland.

Ten aanzien van de vier voorwaarden die het bestuur van de ARP heeft gesteld merkte drs. Van der Mei op dat de overeenstemming over het toekomstig beleid uiteraard noodzakelijk is. Het concept CDA-

program vormt daarbij een zeer belangrijke stap in de goede richting. Wat betreft de voorwaarde om tot meer eensgezindheid tussen de drie fracties in de Tweede Kamer te komen, herinnerde de heer Van der Mei aan het voorstel van de CHU-fractie, op basis waarvan thans besprekingen tussen de drie fracties plaats hebben. De wenselijkheid om tot een meer eensgezinde opstelling te komen impliceert overigens naar zijn mening dat de drie fracties zich hiervoor gelijkelijk zullen inzetten, rekening houdend met hun parlementair politieke positie. De CHU heeft reeds eerder gesteld dat het beleid van dit kabinet geen inzet van de verkiezingen kan zijn. In hoeverre en hoe bepaalde onderdelen van het beleid, die door de christen-democratische fracties gezamenlijk zijn gesteund bij de verkiezingen een rol kunnen

spelen, dient nader te worden bestudeerd, in gezamenlijk overleg.

HERKENBAARHEID

In de komende verkiezingsstrijd zal aldus drs. Van der Mei de herkenbaarheid van het CDA moeten worden bepaald door het duidelijk naar voren brengen van het christen-democratisch uitgangspunt en het CDA-program. Het uitspreken van een voorkeur of een intentieverklaring vooraf vertroebelt voor de kiezer het beeld van de christen-democratie en zal het CDA tot een speelbal van andere partijen maken.

Aldus de reactie van drs. D. F. van der Mei. De letterlijke tekst van de anti-revolutionaire ontwerp-resolutie staat elders in dit nummer van „De Nederlander”.
H. L.

DE ONTWERP-RESOLUTIE VOOR

DE PARTIJRAAD VAN DE ARP

Het partijbestuur van de ARP heeft in een vorige week gehouden vergadering het ontwerp opgesteld van een resolutie, welke bestemd is voor de vergadering van de partijraad van de ARP, op zaterdag 10 april te houden te Rotterdam.

De letterlijke tekst van deze ontwerp-resolutie is als volgt:

Overeenkomstig de afspraken van Woudschoten heeft de partijraad in zijn voorjaarsvergadering 1976 beoordeeld of is voldaan aan de voorwaarden om bij de eerstvolgende Tweede-Kamerverkiezingen als drie partijen met een gezamenlijke kandidatenlijst aan de verkiezingen deel te nemen. De definitieve beslissing zal uiterlijk in september 1976 worden genomen.

De partijraad laat zich leiden door de volgende overwegingen:

- A. De ARP heeft steeds gesteld dat samengaan dient te berusten op eenheid van uitgangspunt, program en beleid.
- B. Het verschil van mening over het functioneren van het principiële uitgangspunt van het CDA is blijven bestaan en zal derhalve - hoewel het overeenkomstig de uitspraak van Hoogveen geen beletsel hoeft te zijn voor de totstandkoming van een gemeenschappelijke lijst - bij de uiteindelijke oordeelsvorming mede een rol spelen.

C. In het door een CDA-werkgroep opgestelde en door het algemeen bestuur CDA vastgestelde program van uitgangspunten zijn wezenlijke punten voor christen-democratische politiek geformuleerd. Hoewel dit niet het uitgangspunt van het CDA vervangt of overbodig maakt, draagt het door de fundamentele benadering van een aantal belangrijke politieke punten in hoge mate bij tot een herkenbaar christen-democratisch profiel.

D. Het ontwerp-CDA-program behandelt actuele politieke vraagstukken op een aansprekende wijze en geeft een nadere profilering van christen-democratische politiek.

E. In het parlementair-politieke optreden van de Tweede-Kamerfracties is van een groeiende mate van eensgezindheid niet gebleken, zodat de zogenaamde politieke hypotheek niet is afgelost.

F. De geloofwaardigheid van het program is mede afhankelijk van de mate waarin de lopende periode in het beleid van de fracties het thans geldende gemeenschappelijke urgentieprogram herkenbaar is.

G. Het voorgelegde lijstvoorstel kan voor de ARP slechts als minimum aanvaard worden. Te snel deelt zij in het verlies, te laat in de winst.

Op grond van de bovenstaande overwegin-

gen spreekt de partijraad het volgende uit:

1. Eenheid van uitgangspunt, program en beleid is niet bereikt in een mate als de partijraad had gehoopt.

2. Het program van uitgangspunten en het ontwerp politiek program van het CDA beantwoorden op aanvaardbare wijze aan de verwachtingen. Het vertrouwen is aanwezig dat in onderling overleg tot een bevredigend definitief politiek program kan worden gekomen.

3. Met name op het punt van het beleid is onvoldoende eenheid gebleken. De politieke hypotheek kan tot op heden niet als afgelost worden beschouwd.

4. Wijzigingen in het lijstvoorstel die zouden kunnen leiden tot een verzwakking van de positie van de ARP op de lijst maken een nieuwe behandeling door de partijraad nodig.

5. Het is van groot belang voor de presentatie van het CDA één lijsttrekker aan te wijzen, waartoe het CDA-bestuur slechts met instemming van de partijbesturen een voorstel aan het CDA-congres kan voorleggen.

6. Bij een uiteindelijke boordeling van de vraag of tot één lijst gekomen dient te worden spelen - echter naast het voldoen aan de reeds genoemde voorwaarden - ook de navolgende overwegingen een belangrijke rol:

a. Het gemeenschappelijk ideaal, dat KVP, CHU en ARP in een bundeling van christen-democratische krachten steeds voor ogen heeft staan;

b. De verantwoordelijkheid die partijen voor elkaar dragen, waarbij in het bijzonder wordt gedacht aan de federatie, die zij op weg naar een verdergaande gemeenschappelijke aanpak hebben gevormd.

c. Het in een groot aantal gemeenten en provincies functioneren van CDA-verbanden;

d. De gemeenschappelijke taak in Europa;

e. De in het land gewekte verwachtingen met betrekking tot de totstandkoming van het CDA, door de gedurende vele jaren ook door de ARP voor het voortgangsproces gedragen verantwoordelijkheid.

7. De gestelde voorwaarden om tot één lijst te komen zijn niet ten volle vervuld. Niettemin meent de partijraad tot een positieve aanbeveling aan de kiesverenigingen te kunnen overgaan, op grond van de overwegingen onder 6 en als een uiterste poging in de komende parlementaire periode aan de mogelijkheid van een eensgezind beleid optimale kansen te bieden.

8. Aan de kiesverenigingen wordt voorgesteld bij de eerstvolgende Tweede Kamer-verkiezingen een algemeen akkoord van federatieve samenwerking aan te gaan met CHU en KVP, zoals neergelegd in artikel 32 lid 1.1 partijstatuten. Dit houdt in, dat bij die verkiezingen met een kandidatenlijst en één program wordt uitgekomen en dat één gezamenlijke verkiezingscampagne wordt gevoerd.

9. Deze uitspraak geschiedt onder de veronderstelling, dat aan de volgende voorwaarden wordt voldaan:

a. Dat er overeenstemming bestaat over de criteria, die als richtlijnen voor de kabinetsformatie zullen dienen;

b. Dat met inachtneming van de formatiekriteria ruimte wordt geschapen voor een op basis van programvergelijking en wederkerigheid eventueel uit te spreken voorkeur of intentieverklaring;

c. Dat in het parlement meer dan tot nu toe gekomen wordt tot een eensgezind beleid.

d. Dat de ARP - hoewel het kabinet als zodanig geen inzet van de verkiezingen zal zijn - in de verkiezingscampagne het kabinetsbeleid, voor zover met haar steun gevoerd, ten volle voor haar verantwoordelijkheid zal kunnen nemen.

10. De in 8 gestelde uitspraak wordt door de kiesverenigingen gedaan onder machtiging aan de partijraad om in september 1976 - geheel volgens de op Woudschoten overeengekomen procedure - definitief te beoordelen of aan de gestelde voorwaarden genoegzaam is voldaan.

11. De beslissing van de kiesverenigingen houdt geen automatisme in t.a.v. het overgaan van de federatieve samenwerking in een partij. Mocht de ontwikkeling van de federatieve samenwerking zo verlopen, dat voorstellen m.b.t. een fusie kunnen worden voorgelegd, dan zullen de kiesverenigingen daarover kunnen beslissen op basis van de statutaire bepalingen.

Aldus het ontwerp van de resolutie, welke is voorgelegd aan de op zaterdag 10 april aanstaande bijeenkomende partijraad van de ARP. Op deze dag vergadert ook de Unieraad van de CHU en ook deze raad gaat zich bezig houden met de voortgang van het CDA.

Elders in dit nummer van „De Nederlander” staat de eerste reactie namens de CHU-Tweede-Kamerfractie op het ontwerp van de ARP-resolutie.

H. L.

Groot succes bij ledenwerfactie in Woerden

De ledenwerfactie voor de CHU in Woerden heeft een prachtig resultaat opgeleverd: 86 nieuwe leden. Daarover heerst dankbaarheid. Het versterkt het vertrouwen in de wervingskracht van de CHU. Met nadruk: versterkt, want op het bereikte resultaat had niemand gerekend.

Het is immers zonneklaar dat de CHU de kiezer aanspreekt. Het resultaat roept echter wel enkele vragen op: waarom springt het resultaat van Woerden eruit? Wat in Woerden kan, zou dat in andere plaatsen ook niet kunnen? Laat mij uitleggen hoe we de ledenwerfactie in Woerden aangepakt hebben, mogelijk geeft dat voldoende ideeën om met de eigen kiesvereniging ook een dergelijke actie te organiseren.

Voordat de ledenwerfactie van start ging telde de kiesvereniging in Woerden 125 betalende leden. Dit komt neer op 8,5 procent van de circa 1500 CHU-stemmers in Woerden. Geen percentage om ontvreden over te zijn. Maar toch, ruimte voor een grote ledenwinst was onzes inziens aanwezig. De vraag was echter, waar vind je de potentiële nieuwe leden en hoe benader je ze. Deze vragen hebben we in een plan trachten te beantwoorden. Daarover hieronder meer.

EIGEN BLAD

Als inleiding op de actie zijn we gestart met het uitgeven van een eigen ledencontactblad. In het eerste nummer van dit blad werd de ledenwerfactie aan de leden uitgelegd en werd hun medewerking gevraagd. De actie was in twee delen verdeeld. In het eerste gedeelte trachten we leden te werven in de onmiddellijke omgeving van bestaande CHU-leden. Deze mensen hebben we met een persoonlijke brief opgewekt lid van de CHU te worden. Door middel van bezoek aan huis hebben we de antwoorden opgehaald. Het tweede gedeelte van de actie richt zich op alle overige potentiële nieuwe leden in onze gemeente. Het identificeren van deze CHU-sympathisanten is

uiteraard een probleem apart. In Woerden hebben we er een adressenbestand voor trachten op te zetten. Dit bevat honderden adressen. Door middel van een zelf ontworpen folder hebben we deze mensen gevraagd om lid van de CHU te worden. Alle adressen zijn we daarna gaan bezoeken om de aanmeldingsformulieren op te halen. Advertenties, een artikeltje in de plaatselijke pers en een grote openbare vergadering met Dr. Kruisinga hebben de actie ondersteund. De leden hebben we op de hoogte gehouden van de vorderingen van de ledenwerving, want onmisbaar is hun betrokkenheid en enthousiasme. Zo'n 25 leden hebben daadwerkelijk meegedaan, met het bezorgen van folders en de bezoeken aan huis, ieder gemiddeld een vijftig adressen.

POSITIEF

Het is ons gebleken dat een dergelijke actie, naast de ledenwinst, meerdere positieve effecten heeft: het werk van de CHU wordt bij een grote groep mensen bekend, men ziet dat het ons menens is en dat we ook buiten de verkiezingstijd voor de CHU de straat op gaan. Bij de leden spreekt dit dubbel aan, vooral bij diegenen die meegedaan hebben.

Hét hoogtepunt van de actie was de openbare vergadering met Dr. Kruisinga. Een grote opkomst van leden en belangstellenden. Het enthousiasme van de actie was deze avond volledig aanwezig. Na het gloedvolle betoog van Dr. Kruisinga meldden zich 6 nieuwe leden aan.

Tot slot nog een laatste notitie: enkele kiesverenigingen uit de omtrek van Woerden hebben folders van ons betrokken en zijn zelf ook gestart met ledenwerving. Naar ik gehoord heb, met succes.

Als u nog niet met ledenwerving begonnen bent, volgt u hopelijk ons en hun voorbeeld. In het belang van de CHU!

P. Petermeijer, voorzitter CHU Woerden.

Algemene vergadering CHU op 22 mei 1976

Aan de christelijk-historische kiesverenigingen, statenkringverenigingen en kamerkringverenigingen wordt meegedeeld, dat de algemene vergadering-1976 van de Unie zal worden gehouden op zaterdag 22 mei 1976 te Utrecht.

Namen van kandidaten voor het lidmaatschap van de Unieraad kunnen tot uiterlijk acht weken van te voren worden ingezonden aan het secretariaat van de Unie. De volgens rooster aftredende leden van de Unieraad zijn: mevrouw mr. E. A. Haars, Breukelen (gekozen in 1972); mevrouw mr. H. A. Strijd-Groenewegen, Harderwijk (herkozen in 1972); mr. J. L. JanSsen van Raay, Rotterdam (gekozen in 1972); J. Schuur, IJsselmuiden (gekozen in 1974); dr. E. Bleumink, Paterswolde (herkozen in 1972); J. Baarda, Sneek (herkozen in 1972). Behalve de heren Bleumink en Baarda stellen genoemde personen zich herkiesbaar.

Voorstellen ter behandeling in de algemene vergadering moeten, voorzien van een korte toelichting vóór 1 april 1976 zijn ingediend bij de secretaris van de Unie, p/a Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage.

Mr. J. L. Janssen van Raay, secretaris CHU.

CDAktueel

FEITEN EN MENINGEN

CHRISTEN DEMOCRATISCH APPÈL

Ook rechtstreekse leden betrokken bij program en lijst

Begin april zal aan alle leden van het CDA het ontwerp-programma, opgesteld door de commissie-Goudzwaard, worden toegezonden. Het programma zal op 10 en 11 december a.s. door het tweede CDA-congres definitief worden vastgesteld. Tevoren zal het worden besproken door de leden

Het algemeen bestuur heeft in zijn vergadering van februari de wenselijkheid uitgesproken ook de rechtstreekse leden te betrekken bij de vaststelling van het programma en hen de mogelijkheid te geven amendementen in te dienen. In overleg tussen het presidium van het CDA en de vertegenwoordigers van de rechtstreekse leden in het algemeen bestuur is de volgende procedure afgesproken.

Procedure

Uitgangspunt is dat amendementen door rechtstreekse leden kunnen worden ingediend, indien zij voorzien zijn van de

handtekening van tenminste 5 rechtstreekse leden. Amendementen dienen uiterlijk 17 mei a.s. ontvangen te zijn op het secretariaat van het CDA, willen zij in behandeling genomen kunnen worden. Het is de bedoeling dat de ontvangen amendementen worden behandeld in een vergadering van de 70 rechtstreekse

congresleden, die zullen beslissen welke amendementen zullen worden voorgedragen aan het CDA-congres. De indieners van de amendementen hebben het recht een van de ondertekenaars af te vaardigen naar deze bijeenkomst om de door hen ingediende amendementen te verdedigen. Deze vergadering is gepland op 21 augustus a.s. in Utrecht. Een persoonlijke uitnodiging voor deze bijeenkomst zal begin die maand aan de 70 congresleden worden toegezonden. Gezien het belang van het programma voor het CDA zou ik graag alle rechtstreekse leden willen oproepen zoveel mogelijk mee te denken en dit meedenken eventueel te laten resulteren in concrete amendementen. Op deze wijze kunnen de rechtstreekse leden direct medewerken aan de politieke meningsvorming binnen het CDA. Met nadruk zij gewezen op het grote belang dat rechtstreekse leden deelnemen aan de debatten over het programma daar waar

het programma in CDA-verband behandeld wordt. Juist deze vorm van integratie van rechtstreekse leden is essentieel voor de verdere uitbouw van het CDA, omdat nu eenmaal vermeden moet worden dat de rechtstreekse leden binnen het CDA als het ware een „vierde poot“ gaan vormen.

Dit is een van de conclusies die getrokken is op een vergadering van de 70 congresleden die op 21 januari jl onder voorzitterschap van P. Steenkamp te Utrecht heeft plaatsgehouden. Deze bijeenkomst, door 50 van de 70 congresleden bijgewoond, zag met name ook een taak weggelegd voor de rechtstreekse leden in

Prof. B. Goudzwaard, voorzitter van de CDA-programmacommissie

een actieve medewerking aan het opzetten van plaatselijke CDA-verbanden. De opbouw van plaatselijke CDA-verbanden en de voorbereiding van de verkiezingen is voor het presidium van het CDA de aanleiding tot het houden van een rondtoer langs de 18 kamerkringen. Op de genoemde vergadering is de wenselijkheid uitgesproken dat ook rechtstreekse leden de in dit kader georganiseerde bijeenkomsten bijwonen. Aangezien het hier kaderbijeenkomsten betreft is afgesproken dat van de rechtstreekse leden zullen worden uitgenodigd die leden van de 70 congresleden die in de desbetreffende kamerkring woonachtig zijn. Op deze bijeenkomsten zal ook altijd aanwezig zijn een vertegenwoordiger van de rechtstreekse leden in het algemeen Bestuur om informatie te verschaffen over de stand van zaken met betrekking tot de rechtstreekse leden.

Ledenwerving

Voorts is gesproken over de werving van leden voor het CDA. De vergadering heeft begrip getoond voor het feit dat de voor 1975 geplande landelijke ledenwerfcampagne geen doorgang heeft kunnen vinden vanwege de moeilijkheden die zijn ontstaan rond en na het CDA-congres van 23 augustus 1975. Geconstateerd werd dat dit ook zijn invloed heeft gehad op het aantal rechtstreekse leden van het CDA. Dit aantal beweegt zich op dit moment tussen de 1700 en 2000. Men hechte grote waarde aan het voeren van een campagne in dit jaar met name wanneer de beslissing over de ene lijst zal zijn genomen en rond het congres van 10 en 11 december a.s. Van groot belang is dat de rechtstreekse leden ook hun bijdrage leveren aan de regionale en plaatselijke acties die in dit kader worden georganiseerd. Met belangstelling en waardering is kennis genomen van de activiteiten van de actiegroep „Wij horen bij elkaar“. Alhoewel men deze actie duidelijk beschouwt als een manifestatie van de basis om het CDA tot stand te brengen, hechte men grote waarde aan de

actieve deelname van rechtstreekse leden in de stuurgroep van deze actie.

CDA-lijst

Met „Wij horen bij elkaar“ zijn de rechtstreekse congresleden van mening dat de totstandkoming van een lijst onmisbaar is voor de geloofwaardigheid van het CDA in de Nederlandse politiek. Uitvoerig is gediscussieerd over het technische lijstvoorstel - dat inmiddels op 27 februari j.l. door het Algemeen Bestuur is goedgekeurd en dat nu in behandeling is genomen in de drie partijen - en over de plaats van rechtstreekse leden op de ene lijst bij de komende verkiezingen. Het algemene gevoelens was dat er op de lijst plaatsen ingeruimd dienen te worden voor rechtstreekse leden. Daartoe voerde men de volgende 5 argumenten aan:

■ **het CDA moet in zijn lijst ook het nieuwe element van het CDA tot uitdrukking brengen,**

■ **het argument dat het aantal rechtstreekse leden te gering zou zijn om plaatsen voor rechtstreekse leden op de ene lijst te rechtvaardigen is niet doorslaggevend, omdat er, zoals reeds hiervoor uiteengezet, tot nu toe geen concrete ledenwerfcampagne is gevoerd,**

■ **de mogelijkheden van de rechtstreekse leden binnen het CDA zijn betrekkelijk beperkt,**

■ **artikel 23 van de Statuten van het CDA openit uitdrukkelijk de mogelijkheid rechtstreekse leden op de lijst te plaatsen,**

■ **indien het CDA met een lijst uitkomt en zij behaalt meer zetels dan de drie partijen thans tezamen in het Parlement bezitten, is er sprake van CDA-winst, winst voor de nieuwe elementen van het CDA.**

In de vergaderingen van 4 en 27 februari j.l. zijn deze argumenten in het Algemeen Bestuur naar voren gebracht. Het Algemeen Bestuur was van mening dat de hierboven genoemde argumenten bij de besluitvorming over het technisch lijstvoorstel betrokken dienden te worden, maar dat het niet wenselijk was het voorliggende technische lijstvoorstel te wijzigen aangezien dit het delicate evenwicht zou kunnen verstoren. Het Algemeen Bestuur heeft er daarom bij de drie partijen op aangedrongen te streven in het aan hen toegekende contingent in het technisch lijstvoorstel verkiesbare plaatsen in te ruimen voor rechtstreekse leden. Afsluitend zou ik willen opmerken: ik heb er alle begrip voor dat het aanbrengen van wijzigingen in het technisch lijstvoorstel een moeilijke zaak was en is. Het is een goede zaak dat een zo grote meerderheid van het Algemeen Bestuur van mening is dat er rechtstreekse leden op de ene lijst moeten voorkomen. Maar wil het CDA werkelijk geloofwaardig zijn in de Nederlandse politiek dan moeten er twee dingen gebeuren: de drie partijen moeten de ene lijst aanvaarden en er niet alleen naar streven voor rechtstreekse leden plaatsen in te ruimen op die ene lijst, maar dat ook doen!

Robert E.J.M. van den Toorn.

VROUWEN, MANNEN EN EUROPA

Een derde deel van het Europese publiek vindt het probleem van de positie van de vrouw zeer belangrijk. Met name in Frankrijk, Italië, Luxemburg en Ierland treedt dit probleem het meest naar voren. In Denemarken, het Verenigd Koninkrijk en Nederland hebben de ontwikkelingen ten aanzien van de wetgeving en van zeden en gewoonten tot gevolg dat het probleem daar niet als zeer belangrijk wordt beschouwd.

Dit blijkt uit een opiniepeiling, die de Europese Commissie in mei 1975 heeft laten houden om een inzicht te krijgen in de houding van vrouwen en mannen tegenover

bepaalde problemen van de huidige samenleving. Ongeveer vijftienhonderd personen van vijftien jaar en ouder zijn ondervraagd.

Eén op de drie personen vindt dat de vrouwen minder kans hebben iets van hun leven te maken dan de mannen. Deze mening treedt het duidelijkst naar voren in Ierland, Duitsland en Frankrijk. De voornaamste redenen voor deze mindere kansen zijn de gezinstaken, de houding van de mannen en de gewoonten in het bedrijfsleven.

Het sterkst worden de vrouwen gediscrimineerd bij hun salariering, promotiemogelijkheden en de zekerheid over hun werk. De meest wenselijke sociale hervormingen ter verbetering van de positie van de vrouw hebben betrekking op een soepeler indeling van de arbeidsuren, het binnen het bereik brengen van crèches, dagverblijven en kleuterscholen en het verstrekken van een vaste vergoeding overeenkomstig de huishoudelijke taken voor vrouwen die thuis willen blijven.

De meerderheid van de vrouwen wil graag een beroep uitoefenen:

- tachtig procent wil dat in gevallen waarbij beide echtgenoten werken;
- vijftien procent van de alleenstaande vrouwen heeft deze wens;
- zesenvijftig procent van de vrouwen waarvan de man een betrekking heeft, maar de vrouw zelf niet, zou eveneens gaan werken.

POLITIEK

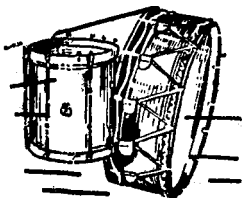
Over het geheel genomen meent vijfder-

tig procent van het publiek dat politiek vooral een mannenzaak moet zijn (vooral in Duitsland, België en Luxemburg). Achtendertig procent van het publiek heeft meer vertrouwen in een man dan in een vrouw als vertegenwoordiger in het parlement. De landen waar het publiek opener staat voor deelneming van vrouwen aan het politieke leven, zijn die waar het stemrecht voor vrouwen eerder werd ingevoerd: Denemarken, Nederland, Verenigd Koninkrijk en Ierland.

In het algemeen is de houding van de vrouwen ten aanzien van de Europese Gemeenschap en de eenmaking van Europa minder

gunstig dan die van de mannen, maar het verschil houdt vooral verband met het niveau van de opleiding en de voorlichting. Het verband tussen de ontwikkeling van de Gemeenschap en de evolutie van de positie van de vrouw wordt door een grote meerderheid van het publiek niet waargenomen. Maar deze waarschuwing zelf hangt weer af van zaken als het opleidingsniveau en de algemene houding in het betrokken landen aanzien van de Gemeenschap. Overigens speelt hier ook de generatiekloof een zeer belangrijke rol.

H. L.

VAN DER GLAS Heerenveen

Blaas- en Slaginstrumentenfabriek
Telefoon 05130-22652

CDA-STUDIEDAG INFLATIE

(zaterdag 24 april 1976 in rest. „Monopole“ te Amersfoort.)

De Stichtingen Kader- en Vormingswerk van ARP, CHU en KVP organiseren in samenwerking met de wetenschappelijke instituten van deze partijen op zaterdag 24 april a.s. een studiedag met als thema „Inflatie als politiek probleem“.

Basisstuk is het zeer recent gepubliceerde rapport „Inflatie als politiek probleem“ van de drie wetenschappelijke instituten.

Aanvang: 10.00 uur. Sluiting: ca. 16.00 uur.

Aanmelding voor deze conferentie geschiedt door overmaking van de deelnemerskosten ad f 15,- (inclusief lunch en consumpties) op giro-nummer 379333, t.n.v. Algemeen penningmeester KVP, Mauritskade 25, Den Haag, onder vermelding van „Studiedag Inflatie“.

Uiterste aanmeldingsdag: maandag 12 april 1976. (Na ontvangst van de girobetaling worden de conferentiestukken toegezonden!)

N.B. In verband met de beperkte beschikbare ruimte geschiedt inschrijving volgens volgorde van binnenkomst van betaling.

DOORGAANDE BEZINNING OP WELZIJSBELEID OUDEREN

Het welzijnsbeleid ten aanzien van ouderen krijgt veel aandacht binnen het CDA. De studiedag welke onlangs te Amsterdam over de positie van ouder-wordende mensen werd gehouden bevorderde dat het onderwerp verder werd besproken. Onder de titel „Welzijn voor ouderen” is nu een opstellenbundel verschenen waaraan verschillende deskundigen meewerkten.

Enkele aspecten, zoals die op de Amsterdamse studiedag naar voren kwamen, zijn in deze bundel toegevoegd. De heer C. van der Bijl uit Amsterdam (directeur van verschillende verpleegtehuizen), die nauw bij de organisatie van de CDA-studiedag en bij het verschijnen van deze opstellenbundel betrokken was, zou nu graag verder willen gaan. Hij vraagt binnen het CDA medewerking om te komen tot regionale werkgroepen om te zijner tijd op een tweede studiedag conclusies te kunnen trekken.

CENTRAAL

Bij „Welzijnsbeleid Ouderen” gaat het niet alleen om de „geinstitutionaliseerde” ouderen in verzorgings- en verpleegtehuizen, maar om een welzijnsbeleid waarbij de

maatschappelijke emancipatie van ouderen centraal moet staan. Dus niet alleen materiële verbetering zoals AOW-, AWBZ-, ABW- en accommodatieverbeteringen, doch ook immateriële verbetering, door te werken aan een mentaliteitsverbetering. Vanuit onze christen-democratie hebben wij de plicht een verdere visie te ontwikkelen, t.a.v. de positie der ouderen in onze samenleving. Ook dit is een evangelische opdracht; het recht doen aan onze naaste, en in verband hiermee in het bijzonder aan de oudere mens, die zelf vaak moeilijk tot actie kan komen. In welke politieke opstelling mondt die visie inzake de waarde van het menselijk leven uit?

WERKGROEP

In de brochure „Welzijnsbeleid voor ouderen” wordt o.a. gezegd: „De christen-democratische visie welzijnsbeleid voor ouderen moet nog verder uitgediept worden; is het mogelijk hiertoe een CDA-werkgroep aan de slag te laten gaan?” Wie hier spontaan „ja” op zegt, kan dat antwoord, liefst zo spoedig mogelijk richten aan de heer C. van der Bijl A. Jzn., Ernststraat 809, Amsterdam-Z. tel. 020-429654.

Spreekbeurten fractieleden CHU:

Tweede-kamerleden van de CHU hebben in de komende weken de volgende spreekbeurten:

Kruisinga spreekt in Zwijndrecht CHU, donderdag 1 april; Emmeloord CHU, vrijdag 9 april; Utrecht Unieraad CHU, zaterdag 10 april; Zeist CDA, dinsdag 13 april; Ommen CHU, maandag 26 april; Den Haag CDA, woensdag 28 april; Hilversum CHU, maandag 3 mei; Zoetermeer CHU, maandag 17 mei; Utrecht algemene vergadering CHU, zaterdag 22 mei; Breda CDA, woensdag 2 juni.

Van Leijenhorst: Huizen Ouderraad Christelijk Onderwijs: maandag 5 april; Ermelo: CHU en ARP: woensdag 7 april; Meppel: Christelijk onderwijs: maandag 12 april; Langerak: Christelijk onderwijs: woensdag 28 april; Bergschenhoek: Christelijk Onderwijs: woensdag 5 mei; Zutphen: CDA: maandag 10 mei; Leiden: CPA: woensdag 12 mei; Hoorn: kamerkring CHU: vrijdag 14 mei; Kampen: Classis hervormde kerk: woensdag 19 mei; Zwolle: CDA-Overijssel: vrijdag 21 mei; Wieringerwerf: CHU: woensdag 26 mei; Papendrecht: CHU: woensdag 2 juni.

Van der Mei: Oss, CHU, maandag 5 april; Kwintsehl CDA, woensdag 14 april; Vlissingen CDA, maandag 3 mei.

Tolman: Heerenveen: statenkring CHU vrijdag 2 april.

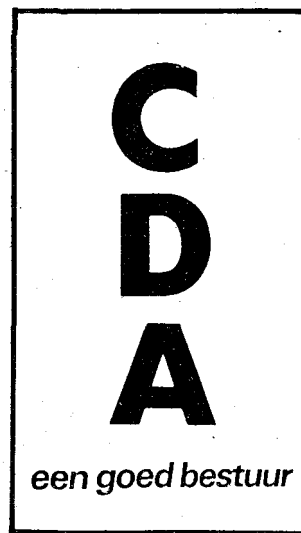
Proef goedkoper abonnement op kamerstukken

De Staatsuitgeverij gaat met ingang van 1977 een proef nemen met het tegen gereduceerde prijzen beschikbaar stellen van Kamerstukken voor belangstellende particuliere burgers. Dit zal geschieden door invoering van een z.g. signaalabonnement. Zulk een abonnement omvat een aantal Kamerstukken, t.w. wetsontwerpen, nota's en brieven, van één departement naar keuze van de abonnee. De proef zal voorlopig betrekking hebben op de departementen onderwijs en wetenschappen, cultuur, recreatie en maatschappelijk werk, volkshuisvesting en ruimtelijke ordening, volksgezondheid en milieuhygiëne, sociale zaken en verkeer en waterstaat.

De Staatsuitgeverij heeft onderzocht op welke manier kan worden tegemoet gekomen aan het verlangen van het publiek om op een goedkopere wijze toegang te krijgen tot de belangrijkste staatskundige uitgaven, zonder dat een belangrijke verspilling van papier en extra werkzaamheden hiervan het gevolg zijn. Een algemene verlaging van de abonnementsprijzen zou leiden tot een sterke stijging van de toch al grote tekorten (ruim f 2 miljoen) die de Staatsuitgeverij heeft op de uitgave van Kamerstukken, Handelingen, Staatsblad enz. Bovendien bestaat ernstige twijfel over de zin hiervan. Er is nl. niemand die alle officiële publicaties kan lezen. Zelfs als men zich zou beperken tot de Kamerstukken blijft er een omvang van ruim 17.000 pagina's die het abonnement omvat. Men moet vrezen dat de geïnteresseerde burger, die zulk een hoeveelheid per goedkoop abonnement zou ontvangen, uit zelfbehoud een zeer groot percentage van deze stukken ongelezen in de prullemand zou laten verdwijnen. Als uitgangspunt bij de proef worden de Kamerstukken genomen, omdat deze briefwisseling tussen regering en staten-generaal voor het publiek het belangrijkste is.

Gedacht wordt aan een abonnementsprijs van f 50,- per signaalabonnement. Wil de abonnee de vervolgstukken op een toezonden wetsontwerp of nota of andere Kamerstukken ontvangen, dan wordt een prijsreductie van 40 procent toegepast. De houders van een signaalabonnement zullen zich desgewenst op de Staatscourant, het Staatsblad, het Tractatenblad, de Handelingen der Staten-Generaal en het Aanhangsel kunnen abonneren met een korting van 25 procent. Het aantal abonnementen op de Staatscourant bedraagt thans 10.000, op het Staatsblad 3.700, het Tractatenblad 700, de Kamerstukken 1.500, de Rijksbegroting 1.400, de Handelingen 2.200 en op het Aanhangsel met schriftelijke kamervragen 1.400. Daarnaast worden van deze uitgaven losse exemplaren op aanvraag geleverd.

H. L.

TUINAANLEG
BINDER B.V. - RHOON
Aanleg en onderhoud van GEMEENSCHAPPELIJKE TUIJEN, PLANTSOENEN, PARKEN, SCHOOLTUIJEN etc.

- grond- en straatwerken
- drainages
- rioleringen
- beplantingen
- windkeringen en afrasteringen
- aanleg grasgazons
- onderhoud van groenvoorzieningen
- onkruidbestrijdingen
- kleigrond, teelaarde
- graszoden en graszaden
- bloembakken

Dorpsdijk 50-52 - Postbus 820 - Rhoon
Telefoon 01890-6111*

AANNEMINGSBEDRIJF
HOOGVLIET & ZN. B.V.
Burgerlijke- en Utiliteitsbouw

- NIEUWBOUW
- VERBOUW
- ONDERHOUD

ZWIJNDRECHT
Molenvliet 9 - Tel. 01850-26651-27034-24330

MAKELAARSKANTOOR
HOOGENRAAD
HAAGWEG 171 - TELEFOON 070 - 996560
RIJSWIJK (Z.-H.)
Onroerende goederen - Hypotheken - Taxatiën

BETONFABRIEK, VRIJENBAN'
A. M. HOEKE
Rotterdamseweg 376 - Delft
Telefoon 015-560193 - b.g.g. 124008
BETONWAREN

KAMERBREED TAPIJT
4000 m² in voorraad
KARPETTEN
BEDDEN
GORDIJNSTOFFEN
BANKSTELLEN
SLAAPKAMER-AMEUBLEMENTEN enz.
800 m² toonruimte

Asselsestraat 21-23
Apeldoorn, tel. 12908
Th. a Kempisstraat 59-61
Zwolle, tel. 16157

Ventevogel & Zoon Assurantiën
Uw vertrouwen waard

Bachhuisstraat 55
Vlissingen
Telef. 01184-4461

LETZER VENTEVOGEL
MAKELAARS MAATSCHAP

de Schakel
REFORMATORISCH WEEKBLAD

Het enige geïllustreerde christelijke weekblad.
Verantwoorde lektuur voor het hele gezin.

Ook voor uw gezin!
Interviews, fotonieuws, reisverslagen, sociale en politieke beschouwingen, de dokter, auto-nieuws, recepten, feuilleton, kinderrubriek, puzzles, en nog veel meer.

Word ook abonnee
of vraag eerst een proefnummer.

Elke nieuwe abonnee ontvangt een prachtige surprise.

Stuur onderstaande bon in een open envelop zonder postzegel naar:
„De Schakel”, Antwoonnr. 69, Goes.

Naam:
Adres:
Woonplaats:

Ik word meteen abonnee en betaal per:

kwartaal f 21.-
 halfjaar f 40.-
 jaar f 78.-

Ik wil graag een proefnummer

HANAB B.V. **GASLEIDINGEN**
VALKENBURG - ZH Telefoon 01718-71941* **KABELWERKEN**
VEENDAM - Telefoon 05987-7800 **ZINKERS**

Wellicht pijlerdam in Oosterschelde

Op grond van de door de regering geformuleerde voorwaarden en van de technische consequenties lijkt het volgens de huidige inzichten niet mogelijk in de Oosterschelde een doorlaatbare caissondam op de aanwezige ondergrond te bouwen. De constructie van zo'n caissondam op de aanwezige ondergrond, in de waterbouwkunde een fundering op staal genoemd, zou te duur worden.

Bovendien blijven er twijfels bestaan over de stabiliteit van de caissons onder extreme omstandigheden. Als men voor deze oplossing zou kiezen dan zou na het plaatsen een zekere proefperiode moeten worden doorlopen, alvorens de caissons volledig als stormvloedkering zouden kunnen gaan functioneren.

Minister Westerterp van Verkeer en Waterstaat deelde dit mee in zijn vierde voortgangsrapportage over de Oosterscheldestudie aan de Tweede Kamer. Over de kosten van zo'n caissondam op de aanwezige ondergrond vermeldt het rapport o.a. dat zo'n dam op prijsbasis van december 1975 naar schatting 3 miljard gulden zal gaan kosten. De oorspronkelijke raming voor de dam beliep 2 miljard gulden, maar dat was volgens het prijspeil van begin 1974. Als men bij laatstgenoemd bedrag de prijsstijgingen van 1974 en 1975 in aanmerking neemt en de geraamde kosten van de andere onderdelen van het project, namelijk compartimentering en partiële dijkverhoging, dan zouden de kosten van een afsluitbare thans niet meer mogen bedragen dan 2,6 à 2,7 miljard gulden. Met de thans geraamde 3 miljard zou de caissondam „op staal” dus enkele honderden miljoenen gulden duurder worden dan volgens de eerder genomen regeringsbeslissing is toegestaan. Onder deze omstandigheden vindt minister Westerterp het het beste als men met de studies voor deze variant zo snel mogelijk tot een afronding komt en tegelijkertijd alle krachten concentreert op twee andere varianten. Dat zijn ten eerste caissons op betonnen paalconstructies en ten tweede pijlers gefundeerd op putten. Deze laatste oplossing wordt in het gelijktijdig verschijnende interimrapport van Rijkswaterstaat uitvoerig omschreven. Bij de pijleroplossing maakt men gebruik van geprefabriceerde betonnen putten van grote afmetingen die in de grond worden gebracht. Op deze putten worden betonnen pijlers geplaatst, waartussen de afsluitmiddelen van de kering worden aangebracht.

RISICO'S

De minister wijst er in zijn mededelingen aan de Kamer op, dat het oordeel over de drie varianten die nu in onderzoek zijn, zich niet alleen mag beperken tot de kosten en de uitvoeringsduur. Men moet vooral ook de risico's tijdens de uitvoering en tijdens het gebruik na voltooiing van de dam, in aanmerking nemen. Belangrijk in de laatste fase van de studie zal daarom zijn het opsporen van onzekerheden en de wijze waarop deze onzekerheden geheel of ten dele kunnen worden ondervangen. In het interimrapport staat dat de pijleroplossing het meest belovende lijkt.

Zoals bekend zei minister Westerterp eind november 1974 in de Tweede Kamer toe dat hij een onderzoek zou laten instellen naar de technische mogelijkheid een doorlaatbare caissondam te bouwen in de Oosterscheldemonding. Naar aanleiding van dit onderzoek zouden achtereenvolgens een interim- en een eindrapport worden uitgebracht.

Het kabinet stelde als voorwaarde voor de bouw van een doorlaatbare dam, dat die technisch mogelijk moet zijn. Bovendien zou de constructie uiterlijk 1985 gereed moeten zijn. De extra kosten ten opzichte

van het oorspronkelijke plan zouden niet meer mogen bedragen dan ongeveer f 1750 miljoen plus 20 procent op prijsbasis van 1 januari 1974. Kan aan één of meer van deze voorwaarden niet worden voldaan, dan zal de Oosterschelde volgens het oorspronkelijke plan, d.w.z. met een gesloten dam, worden afgesloten, aldus minister Westerterp.

STUDIEDUUR

In de vierde voortgangsrapportage aan de Kamer staat dat intussen is gebleken dat het binnen de gestelde studieduur van anderhalf jaar, die Rijkswaterstaat eind november 1974 kreeg om een oplossing voor een half open Oosterschelde te vinden, waarschijnlijk niet mogelijk zal zijn de studies over alle aspecten van de varianten af te ronden. Als voor één van de drie genoemde varianten wordt gekozen zal men nog verdere belangrijke onderzoeken moeten doen over detaillering en uitvoering.

Aan de vaste Kamercommissie wordt ook een overzicht gegeven van wat de studies in de diverse werkgroepen hebben opgeleverd, waar de voorkeur naar uitgaat en waar de problemen liggen. Voor de afsluitmiddelen gaat de voorkeur uit naar hefschuiven. Het geplande onderzoek op schaal van het dynamisch gedrag van roosterschuiven zal niet worden uitgevoerd. Het plaatsen van caissons is naar verwachting mogelijk, maar nader onderzoek is nodig voor de wijze van afzinken van de enorme gevaarten. Bij vervoer en plaatsing moeten drijflichamen worden gebruikt omdat de caissons zelf te zwaar zijn om drijvend te worden gemaakt.

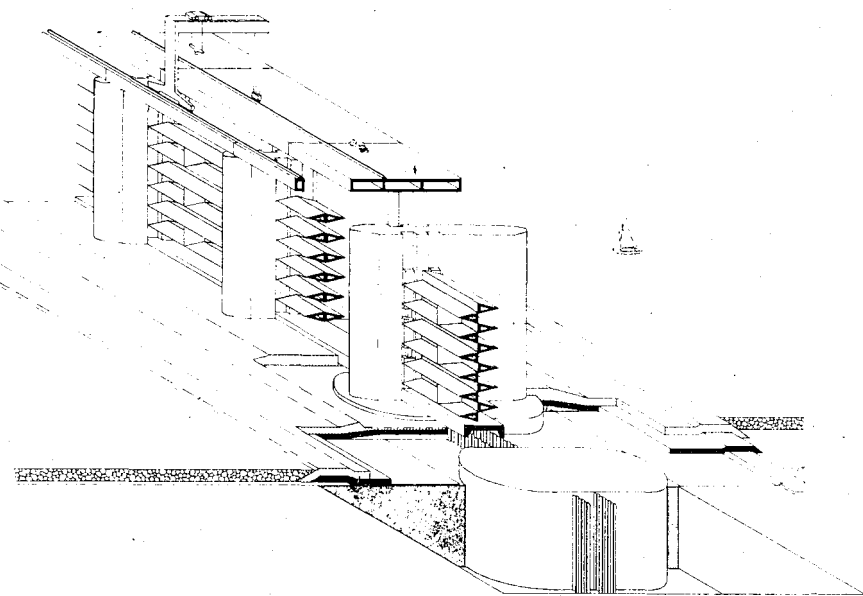
PIJLEROPLOSSING

Het idee om de doorlaatoropeningen in de Oosterschelddam met behulp van pijlers met afsluitmechanismen tot stand te brengen, wordt in het interimrapport nader beschreven. Bij de zogenaamde pijleroplossing zal men in de sluitgaten een groot aantal pijlers bouwen. Daartussen komt eerst een bodembescherming en daarop een drempel. Vervolgens worden tussen de pijlers schuiven aangebracht, waarmee men de openingen tussen de pijlers kan afsluiten in geval van zeer hoge waterstanden op zee.

De fundering van zo'n pijler zal uit een betonnen put bestaan, die aan de onder- en bovenkant open is. De grondoppervlakte zal 16 bij 42,50 meter zijn, de hoogte ongeveer 25 meter.

Het gewicht van zo'n put zal zo'n 8000 ton zijn. Deze put, die als pijlervoet dienst zal doen, wordt per schip van het bouwdok naar het sluitgat gevaren en daar afgezonken. Staat de put eenmaal met zijn open onderkant op de zeebodem dan zal de grond binnen de put worden weggebaggerd waardoor hij de bodem inzakt. Op deze wijze wordt de put, afhankelijk van de kwaliteit van de ondergrond, ongeveer 20 meter de zeebodem ingebracht. Hij steek daar dan nog ongeveer vijf meter bovenuit, maar is nog wel onder water.

Boven op de put is inmiddels een zware metalen kuip, de zogenaamde mantel aangebracht, die tot boven de waterspiegel reikt. Nadat de put op diepte is gekomen en de grond erin is weggebaggerd, wordt hij gevuld met onderwaterbeton. Daarna pompt men de stalen kuip droog. Binnen de drooggepompte ruimte kan dan zeer nauwkeurig de betonnen pijler worden gesteld en aan de put verbonden. In deze pijlers zitten de sponningen voor de afsluitmechanismen. Over de pijlers heen kan dan nog een weg worden gelegd in de vorm

van kokers, waarin de bewegingsmechanismen voor de schuiven kunnen worden gemonteerd. Naar verwachting zal men door de diepe fundering van de pijlers minder voorbehoud behoeven te maken voor de vormvastheid en de stabiliteit van de constructie dan bij een fundering op de bestaande ondergrond.

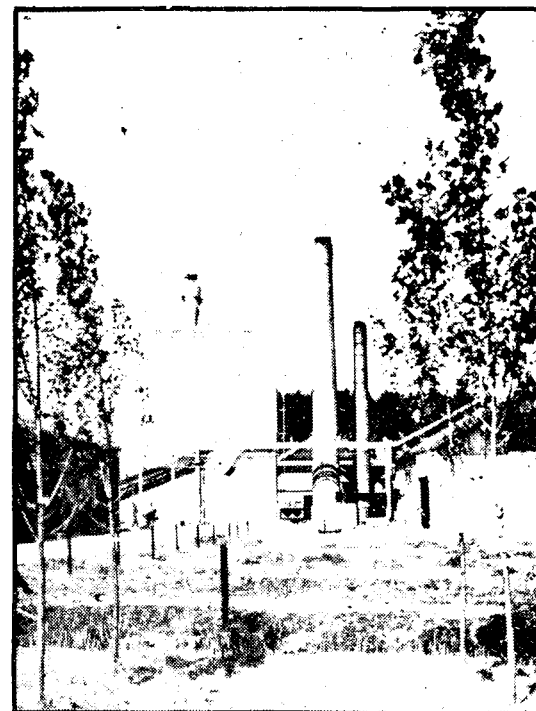
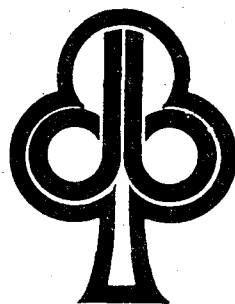
Het verschil tussen op staal gefundeerde caissons en een pijleroplossing is, dat de caissons als het ware los op de bodem staan en dat ze zo zwaar moeten zijn dat ze niet van de drempel kunnen schuiven, terwijl de pijlers met hun putten in de ondergrond geklemd staan.

In beginsel betekent dit dus een duidelijk voordeel voor de pijleroplossing, aldus het rapport. Aan de drempels zullen bij een pijleroplossing minder hoge eisen behoeven te worden gesteld. Bovendien zal het installeren van pijlers over een langere uit-

voeringsperiode gespreid kunnen worden dan van caissons, namelijk vijf jaar in plaats van één seizoen. Door de geleidelijke uitvoeringswijze komen eventuele praktijkproblemen bij de uitvoering eerder aan het licht dan bij de op staal gefundeerde caissons.

Zoals bekend werden in de vorige rapportage aan de Kamer over de voortgang van de studies twee mogelijkheden aangegeven voor de doorstroomopening van de afsluitbare dam. Men dacht aan een langgerekte smalle horizontale opening, de zogenaamde „brievenbus” en aan een kleinere opening, die echter diep zou moeten zijn, de zogenaamde „spleet”. Bij de huidige stand van het onderzoek gaat de voorkeur uit naar de brievenbusopening, omdat de hydraulische eindsituatie bij de zogenaamde spleetoplossing slechter zal zijn.

H.L.

Kistenfabriek
Nijkerk

N. DE BOER

*Koopt bij
onze*

adverteerders

de nederlander

CH-WEEKBLAD

Redactie: Postbus 8822 - 'sGravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

VREES BEWAARHEID

De vrees, welke reeds geruime tijd in de kring van de CHU leefde, is waarheid geworden. De regering is thans gekomen met haar voorstel tot wijziging van het grondwetsartikel over het onderwijs (artikel 208). Die voorgestelde wijziging houdt naar de mening van zeer velen in de CHU een bedreiging in van de vrijheid van onderwijs.

Tot dusverre is het zo, dat de grondwet bepaalt dat de onderwijszaken wat het stellen van regels van de zijde van de overheid betreft, bij wet geregeld moeten worden. Een dergelijke wet komt tot stand in het overleg tussen regering en staten-generaal. Het parlement wordt derhalve ten volle betrokken bij de vaststelling van de regels. Uit het ingediende voorstel tot wijziging van het onderwijsartikel in de grondwet blijkt nu, dat de regering ook zaken krachtens de wet wil kunnen regelen. Dit betekent dat zij, en met name de minister van onderwijs, zonder inschakeling vooraf van het parlement beslissingen over onderwijszaken kan nemen. Eerst achteraf, nadat

desbetreffende maatregelen getroffen zijn, kan het parlement van zijn bezwaren laten blijken.

KOSTBAAR GOED

De Unieraad van de CHU sprak op zaterdag 17 januari van dit jaar over het onderwijs. Op die vergadering werd de volgende resolutie aangenomen: „De Unieraad is er in zijn besprekingen van uitgegaan, dat de vrijheid van onderwijs, zoals deze verankerd ligt in artikel 208 van de grondwet, een kostbaar goed is voor onze Nederlandse samenleving. Ook anno 1976 is het een plicht vóór het behoud daarvan te strijden.

De Unieraad erkent, dat het zin kan hebben te zoeken naar een meer eigentijdse formulering van bedoeld grondwetsartikel. Dit zal echter, gezien tegen de achtergrond van de Nederlandse historie, met de grootste zorgvuldigheid dienen te geschieden. De nieuwe formuleringen van artikel 208 geven geen blijk van deze zorgvuldigheid. Het is onmiskenbaar dat daardoor veel on-

gerustheid is ontstaan. Speciaal wijziging van maatregelen, die „bij de wet” genomen moeten worden in maatregelen die „krachtens de wet” tot stand komen „dus algemene maatregelen van bestuur” wordt als een aantasting van de onderwijsvrijheid gezien”, aldus de Unieraad.

TOELICHTING

In de toelichting bij het voorstel artikel 208 van de grondwet te wijzigen schreef de regering ondermeer: „Het voorgestelde artikel bevat, evenals het huidige artikel 208 grondwet, zowel vrijheidsrechtelijke als sociaalrechtelijke elementen.

Het handhaaft volledig de sinds 1917 in de grondwet verankerde onderwijsplaficatie. Wel wordt in het voetspoor van de Staatscommissie Cals/Donner voorgesteld de grondwettelijke waarborgen, die in enkele onderdelen van artikel 208 grondwet uitsluitend betrekking hebben op het algemeen vormend lager onderwijs, uit te breiden tot andere soorten onderwijs. In het eerste lid wordt voorgesteld, de ook onder de huidige grondwet erkende bevoegdheid van de wetgever regels te stellen ter bescherming van de gezondheid, uitdrukkelijk in de grondwet vast te leggen. In het tweede lid worden de grondwettelijke waarborgen voor het openbaar onderwijs geregeld. Daarbij is de uitdrukking „met

eerbiediging van ieders godsdienstige begrippen”, die in artikel 208 grondwet voorkomt, vervangen door „met eerbiediging van ieders godsdienst en levensovertuiging”. Het derde lid bevat de bepaling over de financiële gelijkstelling van het bijzonder onderwijs aan het overeenkomstige openbaar onderwijs. In de bepaling wordt uitdrukkelijk een basis gegeven aan de bevoegdheid van de wetgever daarbij het stellen van voorwaarden te delegeren aan bijvoorbeeld De Kroon, in de gevallen waarin hij het niet noodzakelijk acht deze voorwaarden in de wet zelf vast te leggen. „Onder de huidige grondwet vindt deze delegatie ook reeds plaats. De wijziging houdt verband met het in de gehele grondwet door te voeren systematische onderscheid tussen bepalingen, die aan de wetgever geen delegatie toestaan en bepalingen die dat wel toestaan. Het vierde lid handhaaft de thans in de leden 5 en 6 van artikel 208 gegeven waarborgen voor de vrijheid richting van het door de overheid bekostigde bijzonder onderwijs”.

Aldus de toelichting bij de voorgestelde wijziging van artikel 208 van de grondwet. De redactie van De Nederlander stelt zich voor in de komende tijd uitvoerige aandacht te geven aan deze materie.

H. L.

GEEN HANDGEKLAP VAN PARTIJBONZEN

Dr. R. J. H. Kruisinga

„Wij zijn met het CDA op een goede weg. De weg is moeizaam. Wie had anders verwacht. Trouwens niets dat de moeite waard is komt zonder véél inspanning tot stand. Er wordt hard gewerkt aan de profilering van het CDA. De CHU levert daartoe haar bijdrage. Zoals bekend is het eigen profiel één van de vier voorwaarden, die de CHU heeft gesteld. Voor de toekomst van het CDA is profilering naar mijn mening van beslissend belang. Het CDA-program levert daartoe een bijdrage”, aldus dr. R. J. H. Kruisinga, voorzitter van de CHU-fractie in de Tweede Kamer, dezer dagen tijdens een spreekbeurt te Zwijndrecht. Volgens dr. Kruisinga is nauw verbonden

met de voorwaarde van het eigen CDA-gezicht een tweede door de voorzitter van de CHU en door de Unieraad van de CHU genoemd punt: **Geen afspraken vooraf bij de verkiezingen:** Eigen herkenbaarheid en eigen identiteit, die tot uiting komen in eigen christen-democratische grondslag en program. „Wij willen de kiezers met een eigen beginsel en program tegemoet treden. Hierdoor moet een maximale inspraak bij de verkiezingen worden gegeven. In die gedachte passen natuurlijk afspraken vooraf niet. Daarbij wordt het eigen program al bij voorbaat ingebracht in in feite binnenskamers onderhandelingen. Daardoor wordt het natuurlijk verwaterd.

Bovendien ontstaan op die manier tal van dubieuze praktijken. Voor de kiezers gesproken hebben zouden dan partijbonzen in rokerige zaaltjes moeten gaan beslissen. Aan dat handgeklap van partijbonzen wil de CHU niet meedoen. Waartoe dit soort opstellingen leidt, dat hebben de jongste verkiezingen en de jongste kabinetsformatie bewezen. Het geeft de grootst mogelijke problemen”, zei de christelijk-historische fractievoorzitter.

Christen-democraten moeten zelf bepalen wat zij wensen en daarbij hebben zij aan de linkse drie en aan de VVD eenvoudig geen andere boodschap, dan dat zij een eigen beginsel en een eigen program hebben. Een

volgende keer zal het niet mogen voorkomen, dat de premier op het partijcongres van de Partij van de Arbeid roept: „Dit is ons kabinet, wij laten het ons niet afnemen”. Premier Den Uyl heeft nu erkend, dat de jongste formatie een eenmalige zaak was. Dat verheugt ons”, zei dr. Kruisinga. „Het beleid van dit kabinet-Den Uyl kan en mag geen inzet van de verkiezingen zijn. Een beleid opgebouwd op een verkeerde grondslag en programformule kan door de christen-democraten ook niet ten tweede malen worden getolereerd. Dat zou gaan en dan meer definitief ten koste van de geloofwaardigheid van de christen-democraten. Daartoe mogen ze zich niet lenen. Geen handgeklap van partijbonzen. Daar is ons de christen-democratie, daar is ons het CDA te kostbaar voor”, aldus dr. Kruisinga te Zwijndrecht.

H. L.

CHU raakte zetel kwijt Kruisinga signaleert onvolkomenheid in de Kieswet

De komst van Jac Huijssen in de Tweede Kamer, als onafhankelijk Kamerlid betekent voor de CHU dat zij tot de volgende verkiezingen over een zetel minder beschikt. Na de beëdiging van Huijssen heeft CHU-fractieleider Kruisinga een korte verklaring afgelegd, waarin hij wees op een onvolkomenheid in de wetgeving.

Huijssen lichtte het aanvaarden van de door het vertrek van mr. W. Scholten ontstane vacature toe door te wijzen op het thans gescheiden optrekken van KVP en ARP enerzijds en CHU anderzijds, hoewel deze partijen met één program de verkiezingen waren ingegaan. Hij vroeg de Kamer hem te beschouwen als een onafhankelijke progressieve demokraat, die los van de CHU zich verbonden weet met de strekking van het gemeenschappelijk christen-democratisch program van '72, die steun wil geven aan het huidige kabinet en die op konstruktieve wijze in de Kamer tracht bezig te zijn.

ONVOLKOMENHEID

Kruisinga zei in een korte verklaring dat hij niet op de door Huijssen afgelegde verklaring wilde ingaan en volstond met deze af te wijzen. We betreuren het dat iemand zich op een lijst verkiesbaar laat stellen en enige tijd na de verkiezingen bedankt voor de partij die hem voor die lijst het vertrouwen heeft gegeven; een partij die geheel achter haar fractie staat.

Wij zijn verontwaardigd dat iemand in een zodanig geval toch een zetel meent te kunnen gaan bezetten; een zetel, die naar onze mening toekomt aan de betrokken partij, in dit geval aan de CHU.

Formeel is tegen de benoeming en het toelaten van dit nieuw benoemde lid niets in te brengen.

We willen echter wel opmerken dat hier sprake is van een onduidelijkheid in de wetgeving. Het kan naar onze mening nooit de bedoeling van de wetgever geweest zijn dat iemand die voor een partij bedankt heeft, desondanks een plaats gaat bezetten, die toekomt aan deze partij.

In de Memorie van Toelichting op de Kieswet, lezen we letterlijk:

„De opgevallen plaats mag alleen worden vervuld door een kandidaat van de partij, tot welke het uitvallend lid behoort.”

Ook het daaraan voorafgaande in de Memorie van Toelichting op de Kieswet onderstreept nadrukkelijk dit beginsel.

Het zou goed zijn dat opnieuw overwogen wordt de wetstekst zelf op dit punt aan te vullen. Het is mij bekend dat daar al vaker over is gedacht. Ik weet ook dat de gedachte in de Memorie van Toelichting moeilijk in de wetstekst is in te brengen. Een regeling die de bedoeling van de wetgever op dit punt honoreert zal echter noodzakelijk zijn. Juist omdat de huidige situatie het rechtsgevoel, zoals ook nu blijkt, beslist niet bevredigt.

FORMEEL EN MATERIEEL

Formeel is tegen de benoeming van dit nieuw benoemde lid niets in te brengen. Materieel echter mist zijn aanwezigheid hier elke legitimiteit. Hij heeft niet een begin van recht op een Kamerzetel van de CHU.

Of, om het nog eens uit een andere invalshoek te benaderen: Wij weten dat de wetstekst het aanvaarden van deze benoeming niet verhindert. Maar wij weten ook dat wat de wetstekst niet uitdrukkelijk verbiedt daarmee nog niet altijd als moreel aanvaardbaar kan worden bestempeld. Welnu; in het geval van het aanvaarden van de benoeming door dit nieuw be-

noemde lid zijn naar onze overtuiging de ongeschreven regels van behoorlijk parlementair gebruik met voeten getreden, aldus Kruisinga.

PRESIDIUM

De CHU-fractie deelde voorts schriftelijk - overeenkomstig de voorschriften van het Reglement van Orde der Kamer - aan de voorzitter mee dat de fractiethans zes leden telt. De fractie begreep - aldus de brief - dat dit gevolgen zou kunnen hebben voor haar plaats in het Kamerpresidium maar liet een beslissing aan de Kamer over. De Kamer kiest namelijk de leden van het Presidium.

Volgens ongeschreven regels speelt bij deze keuze de omvang van de fracties een rol. Momenteel hebben PvdA, KVP, ARP, VVD, PPR en CHU een plaats in dit Presidium. Daarnaast zijn plaatsvervangende leden aangewezen.

De CPN heeft thans een zetel meer dan de CHU. De communistische fractieleider Bakker maakte duidelijk dat de CPN thans meent recht op deze plaats te hebben.

De CHU liet zoals gezegd een beslissing aan de Kamer over. Van Thijn, als voorzitter van de grootste fractie in de Kamer (PvdA) stelde voor dit nader te bespreken. Zelf gaf hij er de voorkeur aan eerst in het nieuwe parlementaire jaar - op Prinsjesdag - deze kwestie af te handelen, wanneer de Kamer zoals gebruikelijk beslist over de bezetting van het Presidium.

H. van Spanning

DE OUDERE WERKLOZEN

door drs. A. D. W. Tilanus lid van de Tweede Kamer

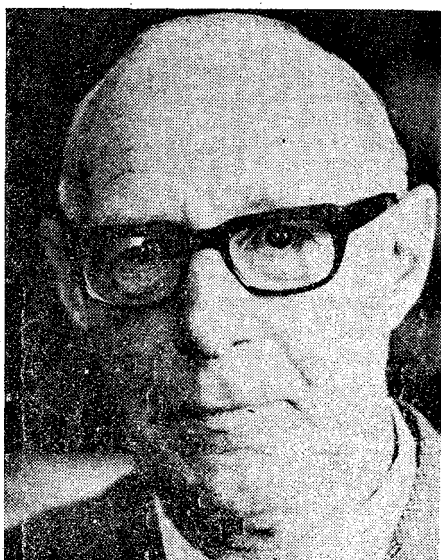
Dezer dagen mocht ik in de Tweede Kamer voor de fracties van ARP, CHU en KVP de wijziging van de Wet Werkloosheidsvoorziening behandelen. De door de regering voorgestelde wijziging beoogt een verlenging van de WWV-uitkering voor dielen, die na hun 60e jaar werkloos blijven. Een werkloze krijgt eerst gedurende een half jaar uitkering ingevolge de Werkloosheidswet. Vervolgens kan hij gedurende twee jaar een uitkering krijgen van de WWV, gebaseerd op 75% van zijn loon. Na 2½ gaat de rijksgroepsregeling ingevolge de Algemene Bijstandswet werken, waardoor de werkloze terug valt op het niveau van het minimum loon.

Nu is het helaas een feit, dat de oudere werkloze veelal tot zijn 65-jarige leeftijd werkloos blijft. Deels ligt de oorzaak in de huidige algemene werkloosheid, deels ligt de oorzaak in het feit, dat het arbeidsverleden en de ervaring van de oudere werkloze niet meer past bij de eventueel beschikbaar komende functies. De moderne ontwikkeling van het bedrijfsleven vraagt een andere opleiding dan de oudere werknemer heeft gehad. Het ligt dus buiten zijn schuld, dat hij werkloos moet blijven. Wij achten het dan ook een zaak van billijkheid, dat hij voor zijn inkomen kan blijven op het niveau van zijn vroegere prestaties en daarom hebben wij het wetsontwerp gaarne gesteund. Het resultaat van de wijziging is, dat iemand, die na de leeftijd van 57,5 jaar werkloos wordt, tot aan zijn 65e jaar de WWV-uitkering van 75% van zijn loon kan behouden.

Als de regeling na 5 jaar geheel zal zijn doorgevoerd, zullen de kosten op jaarbasis 80 miljoen gulden bedragen. Deze komen geheel ten laste van de rijksbegroting, omdat voor deze voorziening geen premie wordt betaald. Maar hier school voor ons wel een moeilijkheid in verband met de noodzakelijke bezuinigingen op de overheidsuitgaven in het kader van de 1%-operatie. Wij zijn ervan overtuigd, dat vele oudere werklozen reikhalzend naar deze regeling uitzien en dat de doorvoering hoog op de lijst moet staan. Maar kan het ook? Staatssecretaris Mertens heeft op deze vraag geantwoord, dat bij de afwegingen in de 1%-operatie niets buiten beschouwing kan blijven. Dat zou kunnen betekenen, dat deze regeling ook vertraagd moet wor-

den ingevoerd. Wij zouden dat jammer vinden, maar we zullen dat moeten bezien en afwegen, als de regering in mei met de voorstellen tot vermindering van de uitga-ven komt.

Ook was voor ons een moeilijk punt, dat er twee groepen werklozen boven de 60 jaar zullen ontstaan, nl. zij die na de 60-jarige leeftijd gedurende 2½ jaar werkloos zijn geweest en dan de verlengde WWV-uitkering behouden, en zij, die reeds vóór hun 60e jaar gedurende 2½ jaar werkloos waren en teruggevallen zijn op de groepsregeling van de Algemene Bijstandswet. Wij hebben nogal wat brieven gekregen van oudere mensen, die deze ongelijkheid van uitkering voor dezelfde leeftijdsgroep vreesden. Toen wij Staatssecretaris Mertens op deze ongelijke behandeling wezen, heeft hij gezegd, dat iedere grens oorzaak is van grensproblemen. Deze worden het meest gevoeld door degenen, die net aan de verkeerde kant van de grens zitten. Hij rekende ons voor, dat grensverlegging 40 of 100 miljoen gulden extra zou kosten, al naar gelang de gekozen verruiming. En dat zou de 1%-operatie nog meer bemoeilijken. Uitsluitend om deze reden hebben wij

drs. A. D. W. Tilanus

CDA-STUDIEDAG ONDERWIJSBELEID

(zaterdag 8 mei 1976 in het „RAI-kongrescentrum” te Amsterdam)

De Stichtingen Kader- en Vormingswerk van ARP, CHU en KVP organiseren in samenwerking met de wetenschappelijke instituten van deze partijen op zaterdag 8 mei a.s. een studiedag met als thema:

„Contouren van een toekomstig onderwijsbestel”.

De basisdokumentatie voor deze conferentie is een zeer binnenkort te verwachten (christen-democratisch) commentaar op de Contourennota van de zijde van de wetenschappelijke instituten van ARP, CHU en KVP.

Aanvang 10.00 uur. Sluiting ca. 16.00 uur.

Aanmelding voor deze conferentie geschiedt door overmaking van de deelnemerskosten ad f 15,- (inclusief lunch en consumpties) op giro-nummer 37.93.33, t.n.v. Algemeen penningmeester KVP, Mauritskade 25, Den Haag, onder vermelding van „Studiedag Onderwijsbeleid”.

Sluitingsdag aanmeldingen: vrijdag 23 april 1976. (Na ontvangst van de girobetaling worden de conferentiestukken toegezonden!)

N.B. Te verwachten valt dat de belangstelling voor deze conferentie bijzonder groot is. Derhalve geschiedt inschrijving onverkort naar volgorde van binnekomen van betaling.

ervan afgezien om op dit punt een amendement in te dienen.

Juist omdat de aard van het werk en de vereiste opleiding zich wijzigen, hebben veel oudere werknemers de laatste jaren aan de rand van hun capaciteit moeten werken. Dat veroorzaakte allerlei spanningen, die aanleiding kunnen zijn voor lichamelijke en psychische stoornissen. Veel oudere werknemers werden dan ook in de Wet Arbeidsomgeschiktheidsverzekering (WAO) opgenomen. Nu zij een verlengde WWV-uitkering kunnen krijgen, moeten we vrezen, dat deze mensen gemakkelijker ontslagen zullen worden, omdat de financiële schade tot hun 65e jaar niet al te groot zal zijn. Zo zou de verlengde WWV als een mogelijkheid voor vervroegd pensioen gebruikt kunnen worden. Ook zouden WAO en WWV als communicerende vaten kunnen gaan werken. Dat zou voor de WWV een aanzuigende werking betekenen, omdat die door het rijk betaald wordt, terwijl werkgevers en werknemers voor de WAO premie moeten betalen. Hoe minder klanten, hoe lager de premie!

De Staatssecretaris zal aan de directeurs van de Gewestelijke Arbeidsbureaus richtlijnen geven om het ontslag aan ouderen in de gaten te houden. Maar dat is naar onze mening niet voldoende. Wij moeten een beroep doen op de solidariteit van werkgevers en vakbeweging om de oudere werknemer die plaats in het arbeidsbestel te geven, die hem toekomt. Ook hij heeft recht op arbeid en op de voldoening, die men daarin kan vinden. Bij de behandeling van de regeringsnota Bejaardenbeleid 1975 hebben wij er onlangs voor gepleit, dat wij de bejaarde als gewoon en volwaardig mens in onze samenleving moeten zien. Dat pleidooi geldt zeker ook voor de oudere werknemer, die als aspirant-bejaarde dreigt voortijdig uitgerangeerd te worden. Dat is niet een probleem, wat de oudere werknemer zelf kan oplossen. De samenleving als geheel en hier vooral het bedrijfsleven is er verantwoordelijk voor, dat de ouder wordende mens niet zonder meer aan de kant wordt gezet. Ook tegen deze achtergrond hebben wij het wetsontwerp gaarne aanvaard.

NOG GEEN NAAM VOOR EUROPESE CD-PARTIJ

De Europese christen-democraten zijn het nog niet eens hoe de naam van hun „Europese partij” zal moeten luiden. Men stuit nog op het Westduitse christen-democratische verzet de naam een duidelijk christen-democratische signatuur te geven. Dit heeft het ANP gemeld, nadat de redacteur voor Europese zaken van dit persbureau een persconferentie had bijgewoond. Deze persconferentie werd eind vorige week in Den Haag gegeven na afloop van een beraad van twee dagen tussen de fractie van de christen-democraten in het Europese parlement en vertegenwoordigers van de Nederlandse christen-democratische partijen KVP, ARP en CHU.

In Europa bestaan twee groeperingen, allereerst de „Europese unie van christen-democraten” met achttien leden en de christen-democratische fractie in het Europese parlement (51 van de 198 zetels en vertegenwoordigers uit zeven van de negen EG-landen). Voor de oprichting van een „Europese christen-democratische partij” met het oog op de in 1978 te houden directe verkiezingen voor het Europese parlement zijn er nu enkele moeilijkheden gerezen bij het geven van een naam. De uiteindelijke beslissing zal door de partijvoorzitters op 29 april in Brussel worden genomen.

Er zijn twee stromingen: een wil als naam „Europese christelijke partij”, anderen (voornamelijk de Westduitse christen-democraten) willen geen vermelding van de christen-democratische signatuur in de naam, omdat vooral van Frankrijk en Engeland bezwaren zouden kunnen komen. Volgens de voorzitter van de christen-democratische fractie in het Europese parlement Bertrand ziet het er naar uit dat als compromis komt: „Europese Volkspartij” met daaronder in kleinere letter aangesloten bij de Federatie van christen-democratische partijen op Europese grondslag.

De Nederlandse christen-democraten hechten op het ogenblik nog zeer aan de vermelding van het christen-democraat zijn: „In het belang van de herkenbaarheid van de partij”, aldus ARP-Tweede kamerlid J. de Koning. Het KVP-eerste-kamerlid W. Schuyt liet weten op persoonlijke gronden het hiermee niet eens te zijn, zo meldde het ANP.

PROTEST BIJ PINOCHET

Het ANP meldde voorts, dat de christen-democratische fractie uit het Europese parlement met klem protesteerde bij het hoofd van de Chileense regering Pinochet over de arrestatie en gevangenhouding van Belisario Velasco, directeur van de Chileense radio-omroep „presidente Balmaceda”. Dit bleek uit een brief, waarvan de inhoud in Den Haag openbaar is gemaakt. In de brief staat dat de christen-democraten in het Europese parlement met leedwezen en verrassing over de arrestatie en gevangenhouding van Velasco „onder uitermate pijnlijke omstandigheden” hebben vernomen, waarbij bovendien sprake zou zijn van schending van de fundamentele rechten van de mens.

In de brief zegt de voorzitter van de fractie, de Belgische volksvertegenwoordiger Alfred Bertrand verder: „Wij protesteren met klem tegen deze daad die de toestand van de heer Velasco zowel fysisch als juridisch ondermijnt en tevens het recht op informatie van de publieke opinie in het gedrang brengt en wij eisen hierbij de invrijheidstelling van de heer Velasco”.

„Wij constateren dat dergelijke acties uw regering steeds verder in het isolement verdringen, en veroordeeld worden door alle krachten en alle vrije mensen in de hele wereld”, aldus de brief. De brief is opgesteld na een bijeenkomst van het fractiebestuur van de christen-democraten in het Europese parlement met de fractievoorzitters van de drie Nederlandse christende-

mocratische partijen (ARP, CHU en KVP) in Den Haag. Daarbij is onder meer gesproken over de ongunstige ontwikkeling in Zuid-Amerika, waar de christen-democraten van oudsher een grote invloed hebben gehad op het politieke gebeuren.

„We zijn echter de laatste tijd getuige van een volledige afbrokkeling van de democratie en de overgang naar militaire en

rechtse dictaturen”, aldus fractievoorzitter Bertrand. Hij doelde daarbij duidelijk op de ontwikkelingen in Argentinië. Daarnaast sprak hij namens de christen-democratische fractie ook zijn diepe bezorgdheid uit over de vele vervolgingen en martelingen in Uruguay, zo berichtte de redacteur Europese zaken van het ANP.

H. L.

Noorse bezorgdheid over drugsbeleid in Nederland

Volgens CHU-fractievoorzitter dr. R. J. H. Krusinga maakt men zich ook in Noorwegen grote zorgen over de situatie in Nederland wat betreft het drugbeleid van de Nederlandse overheid. Dr. Krusinga heeft dit tijdens een recent verblijf in Oslo, kunnen vaststellen.

De fractievoorzitter van de Noorse Christelijke Volkspartij, ex-premier Lars Korvald, met wie de heer Krusinga besprekingen heeft gevoerd, heeft tegenover zijn Nederlandse collega verklaard in Nederland te zullen aandringen op een nadere overweging van de kort geleden aangenomen wetswijzigingen ten aanzien van het gebruik van en de handel in soft drugs. Evenals in Zweden zijn in Noorwegen alle politieke partijen het eens over een strengere aanpak van de handel in en het gebruik van drugs zonder onderscheid in hard of soft drugs dan in de Nederlandse wetgeving nu mogelijk is.

CUBA

Fractievoorzitter Krusinga heeft met de heer Korvald ook van gedachten gewisseld over de ontwikkelingshulp die Nederland en Noorwegen geven aan Cuba. In de Noorse kranten is een brief gepubliceerd van de drie Noorse oppositiepartijen, waar-

toe ook de Noorse Christelijke Volkspartij behoort, gericht aan het Noorse parlement. Daarin wordt gevraagd om een zo spoedig mogelijke stopzetting van de ontwikkelingshulp aan Cuba. Volgens de heer Krusinga gebruikt de Noorse regering die het met de wens van de oppositie niet eens is, als argument onder meer het feit dat Nederland heeft besloten de hulp aan Cuba niet stop te zetten, ondanks de militaire activiteiten van dat land in Angola.

„De CHU is van plan begin april deze zaak opnieuw aan de orde te stellen. De Noorse Christelijke Volkspartij verwacht van de Nederlandse christen-democraten eenzelfde standpunt als zij nu hebben ingenomen”, zo verklaarde de heer Krusinga tegenover een verslaggever van het ANP. Dr. Krusinga maakte zijn reis naar Oslo in verband met een mogelijke toetreding van de Noorse Christelijke Volkspartij tot de Europese Unie van Christen-Democraten (EUCD). Volgens hem is de verdeeldheid over een toetreding binnen deze Noorse partij zo ver opgelost dat verwacht kan worden dat vertegenwoordigers van deze partij op het eerstkomende congres van de EUCD als waarnemers aanwezig zullen zijn.

H. L.

ANDRIESEN, AANTJES EN KRUISINGA CONTRA IEN VAN DEN HEUVEL

De voorzitter van de PvdA, mevrouw Ien van den Heuvel, heeft op de op zaterdag 27 maart jongstleden gehouden vergadering van de partijraad van haar partij gesproken over de toekomstige samenwerking van de drie christen-democratische partijen KVP, ARP en CHU. Mevrouw Van den Heuvel zei, dat de CHU voor haar een oppositiepartij is, die het kabinet-Den Uyl te vuur en te zwaard bestrijdt. „Ook als deze partij zich - gezien de dwingende voorwaarden van het ARP-bestuur voor het tot stand komen van één CDA-lijst bij de volgende Tweede-Kamerverkiezingen - in de komende periode positief tegenover het kabinet zou opstellen, moeten wij bij die geloofwaardigheid van die partij vraagtekens zetten. Als KVP en ARP meewerken aan het tot stand komen van één CDA-lijst, waarin zo'n CHU is opgenomen, dan vragen die partijen om moeilijkheden”, aldus de voorzitter van de PvdA.

Enkele dagen nadat deze uitspraak gedaan was, zond de tv-rubriek Tros-Aktua een vraaggesprek uit met de voorzitters van de Tweede-Kamerfracties van KVP, ARP en CHU, respectievelijk de heren mr. F. H. J. J. Andriessen, mr. W. Aantjes en dr. R. J. H. Krusinga.

Het vraaggesprek over de opmerkingen van mevrouw Van den Heuvel verliep als volgt:

Aantjes: Ik begrijp het wel. Ik vind dat de CHU er ook wel wat aanleiding toe geeft. Verleden jaar heeft de fractievoorzitter van de CHU nog zelf gesuggereerd, dat, gezien de grote problemen, waar we voor staan, het misschien wel goed zou zijn, als ook de CHU nog in het huidige kabinet alsnog zitting zou nemen. Nou, die problemen zijn niet geringer geworden. Die zijn alleen maar groter geworden. Me dunkt, dat er alle aanleiding voor de CHU is, om zich een beetje zo op te stellen dat het ook mogelijk is, dat ze de volgende keer mee doet. En ik constateer tot mijn spijt, dat ze nu en dan buitengewoon fel in de oppositie gaat. Zelfs tegen een beleidsonderdeel, zoals het drugsbeleid, waar de regering helemaal met een beleid kwam, dat overeenkomstig het christen-democratische program was. Maar wat ik aan de andere kant van de PvdA moeilijk begrijp, is, dat ze zich daardoor laat forceren om zulke uitspraken te doen en om daardoor ook de AR en de KVP van zich te verwijderen, want de band met de CHU zit bij ons erg diep. Dat is al een eeuw lang.

Andriessen: Ik vind, dat als men zulke dreigende taal uitspreekt, dat men dan ook heel duidelijk moet zijn, wat men daar mee bedoelt. Als het echt serieus moet worden genomen, dan zou ik dit willen zeggen. Het zijn de christen-democraten van de ARP, de KVP en de CHU, die zullen beslissen, hoe dat CDA eruit zal zien. Dat is onze zaak. En wat wij daarvan maken, dat is een gegeven voor iedereen, die in Nederland straks met ons tot politieke zaken wil komen. En wat dat betreft, moet men dus afwachten, hoe wij er uit zullen zien. Men moet ons nemen zoals we zijn. En niet zoals men ons hebben wil.

BEZWAREN

Krusinga: Wij hebben dus heel duidelijk oppositie gevoerd. Wij hebben tegen een aantal elementen van het beleid van dit kabinet ernstige bezwaren. Het middenstandsbeleid, het beleid ten aanzien van de land- en tuinbouw. Die mensen hebben het heel erg moeilijk. Wij vinden dat het kabinet daar onvoldoende aan heeft gedaan. De bestrijding van de geldontwaarding. Het niveau van de werkloosheid. Het onderwijsbeleid. Hier hebben we ernstige bezwaren tegen. Wij hebben ook gezegd, dat we die bezwaren hadden.

Aantjes: Ik begrijp eigenlijk niet zo goed, waarom er aan de top van de Nederlandse partijen bijna alleen maar meer gepraat wordt over wie er wel en wie er niet geregd zal worden. Alsof het alleen maar gaat om de partijen. Alsof het niet gaat om het beleid. Ik hoor mevrouw Van den Heuvel zeggen, als het zo moet, dan kan het niet met de CHU. En de voorzitter van de KVP zegt, liever niet met de PPR. En de voorzitter van het CDA heeft onlangs gezegd, als de AR met die ene lijst niet gewillig genoeg is, dan desnoods maar een christen-democratische lijst zonder de AR. Er wordt maar veel te veel over partijen gepraat. Het gaat tenslotte, en ik zou liever willen dat dat ook zou blijken, om het beleid en om de koers.

Andriessen: Voor ons is de vraag, of je tot

samenwerking kunt komen of niet, nu en in de toekomst, vooral afhankelijk van de vraag of we het eens kunnen worden over de noodzakelijke omhuizing van het beleid, dat nodig is om de werkgelegenheid veilig te stellen. Daar gaat het om. En als men het op dat punt eens is, dan kan men het op een hele hoop andere punten oneens zijn.

Krusinga: Nu is het zo, dat we op dit ogenblik ons goed bewust moeten zijn, dat Nederland in een heel moeilijke situatie zit. Wij hebben een topniveau van werkloosheid. Met de kleine bedrijven gaat het erg slecht. Er is een niveau van geldontwaarding, zoals we haast nooit gehad hebben. En er zijn ook veel meer faillissementen, dan we ooit gehad hebben. Onder die omstandigheden moet je bereid zijn om met elkaar samen te werken.

Interviewster Ivonne Habets: Kunnen de uitspraken van mevrouw Van den Heuvel een consequentie hebben voor de totstandkoming van het CDA?

NIET VAN PvdA

Aantjes: Dat heeft er op zichzelf natuurlijk geen invloed op. Wij laten de vraag, of het CDA er moet komen of niet, niet afhangen van het standpunt, dat de PvdA inneemt. Dat zou er nog bij moeten komen. Maar ik begrijp niet zo goed, dat de PvdA zich daardoor tot dit soort krasse uitspraken laat forceren. We hebben op het ogenblik als christen-democraten 48 zetels in de Tweede Kamer. Daarvan heeft de CHU er zeven. Als we nu één fractie zouden vormen, dan zou dat betekenen, dat van die 48 er zeven leden bezwaar zouden hebben tegen een politieke combinatie, zoals er op het ogenblik is. Daar hoeft toch die politieke combinatie niet achterwege te blijven? Bij de progressieven is het net zo.

ONDER ELKAAR

Andriessen: Wij bekijken onder elkaar of wij vinden dat aan de voorwaarden om tot een CDA te komen, is voldaan. Mijn persoonlijke mening is, dat we daar ja op kunnen zeggen. Ik ben er ook van overtuigd,

dat we er kunnen komen. Dat zal beslissend zijn. En niet uitspraken van mevrouw Van den Heuvel.

Krusinga: Ik ben optimistisch, wat de totstandkoming van de eenheid van de christen-democratie betreft. En ik geloof niet, dat wat mevrouw Van den Heuvel zegt of niet zegt, daar enige invloed op heeft.

Aantjes: Ik moet vooral kijken naar wat de socialistische ministers in het kabinet doen en naar de houding van de fractie. En in toenemende mate, vind ik, dat de fractie van de PvdA en de socialistische ministers blij geven van een grote mate van realiteitsbesef. Ik heb de indruk, dat de partijraad van de PvdA daar zaterdag nog niet zo erg aan toe was. Vooral het middenkader de doctorandussen, zal ik maar zeggen, die op de partijraad van de PvdA de boventoon voeren, geloven nog meer in wonderen, geloof ik, dan dat ze de realiteit onder ogen zien.

ENIGE EIS

Andriessen: Ik heb niet zoveel behoefte om zoveel eisen te stellen. De enige eis, die ik stel, is, overeenstemming over hoe krijgen wij in Nederland de werkgelegenheid er boven op. Daar gaat het om. En dat moet iedereen heel duidelijk weten.

Krusinga: De PvdA doet wel eens vaker uitspraken, waar ze weer op terugkomen.

Ivonne Habets: Je bedoelt dan duidelijk het middenkader.

Krusinga: Het middenkader, het congres. Het congres van de PvdA heeft die uitspraak gedaan over de KVP. Het congres van de PvdA heeft die uitspraak gedaan over de aanschaf van de F16. Die leggen ze naderhand naast zich neer. Dat is een beetje voor de publieke tribune, zou je bijna zeggen.

Aldus het uitgezonden vraaggesprek met de fractievoorzitters Andriessen (KVP), Aantjes (ARP) en Krusinga (CHU) over uitspraken van PvdA-voorzitter mevrouw Ien van den Heuvel.

H. L.

CDA-delegatie op werkbezoek in West-Brabant

Vorige week vrijdag, 2 april, bezocht een delegatie van CDA-fractieleden uit Eerste en Tweede Kamer enkele belangrijke objecten in Roosendaal en Bergen op Zoom. Met de heren dr. A. Veerman, M. Beinema en P. C. Elfferich werd 's morgens eerst een kijkje genomen in het werkvoorzieningschap West-Brabant in Roosendaal. Na een rondgang door de bedrijven was een gesprek opgenomen met directie en ondernemingsraadsleden inzake de mogelijkheden en moeilijkheden van dit werkvoorzieningschap, organisatieprobleem, werkwijze, ervaringen en de rijksvoorzieningen. Intussen was de delegatie versterkt met de heer P. H. van Zeil en vervolgens was het Avio-Fokker bedrijf te Woensdrecht/Hoogerheide aan de orde.

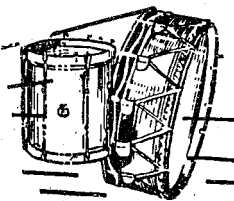
In een geanimeerde discussie met directie en ondernemingsraad werd gepleit voor verruiming van de landingsfaciliteiten teneinde de concurrentiepositie van het bedrijf waar ruim 700 man werken - te kunnen versterken.

Het vliegveld Woensdrecht zou best de functie kunnen hebben van een regionale burgerluchthaven. Dit was tevens de conclusie van de heer Van Zeil op een na het bezoek gegeven persconferentie.

De streekschool West-Brabant leverde een interessante discussie op met leerlingen en docenten en de aanwezige kamerleden. Een ander deel van de delegatie, versterkt met mevrouw G. M. P. Cornelissen en de heren dr. J. de Vreeze en F. G. van der Gun, bezocht het psychiatrische ziekenhuis Vredrust in Halsteren bij Bergen op Zoom. Mevrouw Cornelissen constateerde een schromelijke achterstand in de huisvesting in Halsteren bij Bergen op Zoom. Mevrouw Cornelissen constateerde een schromelijke achterstand in de huisvesting van de patiënten. Twee-derde van de 600 patiënten is slecht gehuisvest en dat is voor deze tijd niet meer verantwoord. Er zal hij

de staatssecretaris aan de bel worden getrokken om tot een snelle vernieuwbouw van een van de paviljoens te komen. Daarmee zijn niet minder dan 120 bedden gemoed.

In de Korenbeurs te Bergen op Zoom werd

VAN DER GLAS Heerenveen

Blaas- en
Slaginstrumentenfabriek
Telefoon 05130-22652

Drs. D. F. van der Mei naar Unctad IV

Het christelijk-historische Tweede-Kamerlid drs D. F. van der Mei maakt deel uit van de Nederlandse parlementaire delegatie, die binnenkort te Nairobi (gedeeltelijk) de vierde Unctad-conferentie zal bijwonen. Afgesproken is, dat elk kamerlid of de eerste of de tweede helft aan de conferentie over handel en ontwikkelingshulp deelneemt.

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:

dr. K. de Vries, voorzitter;
mevrouw H. Tegelaar-Boonacker;
A. Buntsma;
Wm. C. de Kruijf; D. Rebel;
drs. H. van Spanning;
drs. G. van Leyenhorst.

EINDREDAKTIE:

H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:

mevrouw J. Algra-Feddema;
dr. E. Bleumink; drs. A. J. van Duist;
prof. dr. J. W. van Hulst;
ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:

Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078

ADMINISTRATIE-ADRES:

(abonnementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „de Nederlander” en advertenties): Van Deventeriaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag): (070) 861529.

Adresveranderingen voor het ledenbestand en het ledencontactblad „de Nederlander” te zenden aan: Bureau CHU, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage. Telefoon 070-244516.

Abonnementsprijs f 25,- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg.

t.n.v. Stichting Uniepers

Druk: B.D.U. b.v., Barneveld. Postbus 67. Telefoon 03420-3141.

UNIEBUREAU

HET BUREAU VAN DE CHR. HIST. UNIE Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage is telefonisch te bereiken onder nummer 070-244516* Kantooruren van maandag t/m vrijdag 8.30 v.m. tot 16.45 n.m. Het telefoonnummer van de Savornin Lohmanstichting is: 070-246791.

's avonds een druk bezocht spreekuur gehouden door enkele kamerleden. De heren Van der Gun en Beinema hielden nog een afsluitend betoog waarop nog een geanimeerde discussie volgde.

Volledigheidshalve vermelden we nog de aanwezigheid van een aantal CDA-staten en raadsleden uit Westelijk Brabant, dat mede door de voortreffelijke organisatie van een en ander deze dag tot een zeer geslaagde maakte.

d. Sw.

WAAR SPREKEN CHU-KAMERLEDEN?

In de komende weken hebben CHU-kamerleden de volgende spreekbeurten:

Krusinga: Emmeloord, vrijdag 9 april: statenkring Kampen CHU; Utrecht, zaterdag 10 april: Unieraad CHU; Zeist, dinsdag 13 april: CDA; Ommen, maandag 26 april: statenkring CHU; Den Haag, woensdag 28 april: politiek café CDA; Hilversum, maandag 3 mei: CHU; Zoetermeer, maandag 17 mei: CHU; Utrecht, zaterdag 22 mei: algemene vergadering CHU; Breda, woensdag 2 juni: CDA.

Van der Mei: Kwintseul, woensdag 14 april: stuurgroep CDA; Vlissingen, maandag 3 mei: CDA.

Van Leijenhorst: Meppel, maandag 12 april: Christelijk onderwijs; Langerak, woensdag 28 april: Christelijk onderwijs; Bergschenhoek, woensdag 5 mei: Christelijk onderwijs; Zutphen, maandag 10 mei: CDA; Leiden, woensdag 12 mei: CPA; Hoorn, vrijdag 14 mei: kamerkring CHU; Kampen, woensdag 19 mei: Hervormde Classis Kampen; Zwolle, vrijdag 21 mei: CDA-Overijssel; Wieringerwerf, woensdag 26 mei: CHU; Papendrecht, woensdag 2 juni: CHU.

ER IS NOG HEEL WAT WERK TE DOEN

door: M. Baaijens

Op de vergadering van de besturenraad voor het protestants christelijk onderwijs in november jl. begon het Tweede Kamerlid drs. G. van Leijenhof (CHU) zijn lezing met erop te wijzen dat er „in eigen huis nog heel wat werk te doen is”. In die rede werd deze gedachte toen niet verder uitgewerkt. Wel kwam in de Unieraad deze zaak later aan de orde en de redactie van „De Nederlander” besloot aan deze problematiek aandacht te besteden.

In enkele korte artikelen hopen we een vergelijking te maken tussen datgene wat we ons als CHU, en hopelijk ook als CDA van het onderwijs voorstellen en wat binnen het protestants christelijk onderwijs gedaan zou kunnen worden. Op deze wijze krijgen we wellicht een eerste overzicht van het werk dat volgens Van Leijenhof „in eigen huis” gedaan dient te worden.

We stellen ons voor drie mogelijkheden nader te bekijken waarbij een politieke stellingname en actief participeren van politici onontbeerlijk is. In dit eerste artikel willen we ingaan op de nieuwe basisschool zoals die ons voor ogen staat. Later volgt dan de kernvraag van de regionalisering en de ondersteuningsproblematiek. Tot slot hopen we in te gaan op enkele aspecten van het voortgezet onderwijs met daarin de sleutelpositie der opleidingen.

Wie teleurgesteld mocht zijn over het feit dat de veelbesproken „vrijheid” van onderwijs in deze opsomming ontbreekt willen we geruststellen maar ook opwekken tot handelen. Geruststellen door erop te wijzen dat de schandaalwaarde of zo u wilt etalagewaarde van de vrijheidsslogan er borg voor staat dat deze niet in het vergeetboek raakt. De politici en zeker onze eigen CDA-parlementsliden - maar zij niet alleen - zijn zeer alert op deze zaak. We willen opwekken tot handelen omdat de drie genoemde onderwerpen meer vragen dan redevoeringen en bewaking. Ze zijn gericht op het (school-)leven van alledag en verdienen grote en nauwlettende zorg om goed te kunnen functioneren. Met elkaar kunnen we er veel aan doen!

DE „NIEUWE” BASISCHOOL: EEN GOED PROGRAMMA

In de verkiezingsprogramma's 1972 van de diverse partijen wordt over het kleuter- en lager onderwijs nogal eens gezind gesproken. Een programmavergelijking van acht partijen moet wel tot de konklusie leiden dat er ten aanzien van het basisonderwijs een ontroerende overeenstemming bestaat. Op een der eerste plaatsen staat steeds weer de integratie van kleuter- en lager onderwijs. Het resultaat van deze integratie zal een basisschool moeten opleveren waarin de kleuter tot zijn of haar recht komt, de creativiteit en het kritisch denken en waarnemen centraal staat en waar extra zorg wordt besteed aan leerlingen die in de gavarezone dreigen te geraken.

EEN VOLLEDIG PROGRAMMA

Het programma van de CHU mag zonder overdrijving het meest volledige worden genoemd. Met name de vorming van schoolleiders en de opvoering van de vakbekwaamheid van onderwijzenden worden in het CHU-programma zorgvuldig in hun relatie tot de integratie van kleuter- en lager onderwijs getekend.

Hoewel in het PvdA/PPR-programma „Keerpunt” de onderwerpen en hun prioriteiten nagenoeg gelijk zijn aan de CDA-programma's geeft b.v. een PvdA-formulering als „samenvoeging” van kleuter- en basisonderwijs een totaal verkeerd beeld van de bedoelde problematiek. Niet „samenvoegen” van de beide scholen brengt de gewenste verbetering. Nodig is een samenhangend geheel van maatregelen waardoor - zoals het CHU-programma vermeldt - een nieuwe basisschool zich kan ontwikkelen. In directe relatie hiermee wordt dan aandacht gevraagd voor her- en bijscholing, een nieuwe opleiding voor de onderwijzenden en een goede samenwerking van de scholen, adviesinstanties en wetenschappelijke instituten. In „Keerpunt” wordt deze nauwe samenhang van elkaar dragende elementen niet genoemd.

EEN VOORBEELD TER NAVOLGING

Eerlijkheidshalve moet gezegd dat de heren Kolthof en Laban (beiden PvdA) bij de begrotingsbehandeling voor 1974 de schade hebben ingehaald. In CDA-verband behandelden toen mevrouw Kraaijeveld-Wouters (ARP) en de heer Hermes (KVP) de aangelegenheden t.a.v. de nieuwe basisschool. Helaas moesten we

konstateren dat de CDA-voorsprong die duidelijk bleek in het programma '72 enigszins verloren dreigt te gaan. De vele besloemingen die de „lopende zaken” met zich meebrengen dringen de aandacht voor hetgeen ons bij de gedachtenbepaling over een nieuwe basisschool voor ogen stond kennelijk naar achter.

In het verslag van de begrotingsbehandeling 1975 in de Tweede Kamer komt in het „eigen” gedeelte van de CHU-woordvoerder bij de eerste ronde de basisschool nauwelijks voor. Dat houdt ongetwijfeld verband met de taakverdeling onder de CDA-partners maar met de beste programmapapieren op zak hadden we t.a.v. het basisonderwijs toch wel iets anders en iets meer mogen verwachten.

ALDELDOM VERPLICHT

Niet alleen het nog steeds geldige CHU-programma 1972 geeft aanleiding tot deze veronderstelling. Ook het onderwijsverleden van de CHU doet uitzien naar positieve en onderwijskundig sturende inbreng. De Wet De Visser heeft vele tientallen jaren met name ook in het buitenland als voorbeeld kunnen dienen voor vrij, pluriform onderwijs. Het CHU-programma wekte de hoop dat voortgegaan zou worden op de weg van een verdere ontwikkeling. Om deze te realiseren is ook politieke steun onontbeerlijk. Daarbij kan niet volstaan worden met een defensieve houding. We weten immers wat we verwachten van de basisschool:

Een school waar de kinderen van ons volk met hun mogelijkheden en beperkingen worden geaccepteerd, een school die een omgeving biedt waarin de continuïteit van de ontwikkeling der kinderen tot haar recht komt. Een school waar een juiste verdeling van de verantwoordelijkheid over alle betrokkenen in onderling overleg de goede gang van zaken garandeert. Het zijn nogal geladen woorden maar de onderwijscommissie van de Lohmanstichting meent dat alleen door deze school te realiseren een passend antwoord gegeven wordt op onze programmatische doelstelling. De vervulling van voorwaarden als her- en bijscholing, schoolbegeleiding, en een nieuwe opleiding zijn dan tevens de logische elementen van een actieve onderwijspolitiek t.a.v. de basisschool.

ONDERWIJSONTWIKKELING IS EEN POLITIEKE ZAAK

Een onderwijspolitiek waarvoor overigens niet alleen onze kamerleden pal moeten staan maar zelfs in eerste instantie gemeenteraadsleden.

Wat de schoolbegeleiding betreft die zich veelal in regionaal verband afspeelt is naast een actief beleid van de gemeenteraden de daadwerkelijke steun van onze mensen in de provinciale staten steeds meer noodzakelijk.

1973. NOG MEER VOORTREFFELIJKE WOORDEN

Wie er de „schets van beleid voor 1973 en volgende jaren” van ARP - CHU en KVP uit november 1972 op naslaat vindt daar ontroerende woorden. We willen ze u niet onthouden. Een bloemlezing uit dit stuk: „Het beleid is erop gericht door een samenhangend geheel van voorzieningen iedereen de gelegenheid te geven, zowel binnen als buiten de school deel te nemen aan onderwijs dat bij zijn belangstelling past, zijn talenten tot optimale ontplooiing brengt en vormt tot een kritisch bewustzijn van mens en samenleving.

Gelijkstelling de facto van openbaar en bijzonder onderwijs, mede bij stichting en exploitatie van schooladviesinstellingen en andere hulpinstanties en randdiensten. Gestreefd wordt naar een onderwijsstructuur die meer dan thans gebaseerd is op een vloeiender overgang tussen de verschillende onderwijssectoren.

Bevordering van de integratie van kleuter- en basisonderwijs alsmede totstandbrenging van hierop gerichte experimenten. Hierbij staat niet de leeftijd, maar de continuïteit in de ontwikkeling van de leerling centraal.

Bevordering ook van de samenhang en samenwerking tussen de vormen van onderwijs voor 12- tot 15-jarigen. Wetenschappelijk verantwoorde experimenten met de middenschool.

Van groot belang is een verbetering van de samenhang tussen de verschillende opleidingen en uitbreiding van her- en bijscholingsmogelijkheden.

Inrichting en toerusting der opleidingen

dient zodanig te zijn dat zij zich richt op een professionele taakuitoefening van de onderwijsgevende. Hierbij wordt veel aandacht gegeven aan:

stroomlijning van de onderwijskundige voorbereiding(en); evenwicht tussen vaktechnische en didactische voorbereiding; verbetering van de samenhang tussen de eerstegraadsopleidingen binnen het postsecundair onderwijs; het grandenstelsel en de problematiek van de dubbele bevoegdheid.

KLEUTER- EN BASISONDERWIJS, BUITENGEWOON ONDERWIJS

Bevordering van integratie van kleuter- en basisonderwijs op de wijze zoals eerder vermeld.

De verlaging van de leerlingenschaal in deze sektor heeft prioriteit. Een eerste aanzet tot voorzieningen voor peuters. Speciale aandacht voor het onderwijs aan degenen die te kampen hebben met een sociale, geestelijke of lichamelijke handicap. Vaststelling van een vergoedingsregeling voor vervoerskosten van kinderen die een school voor buitengewoon onderwijs bezoeken.”

1975. ER ZIJN GEEN WOORDEN VOOR

Tot onze grote spijt moeten we echter constateren dat in het „eerste jaarlijkse advies” van de „permanente programmaadviescommissie” van het CDA van dit alles niets terug te vinden is. Van de zesentwintig bladzijden zijn er niet meer dan drie en een half aan het „sociaal-kultureel beleid” gewijd. In dit kleine hoofdstukje hebben welgeteld 11 regels enige betrekking op het onderwijs maar veel meer dan een pover buiginkje in de richting van „de schoolstrijd” is het niet. Maar gelukkig herademen we als we in het „oordeel van het CDA-bestuur over het advies” dat achter in de brochure is opgenomen lezen dat het

CDA-bestuur teleurgesteld is over dit onderdeel van het advies en dat het bestuur een „uiteenzetting over de inhoud en de concrete uitwerking” in een tweede advies hoopt te kunnen verwelkomen. Ook wij leven uit die hoop want „de basis van het „leren” als levensvorm wordt gelegd in de basisschool” (Een uitspraak van mevrouw Van der Heem-Wagemakers PPR) die kernachtig weergeeft wat in het CHU-programma 1972 werd bedoeld.

Het is natuurlijk leuk om zo iets ook eens van „een ander” te horen. Het is nog prettiger als onze eigen politici, programmamakers zowels als vertegenwoordigers in kamer, staten en gemeenteraden het zich bij voortdurend herinneren en ernaar handelen.

BIJ HERHALING: ONDERWIJSONTWIKKELING IS EEN POLITIEKE ZAAK

Uit het onderwijsveld komen ideeën en wensen over de ontwikkeling van het onderwijs voor de 4-12 jarigen die volledig overeenstemmen met ons eigen programma. Laten dan onze politici zich inzetten, ieder op eigen plaats en in eigen roeping om de voorwaarden te scheppen die nodig zijn voor deze ontwikkelingen. De bestaande wet geeft die ruimte niet, de gang van zaken ten aanzien van de schoolbegeleiding is een zaak die in hoge mate haar beslag krijgt in de gemeente, regio en provincie. De merkbare activiteiten van onze mensen zijn niet altijd verheugend. Er is in eigen huis nog heel wat te doen. De onderwijscommissie hoopt en verwacht dat het niet bij woorden blijft maar dat politieke daadkracht de schone (programma)woorden waar maakt.

M. Baaijens.

(Dit artikel wordt geplaatst in overeenstemming met de onderwijscommissie van de Lohmanstichting, het wetenschappelijk bureau van de CHU).

Minister van Kemenade

Nog dit schooljaar voorontwerp van wet nieuwe basisschool

Nog dit schooljaar zal er een voorontwerp van wet voor de nieuwe basisschool verschijnen. Dit heeft minister Van Kemenade (onderwijs en wetenschappen) meegedeeld.

Een nieuwe basisschool, zo merkte hij op, zal een nieuwe wetgeving vereisen. „Een wet die de hoofdlijnen aangeeft van de geïntegreerde basisschool, waarvan de vormgeving ingevuld moet worden op grond van de eigen werkzaamheid van de onderwijsgeevenden, betrokken ouders en besturen, en waarbij de experimenten en de vele ontwikkelingen die thans al op allerlei plaatsen plaatsvinden ons de weg kunnen wijzen”.

Volgens minister Van Kemenade zal een meer individuele benadering van het kind door een andere organisatievorm van de school voor 4-12 jarigen voor veel kinderen een verbetering zijn. „Het is duidelijk, de wens om tot een nieuwe geïntegreerde school te komen, wordt in Nederland algemeen gedeeld, daar hoeven we elkaar niet van te overtuigen. Maar veel belangrijker is de vraag, hoe we gezamenlijk tot die onderwijsvernieuwing komen. Aan de ene kant de vraag naar nauwkeurige voorbereiding, zodat we de mogelijkheden die zo'n grote operatie met zich meebrengt, goed leren kennen. Zoveel mogelijk oplossingen uit te vinden, zodat we beter op de nieuwe basisschool zijn voorbereid. Daarom twaalf samenwerkingsexperimenten die ons kunnen leren hoe de vernieuwingen zich moeten voltrekken”, aldus Van Kemenade. Aan de andere kant moet er verbetering komen van de mogelijkheden en de voorwaarden om ook al in alle scholen voor kleuter- en lager onderwijs meer aandacht aan die ontwikkeling en vernieuwing te kunnen schenken.

MEER AANDACHT

Om meer aandacht te kunnen geven aan verbetering van het schoolwerkplan en vooral, aldus de minister, om meer aandacht te kunnen geven aan kinderen die anders minder profijt van het onderwijs zouden hebben. „Ik vind dat de twee lijnen: nauwkeurige voorbereiding in experimenten en de zelfwerkzaamheid in de eigen school bij elkaar horen. Beide verdienen gelijktijdig de aandacht”, aldus de bewindsman.

Een belangrijke vraag is naar zijn mening ongetwijfeld of er bij al de plannen voldoende aandacht is voor het kleuteronderwijs. Of het niet op zal gaan in het huidige lager onderwijs. „Ik verzeker u”, zo vervolgde Van Kemenade, „dat in de uitgangspunten van de nieuwe basisschool nu juist veel verworvenheden van het kleuteronderwijs een plaats hebben gekregen. Daar zijn ervaringen opgedaan met individuele aandacht aan kinderen van verschillende ontwikkelingsniveau.

In het kleuteronderwijs bestaat een traditie van aandacht voor andere talenten dan slechts de intellectuele. Naar mijn overtuiging is de verbreiding van onderwijsdoelen in het huidige lager onderwijs voor een aanzienlijk deel ook te danken aan de ervaringen en werkmethode in het kleuteronderwijs. Uw inbreng in de nieuwe basisschool acht ik van onmiskenbare waarde. In de samenwerkingssituaties zult u dan ook goed voorbereid moeten zijn om uw inbreng te verzekeren”.

H. L.

Discussie bij CDA

RUMOER RONDOM HET

CDA

Voor de gewone Nederlander is het rumoer rondom het CDA een nogal moeilijke en voor velen een onverteerbare zaak. De z.g. achterban van de politieke partijen, welke samen het CDA zullen gaan vormen, is er van overtuigd, dat het CDA er moet komen, omdat hieraan niet alleen bij de aanhangers van de KVP, ARP en CHU, maar ook bij anderen, grote behoefte bestaat.

Nu is het duidelijk, dat in het algemeen geen eenheid kan worden verkregen door verdoezeling van de onderlinge verschillen en evenzeer is duidelijk, dat jarenlang gescheiden optrekken in kerk en politiek, niet zo maar in een handomdraai te veranderen is in een eendrachtig samengaan. Er liggen nu eenmaal tussen de partners van het CDA verschillen van opvatting omtrent de realisering van de Evangelische opgaven in het politiek bedrijf.

Maar dit is niet alleen in het CDA het geval. Ieder die de ontwikkeling in het z.g. progressieve kamp volgt, zal mij wel willen toestemmen, dat het daar ook niet alles „botertje tot de boom” is. Ik durf de stelling dan ook wel aan, dat de situatie in het CDA nog gunstig afsteekt bij die in de z.g. progressieve groepering.

Dit neemt uiteraard niet weg, dat wij als CHU-ers rekening hebben te houden met de voor ons in de eigen kring van het CDA bestaande situatie waarbij nog komt, dat ook in de engere kring van de CHU zelf de meningen meermalen verdeeld zijn.

Dit is naar wij kunnen constateren, in alle politieke partijen het geval en voor wat de ARP betreft is dit wel overduidelijk in de vergadering van het partijbestuur van 24 maart jl. gebleken. Met dit alles is bij de beoordeling van de huidige stand van zaken ernstig rekening te houden.

WAARDEMETER

Is er dan nu reden om te wanhopen aan de totstandkoming van de gezamenlijke lijst bij de komende verkiezingen, want deze lijst zal toch wel als waardemeter kunnen fungeren voor de wezenlijke totstandkoming van het CDA?

Laten wij voor de beantwoording van deze vraag de plus- en minpunten eens op een rijtje zetten. De nieuwsmidia laten niet na bij elke belangrijke ontwikkeling in het CDA-proces twijfels uit te spreken aan de totstandkoming van de gezamenlijke lijst en velen in eigen kring laten zich hierdoor deprimeren. De ARP houdt blijkens de door haar in de vergadering van het partijbestuur gestelde voorwaarden duidelijk de boot nog af, waarbij uiteraard het door Aantjes ingenomen standpunt een belangrijke rol speelt. De bestaande politieke hypothese blijft een ernstig struikelblok vormen en de „gedoging” van het huidige kabinet is nog steeds voor de CHU een onverteerbare brok.

De vier nu door het partijbestuur van de ARP geformuleerde harde eisen leggen de totstandkoming van de ene lijst grote obstakels in de weg, maar onoverkomelijk schijnen mij deze toch ook weer niet! Aan te tekenen is hierbij, dat bijna een derde van de stemmen niet het voorstel van het

partijbestuur hebben gesteund en af te wachten valt nog hoe de partijraad van de ARP op 10 april a.s. over het bestuursvoorstel zal oordelen. Duidelijk is m.i. wel, dat de vrees voor scheuring van de partij tot dit voorstel heeft geleid. De vraag blijft open in hoeverre de achterban hiermede zal instemmen. Mij schijnt de positie van Aantjes toch wel wankeler te worden en een ontwikkeling in voor het CDA gunstige richting is volstrekt niet uitgesloten. Het overgrote deel van de z.g. conservatieven in de ARP is niet voor Aantjes geporteerd!

-GUNSTIG

Hiertegenover staat de voor het CDA gunstige presentatie van het CDA-program. Hulde aan de samenstellers van dit programma! Wanneer men de belangrijkheid van dit gebeuren afweegt tegen de besluiten van het ARP-bestuur, dan valt m.i. te constateren, dat het eerste als een „grote stap vooruit” is te beschouwen tegenover „de kleine stap terug” van het tweede. Buitendien zou een tussentijdse val van het huidige kabinet (dit is geenszins uitgesloten) de gang van zaken in zeer belangrijke mate kunnen beïnvloeden.

De andere partners van het CDA zullen

met de eis van de ARP, dat de partijen vóór de verkiezingen hun voorkeur voor regeringssamenwerking met de PvdA moeten uitspreken, de grootste moeite hebben. Op dit punt zal de ARP dan ook wel wat water in de wijn moeten doen, want hier lijkt mij het compromis met name met de CHU anders niet bereikbaar.

Over de andere eisen schijnt mij het bereiken van een compromis meer mogelijk, hoewel uiteraard ook niet eenvoudig. Mocht onverhoopt - door mij niet verwacht - de ARP omtrent dit punt onwrikbaar blijven, dan zal m.i. de CHU in deze voet bij stuk moeten blijven houden, zelfs met het risico dat de totstandkoming van de ene lijst met de ARP mislukt. Ik hoop van harte, dat de CHU in dit opzicht het hoofd niet zal buigen, ook niet wanneer de KVP terzake wel door de knieën zou gaan.

Ik ben van mening en heb deze mening reeds eerder uitgesproken, dat desnoods gekozen moet worden voor een CDA zonder de ARP!

Het is overigens een vanzelfsprekendheid, dat geen enkele politieke partij in Nederland met betrekking tot het dragen van regeringsverantwoordelijkheid zonder meer aan de grootste partij (PvdA) kan

voorbijgaan, maar de huidige positie van de CHU als oppositiepartij is dermate essentieel, dat de CHU haar verkregen „recht” op deze plaats niet zal mogen verloochenen, zelfs niet als dit de totstandkoming van de ene lijst zou moeten kosten!! En zij kan m.i. van de andere partners eerbiediging van dit standpunt verlangen!

VOLSTREKT NIET

Gaan wij dus nu toch geloven aan het mislukken van het CDA? Volstrekt niet! Wij geloven, dat het gezonde verstand uiteindelijk zal beslissen vóór het CDA! Wij geloven, dat de aandrang aan de basis van de drie partijen het vinden het compromis en het aanvaarden daarvan noodzakelijk maakt! Wij geloven, dat het enthousiasme van mensen aan de top als Steenkamp, Van Verschuier en Goudwaard uiteindelijk zal triomferen over de verdeeldheid, **omdat er zoveel is dat ons verenigt!** Wij geloven tenslotte, dat het gebed van velen, dat opgaat tot God om de eenheid van alle Christgelovigen bij de Vader van alle barmhertigheid gehoor zal vinden!

L. M. Moleveld

Voorburg,
30 maart 1976

De reorganisatie van het binnenlands bestuur XVII

WEERSTAND BIJ
PROVINCIALE BESTUREN

De manier waarop en de haast waarmee minister De Gaay Fortman van binnenlandse zaken zijn plannen tot invoering van 24 nieuwe provincies wil doorvoeren zijn bij alle provinciebesturen op grote weerstand gestuit. Zij hebben de minister geschreven pas een uitspraak te zullen doen als hij meer duidelijkheid heeft verschaft over enkele wezenlijk geachte zaken en veel meer tijd tot inspraak zal hebben toegestaan.

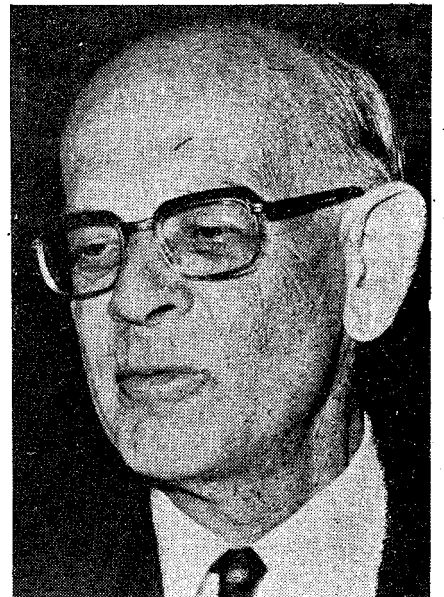
„De provincies blijven bereid mee te werken aan een herindeling van het land, maar dan moet de minister wel bereid zijn redelijk te praten over redelijke zaken”, aldus mr. J. A. M. Hendrixx, voorzitter van het Interprovinciaal Overleg voor vraagstukken van bestuurlijke organisatie. De provinciale besturen zeggen het ernstig te betreuren dat de minister nog steeds geen antwoord heeft gegeven op eerder geuite fundamentele kritiekpunten. Volgens het I.P.O. moet de minister nog opheldering verschaffen over de voorgestelde overheveling van rijkstaken naar de provincies en zal hij de financiële gevolgen van de gigantische operatie moeten aangeven. Bovendien ontbreken volgens de provin-

cies een duidelijke visie op de positie van de gemeenten in het toekomstig bestuur en toetsingsnormen bij de gemeentelijke herindeling.

Zonder duidelijkheid over al deze zaken willen de provincies geen uitspraak doen over de territoriale indeling van de provincies nieuwe stijl. Zij bestrijden het standpunt van de minister dat hij gevolg heeft gegeven aan artikel 2 van de Provinciewet. Daarin staat onder meer aangegeven dat provinciale staten bij een provinciale grenswijziging moeten worden gehoord. Hoewel de minister op verzoek van het IPO een „tweede termijn” heeft toegestaan, zullen de provincies daarvan naar alle waarschijnlijkheid geen gebruik maken. De voorwaarden waaronder zij bereid en in staat zijn een uitspraak te doen zijn namelijk nog steeds niet vervuld, aldus de IPO-brief.

TE VEEL HAAST

De provincies menen voorts dat de minister te veel haast maakt met zijn plannen. Daardoor is het niet mogelijk ook andere als provinciebesturen te laten meespreken. De vertegenwoordigers in het IPO zagen liever een procedure die gelijk is aan die welke is voorgeschreven bij gemeentelijke grenswijzigingen. Daarbij bestaat de mogelijkheid om meer inhoud te geven aan het begrip inspraak, door ook gemeentebesturen en burgers hun stem te laten horen.

Mr. W. F. de Gaay Fortman, Binnenlandse zaken.

„Het enkele feit dat u met uw ministerraad van oordeel bent dat het wetsontwerp in elk geval voor het einde van het lopende parlementaire jaar aan de Tweede Kamer zal moeten worden aangeboden moge een illustratie zijn van de zorg van het kabinet over de noodzaak van een reorganisatie van het binnenlands bestuur”, zo schrijven de provinciebesturen. Zij zeggen daarin moeilijk een argument te kunnen zien om niet tegemoet te komen aan hun verlangens.

Volgens mr. Hendrixx zullen G.S. van Gelderland in de aprilvergadering van provinciale staten voorstellen geen discussie te voeren over de territoriale indeling. „Wij zien daar nu het nut niet van in”, zo zei hij.

CDA-STUDIEDAG INFLATIE

(zaterdag 24 april 1976 in rest. „Monopole” te Amersfoort.)

De Stichtingen Kader- en Vormingswerk van ARP, CHU en KVP organiseren in samenwerking met de wetenschappelijke instituten van deze partijen op zaterdag 24 april a.s. een studiedag met als thema „Inflatie als politiek probleem”.

Basisstuk is het zeer recent gepubliceerde rapport „Inflatie als politiek probleem” van de drie wetenschappelijke instituten.

Aanvang: 10.00 uur. Sluiting: ca. 16.00 uur.

Aanmelding voor deze conferentie geschiedt door overmaking van de deelnemerskosten ad f 15,- (inclusief lunch en consumpties) op giro-nummer 379333, t.n.v. Algemeen penningmeester KVP, Mauritskade 25, Den Haag, onder vermelding van „Studiedag Inflatie”.

Uiterste aanmeldingsdag: maandag 12 april 1976. (Na ontvangst van de girobetaling worden de conferentiestukken toegezonden!)

N.B. In verband met de beperkte beschikbare ruimte geschiedt inschrijving volgens volgorde van binnenkomst van betaling.

Motie uit Enschede

Op een recentelijk te Enschede gehouden CHU-vergadering is de volgende motie aangenomen:

„Bestuur en leden van de Christelijk-Historische Unie - Enschede op 29 maart 1976 in vergadering bijeen, spreken hun zorg uit over het feit, dat de heer J. Huijsen te Amsterdam heeft gemeend een zetel in de Tweede Kamer der Staten-Generaal in te moeten nemen, ondanks het feit dat hij reeds geruime tijd

geleden als lid van de CHU heeft bedankt, kennis genomen hebbend van het standpunt van hoofdbestuur en fractie nl. dat de heer Huijsen moreel geen recht heeft op deze zetel, verklaren dat bestuur en fractie in deze de enig juiste beslissing hebben genomen en gaan over tot de orde van de dag.

Namens bestuur en leden,
J. H. Boes, voorzitter,
F. Makkinga, secretaris”.

Kamerlid drs. A. D. W. Tilanus

Achterban pikt gescheiden optreden niet

„De achterban pikt het gescheiden optreden van de drie christen-democratische partijen niet”. Dit heeft het CHU-Tweede-Kamerlid drs. A. D. W. Tilanus dezer dagen gezegd tijdens een vraaggesprek, uitgezonden in de radiobrick Delta van de Avro. De aanleiding voor dat gesprek was enerzijds de publikatie van het CDA-program en anderzijds de opmerking van ARP-voorzitter H. de Boer, op de jaarvergadering van de Arjos, over de samenwerking. De Boer vroeg meer medewerking van de CHU en hij deed op de Unie, terwille van eenheid en geloofwaardigheid, een beroep om in te stemmen met het gezamenlijk vergaderen van de kamerfracties van KVP, ARP en CHU in de Tweede Kamer.

De tekst van het vraaggesprek met drs. Tilanus over de samenwerking van de kamerfracties is als volgt:

Tilanus: In de eerste plaats is het zo dat een jaar of drie geleden heeft de KVP voorgesteld om gemeenschappelijke fractievergaderingen te houden. Dat is toen door de AR afgewezen. Voor kerstmis heeft de CH het initiatief genomen om een paar werkgroepen in het leven te roepen om eens te kijken naar punten waarvan je zou kunnen veronderstellen: daar zit verschil van mening in. Die werkgroepen zijn gestart en die hebben allemaal hun rapport ingeleverd en er wordt nu sinds ruim een maand, minstens een keer in de week, soms twee keer in de week, een gemeenschappelijke fractievergadering gehouden juist over die punten waar het wel eens een verschil van mening zou kunnen betekenen.

Interviewer Van Hoorn: Vervolgens is hij ook niet erg optimistisch over het volgende, over het beleid. Hij zegt letterlijk: Ik heb vrees dat de meningsverschillen tussen de drie partijen over het beleid niet spoedig zullen worden opgelost. En hij vraagt dan

de CHU een meer positieve bijdrage om dit alsnog te bereiken. Is er nu een eenheid van beleid of is er geen eenheid van beleid?

Tilanus: Dat hangt er van af wat je nu onder beleid verstaat.

Van Hoorn: Onder beleid daar versta ik dit onder. Zijn er principiële wezenlijke verschillen op grond waarvan u zegt, nou we kunnen op grond daarvan niet een CDA vormen.

Tilanus: Ik zie ze niet. Kijk in de eerste plaats is het zo dat we hebben dus dat gemeenschappelijke program.

Van Hoorn: Ja u ziet ze niet, maar zijn ze er ook niet?

NIET

Tilanus: Naar mijn overtuiging niet. Twee bewijzen daarvoor. In de eerste plaats dat gemeenschappelijk CDA-program. Daar is volledige overeenstemming over.

Van Hoorn: Dat was er niet gekomen als er geen eenheid van beleid was.

Tilanus: Als er niet eenheid van opvatting was. Daar hebben de knapste koppen uit KVP, AR en CH aan deelgenomen. Ik neem aan dat het een goed program is. In de tweede plaats hebben we dus, voor wat de eerstkomende periode betreft, een aantal punten te verwachten vanuit het kabinet die voorgesteld worden en waar misschien een verschil van mening zou kunnen bestaan tussen de fracties. Daarover hebben we die werkgroepen en daarover vergaderen we nu. Het blijkt dat daar een grote mate van eensgezindheid uit kan voortkomen.

Van Hoorn: Laten we dit afsluiten met de conclusie dat er dus, wat betreft het beleid, geen principiële verschillen zijn. Dat betekent dus dat u niet frontaal tegenover elkaar staat, zodat u zegt: we kunnen geen CDA vormen.

Tilanus: Er zijn geen frontale botsingen te verwachten.

Van Hoorn: U zegt dat met hoeveel jaar Kamerervaring?

Tilanus: Ik zit van 1963 af in de Kamer, dus zeg maar ruim 12½ jaar.

EENSGEZINDHEID

Van Hoorn: U spreekt ook niet namens uzelf nu, u spreekt echt wel namens de fracties?

Tilanus: Ik weet dus hoe er in de fracties over de dingen gedacht wordt. We hebben nu uitvoerig over een reeks van mogelijke verschuiven gesproken aan de hand van de resultaten van die werkgroepen in gemeenschappelijke fractievergaderingen. Daar proef ik alleen maar uit dat men er op uit is om tot eenheid te komen. Daar is grote eensgezindheid.

Van Hoorn: Hoe kan De Boer tot die uitspraak komen?

Tilanus: Het is mij een raadsel.

Van Hoorn: Dan komt hij tot een volgende punt. De oppositie van de CHU wekt soms de indruk alsof christelijke politieke partijen alleen maar geloofwaardig kunnen zijn als zij socialisten afzweren en liberalen omhelzen.

Tilanus: Ook onbegrijpelijk. Als ik nu even twee dingen uit het verleden mag ophalen. In de eerste plaats was het zo dat voor de eerste maal dat socialisten in een kabinet werden uitgenodigd mee te doen, was door een CH-kabinetsformateur. Dat was meneer De Geer in 1939. Uit de recente geschiedenis - bij deze kabinetsformatie - hebben wij direct, en dat hebben AR en KVP niet eens gedaan, tegenover de koningin gezegd: u moet een PvdA-formateur nemen. Dat is de grootste partij, die heeft

de eerste verantwoordelijkheid. Ik heb zelf dat gesprek, toen ik fractievoorzitter was, mogen hebben en daarbij ook een naam genoemd. Ik heb toen gezegd

Van Hoorn: Samkalden?

Tilanus: . . . dat dat de heer Samkalden zou moeten zijn.

Van Hoorn: U wilde hiermee betogen dat de CHU niet anti-rood is of anti-links?

Tilanus: Helemaal niet.

GEEN VOORKEUR

Van Hoorn: Hoe ligt dat in uw fractie, zijn er nu veel mensen in uw fractie die tegen een samenwerking met de PvdA zijn? Of zegt u, het ligt helemaal anders.

Tilanus: Ieder mens heeft zijn eigen sympathieën. Maar we hebben er onlangs in de fractie nog eens uitvoerig over gesproken en daarbij is geen enkele voorkeur uitgesproken, noch voor de PvdA, noch voor de VVD.

Van Hoorn: In 1967 zijn de heren Mellema, Schmelzer en Biesheuvel begonnen met het CDA. In '77 wordt dat tien jaar, het tweede lustrum. Denkt u dat we dan zover zijn dat het CDA er is?

Tilanus: Absoluut. Het kan niet anders meer.

Van Hoorn: Zegt u dat privé, of zegt u, ik ben ervan overtuigd, ik weet het ook namens anderen?

Tilanus: Ik ben ervan overtuigd omdat de achterban het eenvoudig niet meer zou pikken als we gescheiden zouden optrekken.

Aldus de tekst van het vraaggesprek tussen interviewer Van Hoorn en het kamerlid Tilanus, uitgezonden door de Avro.

H. L.

Piket in senaat:

MINDERHEID CDA-FRAKTIE TEGEN VRIJLATING VAN „DRIE VAN BREDA”

Bij het beleidsdebat over Justitie in de Eerste Kamer is door woordvoerders van de CDA-fracties de kwestie van de „drie van Breda” ter sprake gebracht.

Namens een minderheid van de fracties van KVP, ARP en CHU sprak mr. F. H. Piket (CHU) zich uit tegen vrijlating. Prof. Diepenhorst (AR) sprak namens de voorstanders. Aanleiding tot deze uiteenzettingen was de brief die de Wereldraad van Kerken onlangs over „de drie van Breda” heeft geschreven.

Piket was van oordeel dat deze brief te veel de situatie van de veroordeelden belicht en te weinig rekening houdt met hen die een onmenselijk lijden hebben moeten ondergaan en psychisch en fysiek nog steeds ondergaan. De Hoofdaalmoezenier van het Gevangeniswezen heeft er terecht op gewezen, dat tevoren toch zeker een gesprek had moeten plaatshebben met Joodse groeperingen en mensen uit het verzet. Dat alles schijnt niet gebeurd te zijn. Destijds heeft de Minister de afspraak met de Tweede Kamer gemaakt, dat hij tot geen beslissing over gratie zou komen dan na overleg met de Kamer. Ik geloof dat we het daarvoor alle betrokkenen maar op moeten houden. Voorshands is een klein deel van de CDA-groepering in deze Kamer niet voor vrijlating, hoe moeilijk zij die beslissing ook vindt.

Diepenhorst maakte duidelijk onderscheid tussen het vergeven in religieuze sfeer als Goddelijke daad en het verlenen van gratie door de overheid.

Hij meende echter dat het na 31 jaar gevangenen houden van oude mannen in een slechte gezondheidstoestand niet bepaald een door waardigheid aansprekende toestand is. Ook het rechtsgevoel t.a.v. de levenslange gevangenisstraf is naar zijn mening vergeleken bij 1945 of 1955 veranderd. Onjuist is het aldus Diepenhorst dat de overheid het haar toekomend gratierecht bindt aan voorafgaand overleg met organisaties van oorlogsslachtoffers.

WACHTLIJST VEROOORDEELDEN

Mr. Piket wees voorts op recente berichten over de lange wachtlijsten van veroordeelden. Hierbij zijn aantallen van meer dan 10.000 genoemd. Hij herinnerde er aan reeds op 20 januari hierover vragen te hebben gesteld die eerst op 22 april 1975 werden beantwoord. Spreker had gehoopt met zijn vragen een positieve bijdrage tot verbetering van deze situatie te geven maar hier is niets van terecht gekomen. Waarom is hier sinds 14 maanden geen enkele verbetering opgetreden?, zo vroeg spreker.

Hij beklemtoonde dat er geen spanningsveld mag ontstaan tussen de rechterlijke macht die de vonnissen heeft uitgesproken en de uitvoerende macht. Collectieve gratie is voor dit soort gevallen naar zijn mening niet de oplossing. Op de schriftelijke vragen die hij hierover eind vorig jaar had gesteld heeft Piket een onbevredigend antwoord gehad.

Piket vroeg voorts het oordeel van de bewindsman over het tv-programma „Opsporing Verzocht”. Na twee uitzendingen had hij persoonlijk van dit programma een gunstige indruk. Voorwaarde is wel dat familie-

leden van de slachtoffers akkoord gaan met deze uitzending. Hij was van oordeel dat de sobere presentatie van dit programma niet leidt tot het ontketenen van een heksenjacht op onschuldigen.

Verontrust toonde spreker zich over de mededeling dat de zware misdaad in 1975 met 14% is toegenomen. Hij stelde de vraag wat de minister hieraan denkt te doen en informeerde of aan de versterking en de vergroting van het opsporingsapparaat wel voldoende aandacht wordt besteed.

Op het terrein van de wetgevende arbeid van het departement van Justitie wees Piket er op dat - zeer tot zijn spijt - nog betrekkelijk weinig voortgang wordt gemaakt. Met name betreurd hij het dat vier aangekondigde wetsontwerpen nog niet zijn ingediend: de herziening van het echtscheidingsprocesrecht; de nieuwe regeling van ontzegging van rijbevoegdheid; het wetsontwerp met betrekking tot de alimentatie en de wijziging van de wet op de Rechterlijke Organisatie.

H. van Spanning

WERKELOOSHEIDSCIJFERS WORDEN IETS VRIENDELIJKER

(van een medewerker)

Voor het eerst sinds lange tijd heeft de Europese Commissie wat moed geschept uit de recente werkloosheidscijfers van Europa. Die cijfers tonen namelijk aan dat voor het eerst sinds midden 1974 er zich in de meeste EG-landen een daling van de werkloosheid aftekent. Dat verschijnsel doet zich het duidelijkst voor in de Duitse bondsrepubliek, Frankrijk en Nederland. Ook in België is deze trend waar te nemen, maar nog niet zo duidelijk als in de eerste drie landen.

De Commissie is de mening toegedaan, aldus een Commissie-woordvoerder in Brussel, dat omstreeks de jaarwisseling de „top” in de Europese werkloosheid is bereikt en dat het aantal werklozen nu langzaam afneemt. Tijdens die jaarwisseling kende Europa overigens 5.700.000 werklozen. Volgens de laatste cijfers is het aantal volledig werklozen in de negen EG-landen 5.567.370.

DROEVIG

Vergeleken met een jaar geleden ziet de situatie er overigens nog maar droevig uit. Sinds die tijd groeide het aantal werklozen in België nog met 48 procent, in Denemarken met 10 procent, in Duitsland met 14 procent, in Frankrijk met 33 procent, in de Ierse republiek met 22 procent, in Italië met 14 procent, in Luxemburg met 405 mensen (percentage niet bekend), in Nederland met 19 procent, in het Verenigd Koninkrijk met 66 procent (de sterkste groei van alle EG-landen) en in Noord-Ierland met 47 procent.

Van alle EG-landen heeft Italië nog steeds het grootste aantal werklozen, namelijk 1.164.300. Dat zijn er 139.900 meer dan een jaar geleden. Ook de Duitse bondsrepubliek heeft nog 1.346.723 mensen die geen baan hebben, 163.222 meer dan een jaar eerder. Ruim boven het miljoen (1.253.427 met nog eens 50.989 in Noord-Ierland extra) zit ook Groot-Brittannië.

Frankrijk heeft momenteel 251.668 werklozen meer dan een jaar terug en het totaal is er nu 1.017.357.

MINDER

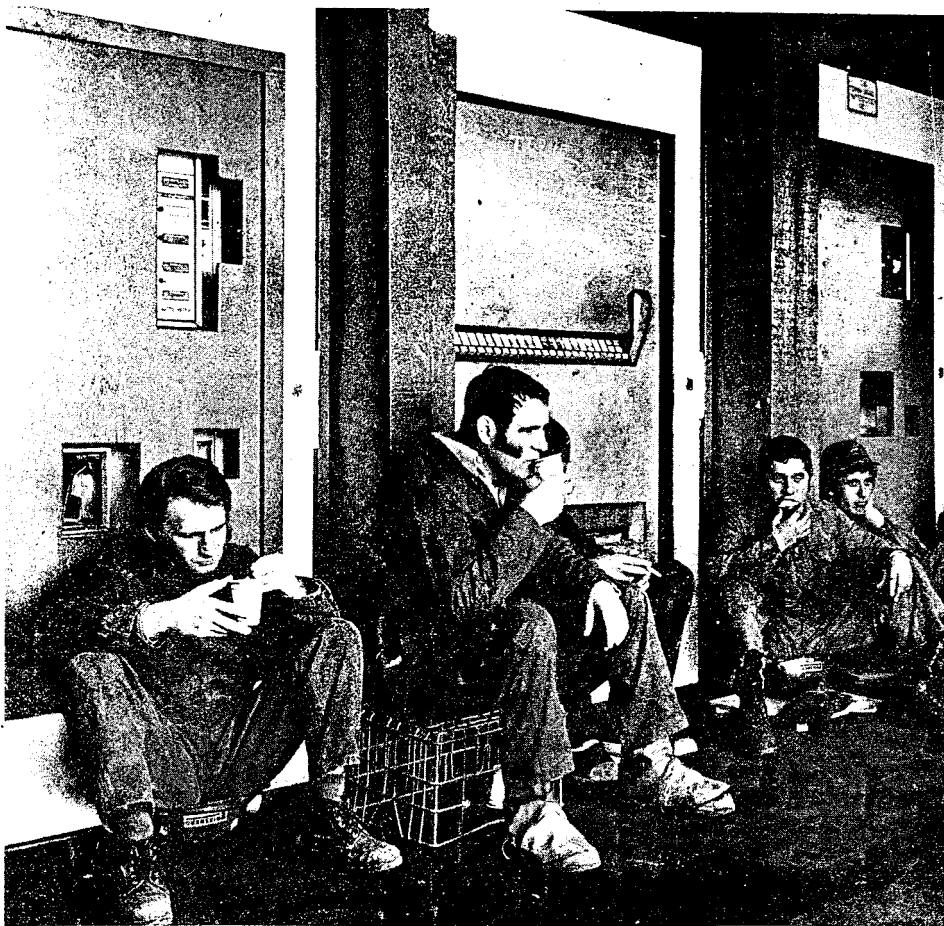
De kleinere EG-landen hebben vanzelfsprekend minder werklozen, maar ook daar is de situatie nog lang niet rooskleurig. België kent momenteel 226.246 volledig werklozen, 72.901 meer dan een jaar terug. Denemarken heeft 14.600 werklozen meer dan een jaar geleden en komt nu op een totaal van 155.300. In de Ierse republiek zijn 114.410 mensen zonder werk, 20.909 meer dan vorig jaar en Nederland heeft volgens de laatste gegevens van de Commissie 238.097 werklozen. Dat zijn er 37.802 meer dan een jaar geleden. Luxemburg heeft nu 521 werklozen tegen 116 vorig jaar. Opvallend is dat in België, dat ongeveer vergelijkbaar is met Nederland, het aantal werklozen in een jaar tijd opliep met ruim 70.000 tegen in Nederland ruim 37.000. Een verklaring daarvoor kan zijn

dat in België de economische recessie later is ingetreden dan in Nederland. Buiten de volledig werklozen zijn er in de negen landen van de Gemeenschap nog eens ongeveer 2.225.000 mensen die verkorte werktijden hebben of wier werkloosheid niet officieel opgetekend staat. Volledige en gedeeltelijke werklozen vormen samen 7 tot 8 procent van de Europese beroepsbevolking. Zulke percentages zijn in Europa sinds de jaren dertig niet meer

bereikt. Een bijkomend probleem is dat de Europese beroepsbevolking jaarlijks met naar schatting 0,6 tot 0,7 procent toeneemt. Europees commissaris Hillery (sociale zaken) heeft er niet zo lang geleden in een rede in Dublin op gewezen dat de werkgelegenheid jaarlijks met 1,5 procent moet toenemen, wil men tegen 1980 een situatie bereiken hebben dat volledige en gedeeltelijke werkloosheid nog slechts 3 procent van de beroepsbevolking treft. Volgens Hil-

lery is dat een vrijwel onmogelijke opgave. Economen hebben namelijk becijferd dat de economische groei van de Gemeenschap dan ongeveer 6,5 tot 6 procent per jaar zou moeten bedragen. Van het totaal aantal volledig werklozen in de EG zijn er 1.994.432 vrouwen. Hun aantal is procentsgewijs veel sterker gestegen dan dat van de mannen als men de situatie vergelijkt met een jaar eerder. Het sterkst

spreekt dat in Groot-Brittannië, waar de „mannelijke werkloosheid” steeg met 66 procent en die van de vrouwen met 107 procent. Slechts in Frankrijk ging de groei van de werkloosheid bij mannen en vrouwen gelijk op (beiden 33 procent). De Ierse republiek vormt een uitzondering. Dat is het enige land waar de vrouwenwerkloosheid (13 procent) minder snel steeg dan die van de mannen (22 procent).

AANNEMINGSBEDRIJF
H OOGVLIET & ZN. B.V.
 Burgerlijke- en Utiliteitsbouw

- NIEUWBOUW
- VERBOUW
- ONDERHOUD

ZWIJNDRECHT
 Molenvliet 9 - Tel. 01850-26651-27034-24330

TUINAANLEG
BINDER B.V. - RHOON
 Aanleg en onderhoud van
GEMEENSCHAPPELIJKE TUINEN, PLANTSOENEN, PARKEN, SCHOOLTUINEN etc.

- grond- en straatwerken
- drainages
- rioleringen
- beplantingen
- windkeringen en aërsteringen
- aanleg grasgazons
- onderhoud van groenvoorzieningen
- onkruidbestrijdingen
- kleigrond, teelaarde
- graszoden en graszaden
- bloembakken

Dorpsdijk 50-52 - Postbus 820 - Rhoon
 Telefoon 01890-6111*

BOEIENDE POLITIEKE LECTUUR!

Al deze CDA-publikaties zijn te bestellen door storting of overmaking van het verschuldigde bedrag op giro 60 45 00 ten name van de De

Lohmanstichting te Den Haag. Vermeld dient te worden het aantal en de titels.

inflatie als politiek probleem

Centrum voor Staatkundige Vorming
 Dr. Abraham Kuypersstichting
 Jhr. mr. A. F. de Savornin Lohmanstichting
 wetenschappelijke instituten
CDA

grondeigendom en grondbeheer

een opdracht voor
 individu en gemeenschap

Centrum voor Staatkundige Vorming
 Dr. Abraham Kuypersstichting
 Jhr. mr. A. F. de Savornin Lohmanstichting
 wetenschappelijke instituten
CDA

energiebeleid

Centrum voor Staatkundige Vorming
 Dr. Abraham Kuypersstichting
 Jhr. mr. A. F. de Savornin Lohmanstichting
 wetenschappelijke instituten
CDA

plichten en perspectieven

aanzet voor een
 profielschets van het CDA

Centrum voor Staatkundige Vorming
 Dr. Abraham Kuypersstichting
 Jhr. mr. A. F. de Savornin Lohmanstichting
 wetenschappelijke instituten
CDA

INFLATIE ALS POLITIEK PROBLEEM
 Het eerste politieke rapport over de zorgwekkende omvang van de huidige inflatie. Prijs: f 4,25 per ex.

GRONDEIGENDOM EN GRONDBEHEER
 Grondpolitiek is bijzonder actueel. Welke instrumenten heeft de overheid nodig om een optimale beschikking- en beheersbevoegdheid over de grond te verkrijgen? Prijs f 3,75 per ex.

ENERGIEBELEID
 Een concreet toegespitst vraagstuk, dat van centrale betekenis is in onze economische ontwikkeling; de energievoorziening. Het rapport gaat in op het te voeren energiebeleid op middellange termijn, met een uitzicht voor de periode daarna. Prijs f 5,25 per ex.

PLICHTEN EN PERSPECTIEVEN
 Aanzet voor een profielschets van het

CDA. Een aantal zaken die van betekenis zijn voor de profilering van het CDA. Prijs f 3,90 per ex.

GEREDE TWIJFEL
 Bijdrage tot de discussie over de perspectieven van onze economische ontwikkeling. Prijs f 3,75 per ex.

WELZIJNSBELEID VOOR OUDEREN
 Een brochure naar aanleiding van een CDA-studiedag over het bejaardenbeleid. Prijs f 5,90 per ex.

EERSTE PPAC-ADVIES
 Eerste jaarlijks advies van de Permanente Program Advies-commissie van het CDA en het oordeel er over van het Algemeen Bestuur van het CDA. Prijs f 4,50 per ex.

SAMEN OP WEG NAAR EEN VERANTWOORDELIJKE MAATSCHAPPIJ
 Een bijdrage vanuit het CDA tot de discussie over emancipatie. Prijs f 4,50 per ex.

GEREDE TWIJFEL

bijdrage tot de discussie over de perspectieven van onze economische ontwikkeling

Centrum voor Staatkundige vorming
 Mauritskade 28, Den Haag
 tel. 070-663624

Dr. Abraham Kuypersstichting
 Dr. Kuypersstraat 9, Den Haag
 tel. 070-665626

Jhr. mr. A. F. de Savornin Lohmanstichting
 Wassenaarseweg 7, Den Haag
 tel. 070-248781

CDA

WELZIJNSBELEID VOOR OUDEREN

publikatie van de wetenschappelijke instituten

CDA

CHRISTEN-DEMOCRATISCH APPEL

PERMANENTE PROGRAMADVIESCOMMISSIE

eerste jaarlijks advies en oordeel van het algemeen bestuur

CDA

een bijdrage vanuit het CDA tot de discussie over emancipatie

SAMEN OP WEG NAAR EEN VERANTWOORDELIJKE MAATSCHAPPIJ

publikatie van het Christen-democratisch Vrouwenbestuur

CDA

de nederlander

CH-WEEKBLAD

Redactie: Postbus 8822 - 's-Gravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

Unieraad gaat verder met CDA

De Unieraad (hoofdbestuur van de CHU) heeft in zijn vorige week zaterdag te Utrecht gehouden vergadering met zeer grote meerderheid van stemmen besloten de algemene vergadering van de Unie, die op zaterdag 22 mei bijeenkomt, voor te stellen het besluit te nemen dat aan de voorwaarden voor de totstandkoming van één CDA-kandidatenlijst voor de volgende Tweede-Kamerverkiezingen wordt voldaan. Aan de algemene vergadering wordt voorts gevraagd de Unieraad te machtigen in september aanstaande de definitieve beslissingen te nemen.

„De voorwaarden voor de totstandkoming van één lijst”, aldus Unievoorzitter mr. O. W. A. van Verschuer in een na afloop van de Unieraadsvergadering gegeven toelichting, „zijn de programmatische overeenstemming en de politieke eenheid van beleid”. Wat de programmatische overeenstemming betreft verwees mr. Van Verschuer naar het enkele weken geleden gereedgekomen CDA-programm voor de jaren 1977-1981. Voor de opstelling van dat pro-

gram bestaat in de kringen van de drie christen-democratische partijen grote waardering.

VORDERINGEN

Dr. R. J. H. Kruisinga, voorzitter van de CHU-fractie in de Tweede Kamer, vertelde de Unieraad, dat het gesprek tussen de fracties van KVP, ARP en CHU over de politieke eenheid van beleid vordert. „Er is overeenstemming over het beleid ten aanzien van de knelpunten grondpolitiek, volkshuisvesting, zelfstandigen, overheidsuitgaven en collectieve lasten en bestuurlijke reorganisatie. Over vier andere punten, te weten beleid inzake onderneming, inkomenspositie en bezitsvorming, mediabeleid en veiligheidsbeleid zal overeenstemming zeker wel mogelijk blijken”, aldus dr. Kruisinga. Hij verwacht alleen moeilijkheden wat het onderwijs betreft, gezien de verschillende opstelling van de drie fracties.

AKKOORD

De Unieraad ging akkoord met de verdeling van de plaatsen op de eventuele gezamenlijke CDA-kandidatenlijst. Als het CDA met 48 zetels in de nieuw-gekozen Tweede Kamer komt (het gezamenlijk aantal van KVP, ARP en CHU thans) zullen er 26 (27) KVP-, 13 (14) ARP- en 9 (7) CHU-plaatsen zijn.

Bij de verdeling van de KVP-, ARP- en CHU-plaatsen op de CDA-lijst is uitgegaan van de politieke krachtsverhoudingen tussen de drie partijen sedert 1966, het jaar van de eerste besprekingen over samengaan, van de huidige krachtsverhoudingen en van de toekomstverwachtingen, die de partijen kunnen koesteren indien zij ieder met een eigen lijst zouden uitkomen.

Het is de bedoeling dat de algemene vergadering van de CHU op zaterdag 22 mei een uitvoerige bespreking zal wijden aan het CDA-programm, dat uiteindelijk op een in

december aanstaande te houden CDA-congres wordt vastgesteld.

In de Unieraadsvergadering is afgesproken, dat voor de algemene vergadering nog nadere beschouwingen zullen worden gegeven over de punten economische politiek en de bestuurlijke en de welzijnsparagraaf. Die nadere beschouwingen zullen ook ten dienste staan van de plaatselijke kiesverenigingen en CDA-verbanden, die amendementen op het program kunnen indienen.

TELEURSTELLING

De Unieraad sprak zijn grote teleurstelling uit over het door de regering voorgestelde beleid ten aanzien van het onderwijs. „Het door de regering bij het parlement ingediende voorstel tot principiële wijziging van het onderwijsartikel in de grondwet tast de vrijheid van onderwijs ernstig aan”, aldus een met algemene stemmen aangenomen motie. Daarin staat voorts, dat de CHU reeds in een vroegtijdig stadium waarschuwde tegen het voornemen wijziging aan te brengen in het grondwetsartikel. (De tekst van de motie staat elders in dit nummer van het christelijk-historisch weekblad „de Nederlander”).

H. L.

Mr. O. W. A. van Verschuer:

„Millimeter voor millimeter vooruit”

„Millimeter voor millimeter schrijdt het proces van christen-democratische eendracht voort. Ieder, die gedacht had dat, nu het grootste deel van de weg is afgelegd en het einddoel zo duidelijk in zicht is, de discussies zouden verstommen, heeft het mis gehad. Zij hebben onvoldoende onderkend hoe diep onze politieke keuze in ons geloofsdenken en in onze gevoelens verankerd ligt en hoe zeer het vooruitgaan naar iets nieuws voor velen betekent het moeten opgeven van oude, vertrouwde begrippen en het opnieuw onder woorden brengen van een gemeenschappelijke politiek, gebaseerd op een gemeenschappelijk, maar bovenal onaantastbaar uitgangspunt”. Met deze woorden heeft de voorzitter van de CHU, mr. O. W. A. van Verschuer, vorige week zaterdag te Utrecht de vergadering van de Unieraad geopend.

Niet alleen de Unieraad vergaderde op deze dag. Ook de partijraad van de ARP kwam in vergadering bijeen om van gedachten te wisselen over de verdere voortgang van het CDA. Mr. van Verschuer zei te hopen dat de Anti-revolutionairen en Christelijk-historischen bereid zijn meer te kijken naar hun gemeenschappelijke achtergrond en hun gemeenschappelijke taak dan naar datgene wat hen nu scheidt, en bereid zijn, van beide kanten, de muren te slechten die niet altijd met even edele motieven tot het laatst toe lijken in stand te moeten worden gehouden. In dit kader past niet het elkaar bestoken met eisen, die onvoorwaardelijk moeten worden ingewilligd, maar het aanbrengen van kanttekeningen en het noemen van voorwaarden waarover men het eens moet kunnen worden.

Mr. Van Verschuer hoopte ook dat het mogelijk zou zijn tegen deze achtergrond met

deze intentie in de vergaderingen van ARP en CHU samen een millimeter op te schuiven naar het gemeenschappelijk einddoel, een Christen democratische partij in Nederland.

VERHEUGEND

„Het is uitermate verheugend dat wij de voorbereiding van de door de algemene vergadering te nemen beslissing over een gemeenschappelijke christen-democratische lijst bij de volgende verkiezingen kunnen nemen tegen de achtergrond van het ontwerp-programma dat bij ons is ingediend en dat uiteindelijk door het congres van het CDA moet worden vastgesteld. Hiermede is de beslissing voor een lijst niet een stap naar het onbekende maar een stap naar het realiseren van een eigen christen democratische weg in de Nederlandse politiek”, aldus de Unievoorzitter. „Bij de bespreking en beoordeling van het programma is het verstandig vooral een aantal punten vast te stellen, opdat wij allen precies weten wat het doel is, wat wij met dit programma beogen en waar dit programma ons aan bindt. Wij zijn er als Unie altijd vanuit gegaan dat wij onze vertegenwoordigers kiezen in het vertrouwen en de wetenschap dat zij hun politiek handelen baseren op de grondslag van waaruit wij politiek willen bedrijven.

Dit programma is voor ons dan ook niet meer en niet minder dan de uitwerking van ons beginsel. Maar het is ook een momentopname. Het is goed om ons dat te realiseren. Wij kunnen niet anders doen dan op dit moment en onder nu te voorziene omstandigheden een blik vooruit te werpen en de lijn aangeven waarlangs naar onze verwachting in de komende kabinetsperiode het beleid moeten worden gevoerd. Het

programma kan echter geen wet van Mendel en Perzen zijn. Wij zouden als we daarvan uitgingen dezelfde fout maken en onwaarschijnlijk bedrijven als de samenstellers van Keerpunt. Wij zouden dan ons in dezelfde bochten moeten wringen als zij die tegenover hun eigen mensen moeten bewijzen, dat Keerpunt wordt uitgevoerd.” Mr. Verschuer benadrukte dat omstandigheden zich zeker in het huidig tijdsgewricht snel wijzigen en dat de vertegenwoordigers een handleiding meekrijgen in de verwachting en het vertrouwen dat zij staande op het uitgangspunt in de loop van de komende periode het programma in elk geval naar de intentie van nu zullen uitvoeren en waar nodig aan gewijzigde omstandigheden zullen bijstellen. „Als wij het anders stellen zouden, dan plegen wij kiezersbedrog”.

De discussie over het politiek één zijn van de drie christen democratische partijen, volgens de formule van Woudschoten voorwaarde voor het opheffen van de politieke hypotheek, heeft behalve de vraag naar een politiek programma ook nog een aantal andere facetten die voor het eerst door de Unie in discussie zijn gebracht. De Unievoorzitter doelde op de voorwaarden die door een in een algemene vergadering van de Unie zijn geformuleerd en welke nu een extra accent gekregen hebben doordat ook de ARP hierover graag blijkt te willen spreken.

„De intentie van de Unie bij het uitspreken van deze voorwaarden voor één lijst waren niet anders dan dat wij duidelijk wilden vastleggen dat bij de komende verkiezingen het accent duidelijk en alleen bij het profiel van het CDA moet komen te liggen en dat al datgene wat dat profiel vertekent moet worden afgewezen en vermeden. In dat kader dient ons programma en niet het programma van het kabinet Den Uyl, van welke signatuur dat overigens ook is, onze kiezers duidelijk te maken welke weg wij willen gaan.”

Uiteraard zijn er volgens mr. Van Verschuer punten in het huidige beleid die aanspreken en die de CHU ook in een komende kabinetsperiode voor gezamenlijke rekening wil nemen. „Maar het totale beleid van dit kabinet is dat niet, noch het kabinet zelf, tegen wiens formule niet al-

leen de CHU, maar ook de KVP en de ARP ernstige bezwaren hebben.”

VOORKEUREN

Een ander punt van discussie is het punt van de afspraken vooraf en het uitspreken van voorkeuren voor de verkiezingen. „Daarbij is het maken van afspraken zo onmodisch geworden - we leven snel - dat niemand dat meer, van welke partij dan ook propageert. Blijft over het al dan niet uitspreken van voorkeuren. Er zit uiteraard bij onze tegenpartijders, of ze nu van de PvdA of van de VVD zijn, het aantrekkelijke in om van het CDA te vragen waar ze in het politiek krachtenveld staan. Zij immers gaan er, naar onze overtuiging volstrekt ten onrechte van uit dat Nederland moet worden opgedeeld in socialisten en liberalen en het zal hun grootste genoegen zijn om de Christen democraten zich te laten vertekenen door het maken van een keus.”

STANDVASTIG

De Unievoorzitter zei van mening te zijn, dat het CDA standvastig moet zijn in het vasthouden aan eigen waarden, eigen grondslag en eigen programma en dat elke afspraak vooraf of intentie verklaring hieraan afdoet. „De geschiedenis van de abortuswetgeving geeft wel aan dat wij geen enkele affiniteit op voor het CDA belangrijke punten met noch de PvdA noch de VVD hebben. Laten we dan ook nu niet suggereren dat wij bij een van hen bijzonderlijk behoren evenmin dat zij van hen vragen uit te spreken dat zij bij ons behoren.”

Op de laatstgehouden vergadering van de Partijraad van de PvdA zei premier Den Uyl: Wij vragen onze kiezers ons beleid te steunen?

„Was dat ergens anders op gericht om met zoveel mogelijk zetels na de verkiezingen harde onderhandelingen te gaan voeren? Ik vraag u hoeveel te meer heeft het CDA recht en redenen om nu zij voor het eerst de verkiezingen ingaan te wijzen op uitgangspunt en programma en daarop de kiezers te vragen hen zo sterk mogelijk na de verkiezingen de onderhandelingen voor het vormen van een kabinet in te sturen. Indien op dit moment andere partijen trachten ons voor hun karretje te spannen door via programma vergelijking te stellen dat wij dichter bij de een of bij de ander staan wijzen wij dit af. Een dergelijke programma vergelijking is immers altijd eenzijdig. Iedere andere partij haalt uit ons programma wat hem het meest aanspreekt. Velen spreken alleen over de economische paragraaf en vinden onze keus voor een groei van 0,7

In dit nummer van „de Nederlander”:
Vrijheid van onderwijs in gevaar!

(zie pagina's 4 en 5)

procent de basis van ons programma. Staan wij dan dichterbij de PvdA met 1 procent groei dan bij de VVD die op de nullijn staan?

Het is slechts een onderdeel van ons programma en daarom weigeren wij voor de verkiezingen op onderdelen zo te discussiëren dat intentie voor partnerkeus daaruit zou moeten blijken", aldus mr. Van Verschuer.

„Er zijn mensen in Nederland in wiens politieke kraam het te pas komt om dit standpunt van de CHU zo uit te leggen dat de CHU als zij een intentie verklaring zou willen afleggen dat dan voor de VVD zou zijn. Reden om de CHU als het lastige, onhandelbare, rechtse jongetje van het CDA drietal af te schilderen. Burger is ermee begonnen en de voorzitter van de PvdA doet er braaf aan mee. Als de KVP en ARP nu maar duidelijk wel hun voorkeur uitspreken

voor de PvdA dan is de PvdA de CHU kwijt als mogelijke regeringspartner en dan is alleen de volgende stap dat men met KVP en ARP met de PPR in het reine komt."

Mr. Van Verschuer vertrouwt erop dat wij gedrieën in het CDA verbonden, aan dit spelletje niet meedoen en dat heel duidelijk gemaakt wordt aan de PvdA dat het hen niet een tweede keer na Burger lukt ons uit elkaar te krijgen. Beter gezegd dat het „CDA-één lijst", betekent dat zij één christen-democratisch blok tegenover zich zullen vinden die naar de tradities van de christen-democratie en naar het programma zal handelen. Daarbij moet het duidelijk zijn dat de CHU ook de PvdA niet als een mogelijke regeringspartner afschrijft. Maar het CDA zal wel spelregels stellen en handhaven", aldus de Unievoorzitter uit de Unieraad.

H. L.

PARLEMENTARIA

Interpellatie-Wiegel eindigt in anti-climax

De interpellatie-Wiegel over de uitvoering van de motie-Andriessen inzake indiening van bezuinigingsvoorstellen, is in een anti-climax geëindigd.

Het debat werd door politieke waarnemers met enige spanning tegemoet gezien omdat Wiegel KVP en ARP voor de konsekwentie van deze motie wilde plaatsen. Zoals bekend hadden Andriessen en Aantjes in hun motie, ingediend bij de algemene beschouwingen, gevraagd uiterlijk in februari van dit jaar, voorstellen voor beleidsombuigingen en vermindering van de overheidsuitgaven te doen.

Het kabinet is hier niet in geslaagd. De gevraagde nota is nog niet verschenen. Minister Duijsenberg zegde toe dat de gevraagde gegevens in mei zullen verschijnen. Andriessen, die mede namens Aantjes het woord voerde, betreurde dat de gevraagde datum overschreden was maar achtte het pluspunt dat de nota - zoals minister Duijsenberg meedeelde, concrete maatregelen zal bevatten.

Daarmee was de angel uit het debat genomen. Temeer omdat Wiegel zich beperkte tot kritische opmerkingen over KVP en ARP, die zich niet aan de wensen in hun motie hielden. Inhoudelijk ging de VVD-fractie leider slechts terloops op de financiële vraagstukken in.

CHU-woordvoerder Kruisinga richtte zich in zijn betoog voornamelijk op de financiële economische aspecten van de komende bezuinigingsplannen. Hij bracht daarbij vroegere moties en suggesties van de CHU ter sprake.

Kruisinga herinnerde aan een motie van de CHU bij de algemene beschouwingen, waarin gevraagd werd - overeenkomstig de miljoenennota - de collectieve uitgaven te verminderen en daarbij een jaarlijkse groei van 1% als richtsnoer te nemen.

Hij stelde de vraag welke konsekwenties voor de bezuiniging de medeling van minister Duijsenberg heeft, dat het herstel van de conjunctuur zich trager voltrekt dan was voorzien.

Spreker herinnerde voorts aan de suggestie van de CHU om voor de BTW-verhoging een open datum in te voeren. De conjuncturele ontwikkeling en onder meer de voorstellen van de zijde der vakbeweging maken zijns inziens een open datum wenselijk.

Kruisinga stelde vervolgens enkele vragen over het karakter van de komende bezuinigingsnota. Welke maatregelen worden beoogd en wat zal hiervan het effect zijn voor de komende jaren?

Het kabinet heeft gedacht aan een vermindering van uitgaven van ongeveer 10 miljard in 1980. Daarbij werd een verdeling aangehouden van zes miljard in de sector van de sociale verzekering en vier miljard in de overheidsuitgaven. Geldt deze globale verdeling nog, vroeg de CHU-woordvoerder.

Het kabinet heeft destijds ook gezegd te denken aan een groei van het nationaal inkomen van 3¼%, in relatie tot de 1% bezuiniging. Blijft deze relatie gehandhaafd of moet dit uitgangspunt worden bijgesteld?

Kruisinga herinnerde er tenslotte aan dat

de CHU bij de discussie over het sociaal-economisch beleid, december vorig jaar, gepleit heeft voor een strak compensatiebeleid. Daarbij heeft de CHU voorgesteld de stijging van de overheidsuitgaven te beperken door bijvoorbeeld het niet toekennen van een volledige prijscompensatie. De minister heeft destijds toegezegd dat hij deze suggestie niet zal vergeten, aldus spreker.

Minister Duijsenberg wilde over de concrete inhoud van de komende bezuinigingsnota nog geen mededelingen doen. Hij achtte een open datum voor de BTW-invoering niet wenselijk omdat daarmee voor velen te lang onzekerheid blijft bestaan. De globale doelstelling van 3¼% groei blijft gehandhaafd. Wel zal enige bijstelling nodig zijn om dit percentage te bereiken. Hiervoor zal naar specifieke structuurmaatregelen worden gezocht, die in de nog te verschijnen Structuurnota van minister Lubbers zullen worden bekend gemaakt. De suggestie van CHU-zijde over het compensatiebeleid zou Duijsenberg niet vergeten. De bewindsman antwoordde Kruisinga dat hij een uitstekend geheugen heeft.

MOTIES

Wiegel diende twee moties in. De eerste motie bestond voornamelijk uit citaten van vroegere uitspraken van Aantjes en Andriessen waarin benadrukt werd dat men in februari de gegevens wenste te ontvangen. Deze motie kreeg behalve van de VVD slechts de steun van enkele kleine partijen. Kruisinga meende nu de nota - weliswaar te laat komt - maar in mei zal verschijnen dat deze motie geen zin had.

In een tweede motie vroeg Wiegel uitstel van de voorgenomen BTW-verhoging „in ernstige overweging te nemen". Deze motie werd gesteund door CHU, DS'70 en PSP.

Kruisinga meende dat deze motie in het verlengde lag van wat eerder inzake de BTW-verhoging door de CHU was gesteld. Ook de vakbeweging heeft bezwaren geuit tegen de BTW-verhoging per 1 juli a.s.; terwijl het gevraagde „in ernstige overweging nemen" zeer voorzichtig is gesteld. Beide moties werden verworpen.

H. van Spanning

CDA-frakties achter minister Lubbers in Nederhorst-zaak

De CDA-frakties hebben zich bij het door de liberaal Van Ardenne aangevraagde debat over de positie van minister Lubbers bij de problemen rond het bedrijf Nederhorst N.V., volledig achter de bewindsman van economische zaken geschaard.

De VVD had eerder het aftreden van minister Lubbers geëist omdat de bewindsman belangen heeft in het bedrijf Hollandia N.V. dat onderhandelingen voert over gedeeltelijke overname van „Nederhorst". Drs. Lubbers is oud-directeur van Hollandia.

De VVD had inmiddels haar kritiek - na verklaring - en van regeringszijde belangrijk afgezwakt. Van Ardenne sprak nu nog slechts over het vermijden van de betrokkenheid van minister Lubbers in deze kwestie; en het nemen van maatregelen waarbij vermenging van privé - en algemeen belang wordt voorkomen.

In dit debat werd mede namens de CHU-fractie het woord gevoerd door Van Houwelingen (AR) en Van Zeijl (KVP). Laatstgenoemde behandelde mede namens de ARP onder meer de kwestie van de omstreden positie van minister Lubbers. Hierover merkte spreker op: „Naar onze mening is de minister van economische zaken zorgvuldig te werk gegaan, zowel bij zijn optreden als minister in 1973 toen hij zijn aandelenbezit in de Machinefabriek Hollandia in een stichting onderbracht, als in 1975 toen er contacten gingen ontstaan over overname tussen Nederhorst Staal Constructie en de Machinefabriek Hollandia. Die zorgvuldigheid is ook betracht

door zijn collegae Boersma en Duisenberg, alsmede door de overige leden van het kabinet.

Wij vertrouwen er gaarne op, dat die zorgvuldigheid blijft. Het is daarom, dat wij geen waardering en evenmin begrip kunnen opbrengen voor het spelen op de man zoals dat op 24 maart door collega Van Ardenne is gedaan.

In de sportwereld krijg je daarvoor de eerste keer terecht een gele kaart. Die kennen wij hier niet. Die gele kaart is overigens al in verschillende toonaarden door de Nederlandse publiciteitsmedia gegeven. Van harte hopen wij dat de waarschuwing goed is verstaan", aldus Van Zeijl.

Premier Den Uyl beklemtoonde dat voor het kabinet de persoonlijke integriteit van minister Lubbers buiten twijfel is. Tegen het vermengen van privé-belangen en het algemeen belang is maar een remedie: openbaarheid; en daar heeft de minister aan voldaan. Den Uyl zei wel te voelen voor een nadere regeling, niet alleen voor bedrijven maar ook voor andere instellingen waar ex-ministers na hun ministeriële loopbaan vaak hoge functies krijgen.

Van Ardenne trok zijn motie, waarin gevraagd werd een sluitende regeling te maken om te voorkomen dat bewindslieden grote financiële belangen hebben bij ondernemingen die op een of andere wijze belangrijke overheidssteun krijgen, in omdat hij de schijn wilde vermijden dat deze motie tegen minister Lubbers persoonlijk was gericht.

H. van Spanning

Nieuw CHU-voorstel over gezamenlijk fractieoverleg

De CHU-Tweede Kamerfractie heeft vorige week de fracties van ARP en KVP voorgesteld het gezamenlijk fractieoverleg voort te zetten, wanneer de thans lopende besprekingen over de stand van zaken in tien beleidssectoren is afgerond.

De CHU denkt daarbij ten eerste aan gevallen waarin de drie christen-democratische fracties met één woordvoerder zullen optreden. Ook in andere gevallen, wanneer een der fracties dit wenst, zal echter gemeenschappelijk fractie-overleg worden nagestreefd.

Het thans gevoerde periodiek overleg tussen de drie christen-democratische fracties is gebaseerd op een voorstel van de CHU van vorig najaar om een tiental omstreden knelpunten in het beleid van het afgelopen jaar te bestuderen en na te gaan in hoeverre de opgetreden verschillen van invloed moeten worden geacht om in de toekomst de politieke hypothec te kunnen aflossen.

POSITIEF

Het tot nu toe gevoerde overleg van de drie fracties wordt door de CHU-fractie positief beoordeeld. De fractie wil van haar kant gaarne met het nieuwe voorstel een bijdrage leveren tot een in toenemende mate gezamenlijk optreden van ARP, CHU en KVP in de Tweede Kamer. In het bijzonder acht de CHU-fractie thans overleg gewenst bij de komende behandeling van de initiatiefwetgeving inzake de abortus.

H. L.

Herdenking De Ruyter gewenst

Op de vorige week zaterdag te Utrecht gehouden vergadering van de Unieraad heeft prof. dr. J. W. van Hulst, voorzitter van de CHU-fractie in de Eerste Kamer, een dringend beroep gedaan op de onderwijswereld om donderdag 29 april aanstaande niet ongemerkt voorbij te laten gaan. Op deze dag is het namelijk 300 jaar geleden, dat de zeeheld Michiel de Ruyter sneuvelde bij Syracuse.

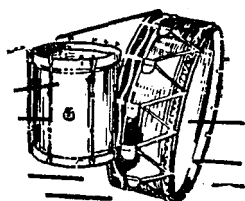
Enkele weken geleden vestigde prof. Van Hulst in schriftelijke vragen de aandacht van minister Van Kemenade van onderwijs op de komende herdenkingsdag. „Is de minister bereid om bijvoorbeeld de lijn door te trekken van een zijn er ambtsvoorgangers, mr. Cals, die ervoor zorgde dat ter gelegenheid van het feit, dat De Ruyter 350 jaar geleden te Vlissingen werd geboren, op 24 maart 1957 een apart nummer van Uitleg, het officiële weekblad van het departement van onderwijs, verscheen onder de titel: „In een blauw geruite kiel"?", zo vroeg prof. Van Hulst aan minister Van Kemenade nadat hij als zijn mening geuit had, dat de bewindsman iets moet ondernemen om de aandacht van de schoolgaande jeugd te vestigen op de grote historische betekenis van de zeeheld De Ruyter. „Als de minister nog geen plannen heeft, is hij dan bereid te bevorderen dat er een

herdruk komt van het nummer van Uitleg van 24 maart 1957 en dat dit nummer aan alle Nederlandse scholen wordt toegezonden?" vroeg prof. Van Hulst. Minister Van Kemenade ging niet op het verzoek in. „Op alle scholen wordt in het kader van de vaderlandse geschiedenis wel aandacht aan M. A. de Ruyter geschonken, ongeacht de herdenking van geboorte of door", antwoordde de bewindsman. Hij deelde mee, geen speciaal nummer van Uitleg te laten verschijnen en ook geen herdruk te bevorderen. „Indien anderen gebruik zouden willen maken van de tekst van Uitleg van 24 maart 1957, dan zal ik hen daarbij behulpzaam zijn", aldus minister Van Kemenade.

JAMMER

Op de Unieraadsvergadering zei prof. Van Hulst het jammer te vinden, dat de regering een kans voorbij laat gaan. Hij verwees naar het communistische Hongarije, waar onlangs nog, in aanwezigheid van een Nederlandse delegatie, De Ruyter herdacht is. In dat land staat een standbeeld van de zeeheld, omdat hij 26 Hongaarse predikanten, die als galeislaven in de boeien waren geslagen, bevrijdde.

H. L.

VAN DER GLAS
Heerenveen

Blaas- en
Slaginstrumentenfabriek
Telefoon 05130-22652

TIJDELIJKE VOOR- KEURSBEHANDLING VOOR VROUWEN GEVRAAGD

door **Haty-Tegelaar-Boomacker,**
voorzitter centrale CH-vrouwen

Vrouwen hebben een geweldige achterstand in politiek-bestuurlijke functies en in de beroepsfeer. Om dit in te lopen en zodoende tot een evenwicht te komen, zou een tijdelijke voorkeursbehandeling bij benoemingen door de overheid moeten plaatsvinden.

Deze aanbeveling wordt gedaan door de Emancipatie Commissie in het vijfjarenplan dat kort geleden aan de minister van CRM is aangeboden.

Op een persconferentie is dit punt toegelicht door drs. Paula Wassen, de voorzitter van deze commissie. Zij ziet de voorkeursbehandeling als een noodmaatregel die een einde moet maken aan de discriminatie zoals die tot nu toe door de overheid is gehanteerd. Tevens is het een voorbeeld ter navolging voor het bedrijfsleven en, waar de vrouw ook een achterstand heeft.

Het is overigens slechts één van de honderd aanbevelingen die als een aanzet voor een emancipatiebeleid zijn gegeven. In de Troonrede van 1975 werd een vijfjarenplan voor de emancipatie reeds aangekondigd en nu is door een keuze van maatregelen die maar weinig extra uitgaven vragen, de regering een advies gegeven dat in het beleid voor 1977 kan worden opgenomen. Ook zijn er uitgangspunten en beleidslijnen voor een emancipatiebeleid op langere termijn geformuleerd. Hierbij worden vier gebieden onderscheiden: onderwijs, werk, inkomen en emancipatiewerk.

PRIORITEITEN

Binnen het emancipatiebeleid adviseert de commissie om prioriteit te geven aan:

- maatregelen die een ongewenste ontwikkeling kunnen keren. Voorbeeld: voorkomen dat vrouwen in tijden van werkloosheid vaker werkloos zijn dan mannen. Dat houdt in dat meisjes snel beter opgeleid moeten worden.
- maatregelen die een zogenaamde olievlakwerking hebben. Bijvoorbeeld: **algemene verkorting van de arbeidsdag.** Hierdoor kunnen vrouwen gemakkelijker deelnemen in het maatschappelijk

gebeuren en kunnen mannen meer in het gezien en huishouden doen.

- maatregelen met een sterke modelwerking. Bijvoorbeeld: voorkeursbenoemingen van vrouwen in hogere ambtelijke en openbare functies.
- maatregelen voor groepen die nu het meest in de knel zitten, zoals vrouwen boven de veertig jaar, waarvan de kinderen (bijna) uit huis zijn, die weinig opleiding hebben en hun leven niet opnieuw inhoud kunnen geven.

ONDERWIJS

Algemene beleidslijnen voor het onderwijs:

- * meisjes en jongens dezelfde weerbaarheid geven om tot eigen keuzen te komen;
- * de belemmeringen wegnemen die zo'n eigen keuze in de weg staan;
- * „vrouwelijke” bezigheden en gedrag als waardevol uitgangspunt nemen;
- * vóór 1985 bereiken dat de duur en het nivo van het onderwijs voor jongens en meisjes gelijk is;
- * ervoor zorgen dat vóór 1985 de spreiding van meisjes en jongens over alle onderwijssectoren en opleidingen aanzienlijk is toegenomen.

WERK

Beleidslijnen voor het werk:

- * de overheid moet de huidige belemmeringen voor vrouwen om te gaan werken wegnemen. Dat betekent: betere opleiding van vrouwen, mogelijkheden scheppen voor bijscholing en „herkansing”. Het werkgelegenheidsbeleid richten op iedereen die kan en wil werken en niet bij voorkeur op de man. Daarnaast zorgen voor een grotere spreiding van een aantal beroepen waarin vrouwen werkzaam zijn en „typisch vrouwelijke” beroepen toegankelijk maken voor mannen. Speciale aandacht besteden aan de mogelijkheden voor vrouwen om door te stromen en carrière te maken. Voorkeursbehandeling van vrouwen bij de overheid (blz. 61).
- * het aanbod en het aanzien van deeltijdarbeid vergroten. De overheid moet hier zelf het voorbeeld geven.
- * de werkorganisatie zo veranderen dat zowel mannen als vrouwen naast hun werk tijd hebben voor verzorging en opvoeding.
- * bevorderen dat de waarde van onbetaalde verzorgende arbeid wordt verhoogd, en dat betaald en onbetaald werk rechtvaardig wordt verdeeld onder vrouwen en mannen.

INKOMEN

Beleidslijnen voor inkomen en inkomensoverdracht:

- * het recht op inkomel. van elk individu moet ontkoppeld worden van zijn of haar burgerlijke staat.
- * het huidige stelsel van belastingen en sociale zekerheid moet zo worden omgevoerd dat het geen belemmeringen meer vormt voor een vrije rolkeuze van vrouwen en mannen. Momenteel is dat stelsel geënt op één bepaalde maatschappijorganisatie: het gezin is de kern van de samenleving, de man verdient de kost en de vrouw doet het huishouden en voedt de kinderen op.

HULPVERLENING

Beleidslijnen voor **emancipatiewerk en hulpverlening:**

- Daarbij gaat het om bewustmaking, informatie, vorming, scholing, actie.
- Uitgangspunten:
- * het werk vooral richten op volwassen vrouwen.
 - * het emancipatiewerk zoveel mogelijk onderbrengen bij de bestaande regelingen.
 - * een beleidsvorm tot stand brengen om

Wie zal ons den steen afwentelen?

En toen de sabbat voorbij was, kochten Maria van Magdala en Maria, (de moeder) van Jacobus, en Salomé specerijen om Hem te gaan zalven. En zeer vroeg op den eersten dag der week gingen zij naar het graf, toen de zon opging. En zij zeiden tot elkander: Wie zal ons den steen afwentelen van den ingang van het graf?
En toen zij opzagen, aanschouwden zij, dat de steen afgewenteld was: want hij was zeer groot. Marcus 16:1 t/m 4.

Het is onze menselijke natuur eigen ons zorgen te maken over vele dingen waarmee wij in gedachten intens bezig kunnen zijn.

Maar dat in onszelf gekeerde bezig zijn met de eigen problemen, ontnemt ons veel van de volheid en van de rijkdom van de Heilige Schrift.

In Lucas 24 wordt ons, in het bekende verhaal van de Emmaüsgangers, wel een aantal behartenswaardige dingen gezegd. Zo staat daar ondermeer geschreven: Maar hun ogen waren bevangen, zodat zij Hem niet herkennen. Dat is een conclusie, waaruit we iedere dag opnieuw veel lering zouden moeten trekken.

De opstanding van de Heer moet het begin zijn van een vernieuwing in ons denken.

De opstanding van de Heer zal voor de Christen het hoogtepunt zijn in zijn leven want het is de inlossing van de belofte dat alle ongerechtigheden ons om Christus wil niet meer zullen worden toegerekend.

Daarbij hoort dat we Zijn leiding in ons persoonlijk leven aanvaarden. Wie zal ons den steen afwentelen? Voor wij in onze gedachten de problemen op ons zien afkomen, heeft Hij ze al voor ons opgelost!

Dat is de boodschap van Pasen. Dat is de bevrijding die op Paasmorgen voor de gemeente van Christus werkelijke inhoud gaat krijgen.

Zijn ook wij dikwijls niet al te veel bezig de levende bij de doden te zoeken? Maar dan is het goed te lezen wat ons wordt gezegd: „Hij is hier niet, maar Hij is opgewekt. Herinnert u, hoe Hij, toen Hij nog in Galilea was, tot u gesproken heeft, zeggend, dat de Zoon des mensen moest overgeleverd worden in de handen van zondige mensen en gekruisigd worden en ten derden dage opstaan. En zij herinnerden zich zijn woorden, en teruggekeerd van het graf, boodschappen zij dit alles aan de elven en aan al de anderen.

Wie zal ons den steen afwentelen?

Dat is op Pasen geen vraag meer.

Deze vraag gaat op Paasmorgen over in: De Heer is waarlijk opgestaan!

Er zijn geen scheidsmuren tussen Christus en degenen die Hem zoeken! Hij is een levende Heiland.

De steen IS afgewenteld!

R. J. H. Kruisinga.

- nieuwe initiatieven in onder te brengen.
- * experimenten mogelijk maken, door middel van experimentenpot.
- * op iets langere termijn: bestaande regelingen herzien en znodig nieuwe maken.

HOOFDDOELSTELLINGEN

De Emancipatie Commissie ziet als de drie hoofddoelstellingen van het emancipatiebeleid:

- * **het doorbreken van rolbeperkingen voor vrouwen en mannen.** Elk individu moet vrij zijn om zijn of haar plaats in de samenleving te kiezen, ongeacht de sexe. Vrouwen en mannen moeten ruimte krijgen om deel te nemen aan alle sectoren van de maatschappij.
- * **het inhalen van achterstanden.** De huidige deelname van vrouwen in het onderwijs, in het uitoefenen van een beroep, in het dragen van verantwoordelijkheid, in politiek-bestuurlijke functies en het bedrijfsleven is hoogst onvoldoende. Bovendien hebben vrouwen minder rechten in de wetgeving dan mannen. Door de maatschappelijke organisatie, waarin de man de kostwinner is, moeten vrouwen thuis zeer veel werk doen, waarvoor zij weinig erkenning en geen eigen inkomen krijgen. Daarnaast hebben ook mannen een achterstand, namelijk de onvoldoende mate waarin zij betrokken zijn bij hun eigen verzorging (de huishouding) en de opvoeding van kinderen.
- * **het bevorderen van waardering bij vrouwen en mannen van eigenschappen en activiteiten die traditioneel bij vrouwen horen.** Typisch vrouwelijke beroepen, zoals peuterleidster en typiste, worden laag betaald. Opvoeden en verzorgen, het vrijwillig verzorgen van zieken en bejaarden wordt niet als „werk” gewaardeerd en daarmee ook niet als bijdrage aan het nationaal inkomen.

STAATSSECRETARIS?

In het conceptprogramma van het CDA lezen we dat een staatssecretaris ter integratie van het emancipatiebeleid wordt gevraagd. De EK zal zich binnenkort met deze vraag bezig houden. Als facet van het totale regeringsbeleid, en niet als aparte sector, beslaat het emancipatiebeleid vrijwel alle departementen. Tot nu toe is er onvoldoende inzet van het ambtelijk apparaat voor deze zaak. Daarin zal verandering moeten komen. De regering dient het emancipatiebeleid tot één van haar prioriteiten te maken, vindt de Emancipatie Commissie. Ook door de CH-vrouwen is deze wens meer dan eens geuit.

H. T. B.

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:

dr. K. de Vries, voorzitter;
mevrouw H. Tegelaar-Boonacker;
A. Buntsma;
Wm. C. de Kruijf; D. Rebel;
drs. H. van Spanning;
drs. G. van Leyenhorst.

EINDREDAKTIE:

H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:

mevrouw J. Algra-Feddema;
dr. E. Bleumink; drs. A. J. van Dulst;
prof. dr. J. W. van Hulst;
ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:

Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078

ADMINISTRATIE-ADRES:

(abonnementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „de Nederlander” en advertenties): Van Deventerlaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag): (070) 861529.

Adresveranderingen voor het ledenbestand en het ledencontactblad „de Nederlander” te zenden aan: Bureau CHU, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage. Telefoon 070-244516.

Abonnementsprijs f 25,- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg.

t.n.v. Stichting Uniepers

Druk: B.D.U. b.v., Barneveld. Postbus 67. Telefoon 03420-3141.

UNIEBUREAU

HET BUREAU VAN DE CHR. HIST. UNIE Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage is telefonisch te bereiken onder nummer 070-244516* Kantooruren van maandag t/m vrijdag 8.30 v.m. tot 16.45 n.m. Het telefoonnummer van de SavorninLohmanstichting is: 070-246791.

Verschijsning volgende nummers „de Nederlander”

Volgende week, vrijdag 23 april, verschijnt „de Nederlander” weer als maandelijks leden-contactblad van de CHU. Dit nummer wordt toegezonden aan alle leden van de Unie en zal alle stukken bevatten, welke betrekking hebben op de algemene vergadering van de CHU, te houden op zaterdag 22 mei aanstaande te Utrecht. Die stukken zijn onder meer de agenda van de algemene vergadering, de jaarverslagen van secretaris en penningmeester, de voorstellen van kiesverenigingen, de kandidaatstelling voor de verkiezing van leden van de Unieraad en het voorstel inzake de contributie.

Op vrijdag 30 april zal het christelijk-historische weekblad „de Nederlander” niet verschijnen, dit in verband met de paasvakantie van het parlement. Na de verschijning van het ledencontactblad „de Nederlander” komt het eerstvolgende nummer van het christelijk-historische weekblad „de Nederlander” derhalve uit op vrijdag 7 mei. De redactie heeft het voornemen, dat nummer te wijden aan de betekenis van de staatsman Groen van Prinsterer, wiens honderdste sterfdag op 19 mei aanstaande herdacht wordt.

Vrijheid van onderwijs in gevaar

De grondwet en het onderwijs

Het bestaande artikel 208 in de grondwet inzake het onderwijs en het nieuwe, door de regering voorgestelde artikel zijn:

Het bestaande artikel

Het onderwijs is een voorwerp van de aanhoudende zorg der Regering. Het geven van onderwijs is vrij, behoudens het toezicht van de overheid en, voor wat bij de wet aangewezen vormen van onderwijs betreft, het onderzoek naar de bekwaamheid en de zedelijkheid van hen, die onderwijs geven, een en ander bij de wet te regelen. Het openbaar onderwijs wordt, met eerbiediging van ieders godsdienstige begrippen, bij de wet geregeld. In elke gemeente wordt van Overheidswege voldoende openbaar algemeen vormend lager onderwijs gegeven in een genoegzaam aantal scholen. Volgens bij de wet te stellen regels kan afwijking van deze bepaling worden toegelaten, mits tot het ontvangen van zodanig onderwijs gelegenheid wordt gegeven.

De eisen van deugdelijkheid, aan het geheel of ten dele uit de openbare kas te bekostigen onderwijs te stellen, worden bij de wet geregeld, met inachtneming, voor zover het bijzonder onderwijs betreft, van de vrijheid van richting.

Deze eisen worden voor het algemeen vormend lager onderwijs zodanig geregeld dat de deugdelijkheid van het geheel uit de openbare kas bekostigd bijzonder onderwijs en van het openbaar onderwijs even afdoende wordt gewaarborgd. Bij die regeling wordt met name de vrijheid van het bijzonder onderwijs betreffende de keuze der leermiddelen en de aanstelling der onderwijzers geëerbiedigd.

Het bijzonder algemeen vormend lager onderwijs, dat aan de bij de wet te stellen voorwaarden voldoet, wordt naar dezelfde maatstaf als het openbaar onderwijs uit de openbare kas bekostigd. De wet stelt de voorwaarden vast waarop voor het bijzonder algemeen vormend middelbaar en voorbereidend hoger onderwijs bijdragen uit de openbare kas worden verleend.

De Koning doet jaarlijks van de staat van het onderwijs aan de Staten-Generaal verslag.

Het voorgestelde

1. Het geven van onderwijs is vrij behoudens het bij de wet te regelen toezicht van de overheid. De wet kan regels stellen ter bescherming van de gezondheid en, voor wat bij de wet aangewezen soorten van onderwijs betreft, ten aanzien van de bekwaamheid en zedelijkheid van hen die onderwijs geven.
2. De wet regelt het openbaar onderwijs met eerbiediging van ieders godsdienst en levensovertuiging. Zij verzekert dat overal voldoende gelegenheid wordt gegeven tot het ontvangen van openbaar basisonderwijs en dat voldoende is voorzien in de behoefte aan bij de wet aangewezen andere soorten van openbaar onderwijs.
3. Voor zover deze aan bij of krachtens de wet te stellen voorwaarden voldoen, worden het bijzonder basisonderwijs en de bij de wet aangewezen andere soorten van bijzonder onderwijs naar dezelfde maatstaven als het overeenkomstige openbaar onderwijs uit de openbare kas bekostigd.
4. De in het voorgaande lid bedoelde voorwaarden eerbiedigen de vrijheid van richting, waaronder met name zijn begrepen de keuze van de leermiddelen en de aanstelling van hen die onderwijs geven. Zij worden met inachtneming van de vrijheid van richting zodanig geregeld, dat de deugdelijkheid van het bijzonder onderwijs even afdoende wordt gewaarborgd als die van het openbaar onderwijs.

Grote verontrusting bij Unieraad

De Unieraad heeft in zijn vorige week zaterdag te Utrecht gehouden vergadering zijn ernstige verontrusting uitgesproken over het regeringsvoorstel om het onderwijs-artikel in de grondwet te wijzigen.

De volgende motie nam de Unieraad met algemene stemmen aan:

„De Unieraad, op zaterdag 10 april te Utrecht in vergadering bijeen, verontrust door

het door de regering bij het parlement ingediende voorstel tot principiële wijziging van het onderwijsartikel in de grondwet, waardoor de vrijheid van onderwijs ernstig wordt aangetast, van oordeel dat

de CHU reeds in een vroegtijdig stadium

heeft gewaarschuwd tegen het voornemen om in de grondwet wijzigingen aan te brengen welke de vrijheid van onderwijs aantasten,

constateert dat de minister van onderwijs en wetenschappen tot nu toe nagelaten heeft te antwoorden op een brief van de zeven organisaties, het bijzonder onderwijs vertegenwoordigend, waarin uitdrukking wordt gegeven aan hun grote zorg met betrekking tot de opvattingen van de regering inzake de vrijheid van onderwijs, spreekt

zijn grote verontrusting uit over het door de regering voorgestelde beleid.”

Aldus de uitspraak van de Unieraad.

H. L.

GROTE ONGERUSTHEID

De voorgestelde formuleringen, zoals in het nieuwe wetsontwerp voorgesteld, geven aanleiding tot grote bezorgdheid en grote ongerustheid, zei dr. Krusinga. Hij werkte enkele punten uit.

De voorgestelde formuleringen missen naar de visie van de CHU zorgvuldigheid. Bijvoorbeeld de voorstellen inzake de subsidievoorwaarden voor het bijzonder onderwijs zullen voortaan krachtens deze voorstellen van Van Kemenade - lees het kabinet-Den Uyl - worden geregeld, zonder vooroverleg met de Staten-Generaal. Daartegen heeft de CHU bezwaren.

Tot nu toe gebeurde dit alleen „bij de wet”, dat wil zeggen door een wettelijke regeling, die vooraf door het parlement was goedgekeurd.

De nieuwe toevoeging „krachtens de wet” houdt echter in, dat er ook subsidievoorwaarden aan het bijzonder onderwijs kunnen worden gesteld op grond van bijvoorbeeld een algemene maatregel van bestuur. Hierop kan het parlement alleen achteraf controle uitoefenen. Het betekent ook verder, dat voortaan lagere overheden als provincies en gemeenten subsidievoorwaarden zullen kunnen vaststellen. De mogelijkheid is dan levensgroot aanwezig, dat bepaalde gemeentebesturen bepaalde onderwijsvormen en -normen kunnen bevoordelen door het bijzonder onderwijs onder de druk te zetten van zware subsidievoorwaarden. Dit is niet alleen een verontrustende, het is een griezelige ontwikkeling, vinden vele christen-democraten,” zei de CHU-fractievoorzitter te Emmeloord.

H. L.

Dr. R. J. H. Krusinga:

Een hoogst ernstige zaak

„Het is een hoogst ernstige zaak, dat minister Van Kemenade van onderwijs voor bepaalde zaken het onderwijs betreffende geen vooroverleg wil plegen met de staten-generaal.” Dit commentaar heeft de voorzitter van de christelijk-historische fractie in de Tweede Kamer, dr. R. J. H. Krusinga gegeven op het voorstel van de regering, het grondwetsartikel inzake het onderwijs te wijzigen. Dr. Krusinga gaf zijn commentaar tijdens een spreekbeurt op een te Emmeloord gehouden vergadering van de CHU-statenkring Kampen.

Vorig jaar najaar, tijdens het algemene politieke debat in de Tweede Kamer sprak de CHU-fractie reeds uit, dat zij bevreesd was wat de vrijheid van onderwijs betreft. „Er werd toen van de zijde van de regering gezegd, dat er niets aan de hand was,” zo bracht dr. Krusinga in herinnering. „Maar thans kan van gedachten gewisseld worden over de tekst van een officieel wetsontwerp.”

Er is een lange en moeilijke weg afgelegd voordat het bijzondere onderwijs gelijkberechtigd werd met het openbaar onderwijs. Dat geschiedde in 1917. Die gelijkberechtiging is vastgelegd in de Grondwet, in het befaamde artikel 208. „De formulering van dat artikel is niet zomaar tot stand gekomen. Daar is veel strijd voor geleverd. Er is lang gewikt en gewogen om de vrijheid van onderwijs in passende bewoordingen in de grondwet te verankeren. Daarom moeten er wel zeer dwingende redenen zijn om tot wijziging van dit grondwetsartikel over te gaan,” aldus dr. Krusinga.

VREES

Volgens de CHU-fractievoorzitter betrof de vorig jaar geuite vrees o.m. het feit, dat de minister wat betreft het bijzonder onderwijs in de toekomst meer zaken zelf wil en kan regelen dan de grondwet thans toestaat. „Geen vooroverleg meer met de Staten-Generaal. Dat acht de CHU een hoogst ernstige zaak.” Men kan zeggen, dat men in voorgaande jaren al veel aan de betrokken ministers heeft overgelaten. „Maar is dat een reden om het hek nu volledig van de dam te halen? Is dat een reden de grondwettelijke verankering der vrijheden aan te tasten? Wij zouden zeggen integendeel,” zei dr. Krusinga.

„In de laatste jaren zijn we ons weer meer bewust geworden, wat de vrijheid van onderwijs voor ons land betekent. De vrijheid van onderwijs betekent in deze tijd niet minder maar meer. Daaraan heeft ook het huidige onderwijsbeleid in niet geringe mate bijgedragen. De vrijheid van onderwijs blijkt te meer juist nu van fundamenteel belang.

Bij zeer velen heerst er zorg of die vrijheid in de praktijk nog wel voldoende wordt gerespecteerd. Daarom komt de voorgestelde wijziging van het grondwetsartikel des te harder aan. De CHU, die al bij de totstandkoming van de vrijheid van onderwijs, o.a. in De Savornin Lohman, een warm pleitbezorger had, zal haar traditie ook in dit opzicht niet verloochenen. De vrijheid van onderwijs is het waard om daarvoor bij voortdurende op de bres te staan.”

Ernstige bezwaren bij KVP-fractie

De KVP-fractie in de Tweede Kamer heeft ernstige bezwaren tegen het voorstel van de regering tot wijziging van de grondwet op het gebied van onderwijs.

Door het nieuw voorgestelde artikel wordt, aldus een commentaar van de fractie, de vrijheid van onderwijs weliswaar niet afgeschaft of onmogelijk gemaakt, maar wel ernstig aangetast.

Volgens de KVP worden in het regeringsvoorstel de bekostigingsvoorwaarden (subsidie) nu op de voorgrond geplaatst. Er wordt geen onderscheid meer gemaakt tussen eisen van deugdelijkheid en bekostigingsvoorwaarden, hetgeen op het ogenblik wel het geval is. Deze nieuwe bekostigingsvoorwaarden houden dus meer in dan alleen technische subsidievoorwaarden. In de huidige grondwet heeft het begrip „de eisen van deugdelijkheid” de functie de wetgever op een afstand te houden van het bijzonder onderwijs. In het nieuwe artikel krijgt dit begrip het karakter van een doelstelling en wordt de wetgever als het ware uitgenodigd actief op te treden en allerlei zaken te gaan regelen.

In de grondwet staat: „Bij die regeling wordt met name de vrijheid van het bijzonder onderwijs betreffende de keuze der leermiddelen en de aanstelling der onderwijzers geëerbiedigd.” Nu wordt voorgesteld: „De in het voorgaande lid bedoelde voorwaarden eerbiedigen de vrijheid van richting waaronder met name is begrepen de keuze van de leermiddelen en de aanstelling van hen die onderwijs geven.” Dat door de wetgever te stellen voorwaarden, welke dan ook, slechts alleen beperkt kunnen worden doordat alleen met de vrijheid van richting rekening gehouden behoeft te worden roept zeer ernstige bezwaren op, aldus de KVP-fractie.

VERZET

Delegatiebevoegdheid wordt nu in de grondwet uitdrukkelijk toegestaan ten aanzien van alle voorwaarden van bekostiging-nieuwe stijl, d.w.z. inclusief de eisen van deugdelijkheid (nieuw lid: krachtens de wet). Bovendien wordt delegeren in deze zin een heel gewone vorm van wetgeving in plaats van uitzondering. Dit betekent dat de wetgever, behoudens een enkele uitzondering, de hele materie kan delegeren aan een algemene maatregel van bestuur.

Met kracht zal de KVP-fractie zich dan ook tegen deze nieuwe redactie van het grondwetsartikel betreffende de vrijheid van onderwijs verzetten. Zij zal alles in het werk stellen om de dreigende aantasting van de vrijheid van onderwijs te voorkomen.

H. L.

Telegram

De Centrumgespreksgroep binnen de CHU verzond het volgende telegram aan de Tweede-Kamerfractie van de CHU: „Centrumgespreksgroep binnen de CHU vertrouwt, dat U op de bres zult staan voor de vrijheid van onderwijs en wenst U veel wijsheid en inzicht toe bij de behandeling van het onderwijsartikel uit de grondwet.”

Dr. De Vries in senaat:**Minister Van Kemenade „jaagt” te veel**

„Wie zijn oor in de onderwijswereld te luisteren legt, hoort herhaaldelijk de term „jaagstijl”. De bewindsman heeft deze kritiek - mijns inziens ten onrechte - van de hand gewezen. Daar heeft hij niet verstandig aan gedaan. Ik voorspel hem dat zich in het vernieuwingsproces binnen afzienbare tijd conflicten zullen voordoen, als hij de hem gegeven raad in de wind blijft slaan. Er worden als gevolg van de „jaagstijl” scholen begeleid zonder dat aan belangrijke randvoorwaarden is gedaan zoals voldoende personeel en voldoende specifieke ondersteuning. Als dit zo door blijft gaan zullen de betrokken begeleiders het bijtje er waarschijnlijk bij neer leggen.”

Dit zei dr. K. de Vries deze week namens de CDA-fracties in de Eerste Kamer bij het beleidsdebat over de begroting van Onderwijs en Wetenschappen.

Niet alleen bij de uitvoering maar ook bij de voorbereiding van zijn vernieuwingsplannen - met name het op termijn stellen van discussienota's - begint zijn voortvarendheid de minister parten te spelen. Op het ogenblik wordt het onderwijsveld voortdurend in ademnood gebracht. Een tweede zwakke stee in het onderwijs-

vernieuwingsproces achtte spreker de hand over hand toenemende „professionele verzuiling”. De dienstverlening aan het onderwijsveld wordt niet ingedeeld per richting maar per soort activiteit.

Er dient een lijn te lopen, aldus De Vries, van de schoolbegeleiding naar de ontwikkeling en het onderzoek. De bestaande situatie laat echter nog veel te wensen over. De SLO is nog niet in staat de nodige ondersteuning te verlenen en de SVO heeft te kampen met een achterstand die vertragend werkt.

Hier ligt ten dele een verklaring voor het feit dat de minister experimenten heeft laten starten zonder dat het apparaat waarmee deze moeten worden begeleid, aan redelijke eisen voldoet. De bewindsman is in zijn voorwaarden scheppend beleid te kort geschoten.

SLO

Over de SLO (Stichting Leerplan Ontwikkeling) merkte De Vries op dat dit troetelkind van de minister thans als vijftien maanden oude baby niet in blakende welstand is omdat de omstanders zich te veel met dit kindje hebben bemoeid. De SLO dient de ruimte te krijgen om zich te ont-

wikkelen tot wat zij behoort te zijn: een instituut van het onderwijsveld. Dit houdt onder meer in dat de regering geen beslissingen moet nemen die op het terrein liggen van andere organen zoals de Nederlandse Katholieke Schoolraad; de Prot. Chr. Schoolraad; het Contactcentrum Bevordering Openbaar Onderwijs en de Stichting Algemene Bonden van Scholen.

Spreker informeerde of het juist is dat de minister aan scholen die deelnemen aan het middenschoolexperiment de eis wil stellen dat voor leraren een volledige weektaak wordt ingevoerd. Als dit bevestigd wordt, achtte De Vries dit een ongelukkig voor-nemen. De motivatie voor onderwijsver-nieuwing mag geen kwestie van extra duit of een extra uur zijn, noch vanuit het onderwijsveld, noch vanuit de overheid.

Aan staatssecretaris De Jong legde spreker de stelling voor: „Hoewel experimenten een stimulerende functie kunnen hebben zal er een kloof ontstaan tussen de experimenteer- en de „gewone” scholen, als er op korte termijn niet iets wordt gedaan aan de begeleiding van het vigerend voortgezet onderwijs”. Hij vroeg de visie van de bewindsman over deze uitspraak.

FRIES IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS

De Vries was verheugd over het feit dat op de begroting middelen beschikbaar zijn gesteld voor de invoering van het Fries als verplicht leervak op de lagere scholen in Friesland.

Bijzondere aandacht vroeg hij echter van staatssecretaris De Jong voor de positie van het Fries in het voortgezet onderwijs. De Provinciale Onderwijsraad van Friesland heeft reeds herhaaldelijk bij de regering op maatregelen aangedrongen.

Spreker drong er op aan een projectgroep in te stellen in overleg met het provinciaal bestuur van Friesland om over het Fries in het voortgezet onderwijs een nota op te stellen. Hij dacht hierbij aan de volgende taken: het evalueren van de bestaande toestand; het voorbereiden van de vereiste wettelijke en administratieve maatregelen en het ontwerpen van een strategie voor de uitbreiding en de vernieuwing van het onderwijs in het Fries.

Tenslotte vroeg spreker aandacht voor de rechtspositie van de leraren in de Friese taal en letterkunde. Sinds 1 augustus 1974 wordt een bevoegd leraar gesalarieerd als het hem betreffende vak op een lijst staat dat voor elk schooltype is vastgesteld. Voordien moest dit vak op het leerplan staan. Bij de wijziging wordt Fries als vak niet in de lijst vermeld. Hij vroeg deze ongelijkheid ogedaan te maken.

H. van Spanning

Boeiende rede prof. dr. J. W. van Hulst over onderwijsbeleid

Op dinsdag 13 april jl. heeft prof. dr. J. W. van Hulst, voorzitter van de Christelijk-Historische fractie in de Eerste Kamer, bij de behandeling van de onderwijsbegroting voor 1976 een boeiende rede gehouden, mede namens de fracties van de ARP en de KVP Saillante punten in dit CDA-betoog waren o.m.: de nota's, de schoolprestaties, de jeugdwerkloosheid, de maatschappijkritiek, de middenschool en de onderwijsvrijheid.

DE NOTA'S

Na er op te hebben gewezen, dat „heel onderwijzend Nederland overspannen wordt door een netwerk van nota's”, zei prof. Van Hulst.

„Nu lopen de nota's niet over van waardeering voor het bestaande. En de kritiek van de nota's op het bestaande is soms vrij scherp. Maar het is natuurlijk nooit een kritiek op een abstract begrip „school”; de kritiek slaat op mensen die kwetsbaar zijn en die zich soms het oordeel van de hoogste autoriteit op onderwijsgebied de minister, sterk aantrekken. Dat heb ik het afgelopen jaar, sprekende op veel vergaderingen van scholengemeenschappen, duidelijk onder-vonden.

Als bijvoorbeeld in de Contourennota staat „dat de school niet in voldoende mate is afgestemd op de maatschappij waarin zij staat en op de opdracht die ze daarbinnen heeft te vervullen dan is dit niet een vonnis over een abstractie, maar over het werk van een bijna niet te tellen aantal mensen. Het verwijt dat onderwijzers en leraren de opdracht die zij hebben in onze maatschappij in onvoldoende mate vervuld hebben, komt heel hard aan.

In een interview in Trouw zei staatssecretaris De Jong: „De minister is van huis uit socioloog. Hij denkt meer in structuren en in processen, in strategieën voor verandering. Ik ben van huis uit leraar. Ik denk bij alles vooral aan die man voor de klas”. Ik wil thans geen schijn van een poging doen een wig te drijven tussen minister en staatssecretaris; maar de laatste heeft wel gelijk. Hij heeft bovendien een bepaalde moedeloosheid vooral bij het voortgezet onderwijs geconstateerd. Dat is helaas ook juist. Als vele tienduizenden docenten niet anders horen dan dat alles anders en natuurlijk beter moet worden, dat b.v. de mavo-school waar 370.000 leerlingen naar toe gaan, weggevaagd moeten worden, dan vraag ik de minister zeer dringend er rekening mee te houden in zijn publicaties, dat hij niet, volstrekt onbedoeld, toch de gevoelens van deceptie bevordert. Het toenemende ziekteverzuim onder de leraren en de opvallende vraag naar vervroegde pensionering zijn tekenen aan de wand”.

DE SCHOOLPRESTATIES

Bij de algemene politieke beschouwingen in het najaar van 1975 sprak prof. Van Hulst o.m. over de noodzakelijkheid van schoolprestaties. In de Eerste Kamer herinnerde hij er aan, dat de minister-president daarop negatief had gereageerd. Deze „wees op de grote betekenis van de activiteit van zoveel jongeren in actie-groepen,

waar prestaties worden geleverd allermist voor het eigen belang en waar inspanning niet wordt geschuwd”. Prof. Van Hulst vervolgde: „Men kan zich afvragen wat hiermee bedoeld is als antwoord op mijn betoog. Ik pleit hier voor een grote mate van nuchterheid. Ik zou wel eens willen weten, welke van de nu zittende ministers of staatssecretarissen duidelijke tekorten b.v. van een secretaresse ten aanzien van steno, typewerk of beheersing der Nederlandse taal zullen vergoelijken met de opmerking: maar zij loopt toch altijd mee in actiegroepen voor de MPLA in Angola. Met de reactie van de minister-president op mijn stellingname - en deze reactie is zeker niet buiten de minister van Onderwijs en Wetenschappen om tot stand gekomen - wekken wij bij jonge mensen de illusie, dat tekorten in schoolprestaties door hun superieuren straks in het maatschappelijk leven wel vergoelikt zullen worden door hun participatie in allerlei actiegroepen; en dat is gewoon een leugen. Van een dergelijke mentaliteit wordt in de eerste plaats het arbeiderskind de dupe”.

DE JEUGDWERKLOOSHEID

De feiten zijn bekend, aldus prof. Van Hulst. „In 1974 stonden gemiddeld 22.500 jongens en meisjes onder de 23 jaar ingeschreven als werkloos. In 1975 steeg dat gemiddelde met 62 procent tot 59.000. Het totaal aantal ingeschreven werklozen nam toe met 44 procent. Het aantal jongens en meisjes dat na het beëindigen van hun studie niet aan de slag kon komen nam toe met 86 procent.

Ook over een langere reeks van jaren gezien is de kans voor jongeren om aan werk te komen verslechterd. De cijfers lijken overigens gunstiger dan ze zijn, omdat er naar verhouding veel ouderen uit het arbeidsleven naar de WAO (arbeidsongeschiktheidsverzekering) werden overgeheveld”.

Prof. Van Hulst wees er op, dat het hier een Europees verschijnsel betreft. „Ook op communautair niveau worden de ministers van onderwijs der lidstaten nauw betrokken bij de jeugdwerkloosheid. Op 10 december 1975 is door de Europese Raad en de ministers van onderwijs overeenstemming bereikt over een actieprogramma en de prioriteiten. Voorrang zal verleend dienen te worden aan maatregelen op educatief gebied om de jongeren voor te bereiden op het arbeidsproces, om de overgang van school naar beroepsleven te vergemakkelijken, hun kans op werkgelegenheid te vergroten en aldus de jeugdwerkloosheid te bestrijden”.

DE MAATSCHAPPIJKRITIEK

Over de maatschappijkritiek zei prof. Van Hulst o.m. het volgende: „In het laatst verschenen onderwijsverslag geeft de rijksinspectie voor het MAVO het verslag van de enquête, gehouden onder schoolleiders en leerlingen van een representatief geacht aantal MAVO-scholen. Ik lees in dit officiële verslag o.a. het volgende: „Wanneer onze samenleving dikwijls wordt voorge-

steld als een prestatie maatschappij, kennen wij daarnaast, wellicht als reactieverschijnsel, de neiging, met name bij jongeren, om juist dat prestatieverschijnsel te verwerpen. In het verband met dit onderwerp kan men zich afvragen of een verminderde prestatiedrang de motivatie beïnvloedt”. Natuurlijk kan en mag een verslag van de rijksinspectie hier geen harde conclusies uit trekken. Maar het zegt toch wel genoeg, dat thans ook officieel de vraag wordt opgeworpen „of de toch wel vrij algemeen gesignaleerde achteruitgang in leerprestaties in belangrijke mate het gevolg is van een zeker innerlijk verzet tegen prestatie-zucht”. En even verder zegt het verslag: „De verminderde inzet constateert men op school dikwijls aan onvoldoende zorg voor het huiswerk, weinig interesse tijdens de les, te weinig aandacht voor de vakken die niet gekozen zullen worden”.

DE MIDDENSCHOOL

Dat er niet alleen in de kring van het bijzonder maar ook in die van het openbaar onderwijs velen zijn, die anders over de middenschool denken dan de minister, toonde prof. Van Hulst als volgt aan: „In een rapport van de ABOP over de contourennota zijn ook gedachten neergelegd over de emancipatie en de middenschool. Als dit rapport signaleert, dat in de Contourennota de nadruk valt op de ongelijke kansen die veroorzaakt worden door inkomensongelijkheid, en de woon- en leefsituatie, is de kritiek op de minister deze: „De minister gaat te zeer voorbij aan de sterke verschillen in individuele aanleg en capaciteit, waaraan in het huidige voortgezet onderwijs reeds tegemoet gekomen wordt door een reeks daarop ingestelde schooltypen, in vele gevallen samengebondeld in scholengemeenschappen. De vraag

of een verdere uitbouw en verbetering van dit systeem als alternatief de voorkeur verdient boven de volledige afschaffing ervan en vervanging door een algemene brede middenschool, wordt door de minister niet ter discussie gesteld, terwijl notabene de experimenten met deze middenschool nog nauwelijks zijn begonnen”.

ONDERWIJSVRIJHEID

„Wie de geschiedenis van de onderwijswetgeving in Nederland kent”, aldus prof. Van Hulst, „zal er zich niet over verwonderen, dat dit punt ook thans zoveel aandacht krijgt. Een minister die deze geschiedenis kent, moet er absoluut op rekenen, dat hij ontzettend veel omwoelt, als hij met plannen komt art. 208 van de Grondwet te wijzigen”. De spreker herinnerde er aan, dat de Katholieke Schoolraad, de Protestantse Besturenraad en Schoolraad, de Stichting Algemene Bonden van Scholen, de Nijmeegse Universiteit, de Vrije Universiteit en de Tilburgse Hogeschool „op 10 februari een uitvoerige en zeer gedocumenteerde brief aan de minister hebben gericht, om uiting te geven aan hun bezorgdheid gepaard met een dringend beroep op de minister om in een sfeer van open overleg tot overeenstemming te komen”. De CHU-senator deelde mee, dat de drie fracties namens welke hij sprak „zich achter de te-nuur van bedoelde brief stellen” en besloot met een kritische beschouwing van nu pas gepubliceerde voorstel tot wijziging van het grondwetsartikel over het onderwijs. Tot zover deze fragmenten uit de deze week door prof. Van Hulst in de Eerste Kamer gehouden rede. Ik hoop, dat zijn woorden tot ver buiten het Binnenhof weerklink zullen vinden.

K. d. V.

CDA-studiedag onderwijs

Zaterdag 8 mei aanstaande van 10 tot 4 uur: CDA-studiedag over „Contouren van een toekomst onderwijsbeleid” in RAI-congrescentrum te Amsterdam.

Inleiders: prof. dr. W. Verheul, voorzitter KVP-, ARP- en CHU-commissie, die commentaar levert op contourennota van minister Van Kemenade van onderwijs, en mr. L. A. Struik, directeur Centraal bureau katholiek onderwijs. Forum-discussie met drs. H. W. A. L. Loevendie, curator Katholieke hogeschool te Tilburg en prof. dr. I. A. Diepenhorst, rector-magnificus VU te Amsterdam en lid Eerste Kamer ARP. Slotwoord van staatssecretaris drs. K. de Jong Ozn van onderwijs.

Aanmeldingen: zo spoedig mogelijk door overmaking van deelnemerskosten à f 15,- (inclusief lunch en consumpties) op giro 379333 ten name van algemeen penningmeester KVO te Den Haag (met vermelding „Studiedag onderwijsbeleid”).

Duisenbergs 1-procentnorm kritisch getoetst

De CDA-0,7-procentnorm weerspiegelt een principiële opstelling

door: prof. dr. B. Goudzwaard, voorzitter CDA-programcommissie

Politiek gaat in onze tijd steeds meer in „procenten” luiden. Zoveel procent prijsverhoging, zoveel procent loonsverhoging, zoveel procent werkloosheidsstijging - het is allemaal voorpagina-nieuws. Op dit procenten-strijd-toneel is er sinds kort een nieuw verschijnsel te bespeuren: de eenprocentnorm van minister Duisenberg. Het is een norm, die nu eens niet betrekking heeft op lonen, prijzen en werkloosheid, maar op de toelaatbare groei van de druk van belastingen en sociale premies in onze volkshuishouding. Betrekkelijk kort na de introductie van deze nieuwe norm is hij al volop aangevochten: enerzijds door de VVD, die van de 1 procent nu 1 procent wil maken, en anderzijds door het CDA, dat overeenkomstig de voorstellen van de CDA-programcommissie op een 0,7 procent aankoerst. Wat gaat hier achter allemaal schuil? En welke conclusie kun je hieruit trekken?

Bijvoorbeeld, dat het CDA naar een middenpositie in de Nederlandse politiek streeft en daarom netjes tussen VVD en de progressieve partijen wil belanden - met een tikje afwijking naar links? Het lijkt zo voor de hand te liggen. Maar juist met voor de hand liggende conclusies is het ook in de politiek soms uitkijken geblazen.

INHOUD 1-PROCENTSNORM

Eerst over de inhoud van de eenprocentnorm, want daarover bestaat een menigte misverstanden. Het is bijvoorbeeld niet waar, dat die norm aangeeft dat de overheidsbestedingen plus de sociale zekerheidsuitkeringen in totaal per jaar met 1 procent mogen groeien. En ook niet, dat de belastingdruk plus de sociale premiedruk per jaar met 1 procent van hun huidige omvang mogen groeien. Wat de 1-procentnorm aangeeft is hoeveel belasting - en premiedruk samen jaarlijks mogen stijgen, maar dan uitgedrukt in procenten van wat wij met ons allen per jaar reëel en bruto produceren: het zogenaamde reëel Bruto Nationaal Produkt (BNP). En dat maakt een wezenlijk verschil. Laten we bijvoorbeeld eens veronderstellen, dat we elk jaar ons BNP met 4 procent zien stijgen: reëel, dus zonder gestegen prijzen mee te rekenen. Daardoor stijgt het BNP in indexcijfers uitgedrukt dus van 100 naar 104. Het is het op het ogenblik zo, dat omstreeks 55 procent van het gehele BNP via de collectieve sector loopt, dat wil zeggen leidt tot overheidsbestedingen en uitkeringen op het vlak van de sociale zekerheid. De eenprocentnorm zegt nu in feite niets anders, dan dat die 55 procent, uitgedrukt als som van belasting- en premiedruk in het nationale produkt, per jaar met 1 procent mag oplopen. Die som mag dus volgend jaar 56 procent zijn, het jaar daarop 57 procent, enzovoorts.

NAUWELIJKS RUIMTE

Voor wie gaat rekenen, begrijpt onmiddellijk dat dit bij een groei van de nationale produktie van 4 procent al fikse consequenties heeft. De 55 procent van 100 mag oplopen tot 56 procent van 104. Anders gezegd: van de 4-procents produktiegroei moet eerst 55/100ste deel, dat is 2,2 procent, apart worden gezet om het aandeel van de collectieve sector in het BNP gelijk te houden (want pas wanneer ook van die stijging van het nationaal produkt 55 procent naar de collectieve sector toegaat, blijft het procentuele aandeel van de collectieve sector in het gehele BNP hetzelfde. Maar daarna moet nog 1 van die 4 procent worden gereserveerd voor de jaarlijkse groei van de collectieve sector met 1 procent. In totaal gaat dus 2,2 plus 1 is 3,2 procent ten opzichte van een totale groei van de 4 procent volgens de Duisenbergnorm naar een vergroting van de collectieve sector toe. Voor de particuliere sector (de verhoging van het besteedbaar inkomen van gezinnen en van de ingehouden winsten van bedrijven) blijft in dit reken-sommetje 0,8 procent per jaar over - namelijk 4 min 3,2 procent - en dat is nog maar net even meer dan de zogenaamde jaarlijkse incidentele loonstijging aan ruimte beslaat (inkomen wat mensen meer krijgen omdat ze bijvoorbeeld in hun baan promotie krijgen). Met andere woorden: ruimte voor een stijging van de contractionen zit er volgens

deze eenprocentnorm ook bij een 4-procents produktiegroei in feite nauwelijks in. De collectieve bestedingen maken de ruimte voor 80 procent op.

VVD-OPSTELLING

Van hieruit wordt de opstelling van de VVD verklaarbaar. Die opstelling kan kortweg zo worden weergegeven: de collectieve sector mag in het gehele BNP niet meer stijgen, maar moet gelijkblijven; bij een groei van 4 procent mag dus zeker niet meer dan 2,2 procent daarvan voor collectieve uitgaven worden gebruikt. En bovendien, laten we zorgen dat de produktie zich weer zo snel mogelijk tot een zo groot mogelijk percentage herstelt. Want door en de produktiegroei fors aan te zwengelen en de uitgroei van de collectieve sector tot stand te brengen, kan de particuliere sector weer gaan groeien, ontstaan er - naast ruimte voor contractloonsverhoging - ook meer ruimte om de investeringen, en daarmee de werkgelegenheid, te laten toenemen. Zo komt tegenover de 1 procent van het kabinet dus de nulnorm van de VVD te staan.

CDA

In het ontwerp-CDA-program is noch de eenprocentnorm, noch de nulprocentnorm gekozen. Waarom niet? Om met de numnorm te beginnen. Die norm komt, zeker wanneer men die op korte termijn wil realiseren, meer over als een politieke stunt dan als een daadwerkelijk haalbare kaart. Het tempo, waarmee op het ogenblik de collectieve uitgaven (van de overheid zelf en van de sociale uitkeringen) per jaar groeien, beslaat namelijk niet 1 of zelfs 1,5, maar ongeveer de 1,8 procent van het BNP. Om dat enorme stijgingstempo van de collectieve sector, dat tijdens dit kabinet en de vorige kabinetten in beweging is gezet - en dat een jaarlijkse groei van het nationaal produkt met zo'n 5 procent of meer eigenlijk al zonder meer noodzakelijk maakt - om dat stijgingstempo af te remmen tot 1 procent per jaar staat al gelijk met een haalbare halsbrekende operatie in de nok van het politieke circus. Een uitgavenbeleid van de overheid wezenlijk afremmen doet nog het meeste denken aan het pogen met een sleepbootje te trachten de vaart van een mammoettanker te minderen. Een nut-procentoperatie voor de collectieve sector moet dan ook op dit ogenblik worden beschouwd als een dagdromerij, ofwel leidend tot desastreuze afbraakpolitiek. Maar waarom dan niet gekozen voor de 1-procentnorm, zoals die door het kabinet is gelanceerd? Om dat te verduidelijken, moet een nieuw element aan dit gehele verhaal worden toegevoegd: de eigen lijn, die in het nieuwe concept-CDA-program ten aanzien van ons omgaan met het vraagstuk van de economische groei is neergelegd.

GROEI EN VERANTWOORDELIJKHEID

Voor het CDA is het streven naar een zo hoog mogelijke economische groei geen eigen doelstelling van overheidsbeleid. Hij wijst reeds in zijn uitgangspunten de visie af, dat onze economische expansie in ons zou kunnen redden van al onze kwalen, en ons de beste wapens in handen zou geven tegen zowel de werkloosheid als tegen de inflatie, als tegen het milieubederf als tegen de armoede buiten onze grenzen. Dat is de illusie van een overleefd westers vooruitgangsgeloof. In het conceptprogram van het CDA is het juist andersom gesteld. We zullen onze verantwoordelijke zorg voor zinnvolle arbeid, voor milieubehoud, voor het behoud van grondstoffen en energie (met het oog op de arme volken in deze wereld) moeten vooropstellen. Ook wanneer dat duidelijk ten koste zou gaan van het tempo van economische groei. Een maatschappij zonder dit concrete normbesef zou de naam van een „verantwoordelijke maatschappij” nooit recht kunnen dragen.

SCHEVE GEVOLGEN

Maar deze opvatting heeft natuurlijk wel haar consequenties. En een ervan is, dat dan niet meer van de zekerheid van hoge groeipercentages - zelfs van 4, 5 of 6 procent - mag worden uitgegaan. Veeleer moet

dan voor de komende jaren met groeipercentages van 3,5 procent of zelfs minder worden gerekend. En dit zich instellen op een lagere groei van het BNP verdraagt zich niet met een onverkort handhaven van een eenprocentnorm, zoals die door minister Duisenberg is aangegeven. Een getallenvoorbeeld kan dit duidelijk maken. Stel eens, dat we in de komende jaren geen rekening zouden moeten houden met een groei van het BNP van niet meer dan 3 procent per jaar. Om het aandeel van de collectieve sector in het nationale produkt gelijk te houden, zou dan 55 procent van die 3 procent, ofwel 1,6 à 1,7 procent moeten worden opzij gezet. Daarbovenop komt dan de 1 procent. Van de 3 procent zou dus volgens de Duisenbergnorm 2,6 à 2,7 procent naar de collectieve sector moeten toevloeien. Maar wat dat voor de particuliere sector overblijft - 0,4 à 0,3 procent per jaar - is zelfs minder dan wel nodig is om de individuele loonbeweging op te vangen. Een daling van de contractionen zou dan zelfs nodig worden om binnen de perken te blijven - en dat, zonder dat nog ruimte bereikt is voor enig rende-

mentsherstel ten bate van de werkloosheidsbestrijding, en voor het bieden van een tegenwicht tegen de dalende inkomsten uit het aardgas in de komende kabinetsperiode. Het is duidelijk: de eenprocentnorm is afgesteld op een produktiegroei, die eerder 4 of 5 procent, dan 3 procent bedraagt. Zodra men het groeipercentage zou moeten verlagen, leidt handhaving van de 1-procentnorm tot volstrekt scheve gevolgen.

CONCLUSIES

Twee conclusies volgen hieruit. In de eerste plaats dat het verstandig lijkt, welke procentnorm men ook voor de groei van de collectieve sector kiest, die uitdrukkelijk in verband te brengen met de mate waarin het BNP zelf groeit. Wanneer die groei van het BNP laag is, moet ook de uitgroei van de collectieve sector noodgedwongen zeer bescheiden blijven. Daarom is het in het CDA-Conceptprogram dan ook voorgesteld, om voor elk procent groei van het BNP maximaal 0,2 procent groei van de collectieve sector in dat BNP toe te staan. Bij een groei van 3,5 procent per jaar is dat dus 0,7 procent niet kan worden beschouwd als een te typerend cijfer voor een „middenpartij”. Het is de eigen principiële opstelling van het CDA ten aanzien van het vraagstuk van de economische groei, die tot dit cijfer geleid heeft. Naarmate bijvoorbeeld de progressieve partijen onze visie op de economische groei dichter gaan naderen, zullen ook zij welhaast gedwongen zijn tot een nederwaartse bijstelling van hun eenprocentnorm over te gaan.

(Noot: prof. Goudzwaard, de auteur van bovenstaand artikel, doceert economie aan de Vrije Universiteit te Amsterdam).

VERGOEDINGEN EXPLOITATIEKOSTEN KLEUTERONDERWIJS MOETEN OMHOOG

door: P. Bode

De raad voor de gemeentefinanciën heeft op 3 februari 1976 aan de minister van onderwijs en wetenschappen advies uitgebracht inzake vergoeding exploitatiekosten kleuteronderwijs 1976. De minister had hierom gevraagd. Hij wilde het oordeel van de raad voor de gemeentefinanciën vernemen omtrent zijn voornemen met betrekking tot de vaststelling van de exploitatiekostenvergoedingen per lokaal en per kleuter voor het kleuteronderwijs voor het jaar 1976.

De raad voor de gemeentefinanciën is na bestudering van dit vraagstuk tot de conclusie gekomen, dat de voorgestelde vergoedingen ver beneden het niveau van de kosten blijven, die de gemeenten in 1976 voor de exploitatie van kleuterscholen hebben te maken. Dit blijkt uit de hieronder volgende vergelijking met de bedragen van de gemiddelde kosten in 1976 per lokaal en per kleuter, zoals die thans door de raad worden geraamd.

BEDRAG PER LOKAAL	VASTGESTELDE VERGOEDINGEN 1976	geraamd gemiddelde kosten in 1976
klasse I	f 4.300,00	f 5.820,00
klasse II	f 3.800,00	f 4.605,00
klasse III	f 3.400,00	f 3.755,00
bedrag per kleuter	f 54,75	f 70,00

Gelet op deze grote verschillen is de raad van oordeel zich niet met de door de minister vastgestelde bedragen te kunnen verenigen. De raad merkt verder nog op, dat de ramingen van de gemiddelde kosten in 1976 nog steeds zijn gebaseerd op de gegevens, die een onderzoek van de centrale accountantsdienst van het ministerie van financiën naar de kosten van exploitatie der kleuterscholen over het jaar 1967 heeft opgeleverd. Wat de kosten betreft, die onder de vergoeding per lokaal vallen, is alleen maar rekening gehouden met de invloed van loon- en prijsstijgingen in de periode van 1967 tot en met 1976. In het bedrag per kleuter is daarboven een geringe verbetering van de kwaliteit der voorzieningen in aanmerking genomen en wel van ongeveer 2% per jaar. Aangezien de centrale accountantsdienst binnenkort een nieuw kostenonderzoek afsluit, dat betrekking heeft op het jaar 1972, zal de raad na het beschikbaar komen van de resultaten van dat onderzoek - niet alleen op de voor 1976 vast te stellen exploitatievergoedingen terugkomen, maar ook op die voor de jaren 1974 en 1975.

ERNSTIGE GEBREKEN

Men kan concluderen, dat de huidige wijze van vaststelling van de vergoedingen van de exploitatiekosten een aantal ernstige

gebreken vertoont. Bij de totstandkoming van de Kleuteronderwijswet heeft de regering de verplichting op zich genomen de kosten van dit onderwijs ten laste van het Rijk te nemen. Desondanks blijven de vergoedingen van jaar tot jaar aanzienlijk bij de kosten ten achter. De meest fundamentele oorzaak is, dat goede taakstellende normen ter bepaling van de te vergoeden kosten, en daarmee een juist inzicht in de omvang van de verplichting, die het rijk bij de voorbereiding van de wet op zich heeft genomen, nog steeds ontbreken. De ervaring heeft geleerd, dat als gevolg daarvan bij de bepaling der jaarlijkse vergoedingsbijdragen overwegingen van het rijksbegrotingsbeleid mede een rol hebben gespeeld.

De minister heeft het gevraagde advies gekregen. Gemeente- en schoolbesturen zullen met belangstelling ernaar uitzien of de minister - gelet op het door de raad voor de gemeentefinanciën uitgebrachte advies - de voorgestelde vergoedingen voor 1976 zal verhogen. Als het de minister ernst is met het destijds in de wet verankerde uitgangspunt dat de kosten van het kleuteronderwijs ten laste van het Rijk worden genomen, dan zal de minister van onderwijs en wetenschappen dit advies niet naast zich neer kunnen leggen.

Veenendaal

P. Bode

Fractievoorzitter dr. R. J. H. Kruisinga:

CHU steeds bereid tot samenwerking constructieve partijen

„De CHU is steeds bereid samen te werken met alle constructieve partijen. Maar alleen op basis van een reëel overleg en een evenredige inbreng, en overeenkomstig de kiezersuitspraak van alle betrokken partners, zowel ten aanzien van program als ten aanzien van de mensen bij de formatie. Dat was ons standpunt en dat blijft ons standpunt.”

Dit heeft dr. R. J. H. Kruisinga, voorzitter van de CHU-fractie in de Tweede Kamer gezegd in zijn actuele politieke beschouwingen, gehouden op de zaterdag jongstleden te Utrecht gehouden vergadering van de Unieraad.

Dr. Kruisinga sprak met name over de „intentieverklaring”, over het uitspreken van voorkeuren voor samenwerking vóór de komende Tweede-Kamerverkiezingen, en hij bezag deze in het licht van het onlangs gereedgekomen ontwerp van het CDA-program.

Bij het verschijnen van dat program is van diverse zijden gespeculeerd over de vraag of het CDA met de VVD dan wel met de PvdA verder zal regeren na de verkiezingen. Sommige persorganen zagen een voortzetting van een regeringscombinatie van CDA met PvdA in het verschiet. Van VVD-zijde werd opgemerkt, dat er géén moeite is met het CDA-program.

VOORBARIG

Dr. Kruisinga zei deze beschouwingen rijkelijk voorbarig te achten. „Het is een fundamentele miskenning van het eigen karakter van het CDA, als sommigen uitsluitend dit program toetsen aan de vraag met welke partij straks zal worden geregeerd.” Veel belangrijker is volgens de CHU-fractievoorzitter hoe het CDA op basis van dit program straks met haar eigen hoofdpunten de verkiezingen zal ingaan. De kiezers zullen zich in de eerste plaats over grondslag en beleid van het CDA moeten uitspreken.

„Wij als christen-democraten zullen over de kernpunten van ons program - de hoofdpunten, die wij aan de kiezers voorleggen - een beslissing moeten nemen. Dat hoeven PvdA en VVD niet voor ons te doen.

Overigens zal nog moeten worden afgewacht hoe en op welke wijze en of dit kabinet de parlementaire rit uitzit. We staan nog voor een geweldige financiële operatie,” zei dr. Kruisinga.

De christen-democratie als constructieve politieke beweging heeft nooit een constructieve partij bij voorbaat uitgesloten. „PvdA en VVD hebben elkaar in het verleden herhaaldelijk uitgeschakeld van samenwerking. Wij achten dit optreden niet in het belang van het goed functioneren van een democratie in een land, waar geen enkele partij een meerderheid kan verkrijgen. Daarom is het noodzakelijk in een coalitie-regering tot compromissen te komen.”

De christen-democratie moet haar program en haar uitgangspunt niet vertroebelen

door reeds bij voorbaat aan dit voor de parlementaire democratie funeste spel van VVD en PvdA mee te doen en zich in een blok met liberalen of socialisten te begeven, vond dr. Kruisinga. Op dit moment is het bovendien niet geheel volstrekt zeker of VVD en PvdA elkaar bij de komende formatie opnieuw zullen uitsluiten. Er waren geluiden uit de VVD, die op samenwerking met de PvdA aandrongen. „De jongste verwickelingen rond de hoogst belangrijke en principiële zaak van de abortuswetgeving lijkt tot een verbond van liberalen en socialisten tegen de christen-democraten te leiden. Is dit een tijdelijke zaak? Wat zijn de consequenties van het samengaan in deze zaak op langere termijn?” aldus de christelijk-historische fractievoorzitter.

Als PvdA en VVD elkaar toch opnieuw uitsluiten dan is het zeer de vraag of de christen-democraten als eerste geroepen zijn om de hierdoor ontstane situatie op te lossen. „De principiële bereidheid van de christen-democraten om het land een kabinet te geven en daardoor bestuurbaar te houden is bij de jongste formatie tot op het uiterste op de proef gesteld. Die principiële bereidheid is er natuurlijk nu weer.

Maar een dergelijke formatie, waarbij van de principiële bereidheid van de christen-democraten om regeringsverantwoordelijkheid te dragen in feite op ergerlijke wijze misbruik wordt gemaakt mogen en kunnen we niet tolereren,” aldus dr. Kruisinga. „Wanneer wij ons onvoldoende in een regeringsprogram kunnen herkennen en wanneer opnieuw termen gebruikt worden als „bijwagen” dienen de christen-democraten niet aan een kabinet deel te nemen.”

Dr. Kruisinga zei dit niet, omdat geaasd wordt op oppositie, maar wel omdat het ontoelaatbaar is dat andere partijen eerst bij de verkiezingen via uitsluitingsclausules de formatie bemoeilijken om later over de rug van de christen-democraten zich in een kabinet te nestelen en misbruik maken van de constructieve bereidheid van de christen-democratie, die deze partijen zelf niet kunnen opbrengen.

RELATIE TOT PvdA

In discussie over de intentieverklaringen speelt de relatie van het CDA tot de PvdA een rol en dr. Kruisinga ging nader in op de uitlatingen van mevrouw Ien van den Heuvel, voorzitter van de PvdA. „Mevrouw Van den Heuvel kwam met een merkwaardig verhaal. Zij vroeg duidelijkheid van KVP en ARP, omdat deze partijen volgens haar om moeilijkheden vragen, wanneer zij met de CHU het CDA vormen,” zei dr. Kruisinga. „Maar waarover moet het CDA zich dan wel uitspreken? Mevrouw Van den Heuvel geeft hoog op van de samenwerking tussen PvdA en PPR als natuurlijke bondgenoten. Maar wat is er inmiddels gebeurd?

De PPR heeft het overleg over een gemeenschappelijk verkiezingsprogram met de PvdA afgebroken. Terwijl beschuldigend

de vinger wordt geheven naar de CDA-partners zien we, dat de PPR en de PvdA sterk verdeeld zijn over uiterst belangrijke kwesties als de defensie en het buitenlands beleid. De ministers Van der Stoel en Vredeling worden door hun eigen geestverwanten en progressieve bondgenoten uiterst kritisch benaderd en op tal van belangrijke beleidspunten (F-16 en kernbewapening) volstrekt negatief beoordeeld. Maakt hun beleid geen deel uit van dit kabinetsbeleid, waarvoor de PvdA zich straks wil sterk maken en inzetten? Wordt het werk van Van der Stoel en Vredeling straks bij de verkiezingen onder tafel gewerkt? Wordt dat belangrijke deel van het beleid stilzwijgend als niet aan de PvdA-kiezers verkoopbaar terzijde gelegd?”

Mevrouw Van den Heuvel zei, dat de PvdA en de PPR natuurlijke bondgenoten zijn. Het antwoord van dr. Kruisinga was: „Komt er nu wel of niet een gemeenschappelijk verkiezingsprogram tussen PvdA en PPR? Komt er tussen deze natuurlijke bondgenoten alsnog overeenstemming over defensie en het buitenlands beleid? Dat is volgens de linkse drie toch niet zo'n onbelangrijk beleidspunt? Is het de PvdA ontgaan, dat de laatste tijd enkele bestuursleden van de PPR hun functie hebben opgegeven? En is het volstrekt negeren van D'66 door mevrouw Van den Heuvel een aanwijzing, dat deze partij als „progressieve partner” is afgeschreven?

Wat moeten we van die negatie anders denken? Laat mevrouw Van den Heuvel eerst deze vragen met haar natuurlijke partners maar eens oplossen voordat zij zich gaat bezig houden met het CDA. Het CDA is een zaak, waar door KVP, ARP en CHU hard aan wordt gewerkt. Het CDA is onze zaak. Daarbij hebben we mevrouw Van den Heuvel als onpartijdige scheidsrechter niet nodig. Laat ons onze zaken oplossen en lost u de uwe op.”

UITERST GERING

De christelijk-historische fractie vroeg zich af hoe de PvdA - al dan niet met PPR en D'66 - denkt de verkiezingen in te gaan? „Wellicht weer met een gefixeerd en onaanastbaar Keerpunt 1977? Dan zijn de kansen op een voor de PvdA bevredigend formatieverloop straks wel uiterst gering. Premier Den Uyl heeft op de jongste Partijraad van zijn eigen partij niet zoveel waardering gekregen.

De CHU heeft op diverse onderdelen van het beleid van dit kabinet kritiek moeten laten horen. Voor een goed beleid ontbreekt - als gevolg van de formatie-Burger- ook de juiste programmatische grondslag. En hierdoor ontbreekt vaak de nodige homogeniteit in het kabinet.”

Het is bekend, dat de CHU op tal van gebieden de grootst mogelijke bezwaren heeft. Maar dr. Kruisinga had er behoefte aan om te zeggen, dat naast kritiek op diverse onderdelen van dit kabinetsbeleid voor andere onderdelen, zoals de defensie, het buitenlands beleid, het verkeersveiligheidsbeleid, het beleid in de gijzelingsaffaires en tal van punten van het beleid van minister Lubbers waardering bestaat.

„Wanneer mevrouw Van den Heuvel wil weten,” aldus dr. Kruisinga, „hoe de CHU tegenover de toekomstige formatie staat, dan kan ik haar antwoorden: De CHU was bij de vorige formatie steeds bereid met al de constructieve partijen samen te werken. De CHU blijft daartoe bereid met elke constructieve partij. Maar alleen op basis van een reëel overleg en een evenredige inbreng en overeenkomstig de kiezersuitspraak van alle betrokken partners, zowel ten aanzien van programs, als ten aanzien van de mensen bij de formatie. Dat was ons standpunt. Dat blijft ons standpunt.”

Aldus de christelijk-historische fractievoorzitter dr. Kruisinga tot de Unieraad. H. L.

CDA-studiedag inflatie-probleem

Zaterdag 24 april aanstaande van 10 tot 4 uur: CDA-studiedag over thema „Inflatie als politiek probleem”, in restaurant Monopole te Amersfoort.

Des morgens groepsdiscussies en des middag forumdiscussie met prof. A. Wattel, hoogleraar bedrijfseconomie te Groningen, prof. dr. H. W. J. Bosman, hoogleraar geld-, krediet- en bankwezen te Tilburg, staatssecretaris drs. M. J. van Rooijen van financiën en drs. H. J. Ydo, directeur onderneming mijnbouw en raffinage nonferro-metalen.

Wij kunnen u voorstellen als inleiders voor deze studiedag de professoren Dr. F. H. M. Grapperhaus en Dr. L. F. van Muiswinkel.

Aanmeldingen: zo spoedig mogelijk, door overmaking deelnemerskosten à f 15,- (inclusief lunch en consumpties) op giro 379333 ten name van algemeen penningmeester KVP te Den Haag (met vermelding „Studiedag inflatie”).

Indien uw giro-overschrijving niet tijdig verwerkt wordt kunt u zich ook telefonisch aanmelden op. nr. 070-653934.

**WIE ZICH OVER DE ARMEN
ONTFERMT
LEENT DE HEERE
SPREUKEN 19:17**

**ONTFERMING
GEVRAAGD**

Wat is dit toch voor ons allen een woord met een ongekende rijke inhoud. De Heere vraagt én Hij geeft. Wie de armen weldoet, geeft aan de Heere. Die mens krijgt bij Hem een tegoed. „Wat u aan mijn minste broeders gedaan hebt, dat hebt u aan Mij gedaan.” Denkt u zo ook wel eens aan de Papoea's, dat broeder-volk van weleer? Aan hun weduwen en wezen, hun gevangenen en verdrukten? Aan hun mateloze ellende onder een tyrannieke vijand? Wie kennen zij anders in de wereld tot wie zij moeten roepen om ontferming? Uw hulp bereikt hen via het

PAPOEAFONDS
Giro 243000, Postbus 2100, Eindhoven.
Stichting Hulp aan
Papoea's in Nood
Scholeksterstr. 7, Amersfoort.

WAAR SPREKEN

CHU-KAMERLEDEN?

In de komende weken hebben CHU-kamerleden de volgende spreekbeurten:

Dr. R. J. H. Kruisinga: Ommen CHU: maandag 26 april, statenkring CHU; Den Haag CDA: woensdag 28a april, politiek café; Hilversum CHU: maandag 3 mei, kiesvereniging; Zoetermeer CHU: maandag 17 mei, kiesvereniging; Utrecht CHU: zaterdag 22 mei, algemene vergadering CHU; Brede CDA: woensdag 2 juni, CDA-Breda.

Drs. D. F. van der Mei: Vlissingen CDA: maandag 3 mei.

T. Tolman: Heusden: dinsdag 120 april CHU.

Drs. G. van Leijenhorst: Langerak: woensdag 28 april, Christelijk onderwijs; Zutphen: maandag 3 mei, CDA; Hoorn: vrijdag 14 mei, Kamerkring CHU; Kampen: woensdag 19 mei, Hervormde vclassis; Zwolle: vrijdag 21 mei, CDA-Overijssel; Wieringerwerf: woensdag 26 mei, CHU; Papendrecht: woensdag 2 juni, CHU; Schiebroek: woensdag 9 juni, CHU.

Fundamentele fout gemaakt bij kabinetsformatie

door: dr. R. J. H. Kruisinga,
voorzitter CHU-fractie Tweede Kamer

Inzaken de kwestie van de abortuswetgeving is bij de formatie van het kabinet-Den Uyl een fundamentele fout gemaakt. Men had er niet toe mogen overgaan, dat in een zo essentiële kwestie, die samenhangt met principiële vragen rond visie op leven en dood, het kabinet zelf afzag van het indienen van een wetsvoorstel, maar dit aan de Tweede Kamer overliet. Dat het kabinet zelf geen standpunt heeft in zo een fundamentele kwestie beschouwen wij nog

steeds als een blamage. Dat de regering afzag van haar verantwoordelijkheid is zeer te laken. De CHU heeft het steeds ten principale onjuist geacht, dat het kabinet hier geen eigen verantwoordelijkheid wilde dragen, maar dit aan de kamer overliet. Wij vragen ons ook nog steeds af hoe dit is te rijmen met de programma's van de politieke partijen. Bovendien was onder het kabinet-Biesheuvel overeenstemming bereikt - en

ook dat was voor partijen van belang - over het wetsontwerp Stuyt-Van Agt. Terwijl bij de formatie van het kabinet-Den Uyl door een deel der betrokken contractpartijen van de bereikte overeenstemming over het compromis-Stuyt-Van Agt werd afgezien. Dat achtten wij onjuist.

BROKKEN

Deze werkwijze, deze beslissing bij de formatie leidde er mede toe, dat de CHU geen verantwoordelijkheid voor dit kabinet kon aanvaarden. We zitten op dit gebied nu met de brokken, die niet nu maar toen zijn gemaakt. De houding van de PvdA en de VVD - is afgezien van de volgens de CHU verwerpelijke procedure, die is gekozen, ook minder juist. Bij de formatie is ten aanzien van de abortuswetgeving overeengekomen, dat KVP en ARP een eigen initiatief-ontwerp zouden indienen; daarna zou het wetsontwerp-Stuyt-Van Agt worden ingetrokken; hierna zou de kamer kunnen beslissen over de initiatiefvoorstellen-

Lamberts-Roethof (beiden PvdA); en Van Leeuwen (ARP), Van Schaik (KVP). Nu gaat de Partij van de Arbeid, alsof er geen afspraken over de wijze van regeren van „ons” kabinet - bestaan, akkoorden daarbuitenom sluiten met de VVD. Wat de VVD betreft, wij vragen ons af, blijft zij bereid het wetsontwerp-Stuyt-Van Agt, waarvoor zij mede verantwoordelijkheid draagt, te honoreren? Het zou van veel belang zijn het standpunt van de VVD over dat ontwerp nu te weten. De PvdA heeft door met de VVD te gaan sleutelen aan het initiatief-Lamberts-Roethof naar onze visie in strijd met de formatie-afspraken gehandeld, die zijzelf ook bij congressuutafspraken, zij het node heeft geaccepteerd. In deze moeilijke kwestie - die door een foutieve procedure bij de formatie is ontstaan - zal minister Van Agt straks een beslissing moeten nemen over het contrasigneren van een initiatiefvoorstel, dat in beide kamers een meerderheid heeft gehaald. Dat is een zaak van minister Van Agt.

De reorganisatie van het binnenlands bestuur (XVIII)

CDA-senator bepleit geringer aantal provincies

„Riep de voorgestelde taakverdeling tussen provincie en gemeente het verwijt op dat in de plannen voor de reorganisatie van het binnenlands bestuur teveel naar de provincie lijken te gaan, voor wat betreft de verdeling tussen rijk en provincie is er sprake van een onderbedeling van de provincie”. Aldus het ARP-Eerste-Kamerlid prof. P. J. Boukema bij het recente beleidsdebat Binnenlandse Zaken in de Senaat. Enkele zinsneden uit zijn, mede namens CHU en KVP uitgesproken, betoog over de herverdeling van taken tussen Rijk en Provincie. „Tot nu toe zijn er weinig garanties dat een werkelijke spreiding van rijkstaken naar lagere overheden - toch een van de hoofddoelen van de reorganisatie - tot stand kan worden gebracht. Het onderzoek naar mogelijkheden om specifieke uitkeringen om te zetten in algemene, teneinde de financiële afhankelijkheid van de provincie van het rijk te verminderen, was globaal en be-

perkt van opzet en leverde geen afzienbare resultaten op. Evenmin werd aanmerkelijk gemaakt dat op grote schaal gedecentraliseerde rijksdiensten naar de provincie zouden kunnen overgaan. Ik behoef over dit punt, mede gelet op vroegere discussies in deze Kamer, niet lang uit te weiden, maar merk wel op dat, als er geen betere vooruitzichten worden geboden voor werkelijke bestuursopleiding, ik niet optimistisch ben over de bereidwilligheid van het parlement om de voorgestelde reorganisatie te aanvaarden. Dit betekent dat de bewindsheden er niet onverstandig aan doen zo gunstig mogelijke voorwaarden voor de gewenste spreiding van bestuurlijke taken te scheppen. Een gunstige voorwaarde is een provinciale schaal die dit niet in de weg staat.

MINDER PROVINCIES

Met de gekozen schaal is dat naar ik vrees wel het geval. Boukema pleitte derhalve

voor een geringer aantal provincies dan in de reorganisatie-plannen werd voorgesteld. Dit heeft volgens hem de volgende voordelen:
* grotere kansen op decentralisatie;
* geringere noodzaak tot provinciale gemeenschappelijke regelingen;
* minder aanleiding gemeentelijke taken aan provincies over te dragen;
* minder verwickelingen op het praktische vlak van de reorganisatie;
* grotere afstand tussen provincie en gemeenten, waardoor het oefenen van toezicht en controle meer verantwoord kan geschieden;
* waarschijnlijk minder kostbaar. Natuurlijk zijn er ook schaduwzijden aan de provinciale schaalvergroting zoals een grotere afstand tussen burger en bestuur overigens lijkt dit op dit niveau minder schadelijk dan op het gemeentelijke. De voordelen ervan acht ik groter. Nader veldonderzoek zal moeten uitwijzen op

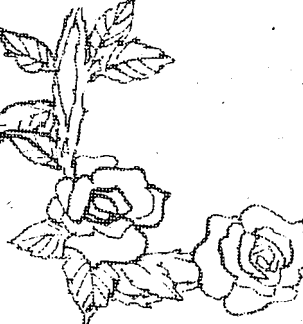

hoeveel provincies men uiteindelijk moet uitkomen. Als dit er 15 à 18 zijn, is dat voor mij aanvaardbaar”, aldus tenslotte in dit verband prof. Boukema.

Voor loodgieters-, gas-, sanitaire en leiwerken
(ook asfalt-shingles) in en op uw bouwwerken naar het sinds 1848 bekende en vertrouwde adres:
Gebr. BEKKER B.V.
REIJNERSBUURT 11-13, LEEUWARDEN, POSTBUS 38.
TELEFOON 05100-20841.

BOUWBEDRIJF
Fa. C. Spijker & Zn.
Van Ostadelaan 61.
Tel. 02150-11189-16777
HILVERSUM

BUDDINGH NATUURSTEEN B.V.
Kanaalweg 10-11 — Telefoon 08385-19119
VEENENDAAL

AANNEMERSBEDRIJF
B.V. RADIX & VEERMAN
Oudelandsweg 30 - Tel. 03480-2204 - WOERDEN
Verbouw - Nieuwbouw door geheel Nederland

Stelt u prijs op
VAKWERK KWALITEITS-ARTIKELEN
dan
VAN ZEBEN'S
Woninginrichting N.V.
Laarstraat 12-20
Zutphen

Voor uw
★ Dieselolie, Benzine, Petroleum,
★ Kolen, Huisbrandolie,
★ Tank-transporten
★ Butaan en Propaangas
★ Campingflessen vullen
★ Container-vuilafvoer
„DE KLOK” Handelsmij. N.V.
WEST-VARKENHOORDSEWEG 470
ROTTERDAM-24 - Telefoon 190200
Telefoon 325011 afdeling containers

STICHTING BURGERSCHAPS-KUNDE

Regeren - Reageren
Politieke partijen, democratisering, nieuwe bestuursvormen, sociaal-economische beleid, woningbouw.....
Een cursus burgerschapskunde
39 schriftelijke lessen voor f 30,-

Politiek bekeken
partijen en partijstelsel, volksvertegenwoordigers, recht en rechtspraak, gemeente en provincie, milieubeheer.....
een oriënteringscursus
12 schriftelijke lessen voor f 10,-

Werkende jongeren project
Een serie afleveringen op het gebied van maatschappijvorming voor werkende jongeren.
Informatie op sterk beeldende wijze en herkenbaar als behorende tot de leefsituatie van werkende jongeren.
8 afleveringen voor f 20,-

De gemeenteraad
Het raadslidmaatschap, de begroting, ruimtelijke ordening, subsidieregelingen, gewestvorming.....
Een cursus gemeentepolitiek
24 schriftelijke lessen voor f 25,-

De ondernemingsraad
Wet op de ondernemingsraden, vergader-techniek, bedrijfseconomie, de vakbeweging, sociale verzekeringen, personeelsbeleid.....
Een cursus voor ondernemingsraad-leden
34 schriftelijke lessen voor f 45,-

STUUR EEN LEGE ENVELOP (ZONDER POSTZEGEL) AAN: STICHTING BURGERSCHAPSKUNDE, ANTWOORDNUMMER 235(N), LEIDEN ENUONTVANGT PEROMGAANDE UITGEBREIDE INFORMATIE! TELEFOON 071-893403.

de nederlander

LEDENKONTAKTBLAD CHU

Redactie: Postbus 8822 - 's-Gravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

Zaterdag 22 mei 1976

De Algemene vergadering van de CHU

door: mr. O. W. A. van Verschuer, voorzitter CHU

In deze „de Nederlander” zullen de stukken van de algemene vergadering van de Unie aan u worden voorgelegd en ik wil mijn voorzittersbijdrage daar met name aan wijden.

Het karakter van deze vergadering is tweeledig. Het is enerzijds een toogdag voor al degenen, die in de CHU Christen Democratische politiek willen bedrijven. Ieder ziet ieder en samen doen wij krachten op uit het bij elkaar zijn en elkaar begrijpen, ook al zijn wij het niet altijd met elkaar eens. Het respect voor elkaars meningen is een groot goed, het elkaar herkennen geeft warmte en gloed aan de bijeenkomst.

Ik herinner mij een groot aantal jaren geleden een CH-bijeenkomst in het gebouw Musis Sacrum in Arnhem. De heer De Pous was daar de spreker en toen ik in de zaal diens verhaal hoorde dacht ik: „Ook als ik niet geweten had dat ik in een vergadering van de CHU zat had ik aan het betoog van de heer De Pous de CHU herkend, want ik herken mijzelf er ook in.”

BELANGRIJK

Dat herkennen zal voor u en voor mij 22 mei belangrijk zijn en ook de dagen die daarna komen als wij onze kring gaan uitbreiden. Het andere karakter dat de algemene vergadering heeft is de samenkomst van de kiesverenigingen, de vertegenwoordigers daarvan die samen de Unie uitmaken en als zodanig het hoogste orgaan in de Unie. Een uitermate belangrijke vergadering is het voor de Unie en voor de totstandkoming van het CDA. Wij moeten namelijk spreken over de vraag of wij wel

of niet één lijst willen met KVP en ARP bij de volgende verkiezingen. Zoals u in dit blad kunt lezen stelt de Unieraad de algemene vergadering voor, dat nu wordt voldaan aan de vereisten voor politieke eenheid, de Unieraad gemachtigd kan worden de definitieve beslissing in september te nemen. Deze procedure loopt volledig parallel met de ARP-procedure, die bij de raadpleging van de kiesverenigingen (waarvoor wij een gezamenlijke algemene vergadering hebben) ook vraagt de ARP-partijraad te machtigen in september de definitieve beslissing te nemen. Deze procedure is in de bijeenkomst van Woudschoten van 21 en 22 februari van vorig jaar met KVP en ARP afgesproken. Een waardering van de situatie in het voorjaar in de algemene vergadering, een definitieve beslissing in het najaar. De Unieraad is met het bestuur van de Unie in meerderheid van mening, dat bij ongewijzigde politieke omstandigheden in september de algemene vergadering niet opnieuw hoeft bijeen te worden geroepen, om de constatering van de Meivergadering te herhalen. Uitdrukkelijk heeft de Unieraad de delegatie aan de raad beperkt tot de situatie dat er geen wijziging in de politieke situatie van nu optreedt. Bij een wezenlijke verandering van de politieke situatie, die een heroverweging van de beslissing wenselijk maakt, zullen bestuur en Unieraad niet aarzelen de algemene vergadering toch bijeen te roepen. Ik hoop en verwacht, dat de algemene vergadering dit vertrouwen in de Unieraad en bestuur zullen hebben, dat voor misbruik van delegatie niet hoeft te worden gevreesd.

EENHEID

Een belangrijker punt is de vraag die in de algemene vergadering aan de orde moet komen over de kwestie van de politieke eenheid, ook wel aangeduid met politieke hypotheek. De bezoekers van de algemene vergadering van 7 en 8 februari 1975 zullen zich de motie-Scholten herinneren waarin verwoord werd dat, gelet op het verschil in opstelling van de drie christen-democratische partijen ten opzichte van het kabinet-Den Uyl, nu (toen) geen definitieve beslissing genomen kon worden ten aanzien van één lijst, maar dat de beslissing moest worden uitgesteld tot meer zekerheid bestond over de politieke eenheid. U herinnert zich ook, dat die standpuntbepaling, die door de ARP onderschreven werd, grote beroering bracht in de KVP-gelederen, die zich moeilijk meer konden vinden in zelfs het geringste spoor van twijfel dat het CDA niet zou kunnen doorgaan. Ik vind dat met name KVP maar met hen ook de grote schare van CDA-aanhangers, die zich op het plaatselijke en regionale vlak gevormd hebben, er recht op hebben, dat ARP en CHU nu aan de twijfels een einde maken. Bovendien de CDA-verkiezingsmachine moet voor de verkiezingen van volgend voorjaar op gang komen! Voor de aflossing van de politieke hypotheek is het met name erg belangrijk, dat we kunnen beschikken over het ontwerp-CDA-programma, dat in een commissie, waar ook vier Christelijk-Historische deel van uitmaakten en die onder de bekwame en inspirerende leiding stond van prof. B. Goudzwaard, gereed kwam. Anders dan eerder aan de kiesverenigingen is meegegeeld, is in de Unieraad van 10 april afgesproken, dat wij de hoofdpunten van dit programma met elkaar in de algemene vergadering zullen bespreken en dat nadien de kiesverenigingen van de CHU daar waar mogelijk in het kader van plaatselijke of regionaal gevormde CDA-verbanden deze en andere programmapunten zullen bespreken en eventueel amendementen daarover zullen indienen. De uiteindelijke vaststelling van het programma gebeurt in het CDA-congres, dat in het late najaar bij elkaar komt. Ik dacht niet te zeer op deze discussies vooruit te lopen als ik constateer, dat de politieke eenheid van dit programma op zeer essentiële punten aanwezig is.

ZWAAR ACCENT

Ongetwijfeld ligt bij deze komende algemene vergadering in het kader van de aflossing van de politieke hypotheek een zwaar accent op de toespraken, die de fractie-voorzitter van de Tweede Kamer en die van de Eerste Kamer, de heren Kruijsing en Van Hulst, zullen houden. De Unieraad nam in zijn vergadering, voordat hij de beslissing nam, kennis van het positieve verslag en de optimistische visie van hen beiden. Zo zal deze algemene vergadering, die wederom in het teken van het CDA zal staan, aandacht moeten besteden aan grondslag, programma en beleid. Zo zullen we profeten en regenten moeten zijn.

ARP - CHU

Tenslotte nog een enkel woord over de verhouding tussen ARP en CHU. Vanouds uit hetzelfde geestelijke huis komende, zijn onze wegen elkaar wel eens gekruist. We hebben wel eens parallel aan elkaar gelopen en we hebben elkaar wel eens hartgrondig verwenst. Liefde en haat liggen dicht bij elkaar! De laatste tijd lijkt het erop

30 april 1976:

Koningin Juliana jarig

Eén van de dagen waarop wij openlijk van onze liefde en trouw voor ons Vorstenhuis kunnen blijk geven is Koninginnedag. In persoon of in gedachten vertoeven we dan op Soestdijk en trekken aan onze Koningin voorbij. Wij geven daarbij uiting aan onze grote bewondering voor het eigentijdse koningschap waar de Koningin in slaagt vorm en inhoud aan te geven. Wij weten dat veel kritiek ook ons Koningshuis niet onthouden wordt. Wij weten ook dat onze liefde en trouw voor haar er groter en intenser door wordt. Wij bidden Koningin Juliana en hen die haar lief zijn veel heil en zegen toe.

O. W. A. van Verschuer,
voorzitter CHU.

Uitnodiging voor de Algemene Vergadering 1976

De algemene vergadering-1976 van de Christelijk-Historische Unie wordt gehouden op zaterdag 22 mei 1976 in het Jaarbeurscongrescentrum, Jaarbeursplein, Utrecht (030-914914), aanvang 10.00 uur.

Tussen 9.00 en 10.00 uur is er gelegenheid voor het indienen van de geloofsbriefven, het drinken van een gratis kop koffie (voor 10.00 uur uiteraard) en het bestellen van een lunch (prijs f 10,-).

Stemrecht hebben die kiesverenigingen die de afdracht over 1975 hebben betaald.

De agenda luidt:

1. Opening door de Unievoorzitter, mr. O. W. A. baron van Verschuer;
2. Redes te houden door de voorzitters van de CHU-fracties der Eerste en Tweede Kamer;
3. Notulen van de Algemene Vergadering van 24 mei 1975 te Utrecht (zie pagina 8).
4. Jaarverslag over 1975 van de secretaris (zie pagina 5).
5. Financieel verslag over 1975 (zie pagina 6).
6. Voorstellen van kiesverenigingen (zie pagina 7).
7. Verkiezing leden Unieraad (zie pagina 7).

MIDDAGPAUZE

8. Vaststellen van de contributie per 1-1-1977 en de verdeelsleutel (zie pagina 7).
9. Voorstel tot voeren van één CDA-lijst en vaststellen van het lijstvoorstel (zie motie en lijstvoorstel op pagina 7). Bij aanvaarding van dit voorstel wordt impliciet besloten aan de verkiezingen 1977 niet met een eigen CH-program deel te nemen.
10. Bespreking van het ontwerp-program van het CDA.
11. Rondvraag.
12. Sluiting.

's-Gravenhage, 23 april 1976.

mr. J. L. Janssen van Raay,
secretaris.

Volgende week 30 april verschijnt er geen „de Nederlander”. Het daarop volgende nummer 7 mei is een nummer ter herdenking aan Groen van Prinsterer.

Redactie.

dat, nu wij voor het eerst sinds tijden weer op één lijn komen, wij voor het te laat is nog eens de kans te baat nemen elkaar eens flink te zeggen hoe we over elkaar denken. Ik heb daar zelf ook aan meegedaan! Maar ik hoop, dat door de discussie heen toch de boventoon zal krijgen het onweerlegbare feit dat wij met name met de ARP eens geestes zijn. Dat de mentale verschillen vaak groot zijn doet daar niets aan af. Wij bouwen het CDA niet op de mentale verschillen, wij bouwen het CDA op de grondslag, die KVP, ARP en CHU in het verleden ieder op hun eigen wijze en in de toekomst samen politiek willen vertalen. Voor die vertaling hebben we bezieling nodig. Ik hoop dat die bezieling zaterdag 22 mei in hoge mate ons zal inspireren bij het nemen van belangrijke beslissingen.

Verschuer.

Reacties gevraagd

Het bestuur van de CH-Kiesvereniging te Alblasterdam heeft in een uitvoerig schrijven aan het bestuur van de Unie de aandacht gevestigd op enkele belangrijke punten uit het CHU-beginselprogramma die in het CDA ontwerp-program van uitgangspunten niet zijn terug te vinden.

Het bestuur van de kiesvereniging Alblasterdam spreekt in deze brief de wens uit dat de nieuw gevormde federatie op een zodanige fundament zal worden geplaatst dat deze ook in de toekomst allerlei stormen kan trotseren.

De intentie van het bestuur is geen andere dan het oprecht verlangen er voor zorg te dragen dat het CDA als christelijke partij geloofwaardig wordt voor alle bij de CHU aangesloten leden. Vanuit dit gezichtspunt

gezien heeft het bestuur van de Kiesvereniging Alblasterdam gemeend een ernstig beroep te moeten doen op het bestuur van de Unie om te trachten - in overleg met de christen-democratische zusterpartijen - een zodanige aanvulling op het programma van uitgangspunten gerealiseerd te krijgen, dat alle Christelijk-Historische leden van harte de uitgangspunten van het CDA zullen kunnen onderschrijven.

Het bestuur van de Kiesvereniging Alblasterdam is voorts van mening dat het bestuur van de Unie voldoende ruimte gegeven moet worden om het voorgestane overleg met de twee zusterpartijen met succes te kunnen voeren; om die reden wil het bestuur dan ook beslist niet als eis stellen dat de door hem hieronder naar voren ge-

brachte punten uit het CHU-beginselprogramma ook woordelijk zo moeten worden overgenomen.

Het zal duidelijk zijn dat het de kiesvereniging gaat om de geest die uit het CHU-beginselprogramma spreekt en die zij graag wil terugvinden in het ontwerp-program van uitgangspunten van het CDA. Naar het oordeel van het bestuur van de kiesvereniging Alblasterdam is aanvulling van het programma van uitgangspunten zoals gepubliceerd in het CDA ontwerp-program met betrekking tot de navolgende punten noodzakelijk:

1. De principiële erkenning dat de overheid Gods dienaar is en bij de uitoefening van haar taak is geroepen hieraan gestalte te geven,
 2. De erkenning door de overheid van de zondag als dag van samenkomst van de christelijke gemeente, hetgeen een eerbiediging, waar mogelijk, van de zondagsrust impliceert en een bevordering hiervan in het maatschappelijk leven,
 3. De uitdrukkelijke erkenning dat het CDA zich uitspreekt voor een democratische parlementaire constitutionele monarchie onder het Huis van Oranje.
- Reacties graag aan de secretaris van de kiesvereniging Alblasterdam, p/a Kortland 9

C.C. de Groot, secretaris
J. de Kloe, voorzitter

Bewaar dit nummer van de Nederlander

Dit nummer van het christelijk-historische weekblad/leden-contactblad „de Nederlander” bevat niet alleen de agenda voor de algemene vergadering van de CHU, welke op zaterdag 22 mei aanstaande te Utrecht gehouden wordt. Ook de bij deze agenda behorende stukken zijn afgedrukt. Er komt voor de jaarvergadering geen apart agendaboekje/programma. Dit nummer van „de Nederlander” dient derhalve bewaard te worden, zodat het gebruikt kan worden bij de voorafgaande besprekingen over de jaarstukken in plaatselijk verband en bij het bezoeken van de algemene vergadering. In het nummer van „de Nederlander” van vrijdag 26 maart jongstleden werd opgenomen het ontwerp van het CDA-program voor de jaren 1977 tot 1981. Dit ontwerp komt eveneens op de algemene vergadering in bespreking. Vandaar dat indertijd gevraagd is ook dat nummer te bewaren.

Indien U in Zwijndrecht gaat wonen:

dan is nauwelijks de verhuiswagen uitgeladen of de PTT verschijnt ten tonele met de tijding dat de Zwijndrechtse CHU er geen gras over laat groeien!

Dit blijkt uit een model van de circulaire (op zeer origineel briefpapier) van de kiesvereniging „De Savornin Lohman” aldaar waarvan wij een model ontvingen. Hierin wordt gesteld dat onze CHU, en naar wij hopen ook uw CHU, steun hard nodig heeft.

Dit is een der vele activiteiten van onze Ledenwerfaktie „De Unie op Stap” die als maar verheugende resultaten op blijft leveren. Qua idee en uitvoering springt dit er uit. Indien men dit voorbeeld wenst na te volgen dan zal de secretaris van de kiesvereniging te Zwijndrecht, de heer J. A. Schaberg, Hanslipperheystraat 6, aldaar beslist wel genegen zijn inlichtingen te verstrekken.

Zo maar enkele andere grepen uit de post van de laatste weken is nog een kiesvereniging die met een Z begint. Zwartsluis dat voornemens is de achterban te gaan activeren en te proberen nieuwe leden te winnen. Voorts een berichtje uit Helden waar tot voor kort geen enkel CHU-lid woonde. Na ontvangst van het voornoemde berichtje tellen we er nu één in deze Limburgse gemeente.

We hebben ditmaal slechts beperkte plaatsruimte. In het kleine gaatje dat nog open is, past precies nog een zeer korte plaatsnaam en wel: Didam. Er was één lid, er zijn er nu elf. Hier werd de Unie verrijkt met 10 nieuwe leden en een nieuwe kiesvereniging. Verder is er nog nieuws op komst uit Oss, waar enorm veel werk verzet is. Daar hopen wij een volgende keer op terug te kunnen komen.

Uniebureau.

RECHTEN EN PLICHTEN

Binnen de aanhangers van de CHU wordt nogal eens de klacht gehoord dat „men” tegenwoordig alleen maar z'n rechten kent en aan z'n plichten voorbij gaat. Om het genuanceerd te zeggen: het is niet te ontkennen dat de accenten wat zijn verlegd... Alleen, indien we dat bij de ander constateren laten we er dan voor zorgen dat het bij ons zelf en is.

Soms denk ik wel eens dat het euvel van de accentverlegging ook leden van de CHU aantast. Wat b.v. te denken van het niet nakomen van tijdig en in voldoende mate contributie af te dragen? Straks staan de kiesverenigingen voor bijzonder belangrijke beslissingen n.l. het al dan niet aflossen van de politieke hypotheek (daar gaat u in een algemene ledenvergadering over beslissen!) en ook de kandidaatstelling voor leden van de Tweede Kamer komt weer in zicht. Hoewel krakende wagens het lang kunnen volhouden, is er zo'n vreemd geluid te horen als de veelal stilstaande kar in beweging komt, dat de eindbestemming wel niet gehaald zal worden. Belangrijke rechten kunt u te gelde maken, maar wel indien Gij Uw plichten nakomt!

Over 1975 moeten nog 171 kiesverenigingen hun contributie afdragen. U bent of wordt daar één dezer dagen van op de hoogte gesteld. Over 1976 loopt het niet onverdienstelijk. Toch kom ik nog leden tegen die nog niet weten dat we op centrale inning zijn overgegaan!

SNEL

Welnu, zij die 't nog niet wisten en zij die 't vergaten en zij die 't in de eerste maanden van 't jaar moeilijk konden missen, zoek nu uw accept-girokaart op of maak op andere wijze uw contributie over aan de penningmeester van de CHU, giro 169900, te 's-Gravenhage. Slechts rond 45 procent heeft op onze accept-girokaart gereageerd. Dat kunt u, die even uw plicht verzaakte, snel goed maken door nu tot actie over te gaan: zet u neder en schrijf! In een volgend nummer krijgt u een uitgebreidere informatie over 't verloop van de contributie-afdracht in 1976.

Met vriendelijke groet,

A. J. Kaland, penningmeester.

Jaarvergadering CH-vrouwen

Op woensdag 12 mei 1976 houdt de Centrale van Christelijk-Historische Vrouwen de jaarvergadering in het Jaarbeurs Congrescentrum te Utrecht. Aanvang 10.30 uur. De agenda luidt:

1. Opening-Jaarrede president Centrale C.H. Vrouwen, mevr. H. Tegelaar-Boonacker.
2. Notulen, ingekomen stukken, mededelingen.
3. Jaarverslag secretaresse.
4. Jaarverslag penningmeesteresse.
5. Verslag kascommissie en benoeming nieuwe kascommissie.
6. Begroting 1976/1977.
7. Verslagen afgevaardigden in Unieraad, Lohmanstichting, Uniewerfonds, CDA Vrouwenberaad, EVU, en Nederlandse Vrouwen Raad.
8. Vrouwengeluiden.
9. Centrale Raad.
10. Bestuursverkiezing: aftredend zijn
 1. Mevrouw H. J. Groenendijk-Bernard, Waddinxveen, niet herkiesbaar.
 2. Mevrouw A. A. ten Kate-Veen, Groningen (Vlgs. art. 9 zijn de vrouwelijke leden van de CH-fracties van de Eerste en Tweede Kamer adviserend lid van het hoofdbestuur).
11. Activiteiten 1976/1977.
12. Rondvraag en sluiting.

De middagvergadering is geheel gewijd aan het ontwerp van het CDA-programma. Eerst wordt door een deskundige een korte toelichting gegeven. Vervolgens is er volop gelegenheid om over dit programma te discussiëren. Alle leden van de Centrale worden uitgenodigd om deze zeer belangrijke bijeenkomst te bezoeken.

F. R. Atsma 90 jaar

Op vrijdag 9 mei hoopt de heer F.R. Atsma te Kollum zijn negentigste verjaardag te vieren. De heer Atsma is reeds vanaf 1908 lid van de CHU en de lezers van de Nederlander kennen hem ongetwijfeld van zijn ingezonden stukken.

De redactie van de Nederlander wenst de heer Atsma van harte geluk. De heer Atsma, wonende Van Limburg Sturumstraat 29 te Kollum, hoopt op woensdag 7 mei tussen 5 en 6 uur te recipiëren in „De Polle” in zijn woonplaats.

Het CDA kwam 10 april weer iets dichterbij

ARP-partijraad en Unieraad namen zaterdag 10 april de beslissing hun achterbanen, zoals dat zo mooi heet, te raadplegen. Binnen de afspraken over de geleidelijke groei in de beslissingen betekent dit, dat in september de definitieve beslissing genomen zou kunnen worden door beide organen en uiteraard de KVP-partijraad.

Als men naar de basis kijkt en de goede constructieve samenwerking in raden en staten constateert, dan kan het niet anders of het CDA slaat aan en roept heel veel krachten wakker. Als men naar de top kijkt, lijkt het beeld anders. Voor een gedeelte is het ook zo en dit verschil is met name toe te schrijven aan de gescheiden

situatie ten opzichte van het kabinet. Veel politici, buiten het CDA, hopen dat dit verschil zich doorzet in een volgende kabinetsperiode. De CHU is van mening dat al degenen, die op basis van het evangelie politiek willen bedrijven in Nederland en in Europa, zich in een christen-democratische politiek moeten kunnen vinden. Mentale verschillen deden in het verleden CHU en ARP uiteengaan. Mentale verschillen zijn nu geen basis meer voor verder gescheiden optrekken. Ik hoop van harte dat 10 april het begin van het definitief einde van de scheiding betekent.

Verschuier,
voorzitter CHU.

Herdenking

Groen van Prinsterer

ARP en CHU hebben het initiatief genomen voor de herdenking van de 100-ste sterfdag van de staatsman Guillaume Groen van Prinsterer, op woensdag 19 mei.

Op die dag wordt om 12 uur een krans gelegd bij het graf van Groen op de Scheveningse begraafplaats „Ter navolging”. Daarna, om half drie, vindt een herden-

kingsdienst plaats in de Waalse kerk aan het Noordeinde te Den Haag. Sprekers zijn dr. W. Aalders, mr. A. M. Donner en prof. dr. J. W. van Hulst.

Belangstellenden die de herdenkingsdienst willen bijwonen, kunnen een toegangsbewijs aanvragen via bijgaande invulstrook.

Zenden naar: Werkgroep Groen van Prinstererherdenking,
p.a. Uniebureau,
Wassenaarseweg 7,
Den Haag.

Naam:
Adres:
Plaats:

wenst een toegangsbewijs voor de Groen van Prinstererherdenking in de Waalse Kerk te Den Haag.

CDAktueel

FEITEN EN MENINGEN

CHRISTEN DEMOCRATISCH APPEL

CDA-Rapport „Inflatie als politiek probleem”

Reactie op commentaren uit de buitenwacht

door: drs. A. H. A. Veenhof

Met de nota „Gerede Twijfel” gaven de wetenschappelijke instituten van ARP, CHU en KVP in augustus 1974 een eerste aanzet voor een gezamenlijke, fundamentele bezinning binnen het CDA omtrent onze koers op sociaal-economisch terrein. Over een van de belangrijkste vraagstukken daarbij - de inflatie - is een vervolgstudie verricht die vorige maand is afgerond en waarvan het resultaat is vastgelegd in het rapport „Inflatie als politiek probleem”. Op zaterdag 24 april a.s. zal aan dit onderwerp een CDA-studiedag worden gewijd.

Alvorens in te gaan op de commentaren die na het verschijnen van dit rapport in de verschillende dag- en weekbladen zijn opgenomen, volgt hier eerst een korte samenvatting van de hoofdelementen uit het rapport.

In de inleiding wordt door de samenstellers van het rapport een karakterschets gegeven van inflatie: dit verschijnsel kan beschouwd worden als een graadmeter voor het collectief ontvluchten van de grote vraagstukken waarvoor wij ons in deze tijd gesteld zien en die wij deels zelf hebben opgeroepen. Daarom is inflatie niet alleen een economisch-monetair verschijnsel, maar in hoge mate een politiek probleem. De omvang van de inflatie geeft een indicatie van de mate waarin kiezers en belangen-groepen zich aangesproken weten op hun verantwoordelijkheid voor de gang van zaken in het economisch leven. Inflatie wordt omschreven als het proces van een langdurige algemene al dan niet regelmatig verlopende stijging van de prijzen van goederen en diensten. Dit proces heeft gevolgen, waarvan de commissie de belangrijkste vijf noemt:

- een willekeurige wijziging van de inkomens- en vermogensverhoudingen. Niet ieder individu of groepering blijkt zich n.l. even goed tegen de waardevermindering van het geld te kunnen beschermen.
- versterkt het ontstaan of draagt bij tot activering van pressiegroepen. Deze kunnen bij hoge inflatie zo'n intense rol gaan spelen dat het normale democratische besluitvormingsproces in ernstige mate wordt overwoekerd.
- vergroting van de verschillen in welvaart tussen rijke en arme landen.
- desorganisatie van de produktie omdat bepaalde factoren (b.v. prijzen en rente) ontregeld raken. Dit kan leiden tot niet optimaal gebruik van produktiefactoren, geleidelijke verschuiving van arbeid naar machines, onzekerheid waardoor investeringen met een lange looptijd worden beperkt en derhalve tot een nadrukkelijke bijdrage aan het creëren van structurele werkloosheid.
- ontoelaatbare wijziging van de maatschappelijke orde. Grote organisaties zullen zich staande weten te houden of zelfs groeien, maar dan wel ten koste van de kleinen.

ORZAKEN

Ook wat betreft de oorzaken van inflatie komt de commissie tot een uitvoerige analyse.

Als eerste noemt zij het feit dat de monetair autoriteiten (minister van Financiën en de centrale bank) - in binnen- en buitenland - de geldhoeveelheid m.n. vanaf het

begin van de jaren '60 overmatig lieten groeien, waardoor de ruimte ontstond voor algemene prijsstijgingen. Wij waren het overigens zelf die deze ruimte afdwongen en gebruikten.

Op de eerste plaats doordat wij als consumenten en investeerders meer goederen en diensten vroegen dan er geproduceerd konden worden, hetgeen prijsverhogend werkt.

Een tweede oorzaak wordt gezocht in de sinds het midden der zestiger jaren optredende loon- en salarisstijgingen, die uitgingen boven de stijging van de productiviteit. Hier ligt de basis voor de bekende loon- en prijs-spiraal.

Als derde oorzaak kwam daar tegen het einde van die zestiger jaren bovenop het steeds algemener worden van de indexering van lonen en voor een deel ook van de pensioenen. Dit versterkte uiteraard de reeds genoemde loon- en prijs-spiraal.

Door de genoemde oorzaken van inflatie speelt een aspect heen dat als aparte oorzaak wordt genoemd n.l. overdracht van inflatie uit het buitenland, beter bekend als geïmporteerde inflatie.

De vijfde oorzaak manifesteert zich met name de laatste jaren. Hier wordt bedoeld op de sterke toename van de collectieve uitgaven met als resultaat een verhoging van belasting en premiedruk. De dragers van deze lastenverzwaringen proberen dit weer af te wentelen in lonen en prijzen. Uiteraard zijn er ook incidentele oorzaken. Te denken valt aan de verviervoudiging van de olieprijs en de tijdelijke stijging van een aantal andere grondstoffen.

Tenslotte legt de commissie een duidelijk verband tussen normloosheid en inflatie. Gerefereerd wordt aan een beschouwing van T. Huppes waarin deze een positieve samenhang aantoonde tussen normverlies en inflatie. Inflatie behoeft derhalve ook een psychologische en sociaal-culturele verklaring.

REMEDIES

Bij het aangeven van remedies maken de samenstellers van het rapport een onderscheid tussen aanbevelingen in algemene zin en die welke meer zijn toegespitst op de huidige inflatiebestrijding. Om met de eerste categorie te beginnen, hier stelt de commissie voor:

- in toegankelijke taal geschreven commentaren van de centrale bank over de inflatoire tendenzen van verlangens, voorstellen en besluiten van de verschillende economische partijen. De centrale bank fungeert dan als een soort meetstation, dat de bevolking waarschuwt en hopelijk daarmee voor dit onderwerp gevoelig maakt.
- vaststelling en publikatie vooraf van indicatieve doeleinden met betrekking tot de expansie van de geldhoeveelheid en verantwoording achteraf van de mate waarin en de wijze waarop deze doeleinden zijn gerealiseerd.
- meer parlementair overleg met de Minister van Financiën over inflatoire ontwikkelingen.
- een beroep op de vakministers en kamerleden om bij het optellen van hun verlangens meer rekening te houden met de inflatoire effecten en deze wensen waar nodig vrijwillig te matigen.

Voor de bestrijding van de inflatie van vandaag stelt de commissie voor:

- zodanige matiging van loon- en salarissen dat de arbeidskosten minder stijgen dan de produktiviteit.
- grote matiging van de overheid op het punt van belastingen en sociale premies.
- de groei van de geldhoeveelheid ongeveer in de pas te doen lopen met de groei van de nationale produktie.
- zo spoedig mogelijk beëindiging van de thans bestaande praktijken met betrekking tot de indexering van lonen, salarissen en pensioenen.

De schrijvers van het rapport zijn van mening dat bestrijding van inflatie „een allereerste prioriteit” verdiend. Zonder krachtige inflatie-bestrijding is volgens het rapport de bestrijding van de werkloosheid tot mislukking gedoemd. Daarom kan die inflatiebestrijding niet wachten op de totstandkoming van een inkomensherverdelingspolitiek, hoe belangrijk die laatste ook is.

In het naschrift spreekt de commissie als haar mening uit dat de regering met betrekking tot inflatie de toestand niet goed beoordeelt. Volgens haar hoopt de regering te veel op een opleving van de conjunctuur gepaard gaande met een dalende inflatie. De commissie deelt dit standpunt niet en besluit met een dringende oproep aan de overheid en de vakverenigingen terughoudendheid te betrachten wat betreft de staatsuitgaven en het reëel beschikbare inkomen.

REACTIE OP REACTIES

Bij het lezen van de verschillende commentaren valt op dat zij allemaal waardering voor het rapport uitspreken en daar in de meeste gevallen de kwalificatie „moedig” aan toevoegen.

Inhoudelijk ontmoet de analyse van oorzaken en gevolgen geen wezenlijke bezwaren, al pleitte prof. dr. N. H. Douben in De Tijd van 26 maart jl. voor meer volledigheid bij het aangeven van de mate waarin de inflatie heeft bijgedragen tot het ontstaan van structurele werkloosheid. De kritische kanttekeningen concentreren zich op de remedies. Zo schrijft drs. W. D. Franckena in de N.R.C. van 17 maart „bij de remedies voor de te grote prijsstijgingen wordt hoog opgegeven van de rol die aan het manipuleren van de geldhoeveelheid kan worden toebedeeld” en „meer en beter uitgewerkte suggesties om de oorzaken van de inflatie aan te pakken, naast de manipulatie van de geldhoeveelheid, zouden het rapport nog veel loffelijker hebben gemaakt”.

Ik meen dat beide stellingen onvoldoende recht doen aan het rapport. De commissie wijst het dichtdraaien van de geldkraan, zoals voorgesteld in het Engelse weekblad The Economist, af. Zij pleit er wel voor de groeivoet van de geldhoeveelheid terug te dringen tot een niveau dat ongeveer gelijk is aan de groei van het nationaal produkt, maar geeft daarbij aan dat, om zoveel mogelijk verstoringen van de economische processen te voorkomen, deze aanpassing zeer geleidelijk moet plaatsvinden.

Ten aanzien van de monetair effecten bij geïmporteerde inflatie realiseert de commissie zich nadrukkelijk de beperkingen veroorzaakt door de gebrekkige internationale coördinatie op het terrein van het monetair en economische beleid, zowel in Europees verband als op wereldschaal. Waarlijk geen gebrek aan nuancering lijkt mij zo.

De opmerking van de heer Franckena, waarin hij stelt dat de commissie met meer aanbevelingen had moeten komen, heeft mij verbaasd. Het rapport geeft duidelijk andere suggesties, waar m.n. de overige commentaren zich op richten. De belangrijkste kanttekeningen hierbij hebben betrekking op de relatie tussen inflatiebestrijding en inkomenspolitiek en het voorstel over de loonindexering.

Het buiten beschouwing laten van inkomensbeleid bij de inflatiebestrijding wordt het meest gekritiseerd. De commissie heeft die relatie niet uitgewerkt. Zij heeft dat ongetwijfeld bewust gedaan, omdat zij dit niet tot haar taak rekende. Dat lijkt mij juist, want dan waren er nog heel wat meer onderwerpen voor besprekingen in aanmerking gekomen. Daarvoor is, na enige deelstudies, een tweede nota van het type „Gerede Twijfel” meer geschikt.

Wat de samenstellers van het rapport mogelijk wel hadden kunnen doen is een globale toetsing op de maatschappelijke haalbaarheid van hun remedies. Zij deden dit tenslotte ook met de suggesties die zij verwierpen en kwamen bij hun eigen remedies in elk geval tot één aanzet door te stellen dat ook zonder een nieuwe inkomenspolitiek matiging van de nominale inkomens moet plaatsvinden.

Het voorstel met betrekking tot de loonindexering ontmoette ook kritiek. Zo schrijft de heer G. H. Terpstra in de Gids dat dit

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:
dr. K. de Vries, voorzitter;
mevrouw H. Tegelaar-Boonacker;
A. Buntsma;
Wm. C. de Kruijf; D. Rebel;
drs. H. van Spanning;
drs. G. van Leyenhorst.

EINDREDAKTIE:

H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:

mevrouw J. Algra-Feddema;
dr. E. Bleumink; drs. A. J. van Duist;
prof. dr. J. W. van Hulst;
ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:

Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078

ADMINISTRATIE-ADRES:

(abonnementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „de Nederlander” en advertenties): Van Deventerlaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag): (070) 861529.

Adresveranderingen voor het ledenbestand en het ledencontactblad „de Nederlander” te zenden aan: Bureau CHU,

Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage.
Telefoon 070-244516.

Abonnementsprijs f 25,- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg.

t.n.v. Stichting Uniepers

Druk: B.D.U. b.v., Barneveld.
Postbus 67. Telefoon 03420-3141

UNIEBUREAU

HET BUREAU VAN DE CHR. HIST. UNIE Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage is telefonisch te bereiken onder nummer 070-244516*
Kantooruren van maandag t/m vrijdag 8.30 v.m. tot 16.45 n.m.
Het telefoonnummer van de Savornin Lohmanstichting is: 070-246791.

voorstel ten onrechte de indruk wekt dat officiële na-indexering een zeer belangrijke oorzaak is. In landen waar n.l. geen officiële na-indexering plaatsvindt, wordt vooraf de te verwachten prijs ook geïndexeerd. Anders gezegd bij de looneisen wordt rekening gehouden met een bepaalde inflatiegraad. Deze kanttekening weerlegt naar mijn mening niet dat indexering - hoe ook toegepast - een belangrijke versterker van inflatie is. Toch roept deze opmerking terecht de vraag op of afschaffing van de officiële na-indexering een oplossing geeft. Er zijn schrijvers die menen dat bij de huidige inflatie een zekere indexering onvermijdelijk is. Wel pleiten zij voor een bezinning op de componenten die de indexering bepalen. Te denken valt aan eliminatie van externe (buitenlandse) factoren, kostprijsverhogende belastingen, kostprijsverlagende subsidies e.d. De commissie constateert ook, dat dit ten onrechte niet is gebeurd.

KANTTEKENING

Tenslotte een eigen kanttekening. Ik wil deze notitie bij het rapport niet beëindigen zonder mijn waardering uit te spreken voor de heldere analyse en de concrete aanbevelingen. Met prof. Douben ben ik het eens als hij stelt „de rapporteurs laten zien dat het inflatieverschijnsel blijkbaar diepe wortels heeft. Ze werpen de economen geen onmacht voor de voeten bij het zoeken naar oplossingen. Wel kloppen zij bij de politici aan, omdat het hen zeer waarschijnlijk voorkomt, dat een oplossing van de steeds maar stijgende prijzen met name in de politieke hoek moet worden gezocht. De vrijwel onbeperkte drang van belangengroepen om een steeds groter aandeel in de nationale koek te bemachtigen, leidt tot een zekere mate van ontregeling van het economische en sociale verkeer”. Inflatie is derhalve een graadmeter voor het functioneren van onze economische orde. Terecht houdt de commissie ons allen de spiegel voor.

Drs. A. H. A. Veenhof

CDAktueel

FEITEN EN MENINGEN

CHRISTEN-DEMOCRATISCH APPÈL

PORTUGAL

Democratie is een kostbaar bezit. Men moet dat bezit steeds verdedigen. Het wordt steeds opnieuw bedreigd. Ook nu in Europa is de democratie niet veilig. De vrijheid van meningsuiting, de vrijheid van godsdienst, zijn zeer grote delen van Europa een farce. In grote delen van Europa zitten mensen gevangen, wier enige misdaad is, dat zij de bijbel als Gods Woord beschouwen.

De christelijke kerk is in grote delen van Oost-Europa een ondergrondse, een illegale kerk. We vergeten dat vaak te gemakkelijk. We vergeten dat vaak te gemakkelijk. We mogen dat als christen-democraten juist niet vergeten!

HOOP

Na lange jaren van dictatuur op het Iberisch schiereiland lijkt, dat thans de hoop gerechtvaardigd is, dat daar een vorm van democratie tot stand zal worden gebracht. In beide gebieden Spanje en Portugal is die ontwikkeling tot een democratie nog een teer kasplantje. En de ontwikkeling van deze democratie daar behoeft dan ook alle zorg, die men aan een teer kasplantje kan geven.

Van de zijde van niet-democratisch geregeerde landen tracht men in andere landen de ontwikkeling van een democratie in het huidige tijdsgewricht nogal eens te willen verstoren. De Cubaanse interventies leveren daarvan een triest voorbeeld. Dat versterkt de opdracht van de democratisch geregeerde landen om waar het mogelijk is steun te geven aan een ontwikkeling tot democratie in voorheen niet democratisch bestuurde landen.

Dat geldt natuurlijk zeker voor Europese democratiën in hun relatie tot de ontwikkeling van een democratie in ons Continent in Europa. Het zou voor Europa van onschatbare betekenis zijn als het mogelijk zal blijken in landen als Spanje en Portugal een democratie tot stand te brengen. De Europese christen-democraten zijn dan ook actief om aan hun christen-democratische vrienden in landen als Spanje en Portugal de noodzakelijke steun te geven. De ontwikkeling naar een democratie op

De toekomst van de democratie in Europa

Dr. R. J. H. Kruisinga-vice voorzitter Nederlandse Equipe EUCD

dit ogenblik is in Portugal, hoezeer ook daar van een eerste ontwikkeling van deze democratie gesproken moet worden, toch verder gevorderd dan in Spanje. Op 24 april (dus ongeveer op het tijdstip, dat u dit blad ontvangt) zullen de eerste Portugese verkiezingen voor een volksvertegenwoordiging worden gehouden. De vorige verkiezingen waren voor een constituerende vergadering en werden ongeveer een jaar geleden gehouden. Bij die laatste verkiezingen kwamen de socialisten als grootste partij, de volksdemocraten als tweede, de communisten als derde en de christen-democraten als vierde partij uit de bus.

NIET VEEL

Opgemerkt moet hierbij wel worden, dat voorafgaande aan deze verkiezingen van werkelijke vrijheid van vergadering, met name voor de christen-democraten, niet veel terecht kwam. De vergaderingen van deze partij werden steeds verstoorde. Toegang tot de pers, tot de radio en t.v. was er voor de christen-democraten in de praktijk niet.

Dat zij desondanks toch nog een kleine 10 procent van de stemmen kregen, was een grote prestatie.

De situatie is in het laatste jaar in Portugal sterk veranderd. Met name is dat het geval sinds de poging van een extreem linkse coup 25 oktober om de regering definitief in handen te brengen van extreem linkse niet-democratische krachten. Nog is het zo, dat radio en t.v. door links worden beheerd en dat de christen-democraten er daarin praktisch niet aan te pas komen.

DUIDELIJK

Er zijn echter twee duidelijke veranderingen. In de eerste plaats is een deel van de pers duidelijk niet meer beheerd door extreem links en dat geeft de mogelijkheid voor christen-democraten om via de massamedia hun stem te laten horen.

In de tweede plaats is de intimidatie van uiterst links afgenomen, terwijl het een jaar geleden nog zo was, dat de christen-democraten bij voortdurend geïntimideerd en beangst waren en veel van hun samenkomsten daarom een quasi clandestien ka-

rakter droegen, omdat zij bang waren voor represailles dan wel als vergadering uiteen geslagen te worden. Hoewel sommige van hun vergaderingen nog worden verstoord, is er toch veel minder van intimidatie sprake.

Verder is er vergeleken met vorige jaren nog een opvallende ontwikkeling. De onderlinge verstandhouding tussen de leiding van de op één na grootste partij, de Volksdemocraten en de leiding van de socialisten is veel verslechterd. De verstandhouding tussen de leiding van de socialistische partij en de christen-democraten daarentegen is verbeterd.

Uiteraard durf ik geen voorspelling voor de komende verkiezingen te doen, maar het lijkt niet onwaarschijnlijk, dat de christen-democraten bij de volgende verkiezingen niet onbelangrijke winst zouden kunnen boeken. Ook voor de Volksdemocraten wordt winst verwacht.

Aangezien de communisten met hun 12 procent ongeveer op hetzelfde peil zullen blijven, zou die winst niet anders dan ten koste van de socialisten kunnen gaan. Binnen de communistische partij zelf is het gezeg van de technisch bekwaame leider Cunhal ongetwijfeld aangetast.

De communistische partij Portugal is sterk op Moskou georiënteerd. Het was een partij, die als één der eersten het optreden van de Russen in Tsjecho-Slowakije in 1969 goedkeurde. Cunhal heeft zijn politieke scholing voor een belangrijk deel in Moskou en Praag ontvangen. Zijn vaste greep op de communistische partij is thans minder sterk.

Daarnaast ontwikkelen zich in Portugal een aantal andere kleinere communistische partijen, waaronder een actieve maoïstische groep. Het schijnt, dat althans één van deze andere communistische partijen enige, zij het geringe invloed bij de Portugezen verkrijgt.

Het politieke beeld in Portugal is overigens regionaal sterk verschillend. Het Noordelijke deel van Portugal, het dichtstbevolkte gebied van Portugal, is het gebied, waar de christen-democraten en volksdemocraten het sterkst zijn vertegenwoordigd. Het kost de christen-democraten geen moeite in dat gebied bijeenkomsten in rela-

**CDA
D
AKTUEEL****Redactieteam**

G. van den Berg
drs. C. Bremmer
(redactiesecretaris)
F. J. van der Heijden
mr. J. B. A. Hoyink
Wm. C. de Kruyf
H. Lokkerbol
mr. C. van der Wetering

tief kleine plaatsen van meer dan 10.000 mensen te organiseren.

In Lissabon zelf lijkt de socialistische partij duidelijk sterk. Het gebied tussen Lissabon en de Algarve (Zuid-Portugal) is het meest marxistisch gericht, maar dat is een zeer dun bevolkt gebied. De kuststrook van Zuid-Portugal toont meer een beeld, dat gemiddeld Portugal weergeeft. Verheugend is, dat de militaire machthebbers, die thans aan het bewind zijn, dat is dus na de zuivering van de strijdkrachten sinds de 25-oktobercoup, doelbewust lijken te streven naar realisering van democratische verhoudingen in Portugal.

Als de verkiezingen aflopen, zoals men verwacht, betekent dit winst voor de christen-democraten en de volksdemocraten, verlies voor de socialisten en een constante positie van de communisten. Maar dan zal het in Portugal noodzakelijk zijn voor de democratische partijen allen tezamen de handen ineen te slaan ter verweelijking van een politieke democratie. Het land verkeert sociaal, financieel, economisch in buitengewoon slechte omstandigheden en voor een financieel-economisch herstel is samenwerking van alle democraten straks geboden.

Vak-deskundigheid plus politieke visie**Belangrijke vragen op en over de CDA-studiedagen**

Verscheidene hedendaagse vraagstukken zijn door de studiedagen van het CDA reeds onder de aandacht van velen gebracht. De drie wetenschappelijke instituten (van KVP, AR en CH) zorgen voor verstaanbaar studie-materiaal dat op de studiedagen wordt toegelicht en besproken. Niet zelden volgen later nog gesprekken binnen plaatselijk of provinciaal verband.

Studie-dagen van het CDA zijn anders van karakter dan gebruikelijke partij-vergaderingen. Anders ook dan van congressen welke uitsluitend aan vak-onderwerpen worden gewijd. Op politieke bijeenkomsten komen doorgewinterde partij-gangers die van zuiver politieke debatten innig genieten. Op vak-congressen voeren meestal zelfbewuste deskundigen de boventoon waarin enig misprijzen van „politiek” nauwelijks onderdrukt wordt. Op CDA-studiedagen wordt daarentegen tussen politieke overtuiging en vak-deskundigheid verband gelegd.

„Gemengd” naar herkomst is ook het bezoek. Je kunt er „haagse heren” aantreffen, herkenbaar aan snijdig kostuum en gevuld knoopsgat, maar ook barokke baarddragers, welverzorgde dames en bedaagde voorzitterstypen. Bij de discussie blijken zij uit alle windstreken te komen en zeer uiteenlopende functies of beroepen te beoefenen. De zachte „g” doet de aanwezigheid van veel katholieke Brabanders vermoeden, maar wel overwogen betogen die op principiële duidelijkheid aandringen maken het waarschijnlijk dat ook het noord-oosten des lands door volgingen van Groen en Kuyper ruim is vertegenwoordigd. Ter afwisseling worden dit soort indelings-spelletjes ook wel eens als waardeloos ont-huld.

De in allerlei opzicht dus „gemengde” basis van CDA-studiedagen brengt voor voorbe-

reiding en leiding natuurlijk bepaalde problemen mee. Principieel en praktisch. Met spijkervaste stellingen-vooraf zou er voor werkelijke gedachtenwisseling weinig ruimte overblijven. Al te vrijblijvende gesprekstof leidt aan de andere kant tot de oeverloze gesprekken waar ook eigenlijk niemand wijzer van wordt. Zowel bij de bespreking van het bejaardenbeleid, het onvolledig gezin als het bewapeningsvraagstuk, kwam echter duidelijk de behoefte naar voren om aan eigen, christen-democratische, visie uitdrukking te geven. Sommige sprekers hadden die reeds duidelijker in de congresstukken verwacht, anderen zochten ze op staande voet te formuleren. Maar waar het op studiedagen juist om onderwerpen gaat die vanwege hun ingewikkeld karakter tot „actuele vraagstukken” zijn vergroeid, laat zo'n eigen visie zich niet makkelijk verwoorden.

Op de laatste studiedag, aan vrede en veiligheid gewijd, heeft de voorzitter, burgermeester Bos van Katwijk, het congres trouwens reeds vooraf gevraagd geen bepaalde uitspraken te doen. „We behoeven niet te denken dat we vandaag uit de vraagstukken komen.” Een studiedag is niet voor het vaststellen van CDA-standpunten bestemd. Ze is er ook niet toe gerechtigd. Er kwamen hier o.a. problemen aan de orde als het gebruik van kernwapens, eenzijdige ontwapening en principiële dienstweigering. Op een andere studiedag werd gediscussieerd over de vraag of „andere samenlevingsverbanden” ook niet als „onvolledig gezin” moesten worden erkend en of, van evangelisch standpunt bezien, de bejaarde mens niet principieel anders moet worden benaderd dan bij algemene bejaardenzorg gebruikelijk is geweest.

Er valt over dit soort vragen natuurlijk veel meer studie-stof aan te dragen dan op één

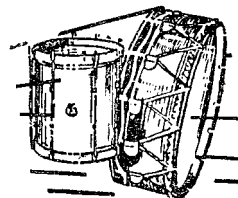
samenkomst te behandelen is. Het zijn ook geen vragen die je, rationeel in „soorten” verdeeld, maar aan enige gespreksgroepen behoeft toe te wijzen om daarna de conclusies door deskundige samenvatters tot pasklare antwoorden te kunnen maken. Nog afgezien van het feit dat b.v. wapengeweld een vraagstuk is waarmede kerk en wereld reeds eeuwenlang worstelen. In zoverre zouden ook dertig studiedagen en honderd gespreksgroepen nauwelijks hoop op een hanteerbaar antwoord wettigen.

Voor het zoeken naar beter inzicht en gelijkgerichte benadering kan bij de voorbereiding van CDA-studiedagen mijns inziens wel worden gestreefd naar nauwere samenhang tussen inleidingen, groeps-discussie en sioet-conclusies. Het hierboven genoemde voorbeeld van „andere samenlevingsverbanden” had, in verband met het gezin, minder principiële aandacht gekregen dan voor verantwoorde conclusies geboden zou zijn geweest. Over het vraagstuk van vrede en veiligheid stonden de gespreksgroepen meer (en ingewikkelder) vragen te wachten dan vruchtbaar konden worden besproken. De moeilijkheid om groeps-discussies in heldere zinnen aan het congres door te geven blijkt bovendien telkens weer.

Een meer-principiële, bijbels-gerichte, benadering van de studieonderwerpen, als bezoekers nu soms van CDA-studiedagen verwachten, zou de voorbereiding er natuurlijk niet eenvoudiger op maken. Maar de drie instituten zullen ook in die richting wel wegwijzen zijn. CDA-studiedagen zijn ook niet de enige of eerste die zich met moeilijke principiële vragen bezig houden. Ik zag hoe een bezoeker van de studiedag „Onvolledig gezin” met verbazing (en een beetje verontwaardiging) vaststelde dat het

CDA-vrouwenberaad blijkbaar helemaal niet wist dat de drie samenwerkende christenvrouwenbonden over het gezin in de moderne maatschappij reeds een heel rapport hebben uitgebracht. En wat kregelig zegt dr. H. M. de Lange (met het oog op het CDA-beraad inzake het bewapeningsvraagstuk) in „Hervormd Nederland” dat hij de belangstelling van de christen-democraten voor de kerken maar betrekkelijk beperkt vindt. „Als lid van de raad van kerken heb ik er nooit iets van gemerkt. Ik heb ook niet gehoord dat het CDA belangstelling had voor wat de Nederlandse afgevaardigden naar de wereldraad van kerken in Nairobi hebben meegemaakt.” Nu gebeurt er binnen het CDA misschien wel eens iets zonder dat dr. De Lange het merkt of hoort. Maar waar elke CDA-studiedag meer vragen te verstouwen krijgt dan redelijkerwijs behandeld kunnen worden, lijkt elk vertrouwenwekkend aanbod om samen naar antwoord te zoeken, minstens de overweging waard. Ook bij de voorbereiding van studiedagen.

G.J. Brinkman

**VAN DER GLAS
Heerenveen**

Blaas- en
Slaginstrumentenfabriek
Telefoon 05130-22652

JAARVERSLAG CHU 1975

JAAR VAN HOOGTE- EN DIEPTEPUNTEN OP DE WEG NAAR HET CDA

Het jaar 1975 viel na de verkiezingen voor Provinciale Staten (27 maart 1974) en Gemeenteraden (29 mei 1974), terwijl de verkiezingen voor de Tweede Kamer der Staten-Generaal nog te veraf waren om de CHU in de bekende verkiezingskoorts te doen vervallen. De CHU heeft dit jaar in hoofdzaak benut om voort te bouwen aan het CDA en daarin een duidelijke eigen inbreng te leveren. Ik kom hierop terug in de paragraaf gewijd aan het CDA. De Tweede-Kamerfractie onder leiding van dr. R. J. H. Kruisinga ging door met haar moeilijke taak om een loyale oppositie te voeren die enerzijds het kabinet-Den Uyl duidelijk kritisch volgt, doch anderzijds de kloof van de pseudo-regeringspartijen KVP en ARP niet moet vergroten. (Men vergeve mij het epitheton al dan niet ornans „pseudo”, maar ik ben er nog steeds niet achter of onze christen-democratische zusterpartijen nu wel of niet, of nog niet of inmiddels wel of niet meer als regeringspartijen beschouwd kunnen worden). Onder voorbehoud dat de uitslagen van enquêtes niet altijd even betrouwbaar zijn wijzen deze bijna allemaal op een toenemende sympathie van het electoraat voor de politieke plaatsbepaling van de CHU. De Eerste- en Tweede-Kamerfractie bleven ook intern de onverminderde steun genieten van de CHU-partijorganen.

CDA

Het is duidelijk dat de overgrote meerderheid van het electoraat en de partijleiders wenst dat bij de eerstkomende verkiezingen voor de Tweede Kamer uitgekomen wordt met één CDA-lijst.

In de loop van het jaar hebben de partijtoppen zich beziggehouden met een aantal meningsverschillen die aan het publiek gepresenteerd werden in een geheimtaal die geen mens meer kan volgen. Deze wijze van presentatie heeft geleid tot de voor Nederland nieuwe, politieke explosie van de eigen aanhang, die onder het motto „Wij horen bij elkaar” op korte termijn een indrukwekkend aantal medestanders bijeen wist te brengen. Nu is dit motto uiteraard een oversimplificatie, die evenwel wordt uitgelokt door een leiding die niet meer weet duidelijk te maken waar het eigenlijk nog om gaat.

En het begon allemaal zo goed. Nadat de KVP eind 1974 de CDA-statuten ongewijzigd had goedgekeurd aanvaardde de Algemene Vergadering van de CHU op 7 en 8 februari 1975 deze statuten met aanvaarding van één amendement en één toelichting, luidende successievelijk als volgt:

„1) Voor zover en voor zolang geen wijziging is gekomen in de huidige parlementaire politieke situatie zijn de Tweede-Kamerfracties van ARP, CHU en KVP niet gebonden aan het streven naar één CDA-Tweede-Kamerfractie, als bedoeld in de statuten.

2) De beslissing over de vraag of met één CDA-lijst of -lijsten bij de eerstkomende Tweede-Kamerverkiezingen zal worden uitgekomen zoals uitgewerkt in de statuten, dan wel verbinding van drie afzonderlijke lijsten zal plaatsvinden, zal te zijner tijd genomen worden door de bevoegde organen van de drie partijen aan de hand van de dan geldende parlementaire politieke situatie.

De algemene vergadering van de CHU spreekt als haar oordeel uit dat onder het begrip „Evangelie”, genoemd in artikel 2 van de statuten, moet worden verstaan: het bijbels getuigenis van Gods geboden en beloften, en dringt er bij het bestuur en de zogenaamde conference op aan te bewerkstelligen dat dit oordeel in het desbetreffende program van het CDA op duidelijke wijze tot uitdrukking zal komen en in een toelichting in de statuten zal worden opgenomen.”

De ARP-Partijraad ging met de statuten akkoord onder aanvaarding evenwel van een groot aantal amendementen. Nu was te voren voorzien dat de drie partijen verschillende teksten konden aanvaarden. Dit was de onvermijdelijke consequentie van het verlangen om nu eens niet de hoogste partijorganen teksten voor te schotelen die ongewijzigd aanvaard dan wel verworpen moesten worden. Cp voorstel van dr. Kruisinga was naar Amerikaans voorbeeld een zogenaamde conference uitgeschreven, waarin vertegenwoordigers van de drie partijen het alsnog eens zouden kunnen worden over een tekst.

Deze conference werd op 21 en 22 februari gehouden te Woudschoten, en aldaar werd na moeizame onderhandelingen volledig overeenstemming bereikt. Zowel de motie-Beernink over de betekenis van het woord „Evangelie” in de zin van Bijbel, als het amendement Scholten, werden in Woudschoten gehonoreerd. Het Woudschotencompromis werd vervolgens ook door de ARP-afdelingen met de vereiste gekwalificeerde meerderheid van tweede aanvaard.

Het leek dus of niets in de weg stond aan een triomfantelijk eerste congres van het CDA, gehouden op 23 augustus in het Congresgebouw te 's Gravenhage. Dit pakte helaas anders uit. Er ontstond een hevige meningsverschil tussen een gedeelte van de ARP en de KVP over de christelijke eisen te stellen aan vertegenwoordigers van het CDA in openbare lichamen. De CHU vervulde in dit conflict een bemiddelende rol. In een tweetal besprekingen in Berg en Dal

van 17/18 oktober en te Haaften op 15 november kwam het CDA-bestuur er niet uit. De overmurwbare opstelling van de ARP leidde tot een verharding van het standpunt van de KVP. Het meningsverschil werd niet alleen binnenskamers, maar ook in de publiciteit uitgevochten. Hevig verontrust door wat men ervoer als gekibbel aan de top kwam de basis in het geweer met de actie: „Wij horen bij elkaar”, die in luttele tijd meer dan 50.000 handtekeningen opleverde.

Ik kan helaas dit hoofdstuk nog niet met te groot optimisme afsluiten. Het lijkt erop alsof de ARP bereid is de discussie te sluiten met een „agreement to disagree”, en alsof de KVP wat minder haast maakt met de als reactie aangekondigde noodprocedure. De strijd is evenwel met ongekende hardheid gevoerd, en het is niet te overzien in welke mate de verhoudingen verstoord zijn en wat voor consequenties dat kan hebben. Indien de discussie over de persoonlijke overtuiging van de CDA-vertegenwoordigers inderdaad gesloten mocht blijken te zijn blijft nog over de zogenaamd politieke hypotheek. In dit verband zij met ere vermeld een initiatief van dr. Kruisinga tot integratie van de fractiewerkzaamheden in de Tweede Kamer en het initiatief van de Eerste-Kamerfracties van ARP, KVP en CHU om de fractievergaderingen gezamenlijk te houden.

EEN JAAR GING VOORBIJ

Voor de CHU is 1975 een bewogen jaar, vol gebeurtenissen, geweest. De ontwikkelingen zijn zo veelzijdig en vaak verwarrend geweest, dat deze moeilijk in de beknopte vorm van een jaarverslag zijn weer te geven.

Om toch iets van de sfeer en van de spanningen in herinnering te brengen en enige volgorde in een reeks van vergaderingen, besprekingen, verklaringen en voorvallen weer te geven kan gebruik gemaakt worden van enkele koppen uit „De Nederlander” en het Ledencontactblad. Hierdoor ontstaat de volgende reeks:

Januari. Het jaar 1975 wel besteden (een artikel van de voorzitter van de CHU), de grondslag een kop die herinnert aan de vele (vaak felle) discussies over de CDA-statuten en spannend moment in operto een gebeurtenis op 25 januari waardoor de voorzitter van de CHU-Tweede-Kamerfractie in het nieuws kwam.

Februari. Historisch moment en een geweldige bijeenkomst van een levende CHU, twee koppen die betrekking hebben op de zeer druk bezochte buitengewone Algemene Vergadering waar de statuten van het CDA met enige wijzigingen en aanvullingen werden aangenomen. Dan: volgend voorjaar beslissing over een gezamenlijke lijst een besluit dat genomen werd op de z.g. conferentie te Woudschoten.

Maart. Vakature eerste-kamerfractie CHU vervuld hetgeen de benoeming van mevr. A. A. ten Kate-van Veen op 25 maart als opvolgster van de heer S. R. Knotnerus in herinnering brengt. De CHU bracht hierdoor opnieuw een vrouw in één der kamers.

April. Unieraad wil snelle en doelmatige maatregelen in de bouw wat ons bepaalt bij de zorgwekkende economische depressie. Een volgend bericht: Bij CHU ernstige zorgen over onderwijsbeleid eveneens een groot probleem voor velen in het afgelopen jaar.

Mei. Matig bezochte Unie-vergadering redelijk volgzzaam - een verslag van de Algemene Vergadering op 24 mei die goeddeels besteed werd aan huishoudelijke zaken w.o. de wijziging van de statuten en de centrale inning van de contributie. Ook: opening Emancipade een manifestatie waarbij de CH-vrouwen mede betrokken waren en één van hen, mevrouw ir. N. de Ruiter, als voorzitter van het Nationaal Comité fungeerde.

Juni. Ledenwerfaktie 1975 - de unie op stap een eerste verslag van deze actie, die begon met de TV-uitzending van 11 juni.

Juli. Eerste advies van het PPAC op naaste toekomst gericht - het advies waar de uitspraak „Het CDA zal ook de mogelijkheid onder ogen moeten zien dat het in een bepaalde situatie enige tijd niet aan de regering deelneemt” de aandacht trok en dat gepubliceerd werd op 9 juli. Daarnaast: CDA-bestuur steunde unaniem technisch lijstvoorstel een kop die betrekking heeft op een voorstel de plaatsen 3, 6, 9, 12, 15, 25, 31, 37, 43, 49, 52 en 55 op de ene CDA-lijst aan de CHU toe te wijzen.

Augustus. Het voorzitterstrio van het CDA een herinnering aan de benoeming van prof. dr. P. A. J. M. Steenkamp tot voorzitter, mr. J. L. Janssen van Raay tot 1e ondervoorzitter en dr. R. Zijlstra tot 2e ondervoorzitter van het CDA door het met zoveel verwachtingen tegemoet geziene CDA-congres. Doch daartegenover: Na het CDA-congres dat ondanks hoop en verwachtingen geen manifestatie van eenheid geworden was. De laatste kop was de aanvang van een reeks artikelen over hetgeen er vóór, gedurende en na het congres is voorgevallen.

September. Uit de veelheid van de nu verschenen artikelen en commentaren slechts een greep: Waardering voor het tot nu toe door de CHU gevoerde beleid de aanhef van een verslag van een vergadering van een delagatie van het Uniebestuur met de dagelijkse besturen van de CH-Kamerkringen op 30 augustus waarin tevens de centrale inning definitief geregeld werd. Ook: CHU staat voor het beginsel, een art. van dr. Kruisinga en dringend beroep van CHU op AR-partij.

Oktober. CHU vertegenwoordigd bij demonstratie te Utrecht de mislukte „nationale” manifestatie op 27 september in verband met de executies in Spanje en veel woorden maar geen daden, de mening van dr. Kruisinga over het beleid van het kabinet-Den Uyl.

Jubileum centrale van CH-vrouwen, een verslag van de feestelijke herdenking van het 40-jarig bestaan van de centrale waarvan het eerste CH vrouwelijk kamerlid mevrouw mr. Frida Katz de eerste president was.

November. Oproep tot eenheid van CDA-Presidium, het eerder vermelde voorzitterstrio met de penningmeesteresse mevrouw M. H. M. F. Gardeniers-Berendsen en de secretaris van het CDA mr. J. G. H. Krayenbrink deden na een vergadering op 22 en 23 november deze oproep uitgaan.

December. Geen gebarsten CDA-bokaal in Den Uyl's prijnenkast, een uitspraak van de Unievoorzitter in de vergadering van de Unieraad van 13 december en een unanieme uitspraak van deze raad: „Unieraad van harte voor het CDA”.

In deze uiteraard zeer onvolledige lijst, zijn reeds diverse belangrijke vergaderingen aangestipt. Meer bijzonderheden hierover zijn:

VERGADERINGEN

De notulen van de bijzondere Algemene Vergadering, gehouden op vrijdag 7 en zaterdag 8 februari 1975 te Utrecht, zijn reeds opgenomen in het Ledencontactblad van 25 april 1975.

Uitvoerige verslagen van de Algemene Vergadering, gehouden op zaterdag 24 mei 1975 te Utrecht, zijn reeds gepubliceerd in „De Nederlander” van 30 mei 1975 en het Ledencontactblad van 27 juni 1975. Hierna kan verwezen worden.

De Unieraad vergaderde slechts drie maal in 1975 en wel op 12 april, 20 september en 13 december. De oorspronkelijk op 21 juni vastgestelde vergadering van de Unieraad is vervallen, daar op dezelfde dag een belangrijke vergadering van de KVP-partijraad gehouden werd (in verband met het aftreden van dr. D. de Zeeuw als voorzitter van de KVP).

Gedurende de vergadering in mei werden in hoofdzaak organisatorische zaken behandeld, zoals de voorbereiding van de Algemene Vergadering, de verkiezing van leden voor het CDA-congres, de benoeming van leden van het CDA-Algemeen Bestuur en hun plaatsvervangers en het vaststellen van een lijst van 10 plaatsvervangers en het vaststellen van een lijst van 10 plaatsvervangers voor het CDA-dubbel bestuur. De tien leden die 18 mei 1974 benoemd werden voor een CDA-bestuur ad interim werden thans benoemd tot leden van het CDA-Algemeen Bestuur.

In de september-vergadering werd de situatie binnen het CDA, de troonrede en de miljoenennota besproken, terwijl de heren P. Bode en J. Kortjes als lid van het Bestuur werden herkozen.

In de december-vergadering werden de ontwikkelingen in het CDA wederom uit-

voerig besproken. De besprekingen werden samengevat in een motie.

De voorzitters van de CH-kamerfracties verstrekten, in de vorm van toespraken, gedurende de drie vergaderingen aktueel politiek nieuws, tevens de aanleiding tot diverse discussies en moties.

Het Bestuur van de CHU vergaderde in 1975 11 maal en wel op 16 januari, 11 februari, 10 maart, 8 april, 15 mei, 10 juni, 12 juli, 12 augustus, 3 september, 17 oktober en 17 november. De onderwerpen die ter sprake kwamen, waren onder meer:

- Voorbereiding van de Algemene vergaderingen.

- Financiële onderwerpen, zoals begroting, centrale inning van de contributie, subsidies zoals ten behoeve van de CHJO, achterstand bij afdracht contributie.

- Kader- en vormingswerk.

- Benoeming CH-leden in het CDA-congres.

- Standpunt t.o.v. bezwaren tegen de CDA-heffing.

- Benoeming nieuwe voorzitter van de Savornin Lohmanstichting.

- Statutenwijzigingen.

De ontwikkelingen in het CDA zijn in alle vergaderingen besproken, de aandacht was in het eerste halfjaar speciaal gevestigd op de statuten, de te houden conference, het CDA-secretariaat, de benoeming van besturen, commissieleden en delegaties. In het tweede halfjaar kwam veelal de problematiek die vóór, gedurende en na het CDA-congres ontstaan is ter sprake.

Voorts werden een aantal meer algemene politieke kwesties behandeld, besprekingen die leidden tot enkele verklaringen van het Bestuur. Kwesties uit binnen en buitenland en de behandeling van de ingekomen stukken zijn nog aan dit summier overzicht toe te voegen. De ingekomen stukken worden niet „afgedaan” maar besproken en vormen voor het Bestuur een onmisbare bron van informatie uit alle Uniegelederen.

VOLOP ANDERE AKTIVITEITEN

Een jaar waarin geen verkiezingen gehouden werden is veelal een rustig jaar voor een politieke partij. In 1975 is er echter beslist geen sprake geweest van vermindering der werkzaamheden.

Ten dele is dit te verklaren door de wording van het CDA, de daarmee in verband staande organisatie van de buitengewone Algemene Vergadering, het wekelijkse contact (secretarissen overleg) tussen ARP-, CHU-, KVP-, en CDA-secretariaten, het deelnemen aan diverse CDA-commissies en -besturen, de medebetrokkenheid bij de totstandkoming van het CDA-huishoudelijk reglement en reglementen voor CDA-verbanden en de medewerking aan de organisatie van het congres.

Doch ook op specifiek CH-gebied is een reeks van activiteiten ontplooid zoals:

- het besluit van de Algemene Vergadering in mei tot wijziging (en dus geheel vernieuwd uitgeven) van de statuten.

- de invoering van de centrale inning van de contributie en de daarmee in verband staande werkzaamheden zoals de verzending van de accept-giro/bankkaarten voor 1976 aan het einde van het jaar 1975.

- de totstandkoming van de Stichting Kader- en Vormingswerk CHU waarvan de administratie verzorgd wordt door het Uniebureau: een aantal cursussen zijn reeds met redelijk succes gehouden en zullen nog gehouden worden.

- toenemende vraag naar de verstrekking van informatie-materiaal, zowel door politiek geïnteresseerden als ten behoeve van scholen en vormingsinstituten.

- de ledenwerfaktie.

- ten dele geslaagde pogingen tot reaktivering van de z.g. „slapende” kiesverenigingen.

- de concentratie van de administratie op Wassenaarseweg 7, waardoor thans ook de verzending van „Gemeentebeleid” en „Vrouwengeluiden” geheel door het Uniebureau verzorgd wordt.

Kortom een reeks extra-activiteiten, naast de ledenadministratie en de andere werkzaamheden. Ook in 1975 is veelvuldig gebruik gemaakt van de mogelijkheid om via het Uniebureau convocaties te doen verzenden. De bezetting van het bureau bestaat thans uit de heren H. Lindenburg en A. van Dam alsmede mevr. C. van Beukering-Vermeer, mevr. A. Schaap-Manders en de heer J. W. Oudshoorn als halve dagkrachten.

FINANCIËLE JAARCIJFERS 1975

Eindresultaat niet ongunstig

Uit de hierna volgende overzichten blijkt, dat het boekjaar 1975 van de CHU kon worden afgesloten met een voordelig saldo van f 2.168,25. Daarbij zij dan nog vermeld dat aan de reserve voor verkiezingen f 30.000,- wordt toegevoegd. Vooral het in de hand houden van de kosten heeft tot dit verheugende resultaat geleid. Helaas bleven de contributieafdrachten ook in 1975 beneden de verwachtingen. De cijfers spreken overigens voor zich.

Graag een woord van dank aan onze medewerkers(sters) met wier hulp mede dit resultaat kon worden bereikt.

A. J. Kaland,
penningmeester.

CHRISTELIJK-HISTORISCHE UNIE TE 'S-GRAVENHAGE

Balansen per:

ACTIVA:	31 december 1975		31 december 1974		PASSIVA:	31 december 1975		31 december 1974	
	f	f	f	f		f	f	f	f
Pand Wassenaarseweg 7 te 's-Gravenhage:			24.000,00	24.000,00	Kapitaal:				
Kantoorinventaris:			100,00	1.400,00	Saldo per 1 januari	59.519,59		60.431,48	
Voorraden:			1.881,78	2.266,18	Af: Nadelig saldo 1974		0,00		911,89
Vorderingen:					Bij: Voordelig saldo 1975	2.168,25			0,00
Stichting Uniewerksfonds	0,00			20.000,00		61.687,84			59.519,59
Jhr. Mr. A. F. de Savornin Lohman Stichting rekening-courant	20.735,95			16.940,50	Verkiezingsfonds:		100.000,00		70.000,00
Stichting Kader- en Vormingswerk C.H.U. rekening-courant	9.018,74			0,00	Schulden:				
Subsidie radio- en T.V.-uitzendingen	13.194,00			14.718,00	Verzorgingsfonds personeel, rekening-courant	4.876,79			14.399,08
Vooruitbetaalde kosten	4.500,00			3.300,00	Ontvanger der Belastingen	5.945,74			7.542,68
Overige nog te ontvangen posten	0,00			900,00	N.V. Slavenburg's Bank te Rotterdam, rekening-courant	420,00			4.377,41
			47.448,69	55.858,50	Overige te betalen en vooruitontvangen posten	61.320,57			43.670,15
Geldmiddelen:						72.563,10			61.234,50
Kas	320,14			173,94		234.250,94			190.754,09
Postgiro	60.500,33			27.055,47					
N.V. Slavenburg's Bank te Rotterdam				80.000,00					
3-maands deposito	100.000,00			107.229,41					
			160.820,47	107.229,41					
			234.250,94	190.754,09					

CHRISTELIJK HISTORISCHE UNIE TE 'S-GRAVENHAGE

Rekeningen van baten en lasten over de jaren:

LASTEN:	1975		1974		BATEN:	1975		1974	
	Werkelijkheid	Begroting	Werkelijkheid	Begroting		Werkelijkheid	Begroting	Werkelijkheid	Begroting
Exploitatiekosten Unie-bureau:					Ontvangen contributies:				
Personeelkosten:	115.032,12	117.000,00	93.472,04		1972	0,00	0,00	3.822,25	
Af: Waarvan doorberekend	26.447,00	4.000,00	4.000,00		1973	5.789,50	10.000,00	102.466,42	
	88.585,12	113.000,00	89.472,04		1974	126.069,10	100.000,00	201.438,39	
Dotatie Verzorgingsfonds Personeel	5.000,00	P.M.	5.000,00		1975	222.881,91	253.000,00	0,00	
	93.585,12		94.472,04			354.740,51	363.000,00	307.727,06	
Bureauekosten	41.492,31	42.700,00	25.755,24		Interest:				
Afschrijving kantoorinventaris	1.300,00	1.800,00	1.400,00		Rente Slavenburg's Bank, rekening-courant	519,40	0,00	256,48	
	136.377,43	157.500,00	121.627,28		Idem, deposito	6.283,75	0,00	14.094,66	
Kosten van bestuur:						6.803,15	1.000,00	14.351,14	
Bestuur	15.980,55	16.000,00	11.750,11		Exploitatie pand Wassenaarseweg 7:	8.520,43	3.000,00	8.295,79	
Unieraad	6.550,88	6.000,00	9.952,50		Subsidie radio- en televisie-uitzendingen:	13.194,00	13.000,00	14.718,00	
Algemene Vergadering	9.913,08	8.000,00	2.770,87		Bijzondere baten:				
Bestuurskosten C.D.A.	22.429,75	33.000,00	11.504,74		Giften	8.683,00	P.M.	11.030,00	
Commissies	458,65	1.000,00	51,00		Verkocht materiaal	88,14	0,00	118,85	
	55.332,91	64.000,00	36.029,22		Nagekomen baten voorgaande jaren	4.225,59	2.000,00	1.649,30	
Propaganda en publiciteit:						12.996,73	2.000,00	12.798,15	
Informatie- en ledenwerf materiaal	11.345,51	17.000,00	5.833,85		Nadelig saldo 1974/ Begroot 1975:	0,00	5.000,00	911,89	
Publiciteit	24.305,76	15.000,00	32.478,85			396.254,82	387.000,00	358.802,03	
Ledencontactblad	79.749,43	80.000,00	73.180,04						
Kosten verkiezingen	0,00	0,00	58.882,99						
	115.400,70	112.000,00	170.375,73						
Af: Bijdrage Unie Werksfonds	0,00	0,00	9.000,-						
	115.400,70	112.000,00	161.375,73						
Dotatie verkiezingsfonds:	30.000,00	P.M.	0,00						
Onvoorzien:	0,00	5.000,00	0,00						
Bijdragen en donaties:	56.975,53	48.500,00	39.769,80						
Voordelig saldo 1975:	2.168,25	0,00	0,00						
	396.254,82	387.000,00	358.802,03						

VERZORGINGSFONDS PERSONEEL C.H.U.

Balansen per 31 december:

ACTIVA:	1975	1974	PASSIVA:	1975	1974
Effecten:			Kapitaal:		
Kostprijswaarde	46.227,24	46.227,24	Saldo per 1 januari	62.792,04	60.174,19
Vorderingen:			Bij: Saldo 1975 (voordelig)	1.329,61	2.617,85
Hoofdbestuur Christelijk Historische Unie	4.876,79	14.399,08		64.121,65	62.792,04
Dividendbelasting	134,50	0,00		64.121,65	62.792,04
Geldmiddelen:					
Slavenburg's Bank	12.883,12	2.165,72			
	64.121,65	62.792,04			

SPECIFIKATIE VOORDELIG SALDO:

Ontvangen dotatie Hoofdbestuur C.H.U.
Ontvangen bankrente, coupons en dividend

Af: Pensioenuitkeringen

VOORDELIG SALDO:

	1975	1974
	f	f
	5.000,00	5.000,00
	3.289,61	3.017,85
	8.289,61	8.017,85
	6.960,00	5.400,00
	1.329,61	2.617,85

STICHTING KADER- EN VORMINGSWERK C.H.U.

Balans per 31 december 1975:

ACTIVA:	1975	PASSIVA:	1975
Vorderingen:		Schulden:	
Ministerie Binnenlandse Zaken	9.000,74	Christelijk-Historische Unie	9.000,74
	9.000,74		9.000,74

Baten en lasten over 1975:

LASTEN:	1975	BATEN:	1975
Personeel:		Opbrengst:	
Doorberekend C.H.U.:	18.477,00	Bijdragen cursisten:	141,40
Uitzendkrachten	2.393,22	Subsidie ministerie binnenlandse zaken:	2.110,00
	20.840,22	Subsidie C.H.U. (nadelig saldo 1975)	29.000,74
Bestuurskosten:	459,35		1.606,00
Kosten cursussen:			
Honorarium leraren	1.150,00		
Reiskosten, zaalhuur e.d.	1.116,85		
Lesmateriaal	2.757,75		
	5.024,60		
Discussienota's:	4.213,64		
Folders:	422,24		
Bureauekosten:			
Kantoorbehoeften	300,00		
Porto	998,15		
Telefoon	600,00		
	1.898,15		
	32.858,20		

Voorstel zetelverdeling bij één lijst

Op 27 februari jongstleden heeft het algemeen bestuur van het CDA het gezamenlijk lijstvoorstel (zoals bedoeld in artikel 23 van de CDA-statuten) vastgesteld. De Unieraad is met dat voorstel akkoord gegaan en vraagt de algemene vergadering-1976 van de CHU ermee in te stemmen.

1. Zetelverdeling

KVP	ARP	CHU	KVP	ARP	CHU		
1	1	0	0	29	16	7	6
2	1	1	0	30	16	8	6
3	1	1	1	31	16	8	7
4	2	1	1	32	17	8	7
5	2	2	1	33	18	8	7
6	2	2	2	34	19	8	7
7	3	2	2	35	19	9	7
8	3	3	2	36	20	9	7
9	3	3	3	37	20	9	8
10	4	3	3	38	20	10	8
11	4	4	3	39	21	10	8
12	4	4	4	40	22	10	8
13	5	4	4	41	23	10	8
14	5	5	4	42	23	11	8
15	5	5	5	43	23	11	9
16	6	5	5	44	23	12	9
17	7	5	5	45	24	12	9
18	8	5	5	46	25	12	9
19	9	5	5	47	25	13	9
20	9	6	5	48	26	13	9
21	10	6	5	49	26	13	10
22	11	6	5	50	27	13	10
23	12	6	5	51	27	14	10
24	12	7	5	52	27	14	11
25	12	7	6	53	28	14	11
26	13	7	6	54	28	15	11
27	14	7	6	55	28	15	12
28	15	7	6				

TOELICHTING

a. Er is in de eerste 15 plaatsen toegedeeld op pariteitsbasis, zodat bij zetelnummer 15 de verhouding tussen de drie partijen is 5:5:5.

b. Gepoogd is te werken via de middeling van een drietal criteria:

1. De politieke krachtsverhoudingen tussen de drie partijen sedert 1966 (toen de samsprekingen begonnen).
2. De huidige krachtsverhoudingen.
3. De toekomstverwachtingen die partijen zouden mogen koesteren indien zij ieder met een eigen lijst zouden uitkomen.

Het is met name het derde criterium dat onzekerheid en speculaties meebrengt. In het Algemeen Bestuur bestaat overeenstemming over de genoemde verdeling, waarbij het besef leeft dat ieder voorstel arbitraire elementen in zich zal bergen en dat in dit soort aangelegenheden geen der betrokkenen volledig content zal zijn. De Commissie-Lijstvoorstel van het CDA zal aan het Algemeen Bestuur een voorstel doen over de toedeling van de plaatsen op de lijst na nr. 55.

vervolg van pag. 5

ZIJ DIE ONS ONTVIELEN

Op 7 januari 1975 overleed mevrouw A. L. A. Ringeling-Verhoeff, 88 jaar oud. Mevrouw Ringeling was één der eerste vrouwen die aan het werk van de CHU heeft deelgenomen. In de oudste jaargangen van het CHU-jaarboekje komt haar naam voor, o.m. als bestuurslid te Amsterdam, Lid van de provinciale staten, enz.

Verder noemen wij nog bij name: dr. F. A. Helmstrijd, oud-griffier van de Staten van Zuid-Holland die voorheen o.m. op zomercferentiën van de Unie te Lunteren inleidingen verzorgde, P. Jouwsma, lid Provinciale Staten Overijssel en lange jaren redacteur resp. hoofdredacteur van „Koningin en Vaderland”, G. Wolters vele jaren penningmeester van de kiesvereniging te Assen en C. Philipse, oud-lid Gedeputeerde Staten van Zeeland.

LEDENBESTAND

We constateren dat het ledental vrij constant bleef. Dit bedraagt thans 27.850 leden inclusief ca. 1.100 echtgenoot-leden. De ledenwerfactie heeft er toe bijgedragen dat het natuurlijke verloop werd opgevangen. Voor de genoemde aantallen geldt thans nog een ruime marge vanwege het achteraf betalen van de contributies. Thans, na invoering van de centrale inning, zal het mogelijk worden een meer definitieve opgave te verstrekken van het ledental doordat het mogelijk is het aantal betalende leden vast te stellen. Wij hopen en verwachten dat dit cijfer niet te veel van de thans genoemde getallen zal afwijken.

Mr. J. H. Janssen van Raay, secretaris CHU.

2. Opvolgingsprocedure

Indien een lid van de CDA-fractie tijdens de rit zou uitvallen, zal hij worden opgevolgd door iemand die behoort tot dezelfde moederpartij, dus een ARP'er door een ARP'er, een CHU'er door een CHU'er en een KVP'er door een KVP'er.

3. Positie rechtstreekse leden

In de sub 1 genoemde verdeling van zetels

Voorstellen van kiesverenigingen

Enkele kiesverenigingen hebben voorstellen ingediend, ter behandeling op de algemene vergadering-1976 van de CHU. De Unieraad heeft deze voorstellen voorzien van een pre-advies.

Voorstellen en pre-adviezen zijn:

A. ZOETERMEER

Voorstel: De algemene vergadering spreke zich uit over de toepassing c.q. handhaving van artikel 54 van de CHU-statuten, waarin is bepaald dat Unieraadsleden slechts eenmaal herkiesbaar zijn.

Toelichting: Wij vinden de soepele toepassing zoals dit thans terzake geschiedt onjuist, omdat meerdere personen na acht jaren lidmaatschap van de Unieraad aanblijven, wat destijds bij het vaststellen van bedoeld artikel niet de bedoeling was.

Praeadvies Unieraad: Van een soepele toepassing van artikel 54 is geen sprake. Dit artikel is en zal steeds strikt worden toegepast. Echter moet rekening worden gehouden met een overgangsregeling, die intussen spoedig zal zijn uitgewerkt.

B. ZOETERMEER

Voorstel: Indien de algemene vergadering, naar aanleiding van het onder voorstel A voorgestelde, uitsprekt dat de reeds eerder herkozen Unieraadsleden niet nogmaals worden herkozen, stellen wij voor om artikel 54 van de Statuten aan te vullen met de volgende volzin:

„Indien ter algemene vergadering niet voldoende kandidaten worden gesteld om in de reglementair ontstane vakatures te voorzien, zal de algemene vergadering, na verkiezing van de nieuw gestelde kandidaten, voor de alsdan overblijvende vacatures een keuze doen uit de reglementair aftredende Unieraadsleden voor zover deze zich terzake nogmaals herkiesbaar stellen”.

Verkiezing leden Unieraad

De algemene vergadering van de CHU zal op 22 mei door stemming de jaarlijkse vacatures in de Unieraad voor de door haar benoemde leden moeten vervullen. De volgende kandidaten treden af en zijn herkiesbaar: J. Schuur, IJsselmuiden; mr. J. L. Janssen van Raay, Rotterdam; mevrouw mr. E. A. Haars, Breukelen; mevrouw mr. H. A. Strijd-Groenewegen, Harderwijk.

De Unieraad adviseert deze leden te herkiezen.

In de vacatures ontstaan door het aftreden en zich niet herverkiesbaar stellen van J. Baarda, Sneek en dr. E. Bleumink, Paterswolde adviseert de Unieraad: mevr. drs. M. H. A. Boers-Wijnberg, Amerongen, L. Raes

zijn geen plaatsen toegewezen aan vertegenwoordigers van de rechtstreekse leden van het CDA. De drie partijen wordt dringend verzocht ieder voor zich na te gaan welke mogelijkheden er zijn om binnen de hun toegewezen plaatsen op het lijstvoorstel plaats in te ruimen voor vertegenwoordigers van de rechtstreekse leden, waarbij met name moet worden gedacht aan rechtstreekse leden die niet tevens lid zijn van ARP, CHU en/of KVP.

4. Het lijsttrekkerschap

Het Algemeen Bestuur heeft een duidelijke voorkeur voor 1 lijsttrekker en is van mening dat daar naar moet worden gestreefd.

5. Technische aangelegenheden

De besluitvorming met betrekking tot de meer specifiek technische aangelegenheden zoals het aantal lijsten, de verdeling van de plaatsen op die lijsten e.d. ware voor te bereiden door een kleine werkgroep van deskundigen.

Praeadvies Unieraad: In verband met het praeadvies op voorstel A bestaat aan de voorgestelde aanvulling geen behoefte.

C. DRIEBRUGGEN

Voorstel: De statenkringen worden in iedere provincie samengevoegd tot één provinciaal bestuur. Dit bestuur zal bestaan uit 30 personen die periodiek aftreden zodat na 6 jaar er een volledig nieuw bestuur gekozen zal zijn. De taak van dit dagelijks bestuur zal zijn:

1. Het bespreken van het provinciaal beleid in overleg met de statenfractie;
2. Het indienen van de CHU c.q. CDA lijsten;
3. Het benoemen van leden van het CDA-congres op grond van artikel 60 sub e.;
4. Het bespreken van de voorlopige kandidaten voor de verkiezing van leden van de provinciale staten;
5. Het bevorderen van de samenwerking van de kiesverenigingen in elke provincie.

Praeadvies Unieraad: Herinnerd wordt aan het feit, dat in 1975 bepalingen omtrent de provinciale vereniging in de Statuten der Unie zijn opgenomen.

Het komt niet opportuun voor de taak voor deze verenigingen precies in de Statuten te omschrijven; zelfstandigheid in deze dient aan de kamerkringverenigingen en kiesverenigingen te worden toevertrouwd, zeker gelet op de regionaal verschillende situaties t.a.v. ledental, spreiding e.d.

D. DRIEBRUGGEN

Voorstel: Voor iedere Tweede-Kamerverkiezing is het noodzakelijk dat er een politiek werkprogramma gemaakt wordt. Naar ons inzicht moet dit programma van de basis af worden opgebouwd. Voor ieder onderwerp wordt een commissie ad-hoc benoemd, bestaande uit leden van de CHU, ARP en KVP die in de praktijk met zo'n bepaald onderwerp te maken hebben, b.v. de landbouw.

Elke partij zorgt voor b.v. 5 landbouwers

die in deze commissie willen zitting nemen. Verder nemen aan dit overleg deel vertegenwoordigers van de wetenschappelijke bureau's. Nadat het voorlopig onderdeel van het programma is vastgesteld, wordt dit met de specialisten in de 2e en 1e kamer besproken, bekeken op de haalbaarheid en nadat er een eindfase is gekomen, gepubliceerd. Nadat op deze manier het volledige programma bekend is, worden de commissies ontbonden. Nieuwe commissies worden gevormd voor iedere regeringsperiode.

Toelichting: Het voordeel van dit systeem is dat er steeds andere partijleden bij de landelijke politiek betrokken worden.

Praeadvies Unieraad: De praktijk is, dat ook deskundigen en specialisten hun bijdragen leveren in het tot stand komen van het program. In CDA-verband zal worden besproken, of het systeem Driebruggen aanbeveling verdient.

E. DRIEBRUGGEN

Voorstel: Graag zouden wij een uitspraak van de Algemene Vergadering hebben of wij als CHU de kiesdrempel kunnen verhogen naar b.v. 2 procent; d.w.z. 3 kamerzetels.

Praeadvies Unieraad: In 1962 is met overgrote meerderheid door de Tweede Kamer een motie, strekkende tot verhoging van de kiesdrempel, aangenomen. Het toenmalige kabinet heeft deze motie niet uitgevoerd. Opgemerkt dient te worden, dat door deze motie geen enkele zittende partij zou zijn getroffen.

Nu zou dit wel het geval zijn, in verband waarmee een uitspraak, zoals gevraagd, bepaalde partijen zou treffen. Het komt juist voor eventuele voorstellen van de regering terzake af te wachten, zulks in het kader van voorgenomen wijzigingen van Grondwet en Kieswet en dan deze aangelegenheid op al haar merites te beoordelen.

Contributie- vaststelling en -verdeling 1977

De algemene vergadering van de CHU heeft de taak de contributie vast te stellen. Voor 1976 zal ongetwijfeld de staffel van contributiebedragen moeten worden bijgesteld op grond van een inflatiecorrectie.

De vaststelling van de inflatiecorrectie ware te delegeren aan de Unieraad. Voorts zal de verdeelsleutel, dat is de verdeling van de contributie-ontvangsten over kiesverenigingen, statenkringen, kamerkringen en landelijk bestuur na dit eerste jaar volgens besluit van de algemene vergadering moeten worden vastgesteld.

Ten aanzien van contributiebedragen en verdeelsleutel is op dit moment - de gelden zijn voor nog geen 50 procent binnen - weinig aan ervaringscijfers te geven op basis waarvan een besluit ware te nemen. Toch zal in het najaar een besluit in deze moeten worden genomen. Daarom wordt aan de Algemene Vergadering voorgesteld een permanente delegatie aan de Unieraad te geven om:

- a. de inflatiecorrectie op de contributies toe te passen;
- b. zo nodig correcties aan te brengen op de verdeelsleutel met dien verstande dat deze binnen de 10 procent blijven en dat de kiesvereniging niet daalt beneden de 20 procent.

Concept-motie over CDA

De Unieraad stelt de algemene vergadering-1976 van de CHU voor de volgende motie aan te nemen:

De algemene vergadering van de CHU op 22 mei 1976 te Utrecht bijeen, in aanmerking nemende dat in Woudschoten is afgesproken dat de voorjaarsvergaderingen van de ARP, CHU en KVP zullen vaststellen of aan de voorwaarden voor een gemeenschappelijke lijst wordt voldaan,

terwijl uiterlijk in september 1976 de desbetreffende beslissing genomen moet zijn, stelt vast dat aan de voorwaarden voor een gemeenschappelijke lijst wordt voldaan, machtigt de Unieraad om in september 1976 de desbetreffende beslissing te nemen, tenzij er tussen heden en september een wezenlijke wijziging in de politieke situatie optreedt, in welk geval zijzelf wenst te beslissen en gaat over tot de orde van de dag.

Doorgaan met opbouw CDA

door: dr. R. J. H. Krusinga, voorzitter CHU-fractie Tweede Kamer

Bij de formatie van dit kabinet-Den Uyl is wel gesteld, dat het afgelopen was met de christen-democratie. De feiten hebben getoond, dat dit een vrome wens is geweest. De CHU heeft er trouwens geen twijfel over laten bestaan, dat zij ook bij de verschillende opstelling tegenover dit kabinet-Den Uyl door wilde gaan met de opbouw van het CDA.

We staan thans voor een belangrijke beslissing.

De feiten zijn:

- het CDA is gevormd; het CDA is als enige concrete vorm uit de politieke vernieuwingsdrang van de jaren zestig naar voren gekomen.
- het CDA is met een zeer goed ontwerp-programma gekomen.
- het CDA heeft een goed programma van uitgangspunten.

- de CHU heeft meegewerkt, waar dit mogelijk was, ook in de Kamer, om de christen-democratische samenwerking gestalte te geven.
- sinds enige weken is op initiatief van de CHU een reeks gezamenlijke fractievergaderingen begonnen, om de huidige situatie te inventariseren, knelpunten op te sporen, en lijnen voor het komend beleid uit te zetten.

De resultaten hiervan beoordelen wij positief. Wij hebben het vertrouwen, dat wij erin zullen slagen - ondanks de formatie van dit kabinet - elkaar te vinden.

De CHU heeft in het gezamenlijk overleg voorgesteld de gecombineerde fractievergaderingen voort te zetten.

Wij zijn ervan overtuigd dat - wanneer we ons gezamenlijk inzetten - dit kabinet-Den Uyl geen blijvende hinderpaal kan noch

mag zijn voor de totstandkoming van één christen-democratische fractie na de verkiezingen. Op die weg zijn diverse problemen gerezen. Moeilijkheden zullen er ook in de toekomst ongetwijfeld nog wel zijn.

SLAGEN

Maar wij zijn ervan overtuigd, dat het CDA moet en ook kan slagen. Daartoe wil de CHU zich met kracht inzetten. Het concept-program van het CDA biedt een zeer goede basis om als christen-democraten straks gezamenlijk de verkiezingen in te gaan. Op basis van dat programma en op basis van de uitgangspunten zullen de christen-democraten straks hun prioriteiten kiezen. Met dit programma zullen wij ons straks aan de kiezers presenteren. Daarbij heeft de christen-democratie haar eigen principiële basis. Wij achten juist die van

het grootste gewicht. Hierover is in het recente verleden veelvuldig van gedachten gewisseld.

De CHU acht de bestaande verschillen over de functionering van de grondslag geen beletsel om met één lijst uit te komen. Juist door onze ervaring als partij die zelf ontstaan is uit het samengaan van drie groeperingen, weten wij, dat dit geen beletsel voor politieke eenheid hoeft te vormen, maar juist een verrijking kan betekenen. Zo zien wij straks ook het CDA-functioneren.

Op basis van verschillende godsdienstige overtuiging met een eigen invalshoek en een eigen inbreng maar éénsgezind in het streven om de christen-democratie politiek vorm te geven en uit te dragen.

Het is een opdracht, die juist in deze tijd, waar het materialisme hoogtij viert, maar waarin het in de politiek wellicht meer dan in het nabije verleden ook om vraagstukken van immateriële aard gaat moeilijk is te vervullen, waar de inspanning de moeite en de zorg meer dan waard is.

Krusinga.

Notulen algemene vergadering CHU 24 mei 1975

De notulen van de Algemene Vergadering, gehouden op zaterdag 24 mei 1975 in het Jaarbeurscongrescentrum te Utrecht, luiden als volgt:

OPENING

De vergadering wordt geopend met schriftlezing, Romeinen 12:3-8, Romeinen 11:33-36 en gebed. Hierna spreekt de voorzitter, mr. O. W. A. Baron van Verschuier enkele woorden van welkom uit tot de ca. 380 aanwezigen, waarvan met name worden genoemd mr. G. Ph. Helders, lid van de Raad van State, oud-minister mr. H. K. J. Beernink, oud-staatssecretaris dr. I. N. Th. Diepenhorst, drs. W. T. van Gelder (namens de ARP), de heer H. Staneke (namens DS'70) en de heren Boenders en Vlasblom (namens de SGP).

De voorzitter spreekt de wens uit dat wij met elkaar een goede vergadering mogen hebben, de CHU waardig. Hierna volgt zijn openingsrede.

In aansluiting op zijn rede stelt de voorzitter voor een telegram te zenden aan H.M. de Koningin waarvan de tekst is:

„De Christelijk-Historische Unie in algemene vergadering bijeen, op zaterdag 24 mei 1975 in het Jaarbeurscongrescentrum te Utrecht spreekt haar aanhangelijkheid en trouw uit voor het huis van Oranje en wenst u en uw huis Gods onmisbare zegen toe.”

De vergadering zingt staande het 1e en 6e couplet van het Wilhelmus.

Daarna spreekt dr. R. J. H. Krusinga, voorzitter van de CHU-fractie in de Tweede Kamer, een rede uit, handelende over de praktische politiek. Hij besloot met een beroep op aller steun, inspanning en medewerking voor de komende ledenwerfactie van de CHU. Een krachtige CHU betekent in de CDA-federatie een niet te onderschatten factor.

De voorzitter van de CHU-fractie in de Tweede Kamer, prof. dr. J. W. van Hulst, houdt vervolgens een rede.

JAARVERSLAGEN

De notulen van de bijzondere Algemene Vergadering van 7 en 8 februari 1975 te Utrecht en het jaarverslag over 1974 van de secretaris worden onveranderd goedgekeurd en vastgesteld.

De voorzitter behandelt, vanwege afwezigheid van de penningmeester, het financieel verslag over 1974. Uit het verslag van de Financiële Commissie, wegens verblijf in Zuid-Amerika van mr. A. D. Vas Nunes ditmaal uitgebracht door mr. L. W. Sluyterman van Loo en drs. B. J. Udink, blijkt grote bezorgdheid inzake aanzienlijke achterstand in de inning der contributie. Ook dit verslag wordt goedgekeurd.

VOORSTELLEN KIESVERENIGINGEN

Naar aanleiding van het voorstel Zoetermeer, waarmee een uitspraak gevraagd wordt van de Algemene Vergadering over het abortusvraagstuk, ontstaat een discussie waarbij enerzijds aangedrongen wordt op een uitspraak en anderzijds het praeadvies van de Unieraad, dat het doen van een uitspraak thans niet opportuun is, wordt verdedigd.

Dr. Krusinga deelt mede, dat de CHU-fractie zich inhoudelijk en in grote meerderheid bij het door KVP en ARP ingediende wetsvoorstel heeft kunnen aansluiten en dat het tevens mogelijk geweest is tot een gemeenschappelijk voorlopig verslag van de CDA-partijen te komen.

Hierna stemt de vergadering in met het voornoemde prae-advies.

Eveneens besluit de vergadering het prae-advies van de Unieraad inzake een voorstel van Oud-Amsterdam betreffende bezwaarden ten opzichte van de CDA-bijdragen op te volgen. Dit prae-advies houdt in behandeling tezamen met het voorstel tot statutenwijziging.

VERKIEZING LEDEN UNIERAAD

Hiervoor zijn drie stemmingen noodzakelijk. De eerste van deze stemmingen heeft tot gevolg dat de aftredende en herkiesbare leden van de Unieraad met grote meerderheid herkozen worden. Dit zijn mevrouw D. Y. W. de Graaff-Nauta (302 stemmen), drs. J. van Dis (282), de heer A. B. Kramer (296), ds. A. Oliemans (293) en mr. Y. Scholten (341).

In de vacature dr. B. G. Klein Wassink zijn de stemmen als volgt uitgebracht: mevrouw A. H. Werther-van Suylekom 125, mevrouw mr. L. G. Baud 109, ds. K. Abelsma 107, A. Bakhuis 80, drs. N. W. Caro 15, P. Dirksen 11, E. C. Grootendorst 42, M. Hulst 30, A. Sonneveld 21, mevrouw S. Ybema-Fortgens 48.

Daar geen der kandidaten de vereiste meerderheid bereikt heeft, wordt bij de tweede, vrije stemming aanbevolen een van drie kandidaten die de meeste stemmen behaald hebben te kiezen, dus mevrouw Werther, mevrouw Baud of ds. Abelsma.

De tweede stemming geeft ook geen beslissing. Thans zijn uitgebracht op: mevrouw A. H. Werther-van Suylekom 79, mevrouw mr. L. G. Baud 136, ds. K. Abelsma 87, A. Bakhuis 14, mevrouw S. Ybema-Fortgens 2 en blanco 4 stemmen. Dit heeft tot gevolg dat een derde stemming nodig is, nu tussen mevrouw Baud en ds. Abelsma. Hierbij worden uitgebracht op: mevrouw Baud 158, ds. Abelsma 144 en ongeldig 7 stemmen, waarmee mevrouw Baud tot lid van de Unieraad gekozen is.

CENTRALE CONTRIBUTIE-INNING

Aanvankelijk worden hiertegen diverse bezwaren aangevoerd. Na een nadere uitleg waarbij wordt gewezen op de mogelijkheid dat de centrale inning ook via de kiesverenigingen kan geschieden, komt het voorstel in stemming en wordt met grote meerderheid aangenomen.

De in het voorstel verwerkte verdeelsleutel te weten van de opbrengst 20 procent voor de kiesvereniging, 5 procent voor de Statenkring, 15 procent voor de Kamerkring (eventueel 20 procent indien er geen Statenkring is) en 60 procent voor het landelijk bestuur geldt slechts voor één jaar.

Het bestuur zal hierover nog vergaderen met de voorzitters en penningmeesters van de kamerkringen en de verdeelsleutel wordt, indien dit noodzakelijk blijkt te zijn, na het eerste jaar gewijzigd.

VOORSTEL WIJZIGING STATUTEN

In dit voorstel is o.m. de inbedding van het CDA in de statuten van de CHU begrepen. Het overgrote deel van de voorgestelde wijzigingen wordt zonder meer aanvaard. Er ontstaat enige discussie over enkele punten t.w.:

Art. 19 - lid 4a:

een vereiste tweederde meerderheid voor de beslissing over het aantal en de aanduiding van de kandidatenlijsten die binnen een provincie zullen worden ingediend.

Art. 56 - lid 1:

beslissing door de Unieraad over één lijst bij vervroegde verkiezingen indien het praktisch onmogelijk is de Algemene Vergadering bijeen te roepen.

Art. 58 - lid 1:

verkiezing van de Unie-leden in het CDA-congres.

Betreffende artikel 56, lid 1 zegt de voorzitter nadrukkelijk toe, dat al hetgeen mogelijk is gedaan zal worden om de beslissing over één lijst bij de volgende Tweede Kamerverkiezingen door de Algemene Vergadering te laten nemen.

De wijziging van de statuten wordt, inclusief die van de bovengenoemde besproken punten, door de meerderheid van de vergadering goedgekeurd.

AFSCHEID EN WELKOM

De voorzitter richt aan het einde van de ochtendvergadering enkele woorden van dank tot de scheidende voorzitter van de vereniging van Christelijk-Historische leden van gemeente- en provinciebesturen, de heer J. Hoekstra. Deze ontvangt uit de handen van de heer Van Verschuier een blijk van waardering voor zijn veelomvattende werkzaamheden ten behoeve van de CHU in de loop der jaren.

Voorts wordt de nieuw optredende voorzitter van de vereniging, mr. S. H. Scheenstra, in deze hoedanigheid, een welkom toegeroepen.

VERKIEZING 50 LEDEN CDA-CONGRES

Dit voorstel is voor verschillende aanwezigen aanleiding tot vragen en kritiek. De kritiek richt zich op de zeer late publicatie van de namen en op de wijze waarop de lijst is samengesteld. Men is van oordeel, dat op deze wijze de verkiezing door de Algemene Vergadering slechts een formaliteit is. De voorzitter zegt dat bij de samenstelling van de lijst rekening is gehouden met regionale verhoudingen, vrouwen en mannen, ouderen en jongeren. Het voorstel is daarna in de Unieraad besproken, waarna nog diverse wijzigingen zijn aangebracht. Gezien de opmerkingen volgen diverse voorstellen om de nu te kiezen leden voor het CDA-congres slechts voor beperkte tijd, bijvoorbeeld één of twee jaar, te benoemen.

Toegezegd wordt, dat dit in het bestuur en de Unieraad besproken zal worden. Hierna wordt overgegaan tot stemming waarbij het 50-tal conform het voorstel gekozen wordt. Het bestuur wordt gemachtigd in plaats van mevrouw Baud, die tot het 50-tal behoort, doch thans door de verkiezing tot lid van de Unieraad als zodanig reeds lid van het congres is, een nieuwe naam toe te voegen.

VASTSTELLEN CONTRIBUTIE OF AFDRACHT PER 1 JANUARI 1975

Het voorstel is als volgt:

- bij een netto-inkomen per maand van minder dan f 1000,- minimaal f 15,-
- bij een netto-inkomen per maand tussen f 1000,- en f 2000,- minimaal f 30,-
- bij een netto-inkomen per maand van boven de f 2000,- minimaal f 50,-
- indien tevens voor een huisgenoot betaald wordt anderhalf maal het geadviseerde bedrag.

Dit voorstel is eveneens aanleiding tot enkele op- en aanmerkingen. De voorzitter zegt naar aanleiding hiervan dat een en ander uitvoerig besproken en begroot is. Desondanks is het voor het eerste jaar een slag in de lucht.

In bepaalde gevallen kan voorts minder dan het laagste minimum bedrag betaald worden waarbij de betrokkene toch volwaardig lid van de Unie blijft. Voor hogere inkomens kan de staffel eventueel nog iets doorgetrokken worden. Een suggestie om op de Algemene Vergadering van volgend jaar met een voorstel te komen om in de toekomst automatisch een inflatiecorrectie op de genoemde minimum bedragen aan te brengen, zal in het Bestuur en de Unieraad besproken worden.

De contributie voor 1976 wordt conform het voorstel vastgesteld.

BESPREKING (PARTIJ)-POLITIEKE SITUATIE EN RONDVRAAG

Deze agendapunten worden gecombineerd behandeld. Daar dr. Krusinga zich ingevolge het verzoek van de daar aanwezige CH-dames thans op de Emancipade bevindt, neemt prof. Van Hulst zijn taak bij de beantwoording van de vragen en opmerkingen over.

Een aantal sprekers maakt gebruik van de geboden gelegenheid diverse problemen en kwesties ter tafel te brengen. Daar slechts van enkele van de sprekers de naam genoemd wordt, worden geen namen vermeld, behoudens die van mr. W. F. Reus van de kiesvereniging Amsterdam-Oud, die via een voorstel van orde verzoekt in het vervolg de traditionele oranje vlaggetjes weer te gebruiken, desnoods voorzien van een jaartempel. De verdere problemen die aangesneden worden zijn o.m.:

- het handboek van de CHU
- de machtontplooiing van de Sovjet-Unie
- het apartheidsvraagstuk in Zuid-Afrika
- de positie van de alleenstaanden (dit punt wordt naar voren gebracht door een lid van het hoofdbestuur van de Nederlandse Vrijgezellenbond)
- de vrees voor indoctrinatie vanuit het oosten en uit het binnenland
- de verkeersveiligheid
- eventuele contacten met democraten van achter het ijzeren gordijn
- de positie van de Eerste Kamer
- de middenschool
- de wederinvoering van de bedde in de troonrede

De vragen en opmerkingen worden beantwoord. Inzake het handboek van de CHU wordt gesproken over een eventueel gestencild naslagwerk en over de mogelijkheid een geheel nummer van het ledencontactblad te gebruiken om de gewenste gegevens te verspreiden. Dit laatste voorstel zal in het Bestuur en in de Unieraad besproken worden.

De heer Van Hulst behandelt de overige vragen en gaat op enkele punten zeer uitvoerig in. Hieruit blijkt onder meer, dat er nog vele contacten zijn met christen-democraten in Oost-Duitsland, die over 46 zetels in het parlement aldaar beschikken. Vooral is er nauw contact met dr. Wolfgang Heil, de voorzitter. Hoewel in het parlement zelf geen directe invloed is uit te oefenen, is er voordat de zaken daarin komen, meermalen iets bereikt in het belang van kerken en scholen.

SLUITING

De voorzitter bedankt de heer Van Hulst voor de voortreffelijke wijze waarop hij de heer Krusinga vervangen heeft en richt verder enkele woorden van dank tot de aanwezigen, speciaal de gasten. De heer H. Eversdijk besluit de vergadering met dankgebed.

CDAktueel

FEITEN EN MENINGEN

CHRISTEN DEMOCRATISCH APPEL

VAN BASIS EN TOP

Het moet plaatselijk-gebonden politici goed doen te weten dat er ook buiten eigen woonplaats steeds gespannen naar hun naam wordt uitgezien. Als het plaatselijk weekblad bijvoorbeeld meldt dat het raadslid Hendriks (CDA) met kennisgeving afwezig was, wordt door de Knipseldienst naar het blauwe potlood gegrepen. Een streepje onder de naam, knip-knip, en het verslag gaat naar CDAktueel. Vele honderden knipsels per week. Deze overrompelende volledigheid verschaft me nu breed en diep inzicht in hetgeen er, van basis tot top, namens en over het CDA wordt gepubliceerd.

Basis-activiteiten, in raads- en statenvergaderingen, zijn van gans andere aard dan politieke problemen waarmee het CDA in parlement en kabinet te maken krijgt. Een knipsel uit Nederlandse Gedachten (artikel Aantjes) had me dat verschil al duidelijk gemaakt. Zou hij nog meer voorbeelden nodig hebben, dan kan ik hem wel een handjevol knipsels toeschuiven. Hoewel het Brabants Dagblad toch ook meldde dat het CDA in Rosmalen zich uitgesproken heeft „voor een totaal lidmaatschap van Neder-

land bij de Navo” en dat het „het blijvende zoeken naar ontspanning en toenadering tot het Oostblok toejuicht”.

ALS EEN TANG

Het CDA raadslid Siekmans in Haren: „De reservering van een kwart miljoen voor de bouw van een sporthal in Haren slaat als een tang op een varken.” Hij wilde maar zeggen dat de Harense buiten-dorpen, zoals Noordlaren en Onnen, zelfs nog nauwelijks over gymnastiekzalen beschikken. Desondanks is die kwart miljoen voor Haren's hal gereserveerd. Soms hebben CDA-ers méér voldoening van hun ijveren. Best krijgt f 200.000 van Den Haag omdat een CDA-deskundige heeft uitgezocht dat voor flatbouw twee ton te weinig subsidie werd ontvangen.

De Haagse CDA-raadsfractie kwam in verzet tegen de fietsroute van Waldeck naar Mariahoeve. Zij wil dat die route eerst duidelijker wordt onderzocht en dat tevoren een schadevergoedingsregeling vast staat. Op één punt kreeg het CDA zijn zin: de op te stellen route zal straks eerst door de raad moeten worden bekrachtigd.

BURGEMEESTERS

In Graft-De Rijk heeft de raad zich destijds voor een CDA-man als nieuwe burgemeester uitgesproken. Het werd nu een PvdA-vrouw. Die benoeming geeft veel deining. Wat de nieuwe burgemeesteres, mevrouw M. de Jong-Meijer, maar naar vindt. Zij houdt niet van conflicten. Met dat CDA heeft zij (volgens de Alkmaarder Courant) op zichzelf geen moeite. „De C staat voor christelijk, ik ben belijdend lid van de hervormde kerk. De D geeft democratisch aan, welnu ik ben democratisch. En wat die A betreft: ik wil dat Apèl graag aantekenen.” Overigens vindt zij dat een burgemeester „beter geen partij-politiek kan bedrijven.”

NIET ZO LIEF

Niet alle burgemeesters gaan zo lief met partij-politieke problemen om. Burgemeester J. G. Smit uit Rijssen toog helemaal naar Goes om de SGP over het CDA voor te lichten. „Ik zie het CDA er nog niet zo snel komen” zei burgemeester Smit. „Men zoekt steeds weer naar compromissen en daarom zou die „C” ook kunnen staan voor „Compromis”. Zelfs voor „Compromitterend”.

NOG TWEE BURGEMEESTERS

Een andere burgemeester, het AR Tweede-Kamerlid Schakel uit Noordoos, zei in Drachten het tot de reële mogelijkheden te rekenen dat het CDA straks de grootste partij wordt. Overigens haalde hij stevig uit naar Aantjes die zich helemaal voorbarig voor een kabinet met de PvdA uitspreekt. Als vierde burgemeester vond ik drs. R. Zijlstra uit Smallingerland tussen mijn knipsels. (Als voorzitter van de CBTB onlangs met het commandokruis in de kroonorde van België onderscheiden.) Ook van hem een ferme uitspraak: „Mocht het CDA op het laatste moment mislukken, dan komen er breuklijnen in alle vierhonderd gemeenten en tien provincies waar de drie christen-democratische partijen al tot samenwerkingsverbanden zijn overgegaan. Maar veel kiezers laten zich het CDA niet meer ontnemen. De beweging is daarvoor te ver, te breed, te diep ontwikkeld.”

STEEDS BREDER

Die CDA-stroom wordt, blijkens vele kranteknipsels, als maar breder. Soms loopt er ook wel eens iets fout. In de Gelderse Staten zorgde P. J. Baltus, op een KVP-lijst gekozen, voor herrie. Hij bedankte voor de KVP en sloot zich aan bij de club van de vroegere KVP-voorzitter Dick de Zeeuw. Kwam daardoor uiteraard buiten de CDA-fractie te staan, maar meent zijn statenzetel even-

zogoed te kunnen vasthouden. „Ik ervaar uw optreden als trouweloos” voegde fractie-voorzitter Coen Winters het zetelgehechte statenlid toe. (Dat komt dus óók aan de basis wel voor.)

MOEILIJKE VRAGEN

De Nijkerkse Courant vertelt me dat CDA-wethouder Van de Klok knap weg weet met moeilijke vragen. De buurtvereniging Appel-Driedorp had gemeentebestuurders op bezoek om over het buurtbestemmingsplan te praten. Daarbij kwamen ook vragen los die een wethouder van openbare werken moeilijk kan beantwoorden. „Ik heb liever andere vragen dan deze” moet Van de Klok toen bedachtzaam hebben geantwoord. (Dat zal men aan de top ook wel eens verzuchten.)

ACHTERBANNEN

Samenwerking van CDA met PvdA en/of VVD was ook in Hoorn in discussie. In andere zin natuurlijk dan er op landelijk niveau over wordt gespeculeerd. Ongeveer als Amsterdam kreeg Hoorn in 1974 een links program-college. Namens „Progressief Hoorn” kwam Van Iersel daar in terecht. Een soort „Roel van Duyn” die zoveel gekissebis opriep dat hem verzocht werd maar op te willen stappen. De PvdA streeft nu naar een nieuw college met twee CDA-wethouders. Maar dat CDA is voorstander van een zo ruim mogelijke vertegenwoordiging van fracties. Ook dus van de VVD. „Niet omdat wij zulke VVD-fans zijn, maar om te voorkomen dat een college op smalle basis weer de gevangene wordt van politieke achterbannen” zegt CDA-fractie-voorzitter A. Sijm.

vervolg op pag. 10

Concept program kreeg in pers zeer ruime aandacht

Weinig regio

Volgens het Nieuwsblad van het Noorden heeft het concept-program „nauwelijks aandacht voor de regionale problemen. Niet voor die van het noorden, niet voor die van Zuid-Limburg.” Slechts één programpunt heeft een duidelijk-regionale strekking, maar dat is alleen voor wat betreft de cultuur in een beleidspunt vertaald. „Het gemis aan programmapunten over het sociaal-economisch beleid en het bestrijden van brandhaarden van structurele werkloosheid wordt daar overigens hoogstens schrijnender door.” Ook betreurt het Nieuwsblad het dat er geen duidelijke uitspraak wordt gedaan over de spreiding van rijksdiensten. Het blad ziet in dit concept-program een symptoom van de tanende politieke belangstelling voor regionaal beleid.

Geen garantie

Trouw noemt het verrassend snel tempo waarin de nog resterende problemen voor een gezamenlijk program werden opgelost „een stap vooruit naar de politieke eenheid tussen deze drie partijen die door zovelen wordt gewenst”. Een fraai geformuleerd verkiezingsprogramma, zo vervolgt het Amsterdamse ochtenblad, is helaas nog geen absolute garantie voor eenheid van politiek handelen. „Voor dat laatste is het van groot belang dat er één kandidatenlijst komt, met een bezielende lijstvoerder. Een man of vrouw (dat laatste moet men niet uitsluiten) die evenals de andere kandidaten het bijbels uitgangspunt met overtuiging weet uit te dragen.” Ook wil de kiezer weten „met wie het CDA dat programma de komende jaren het beste meent te kunnen uitvoeren”.

Redelijk duidelijk

Het Algemeen Dagblad vindt dat „het papieren gezicht”, waarmee de drie partijen de verkiezingen in zullen gaan, „redelijk duidelijke eigen trekken” vertoont. „Of de voorgestelde bezuinigingen voldoende opleveren voor 1981 is (ook) nog niet becijferd, evenmin hoeveel de geopperde nieuwe maatregelen zullen vergen. Dit gaat om het kernpunt van het regeringsbeleid in de eerstkomende jaren en juist hier schiet het programma tekort. De vaste wil om keihard ruimte te scheppen voor zo'n verbetering van de rendementen van het bedrijfsleven, dat de werkloosheid metterdaad drastisch wordt teruggedrongen, spreekt er niet overtuigend uit”.

Speculaties blijven boeiend

Het concept-program van het CDA kreeg in dag- en weekbladen royaal aandacht. Met fikse plaaatsruimte en forse koppen. Perscommentaren beperken zich echter hoofdzakelijk tot de vraag: hoe het nu verder moet met het CDA. Komt er één lijst? Wordt voor een kabinet met socialisten gekozen? En hoe zit het dan met de CHU? Steenkamp en Goudzwaard werden op de persconferentie van 23 maart al direct met dit soort vragen besprongen. Dit vloeit uit de aard van het journalistieke beestje voort. Toen van de 187 program-punten er nog zes meningsverschil opleverden (twee dagen later door het algemeen bestuur tot klaarheid gebracht) werden die geschilpunten als „onoverkomelijke hindernissen” uitgelegd. Nu het hele concept het bestuurs-fiat kreeg, richt de journalistieke aandacht zich op nog te verwachten kwesties. Speculaties betekenen meestal boeiender gespreksstof, dan reeds omschreven antwoorden. Van enkele pers-commentaren hierbij een samenvatting.

Grondslag

„Een program als nu ontworpen is, zal niemand veel hoofdbreken bezorgen” oordeelt Het Parool. „Het houdt, in de beste confessionele tradities, het midden tussen links en rechts, bewijst eerbied aan „de mens”, of liever: wil dat „de weg naar de medemens meer dan tot dusver ook door het overheidsbeleid mogelijk moet worden gemaakt”, maar ziet ook de noodzaak van „vrij drastische ingrepen in het hele pakket van sociale zekerheid.” Maar, zo vraagt Parool, is het ook een program van een partij of groepering die het evangelie als grondslag of richtsnoer van ieders persoonlijk handelen maakt? Want daarover gaat de discussie.

Zo gek nog niet

Het Brabantse Dagblad zegt dat men geneigd is een gemeenschappelijk program een stapje vooruit te noemen. „Maar iedereen weet”, aldus het blad, dat de drie partijen helaas niet staan te trappelen van ongeduld om elkaar zo innig mogelijk te omhelzen en zo spoedig mogelijk volledig in elkaar op te gaan. „Natuurlijk is een gemeenschappelijk program meer dan niets. Zeker als het, zoals het CDA-ontwerp, zo gek nog niet is. Maar het is ook een feit, dat een verkiezingsprogram nooit absolute waarde heeft.” Het voortaan samen vergaderen van de drie kamerfracties zou, zo meent het blad, het stapje vooruit van het program wat meer reliëf kunnen geven.

Niets te verwijten

Met tenminste een tweetal paragrafen zit, volgens het Dagblad voor Noord-Oost Brabant, het CDA op dezelfde golflijntje

als het kabinet-Den Uyl: a. dat we voor de eerstkomende jaren inkomensverbeteringen wel kunnen vergeten en b. dat aan pijnlijke ingrepen in de sociale zekerheden niet valt te ontkomen. „In dit opzicht hebben socialisten en christen-democraten elkaar dus niets te verwijten, nog minder te benijden. Electorele winst of verlies om deze redenen, zijn uitgesloten. Overigens ook voor de VVD, welke nog aanzienlijk meer zou willen bevriezen, afkappen en uitsnijden. Het inzicht van het CDA op deze punten is reeds gemeengoed geworden.

Tegenstellingen

Een „vergelijkend waren-onderzoek” brengt het Helmonds Dagblad tot de indruk dat, hoewel de tegenstellingen tussen CDA en PvdA niet gering zijn, de kloof tussen CDA en VVD nog moeilijker te overbruggen valt. Een indruk welke het blad van belang acht, aangezien men mag aannemen, dat de christen-democraten ook bij de volgende formatie de sleutel tot coalitievorming op zak hebben. „Daar staat tegenover dat de verschillen tussen CDA en PvdA door de laatste partij hoekiger worden uitgespeeld.

Gematigd

Naar de mening van NRC-Handelsblad maakt het ontwerp-program een gematigde, vooruitstrevend indruk; er wordt niets gefocust en het heeft geen werkelijk markante punten. „Wanneer men even voorbij gaat aan het confessionele element (dat natuurlijk in tal van motiveringen en in de

aanpak van het abortusvraagstuk aanwezig is) is het typisch een document van het midden.”

Laatste kans

De Typhoon: Men kan nog zo'n ongelovige Thomas zijn en men kan de combinatie van twee groeperingen die het progressieve kabinet steunen en één groepering (CHU) die dezelfde ploeg bestrijdt een ongelooftwaardig gezelschap vinden, zij gaat blijkbaar steeds duidelijker gestalte krijgen. In nuchterheid moet men ook vaststellen dat dit zo langzamerhand de laatste kans is voor de confessionelen.

Ander verhaal

„Wat Wiegel roept over het CDA-programma doet de vraag rijzen of hij eigenlijk wel weet waar hij het over heeft” zegt de Haagse Courant. Wiegel zegde het CDA-program onvoorwaardelijke steun toe op een moment dat hij onmogelijk kon overzien wat het behelsde. Het ontwerp-programma bevat wel wat meer dan enig gemorrel in de fiscale marge. „Het is doortrokken van het besef, dat de tijden van grote economische groei voorbij zijn. Het trekt daar consequenties uit die hard aankomen. „In elk geval is het een heel ander verhaal dan Wiegel vertelt”, aldus de Haagse Courant, die overigens in de 187 programpunten ook geen grond vindt voor de conclusie dat daarmee de loper wordt uitgelegd voor een tweede kabinet-Den Uyl.

Belangrijke stap

De Telegraaf noemt het „een goede zaak” dat door dit program een belangrijke stap vooruit is gezet in een tot nu toe moeizaam proces. „De weg naar het CDA lijkt geëffend, waarmee in ons land een belangrijke middenpartij tussen VVD en PvdA haar intrede heeft gedaan.” G. B. J. Hiltermann in hetzelfde ochtendblad: „Er wordt door zeer velen visie verwacht van de mensen in ons land die zeggen te geloven in de (gemoedenseerde) normen en waarden van onze historische christelijke cultuur. Waarom legt het CDA niet ronduit het zwaartepunt op dat accent?”

G. J. B.

vervolg van pag. 9

NOU-NOU.....

Twee krantekoppen die je even „nou-nou” doen mompelen. Vrij Nederland: „Het CDA moet met de biljetjes bloot.” En een kop in het Limburgs Dagblad sprak over „Billekens”. Een Limburgse versie van het Vrij Nederland-verhaal misschien? Maar neen. Het Amsterdamse weekblad publiceerde onder die schokkende kop een gesprek met Hennie van Leeuwen. Het andere bericht meldde simpel dat C. J. A. Billekens uit Venlo (CDA) lid van de provinciale staten is geworden.

WEG WISSELBEKER

Soms wordt ook aan de basis nieuws gebrouwen dat alleen zéér-ingewijden begrijpen. Zo meldt „Aanpakken” uit Steggerd dat daar op de jaarlijkse quiz van Dorpsbelang de drie hoogst geplaatsten waren: Pinkeltje met 80 pct.; CDA II met 75 3/4 pct en Volksonderwijs met 75 1/4 pct. „Het was een erg geslaagde avond” verzekert „Aanpakken”. Ja-ja, maar intussen heeft CDA II de wisselbeker van meneer Nijholt maar mooi verspeeld. Wat dat dan ook moge betekenen.

Meer tijd voor bestuderen CDA-program

De Unieraad heeft besloten de christelijk-historische kiesverenigingen meer tijd te geven voor de bestudering van het ontwerp van het CDA-program voor de jaren 1977 tot 1981. Oorspronkelijk was bepaald dat amendementen voor 5 mei ingediend moesten zijn bij het secretariaat van de CHU, dit met het oog op de bespreking daarvan in de algemene vergadering op zaterdag 22 mei.

De Unieraad overwoog, dat de tijd voor het bespreken in de kiesverenigingen te kort was, gezien de omvang en de betekenis van het ontwerp. Daarom is besloten de algemene vergadering alleen gelegenheid te geven te spreken over de hoofdlijnen. Eerst in een later stadium zullen in een Unieraadsvergadering de eventuele amendementen aan de orde gesteld worden.

KRAKERS

„Ik heb altijd moeten aanhoren dat kraken niet onwettig is. Ik begrijp nu dat men het wettig wil maken” zei de CDA-woordvoerder in de Alkmaarse raad. De PvdA-ers wilden namelijk de bevoegdheid aan de politie ontnemen om krakers uit kraakpanden te verwijderen. „Uiterst bedenkelijk” vond ook burgemeester De Wit. Maar de raadsmeerderheid (16-15) schrapte het krakersartikel uit de politieverordening, verordening.

DRUG IN FRIESLAND?

Mevrouw Nora Feddes-van de Wetering is bedreefd. De oorzaak is dat CDA-statenlid in Friesland nu al viermaal had gevraagd om een onderzoek naar het druggebruik in deze provincie in te stellen. Dat zal er dan nu van komen. „Us kryptyk kin net fûlgenôch wêze” las ik in het verslag in de Leeuwarder Courant. Maar bij nader inzien bleek dat toch op een ander onderwerp te slaan.

INTERESSANT

Uit een gesprek met dr. R. Krusinga in Elsevier: „Het CDA? Ach we kunnen veel van elkaar leren. 't Is een heel interessant volkje, de christen-democraten. Heel interessant....”

G. J. B.

Organisatorisch nieuws over het CDA

Erkende verbanden - De afgelopen periode zijn de volgende gemeentelijke CDA-verbanden door het Dagelijks Bestuur van het CDA erkend: Hengelo, Heteren, Genep, Echteld, Doorn, Ouderkerk aan de Amstel, Heemskerk.

Eerste CDA-Kamerkring - Het eerste officieel erkende CDA-Kamerkringverband is dat van Utrecht. Tijdens een grote vergadering in de Immanuëlkerk te Utrecht met ruim 800 belangstellenden werd onder meer het woord gevoerd door de voorzitter van het CDA, prof dr. P. A. J. M. Steenkamp, jhr. mr. L. E. de Geer van Oudegein, prof. dr. W. Albada en de Utrechtse Gedeputeerde W. R. van der Sluis

Reizend presidium - De rondrit van het presidium van het CDA langs de kamerkringen is in volle gang. Reeds werd bezoek gebracht aan de kamerkringen Arnhem/Nijmegen, Rotterdam, Middelburg, Groningen, Assen en Utrecht. Dinsdag 27 april zijn de kamerkringen Den Bosch en Tilburg aan de beurt (plaats van samenkomst: „Coc-kanje”, Vestdijk 47 te Eindhoven) en woensdag 28 april de kamerkring Leiden („Florida” Boskoop).

Voor mei staan op het programma: 6 mei kamerkring Den Haag, 11 mei kamerkring Haarlem/Amsterdam, 13 mei kamerkring Leeuwarden en 20 mei kamerkring Maas-tricht.

CDA-Den Haag - Sinds kort heeft ook het CDA-Den Haag zijn „Politiek Café”. Café Emma aan het Haagse Regentesseplein zal het CDA-Den Haag eenmaal in de maand

op woensdagavond gastvrij onderdak verlenen. Mr. Andriessen is er voor de opening (24 maart) op bezoek geweest en op woensdag 28 april, des avonds acht uur komt dr. Krusinga, de fractievoorzitter van de CHU uit de Tweede Kamer als spreker.

Minister Van Agt - Ter afsluiting van een werkbezoek, dat een delegatie uit de drie christen-democratische fracties in de Tweede Kamer op maandag 3 mei a.s. aan Den Haag brengt, wordt 's avonds door het CDA-bestuur een openbare vergadering belegd in Hotel Bel Air aan de Joh. de Wittlaan. Sprekers: minister Van Agt en enkele Tweede-Kamerleden. Aanvang 8 uur.

Werkbezoek Presidium Den Haag - Het CDA-Presidium, bestaande uit mevrouw M. Gardeniers-Berendsen, penningmeester, en de heren mr. J. L. Janssen van Raay, ondervoorzitter en mr. J. G. H. Krajenbrink, secretaris, brengt donderdagavond 6 mei een werkbezoek aan Den Haag. Voor de vergadering in één der Variantzalen van het Nederlands Congresgebouw aan het Churchillplein worden alle bestuursleden van ARP, CHU, KVP en CDA in Den Haag verwacht. Aanvang 8 uur.

Schmelzer start Zwolle - In Zwolle gaat donderdag 22 april het plaatselijk CDA-verband van start. Drs. W. H. M. Schmelzer zal, tijdens de bijeenkomst in de Buitensociëteit (Stationsweg 4), het woord voeren. Het afdelingsbestuur wordt geïnstalleerd en nog dezelfde avond begint een fiks voorbereide wervingsactie.

programma hadden opgenomen, is Keerpunt beslissend.

AKTIEGROEP

Ook in Zeeland kwamen mensen en later groepen in beweging. In 1968/1969 ontstond de Studiegroep Oosterschelde. Eind 1969 schrijft deze groep aan Provinciale Staten van Zeeland o.a.: „Mogelijk is afsluiting van de Oosterschelde de meest radicale maatregel die in het zuidelijk delta-gebied kan worden genomen om de verlangde veiligheid te bereiken. Dit is echter ook de meest simplistische maatregel, omdat daarbij geen rekening wordt gehouden met de ontwikkelingen, die de afgelopen tien tot twintig jaren op economisch en technologisch gebied plaats vonden, én die, welke in dit opzicht nog verwacht moeten worden, noch met de verschillende bestaande economische en sociologische belangen.”

Wat opvalt is dat in de kern van het verhaal het woord „milieu” ontbreekt. Ik wil hier namelijk op een veel voorkomend misverstand wijzen, nl. dat het actievoeren tegen uitvoering van de Deltawet alleen een milieu-aangelegenheid zou betreffen. Het is heel wat gecompliceerder! Laat ik beginnen met te zeggen, dat er reeds vroeg milieubeschermers waren, die zich verzetten tegen de afsluiting. Weliswaar doet deze groep vaak aan overbelichting, maar dat is het recht van een ieder. Ik heb respect voor de milieubewuste mens. Ik weiger echter alle actievoerders inzake de Oosterscheldeproblematiek in deze categorie onder te brengen. Er zijn namelijk ook commerciële belangen in het spel. Ook dat is een respectabele aangelegenheid.

Terecht loopt de bedreigde ondernemer van stapel indien de gemeenschap zijn onderneming belaagt. Het is echter bij het afwegen van belangen en bij onze oordeelsvorming van groot belang te weten dat deze belangen in de aktiegroep zwaar zijn vertegenwoordigd. Kostbare campagnes zijn gevoerd, maar nimmer was er geldgebrek. Bij de meest aktiegroepen ligt dat iets anders.

Bovendien ontstonden er in de roerige jaren rond 1970 nogal wat politieke actievoerders. Er zijn geesten opgeroepen, waarvan ook zij die daaraan meededen de beheersing niet geheel in de hand hebben... Zij voeren actie ter wille van de aktie.

NIEUWE STUDIE EN DISKUSSIES

Niettemin, het Kabinet-Den Uyl stelde de commissie Klaasesz in, die het al dan niet afsluiten van de Oosterschelde opnieuw in studie moest nemen en op korte termijn daarover adviseren. Het advies luidde: een doorlaatbare blokkendam, met het oogmerk de veiligheid te dienen, de mossel- en oestercultures te behouden en het milieu te handhaven.

In Provinciale Staten van Zeeland vindt voor de zoveelste maal een discussie over de Oosterschelde plaats. Telkens mondde de discussie uit in moties, die de veiligheid

in 1978 voorop stelden. De ontwikkeling was echter dat indien op andere wijze deze doelstelling kon worden bereikt en tevens milieu en cultures konden worden behouden, die andere wijze ook via een doorlaatbare dam mocht worden gerealiseerd. Ook in mei 1974 spraken de Staten als hun oordeel uit, dat de blokkendam kon worden geaccepteerd, mits deze oplossing uit veiligheidsoverwegingen verantwoord is, technisch mogelijk is en cultures en milieu in takt blijven. Eén voorwaarde stond echter voorop: dat de veiligheid in de zeventiger jaren moest worden gegarandeerd.

BESLUITVORMING NIEUWE STIJL

Begin november 1974 deelde de Minister van Verkeer en Waterstaat Gedeputeerde Staten van Zeeland mee, dat de regering besloten had de Oosterschelde met een stormstuwcaissondam af te sluiten, mits: technisch uitvoerbaar, de kosten een bepaald bedrag niet te boven zouden gaan (± twee miljard meer-kosten is verantwoord) en een bepaalde tijdslijm met de uitvoering niet zou worden overschreden (wettelijk toegezegde veiligheid zou „slechts” 7 jaren worden uitgesteld).

In een spoeddebat van de Zeeuwse Staten op 15 november 1974 wil 2/3 van die Staten, dat de veiligheid in de zeventiger jaren bereikt moet zijn, dat alle varianten teveel technische onzekerheden bieden en dat „onverwijd” tot afsluiting conform het Deltaplan dient te worden overgegaan. Alleen de PvdA en de PPR waren tegen. Zij konden Den Uyl niet in zijn hemdje laten staan.

In de Tweede Kamer lagen de politieke verhoudingen anders. De motie Schakel werd eind november met kleine meerderheid verworpen. Het was een politieke beslissing. Het Kabinet moest overeind blijven. Die „veiligheid” kreeg een hogere prioriteit dan die van de bewoners van het Deltagebied...

Wel prikte de Kamer de Minister nog op een studietermijn. Mei 1976 moest het afgelopen zijn. En die maand is in zicht. Wat is nu de stand van zaken?

De blokkendam van de commissie Klaasesz is verdwenen. Daarvoor kwam in de plaats de stormstuwcaissondam. Is inmiddels afgeschreven omdat de realisering meer dan twee miljard extra kost. Het schijnt dat thans de laatste hand wordt gelegd aan de studie voor een doorlaatbare pijlerdam en diegene die geen vreemdeling in Jeruzalem is, hoort overal fluisteren dat ook dat niet kan. Veel te duur. Maar wat dan?

In november 1974 heeft het Kabinet-Den Uyl twee beslissingen genomen. Dat is kennelijk een nieuwe bestuursstijl. Eén beslissing betrof de hiervoor genoemde stormstuwcaissondam, mits... en de andere beslissing was c.q. is dat indien deze beslissing niet uitvoerbaar is, vindt afsluiting conform de Deltawet plaats. De bestuurder oude stijl en de gewone burger gaan er dus

Oosterschelde: Storm op Til!

door A. v. Kaland, gedeputeerde van Zeeland

Er is voor de zoveelste keer slecht weer op komst rond en/of op de Oosterschelde. Is de ene keer de natuur op drift, de andere keer zijn het de politici, al dan niet gekluisterd aan Keerpunt, die de stormbal hijsen als het woord Oosterschelde wordt genoemd.

De gezagsgetrouwe Zeeuwse burger laat het één en ander ogenschijnlijk kalm over zich komen, maar rond de Oosterschelde zaten er bij de laatste storm weer honderden gereed voor de vlucht. Ook 's nachts. En de direktices in de bejaardentehuizen wisten met name niet hoe ze de ouderen tot kalme konden manen. Daar hoor je niet zoveel over...

Thans is er weer storm op til. Niet die van de natuur, die tijd is weer voorbij. De voorjaarsstorm zal een politieke storm zijn. Daarom is het misschien goed nog een aantal relevante feiten op een rijtje te zetten.

DE RAMP

Het is 31 januari 1953. Mijn vriend en ik rijden in de vooravond per trein over de Sloedam, richting Walcheren. Hij drukt zijn neus tegen het coupéraampje en kijkt in de richting van het water. „Als dat maar goed afloopt, het water staat te hoog en de wind zit in de verkeerde hoek,” zegt hij.

Ik was niet ongerust. Geboren achter de Westkappelse zeedijk had ik het idee, dat alle dijken zo hoog, zo sterk en zo betrouwbaar waren. Mijn vriend was ingenieur bij rijkswaterstaat. Hij kende zijn vak. Hij wist waarover hij praatte. Helaas kreeg hij gelijk. Mijn rust, mijn gevoel, mijn zekerheid was nergens op gebaseerd...

De ramp die zich op 1 februari 1953 voltrok, kostte aan 1835 mensen het leven, 72.000 moesten evacueren, bijna 500 km dijk werd zwaar beschadigd en op enkele plaatsen zelfs weggevaagd. Maar ook werden 4300 gebouwen vernield en 43.000 beschadigd. De tol was hoog!

DELTAWET EN KEERPUNT

Dat nooit meer was de gedachte van een ieder. Bij Wet van 8 mei 1958 werd „de afsluiting van de zee-armen tussen Westerschelde en de Rotterdamse Waterweg en de versterking van de hoogwaterkering ter beveiliging van het land tegen stormvloed” geregeld in wat volgens art. 10 de Deltawet zou worden genoemd.

Grote delen van het enorme deltawerk zijn uitgevoerd. Internationaal was en is de belangstelling en de bewondering voor wat hier werd gepresteerd groot. En de deltawoners wachten op 1978. Dat was het jaar waarin de Overheid de bewoners van het gebied veiligheid had toegezegd. Maar ziet, er komt vertraging. De werken rondom de Westerschelde worden getemporeerd; financiële en internationale (Belgisch Baalhoekkanaal) problemen doen een deel van het Nederlandse volk langer in onveiligheid leven dan nodig is. En er komt nog een vertraging. Het Nedrlanse volk wordt milieubewust. D'66 loopt voorop en wil een nieuwe studie naar de wenselijkheid van de afsluiting van de Oosterschelde. En er wordt zoveel waarde aan gehecht, dat de PvdA er niet onderuit kan om het ook in Keerpunt op te nemen. En aangezien de christen-democraten er niets van in het

vervolg van pag. 10

vanuit, dat alles geregeld is, het ene dan wel het andere. Niet alzo bepaalde politici. Kamerleden lopen al vooruit op het komende demasqué van het milieubewuste beleid rond de Oosterschelde van het progressieve Kabinet. Zij verlangen nu een studie naar het openhouden van de Oosterschelde. Maar ook daar is al naar gekeken. De commissie Klaasesz schrijft daarover op pagina 123/125 van haar rapport en komt dan na afweging van pro- en contraargumenten tot de conclusie dat „slechts door afdamming een zeevering wordt verkregen, die men ook voor de toekomst betrouwbaar mag noemen”.

VEILIGHEID PRIMAIR

In de Deltawet is in de considerans maar één argument genoemd: „noodzakelijk (is) ter beveiliging van het land tegen hoge stormvloed”. Opvallend is dat niet over de **wenselijkheid** wordt gesproken, maar over de **noodzakelijkheid**. In Zeeland geldt dit nog steeds. De bewoners van het gebied in overgrote meerderheid, de raden van alle omliggende gemeenten, alle waterschappen, de landbouworganisaties en een grote meerderheid van Provinciale Staten zijn van oordeel, dat uitvoering van de Deltawet noodzakelijk is ter beveiliging van hun gebied.

Alle alternatieven, blokkendam, stormstuwcaissondam en doorlaatbare pijlerdam passen in die stelling, nl. dat de Deltawet dient worden uitgevoerd. Een open Oosterschelde is echter in strijd met de Deltawet. Daarvoor zou de Wet gewijzigd moeten worden. Of de Tweede Kamer in meerheid hiertoe bereid is, wordt sterk betwijfeld. Hoewel... je weet het nooit. Tenslotte waren er ook politieke groeperingen die de Wet op de collegegelden en de liberalisatie van de huurpolitiek uitsluitend om politieke motieven terugdraaiden zonder

daarmee tot een beter beleid te komen of de doelmatigheid en de effectiviteit te dienen. Zal het zo ook gaan bij de hernieuwde discussie over de Oosterschelde?

BESLISSING UITVOEREN

Het politieke spel dient thans te worden beëindigd. Indien veiligheid op korte termijn de eerste prioriteit heeft, zal tot afsluiting dienen te worden overgegaan. De beslissing „open Oosterschelde” kan nu in ieder geval niet worden genomen, omdat - behalve wetswijziging - een langdurige studie naar de mogelijkheden opnieuw alles openlaat en bovendien het risico inhoudt, dat bij afweging van alle relevante factoren opnieuw de keuze van de vijftiger jaren zou worden gemaakt.

Bij afsluiting wordt het zoutwatermilieu opgeofferd maar er komt een ander voor in de plaats. Bij een open Oosterschelde en dijkverhoging op Deltahoogte wordt het land landschappelijk geruïneerd en komen er zware, hoge dijken voor in de plaats, die soms op het land gelegd zullen moeten worden vanwege de zwakke en onbestendige vooroever. Maar ook dat zal zich herstellen, akkoord. Er is echter niemand die de garantie kan geven, dat in de tijd die nodig is om tot deze delta-dijkverhoging te geraken, 15 à 20 jaren, niet een nieuwe ramp zal ontstaan. Ieder weet wel, dat de dreiging altijd nog aanwezig is. En hoewel iedere overheid altijd principieel tot heroverweging bereid moet zijn, is het evenzeer duidelijk dat je ook nog een keer genomen beslissingen moet uitvoeren. Bij de Oosterschelde is aan de heroverweging een eind gekomen.

Ter wille van de geloofwaardigheid van de overheid en ter wille van de meest belanghebbenden in de goede zin des woords, dient een eind te komen aan onzekerheid en onveiligheid. Daar heeft de burger recht op.

Middelburg, april 1976. A. J. Kaland.

STICHTING BURGERSCHAPS- KUNDE

Regeren - Reageren

Politieke partijen, democratisering, nieuwe bestuursvormen, sociaal-economische beleid, woningbouw.....

*Een cursus burgerschapskunde
39 schriftelijke lessen voor f 30,-*

Politiek bekeken

partijen en partijstelsel, volksvertegenwoordigers, recht en rechtspraak, gemeente en provincie, milieubeheer.....

*een oriënteringscursus
12 schriftelijke lessen voor f 10,-*

Werkende jongeren project

Een serie afleveringen op het gebied van **maatschappijvorming** voor werkende jongeren.

Informatie op sterk **beeldende** wijze en **herkenbaar** als behorende tot de leefsituatie van werkende jongeren.

8 afleveringen voor f 20,-

De gemeenteraad

Het raadslidmaatschap, de begroting, ruimtelijke ordening, subsidieregelingen, gewestvorming.....

*Een cursus gemeentepolitiek
24 schriftelijke lessen voor f 25,-*

De ondernemingsraad

Wet op de ondernemingsraden, vergader-techniek, bedrijfseconomie, de vakbeweging, sociale verzekeringen, personeelsbeleid.....

*Een cursus voor ondernemingsraad-
leden
34 schriftelijke lessen voor f 45,-*

STUUR EEN LEGE ENVELOP (ZONDER POSTZEGEL) AAN: STICHTING BURGERSCHAPSKUNDE, ANTWOORDNUMMER 235(N), LEIDEN ENU ONTVANGT PER OMGAANDE UITGEBREIDE INFORMATIE! TELEFOON 071-893403.

publikaties CDA-instituten

Emancipatie

„Samen op weg naar een verantwoordelijke maatschappij”
publikatie van het CDA-Vrouwenberaad
artikelen en interviews
70 pag.; f 4,50

andere recente publikaties:

Energiebeleid

Rapport van een commissie van de wetenschappelijke instituten van KVP, ARP en CHU een analyse van vraag en aanbod, mondiaal en in Nederland, en van de dreigende knelpunten bij de energievoorziening / uitgangspunten voor een energiebeleid / opties voor beleidsbeslissingen
68 pag.; f 5,25

Gerede twijfel

bijdrage tot de discussie over de perspectieven van onze economische ontwikkeling
3e druk; 30 pag.; f 3,75

alle prijzen inclusief verzendkosten

Bestellingen:

giro 60 45 00, ten name van Lohmanstichting, Den Haag, met vermelding titel(s) en aantal.
Wassenaarseweg 7, Den Haag, telefoon 070-24 67 91.

BOUWBEDRIJF

P. HULSBOS Jzn. B.V.

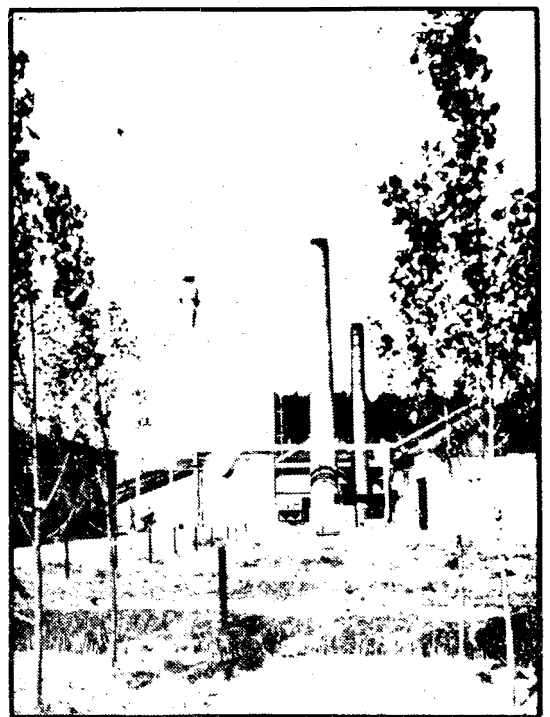
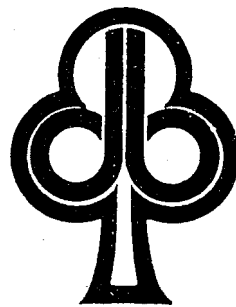
Vennepweg 873 - Nw.-Vennep.

NIEUW VENNEP - Telefoon 02526-2277

ABBENES - Telefoon 02524-226

KERKEN- EN SCHOLENBOUWERS

BURGERLIJKE EN UTILITEITSBOUW

Kistenfabriek
Nijkerk

N. DE BOER

Voor uw

- ★ Dieselolie, Benzine, Petroleum,
- ★ Kolen, Huisbrandolie,
- ★ Tank-transporten
- ★ Butaan en Propaan gas
- ★ Campingflessen vullen
- ★ Container-vuilafvoer

„DE KLOK” Handelsmij. N.V.
 WEST-VARKENOORDSEWEG 470
 ROTTERDAM-24 - Telefoon 190200
 Telefoon 325011 afdeling containers.

BOUW- EN AANNEMERSBEDRIJF

M. DE RAAD & ZN.

Pickéstraat 64 - Tel. 01719 - 2100 - 1831
 Oude Zeeweg 33 - Tel. 01719-4500
 NOORDWIJK

Voor loodgieters-, gas-, sanitaire
 en leiuwerken
 (ook asfalt-shingles) in en op uw bouwwerken
 naar het sinds 1848 bekende en vertrouwde adres:

Gebr. BEKKER B.V.

REIJNDERSBUURT 11-13, LEEUWARDEN, POSTBUS 58.
 TELEFOON 05100-20841.

Adverteer in

**„De
 Nederlander”**

Echte kerkorgels

ook voor hedendaagse kerken

ORGELBOUW

Ernst Leeflang

Tel. 055-217582 en 254130
 APELDOORN.

Langeweg 16 - Apeldoorn.

Stelt u prijs op

VAKWERK
 KWALITEITS-
 ARTIKELEN

dan

VAN ZEBEN'S

Woninginrichting N.V.
 Laarstraat 12-20
 Zutphen

BOUWBEDRIJF

Fa. C. Spijker & Zn.

Van Ostadelaan 61.
 Tel. 02150-11189-16777
 HILVERSUM

KOCH

Telefoon 055-214259
 Apeldoorn

Kerkorgels
 Elektronische orgels

voor kerk-, school-
 en huismuziek.

Zaanse Klompen

Maaskant
 WINKELGALERIJ KERSCHOTEN
 TEL. 15345 - APELDOORN

AANNEMERSBEDRIJF

B.V. RADIX & VEERMAN

Oudelandsweg 30 - Tel. 03480-2204 - WOERDEN
 Verbouw - Nieuwbouw door geheel Nederland

Waarom lezen zij Trouw?

...het blad is van de protestantse familie...
 B. Wentsel (46), ger. predikant, Den Haag

...in Trouw herken ik beter wat Christus van mij vraagt...
 R. Jaasma-Jaasma (54), Oude Bildt zijl

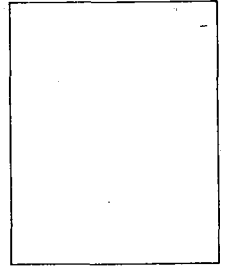
...objectieve berichtgeving vanuit de hele wereld...
 A. Heerema (29), N.S.-machinist, Pijnacker

...kerkelijk, politiek nieuws, waarheidsgetrouw...
 J. Dijkstra-Koops (54), Smilde

...sport wordt overzichtelijk en zonder opsomuk gebracht...
 W. Oussoren (30), techn. ambtenaar, Hoorn

...Waarom leest U Trouw nog niet?

Trouw. Omdat met 'je tijd meegaan' niet betekent: smaakvervlakking, eenheids-pot, welvaarts-amusement. Maar wel: durf genoeg om nieuws en informatie op kerkelijk, maatschappelijk, politiek en cultureel terrein uit binnen- en buitenland aan eigen opvattingen en overtuiging te toetsen.

Kom maar eens om een krant die steeds zichzelf is. Met een ideeë achtergrond. Actueel. Feitelijk. Opinie-vormend. Kom er maar eens om.

Bon voor een proefabonnement

In open envelop zonder postzegel zenden naar: Trouw/Kwartet B.V., Antwoordnummer 2792, Amsterdam.

Ik neem een proefabonnement op Trouw en zal per kwartaal betalen. Ik ontvang Trouw 14 dagen gratis en bovendien betaal ik voor de 1e termijn f 6,25 minder.

Naam: _____
 Straat: _____
 Plaats: _____ Giro: _____

Trouw hoort bij u.

TOT 140% HYPOTHEEK

Kostel. vrijbl. off. Geen afsluitprovisie.
 Geldlening f 5000,-/36 x f 171,- enz.
 Advies en bemiddeling onroerend goed.
HUIZEN te k. gevr. en aangeboden.
Drs. J. A. Uding & Partners
 Financ. adv. en vastgoed consultants.
 v. Maerlantlaan 7 - Amersfoort.
033-17647.

TIMMER- EN AANNEMINGSBEDRIJF

J. STOUT

Dijklaan 84 - Telefoon 01825-590 - BERGAMBACHT

BUDDINGH NATUURSTEEN B.V.

Kanaalweg 10-11 - Telefoon 08385-19119
 VEENENDAAL

korteweg

bouw en aanneming maatschappij b.v. breda

HANAB B.V. GASLEIDINGEN
 VALKENBURG - ZH Telefoon 01718-71941*
 VEENDAM - Telefoon 05987-7800

KABELWERKEN
ZINKERS

Aandacht voor Groen van Prinsterer vanwege zijn 100e sterfdag

Door mr. W. F. de Gaay Fortman

Groen van Prinsterer als staatsman

Daadwerkelijk heeft Groen van Prinsterer van 1840 tot 1876 aan de politiek deelgenomen.

In 1840 was hij ter gelegenheid van de beperkte Grondwetsherziening van dat jaar lid van de zgn. Dubbele Tweede Kamer. Van 1849 tot 1865 zat hij gedurende ongeveer elf jaren in de Tweede Kamer. In 1866 werd hij wel tot lid der Kamer gekozen, maar nam de benoeming niet aan, toen duidelijk werd, dat het pas opgetreden ministerie Van Zuylen van Nijevelt-Heemskerck niets tot oplossing van het onderwijsvraagstuk zou doen. Het leek hem nuttiger „nog niet in de Kamer en toch met de Kamer te spreken”. Minister is hij niet geweest. Onzeker is, of hem ooit een portefeuille is aangeboden. P. A. Diepenhorst heeft krachtig bestreden, dat dit in 1856 het geval zou zijn geweest. J. P. Duyverman oordeelt op grond van het dagboek van Aeneas Mackay de oudere anders. Het gedrag van Groen in die dagen pleit er ook voor, dat hem wel een aanbod is gedaan. Na 1866 is Groen geen lid van de Staten-Generaal geweest, noch heeft hij enig politiek ambt vervuld. Buitenparlementair heeft hij zich echter tot zijn dood, tien jaren later, intens met de politiek beziggehouden; hij bleef de algemeen erkende leider van de

anti-revolutionaire richting. Weliswaar treedt na 1871 Dr. A. Kuyper steeds meer op de voorgrond, maar de briefwisseling Groen-Kuyper, in 1937 uitgegeven, is er om te getuigen, hoezeer Kuyper Groen als leider bleef erkennen en hoe hij eraan hechtte diens instemming met zijn denkbeelden en optreden te verkrijgen. De staatsman van de tweede helft van de negentiende eeuw bewoog zich in een gans andere ruimte dan die van onze tijd. Het kiesrecht was tot vlak voor de eeuwwisseling een beperkt censuskiesrecht. Voorts gold een districtstelsel, dat soms aan een kandidaat door zijn bekendheid of bijzondere persoonlijkheid de mogelijkheid bood een zetel te verwerven, die hij louter op grond van de sterkte van zijn politieke richting niet spoedig zou hebben verkregen. Georganiseerde landelijke partijen waren

er niet, wel, maar dan grotendeels in gemeenten van enige omvang, plaatselijke kiesverenigingen, die kandidaten van een bepaalde politieke richting steunden. De verbanden waren uiterst gebrekkig, zodat een systematische bewerking van de kiezers over het gehele land niet mogelijk was. De telefoon was er nog niet. Ander dan plaatselijk contact moest per brief worden onderhouden.

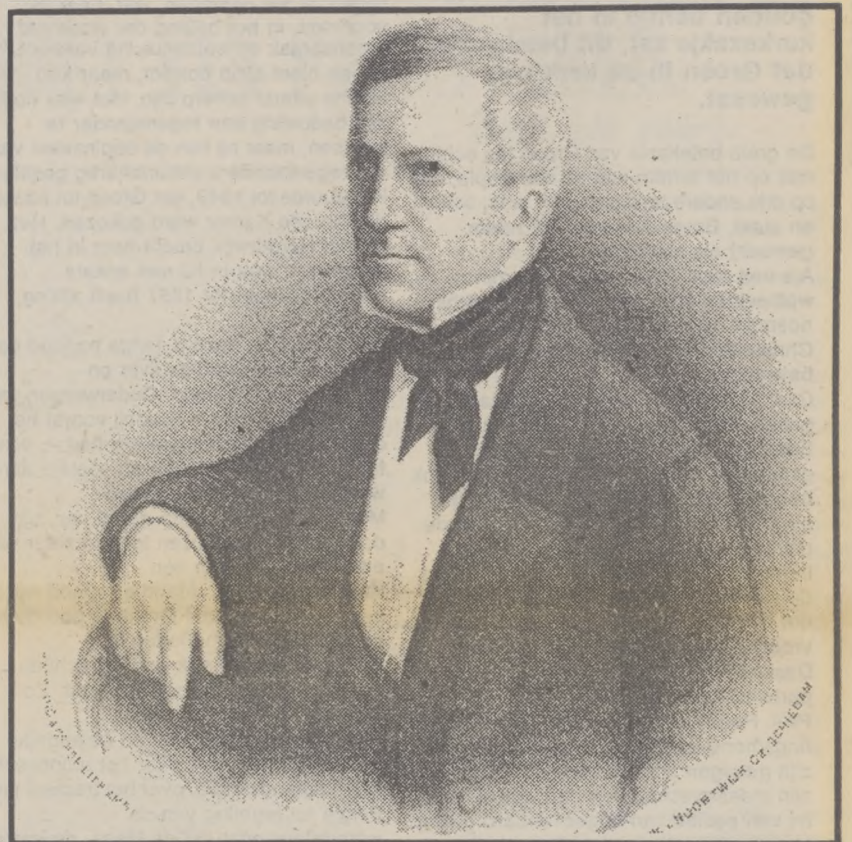
Bij al het bovengeschetste kwam daarbij voor Groen nog, dat hij zijn aanhang moest zoeken bij degenen, die bewust lid waren van een der protestantse kerken. Daaronder was slechts een beperkt aantal personen, dat voldeed aan de eisen van het censuskiesrecht. Numeriek moest de invloed der anti-revolutionairen in de Staten-Generaal beperkt blijven. Ter compensering beriep Groen zich dan ook in zijn geschriften en in de Kamer op het volk achter de kiezers. Dat volk behoorde ook een stem te hebben; hij ijverde daarom voor uitbreiding van het kiesrecht door verlaging van de census.

Belang van de pers

Vervolgens heeft hij al jong het belang van de pers ingezien. Het Nederlandse volk leerde langzamerhand lezen. Vandaar een stroom van vlugschriften en grotere werken om dat volk voor te lichten en voor het grote ideaal, de (her)kerstening van het openbare leven te winnen. Vandaar ook gedurende een aantal jaren zijn opinieblad *Nederlandsche Gedachten* en zijn dagblad *De Nederlander*, al bleek het onmogelijk deze lang op de been te houden. Ter verklaring van Groen's invloed in de staatkunde noem ik zijn persarbeid, de relaties, die hij door zijn afkomst met tal van niet tot zijn onmiddellijke geestverwanten behorenden had en de kracht van zijn persoonlijkheid, die hem en de zijnen in de Staten-Generaal en in de politiek in het algemeen meer invloed gaf dan in overeenstemming was met hun getal.

Anti-revolutionaire richting

Wat hem in de staatkunde bewoog heeft Groen samengevat in een boekje geschreven voor geestverwanten in het buitenland. Het verscheen in 1860 gelijktijdig in Amsterdam, Genève en Parijs en draagt als titel *Le Parti Anti-Révolutionnaire et Confessionnel dans l'Eglise Réformée des Pays-Bas*, De Anti-Revolutionaire en Confessionele Partij in de Hervormde kerk van Nederland. Reeds de titel is typerend voor Groen's staatkunde. Hij zag de anti-revolutionaire richting als een politieke in de staat, als een confessionele in de kerk. Die vielen in zijn wijze van zien samen. Kerk en politiek waren wel onderscheiden, maar niet gescheiden. De partij fungeerde in de kerk en vanuit de kerk. Zelfs in 1860 nog was zijn denken sterk theocratisch getint. De staat beweegt zich onder het beslag van het Woord van God, dat de kerk predikt. Hieruit moet men naar mijn overtuiging verklaren, dat Groen zo lang vastgehouden heeft aan een staatschool, gesplitst naar de godsdienstige gezindten. Anti-revolutionair zijn, zo vat Groen het in

dit boekje puntig samen, betekent de strijd opnemen tegen de meest fundamentele godsdienstige en politieke dwaling, nl. de leer, die in de plaats van de geopenbaarde waarheid en het goddelijk gezag stelt de soevereiniteit van de rede en van de wil van de enkele mens en zodoende zowel de staat als de kerk omver werpt en de fundamenten van de moraal en van de maatschappij verwoest. Vanuit dit uitgangspunt is Groen in en buiten de Staten-Generaal werkzaam geweest. Daaraan heeft hij de daden van de tussen 1840 en 1876 opgetreden kabinetten getoetst. Daaruit heeft hij richtlijnen getrokken voor een regeerbeleid, zoals het naar zijn oordeel zou moeten worden gevoerd. Daarbij heeft hij voor de praktische oplossingen niet krampachtig naar andere gezocht dan door de liberalen en de conservatieven van zijn dagen werden aangedragen. Waar hij met die oplossingen meeging, verzuimde hij echter niet te beklemtonen, dat hij die aanvaardde vanuit een ander grondbeginsel. Het zo duidelijk een band leggen tussen Evangelie en politiek heeft Groen vooral in de Kamer met de steeds kleine groep van zijn geestverwanten geïsoleerd doen staan. Misschien heeft hij dat uitgangspunt wel eens beklemtoond in situaties, waarin het niet onbetwist ter zake was. De consequente wijze, waarop hij eraan vasthield, verschafte hem echter een grote zelfstandigheid, die bijv. aan Thorbecke in de lange jaren van hun politieke strijd steeds eerbied afdwong. Voor Groen was het onderwijsvraagstuk in de politieke strijd veruit het belangrijkste. Reeds in de Dubbele Tweede Kamer van 1840 pleitte hij voor een wettelijke regeling van het onderwijs, die het mogelijk zou maken, dat op de van de overheid uitgaande scholen christelijk onderwijs zou worden gegeven en die de vrijheid om bijzondere

scholen op te richten zou waarborgen. Uit de klem, die dat vraagstuk voor hem had, moet men verklaren, dat hij, toen de Lager Onderwijswet van 1857 in de Tweede Kamer was aangenomen, onmiddellijk na de stemming zijn lidmaatschap neerlegde. Hij achtte de wet naar inhoud en strekking verwerpelijk en onwaarschijnlijk. Door haar aanneming ontviel hem op dat ogenblik alles, waarvoor hij in de politiek gestreden had.

Persoonlijk gebaar

Bij mijn promotie heb ik verdedigd, dat deze daad een persoonlijk gebaar was zonder staatsrechtelijke en staatkundige betekenis. Ik ben die mening nog toegedaan. Wanneer men zich aan de politieke strijd bij tegenslag onttrekt, zelfs wanneer die tegenslag op dat ogenblik als onoverkomelijk wordt ervaren, handelt men te zeer naar eigen individuele emotie, geeft men blijk van onbewust gebrek aan vertrouwen in de kracht van eigen uitgangspunt. In 1862 keerde Groen dan ook in de Kamer terug zonder dat er op onderwijsgebied iets veranderd was en zonder dat er tekenen waren, dat de vrijheid van onderwijs op korte termijn tot een bevredigender regeling zou leiden. Uit Groen's uitgangspunt vloede ook voort het ijveren voor de emancipatie der slaven in wat toen nog de overzeese bezittingen heette. Hij was voorzitter van de Maatschappij ter bevordering van de emancipatie der slaven en heeft vaak samen met het liberale lid der Kamer, de om zijn strijd tegen het cultuurstelsel bekende Baron Van Hoëvell, met kracht voor de vrijlating der slaven gepleit. De prediking van het Evangelie kon door de slavernij niet vrijuit geschieden en zo werd aan de slaaf het kostbaarste wat een mens verkrijgen kan onthouden. De slavernij verdierlijkste niet alleen de slaaf, maar ook de meester. Al was Groen geen econoom en al nemen

Ten geleide

Reeds in een vroeg stadium hebben de redacties van *Nederlandse Gedachten* en *de Nederlander*, de politieke weekbladen van respectievelijk ARP en CHU, zich beraden over de wijze waarop zij in hun afzonderlijke organen aandacht zouden besteden aan de 100ste sterfdag van Groen van Prinsterer, die op de 19de mei van dit jaar valt. Al spoedig rees evenwel in beide redacties de gedachte aan een gezamenlijke publicatie. Dat lag nogal voor de hand. Voor zowel ARP als CHU is Groen van Prinsterer immers de voortrekker van wat in zijn tijd „de anti-revolutionaire of christelijk-historische richting” werd genoemd. Deze lijnen van gemeenschappelijkheid dóórtrekkend besloten de redacties tot de uitgave van een gemeenschappelijk herdenkingsnummer, dat de kop van *Nederlandse Gedachten* en *de Nederlander* draagt. Is er mooiere

symboliek denkbaar tegen de achtergrond van het feit, dat Groen de oprichter van deze beide bladen is?

Groen van Prinsterer heeft enorm veel betekend voor de zaak van de christen-democratische politiek in ons land. De diverse bijdragen in dit herdenkingsnummer getuigen daarvan. Wij hopen dat zij iets zullen kunnen laten zien van die bijzondere betekenis van Groen van Prinsterer, een man die wij ook 100 jaar na zijn dood nog met grote dankbaarheid gedenken. Wij zijn de auteurs ten zeerste erkentelijk voor hun spontane medewerking. Zonder hun bereidwilligheid had dit speciale nummer niet tot stand kunnen komen.

G. A. Kieft, voorzitter redactiecommissie *Nederlandse Gedachten*,
dr. K. de Vries, voorzitter redactie *de Nederlander*.

Groen als parlementariër

Door mr.
H. K. J. BeerninkGroen kon beginselen
van tegenstanders
onbarmhartig geselen

Op de lagere school heb ik nog les gehad van een onderwijzer, die Groen van Prinsterer persoonlijk gekend had. Zijn vader was bestuurslid van een vereniging, die door Groen financieel werd gesteund en kwam een enkele maal bij Groen aan huis; zijn zoon mocht dan wel eens mee. Wie bij Groen voor een goed doel aanklopte, ging nooit met lege handen weg. Mijn onderwijzer vertelde, dat, wanneer er een gouden tientje in het kerkezakje zat, dit betekende, dat Groen in de kerk was geweest.

De grote betekenis van Groen lag echter niet op het terrein van de filantropie; wel op drie andere terreinen, n.l. kerk, school en staat. Bovendien heeft hij naam gemaakt als historicus.

Als een rode draad loopt door zijn welbesteed leven de wens om, wat hij noemde de Nationale, Historische, Christelijke beginselen te bewaren en te bevestigen. Groen heeft het daarbij niet gemakkelijk gehad. Ten deie lag dat aan hem zelf. Enerzijds miste hij de gave om zijn gedachten zodanig te formuleren, dat ook het gewone volk begreep, waarom het ging. Anderzijds heeft hij op beïssende momenten vaak een standpunt ingenomen, dat voor- en tegenstanders de wenkbrauwen deed fronsen, omdat het niet in overeenstemming leek met vroeger verkondigde denkbeelden. Desondanks heeft Groen als parlementariër geschitterd. Prof. Rogier zegt over hem: „Dank zij zijn ongemeene eruditie, zijn stijvoi optreden, zijn getuigen zonder vaise schaamte en zijn meesterschap over het woord, nam hij een positie van ongeëvenaard gezag in de volksvertegenwoordiging in.”

Kamerlid

Groen werd voor het eerst Kamerlid in 1840. Na de afscheiding van België was een grondwetsherziening noodzakelijk en deze moest behandeld worden door een Kamer in dubbelen getale. Merkwaardig is, dat de Provinciale Staten van Zuid-Holland zowel Groen als Thorbecke naar deze Kamer afvaardigden. De grondwetsherziening van 1840 was vrij beperkt. Groen had wel verder willen gaan, met name wat betreft de Eerste Kamer. In een Brochure, getiteld „Bijdrage tot herziening der grondwet in Nederlandschen zin” had hij de samenstelling en de werkwijze van de Eerste Kamer scherp geheld. Groens invloed was in 1840 nog gering. Zijn denkbeelden vonden weinig gehoor en oefenden bij de totstandkoming van de grondwetsherziening geen rol van betekenis. Aan één ding heeft het Groen niet ontbroken, n.l. aan ijver. Zijn adviezen en redevoeringen bij deze herziening van de Grondwet waren legio, maar het resultaat was gering. Groen sprak als lid van de dubbele Kamer over de wetsontwerpen, die betrekking hadden op het Rijk en zijn inwoners, de Raad van State, de samenstelling van de Staten-Generaal, het inkomen van de Kroon, de overzeese bezittingen en de stedelijke kiezerscolleges. Hij verzette zich onder meer tegen de splitsing van de provincie Holland in Noord-Holland en Zuid-Holland, evenals trouwens Thorbecke. Zeer scherp werd Groen aangevallen, toen hij zich verzette tegen de onderwijswetgeving. Daartoe als het ware uitgedaagd, verklaarde hij van mening te zijn, dat het openbaar onderwijs niet alleen onchristelijk was, maar ook anti-christelijk.

Redevoeringen

De redevoeringen van Groen vulden vele vellen van de Handelingen van de Kamer. Kort van stof was hij niet. Integendeel. Wat te zeggen van de volgende inleiding op zijn betoog in tweede termijn?: „Het doet mij leed — aldus Groen — dat ik, door vele welsprekende en hooggeachte redenaars aangevallen na deze langdurige beraadslaging, Uwe aandacht nog een geruime tijd ter wederlegging en zelfverdediging behoef. Bij de meeste beknoptheid zal ik evenwel niet kort kunnen zijn. Vergeeft het mij, om het belang der zaak. Al wat mijn eigenliefde mogt hebben getroffen, zal ik laten liggen; ik zal opnemen, wat, naar mij voorkomt, in het belang der waarheid tegenspraak en ontzenuwing verdient.” Groen bleef altijd correct, maar kon tevens uiterst scherp zijn. Het was nooit zijn bedoeling een tegenstander te kwetsen, maar hij kon de beginselen van zijn tegenstanders onbarmhartig geselen. Het duurde tot 1849, eer Groen tot lid van de Tweede Kamer werd gekozen. Het district Harderwijk bracht hem in het parlement, waarin hij met enkele onderbrekingen tot 1857 heeft zitting gehad.

Groen heeft in deze 8-jarige periode een bewonderenswaardige ijver en werkracht ontwikkeld. Onderwerpen van staatkundige aard — waarbij vooral het onderwijs zijn belangstelling had —, van financiële, economische en sociale aard werden door hem behandeld. Meermalen werd hij op grond van zijn deskundigheid gekozen tot voorzitter van een afdeling of van een Kamercommissie. Vriend en vijand waren het erover eens, dat Groen behoorde tot de allerbeste Kamerleden. Ook naar betrekkelijk ondergeschikte zaken ging zijn belangstelling uit. Zo sprak hij, behalve bij vele begrotingshoofdstukken en belangrijke wetsontwerpen, ook over het muntwezen in Nederlands Indië, over het tractaat met België tot regeling van de wateraftappingen uit de Maas, de kosten van de rijkspolitie, de spoorweg van Semarang naar de Vorstenlanden, de afschaffing van tonnegeld en accijns op het geslacht e.d. Bij de behandeling van de Wet op de Kerkgenootschappen in 1853 hield hij een rede, die hem, zo hij nog leefde,

bepaald niet het erelidmaatschap van de KVP zou hebben bezorgd; zij was sterk anti-papistisch.

Noch de Gemeentewet noch de Provinciale wet konden de goedkeuring van Groen wegdragen. Hij leefde met zijn gedachten teveel in de dagen van vóór de Franse Revolutie om met allerlei nieuwigheden op het terrein van het binnenlands bestuur accoord te kunnen gaan. Hij verzette zich tegen de bouw van een paleis voor de Staten-Generaal, maar pleitte wel voor een gedenkteken ter herdenking van het opnieuw verkrijgen van onze onafhankelijkheid in 1813. Brilljante gedachten wisselden zich af met dorre verhalen over een of ander technisch onderwerp. Men wist overigens nooit precies, hoe Groen uiteindelijk zou handelen of stemmen. Typerend is het volgende gedeelte van de Handelingen van de Kamer van 20 augustus 1853.

Ordedebatje

Na intrekking van een door het toenmalige lid van de Kamer Ten Cate ingetrokken motie ontspan zich het volgende ordedebatje:

De Heer Groen van Prinsterer:

Ik vraag het woord voor een persoonlijk feit.

De Voorzitter:

Een persoonlijk feit betrekkelijk eene motie van orde? De zaak is geheel afgedaan.

De Heer Groen van Prinsterer:

Ik wensch een antwoord te geven aan den Heer Van Hoëvell. Als de Heer Van Hoëvell maar weet dat ik een antwoord voor hem gereed had.

De Voorzitter:

Ziet de Heer Groen dan van het woord af?

De Heer Groen van Prinsterer:

Neen!

De Voorzitter:

Indien de Vergadering er geen bezwaar in ziet aan de Heer Groen nog het woord te verlenen, hoezeer de Heer Ten Cate zijne motie heeft ingetrokken....

De Heer Van Akerlaken:

Ik vraag het woord.

De Heer Groen van Prinsterer:

Ik zie van het woord af.

Een betoging tegen ongelooft en revolutie. Schim van Groen: „Zijn dát mijn jongeren”. Spotprent Hahn.

De vergadering wordt gesloten.”
Typisch Groen!

Nu zou het volstrekt fout zijn om te veronderstellen, dat Groen zich alleen maar negatief opstelde. Vele amendementen op allerlei wetsontwerpen werden door hem ingediend. Voor de rechten van het parlement was hij een warm pleitbezorger en last, but not least, met niet aflatende ijver kwam hij op voor een nieuwe onderwijswet. Bekend is, dat hij, wat het onderwijs betreft, enige malen van mening is veranderd. Hij wijzigde daarbij zijn taktiek. Toch bezielde hem steeds één gedachte, n.l. de kinderen op de scholen te brengen tot Jezus.

Dieptepunt

Een dieptepunt in zijn leven is ongetwijfeld geweest zijn conflict met zijn vriend Minister Van der Bruggen, die in zijn wet van 1857 naar Groens mening de Bijbel van de school weerde. Groen voelde zich door deze houding zo gegriefd, dat hij onmiddellijk ontslag als Kamerlid nam. Veel is er over dit conflict geschreven. Wat er allemaal precies gebeurd is, zullen wij nooit te weten komen. Was er sprake van een misverstand? Voelde Groen zich gepasseerd en had hij zelf minister willen worden? Heeft Van der Bruggen zich welbewust van Groen verwijderd? Ondanks nauwkeurig bronnenonderzoek zijn er allerlei onduidelijkheden. Begrijpelijk, omdat de diepste roerselen van de menselijke ziel zich nu eenmaal niet voor een bronnenonderzoek lenen. Eén ding blijft overeind staan en dat is de grote liefde en de niet aflatende zorg van Groen voor het christelijk onderwijs. Zien wij het fout, als wij beweren, dat ten diepste de vrees voor van staatswege uitgeoefende gewetensdwang hem daarbij inspireerde? Diep teleurgesteld door de houding van zijn vroegere vriend Van der Bruggen legde Groen in 1857 zijn Kamerlidmaatschap neer. In 1862 keerde hij daarin terug als afgevaardigde voor het district Arnhem. In 1865 moest hij zich wegens ziekte terugtrekken. De eerlijkheid gebiedt te zeggen, dat de periode 1849-1857 veel meer spectaculair is geweest dan de periode 1862-1865, al was Groen ook in de laatste periode een ijverig Kamerlid. Groen heeft de jaren 1862 tot 1872 zelf bestempeld als de moeilijkste en smartelijkste uit zijn leven. Hij was meer en meer vereenzaamd geraakt en had vrienden, waarmee hij jaren in en buiten de Kamer had samengewerkt, verloren. Wellicht heeft het oordeel van Prof. Buys, uitgesproken in 1865, dat misschien

Groen van Prinsterer als
staatsman

Vervolg van pag. 1

in zijn parlementaire redevoeringen sociale en economische beschouwingen een bescheiden plaats in, één grondfout van de economie van de liberale school heeft hij scherp gezien, de automatisering van het sociaal-economisch leven, het loslaten van de gedachte, dat zij, die in het bedrijfsleven werkzaam zijn, bij elkaar horen. Met een modern begrip zou men kunnen zeggen, dat hij tegenover het principeel aangeprezen individualisme stelde de gedachte van de solidariteit der klassen. Ordening in plaats van het ongebreidelde spel der maatschappelijke krachten was nodig en op het terrein van de arbeid zou daartoe wetgeving nodig zijn.

Rijpsingsproces

Tot slot een episode uit Groen's optreden als staatsman, die in de laatste periode van zijn leven zijn zelfstandigheid markeert. De grens tussen de anti-revolutionairen en de conservatieven was na de aanneming van de Grondwetsherziening van 1848 vloeïend. Onder de conservatieven waren er niet weinigen, die Groen in geestelijk opzicht na stonden en dit uitte zich hierin, dat sommige Kamerleden zich tot de anti-revolutionairen rekenden, hoewel zij in verschillende opzichten in de praktische politiek hem niet volgden. Met name werd Groen keer op keer door hen in het onderwijsvraagstuk in de steek gelaten. Met name werd hem dat duidelijk — ik vermeldde het hierboven al — bij het conservatieve ministerie Van Zuylen van Nijveelt-Heemskerk (1866-1868), waarvan hij op dat punt veel verwachtte. Bij de verkiezingen van 1871 breekt

sedert 1848 geen lid van de Tweede Kamer meer gedaan heeft om de bevoegdheid van het parlement uit te breiden dan de Heer Groen, hem toch weer goed gedaan.

Hoogtepunt

Eén van de hoogtepunten in Groens leven is m.i. geweest zijn houding bij de verkiezingen van 1871. Zou Groen toen op een andere wijze zijn opgetreden, dan zou de christelijke partijvorming in ons land waarschijnlijk een geheel ander verloop hebben gehad. Groen brak in 1871 radicaal met enige van zijn oude vrienden, die als anti-revolutionairen in de Tweede Kamer zitting hadden, maar naar Groens opvatting in wezen in de ban van het conservatisme verstrikt geraakt waren. Hij ging op bijzonder harde en niemand en niets ontziende wijze tegen deze partijgenoten te keer. Dit heeft hem veel vriendschap gekost. Hij adviseerde zijn geestverwanten in den lande niet langer de candidatuur van deze „conservatieve christenen” te steunen, maar slechts te stemmen op drie door Groen aanbevolen personen: Dr. A. Kuyper, Mr. L. W. C. Keuchenius en M. D. van Otterloo. Groens houding was in de ware zin van het woord een keerpunt in de voorgeschiedenis van de Anti-Revolutionaire Partij. De verkiezingen van 1871 liepen voor Groen slecht af. Geén van zijn kandidaten werd gekozen. En velen dachten, dat het met de anti-revolutionairen was afgelopen.

Stem van Kuyper

Maar Groen zette door. Hij ondervond daarbij de krachtige steun van Dr. Kuyper. En wat niemand in 1871 gedacht had, gebeurde in 1888. Nederland kreeg toen voor het eerst een rechts kabinet van anti-revolutionairen en rooms-katholieken. Voor wie in onze tijd wanhoopt aan de toekomst van de confessionele partijen — en wie zal ontkennen, dat deze toekomst er allerminst rooskleurig uitziet — kan het feit, dat er in 17 jaar, mits er gewerkt wordt en aan het beginsel wordt vastgehouden, heel wat kan veranderen, een lichtpunt zijn. Groen heeft in 1871 nog overwogen zich opnieuw als Kamerlid beschikbaar te stellen. Ik geloof, dat zijn candidatuur, gezien de toenmalige verhoudingen, op een mislukking zou zijn uitgelopen. In 1868 had hij bij de stembus al een nederlaag geleden. Groen had zijn tijd als parlementariër gehad. Hij kon terugzien op een glansrol. Hij had beginselpolitiek gevoerd. Hij had als parlementariër zijn land en volk op uitstekende wijze gediend.

Groen, ogenschijnlijk abrupt, maar in werkelijkheid als gevolg van een rijpsingsproces van jaren, met alle zittende Kamerleden, die als anti-revolutionair golden. Als anti-revolutionaire kandidaat aanvaardde hij slechts een drietal Mr. L. W. C. Keuchenius, Dr. A. Kuyper en M. D. van Otterloo. De verkiezingen werden een volslagen fiasco. Geen van de drie werd gekozen.

Men kan op Groen's optreden bij deze gelegenheid allerlei kritiek hebben. Zijn openbare uitingen omtrent andere kandidaten waren aanvankelijk onduidelijk. In het al dan niet aanvaardden van een eigen candidatuur was hij uiterst onzeker, waardoor het goede ogenblik voorbijging.

Hechte organisatie

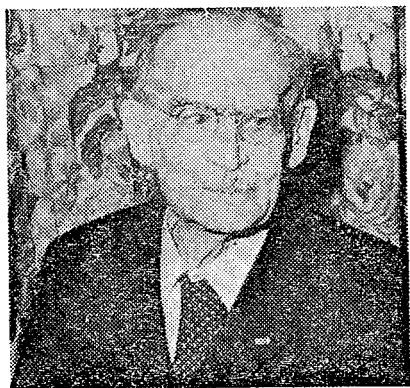
Toch is 1871 het begin van de ant-revolutionaire partij geworden. Want duidelijk was, dat men door de pers een dagelijkse invloed op de kiezers moest kunnen uitoefenen. Zo kwam nog geen jaar later De Standaard tot stand. In dezelfde tijd werd opgericht een goed georganiseerde vereniging om tegen de Lager-Onderwijswet 1857 te ageren, het Anti-Schoolwetverbond. Dat verbond werd de bakermat van de ant-revolutionaire partij als hechte organisatie van plaatselijke kiesverenigingen. Zo leidde wat in 1871 een politieke fout leek, juist doordat Groen zijn zelfstandigheid boven geschipper stelde, tot bevestiging van de richting, aan welke hij voor het eerst in Nederland politiek gestalte gaf.

Mr. W. F. de Gaay Fortman
is minister van Binnenl. Zaken

Dr. W. Drees: „een nobel figuur”

Karaktervast element is in ons nationale bestaan gebleven mede dank zij Groen

Wie zijn gedachten laat gaan over de politieke geschiedenis van ons land gedurende de laatste tien jaar voor de grondwetherziening van 1848 en de kwart eeuw daarna, zal alicht als de twee markantste persoonlijkheden voor zich zien de liberaal Thorbecke en de anti-revolutionair Groen van Prinsterer.

De laatste zag een nauw verband tussen liberale beginselen en revolutie; de eerste was van oordeel dat men revolutie het best kon voorkomen door tijdig staatkundige hervormingen in liberale geest tot stand te brengen. Thorbecke slaagde erin het hoofdpunt van zijn opvattingen omtrent de verhouding tussen Kroon en parlement in de grondwet te doen opnemen, werd driemaal minister als formateur en leider van een kabinet. Daarbij wist hij ook verder vele van zijn denkbeelden te verwezenlijken. Groen van Prinsterer is nooit tot het bewind geroepen en heeft zich zelfs een paar maal uit de Tweede Kamer teruggetrokken. Zijn voornaamste concrete eis, een christelijke openbare school of de vrije school regel en de openbare uitzondering, is tijdens zijn leven zelfs niet gedeeltelijk verwezenlijkt. Thorbecke schreef de toekomst te vertegenwoordigen, Groen van Prinsterer een verleden, dat hij tevergeefs trachtte te doen herleven. We weten nu dat hij als voorman van de gereformeerden en anti-revolutionairen voor de kerkelijke en staatkundige ontwikkeling in ons land een geheel andere betekenis heeft gekregen dan in zijn eigen tijd werd gezien. Het heeft geen zin mijnerzijds in mijn bijdrage tot de herdenking te pogen een schets te geven van zijn leven en zijn werk. Dat doen deskundige geestverwanten. Mijn taak kan slechts wezen Groen van Prinsterer te bezien van het standpunt van een godsdienstig en politiek andersdenkende.

Karakter

Allereerst moge ik dan getuigen van eerbied voor zijn karakter. Geen eerbied, geen wens tot hoge posten geroepen te worden, geen verlangen naar eigen macht, deden hem gedurende tientallen jaren een schijnbaar hopeloze strijd voortzetten. Hij werd gedreven door een sterke geloofsovertuiging, die hem in de kerk deed opkomen voor de onverkorte handhaving der belijdenis, en in de politiek niet naar een staatskerk deed streven, maar wel naar een christelijke staat, waarbij hij in wezen voor ogen had een staat in protestants-christelijke zin, zoals de Christelijk Historische Unie later uitdrukkelijk in haar program formuleerde. In de kerk konden zijn beginselen slechts verwezenlijkt worden door wat zich pas na zijn dood voltrok: de afscheiding der gereformeerden van de Hervormde Kerk, die te veel schakeringen vertoonde om tot eenheid te komen over wat hij als de kern der geloofsleer zag. Hij had de geesten voorbereid, maar zijn opvolger, dr. Kuyper, van een andere geaardheid, zij het niet van een ander beginsel, bracht organisatorisch Groen's denkbeelden in de praktijk.

Kerk

Wat de kerk betreft zullen velen meer sympathie gevoelen voor wat de Genestet eens schreef: „Zet ze uit de kerk, zo roept Gij luid, zet liever Gij Uw kerk wat uit.” Ook tal van geestverwanten van Groen zijn toch in de Hervormde kerk gebleven. Wie echter beseft wat de gereformeerden als de geopenbaarde waarheid zien en welk heil die in hun ogen voor de mens betekent, zal begrip hebben voor wie niet duurzaam in één kerk meenden te kunnen blijven met degenen, die hun overtuiging omtrent de kern van het geloof niet deelden. Maar terwijl een kerkelijke organisatorische scheiding mogelijk is, geldt dat niet voor een staat. Evenmin was het mogelijk in Nederland op de staat een stempel te drukken van wat indertijd het eerste artikel van het program der anti-revolutionairen, stellig in overeenstemming met Groen's opvattingen, de grondtoon noemde van het Nederlandse volkskarakter, zoals dat, door Oranje geleid, zich omstreeks 1572 had gevormd.

Grondtoon?

Het was stellig een toon, maar de grondtoon? In de Republiek telden de Rooms-Katholieken niet mee, hoewel ze 40% van de bevolking telden, en inmiddels was de vrijzinnigheid opgekomen. In de onder het censuskiesrecht stemhebbende burgerij was genoemde grondtoon nog veel zwakker dan onder het volk achter de kiezers. De onderwijskwestie heeft het Groen mogelijk gemaakt in de politieke strijd stem te geven aan de niet-kiesgerechtigden, de „kleine luiden”, zoals men ze is gaan noemen, waartoe Groen zelf allerminst behoorde. Kuyper moge als eerste hen aan de politiek hebben doen deelnemen. Hij stichtte de anti-revolutionaire partij, de grondslag daarvoor was in wezen gelegd door het bijeenbrengen van geestverwanten, ook uit de niet-kiezers, in de zestiger jaren van de vorige eeuw, in de organisaties voor het stichten en steunen van christelijke scholen. Daarbij was Groen nauw betrokken. Ook de andersdenkenden moesten eerbied hebben voor de offers, die gedurende vele jaren gebracht zijn om scholen in het leven te houden, geheel uit particuliere middelen, zonder enige steun van rijk of gemeente. Tegenwoordig kan men zich iets dergelijks nauwelijks indenken.

Onderwijs

Groen heeft geworsteld met de vraag hoe naar zijn beginselen het onderwijs zou moeten worden geregeld. In een rede, in 1840 in de Tweede Kamer gehouden, kwalificeert hij de openbare school, die elke godsdienstige overtuiging moest eerbiedigen en dus geen godsdienstige grondslag had, anti-christelijk, wat ook door velen, die zijn geloofsovertuiging deelden, als een onbillijke kwalificatie werd beschouwd. Hij zag echter zelf nog geen uitweg. De verantwoordelijkheid voor het onderwijs zou in de eerste plaats moeten berusten bij de kerk, niet bij de staat, maar het onderwijs voor een groot deel toevertrouwd aan de hervormde kerk, die naar zijn mening op dat ogenblik niet voldoende ernst maakte met haar belijdenis? Hij bepaalde er zich vooralsnog toe vrijheid te vragen voor het stichten van scholen, waarvoor toen nog vergunning nodig was. Hij heeft later ook gedacht aan splitsing van de openbare school naar richtingen maar heeft tenslotte zelf gevoeld dat dit in ons volk tot te grote moeilijkheden zou leiden. Dus toch de vrije school, maar dan financieel gelijkgesteld met de openbare school, althans zo gefinancierd dat ze zonder te zware offers van de ouders op een zelfde peil kon staan als openbare scholen. De strijd voor deze gedachte heeft degenen, die voor hun kinderen ook op school een christelijke opvoeding wensten, politiek

De Kiezers worden ok thans dringend verzocht, om bij de nieuwe stemming voor een lid der Tweede Kamer van de Staten-Generaal, op aanstaanden Dingsdag 12 Augustus, niet te verflaauwen in hunne ijver, maar op nieuw in grooten getale hunne stem uit te brengen op

MR. G. GROEN VAN PRINSTERER,

den uitstekenden, echt Nederlandschen Staatsman, den trouwen Vriend van Koning en Vaderland.

Het groot aantal stemmen vroeger rees op dien Heer uitgebragt, maakt thans alle verdere aanbeveling overbodig.

MR. G. GROEN VAN PRINSTERER.

Zegt het voort.

geactiveerd en daardoor ook in algemenere zin verstrekkende gevolgen gehad.

In onze dagen blijkt wel bijzonder sterk hoe christelijk onderwijs, hetzij in protestantse of in katholieke geest, bij de jeugd en in de maatschappij in het algemeen niet steeds de verwachte vruchten afwerpt. Groen's strijd voor de mogelijkheid van christelijk onderwijs was slechts een onderdeel van de geestelijke strijd, die Groen van Prinsterer als politicus, maar ook als geschiedschrijver en als polemist voelde.

Fransche revolutie

Tegenover de Fransche revolutie waarvan hij in zijn kinderjaren nog de nasleep van de Napoleontische overheersing meemaakte, stelde hij het Evangelie. Tegenover de feitelijke revolutie niet alleen, maar tegenover de geest, die hij daarin tot uiting zag komen. In liberalisme, minder politiek uitgedrukt rationalisme, en sterker uitgedrukt in ongelof, zag hij de wezenlijke oorzaken van de revolutie. Ongetwijfeld heeft het rationalisme de geest van vele leiders der Fransche revolutie beheerst, maar men behoeft geen marxist te zijn om te menen dat Groen toch te zeer heeft onderschat welke maatschappelijke verhoudingen de drijfkracht der revolutie vormden. Dat er misstanden waren, ontging Groen niet, maar verwerpelijker was voor hem niet alleen de gewelddadige revolutie, maar ook politieke actie, die enkel een beroep deed op de menselijke rede en zich niet grondde op handelen naar God's wil. In die zin maakte hij een scherp onderscheid tussen revolutie en opstand om des geloofs wille. Groen van Prinsterer was conservatief, zeker aan onze tijd gemeten, maar toch ook in het kader van zijn eigen tijd. Toch verbrak hij de verbinding, die er een tijd geweest was tussen antirevolutionairen en conservatieven, zoals men zich toen in de politiek nog durfde noemen. Hij verwierp ook niet alle vruchten der revolutie, zoals die b.v. in ons land, na de ellende van de Fransche tijd, toch waarde hadden. Hij had kunnen zeggen, als Da Costa: ik ben niet contra-revolutionair, maar anti-revolutionair.

Groen en Stahl

In het onlangs verschenen proefschrift van dr. G. Fatié wordt uitvoerig gehandeld over de verhouding tussen de Duitse staatsman-theoloog Stahl en Groen. Ze waren in vele opzichten geestverwanten, maar duidelijk komt tot uiting hoe Groen staatsrechtelijk de verhoudingen in Nederland gunstig zag afsteken bij die in Pruisen. Stellig stond hij anders tegenover de Koning en zijn positie dan Thorbecke, maar nadrukkelijk stelt hij tegenover Stahl's sympathie voor het Pruisische regeersysteem, dat de verhouding in Nederland anders was en

beter. Hij zou tegenover Stahl zijn „Vaderlandse zelfstandigheid” niet opgeven. Stahl was zo stelde hij Luthers, ik Calvinist. In Nederland mocht eigenlijk van een „monarchie” niet worden gesproken, want dat woord betekent alleen-heerschappij en die kende Nederland niet. „De echte gereformeerde kerk naar het voorbeeld van Calvijn, staat uitdrukkelijk tegenover de revolutie, maar zij neigt naar het republikeinse, en legt sterker nadruk op de wettige orde, dan op het persoonlijke gezag en de band daaruit”. Zo bevestigde hij wat buitenlanders wel eens hebben geconstateerd, dat in ons land ook aan aanhangers van het vorstenhuis een neiging tot republikeinse gezindheid niet vreemd is. Al aanvaardde Calvijn allerminst het recht op vrijheid van meningsuiting op godsdienstig gebied en al handhaafde Nederlandse Calvinisten lang de publieke alleenheerschappij, het is niet te miskennen dat de calvinistische vorm van kerkelijk bestuur, vrij van hiërarchisch gezag, een bijdrage tot ondermijning van het monarchale gezag en tot vestiging van de burgerlijke vrijheden heeft geleverd. Groen was trots daarop. Al waren de uitgangspunten zeer verschillend, liberalen en anti-revolutionairen konden op sommige punten toch wel tot eenzelfde resultaat komen.

Christelijke staat

Wat overigens de tegenstelling tot Luther betreft, ook in landen, waarin de Lutherse kerk overheerste is tenslotte de democratie in de staat niet uitgebleven. Groen wees ook de voorstelling af alsof hij al het bestaande ongewijzigd zou willen laten. Verhoudingen en omstandigheden waren veranderlijk; onveranderlijk zijn de beginselen, al zullen die onder veranderde omstandigheden op verschillende wijze kunnen worden gehanteerd. Of hij het thans door zijn volgingen gevoerde politieke beleid in overeenstemming met zijn beginselen zou hebben geacht? Van de gedachte aan een christelijke staat, zoals hij die bedoelde, is in de samenwerking met rationalisten weinig te verwachten. Het gaat er mij niet om te

critiseren. De eeuw die achter ons ligt, heeft zo ingrijpende wijzigingen aangebracht in omstandigheden en verhoudingen, dat onvermijdelijk anders wordt gedacht over wat met de beginselen verenigbaar is. Ik zou echter niet gaarne deze beschouwing besluiten zonder ook te doen uitkomen welke inspiratie van de beginselen, die Groen aanhing, nog kan uitgaan. Hij zag de periode om 1572 als een hoogtepunt in onze geschiedenis. De wijze waarop inzonderheid calvinisten de strijd hadden gevoerd tegen de Spaanse overheersing, die zowel de in de historie verworven burgerrechten als de geloofsvrijheid aantastten, als een hoogtepunt in onze geschiedenis. Wat toen naar het inzicht van Groen de grondtoon van ons volkskarakter was geweest, moest blijven doorklinken.

Bezettingjaren

De Calvinisten b.v. hebben zich opnieuw doen horen in wat weer een hoogtepunt in onze geschiedenis is geweest, al was het tevens een dieptepunt van ellende. Tijdens de bezettingjaren, onder de overheersing van nazi-Duitsland, hebben zij mede de voorhoede gevormd van het verzet, dat weer streed voor het behoud van onze rechten, voor handhaving van ons volkskarakter en onze nationale zelfstandigheid, en tegen elke poging om eenheid ook van levensbeschouwing op te dringen. Ze hebben daarbij een karaktervastheid, een moed, een opofferingsgezindheid, een trouw getoond, die ervan getuigen welke kracht uitging van hun beginselen. Groen, die reeds de machtspolitiek van Bismarck met afkeer bezag, zou reden hebben gehad zich te verheugen hoe zijn volgingen de machtiger en kwaadaardiger Hitler weerstonden. Ook de andersdenkenden kunnen niet alleen de nobele figuur van Groen van Prinsterer met eerbied herdenken, zij zullen ook erkennen dat, wat er ook veranderd moge zijn het volksdeel, dat, mede door Groen, in ons land weer in de openbaarheid kwam, een waardevol karaktervast element in ons nationale bestaan is gebleven.

NEDERLANDSE GEDACHTEN

Weekblad van de A.R.P. Evangelische volks-partij

Waarin opgenomen Ad Rem (officieel orgaan Arjos) onder redactie van G. A. Kleff (voorzitter), mevr. T. van Gelder-de Boer, G. de Boer H. W. van den Brink D. Corporaal Dr. W. de Kwaadsteniet, mr. C. van de Wetering, drs. C. Bremmer (redactie-secretaris)

Adres van redactie, advertenties en administratie: Dr. Kuyperstraat 3, 's-Gravenhage, tel. (070) 46.96.20, giro 89673.

Abonnementsprijs: f 12,50 per halfjaar. Giro 89673 ten name van de A. R. Partijstichting te 's-Gravenhage

Studenten/jongeren abonnement f 7,50 per halfjaar. Losse verkoop f 0,85

Advertentie-exploitatie; 020-24.91.12.

De plaats van mevrouw Groen van Prinsterer in het leven van haar man

Door mevr. J. L. van Essen

Een vrouw die de Here vreesde

„De heer Groen van Prinsterer was voorbeeldig, dat is waar. Dat naauwgezet werken kan zich niemand voorstellen. Nog getuigen de oude boeken die hij voor 't Handboek plag na te lezen; vrienden en vijanden zoo precies onderzocht, eer eens zinsnede op 't papier kwam".¹⁾

„Ik heb boeken en allerlei geschriften van zijne kindsheid af, waaruit blijkt dat hij zeer uitnemend was. En toch altijd weer even zacht en zonder uitwendige hoogmoed. Beminnelijker omgang reeds in zijn jeugd en aan de academie kan men zich niet voorstellen".²⁾

Dit zijn enkele uitspraken over Groen van Prinsterer van haar, die hem het beste gekend heeft, de vrouw, die acht en veertig jaar lief en leed met hem heeft gedeeld: Elisabeth Maria Magdalena, of kortweg gezegd Betsy, van der Hoop.³⁾ In een herdenkingsnummer, gewijd aan haar man, verdient ook zij enige aandacht. Want wie zal zeggen, wat en hoe Groen zonder haar zou geweest zijn? Hij zou een onschatbare geestelijke steun hebben gemist, maar ook een uitnemende praktische hulp. Zij was voor hem in alle opzichten de deugdlijke huisvrouw, wier waardij naar Spreuken 31 vs. 10 verre is boven de robijnen. In haar zijn ook die andere woorden van de Spreuken-dichter bewaard: „De vreeze des Heren is het beginsei der wijsheid".

Haar jeugd

Betsy van der Hoop is 6 febr. 1807 te Groningen geboren als vijfde uit een gezin van zes kinderen, vier jongens en twee meisjes. Toen zij negentien jaar was, overleed haar vader mr. A. J. van der Hoop, burgemeester van Groningen, op 51-jarige leeftijd. Haar moeder A. M. M. Thomassen à Theussink mocht zij tot 1859 bezitten. Deze wordt door Groens zwager J. A. Philippe⁴⁾ een lieve godvruchtige vrouw met een oprecht en kinderlijk geloof genoemd, die met waardigheid en Christelijke ootmoed haar lang niet altijd gemakkelijke taak vervulde.

Betsy was als jong meisje op een kostschool in Den Haag, waar zij vriendin werd met Groens zuster Mimi. Zodoende kwam zij in de zomer van 1827 logeren op Vreugd en Rust, het buiten van de Groens aan de Vliet in Voorburg. Het duurde niet lang, of de jonge Groen verklaarde haar zijn liefde, en Betsy schonk hem, ofschoon na enige aarzeling, haar ja-woord. Hoe blij Groen daarmee was, blijkt uit zijn brief van 14. aug. 1827 aan zijn leermeester en vriend J. Kappayne van de Coppello⁵⁾:

„Na de beschrijving, die ik u van mijne Betsy reeds heb gegeven, behoeft ik, om u van de grootte van mijn geluk te overtuigen, dit alleen te zeggen, dat ik telkens levendiger inzie, dat de beschrijving nog te flauw is geweest". „Niet dat ik, door mijne tegenwoordige aandoeningen bedweld, mij een verschieft van onvermogene vreugde toveren zou; ik ben verzekerd, dat ik in mijne Betsy sommige, dat zij in mij zeer vele, thans haar nog onbekende, gebreken ontdekken zal, en dat ook aan ons lasten, rampen en wederwaardigheden beschoren zijn. Doch wij denken en gevoelen beide zoo geheel eveneens over alle gewichtige zaken; wij hebben elkander wederkeerig zoo oprecht en hartelijk lief."⁶⁾

Huwelijk

Ruim een half jaar later, op 23 mei 1828, trouwden zij. En het is een rijk gezegend huwelijk geworden, ook al is het kinderloos gebleven. Aan haar vriendin Marianne van Hogendorp⁷⁾ bekende Betsy, dat zij wel graag een kindje zou willen hebben. Het zou door zo'n voortreffelijke vader worden opgevoed! Zij hoopte echter nooit jaloers te worden op anderen, die wel kinderen kregen. „Of kinderen altijd het geluk des levens vermeerderden, zal ik niet beslissen; dat behoeft ik niet te weten, wanneer Gods liefde mij genoeg is; maar indien het bezit van kinderen waarlijk een zoo groot geluk is, dan zou ik het ook daarom niet meenen te mogen wenschen, wijl ik reeds zooveel heb en te groot geluk dikwijls eens zeer groote verzoeking is."⁸⁾ Nu zette zij al haar krachten in voor haar Willem, wien zij heel wat werk uit handen nam. Zo werden praktisch alle financiële zaken door haar behartigd. En toen

Groen in de veertiger jaren met zwakte in zijn rechterhand begon te tobben, trad zij op als zijn „secretaris", zoals hij haar meermalen noemde. Een groot deel van zijn correspondentie handelde zij voor hem af. Bovendien schreef zij vaak zijn eigen brieven, die hij haar dicteerde en zelf ondertekende. Natuurlijk zorgde mevrouw Groen ook voor de leiding van de huishouding. Het grote huis aan de Vijverberg in Den Haag, en later daarbij hun buiten in Wassenaar, eerst Oud-Wassenaar, daarna het iets kleinere Blankenburg, vereisten heel wat zorg. Betsy bleek een wijze en meelevende werkgeefster voor haar personeel te zijn.

Stuwende kracht

Ook en vooral in geestelijk opzicht is zij voor haar man een stuwende kracht geweest. Reeds in 1831 schreef Groen aan A. G. A. ridder van Rappard,⁹⁾ dat hij de godsdienst vroeger altijd „meer als een afzonderlijk iets beschouwde dan als een levensbeginsel, hetwelk met ons gansche bestaan vereenigd en ingeweven behoort te zijn", maar door de omgang met de Brusselse hofprediker J. H. Merle d'Aubigné¹⁰⁾ en andere mannen van het Réveil, maar vooral door zijn huwelijk is daarin verandering gekomen.¹¹⁾ Groen klaagde nogal eens, dat zijn geloof te verstandelijk was, maar Betsy vertelde in 1832 aan Willem de Clercq,¹²⁾ dat zich bij Groen steeds meer liefde tot Christus openbaarde en zijn geloof vaster en levendiger werd. Hij kerste nu zelfs altijd bij de rechtzinnige ds. Molenaar,¹³⁾ hoewel die helemaal geen boeiende preektrant had.¹⁴⁾ De Groens waren echter ook jarenlang te vinden onder het gehoor van ds. Secrétan,¹⁵⁾ predikant van de Waalse gemeente in Den Haag, die indringend en levendig kon preken.

Intens leefde mevrouw Groen mee met haar man, als deze om Christuswil werd aangevallen. „De onaangenaamheden, beschuldigingen van allerlei aard, die ik zoo dikwijls heb gedeeld met hem, hij ziet er over heen, en niemand bespeurt aan woord of gelaat, dat hem op hatelijken toon verwijten werden gedaan, of allerlei verkeerde vermoedens en geruchten werden verspreid. Leest hij 't hardop voor, in stem en uitdrukking is soms een glimlach, en 't leed is alleen, wanneer 't de zaak of anderen, vrienden of vijanden, geldt in den zin van lasteren van den naam des Heeren."¹⁶⁾ Als Betsy in 1850 wegens ziekte van haar moeder een tijdje in Groningen is, schrijft Groen haar bijna elke dag. Hij probeert haar gerust te stellen, omdat zij bang is, dat hij zich te druk maakt bij de Kamerdebatten. Maar hij mag zich niet onttrekken aan de grote strijd tussen geloof en ongelooft.

„Stel u bovenal gerust, omdat ik wensch in alles te zien op Hem die de moeden kracht geeft, en die weet ook wat voor u goed is, beste Betsy, en die, indien het Hem behaagt, u nog verder en bij toeneming tot een rijken zegen kan stellen, met of zonder hem voor wien gij meer dan twintig jaren een trouwe gezellin en hulp geweest zijt." Hij vreest weleens, dat zijn leefwijze en roeping haar te zware plichten oplegt. „Ik laat u zooveel over, of liever gij neemt mij zooveel uit den weg; meer dan vroeger moet ik u dikwijls alleen laten. Ik leg op u dikwijls het lastigste gedeelte eener verantwoordelijkheid die wij beide hebben."¹⁷⁾

Sociaal bewogen

Van jongs af aan heeft mevrouw Groen zich bekommerd om de sociale noden van haar medemens. Voor haar huwelijk bezocht zij al de gezinnen op de boerderijen, die ressorteerden onder de buitenplaats van de familie Van der Hoop, De Bult bij Steenwijk. Maar ook later trok zij zich het lot van armen en behoeftigen aan. Er werden nog geen sociale voorzieningen door de overheid getroffen, alles moest van het particuliere initiatief komen. En juist degenen, die bezielde waren door de geestelijke opwekking, die wij het Réveil noemen, hebben, gedreven door de liefde van Christus in dit opzicht pionierswerk verricht. De Groens stonden hierbij voraan. Groen bezocht geregeld met jhr. P. J. Elout van Soeterwoude¹⁸⁾ de armen en stond hun met raad en daad terzij. Er werden bewaarscholen, naai- en breischolen opgericht, waar men de

leerlingen niet alleen in de naaldvakken onderwees, maar hun ook uit de Bijbel vertelde. Mevrouw Groen nam geregeld een kijkje in deze scholen en ging met andere dames bij de armen in stegen en achterbuurten op huisbezoek. Toen iets ongehoords voor deftige dames! Tevens waren de Groens jarenlang regent en regentes van het Waalse weeshuis en het nu nog bestaande hofje Rusthof in de Parkstraat te 's-Gravenhage, bekend als het hofje van Groen, werd door hen gesticht ten behoeve van arme oude vrouwen. Zij kochten ook een complex huisjes in de Bagijnestraat, die zij netjes lieten inrichten en tegen een zeer lage prijs verhuurden. En dan richtte mevrouw Groen nog een damesleesgezelschap op en correspondeerde met haar vrienden over geschikte lectuur daarvoor.

Koninklijk Hof

Zij gedroeg zich zo bescheiden en eenvoudig, dat zij eens ergens door een dienstbode als naaister werd aangediend! Bij de eenvoudigen voelde zij zich meer op haar gemak dan in de hofkringen, waar zij zich wegens de positie van haar man ook wel eens moest vertonen. Met enige humor schrijft zij aan Marianne van Hogendorp, dat niet alleen zij zichzelf, maar ook de koningin verlegen was, en dat het eigenlijk belachelijk was zoals zij daar tegenover elkaar stonden. Telkens weer werd zij getroffen door de ijdelheid juist in het leven van de groten der aarde. „De koningin ziet zoo mager en bleek, dat het de levendigste tegenstelling maakt met die mooye kleeren en schitterende juweelen; alles is immers ijdelheid, als men ook in zulk een stand nog geen gezondheid kan kopen!"¹⁹⁾ Overigens had zij voor de koninklijke familie veel liefde en belangstelling. Zij is zeer bevriend geweest met koningin Sophie, die haar dikwijls kwam bezoeken in Wassenaar, waar men hen dan arm in arm in de tuin zag wandelen. Betsy heeft ook een paar maal een buitenlandse reis gemaakt met haar man. Daar werden vriendschappen voor het leven gesloten. In Zwitserland zat zij eens drie uur in een schuitje met twee Engelse dames uit Genève, met wie zij meteen, alsof ze oude bekenden waren, fijne gesprekken voerde over de dingen van Gods Koninkrijk. En toen Groen in 1836 voor een archiefonderzoek naar Parijs moest, nam hij zijn vrouw mee. Zij kon zich toen nauwelijks realiseren, dat zij nu in die stad was, temidden van het volk, waartegen zij van jongsaf zulke sterke vooroordelen had gehad. Maar ook daar vond zij broeders in Christus, in wie immers nog barbaar nog Scyth is.

Kerkelijke strijd

In de kerkelijke strijd van die dagen stond mevrouw Groen geheel naast haar man. Samen hebben ze er vaak over gesproken en de zaak aan de Here voorgelegd. Zij zag met smart, hoe vreemde leringen de kerk ongestraft konden binnendringen, maar ook dat een dood geloof, hoe rechtzinnig ook,

Historie AR-Partij in woord en beeld

De Stichting Kader- en Vormingswerk ARP publiceerde onder de titel „Een kleine eeuw kleine luyden" een fraaie uitgave over de geschiedenis van de ARP. Dit met vele tientallen, vaak historisch bijzonder waardevolle foto's verlichte boek, dat ruim 130 pagina's telt, bevat artikelen van dr. D. Th. Kuiper, dr. G. Puchinger, H. Algra, mr. A. B. Roosjen en drs. A. J. van Dijk. Daarnaast waardevolle bijlagen van AR-minister-presidenten, bewindslieden, ereleden, partijvoorzitters, fractievoorzitters en tenslotte een zeteloverzicht.

U kunt dit boek bestellen door een bedrag van f 5,- over te maken op glonummer 89.67.3 t.n.v. ARP Stichting, Den Haag.

daartegen geen verweer had. Alleen waar de Heilige Geest een levend geloof werkte, konden naar haar mening ongeloofttheorieën onderkend en bestreden worden. Het ergste vond zij, dat zovelen de afval wel zagen en toch bleven zwijgen. Zij vroeg in 1864 aan H. J. Koenen,²⁰⁾ of bij de verloochening van al wat ons dierbaar is in de kerk en op de school, het woord van Calvijn vergeten is: een hond schreeuwt als zijn meester wordt aangevallen, kan ik dan zwijgen?²¹⁾ Toch hebben de Groens zich niet bij de Afscheidenen gevoegd. Waarom niet? In de eerste plaats, omdat zij dachten de Ned. Hervormde kerk niet te mogen verlaten, „meenende dat, wijl de grondslag niet was weggeworpen, en volkomen vrijheid in de prediking der waarheid gebleven, alleen de genade, levenwekkende genade des Heiligen Geestes de verandering kon geven."²²⁾ Maar misschien kwam daarbij, dat ook de Afscheidenen soms wel eens meer steunden op hun systemen en leerstellingen dan op de levendmakende Geest des Heren. Ongetwijfeld hebben dan nog de onderlinge twisten, die hier en daar, zoals bijvoorbeeld te Leiden, nieuwe splitsingen teweegbrachten, hun tegengestaan. Dit nam niet weg, dat zij zich nauw met de Afscheidenen verbonden voelden, en hen zeker als hun broeders in Christus beschouwden. Groen heeft openlijk de

regeringsmaatregelen tegen hen gelaakt.²³⁾ Hoe diep moet het mevrouw Groen dan ook gewond hebben, toen zij in de Bazuin van 1 maart 1878 las: „Indien de Koning en het Hof Christelijk Gereformeerd waren, dan zou Groen het ook wel geweest zijn." „Heeft uit menschenvrede, de heer Groen van Prinsterer zijne overtuiging verloochend?" vroeg zij aan de Afscheidenen docent C. Mulder.²⁴⁾ „Zelfs de vijanden hebben hem nooit op deze wijs beschuldigd. In de Christelijk Afscheiden Kerk van vroeger jaren was juist het tegendeel gebleken, in zijne beoordeling der maatregelen van de Regering."²⁵⁾ Gelukkig werd dit door de redactie van de Bazuin in het nummer van 8 maart 1878 recht gezet. Ook financieel heeft Groen de Afscheidenen gesteund. „Hij heeft, zoover mij bekend, nooit eenige bijdrage geweigerd aan de lieve geloofsgenooten die ons ten voorbeeld zijn in milde ondersteuning van Kerk en school", schrijft Betsy in 1879.²⁶⁾ Het speet haar dan ook, dat bij een bezoek van Elout, Esser en Kuyper aan haar, professor Brummelkamp ontbrak.²⁷⁾

Al besette zij levendig met de Prediker, dat alles ijdelheid is, zij kon toch intens genieten van de goede gaven, die God haar in deze wereld gaf. Zij hield van de natuur, van haar boeken en van haar briefwisseling, zij mocht graag tekenen en hield in 't bijzonder van de omgang met mensen. Menigmaal heeft zij anderen in moeilijke omstandigheden kunnen troosten, vooral door hun te wijzen op de

blijde boodschap van het Evangelie. Altijd stond Galaten 5 vs. 22, waar de vruchten van de Heilige Geest worden beschreven, haar levendig voor de geest.

Volgens het getuigenis van ds. Moll²⁸⁾ bij haar overlijden op 14 maart 1879, is zij „trouw geweest in al haar doen, trouw in de paleizen en in de hutten, want zonder onderscheid heeft zij overal Gods Woord gebracht."

Bijna drie jaar heeft zij haar man overleefd. Die laatste jaren zijn niet gemakkelijk voor haar geweest. Zij kon haar „dierbare reisgenoot" slecht missen. Maar toch kon zij schrijven: „De zegeningen die ik herdenk, doen mijn hart overvloeien van dank, ook bij het diepe gevoel van een gemis zoo onuitsprekelijk groot."²⁹⁾

Betsy Groen van Prinsterer-Van der Hoop ging in alle stilte en bescheidenheid haar weg. Omdat de liefde van Christus haar drong, zei ds. Gerth van Wijk³⁰⁾ bij haar graf, had zij zovelen ongekunsteld lief.³¹⁾ Door die liefde is zij in de eerste plaats haar echtgenoot, maar ook allen met wie zij in aanraking kwam, tot een rijke zegen geweest.

Noten:

¹⁾ Mevrouw Groen aan C. Mulder, 14 juli 1878; vgl. Dr. C. Gerretson en Dr. A. Goslinga, Groen van Prinsterer, Schriftelijke Nalatenschap, V. Briefwisseling, IV, bewerkt door Dr. A. Goslinga en Drs. J. L. A. van Essen, 's-Gravenhage, 1967, p. 928, no. 19.

²⁾ Mevrouw Groen aan C. A. Wilkens, 18 dec. 1876; vgl. Briefw., IV, p. 924, no. 13.

³⁾ Vgl. voor mevrouw Groen van Prinsterer E. Gewin in den Réveilkring, Baarn, 1920, p. 32-62; T. de Vries Mr. G. Groen van Prinsterer in zijne omgeving, Leiden, 1908, p. 43-46, 153-155; J. H. Sillemeier, Elise van Calcar-Schiötling, Haarlem, 1921, p. 470-472; Gera Kraan-Van den Burg schreef over mevrouw Groen in Nederlandse Gedachten, 18 april 1959; J. L. van Essen in Rondom het Woord, 15 nov. 15 dec. 1964, 15 jan. 1965; vgl. verder de Standaard, 18, 19, 20 en 21 maart 1879; Trouw, 7 febr. 1957; Nieuwe Haagsche Courant, 7 febr. 1957. Een schat van gegevens vindt men in haar eigen, grotendeels voor het nageslacht bewaard gebleven briefwisseling; deze is over verscheiden archieven verspreid, o.a. in verschillende verzamelingen in het Réveilarchief, Uv Amsterdam; Verz. Groen van Prinsterer, en Verz. Boreel, ARA 's-Gravenhage; Archief Van der Hoop, RA Groningen (niet voor het publiek toegankelijk). Een beperkt aantal brieven uit genoemd verzamelingen is uitgegeven: Gerretson en Goslinga, Briefw., I, bewerkt door C. Gerretson, 's-Gravenhage, 1925, II, bewerkt door C. Gerretson en J. L. van Essen, 1964, III, bewerkt door H. J. Smit, 1949, en het reeds aangehaalde deel IV.

⁴⁾ J. A. Philippe (1800-1884); huwde 1828 Groens zuster M. C. Groen van Prinsterer (1806-1869); sinds 1948 president van het Provinciaal Gerechtshof van Zuid-Holland.

⁵⁾ J. Kappayne van de Coppello (1790-1833); sinds 1816 rector van de Latijnse school te 's-Gravenhage.

⁶⁾ Groen aan J. Kappayne van de Coppello, 14 aug. 1828; vgl. Briefw., I, no. 127, p. 83.

⁷⁾ Jhr. M. C. van Hogendorp (1805-1878); dochter van W. graaf van Hogendorp, langste zoon van Gijbert Karel; huwde 1830 diens zoon Dirk.

⁸⁾ Mevrouw Groen aan M. C. van Hogendorp, 15 nov. 1829; vgl. Briefw., I, no. 236, p. 207.

⁹⁾ A. G. A. ridder van Rappard (1799-1869); 1831 referendaris bij Binnenlandse Zaken voor de afd. Onderwijs; bekleedde vervolgens verschillende staatsbetrekkingen; 1854-1857 minister van Hervormde Eredienst.

¹⁰⁾ J. H. Merle d'Aubigné (1794-1872); Zwitsers; 1825 hofprediker te Brussel, 1831 predikant te Genève.

¹¹⁾ Groen aan A. G. A. van Rappard, 20 nov. 1831; vgl. Briefw., I, no. 492, p. 503.

¹²⁾ W. de Clercq (1795-1844); 1824 secretaris, 1830 directeur van de Ned. Handelrij.

¹³⁾ D. Molenaar (1786-1865); sinds 1822 predikant 's-Gravenhage.

Groen als historicus

Door H. Algra

Als een der weinige christenen besefte Groen de ontkerstenende macht van de „Verlichting”

In het jaar 1835 verscheen er bij Luchtmans te Leiden een merkwaardig boek. Eigenlijk het eerste deel van een eerste serie. Dit is de titel: „Archives, ou correspondance inédite de la maison d'Orange-Nassau.” En voorts vermeldde het titelblad, dat de correspondentie was uitgegeven met autorisatie van Zijne Majesteit de Koning (Willem I) en verzorgd was door Mr. G. Groen van Prinsterer.

Vreemde opdracht

Een merkwaardige zaak. Koning Willem I was in het bezit van een archief van zijn huis, van zijn familie, zijn voorgeslacht, met ganse bundels brieven, in portefeuilles samengebonden. Aan Groen was het toezicht op dat archief opgedragen. Maar toen heeft Koning Willem Groen gemachtigd, alles, wat hij van historische betekenis vond, zonder enige reserve, door de druk publiek te maken. Voor de Nederlandse geschiedschrijving is dit een feit van grote betekenis geweest. Het was opmerkelijk en bijna vreemd, dat een Vorst een dienaar machtigde, om alles te lezen en zonder restrictie alles te publiceren, wat in brieven was bewaard gebleven, niet alleen brieven over politiek, maar ook brieven tussen man en vrouw, tussen vader en dochter. Mits het maar licht zou kunnen werpen op de geschiedenis. Het is begrijpelijk, dat sommigen openlijk bezwaar maakten. Maar de Koning dekte Groen en Groen verdedigde de opdracht, die hij van de Koning had ontvangen. Zo komen wij aan deze merkwaardige bron voor de geschiedenis van Nederland en van het Huis van Oranje, een bijzonder rijke bron. Groen zelf heeft veertien delen verzorgd, waarvan acht delen met nog een supplement allemaal betrekking hebben op de tijd van Prins Willem I. Veel brieven van de Prins zelf, maar ook van Jan van Nassau, de man van de Unie van Utrecht, van graaf Lodewijk, en niet te vergeten brieven van Juliana van Stolberg. Men zegt, dat Koningin Emma uit die brieven heeft voorgelezen aan haar dochter Wilhelmina, die haar dochter weer Juliana heeft genoemd. En uit de prairie van Iowa schreef Ds. H. P. Scholte aan een Nederlandse minister (Van der Brugghen) dat hij van Koning Willem II de gehele eerste serie als een geschenk had mogen ontvangen. Elk deel begint met een soms breedvoerige inleiding, waarin Groen de betekenis van de brieven toelicht, en samen vormen die toelichtingen eigenlijk al een handleiding voor een deel van de vaderlandse geschiedenis. Intussen moet er nog een kleine aantekening bij worden geplaatst: Groen heeft vele oude brieven persoonlijk

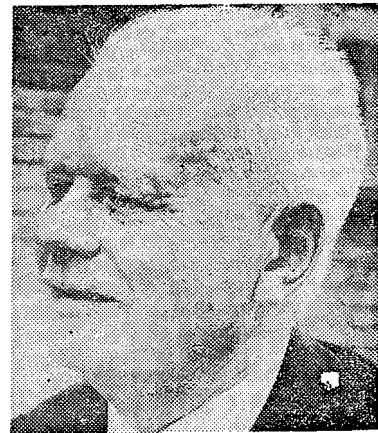
In de negentiende eeuw waren er velen, die de Franse Revolutie zagen als een vervolg op de Reformatie. Luther heeft de kerkelijke monarchie een slag toegebracht, de Franse Revolutie rekende af met de wereldlijke monarchie. In deze trant. De eerste helft is er bij de Luther, maar de Revolutie maakt de tweede helft er bij en zo wordt de beweging naar de vrijheid compleet. Velen hebben het elkaar nagezegd, zo constateerde de Duitse historicus Von Rancke al, maar zelden zag hij een poging om ook het bewijs te leveren. In de inleiding op het eerste deel van de eerste serie van de Archives heeft Groen in bijzonder bewogen stijl zich tegen deze „leer” verzet:

„Men spreekt vaak over de overeenkomst tussen de revolutie en de Hervorming, laat ons trachten ze samen te vatten. De Revolutie gaat uit van de soevereiniteit van de mens; de Hervorming van de soevereiniteit van God. De ene maakt de rede tot rechter van de openbaring; de andere onderwerpt de rede aan de geopenbaarde waarheden. De ene ontkenet de individuele meningen; de andere leidt tot eenheid van geloof. De ene maakt de maatschappelijke en zelfs de huiselijke banden los; de andere haalt ze nauwer aan en heiligt ze. Deze overwint door de marteldoden, gene handhaaft zich door te moorden. De ene komt op uit de afgrond en de andere is neergedaald van de hemel.”

moeten ontcijferen en kopiëren. Tegenwoordig zijn er in het Nederlandse archiefwezen verscheidene specialisten, aan wie men dat werk volkomen kan toevertrouwen, maar dat was in de dagen van Groen nog niet zo. Vaak moest hij zich zelf helpen.

Het handboek.

De Archives waren natuurlijk alleen bestemd voor de vakmensen in binnen- en buitenland. Om ze internationaal beter toegankelijk te maken, heeft Groen alle inleidingen en toelichtingen in het Frans geschreven. Maar daarna publiceerde hij in 1846 zijn *Handboek der Geschiedenis van het Vaderland*, een standaardwerk van meer dan 900 bladzijden. Het boek beleefde in de vorige eeuw zes drukken. Het werd het studieboek voor vele Christelijke onderwijzers. Het was geen neutraal boek. Wel onpartijdig, maar niet

neutraal. Groen schreef zelf in de voorrede, dat verloochening van beginselen geen voorwaarde is voor onpartijdige geschiedschrijving. „Ik heb overal gesproken op de toon van Christen en Protestant.” En in de eerste paragraaf van de Inleiding komt deze verklaring voor over het verstaan van de zin der geschiedenis:

„Ook op het pad der Historie zij Gods Woord een lamp voor onzen voet. Zonder de H. Schrift blijft de wereldgeschiedenis raadsel; door het geloof weten wij haar inhoud en doel; de vervulling der Paradijsbelofte, de zegepraal van den Messias over den verleider-Christus, gekomen om zijne ziel te stellen tot een rantsoen voor velen, zal wederkomen om te oordelen de levenden en de dooden. Aan de vorming, handhaving en verheerlijking zijner Gemeente, zijn de lotgevallen van personen en Natien, door alle geslachten en eeuwen, ondergeschikt. Het getuigenis van Christus is de geest der wereld-historie, zoowel als der Profetie.”

Het handboek van Groen is een zeer betrouwbaar, goed gefundeerd geschiedenisboek, dat ook de tegenstander recht doet weidervaren (bv. Filips II en Granvelle), en is het tegelijkertijd een getuigenis, een belijdenis, die boven het verhaal uitgrijpt en wijst naar Hem, „wiens almacht, wijsheid, rechtvaardigheid en genade in de lotgevallen van een zondig mensdom openbaar worden.” Zo heeft Groen het zelf geformuleerd. In 1860 werd de Vereniging voor Christelijk Nationaal Schoolonderwijs opgericht met Groen als voorzitter. De Vereniging heeft veel steun verleend bij de stichting en instandhouding van scholen met de Bijbel. In haar doelstelling vroeg zij aandacht voor twee hoogst belangrijke elementen voor het Christelijk Nationaal Onderwijs, in de naam eigenlijk al opgesloten. Onbelemmerd gebruik van de Heilige Schrift en trouwe voorstelling van onze volkshistorie. En voor dat laatste had Groen het eigenlijk onmisbare hulpmiddel gegeven in zijn Handboek, waarvan hij ook een beknopte editie heeft verzorgd.

Da Costa

Wie de briefwisseling tussen Groen en Da Costa leest, die zal in de brieven van de laatste menige blijde en dankbare reactie vinden over wat Groen op het terrein van de Vaderlandse geschiedenis publiceerde. Toen de laatste aflevering van het Handboek was verschenen met aan het slot een getuigenis, schreef Da Costa:

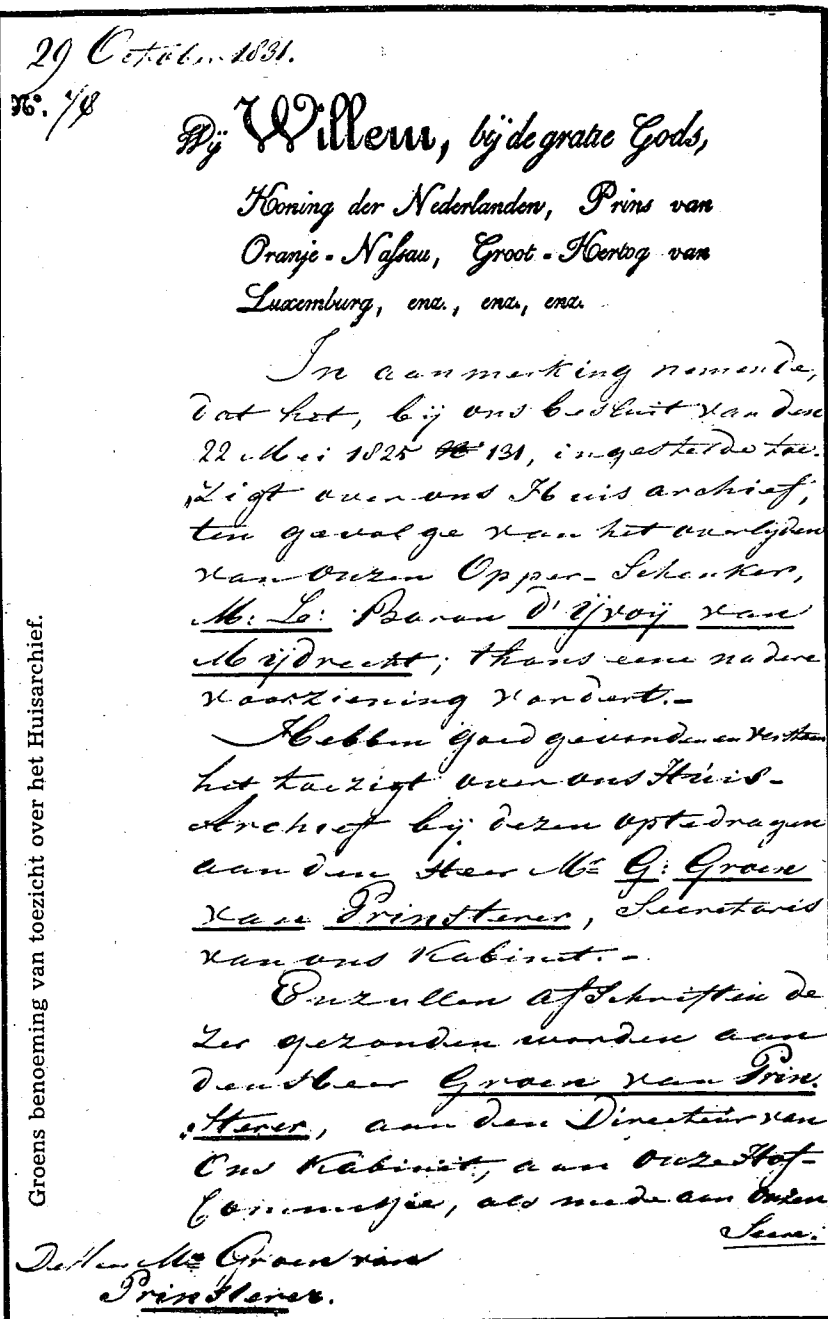
„de Heer zegene dit uw getuigenis, en doe het nog medewerken tot een betere toekomst voor Vorst en Vaderland, als het resultaat van uw gewichtigen arbeid naar den mensch kan doen hopen. Bij God zijn onuitdenkbare wegen, ook van ontferming en herstel.” Die laatste zin zou ik wel willen onderstrepen ook als een woord voor onze tijd.

Op zijn manier had Da Costa getuigenissen gegeven in de zelfde geest als Groen, met name in zijn tijdzangen. Het is onze lezers bekend, dat een van die zangen, *Aan Nederland in de lente van 1844*, eindigde met het bekende strijdlied: „Zij zullen het niet hebben.” De Vereniging voor CNS heeft het laten drukken en aan alle aangesloten scholen doen toezenden met het verzoek, het de kinderen te leren. Zij léerden, hele generaties hebben geleerd te zingen:

Met al hun schone woorden
Met al hun stout geschreeuw,
Zij zullen het niet hebben,
De Goden dezer eeuw, —
Tenzij het woord des Zwijgers
Moedwillig werd verzaakt.
„Ik heb met den Heer der Heeren
Een vast verbond gemaakt.

Aan twee fronten

Van ouds was in Nederland de geschiedenis van het vaderland op twee manieren beschreven. We zouden kunnen zeggen, als een vervolg op de geschiedenis van Rome en als een parallel met die van Israël. Tijdens het

Groens benoeming van toezicht over het Huisarchief.

beleg van Leiden was er al verschil van mening over de vraag, of het noodgeld de leuze moest dragen „voor de vrijheid”, of „voor de religie.” Hooft heeft zijn Nederlandse Historiën geschreven naar het grote voorbeeld van Tacitus. Ds. Abraham van der Velde zag in onze historie een gelijkenis met die van het volk Israël, waarbij de stadhouders onze Gedeons waren. De humanistische geschiedschrijving kreeg soms libertijnse trekken en volgde Vondel in de kruistocht tegen Maurits. Groen heeft zich daartegen verzet, Maurits recht gedaan en het volle licht laten vallen op Willem Lodewijk. Op een jaarvergadering voor CNS pleitte hij er al voor, dat voor deze Friese stadhouder eens een standbeeld zou worden onthuld op het plein vóór het verblijf in Leeuwarden, waar deze zijn waarschuwingen aan Maurits schreef. Als schoolknaap heb ik er bij gestaan, dat dit standbeeld inderdaad werd onthuld, nu bijna zeventig jaar geleden. Maar in de negentiende eeuw kwamen ook de Rooms-Katholieken met hun eigen visie op de Vaderlandse geschiedenis, en toen in 1868 de slag bij Heiligerlee werd herdacht, kwam van die zijde een felle aanval op Lodewijk van Nassau, door Groen op meesterlijke en volstrekt afdoende wijze weerlegd.

Een ziener

In zijn soms aangrijpend boek *Modern Art and the death of a culture* wijst Prof. Dr. H. R. Rookmaker erop, dat in de negentiende eeuw zo weinig Christenen beseften, welk een ontkerstenende macht de Verlichting betekende. Maar hij noemt

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

Redactie:

dr. K. de Vries, voorzitter; mevrouw H. Tegelaar-Boonacker; A. Buntsma; Wm. C. de Kruffy; D. Rebel; drs. H. van Spanning; drs. G. van Leyenhorst.

EINDREDAKTIE:

H. Lokkerbol.

REDAKTIE-ADRES:

Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078

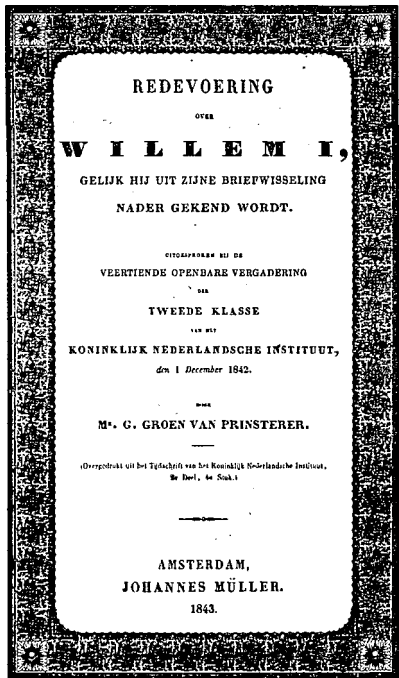
ADMINISTRATIE-ADRES

(abonnementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „De Nederlander en advertenties): Van Deventerlaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag); (070) 86.15.29.

ABONNEMENTSPRIJS f 25,- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg, t.n.v. Stichting Uniepers.

Vervolg van pag. 4

- 14) Vgl. Mevrouw Groen aan W. de Clercq, 21 febr., 30 juli 1832; Briefw., I, nos. 543 en 613.
15) J. C. I. Secrétan (1798-1875); Zwitsers; 1828-1860 Waals predikant te 's-Gravenhage.
16) Mevrouw Groen aan L. J. van Rhijn, 30/31 aug. 1851; vgl. Briefw., III, no. 132, p. 63.
17) Vgl. Groen aan mevrouw Groen, 17, 12 maart 1850; Briefw., III, no. 69, p. 49, en no. 64, p. 46.
18) Jhr. P. J. Elout van Soesterwoude (1805-1893); 1838 rechter in het arrondissementrechtbank te 's-Gravenhage; 1847 lid van het Provinciaal Gerechtshof van Zuid-Holland; 1864-1874 lid van de Raad van State; verscheiden jaren lid van de Tweede en de Eerste Kamer.
19) Mevrouw Groen aan M. C. van Hogendorp, 20 febr. 1829; vgl. Briefw., I, no. 173, p. 136.
20) H. J. Koenen (1809-1874); 1842 lid van de Gemeenteraad van Amsterdam; 1850 lid van de Prov. Staten van Noord-Holland.
21) Mevrouw Groen aan H. J. Koenen, 16 aug. 1864, UB Amsterdam, Réveilarchief, Verz. Koenen.
22) Mevrouw Groen aan C. Mulder, 14 juli 1878; vgl. Briefw., IV, p. 926, no. 19.
23) In zijn: De maatregelen tegen de Afscheidenden aan het staatsrecht getoetst, Leiden, 1837.
24) C. Mulder (1837-1914); 1866-1896 docent in de literaire vakken aan de Theologische School te Kampen.
25) Mevrouw Groen aan C. Mulder, (maart 1878); vgl. Briefw., IV, p. 926, no. 17.
26) Mevrouw Groen aan C. Mulder, 11 jan. 1879; vgl. Briefw., IV, p. 927, no. 20.
27) Vgl. Mevrouw Groen aan C. Mulder, 13 jan. 1879; Briefw., IV, p. 927, no. 21.
28) J. Moll (1801-1891); 1830-1888 predikant te 's-Gravenhage.
29) Mevrouw Groen aan C. A. Wilkens, 18 dec. 1876; vgl. Briefw., IV, p. 924, no. 13.
30) J. A. Gerth van Wijk (1837-1907); sinds 1874 predikant te 's-Gravenhage.
31) Vgl. De Standaard, 21 maart 1879.

Groen en de schoolstrijd

Door drs.
T.M. Gilhuis

„Veldtocht voor de vrijheid van onderwijs”

■ „Verlatenheid, ja dat woord is niet te sterk. Verlaten ben ik, toen het ogenblik van wederzijdsche ondersteuning daar was; verlaten door mijn strijdgenoten.... Verlaten, namelijk in zoover op hen, als bondgenooten..... ter opening van den veldtocht voor de vrijheid van onderwijs, rekening gemaakt werd.....”

■ „Wanneer ik hetgeen mij, in den strijd op politiek en kerkregtelijk terrein, wedervoer naga, dan is het, dunkt me, onloochenbaar, dat mijn levensloop in een reeks van teleurstellingen, doorgaans in het meest gunstig tijdsgezicht door vrienden veroorzaakt, bestaan heeft.” (Groen van Prinsterer: „Parlementaire Studiën en Schetsen”, XXVII en XXVIII, 1866).

Nu de discussie over vrijheid van onderwijs – in verband met de voorgestelde wijziging van art. 208 van de Grondwet – opnieuw is opgevlamd en naar het zich laat aanzien zelfs scheiding zal brengen tussen de christelijk-historische en (of!) antirevolutionaire richting, lijkt het raadzaam bij het onderwerp Groen en de Schoolstrijd voor dit maal uitsluitend de schijnwerper te richten op Groens strijd voor de vrijheid van onderwijs.

Zorg en beheer

Meer dan zelf aan het woord te komen, lijkt het dienstig met het zoeklicht van onze belangstelling die plaatsen in Groen's betoog te beschijnen waar hij voor die vrijheid als een onversaagd kampioen in het krijt is getreden. Om zo-naar zijn eigen woorden – in kaart te brengen zijn „veldtocht voor de vrijheid van onderwijs”.

Die veldtocht begint in 1837 wanneer Groen met een passage over het onderwijs in zijn „De maatregelen tegen de Afgescheidenen aan het Staatsrecht getoetst” – de Schoolstrijd inluidt. Reeds hier wijst hij op 't monopoliesysteem dat van Overheidswege in stand werd gehouden met betrekking tot wat later heten zou de „gemengde school voor héél de natie”.

■ „Het onderwijs werd niet slechts een aanhoudend voorwerp van de zorg der Regering; zij bracht het onder haar beheer.....; en gelijk door zamensmelting der nationale verscheidenheden eenheid in den Staat, zoo werd eenheid van Godsdienstig onderwijs op de school door zamensmelting der geloofsverscheidenheden gezocht.....”

■ „Een onderwijs, voorzeker algemeen Christelijk, doch voor niemand, zelfs niet voor de Joden, aanstootelijk..... Dit stelsel is te bedenkelijk omdat de Regering niet slechts zoodanige onchristelijke rigting aan haar onderwijs geeft, maar bovendien, zovleer doenlijk, door de inrigting der schoolcommissies en de algemeenheid der wetten, bijna al het onderwijs tot haar onderwijs heeft gemaakt. Niemgen heeft dit een monopolie genoemd.....; juist en te regt, in zoover het Gouvernement zich een uitsluitend gezag toegekend heeft over datgene waaromtrent iedereen vrij behoort te zijn. Vrijheid van wetten, vrijheid van Godsdienstoefening, vrijheid van onderwijs, hiertusschen is een onverbreekbare band.”

Eerste protest

En wanneer Groen in ditzelfde pamflet te velde trekt tegen de situatie van de kerk als staande onder de zeggenschap van de staat, dan kan diezelfde karakterisering ook gelden voor de positie van de school – gezien in de ogen van diezelfde staat uit die dagen – als: „een werktuig dat zeer nuttig en ook zeer schadelijk kan zijn, en daarom in de hand dient gehouden en zelfs een weinig te worden geklemd; als eene dienaar welke aan de hand van het Gouvernement behoort te gaan” – Ook na dit eerste protest van 1837 bleef Groen in de oppositie.

Zo in 1840 wanneer hij z'n intrede doet in de z.g. Dubbele Kamer, ingesteld ter behandeling van de Grondwetsherziening, nodig geworden door de afscheiding van België. In zijn toespraak van 27 augustus 1840 verzet hij zich daar tegen de vereniging der gezindheden op de scholen; hij acht deze

nadelig: „dewijl dientengevolge, hetgeen elke Gezindheid als het zout der opvoeding waardeert, vervangen wordt door een krachteloos surrogaat, om niet te zeggen door een doodelijk vergif”. Voorts meent hij dat het gedwongen dezer vereniging van gezindheden op de „gemengde” school onbestaanbaar is geworden.

Het bijzonder onderwijs – onderwijs gegeven zonder bijdrage van de staat – zal tenminste enige vrijheid moeten worden vergund.

Klassieke uitspraak

Dan komt de welhaast klassiek geworden uitspraak:

■ „Ouders die, met of zonder genoegzamen grond, in gemeede overtuigd zijn dat de strekking van het onderwijs op de bestaande scholen onchristelijk is, moeten niet, regtstreeks of zijdelings, worden verhinderd aan hunne kinderen zoodanig onderwijs te geven als zij meenen te kunnen verantwoorden voor God. Die dwang, ik zeg het rondout, is ondragelijk en behoort een einde te hebben. Het is eene aanmatiging ontsproten uit de revolutie, welke, met voorbijzage van de regten der ouders, de kinderen beschouwt als het eigendom van den Staat. Onverschillig is het of die aanmatiging plaats heeft door de centrale Regering, door gewestelijk of plaatselijk gezag: eene wijziging te dien opzichte neemt het onrecht niet weg. Geene zoodanige vrijheid van Onderwijs als ik hier aangeduid heb, het corollarium (de kran; het geschenk) der gewetensvrijheid, kan op den duur worden geweigerd; en, zoo het Openbaar Onderwijs, van Gouvernementswege bekostigd, zich tegen dat soort van mededinging (gelijk, ten aanzien van sommige Gewesten, te voorzien is) niet handhaven kan, zal dit onvermogen wel het krachtigste bewijs wezen dat men, in plaats van op de Gouvernementscholen in het aangenomen stelsel te volharden, beter zou gedaan hebben in tijds aan de gehele of gedeeltelijke wegneming van een radicaal gebrek gedachtig te zijn.”

Krans der vrijheid

Om de verkrijging van die krans der vrijheid nu was het Groen op het terrein van het onderwijs te doen. In de Kamer vindt hij slechts verzet. De geesten worden openbaar. De conservatieven voeren er nog de boventoon en willen op de weg der vrijheid niet zo snel vooruit als Thorbecke, de leider der liberalen. Een lid der Kamer wijst Groen er op, dat er toch vrijheid van „huisselijk” onderwijs bestaat. Groen repliceert dan: „Geloof hij wellicht dat de landbouwer, de handwerksman, die nauwelijks in het zweet zijnes aanschijns zich het sober levensonderhoud verschaft, van die vergunning veel genot zal kunnen hebben? Ik ben zeer voor het onderscheid der standen maar ten aanzien der gewetensvrijheid, wensch ik alle standen gelijk. En, is alleen het huisselijk Onderwijs vrij, dan is even daarom het onderwijs voor de negen tienden der Natie niet vrij”.

Een tegen honderd

Wanneer er in 1840 ook klachten komen van roomskatholieken over het onderwijs – ook zij verlangen naar meer vrijheid – stelt Koning Willem II een commissie (waarin ook Groen zitting had) in om de klachten van de adressanten te onderzoeken.

Het resultaat van de commissie was – als gevolg van verscheidenheid van inzichten – pover. Groen kwam met een eigen Nota waarin hij opnieuw optrad als pleiter voor de vrijheid van onderwijs en waarin hij vraagt om de opheffing van het Gouvernementsmonopolie en om een grondwettelijk recht tot vrije oprichting van bijzondere scholen.

Klem van dwang

Hij betoogt in deze Nota dat reeds de onderwijswet van 1806 de klem van dwang in zich droeg:

■ „Het onderwijs werd niet slechts

aangeboden, maar ook, zoo veel mogelijk, opgedrongen en verpligtend gemaakt. Men behoeft de wetten, de reglementen slechts vlugtig in te zien, om qveral de stelselmatige pogingen te ontdekken om het gansche onderwijs, bijzonder zoo wel als openbaar, te plaatsen, niet slechts onder toezigt, maar ook onder beheer van de Staat.... Alles loopt blijkbaar, met veel kunst en overleg, hierop uit, dat het schoolwezen, in een bepaalden geest zamengesteld, het aan andersdenkenden, zoo men dit verkiest, onmogelijk maakt, om zelfs met de grootste opoffering, zich een onderwijs te verschaffen dat hun bevrediging geeft”.... „het centraal Gouvernement (acht) zich geroepen de verstandelijke en zedelijke ontwikkeling der Natie te ondersteunen niet slechts, maar ook haar in menig opzigt aan den leiband der Overheid te doen gaan”.

Groen pleit er dan voor dat de Staat de bevoegdheid om het schoolonderwijs eigendunkelijk te regelen die hij na de Scheiding tussen Kerk en Staat (1799) aan zich had getrokken, weer teruggeeft.

■ „Men geve deze bevoegdheid terug om, zoo dit soort van onderricht niet behaagt, zoo deze opleiding zielverderend wordt geacht, scholen in eigen zin en geest naast de openbare scholen te stellen. Deze bevoegdheid om zelf scholen te mogen oprichten wordt „bepaaldelijk ook verlangd als een grondwettig recht. Reeds in de huidige Grondwet – aldus Groen „ligt schijn of schaduw eener noodwendige onderwerping van het bijzonder onderwijs aan het beheer van den Staat.”

Daarom:

■ „Wij vragen opheffing van dwang. Men toone ons de onregmatigheid dezer klagt; het doet niets hoegenaamd af te zeggen: „Wij, en we zijn honderd tegen één, begeeren die opheffing niet, omdat wij er geen letsel, omdat wij er voordeel van hebben”. „Dan juist – aldus Groen aan Willem II – „komt de verhevene roeping van den Koning te pas, die het regt van één tegen de willekeur van honderd beschermt”.

Ook het kind in de wieg?

In 1848 stelde de koning onder de druk der februarirevolutie in Parijs („in 24 uur van conservatief liberaal geworden”) een staatscommissie in ter herziening van de Grondwet. Toen de commissie met haar concept kwam, waarin ook vrijheid van onderwijs was voorgesteld, en Schimmelpenninck wiens ministerie nog maar nauwelijks zijn werkzaamheden begonnen was, bezwaren maakte tegen de voorgestelde vrijheid, openbaarde Groen zich opnieuw als blijvend opposant tegen een met dwang opgelegde school voor allen. Van uit „het stille boekvertrek” houdt Groen dan in een Open brief” aan Schimmelpenninck een hartstochtelijk pleidooi voor de vrijheid van onderwijs. Zeker nodig „wanneer men allen aan het eenzijdige goedvinden eener partij onderwerpt; wanneer men allengskens alle uitwegen om aan haar overheersing te ontkomen voor iedereen sluit; wanneer door de voorstanders der gemengde school het denkbeeld is geopperd geweest om ook de Bewaarscholen in het systema te omvatten: wanneer men, in voorzienige bezorgdheid, welligt er op uit was om ook het kind in de wieg onder toezigt van een algemeen-Christelijken of algemeen-Godsdienstigen Schoolopziener tegen alle sectarische invloeden van vaderhart en moederschoot in veiligheid te stellen”.

Daarom:

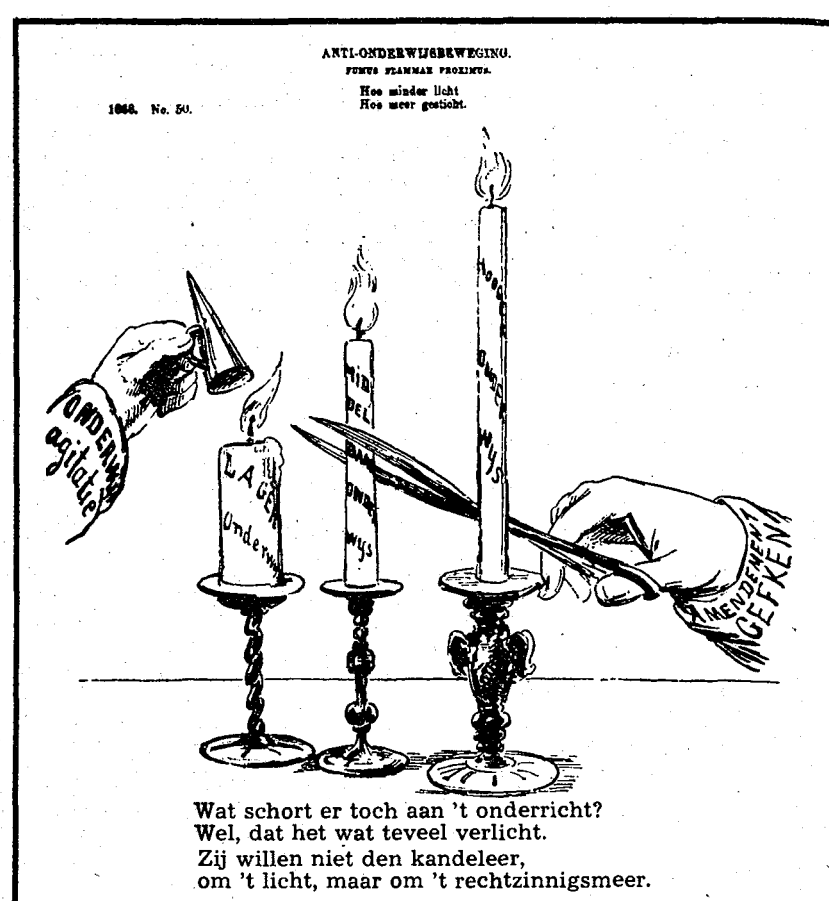
Schitterend pleidooi

■ „Ik begeer niemand te dwingen tot het gebruik van een Christelijke school; maar niemand dwinge hen die deelgenooten mijner inzichten zijn, tot het gebruik van een school waarin datgene wat zij, ook daár, als onmisbaar beschouwen, ontbreekt”.... „Wij vragen niet dat aan anderen ontnomen worde hetgeen door hen hooggeschat wordt; wij vragen slechts dat het eene stelsel nevens het andere worde geduld; dat wij, op eigene kosten, mogen doen hetgeen onze tegenpartij met Gouvernementsubsidiën, mogen waartoe ook onze bijdrage geëischt wordt, verricht”.

In dit schitterend en klassiek pleidooi voor de vrijheid van onderwijs sprak Groen met nadruk en onbewimpeld; omdat het geen tijd voor flauwheid en dubbelzinnigheid is.

„Ik spreek met aandrang, omdat ik ten behoeve van Godsdienst, waarheid en regt spreek; omdat ik het Vaderland en het Huis van Oranje bemin; omdat ik, bij het loeien van den orkaan en bij het slingeren van het ranke vaartuig geen anker dan in de Christelijk-historische beginselen van Godsdienstigheid en regtsgevoel, van vrijheid en verdraagzaamheid, die in Nederland steeds Nationaal geweest zijn, erken”.

Wanneer de Grondwetsherziening eer feit wordt, en daarin ook het omstrede beginsel van de vrijheid van onderwijs,

kan Groen de krans der zo begeerde vrijheid (hoevel gehavend: de openbare school behoudt haar voorrang: „de ellendige zinsnee” in art. 194) grijpen. Hij had gelijk gekregen: „Geene zoodanige vrijheid van Onderwijs als ik hier aangeduid heb, het corollarium (krans, geschenk) der gewetensvrijheid, kan op den duur worden geweigerd”.

Zijn vrijen loop

Ook na de wet van 1857 die als organieke wet voor de regeling van het onderwijs komen moest na de Grondwet van 1848, blijft Groen zich verzetten tegen allerlei min of meer sluiske maatregelen van landelijke, regionale of plaatselijke overheden die – ondanks de verkregen vrijheid – toch eigenlijk het bijzonder onderwijs het daglicht niet gunden.

In „Ons Schoolwetprogramma” van 1869 bindt Groen de strijd aan tegen een z.i. oneerlijke uitwerking van Van der Brugghen's wet. De strijd tegen kosteloos onderwijs voor de kinderen die de openbare school bezochten; tegen de verplichte vaccinatie; tegen het verschaffen van kerkelijke bedieningen aan onderwijzers van openbare scholen. Stuk voor stuk maatregelen gericht tegen het bijzonder onderwijs en tegen de daarvoor zo juist ontvangen vrijheid. Tegen ook het gebruik van het woord „christelijk” in Van der Brugghen's wet; een wet die de neutraliteit van de openbare school proclameerde maar deze toch ook tegelijkertijd versierde met een christelijk uithangbord (de christelijke en maatschappelijke deugden). Geen ontchristelijking van 't openbaar onderwijs heeft Groen hiermee ooit bedoeld, maar ontchristelijking van de wet, om deze school, althans in haar neutraliteit, ook bruikbaar te maken voor hen die nog geen christelijk onderwijs voor hun kinderen konden krijgen. Om niet onder christelijke benaming antichristelijk onderwijs mogelijke maken.

Tegen de „ellendige zinsnee” ook die inhield dat er overal in het rijk van overheidswege voldoende lager onderwijs moest worden gegeven (art. 194 G.W.), de fameuse zinsnee die de mogelijkheid openstelde zijdelings terug te nemen de afgedwongen vrijheid van onderwijs.

Tegen de liberale of moderne richting die met toenemende felheid handhaving verlangde van een wet waardoor het staatsal-vermogen aan haar ongelooftpropaganda dienstbaar gesteld kon worden.

Vóór de anti-revolutionaire of christelijk-historische richting die recht voor-allen wilde, dus ook voor de christen. En voorwaarde voor die vrijheid moest zijn dat er, ook voor het volk, tussen „de tweederlei school „vrije keus” was

■ „Het Evangelie” – aldus besluit Groen zijn Schoolwetprogramma – moet in Nederland zijn vrijen loop hebben. Dit regt althans, verkregen door christelijk-protestantsche veerkracht, oorsprong van onzen vaderlandschen luister, zal, ten ware wij van het voorgeslacht ten eenemaal ontaard zijn, niet zonder toeneming van prijszwaardige schoolwetsaqtatie en van pligmatige religiestrijd, door een hooghartig en met zijn eigen ongelooft

dweepende liberalisme, worden miskend”.

Actualiteit Groen

In 1945 verscheen Smitskamp's: „Wat heeft Groen van Prinsterer ons vandaag te zeggen?”

Nu, ruim dertig jaar later is deze vraag opnieuw uiterst actueel.

■ Het antwoord op die vraag is op z'n minst drie-ledig.

Allereerst – dat in eigen gelederen alle lauheid wordt afgeschud. Zeker als men van mening is dat thans het christelijk onderwijs van binnen uit en van buiten af bedreigd wordt. Laat Groen, ons aansprekend als „krijgsknechten van zoodanigen Veldheer” ons dan opnieuw de marsorder meegeven die hij in een hachelijk uur van de Schoolstrijd afkondigde (1861): „Of weet ge niet dat de Christen aan den echten krijgsmans moet gelijken die zich met de haghelijheid van den strijd, omdat ze des te meer tot pligtbetrachting gelegenheid geeft, geluk wensch?” Mag dat gezegd worden door één die zich veelal van allen, zeker van vrienden, telkens weer verlaten wist? Die sprak van „een deel van zijn leger dat zoekgeraakt” was? En die toch altijd weer als veldheer – wanneer 't moest zelfs zonder leger – verder trok? Uit christelijke veerkracht? Zouden wij ons dan aan deze „ziel van vuur” (Gerretson) niet opnieuw verwarmen?

■ In de tweede plaats roept hij ons op tot christelijke éénsgezindheid. Tot een sluiten van de gelederen. Tot een samen optrekken, niet ieder onder eigen al of niet kerkelijk vlaggetje, maar onder „de banier des Kruises”. „Het is” – aldus Groen in 1861 aan Ds. J. Moll „mijne bedoeling geweest alles te vermijden, waardoor vereeniging van hen die het reformatorisch en Apostolisch Christendom, die Jezus Christus tegenover bijgeloof en ongelooft belijden, zou worden belemmerd....; de kracht van het Protestantisme ligt immers enkel in dat geloof hetwelk, steunende op de onfeilbaarheid en genoegzaamheid der Heilige Schrift, aan de vrije genade Gods in Christus getuigenis geeft”.

■ In de derde en niet in de laatste plaats – men mag zich vandaag wel tien maal bedenken, zeker ook met het oog op de voorgestelde Grondwetsherziening, als men nu besluit Groen niet te volgen in het ophouden van de standaard der gewetensvrijheid” ook daar waar het gaat om de vrijheid van inrichting van het onderwijs

Eén stem

Men zegt – deze wijziging heeft ten doel „de grondwet systematiek” zuiver te houden. Het zal wel waar zijn. Het gaat slechts om een vastlegging van de vrijheid die de minister allang heeft. Ongetwijfeld! Maar waarom deze „ontucht” – ieder kan toch met de stukken bewijzen dat de al sinds jaren (ook vóór van Kemenade) aan de gang zijnde inperking van de vrijheid van inrichting ook de vrijheid van richting aantast – dan ook voor de toekomst gelegaliseerd in plaats van bestreden? Ook daarom is het zaak dat straks bij het graf van Groen de christelijk-historische of anti-revolutionaire richting hier spreekt als met één stem.

Jaargang 1, nummer 1, van Nederlandse Gedachten verscheen in september 1940. Het Nieuwe AR-maandblad met de historische naam was de vrucht van een nauwere samenwerking tussen de propagandacclubs en de jongerenorganisatie. Het eerste nummer bevatte meteen al een studieschets (no. 74) over Groens „Ongeloof en Revolutie”.

Het was een goede greep. Niet zozeer omdat de schrijver, dr. H. Smitskamp, die juist dat voorjaar gepromoveerd was op een studie over Groen als historicus, voor een uitnemend kenner van Groens geschriften kon gelden. Evenmin omdat een schets over Groens hoofdwerk geheel paste in een nummer waarin de redactie toelichtte waarom men met de naam teruggreep op de periodiek waarmee Groen zijn levenswerk aangevangen en later afgesloten had. Nee, het was bovenal een goede greep omdat de tijd droeg tot bezinning op de eigen identiteit.

Nationaal-Socialisme

Die tijd was de begintijd van de nationaal-socialistische bezetting. Bij zijn installatie eind mei 1940 had de vreemde rijkscommissaris o.a. verklaard, aan dit land en zijn volk onze politieke overtuiging niet te zullen opdringen. En in de historische bijeenkomst in de Amsterdamse Apollolhal hadden begin augustus Colijn en Slotemaker eensgezind verzekerd: wij blijven onze politieke overtuiging toedeedaan en zullen onze bijzondere staatkundige roeping niet opgeven. Maar wat was die bijzondere roeping, wat was de eigen identiteit? Colijn maande: „Wij moeten terug, mijne vrienden, naar onzen Bijbel; wij moeten weer dieper graven in onze volkshistorie”. En we moeten weer duidelijk leren zien, en schreef de redactie in het blad dat de maand daarop voor het eerst verscheen, „de consequenties der revolutionaire beschouwing...ook van het staatsabsolutisme. Nu, dan was het een uitgemaakte zaak dat bestudering van „Ongeloof en Revolutie” ver bovenaan de agenda kwam te staan.

Bundel voordrachten

Dat gebeurt telkens weer wanneer voorstanders van christelijke politiek in Nederland zich bezinnen op hun identiteit. Want met dat werk uit de vorige eeuw is het in dit land allemaal begonnen. Tot dan toe hadden er wel stemmen geklonken en was zich een richting gaan atekenen die anti-revolutionair kon heten, had ook Groen in 1831 zijn verkennend en tegelijk grondlegend „Overzicht” gepubliceerd, maar van een duidelijk profiel, een herkenbaar gezicht was nog geen sprake geweest. Totdat in 1947 een boek de wereld werd ingestuurd met de programmatische titel „Ongeloof en Revolutie”, een politiek getuigenis van een wetenschappelijke omvang en een profetische diepgang als maar zelden in de moderne tijd in Europa verschenen is. Men weet, het boek is een bundel voordrachten die Groen op de zaterdagavonden van 8 nov. 1845 tot 4 april 1846 bij zich aan huis voor een twintigtal genodigden heeft gehouden. Zelf noemt hij het in de voorrede „een proeve van historisch betoog dat er een natuurlijk en noodwendig verband is tussen ongeloof en revolutie”. Al meer dan tien jaar had hij op dit onderwerp gestudeerd en materiaal erover verzameld. Hij vond het tijd worden – ook met het oog op de politieke discussie van de dag – dat hij zijn langzaam gerijpte visie eens volledig uitsprak voor een welwillend gehoor, van wiens op- en aanmerkingen hij ook hoopte te leren. In een vijftiental lezingen ontwikkelt Groen dan de volgende gedachtengang.

Gedachtengang Van secularisatie naar totalitarisme

■ I. De huidige malaise in staat en maatschappij, zo begint hij, vereist een diepgaande analyse van wat onze tijd beweegt. Het gelijk opgaan van kapitalisme en pauperisme, de verwarring in politieke denkbeelden, de twijfelzucht in de kerk en de confessionele versplintering, de wanorde, op zedelijk gebied, alles wijst op een algemene oorzaak. Welnu, deze is gelegen in de revolutiebegrippen die sinds de vorige eeuw in Europa toonaangevend zijn geworden en tot een samenhangende theorie zijn uitgebouwd.

Groen's „Ongeloof en Revolutie” Door drs. A. J. van Dijk

„Maar één weg leidt naar het geluk der volkeren”

■ II. Tot voor kort is deze ideologie door geen enkele tijd of beschaving gehuldigd. De hele wereldgeschiedenis door heeft men erkend dat het recht op aarde niet op menselijk goedvinden berust maar aan een hoger recht is onderworpen. Het afwijzen van de revolutie-ideologie wordt dus gesteund door de wijsheid van alle tijden en vindt vandaag zijn pleitbezorgers in alle landen van Europa.

Overheidsambt

■ III. Naar de staatsbeschouwing van de anti-revolutie bekleedt de overheid een ambt. Het overheidsgezag is niet iets wat enkele sterken zich aanmatigen of waaronder allen zich uit welbegrepen eigenbelang schikken, maar het is een van God ingestelde en aan Hem verantwoordelijke macht „u ten goede”. De overheid heeft een goddelijk recht en zij is aan grenzen gebonden.

■ IV. De staatsregelingen van vóór de revolutie vertoonden gebreken, zeker, maar met de nodige aanpassing waren ze bruikbaar voor nieuwe tijden: tegenover een sterk koningschap stond een verscheidenheid van levensverbanden, elk met eigen onaantastbare rechten. Ambtsbesef aan weerskanten bewerkte een gezond evenwicht tussen gezag en vrijheid.

Misbruiken samenleving

■ V. Evenals nu, sinds de revolutie, waren er vóór de revolutie ergerlijke misbruiken in de maatschappij. Met inspanning en geduld had men echter de structuren kunnen hervormen. Doch men heeft in blinde woede, bedwelmd door de ideologie, schoon schip willen maken, om

in één keer de heilsstaat te vestigen. Burke wees er al op: déze revolutie heeft zijn oorsprong in een theorie.

■ VI. De radicale omwenteling in de visie op staat en maatschappij is oorspronkelijk in de hand gewerkt door een verkeerde voorstelling van het wezen van de staat. Die voorstelling is zo oud als de renaissance van de wetenschap in de Middeleeuwen. Door haar eenzijdige bestudering namelijk van de klassieke Oudheid, met wier republieken men ging dwepen, werd men misleid tot de dwaling dat elke staat eigenlijk een republiek is, een vereniging ten behoeve van het algemeen welzijn. Hiermee was het hek van de dam wat betreft de begrenzing van de staatszaak: onverschillig of de vorst dan wel het volk soeverein is, werd het overheidsgezag als totalitair beschouwd.

Hervorming

■ VII. Onderwijl werd deze revolutionaire ontwikkeling in de 16e eeuw gestuit door de Hervorming. Toen ging namelijk de Bijbel weer open. De Reformatie kan onmogelijk – zo weerlegt Groen een gangbare tegenwerping – gezagsondermijndend gewerkt hebben, aangezien ze bij het licht van de Schrift de beperktheid en het recht van de overheid weer leerde zien. Dit bood nieuwe levenskansen voor een evenwichtig staatsleven. Het zuivere zout van het Evangelie was een krachtig tegengif tegen het doordringende zuur van de revolutiebegrippen. Helaas was de opwekking van betrekkelijk korte duur, de liefde verkoelde en het reformatorisch élan liep dood in woordziften

formulierenknechterij. Zo kreeg de revolutie, als geestelijk macht, vrij spel om de hele denkwijs en gezindheid van het eens christelijk Europa verder om te keren.

Goddelijke openbaring

■ VIII. Aan de goddelijke Openbaring werd nu in feite het laatste vertrouwen opgezegd. Er werd begonnen en geëindigd met de menselijke rede. Daterend uit de 17e eeuw, kwam de volle doorbraak van dit rationalisme in de eeuw van de Verlichting. Alles werd nu verstandelijk getoetst en gezuiverd, ook het Woord van God, ook de traditie, ook de moraal. Het christelijk geloof werd vervangen door rationeel aannemelijke religie, die op den duur weer het veld moest ruimen voor onverkort atheïsme. Niet God maar de Mensheid zou voortaan worden gediend. Jegens de resterende gelovigen kan het atheïsme niet tolerant blijven, want elk geloven-op-gezag saboteert de emancipatie van de mens en doorbreekt de solidariteit met de mensheid die zichzelf tot norm wil zijn. Dus is onderdrukking en vervolging slechts een kwestie van tijd.

Zelfwetgeving

■ IX. Is er autonomie, zelf-wetgeving voor het denken, evenzo voor het handelen. Men kan de maatschappij naar believen inrichten. Het kwaad ligt tenslotte niet aan de mensen – die zijn redelijk en van goede wil –, maar aan de instellingen. In deze sfeer herleeft de verdragstheorie, nu geheel gesecculariseerd. God als bron van alle recht is weg, staat en maatschappij rusten in een contract waarbij de mensen, in ruil voor bescherming, hun individuele wil bundelen tot een collectief orgaan, de Staat, waarin voortaan de helft plus één uitmaakt wat voor allen zal gelden. Gezin, onderwijs, eigendom, godsdienst, alles valt onder de bevoegdheid van dit meerderheidsregime. In principe is daarvoor niets meer heilig.

„Nieuwe staat”

■ X. De nieuwe Staat krijgt zo alle macht in handen gelegd, hij kan zijn wil vanuit één centraal punt aan allen opleggen, een totalitaire bemoeizucht spreidt zich als een ijzeren net over de bevolking uit. Maar – die in de Hemel zetelt, licht. De natuur is sterker dan de leer, het leven stelt ook z'n eisen. De revolutionaire drivers lopen tegen een muur, er blijft rust en orde nodig, het instinct tot zelfbehoud wordt wakker, zodat sommigen aan de rem trekken en matiging eisen in de realisering van de ideologie. Zo groeit er een staat van permanente revolutie, een worsteling tussen gematigden en radicalen over vertraagde of versnelde uitvoering van... hetzelfde revolutionaire program. Die worsteling doorloopt, nadat de revolutie (1) is voorbereid en (2) in werking is gesteld, nog de fasen van (3) reactie, waarin streng orde op zaken wordt gesteld, (4) hernieuwde proefneming, langs een gulden middenweg, en uiteindelijk (5) moedeloze berusting in de status quo. In al deze gedaantewisselingen handhaaft zich intussen de op de volkssoevereiniteit gebaseerde absolute Staat.

Franse revolutie

■ XI. De voorspelbare gang van de ideologie die de praktijk zoekt, is nog het duidelijkst te illustreren aan de revolutie zoals zij tenslotte met name in Frankrijk tot uitbarsting is gekomen. In de fase van voorbereiding gaan de meest scheve voorstellingen van geschiedenis en maatschappij tot de vanzelfsprekendheden van de publieke opinie behoren. Daardoor worden zelfs goedbedoelde hervormingsplannen in revolutionaire banen geleid. De ideologie is ook in Frankrijk niet eerder tevreden dan wanneer ze onbetwist aan de macht is.

■ XII. Wanneer in de tweede fase de revolutionaire praktijk tot ontwikkeling wordt gebracht (1789-1794), moet de koning, die zelf zijn tol aan de revolutionaire ideologie had betaald, het met zijn leven bekopen. Laverend tussen allerlei onverwachte omstandigheden, volgt het nieuwe schip van staat zijn uitgezette koers: iedere man krijgt een stem, de volksvertegenwoordiging regeert, verschillen in stand en voorrechten worden afgeschaf, óók de bourgeoisie (meeloper, soms koploper) wordt gelijkgeschakeld, en andersdenkenden worden uitgeschakeld. De bureaucratie zwelt uit, en om de revolutie veilig te stellen werkt men toe naar de politiestaat: het Staatsbelang valt immers samen met het algemeen belang? Telkens winnen de mannen van de

beweging, de doctrinairers, het van de weifelaars, de halfslachtigen die met hun eigen belijdenis in tegenspraak komen.

Terreur

■ XIII. De tweede fase eindigt in de terreur. Met instemming citeert Groen het oordeel van een Frans geschiedschrijver over de beruchte Robespierre: „Juist in zijn isolement lag zijn kracht”. D.w.z. door zijn beginselvastheid was hij onweerstaanbaar. Zijn gelijk moest telkens erkend worden. Op het laatst was ten overstaan van het Algemeen Welzijn geen leven meer veilig. De enige uitweg uit de gelegitimeerde anarchie was een staatsgreep, waarna de Sterke Man zijn regime van willekeur kon opleggen.

■ XIV. Deze reactie onder Napoleon deed weer naar meer vrijheid snakken. In 1815 begon de hernieuwde proefneming, maar de voorzichtige conservatieve praktijk strookte niet met de in wezen liberale grondwet, zodat Parijs in 1830 andermaal een omwenteling beleefde. Een nieuwe dreiging van radicalisme noopte echter tot een strak regime, moedeloze berusting zette in, men stelde voor alles prijs op vrede en rust, desnoods ten koste van het recht. In deze fase verkeren we nog, houdt Groen zijn tijdgenoten voor, en tenzij men met de ideologie bréékt staan nieuwe omwentelingen ons te wachten.

Terugkeer

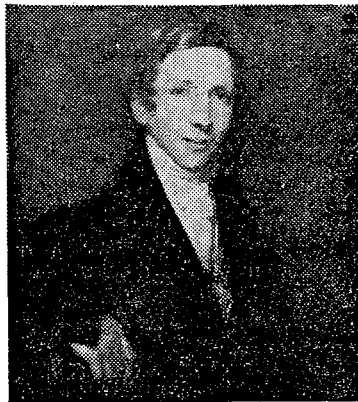
■ XV. De enige uitweg uit deze vicieuze cirkel en uit de invloedssfeer van de revolutiebegrippen, zo besluit Groen zijn cyclus voorlezingen in het voorjaar van 1846, is terugkeer tot de beginselen die ons zijn geopenbaard. Op de permanente revolutie is maar één afdoend antwoord: voortgaande reformatie bij het licht van het Evangelie.

1789-1794; 1933-1945; 1917-heden

Tot zover de inhoud van dit klassieke werk. Groens stelling is kortweg deze: Zeg me waar ge van-uitgaat en ik zal u zeggen waar ge uitkomt – of zo niet gij, dan uw geestverwanten-partijgenoten die consequenter zijn en u achter zich zullen laten. Heeft Groen de historische oorzakelijkheid gesimplificeerd, de dwingende logica van een ideologie overschat? Misschien. Maar wijzen bepaalde gebeurtenissen sinds 1917 en 1933 niet in die richting? Ongeloof en revolutie: dat is, wat het publieke leven betreft, afval en verderf op nationaal niveau, Godverzaking en Godverlatenheid op wereldschaal (zie het slot van de Lezingen VII en VIII). Wie kan het noodwendig verband ontkennen, het onvermijdelijke van de afloop in twijfel trekken? Het is het automatisme van de weg der zonde, die van kwaad tot erger leidt en voeren moet naar de afgrond. Tenzij God het in zijn genade verhoedt. Des te dringender klinkt Groens wervend appèl: keert u om, bij Gods geboden alleen vinden we heil, die te zoeken is de onmisbare voorwaarde om „op de enige weg te geraken welke naar het geluk der volkeren leidt” (Lezing VIII).

Les voor de politiek

Groen schaamde zich het Evangelie niet, hij kon er mee voor de dag komen, want het is een kracht Gods tot behoud voor ieder volk dat het aanneemt. Aan de andere kant, voor het Evangelie uitkomen op staatkundig terrein is geen sinecure. Nodig is, naast grondige studie en bezinning, ook zelfonderzoek. Want christelijke politiek stuit op tegenstand, hoon, vijandschap. Daarom moet men het rustpunt van zijn leven kennen, het oriëntatiepunt waar men niet van afwijkt. „Een staatsman niet, een Evangeliebelijder!” Dat moet het motief zijn, anders houdt men het niet vol. Mocht iemand aan het begin van zijn politieke carrière kiezen voor evangelische politiek, dan zou ik hem, zegt Groen, meteen al in Lezing I, op het hart drukken: Weet wat u doet! Er zit, naar de wereld gesproken, weinig perspectief in. Maar als het u ernst is: „laat niets u terughouden; voor u heeft de waarheid voorrechten en genoegens waardoor het teloor gaan van elke verwachting overvloedig zal worden vergoed!” Groen van Prinsterer zag op het loon, in dit leven en in de toekomstige eeuw. De geschiedenis van zijn leven, en de geschiedenis van het land dat hij heeft gediend, laten al iets zien van het loon dat er is voor een trouw en volhardend getuigenis. Laten ook wij dáár mee rekenen.

1. Foto van Groen omstreeks 1823.

2. Groen omstreeks 1830.

4. Groen omstreeks 1848.

3. Groen als 50-er.

5. Groen omstreeks 1863.

Groen en Thorbecke

Door dr. R. H. Bremmer

Thorbecke begreep ten diepste niet Groen's strijd voor onderwijsvrijheid

„De dood van Thorbecke heeft mij geweldig aangegrepen.”
Groen aan Kuyper, 7 juni 1872.

Wanneer een man op leeftijd zich geweldig weet aangegrepen door het overlijden van een tijdgenoot, heeft hij zich nauwer aan hem verbonden gevoeld dan de buitenstaander misschien dacht. Voor die verbondenheid van Groen en Thorbecke had men in hun eigen tijd reeds oog. Zo schreef de liberale „Schager Courant” van 29 juni 1871, bij hun beider leven nog: „De Nederlandsche parlementaire geschiedenis onzer dagen ontleent aan de twee staatslieden, welle daarin de grootste rol spelen, Thorbecke en Groen, de eer van eenig te zijn... Gewoonlijk steit men hen tegenover elkander... een diepere beschouwing doet de eenheid opmerken welke hen verbindt”.

Vergelijking

Dr. H. Schaepman heeft hen, na Groens dood, aldus vergeleken: „Aan beiden behoorden de onvermoeide werkkraft met even ondoofbare lust gepaard, de veelomvattende kennis, het stalen geduld, de vaardige vlugheid; beiden was de blik der groote veldheeren toebedeeld, de scherpe, ver dragende en diep doordringende blik. Beiden wisten het woord en de veer te hanteren met geheel eigen meesterschap, want ieder van hun woorden droeg het onuitwisbaar zegelmerk van hun gedachte. Beiden waren niet alleen staatsman, maar ook mannen, ook karakters...”

Het verschil tussen Groen en Thorbecke penseelde Schaepman in zijn woordenrijk negentiende-eeuwse Nederlands aldus:

„Thorbecke was een wijsgeer, Groen van Prinsterer een geloovige, Thorbecke was een denker, Groen een strijder, Thorbecke een wetgever, Groen een stichter, Thorbecke een meester, Groen een veldheer. Tegenover de wetten van den Minister van Staat staan de vereenigingen in 't leven geroepen door den hoofdman van de anti-revolutionaire partij”.)

Het is de moeite waard nu, na het gedenkjaar van Thorbecke's overlijden in 1972, dat van Groen is aangebroken, beider leven de revue te laten passeren en in historisch perspectief te bezien.

Classici

Allereerst valt bij een vergelijking op, dat deze twee vertegenwoordigers van de eerste generatie die na de stichting van het nieuwe Koninkrijk in 1813 aantrad, veel gemeen hadden. Ze waren bijna even oud. Groen was slechts drie jaar jonger dan Thorbecke. Ze studeerden beiden te Leiden, beiden waren briljante studenten van Hollands oudste academie. Ze waren beiden grondig thuis in de klassieken. Groen promoveerde in 1823 op één dag in de klassieke én in de juridische faculteit *summa cum laude*, Thorbecke in 1820 in de klassieke letteren met een proefschrift waarvan zijn biograaf Brugmans schrijft „dat een student van tweeëntwintig jaar zulk een boek kan schrijven, grenst aan het wonderbaarlijke”. 2) Classici begeven zich bij voorkeur niet in de politiek, Groen en Thorbecke kregen de unieke kans hun politiek bedrijf klassiek te modelleren. Zij lieten zich die kans niet ontglippen! Dat uitte zich niet het minst in hun stijl van schrijven en spreken. Allard Pierson noemde hen „de bekwaamste stilisten van de Nederlandsche letterkunde”. Ze braken beiden met de gezwoolen retoriek van een vorig geslacht.

Groen en Thorbecke raakten in hun Leidse tijd met elkander bevriend. Dat is te opmerkelijker als we letten op het milieu waaruit ze voortkwamen. Groen stamde van moeders zijde uit een bijzonder gefortuneerd regentengeslacht, zijn vader was arts in hofkringen. Thorbecke's ouders hadden grote moeite het hoofd boven water te houden en waren eenvoudige burgers uit de provincie. Toch ontstond er tussen hen, vooral door hun correspondentie, een sterke vriendschapsband. Groen heeft, kort na Thorbecke's dood,

hun briefwisseling uitgegeven. Ze loopt in hoofdzaak over de jaren 1830-1832. Hij deed dat, schreef hij in de inleiding, „als bijdrage ter biografische bestudering van den, in aanleg, wetenschap en regeerkraft, zelden geëvenaarden land- en tijdgenoot”. 3) Hij zond het geschrift toe aan Thorbecke's zoon als het bewijs „eener vriendschappelijke betrekking, die, ook te midden van veeljarigen, principiëlen strijd, in wederzijdsche welwillendheid stand gehouden heeft”. 4) Prins Frederik der Nederlanden, oom van Koning Willem III, bood hij de brieven aan met de woorden: „Van mijn Academie-vriend; van mijn gestadigen wederpartijder in den plichtmatigen strijd der beginsels; van één, naar mijn inzien, der merkwaardigste Ned. staatslieden van vroeger en later tijd”. 5) Het bundeltje brieven boeit vanwege de correspondenten, maar ook omdat ze in de jaren van de Belgische opstand werden geschreven. Groen was in die tijd secretaris van Koning Willem I, Thorbecke hoogleraar te Gent. Groen was vaak met de Koning te Brussel: zo maakten ze beiden – Noordnederlanders in hart en nieren – de opstand in het Zuiden mee. Groen bekomentarieerde de gebeurtenissen van de dag in het mede door hem geredigeerde orgaan „Nederlandsche Gedachten”, Thorbecke liet zijn vriend weten hoe dat commentaar bij hem overkwam. De brieven laten ons zien hoe, bij aanvankelijke overeenstemming met betrekking tot de Brusselse revolutie, „de kiem” – zoals Groen schrijft – al aanwezig was „van veeljarigen en principiëel antagonisme”. 6) Men zou dat overigens niet vermoeden wanneer Thorbecke op 29 oktober 1830 aan Groen schrijft (hij was inmiddels uitgevaren naar Leiden): „Het kan niet genoeg worden herhaald, dat het bondgenootschap des Gouvernements met de liberale gevoelens de hoofdoorzaak is van ons ongeluk”. 7)

Lichte verwijdering

Een lichte verwijdering deed zich al spoedig gevoelen. Zo schreef Thorbecke Groen „Ik weet de hartelijke gezindheid mijwaarts te waarderen, in welke gij mijne denkwijze aangaande een praktische staatkundige uitoefening van het Christendom aanroert, maar „over dit teedere en hoogst gewigtige onderwerp” zal hij later schrijven. 8) Hem boeide in die tijd al de idee van de volkssouvereiniteit, het grote twistpunt tussen beide politici in latere jaren. „Waarom niet het beginsel van volkssouvereiniteit, door ruime en trapsgewijze toepassing op de deelen, geordend”, 9) vroeg hij Groen in reaktie op diens kritiek in de „Nederlandsche Gedachten” van 2 en 9 februari 1831. Thorbecke hield zijn ambitie, die hem later tot grote hoogte zou opstuwten, voor zijn vriend niet verborgen. Hij beklagde zich dat hij te Leiden slechts was voorgedragen als buitengewoon hoogleraar, terwijl in Gent (waar hij dat óók was) zijn vooruitzichten op het ordinariaat steeds beter werden. Hij moest nu in Leiden weer van onderen op beginnen als „jongste der aanwezige Extraordinairen, en mijne bevordering van de hunne afhankelijk worden”. Hij voegde eraan toe – Thorbecke ten voeten uit – „In de daad, waarde Vriend, liever gewoon te Groningen, dan buitengewoon te Leyden”. 10) Hij moest tot 1834 wachten vóór hij gewoon hoogleraar te Leiden werd. Nog steeds bleef hij met Groen op goede voet. Na de Tiendaagse Veldtocht in 1831 maakte hij Groen deelgenoot van zijn „vaderlandlievende bezorgdheid in het studeervertrek”. 11) Hij vroeg om nadere informatie over de situatie in België: „In een tijd, als dezen, gevoel ik dubbel de waarde onzer gemeenschap”. 12)

Breekpunt

Het moment van het breekpunt naderde. Groen nam in 1833 ontslag als secretaris van het Kabinet van Koning Willem I. Hij ging zich in de komende jaren verdiepen in de correspondentie van de Oranjes in het Koninklijk Huisarchief. Thorbecke gaf te Leiden zijn colleges in de diplomatie en de staatkundige geschiedenis. De juridische faculteit promoveerde hem honoris causa tot doctor in de rechten.

Voortaan noemde hij zich steevast mr. J. R. Thorbecke.

In 1837 verscheen als een donderslag bij heldere hemel Groens *Maatregelen tegen de Afgescheidenen aan het Staatsregt getoetst*. Hierin koos hij positie in het gezapige Nederland van die tijd tegen de vervolging van de Afgescheidenen en hij deed het duidelijk: „Sedert geruimen tijd hoort men in Nederland gewagen van regtsgedingen, van boete en gevangenisstraf, van inlegering, van aanschrijvingen met buitengewone scherpheid gesteld; en dit alles tegen ééne klasse van ingezetenen gerigt, tegen de *Gereformeerde Christenen die zich van het Kerkgenootschap in 1816 gesticht afgescheiden hebben*”.

De Staatsraad in buitengewone dienst, de oud-secretaris van de Koning, de man die zich naam had gemaakt door publicatie van de „Archives”: hij nam het op voor een in Nederland vervolgd en vertrapte volksgroep en trotseerde daarmee de hele publieke opinie. Het geschrift beleefde in dat eigen jaar 1837 drie drukken.

In augustus berichtte Thorbecke Groen dat hij diens geschrift gelezen had en wel „lust had als advocaat, uit overtuiging, tegen u op te komen.... Ik denk” – vervolgde hij – „dat onze oude en goede betrekking bij een verbloemd, niet bij een beleden verschil van denkwijzen lijden kan”. 13) Kort daarop verscheen in het *Journal de la Haye*, een semi-regeringsorgaan, Thorbecke's kritiek op Groens geschrift. De inleidende zinnen zijn befaamd: Groens partij „zoekt het leven bij de doden. Hij begrijpt niet, dat zij hebben geleefd om een nieuw leven mogelijk te maken”. 14) De vriendschappelijke briefwisseling naderde haar einde. Wel schreef Thorbecke op 7 oktober 1837 aan Groen „De zaak, die wij in 't publiek verhandelen, deert onze bijzondere gezindheid wederzijds niet”, maar de oude toen geslagen wond schrijnde nog na in het commentaar van Groen uit 1872: „Liefelijke begeleiding van een meer dan vrijmoedig censuur”. En dan volgt het enige briefje, waarvan Groen afschrift bewaard had en dat hij nu, na zoveel jaren, publiceerde. Ik ontwaar uit uw brief van 7 oktober, zo schreef hij Thorbecke, „met groot genoegen, dat Gij door sommige uitdrukkingen van uw antwoord niet hebt bedoeld wat, naar mijn inzien, in de woorden opgesloten ligt. Ik houd mij aanbevolen voor uw toegezegd bezoek; te Leiden zijnde, kom ik u gaarne zien”. 15)

Verder uiteen

De wegen van de vrienden weken van nu af aan steeds verder uiteen. Ze bleven elkaar nog wel ontmoeten in de Dubbele Kamer voor grondwetswijziging in 1840, waar ze „tamelijk eendragtig” bijeen waren. 16) Het vriendschappelijk epistolair contact was afgelopen. Groen bleef zich in de veertiger jaren van die negentiende eeuw verdiepen in het Koninklijk Huisarchief. Het ene deel na het andere van de „Archives” kwam van de pers tot en met het achtste, dat het grote werk in 1847 tot 1584 heeft gebracht. In deze jaren heeft Groen de grondslag gelegd voor zijn grote politieke strijd in de jaren vijftig. Thorbecke deed hetzelfde in zijn colleges te Leiden en in verschillende studies – vooral historische – die van zijn hand verschenen. Maar wat een verschil met die van Groen! Terwijl deze de Opstand tegen Spanje als de grote tijd van de vaderlandse geschiedenis zag, concentreerde Thorbecke zich op de Bataafse tijd. De oude Republiek had, ondanks haar gebreken, het hart van Groen gestolen. Thorbecke was er op uit te laten zien hoe afgeleefd zij in 1795 wel was. Zijn beroemde rede als rector magnificus in 1841 „Simon van Slingelandt's toelag om den staat te hervormen” werd een streng requisitoir tegen de staatsinrichting van het oude Gemeenbest. In 1848 sloeg voor Thorbecke diens grote uur. In maart 1848 had Koning Willem II hem met vier liberalen van de avant-garde benoemd in de grondwetcommissie. Het lot van het vaderland werd voor een week, constitutioneel en gouvernementeel, gelegd in de hand van dit vijftal.

Rudolf Jan Thorbecke.

Thorbecke grijpt tot liberaal voorman, kreeg de kans van zijn leven en hij greep die kans. Had hij zelf niet in 1846 in één van zijn opstellen geschreven: „Men vat, dat iemand, de genie om zijn land te regeren in zich voelende, de hand naar de teugels uitstrekt”. 17) J. C. Boogman heeft geschreven, dat Thorbecke in de jaren 1840-1848 geconfronteerd werd met een „levensgrote uitdaging, die hem met heel zijn persoonlijkheid, met al zijn geniale gaven zal doen reageren”. Die uitdaging werd gevormd door de impasse waarin Nederland in de veertiger jaren van de vorige eeuw verkeerde. „Heel wat Nederlanders vroegen zich af of de Nederlandse natie nog wel levensvatbaar was, of zij in de ure des gevaars, als de in Europa bestaande spanningen zich zouden ontladen, wel genoegzaam weerstand aan de dag zou kunnen leggen”. 18) Het is, volgens Boogman, aan Thorbecke en zijn vormgeving aan de Nederlandse staat in 1848 te danken geweest dat het land zijn identiteit heeft hervonden. Daar steekt waarheid in. We voegen er dadelijk aan toe, dat het hervinden van de identiteit zeker niet minder aan Groen te danken was. Thorbecke baseerde zich voor zijn staatkundige vormgeving op de patriotentijd, Groen stelde op grond van zijn historisch onderzoek zijn onwrikbaar axioma dat de reformatie het Nederlandse Gemeenbest heeft doen geboren worden. 19) Dat betekende een diepere fundering van de identiteit dan bij Thorbecke.

Merkwaardige paradox

Thorbecke was in 1849 de leider geworden van het eerste door hem geformeerde kabinet. Groen werd in dat jaar lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal en Thorbecke's grote antagonist. C. W. de Vries noemde Groen Thorbecke's „eenige groote tegenstander onder zijn tijdgenoten en hij had daarin gelijk. In en buiten de Kamer heeft Groen zijn oude vriend geen ogenblik met rust gelaten. Er zit een merkwaardige paradox in de strijd tussen die beide grote Nederlanders in de vijftiger en zestiger jaren van de vorige eeuw. Die paradox werd eigenlijk al zichtbaar in 1837. Thorbecke was liberaal en vocht voor de vrijheid van de burger in een democratisch geregeerde staat. Groen was monarchaal en anti-revolutionair en zocht, althans volgens Thorbecke, het leven bij de doden in de oude Republiek waar geen liberale vrijheid te vinden was. Intussen nam Groen het op voor de vervolgd Afgescheidenen en pleitte hartstochtelijk voor de vrijheid die hen naar de grondwet toekwam. Daarentegen nam de liberaal Thorbecke het op voor de maatregelen van de regering. Na 1848 stond Groen onafgebroken op de bres voor vrijheid van onderwijs aan het volkskind met de grondwet in de hand! Thorbecke was niet te bewegen de door hemzelf in de grondwet verankerde vrijheid van onderwijs operationeel te maken.

Groen heeft in de jaren vijftig een grootse strijd gevoerd. Hij had, politiek gezien, in de in de grondwet van 1848 vastgelegde vrijheid van onderwijs een voet tussen de deur en hij was in geen enkel geval bereid die terug te trekken: niet tegenover

vriend (Van der Brugghen) en niet tegenover vijand (Thorbecke). De driespraak Groen-Van der Brugghen-Thorbecke in de parlementaire strijd om de onderwijswet van 1857 is uitermate boeiend. Wie de bladzijden lange verslagen van de redevoeringen uit dit debat in de *Handelingen van de Tweede Kamer* (Bijblad bij de Staatscourant heette het toen) leest, voelt nog de spanning tussen de regels trillen.

Vergaderzaal

Tegen het einde van de „beraadslagingen” kwam het tot een scherpe formulering van de standpunten. Men voelt de spanning in de vergaderzaal op een moment als dit:

De heer Thorbecke: „Zoo genegen als ik ben tot eerbiediging der vrijheid om het Christendom zoo op te vatten en te sluiten als hij (Groen) doet, even ongenegen ben ik om mij en anderen voor de beoordeling van het Christendom, dat wij koesteren, zijn maatstaf te laten opleggen. Nog ééne vraag, Mijnheer de Voorzitter, men stelle zich voor, dat hetgeen wij gisteren hoorden van den geachten spreker ons voorgedragen ware met het orgaan, met de houding, met de stem van Danton: welken indruk zou die taal hebben gemaakt?”

Men kan zich indenken met welk een spanning de zaal afwachtte hoe Groen op de „zet” van Thorbecke reageerde: nota bene, Groen vergeleek met Danton! De *Handelingen* gaan verder:

De Voorzitter (wanneer nu Groen weer het woord neemt):

„Ik wensch den spreker uit te noodigen eenigermate zijne stem te verheffen, want bij zijne vorige redevoering is zijne stem niet geheel tot mij doorgedrongen. De heer Groen van Prinsterer: Mijnheer de Voorzitter, ik ben bevreemd mijne stem te verheffen na den wenk van den geachten spreker uit Deventer (Thorbecke)”. 21)

Het kon tussen beide parlementariërs ook anders toegaan. Op 22 september 1862 was Groen in de Kamer terug, nadat hij in 1857 had bedankt vanwege het aannemen van de wet-Van der Brugghen. Thorbecke en hij waren nu zestigers: ze bleven elkander in de parlementaire greep houden. Groen hield zijn voet opnieuw tussen de deur. Hij had zijn rede bij de discussies over het Adres van Antwoord op de troonrede geëindigd met de woorden:

„De Minister (Thorbecke), aan het einde der discussie, beschreef onze veeljarige verhouding aldus: „Ik herinner mijne betrekking tot den spreker uit Leiden (Groen) ten aanzien van dit onderwerp. Zoo hij vrijheid van onderwijs vroeg, was ik zijn bondgenoot; maar van het oogenblik af, dat hij het onderwijs, in zijn geest te geven, met een officiële karakter trachtte te bekleeden, was scheiding en strijd onvermijdelijk”. Welnu, op dit oogenblik sta ik, volgens den Minister op zuiver terrein: in officiële karakter is geen sprake; ik vraag alleen vrijheid van onderwijs. Zal hij wederom mijn bondgenoot zijn?”

Thorbecke antwoordde en wat nu volgt was iets heel bijzonders voor een man, die zo zelden in het publiek zijn gevoelens deed blijken:

„Ik mag voor een oogenblik toegeven aan een persoonlijk gevoel. Het is het

Vervolg op pag. 10

Wat was de kracht van dat leven? Dat leven van geweldige werkzaamheid, schier onbegrijpelijk: die man die elke morgen om zeven uur aan zijn schrijftafel zat, en dat heeft volgehouden dat hele leven lang, zevenendertig jaar lang, tot zijn dood toe. Gij weet dat hij zelf dat heeft gekarakteriseerd: "Ik ben geen staatsman, maar een Evangeliebelijder".

C. Gerretson, Bij Groens graf (Verzamelde werken, IV, Baarn 1974, biz. 295 v.)

Hartstochtelijk geleerde

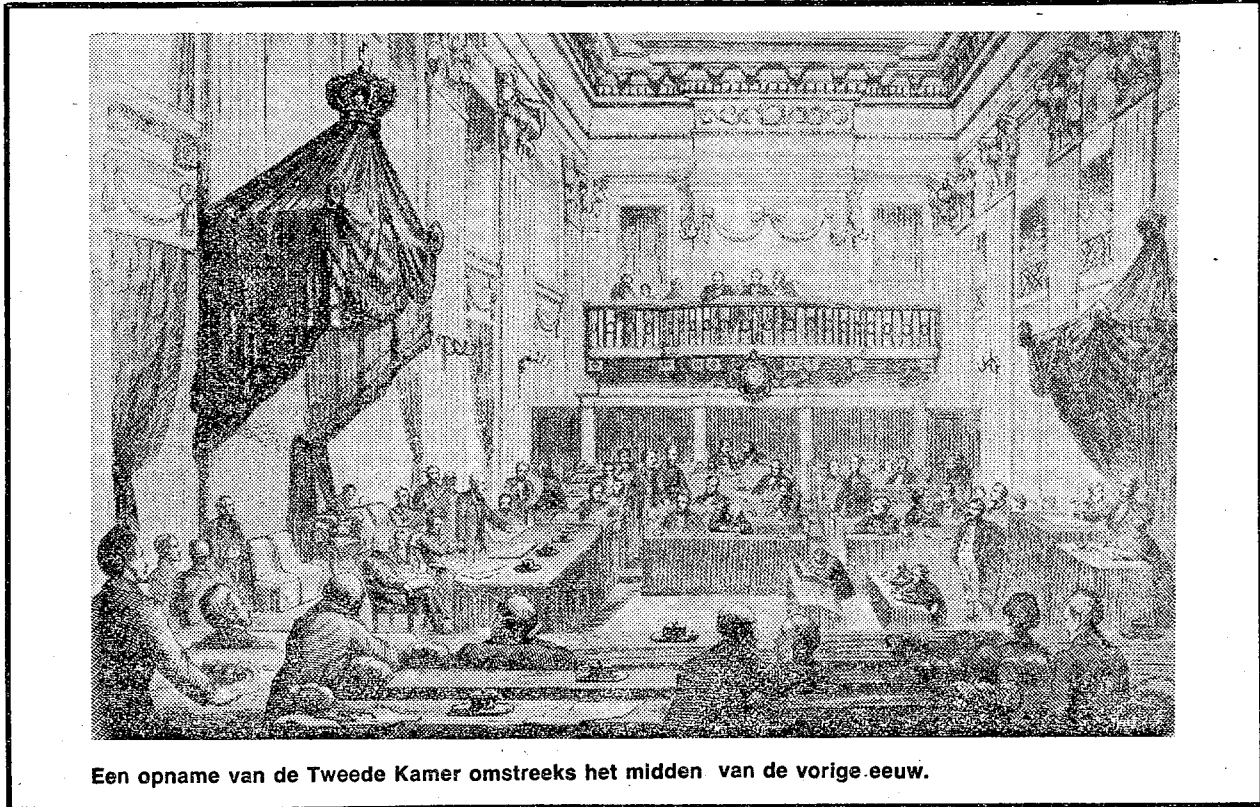
Als jongen van zestien, zeventien jaar had Allard Pierson de gelegenheid Groen te observeren, wanneer hij de vergadering voorzat van de Christelijke Vrienden. Hij was een scherp waarnemer, dat blijkt wel uit zijn *Oudere Tijdgenooten*. Hij vertelt van Groen dat het een man was in wie een zekere hartstochtelijkheid niet te miskennen viel. Maar het was een hartstochtelijkheid bedekt door uitwendige kalmte waaraan een samenloop van gunstige omstandigheden had meegewerkt: een groot vermogen, geen kinderen, de levenswijze van een geleerde, geen enkele uitwendige steen des aanstoots. Let men op deze opsomming, dan moet men zeggen: Groen had zijn dagen kunnen slijten als een rentenier. Maar die hartstochtelijkheid was er. Nu kan men ook een hartstochtelijk geleerde zijn. Groen is dat geweest. Veel van wat hij als geleerde heeft geproduceerd – vooral als geschiedvorser en geschiedschrijver – heeft blijvende waarde. Maar hij is zijn hartstochtelijkheid al meer gaan investeren in de publieke zaak en die dan heel ruim genomen: de kerk, het onderwijs, het parlement, de politiek in het algemeen, de maatschappij.

"Calvinistische Plato"

Wat stak hierachter? Pierson heeft gemeend ons ook dit te kunnen onthullen. Groen kende Plato. Die wijsgeer was zijn eerste grote wetenschappelijke liefde geweest. Voor Plato was de wereld van de ideeën de voorbeeldige wereld. De onveranderlijke ideeën zijn de modellen die om verwerkelijking vragen in onze veranderlijke wereld. Welnu, Groen was een calvinistische plato. Zijn ideeën op kerkelijk gebied waren de rechtzinnige theologie en op politiek terrein de anti-revolutionaire leer. Deze ideeën zijn het voorwerp geweest van Groens hartstochtelijke liefde, een liefde die zich geroepen wist ze op aarde te doen regeren. Aldus Pierson²). Nu wordt de invloed van Plato op Groen tegenwoordig niet meer door ieder zo hoog aangeslagen³). Maar geheel afgezien daarvan: als de vraag wordt gesteld waarvoor Groen gehouden moet worden en waardoor hij gedreven werd, zal toch wel de eerste die het recht heeft daarop te antwoorden, Groen zelf zijn.

Weinu, in 1864 wendde hij zich ter gelegenheid van de Kamer-verkiezingen tot de kiezers. In één van zijn geschriftjes uit dat jaar beveelt hij voor verschillende districten bepaalde kandidaten aan. Tegen het eind ervan schrijft hij: „En nu, kiezers, voor zover ge mij toegenegen zijt, nog een ernstig woord over het standpunt waarop ik uw ondersteuning begeer. *Als staatsman niet! als evangelie-belijder*”. En helemaal aan het eind: „Zeg het aan de kiezers, zeg het aan het volk achter de kiezers.... zeg, en herzeg hun dat ik, niet als staatsman, niet als hoofd ener partij, maar als belijder van het evangelie, hun gelovig Amen op mijn belijdenis in de Tweede Kamer tegemoet zie⁴). In 1870 herhaalt hij dat woord: „Een staatsman niet! Een evangelie-belijder”. Hij voegt er dan aan toe: „Mijn eigen leus. Zij is het nog”. En in de *Nederlandsche Gedachten* van 29 april 1876⁵) – een paar weken voor zijn dood – stond, afkomstig nog van zijn hand, te lezen:

„In 1876, aan het naderend levenseind, een CHRISTELIJK-HISTORISCH TESTAMENT. Met de tollenaarsbede: 'O God! wees mij zondaar genadig!' – Met de Heidelbergse Catechismus-wijshied: mijn enige troost in leven en in sterven. – Met de juichtoon: „Ik dank God voor Jezus Christus mijn Heer”. – Met de strijdleus der Reformatie: „Doet aan de gehele wapenrusting in aeternum⁶). Met de zinspreuk: *Een staatsman niet!*

Een opname van de Tweede Kamer omstreeks het midden van de vorige eeuw.

Groen als Evangelie-belijder

Door prof. dr. J. Plomp

Mede dankzij Groen zijn Nederlands politieke scheidslijnen principieel van aard

Een evangelie-belijder. Dat stak erachter: Groen moest het evangelie belijden.

Evangeliebelijder

Bewust belijder van het evangelie is Groen geworden in het begin van de jaren dertig. Hij had een zorgvuldige opvoeding ontvangen, maar wel geheel in de geest van in alles. Hij volgde in zijn Leidse studententijd een tijdlang het privaatstudies van Bilderdijk, maar dat had op hem veel minder uitwerking dan bijv. op Da Costa of Dirk van Hogendorp. Hij vond Bilderdijk wel zeldzaam geniaal, maar diens toon van eigen onfeilbaarheid stond hem tegen⁷). „Tot in 1828 was ik ongeveer – verklaarde hij later – als de toonaangevende Protestantse meerderheid, *Liberaal* en *Christen*; met de leus *medio tutissimus ibis*⁸). Als in de Hervormde Kerk bijkans iedereen, lid der grote Protestantse partij. Naar gelang van de thermometer *conservatief* – liberaal of *liberaal* – conservatief⁹).

1828 was het jaar van zijn huwelijk met Elisabeth M. M. van der Hoop, een overtuigd christin. Nog datzelfde jaar vertrok het jonge paar naar Brussel. Uit hoofde van zijn functie – hij was verbonden aan het Kabinet des Konings – moest Groen wonen waar hof en regering verbleven, beurtelings dus in Brussel en Den Haag. In Brussel proefde hij de sfeer van het Réveil onder de prediking van en de omgang met de Zwitsers hofprediker J. H. Merle d' Aubigné. Terug in Den Haag leidden zijn vrouw en het echtpaar De Clercq-Boissevain hem binnen in de Réveil-kring daar. Een levensgevaarlijke ziekte sloot in 1833 de periode van zijn geestelijke omkeer af. Groen was belijder van het evangelie geworden. Nadere studie en bezinning stempelden hem tot een gereformeerd christen¹⁰). Het evangelie vertoont meer facetten dan hier kunnen worden aangestipt. Maar in elk geval die twee welke getypeerd kunnen worden door de gelijkenis van de verloren zoon: er is altijd vergeving, en die van de barmhartige Samaritaan: ga heen, doe gij evenzo (*Luk. 15 en 10*). Of door de éne gelijkenis van die slaaf aan wie alles kwijtgescholden was en van wie nu verwacht werd dat hij tegenover zijn mede-slaven barmhartig zou zijn (*Matth. 18*). Het is het evangelie van Paulus: wij dan, gerechtvaardigd uit het geloof, hebben vrede met God (*Rom. 5*), en tegelijk van Jacobus: geloof zonder werken is dood (*Jac. 2*).

Van dit evangelie was Groen belijder geworden.

„Een ding, ik weet en belijd het, als zondaars wensen wij zalig te worden. Eén weg, één waarheid is er. Ik vind de rust en de vrede mijner ziel in de blijde boodschap dat er in het schuldvolgend offer van de Zaligmaker uit vrije genade vergeving en zaligheid is voor een iegelijk die gelooft... Een ding is nodig. Maar wanneer wij dat éne bezitten, moet de vrucht ervan openbaar zijn in alles. Wij willen, wat de behoudenis der zielen betreft, niets weten dan Christus en die gekruist. Maar indien wij dit weten, moet die wetenschap der liefde van Christus ons, ter verheerlijking Gods, overal waar Hij kan worden verheerlijkt, opwekken en dringen¹¹).

Vrijheid voor zending

Nu moet ik de verleiding weerstaan mij naar de verschillende terreinen te begeven waarop Groen zich bewogen heeft en getracht heeft het evangelie met woord en daad te belijden. Ik zou mij dan te zeer inlaten met onderwerpen die aan anderen zijn toebedeeld. Maar iets moet ik toch wel noemen, ter illustratie.

Sedert 1845 zat Groen de halfjaarlijkse vergaderingen voor van de kopstukken van het Réveil, de in het begin al genoemde Christelijke Vrienden. Daar werd over veel gesproken, maar er ging ook veel van uit, veel actie, voor de kerk, de evangelisatie, het christelijk onderwijs, de afschaffing van de slavernij, de zending. In dit alles ging het Groen en zijn vrienden om het evangelie en om de doorwerking daarvan in het eigen volksleven en in de koloniën. Eén moment licht ik hier even uit: Groens pleidooi in de Kamer voor vrijheid voor de zending en missie begin december 1851. Priesters en zendelingen hadden een „bijzondere toelating” nodig om in enig deel van Nederlands-Indië hun werk te mogen verrichten. Een toelating die kon worden ingetrokken wanneer ze „schadelijk” werd bevonden. Groen verzette zich daartegen. Hij betoogde: „We gaan uit van het beginsel dat hetgeen wij voor de Javanen verlangen, gelijk voor ons, ook voor hen het éne nodige is; dat we tot mededeling daarvan verplicht zijn, en dat onze staatsvorm in deze verplichting ener christelijke natie geen verandering gebracht heeft; zodat de vraag is, niet of maar hoe die verkondiging plaatshebben zal¹²).

Niet zonder opzet releveer ik juist dit pleidooi van Groen. Want het brengt mij terug bij „zijn autobiografisch slagwoord¹³):

Een staatsman niet! Een evangelie-belijder. Ethisch-irenische vrienden van hem verwezen hem naar dit woord om hem van de politiek af te brengen. Maar zij hadden het wel grondig misverstaan. Want, schreef Groen: „Niet elke politiek misprijs ik; maar enkel die politiek acht ik prijzenswaard, welke met de uiting van het volksgeweten en met het levensbeginsel van onze uit de strijd voor het evangelie geboren of herboren nationaliteit homogeen is¹⁴). Gerretson heeft – zoals hij zelf zegt – wat Groen met zijn leus bedoelde „minder paradoxaal geformuleerd: staatsman alleen als belijder, krachtens en nopens mijn belijdenis¹⁵). Groen bedreef wel degelijk politiek toen hij in de Kamer pleitte voor vrijheid voor de zending en missie. Maar het was *principiële* politiek.

Principiële politiek

Dit was iets zeer ongewoons. Want in het parlement waren zowel conservatieven als liberalen bedacht op het bewaren van „le juste milieu”, het rechte midden. In de tijd van de Franse revolutie hadden de uitersten van revolutie en reactie elkaar ten dode toe bestreden. Men wist waarop dat was uitgelopen. Dit nooit weer! Conservatieven en liberalen stonden in de Kamer wel tegenover elkaar, maar slechts tot op zekere hoogte. In hun denkbeelden verschilden zij niet zoveel, in elk geval niet principieel. De verschillen liepen over „meer” of „minder”, over „nu al” of „nog niet”. En de keus werd bepaald door redelijk denken, verstandelijk afwegen. Dat kon bij de een wel eens anders uitvallen dan bij de ander. Maar uiteindelijk heerste er in de Kamer „de samenzwering der eensgezindheid¹⁶).

In dit parlement is Groen de spelbreker geworden. Tegenover het beroep op de rede stelde hij het beroep op het evangelie. Zijn rede van begin december 1851 is daarvan slechts één bewijsstuk. Hij deed dit altijd. Men vond dit vreemd, onzakelijk. Daarom kreeg Groen vaak ook geen antwoord. Daarom verweet Thorbecke hem dat hij voortdurend buiten de orde was. Maar zijn kiezers en het volk achter hen begrepen hem: deze man probeerde in de politiek het evangelie te belijden. Het begrip werd wederkerig: daarom durfde Groen hun te vragen om een gelovig Amen op zijn politiek optreden, geen kleinigheid! Dat optreden heeft op den duur een duidelijke uitwerking gehad in heel de Nederlandse politiek. Dat hier te lande de partij-politieke grenzen niet pragmatisch bepaald zijn – conservatief-liberaal of conservatief-progressief – maar *principieel*, is niet in de laatste plaats aan Groen te danken¹⁷).

Evangelische politiek

Een staatsman niet! Een evangelie-belijder. Die woorden nam ds. L. J. van Rhijn, Groens predikant als hij 's zomers in Wassenaar verbleef, ook als uitgangspunt voor zijn toespraak bij diens open graf, dinsdag 23 mei 1876: „Als evangelie-belijder heeft Wassenaars gemeente hem gezien in haar behoeft, waar hij in gezonde dagen des zomers zijn plaats schier niet ledig liet staan. Zo

hem gezien aan de heilige nachtmaalstafel waar hij in de diepst-oetmoedige houding, soms een traan in het oog, met ons aanzat”. Hier dronk Groen uit de levensbron, Deed hij de kracht en de inspiratie op voor het leven van door-de-week. Ds. Van Rhijn maakte ook een vergelijking met Maria van Bethanië die nardus uitgoot over het hoofd en de voeten van Jezus.

„Zo heeft mr. Groen van Prinsterer het beste, het fijnste en edelste dat hij bezat, de nardus van zijn geest en talent, van zijn werkkraft en tijd, van zijn geld en goed, van zijn rust en genot, vorstengunst, volksgunst, vriendengunst, uitgestort over het hoofd zijns Verlossers, zonder iets voor zich te behouden. Een priester is hij geweest van zijn zelf-offerande¹⁸).

Dat is prachtig gezegd en ook wáár, al zouden wij ons in onze tijd misschien iets ingetogener uitdrukken.

Onder de vele sprekers op het kerkhof was ook dr. L. R. Beyen, een jongere vriend van Groen. Deze zei o.a. dat wat voor hem dit ogenblik „zo hoogst gewichtig, zo plechtig en indrukwekkend” maakte, was „dat in deze groeve thans een geheel, een schoon, een machtig tijdperk” afgesloten werd. Hij noemde Groen „de laatste vertegenwoordiger van een leven, dat geheel voorbij is gegaan¹⁹).

Over deze woorden is nogal wat te doen geweest. Nog in onze eeuw kon Fabius zich er boos over maken²⁰). Op deze wijze werd toch de blijvende betekenis van Groen te enen male miskend! Al is miskenning van Groen allerminst Beyens bedoeling geweest, zijn woord kon misverstand wekken. Want het was niet zo dat na Groens dood Kuiper – in wie Groen al in 1872 „de providentieel aangewezen leader” had begroet²¹) helemaal opnieuw moest beginnen. Kuiper kon, met anderen, in de lijn van Groen verder gaan. En na het verscheiden van die generatie stonden weer anderen klaar het werk – datzelfde werk in dienst van het evangelie – voort te zetten.

De vraag is wel of dit in de toekomst nog mogelijk zal zijn en zo ja, hoe lang nog. Wij spreken tegenwoordig over politiek die *evangelisch geïnspireerd* moet zijn. Vermoedelijk zou Groen tegen deze terminologie weinig bezwaar hebben. De vulling zou hem meer interesseren. Maar hoe zou ze anders gevuld kunnen worden dan op de wijze van Groen?

Het behoeft niet onmogelijk te worden geacht – nog steeds niet – dat wat evangelische inspiratie oplevert aan politieke, sociale, of economische of welke andere gedachten en concepten ook, aantrekkelijk kan zijn voor velen. Maar die inspiratie zelf mag toch alleen worden verwacht bij hen die, evenals Groen, geleerd hebben het evangelie te belijden.

Noten

- 1) A. Pierson, *Oudere Tijdgenooten*, Amsterdam, 1922 (derde druk), biz. 119 v.
- 2) A.w., biz. 120-130.
- 3) Vgl. J. Zwaan, *Groen van Prinsterer en de klassieke oudheid*, Amsterdam 1973 (diss. V.U.), biz. 136 vv. en de eerste stelling: „Plato's invloed op Groen is schromelijk overschat”.
- 4) Aan de kiezers, III, ondertiteld: *Een staatsman niet! Een evangelie-belijder*, 's-Gravenhage, 8 juni 1864, biz. 11 16 De citalen - ook andere in de tekst nog volgende - zijn overgebracht in de hedendaagse spelling.
- 5) Biz. 49 v. Met het testament bedoelde Groen „het zevental Nederlandsche Gedachten van september tot december” (1875).
- 6) „Het Woord van God blijft tot in eeuwigheid”. *Nederlandsche Gedachten*, tweede reeks, V (2 dec. 1873), biz. 250.
- 7) „In het midden loop je het veiligst”.
- 8) A.w., tweede reeks, V, biz. 255.
- 9) Vgl. H. Smitskamp, *Wat heeft Groen van Prinsterer ons vandaag te zeggen?* 's-Gravenhage 1945 biz. 25 w.; M. E. Kluit, *Het protestantse Réveil in Nederland en daarbuiten 1815-1865*, Amsterdam 1970, biz. 204 v.
- 10) Groen, *Ongelooft en Revolutie* (uitgave H. Smitskamp), Franeker z.j. (tweede druk), biz. 21 v.
- 11) P.A. Diepenhorst, *Groen van Prinsterer*, Kampen 1952, biz. 455.
- 12) Kwalificatie van C. Gerretson, *Groen van Prinsterer, én anti-revolutionair én christelijk-historisch*, in: *Verzamelde werken*, V, Baarn 1975, biz. 77.
- 13) Diepenhorst, a.w., biz. 113.
- 14) Gerretson, a.w., V, biz. 77.
- 15) A. M. Donner, *Groen van Prinsterer als staatsman en evangeliebelijder*, in: *Antirevolutionaire staatkunde* (maandlijks orgaan), 22 (1952), biz. 58. Behalve aan dit opstel heb ik bij de samenstelling van deze paragraaf profijt gehad van de eerste bladzijden van Gerretsons rede *Groen en de revolutie*, in: *Verzamelde werken*, IV, Baarn 1974, biz. 369 vv.
- 16) G. M. den Hartogh, *Groen van Prinsterer 21 augustus 1801 - 19 mei 1976*, in: *Gerret. Weekblad*, 18 mei 1951.
- 17) *Bij het geval van Mr. Groen van Prinsterer*, Amsterdam 1876, biz. 27.
- 18) A.w., biz. 13.
- 19) G. M. den Hartogh wist zich dit nog te herinneren, blijks zijn artikel *Bij het graf van Groen van Prinsterer*, in: *De Bazuin*, 1 juni 1951.
- 20) *Nederlandsche Gedachten*, no. 7, 29 april 1876, biz. 49.

Groen en de N.H. Kerk Door prof. J. van den Berg

Door spanning en teleurstelling bleef Groen trouw aan de Hervormde Kerk

Groen van Prinsterer was een zoon van de Nederlandse Hervormde Kerk. In de Waalse Kerk te Voorburg werd hij gedoopt. Op Paaszondag 1819 deed hij te 's-Gravenhage bij ds. I. J. Dermout belijdenis. Door spanning en teleurstelling heen is hij haar trouw gebleven. Bij zijn begrafenis getuigde de voorzitter van de Haagse Hervormde kerkeraad, ds. Ch. J. Bryce:

„De Kerkeraad der Ned. Hervormde Gemeente... en in dien kerkeraad geheel onze Haagse gemeente, is diep doordrongen van het geieden verlies, maar ook ootmoedig dankbaar voor het voorrecht om zulk een man in het midden der gemeente te hebben zien wonen. Ja waarlijk hij woonde in ons midden, hij deelde met ons lief en leed. Wij zagen hem zoo dikwijls nederzitten onder de openbare Evangeliebediening; deellend in dien zegen, zagen wij hem nog den jongsten Goeden Vrijdag aan den Avondmaalsdich, toen onze grijze Moll vooring; op den tweeden Paaschdag, in de Grote Kerk, onder de leiding van onzen Gunning, alwaar ik het voorrecht had aan zijne zijde te zitten en het laatst hem mocht ontmoeten; o, met welk een kinderlijke vreugde drukte hij mij de hand, wijzende op de talrijke schare: „Hoe velen toch, die met ons in den verzeen en eeuwig levenden Heiland gelooven; wij winnen toch, goede vriend! dat was het laatste woord, waarmee wij van elkander gingen. Deze man, de Haagse gemeente zal van hem blijven spreken als voorstander van alles wat in haar midden het Godsrijk bevorderen kon, als geweldige bestrijder van al wat dat Godsrijk tegenstand bood”.

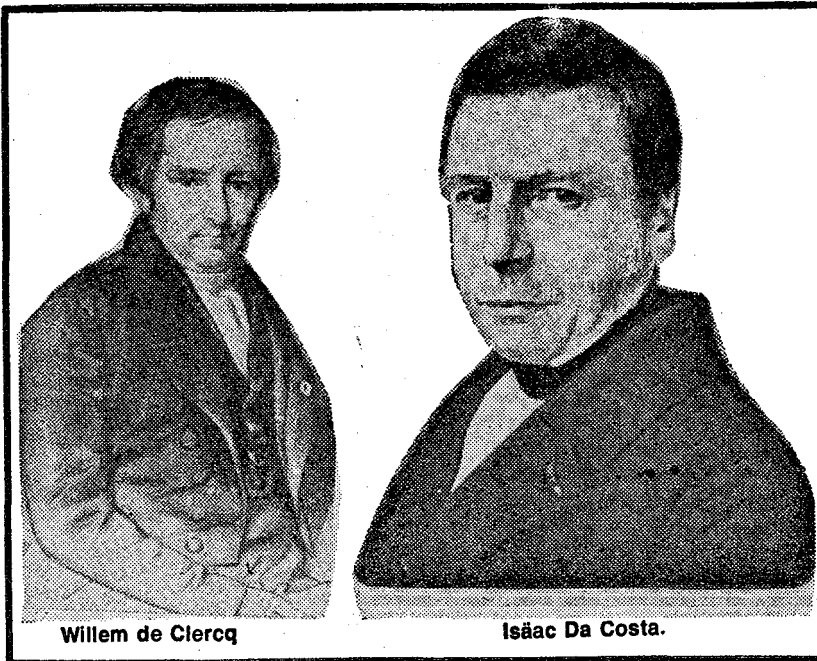
Sterke spanning

In Groen's verbondenheid met de Nederlandse Hervormde Kerk ligt iets van duidelijke continuïteit, ligt echter tevens een element van sterke spanning opgesloten. Merkwaardig is, dat naarmate de spanning toenam ook het

befes van verbondenheid met wat Groen zag als de essentie van de Hervormde Kerk zich verdiepte. Men kan het ook omkeren en stellen dat, naarmate het besef groeide van datgene waar het in de Hervormde Kerk in wezen om ging, de spanning met de kerk zoals zij zich in de praktijk manifesteerde in evenredige mate toenam. Wij doen er echter goed aan, de ene en de andere benadering naast elkaar te laten staan. Groen's betrekking tot de Hervormde Kerk kan niet worden beschreven als een verhaal van twee lijnen, die steeds verder uiteenwijken. Het leven van Groen is, bij alle kritiek die hij op haar had en die soms uitermate diep ging, toch tot het laatste toe ingebed gebleven in het bestaan van de Hervormde Kerk.

„Juiste midden”

De kerk waarin Groen opgroeide en waarin hij zijn vroege religieuze impulsen ontving was de kerk van „het juiste midden”. De kerk waarin de theologie en de zedelijke houding van een bijbels geloof aan een bovennatuurlijke openbaring een overheersende invloed uitoefenden. Het is gemakkelijk, daarvan een karikatuur te tekenen: toch ook echter onbillijk: een te zeer gezeefd, maar in elk geval mild en zacht evangelie licht viel door de hoge kerkvensters heen, een licht dat ook het leven van de jonge Groen bestraalde. De reeds eerder genoemde ds. Dermout, een typische vertegenwoordiger van de heersende richting, was in die tijd zijn geestelijke leidsman. Later zou Groen een in vele opzichten andere weg gaan dan zijn leermeester. Maar de band met Dermout bleef tot diens hoge levensende toe intact: er is geen breuk ontstaan, maar wel verwijdering, zoals ook de band met de kerk waarin de geest van Dermout en de zijnen de boventoon voerde niet werd verbroken, maar wel onder zware druk kwam te staan. Vanwaar deze verwijdering? In één der oudste ons bewaard gebleven brieven van Groen — aan zijn ouders, 22 oktober 1820 —

Willem de Clercq

Isaac Da Costa.

beschrijft de Leidse student die Groen toen was de kerkdienst waarin Da Costa, diens vrouw en Capadose gedoopt werden door de bekende predikant ds. L. Egeling.

„De heerlijke manier, waarop de predikant alles deed; zijne gebeden; zijne preek, zijne lieve en hartelijke toespraak; de delicate wijze, waarop hij over de Joden sprak; het gewicht van den stap, door die drie mensen gedaan; de algemeene eerbied, die er heerschte; dit alles tezamen maakte zulk een indruk, dat op het plechtig oogenblik, toen zij één voor één knielden en de zegen over hen uitgesproken werd en zij naauwlijks weder konden opstaan, men waarlijk geen gevoel zou gehad hebben, indien men zich toen niet geheel anders als gewoonlijk bevonden had...”

We zien Groen hier nog in volledige harmonie met de kerk van zijn dagen — die kerk op haar best —, maar tegelijk als getuige van een gebeuren, dat een belangrijke plaats inneemt in de geschiedenis van het Réveil in Nederland. Later zou het Réveil de levensgang van Groen beslissend bepalen. Aan de verhouding tussen Groen en het Réveil zal elders meer uitvoerig aandacht worden besteed, maar het feit dat Groen omstreeks 1830 door de geest van het Réveil werd aangeraakt moet toch worden vermeld: het heeft aan zijn verhouding tot de kerk een andere wending gegeven. Het besef van harmonie, in 1820 zo duidelijk aanwezig, moest wijken voor een gevoel van diepe onbevredigdheid.

Gevoel van onvrede

Dat gevoel van onvrede ten aanzien van de stand van zaken in de kerk ontmoetten we in die dagen bij velen, niet alleen in Nederland maar ook elders. Het kon

verschillende vormen aannemen: de één leidde het naar de Reformatie, een ander naar de Oude Kerk, nog anderen naar Rome terug. Maar bij allen werd het gedragen door een verlangen naar meer ernst en grotere diepgang in het leven van de kerk. Men miste, in die tijd van gedempte, vaak matte lichtval, de oplaaiende vlammen van een heilig vuur zoals men dat in vroeger tijden, het verleden soms idealiserend, meende te ontwaren. Voor Groen betekende dit dat hij zijn ideaal zocht in de Gereformeerde Kerk van de Reformatie's en de bloeitijd, de kerk die in het kader van het beeld dat hij zich vormde het geestelijk centrum van het volksleven was. In samenhang hiermee vond hij het oriëntatiepunt voor zijn kerkelijke houding in de historische belijdenis van de kerk, nader: in de Drie Formulieren, rechtens nog steeds het fundament voor de leer van de Hervormde Kerk. Groen heeft dit overigens niet op een enge confessionele wijze willen beleven. Onverdraagzaamheid tegenover de aantasting van wat hij als het hart van het evangelie zag ging bij hem gepaard met een mate van verdraagzaamheid met betrekking tot punten van ondergeschikt belang. Zo schreef hij op 31 maart 1833, naar aanleiding van een hard oordeel over een hem bekend predikant, aan zijn vriend Willem de Clercq:

„Gij weet wel, dat ik niet voor eene valsche en filosofische verdraagzaamheid ben: *la religion de Christ* (de religie van Christus), of laat ons liever zeggen, *toute vérité est intolérante* (alle waarheid is intolerant). Maar, wanneer ik dergelijke veroordeelingen hoor, dan ben ik

inderdaad bevreesd, dat men tegenwoordig ook al eens secundaire stellingen als hoofdwaarden beschouwt en dan maar iedereen, die daaromtrent verschilt van onregtvaardigheid en vijandschap beschuldigt...”

De houding, die uit deze regels spreekt, is hem zijn leven lang bijgebleven. Zij verklaart mede, waarom hij zich bij de Afscheidenen, als wier pleitbezorger hij optrad, nu afgezien van principiële en sociaal-culturele verschillen, ook geestelijk niet thuis kon gevoelen.

Strijd binnen N.H. Kerk

Intussen werd hij, als leidende figuur uit de Réveilkring, steeds sterker betrokken bij de strijd binnen de Hervormde Kerk, een strijd die trouwens voor zijn besef met zijn politieke strijd nauw verbonden was: kerk en vaderland beide moesten immers worden teruggeroepen, niet tot de status quo van vóór de revolutie, maar tot het evangelisch beginsel der Reformatie. De opkomst van de Groninger richting, met haar vrije houding tegenover het historische belijden der kerk, bracht velen uit de Réveilkring ertoe, het belang van de handhaving der belijdenis voor het geestelijk leven der kerk duidelijk te accentueren. Overigens openbaarde zich in de kring der vrienden reeds vroeg een verschil ten aanzien van de wijze waarop dit zou moeten geschieden. Toen Groen in 1834 gepleit had voor onderwerping aan de belijdenis, schreef Da Costa hem (24 juli 1834): „Op blz. 62 zoude ik voor *onderwerping aan de belijdenis der kerk*, liever *samenstemming met-, in-, of getrouwheid aan dezelfde* gelezen hebben; de lijn tusschen Gods Woord en den best mogelijken afdruck der leer in menselijke schriften kan niet te scherp getrokken worden”.

Twee visies

Hier ligt reeds de kiem van een verschil, dat later geformuleerd zou worden als het verschil tussen de „juridische” en de „medische” visie. De „juridische” visie, door Groen voorgestaan, wil de *belijdenis desnoods langs de weg van de leertucht gehandhaafd zien*, al kan zij, zoals bij Groen stellig het geval was, door honorering van bepaalde aspecten van de „medische” visie verzacht worden: „De medische werkzaamheid is, in verband met de wettische, onmisbaar.” (Groen aan M. Japikse, 11 februari 1855). Omgekeerd wilde Da Costa, die de „medische” weg voorstond, *de weg van de geneezing van de zieke door de helende en vernieuwende kracht van Word en Geest*, het „juridische” element niet uitsluiten. Maar er was toch een verschil, dat samenhang met een verschillende visie op de kerk. Terwijl Groen, in zijn beklemtoning van de continuïteit de duurzaamheid, de identiteit, de „historische eenzelligheid” van de kerk, neigde in de richting van een min of meer statisch kerkbegrip, draagt de visie van Da Costa, die sterke nadruk legde op de groei en de vernieuwing van de kerk, een meer dynamisch karakter. Kenmerkend voor Groen is een passage uit een brief aan Beets van 31 juli 1848: „Maar ik wil de onveranderlijkheid der kenmerkende waarheden in de historische kerk”. Groen dacht historisch en juridisch; de wijze waarop hij in de kerkelijke strijd van zijn dagen positie koos (ik denk hier onder meer aan de adresbeweging en, later, aan de strijd rondom ds. Zaalberg) werd mee hierdoor bepaald.

„Gij weet wel, dat ik niet voor eene valsche en filosofische verdraagzaamheid ben: *la religion de Christ* (de religie van Christus), of laat ons liever zeggen, *toute vérité est intolérante* (alle waarheid is intolerant). Maar, wanneer ik dergelijke veroordeelingen hoor, dan ben ik

Groen en Thorbecke

Vervolg van pag. 8

gevoel van een levendig genoegen, waarmee ik weder mij in het gezelschap van mijnen ouden vriend bevind; niet enkel het genoegen dat men smaakt, wanneer men een oud vriend terugziet, die afscheid genomen had, dien men onmisbaar rekende in het gezelschap, en dien men niet meer dacht te ontmoeten maar het genoegen, verbonden aan herinneringen van vroegeren leeftijd... wanneer men nog eens een straal van de vriendschap der jeugd laat vallen op den ouden dag”. 22)

In zijn zakelijke beantwoording gaf hij Groen geen streep toe. Hij had ten diepste van de vrijheid voor het onderwijs naar het Evangelie die Groen vroeg, niets begrepen.

Levensende

De zeventiger jaren brachten voor de vrienden uit de tijd van de Belgische opstand het einde van hun levensbedrijf. Zij hadden, ieder komende van een andere kant, het Koninkrijk helpen opstuwen uit de impasse waarin het na de scheiding van Noord en Zuid was weggezonden. De grote opbloei onder Koningin Wilhelmina zouden zij niet meer mee maken. Alléén: wat een verschil in toekomstperspectief voor elk van hen beiden!

In het levenseinde van Thorbecke ontwaart men iets „tragisch”, aldus Boogman. „Thorbecke, de geniale voortrekker van de jaren 1840, de radicale liberaal van toen, was nu een oud-liberaal geworden, mikpunt van hatelijke aanvallen van de kant van veel jongere liberalen”. Met Groen was het anders. In 1871

had de antirevolutionaire richting onder zijn leiding haar zelfstandigheid herwonnen tegenover de conservatieve groepering in de Kamer. Ze was bij de verkiezingen in zee gegaan met Groen's kandidaten: Kuyper, Keuchenius en Van Otterloo. Abraham Kuyper was in die jaren in de rijen der orthodoxen gesprongen en stond te trappelen van ongeduld om de wacht van Groen over te nemen. Thorbecke, die tijdens zijn eerste ministerie zijn grandioze wettenstaat had afgebouwd, liet de zijnen nauwelijks een spirituele erfenis na. Groen die aan het regeren nooit was toegekomen, bezield met zijn geestelijke nalatenschap komende geslachten. De schat die hij naliet, is nog nooit ten volle geëxploreerd. Na het overlijden van Thorbecke in 1872 heeft Groen zich in zijn laatste serie „Nederlandsche Gedachten” intensief met zijn oude vriend beziggehouden. Inderdaad, Thorbecke had de vrijheid van onderwijs in de grondwet gebracht. „Doch wat is daarna gebeurd?” en vlijmscherp formuleerde Groen het verschil tussen de liberale vrijheid en de vrijheid, waarvoor hij zijn leven lang publiek op de bres was gaan staan: „Praktisch hebben zij (Thorbecke en de liberalen), door hun toelichting en hun toepassing van de Grondwet de vrijheid voor zich zeer bruikbaar, voor anderen zooveel hun doenlijk was, onbruikbaar gemaakt”. 24) Het is bijzonder instructief die nabeschouwingen van Groen over Thorbecke te lezen. Als puntje bij paaltje komt had Groen veel beter dan Thorbecke begrepen wat de constitutionele positie van de Tweede Kamer was. Thorbecke, de liberale

democraat, was in feite *élitair*, de aristocraat Groen was *volksman*. Ongelofelijk fijn formuleerde Groen dat zó: voor Thorbecke was de Tweede Kamer een „talrijke Raad van State, waar de aristocratie des verstands zetelt. Niet de hartader van het Nederlandsche volk, waar de Regering aan de natie de pols voelt”. 25) Groen stak zijn bewondering voor zijn oude vriend niet onder stoelen of banken: „Altijd *facile Princeps*. Als *oppositant*, meer nog dan als *minister*”. 26) Er was ook veel in Thorbecke dat hem tegen de borst heeft gestuit: „Onder Thorbecke was er ministriële, in stede van landsvaderlijke *autocratie*-Willem I herlevend in *Thorbeckiaanschen vorm*. Een ministrieel *da capo* van het koninklijk wanbegrip”. 27) Scherper kon het niet worden gezegd.

Verskil

Waar lag het verschil tussen beide mannen die elkaar een tijd lang zo na hebben gestaan? Het is misschien aldus op formule te brengen: in Thorbecke legde de nazaat van de dissenters uit de tijd van de Republiek de door hen in de Bataafse tijd bevochten vrijheid vast in de nieuwe gecentraliseerde wettenstaat van 1848, vast besloten die ten eigen bate te handhaven. In Groen vocht de Orangistisch-calvinistische traditie voor een vrijheid die Thorbecke niet verstond: het kind te onderwijzen naar het Evangelie. Groen schreef na Thorbecke's overlijden aan Kuyper: „De dood van Thorbecke heeft mij *geweldig aangegrepen*. Dit voor u alleen. Anderen zouden dit niet begrijpen; gij wel”. 28) Goslinga die hun onderlinge briefwisseling uitgaaf en commentarieerde, anoteerde hierbij: „Hun in tegenstelling

verbonden-zijn, verbeelde hun eeuw”.

29) Elout van Soeterwoude, Groen's bejaarde vriend, gaf ook commentaar. Hij was van mening dat de minister van justitie Jolles in diens herdenkingsrede Thorbecke voortreffelijk had getypeerd. Hij wilde echter verder gaan dan de minister in diens „vague erkenning” dat er boven deze machtige (Thorbecke) nog een machtiger was. „Thorbecke heeft nog betere, zoo dan al niet bevredigende antwoorden gegeven; en hij ging ten avondmaal”. 30) Kan een christen zijn tegenstander beter herdenken? Enschede Dr. R. H. Bremmer

NOTEN BIJ GROEN EN THORBECKE

- 1) Citaat ontleend aan G. Fuchinger, *Aandacht voor Groen van Prinsterer*, 1976, p. 33.
- 2) I. J. Brugmans, *Thorbecke*, 1958, p. 4.
- 3) *Brieven van Thorbecke*, 1873, p. 1.
- 4) *Briefwisseling Groen*, IV, 1987, p. 607., 5) T.s.p.
- 6) *Brieven van Thorbecke*, 1873, p. 1.
- 7) *Idem*, p. 7. 8) *Idem*, p. 36. 9) *Idem*, p. 7. 8) *Idem*, p. 36. 9) *Idem*, p. 41. 10) *Idem*, p. 37. 11) *Idem*, p. 58. (uitdrukking van Groen). 12) *Idem*, p. 60. 13) *Idem*, p. 78.
- 14) „Ce parti cherche la vie chez les morts. Il ne comprend pas que ceux-ci ont vécu pour rendre possible une vie nouvelle”.
- 15) *Idem*, p. 80.
- 16) „Na ons tamelijk eendragtig zamenzijn in de *Dubbele Kamer van 1840*”, Groen in commentaar op brief XXXIX, p. 81.
- 17) *Historische schetsen*, 1846, p. 127.
- 18) J. C. Boogman, „Thorbecke-Uitdaging en Antwoord”, *Bijdragen Geschiedenis der Nederlanden*, 1972, p. 367.
- 19) „L'Eglise Réformée avoit Donné naissance à la République, Maurice et Bernvoelt, 1875, 24
- 20) C. W. de Vries, *De ongekende Thorbecke*, z.j., p. 9.
- 21) *Handelingen 1856/57*, p. 50, 51.
- 22) Groen, *Parlementair fragment*, 1863, p. 12
- 23) J. C. Boogman, A.a., p. 373.
- 24) *Ned. Gedachten*, 1872, p. 298. 25) *Idem*, p. 339.
- 26) *Idem*, p. 201. 27) *Idem*, p. 338.
- 28) *Briefwisseling Groen-Kuyper*, 1937, p. 186. 29) T.s.p.
- 30) *Briefwisseling Groen*, IV, p. 559 in een in noot 5 geciteerde brief van Elout aan Groen van 10 juni 1872. Cursivering van mij.

In een speciaal Groennummer als dit, waarin zijn arbeid in de diverse facetten wordt belicht, behoort zijn onvervaardde inzet destijds voor de vervolgde Afgescheidenen een plaats te hebben. Dit optreden van Groen heeft ook zijn verhouding tot de Afgescheidenen in hun politieke ontwikkeling blijvend bepaald.

Uitbarsting

De geschiedenis van de Afscheiding mag als bekend worden verondersteld. Steeds luider klonk – na de omzetting van de Gereformeerde Kerk door het reglement van 1816 in het Hervormd Kerkgenootschap – vooral ook uit de onderste lagen van het kerkvolk – de klacht, dat aan de goddelijke waarheden, waaruit de Kerk steeds had geleefd, werd te kort gedaan. Het smeulend conflict kwam tot uitbarsting, toen op 14 oktober 1834, na stormachtige gebeurtenissen op de daaraan voorafgaande zondag, Kerkeraad en gemeente van Ulrum, waar de predikant Hendrik de Cock was geschorst, een acte van Afscheiding en Wederkeering tekenden, waarin – zoals zij de Minister van Eredienst schreven – de gronden waren verrat, „waarom en waarop zij zich scheiden van de Synodale Kerk en van Uedls., zich houdende alleen aan Gods heilig Woord en aan onze Formulleren van eenheid in alles op dat Woord gegrond, hopen dat God UEdls de genade geve, om ook daartoe, vanwaar gij vervallen en uitgevallen zijt, weder te keeren, ons vredig latende in het bezit der Kerk en dier goederen die ons wettig toekomen en die door onze vaders voor de Gereformeerde godsdienst zijn afgezonderd, en dat gij behoed en bewaard moogt worden, om onze consciëntien onbezwaard en ons vredig te laten bij dat geloof, dat eenmaal den heiligen is overgeleverd en 't welk onze vaders voor hun goed en bloed gekocht hebben”.

Na 14 oktober 1834 sloten zich op verschillende plaatsen gelijkgezinden bij deze Acte aan. De regering zag – evenals de kerkelijke autoriteiten – deze ontwikkeling met grote zorg aan. De eenheid van de Protestanten waarop het reglement van 1816 was gericht, werd bedreigd; de aanspraak op Kerk en goederen werd als een aanslag op de rechten van het Hervormde Kerkgenootschap gevoeld.

Harde hand

Met harde hand werd tegen de Afgescheidenen opgetreden. Op hun bijeenkomsten werd een bepaling van de code pénal (het, in afwachting van een eigen wetboek van Strafrecht toepasselijke, Franse Wetboek) van toepassing geacht, die „associations” van meer dan 19 personen aan voorafgaande goedkeuring van het openbaar gezag bond. Niet alleen werden vervolgingen ter zake ingesteld, die merendeels tot voor de bescheiden inkomens van de betrokkenen hoge boeten leidden, en die dan, bij gebreke van betaling, door verkoop van huisraad, klederen en kindergoed werden ten uitvoer gelegd, waarbij men zich niet ontzag de verkoping op zondag te doen plaatsvinden om wederinkoop te beletten. Maar ook trad de politie tegen deze bijeenkomsten door uiteendrijving op. Daarnaast werden „inlegeringen” gehanteerd: in vele gemeenten werden, uitsluitend bij de gescheidenen, militairen ingekwartierd, soms bij één huisgezin zes, tien, twaalf en meer; de reclames, de verzoeken om schadevergoeding bleven zonder antwoord. Ook verleende de politie geen bescherming, wanneer de gescheidenen vanuit het publiek werden lastig gevallen.

Voorbarig

Groen volgde de afscheidingsbeweging met intense belangstelling. Hoezeer hij begrip had voor de motieven van de afgescheidenen, zo meende hij toch, dat afscheiding in het algemeen als voorbarig moest worden beschouwd, omdat de middelen om binnen het kerkgenootschap redres van de bezwaren te verkrijgen nog niet waren uitgeput. De strijd binnen het kerkgenootschap moest worden voortgezet en daaraan heeft Groen in de opvolgende jaren met vasthoudendheid zijn krachten gewijd. Maar het optreden tegen de afgescheidenen keurde hij, als een inbreuk op de grondwettelijk gewaarborgde vrijheid van godsdienst, onvoorwaardelijk af. Toch heeft het tot het voorjaar van 1837 geduurd, dat hij zich ter zake tot de Koning wendde. Het is begrijpelijk, dat hij dit met schroom deed. Van 1 november 1827 was hij, eerst als referendaris, daarna als secretaris van het Kabinet des

Groen en de Afgescheidenen

Door dr. J. Donner

Afgescheidenen hadden onbegrensd vertrouwen in Groens politieke leiderschap

Konings, in de onmiddellijke omgeving van de Koning werkzaam geweest. December 1833 had hij met het oog op zijn gezondheidstoestand als zodanig ontslag genomen. De Koning had hem daarbij met eerbewijzen overladen: hij behield de rang en titel bij het Kabinet en spoedig daarna werd hij – op 32-jarige leeftijd – tot Staatsraad in buitengewone dienst benoemd. Maar bovendien bleef hij belast met het toezicht op het Huis-Archief der Oranjes, en met machtiging van de Koning begint hij de uitgave van de bekende reeks „Archives”, waarvan het vierde deel in 1837 verschijnt.

Memorie aan de Koning

Het is dan ook verstaanbaar, dat Groen niet aanstonds in het openbaar van zijn bezwaren rekenschap geeft, maar op 23 maart 1837 de Koning een Memorie ter zake aanbiedt. Groen vraagt daarbij de Koning aandacht voor de zaak, maar ook „toegevendheid voor mij”, en schrijft dan verder, dat door de Koning „hiermede durf ik mij vleijen, ook bij afkeuring mijner denkbeelden, noch de bedoeling des schrijvers miskend, noch de liefde en eerbied in twijfel zal worden getrokken”. De Koning laat hem antwoorden dat hij ten volle de goede bedoelingen, welke Groen hebben geleid tot het opstellen van dit stuk erkent en laat hem bedanken voor de aanbieding.

Maar als Groen de indruk krijgt, dat aan zijn memorie onvoldoende aandacht wordt gegeven, besluit hij tot publicatie, en doet hij zijn „de Maatregelen tegen de Afgescheidenen aan het Staatsrecht getoetst” verschijnen. Hij biedt dit de Koning aan bij brief van 13 juli 1837. Hij schrijft daarin dat hij zich vleit „dat U.M. indien het Haar behaagt een blik ook in deze weinige bladzijden te werpen, er niet in zal missen die eerbied, trouw en liefde, welke eerst dan ongeveer geacht kunnen worden, wanneer zij vereenigd met plichtmatige rondborstigheid zijn”. Ditmaal geen antwoord van de Koning! Wel komt Groen ter ore, dat de Koning op een vergadering in Den Haag gezegd heeft: „De heer Groen schijnt mij te mijden, vroeger bood hij mij de Deelen van het Archief in persoon aan, nu zendt hij ze met een brief”. Op informatie van degene, die dit heeft opgevangen schrijft Groen: „Over het niet in persoon overhandigen van Archives IV, heb ik mij per brief geëxcuseerd, wegens een verhaast vertrek naar Overijssel. Dit was een pretext, maar ik zou het rondout ook aan Z.M. zeggen, dat ik de audiëntie gemijd heb omdat ik vreesde, zoo ik enigszins hard aangesproken werd, of te veel, of te weinig te zeggen, te veel voor een onderdaan, te weinig voor iemand die prijs op onafhankelijkheid stelt”. en later – in zijn levensherinneringen – schrijft Groen na vermelding dat de Koning hem nooit iets in de weg heeft gelegd, ook niet toen hij in de Nederlandse Gedachten de regeringspolitiek kritiseerde: „Eerst de pleitnota voor de Afgescheidenen bracht verkoeling”.

Karaktervolle daad

Dit alles bewijst welk een karaktervolle daad Groen met de publicatie van de maatregelen heeft gepleegd. Hij schroomt niet, in de meesterlijke stijl, die hem eigen is, onbewimpeld zijn afkeuring uit te spreken. De „weinig bladzijden” (brief aan de Koning) blijken een geschrift van 71 pagina's te omvatten. Uitvoerig gaat hij – meer dan de helft van het geschrift is daaraan gewijd – de achtergronden van de onrust in de Hervormde Kerk na. Het streven is, evenals bij het onderwijs, geweest de Kerk onder de Staat tot een eenheid te brengen door samensmelting der nationale verscheidenheden. De handhaving van de leer der Hervormde Kerk werd weliswaar in het reglement van 1816 verordend, maar door de „geest en

hoofdzaak” formule van de Synode ontkracht. De prediking van Christus en dien gekruist maakt plaats voor een verminkt, een verwaterd, een karakterloos Evangelie. Aan hen, die zich tenslotte afscheiden, werd alle handhaving der Hervormde leer en ook de minste tegemoetkoming aan rechtmatig bezwaar op hoge toon geweigerd. Na zo de achtergronden uitvoerig te hebben belicht, betoogt Groen, dat het gedrag der Overheid onverenigbaar is met een goede Staatkunde en vooral met rechtvaardigheid. De vervolging is ondoeltreffend, zij is ontoereikend, zij heeft ook een zeer nadelige strekking. Maar vooral is zij in strijd met het recht. Hij wijst dit, wat betreft de inkwartieringen, aan met een beroep op artikel 212 van de Grondwet en op artikel 73 van het Reglement op de huisvesting der troepen: „Zij zullen bij de inwoners, zonder onderscheid, uitzondering of voorrechten, moeten worden ingekwartierd”. Dan ontzenuwt hij het beroep op artikel 291 van de Code Pénal: onder „associations” kunnen gemeenschappelijke godsdienstoefeningen niet worden begrepen. En tegenover het beroep op de bepaling van artikel 191 van de Grondwet, dat alleen aan de in 1815 bestaande gezindheden bescherming wordt verleend, stelt Groen artikel 190 van de Grondwet, die volkomen vrijheid in godsdienstoefeningen aan elk waarborgt. Maar ook merkt Groen op dat de afgescheidenen Gereformeerd zijn, Gereformeerd bij uitstek. En het is niet aan het Kerkgenootschap van 1816, het is aan de in 1815 bestaande Hervormde gezindheid, dat bescherming door de Grondwet toegekend wordt.

Indruk op Thorbecke

Het geschrift maakte grote indruk. Niemand minder dan Thorbecke, aan wie – zijn vriend uit hun studententijd, met wie hij regelmatig contact had onderhouden – Groen een exemplaar had toegezonden,

Koning Willem I

mengde zich in de strijd. „Ik heb wel de lust om als advocaat, uit overtuiging. Ik zeg het u openhartig. Ik denk, dat onze oude en goede betrekking bij een verbloemd, niet bij een beleden verschil van denkwijzen lijden kan”. Dienvolgens plaatste Thorbecke in „Le Journal de La Haye” in september 1837 een artikel, hetwelk door Groen in hetzelfde blad bestreden werd. Daarop volgde nog re – en dupliek. Thorbecke – door wiens laatdunkende toon, waarbij hij het geschrift van Groen als een „partij-geschrift” qualificeerde, Groen zich gekwetst gevoelde – betoogde, dat aan de Staat tegenover de Kerk een „jus in sacra” toekomt.

Artikel 190 mocht de volkomen vrijheid van godsdienstige begrippen aan elk waarborgen, dit had slechts betrekking op de individuele persoon. Maar corporatieve uiting daarvan staat onder het toezicht van de Staat en nieuw-optredende godsdiensten vereisen, onder voorwaarden door de Staat te stellen, de toelating van de Staat.

Synode afgescheidenen

Thorbecke was daarmede in de lijn, die ook de Regering had gekozen: bij rescript van de Koning aan het departement van Hervormde Eredienst van 10 december 1835 droeg de Koning de Minister op, op een door de Afgescheidenen ingediend verzoekschrift te antwoorden, dat „indien zij onoverhoortelijk mogten blijven volharden bij hun voornemen om afzonderlijk nieuwe godsdienstige genootschappen te vormen, wij aan hen geene toelating en grondwettige bescherming kunnen verlenen, dan nadat ons zal zijn gebleken dat de openbare orde of veiligheid daardoor niet gestoord kan worden; dat wij dus afwachten de nadere daartoe in te dienen adressen, welke verzeld zullen moeten zijn van hunne reglementen en Statuten ten einde daarop finaal te beschikken”. Voorlopig zouden mitsdien de door hen zonder verkrege toelating feitelijk opgerichte gemeenten als onwettig niet kunnen worden geduld. De eerste Synode der Afgescheidenen (Amsterdam 1836) verklaarde zich wel bereid om, zoals in verzoek mede als voorwaarde was gesteld „op niemands bezittingen, inkomsten, regten of titels enige inbreuk te maken”, maar hield vast aan de overtuiging, dat geen nieuw godsdienstig genootschap was opgericht en dat dus geen nieuwe reglementen of statuten konden worden overgelegd.

Strijdensmoede

Maar – strijdensmoede – legden, nadat de Utrechtse gemeente onder leiding van ds. H. P. Scholte op eigen gelegenheid erkenning als „Christelijke afgescheidenen gemeente” had verzocht, ook de meeste andere afgescheiden gemeenten het hoofd in de schoot, zij het, dat een kleine groep gemeenten weigerde in deze weg te gaan en aldus een scheuring ontstond, waarbij de laatstgenoemde gemeenten zich in de „Gereformeerde gemeenten onder het Kruis” verenigden. In 1869 kwam een vereniging van beide groepen als „Christelijk Gereformeerde Kerk” tot stand, die toen volstond met ingevolge de na de April-beweging tot stand gekomen wet van 10 september 1853 (102) kennis te geven van haar constitutie, welke kennisgeving door de Regering als zodanig werd aangenomen.

Heeft aldus Groen met zijn „Maatregelen” niet kunnen bereiken, dat de aangelegenheid op de juiste wijze werd afgewikkeld, de dankbaarheid van de Afgescheidenen voor zijn interventie was er niet minder om. „Nimmer” – zo schreef de Regering, het blad van de Afgescheidenen – was de zaak zo diep, zo grondig onderzocht, nimmer zo onpartijdig voorgesteld als door de heer Groen”. Zij gevoelden in hem, ondanks het feit, dat hij meende binnen het Hervormde Kerkgenootschap de strijd te

moeten voortzetten, „een broeder in den Here”.

Band met ARP

En het gevolg daarvan is geweest, dat zij voortaan in Groen als politiek-leider een onbegrensd vertrouwen stelden. Groen zijnerzijds hield de band met de Afgescheidenen gaarne aan. Het was – de A.R. partij had bij zijn leven nog niet een georganiseerd bestaan gekregen – Groens gewoonte om regelmatig de redacties van de tijdschriften, die zijn politiek steunden, te raadplegen. En in de bijeenkomsten, die hij daartoe belegde, vindt men ook steeds „De Bazuin” en later „de Wekker” – organen van de Afgescheidenen – vertegenwoordigd.

De nauwe band van de Afgescheidenen met de A.R. Partij bleek ook daaruit, dat bij de verkiezing van het definitief Centraal Comité op 3 april 1879 na Kuiper en Lohman een Christelijk Gereformeerde predikant de meeste stemmen verkreeg.

Bij de begrafenis van Groen op 23 mei 1876 kwam de blijvende dankbaarheid van de Afgescheidenen aan Groen tot een treffende uiting. Buiten de vastgestelde orde van sprekers om kreeg op zijn verzoek, alvorens de plechtigheid met het zingen van een lied werd afgesloten, de heer A. Brummelkamp jr. – zoon van een van de vaders der Afscheiding – nog het woord om, zoals hij zeide aan een persoonlijke plicht van dankbaarheid van de Christelijke Gereformeerde Kerk te voldoen. Na herinnering aan Groen's interventie met zijn „Maatregelen” ten behoeve van de Afgescheidenen, beëindigde hij zijn toespraak aldus: „Wij Christelijke Gereformeerden danken God, dat Hij een Groen van Prinsterer verwekt heeft om ook ons goed recht te verdedigen. We zullen hem niet vergeten. Wij hebben zijn nagedachtenis lief; en zoolang het Evangelie van Jezus Christus van onze kansels zal verkondigd worden, zullen we zijner blijven gedenken en zijn naam aanschrijven onder de beste mannen uit onze rijke historie”.

Waarlijk, de gedachtenis van deze Rechtvaardige zal ook in dit opzicht tot zegening blijven.

Vervolg van pag. 10

van Da Costa, met alle nadruk het volgen van de „medische” weg bepleitten. In Groen's betrekking tot de ethische voormannen schuilt een merkwaardige ambivalentie. (aanwezigheid van tegengestelde stromingen). Er was verschil, soms in strijd zich manifesterend, maar tegelijk was er een diepe verbondenheid in spiritualiteit en geloofsbeleving. Dat Groen zijn ziel wist gelaafd en gesterkt onder het gehoor van Gunning is ook een stuk – en niet het minst belangrijke – van zijn relatie tot de Hervormde Kerk. Maar bij en onder dit alles groeide zijn bekommernis om de heersende leervrijheid en om de invloed van het modernisme, door hem als een dodelijk gevaar beschouwd, al treft ons een uitlating in een brief aan ds. L. J. van Rhijn van 18 december 1860: „Absolute veroordeling van de liberalen, zoodat men de waarheid die in de dwaling gemengd is en daaraan kracht geeft, voorbijzie, behoort zeker niet tot het wezen der orthodoxie”.

Doleantie

Men heeft zich wel afgevraagd of de Doleantie mede een gevolg was van de door Groen gevoerde strijd. Het is duidelijk, dat Groen in de laatste jaren van zijn leven een sterke verbondenheid met Kuiper ervoer, ook in de kerkelijke strijd, al was hun geestelijke achtergrond en houding niet geheel dezelfde. Maar men kan toch bezwaarlijk steunen, dat er zonder meer een rechte lijn loopt van Groen naar de Doleantie. Hoe dat zij, juist uit de strijd die hij gevoerd heeft blijkt, hoezeer hij de Hervormde Kerk heeft liefgehad – niet als „genootschap”, als uitwendige organisatie, maar naar haar „wezen”, haar „beginsel”. Zo heeft hij de Kerk beleefd op het laatste Paasfeest dat hij vierde, onder de prediking van Gunning, temidden van de velen die luisterden naar het evangelie der verrijzenis: „wij winnen toch” een merkwaardig woord, waar omheen nog de kruiddamp hing van de strijd, maar dat tevens getuigde van hoop en verwachting voor de toekomst van de kerk, die hij – ondanks alles – ten diepste niet heeft losgelaten.

J. van den Berg

Het leven rondt zich af ver over een graf.

Gerrit Achterberg,
Verzamelde Gedichten, 1972,
pag. 429.

Wanneer op woensdagmorgen 19 mei a.s. de minister van Binnenlandse zaken, mr. W. F. de Gaay Fortman, na het houden van een toespraak, een krans zal leggen op het graf van Groen van Prinsterer, op de kleine begraafplaats „Ter Navolging” in Den Haag-Scheveningen, zullen veler gedachten teruggaan naar een eeuw geleden, toen Groen stierf, herdacht en begraven werd. Hoe was Groens einde, hoe zijn uitvaart, hoe zijn nagedachtenis?

Pers over sterfbed

Groen is niet heengegaan zonder alom betreurd te zijn. Wat men ook beweren moge over onderschatting en miskenning gedurende zijn leven, maar zijn tijdgenoten — zowel zijn naaste geestverwanten als politieke tegenstanders — begrepen dat met hem een bijzondere persoonlijkheid aan het land ontvallen was, en zo werd hij ook overal in de pers herdacht. Vanaf de dag dat duidelijk werd dat zijn op 27 april 1876 aangevangen ongesteldheid, die op 29 april nog een gunstige wending scheen te nemen, zijn sterfbed zou kunnen worden, verschenen in de vele kranten die ons land toen reeds rijk was, bijna dagelijks korte mededelingen over de ernstige toestand van de zieke, die nu eens enige hoop gaven op herstel dan weer nieuwe achteruitgang meldden. Vrijwel alle dagbladen brachten het opmerkelijke bericht: „H.M. de Koningin, [Sophie] heeft woensdagmorgen [3 mei] persoonlijk, in haar rijtuig gezeten, aan de woning van den heer Groen van Prinsterer naar zijn toestand geïnformeerd. De Vorstin overhandigde daarbij een ruiker, met verzoek, aan den heer Groen mede te delen, dat zij zelve dit huldeblijk had aangeboden.”

De Standaard

En vele lezers, vooral van *De Standaard*, zullen zich herinnerd hebben hoe een vier jaar geleden, op maandag 3 juni 1872, de Koningin een soortgelijke attentie aan de stervende Thorbecke bewees, waarover zij op donderdag 6 juni in hun krant het op 4 juni doorgegeven persbericht hadden gelezen: „H.M. de Koningin, gisteren de Koninginnegracht passerende, heeft H.D. rijtuig voor de woning van den Minister Thorbecke doen stilhouden om persoonlijk naar den toestand van dien hoogen lijdert te informeren.”

Op donderdag 18 mei 1876 meldde *De Standaard*: „Volgens de berichten heden ontvangen, wordt de toestand van den heer Groen van Prinsterer meer en meer zorgwekkend. Van dag tot dag, ja van uur tot uur nemen de krachten af. Tenzij de Heer het alsnog genadiglijk verhoede, zal onze richting spoedig andermaal in diepen rouw gedompeld worden. Dat wij ons biddend op het ergste voorbereiden!” In de vroege morgen van vrijdag de 19e mei 1876, om half zeven, stierf Groen na een ziekbed van drie weken. Mevrouw Groen heeft een zeer persoonlijk dagboek van deze weken bijgehouden, dat in 1932 door de heer J. Lens in *Stemmen des Tijds* (Band II, pag. 420-435) is gepubliceerd.

Brief mevr. Groen

Maar het treffendst verslag van Groens ziekte en overlijden vinden wij mogelijk toch in een brief van mevrouw Groen van Prinsterer aan de Weense predikant en groot correspondentievriend van Groen, C. A. Wilkens. Aan hem schreef mevrouw Groen een kleine twee maanden na Groens dood, op 9-12 juli 1876 in haar eigen, zeer persoonlijke trant: Maar zelden kan ik mij nederzetten, met eenige zekerheid van rustig voort te gaan. Een stille Zondag, terugkerende uit de dorpskerk, waar onze vriend Van Rhijn sprak over 1 Cor. XI: 28. „De mensch beproeve zich zelve!” ter voorbereiding voor het H. Avondmaal. — „Wat blijft ons over? ook aan de uitnemendste? een man is uit ons midden heengegaan, hooggeacht en geliefd van allen; „Christus alléén, Christus en Zijne gerechtigheid” was alles wat hij in de doodsure wenschte.” Die woorden waren van mijn dierbaren reisgenoot. 27 April meende hij nog naar de kerk te gaan, te stemmen over kerkelijke zaken die hem ter harte gingen. Hij kon niet meer. De doctor vond eerst geen bezwaar: 28 en 29 April werkte hij nog, ook die laatste *Nederlandsche Gedachten*, waarin van doodsure en gevaar wordt gesproken. Niemand had daaraan eigenlijk gedacht, als hij zelf. Wij hadden zeer goede aangenane gesprekken, waarin toch altijd van zijn kant, aanwijzing wat ik moest doen, ook duidelijk voorgevoel van heengaan. Wij lazen veel, alléén de

Bijbel, gezangen, psalmen. De geloofsartikelen, het Gebed des Heeren moest ik langzaam zeggen, opdat hij 't mogt volgen met zachte stem. Hij zelf bad gedurig hardop. De laatste oogenblikken dat hij nog het bed kon verlaten, op de knieën, zóó als wij in gezonde dagen plegen te doen.

Geloofsgetuigenis op sterfbed

In den nacht van 2 tot 3 Mei, wakende of slapende, hij wist het niet zeker, „een buitengewoon glansrijk licht, schijnende van dit ziekbed tot Gods genadetroon, dat voor ziel en lichaam iedere angst wegnam — nooit heerlijker bevestiging van zijn geloof, groter vreugd in zijne ziel gevoeld.” Nog eens is die „Goddelijke glans” op dezelfde wijs over hem neergedaald. „Zo ik nog mogt herstellen, zou ik nog een ander getuigenis geven, niet alléén de volkomen overtuiging van de waarheid van den Bijbel, dat Jezus Christus is de Weg, de Waarheid en het Leven, maar met volle persoonlijke ervaring en blijdschap.” Den 8 mei is ten gevolge van koorts de toestand verergerd. Ik vroeg op dien dag of hij nog hetzelfde licht mogt zien, hij antwoordde: „Spreek niet meer van iets dat ik heb gezien of gezegd. Christus alléén. Christus alléén. Sola fides. Geloof alléén. Christus gerechtigheid alléén, daarop ga ik de eeuwigheid in.” Bij koorts en zwakheid, in délire scheen hij over geschiedenis te spreken, stukken herhalende van bekende auteurs. Maar dan na eenige oogenblikken, sloten de handen ineen, het oog naar boven, begon de biddende uitdrukking: „Christus alléén! k Zal rusten op uw bloed alléén. Hier is het ware testament — Uw bloed heeft mij omgeven. „Immanuel Immanuel Gij kent mij wèl! Gij kent mij wèl. Uit duizend, duizendtallen, Zie 'k één, één boven allen.” Zóó, in niet zamenhangende woorden, altoos met zaamegevouwen handen biddende, zonder tot eenig mensch te spreken, of mij te herkennen, waren de dagen van 12-14 Mei: Van 15 tot 19 zonder spreken, met gesloten oogen, gevouwen handen, is zeer zacht de ademhaling verminderd; en 19 Mei half 7 's morgens hoorde ik die niet meer. Schreef Gunning op 22 november 1872 niet terecht aan Groen over deze vrouw: „Welk eene briefschrijfster?”

Pers over Groens dood

Op zaterdag 20 mei verscheen het dagblad *De Standaard* met brede rouwband, en op pagina 4 vindt men de korte rouwadvertentie van mevrouw Groen van Prinsterer: *Mijn teeder beminde Echtgenoot Mr. GROEN VAN PRINSTERER, is dezen morgen opgenomen in de rust zijns Heeren, bijna 75 jaren oud. E. M. M. GROEN VAN PRINSTERER, geb. VAN DER HOOP. 's-Hage, 19 Mei 1876.* Aan de vooravond van de begrafenis, op maandag 22 mei, zou de advertentie nogmaals in *De Standaard* worden opgenomen. Aan vrienden en bekenden zond mevrouw Groen van Prinsterer een iets uitgebreidere rouwkaart: *'s Gravenhage, den 19 Mei 1876. Heden ontsliep mijn dierbare echtgenoot Mr. Guillaume Groen van Prinsterer, in het onwrikbaar geloof aan zijn Heer en Heiland, wien hij zijn leven gewijd had. De scheiding eener echtverbintenis van 48 jaren met zulk een man, vervult mijne ziele met diepen rouw. Alleen de troost des Evangelie's en de hope eener zalige hereeniging lenigt mijne smart. 1 Cor. XV: 55-57. E. M. M. Groen van Prinsterer, van der Hoop.*

De Standaard

Het ruim gezette In Memoriam-artikel van *De Standaard* van 20 mei, dat niet van Kuyper is, want deze vertoefde wegens ernstige ongesteldheid in het buitenland, beslaat de gehele eerste pagina. Er aan herinnerend dat Groen bijna vijftigjarige jaar was geworden, schrijft het blad: „Zevenveertig daarvan was hij met mond en pen Woordvoerder, Leider, Sieraad der Christelijk-historische richting in ons land.” Groen achtereenvolgens herdenkend als Evangeliebelijder, Staatsman, Geschiedvorser en Geschiedschrijver, alsmede in zijn onverflauwde liefde „tot zijn laatste stonde” voor de Kerk, merkte het blad op: „Hij bewoog zich niet in de hoogste sferen des staatkundigen levens, als iemand die óók aan het Evangelie geloof; die, als hij straks van uit die hoogte naar de alledaagsche werkelijkheid afdalt, blijkt óók een ootmoedig Christen te zijn, maar om daarna weer geheel Staatsman te zijn, met een andere roeping en een eigen moraal, neen — hij was overal Christen. Hij had het Evangelie omhelsd, eer hij Staatsman werd, en betrok slechts dien verhevenen post om er Christus te belijden! Het was niet de Staatsman, die het Evangelie beleed, maar de Evangeliebelijder die Staatsman was.” Ook andere dagbladen huldigden zijn nagedachtenis en gaven, een ieder vanuit de overtuiging die hij was toegedaan, de betekenis van Groen voor het nationale leven aan.

Door dr. G. Puchinger

Groens einde

NRC

De *Nieuwe Rotterdamse Courant* van zaterdag 20 mei, vatte, na Groens leven uitvoerig beschreven te hebben, zijn politieke betekenis aldus samen: „Het is niet mogelijk in een kort bestek in bijzonderheden zijne loopbaan te schetsen; genoeg zij het te vermelden, dat hij als bij zijn optreden in de Kamer zijn onafhankelijk standpunt steeds handhaafde, welk Bewind aan het roer was; dat hij zijne beginselen over strafrecht en zijne geloofsovertuiging volhield; dat hij lang bijkans alleen stond, maar zóóals hij verklaarde, zijne kracht putte uit zijn isolement; dat hij langzamerhand zijne partij zag aangroeien; dat het hoofddoel van zijn en haar streven bleef, wijziging van de onderwijswet; dat hij in koloniale vraagstukken van eenige zijner staatkundige vrienden afweek en meer behoudende beginselen dan dezen was toegedaan; dat hij in zijne parlementaire loopbaan zich vaak tegenover zijn ouden vriend Thorbecke vond geplaatst, en hunne worstelingen tot de merkwaardigste staatkundige redevoeringen en beschouwingen van het vierde eener eeuw leidden. Het waren als twee atleten, niet door een geweldigen stroom van welsprekendheid, maar door klem van redeneering, door diepzinnig woord en stoutheid van greep, over en weder. Het verschil van beginsel scheidde die beide groote figuren, die toch innige hoogachting voor elkaar bleven koesteren.”

De Maasbode

Op 23 mei wijdde ook *De Maasbode* op pagina één een hoofdartikel aan Groen, met deze voor die jaren kentenkende woorden uit rooms-katholieke pen: „Voor ons is Groen van Prinsterer een groot man, die gedwaald heeft en wel het meest op het gebied van godsdienst en daarom op wetenschappelijk en staatkundig gebied. Hij gelooven, ter goeder trouw. Bekennen wij het eerlijk: het heeft ons dikwijls moeite gekost aan de goede trouw van Groen te gelooven, vooral als hij de Katholieke Kerk met eene bitterheid bestreed, die aan

ketterschen moedwil deed denken. Maar een man die zoo ernstig geleefd heeft en zoo ernstig de eeuwigheid is binnengegaan, kan van geen kwade trouw, van geen schuldige dwaling verdacht worden. Daarbij wij staan hier voor de geheimen van het geweten, en daarover oordeelt alleen God.”

Ned.-Indische pers

Ook in de Nederlands-Indische pers, onder meer in de *Java-Bode* van woensdag 28 juni werd (mogelijk in herinnering aan de briljante artikelen die de oud-redacteur Conrad Busken Huet op 15 en 16 april 1870 in dit orgaan over Groen van Prinsterer had geschreven?) het heengaan van Groen in het *Mail-Overzicht* uitvoerig herdacht. De *Rotterdamse Courant* van 21 mei vermeldde dat de heer Groen van Prinsterer het enige Tweede Kamerlid was dat „nooit grondwettelijke „schadeloosstelling” voor het lidmaatschap heeft aangenomen.”

Arnhemsche Courant

Maar tegen deze „lof” kwam de *Arnhemsche Courant* van 24 mei in verzet: „De strekking van die mededeling is evenwel niet duidelijk. Als bij de grondwet een inkomen wordt toegekend, is er niets berispelijks in om het aan te nemen, en omgekeerd ook niets edels of braafs om het niet aan te nemen. Het is eene eigenaardigheid zich in dit opzicht te isoleren van alle anderen. De schadeloosstelling voor het lidmaatschap der Tweede Kamer aan te nemen of te weigeren, getuigt evenmin tegen of voor iemand, als het aannemen of weigeren van de bezoldiging, aan eenig ander ambt verbonden. Dat voor een man, zoo rijk als de heer Groen van Prinsterer, het ontvangen van een paar duizend gulden 's jaars niets betekende, behoeft geen betoog, maar er zijn andere vertegenwoordigers, die eveneens een aanzienlijk fortuin bezitten, en voor dezen was de weigering van hun medeaafgevaardigde een indirect verwijt, dat intusschen er zeker niet mede bedoeld was.”

De rouw binnen anti-revolutionaire of

christelijk-historische kring was des te groter, omdat kort voor Groens heengaan deze kring op 6 maart getroffen was door het overlijden van de Vice-President van de Raad van State, mr. Aeneas baron Mackay van Ophemert en Zennewijnen en op 7 maart van het Tweede Kamerlid jhr. mr. J. W. van Loon, terwijl men bovendien in grote zorg was over de langdurige ziekte van de jonge dr. Abraham Kuyper, die wegens ernstige overwerking iedere arbeid had moeten staken, en voor lange tijd naar het buitenland was vertrokken voor herstel van gezondheid.

Nederlandsche Gedachten

Mede met het oog op dit alles had Groen met stervende hand in het laatste door hem geredigeerde nummer 7 van *Nederlandsche Gedachten* d.d. 29 april 1876, toen hij meende nog te zullen herstellen, een woord geschreven dat vooral door zijn naaste geestverwanten gedurende zijn hernieuwde ziekte met ontroering gelezen en na zijn sterven herlezen is: Sedert 17 December, toen ik de voortzetting der *Nederlandsche Gedachten* twijfelachtig keurde, sloeg voor dierbare vrienden en strijdgenooten de ure der oproeping daar. Hij, die de banier tegen *Ongehoof en Revolutie* reed in de Dubbele Kamer van 1848 ophief, MACKAY, de oudste van allen, was in 1806 geboren, vijf jaar jonger dan ik. Terwijl Dr. KUYPER, die mij sedert 1868 met exceptionele genialiteit en veerkracht ter zijde gestaan heeft; in wien ik, in 1872 den providentieel, naar mij toe scheer aangewezen *leader* begroet heb (mogelijk het voor korten tijd zijni) in het buitenland magtelos verkeert. Let wel! Er zijn nog jeugdige krachten in het Land! *De Standaard* is niet gevallen, al is het dat de voortreffelijke banierdrager (voorwaar niet vreemd!) behoefte aan rust heeft. Maar vergeet ook dit niet! het *Memento mori* klonk, slag op slag, met verdubbeling van ernst, voor mij. Met tweederlei vermaning. *Wees bereid.* Gij weet de dag uwer doodsure niet. *Werk terwijl het dag is.* De nacht komt waarin niemand werken kan”. (pag. 49)

Groens uitvaart

Het was op een sombere voorjaarsmorgen, dinsdag 23 mei 1876, dat vele hooggeplaatsten en eenvoudige zich opmaakten om bij Groens uitvaart hem de laatste eer te bewijzen. Die dag verscheen *De Standaard* met een hoofdartikel, *Sursum Corda!* De harten omhoog!, waarin over de persoon van Groen treffend werd opgemerkt: „Hij toef die ons verliet, was door zóó vele banden aan ons gehecht. Had hij alleenlijk geschreven, men zou zich kunnen troosten met hetgeen hij achterliet. Maar hij was een edel mensch in den volsten zin des woords. Menigeen in den lande en wellicht ook daar buiten, weet hoe liefderijk hij was, hoe hij nauwelijks iemand die hem om hulp kwam vragen, kon afwijzen. Hij, die man van strenge beginselen en bepaalde begrippen, wierf kracht in zijn isolement was, rekende ieder, ook den dwalenden broeder, tot zijn naaste en verleende hulp zelfs aan zijn tegenstander, mits die hulp niet tot bestrijding der Waarheid werd ingeroepen! Daardoor is hij aan zeer velen lief geworden”. En zijn staatkundige betekenis formuleerde dit artikel: „Leider te zijn eener partij is eene grootsche taak; maar grootscher nog: haar formeerder te wezen. Dit geweest zijn, is zijn grootste verdienste!”

Verlies voor Vaderland

Dat op deze begrafenisdag overigens niet alleen de anti-revolutionairen met eerbied van Groen afscheid namen, bewees het zo zeer waarderend artikel *Nederland bij het graf van Mr. G. Groen van Prinsterer*, dat de Utrechtse staatsrechtshoogleraar G. W. Vreede (1809-1880) diezelfde dag in het *Utrechtsche Dagblad* plaatste, dat aanving met: „Niet alleen te 's Gravenhage, neen, in alle oorden des Rijks, uit zoo menige school of bedehuis door den milden ljuver en de heilige overtuiging van den edelen Grijsaard ingesticht, zullen gewis heden toonen

ONTHULLING VAN DEN GEDENKSTEEN

TER HERINNERING AAN WIJLEN

Mr. G. GROEN VAN PRINSTERER
en zijne Echtgenooten,

Vrouw ELISABETH VAN DER HOOP,

DINSDAG, 3 JUNI 1884,

des namiddags te half 3,

op de begraafplaats **Ter Navolging**,

op den Oud-Scheveningschen Weg, bij het dorp Scheveningen.

Gebed.

Toespraak van O. Baron VAN WASSENAER VAN CATWIJCK.

ONTHULLING VAN DEN GEDENKSTEEN.

Toespraak van Jhr. Mr. P. J. ELOUT VAN SOETERWOUDE.

Toespraak van Dr. L. R. BEIJNEN.

Toespraak van Ds. P. VAN SON,

Voorzitter der Vereniging voor Christelijk Nationaal Schoolonderwijs.

Gemeenschappelijk gezang.

Zij gaan van kracht tot kracht steeds voort;

Elk hunner zal in 't zalig oord

Van Sion haast voor God verschijnen.

Let, Hoer der legerscharen, let

Op mijn ootmoedig smeekegebed!

Ai, laat mij niet van druk verkwijnen.

Leen mij een toegenegen oor,

O, Jacobs God, goef mij gehoor! Psalm 84 : 4.

diepen en innigen rouw en tevens van dankbare vereering worden vernomen. Maar al kunnen wij ons niet aan dien treurigen stoet aansluiten, toch zal het Nederlanders, die niet tot de eigenlijke geestverwanten van den ontslapen Staatsman en Publicist hebben behoord, niettemin betamen, op dezen dag levendiger dan ooit te beseffen, hoe groot verlies het Vaderland in Groen van Prinsterer lijdt."

Iemand die het stoffelijk overschot van Groen nog gezien heeft, meidde aan *De Standaard* van woensdag 24 mei: „Ai had de dood ook op dit edel gelaat zijn onmiskenbare stempel gedrukt, dezelfde waardigheid en beminnelijkheid sierden nog altijd die fijne trekken. Onveranderlijk als geheel zijn leven geweest was, liet hem ook de kille hand des doods."

Verslag Standaard

Het blad, dat die dag weer in rouwband verscheen, vervolgde inzake het verslag van Groens uitvaart: „Overeenkomstig den wil van den overledene, zou zijne aardbestelling een oud-Hollandsch karakter dragen. Bidders met steek en lamfers (rouwsluiers) en de dragers in het zelfde costume; allen gesierd met het Oranje, Groen's geliefde kleur. De dragers waren de boden van de verschillende departementen en hooge Staats-collegien, alle dragende het officieel onderscheidingsteeken van hunne betrekking." Het vertrek van de stoet was om negen uur 's morgens aangekondigd, maar eerst om half tien werd Groen vanuit zijn woning aan de Korte Vijverberg, waar nu het *Kabinet der Koningin* zetelt, uitgedragen in een eikenhouten kist, met op een zilveren plaat zijn naam, geboorte- en sterfdata en daaronder de tekst 1 Cor. XV: 55-57, welke luidt: *Dood, waar is uw overwinning? Dood, waar is uw prikkel? De prikkel des doods is de zonde en de kracht der zonde is de wet. Maar Gode zij dank, die ons de overwinning geeft door onzen Here Jezus Christus.* De baar was gedekt o.a. door kransen van Koningin Sophie en Prins Frederik, de oom des Konings.

Naar gewoonte van die tijd bleef mevrouw Groen van Prinsterer met enige verwanten in het sterfhuys achter, met de predikant dr. J. H. Gunning jr., die las en sprak over Openbaring 14.

De lijkwagen

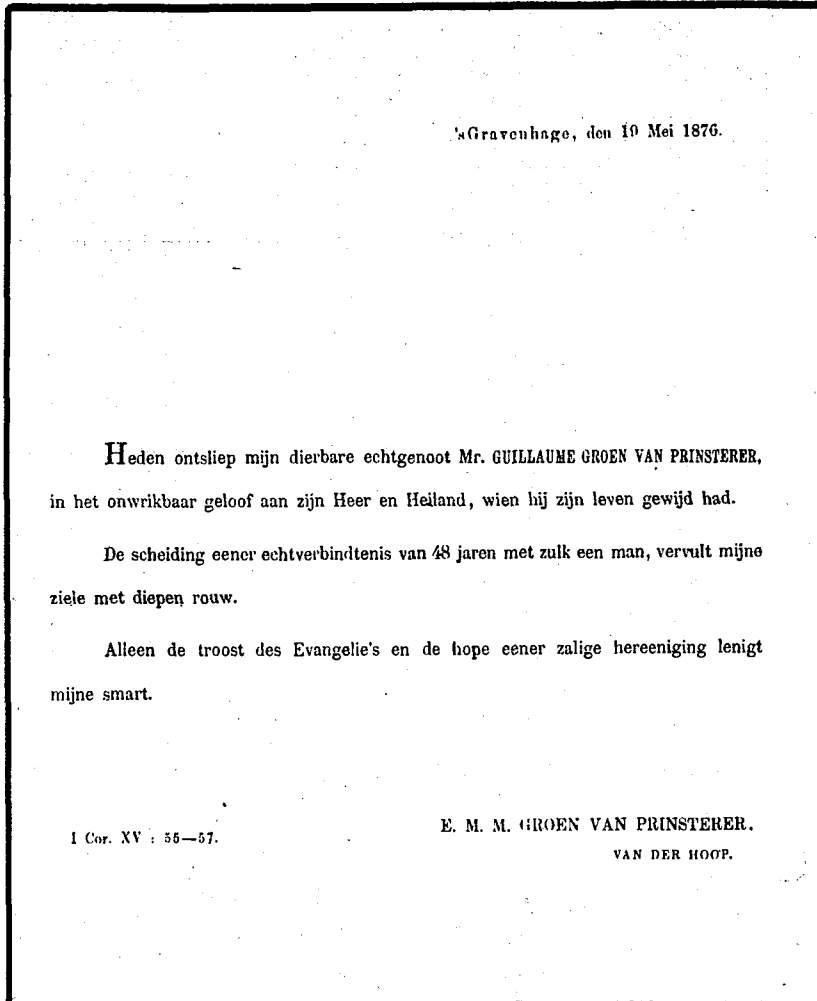
De lijkwagen werd slechts door drie koetsen gevolgd, waarachter zich weer de equipages aansloten van vrienden als baron van Wassenaer, Van Lijnden, Bassecourt Caen, Mackay, Van de Bergh van Heemstede en Hora Siccama. Vanaf Groens woning reed men via de Parkstraat, de Zeestraat en de Scheveningse weg naar de begraafplaats bij Scheveningen, waarover *De Standaard* opmerkte in zijn verslag: „'t is een klein plekske slechts, die doodenakker, maar daar rust het gebeente van menigen roemrijke patriot. 't Werd in het leven geroepen door den vader van den overledene, die als opschrift boven den ingang „Ter navolging" deed beitelten, om het begraven buiten de kerken aan te moedigen."

Belangstellenden

Hier hadden zich tegen half elf zeer velen verzameld, ook uit de politieke wereld, want „de zitting der Tweede Kamer zou heden eerst ten een ure plaats hebben, daar het van vele leden de wensch was de plichtigheid bij te wonen." Onder hen waren de minister van binnenlandse zaken, mr. J. Heemskerk Azn. en van justitie, mr. C. Th. van Lynden van Sandenberg, de pas benoemde Vice-President van de Raad van Staten, jhr. mr. G. C. J. van Reenen, de griffier van de Eerste Kamer, jhr. mr. J. A. Singendonck, de burgemeester van Den Haag, jhr. mr. F. G. A. Gevers Deynoot, de voorzitter van de Tweede Kamer, mr. W. H. Dullert, de secretaris van de Algemene Rekenkamer, jhr. mr. S. M. S. de Savornin Lohman; en natuurlijk de anti-revolutionaire Tweede Kamerleden, maar ook leden van andere richtingen, zoals mr. W. A. Bergsma, mr. E. J. J. B. Cremers, I. D. Fransen van de Putte, dr. W. J. A. Jonckbloet, mr. J. Kappelyne van de Coppello, J. J. van Kerkwijk en mr. W. Wintgens. Voorts de Belgische gezant in Den Haag en vele „predikanten van onderscheidene gezindten", onder wie o.a. de Lutherse predikant in Den Haag, ds. F. Domela Nieuwenhuis en ds. J. H. Donner uit Leiden, de grootvader van het tegenwoordig erelid van de Anti-Revolutionaire Partij, de minister van Staat mr. J. Donner.

Journalisten

Niemand was officieel genodigd, maar dat ook in die dagen de dagbladjournalisten zich niet zonder protest lieten bruskeren, blijkt uit het verslag dat *De Standaard* van de begrafenis gaf, waarin men onder meer kon lezen: „Zoó groot was de toevloed dat de vertegenwoordigers der pers, voor wie men — zonderling genoeg — weinig egards had, met angst het oogenblik

verbeidden, waarop zij volgens het bevel der politie maar moesten zien hoe het hun gelukken zou een plaatsje machtig te worden. En van dit bevel was geen hooger beroep mogelijk. Zelfs kaarten, namens Mevr. de Wed. Groen, golden niet bij de onvermurwbare vertegenwoordigers van den Heiligen Hermandad. Deze opmerking moest hier nolets volens ingeliascht om ons te verontschuldigen over het verminkt verslag, dat wij van het gesprokene kunnen geven. Hoe leed ons dit doet, behoeven wij schier niet te zeggen — we hadden zoo gaarne al het zielverheffende, wat aan die groeve werd gezegd, onder de oogen onzer lezers gebracht."

Toch bezitten we achteraf een goed verslag van het gesprokene, omdat evenals dit later is gebeurd na de begrafenis van dr. A. Kuyper op 12 november 1920, de toespraken zijn uitgegeven in een apart boekje, *Bij het graf van Mr. Groen van Prinsterer*, waarvan de redactie verzorgd is door dr. J. H. Gunning jr., die in zijn inleiding onder meer schreef: „Zijn beeld staat altijd voor mijn geest als waarschuwing tegen al wat onedel, traag, kleinmoedig is. De schoonste gaven Gods aan de menscheit en gemeente zijn niet instellingen, denkbeelden of stelsels, maar levende personen. In de persoonlijkheid ligt duurzame werking, inzonderheid wanneer het geloof haar heeft geheiligd." (pag. 3)

Bij het lezen van die vele redevoeringen aan het graf van Groen dienen wij wel te bedenken dat wij in de twintigste eeuw bij begrafenis steeds meer spaarzaamheid met woorden als onze plicht gevoelen, terwijl men in de negentiende eeuw aan een graf juist duidelijk getuigen wilde van de rijke

Groen's Grafmonument.

Gravenhage, den 19 Mei 1876.

E. M. M. GROEN VAN PRINSTERER.
VAN DER HOOP.

betekenis van het leven van hem die men ten grave droeg.

Herdenkingsrede

De grijsz. jhr. mr. P. J. Elout van Soeterwoude hield de eigenlijke herdenkingsrede, waarin hij een zeer persoonlijk gesteld kort verslag gaf van Groens levensloop. Na hem sprak dr. L. R. Beynen, wiens toespraak later wel becritiseerd is, omdat hij daarin onder meer opmerkte: „Groen van Prinsterer was de laatste vertegenwoordiger van een leven, dat geheel voorbij is gegaan." Maar men dient rechtvaardigheidshalve dan wel acht te slaan op wat hij op die woorden volgen deed: „'t is een gewoon verschijnsel, dat God aan 't einde van een wegstervende tijdbedeeling een man roept, die de verschillende krachten daarvan in zich heeft kunnen opnemen en nog voor 't laatst als 't ware te aanschouwen geeft. Zulk een verbindt dan 't nieuwe aan 't oude; 't oude levenszaad wordt in nieuwe voren geworpen, om daaruit in veranderde gedaante maar met denzelfden geest te verrijzen. Dit heeft Groen gedaan. Hij heeft allen, die hem hebben willen volgen, als gevoerd naar den tempel van 't voorleden en ons geleid naar de graven van 't voorgelacht. Daar heeft hij de dooden gewekt en ze weder als levende gestalten ons doen naderen, met ons doen spreken en voor ons doen gewagen van hun geloof en roemrijke daden." Mr. D. J. baron Maackay van Ophemert herdacht Groen onder meer als uitgever van de *Archives* van het Huis van Oranje-Nassau, en sprak de woorden „Issu de Calvin" had voor hem de betekenis: een heilig doel mag alleen bereikt worden door heilige middelen." Na hem werd Groen door baron O. Wassenaer van Catwijk kort herdacht als christelijk Volksvertegenwoordiger.

Profetische woorden

Ds. P. van Son memoreerde wat Groen betekend had voor de Vereniging voor Christelijk-Nationaal Schoolonderwijs, en sprak de profetische woorden: „Wat Groen van Prinsterer voor het onderwijs gedaan, gesproken en geschreven heeft, zal invloed en kracht blijven uitoefenen ook nadat hij gestorven is." In aansluiting daarop sprak de heer A. Meijer namens zeshonderd christelijke onderwijzers, en getuigde: „'t Was een man die hart voor het volk had." In het boekje met het verslag van de begrafenis is niet opgenomen het fragment van zijn toespraak, dat wel door *De Standaard* vermeld werd: „Aandoenlijk waren de woorden die spreker thans tot een van Dr. Kuypers zonen richtte. Hij wees er op, hoe heel de Christelijk historische partij op dien waardigen, talentvolle vader haar hope had gesteld, hoe men zich overtuigd hield dat hij de stappen van den onvergetelijken Groen zou drukken. De bede zond Spr. ten Hemel, dat Dr. Kuyper spoedig weer hersteld en gesterkt zou zijn, opdat hij in staat zou wezen dien zegenrijken arbeid voort te zetten." Namens de Haagse kerkeraad van de Hervormde Kerk sprak ds. Ch. J. Bryce: namens de Duits-Evangelische Gemeente te Den Haag ds. R. Schrader, die de gestorvene typeerde als een man „aus einem Guss und Stück", en toch: „Groen van Prinsterer war bei aller

vaterländischen und reformirten Art und Treue ein öcumenischer Christ." Ds. L. J. van Rhijn sprak namens de Hervormde Gemeente van Wassenaer.

Afgescheidenen

Treffend was het warme woord gesproken namens de Afgescheidenen van 1834 door ds. A. Brummelkamp Jr., die onder meer opmerkte: „Ofschoon ik geen officieel mandaat of eenige lastgeving heb om dien plicht te volbrengen, is het mij, is het ons, Christelijke Gereformeerden, toch onmogelijk hier te staan, zonder te denken aan hetgeen de heer Groen van Prinsterer voor ons is geweest, zonder dankbaar te gewagen van het opkomen voor de vrijheid des gewetens, ten onzen behoeve eenmaal door hem gedaan. De heer Groen was toen een jeugdig Rechtsgeleerde en Staatsman, die zijn sporen nog verdienen moest; nog niet de groote Groen van later. Maar toen heeft hij — en aan dat moment uit zijn leven wenschte ik te herinneren — de impopulariteit getrotseerd, die zulks over zijn naam en toekomst als Staatsman en Rechtsgeleerde brengen kon, om die „maatregelen" af te keuren en de Regeering en allen die in hoogheid gezeten waren opmerkzaam te maken, dat zij een inbreuk inhielden op de edelste vrijheid door de Vaders en op de tirannie der Spanjaarden veroverd, dat zij een tekortdoen waren aan de vrijheid des gewetens, die tot de edelste schatten onzer Natie behoort. Dit heeft de publieke opinie doen keeren en ons — uit diepen grond des harten willen wij het hier dankbaar herhalen — vrij doen ademen."

Slotplechtigheid

De heer Van der Hoop van Slochteren, neef van mevrouw Groen van Prinsterer-Van der Hoop, besloot de plechtigheid met de woorden: „Namens de echtgenooten van den overledene en zijne betrekkingen dank ik U allen voor de hoogachting, de genegenheid en de liefde, welke Gij betoond hebt door Uwe aanwezigheid, op deze plaats en de woorden door U gesproken. Hoe groot onze droefheid is, kan ik niet met woorden uitdrukken; hoe groot ons verlies zij, is alleen Gode bekend; doch ook Hij alleen weet welken troost wij behoeven, en op welke wijze het geleden verlies te herstellen. Onze leus zij vervat in de woorden, die de overledene vele malen op zijn sterfbed herhaalde: *sola fides, het geloof alleen.*" De *Standaard* vermeldde nog: „De lijkstaf was in den gemetselden kelder bijgezet. Met lauweren en bloemen was zij bedekt; de vriendelijke Mei-zon tintte ze." Dr. Beynen had laten zingen de bekende psalm 68:10: *Maar 't vrome volk, in U verheugd*, en gezang 182:3. *Zou ik naar die kroon niet streven, Naar die kroon, die nooit vergaet? 'k Wil alleen voor Jezus leven, Die mijn hoop geheel verzaakt. Wereld, ach! wat is uw waarde Bij 't volzalig hemelhof? Wijk, ja wijk, o nietige aarde! Wijk, al wat mij boeit aan 't stof.*

Tegen het eind van de plechtigheid, tegen één uur, zong men gezang 46:48, dat Groen nog had laten afdrucken in het laatste nummer van *Nederlandsche Gedachten*:

Het Lam, voor ons op aard geslacht, Is eeuwig waard te ontvangen De wijsheid, rijkdom, eer en kracht, En dank'bre lofgezangen.

Oprechte waardering

Zo namen honderd jaar geleden, op dinsdag 23 mei 1876 de mensen van het Reveil en de kerk, van politiek, wetenschap, onderwijs en weldadigheid afscheid van Groen van Prinsterer, op een wijze waarvan *De Standaard* van woensdag 31 mei 1876 ook ten aanzien van Groens tegenstanders erkennen moest „dat de tegenpartij met eene in Nederland ongewone, maar oprechte waardeering den man besproken heeft, die haar, zijns ondanks en ter wille zijner beginselen, zoo menigmaal diep heeft geërgerd." Gunning schreef op 27 mei 1876 in zijn Inleiding tot *Bij het graf van Mr. Groen van Prinsterer*: „Want zijn heengaan — bij de groeve werd het door allen levendig gevoeld — moet ons een teeken van vrede zijn. In de eigen persoonlijkheid droeg deze strijder den vrede. — — — Laat ons dan door verzoening, zooveel mogelijk, de nagedachtenis van onzen doorluchtigen ontslapene eeren. Niet door prijsgeve van beginsel, maar door elkander in liefde te vermenen. „Ik geloof eene heilige algemeene christelijke Kerk" — dus belijden wij samen. Onze dierbare vriend heeft steeds met al den gloed zijner reine geestdrift op de heiligheid, de zuivering der Kerk die hem lief was aangedrongen. Anderen houden, in den nood dezer tijden, meer bepaald de roeping der Kerk om algemeen te zijn, het geheele rijke leven dezes tijds te omvatten, in het oog. Welnu, broeders! wij behooren bij elkander. Neemt gij van ons de herinnering aan dat een heiligheid, die de algemeenschap verwaarloost, licht in sektaire bekrompenheid ontaardt.

Vermaant gij ons gedurig, dat eeri algemeenheid die de heiligheid niet ten grondslag heeft, aan humanistische uitwisseling der grenzen tusschen dood en leven de hand reikt." (pag. 4-5)

Nogmaals aandacht

Nog driemaal zou men in de daarop volgende jaren in sterke mate bepaald worden bij Groens einde. Allereerst op dinsdag 18 maart 1879, toen op diezelfde begraafplaats de op 14 maart overleden mevrouw Groen van Prinsterer in aanwezigheid van „eene onafzienbare schare" te ruste werd gelegd. De predikanten J. Moll, L. J. van Rhijn en J. H. Gunning jr. leidden de rouwdienst thuis; op het graf spraken de predikanten J. A. Gerth van Wijk, Knottnerus en R. Schrader. Ds. Gerth van Wijk zei in zijn toespraak onder meer: „Op haar ziekbed sprak zij uit, wat haar geheele leven, sinds zij tot de dingen Gods betrokken was, betoonde: zij mocht de waarheid smaken van haar geloof, ook waar de macht tot haar verstandelijk betoog te kort schiet." Vervolgens op de Stille Zaterdag van het jaar 1883, toen op 24 maart aan Groens woning aan de Korte Vijverberg twee eenvoudige gedenkstenen onthuld werden, ter herinnering aan de jaren dat Groen en zijn vrouw daar sedert 1838 gewoond hadden. Dr. Beynen hield in kleine kring de herdenkingsrede, onder andere herinnerend aan Groens strijd in de Tweede Kamer: „Schoon was het daar die twee reuzenfiguren Groen en Thorbecke elkaar te zien bestrijden met mannenkracht. Dat was mannenwerk al twee vijanden elkaar bekampen, maar al vrienden met elkaar omgaan. Dat is de houding, die mannen past, welke samen werken willen voor het geluk van het lieve vaderland."

Onwrikbare trouw

Direct na de onthulling van de gedenkstenen sprak de minister van justitie, mr. A. E. J. Modderman, namens de regering dank uit voor het genomén initiatief, en merkte onder meer op: „Als geleerde, als staatsman behoorde Groen niet tot een partij, maar zijn ernstige levensopvatting, zijn onwrikbare trouw aan beginselen stempelen hem tot denker, geleerde, Christen en edel mensch, die het eigendom is der geheele natie en wiens nagedachtenis is een kostbaar nationaal goed". Nadat ook mr. Star Numan en het Tweede Kamerlid baron van Wassenaer van Catwyck gesproken hadden, nam mr. L. W. C. Keuchenius het woord en herdacht — ongetwijfeld in herinnering aan de felle strijd rondom zijn op 27 september 1866 ingediende motie-Keuchenius — Groen van Prinsterer als trouwe bondgenoot in de politieke strijd, „die vorstengunst en volksgunst had getrotseerd om zijn vriend te verdedigen in een tijdperk, dat bestrijding van een bewind als vijandschap tegen de vorst, ja als landverraad beschouwd werd."

Als laatste sprak de bekende schilder J. Bosboom, namens zijn niet minder vermaarde vrouw, de romanschrijfster A. L. G. Bosboom-Toussaint, die zozeer bevriend met het echtbaar Groen van Prinsterer was geweest, en die het eerste initiatief had genomen voor het doen plaatsen van deze beide gedenkstenen. De schilder bracht dank „aan allen, die steun hadden geboden, dat nu een harer vurigste wenschen was bevredigd geworden."

Betekenis van onderwijs

Ten derde male werden velen aan Groens leven én heengaan herinnerd, toen op woensdagmiddag 4 juni 1884 's middags om half drie op de begraafplaats *Ter Navolging*, als onderdeel van de Algemene Vergadering van de Vereniging van Christelijke Onderwijzers en Onderwijzeressen, op het graf van mevrouw en mr. Groen van Prinsterer een eenvoudige gedenksteen in Cararisch marmer werd onthuld, die ontworpen was door de architect H. J. Mondt. Voor de honderden aanwezige onderwijzers en onderwijzeressen werd, naar de gewoonte van die dagen door diverse sprekers op de betekenis van de herdachte gewezen. In onze ogen en oren was het misschien wat woordenrijk, maar men heeft mede daardoor in ieder geval veroorzaakt dat men ook honderd jaar nadien Groen van Prinsterer nog niet vergeten is. Baron van Wassenaer van Catwyck, de hoogbejaarde jhr. mr. P. J. Elout van Soeterwoude, dr. Beynen, ds. P. van Son, A. Meyer, J. P. Schaberg en mr. L. W. C. Keuchenius voerden het woord. Met name op de betekenis van Groens arbeid voor het onderwijs werd gewezen. Wat dit laatste betreft vatte dr. Beynen Groens betekenis samen op een wijze die ook voor ons christelijk onderwijs actueel blijft: „Groen was een man van 't Reveil, dat het Christendom weer als feit en kracht deed kennen. 't Is roeping der Christelijke onderwijzers daarvan te getuigen."

G. PUCHINGER

SGP-fractie leider ds. Abma:

Een tweede vader,
des vaderlands

Ik voel me als een van de eenvoudige tak van de grote familie, die in een deftig en voornaam huis bijeenkomt voor de uitvaart van een voorvader.

De nakomelingen zijn uiteen gegroeid, de contacten waren nog al van oppervlakkige aard, soms is fors van gedachten gewisseld. Schriftelijk dan altijd. In het sterfhuis sta je onwennig en stijf tegen elkaar op. Toch is daar uit het verleden die verwantschap. Misschien heb ik de aanduiding niet helemaal slecht gekozen, wanneer ik probeer aan te geven hoe het mij te moede is nu de redactie een korte reactie van me vraagt voor het nummer van „Nederlandse Gedachten”, waarin de honderdste sterfdag van Groen van Prinsterer wordt herdacht. De sterfdag van mr. Guillaume!

Groenianse atmosfeer

In het ruime familiehuys van Groen ben ik geboren en getogen. Mijn leven lang heb ik Groen goed gekend. Als kind wist ik dat zo niet, doch later ben ik dat terdege gaan beseffen. Groens portret hing in de hal van mijn lagere school. Rondom een galerij van de schoolstrijders. Een baron was er bij. Mackay. Verder de Savornin Lohman. En vanzelfsprekend Kuyper, wiens markante kop fascineerde. Meer dan Groen, die aristocratisch opzij keek. Kuyper keek je met felle blik aan. Op mijn

eentje in de schemer van de avond heb ik wel eens mijn jongensvuist onder zijn neus gedrukt en gezegd dat ik zijn werk ongedaan zou maken. Ik vond het met mijn prille verstand ontstellend erg dat Kuyper het bestaan had de kerk te scheuren. Als tienjarige sta je voor niets.

Je bent een kerkhersteller in de dop. Ik moet daar overigens nog wel helemaal mee beginnen. Met wat ik de Geweldige heb verzekerd. Maar Groen was er ook. Groen was immers in het hele onderwijs dat ik ontving. Vooral was Groen er wanneer les werd gegeven in de vaderlandse geschiedenis. Toen wist ik het niet. Later heb ik het begrepen toen ik wel eens iets van Groen ging lezen. Ik beseffe dat Groen sterk zijn stempel had gedrukt op de wereld waarin ik opgroeide. Hij was er in gedachten, ideeën kortom in de hele geest die heerste. Ik ben opgegroeid in een Groenianse atmosfeer. Ik geloof niet dat mijn juffrouws en meeste meesters uren in Groen zaten te lezen. Maar zij hadden het toch ook om zich heen en in zich. Ik vond die sfeer ook elders. Bij Hervormden, tenminste bij sommige sectoren, onder meer bij Gereformeerden, bij Christelijk Gereformeerden. Groen was de lucht die we inademen. Eigenlijk kenden wij twee vaders des vaderlands, wij reformatorisch volksdeel. Twee Guillaumes. Le taciturne en onze Tacitus.

Geweken wereld?

Is deze wereld niet grotendeels weggeweken? Wij kunnen wel eens herdenken. We kunnen zelfs graven bouwen. Vertellen wat wij van Groen denken en wat wij aan hem te danken hebben. Zeker, wij zijn al weer een eindweegs verder dan Groen, hij had zijn beperktheden, de beperktheden van zijn tijd en wij onze reserves, omdat wij zoveel wijzer zijn geworden inmiddels. Ik voor mij geloof nog altijd dat het een betere herdenking zou zijn wanneer wij eens naar Groen gingen luisteren om te horen hoe hij over ons denkt. Want ik geloof dat hij uit de verte van het verleden ons bij voorbaat bijzonder scherp geschoten heeft. Ons en onze tijd. In „Ongehoofd en Revolutie” bijvoorbeeld. Dat interesseert me duizendmaal meer. Wat Groen over ons heeft gezegd. Wat wij van Groen vinden is niet erg relevant.

Prachtig weefsel

Groens Vaderlandse Geschiedenis is soms een prachtig weefsel. Schering zijn de loffelijke dingen uit ons nationaal verleden en inslag markante en toepasselijke oud-testamentische uitspraken in het taaleigen van de statenvertaling. Laat ik me daar ook een keer toe verleiden, wanneer ik aan Groens sterfdag denk. „Mijn vader, mijn vader, wagen Israëls en zijn ruiters”. In de Kanttekening op wagen Israëls lees ik: In Elias' leer, gebeden en werken school meer kracht tot bescherming des lands dan in het geweld van de oorlog. Ik geloof dat Groen van Prinsterer van zo'n uitspraak kon genieten. Maar ook dat Groen er zelf in getekend is.

H. G. Abma

(Ds. Abma is fractievoorzitter van de S.G.P.)

KVP-fractie leider Andriessen

Karaktervolle houding
prikkel voor opbouw CDA

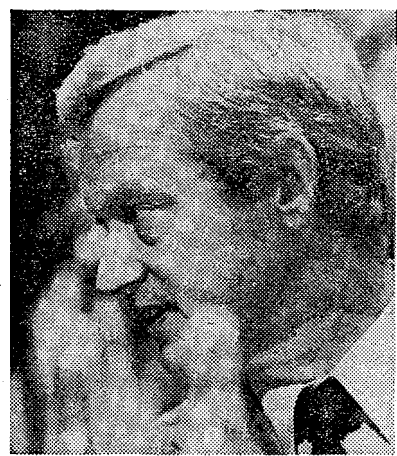
De katholieken kennen Groen van Prinsterer slecht. Abraham Kuyper staat ons scherper voor de geest, door zijn botsingen en zijn samenwerking met Schaepman.

Misschien kreeg Groen een bescheidener plaats dan Kuyper in onze politieke en staatkundige geschiedenis omdat hij een minder groot organisator was. Dat laatste heeft echter wel het voordeel dat men Groen gemakkelijker dan diens erfgenaam het devies „macht om te dienen, niet om te heersen” toedicht.

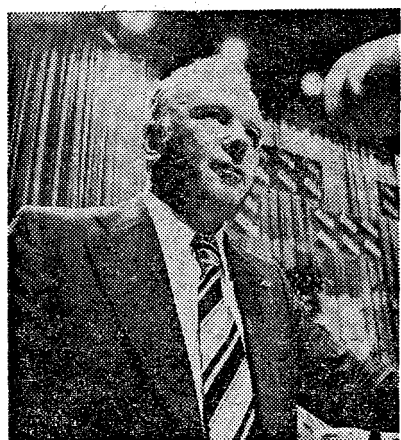
Ontkerstening

Ik ga hier niet in op Groen's denkbeelden over het onderwijs, omdat de ontwikkeling daarvan een speciale beschrijving verdient. Groens prestaties verdienen in een breder kader te worden beschouwd: het is uiterst opmerkelijk — en Nederland kan er zich gelukkig mee prijzen — dat zijn strijd tegen de ontkerstening maatschappelijk resultaat heeft gehad. De vanzelfsprekendheid waarmee wij dit bezien heeft iets verblijdends maar ook iets ondankbaars. Groen's „anti-revolutionaire” geestesgenoten in Europa was — helaas — geen openbaar succes beschoren.

Het is goed Groen te gedenken. Hij was immers de exponent van een nog onverdeelde evangelische richting. Dat is

stimulerend voor ons die werken aan een C.D.A.-in-wording. Maar Groen was ook een zeer geprofileerd politicus. Voor mij blijft een hoogtepunt in zijn met karakter gevulde leven zijn stemadvies van 1871 voor het driemanschap Kuyper, Keuchenius en Van Otterloo, opgesteld als Groen was over het conservatisme van de zittende anti-revolutionaire Kamerclub. Ook dat moet voor ons een prikkel zijn bij de opbouw van het C.D.A.
Mr. F. H. J. J. Andriessen,
(voorzitter K.V.P.- Tweede Kamerfractie).

Door dr. R. J. H. Kruisinga

In gedenken van Groen ligt
opdracht aan geesteskinderen
verloren eenheid te hervindenEenheid
christen-democratie

Hoezeer zou Groen, in deze tijd geleefd hebbende betrokken zijn geweest bij de inspanningen om eenheid binnen de Nederlandse christen-democratie tot stand te brengen. Hoezeer zou dat vooral het geval zijn geweest bij de worsteling in politiek om de eenheid der protestantse christen-democraten in ons land te hervinden.

Ik schrijf hervinden. Want als we ons iets bij een gedenken van Groen mogen willen, ja moeten willen voor de geest brengen, dan is het wel, dat Groen zich noemde Anti-Revolutionair of Christelijk-Historisch. Beide benamingen

waren hem even lief. Hij zou nooit één van die beide zonder de ander hebben willen accepteren. Ook dat zij ons nu een leidlijn. En als we van de geschriften van deze grote staatsman kennis nemen, dan is er in aanmerking nemende, dat ze meer dan 100 jaren geleden werden geschreven en onder geheel andere omstandigheden nog veel, ja zeer veel waarin wij ons verwant weten. Lezing van zijn geschriften brengt mij tot geen andere conclusie dan dat.

Opdracht
geesteskinderen

In die zin ligt in zijn gedenken ook een opdracht voor zijn geesteskinderen de eenheid, die in de tijd van Lohman en

Kuyper verloren ging te hervinden. Groen was christelijk-historisch in die volgorde van de gebruikte termen. Het is voor hem: „Er staat geschreven — Er is geschied”. Als Groen ook dit laatste mede centraal stelde, was het in de éérste plaats omdat hij van oordeel was, dat wij Gods hand in de geschiedenis moeten zoeken. Die wordt voor velen onzer telkens weer zichtbaar. Steeds meer. Ook op ogenblikken, dat ons dat niet gelegen komt. Of misschien wel juist dan. Reden waarom wij bijv. niet afzijdig kunnen staan bij het lot van het volk van Israël. Maar in de tweede plaats keerde Groen zich hiertoe tegen de waan van zijn tijd. Een tijd, die een vanzelfsprekende voorliefde voor eigenwaan had. Een vanzelfsprekende voorliefde zoals de eend die heeft voor het water. En vanuit dat beginsel stelde Groen: „Tegen de revolutie het evangelie!” De revolutie was er naar de visie van Groen op uit zonder acht te slaan op de lessen der ervaring, stelselmatig het bestaande ter zijde te stellen en de eigen speculatieve bedenkselen aan recht, maatschappij en staat ten grondslag te leggen.

Pseudo-religie

De nieuwe pseudo-religie van het geloof in de „menselijke rede” of wat men daarvoor hield. Tegen die pseudo-religie nam Groen stelling. Ook die stellingname is nog actueel. Misschien meer actueel nog dan in zijn tijd. Want de pseudo-religie van de menselijke rede of nog meer van wat men daarvoor houdt is nog volop in ons midden. In zijn gevolgen voor het politiek handelen van vandaag de dag worden we er bij voorduring mee geconfronteerd. Groen, kind van het Réveil, heeft ons ook daarom juist nu erg veel te zeggen.

Toen als nu een golfbeweging van toenemend materialisme. Toen als nu voortschrijdende secularisatie. Toen als nu aanbidding van „het vermogen van de menselijke rede” als idool der samenleving. In die situatie moeten wij als Groen werkzaam zijn en als christenen werkzaam blijven. Ook hier mag het woord van Groen voor ons een opdracht inhouden. Actueel? In hoge mate! Zullen wij ook in de toekomst als christenen in vrijheid mogen leven? De christenvervolgelingen zijn op dit ogenblik in zeer grote delen van de wereld de grote werkelijkheid. Wat is daarop tot nu ons antwoord? Dat antwoord op de systematische aantasting van vrijheid van geweten in grote delen van de wereld schiet naar mijn mening geheel te kort. Waar staan wij in onze steun aan onze vervolgd medechristenen nu? Het wordt de hoogste tijd, dat wij hier nadrukkelijk stelling nemen. Is het daarbij niet zo, dat — en ook Lohman heeft dat herhaaldelijk

onderstreept — niet de relativistisch gefundeerde maar alleen de in christelijke bodem gewortelde democratie zich op den duur kan handhaven?

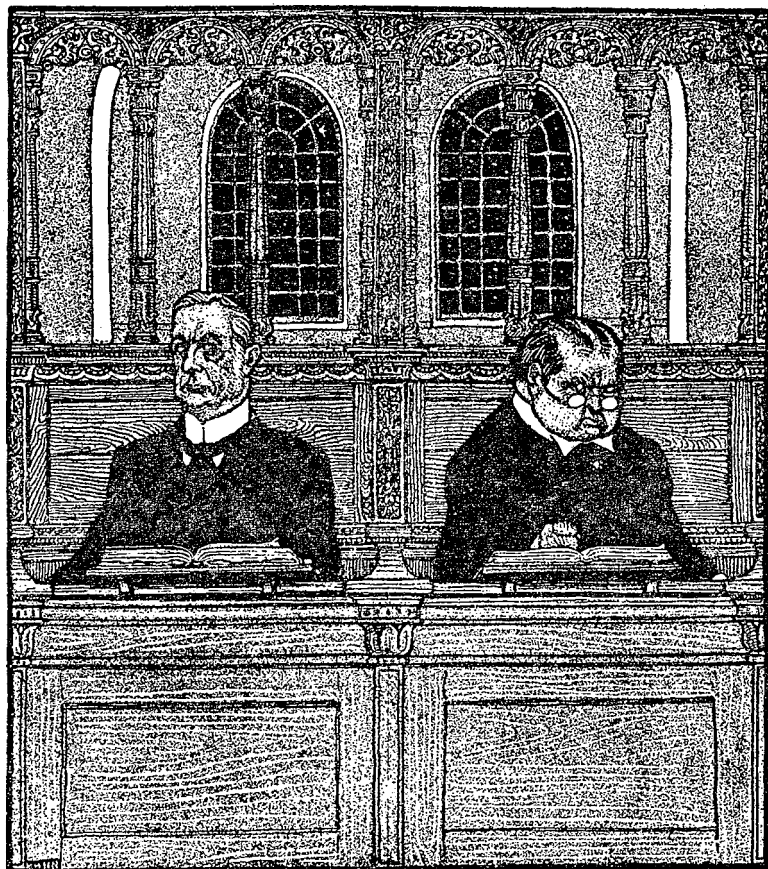
Soltzenytzin

Wat is ons antwoord in dat licht aan Soltzenytzin als hij stelt, dat als er staatkundige redding voor Oost-Europa zou kunnen zijn, die op christelijke beginselen moet zijn gebaseerd. In die zin is er voor ons die in de voetsporen van Groen willen trachten te treden, nog veel te doen. Het behoud van de vrijheid voor christenen hield voor Groen tevens in het verlengen van inrichting van de staat, opdat ook zij naar de eis van hun consciëntie zouden mogen leven. In dat licht heeft Groen ook zijn strijd voor de vrijheid van onderwijs gezien. Zonder die strijd is een beeld van Groen overigens niet te geven. Zij heeft bijna zijn gehele werkzame leven zeer centraal gestaan. En nu, juist nu dreigt deze vrijheid van onderwijs weer te worden aangetast. Gedenken van profeten of versieren van de graven dier profeten mag niet, om in een bijbelse term te spreken, onverplichtend zijn. Mattheus 23 onder meer waarschuwt daartegen. Bij gedenken van profeten hoort ook willen wandelen in hun voetsporen. Er is voor ons in het licht van de gestalte van Groen, in de geest van zijn opdracht voor ons nog veel te doen. Daarbij wilde Groen in de eerste plaats evangeliebelijder zijn. De functie in de politiek was voor hem de afgeleide van de opdracht als evangeliebelijder. Ook dat mag en moet ons voor de toekomst centraal staan.

dr. R. J. H. Kruisinga
Voorzitter
C. H. Tweede
Kamerfractie

Bladen

Kentekenend daarbij is in zijn tijd het lot van de bladen geweest, die zijn stempel, zijn geestesmerk droegen. „Nederlandse Gedachten” vond reeds kort na het verschijnen geen belangstelling meer. Hetzelfde wedervoer „De Nederlander”, het dagblad, dat hij in 1850 had opgericht”, aldus Lohman. Weinigen, ja niemand zou toen hebben durven veronderstellen, dat meer dan 125 jaren nadien bladen van die naam als partijorganen van de anti-revolutionaire en van de christelijk-historische richting nog volop hun rol in de Nederlandse politiek zouden vervullen. En dat die bladen juist vanuit zijn geestesmerk politiek bezig wilden zijn. Anti-revolutionair en christelijk-historisch noemde Groen zich. Anti-revolutionair, omdat hij „de grondstellingen van vrijheid en gelijkheid, volksovereiniteit, maatschappelijk verdrag, conventionele herschepping, welke men als de hoeksteen van staatsregt vereert” bestreed. Christelijk-historisch, omdat dit voor hem verwoorde de principiële leidlijn in de politiek die weergaf „Er staat geschreven en er is geschied”. Openbaring van de Schrift en de praktijk der historie zijn dan in zijn visie op zijn hand. Politiek dient te wortelen maar de visie van Groen in het geloof en in de geschiedenis der natie. Daarbij hechte hij grote betekenis aan de functie van het Huis van Oranje in de relatie tot ons Nederlandse volk.

Sportprent Hahn op de verhouding Lohman-Kuyper.

VERPLAATSBARE
HOUTEN GEBOUWEN

directie- en schaftketen
scholen en
kerken
directie- en
schaft-
wagens
etc.

HOUTBOUW
HAHBO
HARDINXVELD

tel. Giessendam-Hardinxveld 3888

Groen van Prinsterer vatte in 1857 het Christelijk geloof als volgt samen: „Het Christendom dat aan alle kerkgenootschappen gemeen is, heeft tot middelpunt: Het Kruis. In dat ééne woord is de gansche leer, die den Christen beide in het leven en in het sterven rust geeft, de leer van zonde, verlossing en dankbaarheid vervat”. Het was een aanduiding van wat het Christelijk geloof was, maar tevens een beïldenis van Groen's eigen geloof, dat hij nog korter samenvatte door zich te houden aan Petrus uitspraak: „Gij zijt Christus de Zoon des levenden Gods”. Dit vaste geloof heeft Groen moeten veroveren. Hij heeft een lange en soms bange geloofsstrijd gestreden.

De jonge Groen van Prinsterer catechiseerde bij *Ds Dermout* en werd bevestigd tot lidmaat van de Hervormde kerk. Hij was liberaal gelovig, zoals hij ook in het staatkundige een liberaal standpunt innam. Tijdens zijn studietijd in Leiden had hij wel met een zekere bewondering, maar ook zeer kritisch het *privatissimum* van *Bilderdijk* gevolgd. Diens contra-revolutionaire denkbeelden waren langs hem afgeleden. Groen was zeer scherpzinnig en had een filosofische inslag. Hij was verstandelijk maar had toch een licht bewogen gemoed. Op 22 oktober 1822 woonde hij de doop bij van Isaac da Costa, zijn vrouw Hannah Belmonte en Abraham Capadose door ds Egelling. Hij schreef aan zijn ouders: „...Vanochtend heb ik hier eene plechtigheid bijgewoond, die ik niet ligt vergeten zal”.

Geestelijke ommekeer

Groen vestigde zich na zijn studie als advocaat in Den Haag. In 1827 werd hij referendaris, in 1829 secretaris van het Kabinet des Konings. Het jaar 1827 is van uitzonderlijk belang voor Groen, hier begint zijn „geestelijke ommekeer”. Het is in dit jaar dat zijn verloving plaatsvond met *Elisabeth M. M. van der Hoop*, in 1828 werd het huwelijk gesloten. Groen's Betsy was een overtuigde Christin, maar zonder een zweem van zelfverzekerdheid. Haar diep en innig geloof en haar streven het Christendom in haar leven waar te maken door Christelijke naastenliefde hadden grote invloed op haar man. Maar ook nog op andere wijze was 1827 een belangrijk jaar, de benoeming aan het Kabinet des Konings noodzaakte Groen met de regering om het jaar in Brussel te wonen, daar die stad als residentie fungeerde. In de *Nederlandsche Gedachten* van 12 december 1827 schreef Groen in een terugblik op zijn leven: „Te Brussel zou ik komen in de atmosfeer der Revolutie... Voor mij was het tegengif daar. Zonderheid ook in de prediking van Merle d'Aubigné...”. Inderdaad het waren de preken van deze Waalse hofpredikant die Groen tot een veel levendiger geloof brachten dan die van de Haagse hofpredikant Dermout. De jonge Waalse dominee Merle had reeds enige veel bewogen pastorale jaren achter zich. *Jean Henri Merle d'Aubigné* had in zijn studententijd in Genève behoord tot het kringetje van theologische studenten en jonge predikanten dat zocht naar een Bijbelse geloofsbeleving, maar die niet vond bij de hoogleraren. De studenten en predikanten waren dan ook zeer gelukkig met de bijbelzettingen over de Brief aan de Romeinen, die de Schotse Baptist Robert Haldane in Februari 1817 aanving. Hij begon met 8 studenten maar had spoedig een grote kring toehoorders. Merle volgde deze besprekingen trouw maar niet zonder kritiek. Hij vond Haldane te rechtlijnig, te Calvinistisch al was hij dan Baptist.

Erfzonde

Haldane en Merle debatteerden heel wat af over het leerstuk der erfzonde. Dit praten verruimde Merle's blik en leerde hem zijn eigen denkbeelden goed onder woorden brengen. Toch had hij grote eerbied en bewondering voor de Schot en met volle overtuiging liet hij zich met nog acht andere studenten door Haldane met handoplegging bevestigen in het predikambt. Nadat hij zijn Geneefse studie-tijd had afgesloten ging Merle naar Duitsland. In Berlijn volgde hij de colleges van Schleiermacher en Neander. In 1818 werd hij beroepen als predikant van de Waalse gemeente in Hamburg. Hier had

Groen en het geloof

Door dr. M. Elisabeth Kluit

Groen streed een lange en soms bange geloofsstrijd

hij 5 zware jaren. Zijn kerkeraad was geheel liberaal-rationalistisch en merkte al spoedig dat de nieuwe dominee van een geheel andere richting was en men ontzag zich niet hem een Methodist te noemen. Een betiteling, die in die tijd bij de liberalen als geestelijk scheldwoord gold. Vijf jaar hielden dominee en kerkeraad het samen uit. De spanning groeide en toen de uiterst liberale theologische hoogleraar uit Genève Professor Chenevière zich ermee ging bemoeien werd de toestand onhoudbaar. De slotsom was dat Merle Hamburg verliet. In 1823 werd hij Waals predikant en hofprediker in Brussel. Dit laatste natuurlijk voor de jaren dat Brussel verblijfplaats was.

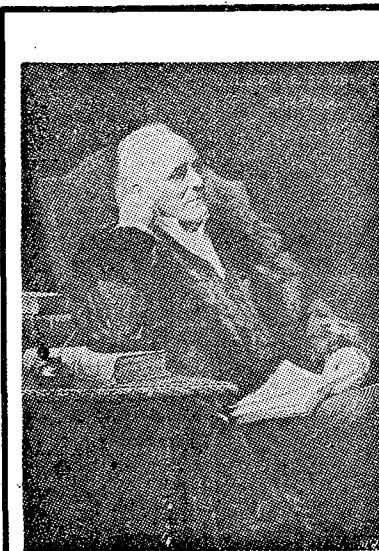
Beproefd christen

Merle d'Aubigné was een jonge predikant maar een beproefd Christen. Misschien was het juist deze combinatie, die hem vooral voor de jongere leden van de Hof- en regeringskringen zo'n geliefd predikant maakte. Het duurde niet lang of ook Groen en zijn Betsy werden zeer getroffen door Merle's preken, terwijl ook zijn persoon hen zeer aantrok. Er ontstond bij Groen een verlevendiging van zijn geloof, die ook in zijn staatkundige opvattingen doorwerkte. Was zijn in april 1829 uitgekomen anoniem vlugschrift *Volksgesest en Burgerzin* louter staatkundig, een andere toon klonk door in het periodiek *Nederlandsche Gedachten*, dat hij in de loop van 1829 samen met zijn vriend Van Rappard begon uit te geven. In een brief aan zijn vriend van 12 augustus 1829 schreef hij de grondstellingen waarvan hij uit wilde gaan. Wij lezen hierin o.m.: „Met hart en ziel ben ik aan de christelijke godsdienst, als aan onzen eenigen troost beide in leven en in sterven, gehecht en in 't bijzonder een oprecht belijder der hervormde leer, niet, gelijk zij door velen wordt voorgesteld, als geschikt om naar den voortgang eener zoogenaamde verlichting te worden gewijzigd, maar althans wat de hoofdzaken betreft, zooals zij in onze kerkformulieren is vervat”.

De *Nederlandsche Gedachten* ademde inderdaad deze geest. Terwijl ook hetgeen hij op politiek gebied aan Van Rappard had geschreven, o.m.: „Ik ben een vriend zowel van de vrijheden van het volk als van de regten van een vorst...” tot uiting kwam. Niet alleen in Brussel had Groen in zijn godsdienstig leven steun ontvangen, ook in Den Haag was dit het geval. Naast zijn vrouw hadden de nieuwe Waalse predikant J. C. I. Secrétan en het echtpaar Willem en Caroline de Clercq-Boissevaln veel invloed op Groen. Ook schaarde hij zich gaarne onder het gehoor van ds D. Molenaar. In het kort willen wij deze invloeden bespreken. Ds D. Molenaar was de drager van de zuivere leer in de Haagse Nederduits Hervormde kerk en een uitstekend dogmaticus. In de loop der jaren trok het dogmatische van zijn preken Groen meer en meer aan. Molenaar had een grote kring aanhangers om zich heen. Ditzelfde kon men ook zeggen van de in Augustus 1828 in de Waalse kerk ingetreden Zwitser ds J. C. I. Secrétan. Evenals zijn Hollandse collega trok hij volle kerken er had hij een kring van trouwe aanhangers. Eén ding was zeker de twee genoemde kringen stonden niet tegenover elkaar, maar vloeiden in elkaar over. Secrétan was een zeer eigen persoonlijkheid. Hij was niet dogmatisch, maar wel sterk evangelisch, terwijl hij een methodistisch-piëtistische inslag had. Beide predikanten werken in op Groen's geloof. Juist deze gecombineerde invloed is voor Groen van veel belang geweest.

Echtpaar De Clercq

Naast invloed van predikanten was er ook invloed van leken en ik denk hierbij aan het echtpaar Clercq. In de zomer van 1824 leerden De Clercq en Groen elkaar kennen. Het was op een diner dat zij elkaar zagen. De Clercq schreef in zijn „Particuliere Aanteekeningen”: „Er was de familie Groen van Prinsterer, de oude heer heeft een zeer lange neus,

Merle d'Aubigné

Ds. L. J. van Rhijn.

ziet er zonderling uit.... Zijn zoon een groot litterateur ziet er even fijn uit als de vader grof is en schijnt een jong mensch van uitmuntende bekwaamheden, hij heeft echter iets zwaks, melancholieks”. Deze laatste trek was ook De Clercq niet vreemd, beiden stoelden op een melancholieke ondergrond. Hoewel De Clercq zich als secretaris der *Nederlandse-Handelmaatschappij* in Den Haag vestigde werd een werkelijke kennismaking nog uitgesteld, mogelijk doordat eerst hun betrekkingen zeer uiteenlopend waren, terwijl Groen's benoeming aan het kabinet des Konings hem regelmatig naar Brussel riep. Op 20 oktober 1828 vinden wij een notitie van De Clercq, die op toenadering wees. Wij lezen:

„Ik deed een bezoek bij Groen. Zijne vrouw, die ik zeer verlangde te kennen, was ook thuis. Zij sprak voort over Merle en hetgeen hij verkondigde... Groen sprak ook hartelijk over Merle dat mij veel genoegen deed”. Tussen De Groens en de De Clercqs ontbloede een vriendschap, die zich ook in de briefwisseling uitte. Het is juist deze briefwisseling, die ons veel laat zien over de groei van Groens geloof. Op 10 april 1829 wenste De Clercq Groen geluk met zijn nieuwe functie van secretaris van 't Kabinet des Konings, waarbij hij opmerkte:

„In hoeverre de betrekking op zich zelf aangenaam is, kan ik moeilijk beoordelen.... doch mij dunkt, dat er nog al een en ander belangrijks kan voorkomen, en voor iemand, die niet door eerzucht gefolterd wordt en niet gedurig hoger wil zien en hoger streven, maar zijn plicht doet en verder Gods leiding in de omstandigheden afwacht, kan geen betrekking zonder belang zijn en valt er altijd veel in dank op te merken....”

Gelukwens

Pas op 29 mei had Groen gelegenheid De

Clercq vanuit Brussel te bedanken voor zijn gelukwens. Dat hij er blij mee was geweest verraadde ons de zinsnede: „Onder mijne hartelijkste wenschen behoort niet slechts, als ik in 's-Gravenhage ben, u meer dan tot nog toe te mogen zien, maar ook als ik in Brussel ben nu en dan eenige letteren van U te mogen ontvangen...” Dit alles gebeurde. Over en weer hadden de twee bevriende echtparen, want ook de vrouwen waren opgenomen in de vriendschap, behoefte aan dit geestelijk contact, al was het ook wel eens moeilijk. Op 6 april 1830 schreef De Clercq aan Groen:

„Heb dank voor den aangenamen avond van verleden week. God heeft u meer gegeven, dan ik had kunnen verwachten, en roept u nu om het Koninkrijk Gods te zoeken bij zijn Gerechtigheid en alle dingen zullen u toegeworpen worden. Zelve ben ik op dien weg geleid geworden. Eerst zag ik alleen de waarheid des Evangelies buiten mij als iets heerlijks, thans mag ik beginnen om die in mij te gevoelen. Het is ons moeilijk, die veel weten, om dat alles weg te werpen voor één ding, de kennis des Jesu Christi, maar als wij het eens gedaan hebben, zien wij, dat wij niets verloren hebben, maar meer terugontvangen. De tijd is moeilijk, verleidingen van allerlei aard vallen op ons aan en wij hebben niet minder nodig als de rots der eeuwen om vast te staan. Tot God, van wie alle goede gaven komen, zij ons gebed, opdat wij in alles bevestigd worden...” Groen wist niet helemaal hoe hij dit briefje moest opvatten en schreef dezelfde dag terug:

„Ik geloof dat uwe gissingen omtrent mijne gemoedsgesteldheid althans gedeeltelijk niet onjuist zijn. Evenwel ik vond in uw brief eene uitdrukking van soortgelijken aard, als ik meer van u, ook van Bilderdijk, Da Costa en anderen hoorde. „Het is ons moeilijk, die veel weten, dat alles weg te werpen”. Maar moet dat weggeworpen worden? Kan dat niet juist zeer goed met de Evangelische waarheid worden vereenigd? Staat dat misschien eenigzins in verband met het *lijdelijk afwachten*? Moeten wij niet bidden en werken? Ik begrijp wel, dat gij hierop eene solutie hebt, maar wenschte die zoo gaarne te weten. Ik heb menigmaal op die zwaarigheid gestooten, en nog niemand aangeetroffen, wiens oordeel daarover mij zoo belangrijk is als het uwe. Ik heb dezen winter eens op een avond, dat ik niet wel was, daarover met u eene conversatie gehad, die u nog duidelijker zal doen begrijpen wat ik eigenlijk meen...”

Willem de Clercq liet zijn vriend niet lang zonder antwoord en schreef hem reeds op 7 april een nadere uitleg. Hij schreef o.m.:

„Versta mij regt, ik verlang niet dat gij *dom* wordt, maar dat alle uwe gaven geheiligd worden... Hebben wij historie geleerd en gelezen buiten Christus, wij moeten leeren inzien dat Christus het middelpunt van de gehele wereldgeschiedenis is, dat *afval van den mensch en deszelfs hereeniging met God* het thema der geschiedenis uitmaakt.... Hetgeen waarheid *buiten ons* was, moet waarheid *binnen ons* worden. Hetgeen een *aanschouwing van ons verstand* was moet een *gevoel worden dat ons hart vervult*. Wij kunnen ons dit zelve niet geven maar wie bidt, ontvangt....”

Geloofsworsteling

De Clercq in al zijn bescheidenheid en zelf steeds worstelend om het geloof, maakte grote indruk op Groen. Het waren twee naturen, die elkaar lagen. Beiden zochten zij naar een geloof, dat niet alleen privé-zaak was, maar ook het leven van land en volk doortrok. Een geloof dat meesprak in het zakenleven, in het politieke leven. Hoe heeft Groen zijn lidmaatschap van de Kamer opgevat als een taak die God hem op de schouders had gelegd. Maar ook voordien, in de jaren van voorbereiding werd Groen in zijn geschriften steeds positiever. Men begreep dit niet. Typerend was het briefje van zijn trouwe geestverwant en geestelijk helper, Willem de Clercq van 28 augustus 1830, waaruit wij citeren: „...Vele dergenen, die de waarheid in Christus kennen, leven geheel voor hun zelve, alsof er geen rijk der genade bestond, dat uitgebreid moet worden. Over vele is in het staatkundige overal een diepe slaap gevallen, zij zien niet, dat het gehele gebouw waggelt. — Zalig zij, die waken —. En is het duister rondom ons, bij God is Licht en heil hem, die dat, wat Hij als waarheid heeft leeren kennen, verkondigt, in welk vak het zij”. Groen's *Nederlandsche Gedachten* waren meer en meer doortrokken van zijn opbloeiend geloof. Maar zoals gezegd men begreep hem slechts in beperkte kring. Groen was ook bevriend geraakt met de Amsterdamse Réveilman H. J. Koenen. En het is deze die als het eerste deel van De Christelijke Gedachten als boekdeel verschijnt vol vreugde aan Groen meldt

dat de recensie goed is, waarop echter volgt: „...doch het is mij nog altoos voorgekomen, dat de meeste lezers, met uwe geheele denkwijze niet bekend (zijn).... Men beschouwt de godsdienstige gevoelens, die er heerschede zijn, en de begrippen van orde en regt als twee verscheiden zaken, en blijft dus scheiden datgeen, tot welks vereeniging juist het doel van het schrijven leidt...” Groen voelde zich door de jonge Koenen begrepen. Trouw was Groen ook in zijn vriendschap met Merle d'Aubigné, meerdere brieven wijzen daarop. In zijn brief van 3 oktober 1831 sprak hij zijn vreugde uit over zijn steeds sterker wordend Evangelisch geloof, hij voelde dit als een genade. Juist in de tijd, dat het ongelooft, Groen voelde het maar al te duidelijk, het grote kwaad van Europa was. De De Clercqs verhuisden eind 1831 naar Amsterdam, daar de Handel Maatschappij haar hoofdkantoor verplaatst had. Het was voor de Groens een heel gemis.

Toetreden Waalse kerk

In een brief van 2 november 1831 schreven de Groens De Clercq hoe zeer hij en zijn vrouw gemist werden en vertelden zij dat Secrétan een lang bezoek had gebracht en breedvoerig over de De Clercqs had gepraat. De correspondentie tussen de vrienden was uitvoerig. De Clercq schreef Groen alles over zijn bedanken voor de Doopsgezinde Broederschap en zijn toetreden tot de Waalse kerk. Hij gaf ook een beschrijving van een preek van de Waalse dominee P. J. J. Mounier, die hij stichtelijk vond maar zonder veel grond. Bovendien was hij het geheel oneens met diens uitspraak dat de mens wel zondig maar niet verdorven was. Groen in zijn brief aan De Clercq van 17 december 1831 gaf zijn vriend gelijk; hij kon deze uiting van Mounier slechts een dwaling vinden. Hij schreef: „Het *vieux* en niet *corrompu* is, dunkt mij, een dwaling, waarmede het wezen des Christendoms valt. Dan toch is er slechts uitroeying van gebreken noodig, maar niet verandering van hart...” Neen dan vbelde Groen zich beter thuis bij Secrétan, die hem veel gaf. In een brief aan Koenen van 17 februari 1832 schreef hij van hem:

„Het is een groot voorregt, dat Secrétan hier is, hier, waar hij door de aanzienlijkheid der Waalse gemeente, een uitgebreiden invloed oefenen kan. Hij heeft een buitengewone kracht van uitdrukking en vervolgt de dwaling tot in haar uiterste schuilhoek; hij brengt alles zóó tot de uiterste consequentiën en dat juist is, geloof ik, in onze tijden zoo noodig, dewijl men over 't algemeen zoo gaarne een weinig dwaling met een weinig waarheid vereenigen wil...” Groen stond open voor Secrétan's woorden, hij was rijp om ook zelf dit geloof te verbreiden. Het was juist wat Mevrouw Groen op 21 februari 1832 aan De Clercq schreef:

„Gij zult nog veel beter met Willem kunnen spreken dan vroeger: 't is heerlijk, zooals geheel zijne ziel al meer en meer wordt ingenomen met liefde tot Christus. — Hij heeft zoo veel meer liefde, vooral ook voor hen, die met hem in die beste ingenomenheid-deelen. Ik vind geen woorden om uit te drukken de dank, die mij niet — zooals het nog jammerlijk genoeg is — bij ogenblikken 't hart wat verwarmt, maar die mij geheel moest bezelen en doordringen....” Groen droeg zijn geloof uit in zijn werk, in een artikelje over Groen en het Réveil in *Antirevolutionaire Staatkunde* gaan wij daar nader op in.

STER ELITE FREESIA'S
ELITE ANJERSTEEKEN
VASA ALSTROEMERIA

n.v. HANDELS-
KWEKERIJ

M. C. VAN
STAAVEREN

AALSMEER,
POSTBUS 265,
TEL. 02977-2.11.51

Groens staatsbeschouwing Door dr. J. Zwaan

„Rechtsstaat wordt gekenmerkt door heilrijke vereniging van gezag en vrijheid”

Groen is „een schrijver, dien men telkens meer bewonderen moet”, juist bij „herhaalde lezing”. We willen in deze bijdrage speciale aandacht vragen voor één aspect van zijn „politologie”, de staatsbeschouwing in engere zin. Binnen de door de redactie gestelde perken kunnen slechts enkele hoofdlijnen getrokken worden.

Religieuze betekenis staatsverband

De godsdienst heeft niet alleen betrekking op het geloofsleven van de individuele mens, maar functioneert ook in staat en maatschappij. Het is kenmerkend voor de bestrijder van het ongelof in staats- en volkenrecht, dat hij de rij van zijn grondbeginselen opent met de religie. Ook op het volgens velen neutrale terrein van de politiek wordt een „religiekrijg” gestreden. Omgekeerd leidt het voeren van die strijd tot verdieping van het geloofsleven. „De strijd over de politieke vormen is daarom inzonderheid gewichtig, komt daarom vooral met de roeping van den Christen, niet slechts gelijk ieder hem aangewezen werk, maar ook bepaaldelijk in betrekking tot de hoogste bedoelingen van onzen arbeid hier-beneden, overeen omdat die pligmatige strijd ter verlevendiging kan strekken van het geloof in de hoogste waarheid, zonder welke geen uitnemendheid der inrigtingen voor de welvaart en het behoud der Volken, en geen uitnemendheid van menselijke wijsheid voor de welvaart en het behoud der zielen genoeg is”. (Verscheidenheden, p. 326).

Tot die strijd over de politieke vormen behoorde voor Groen stellig ook de verdediging van het staatsgezag en het hooghouden van de gedachte van de rechtsstaat. De rechten van de staat moeten echter in evenwicht gebracht worden met de rechten van personen en gemeenschappen. De afbakening van de grenzen van het staatsgezag is daarom een permanente opgave voor de christenstaatsman. Indien Groen iets verfoeid heeft, dan is het de revolutionaire totalitaire staat geweest.

Oorsprong staat

In de Nederlandse Geloofsbelijdenis staan „nooit verouderende waarheden” opgetekend omtrent de overheid, b.v. „dat de Regering... van God ingesteld zijnde uit oorzaak der verdorvenheid van het menselijk geslacht, juist daarom bestaat, opdat door haar de ongebondenheid der mensen bedwongen worde en het alles met goede ordonnantie toega”. (Grondwetherziening, p. 204). Zonder de erfzonde verklaart men niets! Dat is een hoofdthema in Groens werk. De strijd tegen de Revolutie is in wezen een strijd tegen het humanisme.

„Voor of tegen 1789? Dit is het alternatief... Verheerlijking van den Mensch is de karaktertrek van 1789. De Mensch is goed”. (Ned. Ged.; 2e serie V, 75).

In overeenstemming met deze gedachtengang zou Kuyper later spreken van de staat als „chirurgisch noodverband”. Het goddelijk recht der overheid is gefundeerd in de leerstukken van zondeval en verlossing. Elke gedachte alsof de staat – in welke vorm dan ook – ooit het heil aan de mensen zou kunnen brengen, wordt door Groen bij de wortel afgesneden. Hij gelooft in een staat van heil voor het volk van Gods verlossing, niet in een heilstaat. Met Augustinus ziet hij uit naar de civitas Dei, de staat Gods die komen zal na de voleinding van deze wereld. Dan zal God alles in allen zijn. Van dat komende vrederijk mogen nu reeds tekenen oppgericht worden door allen, die de

verschijning van Jezus Christus liefhebben. Dat is de „roeping van den Christen” waarop Groen hierboven doelde. Wie een ideaal voor ogen heeft, kan de aardse werkelijkheid relativeren en tegelijk verheffen. Daarom bewoond Groen Plato's worsteling om de ideale staat. Ook hij wenst „een staatsregt, volkomener dan ooit bij enig volk aangetroffen werd”. (Beschouwingen, p. 147). Een moeilijkheid is, dat Groen de relatie tussen de overheid en de staat niet in een onduidelijke formule vastgelegd heeft. Hij (er)kent een overheid buiten of liever voorafgaand aan het staatsverband.

Die ingewikkelde kwestie moeten we nu laten rusten. Daarom spreken we nu evenmin over de periode, waarin hij zich aan een (onhoudbare) privaatrechtelijke staatsopvatting ontworstelde. Ook de soms bedenkelijke kanten van Groens soevereiniteitsleer kunnen in dit artikel niet aan de orde komen. Wel moeten we er op dit moment op wijzen, dat er bij Groen (en Kuyper) niet alleen een lijn van de zondeval naar de staat loopt, maar ook rechtstreeks van de schepping. Een van de grote problemen, waarvoor Groen zijn lezers altijd weer stelt, is dat hij dikwijls een beroep doet op „de natuur van de mens” en een „natuurlijke orde van zaken” zonder er steeds bij te zetten over welke natuur hij spreekt: over de natuur van de mens „in de staat der rechtheid” en over de „goede schepping” of over de natuur van de in zonde gevallen mens en de schepping, „die in barensnood is”. Het zal duidelijk zijn, dat men daarom altijd op zijn qui-vive moet zijn, als Groen iets als „natuurlijk” aanprijst. Uit deze onhelderheid vloeit ook voort, dat de positieve en negatieve uittalingen over het natuurrecht elkaar op een – aanvankelijk verrassende – wijze afwisselen. Misschien mogen we het zo formuleren: Groen redeneert vooral vanuit de zondeval over de (zwaarmacht van de) overheid en meer vanuit de schepping, als hij de staat tekent als publieke rechtsgemeenschap.

Gezag en vrijheid

Een rechtsstaat wordt gekenmerkt door de „heilrijke vereeniging van gezag en vrijheid”. (Ong. en Rev (2), p.1) De Heilige Schrift wijst „de grondslagen van regt en zedelijkheid, van gezag en vrijheid, ook voor Natiën en Regeringen” aan. (p. 19) Tot de „Christelijke, historische, Nederlandsche beginsels” behoren godsdienstzin, vrijheidszin, liefde tot het huis van Oranje en zucht naar eene orde, niet op willekeur, niet op revolutionaire centralisatie, maar op de regelmatige ontwikkeling van alle verkregen regten gevestigd. (Adviezen 1840, p.14 en 45) Groen beoogt „de vereeniging van gezag en vrijheid op christelijken grondslag”. (Parlementaire studiën III, 105) Daarmee is elke verheerlijking van „law and order” afgesneden. Als verdediger van de door de staatsmacht verdrukte Afgescheidenen weet Groen maar al te goed, dat „ook publieke orde en algemeen belang worden vergoed”. (Het Nederlandsche zendelinggenootschap, p. 141) Alleen een in godsdienst en zedelijkheid gefundeerde orde heeft recht van bestaan en verdient de naam van *rechtsorde*.

„Gods Woord eerbiedigt geenerlei soort van afgoden, het doordringt de maatschappij, het verbreekt den valschen vrede overal, en dus vereenigt het zich, ook niet in den Staat, met de openbare orde welke op miskenning van beginselen rust; het is rustverstoring, reeds door den tegenstand dien het verwekt”. (Verspreide geschriften I, 220; Ong. en Rev. (2), p. 238). Het is Groens grote grief tegen de conservatieven, dat zij *onvoorwaardelijke* eerbied hebben voor het gezag en de bestaande orde „niet gedachtig dat orde zonder beginsels een toestand is die, daar ook het goede buitengesloten wordt, naar verbastering, materialisme en verdierlijking leidt”. (V.G. I, 232) Groen

wenst vrijheid en orde, niet vrijheid of orde. Hij heeft ervaren, „dat orde, op revolutionair terrein, alleen door prijs geven der vrijheid gekocht wordt”. (Ong. en Rev. (2), p. 224) Uit de geschiedenis van Revolutie en Restauratie is „de beurtwisseling van *Revolutie* en *Reactie*” in de vorm van het telkens weer gestelde dilemma van „vrijheid of orde” welbekend. In de dertiger jaren van onze eeuw luide de variant op dit thema: *Mussert of Moskou*.

Servire statui libertas?

De burgerlijke en politieke vrijheid wortelt in de vrijheid der kinderen Gods. Onvrij is de slaaf van de zonde. In navolging van Augustinus predikt Groen deze waarheid (ook) voor het staatsleven: „*Servire Deo vera libertas*” (de ware vrijheid bestaat in het dienen van God). (Ter nagedachtenis van Stahl, p. 85)

„Zoo men vrijheden wil, is vóór alle dingen noodig dat zij met de ware vrijheid in verband staan. De ware vrijheid zoekt niet in stelselmatige losbandigheid haar levenskracht. Zij begint met onderwerping aan de wetten waarmee het aanzijn en de welvaart van Staat en Maatschappij in onafscheidelijk verband zijn”. (Ned. Ged.; 2e serie II, 38).

Met wetten bedoelt Groen in de eerste plaats de in de H.S. geopenbaarde geboden en leefregels voor het individuele en maatschappelijke leven. Voorts duidt hij er de structuurwetten mee aan, die God in de hele kosmos gelegd heeft. In de derde plaats betekent wet bij Groen de positieve wet in de ruimste zin des woords: geschreven en ongeschreven rechtsregels en wetten, die – als het goed is – de toepassing op het historisch staatsleven zijn van de primaire regels van Gods religieuze en zedelijke wet, zoals deze in „de hoofdsom der wet” geformuleerd zijn. Als het goed is! De juiste toepassing op het staatsleven kan alleen gemaakt worden door hen, die als Samuel willen luisteren naar de stem van God. Helaas suggereert Groen meermalen, dat die bereidheid nimmer van „de meerderheid” van een volk te verwachten is.

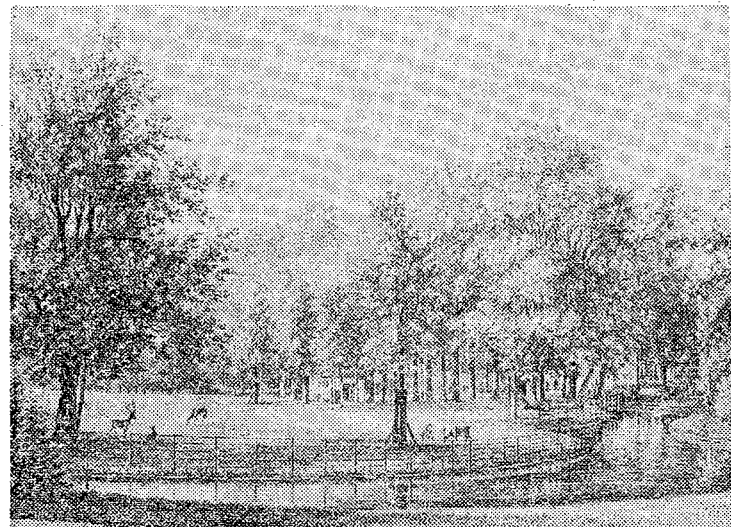
Ontwikkelingsgang

Uit zijn werken is een hele bloemlezing van „antidemocratische” uitspraken samen te stellen. Met name wanneer hij nog onder de verse indruk van de Belgische opstand verkeert, lijkt het wel eens alsof Groen uitsluitend gevaar ducht van de soevereiniteit der volken. In dit opzicht heeft hij stellig een ontwikkelingsgang doorgemaakt. Het monarchale element treedt in zijn staatsbeschouwing steeds meer terug ten gunste van het democratische. Hij heeft alleen bezwaar tegen een meerderheidsbewind, dat zich autonoom, d.w.z. van de eerbied voor Gods wet ontslagen acht.

„De vrijheid is onderwerping aan de Wet. Wij zeggen het ook; zoo de wet op erkenning van den hoogsten wetgever en op onderwerping aan zijne geboden, ook in verband met nationale regten en historische volksontwikkeling, berust. Maar zeggen het niet, zoo de wet de wil, het goedvinden, *le bon plaisir* der meerderheid is: wij zouden, al hadden wij den Bijbel verworpen, door heidense wijsheid te schande worden gemaakt. Als de vrijheid het onvoorwaardelijk gehoorzamen aan menselijk welbehagen is, dan is zij een hersenschim... De vrijheid, zegt men, is de onderwerping aan den staat. „*Servire statui libertas*” de zinspreuk. Dit verschilt slechts in uitdrukking, niet in de zaak. Redenering en ervaring hebben tot dusver niet geleerd dat hier, als bij het „de ware vrijheid is onderwerping aan God”, het accent op het bijvoeglijk naamwoord kan worden gelegd: „*vera libertas*”. (Ong. en Rev. (2), p. 98) De politieke religiekrijg dateert van het paradijs. De revolutionairen van alle tijden hechten hardnekkig geloof aan de belofte van de satan: Gij zult als God zijn. In Groens tijd was het rationalisme de voornaamste vijand van het christendom. In onze dagen zou hij ongetwijfeld met dezelfde overtuigingskracht gefulmineerd hebben tegen een op irrationalistische leest geschoeide „Kerk van het ongelooft”. Mits we het begrip „rede” verruimen tot het humanistische „zelfbeschikkingsrecht”, kunnen we Groens formulering van het revolutionaire „droit divin” rustig overnemen: „Omdat de menselijke Rede gebiedt voort, daarom regeert God. Het volk onderwerpt zich niet aan de hoogere Souvereiniteit Gods; neen de Souvereiniteit Gods openbaart zich, lost zich op in de Volkssouvereiniteit; en de belofte „gij zult als God zijn” wordt op luisterrijke wijze in de Volkvergoding vervuld”. (Grondwetherziening, p. 120)

Wijzgerig en historisch staatsrecht

Talrijk zijn de aanvallen van Groen op het

Bovenste foto: gezicht op tuin en geboortehuis – „Vreugde en Rust” te Voorburg – van Groen. Onder: gevel woonhuis Groen aan de Korte Vijverberg 3, waar Groen van 1833 tot zijn dood woonde.

„filozofisch Staatsregt”, dat de eeuw der Verlichting had voortgebracht. Daarom heeft de Christenstaatsman de hulp nodig van een christelijke wijsbegeerte, die de gehele schepping onderzoekt bij het licht van Colossen 2. (Beschouwingen, p. 90) Ook in de menselijke positivering van het recht moet het wijzgerig element, het algemene in het bijzondere ontdekt en in het licht gesteld worden. Hetgeen langs deze wijzgerige weg gevonden wordt, is algemene waarheid, met universele geldigheid. Wat *algemeen* blijkt te zijn, behoeft daarom nog allerminst *goed* te zijn. De zondeval is immers algemener dan de verlossing. We stuiten hier opnieuw op de hierboven aangeduide antithese. Alleen de „staat Gods” kan als norm fungeren voor de menselijke statenvorming. Daarmee is niet gezegd, dat we dan bij een „christelijke staat” uitkomen, zoals Groen die zich (in ogenblikken van zwakte) ook nog wel gedroomd heeft. Ook in het staatsleven laat God de mensen vrij (tot de dag des oordeels) om hem *niet* te dienen. De „*civitas Dei*” levert ons wel de toetssteen om het waarlijk christelijk te leren onderscheiden van het algemeen menselijke. Men moet normen hebben om (historische) feiten te kunnen beoordelen. Groen is lang genoeg als historicus bezig geweest om te weten, dat „de volkomenheid van den besten Staat aan alle historische Staten ontbreekt”. (Beschouwingen, p. 155) De wijsgeer moet echter aan de staatsman het model voorhouden, waarop de laatste zich richten kan. Een heilzaam gevoel van onvoldaanheid met het reeds bereikte wordt zo levendig gehouden. Wijze hervormingen (die derhalve op de instemming van een ruime meerderheid moeten kunnen rekenen) vormen dan de voorwaarde voor het behoud en de verfraaiing van het staatsgebouw. De christenstaatsman wil niet conserveren wat vermolmd is, maar ook niets slopen waarvoor hij geen solidere element in de plaats kan stellen. Toppunt van staatkundig onvermogen acht Groen het de christelijke grondslagen van staat en maatschappij te ondermijnen. Terugkeer tot de natuur betekent immers niets anders dan terugkeer tot de „natuurstaat” van Epicurus en Rousseau, waarin alleen het recht van de sterkste geldt.

De staat is er juist om ook het recht van de zwakste tot gelding te brengen.

Recht van de zwakste

Wanneer Groen de eis stelt, dat het staatsrecht zowel wijzgerig als historisch moet zijn, maakt hij front naar twee zijden:

1) De historie moet wijzgerig, d.w.z. kritisch bekeken worden. In zoverre staat hij aan de kant van het natuurrecht, met dien verstande dat Groen ernaar streeft een „christelijk natuurrecht” in de plaats van het gangbare rationalistische natuurrecht te stellen.

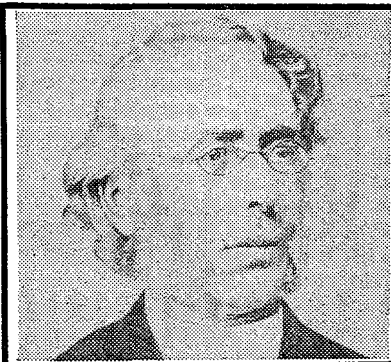
2) Het wijzgerig staatsrecht moet „historisch” blijven, d.w.z. dat er ruimte moet zijn voor een rijke verscheidenheid aan staatsvormen, ook voor de lijnen der geleidelijkheid en eerbied voor tradities. In dat opzicht sluit Groen zich aan bij de z.g. „historische school”. Niet verouderd is zijn waarschuwing, dat „wie den besten, den volmaakten Staat wil ontwerpen, zich met de bestudering van historische Staten moet hebben beziggehouden”. (Beschouwingen, p. 148) Het valt niet te ontkennen, dat Groen – op het voetspoor van Savigny c.s. – de begrippen „historisch”, „nationaal” en „Nederlands” soms met het woord „christelijk” verbindt op zodanige wijze, dat het besef ondermijnd wordt, dat in de begrippenparen „christelijk-historisch” en „christelijk-nationaal” niet van twee gelijkwaardige componenten gesproken kan worden. Anno 1976 zou hij wellicht van een „christelijk-europees” staatsrecht gesproken hebben. Men vergeet echter nimmer, dat dergelijke uitdrukkingen hun zin ontleen aan het verband. De door Groen in het leven geroepen christelijk-nationale school is er niet zozeer, omdat de Nederlandse natie christelijk is, maar omdat zij het moet worden. Evenzo moet een christelijk-historisch staatsman de rechten van het verleden, ook Groens befaamde „verkregen rechten” niet verabsoluteren ten nadele van het recht der toekomst. Regeren is vooruitzien. Groens christelijke staatsbeschouwing kan samengevat worden in deze belijdenis: „*Eigenlijk is het staatsregt slechts de toepassing der algemene Goddelijke wet van gerechtigheid en liefde op het wezen van de Staten...*” (Beschouwingen, p. 162).

Het is niet eenvoudig over de relatie van Groen tot Hoedemaker te schrijven. Ons is geen uitvoerige briefwisseling tussen beiden overgeleverd, zoals het bijv. tussen Groen en Kuyper het geval was. Prof. Goslinga heeft destijds deze briefwisseling tussen Groen en Kuyper uitgegeven. Van Groen-Hoedemaker zou dit niet mogelijk zijn. Dr. G. P. Scheers vermeldt in zijn proefschrift over Hoedemaker, dat er slechts vier brieven van Hoedemaker aan Groen zijn bewaard.

Toch hebben zij beiden elkaar gekend, al kwam Hoedemaker pas in 1862, 14 jaar vóór Groen sterven in Nederland. Scheers vermeldt, dat beiden aanwezig waren op de eerste vergadering inzake de kwestie van de Doopformule en dat Groen op voorstel van Hoedemaker de voorzittersplaats innam. Toch komt men de naam van Groen niet bijzonder vaak tegen in Hoedemakers geschriften. Zo kan ik de conclusie van Scheers bijvallen, „dat de persoon en de werken van Groen op hem (Hoedemaker) geen beslissende invloed hebben geëffend“ (a.w. pag. 146).

De Kerk

In dit artikel moet ik mij dan ook beperken tot het geven van een indruk van beider denkbeelden over Kerk, School en Staat, waarbij ons zowel verwantschap als verschil treffen. Groen heeft kerkelijk de strijd gestreden voor de handhaving van de reformatorische belijdenisgeschriften en formulieren. Hij heeft deze handhaving geëist van de kerkelijke besturen in zijn tijd. Men kan dit o.a. lezen in het adres van de zeven Haagse Heren aan de synode, opgesteld door Groen en ook in Groens boek: „Het regt der Hervormde Gezindheid“. Vlijmscherp heeft hij in deze geschriften aangetoond, dat de theologen van de overheersende Groninger richting in die tijd de grondslagen van de belijdenis der kerk aantastten, bijv. de leer der erfzonde, de verzoening door Christus en andere „grondwaarheden“ der christelijke leer. Groen zag deze waarheden als „eeuwige waarheden, door God aan ons verstand en hart geopenbaard in de Schrift.“ Groen was

dan ook tegen de leervrijheid in de Hervormde Kerk. In de kwestie van de moderne dr. Zaalberg in Den Haag wilde hij leertucht, wat de ethische Gunning niet wilde.

Tegen de achtergrond van het modernisme moet men ook verstaan, dat Groen met anderen in 1864 de Confessionele Vereniging oprichtte. Het hem aangeboden voorzitterschap wees hij echter mede om gezondheidsredenen af. Wel steunde hij de vereniging volgens het boekje van drs. C. M. Luteijn „Honderd jaar Confessionele Vereniging“ met f 1000 per jaar. De Conf. Vereniging wilde in de tijd van Groen de handhaving van de leer der Kerk om het ongelooft te weren. Bij eventueel conflict met de reglementen der Ned. Herv. Kerk moesten gelovige voorgangers hun geloofsovertuiging handhaven. Men kan dit uitvoeriger lezen in het boek van dr. G. J. Vos „Groen van Prinsterer en zijn tijd“ deel II pag. 249 vv. Ook Kuyper is lid van de vereniging geweest, Hoedemaker in Groen zijn tijd nog niet.

Doleantie

Het blijft een open vraag, of Groen met de Doleantie meegegaan zou zijn, die 10 jaar na zijn dood uitbrak. Groen was tegen de Afscheiding, al voelde hij zich met de Afscheidenen van 1834 verwant. Groen wilde eigenlijk de intrekking van de Koninklijke besluiten van 1816 en 1852 en daarmee de vrijmaking van de Herv. Kerk en daarna de hereniging met de Afscheidenen. Men kan dit o.a. lezen in het standaardwerk van prof. dr. mr. P. A. Diepenhorst over Groen van Prinsterer. Hoedemaker meende echter, dat de kerkelijke besturen geen leertucht konden en mochten uitoefenen, omdat zij als zodanig „onwettig“ waren. Hoedemaker wilde eerst reorganisatie

Groen en Hoedemaker

Door
ds. S. Kooistra

Hoedemaker greep terug op Groens theocratische idealen

der gehele Kerk, voordat er van handhaving der belijdenis en leertucht sprake zou kunnen zijn. Ook wilde Hoedemaker daarom geen ondertekening van de drie Formulieren van Eenigheid. Volgens Scheers koos Hoedemaker in de discussie tussen Groen en Da Costa over de herziening der formulieren de kant van Da Costa. In het artikel over Hoedemaker in het Biografisch Woordenboek van Prof. Godgeleerden lees ik: „Van een ondertekening der Formulieren verwachtte hij geen heil, maar van hare (Herv. Kerk) vrijmaking van de organisatie van 1816; hij wenschte de mogelijkheid van een beroep op de Schrift, waartoe hij een Nationale Synode de stilzwijgende voorwaarde achtte“ (a.w. deel vier pag. 57). Volgens Hoedemaker kon de belijdenis alleen functioneren als het hart in het gehele lichaam der Kerk en moest er altijd beroep van de belijdenis op de Schrift als het Woord Gods mogelijk zijn.

Na de Doleantie geeft Hoedemaker leiding aan de Conf. Vereniging en richt daartoe het weekblad „De Gereformeerde Kerk“ op. Het eerste doel is nu de reorganisatie van de Herv. Kerk om langs deze weg de partijchap te overwinnen. In 1897 bedankt Hoedemaker echter als lid van de Conf. Ver., omdat hij nog te veel partijchap vreesde. Hoedemaker dacht dus minder juridisch over de handhaving der belijdenis dan de jurist Groen. Ook is er verschil tussen beiden over de Kerkidee. Groen spreekt soms van de „Vrije Kerk“, terwijl Hoedemaker centraal stelt de Volkskerkidee. Ook wees Hoedemaker de scheiding van Kerk en Staat af, welke Groen vanwege de situatie voorstond.

De School

De Christelijke School is de levensstrijd van Groen geweest. Maar eigenlijk wilde

hij de Christelijke Staatsschool. In dat opzicht sluit Hoedemaker aan bij Groen. Voor Groen is het de grote teleurstelling geweest, dat de Wet van v.d. Bruggen in 1857 zijn ideaal voor goed onmogelijk maakte. Dan gaat Groen over op het spoor van de Vrije Chr. School. Zelfs heeft Groen op de vergadering van Chr. Nat. Schoolonderwijs in 1869 gepleit voor schrapping van het woord „christelijk“ uit de wetgeving voor het Openbaar Onderwijs. Hoedemaker was tegen deze schrapping. In dit opzicht heeft Hoedemaker altijd kritiek op Groen gehad. Het oude ideaal van Groen heeft Hoedemaker echter steeds verdedigd: „Voor het individu vrijheid, voor de nationale instellingen handhaving van het Christelijk-Historisch karakter der natie“ (een woord van Groen geciteerd bij Scheers pag. 145). En ook dit woord van Groen citeerde Hoedemaker graag: „Het Nationaal onderwijs is het Christelijk onderwijs“ (zie Scheers a.w. pag. 156). Hoedemaker betreurde, dat de christelijke school de afgod van het christenvolk was geworden, al kon hij ook niet voor het neutrale Openbaar Onderwijs zijn. De ontkerstening van de Openbare school is ook voor Groen het grote verdriet gebleven. Nog op zijn sterfbed roept hij uit: „Hoe is het mogelijk in een land, als ons land, kinderen te onderrichten, zonder God in de geschiedenis. Wat was ons land, had Hij het niet aangezien en gezegend?“ (zie J. Lens „Het sterfbed van een groot man“ in Stemmen des Tijds 1932 of later). Groen is theocraat. Men zie bijv. het artikel van prof. dr. C. Gerretson over hem in Verzamelde Werken deel V pag. 71 vv. In dit opzicht is er verwantschap tussen Groen en Hoedemaker meer dan tussen Groen en Kuyper. In de uitgave van de Briefwisseling tussen Groen en Kuyper van prof. Goslinga kan men merken, dat Groen en Kuyper niet in alles

gelijk dachten. Zo heeft Hoedemaker zeker gelijk, als hij in een brochure van 1891 „Dr. A. Kuyper in strijd met Groen van Prinsterer“ aantoonde, dat Kuyper iets anders wil dan Groen. Helaas had de Prov. Friese bibliotheek deze brochure niet, zodat ik in deze Scheers volg, die op pag. 144 van zijn proefschrift uit deze brochure citaten geeft: „Groen wilde van de vrijheid, die de Revolutie aan allen beloofde, gebruik maken ten behoeve van het Christendom, zonder het revolutionair beginsel zelf goed te keuren, Kuyper keurt het goed en wil het vereeuwigen“.

De Staat

Groen en Hoedemaker wijzen beiden principieel de neutraliteit van de Staat af. Wel heeft prof. Gerretson gelijk, als hij schrijft, dat Groen als kind van het Reveil niet bedoelde de calvinistische staat van de Republiek, gebaseerd op een heersende kerk, maar de evangelische staat, niet gebonden aan een bepaald kerkgenootschap. (Verzamelde Werken deel 2 pag. 154). Hoedemaker achtte in verband met de theocratie nodig het Getuigenis van de Kerk, die de Overheid voorlicht en zag daarom in de reorganisatie van de Herv. Kerk de sleutel der positie voor de reformatie van het gehele volksleven. Hoedemaker wilde daarom ook het herstel van de Theologische Faculteiten (niet langer de splitsing van Rijks- en Kerkelijke hoogerleraren) aan de Rijksuniversiteiten. Groen wilde dit niet vragen van een moderne staat.

Geén leerling

Toch houdt ook Groen vast aan de gedachte van een „christelijke natie“ citeert in deze met instemming zijn vriend Wormser, die van een „gedoopte natie“ sprak. Hier ligt de verwantschap tussen Groen en Hoedemaker. Men kan Hoedemaker geen leerling van Groen noemen. Daarvoor was hij een te oorspronkelijke figuur. Wel kan men zeggen, dat Hoedemaker in confrontatie met Kuyper teruggegrepen heeft op Groen zijn oorspronkelijke theocratische idealen. Beiden hebben zij er tegen geprotesteerd, dat de staatsinstellingen steeds meer aan het ongelooft werden prijsgegeven. Beiden zagen zij het „christelijke“ (het Evangelie) zo verweven in de historie der Nederlandse natie, dat zij dit wilden bewaren.

In mijn bezit bevindt zich een brochure waaraan ik zeer gehecht ben. Jaartal: 1850. Uitgever: Johannes Müller te Amsterdam. Prijs: 10 cents. Op het titelblad staat vermeld: „Present Exemplaar van den Schrijver“ (helaas staat er niet bij aan wie). Die schrijver: Mr. G. Groen van Prinsterer. De titel: „Welke is voor Nederland de hoop van een Christen?“ Een kostbaar kleinood.

Groen actueel

Aha, nu eens Groen van Prinsterer niet als schrijver van een politiek handboek maar van een evangelisatietrakteetje? Geen sprake van. Het gaat voluit over de politiek. Let vooral op de titel. Er staat niet: „Wat is in Nederland de hoop voor een Christen?“, maar: „Welke is voor Nederland de hoop van een Christen?“! Een politiek geschrift van de eerste orde. Anderen zullen stellig, puttend uit de rijkdom van Groens geschriften (daaronder in de eerste plaats zijn hoofdwerk „Ongelooft en Revolutie“), de volle breedte en diepte van zijn politieke gedachten trachten weer te geven. Laat mij daartegenover slechts aan de hand van enkele gedachten uit deze brochure mogen laten zien (daarbij meer Groen zelf latende spreken dan over hem schrijvend) hoe breed en diep de gedachten zijn die daaruit naar voren komen. En ook: hoe actueel! Want als de bezinning bij zijn honderdste sterfdag één ding bewijst, is het wel hoe levend zijn werk is.

Beginsel en belang

Ook uit dit geschrift springt meer dan iets anders Groens overtuiging naar voren, dat niet belangen maar beginselen de wereld regeren. Het is „de tegenstelling des beginsels waardoor de verdere loop der wereldgeschiedenis bepaald wordt“. Tegen het heersende liberalisme

Door mr. W. Aantjes

„Wij moeten weer terug naar Groen“

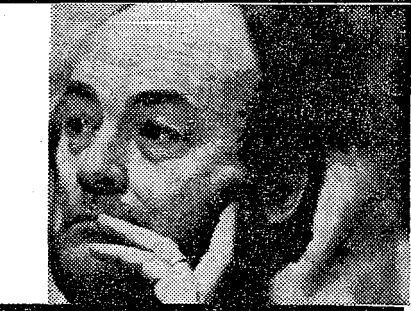
(voedingsbron van het hedendaagse liberalisme en socialisme beide) kiest hij zijn uitgangspunt in het Evangelie, want „alleen door het Christendom kan met vrucht gestreden worden tegen de liberale theorie“. Die overtuiging bepaalt zijn visie op rechten, onlosmakelijk verbonden met plichten: „Leert inzien dat de strijd voor uw regt, waar het met pligtbetrachting in verband is, hooger betekenis heeft dan een strijd voor eigenbelang“.

Gezag

Over gezagsdragers wordt heden ten dage kritischer geoordeeld dan vroeger. Gezag is gezag, is niet genoeg. Gezag moet zichzelf steeds opnieuw waarmaken. Woorden uit 1976? Hoor Groen van Prinsterer in 1850: „Het oordeel der volken omtrent overheden.....is meer dan ooit nauwlettend en gestreng. Er is veel dat ergernis en verontwaardiging geeft en waaromtrent voorheen oogluiking was. Tot handhaving van den eerbied voor het gezag is datgene waarmee men vroeger kon volstaan niet genoeg... De meest onbetwistbare regten moeten, om eenigen waarborg van bestendigheid te hebben bij voortdurend en als ware 't dagelijks op nieuw worden verdiend“.

Links, rechts, midden

Groens principiële overtuiging brengt hem in de politiek op een eigen weg, die noch bij rechts noch bij links noch bij het midden („le Juste Milieu“) uitkomt. Hij verwerpt een driedeling in: „Eene partij die vooruitgang vrees; eene partij die

vooruitgang begeert; eene partij die vooruitgang beurtelings begunstigt en bestrijdt“. Zij hebben, zo zegt hij nogal fors, gelijk in alles, waarin zij elkaar bestrijden, en ongelijk in alles, waarin zij zichzelf aanprijzen. Samenwerking met andersgezinden sluit hij daarmee niet uit, want, hoewel „naauwlettend op het kwaad“ mogen wij toch „ook niet onopmerkzaam en ongevoelig en ondankbaar zijn voor hetgeen goed is“. Want „er zijn er, Gode zij dank!, in elke gezindheid nog velen...die weten wat zich te onderwerpen om der consciëntie wil beteekent, door wie de vrijheid niet als deksel der boosheid maar als middel ter pligtbetrachting verlangd wordt“.

Eén norm

In zijn oppositie tegen het kabinet wenst Groen van Prinsterer dan ook diezelfde billijkheid te betrachten. Van oppositie om de oppositie moet hij niets hebben. Immers: „Niet tegen een Ministerie (= kabinet) zijn de beginselen waaraan ik toegedaan ben gekant“. Het gaat hem alleen om een zuivere beoordeling van het beleid vanuit zijn principiële overtuiging: „In deze overtuiging ligt onder elk bewind mijn rigtsnoer voor ondersteuning en voor oppositie“. Alleen het beginsel is zijn norm: „De hoop die wij voeden is niet op deze of gene politieke combinatie gebouwd. Zij heeft beteren grond“.

De vaste grond

Welke die grond voor hem was, daarover heeft hij geen twijfel gelaten: „Nederland

zou ook in dezen tijd de proef kunnen nemen van de onbedriegelijkheid der belofte: zoek eerst het Koninkrijk Gods en Zijne Gerechtigheid en alle deze dingen zullen u toegeworpen worden“. „Gelukkelig Nederland, en hier wensch ik ook het Huis van Oranje nog als van ouds in dien Naam van Nederland te omvatten, indien het behoefte gevoelt daartoe weder te keren“. Sommigen mogen een daarop gebaseerde staatkunde verouderd achten, Groen antwoordt simpel: „De waarheid is voor geen veroudering vatbaar“. Zulk een politiek kan houvast bieden bij de teleurstellingen over „onvervulde en onvervulbare beloften“; zij kan licht verschaffen „bij het tanen of uitgedoofd zijn van velerlei flickerlichten“; zij kan sterk doen staan bij de ervaringen met „de wijsheid eener eeuw welke dagelijks meer, ten aanzien van haar eigen wijsheid eerst aan het twijfelen en dan in vertwijfeling raakt“.

Geen illusies

Groen heeft liever te maken met principiële tegenstanders dan met „een volk door politieke onaandoenlijkheid verstand“. Nog meer echter gruwet hij van het zich overgeven aan illusies. Uit onverschilligheid kan men nog worden opgeschrikt: „De felheid van een schok kan middel worden van opwekking en herstel“. Maar „erger is het wanneer men in een zoeten droom ongevoelig naar de klippen, die de stuurman voor een veilige haven aanziet, voortgedreven wordt“.

Karikaturen

Een teleurstelling die Groen van Prinsterer heeft moeten verwerken was de wijze, waarop hij werd misverstaan, en waren de karikaturen die van hem werden gemaakt. Om zijn overtuiging uit te dragen, zo schrijft hij, „heb ik geene moeite gespaard, openlijk en openhartig, in elke betrekking, onder elken vorm, mijne zienswijze, bij herhaling en zonder ophouden, kenbaar gemaakt; desniettemin geld ik bij menigeen voor

het tegenovergestelde van hetgeen ik ben“. In zijn hoop dat men zijn motieven en stellingname billijker zal beoordelen, is hij bescheiden: „Het terugnemen van eene. enkele, zelfs van de meest ongerijmde dezer aanklagten, door iedereen, terwijl ik leef althans, reken ik ondenkbaar; van sommigen, van velen welligt, zie ik reeds nu billijker oordeel, met eenig vertrouwen, te gemoet“. Zijn doorzetten heeft goede grond. „Als wij de hoop niet opgeven, het is om hetgeen van....de gehechtheid aan het Evangelie. Christelijke politiek was voor des Heeren, ook te midden van zooveel dat zorg- en angstverwekkend is kan worden verwacht“. Groen van Prinsterer verwachtte voor de politiek alles van het Evangelie. Christelijke politiek was voor hem niet een politiek program, dat door mensen van verschillende richting, elk vanuit zijn eigen bezieling, wordt onderschreven. Het christelijk geloof is niet een voor de politiek verstandelijk aannemelijke religie, maar een kracht. Vandaar dat er voor Groen geen scheiding is tussen politiek en politicus. Christelijke politiek wordt niet bedreven door mensen die een beginsel accepteren of respecteren, maar eruit leven en vooral handelen. In de verzelfstandiging van de christelijke organisatie en de christelijke partij hebben wij dat rationeel uit elkaar getrokken. Wij moeten weer terug naar Groen. Ais hij de spreuk tot de zijne maakt „Een staatsman niet, een Evangeliebelijder“, dan wil dit niet zeggen dat hij of het één of het ander moest zijn en dan voor het tweede koos, maar het betekent dat hij ook als politicus allereerst Evangeliebelijder was. Niet de scheiding tussen Evangelie en politiek, maar Evangeliebelijder ook in de politiek en ook als politicus. Dat was in 1850 de hoop voor Nederland. Dat is in 1976 de hoop voor Nederland. Voor Nederland, voor Europa, en voor de gehele wereld.

Groen en de Katholieken

Door dr.
P. Kasteel

Groen prikkelde de Katholieken tot studie

Groen van Prinsterer en de Katholieken... Maar, er zijn zoveel Groens! Daar is de mens Groen van wie naar waarheid getuigd mocht worden dat hij „behoefte Katholieken nooit ongehouden heeft afgewezen en aanzienlijke Katholieken in vriendschappelijk verkeer met gulheid liet delen”.

Ambtenaar

En er is de ambtenaar Groen die het in zijn Brusselse tijd opnam voor terecht miskende wensen van de Belgen en die enige jaren later eerst binnenskamers en toen dit niet hielp, openlijk verzet aantekende tegen de vervolging van de Afgescheidenen, tegelijk het besluit afkeurende, waarmee Willem I in 1816 het Hervormd Kerkgenootschap had georganiseerd. In beide gevallen vond Groen de Katholieken aan zijn zijde, zowel in als buiten de Kamer. Geen wonder overigens, want ook zij gevoelden zich niet vrij en streven voor het herstel van hun sinds eeuwen gedesorganiseerd Kerkbestuur.

Schrijver

Dan is er de schrijver Groen, „vol grote

dingen, vol grote dwalingen en vol grote leemten”, die tot het einde van zijn leven een scherpe anti-Roomse polemist bleef. Wel moeten wij hier onderscheiden tussen zijn zuiver historisch werk en zijn vooral religieuze polemiek. Als historicus heeft hij werk verricht dat Katholieken verraste en ten dele ook hun lof heeft geogst. Maar Groen bleef de bij uitstek protestantse historicus – hij kwam daar ook eerlijk voor uit – en voor zover hij dit protestantse element op de voorgrond stelde, ontmoette hij katholiek verzet. Zijn verdienste is dat hij Katholieken prikkelde tot eigen studie. Zou Nuyens zonder hem zijn grote werken geschreven hebben?

Religieus element

Wat het religieuze element in zijn polemiek betreft, heeft Groen in eigen, dikwijls veel verbeterde stijl, voorstellingen van oudere Protestanten overgenomen, daarbij pogende de „gezegende Hervorming” een meer positieve inhoud te geven dan liberalen van zijn tijd deden. Nu had de Hervorming zeker ook een positief religieus element, zoals verstandige Katholieken altijd hebben erkend. Maar Groen maakte er, op het voetspoor van andere en oudere

Protestanten – een van zijn bronnen was de vroegere Brusselse hofpredikant Merle –, dit van, dat de Hervorming een terugkeer was naar het primitieve Christendom, waarvan het Katholicisme zozeer was ontaard dat hij het als verbastering en bijgeloof stempelde, als „georganiseerde afval” onder leiding van wat hij het moordzieke Pausdom achtte dat van geen trouw aan „ketteren” wist. Dat Katholieken tegen zulke in hun ogen wel zeer kwaadaardige voorstellingen moesten opkomen, spreekt vanzelf. De polemieken op dit stuk hebben niet veel geholpen. Zelfs een van gedachtenwisseling niet spoedig vermoeide Broere schreef na een discussie met Groen ten einde raad: „Als wij hier nog wat willen doen, moeten wij maar ophouden met redeneren en aan 't bidden gaan”. In Groens gedachte vermoedelijk geen kwaad advies.

Staatsman

Dan is er Groen, de staatsman, tegelijk de schrijver over staatsrecht en politiek. Twee gevaren had hij in België onderkend, een regeringspolitiek die het onderwijs wilde inrichten tegen de wil van de meerderheid van de bevolking en een mogelijk politiek samengaan tussen Katholieken en liberalen. Na de afscheiding van België was herziening van de Grondwet nodig en Groen kwam in 1840 dadelijk met zijn Bijdrage daartoe „in Nederlandse zin”. Hij bedoelde in protestantse zin, want op een of andere wijze is hij altoos de gevangene gebleven van de gedachte dat de uit de voor hem gezegende Hervorming geboren Nederlandse natie een protestantse natie was die een protestantse staat had gevormd en als

zodanig diende te worden geregeerd. Nu was Groen niet zo blind of hij had wel ontdekt dat het hele zuiden katholiek was en dat het er in het noorden ook vrij zwart uitzag. Hoe daarvan een protestants geregeerde protestantse natie te maken? Daarvoor had Groen een even eenvoudige als radicale oplossing, namelijk alle Katholieken concentreren in het zuiden en aan de provinciën Brabant en Limburg een afzonderlijk bestuur geven met voorrang aan de Rooms-Katholieke godsdienst. Het lijkt ongelooflijk hoe zulk een scherpzinnig, historisch geschoold jurist en nobel man met zodanig voorstel kon komen. Maar hij heeft het ernstig gemeend en later voor Limburg nog eens herhaald. De Katholieken vooral in het noorden, vonden het ook ongelooflijk en hebben het nooit vergeten, zoals Groen zelf, ook ongelooflijk, het nooit heeft herroepen.

Handboek

Hij ging door met zijn arbeid in het koninklijk huisarchief hij publiceerde zijn bekende Handboek van de vaderlandse geschiedenis – in zijn soort zeker een meesterwerk – hij leverde zijn dikwijls uitdagende journalistiek, zodat hij bij vele Katholieken als „zeer onverdraagzaam” gold, maar toch ook weer zoveel achtting genoot dat Katholieken hem en zijn vrienden in de Kamer holpen. Zelf was hij zich van geen onverdraagzaamheid bewust. De man die met name in zijn toelichtingen op archiefstukken al wel had laten weten, wat hij van de Rooms-Katholieke religie dacht, zei op 27 augustus 1840 in de Kamer: „Voorts heb ik behoefte het vermoeden van mij te weren alsof ik tegen de R. Katholijken een vijandige gezindheid koesteren zou.

Niemand, ik mag het met vrijmoedigheid beweren, verdient minder dan ik dit mij zó dikwerf aangedane verwijt.” En hij had, in zijn kring rond kijkend, wellicht gelijk. In die kring en zeker bij liberalen als Fruin en Scholten gold hij als een crypto-Katholiek, zo geen verkapte Jezuiet. Dat verhinderde hem niet om zich in de vergadering van de Tweede Kamer van 13 december 1849 tot zijn Katholieke medeleden te wenden met de duidelijke verklaring: „Wij, die prijs stellen op het kenmerkende geloof onzer Kerk, wij verlangen toenadering met u”...

Actualiteit

Stormen – de Aprilbeweging! – en twisten hebben de vervulling van die wens kunnen vertragen maar niet blijvend verhinderen. Met uitdrukkelijke goedkeuring van Groen zochten zijn jongere geestverwanten Kuyper en de Savornin Lohman de verwezenlijking van een toenadering, die eerst onbereikbaar scheen, maar verwerkelijkt werd en in veel opzichten een zegen voor Nederland is geweest.

„Nooit is”, had Groen in dat wonderlijke boek Ongeloof en Revolutie aangetekend, „om de waardering van de uitnemendheid der Reformatie, de christelijke betrekking op de roomsgezinden, tegenover het ongeloof, bij mij in vergetelheid geraakt” (1903, derde uitg. bl. 389).

Als alles gezegd is, ligt daar vandaag nog de actualiteit van Mr. Guillaume Groen van Prinsterer.

Hoe zou Groen van Prinsterer tegen de doorbraak hebben aangekeken. Op zichzelf geen oninteressante vraag. Wanneer Groen in onze tijd zou hebben geleefd, zou hij misschien op de uitspraak, dat de keuze voor het socialisme tot de algehele godloochening moet leiden, wel zijn teruggekomen.

Zoals de houding van het communisme tegenover het christendom stellig mede bepaald is door het gedrag van kerk en christenen in de vorige eeuw, zo werd omgekeerd de opstelling van de christelijke voormannen uit die tijd ingegeven door de uitspraken van het communisme over het christendom. Toch is het niet zo waarschijnlijk, dat Groen tot de doorbraak zou hebben gehoord. In die kringen zal men tegen het „Er staat geschreven” geen bezwaar hebben, al zal men dan nog wel eens een discussie willen aangaan, wat er dan werkelijk geschreven staat.

Gollwitzer

Met het „Er is geschied” zal het nog

Groen en de doorbraak

minder eenvoudig liggen, omdat de gevaren van een religieuze interpretatie van de feiten levensgroot zijn. Gollwitzer citeert in zijn boekje „Die marxistische Religionskritik und der christliche Glaube” nog een uitspraak van de hofprediker Pischon, die stelde dat het er om ging om de liefde en aanhankelijkheid voor de oude Grondwet te bevorderen, te waarschuwen voor een voor de mens zo nodige vrijheid en gelijkheid, de noodzakelijkheid van het standensverschil aan te tonen en zijn woorden door te begrijpen toespelingen op de gevolgen van de vrijheidswoede van de franse revolutie te onderstrepen. Bij het lezen van en over Groen van Prinsterer lijkt op

sommige punten wel iets van deze instelling over te komen en met Gollwitzer vraagt zo'n „doorbraakchristen” zich dan af, of deze instelling, hoe overtuigend dan ook beleden, de opkomst van het marxisme niet in de hand heeft gewerkt. Tegelijkertijd moet ik ook zeggen, dat dit lezen van en over Groen van Prinsterer de grootste bewondering doet opkomen, voor de wijze, waarop hij als parlementariër heeft gearbeid. De wijze, waarop hij iedere opening binnen de spelregels van het parlement wist te benutten om de onderwerpen, die hem zozeer ter harte gingen, soms tegen de zin van een meerderheid van de Kamer in, toch aan de orde te krijgen, de welgekozen argumenten, waarmee hij zijn opvattingen wist te brengen, en misschien voor alles zijn nadrukkelijk ijveren om de kiezer, en toen nog vaak de mensen achter de kiezer, bij de politiek te betrekken, zou hem binnen een nederlands parlement van 1976 tot de kring van de toonaangevende politici hebben gebracht.

M. FRANSSEN

De anti-revolutionaire leider en de conservatieve lijder.

(Doof voor conservatief noodgeschrei).

Recente literatuur over Groen van Prinsterer

Bij uitgeverij Kok, Kampen verscheen vorige maand het boek „Aandacht voor Groen van Prinsterer”. In deze door dr. G. Puchinger samengestelde uitgave zijn een drietal artikelen over Groen van Prinsterer opgenomen: te weten van Cd. Busken Huët, dr. H. J. A. M. Schaepman, en C. Gerretson.

Het is een goed idee geweest om deze drie opstellen over Groen van Prinsterer aan de voor-avond van zijn herdenking te bundelen.

Het dubbelportret van de grote Rooms Katholieke Staatsman uit de vorige eeuw dr. Schaepman over Groen en Thorbecke is bijv. bijzonder lezerswaard.

Uit het voorwoord van dr. Puchinger halen wij tenslotte het volgende citaat. „...wij... kunnen in ogenschouw nemen dat Groen vooral in zijn vurigste leerling en jonge medestander alsnog een moeizaam bevochten, maar imposante overwinning heeft behaald voor en van zijn beginselen, die het vaderland, thans, een eeuw na zijn heengaan, het recht geeft hem te herdenken. Het was immers Abraham Kuyper die de teugels zou overnemen van de enige maestro der politieke gereformeerde van de vorige eeuw, die – vreemde paradox – even vermoed door als onvermoebaar in alle strijd, een boodschap en een program naliët, die een eeuw lang de generaties na hem zouden inspireren tot navolging of tot tegenspraak.”

Het boekje telt 84 pagina's en kost f 9,50.

Bij uitgeverij Oosterbaan en Le Cointre B.V., Goes verscheen, eveneens vorige maand, van de hand van dr. G. J. Schutte het boekje „mr. G. Groen van Prinsterer”. Dr. Schutte is er o.i. in geslaagd om in kort bestek een waardevol boekje over het leven en werk van Groen van Prinsterer te schrijven. Hij doet dat op een eerlijke en nuchtere wijze, zonder Groen van Prinsterer te verheerlijken, of zijn zwakke plekken te verdoezelen. Juist mede door die

„sobere” benadering vinden wij dit boekje zo geslaagd.

Een citaat uit het slothoofdstuk geven wij hierbij weer: „Is echter de kern van Groen's boodschap en de bedoeling van zijn optreden in al die achterhaalde kwesties en overgroeide problemen ook achterhaald”? Groen was een staatsman die in een tijd van toenemende ontkerstening zijn volksgenoten confronteerde met het evangelie. Hij leverde indringende maatschappijkritiek en wees op de verwoestende gevolgen van horizontalisme en egoïsme, van mensen maatschappij visies die vanuit verkeerde uitgangspunten niets dan verkeerde gevolgen konden hebben.” Het boekje telt 160 pagina's en lost f 16,50.

AR Staatskunde herdenkt Groen

Op 19 mei verschijnt een speciaal nummer van Antirevolutionair Staatskunde, het maandblad van de Dr. A. Kuyperstichting, ter herdenking van de 100e sterfdatum van mr. G. Groen van Prinsterer. Aan dit nummer werken mee: mr. A. M. Donner Rede uit te spreken op 19 mei a.s. dr. W. A. Visser 't Hooft Groen van Prinsterer en het Revolutiejaar 1848 mr. I. A. Diepenhorst Groen van Prinsterer en de Revolutie dr. M. Elisabeth Kluit Groen van Prinsterer en het Reveil dr. P. Kasteel Groen van Prinsterer en de Roomsgezinden

dr. C. Rijnsdorp Groen in zijn brieven over zichzelf en zijn reputatie mej. drs. J. L. van Essen Groene uitgave van de „Archives ou correspondance inédite de la maison d'Orange-Nassau” dr. G. Puchinger Uitspraken over Groen van Prinsterer in de jaargangen van Antirevolutionaire Staatskunde.

Men kan zich op ARStaatskunde abonneren voor f 26,- per jaar (studenten en Arjosleden f 16,-) bij de Dr. A. Kuyperstichting, Dr. Kuyperstraat 5, Den Haag, tel. 070-60.68.38.

Een Amerikaanse stem over Groen van Prinsterer

In zijn beroemde werk „Ongeloof en Revolutie” toonde Groen aan dat het kwade in de revolutionaire beweging niet te wijten is aan overdrijving maar aan de ingeslagen richting. Wel respecteerde hij de radicalen voor zover zij gelovigen waren en iets hadden gezien van de zin van het levén, maar hun invloed was verwoestend omdat zij een vals geloof aanhingen: zij hadden hun geloof gesteld in een abstract opgevatte Rede, een afgod, een onding. Zeker, de meer gematigde liberalen gingen met de stroom mee, maar dank zij hun aanpansingen omwille van de praktijk en de doelmatigheid schenen zij zakelijker en legden zij een sluier over het heersende geloofsbeginnsel dat nochtans werkzaam bleef in de loop der gebeurtenissen.

Verdienste Groen

De verdienste van Groens profetisch inzicht was, dat hij de krachtige waarschuwing kon laten horen dat dezelfde afbraak die het radicalisme met zich meebrengt óók inherent is aan het liberalisme. Met instemming citeerde hij Stahl: „Voor de acute ziekte van het radicalisme ben ik niet bang; ik ben bang voor de chronische ziekte van het liberalisme. De radicale omwenteling vrees ik niet, ik vrees veeleer de geleidelijke omverwerping.” (. .)

Liefdegebed

Het conservatisme beriep zich op een

rationele, in de historie verschijnende wereldorde, die de mens krachtens eigen rede kan nagaan en volgen. En aangezien de christenen al sinds de oudste kerkvaders' gewend waren het schriftuurlijke verstaan van Gods scheppingsorde te verbinden met antiek-heidense denkersresultaten inzake een redelijke wereldorde, onderkenden zij niet het grote gevaar dat gelegen was in het politiek gemene zaak maken met de conservatieven tegen de revolutionaire bewegingen. Christelijk-historisch gestalte geven aan het centrale Liefdegebed in steeds wisselende situaties werd gefnuikt door statische natuurrechtstheorieën. Het conservatisme, tot grote schade voor de hele moderne tijd, was niet anti-revolutionair. Groen was dat, in principe, wel. (. .) De conservatieven, die zich onder Noordamerikaanse christenen in zulk een groeiende aanhang kunnen verheugen, zijn niet in staat het politieke leven een andere richting te geven. Al hun inspanningen ten spijt zijn ze tot machteloosheid gedoemd, tenzij ze, naar het voorbeeld van Groen van Prinsterer, het conservatisme achter zich laten om tot een politieke articulatie te komen van de These zoals die in het Evangelie opnieuw is afgekondigd. prof. dr. H. E. Runner Philadelphia – Grand Rapids (Ontleend aan publikaties uit 1951 en 1962)

Bij de herdenking van Groen van Prinsterer valt vooral op dat er – zelfs 100 jaar na zijn dood – nog geen biografie over deze belangrijke figuur is verschenen. Er bestaan – naast zijn eigen werken – slechts publikaties over verspreide onderwerpen, die op Groen betrekking hebben en enkele voorzichtige pogingen om een meer algemeen beeld van Groen te schetsen.

We staan daarmee voor enkele paradoxale elementen, die bij studie van Groen naar voren komen. In de eerste plaats is Groens werk moeilijk grijpbaar. Zelf heeft hij eens gezegd dat hij „de kunst voor het volk te schrijven niet verstond”. Maar ook gespecialiseerde deskundigen zijn er nog niet in geslaagd een totale visie op Groen vast te leggen.

De inhoud van zijn werk is moeilijk te doorgronden. Men kan er de grote lijnen van zijn denken wel in onderkennen. Maar Groen biedt zo'n grote hoeveelheid van gedachten en reacties op in zijn dagen actuele gebeurtenissen, dat men steeds weer nieuwe aspecten tegenkomt.

Achterhaald

Een tweede oorzaak waardoor bij velen een zekere terughoudendheid bestaat om Groen te bestuderen is mijn inziens het feit dat men zich kan afvragen of Groens visie op veel terreinen in de loop der jaren niet is achterhaald en thans „ouderwets” of „volkomen uit de tijd” aandoet.

Een voorbeeld hiervan is zijn opvatting over het kiesrecht. Groens voorkeur voor organisch kiesrecht heeft lange tijd het denken van ARP en CHU beheerst. De invoering van de evenredige vertegenwoordiging en het algemeen kiesrecht stelde deze partijen voor moeilijke problemen.

De ARP bleef nadien vele jaren pleiten voor huismanskiesrecht en afschaffing van de opkomstplicht. De CHU accepteerde de evenredige vertegenwoordiging en het algemeen kiesrecht maar zag de opkomstplicht hierbij als onbrekkelijke aanvulling verbonden.

Een tweede voorbeeld is „Ongeloof en Revolutie”, veelal beschouwd als Groens hoofdwerk. In zijn tijd is de historische opvatting van Groen kritisch bestreden door de bekende liberale historicus Fruin. Veel later is door volgelingen van Groen

Door drs.
H. van Spanning

Het paradoxale element in Groen

– zonder hem volledig los te laten – erkend dat de kritiek van Fruin op veel punten als juist moet worden erkend.

Groen en Thorbecke

Met het noemen van de kritiek van liberaal geörienteerde zijde komen we aan de relatie tussen Groen en zijn grote liberale tegenspeler in de politiek Thorbecke.

Het beeld van Groen is niet volledig zonder hierin Thorbecke te betrekken. Dit geldt overigens wederzijds. Ook Thorbecke leert men slechts goed kennen in een vergelijking met Groen. Groen bestreed de uitgangspunten der volkssouvereiniteit principieel. Maar ook zijn politieke tegenspeler – oud studiegenoot – Thorbecke wees de volkssouvereiniteit af. „Spreek men van volkssouvereiniteit dan spreekt men van chaos”, zei hij eens in de Kamer. In 1871 zou de jonge mr. S. van Houten Thorbecke, in een brochure, openlijk verwijten dat hij het beginsel der volkssouvereiniteit verloochend had. Groen ging echter als anti-revolutionair diametraal tegenover de beginselen der Franse Revolutie (ni Dieu, ni maître) staan en trachtte de ontwikkelingen van vóór de Revolutie op basis van zijn christelijk historische uitgangspunt („Er staat geschreven; er is geschied”) door te trekken.

Oppositieleider

Thorbecke zag de volkssouvereiniteit als leidend beginsel in zijn tijd. Hij wenste dit beginsel van zijn tijd – zoals L. W. G. Scholten het uitdrukte – „te temmen door het te organiseren”. Op die basis schiep Thorbecke de grondwet van 1848 en vele organieke wetten. Thorbecke toonde zich in dit opzicht meer dan Groen een groot staatsman, die boven de politieke discussies van zijn tijd uitrees. Maar daarmee was de rol van Groen geenszins uitgespeeld.

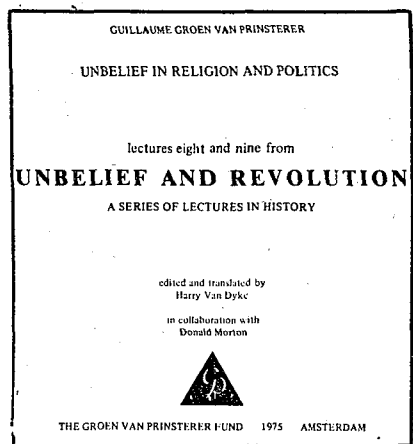
Hij ontwikkelde zich tot een principiële oppositieleider, die uitgroeide tot een groot parlementariër. Daarbij heeft hij vaak op treffende wijze de zwakke kanten van Thorbecke aangetoond. Met name door zijn beklemtoning van de betekenis van beginselvaste uitgangspunten voor de politiek en zijn pleidooien voor een kabinetsprogram. Bij het overlijden van Groen constateerde de vermaarde liberale staatsrechtgeleerde Buijs, dat wellicht niemand méér was opgekomen voor de rechten van het parlement dan juist Groen van Prinsterer; hoewel Groen steeds gewezen had op de betekenis van het overheidsgezag.

Blijvende betekenis

Wellicht het hoogtepunt in dit opzicht is Groens interpellatie in 1849 toen hij de vraag stelde aan Thorbecke of er wel een homogeen kabinet optrad. Daarmee legde hij de vinger op een zwak punt bij Thorbecke: zijn onvermogen om met anderen in teamverband samen te werken, en zijn bij uitstek persoonlijk overheersen in een kabinet. Bij die gelegenheid stelde Groen dat er geen homogeen ministerie bestond maar een homo (mens); geen ministerie. Maar ook hier stuiten we op paradoxen bij Groen. We noemden reeds de opmerking van Buijs.

In tegenstelling tot Thorbecke, die afkerig was van partijvorming, onderstreepte Groen de noodzaak hiervan. Toch zou hij de anti-revolutionaire richting niet organiseren.

Groen achtte zich geen politicus. Hij typeerde zichzelf als „een staatsman niet”; een Evangeliebelijder. Toch is er in zijn tijd waarschijnlijk niemand geweest die zo'n groot aantal brochures en vlugschriften, gewijd aan actuele politieke kwesties, aan de kiezers heeft geschreven dan Groen van Prinsterer.

Groen blijft boeien ondanks het feit dat zijn visie op sommige punten achterhaald is.

Bij een beoordeling van Groen mag men niet in de vroeger veel gemaakte fout vervallen zijn werk te verabsoluteren of te canoniseren. Groen heeft ons geen politiek systeem gegeven maar een denkrichting voor het politiek handelen. In een oude studie wijst Grashuis erop dat Groen nadrukkelijk heeft gezegd dat hij in zijn hoofdwerk „Ongeloof en Revolutie” geen systeem maar slechts een historisch vertoog heeft willen opbouwen.

Wat in Groen vooral boeit is zijn nimmer aflatende strijd tegen de geest van zijn tijd. Onophoudelijk en onverzettelijk bond hij – vaak als „een generaal zonder leger” – de strijd aan met de twee grote politieke stromingen in zijn tijd, de liberalen en de conservatieven. Voortdurend bracht hij de essentiële betekenis van een politiek, geënt op christelijke beginselen onder woorden.

Christen-democratie

De tijd heeft zijn opvattingen op sommige punten achterhaald of in een ander perspectief geplaatst. De politieke ontwikkeling leidde tot een splitsing in de anti-revolutionaire richting. De rooms-katholieken, die in Groens dagen veelal de liberalen steunden, vormden een eigen politieke organisatie. Eerst in de laatste jaren hebben ARP, CHU en KVP bewust gepoogd elkaar in één christen-democratisch verband te vinden. En juist bij deze herdenking van Groen is deze ontwikkeling in een beslissend stadium gekomen. De christen-democratie ondervindt daarbij kritische aanvallen van socialist en liberalen, die menen dat partijvorming op christelijke grondslag niet politiek relevant is.

De christen-democraten van vandaag zullen de lijnen van Groen, Kuiper, Lohman en Schaeplman moeten ineenvlechten en doortrekken. En daarbij blijft Groen van Prinsterer de man die, ruim een eeuw geleden, de richting heeft uitgestippeld door tegen de geest van zijn tijd in, de essentiële betekenis van de relatie tussen Evangelie en politiek duidelijk te maken.

Enige geraadpleegde literatuur:
G. J. Grashuis: „Geloof en wetenschap in de Nederlandse staatkunde; levensbeelden I; de leer van Groen van Prinsterer; 1903.
„Groens Ongeloof en Revolutie; een bundel studien” (1949)
S. van Houten: „De Staatsleer van mr. J. R. Thorbecke” (1871)
L. W. G. Scholten: „Voetstappen van Thorbecke” (1966)

Medewerkers aan dit nummer

Aan dit speciaalnummer over Groen van Prinsterer, dat is uitgegeven onder verantwoordelijkheid van de redacties van Nederlandse Gedachten en de Nederlander werken de volgende personen mee:

dr. W. Drees sr.; oud-minister-president
dr. J. Donner; minister van Staat, ere-lid van de ARP
mr. W. F. de Gaay Fortman; minister van Binnenlandse Zaken.
mr. H. K. J. Beernink; oud-minister van Binnenlandse Zaken.
mr. W. Aantjes; voorzitter Tweede Kamerfractie ARP
H. Algra; hoofdredacteur Friesch Dagblad, ere-lid ARP
prof. J. v.d. Berg; kerkhistoricus te Leiden.

dr. R. H. Bremmer; predikant te Enschede.
mr. dr. J. van Bruggen; oud eerste kamerlid CHU
mevr. J. L. van Essen; verbonden aan het bureau der Rijkskommissie der vaderlandse geschiedenis.
drs. T. M. Gilhuis; voorzitter Stichting Unie „School en Evangelie”

dr. P. Kasteel; oud-ambassadeur.
mevr. dr. M. E. Kluit; publiceerde veel over het Reveil
dr. R. J. H. Kruizinga; voorzitter Tweede Kamerfractie CHU
prof. J. Plomp; kerkhistoricus te Kampen
dr. G. Puchinger; hoofd Documentatiecentrum Nederlands Protestantisme.

dr. J. Zwaan; wetenschappelijk bibliotheek medewerker V.U.
drs. H. van Spanning; wetenschappelijk medewerker Tweede Kamerfractie CHU
ds. S. Koolstra; predikant te Menaldum.

Voorts de politici:
ds. Abma; fractievoorzitter SGP
mr. H. E. Koning; lid Tweede Kamerfractie VVD
mr. F. H. J. J. Andriessen; voorzitter Tweede Kamerfractie KVP
drs. H. M. Franssen; lid Tweede Kamerfractie PvdA.

Foto's: Archief Ministerie van Onderwijs
Productie en samenstelling: C. Bremmer, (redactiesecretaris Nederlandse Gedachten) met medewerking van G. J. Brinkman.

mr. G. van Bruggen

Groen leerde waakzaamheid tegen overheersend pragmatisme

Ongeloof en Revolutie was in de bibliotheek van mijn vader en is in de mijne overgegaan. Zo ben ik reeds als student met Groen van Prinsterer vertrouwd geraakt en heb door diens geliefde leerling Mr. A. F. de Savornin Lohman Sr. mijn eerste aanraking gehad met de Antirevolutionaire of Christelijk-Historische richting.
Wat heb ik van hen geleerd, dat mij tot richtsnoer is geworden bij het optreden in

de praktische politiek? Groens „Onpartijdig, omdat ik partijman ben” dieper doordacht is mij bij het politiek debat steeds bijgebleven.

Holheid „neutraliteit”

Dit openbaarde mij de holheid van de zogenaamde neutraliteit. Zij, die dit propageren, beseffen niet, dat zij zonder er zich wellicht rekenschap van te geven, ook uitgaan van beginselen nl.

VVD-uitzicht op Groen:

daarvoor in het openbaar wensen uit te komen.

Schoolstrijd

Voor het katholieke en het orthodox protestantse gedeelte van ons volk is de grote betekenis van Groen gelegen in de door hem begonnen schoolstrijd, zijn gevecht tegen de uitleg van het toenmalige grondwetsartikel over het onderwijs. Is Groen in de loop van zijn leven nog al eens van gedachten veranderd over de meest wenselijke oplossing van de kwestie, ook hier kan worden gesteld, dat zijn gevecht voor alle groepen van de bevolking van voordeel is geweest.

De Groeniaanse gedachten over godsdienstvrijheid, de uitoefening van die vrijheid en de schoolkeuzevrijheid, ze zijn stuk voor stuk overgenomen door socialist en liberalen. Ze worden nu beschouwd als normale elementaire vrijheidsrechten van de Nederlander.

Nieuwe theologie

Groen begon in feite zijn gevecht mede

op één of andere wijze de souvereiniteit van de menselijke rede met uitsluiting van het goddelijk gezag ook op het terrein van het openbare leven, al zullen velen gelovig zijn in hun particulier bestaan. Groens verdienste is in een tijd van rationalisme door het overheersend toenmalig liberalisme in Staat en in de Hervormde Kerk hiertegen front te hebben gemaakt al was hij toen een „generaal zonder leger” en al beriep hij zich steeds in de staatkunde wegens het censuskiesrecht op „het volk achter de kiezers”.

Voorts dank ik aan Groen de gedachte van de organische opbouw van de samenleving. Toenmaals overheerste het individualistisch denken van de liberalen, die nakinderen waren van de ideeën van de Franse revolutie.

door zijn verzet tegen de modernistische theologische opvattingen van zijn tijd. Steeds lidmaat van de Nederlands Hervormde Kerk gebleven, streed hij die opvattingen en tegen de van Staatswege aan die Kerk opgelegde organisatievorm. De vraag kan rijzen of hij zich met de huidige nieuwe theologische opvattingen zoals deze met name aan de Vrije Universiteit worden verkondigd, zou kunnen verenigen. Of hij niet wederom het gevecht zou zijn begonnen, zou hij nu hebben geleefd. Die vraag is niet te beantwoorden. Evenmin als de vraag of hij zou kunnen instemmen met de voorgestelde wijziging van het huidige grondwetsartikel over het onderwijs. Toch moet zijn strijd voor ons allen een waarschuwing zijn de nodige voorzichtigheid te betrachten.

Mondigheid

De allergegrootste betekenis van Groen ligt misschien wel daarin, dat hij met zijn strijd op het gebied van de school de mondigheid van grote groepen van ons volk heeft bevorderd, daarbij steeds kijkend naar het gehele volk en niet naar de toen beperkte kiezersgroep alleen.

Mr. H. E. Koning.
VVD Tweede Kamerlid

Krachtig volksleven

Door het coalitieverbod was het onmogelijk tot organisatie van de arbeidende mens te komen en toen reeds pleitte Groen voor herstel van „de oude associatiën”, die door de revolutie waren weggevaagd, aangezien de gilden waren opgeheven. Juist een krachtig volksleven is gediend met die vele gevarieerde organisaties op het gebied van school en maatschappelijk leven, waarin iemand zichzelf als mens en burger kan herkennen en waar maken.

Toen ik in de praktische politiek mijn intrede deed als gemeenteraadslid in Dordrecht was na de Grondwethervorming van 1917 de financiële gelijkstelling van openbaar en bijzonder lager onderwijs voor de wet een feit. Er waren nog wat nagedachten over de eerlijke vaststelling van de kosten, die de gemeente aan de bijzondere schoolbesturen moest vergoeden, want daarop werd nog wel eens bekibbeld.

Wat ik bovenal van Groen heb geleerd is het uiterst waakzaam te zijn voor de juiste verhouding van Staat en Maatschappij. Wanneer staatsbemoeiing noodzakelijk is en in de huidige toestand kan deze vaak niet worden gemist, moet hiervoor steeds een deugdelijke rechtsgrond aanwezig zijn, anders komt men impliciet tot de almachtige staat. Want decentralisatie is moeilijk te verwerklijken. Men lette er maar op, wanneer dat gaat spelen bij het probleem van de nieuwe provincievorming, waaromtrent nog steeds niets naar boven komt.

Pragmatisme

Ongetwijfeld leven wij honderd jaar na Groens dood in een andere wereld. Thans overheersen in de door het verkeer klein geworden wereld de internationale problemen. Toen nog geen overmachtige industrialisatie met de problematiek van werkgelegenheid en werkloosheid. Toen nog geen sterke invloed van vakorganisaties van werkgevers en werknemers bij de

totstandkoming van CAO's en de loonvorming. Toen geen overwegend fiscaal beleid om collectieve voorziening te financieren. Bij deze werkelijkheid hebben wij te leven. Maar als leerlingen van Groen en ik persoonlijk als leerling van diens beste leerling Jhr. Mr. A. F. de Savornin Lohman zullen wij behoedzaam zijn tegen het overheersend pragmatisme en bovenal tegen de ontkenning van de grond van het staatsgezag indirect afgeleid van de „souvereiniteit Gods over al het geschapene. Dit geldt bovenal wanneer ethische vragen aan de orde zijn. Dan is waakzaamheid geboden en zal iedere politiek, die waarlijk vanuit het evangelie wordt geïnspireerd, telkens terugvallen op het „Daar staat geschreven en daar is gediend”.

Ventevogel
Financiële
Service Groep

Uw adviseur als het gaat om financiële zekerheid

Badhuisstraat 95
Vlissingen
Postbus 151
Telefoon (01184) 144 61 - 191 92

Handel en Industrie

chr. Spaarbank „Eigen Haard”

LOPENDE DIEP 7 (bij de Kijk in 't Jaarbrug) GRONINGEN TEL. 127902

4%

DAGELIJKS
OPVRAAGBAAR

7%

JEUGDSPAARDERS
(met 10% premie)

4 1/4%

7 1/2%
BELEGGINGSBOEKJES

In de Noordoostpolder en Oostelijk Flevoland
bouwden wij reeds vele kerken, scholen en boerderijen.

B.V. GEBR. SALVERDA

AANNEMERSBEDRIJF

't Harde, Bovenweg 7.

Tel. 0 5255-1666.

VISSER ELEKTROTECHNIEK B.V.

Postbus 37
BEVERWIJK
Telefoon (02510) 2.52.44
(4 lijnen).

MEER DAN 50 JAAR ELEKTROTECHNIEK

SCHUILING INDUSTRIE TECHNIEK BV

BINNENHAVENSTRAAT 20
HENGEL-O.
POSTBUS 52 TEL. 0 5400-1.56.00

WIJ KOPEN EN VERKOPEN PALLETS

in vele afmetingen en uitvoeringen

Onze handelsvoorraad:

30.000 STUKS

w.o. veel nieuwe

Bijzonder gesorteerd in de maat 100 x 120

PALLET-BEDRIJF

J. STAAT – BARENDRECHT

Telefoon 0 1806-2096.
Opslagterrein: Noldijk 140.

W. VISSER & ZN. N.V.

SCHEEPSWERF
MOTOREN-
HERSTELPLAATS

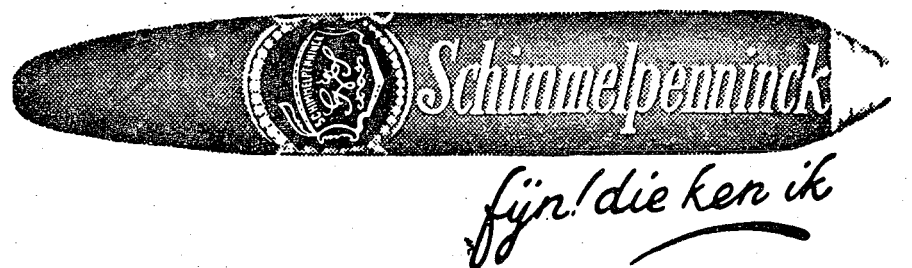
Ankerpark 2
TELEFOON 0 2230-1.66.41
DEN HELDER

NIEUWBOUW en REPARATIE

OOSTERBAAN & LE COINTRE N.V.

GOES – Telefoon (0 1100) 7555*
DRUKKERS
UITGEVERS

Al 70 jaar drukkers in Benelux voor bedrijven en organisaties

• Schimmelpenninck Sigarenfabrieken v/h Geurts en Van Schuppen N.V.,
Nude 28,
Wageningen.

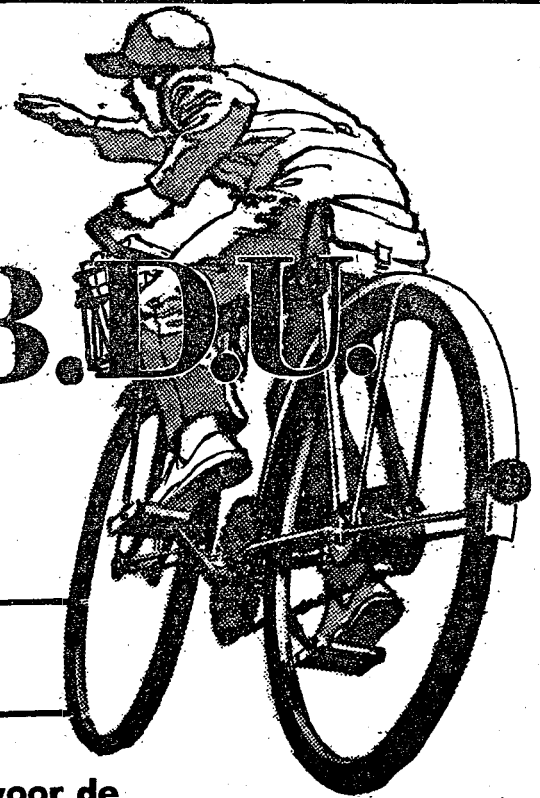
HANAB B.V.

VALKENBURG - ZH Telefoon 01718-71941*

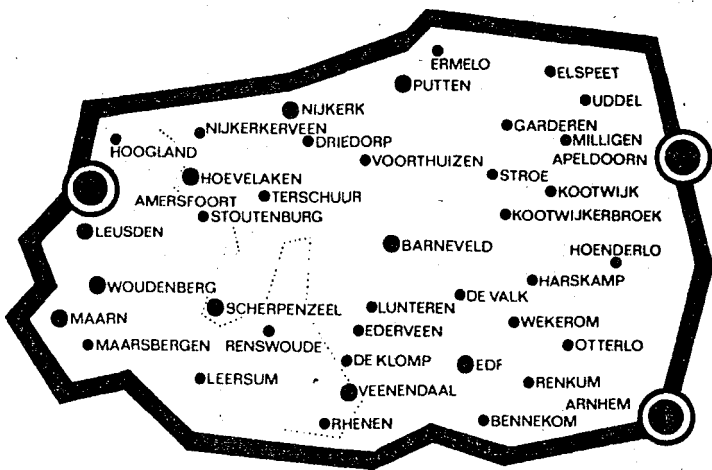
VEENDAM - Telefoon 05987-7800

GASLEIDINGEN**KABELWERKEN****ZINKERS****OP DE GOEDE
WEG MET DE B.D.U.**

- * OPEN ADVIES
- * OPEN VOORLICHTING
- * OPEN ZAKELIJKHEID

Alles omvat in een moderne techniek

En een gesloten verspreidings-geheel voor de
West - Veluwe en Oost-Utrecht met:

- * De Barneveldse Krant
- * De Woudenberger/
Scherpenzeelse krant
- * De Stad Nijkerk
- * De Leusder Krant

- * De Stad Amersfoort.
- * Lunters Nieuwsblad
- * Bennekoms Nieuwsblad
- * Veldhuizen
(weekblad voor nieuw Ede)

barneveldse drukkerij en uitgeverij b.v.

Fotografische Zetterij/Offsetrotatiedrukkerij/Handelsdrukkerij

Nieuwstraat 15 - Barneveld - Post 67 Tel. 03420-3141 - Telex 40261

Gemeente Ermelo

Diep geschokt geeft het gemeentebestuur van Ermelo kennis van het zeer plotseling overlijden van de heer

TH. J. RIKKERS

wethouder, tevens loco-burgemeester.

Zijn scherpe kijk op de dingen en zijn diep menselijke benadering van de problemen maakte hem tot een zeer gewaardeerd en hoogstaand bestuurder.

Zo zal hij in de herinnering blijven voortleven.

Moge God mevrouw Rijkers en de familie de troost en de kracht geven om dit smartelijk verlies te dragen.

Ermelo 3 mei 1976.

Burgemeester en wethouders van Ermelo.

De burgemeester, E. Ph. Veen
De secretaris, L. den Besten

REFORMATORISCH WEEKBLAD

de Schakel

- HEEFT NIET DE GROOTSTE OPLAGE VAN DE WEEKBLADEN, zei iemand
- HEEFT MINDER ABONNEES DAN DE VROEGERE SPIEGEL, schreef iemand
- IS NIET HET DIKSTE WEEKBLAD, fluisterde iemand
- HOORT ZEKER BIJ EEN BEPAALDE KERKELIJKE RICHTING? vroeg iemand
- NOOIT VAN GEHOORD!, riep iemand
- HEB IK VOOR BEDANKT, deelde iemand mee

IK wil echter zelf mijn mening over DE SCHAKEL vormen en niet zomaar afgaan op wat anderen zeggen. Ik vul onderstaande bon in en stuur deze in een open envelop zonder postzegel naar:

DE SCHAKEL,
antwoordnummer 69, GOES.

**Elke nieuwe abonnee
ontvangt een prachtige
surprise.**

Naam:
Plaats:
Straat:
Giro:

Ik abonneer mij meteen en wacht uw acceptgirokaart af.

- Ik betaal: ..
 per kwartaal f 21,-
 per half jaar f 40,-
 per jaar f 78,-

Ik ontvang graag als surprise:

- sleutel-etui combi-beurs
 zakkam in etui met vijf hangkoord ballpoint

Ik ontvang graag eerst een proefnummer. A.C.

griep?
slik **nisylén**
t zijn druppels
t is plantaardig
en t **hélpt!**

STICHTING

BURGERSCHAPS-

KUNDE

Regeren - Reageren

Politieke partijen, democratisering, nieuwe bestuursvormen, sociaal-economische beleid, woningbouw.....

*Een cursus burgerschapskunde
39 schriftelijke lessen voor f 30,-*

Politiek bekeken

partijen en partijstelsel, volksvertegenwoordigers, recht en rechtspraak, gemeente en provincie, milieubeheer.....

*een oriënteringscursus
12 schriftelijke lessen voor f 10,-*

Werkende jongeren projekt

Een serie afleveringen op het gebied van **maatschappijvorming** voor werkende jongeren.

Informatie op sterk **beeldende** wijze en **herkenbaar** als behorende tot de leefsituatie van werkende jongeren.

8 afleveringen voor f 20,-

De gemeenteraad

Het raadslidmaatschap, de begroting, ruimtelijke ordening, subsidieregelingen, gewestvorming.....

*Een cursus gemeentepolitiek
24 schriftelijke lessen voor f 25,-*

De ondernemingsraad

Wet op de ondernemingsraden, vergader-techniek, bedrijfseconomie, de vakbeweging, sociale verzekeringen, personeelsbeleid.....

**Een cursus voor ondernemingsraad-
leden**
34 schriftelijke lessen voor f 45,-

**STUUR EEN LEGE ENVELOP (ZON-
DER POSTZEGEL) AAN: STICHTING
BURGERSCHAPSKUNDE, ANT-
WOORDNUMMER 235(G), LEIDEN
ENUONTVANGT PEROMGAANDE
UITGEBREIDE INFORMATIE! TELE-
FOON 071-893403.**

Wist U?....

dat wij nog voor overdag mogelijkheden hebben voor uw

conferenties, vergaderingen enz.

(voor ruim 500 personen)

zeer ruime parkeergelegenheid aanwezig is.

...dat wij ook broodmaaltijden, diners, recepties etc. verzorgen.

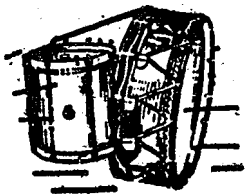
„DE AKER”

Kerkplein 4

PUTTEN

tel. 03418-1887.

Alle verdere inlichtingen worden gaarne verstrekt door de beheerder.

**VAN DER
GLAS
Heerenveen**

Blaas- en Slaginstrumentenfabriek

Telefoon 05130-2.26.52

BUDDINGH NATUURSTEEN B.V.

Kanaalweg 10-11 — Telefoon 08385-19119

VEENENDAAL

TUINAANLEG

BINDER B.V. - RHOON

Aanleg en onderhoud van
**GEMEENSCHAPPELIJKE TUINEN, PLANT-
SOENEN, PARKEN, SCHOOLTUINEN etc.**

- grond- en straat-
werken
- drainages
- rioleringen
- beplantingen
- windkeringen en
afrastreringen
- aanleg grasgazons
- onderhoud van
groenvoorzieningen
- onkruidbestrijdingen
- kleigrond, teelaarde
- graszoden en
graszaden
- bloembakken

Dorpsdijk 50-52 - Postbus 820 - Rhoon
Telefoon 01890-6111*

**MAKELAARSKANTOOR
HOOGENRAAD**

HAAGWEG 171 — TELEFOON 070-99.65.60
RIJSWIJK (Z.-H.)

Onroerende goederen — Hypotheken — Taxatien

**BOUWBEDRIJF
P. HULSBOS Jzn. B.V.**

Venneperweg 873 - Nw.-Vennep.

NIEUW VENNEP - Telefoon 02526-2277

ABBENES - Telefoon 02524-226

**KERKEN- EN SCHOLENBOUWERS
BURGERLIJKE EN UTILITEITSBOUW**

Staatsuitgeverij

Chr. Plantijnstraat 's-Gravenhage Tel. 070-81 45 11

Kamerstukken goedkoper voor publiek

Met ingang van het nieuwe zittingsjaar (de derde dinsdag in september 1976) kunnen particulieren tegen een gereduceerde prijs in het bezit komen van kamerstukken op een bepaald vak- of interessegebied. Dit beperkte abonnement op de kamerstukken, dat tot doel heeft de burger te informeren over wat erop zijn vak- of interessegebied omgaat, krijgt de naam Signaalabonnement.

Signaalabonnement

De abonnee op een signaalabonnement ontvangt onmiddellijk bij verschijnen de nota's, de ontwerpen van wet met toelichting en de belangrijke brieven van het departement van zijn keuze. Hij blijft op deze wijze op de hoogte van de hoofdzaken. De rijksbegroting en de vervolgstukken, zoals het voorlopig verslag, de memorie van antwoord, het eindverslag en amendementen, zijn *niet* in dit abonnement begrepen. Deze stukken kunnen echter met een aanzienlijke korting worden aangeschaft.

Waarom signaalabonnementen?

Het volledig abonnement op de kamerstukken is voor veel particulieren te omvangrijk en te duur. De overstelpende massa informatie in vele duizenden bladzijden druks (in 1975 maar liefst 17 000) kan de burger onmogelijk verwerken. Aan het vaak geuite verlangen naar een selectie volgens vak- of interessegebied uit deze informatiestroom kunnen wij nu voldoen met de aanbidding van (voorlopig) zes signaalabonnementen.

Welke departementen?

De stukken van de volgende departementen kunnen via een signaalabonnement worden betrokken:

- Onderwijs en Wetenschappen
- Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
- Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening
- Volksgezondheid en Milieuhygiëne
- Sociale Zaken
- Verkeer en Waterstaat

Wat kost een signaalabonnement?

De prijs van een signaalabonnement bedraagt slechts f 50,00 per jaar.

Hoe blijft U verder op de hoogte?

Abonnees op een signaalabonnement ontvangen dus steeds de eerste stukken van een nieuw wetsontwerp of van een nieuwe nota. Willen zij de vervolgstukken (schriftelijke en mondelinge behandeling in het parlement) van een bepaald wetsontwerp ook hebben, dan kunnen zij hierop intekenen. De vervolgstukken worden dan steeds direct bij verschijnen toegezonden. Particuliere abonnees hebben daarenboven het recht om nota's, begrotingshoofdstukken, wetsontwerpen (eventueel met vervolgstukken) van andere departementen met 40% reductie op de normale prijs aan te schaffen. Om deze korting te kunnen krijgen, dient wel gebruik te worden gemaakt van speciale, daarvoor beschikbaar te stellen bestel- en intekenkaarten, welke op naam zijn gesteld. Wij zorgen dat U steeds voldoende kaarten in huis heeft.

Informatiebulletin

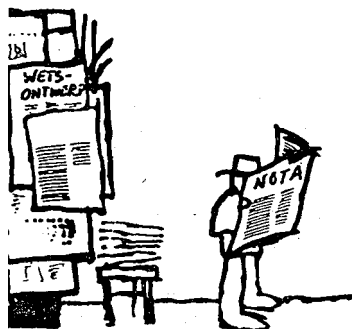
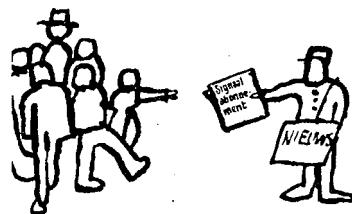
Aan alle abonnees op signaalabonnementen wordt periodiek een informatiebulletin gezonden. Dit bulletin bevat een opgave van alle nieuwe en binnenkort verschijnende kamerstukken, die op de speciale bestelkaarten tegen de gereduceerde prijs kunnen worden besteld.

Korting op andere abonnementen

Speciaal voor de particuliere houders van signaalabonnementen is de mogelijkheid geschapen zich met een korting van 25% te abonneren op

- de Nederlandse Staatscourant (normale prijs f 115,00 per jaar)
- het Staatsblad (normale prijs f 67,50 per jaar)
- het Tractatenblad (normale prijs f 67,50 per jaar)
- de Handelingen der Staten-Generaal (normale prijs f 110,000 per jaar)
- de Kamervragen (normale prijs f 54,00 per jaar)

Hoewel de signaalabonnementen in de eerste plaats bedoeld zijn voor de individuele burger, kunnen ook maatschappelijke organen, de overheid en het bedrijfsleven zich abonneren. De kortingen op vervolgstukken en abonnementen gelden uitsluitend voor de particuliere abonnees.

Prijzen

Losse kamerstukken of intekening op vervolgstukken van een bepaald wetsontwerp, per vel van vier pagina's f 0,45 (excl. verzendkosten).

Weekedities Handelingen der Staten-Generaal, bij een omvang van 1 t/m 48 pagina's f 2,50, 49 t/m 96 pagina's f 4,00, 97 t/m 144 pagina's f 6,00, 145 t/m 208 pagina's f 8,00 en 209 pagina's of meer f 10,00 per exemplaar (excl. verzendkosten).

Losse Staatsbladen, per vel van vier pagina's f 0,75 (excl. verzendkosten).

Particuliere abonnees op signaalabonnementen krijgen hierop een korting van 40%. Berekening achteraf, éénmaal per kwartaal.

Bestelbiljet

naam: _____ particulier*

t.a.v.: _____ niet-particulier*

straat: _____

woonplaats: _____

wenst zich met ingang van 21 sept. 1976 te abonneren op de volgende signaalabonnementen à f 50,- p. jr.:

datum: _____

handtekening: _____

___ ex. Onderwijs en Wetenschappen

___ ex. Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk

___ ex. Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening

___ ex. Volksgezondheid en Milieuhygiëne

___ ex. Sociale Zaken

___ ex. Verkeer en Waterstaat

Stuur het bestelbiljet in een open, ongefrankeerde envelop aan:

Staatsuitgeverij Antwoordmachtiging nr. 125 's-Gravenhage

GETRON B.V.
 Internationaal Transportbedrijf
 Ir. H. de Grootweg 22, Spijkenisse.
 Telef. 01880-12988 Telex 22642

**bulkwagens voor poederstoffen
 diepladers |
 kipchassis voor containers
 gesloten combinaties
 op- en overslag van goederen**

„NEEM VAKER EEN BLOEMETJE MEE”

Vraagt
 jaar-rond chrysanten
 die staan langer....

FIDES Handelskwekerij
 (stekken voor chrysantenkultuur)
 Postbus 26, tel. (01745)-2113-3700
 Telex 3.27.23
 DE LIER

Alle textielgoederen,
 bedden, dekens,
 matrassen, complete
 woninginrichting

Grootzand 14 - 38 - 42, SNEEK - Midstr. 114, JOURE

Zojuist verschenen:

Dr F.H. von Meyenfeldt
Minister en magister
 Bijbels beraad over de staat

Veel mensen praten over politiek
 Veel mensen lijden onder politiek
 Weinig mensen maken politiek

Dit is het thema waar Dr von Meyenfeldt zich mee bezig houdt in zijn nieuwe boek. Hij komt tot merkwaardige resultaten: een nieuwe visie op het in Christelijke Politieke kringen veel aangehaalde Romeinen 13, een relativering van het begrip "STAAT", een vraagteken achter de Christelijke Politieke Partijen.

146 pag. Paperback. Prijs f 18,95
 Verkrijgbaar bij uw boekhandelaar of rechtstreeks te bestellen bij de uitgever WYTSE BENEDICTUS, Antwoordnummer 1000, Hilversum. (geen postzegel nodig)

INTERIEURVERZORGING B.V.
 Asselsestraat 21-23
APELDOORN
 Tel. 055-21.29.08

KAMERBREED
 TAPIJT
 4000 m² in voorraad
 KARPETTEN
 BEDDEN
 GORDIJNSTOFFEN
 KANKSTELLEN
 SLAPPKAMER-
 AMEUBLEMENTEN
 enz.
 800 m² toonruimte.

**BETONFABRIEK,
 „VRIJENBAN”**

A. M. HOEKE

Rotterdamseweg 376 - Delft.
 Telefoon 015-56.01.93 - b.g.g. 12.40.08

BETONWAREN

**GROEN na honderd jaar weer
 aktueel!**

Mr. H. W. J. Mulder
Groen van Prinsterer
 staatsman en profeet

Omvang 140 pagina's. In fraaie paperbackuitvoering. Prijs f 14,-.

Naast een boeiende en onderhoudend geschreven levensschets bevat dit boek een duidelijke weergave in hoofdtrekken van Groen's godsdienstig-staatkundige denkbeelden. Hernieuwde kennismaking met de figuur van Groen en aktuele bezinning op diens ideeën kan in een tijd van geestelijke en politieke crises alleen maar verhelderend en stimulerend werken. Groen wist zich een man van de toekomst meer nog dan van zijn eigen tijd, vervuld als deze was van een grenzeloos kultuuroptimisme. Misschien dat in de verwarring van onze dagen het ogenblik nadert voor een beter verstaan van Groen's levensdoel: behoud of herstel van de christelijke staat. Ons volk zou er wel bij varen!

Bij C. H. NEDERLANDER recensie Prof. Veenhof vervangen door:
 „Uit het boek van Mulder blijkt een grote kennis van Groens werk... Voor een hernieuwde kennisname van Groens denkbeelden is dit boek een nuttige bijdrage”
 (Prof. C. Veenhof in OPBOUW)

„Een boek dat je hevig pakt, omdat het én goed én bijzonder aktueel is... Ik zeg het maar dadelijk: het zou een zegen zijn als allen dit boek lezen. Of liever, het bestudeerden tot ze het zich geheel eigen hebben gemaakt. Ik wil daarom alle aandacht vragen voor dit boek van Mr. Mulder”
 (Prof. C. Veenhof in OPBOUW)

„Dit onderhoudend geschreven boek van Mr. Mulder kan een nuttige functie vervullen, al was het alleen maar om ons bewust te maken hoezeer Nederland, religieus, sociaal en politiek, is veranderd. Te meer reden om de oude uitspraak te herhalen: gedenk uw voorgangers. En ken ze!”
 (Dr. Rijnsdorp in TROUW)

Deze maand verschijnt een herdruk van Groen's belangrijkste boek

Ongeloof en Revolutie
 Een reeks historische voorlezingen bewerkt door Prof. Dr. H. Smitskamp

Derde, uitgebreide druk. Omvang 336 pagina's. In fraaie gebonden uitvoering. Prijs bij voorintekening f 24,50; na verschijning f 29,50.

In geen ander werk is het visionaire karakter van Groen's beschouwingen zo scherp te onderkennen als in zijn „ONGELOOF EN REVOLUTIE”. Wie de moeite neemt zich de rijke inhoud van dit boek eigen te maken (en dankzij Prof. Smitskamp's bewerking is dat voor iedereen mogelijk geworden), ontdekt dat „ONGELOOF EN REVOLUTIE” aktueel is dan ooit. Onderstaande recensies spreken in dat opzicht duidelijke taal.

„In 1940 grepen we naar lektuur en vonden bij Groen de aansluiting, aktueel als was het de vorige dag geschreven... Groen werd voor tallozen de geestelijke vader van het christelijk verzet tegen de Duitse overweldiger. Men kan het dus verstaan met hoeveel vreugde wij dit werk aankondigen. Groen's boek moge weer gelezen worden. Niet éénmaal, maar bij herhaling”
 (TROUW)

„Wat lag er meer voor de hand dan dit geschrift, dat thans nog van éven aktuele betekenis is als in Groen's tijd zelf, voor een zo breed mogelijke kring leesbaar te maken?... Moge dit boek thans ook zijn weg vinden tot ons volk, speciaal tot onze jonge mensen. Laten zij het met ernst bestuderen en zich eigen maken”
 (DE CHRISTELIJK-HISTORISCHE NEDERLANDER)

„Niet onvermeid mag blijven, welk een boeiende en aktuele indruk dit werk ook op de hedendaagse lezer maakt... Mede door deze uitgave - daarvan houden wij ons overtuigd - is het boek binnen het bereik van een zeer brede lezerskring gekomen”
 ANTI-REVOLUTIONAIRE STAATKUNDE)

**U BESPAART
 VIJF GULDEN**

als u nu intekent op deze nieuwe uitgave van „ONGELOOF EN REVOLUTIE”. Bij verschijning wordt de prijs namelijk verhoogd tot f 29,50. Profiteer van de lage voorintekeningprijs door gebruik te maken van de **VOORDEELCOUPON**. Zend deze vandaag nog aan uw boekhandel of (in open envelop, zonder postzegel) aan:

**UITGEVERIJ T. WEVER
 B.V.
 ANTWOORDNUMMER 5
 FRANEKER**

Zend mij de volgende boeke, **VOORDEELCOUPON**
 rechtstreeks/via boekhandel:

....ex. Mr. H. W. J. Mulder,
**GROEN VAN PRINSTERER -
 staatsman en profeet.**
 Prijs f 14,-.

....ex. Mr. G. Groen van Prinsterer,
ONGELOOF EN REVOLUTIE.
 Bewerkt door Prof. Dr. H. Smitskamp.
 Voorintekeningprijs geb. f 24,50.

Naam:
 Straat:
 Plaats:
 Gironummer: Datum:

*Doorhalen wat u niet wenst. CDA

BON

Naam:
 Adres:
 Woonplaats:
 Wenst abonnement
 Wenst proefnummers

Adres: Ned. Gedachten, antwoordno. 66, Den Haag. Géén postzegel.

Abonnementsprijs f 12,50 per half jaar.
 Jongeren/studenten abonnement f 7,50 per half jaar.

**NEDERLANDSE
 GEDACHTEN**

veel gelezen, veel geciteerd.

de nederlander

LEDENKONTAKTBLAD CHU

Redactie: Postbus 8822 - sGravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

Het appèl van Goudswaard

door: mr. O. W. A. van Verschuer, voorzitter CHU

Als de voorzitter van de commissie die het CDA-programma heeft gemaakt een brief schrijft waaruit verontrusting blijkt over de wijze waarop het CDA tot stand komt dan is er alle reden dit serieus te nemen. Niet door het naar je toe trekken van deze verontrusting in de zin van Goudswaard is het met deze of gene wel of niet eens maar wel in de zin van KVP, ARP en CHU let op uw zaak. U bent gedrieën bezig uw kansen te verspelen, uw kansen om geloofwaardige christen-democratische politiek te bedrijven. Wat u nu etaleert aan het Nederlandse volk is een stukje ordinaire machtsstrijd die weinig met uw hoog gestemde idealen en uw unieke uitgangspunt, aan het vastleggen en het functioneren waarvan u zo grote waarde zei te hechten, te maken kan hebben. „Waar liefde woont gebiedt de Heer zijn zegen!” Goudswaards brief is niet bedoeld om tegen de ARP-achterban te zeggen: stem nu tegen het CDA want het wordt m.i. toch nooit iets maar bedoelt te zeggen als u ja zegt, ARP, KVP en CHU, en dat verwacht en dat hoop ik, besef dan dat u een grote verantwoordelijkheid op u laadt die u op een andere wijze moet waarmaken en dan u in de laatste tijd ten toon spreidt. Hoe dan moeten we ons dan met elkaar afvragen, wat is er mis en is het zo funda-

menteel mis dat wij eigenlijk met een verkeerde zaak bezig zijn.

Ik wil daar dit op antwoorden. Het is niet eenvoudig om van drie partijen te vragen hun eigen identiteit op te geven, in te leveren, voor de identiteit van het Nieuwe CDA. Een stuk(je) wantrouwen ten opzichte van elkaar is ons niet vreemd. Wil die wel, wil die ander niet liever alleen blijven en als die op het laatste moment neer zegt en ik heb eigen identiteit al ingeleverd kan ik dan nog wel terug. Het op elkaar wachten en beslissingen uitstellen tot het misschien te laat is is hoogst bedenkelijk. Wij moeten daarom gelijk oversteken, zo enigszins mogelijk, maar als de een nog niet zover is de stap zonder de ander durven maken. Niet de eigen identiteit van een van de drie partijen is nog van belang, het enige wat belangrijk is is de identiteit van het CDA.

Het gaat niet meer om de eer en de figuur van Aantjes, Andriessen en Krusinga, van de Boer, Vergeer of Verschuer (in alfabetische volgorde) maar om samen met pluriforme, beginselvaste, politiek zelfbewuste CDA te maken.

Het is daarom van uitzonderlijk groot belang dat de drie fracties in de Tweede Kamer samen fractieberaad gaan houden. Weliswaar nog met een klein slagje om de arm

ten aanzien van de mogelijkheid ook nog vooraf apart te vergaderen. Ik hoop van harte dat binnen zeer korte tijd zal blijken dat daar geen behoefte aan bestaat. In september, als de definitieve beslissing voor een lijst gevallen is, hebben de fracties het duidelijke doel en de duidelijke opdracht voor ogen. Wij hebben alle vertrouwen dat zij, in hun bepaald niet gemakkelijkste deel van de opdracht, slagen zullen.

Een ander gedeelte van de opdracht ligt bij de drie partijvoorzitters die in een, overigens voortreffelijke samenwerking, niet moeten vallen in de verleidelijke kuil dat probleem bij de een vaak ontspanning bij de ander betekent. Ik hoop erg en ik verwacht dat wij in toenemende mate van een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid denkende en daarnaar handelende niet eigen identiteit zullen willen blijven zoeken. De „vonk van Goudswaard” die hij mist kan alleen dan komen als wij bereid zijn elkaar in liefde en blijdschap te ontmoeten voor een gemeenschappelijke reis met een gemeenschappelijk doel en een gemeenschappelijke opdracht.

Ons appèl richten wij tot een ieder die bereid is met ons christen-democratische politiek te bedrijven in Nederland, ons doel is te bouwen aan een wereld waar gerechtigheid heerst die wij vanuit God en zijn zoon willen herkennen, onze opdracht is het woekeren met onze talenten zoals wij die ontvangen hebben. Niet onszelf te zoeken maar onze naaste, niet de ene partij boven de ander, maar samen verantwoordelijk.

Geldt dit ook voor anderen hoeveel te meer geldt dit voor degenen die een zo uniek uitgangspunt kozen?

Het appèl van Goudswaard richt zich ten slotte niet alleen tot de partij en fractievoorzitters maar ook tot al degenen die zich tot het CDA geroepen voelen. Het CDA is gedoemd te mislukken als wij de relatie van uitgangspunt naar praktische politiek niet weten te leggen. Er blijft misschien wel een middenpartij over die zich tussen PvdA en VVD weet te handhaven maar het is niet die partij waar Goudswaard en vele anderen en ook ik van gedroomd hebben en aan willen werken. Daarom moeten al degenen die zich tot het CDA geroepen weten, en ik hoop dat het er erg veel zullen zijn, weten dat zij geroepen zijn voor een heel bijzonder karwei. Het karwei van in Nederland aan te geven wat onze idealen zijn, wat onze principes voor wie wij ons in het bijzonder willen inzetten en tegen wie met name wij zullen ten strijde trekken. Niet het materiële is daarbij voor ons het belangrijkste maar zoals in het programma staat „een mens zal niet bij brood alleen leven”.

Niet zo'n makkelijke boodschap in een gematerialiseerde wereld maar beslist noodzakelijk. Als wij met z'n allen ja zeggen tegen het CDA en ik hoop van harte dat dat gebeurt, dan kan dat een enorme betekenis hebben. Dan moet dat een enorme betekenis hebben. Laten we ons daarvan heel goed bewust zijn.

Verschuer.

PVDA-PROGRAM ZWEVERIG STUK

door: dr. R. J. H. Krusinga, voorzitter CHU-fractie Tweede Kamer

Het concept-program van de PvdA is een teleurstellend stuk geworden, omdat geen enkele aanduiding van de financiële mogelijkheden is gegeven. Hierdoor komt het program als een zweverig stuk in de lucht te hangen. Er wordt een waslijst van wensen gemaakt, waarvan van te voren vaststaat, dat dit niet te realiseren is. De Volkskrant - een blad dat toch niet tot de erkende tegenstanders van de PvdA gerekend mag worden - sprak in een commentaar op dit program over „Verstopperij spelen”.

Ernstiger is het, dat het bestuur van de grootste regeringspartij een keuze uit de weg gaat en in feite afwacht hoe de afdelingen op dit stuk zullen reageren. Daarmee verzuimt het bestuur daadwerkelijk leiding aan de partij te geven.

In dit opzicht zijn de berichten, dat minister Duisenberg weinig gelukkig is met dit concept - en een andere versie heeft voorgesteld - een teken aan de wand. Wil de PvdA zich wellicht aan de verantwoordelijkheid voor het financieel beleid van dit kabinet - dat zij steeds gesteund heeft - met de verkiezingen in zicht gaan onttrekken?

De CHU heeft steeds gewaarschuwd, dat het financieel-economisch beleid van dit kabinet van te optimistische verwachtingen uitging. Met de één-procentsoperatie in het vooruitzicht wekt de PvdA de indruk financieel onhaalbare eisen aan christen-democratische partners te gaan verwijten. Dit zou een volstrekt onaanvaardbare houding zijn.

KEUZE

De PvdA staat voor een beslissende keuze. Wil zij als regeringspartij constructief met anderen samenwerken of gaat zij wederom de weg op van een keiharde polarisatie, verkiest ze dat boven een loyale constructieve opstelling. Beslissingen rond het program zullen mede beslissen of er een constructieve PvdA uit naar voren komt of een volstrekt onredelijke partij, die evenals in Keerpunt '72 volstrekt overtrokken eisen gaat stellen.

In het program staat, dat men in beginsel verder wil regeren. Maar tevens wekt men de indruk de ministers Duisenberg, Van der Stoep en Vredeling te laten vallen. De bezuinigingswensen ten aanzien van defensie gaan tegen minister Vredeling in. Minister Van der Stoep heeft eveneens kritische kanttekeningen bij het concept-program gemaakt.

De PvdA vraagt publikatie van programs in hoofdlijnen en een kernkabinet. Dit zou dan de duidelijkheid in de politiek bevorderen. Maar tegelijkertijd kunnen we het volgende constateren. Tegen de VVD wordt op enkele plaatsen krachtig stelling genomen. Maar tegelijkertijd onderhandelt de PvdA met de VVD - onder het breken van formatie-afspraken - over een gezamenlijk initiatiefvoorstel inzake de abortuswetgeving.

LICHTVAARDIG

Ik begrijp niet, dat de PvdA tot deze handelwijze kan komen en tegelijkertijd de VVD politiek kan verketteren en de christen-democraten per definitie onbetrouwbaarheid verwijten. Terwijl de bekende anti-KVP resolutie nooit is ingetrokken pleit het PvdA-Tweede Kamerlid Kombrink voor een anti-CDA-resolutie, terwijl PvdA's vice-voorzitter Van der Doefin het openbaar zegt hier niet zoveel voor te voelen. Het komt mij voor, dat de PvdA wel wat erg lichtvaardig spreekt over onbetrouwbaarheid van het CDA en onduidelijkheid. Verheugend is, dat na het voortdurend aandringen van christen-democratische zijde in de Kamer in dit program thans ook aandacht wordt gevraagd voor de kleine kernen. Al geloof ik niet, dat het noodzakelijk is hiervoor de grond in gemeenschapshanden te brengen, zoals de PvdA elders in het program vraagt. Daar zijn wij in elk geval fel tegen. Wanneer ik het program in zijn totaliteit overzie, word ik versterkt in mijn overtuiging, dat het CDA onlangs een goed program heeft gepresenteerd, waar wij - bij nadere uitwerking in urgente punten - een principieel eigen christen-democratisch geluid kunnen laten horen. Het is niet enkel politiek maar ook technisch een klasse beter.

BEZWAREN

Ik wil nu nog twee punten noemen, waar wij als christen-democraten zéér ernstige bezwaren tegen het program hebben. Zowel het ontwerp-program van de PvdA als van het CDA besteden veel aandacht aan de onderwijs- en de welzijnssector. De fundamentele achtergrond is echter duidelijk verschillend.

De PvdA stelt, dat onderwijs mensen tot zelfstandigheid brengt en ingaat tegen een samenleving, waarin alles wordt opgedeeld

in rangen en standen. Ook het sociaal cultureel werk behoort in dit opzicht haaks op de maatschappij te staan. Ik mis hier echter een uitgangspunt, dat in het CDA-program kernachtig is geformuleerd: „Het onderwijs- en cultuurbeleid door een samenhangend geheel van voorzieningen de mens te helpen bij zijn vorming en ontplooiing. Daarbij dient de overheid de eigen verantwoordelijkheid van de ouders te respecteren en tevens de levenskracht van groepen, die de samenleving cultureel dragen te bevorderen.”

PRINCIPIEEL

Terwijl het PvdA-program slechts spreekt over de vrijheid van richting van het onderwijs wensen wij principieel op te komen voor de vrijheid van richting, inrichting en oprichting. Daaraan doet het beleid van dit kabinet nu af.

Opvallend is, dat op enkele plaatsen bij wijze van pro memorie nog enkele onderwerpen zijn genoemd, maar dat hierbij artikel 208 van de grondwet (het onderwijs-artikel) geheel ontbreekt. Voor ons is dat een kernpunt.

Tenslotte. Bepaald veel te ver gaat mij het pleiten van de PvdA voor een fasenplan, waarbij voor alle duurzame samenlevings-

vormen gelijke rechten en plichten gaan gelden. Dat is voor de christen-democraten toch wel onverteerbaar.

Voor ons christen-democraten blijft het gezin een hoeksteen van de maatschappij. Ik constateer, dat in het CDA-program in ieder geval een poging is gedaan om rekening te houden met de beperkte financiële middelen. De PvdA heeft dit in het geheel nog niet gedaan. Op die manier kan men wel erg gemakkelijk stellen, dat de christen-democratie geen idealen heeft. Bovenal echter is duidelijk, dat de financieel-economische situatie, onverwachte ontwikkelingen en de internationale schommelingen voortdurend een bijstelling van een program vragen niet alleen voor maar ook na de verkiezingen, tijdens de parlementaire rit. Daarvoor is een principieel uitgangspunt onmisbaar. De kiezer moet weten vanuit welke gezichtshoek de partij van zijn keuze dergelijke vragen benadert. Toetsing van het regeringsbeleid dient daarom terug te gaan op fundamentele van de partij. Voor het CDA is en blijft dit het Evangelie. Wij zijn bereid om ons onder de voortdurende kritiek van het Evangelie te plaatsen en van daaruit onze bijdrage te leveren tot dienst aan God en de naaste.

Krusinga

ALGEMENE VERGADERING - CHU VOLGENDE WEEK ZATERDAG

De algemene vergadering-1976 van de Christelijk-Historische Unie wordt gehouden op zaterdag 22 mei 1976 in het Jaarbeurscongrescentrum, Jaarbeursplein, Utrecht (030-914914), aanvang 10.00 uur.

Tussen 9.00 en 10.00 uur is er gelegenheid voor het indienen van de geloofsbrieven, het drinken van een gratis kop koffie (voor 10.00 uur uiteraard) en het bestellen van een lunch (prijs f 10,-).

Stemrecht hebben die kiesverenigingen die de afdracht over 1975 hebben betaald.

De agenda vermeldt o.a.: Opening door de Unievoorzitter, mr. O. W. A. baron van Verschuer; Redes te houden door de voorzitters van de CHU-fracties der Eerste en Tweede Kamer; Jaarverslagen; Voorstellen van kiesverenigingen; Verkiezing leden Unieraad; Vaststellen van de contributie per 1-1-1977 en de verdeelsleutel (zie pagina 7); Voorstel tot voeren van één CDA-lijst en vaststellen van het lijstvoorstel. Bij aanvaarding van dit voorstel wordt impliciet besloten aan de verkiezingen 1977 niet met een eigen CH-program deel te nemen. Bespreking van het ontwerp-program van het CDA.

PARLEMENTARIA

KRITIEK IN SENAAAT OP HULPVERLENING AAN CUBA

Bij het beleidsdebat over de begroting van Buitenlandse Zaken, in de Eerste Kamer heeft minister Pronk veel kritiek gekregen op zijn beleid inzake verlening van ontwikkelingshulp aan Cuba.

Voor de VVD was met name dit punt aanleiding om tegen de begrotingssamenwerking voor ontwikkelingshulp te stemmen. Mr. F. H. Piket, die namens de CDA-frakties sprak deelde mee dat de christendemocraten overwogen hadden over de hulpverlening aan Cuba een motie in te dienen. De fraktie heeft dit echter niet gedaan omdat Kruisinga in de Tweede Kamer schriftelijke vragen over deze kwestie heeft gesteld.

Piket noemde de hulpverlening aan Cuba een voorbeeld van verspilling van ontwikkelingsgeld. Wanneer de minister met veel vervoer beweert dat deze hulpverlening moet doorgaan zet ik daar grote vraagtekens bij, aldus spreker. Cuba verleende en verleent aanzienlijke financiële en militaire bijstand aan Angola. Dat is een zaak van Cuba en haar persoonlijke voorkeur. Daarmee wil ik mij niet inlaten. Maar ik vind het wel onjuist dat de hulpverlening aan Cuba doorgaat als dat land gelden uit haar staatskas niet aan haar eigen bevolking ten goede laat komen maar het besteedt aan oorlogstuig in een land waarmee zij geen enkele natuurlijke of aardrijkskundige relatie heeft. Nu zij dat wel doet is het tijd die hulpverlening stop te zetten.

MENS CENTRAAL

Als uitgangspunt van de christendemocraten bij het verlenen van ontwikkelingshulp geldt aldus spreker dat de mens centraal moet staan. De staatsvorm van het land waarin die mens leeft mag daarbij niet van doorslaggevend betekenis zijn.

Als de regering stelt dat zij de ontwikkelingshulp in sterkere mate wil aanwenden voor projecten, die de armste bevolkingsgroepen bereiken heeft dit onze instemming. Als dit een beleidsomgeving is kunnen wij dit alleen maar toejuichen. In dit verband wees hij op uitspraken van minister Pronk dat de hulpverlening aan Chili moest worden stopgezet. Is dat juist? Of wil de minister toch grotere betekenis toekennen aan de vraag of de mens in een dergelijk land tegen armoede en honger moet worden beschermd?

Piket onderstreepte het belang van de samenhang tussen het verkrijgen van een rechtvaardige internationale economische orde en het streven naar behoud van werkgelegenheid in Nederland. Wanneer wij onze ideële en materiële hulp willen blijven verlenen, dan mag de nationale, Westeuropese en mondiale economische welvaart niet als een kaartenhuis ineenvallen. Want de verkregen welvaart in het Westen kan niet van de ene op de andere dag, schoksgewijze, naar de derde wereld worden overgeheveld.

STUWMEER

Uitvoerig ging spreker in op het aanwezige stuwmeer, de gelden die op de lopende begroting nog niet zijn uitgegeven. Eind 1974 bedroeg dit stuwmeer 85 procent. De minister wil het terugbrengen tot ongeveer de helft van het begrotingstotaal in 1975.

Piket meende dat het stuwmeer een dusdanige omvang heeft dat blijkt dat er te weinig daadwerkelijke hulp verleend wordt aan de armsten der armen.

De vraag rijst natuurlijk ook, of het percentage van 1,5 van het Netto Nationaal Inkomens tegen factorkosten (N.N.I.) moet blijven gehandhaafd, wanneer wij te weinig inventief blijven om de voor ontwikkelingshulp gereserveerde gelden daadwerkelijk aan de in nood verkerende mens te besteden. Wordt er wel voldoende aandacht gegeven aan de verschillende projecten, die noodzakelijk zijn om de armoede en hongersnood op te heffen?

Het CDA heeft in haar concept-programma een duidelijke prioriteit gegeven aan ontwikkelingshulp. Daarbij is het streven er natuurlijk ook op gericht die gelden heden te besteden aan die in nood verkerende mens, opdat het morgen niet te laat is. In principe mag daarop niet bezuinigd worden.

Wel rijst echter de vraag, of ontwikkelingshulp bij bezuiniging op de totale staatsbegroting moet worden uitgezonderd. Het

zou naar mijn mening onjuist en ook onpractisch zijn om - nu het in ons land economisch nog niet goed gaat - de ontwikkelingshulp à priori bij de voor de werkloosheidsbestrijding zo noodzakelijke bezuiniging uit te zonderen. Dat klemmt te meer nu er zulk een omvangrijk stuwmeer is ontstaan aan ontwikkelingsgeld, die in de loop der jaren zijn toegezegd, maar niet zijn uitgekeerd. De reden daarvan was dat veel ontwikkelingslanden deze economisch nog niet konden verwerken.

„De laatste tijd heb ik in de pers kunnen lezen, dat minister Pronk wat aan het schermutselen is met zijn ambtgenoot Duisenberg. Waar komt het bij deze geschillen van mening nu **wezenlijk** op neer?” aldus mr. Piket.

„Moet er bezuinigd worden op posten, die in het verleden ondeugdelijk zijn gebleken, met andere woorden op gelden, die niet aan

de in nood verkerende mens ten goede kwamen, maar op belastinggeld, die eenvoudigweg werden verspild?

Of moet er bezuinigd worden op projecten in de Derde Wereld, die geen uitstel gedogen? Als het posten behorende tot de eerste categorie betreft, dan heb ik daartegen geen bezwaar. Bij die der tweede categorie zal een duidelijk afweging van belangen moeten plaatsvinden”, zei mr. Piket. De CDA-woordvoerder plaatste enige kritische kanttekeningen bij de subsidieverlening voor de voorlichtingsfilm over het ontwikkelingswerk van Roeland Kerbosch. De film voldoet zijns inziens niet aan de bedoelingen van de opdrachtgevers.

Piket sprak ten slotte zijn grote waardering uit voor het werk dat de vrijwilligers in de ontwikkelingslanden verrichten.

H. van Spanning.

BELEIDSNOTA ZEESCHEEPVAART

VAN ZEIL TREKT MOTIE IN

Bij het debat in de Tweede Kamer over de Beleidsnota Nederlandse Zeescheepvaart en Steunverlening Zeescheepvaart heeft CDA-woordvoerder P. H. van Zeil een eerder door KVP en ARP ingediende motie, waarin gepleit werd voor belastingaf trek bij investeringen ingetrokken.

In een nieuwe motie stelde Van Zeil dat investeringsaftrek gezien vanuit de zeescheepvaart het meest geëigende steunmiddel is maar dat gelet op de wenselijkheid de vraagstukken van de zeescheepvaart en de scheepsbouw de eerstkomende twee jaar in onderling verband te zien een investeringspremie tijdelijk prioriteit kan genieten boven een investeringsaftrek. De motie vraagt voorts in overleg met de werkgevers en werknemers in de zeescheepvaart een investeringspremie vast te stellen gelijkwaardig aan een investeringsaftrek van 5 procent gedurende acht jaar; uitwerking van een financieringsregeling voor vervroegde uitvoering van het investeringsprogramma en een overzicht van te verwachten opdrachten in de eerstkomende twee jaar.

Van Zeil betreunde het dat het kabinet de gedachte van de vroeger door KVP en ARP ingediende motie inzake investeringsaftrek niet heeft willen volgen. Hij constateerde echter dat de regering op andere punten aan bezwaren van christen-democratische zijde tegemoet was gekomen. Zo is thans geen sprake meer van een medezeggenschap van de overheid zoals die eerder door staatssecretaris Van Hulst (verkeer en waterstaat) is geformuleerd.

GELIJKWAARDIG?

Of de thans door het kabinet voorgestelde regeling gelijkwaardig is aan de eerder bepleite investeringsaftrek zal in het overleg met de betrokken organisaties beoordeeld moeten worden. Van Zeil vroeg dit overleg binnen een maand af te ronden en hierover verslag uit te brengen aan de Kamercommissie. Daarna dient zijns inziens overleg gevoerd te worden tussen de minister van economische zaken en de Kamercommissie.

Spreker beschouwde de kwestie van steunverlening aan de Nederlandse zeescheep-

WAAR SPREKEN CHU-KAMERLEDEN?

CHU-kamerleden hebben de volgende spreekbeurten:

dr. R. J. H. Kruisinga spreekt te Zoetermeer voor de plaatselijke CHU-kiesvereniging op maandag 17 mei a.s. n.m. 20.30 uur in het gebouw Kruispunt, Osylaan 2 te Zoetermeer; Utrecht zaterdag 22 mei algemene vergadering CHU; Breda woensdag 2 juni CDA; Bunschoten-Spakenburg: maandag 21 juni debat-avond met Ed. van Thijn, Fractievoorzitter PvdA.

Drs. D. F. van der Mei spreekt in Apeldoorn vrijdag 14 mei voor de gemeentelijke CHU-kiesvereniging, CJMV-gebouw, Van Kinsbergenstraat 8, 20.00 uur.

De heer H. Wisselink spreekt in Zwolle voor de Kamerkring der CHU op vrijdag 14 mei, in Coevorden op maandag 17 mei.

Drs. G. van Leijenhorst komt naar Hoorn op vrijdag 14 mei voor de kamerkring Den Helder CHU; Kampen woensdag 19 mei voor de Classis Kampen van de Hervormde Kerk; Zwolle vrijdag 21 mei voor het CDA-Overijssel; Wieringerwerf woensdag 26 mei CHU; Papendrecht woensdag 2 juni CHU; Schiebroek woensdag 9 juni CHU.

T. Tolman: Neede Gld. vrijdag 4 juni CBTB.

vaart nadrukkelijk als een ad hoc beslissing en wenste niet vooruit te lopen op de nota inzake de structuur van de Nederlandse Economie, die nog moet verschijnen. Van Zeil achtte dit vooruitlopen op deze nota onmogelijk gelet op de specifieke aard van de zeescheepvaart als bedrijfstak, hoewel het kabinet in een brief wel over een „anticiperen op de structuurnota” had gesproken.

H. van Spanning

Mr. F. H. Piket vice-voorzitter raad van Europa

Het christelijk-historische Eerste-Kamerlid mr. F. H. Piket is met algemene stemmen gekozen tot vice-voorzitter van de raadgevende vergadering van de Raad van Europa. Deze benoeming geldt voor de periode van een jaar.

Achttien landen behoren tot de Raad van Europa. De vicevoorzitters van de raadgevende vergadering vertegenwoordigen elk een groep landen.

Piket, die reeds vanaf 1969 lid van de Eerste Kamer en van de raadgevende vergadering is, beweegt zich vooral op juridisch en cultureel terrein. Hij heeft voorts veel bemoeienis met het uitreiken van Europavlaggen en hij deed dit ondermeer in Engeland, Frankrijk, Italië, Duitsland en Oostenrijk.

In memoriam Th. J. Rijkers

De verslagenheid over het plotseling heengaan van de heer Th. J. Rijkers, C.H.U.-wethouder, loco burgemeester van Ermelo, is bij allen, die deze uitzonderlijke man hebben gekend, groot.

Niet alleen in de kringen van het gemeentebestuur beleeft men zijn overlijden als een gevoelig verlies; ook in de plaatselijke Hervormde Kerk is een lege plaats ontstaan nu zij haar president-kerkvoogd en meelevend lidmaat Rijkers moet missen.

Aan zijn sympathieke persoonlijkheid bewaart menig lid van deze C.H.U. de allerbeste herinneringen. Jarenlang mocht hij de gewaardeerde voorzitter zijn van de Statenkring Harderwijk en de plaatselijke kiesvereniging Ermelo-Speuld.

Voor zijn pensionering als Kolonel der Mariniers heeft hij bijkans de gehele wereld bevaren en verwierf daarbij menige onderscheiding voor zijn voorbeeldige moed. Rijkers heb ik altijd gezien als een man, die met de dagelijkse „navolging van Christus” zeer grote ernst maakte. Zijn dienend karakter trad sterk op de voorgrond, nimmer was hem iets te veel, altijd stond hij klaar om de ander de hand te reiken. Hij verstond de kunst om met groot geduld te luisteren; een bezoeker zond hij nooit heen zonder een bemoedigend woord. Zijn gevoel voor humor en de onuitputtelijke hoeveelheid anecdotes gaven aan menig gesprek een ontspannen sfeer.

Misschien wel gelouterd door zijn levenservaring beschikte hij over een wijsheid, die zelfs hen, die regelmatig met hem mochten werken, steeds opnieuw verbaasde. Indien ik de gouden draad zou moeten aanduiden, die door zijn leven liep, sterker nog, zijn leven beheerste, dat zou ik niet schromen om Paulus' woorden aan de Galaten te citeren:

„Broeders, zelfs indien iemand op een overtreding betrapt wordt, helpt gij, die geestelijk zijt, hem terecht in een geest van zachtmoedigheid.”

Juist met deze zachtmoedigheid, dat geduld, het vermogen zich te verplaatsen in de positie van de ander heeft hij velen ontwapend. Dit is ook de boodschap, die hij aan ons - ook politiek gezien - doorgeeft.

Thuiskomend uit de kerk - de oude kerk van Ermelo, die mede onder zijn leiding zo prachtig werd gerestaureerd - werd hij plotseling opgeroepen. Onze enige brug naar hem bestaat thans uit de herinnering, maar Gode zij dank zo'n rijke, dat wij die achterblijven blij mogen terugzien op de ontmoeting met dit kind van God.

Onze gedachten en onze steun gaan thans uit naar mevrouw Rijkers en zijn zoon. Ondanks het verdriet overheerst de overtuiging, dat wij zijn fakkel moeten overnemen en verder moeten gaan, gedreven door een geest van zachtmoedigheid.

E. Ph. Veen, burgemeester van Ermelo.

COMMENTAAR ONTWERP-PROGRAM CDA

door: Dr. C. Blankestijn

Met het oog op de zaterdag 22 mei aanstaande te houden algemene vergadering van de CHU, waarop onder meer gesproken zal worden over het ontwerp-program van het CDA besloot de Unieraad voor een aantal deelgebieden een nadere toelichting te laten opstellen. Hierdoor zou dan de gedachtenwisseling bevorderd kunnen worden.

Dr. C. Blankestijn, voorzitter van de sector welzijnsbeleid van de Lohmanstichting, het wetenschappelijk centrum van de CHU, schreef nevenstaande verhandeling.

WELZIJNSSECTOR NADER BESCHOUWD

De gebruikte methode van „thema's” heeft het niet geringe voordeel, dat daarmee ontkomen wordt aan het opstellen van een program volgens het model van de bestaande departementale indeling.

De gebruikte methode heeft, althans wat de zgn. welzijnssector betreft, het nadeel, dat dit gebied thans nogal verspreid en brokkelig over het programma is verdeeld. Dit heeft naast onoverzichtelijkheid ook een zekere onevenwichtigheid ten gevolge. Enkele illustraties zijn:

1.1. In de paragraaf 1a: „Gerichte aandacht voor de ander” worden een aantal categorieën van mensen genoemd, waarvoor speciale maatregelen worden aanbevolen, o.a. zieken, gehandicapten, bejaarden, drugverslaafden. Daarnaast treffen wij onder „een dienstbare ordening” (par. IIIa) een afzonderlijke behandeling aan van het gebied van de volksgezondheid. De overige gebieden van hulpverlening (zorg), nl. de maatschappelijke dienstverlening (het zorg-gebied binnen C.R.M.) en de kindbescherming, reclassering en psychopatenzorg (het zorggebied binnen justitie) treffen wij echter in het programma niet aan.

1.2. In par. 1a wordt ook over drugverslaafden gesproken. In par. 1e lezen wij één uitspraak over de geestelijke volksgezondheid (54), die overigens meer betrekking heeft op de openbare orde dan op geestelijke volksgezondheid. Dat echter terzijde latend, moeten wij constateren, dat het gebied van de geestelijke volksgezondheid als zodanig in het programma eveneens ontbreekt.

Gerichte aandacht voor de ander (par. 1a)
a. Waarom worden alleen de lichamelijk gehandicapten afzonderlijk genoemd? De geestelijk gehandicapten vormen ook een grote groep van zorgbehoevenden.
b. De in punt 8 bepleite interdepartementale aanpak voor het beleid t.a.v. gehandicapten is slechts één voorbeeld van zgn. categorale zorg, die een interdepartemen-

tale aanpak vereist. Datzelfde geldt ook voor alle anderen vormen van categorale aandacht, bejaarden, jeugd, woonwagengedrag, Surinamers, enz. enz. Daarom zou het beter zijn een dergelijke stelling onder te brengen in de paragraaf „een dienstbare ordening” (no's 123 e.v.).

c. Het is onduidelijk wat sub punt 10 betekent: „Integratie van het jeugd welzijnsbeleid tussen en binnen de betrokken departementen, o.a. met betrekking tot de alternatieve hulpverlening”.

Gaat het hier om de z.g.n. harmonisatie van (jeugd)welzijnsbeleid? Waarom alleen de z.g.n. alternatieve hulpverlening genoemd? Behoeft de normale kindbescherming niet geharmoniseerd (geïntegreerd?) te worden binnen en tussen departementen?

d. Onder het jeugdbeleid zouden eventueel ook nog enkele uitspraken over de toekomstige kindbescherming kunnen worden opgenomen, zoals

- kindbeschermingsmaatregelen mogen slechts als een allerlaatste mogelijkheid worden toegepast als alle andere mogelijkheden van hulp aan het kind en zijn gezin hebben gefaald.

- Het verblijf van een kind in een inrichting dient zo kort mogelijk te zijn. Bovendien dient een kind, zo enigszins mogelijk, in de directe omgeving van zijn milieu te worden geplaatst. Strikt noodzakelijk is een effectieve controle op de verblijfsduur van kinderen in een inrichting.

- De positie van de kinderrechter verdient heroverweging in de richting van een meervoudige kamer voor jeugd- en gezinszaken, waarin naast juridische ook voldoende psychologische en pedagogische deskundigheid aanwezig is.

e. Drugverslaving. Waarom hier niet „verslaving” als zodanig genoemd. Alcoholverslaving is kwantitatief gezien minstens zo'n groot probleem als de drugverslaving. Wat te zeggen van het toenemend gebruik van allerhande slaapmiddelen, kalmeringsmiddelen, pepmiddelen enz. enz. Wat te zeggen van het roken?

Het verdient m.i. aanbeveling een of meer afzonderlijke nummers te wijden aan de geestelijke gezondheidszorg en daarbij dan ook het punt van de verslaving aan de orde te stellen.

Bescherming van de bedreigde mens.

a. Bij de bescherming van de bedreigde mens zou m.i. met name ook gewezen moeten worden op de aandacht voor het bedreigde kind. Te denken valt o.a. aan:

- het kind in het verbroken gezin.
- het kind onttrokken aan zijn gezin en gebracht in een gehospitaliseerde of residentiële situatie. Hieraan zou kunnen worden vastgeknoopt een opmerking over het zoveel mogelijk terugdringen

van de residentiële kindbescherming. Hieraan zou tevens een pleidooi verbonden kunnen worden voor betere voorbereiding van jonge mensen op huwelijk, gezinsvorming e.d. Ook de behoefte aan systematische opvoedingsvoorlichting en aan zeer eenvoudige zgn. inloopbureaux voor opvoedingsadviezen past hierbij (opvoedingswinkels).

- het kind in de maatschappelijke achterstandssituatie. Denk aan wijken als schilderswijk in Den Haag en vergelijkbare woonomgevingen in andere plaatsen.

b. Punt 54: geestelijke volksgezondheid hoort hier niet thuis. Beter zou het zijn als het werd toegevoegd aan de opmerkingen in het kader van de openbare orde (punt 50).

Cultuur en communicatie

a. Het is onduidelijk, waarom hier ineens wordt gezegd, dat de zorg voor de cultuur tot het beleid van alle departementen behoort. Het is ongetwijfeld waar, maar dat geldt ook voor „de zorg voor de mens”, „de zorg voor het milieu”, enz. enz.

Toch is er wel één departement nodig, waar de zorg voor de cultuur is geconcentreerd en welk departement als coördinatiecentrum fungeert. Dat geldt uiteraard ook voor andere specifieke aandachtspunten zoals zorg voor de mens, zorg voor het milieu enz.

b. Een hedendaagse aanduiding voor een goed cultuurgebied is met name de zgn. „integratie van kunst en samenleving”. Dat betekent enerzijds, dat de beroepskunst meer moet functioneren te midden van en ten behoeve van zoveel mogelijk mensen. Vroeger heette dit verticale en horizontale cultuurspreiding. Anderzijds betekent de term „integratie van kunst en samenleving” ook dat de samenleving, met andere woorden dat de mensen steeds meer betrokken moeten worden bij de kunst en de zgn. kunstbedrijven. Democratisering van de kunst noemt men dit ook wel eens.

Een dienstbare ordening

a. In punt 129 wordt de zgn. kaderwetgeving ter sprake gebracht. Zoals het hier staat zou het betekenen, dat deze kaderwet bijvoorbeeld ook de planning regelt op het hele terrein van volksgezondheid (immers een zorg-gebied!) en het hele terrein van onderwijs (immers educatie!). Daarom kan de hier gebruikte formulering misverstanden oproepen, gebruikte woordkeus wijst m.i. sterk in de richting van de CRM-opvatting, dat er één algemene wet moet komen, die afzonderlijke deelwetten grotendeels overbodig zou maken. Beter zou het daarom zijn te zeggen, dat in deze kaderwet de „uitgangspunten” worden geregeld voor de planning, e.d. op het gebied van het specifieke welzijn, te weten zorg, educatie en recreatie.

In deze formulering blijft voor afzonderlijke deelwetgeving op het terrein van volksgezondheid, justitie, onderwijs, CRM ruimte over. Van deze deelwetgeving worden dan echter wel de uitgangspunten of grondslagen in de kaderwet voorgeschreven. Alleen ook in deze opvatting past het gestelde in punt 143 omtrent de deelwetgeving op het terrein van de volksgezondheid.

b. Een van de meest knellende situaties in de ordening op het gebied van de hulpverlening, de zgn. kernfunctie-zorg is, dat dit gebied verdeeld is over ten minste de departementen CRM (de maatschappelijke dienstverlening), Volksgezondheid en Milieuhygiëne (gezondheidszorg), Justitie (kindbescherming, reclassering, t.b.r.) terwijl ook nog onder Sociale Zaken enkele specifieke zorg-activiteiten ressorteren. Terwijl deze sectoren inhoudelijk en functioneel steeds meer naar elkaar toegroeien, blijkt de spreiding van het gebied over de verschillende departementen met onderling verschillend beleid, afzonderlijke politieke verantwoordelijkheden naar de volksvertegenwoordiging, afzonderlijke financieringssystemen enz. enz. een der ernstigste knelpunten te zijn om tot een verantwoorde geharmoniseerde hulpverlening te komen.

Daarom zou bij de eerstvolgende kabinetsformatie in ieder geval ook dit knelpunt moeten worden opgeheven, bijvoorbeeld door de vorming van een departement waarin de verschillende 'zorg'-gebieden zijn verenigd. (punt 130, 2e alinea).

c. Zoals al eerder opgemerkt in deze notitie ontbreekt in het program de expliciete aandacht voor de terreinen maatschappelijke dienstverlening, kindbescherming en reclassering. Dat geldt in het bijzonder ook voor de paragraaf „Een dienstbare or-

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:
dr. K. de Vries, voorzitter;
mevrouw H. Tegelaar-Boonacker;
A. Buntsma;
Wm. C. de Kruijff; D. Rebel;
drs. H. van Spanning;
drs. G. van Leyenhorst.

EINDREDAKTIE:
H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:
mevrouw J. Algra-Feddema;
dr. E. Bleumink; drs. A. J. van Dulst;
prof. dr. J. W. van Hulst;
ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:
Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078

ADMINISTRATIE-ADRES:
(abonnementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „de Nederlander” en advertenties): Van Deventerlaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag): (070) 861529.
Adresveranderingen voor het ledenbestand en het ledencontactblad „de Nederlander” te zenden aan: Bureau CHU, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage. Telefoon 070-244516.

Abonnementsprijs f 25,- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg.

t.n.v. Stichting Uniepers

Druk: B.D.U. b.v., Barneveld. Postbus 67. Telefoon 03420-3141.

UNIEBUREAU

HET BUREAU VAN DE CHR. HIST. UNIE Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage is telefonisch te bereiken onder nummer 070-244516*
Kantooruren van maandag t/m vrijdag 8.30 v.m. tot 16.45 n.m.
Het telefoonnummer van de SavorninLohmanstichting is: 070-246791.

dening”. Daarin treffen wij alleen de sector van de volksgezondheid aan. Juist omdat het gebied van de hulpverlening aan de mens inhoudelijk een sterke onderlinge verwantschap en samenhang vertoont is het aanbevelenswaardig dit in het program te laten uitkomen, ook met betrekking tot de ordening.

Daarom zou het beter zijn het gedeelte van de no's 139 en volgende niet te plaatsen onder het hoofd „Volksgezondheid” maar onder het hoofd „Hulpverlening” of „Welzijnszorg”. Een dergelijke paragraaf zou er dan ongeveer als volgt uit kunnen zien: 139. In het gebied van de hulpverlening aan de mens zijn in de loop der jaren een groot aantal werksorten en voorzieningen tot ontwikkeling gekomen, met name op de terreinen van volksgezondheid, maatschappelijke dienstverlening en hulpverlening in justitieel verband (kindbescherming, reclassering, psychopatenzorg). De onderlinge samenhang en samenwerking tussen deze voorzieningen dient sterk bevorderd te worden. Hoofddoel moet zijn het bevorderen van een optimaal geeste-

vervolg op pag. 4

Neem abonnement op „De Nederlander”

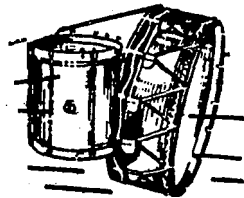
Las u het speciale herdenkingsnummer over de betekenis van Groen van Prinster, dat vorige week verscheen?

Aan dat bijzondere nummer van niet minder dan 24 pagina's werkten niet alleen Groen-kenners mee, maar ook andere politici, namelijk: Dr. W. Drees sr., oud-minister-president; dir. J. Donner, minister van Staat, ere-lid van de ARP; mr. W. F. de Gaay Fortman, minister van Binnenlandse Zaken; mr. H. K. J. Beernink, oud-minister van Binnenlandse zaken; mr. W. Aantjes, voorzitter Tweede Kamerfractie ARP; H. Algra, hoofdredakteur Friesch Dagblad ere-lid ARP; prof. J. v. d. Berg, kerkhistoricus te Leiden; dr. R. H. Bremmer, predikant te Enschede; mr. dr. J. van Bruggen, oud Eerste Kamerlid CHU; mevr. J. L. van Essen, verbonden aan het bureau der Rijkskommissie der vaderlandse geschiedenis; drs. T. M. Gilhuis, voorzitter Stichting Unie „School en Evangelie”; dr. P. Kasteel; oud-ambassadeur; mevr. dr. M. E. Kluit, publiceerde veel over het Reveil; dr. R. J. H. Kruisinga, voorzitter Tweede Kamerfractie CHU; prof. J. Plomp, kerkhistoricus te Kampen; dr. G. Puchinger, hoofd Dokumentatiecentrum Nederlands Protestantisme; dr. J. Zwaan, wetenschappelijk bibliotheek medewerker V.U.; drs. H. van Spanning, wetenschappelijk medewerker Tweede-Kamerfractie CHU; ds. S. Kooistra, predikant te Menaldum. Voorts de politici: ds. Abma, fractievoorzitter SGP; mr. H. E. Koning, lid Tweede Kamerfractie VVD; mr. F. H. J. J. Andriessen, voorzitter Tweede Kamerfractie KVP; drs. H. M. Fransen, lid Tweede Kamerfractie PvdA.

Abonneert u op het christelijk-historisch weekblad „de Nederlander” dan krijgt u zulke bijzondere nummers direct, vers van de pers. Maar ook al het andere nieuws krijgt u dan wekelijks, wanneer het nog nieuw is, zowel van uw eigen Unie als van elders. Abonneert u nu, voor slechts f 12,50 per half jaar. U krijgt dan alsnog het „Groen-Nummer” toegezonden.

Bon voor abonnement op „de Nederlander”

Naam:
Adres:
Woonplaats:
abonneert zich met onmiddellijke ingang op het christelijk-historisch weekblad „de Nederlander”. Hij ontvangt graag het nummer, uitgegeven ter gelegenheid van de herdenking van de honderdste sterfdag van Groen van Prinsterer.
Bon inzenden naar: administratie Uniepers, Van Deventerlaan 49, Voorburg.

VAN DER GLAS Heerenveen

Blaas- en Slaginstrumentenfabriek
Telefoon 05130-22652

Uit het jaarverslag van de Lohmanstichting:

1975 - EEN GOED WERKJAAR

In 1975 verrichte de Jhr. mr. A. F. de Savornin Lohmanstichting, het studiecentrum van de Unie, die werkzaamheden nodig voor de vervulling van het takenpakket ten behoeve van eigen partij en fractie, alsmede voor de gezamenlijke studies van de drie instituten van ARP, CHU en KVP.

De stichting hoopte dat zij daarmee velen van dienst kon zijn en anderen de weg kon wijzen naar bronnen van waardevolle informatie. Traditie en de eisen van de dag bepaalde de wijze van werken.

Onverminderd was ook in 1975 de bereidheid van velen de stichting ter zijde te staan met hun kennis, ervaring en specifieke know-how en deskundigheid. Vele uren, dagen, weekenden soms hadden zij er voor over adviezen tot stand te brengen op velerlei beleidsterrein. Dezelfde geest van goede samenwerking beheerste in 1975 ook wederom het studie- en advieswerk in CDA-verband.

Het beleid van het stichtingsbestuur bleef gericht op het dienstverlenend aspect, zich uitend in benutting van specifieke kennis ten bate van en handelend vanuit de christen-democratische eigen beginsel- en werksfeer.

BESTUUR

In 1975 werd het bestuur geconfronteerd met het afscheid van de voorzitter, dr. I. N. Th. Diepenhorst, in wiens persoon en wezen de stichting met één korte onderbreking, sedert de oprichting in 1955, haar beleid gekenmerkt zag. Na zoveel jaren werd nu de voorzittershamer aan een jon-

gere overgegeven. In september 1975 installeerde het bestuur van de Unie dr. E. Bleumink in die functie. De scheidende voorzitter werd voor het leven benoemd tot ere-bestuurslid, in de hoop en het vertrouwen dat zodoende de stichting nog vele waardevolle contacten met de heer Diepenhorst zou kunnen onderhouden.

Het bestuur bestond ultimo 1975 uit: Dr. E. Bleumink, voorzitter; mr. J. F. J. H. Schneiders, vice-voorzitter; drs. C. Dekker, secretaris; mevrouw mr. L. G. Baud, penningmeesteresse; dr. C. Blankestijn, drs. L. J. van Malenstijn, mevrouw H. van Riet-Augsburger, mr. S. H. Scheenstra, dr. E. Schroten en drs. H. van Spanning. Voorts uit de adviserende bestuursleden mr. H. K. J. Beernink, drs. J. W. de Pous, mr. C. van Veen en dr. I. N. Th. Diepenhorst, ere-bestuurslid.

BUREAU EN FINANCIËN

In 1975 ondervond het bureau van de stichting wat moeilijkheden door het niet adequaat kunnen opvullen van de functie van bureau-secretaresse. Met tijdelijke waarnemingen en een halfjaardienst van een assistente kon desondanks het bureau blijven functioneren onder leiding van mevrouw E. Sleijser-Tegelaar, directeur van het bureau.

Het voortgaand werken met de rijkssubsidie wetenschappelijke instituten bracht in het verslagjaar eveneens moeilijkheden. De regeling voorziet n.l. in een subsidie ter grootte van de eigen inkomsten van de stichting, met een maximum van 89

mille. De stichting kon in 1975 wederom niet voldoende eigen inkomsten verwerven om dit maximum aan subsidie te kunnen claimen, hetgeen slechts een beperkte taakuitvoering mogelijk maakte. Gezien het feit dat sommige van de kleinere instituten met dezelfde moeilijkheid kampten én het feit dat de grotere stichtingen het voor hen geldende plafond van de subsidie te laag achtten, werd door toen bureaus gezamenlijk een verzoek tot de Minister van Binnenlandse Zaken gericht ter wijziging (verbetering) van genoemde subsidieregeling. De Minister vond echter geen gelegenheid hierop in 1975 te reageren noch om in de begroting 1975/76 ruimte voor een dussdanige verbetering te creëren. De besprekingen zullen in 1976 worden voortgezet. Gezien het veelvuldig beroep dat op de werkzaamheden van wetenschappelijke bureaus wordt gedaan, gezien het gebruik dat ook van door hen uitgebrachte adviezen wordt gemaakt door allen die een functie in de politiek vervullen, proberen de stichtingen binnen hun beperkte financiële mogelijkheden toch zo zorgvuldig en verantwoord mogelijk te werken. Ook in de samenwerking met Kuypersstichting en Centrum voor Staatskundige Vorming, speelt echter gebrek aan middelen en dus mankracht allengs een steeds grotere rol. De Lohmanstichting is dankbaar voor de bijdrage die zij vanuit Unie (door een bijdrage per betalend lid van f 1,50) en vanuit Uniewerksfonds met een vaste bijdrage en eventueel garantie voor noodzakelijke aanvullingen, ontvangt. Verder is zij ten zeerste dankbaar voor de trouw die haar eigen donateurs uiten door het blijven overmaken van hun donaties. Ook de abonnementsgelden van het C. H. Tijdschrift, waarvan helaas het abonnee-aantal achteruitloopt, vormen nog steeds een noodzakelijke en welkome bron van bescheiden inkomsten.

ALGEMEEN

Globaal gezien vond ook in 1975 de stichting haar taak ten behoeve van de politieke beleidsadviesing op drie terreinen. Ten eerste ten behoeve van de eigen organen, CH-fracties en partij, ten behoeve van de CDA samenwerking met de instituten van ARP en KVP en ten behoeve van derden die een beroep op de stichting(en) deden, zoals ad hoc adviezen voor leden van raden en staten, studenten en scholieren, vrouwenorganisaties, CDA-groepen in het land, algemene politieke meningsvorming.

COMMISSIEWERK TEN BEHOEVE VAN DE FRACTIES

Met behulp van de fractiemedewerker de heer J. de Swart konden in 1975 vele fractieleden voortgaan een beroep te doen op het werk van de adviserende Lohmancommissies. Onderwerpen die zodoende in het verslagjaar aan de orde kwamen waren onder meer reorganisatie binnenlands bestuur, voortgaande ontwikkeling op het gebied van de ruimtelijke ordening, bepaalde aspecten uit het buitenlands beleid, defensiebegroting, de VAD, de positie van de multinationals, inkomensverdeling, inflatie, economisch beleid algemeen, alsmede de miljoenennota, loonmaatregelen, landbouwbegroting, onderwijsstructuur en Contourennota, schoolbegeleidingsdiensten, lerarenopleidingen, leerplanontwikkeling, begroting onderwijs, wetsontwerp algemene arbeidsongeschiktheidsverzekering, abortusproblematiek.

Ook samen met de Kuypersstichting en Centrum voor Staatskundige Vorming werd geadviseerd aan de gezamenlijke fractiespecialisten uit ARP, CHU en KVP. Op deze bijeenkomsten, die soms gevolgd werden door een schriftelijk advies, soms ook door de verwoording van het besprokene in een gezamenlijke stellingname van het CDA in de Tweede Kamer en soms ook door een publicatie in de drie bladen, kwamen onder meer aan de orde: de Nota Trip Wetenschapsbeleid, de landschapsparken, onderwijszaken en problemen op het gebied van de defensie.

De stichting betrachtte de nodige coördinatie door steeds leden van gezamenlijke CDA-commissie te recruteren uit leden van eigen Lohmancommissies, zodat én in de gezamenlijke werksfeer én in het Lohmanwerk de wederzijdse stellingnames en mogelijke beleidsalternatieven bekend zijn.

GEMEENSCHAPPELIJKE RAPPORTEN EN STUDIEDAGEN

In 1975 publiceerden de drie stichtingen de volgende rapporten:

- „Samen op weg naar een verantwoorde maatschappij” - een bijdrage van het CDA tot de discussie over emancipatie;
- „Plichten en perspectieven” - aanzet voor een profielschets van het CDA;
- „Grondeigendom en grondbeheer” - een opdracht voor individu en gemeenschap;
- „Energiebeleid”.

Hiervan was „Grondeigendom en grondbeheer” een sterke aandachtstrekker met de mogelijkheden die hierin werden geboden voor de realisering van een CDA-beleid; „Energiebeleid” gaf verantwoord cijfermateriaal met technische bijzonderheden, nodig ten behoeve van de meningsvorming; „Plichten en perspectieven” bood zeer interessante stof voor diepgaande bespreking over beginselen, die wezenlijk ten grondslag kunnen en/of moeten liggen aan het tot stand komen van een verantwoord christen-democratisch politiek beleid; „Samen op weg” tenslotte bevatte boeiende opstellen over allerlei aspecten van een te voeren emancipatiebeleid.

Door de drie partijen werden in 1975 studiedagen van het kader- en vormingswerk gehouden, waaraan de drie instituten inhoudelijk medewerking verleenden. Zo werd op 5 april in Utrecht het INKOMENSBELEID behandeld, op 25 maart in Den Haag de ENERGIE-problematiek, op 12 mei in Utrecht het EMANCIPATIEBELEID, op 1 november in Amsterdam het WELZIJNSBELEID OUDEREN en op 29 november in Arnhem de GRONDPOLI-TIEK.

WERKZAAMHEDEN VOOR DERDEN

Eveneens samen met de Kuypersstichting en het Centrum werden diensten verleend aan het CDA-Vrouwenberaad en aan de CDA-organisatie Amsterdam. Eerstgenoemde hulpverlening resulteerde in de hierboven genoemde opstellenbundel „Samen op weg naar een verantwoorde maatschappij” en in de medewerking aan de studiedag Emancipatiebeleid. Ten behoeve van de tweede organisatie kwam de bundel „Welzijn voor Ouderen” net niet meer in 1975 tot stand, maar wel de medewerking aan de studiedag aan dit onderwerp gewijd. Voorts gingen de drie stichtingen voort met het voeren van het secretariaat van de Permanente Program Advies Commissie van het CDA, wat tevens inhield de rapportage van subgroepen. Nadat in augustus het Eerste Advies PPAC was gepubliceerd werd in het najaar begonnen met het werken aan het Tweede Advies.

WERKGROEPEN DRIE INSTITUTEN

De vijf sectorvoorzitters van de Lohmanstichting, te weten mr. C. A. Bos (Internationale Politiek en Defensie), drs. B. J. Udink (Sociaal-economisch-financieel beleid), prof. dr. J. W. van Hulst (Onderwijs en Wetenschappen) en dr. C. Blankestijn (Welzijnsbeleid), beheerden in 1975 met hun collega's de vijf beleidsterreinen, waarop de stichtingen werkzaam waren. Projecten waaraan gewerkt werd waren: Inflatie, inkomensbeleid midden- en kleinbedrijf, economische orde, onderwijscontourenplan, onderwijsstructuurnota, recht op onderwijs, verband tussen kennis en carrière, volksgezondheid, medische ethiek, grondwetswijziging, bestuurlijke organisatie, wetgeving onroerend goed, volkshuisvesting en ruimtelijke ordening, landschapsbeheer, Europees program, internationale politiek, wapenbeheersing, defensiebeleid.

EN TEN SLOTTE

In 1975 bleef Politiek Overzicht verschijnen op dezelfde verantwoorde wijze als daarvoor het geval was en vervulde daarmee als documentatieblad een nuttige functie.

Het CH Tijdschrift verscheen met zes nummers, waaraan de inhoud op hetzelfde peil gehandhaafd kon worden. Interessante thema's waren het Jaar van de Vrouw, een serie over het Buitenlands beleid, het Monumentenjaar alsmede ontwikkelingen op het gebied van de bestuurlijke reorganisatie, terwijl een principiële bezinning in december plaatsvond naar aanleiding van het proefschrift van Ds. Fafé over Stahl en in februari naar aanleiding van een bijdrage over politiek handelen en christelijk geloof. Verder werden boeiende bijdragen gepubliceerd over het werkgelegenheidsbeleid, de gezondheidszorg, euthanasie, grondpolitiek en de gemeente-archieven.

's-Gravenhage, mei 1976

E.S.-T.

vervolg van pag. 3

lijk, lichamenlijk en maatschappelijk welbevinden van de burger.

140. In de eerste plaats moet zo veel mogelijk het welbevinden, de gezondheid, worden bevorderd en stoornissen daarin en ziekten worden voorkomen. Dit kan o.a. door:

- het bevorderen van gunstige maatschappelijke leefomstandigheden o.a. door aandacht voor stadsvernieuwing, milieu, enz. enz. als ook door het bevorderen van het functioneren van kleinschalige leefgemeenschappen (gezin, kleine groep e.d., het bevorderen van eigen woningbezit, van speelruimte voor kinderen, van privacy, enz. enz.

- speciale aandacht voor risicogroepen, zoals zuigelingen, kleuters, bejaarden, gehandicapten. Het bevorderen van vroegtijdige onderkenning en signalering van mogelijk stoornissen of problemen kan veel leed en onwelzijn voorkomen.

- Doelmatige gezondheidsvoorlichting en opvoeding, waarbij te denken valt aan voorlichting, omtrent voedings- en eetgewoonten, opvoedingsvoorlichting, seksuele voorlichting en -opvoeding.

- Intensieve bestrijding van ernstige volksziekten, zoals kanker, en hart- en vaatziekten door vroegtijdig en periodiek bevolkingsonderzoek.

141. Meer aandacht krijgt wetenschappelijk onderzoek, dat op doelmatige preventie is gericht. Waar mogelijk dient dit in internationaal verband te worden verricht.

142. Ten aanzien van de concrete hulpverlening:

- Zeer sterk accent op uitbouw en intensivering van vroegtijdige onderkenning en signalering van mogelijke stoornissen en/of bedreigingen van het welzijn van de gezondheid.

Met name in verband met de zorg voor het jonge kind zijn hiervoor van grote betekenis activiteiten op het terrein van de jeugdgezondheidszorg (consultatiebureaus voor zuigelingen en kleuters, huisarts) en activiteiten op het terrein van de maatschappelijke dienstverlening zoals kindercentra, gezinsverzorging e.d.

- Nadruk op hulpverlening in de onmiddellijke omgeving van het gezin, het kind, de volwassene, de bejaarde. Dit betekent: bevordering extra-murale hulpverlening, bevordering van zgn. 1e lijnshulpverlening.

- Doelmatige onderlinge afstemming en samenwerking van verschillende hulpverleningsvormen, met name ook wanneer justitiële aspecten mede aan de orde zijn (kinderbescherming, reclassering).

- Evenwichtige spreiding van de voorzieningen in het kader van een doorzichtige regionale opbouw. Schaalvergroting waar mogelijk vermijden.

143. De wetgeving in deze sectoren verdient grondige vernieuwing.

- In de eerste plaats zal de in no. 129 genoemde algemene kaderwet ook de grondslagen moeten bieden voor de wetgeving op de hierbedoelde terreinen.

- Noodzakelijke beleidsinstrumenten zoals planning en ordening dienen een wettelijke basis te krijgen. In de gezondheidszorg zal dit moeten plaatsvinden d.m.v. een Wet Gezondheidszorgvoorzieningen. Ook zal een betere spreiding en structuur van de voorzieningen tot stand gebracht moeten worden en zal ook een beheersing van het aanbod en van het gebruik van de voorzieningen mogelijk moeten worden. De bestaande Wet Ziekenhuisvoorzieningen zal door deze nieuwe wet overbodig worden. In de bestaande gezondheidszorg zullen als gevolg van de nieuwe wetgeving enkele wijzigingen nodig worden.

Naar behoefte kan voor overige sectoren van de welzijnszorg ook afzonderlijke beleidswetgeving tot stand worden gebracht, die door de algemene kaderwet onderling op elkaar wordt afgestemd en geharmoniseerd.

- Alle voorzieningen van hulpverlening dienen in financieel opzicht voor alle burgers onder gelijke voorwaarden en omstandigheden beschikbaar en bereikbaar te zijn.

144. Voor de financiering is spoedige totstandkoming van een nieuwe volksverzekering in de plaats van de bestaande Ziekenfondswet en A.W.B.Z. van belang. Welke voorzieningen onder deze financieringswet gaan vallen zal door de volksvertegenwoordiging worden vastgesteld overeenkomstig de aard van de voorzieningen en de beschikbare financiële ruimte. Een financieringswet als hier bedoeld dient gepaard te gaan met de totstandkoming van de noodzakelijke beleidswetgeving, die o.m. de beheersing van het gebruik van de wet mogelijk moet maken.

- In de gezondheidszorg dient hoge prioriteit te worden toegekend aan het nemen van maatregelen, die zullen leiden tot vermindering van de kostenstijgingen, voorzover deze niet het gevolg zijn van de algemene kostenstijgingen in de maatschappij.

- De financiering van alle voorzieningen op het terrein van de gezondheidszorg, de maatschappelijke dienstverlening en de hulpverlening in justitieel verband, die niet uit de volksverzekering worden gefinancierd, dient eveneens een wettelijke basis te hebben. Bezien moet worden, of hiervoor een afzonderlijke „financiering met algemene middelen” nodig is (subsidiewet) of dat dit ook geregeld kan worden door de bekostiging van een bepaalde sector te regelen in het kader van beleidswetgeving voor die sector (vgl. onderwijs, algemene bibliotheekwet).

Den Haag. C. Blankestijn.

CDAktueel

FEITEN EN MENINGEN

CHRISTEN DEMOCRATISCH APPÈL

CHRISTEN DEMOCRATEN IN EUROPA GAAN EIGEN WEG

door: C. F. Kleisterlee, lid Tweede Kamer voor KVP, secretaris Nederlandse equipe Europese Unie Christen-Democraten (EUCD)

Op Europees Partijniveau wordt hard gewerkt aan de partij-organisatorische voorbereidingen van de directe verkiezingen van het Europees Parlement in 1978.

De politieke leiders van de christen-democratische partijen in Europa hebben de afgelopen maanden, na langdurige en intensieve voorbereiding, twee belangrijke beslissingen genomen n.l. over

- de ideologische grondslag (het Europees Manifest)
 - de juridische basis (statuten)
- De oprichting van de nieuwe Europese Partij is hiermee een politiek feit. De werkzaamheden concentreren zich de komende maanden op een derde, uiterst belangrijke, te nemen beslissing: de uitwerking van een concreet politiek programma.

EUROPEES MANIFEST

Op 21 februari van dit jaar hebben de christen-democraten als eerste van alle politieke bewegingen in Europa een politieke daad gestead door gezamenlijk een Europees Manifest vast te stellen dat de ideolo-

gische basis voor de nieuwe partij vormt. Dit manifest heeft in de nationale partijbesturen ter discussie gestaan.

Een belangrijk amendement van de drie partijbesturen van de KVP/ARP en CHU over de grondslag heeft langdurig en diepgaand ter discussie gestaan. Sommigen vreesden een te grote gebondenheid met kerk en religie. De kern van het amendement, een verwijzing naar de christen-democratische beginselen, over mens en maatschappij, is tenslotte met grote meerderheid in de definitieve tekst opgenomen. De Nederlandse equipe stonden daarbij drie argumenten voor ogen:

- de eigen identiteit naast socialisten en liberalen
- de herkenbaarheid voor de kiezer
- de verbondenheid met de ene christen-democratische fractie in het Europees Parlement.

De eigen christen-democratische visie op de mens in de samenleving is bepalend voor de sfeer waarin politieke beslissingen al dan niet worden aanvaard. De basisfilosofie voor het politieke programma is gelegd.

STATUTEN

De leiders van de nationale christen-democratische partijen hebben op 29 april j.l. algehele overeenstemming over de juri-

dische grondslag bereikt. Gekozen is voor de federatieve partijvorm. De vestigingsplaats van de nieuwe partij zal Brussel zijn. In artikel 1 en 4 staat verder uitdrukkelijk vermeld dat de christen-democratische partijen en groeperingen van de lid-staten in de EEG die deel uitmaken van de EUCD en van de fractie van het Europees Parlement, de oprichters van de nieuwe partij zijn en dat de leden van de nieuwe partij de christen-democratische partijen en groeperingen uit de Lid-staten zijn die het partijprogramma onderschrijven en de statuten aanvaarden.

Twee hoofdproblemen hebben gedurende lange tijd onderwerp van discussie uitgemaakt: de preambule en de naamgeving. Er moest na 21 februari zelfs een tweede vergadering aan te pas komen om met name op het punt van de naamgeving tot overeenstemming te komen. Inzake de preambule is onder hevige druk van de Nederlandse equipe het karakter van de nieuwe partij uitdrukkelijk vastgelegd: „... op grond van onze christen-democratische visie op de mens en de samenleving en met de wil om in Europa de totstandbrenging te bevorderen van een gemeenschap van vrije mensen en verantwoordelijke burgers die volledig participeren in de sociale, economische en politieke structuren van een pluralistische maatschappij, alsmede van een rechtvaardige, vreedzame gemeenschap die solidair is met de volkeren van de gehele wereld...”. Over de naam is op 29 april j.l. overeenstemming bereikt. Deze zal zijn: Europese Volkspartij (EVP) - Federatie van christen-democratische partijen van de Europese Gemeenschap.

e Nederlandse equipe, die in alle opzichten in volstrekte unanimitie is opgetreden en waarin de direct verantwoordelijke politieke leiders van de drie partijen vertegenwoordigd waren, heeft dit compromis aanvaard mede gelet op de uitdrukkelijke referentie in de statuten zelf naar de christen-democratische identiteit.

Een politiek twee-stromen-land in Europa is mijns inziens hiermee gelukkig afgewez-

zen. Als politiek leider van de nieuwe partij is met unanimitie de Belgische eerste minister, Leo Tindemans voorgedragen. Hij is op dit ogenblik de meest geprofileerde Europese politicus en biedt de grootste garantie voor het welslagen van deze nieuwe uitdaging. We mogen ons uit politiek en persoonlijk oogpunt erg gelukkig prijzen met deze keuze.

POLITIEK BASISPROGRAMMA

Het politiek comité heeft een speciale werkgroep gevraagd om, met gebruikmaking van de resultaten van de bestaande werkgroepen in EUCD-verband, een politiek basisprogramma met een eigen Europese maatschappijvisie op te stellen. De

CDA D A AKTUEEL

Redactieteam

G. van den Berg
drs. C. Bremmer
(redactiesecretaris)
F. J. van der Heijden
mr. J. B. A. Hoyink
Wm. C. de Kruyf
H. Lokkerbol
mr. C. van der Wetering

uiteindelijke test van de geloofwaardigheid van de christen-democraten zal liggen in de ernst waarmee zij de sociaal-economische solidariteit tussen de groepen en de regio's in Europa wenst aan te pakken en de mate waarin zij kiest voor een solidair Europa dat zijn groeikansen richt op rechtvaardigheid en welvaart op de wereldschaal. Dat impliceert met name een coherente en geloofwaardige ontwikkelingssamenwerking.

BETEKENIS

Met deze stap hebben de christen-democraten een grote bijdrage geleverd op de weg naar een verdere realisering van een verenigd Europa. Belangrijk, omdat dit wellicht kan leiden tot nieuwe politieke krachten en impulsen om de levende materie van de Europese integratie in beweging te houden, om ze te doen leven in onze politieke partijen en bij de publieke opinie. Het is de weg waarlangs een democratische basis gevonden dient te worden waarop het Europees integratieproces zich dient af te spelen wil het zijn geloofwaardigheid versterken, behouden en willicht hier en daar opnieuw herstellen.

mei 1976

Kleisterlee.

„POLITIEK”, KOM NOU!

Reeds duizenden schoolkinderen houden zich bezig met de lessen maatschappijleer, welke de stichting kader- en vormingswerk van de ARP onlangs op stapel heeft gezet. In samenwerking met de vormingsinstellingen van CHU en KVP wordt een drietal lessen voorbereid met als thema: „Politiek? Kom nou!”

Uit deze titel wordt al wel duidelijk dat de samenstellers zich geen overdreven voorstelling maken van de belangstelling welke voor politieke voorlichting kan worden verwacht. „Politiek? Niks voor mij, zeggen veel mensen”, zo wordt al direct in de eerste regel van de eerste les geconstateerd. Nu blijkt heel vaak uit de heftige wijze waarop mensen proberen uit te leggen waarom politiek niks voor hen is, dat het met die belangstelling nog wel losloopt, maar een beetje eenvoudige voorlichting over feiten en achtergronden van de politiek aan hen goed besteed zou zijn. Wat dit betreft kunnen de lessen, welke voor kinderen en ter bespreking in klasseverband zijn bedoeld, ook wel door vele ouderen met plezier en profijt worden gelezen. Het zijn trouwens ook geen kinderachtige vragen welke in „Politiek? Kom nou!” aan de orde komen. Geef maar eens voorbeelden van een belangen-, program- en begin-selpartij. Of probeer onder woorden te brengen wat begrippen als „derde wereld”, de „Navo” en „bescherming van het menselijk leven” (aan een citaat van Steenkamps rede ontleend) jou te zeggen hebben.

In de pas uitgekomen tweede les wordt uitgebreid op de hoofdstromingen van de

Nederlandse politiek ingegaan (socialisme, liberalisme en christen-democratie). Daarbij komen begrippen als industriële revolutie, onderwijs-pacificatie, algemeen kiesrecht en namen van bekende politieke voor-mannen ter sprake. Ook krijgen onderscheidene opvattingen over de staat, de ondernemingen en levensbeschouwelijke organisaties vluchtig aandacht. Het is duidelijk dat het vooral van aanpak en toelichting door belangstellende ouders afhangt, in hoeverre met dit lesmateriaal kinderen begrip voor politieke vragen kan worden bijgebracht. Er worden daartoe didactische handleidingen gegeven, welke o.a. contact met raadsleden, gebruik van collages, foto's, tekeningen en kranteberichten aanbevelen. Rollenspel en kleine tentoonstellingen worden eveneens voorzien. Veel in de lessen genoemde opdrachten lenen zich voor een klasse-, leergesprek en groepsdiscussie. De lessen zijn over het algemeen vlot geschreven, al dragen ze, blijkens de schematische opzet, meer het karakter van door ouderen te hanteren lesboekjes dan voor kinderen boeiende leesboekjes. Ze kosten een gulden per les, maar bij grote aantallen ligt de prijs lager.

G. J. B.

1 ex. f 1,-
2/4 ex. - f 0,75 per ex.
5/9 ex. - f 0,60 per ex.
10/24 ex. - f 0,45 per ex.
25 ex. - f 0,30 per ex.
Stort het verschuldigde bedrag op postgiro 89673 t.n.v. AR-Partijstichting m.v.v. les-nummer en aantal.

UW VISIE OP „PLICHTEN EN PERSPECTIEVEN”

Zeer vele reacties zijn binnengestroomd op de vragen over de CDA-brochure „Plichten en Perspectieven”. Het CDA-secretariaat zond alles door naar de CDA-programcommissie in de hoop dat die er iets aan zou hebben en er iets mee zou doen bij het maken van het ontwerpprogram. En of die commissie er iets aan gehad heeft en of ze er iets mee gedaan heeft!

Die stroom van reacties was voor de programcommissie een enorme prikkel om haar werk zo goed mogelijk te doen. Uw opmerkingen bewijzen dat het CDA leeft, dat het er moet komen. Ook heel praktisch heeft de commissie iets gehad aan uw werk. U hebt het kunnen zien aan de tekst van het program van uitgangspunten en het ontwerp-program voor de jaren 1977-1981.

In de ingezonden stukken zijn de achtergronden van de drie partijen die samen het CDA vormen, te herkennen. Het is te zien aan de beschouwing van God en mens, aan de visie op ons menselijk bestaan en onze opdracht, op de plaats van de overheid in de samenleving, gezagsdragend en dienend, op de meer of minder optimistische of pessimistische kijk op de mogelijkheden van de mens. Die verschillende achtergronden kunnen een verrijking zijn bij de verdere opbouw en uitbouw van het CDA, een taak waarmee de commissie in het na-jaar opnieuw te maken krijgt bij het verwerken van de amendementen op het ontwerp-program.

Zeer opmerkelijk was ook de ferme overtuiging van de inzenders, dat ons land snakt naar een duidelijk christen-democratisch antwoord op de uitdagingen van de komende jaren. Dat mag niet worden overgelaten aan liberalen en socialisten.

De commissie voelden zich positief geïnspireerd door uw stimulerende opmerkingen.

Namens de commissie zeg ik u hiervoor heel hartelijk dank.

J. J. M. Penders
secretaris
CDA- programcommissie.

CDA-nieuws:

In de maand juni zal het presidium van het CDA de volgende kamerkringen bezoeken:

Dinsdag 20 mei: Kamerkring Maastricht: Plaats van samenkomst: Schouwburg te Sittard. Aanvang 20.00 uur. Kaderbijeenkomst. Aanwezig van Presidium: mevrouw Gardeniërs-Berendsen, mr. J. L. Janssen van Raay en mr. J. G. H. Krajenbrink.

Donderdag 3 juni: Kamerkring Zwolle. Plaats van samenkomst Raalte, aanvang 20.00 uur. Openbare bijeenkomst „De Leeren Lampe”. Aanwezig van presidium: drs. R. Zijlstra, mr. J. L. Janssen van Raay en mr. J. G. H. Krajenbrink.

Woensdag 9 juni: Kamerkring Den Helder. Plaats van samenkomst: Alkmaar „Het Gulden Vlies”, aanvang 20.00 uur. Kaderbijeenkomst. Van presidium aanwezig: mevrouw Gardeniërs-Berendsen, mr. J. L. Janssen van Raay en mr. J. G. H. Krajenbrink.

CDAktueel

FEITEN EN MENINGEN

CHRISTEN DEMOCRATISCH APPEL

CDA

EN TOP VAN BASIS

GEESTVERSCHIJNING

„Die wonderlijke politieke geestverschijning waarvan niemand weet of hij zich straks zal materialiseren of dat hij alleen maar een schimmige figuur blijft die zich weldra weer in het niet oplost." Het GPV-kamerlid Jongeling in Nederlands Dagblad. Hij doelde (ja - echt!) op het CDA.

CDA-TRIANGEL

De raad van Terneuzen telt vier leden met dezelfde achternaam: Hamelink. In een olijke buid bood VVD'er De Zeeuw hen een herkenningsteken aan. Een belletje voor de PvdA-fractievoorzitter, een kwartetspel voor de gereformeerd-politieke Harmelink een triangel voor de twee CDA-ers. Of er ook muziek zit aan de basis.

TOCH MAAR NIET

Hoopt Hans Wiegel dat het CDA er komt? werd hem door Parool gevraagd. „Als ik juichend ga roepen: Wat zou het toch geweldig zijn als het CDA er zou komen, dan zou dat sommigen op de gedachte kunnen brengen er maar niet aan mee te werken", antwoordde Wiegel. Maar een keus uit drie belangrijke politieke richtingen leek hem voor de kiezer toch wel een goede zaak.

AMBTENAAR (1)

Er wordt te vaak over „het ambtenarenapparaat" gesproken, in plaats van over „de ambtenaren" vindt het Leidse CDA-raadslid Bleijle. Het menselijk aspect van het personeelsbeleid krijgt z.i. in Leiden te weinig aandacht.

AMBTENAAR (2)

Of apparaat dan wel ambtenaar schuld heeft weet ik niet, maar in de raad van Zaanstad werd er over geklaagd dat de burgerij vaak laat of nooit antwoord krijgt van het gemeentebestuur. Diederik (CDA) vroeg: „Kan er geen persoon worden aangesteld die verantwoordelijk is voor een goed antwoord?". Sja - naar personen die goede antwoorden weten is overal vraag.

INGRIJPEND

Roelof Kremers (26), theologisch student te Kampen, wordt fractie-medewerker van het CDA in de staten van Drenthe. „De mensen

kennen het provinciaal beleid nauwelijks", zegt Kremers, „terwijl het toch zo ingrijpend kan zijn."

SERVICE-KOSTEN

Ongerust en verontwaardigd over de willekeur waarmee h.i. servicekosten worden berekend, heeft de werkgroep CDA-Bijlmermeer/Driemond een pittige brief geschreven aan de woningbouwverenigingen. „Elke vorm van prijsbeheersing wordt genegeerd", zegt de brief.

VOORRECHT

„Er is nu slaande ruzie in de PvdA. Prima, want je zou bijna gaan denken dat ruzie een bijzonder voorrecht is van het CDA" (Laurens ten Cate in Leeuwarder Courant).

NIET IN EEN DAG

„We zullen er toch van moeten uitgaan dat we niet van vandaag op morgen alle scheef gegroeide situaties kunnen veranderen", zei het Limburgse CDA-statenlid Westenbroek. In dit geval ging het om de moeizame pogingen om in de westelijke mijnstreek de vijf DSM-gemeenten tot één centrumgemeente („Mauritsstad") saam te smeden.

MONDIG

Minister Lubbers in Arnhem: Ik hoop dat we straks in een maatschappij kunnen leven van mondige mensen die bereid zijn die maatschappij beetje voor beetje te veranderen.

NIET VOOR CATECHISATIES

Jeugdwerk van kerken kan bijna nergens op gemeentelijke subsidie rekenen. Op een CDA-vergadering werd daar naar geïnformeerd. Er wordt aan een nieuwe subsidieverordening gesleuteld, zei raadslid Peeck, maar activiteiten in de catechisatiesfeer zullen z.i. in ieder geval altijd buiten subsidie blijven.

JOKE'S GEVOEL

Een 25-jarige promotion manager, Joke Olijve, in „Elegance": „Ik stem op het CDA, omdat daar voor mijn gevoel dingen gedaan worden die met mijn geloof overeen komen. Het christendom is in wezen socialistisch, maar ik kan me toch niet verenigen met de uitvoering van socialistische politiek."

VOLSTREKT EIGEN

„Men wil het CDA natuurlijk graag zien als een middenpartij. Maar dat is het beslist niet. We hebben een volstrekt eigen program", zegt P. J. Rijpstra, CDA-raadslid te Hoofddorp in een gesprek met de Hoofddorper Courant. „Kijk je mij in mijn hart dan tender ik zeer duidelijk naar de linkse hoek. Maar ik wil wel ruimte om me heen hebben. Niet in alles persé links zijn."

TEVEEL STORM

Frans Andriessen in Accent (10 april): „Ik heb de indruk dat de politieke discussies de laatste maanden teveel storm en te weinig zachte regens hebben gebracht."

G. J. B.

CH-Tijdschrift over Groen van Prinsterer

Het Christelijk-Historisch Tijdschrift verschijnt op 19 mei a.s. met een dubbele aflevering, gewijd aan Groen van Prinsterer.

Dr. G. J. J. A. Delfgaauw schrijft aan de hand van bewaarde brieven over de relatie van Groen van Hoedemacker.

„Groen en de katholieken" is het onderwerp van dr. G. A. M. Beekelaar. Dr. Beekelaar is wetenschappelijk hoofdmedewerker aan de Nijmeegse Universiteit en secretaris van het Thijmgenootschap, de vereniging van katholieke academici in Nederland.

Dr. G. Fatié, Evangelisch Luthers predikant te Amersfoort-Baarn behandelt de relatie van Groen tot enkele vooraanstaande Lutheranen, in zijn tijd: Joan Melchior Kemper; J. de Bosch Kemper; J. R. Thorbecke en Friederich Julius Stahl.

„Groen als parlementariër" wordt beschreven door mr. H. K. J. Beernink. Tenslotte is een uitvoerig literatuuroverzicht van boeken en artikelen over Groen opgenomen. Dit overzicht werd samengesteld door drs. J. L. van Essen. Mevrouw Van Essen is werkzaam op het bureau der Rijkscommissie voor Vaderlandse Geschiedenis, waar zij onder meer de publicatie van de briefwisseling van Groen voortzet.

De prijs van deze dubbele aflevering is f 2,50. U kunt dit nummer bestellen door overschrijving van dit bedrag op giro 604500 t.n.v. de Savornin Lohmanstichting, Den Haag; onder vermelding van „Groennummer CH-Tijdschrift".

Een jaarabonnement op het CH-Tijdschrift (zes afleveringen per jaar) kost f 12,50.

DE PVDA EN DE DEFENSIE-INSPANNING

door: H. Wisselink, lid Tweede Kamer CHU

Dezer dagen is het ontwerpverkiezingsprogram van de PvdA bekend geworden. Dat hierin punten naar voren zouden springen, die niet onze instemming hebben, was te verwachten. Maar van de defensieparagraaf zijn wij bepaald geschrokken. Wanneer de grootste politieke partij van ons land op deze wijze onze krijgsmacht als een citroen wil gaan uitknippen, dan geeft dat te denken.

Hierbij springen twee feiten duidelijk naar voren. In de eerste plaats wordt het lidmaatschap van de NAVO voorwaardelijk gesteld en in de tweede plaats wordt er dusdanig op de uitgaven besnoeid, dat dit tot liquidatie van essentiële onderdelen van de krijgsmacht zal gaan leiden. Na de oorlog is ons land lid geworden van de NAVO om samen met onze landgenoten de vrede en veiligheid te waarborgen. Niets in de wereld van heden wijst erop, dat de noodzaak van de bescherming van onze democratische vrijheden is verminderd. Integendeel, de landen van het Warschaupact bewapenen zich steeds sterker. Het gevolg is, dat zelfs de Westerse landen met socialistische regeringen weigeren hun aandeel in de NAVO te verminderen, behalve Nederland, tenminste als de socialisten het hier voor het zeggen zouden hebben.

Gelukkig hebben de ministers Vredeling en Van der Stoep al waarschuwend geluiden laten horen. Maar zal de PvdA naar hen luisteren? Dit kabinet heeft al de nodige

moeilijkheden met de NATO gehad bij de defensienota en de begrotingen '75 en '76. De Tweede Kamer heeft de defensienota geaccepteerd in de stellige verwachting, dat er een einde zou komen aan de onzekerheid ten aanzien van de kwaliteit van onze krijgsmacht en ook voor het personeel. Helemaal waren de begrotingen van 1975 en 1976 hiermee alsmeer in tegenspraak. Het uithollingsproces zette zich voort en voornamelijk onze marine moest het ontgelden.

WEINIG HOOP

Wanneer nu in het verkiezingsprogram van de PvdA wordt gesteld, dat met name moet worden gedacht aan afstoting van de marineluchtvaartdienst, de onderzeedienst en de luchtmacht voor zover geleverd in de Bondsrepubliek, dan geeft dit weinig hoop voor de toekomst. Als CHU zullen wij ons samen met KVP en ARP blijven verzetten tegen verdere aanslagen op onze krijgsmacht, omdat de doelstelling in de defensienota het absolute minimum betekent. Bij de kabinetsformatie heeft informateur Burger tegen minister Vredeling gezegd: „Het is uw taak om te bewijzen, dat een socialist een betrouwbaar iemand kan zijn op Defensie". Minister Vredeling doet wel zijn best. Maar van je vrienden moet je het maar hebben, zal hij met recht kunnen zeggen!

H. Wisselink.

Waar een wil is,.....

Waar een wil is, is er (volgens het aloude spreekwoord) ook een weg. Uit kleine en grote gebeurtenissen blijkt telkenmale weer dat dit inderdaad ook zo is. In de annalen van onze ledenwerfaktie kunnen wij thans - met grote vreugde - een bewijs er van gaan boekstaven. Sinds enkele weken telt de Unie n.l. een nieuwe afdeling en wel: de Christelijk-Historische Kiesvereniging Oss.

Het Oosten van Brabant is, gezien de samenstelling van de bevolking aldaar, voor de Unie immer een gebied geweest waar de organisatie zwak was. Er waren tot nog toe maar twee steunpunten en wel de kiesverenigingen te 's-Hertogenbosch en Eindhoven. Voorts telden we er een handjevol heren derwaarts verspreide buitengewone leden.

Enkele daarvan woonden te Oss en door vestigingen van elders was er vorig jaar ten slotte een groepje van zeven ontstaan, dat mee wilde draaien in de Unie en het CDA. Daaronder was ook een Gemeenteraadslid. Sindsdien is enorm veel werk verzet, waarover wij van tijd tot tijd werden ingelicht, om dit voornemen te realiseren. Het resultaat daarvan is geworden dat men inderdaad geslaagd is te komen tot de oprichting en men thans daar een kiesvereniging heeft met twintig leden. Het is een prachtige beloning voor de vele verzette arbeid en onzerzijds doen wij de heren Frikkée, Spiexma c.a. onze hartelijke dank en gelukwensen toekomen.

Oss staat nu meteen in de kopgroep van de kiesverenigingen, die met 10 of meer leden thans als volgt is samengesteld: Oudewater 23; Wierden 21; Lelystad 18; Dokkum 17; Oss 16; Rotterdam-Hillegersberg 16; Vleuten-de Meern 16; Driebruggen 14; Hooge- en Lage Zwaluwe 13; Bergambacht 13; Apeldoorn-Centrum 12; Utrecht 12; Geldermalsen-Meteren 11; 's-Gravenland (Kortenhoeft) 11; Didam (in oprichting) 10; Rotterdam-Charlois 10; Amsterdam-Oud en Oost 10; Groningen 10.

De gemeentelijke kiesvereniging Achtkarspelen heeft er 15 en bestaat 75 jaar. De gemeentelijke kiesvereniging Achtkarspelen doet praktisch als één geheel mee in onze aktie. Telkenmale ontvangen wij opgaven uit Drogeham, Twijzel, Augustinusga en de andere plaatsen waar men werkzaam is. Zo is men tot 15 gekomen, doch omdat deze nieuwe leden verdeeld zijn over meerdere plaatselijke kiesverenigingen kunnen ze niet als één geheel in de ranglijst opgenomen worden. Wat wel gedaan kan worden is de vermelding van het heugelijke feit dat er aldaar een feestelijke gebeurtenis voor de deur staat: de gemeentelijke kiesvereniging gaat n.l. op 14 mei a.s. stilstaan bij een mijlpaal t.w. het 75-jarig bestaan.

De herdenking daarvan vindt plaats in het Hervormde Verenigingsgebouw „De Fakkel" te Drogeham, aanvang 20.00 uur. Dus die avond: op naar Drogeham! Voor ons is hopelijk stilstaan bij het jubileum niet tevens stilstaan met de Ledenwerfaktie. Eerlijk gezegd we rekenen op nog eens extra 15 er bij van u, heer De Haan!

TOTAAL

De totaalstand per kamerkring is momenteel: 1. Utrecht van 27 kiesverenigingen, 117 leden; 2. Leeuwarden van 24 kiesverenigingen, 101 leden; 3. Arnhem van 24 kiesverenigingen, 86 leden; 4. Zwolle van 24 kiesverenigingen, 81 leden; 5. Leiden van 23 kiesverenigingen, 76 leden; 6. Haarlem van 16 kiesverenigingen, 74 leden; 7. Dordrecht van 29 kiesverenigingen 71 leden; 8. Nijmegen van 17 kiesverenigingen, 58 leden; 9. Rotterdam van 12 kiesverenigingen, 53 leden; 10. Assen van 12 kiesverenigingen, 43 leden; 11. 's-Gravenhage van 7 kiesverenigingen, 30 leden; 12. Groningen van 11 kiesverenigingen, 29 leden; 13. Zuid IJsselmeerpolder van 2 kiesverenigingen, 26 leden; 14. 's-Hertogenbosch van 3 kiesverenigingen, 22 leden; 15. Tilburg van 2 kiesverenigingen, 21 leden; 16. Den Helder van 9 kiesverenigingen, 21 leden;

17. Amsterdam van 4 kiesverenigingen, 17 leden; 18. Middelburg van 10 kiesverenigingen, 14 leden; 19. Maastricht van 2 kiesverenigingen, 6 leden; 20. Buitenland 1 lid.

Totaal van 258 kiesverenigingen 947 leden.

In het aantal van 947 leden zijn opgenomen 21 buitengewone leden woonachtig in plaatsen waar geen kiesverenigingen zijn. Deze zijn afkomstig uit de Kamerkringen: Leeuwarden, Arnhem, Zwolle, Haarlem, Nijmegen, Rotterdam, Assen, Groningen, 's-Hertogenbosch, Tilburg, Den Helder, Maastricht en uit het buitenland.

Het stemt tot grote voldoening dat van onze ca. 700 kiesverenigingen - incl. de slapende - zo'n groot aantal (meer dan een derde dus) aan onze aktie meegewerkt hebben of nog meewerken. Dat is toch wel een buitengewoon verheugend resultaat. Is uw kiesvereniging reeds bij de 258 die het voorbeeld gaven? Zo ja: dat is fijn. Zo nee: wel wat let u om er voor te zorgen dat er een volgende maal nog meerdere genoemd kunnen worden? Nog een klein rukje en we passeren de duizend. Wie helpt daarbij een beetje mee?

UNIEBUREAU.

publikaties CDA-instituten

Plichten en perspectieven,

aanzet voor een profielschets van het CDA.

Deze brochure wil het kader tot steun zijn in zijn opdracht van het CDA een stuwende beweging te maken in het politieke bestel, met overtuigingskracht, ook buiten eigen kring.

Prijs: f 3,90,

alle prijzen inclusief verzendkosten

Bestellingen:

giro 604500 t.n.v. Lohmanstichting te Den Haag; met vermelding van titel(s) en aantal.

Wassenaarseweg 7, Den Haag; telefoon 070-246791.

Steeds verder van huis

door: Haty Tegelaar-Boonacker, voorzitter Centrale CH-vrouwen

De Europese verkiezingen komen in zicht. Er is al een nationale commissie ter voorbereiding ingesteld, waarvan dr. A. Vonckeling de voorzitter is. Bij hem hebben de C.H.-vrouwen - met die van ARP en KVP - geprotesteerd tegen de eenzijdige samenstelling van deze commissie, die nl. geen vrouwen bevat, en toch nationaal wil zijn. De christen democratische vrouwen proberen al 25 jaar in de Europese Vrouwen Unie de politieke samenwerking op Europees niveau gestalte te geven. Zij hebben de Raad van Europa meer dan eens aanbevelingen gedaan, op grond van hun status bij die Raad. De Nederlandse sectie van de EVU (waarvan het voorzitterschap momenteel samenvalt met dat van de CH-vrouwen), heeft via internationaal commissiewerk en het bijwonen van een tiental congressen door heel Europa, wel enige ervaring opgedaan, waarvan we de Kamer-voorzitter in kennis hebben gesteld.

Overigens doet zich wel het probleem voor dat bij het zoeken naar geschikte kandidaten voor een Europees parlement, voor vrouwen de afstand wel belemmerend gaat werken. Ons gezinspatroon weerhoudt veel vrouwen er van om regelmatig van huis te zijn. Weliswaar zijn we inmiddels zo ver dat in gemeenteraden steeds meer CH-vrouwen een plaats vinden (totaal nu 70), maar provinciaal en landelijk wordt dat al veel moeilijker. Toch mag het beslist niet zo zijn dat daarom vrouwen al bij voorbaat worden uitgesloten. Er verandert, vooral bij jonge mensen, het één en ander in de rolverdeling en niet iedereen heeft tenslotte gezinsverantwoordelijkheid. De afstand tussen kiezer en gekozen zou bovendien nog extra worden vergroot wanneer het aantal vrouwen zou afnemen bij verder weg liggende vertegenwoordigingen. Niet onderschat moet worden hoe via vrouwenclubs en verenigingsbladen de politiek bij de basis wordt gebracht. Een goed voorbeeld daarvan is de vertegenwoordiging van de Nederlandse Vrouwen Raad in de delegatie naar de Verenigde Naties. Nooit las ik zoveel over de problemen in de VN en het contact met de ontwikkelingslanden als juist via „onze” vrouw in New York.

In dit verband kan ik U met vreugde mededelen dat dit jaar mevrouw C. H. Evenhuis-Van Essen is voorgedragen als lid van de VN-delegatie uit Nederland. Buiten de CHU is zij bekend als voorzitter van „Vrouwenbelangen”, de vereniging die al meer dan 80 jaar werkt voor de emancipatie van de vrouw. De protestants-christelijke groepering in de NVR (die dit jaar iemand mocht aanwijzen) heeft een goede keus gedaan door een politiek actieve vrouw voor dit moeilijke werk uit te zoeken en uiteraard voelen de CH-vrouwen zich geveid dat het iemand uit hun kring werd. Wij wensen Hansje Evenhuis sterkte en succes in de VN, en wij zien met belangstelling uit naar de artikelen die zij over haar ervaringen zal sturen.

TWEE WAARDEVOLLE RAPPORTEN

In maart 1976 verschenen twee belangrijke rapporten over de emancipatie van de vrouw. Allereerst kwam de Voorlopige Wetenschappelijke Raad voor het Regeeringsbeleid met een studie, die verdere meningvorming omtrent de emancipatie beoogt.

Deze toekomstverkenning kan ons inzicht geven in het proces van waardeverandering ten aanzien van de positie van de vrouw. Na een historisch overzicht van het feminisme en het onderscheiden van een aantal stromingen, spreekt het rapport de verwachting uit dat in de toekomst de vrouw zich minder alleen aan het gezin zal willen verbinden, maar wil deelnemen aan de wereld daarbuiten. Tevens constateert het echter dat de man weinig geneigd zal zijn een grotere gezinsrol op zich te nemen, voorzover die zijn mogelijkheden in de arbeid beperkt. Deze conflictsituatie zal waarschijnlijk ten nadele van de vrouw worden opgelost, door de slechte arbeidsmarkt. Alleen bij een veranderd arbeids-ethos, waarbij de mens zijn status niet meer alleen ontleent aan zijn positie in het arbeidsproces, zou de gelijkwaardigheid van man en vrouw betere kansen hebben. Het rapport zegt hierover:

„In een samenleving waarin arbeid beschouwd wordt als iets dat nu eenmaal gedaan moet worden en dat men zo recht-

De Centrale van CH-vrouwen heeft deze week haar jaarvergadering gehouden. In nevenstaand artikel staan fragmenten uit de jaarrede van de voorzitter, mevrouw Haty Tegelaar-Boonacker.

vaardig mogelijk moet verdelen, maar waar men geen statusbepalende privileges aan kan ontleenen, is roldifferentiatie te combineren met gelijkwaardigheid. Waarden gericht op ontplooiing ook buiten de arbeid, waaronder in het gezin, zijn dan belangrijk.”

Het is juist deze gewijzigde instelling tegenover de „arbeid”, die vorig jaar door de CDA-vrouwen is bepleit in hun boekje „Samen op weg naar een verantwoordelijke maatschappij”. Daarbij wordt gesteld dat de arbeid als „dienstbaarheid” van de mens in de samenleving gezien moet worden, zowel in betaalde als onbetaalde functies, zowel binnens- als buitenshuis. Bij een teruglopend aanbod van werkgelegenheid dienen geleidelijk maatregelen voor spreiding van arbeid genomen te worden, stellen wij op onze CDA-studiedag. Deze herverdeling van arbeid kan het gezin ten goede komen; het kan een harmonieuze oplossing voor een dreigende conflictsituatie geven; het zou voor werklozen nieuwe kansen betekenen; en het zou hopelijk het aantal hartklachten bij mannen doen afnemen. Wellicht kunnen we daaraan meewerken.

AANZET

Het tweede rapport dat ik wil noemen is de „Aanzet voor een vijfjarenplan”, een advies van de Emancipatie Commissie aan de regering. Hierover schreef ik reeds in de Nederlander, omdat het een honderdtal politieke aanbevelingen bevat, die de vertaling zijn van de maatschappelijke veranderingen rond de emancipatie van de vrouw. Beide rapporten verdienen studie en discussie in de politieke partijen, speciaal in hun vrouwenorganisaties. Daarbij contacteer ik helaas een tekort aan jonge mensen om deze zaken evenwichtig door te praten. Nu is er te veel invloed van ouderen, die weliswaar behoren tot de meest actieven, maar die hun vrijwillige arbeid (politiek of maatschappelijk) veelal kunnen doen dank zij de kostwinnerspositie van hun echtgenoot.

Het niet meespreken van jonge vrouwen is niet alleen nadelig voor onze organisatie, het is vooral nadelig voor haarzelf. Immers veel jongeren zouden juist in de politieke organisatie datgene kunnen vinden wat zij wensen, nl. maatschappelijke verantwoordelijkheid en part-time werk, dat zij soms zelf kunnen indelen. Ik denk hierbij aan het gemeenteraadslidmaatschap en andere bestuurlijke functies, die dank zij verbeterde financiële regelingen nog aantrekkelijk zijn ook. Bij de betaalde arbeid zitten vrouwen veelal in lagere functies dan mannen, ook bij gelijkwaardige opleidingen. Waarom wordt deze „vrouw-kracht” niet aan de politiek gegeven? Daarmee is meer te bereiken dan met actiegroepen, want alle wensen moeten uiteindelijk politiek vertaald worden. Ik doe dan ook een dringende oproep aan onze jonge vrouwen om via scholing en kadervorming zich in te werken in de politieke problemen. Laten onze vrouwen er ook bij zijn wanneer plaatselijk discussie-avonden worden belegd, of VOS-cursussen zijn georganiseerd, anders komt er een eenzijdige beïnvloeding van de kiezers.

Ook de Centrale van CH-vrouwen en het CDA-Vrouwenberaad willen zich inzetten voor de politieke opleiding. Regionaal hopen we dat te bereiken met medewerking van onze Centrale Raad. Plaatselijk hopen we ook steun te krijgen van alle vrouwen in de CHU.

Stelt u prijs op
**VAKWERK
KWALITEITS-
ARTIKELN**
dan
**VAN
ZEBEN'S**
Woninginrichting N.V.
Laarstraat 12-20
Zutphen

AANNEMINGSBEDRIJF
HOOGLIET & ZN. B.V.
Burgerlijke- en Utiliteitsbouw

- NIEUWBOUW
- VERBOUW
- ONDERHOUD

ZWIJNDRECHT
Molenvliet 9 - Tel. 01850-26651-27034-24330

BETONFABRIEK, VRIJENBAN
A. M. HOEKE

Rotterdamseweg 376 - Delft
Telefoon 015-560193 - b.g.g. 124008

BETONWAREN

De Kort
INTERIEURVERZORGING B.V.
EEN ZAAK OM MEE IN ZIETE GAAK

Asselsestraat 21-23
Apeldoorn, tel. 12908
Th. a Kempis-
straat 59-61
Zwolle, tel. 16157

KAMERBREED
TAPIJT
4000 m² in voorraad
KARPETTEN
BEDDEN
GORDIJNSTOFFEN
BANKSTELLEN
SLAAPKAMER-
AMEUBLEMENTEN
enz.
800 m² toonruimte

TOT 140% HYPOTHEEK
Kostel. vrijbl. off. Geen afsluitprovisie.
Geldlening f 5000,-/36 x f 171,- enz.
Advies en bemiddeling onroerend goed.
HUIZEN te k. gevr. en aangeboden.
Drs. J. A. Uding & Partners
Financ. adv. en vastgoed consultants.
v. Maerlantlaan 7 - Amersfoort.
033-17647.

**MAKELAARSKANTOOR
HOOGENRAAD**
HAAGWEG 171 - TELEFOON 070 - 996560
RIJSWIJK (Z.-H.)

Onroerende goederen - Hypotheken - Taxatiën

BOUWBEDRIJF
**Fa. C. Spijker
& Zn.**

Van Ostadelaan 61.
Tel. 02150-11189-16777
HILVERSUM

KOCH
Telefoon 055-214259
Apeldoorn

Kerkorgels
Elektronische
orgels

voor kerk-, school-
en huismuziek.

TUINAANLEG
BINDER B.V. - RHOON
Aanleg en onderhoud van
GEMEENSCHAPPELIJKE TUIJEN, PLANT-
SOENEN, PARKEN, SCHOOLTUIJEN etc.

- grond- en straat-
werken
- drainages
- rioleringen
- beplantingen
- windkeringen en
afrasteringen
- aanleg grasgazons
- onderhoud van
groenvoorzieningen
- onkruidbestrijdingen
- kleigrond, teelaarde
- graszoden en
graszaden
- bloembakken

Dorpsdijk 50-52 - Postbus 820 - Rhoon
Telefoon 01890-6111*

Voor uw

- ★ Dieselolie, Benzine, Petroleum,
- ★ Kolen, Huisbrandolie,
- ★ Tank-transporten
- ★ Butaan en Propaan gas
- ★ Campingflessen vullen
- ★ Container-vuilafvoer

„DE KLOK” Handelsmij. N.V.
WEST-VARKEWOORDSEWEG 470
ROTTERDAM-24 - Telefoon 190200
Telefoon 325011 afdeling containers.

HANAB B.V. **GASLEIDINGEN**
VALKENBURG - ZH Telefoon 01718-71941* **KABELWERKEN**
VEENDAM - Telefoon 05987-7800 **ZINKERS**

In Zijn ondoordringelijke wijsheid nam God op Zijn dag plotseling van ons weg de heer

Th. J. RIKKERS

in het leven wethouder en loco-burgemeester van Ermelo. De herinnering aan zijn innemende omgang met allen waarmee hij leefde en werkte, alsmede zijn weldoedachte benadering van problemen op alle terreinen van het leven, zal bij ons onvergetelijk blijven voortbestaan.

Ermelo, 3 mei 1976.
C.H. Kiesver. Ermelo - Speuld,
C.H. Kiesver. Horst - Telgt.
CHU Raadsfractie Gem. Ermelo.

BUDDINGH NATUURSTEEN B.V.

Kanaalweg 10-11 — Telefoon 08385-19119

VEENENDAAL

Langeweg 16 - Apeldoorn.

Echte kerkorgels

ook voor hedendaagse kerken

ORGELBOUW

Ernst Leeflang

Tel. 055-217582 en 254130
APELDOORN.

Op het landelijk sekretariaat van het C.D.A. te Den Haag kan een

administratief medewerkster

worden geplaatst,

- bij voorkeur MAVO/LEAO opl.
- typevaardigheid
- omstreeks 18 jaar
- indiensttreding: z.s.m.

Salariëring volgens rijksregeling, overeenkomstig leeftijd en ervaring.

Schriftelijke soll. richten aan C.D.A., Postbus 7676, Den Haag. Telefonische informatie 070-465222. (Mr. J. G. H. Krajenbrink).

BOUW- EN AANNEMERSBEDRIJF

M. DE RAAD & ZN.

Pickéstraat 64 - Tel. 01719 - 2100 - 1831
Oude Zeeweg 33 - Tel. 01719-4500
NOORDWIJK

Voor loodgieters-, gas-, sanitaire en leiwerken

(ook asfalt-shingles) in en op uw bouwwerken naar het sinds 1848 bekende en vertrouwde adres:

Gebr. BEKKER B.V.

REIJNDERSBUURT 11-13, LEEUWARDEN, POSTBUS 58.
TELEFOON 051.00-20841.

korteweg

bouw en

aanneming maatschappij b.v. breda

TIMMER- EN AANNEMINGSBEDRIJF

J. STOUT

Dijklaan 84 - Telefoon 01825-590 - BERGAMBACHT

ALLEZWAAR TRANSPORTEN

EXPEDITIE- EN TRANSPORTBEDRIJF
Fa. M. Bouw & Zonen
VETKAMP 94 — NIJKERK
Tel. (03494) 1355

GEREGELDE LINDENSTEN
DOOR GEHEEL NEDERLAND

AANNEMERSBEDRIJF

B.V. RADIX & VEERMAN

Oudelandsweg 30 - Tel. 03480-2204 - WOERDEN
Verbouw - Nieuwbouw door geheel Nederland

Zaanse Koeken

Maaskant
WIN, KEIGALIERIJ, KEDICHTEN

OPEN DAG

OPEN DAG

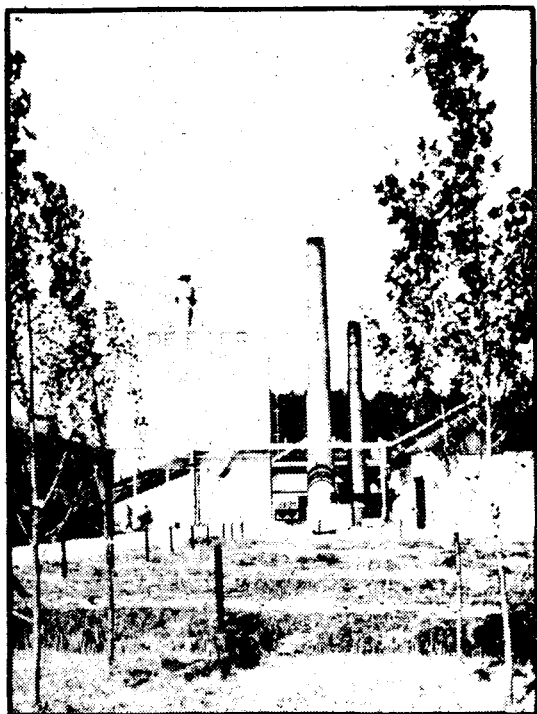
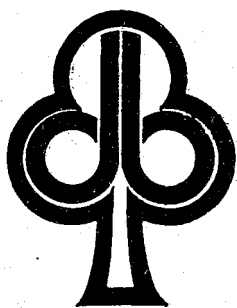
OPEN DAG

OPEN DAG

OPEN DAG

OPEN DAG

VRJE PAPOEA'S
UTRECHT 22 MEI 14.00 UUR

Kistenfabriek
Nijkerk

N. DE BOER

STICHTING BURGERSCHAPS- KUNDE

Regeren - Reageren

Politieke partijen, democratisering, nieuwe bestuursvormen, sociaal-economische beleid, woningbouw.....

Een cursus burgerschapskunde
39 schriftelijke lessen voor f 30,-

Politiek bekeken

partijen en partijstelsel, volksvertegenwoordigers, recht en rechtspraak, gemeente en provincie, milieubeheer.....

een oriënteringscursus
12 schriftelijke lessen voor f 10,-

Werkende jongeren project

Een serie afleveringen op het gebied van maatschappijvorming voor werkende jongeren.

Informatie op sterk beeldende wijze en herkenbaar als behorende tot de leefsituatie van werkende jongeren.

8 afleveringen voor f 20,-

De gemeenteraad

Het raadslidmaatschap, de begroting, ruimtelijke ordening, subsidieregelingen, gewestvorming.....

Een cursus gemeentepolitiek
24 schriftelijke lessen voor f 25,-

De ondernemingsraad

Wet op de ondernemingsraden, vergader-techniek, bedrijfseconomie, de vakbeweging, sociale verzekeringen, personeelsbeleid.....

Een cursus voor ondernemingsraad-leden
34 schriftelijke lessen voor f 45,-

STUUR EEN LEGE ENVELOP (ZONDER POSTZEGEL) AAN: STICHTING BURGERSCHAPSKUNDE, ANTWOORDNUMMER 235(N), LEIDEN. ENU ONTVANGT PEROMGAANDE UITGEBREIDE INFORMATIE! TELEFOON 071-893403.

de nederlander

CH-WEEKBLAD

Redactie: Postbus 8822 - 'sGravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

HERDENKING 100STE STERFDAG GUILLAUME GROEN VAN PRINSTERER

Deze week woensdag is de honderdste sterfdag van de staatsman Guillaume Groen van Prinsterer op waardige wijze herdacht. ARP en CHU hadden het initiatief tot deze herdenking genomen.

Rond het middaguur, op woensdag 19 mei, vond een kranstegging plaats op het graf van Groen op de Scheveningse begraafplaats „Ter navolging”. Minister mr. W. F. de Gaay Fortman van binnenlandse zaken sprak een korte rede uit. Des middags vond in de Waalse kerk te Den Haag een herdenkingsbijeenkomst plaats. Hier spraken, na een openingswoord van Unievoorzitter mr. O. W. A. van Verschuer, prof. dr. J. W. van Hulst, ds. W. Aalders en mr. A. M. Donner. De herdenking kreeg een afsluiting met een ontvangst in het gebouw van de Eerste Kamer. Drs. Ph. Leeman, directeur-generaal van de PTT, introduceerde tijdens deze ontvangst de bijzondere postzegel, welke uitgegeven wordt ter herdenking van de honderdste sterfdag van Groen van Prinsterer.

ONDERWIJS

Prof. Van Hulst sprak tijdens de herdenkingsdienst over het onderwerp „Groen van Prinsterer en het onderwijs”. Hij begon met aandacht te vragen voor onderwijs- en opvoedingssituaties in totalitaire staten als de Sovjet Unie, de DDR en Tsjecho-Slowakije. Hij vroeg zich af - gelet op de mondiale opvoedings- en jeugdproblemen - of het toch niet „Holland op z'n smalst” was om 100 jaar na 1876 de sterfdag van Groen te gedenken.

Om deze vraag te beantwoorden wees spreker er in de eerste plaats op, dat Groen, door z'n gepassioneerde liefde voor de geschiedenis, z'n gehele leven gestreden had voor het behoud van dit vak, van lagere school tot universiteit. Bovendien was voor Groen de

geschiedenis geen mausoleum van feiten, maar een bron van onmisbare kennis om het heden te beoordelen en de lijnen voor de toekomst te trekken.

Prof. Van Hulst stelde vervolgens, dat Groen tot 1857 toe geijverd had voor door de overheid bekostigde afzonderlijke gezindheidsscholen, ingericht door kerk en synagoge.

De wet van 1857, gegeven door Groen's geestverwant Van der Bruggen, betekende echter het einde van Groen's ideaal. Deze wet moet gezien worden als de consequentie van de grondwet van 1848; in deze grondwet werd het ideaal van „de christelijke staat” verlaten; alzo kon de staatschool ook niet meer een christelijke school zijn, wat krachtens de schoolwet van 1806 (Van der Palm, Van der Ende) tot op zekere hoogte nog wel mogelijk was. Groen heeft na 1857, door de omstandigheden daartoe gedwongen „de weg der verbijzondering gekozen: de strijd voor de christelijke school neemt dan een aanvang. Spreker wierp de vraag op, hoe het mogelijk was, dat Groen en Van der Bruggen, beiden zo sterk door het Réveil beïnvloed, ten aanzien van de school verschillende wegen konden gaan.

Spreker zocht het antwoord op deze vraag hierin, dat het Réveil wel een duidelijk beeld had van een christelijke opvoeding, gebaseerd op een centrale heilsfeiten-theologie, maar dat het denken over de schoolproblematiek nooit was uitgekristalliseerd. Het Réveil zocht z'n kracht in de zorg voor armen, wezen, ongehuwde moeders, verwaarloosde jeugd, zondagsschoolarbeid enz.

Na 1857 blijkt, dat de Réveilmannen, uitgaande van een zelfde opvoedingsideaal, verschillende wegen konden gaan inzake de school.

Prof. Van Hulst besloot met de opmerking, dat de betekenis van Groen's idealen de Nederlandse grenzen verre overschrijdt. Groen heeft, wat zijn denken over opvoeding en onderwijs betreft, niet slechts nationale, maar mondiale betekenis.

THEOLOGIE

„Groen van Prinsterer en de theologie” was het onderwerp van dr. Aalders. Hij ging in zijn beschouwingen uit van Groen's levensdevies: „Een Staatsman niet! Een Evangeliebelijder! Groen van Prinsterer heeft in zijn leven aan het belijden een diepe en actuele betekenis gegeven. Hij keerde zich tegen de moderne theologen en ook tegen de mannen van de ethisch-irenische richting. Hun theologie is wetenschap, geen Evangeliebelijden. Zij gaan mee met de aspiratiën van de tijd en koesteren ongelooflijke illusies ten aanzien van de toekomst. Tegenover deze theologen met hun onbeperkt of geremd vooruitgangdenken stelde Groen het kruis der verzoening in het middelpunt. Geen vooruitgang, maar verlossing!”, zei dr. Aalders.

Door de meesten zijner tijdgenoten is hij daarin niet begrepen. Nu er echter een eeuw verstreken is na Groen's dood, moet worden erkend dat de geschiedenis Groen in het gelijk heeft gesteld. Uit het vooruitgangdenken zijn immers al die kwalijke ideologieën voortgekomen, die het bestaan loswrikken van zijn fundament, en die de mens uitleveren aan totalitaire systemen. Tegenover die ideologieën heeft de moderne en de ethische theologie geen enkel verweer. Weerstand tegen de ideologieën is er slechts, wanneer men het Kruis belijdt als het middelpunt der wereldgeschiedenis.

Daarom zou men thans Groen's leuze: „Tegen de revolutie het Evangelie!” moeten vertalen als: Tegen de ideologieën het Evangelie! Dat is de grote betekenis van Groen van Prinsterer als Evangeliebelijder, aldus dr. Aalders.

POLITIEK

„Wat doen Christenen in de politiek?”, zo begon mr. Donner zijn toespraak. Hij vond het een verontrustende vraag, voor Christenen en niet-Christenen beide.

Het antwoord, dat Groen op die vraag met zijn leven en werken heeft gegeven, heeft een stempel op de Nederlandse politieke verhoudingen gezet.

De karakteristiek, die hij van zichzelf gaf: „Een staatsman niet, een Evangeliebelijder”, is geen erkenning dat het Christendom niet in de politiek thuis behoort. Het is, integendeel, een uitdaging aan het staatsmanschap van tijdgenoten als Thorbecke, dat naar zijn stellige overtuiging een demensie te kort kwam. Het is een weigering om zich te laten opsluiten in de politieke polarisatie van zijn dagen tussen Thorbeckianen en niet-Thorbeckianen, tussen liberalen en conservatieven. Het is tenslotte een wekroep aan het volk achter de kiezers om zich niet buiten de politiek te laten houden. Groen heeft geen politiek programma of een staatkundig model achtergelaten als antwoord op de vraag: Wat doen Christenen in de politiek, maar hij heeft met zijn optreden een veel concreter antwoord gegeven, dat een blijvend voorbeeld is voor volgende generaties. Vandaar dat wij hem na 100 jaar nog herdenken, zo besloot mr. Donner.

H. L.

Gemeenschappelijk fractieberaad over agenda Tweede Kamer

De Tweede-Kamerfracties van KVP, ARP en CHU hebben het besluit genomen om gezamenlijk te vergaderen over de agenda van de Tweede Kamer. De eerste van deze gemeenschappelijke vergaderingen zijn reeds gehouden.

Elke dinsdagmorgen om kwart voor elf vangt de gezamenlijke vergadering aan en er wordt dan, onder wisselend voorzitterschap, beraadslaagd over de Kameragenda, over de onderwerpen, welke in dezelfde week in openbare behandeling genomen worden.

Het beraad zal tevens een besluitvormend karakter dragen, dat wil zeggen in het gemeenschappelijk beraad wordt gestreefd naar een standpunt van de drie fracties over de punten, die in de Kamervergaderingen aan de orde gesteld worden.

De gemeenschappelijke besluitvorming zal worden voorbereid door de betrokken fractiecommissies. Aan de gemeenschappelijke fractievergadering gaat een voorzitters-overleg vooraf van een half uur. Alle zaken buiten de Kameragenda om worden in afzonderlijke fractievergaderingen behandeld.

AGENDA

De voorlopige agenda van de Tweede Kamer voor de komende weken luidt:
- dinsdag 25 mei en woensdag 26 mei: comptabiliteitswet, wijziging begroting-

1974 Gemeentefonds en wet op de dierproeven,

- eerste helft van juni: herziening politiewet, nota goederenvervoer, nota meerjarenplan personenvervoer, openbaar vervoer grootste gemeenten, beleidsnota verkeersveiligheid, parkeernota, financiering NS, initiatiefvoorstel Tweede-Kamer leden Drees en Staneke (beiden DS'70) tot wijziging van de algemene pensioenwet politieke ambtsdragers, en sloopregeling binnenscheepvaart,

- tweede helft juni: loonvorming, aanpassing aantal wetten in verband met de invoering van de algemene arbeidsongeschiktheidwet, nota wetenschapsbeleid, vorming energiefonds, nieuwe regeling voor erkenning gewetensbezwaren militaire dienst.

In het voorlopige vergaderingsschema van de Tweede Kamer is nog geen vergadertijd gereserveerd door de éénprocentoperatie van de regering, de voorjaarsnota en de beslissingen ter zake van de Oosterschelde. De Tweede Kamer begint haar zomervakantie op vrijdag 25 juni en gaat weer vergaderen op dinsdag 24 augustus. Na die vakantie worden behandeld: de ontwapeningsnota, de nota studiefinanciering, de beleidsnota over de opvang van Surinamers, de abortuswetsontwerpen, de voorraadvorming van aardolieproducten en de nota structuur primair en secundair onderwijs.

H. L.

Danklied

Laten wij nu Groen gedenken
die, 't is 100 jaar gelèen,
van de aardse zorg mocht vlieden
naar de eeuwige zalighèen.
Rijkbegaafd en hoogstverdiens'lijk
staat hij ons nog voor de geest
- trouw aan 't recht het allermeest! -
als een goede, trouwe dienstknecht.
't Was de rijke jongeling,
die wèl tot de armoede ging!

Laten wij nu Groen gedenken
als een instrument, een luit,
waardoor God ons volk wou schenken
'n zuiver, onvervalst geluid.
Evangelisch; als een stoere,
beginselvaste calvinist
bestreed hij 't ongeloof beslist,
werd door burgers en door boeren
uit alle lagen van het volk
gezien, gehoord: als mens, als tolk!

G'hebt hem aan het woord doen komen
- bleven wij toch in zijn lijn -
om tussen werk'lijkheid en dromen
getuige van uw Geest te zijn.

Moge d' Koning der getijden,
die ook hem zijn normen gaf,
ons die tonen over 't graf
om de tekenen der tijden
te verstaan om Zijnentwil.
'k Wil gedenken, naar uw wil!

'k Wil gedenken hoe voor dezen
in zijn dienaars - groot en klein -
ons de Heer heeft gunst bewezen,
waarmee we nog verbonden zijn.
Houdt uw „voorgangers” in ere
- ook allen, die gestorven zijn -
zij gaven op hun beurt de lijn
aan - ook al kon 't verkeren.
Die verslijten aan elkaar,
zijn echt niet voor zessen klaar!

Door alle heil'gen, die u roemen
in Christus onze Vader noemen,
danken wij u, om Uwentwil.
Die in 't geloof door eeuwig leven,
die door 't geloof in liefde leven,
wil hen gedenken, naar uw wil.

Johan Boers
(met dank aan Huub Oosterhuis
en Jan Wit)

(Geschreven ter gelegenheid van de herdenking van de 100ste sterfdag van de staatsman mr. Guillaume Groen van Prinsterer, op woensdag 19 mei jongstleden).

PARLEMENTARIA

CDA-frakties menen:

HUISVESTING VAN WOONWAGENBEWONERS HOORT ONDER VOLKSHUISVESTING

Bij de behandeling van de nota Woonwagengebeleid hebben de CDA-frakties vastgehouden aan een wens eerder in een commissievergadering geuit, om de zorg voor de huisvesting van woonwagengebouders binnen een termijn van twee jaar over te brengen van het departement van CRM naar Volkshuisvesting.

CDA-woordvoerder Weijers had hier een motie over ingediend, gesteund door PvdA, VVD, DS'70, PPR en SGP.

Minister Van Doorn (CRM) onderstreepte in het Kamerdebat de langere termijn die hiermee gemoeid zal zijn. Staatssecretaris Van Dam ontraadde de motie. Hij wees er op dat woonwagengebouders momenteel niet voldoen aan de bij volkshuisvesting geldende regels. Hij wil de integratie van de woonwagengebouders bevorderen en vreest dat toepassing van de geldende normen ten nadele van de woonwagengebouders zullen uitvallen.

Weijers onderstreepte de betekenis van zijn motie, die hij „met overtuiging handhaafde”. Hij wees er op dat diverse beleidsaspecten ten aanzien van de woonwagengebouders door de betrokken departementen worden behartigd, zoals onderwijs en werkgelegenheidskwesties. Zo hoort zijns inziens de huisvesting van woonwagengebouders, zowel wat de wagens als de standplaatsen betreft, onder Volkshuisvesting thuis.

KLOOF

Weijers stelde dat de kloof tussen woonwagengebouders en gezeten burgers eerder groter dan kleiner wordt, in het bijzonder wat de onderwijssituatie betreft. Beneden de maat noemde spreker het dat het merendeel van de woonwagen-standplaatsen nog steeds niet aan de eisen van de wet voldoet. We presteren het nog steeds om een kleine minderheidsgroep letterlijk in de drek te laten staan. Ik heb de indruk, aldus Weijers,

dat de gaten en de kieren in het overheidsbeleid worden dichtgesmeerd met bijstandgeld.

Er zijn in ons land veel groepen die zich inzetten voor allerlei noden en problemen, dicht bij en ver van ons af. Dat verdient grote waardering. Maar een stukje ontwikkelingsaanpak vanuit de historische gezien - altijd in de schaduw van onze samenleving verkeert, kunnen wij heel moeilijk opbrengen. Dat probleem laten wij liever achter de vuilnisbelt liggen! Voor de nota van de regering hebben wij grote waardering. Alleen een gemeenschappelijke aanpak vanuit de diverse ministeries, provincies, gemeenten en particulier initiatief in samenwerking met de woonwagengebouders zelf kan op den duur een oplossing geven om de groeiende kloof tussen woonwagengebouders en sedentaire samenleving te overbruggen. Niet in de zin dat de woonwagengebouders zich heeft te richten naar alle normen en gebruiken van onze samenleving. Wel dat er ruimte is en blijft in onze democratie voor een kleine minderheidsgroep om zichzelf te zijn en op een redelijke wijze gebruik te maken van de voorzieningen in onze samenleving. Geen discriminatie, noch negatief noch positief, aldus Weijers.

Spreker constateerde dat de regering instemde met de opvatting van de CDA-frakties dat huisvesting, onderwijs en werk de speerpunten van het beleid ten aanzien van de woonwagengebouders zijn. Weijers herinnerde voorts aan de afspraak tussen de Kamercommissie en de bewindslieden om een afzonderlijk mondeling overleg te houden over het bijstands- en arbeidsbeleid. Hij drong er op aan dit overleg nog voor het zomerreces te houden.

H. van Spanning

Rechtspositie

Zuidmolukkers wordt beter

De Tweede Kamer behandelde vorige week twee voorstellen betreffende het nationaliteitsrecht. De procedure voor naturalisaties wordt vereenvoudigd; een tweede wetsontwerp, de zogenaamde Faciliteitenwet, regelt de positie van de Zuid Molukkers. Het betreft hier die groep Zuid-Molukkers in ons land die de Indonesische nationaliteit hebben verloren of nooit hebben bezeten. Wanneer zij het Nederlanderschap niet wensen krijgen zij krachtens de Faciliteitenwet een vergelijkbare positie met Nederlanders. Hierdoor kunnen zij een Nederlands paspoort krijgen. Zij zijn echter niet kiesgerechtigd en niet dienstplichtig.

Namens de CDA-frakties sprak H. Wisselink. Hij achtte het verheugend dat de rechtspositie van de Zuid Molukkers thans geregeld wordt. Hun positie is tot nu toe in zekere zin „zwevend” geweest. Dit gaf aanleiding tot veel frustraties. Hun rechtszekerheid wordt met dit wetsontwerp verbeterd zonder afbreuk te doen aan hun eigen identiteit.

We kunnen het betreuren dat assimilatie van de Zuid Molukkers niet tot stand komt; hun wensen moeten aldus Wisselink gerespecteerd worden.

De CDA-frakties gaan akkoord met het beleid van de regering dat is gericht op inpassing van de Zuid Molukkers in de Nederlandse samenleving zonder dat hun eigen karakter wordt aangetast, en waarbij die belemmeringen worden weggenomen die deelneming aan de Nederlandse samenleving in de weg staan. Geen tweede-rangs Nederlanderschap maar wel een eigen status.

Spreker wees er op dat de Zuid Molukkers de behoefte aan kiesrecht niet hebben kenbaar gemaakt. Hij achtte het juist dat zij ook niet onder de Dienstplichtwet zullen vallen. Bij een algemene herziening van de grondwet kan zijns inziens de vraag aan de orde komen in hoeverre kiesrecht aan de nationaliteit gebonden moet blijven. Met name zal hierbij de deelname aan gemeenteraadsverkiezingen door buitenlanders bezien moeten worden.

INSPRAAKORGAAN

Het inmiddels ingestelde Molukse In spraakorgaan achten de CDA-frakties van grote betekenis. Instelling van een persoonsregister zal van belang zijn, aldus Wisselink, om meer gegevens te krijgen over het aantal Zuid Molukkers in ons land. De gegevens zijn momenteel onduidelijk. Over het aantal Zuid Molukkers lopen de schattingen uiteen variërend van 30.000 tot 40.000; terwijl ook niet precies bekend is hoeveel Zuid Molukkers zijn genaturaliseerd. Wisselink sprak de hoop uit dat de Faciliteitenwet er toe zal bijdragen dat wij voortaan voor excessen gespaard zullen blijven.

Spreker ging akkoord met het tweede wetsontwerp, betreffende de vereenvoudiging van de naturalisatie-procedure. Hij vroeg aandacht voor een goede sociale begeleiding van politieke vluchtelingen.

H. van Spanning

KAMERLEDEN VRAGEN, BEWINDSLIEDEN ANTWOORDEN

Tussen premier Den Uyl en minister Van der Stoep bestaat geen verschil van mening ten aanzien van de rol van de Italiaanse communistische partij. Dat heeft de premier geantwoord op schriftelijke vragen van de CHU-fractie voorzitter Kruisinga over een vraaggesprek met drs. Den Uyl in het Italiaanse blad L'Espresso en reacties van het departement van buitenlandse zaken daarop.

Het antwoord van de premier luidde: „Ik heb in mijn interview met het Italiaanse weekblad L'Espresso gesteld dat een communistische partij die aan een Westeuropese regering zou deelnemen zich zou moeten verbinden om de wil van de meerderheid van het volk en van zijn wettig gekozen vertegenwoordigers als bindend te aanvaarden. Ik heb voorts gesteld dat weliswaar de Italiaanse Communistische Partij als de meest geliberaliseerde van de huidige westelijke communistische partijen kan worden beschouwd, maar dat anderzijds deze partij geenszins als een sociaal-democratische partij kan worden aangemerkt. De minister van Buitenlandse Zaken heeft via zijn woordvoerder in antwoord op desbetreffende vragen laten weten dat het uiteraard bijzonder zorgwekkend zou zijn indien toetreding van communisten tot een Westeuropese regering de aanzet zou vormen tot anti-democratische ontwikkelingen. Eraan herinnerend dat tot dusver de dictatuur van het proletariaat een centraal leerstuk van het communisme was, heeft hij voorts doen uitkomen dat in de praktijk zou moeten blijken of de Italiaanse communisten hun toezegging om democratische spelregels in acht te nemen gestand zullen doen. Deze beide uiteenzettingen zijn niet met elkaar in strijd en geven ons gezamenlijk standpunt weer,” aldus premier Den Uyl.

Vraag van Tweede-Kamerlid drs. A. D. W. Tilanus (CHU) en collega's van KVP en ARP aan minister Vorrink van Milieuhygiëne: Wat zal het beleid zijn, nu de fluorideringswet is ingetrokken, ten aanzien van de strijd tegen het tandbederf? Wordt het gebruik van fluorideringstabletten bevorderd en wordt er voorlichting gegeven om de voedingsgewoonten te verbeteren en het snoepen tegen te gaan?

Antwoord minister Van Doorn van CRM aan Tweede-Kamerleden van CHU (drs. A. D. W. Tilanus) en van KVP, PvdA en VVD: De in de nota's van het Rotterdamse gemeentebestuur voorgelegde maatregelen op het terrein van de decentralisatie van

het welzijnsbeleid in Rotterdam passen in het algemeen in de lijn van uitgangspunten bij de in voorbereiding zijnde Kaderwet, zoals die naar voren zijn gekomen bij de behandeling van de knelpuntennota in de Tweede Kamer.

Antwoord van staatssecretaris Klein van onderwijs aan Tweede-Kamerleden van CHU (drs. G. van Leijenhorst) en van KVP, VVD en ARP: Het is nimmer mijn bedoeling geweest om te treden in bevoegdheden die aan het bestuur van de Katholieke Sociale Academie te Den Haag voorbehouden zijn.

Antwoord minister Boersma aan Tweede-Kamerleden dr. R. J. H. Kruisinga en drs. A. D. W. Tilanus (beiden CHU): De werkloosheid onder de schoolverlaters vormt een probleem. In kwantitatief opzicht steekt deze problematiek pas sinds kort extra ongunstig af tegenover die van de totale jeugdwerkloosheid. Daarom heeft de noodzaak van een herbezinning op de problematiek van de schoolverlaters een grotere actualiteit gekregen. Ten aanzien van de problematiek van de jeugdwerkloosheid is sprake van een toenemende coördinatie van het beleid van de departementen van sociale zaken en van onderwijs.

VRAAG EN ANTWOORD

Schriftelijk vraag van het Tweede-Kamerlid drs. G. van Leijenhorst (CHU) aan minister van Kemenade van onderwijs en zijn staatssecretarissen Klein en De Jong: „Willen de bewindslieden, nu zij in toenemende mate hun beleid buiten het parlement verdedigen via open brieven, ingezonden stukken en andere openbaar/particuliere correspondentie, de inhoud van deze verweerschriften ook ter kennis van de Tweede Kamer brengen of voorzover dit nog niet gebeurt - in de knipselkrant van het departement doen publiceren?”

Schriftelijk antwoord van minister Van Kemenade en zijn staatssecretarissen aan het kamerlid drs. Van Leijenhorst: „Nauwgezette lezing van de knipselkrant en Uitleg, het weekblad van het departement van onderwijs, die aan de leden en de plaatsvervangende leden van de vaste Tweede Kamercommissie voor onderwijs kosteloos ter beschikking worden gesteld, houdt u volledig op de hoogte van onze fiats en gestes binnen en buiten het parlement, voorzover die onze functionele activiteiten betreffen”.

H. L.

CHU-fractie deelt bezorgdheid president Nederlandsche Bank

De CHU-fractie in de Tweede Kamer deelt de bezorgdheid, welke de president van de Nederlandsche Bank, dr. J. Zijlstra uitsprak in het onlangs gepubliceerde jaarverslag van de bank. De bezorgdheid van dr. Zijlstra betreft de ernstige interne problemen van de Nederlandse economie.

In het jaarverslag, aldus de CHU-fractie in haar commentaar wordt o.m. geconstateerd, dat de inflatie volstrekt onvoldoende is teruggedrongen. Tevens wordt wederom in het verslag met klem benadrukt, dat de voortdurende bedrijfsresultaten - erosie van het Nederlandse bedrijfsleven ernstige gevaren voor het herstel van de werkgelegenheid met zich meebrengt.

„Die politiek moet tot blijvende werkloosheid leiden”, aldus de fractie. Het verslag besteedt ruime aandacht aan het door het kabinet voorgenomen bezuinigingsbeleid, waardoor de stijging der collectieve lasten tot 1980 gemiddeld wordt beperkt tot 1 procent van het nationaal inkomen.

„Naar de mening van de CHU-fractie moet goed gerealiseerd worden, dat bij een door het kabinet veronderstelde groei van het Nationaal Inkomen van 3,5 à 4 procent deze 1-procentoperatie nog steeds 80 procent van die groei naar de collectieve sector doet gaan. De heer Zijlstra acht terecht de

keuze voor de 1-procentnorm een politieke keuze.”

NIET TOEREIKEND

De CHU-fractie is in dit verband van mening, dat de 1-procentoperatie waarschijnlijk niet toereikend zal zijn om de Nederlandse economie uit het slop te halen. Er zal dan namelijk nauwelijks enige ruimte zijn voor de ontwikkeling van het inkomen van de modale werknemer en voor een rendementsherstel voor het bedrijfsleven. Dat moet juist van grote betekenis geacht worden voor de werkgelegenheidsverbetering. Daarbij komt, dat het kabinet bij de ramingen van het beloop van de conjuncturele ontwikkelingen zich verschillende malen niet van z'n sterkste kant heeft laten zien.

„Conjuncturele tegenvallers in de Nederlandse economie moeten dan ook niet uitgesloten worden geacht, waardoor de overheid nog groter beslag op de groei zal leggen. Juist ook om rekening te houden met de zwakke structurele positie van de binnenlandse economie en met de onzekerheden in de conjuncturele ontwikkeling acht de CHU-fractie het gewenst, dat de norm voor de groei van de collectieve lasten lager dan 1 procent wordt gesteld”, aldus het commentaar op het jaarverslag van de Nederlandsche Bank.

H. L.

FEEST IN DE FAKKEL

Op vrijdag 14 mei heeft de Christelijk-Historische kiesvereniging van Achtkarspelen in het Hervormd verenigingsgebouw „De Fakkel” te Drogeham haar 75-jarig bestaan gevierd. Achtkarspelen is een gemeente in het oosten van Friesland; het aantal inwoners bedraagt bijna 25.000. Drogeham is één van de elf dorpen van deze gemeente.

De CHU is opgericht in 1908 en bestaat dus 68 jaar. Dat de zoëven genoemde kiesvereniging zeven jaar ouder is, vindt z'n verklaring in het feit, dat de Unie ontstaan is uit een fusie van drie partijen. Eén van die drie was de „Bond van kiesverenigingen op Christelijk-Historische grondslag in de provincie Friesland”. Deze bond was opgericht in 1898 en daar sloot de op 14 mei 1901 gestichte kiesvereniging van Achtkarspelen zich bij aan.

Op de eerste bladzijde van het oudste notulenboek staat: „Op 14 mei 1901 kwamen de Augustinusga ten huize van B. Jongma enkele kiezers uit de gemeente Achtkarspelen te zamen. De aanleiding was een oproeping in de Kollumer courant aan de kiezers, die de Christelijke Historische beginselen zijn toegedaan, tot zulk een zamenkomst. Aan die oproeping hadden gehoor gegeven: O. Zijlstra, R. Klaver, B. van der Wijk en S. A. Hiemstra te Surhuisterveen, J. Veenstra, S. van der Wal en A. Hansma te Drogeham, C. J. Dam en J. Tjoelker te Augustinusga en W. Boonstra en H. van den Bijtel te Surhuizum”.

ELF PERSONEN

Het begon dus met een vergadering, die werd bijgewoond door elf personen. De leiding was in handen van ds. Van den Bijtel, die in 1898 predikant van de Hervormde gemeente in Surhuizum was geworden en dat gebleven is tot zijn emeritaat in 1927. Ds. Van den Bijtel kan worden beschouwd als de oprichter van de thans 75-jarige Christelijk-Historische kiesvereniging van Achtkarspelen.

De oproep in de Kollumer courant was mede door hem ondertekend en uit zijn openingswoord blijkt, dat hij ook een vergadering te Buitenpost (de hoofdplaats van Achtkarspelen) had bijgewoond, „waar de wenschelijkheid werd uitgesproken gemeentelijke kiesverenigingen op te richten, die... zich aansluiten aan de bond van kiesverenigingen op Christelijk Historische grondslag in Friesland”.

Op voorstel van ds. Van den Bijtel wordt in de vergadering te Augustinusga op 14 mei 1901 besloten tot oprichting van zo'n kiesvereniging. Alle aanwezigen geven zich op als lid, „terwijl nog genoemd worden als eveneens toetredende leden J. Valk te Buitenpost, H. Boetes te Augustinusga en C. Schuurman te Surhuizum, zoodat bij de vestiging de lijst bevat 14 namen”. Vervolgens wordt er een bestuur gekozen van vijf man: ds. H. van den Bijtel (voorzitter), S. van der Wal (secretaris), O. Zijlstra (penningmeester), S. Hiemstra en J. Veenstra (bijzitters). Ds. Van den Bijtel is voorzitter gebleven tot december 1912 en heeft sinds december 1904, dus acht jaar aaneen, ook als secretaris gefungeerd.

BELANGRIJKE ROL

In de „Bond van kiesverenigingen op Christelijk-Historische grondslag in de provincie Friesland” speelden Hervormde predikanten een belangrijke rol. Dat is vooral toe te schrijven aan de invloed van dr. Ph. J. Hoedemaker, oud-hoogleraar aan de Vrije Universiteit, die bij de Doleantie van 1886 geweigerd had het voorbeeld van dr. A. Kuiper te volgen en van 1888 tot 1890 voorganger van de Hervormde gemeente te Nijland (een dorp bij Bolsward) was geweest. Ook in politiek opzicht was Hoedemaker het niet met Kuiper eens. Hij moest niets hebben van de zogenaamde antithese, de tegenstelling tussen „het Christelijk volksdeel” en de rest, waar de ARP van uitging; zijn leus was: „Heel de kerk en heel het volk”.

Hoedemaker was in 1980 Hervormd predikant in Amsterdam geworden, maar door middel van het „Hervormd weekblad de Gereformeerde Kerk”, waarvan hij hoofdredacteur was en dat in die tijd gedrukt werd te Sneek, oefende hij in de jaren negentig een grote invloed uit, vooral in Friesland. De oprichting van de „Bond van kiesverenigingen op Christelijk-Historische grondslag in de provincie Friesland” in 1898 was het werk van „Hoedemakerianen”. Het valt dan ook niet te verwonderen, dat de leiding van deze bond beruiste bij Hervormde predikanten: dr. J. Schokking (voorzitter), ds. G. H. Wagenaar (secretaris) en ds. H. van Eyck van Heslinga (penningmeester). Dat ds. Van den Bijtel de hoofdrol speelde in Achtkarspelen, was dus geen uitzondering!

SAMENWERKING

Keren wij terug naar de vergadering, waarin de Christelijk-Historische kiesvereniging van Achtkarspelen werd opgericht. „Door den voorzitter (ik haal opnieuw de notulen aan) wordt medegedeeld, dat bij de aanstaande verkiezingen tot samenwerking tusschen de beide Christelijke partijen besloten is alzoo dat de districten in Friesland onderling verdeeld zijn. Voor de verkiezing van leden der Tweede Kamer is het district Tietjerksteradeel toegeedeeld aan de Antirevolutionairen, zoodat de Christelijk Historischen aldaar hebben te steunen de candidaat der Antirevolutionairen de Heer Talma”. Zoals bekend, werden de leden der Tweede Kamer vóór 1917 gekozen volgens het districtenstelsel. Nederland was verdeeld in evenveel districten als er Kamerzetels waren (100). In elk district kon dus één candidaat worden gekozen. Friesland omvatte acht districten. In het district Tietjerksteradeel behaalde in 1901 ds. A. S. Talma de overwinning (op niemand minder dan het zittende socialistische Kamerlid mr. P. J. Troelstra). In het district Harlingen werd dr. J. Schokking gekozen; de „Bond van kiesverenigingen op Christelijk-Historische grondslag in de provincie Friesland” was dus voortaan vertegenwoordigd in de Tweede Kamer. Deze successen waren te danken aan de samenwerking tussen de Rooms-Katholieken, de Anti-Revolutionairen en de Christelijk-Historischen (de zogenaamde coalitie).

Ook bij de verkiezingen voor de provinciale staten en de gemeenteraden trokken de Christelijke partijen zo veel mogelijk een lijn. De huidige Christen-Democratische samenwerking begon zich dus 75 jaar geleden reeds af te tekenen.

Thans vormen de Anti-Revolutionairen en de Christelijk-Historischen in de raad van Achtkarspelen, die 19 leden telt, één fractie van 11 leden (er wonen in deze gemeente weinig KVP-ers).

Ik heb de Christelijk-Historische kiesvereniging van Achtkarspelen tijdens het op 14 mei gevierde feest in „De Fakkel” te Drogeham van harte gelukgewenst met haar 75-jarig bestaan. Dit artikeltje is een uittreksel uit de „feestrede”, die daaraan vooraf ging.

K. de Vries.

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:

dr. K. de Vries, voorzitter;
mevrouw H. Tegelaar-Boonacker;
A. Buntsma;
Wm. C. de Kruyf; D. Rebel;
drs. H. van Spanning;
drs. G. van Leyenhorst.

EINDREDAKTIE:

H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:

mevrouw J. Algra-Feddema;
dr. E. Bleumink; drs. A. J. van Dulst;
prof. dr. J. W. van Hulst;
ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:

Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078

ADMINISTRATIE-ADRES:

(abonnementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „de Nederlander” en advertenties): Van Deventerlaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag): (070) 861529.

Adresveranderingen voor het ledenbestand en het ledencontactblad „de Nederlander” te zenden aan: Bureau CHU, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage. Telefoon 070-244516.

Abonnementsprijs f 25,- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg.

t.n.v. Stichting Uniepers

Druk: B.D.U. b.v., Barneveld. Postbus 67. Telefoon 03420-3141.

UNIEBUREAU

HET BUREAU VAN DE CHR. HIST. UNIE Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage is telefonisch te bereiken onder nummer 070-244516* Kantooruren van maandag t/m vrijdag 8.30 v.m. tot 16.45 n.m. Het telefoonnummer van de SavorninLohmanstichting is: 070-246791.

CH-tijdschrift over Groen van Prinsterer

Het Christelijk-Historisch Tijdschrift verscheen dezer dagen met een dubbele aflevering, gewijd aan Groen van Prinsterer.

Dr. G. J. J. A. Delfgauw schrijft aan de hand van bewaarde brieven over de relatie van Groen van Hoedemaker.

„Groen en de katholieken” is het onderwerp van dr. G. A. M. Beekelaar. Dr. Beekelaar is wetenschappelijk hoofdmedewerker aan de Nijmeegse Universiteit en secretaris van het Thijmgenootschap, de vereniging van katholieke academici in Nederland.

Dr. G. Fafié, Evangelisch Luthers predikant te Amersfoort-Baarn behandelt de relatie van Groen tot enkele vooraanstaande Lutheranen, in zijn tijd: Joan Melchior Kemper; J. de Bosch Kemper; J. R. Thorbecke en Friederich Julius Stahl. „Groen als parlementariër” wordt beschreven door mr. H. K. J. Beernink. Tenslotte is een uitvoerig literatuuroverzicht van boeken en artikelen over Groen opgenomen. Dit overzicht werd samengesteld door drs. J. L. van Essen.

De prijs van deze dubbele aflevering is f 2,50. U kunt dit nummer bestellen door overschrijving van dit bedrag op giro 604500 t.n.v. de Savornin Lohmanstichting, Den Haag; onder vermelding van „Groen-nummer CH-Tijdschrift”.

Een jaarabonnement op het CH-Tijdschrift (zes afleveringen per jaar) kost f 12,50.

Kom naar de algemene vergadering!

De algemene vergadering-1976 van de Christelijk-Historische Unie wordt aan het einde van deze week gehouden, en wel op zaterdag 22 mei 1976 in het Jaarbeurscongrescentrum, Jaarbeursplein, Utrecht (030-914914), aanvang 10.00 uur.

Tussen 9.00 en 10.00 uur is er gelegenheid voor het indienen van de geloofsbrieven, het drinken van een gratis kop koffie (voor 10.00 uur uiteraard) en het bestellen van een lunch (prijs f 10,-).

Stemrecht hebben die kiesverenigingen die de afdracht over 1975 hebben betaald.

De agenda vermeldt o.a.: Opening door de Unievoorzitter, mr. O. W. A. baron van Verschuer; Redes te houden door de voorzitters van de CHU-fracties der Eerste en Tweede Kamer; Jaarverslagen; Voorstellen van kiesverenigingen; Verkiezing leden Unieraad; Voorstel tot voeren van een CDA-lijst en vaststellen van het lijstvoorstel.

Bespreking van het ontwerp-program van het CDA.

Taakverdeling

binnen

Tweede-Kamerfractie CHU

Na het vertrek van mr. W. Scholten als kamerlid zijn de taken binnen de CHU-fractie in de Tweede Kamer opnieuw verdeeld.

De taakverdeling is:

ambtenarenzaken: Wisselink (plaatsvervanger Tolman),

binnenlandse zaken: Wisselink (Tolman),

buitenlandse zaken: Krusinga (Van der Mei),

civiele verdediging: Tilanus (Wisselink),

CRM: Tilanus (Van Leijenhorst),

defensie: Van der Mei (Wisselink),

economische zaken: Van der Mei (Kruisinga),

financiën: Wisselink (Van der Mei),

handelspolitiek: Van der Mei (Kruisinga),

inlichtingen- en veiligheidsdiensten: Krusinga,

kernenergie: Krusinga (Van Leijenhorst),

landbouw en visserij: Tolman (Wisselink),

midden- en kleinbedrijf: Van der Mei (Wisselink),

milieuhygiëne: Van Leijenhorst (Kruisinga),

naturalisaties: Wisselink,

onderwijs: Van Leijenhorst (Wisselink),

ontwikkelingssamenwerking: Van der Mei (Kruisinga),

rijksuitgaven: Van der Mei (Kruisinga),

sociale zaken: Tilanus (Kruisinga),

Nederlandse Antillen: Tilanus (Tolman),

verkeer en waterstaat: Tolman (Wisselink),

verzoekschriften: Tilanus (Van Leijenhorst).

volksgezondheid: Tilanus (Van Leijenhorst),
volkshuisvesting en ruimtelijke ordening: Tolman (Tilanus),
werkwijze der kamer: Krusinga,
wetenschappen: Van Leijenhorst (Kruisinga).

* * *

Onderverdeling van enige departementen: financiën: Wisselink - belastingzaken, Van der Mei, algemeen, CRM: Van Leijenhorst - recreatie en massamedia, Tilanus - cultuur en maatschappelijk werk, defensie: Van der Mei - algemeen, Wisselink - personeelszaken. Afgevaardigden naar internationale parlementen: Benelux-parlement: Van der Mei, Europees parlement: Van der Mei, lid van het presidium Tweede Kamer: Van der Mei.

* * *

Degene, die met een van de CHU-kamerleden over een bepaald onderwerp van gedachten wil wisselen, doet er goed aan contact op te nemen met het fractiesecretariaat, telefoon 070-614911, adres: Tweede-Kamergebouw, Binnenhof 1a te Den Haag. De fractiemedewerkers zijn te allen tijde bereid nader overleg met de kamerleden mogelijk te maken.

H. L.

De wijziging van het grondwetsartikel over onderwijs

Een reactie van minister mr. W. F. de Gaay Fortman

De „Nederlander” van 9 april bevat onder de kop „Vreesbewaarheid” een artikel over het ingediende wetsontwerp tot wijziging van het grondwetsartikel over onderwijs. In dat artikel staat de volgende passage:

„Uit het ingediende voorstel tot wijziging van het onderwijsartikel in de Grondwet blijkt nu, dat de regering ook zaken krachtens de wet wil kunnen regelen. Dit betekent dat zij, en met name de minister van onderwijs, zonder inschakeling vooraf van het parlement beslissingen over onderwijszaken kan nemen. Eerst achteraf, nadat desbetreffende maatregelen getroffen zijn, kan het parlement van zijn bezwaren laten blijken”.

Deze voorstelling van zaken is onjuist. Uit het ingediende voorstel blijkt, dat de wetgever - dus regering en Staten-Generaal tezamen - desgewenst aan andere overheidsorganen de bevoegdheid kan verlenen mede bekostigingsvoorwaarden voor het bijzonder onderwijs te regelen. De wetgever beslist in welke gevallen en met betrekking tot welke onderwerpen lagere organen een regelingsbevoegdheid krijgen toebedeeld. De desbetreffende bepalingen in de wet in formele zin vormen de basis voor de regelingsbevoegdheid van lagere organen. Lagere organen mogen slechts binnen de door de wet toegestane ruimte handelen.

Maatregelen die verder strekken dan de wet toelaat, missen deze noodzakelijke wettelijke grondslag, zijn niet krachtens de wet gesteld en zijn daarom krachteloos, dus nietig.

Dit betekent, dat bijvoorbeeld de minister van onderwijs uitsluitend in die gevallen, waarin de wet hem zulks toestaat bekostigingsvoorwaarden voor het bijzonder onderwijs mag regelen. Elke door hem op dat gebied uit te oefenen bevoegdheid zal, zo moge duidelijk zijn, berusten op uitdrukkelijke vooraf verleende toestemming van het parlement. De minister van onderwijs is volledig van de wetgever afhankelijk. Hij kan op bedoeld terrein geen eigen bevoegdheid scheppen.

Ik moge u erop wijzen, dat de Raad van State in zijn advies het voorstel over de delegatiebevoegdheid positief beoordeelt. De Raad van State stelt zich op het standpunt, dat tegen het voorstel geen overwegend bezwaar behoort te bestaan, nu ten aanzien van het bijzonder voortgezet onderwijs zowel als ten aanzien van het bijzonder gewoon lager onderwijs reeds verscheidene voorbeelden zijn aan te wijzen van regelingen die krachtens de wet bij algemene maatregel van bestuur tot stand zijn gebracht. Zulks heeft aldus de Raad van State, niet tot ernstige bezwaren geleid en de praktijk kan

er ten zeerste mee worden gediend. Ik voeg hieraan toe, dat er niet „verscheidene” voorbeelden bestaan, maar dat onder de huidige grondwettelijke bepalingen over onderwijs onder meer een reeks van op wetgeving in formele zin gebaseerde algemene maatregelen van bestuur met subsidievoorwaarden tot stand zijn gebracht.

* * *

Het is een illusie te menen, dat bij de wettelijke regeling van de complexe en veranderlijke onderwijsmaterie de hulp van lagere organen volledig kan worden gemist. Ik betwijfel verder of schrapping van de woorden „of krachtens” in het derde lid van het voorgestelde artikel zou betekenen, dat in wetgeving niet meer zou worden gedelegeerd. Het lijkt mij ondoenlijk alle bestaande bij wege van delegatie tot stand gekomen regelingen, in de wet in formele zin vast te leggen. Het is mijns inziens onjuist in de huidige tijd van de wetgever te verlangen, dat deze alle subsidievoorwaarden voor het bijzonder onderwijs volledig en precies in de wet vastlegt. Het grondwettelijk vastleggen van deze eis betekent, dat de klok zou worden teruggedraaid. Ik wijs er verder op, dat het voorstel de bevoegdheid tot het stellen van subsidievoorwaarden uitdruk-

De minister van binnenlandse zaken, mr. W. F. de Gaay Fortman, reageerde schriftelijk op een artikel, geplaatst in het christelijk-weekblad „de Nederlander” van vrijdag 9 april jongstleden. Dat artikel handelde over het door de regering aan de Tweede Kamer toegezonden voorstel tot wijziging van het onderwijsartikel in de grondwet. De redactie van „de Nederlander” stelt de reactie van de bewindsman ten eerste op prijs en zij wil de lezers van het weekblad niet onkundig laten van hetgeen de minister schreef. De reactie wordt dan ook volledig afgedrukt.

kelijk in de Grondwet vast te leggen niet los mag worden gemaakt van het voorstel in de gehele Grondwet een systematisch onderscheid te maken tussen bepalingen die delegatie toestaan en bepalingen die delegatie verbieden. Dit onderscheid strekt ertoe duidelijkheid omtrent de bevoegdheden van de wetgever en dus rechtszekerheid te scheppen. Een zorgvuldig beleid ten aanzien van de vormgeving van grondwettelijke bepalingen brengt mee dat deze bepalingen de realiteit van een mijns inziens alleszins bevredigende methode van wetgeving weerspiegelen. Daarbij mag van de wetgever een zorgvuldige selectie worden verwacht van de onderwerpen ten aanzien waarvan regelingsbevoegdheid aan bepaalde lagere organen wordt gegeven.

Hoogachtend,
de minister van Binnenlandse Zaken,
mr. W. F. de Gaay Fortman.

De positie van de ondernemingsraad vanuit het verleden naar de toekomst

door: L. C. van Dalen, lid Unieraad CHU

De redactie van de Nederlander heeft de wens geuit in deze tijd van het jaar een verhaal te publiceren met achtergronden over het instituut van de ondernemingsraden. Een dergelijk verhaal heeft niet zozeer te gaan over de uitwerking van het compromis in de ministerraad over de ondernemingsraad-nieuwe stijl, maar veel meer over het ontstaan, de betekenis en de noodzaak tot vernieuwing van het instituut.

ACHTERGRONDEN

In deze eeuw kende men al her en der kerken en fabriekcommissies. Verschillende ondernemers en directeuren wilden met hun personeel overleggen. Het kwam echter ook veel voor dat het eigenlijke motief stak in het liever buiten de deur houden van de opkomende vakverenigingen.

Halverwege deze eeuw - in 1950 - kwam de wet op de ondernemingsraden tot stand. De bonden kregen een voorkeursrecht t.o.v. de kandidaatstelling. Ook de werkgever werd lid van de ondernemingsraad. Grondslag van deze wetgeving was de overtuiging dat een orgaan van samenwerking in de onderneming slechts aan zijn doel kan beantwoorden, indien deze samenwerking zich afspeelt tussen de ondernemer en zijn personeel. Geen vertegenwoordiging van het personeel tegenover de ondernemer, doch een orgaan van gezamenlijk overleg.

In 1971 werden in de wet enkele veranderingen aangebracht. Er kwam een tweeledige taak: overleg en vertegenwoordiging. Tevens een uitbreiding van bevoegdheden, alsmede de mogelijkheid om deskundigen te raadplegen. Daarnaast recht op vorming en scholing. Het onderling beraad van gekozen leden doet officieel zijn intrede. Tenslotte de mogelijkheid van sancties. Tijdens de stakingen in het voorjaar van 1973 kwam er heftige kritiek op de ondernemingsraden toen bleek dat gekozen bondsleden de zijde kozen van de ondernemingen en niet van de vakorganisaties.

OP BASIS VAN GELIJKWAARDIGHEID

Als we praten over de bevoegdheden van de ondernemingsraad, zijn samenstelling, de verhouding tot de Raad van Commissarissen en de relatie met de vakbeweging worden onze antwoorden bepaald door onze visie op de onderneming en de mens.

In de onderneming werken mensen met uiteenlopende kwaliteiten en fysieke vermogens. Samen werken zij aan het verwirkelijken van de doeleinden met het oog waarop de onderneming bestaat. Gezamenlijk doen zij hun werk vanuit hun gemeenschappelijke verantwoordelijkheid voor het geheel. Van daaruit geredeneerd zijn de mensen die in de onderneming werken gelijkwaardig. Het is van belang naar hun antwoorden op diverse vragen te luisteren en ze de gelegenheid te geven mee te spreken over de zaken die aan de orde zijn. Slechts enkelen het woord verlenen of invloed op de beslissingen te laten uitoefenen betekent een versmalling van de samenwerking. Nu kunnen ze niet allemaal tegelijk spreken noch over alles tegelijk. Daarom wordt medezeggenschap opgebouwd uit werkoverleg, raadpleging van de achterban, vooroverleg van OR-leden en bespreking in de ondernemingsraad; ook rekening houdend met afdelingen en niveaus. Wanneer een mens graag heeft dat anderen naar hem luisteren, waarde hechten aan zijn drang tot invloed, hem de gelegenheid geven zich uit te spreken en te kiezen voor een bepaalde gedragslijn, moet die mens de ander ook dezelfde rechten gunnen. Dat is de ander liefhebben als jezelf.

De mens is tevens drager van het beeld van de Schepper. Creatief zijn is gestalte geven aan eigen werk en eigen toekomst. Daarvan moet een mens wel verantwoordelijkheid willen afdragen. Steeds daartoe bereid zijnde. Medezeggenschap en verantwoording afdragen gaan daarom samen in de vormgeving t.w. de ondernemingsraad. Vanuit bovenstaande visie en met de daarin gegeven intenties kan overleg in de onderneming een zegen zijn voor de onderneming als werkgemeenschap en de omringende samenleving die verandert.

Daarbij mogen we niet verdoezelen dat er binnen de onderneming personen en groeperingen zijn met uiteenlopende belangen. In de vertegenwoordiging moeten die belangen aan bod kunnen komen om dan door overleg in gemeenschappelijke besluiten afgewogen tot hun recht te laten komen dan wel een conflict zuiver te stellen om het met behulp van anderen, Commissarissen enz. tot een oplossing te brengen.

TOELICHTING OP DE TAAK

Om de stem van de werknemers te laten horen is de ondernemingsraad in het leven

geroepen. Deze raad vormt een belangrijke schakel tussen het werkoverleg en het bestuur, een Raad van Commissarissen. Daarom behoort de O.R. het werkoverleg te stimuleren en de behoefte van de werknemers te peilen. Aan de andere kant zal de O.R. aan de Raad van Commissarissen adviezen uitbrengen in zaken die de doelstellingen en de hoofdlijnen van het beleid raken.

Tenminste tweemaal per jaar is er gezamenlijk overleg met de Raad van Commissarissen over de algemene gang van zaken, waarbij de Commissarissen tevens verantwoording afdragen van het gevoerde beleid.

Verder geeft de ondernemingsraad adviezen aan de Directie of belist mede over zaken die liggen op het uitvoerende vlak. Tevens toetst de O.R. of de directie blijft binnen de beleidslijnen die door de Raad van Commissarissen zijn uitgestippeld. Een goede verstandhouding met directie en Raad van Commissarissen kan mede worden bereikt door invloed te hebben op de benoeming van direktieleden en leden van de Raad van Commissarissen. Om deze redenen zijn die benoemingen ook aan verandering onderhevig o.a. langs wettelijke weg.

Wanneer de ondernemingsraad zijn taken goed vervult zullen de werknemers het vertrouwen hebben dat hun problemen behoorlijk afgehandeld worden op het niveau waar de beslissingen moeten vallen.

DE SAMENSTELLING VAN DE O.R.

In de O.R. ontmoeten leiding en gekozen leden elkaar in een intensief contact waarbij wederzijds de bedoelingen uiteen worden gezet, informatie over en weer wordt gegeven en motieven worden gegeven voor het innemen van een bepaald standpunt. Het voorzitterschap is een kwestie van doelmatigheid en vergadertechniek. In veel gevallen kiest de O.R. al een voorzitter uit zijn midden. Dat bespaart het direktielid eventuele rolconflicten en hij kan de zaken wat zuiverder brengen. Direktieleden hebben nog wel eens de neiging om te doceren, wat belerend met de OR-leden om te gaan. Dat wordt in bovenstaande variant vermeden.

De directie hoort er in ieder geval wel bij, anders kan men niet in wederzijdse verantwoordelijkheid de gang van zaken met elkaar bespreken.

Vooroverleg en tussentijds beraad van de gekozen leden moet natuurlijk mogelijk zijn. Dat doet de directie immers ook. Die bereidt met haar staf ook de agendapunten voor.

Heel deze werkwijze versterkt het vertrouwen van de achterban in de ondernemingsraad. Daar hebben we geen zogenaamde Personeelsraad voor nodig. Het moge dan behoudend klinken, maar waarom zouden we het goede niet behouden en zoals het in de praktijk is uitgegroeid niet coderen in de wetgeving?

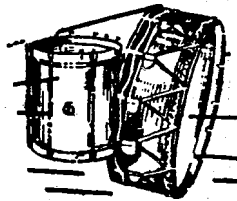
Dat lijkt mij beter dan ingewikkelde compromissen die in de werkelijkheid van het bedrijfsleven haast onuitvoerbaar zijn of sterk vertragend werken en mede daardoor frustrerend zijn voor de bedrijfsdemocratie.

UITBREIDING VAN BEVOEGDHEDEN

Om de OR populair te maken en inhoud aan zijn medezeggenschap te geven moet het terrein van de bevoegdheden wat verantwoord worden uitgebreid. Zwaarwichtige belangen mogen voor de leiding geen excuus zijn om de OR achteraf te informeren. Deze belangen nopen veeleer tot een snel bijeenroepen. Het is ook verstandig van de leiding om in zoveel mogelijk zaken de instemming van de ondernemingsraad te vragen. Wanneer men nog niet zo verstandig is, kan de wet dat stimuleren door artikelen, die dat inhoud geven. Het formuleren van procedures voor het contact met de organen van werkoverleg geeft ook weer inhoud aan het functioneren van een ondernemingsraad. Voor het hanteren van zijn bevoegdheden moet de O.R. wel beschikken over tijdige en overzichtelijke informatie. Bij gemis daarvan raakt men van de hoofdlijnen af en komen allerlei details op de agenda te staan. Het wordt een waslijst van kruidenierszaken. Geef de OR-leden alsjeblieft ook het recht van initiatief. Dat onderstreept hun verantwoordelijkheid.

Er zou nog veel meer te zeggen zijn over dit instituut in ontwikkeling. Bijv. dat gekozen leden mensen zijn die wel naar vermogen meedoen doch scholing en vorming nodig hebben om zich tot goede OR-leden te ontplooiën. En dat de bonden veel kunnen doen aan begeleiding en educatie. Doch genoeg voorlopig. Laten wij eerst maar eens zien met welke wetswijzigingen het kabinet binnenkort komt.

L. C. v. Dalen.

VAN DER GLAS
Heerenveen

Blaas- en
Slaginstrumentenfabriek
Telefoon 05130-22652

VRIJHEID ZONDER HANDEN EN VOETEN

door: drs. G. van Leijenhorst, lid Tweede Kamer voor CHU

De vrijheid van onderwijs in het nieuw voorgestelde grondwetsartikel loopt niet meer, kan niet meer lopen, gaan of staan, omdat het een vrijheid is geworden zonder handen en voeten. In lid 1 van het nieuwe artikel staat net als in lid 2 van het huidige artikel nog wel „het geven van onderwijs is vrij”, maar dit wordt in de andere daarop volgende leden niet meer waar gemaakt. Dit wil ik in het kort toelichten.

In lid 6 van het huidige artikel lezen we, dat bij de regeling van de eisen van deugdelijkheid de vrijheid van het bijzonder onderwijs wordt geëerbiedigd. Thans wordt gesteld, dat de voorwaarden met inachtneming van de vrijheid van richting zodanig worden geregeld, dat de deugdelijkheid van het bijzonder onderwijs even afdoende wordt gewaarborgd als die van het openbaar onderwijs.

Opmerkelijk verschil: de vrijheid van bijzonder onderwijs is vervangen door de vrijheid van richting.

Is de vrijheid van onderwijs dan meer dan de vrijheid van richting? Ja, wis en drie. De vrijheid van richting is (slechts) een aspect van de vrijheid van onderwijs. De vrijheid van onderwijs drukt uit, dat alle activiteiten, welke met het geven van onderwijs te maken hebben, voorbehouden zijn aan het bijzonder onderwijs. De handelingsbevoegdheid en regelingsmacht berusten dus bij het bevoegd gezag van de vrije-school en niet bij de overheid. In tegenstelling tot wat geldt voor de openbare school. Immers het openbaar onderwijs wordt bij de wet geregeld (lid 3).

Nu is die vrijheid van (bijzonder) onderwijs wel enigermate ingeperkt, doordat de wetgever eisen van deugdelijkheid kan stellen (ter bewaking van de voortreffelijkheid van het onderwijs), alsmede subsidievoorwaarden (ter waarborging van een goed-financieel-beheer, veiligheids- en gezondheidsvoorschriften, etc.).

Maar wat dit betreft worden er aan de wetgever duidelijk grenzen gesteld. Hij mag niet verder gaan dan strikt noodzakelijk is: het gaat immers om de eerbiediging van de vrijheid van onderwijs.

Nu de vrijheid van richting. Deze geeft aan wat men, gebruik makende van de vrijheid van onderwijs, zich ten doel stelt; waarop men - zoals de naam ook al aanduidt - zich op richt. De vrijheid van onderwijs geeft het bijzonder onderwijs tevens het recht om dit zelf in te vullen, te regelen, in te richten: vrijheid van inrichting dus. Vrijheid van richting zonder dat er vooraf ruimte geschapen wordt voor de vrijheid van inrichting (en ook voor de vrijheid van oprichting) stelt dus niets voor. Nogmaals: zonder de vrijheid van onderwijs heeft de vrijheid van richting geen handen en voeten.

Terug naar de wettekst. Bij het stellen van de voorwaarden door de overheid is de vrijheid van onderwijs dus verwisseld door de vrijheid van richting. Het vrije autonome gebied, waar de bijzondere school zelf regelingsbevoegdheid geniet (behoudens dan de geldende eisen van deugdelijkheid en subsidievoorwaarden) is nu ingevuld met de doelstelling van de bijzondere school. De vrijheid van inrichting is dus geen toetssteen meer bij het stellen van voorwaarden. M.a.w. de overheid kan binnendruiven binnen het autonome gebied van de bijzondere school, krijgt krachtens de nieuwe wettekst daartoe de bevoegdheid en kan daarbij in haar vaart alleen maar beteugeld worden voorzover het „vrije” onderwijs ondubbelzinnig kan aantonen - omgekeerde bewijslast! dat zijn richting wordt aangetast.

In extremis kan dit er zelfs op neerkomen, dat op grond daarvan het verzet tegen de samenwerkingsschool wordt gebroken. Immers wanneer de vrijheid van inrichting onder tafel is gewerkt en slechts de vrijheid van richting meer telt, waarom zou de overheid ook binnen de pluriforme school dan niet meer de vrijheid van richting - althans naar haar zienswijze - „veilig” kunnen stellen?

Men kan geen beter middel bedenken om de vrijheid van richting om zeep te helpen dan door deze als enig criterium aan de overheid voor te houden.

TE ERGER

Een en ander wordt te erger, nu er in het nieuwe voorstel van de regering geen onderscheid meer wordt gemaakt tussen eisen

van deugdelijkheid en subsidievoorwaarden. Alles wordt nu in de grote pot van de voorwaarden gestopt. Over eisen van deugdelijkheid, welke de inhoud van het onderwijs betreffen, wordt nu niet meer gesproken.

Het schijnt er nu dus niet meer toe te doen of de wetgever met de keuze der leermiddelen dan wel met de kubieke meterinhoud van een schoollokaal te maken heeft. De bekostigingsvoorwaarden, en wat kan men daar niet allemaal onder brengen - worden daarmee op voet van gelijkheid met de eisen van deugdelijkheid behandeld, op een niveau, waar zij de vrijheid van richting zouden kunnen bedreigen. Het bijzonder onderwijs wordt door deze wijzigingen wel sterk in het defensief gedrongen. Terwijl thans geldt, dat de overheid maar met steekhoudende argumenten moet aantonen, dat inperking van het rechtsgebied van het vrije onderwijs noodzakelijk is, zal straks - onzaliger voorgedachten - het bijzonder onderwijs de bewijslast worden opgelegd, om aan te tonen, dat de vrijheid van richting wordt aangetast. Zal het enige, verschil tussen het openbaar en bijzonder onderwijs straks dit zijn, dat het eerste geheel bij de wet en het tweede via „de voorwaarden” door de wetgever geregeld wordt?

GERINGER

Wanneer er in de huidige wettekst geen andere wijziging was aangebracht dan de woorden „bij de wet” te vervangen door de woorden „bij of krachtens de wet”, dan was er wel reden tot zorg, maar deze zorg zou aanmerkelijk geringer zijn, indien de eerder in dit artikel genoemde wijzigingen niet waren aangebracht.

„Krachtens de wet” betekent, dat er delegatie kan plaatsvinden naar de Kroon of Minister en naar de lagere overheden: provincie, gewest of gemeente. Nu kan men gretig opmerken; dat hiermee een bestaande situatie wordt gelegaliseerd en daarbij wijzen op de talrijke algemene maatregelen van bestuur, welke al in de bestaande wetten voorkomen. Maar is iedereen zo onverdeeld gelukkig met de bestaande toestand? Waarom stemden, om een paar namen te noemen, de anti-revolutionaire Bruins Slot en Tilanus sr. (met heel zijn CHU-fractie) in 1962 tegen de mammoetwet?

Hebben we in deze tijd, nu toch al het gevoel bestaat, dat we meer per nota dan door wetgeving geregeerd worden, als er dan toch wetten tot stand komen, meer behoefte aan raamwetten dan aan een meer gedetailleerde wetgeving, waarop nog in een redelijke mate - vooraf - wijzigingen kunnen worden aangebracht? En wie verwacht, dat er van een redelijke controle achteraf door het parlement nog veel terecht kan komen, terwijl bekend is, dat de Kamer zelfs niet aan het lezen van de stroom circulaire toekomt?

ONDUBBELZINNIG

Mede gelet op de intensieve activiteiten van de minister op het gebied van de verzorgingsstructuur (schoolbegeleidingsdiensten, stichting leerplanontwikkeling etc.) hebben we niet alleen meer wetgeving nodig, maar ook een zodanig gedetailleerde wetgeving, waarin de rechten van het vrije onderwijs ondubbelzinnig zijn vastgelegd. Een actief onderwijsbeleid - zoals dat thans gevoerd wordt - mag niet tot resultaat hebben, dat er minder wetgeving tot stand komt. Wanneer de wetgevende arbeid de vaart van het beleid niet meer kan bijhouden, bestaat er slechts de keus uit twee mogelijkheden: of de wetgevende arbeid intensiveren (hetgeen wat anders is dan het produceren van raamwetten), of het tempo van het beleid aan de legislatieve capaciteit aanpassen.

Moet, omdat het hek in rustiger tijden reeds is opengezet, het hek ten tijde van stormkracht 10 dan maar helemaal van de dam worden gehaald?

Dit alles moge nog van toepassing zijn - ongeacht hetgeen eerder in dit artikel gesteld is; nu echter tevens geldt, dat bij het stellen van voorwaarden de toetsing aan de vrijheid van het bijzonder onderwijs vervallen is en de eisen van deugdelijkheid in de ene pot van voorwaarden ondergedoken zijn, m.a.w. nu geldt dat ook binnen deze context delegatie mogelijk wordt - en dat niet alleen naar de minister, maar ook

Het voorgestelde grondwetsartikel

over het onderwijs luidt:

1. Het geven van onderwijs is vrij behoudens het bij de wet te regelen toezicht van de overheid. De wet kan regels stellen ter bescherming van de gezondheid, en, voor wat bij de wet aangewezen soorten van onderwijs betreft, ten aanzien van de bekwaamheid en zedelijkheid van hen die onderwijs geven.
2. De wet regelt het openbaar onderwijs met eerbiediging van ieders godsdienst en levensovertuiging. Zij verzekert dat overal voldoende gelegenheid wordt gegeven tot het ontvangen van openbaar basisonderwijs en dat voldoende is voorzien in de behoefte aan bij de wet aangewezen andere soorten van openbaar onderwijs.
3. Voor zover deze aan, bij of

krachtens de wet te stellen voorwaarden voldoende, worden het bijzonder basisonderwijs en de bij de wet aangewezen andere soorten van bijzonder onderwijs naar dezelfde maatstaven als het overeenkomstige openbaar onderwijs uit de openbare kas bekostigd.

4. De in het voorgaande lid bedoelde voorwaarden eerbiedigen de vrijheid van richting, waaronder met name zijn begrepen de keuze van de leermiddelen en de aanstelling van hen die onderwijs geven. Zij worden met inachtneming van de vrijheid van richting zodanig geregeld, dat de deugdelijkheid van het bijzonder onderwijs even afdoende wordt gewaarborgd als die van het openbaar onderwijs.

nog naar de lagere overheden toe - lijkt mij de vrijheid van onderwijs van haar kracht beroofd.

De wetgever, die altijd nog kan bepalen wanneer er delegatie mag plaatsvinden en wanneer niet, moge bedenken dat zowel het huidige als het voorgestelde grondwetsartikel hem voorhoudt „Het geven van onderwijs is vrij”, waardoor hem wordt gezegd, dat de regelingsbevoegdheid toe komt aan het bijzonder onderwijs. Zouden deze zes woorden hem niet alleen wat te zeggen hebben omtrent die gevallen, waarin delegatie overwogen wordt, maar ook met name waar het gaat om de delegatie-bevoegdheid überhaupt?

WAAROM?

Tenslotte: Waarom deze grondwetswijzi-

ging, terwijl de regering wist, dat er zoveel deining zou ontstaan (na de voorproef reeds in het najaar 1975)?

Gaat het om een betere wetssystematiek en/of om een fraaiere juridische vormgeving? Of is toch het inhoudelijke aspect van meer belang?

Wanneer het eerste het geval is - als het alleen maar gaat om de verfraaiing van de wettekst en legalisatie van het bestaande - is men dan vergeten hoe lang er gewikt en gewogen is om de na zoveel jaren bittere strijd verworven vrijheid van onderwijs in passende bewoordingen in de Grondwet te verankeren?

Wanneer het laatste het geval is, welke dwingende redenen moeten er dan bestaan om zoveel storm te oogsten, met een - zoals het er thans naar uit ziet - voor de regering te verwachten minimaal succes?

Capelse voorwaarden

In de onlangs gehouden ledenvergadering van de CHU-kiesvereniging „Groen van Prinsterer” te Capelle aan den IJssel, is onder meer aandacht besteed aan het vraagstuk omtrent het uitkomen van drie confessionele partijen met één CDA-lijst bij de komende kamervoorverkiezingen.

Unaniem waren de aanwezige leden van de kiesvereniging van mening, dat:

- 1e gestreefd dient te worden naar de vorming van die ene CDA-lijst;
- 2e deze C.D.A.-lijst alleen tot stand kan komen, wanneer wordt voldaan aan de volgende eisen:

- a. geen afspraken, met welke partij dan ook, mogen worden gemaakt vóór de verkiezingen. Een nieuwe kabinet dient dan ook gevormd te worden door programvergelijking na de verkiezingen;
- b. het C.D.A. dient de verkiezingen in te gaan als een duidelijk christelijk geïnspireerde partij, die een duidelijk aparte stroming binnen het Nederlandse volk dient te zijn, waarop een bewuste keuze gemaakt kan worden. De christelijke inspiratie dient gevonden te worden in de Bijbel, zoals dat bij amendement-Beernink aan de statuten van het C.D.A. is toegevoegd.

c. het beleid van het kabinet „Den Uyl” dient niet te worden verdedigd door de vertegenwoordigers van het C.D.A. Dit is onmogelijk door de vertegenwoordigers van het C.D.A. Dit is onmogelijk daar de C.H.U. oppositie voert tegenover dit kabinet. De leden van de kiesvereniging zijn unaniem van mening, dat de oppositie op jiviale en goede wijze wordt gevoerd en spreken hierbij tevens uit, dat de oppositie tijdens de huidige kabinetsperiode op dezelfde wijze moet worden voortgezet.

Daar het beleid van de huidige C.D.A.-ministers een onderdeel uitmaakt van het kabinetsbeleid, dient volgens de kiesvereniging ook het beleid van C.D.A.-ministers niet te worden verdedigd. De kiesvereniging te Capelle aan den IJssel verenigt zich geheel met de standpunten, zoals menigmaal door dr. R. J. H. Krusinga verwoord.

De kiesvereniging is dan ook van mening, dat op de voorwaarden, zoals die door de A.R.P. naar voren worden gebracht, niet kan worden ingegaan.

Enquête:

meerderheid kiezers voorstander CDA

Een meerderheid van de Nederlandse kiezers is voorstander van het Christen-Democratisch Appèl (CDA). Een enquête van het NIPO (Nederlands Instituut voor de Publieke Opinie) heeft uitgewezen dat 61 procent van de ondervraagden vóór het CDA is. De enquête werd tussen 12 en 21 april gehouden onder 1752 stemgerechtigde Nederlanders en was een herhaling van een onderzoek over hetzelfde onderwerp in de eerste week van april, toen eveneens 61 procent van de ondervraagden „ja” zei op de vraag: „Bent u voor of tegen de vorming van zo'n (een christen-democratische) partij, het CDA?” De pogingen om tot het CDA te komen waren bij 87 procent van de ondervraagden

bekend (een punt hoger dan begin april). De voorstanders van het CDA onder mensen die op een van de drie confessionele partijen stemmen, bevinden zich in ongeveer gelijke mate bij KVP, ARP en CHU. De percentages zijn: Voorstanders bij ARP 82 (eerste week april: 82), KVP 78 (81) en CHU 78 (88).

De tegenstanders zijn het meest talrijk bij de mensen die ARP of CHU stemmen: 15 van de ARP-kiezers is tegen en 14 procent van de CHU-mensen. Bij de KVP is slechts 5 procent van de ondervraagden tegen de vorming van het CDA aldus de door het ANP gepubliceerde uitslag van de enquête.

H. L.

SOCIAAL ZEKERHEIDSBELEID

EEN GROOT GOED

door: J. Heij, lid Eerste Kamer voor CHU

Voor de laatste maanden wordt veel gedacht, gesproken en geschreven over de sociale wetgeving en sociale voorzieningen in ruime zin, ook in verband met het collectieve-voorzieningsbeleid en de economische situatie in het algemeen.

De problematiek in verband met de lastenstijging in de collectieve sector in het algemeen en het aandeel van de sociale voorzieningen daarin, behoeft ook onze zeer bijzondere aandacht. Waar dit veelzijdige en uitermate belangrijke onderdeel tot het totale sociale beleid fundamenteel in onderzoek is en de resultaten van dit onderzoek nog niet of onvoldoende bekend zijn, zijn wij ook in CDA-kring terzake nog niet tot een definitieve standpuntbepaling gekomen.

In overeenstemming met het verzoek van de redactie wil ik graag, in aansluiting aan wat hierover reeds in „de Nederlander” werd gepubliceerd, een verdere nadere samenvatting geven van enige punten van hetgeen ik hierover enige weken geleden in de Eerste Kamer heb gezegd namens de fracties van de KVP de ARP, en de CHU. Duidelijk is dat wij in ons land voor de noodzaak staan het groeipercentage van de kosten voor de collectieve voorzieningen en het sociaal zekerheidsbeleid, te beperken in relatie tot de sociaal-economische situatie en verwachtingen. De indrukwekkende cijfers over bijvoorbeeld de ontwikkeling van de kosten voor sociale verzekeringsuitkeringen - het meest omvangrijke onderdeel van de sociale zekerheid - spreken voor zich.

GRENZEN

Sedert 1959 zijn deze uitgaven elke vier jaar verdubbeld van 2½ miljard gulden in 1959 tot ruim 40 miljard gulden in 1975. In de periode 1950 - 1975 is het nationaal inkomen 11 maal zo groot geworden, maar in diezelfde periode zijn de sociale verzekeringsuitkeringen 52 maal zo groot geworden.

In 1960 stond ons land in dit opzicht in de Europese Gemeenschap op de laatste plaats en nu staan wij reeds enkele jaren aan de top.

Maar wij moeten constateren, dat door

enerzijds stagnatie in de economische groei en anderzijds verdere stijging van de kosten verbonden aan de sociale voorzieningen, grenzen bereikt of zelfs overschreden worden.

Het kabinet heeft besloten, voorwaarden te scheppen voor een wezenlijke ombuiging van het huidige stijgingstempo van de kosten voor Collectieve voorzieningen in het algemeen en de sociale voorzieningen en ook hierdoor van de arbeidskosten, ter bevordering van de werkgelegenheid en de gewenste economische groei.

De regering is van mening, dat in de periode 1977-1980 de collectieve lastenstijging niet meer mag bedragen dan rond 1 procent per jaar, uitgaande van een groei van het nationale inkomen met 3,75 procent per jaar. Deze uitgangspunten zijn mede aan de orde. De meest recente cijfers en prognoses van het Centraal Planbureau zijn daarbij ook van belang.

Het Kabinet heeft aan een interdepartementale Commissie opdracht gegeven, voorstellen voor te bereiden die leiden tot een betere kostenbeheersing op het terrein van de sociale voorzieningen en een vermindering van de stijging van de totale kosten met inbegrip van de rijksbijdrage in de gehele sector van de sociale voorzieningen.

OVERTUIGD

Ook in onze kring zijn wij overtuigd van de noodzaak tot beperking van de kostenstijgingen. De beleidsombuigingen die hiervoor nodig zijn, zullen beperkingen vragen die in sociaal verantwoorde zin zullen moeten worden verdeeld.

In beginsel zullen wij allen naar vermogen onze bijdrage moeten leveren voor een economisch-sociaal herstel, waardoor handhaving en versterking van sociaal beleid bevorderd worden. Het blijft van beslissend belang, dat de Regering in overleg met de sociale partners en de volksvertegenwoordiging, komt tot de genoemde beleidsombuiging, terwille ook van een gezond sociaal beleid. Een beleid dat alleen mogelijk blijft in een gezond economisch klimaat, waarin de mogelijkheden geboden worden voor het effectief betrachten van solidariteit tussen de ver-

schillende bevolkingsgroepen, de solidariteit van de actieven ten aanzien van de niet-actieven, van gezonden voor zieken en van validen voor invaliden.

INTENS

Er wordt dus intens gestudeerd op en gewerkt aan het voorbereiden van voorstellen die leiden kunnen tot een betere kostenbeheersing, met behoud van het hoge verkregen goed van veelzijdige sociale zekerheid.

Een vereenvoudiging van het complexe stelsel is daarbij ook gewenst. Met name dr. Veldkamp werkt met de daarvoor ingestelde Staatscommissie reeds geruime tijd aan het vraagstuk van Vereenvoudiging en Codificatie van de Sociale Zekerheidswetgeving. Het gedachte voorontwerp voor het algemene deel van een basiswet sociale zekerheid is echter nog steeds niet gereed. Er is een achterstand op het eerst gedachte tijdschema ontstaan, omdat de codificatiewerkzaamheden meer arbeidsintensief en tijdverdragend zijn gebleken, dan eerst werd verwacht. Ook het voorkomen van oneigenlijk gebruik en misbruik van sociale voorzieningen vraagt de aandacht. Het misbruik moet vanzelfsprekend met kracht afgewezen worden, maar ook het oneigenlijk gebruik dient zoveel mogelijk voorkomen te worden. Onze sociale wetgeving en sociale voorzieningen leiden in bepaalde gevallen tot oneigenlijk gebruik - beter is wellicht te zeggen tot oneigenlijke consequenties - ook omdat de onderscheiden regelingen soms onvoldoende op elkaar afgestemd zijn. Dit geldt zowel voor werkgevers als voor werknemers en zowel de overheid als de uitvoeringsorganen worden hiermee geconfronteerd.

De Sociale Verzekerings Raad (SVR) heeft reeds enkele rapporten opgesteld over het beperken en voorkomen van een oneigenlijk gebruik en het misbruik en hieraan wordt voortvarend verder gewerkt.

Ook dient gewezen te worden op het grote belang van de doelmatigheid van organisatie, beheer en toezicht van de diverse organen van de sociale verzekering, waarmee de kostenbeheersing zeker ook verder bevorderd wordt.

NATIONAAL

Deze en andere zaken vragen om een nationale aanpak en oplossing, maar zij houden ook verband met de internationale situatie en behoeven met name ook in het verband van de Europese Gemeenschap een meer gemeenschappelijke benadering dan tot dusverre het geval is geweest.

Moeten wij vaststellen, dat ons sociaal zekerheidsstelsel te ingewikkeld is geworden, helemaal moeilijk wordt het, als wij de regelingen terzake in de ons omringende landen in onze beschouwing willen betrekken en willen proberen deze te vergelijken met ons systeem.

Elk land heeft zijn eigen, van de andere landen sterk afwijkende, regelingen.

Er zijn grote verschillen ook voor wat betreft het heffen en betalen van premies. In het ene land draagt de overheid veel meer bij dan in het andere en ook de verdeling van de premies over werkgevers en werknemers loopt zeer uiteen.

Dit alles bemoeilijkt een enigszins gelijkgericht sociaal zekerheidsbeleid in de Europese Gemeenschap. En toch is het nodig de onderscheiden sociale voorzieningsregelingen geleidelijk aan naar elkaar toe te doen groeien, ook om meer te benaderen hetgeen werkelijk een gemeenschap kan worden genoemd.

NODIG

Ik meen te moeten volstaan met het memoreren van deze enkele punten met betrekking tot het sociaal zekerheidsbeleid als deel van het algemene beleid, zoals die door de CDA-fracties bij het beleidsdebat Sociale Zaken in de Eerste Kamer aan de orde werden gesteld.

Betere kostenbeheersing door enige beleidsombuiging is nodig. U zult over de uitwerking daarvan in de komende tijd zeker nog veel lezen en horen.

De vragen en problemen die zich hierbij voordoen en die een oplossing behoeven, zijn niet eenvoudig. Maar wij vertrouwen dat de gewenste beleidsombuiging zal worden gerealiseerd met behoud van een werkelijk sociaal welzijnsbeleid, waarbij sociale zekerheid het tot ontplooiing doen komen van persoonlijke verantwoordelijkheid optimaal bevordert.

Want onze sociale wetgeving en sociale voorzieningen zijn niet in de eerste plaats een probleem, maar eerst en vooral een groot sociaal goed, voor de verbetering waarvan het zeer de moeite waard is ons mede te blijven inzetten.

J. Heij.

DISCUSSIE BINNEN HET CDA

Kunnen wij zó verder

Met het verschijnen van het ontwerpprogramma van het CDA schijnt de verwezenlijking van een christen-democratische partij als onafhankelijk politiek instrument tussen liberalen en socialisten een stap naderbij gekomen te zijn. Het is een enorme verdienste van prof. dr. B. Goudzwaard, dat het hem in de hem toegemeten tijd gelukt is een ontwerp op tafel te leggen, dat door de besturen van drie afzonderlijke partijen aanvaardbaar wordt geacht. Of het dit ook werkelijk is, zal nadere bestudering en bespreking binnen de plaatselijke partij-organisaties dienen uit te maken.

Een nadere kennismaking met dit werkstuk werpt echter wel enkele vragen op. Op de eerste plaats staat er onder de „kanttekeningen” bij het „Programma van uitgangspunten” dat dit niet kan worden geamendeerd. Waarom niet?

Er staan dingen in, waarbij ik op zijn minst een vraagteken zou willen zetten. Bijv. bij het woord „terecht” in punt 5 over de rechtstraat. De meeste kritiek op de bestaande orde komt van de nieuw linksen en uit andere onverdacht marxistische hoek en is derhalve voor een belijdende christen à priori en à fortiori niet „terecht”, omdat wij maar al te goed de bedoelingen van deze maatschappij-omturners kennen. Het gedrag van onze vroegere partijgenoot Huijsen, die zichzelf tot het standpunt van deze lieden heeft „bekeerd”, vormt een duidelijke indicatie met wat voor soort lieden men hier te maken heeft.

De tweede zin van punt 10 over het sociaal-economisch beleid is zoals hier gesteld, onaanvaardbaar. Dit riekt naar het socialistische ideaal van het kweken van onrendabele arbeidsplaatsen als middel ter

bestrijding van de werkloosheid waarmee echter het bedrijfsleven weinig geholpen is.

UIT HET HART GEGREPEN

Als ex-marineofficier interesseert mij uiteraard het meest wat over veiligheid en internationale samenwerking in het programma vermeld staat. In de toelichting op punt IV lees ik ergens: „Een eenzijdige ontwapening zou de verleiding voor mogelijke tegenstanders te groot kunnen maken en een tekort aan rechtsbescherming betekenen voor alle hier levenden”.

Dit is mij uit het hart gegrepen. Ik betreur alleen, dat deze tekst niet met zoveel woorden in het programma zelf is opgenomen. Wel staat daar onder punt 184 als basis voor onze defensie inspanning de „defensienota 1974” genoemd. Dit is uiteraard volstrekt onaanvaardbaar. In maart 1972 is er een rapport verschenen waaraan in principe alle stromingen in Nederland hun bijdrage hebben kunnen leveren, het rapport van de commissie van civiele en militaire deskundigen (commissie Rijkervorsel). Dit is het uitgangspunt voor onze defensie inspanning, op grond van onze NAVO verplichtingen. Met een gering verschil tussen de standpunten van de meerderheid en de (rode) minderheid is dit rapport unaniem aanvaard. Nauwelijks was het kabinet Biesheuvel gevallen en werd Den Uyl in het zadel geholpen door het gebrek aan ruggegraat van enige „christen-democraten”, of deze socialistische regering kwam met een defensienota 1974 die ver beneden de maat bleef van het rapport hiervoor genoemd en een duidelijke eerste bijdrage vormde aan de afbraak

van onze defensie. Bij latere begrotingen is deze weg consequent verder betreden zonder dat de volksvertegenwoordiging dit heeft belet.

Op grond van deze defensienota 1974 en latere begroting heeft Nederland zich de naam van „onbetrouwbare bondgenoot” en „zwakke schakel” in de verdedigingsgordel op de hals gehaald. Dit als uitgangspunt te nemen voor het christen-democratisch defensiebeleid betekent een dergelijke buiging in de richting van het socialisme, dat er van een eigen onafhankelijke opstelling geen sprake meer kan zijn. Dit geldt ook voor punt 187; een bijdrage aan de ondermijning van de krijgstuicht.

DE SCHOEN WRINGT

Maar welk programma men ook opstelt, het is alles zinloos, wanneer niet de uitvoerders van dit programma betrouwbare lieden zijn. En dat is het waar, voor de CHU, de schoen wringt. Noch Aantjes, noch Andriessen om van Boersma en Van Agt maar te zwijgen, zullen in staat zijn een onafhankelijke politiek tegenover het socialisme te voeren. Daarvoor hebben zij te luidkeels hun bewondering voor het kabinet-Den Uyl uitgesproken dan wel hun handen zelf vuil gemaakt. En laat ons eens zien wat het kabinet-Den Uyl ons in de afgelopen jaren van haar bewind heeft gebracht. Het opruimen van de laatste resten krijgstuicht in het leger dank zij de hulp van de VVDM, instrument in handen van Moskou. Het hand over hand toenemen van misdadigheid, verachting van gezag, minachting van verkeersregels, belastingfraude, fraude op verontrustende schaal met sociale verzekeringen. Het bevorderen van de door Moskou nagestreefde desinformatie als taktiek tot ondermijning van het geestelijke weerstandsvermogen van het Westen door het met belastinggeld steunen van de linkse pers en links georiënteerde publiciteitsmedia. Een explosieve toename van de overheidsuitgaven waardoor inflatie in de hand wordt gewerkt in plaats van bestreden, wat de taak van elke regering is. Het steunen met belastinggelden van de machtsrijd van het wereld-

communisme tegen het vrije Westen via marxistische moordenaarsbenden, die de naam „verzetsbeweging” dragen. Het toegeven aan de druk van de marxistische vakbewegingen (F.N.V.) tot steeds verdere verhoging van de arbeidskosten waardoor het Nederlandse bedrijfsleven reeds in een onacceptabele situatie is komen te verkeren en mede waardoor de werkloosheid ongekende proporties heeft aangenomen. Pogingen tot legaliseren van abortus en drugsgebruik, waardoor Nederland tot een lacune wordt in het internationale front ter bestrijding van gebruikers van en handel in drugs. Pogingen, om langs wettelijke weg onze jeugd aan een marxistische indoctrinatie te onderwerpen. Pogingen tot het invoeren van de polarisatie in het bedrijfsleven via wettelijke maatregelen. Pogingen tot staatsocialisering van delen van het bedrijfsleven die, na eerst noodlijdend te zijn gemaakt door de buiten alle proporties tredende lasten, aan voorwaarden gebonden subsidies aangeboden krijgen. Zo zou men kunnen doorgaan. Er is geen terrein van onze samenleving denkbaar, waar de verloederd niet als een kanker om zich heen grijpt.

TE VERWACHTEN

En hiervoor aanvaarden de leiders van ARP en KVP de verantwoordelijkheid door hun steun aan het kabinet-Den Uyl. Bij meer dan één principiële gelegenheid hebben zij zelf de eenheid van een christen-democratisch standpunt opgeofferd aan het voortbestaan van dit kabinet, wanneer zij voor de keuze werden gesteld de consequentie van een principiële christelijke houding te trekken. Dit soort verraad aan een eigen christen-democratische opstelling, keer op keer gedemonstreerd, zal men ook in de toekomst te verwachten hebben. Voor elk rechtgeaard christen, dus ook voor de CHU-leden is het onmogelijk in een organisatie op te gaan, die door dit soort mensen wordt geleid. Dit zou regelrecht verraad betekenen aan de beginselen waarvoor de Unie altijd heeft gestreden.

Hengelo,

A. Koldewijn.

Wat Nederland niet meer neemt

door: prof. dr. ir. H. G. van Beusekom

De tweede wereldoorlog was nog niet ten einde en ons land was nog bezet, toen ik op een morgen op de Haagse boekenmarkt onverwacht een collega gemeenteraadslid ontmoette, die ik in lange tijd niet had gezien. Immers vergaderen deed de raad toen niet meer; wij waren naar huis gezonden. Een dergelijke ontmoeting tussen twee lotgenoten, ook al behoorden zij tot verschillende politieke partijen, doet de politieke tegenstellingen verbleken en leidt tot het maken van vergelijkingen tussen het verleden en het heden en het uiting geven aan wensen en verlangens voor de toekomst. Zo ging het ook met ons gesprek op de boekenmarkt. De kern daarvan was dit, dat bij velen de verwachting leefde, dat problemen, die jarenlang aanleiding hadden gegeven tot felle kritiek, na het verdwijnen van de bezetters in grote eenstemmigheid zouden worden opgelost.

Slechts voor één punt maakte mijn politieke tegenstanders een uitzondering: dat was de werkloosheid. Van 1930, toen de toestand als normaal kon worden beschouwd, tot het dieptepunt omstreeks 1935 was het aantal werkzoekenden, die geheel werkloos waren, opgelopen tot bijna een half miljoen in de winter en 400.000 in de zomer. Dat neemt ons volk, dat vijf jaren lang de ellende van oorlog en bezetting heeft meegemaakt, beslist niet meer.

Of wij na de oorlog een regering van links of van rechts zullen krijgen, wij zouden er volgens mijn gesprekspartner op moeten rekenen, dat in ons volk in de bezettingsjaren iets is wakker gemaakt, dat zich niet meer laat onderdrukken.

Tot zover mijn collega, die ik sindsdien nooit meer heb ontmoet, maar die in die vluchtige ontmoeting op de boekenmarkt

mij een beeld heeft gegeven van de belangrijke plaats, die de arbeid in het leven van de mens inneemt. Werkloosheid is dan ook een kwaad, dat niet op zichzelf kan worden bestreden door financiële maatregelen, die de werklozen en hun gezinnen voor broodgebrek kunnen behoeden.

AAÏPASSING

Dit nu hebben wij in de crisisperiode van de jaren dertig gedaan. De opvolgende regeringen hebben een zogenaamde aanpassingspolitiek gevolgd, die het maatschappelijk evenwicht, dat verloren was gedaan, meende te kunnen herstellen. In de plaats hiervan liep de historie van de jaren dertig uit op een bloedige oorlog en een vreemde bezetting.

Deze ontwikkeling heeft getoond, dat van de Christelijke Kerken meer wordt verlangd dan bekommernis om onze eeuwige zaligheid, maar dat zij ook een zaak hebben ten opzichte van het sociale leven. Reeds aan het begin van deze eeuw hebben figuren als Talma en Slotemaker de Bruine beide predikant in de Nederlandse Hervormde Kerk - een dergelijk geluid laten horen. Van Slotemaker is dat woord, dat er geen aardeleven is zonder gevolg voor de eeuwigheid, doch evenmin een eeuwigheidsleven zonder invloed op ons aardse bestaan.

Dit betekent natuurlijk niet, dat op grond van Christelijke beginselen een maatschappelijke theorie zou kunnen worden opgebouwd en dat aan de hand daarvan een Christelijke maatschappij zou kunnen worden gevormd.

Het Christendom, zegt Slotemaker, kan tegen de ene samenlevingsvorm meer bezwaren hebben dan tegen de andere, maar het weet, dat het zijn kracht vindt in de

losmaking van het gebondene en de opheffing van het gezonkene. Dit is geen zaak van barmhartigheid, maar bovenal ook van gerechtigheid.

Daarom is het arbeiden aan de ontplooiing van de krachten van het Evangelie en de verkondiging van de verheerlijking Gods eerst in waarheid Christelijk sociaal.

VOOR HET EERST

In november 1891 werd voor het eerst in ons land een Christelijk Sociaal Congres gehouden, dat als hoofdtijdschrift had: „welke onze houding als Christenen moet zijn tegenover de sociale noden van onze tijd”. Dit congres heeft bijzondere vermaardheid gekregen door de openingsrede van dr. A. Kuijper: „het sociale vraagstuk en de christelijke religie”.

De sociale kwestie - zegt deze - is niet een louter theoretische vraag. Zij is de vraag dezer dagen ten gevolge van de vele ellende, die wordt geleden.

Gebrek aan arbeid en daaruit voortvloeiend gebrek aan spijs en drank, aan kleding en huisvesting zijn de prikkels, die in al wijden kring deden geboren worden dat zeer ernstige vraagstuk: wat er gedaan moet worden om de nood te verhelpen, niet alleen door een stuk brood te bezorgen aan wie hongert, maar door toestanden te wijzigen, die zulk een nood veroorzaken. Hoofdmoment van dit Congres vormden de werkloosheid, de lage lonen en lange werkdagen, vrouwen- en kinderarbeid en vooral ook het drankmisbruik.

Het trekt de aandacht, dat betrekkelijk weinig wordt gezegd over de huisvesting. Toch mogen wij aannemen, dat dit „Eerste Christelijk Sociaal Congres” de ogen van velen heeft geopend voor de grote sociale nood van die dagen. Verschillende belangrijke sociale wetten zijn in deze periode tot stand gebracht, zij het veelal door liberale ministers.

Wij mogen aannemen, dat dit mede te danken is aan het verworven inzicht, dat het Christelijk geloof niet alleen een kracht is tot vernieuwing van het persoonlijk leven, maar dat er naar het woord van Fichte ook voor de samenleving een wondere kracht van kan uitgaan.

TWEDE CONGRES

Ruim 25 jaar later - in maart 1919 - werd in Amsterdam het tweede Christelijk Sociaal Congres gehouden. Ook hiervoor bestond grote belangstelling. Met een groep Delftse studenten en afgestudeerden heb ik het gehele vierdaagse congres bijgewoond en dat heeft mij indrukken meegegeven, die in de loop der jaren misschien wel zijn verzwakt, maar nooit verloren zijn gegaan.

Sedert het eerste congres waren de omstandigheden wel diepgaand veranderd. Wij hadden juist een wereldoorlog achter de rug, waarin ons land als door een wonder niet betrokken was geraakt. Ons land stond echter op de drempel van een periode, waarin zich grote veranderingen op politiek en sociaal gebied zouden gaan voltrekken.

Het was enerzijds de tijd van revolutionaire bewegingen in tal van Europese landen, anderzijds van hervormingen als het algemeen mannen- en vrouwenkiesrecht en de achturedag.

Ook op dit congres wordt opvallend weinig aandacht besteed aan de huisvesting. Begrippen als stadsverbetering en krotopruijing - om niet te spreken van rehabilitatie, vernieuwbouw en andere moderne begrippen - komen in de pre-adviezen niet voor. Het onderwerp woningbouw komt slechts één maal ter sprake namelijk in het rapport van mevrouw Van Hoogstraten-Schoch over het gezinsleven, waarin zij stelling neemt tegen de in die periode opkomende propaganda voor de collectieve huishouding en de oplossing van het gezinsleven. Dit tweede congres, dat helaas niet door een derde is gevolgd, is toch niet zonder gevolg gebleven. Het was van ongemene betekenis, dat aan het begin van de jaren twintig, toen in verschillende Europese landen de gevestigde orde begon te wankelen, in ons land een toenemende sociale belangstelling, ook voor het wonen, viel waar te nemen.

AFGEREMD

Deze belangstelling werd echter afgeremd door de economische crisis, die in 1929 doorbrak en in haar nasleep de bekende verschijnselen meebracht: grote werkloosheid - onvoldoende middelen van bestaan en onvoldoende voorziening in de behoefte aan woningen.

De werkloosheid bereikte haar hoogtepunt rond het jaar 1935. De geleidelijke daling,

die in dat jaar scheen in te zetten, werd echter achterhaald door een nieuwe ontwikkeling: een wereldoorlog, die bijkans de gehele wereld in een staat van ontderding bracht, waarvan zij feitelijk thans nog niet is hersteld. Wij behoeven slechts te denken aan de grote werkloosheid, die ook nu nog de volken van West-Europa teistert. Het moet voor hen, die de moed hadden, ook in de donkerste ogenblikken van deze grote sociale nood het „dat nemen wij niet meer” uit te spreken, een bittere gedachte zijn, dat dertig jaren na het einde van de oorlog ons land en nog vele andere landen gedwongen worden, de werkloosheidsbestrijding tot het centrale punt van het beleid te maken.

VRIENDELIJKER

Niet lang geleden werd met een zekere voldoening geconstateerd, dat de werkloosheidspercentages iets vriendelijker werden. Dit wil zeggen, dat ons land 238097 werklozen had tegen ruim 200000 een jaar tevoren; dit betekende een toename gedurende een jaar met 19 procent. Neemt men nu in aanmerking, dat in dezelfde periode de toename in Engeland 66 procent bedroeg, in Duitsland 14 procent en in Frankrijk 33 procent, dan moet men erkennen, dat van de vriendelijkheid van de werkloosheidscijfers nog maar weinig te zien is.

Wij kunnen nu wel zeggen, dat wij ons tot doel stellen, het werkloosheidscijfer in ons land van 200000 tot 100000 terug te brengen en wij kunnen daaraan toevoegen, dat wij een werkloosheidspercentage als in 1935 niet meer nemen. Maar daarmee zijn wij er niet. Een Christelijk standpunt tegenover een verschijnsel als de tegenwoordige werkloosheid is niet zonder meer te geven.

In het verleden hebben wij jarenlang een grote werkloosheid bestendig in de veronderstelling, dat genoeg gedaan werd, wanneer de werklozen voor broodgebrek werden bewaard.

Ons volk is eeuwenlang een welvarend volk geweest, dat op zijn wijze meende, redelijk voor de werklozen te zorgen. Wij hebben jaar op jaar de honderden miljoenen opgebracht, die nodig waren om de werklozen en hun gezinnen te onderhouden. En wij doen dit nog.

Toch is ondanks dit alles de werkloosheid een onherstelbare ramp geweest.

Wie in de jaren dertig de bedrijvigheid in de stempellokalen heeft gezien en met name wie gevoeld heeft welk een leed door de werklozen en hun gezinnen is geleden, die beseft dat onze hulp aan de werklozen veelal slechts van materiële aard is geweest. De echte Christelijke gezindheid ontbrak.

EVANGELIE

Daarom zal in de komende jaren, waarin volkomen terecht - de bestrijding van de werkloosheid een eerste plaats zal moeten innemen, het beleid moeten worden getoetst aan de normen van het Evangelie. Dit moet geschieden ook wanneer alleen materiële belangen in het geding zijn.

Daarom zullen zij, die zich tot een Christelijke politieke partij rekenen, moeten opkomen voor de rechten van allen, die in het maatschappelijke leven verdrukt worden en het moeilijk hebben. Het gaat bepaaldelijk niet alleen om het grote verlies, dat onze samenleving lijdt, wanneer zoals in 1935 het geval was, 37,7 procent van het beschikbare arbeidsvermogen ongebruikt blijft, omdat onze samenleving voor een deel van haar leden geen werk heeft.

Dit betreft intussen nog slechts alleen de economische zijde. Daarnaast en daarboven staat de sociale zijde, die uiteindelijk van veel groter gewicht is, omdat niet alleen de welvaart wordt geschaad maar de mens zelf, die in zijn mens-zijn wordt gekrenkt.

In de werkloosheid komt - het name wanneer deze van lange duur is - tot uiting, dat de gedwongen ledigheid van mannen, vrouwen en kinderen een noodlottige invloed heeft op het gezinsleven en daardoor ook op de gehele samenleving, omdat hun de mogelijkheid van een volledig en nuttig leven onthouden wordt.

Dit betekent, dat aan al deze schepselen Gods ernstig wordt tekort gedaan en dat wij - ook al lijdt in ons land niemand broodsgebrek - als Christenen tegenover onze medemens in ernstige mate in gebreke zijn. Aan deze toestanden een einde te maken zal voor een christelijke politieke partij roeping en taak zijn.

Prof. dr. ir. H. G. van Beusekom.

Stelling nemen

Met buitengewoon genoeg las ik dezer dagen in onze courant, dat prof. Steenkamp uitgevallen is tegen de PvdA. Ik geloof dat voor iedere partij soms het uur van de waarheid aanbreekt en dat op sommige momenten het signaal „vuren” weerklinkt.

Als twee strijdende partijen, twee combatanten, tegenover elkaar staan, komt vroeger of later het signaal „vuur”. Ik meende, dat dit moment nu is aangebroken.

Als het ons, als CDA, ernst is met onze doelstelling dat we een christelijke partij willen zijn, moet eens dat moment aanbreken. Dat we stelling nemen tegen de niet-christelijke levensbeschouwing. En een partij, die zelfs een „bede” aan het einde van de troonrede verbiedt, kan men onmogelijk „christelijk” noemen. En zulk een partij is de PvdA. Het is toch wel hoogst eigengereid, om te denken dat men in de politiek zijn taak goed kan vervullen, zonder gebed. Van onze grote voorman van Réveil, christelijk onderwijs en CHU is toch het geveugelde woord „Staatsman niet, evangelisatiebelijder”, namelijk van van mr. Guillaume Groen van Prinsterer. En dit aloude evangelie, dat zijn uitgangspunt was, moet ook het onze zijn, namelijk dat van het CDA, het Christendemocratisch appel...

Graag zou ik dan ook willen zien dat we in de statuten van het CDA overnamen de prachtige formule van de Hervormde Vrouwengroep (het overkoepelende orgaan van de vrouwenverenigingen binnen de hervormde kerk), namelijk dat we beogen dat Jezus Christus als Heer en Heiland gediend worde, binnen het CDA. Wie met ons deze grondslag onderschrijft kan, dunkt me, met een gerust geweten tot onze gelederen worden toegelaten. Ongeacht of we nu AR, RK of Nederlands Hervormd zijn. Natuurlijk blijft er wel een schakering, of, zo u wilt, modaliteit.

Maar „puur-atheïsten”, zoals de heer Aantjes ze noemt, kunnen we toch moeilijk als lid aanvaarden, vindt u ook niet? En die éne lijst zit me wel een beetje dwars. Wie moet dan de lijsttrekker worden? Dat moet toch iemand zijn, die het vertrouwen heeft van zowel KVP, als ARP en CHU. Zou deze zetel niet in de eerste plaats toekomen aan de voorzitter van het CDA, prof. Steenkamp? Of aan mr. baron Van Verschuer? Maar misschien zijn er nog andere illustere namen.

Graag wil ik aan dit betoog iets toevoegen ten gunste van de gehuwde moeder. Dat onze regering abortus verbiedt, tenzij in noodgevallen, heeft mijn volledige instemming. Daartegenover staat dat ik vind dat de overheid iets moet doen voor de jonge ongehuwde moeder, namelijk een geldelijke uitkering zowel enige tijd voor de bevalling als erna. Want dan is het moedertje zwak en behoeft zij ondersteuning. Ik vind dat dit een eis is van barmhartigheid. De jonge vaders verdwijnen in de mist, nietwaar, en laten de meisjes in de ellende zitten.

Dit vind in een allesbehalve fraai beeld. Ergens las ik, dat de band tussen moeder en kind heilig is. Hoe ook de verbinding tot stand komt, met andere woorden, wie ook de vader is. Hiermede ben ik het volkomen eens. Ik meende dit aan dit opstel te moeten toevoegen, omdat dit wetsvoorstel immers binnenkort in de kamer ter sprake komt. Zeer hoop ik, dat mijn opmerking ter harte wordt genomen. Mijns inziens moet voorkomen worden, dat een 16-jarige moeder haar kindje moet afstaan; dat vind ik vreselijk.

Zevenhuizen (Gr.)

mevrouw J. Linnenburg-Hageman.

Geen voorkeur

In de komende algemene vergadering van de Unie komt onder meer aan de orde, de onzes inziens zeer belangrijke vraag, of het CDA vóór de verkiezingen voorkeur moet uitspreken voor samenwerking met andere politieke partijen, ja dan neen.

De meningen daarover zijn verdeeld. De drie CHU-kiesverenigingen in de gemeente Rheden zijn van mening dat geen voorkeur moet worden uitgesproken voor een bepaalde partij(en), maar stellen voor dat het CDA verklaart:

- voorstander te zijn van een kabinet van een zo breed mogelijke samenstelling,
 - aan de totstandkoming daarvan gaarne volle medewerking te zullen verlenen.
- We dringen er bij de algemene vergadering met klem op aan zich in deze zin uit te spreken.

CHU Rheden,
C. de Pous, voorzitter.

VOORHOEDE - OPVATTING

ALS BREEKIJZER

De discussievuren over het Christen Democratisch Appèl zijn opnieuw opgelaid. Toch is de discussie die nu weer „woedt” van een andere aard dan die van verleden jaar. Toen ging het om de principieel-theoretische onderbouw van het tot stand te brengen CDA, nu worden allerlei uitingen gerelateerd aan de politieke praktijk, d.w.z. aan het verschil in politieke opstelling der christen-democratische partijen op het nationale niveau. Dit verschil tussen toen en heden is zowel opvallend als onthullend. Opvallend aangezien die politieke werkelijkheid al langer dan vandaag bestaat; onthullend m.b.t. de motieven die aangevoerd worden.

Wat is namelijk het geval? Vorig jaar augustus op het eerste CDA-congres kregen Aantjes en zijn anti-revolutionaire medestanders noch een meerderheid van de congresgangers (ARP/CHU/KVP), noch van zijn eigen partij (ARP) mee. Aantjes, met in zijn kielzog ARJOS-voorzitter Fred Borgman, verzette zich met principieel argumenten tegen iedere grondslagformulering die erop gericht was het CDA van de grond te doen krijgen. Ten gevolge van de publiciteit, waar de persoon in kwestie natuurlijk niets aan kon doen, leek het erop, alsof er slechts één principieel christen-democratisch politicus rondliep, namelijk Aantjes. Zijn stellingname bracht hem er overigens niet toe zijn stem aan een principieel voorstel van Beernink te geven Kortom, onze conclusie van die dag was: iedere formulering, hoe goed ook, kon bij voorbaat geen genade vinden. ¹⁾ Later zou Borgman ergens in het land zeggen dat op dat moment geen enkele formulering aanvaardbaar was.

VERSCHUIVING

De tijd schreed echter voort en gaf een zekere verwatring van de principiële argumentatie te zien. Zij die op principiële gronden het CDA op die dag in augustus torpedeerden, begonnen te spreken over het belang van een gemeenschappelijk ge-

dragen program. Terwijl daarnaan gewerkt wordt, komen de regeringsvoorstellen inzake drugs aan de orde. Dit keer meent Aantjes, wetende dat er binnen het CDA nog over beraadslaagd wordt, kort voor het Kamerdebat (tijdens een spreekbeurt!) de benadering van deze problematiek als zeer maatgevend voor de verdere ontwikkeling van het CDA te moeten stellen. Alles bij elkaar genomen lijkt het erop dat, afhankelijk van tijd, plaats en onderwerp nu weer het ene dan weer het andere bezwaar gaat worden. Achter al deze redeneringen moet een „moedermotief” zitten. Dat kan op zichzelf een heel eerbaar motief zijn, het probleem is dat er verschillende thema's worden bespeeld, zodat het geheel er niet zuiverder op wordt. De situatie wordt er ook niet harmonischer door.

De discussie is inhoudelijk nu zo ver verschoven - helaas moeten we het constateren - dat van AR-zijde (waarmee uitdrukkelijk niet de gehele partij bedoeld wordt) onzuivere elementen m.b.t. de positie en de opvattingen van de CHU zijn ingevoegd. De evolutie in de bedenkingen tegen het CDA is voorlopig tot stilstaan gekomen: zij begon bij een interview van Andriessen in „Hervormd Nederland” en zij is recentelijk geëindigd met het zich keren tegen de CHU.

Sommigen zullen opmerken: moeten we het daar wel over hebben? Is dat niet polariserend? Ik geloof van niet. De CHU is altijd een verklaard tegenstander van polarisatie geweest en zij zal dit, daar ben ik van overtuigd, blijven. Maar dit betekent niet dat allerlei zaken onweersproken mogen of dienen te blijven. En zeker niet, wanneer er niet sprake is van het plaatsen van kritische noten aan het adres van de Unie, maar van regelrechte aanvallen. Dan moet er waardig, maar beslist, worden gereageerd, hetgeen ik bij deze doe.

Zo heeft Hans de Boer, de voorzitter van de ARP, tijdens een jaarvergadering van de ARJOS gezegd dat de CHU soms de indruk wekt alsof „christelijke politiek alleen maar

geloofwaardig kan zijn als sociaisten afgezworen en liberalen omhelsd worden”. Ik vind dat hij moet oppassen zelf niet een verkeerde indruk te wekken. Wat De Boer hier beweert, is pure nonsens en de aandikking wat de tegenstelling afzweren - omhelzen betreft maakt de inhoud alleen maar erger. Het omgekeerde is voor sommigen eerder waar. De CHU is sterk gekant tegen partnerkeuze vóór de verkiezingen o.a. omdat dit afbreuk doet aan de eigenstandigheid van de christen-democratie.

Christen-democraten behoren elkaar vooraf niets op te dringen. De CHU wil zich hieraan houden en heeft nóch afgezworen nóch omhelsd. ²⁾ Wel is het zo dat ARP en KVP de CHU bij de kabinetsformatie van 1973 in de steek gelaten hebben. Het zij zo, maar men moet de zaken niet erger maken dan zij al zijn. Bovendien is het gewenst te bedenken dat een politieke partij niet de wijsheid in pacht kan hebben, laat staan de „Evangelische wijsheid”. Enige voorzichtigheid is geboden. Binnen een politiek samenwerkingsverband moet ruimte zijn voor zekere verschillen. Aan de opvatting dat een christen-democratische partij per se een „Evangelische cohorte” behoort te zijn, zitten enige monopoliserende trekken waar niet iedereen even enthousiast over is.

Op dezelfde ARJOS-vergadering merkte Borgman op dat de CHU het kabinet bestreed „met een griezelig soort fanatisme en opportunisme”. Iemand die zo iets over het CH-optreden zegt, wens ik een groter gevoel voor waarheidszin en betrekkelijkheid toe, zodat de CHU van dit soort spookverhalen verschoond kan blijven.

Het is vanzelfsprekend noodzakelijk dat over de bestaande verschillen van gedachten wordt gewisseld. Daarbij mag men zich er ook wel eens rekenschap van geven in welke moeilijke situatie de beide Kamerfracties van de Unie zich bevinden. De samenwerking vraagt een verstandig te voeren overleg. Openbare en onheuse uitvalen passen daarin niet.

G. K. TIMMERMAN

¹⁾ Zie iets uitgebreider mijn „De Scheidslijn van de CHU”, *De Nederlander*, 26 september 1975, p. 6.

²⁾ Vgl. Dr. R. H. J. Kruisinga, „CHU steeds bereid tot samenwerking met constructieve partijen”, *De Nederlander*, 16 april 1976, p. 7.

STICHTING BURGERSCHAPS- KUNDE

Regeren - Reageren

Politieke partijen, democratisering, nieuwe bestuursvormen, sociaal-economische beleid, woningbouw

Een cursus burgerschapskunde
39 schriftelijke lessen voor f 30,-

Politiek bekeken

partijen en partijstelsel, volksvertegenwoordigers, recht en rechtspraak, gemeente en provincie, milieubeheer

een oriënteringscursus
12 schriftelijke lessen voor f 10,-

Werkende jongeren project

Een serie afleveringen op het gebied van maatschappijvorming voor werkende jongeren.

Informatie op sterk beeldende wijze en herkenbaar als behorende tot de leefsituatie van werkende jongeren.

8 afleveringen voor f 20,-

De gemeenteraad

Het raadslidmaatschap, de begroting, ruimtelijke ordening, subsidieregelingen, gewestvorming

Een cursus gemeentepolitiek
24 schriftelijke lessen voor f 25,-

De ondernemingsraad

Wet op de ondernemingsraden, vergaderingstechniek, bedrijfseconomie, de vakbeweging, sociale verzekeringen, personeelsbeleid

Een cursus voor ondernemingsraad-leden
34 schriftelijke lessen voor f 45,-

STUUR EEN LEGE ENVELOP (ZONDER POSTZEGEL) AAN: **STICHTING BURGERSCHAPSKUNDE**, ANTWOORDNUMMER 235(F), LEIDEN. EN U ONTVANGT PEROMGAANDE UITGEBREIDE INFORMATIE! **TELEFOON 071-893403.**

Stelt u prijs op
**VAKWERK
KWALITEITS-
ARTIKELN**

dan

**VAN
ZEBEN'S**

Woninginrichting N.V.
Laarstraat 12-20
Zutphen

AANNEMERSBEDRIJF

B.V. RADIX & VEERMAN

Oudelandsweg 30 - Tel. 03480-2204 - WOERDEN

Verbouw - Nieuwbouw door geheel Nederland

Voor uw

- ★ Dieselolie, Benzine, Petroleum,
- ★ Kolen, Huisbrandolie,
- ★ Tank-transporten
- ★ Butaan en Propaangas
- ★ Campingflessen vullen
- ★ Container-vuilafvoer

„DE KLOK” Handelsmij. N.V.

WEST-VARKEHOORDSEWEG 470
ROTTERDAM-24 - Telefoon 190200
Telefoon 325011 afdeling containers

**ADVERTEER IN DE
NEDERLANDER**

BUDDINGH NATUURSTEEN B.V.

Kanaalweg 10-11 - Telefoon 08385-19119
VEENENDAAL

TUINAANLEG

BINDER B.V. - RHOON

Aanleg en onderhoud van
GEMEENSCHAPPELIJKE TUINEN, PLANTSOENEN, PARKEN, SCHOOLTUINEN etc.

- grond- en straatwerken
- drainages
- rioleringen
- beplantingen
- windkeringen en afrasteringen
- aanleg grasgazons
- onderhoud van groenvoorzieningen
- onkruidbestrijdingen
- kleigrond, teelaarde
- graszoden en graszaden
- bloembakken

Dorpsdijk 50-52 - Postbus 820 - Rhoon
Telefoon 01890-6111*

BOUWBEDRIJF

**Fa. C. Spijker
& Zn.**

Van Ostadelaan 61.
Tel. 02150-11189-16777
HILVERSUM

Voor loodgieters-, gas-, sanitaire en leiwerken

(ook asfalt-shingles) in en op uw bouwwerken naar het sinds 1848 bekende en vertrouwde adres:

Gebr. BEKKER B.V.

REIJNERSBUURT 11-13, LEEUWARDEN, POSTBUS 58.
TELEFOON 05100-20841.

de nederlander

CH-WEEKBLAD

Redactie: Postbus 8822 - 'sGravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

Algemene vergadering CHU voor één CDA-lijst

De algemene vergadering van de CHU heeft vorige week zaterdag, op de te Utrecht gehouden jaarvergadering-1976, met overgrote meerderheid (ruim 90 procent van de uitgebrachte stemmen) zich uitgesproken voor één CDA-kandidatenlijst bij de komende Tweede-Kamerverkiezingen. Als voor september aanstaande evenwel de politieke situatie wijzigt - met name wat betreft de opstelling enerzijds van KVP en ARP en anderzijds van de CHU - dient de beslissing over de ene lijst te worden heroverwogen, aldus de algemene vergadering.

Unaniem was de algemene vergadering van de CHU van mening, dat bij de verdere besprekingen tussen KVP, ARP en CHU, vooral over het toekomstig regeringsbeleid, niet het beleid van het kabinet-Den Uyl, maar een duidelijk geprofileerd CDA-programma uitgangspunt moet zijn. „Het CDA mag zich niet laten inpakken door PvdA of VVD. Een aantal figuren vanuit het CDA moet als kandidaat-ministers naar voren geschoven kunnen worden,” aldus de uitspraak.

Het besluit van de algemene vergadering over de CDA-kandidatenlijst is letterlijk als volgt:

„De algemene vergadering van de CHU op 22 mei 1976 te Utrecht bijeen, in aanmerking nemende dat in Woudschoten is afgesproken dat de voorjaarsvergaderingen van ARP, CHU en KVP zullen vaststellen of aan de voorwaarden voor een gemeenschappelijke lijst wordt voldaan, terwijl uiterlijk in september 1976 de desbetreffende beslissing genomen moet zijn, stelt vast dat aan de voorwaarden voor een gemeenschappelijke lijst wordt voldaan, machtigt de Unieraad om in september 1976 de desbetreffende beslissing te nemen, tenzij er tussen heden en september een wezenlijke wijziging in de politieke situatie optreedt, in welk geval zijzelf wenst te beslissen, en gaat over tot de orde van de dag.

DISCUSSIE

De uitspraken van de algemene vergadering kwamen tot stand na een discussie van enkele uren. Aan deze discussie nam een 25-tal sprekers deel.

Achtereenvolgens vielen onder meer de volgende uitspraken te noteren:

- Niet gerust op het doen en laten van KVP en ARP, die het kabinetsbeleid gedogen; in dat beleid kan de CHU zich niet vinden (Tholen),
- De CHU kan nog maar één weg gaan: de weg van het CDA; wij gaan mee, mits wij onszelf kunnen blijven (Sluimer),
- Ik verwacht niet dat het CDA een christelijke of een confessionele partij zal zijn; van de zijde van de KVP en de ARP is gezegd, dat zij weer met de PvdA in de regering willen; aan de vereisten inzake de politieke eenheid is niet voldaan; de CHU moet onafhankelijk blijven; de Unieraad mag de machtiging voor de beslissing niet krijgen, de algemene vergadering zelf moet de uitspraak doen (Bajema),

De Unievoorzitter, mr. O. W. A. van Verschuier, spreekt zijn jaarrede uit op de algemene vergadering-1976 van de CHU.

- De Unieraad, die de beslissing moet nemen, is geen afspiegeling van de Unie; de ene lijst wordt afgewezen (De Snaaijer),
- Deze algemene vergadering is eigenlijk overbodig, de uitslag staat toch wel vast; de laatste tijd was het image van de CHU beter aan het worden, wat zal daarvan nu terecht komen?; er moet worden opgepast dat het CDA niet naar links gaat, want dan zullen veel mensen geen CHU of CDA stemmen (Abelsma),

Wij willen de CHU behouden, met een eigen gezicht (De Graaf).

- Niet achter de ene lijst (Van Randwijk).
- De politieke hypothese is niet afgelost, er is nog steeds een levensgrote scheiding tussen CHU en KVP/ARP; als we voor het CDA kiezen, dan kiezen we voor een partij zonder God (Koldewijn),
- Er is reden om van onze kant het vertrouwen te geven, het is geen afzakkende zaak; we moeten een opbouwende politiek voeren (Peters),
- De geest van Groen van Prinsterer moet levendig blijven in onze volksvertegenwoordiging (Van der Boom),
- We kunnen alleen in het CDA christelijke politiek laten zien; het CDA kan de grootste partij worden en dan iets doen tegen de marxistische invloeden (Grootendorst),

- We moeten geen voorkeur uitspreken, maar wel samenwerken met ieder die het belang van land en volk in het oog heeft (De Pous, Eerbeek),

- We leven in een tijd van inspraak en daarom moet in het najaar de algemene vergadering de beslissing nemen, de leden van de Unie voelen zich ten nauwste bij deze zaak betrokken; geen ene lijst, maar wel lijstverbinding (Magree),

- Aan de voorwaarden voor één lijst is niet voldaan; het CDA kan niet met drie monden spreken; er mag binnen het CDA geen sprake zijn van fractiedwang (Bos, Zegveld),

- Deze algemene vergadering moet in een motie vastleggen, dat het beleid van het kabinet-Den Uyl geen inzet van de verkiezingen voor de CHU kan zijn (Gage, Honselersdijk),

- In Enschede wordt in het CDA fijn met elkaar opgetrokken; gehoopt wordt dat landelijk dezelfde ervaringen worden opgedaan (Van Loenen),

- Het aloude christelijk-historische beginsel moet gehandhaafd blijven; als er een CDA komt zal een derde van de CHU-stemmers afvallen (Wellet),

- Eenheid is noodzakelijk (Van der Weiden),

- Een kandidatenlijst met Aantjes is voor mij een onmogelijke zaak; op het plaatselijk vlak loopt het CDA goed, maar landelijk? Als er besloten wordt tot een lijst, moet de Unie haar zelfstandigheid bewaren, zowel wat de administratie betreft als haar organen (De Reus),

- Er is in Nederland duidelijk behoefte aan een christen-democratische weg, los van socialisme en los van liberalisme (Heukels, nieuwe voorzitter van de CHJO),

- Twee van de drie moeders van het CDA zijn besmet met rode hond; als CHU moeten we onze inbreng in het CDA hebben (Dijkhuizen),

- Links zal het als een overwinning zien, als het CDA niet tot stand komt (Geskes),

- De tijd moet genomen worden om te groeien; het fundament van het bouwwerk is er nog niet (Van Dijk),

- Wij horen bij elkaar; tienduizenden zeiden reeds „ja” tegen de ene lijst (Rijpstra, Haarlemmermeer).

KRACHTIG GEINSPIREERD

Dr. R. J. H. Krusinga, de voorzitter van de christelijke-historische Tweede-Kamerfractie, die in zijn rede aan het begin van de jaarvergadering er reeds op gewezen had, dat het Nederlandse volk behoefte heeft aan een krachtig geïnspireerde christen-democratische groep, aan het CDA, zei tijdens de discussie - als antwoord op de gemaakte opmerkingen - dat er in het toekomstig CDA-verband ruimte zal zijn voor de eigen inbreng, voor ieders overtuiging. „Er behoeft geen vrees te zijn voor fractiedwang,” aldus dr. Krusinga.

De fractievoorzitter herinnerde aan het resultaat van het gezamenlijk beraad van de fracties van KVP, ARP en CHU in de afgelopen weken. „Het resultaat van dat beraad wordt positief beoordeeld. En sinds kort hebben de fracties ook gemeenschappelijke fractievergaderingen. De eerste gezamenlijke fractievergadering was een historische gebeurtenis. Er gingen geen aparte fractievergaderingen aan vooraf. De drie fracties namen gezamenlijk standpunt in. Getalmatig ga je er niet onderdoor,” aldus dr. Krusinga. Hij meende, dat dank zij het gezamenlijk standpunt over de anti-kraakwetten die wetten er door zouden komen. Zonder dat beraad was dit niet gebeurd. Het resultaat van de gezamenlijke vergaderingen is dan ook zeer bevredigend.”

Dr. Krusinga deed een beroep op alle Unieleden binnen de CHU te blijven en de Unie te steunen. „De inbreng van de CHU in het CDA moet zo groot mogelijk gemaakt worden.”

IDEAAL

Ook de Unievoorzitter, mr. O.W.A. van Verschuier, zei in antwoord op de gemaakte opmerkingen, dat de geleerden gesloten moeten worden. „Wij moeten iets maken van het christen-democratisch ideaal, waarin wij iets herkennen van onze eigen christelijk-historische idealen,” aldus mr. Van Verschuier.

Kruisinga:

CHU staat achter Van Agt en Lubbers

Kruisinga heeft op de Algemene Vergadering in zijn rede krachtig stelling genomen tegen gecombineerde aanvallen van socialistische en liberale zijde tegen de christen-democratische bewindslieden Van Agt en Lubbers. Hij zei hierover het volgende:

Mijn collega Wim Aantjes - niet de meest geciteerde in Uniekringen - heeft eergisteren voor de NCRV terecht gezegd, dat het wel lijkt, dat er een soort geconcentreerde actie van socialisten en liberalen is tegen de christen-democratische bewindslieden Van Agt en Lubbers.

Daar lijkt het inderdaad wel op. Het begon met een liberaal opgestookt vuurtje over beheer van aandelenbezit door Lubbers. Daarna gaan socialistische tekeer, omdat Lubbers de werkgelegenheid in de Nederlandse scheeps- en machinebouw overeind wil houden in plaats van die orders naar het socialistisch geregeerd Zweden te laten gaan.

Dan verenigen socialisten en liberalen zich op een aantal punten tegen Van Agt bij wijzigingen ter zake van belangrijke strafrechtelijke bepalingen, onder andere over de strafrechttoepassing.

Dan zegt Dolman, dat liberalen en socialisten zich wel samen kunnen vinden op minder belangrijke punten.

Hij doelt daarbij op de immateriële punten, de zaken, waar de geestelijke waarden in de samenleving aan de orde zijn.

Voor ons christen-democraten is het belang

van de geestelijke waarden in de samenleving geen minder belangrijk punt.

Voor ons is dat een hoofdzaak.

Voor ons is dat het allerbelangrijkste. Nu hebben socialisten en liberalen zich verenigd aantal op een nieuwe aanval op Van Agt.

De Minister van Justitie wil de wet toepassen. Liberalen en socialisten steunen een motie om die wettoepassing te verhinderen.

Een novum in de politiek.

Een wettoepassing, die betreft de sluiting van een kliniek, die tegen de wind in in het bijzonder vergevorderde zwangerschappen onderdrukt; na een klacht van een vrouw, dat men daar bij die gevorderde zwangerschap slechts één van een te geboren tweeling en niet beide had verwijderd. Daartegen mag de Minister van Justitie volgens liberalen en socialisten niet optreden, omdat er nog eerdere afspraken zijn, waarbij na eerdere misgrepen die kliniek in het bijzonder in bescherming is genomen. Dat was aan de orde in de Kamer en niemand moet nu met andere verhalen komen. Dit soort geconcentreerde actie tegen de christen-democratische bewindslieden Lubbers en Van Agt om welke politieke redenen dan ook ondernomen, daar moet de CHU niets van hebben.

Daar doen wij niet aan mee.

Daar zullen wij niet aan meedoen. Lubbers en Van Agt hebben op deze punten op steun van de CHU kunnen rekenen. Zij kunnen op die steun van de CHU blijven rekenen.

H. van Spanning

PARLEMENTARIA

CDA-frakties achter „anti Kraakwetten“

Aandacht gevraagd voor leegstand

De frakties van ARP, CHU en KVP in de Tweede Kamer hebben zich vorige week in grote lijnen achter de zogenaamde „anti kraakwetten“ geplaatst. Minister Van Agt nam een suggestie van mr. J. N. Scholten (ARP) over om deze wetten eerst een half jaar na plaatsing in het Staatsblad in werking te laten treden. Scholten wilde hier een motie over indienen. Minister Van Agt bracht hierop bij nota van wijziging een verandering in het wetsontwerp.

De „anti-Kraakwetten“ bestaan uit twee voorstellen. Een aanvulling van het wetboek van Strafrecht omtrent het wederrechtelijk gebruik van een woning of besloten lokaal en bepalingen betreffende de tijdelijke verhuur van woningen die aan de gemeente behoren en voor afbraak bestemd zijn.

vervolg van voerpagina

In antwoord op het verzoek om in het najaar niet de Unieraad, maar een bijzondere algemene vergadering te laten beslissen, zei de Unievoorzitter, dat hij aan een bijzondere algemene vergadering geen behoefte heeft. „Dat zou dan een herhaling worden van deze algemene vergadering. Als er zich geen nieuwe politieke feiten voordoen dan kan de beslissing rustig aan de Unieraad worden overgelaten. Maar als er een ernstige breuk komt tussen de drie fracties en de geloofwaardigheid van het CDA in het geding komt, dan is het vanzelfsprekend, dat een algemene vergadering bijeengeroepen wordt.“

Mr. Van Verschuer zei alle vertrouwen te hebben in de verdere gesprekken tussen de drie christen-democratische partijen. Hij geloofde niet, dat een van de partijen de andere zal willen opzadelen met iets, waarbij de partijen lijnrecht tegenover elkaar staan. Daarom vond de Unievoorzitter het gewenst, dat niet ingegaan zou worden op de motie-Honeselersdijk over het niet uitspreken van een voorkeur. Beter is, zo zei hij, om nu uit te spreken, dat bij de verdere besprekingen niet het beleid van het kabinet Den Uyl inzet van de verkiezingen moet zijn, maar een duidelijk, op de toekomst gericht profiel van het CDA. Honselersdijk trok na dit voorstel haar motie in en daarna volgden de stemmen. Een luid applaus bevestigde dat de CHU met het CDA verder wil.

JAARVERSLAGEN

De algemene vergadering van de CHU handelde op een vlotte wijze de jaartukken af. Het jaarverslag van Uniesecretaris mr. J. L. Janssen van Raay kreeg een woord van waardering van de kiesvereniging uit Zoetermeer (een goed stuk, alles goed weergegeven) en de jaarvergadering onderstreepte deze dank met applaus. De financiële commissie liet weten verheugd te zijn met het resultaat, dat f 30.000 kon worden toegevoegd aan het verkiezingsfonds van de CHU.

De vijf voorstellen van kiesverenigingen (over de zittingsduur van leden van de Unieraad, over provinciale verbanden en over verhoging van de kiesdrempel) gingen de weg, aangegeven door de Unieraad: Unieraadsleden zijn eenmaal herkiesbaar, geen statutaire regeling voor de provinciale verbanden, en voor verhoging van de kiesdrempel wachten op voorstellen inzake wijziging van de grondwet en de kieswet.

FINANCIËN

Bij de vaststelling van de contributie voor het volgend jaar en van de verdeelsleutel (het verdelen van de contributie over de landelijke, regionale en plaatselijke verbanden van de CHU) was er de opmerking, dat wellicht de statenkringen te veel geld en de plaatselijke afdelingen te weinig ontvangen. Uniepenningmeester A. J. Kaland antwoordde, dat nu de centrale inning van de contributie nog maar zo kort geleden is ingevoerd, er geen juist inzicht is in het verloop van deze inning. Tot dusverre betaalden 15.000 leden tezamen f 400.000, of wel gemiddeld f 30,- per lid. Wijziging van de verdeelsleutel zal, indien dit noodzakelijk blijkt, overwogen worden. Daarover zal dan voor eenmaal de Unieraad geraadpleegd worden. Penningmeester Kaland zei te hopen, dat dit jaar in totaal 27.000 Unieleden hun contributie zullen betalen. „Dat zal bevorderen, dat aan de kiesverenigingen meer uitgekeerd kan worden.“

Het eerste voorstel bevat een bepaling die krakers van woningen strafbaar stelt wanneer zij op politievordering weigeren een gekraakt pand te verlaten. In de huidige wetgeving was het doorgaans niet mogelijk tegen krakers op te treden omdat de Hoge Raad heeft bepaald dat er niet van huisvredebreuk sprake is wanneer een pand niet bewoond is.

Het tweede voorstel bevat een regeling waarbij de gemeente tijdelijk woningen die bestemd zijn voor de sloop nog kunnen verhuren, zonder dat bij ontruiming complicaties hoeven worden gevreesd.

Mr. Th. van Schaik ging namens de CDA-frakties vooral op de juridische aspecten van de „anti kraakwetten“ in. Hij toonde zich vooral verheugd over de gekozen systematiek van wetgeving. Niet het kraken is strafbaar gesteld maar het niet verlaten van een bezet pand op last van de politie. Hij onderstreepte dat de wet ruimte biedt

In de loop van dit jaar kwam van het achterstallige contributiebedrag van f 190.000 ruim f 100.000 binnen, deelde de Unie penningmeester mee.

UNIERAAD

De stemmingen voor de Unieraad verliepen als volgt: herkozen als lid van de Unieraad: mevrouw mr. A. E. Haars (505 stemmen), mr. J. L. Janssen van Raay (513 stemmen), J. Schuur (520 stemmen), en mevrouw mr. H. A. Strijd - Groenewegen (470 stemmen); gekozen als lid van de Unieraad: drs. H. A. van Swieten (407 stemmen) en mevrouw drs. H. A. Boers-Wijnberg (396 stemmen)

EIGEN GEZICHT

De algemene vergadering wijdde nog een korte bespreking aan het CDA-program, opgesteld door de commissie-Goudzwaard en onlangs in de openbaarheid gebracht. Dit program kan nog door de kiesverenigingen besproken worden. De afspraak is gemaakt dat tot 10 juni aanstaande de kiesverenigingen de tijd hebben om amendementen in te dienen. De Unieraad zal zich dan in het najaar over het program en de ingediende wijzigingsvoorstellen buigen. De definitieve vaststelling van het program geschiedt op het CDA-congres dat in december aanstaande gehouden wordt.

De korte bespreking kreeg een inleiding van dr. L. M. van Leeuwen, een der leden van de commissie-Goudzwaard. „Het CDA-program laat een eigen gezicht zien,“ zei hij.

Het CDA-program zal, bij integrale uitvoering, de overheidsuitgaven met 0,8 à 0,9 procent per jaar doen toenemen. „Dat heeft een met behulp van staatssecretaris Van Rooijen van financiën uitgevoerde berekening uitgewezen,“ aldus dr. Van Leeuwen. Het program zelf geeft aan dat de groei van de overheidsuitgaven niet meer dan 0,7 procent mag zijn. „Het CDA zal zijn program moeten bijstellen. Dat kan, als de door de regering gedachte herindeling van provincies en gemeenten en de daarmee verband houdende herkaveling van taken achterwege wordt gelaten.“

STEUN MINISTER VAN AGT

Met algemene stemmen nam de algemene vergadering van de CHU, op voorstel van mevrouw H. Punt uit Vlissingen, de volgende resolutie aan:

„De algemene vergadering van de CHU, te Utrecht bijeen op zaterdag 22 mei 1976, kennis genomen hebbende van de opstelling van minister mr. Van Agt in de abortuskwestie, spreekt haar grootste waardering uit voor de opstelling van de minister, wenst hem sterkte toe bij zijn moeizame arbeid, dringt er bij de minister op aan, zijn opstelling niet te wijzigen, besluit deze motie ter kennis te brengen van minister Van Agt en van de fracties van KVP, ARP en CHU in de Tweede Kamer.“

GASTEN

Gasten op de algemene vergadering waren onder meer KVP-voorzitter W. Vergeer, ARP-vice-voorzitter dr. D. Th. Kuiper, DS'70-voorzitter H. Staneke en vertegenwoordigers van VVD en SGP. Aan het begin van de jaarvergadering is een telegram van aanhanke-lijkheid verzonden aan koningin Juliana.

H. L.

voor een soepele en evenwichtige toepassing. Zo bestaat de mogelijkheid om in bepaalde gevallen wel te ontruimen maar om niet tot strafvervolg over te gaan. Er kan aldus spreker in sommige gevallen sprake zijn van schrijnende nood waarin men tot kraken overgaat. Daar houdt dit voorstel zijns inziens rekening mee.

LEEGSTAND

De relatie tussen het kraken van panden en de onvrede over de woningnood stond centraal in het betoog van mr. J. N. Scholten. Het kraken is niet los te zien van de woningschaarste. De onredelijke leegstand dient tot een minimum te worden teruggebracht. Voorop dient dan ook een beleid te staan dat de mensen uit de woningnood helpt. Het gemeentelijk beleid schiet in dit opzicht, aldus Scholten, vaak tekort. Het is juist rechtmatige eigendom te beschermen maar een flink stuk leegstand schuilt bij woningeigenaren die niet zo erg op de huurpenningen zitten te wachten.

Het kan niet mijn bedoeling zijn een kraker die uit minder edele bedoelingen handelt de hand boven het hoofd te houden. Ik zou echter ook niet graag meewerken aan een stuk wetgeving die een eigenaar, die een slecht beheer voert, een extra rechtsmiddel verschaft in de vorm van een strafbepaling. Scholten bepleitte uitstel van invoering van deze wet. In de tussentijd dienen de gemeenten, gesteund door het Rijk zich met kracht op de problematiek van de leegstand te werpen.

KRITIEK

Scherpe kritiek op deze voorstellen bestaat er bij een meerderheid in de PvdA. De

woordvoerdster van deze fractie, mevrouw Salomons, stelt voor woningen die langer dan een jaar leeg staan niet onder deze bepalingen te laten vallen. Ook wil zij krakers die langer dan drie maanden in een pand verblijven niet strafbaar stellen. PPR en PSP wensen woningen die langer dan een half jaar leeg staan buiten de werking van deze wet te brengen.

De VVD wenst een hogere strafmaat. Momenteel staat op een weigering een gekraakt pand te verlaten f 200,- boete. De VVD wil dit op vijfduizend gulden brengen.

CDA-BERAAD

De voorbereiding van de redevoeringen bij de „anti-kraakwetten“ hadden plaats in het eerste beraad tussen de frakties van ARP, CHU en KVP, waarbij volgens de onlangs geformuleerde richtlijnen - zonder beraad van de afzonderlijke frakties vooraf - over de Kameragenda werd gesproken.

Dit leidde er toe dat in een volstrekt open gedachtenwisseling aan de heer Van Schaik werd verzocht de juridische aspecten van deze voorstellen te behandelen terwijl de heer J. N. Scholten met name de aspecten van de volkshuisvesting accentueerde.

Over dit beraad verschenen in enkele bladen berichten waarin werd vermeld dat op een der woordvoerders „zware druk“ zou zijn uitgeoefend en dat er van begin af aan onenigheid tussen met name KVP/CHU enerzijds en de ARP anderzijds bestond.

Wij laten deze conclusies voor rekening van de betrokken bladen. Een feit is dat voor het eerst geheel zonder voorberaad gemeenschappelijk werd vergaderd en dat over de redevoeringen van beide sprekers overeenstemming bestond, in de gecombineerde fractie. Dat zoals de Volkskrant schrijft een aantal anti-revolutionairen tijdens de discussie was omgezwaaid is in ieder geval een volstrekt onjuiste mededeling omdat geen enkele fractie te voren over de concept-redevoeringen van Van Schaik en Scholten heeft vergaderd.

H. van Spanning.

Rijnders meent:

Noorden komt er bekaaid af

„De Noordelijke provincies zijn er in het geplande beleid wat erg bekaaid afgekomen. Dit is geen optisch bedrog. Ook de bij de Verstedelijkingsnota gevoegde kaart geeft dit aan. De indruk wordt gewekt dat de oorspronkelijke aandacht voor het Noorden plaats maakt voor een zwaarder accent dat het Westen heeft gekregen, waardoor nodeloos de indruk bestaat dat het Noorden een restantgebied van het Westen is geworden.“

Dit zei CHU-senator D. Rijnders vorige week in de Eerste Kamer, waar hij namens de CDA-frakties het woord voerde bij het beleidsdebat over ruimtelijke ordening.

Spreker vroeg minister Gruijters er zorg voor te dragen dat de toekomstige nota over het regionaal economisch beleid hierover meer duidelijkheid zal geven. De minister heeft hier een coördinerende functie; aansluitend hierop zal de nota volkshuisvesting en de opsomming van grote infra-structurele werken meer gegevens moeten bevatten.

Planologische besluiten creëren op zichzelf nog geen werkgelegenheid. Een strakke procesplanning is nodig om het beleid te kunnen herzien, nu er nog zoveel onzekerheden over de economische ontwikkeling. De zwakke structuur van delen van Friesland, Drente en Oost-Groningen vraagt een inrichtingsbeleid dat er op gericht is deze knelpunten weg te nemen. De vraag is hoe concentratie-activiteiten bevorderd kunnen worden.

Dit geldt met name, aldus spreker voor centraal Groningen; het Eemsgebied, Leeuwarden en Emmen. Hoe kunnen voorts regionale centra als Assen, Hoogeveen, Meppel, Heerenveen, Drachten en Sneek accent krijgen? Als het mogelijk en wenselijk is bij de stad Groningen nog 11.000 tot 15.000 woningen te bouwen zal tegelijkertijd de hele ontwikkelingsbasis van Groningstad moeten worden verbreed. Bij die verstedelijking zullen problemen zoals die zich in het Westen hebben voorgedaan voorkomen moeten worden.

Beleidsvoornemens zijn uitermate belangrijk maar de procesplanning en het omzetten van de praatsituatie in een doe-situatie zullen alleen het Noorden in de stimuleringsamenwerking van de drie overheids-lagen uit de achtergebleven positie kunnen halen. Mede ten bate van het Westen. Voor de herinrichting van Zuid-Oost Drente achtte de CDA-woordvoerder uitvoering van infra-structurele werken nodig. Hij

dacht met name aan een vierbaansweg als aansluiting op de autoweg Meppel-Hoogeveen-Assen-Groningen; een dubbel spoor voor de treinverbinding met Zwolle en een rechtstreekse treinverbinding door het Oosten van Drente naar Groningen.

Wanneer zich dan nog geen nieuwe bedrijven vestigen kunnen nieuwe overheidsinitiatieven van belang zijn b.v. via hulp bij investeringen. Spreker begreep niet waarom welsteden als Zwolle en Groningen als groeikern zijn aangewezen en niet Leeuwarden. Hij vroeg de bewindsman dit nader te motiveren.

MILIEU EN RUIMTELIJKE ORDENING

Spreker vroeg voorts aandacht voor de coördinatie van de milieu-hygiënische en de ruimtelijke wetgeving. Met name wees hij hierbij op de voorgenomen wijziging van de Luchtvaartwet en het ontwerp van wet betreffende de geluidshinder. Er zal hier naar zijn mening een aparte milieunormenwetgeving moeten ontstaan. In de ruimtelijke plannen van de lagere overheden kunnen zijns inziens aanvaardbaarheids grenzen betreffende geluidshinder worden opgenomen, die dan bij de inspraakprocedures bekeken kunnen worden. Hij deed de suggestie in gemeentelijke structuur- en bestemmingsplannen milieukwaliteitsnormen op te nemen. Dit betekent een verzwaring van het bestemmingsplan. Voorkomen moet echter worden dat de milieuwetgeving een eigen leven gaat leiden los van het beheer van de ruimte.

Kernpunt noemde Rijnders de aanwijzing van zones die zwaar kostenwekkend zijn en welke zones moeten worden vastgelegd met bestemmingen van grond door middel van het bestemmingsplan. Sprekend over het wetsontwerp Geluidshinder plaatste hij enkele kanttekeningen bij de kostenberekening ten aanzien van geluidgevoelige bestemmingen.

De CDA-woordvoerder vroeg voorts onder meer aandacht voor de financiering van de ruimtelijke plannen. Goede afspraken met Binnenlandse Zaken en Financiën zijn hiervoor nodig.

Hij wilde de plannen voor bestuurlijke reorganisatie nu niet bespreken. Rijnders waarschuwde echter dat de huidige voorstellen er toe zullen leiden dat het bestuur tegen het beleid van ruimtelijke ordening zal inwerken.

H. van Spanning

Unievoorzitter:

CDA moet krachtig opkomen voor eigen identiteit

„Wij laten ons niet opdelen in rechts en links; wij laten ons niet leiden door socialistische of liberale levensvisie met een christelijk sausje. Ons leidend motief is antwoord geven op de vraag die van hogere orde is namelijk: wat is onze taak als wij getuigen van Jezus Christus willen zijn. En dan komt het hele Evangelie met al zijn voorbeelden op ons af. Dan is onze opdracht de hedendaagse problemen samen aan te pakken vanuit die opdracht en die visie. Daarom zijn al diegenen die in het CDA een linkse VVD of een rechtse PvdA zoeken mis; net zo goed als diegenen die van de CHU een christelijke VVD willen maken of van de ARP een christelijke PvdA. Zij horen in wezen niet thuis bij de christen-democraten waarmee wij een CDA willen maken. Die eigen identiteit, dat ten strijde trekken tegen diegenen die Nederland willen opdelen in links en rechts, dat is een van onze voornaamste taken in de komende tijd. Wij zullen dit met standvastigheid en vol zelfvertrouwen moeten doen”. Dit zei de voorzitter van de CHU, mr. O. W. A. van Verschuier vorige week in zijn openingswoord op de Algemene Vergadering van de CHU.

GROEN VAN PRINSTERER

Van Verschuier begon zijn rede met een verwijzing naar de herdenking van Groen van Prinsterer. Groen heeft vanuit het „Er staat geschreven; er is geschied” zijn stellingen betrokken waarom alles draaide: het kruis van Jezus Christus. Hij heeft het liberalisme veroordeeld en toen al gewezen en gewaarschuwd voor de materiële gevaren van het socialisme. Groen heeft niet zichzelf gezocht maar zich daar opgesteld waar hij meende zijn boodschap, die Gods boodschap was, het beste te kunnen laten horen. Spreker zag hierin een voorbeeld voor het CDA. Groens leven is ook nu voor ons een wegwijzer. De CHU heeft de vaste wil om met de wegwijzerpunten van Groen ook voor en met het CDA rekening te houden. De CHU wil niet andere partijen overheersen of overstemmen maar wenst zichzelf ook te durven wegcijferen voor het grote CDA-ideaal.

ONTWIKKELING CDA

De ontwikkeling van het CDA toont aldus Van Verschuier de trekken van een geslaagde liefdesroman waarvan tot het laatste toe onduidelijk blijft wie wie in de armen sluit en wie wie uitsluit. De discussies over grondslag en politiek hebben ook het afgelopen jaar veel aandacht gevraagd. Oorzaak hiervan is zijns inziens wellicht dieper dan wijzelf dachten het christelijk-historische-; anti-revolutionaire en KVP-patroon geworteld en gegrift is.

Dankbaar toonde spreker zich dat de voor hem diep ingrijpende en daarom moeilijke discussie over het functioneren van de grondslag zo is afgelopen dat wij ruimte behouden voor onze eigen mentaliteit. Dat ook een ongelovige terecht kan en dat wij een jood niet hoeven te vragen wat hij van het Nieuwe Testament vindt. Bovenal gaat het echter niet om ons zelf maar om de ruimte die wij laten voor de werking van de Heilige Geest die op onna-speurlijke wijze in de mensen werkt en die met geen enkele formule is te omschrijven. De CHU-voorzitter onderstreepte dat de samenwerking in raden en Staten over het algemeen uitstekend is verlopen. Hij achtte het dwaasheid te veronderstellen dat als het aan de top misgaat dit voor regio's en plaatsen geen consequenties heeft. De regionale en plaatselijke tegenpartijders zullen de raads- en Statenfrakties - waar ze nu vaak jaloers naar kijken - onmiddellijk ten strijde trekken en de landelijk gescheiden politiek aan de raads- en Statenfrakties voorhouden.

Aangezien niemand meer graag voor een dwaas wordt uitgemaakt zullen, als één lijst niet door zou gaan, naar mijn overtuiging, de regionale en plaatselijke verbanden zich dan tot een unie samenvoegen.

Waardering had Van Verschuier voor de aktie voor het CDA van de zogenaamde groep-Rijpstra. Hij beschouwde dit als een hecht anker, waar met onzichtbare draden de boten van KVP, ARP en CHU aan verbonden zijn. Als er een uit de koers gaat laat het anker zich voelen. Blijft men in de koers dan voelt men dit anker niet.

Er zit natuurlijk, zoals bij vele akties, het gevaar in dat men onvoldoende ruimte laat en onvoldoende rekening houdt met de verschillende verantwoordelijkheden. Spreker had echter alle vertrouwen in de „club-Rijpstra” dat ze die gevaren onderkennen en deze fouten niet zullen maken. Positief oordeelde Van Verschuier over de diverse rapporten die het afgelopen jaar door de drie wetenschappelijke instituten zijn uitgebracht. Hij hoopte dat deze rapporten niet voor een eenmalige discussie zullen dienen maar dat ze gehanteerd zullen worden bij het verder uitdragen en nadenken over de christen-democratische politiek.

CDA-PROGRAM

Over het ontwerp-CDA-program merkte de CHU-voorzitter op: „Ons oordeel kan gunstig zijn, in de denkrichting kunnen wij ons christen-democratisch ideaal herkennen en het thema „niet bij brood alleen” duidt voldoende aan waar het ons om gaat. Het samen verantwoordelijk zijn, rentmeesters in een door God aan ons toevertrouwde schepping, drukt uit waar wij willen staan en met name hoe wij willen werken. Moeilijker heb ik het met het program van uitgangspunten. De bedoeling van dit programma is dat het aangeeft kernpunten van christen-democratische politiek. Het heeft mij iets teveel van de grootste gemene deler van wat er aan opvattingen over deze punten bij KVP, ARP en CHU leeft. Het heeft als zodanig ook een ander karakter dan het programma van beginselen dat wij als CHU hebben vastgesteld. Ik dacht dat het binnen de afspraken rond het functioneren van de grondslag lag als ik stel dat in dit federatieve stadium de beginselprogramma's van de drie partijen, voor zover bestaande, blijven gelden en met name voor ons denken en handelen toetssteen zullen blijven. In een volgend stadium van het groeiproces wat wij doormaken en wat zeker ook voor dit stuk geldt, moeten wij dan een meer bij ons aansluitend stuk maken. Ik zou het binnen de taak van de permanente-programmaadvies commissie vinden liggen, als zij zich daarmee zou belasten.

INTENTIEVERKLARING

Van Verschuier ging uitvoerig in op de kwestie van de intentieverklaring zoals die door de ARP-Partijraad in haar voorwaarden is geformuleerd. Hij noemde dit van de voorwaarden der ARP-Partijraad het moeilijkste punt.

Ik weet dat daar in grote gedeelten van de Unie, maar ook in de ARP en ook in de KVP grote bezwaren tegen bestaan. Juist omdat het alles te maken heeft met het identiteitsverlies juist van het CDA. Want dezelfde mensen die vinden en dat zijn, je zou kunnen zeggen onze natuurlijke vijanden van PvdA en VVD, dat het in Nederland gaat om een keus tussen links en rechts vinden dat het CDA zich door een keuze moet indelen bij één van de twee. Ons bezwaar daartegen wordt volstrekt ten onrechte vaak uitgelegd als het niet met de PvdA willen regeren.

Ik durf hier te stellen dat de CHU bereid was, is en zal zijn in het CDA met de PvdA regeringsverantwoordelijkheid te dragen. Maar dat is dan geen principiële keus, maar een praktische waarbij voor ons een rol speelt dat wij willen streven naar een zo breed mogelijke basis om een regering te vormen, dat wij ruimte willen laten voor de verkiezingsuitslag en dat wij zoveel mogelijk van de kernpunten van ons programma waarmee wij tot onze kiezers zijn gekomen kunnen realiseren.

De formulering van de ARP ten aanzien van een mogelijke zeer sterk geclausuleerde intentieverklaring niet bij voorbaat uitsluitend laat ruimte om elkaar ook op dit punt te vinden.

Niemand onzer ziet in deze intentieverklaring een begin van een liefdesverklaring zelfs niet op korte termijn maar een zakelijke benadering. De sleutelpositie die het CDA inneemt, noopt ons meer dan in het verleden tot een standvastig volhouden. Laten PvdA en VVD nu eerst maar eens tonen met welke leuzen en welke reële zaken zij de kiezers tegemoet willen treden. Wij kunnen en moeten wat dat betreft rustig afwachten.

FRAKTIES

Over de samenwerking van de christen-democratische fracties in het parlement merkte Van Verschuier op:

Het is uitermate verheugend en ik wil er met grote dankbaarheid van gewag maken dat de drie fracties in de Tweede Kamer en in de Eerste Kamer tot een verdergaande samenwerking hebben besloten. Het is al te gemakkelijk om te zeggen dat de schuld voor het nog niet slagen van het CDA ligt bij de kamerfracties. Ik geef het u te doen, overvolle agenda's, iedereen die over je schouder wil meekijken, een verschillende verantwoordelijkheid t.o.v. het kabinet en dan maar altijd proberen op een lijn te komen.

Dit alles geldt dan in versterkte mate voor onze tweede-kamerfractie die, gering in getal, moet propageren datgene waarvoor zij meent te moeten staan waar te maken. Vanaf deze plaats een compliment voor Kruisinga en de zijnen, voor Van Hulst en de zijnen. Bij dit compliment past de verzekering dat de hete adem van de unie en alle christen-democraten hen en die van ARP en KVP in de komende maanden in de nek zal blazen. Wij verwachten van hen een gemeenschappelijke Christen-democratische lijn, christen-democratische politiek.

De CHU-voorzitter besloot zijn rede als volgt:

Vandaag nemen wij een belangrijke beslissing in het kader van het groeimodel voor het CDA wat wij hebben afgesproken. Een delegatie aan de Unieraad om in september de definitieve beslissing te nemen als wij over de punten die er nog liggen overeenstemming bereiken. Ik heb niet het idee dat u er nog aan twijfelt wat ik vind wat er moet gebeuren en wat ik ook verwacht dat u zult doen.

Ja zeggen tegen die ene lijst en de Unieraad die delegatie, met een ontbindende voorwaarde die wij getrouw en zwaar zullen wegen, geven.

Die ontbindende voorwaarde houdt in dat de Algemene vergadering bijeen zal worden geroepen wanneer er iets zeer wezenlijks in de huidige situatie verandert. Zoals b.v. een kabinetscrisis d.m.v. het parlement waar KVP en ARP een ander standpunt hebben ingenomen bij de stemming in het parlement dan de CHU.

Ik besef heel goed dat er onder ons zijn die met die verdere stap naar het CDA moeite hebben. Laten zij beseffen dat onze idealen op even sterke principes gebaseerd zijn als waarop zij neen zeggen. Ik ben mij ook bewust dat er geen weg terug is. Misschien wel theoretisch maar niet praktisch. Mag ik u tot slot bepalen bij het laatste bijbelstuk waar wij deze vergadering mee begonnen. Wat zegt Paulus tot de gemeente in Corinthhe: „Ik bouw u het huis waar het fundament van Jezus Christus is opdat u daardoor en daarin allen een bent”. Christen-democratie is zo gezien een vervulling van een belofte van eenheid. En natuurlijk zijn er dan nog onzekerheden. Natuurlijk zijn er van Apollos, en van Paulus maar wij mogen dan ook ten diepste

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:

dr. K. de Vries, voorzitter;
mevrouw H. Tegelaar-Boonacker;
A. Buntsma;
Wm. C. de Kruyf; D. Rebel;
drs. H. van Spanning;
drs. G. van Leyenhorst.

EINDREDAKTIE:

H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:

mevrouw J. Algra-Feddema;
dr. E. Bleumink; drs. A. J. van Dulst;
prof. dr. J. W. van Hulst;
ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:

Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078

ADMINISTRATIE-ADRES:

(abonnementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „de Nederlander” en advertenties): Van Denterlaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag): (070) 861529.

Adresveranderingen voor het ledenbestand en het ledencontactblad „de Nederlander” te zenden aan: Bureau CHU, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage. Telefoon 070-244516.

Abonnementsprijs f 25,- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg.

t.n.v. Stichting Uniepers

Druk: B.D.U. b.v., Barneveld. Postbus 67. Telefoon 03420-3141.

UNIEBUREAU

HET BUREAU VAN DE CHR. HIST. UNIE Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage is telefonisch te bereiken onder nummer 070-244516* Kantooruren van maandag t/m vrijdag 8.30 v.m. tot 16.45 n.m. Het telefoonnummer van de Savornin Lohmanstichting is: 070-246791.

geloven dat op deze stap van toepassing is wat in Hebrëen 11 staat: „door het geloof is Abraham, toen hij geroepen werd in gehoorzaamheid getrokken naar een plaats die hij ter erfenis zou ontvangen en hij vertrok zonder te weten waar hij komen zou”. Door het geloof ook zijn de muren van Jericho neergestort nadat het volk er zeven dagen lang omheen getrokken was. Zouden wij dan niet nu de figuurlijke muren van de CHU laten vallen en er uittrekken. Zouden wij de scheidingsmuren met KVP en ARP niet doorbreken en samen trekken naar een nieuwe plaats die Christen Democratisch Appel heet.

H. van Spanning.

publikaties CDA-instituten

Plichten en perspectieven,

aanzet voor een profielschets van het CDA.

Deze brochure wil het kader tot steun zijn in zijn opdracht van het CDA een stuwende beweging te maken in het politieke bestel, met overtuigingskracht, ook buiten eigen kring.

Prijs: f 3,90,

alle prijzen inclusief verzendkosten

Bestellingen:

giro 604500 t.n.v. Lohmanstichting
te Den Haag; met vermelding van
titel(s) en aantal.

Wassenaarseweg 7, Den Haag;
telefoon 070-246791.

Groen van Prinsterer en het onderwijs

door: prof. dr. J. W. van Hulst, voorzitter Eerste-Kamerfractie CHU

1976: De Sovjet Unie verscherpt de wetten van 1929, gericht tegen de godsdienstige opvoeding, dusdanig, dat de ouders hun recht om de eigen kinderen op te voeden kunnen verliezen.

1976: In Hongarije worstelt de nieuwe premaat aartsbisschop Laszlo Lekai om het meest brandende probleem dat de Volksrepubliek Hongarije kent, nl. dat van het godsdienstonderwijs, zowel voor het gezin, de school als de kerk, tot een voor het geweten aanvaardbare oplossing te brengen.

1976: In de DDR, die tot nu toe redelijk mild had gestaan tegenover de godsdienstige opvoeding, worden bepalingen van kracht, die het mogelijk maken kinderen definitief aan de ouderlijke macht te onttrekken, indien blijkt dat deze kinderen thuis religieus gevormd worden.

1976. In Tsjecho Slowakije worden de wetten tegen de religieuze opvoeding veel strenger nageleefd dan voorheen.

1976: Nederland gedenkt de honderdjarige sterfdag van Groen. De vraag dringt zich bij mij op, of het gelet op de mondiale problemen die zich voordoen op het gebied van opvoeding, onderwijs en zorg (of gebrek aan zorg!) voor kind en jeugd, wel verantwoord is om 100 jaar na 1876 Groen te herdenken. Is het misschien toch een demonstratie van een geestelijk-Holland op z'n smalst?

Deze samenkomst zal het antwoord op die vraag moeten geven. Of er zal geen antwoord zijn.

Er is nog één punt dat ik vooraf moet stellen. In de loop der laatste 75 jaar zijn er nogal wat Groenherdenkingen geweest. Zijn betekenis voor het onderwijs, en speciaal voor het bijzonder onderwijs is in woord en geschrift veelzijdig - om maar niet te zeggen afzijdig - belicht. Vooral als wij daar nog aan toevoegen de Van der Bruggen-herdenkingen. Zo werd op 29 november 1954 (op initiatief van de Vereniging van Christelijke Onderwijzers en van het bestuur van de Klokkenberg te Nijmegen) in de Waalse Kerk te Utrecht een indrukwekkende Van der Bruggen-herdenking gehouden. Het woord voerden: dr. J. J. R. Schmal, prof. dr. L. W. G. Scholten en prof. dr. G. C. van Niftrik. Ook toen is gebleken, dat wie over Van der Bruggen spreekt, niet kan zwijgen over Groen.

En het omgekeerde geldt met groter nadruk. Mede daarom kan ik stellen, dat geïnteresseerden in de worsteling van het christelijk onderwijs eigenlijk precies weten wat Groen voor dit onderwijs heeft gedaan; ook de bijkans Copernicaanse omwenteling in z'n denken uit het jaar 1857 is hun volledig bekend. En zij die zich in deze materie willen verdiepen, hebben de bronnen in elke bibliotheek tot hun beschikking. Ik zal dus heden niet het slachtoffer moeten worden van de noodlottige zucht toch iets nieuws te willen zeggen, als ik inderdaad geen nieuwe visie kan bieden. Dan is het eerlijker ervoor uit te komen thans slechts een selectie te geven uit het bekende.

ILLUSIE

En toch heb ik de illusie een enkel nieuw moment aan de Groen-kennis te mogen toevoegen; al zal het bescheiden zijn. Alvorens ik daaraan toekom, wil ik een enkel reeds bekend facet een duidelijk accentteken verlenen, omdat - naar mijn inzicht - juist onze tijd het bitter hard nodig heeft daarbij bepaald te worden. Ik bedoel de gepassioneerde liefde die Groen had voor het vak geschiedenis.

Het lijkt mij niet onwaarschijnlijk, dat de historische gebeurtenissen die Groen als kind heeft meegemaakt, de betekenis van „geschiedenis” in zijn leven hebben gegrift. Toen hij 14 jaar oud was, moet hij al min of meer bewust de volgende feiten hebben ondergaan: de inlijving van ons land bij Frankrijk, de slag bij Leipzig, de terugkeer der Oranjes, Napoleons verbanning naar en terugkeer van Elba, de slag bij Waterloo, Napoleon naar Sint Helena, de proeve over grondwet van G. K. van Hogendorp.

Ik vind het wetenschappelijk nauwelijks een vraagstuk om van deze gegevens uit de volgende passage uit Groen's autobiografie te citeren: „Altijd is de Historie mijn geliefkoosde studie geweest. Op de academie was daaraan al het overige ondergeschikt. Het waren historische onderwerpen waarover ik prijsverhandelingen en doctorale dissertaties schreef”.

Men hoeft niet aan een overmaat van cynisme te lijden door met enige bitterheid

te constateren, dat in onze tijd „al het overige” de belangstelling voor de geschiedenis tot puin vermalen heeft.

Groen is waarschijnlijk de eerste geweest, die gepleit heeft voor een aparte universitaire leerstoel in de geschiedenis, daar dit vak nog steeds met taal- en letterkunde was verbonden. In 1826 „deed ik (Groen) een voorlezing over de redenen om de geschiedenis der Natie bekend te maken, om de voortreffelijkheid van haar inhoud, om de geringe en gebrekkige kennis van het algemeen aan zijn eigen historie, om de gesteldheid der dagen die wij beleven . . .”.

Waar het Groen bij de studie der geschiedenis echter vooral om gaat, is dat zij gezien wordt onder een bepaald licht en in een bewust perspectief. Drie jaar voor zijn dood schreef hij: „Eer mij de toegang tot het Huisarchief (der Oranjes nl.) werd verleend, had ik de geloofstaal der 16e eeuw leren verstaan. Voor de 19e eeuw als voor de 17e (eeuw) zocht ik toen reeds, tegen ongelooft en bijgeloof, waarborg van weerstand en overwinning in de wapenrusting Gods en het zwaard des Geestes, hetwelk is Gods Woord. Eer ik de schatkamer der Historische brieven binnentrad, had ik mij aangesloten bij de secte die altijd en overal wederspraak ontmoet: bij de christelijk-historische partij, die op het anker der ziele steunt en door alle eeuwen stand houdt”.

(Nederlandsche Gedachten 1873, p 346-357). Om geen shockreactie in dit gezelschap teweeg te brengen: de door Groen genoemde partij is natuurlijk dezelfde als de Anti-Revolutionaire Partij!

De liefde van Groen tot de geschiedenis en zijn opvatting dat geschiedenis slechts beoefend kon worden sub specie aeternitatis, hebben het geschiedenisonderwijs op de christelijke school een eeuw lang gestempeld.

Het zou mij te ver voeren om nog aan te tonen dat Groen de in zijn tijd gecolporteerde ideeën terecht meent niet te kunnen begrijpen zonder de studie van de geschiedenis der 18e eeuw; met name Rousseau is de figuur waar hij niet omheen kan lopen.

GESCHIEDENIS GEMAAKT

Ik kom nu tot dat punt uit Groen's leven, waardoor hij zelf geschiedenis gemaakt heeft: zijn houding tegenover de schoolwet van Van der Bruggen in 1857 en de daarmee gepaard gaande fundamentele wending in zijn denken. Als ik thans poog eerst een aantal feiten vast te leggen, zal de onmogelijkheid van de neutraliteit der feiten blijken: we ontkomen niet aan een beoordeling van hetgeen plaatsvond. Hier volgen enkele data.

Sinds de Franse Revolutie kon ieder, dus ook de protestant, de Rooms Katholiek, de Jood, rekenen op eerbiediging van z'n persoonlijke overtuiging. Maar het werd een totaal andere zaak als men die eigen subjectieve overtuiging wilde realiseren in b.v. de ziekenverpleging, de armenzorg of het onderwijs. De staat had immers een algemeen christelijk karakter en daarmee had men maar genoegen te nemen, ook als het ging om ziekenverpleging en onderwijs. Zij die zich hiertegen verzetten, konden zelfs met de strafrechter in aanraking komen; dat ondervonden de Rooms en de afgescheidenen van 1834. De grondwet van 1848 brengt hierin een fundamentele verandering; „de staat kende van dat ogenblik af niet meer de monistische constructie onder de opperhoogheid van de overheid” (Scholten). Maar de storm breekt dan ook pas goed los als de Rooms en in 1853 krachtens deze nieuwe grondwet hun rechten opeisen en een nieuwe kerkhiërarchie invoeren. Ook de Joden profiteren van de nieuwe kansen hun geschonken.

Het behoeft nauwelijks verwondering te wekken, dat de nieuwe situatie z'n zwaarste doorwerking had in de schoolproblematiek. Na 1848 kon de staat niet meer het predikaat „christelijk” voeren; en de staatsschool kon het derhalve evenmin. Pogingen van Van Hall en Van Reenen om een nieuwe schoolwet te maken gebaseerd op de grondwet van 1848 faalden. Men komt er voorlopig niet uit.

Juist in deze dagen spreekt Groen zijn woord. Hij wil de staat met zijn instellingen niet prijsgeven aan de ontbindende krachten van de resolutie. Groen strijdt voor de afzonderlijke gezindheidsschool, d.w.z. een overheidsschool die door de diverse kerkelijke gezindten zou worden ingericht. Groen meende van heler harte, dat slechts

Tijdens de herdenkingsbijeenkomst op de 100ste sterfdag van de staatsman Guillaume Groen van Prinsterer, op woensdag 19 mei jongstleden, heeft prof. dr. J. W. van Hulst, voorzitter van de christelijk-historische Eerste-Kamerfractie en oud-voorzitter van de CHU, gesproken over de betekenis van Groen voor het onderwijs. De beschouwingen van prof. Van Hulst worden op deze pagina van „de Nederlander” volledig weergegeven.

langs de weg van de christelijke staatschool het Nederlandse kind gehouden kon worden bij God en diens Woord. Toen echter Van Hall en Van Reenen faalden, nam Van der Bruggen zelf de taak op zich een schoolwetgeving tot stand te brengen. Hij heeft dit gedaan op basis van de grondwet van 1848; daar is zijn schoolwet de ijzeren consequentie van.

De behandeling van deze wet in de Tweede Kamer is uiterst emotioneel geweest. Groen streed tot 't laatst toe voor het behoud van de christelijke staatschool. Alleen in de uitdrukking „christelijke en maatschappelijke deugden” als doelstelling van het onderwijs bleef nog iets van het begrip christelijk behouden. Zelfs het amendement, dat de afzonderlijke school verlangde voor de Israëlieten, haalde het niet.

Wat in 1857 is gebeurd, is voor Groen stellig de bitterste staatkundige ervaring van z'n leven geweest, temeer omdat Van der Bruggen, „de lastigste van alle lastige Anti-Revolutionairen”, zijn geestverwant was.

Het ideaal waar Groen vele jaren bijkans dag en nacht voor gestreden had, de afzonderlijke gezindheidsschool door de overheid bekostigd, lag aan scherven. Maar dan blijkt zijn grootheid. De Copernicaanse wending in zijn denken gaat van start. Hij beseft dat de teerling is geworpen. Voor vele, vele jaren. Dat brengt hem op die andere weg: de christelijke school niet meer als noodwoning, maar als blijvend tehuis. Niet de christelijke school ter wille van het isolement.

Maar deze school als burcht van waaruit de aanval gelanceerd kon worden op de geest van ontkerstening. De christelijke school kreeg een nieuw ideaal: van haar uit zou de grote herkersteningstrategie van ons volk gevoerd worden, niet slechts op het terrein van het onderwijs. Neen, de gehele cultuur zou er in betrokken worden. Heel ons volk moest teruggewonnen worden voor Christus. En dan zou, bij de laatste horizon, toch weer een christelijke overheid staan, die waarborgen zou scheppen voor het essentieel evangelische in staat, maatschappij en cultuur . . .

De weg der verbijzondering die Groen na 1857 ging, had geen doel in zichzelf. Die weg was slechts middel voor het hoogste ideaal dat een parlementariër zich zou kunnen stellen. De formulerend van dit ideaal gaf hem de kwalificatie: een staatsman, neen, maar een evangeliebelijder!

De vraag waar wij tenslotte nog enige ogenblikken de aandacht voor vragen is deze: is uit de cultuurgeschiedenis van vóór 1857 de mogelijkheid te verklaren van Groen's zozeer gewijzigde opstelling. Wij menen in staat te zijn het bewijs daarvan te leveren, al zal de beknoptheid van het betoog in een duidelijke spanningsrelatie staan tot de volledigheid.

RÉVEIL

Terecht wordt Groen's naam in relatie gebracht met het Réveil. Deze machtige geestelijke stroming is het protest tegen de Aufklärungsfilosofie, die zo'n groot gedeelte van West-Europa onder haar beslag had. Aan het begin van het Nederlandse Réveil staat de reuzenfiguur van Willem Bilderdijk, die naar het woord van de R.K. Hoogleraar Gerard Brom de Christoforus was, die het christendom over de revolutiestroom heeft heen gedragen. Het Réveil keerde zich tegen het mensbeeld, het wereldbeeld, het religiebeprijd en de ethiek der Aufklärung.

Daar de verlichting als een van haar karakteristieken had de zorg voor onderwijs en opvoeding, behoeft het ons niet te verwonderen, dat het Réveil ook juist op onderwijs en opvoeding de zwaarste accenten heeft gelegd. Een beweging als het Réveil, die weer terugkeerde tot een centrale heilsfeiten-theologie, kon in de opvoeding geen genoegen nemen met de nieuwe drieëenheidsconfessie van God, deugd en onsterfelijkheid.

- Was het uitgangspunt voor de opvoeding aldus duidelijk, identiteit ten aanzien van het schoolwezen ontbrak vooralsnog in de eerste helft der 19e eeuw. Door de schoolwetgeving van Van der Palm en Van der Ende in 1806 was toch nog wel een mogelijkheid van godsdienstige opvoeding in de

school aanwezig. Vandaar dat het Réveil haar denkbeelden actualiseerde in zorg voor wezen, armen, ongehuwde moeders, misdadige kinderen, verwaarloosde jeugd, inclusief het werk voor zondagsschool, jeugdverenigingen, enz. De naam van ds. O. G. Heldring, die evenals Groen in 1876 stierf, moet hier met hoofdletters uitgeroepen worden. Uit het leven van Groen blijkt dan ook niet, dat hij zich vóór z'n 40ste jaar intensief met schoolproblemen heeft beziggehouden. Dat komt pas met z'n kamerlidmaatschap in 1840 en vooral na 1849 als hij lid is der Tweede Kamer. Groen kon tijdens deze periode niet terugvallen op een Réveiltraditie betreffende onderwijswetgeving. Wie wel duidelijke ideeën heeft over de opvoeding, heeft nog niet steeds een helder zicht op hetgeen hij met het onderwijs wil. Vanuit eenzelfde opvoedingsideaal kon men ook in het Réveil tot divergerende opvattingen komen over de school. Alleen van hieruit kan de spanning tussen Groen en Van der Bruggen begrepen worden. En als na het conflict over de onderwijswetgeving met Van Zuylen van Nijevelt bij Groen toch weer het oude schoolideaal boven komt, dan bewijst dit opnieuw, dat vanuit de pluriforme Réveilstroom, diverse mogelijkheden voor schoolstructuur en onderwijswetgeving naar voren komen.

NIETS INGEBOET

De erfenis van Groen die alzo 100 jaar na z'n heengaan aan actualiteit nog niets heeft ingeboet, is dus deze: wij zullen ten aanzien van de opvoeding onzer kinderen moeten vasthouden aan het onwankelbaar fundament van waaruit wij opvoeden. Maar met het oog op onze scholen zullen wij doorlopend moeten streven naar hetgeen, vanuit ons opvoedingsideaal gezien, optimaal haalbaar is. Het fundament van onze opvoeding is onwankelbaar. De onderwijswetgeving zal naar de eisen van de tijd continu bijgesteld dienen te worden. De vraag blijkt dan actueel, hoe het onderwijs in onze scholen, het christelijk zowel als het openbaar onderwijs, het meest ons pedagogisch ideaal benadert.

Dit is echter geen zuiver nationale opdracht.

De grenzen van dit fundament zijn wereldwijd. Vandaar dat het niet „Holland op z'n smalst”, maar juist „Holland op z'n breedst” is, als wij ter herdenking van Groen's sterfdag aandacht geven aan de opvoedingssituaties in Oost en West, in Noord en Zuid. Ik denk daarbij ook aan de z.g. Derde Wereld. Met het oog op die Derde Wereld gaan we niet Groen's erfenis tot exportartikel devalueren. Maar wij proberen daar wel te brengen het fundament dat voor Groen het enige was, waardig om het huis van opvoeding en onderwijs op te bouwen.

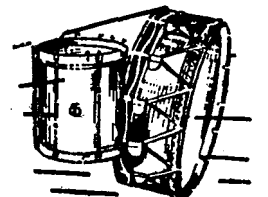
Als zodanig is Groen's betekenis niet nationaal maar mondiaal.

Prof. dr. J. W. van Hulst.

Perspectief gasvoorziening

De gewestelijke kring Utrecht van de Vereniging van christelijk-historische leden van gemeente- en provinciebesturen houdt op zaterdag 29 mei de voorjaarsvergadering in het gemeentehuis van Renswoude, aanvang 14.00 uur. Na afhandeling van de huishoudelijke agenda spreekt ir. L. P. H. Moberg, directeur van het gasbedrijf Midden-Nederland over „Perspectief van de gasvoorziening in Nederland tot het jaar 2000”. Daarbij worden dia's en een film vertoond over het „ontstaan” van het aardgas.

Na afloop van de vergadering volgt een wandeling langs gerestaureerde en te restaureren monumenten van Renswoude.

VAN DER GLAS Heerenveen

Blaas- en Slaginstrumentenfabriek
Telefoon 05130-22652

Groen herdenking

Op initiatief van ARP en CHU is vorige week te Den Haag de honderdste sterfdatum van de staatsman mr. Guillaume Groen van Prinsterer herdacht.

Op het graf van Groen en diens echtgenote Elisabeth Maria Magdalena van der Hoop, op de Scheveningse begraafplaats „Ter Navoring" legden ARP-voorzitter H. de Boer (links op de foto) en Unievoorzitter mr. O. W. A. Baron van Verschuer (rechts) een krans. Minister mr. W. F. de Gaay Fortman van binnenlandse zaken sprak hier een korte rede uit. „Nagaan wat er geestelijk in de eigen tijd aan de hand is; persoonlijk hulp bieden aan hen, die op eigen kracht in de maatschappij niet staande kunnen blijven: zich gedragen door de zekerheid, dat wij niet de chaos en de vergetelheid, maar Gods onwankelbaar Koninkrijk tegemoet gaan, waar de schade, die niemand kan tellen, ons wacht; dat zijn de dingen waaraan wij bij het graf van Guillaume Groen van Prinsterer en Elisabeth Maria Magdalena van der Hoop in het bijzonder denken", aldus de bewindsman.

Tijdens de herdenkingsdienst in de Waalse kerk te Den Haag, waar spraken prof. dr. J. W. van Hulst, dr. W. Aalders en mr. A. M. Donner, werd koningin Juliana vertegenwoordigd door Zijne Excellentie R. J. Baron van Lynden, grootmeester van het civiele huis van de koningin.

H. L.

Senator prof. dr. J. W. van Hulst:

In komend jaar alles vermijden wat eigen identiteit CDA kan schaden

„We dienen in het komend jaar alles te vermijden, wat de eigen identiteit van het CDA kan schaden". Dit heeft de christelijk-historische fractievoorzitter in de Eerste Kamer, prof. dr. J. W. van Hulst, gezegd in zijn politieke inleiding op de vorige week zaterdag te Utrecht gehouden algemene vergadering van de CHU. Prof. Van Hulst sprak een waarschuwend woord. „Het is mogelijk, dat er schade komt. De eigen identiteit zullen wij schaden als wij voortijdig lonken of naar rechts, of naar links".

Volgens prof. Van Hulst bestaat er bij veel mensen een misvatting over het lonken. „Men denkt, dat men bij de VVD zit te wachten op een intentieverklaring ten gunste van de liberalen".

Prof. Van Hulst stelde het zo scherp mogelijk:

1. Als het CDA een openlijke of een bedekte verklaring afgeeft in de richting van de PvdA dan gaan bij de VVD de champagneflessen open.

2. Als het CDA een openlijke of een bedekte intentieverklaring afgeeft ten gunste van de VVD dan gaan bij de PvdA de bierflessen open.

De christelijk-historische senator schetste de volgende achtergrond van zijn twee stellingen: „Een intentie in de richting van links doet een deel van de CDA-aanhang onmiddellijk besluiten de gelederen te verlaten en maar regelrecht naar het linkse kamp over te stappen. Een intentie in de richting van rechts zal op een ander deel van de aanhang precies het tegenovergestelde effect hebben: zij gaan dan liever direct socialistisch stemmen".

BEZWAREN

Prof. Van Hulst ontwikkelde nog de volgende bezwaren tegen de intentieverklaring. „Gesteld eens, dat wij de verkiezingen ingaan met een toch wel duidelijke voorkeur of voor VVD of voor PvdA. En neem dan eens aan dat wij geen overeenstemming bereiken met de partij, waarvoor wij onze sympathie hebben uitgesproken. En dat wij dus met de andere partij in zee gaan. Dan kunnen wij het woord „kiezersbedrog" met hoofdletters over ons volk uitroepen. Deze situatie dienen wij tot elke prijs te vermijden. Voorts: als het CDA inderdaad met één lijst uitkomt, ligt er op z'n minst de mogelijkheid, dat wij de grootste partij worden. Gesteld eens dat deze mogelijkheid werkelijkheid wordt. Dan betekent dit dat andere partijen, die eventueel met ons willen samenwerken, hun partijpro-

gram zullen moeten ombuigen naar het onze. En dat acht ik voor het CDA een onmiskenbaar winstpunt".

HOUDING

Prof. Van Hulst schetste ook, hoe de houding moet zijn, in de verkiezingstijd, tegenover het kabinet-Den Uyl. „Van KVP en ARP mag niet verwacht worden - en dat doen wij als zusterpartij CHU niet - dat zij het beleid van het kabinet in hoofdlijnen veroordelen. Maar wij verwachten wel, dat zij in eerlijke evaluatie, zowel de plus- als de minpunten van dit kabinet naar voren brengen. Maar aan de andere kant is het even bedenkelijk indien de CHU thans het beleid in hoofdlijnen van het kabinet-Den Uyl zou verdedigen. De CHU zal in haar kritiek op het beleid alle eerlijkheid en billijkheid betrachten", aldus prof. Van Hulst. Hij meende, dat de CHU in de komende maanden, zo mogelijk in CDA-structuur, alle kansen heeft haar eigen identiteit naar voren te brengen. „Dat eigen principe zal nog steeds brede lagen van ons volk aanspreken".

H.L.

Kruisinga vraagt aandacht voor Christenvervolg

De voorzitter van de CHU-Tweede Kamerfractie, dr. R. J. H. Kruisinga heeft in zijn rede op de Algemene Vergadering op in-dringende wijze aandacht gevraagd van de christen-democratie voor de christenvervolg in de wereld. Hier past zijns inziens een voortdurend protest en een voortdurende zorg.

Met de godsdienstvrijheid in de wereld is het in veel landen treurig gesteld. De wereldkaart toont aan dat één van de drie mensen op deze aarde leeft onder een regiem, waar godsdienstvrijheid volstrekt een farce is.

Kruisinga zei vorige week samen met enkele anderen bij de Wereldraad van Kerken en de VN-commissie voor de rechten van de mens in Genève een petitie te hebben aangeboden voor de vrijlating van George Vins, een Baptistenpredikant die in Rusland al jaren gevangen zit voor geen andere misdaad dan de verbreiding van Gods Woord.

Duizenden gelovigen en priesters zitten gevangen om geen andere misdaad dan dat zij de Bijbel als Gods woord beschouwen en/of enkele Bijbels in hun bezit hadden. Op onze demonstratieve tocht door Genève werden we niet enkel door de Zwitserse televisie maar ook door Russische officials, met filmapparaten, gevolgd. Dit laatste waarschijnlijk niet om met het verkregen materiaal Oosteuropese t.v.-programama's op te fleuren.

De vervolging van Christenen is een hard en benauwend feit. In Chili zijn christen-democraten uit het land gejaagd of zitten in gevangnissen. De aantasting van de godsdienstvrijheid en de vervolging van Christenen is als nooit te voren een grote werkelijkheid. De Christen-democraten mogen niet doen of hier niets aan de hand is. Zij hebben hier een duidelijke taak.

CUBA

Onbegrijpelijk achtte de CHU-fractievoorzitter het dat ons land nog steeds doorgaat met ontwikkelingshulp aan Cuba te geven. Cuba heeft een leger van meer dan 10.000 man naar Angola gezonden om daar gewapenderhand de Marxistische beweging aan de macht te helpen. Ook naar landen in het Midden-Oosten en andere Afrikaanse landen heeft Cuba gewapende militairen gezonden. Wij kunnen die hulp die bijdraagt tot verspreiding van het Marxisme met een gewapende macht, niet blijven steunen.

Ook in een relatief tolerant land als Polen vinden christen-vervolgingen plaats. Kardinaal Wysinski heeft hier kort geleden nog weer een noodkreet over doen horen. In Italië, Portugal en Spanje zien we dat een wordsteling plaats heeft voor het behoud van de democratie. Een uiterst actieve buitenlandse politiek lijkt aangewezen maar dan niet door hulp aan Cuba. Tegen deze besluiten van de PvdA-minister Pronk zeggen wij: neen!

EUROPA

De bevordering van de Europese eenheid is, aldus spreker, onlangs ter sprake gebracht tijdens een gemeenschappelijke zitting van het politiek bureau van de Europese Unie van Christen-Democraten en de Christen-Democratische fractie van het Europees Parlement.

De voorzitter van de Christen-Democratische fractie in het Europees Parlement gaf in dit gesprek als zijn mening te kennen dat van socialistische zijde met lede ogen wordt aangezien hoe het prestige en de aanhang voor de voorstellen van de christen-democraat Tindemans groeit. Van socialistische zijde wordt mijns inziens echter niets gedaan om de Europese eenheid te bevorderen. Integendeel bij hen bestaat de neiging alle voorstellen van christen-democratische zijde voortdurend af te breken. Volgens de voorzitter van de christen-democratische fractie in het Europees Parlement wensen de socialisten voor alles een socialistisch Europa, anders tonen zij weinig interesse. Naar zijn mening toont onder meer premier Den Uyl weinig belangstelling voor de voorstellen in het rapport-Tindemans.

Kruisinga achtte het hoogst onbevredigend de Nederlandse premier gekenschetst te zien als leider van een socialistische actie tegen Europese eenheid. Ik acht dit hoogst ernstig en ben voorne-

mens het oordeel van de Nederlandse premier over die uitspraak te vragen. Als die houding zo is als zij geschetst wordt, moet zij ten spoedigste veranderen, aldus de CHU-fractieleider.

H. van Spinning.

publikaties CDA-instituten

Energiebeleid

Rapport van een commissie van de wetenschappelijke instituten van KVP, ARP en CHU een analyse van vraag en aanbod, mondiaal en in Nederland, en van de dreigende knelpunten bij de energievoorziening / uitgangspunten voor een energiebeleid / opties voor beleidsbeslissingen 68 pag. / 5,25

andere recente publikaties:

Gerede twijfel

bijdrage tot de discussie over de perspectieven van onze economische ontwikkeling 3e druk, 30 pag. / 3,75

Groen licht 1975

nota van de Landbouwcommissie van de CDA-fracties in de Tweede Kamer over de problemen in land- en tuinbouw 2e druk, 7 pag. / 1,25

alle prijzen inclusief verzendkosten

Bestellingen: giro 6045001 n.v. Lohmanstichting te Den Haag, met vermelding van titel(s) en aantal. Wassenaarseweg 7, Den Haag, telefoon 070-246791

CDA-onderwijs-studiedag

Als discussiestuk kreeg contourennota een goed onthaal

Door: G. J. Brinkman

„Als we bij onze pogingen tot onderwijsvernieuwing er niet in slagen het dringen naar de top te doen afnemen, mislukt alles”, zei staatssecretaris De Jong in zijn slotwoord op de CDA-studiedag over „Onderwijsbeleid”. Hij drong er bij het CDA op aan zich door het evangelie gemotiveerd, steeds te blijven afvragen hoe voor de maatschappij van de toekomst andere prioriteiten tot gelding kunnen komen, dan nu vaak de doorslag geven.

STELLINGNAME

In het rapport „Samen verantwoordelijk voor het onderwijs” dat voor de besprekingen op deze studiedag (te Amsterdam) de basis vormde kwam de principiële stellingname der christendemocratische partijen al wel naar voren. Zo werd herinnerd aan een uitspraak van de contactraad der drie partijen dat het onderwijs minder nadruk moet leggen op het vergaren van kennis en de prestatiemoraal, maar dat het aankweken van begrip meer prioriteit dient te krijgen. Er moet worden gestreefd naar structuren waarin het onderwijs een bijdrage levert aan het bestemmingsplan van de mens. Het in Amsterdam besproken rapport van de commissie-Verheul was een commentaar op de veelbesproken contourennota van Van Kemenade. In zijn inleiding zei prof. dr. H. Verheul blij te zijn dat in de nota veel problemen duidelijk worden gepresenteerd en dat de nota als discussiestuk is bedoeld. Wel maakte hij er bezwaar tegen dat de minister waar mogelijk reeds wil gaan werken in de richting van een structuur waarover nu nog geen gemeenschappelijke beslissing is gekomen.

NIET ALLEEN OVERHEID

Het vaststellen van onderwijsstructuren vindt de commissie niet alleen een taak van de overheid. Besturen, onderwijsgeven, ouders en leerlingen zijn daarbij evenzeer betrokken. Bij een overschatting van de overheidstaak daarbij krijgen andere

groeperingen te weinig kans. Als de minister een schoolwerkplan wil dat zich tot het jaar 2000 uitstrekt, zal er toch wel voor moeten worden gewaakt om niet reeds te veel details vast te leggen. Anders blijft er voor nieuwe ontwikkelingen te weinig ruimte. Bij de opgesomde knelpunten bleven, vindt Verheul, onderwijskundige argumenten ook nog te veel buiten beschouwing. Dat het maatschappelijk gebeuren meer aandacht vraagt stemt de commissie toe. Zij vraagt zich echter af of de daarvoor in de nota genoemde begrippen „sociale bewustwording” en „maatschappelijke weerbaarheid” wel hanteerbaar zijn. Volgens welke normen worden deze gemeten en door wie? Daarbij behoort, behalve de school, ook het gezin en de hele omgeving van het kind binnen het gezichtsveld te komen. Naar de zienswijze van het CDA gaat het veeleer om het bevorderen van dienstbaarheid aan de verantwoordelijkheid jegens de ander. Daarvoor is het verwerven van een levensbeschouwing nodig. De bijdrage welke de school daartoe kan leveren wordt in de contourennota overschat en die van het gezin onderschat.

HAALBAAR?

Of de doelstellingen van de minister „haalbaar” zijn acht de commissie twijfelachtig. Om die te kunnen bereiken zal een grotere mate van gemotiveerdheid moeten kunnen worden verwacht dan waarop nu reeds kan worden gerekend. In hoeverre uitvoering ook financieel mogelijk zal zijn wordt in de nota nauwelijks of niet duidelijk gemaakt. Dit alles neemt niet weg dat de commissie zeer positief staat tegen de nota waarin belangrijke zaken ter discussie worden gesteld. Verscheidene punten vragen echter om duidelijker uitwerking.

Om de gedachtenwisseling op gang te brengen leverde mr. L. A. Struik (directeur centraal bureau katholiek onderwijs) enig commentaar op het CDA-commentaar. Als de nota „onevenwichtige architectuur” wordt verweten dan zal, zei Struik, het

CDA toch wel duidelijk moeten zeggen of het al dan niet lange-termijn-planning wenst. „Wel lange termijn”, antwoordde later Verheul, „mits evenwichtig, flexibel, bijstelbaar en uitvoerbaar”. Daarnaast voor korte termijn meer gedetailleerde uitwerking.

MEER KANSEN

De kritiek welke het rapport op de sociale uitgangspunten van Van Kemenade heeft zou, volgens Struik, beter moeten worden gefundeerd. De commissie heeft z.i. te makkelijk de vlakke theorie van „gelijke kansen” uit de nota overgenomen. Gaat het om gelijke kansen bij het onderwijs of om gelijke individuele ontplooiingskansen. Er zouden, op basis van het bestemmingsplan van de mens, meer kansen voor achterblijvenden kunnen worden bepleit. In plaats van de „verzakelijke mensheid” welke de minister blijkbaar voor ogen staat, had het CDA het beeld van „de gebroken mensheid” vanuit het evangelie beter kunnen funderen. Dan was ook duidelijker geworden dat hier meer dan alleen onderwijskundige vragen in het geding zijn. Deze aspecten, merkte Verheul op, kregen in het rapport wel aandacht. Niet de structuren moeten daarvoor op de eerste plaats worden gezet, doch eigen mens-beschouwing. Je komt dan bij onderwijsvragen terecht die zo goed mogelijk in structuren moeten worden vertaald.

Overigens waren Verheul en Struik het met elkaar eens dat over de taak van overheid en onderwijs verder studie nodig is. Ook de rol van ouders en milieu verdienen nauwkeuriger onderzoek. Volgens Struik zal o.a. ook over de beoordeling van de middenschool nog duidelijker oordeel moeten komen. Na groepsdiscussie kwamen in de middagzitting, onder leiding van drs. H. W. A. L. Loevendie (Tilburg) nog verschillende punten uit contourennota en CDA-commentaar aan bod. Zo werd gesteld dat ook experimenten met uitbouw van de basisschool kans zouden moeten krijgen.

Over de „middenschool” zei forum-lid drs. G. van den Berg (Ede): „We zeggen niet dat deze er moet komen. Hij kan er eventueel komen. Als we daarbij vrijheid van inrichting eisen dan zullen we er ook voor moeten zorgen er klaar voor te zijn”.

OPEN SCHOOL

Forum-lid, prof. I. A. Diepenhorst, kwam wat later binnen. Hij wilde zich toen liever niet mengen in een gedachtenwisseling welke hij niet had gehoord. „Zulk een spontaan getuigenis mijnerzijds zou wat al te reformatorisch kunnen lijken”, zei Diepenhorst. Wel veroorloofde hij zich een opmerking over de „open school” welke o.a. een tweede kans wil bieden aan mensen die reeds in de maatschappij werkzaam waren en die („als gedrevenen teruggekeerd”) op later leeftijd de achterstand in ontwikkeling willen inhalen. „Dat 75-jarigen nog Mavo moeten kunnen volgen”, merkte Diepenhorst op, „doet me denken aan het tegenovergestelde streven van sommige bejaarden-verzorgers, die 75-jarigen de kunst van zaklopen weer willen bijbrengen”. Waarom zo vroeg hij zich af, zou bevorderd moeten worden dat iemand op 75-jarige leeftijd gaat leren als het ook mogelijk is dit op 18-jarige leeftijd te doen. Laat ieder zo mogelijk tot 18-jarige leeftijd met studie doorgaan. De ervaring leert dat autodidacten op 25-jarige leeftijd grote moeite krijgen om verder mee te doen. Wat de onderscheiden verantwoordelijkheid van overheid en onderwijs betreft werd bij de discussie enerzijds aangedrongen op het aanreiken van een politieke oplossing voor onderwijsproblemen, maar werd anderzijds ook onderschreven dat de overheid niet meer dan politieke kaders en financiële mogelijkheden mag bieden. Het onderwijs zelf zal daar inhoud aan moeten geven. Van Kemenade maakt de indruk juist de andere volgorde te kiezen. Duidelijk werd in ieder geval dat de contourennota als discussiestuk over het algemeen een goed onthaal kreeg doch dat voor 1 november, wanneer de eerste discussieronde eindigt, het politieke CDA-standpunt nog nader moet worden bepaald.

CHU-fractie-voorzitter Economische problemen vragen nationale aanpak

De financieel-economische problemen waarvoor ons land zich gesteld ziet vragen een inspanning van heel ons volk. Dat betekent dat wij een kabinet nodig hebben waarin het nationaal karakter van die inspanning optimaal tot uiting komt. Juist een christen-democratische partij kan in zo'n situatie een oproep tot eenheid en een nationaal beleid doen.”

Aldus Krusinga in zijn rede vorige week op de Algemene Vergadering van de CHU. Het stijgingstempo van de overheidsuitgaven zal afgeremd moeten worden. De belastingdruk kan niet blijven stijgen. Het stijgingstempo van de premiedruk is te hoog en de economische groei mogelijkheden zijn lager dan we jaren gewend waren. Dit alles leidt tot de noodzaak de groei in de collectieve sector af te remmen. Daarmee bevinden we ons midden in de problematiek van de 1%-operatie.

Dit is een uiterst zware opgave die een gezamenlijke aanpak vraagt. Een gezamenlijke aanpak van deelnemers in het bedrijfsleven en van overheid en bedrijfsleven. Krusinga onderscheidde hier korte- en lange-termijnaspecten.

KORTE TERMIJN

De economische ontwikkeling vertoont geen gunstig beeld. Werkloosheid, inflatie, faillissementen en een slechtere rendementspositie domineren hierin. De CHU-fractie heeft steeds gewaarschuwd tegen de te sterke stijging van de overheidsuitgaven en de verkeerde uitgaven van de aardgasbaten.

Zonder het kabinet-Den Uyl hiervan volledig de schuld te geven moet toch worden geconstateerd dat het kabinet hier in gebreke is gebleven.

Daar wil ik echter, aldus Krusinga, niet bij blijven stilstaan. Ook in de komende discussie in de Kamer zal dit niet het centrale element van onze benadering zijn. Centraal zal staan de vraag of de 1%-benadering voldoende is of dat een geringere groei van de collectieve sector dan die 1% vereist is. Naar onze mening lijkt thans dat laatste het geval. Een mening die ook steun vindt in het ontwerp-verkiezingsprogramma van het CDA.

LANGERE TERMIJN

Voor de oplossing van deze problematiek op langere termijn is een waarlijk nationale aanpak nodig. We gaan een tijd tegemoet waarin de grootste inspanning van heel ons volk vereist wordt. Internationaal is een optimale samenwerking nodig terwijl we nationaal niet mogen volstaan met voornamelijk onze eigen partijverlangens naar voren te brengen. Verscheping van de

tegenstellingen in ons volk moeten zoveel mogelijk worden vermeden.

De taak waarvoor we staan is niet eenvoudig. Het alternatief is echter voortzetting der polarisatie, waardoor we nog dieper weg zullen zakken in het moeras der economische moeilijkheden.

Als het bepleiten van nationale eenheid van één partij verwacht mag worden, dan zeker van het CDA. Juist in deze tijd heeft

het CDA de opdracht en de mogelijkheid tegenstellingen in ons volk te overbruggen. In dit kader past ook een open en onafhankelijke opstelling in de verkiezingen. Een opstelling die heel het volk ten goede zal komen. „Met het Evangelie voor heel het volk.” Daarvoor en niet voor standsgroeps- of klassenbelang zullen de CHU en het CDA zich moeten inzetten.

van Spanning.

Van CHJO tot CDJA

Het bestuur van de CHJO ziet duidelijk een eigen christen-democratische weg, onafhankelijk van liberalen en socialisten. Het CDA kan deze weg gaan bewandelen. Het CDA moet van het evangelie uitgaan, zich als volkspartij presenteren, een derde weg bieden aan al diegenen die in socialisme noch liberalisme een oplossing zien.

Het bestuur vindt ontwerp CDA-programma een goede basis voor deze derde richting in de politiek. De komende algemene ledenvergadering van de CHJO zal dit ontwerp programma dan ook besproken worden, opdat zoveel mogelijk CHJO'ers hun mening hierover kunnen geven.

De taak van de CHJO is mee te helpen zo'n CDA tot stand te brengen en hierbij een eigen geluid te laten horen. De CHJO zal zich positief-critisch moeten opstellen ten aanzien van het CDA, maar zal zich er voor moeten hoeden onnodig scherpe uitspraken te doen aan het adres van de drie christen-democratische partijen in verband met de reeds bijna maximale polarisatie tussen de drie partijen. De CHJO heeft dan ook een verklaring gezonden aan de besturen van de ARP, CHU en KVP om er voor zorg te dragen dat de drie partijen bij de komende kamerverkiezingen met één kandidatenlijst uitkomen en dat men in de verkiezingsstrijd meer let op wat hen bindt, dan op wat hen scheidt.

OPENSTAAN

Als politieke jongeren organisatie moet de CHJO openstaan voor alle jongeren die in het CDA-programma een oplossing zien voor hun politieke problemen. Zij zal daarbij zoveel mogelijk in samenwerking met de andere Christen democratische jongeren organisaties moeten streven naar de vorming van een Christen Democratisch Jongeren Appèl.

Direkte vertegenwoordiging van de CHJO in het CDA is absoluut noodzakelijk; in eerste instantie zal dit gebeuren via het lidmaatschap van de Unieraad.

De contacten met de Unie worden positief gewaardeerd, en er zal overleg met de Unie moeten plaatsvinden over deelname van jonge CH-leden aan CHJO-activiteiten, over de financiële mogelijkheden om CHJO-leden via het weekblad „de Nederlander” regelmatig van nieuws te voorzien betreffende de CHJO en dergelijke.

BELANGRIJK

Ook de reactivering van de CHJO acht het bestuur van het grootste belang. Hierbij zijn de volgende zaken erg belangrijk:

- analyse van het ledenbestand; in „dichtbevolkte gebieden” worden groeikernen gesitueerd.

- vorming van studiegroepen, die zo mogelijk regionaal werken.
- frequente raadpleging van de leden door middel van Algemene Ledenvergaderingen en studiedagen.
- de aanstelling van enkele regionale bestuursleden, met als taak: het oprichten en begeleiden van groepen. (Wij zijn al bezig met nieuwe activiteiten in Friesland, Leiden, Weesp en Utrecht.)
- het regelmatig bijwonen van studiedagen van het CDA, waar de CHJO-visie naar voren gebracht kan worden.
- uitzien naar mogelijkheden om andere Christen democratische jongeren voor de CHJO respectievelijk het CDJA te interesseren.
- afronding van de voorbereidingen rond het aanstellen van een betaald secretaris, waardoor de organisatie op zich beter zal kunnen gaan draaien.
- het instellen van een ledenwervingscommissie. (Hetgeen reeds is gebeurd.)

Voor deze en nog vele andere zaken wil het bestuur zich inzetten. Het hoopt dat het in zijn streven veel medewerking zal ontvangen.

Namens het CHJO-bestuur,
E. Huizing, secretaris.

Commentaar op contourennota

SAMEN VERANTWOORDELIJK VOOR HET ONDERWIJS

Kort na het verschijnen van de discussienota „Contouren van een toekomstig onderwijsbestel” van minister Van Kemenade van onderwijs hebben de voorzitters van de sectie onderwijs en wetenschappen van de wetenschappelijke instituten van KVP, ARP en CHU (Het Centrum voor Staatkundige Vorming, de Kuypersstichting en de Lohmanstichting een commissie geïnstalleerd, die de opdracht kreeg een commentaar op deze nota te schrijven.

Dit commentaar is in korte tijd geschreven, omdat de bewindsman de reacties voor 1 augustus aanstaande ontvangen wilde hebben. Over de contourennota en het commentaar van de commissie heeft het CDA reeds een congres gehouden.

In dit nummer van het christelijk-historische weekblad „de Nederlander” een samenvatting van de conclusies en aanbevelingen van de commissie en een verslag van het congres.

Bij het uitbrengen van haar commentaar legde de CDA-commissie zich beperkingen op. Vele aanknopingspunten met andere nota's en rapporten over deelontwerpen zijn buiten beschouwing gebleven. De CDA-commissie bestond uit: prof. dr. H. Verheul, voorzitter, G. van Dongen, eerste secretaris, J. M. Stevens, tweede secretaris, dr. K. J. Braakman, mevrouw mr. I. Geelkerken-Brusse, dr. J. de Jonge, Th. M. Knippen, ir. W. C. M. van Lieshout, H. J. Moes, drs. A. M. Oostlander, dr. J. H. Raat en drs. C. Verhooff.

Terecht hebben de bewindslieden van onderwijs met uitvoerige nota's aandacht gevraagd voor de gecompliceerde problemen waarvoor het onderwijs in ons land zich gesteld ziet. Wij waarderen het dat zij bouwstenen voor de oplossing van deze problemen aandragen.

In één van deze nota's - de Contourennota - komt deze problematiek integraal aan de orde. De christen-democratische partijen hechten aan deze nota groot belang; vandaar dat een uitvoerig commentaar werd geschreven, aldus de CDA-commissie.

De rode draad die door dit commentaar loopt - en in allerlei variaties te herkennen is - is dat het met de aangedragen bouwstenen opgetrokken bouwwerk te weinig de kenmerken van een evenwichtig en solide skelet vertoont, waarbinnen betrokkenen naar eigen inzicht voor de afbouw kunnen zorgen. Zo is het fundament onvoldoende onderbouwd, ontbreken onmisbare dwarsverbindingen terwijl soms delen te gedetailleerd zijn ingericht, aan de stoffering is dan reeds aandacht besteed. Dit resulteert in onevenwichtigheid in de architectuur.

Al zal een fantasierijk architect de verleiding tot het in detail uitwerken van delen van zijn plan moeilijk kunnen weerstaan toch zou - met name wanneer gewerkt wordt aan het ontwerp van een onderwijsstructuur voor het jaar 2000 - terughoudendheid de bouwmeester van allure kenschetsen. Slechts dan is het mogelijk dat de toekomstige gebruikers zichzelf blijven herkennen na het betreden van het gebouw en de eerst betrokkenen - de leerlingen - tot volledige ontplooiing kunnen komen.

Een overheidsbeleid voor het onderwijs, waarbij te veel voor een te lange tijd wordt vastgelegd, heeft de onaanvaardbare consequentie dat het continue veranderingsproces gefrustreerd wordt omdat er een verstarrende invloed van uitgaat op spontane ontwikkelingsprocessen.

In het commentaar van de CDA-commissie is er met nadruk op gewezen dat de vrijheid van oprichting, richting en inrichting - deze drie zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden - niet aangetast mag worden, ook niet door bijv. een centralistische en uniforme verzorgingsstructuur. Eén van de belangrijkste uitgangspunten van onderwijsbeleid moet zijn dat allen de vrijheid moeten hebben onderwijs op en in te richten en te kiezen waarin de voorbereiding op het leven van een verantwoorde deelneming aan de maatschappij vanuit de eigen levensbeschouwing gestalte kan krijgen.

GOED OVERLEG

Bovendien wees de commissie erop dat inzake de voorstellen tot vernieuwing van de onderwijsstructuur, waarvan de noodzaak en de realiteitswaarde overigens eerst duidelijk aangetoond moet zijn, goed overleg met alle betrokkenen nodig is. Immers ook hierbij moet een ieder die een taak bij het onderwijs heeft de hem toevertrouwde verantwoordelijkheid optimaal kunnen beleven. Overigens dient de eventuele invoering van grootscheepse veranderingen zorgvuldig voorbereid en begeleid te worden, mede door de uitvoering van goed opgezette experimenten en aangepaste opleidingen voor leraren.

In afzonderlijke delen zijn in het commentaar de uitgangspunten het primair-, secundair- en tertiair onderwijs, de Open School, de onderwijsvoorzieningen en de beheersaspecten besproken. Aan de onderwijs-politieke visie van de christen-democratische partijen werd in een aparte paragraaf aandacht besteed.

CONCLUSIES

1. De nota Contouren van een toekomstig

stijg onderwijsbestel is met waardering ontvangen. De poging van de bewindslieden om voor de lange termijn een samenhangende onderwijsstructuur te bieden, dwingt respect af. Het feit dat deze nota als discussienota is aangeboden wordt als positief en noodzakelijk ervaren. De nota Samen verantwoordelijk voor het onderwijs is bedoeld als bijdrage aan de eerste discussieronde over de ministeriële nota.

2. Met de gegeven uitgangspunten kunnen we instemmen. Hieraan moet als belangrijk uitgangspunt worden toegevoegd dat het onderwijs de leerlingen dient te confronteren met bijbelse normen van gerechtigheid en naastenliefde. Waarden als vrijheid, verantwoordelijkheid en dienstbaarheid dienen hieruit gestalte te krijgen.

3. Daar onderwijs niet waardenvrij kan zijn, is een pluriforme onderwijsontwikkeling noodzakelijk. De vrijheid van onderwijs dient daarom onverkort gehandhaafd te blijven. Dit geldt evenzeer voor de keuzevrijheid van ouders en leerlingen.

4. De laatste fase van het initiële onderwijs moet mede gericht zijn op de vervulling van maatschappelijke functies. Een te grote mate van specialisme moet bij een steeds in beweging zijnde arbeidsmarkt vermeden worden.

5. Een herstructurering van het onderwijs kan slechts geleidelijk en in overeenstemming met belanghebbenden worden ingevoerd. Daarbij moet aangesloten worden bij veranderingen, die zich in het huidige onderwijs aftekenen. Een scherpe scheiding tussen ontwikkeling en vernieuwing is ongewenst.

6. De realiteitswaarde van de voorstellen is onvoldoende aangetoond. Zo is het de vraag of een aantal doelstellingen en kenmerken door de voorgestelde structuur wel bereikt kunnen worden.

7. De nota legt een sterke nadruk op structuren. Te weinig wordt aandacht geschonken aan het leerproces in de klas, in de groep. Onvoldoende wordt aangetoond dat de voorgestelde structuur leidt tot verbetering van het onderwijs in de micro-situatie.

8. De in de nota voorgestelde wijziging in de leeftijdsindeling wordt onvoldoende onderwijskundig ondersteund.

9. Met de integratie van kleuter- en basisonderwijs stemmen wij in. Bij het doorbreken van het klassensysteem dient in het oog te worden gehouden dat het nog jonge kind behoefte heeft aan de zekerheid van een vaste groep. Zeker bij het kleuter- en basisonderwijs moeten de ouders betrokken worden.

10. Als de uitgangspunten van de middenschool volledig gerealiseerd worden, zal dit een verbetering zijn ten opzichte van de huidige situatie. Wij spreken onze bezorgdheid uit over de aard en de functie van het ontwikkelingsprofiel van de leerling.

11. Ten onrechte wekt de aanduiding „bovenschool” de indruk, dat er wederom sprake zou moeten zijn van een geïntegreerde vorm van onderwijs. Over de geschetste uitwerking hebben wij diepgaande twijfels. Zo onderschrijven wij niet de kenmerken „zelfstudie onder begeleiding” en „participeren leren voor iedereen”.

12. Algemene aanbevelingen ten aanzien van het tertiair onderwijs worden in het kader van deze nota niet gedaan door het verschijnen van de nota „Hoger Onderwijs in de toekomst”.

13. Bezien tegen de achtergrond van de

ontwikkeling in de richting van permanente educatie, maar ook om te voorzien in de behoefte aan tweede weg- en tweede-kansonderwijs, ervaren wij de ontwikkeling van een Open School positief. Veel zal afhangen van de concrete uitwerking. Wij betwijfelen of de Open School voor de meest kansarme groepen succes zal hebben. Dit zal bijzondere aandacht en inspanning vragen.

14. In beginsel moet de verzorgingsstructuur van een dusdanige diversiteit zijn dat aan de vrijheid van onderwijs recht wordt gedaan. De stelling, dat de verzorgingsstructuur aan de overheid een instrument biedt voor het voeren van een onderwijsbeleid, wijzen wij dan ook af.

15. Met de regionalisatie stemmen wij in voorzover het gaat om decentralisatie van bevoegdheden naar lagere overheden. Voorts beoordelen wij in het kader van optimalisering en doelmatigheid de regionalisatie door samenwerking van lokale scholen en instellingen positief, mits de vrijheid van onderwijs formeel en materieel gegarandeerd blijft. Kostenheersing mag niet leiden tot een uniforme onderwijs- en verzorgingsstructuur, waarin de

plaats van het levensbeschouwelijke element niet gegarandeerd wordt.

16. Het onderwijs dient zodanig te zijn ingericht dat een ieder de hem toevertrouwde verantwoordelijkheid optimaal kan beleven. Voor het onderwijsleerproces is het goed functioneren van de leraren van essentieel belang. Aan de professionele opleidingen van leraren dient veel aandacht en zorg te worden gegeven.

17. Met de gedachte aan een verdere centralisatie en een grotere autonomie van de scholen stemmen wij in, ook wanneer dit betrekking heeft op de wijze van besteding van de toegekende financiën.

18. Experimenten dragen slechts ten dele bij tot het tot stand komen van onderwijsbeleid. Bij de uitvoering van het onderwijsbeleid zijn voor de voorbereiding en begeleiding experimenten nodig. Ook voor de veranderingen, die vanuit het onderwijs zelf geïnitieerd worden, moet er ruimte zijn voor experimenten.

19. Door het opstellen van een nota mag ook niet in onderdelen - vooruitgelopen worden op beleidsbeslissingen. Een uiteenzetting over de relatie tussen het thans gevoerde beleid en de voorstellen van deze nota is daarom noodzakelijk.

Aldus het rapport van de commissie van de wetenschappelijke instituten van KVP, ARP en CHU, reeds besproken op het CDA-onderwijscongres (Zie het elders in dit weekblad geplaatste verslag).

H. L.

Minister Duisenberg en het ontwerpverkiezingsprogramma van de PvdA

door H. Wisselink, lid Tweede Kamer CHU

Het partijbestuur van de PvdA heeft de wensen en plannen voor de regeerperiode 1977-1981 op een rijtje gezet.

De leden kunnen nu via de afdelingsvergadering zeggen wat ze er van vinden. Daarna wordt de definitieve tekst vastgesteld.

De eerste die heeft gereageerd en zelfs met een alternatief programma voor de draad is gekomen was minister Duisenberg. Wij vinden dat een moedige daad van hem. Vanwege een griep had hij blijkbaar de tijd het ontwerp eerst eens goed na te lezen. „Dit heb ik niet gedaan met een koortsig „griepbrein”, zo zei de minister, „maar met een koel hoofd, slechts met enige inspanning mijn aangeboren nuchterheid onderdrukkend”.

Duisenberg is ontevreden over de vorm, de omvang en de inhoud van het ontwerp. Voorts heeft hij zakelijk kritiek op de financiële consequenties en is hij verontrust over de gevolgen die het programma zal hebben voor de verkiezingen, de kabinetsformatie en het eventueel doorregenen van de PvdA.

Deze bezwaren brachten hem er toe een alternatief stuk samen te stellen. Om redenen van procedurele aard heeft het partijbestuur zijn stuk niet in behandeling willen nemen.

Formeel is daar niets tegen in te brengen, maar materieel is het voor Duisenberg niet aanvaardbaar.

Hij vindt het ontwerp te lang, te detaillistisch en te zeer op de problemen en wensen van het ogenblik gericht. „Dat leidt onherroepelijk tot kiezersbedrog”.

Zijn alternatief biedt de mogelijkheid in te spelen op nieuwe situaties en veranderende omstandigheden.

Na drie jaar regeren heeft deze bekwame socialistische minister wel ervaren, dat partijprogramma's niet verabsoluteerd moeten worden. Van het beloofde sociale paradijs in Keerpunt'72 is namelijk niet zoveel terechtgekomen.

Volgens Duisenberg behoort het beleid van een bestuurder bij voortduring getoetst te worden aan de overeengekomen uitgangspunten en uitgezette hoofdlijnen.

„Niet door een partij die uit angst voor een compromis op ieder beleidsterrein nauwkeurig wil vastleggen, wat er moet gebeuren en liefst ook hoe!

In mijn opvatting kan een democratie alleen functioneren indien in vergaande mate de bereidheid tot delegatie van vertrouwen bestaat. Vertrouwen in de gekozenen en de aangestelden. Indien ook zij die kiezen en zij die aanstellen het zelfvertrouwen kunnen opbrengen te staan voor hun keuze en hun eigen volwassen oordeel”. Wij kunnen dit geheel met hem eens zijn.

Hieruit blijkt, dat Duisenberg zich distantiëert van de op 26 januari 1974 op het congres van de PvdA te Breda genomen beslissing dat raads- en statenleden die het vertrouwen van de partijorganisatie verliezen hun zetels beschikbaar dienen te stellen.

Letterlijk staat in het raads- en statenprogramma 1974: „Gedragen onze raads- of statenleden zich niet overeenkomstig het gemeentelijk of provinciaal programma, waarop zij gekozen zijn en verliezen zij daardoor het vertrouwen van hun plaatselijke partijorganisatie (afdeling, gewest), dan dienen zij hun zetels ter beschikking te stellen”.

Voorts schrijft hij aan het einde van zijn inleiding de volgende zin: „De werkelijkheid is dat als de democratie onze partij een meerderheidspositie zou geven, hetgeen niet waarschijnlijk is, we niet in staat zullen zijn het concept-programma van het partijbestuur uit te voeren. En dat ligt dan niet aan de democratie, maar aan dat programma!”

Daar is geen woord Frans bij!

Dat hij als minister van financiën er op wijst, dat het grootste deel van de geldkostende voorstellen van het concept van het partijbestuur het loodje zal moeten leggen, ligt voor de hand.

Tevens wijst hij er op dat van de afdelingen gevraagd wordt veel tijd en energie te steken in beoordeling en amendement van zaken, die in het uiteindelijke stuk waarschijnlijk niet meer zullen voorkomen.

„Dit zal leiden tot frustratie en tanend enthousiasme bij de leden en dat acht ik schadelijk voor de partij”, aldus Duisenberg.

Ook dit zijn wijze opmerkingen van hem. Het is dan ook niet vreemd dat wij vele punten uit zijn alternatieve ontwerp kunnen onderschrijven. In de paragraaf over het veiligheidsbeleid stelt hij geen voorwaarden aan de NAVO, evenmin als zijn collega's ministers Van der Stoep van buitenlandse zaken en Vredeling van defensie.

De vraag rijst dan ook of het partijbestuur dan helemaal geen vertrouwen meer heeft in de adviezen van de eigen bewindslieden! Duisenberg zegt over het veiligheidsbeleid: „Uitgaande van de realiteit - de strategie van het „evenwicht der afschrikking” - zijn de Nederlandse inspanningen gericht op ontspanning en ontwapening.

Het Nederlandse lidmaatschap van de NAVO wordt gehandhaafd, mede om binnen die organisatie de primaire doelstelling van ons veiligheidsbeleid te kunnen nastreven.

Vervolg op pag. 8

Ethiopië: de Amharen hebben een rood petje gekregen

Ethiopië is een land, een Afrikaans land, waarvan Nederlanders in het algemeen weinig weten. De eerste reactie is vaak een sentimentele: een 4000-jarig oud keizerrijk, waar nu de keizer is afgezet, en ook: het is een christelijk land, er is de koptische kerk. Dat is wel zo ongeveer alles wat de gemiddelde Nederlander weet.

Ethiopië is echter wakker geschud. Het giste natuurlijk al jaren en soms kwamen er wel berichten over een aanslag op de langzaamseidelijk wordende Haile Selassie of over het weer eens sluiten van de universiteiten. Circa een half jaar geleden evenwel nam een militaire groep het bewind over, en aan het hoofd van het land staat nu brigadegeneraal Teferi Bante, voorzitter van de voorlopige militaire regering.

Het afrekenen met alles wat keizerlijk was nam een aanvang: bij hotels werden de neon-letters „imperial” weggehaald en waar mogelijk worden dergelijke symbolen overgeplakt, weggestempeld, enz. Alleen het geld en de postzegels voeren nog, als stille getuigen van een verleden, de keizerlijke beelden van de „leeuw van Juda”. Het verzinsel dat Haile Selassie zou afstemmen tan koning Salomo en de zoon van Scheba is door de nieuwe regering gepopulariseerd tot een avontuurtje van deze laatste, en van Israël wil men weinig weten.

BLANKEN

Westerlingen worden met argwaan benaderd, want de nieuwe filosofie in het land luidt dat blanken veelal imperialisten zijn of kapitalisten. Het Amhaars - de overheersende taal in Ethiopië - kent daarvoor weliswaar geen eigen woorden, maar de blanken kan het in 't Engels ingepeperd krijgen: we don't like Yankees. De boekjes van de heer

V. I. Lenin liggen goed in de markt en het eerste dat vooraan in de boekenstal op de luchthaven is te vinden zijn de gedachten van deze blanke (!) maatschappij-criticus. Links en (?) rechts ook op de straat in Addis Abéba verkrijgbaar. Spreek overigens maar gewoon uit Addis Abéba, dat zeggen ze daar ook.

In de winkels is eigenlijk wel alles verkrijgbaar, alleen benzine is op de bon. Kleding en schoeisel zijn in prijs verdubbeld sinds de machtsovername. Op straat wordt behoorlijk gebedeld, vooral door leden van een bepaald stam die zo dom was het platteland te verruilen voor de stad. Sommige straten kennen geen riolen, maar er zijn ook de betere wijken. Er is in Addis een enorme inlandse hoerenwijk, die men nooit in een Arabisch land zou aantreffen. De schoenpoetsers zijn er legio en de toeristen - sedert een jaar zeldzaam geworden - worden nauwelijks met rust gelaten.

1 MEI

Zoals te verwachten, was de 1 mei-viering 1976 een spektakelstuk, vooral door de organisatie ervan. Een groot socialistisch plein Revolution Square - vol mensen en vlaggen. Vooral de Ethiopische, veel rode vlaggen, geen Russische. Schallende luidsprekers met redanars, die uren kunnen doergaan, nu en daarna onderbroken door de internationale in een behoorlijk georkestreerde uitvoering. Het had ieder ander land kunnen zijn met een communistische traditie. Kilometers lange rijen mensen met spandoeken, niet lachend, eerder plichtmatig, om de toespraken te ondergaan. Bij ordeverstoringen vielen - volgens de bevolking ruim 20, via officiële bronnen twee - doden. Het waren vooral de studenten die tegen de regering demonstreerden.

De beide kranten - één in het Amhaars en één in het Engels, de tweede landstaal in veel Oost-Afrikaanse landen - worden uitgegeven door het Ministerie voor Informatie. Hierin werd de toespraak van generaal Teferi gepubliceerd waaraan wij het navolgende ontleen. Ons commentaar is telkens cursief afgedrukt.

Generaal Teferi stelde dat alle groeperingen (stammen) in Ethiopië een zekere zelfstandigheid zou worden gegarandeerd qua bestuur, en dit is de beste manier het probleem Eritrea te elimineren.

Eritrea is namelijk niet onder controle van de huidige regering, ook niet in de laatste jaren onder Haile Delassie, en naar verluidt is de kleinzoon van Heile Selassie bezig aldaar het verzet te organiseren met hulp van de Arabieren en de Amerikanen. Vervolgens tracht het militair bewind de vrede als het ware af te kopen door het geven van geld aan mogelijk opstandigen, onder de belofte van loyaliteit aan de regering in Addis. Zo heeft deze regering ook de salarissen van het politie-personeel ongeveer verdubbeld, om loyaal gedrag te verkrijgen t.o. de regering en corruptie te bestrijden. De schuld van het verzet schrijft generaal Teferi toe aan de reactionaire krachten, de kliek, die hij beticht van complotten en dubieuze criminele activiteiten. Woorden als de strijd tegen het feudalisme en het bureaucratische kapitalisme doorspekken de toespraak en Teferi roept op tot klassenstrijd.

REVOLUTIE NIET SPECTACULAIR

Teferi maakt melding van het Revolutionaire programma voor de nationale democratische revolutie, en houdt de massa voor

meer politiek bewust te worden, om een chaos te voorkomen in het land, want het gevaar loert, aldus Teferi.

De volkomen antieke maatschappij-vorm, die Haile Selassie, en ook die brave koptische, later Ethiopische christelijke kerk, heeft laten versukkelen wordt nu wakker geschud door de problematie van de socialistische filosofie bij mondie van Teferi: (vrij vertaald en verkort).

- de mens maakt deel uit van een maatschappij, waarin gelijke rechten;
- werk is een recht, maar ook een verplichting;
- de arbeidsmarkt komt onder overheids-toezicht;
- menswaardigheid en geloof in zichzelf voor de arbeider en veiligstellingen tegen werkloosheid;
- nieuwe mogelijkheden voor werkers in die sectoren van de economie waar dit nodig is voor training, omscholing;
- mogelijkheden een leertijd te verkrijgen bij eventueel toekomstige werkgevers;
- jaarlijks vaste vakanties, verlof bij ziekte, zwangerschap en algemene feestdagen;
- gelijke beloning voor gelijke arbeid;
- het instellen van collectieve arbeidsovereenkomsten (CAO's);
- arbeiders mogen deel uitmaken van vertegenwoordigende lichamen en in politieke comités;
- inspraakcommissies in nationale bedrijven worden mogelijk.

Teferi besluit zijn toespraak met: Blijf voortdurend waakzaam om de negatieve kritiek van de geschiedenis te vermijden. Houd altijd voor ogen dat de geschiedenis en de toekomst van een socialistisch Ethiopië uw eigen geschiedenis en toekomst is. Lang leve het socialisme.

v. D.

Vervolg van pag. 7

In het hoofdstuk Economie en Financiën stelt Duisenberg dat er nauwe samenhang is tussen de stijging van de collectieve lasten, de groei van het reële vrij besteedbare inkomen en de economische groei.

Het opleggen van collectieve lasten die door de bevolking als te zwaar worden ervaren, leidt niet tot het vrijkomen van ruimte voor gemeenschapsvoorzieningen doch tot verscherping van de loon- en prijsstijgingen en tot verdere afbrokkeling van de werkgelegenheid.

Ook hierin kunnen wij ons geheel vinden. Natuurlijk berijdt Duisenberg ook zijn socialistische stokpaardjes. Dat was te verwachten. B. v. dat de overheid kan bijdragen tot de vergroting van de concurrentie met name ten opzichte van grote concerns door zelf mee te concurreren.

In eerste instantie kan hierbij worden gedacht aan activiteiten op het terrein van de banken en het verzekeringswezen. Ook wil hij bijv. ten behoeve van de burgers de ontwikkeling van advocatencollectieven en rechtswinkels bevorderen.

In zijn conclusie aan het eind zegt Duisenberg dat een uitputtende blauwdruk voor hetgeen in de komende vier jaar moet gebeuren, niet kan worden gegeven, omdat daarvoor de maatschappij te ingewikkeld is en de omstandigheden te snel veranderen. Dat laatste vind ik weer een verstandige benadering.

Ook in onze kringen zijn er die bij bepaalde beslissingen heftig menen te moeten waperen met verkiezingsprogramma's die jaren te voren werden opgesteld.

Dit geeft dan vaak aanleiding tot onvruchtbare discussies, omdat de destijds ingenomen standpunten door de feiten achterhaald zijn.

Het alternatieve verkiezingsprogramma van min. Duisenberg kan ik een ieder van harte ter lezing aanbevelen.

Het is afgedrukt in het meinumnummer van „socialisme en democratie”. Er staat veel in, waar ook wij onze winst mee kunnen doen. Wij zijn benieuwd welke invloed deze inbreng tenslotte op het definitieve verkiezingsprogramma van de PvdA zal hebben.

H. Wisselink

Premieverlening voor kerkenbouw belooft ruim f112 miljoen

Sedert de inwerkingtreding van de Wet Premie Kerkenbouw in februari 1964 en gerekend tot en met 1975 zijn bij de minister van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening 984 aanvragen voor toekenning van een premie ingediend. Hiervan werden er 966 voorgelegd aan de bij genoemde wet ingestelde commissie van advies. Er werden 42 aanvragen ingetrokken, waarvan 18 nog vóór zij aan de adviescommissie waren voorgelegd. Deze commissie bracht in 784 gevallen een gunstig advies en in 158 gevallen een afwijzend advies uit, waarvan 22 resp. 3 in het afgelopen jaar. In 4 gevallen heeft de minister een premie toegekend ondanks een afwijzend advies. Einde 1975 had de commissie geen aanvragen meer in behandeling. Zij moesten volgens de Wet vóór 1 maart 1975 zijn ingediend.

Van de 984 ingediende aanvragen om premietoekenning hadden er 29 betrekking op de stichting van kerkgebouwen voor de gezamenlijke rekening van meer dan één kerkgenootschap. De 942 aanvragen waarover de commissie advies heeft uitgebracht waren van de volgende kerkgenootschappen afkomstig:

Rooms - Katholiek	314
Nederlands Hervormd	183

Gereformeerd 179
Andere genootschappen 266

De commissie bracht tot einde 1975 aan de minister niet alleen advies uit over deze aanvragen, maar ook 770 adviezen over de voorlopige vaststelling van de werkelijke en de wettelijke stichtingskosten, alsmede van 1975 tot f 112.001.657,-. Hiervan werd voor f 89.601.321,- door het ministerie aan voorschotten toegezegd, van welk bedrag ultimo 1975 nog f 393.278,- moest worden uitbetaald. De commissie bracht voorts tot einde 1975 in 719 gevallen aan de minister advies uit omtrent de definitieve vaststelling van de werkelijke en de wettelijke stichtingskosten, alsmede van de premies. Boven het voor deze gevallen reeds door het ministerie uitgekeerde voorschot op de premies van in totaal f 83.847.483,- dat begrepen is in het eerder genoemde bedrag ad f 89.601.321,-, resteerde aan uit te keren definitieve premies een bedrag van f 28.134.801,-. Dit restant werd in 1975 uitbetaald.

Eind 1975 moesten nog 11 aanvragen om een voorschot op de te verstrekken premie en 56 verzoeken om definitieve afwikkeling bij het ministerie worden ingediend.

Adverteer in „De Nederlander”

N.V. AANNEMERSBEDRIJF

Ph. de Koning Jr.

VOOR ALLE BETONWERKEN

Vissersbuurt 110

Telefoon 01850-39543-51543 - Papendrecht

REFORMATORISCH WEEKBLAD

de Schakel

Honderd jaar geleden stierf de grote staatsman Groen van Prinsterer. Wat de studiebuuro's van A.R.P. en C.H.U. rond deze herdenking lieten weten, leest u in „de Schakel” van D.V. 4 juni a.s.

Verder zomaar een greep uit de inhoud:

- Het spel van het zwakzinnige kind,
- Een der eerste afleveringen van het nieuwe vervolgverhaal:

Het geheim van Gilles Brouwer.

Wat zat er eigenlijk in de bus die Gilles in de grond stopte? Kon hij wachtmeester Reinders vertrouwen? Wie was die eenzame figuur op de dijk? Lees dit spannende verhaal. Het is bestemd voor jong en oud.

Voorts: vakantietips - recepten - creatieve zaken - commentaar op aktueel nieuws - enz. enz.

Word abonnee op dit christelijke weekblad voor het hele gezin. U kunt ook een proefnummer aanvragen. Stuur dan onderstaande bon in een open envelop naar: „De Schakel”, Antwoordnummer 69 te Goes.

Naam:
Adres:
Straat:
Giro:

- Ik abonneer mij meteen en wacht uw acceptgirokaart af. Ik betaal:
- 0 per kwartaal f 21.-
 - 0 per halfjaar f 40.-
 - 0 per jaar f 78.-

- Ik ontvang graag als surprise:
- 0 sleutel-etui
 - 0 combi-beurs
 - 0 zakkam in etui met vijf
 - 0 hangkoord ballpoint

Ik ontvang gaarne eerst een proefnummer.

DN

de nederlander

CH-WEEKBLAD

Redactie: Postbus 8822 - 'sGravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

Een bezoek aan Hongarije

Naargeestige eenvormigheid van communistische systeem

door: drs. G. van Leijenhorst, lid Tweede Kamer voor CHU

Vorige maand bracht een tienkoppige Nederlandse parlementaire delegatie een bezoek aan Hongarije. De groep werd deskundig en op prettige wijze aangevoerd door dr. Th. L. M. Thurlings, de voorzitter van de Eerste Kamer.

Hongarije, dat ongeveer driemaal zo groot is als Nederland, telt slechts 10,5 miljoen inwoners. Van de 10,5 miljoen Hongaren wonen er ruim 2 miljoen in de hoofdstad Boedapest. Mede gelet op het totaal der bevolking is de dichtheid dus vrij gering (112 inwoners per vierkante kilometer). Zes miljoen inwoners zijn rooms-katholiek, 2 miljoen calvinist, 500.000 luthers, 60.000 orthodox en ook 60.000 inwoners belijden de joodse godsdienst.

Ons bezoek bestond ruwweg uit twee onderdelen: een landelijk bezoek aan één van de 20 provincies, nl. Baranya in het uiterste zuiden van het land (aan de Joegoslavische grens) en een meer „ambtelijk” bezoek aan verschillende instanties in Boedapest.

Baranya, met als belangrijkste plaats Pécs (157.000 inwoners) is een goed vakantie-land. Men (d.w.z. als men uit West-Europa komt) kan er voor weinig geld een goed onderkomen, goede maaltijden en uitstekende wijnen krijgen. Wat dit laatste betreft, een bezoek aan de staatswijnkelder te Villany, waar we alle wijnen mochten proeven, liet daar geen enkel misverstand over bestaan.

Tachtig procent van de landbouw vindt plaats op de coöperatieve bedrijven, 15 procent op staatsboerderijen en nog slechts 5 procent is particulier bezit.

We bezochten een grote coöperatieve onderneming: 3900 ha. Hoewel er ook wat werd gedaan aan kippen en koeien was het haast allemaal mais, waar het om draaide. Naar ik uit een kaart, opgehangen binnen het bureau van de coöperatie begreep, besloeg de maisteelt ongeveer 3200 ha, zodat men praktisch van een mono-cultuur kan spreken. Ik sprak met een „lid”, die destijds zijn bedrijf van twintig hectare in de coöperatieve onderneming had ingebracht (moest inbrengen?) en vroeg hem of het werk hem nog wel zo boeide, nu hij niet meer voor zichzelf werkte. Hij begreep mijn vraag heel goed en bleef mij de hele morgen maar achtervolgen: had hij zoveel woorden nodig om het goede van het nieuwe systeem uit te leggen of had ik soms een heimelijk verlangen naar vroegere tijden wakker gemaakt?

TOELICHTING

Een bezoek van het Nederlandse parlement aan het Hongaarse parlement behoeft nadere toelichting. Immers men loopt het risico - hoewel men het van een communistisch land ongetwijfeld zal weten - dat men niet zomaar het Hongaarse met het Nederlandse parlement kan vergelijken. Het Hongaarse parlement kent maar één partij, de Socialistische Arbeiderspartij. Het komt

hooguit viermaal per jaar bijeen. Van collega's, in de zin van vergelijkbare tijdsbesteding, kan men dus nauwelijks spreken. Het parlement wordt bijeengeroepen door de Presidentiële Raad, welke gekozen wordt door en uit de leden van het parlement. Deze Raad (21 leden) oefent de bevoegdheden van staatshoofd uit. Het parlement heeft vrijwel geen bevoegdheden. Wij brachten zowel een bezoek aan de voorzitter van het parlement (Antal Apró) als aan de voorzitter van de presidentiële raad (Pál Losonczi). Eveneens werden we ontvangen door de minister van buitenlandse zaken (Frigyes Puja) en door de staatssecretaris van buitenlandse handel (Béla Szalai).

Het gesprek met de laatste was het meest concreet. Hongarije kampt met de afzet van verschillende produkten: o.a. textiel, schoenen, vlees. Tot 1975 nam Nederland een gedeelte van het vlees af, maar op grond van EEG-afspraken is de import hiervan stopgezet. Via een bilateraal overleg (tussen de twee landen) kan deze zaak niet geregeld worden. Feitelijk is dit een zaak tussen de EEG en de Comecon. De vraag is echter in hoeverre er binnen een eventueel te creëren raamovereenkomst ruimte zal bestaan voor bepaalde bilaterale handelingen. Hongarije's industriële potentieel is sterk toegenomen: 55 procent van het nationale inkomen wordt opgebracht door de industrie. 44 procent van de bevolking werkt in deze sector, 23 procent in de landbouw en 33 procent in de dienstensector. Vergeleken met ons land neemt de landbouw hier dus nog een vrij belangrijke plaats in.

HERINNERINGEN

Wat voor herinneringen blijven er hangen, wanneer men weer aan deze zijde van het ijzeren gordijn is teruggekomen?

De vriendelijkheid en hartelijkheid, waarmee men ons begroette? Wat dit betreft geen enkele klacht. Integendeel.

De service, waarmee we werden omringd? Ook hier geen klagen. Of was de service nu en dan wat te groot, wanneer de wegen werden schoongeveegd, omdat wij eraan kwamen?

Dè herinnering, welke men overhoudt, is de naargeestige eenvormigheid van het communistische systeem, de ideologie, die alles beheerst, alles doordringt en alles voor zich opeist. Zo wordt het onderwijs ondergeschikt gemaakt aan de staat - geen vrijheid van onderwijs! Formeel bestaat er wel godsdienstvrijheid; de kerken moeten

Ontvangst van de Nederlandse parlementaire delegatie. Op de foto van links naar rechts: Tweede-Kamerlid ir. H. van Rossum (SGP), Eerste-Kamervoorzitter dr. Th. L. M. Thurlings (KVP), een tolk, de voorzitter van de Hongaarse presidentiële raad Pál Losonczi en het Tweede-Kamerlid drs. G. van Leijenhorst (CHU).

Bezoek aan de porseleinfabriek te Pécs. In het midden drs. G. van Leijenhorst.

zich echter houden binnen de grenzen door de staat bepaald.

VERRASSING

Met z'n drieën gingen we, (Albeda, Van Rossum en ik) 's zondags naar een calvinistische kerk. Na afloop van de kerkdienst werd er nog wat nagepraat. Tot onze verrassing, maar niet onverdeeld tot onze vreugde - bleek ook de predikant een collega te zijn: lid van het Hongaarse parlement. Je vraagt je dan af onder welke omstandigheden de kerken zover hebben kunnen (moeten) komen. De geschiedenis van de laatste dertig jaar - en deze nog weer geprojecteerd op de honderd jaar daarvoor - doet ons in dit opzicht veel begrijpen, hoe weinig begrip men er ook vanuit onze situatie voor kan opbrengen.

Bij dit alles is het verheugend om te vernemen, dat men in de kerken van een ople-

ving spreken mag. Het kerkbezoek is groter dan ooit. Ook onder de jeugd neemt de belangstelling voor de christelijke godsdienst toe. Het schijnt, dat zolang de kerk de haar toegestane grenzen maar niet overschrijdt, haar meer vrijheid gelaten wordt dan in lange tijd het geval is geweest.

Dr. W. Aalders plaatste op de Groenherdenking in de Waalse Kerk in Den Haag ze scherp tegen over elkaar: het evangelie verdraagt zich niet met welke ideologie dan ook. Ik moest toen onwillekeurig weer aan Hongarije denken en aan die calvinistische predikant, die in de ethiek van het dialectisch-materialisme en in de evangelische ethiek wel een ontmoeting zag.

Laten wij als mensen van de christelijke politiek in Nederland aan dat unieke van het evangelie in het politieke denken en handelen toch vooral blijven vasthouden.

Van Leijenhorst.

CHU-fractie:

Beleid ten aanzien van Cuba wijzigen

Van de kant van de christelijk-historische fractie in de Tweede Kamer is er bij minister Pronk voor ontwikkelingssamenwerking opnieuw op aangedrongen het beleid ten aanzien van Cuba te wijzigen. Geruime tijd geleden maakte deze fractie er bezwaar tegen, dat Nederland Cuba helpt met ontwikkelingsgeld, terwijl dat land militairen zond naar Angola. Thans blijkt dat Cuba ook elders in de wereld militaire activiteiten ontplooit.

CHU-fractievoorzitter dr. R. J. H. Kruisinga en zijn fractiegenoot drs. D. F. van der Mei stelden de volgende schriftelijke vragen aan minister Pronk.

1. Is de minister niet van mening dat er op korte termijn een duidelijke beleidswijziging dient plaats te vinden nu blijkt dat Cubaanse troepen ook activiteiten ontplooiën die zijn gericht tegen Marokko - Spaanse Sahara - en „achter de schermen” deelnemen aan voorbereidingen (opleiding, planning etc.) van toekomstige acties tegen Somalië, Dominicaanse Republiek en Brits Honduras?

2. Wil de minister zijn visie geven op deze ontwikkeling nu de activiteiten van Cuba zich ook richten tegen gebieden die nog onder Frans en Brits gezag staan en op welke wijze denkt de minister te voorkomen dat de verhouding met Frankrijk en Engeland, ten gevolge van de door hem gevoerde politiek, verslechtert?

BEDREIGING

3. Hoe beoordeelt de minister de legering van een Cubaanse troepenmacht in Syrië, Yemen, Guinee en Congo (Brazaville) en

vervolgens de legering van een aanzienlijke Cubaanse troepenmacht in de Democratische Volksrepubliek Yemen dit tevens zorgt voor de bevelvoering over lokale strijdkrachten en is de minister niet van mening dat dit feit een ernstige strategische bedreiging vormt in geval van oorlog nu aan weerszijden van de Rode Zee Russische steunpunten zijn gevestigd en men het Noord Atlantisch Bondgenootschap niet wil toestaan uitbreiding van het Verdragsgebied te doen plaatsvinden ten einde de olieroute om de Kaap te beveiligen en is de minister niet tevens van mening dat de legering van Cubaanse troepen in de Democratische Volksrepubliek Yemen voornoemd een ernstige bedreiging kan inhouden voor een ongehinderd scheepvaartverkeer door de Rode Zee, het Suez Kanaal en de toegang tot Straat Ormoes?

4. Hoe beoordeelt de minister de legering van Cubaanse troepen in de Democratische Volksrepubliek Yemen tegen de achtergrond van voor de hand liggende doelstellingen als:

a) sterkere druk op Ethiopië,
b) neutralisering van Amerikaanse strijdkrachten in Bahrein en Diego Garcia,
c) versterkte druk op Saoedie Arabië.
Aldus de schriftelijke vragen van de CHU-fractie aan minister Pronk voor ontwikkelingssamenwerking. In een toelichting wezen dr. Kruisinga en drs. Van der Mei er nog op, dat de toegang tot Straat Ormoes (tussen de Perzische Golf en de Golf van Oman) zeer verlangrijk is omdat dit de hoofdexportroute van olie is.

PARLEMENTARIA

Kritische bezinning op welzijnswerk is noodzakelijk

door: dr. R. J. H. Krusinga, voorzitter CHU-fractie Tweede Kamer

Het CDA is op dit moment de enige concrete politieke uiting van de vernieuwingsdrang, die in de jaren zestig op gang kwam. Er is in de jaren zestig een andere belangrijke ontwikkeling geweest, waar de laatste tijd van diverse zijden de aandacht op is gevestigd. Ik bedoel: de opkomst van een groep jonge beoefenaars van wetenschappen, die in veel sectoren een belangrijke plaats zijn gaan innemen.

In het weekblad „Haagse Post” is hierover een lezenswaardig inventariserend artikel verschenen onder de titel: „De nieuwe vrijgestelden”. De „nieuwe vrijgestelden” vormen een kader van jonge academici - meest in de sektor van de sociale wetenschappen - en afgestudeerden van sociale akademies. Op zichzelf kan deze groep een belangrijke bijdrage leveren aan de opbouw van de samenleving.

Bekend zijn grappjes over ambtenaren. Uit de praktijk weet ik, dat dit een groep is, waarin als regel ijverig wordt gewerkt. Problemen komen wel eens voor, maar die kunnen binnen een goed structureel kader worden opgevangen. Bovendien werken de ambtenaren onder een politiek verantwoordelijke top.

NIET DUIDELIJK

Rond de „nieuw vrijgestelden” wordt echter van diverse zijden een ontwikkeling gesignaleerd, waaruit blijkt, dat deze groep nog geen duidelijke plaats in de maatschappij heeft. Voortgekomen uit de vernieuwingsdrang in de jaren zestig is deze groep vooral terechtgekomen in de sector van het welzijnswerk en het wetenschappelijk en beroeps onderwijs.

De „nieuw vrijgestelden”, die voor een deel in hun studententijd aktie voerden tegen de verstarring in de politieke partijen dreigen te worden tot een nieuwe elite, die de macht van het oude „traditioneel” ingestelde kader heeft ingenomen.

Deze groep kwam op voor de rechten van de basis, maar heeft zich in veel gevallen ontwikkeld tot een nieuwe elite met een eigen vakjargon en een eigen subcultuur, die het contact met de basis verloren heeft of dreigt te verliezen.

TENDENS

Nu wil ik op dit moment niet elke uitspraak uit het Haagse Post-artikel volledig voor mijn rekening nemen. Velen doen ongetwijfeld een hoop goed werk. Wel meen ik, dat hier een tendens wordt gesignaleerd, die onze aandacht verdient. Het welzijnswerk toont een zekere wildgroei, dat haar wezenlijke doel niet ten goede komt. Te meer, omdat in de praktijk in feite de afstand tussen de welzijnswerkers en de bewoners van b.v. oude wijken in de praktijk wordt vergroot. Het weerk ten behoeve van zwakke groepen in de samenleving wordt dan niet meer een stimuleren en begeleiden van de wensen en verlangens van de betrokkenen, maar een academische discussie tussen een topgroep, die van de betrokkenen komt af te staan.

Het kabinetsbeleid loopt het gevaar, dat in het welzijnswerk als gevolg van de schaalvergroting een subcultuur van welzijnswerkers wordt gekweekt, die het werkelijke contact met de basis missen en waarbij voor de levensbeschouwelijke inbreng onvoldoende ruimte bestaat. Voor de christen-democraten heeft het welzijnswerk, waarin juist de aandacht voor zwakke groepen centraal staat een hoge prioriteit. We zullen dan echter het werk zo moeten inrichten, dat het aan zijn doelstelling beantwoordt. Bij de behandeling in de Knaptennota zijn diverse probleemvelden gesignaleerd.

Kritische bezinning op het welzijnswerk is nodig. Daarbij staan twee criteria voor ons centraal:

- doelstelling is en blijft het werkelijk mogelijk maken van zwakken in de samenleving; de verlangens en wensen van b.v. bewoners van oude wijken zullen moeten worden onderzocht, begeleid en bij de overheid naar voren gebracht; er mag geen elitaire subcultuur ontstaan, die voor de betrokkenen ongrijpbaar is.

- In het onderwijs- en cultuurbeleid zal de levenskracht van groepen, die de samenleving cultureel dragen, bevorderd moeten worden.

Zo is dit omschreven in ons CDA-program. Dit houdt in, dat het werk zodanig moet

worden gestructureerd, dat er ruimte blijft b.v. voor levensbeschouwelijke organisaties.

VAART

De CDA-fracties hebben bij de algemene beschouwingen een motie-Andriessen zien aangenomen, waarin werd gevraagd om een kaderwet voor het welzijnswerk. Er is

nog steeds geen ontwerp verschenen. Het kabinet dient onzes inziens hier enige vaart achter te zetten.

Deze parlementaire periode behoort onzes inziens een ontwerp van wet te worden ingediend. Acht men de problemen nog weinig doorzichtig, dan is mijns inziens een voorontwerp van wet op zijn plaats.

Kruisinga.

Pleidooi voor studie naar verlaging loon- en inkomstenbelasting

„In vergelijking met een onderzoek van tien jaren geleden blijkt, dat er aanwijzingen zijn, dat in de afgelopen 10 jaar een verschuiving is opgetreden in de richting van een meer negatieve houding ten opzichte van het betalen van belasting in Nederland, al overheerst nog steeds gelukkig een positieve opvatting.”

Aldus het ARP Eerste Kamerlid, prof. J. H. Christiaanse (mede namens KVP en CHU) bij het recente beleidsdebat Financiën in de Senaat. Enkele passages uit zijn betoog geven wij hierbij weer.

Interessant is ook, dat de belasting- en premiedruk in Nederland in de laatste tien jaren steeds meer als te hoog wordt ervaren, waarbij weinig invloed uitgaat van de inkomensklasse. Voor mij onderstrepen deze gegevens de noodzaak van de studie naar een verlaging van de tarieven van loon- en inkomstenbelasting over de gehele linie.

BELASTINGFRAUDE

In zekere zin is het verheugend, dat de onderzoekers van de gepubliceerde studie over „Burger en Belastingen” kunnen concluderen, dat de belastingfraude over de verstreken tien jaren niet zou zijn toegenomen. Het toegenomen euvel ligt bij het ontgaan van de belastingen, het niet-strafbare gebruikmaken van allerlei constructies. Uiteraard moet de belastingdienst, en in laatste instantie de belastingrechter, hier tegenwicht bieden, hetgeen ook geschiedt. Hoezeer dit tegenwicht geboden en gewettigd is, dit neemt niet weg, dat ook hierbij de belangrijke principes van legaliteit van optreden en gelijkheid voor gelijke gevallen moeten worden betracht. Afdwingen van compromissen, omdat belanghebbenden geen rechtsonzekerheid kunnen hebben, behoort niet tot de edelste procedures. Ook wordt de gelijkheid en de rechtszekerheid niet ten hoogste gediend, indien onverwachte veranderingen in de jurisprudentie niet door de belastingdienst van een passende overgangsregeling worden voorzien, indien deze dienst voordien een andere gedragslijn sanctioneerde. Een onderzoek naar de mentaliteit sinds jaren van de belastingheffers houd ik overigens voor even interessant als een onderzoek naar de belastingmentaliteit van de betaalers.

REISKOSTEN

„Wellicht werkt de Staatssecretaris nog eens mee aan een dergelijk onderzoek”, aldus prof. Christiaanse, die ook stilstond bij de aftrekpost reiskosten. „Er is in de wetgeving van de loonbelasting een rege-

ling opgenomen voor deze reiskosten tussen woning en werk, die ook betrekking heeft op door de werkgever verstrekte reiskostenvergoedingen -- een materie overigens die parlementariërs ook in ander verband blijkt te interesseren! En ziet - zeer onverwachts - zegt deze minister in een uitzending van de Rooie Haan op 6 maart jl. overigens in een beschouwing over aftrekposten in het algemeen en meer als een voorbeeld - of het nog wel zinvol is de aftrek voor reiskosten te handhaven, voorzover die betrekking hebben op het woon- en werkverkeer. Aangezien aan de woningnood langzamerhand een einde is gekomen, zouden deze kosten eerder als een uitvloeisel van een persoonlijke keuze van de woonplaats kunnen worden beschouwd.”

Christiaanse voelde zich beter thuis bij een uitspraak van Staatssecretaris Van Rooijen in de Memorie van Antwoord: „Overigens is de tweede ondergetekende van mening, dat zolang de gedachten hieromtrent nog niet zijn uitgekristalliseerd, het reiskostenforfait in overeenstemming behoort te blijven met de oorspronkelijke doelstelling daarvan”. Zo is dit. Alle twijfels die de minister koesterde over de wenselijke aftrekbaarheid, zijn indertijd zorgvuldig door de wetgever gewogen, mede ook na positief advies van de commissie Hofstra. Drs. Van Rooijen deelt mee, dat de Troonrede gehandhaafd blijft en spoedig de aanpassingen van de regeling aan de gestegen kosten van het interlokale openbaar vervoer zal plaatsvinden. Wanneer en hoeveel vraag ik thans? Wordt de volledige stijging sinds 1971 gehonoreerd? De bouwwereld zal hiermee, zoals de Staatssecretaris weet, nog onvoldoende geholpen zijn. Thans komen daar forse naheffingsaanslagen voor. Terecht vindt men het in die kringen, daar de bouwwerknemer geen vaste werkplaats heeft en dus niet om persoonlijke motieven een stuk van zijn werk af gaat wonen, onrechtvaardig dat belastbaarheid is ontstaan van de - in de CAO geregelde - autokostenvergoedingen. Bij een gemiddeld maximaal tarief van 50 procent (inclusief AOW) en een totaal belast gedeelte van 100 miljoen, gaat globaal om ongeveer 50 miljoen kosten. Aangezien de bouwvakker blijkens statistieken vier keer zoveel kilometers moet rijden om op zijn werk te komen dan de gemiddelde werknemer, lijkt een extra regeling voor deze groep passend.

Wil de Staatssecretaris overigens tot een snellere, jaarlijkse aanpassing komen van dit soort vaste bedragen?” Aldus tenslotte in dit verband prof. Christiaanse.

Dierproeven een noodzakelijk kwaad

„Dierproeven zijn een noodzakelijk kwaad”. Dit hebben vorige week in de Tweede Kamer gezegd de CDA-woordvoerder S. C. Weijers (lid van de KVP-fractie) en staatssecretaris Hendriks van volksgezondheid bij de behandeling van het ontwerp van de wet op de dierproeven.

Deze nieuwe wet wil regels geven voor het nemen van proeven op dieren, in het belang van de gezondheid en de voeding van mens en dier. Het wetsontwerp werd een aantal jaren geleden ingediend onder verantwoordelijkheid van de toenmalige staatssecretaris van volksgezondheid, dr. R. J. H. Krusinga. De voorbereiding van de mondelinge behandeling in de Kamer vergde geruime tijd, omdat de regering, nadat de Kamer haar schriftelijke opmerkingen over het voorstel gemaakt had, tegen de financiële consequenties opzag.

De nieuwe wet gaat voor het nemen van proeven met dieren vergunningen verplicht stellen. Tevens wordt een controle-apparaat opgebouwd. Om de financiële consequenties voor het rijk te verlichten zal voor de vergunningen betaald dienen te worden.

NIET MISSEN

De CDA-fracties stemden met het wetsontwerp in, kondigde woordvoerder Weijers aan. „KVP, ARP en CHU achten bescherming van het dier met betrekking tot het verrichten van proeven van groot belang”, aldus de heer Weijers. Hij wees erop, dat dierproeven een noodzakelijk kwaad zijn. „Maar anderzijds kunnen dierproeven niet gemist worden voor instandhouding en bevordering van de volksgezondheid. Talloze geneeswijzen, geneesmiddelen en operatietechnieken, die de mensheid ten goede komen, zijn aan dier-

proeven te danken. Daardoor is veel leed voorkomen kunnen worden. Ziekten zijn genezen. Een groot deel van de ontwikkeling van de geneeskunde zou onder die proeven niet mogelijk geweest zijn.”

Tijdens het kamerdebat kwam ter sprake of dierproeven wel moeten worden toegestaan voor de vervaardiging van schoonheidsmiddelen (cosmetica) en met het oog op de oorlogsvoering.

VRAAGTEKENS

CDA-woordvoerder Weijers zei dat binnen KVP, ARP en CHU vraagtekens bestaan rondom dierproeven ten behoeve van commerciële doeleinden. „Te denken valt aan cosmetica, conserveringsmiddelen, kleurstoffen en vermageringsmiddelen. Op zich zouden wij ons tegen dergelijke proeven willen verklaren, ware het niet dat we daar de consequenties niet van kunnen overzien. We zitten waarschijnlijk aan de verkeerde kant van het probleem. Als het om een nieuwe Warenwet gaat dan zullen we ons moeten bezinnen op het vraagstuk van de toevoegingen aan voedsel en drank, als het gaat om toevoegingen die geen wezenlijke functie vervullen”.

Weijers zei voorts, dat de CDA-fracties de mogelijkheden van atomaire, biologische en chemische wapens verafschuwden. „Alles op alles moet gezet worden om de mensheid te vrijwaren van dergelijk vernietigingsmateriaal. De vraag, welke opdoemt is of men zich in het kader van zelfverdediging met proeven op dieren moet bezighouden. Met grote weerzin hebben wij de neiging de vraag bevestigend te beantwoorden”, aldus de CDA-woordvoerder. De Tweede Kamer verklaarde zich begin deze week akkoord met de nieuwe wet.

H. L.

KVP, ARP en CHU stemmen in met wijziging wet loonvorming

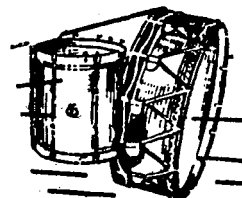
De Tweede Kamer gaat in de komende week het regeringsvoorstel behandelen inzake de wijziging van de wet op de loonvorming. Die wijziging beoogt minister Boersma van sociale zaken een instrument in handen te geven, als in de loop van juni blijkt dat overheid en bedrijfsleven (werkgevers en werknemers) geen overeenstemming kunnen bereiken over het arbeidsvoorwaardenbeleid voor de tweede helft van dit jaar. Op grond van de gewijzigde wet moet minister Boersma kunnen ingrijpen in de loonontwikkeling.

Tijdens de schriftelijke voorbereiding van het openbare kamerdebat lieten de fracties van KVP, ARP en CHU weten dat zij zich in grote lijnen met het voorstel kunnen verenigen. „Van harte hopen wij dat de regering over het arbeidsvoorwaardenbeleid voor de tweede helft van 1976 met werkgevers- en werknemersorganisaties tot een aanvaardbare overeenstemming kan komen”, aldus de drie fracties. Zij menen, dat de regering over het instrumentarium moet beschikken om zonnodig regelend te kunnen optreden.

De CDA-fracties willen de minister van sociale zaken de bevoegdheid om voor te schrijven wat er met de lonen moet gebeu-

ren, slechts voor een half jaar geven. „Wij behouden ons met betrekking tot een meer duurzame regeling alle rechten voor”, aldus de CDA-fracties.

H. L.

VAN DER GLAS
Heerenveen

Blaas- en
Slaginstrumentenfabriek
Telefoon 05130-22652

Partijraad KVP kiest ook voor ene CDA-lijst

De partijraad van de KVP heeft in zijn vorige week zaterdag te Nijmegen gehouden vergadering ook gekozen voor de ene CDA-kandidatenlijst bij de volgende Tweede-Kamerverkiezingen.

KVP-voorzitter W. Vergeer had tevoren in een rede gezegd met grote voldoening te hebben vastgesteld, dat de kiesverenigingen van de ARP en de algemene vergadering van de CHU hun instemming betuigden met het uitkomen van één CDA-lijst.

De algemene vergadering van de CHU sprak het „ja” uit op zaterdag 22 mei jongstleden (zie het verslag in het christelijk-historische weekblad „de Nederlander” van vrijdag 28 mei). De kiesverenigingen van de ARP betuigden door middel van een schriftelijke stemming hun instemming (zie het bericht elders in dit nummer van „de Nederlander”).

Bij de ARP wordt de totstandkoming van de ene lijst gebonden aan het vervullen van een aantal voorwaarden. Op de algemene vergadering van de CHU was het Unie-voorzitter mr. O. W. A. van Verschuer die zei niet te geloven, dat bij het verdere gesprek tussen de drie CDA-partners een van de partijen de andere partijen iets dwingends zal willen opleggen.

KVP-voorzitter Vergeer zei, tot de partijraad van zijn partij, het te betreuen dat de voorwaarden van de ARP deels nieuwe voorwaarden zijn. „Ten gevolge daarvan is in feite de materiële beslissing door de ARP naar september aanstaande verschoven.

Voor CHU en KVP blijft dus onzekerheid bestaan,” aldus de heer Vergeer. Hij voegde er aan toe er niet mee te volstaan de ARP-voorwaarden voor kennisgeving aan te nemen.

NIET ONDER DRUK

„Immers,” aldus KVP-voorzitter Vergeer, „het is onze gemeenschappelijke zaak, dat het CDA, respectievelijk de ene lijst tot stand komt. Naar mijn mening betekent dit, dat van onze kant de volledige bereidheid aanwezig moet zijn in de komende maanden met ARP en CHU binnen het CDA over deze voorwaarden te spreken. De voorwaarden mogen echter niet gebruikt worden als middel om KVP of CHU onder druk te zetten.”

DE DOOR DE KVP-PARTIJRAAD AANGENOMEN RESOLUTIE

De tekst van de resolutie, welke de partijraad van de KVP op zijn vorige week zaterdag te Nijmegen gehouden vergadering aannam, is als volgt:
„De Partijraad van de KVP, in vergadering bijeen d.d. 29 mei 1976 te Nijmegen, overwegende dat

- de statuten van het CDA uitdrukkelijk te kennen geven de christen-democratische verbondenheid bij de eerstvolgende Tweede-Kamerverkiezingen maximaal tot uitdrukking te willen brengen door te streven naar het totstandbrengen van één gezamenlijke kandidatenlijst
- overeenkomstig de CDA-afspraken van Woudschoten in 1975 de Partijraad in zijn voorjaarsvergadering 1976 dient te beoordelen of is voldaan aan de voorwaarden om bij de eerstvolgende Tweede-Kamerverkiezingen met één gezamenlijke kandidatenlijst aan de verkiezingen deel te nemen,
- om te beoordelen of aan de voorwaarden van een gemeenschappelijke lijst is voldaan, met name dient te worden gewogen de eensgezindheid ten aanzien van praktisch-politieke vraagstukken.

Stelt vast, dat

- de bereikte eensgezindheid over program van uitgangspunten, doeleinden en verkiezingsprogramma, het uitkomen met één CDA-lijst alleszins rechtvaardigt
- de eensgezindheid t.o.v. praktische politieke vraagstukken bevredigend is, doch dat de standpuntbepaling ten aanzien van die vraagstukken in het parlement t.g.v. de verschillende relatie met het kabinet niet zo eenstemmig is als voor de politieke geloofwaardigheid van het CDA zo dringend is gewenst.

Vertrouwt,

- dat beslissingen van de christen-democratische fracties in Eerste en Tweede Kamer om gezamenlijk te vergaderen, tot een voldoende eensgezind beleid zullen leiden.

Spreekt uit

- dat aan de in de Statuten bedoelde voorwaarden voor de totstandkoming van een gemeenschappelijke CDA-lijst in belangrijke mate is voldaan en besluit het Partijbestuur te machtigen die besluiten te nemen, die nodig zijn om tot een definitieve beslissing over het uitkomen met één CDA-lijst bij de komende Tweede-Kamerverkiezingen te komen en gaat over tot de orde van de dag.”

Aldus de resolutie van de KVP-partijraad.

H. L.

Bij zijn bespreking van de voorwaarden van de ARP zei KVP-voorzitter Vergeer onder meer het volgende:

- Een regeerakkoord voor de verkiezingen wordt, in welke vorm dan ook, afgewezzen.
- Programvergelijking respectievelijk bespreking van hoofdpunten van het beleid voor de verkiezingen, indien twee of meer partijen dat zelf wensen, dient positief te worden beoordeeld; evenwel geen

eenzijdige liefdesverklaring, doch een twee- of meerrichtingsverkeer.

- Een eenzijdige intentieverklaring vooraf is voor het CDA geen goede zaak.
- Ten aanzien van de inzet van het kabinetsbeleid zullen de drie partijen elkaar enige ruimte moeten geven; voor de KVP geldt, dat zij het beleid, voorzover door haar kamerfractie gesteund, voor haar rekening moet nemen, in het bijzonder wat betreft het beleid van de eigen bewindslieden.

H. L.

ARP zegt „ja” tegen CDA als aan vier voorwaarden wordt voldaan

De ARP zal in september aanstaande „ja” tegen het CDA zeggen, als aan vier voorwaarden wordt voldaan. Die voorwaarden zijn:

1. dat er overeenstemming bestaat over de criteria, die als richtlijnen voor de kabinetsformatie zullen dienen;
2. dat met inachtneming van de formatiecriteria ruimte wordt geschapen voor een op basis van programvergelijking en wederkerigheid eventueel uit te spreken voorkeur of intentieverklaring;
3. dat in het parlement meer dan tot nu toe gekomen wordt tot een eensgezind beleid;
4. dat de ARP - hoewel het kabinet als zodanig geen inzet van de verkiezingen zal zijn - in de verkiezingscampagne het kabinetsbeleid, voor zover met haar steun gevoerd, ten volle voor haar verantwoordelijkheid zal kunnen nemen.

Van de kant van de ARP is vorige week het volgende communiqué uitgegeven:

„De AR-kiesverenigingen en de AR-partijraad hebben hun instemming betuigd met de partijraadsresolutie van 10 april jl., waarin voorgesteld wordt bij de eerstvolgende Tweede-Kamerverkiezingen uit te komen met één gezamenlijke kandidatenlijst van ARP, CHU en KVP, onder de ver-

onderstelling dat in september a.s. aan vier voorwaarden zal zijn voldaan.

Voor een besluit over federatieve samenwerking bij de eerstvolgende Kamerverkiezingen was de zgn. zware procedure, overeenkomstig art. 32 lid 11 van de partijstatuten, vereist. Dit betekent, dat zowel de kiesverenigingen als de partijraadsleden schriftelijk hun stem over de resolutie van 10 april jl. moesten uitbrengen.

De kiesverenigingen en partijraadsleden hadden gelegenheid hun stembiljet tot 26 mei 1976 in te leveren.

KIESVERENIGINGEN

Bij het bepalen van de uitslag werd het aantal stemmen geteld, dat elke kiesvereniging kreeg toegewezen. De stemtoewijzing is geschied overeenkomstig artikel 10, lid 5 van de partijstatuten. Dit betekent, dat aan elke kiesvereniging één stem wordt toegekend en voorts voor iedere vijftig leden één stem meer.

Van de ongeveer 825 stemgerechtigde kiesverenigingen hebben er 669 tijdig het stembiljet ingeleverd. (Ter vergelijking: aan de stemming over de CDA-statuten in april 1975 werd door 534 kiesverenigingen deelgenomen.)

De uitslag is als volgt:
581 kiesverenigingen met 1266 stemmen zijn „voor” (89,7 procent)
84 kiesverenigingen met 140 stemmen zijn „tegen” (9,9 procent)

4 kiesverenigingen met 6 stemmen stemden blanco (0,4 procent).

PARTIJRAAD

Van de stemhebbende partijraadsleden kon ieder lid één stem uitbrengen. 228 van de 278 stemhebbende leden hebben tijdig het stembiljet ingeleverd. De uitslag is als volgt:

169 leden van de partijraad zijn „voor” (74,4 procent)
58 leden van de partijraad zijn „tegen” (25,6 procent)
1 biljet werd ongeldig verklaard.

EINDUITSLAG

De einduitslag, bestaande uit de stemming van kiesverenigingen en partijraad tezamen, is op grond van het bovenstaande als volgt:

„voor” - 1435 stemmen (87,6 procent)
„tegen” - 198 stemmen (12,1 procent)
blanco - 6 stemmen (0,3 procent)
Geconcludeerd kan worden, dat de AR-kiesverenigingen en de AR-partijraad tezamen met een ruime marge de vereiste tweederde meerderheid hebben overschreden, waardoor de resolutie van de AR-partijraad van 10 april jl. inzake het CDA is aangenomen.
Tijdens een op 25 september a.s. in het Jaarbeurs Congres- en Vergadercentrum te

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:
dr. K. de Vries, voorzitter;
mevrouw H. Tegelaar-Boonacker;
A. Buntsma;
Wm. C. de Kruijf; D. Rebel;
drs. H. van Spanning;
drs. G. van Leyenhorst.

EINDREDAKTIE:
H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:
mevrouw J. Algra-Feddema;
dr. E. Bleumink; drs. A. J. van Dulst;
prof. dr. J. W. van Hulst;
ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:
Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078

ADMINISTRATIE-ADRES:
(abonnementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „de Nederlander” en advertenties): Van Deventerlaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag): (070) 861529.

Adresveranderingen voor het ledenbestand en het ledencontactblad „de Nederlander” te zenden aan: Bureau CHU, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage. Telefoon 070-244516.

Abonnementsprijs f 25,- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg.
t.n.v. Stichting Uniepers

Druk: B.D.U. b.v., Barneveld.
Postbus 67. Telefoon 03420-3141.

UNIEBUREAU

HET BUREAU VAN DE CHR. HIST. UNIE Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage is telefonisch te bereiken onder nummer 070-244516* Kantooreuren van maandag t/m vrijdag 8.30 v.m. tot 16.45 n.m. Het telefoonnummer van de Savornin Lohmanstichting is: 070-246791.

Volgende week

verschijnt

„De Nederlander” niet

Het christelijk-historische weekblad „de Nederlander” zal volgende week niet verschijnen, dit in verband met de Pinksterdagen. Het eerstvolgende nummer komt uit op vrijdag 18 juni.

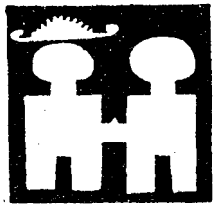
Utrecht te houden vergadering zal de partijraad beoordelen of aan de voorwaarden, genoegzaam is voldaan.” Aldus het communiqué van de ARP over de uitslag.

ARP-voorzitter H. de Boer zei in zijn commentaar op de uitslag van de stemming in zijn partij, dat hij daarvan met voldoening kennis nam.

„De uitslag ervaar ik als een duidelijke steun voor het door het partijbestuur gevoerde beleid. Ik ben mij ervan bewust dat het „ja” van de kiesverenigingen en partijraad mee is gegeven vanuit het vertrouwen dat partijbestuur en partijraad zich zeer zullen inspannen om te bevorderen dat aan de voorwaarden - zoals geformuleerd in de resolutie van de partijraad van 10 april 1976 - wordt voldaan. Daartoe is met de partners een gemeenschappelijke procedure afgesproken.

Een definitieve beslissing om bij de Tweede-Kamerverkiezingen al dan niet tot één CDA-lijst te komen neemt de AR-partijraad - na afweging van het voldoen aan de gestelde voorwaarden - op 25 september 1976”, aldus ARP-voorzitter H. de Boer.

H. L.

c h j o

Abortusverklaring van CHJO

Het bestuur van de CHJO heeft zich met een verklaring inzake het CHJO-standpunt over abortus gewend tot de fracties in het parlement. Deze verklaring, ondertekend door CHJO-voorzitter L. P. Heukels en CHJO-secretaris E. Huizing luidde als volgt:

„De CHJO betreurt in hoge mate het monsterverbond inzake de abortuswetgeving, dat door VVD en PvdA is gesloten. Het wetsontwerp gaat aan belangrijke menselijke aspecten volstrekt voorbij. Wij doen een beroep op de Christen-democratische partijen op de bres te staan voor beginnend leven. Het moet voor hen dan ook een vraag zijn of zij aan een kabinet steun kunnen verlenen, dat op zo'n belangrijk punt de menselijke waardigheid onvoldoende hoog bezit. Wij hopen dat veel parlementariërs het ARP-KVP-wetsontwerp zullen steunen.”

In een toelichting op de verklaring staat het volgende:

„Door velen wordt abortus gezien als een noodgreep, een noodgreep die te lang in de illegale sfeer is gebleven en soms aanleiding heeft gegeven tot het ontstaan van voor de gezondheid van de betrokkene gevaarlijke praktijken. Met dit wetsontwerp gaan we echter aan de andere kant scheef.

De indicaties tot abortus worden veelal ingedeeld in medische, geestelijke en sociale indicaties. Wat betreft de eerste bestaat er wel een communis opinio. Een abortusaan-

vraag, voortkomende uit een ernstige bedreiging van de geestelijke gezondheid van de vrouw, kan alleen gehonoreerd worden indien de abortus die ernstige bedreiging wegneemt. Wat betreft de sociale indicaties nog het volgende. Hier dienen in de eerste plaats sociale maatregelen te worden genomen, b.v. uitbreiding van de woongelegenheden en financiële tegemoetkomingen bij door zwangerschap ontstane financiële problemen.

Honorering van abortusaanvragen in mei, met een zwangerschapswens in september (uit de praktijk!) is voor ons onaanvaardbaar (dit is mogelijk onder het VVD-PvdA ontwerp). De verbetering van de anticonceptie heeft gelukkig reeds geleid tot een vermindering van het aantal abortussen onder Nederlandse vrouwen. Een gerichte voorlichting is echter nog steeds op zijn plaats. Tevens zal een verbetering van het adoptiebeleid positief werken op de gehele problematiek.

Wat betreft de abortusaanvraag op zich. De vrouw is de eerste en directe belanghebbende. Het is echter de vraag of het potentiële leven in haar ook wel de beste vertegenwoordiger van zijn levenskansen heeft. Teneinde dit potentiële leven te beschermen tegen onnodige bedreigingen, dienen ouders, huisarts en andere deskundigen in een team tot een verantwoorde beslissing te komen.”

CHJO vergadert over ontwerp CDA-programma

Zaterdag 12 juni zal de Christelijk-Historische Jongeren Organisatie een algemene ledenvergadering houden, waarop het ontwerp CDA-programma zal worden besproken. Alle belangstellende jongeren zijn welkom. De vergadering begint om 10 uur en zal om ongeveer 4 uur afgelopen zijn. Plaats van vergadering: Jaarbeurscongrescentrum in Utrecht.

CONFERENTIE OVER WEST-DUITSLAND

In de week van 21 tot 26 juni organiseert het Europahuis in Bemelen (bij Maastricht)

een Duits-Nederlandse cursus over het thema: „Het politieke beeld van de Bondsrepubliek Duitsland”. Gepraat zal onder meer worden over kwesties als het „berufsverbot”, extremistenwet, Ostfrage, rol binnen Europa en dergelijke. De kosten voor deze week zijn f 155,- per persoon en f 100,- voor studerende. Een tegemoetkoming in de cursuskosten is mogelijk. Reiskostenvergoeding: 75 procent op basis van tweede klas trein. Opgave kan geschieden bij Europahuis, St. Antoniusbank 30, Bemelen (L), telefoon: 04407-1546 of bij secretaris CHJO, Van Iddekingeweg 142, Groningen, telefoon: 050-256211.

CHJO heeft nieuw bestuur

Het bestuur van de Christelijk-Historische Jongerenorganisatie (CHJO), is onlangs opnieuw samengesteld. Het bestaat thans uit:

voorzitter L. P. Heukels, Kusterskamp 73, Den Ham (Ov.), telefoon 05495-1393 (overdag) en 05495-1987 (avond), vicevoorzitter J. van de Assem, Grave van

Solmsstraat 13, Utrecht, telefoon 030-719122, secretaris E. Huizing, Van Iddekingeweg 142, Groningen, telefoon 050-256211, na 1 juli aanstaande J. H. Jansenstraat 21, Groningen, penningmeester G. van Asselt, Van Houtenlaan 33, Weesp, telefoon 02940-12162, regionaal bestuurslid west en zuid G. Goedhart, Wilhelminapark 55, Utrecht, telefoon 050-514123.

Dertig jaar christen-democratische aanwezigheid in Italië

door: Giulio Andreotti,

Italiaans lid van het Europese parlement (christen-democratische fractie)

De voortdurende aanwezigheid van een grote politieke volkspartij, als de christen-democratische, heeft vanaf de bevrijding tot op heden een beslissende rol gespeeld in het Italiaanse openbare leven. Zij heeft gedurende meer dan 30 jaar aanzienlijk bijgedragen tot de stabiliteit van de democratie, de sociale ontwikkeling en de ingrijpende veranderingen die op het gebied van produktie en arbeid hebben plaatsgevonden.

Gedurende deze periode heeft ons land, dat aanvankelijk als gevolg van de gesloten staathuishouding onderontwikkeld was en totaal verzwakt vanwege de in de oorlog aangerichte verwoestingen, één van de eerste plaatsen bereikt op de ranglijst van de landen met een vrije economie met industrieel karakter ten einde een actieve rol te spelen bij de verwezenlijking van de internationale solidariteit en de Europese integratie.

Afgezien van de belangrijke rol die de christen-democratische partij heeft gespeeld bij de opstelling van de grondwet van de Italiaanse Republiek, waarin de beginselen zijn opgenomen van een dynamische controle die de staatsburger in het kader van een op de geestelijke waarden van de vrijheid gebaseerde sociale solidariteit uitoefent, heeft zij gedurende zeven zittingsperiodes - zij het met verklaarbare schommelingen - de relatieve meerderheid weten te behouden, waarbij zij het imago heeft bewaard van een grote, alle bevolkingsklassen omvattende partij, welke grotendeels steunt op de middengroepen en op brede landbouwers- en arbeiderskringen.

NOODZAAK

Uiteraard heeft de noodzaak om coalitieregelingen te vormen (waartoe de Italiaanse Christen-democratische Partij op uitdrukkelijk verlangen van De Gasperi óók toe is overgegaan toen zij - van 1948 t/m 1953 - de absolute meerderheid had) de partij ertoe gebracht voortdurend tussenoplossingen te zoeken en verbonden te sluiten waardoor weliswaar de parlementaire basis werd verbreed en de democratie werd geconsolideerd, maar tevens het optreden van de regering werd bemoeilijkt en vertraagd, hetgeen vaak een kabinetscrisis tengevolge had.

Anderzijds hebben levendige interne meningsverschillen en wisselende opinies er niet toe bijgedragen een antwoord te vinden op de groeiende vraag naar sociale voorzieningen, welke gelijke tred hield met de in bepaalde perioden stormachtige groei van het Italiaanse produktiestelsel. Bij dit alles moest zij rekening houden met een bijzonder strijdvaardige oppositie, die lange tijd zo krachtig was dat moest worden gevreesd voor de stabiliteit en de instandhouding van de democratische instellingen.

ABSOLUUT

Eén van de punten waarop absolute duidelijkheid en rechtlijnigheid heerste en waardoor de werkzaamheden van de Christen-democratische Partij en van de regeringen die door haar leden werden geleid voortdurend werden geïnspireerd, was de buitenlandse politiek waarin alle initiatieven werden nagestreefd en gesteund die niet alleen de vrede en de veiligheid, maar ook de internationale samenwerking en de, in eerste instantie Europese, solidariteit, alsmede de ontspanning bevorderden, waaraan thans door het Verdrag van Helsinki voor Europese veiligheid en samenwerking een juridisch instrument is gegeven.

Ik moge u herinneren aan de persoonlijke inbreng van de Italiaanse leider De Gasperi, die te zamen met twee andere beroemde christen-democraten, Schuman en Adenauer, tot de verwerkelijking van het Europese ideaal en de totstandbrenging van een doeltreffende continentale gemeenschap heeft bijgedragen.

Evenzeer legde men zich toe op het aangaan van goede betrekkingen met alle landen, ook met stelsels die aanzienlijk van het onze verschilden: het meest opvallende succes vormt de ontwikkeling van de betrekkingen met het buurland Joegoslavië, die aanvankelijk werden gekenmerkt door spanningen vanwege ernstige territoriale geschillen, zoals inzake de soevereiniteit over Triëst (omdat Italië aanspraak maakte op deze stad, is de eerste wereldoorlog gevoerd) om ten slotte uit te lopen op de oprechte vriendschap en de open grenzen zoals wij die thans kennen.

Ten aanzien van het binnenlandse beleid hebben de democratische regeringen ge-

tracht niet alleen een oplossing te vinden voor de nationale ontwikkelingsproblemen, maar ook voor de eeuwenoude wan-toestanden in de Mezzogiorno. Tijdens het eerste voorzitterschap van De Gasperi, tijdens de eerste legislatuurperiode waarin de landbouwhervorming en de fiscale hervorming werden aangepakt, waaraan Vannoni zijn naam heeft gegeven, werd de Cassa del Mezzogiorno opgericht waarmee een concentratie en een snellere afwikkeling van de vormen van overheidssteun werd beoogd ten behoeve van een economie die tot dusver was gebaseerd op het grootgrondbezit dat niet aan hervormingen dacht, terwijl er praktisch nog geen industriële of handelsondernemingen waren gevestigd.

Met het voortschrijden van de 50-er jaren werd het verschil tussen Noord en Zuid niet kleiner: toch heeft een groot gedeelte van de Mezzogiorno thans een nieuw gezicht (er zij slechts gewezen op het hoge ontwikkelingspeil dat zowel Sicilië als Apulië hebben bereikt); met name zijn de menselijke mogelijkheden en vooral de culturele mogelijkheden aanzienlijk groter dan in het verleden, zodat men thans kan aanvangen met het bestuderen van de mogelijkheid om hier technologisch geavanceerde bedrijven te vestigen.

BASIS GESCHAPEN

Uiteraard zijn deze en andere, hierop gevolgde hervormingen op het gebied van het onderwijs en in andere sectoren van het economische en sociale leven niet uitsluitend aan de Christen-democratische partij te danken (het inkomen per hoofd van de Italianen is gestegen van 225.000 tot 1.270.000 lire, het aantal woningen van 34 miljoen tot 56 miljoen, het aantal auto's van 900.000 tot 14 miljoen, het aantal middelbare scholieren van 700.000 tot 1.800.000, enz.).

Het lijdt overigens geen twijfel dat de Christen-democratische Partij een basis van rust en democratische zekerheid heeft geschapen waardoor een dergelijke ontwikkeling mogelijk werd.

Een sprekend bewijs van de geldigheid van de ideologie en het optreden van de Christen-democratische Partij, die tradi-

tioneel is geworteld in de solidariteit van de middengroepen (aangevuld met een steeds groter wordende groep uit de arbeidersklasse) vormt de wijzigingen in de tactiek van de communistische oppositie, die onder verdediging van de opvatting dat het maken van winst is toegestaan, vele argumenten ten gunste van de kleine en middelgrote ondernemers en handelaren heeft overgenomen en nu reeds maandenlang haar „historisch compromis” aanbiedt.

Ook in haar buitenlandse beleid verkondigt de PCI (de Italiaanse Communistische Partij) overigens opvattingen die afwijken van die van de andere gelijkgezinde partijen en zij beweert zelfs dat het uitreden van Italië uit het Atlantisch Verbond thans een vacuüm zou scheppen waardoor de politiek van ontspanning in gevaar zou kunnen worden gebracht.

Deze voorzichtige tactiek van de PCI is schijnbaar beloofd door de gehouden regionale verkiezingen, die tot een veront-rustende uitbreiding van het aantal zetels van de Communistische Partij hebben geleid.

CONSOLIDEREN

Met deze ontwikkeling voor ogen moet de Christen-democratische Partij meer dan ooit trachten haar verbanden en plannen te consolideren, ten einde op een meerderheid steunende regeringen te vormen die bij machte zijn de ongunstige conjuncturele situatie, welke in de gehele wereld heerst maar die bij ons bijzonder hevig wordt gevoeld, aan te pakken.

Opgemerkt dient te worden dat de pers, die doorgaans de Christen-democratische Partij vijandig gezind is, zich ervan bewust schijnt te worden dat een ernstige verzwakking van de meerderheidspartij een bedreiging kan vormen voor het voortbestaan van de democratie in Italië.

De vooruitzichten op een herstel worden echter niet alleen gevormd door verwachtingen. Het is van belang dat de partij weer de sympathie van de jongeren weet te verwerven: zij hebben niet-de harde beproevingen doorgemaakt die de vorige generatie heeft doorstaan en moeten overwinnen. En iedereen wil natuurlijk dat hun toekomst beter zal zijn dan het verleden.

GROEN ALS HOOFDREDACTEUR VAN „DE NEDERLANDER”

door: G. Puchinger

(1 juli 1850-29 juni 1855)

Integendeel. De tweederlei werkzaamheid zou zich weêrkeurig ondersteunen en bezielen; eveneens, zoo ik dit voorbeeld mag gebruiken, als ik door mijn lidmaatschap van de Tweede Kamer voor het schrijven van de *Nederlander* onderwerp en lust en veerkracht ontving.

Groen aan J. de Neufville,
5 november 1867.

Groen had sinds 1835 diverse delen van de Archives van het Huis van Oranje-Nassau uitgegeven, was op 4 maart 1836 door koning Willem I benoemd tot staatsraad in buitengewone dienst - een gelijk eerbewijs als zijn vader op 23 september 1822 had ontvangen -, was in 1840 benoemd tot lid van de Dubbele Kamer en in januari 1849 gekozen tot lid van de Tweede Kamer, terwijl hij reeds sedert 1834 op de voorgrond was getreden op kerkelijk gebied. Door zijn aanraking met het Reveil was - mede door de politieke ineenstorting van het Verenigd Koninkrijk, die een diepe indruk op Groen gemaakt had - zijn geestelijk leven verdiept. Het stond voor Groen vast dat men Bilderdijk en Da Costa toch hierin diende bij te vallen, dat ook het politieke leven in Nederland niet los van God en zijn openbaring gezien en gediend kon worden.

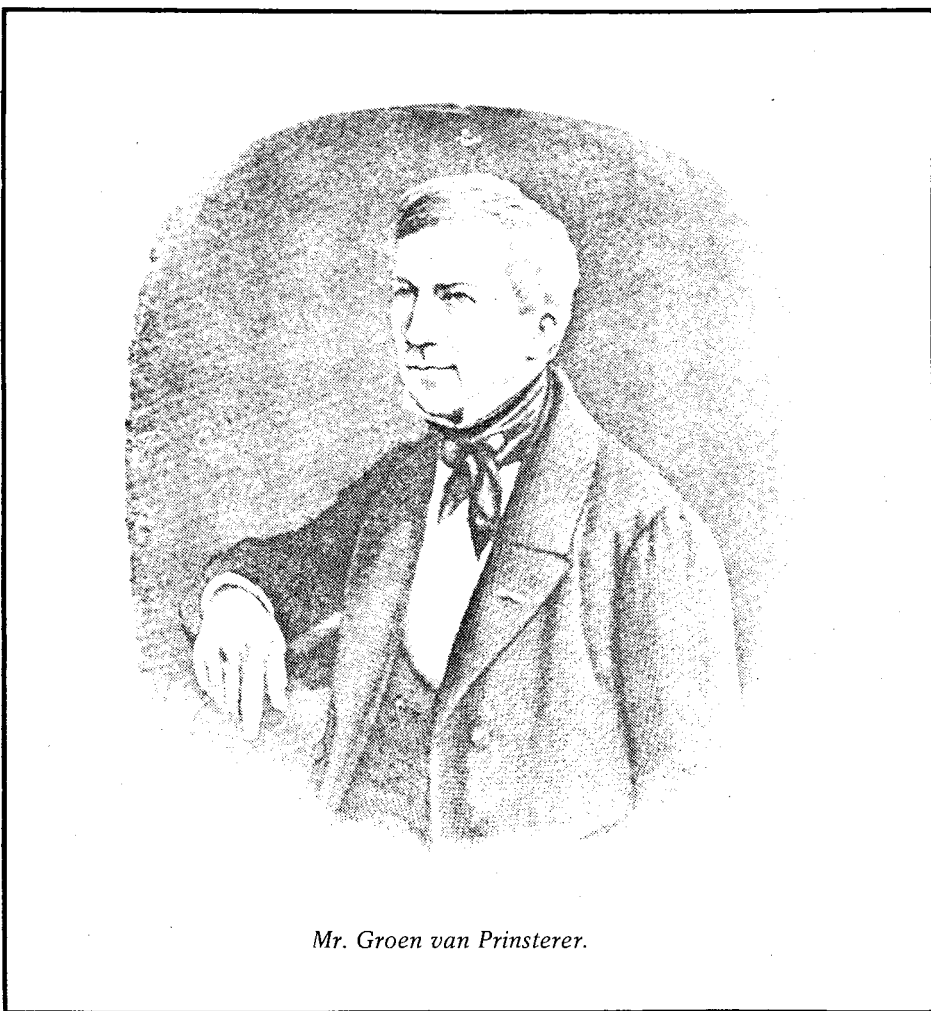
In die overtuiging overwoog Groen wel eens zijn Kamerlidmaatschap te verbinden met journalistieke arbeid, omdat hij op die manier zowel kon spreken tot de regering als tot de ontwikkelde volksklasse. Tot deze combinatie van werkzaamheden scheen in eerste instantie een weg geopend, toen de uitgever dr. H. H. Kemink (1817-1860) te Utrecht Groen in mei 1850 berichtte dat het dagblad *De Nederlander*, dat door prof. mr. J. van Hall (1799-1859) en dr. J. A. Gratema (1817-1872) geredigeerd werd, nog slechts 289 betalende abonneés telde, en dat men dus nieuwe wegen moest zoeken om het voortbestaan van de krant in de één of andere vorm te verzekeren: zou Groen het blad niet willen overnemen en trachten het orgaan tot nieuwe bloei te brengen? De uitgever die zeer sympathiek stond jegens Groen's overtuiging, hoopte het van harte! Groen, die nooit over één nacht ijs ging, wees het voorstel niet af, en zei toe het plan ernstig te zullen overwegen.

Op 6 juni 1850 meldde Kemink aan Groen dat de oude redactie de strijd opgaf, en drong er bij Groen op aan de krant thans over te nemen. Dit geschiedde op 1 juli 1850. Hoffelijk en principieel (want die twee gingen bij Groen altijd samen) schreef Groen op 4 juli 1850 in een hoofdartikel aan het adres van de oude redactie ten afscheid: „Onze verhouding tot de vorige verdienstelijke Redactie blijkt in de wijs, waarop zij veel, dat ons dierbaar is, voorgestaan heeft, en desniettemin telkens de gelegenheid aangreep om de beginselen te bestrijden, waarin, voor ons, het steunpunt der politiek ligt.”

Men kan gerust zeggen dat de constante werkzaamheden die men nu eenmaal op zich neemt wanneer men als hoofdredacteur van een dagblad optreedt, Groen niet zijn meegevallen. Reeds op 21 september 1850 bekende hij aan zijn oude vertrouwde vriend, prof. mr. C. J. van Assen: „Ik leef hier als een kluizenaar; ik heb enkel, wat de politieke wereld betreft, verkeer met couranten.”

Want hoewel Groen steun en medewerking kreeg via diverse artikelen van belangrijke vrienden als Da Costa, Wormser, Capadoose, zijn vroegere Leidse literaire promotor, prof. Bake, Singendonck en ds. Barger, was het uiteraard Groen van Prinsterer, die de dagelijkse leiding aan het blad moest geven en zowel geestelijk als materieel diende te zorgen dat de krant gevuld werd.

Nu behoeft men slechts op het feit te wijzen dat Thorbecke op 1 november 1849, tot enthousiasme van sommigen, tot ontsteltenis van anderen, met zijn eerste kabinet was opgetreden, om te begrijpen dat toen Groen *De Nederlander* overnam, er in Nederland allerminst politieke windstille heerste, en dat er ook in de perswereld heel wat te doen was. Groens positie was vooral sinds het optreden van Thorbecke als minister-president heel uniek. Groen en Thorbecke waren te Leiden studiegenoten geweest, waarover Groen op 8 maart 1873 aan Kuyper zou schrijven: „Wij hadden

Mr. Groen van Prinsterer.

zamen, met drie of vier anderen, een krantje voor Grieksche lectuur.” Na hun studietijd hadden ze jaren achtereen in verouderde correspondentie met elkaar gestaan, en nog gedurende de Belgische Revolutie en de jaren die daarop volgden, waren ze politiek één van hart en zin, getuige de grote waardering die Thorbecke betoonde voor Groens artikelen in de *Nederlandsche Gedachten*. Maar vooral sinds 1837 beider reactie jegens de regeringsmaatregelen tegen de Afscheidenen van 1834 geheel verschillend was, en zij in dat jaar daarover openlijk gedebatteerd hadden in de *Journal de la Haye*, liepen de inzichten en wegen steeds verder uiteen. In dezelfde brief schreef Groen aan Kuyper hierover: „Mijne verdediging van de Afscheidenen in 1837 is de oorzaak van de breuk en begin van het principieel antagonisme geweest.” Groens oppositie tegen Thorbecke is in Kamerdebat en perspolemie levenslang even hardnekkig als zakelijk-loyaal geweest. Groens reactie jegens Thorbecke was ook in *De Nederlander* zo welwillend - en zulks ondanks alle principiële bestrijding - dat Van Assen, die hevig het land aan zijn vroegere Leidse collega had, op 4 december 1850 aan Groen de raad gaf, dat *De Nederlander* Thorbecke niet nog verwaander moest maken dan deze reeds was, dat Groen over Thorbecke's grote invloed beter maar kon zwijgen dan deze in het openbaar memoreren, want door er over te schrijven zoals Groen deed, zou men Thorbecke maar versterken in „zijn begeerte om president der Nederlandsche republiek te worden.”

Met dat al is *De Nederlander* zowel van belang geweest door de wijze waarop Groen gedurende deze jaren de belangrijke kabinetten van Thorbecke (1849-1853) en van F. A. van Hall (1853-1856) journalistiek begeleid heeft, als voor de positieve wijze waarop Groen zijn anti-revolutionaire beginselen in diverse series artikelen heeft uiteengezet. Naaste geestverwanten, die de *Nederlandsche Gedachten* nog allerminst vergeten waren, volgden Groens uiteenzettingen met aandacht en bewondering.

Van belang is ook Groens journalistieke beleid geweest tijdens de zg. Aprilbeweging van 1853, een protestantse protestbeweging tegen de onverwachte toelating door het kabinet-Thorbecke van de instelling der rooms-katholieke bisschoppelijke hiërarchie. Het is Groens grootheid geweest dat hij als invloedrijk protestants politicus en kenner der geschiedenis de volksreactie begreep, maar geen gebruik wilde maken van het alom zich demonstrerend antipapisme noch van het verlangen van velen om nu eindelijk het kabinet-Thorbecke kwijt te raken. Op 26 maart 1853 schreef Groen aan de Utrechtse staatsrecht hoogleraar G. W. Vreede: „Wat de regeling der Roomsche hiërarchie aan-

gaat, ik zou demonstratiën als die te Utrecht niet durven afkeuren; doch ik zie niet in hoe onder onze grondwettige instellingen dergelijke (kerkelijke) organisatie kan worden belet. De tijden zijn hoogst moeilijk, en onze ware, eenige en genoegzame kracht ligt in de nog niet uitgedoofde beginselen van godsdienst en nationaliteit.” Op 16 april schreef Groen aan zijn vriend prof. mr. B. J. L. de Geer van Jutfaas: „Wij moeten geen schijn geven aan het vermoeden alsof het, onder een voorkomen van Protestantischen ijver, inzonderheid om verandering van gouvernement te doen was.”

TE ZWAAR

Eind 1854 voelde Groen dat de arbeid te zwaar voor hem werd, en meldde dit de uitgever. Deze betreurde het diep en antwoordde op 29 december 1854: „Ik gevoel ten volle de noodzakelijkheid eener verandering in de wijze van redactie van de *Nederlander*. Op den duur is een arbeid, als tot dusver door UHEGestr. werd verrigt, niet te dragen. Evenzeer ben ik overtuigd van de wenschelijkheid eener voortzetting van de courant. Maar de wijze, waarop het een het ander zal kunnen vereenigd worden, is mij duister. Het zegt wat, opvolger van UHEGestr. te zijn.”

Groens besluit stond vast: per 1 juli 1855 zou hij zijn arbeid voor *De Nederlander* neerleggen. Op 5 mei 1855 informeerde hij bij de uitgever: „Hoe zal het na 1 July met *de Nederlander* gaan. Ik zou het behoud van de courant wenschen, met wijzigingen, waardoor mijne taak aanmerkelijk verlicht wierd. Zoo kan ik, al bleef ik buiten alle betrekking, niet voortgaan.” Kemink ontwierp nog een plan tot uitgave van een weekblad, waarvan hij zich Groen als redacteur dacht. Maar hoewel Groen veel sympathie voor dat plan had, kon hij zelf de redactie niet op zich nemen.

In een der laatste nummers, op 18 juni 1855, bekende Groen aan de lezers: „Ik ben een slaaf geworden van de courant. Onder de dierbaarste vrijheden tel ik ook die om nu en dan zeg ik niet lui, maar ledig, of juist nog van bepaalde werkzaamheden ontheven te zijn.”

De diepste reden van het staken van *De Nederlander* - o.a. de spaarzame reacties van de politieke tegenstanders - en de motieven waarom hij met deze journalistieke arbeid begonnen was, lei Groen vast in een nieuwe, zelfstandige publicatie van honderdachtentwintig pagina's: *Narede van vijfjarigen strijd*.

Hoe trouw de uitgever dr. H. H. Kemink in alles met Groen had meegeleefd, bewees de brief die hij op 29 juni 1855 toezond, toen het laatste nummer van het dagblad van de persen rolde: „En zoo gaat dan nu het laatste nummer der courant ter pers! Het is voor mij één der aandoenlijkste oogenblikken mijns levens. En hoe zal ik het gemis

In het kader van de herdenking van de 100ste sterfdag van de staatsman Guillaume Groen van Prinsterer - welke herdenking op woensdag 19 mei jongstleden plaatsvond - schreef de historicus G. Puchinger een artikel over de werkzaamheden van Groen als hoofdredacteur van het dagblad „de Nederlander”. Het verheugt de redactie van het christelijk-historische weekblad „de Nederlander” haar lezers dit artikel te kunnen aanbieden.

nog dagelijks bij vernieuwing voelen! Ik ben mij diep bewust van het groote nut en het evengroote genot, dat de courant mij dagelijks, zoowel door de lezing, als door de correspondentie met UHEGestr. en wat er verder aan te verrigten voor mij viel, verschafte. Woorden schieten mij te kort, UHEGestr. mijnen dank uit te drukken, dien mijn hart gevoelt UHEGestr. schuldig te zijn. Ook is het mij behoefte UHEGestr. vergeving te vragen voor hetgeen ik gewis te kort ben geschoten in de hulp, en in de arbeid, die op mij, als uitgever, rustte. Zonder twijfel heeft de courant veel goeds gesticht, ook al valt niet alles zoo terstond in het oog. De Heer zal het gewis, ten Zijnen tijde aan het licht brengen. Vijandschap heeft zich geopenbaard, grooter dan men verwachten kon. En zij nam nog voortdurend toe. Ik schrijf aan dien gesystematiseerden haat ook toe het in den laatsten tijd afnemend aantal abonneés, dat nu, meen ik, tot beneden de 400 weder was gedaald.” De geest waarin Groen deze vijf jaren gewerkt had, ook als journalist voor *De Nederlander* wordt treffend weergegeven door wat Groen op 20 juni 1854 aan het Tweede Kamerlid W. baron van Lynden schreef: „Thorbecke zeide: „ik heb geleerd te wachten.” Wij vooral behooren, op beter grond dan hij, te vermijden al wat den schijn zou kunnen hebben van ongeduld, van vooruitloopen, van vertrouwen op dezen of genen. Wanneer het getal vermindert, zullen, zoo het God behaagt, de krachten worden verdubbeld.” Een dagblad met beneden de vierhonderd betalende abonneés verbaast ons. Maar het is een troost te bedenken dat de invloed van deze eerste „Nederlander” dank zij Groens kundigheid en overtuiging, groot is geweest!

G. Puchinger.

Speciaal boek over Groen van Prinsterer

Einde deze zomer verschijnt een unieke, fraai geïllustreerde uitgave over Groen van Prinsterer. In deze bundel zullen worden opgenomen artikelen die onlangs werden gepubliceerd in de gemeenschappelijke uitgave van *Nederlandsche Gedachten/de Nederlander*, *ARStaatkunde* en het *Christelijk-Historische Tijdschrift*. In een van de komende nummers zullen wij hierop terugkomen. Het boek wordt een uitgave van de Stichtingen Kader- en Vormingswerk van ARP, CHU en KVP.

Europa is in gevaar

De vrees bestaat, dat Europa langzamerhand naar links afglijdt. Dit heeft ds. A. Oliemans, vice-voorzitter van de CHU, gezegd tijdens de vorige week te Hannover gehouden vergadering van de CDA, de Westduitse christen-democratische partij, tegen een verslaggever van het Duitse persbureau DPA.

Ds. Oliemans zei zeer blij te zijn, dat het thema „Vrijheid” op de CDA-partijdag een groot gewicht kreeg. „Als de vrijheid sterk de nadruk krijgt, kan voorkomen worden dat Europa stap voor stap en ongemerkt naar links glijdt,” aldus ds. Oliemans. „Het gevaar voor de westelijke democratieën bestaat hierin, dat de marxistisch-leninistische communisten en ook bepaalde lieden op de linker vleugel van de socialistische vrijheid niet meer toelaten, zodra zij eenmaal aan de macht gekomen zijn.” Volgens ds. Oliemans is democratie een goede zaak, want dan kan ieder zeggen en schrijven wat hij wil. „Maar als de communisten aan de macht komen, zullen zij ons geen ruimte voor vrijheid toestaan.” In het gesprek met DPA zei ds. Oliemans, dat hij een deelneming van communisten aan de regering afwijst. Hij was het daarin volledig met de Duitse bondskanselier Helmut Schmidt eens.

H. L.

CDAktueel

FEITEN EN MENINGEN

CHRISTEN DEMOCRATISCH APPEL

De aankondiging van Lardinois, dat hij Brussel gaat verlaten heeft heel wat stof doen opwaaien. Velen hebben er een bevestiging in gezien van een reeds bestaand vermoeden dat het niets meer is in het groene Europa of een versterking van de vrees dat het nooit meer wat zal worden. Lardinois heeft daartoe zelf ook aanleiding gegeven door de motieven, die hij voor zijn besluit heeft aangevoerd; persoonlijke en politieke. De persoonlijke motieven had hij, naar zijn zeggen, nog wel wat opzij willen schuiven, als er geen politieke waren geweest. Latere uitspraken van de Europese landbouwcommissaris hebben nog eens bevestigd, dat hij het niet meer zo ziet zitten. Is er zoveel aanleiding tot pessimisme? Hoe zwaar is de bui die boven Europa hangt?

SPANNINGEN

Om de situatie van vandaag te kunnen beoordelen is het goed er even aan te herinneren, dat de groei van de Europese eenheid tot op heden eigenlijk erg onevenwichtig is geweest. Men heeft de landbouw in het kader van de Europese integratie een hoge voorrang gegeven. De noodzaak van gemeenschappelijk beleid was daar wellicht het grootst. De mogelijkheden om in de praktijk iets te verwezenlijken waren er misschien ook het duidelijkst aanwezig. Maar hoe dan ook, integratie in één sector zonder parallelle ontwikkelingen in andere sectoren geeft kans op spanningen. Dat is duidelijk. Sectoren zijn tenslotte geen eilanden, zij zijn sterk met elkaar verweven. In tijden van opbouw, groei en grote welvaartsontplooiing blijven die spanningen meestal onder de oppervlakte. Maar o wee, als er groeiotoornissen optreden en de economie terugloopt. Zelfs als de oorzaken daarvan een goeddeels internationaal karakter dragen heeft men onder zulke omstandigheden toch sterk de neiging de oplossingen dicht bij huis te zoeken. Daarvan ondervindt het Europese landbouwbeleid eigenlijk al vanaf 1969 de nadelige gevolgen.

MONETAIRE ONRUST

Het meest wezenlijke onderdeel van het Europese landbouwbeleid is het markt- en prijsbeleid, gericht op gemeenschappelijke marktordening en op één prijsniveau voor de belangrijkste landbouwproducten. De landbouwproducten in de E.G. worden uitgedrukt in zogenaamde Europese reken-eenheden. Zolang de waarde van de valuta van de lidstaten ten opzichte van de Europese reken-eenheid gelijk blijft is er niets aan de hand en zijn de prijzen, uitgedrukt in nationale munten inderdaad gelijk. Maar als de monetaire wereld uit z'n evenwicht raakt, revaluaties worden toegepast om de economie af te remmen, devaluaties worden

Hoe zwaar is de bui boven „Groen Europa?”

door: drs. P. Bukman, voorzitter C.B.T.B.

doorgevoerd om de economie aan te zwellen, koersen wegzakken, aantrekken of zwevend worden gehouden, dan is het krammen en lijmen geblazen om het gemeenschappelijke prijsbeleid voor de boeren te handhaven. Dan komen er compenserende heffingen aan de grenzen van de lidstaten of men geeft de boeren nationaal wat vergoeding voor de schade die men oploopt. En zie, wat als tijdelijke maatregel terecht genomen werd, dreigt daarna een permanent karakter te krijgen; wat de gemeenschappelijkheid in feite in de weg staat. Daar zitten de Europese gemeenschappen mee. Een gemeenschappelijk markt- en prijsbeleid voor de landbouw kan in feite alleen blijven bestaan als er een gemeenschappelijk monetair beleid is en daar zijn we nog ver van af.

KRITIEK OP KOSTEN

Een nare bijkomstigheid van het gebrek aan eenheid op monetair gebied en de noodzaak van compenserende maatregelen aan de grenzen is, dat de kosten voor het Europese landbouwfonds er door stijgen. Het Europese landbouwbeleid wordt dus duurder, zonder dat de landbouw daar enige schuld aan heeft. Maar wel wordt de kritiek van de minister van Financiën op de kosten van het landbouwbeleid er scherper door. De Duitsers lopen daarbij voorop als kampioen van bezuiniging in groen Europa, maar ook ons kabinet heeft in dit opzicht vorig jaar even een scheve schaats gereden. Het lijkt er wat op dat de boeren straf krijgen, omdat zij in het verwezenlijken van eenheid in Europa verder zijn gegaan dan in andere sectoren.

TWEE DUBBELTJES

Het zou te ver gaan om te beweren dat alleen oorzaken van buitenaf hebben geleid tot de stijging van de kosten van het Europese landbouwbeleid. Het landbouwbeleid in engere zin kost ook nogal wat. Hoewel, per hoofd van de bevolking valt het nogal mee. De kosten komen neer op f 75,- per hoofd per jaar. Dat kan worden beschouwd als een soort verzekeringspremie voor een uitbundig gesorteerd, hoogwaardig en redelijk geprijsd voedselpakket. Twee dubbeltjes per dag, dat is nog te overzien.

GEEN PLAFOND

De kosten van dit landbouwbeleid kunnen stevig oplopen als zich door welke oorzaken dan ook voor een of ander produkt overschotten voordoen, waarvoor toch een afzetkanaal gevonden moet worden. Het ontstaan van tijdelijke overschotten is overigens bijna niet te vermijden. Wat 5 à 10 miljoen boeren in de E.G. produceren heb je niet in de hand. Die produktie is niet precies op de vraag af te stemmen. Regen

en droogte, warmte en kou zijn niet op afroep leverbaar, waardoor er zomaar oogstschommelingen van 15% en meer naar boven en naar beneden kunnen voorkomen. Soms doen zich ook onverwachte wijzigingen voor in de ontwikkeling van het verbruik. Kortom: onevenwichtigheden in de verhouding vraag-aanbod zijn in groen Europa onvermijdelijk, en schommelingen in de kosten van het landbouwbeleid daardoor evenzeer. Vandaar ook, dat de gedachte aan een plafond in de kosten van dit beleid eigenlijk strijdig is met het karakter van dit beleid.

VEEHOUDERIJ DYNAMISCH

Naast tijdelijke onevenwichtigheden in de verhouding vraag-aanbod kan die verhouding natuurlijk ook meer blijvend zijn verstoord. Die situatie dreigt momenteel in de zuivel te ontstaan. De melkproductie neemt gaandeweg wat toe in de E.G. Niet zo vreselijk snel, maar als de afzetmogelijkheden geen gelijke tred daarmee houden is er gauw een voorraad van bepaalde producten, die groter is dan een normale handelsvoorraad. Zo zijn de voorraden mager melkpoeder momenteel veel groter dan verantwoord is en dat drukt als een last op de markt en heeft een negatief effect op het boereninkomen. Het opruimen van te grote voorraden kost altijd geld en betekent een extra last voor Brussel. Een te grote last hebben de Europese landbouwministers gezegd en dus, vinden zij, moeten de boeren in Europa maar mee gaan betalen aan het wegwerken van de te grote voorraden. Uiteraard kijken de boeren daar kritisch tegenaan, omdat deze medefinanciering in strijd is met het E.G.-beleid, de te grote voorraden op z'n minst voor een deel te wijten zijn aan een ondoelmatig handelen van Brussel en omdat een financiële medeverantwoordelijkheid, hoe men het ook wendt of keert, een druk legt op het toch al niet te hoge inkomen.

ONPOPULAIRE OPERATIE

Het beste wat men van deze zo onpopulaire operatie mag hopen is, dat men er in slagen zal op wat langere termijn vraag en aanbod weer zo ongeveer in evenwicht te brengen. Eenvoudig zal dat niet zijn. De modernisering in de veehouderij gaat gelukkig door; het is een dynamische bedrijfstak, die vecht om bij sterke kostenstijgingen toch het hoofd boven water te houden; het is geen museumstuk. Bedrijven worden groter, de kwaliteit van het vee wordt beter en dat betekent meer melk. Daar staat tegenover dat er boeren mee stoppen. Dat kan worden afgeremd of gestimuleerd door overheidsmaatregelen. Eén ding is echter zeker, namelijk, dat met 5,7 miljoen werklozen in het Europa van de Negen, de mogelijkheden om als boer buiten de landbouw een

boterham te gaan verdienen er niet beter op worden. De mogelijkheden voor groei van de produktie liggen meer voor het grijpen dan de mogelijkheden voor inkrimping.

MOGELIJKHEDEN

Kortom, zwaarigheden genoeg in groen Europa en niet overmatig veel wenkend perspectief. Het zou echter niet verantwoord zijn de moeilijkheden breed uit te meten en de mogelijkheden die er zijn te bagatelliseren. Mogelijkheid nummer één, en tevens Europa's verworvenheid nummer één is de gemeenschappelijke markt, het vrije handelsverkeer. Het openleggen van een markt met niet minder dan 250 miljoen consumenten is voor de Nederlandse land- en tuinbouw een uitdaging van de eerste orde geweest. De handschoen opnemend is men met veel ondernemingslust op weg gegaan om ook de consumenten over de landsgrenzen van producten te voorzien. De modernisering en de expansie van de Nederlandse agrarische bedrijfstak zou ondenkbaar zijn geweest zonder de mogelijkheden die de gemeenschappelijke markt bood. De helft van de productiewaarde van land- en tuinbouw gaat de grens over, maar blijft grotendeels binnen de E.G. Geen wonder dat de Nederlandse land- en tuinbouw z'n hart vasthoudt, dat het met de Europese integratie bergafwaarts zal gaan. Men is zo ingesteld op de gemeenschappelijke markt, dat een ineensstorting daarvan niet minder dan een ramp zou betekenen. In de tweede plaats is het instandhouden van het gemeenschappelijke markt- en prijsbeleid in z'n huidige opzet een dringende eis. Een beter alternatief is nog niet gevonden. Opgelapt en wel is het altijd nog veel beter, dan het ontbreken van een Europees beleid op dit vak.

OMRINGENDE LANDEN

Dan blijft uiteraard over de noodzaak om op andere terreinen die het wel en wee van boer en tuinder raken te komen tot Europese integratie. Dat is de moeilijkste opgave, zeker onder de huidige omstandigheden. Voor wat onder Europese vlag momenteel moeilijk te volbrengen is, is echter wel een surrogaat. Nederland kan op eigen initiatief een stuk concurrentieongelijkheid die nadelig is voor onze land- en tuinbouw, wegwerken. Het blijven tamboeren van de georganiseerde landbouw op verbeteringen in het fiscale en sociale beleid is niet alleen ingegeven door de overtuiging, dat er in dit opzicht in Nederland zeker nog geen gelijkberechtiging van loontrekkenden en zelfstandigen is verwezenlijkt, maar zeker ook door de wetenschap, dat de collega-boeren en -tuinders in de omringende landen op deze terreinen in menig opzicht sterk in het voordeel verkeren, wat concurrentieverstorend werkt.

De reorganisatie van het binnenlands bestuur

Emoties laaien hoog op

door: H. Wisselink, lid Tweede Kamer voor CHU

Over de voorbereiding van het wetsontwerp reorganisatie binnenlands bestuur heeft de vaste Tweede-Kamercommissie voor binnenlandse zaken een oriënterend gesprek gehad met minister De Gaay Fortman.

De bewindsman deelde de commissie mee er nog steeds naar te streven het beoogde wetsontwerp voor Prinsjesdag in te dienen. Voor de overgangswet is een ambtelijk concept gereed en ter beoordeling voorgelegd aan de dagelijkse besturen van de provincies en de gewesten. De overgangswet zal worden ingediend zodra de parlementaire behandeling van de reorganisatie van het binnenlands bestuur op gang is gekomen.

Een nieuwe financiële verhoudingswet voor provincies en gemeenten is eveneens in ontwerp bijna klaar en zal binnenkort in de ministerraad worden besproken. Of de „grote” één procentoperatie hierop van invloed zal zijn is niet bekend. Dr. L. M. van Leeuwen, lid van de commissie-Goudzwaard, heeft op de algemene vergadering van de CHU op 22 mei al een schot voor de boeg gegeven met zijn opmerking, dat het CDA-programma wat betreft de toename van de overheidsuitgaven nog moet worden bijgesteld en bijvoorbeeld

zou kunnen worden besloten de bestuurlijke herindeling voorlopig maar achterwege te laten.

TWEE WETSONTWERPEN

Over het beleid ten aanzien van de gemeentelijke herindelingen kondigde de minister een tweetal wetsontwerpen aan. In de eerste plaats een wetsontwerp, dat een versnelling beoogt van de procedure bij gemeentegrenswijzigingen. In de tweede plaats een kaderwet behelzende een aantal standaardbepalingen, die bij elke gemeentegrenswijziging van toepassing zullen zijn. In afwachting van de bestuurlijke reorganisatie wil hij voorlopig de grenswijzigingen beperken tot dringende gevallen. Vanuit de commissie werd erop gewezen, dat de plannen van de minister voor de bestuurlijke herindeling in toenemende mate onrust en tegenkanting in het land oproepen.

DRINGEND GEWENST

Het is daarom dringend gewenst, dat er op korte termijn duidelijkheid komt over de vraag, welke taken en bevoegdheden de nieuwe bestuursorganen straks zullen hebben. Zolang hierover onzekerheid bestaat

is het weinig zinvol over nieuwe provincie- en gemeentegrenzen te spreken.

De minister ontkende, dat hij van plan zou zijn de gemeenten slechts een licht pakket van taken toe te kennen. Hij streefde ernaar om naast sterke provincies levenskrachtige gemeenten tot stand te brengen. De suggestie vanuit de commissie om de nieuwe provinciale indeling in een afzonderlijk wetsontwerp neer te leggen, ten einde zo te voorkomen, dat de discussie daarover alles gaat overheersen, achtte de minister belangrijk genoeg om ernstig te overwegen.

Praktische redenen verzetten zich ertegen, aldus de minister, om tegelijk met de bestuurlijke reorganisatie een geheel nieuwe gemeentelijke indeling aan te bieden. Alleen al de wettelijk voorgeschreven inspraakprocedure bij gemeentegrenswijzigingen vormt hier al een onoverkomelijk obstakel.

Wij vonden deze mededelingen van minister De Gaay Fortman belangrijk genoeg om ze in het kort in „de Nederlander” weer te geven.

ONRUST

Dat de onrust in het land over de nieuwe provinciegrenzen sterk toeneemt wordt

duidelijk geïllustreerd door een gehouden referendum op 22 mei in de 4 gemeenten Eelde, Peize, Roden en Zuidlaren. De overgrote meerderheid van de bevolking sprak zich daarbij uit tegen een indeling bij Groningen, ondanks het feit, dat dit Noord-Drentse gebied nogal sterk op de stad Groningen is georiënteerd.

De inwoners van deze vier gemeenten achten blijkbaar de historische en maatschappelijke bindingen met Drenthe belangrijker. Deze dingen liggen zeer gevoelig. Zo gevoelig, dat wanneer de minister zijn plannen doorzet - en niets wijst erop, dat zulks niet het geval zal zijn - de emoties in verschillende provincies en veel gemeenten straks hoog op zullen laaien.

De vaste Kamercommissie wordt nu al bedolven onder vele nota's en brieven vanuit de regio. Dagenlang zullen er hoorzittingen gehouden moeten worden, wil iedereen aan zijn trekken kunnen komen, wat de inspraak betreft. Ongetwijfeld zal de bestuurlijke indeling ook bij de komende verkiezingen een rol gaan spelen, omdat wanneer het wetsontwerp in de herfst wordt ingediend naar onze taxatie pas eind volgend jaar in de Tweede Kamer de-schriftelijke voorbereiding zal plaatsvinden.

H. Wisselink.

CDA inflatie-congres

Is inflatie wel de oorzaak van alle ellende?

door: G. J. Brinkman

Een van de meest-dringende vragen welke tijdens de CDA-studiedag te Amersfoort over inflatie boven water kwam was deze: moet bij het regeerbeleid inflatiebestrijding voorrang krijgen boven zorg voor directe werkgelegenheid? Slechts onder bepaalde omstandigheden kunnen overheids-maatregelen beide doeleinden ten goede komen. Vaak zal gekozen moeten worden.

Het stellen van politieke prioriteiten heeft de commissie welke het rapport „Inflatie als politiek probleem” samenstelde niet als haar taak gezien. Maar het rapport (elders in dit blad uitvoerig besproken) gaf in dit opzicht toch wel een duidelijke uitspraak, „Bestrijding van de huidige structurele en conjuncturele werkloosheid is tot mislukken gedoemd als niet eerst de inflatiebestrijding met kracht ter hand wordt genomen”. Dus toch wel: allereerste prioriteit voor inflatiebestrijding ook al zou daarmee op korte termijn mogelijk de werkgelegenheid niet worden bevorderd.

POLITIEKE WIL

Voor zo'n stellingname is, meer nog dan economische wetenschap, politieke wil nodig. Het inflatie-vraagstuk is, zo werd op deze studiedag opgemerkt, te lang eenzijdig als een monetair probleem gezien. In wezen is het echter vooral een mentaliteitsprobleem. De conferentie-voorzitter, prof. dr. A. Wattel (Groningen) zei in zijn openingswoord: een evangelische benadering van dit politieke probleem doet ons vragen wat we onze naasten aandoen, wanneer we ons maar bij de voortrollende inflatie blijven neerleggen.

Het gaat hier, zoals prof. dr. F. H. M. Grappenhaus het noemde, om „hyper-inflatie”. Tijdelijke en beperkte prijsstijgingen hebben zich steeds, zonder ernstige gevolgen, voorgedaan.

De oud-staatssecretaris van financiën vond dat in het rapport het onderscheid tussen beide onvoldoende uit de verf komt. Hij had ook graag gezien dat nauwkeuriger was becijferd hoe ernstig de inflatie, in Nederland nu, wordt geacht. Doelstelling van het regeerbeleid zag hij ook liever positief geformuleerd: het bevorderen van een normeerde economische ontwikkeling en van zinvolle arbeid. Daarnaast: bestrijding van inflatie als negatief doel.

MONETAIRE AUTORITEITEN

In het rapport wordt, ter beheersing van de geld-hoeveelheid, grote invloed toegedacht aan de „monetaire autoriteiten”.

Daartoe zou dan, volgens Grappenhaus, de minister van financiën een versterkte invloed moeten krijgen tegenover de „spenders”, de uitgevende vakministers. Hij dient dan, bij dreigende begrotingsoverschrijding door een departement, een voorstel te kunnen terugsturen of er eventueel zijn veto over te kunnen uitspreken. Bij de discussie werd er later op gewezen dat de minister van financiën in dit opzicht ook nu reeds bijzondere invloed heeft. Ook kan hij door aftreden duidelijk maken het beleid niet langer met zijn verantwoordelijkheid te kunnen dekken. Inflatiebestrijding (o.a. door matiging van arbeidskosten en inkomens, en van belasting- en premiedruk) kan volgens het CDA-rapport niet wachten op het totstandkomen van een inkomens-herverdelingspolitiek.

Grappenhaus was evenwel van mening dat het CDA ook hier duidelijk prioriteiten zal moeten stellen. Beperk het zich tot maatregelen op korte termijn of durf het te kiezen voor een beleid dat eerst op lange termijn blijvende verbetering belooft. De diepere oorzaken van inflatie raken een mentaliteitskwesie. Menselijke hebzucht blijft. In onze maatschappij lopen de besluitvormingsprocessen niet meer consistent. Daarvoor is alles te ingewikkeld geworden. We willen (terecht) ook niet meer terug tot de klassieke economische wetten volgens welke elke economische overtreding zichzelf straft. Er is bij werkloosheid overheids-uitkering, noodlijdende bedrijven krijgen steun enzovoort. Daardoor is de natuurlijke rem op inflatie losgegooid. Oorzaken en gevolgen van inflatie zijn nauwelijks meer te onderkennen.

GROTE GELD-OMLOOP

Prof. dr. F. L. van Muiswinkel noemde als diepste oorzaak van inflatie dat we het over belangrijke vragen niet meer met elkaar eens zijn. Niet over een juiste inkomensverdeling, het juiste investeringsniveau en een juiste omvang van de collectieve sector. Inflatoire effecten worden op andere groepen afgewenteld. Hetzij omdat we de problemen collectief willen ontvluchten, dan wel omdat we het juiste antwoord eenvoudig niet weten.

Dat een te hoog-oplopende inflatie bestreden moet worden stemde Van Muiswinkel toe. Hij maakte over het rapport echter veel relativerende opmerkingen. Er wordt daarin z.i. teveel waarde gehecht aan de te grote geld-omloop. Deze achtte hij een bij-verschijnsel, geen oorzaak. Teveel aandacht krijgen ook de buitenlandse dollars

en de daarbij voor Amerika gevolgde financieringspolitiek.

We moeten inflatie wel bestrijden, zei Van Muiswinkel, maar nu niet doen alsof daar maar alles aan kan worden toegeschreven. Men kan slechts gissen dat er tussen de inflatie in het Duitsland van de twintiger jaren en de opkomst van de dictatuur verband bestaat. Wanneer elders in de wereld, na sterke inflatie, de democratie omver werd geworpen, is het z.i. evenmin duidelijk wat nu oorzaak en wat gevolg kan worden genoemd.

Dat door de inflatie vergeten groepen (zij die zich niet tegen geld-ontwaarding konden indekken) in de verdrukking kwamen is juist. Maar, aldus Van Muiswinkel, we zijn wel opgekomen voor andere vergeten groepen. Waarom dan niet voor deze? Financieel-technische middelen waren daarvoor wel te vinden geweest. Is hier dan de inflatie oorzaak of was dat onze onwil? Zo zette Van Muiswinkel ook vraagtekens achter de bewering in het rapport dat inflatie oorzaak was van verschuiving van eigen naar vreemd vermogen en van risicodragend naar risico-mijdend kapitaal.

Bij vrije doorberekening van stijgende kosten zou de winst niet in de knel zijn gekomen. Blijkbaar zijn de groepen die doorberekening tegenhouden steeds sterker geweest. Maar is dan inflatie oorzaak van de moeilijkheden? Over het algemeen stelde Van Muiswinkel dat het rapport wat teveel nadruk legt op de monetaire politiek. Vindt, zo besloot hij, ruw spel zijn oorzaak bij de scheidsrechter?

GROEPSDISKUSSIE

Bij de groepsdiskussie werd opgemerkt dat inflatiebestrijding niet altijd uit onverschilligheid of gebrek aan verantwoordelijkheidsgevoel wordt nagelaten. Er zijn groepen die, naar rechtvaardigheid strevend, de gevolgen van inflatie op de koop toe willen nemen. Ook kan niet worden gezegd dat iedereen tegen inflatie is. Zij die een geïndexeerd inkomen hebben of zich, door goede belegging, tegen inflatie konden wapenen, laat inflatie onverschillig zo ze er al niet beter van worden.

Doeltreffende inflatiebestrijding, zo stelde een ander, vraagt een geïntegreerd beleid. Het moet b.v. ook een bijpassend loonbeleid omvatten en er op gericht zijn de belangentengstellingen in de maatschappij minder te versterken dan nu wordt gedaan. De samenhang tussen inflatie en haar uiteenlopende kwalijke gevolgen moet ook de burgerij duidelijk worden gemaakt. Het rapport bevat daartoe enige denkbeelden. Maar ook regering, parlement en bedrijfsleven zouden, zo werd gesteld, tijdig en duidelijk moeten worden gewaarschuwd wanneer partijen de inflatie op onverantwoordelijke wijze versterken. De Nederlandse Bank zou daarbij als meetstation kunnen optreden. Ook tegen milieubederf konden eerst gaandeweg maatregelen op gang komen, nadat wetenschappelijke me-

ting en publieke waarschuwinggemeen goed werden. Wel werd er bij de discussie tegen gewaarschuwd de centrale bank geen boven-parlementaire macht toe te kennen. Volgens prof. dr. H. W. J. Bosman (voorzitter rapport-commissie) werd echter aan een taak-toekenning gedacht welke bij de bestaande positie past. „Waar zitten nu de dominees en pastoors?” vroeg een bezoeker. „Zij hebben ons altijd voorgehouden dat we niet mogen steen. Inflatie is echter een vorm van een doorlopende diefstal, maar daartegen heb ik ze nog nooit horen waarschuwen”. Wat de in het rapport ter bestrijding van de inflatie aanbevolen matiging betreft werd bij de groepsdiskussie opgemerkt dat steeds tegenstrijdige belangen hun invloed laten gelden. Er wordt teveel in machts-verhoudingen gedacht. Groepen die als kiezers weinig voorstellen gaan de boot in. Het CDA dat nadrukkelijk geen belangenpartij wil zijn moet, zoals Bosman onderstreepte, de publieke gerechtigheid ook bij deze dingen durven nastreven.

STAATSSECRETARIS VAN ROOYEN

Ook voor een overheid, zo lichte staatssecretaris Van Rooyen toe, is het niet gemakkelijk in te grijpen wanneer bij de bevolking niet de bereidheid aanwezig is een stapje terug te doen. De Kamer heeft de neiging om te zeggen: laat de regering maar met bezuinigingen komen als ze die nodig vindt, dan kunnen wij altijd nog zien. Nu een centraal akkoord is uitgebleven loopt de regering echter al gauw kans op het verrijkt met plannen de vrijheid van overleg te negeren. Met de Duisenberg-norm wil de regering nu een algemene richting aangeven, die ruimte laat voor particuliere initiatieven. Het is een mentaliteitskwesie of en in hoeverre overheid, Kamer en burgerij bereid zijn die richting te volgen. „Zolang de bereidheid er niet is de lasten te dragen welke voor sociale voorzieningen nodig zijn, zijn we met inflatie bezig”.

Overigens bepleitte Van Rooyen een meerjarig belastingplan. Dan is op voorhand te voorzien welke gevolgen uit doorgaande kostenstijgingen moeten voortvloeien en kan recht worden gedaan aan vergeten groepen. Dat kan afschrikkend werken en roofofbouw op de toekomst voorkomen.

Prof. Bosman gaf wel toe dat allerlei kwade verschijnselen, welke in het rapport aan de inflatie worden toegeschreven zonder inflatie mogelijk ook niet geheel achterwege zouden zijn gebleven. Bij inflatoire ontwikkeling worden die verschijnselen, welke in het rapport aan de inflatie worden toegeschreven zonder inflatie mogelijk ook niet geheel achterwege zouden zijn gebleven. Bij inflatoire ontwikkeling worden die verschijnselen echter erger.

Ook al omdat aanpassingsmaatregelen ongelijk en ongelijktijdig doorzetten. Bovendien wordt hun effect soms door fiscale praktijken weer geheel of gedeeltelijk teniet gedaan.

Nederlandse ontwikkelingshulp

steeg vorig jaar boven 0,7 procent

Nederland heeft in 1975 0,75 procent van zijn Bruto Nationaal Produkt besteed aan officiële (=regerings)hulp aan ontwikkelingslanden.

De Nederlandse hulpverlening in het kader van de internationale samenwerking voldoet hiermee ruimschoots op tijd aan de doelstelling die in de VN-strategie voor het Tweede Ontwikkelingsdecennium (DD2) werd neergelegd: de rijke landen zouden voor 1980 hun hulpomvang op 0,7 procent van hun Bruto Nationaal Produkt hebben gebracht. Ons land was het tweede ontwikkelde land dat dit percentage bereikte; Zweden ging ons hierin voor.

Volgens voorlopige cijfers bedroeg de totale nettostroom van Nederlands kapitaal naar ontwikkelingslanden in 1975 (hierin begrepen zijn dus ook de particuliere investeringen) 2.850 miljoen gulden, wat neerkwam op 1,4 procent van het Bruto Nationaal Produkt. In 1974 bedroeg dit percentage 1,31 en in 1973 nog maar 1,03. De regeringshulp groeide van 0,54 procent van het Bruto Nationaal Produkt in 1973, via 0,63 procent in 1974, naar de al genoemde 0,75 procent in het vorige jaar.

Uit een overzicht van de groei van de officiële Nederlandse hulpverlening in de laatste drie jaar blijkt dat er sprake is van een verschuiving van de bilaterale hulp naar de multilaterale hulp via internationale organisaties en instellingen. Het aandeel van de

bilaterale hulpverlening in de totale uitgavenstroom daalde van 71,5 procent in 1973 tot 60,5 procent in 1975. Het aandeel van de multilaterale hulp steeg daarentegen van 28,5 procent in het eerstgenoemde jaar tot 39,5 procent vorig jaar.

Een tweede conclusie die uit de voorlopige cijfers moet worden getrokken, is dat Nederland in 1975 minder hulp aan de groep van armste ontwikkelingslanden heeft toegezegd dan in de jaren daarvoor. In de begroting-1976 is hierop een correctie aangebracht door het hulpaanbod aan de groep van armere ontwikkelingslanden verhoudingsgewijs sterker te laten stijgen.

Bedroeg in 1974 het aandeel van deze toezeggingen aan ontwikkelingslanden met een inkomen van minder dan 200 dollar per hoofd per jaar nog 63,5 procent van de totale bilaterale hulp, in het vorige jaar was dit aandeel gedaald tot 48,5 procent.

De bovenstaande cijfers zijn ontleend aan een voorlopige opgave van de hulpinspanningen in 1975 die ons land heeft opgezetten aan de Commissie voor Ontwikkelingsbijstand van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO). Deze commissie beoordeelt jaarlijks de hulpinspanningen van de lidstaten. Deze maand zullen de Nederlandse resultaten worden geëxamineerd.

H. L.

BOEKBESPREKING

VERONTRUSTEN AAN HET WOORD

Nederland in de branding - onder eindredactie van drs. J. Klatter. Uitgave van Buiten en Schipperheijn, Amsterdam: 352, blz.; prijs f 29,50

Te lang reeds wacht op een bespreking een verzameling bijdragen van 19 schrijvers uit reformatorische kring, die hun visie en hun oordeel geven over een aantal vraagstukken, die de laatste tijd in het centrum van de belangstelling staan.

Tot deze vraagstukken behoren de moraal (abortus en euthanasie worden besproken), de cultuur, de kerk, de publiciteit, de staat, stad en platteland, het onderwijs, de gezondheidszorg, de economische toestand, de christelijke organisatie, de vrijetijdsbesteding, de wereldpolitiek, de ontwikkelingshulp en de defensie.

Van de Romeinse dichter Horatius is afkomstig de term „laudator temporis acti”, d.w.z. lofredenaar van het verleden, van de oude tijd. Dergelijke lofredenaars hebben altijd bestaan en zullen ook in de toekomst blijven bestaan. Zij vergelijken de tijd, waarin zij leven, met vroegere perioden, ook vaak met hun eigen jeugd en staan dan bijzonder kritisch tegenover veel van wat zij nu meemaken en verlangen terug naar de dagen van olim.

Het is mijns inziens de grote verdienste van de 19 auteurs, dat zij niet alleen de rol van „laudator temporis acti” vervullen, maar ook en vooral de blik naar de toekomst gericht houden. Hun bijdragen zijn bepaald niet alleen negatief van inhoud. Zij bedoelen ook een positieve strekking in te hou-

den. De wereld waarin wij leven is aan grote veranderingen onderhevig. De schrijvers willen zich niet door de maastroom van deze veranderingen laten meesleuren, maar een eigen koers uitzetten, een koers, die zij willen bepalen bij het licht van Gods Woord.

Typisch

In dit verzamelwerk zijn typisch verontrusten aan het woord. En wie zal ontkennen, dat er reden is voor verontrusting? Verontrusting over de ontwikkeling in de Kerken, waar de „medemenselijkheid” in de prediking vaak een veel grotere plaats inneemt dan het verzoenend lijden en sterven van Christus. Verontrusting over de toestand in ons staatsbestel, waar anarchistische denkbeelden de politieke trachten te beïnvloeden. Verontrusting over de gedragingen van de publiciteitsmedia, die in meerderheid duidelijk een „linkse” koers varen. Verontrusting over de gang van zaken bij het onderwijs, ook bij het christelijk onderwijs. Verontrusting over de heersende moraal. Verontrusting over de afbraak van onze defensie. Verontrusting over zo veel wat ons benauwt en ons doet vragen: waar moet dat heen?

Al deze problemen worden door de 19 auteurs op deskundige wijze behandeld. Onder hun namen treffen wij aan geestverwanten uit CH-kring als drs. Van Leijenhorst en de heren Cageling en Koldewijn. Maar ook geestverwanten uit andere reformatorische sferen.

Menigeen ontvangt weleens een boekenbon of een cadeaubon. De aanschaffing van „Nederland in de branding”, keur en toets van onze samenleving, zal dan geen teleurstelling zijn.

En een tweede bundel zal door menigeen op prijs worden gesteld.

Beernink.

Zo denk ik er over

De redactie van „de Nederlander” behoudt zich het recht voor te lange ingezonden stukken te bekorten.

nou met het geval. Als men aan een gezin de keuze stelt: of een „primitief” huis voor f 200,- per maand, of een gerenoveerd huis met moderne open keuken, ligbad e.d. voor f 350,- per maand, dan valt veelal de keuze op het knusse huisje van f 200,- per maand.

Men moet vaak uitwijken naar elders. Dat zijn dan de flats, welke duur en (o.a. geestelijk) ongezond zijn, of het is naar een andere woonplaats, van waaruit men dagelijks per auto heen en terug naar het werk moet. Dagelijks zeer veel mensen extra lawaai en stank toebrengend. Verbetering, best, maar dan ook werkelijk verbeteren en geen ongewenste en opgedrongen zaken.

Die „primitieve” keuken, ach wat zou dat? Die moderne keukens met afwasmachines geven maar verveling; mag je ook nooit meer afwassen. Het geeft maar stress, bewegingsarmoe en is bovendien nog extra energieverspillend. Die „moderne woonkamer met extra grote ramen geven weer extra warmteverlies; extra gasverbruik. Ach ja, natuurlijk, grotere ramen laten meer licht door, maar mag het ook nog eens een keer een beetje donker zijn? Trouwens in die „gerenoveerde” huizen zijn de plafonds nu zwart gemaakt, zodat warempel de mensen overdag nog lampen laten branden!

Het zijn wellicht niet de „rijtjeshuizen”, welke aan renovatie toe zijn; het zijn wellicht veeleer de flats, welke aan verandering, aan sloop misschien, toe zijn. Het is onjuist, als een bouw- en woningdienst een huis beoordeelt als „slecht”, omdat er misschien geen ligbad in is. Het zou beter zijn, als men de beoordeling en de keuze aan de bewoner zou overlaten. Welk huis kiest en gezin: een knus huisje voor f 200,- met een paar ongemakken, een flat voor f 400,- met nog meer ongemakken, of een gerenoveerd huis voor f 350,- welke aangepast is aan (achterhaalde) eisen van de tijd? Me dunkt: er is een groot tekort aan die knusse woningen.

Woningverbetering zei u? Ach, wat zou het? Men ziet het gebeuren in sommige steden. Hele straten worden zo veranderd. Van drie woningen worden er b.v. twee gemaakt. Minder mensen kunnen zo in de stad blijven.

Utrecht, ing. Hendrik Venema

Woning-verbetering

Door de staatssecretaris werd onlangs een wetsontwerp over woningverbetering, stadsvernieuwing, rehabilitatie, renovatie e.d. aangekondigd. Veel woningen in steden zijn slecht, zo wordt gezegd. Primitieve keukens en primitieve woonkamers, zo wordt gesteld.

Dit soort uitdrukkingen zijn dan afkomstig van bouwondernemingen en overheids-mensen; niet van de bewoners zelf. Ja, natuurlijk, bouwondernemingen willen graag aan het werk blijven. Bewoners willensoms ook wel verbeteringen in hun huis, vooral als het maar weinig of niks kost. Dat laatste is

KAMERBREED TAPIJT
4000 m² in voorraad
KARPETTEN
BEDDEN
GORDIJNSTOFFEN
BANKSTELLEN
SLAAPKAMER-AMEUBLEMENTEN
enz.
• 800 m² toonruimte

Asselsestraat 21-23
Apeldoorn, tel. 12908
Th. a Kempisstraat 59-61
Zwolle, tel. 16157

BETONFABRIEK „VRIJENBAN”
A. M. HOEKE
Rotterdamseweg 376 - Delft
Telefoon 015-560193 - b.g.g. 124008
BETONWAREN

MAKELAARSKANTOOR HOOGENRAAD
HAAGWEG 171 - TELEFOON 070 - 996560
RIJSWIJK (Z.-H.)
Onroerende goederen - Hypotheken - Taxatiën

Kistenfabriek
Nijkerk

N. DE BOER

TUINAANLEG
BINDER B.V. - RHOON
Aanleg en onderhoud van GEMEENSCHAPPELIJKE TUIJEN, PLANTSOENEN, PARKEN, SCHOOLTUJEN etc.

- grond- en straatwerken
- drainages
- rioleringen
- beplantingen
- windkeringen en afrastringen
- aanleg grasgazons
- onderhoud van groenvoorzieningen
- onkruidbestrijdingen
- kleigrond, teelaarde
- graszoden en graszaden
- bloembakken

Dorpsdijk 50-52 - Postbus 820 - Rhoon
Telefoon 01890-6111*

Ventevogel Financiële Service Groep
Uw adviseur als het gaat om financiële zekerheid
Badhuisstraat 95
Vlissingen
Postbus 151
Telefoon (01184)
144 61 - 191 92

AANNEMINGSBEDRIJF
HOOGVLIET & ZN. B.V.
Burgerlijke- en Utiliteitsbouw

- NIEUWBOUW
- VERBOUW
- ONDERHOUD

ZWIJNDRECHT
Molenvliet 9 - Tel. 01850-26651-27034-24330

BOUWBEDRIJF P. HULSBOS Jzn. B.V.
Venneperweg 873 - Nw.-Vennep.
NIEUW VENNEP - Telefoon 02526-2277
ABBENES - Telefoon 02524-226

KERKEN- EN SCHOLENBOUWERS
BURGERLIJKE EN UTILITEITSBOUW

HANAB B.V.
VALRENBURG - ZH Telefoon 01718-71941*
VEENDAM - Telefoon 05987-7800

GASLEIDINGEN
KABELWERKEN
ZINKERS

de nederlander

CH-WEEKBLAD

Redactie: Postbus 8822 - 'sGravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

CHU-FRAKTIE HEEFT TWIJFELS INZAKE BEZUINIGINGSOPERATIE

De Tweede-Kamerfractie van de CHU twijfelt of de ombuiging van het stijgingspercentage van de uitgaven - de veelbesproken eenprocentoperatie - voldoende zal zijn. In een commentaar, dat de fractie uitgaaf nadat de regering haar plannen over de bezuinigingen bekend had gemaakt, werd er aan herinnerd dat de CHU bij voortdurend waarschuwde voor de te sterke stijging van de overheidsuitgaven. „Het kabinet”, aldus de CHU-fractie, „ziet zich thans gesteld voor de noodzaak om ter bestrijding van de werkloosheid en de geldontwaarding de toegelaten te grote groei van de overheidsuitgaven te beperken. Dit plaatst het kabinet voor een uiterst moeizame operatie”.

De Tweede Kamer gaat volgende week - de laatste week voor het begin van de zomervakantie - met de regering van gedachten wisselen over de noodzakelijke bezuinigingen. Volgens de CHU-fractie zal een fundamentele behandeling uiterst moeilijk zijn.

Als het bezuinigingsdebat aanvangt, hebben de kamerleden de bezuinigingsnota nog geen veertien dagen in hun bezit. De voorjaarsnota (die de stand aangeeft van het verloop van de uitgaven dit jaar en de verwachtingen bevat voor de financiële gang van zaken in de rest van het jaar) is dan nauwelijks een week oud. En de structuurnota van minister Lubbers met de verwachtingen inzake en het gedachte beleid voor de Nederlandse economie - vele honderden pagina's dik - is waarschijnlijk nauwelijks bestudeerd en zeker niet volledig doorgesproken in fractieverband. En toch moet het gehele pakket onderdeel van de beraadslagen uitmaken.

* * *

De CHU-fractie gaf voorts nog als commentaar op de bezuinigingsnota van de regering:

- De CHU-fractie betreurt het, dat het kabinet het niet mogelijk acht de uitgaven-

vermindering reeds in 1976 aan te vangen. Zij acht de in deze nota aangegeven vergroting van het begrotingstekort te hoog en vreest hiervan een nieuwe inflatoire werking.

Zij wil in dit verband ook wijzen op het ontwerp-verkiezingsprogramma van het CDA, waarin gepleit wordt voor een stijgingspercentage van de uitgaven van minder dan 1 procent.

- In de nota wordt herhaaldelijk gewezen op de nauwe samenhang van de 1 procent-operatie met andere komende maatregelen, zoals de VAD; de wijziging van de wet op de Ondernemingsraden en de voorstellen inzake de grondpolitiek. Deze koppeling maakt op de CHU-fractie de indruk van een verkapt dreigement om deze voorstellen zonder al te veel kritiek te aanvaarden.

De fractie acht dit als zodanig een presentatie, die onjuist is.

- Ten aanzien van de aangekondigde bezuinigingen op personeelsuitgaven is on-

duidelijk of het kabinet hierbij is uitgegaan van een gewijzigd trendbeleid.

- De fractie heeft vooralsnog vraagtekens bij de aangekondigde voorstellen inzake de bezuinigingen in de sfeer van de volksgezondheidssector en de volkshuisvesting. De voorstellen inzake de volksgezondheidssector lijken niet zonder meer te verwelken. Dit dreigt te leiden tot niet verantwoorde besnoeiing in de gezondheidszorg. De beleidsvoornemens in de sector van de volkshuisvesting lijken, aldus de fractie, gebaseerd op onjuiste renteverwachtingen.

- De CHU-fractie betreurt het, dat bij de post ontwikkelingsamenwerking niets vermeld staat over stopzetting van de hulp aan Cuba.

- De CHU acht voor de oplossing van de moeilijke problematiek, waarvoor ons land thans staat, hechte samenwerking tussen de overheid en het georganiseerd bedrijfsleven van wezenlijk belang. Aan de bevordering van die samenwerking wordt door het kabinet onvoldoende aandacht besteed.

Aldus het commentaar van de CHU-fractie in de Tweede Kamer op de bezuinigingsplannen van de regering.

H. L.

UNCTAD IV NIET TEVERGEEFS

door: drs. D. F. van der Mei, lid Tweede Kamer van CHU

Bijna de gehele maand mei vond er in Nairobi (Kenya) een conferentie plaats van ontwikkelingslanden en geïndustrialiseerde landen (om mij tot dit ruwe onderscheid te mogen bepalen).

Deze conferentie - Unctad IV - was de vierde in een reeks, die in 1964 in Genève van start ging. De tweede conferentie vond plaats in New Delhi in 1968, terwijl de derde in 1972 in Santiago gehouden werd. Als voornaamste doelstelling van de Unctad geldt de bevordering van de internationale handel en dan met name de handel tussen landen met verschillen in ontwikkelingsniveaus tussen ontwikkelingslanden en tussen landen met verschillende economische en sociale stelsels.

De landen die aan de Unctad deelnemen zijn in vier groepen ingedeeld:

Groep A: Afro-Aziatische landen en Joegoslavië.

Groep B: Westerse landen.

Groep C: Zuid Amerikaanse landen.

Groep D: Oosteuropese socialistische landen.

Groep A en C vormen de zgn. groep van 77. Dit zijn de ontwikkelingslanden. Tussen die landen onderling bestaan uiteraard grote verschillen in ontwikkelings-

niveau. Desondanks vertoont hun problematiek een zo grote mate van overeenstemming, dat zij op diverse punten gezamenlijk één groep kunnen vormen.

De bedoeling van deze groepsindeling is, dat het overleg vereenvoudigd wordt. Het overleg vindt plaats in diverse commissies, die zich elk met een begrensd terrein bezighouden, zoals b.v. grondstoffen, eindprodukten halffabrikaten, schuldevraagstuk, institutionele problemen, enz.

Vanuit die commissies wordt getracht tot overeenstemming te komen, waarbij het uiteindelijk besluit vanzelfsprekend aan de plenaire vergadering is.

GOED BEELD

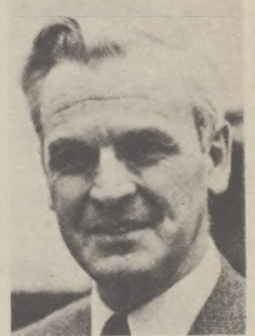
Ook dit keer konden Nederlandse parlementariërs aan de conferentie deelnemen. De regering had tien plaatsen aan de Staten-Generaal aangeboden. Daardoor konden tweemaal vijf leden gedurende ongeveer veertien dagen op de conferentie aanwezig zijn. Voor wie in de betrokken kamercommissies (handelspolitiek en ontwikkelingssamenwerking) in het overleg met de betrokken ministers de ontwikkelingen in de Unctadorganen volgt in de periodes gelegen tussen de conferenties, is het bijwonen van zulk een conferentie een zeer leerzame aangelegenheid. Ook daarom wordt een uitnodiging van de kant van de regering dan ook altijd zeer op prijs gesteld. Ondanks het feit, dat men daarbij als Kamerlid niet vooraan kan en niet vooraan hoort te zitten, geeft het van nabij volgen van de onderhandelingen een zeer goed beeld van de moeilijkheden, waarmee de wereld op dit terrein worstelt, en ook langs die weg wordt men behoed tegen een overdreven voorstelling van de mogelijkheden om de problemen op te lossen. Niet voor niets schreef de regering nog niet zo lang geleden in één van de begrotingen, dat

ontwikkelingssamenwerking een zaak van generaties is.

Zo schrijvende kom ik dan thans tot de resultaten van Unctad IV. Tussen de grote conferenties in vindt er steeds enkele keren per jaar in diverse min of meer permanente organen van Unctad overleg plaats. Over dit overleg worden de betrokken kamercommissies van handelspolitiek en ontwikkelingssamenwerking steeds ingelicht door de eerst verantwoordelijke minister: de minister van economische zaken en zijn collega voor ontwikkelingssamenwerking. Uit dit overleg was al wel duidelijk geworden, dat er geen spectaculaire resultaten te verwachten waren.

BELANGRIJK

Ik wil mij bij het schrijven over de resultaten beperken tot het zo belangrijke vraagstuk van de grondstoffen. De prijsfluctuaties van de grondstoffen vormen voor talrijke ontwikkelingslanden grote problemen. Door middel van het afsluiten van grondstoffenovereenkomsten heeft men al jarenlang getracht in die situatie verbetering te brengen. Het afsluiten van die overeenkomsten is een moeizame zaak, terwijl het ook voorkomt, dat het effect van de afgesloten overeenkomst gering is. Tot nu toe volgde men bij het oplossen van de grondstoffenproblematiek de zgn. „grondstof voor grondstof” benadering. Het secretariaat-generaal van de Unctad kwam nu met een document, waarin een zgn. geïntegreerd programma voor grondstoffen werd gepleit. De aanpak van het grondstoffenprobleem op een breed front (dus voor meerdere grondstoffen). Eén van de onderdelen van dit programma was het instellen van een **gemeenschappelijk fonds** als belangrijke voorwaarde voor het berekenen van grondstoffenovereenkomsten. Dit gemeenschappelijke fonds zou namelijk moeten dienen voor het financie-

ren van grondstoffenvoorraden, die op hun beurt nodig zijn om de prijsfluctuaties zoveel mogelijk te beperken.

LANGE DISCUSSIE

Over dit gemeenschappelijk fonds is heel lang gediscussieerd. Met name de Verenigde Staten en West-Duitsland voelden er niets voor, terwijl de ontwikkelingslanden er zeer positief tegenover stonden. Het uiteindelijk resultaat is geworden, dat men in de herfst zal beginnen met het voorbereiden van een confentie, waarin dat gemeenschappelijk fonds centraal zal staan. Hoe gering dit resultaat misschien geacht zal worden, het is toch van betekenis, dat in het overleg tussen ontwikkelingslanden en geïndustrialiseerde landen op het zo belangrijke gebied van de grondstoffen weer een concreet gesprekstema aanwezig is. Dit ontnemt aan dat overleg de vaagheid, die geen enkel uitzicht op resultaat voor de ontwikkelingslanden biedt.

Al mag het dan zo zijn, dat op het gebied van de schuldenlast die op de ontwikkelingslanden drukt - en die een ander naar voren springend onderwerp van overleg in Nairobi vormde - nauwelijks enige vordering is gemaakt, het resultaat met betrekking tot de grondstoffen mag in elk geval tot enige tevredenheid stemmen. Unctad IV is niet tevergeefs geweest.

Drs. D. F. van der Mei.

GEEN UNIERAAD IN JUNI

De vergadering van de Unieraad welke gehouden zou worden op zaterdag 19 juni a.s. gaat niet door. De eerstvolgende vergadering van de Unieraad is thans vastgesteld op zaterdag 25 september.

PARLEMENTARIA

Geen kredietgarantie levering Zuid-Afrika

CHU-FRAKTIE HEKELT BESLUITELOOSHEID VAN HET KABINET

Het Tweede-Kamerdebat over de brief van het kabinet inzake de kredietgarantie voor deelname aan de bouw van kernenergie-centrales in Zuid-Afrika heeft op onthullende wijze de politieke positie van dit kabinet duidelijk gemaakt.

Enerzijds onmacht van het kabinet, door interne verdeeldheid, om een beslissing te nemen. Anderzijds bleek bij de Kamer - met name bij KVP en ARP - ondanks sterke afkeuring van dit beleid, dat men door wil gaan met dit kabinet. Andriessen trok in zijn indringende rede een wissel op de toekomst. Verwacht mag worden dat de komende maanden christen-democraten en socialistische nog diverse malen tegenover elkaar zullen staan, wanneer zaken als onder meer de VAD, de wet op de Ondernemingsraden, de 1%-operatie, en de abortuswetgeving aan de orde komen.

UITSTEL VAN BESLISSINGEN

CHU-woordvoerder Kruisinga legde in zijn rede vooral de nadruk op de onmacht van het kabinet om tot beslissingen te komen. De gemiste order aan Zuid-Afrika is hiervan een symptoom.

Beslissingen die hard nodig zijn worden alsmoer uitgesteld. Het kabinet blijft eindeloos vergaderen zonder tot een oplossing te komen. Meningsverschillen in het kabinet worden naar buiten gebracht. Voorstellen inzake onder meer de VAD en de Ondernemingsraden blijven uit. Dit brengt de Kamer in tijdnood en tast de bestuurbaarheid van ons land ernstig aan.

Spreker herinnerde er aan dat op 19 november vorig jaar twee moties in de Kamer zijn behandeld die betrekking hadden op mogelijke levering van kernreactorvaten aan Zuid-Afrika. Een motie van de socialist Ter Beek werd met 70-69 stemmen aangenomen; een motie Van Amelsfoort-Kruisinga werd met dezelfde stemverhouding verworpen. In de motie-Van Amelsfoort-Kruisinga werd als voorwaarde gesteld voor levering van kernmateriaal dat de betrokken staten voor zover ze geen partij zijn bij het Non Proliferatie Verdrag controle van het IAEA-buro aanvaarden.

Deze - verworpen - motie stelt heel nadrukkelijk voorwaarden voor levering van nucleair materiaal. Het is daarom beslist niet waar dat voorstanders van deze levering controle onnodig achten, zoals door sommigen wordt gesuggereerd, aldus Kruisinga. Minister Van der Stoep heeft bij deze discussie gezegd dat hij meer voelde voor deze motie dan de motie-Ter Beek. Spreker stelde de vraag hoe het kabinet het onderling verband tussen beide moties ziet.

RELATIE MET V.S.

Verrassend achtte de CHU-woordvoerder het dat uit de brief van het kabinet blijkt dat de regering haar houding inzake de aanvraag van de exportkredietgarantie in belangrijke mate heeft laten afhangen van het standpunt van de Verenigde Staten. Hij achtte dit in het door socialistische geleide buitenlands beleid van dit kabinet een nieuwe lijn. Zijns inziens zou het congres van de PvdA deze kwestie eens moeten bestuderen. De kern van de zaak ligt hier aldus spreker in het feit dat volstrekt onduidelijk is gebleken hoe het kabinet zelf met betrekking tot deze order heeft gedacht.

An het bedrijfsleven is aldus Kruisinga schade toegebracht doordat verwachtingen zijn gewekt die niet zijn waargemaakt. Wanneer het kabinet toch niet van plan was de order te realiseren had zij dit meteen moeten zeggen, en dit nauwkeurig moeten motiveren. Dan had het kabinet moed gevonden. u heeft men echter een bedrijf dat vecht voor zijn bestaan anderhalf jaar aan het lijntje gehouden. Nu zitten we met de schade van dit zwabberend en wankelmoedig beleid.

Veel arbeidsplaatsen zijn verloren gegaan. Nederland is voor de internationale industriële samenwerking een onaantrekkelijke partner geworden. De vertrouwensfeer

tussen de overheid en het bedrijfsleven is geschokt. Hoe wil het kabinet in de toekomst geloofwaardig zijn?

GESCHARREL

In zijn repliek stelde Kruisinga dat er sprake is geweest van „gescharrel” met deze exportgarantie. Voor haar houding inzake de exportgarantie verwees het kabinet naar antwoorden op schriftelijke vragen aan het Kamerlid Coppes, uit 1974. In gesprekken met de Kamercommissie en eerdere stukken vorig jaar heeft men deze vragen echter niet genoemd. Onduidelijk was zijns inziens ook gebleven of het kabinet over deze zaak contacten heeft gehad met de Franse en Zwitserse regering.

MOTIES

De Kamer aanvaardde een motie van de drie CDA-frakties, met Van Amelsfoort als eerste ondertekenaar, waarin werd gevraagd in de toekomst voor het afsluiten van transacties van bedrijven tijdig vaststaande procedures bekend te maken. Gelet op de verschillende parlementair-politieke positie van KVP/ARP enerzijds en CHU anderzijds, ten opzichte van dit kabinet was het niet onbegrijpelijk dat - gelet op de scherpe kritiek die door de drie frakties was geuit - het stemgedrag bij twee moties van de liberale oppositie uiteenliep. In een motie stelde Wiegel dat het kabinet in de kwestie van de exportkredietgarantie onverantwoord heeft gehandeld. Deze motie werd verworpen. De CHU en twee KVP-leden stemden voor.

In zijn stemverklaring zei Kruisinga dat ook van CHU-zijde de besluiteloosheid van het kabinet in de zaak van de exportkredietgarantie is bekritiseerd. Het antwoord van de regering heeft geen wijziging in deze opvat-

VERKLARING UNIEBESTUUR

Aan de vooravond van het Tweede-Kamerdebat over de kredietgarantie over de niet-doorgegane levering van onderdelen voor Zuidafrikaanse kerncentrales door Nederlandse bedrijven gaf het Uniebestuur, het dagelijks bestuur van de CHU, een verklaring uit. Deze verklaring luidde als volgt:

Het bestuur van de CHU op 2 juni 1976 in vergadering bijeen te 's-Gravenhage, met grote teleurstelling kennis genomen hebbende van het feit, dat tengevolge van de besluiteloosheid van het kabinet-Den Uyl een uiterst belangrijke order voor de Nederlandse werkgelegenheid verloren is gegaan, voorts in hoge mate teleurgesteld door het feit dat dit kabinet binnen de aan het kabinet bekende gestelde termijnen geen standpunt heeft durven of kunnen bepalen.

Overwegende dat opnieuw grote besluiteloosheid van het kabinet duidelijk is gebleken, wegens innerlijke verdeeldheid van dit kabinet op punten, die voor het welzijn van het land van wezenlijk belang zijn, voorts overwegende, dat hierdoor de bestuurbaarheid van ons land wordt aangetast, spreekt als zijn oordeel uit, dat de door het kabinet gevolgde handelwijze volstrekt afkeurenswaardig is en acht het noodzakelijk, dat het kabinet op de kortst mogelijke termijn besprekingen opent met het Nederlandse bedrijfsleven, teneinde de uiterst nadelige gevolgen van deze handelwijze voor de werkgelegenheid nog zo veel mogelijk te beperken; spreekt voorts als oordeel uit, dat:

- de betrouwbaarheid van de Nederlandse overheid in ernstige mate is geschaad;
- de positie van het Nederlandse bedrijfsleven in internationaal opzicht is verzwakt;
- de desastreuze werkgelegenheidssituatie in ons land onvoldoende serieus is genomen;
- de toegankelijkheid van de Nederlandse bedrijven tot deelname aan geavanceerde technologie sterk is bemoeilijkt;
- een mogelijkheid tot een zo noodzakelijke versterking van onze nationale economie is teniet gedaan, waardoor de werkloosheid in ons land nog zal toenemen boven het reeds thans onaanvaardbare peil en gaat over tot de orde van de dag.

Aldus de verklaring van het Uniebestuur over de Zuid-Afrika-affaire.

H. L.

ting gebracht. Tegen deze motie stemmen zou, zeker in de parlementair-politieke situatie waarin de fraktie van de CHU verkeert niet anders kunnen worden uitgelegd dan dat onze bezwaren verminderd zouden zijn. Dit is niet het geval. Zeker ook ter vermindering van iedere suggestie in de geschetste zn zullen we onze stem aan deze motie niet onthouden, aldus Kruisinga. In een andere motie stelde Wiegel dat het kabinet aan de Kamer voor een goede beoordeling van deze zaak wezenlijke gegevens heeft onthouden.

Ook deze motie werd verworpen. De CHU stemde tegen. Negen KVP-leden echter waren voor.

Deze negen leden maakten zich - naar uit de stemverklaring van Van Amelsfoort bleek echter los van de afkeuring die in deze motie werd uitgesproken doordat zij nadrukkelijk stelden dat zij geen politieke consequenties aan dit stemgedrag wilden verbinden.

Ten aanzien van deze motie merkte Kruisinga op dat het de CHU-fraktie te ver gaat

om het kabinet te verplichten onder alle omstandigheden alle gegevens in de openbaarheid te brengen voordat een beslissing is genomen. Dat kan tegen het landsbelang zijn. De minister-president heeft duidelijk gesteld dat hier geen sprake was van kwade trouw. Na ampele overwegingen geloven wij de minister-president hier op zijn woord, en zullen onze stem aan deze motie niet geven, aldus de CHU-fraktievoorzitter. De ARP-fraktie stemde tegen beide liberale moties. Aantjes verklaarde geen behoefte te hebben aan het oproepen van een politieke chaos door middel van een kabinetscrisis op dit moment.

Darnaast uitte hij echter scherpe kritiek op de besluiteloosheid van het kabinet. „Om een kabinet tot aftreden te dwingen moet er wel een kabinet zijn. Of dit er is moet blijken uit het regeren. Aangezien aan die elementaire voorwaarden in dit geval niet is voldaan kan het ook geen aanleiding tot aftreden zijn”, aldus de ARP-fraktieleider.

H. van Spanning.

TWEDE KAMER BEHANDELT LOONWETTEN IN DE SCHADUW VAN GEORGANISEERD OVERLEG

Kort voor de aanvang van het georganiseerd overleg over de loonontwikkeling begon de Tweede Kamer vorige week het debat over de loonwetten. Het betreft hier een wijziging van de wet op de loonvorming en een herziening van het wettelijk minimumloon. Beide maatregelen zijn nodig voor het geval het georganiseerd overleg geen overeenstemming bereikt.

De wijziging van de Loonwet dient om de bevoegdheid van de minister van sociale zaken om een loonmaatregel te treffen te verlengen tot 1 januari 1977. Indien het georganiseerd overleg niet voor 1 juli a.s. is afgerond kan krachtens dit voorstel de werking van de thans bestaande loonmaatregel, die op 1 juli afloopt, worden verlengd tot 1 augustus a.s.

In een tweede wetsontwerp krijgt de minister de bevoegdheid het minimumloon in de periode tussen 1 juli 1976 en 1 januari a.s. met een minder hoog percentage dan de gemiddelde loonontwikkeling aan te passen wanneer het belang van de nationale economie dit vereist.

Een belangrijke rol speelt in dit debat de opstelling van de grootste regeringsfractie de PvdA. Mede door de kritiek van de Federatie van Nederlandse Vakcentrales is de PvdA uiterst gereserveerd over deze wetsvoorstellen.

PvdA-woordvoerder Van der Doef verklaarde dat zijn fraktie slechts steun wil geven aan de verlenging van de termijn tot ingrijpen door de minister wanneer de bewindsman breed is een eventuele loonmaatregel aan het parlement voor te leggen. Hij legde daarbij in zijn speech een duidelijke relatie met het feit dat de PvdA voor goedkeuring van deze maatregel toezegging van de KVP wenst inzake haar steun voor

komende voorstellen inzake ondermeer de VAD en de wijziging van de wet op de Ondernemingsraden.

BEVOEGDHEID NODIG

CDA-woordvoerder Van der Gun beantwoordde de formele aspecten van de wet op de Loonvorming. Niet de materiële inhoud van het loonbeleid is aan de orde maar de vraag of de regering de bevoegdheid moet hebben om bij mislukking van het loonoverleg te kunnen ingrijpen. Wij kennen aldus spreker in ons land het systeem van vrije loonvorming met de bevoegdheid van de regering om zonnodig in te grijpen. Terugdringen van de loonkostenstijging is van groot belang voor het scheppen van een klimaat dat de werkgelegenheid bevordert.

De problemen waarvoor de regering zich ziet gesteld ten aanzien van de loon- en prijsontwikkeling zijn eerder toe dan afgenomen. Zou het loonoverleg mislukken dan kan de regering op basis van de bestaande regeling die op 30 juni a.s. zijn rechtskracht verliest, niets kunnen doen. Wanneer aan de regering de gevraagde bevoegdheid wordt onthouden, zou het kabinet in de tweede helft van 1976, ongeacht de afloop van het centraal overleg tot machteloosheid zijn gedoemd. Het is aldus spreker niet verantwoord de regering in een dergelijk positie te manoevreren. Daarnaast plaatste Van der Gun echter ook enige kritische kanttekeningen. Het kabinet is rijkelijk laat met deze voorstellen gekomen, waardoor zowel het parlement als het georganiseerd overleg in een laat stadium met deze wetsontwerpen worden geconfronteerd. Bovendien is opnieuw voor een beperkte werking van deze maatregel - met een half jaar - gekozen hoewel

de bewindsman niet uit dat we in 1977 met een zelfde ontwikkeling zullen worden geconfronteerd.

Spreker ging voorts akkoord met de mogelijke verlenging van de huidige loonmaatregel met een maand. Hij ging er daar bij vanuit dat wanneer overeenstemming in het overleg zou worden bereikt dan wel bij opnieuw ingrijpen de nieuwe ingangsdatum op 1 juli zal worden gesteld om grote moeilijkheden per 1 januari te voorkomen.

MINIMUMLOON

Ten aanzien van de beleidsvoornemens om zo nodig het minimumloon gedurende een half jaar minder dan evenredig te laten stijgen merkte de CDA-woordvoerder op dat de formele kant op zich zelf juist is beargumenteerd door de bewindsman.

Bedenkingen had hij echter tegen het feit dat de toepassing van deze bevoegdheid kan leiden tot een ontwikkeling waarbij de minimumloontrekkers in de tweede helft van dit jaar in hun inkomensontwikkeling extra zwaar worden getroffen.

De PvdA-woordvoerder mevrouw Barendregt diende een amendement in dat ertoe strekt het bedrag dat eventueel tussen 1 juli 1976 en 1 januari 1977 op de inkomensontwikkeling van het minimumloon wordt gekort, per 1 januari 1977 alsnog uit te keren.

In zijn eerste reactie vroeg Van der Gun of dit amendement niet destructief is omdat het de doelstelling van het wetsontwerp ontkracht. Hij wilde zijn oordeel over de voorstellen met betrekking tot de Minimumloonwet opschorten totdat nadere gegevens bekend zijn uit het loonoverleg dat vrijdag jl. werd geopend.

H. van Spanning

BEZWAREN BIJ CHU TEGEN PLANNEN BASISONDERWIJS

Minister Van Kemenade van onderwijs heeft begin deze maand gepubliceerd het concept-wetsontwerp „Wet op het basisonderwijs”. Dat concept is toegezonden aan de staten-generaal en aan onderwijsorganisaties. Deze wet moet naar het oordeel van de bewindsman een grootscheepse operatie op gang brengen, waarbij alle kleuterscholen en lagere scholen zullen smelten tot nieuwe basisscholen. Daarbij zullen meer dan 15.000 scholen, meer dan 70.000 onderwijsgeevenden en bijna 2 miljoen leerlingen betrokken zijn. Met de basisschool, voor kinderen van 4 tot 12 jaar, wordt de drempel tussen kleuterschool en lagere school, welke thans nog bestaat, weggenomen.

PLANNEN

Op de toekomstige basisschool moeten de leerlingen in beginsel binnen een periode van acht aaneensluitende jaren een ononderbroken ontwikkelingsproces kunnen doorlopen. Een schoolwerkplan geeft aan hoe dit dient te gebeuren. Het verschil tussen kleuterleidsters en onderwijzers zal verdwijnen. In plaats daarvan komen er groepsonderwijzers. Het hoofd van de school heet voortaan directeur. Bij de nieuwe basisschool wordt niet meer van vakken gesproken. Waar dat gewent en mogelijk is, kunnen de verschillende activiteiten in onderlinge samenhang plaatsvinden. Het onderwijs dient gericht te zijn op de ontwikkeling van kennis, creativiteit, culturele en sociale vaardigheden. Nieuwe elementen in dat onderwijs zijn: eenvoudig Engels, gezondheidsleer en kennis van maatschappelijke verhoudingen, waaronder eenvoudige staatsinrichting. Er wordt geen bepaalde organisatie van het

onderwijs opgelegd, maar de opzet van de basisschool houdt het streven in het leerstofjaarklassensysteem en het zittenblijven af te schaffen.

Aan elke school zal een schoolcommissie moeten worden verbonden, waarin de ouders de meerderheid vormen. Het bevoegd gezag hoort de schoolcommissie over beslissingen die voor de school van belang zijn en de schoolcommissie kan ook zelf met voorstellen komen. De schoolbesturen zijn verplicht ouders of vertegenwoordigers van de ouders in het bestuur op te nemen. Er komt een nieuwe stichtingsprocedure en voorgesteld wordt om alle schoolgebouwen eigendom van de gemeente te laten blijven. Aldus enkele hoofdpunten uit het concept-wetsontwerp.

Het huidige lager onderwijs wordt geregeld door de Lageronderwijswet 1920; de Kleuteronderwijswet dateert van 1955. Sindsdien worden er heel andere eisen aan het onderwijs gesteld en bovendien zijn beide schooltypen meer naar elkaar toegegroeid. Toen staatssecretaris Grosheide in 1970 met een voorontwerp van een wet op het basisonderwijs kwam, vielen er in de commentaren twee grote bezwaren te beluisteren. In de eerste plaats vroegen de organisaties unaniem het kleuteronderwijs bij deze operatie te betrekken. Ten tweede bekritiseerde men de zwakke plaats van de ouders in het onderwijsgebeuren. In de nieuwe regeling van minister Van Kemenade komen volgens hem beide zaken aan hun trekken.

BEZWAREN OP VIER HOOFDPUNTEN

In een commentaar op de nieuwe plannen van minister Van Kemenade heeft dr. R. J. H. Kruisinga, voorzitter van de CHU-fractie

in de Tweede Kamer, te kennen gegeven dat hij op vier hoofdpunten bezwaren heeft. „In de eerste plaats wordt er te veel gedelegeerd en is er teveel centralistisch. In de tweede plaats is er de dwingende oplegging van de samenstelling van het schoolbestuur. In de derde plaats wordt de stichting van scholen aangetast, waardoor minderheden niet meer de vrijheid hebben scholen te stichten. In de vierde plaats betreft het bezwaar het feit, dat het schoolgebouw en de inventaris in eigendom overgedragen worden aan de gemeente. In dit laatste geval is er derhalve min of meer sprake van nationalisatie”, aldus dr. Kruisinga.

HARTIG WOORDJE

De onderwijsspecialist van de CHU-fractie, drs. G. van Leijenhorst, gaf het volgende commentaar op de voornemens van onderwijsminister Van Kemenade: „Als ik over bezwaren spreek denk ik bijvoorbeeld aan het spreidingsplan van de bewindsman, dat het automatisme in het onderwijs, zoals dat heet, vervangt. Tot nu toe is het zo, dat als je een aantal leerlingen kunt aantonen, dat op de school terecht komt, je automatisch voor schoolstichting in aanmerking komt. Een tweede bezwaar geldt de schoolorganisatie.

De minister kan een bestuurssamenstelling opleggen. De oudercommissie, die nu al op verschillende scholen aanwezig is, wordt verplicht gesteld om voor subsidie in aanmerking te komen. In de derde plaats noem ik het feit, dat schoolgebouwen eigendom van de gemeente worden en kunnen worden gebruikt voor allerlei andere activiteiten. Voorts heb ik er bezwaar tegen dat een verkaveling kan plaats vinden tussen de verschillende taken, die er op schoolgebied noodzakelijk zijn”.

Drs. Van Leijenhorst vindt, dat al deze zaken te maken hebben met de vrijheid van inrichting van het onderwijs. „Wij vinden, dat we op deze punten een hartig woordje met de minister zullen moeten spreken”, aldus het christelijk-historische Tweede-Kamerlid.

H. L.

Multifunctionele schoolgebouwen en het bijzonder onderwijs:

KLETSKOEK VAN VAN KEMENADE

door Gerrit de Bruyn

Nadat er vorig jaar al een en ander was uitgelekt over het ontwerp van wet ter regeling van het nieuwe basisonderwijs, heeft onderwijsminister Van Kemenade 4 juni jl. zijn conceptwet in de openbaarheid gebracht. Zoals van deze minister verwacht kan worden heeft hij naast de integratie van kleuter- en lager onderwijs meteen maar even een aantal andere zaken overhoop gehaald. In dit artikel wil ik mij beperken tot zijn plan de eigendom van gebouwen en terreinen van bijzondere scholen over te dragen aan de gemeenten.

De minister heeft achtenswaardige motieven voor zijn idee. Immers, scholen zijn kostbare investeringen, die maar zo'n vijf-zes uur per dag gebruikt worden voor onderwijsdoeleinden. In een tijd, dat de bevolkingsaanwas sterk afneemt en leegstand van lokalen geen onbekend verschijnsel meer is, gevoegd bij steeds schaarser wordende grond, ligt het voor de hand, dat gezocht wordt naar intensiever gebruik van deze gebouwen. Van Kemenade wil openbare en bijzondere scholen buiten de schooltijden benutten voor andere culturele of maatschappelijke activiteiten. Ook dat ligt voor de hand. Welke partij heeft niet de „éducation permanente” in zijn program staan, en bevordering van de rekreatie of maatschappelijke integratie of de bevordering van het opbouwwerk of de democratisering van het bestuur en de cultuur, etc., etc.? „De basis” staat nog wat te wachten, hoor! En welke gebouwen staan altijd midden in die basis? Juist, de basisscholen. Afgezien van wat praktische bezwaren zullen weinigen moeite hebben met het idee van de minister.

PROBLEMEN

Nee, de problemen zitten niet in de motiva-

tie. Die zitten in de maatregel die Van Kemenade nodig acht om zijn doel te bereiken: overdracht van de eigendom van de bijzondere scholen aan de gemeenten. Gelijke monniken, gelijke kappen met het openbaar onderwijs dus. De gemeenten krijgen dan niet alleen de eigendom maar ook de zorg voor die gebouwen en terreinen. De minister zit met deze maatregelen niet alleen op een totaal verkeerd spoor, hij zal verder van zijn doel verwijderd raken dan we nu zijn.

We hoeven maar naar de praktijk te kijken. In veel gemeenten is het gebruik van openbare scholen voor niet-onderwijsdoeleinden door de gemeentebesturen verboden dan wel gebonden aan bureaucratische procedures, waardoor het bijvoorbeeld voor een buurtcomitee niet mogelijk is op korte termijn over een lokaal in de openbare school in die buurt te beschikken. Bij het bijzonder onderwijs ligt dat doorgaans anders. De besturen van deze scholen hebben vaak het schoolhoofd gemachtigd lokaliteiten ter beschikking te stellen. Is die machtiging er niet, dan zijn een paar telefoontjes aan bestuursleden veelal voldoende om toestemming te verkrijgen, desnoods een paar uur van te voren. Opbouwwerkers weten het wel: heb je een lokaliteit nodig voor weinig geld, dan moet je bij bijzondere scholen wezen. Hoeveel buurtwerk, handarbeidklupjes, oudpapierakties, cursussen, vergaderingen, etc hebben niet een bijzonder-onderwijs-school als basis? Twee zaken zijn duidelijk. Multifunctioneel schoolgebruik is zeker geen uitvinding van de minister. Vooral het bijzonder onderwijs heeft al veel goede voorbeelden gegeven. Natuurlijk, het ene schoolbestuur is het andere niet. En als het

de minister gaat om een meer uniforme gedragslijn, dan is het bijzonder onderwijs zelf wel bij machte daar voor te zorgen. Ten tweede moet Van Kemenade maar eens een onderzoek instellen naar de praktijk van het multifunctionele schoolgebruik van enerzijds de openbare en anderzijds de bijzondere scholen. Laat hij maar eens aantonen dat de praktijk bij het openbaar onderwijs meer multifunctioneel schoolgebruik oplevert. Het omgekeerde zal blijken. Als hij dan ook de oorzaken laat onderzoeken, zal duidelijk worden, dat vooral de bureaucratische, dus tijdrovende, procedure en de veel grotere afstand tussen burgers en gemeentelijk apparaat, dan tussen burgers en de bijzondere school, multifunctioneel schoolgebruik van openbare scholen - met name in de grotere gemeenten - in de weg staan.

Van Kemenade zal tot andere konklusies komen: wil hij de scholen meer functies geven, dan doet hij er verstandig aan juist bij het openbaar onderwijs de barrières weg te nemen, door ont-burocratisering, door bevoegdheden van gemeentebesturen op dit vlak naar oudercommissies, de scholen zelf, over te dragen. Met andere woorden, de minister zoekt de mogelijkheden voor zijn doelstellingen op de verkeerde plaats: juist bij het openbaar onderwijs zal blijken, dat de knelpunten voornamelijk liggen.

ER NAAST

Ook op een ander punt zit de minister er naast. Hij wil de zorg voor terreinen en gebouwen van het bijzonder onderwijs overhevelen naar de gemeenten. Ook op dit punt heeft het bijzonder onderwijs blij-

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:
dr. K. de Vries, voorzitter;
mevrouw H. Tegelaar-Boonacker;
A. Buntsma;
Wm. C. de Kruijf; D. Rebel;
drs. H. van Spanning;
drs. G. van Leyenhorst.

EINDREDAKTIE:
H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:

mevrouw J. Algra-Feddema;
dr. E. Bleumink; drs. A. J. van Dulst;
prof. dr. J. W. van Hulst;
ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:

Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078

ADMINISTRATIE-ADRES:

(abbonementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „de Nederlander” en advertenties): Van Deventerlaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag): (070) 861529.

Adresveranderingen voor het ledenbestand en het ledencontactblad „de Nederlander” te zenden aan: Bureau CHU,

Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage.
Telefoon 070-244516.

Abbonementsprijs f 25,- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg.

t.n.v. Stichting Uniepers

Druk: B.D.U. b.v., Barneveld.
Postbus 67. Telefoon 03420-3141.

UNIEBUREAU

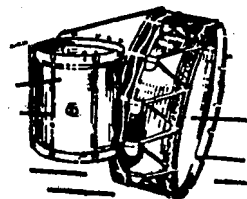
HET BUREAU VAN DE CHR. HIST. UNIE Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage is telefonisch te bereiken onder nummer 070-244516* Kantooruren van maandag t/m vrijdag 8.30 v.m. tot 16.45 n.m. Het telefoonnummer van de Savorin Lohmanstichting is: 070-246791.

gegeven een voorsprong te hebben op het openbaar onderwijs. Immers we zijn er allemaal van overtuigd, dat er naar gestreefd moet worden zoveel mogelijk beslissingsbevoegdheden over te dragen naar „de basis”; het initiatief, de creativiteit, de betrokkenheid en de verantwoordelijkheid van de burgers moeten zoveel mogelijk bevorderd worden. Welnu, heeft niet vooral het bijzonder onderwijs allang op dit punt een goed voorbeeld gegeven? In de eerste plaats is dat onderwijs een zaak van de basis. Maar ook, hoeveel schoolbesturen, ouders hebben hun inzet, hun creativiteit niet getoond bij de zorg voor hun scholen als het ging om inrichting, materiaal, improvisatie, en ga maar door? De minister is er kennelijk niet van onder de indruk, weg met de basis, leve de ambtelijke schijven, de procedures. Wie had het over een progressieve minister?

Jos Ahlers kan een nieuw boekje gaan schrijven: MEER MENSEN MONDDOOD MAKEN.

Gerrit de Bruyn.

VAN DER GLAS Heerenveen

Blaas- en
Slaginstrumentenfabriek
Telefoon 05130-22652

PARLEMENTARIA

Piket in Senaat:

KRIJGT STAATSSECRETARIS HAZEKAMP VOLDOENDE MEDEWERKING?

„Staatssecretaris Hazekamp blijft met grote vasthoudendheid streven naar maatregelen ten behoeve van het midden- en kleinbedrijf. Hij ontplooit een enorme werkkraft en bezit het vermogen goed overleg te plegen met organisaties uit het bedrijfsleven. Ik betreur het echter dat resultaten vaak uitblijven en dat hij niet altijd voldoende medewerking krijgt. Maar zou het de staatssecretaris niet lukken als hij eens wat meer met de vuist op tafel slaat.” Dit zei mr. F. H. Piket onlangs in de Eerste Kamer, waar hij namens de CDA-fracties, bij het beleidsdebat over Economische Zaken, het woord voerde over het midden- en kleinbedrijf.

Spreker maakte na een regeerperiode van drie jaar van dit kabinet een voorlopige eindbalans van het beleid inzake het midden- en kleinbedrijf op. De cijfers van het Economisch Instituut voor het Midden- en Kleinbedrijf over deze jaren vormen geen opbeurende literatuur. Men kan, aldus Piket, deze magere resultaten niet uitsluitend aan deze staatssecretaris en

zelfs niet alleen aan dit kabinet verwijten. Maar wel moet worden gezegd dat het kabinet de problemen onvoldoende en te laat heeft onderkend en te laat een dam heeft opgeworpen tegen de neergaande ontwikkeling.

DOELSTELLINGEN

Spreker meende dat voor het midden- en kleinbedrijf een duidelijk gerichte politiek aanwezig moet zijn. Instrumenten hiervoor zijn:

- een gezondmaking van de economie te bevorderen (daaronder valt natuurlijk ook een reële benadering van de grootindustrie: één van onze pijlers van de samenleving);
- afremming van de groei van de collectieve uitgaven;
- bevordering van de particuliere consumptie;
- bevordering van particuliere investeringen;
- verbetering van het bedrijfsrendement.

OVERHEIDSUITGAVEN

De belangrijkste oorzaak van de weinig positieve ontwikkeling ten aanzien van het midden- en kleinbedrijf ligt volgens de CDA-woordvoerder in de veel te sterke stijging van de collectieve overheidsuitgaven, gedurende de afgelopen drie jaar. Er is hier sprake van „pericula in mora”. Uit het ontwerp-CDA-programma blijkt meer dat onze voorkeur, aldus spreker, uitgaat naar een stijging van het reële particuliere inkomen voor consumptie en investeringen met 1 procent, neerkomend op 0,6 procent van de collectieve uitgavenstijging bij een gemiddelde stijging van het nationaal inkomen van drie en half procent.

De opgetreden sterke groei van collectieve uitgaven heeft onder meer ertoe geleid dat het integratiebeleid terzake van het midden- en kleinbedrijf onvoldoende van de grond kunnen komen.

Piket wees erop dat dank zij voortdurende druk van de christen-democraten in het parlement bewerkstelligd is dat de oude-

dagsreserve is verhoogd; de zelfstandigenaftrek is ingevoerd en verhoogd en het prijsbeleid is verzacht. Helaas is echter geen gevolg gegeven aan de wens de inflatiecorrectie in de loon- en inkomensbelasting volledig toe te passen.

De staatssecretaris beschikt, aldus spreker over te weinig middelen voor de voorlichting, research en andere bedrijfsstimulerende maatregelen.

Van groot belang achtte Piket het dat de bewindsman met wetsvoorstellen komt met name betreffende de mededingingsproblematiek; het verkopen beneden de inkoopprijs; de prijsdiscriminatie en de misleidende reclame.

Spreker typeerde zijn bijdrage aan dit debat met de dichtregel van Van Alphen „een vriend die mij mijn feilen toont”. Verheugd was hij over de wijziging in het besluit ruimtelijke ordening waarbij distributieplanologisch onderzoek wordt voorgeschreven bij ontwerpbestemmingsplannen.

H. van Spanning.

CDA-voorzitter Steenkamp over afspraken vooraf

De voorzitter van het Christen-Democratisch Appèl (CDA), prof. dr. P. A. J. M. Steenkamp, heeft onlangs, in een door de tv-rubriek Tros-Aktua uitgezonden vraaggesprek, opmerkingen gemaakt over de afspraken vooraf bij verkiezingen en over de samenwerking tussen christen-democraten en socialisten.

Prof. Steenkamp zei, dat hij als voorzitter van het CDA zich voorzichtig moest uitspreken over de afspraken vooraf. En hij vervolgde:

„We hebben nog pas een middag erover gesproken, we zullen daar de komende maanden opnieuw met elkaar van gedachten over wisselen. Ik vind niet dat ik daar mijn eigen mening hier in het midden

zou moeten leggen. Ik ben er zelf ook niet over uitgedacht. Ik heb er de artikelen van Wim Aantjes nog eens over gelezen in de Nederlandse Gedachten, ik vind dat erg waardevol. En dan zeg ik: er is veel voor te zeggen en aan de andere kant realiseer ik me natuurlijk ook weer dat je natuurlijk die eigenheid, die eigen weg in de Nederlandse politiek moet vasthouden. Dan zeg ik: ja, daar is toch ook veel voor te zeggen. Ik realiseer me het probleem dat we hebben als we samenwerking zouden willen voortzetten voor een stuk met de PvdA. Nu doen alleen de AR en de KVP samen met de PvdA in een regering. De CHU hoort er natuurlijk bij, de CHU hoort bij het CDA. Ik realiseer mij dat het voor die samenwer-

king erg belangrijk is dat je wellicht een intentieverklaring zou uitspreken als die inderdaad in de richting van de PvdA zou moeten gaan. De PvdA stelt inderdaad heel sterk dat als je met hen zou willen samenwerken dat je dat van te voren zou moeten zeggen. En de samenwerking met de PvdA voor de Christen-Democraten is een aparte, moeilijke zaak voor de toekomst,” aldus prof. Steenkamp.

BELANGRIJK

Over de samenwerking tussen christen-democraten en socialisten zei de CDA-voorzitter het volgende:

„Ik heb het nu eens opgeteld: in de laatste elf maanden hebben vooraanstaande Christen-Democraten in het totaal elf keer gezegd dat zij eigenlijk heel graag met de PvdA na de verkiezingen zouden willen samenwerken. Daar staat tegenover dat de PvdA en ook de PPR, maar goed de PvdA, nooit enig levensteken wat dat betreft heeft gegeven.

De mogelijkheid van na de verkiezingen, moet je natuurlijk goed afwegen. Er is in dit land heel veel te doen in de komende jaren. Dan is het belangrijk dat je een brede rege-

ringscoalitie hebt. Ik wil er wel aan toevoegen, dat voor mij een hele belangrijke zaak is - en dat heb ik ook de laatste weken binnen het CDA niet onder stoelen of banken gestoken - dat in de laatste twintig jaar tweemaal de samenwerking tussen de PvdA en de Christen-Democraten is stuk gelopen. In 1958 en in 1966 bij de nacht van Schmelzer. Ik vind dat de Christen-Democraten zich heel goed moeten bezinnen over de mogelijkheid dat het een derde maal binnen twintig jaar zou gebeuren. Want als je de samenwerking met de socialisten een goede zaak vindt, niet altijd, maar als je dat een belangrijke zaak vindt, dan moet je je goed realiseren dat als - door wiens schuld dan ook, daar praat ik nu niet over - die samenwerking opnieuw verbroken zou worden, dat het een heel ernstige zaak is voor een derde maal binnen twintig jaar. Ik zeg niet wie dat doet, ik geef geen schuldvraag, dat is voor mij een buitengewoon element in mijn denken, in mijn voelen over de politiek en ik heb daar de laatste weken ook in interne kring herhaaldelijk uiting aan gegeven dat ik dat persoonlijk vind.” Aldus prof. Steenkamp.

H. L.

Tweede Kamer positief over goedkeuring verdrag van Brussel

(van een medewerker)

„De versterking van de positie van het Europese Parlement geschiedt wel uiterst langzaam en wat er gebeurt, is dan nog vooral een gevolg van de eigen strijd van dat Parlement, welke strijd met bekwaamheid, met een grote mate van eensgezindheid op dit punt en met volharding wordt gestreden.”

Aldus de christen-democratische fracties (KVP, ARP en CHU) in de Tweede Kamer in het Voorlopig Verslag over het voorstel tot goedkeuring van het Verdrag van Brussel, waarbij de bevoegdheden van het Europese Parlement worden versterkt. De drie fracties onderschrijven de opmerking, dat deze verdragwijziging een bescheiden, doch niet onbelangrijke stap voorwaarts is. Zij noemen evenwel de uitbreiding van de bevoegdheden van het Europese Parlement van geringe betekenis en vervolgen: eigenlijk te gering om daartoe het Verdrag apart te wijzigen met alle daaraan verbonden werkzaamheden in negen parlementen.

De drie fracties noemen de voorstellen „schamel” en stellen, dat de voorgestelde Verdragwijzigingen niet beantwoorden aan de wensen, die het Europese Parlement zelf heeft ontvouwd. Toch zou de Kamer er, naar de mening van deze fracties, goed aan doen dit „goedkeuringswetje” te aanvaarden en - zo vervolgt het Voorlopig Verslag - onmiddellijk voort te gaan in het streven - tezamen met het Europese Parlement en parallel aan de inspanning van de

regering - naar verdere uitbreiding van bevoegdheden, welke uitbreiding bovendien meer in de lijn zal liggen van een rechtstreeks gekozen Parlement.

De leden van de PvdA-fractie brengen in het Voorlopig Verslag hun waardering tot uitdrukking voor de inspanning die de regering zich heeft getroost om te komen tot dit verdrag. Met de regering waren deze leden zich bewust van de beperkte waarde ervan en van de noodzaak de werkzaamheden op het punt van de versterking van de bevoegdheden van het Europese Parlement voort te zetten. Een vraagteken moet echter gezet worden achter de opvatting van de regering dat het huidige politieke klimaat binnen de Gemeenschappen ten aanzien van het Europese Parlement gunstiger is. „Met name het geharrewar in de Europese Raad van 1 en 2 april jl. over de Europese verkiezingen is een teken aan de wand,” aldus de PvdA-opvatting.

Ook vroegen deze leden zich af waarom het meer dan een half jaar moest duren alvorens het ontwerp van wet bij de Kamer werd ingediend. Komt de formele invoering van de nieuwe procedure voor de Europese begroting voor 1977 niet in gevaar als de ratificatie pas op een laat tijdstip in 1976 plaatsvindt? In dit verband zouden zij gaarne inzicht hebben in de stand van de ratificatieprocedure in de andere lidstaten. Heeft men ook elders ruim een half jaar nodig om een dergelijk wetsontwerp bij het nationale parlement in te dienen?

KAMERLEDEN VRAGEN, BEWINDSLIEDEN ANTWOORDEN

Minister Pronk voor ontwikkelingssamenwerking ziet momenteel geen aanleiding om bij de voorbereiding van de begroting voor volgend jaar rekening te houden met stopzetting van de hulp aan Cuba. Dit blijkt uit het antwoord, dat de bewindsman gaf op schriftelijke vragen van de Tweede Kamerleden drs. D. F. van der Mei en dr. R. J. H. Krusinga.

De vragen waren gesteld naar aanleiding van de Cubaanse militaire interventie in Angola en de mogelijkheid dat Cuba ook andere landen militair zou bijstaan. Cuba is, zoals bekend, een van de landen waaraan Nederland ontwikkelingshulp geeft.

De minister onderschreef niet de suggestie van de vragenstellers, dat in Angola een communistisch regiem heerst. De interventie van Cuba in Angola is voor de bewindsman onvoldoende aanleiding de hulp te stoppen. Wel zou opnieuw overwogen moeten worden of hulp aan Cuba kan doorgaan, als dit land elders in Afrika interverteert. Volgens minister Pronk moet de dialoog met Cuba opgehouden worden. Het land mag volgens hem niet opnieuw in een isolement gebracht worden.

TUCHTCOLLEGE

Naar aanleiding van in een interview geuite klachten over de behandeling in de Bloemhovekliniek, de abortuskliniek te Heemstede - welke klachten afkomstig waren van een Duits echtpaar - heeft het Christelijk-Historische Tweede-Kamerlid drs. A. D. W. Tilanus minister mevrouw Vorrink van volksgezondheid en milieuhygiëne schriftelijk gevraagd of op basis van die klachten de volksgezondheidsinspectie niet een klacht behoort in te dienen bij het medisch tuchtcollege.

Bovendien zou volgens het kamerlid, geheel los van het lopend juridisch onderzoek, de inspectie voor de volksgezondheid alsnog een nader onderzoek moeten instellen naar de werkwijze van de in de Bloemhovekliniek werkzame medici.

Mocht minister Vorrink geen aanleiding zien voor een nader onderzoek door de volksgezondheidsinspectie dan wil drs. Tilanus nauwkeurig horen welke normen worden gehanteerd voor het al dan niet overgaan tot een onderzoek van klachten.

H. L.

WEDERKEREND ONDERWIJS, EEN STRATEGIE VOOR PERMANENTE EDUCATIE

In opdracht van het Centrum voor Staatkundige Vorming, het wetenschappelijk instituut voor de KVP, heeft een commissie onder voorzitterschap van de heer K. G. K. Hanselman een rapport vervaardigd over wederkerend onderwijs. Het rapport beoogt een bijdrage te leveren aan de discussie over dit onderwerp. De commissie legt geen uitgewerkt plan voor; wel worden een aantal belangrijke aspecten nader belicht. De commissie was samengesteld als volgt: dr. J. F. M. C. Aarts, dr. J. H. G. I. Giesbers, K. G. K. Hanselman (voorzitter), prof. drs. D. B. P. Kallen, prof. dr. J. Kremers, drs. C. J. A. M. van de Linden, prof. dr. R. A. de Moor, drs. W. G. van Velzen (secretaris) en prof. dr. J. J. A. Vollebergh. (De commissie is ingesteld voordat de wetenschappelijke instituten van ARP, CHU en KVP besloten tot intensieve samenwerking).

Uitgaande van het beginsel van permanente educatie wordt in dit rapport onder wederkerend onderwijs een onderwijssysteem verstaan dat een spreiding van kansen op onderwijs over de gehele levensloop van de mens beoogt, op basis van een terugkerend, herhaald aanbod van onderwijs. De discussie over wederkerend onderwijs komt in Nederland, in tegenstelling tot enkele andere Westerse landen, nog maar

langzaam van de grond. Dat hangt ongetwijfeld samen met de ingewikkeldheid van de materie. Het gaat immers niet om een onderwerp dat uitsluitend het onderwijs betreft, maar dat op langere termijn belangrijke gevolgen kan hebben voor het functioneren van de samenleving in haar geheel.

Onderwijs wordt in dit rapport ruim opgevat. Er worden onder begrepen al die activiteiten die plaatsvinden op basis van een leerplan. In deze betekenis wordt onderwijs niet alleen gegeven door instituten zoals school en universiteit, maar ook door o.m. vormingsinstituten, volkshogescholen, bedrijfs- en particuliere cursussen en Teleac.

GELIJKE KANSEN

In het eerste deel van het rapport wordt ingegaan op vraagstukken zoals de rol van het onderwijs in de veranderende samenleving, de betekenis van het onderwijs in het menselijk ontwikkelingsproces en de veranderingen die zich binnen het onderwijs voltrekken. Met name besteedt het rapport nogal wat aandacht aan de problematiek van de gelijke kansen. De commissie komt daarbij tot de volgende vier conclusies:

1. Onderwijs zou niet meer beperkt moeten blijven tot de jeugdperiode van de mens, maar meer over zijn levensloop

gespreid moeten worden. Dit vereist een nieuwe bezinning op doelstelling en vormgeving van het onderwijs.

2. De samenleving zal zodanig moeten functioneren dat haar leden steeds weer aangespoord worden opnieuw gebruik te maken van de beschikbare onderwijsvoorzieningen.
3. Het vraagstuk van de democratisering vereist hernieuwde aandacht. Hierbij wordt zowel gedacht aan de externe democratisering, d.w.z. het bevorderen van een zo evenredig mogelijke deelneming van de onderscheiden bevolkingsgroepen aan de verschillende onderwijsvormen, als aan de interne democratisering.
4. Een hernieuwde bezinning op de relatie van het onderwijs tot andere sectoren van de samenleving, waaronder de arbeidsmarkt, is noodzakelijk.

BEDOELING VAN WEDERKEREND ONDERWIJS

Vervolgens wordt in het eerste gedeelte aandacht besteed aan de bedoeling van wederkerend onderwijs. Met de term „wederkerend” wordt tevens bedoeld dat het niet gaat om een voortdurend bezig zijn met georganiseerd leren, maar om perioden van onderwijs in afwisseling met andere bezig-

heden, zoals werk, zorg voor opvoeding van kinderen en huishouding. In het begrip „wederkerend onderwijs” ligt voorts verval het principe van wisselwerking en wederzijdse bevruchting van deze elkaar afwisselende activiteiten. Zij dienen met elkaar in verband te worden gebracht, er moet gelegenheid zijn de in de voorafgaande periode opgedane ervaringen dienstbaar te maken ofwel in de praktijk toe te passen. Gepoogd wordt aan te geven op welke wijze wederkerend onderwijs een betere weg kan zijn om de doelstellingen van het onderwijs te bereiken. Deze vorm van onderwijs levert volgens het rapport mede een bijdrage aan de oplossing van een aantal knelpunten in het onderwijs.

De commissie gaat daarna in op enkele problemen die zullen ontstaan bij invoering van wederkerend onderwijs. Hierbij valt te denken aan de vraag wat de doelstelling en taak zal moeten zijn van het voorafgaand onderwijs, op welke wijze vorm kan worden gegeven aan wederkerend onderwijs, welke aanvullende voorzieningen nodig zijn, welke knelpunten zich kunnen voordoen in de sociaal-economische sector en wat de financiële gevolgen van wederkerend onderwijs zullen zijn.

BELEIDSMATREGELLEN

In het tweede gedeelte van het rapport worden enige beleidsmaatregelen voorgesteld die tot doel hebben een eerste stap in de beoogde richting te zetten. De commissie is zich er terdege van bewust dat in deze stap-voor-stap-benadering keuzen moeten worden gemaakt omdat niet alle groepen tegelijkertijd aan bod kunnen komen. Zij pleit er voor dat in eerste instantie de groepen in onze samenleving die niet een redelijk onderwijsniveau hebben bereikt, in de gelegenheid worden gesteld aan wederkerend onderwijs deel te nemen.

De commissie stelt drie hoofdgroepen van beleidsmaatregelen voor:

a. Onder de algemene beleidsmaatregelen pleit de commissie onder meer voor het ondernemen van lange-termijn-studies, zowel op het gebied van onderwijs als in andere sectoren. Ten tweede bevat het rapport de aanbeveling, één ministerie te vormen waarin zouden worden samengebracht het huidige ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, de directie Landbouwonderwijs en de directie Volksonwikkeling (thans onder CRM). Als derde punt stelt de commissie voor slechts een globaal landelijk beleid te formuleren, dat ruimte biedt voor nadere uitwerking in de regio.

b. Tot de beleidsmaatregelen met betrekking tot de onderwijssector horen onder meer:

- een zodanige inrichting voor het huidige full-time-onderwijs, dat waar mogelijk rekening wordt gehouden met de principes van wederkerend onderwijs en voorwaarden worden geschapen waardoor het full-time-dagonderwijs degenen die weer terugkeren naar dit onderwijs, kan ontvangen;
- het formuleren van een leerrecht, dat niet voor iedereen uniform geregeld hoeft te worden;

- herijking van de leerplichtverlenging tot het achttiende jaar;
- de vorming van regionale samenwerkingsverbanden;

- het onder verantwoordelijkheid van de onderwijs- en vormingsinstituten in de regio laten uitvoeren van wederkerend onderwijs.

c. Tot de beleidsmaatregelen in de sociaal-economische sector horen onder meer:

- het gebruiken van variabele werktijden als één van de mogelijkheden waardoor deelneming aan wederkerend onderwijs wordt bevorderd;
- het verlenen, onder bepaalde voorwaarden, van onderwijsverlof aan vooral kansarme groepen;
- het via arbeidswetgeving regelen van onderwijsverlof.

Tot slot geeft de commissie nog aan welke stappen allereerst gezet moeten worden om wederkerend onderwijs van de grond te brengen.

H. L.

(Het rapport „Wederkerend onderwijs” (brochure; 68 pag) kan worden besteld door overschrijving van f 7,90 op giro 23 73 39 t.n.v. Centrum voor Staatkundige Vorming, Den Haag; met vermelding van de titel).

Grieken in Friesland

Van 31 mei tot 4 juni heeft een parlementaire delegatie uit Griekenland in ons land gelogeerd. Deze bestond uit mevrouw Akrita en de heren Bourmias (voorzitter), Avramidis, Chloros, soukandas, Alavanos en Papaioannoy.

Op het programma van de Griekse gasten stond onder meer een bezoek aan Friesland. Dit vond plaats op donderdag 3 juni. Om half tien 's morgens arriveerde het gezelschap per militaire Friendship op de vliegbasis Leeuwarden. Daar waren ter begroeting drie leden van de Eerste Kamer aanwezig: ir. H. J. Louwes (VVD), dr. K. de Vries (CHU) en dr. J. H. Zoon (PvdA). Tussen haakjes: de Tweede-Kamerleden uit het Noorden moesten verstek laten gaan vanwege het debat over de verloren gegane Zuidafrikaanse order.

Van de vliegbasis ging het per autobus naar de praktijkschool voor de veehouderij en het weidebedrijf in Oenkerk. Hier werden de zeven Griekse parlementariërs en hun begeleiders onder wie de heer Karandreas, ambassadeur van Griekenland in Den Haag, jhr. mr. J. W. Röell, griffier der Eerste Kamer en mr. J. P. Mulder, plaats-

vervangend griffier der Tweede Kamer, toegesproken door dr. De Vries, drs. D. van der Zee en ir. A. Kuipers. Eerstgenoemde gaf een korte karakteristiek van Friesland (inclusief de tweetaligheid). De heer Van der Zee, directeur van het Instituut voor Landbouwcoöperatie (en lid van het bestuur van de CH-Kamerkring Leeuwarden!), die als leider van de excursie fungeerde, schetste de betekenis van de landbouw voor Friesland. De heer Kuipers hield een inleiding over het werk van de praktijkschool, waar onderwijs wordt gegeven in melkwinning, veevoeding, mestveehouderij, veeverzorging en huisvesting, rundveeverbetering, bedrijfsvoering en paardegebruik. Vervolgens werden de hypermoderne installaties bezichtigd. De Griekse gasten - en zij niet alleen - waren zichtbaar en hoorbaar onder de indruk.

Na een lunch in het Oranjehotel te Leeuwarden, waarbij Gedeputeerde ir. L. Eringa (CHU) het provinciaal bestuur vertegenwoordigde, volgde een bezoek aan de Coöperatieve Condensfabriek Friesland: het grootste bedrijf van Leeuwarden en één

Na de aankomst van de Griekse parlementaire delegatie op de vliegbasis Leeuwarden. Op de foto Griekse en Nederlandse parlementariërs. Tweede van rechts het Eerste-Kamerlid ir. H. J. Louwes (VVD), vijfde van rechts het Eerste-Kamerlid dr. K. de Vries (CHU), vijfde van links jhr. mr. J. W. Röell, griffier Eerste Kamer, vierde van links het Eerste-Kamerlid J. H. Zoon (PvdA), en tweede van links dr. J. Mulder, plaatsvervangend griffier Tweede Kamer. Geheel rechts één der gastheren tijdens het bezoek aan Friesland, drs. D. van der Zee.

van de belangrijkste zuivelindustrieën van de wereld, met nevenvestigingen in Azië en Afrika. Mr. G. F. Hepkema, directeur der C.C.F., hield een toespraak, liet een film vertonen en vergezelde de bezoekers op een rondgang door het bedrijf (inclusief de blikfabriek). Tijdens de thee in de directiekamer sprak ir. Louwes een slotwoord. Om vier uur werden de Grieken en hun begeleiders op de vliegbasis Leeuwarden uitgezwaaid.

DE GRENZEN VAN DE GROEI

door prof. dr. ir. H. G. van Beusekom

De laatste jaren zijn wij er aan gewend geraakt, het hogere welvaartspeil in wat wij noemen de „rijke landen” te beschouwen als een voorrecht, dat ons van nature toevalt of als het resultaat van onze eigen bekwamheid en onze ijver en toewijding. In die rijke landen is de productiviteit het hoogste en neemt zij ook het snelste toe. Hieraan is het toe te schrijven, dat wij verzuimd hebben te bedenken, dat onze welvaart niet onbeperkt kan blijven groeien en dat wij met name moeten vragen, of de hulpbronnen, waarover wij beschikken, inderdaad wel onuitputtelijk zijn of met andere woorden: zijn aan onze economische groei grenzen gesteld?

In een onlangs gepubliceerd artikel van prof. F. L. Kwee in het altijd waardevolle veertiendaagse tijdschrift „Bèta” wordt dit aldus uitgedrukt, dat „onze materiële welvaart berust op een illusie en wel deze dat wij er van uitgaan, dat wij onbeperkt kunnen doorgroeien in economisch-technologische ontwikkeling, dank zij een ongelimiteerd toenemend gebruik van brandstoffen en grondstoffen.

Langzamerhand echter beginnen wij in te zien dat wij, wanneer wij op de tegenwoordige voet doorgaan binnen afzienbare tijd onherroepelijk zullen vastlopen.

Volgens Peter Chapman, die in Bèta wordt aangehaald, gaat het er niet in de eerste plaats om, dat de energievoorziening beperkt zijn en derhalve te eniger tijd uitgeput zullen zijn, maar om het feit, dat wij met de energiebronnen waarover wij beschikken, op een onverantwoordelijke wijze omgaan.

Hierbij komt nog, dat het rendement van een bepaalde hoeveelheid brandstof veel kleiner is dan wij gewoonlijk denken en dat

in de loop van de ontwikkeling dit rendement geleidelijk kleiner wordt.

NIET VOLSTAAN

Willen wij dus ons productieproces aan de gang houden, dan kunnen wij niet volstaan met het aanboren van een aantal nieuwe energiebronnen.

Immers de opbrengst van de eerste nieuwe bron zal slechts dienen om de tweede tot stand te brengen. De opbrengst van de tweede zal de derde van de grond moeten brengen en zo zal een reeks van nieuwe energiebronnen in werking moeten worden gebracht vóór ons systeem werkelijk rendement gaat opleveren.

Het duurt dus jaren, voordat nieuwe energiebronnen, b.v. kerncentrales economische winst gaan opleveren. Voorlopig zijn wij daaraan nog niet toe.

Willen wij dus de levensstandaard van de arme landen omhoog brengen, en laat de fossiele brandstof ons in de steek, dan kan de kernenergie geen uitkomst brengen, omdat de eerste kerncentrales niet anders zullen doen dan zichzelf tot bruikbare elementen in het productieproces opwerken. Dit proces houdt in, dat steeds meer menselijke arbeid door mechanische energie wordt vervangen en dat steeds meer energie-intensieve productieprocessen worden ingeschakeld. Het transport wordt steeds meer gemechaniseerd, het aantal huishoudelijke apparaten neemt hand over hand toe.

IN VOLLE GANG

Dit proces is al in volle gang; wij zien dit volgens Prof. Kwee in een tot in het waanzinnige opgestouwd energieverbruik. In de

hoog geïndustrialiseerde landen zowel als in de ontwikkelingslanden is men hard bezig, dit proces te stimuleren ten einde met de ontwikkelde landen op één lijn te komen. Dit leidt tot verdere verspilling van energieverbruik. Een verspilling die ons meer en meer duidelijk maakt, dat er grenzen zijn aan de groei.

Nu kan men hiertegen aanvoeren, dat in de natuur geen energie verloren gaat. Maar wat wij nodig hebben zijn technisch bruikbare vormen van energie. En die kunnen wij alleen onttelen aan een proces, waarin brandstof, dat wil zeggen kolen of olie of aardgas en dergelijke, wordt omgezet in een voor ons bruikbare vorm.

Deze omzetting levert een zeer laag rendement: ons productieproces is zo ingericht, dat wij een hoeveelheid grondstoffen en brandstoffen moeten winnen en verwerken en dat wij daarvoor installaties moeten ontwerpen en in beweging zetten. Dit proces levert een netto-rendement van 16 à 18 procent van de bruto-energie-inhoud van de tijdens dit proces gebruikte brandstof.

Wanneer wij ons voorstellen, dat een fors programma voor de bouw van kerncentrales ter hand wordt genomen, dan zou gedurende de eerste jaren - en zelfs de eerste tientallen jaren - de energie, die beschikbaar komt, voor een groot deel - en volgens sommigen voor een zeer groot deel - nodig zijn voor de bouw van volgende generaties kerncentrales. Dit wil zeggen, dat gedurende de gehele ontwikkeling van de kerncentrales praktisch geen energie beschikbaar komt boven hetgeen thans geleverd wordt.

De productie van eventuele nieuwe kerncentrales komt dan eenvoudig boven op de tegenwoordige energiebehoefte. Alleen daarom kan in de stijgende energiebehoefte in ieder geval niet door de bouw van kerncentrales worden voorzien.

UITZICHT

Wat voor uitzicht kunnen wij dan bieden om uit deze hachelijke situatie te komen? De voor de hand liggende mogelijkheid is, dat wij trachten, nieuwe energiebronnen aan te boren en de opbrengst aan de nationale economie ten goede te doen komen. Het gevaar bestaat dan echter, dat alle beschikbaar komende energie aan een kleine groep bevoorrechten wordt toegevoerd, terwijl de overgrote meerderheid blijvend met een laag welvaartspeil genoegen moet nemen.

Wil men echter het algemene welvaartspeil hoger opvoeren, dan zou een zodanige verhoging van de energiewinning moeten plaats hebben, dat alle beschikbare bronnen niet toereikend zouden zijn.

In beide gevallen echter dreigt het gevaar, dat het doel - verheffing van het levenspeil van de armen - niet wordt bereikt. Willen wij dit doel bereiken, dan zal met grote zorg moeten worden afgewogen, hoever wij met het opvoeren van de energieconsumptie kunnen gaan.

De gemiddelde inwoner van de Verenigde Staten van Amerika gebruikt per jaar 200 maal zoveel brandstof als een inwoner van Nigeria en ruim 350 maal zoveel als een Ethiopiër. Deze cijfers wijzen op een aanzienlijk verschil in welvaart.

Dit verschil zullen wij geleidelijk moeten inlopen. Het is echter niet mogelijk, deze verschillen in energieverbruik door een grotere energieproductie gelijk te trekken. Men dient daarbij te bedenken dat de wereldbevolking ieder jaar met twee procent toeneemt, het wereldbrandstofverbruik echter met zes procent.

De ervaring leert echter, dat een uitbreiding van de energieproductie voor het grootste deel ten goede komt aan een kleine bevoorrechte bevolkingsgroep, terwijl de massa van de bevolking op de rand van de armoede blijft hangen.

Het is duidelijk, dat dit door een grotere energieproductie niet is op te lossen, doch dat getracht zal moeten worden langs de weg van de ontwikkelingshulp tot een meer rechtvaardige verdeling te komen.

EUROPESE SOCIALE CONFERENTIE OP KOMST

(Van een correspondent).

De Europese Commissie meent dat het niet langer dan tot de zomer van 1980 mag duren dat de werkgelegenheid in Europa weer volledig verzekerd is. Dit standpunt heeft ze neergelegd in een document dat als basis moet dienen voor de „sociale conferentie” (regeringsvertegenwoordigers, de Commissie, werkgevers- en werknemersvertegenwoordigers) die op 24 juni in Luxemburg gehouden zal worden. Een andere doelstelling die de EG-landen volgens de Commissie moeten aanvaarden is dat de economie van de EG, tussen 1976 en 1980, jaarlijks met 4,5 tot 5 procent dient te groeien.

De conjuncturele werkloosheid moet, aldus de Commissie, al voor de zomer van 1978 uit de weg geruimd zijn. Wat dan overblijft is structurele werkloosheid en die moet, zoals gezegd, overwonnen worden voor zomer 1980. De Commissie ziet het ook als hoogstnoodzakelijk dat de inflatie in de EG-landen met harde hand wordt aangepakt. Tegen 1980 moet de ontwaarding teruggebracht zijn tot maximaal 4 à 5 procent per jaar. Het conjunctureel herstel dat zich momenteel voordoet dient krachtig gestimuleerd te worden. Daarom dienen sociale conflicten, de heropleving van de inflatie en eventuele protectionistische maatregelen zoveel mogelijk voorkomen te worden.

Het document dat de Commissie voor de „tripartite” Europese conferentie heeft voorbereid, werd op 26 mei, tijdens een persconferentie door de Europese commissaris Haferkamp toegelicht. Het basisdocument, aldus Haferkamp, is tot stand gekomen na intensieve gesprekken van de Commissie met de regeringen van de negen EG-lidstaten, met de vakbonden en met de werkgeversorganisaties. Haferkamp zei van mening te zijn dat de „basis-strategie die door de Commissie is ontworpen, over het algemeen de goedkeuring heeft van de geraadpleegden. Maar dat neemt niet weg dat er nog verschillen van mening bestaan over de vraag welke concrete oplossingen voor bepaalde problemen gevonden moeten worden. Slechts één geraadpleegde organisatie nam een totaal afwijkend standpunt in: de Franse communistische vakbond, de CGT.

HERSTEL NOG ZWAK

De Europese Commissie is van mening, zo bleek duidelijk uit wat Haferkamp zei, dat het zojuist ingetreden herstel van de eco-

nomie nog maar zwakjes op de benen staat. Het gevaar voor nieuwe prijsstijgingen is erg groot, de investeringen nemen nog maar aarzelend toe omdat nog veel productiecapaciteit onvoldoende gebruikt wordt, er blijft nog steeds veel werkloosheid en er is bovendien het gevaar dat het oplevingsbeleid het extern evenwicht in het gedrang brengt.

Eén ding is duidelijk: als er een gemiddelde groei van 4,5 tot 5 procent per jaar bereikt wil worden, dan zullen de investeringen nog fors moeten toenemen. De Europeaan zal dan ook aanzienlijk minder moeten gaan verbruiken dan hij in de „vette jaren” gewend was. Het investeren moet ook weer niet klakkeloos gebeuren. Haferkamp zei dat ook in de toekomst wel degelijk rekening gehouden dient te worden met de milieu-problematiek. Bij toekomstige groei zal ook terdege rekening gehouden moeten worden met een verbetering van de arbeidsvoorwaarden en met een toenemende kwaliteit van het leven. Dat houdt in dat ook meer rekening gehouden moet worden met achtergebleven regio's en dat betekent: meer geld pompen in die gebieden.

In antwoord op de vraag of de Commissievoorstellen niet wat aan de ambitieuze kant zijn antwoordde Haferkamp dat die conclusie juist is, maar dat de Commissie dan ook veel drastischer maatregelen van de lidstaten verlangt dan waarover tot nu toe sprake is.

Dat geldt vooral voor het stimuleren van de groei en voor de inflatiebestrijding. Naast een trager groeien van de vraag en een toeneming van de investeringen zijn er een krachtig fiscaal en monetair beleid nodig. De negen EG-landen zullen ook een zodanige gezamenlijke buitenlandse politiek moeten voeren dat het vertrouwen van de Europese ondernemers toeneemt en dat de concurrentiepositie van Europa niet in gevaar wordt gebracht.

BELEID LOOPT UITEEN

De commissie is van oordeel dat de economische en sociale omstandigheden in de lidstaten nogal wat uiteenlopen en daarom wijst ze erop dat de te treffen maatregelen van land tot land zullen verschillen. Ze dringt aan op een grote convergentie van de economische ontwikkeling in de lidstaten.

Eén van de belangrijkste punten in het commissie-document is een zeer beheerst inkomens- en prijsbeleid. In de afgelopen jaren is gebleken dat hoge inflatie zeker

geen voorwaarde is voor groei en werkgelegenheid. Anderzijds is vrijwel niets gebleken van de prijsstabiliteit als gevolg van werkloosheid. In het raam van haar visie op het loon- en prijsbeleid wijst de commissie automatische loonindexering van de hand. Over de lonen zegt het document dat die zorgvuldig behandeld moeten worden, in die zin dat een te straf loonbeleid ook niet het juiste wapen vormt. Er moet loonmatiging zijn, maar dan voorzichtig gehanteerd. Loonmatiging mag ook niet beperkt blijven tot salaristrekken. Ook andere inkomens moeten er onder vallen.

Loonmaatregelen moeten, aldus nog steeds de commissie, ook aangevuld worden met maatregelen die het sparen en de vermogensvorming gunstig beïnvloeden. De commissie wijst erop dat vermogen in de handen van arbeiders de financieringsbasis voor openbare en niet-openbare investeringen verruimt.

Commissaris Haferkamp wees er voorts op dat het publiek in deze periode van aarzelend herstel een goede prijsdiscipline verwacht. Haferkamp ging echter niet zo ver dat hij een strikte prijscontrole als nuttig verdedigde. Als voorbeelden noemde hij België en Duitsland. In België, waar men een prijscontrole heeft nagestreefd, is de inflatie nog steeds hoog. In Duitsland, waar geen enkele controle op de prijzen bestaat,

heeft men de inflatie fors kunnen terugdringen, aldus de Europese commissaris. De commissie is van oordeel dat niet alleen de bedrijven hun prijzen in de hand moeten zien te houden, maar dat ook de overheid een zeer actieve concurrentiepolitiek moet voeren. Verder is nodig dat de sociale partners regelmatig met elkaar contacten onderhouden om de perspectieven voor de economische en sociale ontwikkeling op korte en middellange termijn te bezien.

GASTARBEIDERS

De commissie geeft in haar basis-document ook nog een aantal aanvullende suggesties. Zo zegt ze bijvoorbeeld dat het beter is nieuwe arbeidskrachten aan te werven dan de bestaande arbeiders in een bedrijf overuren te laten maken. Verder is ze van mening dat de EG-lidstaten voorlopig voorzichtig dienen te zijn met arbeiders uit derde landen.

Het is volgens de commissie voorts nodig meer scholingsmogelijkheden voor jongeren te openen. Op middellange termijn zal een vermindering van het aantal arbeidsuren noodzakelijk zijn. De arbeiders dienen een groter aandeel te krijgen in de besluitvorming van de bedrijven. Verder moet er voldoende informatie bestaan over investeringen, hoewel een controle op de investeringen, volgens Haferkamp, niet nodig is.

GOEDE UITSLAGEN VOOR CDA

Er is nog alle aanleiding om aandacht te besteden aan plaatselijke/regionale verkiezingen, welke aan het begin van deze maand plaats vonden. Het waren de verkiezingen voor de adviesraad van de Zuidelijke IJsselmeerpolders en de verkiezingen voor de deelgemeenteraden van Hoek van Holland, Hoogvliet en Charlois, delen van de gemeente Rotterdam.

Voor het CDA was de uitslag in de Zuidelijke IJsselmeerpolders voldoende gevestigd. Dat was het commentaar van drs. R. Zijlstra, een van de vice-voorzitters van het Christen-Democratisch Appel. Ook in de Rotterdamse stadsdelen was er voor het CDA alle reden voor vreugde.

De Zuidelijke IJsselmeerpolders zijn nog niet gemeentelijk ingedeeld, op Dronten na. De landdrost, die het gebied bestuurt, wordt bijgestaan door een adviesraad, te

vergelijken met een gemeenteraad. Om de twee jaar wordt een nieuwe adviesraad gekozen, dit in verband met de snelle groei van de bevolking.

Het CDA kreeg ditmaal in de Zuidelijke IJsselmeerpolders 30,3 procent van de stemmen, tegen 32 procent bij de adviesraadverkiezingen in 1974 en tegen 28,6 procent bij de Tweede-Kamerverkiezingen in 1972.

Het aantal zetels van de adviesraad is van 15 gestegen tot 21. Het CDA, dat in de oude adviesraad 5 zetels had, zal in de nieuwe er 7 bezetten en is daarmee dan de grootste fractie.

Een belangrijk deel van de inwoners van de Zuidelijke IJsselmeerpolders komt uit Amsterdam en omgeving. „De uitslag voor het

vervolg pag. 7

Grotere belangstelling van kerken voor Europese zaak

Onder de titel: „En storm is precies wat ik wil” besprak de heer H. Moulin in het maandblad „Europese Gemeenschap” van mei dit jaar het nieuwe boek van prof. dr. H. Brugmans: „Europa voorbij het nulpunt” (de sociaal-democraat prof. dr. H. Brugmans, was tot 1973 rector van het Europa-college te Brugge en is nu hoogleraar aan de universiteit van Leuven). Hij belicht in zijn jongste boek (een bundel van geselecteerde krante- en tijdschrift-artikelen uit de jaren 1969-1975) de vele aspecten van de Europese integratieproblemen.

Uit het artikel van de heer Moulin blijkt, dat prof. Brugmans zijn hoopvolle verwachtingen t.a.v. de Europese Gemeenschap grondt in de actualiteit van vandaag: „Mijn optimisme is gebaseerd op twee feiten. Om te beginnen op de mogelijkheid van directe verkiezingen voor het Europese parlement, waartoe de politieke top besloten heeft. In mijn boek komt dan ook een artikel voor onder de kop: Europese verkiezingen: kans op storm. En storm is precies wat ik wil. Want tot dusver is het maar een lauwe boel gebleven”.

En verder: „Mijn tweede factor is - en ik ben er zelf niet helemaal onschuldig aan - dat er zich op het ogenblik in de kerken iets begint af te tekenen van een veel grotere belangstelling voor de Europese zaak. Wat wij vergeten hebben als federalistische beweging en waarvoor wij gestraft worden met het huidige échec is, dat wij het geestelijk element, de morele inspiratie, volkomen hebben laten liggen. Waarom is het niet alleen wenselijk, dat het ene Europa er komt, maar waarom is het ook ethisch een juiste zaak om voor te strijden - die vraag hebben wij over het hoofd gezien.

Voor veel mensen is Europa inderdaad niets anders dan de Gemeenschap en de Gemeenschap niets anders dan een markt. Ik meen, dat op het ogenblik naar voren moet komen, dat met name de christenheid door het verval van Europa bezig is een directe bedreiging te ondergaan, die ze tot dusver onvoldoende heeft onderkend”. Bedreiging? Hij verduidelijkt: „Nog altijd is Europa het hartland van de christenheid. Het grootste gedeelte van de christenen bestaat uit Europeanen en Europeanen, die zijn uitgeweken naar Amerika, naar de „white dominions”, enz. Wanneer het hartland, dat eeuwen en eeuwenlang het christelijke centrum in de wereld is geweest, verder zou verzwakken, zoals op het ogenblik het geval is, zou de Kerk worden meegesleept in het verval van de Europese cultuur, die ze voor een belangrijk gedeelte gemaakt heeft. In de slotpassages van mijn boek besteed ik aan dit aspect ruime aandacht. Ik kan me voorstellen, dat het min of meer als een verrassing bij de lezer overkomt. Het is ook een betrekkelijk nieuw geluid. Vooral omdat het Europese probleem nagenoeg altijd vanuit de economische gezichtshoek wordt benaderd”.

DIEPER GRAVEN

Hendrik Brugmans is evenwel geen econoom. Hij heeft het dan ook sporadisch over economie in zijn jongste werk. Hij

vervolg van pag. 6

CDA was in de polder niet verwacht,” aldus drs. Zijlstra in zijn commentaar. „De herkomst van de bevolking lag aan die verwachting ten grondslag.” De indruk van de vice-voorzitter van het CDA was, dat de CDA-samenwerking aan de basis wordt begrepen.

ROTTERDAM

De Rotterdamse uitslagen: In Hoek van Holland won het CDA een zetel in de deelgemeenteraad; in Charlois behaalde het CDA 20,5 procent van de stemmen tegen 18,7 procent vier jaar geleden; in Hoogvliet steeg het CDA van 21,8 procent naar 25,5 procent.

De Rotterdamse deelgemeenteraden hebben een beperkt aantal bestuurlijke, adviserende en beslissende bevoegdheden. Vier jaar geleden zijn deze raden ingesteld met het doel de bewoners van de betrokken delen van de gemeente meer te betrekken bij de problemen van hun gebied en om meer directe inspraak te geven.

H. L.

behandelt de politieke en culturele aspecten, want hij vindt, dat men veel dieper dient te graven. Onder het culturele ligt volgens hem nog altijd het ethische element. Van zijn vak per slot van rekening cultuurhistoricus, is hij vanuit die cultuurbestudering tot de conclusie gekomen, dat aan de basis van iedere cultuur een ethiek ligt, en aan de basis van iedere ethiek altijd een religie. Wanneer daar ergens een contact wordt doorgesneden, treedt langzamerhand een verval over de gehele linie op, is zijn stelling.

„Daar zitten we”, zegt hij, „in Europa middenin”. „Welke concrete initiatieven van de kant van de Kerk zou men dan kunnen en mogen verwachten?” „Je zou”, luidt zijn antwoord, „bijvoorbeeld kunnen denken, dat de Kerk zichzelf organiseert op een wijze, die niet nationaal, maar transnationaal is; ook niet vaag-wereldwijd, maar een Kerk, die inderdaad zou zijn een organisatie per cultuurkring. Dat is bezig te ko-

HOEVER KAN EN MAG DE OVERHEID GAAN?

Prof. Dr. A. Kraal, *Inkomen en welzijn; ethische kanten van de verdeling.* Kluwer-Deventer 1975, 103 blz. prijs f 16,50

Een van de doelstellingen van het Kabinet-Den Uyl is te komen tot een andere inkomensverdeling. Wat iemand naar de mening van de overheid te veel aan inkomen geniet, dient te worden overgeheveld. Waarheen? Men zou oppervlakkig denken: naar degene, die naar de mening van dezelfde overheid te weinig verdient. Zo eenvoudig ligt de zaak echter niet en het zal er op neerkomen, dat de overgeheveldde som, al dan niet via fondsvorming, in de overheidskassen zal verdwijnen, om daaruit een veelheid van overheidstaken, waaronder collectieve voorzieningen en ontwikkelingshulp, te kunnen bekostigen. Op zichzelf is het redelijk, dat in de fiscale wetgeving, die de hogere inkomens bepaald niet ongemoeid laat, het begrip „belastings draagkracht” gehanteerd wordt, maar het is een gans andere zaak, wanneer de overheid gaat dicteren, dat het inkomen van een willekeurige burger nooit meer mag bedragen dan x maal het in ons land vastgestelde minimum-inkomen. Is dat ethisch verantwoord? Overheerst in menigeens opvatting niet de jaloezie boven de ethiek?

Het ontwerp-program van het Christen-Democratisch Appèl pleit voor een Raad voor het inkomensbeleid, die normen moet ontwikkelen voor de inkomensvorming. De discussie over deze zaak is in volle gang. De socialistische hoogleraar in de theologie dr. Roscam Abbing heeft in 1973 in zijn „Ethiek van de inkomensverdeling” de stelling verdedigd, dat inkomensnivellering een uit het christelijk gebod van de naastenliefde voortvloeiende eis is.

En nu heeft de Leidse hoogleraar in de bedrijfseconomie dr. A. Kraal een werkje het licht doen zien, waarin hij de stellingen van prof. Roscam Abbing onder de loupe neemt, om ze vervolgens af te wijzen. Wil welzijnsegalisatie door de overheid verwezenlijk worden - en daar gaat het in wezen om - dan moet vast staan, wat welzijn is en waardoor het wordt bepaald. Prof. Kraal verstaat onder „welzijn” alles, waar de mens naar streeft en stelt dan ten aanzien van het welzijnsbeleid van de overheid een viertal vragen:

1. Op wier welzijn moet het beleid gericht zijn?
2. Waardoor wordt welzijn bepaald?
3. Welke ethische normen dient de overheid bij haar beleid in acht te nemen?
4. In hoeverre zijn genomen en te nemen

men. Tijdens de laatste synode van de Rooms-Katholieke Kerk heeft één bepaalde figuur gesproken voor heel Latijns-Amerika, één voor heel zwart Afrika en weer een ander voor heel Zuidoost-Azië. De Europeanen werden als 't ware tegen de muur gedrongen door de vraag: en wie spreekt er namens jullie? Dat is één element.

STRIJD

Een tweede is: de strijd tegen het nationalisme. Het nationalisme is tenslotte niets anders dan een collectie egoïsme en dus uit een evangelisch oogpunt volkomen verwerpelijk. Op dit terrein heeft de Kerk het erbij laten zitten. De Franse Kerk b.v. heeft op momenten, dat het Gaullisme heel duidelijk anti-Europees was, geen enkel protest laten horen. Ik geloof, dat het politieke engagement, waaraan de Kerken veel meer toe zijn dan ze een tijd geleden waren, zich ook moeten richten op de transnationaliteit en dus de ontmanteling van de nationale staten”.

Aldus de visie van prof. dr. H. Brugmans, zoals weergegeven in het artikel van de heer H. Moulin in het maandblad „Europese Gemeenschap” onder het opschrift: „En storm is precies wat ik wil”.

Assen,

Mr. H. J. Kwint.

maatregelen doeltreffend te achten?

Prof. Kraal gaat in zijn beantwoording duidelijk en openhartig op deze vragen in om een redelijk zuiver leefklimaat te bevorderen.

Hij betoont zich daarbij voorstander van een „egoïstische ethiek”, niet te verwarren met „egoïsme”. Hij bedoelt daarmee te zeggen, dat niet iedereen onze naaste is en dat ook persoonlijke belangen bij het benaderen van de naaste een rol mogen blijven spelen.

Voor wie zich voor deze zaken, die in de toekomst ongetwijfeld bijzonder actueel zullen zijn, interesseert, geef ik de raad mee: lees dit boekje eens aandachtig. Het roept vragen op, het prikkelt tot nadenken, ook over de Bijbelse visie op dit alles, maar dat is nuttig en nodig in deze ingewikkelde materie, waarbij de aloude vraag, hoe ver de overheid kan en mag gaan, telkens om de hoek komt kijken.

In een eventuele Raad voor het inkomensbeleid kan prof. Kraal mijns inziens een waardevol lid zijn!

Beernink.

„DE GRENZEN VAN DE DETENTE”

Dit jaar heeft de Atlantische commissie voor de tweede maal een studiedag georganiseerd. Na gedurende enige tijd tot weinig activiteiten gekomen te zijn, althans naar buiten toe, is er nu weer leven in de (Atlantische brouwerij te bespeuren. En dat is alleen maar toe te juichen.

Deze studiedag handelt over een actueel thema, nl. de ontspanning tussen Oost en West. De formulering daarvan luidde: „De Grenzen van de Détente”. Voor deze dag, die op 17 mei jl. gehouden werd in het gebouw van de Eerste Kamer, waren drie sprekers uitgenodigd: de minister van Buitenlandse Zaken, mr. M. van der Stoep, prof. jhr. dr. F. A. M. Alting van Geusau (Universiteit van Tilburg) en de heer P. Dankert, lid van de Tweede Kamer voor de PvdA. 's Middags vond een forumdiscussie plaats waarin de beide laatste sprekers en dr. W. F. van Eekelen (chef directie Atlantische samenwerking en veiligheid van het ministerie van buitenlandse zaken) zitting hadden.

Het welkomstwoord dat door mr. Van der Stoep uitgesproken zou worden, werd vanwege het feit dat hij verhinderd was gehouden door zijn staatssecretaris, dr. P. H. Kooymans. Staatssecretaris Kooymans verzette zich evenzeer tegen een te groot pessimisme als tegen een onberedeneerd optimisme inzake de Oost-West-verhoudingen. Het gaat niet over de vraag óf er grenzen aan de détente zijn, maar wáár zij liggen. Maar wanneer dit zo gesteld wordt, moet onze aandacht niet op die beperktheid gevestigd blijven; er moet gespeurd blijven worden naar mogelijkheden. Niettemin stelt de praktijk van heden teleur. Dat geldt voor de Veiligheidsconferentie die in Helsinki gehouden is, voor de militaire veiligheid en voor de ideologische strijd die door het Oosten op vaak heftige wijze gevoerd wordt.

Prof. Alting van Geusau hield een voordracht over de Sowjetopvattingen omtrent

Europese christen-democraten over eenwording

De Christen-democratische fractie van het Europese Parlement heeft onlangs drie studiedagen te Brugge gehouden waarop de voornaamste Europese problemen zijn geanalyseerd.

Tijdens de werkzaamheden werd voornamelijk gesproken over de huidige stand van de Europese integratie, de energiepolitiek in de Europese Gemeenschap en het onderzoekbeleid van de Europese Gemeenschap. De christen-democratische fractie heeft in de eerste plaats gewezen op de impasse waarin de Gemeenschap na de fase van de uitbreiding verkeert, nu zij op weg is naar de volgende fase van de „verdieping” van de Gemeenschap. Vervolgens heeft de fractie het ontbreken van een politieke wil waarvan de staatshoofden en regeringsleiders ten aanzien van de Europese politieke integratie blijken te hebben gegeven, aan de kaak gesteld. Zonder pessimistisch te willen zijn, hebben de christen-democratische parlementsleden hun bezorgdheid uitgesproken over het politieke vacuum dat de komende maanden wegens de nationale problemen die de Raad van ministers verlammen, ofwel wegens de nieuwe samenstelling van de Commissie dreigt te ontstaan. Zij hebben gepleit voor de instandhouding van de communautaire verworvenheid en zij hebben zich ertoe verbonden alles in het werk te stellen om, ervoor te zorgen dat de rechtstreekse algemene verkiezingen van het Europese Parlement binnen de beoogde termijn zullen plaatsvinden.

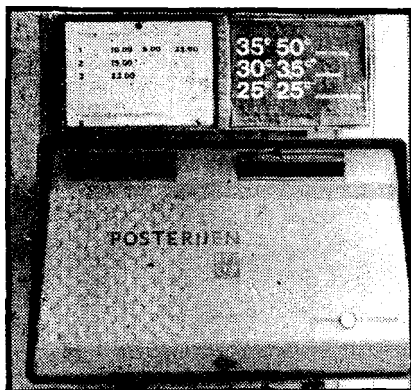
Bovendien heeft de christen-democratische fractie toegezegd druk uit te zullen oefenen op de staatshoofden opdat de in het rapport-Tindemans vervatte voorstellen ten uitvoer worden gebracht, met name het voorstel over de procedure voor de benoeming van de voorzitter van de Commissie van de EG.

De Europese Volkspartij die op 29 april jl. in Brussel is opgericht, zal haar bestuursorganen op 8 juli 1976 te Luxemburg in werking stellen en zal samen met de andere Europese christen-democratische organisaties bovengenoemd beleid voeren.

H. L.

détente. Hij kwam tot de conclusie dat wat wij thans - één jaar bijna na Helsinki - de grenzen van détente noemen, het Kremlin ziet als de kansen en successen van eigen détente-politiek. De huidige desillusies over détente in het Westen hebben meer te maken met onze illusies vóór Helsinki, dan met een wezenlijke verandering in de Sowjet-politiek daarna. M.n. is volgens spreker de ideologische presentatie levensgevaarlijk. De derde spreker, de heer Dankert, vroeg zich af, of het Westen wel de ideologische confrontatie op regeringsniveau zou moeten aanvaarden. Zo lijkt hem de „derde mand” (de op de Veiligheidsconferentie ter sprake gekomen vrije uitwisseling van personen en ideeën) meer een zaak van onze maatschappij dan voor de regering. De veiligheidssituatie vraagt eerst om andere prioriteiten. Hij merkte op dat er ten aanzien van deze situatie en de ontspanning tussen de Verenigde Staten en West-Europa verschillende concepties bestaan. In kringen van het State Department en het Pentagon is men optimistischer dan in grotere Westeuropese landen gebruikelijk is. Alles dient op alles gezet te worden om SALT II binnen te halen, stelde de spreker verder. Met betrekking tot de onderhandelingen over wederzijdse troepenvermindering (MBFR) eist het Westen teveel van het Oostblok. De westelijke onderhandelingspolitiek achtte Dankert „niet reëel”, hoewel hij toefat dat dat ook voor de andere zijde geldt. Het directe veiligheidspolitieke c.q. militaire belang kan gereduceerd worden. Maatregelen als het stationeren van waarnemers in bijv. het Pools-Russische grensgebied komen hem in vergelijking met het streven naar een gemeenschappelijk troepenplafond urgenter voor.

Na de lunch werd er over het bovenstaande verder gediscussieerd. Het geheel stond onder leiding van de voorzitter van de Atlantische Commissie, mr. B. W. Biesheuvel. G. K. Timmerman.

Zo denk ik er over

De redactie van „de Nederlander” behoudt zich het recht voor te lange ingezonden stukken te bekorten.

RUIMBAAN VOOR DE JEUGD!

Volgens de laatste berichten zijn er 80.000 jeugdige werklozen en zal over enige maanden dit aantal stijgen tot 100.000. Dit is voor

deze jonge mensen en voor heel Nederland een afschuwelijke zaak.

Om deze jonge mensen zo spoedig mogelijk aan een „Baan” te helpen moeten de ouderen onder ons „Ruim baan” maken. Ik doe

dan ook een beroep op alle oudere Nederlanders (mannen en vrouwen) van 60 tot en met 64 jaar om te helpen dit probleem op te lossen.

Indien deze ouderen bereid zijn hun baan vrijwillig beschikbaar te stellen tegen een lagere uitkering dan hun huidige loon of salaris, zou onze regering hiervoor de nodige maatregelen kunnen nemen. De bedoeling is dan dat deze mogelijkheid eerst geopend wordt voor 64-jarigen en afhankelijk van het aantal aanmeldingen naar behoefte wordt uitgebreid tot 63-jarigen, 62-jarigen, enz.

Door zo'n maatregel zou er een doorstroming in allerlei functies plaatsvinden waarbij dan plaatsen voor onze jeugdige werklozen zullen vrijkomen.

Den Haag,

A. J. de Swart.

Voor u w

- ★ Dieselolie, Benzine, Petroleum,
- ★ Kolen, Huisbrandolie,
- ★ Tank-transporten
- ★ Butaan en Propaan gas
- ★ Campingflessen vullen
- ★ Container-vuilafvoer

„DE KLOK” Handelsmij. N.V.

WEST-VARKEWOORDSEWEG 470
ROTTERDAM-24 - Telefoon 190200
Telefoon 325011 afdeling containers.

BUDDINGH NATUURSTEEN B.V.

Kanaalweg 10-11 — Telefoon 08385-19119

VEENENDAAL

AANNEMERSBEDRIJF

B.V. RADIX & VEERMAN

Oudelandweg 30 - Tel. 03480-2204 - WOERDEN

Verbouw - Nieuwbouw door geheel Nederland

Voor loodgieters-, gas-, sanitaire en leiuwerken

(ook asfalt-shingles) in en op uw bouwwerken naar het sinds 1848 bekende en vertrouwde adres:

Gebr. BEKKER B.V.

REIJNDERSBUURT 11-13, LEEUWARDEN, POSTBUS 58.
TELEFOON 05100-20841.

TUINAANLEG

BINDER B.V. - RHOON

Aanleg en onderhoud van GEMEENSCHAPPELIJKE TUINEN, PLANTSOENEN, PARKEN, SCHOOLTUINEN etc.

- grond- en straatwerken
- drainages
- rioleringen
- beplantingen
- windkeringen en afrasteringen
- aanleg grasgazons
- onderhoud van groenvoorzieningen
- onkruidbestrijdingen
- kleigrond, teelaarde
- graszoden en graszaden
- bloembakken

Dorpsdijk 50-52 - Postbus 820 - Rhoon
Telefoon 01890-6111*

AANNEMINGSBEDRIJF

MOOGVLIET & ZN. B.V.

Burgerlijke- en Utiliteitsbouw

- NIEUWBOUW
- VERBOUW
- ONDERHOUD

ZWIJNDRECHT
Molenvliet 9 - Tel. 01850-26651-27034-24330

Stelt u prijs op

VAKWERK
KWALITEITS-
ARTIKELN

dan

VAN ZEBEN'S

Woninginrichting N.V.
Laarstraat 12-20
Zutphen

BOUWBEDRIJF

Fa. C. Spijker & Zn.

Van Ostadelaan 61.
Tel. 02150-11189-16777
HILVERSUM

Wie aan de toekomst bouwt
Bouwt op de C.H.U.
Met een advies dat u vertrouwd
Bouwt Meester's Bouwbedrijf voor u.

Vrijblijvend advies voor
renovatie - nieuwbouw - utiliteitsbouw.

Meester's Bouwbedrijf

Oudedijk 5, Oldebroek. Telefon 05253-1230.

STICHTING BURGERSCHAPS- KUNDE

Regeren - Reageren

Politieke partijen, democratisering, nieuwe bestuursvormen, sociaal-economische beleid, woningbouw.....

Een cursus burgerschapskunde
39 schriftelijke lessen voor f 30,-

Politiek bekeken

partijen en partijstelsel, volksvertegenwoordigers, recht en rechtspraak, gemeente en provincie, milieubeheer.....

een oriënteringscursus
12 schriftelijke lessen voor f 10,-

Werkende jongeren project

Een serie afleveringen op het gebied van maatschappijvorming voor werkende jongeren.

Informatie op sterk beeldende wijze en herkenbaar als behorende tot de leefsituatie van werkende jongeren.

8 afleveringen voor f 20,-

De gemeenteraad

Het raadslidmaatschap, de begroting, ruimtelijke ordening, subsidieregelingen, gewestvorming.....

Een cursus gemeentepolitiek
24 schriftelijke lessen voor f 25,-

De ondernemingsraad

Wet op de ondernemingsraden, vergader-techniek, bedrijfseconomie, de vakbeweging, sociale verzekeringen, personeelsbeleid.....

Een cursus voor ondernemingsraad-leden
34 schriftelijke lessen voor f 45,-

STUUR EEN LEGE ENVELOP (ZONDER POSTZEGEL) AAN: STICHTING BURGERSCHAPSKUNDE, ANTWOORDNUMMER 235(N), LEIDEN. U ONTVANGT PER OMGAANDE UITGEBREIDE INFORMATIE! TELEFOON 071-893403.

Het Centraal Verkiezingscomité van het christen democratisch appèl zoekt voor de organisatorische en administratieve begeleiding van de komende verkiezingscampagne een ervaren

secretaresse

vereisten: - organisatorisch talent
- zelfstandig kunnen optreden
- improvisatievermogen

gerekend kan worden op: - goede honorering
- onregelmatige werktijden
- plezierige werksfeer

Schriftelijke sollicitaties richten aan:
CDA postbus 7676 Den Haag
Tel. informatie: 070-465222 (J. G. H. Krajenbrink)

CDA christen democratisch appèl

de nederlander

LEDENKONTAKTBLAD CHU

Redactie: Postbus 8822 - 'sGravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

HET CDA KWAM WEER WAT DICHTERBIJ

door mr. O. W. A. van Verschuer, voorzitter CHU

In mijn bijdrage aan dit laatste ledencontactblad vóór de vakantieperiode wil ik eerst stilstaan bij de besluitvorming die in K.V.P., A.R.P. en C.H.U. ten aanzien van de gemeenschappelijke lijst plaatsvond. Met cijfers die niet voor tweeërlei uitleg vatbaar zijn namen de 3 partijen besluiten voor één lijst. Voor A.R.P. en C.H.U. betekent dit dat zij er in respectievelijk A.R.P.-partijraad en unieraad van 25 september nog in zoverre op terug kunnen komen dat de definitieve beslissing dan genomen moet worden. Die besluitvorming is geen formaliteit maar de grote mate van eensgezindheid van de kiesverenigingen houdt wel een duidelijke opdracht in aan deze verbanden om het eens te worden en ja te willen zeggen. Het eens worden betekent in concreto dat er nog een aantal geschilpunten moeten worden opgelost. Het moeilijkste ligt daarbij de kwestie van de zogenaamde intentieverklaring. Voorstanders betogen dat het wederzijds uitspreken, vlak voor de verkiezingen, dat men met elkaar, als de verkiezingsuitslag dat ook rechtvaardigt, na de verkiezingen een regering wil proberen te vormen, een kwestie van eerlijkheid en duidelijkheid in de politiek is. Volgens opiniepeilingen zou een meerderheid van het Nederlandse volk dit ook wensen. Tegenstanders van de intentieverklaring zeggen dat als het C.D.A. vóór de verkiezingen zou zeggen: we gaan met V.V.D. of met P.v.d.A. regeren (als zij dat op hun beurt ook t.o.v. het C.D.A. zouden doen) dit het herkenbare gezicht van het C.D.A. zou schaden.

Het C.D.A. wordt dan automatisch ingedeeld bij de partij waarvoor voorkeur uitgesproken is en dit te meer daar het nauwelijks denkbaar is dat in de huidige verhoudingen in Nederland een parlementaire meerderheid tot stand komt zonder dat het C.D.A. erbij betrokken is. P.v.d.A. of V.V.D. kunnen buitenspel gezet worden, het C.D.A. niet. Een belastende verantwoordelijkheid voor het C.D.A. die uit machtspolitiek oogpunt wel aantrekkelijk lijkt, maar ten koste gaat van eigen identiteit. Tegenstanders van de intentieverklaring betogen ten slotte dat intentieverklaring vooraf in strijd is met de ruimte die men aan de kiezers en hun stemgedrag moet toekennen. Ik geloof dat dat mogelijk moet zijn elkaar te vinden in een formule die enerzijds niet ten koste gaat van eigen identiteit maar anderzijds enige richting geeft aan de stappen die na de verkiezingen mogelijk moeten worden gezet om tot een regeerbare situatie te komen. Voor die te nemen stappen na de verkiezingen zal een belangrijke rol moeten spelen: voor welke problemen staan we en welke problemen moeten we in de volgende regeerperiode tot een oplossing proberen te brengen? Vervolgens is de vraag dan: Met wie kunnen we dat, zoals we dat nu zien, het beste doen? Principieel zou voor het C.D.A., - wij pleiten immers steeds voor gezamenlijke verantwoordelijkheid - een zo groot mogelijke regeringsmeerderheid, P.v.d.A., V.V.D. en C.D.A., het beste te verdedigen zijn, maar niemand onzer ziet geloof ik,

P.v.d.A. en V.V.D. nog samen regeren. Het C.D.A. zou in die situatie waarschijnlijk in vele gevallen compromissen moeten afdragen. Een dergelijke rol is voor het C.D.A. niet zo aantrekkelijk! Een ander punt wat nog vraagpunten oproept is de vraag naar de politieke homogeniteit in de Kamers en met name in de Tweede Kamer.

Kruisinga kon in de Algemene Vergadering van de Unie met erkentelijkheid verslag doen van het gemeenschappelijk fractiebestuur van K.V.P., A.R.P. en C.H.U. Een belangrijke stap in de goede richting. Een dringend beroep op de drie fracties blijft gewenst om de bereidheid te hebben elkaar ook te willen vinden. Jammer is het, dat ten aanzien van de Moties over de leveranties aan Zuid-Afrika de stemmingen weer niet over de hele linie op een lijn zaten. Hoewel A.R.P. en K.V.P. begrip moeten kunnen opbrengen dat de C.H.U. voor een motie van afkeuring van het in deze door de regering gevoerde beleid stemde - en Andriessen en Aantjes waren, ondanks het feit dat zij min of meer regeringspartijen vertegenwoordigen, in hun kritiek niet mals-; de C.H.U. moet beseffen dat een motie van afkeuring steunen, waar zij het volste recht toe hadden, een breuk in het C.D.A. gezicht betekent. Maar er zijn andere voorbeelden waar dit voor A.R.P. t.o.v. K.V.P. en C.H.U. geldt en K.V.P. t.o.v. A.R.P. en C.H.U. Zij moeten wel zeer zwaarwegende principiële redenen hebben elkaar nu nog in hun stemgedrag los te laten en het C.D.A.-profiel te verkleuren. Al met

al deel ik het optimisme van al degenen die met de K.V.P.-partijraad, met de A.R.P.-kiesverenigingen en met de C.H.U. Algemene Vergadering uitspreken dat het C.D.A. er komt en dat wij de barrières weten te nemen.

U weet het dat we er dan natuurlijk nog lang niet zijn. Er is dan veel werk aan de winkel, stroop uw mouwen maar vast op, om het C.D.A. plaatselijk, regionaal en landelijk verder van de grond te krijgen. Nieuwe verkiezingen voor de Tweede Kamer uiterlijk (in) voorjaar 1977 - eerder zullen wij ook klaar zijn! -, verkiezingen van Provinciale Staten in 1978. Het is gelukkig dat in deze periode ook de C.H.J.O., onze jongerenorganisatie, nieuwe activiteiten gaat ontplooiën die ook C.D.A.-gericht zijn. Elders in dit blad vindt u een bijdrage van de nieuwe jongerenvoorzitter Heukels die u daar wat over vertelt. Zullen wij afspreken dat u, behalve van een welverdiende vakantierust te genieten in de komende tijd, zich ook eens verdiept in de vraag wat kan ik na de vakantie voor de C.H.U. en daardoor voor het C.D.A. doen? U hebt vast nog wel een gaatje in uw agenda over. En met buurvrouw en buurmancollega in het werk erover te spreken kan zeker! Denk dan ook eens waar u de C.H.J.O. in kunt steunen - is uw zoon, uw dochter al lid, hoe gaat het op de scholen? Als ik u ten slotte een heel goede en uitrustende vakantie wens dan is dat omdat ik na de vakantie weer op uw activiteiten reken!

Verschuer.

Foutieve grondslag en misplaatst optimisme typeren het oogstjaar van kabinet Den Uyl

door dr. R. J. H. Kruisinga voorzitter CHU-Tweede Kamerfractie

De nadering van het oogstjaar van dit kabinet wordt sterk getypeerd door de foutieve procedure die bij de kabinetsformatie is gevolgd. Een procedure die, om met Lubbers te spreken, gekenmerkt is geweest door socialistische arrogantie van de macht. Daarnaast is zij gekenmerkt door te lang volgehouden optimisme over de financieel economische ontwikkeling. Program en samenstelling van dit kabinet stonden volgens de CHU niet in redelijke verhouding tot de sterkte van de betrokken fracties. In de programgrondslag domineerde „Keerpunt”; de zetelverdeling in het kabinet (10 links: 6 christen democraten) stond in een onjuiste verhouding tot het aantal zetels respectievelijk 56 tegen 48.

In het laatste jaar voor de verkiezingen, dat met Prinsjesdag aanvangt, en traditioneel het oogstjaar van het kabinet wordt genoemd, moet het kabinet haar belangrijkste plannen in overleg met het parlement, zien tot stand te brengen. Dit overleg is nu extra moeilijk doordat het plaats heeft onder de druk van de naderende verkiezingen. In het bijzonder voor dit kabinet geldt dat de situatie wordt verzwaard door:

1. een gebrek aan eenheid van optreden en beleid
2. de nog steeds erg optimistische verwachtingen over de financieel-economische ontwikkeling

GEEN EENHEID

Van het gebrek aan eenheid hebben we in het verleden verschillende beelden gezien.

Met name bewindslieden uit het linkse kamp hebben er een gewoonte van gemaakt uitspraken te doen op het terrein van ambtgenoten; of standpunten die zij in het kabinet zouden gaan innemen dan wel ingenomen hadden, naar buiten te brengen. Men kan dit niet afdoen met een beroep op een moderne vorm van openheid. Een dergelijke handelwijze is zeker mede het gevolg van bij de formatie gemaakte fouten. Maar die handelwijze tast wel het aanzien van het kabinet, in zijn totaliteit aan. Daardoor zwakt ze bijzonder de regeerkracht.

Kenmerkend is de gang van zaken rond het abortusbeleid. Zoals bekend heeft de CHU al bij de formatie het onjuist geoordeeld om in een zo belangrijke kwestie met fundamentele vragen rond leven en dood het initiatief aan de Kamer over te laten. We kennen de verdere gang van zaken. De PvdA heeft - mijns inziens met schending van de formatie-afspraken - samen met de VVD een initiatiefvoorstel ingediend. Minister Van Agt moet thans als verantwoordelijke minister, leiding geven aan het beleid. Het siert hem dat hij die verantwoordelijkheid aandurft. Maar zijn collega's van 'links' wekken op zijn minst de indruk hem in deze zaak volstrekt alleen te laten staan. Een tweede belangrijk voorbeeld hebben we onlangs gezien in de onmacht van dit kabinet om tot een besluit inzake de exportkredietgarantie voor mogelijke leveringen door onze industrie te komen. Men heeft daar géén enkele beslissing over willen of kunnen nemen. Ook dit tekent het gebrek aan regeerkracht van dit kabinet.

FINANCIËLE PROBLEMEN

Ten aanzien van de huidige financiële problematiek, die tot uiting komt in de Voorjaarsnota en de nota inzake de zogenaamde 1%-operatie wil ik herinneren aan de voortdurende zorg die door de christen-democraten en in bijzondere mate door de CHU is uitgesproken over de veel te optimistische verwachtingen van dit kabinet. Een optimisme dat door de linkse fracties steeds is gedeeld. Nu staat men bij naderende verkiezingen voor de gigantische taak om een uiterst zware financiële operatie uit te voeren.

Vrijwel gelijktijdig met de 1%-nota zijn belangrijke andere stukken verschenen, het ontwerp tot wijziging van de Ondernemingsraden; de structuurnota van minister Lubbers; en de Voorjaarsnota. Allen zijn ze veel te laat verschenen om een behoorlijke parlementaire behandeling mogelijk te maken. De Kamer komt daarmee onder hoogspanning te staan. De laatste week voor het zomerreces wordt als regel besteed aan behandeling van de Voorjaarsnota. Ook die nota is veel en veel te laat. Bovendien kregen we begin vorige week ook nog een brief over de afsluiting van de Oosterschelde. Het is opnieuw symptomatisch voor de besluiteloosheid van dit kabinet dat zulke belangrijke kabinetsvoorstellen zo uitzonderlijk laat komen. De Kamer staat voor een haast onmogelijke opgave om in korte tijd zulke belangrijke onderwerpen af te handelen. Een komend kabinet zal in dit opzicht een fundamenteel andere opstelling tegenover de Kamer moeten kiezen.

SAMENHANG

In de nota over de 1%-bezuinigingsoperatie is diverse malen nadrukkelijk gewezen op de samenhang met enkele andere wetsontwerpen, zoals de Vermogens Aanwasdeling, de Ondernemingsraden en de grondpolitiek. Samenhang is aanwezig. Maar in de nota is de indruk gewekt dat het parlement nu maar niet te lastig moet doen over deze voorstellen. Dit laatste - waarvan ik aanneem dat het kabinet duidelijk zal maken dat dit niet zo bedoeld - is uiteraard een onaanvaardbare zaak.

De reacties uit PvdA-kring op deze nota zijn opvallend. Men wekt naar buiten sterk de indruk dat de VAD; de Ondernemingsraad en de grondpolitiek a priori door de christen-democraten zullen worden afgewezen. Dat is natuurlijk onzin. Dat weet de PvdA ook heel goed. Het gaat niet om een VAD als zodanig. Het gaat om welke VAD, enzovoort!

Ik begrijp wel dat de PvdA in een moeilijke positie zit. Zij moet de komende tijd haar achterban duidelijk maken dat in Keerpunt van veel te hoog gespannen verwachtingen is uitgegaan. De realiteit is dat Keerpunt een volkomen onrealistisch stuk was. Daarbij komt dan de slechte financiële situatie, die lang verkeerd is beoordeeld. En toen dit kabinet het eindelijk zag heeft men te laat de bakens verzet. Eindelijk nu zegt minister Duisenberg dit openlijk aan zijn achterban. De PvdA heeft nu enerzijds de neiging om zich op te werpen als de enige

vervolg op pag. 2

PARLEMENTARIA

Drugdebat in eerste kamer

CDA WELWILLEND KRITISCH

MAIDENSPEECH VAN MEVROUW TEN KATE

Mevrouw A. Ten Kate-Veen heeft vorige week in de senaat haar maidenspeech gehouden. Namens de CDA-fracties voerde zij het woord over de wijziging van de Opiumwet en enkele andere bepalingen, de zogenaamde drugwetten.

De rede van mevrouw Ten Kate toonde dat de christen-democraten in de senaat een welwillend kritische houding tegenover de voorstellen aannamen.

Spreekster stemde in met de voorgestelde strengere strafbepalingen voor handelaren in heroïne. Een harde aanpak achtte zij hier nodig; evenals ten aanzien van de grensoverschrijdende handel in hennepproducten.

Zij stemde in met de mogelijkheid een voorwaardelijke veroordeling op te leggen met als voorwaarde dat de betrokken gebruiker van drugs zich onder behandeling stelt. Maar wat dient te gebeuren als de betrokkene in feite niet meewerkt aan de behandeling. Zij vroeg minister Van Agt hoe hij stond tegenover een strafbepaling voor beginnende gebruikers, bijvoorbeeld die van soft drugs op hard drugs overgaat, maar er niet aan is verslaafd.

Mevrouw Ten Kate wees op het belang van goede begeleiding en opvang van verslaafden. De opvang dient goed te worden geregeld. Zij had voorkeur voor subsidiëring van particuliere initiatieven. Welke concrete plannen heeft de regering ten aanzien van preventie en voorlichting?

VOORLICHTING

Spreekster drong er - in verband met de naderende vakanties - op aan dat van regeringszijde gewaarschuwd wordt welke risico's men loopt bij arrestatie met drugs in het buitenland.

Zij vroeg zich af of naast alcoholgebruik, ook druggebruik geen storende invloed heeft op het concentratievermogen bij het autorijden. Zijn er methodes, zo vroeg zij om via testapparatuur bloed of urine te onderzoeken op drugs.

Vraagtekens had de CDA-woordvoester ten aanzien van de aanvaardbaarheid van het gebruik van hennepproducten. Aan de hand van citaten uit de memorie van toelichting wees zij erop dat de regering toe-

geeft dat veel kanten van deze zaak nog onduidelijk zijn. Definitieve bewijzen zijn nog niet gegeven, inzake de aanvaardbaarheid. Daarom is hier de uiterste voorzichtigheid geboden.

Zij informeerde of onderzoek is ingesteld naar de vraag waarom in Nederland het gebruik van drugs zoveel groter is dan in andere landen.

Ten aanzien van de strafbepalingen inzake het in bezit hebben van hennepproducten, wees zij erop dat in het algemeen de indruk bestaat dat de hier vermelde overtredingen in de praktijk niet meer zullen worden vervolgd. Zij vroeg de minister een bevestiging dat de wet wel zal worden uitgevoerd en dat de politie-autoriteiten nauwlettend

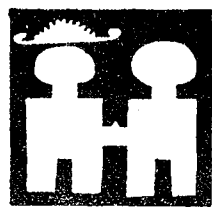
moeten toezien op de uitvoering. De strafbepaling dient naar haar mening te worden gehanteerd omdat het hier gaat om een preventieve werking ter bescherming van de gezondheid. Zou men bijvoorbeeld, aldus spreekster, de verplichte bromfietshelm blijven dragen, wanneer men weet dat het niet dragen niet zal worden bestraft?

Mevrouw Ten Kate wees voorts op uitspraken van Klaus Rainer Röhl, de ex-echtgenoot van wijlen Ulrike Meinhof. De Baader-Meinhofgroep heeft sterk voor de vrijheid van druggebruik geijverd. Röhl heeft dit recentelijk een van de meest fatale vergissingen van deze linkse activisten genoemd.

Zij besloot haar betoog als volgt:
„Bij de beoordeling en benadering van dit wetsontwerp gaat het er ons als CDA-fracties in eerste instantie om hoe wij onze gemeenschap, onze jeugd het beste kunnen dienen. Dit houdt in een goede en dus effectieve voorlichting. Een helpende hand van degenen, die het slachtoffer zijn geworden en die wij als patiënten moeten benaderen. Maar M. d. V., bij deze benadering past ook een effectieve toepassing van strafmaatregelen om veel ellende en verdriet te voorkomen.”

H. van Spanning

chjo

CHJO in nieuw perspectief

OPEN BRIEF:

Namens de CHJO heeft de voorzitter L. P. Heukels een open brief gezonden aan alle christelijk-historische kiesverenigingen. Deze open brief droeg als opschrift: „De CHJO in nieuw perspectief”.

De tekst van de brief is:

DE CHJO IN NIEUW PERSPECTIEF

„De CHJO is in een nieuwe fase aangeland. Een fase die zich kenmerkt door een actieve opbouw van de organisatie, goed lopende commissies, algemene ledenverga-

deringen en de planning voor een studieweekend in september met als onderwerp programvergelijking van socialisten, liberalen en christen-democraten. Over enige tijd zal een betaald sekretaris voor een verdere en nog betere uitbouw kunnen gaan zorgen.

Als organisatie wil de CHJO zich openstellen voor alle jongeren, die vinden, dat het CDA er moet komen. Niet alleen omdat eendracht macht maakt, maar juist

ook omdat ze genoeg hebben van de verdeeldheid onder christelijke politieke partijen.

Namens de CHJO,
L. P. Heukels,
voorzitter.

Voor zo'n CDA, uitgaande van het evangelie, willen wij ons inzetten m.n. ook voor een Christen Democratische Jongeren Organisatie, een CDJA.

Dit CDJA zal moeten proberen een voorportaalfunctie te vervullen voor het CDA en ook het CDA voor jongeren aantrekkelijk te doen zijn. Wat moet het CDA zonder jonge kiezers en leden?

Daar moet nu aan gewerkt worden en dat moet via een van de christen-democratische partijen. Zij vormen het CDA (de zgn. vierde poot heeft momenteel geen reële invloed op het CDA).

Daarom doen wij een beroep op u ons namen van mensen door te geven, jonger dan dertig jaar, die met ons de verdere uitbouw van de CHJO ter hand willen nemen. Graag komen wij in contact met belangstellende scholieren, studenten aan pedagogische akademies e.d.

Help ons de CHJO te versterken, zodat wij op gelijkwaardige wijze straks in het CDJA kunnen deelnemen.

Daar ligt de politiek van morgen; daar moeten we nu aan werken. Opgaven aan ons sekretariaat: van Iddekingeweg 142, Groningen.

vervolg van voorpagina

ware stimulator van maatschappijvernieuwing en anderzijds zich aan de verantwoordelijkheid voor de zware financiële operaties te onttrekken. Wat het eerste betreft, dit is een volstrekt onjuiste voorstelling van zaken. De christen-democraten hebben zich steeds positief opgesteld ten opzichte van maatschappelijke veranderingen. Ook christen-democraten zijn voor maatschappijvernieuwingen. Dat zijn echter dikwijls andere en soms héél andere maatschappijvernieuwingen dan de socialistische wensen. Dat moet de socialist goed duidelijk zijn. Het lijkt daarbij wel of de PvdA haar achterban wil doen geloven dat wetsontwerpen die door christen-democratische bewindslieden zijn ondertekend, per definitie minder waard zijn. Ofwel dat de christen-democraten in de Kamer door de eerste verantwoordelijkheid van hun geestverwante ministers min of meer gebonden zouden zijn die voorstellen niet al te kritisch te mogen benaderen, en ze zonder meer voor zoete koek moeten slikken. Dat is gewoon in strijd met de regels van onze parlementaire democratie.

De PvdA doet het soms voorkomen alsof hun bewindslieden in het kabinet ten aanzien van hervormings voorstellen een hard gevecht hebben moeten leveren met de christen-democratische collega's. Deze laatste staan in die visie op alle remmen. Er wordt dan niet bij verteld dat christen-democraten wel maatschappijveranderingen, maar dan andere willen dan de socialistische. En dáár gaat het om. De christen-democraten in de Kamer mogen na de discussie in het kabinet dan niet meer tegen-sputteren.

Daarbij ziet de PvdA dan over het hoofd dat zij ten aanzien van sommige eigen geestverwante ministers dit laatste standpunt niet huldigt. In het verleden hebben de ministers Van der Stoep en Vredeling meer kritiek van de socialisten te horen gekregen dan van de christen-democraten. Men mag de christen-democraten niet verwijten dat

zij geen wezenlijke veranderingen willen nastreven. Iets anders is dat de PvdA niet mag verwachten dat de christen-democraten dezelfde veranderingen in onze maatschappij willen als de socialist. Dat is niet het geval. Het is de socialist bekend dat de christen-democraten een andere maatschappij-visie hebben als de socialist. Voor de christen-democraten staat daarbij het harmoniemodel voorop. Slechts wanneer brede maatschappelijke en politieke geleidingen zich achter de uiteindelijke inhoud van deze voorstellen willen scharen is maatschappelijk succes verzekerd. Anders krijgt men ideologisch gekleurde modellen, die - net zoals het Keerpunt is vergaan in de praktijk onuitvoerbaar blijken. Dan heeft de PvdA prachtige wetten voor haar achterban maar die achterban kan er niet mee uit de voeten. Bij het spreken over de samenhang tussen deze wetsvoorstellen en de 1%-operatie heeft de PvdA momenteel de neiging om de noodzakelijke financieel-economische gezondmaking die hier onverbreekelijk behoort te verwaarlozen en - wat ik ernstiger acht - zich aan de mede-verantwoordelijkheid voor deze operatie te onttrekken. De houding van de PvdA bij de recente stemmingen over de Loonwetten is hiervan een markant voorbeeld.

Ik wil Van Thijn overigens prijzen voor zijn opmerking tegenover de Partijraad dat hij een uitspraak dat deze wetten door de fractie verworpen zouden moeten worden, naast zich neer zou leggen. Ook de PvdA-fractie heeft een eigen verantwoordelijkheid. Dat men toch tegen de voorstellen inzake het minimumloon stemde is toch een ernstig incident. Dat is onzerzijds ervaren als het zich onttrekken aan verantwoordelijkheid door de grootste regeringspartij! De PvdA is de grootste regeringsfractie. Daar zal zij de lusten maar ook de lasten van moeten dragen. Dit brengt bijzondere verantwoordelijkheid mee. Men kan zich niet eenzijdig opwerpen als maatschappijvernieuwer en de verantwoordelijkheid voor noodzakelijke financiële operaties afwentelen op anderen. Zeker als die

financiële operaties uiterst onaangename consequenties trekken. Maar die consequenties waren voor ons niet minder onaangenaam dan voor de P.v.d.A. Ik teken er dan wel bij aan dat de verhouding en daarom de verantwoordelijkheid naar het kabinetshandelen voor de CHU wel iets anders is dan voor de PvdA.

BETEKENIS VAN DE CHRISTEN-DEMOCRATIE

Van de christen-democraten mag nu als altijd worden verwacht dat zij de voorstellen van dit kabinet kritisch toetst aan haar program.

Ons uitgangspunt en het christen-democratisch program is de maatstaf die wij aanleggen bij ons streven naar maatschappijhervormingen. Op grond hiervan baseren wij ons op het beginsel van de solidariteit van de diverse maatschappelijke groepen onderling en op de bescherming voor de zwakken in de samenleving. Men mag daarbij niet in de fout vervallen op bepaalde groepen eenzijdig een accent te leggen, zonder anderen uit het oog te verliezen. Wij zijn als christen-democraten niet de verdedigers van groepsbelangen of van standsbelangen. Zo is het een goede zaak om onderwerpen als de VAD en de Ondernemingsraden te realiseren. Maar het is eveneens een groot belang dat door middel van gezondmaking van het financieel economisch klimaat de werkloosheid wordt teruggedrongen en de dreiging voor komende werkloosheid afneemt.

Daarbij mogen ook andere groepen dan werknemers en werkgevers niet vergeten worden. Het zijn de afgelopen jaren vooral de christen-democraten geweest, met name de CHU, die voortdurend hebben aangedrongen op meer activiteiten ten gunste van de ondernemers in de middenstand, in de land en de tuinbouw. Die groepen zijn zeer kwetsbaar. Andere kwetsbare groepen zijn nog steeds de bejaarden en de invaliden. Ook aan die groepen zal nog veel meer aandacht moeten worden besteed. De bejaardennota had een dikke onvoldoende.

Bovenal zullen de christen-democraten moeten waken voor uitholling van het christelijk karakter van onze samenleving. De erkenning van de betekenis van fundamentele normen en waarden rond het menselijk leven wordt aangetast in de door het verbond van liberalen en socialistische geformuleerde initiatief inzake de abortuswetgeving. Die waarden worden bedreigd wanneer men de maatschappij inricht op dusdanige grootschalige wijze dat de mens hierin zich zelf niet meer herkent en van zijn omgeving vervreemd. Die waarden worden eveneens bedreigd wanneer als gevolg van schaalvergroting levensbeschouwelijke organisaties dreigen ten onder te gaan.

Die waarden worden opnieuw bedreigd wanneer we zien welke denkbeelden de PvdA in haar concept-program heeft ontwikkeld over andere samenlevingsverbanden dan het gezin. De christen-democraten zijn zich bewust dat hier knelpunten bestaan die opgelost moeten worden. Ik denk bij voorbeeld aan de positie van de ongehuwde werkende vrouw; en de onvolledige gezinnen. Maar wij weigeren mee te gaan naar een samenleving waarin de unieke plaats van het gezin niet meer wordt onderkend. Christen-democraten zijn voorstanders van onderwijsvernieuwing en willen daartoe meewerken. Maar wij zullen ons ten principale verzetten tegen een experimenteerlust die uiteindelijk niet aan het kind en het onderwijzend personeel ten goede komt. En evenzeer wensen wij geen vernieuwingen waarin de eigen positie van het bijzonder onderwijs wordt aangetast. De christen-democratische fracties zullen zich zeker nu gezamenlijk moeten inzetten in de vaste overtuiging dat ons land en volk wezenlijk is gediend met een krachtig christen-democratische inbreng. En bovenal zullen we moeten ijveren voor een kabinet dat een werkelijk homogeen karakter draagt. Want slechts op 'e manier kan ons land de huidige problemen overwinnen.

Dr. R. J. H. Kruisinga.

SAMEN UIT - OOK SAMEN THUIS?

door H. Wisselink, secretaris CHU-fractie tweede kamer

Met het „samen uit” bedoel ik de belangrijke start op 18 mei jl. toen de fracties van de KVP, ARP en CHU besloten voortaan gemeenschappelijk beraad te houden over de Kameragenda. In de lange CDA-geschiedenis betekende dit een mijlpaal. Er werd bovendien ook besloten ook zoveel mogelijk als één fractie op te treden. Beraad over de Kameragenda vooraf door de drie fracties afzonderlijk verdween, ten einde blokvorming zoveel mogelijk te voorkomen. Over de eigen huishoudelijke en partij-aangelegenheden kunnen de fracties uiteraard wel afzonderlijk bijeenkomen.

Aan de hand van de notulen wil ik een poging wagen mijn persoonlijke indrukken van het gemeenschappelijk beraad weer te geven.

Een van de eerste ingekomen stukken was een telegram van de CDA-Statenfractie uit Overijssel waarin werd gelukgewens met het eerste gemeenschappelijke fractiebesluit. Inderdaad is het een gelukwens waard, dat ondanks de verschillende positie van de fracties t.a.v. het kabinet-Den Uyl zulks mogelijk bleek.

De leiding van de vergadering berustte de eerste twee weken bij de heer Andriessen, daarna was de heer Aantjes aan de beurt en onze fractievoorzitter heeft de leiding tot het reces. Het secretariaat zal per drie maanden wisselen. De bijeenkomsten worden gehouden in de fractiekamer van de KVP omdat deze de meeste ruimte biedt. De leden zitten in alfabetische volgorde, de drie voorzitters en secretarissen zitten bij elkaar.

Momenteel komen wij nog tafelruimte, stoelen en microfoons te kort. Dat zal

tijdens het reces verbeterd worden. Het aantal vergaderingen ligt hoger dan wij in de eigen fractie gewend waren. Ik mis de gemoedelijke sfeer van de eigen vergaderingen. Ook moeten voor een groep van bijna 50 personen uiteraard de discussies veel beter worden voorbereid. Dit gebeurt in de verschillende fractiecommissies. Lang niet alle commissies zijn tot nu toe geïntegreerd, maar in de resultaten is het verschil nauwelijks te merken.

Wel moet ieder lid veel meer tijd vrijmaken voor het onderlinge overleg. Dat kost dikwijls vele uren. Je holt zagezegd van de ene commissie naar de ander. Vaste Kamercommissies, bijzondere commissies, openbare commissievergadering, ga er maar aan staan!

Voor de leden van onze CHU-fractie geen geringe opgave het allemaal „bij te fietsen”. Ook het bijwonen van plenaire kamerdebatten wil je als kamerlid vanzelfsprekend hoge prioriteit geven evenals studie.

Juist in deze overgangsfase naar één definitieve kamerfractie doen zich vrijwel dezelfde fusieproblemen voor als in het bedrijfsleven bij het samengaan het geval is. Ook voor het fractiepersoneel heeft het consequenties. Het merkwaardige feit doet zich namelijk voor dat de fractiesubsidie na de verkiezingen veel lager wordt dan de optelsom van de subsidie der afzonderlijke fracties thans.

Toch hopen wij de personeelsleden allemaal te kunnen behouden. De inzet van ons personeel is er echter niet minder om, integendeel, er wordt met enthousiasme gewerkt. De laatste paar weken wordt er wel heel intensief vergaderd. De kamer

heeft voor een goede behandeling van de 1% brief volstrekt onvoldoende tijd gekregen doordat de regering er zo laat mee is gekomen. Terwijl ik dit schrijf is bovendien de voorjaarsnota nog niet uit.

Hoe liggen de meningen tussen de fracties? Hoewel een gevoelige zaak wil ik toch proberen hiervan een indruk te geven.

Bij de anti-kraakwetten stonden aanvankelijk twee stromingen tegenover elkaar. Een minderheid wenste de sociale functie van de eigendom sterker te beklemtonen. Een meerderheid wilde het zwaarste accent op de rechtsbescherming van de eigenaars van de woningen gelegd zien. Daarom waren er twee woordvoerders, die overigens elkaar aanvulden.

Minder goed ging het bij het debat over het beleid van het kabinet over de werkgelegenheid bij Rijn-Schelde Verolme.

Over deze kwestie werd ook maar gedeeltelijk gemeenschappelijk vergaderd. Uit de eindstemming bleek duidelijk een verschillende opstelling. Bij de behandeling van de beide loonwetten was er wel weer één woordvoerder. De eindstemming was op een enkele uitzondering na ook eensgezind. De PvdA kreeg haar zin. Wij haalden braaf de kastanjes uit het vuur. Kort samengevat: het gemeenschappelijk beraad is erg leerzaam en boeiend. Maar soms ook wel irriterend.

We moeten nog erg aan elkaar wennen. Wie had trouwens anders verwacht? Het is goed dat wij in dit stadium, nu de diverse partij-organen zich in grote meerderheid voor de ene lijst verklaard hebben, als drie kamerfracties proberen te bewijzen dat het kan.

De ervaringen tot nu toe zijn hoopgevend al sta ik daarom nog niet te juichen. Wij zijn samen uit, komen we ook samen thuis? Ik dacht van wel, maar tot op heden nog niet door dezelfde deur.

H. Wisselink.

PROCEDURE KANDIDAATSTELLING VOOR TWEDE-KAMERVERKIEZINGEN

Het Uniebestuur (dagelijks bestuur van de CHU) heeft in zijn vergadering van 2 juni de procedure vastgesteld voor de kandidaatstelling voor de komende Tweede-Kamerverkiezingen. De procedure is als volgt:

Datum

voor 1 augustus

- CH-Tweede-Kamerleden en oud-bewindslieden vragen of zij bereid zijn een nieuwe kandidatuur te aanvaarden.
- Kiesverenigingen verzoeken eventuele kandidaten (max. drie) op te geven tot 16 september uiterlijk.
- Kamerkringen mededelen dat de Unieraad op 13 november bijeenkomt en voor 1 oktober een verzoek tot indienen van een afzonderlijke kandidatenlijst binnen moet zijn.

voor 18 september

- mededeling naar genoemde kandidaten en verzoek om hun beslissing vóór 28 september mee te delen.

25 september

- Unieraad wijst nummer 1 van de CH-kandidatenlijst aan.
- Unieraad wijst de persoon aan in de commissie van drie (art. 58 n).

rond 1 oktober

- opstellen van de groslijst en rondsturen naar leden Unieraad.

13 november

- Unieraad bespreekt de groslijst.
- stelt aantal lijsten vast (maximaal 18).
- stelt aantal kandidaten vast per lijst en eventuele staartlijsten.
- stelt de groepen vast.

15 november:

- nieuw genoemde kandidaten worden gevraagd om binnen 7 dagen hun beslissing mee te delen.

eind november

- de definitieve groslijst wordt uitgegeven en toegezonden aan de leden van de Unieraad.

8 januari

- de Unieraad bespreekt de groslijst en stelt zo hij dit nodig oordeelt een advies op voor de samenstelling van de kandidatenlijst(en).

voor 20 januari

- groslijst met advies naar kiesverenigingen en kamerkringen, die geacht worden voor 12 februari de groslijst te bespreken. Met nadruk wordt aangeraden niet tot de laatste dag te wachten.
- Kamerkringen uitnodigen hun dagelijks bestuur af te vaardigen naar een bijeenkomst in januari nog, om het groepsbestuur te constitueren en plaats en uur van de groepsvergaderingen vast te stellen.

12 februari

- groepsvergaderingen stemmen over de volgorde van de kandidaten.
- wijzen de persoon aan belast met indienen van de lijst (per kamerkring).
- en wijzen de persoon aan bevoegd tot verbinding van de lijsten.

14 februari:

- Bestuur stelt uitslag stemming vast.
- samenvoegen van drie lijsten tot CDA-lijst.

12 april

- indienen van de kandidatenlijsten bij 18 stembureaus.

25 mei

- verkiezingen.

n.b. Van belang voor de kiesverenigingen zijn de zaken genoemd achter 1 augustus, 20 januari en 12 februari! Het bespreken van de groslijst en aanwijzen van uw afgevaardigde naar de groepsvergadering zal tussen 20 januari en 12 februari dienen te gebeuren.

mr. J. L. Janssen van Raay,
secretaris CHU.

Geen unieraad in juni

De vergadering van de Unieraad welke gehouden zou worden op zaterdag 19 juni ging niet door. De eerstvolgende vergadering van de Unieraad is thans vastgesteld op zaterdag 25 september.

JONGE AGRARIERS BLIJVEN OP HUN STUK STAAN

door

drs. E. Broekhuis, voorzitter landbouwcommissie CHU

De drie plattelandsjongerenorganisaties in Nederland hebben enige tijd geleden via het Landbouwschap een stuk gepubliceerd, waarin hun problemen gedocumenteerd zijn neergelegd.

De landbouwjongeren hebben ook een aantal voorstellen geformuleerd, inzake het landbouwbeleid, waarop de minister van landbouw recentelijk heeft gereageerd. Tijdens een gesprek van de Landbouwcommissie van de CHU met de vertegenwoordigers van de jongerenorganisaties bleek, dat de jongeren op hun stuk blijven staan en de niet gehonoreerde verlangens via de kamerleden onder de aandacht van de regering gebracht willen zien!

RENTABILITEIT

De Landbouwcommissie van de CHU overwoog, dat de moeilijkheden in de agrarische sector in het algemeen mede oorzaak zijn van de bijzondere problematiek van de jonge agrariërs.

Het pleidooi voor verbetering van de rentabiliteit in land- en tuinbouw via prijzen en lasten komt in het algemeen dus ook tegemoet aan de verlangens van de jongerenorganisaties.

De moeilijkheden bij de bedrijfsopname zijn voorts voor een deel op te lossen door verbetering van de financieringsfaciliteiten. De bedrijfsopname verloopt weliswaar moeilijk vanwege de vaak onvoldoende rentabiliteit, maar het is ook een kwestie van liquiditeit.

LIQUIDITEIT

De minister is aan de verlangens van de jongeren enigszins tegemoet gekomen door een financieringsregeling. Hij heeft in de eerste plaats de voorwaarden voor deelname aan de grondbank versoepeld.

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:

dr. K. de Vries, voorzitter;
mevrouw H. Tegelaar-Boonacker;
A. Buntsma;
Wm. C. de Kruijf; D. Rebel;
drs. H. van Spanning;
drs. G. van Leyenhorst.

EINDREDAKTIE:

H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:

mevrouw J. Algra-Feddema;
dr. E. Bleumink; drs. A. J. van Dulst;
prof. dr. J. W. van Hulst;
ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:

Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078

ADMINISTRATIE-ADRES:

(abonnementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „de Nederlander” en advertenties): Van Deventerlaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag): (070) 861529.

Adresveranderingen voor het ledenbestand en het ledencontactblad „de Nederlander” te zenden aan: Bureau CHU, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage. Telefoon 070-244516.

Abonnementenprijs f 25,- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg.

t.n.v. Stichting Uniepers

Druk: B.D.U. b.v., Barneveld.
Postbus 67. Telefoon 03420-3141.

UNIEBUREAU

HET BUREAU VAN DE CHR. HIST. UNIE Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage is telefonisch te bereiken onder nummer 070-244516* Kantooruren van maandag t/m vrijdag 8.30 v.m. tot 16.45 n.m. Het telefoonnummer van de SavorninLohmanstichting is: 070-246791.

Verder heeft hij met het bestuur van het Borgstellingsfonds een regeling getroffen, die eveneens de moeilijkheden bij de bedrijfsopname verlicht.

De Landbouwcommissie nam met genoegen kennis van beide maatregelen en de deputatie van de jongerenorganisaties had er ook geen moeite mee de maatregelen van de minister positief te waarderen. Wat de niet gehonoreerde verlangens betreft hielden de jongeren het been echter stokstijf!

WERKGELEGENHEID

„Waarom legt de overheid grote bedragen ten koste aan de scholing van studenten en wordt nog steeds onvoldoende gebruik gemaakt van de EEG-richtlijnen inzake de inkomensdervingsvergoeding voor onze bij- en nascholing? En waarom spendeert de regering miljoenen voor de verbetering van de werkgelegenheid maar laat ze ons onze eigen arbeidsplaats volledig financieren zonder een mogelijkheid van belastingvrij reserveren?”

De Landbouwcommissie concludeerde, dat het voorstel van de drie jongerenorganisaties om vóór de bedrijfsopname een bepaald bedrag per jaar belastingvrij te mogen reserveren - mede gelet op de werkgelegenheid - het overwegen waard was. De Landbouwcommissie stelde in het algemeen vast, dat de agrarische jongeren in Nederland getoond hebben hun belangen op een uitstekende wijze onder de aandacht te kunnen brengen van overheid en publiek. Hun presentatie in de Landbouwcommissie was ook daarvan een voorbeeld.

Drs. E. Broekhuis,
voorzitter Landbouwcommissie CHU)

„DE NEDERLANDER" EN WOERDEN

De kiesvereniging „Groen van Prinsterer" te Woerden heeft voor een haast ongelofelijke bijdrage aan onze ledenwerfactiviteit „De Unie op Stap" gezorgd. Wij ontvingen een opgave waarop voorkwamen: 23 echtgenote-leden, 8 echtparen, 9 dames en 44 heren, dus tezamen 40 dames en 52 heren. Dit zijn dus 92 nieuwe leden van één kiesvereniging!! Via ons Ledencontactblad hebben wij u regelmatig op de hoogte gehouden over allerlei kleinere en grotere gebeurtenissen die tezamen het verloop van de actie bepaald hebben. Er is in alle delen van het land heel veel medewerking geweest en ook in verheugende mate belangstelling voor het resultaat. Door de inzet en moeite die velen zich getroost hebben is een naar verhouding prachtig resultaat bereikt.

Opvallend is dat het steeds maar blijft lopen. Meermalen is gedacht, of gevreesd, dat het hoogtepunt bereikt of overschreden zou zijn. Telkenmale is gebleken dat dit nog niet het geval was. Altijd werd de actie weer doorgezet en overgenomen, velen zijn we daarvoor dank verschuldigd. En nu: bij alles wat de laatste weken nog van andere kiesverenigingen is binnengekomen, zo'n fantastisch bericht. Het maakt ons als het ware een beetje stil. Het is niet voor 't eerst, dat Woerden genoemd wordt in een bericht over nieuwe leden, ook in de vorige actie heeft men daar reeds meegewerkt. De activiteit van Woerden op dit gebied dateert overigens van heel lang in het verleden. Bijna tachtig jaar! Dit blijkt uit een artikel in het dagblad „De Nederlander" no. 1105 van 10 mei 1897.

HOEVEEL?

De vraag „hoeveel soorten christelijk-historischen zijn er wel?" is nu heel eenvoudig te beantwoorden: er is slechts één soort dat tezamen de Unie vormt. Toen was het een heel wat ingewikkelder kwestie. Zelfs een specialist als dr. Abraham Kuyper had er moeilijkheden mee. In zijn „Standaard" was gesteld, dat het maar een verwarrende geschiedenis was. Als redder in de nood daagde niemand minder op dan: de Savornin Lohman. Aldus de voorpagina van „De Nederlander" en dat was toentertijd bijna automatisch Lohman zelf. Er werd keurig uit de doeken gedaan hoe de vork in de steel zat. Om kort te gaan men kwam op zo'n vijf soorten.

- de AR zelf die sinds de dagen van Groen genoemd zijn de antirevolutionairen of christelijk-historischen en naast AR ook vele CH-kiesverenigingen telden (in Friesland);
- de resten van een ca. 1881 door een zekere prof. Londeboom gestichte Christelijk-Historische kiezersbond „Marnix";
- de 30 november 1896 opgerichte Christelijk-Historische Kiezersbond (ook wel Utrechtscher Bond genaamd);
- enkele juist opgerichte kiesverenigingen van wat men noemde de fractie-Hoedemaker, o.a. te Sneek, als voorlopers van de 24 maart 1898 op te richten Friesche Bond;
- de groep rond Lohman, die toen genoemd werd oud-antirevolutionairen

of ook wel christelijk-historischen. Dat dan voor alle duidelijkheid!

Meer soorten waren er niet. „De Standaard" had naast Chr. Hist. te Hilversum nog genoemd: „christelijk-historischen als in Woerden". Daarover was het commentaar van Lohman: „Wat met het laatste bedoeld wordt is ons niet helder. Wel bestaat te Woerden een oud-antirevolutionaire kiesvereniging waarover wij nog onlangs berichtten dat zij 150 leden telde, op de bodem van het program stond" enz. De Woerdenaars hebben het „De Standaard" kennelijk niet in dank afgenomen beschreven te worden zoals voornoemd is. Een reactie uit Woerden is aan te treffen in het blad van twee dagen later. Dat was dus het dagblad „De Nederlander" van 12 mei 1897 (no. 1107) die wij nu gaarne in het weekblad „De Nederlander" van 25 juni 1976 voor u willen herhalen:

REGLEMENT VAN DE CHRISTELIJK-HISTORISCHE KIESVEERENIGING „GROEN VAN PRINSTERER" TE WOERDEN.

art. 1 De Kiesvereniging stelt zich ten doel: a. kennis te verspreiden van de antirevolutionaire beginselen; b. werkzaam te zijn bij de verkiezing van leden van de Tweede Kamer der Staten-generaal in het kiesdistrict Bodegraven; c. bij die van leden van de Prov. Staten in het district Gouda; d. bij die van leden voor den Gemeenteraad te Woerden;

art. 2 De Vereeniging aanvaardt als staatkundig beginsel het antirevolutionair program van '78.

De betekenis van art. 2 is nu vervaagd. Destijds hield het in ten volle te behoren tot wat wel genoemd werd de fractie-Lohman of de oud-antirevolutionairen, die dan duidelijkheidshalve ook wel christelijk-historisch genoemd werden.

SCHIER UNIEK

Het noemen van leden van een kiesvereniging op de voorpagina was in die dagen voor een waardig dagblad als „De Nederlander" een schier unieke gebeurtenis. Het is haast met enige gepaste trots gesteld. De overige, weinige, oud-antirevolutionaire kiesverenigingen waarvan in het artikel nog genoemd zijn buiten Hilversum en Woerden, IJsselmonde, Amersfoort, Alphen, Apeldoorn en Delft (er waren er daarnaast nog enkele meer) waren slechts klein in ledental. Hoe groot de betekenis van de kiesvereniging Woerden was in die tijd blijkt wel uit het volgende. Het kiesdistrict Bodegraven omvatte zo'n 21 gemeenten, om er enkele te noemen: Bodegraven, Alphen, Hazerswoude, Reeuwijk, Oudewater en Bergschenhoek. Er waren bij de Kamerverkiezingen in 1897 slechts 6.788 kiezers (lang iedereen had toen nog geen kiesrecht en voorts alléén mannen), waarvan er 5.498 opkwamen en bovendien nog 137 een ongeldige stem uit zouden brengen. Woerden kan er niet meer dan zo'n 600 geteld hebben, van die 600 stemmen van Woerden moet dus een vierde gedeelte lid van „Groen van Prinsterer" zijn geweest. Eén op de vier kiezers aldaar!

In het gehele district kreeg de oud-antirevolutionaire kandidaat slechts 629 stemmen en die van de Christelijk-Historische Kiezersbond overigens nog

452. De Bond telde aanhangers o.a. in Alphen, Aarlanderveen (dorp), Hazerswoude, Schoonhoven, Hekedorp, Oudewater, Bodegraven en Zwammerdam zoals uit een ander bericht blijkt.

VEEL VERANDERD

Dat er destijds wel zo'n tenminste 5 soorten Christelijk-Historischen bestonden is vergeten. Drie van deze soorten zijn nu alweer sinds 1908 in de Unie verzameld en de Unie maakt zich op deel uit te gaan maken van weer een groter geheel. Doch „Groen van Prinsterer" staat nog midden in de Unie als een rots in de branding, reeds ruim 79 jaar! Waarschijnlijk bijna tachtig jaar oud of reeds langer? Zo hebben wij u dus kunnen berichten over de leden van Woerden, en

dat als het ware in de voetsporen van Lohman zelf!

VOORTS

We moeten ditmaal kort zijn. In ons laatste bericht meldde wij u een totaal van 947 nieuwe leden en dat in de hoop spoedig de duizend te bereiken. Wij waren al op dat aantal voordat het blad bij u in de brievenbus was. De TV-uitzending van dr. Kruisinga c.s. bracht ons er bijna en uiteindelijk was het de penningmeester van de K.V. te Hoorn die terloops mededeelde dat Hoorn vier nieuwe leden telde en die daarmee de duizend overschreed. Op donderdag 13 mei om kwart over twaalf! En nu zijn we reeds op weg naar de twaalfhonderd!

Twee nieuwe „Cahiers voor het Christelijk onderwijs"

Ongeveer vijf jaar geleden gaf de Unie „School en Evangelie" (opgericht in 1878 onder de naam Unie „Een School met de Bijbel") haar eerste „Cahier voor het Christelijk onderwijs" uit: een boekje van ca. 50 bladzijden, getiteld „Profiel van een school met de bijbel" en geschreven door drs. T. M. Gilhuis, voorzitter van de Unie. Dat „cahier" is inmiddels driemaal herdrukt. Nu liggen twee in februari j.l. verschenen nummers van deze reeks (19 en 20) voor ons: „Christelijk voortgezet onderwijs - hoe bestaat dat?" en „Eén gids - twee wegen?" resp. vier- en vijfmaal zo dik als het eerste nummer (195 en 244 bladzijden): men kan dus nauwelijks meer van „cahiers" spreken!

„Christelijk voortgezet onderwijs - hoe bestaat dat?" is als volgt ingedeeld: I. Ontwerp en uitvoering. II. Kanttekeningen in de marge. III. Kanttekeningen bij kanttekeningen. IV. Bijlage. Het eerste onderdeel is verzorgd door drs. Gilhuis (Christelijk onderwijs - spiegel van bevrijding) en drs. K. de Jong Oz. (De inrichting van het christelijk voortgezet onderwijs. Enkele lijnen); tussen haakjes: laatstgenoemde is kort nadat hij zijn bijdrage leverde Staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen geworden.

De kanttekeningen zijn geplaatst door vier auteurs uit de kring van het onderwijs, vier uit de kerken, drie uit de politieke partijen en één uit de vakbeweging. De kanttekeningen bij deze kanttekeningen zijn geschreven door de heren Gilhuis en De Jong. De bijlage (Bouwstenen voor een schoolreglement) is geleverd door de CVHO-werkgroep Democratisering en vernieuwing in school.

Het valt buiten het bestek van deze rubriek om alle namen te noemen. Ik beperk mij tot het drietal medewerkers uit de politieke partijen: mevrouw J. G. Kraaijeveld-Wouters (De zo geroemde vrijheid), drs. G. van Leijenhorst (Over bevrijding en vrijheid met betrekking tot het christelijk onderwijs) en dr. B. de Gaay Fortman (Christelijk onderwijs en maatschappij). Dat er bij de samenstelling van dit „cahier" gestreefd is naar variatie, blijkt ook uit de keuze van de auteurs, die de kring van het onderwijs en de kerken vertegenwoordigen; alleen voor de vakbeweging treedt, zoals gezegd, één woord - of liever penvoerder op: de heer J. Lanser, voorzitter van het C.N.V.

BIJDRAGE

„Christelijk voortgezet onderwijs - hoe bestaat dat?" is door de Unie „School en Evangelie" uitgegeven met de bedoeling een bijdrage te leveren tot de hoogst actuele discussie over de identiteit van de Christelijke School. Ik aarzel niet, deze bijdrage uitermate waardevol te noemen. Speciale aandacht verdient m.i. de kanttekening, getiteld „Identiteit", van de hand van dr. H. G. van den Doel, algemeen directeur van het Christelijk Pedagogisch Studiecentrum. „Eén gids - twee wegen?" heeft als ondertitel: „Werkcahier voor politieke en maatschappelijke vorming bij het christelijk voortgezet onderwijs". Ook onder de auteurs, die aan dit boek hebben meegewerkt, treft men volgers van diverse pluimage aan. Ik moet volstaan met de volgende inhoudsopgave:

Aan géne zijde (drs. T. M. Gilhuis); Bijbel en samenleving (prof. dr. G. Th. Rothui-

zen); Bijbel en maatschappelijk handelen (prof. dr. W. H. Velema); Er is geen weg naar vrede - vrede is de weg (prof. dr. J. de Graaf); Oorlog en vrede (prof. dr. A. Troost); Blank en zwart (dr. J. J. Buskes); Blank en zwart (prof. dr. B. Siertsema); Rijk en arm (dr. C. H. Koetsier); Enkele christelijke perspectieven in het ontwikkelingswerk (drs. C. P. van Dijk); Het zoeken naar de wil van God in deze tijd (prof. dr. J. Verkuyl); In het leerhuis (dr. J. M. van Minnen). Lesbrieven zijn verzorgd door C. C. A. van der Wilde (oorlog en vrede) en drs. G. Karsten (blank en zwart, met een commentaar van prof. Siertsema; rijk en arm).

In zijn inleiding wijst de eindredacteur, de heer Gilhuis, op „het de gemeente van Christus en ook de school met de Bijbel verwoestende verschijnsel van de polarisatie". (blz. 13). Hij voegt daaraan toe: „Eén Gids - en toch blijkbaar twee wegen. Het hier gegeven cahier, met die titel, legt er, helaas, ook op ondubbelzinnige wijze getuigenis van af". Maar hij laat het niet bij deze constatering. „De polarisatie (zegt hij op blz. 24) kan worden teruggedrongen wanneer elke partij het *exclusivisme* van eigen standpunt laat varen en daardoor ruimte schept voor de visie van de ander. Het moet daarom de bedoeling zijn *bóven* de onbijbelse stellingname horizontaal versus verticaal uit te komen in die zin dat we in gedrevenheid de oplossing gaan zoeken aan géne zijde van de tegenstelling links/rechts; horizontaal - verticaal". Dit is mij uit het (Christelijk-Historische) hart gegrepen.

AANBEVELING

Onnodig te zeggen, dat ik deze beide „Cahiers voor het Christelijk onderwijs" van harte aanbeveel in de belangstelling van de lezers van het Christelijk-Historisch weekblad „de Nederlander". Ik maak graag van deze gelegenheid gebruik om ook de aandacht te vestigen op de tijdschriften van de Unie „School en Evangelie": „Schoolschrift" en „Bulletin", die beide elk kwartaal verschijnen. Het eerste is bestemd voor de hele schoolgemeenschap en het tweede is een kaderblad (documentatie en bezinning op het Christelijk onderwijs). Een abonnement op „Schoolschrift" kost f 5,- en op „Bulletin" f 7,50 per jaar. Het adres van het secretariaat van de Unie „School en Evangelie", waar men zich kan opgeven, is: Van Breestraat 14, Amsterdam-1007 (tel. 020/724275).

K. de Vries

INFORMATIEGIDS

BERICHT VOOR ALLE KIESVERENIGINGEN, KAMER- EN STATENKRINGEN

Binnenkort verschijnt de adressen- en informatiegids CHU 1976. Deze dient ter vervanging van het handboek CHU dat thans geheel verouderd is. In de gids worden de adressen van alle SECRETARIATEN van de plaatselijke en gemeentelijke CH-Kiesverenigingen, Staten- en Kamerkringverenigingen opgenomen. Voorts het aantal leden per Kiesvereniging en waar mogelijk het telefoonnummer van de secretaris of secretaresse. Alle betrokkenen hebben hierover bericht ontvangen met het verzoek onze gegevens te willen controleren en waar nodig te verbeteren. Lang niet alle Kiesverenigingen enz. hebben op ons verzoek gereageerd. Deze komen dus eventueel met foute gegevens in de gids.

De secretarissen kunnen vergeten hebben antwoord te sturen, kunnen met vakantie zijn of tijdelijk afwezig. Secretariaten kunnen ook overgenomen zijn door anderen en daarvan nog geen bericht naar het Uniebureau gezonden hebben. Er zijn allerlei mogelijke oorzaken voor het in gebreke blijven.

Daarom verzoeken wij de overige bestuursleden van alle CH-organisaties even contact op te nemen met hun secretarissen om na te gaan of de gegevens verzonden zijn. Vooral daar waar bekend is dat er problemen rond het secretariaat bestaan, door vacatures, vakanties, etc.

Indien een afdeling momenteel geen secretariaat heeft, dan gaarne een ander correspondentieadres vermelden. U kunt volstaan met de naam en het nummer van de Kiesvereniging (of de kring, enz.), een adres, waar mogelijk een telefoonnummer en waar het Kiesverenigingen betreft het aantal leden. Indien er enige twijfel is aan het juiste aantal leden en het er bijvoorbeeld circa 38 tot 42 kunnen zijn is: circa 40 ook voldoende.

Gaarne aller medewerkingen dan: helpt u ons met het uitgeven van een juiste adresgids en u hoeft zich dan binnenkort niet te ergeren aan een onjuiste vermelding van uw afdeling! Alle berichten naar:

Uniebureau,
Wassenaarseweg 7,
s-Gravenhage, telefoon 070-244516.

Vergaderschema CHU

Het vergaderschema van de bestuursorganen van de CHU voor het komend seizoen is als volgt:

Het Uniebestuur (dagelijks bestuur CHU) vergadert op 6 augustus, 15 september, 14 oktober, 19 november, 16 december, 14 februari, 14 april.

De Unieraad wordt in vergadering bijeengeroepen op zaterdag 25 september, zaterdag 13 november, zaterdag 8 januari, zo nodig op zaterdag 18 februari, en op zaterdag 16 april.

De algemene vergadering van de CHU is gepland op zaterdag 4 juni volgend jaar.

H. L.

CDA-PROGRAM GOEDE BASIS VOOR NIEUWE START

door: dr. L. M. van Leeuwen, lid commissie-Goudzwaard

Het Ontwerp-programma van het CDA, gepresenteerd door de commissie-Goudzwaard heeft in z'n algemeenheid positieve reacties gekregen. Natuurlijk zijn er op het ontwerp ook van binnen de CDA-partijen corrigerende opmerkingen gemaakt. Het bestuur van de CHU wenst, evenals de besturen van KVP en ARP, dat iedereen in de partijen kan bijdragen aan het rijpen van het programma van ontwerp tot definitieve tekst. Het CDA-congres zal uiteindelijk over de definitieve tekst beslissen, nadat uit de diverse partijen de gewenste amendementen bekend zijn. Het CHU-bestuur heeft haar kiesverenigingen tot 10 juni de gelegenheid gegeven amenderende teksten in te leveren. Die worden dan in een vergadering van de Unieraad besproken en daarna doorspeeld aan het bestuur van het CDA, dat de commissie-Goudzwaard zal vragen pre-adviezen uit te brengen voor het CDA-congres. Naast voorstellen vanuit de afzonderlijke partijen kunnen overigens ook nog door leden van het CDA-congres rechtstreeks amendementsvoorstellen worden gedaan. In dit artikel wordt een toelichting gegeven op de opzet van het Ontwerp-programma, terwijl tevens al ingehaakt wordt op de reacties, die vanuit de CHU zijn gegeven. Het programma, waarmee we te zijner tijd de verkiezingsstrijd zullen ingaan zal ongetwijfeld veel korter worden dan het programma, dat in ontwerp nu is aangeboden. Wij stellen als ideaal, met maximaal twintig actuele punten de verkiezingsstag in te gaan.

Het Ontwerp-programma van het CDA bestaat uit 187 politieke stellingen, terwijl daarnaast steeds de basisfilosofie in vorm van toelichtingen wordt gegeven. In de commissie werd constructief gewerkt. Als wij alleen voor de CHU een ontwerp-programma hadden moeten maken, dan zouden er ongetwijfeld in het ontwerp op een aantal punten wat andere uitspraken gedaan zijn. Wij hebben ons allemaal erop ingesteld, dat wij als democraten binnen het CDA moeten fungeren en dat wij dus, als het enigszins kon, uit moesten zijn op een elkaar vinden. Uiteindelijk waren er van de 187 punten maar 6 punten, waar de commissie geen overeenstemming kon bereiken. Voor die 6 punten werden alternatieven aangereikt en het CDA-bestuur heeft knopen doorgehakt door op die punten voor een uiteindelijke tekst te kiezen. Die alternatieven betroffen de punten drugs, defensie, Israël, aftrekbaarheid onderhoudskosten eigen woning, kerncentrales en de samenstelling in de toekomst van de Raad van Commissarissen bij grote ondernemingen.

De commissie gaf zichzelf intern een taakverdeling.

Bestreken werden de drie vlakken: buitenlandse zaken en defensie, welzijn (populair gezegd de inrichting van onze samenleving, zoals CRM - justitie - binnenlandse zaken) en de sectie welvaart (de sociaal-economische politiek inclusief belastingen en volksgezondheid).

DANKBAAR

De sector welzijn heeft een aantal punten, waar wij met elkaar gewoon dankbaar voor mogen zijn, dat die in het programma terecht zijn gekomen. Ik zou u met name willen wijzen op de enorme nadruk, die het programma legt op de functie van het gezin, pijler van onze samenleving, de éénheid van waaruit in feite onze samenleving wordt opgebouwd. Het gezin wordt duidelijk belangrijker geacht dan andere vormen van samenleving, waar veel gradaties denkbaar zijn.

De formulering met betrekking tot een belangrijke zaak als het drug-gebruik is er nu één, waarmee we naar mijn mening als CDA nog net wel voor de dag kunnen komen, al is het zo, dat andere verslavingsgevaren te weinig nadruk krijgen.

TERECHT

Naar mijn mening terecht zijn er veel complimenten gegeven over de onderwijsparagraaf. Met nadruk zou ik u erop willen wijzen, dat in de basisgedachte over het onderwijs heel duidelijk geformuleerd is, dat de vrijheid met betrekking tot de richting, inrichting en oprichting onverkort gehandhaafd dient te blijven. Ik zou mij kunnen voorstellen, dat u met mij wenst, dat de formulering van die basisgedachte uiteindelijk terecht moet komen in één van de twintig punten, waarmee we te zijner tijd de verkiezingen zullen ingaan.

Vanzelfsprekend had men in de welzijnsparagrafen nog wel meer onderwerpen op kunnen nemen. Behartenswaardige woorden, bijvoorbeeld met betrekking tot uitspraken over kindbescherming, zijn daarover geschreven door onze partijgenoot dr. Blankenstijn in één van de vorige uitgaven van „de Nederlander”.

In het hoofdstuk over buitenlandse zaken en defensie wordt onze verantwoordelijkheid in de wereld aangegeven. Natuurlijk moet het CDA een principieel geluid op dit enorm belangrijke terrein laten horen. Wel oppassen voor „schoolmeesterlijk” optreden.

Defensie is en blijft een enorm belangrijke zaak. Het is voor ons heel duidelijk, dat het uitgangspunt voor de toekomstige defensie niet de huidige situatie mag zijn, niet de situatie, bepaald door de al in gang gezette bezuinigingsplannen van het kabinet-Den Uyl in januari 1976. Het CDA-bestuur heeft op dit punt een knoop doorgehakt en heeft nu in het ontwerp-programma een tekst voorgesteld, die erop neer komt, dat men zich baseert op hetgeen in de defensienota 1974 van het kabinet-Den Uyl is geschreven. Ik heb persoonlijk het gevoel dat wij in vroegere publicaties van het CDA en van de afzonderlijke CDA-partners een betere basis hadden kunnen vinden voor het vastleggen van een koers. Heel duidelijk zal zijn, dat de overheid een erg belangrijke taak heeft in het garanderen van de veiligheid van onze grenzen en van de eigen verantwoordelijke inbreng in de bondgenootschappelijke samenwerking. Van groot belang is, dat in het programma geschreven is, dat de Nederlandse defensie-inspanning in NAVO-verband gericht moet blijven op het voorkomen van oorlog en het beheersen van crises.

KRITIEK

De sector welvaart werd onderverdeeld in een aantal elkaar heel duidelijk aanvullende paragrafen. Natuurlijk is er kritiek en die kan eigenlijk in twee belangrijke rubrieken worden ondergebracht. In de eerste plaats geloof ik, dat wij nog duidelijker aan hadden kunnen geven, dat de onderneming in ons vaderland nog altijd de motor is van onze economie en dat naarmate die motor beter draaien kan de problemen met name met betrekking tot werkloosheid veel minder groot zouden zijn. Er is in ons programma nog altijd sprake van een benadering van betutteling van het bedrijfsleven. Natuurlijk is het zo, dat er verantwoordelijk gewerkt moet worden. De zorg voor een goed milieu is erg belangrijk en dat geldt ook voor een verantwoord grondstoffenverbruik. Generaties na ons moeten ook nog een leefbare aarde kunnen hebben en wij zullen moeten zorgen, dat onze naasten in de derde wereld een betere toekomst zullen hebben. Toch is het dan erg moeilijk om vanuit die vaste principes aan te geven, wat wel en wat niet mag bij grote ondernemingen. Er gingen in de commissie stemmen op, die ervoor pleitten, dat er absoluut geen reclame meer gemaakt zou mogen worden. Dit gaat natuurlijk veel te ver. Dat men pleit voor loskoppeling van de Ster-reclames van de nieuwsuitzendingen kan ik mij nog wel voorstellen, omdat die reclame-uitzendingen zeer penetrant kunnen zijn. Een ander voorbeeld in dit verband is de wenselijkheid, dat bedrijven zo zorgvuldig mogelijk omspringen met grondstoffen en dat zij op verantwoorde manier hun afval afvoeren en serieus nagaan, of zij het afval nog opnieuw gebruiken kunnen.

In ons programma staat, dat over dit soort zaken in een jaarverslag verantwoording moet worden afgelegd. Ik zou hier liever gezien hebben, dat wij uitdrukkelijk gesteld hadden, dat het wenselijk was, dat bedrijven in een algemene toelichting in hun verslagen aangeven, hoe zij de grondstoffen- en afvalproblematiek benaderen.

Een ander punt van kritiek - en dat is ook voor mij een erg zwaar wegend punt - is hetgeen in het ontwerp-programma staat over de samenstelling van de raad van commissarissen in grote vennootschappen. De commissie-Goudzwaard had daarover aan het CDA-bestuur alternatieven geleverd. Het CDA-bestuur heeft hier een

knoop doorgehakt en gekozen voor een tekst, die erop neer komt, dat in de komende kabinetsperiode de Raden van Commissarissen samengesteld moeten gaan worden via directe verkiezingen, één derde van het aantal commissarissen door de werknemers, één derde door de kapitaalverschaffers, terwijl het resterende één derde door de aldus gekozen commissarissen gezamenlijk wordt bepaald. Deze 1/3-1/3-1/3-formule zou het Europese model weergeven.

In de eerste plaats moet er op gewezen worden, dat het eigenlijk al te ver gaat, te praten over een Europees model. Het is zo, dat het Europese parlement voor de Europese vennootschappen aangenomen heeft, dat een samenstelling van de raad van commissarissen naar het 1/3-1/3-1/3-model aan te bevelen zou zijn. De raad van ministers heeft dit idee van het Europese parlement bepaald niet overgenomen. Het is naar mijn overtuiging duidelijk, dat wij in Nederland met de zeggenschap van de werknemers, die absoluut noodzakelijk is, eigenlijk dubbel op bezig zijn. Wij zien steeds grotere bevoegdheden voor de ondernemingsraad en tegelijkertijd wordt ook gedacht aan steeds toenemende bevoegdheid van de werknemers in de raad van commissarissen.

De structuur, waaronder de Nederlandse ondernemingsraden nu werken is eigenlijk nog maar een paar jaar oud. Ondernemingsraden hebben het recht commissarissen te checken en hun benoeming c.q. hun herbenoeming af te houden. Dit nieuwe systeem draait nog zo kort, dat nog niet eens alle commissarissen in Nederland een keer de ondernemingsraad zijn gepasseerd. Het kabinet-Den Uyl heeft een wijziging van de wet op de ondernemingsraden ingediend, waarvan eigenlijk niemand nog weet, wat het gaat worden. Moeten we nu al weer met grote stappen veel verder gaan? Het lijkt heel verstandig ervoor te zorgen, dat hier een amendering zal gaan plaatshebben. In dit verband ben ik het geheel eens met minister Van Agt, die op 6 april 1976 in de Eerste Kamer naar aanleiding van een vraag van de VVD'er Polak het volgende zei:

„Met de heer Van Polak ben ik van mening, dat het te vroeg is om de structuur vaarwel te zeggen, die voor de grote vennootschappen nog pas vijf jaar geleden wettelijk is vastgelegd en die feitelijk nog geen drie jaar functioneert. De ontwikkeling in Europa gaat een iets andere richting uit, waaraan wij niet geheel voorbij zullen kunnen gaan. Het lijkt mij niettemin verstandig, dat deze materie nog enkele jaren onaangeroerd blijft. De heer Polak heeft in dit verband het ontwerp voor het nieuwe CDA-programma ter sprake gebracht. De passage, die daarin staat over de medezeggenschap in de Raad van Commissarissen van grote vennootschappen zal naar mijn oordeel moeten worden gewijzigd.”

GROOT BELANG

Van groot belang acht ik het onderdeel in het ontwerp-programma over sociale zekerheid. Uitgangspunt is, dat de zwaksten in onze samenleving echte bescherming nodig hebben.

Toch zal er bezuinigd moeten worden. In de eerste plaats door het stelsel, dat zo langzamerhand volmaakt onoverzichtelijk is geworden, enorm te vereenvoudigen. De commissie wil alle regelingen in dit kader in twee rubrieken onderbrengen. Het gaat dan in beide rubrieken om inkomensvervangende regelingen en wel één regeling, die alles behandelt, waar inkomen vervangen moet worden gedurende maximaal een half jaar en regelingen, waarin inkomens moeten worden vervangen voor een duur langer dan een half jaar.

Verder wordt in het ontwerp-programma afgestapt van de welvaartvastheid in alle huidige regelingen in ruil voor de waardevastheid. Met andere woorden: deze regelingen volgen niet meer koste wat het kost de ontwikkeling van de lonen, maar de ontwikkeling van de kosten van levensonderhoud, de prijzen dus. Van tijd tot tijd zou dan eventueel bijstelling mogelijk zijn. In de derde plaats is van betekenis, dat het idee verlaten wordt, dat de minimum sociale uitkering gekoppeld moet zijn aan het minimumloon. Ook hier kan door bijstelling nu en dan een tussentijdse wijziging worden aangebracht. De drie hiervoor

In de zomer van 1975 werd door het CDA-bestuur de beslissing genomen, dat een commissie uit de drie partijen een concept-politiek programma zou moeten schrijven, dat gebruikt zou kunnen worden bij de eerste verkiezing voor de Tweede Kamer, waar het CDA zich als nieuwe partij aan het Nederlandse volk zou presenteren. Voorzitter van de commissie werd prof. dr. B. Goudzwaard; elk van de drie partijen leverde, naast de fractieleider uit de Tweede Kamer, drie leden. Voor de CHU werden door het partijbestuur benoemd naast dr. R. J. H. Kruisinga, de heren jhr. drs. P. A. C. Beelaerts van Blokland en dr. K. de Vries en dr. L. M. van Leeuwen, de schrijver van bijgaand artikel.

genoemde punten zullen politiek van een groot belang zijn.

REALISTISCH?

Is het ontwerp-programma van het CDA realistisch?

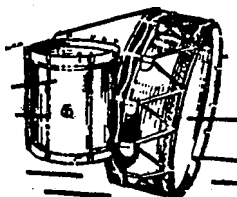
Met die vraag bedoel ik: is het allemaal wel betaalbaar?

U heeft in het ontwerp-programma gelezen, dat de overheidsuitgaven maximaal nog een jaarlijks met 0,7 procent extra zullen mogen toenemen bij een verwachte productiegroei van 3 1/2 procent. In dit verband is het interessant te wijzen op het feit, dat het kabinet-Den Uyl thans denkt aan een groei met 1 procent en zover wij de berichten na kunnen gaan zit de VVD voor het totaal van de collectieve uitgaven op 0 procent. Wij zijn aan onze 0,7 procent gekomen door er in feite vanuit te gaan, dat in de sector van de zogenaamde sociale wetten, de regelingen dus voor de zwakken in onze samenleving, in de komende jaren bepaald nog groei zal moeten zitten. Denkt u maar aan de invoering van de Algemene Arbeidsongeschiktheids Wet, die met name voor zelfstandigen-gehandicapten van enorme betekenis zal zijn.

Verder voorzien wij nog wel een verder beroep op de uitkeringen voor werklozen. Het programma is zoveel mogelijk doorgerekend met de deskundige steun van staatssecretaris Van Rooijen. Wij zijn daarbij tot de conclusie gekomen, dat de groei in de overheidsuitgaven, indien men alles zou doen, wat thans in het ontwerp-programma vastgelegd is, uitkomt op ongeveer 0,8 à 0,9 procent. In de komende tijd moet nagegaan worden, waar bijstellingen nog mogelijk zijn. Die zullen bijvoorbeeld gevonden kunnen worden in de terugbrenging in de verlangens met betrekking tot de bestuurlijke wijzigingen bij provincies en gemeenten. Ik heb stellig de indruk, dat wij, wanneer we dat uitgewerkt hebben, inderdaad op de 0,7 procent zitten en dat betekent, dat dit ontwerp-programma van het CDA als een zeer realistisch programma beschouwd kan worden.

DUIDELIJK BEELD

Het ontwerp-programma geeft naar mijn overtuiging een duidelijk beeld van een partij, die zich wil presenteren als een Christen-Democratische partij. Het is een programma, dat een geheel eigen gezicht laat zien; een gezicht, dat past bij mensen, die als bewuste christenen in de samenleving datgene willen brengen, wat naar hun mening die samenleving aanvaardbaar, beleefbaar en daardoor goed kan maken. Het feit, dat mensen uit verschillende politieke stromingen vaak onder hoge druk door politieke spanningen heen dit programma konden ontwerpen, bewijst, dat wij als het moet als ARP, KVP en CHU één kunnen zijn in een Christen Democratisch Appèl. Het programma is ongetwijfeld een heel goede basis voor een nieuwe start met een eigen fris geluid van onze nieuwe politieke groepering. Met dit programma in de hand kan iedereen zeggen: C.D.JA!

VAN DER GLAS
Heerenveen

Blaas- en
Slaginstrumentenfabriek
Telefoon 05130-22652

CDAktueel

FEITEN EN MENINGEN

CHRISTEN DEMOCRATISCH APPÈL

Redactieteam

G. van den Berg
 drs. C. Bremmer
 F. J. van der Heijden
 mr. J. B. A. Hoyinck
 Wm. C. de Kruyf
 H. Lokkerbol
 mr. C. van der Wetering
 G. J. Brinkman (secretaris)

Door B. Bol

Oud-wethouder economische zaken
 Den Haag

De regionale aspecten van
 het ontwerp-program

De redactie vroeg mij iets te willen schrijven over de regionale aspecten, zoals we die kunnen vinden in het ontwerp-program van het CDA. Leest men dit ontwerp-program door, dan komt men af en toe wel een aanduiding of aanbeveling over de regio tegen, maar het komt hier en daar toch wel zo verbrokkeld over, alsof van een werkelijk regionaal beleid geen sprake is of zou zijn.

Zo lezen we onder punt 9 (Bejaarden) dat de behoefte aan voorzieningen voor bejaarden aan lokale en regionale criteria moeten worden getoetst. Bij de Cultuur en communicatie vinden we onder de punten 60, 65 en 67 dat de regionale culturen door de overheid in hun eigenheid erkend en gesteund worden, dat verantwoorde pogingen tot het oprichten van regionale bladen worden ondersteund, met name in regio's waar de dagbladders is gemonopoliseerd en tenslotte dat de regionale en lokale omroep worden gefinancierd uit regionale en lokale middelen.

Onder het Milieubeleid wordt nodig geacht, bij toetsing van nieuwe investeringsprojecten van overheid en bedrijfsleven, het aanvaarden van een regionaal „stilstand-principe”, wat dat dan ook moge zijn (punt 70). Het beleid voor Midden- en Kleinbedrijf (punt 93) dient mede te omvatten o.m. oprichting van regionale dienstencentra voor eerste opvang en sociale begeleiding met regionale adviestaak t.a.v. de lokale overheid.

Dienstbaar beheer

Hoe noodzakelijk, dan wel aantrekkelijk bovengenoemde zaken wellicht ook kunnen zijn, groots of indrukwekkend lijkt het bepaald niet.

Maar na deze eerste hoofdstukken, vinden we in hoofdstuk drie, onder „een dienstbaar beheer” bij het onderdeel „ruimtelijke ordening” en „stadsvernieuwing” alsmede bij „volksgezondheid” een aantal punten dat ons ongetwijfeld zal aanspreken. Om met dit laatste te beginnen, Volksgezondheid vraagt herziening van de wetgeving in de gezondheidssector t.a.v. de controle op spreiding en kwaliteit van de noodzakelijke gezondheidsvoorzieningen en verder, dat moet worden uitgegaan van doorzichtige en regionale opbouw van de gezondheidszorg, zoals intussen werd toegelicht in een commentaar van ds. C. Blankestyn in de CDA rubriek van mei jl.

Ruimtelijke ontwikkeling

Velen onzer zullen bij het zoeken naar

Bericht voor rechtstreekse C.D.A.-leden in het Congres

Op zaterdag 21 augustus a.s. zal in het Jaarbeursgebouw te Utrecht een bijeenkomst plaatsvinden van de 70 rechtstreekse leden van het C.D.A., die zitting hebben in het Congres.

Aanvang 10.00 uur. Op deze bijeenkomst zullen o.a. de amendementen worden besproken die vanuit de rechtstreekse leden zijn ingediend op het ontwerp-program.

CDA-program over uw omgeving

De voorzitter van de programkommissie van het C.D.A., prof. dr. B. Goudzwaard, presenteerde in maart j.l. het ontwerp-C.D.A.-program

regionale mogelijkheden of ontwikkelingen ongetwijfeld direct gezocht hebben naar de ruimtelijke ordening. Immers, de ordening en het gebruik van de ruimte zijn in ons, zo dichtbevolkte land, van Immense betekenis, vandaar: een dienstbaar beheer. Onder de punten 131, 132 en 133 lezen we o.m.: De uit de planologische kernbeslissingen voortvloeiende akkoorden geven aanwijzingen voor globale programmering van de volkshuisvesting op regionaal en lokaal niveau. Door de ruimtelijke ordening (met name op lokaal en regionaal vlak) worden de verhoudingen in het midden- en kleinbedrijf in sterke mate bepaald. En tenslotte bij „stadsvernieuwing” o.a., dat ten bate daarvan een doorbraak noodzakelijk is in bestuurlijk en organisatorisch opzicht. Daarbij zal de functie van de stad als regionaal centrum van sociale, culturele en economische activiteiten worden hersteld. Tot zover het program.

Regionaal beleid

U zult er vermoedelijk niet van ondersteboven zijn. Maar, er is gelukkig juist hierbij een uitgebreide toelichting gevoegd. Allereerst vermeldt de toelichting op dit derde hoofdstuk, handelend over „een dienstbaar beheer” dat dit hoofdstuk, is gebaseerd op art. 2 van het program van uitgangspunten, luidende: „Krachtens haar opdracht is de overheid geroepen de samenleving op een zo rechtvaardig mogelijke wijze te dienen. Die dienst houdt o.m. in dat zij opkomt voor de zwakken, vervolgd, enz., de persoonlijke levenssfeer eerbiedigt en in het algemeen alle voorwaarden schept, die voor een samenleving van verantwoordelijke mensen nodig zijn”.

Deze toelichting wordt dan nader geconcretiseerd onder het kopje regionaal beleid: „Bij het streven naar een leefbaar land is het regionaal beleid

van wezenlijke betekenis. Onjuist en onwettelijk is het, te streven naar gelijkheid van de gemiddelde inkomenshoogte tussen de verscheidene regio's. Uitgangspunt behoort te zijn, het eigene van elk landsdeel tot zijn recht laten komen, zowel in cultureel, als in sociaal en economisch opzicht. Daarbij is een gericht beleid nodig ter voorkoming en bestrijding van regionaal-bepaalde haarden van structurele werkloosheid”. Deze toelichting biedt een duidelijk perspectief voor heel dit land waar het CDA toch zegt mede-verantwoordelijkheid voor te dragen, of sterker nog: niet slechts negatief, maar ook positief: waarvoor het CDA verantwoordelijkheid durft te nemen, evenwichtig, zonder naar welke windrichting ook te lonken ten koste – altijd weer – van een andere, meestal westelijke richting.

Rechtvaardige verdeling

Een verdere toelichting op een rechtvaardige verdeling van lasten, vertelt ons heel nuchter dat we bij het berekenen van de „prijs” voor het stimuleren van een gezonde economische ontwikkeling – ook regionaal – we goed moeten begrijpen dat het Nederlandse economische leven zich niet op een eiland afspeelt. Laat ons dat goed bedenken, want de Nederlandse markt is een onderdeel van de Europese, die op zich weer mee-beweegt met de eb en vloed-stromen van de hele wereldeconomie. Bedoeld wordt dus een economische ontwikkeling die zich afspeelt binnen de grenzen van een verantwoord beheer, en daarmee gericht is op het scheppen van zinvolle werkgelegenheid. En tenslotte willen wij U dan nog een laatste stukje toelichting op dit derde hoofdstuk van „een dienstbaar beheer” doorgeven dat we vinden onder „inrichtingsbeleid”. Dat dit duidelijke inrichtingsbeleid moet worden

ondersteund door goede gegevens, dank zij goed onderzoek, hetgeen tot verschillende keuze-mogelijkheden kan leiden, zult U waarschijnlijk willen onderschrijven. Een evenwichtige presentatie is nodig, opdat een duidelijke keus zal worden gemaakt, niet gehinderd door financiële onmogelijkheden of praktische procedures, maar een keus die daadwerkelijk uitvoerbaar is mede door bereidheid tot overleg en wederzijdse inbreng naar behoefte. Let op, anders laten zaken van Stadsvernieuwing, kleine kernen, groeikernen en evenzeer spreiding van Rijksdiensten zich niet in een beleid vatten.

Spreiding rijksdiensten

Het CDA kiest in haar ontwerp-program, blijkens de paragraaf „inrichtingsbeleid” bewust voor onderzoek en overleg, opdat daarna – en niet vooraf zonder enig nader gegeven – een duidelijke keus gemaakt kan worden. Zo wordt spreidingsbeleid geplaatst in het kader van een evenwichtige en doelbewuste regionale ontwikkeling. Indien bepaalde delen van ons land achterblijven in die regionale ontwikkeling hebben ook zij recht op al die pogingen die er aan kunnen meewerken die achterstand evenwichtig op te ruimen. Al meer dan 25 jaar wordt gesproken over spreiding. Er werd ook wel iets aan gedaan. Allerlei stimuleringsmogelijkheden om particuliere bedrijven via premies te bewegen zich naar het Noorden, Oosten of Zuiden te verplaatsen, gaven onvoldoende soelaas. Ook het wegzuigen van arbeiders uit die achtergebleven gebieden naar het Westen had steeds minder succes. Volgens insiders waren die pogingen uitermate weinig inventief, zonder veel samenhang en daardoor zo onaantrekkelijk dat ze volmaakt onvoldoende werkten.

Van tijd tot tijd werd een kleine rijksdienst, die niet per se in het Westen behoefte te blijven, verplaatst naar het midden van ons land en later ook wel naar het Noorden of Zuiden. Goede voorbeelden van vertrek of vestiging elders zijn b.v. te vinden in het Utrechtse of Gelderse, kijk maar naar Apeldoorn. Nog weer later slaagde men er in het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds naar Limburg te verplaatsen. Dat ging niet altijd geruisloos, maar slaagde na verloop van tijd meestal toch wel. Bovendien gingen allerlei diensten of departementen zich bezinnen of het wellicht mogelijk, dan wel verstandig zou zijn een niet al te grote dienst eigener beweging te verplaatsen of nieuw op te richten diensten maar direct in de provincie te vestigen. Dat een dergelijke daad gesteld werd, opdat men dan zelf des te meer kans had in de Randstad c.q. Den Haag te mogen blijven wonen of werken, wordt alleen door boze tongen beweerd. Waarom kan zo'n keus niet gemaakt zijn uit zuivere overwegingen in het kiezen voor de best mogelijke vestigingsplaats? In elk geval werden na de tweede wereldoorlog enige tienduizenden rijksarbeidsplaatsen buiten de Haagse agglomeratie geplaatst. Zo'n geleidelijke ontwikkeling kan voor ieder een goede oplossing zijn. Noch voor de mensen, noch voor de dienst behoort dit tot aanmerkelijke schokken te leiden. Zij die niet mee willen of kunnen, hebben volledige kansen op herplaatsing in een ander rijksbedrijf of dienst, zodat er weinig narigheid in het menselijk vlak hoeft te worden gevoeld. Waar zo'n dienst heenging kon gemakkelijk personele aanvulling gevonden worden. Rijksdiensten behoren bovendien veelal tot de snel groeiende delen van de dienstensector, die op hun beurt weer allerlei toeleveringsbedrijven doen ontstaan, zodat mede daardoor een evenwichtig groeiende werkgelegenheid zo'n nieuwe omgeving duidelijk kon stimuleren. Regionaal en nationaal gaf dat een goed resultaat en vooral nieuw perspectief.

Verplaatsing

Na alle grotere of kleinere acties is men tenslotte een paar jaar geleden met een groots plan gekomen, nl. de verplaatsing van 16.000 arbeidsplaatsen naar het Noorden of Zuiden. Uit de Haagse agglomeratie. De huidige regering heeft dat plan overgenomen en is bezig dat plan uit te voeren. Dat plan was niet gebouwd op gedegen en fundamenteel onderzoek, noch was er intensief overleg met gemeente, diensten, of de te verplaatsen mensen aan voorafgegaan. Inmiddels is een deel van het C.B.S. naar het Zuiden verplaatst. Dat heeft heel wat moeite en ellende gekost. Onrust in de werksfeer van het C.B.S., waardoor de produktiviteit snel en langdurig daalde

vervolg pag. 7

vervolg van pag. 6

door de onzekerheid en onvoldoende informatie. Nu komt de P.T.T. aan de beurt. U weet het. Aanvankelijk had men geen enkel verantwoord onderzoek gedaan, maar nu beschikt men over cijfers en rapporten van bekende en bekwame onderzoeksbureaus, die de spreiding afwijzen, maar die legt men naast zich neer. Men wil toch spreiden? Dus objectief onderzoek helpt niet. Hoe ervaart nu de P.T.T.'er de boven zijn hoofd hangende dreiging? En de vrouwen? U kent ongetwijfeld hun emotionele reacties, hoe ragfijn zij aanvoelen welk risico hun gezin door spreiding kan ondergaan. Als de spreiding doorgaat zullen ze mee moeten, want in de Haagse agglomeratie is geen werk meer. Zij vragen echter overleg, vrijwilligheid bij de spreiding, oplossing voor hun problemen en die van hun kinderen. Is het zo riskant naar die vrouwen te luisteren? Is het dan werkelijk deportatie, dus iets onheilspellends dat er gewoon niet normaal over te praten valt? Begrijpt u dan die machteloosheid van die vrouwen?

Desintegratie

Er is inmiddels berekend dat, indien er 16.000 arbeidsplaatsen uit de Haagse agglomeratie weg moeten, er dan ruim 30.000 arbeidsplaatsen wegvallen. Iedere rijksarbeidsplaats brengt via toeleveringsbedrijven, middenstanders, enz. nog 1 arbeidsplaats op, dus verwacht men dat die 16.000 rijksarbeidsplaatsen praktisch verdubbelen. Een heel eenvoudig onderzoek toonde aan dat het vertrek van zoveel arbeidsplaatsen zou betekenen dat er dan 60.000 gezinsleden bij zo'n vertrek zouden zijn betrokken. En dat uit een gebied waar de laatste 10 jaren al meer dan 100.000 personen vertrokken en enige tienduizenden arbeidsplaatsen verloren gingen, waardoor een werkloosheid ontstond als sinds de Tweede Wereldoorlog ongekend is. Het aantal 65 plussers is 50% hoger in de Haagse agglomeratie dan het gemiddelde van Nederland. De leegloop en vergrijzing desintegreert deze Haagse agglomeratie. Gevraagd wordt daarom:

- overleg tussen Rijk, Provincie en Gemeente, alvorens opnieuw werkgelegenheid aan de Haagse agglomeratie wordt onttrokken.
- waarom moet alleen de Haagse agglomeratie, die toch reeds zover is leeggelopen, ie Rijksarbeidsplaatsen verliezen?
- er zijn gebieden waar veel meer mogelijkheden zijn van daaruit rijksarbeidsplaatsen naar Noorden, Oosten of Zuiden te verplaatsen, waardoor daar een zekere vrijwilligheid veel sterker aanwezig is, omdat voor de blijvende ambtenaren een andere baan mogelijk is.
- indien toch uit de Haagse regio arbeidsplaatsen zouden moeten worden verplaatst, dit te beperken tot de groei van de Rijksarbeidsplaatsen aldaar.
- te overwegen of de immense bedragen nodig voor deze gigantische verplaatsing niet effectiever en doelmatiger voor het Noorden, Oosten of Zuiden zouden kunnen worden geplaatst. Dat vraagt natuurlijk wel overleg, wellicht zelfs studie.

We zouden zo best nog een poosje door kunnen gaan. Ik denk daarbij b.v. aan het stoppen van de desintegratie van de Haagse agglomeratie, door mee te werken aan de bouw van enige tienduizenden aantrekkelijke woningen. Door zodanige hulp bij de Stadsvernieuwing dat Den Haag weer spoedig voor iedere inwoner een fijn woonoord betekent. Dan zou de reeds aanwezige infrastructuur in de stad weer wezenlijk en optimaal kunnen gaan functioneren.

Data om te onthouden!

10 en 11 december 1976 - CDA-congres te Den Haag

Het tweede CDA-congres wordt opnieuw in Den Haag gehouden. Het CDA-program wordt vastgesteld. Noteert u nu reeds de data van deze belangrijke partijgebeurtenissen in uw agenda.

START GELDERS CDA

In het „Veluws College” te Apeldoorn werd deze dagen officieel het aanzien gegeven aan het Gelders CDA-verband, aan welke gebeurtenis een feestelijk tintje werd gegeven en waaraan luister werd bijgezet door de aanwezigheid van prof. dr. P. Steenkamp, landelijk CDA-voorzitter. De door mr. W. Timmer (CHU) uit Oosterbeek opgestelde en in alle partijgeledingen doorgesproken oprichtingsacte, het statuut en het huishoudelijk reglement werden officieel getekend door van elke partij twee gemachtigde bestuursleden. Het Gelders CDA-verband zal 16 bestuursleden tellen, vijf van elk der drie federatief samenwerkende partijen en een rechtstreeks lid.

Vooraleer het zover was had de voorzitter, mevrouw A. M. van der Werf-Terpstra, die ook tot eerste voorzitzer van het verband werd gekozen de wordingsgeschiedenis ervan uitvoerig belicht. Zij verheugde zich er vooral over dat het idee om de drie partijen samen te doen gaan vooral ook door de achterban zo goed ontvangen is en dat er door de reeds eerder geformeerde CDA-fractie in Provinciale Staten van Gelderland zo uitstekend wordt samengewerkt. De presidentie schetste de gebeurtenis van deze dag dan ook als een groot succes, temeer opmerkelijk omdat in het Gelderse de politieke problemen altijd nogal groot zijn geweest en de afstand tussen de ARP, de CHU en de KVP dienovereenkomstig. Dat het met name de kiezers in de lokale kiesverenigingen en afdelingen waren die erop aangedrongen hebben aan de samenwerking ook bestuurlijk vorm en gestalte te geven, bewijst, volgens mevrouw Van der Werf dat het tijd wordt dat er ook in de landelijke top spijkers met koppen worden geslagen.

Prof. Steenkamp, die uitbundig lof toezwaaide aan de vertegenwoordigers der drie partijen in de provincie, deed een beroep op de Tweede Kamer-fracties van de drie samenwerkende partijen om toch vooral niets in de weg te leggen aan de

totstandkoming van de ene kandidatenlijst. Hij verheelde zich niet dat daarbij weleens wat van ieders verlangens, wensen en standpuntbepaling ten aanzien van het kabinet, zal moeten worden ingeslikt. De resterende weken voor het zomerreces schetste prof. Steenkamp als van fundamenteel belang voor het slagen van het CDA, waarin hij, ondanks bezorgdheid, blijft geloven.

INDRINGEND

De druk bezochte vergadering nam de gelegenheid te baat om zich groepsgewijze en plenair bezig te houden met een gedachtenwisseling over het ontwerp CDA-program, dat werd ingeleid door staatssecretaris drs. Th. Hazekamp, drs. G. van Leijenhof en - bij afwezigheid wegens ziekte van mev. J. van Leeuwen - mede „namens de ARP” - door drs. A. D. W. Tilanus. Die gedachtenwisseling was bijzonder indringend en geanimeerd. Er bleek uit dat de regionale bestuurs- en kaderleden vrijwel op dezelfde lijn zitten en bereid zijn om te zamen er het beste van te maken wat er van te maken is. De onderscheidene amendementen en kanttekeningen op het program-ontwerp zullen ter kennis van de betreffende werkgroep worden gebracht. De vergadering sprak zich tenslotte nog uit over haar bezorgdheid ten aanzien van een aantal ontwikkelingen die de indruk vestigen dat Christelijke waarden, welke haar na aan het hart liggen, zoal niet veronachtzaamd worden, dan toch in ieder geval niet meer zo tot gelding komen als zij wenselijk acht. Er werd dan ook een beroep gedaan op de parlementariërs van de ARP, de CHU en de KVP ervoor te waken dat bij de bepaling van het beleid aan de Christelijke levens- en wereldbeschouwing recht wordt gedaan. Bij alle aanwezigen heerste grote voldoening over de organisatie, het verloop en de politieke confrontatie van deze dag.

Oosterbeek

Erkens

31ste jaargang no. 1

mei/juni/juli 1976

Vrouwengeluiden

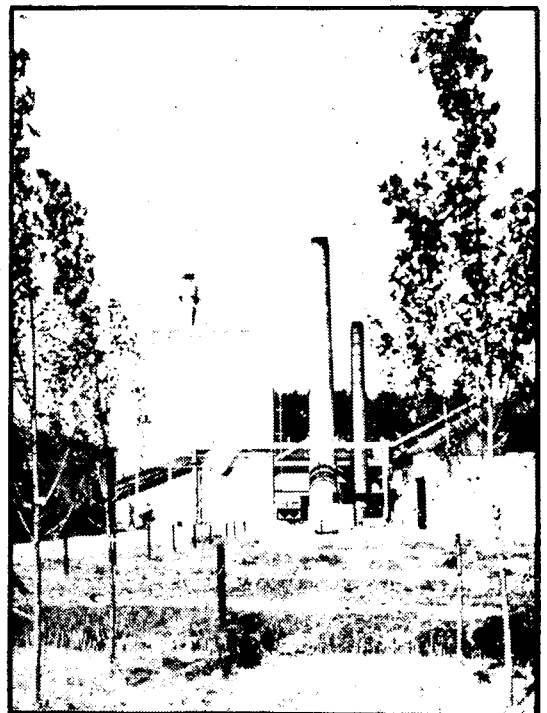
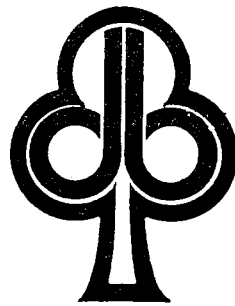
KWARTAALBLAD VAN DE CENTRALE VAN CHRISTELIJK-HISTORISCHE VROUWEN

Redactie : Mevr. Mr. L. G. Baud, Kerkplein 16, Breukelen
Tel. 03462 - 1473
Administratie : Mevr. A. Logt-Jalving, Boekweitlaan 25, Hoogeveen,
Tel. 05280 - 65232
Penningm.esse : Mevr. A. M. v.d. Linde-Pelger, Geert Grootestraat 146,
Zwolle, Tel. 05200 - 34024
giro 538750 t.n.v. de Centrale C.H. Vrouwen

Zojuist is verschenen het eerste nummer van de 31ste jaargang van Vrouwengeluiden. Dit blad staat in het teken van de in mei gehouden jaarvergadering van de Centrale van CH-Vrouwen. De jaarrede van de presidente, mevrouw H. Tegelaar-Boonacker, geeft een goed beeld van de veranderingen op politiek terrein en van de plaats die de vrouw daarin inneemt en zal innemen. Het jaarverslag van de secretaresse, mevrouw J. M. M. van der Mei-Zilverentant, biedt een boeiend overzicht van het vele werk, dat door en namens de Centrale in het afgelopen jaar is verricht. Dit verslag kan niet beter worden samengevat dan met de korte woorden van de schrijfster: „Een jaar vol activiteiten, vol van vergaderingen, vol van moe zijn van het vele werk dat maar nooit wil klaarkomen. Maar ook een jaar van voldoening over de bereikte resultaten, hoe klein en nietig ook vergeleken bij de grote wereldproblemen, die om een oplossing vragen. Op de plaats waar wij gesteld zijn proberen we onze verantwoordelijkheid waar te maken. In deze geest willen wij ook de toekomst weer onder ogen zien, nu 1976 alweer een eind op weg is gegaan.”

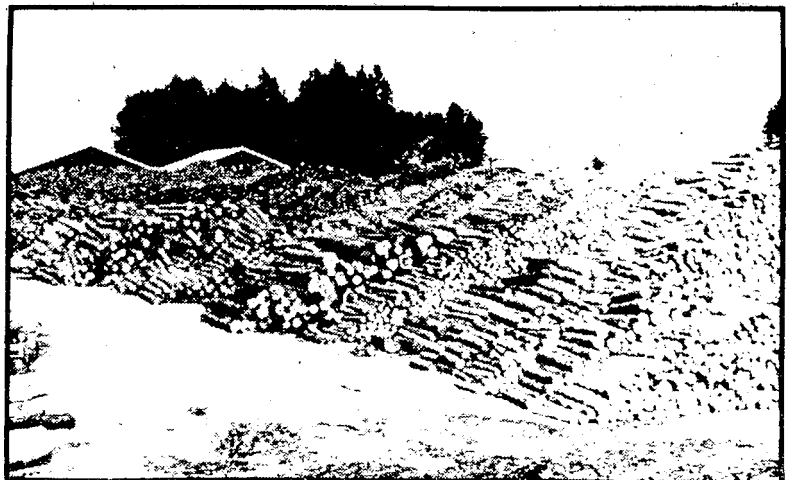
Zij, die de jaarvergadering zelf niet konden bijwonen kunnen lezen wat er op die dag is geschied. Zowel van de morgen als van de middag wordt een verslag gegeven. Mevrouw A. A. ten Kate-Veen schrijft over de recente gebeurtenissen van het „Binnenhof”. Behalve deze grotere artikelen bevat het nummer talrijke belangrijke korte berichten. Allereerst is dan de nieuwe bestuurssamen-

stelling met de vermelding van de taken, die ieder bestuurslid op zich heeft genomen:
Presidente: mevrouw H. Tegelaar-Boonacker, Dr. Augustynlaan 60, Rijswijk, tel. 070-980690, aftredend 1978; secretaresse: mevrouw J. M. M. van der Mei-Zilverentant, Meentweg 96, De Meern, tel. 03406-2130, aftredend 1979; mevrouw A. M. v. d. Linde-Pelger, Geert Grootestraat 146, Zwolle, tel. 05200-34024, aftredend 1980; algemeen adjunct: mevrouw M. J. Beek-Meijer, Spiegelstraat 11, Leeuwarden, tel. 05100-23015, aftredend 1979; tweede secretaresse: mevrouw M. M. Stolte-Munk, A. Thaelaan 18, Utrecht, tel. 030-716052, aftredend 1980; administratrice Vrouwengeluiden en tweede penningmeesteresse: mevrouw A. Logt-Jalving, Boekweitlaan 25, Hoogeveen, tel. 05280-65232, aftredend 1979; eindredactrice Vrouwengeluiden: mevrouw mr. L. G. Baud, Kerkplein 16, Breukelen, tel. 03462-1473, aftredend 1978. Zeer belangrijk is ook de aankondiging van een studiedag voor leden van de gemeenteraden, provinciale staten en centrale raad van de Centrale van CH-Vrouwen op woensdag 6 oktober. Zij, die voor deze belangrijke conferentie een uitnodiging willen ontvangen kunnen dit melden aan mevrouw J. M. M. van der Mei-Zilverentant, Meentweg 96 te De Meern, tel. 03406-2130. Bent u nog geen lid van de Centrale? Wilt u toch het kwartaalblad lezen? Meldt dit dan aan het secretariaat, Meentweg 96, De Meern.

Kistenfabriek Nijkerk

N. DE BOER

Echte kerkorgels
ook voor hedendaagse kerken

ORGELBOUW

Ernst Leeflang

Tel. 055-217582 en 254130
APELDOORN.

Langeweg 16 - Apeldoorn.

BOUWBEDRIJF

Fa. C. Spijker & Zn.

Van Ostadelaan 61.
Tel. 02150-11189-16777
HILVERSUM

STICHTING BURGERSCHAPS- KUNDE

Regeren - Reageren

Politieke partijen, democratisering, nieuwe bestuursvormen, sociaal-economische beleid, woningbouw.....

Een cursus burgerschapskunde 39 schriftelijke lessen voor f 30,-

Politiek bekeken

partijen en partijstelsel, volksvertegenwoordigers, recht en rechtspraak, gemeente en provincie, milieubeheer.....

een oriënteringscursus 12 schriftelijke lessen voor f 10,-

Werkende jongeren project

Een serie afleveringen op het gebied van **maatschappijvorming** voor werkende jongeren.

Informatie op sterk beeldende wijze en **herkenbaar** als behorende tot de leefsituatie van werkende jongeren.

8 afleveringen voor f 20,-

De gemeenteraad

Het raadslidmaatschap, de begroting, ruimtelijke ordening, subsidieregelingen, gewestvorming.....

Een cursus gemeentepolitiek 24 schriftelijke lessen voor f 25,-

De ondernemingsraad

Wet op de ondernemingsraden, vergader-techniek, bedrijfseconomie, de vakbeweging, sociale verzekeringen, personeelsbeleid.....

Een cursus voor ondernemingsraad-leden 34 schriftelijke lessen voor f 45,-

STUUR EEN LEGE ENVELOP (ZONDER POSTZEGEL) AAN: STICHTING BURGERSCHAPSKUNDE, ANTWOORDNUMMER 235(N), LEIDEN. U ONTVANGT PEROMGAANDE UITGEBREIDE INFORMATIE! TELEFOON 071-893403.

AANNEMERSBEDRIJF

B.V. RADIX & VEERMAN

Oudelandsweg 30 - Tel. 03480-2204 - WOERDEN

Verbouw - Nieuwbouw door geheel Nederland

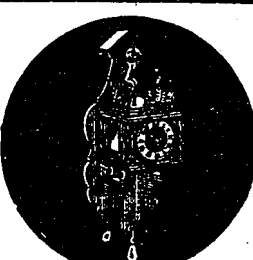
Een nieuwe kijk op Marx?

Een biografie van Marx door Fritz J. Raddatz, privaattoecent aan de Technische Universiteit van Hamburg o.a. biograaf van Lukács (eveneens bij ons verschenen). Raddatz heeft het leven van Marx van alle kanten belicht: Zijn grootse karaktertrekken naast zijn kleinburgelijke opvattingen over opvoeding van zijn kinderen, zijn onvermogen om met geld om te gaan, zijn neerbuigende houding t.o. zijn vrienden enz. Toch is het niet de bedoeling van de auteur om Marx van zijn troon te stoten. Hij beschrijft hem zoals hij was, in alles groots, in zijn prestaties maar ook in zijn fouten. Geen heiligverklaring, maar een weergave van diens leven en denken en de achtergronden hiervan.

Verkrijgbaar bij de boekhandel..... 37.50

Een uitgave van Wereldvenster - Baarn.

Zaanse kerkorgels

Maaskant
WINKELGALERIJ KEPSCHOTEN
TEL. 1595 - APELDOORN

KOCH

Telefoon 055-214259
Apeldoorn

Kerkorgels
Elektronische orgels

voor kerk-, school- en huismuziek.

BOUW- EN AANNEMERSBEDRIJF

M. DE RAAD & ZN.

Pickéstraat 64 - Tel. 01719 - 2100 - 1831
Oude Zeeweg 33 - Tel. 01719-4500
NOORDWIJK

korteweg

bouw en aanneming maatschappij b.v. breda

TIMMER- EN AANNEMINGSBEDRIJF

J. STOUT

Dijklaan 84 - Telefoon 01825-590 - BERGAMBACHT

TOT 140% HYPOTHEEK
Kostel. vrijbl. off. Geen arsiutprovisie.
Geldlening f 5000,-/36 x f 171,- enz.
Advies en bemiddeling onroerend goed.
HUIZEN te k. gevr. en aangeboden.
Drs. J. A. Uding & Partners
Financ. adv. en vastgoed consultants.
v. Maerlantlaan 7 - Amersfoort.
033-17647.

Voor uw

- ★ Dieselolie, Benzine, Petroleum,
- ★ Kolen, Huisbrandolie,
- ★ Tank-transporten
- ★ Butaan en Propaangas
- ★ Campingflessen vullen
- ★ Container-vuilafvoer

„DE KLOK” Handelsmij. N.V.
WEST-VARKEHOORDSEWEG 470
ROTTERDAM-24 - Telefoon 190200
Telefoon 325011 afdeling containers.

BUDDINGH NATUURSTEEN B.V.
Kanaalweg 10-11 — Telefoon 08385-19119
VEENENDAAL

Voor loodgieters-, gas-, sanitaire en leiwerken
(ook asfalt-shingles) in en op uw bouwwerken naar het sinds 1848 bekende en vertrouwde adres:

Gebr. BEKKER B.V.
REIJNDERSBUURT 11-13, LEEUWARDEN, POSTBUS 58
TELEFOON 05100-20841.

Wie aan de toekomst bouwt
Bouwt op de C.H.U.
Met een advies dat u vertrouwd
Bouwt Meester's Bouwbedrijf voor u.

Vrijblijvend advies voor
renovatie - nieuwbouw - utiliteitsbouw.

**Meester's
Bouwbedrijf**

Oudedijk 5, Oldebroek. Telefon 05253-1230.

REDT DE PAPOEA

PAPOEALIEDER NIC. JOUWELUIDT DE ALARMKLOK: BROEDERS EN ZUSTERS, ONSLANDEN ONS VOLK WORDT LEEGGEROefd EN UITGEMOORD

HONDERDEN IN GEVANGENISSEN, HONDERDEN GEVLICHT DUIZENDEN ZIEKEN EN VERMINKTEN. HONGER OERAL

NEDERLAND KENT "DE PAPOEA AL 350 JAAR ZIJ WAREN ONSTROUW WY HIELDEN ZE AFHANKELIJK ALS KINDEREN HUN HOOP WAS OP ONS

NIEUW GUINEA - WY BRAKEN OP IN 1963 SOEKARNO ZETTE ZIJN VOET OP LAND EN VOLK NU ZIJN ZIJ VREEMDEN OP EIGEN GROND

ER MOET EEN HELPER KOMEN: BENT U DAT-MET ONS? DAN - PAPOEA FONDS GIRO 243000 POSTBUS 2100 EINDHOVEN OF AMROBANK EINDH.

HANAB B.V. **GASLEIDINGEN** **KABELWERKEN** **ZINKERS**

VALKENBURG - ZH Telefoon 01718-71941★
VEENDAM - Telefoon 05987-7800.

de nederlander

CH-WEEKBLAD

Redactie: Postbus 8822 - 'sGravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

NA HET BEZUINIGINGSDEBAT:

DE SABELS ZIJN GESLEPEN

De sabels zijn geslepen. Er is soms even bedreigd maar de wapens zijn niet getrokken. De strijdende partijen maakten zich op voor een lange veldslag die in september begint en zal eindigen bij de verkiezingen en de formatie in 1977.

Dat is de indruk die achterblijft na het debat over de 1%-bezuinigingsoperatie van het kabinet-Den Uyl, in de Tweede Kamer.

Vóór dit debat werd een hardere confrontatie verwacht. Van PvdA-zijde waren diverse uitspraken gedaan, waarin ernstige twijfel werd uitgesproken over de bereidheid van de christen-democratische regeringspartners KVP en ARP om mee te werken aan de wetsvoorstellen betreffende de VAD; de grondpolitiek en de ondernemingsraden.

Van christen-democratische zijde kwam een duidelijk antwoord. Peijnenburg wees er op dat genoemde onderwerpen ook in het christen-democratisch program voorkomen. KVP, ARP en CHU wensen constructief overleg over deze zaken waarbij de Kamer echter niet in een situatie mag worden gebracht, waarbij ze blanco cheques moet tekenen. Tevens wees hij op de noodzaak van de voorgestelde bezuinigingsoperatie. Dit zal niet altijd tot vergroting van populariteit bijdragen. Maar onze verantwoordelijkheid en die van anderen vraagt hierom. Wij zullen met grote aandacht luisteren of ook anderen hiertoe bereid zijn, aldus Peijnenburg.

De PvdA temperde hierop de eerder uitgesproken gevoelens van wantrouwen aanzienlijk.

GEEN „KERSTSFEEF”

Na de eerste dag werd aanvankelijk over een „zomerse stemming” in de Kamer gesproken; een „Kerstsfeer in juni”. Dit bleek al spoedig echter een te optimistische veronderstelling.

De toon tussen de PvdA en de christen-democraten was in dit debat weliswaar milder dan werd verwacht maar er ligt tussen beide partij-groeperingen nog volop conflictstof.

Uit de redes van Beumer, Peijnenburg en Van der Mei bleek dat de fracties van ARP, KVP en CHU de thans voorgestelde bezuinigingsoperatie van 8,8 miljard tot 1980 slechts zien als het begin van de gezondmaking van onze financieel-economische situatie. De PvdA meent daarentegen dat een bezuiniging van minder grote omvang (ongeveer 6 miljard) mogelijk is.

Zeer kritisch stelden de CDA-fracties, bij monde van Hanne van Leeuwen zich op tegenover de bezuinigingsoperatie in de sociale uitgaven. De christen-democraten vrezden dat in de voorgestelde opzet met betrekking tot de afschaffing van de kinderbijslag de sociaal zwakste groepen onevenredig zwaar zullen worden getroffen. Mevrouw Van Leeuwen pleitte voorts voor nadere studie over de positie van de kostwinners in de sociale verzekering. Ook hier vrezden de CDA-fracties dat sociaal zwakke groepen in de knel komen.

Rond het debat hadden enkele opvallende gebeurtenissen plaats. Er werd moeizaam onderhandeld tussen regering, werkgevers en werknemers over een sociaal akkoord. Minister Van Agt gaf

in een brief aan de Kamer zijn gevoelens weer over de ontwikkelingen rond de Bloemenhovekliniek. Bij het verschijnen van het wetsontwerp betreffende de Vermogensaanwasdeling (VAD) bleek de KVP-minister van economische zaken, Lubbers, tegen de verwachtingen in, niet tot de ondertekenaars te behoren.

door H. van Spanning

Politiek Den Haag reageerde echter lauw op deze ontwikkelingen. Men was kennelijk aan vakantie toe en wenste het kruit droog te houden. Er wacht dan ook een zware strijd. Nog voor Prinsjesdag zullen de initiatiefwetsontwerpen inzake de abortus behandeld worden. Na de algemene beschouwingen wachten belangrijke wetsontwerpen op behandeling en aan het eind van de laatste parlementaire rit van dit kabinet volgen de verkiezingen van mei 1977.

OPSTELLING CDA-FRAKTIES

Hoe liggen de politieke kaarten op dit moment?

De CDA-fracties hebben in het 1%-debat een belangrijke rol gespeeld. De woordvoerders van ARP (mevrouw Van Leeuwen en Beumer); KVP (Peijnenburg) en CHU (Van der Mei) hebben nauw samengewerkt. Uiteraard toonden hun redes verschillende accentueringen. Gelet op de verschillende positie van deze fracties ten opzichte van dit kabinet is dat niet verwonderlijk. Essentieel is dat duidelijk werd dat men - op weg naar één lijst en één fractie rond de verkiezingen van 1977 - de belangrijke komende maanden met elkaar verder wil.

Er is de laatste week voor het zomerreces door de gemeenschappelijke fractie, onder leiding van Kruisinga, ruim 40 uur intensief vergaderd. Met goede resultaten. Naast het debat over de 1%-operatie kan geweten worden op het optreden met één woordvoerder in het Oosterscheldedebat en het afronden van een gemeenschappelijk voorlopig verslag voor belangrijke wetsontwerpen betreffende de grondpolitiek en enkele voorstellen tot wijziging van de grondwet, waaronder het befaamde onderwijsartikel (208).

MOTIE-VAN DER MEI

De wil om gezamenlijk verder te gaan werd in dit debat duidelijk geïllustreerd. Dit heeft niet nagelaten indruk te maken. Typerend waren in dit verband de reacties van PvdA en VVD op de motie-Van der Mei.

Deze motie werd door hen afgeschilderd als een slap en inhoudsloos stuk. In „Den Haag Vandaag” sprak de socialist Dolman over „een tandenloze motie”. Wiegel sprak over een motie die was bedoeld als demonstratie van eenheid van het CDA. Minister Duisenberg achtte de motie overbodig.

In deze motie werd het kabinet gevraagd, gelet op de inflatoire risico's van het financieringstekort en rekening houdend met een onvoorziene ongunstige situatie in 1980, tijdig aanvullende ombuigingsvoorstellen met betrekking tot de collectieve uitgaven voor te bereiden.

Uit de reacties van Dolman en Wiegel bleek dat de PvdA en de VVD en niet de

CDA-fracties deze motie in de partijpolitieke sfeer hebben getrokken.

Deze motie was geen geforceerde demonstratie van eenheid. De tekst sloot aan bij de zorg die de CDA-fracties reeds enkele jaren hebben geuit over het veel te optimistische financiële beleid van dit kabinet, waarin uitsluitend met meevallers en nooit met tegenvallers rekening werd gehouden.

Van partijpolitiek was bij de christen-democratische fracties geen sprake. De motie had, blijkens de toelichting van de indiener, een zuiver zakelijke strekking.

De Kamer werd gevraagd haar zorg over de ernstige financiële problemen uit te spreken. Het kabinet werd aangespoord de ontwikkelingen nauwlettend te volgen en een slagvaardig beleid te voeren. Was deze motie overbodig?

Gelet op het tot nu toe gevoerde financiële beleid, waarbij het kabinet voortdurend te optimistisch is geweest zeker niet.

Gelet op de toekomst kan men de motie evenmin op dit moment overbodig noemen, omdat hierover eerst een voorlopig oordeel kan worden gegeven bij het verschijnen van de Miljoenennota.

Dat de PvdA deze motie niet steunde is niet onbegrijpelijk. De PvdA heeft het kabinet in het verleden steeds in haar te optimistische verwachtingen gesteund. Ook nu vindt de socialistische fractie de bezuinigingen aan de te hoge kant. Maar nog onlangs heeft het PvdA-bestuur minister Duisenberg een te pessimistische opvatting verweten toen hij zijn visie gaf op het concept-verkiezingsprogramma van zijn partij. Tegen die achtergrond is het een geforceerde stellingname om de motie als overbodig en inhoudsloos te betitelen. De motie dekt gewoon de visie van de PvdA-fractie niet.

De VVD vond de motie te slap. Dat is met een liberale bril gezien juist. De VVD wenst veel verdergaande bezuinigingen op dit moment. Het tegenplan werd overigens in

de Kamer niet erg actief verdedigd tegen de kritiek van minister Duisenberg.

Nog afgezien van de vraag of een Kamerfractie in staat is een effectief tegenplan te leveren in een zo complexe materie als de overheidsuitgaven, moet worden geconstateerd dat de verdediging van dit plan door Van Aardenne een zeer zwakke echo vormde van het tromgeroffel waarmee dit plan werd gepresenteerd.

Hoe de VVD, zich aansluitend bij de argumenten van het kabinet, de motie-Van der Mei overbodig kon noemen achten wij onbegrijpelijk. De liberale fractie handelde, gelet op haar opstelling in dit debat, in dit opzicht innerlijk tegenstrijdig, doordat zij het fel bekritiseerde kabinet indirecte steun gaf.

ZWARE STRIJD

Er wacht de christen-democratische fracties de komende maanden een zware strijd. Reeds voor Prinsjesdag komt in september de abortuswetgeving aan de orde. Juist deze initiatiefwetgeving maakt - evenals het 1%-debat - duidelijk dat PvdA en VVD niet aarzelen om één lijn te trekken wanneer het er om gaat tegen de christen-democraten stelling te nemen.

Met de verkiezingen in zicht is het van belang dat de CDA-fracties blijven wijzen op hun eigen beginselen en hun program. In dit debat is dat op de juiste wijze gedaan. De PvdA lijkt nog slechts als gefascineerd te staren naar de wetsontwerpen inzake de grondpolitiek, de VAD en de ondernemingsraden. Opvallend was dat de socialisten in beginsel akkoord gingen met de bezuinigingen in sector van de sociale uitgaven. Het zijn de christen-democraten geweest die gewezen hebben op de problemen die hier ontstaan juist voor de zwaksten in de samenleving.

Ook de komende tijd zullen de christen-democraten hun eigen identiteit moeten onderstrepen en zichtbaar maken. Het is waard de fracties hierin te steunen en te stimuleren. Want er wacht een zware en lange strijd, waarvoor de laatste week voor het zomerreces de sabels zijn geslepen.

H. van Spanning.

Verzoek aan premier Den Uyl:

Postzegel voor bestrijding druggebruik

Prof. dr. J. W. van Hulst, voorzitter van de christelijk-historische fractie in de Eerste Kamer, heeft premier Den Uyl schriftelijk gevraagd te bevorderen dat in Nederland een postzegel wordt uitgegeven in het kader van de bestrijding van het druggebruik.

In de Westduitse bondsrepubliek is onlangs een postzegel uitgegeven (van 40 pfennig) met als opschrift „Strijd tegen misbruik van drugs”. Deze postzegel, aldus prof. Van Hulst, heeft een zeer suggestieve tekening. De senator stelde zijn vraag, omdat zowel de Tweede Kamer als de Eerste Kamer de wijziging van de opiumwet hebben goedgekeurd. Tijdens de behandeling van die wijziging in de senaat deelde minister Van Agt van justitie mee, dat al het mogelijke zal worden gedaan om het druggebruik te

bestrijden. Met het oog op een en ander dient premier Den Uyl, in overleg met de betrokken ministers te bevorderen, dat of in Nederland een soortgelijke postzegel als de Duitse wordt uitgegeven, of enig ander middel ter hand wordt genomen ten einde het gehele Nederlandse volk, en speciaal de jeugd, te activeren in de strijd tegen het druggebruik, aldus prof. Van Hulst. Volgens de christelijk-historische senator kan de oplossing van een maatschappelijk probleem als het druggebruik nooit uitsluitend gevonden worden in de sfeer van het strafrecht. De overheid moet elk geëigend middel aangrijpen om voorlichting ter zake te geven, bijvoorbeeld via een postzegel. Prof. Van Hulst vroeg drs. Den Uyl of hij zijn mening deelt.

H. L.

PARLEMENTARIA

CDA-frakties vragen meer middelen voor vrouwenorganisaties

De frakties van ARP, CHU en KVP hebben tijdens een vorige week gehouden openbare commissievergadering over het emancipatiebeleid aangedrongen op het beschikbaar stellen van meer gelden voor het werk van vrouwenorganisaties. Mevrouw Cornelissen (KVP) vroeg hierom in een motie. Zij wees hierbij op de belangrijke bijdrage die vrouwenorganisaties - op lokaal, regionaal, provinciaal en landelijk nivo - aan de vorming en ontwikkeling van vrouwen leveren. Zij achtte steun aan deze organisaties van belang om in overeenstemming met het wereldactieplan van het Internationale Jaar van de Vrouw een samenleving op te bouwen waarin de vrouwen werkelijk en volledig kunnen deelnemen aan het economisch-sociale, culturele en politieke leven.

Bij deze openbare commissievergadering wordt het emancipatiebeleid van het kabinet getoetst op diverse departementen.

UITGANGSPUNTEN

Mevrouw Kraayeveld (A.R.) schetste mede namens KVP en CHU de uitgangspunten,

die de CDA-frakties bij de beoordeling en vormgeving van het emancipatiebeleid hanteren.

Spreekster meende dat het emancipatiebeleid niet te eng vanuit het gezin benaderd mag worden; hoe belangrijk het gezin voor de samenleving op zichzelf is. Wij willen ons uitgangspunt beseren vanuit de visie op de vrouw, in casu de visie op de mens.

De vrouw is geschapen als elk mens met unieke gaven en mogelijkheden. Het emancipatiebeleid moet gericht zijn op het bieden van zo royaal mogelijke ontplooiingskansen voor een ieder, waarbij belemmeringen moeten worden weggenomen.

Elk mens, dus ook elke vrouw is, aldus mevrouw Kraayeveld, mens in relatie; in de ruimste zin van het woord; hetgeen dus verder strekt dan het al of niet gehuwd zijn. Dit betekent dat emancipatiebeleid ruimte-scheppend dient te zijn zodat zowel mannen als vrouwen maximaal kunnen deelnemen aan alle samenlevingssterreinen. Elke mens, c.q. elke vrouw, is aldus spreekster, geroepen tot verantwoordelijkheid, zowel individueel als gezamenlijk. Het

emancipatiebeleid dient daarom ook gericht te zijn op het scheppen van structuren en het bevorderen van de mentaliteit waarin, zowel mannen als vrouwen, hun verantwoordelijkheid kunnen beleven en samen kunnen werken aan een verantwoordelijke maatschappij. Dat betekent dat man en vrouw gezamenlijk verantwoordelijk zijn, zowel voor de gezinsontwikkeling als de maatschappelijke ontwikkeling.

BEGRIJP EMANCIPATIE

Bij definiëring van het begrip emancipatie moet men aldus mevrouw Kraayeveld er niet van uitgaan dat de ontwikkeling van de vrouw op die van de man moet worden afgestemd. In emancipatie zit het franse woord „la main” (de hand; het zelfde begrip zit in het woord manipuleren). De mens moet zelf zijn mogelijkheden kunnen uitbuiten; hij moet speler in het leven zijn; hij moet niet als een pion over het schaakbord heen en weer worden geschoven maar in het levensgeheel van pion zelf speler worden.

Wanneer aldus spreekster, door sommigen het begrip emancipatie bijna uitsluitend vertaald wordt in deelneming van de vrouw aan het financieel gehonoreerde arbeidsproces dan vinden we dat niet alleen een degradatie van het begrip emancipatie maar ook een onjuiste interpretatie. Dan wordt de vrouw namelijk ingebed in de prestatie maatschappij-opvattingen waarin de status van de mens alleen wordt ontleend aan zijn of haar economische waarden. Het brede verhaal van de vrouw als mens wordt dan op onaantoonbare wijze versmald tot de vrouw in relatie tot loonarbeid.

Naar onze mening, aldus spreekster, dient een emancipatiebeleid ook gericht te zijn op een zodanige wijziging van de structuren dat een vrouw echt tot een keuze zal kunnen komen. Het is haar zaak waarvoor zij kiest. Daarvoor moeten mogelijkheden worden geschapen. Er moest dus bijvoorbeeld worden getracht de negatieve gevolgen van de dubbelsporige toekomsgerichtheid van de meisjes en jonge vrouwen tot een minimum te beperken. Ik

denk hierbij aan de gerichtheid op huwelijk en gezinszorg en tegelijkertijd op beroepsuitoefening en op maatschappelijke deelname.

MENTALITEIT

Emancipatie is ook een zaak van mentaliteit, van nieuwe levensstijl, waarbij ik meer bedoel een nieuwe manier van denken. Dat is daarbij beslist nodig. Het is een groeiproces, een kwestie van lange adem. Ziet de overheid zelf ook bepaalde taken op dit terrein, wellicht vooral in de richting van indringende voorlichting over alle mogelijkheden die vrouwen moeten weten om zich werkelijk te kunnen ontwikkelen? Naar onze mening moet de regering een zeer bewust emancipatiebeleid voeren door alle departementen heen en ook een samenhangend beleid. Dat is voorwaarde voor het welslagen van het beleid van de verschillende departementen.

MOTIES

Tijdens deze openbare commissievergadering werden nog enkele andere moties ingediend. PPR en PSP vroegen een samenhangend emancipatiebeleid op te stellen en jaarlijks concrete plannen aan het parlement voor te leggen.

De socialist Kosto vroeg in een motie bij gelijkwaardig aanbod van mannelijke en vrouwelijke sollicitanten voor overheidsfuncties zolang de vrouwen een achterstand hebben de voorkeur te geven aan vrouwelijke sollicitanten. PvdA en PPR dringen aan op een voorwaarden-scheppend beleid dat afgestemd is op het in gelijke mate deelnemen van mannen en vrouwen aan openbare functies, waarbij ook in de privé sfeer gelijke uitgangspunten voor mannen en vrouwen ontstaan. Minister Van Doorn (CRM) deelde de commissie mee dat een regeringsnota inzake een samenhangend emancipatiebeleid vermoedelijk eerst in de tweede helft van 1977 is te verwachten. De ocv over het emancipatiebeleid zal in augustus worden voortgezet.

H. van Spanning

Oosterschelde-debat

Tweede Kamer akkoord met Pijlerdam

Motie-Schakel aangenomen

De Tweede Kamer is vorige week akkoord gegaan met het plan van het kabinet om in de Oosterschelde een pijlerdam te bouwen. De Kamer maakte echter een voorbehoud ten aanzien van de totale kosten. Door aanvaarding van een motie-Schakel verzette de Kamermeerderheid zich tegen de mogelijke vergroting van de doorlaatgaten waardoor ook de afsluitdeuren van de dam vergroot moeten worden.

Deze motie kreeg niet de steun van de partijen die voorstander zijn van een optimale milieubeveiliging in het Oosterscheldegebied, PvdA, PPR, D'66 en de Boerenpartij.

KOSTENASPECT

Het kostenaspect van deze dam heeft van begin af aan een essentiële rol in de discussie gespeeld. In november 1974 kreeg de regering van de Kamermeerderheid toestemming een studie te laten verrichten over de mogelijke uitvoering van een pijlerdam. Deze dam maakt het mogelijk bij storm de Oosterschelde af te sluiten, terwijl onder normale weersomstandigheden via doorlaatkleppen de getijdenbeweging van het water blijft bestaan. Bij het debat in 1974 verwierp de Kamer met krappe meerderheid een motie-Schakel om de Oosterschelde geheel af te sluiten. Eveneens werd toen met ruime meerderheid een motie van de Boerenpartij verworpen, waarin werd gevraagd de Oosterschelde geheel open te houden.

De Kamermeerderheid ging bij die gelegenheid akkoord met studie over de pijlerdam maar bond de mogelijke uitvoering aan drie voorwaarden. Het werk moest technisch uitvoerbaar zijn; de aanleg moest voor 1985 zijn voltooid en er werd een plafond gesteld voor de mogelijke meerkosten dan was geraamd.

Het debat van vorige week spitste zich vooral toe op dit laatste aspect. Minister Westertop gaf toe dat het plafond enigszins was overschreden. Discussie ontstond vooral over de gemaakte berekeningen op dit punt. De Kamer had in 1974 een bedrag genoemd van f 1750 miljoen + 20% meerkosten. De minister had hier 20% voor inflatie bijgerekend.

TWIJFELS

De anti-revolutionaire M. Schakel die namens de CDA-frakties het woord voerde plaatste diverse kritische kanttekeningen bij de berekening van minister Westertop.

Hij betwijfelde onder meer of het weglaten van 130 miljoen, in het oude plan, die was uitgetrokken voor onvoorziene omstandigheden juist was omdat met dit unieke waterbouwkundig werk nog geen ervaring is opgedaan. Vraagtekens had hij over de berekeningen rond voorzieningen ten aanzien van de Volkerakdam en de opgegeven cijfers voor studiekosten en bouwdoeken. Hij maakte duidelijk dat een aantal leden van de CDA-frakties ernstig twijfelen of door de berekeningsmethode van de minister de kosten niet te laag zijn geraamd waardoor de in november aangegeven grenzen reeds nu ruimschoots zijn overschreden. Anderen hebben die overtuiging echter nog niet.

Fundamenteel bezwaar had Schakel echter tegen de door de minister geopperde mogelijkheid een studie te laten verrichten over het aanbrengen van grotere doorlaatgaten en grotere keringen in de dam.

De meerkosten hiervan bedragen 260 miljoen. Schakel was van oordeel dat bij uitvoering van dit werk de financieel gestelde grenzen duidelijk overschreden zijn. Hij sprak in dit verband van een soort salami-taktiek, waarbij de kosten voortdurend hoger worden opgevoerd.

Schakel beklemtoonde dat bij uitvoering van een dam met grotere doorlaatgaten de ontbindende voorwaarden zonder meer zijn vervuld. Dit zijn geen twee autonome beslissingen. Er komt één dam, met een kering en een doorlaatgat, hetzij groot, hetzij klein. Bij uitvoering van een klein gat is het plafond, zoals de minister zelf zegt, reeds enigszins overschreden.

Spreker meende overigens zelf dat in feite deze uitgave reeds te hoog is. Keuze voor een groot doorlaatgat achtte hij echter - gelet op de financiële consequenties - volstrekt onmogelijk.

In zijn motie sprak Schakel uit dat verdere verhoging van de kosten met rond 260 miljoen (zijnde de kosten voor grotere doorlaatgaten) zou leiden tot het in werking treden van de ontbindende financiële voorwaarde. Deze CDA-motie, die mede was ondertekend door VVD en SGP kreeg tevens de steun van DS'70 en het GPV. PvdA, PPR, D'66, PSP en Boerenpartij stemden tegen. Zij wilden het resultaat van de studie afwachten en zijn in beginsel bereid voor uitvoering van een dam met grotere doorlaatgaten meer kosten uit te trekken.

H. van Spanning

BUITENGEWOON VERLOF IN VERBAND MET RAADSLIDMAATSCHAP

Bij de Tweede Kamer is een wetsontwerp ingediend dat de toekenning van buitengewoon verlof regelt voor werknemers in dienst van particuliere werkgevers in verband met hun lidmaatschap van vertegenwoordigende organen.

Het betreft hier het bijwonen van vergaderingen van gemeenteraden, provinciale staten, Eerste Kamer en organen als de Rijnmondraad en de adviesraad van de zuidelijke IJsselmeerpolders. De werkgever zal daarvoor de werknemer op diens verzoek buitengewoon verlof moeten geven. Dat geldt ook voor het bijwonen van vergaderingen van commissies uit die vertegenwoordigende organen. De werkgever hoeft echter geen loon te betalen over de tijd die de werknemer aan de vergaderingen besteedt.

POLITIEKE NEVENFUNCTIES

Bij de nu voorgestelde regeling gaat het in het algemeen om nevenfuncties. Ze geldt daarom ook voor wethouders die als zodanig geen volledige functie hebben. Wethouders van grotere gemeenten, leden van gedeputeerde staten en leden van de Tweede Kamer zijn van de regeling uitgesloten. Het wetsontwerp is ook niet van toepassing op waterschappen.

GEEN ONBEPERKT VERLOF

Er wordt geen onbeperkt verlof voor alle vergaderingen gegeven. Ook het belang van het bedrijf of de instantie waar de werknemer in dienst is, mag een rol spelen. En de tijd die iemand nodig heeft voor een goede vervulling van het lidmaatschap kan zeer verschillend zijn. Gaat het bijvoorbeeld om een kleine of een grote gemeente, zit het raadslid in veel commissies of weinig, is hij voorzitter van de fractie of niet? De wet kan dan ook moeilijk aan-

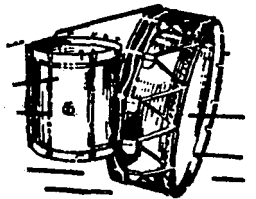
geven in welke mate het verlof verteend dient te worden.

KANTONRECHTER

Het wetsontwerp stelt voor, bij verschil van mening tussen werkgever en werknemer over de duur van het verlof de kantonrechter te laten beslissen. De kantonrechter weegt bij zijn beslissing de belangen die in het spel zijn, tegen elkaar af.

De voorgestelde regeling geeft nog een speciale bescherming aan de werknemer. Zolang bij verschil van mening over de duur van het verlof de kantonrechter nog niet beslist heeft, kan de werknemer niet ontslagen worden wegens zijn lidmaatschap van gemeenteraad, provinciale staten enz.

H. L.

VAN DER GLAS
Heerenveen

Blaas- en
Slaginstrumentenfabriek
Telefoon 05130-22652

Het CDA-ontwerp-program kritisch beschouwd

Een dienstbare ordening - Wat is dat?

door: mr. Sj. H. Scheenstra, burgemeester van Asperen en Heukelum,
voorzitter Vereniging van CHU-leden van gemeente- en provincie-besturen.

Voor mij ligt het ontwerp-program van het Christen-Democratisch Appèl. Dit, onder de stimulerende leiding van prof. B. Goudsward tot stand gekomen rapport, heeft terecht reeds veel aandacht gekregen binnen en buiten het CDA. Stelde het Algemeen Bestuur van het CDA dit ontwerp op 19 maart jl. vast, nu gaat het erom, dat door een kritische studie in de diverse organen van de betreffende politieke organisaties, de eventuele zwakke plekken ervan worden aangewezen en verbeterd.

Daartoe is ook van onze zijde aandacht geboden, met name waar het de positie van de lagere publiekrechtelijke lichamen betreft. In de reeks van 187 kernpunten van christen-democratische politiek, die dit ontwerp-program omvat, zijn een klein aantal gewijd aan het binnenlands bestuur. Ik doel op de nummers 28, 29 en 30 in de serie „Vormgeving van het bestuur” in het hoofdstuk „Een menselijke maat” en de nummers 123 en volgende in de serie „Binnenlands bestuur” in het hoofdstuk „Een dienstbare ordening”. Met een variant kan men dus zeggen, dat het ontwerp-program een dienstbaar beheer op menselijke maat voorstaat op het terrein van het openbaar bestuur. Lezing en herlezing van de tekst en de toelichting zal duidelijk maken, wat de ontwerpers daaronder verstaan willen.

Een uitputtende behandeling van alle passages is binnen het bestek van dit artikel onmogelijk. Het moet bij een paar kanttekeningen blijven. Met inachtneming van de fraaie volzinnen, die een hooggestemd idealisme uitstralen, kan ik de betreffende onderdelen, al wikkend en wegend, toch bepaald niet indrukwekkend noemen. Want zinnen als deze in de toelichting: „De burger dient in principe alle vormen van bestuurlijke besluitvorming te kunnen beïnvloeden. Daartoe moet het aantal provincies in beperkte mate worden uitgebreid” kan ik, met permissie populair gezegd, niet anders dan als je reinste kletsboek typeren. (Men heeft blijkbaar een klok horen luiden....!). Ook hier dus de knieval voor dat abstracte instituut „de burger”. Wanneer zweren we in onze kring nu (die imaginaire dwingeland) „de burger” eens definitief dood? Want hij bestaat echt niet. Ik ken burgers, mensen van vlees en bloed, die wonen in een straat, een wijk of een dorp en die wezenlijk betrokken zijn bij de feiten en omstandigheden ter plekke. Hen wil ik horen als het om ingrijpende gebeurtenissen gaat in hun woonmilieu. Die directe ontmoeting is een uiting van pure democratie en kan doelmatig zijn. Ik formuleer het met opzet zo, want de ervaring leert dikwijls dat hoe democratischer men te werk wil gaan, hoe ondoelmatiger het wordt!

Wat „de burger” betreft, hij komt doorgaans onder het zoveelste briefhoofd op de proppen, waarachter een (politieke) persiegroep schuil gaat. Actiegroepen zijn evenwel in beginsel acceptabel, mits zij niet op de stoel willen of gaan zitten van de reguliere organen, zoals bijv. de gemeenteraad.

NIET UIT DE VERF

Daarom nogmaals, de paragraaf over het binnenlands bestuur komt in dit ontwerp-program naar mijn mening niet overtuigend uit de verf. Van de recente en veelomvattende gedachtenwisseling rondom de voorstellen tot reorganisatie van het

binnenlands bestuur, waaraan ook dezerzijds een bijdrage is geleverd, hetgeen moge blijken uit de in „Gemeentebeleid” van december 1975 afgedrukte brief aan de minister van binnenlandse zaken over dit onderwerp, vind ik maar een flauwe neerslag. Weliswaar wordt over een herverdeling van bestuurlijke taken en bevoegdheden van respectievelijk rijk, provincies en gemeenten gesproken en wordt de ontwikkeling van een wettelijke regeling voor complementair bestuur gewenst, maar de hierbij behorende adequate motivering en argumentatie ontbeert ik in het stuk ten zeerste. Men wil toe naar een dienstbare ordening, hetgeen betekent dat het openbaar bestuur democratisch en doelmatig moet zijn, wat inhoudt dat:

- alle burgers de besluitvorming moeten kunnen beïnvloeden, met name vertegenwoordigende organen;
- het bestuur effectief en efficiënt gevoerd behoort te worden.

Enfin, u leest het in nummer 123. Ik kan mij niet aan de indruk onttrekken, dat hier een aantal open deuren wordt ingetrapt. Meent men, in ernst, de hier zo benadrukte besluitvormingsbeïnvloeding door alle burgers te kunnen rijmen met de na te streven doelmatigheid? Maar bovendien, de zaak is van principiële betekenis!

Ik vraag mij af, of er enig inzicht bestaat omtrent de aard, de omvang en het functioneren van de aanbevolen beïnvloeding. De gemeenten staan in dit verband in het middelpunt; daar moeten - aldus de toelichting - ook meer beslissingen worden genomen, want zij staan het dichtst bij het dagelijks leven van elke inwoner. Maar over het rijk, de provincies, de pre-gewesten, de waterschappen etc. wordt niet zo met name gesproken. Moet de burgerij op al deze terreinen van het openbaar bestuur rechtstreeks invloed op de besluitvorming hebben? Zo ja, dan vervult die gedachte mij met grote zorg. Immers wij moeten - dunkt me - vasthouden aan het feit, dat in ons land (de verantwoordelijkheid voor) het bestuur volgens een legale structuur in handen is gelegd van vertegenwoordigde lichamen, aan wie periodiek een kiezersmandaat wordt gegeven. Op basis van dat uitgesproken c.q. gedelegeerd vertrouwen kunnen en moeten de bestuursorganen werken. Dat is de principiële pit in het democratische bestuur o.a. van onze gemeenten en provincies. Anders zou onze democratie niets anders of niets meer zijn dan georganiseerd wantrouwen!

DIVERSE MOGELIJKHEDEN

Nog eens, er zijn diverse mogelijkheden om de bevolking op zinvolle wijze incidenteel bij het overheidshandelen te betrekken. Doch men moet de verantwoordelijkheid voor het afwegen en het besluiten over zowel de recht- als de doelmatigheid van het bestuursgebeuren niet uithollen door zelfs maar de schijn te wekken alsof „alle burgers” (ook nog) een plaats hebben naast de specifiek als zodanig belaste colleges. Ook een dienstbare ordening heeft grenzen! Die grens is bereikt daar waar de gekozen bestuurder zijn taak ziet inboeten en van zijn wettelijke bevoegdheden moet inleveren! Het meest van al heeft mij echter gefreundeerd, dat, teneinde de gebiedsindelingen van provincies en gemeenten beter te doen aansluiten op gebieden, waarop zich maatschap-

pelijke en ruimtelijke problemen afspelen; wordt voorgesteld een herindeling van gemeenten en vereenvoudiging van de procedure daartoe o.a. door de gemeentelijke indeling aan de provinciale staten over te laten!! Nota bene.

In de voorafgaande toelichting lees ik deze uit de losse pols geschreven volzin: „Herindeling van gemeentegrenzen kan Den Haag rustig overlaten aan provinciale staten die immers met gewestelijke eisen en omstandigheden beter vertrouwd zijn”. Met het program gaat het mij niet om de romantiek maar om de realiteit. Welnu de werkelijkheid is geen andere dan dat op grond van het bepaalde in artikel 3 der Grondwet de grenzen van het Rijk, de provincies en de gemeenten slechts door de wet kunnen worden veranderd. Daarmee is niets minder dan een stuk rechtspositie van de genoemde instituten constitutioneel verankerd.

ONAAANVAARDBAAR

Om die reden, zo heb ik tijdens een vergadering van de Unieraad betoogd, is die stelling - naar het mij voorkomt - onaanvaardbaar. Niettegenstaande merkte een C.H.-RLID NAIEN OP, DAT NAAR ZIJN MENING DIE 150 Kamerleden toch ook nauwelijks binding hebben met en verstand hebben van regionale en plaatselijke situaties, reden waarom het een kwestie is van lood-om-oud-ijzer: of je nu door de hond of door de kat gebeten wordt!!

In dit verband herinner ik mij als rapporteur weer de discussie destijds in de Grondwetcommissie van de Jhr. Savornin Lohmanstichting, toen wij samen de onderhavige materie uit de Proeve van een nieuwe Grondwet bespraken. Het gaf voldoening te kunnen constateren, dat kennelijk mede naar aanleiding van ons rapport, het eindrapport van de Commissie Cals Donner op dit stuk in gunstige zin afweek van de betreffende bepaling in de Proeve. Luidde artikel 83 van de Proeve: „De provinciale en de gemeentelijke indeling kunnen bij of krachtens de wet worden gewijzigd”, de dienovereenkomstige bepaling in genoemd eindrapport luidt in artikel 97: „Bij de wet kunnen provincies en gemeenten worden opgeheven en nieuwe gevormd. Bij of krachtens de wet kunnen provinciale en gemeentelijke grenzen worden gewijzigd en worden de gevolgen daarvan geregeld”.

Deze bepaling houdt in, dat een gemeentelijke herindeling slechts bij wet kan geschieden en dat bij delegatie (krachtens de wet) slechts grenswijzigingen van provincies en gemeenten van ondergeschikte aard kunnen plaatsvinden, nl. voorzover de betreffende wijziging niet gepaard behoort te gaan met nieuwe verkiezingen. Aangezien immers de zittingsduur van de leden van provinciale staten en van de gemeenteraad bij de wet wordt bepaald.

De wettelijke waarborg van met name de gemeenten - wier bestaan de samenstellers van het ontwerp-program toch blijkbaar ter harte gaat (zie o.a. nr. 125) - wordt door de aangehaalde stelling met één pennestreek op de tocht gezet. Het CDA kan het dan eenvoudig ook niet maken met deze ongrondwettige suggestie voor de dag te komen. Nog daar gelaten dat

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:
dr. K. de Vries, voorzitter;
mevrouw H. Tegelaar-Boonacker;
A. Buntsma;
Wm. C. de Kruyf; D. Rebel;
drs. H. van Spanning;
drs. G. van Leyenhorst.

EINDREDAKTIE:
H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:
mevrouw J. Algra-Feddema;
dr. E. Bleumink; drs. A. J. van Dulst;
prof. dr. J. W. van Hulst;
ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:
Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078

ADMINISTRATIE-ADRES:
(abonnementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „de Nederlander” en advertenties): Van Deventerlaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag): (070) 861529.

Adresveranderingen voor het ledenbestand en het ledencontactblad „de Nederlander” te zenden aan: Bureau CHU, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage. Telefoon 070-244516.

Abonnementsprijs f 25,- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg.

t.n.v. Stichting Uniepers
Druk: B.D.U. b.v., Barneveld. Postbus 67. Telefoon 03420-3141.

UNIEBUREAU

HET BUREAU VAN DE CHR. HIST. UNIE Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage is telefonisch te bereiken onder nummer 070-244516* Kantoortijden van maandag t/m vrijdag 8.30 v.m. tot 16.45 n.m. Het telefoonnummer van de Savornin Lohmanstichting is: 070-246791.

de stelling niet uitvoerbaar is, zoals ik aantoonde.

Juist in deze tijd, waarin we, in het kader van de discussie rondom de reorganisatie van het binnenlands bestuur, op de bres (moeten) staan voor het behoud en de versterking van de gemeentelijke structuren (daar wonen de burgers, daar klopt het bestuurlijke bloed het felst) is dit zonder meer een gevaarlijke stelling. Het CDA-bestuur wil ik, ten slotte, oproepen op het onderhavige punt ten halve te keren, zodat een complete dwaling bespaard wordt en zodoende niet nog meer bouwstenen worden aangedragen voor een voortschrijdend centralisme!

Mr. Sj. H. Scheenstra.

(Noot: Dit artikel werd geschreven voor „Gemeentebeleid”, het blad van de Vereniging voor christelijk-historische leden van gemeente- en provinciebesturen. De redactie van „De Nederlander” stelt het op hoge prijs dat toestemming verkregen werd het ook op te nemen in het christelijk-historische weekblad).

Protest tegen hechtenis Peter Custers

Sinds 8 december van het vorig jaar bevindt de Nederlandse journalist drs. PETER Custers zich in Dacca, Bangladesh, op beschuldiging van niet nader gespecificeerde „staatsgevaarlijke activiteiten” in hechtenis.

Tot op heden is hij niet berecht. Hem is formeel nog niets ten laste gelegd. Het is met andere woorden na méér dan zes maanden nog volledig onduidelijk waarvan hij precies wordt beschuldigd. Het verlenen van consulaire bijstand van Nederlandse zijde is uitermate moeizaam gebleken. Een advocaat heeft hij niet kunnen raadplegen. Onderstaande organisaties vinden het onaanvaardbaar dat een Nederlandse journa-

list op deze wijze de dupe dreigt te worden van de militaire uitzonderingstoestand die sinds november vorig jaar in Bangladesh heerst. Zij verzoeken de autoriteiten in Bangladesh drs. Peter Custers zo spoedig mogelijk vrij te laten en vragen de Nederlandse regering een zo groot mogelijk diplomatieke druk uit te oefenen om zijn invrijheidstelling te bewerkstelligen.

Anti-Revolutionaire Partij; Christelijk-Historische Unie; Democraten '66; Katholieke Volkspartij; Partij van de Arbeid; Politieke Partij Radikalen; Ned. Vereniging van Journalisten; Bond voor Vrijheidsrechten; Initiatiefnemer: C. C. Meijer (namens vrienden van Peter Custers), p/a Milletstraat 50-IV - Amsterdam.

Onregelmatige verschijning „de Nederlander”

Het christelijk-historische weekblad „De Nederlander” zal in de zomermaanden juli en augustus onregelmatig verschijnen. Dit in verband met het feit, dat de meeste politici met vakantie zijn en het werk van de politieke partijen rustig aan geschiedt. Volgende week, dinsdag 9 juli, verschijnt „de Nederlander” wel. Op de vrijdagen 16, 23 en 30 juli komt er geen weekblad uit.

Het is de bedoeling op vrijdag 6 augustus wederom een nummer van „de Nederlander” te laten uitkomen. Vervolgens verschijnt het blad niet op de vrijdagen 13, 20 en 27 augustus.

De laatste week van augustus zal de Tweede Kamer weer bijeen komen. „De Nederlander” verschijnt dan weer op vrijdag 3 september.

Bestuur stichting Uniepers, redactie de Nederlander.

Minister Van Agt en de Bloemenhovekliniek

Tweede Kamer kreeg uiteenzetting over doen en laten van Bewindsman en O.M.

Minister Van Agt van justitie heeft vorige week de Tweede Kamer een uiteenzetting gegeven van zijn doen en laten en van dat het openbaar ministerie met betrekking tot de Bloemenhovekliniek, de in de laatste maanden veel besproken abortuskliniek te Heemstede. De redactie van het christelijk-historische weekblad „de Nederlander” acht de brief van de bewindsman van groot belang en zij publiceert haar dan ook in het geheel.

„De voorgeschiedenis met betrekking tot de Bloemenhovekliniek is als volgt:

a. Op vrijdag 7 mei jl. werd in Bloemenhovekliniek te Heemstede (weer) een Duitse vrouw geaborteerd. Na de ingreep trad, zoals bekend, een complicatie op. Naar aanleiding daarvan deden de vrouw en haar echtgenoot op dinsdag 11 mei aangifte bij de politie te Heemstede.

b. Een week later, op dinsdag 18 mei, is de medisch coördinator van de kliniek op het arrondissementsparket te Haarlem gehoord. Aanvankelijk wenste hij geen enkele verklaring af te leggen, later kwam hij op zijn weigering terug. Zijn mededelingen namen de ernstige ongerustheid die bij de hoofdofficier van justitie te Haarlem over de werkwijze in de kliniek was ontstaan evenwel in het geheel niet weg.

In de avond van die dag heeft in de kliniek de inbeslagneming plaatsgevonden van een aantal voorwerpen die daar blijkbaar voor het plegen van abortus provocatus worden gebruikt. Daarbij waren de hoofdofficier van justitie en nog een lid van het Haarlemse parket aanwezig alsmede een zestal politieambtenaren, die niet in uniform waren gekleed. In beslag genomen werden de inhoud van de operatiekamer en vervolgens die van een van de behandelkamers. Daarbij werden alle beweegbare deuren en ramen die tot deze vertrekken toegang geven verzegeld.² Tijdens deze werkzaamheden werden hinder en weerstand ondevonden van enkele tientallen personen die geen functionele band met de kliniek hebben. Toen het inbeslag nemen van de apparatuur in een volgende behandelkamer daardoor vrijwel onuitvoerbaar werd, heeft de hoofdofficier van justitie de aanwezige bestuursleden verzocht een einde te maken aan het verblijf van de bezoekers in de kliniek, eventueel door middel van een vordering als bedoeld in artikel 138 van het Wetboek van Strafrecht. De bestuurders weigerden dat.

Inmiddels werden de tot dan toe aangebrachte verzegelingen verbroken. Door wie? Dat is, waar de verwarring en het aantal onbekende bezoekers zo groot waren, niet te achterhalen. Omstreeks middernacht heeft een hoofdambtenaar van mijn departement mij per telefoon weten te bereiken en gerapporteerd dat voortzetting van de actie in de gegeven omstandigheden het risico inhield van een botsing in de kliniek met sympathisanten van dit abortushuis. Hij berichtte dat naar het gevoelen van de hoofdofficier van justitie het optreden in de kliniek, gezien de ernst van dit risico, ware te beëindigen. Ik heb daarmee ingestemd.

c. De volgende dag, woensdag 19 mei, werd in de Tweede Kamer een spoedinterpellatie gehouden. Deze eindigde met de aanvaarding van een motie-Roethof waarin de minister van Justitie werd uitgenodigd geen inbeslagneming van apparatuur te bevorderen dan door een vordering van het openbaar ministerie bij de rechter. Van oordeel dat deze uitspraak een staatsrechtelijk ontoelaatbare interventie van de Tweede Kamer betekende met de wijze waarop het openbaar ministerie in een individuele strafzaak wel of niet zou mogen procederen³, heb ik in de Kamer aanstonds verklaard deze motie niet te zullen uitvoeren.

d. Gezien mijn ervaringen van dinsdagavond besloot het openbaar ministerie (met mijn instemming) opnieuw een actie ter inbeslagneming uit te voeren en wel in de vroege ochtend van donderdag 20 mei en daarvoor een groot aantal politieambtenaren bijeen te brengen. Kennelijk doordat het uitlekte dat deze actie zou plaatsvinden, verzamelden zich in de uren voor het geplande tijdstip zeer velen in en rondom de kliniek. Berichten daaromtrent bereikten ook leden van de Ministerraad, die in die nacht in vergadering bijeen was over de zaak Zuid-Afrika. De raad heeft, met onderbreking van de beraadslagingen over de exportkredietgarantie, ook over Bloemenhove gesproken. De Ministerraad heeft niet beslist dat de voorgenomen actie afgefloten moest worden.

Na afloop van de vergadering heb ik, door tussenkomst van een hoofdamtenaar van mijn departement, contact gezocht met de hoofdofficier van justitie om te vernemen wat er waar was van de berichten over een oploop naar de kliniek. Mij werd daarop gerapporteerd dat de hoofdofficier gelet op de situatie ter plaatse tot de slotsom was

gekomen dat van optreden ware af te zien: het risico van een omvangrijk treffen in en om de kliniek was te groot. Ik heb mij aan het oordeel van de - ter plaatse aanwezige - hoofdofficier gerefereerd en diens beslissing op de door hem daarvoor aangevoerde gronden gefatteerd.

Het lijkt geen twijfel dat in de loop van die nacht telefoongesprekken zijn gevoerd, vice versa, tussen Bloemenhove en het Catshuis, vóór en na het afgelasten van de actie. Daardoor is in het land het misverstand ontstaan dat de justitiële actie zou zijn afgelast ingevolge een daartoe strekkende beslissing van het kabinet.

e. Nadien heeft het openbaar ministerie twee maal contact opgenomen met de leiding van de kliniek dan wel de raadsman. Op maandag 24 mei heeft de procureur-generaal te Amsterdam het bestuur bij zich ontvangen. Bent u bereid de (onvoltooid gebleven) inbeslagneming te effectueren, zo heeft hij het bestuur uitdrukkelijk gevraagd, maar het bestuur weigerde daaraan iedere medewerking. In een onderhoud op woensdag 26 mei heeft de hoofdofficier van justitie te Haarlem betrokkenen erop gewezen dat het in strijd is met artikel 198 van het Wetboek van Strafrecht in beslag genomen goederen als voorheen te blijven gebruiken.

f. In de loop van maandag 24 mei diende het bestuur van de Stichting hulpverlening zwangerschapsonderbreking Noord-Holland een beklagschrift tegen het gelegde beslag in bij de rechtbank te Haarlem. Hetzelfde deed de medische coördinator. Naar mij uit een ambtsbericht blijkt, heeft de kliniek als een der zwaarwegende belangen die door de inbeslagneming zouden worden geschaad de financiële belangen van klagster bij voortzetting van de kliniek genoemd en aangevoerd dat klagster ernstige financiële schade lijdt ten gevolge van de sluiting.

g. De rechtbank beschikt op woensdag 2 juni. Zij stelt vast dat het beslag waartegen de klacht zich richt nog op dinsdag 18 mei door de hoofdofficier is opgeheven en verklaart de klacht daarom niet ontvankelijk. Gebleken is dat de hoofdofficier nadat de aangebrachte verzegelingen waren verbroken in de chaotische situatie die daar heerste in een ontmoeting met journalisten uitlatingen heeft gedaan (waarvan ook leden van het bestuur konden kennisnemen) waaruit de conclusie kan worden getrokken dat het beslag, voor zover tot dan toe gelegd, weer door hem werd of was opgeheven. Een in die omstandigheden begrijpelijke maar ongelukkige fout.

ALSNOG INGRIPJEN: WAT PLEIT ERVOOR?

Tot zover de voorgeschiedenis. Nu de vraag of de minister van Justitie en het openbaar ministerie na deze wederwaardigheden inmiddels zijn vervallen in een doffe berusting.

Hierbij gaat het om de volgende zaken:

- twee maal is de justitie geweken voor (te verwachten) verzet tegen het uitoefenen van wettelijke bevoegdheden;
 - verzegelingen zijn verbroken;
 - de kliniek functioneert weer als voorheen.
- Anders dan het lid van de Tweede Kamer de heer Drees (DS'70) blijkens zijn toelichting op het - intussen ingewilligde - interpellatieverzoek meende, gaat het niet om het toelaten van het misdrijf van artikel 138 van het Wetboek van Strafrecht. Van een bezetting van de kliniek en het daarbij behorende terrein was geen sprake. De „bezettters” waren daar met instemming van de rechthebbende. Het bestuur heeft zelfs woorden van dank tot hen gericht.

a. Laat ik eerst over het verbreken van zegels spreken. Wie dat gedaan heeft of hebben laat zich helaas niet vaststellen.

b. Moet het openbaar ministerie een derde maal een actie ter inbeslagneming van de apparatuur op basis van artikel 551 van het Wetboek van Strafvordering op touw zetten? Op die vraag kan men om twee redenen met ja antwoorden.

De eerste reden is deze. Het is onduidelijk dat (het organiseren van) verzet tegen uitoefening van wettelijke bevoegdheden door degenen die belast zijn met de handhaving van de strafwet met succes wordt beloofd. Welke consequenties kan het niet hebben als het blijkt te lukken de politie en de justitie door gebundelde tegenwerking te dwarsbomen in het verrichten van ambtshandelingen?

De tweede reden is deze. Het openbaar ministerie heeft de apparatuur van de kliniek in beslag willen nemen opdat de rechter nadien deze goederen onttrokken aan het verkeer zou kunnen verklaren.⁴ Het kon die inbeslagneming op tweeërlei wijze (trachten te) bewerkstelligen. Het openbaar ministerie kon een beroep doen op de algemene bepalingen omtrent inbeslagneming dan wel op de bijzondere regeling

die in artikel 551 van het Wetboek van Strafvordering juist voor (o.a.) het misdrijf van het verbreken van zwangerschappen is geschreven. Het heeft voor het laatste gekozen. De bijzondere regeling immers bood de mogelijkheid om aanstonds in te grijpen en dat was geboden nadat gegevens⁵ ter tafel waren gekomen waaruit blijkt dat in Bloemenhove, waar ongeveer 100 gevorderde zwangerschappen per week worden verbroken, niet met de vereiste zorgvuldigheid en ernst telkens opnieuw onderzocht of de vrouw die om de ingreep vraagt inderdaad in zo ernstige nood verkeert dat het ondernemen van deze ingreep, hoewel in strijd met de woorden van de wet, gerechtvaardigd is.⁶ Is het daarmee te rijmen dat het openbaar ministerie sinds 20 mei geen poging meer heeft gedaan aan het functioneren van Bloemenhove een einde te maken?

ALSNOG INGRIPJEN; WAT PLEIT ERTEGEN?

a. De ervaring heeft geleerd dat, wil een nieuwe actie ter inbeslagneming slagen, een zeer groot aantal politieambtenaren moet worden verzameld.⁷ Bij de organisatie daarvan zijn zoveel mensen betrokken dat er een aanzienlijke kans op is dat de actie voortijdig bekend wordt. Welnu, dat leidt dan tot een mobilisatie van sympathisanten met de kliniek en dan staan we voor het grote risico van een massale confrontatie. Dat is op zichzelf al een beroerde situatie, maar het wordt nog erger wanneer men bedenkt dat de groep die de politie tegenover zich zal krijgen voor een belangrijk deel, zo niet in overwegende mate, uit vrouwen zal bestaan en bovendien dat de, wellicht gewelddadige, operatie een functionerend ziekenhuis tot inzet heeft. Dat laatste is eventueel te ondervangen door de actie in het weekend uit te voeren, maar de overige narigheid is moeilijk of niet te voorkomen.

Het is onnodig te zeggen dat niet ieder vooruitzicht op fysieke tegenstand voor de politie en de justitie reden kan zijn om het verrichten van noodzakelijk of wenselijk geoordeelde ambtshandelingen achterwege te laten. Maar anderzijds is het volharden bij een voornemen tot optreden niet onder alle omstandigheden op eerste wijsheid. Het daarvan te duchten onheil dient te worden afgewogen tegen de nadelen die aan het wijken voor weerstand zijn verbonden. b. Ik moet ook de volgende overweging aan mijn beslissing ten grondslag leggen. Het is in de voorbije weken steeds duidelijker geworden dat het met behulp van een politiemacht in beslag nemen van apparatuur, waarvan sluiting van de kliniek het gevolg zou zijn, een politieke storm zal doen opsteken. Van degenen met wie ik nu door het politieke leven ga, staan velen zo afwijzend tegenover zulk een actie, dat ik er heel ernstig rekening mee moet houden dat het niet-temin ondernemen ervan mijn vertrek als minister tot gevolg zou hebben.

Dat gevolg zou op zich zelf zonder belang zijn en mag als zodanig dus geen gewicht in de schaal leggen. En als het verder reikende repercussies zou hebben voor het kabinet? Dat zou wel degelijk van belang zijn, maar niet beslissend. Zou het werkelijk mogelijk zijn door een resoluut optreden tegen Bloemenhove een einde te maken aan wat daar dagelijks gebeurt, dan zou dat niet mogen worden nagelaten omwille van het voortbestaan van het kabinet.

Maar dat alternatief is niet reëel. Want als ik na een dergelijk optreden zou worden genoopt mijn post te verlaten, dan zal de bewindsman van andere signatuur, fungerend als minister van Justitie ad interim, - om het even of hij al dan niet demissionair zal zijn - waarschijnlijk aan het openbaar ministerie de opdracht geven het beslag dadelijk weer op te heffen. Dan is het saldo van de gebeurtenissen heel nadelig: er is ernstige schade aan het kabinet ontstaan, het gezag van het openbaar ministerie krijgt een zware slag en de kliniek waar het allemaal om begonnen was hervat haar werkzaamheden.

EEN NIEUWE WETGEVING IN ZICHT?

Half september zal de Tweede Kamer beraadslagen en beslissen over twee uit parlementair initiatief voortgesproten wetsontwerpen tot wijziging van de bestaande bepalingen over het (laten) verrichten van abortus provocatus. Gaat het aan, zo kan men vragen, de bestaande wetgeving nu nog tot gelding te brengen, terwijl een nieuwe, meer veroorloevende, wetgeving op til is?

Hierbij teken ik het volgende aan. Of het voorstel Van Schaik/Van Leeuwen, ingediend op 23 januari 1975, dan wel het voorstel Geurtsen/Lambers/Roethof/Veder-Smit, ingediend op 6 mei 1976, het Staatsblad zullen bereiken, hangt van een aantal nog ongewisse gebeurtenissen af: zal de Tweede Kamer in meer-

derheid een van die wetsvoorstellen aanvaarden; zo ja, dan zal ook de Eerste Kamer in meerderheid vóór stemmen; zo eveneens ja, zullen dan de vereiste contraseigns worden geplaatst?

Stel echter dat een van deze voorstellen inderdaad tot wet zal worden verheven. Dan is het van belang te bezien of de werkwijze in een kliniek als Bloemenhove de toetsing aan die nieuwe wet zou kunnen doorstaan. Dat de regeling die de genoemde christen-democraten hebben voorgesteld die werkwijze zeker niet toestaat, is zo evident dat ik daarover niet behoef uit te weiden.

Maar ook met de condities die in het wetsvoorstel van de genoemde liberalen en socialistische zijn opgenomen strookt de handelwijze van Bloemenhove niet. Volgens artikel 2 van dat ontwerp immers moet de arts die overweegt een abortus provocatus te verrichten zelf onderzoeken „of de vrouw in vrijheid en overeenkomstig haar verantwoordelijkheid jegens zichzelf en jegens de ongeboren vrucht tot haar besluit is gekomen. Zo nodig pleegt hij overleg met een of meer andere deskundigen”. Dat gebeurt in Bloemenhove niet.⁸

Verder schrijft dat wetsontwerp voor dat de arts erop toeziet „dat de vrouw bij het afwegen van alle betrokken belangen, mede gelet op de duur van de zwangerschap, avdoende en deskundig ondersteund kan worden”. Daarvan is al evenmin sprake.

Een abortuskliniek kan volgens het wetsontwerp erkend worden, indien zij voldoet aan een aantal voorwaarden waaronder deze dat „naast de geneeskundigen... een voldoende aantal verpleegkundigen, alsmede voldoende deskundige hulp op het gebied van de maatschappelijke dienstverlening en de psycho-sociale hulpverlening beschikbaar zijn, teneinde de geneeskundige in het onderzoek, genoemd in artikel, te kunnen bijstaan”.

De toetsing aan de aanhangige wetsontwerpen is hiermee nog niet volledig, maar de uitkomst ervan tekent zich al af. Overigens: uit het feit dat een wijziging van zekere wetsbepalingen op stapel staat, volgt niet dat die bepalingen niet meer mogen worden toegepast.⁹

DE ONMACHT VAN HET RECHT

a. De wetgeving moge (nog?) niet veranderd zijn, het geestelijk klimaat daarentegen in aanzienlijke mate. Een groot deel van onze bevolking staat een ruime vrijheid van abortus provocatus voor en het aantal artsen dat bereid is deze ingreep zelf te verrichten dan wel door verwijzing naar een collega te bevorderen is sterk gestegen. De overheid is niet bij machte een wetgeving te handhaven die het afbreken van zwangerschap niet dan in uiterste nood toelaat, wanneer een zeer aanzienlijk aantal van degenen die onder die wetgeving leven een daarvan sterk afwijkend ethisch oordeel over die ingreep heeft. In het bijzonder dient een stringente wetgeving als de huidige, wil deze gehandhaafd kunnen worden, door een grote meerderheid van de artsen te worden gescreagd.¹⁰ De Koninklijke Nederlandse Maatschappij tot bevordering van de Geneeskunst heeft echter, toen zij enkele jaren geleden de richtlijnen inzake abortus provocatus vaststelde, haar steun aan de bestaande strafwetgeving in feite opgezegd. Het Staatstoezicht op de Volksgezondheid hanteert al geruime tijd deze gedragslijn dat „abortus provocatus, verricht door een medicus, als een medische handeling (is te beschouwen) waarvoor de verantwoordelijkheid uiteraard geheel bij de medicus berust”. Gesteld wordt dat „de beoordeling van abortus provocatus door de Inspectie van de Volksgezondheid in principe niet anders (is) dan bij welke andere medische behandeling dan ook”.¹¹

De opvattingen zijn duidelijk verschoven. Toch ben ik ervan overtuigd dat wat in Bloemenhove gebeurt niet de goedkeuring van de meesten onzer heeft (of na informatie daarover zou krijgen), ook niet van onze artsen.¹²

b. Al eerder heb ik, al roept dat hoon en schamperheid op, gepleit voor een ethisch reveil in onze samenleving, voor een hernieuwde bezinning op de unieke waarde van elk menselijk leven, hoe pril nog of hoe pover al geworden. Dat zal op den duur de hervorming van denken en doen moeten brengen die geen overheidsmacht kan afdwingen.

Ik werp de vraag op, of het inzetten van een grote politiemacht om de bestaande wetsbepalingen daadwerkelijk tot gelding te brengen zelfs geen averechts effect kan hebben, doordat de geschoktheid, wellicht zelfs de verontwaardig-

vervolg van pagina 4

ging, daarover de verbreiding van een hernieuwde bezinning zal blokkeren. Dit is geen pleidooi voor het afzien van elke politiedwang bij de handhaving van ongeacht welke omstrede regeling. Ook in dit geval is politieoptreden (zelfs tweemaal) beproefd. Een verovering van een kliniek met de inzet van honderden manschappen zou echter velen, ook onder degenen die niet met deze instelling sympathiseren of hun twijfel hebben, bruskieren. c. Tenslotte leg ik de balans van de voors en tegens dat zulk een grootscheepse actie op een aantal mensen in dit land de indruk zou maken dat de minister van Justitie zijn macht over het openbaar ministerie en aldus middellijk over de politie aanwendt om denkbeelden te doen zegevieren die juist in de kringen van zijn eigen politieke geestverwanten (zij het zeker niet uitsluitend daar) worden gehuldigd. Die indruk wil ik graag vermijden, zulks ter wille van het aanzien van het openbaar ministerie en van de politie en ook van het ambt dat ik mag bekleden.

EEN VRAAG DIE BLIJFT

Geen grootscheepse actie dus, erop gericht de apparatuur van de kliniek na inbeslagname daaruit te verwijderen.¹³ De bezwaren daartegen, hierboven beschreven, zijn te gewichtig. Het gaat alleen om die bezwaren en om geen andere. Met name baseer ik mijn slotsom niet op het feit dat de Tweede Kamer zich onlangs tegen een optreden op grond van artikel 551 van het Wetboek van Strafvordering heeft uitgesproken. Ook niet op de mogelijkheid dat het kabinet zich vooraf daartegen zou kunnen uitspreken: zulk een besluit zou ik niet aanvaarden. Wel worden andere dan fysieke maatregelen ge-

nomen, zoals het vervolgen van bestuursleden, de directeur en een arts van de kliniek. Deze keuze brengt met zich dat Bloemenhove - kliniek waartegen al lang ongunstige vermoedens bestaan, maar waarover onlangs concrete informatie zijn verkregen die deze vermoedens bevestigen - althans voorlopig open blijft. Hoe kunt u dat met uw verantwoordelijkheid in overstemming brengen, vragen bezorgde mensen in brieven, telegrammen en gesprekken. Ik heb die vraag ook aan mij zelf gesteld. Tot een conclusie of ik onder deze omstandigheden minister van Justitie mag blijven ben ik nog niet gekomen.¹⁴ Aldus de brief, welke minister Van Agt aan de Tweede Kamer zond. De Kamer heeft er nog geen debat aan gewijd. Wellicht is dit na de zomervakantie het geval.

H. L.

VERKLARING NOTEN

- ¹ Brief van de voorzitter van de Tweede Kamer aan de minister van Justitie van 25 mei 1976, waarbij wordt toegezonden het stenografisch verslag van het ordedebat van die dag.
- ² Dat deze handelwijze, gevoegd bij de aanzegging van de beslagleggende ambtenaar aan de betrokkene, de voorwerpen in de rechtstoestand van in beslag genomen goederen brengt (m.a.w. dat daarvoor geen verplaatsing nodig is) lijdt geen twijfel. Zie Duisterwinkel en Melai, Het Wetboek van Strafvordering, ad artikel 94, vooral blz. 9 en 10.
- ³ In wezen verbod de motie het openbaar ministerie zich in deze zaak niet (meer) te bedienen van de bevoegdheid die artikel 551 van het Wetboek van Strafvordering voor o.a. deze categorie van gevallen aanreikt. In het debat is mij verweten dat ik zou handelen in strijd met een eerder gedane toezegging aan de Tweede Kamer door toe te laten dat jegens deze kliniek artikel 551 van het Wetboek van Strafvordering wordt toegepast. Dat verwijt is

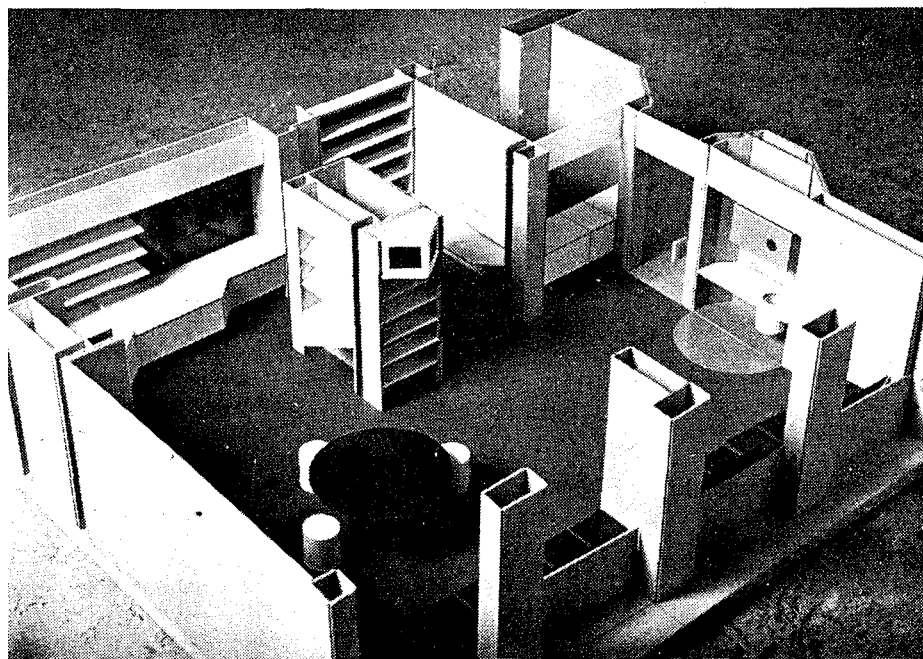
- niet gerechtvaardigd. Mijn brief van 28 oktober 1974 slaat alleen, en kon ook slechts betrekking hebben, op de wijze waarop het openbaar ministerie zich toen voorstelde te reageren op de des tijds verkregen gegevens. En voorzover de brief tevens algemene uitspraken over het te voeren vervolgingsbeleid bevat, spreekt hij juist niet over de houding die zal worden ingenomen tegenover het verbreken van zwangerschappen van een langere duur dan 12 weken buiten algemene ziekenhuizen.
- ⁴ Slechts in beslag genomen voorwerpen kunnen aan het verkeer onttrokken worden: artikel 36a van het Wetboek van Strafrecht.
- ⁵ Niet alleen uit de verklaringen van het Duitse echtpaar.
- ⁶ Blijkens gepubliceerde uitspraken van sleutelfiguren van Bloemenhove worden gemiddeld 20 à 30 minuten (in eerdere uitlatingen was het 20 minuten) aan het gesprek vooraf met de vrouw besteed, in het Beahuis (de polikliniek in de andere vleugel van hetzelfde gebouw) blijkbaar nog minder. Deze gesprekken worden niet door de artsen zelf gevoerd (die aborteren alleen en verrichten het daarvoor nodige vooronderzoek van het lichaam), maar door „probleemreceptionistes”. Een probleemreceptioniste is „een maatschappelijk geschoold iemand”. Vragen hoeveel probleemreceptionistes er dan wel in Bloemenhove werkzaam waren en zijn, al dan niet part-time, zijn tot dusver onbeantwoord gebleven.
- Het intake-gesprek richt zich uitsluitend op de vraag of de vrouw de abortus werkelijk wil, niet op de vraag waarom zij dat wil. Dat haar verzoek inderdaad autentiek is, mag - zo wordt gesteld - allicht worden aangenomen wanneer de vrouw van ver komt „uit het buitenland of uit Maastricht”. Het overgrote deel van de vrouwen komt uit het buitenland.
- ⁷ Ter zake deskundigen hebben berekend dat, om op alle eventualiteiten voorbereid te zijn, ongeveer 380 man politie op de been moet worden gebracht.
- ⁸ Zie voetnoot 5.
- ⁹ De toepassing op Bloemenhove betreft het

- krasse geval dat daar, nagenoeg zonder voorafgaand beraad met de behandelende arts, zeer vele gevorderde zwangerschappen worden verbroken: la mort sans phrases. Dat velen van de daar behandelde vrouwen en meisjes in ernstige nood verkeren, is alleszins aannemelijk, maar daarmee is de dagelijkse handel en wandel van deze kliniek niet gerechtvaardigd.
- ¹⁰ Denk aan de moeilijkheden die aan het opsporen en vervolgen zijn verbonden, doordat het beroepsgeheim de toegang tot de noodzakelijke gegevens verspert. Nederlandse Staatscourant van 29 september 1972.
- ¹² Dat Bloemenhove zou functioneren met instemming van de rechterlijke macht in al zijn geledingen, is een stelling die zelfs door juristen wordt verkondigd. Zij steunt niet op de feiten. Ruim anderhalf jaar geleden heeft de officier van justitie te Haarlem de rechtbank aldaar verzocht aan de rechter-commissaris verlof te verlenen tot het doen van huiszoeking ter inbeslagname. De rechtbank beschikte afwijzend, maar in hoger beroep bij het gerechtshof te Amsterdam had het openbaar ministerie succes: het verlof werd alsnog verleend. Daarop besliste de rechter-commissaris dat hij van het hem verleende verlof geen gebruik zou maken en de Haarlemse rechtbank bevestigde die beschikking. In cassatie kwam daarop de vraag aan de orde of het de rechter-commissaris inderdaad vrijstond dat verlof ongebruikt te laten dan wel of hij gehouden was daaraan gevolg te geven. De Hoge Raad besliste in eerstgenoemde zin. Dat betekent uiteraard geenszins dat ons hoogste rechtscollege een oordeel over de handelwijze in de kliniek heeft uitgesproken, laat staan dat het deze zou hebben gefiatteerd.
- ¹³ Het heeft, dat is wel gebleken, geen zin de goederen daar te laten. De zegels zullen dan wel weer worden verbroken zonder dat achterhaalbaar is door wie. Het is ondoenlijk, zo al wettelijk geoorloofd, daar binnen voor onbepaalde tijd politieambtenaren te stationeren.

Nieuwe wachtruimte voor publiek bij Tweede Kamer

De ingang tot de publieke tribune van de Tweede Kamer aan het Binnenhof te Den Haag (Binnenhof 2a) wordt ingrijpend verbouwd. Daarmee zal dan een einde komen aan een al lang bestaand ongerief voor de bezoekers van de publieke tribune. Tot nu toe moeten zij voor de aanvang van de vergadering buiten wachten om tot de tribune te kunnen worden toegelaten; bij zeer grote belangstelling dient men ook buiten te wachten tot er een plaatsje op de tribune vrij komt. Tijdens het zomerreces van de Tweede Kamer wordt een moderne wachtruimte voor het publiek gebouwd. In de wachtruimte (ongeveer 120 vierkante meter) zullen monitoren worden opgesteld, zodat men daar al de vergadering van de Tweede Kamer kan volgen als op de tribune nog

geen plaats is. De Staatsuitgeverij zal in de wachtkamer een verkooppunt inrichten om de bezoekers voor te lichten over het werk van het Staatsdrukkerij- en Uitgeverijbedrijf en over de mogelijkheden om (al dan niet gepopulariseerde) overheidsuitgaven te kopen. In de nieuwe wachtkamer worden verder een garderobe, toiletten en ruimte voor bewaking ingericht. De werkzaamheden worden uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van de Rijksgebouwendienst. Het ontwerp voor de nieuwe wachtkamer is van ir. J. H. Stuffers (Rijksgebouwendienst). Hiermee wordt uitvoering gegeven aan een reeds lang geleden genomen besluit van de Kamer, dat geruime tijd op uitvoering heeft moeten wachten.

Deze foto laat de maquette zien van de nieuwe wachtruimte voor het publiek in het Tweede-Kamergebouw te Den Haag.

CONFERENTIE ZEERECHT KRIJGT SNEL VERVOLG

De internationale conferentie over het Zeerecht wordt in augustus weer met een nieuwe ronde voortgezet. Het blijkt niet eenvoudig om tot overstemming te komen over een internationale regeling van punten waarin zoveel uiteenlopende belangen bestaan. Dat zijn bijvoorbeeld afspraken over de vervuiling, over de ontginning van de schatten die op en in de zeebodem verborgen liggen en over het gebruik van de zee voor militaire activiteiten.

STROOMVERSNELLING

De 149 landen die aan de Zeerechtconferentie deelnemen, hebben net acht weken vergaderen in New York achter de rug. Daar vóór waren er reeds vergaderingen in Caracas (1974) en in Geneve (1975). Erg hard opgeschoten was men in die vergaderingen niet, maar nu schijnt het gesprek toch in een zekere stroomversnelling te zijn gekomen. Zoals de NRC/Handelsblad in een hoofdartikel heeft opgemerkt, zou dat wel eens kunnen samenhangen met het feit dat de Verenigde Staten vóór mei 1977 hun visserijzone tot 200 mijl buiten de kust willen verruimen. Het is voor het eerst dat een van de rijkste landen zonder overleg tot een dergelijk besluit is gekomen. De visserij is maar een van de kwesties die

een nieuwe internationale regeling behoeven. Een ander, erg belangrijk punt is wat de landen onderling zullen gaan afspreken over de ontginning van de mineralen onder de zeebodem. De Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken heeft ondubbelzinnig laten weten dat zijn land daar nu haast mee wil maken. Als de Zeerechtconferentie niet voor het eind van dit jaar tot een regeling daarvoor is gekomen zullen de V.S. zelf die ontginning ter hand nemen. Minister Kissinger stelde de Conferentie voor een bepaald stuk van de zeebodem door particuliere bedrijven te laten exploiteren, maar een even groot stuk ervan onder het gezag te stellen van een op te richten internationaal beheersorgaan. Dit voorstel was al eerder in Geneve gedaan, maar kreeg toen geen steun van de ontwikkelingslanden. Thans blijken ze voor een dergelijke verdeling wel te voelen. Over het hoe van de verdeling en de financiering moet echter nog worden doorgepraat. Een probleem dat nog is blijven bestaan is de vrije doorvaart voor militaire vaartuigen door de zeestraten. Voor landen met sterke marinevlooten is dit een belangrijk vraagstuk. Maar met name de ontwikkelingslanden voelen weinig het opgeven van de volledige soevereiniteit over hun 12 mijl territoriale wateren.

Prof. mr. W. Riphagen, leider van de Nederlandse delegaties, was na terugkeer van de laatste Conferentie niet al te pessimistisch over het uiteindelijk succes. Hij acht het belangrijk, dat de deelnemende landen bereid zijn zo snel mogelijk met een volgende ronde door te gaan. Maar er zal nog veel meer moeten worden ge-

debateerd over de struikelblokken, waaronder ook de positie van de niet aan zee gelegen landen, het wetenschappelijk onderzoek in zee en de manier waarop internationale geschillen moeten worden beslecht wanneer het nieuwe Zeerecht uiteindelijk gereed is.

H. L.

KAMERLEDEN VRAGEN, BEWINDSLIEDEN ANTWOORDEN

Het is waar, dat de overheid (het Staatsbosbeheer ten behoeve van het departement van CRM) doorgaat met het aankopen van gronden in bepaalde uit natuurwetenschappelijk oogpunt waardevolle gebieden in de gemeente Achtkarspelen. Aangezien het hier gaat om aankopen en niet om onteigenen, geschieden deze transacties van de zijde van de verkoper op basis van volledige vrijwilligheid. Bovendien laat het privaatrechtelijk instrument der eigendomsvererving publiekrechtelijke instrumenten als streek- en bestemmingsplannen, ruilverkavelingen e.d. uiteraard onverlet. Als niettemin grote onzekerheid ontstaat over het normaal voortzetten van landbouwbedrijven, is het Staatsbosbeheer vanzelfsprekend desgevraagd bereid zijnerzijds naar vermogen de gewenste toelichting te geven. Aldus staatssecretaris Meijer in antwoord op schriftelijke vragen

van de Tweede-Kamerleden Tolman en Wisselink (beiden CHU). Het geval waarop de vragenstellers blijkens de voetnoot bij de eerste vraag het oog hebben betref een aankoop in Buitenpostermieden (gemeente Achtkarspelen). De betrokken gronden waren door de eigenaar aan het Staatsbosbeheer aangeboden. Het (nauwkeurig berekende) bod werd uitgebracht op basis van een taxatierapport, dat door een beëdigd taxateur was opgesteld. Op verzoek van de natuurbeschermingsconsulent van het Staatsbosbeheer in de provincie Friesland heeft de Stichting Beheer Landbouwgronden in die provincie een nadere taxatie verricht. Deze taxatie kwam slechts rond vier procent lager uit dan het hierboven bedoelde bod van het Staatsbosbeheer.

H. L.

CDAktueel

FEITEN EN MENINGEN

CHRISTEN DEMOCRATISCH APPEL

Positie F.N.V. met scepsis bezien

Door prof. dr. W. Albeda
A.R.P.-Eerste-Kamerlid

Regering heeft recht verworven op te treden met betrekking tot de lonen

Sinds 1945, mag men wel zeggen, is het arbeidsvoorwaardenbeleid in een permanente discussie geweest. Dit komt doordat het zo gemakkelijk is twee zaken vast te stellen.

■ Dat het voor de economische ontwikkeling en met name voor de werkgelegenheid van wezenlijk belang is, dat niet vanuit de sfeer der inkomensvorming voortdurende kostenstijgingen optreden.

■ Dat het beheersen der inkomensvorming in ons economisch stelsel uiterst moeilijk is. Eigenlijk kunnen alleen de lonen goed beheerst worden. Weliswaar vormen die ook de grootste post, en zet loonbeleid ook de meeste zoden aan de dijk, maar een regering die loonbeleid voert kan gemakkelijk het verwijt krijgen zich eenzijdig tegen de werknemers te keren.

Dat was ook de reden waarom de drie Christendemocratische partijen in de Eerste Kamer in 1970 een motie indienden, die vroeg om een „samenhangend inkomensbeleid”, als kader voor de toen gevraagde bevoegdheden met betrekking tot het loonbeleid. Formeel gezien zijn wij nog niet zo erg veel verder. Er is nog steeds geen samenhangend en sluitend

inkomensbeleid. De twijfel sluip in of, zolang belangrijke inkomens op markten ontstaan, een echt sluitend beleid mogelijk is. Een twijfel overigens, die niet tot passiviteit hoeft te leiden, want ook een samenhangend en grotendeels sluitend inkomensbeleid zou al de moeite waard zijn. Zo ergens, dan is hier perfectionisme uit den boze. Soms verschuilt zich achter zulk perfectionisme („pas ingrijpen in de lonen, als alle inkomens echt in de tang zijn genomen”) een duidelijke onwil mee te werken aan enige vorm van beheersing der lonen.

Vrij overleg

Men heeft wel eens gezegd, dat loonpolitiek alleen mogelijk is, wanneer er geen behoefte aan is. Dat wil zeggen, wanneer er werkloosheid is en vrees voor nog meer werkloosheid, zullen de vakverenigingen toch wel voorzichtig optreden, en niet het onderste uit de kan halen. Bovendien zullen ondernemers ook wat harder verzet bieden, dan in de hoogconjunctuur. Vanuit die redenering zou er iets voor te zeggen kunnen zijn met enig vertrouwen te zien naar wat er komt uit vrij overleg tussen de centrales van werkgevers en werknemers. En tenslotte geven wij aan vrij overleg verre de voorkeur boven een dictaat van de overheid.

Toch is er aanleiding voor de manoeuvre waarmee de regering thans bezig is. Wij hebben immers niet slechts werkloosheid, en bijgevolg een zekere druk op de lonen, maar tevens een nog steeds sterke inflatie. Zou men thans de marktkrachten (voorzover die aan de onderhandelingsstafel spelen) vrij spel laten, dan is te vrezen dat door het tenminste werken van het

Redactieteam

G. van den Berg
drs. C. Bremmer
F. J. van der Heijden
mr. J. B. A. Hoyinck
Wm. C. de Kruyf
H. Lokkerbol
mr. C. van der Wetering
G. J. Brinkman (secretaris)

groei van sociale uitkeringen en overheidsuitgaven, het recht heeft verworven met meer dan gewone bevoegdheden op te treden met betrekking tot de lonen. De redenering van „eenzijdigheid” gaat in dit geval zeker niet meer op. Vooral wanneer gewezen wordt op de sterk verlaagde „overige inkomens” (w.o. met name de winsten), dan blijkt wel hoe gekunsteld het zou zijn nu te spreken over een eenzijdig aanpakken van werknemersinkomens. Er is dan ook aanleiding de positie van het F.N.V. met enige scepsis te bezien. Een regering, die een zo omvangrijk program met zoveel „pijnpunten” op zich neemt, hoeft men niet eerst nog een zeer precies examen af te nemen met betrekking tot een vermogensaanwasdeling en een ondernemingsradenwet alvorens haar het recht te gunnen op te treden inzake de lonen.

Verantwoordelijkheid

Nu het ernaar uitziet dat de regering de bevoegdheid krijgt, om de stok achter de deur in de hand te houden, indien het overleg mislukt, is het woord aan de sociale partners. Eens te meer blijkt hieruit hoe groot de verantwoordelijkheid is van de centrale organisaties van werkgevers en werknemers in het moderne staatsbestel. Zij stellen een zo gewichtig deel der inkomens in onderling overleg vast, dat zij als het ware een hefboom hebben om de economie hetzij nieuwe kansen te geven, hetzij verder te ontwrichten.

Wie zulke grote macht bezitten, hebben ook een grote verantwoordelijkheid. Men moet overigens niet onderschatten hoe moeilijk de problemen zijn, wanneer men ze beziet vanuit vakverenigingen of werkgevers. Immers de economie is, zelfs van een klein land als het onze, niet een ongedifferentieerd geheel. Er zijn ondernemingen, die in de zich toch wel iets verbeterende conjunctuur een volledige compensatie best zouden kunnen betalen. Er zijn er ook, voor wie iedere verdere kostenstijging de genadeslag zou kunnen betekenen. In centrale onderhandelingen moeten beslissingen genomen worden voor alle ondernemingen. Zowel voor de marginale, met moeite nog het leven rekkende, bedrijfjes als voor de ondernemingen die langzamerhand wel weer het licht zien dagen. Dat verschil in positie leidt tot spanningen binnen de vakverenigingen, maar ook binnen de werkgeversorganisaties. Zulke spanningen kunnen, gegeven het genoemde belang van de zaak, gemakkelijk vanuit het sociale naar het politieke vlak overslaan. Langzamerhand kun je echter de vraag stellen hoe scherp de scheidingslijn tussen die beide is. Dit lijkt mij een sterk argument voor het bestaan van politieke groeperingen, als het CDA, die bereid zijn hun standpunt in te nemen zonder daarbij eenzijdig naar één der betrokken belangengroepen te zien.

Naar mijn overtuiging zou een regering zonder Christendemocraten (links of rechts) het nog moeilijker hebben dan de huidige.

Prof. dr. W. Albeda,

indexeringsmechanisme de inflatie ongehinderd verder gaat.

Vandaar het voorstel der regering te komen tot een wetswijziging waardoor de Minister van Sociale Zaken een loonmaatregel kan afkondigen ook voor het tweede halfjaar van 1976, wat volgens de bestaande wet niet kon. Deze mogelijkheid zou alleen gebruikt moeten worden, indien de „sociale partners” het niet eens worden. Eigenlijk een weinig aantrekkelijk beleidsmodel. De regering zegt partijen dat zij liefst in vrij overleg het eens moeten worden, maar verbergt het voornemen niet, wanneer dit niet het geval is, in te grijpen. Het is duidelijk, dat daarmee de vrijheid van het overleg in een wat vreemd licht komt te staan. Maar men kan natuurlijk stellen, dat de prioriteit van een anti-inflatiebeleid zo hoog is, dat resultaten belangrijker zijn dan procedures.

Verworven recht

Ik vind dat de regering, gegeven haar omvangrijk program voor het herstrukturieren en daardoor herstellen van onze economie, gecombineerd met de operatie voor het beperken van de

Ghetto's

„Kleine kernen dreigen ghetto's van de welgestelden te worden” zo werd op een CDA-vergadering in Helenaveen gezegd. Dat dorpen niet alsmat verder met „stadse” woonwijken moeten worden uitgebreid gaf iedereen toe. Maar door kleine dorpskernen geheel te bevriezen ontstaan ghetto's en worden dorpingen de dupe.

Eieren

Het Nijmeegse raadslid Buitenhuis (CDA) over het markthalplan: „Lang heeft het college gezocht naar het ei van Columbus. Wat er nu uit de bus kwam is het resultaat van vier aangedragen eieren, waarvan er drie zijn kapot getrap. Jammer dat het college zelf geen ei heeft durven leggen”.

Laat het college eens bij Frans Andriessen aankloppen. Die kreeg, na een rede in Barneveld, van de voorzitter drie echte Barneveldse kippen in een hokje cadeau.

Weg bij PAK

In de raadsvergadering van Beemster heeft het PAK-raadslid J.A. Winkelhuijzen medegedeeld dat hij zich als lid bij het CDA heeft aangemeld. De huidige landelijke situatie rond de abortus- en defensiepolitiek gaven hem tot deze beslissing aanleiding.

Positiever svp!

Een inzender in „Studio”: „Ik ben meer dan 20 jaar lid van de KRO en wil dat ook graag blijven. Mits door onze christelijke omroepen en met name de KRO positief op de vorming van het CDA wordt ingespeeld”. Oh zo!

Nog een argument

In Kollum werd 7 mei Tsjerk Rypkes Atsma negentig jaar. Een heel bekende figuur in het politieke en organisatie-leven aldaar. Burgemeester Bekius kwam hem de ere-medaille in goud opspelden. „Het CDA moet er komen” zei de burgervader bij die gelegenheid, „al zou het alleen maar zijn om de heer Atsma een plezier te doen”.

Brons en goud

Piet de Lijster bij zijn afscheid als

CDA-raadslid in Waddinxveen: „Wat ik van de socialisten in ons land verwacht: dat ze nu eindelijk eens korte metten maken met het huidige stelsel van rangen en standen. God heeft geen mensen geschapen van wie de één een bronzen en de ander een gouden medaille verdient”.

Experiment

Metro of sneltram – dat is de kwestie. Voor Rotterdam althans. B. en W. hebben een soort combinatie van die twee op stapel gezet. Maar Van Atten (CDA) noemt het socialistisch program-college nu „een club ijverige doe-het-zelvers, die los van alle commissievergaderingen en adviezen van wijk-organen voor zichzelf plannetjes bedenkt”. Het experiment zou z.i. eerst maar-es in Madurodam moeten worden

uitgeprobeerd.

Onmisbare markt

Moet de Sneker veemarkt blijven, ook al zou dat de gemeente jaarlijks een fikse bedrag kosten? Ja – vonden vrijwel alle bezoekers van een door het CDA belegde hoorzitting. Harmen de Boer verklaarde onomwonden: „Ik soe it in gris fine as Snits dit misse moast”. Nou maar-es afwachten.

Duidelijke taal

De Groningse CDA-raadsfractie pleit voor duidelijk en begrijpelijk Nederlands in de Raadsstukken. Broekema had over het moeilijk taalgebruik van B. en W. een nota geschreven. „Vijf vellen kompres getikt” zei Broekema. „Wat is dat precies: kompres getikt?” vroeg burgemeester Bouter koeltjes. „Dicht in elkaar. Het staat trouwens ook in Van Dale” antwoordde Broekema. Zo gaat dat in Groningen.

Echte boer billijker

Voor bijna twee miljoen wordt in het Rotterdamse Zuiderpark de zesde kinderboerderij in Rotterdam gebouwd. Exploitatie-kosten: een half miljoen per jaar. Volgens Bohré (CDA-raadslid) kon het de helft goedkoper als een „echte boer” er zijn bedrijf ging vestigen. Veel leuker ook voor de jeugd. De wethouder was echter bang dat een echte boer

geen tijd zou hebben naast zijn werk leergierige kindertjes voor te lichten. (Iets voor Mansholt misschien?)

Eenstemmig boos

Grote verontwaardiging in Muidens raad. Rijkswaterstaat is stiekem met de aanleg van een rondweg om Mariahoeve begonnen terwijl het gemeentebestuur nog niets besloten had. Er zou nota bene eerst nog een hoorzitting voor de bevolking komen. Als één man hebben college en raad de „schadelijke handelwijze” van RW gelaakt. „Nog nooit zijn we zo eenstemmig geweest. We voelen ons allemaal op onze teentjes getrap” zei 's raads nestor Van Diest (CDA).

Recreatie

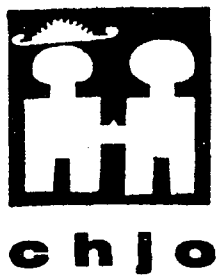
„Zolang de mens in zijn werk zijn eigen identiteit niet kan vinden blijft recreatie een vlucht. Recreatie kan werk niet vervangen”. (Drs J. de Géus op een bijeenkomst te Breda van de Brabantse CDA-commissie Vrouw en Partij)

Wim's wens

„Wat is uw liefste wens” vroeg de Haagse Courant aan Wim Aantjes. Wim, na een diepe zucht: „Dat christenen – katholieken en protestanten – met evangelische bezieling zich inzetten voor vernieuwing van de samenleving”.

G.J.B.

van basis **CDA** en top

Christen-democraten moeten letten op belangen van niet-sterken

door: L. P. Heukels, voorzitter CHJO

De Nederlandse samenleving blijft kampen met een uitgebreide werkloosheid, voor een groot deel structureel van aard, dit gedeelte is groter dan velen aanvankelijk verwachtten. Investerings blijven achterwege, goedkope importen bedreigen de werkgelegenheid, de inflatie tiert welig. De primaire moeilijkheid bij de werkgelegenheidspolitiek en de inflatiebestrijding zit hem niet zozeer in de technische onmogelijkheid de problemen op te lossen, alswel in de politieke onwil, resp. onvermogen. Een en ander vindt mede zijn oorzaak in de huidige polarisatie, zo die al niet toeneemt. Iedere groep probeert voor zich, bij deze weifelende conjunctuur, vooruit te komen over de ruggen van zijn medemens. Paradoxaal genoeg maken zich hieraan soms de vakbonden schuldig, hoewel men die zeker niet over een kam kan scheren. De bijdrage van het CNV aan de discussie kan zeker positief worden gewaardeerd. Diegenen die zich niet sterk kunnen maken leggen het loodje in deze keiharde strijd. Als Christen Democraten moeten we juist op hun belangen letten en proberen voor allen een aanvaardbare oplossing te bereiken. Het ontwerpprogramma van het CDA reikt waardevolle suggesties aan. In het kort kan men de volgende punten aanstippen:

- De prijscompensatie in juli mag niet tot een verhoging van de arbeidskosten leiden, aangezien anders de prijzen weer meer gaan stijgen
- Voldoende winstmarges voor de bedrijven voor het doen van investeringen. Tevens zal dan voldoende aandacht

aan milieuhygiëne besteed kunnen worden. Deze zorg dreigt nu in de knel te komen.

- Loonindexatie moet kritisch worden bekeken.
- Een inkomensbeleid zal noodzakelijk zijn. Een studie naar de werkelijk verdiende inkomens is nodig. Hierin moet ook worden betrokken de extra nivellering die uitgaat van bijdragen naar inkomen wat betreft onderwijs, gezondheidszorg, sociale premies e.d.
- Wanneer er beperkt moet worden zal dat ook voor een ieder moeten gelden.

IRONIE

Ironisch genoeg blijkt er na jaren van strijd over de vermogensaanwasdeling weinig winst om te verdelen. De werkgelegenheid kan onder andere bevorderd worden door een meer gelijkmatige spreiding van banen. Overwerk wordt zo mogelijk niet als extra arbeid verricht. Zwart werk moet worden tegengegaan. Fiscale aftrekbaarheid kan zodanig worden bepaald dat zwart werk voor de betrokkenen niet of nauwelijks loont. Een studie naar de oorzaken van zwart werk is noodzakelijk.

In de gezondheidsparagraaf ligt terecht de nadruk op preventieve zorg, hoewel hier het gevaar dreigt dat een negatieve screening tot een soort gezondheidsgarantie wordt. Een betere spreiding van gezondheidsvoorzieningen in Nederland kan worden bereikt door stimuleringsregio's aan te wijzen. Te weinig aandacht wordt in het programma besteed aan de gezondheids-

zorg buiten het ziekenhuis. Deze extra-murale zorg moet krachtig worden bevorderd, hetgeen tot een niet onaanzienlijke besparing kan leiden. De botte bijl van de 4 promille beddenorm dient genuanceerder te worden gehanteerd.

Rond het defensiebeleid verandert er weinig. De rol van de kernwapens blijft belangrijk. De bereidheid om deze rol te vermindere, o.a. door conventioneel meer te doen, is ook bij het CDA gering. Wij vinden dat deze prijs zonnig betaald moet worden als hiermee een wederzijdse „no first use” verklaring bereikt kan worden. Ontwapening is op zich geen doel van beleid, maar een onderdeel van een beleid dat de oorzaken van agressie opzoekt en er naar probeert te handelen. De derde wereld speelt hierin een duidelijke rol.

De verbreding en verdieping van de discussie over het onderwijs n.a.v. de contourennota kan men waarderen. Wij vragen ons af of de vrijheid van stichting, richting en inrichting in de nota voldoende tot zijn recht komt. De resultaten van de experimenten met de middenschool moeten eerst worden geanalyseerd, alvorens definitief tot zo'n wezenlijke verandering, zoals de contourennota voorstelt, te komen.

VERSCHILLEN

Aan het eind gekomen van het ontwerp CDA-programma vragen we ons af hoe het met de andere politieke programma's staat. De PvdA heeft ons alvast laten zien in welke richting zij denkt. Vooruitlopend op het CHJO studieweekende „programvergelij-

king” in oktober signaleer ik nu reeds verschillen wat betreft:

- sociale paragraaf, collectieve voorzieningen, medezeggenschap
- immateriële zaken, b.v. het onderwijs, abortusbeleid
- economie, overheidsdeelname bedrijven
- grondpolitiek en defensiebeleid
- verschillen inzake de bezuiningsoperatie, om nog maar te zwijgen van de financiering van dit program

De VVD heeft ons tot nu toe wat betreft een programma in de koulaten staan. We zullen in oktober moeten zien d.m.v. programvergelijking welk programma het dichtst bij het CDA-programma staat. De kwestie rond de intentieverklaring kon dan wel eens een academisch probleem blijken te zijn, omdat waarschijnlijk zal blijken dat alle belangrijke programma's ook zulke grote verschillen vertonen dat van enige belangrijke programmatische overeenkomst geen sprake zal zijn.

Een soortgelijke ongelukkige formatie als de formatie Burger moet worden voorkomen. De Christen-democraten moeten op volwaardige wijze aan een volgend kabinet kunnen deelnemen. Dan ben ik weer terug bij het CDA. Het recent tot stand gekomen fractieberaad, dat vanaf nu gemeenschappelijk zal zijn, is een verheugende ontwikkeling. Wil men tot een CDA komen, dan is het onaanvaardbaar, dat geschillen over en binnen het CDA tot evenzovele voorwaarden en tot toetsstenen van het CDA worden gemaakt. Wij kunnen deze gedragslijn van toekomstige CDA-partijen niet waarderen. Het CDA zal zich het beste kunnen ontwikkelen wanneer niet voortdurend van de partners wordt gevraagd zich als CDA-partner te bewijzen. De lijsttrekker zal iemand moeten zijn die het CDA-programma onderschrijft. Het lijkt mij toe dat dit een niet-kabinet gebonden KVP'er moet zijn.

(Dit artikel is een deel van de rede welke de CHJO-voorzitter L. P. Heukels uitsprak op de in juni jongstleden gehouden algemene vergadering van de Cristelijk-Historische Jongerenorganisatie.)

Geschiedenis en invloed christelijke cultuur

Doorsamenvoeging van de collecties van de stichtingen het Aartsbisschoppelijk Museum en het Oud Katholiek Museum, beide te Utrecht, de collectie van het Bisdom Haarlem en met medewerking van de Stichting voor Protestantse Kerkelijke Kunst en Cultuur en de Stichting Bisschoppelijk Museum te 's-Hertogenbosch, krijgt nu ook de Domstad een rijksmuseum. Het nieuwe museum zal onder de naam rijksmuseum "Het Catharijneconvent" straks tot uitbeelding brengen de geschiedenis van de Christelijke cultuur en haar invloed op de Nederlandse samenleving in de ruimste zin van het woord. Het zal worden gevestigd in het Catharijnecomplex, gelegen tussen de Lange Nieuwstraat en de Nieuwe Gracht. Het museum ontleent zijn naam aan het middeleeuwse kloostercomplex van de Johanniters, het zogenaamde Catharijneconvent. Dit wordt thans door en op kosten van de gemeente Utrecht gerestaureerd en voor museaal gebruik gereed gemaakt. De overname door het rijk van de hierboven genoemde verzamelingen, alsmede van het

personeel van het Aartsbisschoppelijk Museum en van het Haarlems Bisschoppelijk Museum, geschiedde 1 juni jongstleden. Verwacht wordt, dat het nieuwe rijksmuseum in het najaar van 1978 voor het publiek zal worden opengesteld.

UNICUM

Het Aartsbisschoppelijk Museum, het Oud Katholiek Museum en het Haarlemse Bisschoppelijk Museum bezitten religieuze werken vanaf de vroege middeleeuwen, in hoofdzaak afkomstig uit de Nederlanden en het Rijngebied. Het zijn schilderijen, beeldhouwwerken, handschriften, oude drukken, prenten, paramenten, metaalwerk - zilver, koper, brons en tin - en devotionalia. Nu nog hebben deze musea een sterk kunsthistorisch karakter. Maar straks ontstaat hieruit, mede door de inbreng van een belangrijke reformatorische collectie, het rijksmuseum voor de geschiedenis van het Christendom in Nederland, dat in die opzet een unicum in de wereld Teksten, afbeeldingen en audio-

visuele middelen zullen de expositie ondersteunen, opdat de bezoeker voldoende informatie krijgt om zich een idee te vormen over de cultuurhistorische context, waaraan de voorwerpen hun ontstaan te danken hebben en over de wijze, waarop het Christendom in onze geschiedenis heeft gefunctioneerd. Onderwerpen, die onder meer aan de orde zullen komen zijn: de verhouding kerk en staat door de eeuwen heen; de eredienst en de religieuze beleving in de middeleeuwen, alsook na 1550 bij de katholieken en protestanten; de weerslag van de religie op het huiselijk leven enz. Vooral voor het onderwijs zal het museum een belangrijke rol kunnen vervullen. Daarnaast staat de kwaliteit van de ten-

CHJO-weekeinde

In september 1976 is het CHJO-bestuur van plan om een weekeinde te organiseren waarbij de programma's van de VVD, PvdA en het CDA zullen worden vergeleken. Voor deze vergelijking heeft het CHJO-bestuur reeds enkele bekende landelijke politici bereid gevonden om aan een en ander hun medewerking te geven. Mensen die ideeën hebben voor dit weekeinde kunnen dit te kennen geven aan Gerard van Asselt, Van Houtenlaan 33, Weesp, telefoon 02940-12162.

toongestelde stukken er borg voor, dat ook de recreatie zoekende bezoeker en met name de buitenlandse toerist genoeg kan genieten.

H.L.

„NAAR EEN NIEUWE GRONDWET?"

Bij het Staatsdrukkerij- en Uitgeverijbedrijf te 's-Gravenhage is verschenen deel 11 van de documentatiereeks „Naar een nieuwe grondwet?”. Deze reeks bevat een uitvoerige documentatie over de herziening van de Grondwet.

Een gedeelte van de documentatiereeks bevat de integrale tekst van de ingediende wetsontwerpen met betrekking tot de grondwetsherziening van 1972 en hun behandeling in de Staten-Generaal.

Het in januari 1975 verschenen deel 7 omvat de wetsontwerpen: verlaging kiesgerechtigde leeftijd; leeftijd passief kiesrecht; geldelijke voorzieningen leden Staten-Generaal.

Het eveneens in januari 1975 verschenen deel 8 houdt in de wetsontwerpen: uitkeringen en belastingvrijdom leden Koninklijk Huis; lidmaatschap Koninklijk Huis.

In het in september 1975 verschenen deel 9 zijn opgenomen de wetsontwerpen: financiële verhouding Rijk-kerkgenootschappen; vervroeging Prinsjesdag. Het in februari 1976 verschenen deel 10

omvat de wetsontwerpen: opname additioneel artikel inzake verandering in de Grondwet; rechtstreekse invloed van kiezers op kabinetsvorming.

In het thans verschenen deel 11 zijn opgenomen het algemene wetsontwerp inzake de grondrechten en de afzonderlijke ontwerpen betreffende toelating, uitzetting, uitlevering, het Nederlanderschap en het ingezetenschap en betreffende de vrijheid van onderwijs. Tevens zijn in dit deel opgenomen de samenvattende registers met betrekking tot de in de delen 7 tot en met 11 opgenomen wetsontwerpen.

Met het verschijnen van dit boek is het onderdeel van de documentatiereeks, dat 5 boeken bevat waarin de integrale tekst van alle wetsontwerpen inzake de grondwetsherziening 1972 is opgenomen, voltooid. Een volgend deel van de documentatiereeks, dat inmiddels in voorbereiding is, zal betrekking hebben op de parlementaire geschiedenis rond de algehele grondwetsherziening vanaf het optreden van het kabinet-Biesheuvel.

H. L.

Zo denk ik er over

De redactie van „de Nederlander” behoudt zich het recht voor te lange ingezonden stukken te bekorten.

Algemene vergadering CHU

In „De Nederlander” van 28 mei (nr. 21) staat op de voorpagina een samenvatting van de discussie tijdens de Algemene Vergadering op 22 mei te Utrecht. Daarin worden mij woorden in de mond gelegd die ik zó niet gezegd heb. Daartegen moet ik protesteren. Ik heb niet gezegd: „Als we voor het C.D.A. kiezen, kiezen we voor een partij zonder God.” Dat zij verre van mij.

Wat ik wel gezegd heb vindt u in de bijlage van deze brief. Niet een partij zonder God, maar een socialistische Volksrepubliek zonder God staat ons te wachten, wanneer wij opgaan in een groot C.D.A. waarin zij die nu weliswaar niet kritiekloos, maar wel machteloos, achter Den Uyl aanlopen, de leiding hebben.

Het debat over het niet doorgaan van R.S.V.-order van Zuid-Afrika (waarbij de

door mij gesignaleerde verdeeldheid tussen CHU en ARP-KVP weer duidelijk gedemonstreerd werd) toonde weer eens schrijnend aan hoe Aantjes en Andriessen, ondanks het woordenstroom, willoze werktuigen in de handen van Den Uyl zijn. En van de atheïst Den Uyl en zijn even atheïstische geestverwanten kunnen we alleen maar een steeds verder afrijven naar het marxisme verwachten waar geen plaats is voor God, noch voor vorstenhuizen.

Wanneer wij niet meer de moed bezitten deze feiten onder ogen te zien en onszelf en elkaar in slaap sussen met verhalen dat het allemaal wel zal loslopen (wie zei dat toch ook weer in april 1940?), dan is op de CHU het adagio van toepassing: „Wie de goden verdelgen willen slaan zij met blindheid.”

Hengelo (O.)

A. Koldewijn

ONTVANGEN PUBLIKATIES

Herdenkingsnummer Groen van Prinsterer; speciaal nummer van het Reformatorisch Politiek Cultureel Maandblad „Tot vrijheid geroepen”, prijs f 4,90, te bestellen bij administratie, Labriehof 10, Dieren.

In de ruime protestants-christelijke kring is veel aandacht geschonken aan de herdenking van de honderdste sterfdag van de staatsman Guillaume Groen van Prinsterer. Zoals bekend kwamen de weekbladen van ARP (Nederlandse Gedachten) en CHU (De Nederlander) uit met een gezamenlijk nummer. „Tot vrijheid geroepen” bracht eveneens een herdenkingsnummer uit met de artikelen „Mevrouw Groen van Prinsterer” door F. J. Kerkhof, „De geldelijke nalatenschap van Groen van Prinsterer”, door J. Steur, „De herkomst van het geslacht Groen van Prinsterer” door Andr. Visser, „Een christelijk heroïsme” (enkele aspecten van de stijl van Guillaume Groen van Prinsterer) door Herbert Donald Morton, „Groen van Prinsterer en de kerkelijke strijd” door ds. J. B. van Mechelen, „Groen van Prinsterer en de overzeese gebieden” door mr. H. W. J. Mulder, „Groen van Prin-

sterer en de motie-Keuchenius” door dr. A. Zeegers, „Over de staatsleer van Groen van Prinsterer” door mr. W. H. Vermaas, „Handboek der Geschiedenis van Vaderland door mr. Groen van Prinsterer” door mr. H. van Riel, „Unbeliev and Revolution” door drs. A. J. van Dijk, en „Groen van Prinsterer heeft ons vandaag en morgen veel te zeggen” door G. Goossens. Alleen al uit deze inhoudsopgave blijkt, dat degenen, die zich gaarne willen verdiepen in het leven en de betekenis van de grote staatsman Groen van Prinsterer, in dit herdenkingsnummer stof voldoende vinden.

„De Open school in Nederland” door H. J. van Schalkwijk, uitgave Stichting Teleac, Utrecht.

De directeur van de stichting Teleac heeft in deze brochure een inzicht gegeven in de wijze, waarop de eerste experimenten voor de open school in ons land worden voorbereid. Er is gekozen voor een conceptie, waarbij alle opleidings- en vormingsniveaus (van het eenvoudigste niveau van beroeps- of voortgezet onderwijs tot universitair onderwijs toe) erin begrepen zijn.

„Een standpuntbepaling”, uitgave van Jong Management NCW, Scheveningseweg 52, Den Haag.

Ter gelegenheid van haar zestigjarig bestaan liet Jong Management van het Nederlands Christelijk Werkgeversverbond deze brochure verschijnen, om daardoor bij te dragen aan de bewustwording en vormgeving van de maatschappelijke verantwoordelijkheid, die ook jonge ondernemers hebben. Behandeld worden de democratisering van de onderneming, het inkomensbeleid en de Club van Rome.

„Onder hamer en sikkel”, uitgave van de stichting Kader- en vormingswerk van de ARP, Dr. Kuypersstraat 3, Den Haag, prijs vijf gulden.

Het anti-revolutionaire weekblad „Nederlandse Gedachten” kwam in het afgelopen voorjaar uit met een Oost-Europathemanummer. De artikelen uit dat nummer zijn thans gebundeld. Diverse aspecten van de situatie in Oost-Europa worden behandeld door dr. A. J. Hebly, dr. W. Maarse Nzn, M. H. von Mevenfeldt, Eric

Ouwejan en J. P. van Rijswijk. De onderwerpen zijn onder meer de politieke ontwikkelingen sinds 1945, de positie van de kerken, het buitenlands beleid, broeder-twisten in het internationaal communisme, handel en economie, en de verhouding tot de derde wereld. Staatssecretaris Kooijmans van buitenlandse zaken schreef voor de brochure een voorwoord.

„Ja maar”, tien vragen over de derde wereld, door ds. Ype Schaaf, uitgave W. D. Meinema BV, postbus 38, Delft, prijs f 3,50, bij 25 exemplaren f 2,25.

Deze brochure is uitgegeven in de serie „Ter sprake”. Ds. Schaaf woonde en werkte vier jaar in een Afrikaans land, zeven jaar was geheel Afrika zijn werkgebied en hij bezocht Indonesië. In Nederland spreekt hij veel over de derde wereld, op gemeentevondens, voor jeugdgroepen en voor vrouwenbonden. De vragen, die ds. Schaaf bij die gelegenheden kreeg, zijn thans, met zijn antwoorden en door hem verzamelde gegevens en feiten, gepubliceerd. Daarom blijft er voor de lezer ook enig denkwerk over.

H. L.

BETONFABRIEK, VRIJENBAN'

A. M. HOEKE

Rotterdamseweg 376 - Delft
Telefoon 015-560193 - b.g.g. 124008

BETONWAREN

MAKELAARSKANTOOR HOOGENRAAD

HAAGWEG 171 - TELEFOON 070 - 996560
RIJSWIJK (Z.-H.)

Onroerende goederen - Hypotheken - Taxatiën

Ventevogel
Financiële
Service Groep

Uw adviseur als het
gaat om
financiële zekerheid
Badhuisstraat 95
Vlissingen
Postbus 151
Telefoon (01184)
144 61 - 191 92

AANNEMINGSBEDRIJF

H. OOGVLIET & ZN. B.V.

Burgerlijke- en Utiliteitsbouw

- NIEUWBOUW
- VERBOUW
- ONDERHOUD

ZWIJNDRECHT
Molenvliet 9 - Tel. 01850-26651-27034-24330

INTERIEURVERZORGING B.V.
GEN. ZAKK. OM MEE IN TEESTEN LAN.

Asselsestraat 21-23
Apeldoorn, tel. 12908
Th. a Kempis-
straat 59-61
Zwolle, tel. 16157

KAMERBREED
TAPIJT
4000 m² in voorraad
KARPETTEN
BEDDEN
GORDIJNSTOFFEN
BANKSTELLEN
SLAAPKAMER-
AMEUBLEMENTEN
enz.
800 m² toonruimte

TUINAANLEG

BINDER B.V. - RHOON

Aanleg en onderhoud van
GEMEENSCHAPPELIJKE TUIEN, PLANT-
SOENEN, PARKEN, SCHOOLTUINEN etc.

- grond- en straat-
werken
- drainages
- rioleringen
- beplantingen
- windkeringen en
afrasteringen
- aanleg grasgazons
- onderhoud van
groenvoorzieningen
- onkruidbestrijdingen
- kleigrond, teelaarde
- graszoden en
graszaden
- bloembakken

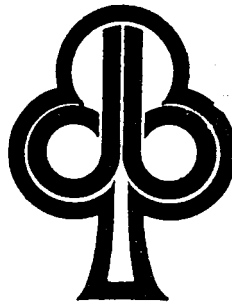
Dorpsdijk 50-52 - Postbus 820 - Rhoon
Telefoon 01890-6111*

ADVERTEER IN DE
NEDERLANDER

EUROPESE DEMOCRATISCHE UNIE

Christelijke, conservatieve en onafhankelijke partijen van Scandinavië tot aan de Middellandse Zee zullen zich nog dit jaar verenigen in een „Europese Democratische Unie”, om het politieke midden te versterken. Dit is op 22 juni in Bonn meegedeeld door de CDU-afgevaardigde en president van de Europese Unie van Christen-democraten, Kai Uwe von Hassel. Von Hassel zei dat de „Europese Volks-

partij” die 6 juli in Luxemburg ten doop wordt gehouden, bestaat uit christen-democratische partijen van de landen van de Europese Gemeenschap. Deze organisatie is in het leven geroepen met het oog op directe verkiezingen voor het Europese Parlement in Straatsburg. Volgens Von Hassel is er echter behoefte aan een grotere overkoepelende organisatie voor Europa.

Kistenfabriek
Nijkerk

N. DE BOER

HANAB B.V.

VALKENBURG - ZH Telefoon 01718-71941*

VEENDAM - Telefoon 05987-7800

GASLEIDINGEN

KABELWERKEN

ZINKERS

de nederlander

CH-WEEKBLAD

Redactie: Postbus 8822 - 'sGravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

VOORKEUR VOOR KOOPWONINGEN

De woningbehoefte op een bepaald moment baseert men op een aantal factoren. Als zodanig kunnen genoemd worden bevolkingsgegevens, de inkomens van de bevolking en de in de maatschappij levende opvattingen omtrent hoe men behoort te wonen. Het woningtekort kan gelijkgesteld worden aan de woningbehoefte verminderd met de aanwezige woningvoorraad.

Het woningtekort is op deze wijze reeds moeilijk te bepalen. Een dergelijke momentopname is evenwel niet voldoende om een beleid ten aanzien van de woningbouw te kunnen voeren. Om een beleid te kunnen voeren, is het nodig om te weten hoeveel woningen er voor 1980, resp. 1990, resp. 2000 gebouwd zullen moeten worden. Men moet in de toekomst kijken. Uitgangspunten zullen hierbij moeten zijn de kwantitatieve bevolkingsontwikkeling, de ontwikkeling van de Nederlandse economie en de veranderingen in het woongedrag van de bevolking. Het opstellen van dergelijke prognoses is bijzonder moeilijk. Voorspellingen van terzake deskundigen omtrent het tijdstip waarop het woningtekort ingelopen zou zijn, vertoonden in de afgelopen jaren nogal enig verschil. Er moet op gewezen worden dat het hier nog uitsluitend ging om het kwantitatieve woningtekort, dus om aantallen woningen. Er is ook nog zo iets als een kwalitatief tekort.

Gezien vanuit het uitvoerend bouwbedrijf bestaan er geen optimale mogelijkheden afstemming te zoeken op de woonwensen van de bevolking. De overheid treedt sterk regulerend op. De overheid treedt op als opdrachtgever, de overheid speelt de rol van financier, de overheid geeft voorschriften van technische en administratieve aard. De overheid oefent een sterk regulerende invloed uit op de bouwproductie, dus ook op de woningbouwproductie en op de prijs. Een beleid dat gericht is op de opheffing van het kwantitatieve woningtekort loopt het gevaar de afstemming te verliezen met de woonwensen van de bevolking. Immers in een tijd van woningnood kiest men tussen de toegewezen woning of geen woning. De keuze tussen een woning of een woning zo is er gewoon niet bij. Preferenties ten aanzien van het wonen blijven onder de oppervlakte. Thans nu het kwantitatieve woningtekort is ingelopen, worden verlangens ten aanzien van kwalitatieve aspecten van de woning zichtbaar. Eén van deze kwalitatieve aspecten is de eigendomsverhouding.

De eigen woning wordt onder overigens gelijke omstandigheden hoger gewaardeerd dan de huurwoning.

In een rede voor professoren en studenten, gehouden op 11 mei 1976 stelde Staatssecretaris Van Dam van het Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening het volgende:

„Ten aanzien van het beheer dient de afstand tussen beheerder en bewoner zo klein mogelijk te zijn, hetgeen per definitie betekent dat de meest ideale situatie bestaat als deze twee functies samenvallen. Dat betekent dat, naar mijn opvatting althans, de eigendom als meest volkomen titel de meest optimale condities schept om de grootste woonsatisfactie te bereiken. Dit is niet alleen maar een veronderstelling maar het blijkt ook uit onderzoek. Uit de resultaten van het leefsituatie-survey 1974 blijkt zonneklaar dat eigenaar-bewoners zich aanmerkelijk meer tevreden tonen over hun woning dan huurders van naar bouwvorm, bouwjaar en technische toestand overeenkomstige woningen”.

MEER BOVEN MINDER

De mens kiest meer woonvoldoening boven minder. De voorkeur voor de eigen woning is psychologisch gefundeerd. Deze voorkeur zal ook tijdens de woningnood aanwezig geweest zijn. Voor hetzelfde produkt, voor dezelfde dienst betaalt de mens liever weinig dan veel.

Of de behoefte aan een eigen woning ook resulteert in een effectieve vraag naar

koopwoningen, wordt mede bepaald door economische factoren.

In dit verband moet gesteld worden dat het na-oorlogse huurbeleid een negatieve invloed gehad heeft op de bevordering van het eigen-woning-bezit. Op bladzijde 19 van de nota Huur- en subsidiebeleid 1974 stellen de huidige bewindslieden van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening het volgende:

„In vergelijking tot andere Westeuropese landen is het eigen-woningbezit in Nederland getalsmatig achtergebleven. Een belangrijke oorzaak daarvoor is ongetwijfeld dat de overheid zich sinds vele decennia heeft beijverd om de woonomstandigheden in de sector huurwoningen te verbeteren, daarbij krachtig gesteund door instellingen als de woningcorporaties.

door drs. ing. J. de Jong

De ondergetekenden onderkennen dat een groter aandeel van door de eigenaar bewoonde woningen zeer wel strookt met het gemeenschapsbelang. Zij zullen in het vervolg van deze nota nader uiteenzetten welke overgebleven obstakels uit de weg zullen worden geruimd. Iedereen behoort de vrijheid te hebben uit te maken of hij door huur dan wel door koop in zijn huisvestingsbehoefte zal voorzien. Dat betekent dat het klimaat zowel voor huurwoningen als voor eigen woningen gunstig moet zijn. Het beleid zou te ver doorschieten als men het kopen van een woning min of meer opgedrongen zou krijgen. Het gehele pakket van maatregelen dat in deze nota is neergelegd zal echter, naar de ondergetekenden verwachten, een evenwichtige ontwikkeling naar meer eigen-woningbezit bevorderen”.

Dat in de na-oorlogse jaren bijna uitsluitend vanuit de optiek „huur” werd gedacht, blijkt uit de dissertatie van dr. R. H. Bredero (1963). In het model op bladzijde 23 van zijn dissertatie „Waarvaart en woningbouw” wordt de vraag naar woondiensten uitsluitend gekoppeld aan de huurders.

BEVORDEREN

Volgens een onderzoek van het Bouwfonds Nederlandse Gemeenten, gehouden in 1974, is 68% van de Nederlandse bevolking van mening dat de overheid het eigen-woningbezit moet bevorderen. Vanzelfsprekend zijn hierbij mensen, die gezien hun leeftijd, zelf geen woning meer gaan kopen. Wel begeren zij deze mogelijkheid voor hun kinderen.

Uit de kamerdebatten rond de nota Huur- en subsidiebeleid 1974 is gebleken dat er nog een stroming in de Nederlandse bevolking is, die het collectivistisch eigendomsbegrip van de geestelijke voorvaders anno 1900 huldigt. Ook ten aanzien van het eigen-woningbezit is de Partij van de Arbeid verdeeld. Het gaat Krombrink en de zijnen blijkbaar te ver, dat iedereen in staat gesteld moet worden een eigen woning te verwerven. Van hen hebben de voorstanders van het eigen-woningbezit niets te verwachten. Mede onder hun invloed is het percentage eigen woningen van het totale woningbestand in ons land laag. Laag ten opzichte van de verlangens van de Nederlandse bevolking, maar ook laag ten opzichte van andere westerse landen, zoals blijkt uit bijgaande tabel 1, voorkomende op bladzijde 119 van de nota Huur- en subsidiebeleid 1974.

Bij een totaal woningbestand van globaal 4,5 miljoen zitten één à anderhalf miljoen gezinnen, die een eigen woning prefereren, in een huurwoning. De vraag dringt zich op wat voor mensen dit zijn. Uit het jaarverslag 1974 van de Centrale Directie van de Volkshuisvesting en de Bouwnijverheid (bladzijde 10) blijkt dat gesubsidieerde koopwoningen bijzonder in trek zijn bij personen in de leeftijds-categorie tussen 25 en 34 jaar en is afgeleid uit gegevens in genoemd jaarverslag (zie bijgaande tabel 2).

Dat juist deze leeftijdscategorie een ster-

ke voorkeur geeft aan de eigen woning is niet erg verwonderlijk. De na-oorlogse generatie is opgegroeid in een tijd van voortdurende geldontwaarding. Medehierdoor heeft men een optimistisch nominalistische toekomstverwachting. Zelfs in tijden van stagnatie, zoals nu, rekent men erop dat men er qua inkomen in aantallen gulden niet op achteruit gaat.

Een veel verbreid misverstand is dat de eigen woning uitsluitend iets zou zijn voor personen uit de hogere inkomensklassen. Een dergelijke opvatting komt niet overeen met de feiten. Dat deze opvatting onjuist is, blijkt uit bijgaande tabel 3 betreffende de nieuwbouwwoningen in 1972, afgeleid uit gegevens in eerdergenoemd jaarverslag.

uit een onderzoek van het BNG-OGILVIE blijkt dat de kopers van nieuwbouwwoningen in 1975 tot de volgende inkomenscategorieën behoorden:

bij een inkomen tot f30.00,-	42%
van f30.000,- tot f40.000,-	34%
van f40.000,- tot f50.000,-	19%
boven f50.000,-	6%

Wel blijkt dat het percentage eigen-woningbezitters stijgt naarmate het inkomen hoger is. Echter velen hebben een laag, weinigen een hoog inkomen. De gegevens uit bijgaande tabel 4 afgeleid uit gegevens in reeds eerder genoemd jaarverslag, gelden weer voor nieuwbouwwoningen in 1972.

De overheid heeft tot taak bij haar beleid rekening te houden met de wensen die bij de bevolking leven. Realisering van deze wensen mag echter niet in strijd zijn met het gemeenschapsbelang. Volgens de huidige bewindslieden op het Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening is dit bij het streven naar een eigen woning niet het geval. Het reeds geciteerde, ontleend aan bladzijde 19 van de nota Huur- en subsidiebeleid 1974, stelt dit duidelijk.

Het is consequent dat de overheid de bestaande faciliteiten ter verkrijging van de eigen woning aanpast aan de zich voordoende economische ontwikkeling. De overheid doet meer. De overheid schept nieuwe mogelijkheden voor bevordering van het eigen-woningbezit voor de lagere inkomensgroepen. Gedacht wordt hierbij aan het bouwen in de „beschutte sfeer”.

De huidige subsidiemogelijkheden zullen hierbij in telegramstijl worden aangegeven. Voor meer gedetailleerde inlichtingen wende men zich tot de lokale overheid.

Een eigen huis met steun uit het bezitvormingsfonds

Een renteloze lening van f2.400,- in acht jaar aflossen (eerste aflossing na twee jaar) bij kopen van nieuwe woning, verwervingskosten minder dan f90.000,- of bestaande woning, verwervingskosten minder dan f60.000,-.

Voor meerderjarigen jonger dan 35 jaar met een belastbaar inkomen in 1973 minder dan f25.000,- of 1974 minder dan f27.600,- en geen vermogensbelasting over 1975 verschuldigd.

Een gemeentegarantie bij bouw of koop van eigen woningen

De gemeente kan een garantie geven voor rente en aflossing bij kopen van nieuwe woning, verwervingskosten minder dan f160.000,-, of bij kopen van bestaande woning, verwervingskosten minder dan f100.000,-.

Bij het laten bouwen of kopen van een nieuwe woning behoeft men slechts f100,- eigen geld in te brengen, bij het kopen van een bestaande woning behoeft men niets in te brengen.

De jaarlijkse bijdragen voor de bouw of aankoop van een nieuwe woning

Bij de bouw of aankoop van een nieuwe woning kan het rijk tien jaar lang een bijdrag geven, elk jaar verminderen met 10% van het basisbedrag. Verwervingskosten t/m f95.000,-: eerste jaar f5.200,-, totaal f28.600,-; bij f115.000,-: eerste jaar f2.200,-, totaal f12.100,-. Extra financiële steun bij een eigen woning in de beschutte sfeer

Boven de reeds genoemde subsidieregelingen is nog extra financiële steun mo-

gelijk voor personen uit de lagere inkomensgroepen:

bij een belastbaar inkomen in 1974 van minder dan:
f22.000,- een rijkslening;
f17.000,- een aanvullende bijdrage van f480,- gedurende vier jaar;
f14.500,- een aanvullende jaarlijkse bijdrage van f960,- gedurende vier jaar.

PSYCHOLOGISCH

Reeds is gesteld dat de voorkeur voor de eigen woning psychologisch gefundeerd is, dikwijls gestoeld is op gevoelsoverwegingen. Het is niet in de eerste plaats een kwestie van voordeliger zijn. Wel moet er op gewezen worden dat momenteel ook op louter economische gronden de eigen woning dikwijls aantrekkelijk is. Factoren die hierbij een rol spelen, zijn:

- de inflatie, waardoor de koopkracht van het geld, ook van het spaargeld, afneemt;
- de financieringsmogelijkheden, die afstemming geven op het verwachte inkomenspatroon van hem die leent (ingroei-hypotheek);
- het fiscale regime, waarbij rentelasten aftrekbaar zijn voor de belastingen en dikwijls aanzienlijk hoger zijn dan het huurwaardeforfait;
- de huurverhogingen, welke voor grote categorieën woningen gelden.

Tenslotte moet nog vermeld worden dat de eigenaar/bewoner met kosten geconfronteerd wordt die hij als huurder niet of slechts ten dele zou hebben. Als zodanig kunnen genoemd worden de verzekeringspremies, de onroerend-goedbelasting en de onderhoudskosten.

CONCLUSIE

Concluderend kan gesteld worden dat er bij de Nederlandse bevolking een grote voorkeur bestaat voor de eigen woning en dat de overheid het eigen-woningbezit bevordert. Gezien het percentage eigen woningen in het totale woningbestand zal er nog veel moeten gebeuren voordat van gelijke kansen gesproken kan worden voor de voorstanders van de eigen woning ten opzichte van hen die liever huren. Het beleid van de overheid zal gericht moeten zijn op de totstandkoming van meer koopwoningen zonder de belangen uit het oog te verliezen van hen die willen blijven huren. Eén van deze belangen is het waken tegen de verpaupering van buurten welke door een deel van de bewoners verlaten worden om een eigen woning te betrekken. De christen-democratische volksvertegenwoordiger zal juist ten aanzien van mogelijke ontwikkelingen in deze richting alert moeten zijn. Ook voor nieuwe christen-democraten geldt het oude CH-beginsel, dat het gaat om heel het volk.

Alphen aan den Rijn,
drs. ing. J. de Jong.

(De schrijver van dit artikel is lid van de gemeenteraad van Alphen aan den Rijn voor de Protestants Christelijke Combinatie).

Voor cijfermateriaal zie pag. 2

„De Nederlander”

verschijnt enkele weken niet

Het christelijk-historische weekblad de Nederlander zal enkele weken niet verschijnen. Dit houdt verband met de vakantie van het parlement. Het eerstvolgende nummer van het weekblad komt uit op vrijdag 6 augustus aanstaande. Ook in de maand augustus verschijnt de Nederlander enkele weken niet.

Administratie Uniepers,
redactie de Nederlander.

PARLEMENTARIA

Beleidsvoorbereiding migratie moet naar Sociaal-Cultureel planbureau

Bij de rijksoverheid vindt momenteel nauwelijks beleidsvoorbereiding plaats wat betreft toekomstige migratiebewegingen. Het verdient aanbeveling deze onder te brengen bij het Sociaal-Cultureel Planbureau, aldus de Voorlopige Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid in een aan premier Den Uyl aangeboden en thans gepubliceerde nota over de internationale migratie.

De raad vindt versterking van de op mogelijke toekomstige ontwikkelingen gerichte beleidsvoorbereiding wat deze migratie betreft noodzakelijk. De afzonderlijke stromen van buitenlanders en Nederlanders naar en uit Nederland kunnen van het ene op het andere jaar sterk in omvang veranderen. Nemen zij enige omvang aan, dan kunnen zij op korte termijn verstrekkinge gevolgen hebben voor de arbeidsmarkt en de sociale verhoudingen in Nederland, en op langere termijn voor de bevolkingsontwikkeling en voor de Nederlandse cultuur, aldus de raad.

GEEN ONDERZOEK

Momenteel is er volgens de raad praktisch geen onderzoek om op het spoor te komen van mogelijke toekomstige migratiebewegingen. Dat onderzoek acht de raad noodzakelijk zodat na weging van de consequenties ten principale kan worden beoordeeld of zij al dan niet wenselijk of acceptabel zijn. Voorts constateerde de Voorlopige Wetenschappelijke Raad, dat er geen overheidsdienst met deze taak belast is. Naar het oordeel van de raad zou het Sociaal-Cultureel Planbureau zich bezig moeten houden met analyse, onderzoek en elementen van beleidsvoorbereiding en

advisering op het gebied van de internationale migratie.

VIER STROMEN

Na de tweede wereldoorlog waren er, voor wat Nederland betreft vier specifieke migratiestromen: de repatriëring van Nederlanders uit Indonesië, de emigratie van Nederlanders in de 50-er jaren, de immigratie van gastarbeiders in de 60-er jaren en de recente trek van Surinamers en Antillianen naar Nederland. Per saldo is de migratie welke zich op het ogenblik voordoet van betrekkelijk geringe omvang. De voornaamste beweging is de gezinshereniging van aanwezige buitenlandse werknemers. Wat komende massale migratiebewegingen betreft kan volgens de raad gespeculeerd worden op de terugkeer van buitenlandse werknemers en Surinamers naar het land van herkomst. De raad wees er in zijn nota op, dat zich daarnaast bij kleinere specifieke groepen vrij ongemerkt migratiebewegingen van relatief grote omvang kunnen voordoen. Voorbeelden daarvan zijn het vertrek van belastingplichtigen met een groot vermogen naar het buitenland en de immigratie van buitenlandse medische specialisten die zich in Nederland vestigen.

Voor de toekomst voorziet de raad de mogelijkheid van een grotere mate van migratie binnen Europa dan tot op heden het geval is. Voorts acht hij de kans aanwezig op een sterk-toenemende uitwisseling van arbeidskrachten tussen de ontwikkelingslanden en het geïndustrialiseerde westen.

H. L.

Van der Mei: 1%-operatie is slechts een begin

De 1%-operatie is slechts een begin. Het is een minimum. Verdergaande maatregelen zijn nodig. Dit was de teneur van de rede die het CHU-Tweede-Kamerlid drs. D. F. van der Mei hield in het debat over de 1%-bezuinigingsoperatie in de Tweede Kamer.

Aan zijn rede ontleen wij het volgende: Eén van de doelstellingen van de 1%-operatie is het terugdringen van werkloosheid en inflatie. Bij verwerkelijking van het programma zullen we in 1980 nog 150.000 werklozen en een prijsstijging van 6,5% bereiken. Beide zonder meer nog hoge getallen. erontrustend hoge getallen. De vraag is dan nog of het daartoe beperkt zal kunnen worden. In sterke mate speelt, naast interne factoren zoals b.v. de loonsontwikkeling, de wereldconjunctuur, het aantrekken van de wereldhandel, een grote rol. Vanzelfsprekend brengt dat een grote mate van onzekerheid met zich. Zowel de ontwikkeling van de interne factoren als de ontwikkeling van de wereldeconomie maakt het toekomstbeeld erg onzeker. Daarom is het noodzakelijk zoveel mogelijk zekerheidsmarges in het overheidsbeleid aan te brengen. De risico's zoveel mogelijk te beperken. De zaken die je zelf in de hand hebt - ik denk aan de collectieve lastenontwikkeling - zullen daarom extra aandacht nodig hebben.

In dit verband over de wereldconjunctuur sprekend zou ik nog eens willen herinneren aan het laatste bankverslag, waarin de heer Zijlstra een aantal behartenswaardige opmerkingen maakt. Bij het antwoord op de vraag of het conjunctureel herstel kortstondig dan wel bestendig zal zijn, legt hij de nadruk op de noodzaak van een verder terugdringen van de inflatie. „Alleen dan zal de conjuncturele opleving een duurzame en gezonde ontwikkeling kunnen inluiden,” aldus de heer Zijlstra. **Wanneer ik dan het verwachte prijsstijgingscijfer in 1980 zie - de 6,5% - dan vind ik dit inderdaad een verontrustend hoog getal. En dat betekent dus dat de inflatoire krachten nog steeds een zeer ernstige bedreiging vormen.**

Ik zou in dit verband willen herinneren aan een document van de Europese Commissie ter voorbereiding van de zgn. 3 partijenconferentie op 24 juni 1976. Een document gewijd aan: Herstel van volledige werkgelegenheid en stabiliteit in de gemeenschap. Over de principiële oriëntatie van deze strategie van de commissie heerste tussen de regeringen een grote mate van overeenstemming. Die strategie, aldus de commissie, dient gericht te zijn op een inflatiepercentage van 4 à 5% uiterlijk in 1980. Ook vergeleken daarmee is onze 6,5% een zeer hoog getal. In dit verband rijst wel de vraag hoe de 1%-operatie gezien moet worden in verhouding tot de door de Europese Commissie ontwikkelde strategie.

FINANCIERINGSTEKORT

Tegen die achtergrond zou ik iets willen opmerken over de problematiek van het financieringstekort. De nota zelf spreekt van financieringstekorten tot 1980 van zeer hoge omvang, waarbij in de eerste jaren een beroep op monetaire financiering onvermijdelijk lijkt. Monetaire financiering in een inflatoir klimaat. De gevolgen zijn duidelijk: de inflatoire krachten krijgen hiervan een extra impuls en dat in een economie, waarin voor 1980 nog een prijsstijging van 6,5% geschat wordt en een werkloosheid van 150.000. Niet voor niets lezen we in de structuurnota, dat benadrukt dient te worden „dat met de voorgestelde maatregelen de grens van het monetaire toelaatbare is bereikt.”

De vraag zal natuurlijk worden, of die grens door deze beleidsopzet niet overschreden gaat worden. Dat is een reden te meer om je af te vragen of die 1%-operatie voldoende is voor de gehele periode tot 1980.

Een volgend punt in dit verband betreft de periode ná 1980. In de structuurnota lezen we, dat thans reeds met kracht gewerkt moet worden aan een betere uitgangssituatie voor de periode ná 1980. Hoe noodzakelijk dat is bewezen de Macro-Economische Verkenningen, die wij in februari ontvingen en het sombere geluid, dat ook in de structuurnota doorklinkt. De periode na 1980 zal moeilijk worden. Dit komt o.a. tot uiting in de verzwakking van de betalingsbalans, die wordt voorzien. Met name het punt van de dalende aardgasopbrengst speelt een belangrijke rol. Van grote betekenis voor de periode ná '80 is de vraag of we de economische groei van 3¼% vóór 1980 zullen weten veilig te stellen. Het is merkwaardig - het zij terzijde opgemerkt - dat de Europese Commissie op een groeivoet van 4,5 à 5% mikt voor de periode van '76-'80. Hoe dan ook, het is

van grote betekenis, dat de investeringsbereidheid gaat toenemen. In dat kader past de investeringsstimulering, waarvoor de regering een nieuw instrument wil gaan creëren. Ik kom op dat instrument nog terug. Voor de investeringsbereidheid is vooral van betekenis de rendementsverwachting. In dit verband is het van belang, dat de M.E.V. de arbeidsinkomensquote in 1980 nog steeds structureel hoog vindt, waardoor een groot aantal bedrijven in een kwetsbare positie blijft verkeren.

Dat alles betekent, dat de rendementsverwachtingen niet hoog zullen liggen met gevolgen voor de investeringsbereidheid. Uit dit alles komt de vraag naar voren of we de investeringsdoelstelling halen die nodig is om het nagestreefde werkgelegenheidsniveau te bereiken. En zo niet, dan ziet het er met de economische groei ná 1980 niet best uit.

VOLDOENDE?

Dit alles zo overziende komt weer de vraag naar voren, is de 1%-operatie m.b.t. de collectieve lastendruk voldoende voor die gehele periode tot 1980, juist ook met het oog op de situatie daarna? Ik moet eerlijk zeggen, dat ik daar bepaald niet gerust op ben. En dan wijs ik weer naar het Bankverslag, waarin de heer Zijlstra zegt, dat, wanneer de voorgenomen ingreep snel en krachtig ter hand wordt genomen, de nadere gedachtenwisseling over de vraag of verdergaande beperkingen vereist zijn in een iets rustiger vaarwater komt. En hij zegt verder: Er dient een discussie op gang te komen over het niveau, waarop en de voorwaarden waaronder het beslag van de collectieve sector kan worden gestabiliseerd. Dat betekent een gelijkblijvende belasting- en premiedruk.

Ook in dit gedeelte van het bankverslag vind ik argumenten om te stellen, dat de 1%-ombuigingsoperatie onvoldoende is voor de gehele periode tot 1980.

Het is slechts een begin.

Samenvattend zou ik m.b.t. de vraag of de 1%-operatie een voldoende ombuiging betekent voor de periode tot 1980 het volgende willen stellen:

- pas in 1977 zal met de werkelijke ombuiging worden begonnen;
- dit kabinet zal een belangrijk stuk van de voorbereiding van de begroting voor 1978 moeten doen, terwijl die begroting in een nieuwe kabinetperiode zal worden uitgevoerd;
- bij de 1%-operatie, zoals thans voorzien, zal er inflatoire financiering plaatsvinden in een nog steeds sterk inflatoir klimaat;
- voor de periode na 1980, die moeilijk zal worden, moeten nu reeds de voorbereidingen worden getroffen, ook m.b.t. de ontwikkelingsmogelijkheden van de collectieve lastendruk.

Dit alles overziende zou ik met klem willen bepleiten, dat de regering, die in 1977 met de 1%-operatie zal gaan beginnen, al het mogelijke zal doen om de 1% stijging voor de rest van de periode tot 1980 in neerwaartse richting bij te buigen en in elk geval op z'n minst de bereidheid toont bij de voorbereiding van de begroting voor 1978 de 1% in neerwaartse richting bij te stellen, aldus Van der Mei.

CDA-bestuur wenst Israël geluk

„Sinds het bestaan van de staat Israël is gebleken, dat de internationale rechtsorde tekort schiet om Israël en zijn burgers te beschermen. Het regime-Amin in Oeganda bood geen enkel uitzicht op een menselijke oplossing van het gijzelingenvraagstuk.” Aldus een verklaring van het CDA-bestuur, uitgegeven na een maandag 5 juli jongstleden gehouden vergadering. In deze vergadering werd gesproken over de bevrijding op het Oegandese vliegveld Entebbe, van de Israëlische passagiers van de gekaapte Franse luchtbuis. Die bevrijding geschiedde, zoals bekend, door Israëlische militairen op de vroege zondagmorgen van 4 juli.

„Er stond voor Israël geen andere weg open. Wij waarderen daarom de actie als noodzakelijk en juichen het welslagen van harte toe,” zo werd in de verklaring gezegd. Volgens het CDA-bestuur was de reactie van de Nederlandse regering koel. „Zij stak ongeraakt af tegen de moed en durf die hier ter bescherming van mensens levens door Israël is betoond.” Het CDA-bestuur wenste het Israëlische volk en zijn regering van harte geluk met het succes van de „volstrekt gerechtvaardigde operatie”.

H. L.

Het anti-revolutionaire weekblad „Nederlandse Gedachten” had vorige week onder de kop „Bemoedigende eensgezindheid” het volgende commentaar op het Tweede-Kamerdebat over de voorgenomen bezuinigingen en de beleidsombuigingen van de regering:

„De samenwerking tussen de fracties van ARP, CHU en KVP is vlak voor het reces boven verwachting verlopen. Met zorg werd uitgezien naar de gezamenlijke standpuntbe-

paling ten aanzien van de één-procentsoperatie. Die zorg laat zich verstaan, gezien de verschillen in opvatting, die in de weken daarvoor aan de dag waren getreden.

Het pleit voor de fractieleden en fractievoorzitters, dat zij er in geslaagd zijn een gezamenlijke gedragslijn vast te stellen. Daar is ongetwijfeld zeer veel intensief overleg aan vooraf gegaan en het kan niet anders of de ene fractievergadering volgde op de andere. Iedere fractie heeft een eigen stijl en een eigen benadering van de politiek.

Wil men dan toch tot één standpunt komen, dan is het - na veel overleg - nodig dat men bereid is tot geven en nemen. Die bereidheid is aanwezig zo is bij dit debat gebleken en dat biedt goede vooruitzichten voor de onderwerpen, die na het reces aan de orde komen.

Eén van de voorwaarden uit de resolutie van 10 april is dat er in het parlement meer eenheid van politiek beleid zal moeten blijken. Wij vinden dat er een bemoedigend teken van eensgezindheid is gegeven.”

Aldus „Nederlandse Gedachten”.

vervolg van voorpagina

CIJFERMATERIAAL

TABEL 1:

	Percentage eigen woningbezit	
	Rond 1960	Rond 1970
België	50	66
Denemarken	47	47
Frankrijk	42	43
Italië	46	53
Nederland	29	36
Ver. Koninkrijk	43	51
Ver. Staten	62	63
West-Duitsland	35	34

TABEL 2:

Leeftijd gezinshoofd	Belangstelling voor gesubsidieerde koopwoningen	
	Gesubs. eigen woning	Ongesubs. eigen woning
24 jaar en jonger	8%	4%
25-34 jaar	63%	35%
35-44 jaar	15%	33%
45-54 jaar	7%	18%
55-64 jaar	4%	7%
35 jaar en ouder	3%	3%
Totaal	100%	100%

TABEL 3:

Inkomensklasse en eigen woningbezit	Gesubs. Ongesubs. koopwon. koopw.	
	Netto jaarinkomen 1)	28%
Minder dan f 15.000,-	28%	6%
f 15.000,- - f 25.000,-	39%	28%
f 25.000,- - f 35.000,-	9%	21%
f 35.000,- of meer	1%	14%
Onbekend	23%	31%
Totaal	100%	100%

1) Netto jaarinkomen is het netto loon, exclusief vakantietoeslag; ontvangen pensioen AOW en AWW is bij het inkomen inbegrepen.

TABEL 4:

Velen een laag, weinigen hoog inkomen	Netto jaarinkomen	
	Eigen woning	
Minder dan f 15.000,-	18%	
f 15.000,- - f 25.000,-	34%	
f 25.000,- - f 35.000,-	54%	
f 35.000,- of meer	78%	

„VAN RIDDERZAAL NAAR HUISKAMER”

Herschreven troonrede naar inhoud onmogelijk stuk

„De geschreven troonrede van vorig jaar september is, wat de inhoud betreft, een onmogelijk stuk.” Deze conclusie staat te lezen in een beschouwing over de poging, die door Tweede-Kamervoorzitter dr. A. Vondeling en drs. J. Renkema, wetenschappelijk medewerker bij de Staatsuitgeverij en taalkundig adviseur van de commissie duidelijke taal, ondernamen om de troonrede, zoals zij op de derde dinsdag van september 1975 door koningin Juliana werd uitgesproken, te herschrijven. Aan de geschreven troonrede heeft de Staatsuitgeverij een boekje gewijd, dat tot titel kreeg: „De troonrede, van Ridderzaal naar huiskamer”.

„De troonrede,” aldus hoofddirecteur Th. H. Oltheten van het Staatsdrukkerij- en Uitgeverijbedrijf in een voorwoord in het boekje, „kan men beschouwen als de openingszet van het jaarlijkse politieke schaaktoernooi tussen regering en Staten-Generaal, waarbij de regering de eerste partij met wit speelt. De koningin krijgt die openingszet in envelop en opent daarmee het toernooi”.

De troonrede wordt niet alleen beluisterd door de leden van het parlement, maar door miljoenen burgers. „Een goede rede bevat schijnbaar overvloedige woorden die noodzakelijk zijn om de luisteraar een zo goed mogelijke ontvangst te waarborgen. Maar daarvoor is in de troonrede geen plaats. Door de grote hoeveelheid van gegevens - iedere minister wil aandacht voor zijn eigen plannen - is de tekst niet veel meer dan een skelet van een regeringsbeleid. Daar is smaak noch kraak aan,” aldus de heer Oltheten.

Vondeling en Renkema zetten zich, uitgaande van de gedachte dat de troonrede toegankelijk gemaakt moest worden voor de burgers, aan het herschrijven. Zij wilden laten zien, hoe met eenvoudige middelen onduidelijk taalgebruik vermeden kan

worden. De eerste versie van de geschreven troonrede is aan de ministers voorgelegd en de herzieners maakten soms van verkregen opmerkingen gebruik om in hun geschreven troonrede wijzigingen aan te brengen.

NIET JUICHEN

Bij het uiteindelijk resultaat stonden Vondeling en Renkema niet te juichen. In hun slotbeschouwing in het boekje „De troonrede, van Ridderzaal naar huiskamer” schreven zij:

„De tekst is nu wel gemakkelijker te lezen, maar het is nog geen rede.

Hoe komt het dat wij er wel in slagen een moeilijke tekst te vereenvoudigen, maar dat het ons niet lukt om van de troonrede een echte rede te maken? Dit komt door de aard van de tekst. Dit staatsstuk lijkt meer op een inhoudsopgave (er worden 34 met name genoemde wetsontwerpen in opgesomd!) dan op een korte, overzichtelijke samenvatting van het regeringsbeleid. Het blijkt onmogelijk zo'n hoeveelheid feiten in een tekst van dezelfde omvang zo mee te delen dat iedereen er graag naar luistert, niet alleen omdat de Koningin de rede uitsprekt, maar ook omdat het gesprokene goed te volgen is. Al bij kleine afwijkingen van de oorspronkelijke tekst waren de ministers van mening dat wezenlijk afbreuk werd gedaan aan hun bedoelingen. Daardoor was onze bewegingsvrijheid erg beperkt. En hoewel wij van mening zijn dat onze herschrijving al wat meer op een rede gaat lijken en ook door een gewoner taalgebruik beter op te nemen is, toch blijft de tekst door de inhoud een onmogelijk stuk. De direct aangesprokenen, de leden van de Staten-Generaal, kunnen de tekst wel volgen, want die zijn aan de ambtelijke geïmantaal aardig gewend.

Hoewel, in drie gevallen konden ook voorzitters van vaste kamercommissies ons niet

direct vertellen wat er bedoeld kon zijn. Maar in de regel weten kamerleden wel wat „ondeelbaarheid van de wereldeconomie”, „collectieve voorzieningen”, „financieringstekort”, „vervroegde afschrijving enz.”, enz. betekenen. Maar talloze kijkers en luisteraars weten dit niet.

Al zou de Koningin al haar niet geringe talenten gebruiken bij het voordragen van dit nog steeds moeilijke proza, dan nog is de kans jammergenoeg klein dat de mensen het allemaal zouden kunnen volgen, laat staan begrijpen.

Daarom hebben wij overwogen een „derde lezing” te maken. Die zou dan uiteraard moeten voldoen aan de eisen die we zelf hebben gesteld: een echte, begrijpelijke rede, bestemd voor alle belangstellende burgers. Een rede ook die korter zou moeten zijn.

We hebben hier tenslotte van afgezien. De basisgegevens waaruit een keuze is gedaan, ontbraken ons. Bovendien zouden wij bij het bewerken van de uitgesproken tekst ook onze manier van „wieden” en „schoufelen” moeten verantwoorden. Waarschijnlijk zouden we daardoor in een discussie zijn geraakt over de waarde van de „wijkers” en de „blijvers”. Dit zou de aandacht hebben afgeleid van de vorm naar de inhoud. En onze eerste en eigenlijke bedoeling is geweest de vorm te vereenvoudigen zonder de inhoud geweld aan te doen.

Wij willen het straks, eind augustus, best nog eens proberen, als wij al het materiaal voor de volgende troonrede krijgen, met de teksten van de toelichtingen en de miljoenennota er bij. Maar wie weet, misschien is het dan niet meer nodig. Misschien gebruiken de departementen dan niet meer „de taal van de Ridderzaal”, maar de „taal van de huiskamer”.

Aldus de slotbeschouwing van Vondeling en Renkema.

H. L.

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:

dr. K. de Vries, voorzitter;
mevrouw H. Tegelaar-Boonacker;
A. Buntsma;
Wm. C. de Kruijff; D. Rebel;
drs. H. van Spanning;
drs. G. van Leyenhorst.

EINDREDAKTIE:

H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:

mevrouw J. Algra-Feddema;
dr. E. Bleumink; drs. A. J. van Dulst;
prof. dr. J. W. van Hulst;
ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:

Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078

ADMINISTRATIE-ADRES:

(abonnementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „de Nederlander” en advertenties): Van Deventerlaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag): (070) 861529.

Adresveranderingen voor het ledenbestand en het ledencontactblad „de Nederlander” te zenden aan: Bureau CHU, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage. Telefoon 070-244516.

Abonnementsprijs f 25,- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg.

t.n.v. Stichting Uniepers

Druk: B.D.U. b.v., Barneveld. Postbus 67. Telefoon 03420-3141

UNIEBUREAU

HET BUREAU VAN DE CHR. HIST. UNIE Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage is telefonisch te bereiken onder nummer 070-244516* Kantoornuren van maandag t/m vrijdag 8.30 v.m. tot 16.45 n.m. Het telefoonnummer van de Savornin-Lohmanstichting is: 070-246791.

Zo werd de troonrede geschreven en zo werd de herschrijving toegelicht

Het boekje „Van Ridderzaal tot huiskamer” bevat zowel de letterlijke tekst van de troonrede-1975 als die van de herschrijving. Daarbij gaven de auteurs Vondeling en Renkema van regel tot regel een toelichting. Onderstaand hetgeen over de eerste acht regels van de troonrede in het boekje te lezen valt.

TROONREDE 1975

Leden van de Staten-Generaal,

1 De werkloosheid is in vele landen van de westerse wereld gestegen tot een peil dat niet meer mogelijk was geacht. 2 Een inzinking van tijdelijke aard gaat gepaard met verschijnselen die wijzen op een meer duurzame verstoring van het economisch evenwicht. 3 Hoewel voor het komende jaar enige opleving van de economie wordt verwacht moet daarbij toch gerekend worden met een blijvend tragere groei en het nog voortduren van omvangrijke werkloosheid. 4 Diepgaand internationaal bepraad is nodig om te komen tot een gezamenlijk antwoord op deze ontwikkeling die voor arme en rijke landen ingrijpende gevolgen heeft. 5 In het overeen te komen beleid zullen nieuwe inzichten tot uitdrukking moeten komen over het verband tussen groei en werkgelegenheid en over de ondeelbaarheid van de wereldeconomie.

6 Voor het eerst in de na-oorlogse periode zijn, met de wereldhandel, de Nederlandse uitvoer en produktie gedaald. 7 Reeds in een vroeg stadium van de economische inzinking heeft de regering gepoogd om met stimuleringsprogramma's de toeneming van de werkloosheid tegen te gaan. 8 Zij heeft daarmee de bestedingen voor nog verder inzakken behoed en op velerlei wijze hulp geboden aan het bedrijfsleven.

DE HERSCHRIJVING

Leden van de Staten-Generaal,

1 De werkloosheid is in vele westerse landen gestegen tot een peil dat wij niet meer voor mogelijk hielden. 2 Een tijdelijke inzinking van de economie gaat samen met verschijnselen die erop wijzen, dat het economisch evenwicht voor langere tijd is verstoord. 3 Hoewel de regering verwacht dat de economie het komende jaar iets opleeft, moet zij er toch van uitgaan dat de groei trager blijft en dat de grote werkloosheid nog zal voortduren. 4 Deze ontwikkeling heeft niet alleen ingrijpende gevolgen voor ons land en andere rijke landen maar ook voor de arme landen. Diepgaand internationaal overleg is nodig om hierop een gezamenlijk antwoord te geven. 5 In dit antwoord zullen nieuwe inzichten tot uitdrukking moeten komen over het verband tussen groei en werkgelegenheid en over de ondeelbaarheid van de wereldeconomie.

6 Voor het eerst na de oorlog zijn, tegelijk met de wereldhandel, de Nederlandse uitvoer en produktie gedaald. 7 Toen de economische situatie slechter begon te worden, heeft de regering dadelijk stimuleringsprogramma's opgesteld om de toeneming van de werkloosheid tegen te gaan. 8 Daardoor zijn de bestedingen niet nog verder afgenomen en is het bedrijfsleven op vele manieren geholpen.

TOELICHTING

1 Omhaal „vele landen van de westerse wereld” klinkt erg omslachtig. Waarom niet „vele westerse landen”? Omhaal van woorden maakt de tekst vaag. Daarom ook in zin 2 „een tijdelijke inzinking” in plaats van „een inzinking van tijdelijke aard”. In een redevoering die bestemd is voor alle Nederlanders, is het beter persoonlijke en eenvoudige taal te gebruiken: „...een peil dat wij niet meer voor mogelijk hielden.”

2 Doordenken Een inzinking waarvan? Niet van de werkloosheid, zoals u misschien zou denken na de eerste zin. Pas aan het eind van zin 2 wordt duidelijk dat het gaat om een inzinking van de economie. Dan is het beter dit er direct bij te zetten.

3 Naamwoordstijl „opleving”, „het voortduren” en ook „verstoring” in de vorige zin zijn zelfstandige naamwoorden afgeleid van werkwoorden. De troonrede staat vol met dit soort woorden. De stijl wordt dan abstract; men noemt het wel de naamwoordstijl. Zinnen waarin meer werkwoorden staan, zijn veel concreter.

4 Loze kreet „voor arme en rijke landen” is eigenlijk een loze kreet. Uit zin 109 blijkt, dat de regering bedoelt: De gevolgen van de economische crisis treffen de armste landen het

hardst. Vandaar onze verandering in: „niet alleen... maar ook”. Dan is het ook beter de zin splitsen. En „een antwoord geven” is toch veel directer dan „komen tot een antwoord”?

5 Welk beleid? Door „het beleid” is niet duidelijk dat zin 5 bij zin 4 hoort. Bovendien ging het om een antwoord op een ontwikkeling. Vandaar: „In dit antwoord...”

Ja, wat is dat precies, „ondeelbaarheid van de wereldeconomie”? We kunnen wel een vage omschrijving geven die neerkomt op „alles hangt met alles samen”, maar we zijn er niet in geslaagd dit begrip kort, te „vertalen”.

6 Ontpit „Voor het eerst in de na-oorlogse periode”. Weer zo'n omhaal van woorden. Veel pittiger klinkt: „Voor het eerst na de oorlog”.

7 Vondeling Nog een „ing”-woord (inzinking). Wij nemen een overeenkomstig werkwoord en krijgen, ook door de andere wijzigingen, een zin, die beter loopt.

8 Afstandelijk Waarom klinkt „op velerlei wijze hulp bieden” zo afstandelijk? Dit komt omdat je deze uitdrukking eerder in een boek leest dan zelf gebruikt in een gesprek. Ach, een paar van die boekenwoorden is niet zo erg. Maar als ze overal staan, dan krijg je zo'n quasi-plechtstatige tekst.

Nieuwe afdeling bij Raad van State

Meer rechtsbescherming voor de burgers

De Raad van State, het hoogste adviescollege voor de regering, is vorige week uitgebreid met een nieuwe afdeling, de afdeling administratieve rechtspraak overheidsbeschikkingen. Deze nieuwe afdeling is er voor de burger, die een beschikking van de overheid (het rijk, provincie, gemeente of waterschap) aanvecht. Er wordt door de afdeling zelfstandig recht gesproken. De taak van de nieuwe afdeling stopt op de wet-AROB (administratieve rechtspraak overheidsbeschikkingen). De wet-AROB vervangt de wet-BAB (beroep administratieve beschikkingen).

Het dezer dagen verschenen nummer van het tijdschrift „Natuur en Milieuzorg” (tweemaandelijks uitgave van de stichting Natuur en Milieu) bevatte een leerzaam overzicht van de wijze, waarop voortaan de burger bezwaar kan maken tegen overheidsbeschikkingen. Aan dat overzicht is het volgende ontleend.

UITBREIDING

In vergelijking met de wet-BAB betekent de wet-AROB een uitbreiding van de mogelijkheden waarbij tegen overheidsbeschikkingen beroep kan worden ingesteld. Een beschikking is een schriftelijk besluit van een overheidsorgaan (bijv. de raad van een gemeente, gedeputeerde staten of een minister) bedoeld om de gevolgen te laten ontstaan welke de wet aan het geven van overheidsbeslissingen verleent (bijv. mogen bouwen op grond van een bouwvergunning van burgemeester en wethouders; het mogen aanleggen van een rijksweg na vaststelling van het tracé door de minister). Een beschikking is administratiefrechtelijk van aard (dus niet burgerrechtelijk, als bijv. het kopen van huizen door een gemeente), en voor één concreet geval (dus geen wetgeving door overheidsorganen, want dat geldt algemeen, bijv.: het vaststellen van een kampeerverordening door provinciale staten). In de wet-AROB wordt een weigering om een beschikking te geven gelijk gesteld met een beschikking. De nieuwe wet voorziet in beroepsmogelijkheden tegen overheidsbeschikkingen van zowel de centrale overheid (het rijk) als van de lagere overheid (provincie, gemeente, waterschap). Juist deze laatste categorie is nieuw in deze wet. Tot nu toe bestond alleen de mogelijkheid om via een omweg een beslissing in hoogste instantie te krijgen voor beschikkingen van lagere overheden. Die omweg was: ze bij een minister voor te dragen voor schorsing en vernietiging door de Kroon. Men was dan afhankelijk van de bereidwilligheid van die minister of deze op zo'n verzoek inging of niet. Hoewel de wet-AROB dus een opmerkelijke uitbreiding geeft van de rechtsbescherming in vergelijking met de wet-BAB zijn er toch nog een aantal categorieën van beschikkingen waartegen geen beroep

mogelijk is. De belangrijkste uitzonderingen zijn:

- beschikkingen, waarbij volgens andere wetten de Raad van State of de afdeling voor de geschillen van bestuur van de Raad van State al is gehoord (bijv. Kroonbesluit in de bestemmingsplanprocedure of op grond van de Hinderwet);
- beschikkingen van een minister tot schorsing van een besluit of weigering van een minister om dat te doen;
- beschikkingen waartegen volgens andere wetten nog een eigen bezwaar- of beroepsmogelijkheid openstaat, of voor de klager heeft opgestaan (bijv. in bestemmingsplanprocedure, waarbij men met bezwaren tegen een besluit van de raad of gedeputeerde staten nog terecht kan of had gekund bij respectievelijk gedeputeerde staten en de Kroon);
- beschikkingen van niet tot de centrale overheid behorende overheidslichamen waartegen nog een bezwaarschrift kan worden ingediend.

VOORBEELDEN

Ter illustratie een aantal voorbeelden van beschikkingen waartegen op grond van deze wet beroep wel open zal staan:

- de vaststelling van een rijkswegentracé, een spoorwegtracé of een hoogspanningskabeltracé door de minister;
- het besluit van gedeputeerde staten tot verlenging van verklaring van geen bezwaar volgens het zo beruchte artikel 19 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening;
- een soortgelijk besluit op grond van artikel 13 van de Ontgrondingenwet;
- besluiten op grond van een gemeentelijke kampeerverordening of een provinciale kampeerverordening;
- besluit van burgemeester en wethouders tot verlenging van een bouwvergunning op grond van de Woningwet;
- vergunning verleend via de Wet opsporing delfstoffen;
- besluit van een gemeenteraad tot het nemen van een zgn. voorbereidingsbesluit op grond van de Wet op de Ruimtelijke Ordening;
- beslissing van gedeputeerde staten om vergunningen volgens de Wet inzake de luchtverontreiniging terstond van kracht te verklaren.

VERNIETIGEN

Tegelijk met de wet-AROB treedt een wijziging van de Wet op de Raad van State in werking. De Raad van State die vanouds adviseert over o.a. wetsontwerpen, nog voordat ze in het parlement worden behandeld, krijgt hierbij een nieuwe Afdeling rechtspraak speciaal voor arob-zaken. Daarnaast blijft de Afdeling voor de geschillen van bestuur bestaan die de Kroon o.a. adviseert over beroepen op grond van de Wet op de Ruimtelijke Ordening, de

Ontgrondingenwet en de Hinderwet. In tegenstelling tot de Afdeling voor de geschillen van bestuur gaat de nieuwe afdeling functioneren als een onafhankelijke administratiefrechtelijke instantie, hetgeen inhoudt dat de aangevochten beschikkingen worden onderworpen aan een rechtmatigheidstoetsing en wel op vier gronden:

- de beschikking is in strijd met een algemeen verbindend voorschrift (bedoeld is een wettelijk voorschrift);
- de overheidsinstantie heeft bij het geven van de beschikking kennelijk van haar bevoegdheid een ander gebruik gemaakt dan voor het doel waarvoor die bevoegdheid is gegeven; „détournement de pouvoir”;
- de overheidsinstantie heeft na de afweging van de betrokken belangen geen redelijk besluit genomen: „verbod van willekeur”;
- de overheidsinstantie heeft beschikt in strijd met een ander algemeen gangbaar beginsel van behoorlijk bestuur. Hieronder is te verstaan: voldoende motiveren van een beslissing; zorgvuldigheid (overheid dient bij afweging van belangen de belangen van burgers niet onnodig te schaden) en gelijkheid (overheid dient gelijke gevallen op gelijke wijze te behandelen). Een doelmatigheidstoetsing (op beleidsgronden), waarvan bij een behandeling door de Afdeling voor geschillen van bestuur sprake is, blijft dus achterwege.

DOOR WIE?

Beroep kan worden ingesteld door zgn. natuurlijk personen of zgn. rechtspersonen (bijv. verenigingen of stichtingen) die door een beschikking rechtstreeks in hun belang worden geschaad. Een beroep tegen zo'n beschikking moet bij de Afdeling rechtspraak van de Raad van State worden ingesteld, tenzij tegen die beschikking een bezwaarschrift kan worden ingediend, waarover, zoals reeds vermeld, meer hieronder. De beroepschriften tegen een beschikking

moeten met toelichting in tweevoud, binnen 30 dagen nadat de beschikking is genomen of geacht wordt geweigerd te zijn, worden ingeleverd bij de Afdeling rechtspraak van de Raad van State, Binnenhof 1, Den Haag. Na ontvangst door de Afdeling wordt de indiener verzocht f 25,- over te maken. Dit bedrag wordt terugbetaald als men gegrond wordt verklaard. Men krijgt ook de gelegenheid het beroepschrift mondeling toe te lichten.

Bovenstaande geldt voor besluiten van de centrale overheid (Rijk). Beschikkingen van de lagere overheid (provincie, gemeente, waterschap) volgen wel deze procedure, maar pas nadat men bij de overheidsinstantie die de beschikking heeft gegeven een bezwaarschrift heeft ingediend. Ook dit bezwaarschrift dient binnen 30 dagen te zijn ingediend, terwijl men ook hier de gelegenheid krijgt om een mondelinge toelichting te geven. Binnen 30 dagen (in geval van verdaging uiterlijk binnen 60 dagen), moet de overheidsinstantie beslissen over het ingediende bezwaarschrift. Neemt de lagere overheid een beslissing over het bezwaarschrift waar men het niet mee eens is, dan kan men hiertegen beroep aantekenen bij de Afdeling rechtspraak van de Raad of State, zoals boven is omschreven. Van groot belang is de mogelijkheid om de voorzitter van de Afdeling rechtspraak alvast te vragen het aangevochten besluit te schorsen. Dit kan tegelijk met het beroepschrift of zodra het bezwaarschrift aan een lagere overheidsinstantie is verzonden. Aldus het overzicht over de werkwijze van de nieuwe wet-AROB, ontleend aan het blad „Natuur en Milieuzorg”.

GOED-PASSEND

Tijdens een buitengewone zitting van de Raad van State werd de nieuwe afdeling rechtspraak een feit. Bij deze zitting waren aanwezig koningin Juliana, prins Bernhard, prinses Beatrix en prins Claus. In een korte toespraak zei de koningin gelukkig te zijn met het feit, dat de Raad van State een nieuwe taak kreeg. „De nieuwe afdeling rechtspraak is misschien een wat late, maar heel goed passende bloesem aan deze aloude en levenskrachtige boom, die, naar wij allen mogen vertrouwen, ook weer goede vruchten zal mogen dragen.”

H. L.

„Eenwording is in gevaar”

OPEN BRIEF VAN EUROPESE BEWEGING

De Europese Beweging in Nederland heeft een open brief aangeboden aan de Nederlandse regering, waarin gevraagd wordt nieuwe initiatieven te nemen om de stagnatie in de besluitvorming te doorbreken. De brief is medeondertekend door voorzitters van de 29 aangesloten organisaties, waaronder de CHU.

De tekst van de brief luidt:

„De Europese eenwording is in gevaar. De landen van de Europese Gemeenschap groeien van dag tot dag verder uiteen. Hun regeringen komen niet meer tot gemeenschappelijke beslissingen over grote of kleine problemen, laat staan tot een gemeenschappelijk beleid teneinde gezamenlijk het hoofd te bieden aan werkloosheid en inflatie.

Wat wij daaraan ook in eigen land nog kunnen - en moeten doen, het zet pas werkelijk zoden aan de dijk als het in nauw onderling verband met onze bureaus gebeurt. Die bureaus zijn Europa. Maar in Europa raakt het verband steeds meer zoek.

Het uiteenvallen van de Europese Gemeenschap kan het gevolg zijn. Desintegratie zou een afglijden betekenen naar chaos, onderlinge strijd en achteruitgang, en naar het verdwijnen van Europa als gesprekspartner voor de Verenigde Staten, de Derde Wereld en Oost-Europa. Daarom is het van wezenlijk belang dat niet alleen nationaal, maar ook in Europees verband gezocht wordt naar oplossingen voor de maatschappelijke en politieke problemen, waarmee de landen van de Gemeenschap worden geconfronteerd.

INLOSSING

De Europese burger is door zijn regeringsleiders een eerste bescheiden mate van inspraak beloofd door rechtstreekse verkiezingen van het Europees Parlement. Zelfs de inlossing van deze belofte lijkt na de teleurstellende vergaderingen van Europese Raad en Ministerraad van de laatste maanden, op losse schroeven te staan. Onze grote bezorgdheid over de dreiging, die boven onze toekomst hangt, brengt ons ertoe, een dringend beroep te doen op de Nederlandse regering. In de tweede helft

van dit jaar draagt Nederland als voorzitter van de Raad van de Europese Gemeenschap een bijzondere verantwoordelijkheid. Wij doen een dringend beroep op onze regering om in nauw overleg met andere regeringen, de Europese Commissie, het Europees Parlement en de Europese werkgevers- en werknemersorganisaties initiatieven te nemen, teneinde de bestaande stagnatie in de besluitvorming binnen de Europese Gemeenschap, met name ten aanzien van een gemeenschappelijk economisch, sociaal en monetair beleid, te doorbreken en uitvoering te geven aan het eerder genomen besluit, in 1978 de afgevaardigden naar het Europees Parlement rechtstreeks te kiezen”.

ONDERTEKENAARS

De organisaties, aangesloten bij de Europese Beweging zijn: Economische Liga voor Europese Samenwerking; Europese Unie van Christen-Democraten; Verbindingsbureau der Socialistische Partijen; Raad der Europese Gemeenten; Nederlandse Vrouwen Raad (voorheen Ned. Vrouwen Comité); Nederlandsche Maatschappij voor Nijverheid en Handel; Anti-Revolutionaire Partij; Christelijk-Historische Unie; Democratische Socialisten '70; Katholieke Volkspartij; Partij van de Arbeid; Politieke Partij Democraten '66; Politieke Partij Radicale; Volkspartij voor Vrijheid en Democratie; Katholieke Nederlandse Boeren- en Tuindersbond; Koninklijke Nederlands Landbouw Comité; Nederlandsche Christelijke Boeren- en Tuindersbond; Koninklijk Verbond van Ondernemers; Nederlands Christelijk Ondernemersverbond; Nederlands Katholiek Ondernemersverbond; Verbond van Nederlandse Ondernemingen; Nederlands Christelijk Werkgeversverbond; Christelijk Nationaal Vakverbond; Nederlands Katholiek Vakverbond; Nederlands Verbond van Vakverenigingen; Nederlandse Federatie Jeugd- en Jongerenwerk (voorheen Nederlandse Jeugd Gemeenschap); Nederlandse Politieke Jongeren Kontakt Raad; Studenten vereniging voor Internationale Betrekkingen en Centrum voor Europese Vorming in het Nederlands Onderwijs.

H. L.

Nieuw project van Politiek Jongeren Kontakt

Het Politiek Jongeren Kontakt (overkoepelende organisatie van politieke jongerenorganisaties) heeft een nieuw project ontwikkeld met de naam „Als je handig bent, word je niet gepakt”. Dit project is bedoeld voor het onderwijs en vormingswerk en gaat over het thema strafrecht, politie en justitie. Het bestaat uit materiaal voor leraren en stripboekjes voor leerlingen.

Het project is bedoeld voor gebruik bij het behandelen van thema's als criminaliteit, recht, politie en justitie in het onderwijs en vormingswerk. Het project is ontwikkeld en uitgetest door de consulent vormingswerk van het Politiek Jongeren Kontakt en het tweedejaarsteam van het Vormingscentrum voor Werkende Jongeren te Gouda. Het is dan ook in eerste instantie gericht op het Vormingswerk Werkende Jongeren, doch kan ook gebruik worden voor groepen en klassen uit het Lager Beroeps-Onderwijs, Beroepsbegeleidend Onderwijs, Mavo, Vormingswerk Jong Volwassenen en het Jeugd- en Jongerenwerk, bij vormende of informatieve programma's.

Het project omvat zowel leraren- als leerlingenmateriaal, doch is in eerste instantie bedoeld voor de leraren als hulp bij het opzetten en uitvoeren van lessen en projecten rond bovengenoemde thema's. Centrale doelstellingen binnen dergelijke

projecten moeten uiteraard door iedere leraar zelf worden gekozen, doch bij het ontwikkelen van dit project zijn de samenstellers uitgegaan van de volgende doelstelling:

Het geven van praktische informatie over taken, werkwijzen en bevoegdheden van politie en justitie, advocatuur, reclassering en andere hulporganisaties, alsook informatie over de totale procesgang. Bij het ontwikkelen van het project is uitgegaan van het belang van de leerlingen, en hun eigen opvattingen over recht, politie, justitie en criminaliteit. Op basis van een analyse hiervan is de doelstelling gekozen, de lessenopzet gemaakt en het werkmateriaal ontwikkeld. Vandaar dan ook dat de uitgebreide beschrijving hiervan in het lerarenboek niet enkel een steun kan zijn bij het opzetten van een eigen project over een soortgelijk thema, maar ook een steun kan betekenen voor het opzetten van projecten en het ontwikkelen van werkmateriaal in het algemeen.

Het zogeheten lerarenpakket kost f 7,50. Het leerlingenmateriaal, de twee leesboekjes, zijn uitsluitend per set van twee (deel 1 en 2) te bestellen en kosten per set f 1,50. Besteladres (ook voor hulp/advies en begeleiding): PJK, Keizersgracht 209, Amsterdam.

H. L.

OFFICIELE START EUROPESE VOLKSPARTIJ

In de afgelopen week is de Europese volkspartij, waarin de diverse christen-democratische partijen van de landen van de Europese gemeenschap samenwerken, officieel van start gegaan. In Luxemburg vond de samenstelling en de installatie plaats van de organen van de Europese volkspartij. De eerste voorzitter van de Europese volkspartij is de Belgische premier Leon Tindemans.

De redactie van het christelijk-historische weekblad de Nederlander besteedt in dit nummer ruime aandacht aan deze belangrijke gebeurtenis. Over enkele jaren wordt de Nederlandse kiezer opgeroepen om de leden van het Europese parlement zelf te kiezen. Om dan verantwoord de stem te kunnen uitbrengen is het van groot belang meer te weten over de Europese volkspartij. Allerlei nationale figuren komen in dit nummer van de Nederlander aan bod.

SPECIFIEKE ROL

Door: Wilfried Martens, voorzitter van de Belgische Christelijke Volkspartij.

De oprichting van de Europese Volkspartij is samen met het verschijnen van het rapport-Tindemans een van de weinige positieve gebeurtenissen in het proces van de Europese eenmaking van de laatste maanden. Het ziet er naar uit dat het opnieuw in beweging brengen van Europa zal moeten gebeuren onder stuwning van de politieke partijen die zich op Europees niveau organiseren. In dit opzicht heeft de Europese Volkspartij een specifieke rol te vervullen in de lijn van haar grote christen-democratische voorgangers. Het zou wel eens zo kunnen evolueren dat de Europese Volkspartij nog de enige politieke kracht is die werkelijk in staat is een echte politieke wil op het niveau van de Gemeenschap tot stand te brengen. Een van de belangrijkste eerste opdrachten voor de nieuwe partij is het uitwerken van een politiek programma dat eigen oplossingen voorstelt voor de problemen der Europese volkeren.

LEIDING GEVEN

Door: Liam Cosgrave, eerste minister van Ierland en voorzitter van de Fine Gael Party.

Wij verheugen er ons over ten volle te hebben kunnen meewerken aan het tot stand komen van de Europese Volkspartij. In de statuten van de partij wordt verwezen naar de christelijke en democratische opvattingen over mens en maatschappij en dat zijn juist de uitgangspunten van de progressieve Fine Gael partij. Dat stemt tevens overeen met ons streven naar een Europese Gemeenschap van vrije individuen en verantwoordelijke burgers, die ten volle deelnemen aan de sociale, economische en politieke structuren van een pluralistische maatschappij. De nieuwe partij brengt mensen samen behorende tot verschillende culturen en met uiteenlopende benaderingswijzen. Alleen onderschrijven zij echter de essentiële waarden die onze democratieën tot bloei kunnen brengen. Wij zijn ervan overtuigd dat wij in staat zijn in de komende jaren Europa leiding en dynamisme te geven.

LEEMTE OPGEVULD

Door: Jacques Santer, voorzitter van de christen-sociale partij van Luxemburg.

Met de oprichting van een Europese Volkspartij als een federatie van partijen van christen-democratische signatuur hebben de leiders van de aangesloten partijen een leemte opgevuld en een politieke wilsuïting geformuleerd. Zij hebben een leemte opgevuld omdat voortaan de christen-democratische fractie in het Europese Parlement niet meer de enige integratiebevorderende politieke structuur zal zijn. Zij krijgt nu met de Europese Volkspartij een aanvulling op het partijpolitieke vlak. Tevens gaat het hier om een politieke wilsuïting omdat door de oprichting van de Europese Volkspartij het institutionele mechanisme voor het tot stand brengen van de Europese Unie zal moeten versneld of althans op gang gebracht worden. De christen-democraten hebben zodoende het werk willen voortzetten van hun voorgangers die de basis van de Europese Gemeenschap hebben gelegd. Bovendien is het een goed teken dat Leon Tindemans de eerste voorzitter van de Europese Volkspartij wordt. Hij heeft het immers aangedurfd in te gaan op de weinig benijdenswaardige uitdaging om de doelstellingen en de inhoud van een Europese Politieke Unie nader te omschrijven.

De oprichting van de Europese Volkspartij betekent het einde van een belangrijke, zelfs beslissende etappe op de lange en moeilijke weg van de Europese eenmaking. Ik hoop dat deze partij de motor wordt van de Europese Unie, dat het haar zal lukken de publieke opinie te mobiliseren om de doelstellingen van het Manifest van de Europese christen-democratie te verwezenlijken. De Euro-

pese Volkspartij betekent een kans voor Europa. Wij christen-democraten moeten deze kans grijpen.

ALLE GROEPEN EN LAGEN

Door: Hans Katzer, ondervoorzitter van de Westduitse CDU en ondervoorzitter van de CDU/CSU-fractie in de Westduitse bondsdag.

Door een Europese Volkspartij in het leven te roepen hebben de christen-democraten duidelijk gemaakt dat zij de vertegenwoordiging van het politieke midden in Europa voor zich opeisen. Dat de Europese Volkspartij hierbij uitgaat van „onze christen-democratische visie op de mens en de samenleving” betekent dat alle groepen en lagen van de Europese bevolking in deze partij een onderdak vinden. In haar beleid wendt de christen-democratie zich echter in het bijzonder tot de arbeiders.

Een politiek eengemaakt Europa kan eerst tot stand komen als de brede lagen van de arbeidende bevolking hun instemming kunnen betuigen met de sociale doelstellingen en de maatschappelijke orde van de toekomstige „Europese Unie”. De bevordering van de sociale en economische integratie van de landen van Europa zal dan ook verder het kernstuk blijven van het Europese beleid van de christen-democraten. Voor ons komt het erop aan een ieder in eigen land arbeid en sociale zekerheid te waarborgen.

EIGEN BIJDRAGE

Door Norbert Schmelzer, voorzitter Nederlandse equipe Europese Unie van christen-democraten (EUCD).

Europese Christen-Democraten waren na de ramp van de laatste Wereldoorlog de pioniers van de Europese eenwording in democratie en vrijheid. Wij zijn aan deze taak trouw gebleven in onze landspolitiek en op Europees niveau. Wij wensen dat te blijven ondanks alle weerstanden en tegenslagen waarmee wij nu te kampen hebben. Wij wijzen af een tweedeling van de politiek in links en rechts. Te midden van pragmatisme, materialisme en nationalisme, wensen wij gezamenlijk een eigen bijdrage te geven tot het welzijn van de Europese volkeren in solidariteit en tot een meer constructieve rol van Europa in de wereld, en wel vanuit onze christelijke inspiratie en op basis van ons Europees Manifest. Daarom ook heeft de Nederlandse Equipe in de EUCD van harte meegewerkt aan de oprichting van de Europese Volkspartij - federatie van Europese Christen-Democraten. Wij hopen en vertrouwen dat wij met dit nieuwe instrument en middels onze christen-democratische fractie in het Europese Parlement op overtuigende wijze aan de Europese kiezers kunnen appelleren. En wij zijn dankbaar dat een christen-democratisch staatsman van zo hoge menselijke en politieke kwaliteit als premier Tindemans daarbij onze eerste voorzitter wil zijn.

DE EUROPESE VOLKSPARTIJ: NIEUW POLITIEK ELAN VOOR EUROPA
Door Hans August Lückner, ondervoorzitter Europese parlement en ondervoorzitter christen-democratische fractie Europese parlement.

Met de oprichting van de Europese Volkspartij breekt een nieuwe fase aan in het bestaan van de christen-democratische partijen in de Europese Gemeenschap. Zij hebben als partijen de historische stap gezet over de drempel van een tot op heden hoofdzakelijk nationaal georiënteerd naar een toekomstig, Europees gericht aktieterrein. Thans zijn zij een transnationale Europese formatie die tevens als zodanig het kader van de Europese Gemeenschap zal overschrijden met een nieuwe verantwoordelijkheid in het internationale politieke bestel. De periode waarin de betrekkingen tussen de christen-democratische partijen gekenmerkt werden door weliswaar nuttige

maar niet bindende vormen van overleg, coördinatie en samenwerking, is nu afgesloten. Het gaat er in de toekomst om, op Europees vlak, gemeenschappelijk bindende politieke beslissingen te nemen. Zulks kan alleen met deze nieuwe politieke structuur. Zij maakt inderdaad een gemeenschappelijk en voor allen bindend proces van politiek overleg en besluitvorming mogelijk.

Deze stap was het logische antwoord op de besluiten van de conferenties van Europese staatshoofden en regeringsleiders sedert 1972 om, uitgaande van de politieke perspectieven van het Verdrag van Rome, tegen 1980 de Europese Gemeenschap om te vormen tot een Europese Unie. Voor ons Christen-democraten, en ook voor de volkeren van Europa, betekent dit een beslissende stap op de weg naar de Verenigde Staten van Europa. In dit opzicht is de oprichting van de Europese Volkspartij niet louter een absolute noodzaak met het oog op de voorbereiding van de rechtstreekse verkiezingen voor het Europese Parlement. Meer nog dient men de EVP te zien als een middel, als onze christen-democratische bijdrage tot het bepalen van de politieke organisatie van het Europa van morgen, nl. een

zowel op interne als externe veiligheid berustende pluralistische en democratische rechtsstaat, maar tevens als middel voor de verdere ontwikkeling van een economische en sociale orde waarin een solidaire en rechtvaardige Europese maatschappij tot ontplooiing kan komen. Zodoende blijven wij trouw aan de christen-democratische beginselen en de doelstellingen inzake Europa. Daar ligt onze specifieke taak. De continuïteit die over Adenauer, Schuman en De Gasperi tot Don Sturzo teruggaat betekent een garantie voor allen die zich aangesloten voelen door onze politieke opvattingen en ons programma. Om onze doelstellingen te verwezenlijken hebben wij bondgenoten nodig. Dat beseffen wij. Daarom is er ook sprake van in de statuten van onze partij. Dat blijkt trouwens uit de naam „Europese Volkspartij” zelfs al. Hierover werd binnenskamers veel en hartstochtelijk van gedachten gewisseld. Eenparig werd deze weg gekozen, en dat lijkt mij een goed teken te zijn en stemt mij hoopvol. Met het oog op de confrontatie met de andere grote massapartijen en de politieke stromingen heeft de christen-democratie, wil zij succes boeken, behoefte aan de kracht die haar aanspraken op moreel-politiek leiderschap aantrekkelijk kan manifesteren en die haar een parlementaire meerderheid bezorgt. Deze wil vloeit voort uit de ethische taak die wij in de politiek te vervullen hebben.

Na Pinksteren

naar Michael Praetorius (1571 - 1621)

Melodie als van Gezang 28
 bundel 1938 Nederlandse Hervormde Kerk

*Slaan winden van de bergen neer;
 begint het vuur te gloeien,
 dan komt de Geest die keer op keer
 verhaalt, niet te vermoeien.*

*Hoort het toch allen dat Hij leeft,
 de dood is overwonnen.
 Die ons het nieuwe leven geeft,
 waarin we mogen zonnen.*

*Hij reikt zijn kinderen de hand,
 zij weten van dat gulle.
 Hij trekt hen uit het mulle zand,
 zij kennen dat, dat mulle.*

*De dorre vlakte blijft niet mul;
 de vogels tsjilpen, zingen.
 Het dorre dal, met beend'ren vol
 gaat leven, mededingen.*

*De wind loeit en het grote Vuur
 laait op, gelijk een oven.
 Het kleine vuur waait uit; zal-door
 wat tegenwinden doven.*

*Maak ons tot teek'nen van uw Rijk,
 waarnaar de mensen smachten.
 O Vader, dat uw lief' ons blijk,
 laat hen niet langer wachten.*

Johan Boers, geboren 1927.

BRUGGEN EN SLUIZEN OP MONUMENTENLIJST

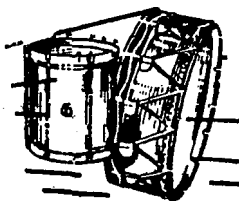
Een aantal bruggen en sluisen in het tussen 1885 en 1889 gegraven kanaal van Almelo naar de voormalige Pruisische grens, is op de aanvullende ontwerprijst van beschermde monumenten geplaatst.

In Denekamp waren dit de Harsveldbrug, de In- en Uitlaaf van de Dinkel met bijbehorende schuiven, een ijzeren ophaalinstallatie en brug en een stenen loods. In Tubbergen kwam de Reutumse Sluis met ijzeren ophaalbrug op de lijst en in Weerselo de Hunebrug. Ook in Schoorl kwam een sluis onder bescherming, de Slapersluis, gemetseld in 1872. Dit gebeurde ook met de watertoren van Goes. Deze toren werd in 1912 gebouwd door de fa. Carl Francke uit Bremen en is de eerste stalen watertoren van Nederland. Eveneens in Goes kwam nog een zeventiende eeuwse pakhuys op de lijst.

Voorts zijn in bescherming genomen het in 1855 gebouwde gemeentehuis van Westwoud, een korenmolen (1845) te Dreumel, een pand dat in 1841 in Eindhoven werd gebouwd als kantongerecht, twee woningen, een koetshuis, een tuinhuis, een orangerie en een muur met twee poorten uit Vollenhovens negentiende eeuw, boerderijen in Dieden, Moergestel, Teuge en Ootmarsum, achttiende eeuwse panden in Groningen, Leiden en Warnsveld, vijf naast elkaar gelegen pandjes te Juthaas met het

jaartal 1603, herenhuizen uit de vorige eeuw in Borne en Hurwenen en een huis uit 1734 te Nuenen.

Onder definitieve bescherming kwamen een herenhuis (1836) te Wormerveer, het zogenaamde Katerveerhuis en twee sluisen met bruggen in Spoolde.

VAN DER GLAS
Heerenveen

Blaas- en
 Slaginstrumentenfabriek
 Telefoon 05130-22652

CDAktueel

FEITEN EN MENINGEN

CHRISTEN DEMOCRATISCH APPEL

Redactieteam

G. van den Berg
 drs. C. Bremmer
 F. J. van der Heijden
 mr. J. B. A. Hoyinck
 Wm. C. de Kruyf
 H. Lokkerbol
 mr. C. van der Wetering
 G. J. Brinkman (secretaris)

staatkundige en volkenrechtelijke onafhankelijkheid gaan. Verschillende eerst-verantwoordelijken werken althans met de gedachte om in een of andere vorm nog een band met Nederland te houden. Indien de Antillen daartoe zouden besluiten, zullen wij ook die opvatting hebben te respecteren en te honoreren.

Wij zijn n.l. niet in de positie om aan bevolking en regering van de Antillen op te leggen welke staatkundige en volkenrechtelijke positie gekozen moet worden.

Duurzame werkgelegenheid eerste probleem voor Antillen

door: P. H. van Zeil, lid Tweede Kamer voor KVP

De toekomstige onafhankelijkheid van de Nederlandse Antillen is wel in discussie, maar behoort bepaald niet tot de hoogste prioriteit van de bevolking van de Nederlandse Antillen. Dat is toe te schrijven aan de erg hoge graad van werkloosheid waarmee de meeste eilanden te kampen hebben. Het houdt ook verband met het feit dat de Antillen nagenoeg geen grondstoffen bezitten zodat zij wat dit betreft in een sterk afhankelijk positie verkeren.

Een andere factor waarmee rekening moet worden gehouden is het feit dat het om zes eilanden gaat, waarvan de afstand tussen de benedenwindse eilanden (Aruba, Bonaire en Curaçao) en de bovenwindse eilanden (de overige drie) meer dan 800 kilometer bedraagt. De totale bevolking omvat ongeveer 240 000 inwoners. Het zijn allemaal factoren die de Antillen tot het inzicht brengen dat zij van zichzelf uit tot weinig zelfstandigheid in staat zijn. De discussies op de Antillen spitsen zich thans toe op het tot stand brengen van een integraal ontwikkelingsplan en van een nieuw beleidsplan met betrekking tot de interne staatkundige structuur.

Ontwikkeling

Aan het integraal ontwikkelingsplan wordt gewerkt door ongeveer 40 mannen en vrouwen, die van alle zes de eilanden afkomstig zijn. Zij proberen een visie te ontwikkelen op de toekomstige sociale, economische, financiële, culturele en educatieve positie van de Nederlandse Antillen in het algemeen en op die van elk der eilanden in het bijzonder. Tegen die achtergrond gaat men in een latere fase de concrete projecten invullen, waarvoor een beroep op Nederland zal worden gedaan. Ik acht het een heel goede ontwikkeling, dat men met vertegenwoordigers van alle eilanden bezig is om 'n integraal plan op tafel te brengen en pas daarna de verschillende projecten in wil vullen. Daarmee zal een goede basis worden gelegd voor een evenwichtige en gelijkwaardige ontwikkeling.

Beleidsplan

Om tot een beleidsplan voor de interne staatkundige structuur te komen is de hulp ingeroepen van de Tilburgse hoogleraar prof. Jeukens. Deze zal in de tweede helft van dit jaar advies aan de regering van de Nederlandse Antillen uitbrengen. Verwacht mag worden dat daarin veel aandacht zal worden besteed aan het tot stand brengen van maximale zelfstandigheid van elk van de eilanden. Vanuit deze gedachte zullen alleen onderwerpen op nationaal niveau worden behandeld die alleen op dat niveau behandeld moeten worden. Ik zou het een goede gedachte vinden, wanneer de toekomstige besluitvorming op nationaal niveau een zodanige opzet kreeg, dat nimmer een van de eilanden de andere eilanden kan overheersen. In beginsel is dat vandaag de dag wel het geval.

Volksvertegenwoordiging

Immers de Staten van de Nederlandse Antillen, de volksvertegenwoordiging

Ik had het voorrecht van 10 t/m 30 april j.l. wederom op de Nederlandse Antillen te mogen zijn. Hoofddoel was onderzoek naar en advies over een systeem van openbaar vervoer op het hoofdeiland Curaçao. Van die gelegenheid heb ik gebruik gemaakt om ook te gaan naar de vijf andere eilanden: Aruba, Bonaire, St. Maarten, St. Eustatius en Saba. Een aantal van mijn indrukken wil ik hierbij graag geven. Immers vormen de Nederlandse Antillen met Nederland samen het Koninkrijk der Nederlanden en het is goed dat wij over en weer op de hoogte blijven van de ontwikkelingen in elk van de delen van het Koninkrijk.

P.H. van Zeil

bestaat uit 22 leden. Daarvan worden er 12 op het eiland Curaçao gekozen, zodat dit eiland de mogelijkheid zou hebben de besluitvorming te bepalen. Uitgaande van een normaal meerderheidsprincipe zou dat op zichzelf niets bijzonders zijn. Want Curaçao telt 155 000 inwoners en de andere vijf eilanden samen + 85 000 inwoners. Elk van de eilanden heeft echter heel duidelijk een eigen identiteit en een aantal specifieke kenmerken. Om nu te voorkomen dat er ooit een situatie van wantrouwen, dan wel een tekort aan vertrouwen zou gaan ontstaan, zou het mijns inziens aanbevelenswaardig zijn, vast te leggen dat besluiten op nationaal niveau altijd een 2/3 meerderheid vereisen. Wanneer men dat niet zou kunnen realiseren is het te overwegen ook op de Nederlandse Antillen een zgn. Twee-Kamer-systeem te maken waarbij dan de Eerste Kamer een kamer van revisie wordt en waarin dan elk van de eilanden twee vertegenwoordigers mag aanwijzen.

Onafhankelijkheid

Ik meen de situatie op de Antillen zo te mogen beoordelen dat wanneer het eerder genoemde integrale ontwikkelingsplan eenmaal in uitvoering is en er ook een goede staatkundige structuur bestaat, er uitgangspunten zijn voor het wat meer prioriteit geven aan beraadslaging en discussie over onafhankelijkheid. Het aangeven van een weg daarheen, het kiezen van de middelen daarvoor en het bepalen van een tijdstip waarop die onafhankelijkheid zal moeten worden gerealiseerd, acht ik een eerste verantwoordelijkheid voor de bevolking en de regering van de Nederlandse Antillen zelf.

Wij zullen het standpunt moeten innemen, dat wanneer zij de nodige beslissingen genomen hebben, wij bereid moeten zijn aan uitvoering van die beslissingen maximale medewerking te geven. Zelfs is het mogelijk dat de beraadslagingen en de discussies nog niet direct in de richting van volledige

Cuba

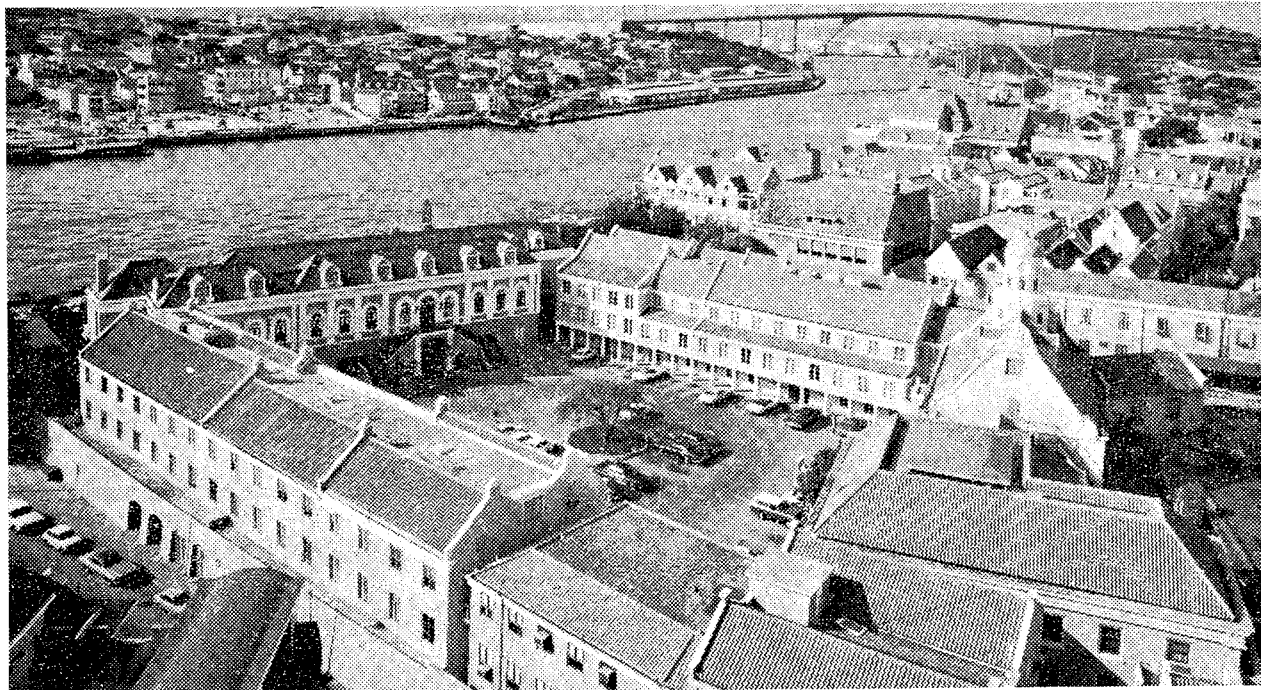
Een zaak die thans ook heel sterk op de Nederlandse Antillen leeft, is het complex van activiteiten dat Cuba in de achter ons liggende maanden heeft ontwikkeld. Het optreden van Cuba in Afrika en naar men zegt, ook in Guyana, heeft nogal wat indruk gemaakt. Zonder van wantrouwen uit te gaan wensen de Antillen wel maximale zekerheid.

Zoals gezegd gaat het bij de Nederlandse Antillen om zes kleine eilanden, die bovendien ver van elkaar verwijderd zijn. Het is duidelijk dat zij niet in staat zijn zichzelf te beschermen. Die bescherming zal van anderen, waaronder ook van Nederland, moeten komen en men vertrouwt erop, dat wij ons van die verantwoordelijkheid bewust zijn en zullen blijven. Een verantwoordelijkheid overigens waarvan men hoopt dat ze nimmer hoeft te worden beleefd.

Werkgelegenheid

De sociaal-economische positie is verre van rooskleurig. Dat komt o.m. tot uitdrukking in een werkloosheid van 20-25% op de eilanden: Curaçao, Bonaire, Saba en St. Eustatius. Aruba heeft een werkloosheid van 12%. St. Maarten heeft een nagenoeg volledige werkgelegenheid, zij het dat deze is gebaseerd op toerisme en wij weten maar al te goed, dat toerisme een niet al te stabiele factor in de economie van een land is.

Ik ben van mening, dat in de komende besprekingen met vertegenwoordigers op de Nederlandse Antillen het bevorderen van een zo duurzaam mogelijke werkgelegenheid een centraal punt zal moeten zijn. Ook in ons land besteden wij daaraan veel aandacht, tijd en geld. Dat zal ook moeten gebeuren ten behoeve van de Nederlandse Antillen. Het hebben van werk biedt de mogelijkheid om in het eigen onderhoud en dat van het gezin te voorzien. Het verrichten van werk biedt ontplooiingsmogelijkheden. De aanwezigheid van veel werk versterkt de economische weerbaarheid van het land. Deze factoren dienen ons voor ogen te staan wanneer wij naar de sociaal-economische positie van de Antillen en daarmee van de Antillianen kijken. Hopelijk kunnen wij erin slagen om op niet al te lange termijn samen met de regering van de Nederlandse Antillen doeltreffende maatregelen te nemen.

KAMERLEDEN VRAGEN, BEWINDSLIEDEN ANTWOORDEN

Leerlingen, die scholen voor voortgezet onderwijs bezoeken kunnen een tegemoetkoming in de studiekosten ontvangen voor het reizen van en naar de school, voor zover de afstand tussen de cantra en de plaats van inwoning en de plaats van de school niet meer bedraagt dan dertig kilometer, dus heen en terug 60 kilometer. In het algemeen is een reiskostenvergoeding tot een maximum van 30 km voldoende. Er doen zich echter gevallen voor waar meer dan 30 km moet worden gereisd, en derhalve voor de betrokkenen een ruimere tegemoetkoming wenselijk zou zijn. Aldus heeft staatssecretaris Klein van onderwijs geantwoord op schriftelijke vragen van het Tweede-Kamerlid drs. G. van Leijenhorst en collega's van KVP en ARP.

De gevallen waarbij de afstand meer dan 30 kilometer bedraagt komen niet alleen in de dunbevolkte gebieden voor maar ook bij studies aan vakscholen waarvan er landelijk slechts één of enkele bestaan. Volgens de bewindsman wordt een onderzoek ingesteld naar de kosten, die een eventuele grotere tegemoetkoming in de reiskosten met zich brengen. Daarna zal worden overwogen of en zo ja, op welke wijze de maximumgrens in de reiskosten zou kunnen worden verhoogd.

RUSSISCHE GEVANGENEN

De christelijk-historische fractievoorzitter in de Tweede Kamer, dr. R. J. H. Kruisinga, vroeg minister Van der Stoel van buitenlandse zaken schriftelijk of hij kennis nam van de inhoud van de brief, geschreven door de twee geestelijken van de Russische Orthodoxe Kerk Yakoenin en Regelson over het ontbreken van zielzorg voor Russische gevangenen. Aan de bewindsman werd voorts gevraagd of hij, eventueel in samenwerking met de Wereldraad van Kerken en de andere organisaties voor het verlichten van het lot van vele, om des gewetens wil achter het ijzeren gordijn gevangengenomen geestelijken en gelovigen, bij de Russische regering wil aandringen op handhaving en toepassing van de Russische wet uit 1919, die ernstig-zieke en stervende gevangenen het recht geeft op geestelijke bijstand.

Volgens dr. Kruisinga moet de minister bij zijn interventie ook wijzen op het feit, dat volgens Yakoenin en Regelson godsdienstige lectuur is toegestaan, maar dat in feite ieder religieus geschrift wordt afgenomen. Tenslotte vroeg dr. Kruisinga aan de bewindsman of hij het in overeenstemming acht met de universele verklaring van de rechten van de mens, dat volgens recente berichten uit de Sovjet-Unie bijbels en gebedenboeken, zelfs officiële uitgaven van het patriarchaat van Moskou, van gevangenen genomen geestelijken worden afgenomen en dat gevangenen, die niet ernstig ziek zijn, ook verdere geestelijke bijstand en pastorale zorg moeten missen.

TREINRAMP

De christelijk-historische Tweede-Kamerleden T. Tolman en H. Wisselink

vroegen de ministers Westerterp van verkeer en waterstaat en Van der Stoel van buitenlandse zaken schriftelijk de Tweede Kamer informatie te verstrekken over de veiligheid van het spoorwegtraject Amsterdam - Brussel - Parijs. Deze vraag werd gesteld na de ramp met de D-trein Amsterdam-Parijs bijna veertien dagen geleden, waarbij een aantal Nederlandse treinreizigers om het leven kwam. „Op dezelfde route hebben zich meer ontsporingen voorgedaan”, aldus de kamerleden. Zij vroegen de bewindslieden voorts de kamer te informeren over het resultaat van de onderzoeken naar de oorzaken van de ongevallen en over de getroffen veiligheidsmaatregelen.

BURGEMEESTERS

Minister De Gaay Fortman van binnenlandse zaken stelde eind 1974 de Tweede Kamer in het vooruitzicht een nota over de problemen rond doorstroming, herbenoeming, selectie en dergelijke van burgemeesters. De Tweede-kamerleden H. Wisselink en T. Tolman (beiden CHU) vroegen dezer dagen aan de bewindsman of die nota nu snel komt. Als de verschijning van de nota niet in zicht is willen de kamerleden de reden van het lange uitblijven weten.

Is het waar, aldus de vragenstellers, dat een eerste ontwerp van de nota door de maandelijkse vergadering van de commissarissen der koningin zozeer bekritiseerd is, dat er nog steeds geen tweede versie gevolgd is?

DUISENBERG EN AMRO-BANK

De christelijk-historische Tweede-Kamerleden dr. R. J. H. Kruisinga en drs. D. F. van der Mei vroegen minister Duisenberg van financiën vorige week schriftelijk of het waar is dat hij, vanuit zijn bijzondere verantwoordelijkheid tegenover het bankwezen, een brief schreef aan de partijbesturen van PvdA, PSP en PPR inzake de acties van deze drie partijen tegen de Amro-bank, met de conclusie, dat de bewindsman de acties onjuist acht. Als de brief inderdaad geschreven is willen de kamerleden weten, of de partijbesturen de brief van de minister beantwoordden. Voorts is gevraagd de gevoerde correspondentie aan de Tweede Kamer over te leggen.

STAATSCOMMISSIE

Dr. R. J. H. Kruisinga, voorzitter van de CHU-fractie in de Tweede Kamer, vindt dat minister Boersma van sociale zaken een staatscommissie moet instellen, die zich buigt over de reikwijdte en de begrenzing van de wetgeving op het terrein van de sociale zekerheid. Dit blijkt uit schriftelijke vragen, gesteld aan de bewindsman. Een andere mogelijkheid zou zijn een advies over dit onderwerp te vragen aan de SER. De vragen zijn ingegeven door de resultaten van een enquête over de waardering van de sociale verzekeringen en voorzieningen.

H. L.

Vermindering loonbelasting gehuwde vrouw

Staatssecretaris Van Rooijen van financiën heeft met toepassing van de hardheidsclausule goedgekeurd dat de gehuwde vrouw die als kostwinster uitkeringen krachtens de Wet Werkloosheidsvoorziening (WVW) of de Algemene Ouderdomswet (AOW) ontvangt, in bepaalde gevallen vermindering van loonbelasting kan krijgen.

Volgens de huidige wetgeving wordt op deze uitkeringen loonbelasting ingehouden naar de tariefgroep 1 voor de (werkende) gehuwde vrouw; bij deze tariefgroep behoort een belastingvrije som die lager is dan die van haar man. Doordat de aan de vrouw toegekende WVW- en AOW-uitkeringen voor de heffing van inkomstenbelasting tot het inkomen van de man worden gerekend, kan het zich voordoen dat als voorheffing van de vrouw belangrijk meer loonbelasting wordt ingehouden dan de man (die in deze situatie meestal nauwelijks of geen eigen inkomste heeft) aan inkomstenbelasting moet betalen. Het teveel ingehouden bedrag kan echter pas na afloop van het betreffende jaar bij het opleggen van de aanslag in de inkomstenbelasting aan de man worden terugge-

geven. De thans getroffen maatregel komt aan dit bezwaar tegemoet.

VERZOEK

Deze maatregel houdt in dat de gehuwde vrouw/kostwinster de inspecteur der directe belastingen schriftelijk kan verzoeken om haar vermindering van loonbelasting te verlenen. De inspecteur zal een vermindering verlenen als aannemelijk is dat zonder die vermindering het totaalbedrag aan loonbelasting dat op de WVW- of AOW-uitkeringen zal worden ingehouden, het bedrag dat haar man vermoedelijk aan inkomstenbelasting verschuldigd gaat worden, met 10 procent of meer doch tenminste f 500 overtreft. De vermindering die in een dergelijk geval wordt verleend, heeft tot gevolg dat het jaarbedrag van de loonbelasting die op die uitkeringen wordt ingehouden, ongeveer even groot is als de inkomstenbelasting die de man achteraf verschuldigd zal zijn. Verzoeken tot vermindering van loonbelasting kunnen nu reeds worden ingediend.

H. L.

Wat de Tweede Kamer na de vakantie gaat behandelen

De Tweede Kamer is met vakantie tot en met maandag 23 augustus. Daarna wacht weer een volle agenda.

De agenda is als volgt:

Dinsdag 24 augustus, woensdag 25 augustus en donderdag 26 augustus: debat over de ontwapeningsnota, plenaire behandeling van de nota „Naar een structuur voor de ontwikkeling en vernieuwing van het primair en secundair onderwijs”, debat over de migratie en begeleiding van Surinamers en Antillianen en behandeling van de nieuwe wet arbeid buitenlandse werknemers;

dinsdag 31 augustus, woensdag 1 september, donderdag 2 september, dinsdag 7 september, woensdag 8 september en donderdag 9 september: behandeling van de wet voorraadvorming aardolieproducten, de nota studiefinanciering en debat over de huidige situatie in de Nederlandse visserij; dinsdag 14 september, woensdag 15 september en donderdag 16 september: behandeling van de beide initiatiefwetsontwerpen inzake abortus.

Dinsdag 21 september: prinsjesdag.

De vergadertijden van de Tweede Kamer zijn als volgt: op dinsdagen van 14.00 uur tot uiterlijk 23.00 uur, op woensdagen van

13.00 uur tot uiterlijk 18.30 uur en op donderdagen van 10.15 uur tot uiterlijk 23.00 uur.

Zij, die een bepaald debat willen bijwonen doen er goed aan om, voordat zij naar Den Haag afreizen, te informeren naar het juiste tijdstip. Inlichtingen worden gegeven door het secretariaat van de fractie van de CHU en door de afdeling voorlichting van de Tweede Kamer (telefoonnummer Tweede-Kamergebouw 070-614911).

H. L.

Luxemburgse onderscheiding voor drs. J. van Dis Hzn

De in de kring van de CHU bekende drs. J. van Dis Hzn. (tevens lid van het college van gedeputeerde staten van Noord-Holland) is onderscheiden met de Groothertogelijke orde van de Eikenkroon van Luxemburg. Deze onderscheiding is hem toegekend voor zijn verdiensten voor de eenwording van Europa in zijn functie van voorzitter van de Unie van provinciehoofdsteden.

Ontvangen publikaties

„Spelregels bij arbeidsconflicten” door mr. J. M. van der Linden; uitgave Stichting Maatschappij en Onderneming, Badhuisweg 91, Scheveningen.

In deze nieuwe SMO-studie wordt beschreven, hoe er in de Nederlandse arbeidsverhoudingen gedurende de laatste jaren belangrijke veranderingen optraden. Daarbij wordt in toenemende mate gebruik gemaakt van nieuwe, krachtiger actiemiddelen als selectieve staking en bedrijfsbezetting. De Rotterdamse havenstaking van 1970, de bouwstaking van 1971, het metaalconflict, het Pelgerconflict en de Enka-bezetting in 1972, de Hoogovensstaking en haar nasleep in 1973, de staking bij het

transportbedrijf Meeus in 1975: dat waren allemaal gebeurtenissen die nieuws brachten.

De decentralisatie heeft de nadruk en de verantwoordelijkheid ten aanzien van de belangenbehartiging van werknemers steeds meer bij de bedrijfsgenoten zelf gelegd. De internationalisatie tenslotte dwingt de vakbeweging tot het opzetten van een internationale organisatie.

In welke ontwikkeling past dit alles en welke invloed heeft het op de discussie over een wettelijke regeling van het stakingsverschijnsel? Dit wordt in de studie beschreven.

H. L.

VERBIJSTERING BIJ HET LEZEN

Klaus Rainer Röhl, *Vijf vingers maken nog geen vuist*. Uitgave Het Wereldvenster, Baarn. Prijs f 27,50.

Dit boek gaat voornamelijk over de Baader-Meinhofgroep, de Rote Armee Fraktion, het geruchtmakende studentenblad Konkret, de revoluties aan de Duitse universiteiten, Rudi Dutschke, de processen, etc. Men kan moeilijk volhouden, dat Röhl niet goed op de hoogte is geweest, want het blad Konkret was „zijn” blad, bovendien was hij getrouwd met Ulrike Meinhof van wie hij later weer scheidde. Zijn studentenblad had grote invloed, achttien jaar lang, tot de liquidatie in 1973. Röhl was acht jaar lang lid van de toen illegale communistische partij (KPD), totdat de partij de ondergang van Konkret eiste. Klaus Rainer Röhl geeft op een eerlijke, zichzelf niet ontziende, wijze antwoord op de vele vragen die het ageren van de Baader-Meinhofgroep bij het publiek heeft opgeroepen; waarom ontstond de Rote Armee Fraktion in de Duitse Bondsrepubliek? Waarom ging Ulrike, aanvankelijk pacifiste, de weg op naar anarchisme en terrorisme?

Röhl geeft ons een nauwkeurig en goed gedocumenteerd verslag van de vele gebeurtenissen die zich rond de hoofdpersonen van het drama Baader-Meinhof hebben afgespeeld. Wij geven slechts enkele voorbeelden. Zo dient Franz Josef Strauss in 1961 tegen Ulrike een aanklacht in, omdat zij een artikel over Strauss eindigde met de volgende zin: „Zoals wij onze ouders nu naar Hitler vragen, zullen onze kinderen ons eens naar de heer Strauss vragen.” Uiterst fel reageert de groep op het bezoek van de Perzische sjah aan de Bondsrepubliek. Ulrike schrijft een open brief aan Farah Diba, van vrouw tot vrouw, naar aanleiding van een artikel van Farah Diba in de Neue Revue. Ulrike schrijft in deze brief: Goedendag mevrouw, u vertelt in de Neue

Revue dat de zomer in Iran zeer heet is, en dat u zoals de meeste Perzen met uw gezin naar de Perzische Riviëra aan de Kaspische zee bent gegaan.

OVERDREVEN

Zoals de meeste Perzen - zo gaat Ulrike verder - is dat niet wat overdreven? In Balutsjistan en Mehran bijvoorbeeld lijden „de meeste Perzen” - 80 procent - aan erfelijke syfilis. En de meeste Perzen zijn boeren met een jaarinkomen van minder dan 100 dollar. En van de meeste Perzische vrouwen sterft elk tweede kind - 50 van de 100 - door honger, armoede en ziekte.... En ook de kinderen, die veertien uur per dag tapijten knopen, gaan ook die - de meesten? - zomers naar de Perzische Riviëra aan de Kaspische Zee?

Hoe gecompliceerd de persoonlijkheidsstructuur van Ulrike is, blijkt uit een getuigenis van Peter Rühmkorf over haar: Aan de ene kant is ze vol meedogenloze maatschappijkritiek, aan de andere kant deel uitmakend van het fijnbeschaafde, verheven gezelschapsleven; in dit glanzende „quasi” dus bewoog ze zich, zeer gemakkelijk en zeer beslist, en niets duidde erop, dat dit schemerlicht haar onaangenaam was. En haar ex-echtgenoot schrijft over haar: ze had behoefte aan menselijke warmte, aan groepsaanhouding, één grote familie, dorpsgemeenschap, natuurschap. In dat grote verband moest ook haar gezin, haar huwelijk worden gebed en behoed. Het tegendeel was het geval: ze verloor in dit gruwelijke spel alles waarmee ze zich had ingelaten.

VERBIJSTERD

De lezing van dit boek laat een heel merkwaardig gevoel na: men gaat enige sympathie krijgen voor die jonge mensen die - althans aanvankelijk - van goede bedoelingen bezielde waren. Maar men wordt hoe langer hoe meer verbijsterd, als men bemerkt welke middelen deze jonge mensen aan gaan wenden, als zij toch hun doel willen bereiken. Het is gruwelijk te ervaren, dat deze jeugd voor geen enkele grens meer halt houdt. Enkele goede foto's, speciaal van Ulrike, zijn in dit boek dat 228 pagina's telt, opgenomen.

Van Hulst.

AANNEMINGSBEDRIJF
H OOGVLIET & ZN. B.V.
 Burgerlijke- en Utiliteitsbouw

- NIEUWBOW
- VERBOUW
- ONDERHOUD

ZWIJNDRECHT
 Molenvliet 9 - Tel. 01850-26651-27034-24330

korteweg
bouw en aanneming maatschappij b.v. breda

TIMMER- EN AANNEMINGSBEDRIJF
J. STOUT
 Dijklaan 84 - Telefoon 01825-590 - BERGAMBACHT

Voor uw

- ★ Dieselolie, Benzine, Petroleum,
- ★ Kolen, Huisbrandolie,
- ★ Tank-transporten
- ★ Butaan en Propaangas
- ★ Campingflessen vullen
- ★ Container-vuilafvoer

„DE KLOK” Handelsmij. N.V.
 WEST-VARKEHOORDSEWEG 470
 ROTTERDAM-24 - Telefoon 190200
 Telefoon 325011 afdeling containers.

BOUW- EN AANNEMERSBEDRIJF
M. DE RAAD & ZN.
 Pickéstraat 64 - Tel. 01719 - 2100 - 1831
 Oude Zeeweg 33 - Tel. 01719-4500
 NOORDWIJK

Voor loodgieters-, gas-, sanitaire
 en leiuwerken
 (ook asfalt-shingles) in en op uw bouwwerken
 naar het sinds 1848 bekende en vertrouwde adres:

Gebr. BEKKER B.V.
 REIJNDERSBUURT 11-13, LEEUWARDEN, POSTBUS 58.
 TELEFOON 05100-20841.

Echte kerkorgels
 ook voor hedendaagse kerken

ORGELBOUW
Ernst Leeflang
 Tel. 055-217582 en 254130
 APELDOORN.
 Langeweg 16 - Apeldoorn.

Wie aan de toekomst bouwt
 Bouwt op de C.H.U.
 Met een advies dat u vertrouwd
 Bouwt Meester's Bouwbedrijf voor u.

Vrijblijvend advies voor
 renovatie - nieuwbouw - utiliteitsbouw.

**Meester's
 Bouwbedrijf**
 Oudedijk 5, Oldebroek. Telefon 05253-1230.

TUINAANLEG
BINDER B.V. - RHOON
 Aanleg en onderhoud van
 GEMEENSCHAPPELIJKE TUINEN, PLANT-
 SOENEN, PARKEN, SCHOOLTUINEN etc.

- grond- en straat- werken
- drainages
- rioleringen
- beplantingen
- windkeringen en afrasteringen
- aanleg grasgazons
- onderhoud van groenvoorzieningen
- onkruidbestrijdingen
- kleigrond, teelaarde
- graszoden en graszaden
- bloembakken

Dorpsdijk 50-52 - Postbus 820 - Rhoon
 Telefoon 01890-6111*

ALLE ZWAAR-TRANSPORTEN
EXPEDITIE- EN TRANSPORTBEDRIJF
 Fa. M. Bouw & Zonen
 VETKAMP 94 - NIJKERK
 Tel. (03494) 1355
 GEWELDE LINDENSTEN
 DOOR GEHEEL NEDERLAND

AANNEMERSBEDRIJF
B.V. RADIX & VEERMAN
 Oudelandsweg 30 - Tel. 03480-2204 - WOERDEN
 Verbouw - Nieuwbouw door geheel Nederland

Stelt u prijs op
**VAKWERK
 KWALITEITS-
 ARTIKELEN**
 dan
**VAN
 ZEBEN'S**
 Woninginrichting N.V.
 Laarstraat 12-20
 Zutphen

TOT 140% HYPOTHEEK
 Kostel. vrijbl. off. Geen afsluitprovisie.
 Geldlening f 5000,-/36 x f 171,- enz.
 Advies en bemiddeling onroerend goed.
HUIZEN te k. gevr. en aangeboden.
Dr. J. A. Uding & Partners
 Financ. adv. en vastgoed consultants.
 v. Maerlantlaan 7 - Amersfoort.
033-17647.

BOUWBEDRIJF
**Fa. C. Spijker
 & Zn.**
 Van Ostadelaan 61.
 Tel. 02150-11189-16777
 HILVERSUM

BUDDINGH NATUURSTEEN B.V.
 Kanaalweg 10-11 - Telefoon 08385-19119
VEENENDAAL

**C
D
A**
 een goed bestuur

Zaanse Koosket

Maaskant
 WILHELMINA-LEERLINGEN

KOCH
 Telefoon 055-214259
 Apeldoorn
 Kerkorgels
 Elektronische
 orgels
 voor kerk-, school-
 en huismuziek.

**ADVERTEER IN DE
 NEDERLANDER**

**STICHTING
 BURGERSCHAPS-
 KUNDE**

Regeren - Reageren
 Politieke partijen, democratisering,
 nieuwe bestuursvormen, sociaal-econo-
 mische beleid, woningbouw.....
 Een cursus burgerschapskunde
 39 schriftelijke lessen voor f 30,-

Politiek bekeken
 partijen en partijstelsel, volks-
 vertegenwoordigers, recht en
 rechtspraak, gemeente en pro-
 vincie, milieubeheer.....
 een oriënteringscursus
 12 schriftelijke lessen voor f 10,-

Werkende jongeren project
 Een serie afleveringen op het gebied van
maatschappijvorming voor werkende
 jongeren.
 Informatie op sterk beeldende wijze
 en herkenbaar als behorende tot de
 leefsituatie van werkende jongeren.
 8 afleveringen voor f 20,-

De gemeenteraad
 Het raadslidmaatschap, de begroting,
 ruimtelijke ordening, subsidieregelingen,
 gewestvorming.....
 Een cursus gemeentepolitiek
 24 schriftelijke lessen voor f 25,-

De ondernemingsraad
 Wet op de ondernemingsraden, vergader-
 techniek, bedrijfseconomie, de vakbe-
 weging, sociale verzekeringen, perso-
 neelsbeleid.....
 Een cursus voor ondernemingsraad-
 leden
 34 schriftelijke lessen voor f 45,-

**STUUR EEN LEGE ENVELOP (ZON-
 DER POSTZEGEL) AAN: STICHTING
 BURGERSCHAPSKUNDE, ANT-
 WOORDNUMMER 235(N), LEIDEN
 EN U ONTVANGT PER OMGAANDE
 UITGEBREIDE INFORMATIE! TELE-
 FOON 071-893403.**

de nederlander

CH-WEEKBLAD

Redactie: Postbus 8822 - 'sGravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

f30.- BRUTO = f41.50 NETTO

Poging tot doorbreking van inflatiespiraal

door: Mr. G. van Muiden, lid Unieraad en lid Permanente Programadviescommissie van het CDA

OPNIEUW INGRIJPEN IN DE LONEN

Op 8 juli heeft het Kabinet in een twaalf pagina's tellende brief de Tweede Kamer ingelicht over het loon- en prijsbeleid voor de tweede helft van 1976, gepaard gaande met een aantal premieverlagende en premieverschuivende maatregelen op het gebied van de sociale verzekering. Bovendien werden toezeggingen gedaan voor overheidssubsidies in 1977 ten laste van de pot van de Structuurnota Lubbers om ook voor 1977 de premiëlast te drukken.

Dit is in deze kabinetsperiode de derde maal, dat in de lonen wordt ingegrepen. De eerste maal was dit krachtens de Machtigingswet, die in 1974 werd gehanteerd om de gevolgen van de oliecrisis te kunnen opvangen voor de nationale economie.

De tweede maal aan het begin van dit jaar, krachtens de Loonwet van 1970, waarbij een loonpauze werd afgekondigd van 6 maanden. Krachtens de in juni door de Staten-Generaal aanvaarde wijziging van deze Loonwet werd de loonpauze verlengd tot 1 augustus, omdat de regering in tijdnood was gekomen.

De derde maal dus eveneens krachtens de wijziging van de Loonwet in juni door de Staten-Generaal aanvaard. Minister Boersma heeft voor de televisie verklaard, dat dit (althans voor deze kabinetsperiode) de laatste maal zou zijn.

DE BITTERE PIL VAN BOERSMA

Het is voor hem dan ook een bittere zaak geweest. Enerzijds is er de onafwendbare noodzaak van de loonkostenstijging (dit jaar al weer bijna 10 % 9.3 procent volgens de regering) te beperken om de werkloosheid niet nog groter te doen worden en de bedrijfsrendementen en daarmee samenhangend ook de bedrijfsinvesteringen niet nog verder te doen dalen.

Anderzijds moest nu voor het eerst worden ingegrepen in de prijscompensatie, welke achteraf na een half jaar het loonniveau bedoelt aan te passen aan het gestegen prijsniveau. En dan door de man, die tegen de Loonwet in 1970 heeft gestemd en het destijds minister Roolvink (in het Kabinet-De Jong) kwalijk nam, dat hij tegen de wens van de vakbeweging (met name het NVV) de Loonwet in het Staatsblad bracht ter vervanging van de loonbepalingen in het Buitengewoon Besluit Arbeidsverhoudingen 1945 (dat laatste wordt wel eens vergeten, want na de oorlog heeft de Regering altijd de bevoegdheid gehad in de lonen in te grijpen).

Wederom:

enkele weken geen

„De Nederlander”

Het christelijk-historische weekblad „De Nederlander” zal wederom enkele weken niet verschijnen. In het politieke leven is het nog steeds tamelijk rustig.

Het eerstvolgende nummer van „de Nederlander” komt uit op vrijdag 3 september aanstaande. Daarna is er weer een regelmatige verschijning.

Bestuur Uniepers en redactie „de Nederlander”

VERSCHIL IN INGRIJPEN

Er is overigens tussen de drie malen, dat het Kabinet-Den Uyl ingreep in de lonen wel een kenmerkend verschil.

De eerste maal in 1974 bleef de Loonwet ongebruikt en werd een Machtigingswet speciaal voor dat jaar gehanteerd. Daarbij werd niet in de prijscompensatie ingegrepen, integendeel, per 1 april 1974 werd een voorschot van 3 procent op de prijscompensatie gegeven, dat voor 1½ procent werd verrekend met de prijscompensatie per 1 juli 1974 en voor de overige 1½ procent met de prijscompensatie per 1 januari 1975.

De prijscompensatie, die de binnenlandse en buitenlandse inflatie (in 1974 steeg het invoerprijspeil met maar liefst 35 procent) zonder meer liet doorwerken in de lonen werd zelfs versterkt toegepast in 1974. Door het voorschot kreeg de inflatie in de loonontwikkeling nog een extra impuls, welke het niveau van het minimumloon (en van AOW-uitkeringen en Bijstandsuitkeringen) ook extra versnelde omhoog bracht. De ingreep krachtens de Machtigingswet had alleen betrekking op de initiële loonstijging, d.w.z. de nominale loonstijging, die boven de prijscompensatie wordt gegeven. Was deze in 1973 3½ à 4 procent in 1974 werd het 3 x f 15,- per maand, voor de modale werknemer van 1973 (ongeveer f 18.000,-) altijd nog ongeveer 3 procent. Bovendien werden de vloeren in de prijscompensatie, welke in 1973 in de CAO's waren gebracht, in 1974 krachtens de Machtigingswet behoorlijk verhoogd (d.w.z. dat per procent prijscompensatie een minimumbedrag aan nominale loonaanpassing werd gegeven).

De prijsstijging werd aldus én door het voorschot én door de vloeren versterkt doorgegeven in de loonontwikkeling, waardoor ondanks de Machtigingswet het loonniveau in 1975 aanzienlijk gestegen was ten opzichte van 1973.

De ingreep per 1 januari 1976 liet ook de prijscompensatie ongemoeid en verbood alleen de initiële loonstijging. Aldus werd 4.5 procent prijsstijging, opgetreden tussen 15 april 1975 en 15 oktober 1975, doorgegeven in de lonen. Intussen was in 1975 weer een forse nominale loonstijging opgetreden, bestaande uit initieel ongeveer 2 procent en ruim 10 procent aan prijscompensaties.

Letten we op het duidelijke verschil tussen de drie ingrepen, dan is de ingreep 1974 eigenlijk duidelijk over zijn doel heengesloten en te royaal geweest: de inflatie werd eerder aangewakkerd dan afgeremd. De ingreep aan het begin van 1976 liet de afspraken bij CAO gemaakt intact en was juridisch daarom correct. Economisch liet men het inflatievoertuig echter voortrollen zonder gas te geven of af te remmen.

De derde ingreep in de lonen is dan ook naar zijn effect eigenlijk pas de eerste ingreep.

Dit tekent de politieke situatie. Uit vrees impopulaire maatregelen te nemen, die minder leuk zijn voor linkse (en rechtse) mensen, neemt men te laat de maatregel, die pas werkelijk ingrijpt, terwijl men psychologisch het odium op zich laadt steeds weer in te grijpen, omdat men juridisch inderdaad driemaal dit gedaan heeft.

WAAROM ZO LAAT?

Een paar eenvoudige feiten mogen wel weer eens ten tonele worden gevoerd nu de eerste kruiddamp over het treffen van de loonmaatregel is opgetrokken en de in de openbaarheid gestelde breuk tussen het

FNV en het Kabinet-Den Uyl schijnt te leiden tot een vreedzame coëxistentie en de uitspraak van Spit (vice-voorzitter en voorzitter wegens vakantie van Kok), dat de tijd wellicht ook deze wonden heelt.

Overigens verdient de houding van het CNV alle lof, omdat dit aan zijn leden duidelijk heeft durven maken, dat een sterk matigend loonbeleid noodzakelijk is voor de werkgelegenheid en, mits de koopkracht voor de gewone man behouden blijft, heeft willen medewerken aan een redelijke oplossing.

Deze eenvoudige feiten zijn, dat tezamen genomen het nationaal inkomen in 1974 en 1975 niet is gestegen, maar ongeveer op nul is blijven staan. 1975 was het dieptepunt met een daling van het nationaal inkomen en een rendement nul op het werkzame bedrijfsvermogen van ondernemingen.

Welnu, als er niets meer te verdelen valt en het reële inkomen (nominaal inkomen na aftrek van stijging belastingen, premies en prijzen) van de modale werknemer stijgt in die jaren met ongeveer 6 procent, waardoor het overig inkomen in bedrijven daalt met ongeveer 15 procent, dan moet het mis gaan met werkgelegenheid en investeringen. De arbeidsinkomensquote van bedrijven steeg van 86.5 in 1973 tot 96 in 1975.

En de Overheid liet bovendien haar uitgavenpeil groeien met 80 procent nominaal (plm. 50 procent reëel) in 1976 ten opzichte van 1973. Bovendien stegen de sociale premies met meer dan 3 procent van het nationaal inkomen, d.w.z. dat de premiedruk de inflatie vooruit holde met ongeveer 16 procent.

Is het nu zo, dat pas in 1976 het Centraal Planbureau en de Regering ons hebben geconfronteerd met deze onthutsende cijfers? Niets is minder waar. Al in 1974 (in het voorjaar) bleek uit de cijfers van het Centraal Planbureau, dat met de automatismen van een hoge nominale loonstijging, stijgende belasting- en premiedruk en een toenemend beroep op financiering door de Overheid uit aardgasbaten en verhoging Overheidsschuld, we in de gevarezone kwamen. De werkloosheid steeg snel, de bedrijfsrendementen daalden snel.

Begin 1975 hield de vakbeweging een grote demonstratie (een jaar eerder had de mid-stand het gedaan en een half jaar daar-

voor de landbouw). Men vroeg de Regering om miljarden kostende maatregelen om de werkloosheid te bestrijden.

Ook de President van de Nederlandse Bank liet zich in zijn scherpe analyses niet onbetuigd. Hij heeft onlangs voor het Congres van het Nederlands Christelijk Werkgeversverbond zijn analyses nog eens herhaald.

In het voorjaar van 1975 presenteerde de Regering de Werkgelegenheidsnota met cijfers van het Planbureau, waaruit bleek, dat de structureel geworden loon- en prijsinflatie met daar bovenop de sterk gedaalde wereldconjunctuur de positie van het Nederlandse bedrijfsleven aanmerkelijk had verzwakt. De arbeidsinkomensquote in bedrijven was opgelopen tot 95 (in het midden- en kleinbedrijf tot boven de 100).

Behalve een fors pakket conjuncturele maatregelen om de werkloosheid aan te pakken werd niets gedaan aan de sterke stijging van de overheidsuitgaven en de uitgaven voor de sociale verzekering. Evenmin werd de loonontwikkeling aangepakt.

1975 werd een jaar met inflatiecijfers boven de 10 en een stijgende werkloosheid met steeds dalende bedrijfsrendementen.

De Regering presenteerde voor 1976 opnieuw een forse uitgavenstijging van de overheidsuitgaven (reëel met 8 procent), terwijl het nationaal inkomen in 1975 gedaald was. Weliswaar werd weer een pakket van conjunctuurmaatregelen (ongeveer 7 miljard) begroot, maar nu we middenin 1976 zijn aangeland is het conjunctuurherstel er nauwelijks, in tegenstelling met in Duitsland, Amerika en Japan.

De ongerustheid, bij het bedrijfsleven al lang aanwezig, werd meer algemeen. De motie Andriessen-Aantjes heeft dan uiteindelijk geleid tot de nota, die in de jaren 1977-1980 de stijging van de overheidsuitgaven en de sociale premies wil beperken tot 1 procent per jaar van het nationale inkomen (het CDA wil 0.6 à 0.7 procent). De noodzaak de loonontwikkeling in te dammen en de loonsomstijging te beperken tot beneden de 10 procent heeft nu geleid tot twee loonmaatregelen in één jaar, waarvan de laatste dus pas echt effectief is.

vervolg op pag. 2

Een gelukwens en een dankbetuiging

Het is dit jaar twee eeuwen geleden, dat de Verenigde Staten van Amerika werd gesticht („werd” is geen drukfout; ik volg hier het voorbeeld van de Amerikanen zelf). Het hoogtepunt van de herdenking was de tweehonderdste viering van de Onafhankelijkheidsdag op 4 juli jl.

Namens de redactie van „De Nederlander” wens ik onze Amerikaanse vrienden van harte geluk. De CHU behoort niet tot die Nederlandse partijen, die zich geroepen voelen, nu eens dit en dan weer dat land de les te lezen, met dien verstande, dat het doorgaans landen zijn, waarvan de politieke kleur hun niet aanstaat. En het Christelijk-Historisch weekblad „De Nederlander” behoort niet tot die Nederlandse persorganen, die het vooral op Amerika gemunt hebben.

Wij hebben de Amerikanen altijd als vrienden beschouwd. Dat wil niet zeggen, dat er in de kolommen van ons weekblad nooit critiek op de Verenigde Staten is geleverd. Maar voor ons is en blijft Amerika het land, waaraan het Nederlandse volk het, meer dan aan welk ander land van de wereld ook, te danken heeft, dat het leeft in vrijheid, welvaart en vrede: het land, dat door de invasie in Normandië de tweede wereldoorlog heeft beslist, dat ons met zijn Marshall-hulp weer op de been heeft geholpen en dat door de oprichting van de NAVO de Russen op een afstand heeft weten te houden.

Daarom zeggen wij in dit jubileumjaar tegen onze Amerikaanse vrienden niet alleen „welgefeliciteerd” maar ook: „en nog wel bedankt”.

K. de Vries

PARLEMENTARIA

Prof. Diepenhorst in Senaat:

Voorkom wetenschappelijke en bestuurlijke hoogmoed

„Dat ik een enkele beschouwing geef naar aanleiding van dit wetsontwerp is niet omdat ik roet in het eten wil gooien. Ik ben van de wenselijkheid een Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid in te stellen overtuigd. De reden is evenmin dat ik een bewonderaar ben van de wetstekst of de toelichting.”

Aldus onlangs prof. I. A. Diepenhorst, namens KVP, ARP en CHU in de Eerste Kamer bij het debat naar aanleiding van de instelling van een Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. Enkele gedeelten uit het betoog van de ARP-senator geven wij hierbij weer.

TWIJFEL

Immers, hoe begrijpelijk het moge zijn dat de Regering die graag koe en geit spaart zegt dat geen advisering over beleid maar informatievervalsing voor ogen staat wat ook in de gekozen redactie van artikel 2 naar voren zou komen, het is ondenkbaar dat een Raad die tijdig op tegenstrijdigheden en knelpunten bij te verwachten ontwikkelingen moet wijzen en van wie zelfs beleidsalternatieven verwacht worden enkel

een informatieve werkzaamheid zou leveren. Ik vind het ook niet onaanvaardbaar. Het kan zelfs moeilijk anders. Maar ik wil wel enige twijfel zaaien inzake van de in de ministeriële stukken verwachte vlotte gang van zaken.

Het leven wordt moeilijk bestuurbaar. Neemt men een wat losse opsomming, dan zijn daar het landen van de Concorde op Schiphol, de kwestie der tweede grote luchthaven, de dam door of over de Oosterschelde, de milieubeheersing, de geboortecontrolle - niet bij ons in die vorm voorgesteld gelijk een buitenlands geleerde dit deed: verlof van een controlerende instantie om een kind te krijgen; de gelijkheid der kansen bij het onderwijs.

Weet een informatieve raad met deze vragen weg? Hij bestaat uit deskundigen, voor het merendeel hooggeleerden, intellectuelen. Er is geen verkiezing langs democratische weg, er is benoeming, ik zeg niet - ter voorkoming van misverstand - op elitaire wijze, maar in werkelijkheid is dit wel het geval. Daar behoeft men niet voor terug te schrikken.

ARJOS EN CHJO STEUNEN C.D.-EUROPESE PARTIJVORMING

De dagelijkse besturen van CHJO en Arjos volgen met belangstelling de samenwerking van de christen-democratische partijen in Europa, uitmondend in een Europese Federatie van deze partijen.

De jongerenorganisaties van CHU en ARP steunen deze samenwerking van harte en trachten daar eveneens mede vorm aan te geven. Aldus een gezamenlijke verklaring. Zo'n Europese christen-democratische partijvorming dient zich in politiek opzicht te laten leiden door een onafhankelijke koers, met een programma gebaseerd op en uitgaande van het evangelie, die een eigen derde weg vertegenwoordigt naast conservatieven en socialisten. Zo'n koers verdraagt zich allerminst met een politieke middenpositie die afhankelijk gesteld wordt van wat zich in Europa conservatief, dan wel progressief noemt.

De beide jongerenorganisaties keren zich dan ook tegen de bekendmaking van de president van de Europese Unie van Christen-Democraten, de CDU-politicus Kai Uwe von Hassel, dat christelijke, conservatieve en onafhankelijke partijen van Scandinavië tot aan de Middellandse Zee zich nog dit jaar zullen verenigen in een „Europese Democratische Unie”, om het politieke midden te versterken.

De heer Von Hassel deed deze uitspraak op 22 juni j.l. in Bonn. CHJO en Arjos achten de medewerking van de Europese christen-democratische partijen van een per definitie anti-socialistisch dan wel anti-konservatief blok niet aanvaardbaar en vertrouwen dat de Nederlandse christen-democratische partijen met kracht stelling zullen nemen tegen een dergelijke gang van zaken.

vervolg van pag. 1

DE GELDILLUSIE

De roep om desnoods in te grijpen in de prijscompensatie in de lonen was echter medio 1975 nog nauwelijks aanwezig, omdat dit impopulair is.

De Permanente Programadviescommissie van het CDA durfde het aan en ook de centrale ondernemersorganisaties in het midden- en kleinbedrijf bepleitten dit in hun beleidsprogram in juli 1975. Daarvoor was echter vereiste, dat de koopkracht van de gewone man niet zou worden aangetast en dus zou verlagings van belastingen en premies de noodzakelijke aanvulling moesten vormen.

Voor 1976 werden echter inkomsten- en loonbelasting verhoogd en de BTW wordt per 1 oktober verhoogd.

De oplossing, nu gevonden, is gebruik te maken van bestaande reserves om premies te verlagen en voor de toekomst te hopen, dat overheidsbijdragen én een gunstiger ontwikkeling van de sociale uitkeringen de premieverlagings permanent kunnen maken.

Hoe triest de situatie nu in feite geworden is hebben de in de Raad van Bestuur in Arbeidszaken samenwerkende centrale organisaties van industrie, middenstand en landbouw nog eens uiteengezet in hun brief aan de Tweede Kamer na afloop van het mislukken van de loononderhandelingen op woensdag 23 juni 1976.

Als het voorstel van het FNV, om een uniforme prijscompensatie van aan iedereen f 102,- per maand te geven, was aanvaard, zou de loonsomstijging in 1976 niet alleen boven de 11 procent uitkomen (voor het

midden- en kleinbedrijf met veel laag betaalden zelfs boven de 13 procent), maar door de daarna optredende extra prijsstijging en de inhouding van belasting en premies zou er slechts f 32,- per maand voor de modale werknemer van overschieten. Dat is f 9,50 minder dan de huidige Regeringsbeslissing en f 6,- minder dan de werkgevers hadden aangeboden (f 20,- per maand plus 0,6 procent verlaging ziektefondspremie plus 0,7 procent verlaging WAO-premie).

Terecht spreekt de Regering in haar brief aan de Tweede Kamer dan ook over de geldillusie van het FNV-voorstel. We waren en zijn aangeland op het moment, dat inflatie voor iedereen verlies betekent en het afwentelen op anderen daarvan nog meer verliezers maakt.

We staan thans in augustus 1976 met de beide benen weer op de grond met de wetenschap, dat inflatie ons allen armer maakt, het aantal werklozen laat toenemen en de collectieve noodzakelijke voorzieningen én de investeringen voor onze toekomst straks aantast.

Het is diezelfde modale werknemer, die dit ook beseft en het gevecht aan de top dan ook maar matig kan waarderen en nog minder begrijpt. En het is de gewone kleine ondernemer, die, zoals na een lange droge zomer iedereen naar regen verlangt, nu ook begint te zien, dat dit besef in brede kringen van ons volk begint door te dringen. Inderdaad, de eerste druppels op het inflatievuur vallen. Als we nu maar willen aanvaarden, dat het vuur hiermede nog niet uit is en de inflatie nog niet is gedaald beneden de 5 procent, zoals in Duitsland.

VERLEIDING VAN MACHT

Bedenkelijker wordt het in het geval dat een medisch onderzoeker verklaart: „We cannot duplicate God's work, but we can

come very close”, aldus prof. Diepenhorst die vervolgde: „Even ongunstig is de wel aangetroffen voorstelling dat een mathematicus zo ongeveer als een engel des lichts zou spreken. Voeg hierbij het feit van bij het klimmen der jaren groeiende zelfverzekerdheid: niet iedere vorser blijft bescheiden, maar bijt zich geleidelijk vast in eenmaal ingenomen standpunten en dan is er de verleiding van de macht ook voor adviseurs.

WAARSCHUWING

In het algemeen zou ik ook willen waarschuwen tegen te veel vertrouwen in de wetenschap voor een te voeren beleid. Ieder weet dat weervoorspellingen op het weer geen invloed hebben,” aldus prof. Diepenhorst namens de CDA-fracties in de Eerste Kamer.

NIEUWE RESTAURATIE AAN BINNENHOF GEREED

Dezer dagen zijn door de Rijksgebouwendienst de restauratie en verbouw van Binnenhof 20 in Den Haag, waar tot ongeveer 1969 het ministerie van Verkeer en Waterstaat was gevestigd en onder meer in de Trêveszaal kabinetsvergaderingen werden gehouden, afgesloten. Het werk stond onder leiding van de directie 's-Gravenhage van deze dienst en architect J. P. M. Goudeau, hoofd van het landelijk bureau voor de rijksmonumenten Rijksgebouwendienst.

Tot 1 januari 1977 zal Binnenhof 20 worden gebruikt voor bijeenkomsten op Europees niveau van ministers en regeringsleiders. Daarna zullen de ruimten worden overgedragen aan het departement van algemene zaken, in het bijzonder te gebruiken door het kabinet van de minister-president, de directie van de Rijksvoorlichtingsdienst en enkele afdelingen daarvan. Sinds de start van de restauratie en verbouwing, die in totaal ongeveer 12 miljoen gulden hebben gekost, is veel veranderd in het gebouw, dat in 1882 werd betrokken door het toenmalige departement van Verkeer.

ZORGVULDIG

Speciaal de restauratie van de Trêveszaal, de Statenzaal en de aangrenzende hal - een belangrijk geheel uit de zeventiende eeuw naar een ontwerp van Daniël Marot - vergde de uiterste zorgvuldigheid.

Bij de inrichting van de voornaamste vertrekken is onder meer gebruik gemaakt van antieke meubelen, schilderijen en luchters uit de collectie van de dienst van 's Rijks verspreide kunstvoorwerpen.

Gezien de bestemming van Binnenhof 20 is de totale oppervlakte vergroot. Dat was mogelijk door het aanbrengen van een kelderderdieping en een extra bouwlaag binnen de oude o.m.vang van de kappen.

CZAAR PETER

Naast de hoofdingang op het Binnenhof is een tweede toegang speciaal voor het kabinet van de premier. Mede op voorstel van de vroegere secretaris-generaal van het ministerie van Algemene Zaken, wijlen jhr. mr. A. J. M. van Nispen tot Pannerden, is deze ingang het Czaar Peterpoortje genoemd.

Een anekdotisch voorval wil dat in 1717 een Russische delegatie een bezoek aan de Hoogmogenden bracht, waarbij de czaar onopgemerkt wilde blijven. In een aan de Trêveszaal grenzend vertrekje wachtte hij het verloop van de besprekingen af. Tussentijds wilde hij verdwijnen, waarop hij de in vergadering bijeen zijnde heren met afgewend hoofd passeerde en met een witte pruik voor het gezicht en zwaaiend met een witte pluimde hoed via de Trêveszaal Binnenhof 20 verliet.

H. L.

TINDEMANS LEIDT EUROPESE CHRISTEN-DEMOCRATEN

(van een medewerker)

De Belgische eerste minister Leo Tindemans is in Luxemburg gekozen tot voorzitter van de Europese Volkspartij, waarin de christen-democratische partijen van de lidstaten van de EG zich hebben verenigd. Alleen Groot-Brittannië en Denemarken zijn er niet in vertegenwoordigd, omdat deze landen geen christen-democratische partijen kennen.

De Belgische fractieleider van de christen-democraten Alfred Bertrand en de West-Duitser Kai Uwe von Hassel werden als vice-voorzitters aangewezen. Gekozen tot vice-voorzitter werden verder de Nederlander Norbert Schmelzer, de Italiaan Dario Antoniozzi en de Fransman Sandre Colin.

De Belgische minister-president hield in de bijeenkomst van de Europese Volkspartij een toespraak met een weinig optimistische toekomstvisie, zoals een dag eerder ook was afgestoken door minister Van der Stoep in het Europese Parlement. Premier Tindemans zei ervan overtuigd te zijn dat de grondvesten zelf van de Gemeenschap bedreigd zijn. Het lijkt hoe langer hoe meer duidelijk dat er een tendens ontstaat om de Gemeenschap in een vrijhandelszone om te vormen. Dit gevaar, aldus Tindemans, is bij lange na niet denkbeeldig. Hij wees daarbij naar sommige recente gebeurtenissen waarbij beslissingen zijn genomen in afwezigheid van het gemeenschappelijk Europa. „Het staat evenmin vast dat wordt afgezien van de formule van een Europees directo-

rium van de groten binnen de Gemeenschap. Deze formule blijft de goedkeuring van velen wegdragen, hoewel zij kennelijk in tegenspraak is met de grondslagen van het systeem en met de geest van de verdragen. Indien al deze stromingen tot ontwikkeling komen, zullen wij ons weldra bevinden in een Gemeenschap die wij niet hebben gewild, aldus de Belgische eerste minister.

Hij zette zich ook af tegen het streven van enkele politieke partijen, welke hij niet met name noemde, die alleen een Europa willen wanneer zij er een absolute meerderheid in hebben. Op deze wijze zal Europa nooit zijn eenheid kunnen vinden,” aldus Tindemans.

Over zijn rapport over de Europese Unie zei hij: „De wijze waarop mijn rapport over de Europese Unie thans wordt besproken, illustreert deze situatie zeer goed; hoewel enkelen van mijn vrienden bij de publicatie mij verweten een minimalist te zijn, blijkt nu dat dit minimum al overdreven lijkt.” Premier Tindemans is de tweede leider van een „Europese” partij. De eerste was de Luxemburgse premier Gaston Thorn, die de Europese liberale partij leidt.

De socialisten in de Negen kennen een confederatie van socialistische partijen welke geleid wordt door Wilhelm Droeischer. De socialisten verwelkomen de oprichting van de EVP, maar kondigden tegelijkertijd aan bereid te zijn de strijd aan te binden bij de komende directe verkiezingen voor het Europese Parlement.

Geschriften overheid en parlement onder het publiek gebracht

De uitgeversactiviteiten van de Staatsuitgeverij bepalen zich tot het onder het publiek brengen van de geschriften die door en vanwege de centrale overheid en het parlement worden geproduceerd. De publikaties die door de Staatsuitgeverij worden uitgegeven kunnen in twee hoofdcategorieën worden verdeeld: de officiële publikaties en de boekwerken. Onder de officiële publikaties worden gerekend de Nederlandse Staatscourant, het Staatsblad en het Traktatenblad en de parlementaire stukken die de briefwisseling omvatten tussen de regering en staten-generaal en de Handelingen met het woordelijk verslag van de debatten in de beide kamers der staten-generaal.

De door de Staatsuitgeverij uitgebrachte boekwerken omvatten een brede groep van publikaties die onder de staatsrechtelijke verantwoordelijkheid van bewindslieden door de Staatsuitgeverij onder het publiek worden gebracht, aldus het jaarverslag-1975 van het Staatsdrukkerij en -Uitgeverijbedrijf.

De doelstelling hierbij is er voor te zorgen dat op doeltreffende wijze deze publikaties het publiek bereiken, dat wil zeggen daar waar kennisgeving van de inhoud van belang kan zijn en op een zodanige wijze dat de informatie goed gelezen wordt.

Daarom dient de uitgeverij veel aandacht te besteden aan het doordringen van voor bepaalde soorten van uitgaven meest geschikte deelmarkten en aan het zoeken naar de juiste vormen van informatie-overdracht. In dit laatste verband ontwikkelt de Staatsuitgeverij een bewust vormgevingsbeleid vanuit de overtuiging dat hierdoor in belangrijke mate kan worden bijgedragen tot een betere overdracht van de aangeboden informatie. Omdat vorm en inhoud niet van elkaar zijn te scheiden is de Staatsuitgeverij in het bijzonder geïnteresseerd in de wijze waarop de door haar uit te geven publikaties inhoudelijk gestalte krijgen en hoe zij met haar vormgeving kan bijdragen tot een beter begrip van de inhoud.

In het verslagjaar werd daarom overgegaan tot het indienstnemen van een wetenschappelijk medewerker die mede als taalkundig adviseur van de Commissie Duidelijke Taal met zijn onderzoek het grafisch vormonderzoek ondersteunt. Een helder taalgebruik en een goede vormgeving die de lezer helpt de inhoud van de geschriften zo snel en goed mogelijk in zich op te nemen bevordert de belangstelling en het begrip voor wat parlement en overheid te zeggen hebben.

RESULTATEN

De uitgeverijresultaten bleven in 1975 beneden de verwachtingen, omdat de gestegen verliezen op de officiële publikaties niet door het verbeterde resultaat op de boekwerken konden worden goedgemaakt. De winst op de boekwerken nam toe met 14% bij een omzetstijging van 22%. De winst op formulieren daalde bij gelijkblijvende omzet, terwijl het verlies op de overige publikaties toenam. De omzet van deze fondsen in totaal nam met 19% toe, terwijl de winst met 2% daalde. De omzet van de groep Officiële Publikaties steeg met 20% terwijl het verlies toenam met 27%. In deze sector kon alleen een winst bereikt worden bij de exploitatie van Kamerstukken, een bedrag van f 243.000,- tegenover f 19.000 in 1974 bij een omzetstijging van 50%.

OFFICIËLE PUBLIKATIES

Het aanzienlijke verlies op deze groep van periodieke publikaties dat gedurende het verslagjaar opliep tot f 2,5 miljoen wordt voor meer dan de helft veroorzaakt door de Handelingen der Staten-Generaal. Tegenover een omzet van f 0,5 miljoen staan f 1,7 miljoen produktiekosten en f 0,2 miljoen exploitatiekosten. Van een prijsverhoging der abonnementen die een groot deel van dit verlies kan wegwerken kan geen sprake zijn om redenen van algemeen belang. Evenmin wordt een explosieve groei van de omvang van het Staatsblad door de abonnementsgelden gedekt. Met een gelijkblijvende omzet en een kostenstijging van 50% blijft geen andere keus dan het noteren van een verlies van f 0,5 miljoen. Deze wonderlijke situatie is ontstaan sinds vlak na de tweede wereldoorlog het departement van binnenlandse zaken dat op zijn begroting de kosten voor de vervaardiging van de officiële publikaties opvoerde, de dienst die met de uitvoering hiervan was belast heeft opgeheven en overgedragen

aan het bedrijf. Sindsdien worden aan de Staatsdrukkerij voor de vervaardiging van deze produkten geen kosten meer vergoed. Omdat gedurende de laatste tien jaren de omvang van deze periodieken uitzonderlijk sterk is gegroeid is een volkomen vertekend beeld ontstaan van het winvermogen van ons bedrijf. Omdat voor de levering van de officiële notulen van de beide kamers der Staten-Generaal door deze alleen eenzelfde abonnementsprijs per geleverde jaarserie wordt betaald als is vastgesteld voor het publiek subsidieert het bedrijf in feite de Staten-Generaal met een zeer hoog bedrag. Gedurende 1975 is met staatssecretaris Polak van binnenlandse zaken overleg gepleegd over de noodzaak hierin verandering te brengen.

NEDERLANDSE STAATSCOURANT

Het aantal abonnees op de Staatscourant nam toe met 16%, waardoor de gemiddelde groei van 9% per jaar, met uitzondering van 1974 toen deze zich tot 5% beperkte, weer werd bereikt. De Staatscourant kwam op een bestand van 9.733 abonnees en verwacht mag worden dat de groei zich voortzet.

In het verslagjaar verminderde het aantal pagina's met 213 pagina's tot 3.361 en het aantal lettertekens met 3,3 miljoen. De druk- en exploitatiekosten stegen met f 0,4 miljoen terwijl de opbrengsten tengevolge van een afname van het aantal betaalde mededelingen in de rubriek „Handelsregister” niet voldoende stegen. Derhalve kwam het verlies op f 0,6 miljoen. De octavobijvoegsels op de Staatscourant, waarvan de gering gestegen opbrengsten de sterker stijgende kosten niet kunnen dekken vermeerderden het verlies met bijna f 0,2 miljoen.

STAATSBLAD EN TRAKTATENBLAD

Het aantal abonnees op het Staatsblad droeg eind 1975 3.660 terwijl 679 abonnees stonden genoteerd voor het Traktatenblad. Er waren nauwelijks wijzigingen in het bestand. De omvang van het Staatsblad nam aanzienlijk toe. In 1975 verschenen 752 staatsbladen waarvoor 780.000 lettertekens moesten worden gezet, 54% meer dan in 1974. De uitgave omvatte 2.672 pagina's.

Het Traktatenblad nam met 223 pagina's in omvang toe en kwam op 4.199 pagina's. Hierdoor is duidelijk dat de verliezen op deze uitgaven aanzienlijk moesten stijgen. Zij kwamen op f 0,6 miljoen.

KAMERSTUKKEN

De letteromvang van de Kamerstukken - de briefwisseling tussen regering en parlement - nam met 4,5% toe tot 53 miljoen lettertekens op 20.011 pagina's. In 1975 werden voor het eerst alle Kamerstukken elektronisch gezet. Het aantal abonnees op de Kamerstukken steeg gedurende het jaar van 1.415 naar 1.524, terwijl die op de Rijksbegroting toenamen van 1.375 naar 1.423.

De wijziging van het formaat van de Kamerstukken heeft onmiskenbaar gunstige gevolgen gehad voor de losse verkoop.

Een veel groter aantal stukken dan voorheen konden nu in boek- en brochurevorm onder het publiek worden gebracht, hetgeen de verkoop belangrijk stimuleerde. In 1975 werden 28 regeringsnota's in de nieuwe boekvorm met omslag uitgebracht waarvan voor een bedrag van f 1,2 miljoen aan het publiek werd verkocht.

De resultaten zijn dan ook sterk verbeterd. Terwijl in 1974 met een nettowinst van f 19.000,- genoeg moest worden genomen kon in 1975 een winst worden geboekt van f 243.000,-. Hierbij moet worden opgemerkt dat dit resultaat alleen kon worden bereikt omdat sinds jaar en dag de zekosten van de Kamerstukken door de Staten-Generaal worden gedragen. Het zou anders niet mogelijk zijn de Kamerstukken voor de nu berekende prijzen onder het publiek te brengen.

HANDELINGEN DER STATEN-GENERAAL

In het verslagjaar werden ten behoeve van de Handelingen 62 miljoen letters gezet, een groei van de letteromvang met 15%, de tekst van de Aanhangsels met de schriftelijke vragen en antwoorden hierin niet begrepen.

De Handelingen van de Eerste Kamer hadden een omvang van 1.465 pagina's, die van de Tweede Kamer 6.105. De verslagen van de Openbare Commissie Vergaderingen kwamen op 989 pagina's en de

Aanhangsels hadden een omvang van 1.700. In totaal 10.259 pagina's. Voor de eerste maal werd via het elektronische zetsysteem een jaarregister vervaardigd op de Kamervragen. Daarvoor werden de inleidende paragrafen van de vragen op een schijfgeheugen opgeslagen en met behulp van een stopwoordenlijst op hun voor het register bruikbare trefwoorden afgetast. Het ligt in de bedoeling enige malen per jaar een cumulatief register op de vragen te doen verschijnen, nadat de experimentele periode is afgesloten. In nauwe samenwerking met de Stenografische Dienst is in het verslagjaar begonnen met de rechtstreekse verwerking van door deze dienst uitgewerkte stenogrammen met een automatische leesmachine.

Zoals reeds werd medegedeeld is door de groei van de omvang en de autonome kostenstijgingen het verlies op de Handelingen toegenomen tot een bedrag van f 1,4 miljoen tegenover f 1,1 miljoen in 1974.

AFZETPROBLEMEN

Met uitzondering van de Nederlandse Staatscourant is er geen groei in de afzet van abonnementen op de officiële publikaties, terwijl met uitzondering van omvangrijke kamerstukken ook de losse verkoop een relatieve daling van de afzet te zien geeft. Dit houdt ongetwijfeld verband met de in het vorig jaarverslag reeds gesignaleerde verschijnselen van het ontstaan van een „reprocatie”, die de bureaucratie gaat beheersen. Tijdens een onlangs gehouden congres van de internationale organisatie van uitgevers is er op gewezen dat het ongebreideld fotocopieëren van gedeelten uit gespecialiseerde tijdschriften zonder enige vergoeding voor auteursrechten rechtstreeks leidt tot de ondergang van die tijdschriften, omdat de oplagen daarvan beneden het minimale niveau zullen dalen. Onder de onrustbarende reeks van voorbeelden werd medegedeeld dat in Nederland alleen ongeveer 140 miljoen fotocopieën worden gemaakt van artikelen en andere teksten waarop auteursrechten rusten.

Hoezeer dit verschijnsel toeneemt blijkt duidelijk uit het gegeven dat in een Amsterdamse universiteitsbibliotheek momenteel 25.000 fotocopieën per week worden gemaakt, terwijl ongeveer tien jaren geleden deze hoeveelheid de produktie per jaar vertegenwoordigde. Op de door de Staatsuitgeverij uitgegeven officiële publikaties berusten geen auteursrechten, zodat een ieder hiervan vrijelijk reproducties kan vervaardigen.

De consequentie hiervan is niet dat deze publikaties door oplagedaling hun bestaansmogelijkheid verliezen, zij verschijnen krachtens de wet.

Maar de produktiekosten worden buitensporig en onverantwoord hoog omdat dezelfde overheid die de grootste afnemer is uiteindelijk alle kosten moet betalen. Een diepgaand onderzoek naar de financiële gevolgen hiervan lijkt dringend gewenst.

BOEKWERKEN

Tijdens het verslagjaar verschenen in Nederland 12.028 boektitels, waarvan 7.502 nieuwe uitgaven en 4.562 herdrukken. 60 procent van het totale aantal titels was afkomstig van Nederlandse auteurs, geschreven in de eigen taal, terwijl 23 procent van de produktie bestond uit in het Nederlands vertaalde geschriften. 17 procent van alle titels werd uitgegeven in een vreemde taal. De Staatsuitgeverij gaf in 1975 538 nieuwe titels uit, terwijl 50 titels werden herdrukt, respectievelijk 7,2 en 1,1% van de overeenkomstige Nederlandse boekenproduktie. 22 titels verschenen in een vreemde taal. Het aantal titels is vrij hoog, maar daarbij zijn er vele van zeer specialistische aard die daardoor in een kleine oplage verschijnen. Voorbeelden hiervan zijn de meeste van de 126 publikaties van het Centraal Bureau voor de Statistiek. Het Statistisch Zakboek echter verschijnt in een oplage van 30.000 exemplaren.

Van de belangrijke uitgaven die in 1975 zijn verschenen moeten worden genoemd de in het kader van het monumentenjaar uitgebrachte boekwerken: Een eeuw strijd voor Nederlands Cultureel Erfgoed van F. J. Duparc, Schetsen uit de geschiedenis van de Monumentenzorg in Nederland van J. A. C. Tillema, Amsterdam en de Beurs van Berlage van A. W. Reinink en Amsterdam Burgerweeshuis van Ir. R. Meiske.

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:

dr. K. de Vries, voorzitter;
mevrouw H. Tegelaar-Boonacker;
A. Buntsma;
Wm. C. de Kruijf; D. Rebel;
drs. H. van Spanning;
drs. G. van Leyenhorst.

EINDREDAKTIE:

H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:

mevrouw J. Algra-Feddema;
dr. E. Bleumink; drs. A. J. van Dulst;
prof. dr. J. W. van Hulst;
ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:

Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078

ADMINISTRATIE-ADRES:

(abonnementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „de Nederlander” en advertenties): Van Deventerlaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag): (070) 861529.

Adresveranderingen voor het ledenbestand en het ledencontactblad „de Nederlander” te zenden aan: Bureau CHU, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage. Telefoon 070-244516.

Abonnementsprijs f 25,- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg.

t.n.v. Stichting Uniepers

Druk: B.D.U. b.v., Barneveld. Postbus 67. Telefoon 03420-3141.

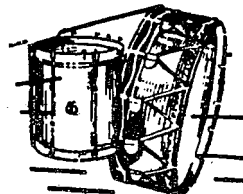
UNIEBUREAU

HET BUREAU VAN DE CHR. HIST. UNIE Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage is telefonisch te bereiken onder nummer 070-244516* Kantooruren van maandag t/m vrijdag 8.30 v.m. tot 16.45 n.m. Het telefoonnummer van de Savornin Lohmanstichting is: 070-246791.

In het verslagjaar verscheen ook deel 6 van „Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog” van dr. L. de Jong in een eerste oplage van 80.000 exemplaren. Van de delen 1 en 2 werden nieuwe herdrukken uitgebracht.

Zoals reeds vermeld onder het hoofdstuk officiële publikaties werden in 1975 een aantal kamerstukken in boekvorm uitgebracht waardoor een breder publiek kon worden bereikt. In 1975 werden 20.000 exemplaren afgezet van de „Contourennota” en 25.000 exemplaren van een samenvattende en populaire uitgave onder de titel „Meer mensen mondig maken”. Van de herdrukte titels kunnen als de belangrijkste nog worden genoemd de Woordenlijst Nederlandse Taal, Spelling Nederlandse Taal, Wet op de Ondernemingsraden, Voorkom Infecties, Inleiding op de oud-Egyptische beschaving.

De Staatsuitgeverij verkocht uit haar fonds gedurende 1975 bijna 1 miljoen boeken. H.L.

VAN DER GLAS Heerenveen

Blaas- en Slaginstrumentenfabriek
Telefoon 05130-22652

Grote belangstelling verwacht!

CDA-samenwerking bij programma kaderwerk in seizoen 1976/77

Het nieuwe seizoen staat al spoedig voor de deur. De activiteiten op het terrein van het Kader- en Vormingswerk nemen daarbij een belangrijke plaats in. De Stichtingen Kader- en Vormingswerk van ARP, CHU en KVP zijn al geruime tijd druk bezig met het voorbereiden en uitvoeren van diverse projecten.

In het kader van het CDA worden de activiteiten van deze Stichtingen zoveel mogelijk op elkaar afgestemd. Daartoe is o.m. een speciale Coördinatie Commissie in het leven geroepen, waarin afgevaardigden van genoemde Stichtingsbesturen van de drie partijen zitting hebben. Van enkele onderdelen uit het programma voor het nieuwe seizoen geven wij hierbij al vast een kort overzicht, omdat de samenwerking daarvan reeds in een ver stadium is.

LANDELIJKE KADERKURSUSSEN.

De vormingsstichting van de ARP belast zich met de uitvoering van een tweetal landelijke cursussen.

* **Eén voor de regio Noordoost Nederland.** Plaats van bijeenkomst Zwolle; hotel Gijtenbeek, d.i. tegenover het station. Er zijn 5 dagbijekomsten gepland, te weten op de donderdagen 7 oktober, 4 november, 9 december, 13 januari 1977 en 17 februari 1977.

* **Eén voor de streek Zuidwest Nederland.** Plaats van bijeenkomst Soesterberg; vormingscentrum Contact der Continenten. Er zijn vier weekend-bijekomsten gepland van een vrijdagavond en een zaterdag (tot 15.30 uur). De data zijn 15/16 oktober; 26/27 november; 21/22 januari 1977; 25/26 februari 1977.

Kosten: er is een éénmalig inschrijfgeld voor deze beide cursussen van f 25,-.

Reiskosten boven f 2,50 worden vergoed. Zwolle en Soesterberg zijn zeer centraal gelegen plaatsen van bijeenkomst.

Onderwerpen: de nadruk wordt gelegd op zowel algemene vorming als op praktische vaardigheden. Aan de orde komen thema's als bijvoorbeeld: overheid en democratie, stromingen in de politiek, spreek- en discussievaardigheid.

Mochten deze cursussen worden overtuend bij een zeer grote belangstelling dan wordt de organisatie van een derde kaderkursus overwogen.

BIJSCHOLINGS-DAG

Voor oud-ARP-kaderkursisten werden er jaarlijks zgn. bijscholingsdagen georganiseerd. Op zaterdag 2 oktober is er weer zo'n dag, die in de Utrechtse Jaarbeurs gehouden wordt. Op het programma staan de thema's: „troonrede en miljoenennota" en „visie op overheid en democratie". Deze bijscholingsdag is nu ook voor geïnteresseerde leen van CHU en KVP toegankelijk.

KURSUSSEN REGIONAAL GEKOZEN VERTEGENWOORDIGERS

De vormingsstichting van de CHU neemt o.a. de uitvoering van een projekt op zich dat bestemd is voor gemeenteraadsleden en aspirant-raadsleden.

Het is de bedoeling in een vijftal plaatsen over het hele land verspreid (vooralnog wordt gedacht aan: Deventer, 's-Hertogenbosch, Assen, Den Haag, Middelburg) bijeenkomsten van een drie à vier zaterdagechtenden te houden.

Kosten: een éénmalig inschrijfgeld van f 30,-.

Diverse deskundige docenten zullen de deelnemers wegwijs maken op gebieden als het opzetten van een Algemene Beschuwing, het leren lezen van een gemeentebegroting. Ook spreek- en discussievaardigheid zal echter aan de orde komen.

EUROPESE STUDIEDAGEN

Daarnaast zijn er nog diverse projecten in voorbereiding waarover wij u binnenkort hopen te informeren. Aan zaken als het politieke scholingswerk voor vrouwen, werk- en gespreksgroepen, nationale studiedagen wordt momenteel bijzonder hard gewerkt. Aparte vermelding verdient hier het feit dat er een aantal studiedagen op stapel staan over de Europese eenwording. De bedoeling van deze over het hele land verspreid te houden bijeenkomsten is een eerste kennismaking met de ontwikkelingen in Europa, met name met het oog op de Europese verkiezingen. De visie van de Europese christen-democraten daarbij speelt een belangrijke rol. De vormingsstichting van de KVP belast zich met de uitvoering van dit projekt.

REGIONALE KURSUSSEN

Vaarts kunnen de regio's ook zelf cursussen opzetten en daarvoor een

subsidie aanvragen. De provincie Groningen zet bijvoorbeeld evenals vorig jaar een cursus op touw. Ook in Friesland leven er zulke plannen. Maak een ontwerp-programma en begroting en vraag daarvoor financiële steun bij één van de Stichtingen Kader- en Vormingswerk van ARP, CHU of KVP. Men zal u graag behulpzaam zijn bij het opstellen van het programma (Stichting Kader- en Vormingswerk CHU, Wassenaarseweg 7, Den Haag, telefoon 070-244516).

Aanmelding voor de landelijke kadercursussen is thans reeds mogelijk en gewenst.

AANMELDINGSFORMULIER (Nederland 6/8)

Ondergetekende meldt zich aan voor de kadercursus Zwolle/Soesterberg:

NAAM:

straat:

woonplaats:

telefoonnummer:

Aan: Stichting Kader- en Vormingswerk ARP,

Dr. Kuypersstraat 3, 's-Gravenhage.

Dr. R. J. H. Kruisinga:

„Geen einde onzekerheid abortusbeleid"

Een week geleden maakte minister Van Agt van justitie bekend, dat hij niet zou aftreden. „Met dit besluit van de bewindsman, om zijn functie te blijven vervullen, is geen einde gekomen aan de onzekerheid over het abortusbeleid in Nederland". Aldus het commentaar van de christelijk-historische fractievoorzitter in de Tweede Kamer, dr. R. J. H. Kruisinga, op de ministriële beslissing.

Nog voor het begin van de zomervakantie van de Tweede Kamer deelde minister Van Agt mee, dat hij het moeilijk had met de verwickelingen rondom de Bloemenhove-abortuskliniek te Heemstede. Hij liet weten, dat hij nog niet wist of hij zou aanblijven als minister of zou aftreden. In zijn brief aan de Tweede Kamer, waarin hij zijn beslissing om aan te blijven meedeelde, schreef minister Van Agt onder meer het volgende:

„Mijn hart volgend zou ik aftreden. Zorgvuldige overweging van de voor- en nadelen daarvan voert me niettemin tot een andere conclusie. Weliswaar zou aftreden de waarde hebben van een alom gehoord protest tegen kwalijke ontwikkelingen die zich in ons land manifesteren, maar het zou anderzijds door een deel van hen die streven naar een volledige vrijheid voor abortus provocatus als een victorie worden ervaren.

Met aftreden zou ik geen enkel tastbaar resultaat behalen. De nagestreefde sluiting van de kliniek zou er niet door worden bereikt. Daarentegen zou het gevolg ervan zelfs kunnen zijn dat op last van mijn opvolger een einde wordt gemaakt aan de justitiële activiteiten die nu met betrekking tot de kliniek worden ondernomen (straf-

vervolgingen tegen leden van het bestuur, de directeur en de medisch coördinator). Bovendien zou ik door heen te gaan als minister nu aanwezige mogelijkheden prijs geven invloed uit te oefenen op de ontwikkeling van de wetgeving inzake abortus provocatus".

Aldus minister Van Agt in zijn brief aan de Tweede Kamer.

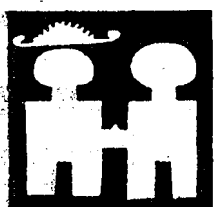
TE VERWACHTEN

Volgens dr. Kruisinga was de situatie rond minister Van Agt te verwachten, gezien het feit, dat er tijdens de formatie van het kabinet-Den Uyl geen standpunt werd bepaald ten aanzien van het abortusbeleid.

„De onzekerheid van nu is te herleiden tot het ontbreken van afspraken binnen dit kabinet over dit onderwerp", aldus de heer Kruisinga, die dan ook van mening was dat over deze zaak binnen het kabinet moest worden gesproken. Daarbij noemde hij het standpunt van de minister van justitie ad interim De Gaay Fortman, van belang. De CHU-fractievoorzitter zei te hopen dat er spoedig een einde aan deze onzekerheid zal komen. „Deze toestand mag niet voortduren. We moeten weten waar we aan toe zijn. Er moeten beslissingen worden genomen in plaats van de problemen maar voor zich uit te schuiven".

De Tweede Kamer zal nog voor Prinsjesdag, de derde dinsdag van de komende maand september, het langverwachte abortusdebat houden. Dan zijn aan de orde de initiatiefwetsvoorstellen, het ene afkomstig van de KVP en ARP en het andere van PvdA/VVD.

H. L.

Organisatorisch nieuws van de CHJO

chjo

Het congres van de CHJO dat voor september gepland was, is verplaatst naar 30

en 31 oktober. Op dit congres zullen de programma's van CDA, VVD en PvdA worden vergeleken. De penningmeester van de CHJO doet op iedereen een beroep zijn contributie over 1976 te storten op girorekening 501466 t.n.v. penningmeester CHJO, Weesp. Het adres van de secretaris van de CHJO is veranderd in: J. H. Jansenstraat 21, Groningen.

Grotere invloed in Scandinavië?

De Scandinavische christen-democraten, die vorige week in de Deense hoofdstad Kopenhagen hun tweejaarlijkse bijeenkomst hebben gehouden, verwachten bij de komende verkiezingen in hun landen een politieke verschuiving, waarbij hun invloed groter wordt.

Dit heeft fractievoorzitter dr. R. J. H. Kruisinga van de CHU in de Tweede Kamer zaterdagmiddag jongstleden op Schiphol tegenover een ANP-verslaggever verklaard na zijn aankomst uit Kopenhagen. Hij woonde de bijeenkomst bij.

ZWEDEN

Dit najaar worden in Zweden algemene verkiezingen gehouden. Volgens de heer Kruisinga hebben opiniepeilingen aangevoerd dat deze verkiezingen vermoedelijk een eind zullen maken aan de periode van socialistisch-democratische regeringen die de Zweden vijftig jaar lang hebben gehad. „Er bestaat een vrij grote kans dat premier Palmén gaat verdwijnen en dat de christen-democraten regeringsverantwoordelijkheid gaan dragen", aldus dr. Kruisinga.

NOORWEGEN

In Noorwegen worden begin volgend jaar parlementsverkiezingen gehouden. Volgens onderzoeken zou het socialistisch minderheidskabinet dat Noorwegen nu kent plaats kunnen maken voor een op een

meerderheid steunend coalitiekabinet, waarvan ook de christen-democraten deel uitmaken.

Volgens de heer Kruisinga zou dan de leider van de Noorse christen-democraten de nieuwe Noorse premier kunnen worden.

DENEMARKEN

Mogelijk zullen ook nog dit jaar in Denemarken algemene verkiezingen worden gehouden, waarbij zich ook verschuivingen kunnen gaan voordoen.

Het congres van de Scandinavische christen-democraten had twee hoofdthema's: de algemene economische politiek met betrekking tot de werkloosheidsbestrijding en de ontwikkelingshulp. „Men was van mening dat de gelden voor ontwikkelingshulp zouden moeten worden verhoogd en dat deze hulp zich meer moest gaan concentreren op de zogenaamde concentratielanden, een begrip in de ontwikkelingsamenwerking dat ook door de Nederlandse regering wordt gehanteerd. Er werd gesteld dat politieke bindingen bij ontwikkelingshulp zo veel mogelijk moesten worden voorkomen. Er werden echter wel grenzen gesteld. Zo vond men dat de ontwikkelingshulp aan Cuba, gezien de positie van dit land in Afrikaanse landen, moest worden afgeschaft", aldus dr. Kruisinga tegenover het ANP.

H. L.

Commentaar op de Contourennota

Op de belangrijke nota „Contouren van een toekomstig onderwijsbestel" van minister Van Kemenade en zijn staatssecretarissen hebben de samenwerkende wetenschappelijke instituten van KVP, ARP en CHU een indrukwekkend commentaar gegeven. De pas verschenen brochure telt liefst 71 pagina's op groot formaat. Belangrijker is de waardering voor de inhoud: „een in vele opzichten zeer verdienstelijk commentaar", aldus de bekende onderwijsjournalist T. Elias in NRC-Handelsblad.

De samenstellers van dit rapport (een commissie onder leiding van prof. dr. H. Verheul) hebben de nota van de bewindslieden op de voet gevolgd; formaat en indeling van de brochure zijn daarom aangepast aan de Contourennota.

Het commentaar bevat hoofdstukken over de uitgangspunten van het onderwijsbeleid, de voorgestelde onderwijssoorten (basisonderwijs, midden- en bovenschool, hoger onderwijs, Open School), onderwijsvoorzieningen (schoolorganisatie, lerarenopleidingen en verzorgingsstructuur), beheer en bekostiging van het onderwijs. Een samenvatting, alsmede conclusies en aanbevelingen sluiten het rapport af.

Iedereen die belang stelt in de vormgeving van het toekomstige onderwijs (en wie doet dat niet?), doet er goed aan kennis te nemen van deze „revanche van CDA(-zijde) op de Contourennota" - om Elias nog eens te citeren.

De brochure kost f 9,90 (inclusief verzendkosten). Ze kan worden besteld door overschrijving op giro 604500, ten name van de De Savornin Lohmanstichting, Wassenaarseweg 7, Den Haag, met vermelding „Commentaar Contourennota".

SCHOOL HEEFT IN SAMENLEVING SLEUTELMACHT

CDA-onderwijsstudiedag

De voorzitter van de christelijk-historische Eerste-Kamerfractie, prof. dr. J. W. van Hulst, was de voorzitter van de CDA-onderwijsstudiedag. In zijn inleidend woord ging hij nader in op de begrippen onderwijs en school.

Voor velen hangen deze begrippen, begrijpelijkerwijs, nauw samen met elkaar. Dit is echter een onjuiste redenering, omdat het begrip onderwijs vele malen ruimer is; de mens kan gedurende zijn gehele leven onderwijs volgen en maar een beperkt aantal jaren de school bezoeken. Het instituut school is wellicht het enige instituut, waar alle Nederlanders toch wel minstens tien jaar mee te maken hebben. Voor velen duurt deze periode langer; feit is wel dat niemand het instituut school kan ontlopen.

PRETENTIE

Dit alles impliceert dat de school met een normale pretentie in de wereld staat. De school eist door de leerplicht - beter ware het te spreken van de schoolplicht - de jonge mens vele jaren op; de pretentie is dan wel, dat die school iets te bieden heeft voor de jeugdigen voor deze vele jaren.

De school heeft in onze samenleving een sleutelmacht; de samenleving verleent deze aan de school. Wie een bepaalde school niet met goed gevolg doorlopen heeft, ziet zichzelf een aantal maatschappelijke kansen definitief afgesneden. Zo vormt het instituut van de wettelijk vereiste diploma's een integrerend deel van de sleutelmacht van de school; uiteindelijk bepaalt de school of iemand een diploma zal verwerven of niet.

„AANHOUDENDE ZORG”

Vanzelfsprekend biedt de pluriforme maatschappij nog vele mogelijkheden voor mensen, die de school reeds spoedig de rug toekeren, die geen diploma behaalden. Al kan men een goed acteur worden zonder toneelschoolopleiding, een goed musicus zonder muziekschool, feit blijft, dat men geen goed kleuterleidster, leraar, advocaat e.d. kan worden zonder de vereiste papieren.

Het is dan ook begrijpelijk, dat de overheid zich met onderwijs dient bezig te houden; ze heeft daarvoor „een aanhoudende zorg”.

Een ander belangrijk facet van het begrip onderwijs kan men onderscheiden indien men de categorie ontwikkelingslanden in

de beschouwingen als voorbeeld aanvoert. De eerste vragen van deze landen zijn doorgaans naar scholen en ziekenhuizen; niet alleen onderwijs om te leren rekenen en lezen, maar ook voor bebouwing van land, hygiëne e.d.

Zoals boven reeds werd gesteld is het begrip onderwijs ruimer dan het begrip school; dat wil zeggen dat er buiten de school ook heel veel onderwezen kan worden. In dit verband moet ook aan de kerken gedacht worden. Tot in hoge ouderdom tenslotte kan men ook kennis verwerven zonder de school; het leven zelf is een leermeester.

Juist omdat de school, de leraar en alles wat daarmee samenhangt, zo'n dwingende plaats inneemt in ons maatschappelijk bestel, juist daarom is de kritiek daarop nimmer aflatend.

Onderwijs is middel om volledig mens te worden

Dr. J. de Jonge sprak op de onderwijsstudiedag van het CDA over het onderwerp „Recht op onderwijs”. Hij opent zijn betoog met te vermelden dat de mens een uniek wezen is, waarbij hij nader ingaat op het verschil tussen mens en dier. De mens heeft het vermogen tot leren alsmede het vermogen het resultaat van eigen leren door te geven aan anderen. Uniek voor de menselijke samenleving is dat de menselijke samenleving over sociale mechanismen beschikt, die ertoe leiden dat pasgeborenen in een periode van 15 tot 25 jaar worden toegerust om aan het maatschappelijk leven deel te nemen en tevens, overeenkomstig aanleg, persoonlijk ontplooid te worden.

Een optimaal eindresultaat van deze socialisatieprocessen zou moeten zijn dat iedere mens op een verantwoorde wijze in de samenleving zou kunnen en willen functioneren. Een pasgeborene is als mens nog niet geheel af, het kan vanzelfsprekend nog niet als volwassene functioneren. Onderwijs nu is een middel om volledig mens te worden. Wanneer over het recht op onderwijs wordt gesproken wordt daar niet altijd hetzelfde mee bedoeld. Soms wordt ermee bedoeld dat mensen recht hebben op deelname aan onderwijsvoorzieningen, waarbij al of niet van een eigen bijdrage aan de kosten sprake is. Soms wordt met recht op onderwijs bedoeld een recht op kosteloos onderwijs. Spreker acht een expliciet stellen tijdens de discussies van het begrip belangrijk.

STEEDS MEER STEEDS LANGER

Door de leerplicht is het thans zo, dat een ieder tien jaar gebruik maakt van het recht op onderwijs, waar veelal twee jaar kleuteronderwijs bij komt en een gedeelte van de bevolking er zelfs meer dan twintig jaar gebruik van maakt. Er is een ontwikkeling gaande waardoor steeds meer mensen gedurende langere periode van het recht op onderwijs gebruikmaken; het is niet alleen een zaak van eigenbelang of persoonlijke keuze, doch ook de samenleving heeft er belang bij, dat bepaalde talenten zodanig ontplooid worden, dat door specifieke beroepsbeoefenaren ter beschikking van de samenleving komen, waardoor het voortbestaan van de samenleving in ieder geval op een bepaald niveau gewaarborgd wordt. Hierbij moet ook gedacht worden aan het realiseren van adequate voedselbronnen. Speciaal waar het gaat om schaarse talenten moet geconstateerd worden, dat de samenleving erop gespist is, om zodanige condities te scheppen, dat deze schaarse talenten tot ontwikkeling kunnen worden gebracht. Deze condities variëren tussen twee extremen: aan de ene kant het geheel overlatend aan het spel van de vrije maatschappelijke krachten en aan de andere kant een stelsel van rigoureuze centrale planning. Hierbij is het wel zaak, rekening te houden met de mogelijkheid, dat mensen beknelde kunnen raken. Vandaar dat het noodzakelijk is, een meer bevredigende tussenvorm te zien, waarbij niet-gewenste effecten van beide extremen tot een minimum worden beperkt. Hoewel het zoeken naar een tussenvorm problematisch is, zal men toch in die richting moeten gaan denken.

BEGRENZINGEN

Een aspect, dat als een aanvulling op de discussienota Recht op Onderwijs be-

schouwd dient te worden en als zodanig in de besprekingen expliciet aan de orde dient te worden gesteld, is de inperking van het recht op onderwijs door andere rechten. Elk recht heeft z'n begrenzingen; de vraag is alleen, wár liggen de grenzen.

Welke rechten perken in concreto het recht op onderwijs nu in? Een antwoord zou kunnen luiden, het recht én de plicht van ouders hun kinderen op te voeden. Naarmate het kind jonger is, behoeft het meer genegenheid en aandacht, veelal tot uiting komend in taken die binnen het gezin verricht worden. Op een bepaald moment echter, delegeren ouders (vrijwillig of onvrijwillig) een stuk van hun specifieke taak aan de school.

In concreto kan men zich in dit verband afvragen of de leerplichtige leeftijd van zes naar vier jaar moet worden gebracht; te meer is deze vraag gewettigd als er sprake is van een verschil in ontwikkelingstempo van kinderen. Bij het juridisch gestalte geven aan het recht op onderwijs dient hiermee rekening te worden gehouden. De ouders als direct betrokkenen dienen hierbij een belangrijke beoordelingsfunctie te vervullen.

Een ander recht, dat tot inperking van het recht op onderwijs kan leiden is b.v. het recht op de ouderdagsvoorziening (AOW). De kosten, die hiermee samenhangen dienen betaald te worden, net als die voor het recht op onderwijs. Echter, op een gegeven ogenblik, is een bepaalde grens bereikt, zij het nog in abstracto, waar men meent dat onbeperkt naar school gaan, niet gehandhaafd kan blijven. Het blijft problematisch in concreto de grens te trekken. Moet deze in de buurt van de vierentwintig jaar liggen? Mogelijk zal discussie over deze vraag een bijdrage kunnen leveren aan het zoeken naar een antwoord. Een ander concreet punt t.a.v. het recht op onderwijs, vormt de leerplichtverlening van zestien tot achttien jaar. Voorzichtigheid met betrekking tot deze materie is geboden. Zo wordt in de Contourennota het arbeidsmarkt-motief als argument oververlening gehanteerd, waarbij echter wel afgevraagd dient te worden hoe zwaar dit argument moet wegen. Daarnaast worden er argumenten contra aangevoerd, waar de discussienota Recht op Onderwijs ook nader op ingaat.

BEWUST KIEZEN

Mén dient zich te realiseren, dat onderwijs niet onder alle omstandigheden voor iedereen zaligmakend is. Men dient te erkennen, dat mensen bewust moeten kunnen kiezen voor het al dan niet of nog niet gebruik maken van het recht op onderwijs. Een ander aspect, dat in de overwegingen betrokken moet worden, is de volwassenheid van het individu op z'n achttiende levensjaar; een tijdstip, waarop de mens (juridisch) zelfstandig beslissingen moet kunnen nemen. Een bedisseling van de zestienjarige als voorbereiding op z'n komende volwassenheid zou in dit verband in twijfel getrokken kunnen worden. Met het oog hierop moet afgevraagd worden of een leerplichtverlening tot achttien jaar wel een effectief middel is of dat hiermee juist een averechtse werking tot stand wordt gebracht.

Beter ware misschien meer onderzoek te verrichten en discussie op gang te brengen hoe het onderwijs functioneel gemaakt kan

worden ten behoeve van bepaalde groepen jongeren, die met het vigerend onderwijs niet gelukkig zijn, die sterk gedemotiveerd zijn. Er dient een herbezinning op de inhoud van het onderwijs op gang te worden gebracht. Daarnaast zou een nog grotere differentiatie in het huidige onderwijs als een mogelijke oplossing kunnen fungeren. Ten aanzien van het juridische aspect zou de stelling te verdedigen zijn, dat louter leerplichtverlening kansarme groepen nog niet kansrijker maakt. Wel gaat er van de leerplicht een zekere garantie uit, n.l. dat via de leerplicht in elk geval gegarandeerd wordt, dat individuen tien jaar onderwijs ontvangen.

Mocht een verlenging van de leerplicht van zestien naar achttien jaar verwezenlijkt worden, dan zal het kosteloze hiervan nader overwogen moeten worden. Echter, een kosteloos maken van het onderwijs impliceert geen leerplichtverlening.

Een aspect, dat ook bij het recht op onderwijs van belang is en dat thans in discussie is, vormen de beperkingen, die aangelegd worden op grond van b.v. het arbeidsmarkt-motief (numerus fixi), waar-

over m het voorgaande reeds terloops werd gesproken.

Een numerus fixus is een bedenkelijke ingreep; het is een ingrijpen in de samenleving. Er dient gezocht te worden naar meer indirecte vormen van bijsturing, bijv. in mechanismen, zoals (verbetering van) voorlichting. Zo zou de voorlichting ingebouwd dienen te worden in de fasen, die voorafgaan aan het beroepsonderwijs. Daarnaast is een voeren van een adequate inkomenspolitiek een indirect middel om de toeloop naar het hoger beroepsonderwijs en het wetenschappelijk onderwijs te beïnvloeden, zonder dat de eigen verantwoordelijkheid van de mensen wordt aangetast. Ten derde zouden binnen het wetenschappelijk onderwijs goedkopere opleidingsvormen van de grond kunnen worden gebracht, waarbij o.a. gedacht zou kunnen worden aan een goedkope vrije studierichting geneeskunde. Het financiële argument behoeft dan niet als argument voor de wederkerend onderwijs ten behoeve van kansarme groepen in de samenleving mogelijkheden kunnen scheppen.

ENIGE KNELPUNTEN IN DE STRUCTUURNOTA

De structuurnota van minister Van Kemenade werd op de CDA-onderwijsstudiedag ingeleid door drs. G. A. J. Janssen. Spreker begint met zijn bewondering uit te spreken voor de nota van de minister; hij acht het een knap stuk werk, vooral, omdat het z.i. niet eenvoudig is overleg, advies, verzorging, kwalitatieve en kwantitatieve ondersteuning onderbouwd in één totaal-structuur te presenteren, én deze nog bespreekbaar te maken. Spreker wil zijn referaat beginnen met de behandeling van de verzorgingsstructuur en vandaaruit terugpraten naar de advies- en overlegstructuur; dit in tegenstelling tot de nota, die net andersom begint.

INRICHTING VERZORGINGSSTRUCTUUR

Er wordt ingegaan op de stelling, dat het uitgangspunt voor de dienstverlening aan de school primair ligt in de school, n.l. de school als relatief autonoom instituut. Binnen die school is het aangrijpingspunt de veranderingscapaciteit van de school. Deze veranderingscapaciteit dient gezien te worden als het vermogen van de school om ideeën of voorstellen voor verandering te ontwikkelen of er kennis van te nemen, ze te beoordelen op hun wenselijkheid en haalbaarheid, om ze aan te pakken en uit te voeren, dan wel om ze af te wijzen. Met andere woorden een stuk zelfstandigheid binnen die school om verantwoord tot keuzen te komen; om deze binnen de school waar te maken.

Problemen kunnen vanuit de structuurnota ontstaan bij het onderscheid tussen vernieuwing en ontwikkeling; wanneer treedt de school zelf initiator op en wanneer doet de overheid dit. De verzorgingsstructuur zal op deze beide punten (school/overheid als initiator) gericht moeten zijn op die school.

Het in de nota afgeschilderde model A probeert bij die school aan te sluiten; de optiek vanuit de school speelt een belangrijke rol. Volgens het model A zijn een aantal organen in de verzorgingsstructuur ten op-

zichte van elkaar in een bepaalde positie gesteld, waarbij de school in het centrum is geplaatst. De ondersteuning is in twee lagen opgebouwd, waarbij de eerste laag als ondersteuning in de eerste lijn en de tweede laag als een toeleveringslijn wordt gezien. In een andere terminologie vertaald: de eerste lijn wordt bemand door algemene innovatie-instituten en de tweede lijn door gespecialiseerde innovatie-instituten. De eerste lijn geeft de dagelijkse hulp en de tweede lijn is functioneel geordend op die punten waar de dagelijkse hulp tekortschiet. Voor het onderwijs betekent dit, dat de begeleiding de scholen behulpzaam is bij het oplossen van de dagelijkse problemen en dat daar waar men niet verder komt, men dankbaar gebruik kan maken van gespecialiseerde instituten, die, voor zover het ontwikkelingsinstituten betreft, voor complexe en kostbare lange-termijn-vraagstukken kunnen worden ingezet. Door de begeleiding systematisch naar de scholen toe te plaatsen en de andere elementen daarin functioneel te ordenen, kan bereikt worden, dat het geheel overzichtelijker wordt en het veranderingsproces beter tot zijn recht kan komen. Meer in concreto: wanneer de eerste lijn samen met de scholen ook naar de toeleveringslijnen een meer programmerende en aangevende functie kan gaan vervullen.

GEEN SPRAKE

Bij model B uit de nota is geen sprake van een functionele ordening maar meer van nevenschikking. Aan een dergelijke opzet zijn een aantal bezwaren verbonden. Nevenschikking is genoemd het systeem van professionele verzuiling; d.w.z. dat de vier onderscheiden componenten, welke in de structuurnota worden genoemd, te weten de begeleiding, de ontwikkeling, het onderzoek, de scholing en nascholing, rigide gescheiden zijn en elk in afzonderlijke structuren zijn ondergebracht, terwijl ze in wezen één geïntegreerd geheel moeten

vervolg op pagina 6

Vervolg van pagina 7

veau wordt verstaan. De eerste laag is een overall activiteit welke ook landelijk ont-plooid kan worden. Ten aanzien van dezelfde soort functies moeten de SBD's en LPC's in dezelfde lijn zitten.

De eerste lijn betekent echter niet dat het landelijk orgaan per definitie daar waar een regionaal orgaan bestaat, rechtstreeks in de school dient te komen. Het betekent slechts dat ze dezelfde soort functie hebben, maar dat ze in onderlinge samenwerking deze functie op elkaar afstemmen. Dat zou ook kunnen geschieden op een manier die de klemtoon legt op het geheel van dezelfde soort functies.

Als vraag resteert hoe dit te realiseren is in structureel opzicht indien de nodige middelen hiervoor ontbreken. Een omgekeerde techniek zou ook toegepast kunnen worden, namelijk: als er financiën beschikbaar zijn, dan komen de structuren er vanzelf. Ook dient men zich rekenschap te geven van specifieke problemen die zich kunnen voordoen. Zo is het voor dit moment moeilijk deskundigheden bij het voortgezet onderwijs binnen de school te halen in verband met de samenstelling van de

Resultaten CDA-Onderwijsdag

Aan het slot van de CDA-onderwijsstudiedag gaf de voorzitter, de christelijk-historische senator prof. dr. J.W. van Hulst een samenvatting van de gevoerde discussies. Hij schonk daarbij aandacht aan de thema's opvoeding, vrijheid van onderwijs en recht op onderwijs.

Prof. Van Hulst geeft als congresvoorzitter een resumé van de discussies welke gevoerd zijn, waarbij hij met name aandacht schenkt aan achtereenvolgens de thema's opvoeding, vrijheid van onderwijs en het recht op onderwijs.

Reeds bij de inleiding werd ingegaan op het doel van de opvoeding, waarbij steeds de vraag centraal staat hoe een groep als groep kan overleven in sociaal opzicht, waarbij de opvoeding een zeer cruciale rol speelt hetgeen o.a. kan worden verduidelijkt met voorbeelden uit de antropologie (Mead). In de context van deze studiedag is de vraag aan de orde geweest hoe de mens zich staande moet houden in de samenleving, hoe hij moet participeren in het onderwijs-

veld dat tormeel voor iedereen toegankelijk is.

Daarnaast is in de discussies de nodige aandacht geschonken aan de vrijheid van onderwijs. In het licht van de historie bezien heeft deze studiedag weinig nieuws opgeleverd, aldus de voorzitter.

Wel kan men stellen dat, gezien de vele discussies die reeds over dit onderwerp gevoerd zijn, dit onderwerp het Nederlandse volk na het hart ligt. De minister van onderwijs dient dit bij zijn overwegingen sterk te betrekken. Anderzijds moeten we ons niet te zeer laten leiden door te theoretische discussies. Uit praktische overwegingen dient - analoog aan de "200 van Mertens" voor de sociaal-ekonomische sector van onze samenleving - naast deze discussies het verschijnsel van de "50 van het Nederlandse onderwijs" beschouwd te worden. Een thema dat uitvoerig aan de orde is geweest is het recht op onderwijs, dat al in vele discussies in de Staten-Generaal aan de orde is geweest; met name toen de leerplicht - betere ware te spreken van schoolplicht - ingevoerd moest

CDA-onderwijsstudiedag

worden. Ook is nader ingegaan op het feit dat het onderwijs voor veel oudere leerlingen oninteressant is, dat ze daardoor gedemotiveerd worden. De stelling is hier te verdedigen dat het onderwijs tegemoet dient te komen aan de wensen van de leerlingen. Echter, de aandacht dient niet voor de volle 100% op de categorie oudere leerling gericht te worden. Wel heeft de gemeenschap het recht, omdat ze voor 100% het onderwijs financiert, aan het onderwijs eisen te stellen, waarbij o.a. gedacht kan worden aan een tegemoetkoming aan de behoeften van de leerling. De leerling moet wel bepaalde drempels nemen, ook al is het onderwijs in zijn ogen oninteressant. Ook het onderwijs dient drempels te nemen met name naar de toekomst. Ook is gesproken over de identiteit van het bijzonder onderwijs. Opvallend is wel, dat veelal over identiteit gesproken wordt indien er van een crisis sprake is, van een zoeken naar een eigen identiteit. Afgevraagd moet worden wat het bijzondere van de bijzondere school nu en in de toekomst is.

M. Kort
 INTERIEURVERZORGING N.V.
 EEN ZAAK OM MEE IN TE ZETTEN
 Asselsestraat 21-23
 Apeldoorn, tel. 12908
 Th. a Kempis-
 straat 59-61
 Zwolle, tel. 16157

KAMERBREED
 TAPIJT
 4000 m2 in voorraad
 KARPETTEN
 BEDDEN
 GORDIJNSTOFFEN
 BANKSTELLEN
 SLAAPKAMER-
 AMEUBLEMENTEN
 enz.
 800 m2 toonruimte

N.V. AANNEMERSBEDRIJF
Ph. de Koning Jr.
 VOOR ALLE BETONWERKEN
 Vissersbuurt 110
 Telefoon 01850-39543-51543 - Papendrecht

BETONFABRIEK, VRIJENBAN'
 A. M. HOEKE
 Rotterdamseweg 376 - Delft
 Telefoon 015-560193 - b.g.g. 124008
BETONWAREN

**BOUWBEDRIJF
 P. HULSBOS Jzn. B.V.**
 Vennepweg 873 - Nw.-Vennep.
 NIEUW VENNEP - Telefoon 02526-2277
 ABBENES - Telefoon 02524-226

**KERKEN- EN SCHOLENBOUWERS
 BURGERLIJKE EN UTILITEITSBOUW**

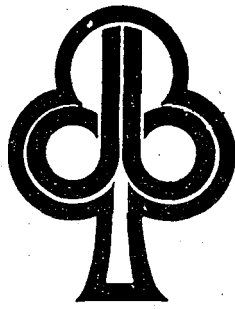
**MAKELAARSKANTOOR
 HOOGENRAAD**
 HAAGWEG 171 - TELEFOON 070 - 996560
 RIJSWIJK (Z.-H.)
 Onroerende goederen - Hypotheken - Taxiën

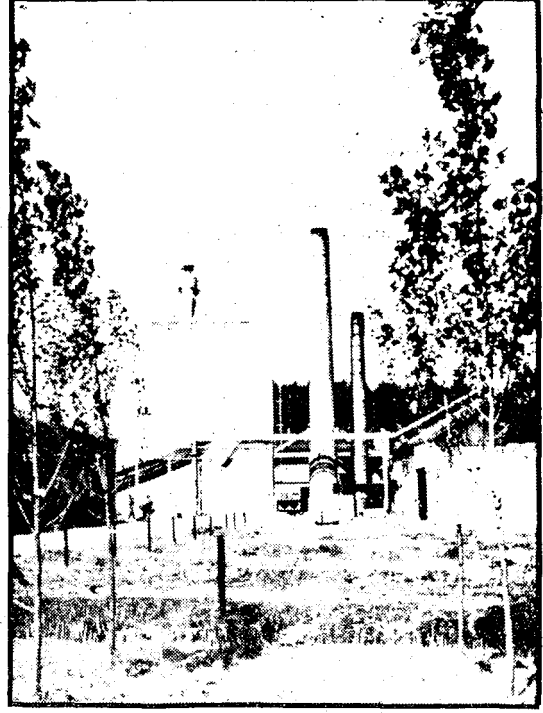
Wie aan de toekomst bouwt
 Bouwt op de C.H.U.
 Met een advies dat u vertrouwd
 Bouwt Meester's Bouwbedrijf voor u.

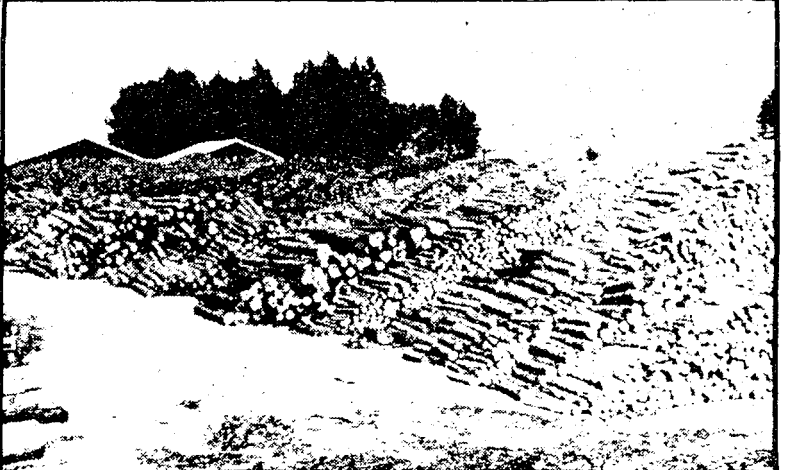
Vrijblijvend advies voor
 renovatie - nieuwbouw - utiliteitsbouw.

**Meester's
 Bouwbedrijf**
 Oudedijk 5, Oldebroek. Telefon 05253-1230.

**Ventevogel
 Financiële
 Service Groep**
 Uw adviseur als het
 gaat om
 financiële zekerheid
 Badhuisstraat 95
 Vlissingen
 Postbus 151
 Telefoon (01184)
 144 61 - 19192

 Kistenfabriek
 Nijkerk

N. DE BOER

HANAB B.V.
 VALKENBURG - ZH Telefoon 01718-71941*
 VEENDAM - Telefoon 05987-7800

**GASLEIDINGEN
 KABELWERKEN
 ZINKERS**

4. Wat de toepasbaarheid betreft, kan men zich afvragen in hoeverre de overheid het recht in een plicht moet omzetten. Tevens wat in deze de materiële randvoorwaarden zijn (de omvang van het recht en de begrenzing van de overheidszaak) en welke de formele. De randvoorwaarden moeten altijd worden getoetst aan de visie op de mens en de samenleving. Daarnaast dient een afweging van pro's en contra's leerplicht(verlenging) plaats te vinden en een bestudering van de verhouding leerplicht en leerrecht.

De tweede werkgroep, (werkgroep III) die het thema recht op onderwijs besprak, kwam na haar discussie tot de volgende resultaten:

1. Voorzichtigheid dient betracht te worden bij regulering van de leerplicht met het oog op de verantwoordelijkheid die de ouders, en op latere leeftijd de leerling zelf, ten aanzien van het onderwijs hebben. Er kan een ongelijkheid in het begrip recht worden opgemerkt, het is afhankelijk van wat men er onder verstaat. Er is sprake van een recht van ouders die het recht op onderwijs voor hun kinderen opeisen; anderzijds eisen de werkende jongeren, die het recht op onderwijs ook bezitten, dit recht niet op of kunnen dit niet opeisen.
2. Er moet een pleidooi gehouden worden voor een geleidelijke overgang van leerplicht naar leerrecht.
3. Afgevraagd moet worden in hoeverre het huidige onderwijs aansluit op de wensen en behoeften van leerlingen. Het vigerend onderwijs werkt demotiverend; een mogelijke oplossing zou kunnen zijn het onderwijs meer dienstbaar maken aan de leerling zowel naar soort als inhoud.

VRAAG EN WEERWOORD

Naar aanleiding van bovengenoemde rapportage werd de vraag gesteld of de wisselwerking onderwijs - maatschappij voldoende aan de orde is geweest, waarbij met name gedacht werd in de richting van het recht op arbeid als een soort pendant van het recht op onderwijs. Als weerwoord werd gesteld dat het een kwestie van prioriteitstelling is. Hoewel de maatschappelijke component van essentiële betekenis is, is het beter niet maatschappelijk-structureel over recht op onderwijs te praten maar meer vanuit de mens. Opgemerkt werd dat een aantal aspecten niet zo maar uit de weg kunnen worden gegaan, aspecten welke min of meer impliciet in de rapportages aan de orde zijn gesteld.

ONTMOETING

Groep II heeft gewezen op een ontmoeting tussen enerzijds de rechten van het individu op ontplooiing/onderwijs en anderzijds de randvoorwaarden welke in de samenleving gelegen zijn op het gebied van de economie en arbeidsmarktverhoudingen waardoor het recht op onderwijs wordt ingeperkt. Nadruk dient gelegd te worden op het recht voor het individu op ontplooiing, waarbij gedacht kan worden aan het mensbeeld zoals in Plichten en Perspectieven wordt afgeschilderd.

Naast deze ontmoeting die aan het onderwijsbeleid ten grondslag ligt bestaat er nog een andere ontmoeting. Recentelijk heeft zich een invalshoek gemanifesteerd over de vraag naar de rol van de overheid in het onderwijs, over wat zij met het onderwijs moet uitrichten. De vraag doet zich hier voor in hoeverre het onderwijs een bijdrage moet leveren aan de spreiding van inkomen, macht en kennis. In de nota Recht op Onderwijs wordt een en ander hierover reeds opgemerkt. Het effect van de groei van de onderwijsvoorzieningen heeft geen gelijkheid van onderwijskansen in onze samenleving tot stand gebracht. Het blijkt dat met name de uitbreiding van de onderwijsmogelijkheden ten goede is gekomen aan de opwaartse sociale mobiliteit van de mensen uit de middenklasse, maar dat de zogenaamde achterstandmilieus niet of onvoldoende daarvan geprofiteerd hebben. Op dit probleem wordt thans gereageerd door onderwijsexperts en door het huidige onderwijsbeleid.

VOORTDUREND ONDERWIJS

Een oplossing van deze problematiek zou wellicht geboden kunnen worden in de strategie van de „recurrent education”. Moeilijkheid is echter dat daaraan verschillende vormen worden gegeven. Zo wil Emmerij na de 15-jarige leeftijd het dagonderwijs afbouwen - een afsluiting van een aaneengesloten keten van onderwijs - en wil daarna voor iedereen „recurrent education” verschaffen. Radicale critici op onderwijsgebied staan een model voor dat aan „recurrent education” een speciale inhoud moet geven. Zij

wijzen specifieke nascholing af evenals om-scholing die gericht is op het aankweken van individuele behoeften om bepaalde beroepen te bereiken. Zij vinden dat de „recurrent education” in de eerste plaats vooral een voornamelijk gericht moet zijn op algemeen onderwijs dat aansluit op de leerbehoefte van de mens en waarvan het doel is de mens bewust te maken van de sociale situatie waarin hij verkeert en aan de hand van het onderwijs leren daar iets aan te doen in solidariteit met elkaar; om verandering en vernieuwing in de samenleving tot stand te brengen.

Met andere woorden: zij pretenderen het model te verschaffen om tot een stuk gelijkheid van het onderwijs te komen. In de Contourennota zijn voor de Nederlandse situatie een aantal van deze gedachten terug te vinden. Enerzijds wordt daarin gewezen op de relatie met de beroepsamenleving met de noodzaak daarvoor opleidingen te realiseren. Anderzijds wordt in deze nota gepleit voor een verlenging van het algemeen onderwijs, waarbinnen aandacht voor het aankweken van de sociale bewustwording moet worden geschonken. Opschuiving van de leerplicht betekent (na 16 jaar) dat na een algemene opleiding nog 2 jaar beroepsonderwijs moet volgen. Wanneer men stelt dat verlenging van de leerplicht tot 18 jaar vanuit pedagogisch-didactisch oogpunt niet gewenst is, dan heeft dit consequenties voor de structuren die aan verlenging van de leerplicht ten grondslag liggen. Men dient zich aldus af te vragen of de fase van algemeen onderwijs tot 16 jaar inderdaad een goede opzet is.

FINANCIËN

Ook de herverdeling van middelen komt in de Contourennota ter sprake: meer middelen toedelen aan mensen die korter onderwijs hebben genoten (genieten) ten ongunste van hen die langer onderwijs (hebben genoten) genieten. De vraag kan dan opgeworpen worden in hoeverre de toedeling van geld voor onderwijs ter wille van de totstandbrenging van gelijkheid in de samenleving niet moet worden afgewakt, omdat er in de samenleving misschien andere mogelijkheden aanwezig zijn om dit te realiseren. Het financiële aspect schildert heel duidelijk dat er op een bepaald moment een conflict ontstaat tussen enerzijds het primaat van het individuele recht op onderwijs en ontplooiing en anderzijds een overheidsbeleid dat probeert met behulp van het onderwijs een stuk verandering/gelijkheid in de samenleving te verwezenlijken. Een voorbeeld in dit verband vormen Oosteuropese landen waar men nog verder gaat met het nemen van gelijkheidsmaatregelen. Kinderen uit intellectuele milieus worden vaak geweerd van de universiteiten ten gunste van kinderen uit arbeidersmilieus. Er is met andere woorden weinig beleid naar meer gelijkheid; de ene ongelijkheid is voor de andere ingeruild.

De Volksrepubliek China gaat nog iets verder wat betreft het nemen van non-pedagogische maatregelen; het kind wordt in de commune in plaats van in het gezin opgevangen. Beide voorbeelden vormen symptomen van hoe men gelijkheid in de samenleving kan realiseren; middels het onderwijs of andere methoden.

AFREMME

Een conflict waar men mee te maken krijgt dat praktische consequenties heeft en voortdurend tot keuzemomenten leidt is niet alleen een conflict tussen het individuele recht op onderwijs tegenover de middelen die vanuit economisch oogpunt verschaft worden, maar ook of het kind zich optimaal moet kunnen ontplooiën zoals hij en z'n ouders dat willen; of geldt er het primaat van de gelijkheid van het onderwijs waardoor men aan deze ontplooiing bewust remmen gaat stellen. Dat probleem, die vraag moet bij het probleem van leerplicht/leerrecht betrokken worden. Wat de minister thans zegt over het bewust afremmen van ontplooiingsmogelijkheden kan, indien het als criterium zou worden gehanteerd, betekenen dat er nog vele jaren duizenden jongens en meisjes reesteren die geen behoefte aan onderwijs hebben. Het formele recht op onderwijs is een gegeven; afgevraagd dient echter te worden wat de oorzaak is dat dit formele recht voor grote groepen van de bevolking nog steeds niet ingevuld wordt. In dit verband moet met andere woorden worden afgevraagd wat tenminste de belemmerende factoren zijn die de jongeren hinderen en of deze niet moeten worden verwijderd. De idee welke in deze richting werd geopperd vormde een pleidooi voor een arbeidsverbod voor bepaalde groepen 16 en 17-jarigen met als strekking iemand niet meer verplichten tot het volgen van onderwijs, maar de mens vrij laten een zelfstandige keuze te doen.

MOTIVATIE

Een belemmering zou ook kunnen zijn de slechte maatschappelijke vooruitzichten: waarom leren als men in de maatschappij met de vergaarde kennis niet vooruit kan komen. Het toekomstbeeld wordt vooral door de huidige werkloosheid versterkt, met name onder de meisjes komt voortijdige schoolverlating voor. Als mogelijke remedie werd gesuggereerd het geven van gedegen voorlichting binnen het onderwijs, waarbij o.a. aan de plaats en functie van de schooldecaan werd gedacht. Uit het bovenstaande is naar voren gekomen dat er naast een probleem van het recht op onderwijs ook sprake is van een probleem van recht op arbeid, en dat het een utopie is te stellen dat er een onderwijsmodel tot het 18e jaar gecreëerd kan worden zolang een voorwaardenscheppend beleid in deze richting ontbreekt. Daarbij dient men zich tevens te realiseren dat de problematiek van al of niet leerplichtverlenging ook voor het onderwijs aan kleuters dient te gelden, waarbij bedoeld wordt op de benedengrens van jonger dan 4 jaar. In breder verband is de opvatting gewettigd dat zowel bij de leerplicht als bij het leerrecht het onderwijs zo goed mogelijk moet zijn: dat wil zeggen dat getracht moet wor-

Verzorgingsstructuur

De vierde werkgroep (werkgroep IV) hield zich op de CDA-onderwijsstudiedag in het bijzonder bezig met de Verzorgingsstructuur. Belangrijkste resultaten na discussies:

1. Voorkeur wordt gegeven aan het organisatiemodel A, zoals is afgeschilderd in het stuk Inrichting van de verzorgingsstructuur, pagina 3 en 4.
2. De landelijke Pedagogische Centra (LPC's) hebben een landelijke taak in het tweede echelon. Het probleem is gesignaleerd dat de LPC's gebukt zijn gegaan onder een dubbelfunctie:
 - directe ondersteuning van de scholen;
 - een landelijke taak ten behoeve van de innovatieproblematiek.
 De LPC's zijn teveel onttrokken aan de eigen taak van landelijke bezinning op de eigen identiteit en wel zodanig dat ze meer in het algemeen belang moeten werken. Het is duidelijk dat de LPC's onmogelijk de scholen direct behulpzaam kunnen zijn bij identiteitsvraagstukken. De centra hebben in verband met identiteitsvragen een eigen relatie en taak naar de Schoolbegeleidingsdienst (SBD) toe. De identiteit is niet los en naast andere begeleiding te zien, maar als een geïntegreerd geheel.
3. De SBD moet niet slechts qua structuur doch ook qua bemanning zodanig pluriform gestructureerd worden dat aan vragen vanuit de school kan worden voldaan; bijvoorbeeld kan de SBD katecheten aanstellen, wordt daarvoor subsidie verstrekt, in hoeverre kan de school inspelen; kortom wat gebeurt er met de levensbeschouwelijke begeleiding van de scholen. In dit verband is de vraag gewettigd of deze aspecten niet tussen de wal en het schip terecht komen wanneer deze zaken deels aan de LPC's en deels aan de SBD worden toebedeeld.

Het is een essentiële voorwaarde dat de eigen identiteit van het Katholiek Pedagogisch Centrum (KPC) en het Christelijk Pedagogisch Studiecentrum (CPS) tot uiting komen.

IDENTITEIT

Bij bovenstaande bevindingen van de werkgroep zijn enige op- en aanmerkingen geweest. Wanneer de begeleiding vanuit de school wordt opgebouwd - en er vanuit gaande dat de identiteit een geïntegreerd deel binnen die school is - moet deze identiteit in de eerste lijn met name door de SBD worden meegenomen. Er zijn echter redeneringen die stellen dat men op deze wijze niet tewerk moet gaan, omdat de mensen die dit dienen te realiseren dan tussen de wal en schip terecht komen. Het is wel zaak dat dit geprobeerd wordt. Wanneer deze gedachte consequent wordt doorgetrokken dan kan men tot de conclusie komen dat de SBD per richting opgebouwd moet worden. Echter, aan de hand van de feitelijke situatie is dit onjuist. De feitelijke situatie is deze, dat er in ons land SBD's bestaan die zowel voor het kleuter- (KO) als basisonderwijs (BO) werken. De feitelijke situatie is ook, dat deze diensten ook het een en ander doen aan identiteitsbegeleiding en catechese, zij het

CDA-onderwijsstudiedag

den het onderwijs zo op te bouwen dat het motiverend werkt. Dus streven naar continue verandering en aanpassing van het onderwijs, hetgeen betekent dat men in deze zin altijd kan nadenken over wederkerend onderwijs, over participeren leren etc. Dit is zowel in het kader van een leerrecht als een -plicht van belang, bij het laatste misschien nog stringenter omdat er sprake is van een plicht. Een belangrijk aspect dat niet in de beschouwingen uit het oog verloren moet worden is de solidariteitsgedachte: een relatief kleine groep uit de samenleving die van de leerplicht geen gebruik (wil) maken moet door de grote groep die wel gebruik maakt van deze plicht tegen zichzelf beschermd worden niet in de steek worden gelaten.

De uiteindelijke keuze voor een leerplichtverlenging is pas te bepalen wanneer de behoefte van de totale samenleving daaraan bekend is. Bovendien dient te worden afgevraagd of door middel van experimenten een ander soort onderwijs gecreëerd kan worden dat minder selecterend is.

dat de diensten uit problematisch oogpunt zich veelal kwijten van deze taak.

Ter rechtvaardiging zou aangevoerd kunnen worden dat de diensten het niet eenvoudig hebben intern de drie richtingen tot een eenheid te brengen. Toch moet gestreefd wrden binnen de bestaande diensten, de behartiging van de eigen identiteit te realiseren, vooral met het oog op een behoorlijke rechtspositie van de medewerkers e.e.a. dringend gewenst. Daarnaast moeten de diensten zich tenminste sterk maken om de condities te stellen die voor de werkbaarheid noodzakelijk zijn. Gedacht zou kunnen worden o.a. aan kwesties als benoemingsrecht, werkplan (goedkeuring per onderdeel), pluriforme bemanning e.d. Hoewel dit niet eenvoudige problemen zijn, zullen de diensten dit zelf in goede samenspraak moeten regelen.

Voor andere takken van onderwijs - naast KO en BO - geldt hetzelfde. Ook daar moet de identiteit geïntegreerd worden binnen de diensten die de scholen begeleiden. De begeleiding voor het buitengewoon onderwijs behoeft nog een regeling, terwijl de begeleiding van het voortgezet onderwijs een open hoofdstuk apart is. In zoverre open omdat in de Structuurnota aanzetten worden verschaft waarbij afgevraagd kan worden hoe dit te verwezenlijken is. Zo staat er bijvoorbeeld bij de middenschool-experimenten dat het wenselijk is daar de SBD bij te betrekken. Met andere woorden hier wordt reeds vooruit gelopen op beslissingen die nog genomen moeten worden. Bij de begeleiding van het voortgezet onderwijs zal men daarnaast rekening dienen te houden met een geheel andere situatie dan in het KO en BO, waar de gemiddelde groeps grootte 6 à 7 docenten is. Bij het voortgezet onderwijs is de schoolgrootte vele malen groter en bovendien is daar een breder scala van de te begeleiden deskundigheden.

BOUWEN VAN BINNENUIT

Bij deze omvang is het een goede gedachte om eerst te bezien welke deskundigheden er binnen de school gebracht kunnen worden. Niet beginnen van buitenaf alles tegen de school „aan te plakken”, maar proberen de stafuitbouw van binnenuit te realiseren. Door interne deskundigheid heeft men bovendien een goed „ontvangkanaal”; het werkt efficiënter wanneer deskundigen met deskundigen praten. Met een geleidelijk in werking brengen van dit proces kan pas met recht een oordeel gegeven worden over de vraag of en in welke mate het voortgezet onderwijs regionaal dan wel landelijk begeleid moet worden. De identiteitsbehartiging moet in dezelfde lijn worden meegenomen waarbij de vraag open blijft of dit door SBD's dan wel LPC's moet geschieden.

Naast KO, BO en voortgezet onderwijs vormen de opleidingen de derde tak van het onderwijs. De feitelijke situatie bij deze tak is als volgt: er is sprake van een landelijke begeleiding door de LPC's; de SBD ontbreekt. Problemen zullen zich gaan voordoen bij de tweede laag en wel als onder deze tweede laag het landelijk ni-

vervolg op pagina 8

VRIJHEID VAN ONDERWIJS

CDA-onderwijsstudiedag

Op de CDA-onderwijsstudiedag hield een werkgroep (werkgroep I) zich bezig met het thema vrijheid van onderwijs enerzijds met oog op de actualiteit van dit onderwerp, anderzijds met het oog op het Kamerdebat over de Structuurnota.

De discussiestof werd door de werkgroep verwoord in de volgende stellingen:

1. Lid 2 van art. 208 van de Grondwet geeft de grondslag voor het niet of het geheel of gedeeltelijk bekostigde vrij onderwijs. De leden 5 t/m 7 van artikel 208 van de Grondwet zijn een uitwerking van lid 2 waar het gaat om het bekostigde vrij onderwijs. Deze leden geven aanspraken op bekostiging.
2. Er kunnen geen regelen aan het openbaar noch het vrij onderwijs worden opgelegd dan uit kracht van de wet. De Grondwet schrijft voor, dat voor het vrij onderwijs het alleen kan gaan om deugdelijkheidseisen, vanuit een oogpunt van bekostiging.
3. Waar het gaat om deugdelijkheidseisen, die (nog) niet wettelijk zijn geregeld, is consensus tussen overheid en desbetreffende organen van het vrij onderwijs vereist.
4. Om de autonomie van de school veilig te stellen is samenwerking in het vrij onderwijs geboden.

Deze stellingen zijn de resultante van een zeer diepgaande beraadslaging binnen de werkgroep over de wetshistorische ontwikkeling van de Grondwet.

Vanuit de plenaire vergadering werd opgemerkt, dat ten aanzien van de consensus t.a.v. het totstandkomen van deugdelijkheidseisen, de suggestie wordt gewekt dat er een overeenstemming tussen enerzijds de representanten van de vrijheid van richting en anderzijds de overheid - die deze eisen stelt - moet bestaan. Gelet echter op de machtsposities, die in deze ingenomeren worden, zou men in extreme richting kunnen denken, nl. in de richting dat de consensus zich verder uitstrekt, nl. naar de wetgever toe. Men kan zich voorstellen, dat er overeenstemming moet bestaan; met andere woorden, de minister gaat met zijn voorstellen naar de Kamer om te bezien, wat hij daar bereiken kan. Vraag vanuit de vergadering is nu, of dit binnen de werkgroep overdacht is.

vervolg van pagina 5

vormen. Model B is door de Innovatiecommissie Middenschool in het leven geroepen om de structuurnota vorm te geven. Het ware in dit verband interessant af te vragen in hoeverre de nota al vorm gekregen heeft?

Het is moeilijk het model te schetsen, dat aan de structuurnota ten grondslag ligt. De nota geeft indicaties die leiden naar model A en ook B, maar ook naar andere modellen. Een taxatie van de structuurnota zou als volgt kunnen luiden: het is een model, waar de Stichting Leerplan Ontwikkeling een centrale plaats inneemt, als een spin in een web. Dit geldt alleen t.a.v. de positionele bepaaldheid; heeft men procedurele aangelegenheden op het oog, dan komt er een andere uitkomst uit.

WAARBORG

Een belangrijk aspect bij de verzorgingsstructuur betreft de waarborging van de identiteit in de verzorging. De vrijheid van onderwijs heeft ook zijn gevolgen voor de verzorgingsstructuur. De effectuering is een betrekkelijke aangelegenheid.

De S(chool) B(egeleidings) D(iensten) zijn diensten, waarin de onderscheiden richtingen samenwerken; de S(tichting) voor O(nderzoek) van het O(nderwijs) en de S(tichting) L(eerplan) O(ntwikkeling) zijn geen verzuiilde instituten. In de geschetste structuur is de verzuiilde alleen bij de L(andelijke) P(edagogische) C(entra) te vinden.

Een fundamentele discussie over de opzet van de verzorgingsstructuur is gewenst, ook wanneer we de consequenties van de vrijheid van onderwijs daar naar toe willen trekken.

Belangrijke vraagstelling is in dit verband: hoe kan een structuur goed functioneren, waarbij in de meeste gevallen men werkt binnen samenwerkingsverbanden of in onverzuiilde instituten, terwijl er één component is (de L.P.C.), die iedere keer weer

DEUGDELIJKHEIDSEISEN

Hierop werd geantwoord, dat de werkgroep van mening is, dat de deugdelijkheidseisen, die de overheid aan het bijzonder onderwijs kan stellen, in de wet moeten worden geregeld, hetgeen betekent dat, wanneer er eisen worden gesteld, die niet in de wet kunnen worden vastgelegd, dat het dan aanbeveling verdient de weg van de consensus te volgen. Men zou zich de vraag kunnen stellen of de weg van de consensus ten aanzien van de wetgeving eigenlijk wel nodig is. Hierover is in de discussie binnen de werkgroep opgemerkt - hetgeen ook uit de stellingen blijkt - dat het aanbeveling verdient op strategische gronden ook ten aanzien van deze zaken te streven naar overeenstemming met de organen van het bijzonder onderwijs. De vraag of daar een bepaalde wettelijke grondslag voor aanwezig is, dient ontkennend te worden beantwoord; de wetgever bepaalt de deugdelijkheidseisen.

Iemand trok uit dit betoog de conclusie, dat wanneer het gaat om het vastleggen in de wet van de deugdelijkheidseisen, er dan sprake is van een ontmoeting tussen enerzijds de overheid en anderzijds de vrijheid van onderwijs om de deugdelijkheidseisen vast te stellen, waarbij de ontmoetingsplaats het parlement is.

Als reactie hierop kwam de opmerking, dat deze ontmoeting niet is te vatten. Ontmoeting van wat: van deugdelijkheidseisen en de vrijheid van onderwijs? Men bedoelde echter in dit verband de vrijheid van richting, waarmee men echter nog onvoldoende aangaf wat de ontmoeting exakt behelsde, aldus een nadere reactie hierop. Wel is voor te stellen, dat alleen bij wetgeving, dat wil zeggen niet door de minister en ook niet de regering, eisen van deugdelijkheid en subsidievoorwaarden gesteld kunnen worden. Deze laatste eisen en voorwaarden kunnen alleen maar gesteld worden in het kader van bekostigingsvoorwaarden.

Bij een ontmoeting ziet men twee instanties elkaar naderen; hier is echter geen sprake van een naderen. De overheid mag uit doelmatigheidsoverwegingen over de bekostigingsvoorwaarden nadenken, waarbij zij in het kader van de afweging echter wel moet aangeven wat doelmatig is. Ergo: zo-

opnieuw met z'n drieën moet optrekken? Dit is een organisatorisch en communicatieprobleem, waar niet stante pede een oplossing voor geboden kan worden. Dit geldt voor relaties met de S.L.O., met de minister en in werkrelaties.

Binnen de werkrelaties zal iets aan de identiteit gedaan dienen te worden, waarbij weer afgevraagd moet worden, hoe het geheel zodanig met elkaar verweven kan worden, dat er een organisatieopzet ontstaat, die hanteerbaar is en werkt. Deze vragen dienen ter discussie te worden gesteld.

ADVIES- EN OVERLEGSTRUCTUUR

Staat de verzorgingsstructuur dicht bij de scholen, de advies- en overlegstructuur voltrekt zich buiten de scholen. Hoe men de adviesstructuur wil inrichten, is afhankelijk van de positie die men aan het onderwijs-overleg geeft. Is het overleg een overleg, dat er toe dient, dat twee groeperingen - overheid en onderwijsveld - ieder met eigen taken en verantwoordelijkheden met elkaar tot overeenstemming trachten te komen over die aangelegenheden, waarbij beide onvervreembare rechten hebben, dan zou gesteld kunnen worden, dat de adviesstructuur daarop gericht is en dienstverlenend moet zijn rechtstreeks aan dat overleg met alle daaraan verbonden consequenties.

Is echter de overlegstructuur een mogelijkheid voor de minister zijn mening te toetsen aan het onderwijsveld, dan kan men tot de conclusie komen, dat de adviesstructuur een onderdeel is en afhankelijk gesteld moet worden van de minister, omdat hij de vrijheid moet hebben van zijn kant gedachten aan te dragen, die hij wil toetsen aan het overleg. De indruk wordt gewekt, dat de huidige C(entrale) C(ommissie) voor O(nderwijs) O(verleg) functioneert als een onduidelijke wisselwerking van het een en het ander, waardoor nogal eens wrevel ontstaat.

Het is zaak, dat op korte termijn de materie van de decentralisatie binnen het onderwijsveld ter discussie wordt gesteld.

lang iets niet wettelijk geregeld is en de overheid wil op enige wijze toch de zaken in het onderwijs regelen, dan speelt de consensuskwestie; tenzij men de overheid geheel vrij wil laten waarbij er dan geen enkel probleem is. Er ontstaan slechts problemen indien de overheid de zaak wil regelen, tenzij de overheid e.e.a. wettelijk via consensus gaat regelen, waarbij de wetgever dan niet gehouden is aan wat in consensus bereikt is.

BEKOSTIGING

Men moet bij dit soort zaken niet te zeer gaan theoretiseren. Aan de hand van het volgende voorbeeld kan duidelijk gemaakt worden, dat niet gesteld kan worden dat de deugdelijkheid alleen maar vanuit een oogpunt van bekostiging geregeld kan worden. Er wordt ten departemente gewerkt aan een nieuwe eindexamenregeling, welke materie binnen de deugdelijkheidseisen valt. Een onderdeel van deze regeling bij het voortgezet onderwijs is het mondeling examen, dat vervangen is door het schoolonderzoek. Vraag in deze context is nu: welke voorwaarden mag de overheid nu aan het schoolonderzoek stellen? Thans prevaleert de opvatting, dat het schoolonderzoek iets eigens van de school is, een identiteits-onderdeel van de school.

Men zou kunnen stellen, dat deze aangelegenheid een kwestie van overleg is tussen overheid en onderwijsveld. M.a.w. er is sprake van kentering; van een aanvankelijk stringente regeling door de overheid naar een minder stringente thans.

Al is dit geschetste beeld niet in strijd met de bovenontwikkelde theorie, feit is wel, dat in de praktijk de deugdelijkheidseisen vaak te zwaar gesteld zijn.

Deugdelijkheidseisen kunnen krachtens de wet op tweeërlei wijze gerealiseerd worden. Of ze zijn exact in de wet opgenomen, of de wetgever is akkoord gegaan krachtens de wet, dat e.e.a. door de minister nader geregeld mag worden bij algemene maatregel van bestuur. Het blijft dan echter een wettelijke regeling.

Van een ontmoeting kan alleen dan gesproken worden, waar sprake is van overleg. Waar nog geen wettelijke regeling voor bestaat, zal in consensus een regeling getroffen dienen te worden. Iets dat al wettelijk geregeld is, maar dat de overheid wil terugnemen door het minder te regelen, zou in de overlegsfase betrokken kunnen worden; dan is daar sprake van ontmoeting.

Uitdrukkelijk is in de Grondwet vastgelegd, dat de deugdelijkheidseisen en de subsidievoorwaarden alleen maar gesteld mogen worden vanwege het feit, dat het bijzonder onderwijs bekostigd is, en dat via het bekostigingsaspect de overheid het recht heeft gekregen om deugdelijkheidseisen en subsidievoorwaarden te stellen. Daar ligt de koppeling.

AMBIVALENTIE

In deze gedachtengang valt een zekere ambivalentie te bespeuren. Enerzijds een afwijzing van het begrip ontmoeting, anderzijds een invoering en invulling van het begrip.

Ontmoeting wordt door de minister ervaren als een samenkomst van overheid en opdrachten vanuit het onderwijsveld. De

overheid heeft vaker het woord dan de vrijheid van richting, waarbij de wet garandeert dat dit tot uitdrukking gebracht kan worden. Dat wil zeggen de overheid dient een ruimtescheppend beleid te voeren - als ze aan de Grondwet wil voldoen - opdat de vrijheid van richting in de praktijk gerealiseerd kan worden: aan de andere kant bevinden zich de deugdelijkheidseisen. Op een aantal terreinen ontstaan grote spanningen; de grenzen vervagen waardoor het moeilijk te bepalen is of iets tot het eigen gebied van de richting behoort of dat het onder deugdelijkheidseisen ressorteert.

Het begrip ontmoeting bevat in dit verband een te zwakke inhoud, de spanning spreekt er te weinig uit.

Bovenstaande problematiek zou herleid kunnen worden tot de vraag: in hoeverre moeten en kunnen er deugdelijkheidseisen gesteld worden door de overheid.

Het begrip ontmoeting kan gehandhaafd blijven als de ontmoeting gezien wordt in het kader van overleg en het bereiken van consensus over zaken die wettelijk geregeld zijn; d.w.z. een ontmoeting tussen de overheid en de organisaties van het bijzonder onderwijs. Indien het gaat om regeling bij wet, dan zal de wetgever moeten afwegen of bepaalde zaken met deugdelijkheid te maken hebben, waarbij men automatisch in een spanningsveld terecht komt.

VRIJHEID VAN RICHTING GEEN OVERHEIDSZORG

Een scherp onderscheid moet gemaakt worden tussen het geven van wetten - waarbij een aantal zaken wordt vastgelegd - en, zolang iets niet wettelijk geregeld is en de overheid iets toch wil regelen, een regeling op basis van overeenstemming.

Eigenlijk behoeft er in het geheel geen interpretatievraag aan de orde te worden gesteld, odat de minister daar reeds voor gezorgd heeft. Hij heeft namelijk gesteld dat hij zich zorgen maakt over de wijze waarop op dit moment de kansen voor het hebben van de vrijheid van inrichting gerealiseerd worden. Hij vraagt zich hierbij af, of op alle gebieden van de samenleving scholen gesticht meten kunnen worden. Dit laatste is onjuist omdat de mensen zelf moeten kunnen uitmaken op welke achtergronden zij een school aanvragen.

Indien een heterogene groep voldoet aan bekostigingsvoorwaarden en aan deugdelijkheidseisen, dan heeft de overheid ervoor te zorgen dat dit onderwijs er komt, ongeacht de motieven die daarbij een rol spelen. Onder de zorg van de minister valt niet de opdracht de vrijheid van richting te regelen.

Als aanvulling hierop werd aan de hand van een voorbeeld de verhouding tussen deugdelijkheidseisen en bekostiging van het onderwijs nader toegelicht. Een nieuw te stichten bijzondere school die niet voor subsidiëring in aanmerking komt en daarvoor ook niet wenst te komen zal toch met door de minister te stellen eisen van deugdelijkheid te maken krijgen, wil zij een rechtsgeldigheid van diploma's, verkrijgen van gecommiteerden ed. tot stand brengen. Uiteindelijk zal pas duidelijkheid over de gehele materie ontstaan wanneer de minister aangeeft in hoeverre hij de vrijheid van richting wil gaan bepalen.

RECHT OP ONDERWIJS

Op de CDA-onderwijsstudiedag hielden twee werkgroepen zich bezig met het thema **Recht op onderwijs**. De eerste groep (werkgroep I) besprak de volgende aspecten:

- welke vragen dienen er gesteld te worden voor een bruikbare invulling?
- ordening van de vraagstelling.
- poging tot het opstellen van criteria

De ordening van de vraagstelling kan volgens de werkgroep te maken hebben met een aantal elementen die onder de volgende punten gevat kunnen worden:

1. De vraag naar de achtergrond van het recht op onderwijs. Deze heeft te maken met de CDA-visie op de mens zoals o.a. in Plichten en Perspectieven wordt weergegeven. Een item daaruit is vrijheid in verantwoordelijkheid, waarbij gerefereerd kan worden aan de mens die onaf is, die zichzelf dient te ontplooiën. Explicitering van deze verantwoordelijkheid leidt tot rechten en plichten.

2. De omvang van het recht op onderwijs. Hierbij kan gerefereerd worden aan de inleiding van de nota **Recht op Onderwijs**: het recht van de een vindt altijd z'n begrenzing in het recht van de ander. Vervolgens komt dan de vraag aan de orde: waar ligt deze grens? Een aanzet tot beantwoording van deze vraag wordt gegeven in paragraaf IV.2 van de nota, namelijk daar waar sprake is van een spanningsveld tussen het individuele recht en de maatschappelijke dimensie.

3. De taak van de overheid, nl. optimalisering van het recht op onderwijs. De eerste taak van de overheid is het creëren van ruimte voor de mens om bezig te zijn met die vragen die de individuele mens vanuit zijn verantwoordelijkheid het belangrijkste acht en niet met vragen die de overheid bijvoorbeeld vanuit zijn visie op de ideale maatschappij nodig oordeelt.

de nederlander

CH-WEEKBLAD

Redactie: Postbus 8822 - 's Gravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

Standpunt CHU-fractie over het

Rapport van de Commissie van Drie

De waarnemend voorzitter van de CHU-Tweede Kamerfractie, drs. D. F. van der Mei, heeft maandag jl. bij de bespreking van het rapport van de Commissie van Drie, in de Tweede Kamer de volgende rede uitgesproken:

Het kennismaken van de verklaring, die de Minister-president namens de regering heeft afgelegd, heeft ook ons diep beroerd. Met de regering erkennen wij de bijzondere diensten, die Prins Bernhard ons land heeft bewezen. Des te meer betreuren wij het met de regering, dat de prins zich heeft begeven in verhoudingen en omstandigheden, die niet aanvaardbaar zijn. Wij hebben met begrip kennisgenomen van de verklaring van Prins Bernhard van 23 augustus jl. en wij spreken de oprechte hoop uit, dat het aangetaste vertrouwen zal mogen worden hersteld. Ik zou hieraan iets willen toevoegen. Wij mogen de overtuiging hebben, dat in deze wereld God het laatste woord in ieders leven heeft. Dat is een geloofsovertuiging. Een overtuiging, die bevrijdend en bemoedigend werkt en die in diepste wezen nieuwe perspectieven opent. Daarmee zijn de moeilijkheden niet verdwenen, maar daarmee worden ze

wel in een ander en beslissend licht geplaatst.

Wij zijn thans voor de taak gesteld het beleid van de regering te beoordelen. Grondslag van dit beleid is geweest het rapport van de Commissie van Drie. Ook onze bijzondere waardering gaat uit naar het werk van de Commissie van Drie, die een zeer zware verantwoordelijkheid had aanvaard en daarmee voor een uiterst moeilijke opgave stond.

De conclusies, die de regering op basis van dit rapport heeft genomen, onderschrijven wij. Wij zijn van mening, dat de regering op een verantwoorde wijze haar taak tot handhaving van de rechtsorde en tot bescherming van ons constitutioneel bestel heeft vervuld. Zij heeft, ook naar onze opvatting, de juiste en onvermijdelijke beslissingen genomen, hoe pijnlijk deze ook mogen zijn.

Over een tweetal punten, die in de publieke discussie nogal een rol spelen - en terecht - zou ik heel kort iets willen opmerken. Heel kort, omdat ik het standpunt van de regering onderschrijf.

- Wat de strafrechtelijke aspecten aangaat delen wij de mening van de regering op ook dit zo gevoelige punt en onderschrijf

ven wij de aangevoerde argumenten. De afweging van die argumenten heeft naar onze opvatting met de grootst mogelijke zorgvuldigheid plaatsgevonden. De conclusie, waartoe die afweging de regering heeft geleid delen wij.

Wat de ministeriële verantwoordelijkheid betreft zou ik het volgende willen zeggen. Gebeurtenissen als deze rechten vanzelfsprekend onze aandacht ook op het functioneren van de ministeriële verantwoordelijkheid. Natuurlijk gaan er dan stemmen op om die verantwoordelijkheid opnieuw te analyseren en strakker te formuleren. Ik betwijfel o dat zinvol is. Ik betwijfel dit des te meer indien ernaar gestreefd zou worden die verantwoordelijkheid in zeer gedetailleerde regelingen vast te leggen.

Welnu, afgezien van de vraag of die regelingen te maken zijn, moet er naar mijn opvatting ruimte blijven voor het functioneren van het vertrouwen, dat er nu eenmaal moet bestaan tussen verantwoordelijke bewindslieden en niet onschendbare leden van het Koninklijk Huis.

Wat het aanschaffingsbeleid verder be-

treft selt de Commissie van Drie in haar conclusies, dat er weliswaar van pogingen tot ongeoorloofde beïnvloeding van het aanschaffingsbeleid is gebleken, maar dat deze hun uitwerking hebben gemist. Ook wij hebben hiervan met voldoening kennisgenomen. Wel valt het op, dat de commissie vermeldt, dat er gebleken zou zijn, dat Lockheed ook pogingen heeft gedaan bij leden van de Tweede Kamer steun te verkrijgen voor de P-3C. Met die mededeling volstaat de commissie. De vraag is natuurlijk of dat voldoende is.

Tenslotte: in deze zaak, waarin de constitutionele monarchie schade heeft geleden, heeft het kabinet een wijs beleid gevoerd. Een beleid, waardoor de eenheid van ons volk in deze zo belangrijke zaak gehandhaafd is. Graag brengen wij daarvoor onze erkentelijkheid tot uitdrukking.

Onze gevoelens van groot respect gaan in het bijzonder uit naar onze Koningin.

Moge de constitutionele monarchie, die in de geschiedenis van ons land en ons volk zo'n grote rol heeft gespeeld en waaraan wij in ons staatsbestel zo zeer gehecht zijn, voor ons land behouden blijven.

Droogte.... en de gevolgen daarvan

door: T. Tolman, lid Tweede Kamer voor CHU

Zonder meer kan de situatie in verschillende sectoren ten gevolge van de droogte catastrofaal genoemd worden. Mocht er in juli nog enige hoop zijn, de tweede droogteperiode in augustus is fataal voor velen.

Laten we proberen een aantal aspecten nader te belichten.

Voor de land- en tuinbouw is het beeld erg gevarieerd. In de tuinbouw zijn vooral de bloemen het slachtoffer van de warmte en de prijsvorming. Groente is duurder geworden, maar geeft door gemiddeld mindere produktie geen extreme inkomensstijging voor de tuinder. Bij de akkerbouw blijven aardappelen schaars en redelijk prijshoudend, hetgeen in consumentenkringen vertaald zal worden met „duur”. De grootste slagen vallen in de veehouderij op alle lichte zandgronden. Ook hier is het beeld al naar gelang van hoogteligging en grondsoort verschillend.

OMVANG SCHADE

De balans kan pas in de loop van deze winter worden opgemaakt. Voorlopige berekeningen wijzen nu reeds uit, dat de schade niet enige honderden miljoenen zal bedragen, maar zeker de 2 miljard zal overschrijden. Voor meer dan 30.000 veehouders in de zwaarst getroffen gebieden is het niet de vraag of er nog wat verdiend wordt, maar de klemmende vraag hoe hoog zijn mijn „overlevingskansen” in de komende winter. Er moet nu eenmaal een basishoeveelheid ruwvoer (hooi-stro) aanwezig zijn voor de voeding van de koeien (minimaal 6 kg droge stof). Verder kan haast ongelimiteerd met krachtvoer aangevuld worden.

De directe schade ontstaat door een aantal oorzaken:

- aankoop van ontstellend duur maar noodzakelijk ruwvoer
- veel hogere krachtvoertuitgaven
- verminderde veestapel - minder melk - minder inkomsten

d. lage tot afbraakprijzen voor het verkochte vee.

Deze genoemde onderdelen werken cumulatief, zodat er legio ondernemers zijn die niet verdienen, maar f 40 à 50.000 tekort hebben. Een triest gegeven, maar dat is de harde werkelijkheid.

WAT IS ER GEDAAN?

In overleg tussen de minister van landbouw en het Landbouwschap wordt alles gedaan om de ruwvoerbilans in evenwicht te brengen. Hooi uit Ierland, stro uit Denemarken worden aangevoerd.

De aankooprijzen in genoemde landen zijn niet hoog, maar de produkten zijn erg volumineus. Om een indruk te geven: 1 kg. zetmeel in krachtvoer kost ongeveer 65 cent; in hooi en stro ongeveer f 1,20. Een ieder zal dan ook niet meer ruwvoer aankopen dan het noodzakelijke minimum.

De minister van landbouw heeft een goed initiatief genomen om de inzaai van maai-grassen te bevorderen. Dit tweede gewas kan onder gunstige omstandigheden eind oktober nog een goede oogst geven. Helaas zijn ook nu nog de weersomstandigheden zeer ongunstig om hooggespannen verwachtingen te koesteren. De droogte van de afgelopen week zal het gewas in veel gevallen, maar ook de stapelknollen doen mislukken. Een dag groei in augustus telt even zwaar als een week in september. De garantieregeling bij mislukking van deze oogst zal Van der Stee dus enig geld kosten.

DE R.Z.-REGELING

De rijksgroepsregeling voor zelfstandigen (R.Z.) heeft bij het natte najaar 1974 goed gefunctioneerd in Zuid-West-Nederland. Helaas is dat ook de enige positieve opmerking sindsdien. In het gevoerd overleg heeft de minister geen concrete mededelingen kunnen doen. De besprekingen bevinden zich, aldus de minister, in de eindfase. Er

moet van uitgegaan worden, dat de toepassing van de R.Z. in alle opzichten gelijkwaardig zal zijn met de Zeeuwse regeling. Mocht het resultaat beneden de maat blijven, dan zal gezien de ernstige situatie een scherpe reactie van het parlement te verwachten zijn.

Het is voor sommigen interessant zich te beijeren voor openbaarheid van inkomens. Veel belangrijker is het te weten wat de regering doet als het inkomen door calamiteiten f 50.000 beneden de rode streep zit!

VERDERE MAATREGELEN

In deze benarde situatie gaat het niet om of-of maar om en-en. Afhankelijk van het verdere verloop van de weersomstandigheden en de beslissing van de regering zal de verdere ontwikkeling van dag tot dag kritisch gevolgd moeten worden. Met directe toeslagen, welke een globale werking hebben, moet zeer zeker rekening worden gehouden. Noodsituaties rechtvaardigen dergelijke beslissingen.

VOEDSELVOORRADEN

Heoe komt het nu met de melkpoederberg? Voor de droogte was de prognose voor eind dit jaar 1.7 miljoen ton. Nu is de taxatie 1.1 miljoen ton. Toch loopt de melkproduktie in zijn totaliteit niet snel terug in Nederland en in de EEG. Dank zij de uitstekende oogst in de VS en daardoor ook redelijke stabiele prijzen neemt het gebruik van krachtvoer sterk toe. De verschrooide aarde in Nederland wordt gecompenseerd door talrijke vruchtbare haectares in Amerika. De wereld is maar klein. Eveneens wordt niet de gehele EEG geteisterd door de droogte. In Ierland - Denemarken - Italië is er een normale situatie. In Rusland is het eerder te nat dan te droog.

Ook dit gegeven zal in de toekomstige overwegingen omtrent de voedselvraag-

stukken mee in beschouwing moeten worden genomen. Waarom is het nodig om zo absoluut te spreken van 500.000 ton voorraad melkpoeder als buffer?

De EEG is zo groot, dat niet steeds hetzelfde weertype voor het gehele gebied zal gelden. Totale misoogsten in de gehele wereld zijn niet voorgekomen. Het ene gebied compenseert het andere. De discussie omtrent strategische voorraden dienen met wat meer souplesse gevoeld te worden en er mag ook wel enig risico genomen worden. Bovendien zal er rekening mee moeten worden gehouden, dat mocht de mede-financiering van de boeren in de EEG-zuivelpolitiek weer aan de orde komen, het gesprek over de omvang van de voorraden onvermijdelijk is. Inspraak van de producenten is juist als men bij te ruime voorraden de boer de lasten wil laten dragen.

RUNDVLEES

Het onderdeel rundvlees is uitermate belangrijk nu te verwachten valt, dat de veeaanvoer op de markt zal stijgen door de schaarste aan ruwvoer. We zijn gelukkig de laatste tijd in een wat stabielere situatie gekomen. De import is sterk aan banden gelegd de laatste jaren. Verruiming van het importbeleid per 1 januari zou een politieke blunder van de eerste orde zijn. Dat mag niet gebeuren. De nood zou daardoor verergerd worden. Onze minister zal zo spoedig mogelijk duidelijk stelling moeten nemen en zijn niet onbelangrijke invloed aanwenden om ongunstige ontwikkelingen te voorkomen.

DE CONSUMENT

Vrij globaal kan de consument weten waar men aan toe is. De top van hoge groenteprijzen is voorbij. Aardappels zullen prijzig blijven en mogelijk wat minder in het dagelijks menu worden opgenomen. De melkprijs zal voor de consument vrij stabiel blijven. Ontwikkelingen, dat de melkprijs in november f 1,50 en rond Kerst f 2,- zou kosten, zijn uitgesloten. Hetzelfde mag met zekerheid gezegd worden van het rundvlees. Met een dalende tendens kan rekening worden gehouden.

Teun Tolman.

PARLEMENTARIA

Veel bedenkingen van CDA-frakties Struatuurnota Onderwijs

De CDA-frakties hebben bij de behandeling van de Struatuurnota Onderwijs op diverse onderdelen bedenkingen geuit tegen de denkbeelden van minister Van Kemenade.

Het is verheugend dat de gezamenlijke fractie van KVP, ARP en CHU bij de behandeling van deze belangrijke nota tot een eensgezinde opstelling is gekomen.

Van Leijenhorst, mevrouw Kraayeveld Wouters (a.r.) en Hermes (kvp) voerden namens de CDA-frakties het woord. Door ziekte van Hermes werd zijn bijdrage gedeeltelijk door mevrouw Kraayeveld en voor een ander deel door Van Leijenhorst uitgesproken.

Belangrijke onderdelen in de CDA-

bijdrage aan dit debat waren:

- de eensgezinde kritiek op het SLO
- een kritische beschouwing over de vrijheid van inrichting
- een duidelijke markering van het verschil in opvatting over het begrip „vrijheid van onderwijs” tussen het CDA en de VVD

Over de vrijheid van richting handelde voor een belangrijk deel het betoog van Hermes. Hij stelde dat de vrijheid van richting ook inhoudt dat de overheid niet mag gaan regelen hoe belanghebbenden deze vrijheid bij de stichting van scholen dienen te realiseren.

Vragen op dit punt rijzen vooral wanneer het gaat om zaken die buiten de wet om

plaats hebben. De minister heeft in de openbare commissievergadering gewezen op het begrotingsrecht van de Kamer.

De begrotingswet kent echter geen eisen van deugdelijkheid en evenmin de beperking die de vrijheid van richting uitoefent op het stellen van de eisen van deugdelijkheid.

Kwesties die in de struatuurnota aan de orde kwamen gesteld dienen daarom behandeld te worden naar analogie van de onderwijswetgeving.

Wanneer, aldus Hermes, de vrijheid van onderwijs in deze buitenwettelijke sfeer niet wordt gehonoreerd zullen er grote moeilijkheden ontstaan. Deze moeilijkhe-

den zijn al ontstaan bij de schoolbegeleidingsdiensten.

De minister heeft ook zelf erkend, dat verzorging en onderwijs alles met elkaar te maken hebben. De verzorging moet dan ook duidelijk rekening houden met hetgeen in artikel 208 van de Grondwet staat.

Mocht de minister vasthouden aan zijn opvattingen en blijft hij vinden, dat hij met betrekking tot het opzetten van een verzorgingsstructuur feitelijk zijn gang kan gaan, in het licht van de vrijheid van onderwijs gezien, dan rest ons slechts - hij noopt ons hiertoe - hem te vragen, de verzorgingsstructuur en de andere structuren zo spoedig mogelijk wettelijk te regelen, aldus Hermes.

H. van Spanning

Van Leijenhorst:

Voorgestelde verzorgingsstructuur van het onderwijs kan zo niet

„De door de minister voorgestelde verzorgingsstructuur van het onderwijs kan zo niet. In weerwil van wat de bewindsman in eerdere openbare commissievergaderingen heeft betoogd, blijven wij van mening dat de voorgestelde structuur een sterk centralistisch karakter heeft”.

Aldus drs. G. van Leijenhorst die namens de CDA-frakties sprak bij de behandeling van de Struatuurnota voor het Onderwijs. Spreker vroeg zich af wat de grotere vrijheid voor de individuele school, die ook door de minister wordt nagestreefd, reëel betekent als alles zich moet afspelen binnen de grenzen van het regeringsbeleid. Het onderwijsveld wordt rijkelijk laat in de voorbereidingen betrokken. Het mag niet zo zijn dat de overheid het bouwwerk neerzet en de betrokkenen nog slechts wat verwerk kunnen verrichten.

In hoeverre zijn nog initiatieven van onderop mogelijk? Van Leijenhorst signaleerde het gevaar dat het „deeg dat aan de basis oprijst reeds naar het beeld van de bewindsman wordt gekneed, voordat het de pan uitrijst”. Dreigt het „plan” van de minister de „plant” van het veld niet te veel in haar groei te belemmeren?

De opgezette structuur zal tegemoet dienen te komen aan de werkelijke behoeften, die er bij de verschillende scholen bestaan. En wie zal een beslissing nemen over de uitvoering en de kosten van de plannen? Dit is aldus Van Leijenhorst voor ons een reden te meer om de beslissingsbevoegdheid zo dicht mogelijk bij de basis te leggen.

CENTRALISTISCH

Spreker was voorts van oordeel dat de

BURGEMEESTER VAN STADSKANAAL VERTREKT

In overleg met de Commissaris der Koningin in de provincie Groningen zal de burgemeester der gemeente Stadskanaal, de heer S. R. Knottnerus op zijn verzoek in verband met zijn gezondheidstoestand door de Minister van Binnenlandse Zaken niet voor herbenoeming per 1 september 1976 worden voorgedragen.

De heer Knottnerus was een aantal jaren lid van de Eerste Kamer voor de CHU.

L. VAN AS

BURGEMEESTER VAN DINXPERLO

De heer L. van As te Harmelen is bij koninklijk besluit met ingang van 1 september jongstleden benoemd tot burgemeester van Dinxperlo.

De heer Van As, die hervormd is en lid van de CHU, was in Harmelen de laatste drie jaar wethouder, tevens loco-burgemeester.

struatuurnota aan de eigen positie van het bijzonder onderwijs onvoldoende aandacht besteedt.

Bij de opzet van de verzorgingsstructuur dient de eigen identiteit van het bijzonder onderwijs gewaarborgd te blijven.

Het geprojecteerde Coördinatie-orgaan voor begeleiding en overdracht (CBO) zal, aldus spreker, een enorme uitholling kunnen betekenen van de landelijke pedagogische centra en de schoolbegeleidingsdiensten. De CDA-frakties hebben geen enkele behoefte aan dit orgaan. Hij vroeg de minister de totstandkoming van deze dienst niet te bevorderen. De minister wil deze oprichting weliswaar overlaten aan het particulier initiatief maar stelt tevens dat hij deze dienst noodzakelijk acht. Inzake het CIO (Contactorgaan voor Innovatie van het Onderwijs) merkte Van Leijenhorst op dat dit orgaan niet meer mag zijn dan is bedoeld: een contact-orgaan. De minister lijkt echter een andere opzet voor ogen te staan.

SLO

Spreker zei te vrezen dat het SLO, de Stichting Leerplan Ontwikkeling zoals die in de nota is geschilderd een te grote invloed op het gehele onderwijs zal gaan uitoefenen. Koppeling van de SLO aan het CITO, achtte hij ongewenst omdat er naar zijn mening van de vrije keuze van leerplannen weinig terecht komt wanneer deze zich in

de toetsen, opgesteld door het CITO onder supervisie van het SLO zullen gaan weerspiegelen. Hij vroeg de minister van deze integratie af te zien.

CDA-studiedagen over Europa

Er is sprake van Europese verkiezingen in 1978. Daartoe hebben de Christendemocraten van de negen lid-staten van de Europese Gemeenschap een Europese Volkspartij opgericht. De bedoeling is dat de burgers van de lidstaten rechtstreeks het Europese parlement kiezen. Er is al veel bereikt door samenwerking binnen de Europese Gemeenschap. Ook christendemocraten hebben daar actief aan meegewerkt. De vraag die nu rijst: hoe nu verder? Welke politieke gedachte willen wij in deze samenwerking inbrengen? Welke taak moet Europa in de wereld vervullen, in 't bijzonder ten opzichte van de arme landen? Is de keuze in Europa democratie of bureaucratie? Het wordt tijd dat wij ons met deze vragen gaan bezig houden. Ons gaan voorbereiden op de mogelijke Europese verkiezingen. Daartoe organiseren de Stichting Kader- en Vormingswerk van ARP, CHU en KVP in verschillende regio's studiedagen in de komende maanden. Er

zal een afsluitende grote bijeenkomst worden gehouden met bekende Europese „kopstukken”.

De studiedagen vinden plaats op: zaterdag 18 september te Rotterdam; zaterdag 9 oktober te Tilburg; zaterdag 16 oktober te Amsterdam; zaterdag 23 oktober te Zwolle; zaterdag 6 november te ????? Alle leden van ARP, CHU en KVP zijn van harte welkom. U ontvangt als u zich opgeeft van tevoren een discussie-nota, en ander informatiemateriaal, waaronder een pas-verschenen CDA-rapport over Europa.

De bijeenkomsten vangen om 10.00 uur 's ochtends aan en zijn uiterlijk om 16.00 uur afgelopen. Opgave door overmaking van f 10,- op giro 379333, t.n.v. Alg. Penningm. KVP, met vermelding van de plaats van de bijeenkomst die u gaat bezoeken en onder vermelding van „Europese Studiedag”. Meer informatie: Stichting Kader- en Vormingswerk KVP (P. Dudink) 070-65.39.34.

H. van Spanning

CDA-frakties gereserveerd over samenwerkingschool

Kritiek op VVD-visie van openbare school

De CDA-frakties zien in een samenwerkingschool - waarin zowel openbaar als bijzonder onderwijs aanwezig zijn - principieel en pedagogisch ernstige bezwaren. Dit zei mevrouw Kraayeveld-Wouters (AR) die namens de CDA-frakties het woord voerde bij de behandeling van de Struatuurnota, vorige week in de Tweede Kamer.

Als ouders voor hun kinderen een samenwerkingschool wensen hebben zij daar alle recht op. Geheel los daarvan spreekt dit schooltype de CDA-frakties echter niet aan.

Spreker was het niet eens met de opvatting van de Vereniging voor Openbaar Onderwijs, die stelde dat de samenwerkingschool dichterbij is dan ooit via de brug van de humaniteitsgedachte, die zowel aan christendom als humanisme ten grondslag ligt. De humaniteitsgedachte is echter aldus mevrouw Kraayeveld niet de grondslag van het christelijk geloof maar de uitwerking er van.

Samenwerking in één school tussen elkaar tegenovergestelde levensbeschouwingen,

die elkaar binnen het onderwijs alle ruimte moeten bieden en waarmee de onderwijsgevenden de kinderen met overtuiging dienen te confronteren, achten wij principieel onmogelijk en pedagogisch ook onverantwoord ten opzichte van de jeugdige leerlingen. De ervaringen van de directeur van een van de bekendste samenwerkingscholen, de school in de Bijlmer, die zegt: „Ik geloof niet in een samenwerkingschool die slechts de grootste gemene deler is van drie levensbeschouwingen,” spreekt boekdelen, aldus mevrouw Kraayeveld.

VVD EET VAN TWEE WALLETTJES

De suggesties van de VVD om een aantal wijzigingen te brengen in de structuur van de openbare school, in de richting van de regels voor het bijzonder onderwijs spraken mevrouw Kraayeveld volstrekt niet aan.

De VVD wekt de indruk met dit plan van twee walletjes te willen eten. De openbare school wordt zo verbijzonderd dat de invloed van de overheid minimaal wordt. Het voorgestelde schooltype lijkt als twee

druppels water op een samenwerkings-school maar de grondslag is een totaal andere. Niet de ontmoeting van verschillende levensbeschouwingen staat voorop maar het uitgangspunt van het neutraal bijzonder onderwijs. Daar staat echter weer tegenover dat het door de VVD gepropageerde schooltype niet een neutraal bijzondere is maar een openbare overheidsschool dient te blijven.

De VVD kiest voor alle voordelen van de privaatrechtelijke beheersvorm van het bijzonder onderwijs terwijl ten diepste gekozen wordt voor de publiekrechtelijke beheersvorm. Een mistige zaak, die onverengbare elementen bevat.

Tegen kritiek van de socialiste Van Oyen, die stelde dat de CDA-frakties zich tegen de voorstellen van minister Van Kemenade verzetten omdat het bijzonder onderwijs in een identiteitscrisis verkeert, voerde mevrouw Kraayeveld aan dat het oplossen van vragen rond de identiteit van de school een zaak is van de betrokkenen zelf, c.q. de ouders en niet van de overheid.

H. van Spanning

COMMENTAAR

HET ONTWERP-BEGINSELPROGRAM VAN DE PvdA

Een lezenswaardig stuk dat nog veel vraagtekens oproept

door H. van Spanning

Het onlangs gepubliceerde ontwerp-beginselprogramma van de PvdA, dat het huidige - in 1959 vastgestelde - programma moet vervangen, toont duidelijk de sporen van de ontwikkeling, die de socialistische jaren zestig hebben doorgemaakt. Die ontwikkeling werd onder meer gekenmerkt door een langdurige oppositierol; de opkomst van Nieuw Links en de afsplitsing van DS'70; de polarisatie-tactiek, in samenwerking met D'66 en PPR; en de deelname aan het kabinet-Den Uyl sinds 1973. Tegen die achtergrond is dit concept-programma de weerslag van nadere bezinning op een herkenbare socialistische visie, als antwoord op de problemen van deze tijd. Het ontwerp toont, in vergelijking met het programma-1959 zowel sporen van radicalisering als elementen van een gematigder opstelling.

RADICALISERING

Radicalisering is vooral zichtbaar in het deel waarin het concept-programma een herkenbaar socialistisch antwoord wil geven op de problemen van deze tijd. De uitwerking wordt vooral gericht op de macht van de multi-nationale ondernemingen; de ontwikkelingssamenwerking en de defensie-problematiek. In de defensieparagraaf wordt gepleit voor de uiteindelijke ontbinding van militaire machtsblokken als NAVO en Warschaupact en hun vervanging door een allesomvattend veiligheidsstelsel. Deze formulering - die geleet op vroegere discussies in de PvdA op een compromisformulering lijkt - zal naar doelstelling en tempo van uitvoering ongetwijfeld nog uitvoerig besproken worden. Het zal daarbij interessant zijn te zien in hoeverre de PvdA met name op dit punt blijft vasthouden aan een goede relatie met de PPR. De discussie over de grenzen van de groei heeft een stempel gedrukt op de be-

nadering van de sociaal-economische problematiek. In de uitwerking van deze paragraaf wordt veelvuldig teruggegrepen op het klassieke socialistische stokpaard van de nationalisatie. Een tegenwicht voor een, door de PvdA ongewenst geachte ontwikkeling naar staats-socialisme, zoekt men in versterking van de bedrijfsdemocratie aan de basis.

De noodzaak en de efficiency van nationalisaties wordt echter weinig geadstrueerd. De samenhang tussen grotere overheidsinvloed enerzijds en democratisering van het bedrijfsleven anderzijds blijft onduidelijk doordat de uitwerking ontbreekt. Hoewel de betekenis van het midden- en kleinbedrijf in het programma wordt onderkend, is de aandacht voor deze sektor minimaal.

Ideologisch krijgt de radicalisering vooral vorm in de uitvoerige weergave van de gedachte over een „klassenstrijd nieuwe stijl”. Dit element was in de na-oorlogse PvdA-programma's slechts zwak geformuleerd.

GEMATIGDER

Duidelijk gematigder is het concept-programma ten aanzien van de christen-democratische partijvorming. Een formulering die zowel in 1947 als in 1959 was opgenomen, waarin partijvorming op levensbeschouwelijke grondslag principieel wordt afgewezen, zoekt men tevergeefs. Deze gedachte - de grondslag van de „doorbraakpolitiek” - ontbreekt hier volledig.

Gezien de recente ontwikkelingen in de PvdA - de schaduwkabinetten; en de pleidooien voor een gekozen formateur en een districtenstelsel - is de paragraaf betreffende de invloed van de kiezers uiterst summier, en voorzichtig.

Gesproken wordt slechts over: „uitbouw van het algemeen tot een effectief kiesrecht, zodat de kiezer invloed krijgt op de regeringsvorming en regeringswisselingen zonder verkiezingen worden uitgesloten”. Heeft men D'66 wellicht afgeschreven als „progressieve bondgenoot”? Uitspraken, onder meer van partijvoorzitter Ien van de Heuvel, in de Nieuwe Linie, wijzen er op dat in de PvdA de discussie over afspraken vooraf bij de verkiezingen nog in volle gang is. Wij zijn benieuwd in hoeverre deze ontwikkeling zal leiden tot nadere uitspraken over de uit 1969 daterende, en nog steeds officieel van kracht zijnde anti-KVP-resolutie.

VERSCHUIVING

Het ontwerp-PvdA-programma toont in de gememoreerde hoofdpunten de spanning die bij deze partij altijd latent aanwezig is tussen voorstanders van een krachtige, links gerichte politiek, samen met andere linkse partijen; en de gematigden, die bereid zijn met de christen-democraten samen te werken. In de formulering van dit ontwerp lijkt het accent intern verschoven.

Na 1946 werd nadrukkelijk de doorbraak gepropageerd. Daarnaast echter werd met relatief gematigde programma's samenwerking met de christen-democratische partijen nastreeft. Na 1966 („nacht van Schmelzer”) werd de strijd tegen de christen-democraten d.m.v. de polarisatie-tactiek (anti-KVP-resolutie) verscherpt; terwijl in samenwerking met D'66 en de PPR de programmatische wensen een radicaler karakter kregen (Keerpunt '72).

In het huidige ontwerp-programma is een aantal programmatische punten veel dogmatischer geformuleerd terwijl voorhands de principiële afwijzing van partijvorming op levensbeschouwelijke grondslag ontbreekt; en de programapunten inzake kiesrechtvorming nog vaag blijven. Hoewel er op de formulering van diverse andere onderdelen uit dit programma kritiek te leveren valt, beperken wij ons tot de weergave van deze hoofdlijnen.

De PvdA-leden hebben nog ruim een jaar om zich op dit stuk te bezinnen. Voordien zal eerst nog een verkiezingsprogramma verschijnen en een nieuwe kabinetsformatie plaats hebben. Deze ontwikkeling zal ongetwijfeld enig nader inzicht geven in de richting waarin de PvdA zich zal gaan begeven. Wij wachten de verdere gang van zaken rond dit - goed leesbare, maar veel vragen oproepende - concept-programma van de PvdA met belangstelling af.

H. van Spanning

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:
dr. K. de Vries, voorzitter;
mevrouw H. Tegelaar-Boonacker;
A. Buntsma;
Wm. C. de Kruijf; D. Rebel;
drs. H. van Spanning;
drs. G. van Leyenhorst.

EINDREDAKTIE:
H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:
mevrouw J. Algra-Feddema;
dr. E. Bleumink; drs. A. J. van Dulst;
prof. dr. J. W. van Hulst;
ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:
Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078

ADMINISTRATIE-ADRES:
(abonnementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „de Nederlander” en advertenties): Van Deventerlaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag): (070) 861529.
Adresveranderingen voor het ledenbestand en het ledencontactblad „de Nederlander” te zenden aan: Bureau CHU, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage. Telefoon 070-244516.

Abonnementsprijs f 25,- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg.
t.n.v. Stichting Uniepers

Druk: B.D.U. b.v., Barneveld.
Postbus 67. Telefoon 03420-3141.

school, gezin en sport in de Sovjetunie”; dit verzamelwerk onder redactie van mevrouw J. van het Reve-Israël bevat een schat aan informatie. Ik heb bovendien twee recente Amerikaanse publicaties geraadpleegd, namelijk het „Handbook of Major Soviet Nationalities” onder redactie van Zev Katz, Rosemarie Rogers en Frederic Harned (Macmillan, New York/Londen, 1975) en „The Russians” van Hedrick Smith (New York, 1976, vierde druk). Laatstgenoemde auteur, die van 1971 tot 1974 directeur van het kantoor van de New York Times in Moskou is geweest, heeft getracht de Russen te beschrijven, zoals zij zichzelf zien; hij heeft daarvoor de Pulitzer-prijs gekregen.

ALLERMINST

Met dit alles wil ik allerm minst suggereren, dat ik als een Rusland-kenner op reis ben gegaan! Maar tijdens mijn verblijf in de Sovjet-Unie heb ik wel ervaren, hoe nuttig het was, dat ik me een beetje geprepareerd had; het betrof hier tenslotte een werkbezoek. Eerlijkheidshalve moet ik hieraan toevoegen, dat ik met „Russisch op reis” (een nummer uit de reeks „Van Goor's Taalgidsen”) niet veel verder ben gekomen dan „zdrawstwoetje” (goedendag) en „balsjoje spasiaba” (dank u zeer); dat lag overigens niet aan het boekje! In de voorbereiding van de reis van onze delegatie heeft ook Amnesty International een waardevol aandeel gehad. Deze organisatie heeft ons documentatie verschaft inzake de politieke gevangenen in de Sovjet-Unie. Zoals uit het vervolg van dit reisverslag zal blijken, zijn deze ingekomen stukken bepaald niet voor kennisgeving aangenomen...

Op 11 augustus kwam de delegatie voor de derde maal bijeen, ditmaal ten huize van de Russische ambassadeur in Den Haag, de heer A. I. Romanov, die ons had uitgenodigd voor de lunch. Het menu was Russisch: een voorproef van wat ons op culinair gebied in de Sovjet-Unie te wachten stond. De heer Romanov was de volgende dag ook aanwezig bij het vertrek van de delegatie op Schiphol. In het KLM-toestel, dat op 12 augustus om kwart voor twee koers zette naar Moskou, zaten behalve acht vertegenwoordigers van het Nederlandse parlement ook acht Nederlandse journalisten: drie van de VARA (Achter het Nieuws), twee van de NOS, een van de NCRV, een van de GPD en een van de Telegraaf. Het was de bedoeling, dat deze heren van de pers, de radio en de televisie de delegatie gedurende de gehele reis op de voet zouden volgen. Het is anders gelopen. Daarover meer de volgende keer.

K. de Vries.

REIS NAAR RUSLAND (I)

door:

dr. K. de Vries, lid Eerste Kamer CHU

Vorige maand bracht een Nederlandse parlementaire delegatie een officieel bezoek aan Rusland. Van deze delegatie, onder leiding van Tweede-Kamervoorzitter dr. A. Vondeling, maakte onder meer deel uit het christelijk-historische Eerste-Kamerlid dr. K. de Vries (tevens lid van de redactie van „de Nederlander”). In een aantal artikelen zal dr. De Vries een indruk geven van zijn Russische ervaringen. In dit nummer zijn eerste verhaal.

Voorspel

Op 2 april jl. schreven de voorzitters van de beide kamers van de Opperste Sovjet - de Raad van Nationaliteiten en de Raad van de Unie - een brief aan de voorzitters van de Eerste en de Tweede Kamer van de Nederlandse Staten-Generaal, waaruit ik het volgende citeer: „Met het oog op het ontwikkelen van de Sovjet-Nederlandse betrekkingen en het vestigen van parlementaire contacten heeft de Opperste Sovjet van de Unie der Socialistische Sovjetrepublieken de eer aan de Staten-Generaal van Nederland voor te stellen om in de jaren 1976-1977 officiële delegaties uit te wisselen. In dit verband hebben wij het genoegen een delegatie van 5-7 leden der Staten-Generaal uit te nodigen om in de tweede helft van augustus

1976 een bezoek van 8 dagen aan de Sovjet-Unie te brengen”.

Er bleek voor deze uitnodiging aan beide zijden van het Binnenhof veel belangstelling te bestaan. Uiteindelijk - het was toen al begin juni - kwam er een delegatie uit de bus, die bestond uit de Tweede-Kamerleden mr. F. H. J. J. Andriessen (KVP), H. A. de Boer (ARP), J. C. Th. van der Doef (PvdA), A. Ploeg (VVD) en dr. A. Vondeling (PvdA), de Eerste-Kamerleden C. A. Ijmker (CPN) en dr. K. de Vries (CHU) en mr. F. L. M. M. de Gou (plaatsvervangend griffier van de Tweede Kamer). De heer Vondeling trad als voorzitter en de heer De Gou als secretaris van de delegatie op.

WENSEN

Op 9 juni vond er in het gebouw van de

EEN PRACHTIG PRENTENBOEK:**Lager onderwijs in de
spiegel der geschiedenis****1801-1976**

De voorzijde van „Lager onderwijs in de spiegel der geschiedenis” toont het schilderij „Onderwijs in de avondschemering” van J. A. Merkesteyn.

Voor mij ligt een foliant van ruim 300 bladzijden, samengesteld door J. H. Meijssen (medewerker van de Centrale Directie Voorlichting van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen) en uitgegeven door de Staatsuitgeverij te 's-Gravenhage (1976). De eerste exemplaren zijn op 15 juni j.l. in de Ridderzaal door minister Van Kemenade overhandigd aan prinses Beatrix en prins Claus; daar werd toen herdacht, dat het precies 175 jaar geleden was, dat de eerste wet op het lager onderwijs werd afgekondigd.

De ondertitel van „Lager onderwijs in de spiegel der geschiedenis, 1801-1976” luidt: „175 jaar nationale wetgeving op het lager onderwijs in Nederland”. In zijn „woord vooraf” zegt minister Van Kemenade: „Het boek dat nu voor u ligt toont in beeld, hoe de ontwikkeling van 1801 tot 1976 is verlopen. De nadruk valt op de afbeeldingen; de tekst zorgt voor de onderlinge verbinding. Het boek geeft geen wetenschappelijke geschiedschrijving; historisch bronnenonderzoek ligt er niet aan ten grondslag. Er is wel met veel zorg gezocht naar afbeeldingen die de loop van de geschiedenis van het lager onderwijs aanschouwelijk maken. Daarbij zijn verscheidene prenten gevonden die geheel uit de gezichtskring waren verdwenen. De samensteller van het boek, de heer J. H. Meij-

ssen, heeft, bijgestaan door vele anderen, hiermee goed werk gedaan.”

Men hoeft deze publicatie slechts door te bladeren om het geheel met de minister eens te zijn. „Lager onderwijs in de spiegel der geschiedenis” bevat honderden uitstekend gereproduceerde schilderijen, gravures, tekeningen en foto's. Aan de bijchriften is eveneens veel zorg besteed. Jammer alleen, dat de plaatsing daarvan in de marge hier en daar te wensen overlaat; het kost soms moeite om uit te maken, welk bijchrift bij een bepaalde illustratie behoort (op blz. 47 is mij dit niet gelukt). De verbindende tekst is over het algemeen zeer leesbaar. De schrijver heeft zich niet bepaald tot de onderwijswetgeving-zonder-meer, maar ook aandacht besteed aan de cultuurhistorische context, met name het sociale aspect.

Het valt niet te verwonderen, dat dit prentenboek tal van portretten bevat. In deze galerij hebben behalve de bewindslieden, wier namen verbonden zijn aan de wetten op het lager onderwijs van 1801 (prof. J. H. van der Palm), 1803 (dezelfde), 1806 (A. van den Ende), 1857 (mr. J. J. L. van Bruggen), 1878 (mr. J. Kappeyne van de Coppello) en 1920 (dr. J. Th. de Visser, één der oprichters van de CHU) ook tientallen anderen, die invloed hebben uitgeoefend op de ontwikkeling van het lager onderwijs in de laatste 175 jaar een plaats gekregen.

Tot deze laatste categorie behoren o.a. pioniers van het bijzonder onderwijs als mr. G. Groen van Prinsterer, ds. O. G. Heldring, jhr. mr. P. J. Elout van Soeterwoude, dr. A. Kuyper, dr. H. J. A. M. Schaepman en jhr. mr. A. F. de Savornin Lohman (ook één van de oprichters van de CHU).

SCHOOLSTRIJD

Op wat de heer Meijssen over de schoolstrijd zegt, valt overigens nog al wat aan te merken. Op blz. 52, waar de behandeling van de wet op het lager onderwijs van 1857 in de Tweede Kamer ter sprake komt, wordt wel gewezen op „de fundamentele tegenstelling tussen Groen van Prinsterer en Thorbecke over betekenis en werking van het christendom in de natie”, maar niet op het conflict tussen Groen en diens politieke vriend Van der Bruggen. De betekenis van Groen voor de schoolstrijd, waaraan terecht bij de herdenking van deze pionier in mei jl., honderd jaar na zijn dood, zo veel aandacht is gewijd, komt in dit boek beslist onvoldoende tot uitdrukking. Op blz. 59 staat: „Voorstanders van de „school met den Bijbel” richtten nu, waar zij konden, bijzondere scholen op in hun geest, daarbij gesteund door de in 1860 opgerichte Vereniging voor Christelijk Nationaal Schoolonderwijs”; dat deze organisatie een creatie van Groen van Prinsterer was, blijft onvermeld.

„Twee schoolopzieners in de provincie Friesland, jhr. mr. Van Beijma thoe Kingma en mr. Van Blom (ik citeer hier opnieuw blz. 59) waren in 1866 de oprichters van de „Vereniging tot bevordering van het Volksonderwijs”. Aanleiding daartoe waren de miskennis en verdachtmaking, die de openbare school van haar tegenstanders moest ondervinden”. Hier bakt de heer Meijssen ze toch wel erg bruin! De

werkelijke aanleiding tot de oprichting van „Volksonderwijs” op 25 mei 1866 in Heerenvveen was, dat het bestuur van „Christelijk Nationaal Schoolonderwijs” had aangekondigd, dat de algemene vergadering van deze vereniging dat jaar in Leeuwarden zou worden gehouden (deze vergadering is overigens wegens een cholera-epidemie uitgesteld tot 1867). Mr. Van Blom noemde de bijzondere school een „nachtskapel” en Groen „de grote spin in Den Haag”; van „miskennis en verdachtmaking” gesproken!

In de lijst van boeken, waarvan de schrijver „voor het vaststellen van de tekst” van „Lager onderwijs in de spiegel der geschiedenis” gebruik heeft gemaakt (blz. 298-301), ontbreekt het standaardwerk van dr. D. Langedijk, getiteld: „De geschiedenis van het Protestants-Christelijk onderwijs” (1953). De heer Meijssen heeft kennelijk ook verzuimd, de in 1974 verschenen nieuwste geschiedenis van de schoolstrijd te raadplegen: „Memorietafel van het Christelijk onderwijs” door drs. T. M. Gilhuis.

Zo zou er meer te noemen zijn. Maar dit alles neemt niet weg, dat ik deze „beelddocumentaire”, zoals de samensteller zijn werk typeert in het „Ten geleide”, van harte aanbeveel in de belangstelling van de lezers van „de Nederlander”. De heer Meijssen heeft de literatuur over de geschiedenis van het lager onderwijs in ons land verrijkt met een prachtig prentenboek.

K. de Vries.

(Het hierbesproken boek heet: „Lager onderwijs in de spiegel der geschiedenis - 175 jaar nationale wetgeving op het lager onderwijs in Nederland - 1801-1976”. De samensteller is J. H. Meijssen, medewerker van de centrale directie voorlichting van het ministerie van onderwijs en wetenschappen. De uitgeverij is de Staatsuitgeverij te 's-Gravenhage. De prijs van het boek is f 45,-.)

„De laatste hooivracht”, een school-wandplaat van Scheepstra en Walstra uit de serie „Het volle leven”.

(Een illustratie van „Lager onderwijs in de spiegel der geschiedenis”.)

Een schoolklasje op weg, elke leerling met een steelpannetje of schaal, naar de gaarkeuken tijdens de oorlog 1940-1945.

(Een illustratie uit „Lager onderwijs in de spiegel der geschiedenis”.)

CDA bestuur over intentieverklaring

Het dagelijks bestuur van het CDA heeft op vrijdag 20 augustus 1976 beraadslaagd over een aantal politieke onderwerpen, die verband houden met vragen, die in de diverse partijen leven rond de beslissing over de ene lijst. Het dagelijksbestuur heeft ter zake hiervan een standpunt bepaald.

Het dagelijksbestuur is van oordeel, dat er ruimte bestaat voor de Tweede Kamerverkiezingen op basis van programvergelijking en wederkerigheid een intentieverklaring af te geven omtrent de gewenste kabinetssamenstelling na de verkiezingen. Een intentieverklaring betekent niet het aangeven van een blijvende verwantschap, evenmin het uitsluiten van andere constructieve partijen. Uiteraard spelen bij een op te stellen intentieverklaring de bij een kabinetsformatie te hanteren criteria een rol. Het dagelijks bestuur meent, dat als formatiecriteria dienen te gelden:

- het eigen program en de realisering daarvan;
- de verkiezingsuitslag;
- de wenselijkheid van een parlementair meerderheidskabinet;
- de actuele politieke situatie.

Het spreekt vanzelf dat deze criteria in hun onderlinge samenhang dienen te worden gezien.

Het profiel van het CDA - dat inzet is bij de verkiezingen - wordt gevormd door het te voeren beleid (= program), het gevoerde beleid en door de mensen, die het beleid in de praktijk vorm geven. Het CDA zal het gevoerde beleid, voor zover gesteund door de christen-democratische fracties in het parlement voor zijn rekening nemen. Ten aanzien van de punten waarop het beleid verschillend werd beoordeeld, zullen de fractievoorzitters in de Tweede Kamer een werkspraak voorleggen aan het dagelijks bestuur. In een later stadium zal het dagelijks bestuur zich beraden over de lijsttrekker van het CDA.

Aldus is meegedeeld in een communiqué, uitgegeven na de vergadering van het dagelijks bestuur van het C.D.A.

H. L.

Zonder nota landelijke gebieden is behandeling verstedelingsnota niet zinvol

Door: Drs. H. Eversdijk, voorzitter CDA-fractie in provinciale staten van Zeeland en lid Uniebestuur

Overall in ons land zijn discussies gaande of aan de gang geweest over de verstedelingsnota. Dat is een goede zaak, want deze nota kan een uitermate belangrijk stuk zijn. Toch moeten heel wat vraagtekens worden geplaatst bij de behandeling van deze nota in het algemeen en bij de behandeling in het parlement in het bijzonder.

GOED LEESBAAR STUK

Alvorens in te gaan op de verstedelingsnota zelf, moet vastgesteld worden dat de nota als geheel een leesbaar stuk is geworden. Er is gebruik gemaakt van een niet al te ingewikkelde zinsconstructie. Ook is er geen sprake van een te hoog abstractieniveau. Getracht is op begrijpelijke wijze te komen tot een verklaring van het door de regering voorgestane beleid inzake de verstedelijking van Nederland. Men mag aannemen dat dit alles vooral zo is geschreven om de inspraakmogelijkheden te kunnen gebruiken.

Kan de inspraak hier wel veel voorstellen? Het leesbaar zijn van het geheel betekent overigens niet dat de nota nu ook van dien aard is dat de inspraak van de bevolking (dus buiten de gekozen vertegenwoordigers) volledig tot zijn recht zal kunnen komen. De omvang van de nota alleen al, is daarvoor ongeschikt. Ter bevordering van de inspraak is daarom de fraai uitgevoerde „Verstedelingskrant” uitgegeven. Maar het blijft wel strikt noodzakelijk dat ook de nota zelf wordt gelezen. In de verstedelingskrant wordt opgemerkt dat het er nu om gaat: „dat u zich over die voorgestelde oplossingen (- in regionale werkgroepen -) uitspreekt. Dat u als het ware naweegt wat de regering aan keuzen op tafel heeft gelegd”. p zich is dat natuurlijk een uiterst loffelijk streven! Het is echter wel uitermate optimistisch om uit te gaan van de veronderstelling dat de doorsnee burger de tijd en het enthousiasme zal kunnen en willen opbrengen om de verstedelingsnota dermate uitputtend te lezen en te commentariëren dat hij of zij met een verantwoordde mening - waar naar geluisterd wordt - over de „voorgestelde oplossingen” aan de gespreksgroepen zal kunnen deelnemen.

De inspraak over dergelijke zaken kan vaak noodgedwongen niet veel voorstellen en geeft ook bij de deelnemers vaak een onbevredigend gevoel.

Overigens betekent dit niet dat er geen grote waardering moet zijn voor hen die hun tijd hierin hebben gestopt, integendeel!

Maar voor brede lagen van de bevolking is deze vorm van inspraak geen werkbare realiteit gebleken. Daarom was het van belang dit in veel raden en staten de nota is behandeld. Raadsleden en statenleden moeten zich immers „beroepshalve” wel uitvoerig met deze materie bezighouden, want het raakt heel nadrukkelijk de toekomstige indeling van hun gebied.

ZONDER NOTA LANDELIJKE GEBIEDEN GEEN ZINvolle BEHANDELING

Het belangrijkste is natuurlijk de behandeling van de nota in het parlement en dan met name in de tweede kamer. Na lezing en herlezing van de verstedelingsnota komt men echter steeds meer tot de overtuiging dat zonder de nota landelijke gebieden de behandeling van de verstedelingsnota in het parlement niet erg zinvol kan zijn. Op het eerste gezicht lijken „landelijke gebieden en verstedelichte gebieden” niet zoveel met elkaar te maken te hebben. Maar dat is toch slechts „op het eerste gezicht”. Want juist de consequenties van de verstedelingsnota kunnen zeer verstrekkende gevolgen hebben voor het platteland. Met name de leefbaarheid van de kleine kernen komt in het geding. Het is echter juist de kleine woongemeenschap die momenteel sterk in de aandacht staat. Er is een maatschappelijke beweging gaande die weer „naar het kleine” toe wil gaan. Er is meer en meer belangstelling voor de „menselijke maat”. Dat betekent dan tevens dat alle verstedelijking een uitstraling zal hebben naar het platteland. Dat betekent ook, dat de verstedelingsnota grote gevolgen kan hebben voor de leefbaarheid van het platteland. Daarom is behandeling van de verstedelingsnota, zonder dat men de inhoud kent van de nota landelijke gebieden, ook niet erg zinvol.

Problematiek kleine woongemeenschap onvoldoende onderkend

Zoals de naam aangeeft, gaat het bij de verstedelingsnota in het bijzonder om de verstedelichte gebieden. De kleine kernen, in het bijzonder van belang voor grote gebieden biten de Randstad, worden slechts zijdelings besproken. Welke waarde heeft nu de verstedelingsnota als beslissingsniveau voor het toekomstig beleid inzake de kleine kernen?

Een Zeeuws voorbeeld ter illustratie (evenwel kunnen voor de andere provincies soortgelijke voorbeelden worden gegeven). In de verstedelingsnota wordt opgemerkt, dat het

beleid erop is gericht het midden-deltagebied open te houden. Dit zowel omwille van de ecologische waarde en de recreatiemogelijkheden als omwille van de geleidingsfunctie. In dit gebied vervult Zierikzee de functie van streekcentrum (zie pag. 141). De grote open ruimten - waaronder dus het Midden-Deltagebied - worden niet betrokken bij het verstedelingsproces van de omliggende stadsgebieden. Dit houdt dan in, dat in deze gebieden niet wordt gebouwd voor deze stadsgebieden en slechts gedeeltelijk voor eigen woningbehoefte (zie pag. 237). In het kader van het overleg over de Oriënteringsnota met de minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke ordening en het Interprovinciaal Overleg inzake Ruimtelijke Ordening is gesproken over de toekomstige ontwikkeling van de kleine kernen in Nederland. Als gevolg van dit overleg is een werkgroep uit de Provinciale Planologische Dienst en de Rijksplanologische Dienst tot stand gekomen die zich in het bijzonder gaat bezig houden met de inwonertal tot ca. 2000. Daarbij staat de vraag centraal in hoeverre het mogelijk is de leefbaarheid in deze kleine kernen te handhaven of zo mogelijk te vergroten.

Welnu, Schouwen-Duiveland telt 20 kernen met een inwonertal boven de 100 inwoners, slechts twee daarvan bezitten een bevolking groter dan 2000. **Wanneer nu in de verstedelingsnota wordt gesproken over Zierikzee als kern waar voor Schouwen-Duiveland uitsluitend woningbouw mag worden gepleegd en deze nota, na bespreking in de Tweede Kamer, de basis vormt voor het in de toekomst te voeren beleid inzake de verstedelijking, dan betekent dit dat in de andere kernen op Schouwen-Duiveland vrijwel niets meer mag gebeuren, hooguit vervangende woningbouw.**

Dit voorbeeld geldt zeker ook voor andere gebieden in het land. Dit zou echter in strijd zijn met het beleid van de meeste Provinciale Besturen en is met name in strijd met de gedachten in de Oriënteringsnota neergelegd, dat namelijk het beleid inzake kleine kernen een aangelegenheid is die vooral valt onder verantwoordelijkheid van de Provinciale Besturen.

Met andere woorden: Zeer levensgroot komt de vraag naar voren: „Ligt het beleid inzake de verstedelijking, dus ook voor de kleine kernen, met de vaststelling van de verstedelingsnota vast of is er nog speelruimte voor gemeente en provincie.”

In de Oriënteringsnota worden - pag. 69 - een aantal opmerkingen gemaakt met be-

trekking tot de kwijnende dorpen. Tevens wordt daar gesteld dat een zeker stimuleringsbeleid niet uitgesloten moet worden. Wordt deze uitspraak door de verstedelingsnota niet om zeep gebracht? In de nota volgend op de Oriënteringsnotaregeringsbeslissing: pag. 8 - wordt vastgesteld dat de na te streven ontwikkeling van de kleine kernen „streeksgewijze” dient te worden bezien. Ook hier wordt weer gesproken over een stimuleringsbeleid. Bij dit alles kan nogmaals worden vastgesteld dat de nota landelijke gebieden voor een goede oordeelsvorming over de verstedelingsnota onmisbaar is.

OOK STRUCTUURSCHEMA ZEEHAVENS NODIG

Een belangrijk aspect ten aanzien van de economische ontwikkeling van ons land is de industrialisatie aan diep vaarwater. In de verstedelingsnota wordt daarover medegedeeld: „dat het gezien het perspectief van zeehavenindustrie voor de economische ontwikkeling van ons land en de beperkte ruimtelijke mogelijkheden die het Rijnmondgebied voor uitbreiding heeft, in de rede ligt dat in Zeeland de aanwezigheid van diep vaarwater verder wordt benut”. Het is echter onduidelijk wat daarmee nu precies wordt bedoeld. In de verstedelingsnota wordt opgemerkt dat het in de zeehavens te voeren beleid in het structuurschema zeehavens aan de orde zal komen. Naar verwacht zal dit structuurschema in de loop van 1977 bekend zijn. Voor Zeeland en Noord-Groningen waar (buiten de randstad) de zeehavensector van belang is, moet worden vastgesteld dat voor een juiste oordeelsvorming kennis van dit structuurschema onontbeerlijk is, wil men voor deze gebieden zinnig over de verstedelingsnota kunnen spreken.

GOED STUK WERK

Alles overziende kan worden vastgesteld dat de verstedelingsnota een mooi stuk werk is t.a.v. de ruimtelijke ontwikkeling van ons land. Zinvolle en positief kritische behandeling in het parlement kan echter pas tot goede resultaten leiden als tenminste bekend is wat in de nota landelijke gebieden, en in het structuurschema zeehavens is vermeld. De ruimtelijke ontwikkeling van ons land is namelijk geen worst waar men telkens plakjes af kan snijden.

Eversdijk, juli 1976

ONS DAGELIJKS WATER

door: T. Tolman, lid Tweede Kamer voor CHU

De lange droge zomer blijft voortduren. Uit verschillende landen komen berichten over noodsituaties; schaarste aan drinkwater dreigt hier en daar.

Ook in ons land zijn knelpunten te signaleren. Niet met betrekking tot het drinkwater. Wel zijn er kwantitatieve problemen met het water voor beregening van landbouwgronden, eveneens komt de zoetwatervoorziening in Midden- en West-Nederland in de knel.

BEREGENING IN DE LANDBOUW

Zonder twijfel kunnen we ervan uitgaan, dat de kunstmatige beregening in de landbouw sinds deze zomer definitief zijn entree heeft gedaan. Beregeningsinstallaties gaan behoren tot de normale bedrijfsuitrusting en bedrijfsvoering.

Momenteel is er sprake van een verdubbeling van gebruik van deze installaties. Zou er geen beperking in materiaal of oppervlaktewater zijn geweest, dan is het niet te bout te veronderstellen dat het gebruik tot het tienvoudige zou zijn opgelopen.

KAN DIT ALLEMAAL?

De minister van landbouw heeft op vragen onzerzijds een studie toegezegd om dit te onderzoeken. Beregening kan plaatsvinden met gebruik van oppervlaktewater of dieptewater (o.a. nortonputten). Zou massaal gebruik gevolgen hebben voor de totale waterhuishouding o.a. ook drinkwatervoorziening? Op deze vragen zal een antwoord moeten komen.

WET OP DE WATERHUISHOUDING

Teneinde te komen tot een eerlijke verdeling van het soms schaarse water zijn in verschillende gebieden beperkingen opgelegd. Vaak gegoten in de vriendelijk vorm van een verzoek. Gebleken is, dat juist in extreme situaties bevoegdheden (dit kan gelden voor natte én droge tijden) ontbreken. Daarom dient met spoed gewerkt te worden aan de totstandkoming van een wet op de waterhuishouding.

Een zwak punt blijft voorlopig de zoetwatervoorziening in Midden- en West-Nederland. Een heroverweging van prioriteiten bij Rijkswaterstaat zou een goede zaak zijn. Het kanalenstelsel voor de zoetwatervoorziening is niet voldoende.

Aanleg van het kanaal Maarssen-Bodegraven komt vanwege budgettaire consequenties nog niet in uitvoering. Betwijfeld moet worden of dit een juiste opstelling is. Immers de tuinbouw met zijn miljarden-investering, zijn werkgelegenheid, zijn economische betekenis is te belangrijk om beperkt te worden in de ontwikkeling.

IJSSELMEER

De Afsluitdijk heeft zichzelf vele malen betaald. Het IJsselmeer is voor de zoetwaterhuishouding van de grootste betekenis. Wat kan er gedaan worden om nog meer te doen aan reservering voor een droge periode? Ook dit zal de gevraagde studie moeten uitwijzen.

Tenslotte: Niet ieder jaar zal zo droog zijn. De volgende cijfers zijn interessant:

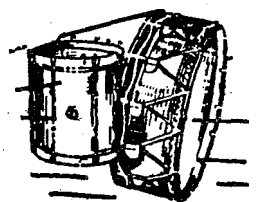
Neerslag 1976 113 mm
Verdamping 436 mm
Neerslag 1959 187 mm
Verdamping 386 mm

Normaal 245 mm
Er behoort met betrekking tot de waterhuishouding geen paniek te ontstaan. Wel moeten we bedenken, dat naast ons dagelijks brood ons dagelijks water van grote betekenis is. Het droge jaar 1976 heeft leemten aangetoond in bestuurlijk opzicht. Eveneens zijn we gaan denken aan andere verhoudingen en maatstaven. Een snel antwoord op de problematiek is noodzakelijk.

Teun Tolman

UNIEBUREAU

HET BUREAU VAN DE CHR. HIST. UNIE Wassenaarweg 7, 's-Gravenhage is telefonisch te bereiken onder nummer 070-244516* Kantooruren van maandag t/m vrijdag 8.30 v.m. tot 16.45 n.m. Het telefoonnummer van de Savorin Lohmanstichting is: 070-246791.

VAN DER GLAS Heerenveen

Blaas- en Slaginstrumentenfabriek
Telefoon 05130-22652

KAMERLEDEN VRAGEN, BEWINDSLIEDEN ANTWOORDEN

De Tweede Kamer is vorige week, na een zomervakantie van twee maanden, weer met haar werkzaamheden begonnen. Tijdens het reces heeft het parlementaire werk niet geheel en al stil gelegen. Verscheidene kamerleden stelden in die tijd schriftelijke vragen aan bewindslieden en op gezette tijden kwamen er antwoorden op eerder gestelde vragen van ministers en staatssecretarissen.
Op dez pagina een indruk van door CHU-kamerleden gestelde vragen en van antwoorden op vragen van christelijk-historische parlementariërs.

BOYCOT-ACTIE

Nadat minister Duisenberg van financiën in antwoord op schriftelijke vragen van de Tweede-Kamerleden Kruisinga en Van der Mei (beiden CHU) bevestigd had dat hij de partijbesturen van PvdA, PPR en PSP schreef het niet eens te zijn met hun boycotactie van de Amro-bank, zijn de twee kamerleden nader op deze zaak ingegaan.

Omdat de Amro-bank financiële zaken doet met Zuid-Afrika, riepen de drie progressieve partijen op deze bank te boycotten. Nadat de bewindsman meegedeeld had het niet met de actie eens te zijn, kreeg hij een brief van de drie partijbesturen.

Deze brief was aanleiding voor nieuwe vragen van de kamerleden Kruisinga en Van der Mei en zij willen met name weten, welke gevolgen hij ziet, nu er een belangrijk verschil van inzicht bestaat tussen hem en de partij, namens welke hij in de regering zit.

ZORG OVER TOPCONFERENTIE IN TOKIO

De KVP-Kamerleden Van der Gun en Notenboom en de afgevaardigden Van der Mei (CHU) en De Koning (AR) maken zich ernstige zorgen over de topconferenties waarbij de Europese Gemeenschap van deelname is uitgesloten.

De vier Kamerleden stellen zich op het standpunt dat op de volgende landenconferentie in Tokio de Gemeenschap aanwezig moet zijn, gezien de te behandelen problematiek. Zij hebben minister Van der Stoel van buitenlandse zaken als hun mening kenbaar gemaakt dat het niet-deelnemen van de Gemeenschap aan deze bijeenkomsten „in beginsel een ernstige aanslag” vormt op het functioneren van de Gemeenschap. De vier Kamerleden hebben de minister gevraagd te bewerkstelligen dat de Gemeenschap aan deze bijeenkomsten kan deelnemen.

GEEN OORDEEL TUCHTRECHTER INZAKE BLOEMENHOVE

De regionale geneeskundig inspecteur van de volksgezondheid van Noord-Holland stelde een grondig onderzoek in bij de abortuskliniek Bloemenhove te Heemstede, nadat een Duitse vrouw geklaagd had over de behandeling. (Haar klacht was aanleiding voor de strafrechtelijke ontwikkelingen rond de kliniek en de moeilijkheden rond minister Van Agt).

De inspecteur was op grond van zijn onderzoek van mening, dat de tekortkomingen niet van dien aard waren dat een oordeel van de tuchtrechter zou moeten worden gevraagd. Wel voerde hij een indringend gesprek met de bij het geval betrokken artsen, met name betreffende de diagnostiek van de zwangerschapsduur. „Ik zie geen aanleiding tot verdere stappen van de volksgezondheidsinspectie”, aldus minister mevrouw Vorrink van volksgezondheid in haar antwoord op schriftelijke vragen van het Tweede-Kamerlid drs. A. D. W. Tilanus (CHU).

MINISTER VAN DER STOEL: ONBEVREDIGEND

Het is volgens minister Van der Stoel van buitenlandse zaken zeer onbevredigend, indien een staat die partij is bij het internationale verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, waarin de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens nader zijn uitgewerkt, er niet volledig op toeziet dat in dat verdrag erkende godsdienstvrijheid in al zijn aspecten wordt gewaarborgd.

Dt heeft de bewindsman geantwoord op vragen van het Tweede-Kamerlid Kruisinga (CHU) over het feit, dat in

Rusland bijbelse en gebedenboeken, en zelfs officiële uitgaven van het patriarchaat van Moskou, van gevangen genomen geestelijken worden afgenomen en dat gevangenen, die ernstig ziek zijn, ook verdere geestelijke bijstand en pastorale zorg moeten missen.

Tot de godsdienstvrijheid behoort naar de overtuiging van minister Van der Stoel ook datgene, waarnaar dr. Kruisinga verwees. Voor zover bekend, aldus minister Van der Stoel, heeft Rusland bij de ondertekening van het verdrag geen voorbehoud verbonden aan het bepaalde over de godsdienstvrijheid.

In zijn antwoord deelde de minister mee, dat de Nederlandse regering op daartoe geëigende wijze onverminderd ijvert voor lotsverbetering van al degenen, die zulks uit een oogpunt van menselijke vrijheden behoeven.

GEEN EUROPEES RAMPENFONDS

Er komt geen Europees rampenfonds voor de landbouw in verband met de droogte. Aldus heeft minister Van der Stee van landbouw geantwoord op schriftelijke vragen van de kamerleden Tolman en Wisselink (beiden CHU). Naar de mogelijke instelling van een dergelijk fonds was gevraagd omdat de droogte catastrofale afmetingen gaat aannemen.

Voor zover het de bewindsman bekend was zijn er geen voorstellen gedaan, die leiden tot de oprichting van een rampenfonds.

VRAGEN EN ANTWOORDEN OVER „VLEES VAN MIJN VLEES”

De christelijk-historische fractievoorzitter in de Tweede Kamer, dr. R. J. H. Kruisinga, stelde de premier drs. J. M. den Uyl, tijdens het zomerreces schriftelijke vragen over een bepaalde uitspraak. De vragen en de antwoorden volgen hieronder:

Vragen van dr. Kruisinga (C.H.U.):

1. Is het waar, dat de Premier in zijn gebruikelijke wkelijks commentaar na afloop van de Ministerraad voor het NOS-journaal vrijdag 9 juli jl. heeft gesproken over „de” vakbeweging als „vlees van mijn vlees”?
2. Kan het zijn, dat hij met deze uitdrukking „vlees van mijn vlees” de FNV heeft bedoeld en het daarbij behorende „been van mijn been” voor het CNV heeft willen reserveren?
3. Vindt de bewindsman niet, dat hij met het over één kam scheren van de vakbeweging onrecht heeft gedaan aan dat deel van de werknemers, dat in het CNV is georganiseerd?
4. Heeft de Premier waardering voor de houding, die het CNV tijdens de besprekingen over de loonmaatregelen van het kabinet heeft ingenomen en wil hij dan zijn waardering hierover ook publiekelijk uitspreken?
5. Vindt de Minister-President het in het algemeen niet verstandig, zich wat genuanceerder op te stellen en uit te laten ten einde de polarisatie in de vakbeweging niet onnodig aan te scherpen?

ANTWOORD

Antwoord van Minister-President Den Uyl.

1. Ja.
2. Neen.
3. Ook van de kant van het CNV is, zij het in mindere mate, ontevredenheid over de loonmaatregel kenbaar gemaakt.
4. Het ligt niet op mijn weg een oordeel uit te spreken over de opstelling die organisaties, om hen moverende redenen, in het overleg met de Regering over het te voeren arbeidsvoorwaardenbeleid hebben gekozen.
5. Mijn uitlatingen ter zake hadden geen polariserende strekking; integendeel, mijn betoog was er juist op gericht te bereiken dat de gehele vakbeweging in ons land begrip zou opbrengen voor de maatregel waartoe de Regering zich genoodzaakt zag.

GEEN STAPPEN IN HAVANNA

„De regering heeft te weinig concrete gegevens voorhanden waarmee zij eventuele stappen in Havanna zou kunnen rechtvaardigen”. Dit heeft minister Van der Stoel van buitenlandse zaken geantwoord op schriftelijke vragen van de christelijk-historische Tweede-Kamerleden Kruisinga en Van der Mei (beiden CHU) over de aanwezigheid van Cubaanse militairen in Afrika en het Midden-Oosten.

Gevraagd was bij de Cubaanse regering aan te dringen op het terugtrekken van die militairen.

Een en ander, aldus de bewindsman, neemt niet weg dat de regering het van groot belang acht dat de Cubaanse militaire aanwezigheid bij potentiële conflicthaarden in de wereld, met name Zuidelijk Afrika, bij voortduur nauwlettend wordt gevolgd. De regering staat terzake regelmatig in contact met andere landen, in het bijzonder met de partners in de Europese gemeenschap. De regering zal niet nalaten, zodra zich ontwikkelingen blijken voor te doen, welke daartoe aanleiding geven, te overwegen op de meest doelmatige wijze passende stappen te ondernemen, aldus de bewindsman.

SPOORWEGTRAJECT VOLDOET AAN VEILIGHEIDSEISEN

Het Nederlandse gedeelte van het spoorwegtraject Amsterdam-Brussel-Parijs voldoet aan de in Nederland geldige veiligheidsvereisten. Ten aanzien van het buiter Nederland gelegen gedeelte van dit traject kan worden meegedeeld dat er geen aanwijzingen zijn dat de baan of de seingeving gebreken vertonen. Aldus heeft minister Westerterp van verkeer en waterstaat geantwoord op schriftelijke vragen van de christelijk-historische Tweede-Kamerleden Tolman en Wisselink. Zij stelden hun vragen nadat tweemaal binnen korte tijd een treinongeluk had plaatsgevonden in België op het traject Amsterdam-Brussel-Parijs.

De bewindsman deelde mee, dat hij de Tweede Kamer zal inlichten over de resultaten van het officiële Belgische onderzoek naar de oorzaak van de ongevallen.

GEEN UITVOERING VAN AANGENOMEN MOTIE

Minister Van Kemenade van onderwijs heeft geweigerd een door de Eerste Kamer aanvaarde motie uit te voeren.

Het betreft hier de motie, op 27 april van dit jaar aanvaard, waarin aan de bewindsman gevraagd werd de toeslag van 10 procent op de salariering van lessen, die aan de avondscholen worden gegeven, niet af te schaffen.

Een niet onbelangrijk argument voor het niet-uitvoeren van de motie is gelegen in de budgettaire en financieel-economische situatie, aldus de minister in antwoord op schriftelijke vragen van het Eerste-Kamerlid prof. Van Hulst (CHU) en collega's van VVD, KVP en ARP.

NIEUWE MARINEVLIEGTUIGEN NODIG

„Thans is meer dan ooit de tijd gekomen om de verouderde Neptune-vliegtuigen van de Koninklijke Marine te vervangen door moderne lange afstandsverkenning-vliegtuigen.” Aldus de Tweede-Kamerleden Wisselink en Van der Mei (beiden CHU) in aan minister Vredeling van defensie gestelde schriftelijke vragen. De kamerleden verzochten de bewindsman nadere informatie over de sterk toenevende activiteiten van de Russische marine op de Noordzee en over de sterk vergrote aanvalskracht van de Russische marine gedurende de laatste jaren, alsmede de grote toename van het aantal onderzeeboten en onderzeebootjagers.

RIJKSBIJDRAGE GEVRAAGD VOOR KAPPEN ZIEKE IEPEEN

Ook de gemeenten met meer dan 50.000 inwoners dienen in aanmerking te komen voor een rijksbijdrage (via Staatsbosbeheer) voor het kappen van door iepenziekte aangetaste iepen. Aldus de Tweede-Kamerleden Wisselink en Tolman (beiden CHU) in aan minister Van der Stee van landbouw gestelde schriftelijke vragen.

De kamerleden wezen erop, dat een nieuwe krachtige stam van de gevreesde iepenziekte momenteel een bedreiging vormt voor die iepen, waarvan aangenomen werd dat zij tegen de ziekte bestand zouden zijn. Deze iepen zijn in veel gemeenten aangeplant. Als zij evenwel aangetast zijn, is het kappen voor de gemeentelijk plantsoendiensten een zware financiële belasting, aldus de vragenstellers.

GEEN POSTZEGEL DRUGBESTRIJDING

Er komt geen speciale postzegel voor de drugbestrijding. Dit heeft premier Den Uyl geantwoord op schriftelijke vragen van de christelijk-historische fractievoorzitter in de Eerste Kamer, prof. dr. J. W. van Hulst. Onlangs aanvaardde de Staten-Generaal een voorgestelde wijziging van de Opiumwet en bij gelegenheid van het debat in de Eerste Kamer over die wijziging zei minister Van Agt van justitie, dat hij al het mogelijke zal doen om het druggebruik te

bestrijden. Prof. Van Hulst meende, dat een bijzondere postzegel een dienst zou kunnen bewijzen bij die bestrijding. Hij vroeg daarom en wees erop, dat Duitsland een postzegel heeft van 40 pfennig met een suggestieve tekening en het opschrift: Strijdt tegen het drugmisbruik.

De gevraagde postzegel komt er niet, aldus de premier in zijn antwoord. „Voor zover van een postzegel enig communicatief effect te voorzien valt, zal dit hoogstens in het informatieve vlak liggen. Verdere effecten zoals attitude- en gedragsverandering kunnen daarvan niet worden verwacht.”

PARAATHEID NEDERLANDSE STRIJDKRACHTEN WEER OP PEIL BRENGEN

De paraatheid van de Nederlandse strijdkrachten moet weer op peil gebracht worden. Aldus de Tweede-Kamerleden Wisselink en Van der Mei (beiden CHU) in schriftelijke vragen aan staatssecretaris Stemerdink van defensie, belast met het materieel. De vraag was ingegeven door een rapport van de Algemene Vereniging van Nederlandse Militairen (AVNM) met de titel „Roeien met de riemen die we hebben.” De twee kamerleden stelden de volgende vragen:

1. Kan de Staatssecretaris de conclusies van genoemd rapport onderschrijven dat:
 - a. de veiligheidsvoorschriften, zoals die gelden voor burgervoertuigen, ook zo spoedig mogelijk van toepassing dienen te worden verklaard voor militaire voertuigen;
 - b. het rijden met afgekeurde laadbakken dient te worden voorkomen;
 - c. de aankoop van nieuwe voertuigen dient te geschieden door een voldoende technisch onderlegde commissie, terwijl bij het afsluiten van contracten voor nieuwe leveringen ook een clause voor een vlotte en gegarandeerde nalevering van reserveonderdelen dient te worden opgenomen;
 - d. reparaties aan DAF-voertuigen het veiligst en het best door de DAF-fabrieken zelf uitgevoerd kunnen worden;
 - e. „afdankertjes” niet op de mobilisatiecomplexen terecht dienen te komen;
 - f. herziening dient plaats te vinden van de opleiding voor dienstplichtig chauffeur, met name wat betreft de groep dieselmonteurs?

2. Is het voorts waar, dat van de aangevoerde Nekaf-motoren slechts 70 pct. gereviseerd wrdt en dat deze motoren 25.000 km meegaan in plaats van de 100.000 km die voorgeschreven zijn?

3. Vindt de bewindsman het niet merkwaardig, dat volgens bovengenoemd rapport bij een oefening van drie weken alle Nekaf-jeeps uitvielen; dat vervolgens tijdens een opleiding van 18 maanden, 85 pct. van de in gebruik zijnde Centurion-tanks defect raakte en dat tenslotte bij een opleiding gedurende 15 dagen 93 pct. van de beschikbare 113 voertuigen uitviel?

4. Is de Staatssecretaris er mee bekend, dat in de voorbrug van sommige drietonners vorig jaar haarscheurtjes zijn geconstateerd en dat veel chauffeurs de gebreken aan hun voertuigen niet eens meer rapporteren omdat er toch niets aan wordt gedaan, volgens genoemd rapport?

5. Kan de bewindsman de Kamer inlichten over de door hem genomen en nog te nemen maatregelen teneinde de paraatheid van de Nederlandse strijdkrachten weer op een redelijk en alleszins aanvaardbaar niveau te doen geraken, zulks mede met het oog op onze Navo-verplichtingen?

WAAROM GEEN ADVERTENTIE IN FRIES LANDBOUWBLAG

Het christelijk-historische Tweede-Kamerlid TOLMAN IS ER BOOS OVER GEWORDEN, DAT HET DEPARTEMENT VAN VOLKSHUISVESTING EN RUIMTELIJKE ORDENING EEN ADVERTENTIE OVER DE BROCHURE „Waddenzee” en de mogelijkheden om inspraak te leveren niet publiceerde in het Fries Landbouwbld, maar wel in dagbladen en het blad „Toeristenkampioen” van de ANWB.

„Waarom”, aldus het kamerlid in schriftelijke vragen aan minister Gruijters van volkshuisvesting, „is de advertentie specifiek geïnteresseerden onthouden?” Gevraagd is of de bewindsman de beperkte publicatie in overeenstemming acht met het doel om vooral de bevolking in het gebied van de Waddenzee zo goed mogelijk te informeren.

BESCHERMING VOETGANGERS IN JAPAN

door mevrouw V. I. van der Does-Enthoven

Mij werd gevraagd iets te vertellen over mijn ervaringen in Japan. Toen ik vorig jaar de verkeersveiligheidsprijs van Centraal Beheer ontving, besloot ik te gaan kijken wat er voor de voetganger gedaan werd in de miljoenensteden van dat land. Dit besluit gaf mij tevens de gelegenheid mee te werken aan het congres van de „International Federation for Housing and Planning” in Kobe, waarbij ik tegelijkertijd veel werkbezoeken aan Japanse deskundigen op ons gebied zou kunnen brengen.

GROEN KNIPPERENDE VOETGANGERSLICHTEN.

Ik heb in de door mij bij mijn werkbezoeken bezochte steden nimmer tegen rood voetgangerslicht over hoeven te steken. Het licht knipperde gedurende de overgangsfase groen en dit duurde ruim-schoots lang genoeg om de overkant te bereiken. De voorschriften voor de knipper-fase van voetgangerslichten kreeg ik op mijn verzoek van de Nagoya Electrical Works. Deze varieert van 4 tot 8 seconden, afhankelijk van de breedte van de weg en het gemiddeld aantal personen dat oversteekt, waaronder ook kinderen, bejaarden en blinden. Eén „knippering” duurt ongeveer een halve seconde, zodat per fase van 7 tot 15 maal geknipperd wordt. Het was merkwaardig dat de verkeerslichten voor een deel niet groen maar blauw zijn in Nagoya. Bij informatie deelden de deskundigen van de Nagoya Electrical

Works mij mede dat terwille van de kleurenblinden alle groene lichten in blauwe gewijzigd worden. (Groen is namelijk een moeilijk zichtbare kleur voor hen, evenals het onderscheid met rood.)

GEHANDICAPTEN

Het was mij bekend dat in Japan verreweg het meest gedaan is aan wetenschappelijk onderzoek inzake de blinden in het verkeer. De blinden zijn een minderheids-groep en de multi-gehandicapten in deze groep zijn uiteraard nog geringer in aantal. Maar in het tijdperk van de auto is er in het algemeen nauwelijks aandacht voor de gehandicapten in het verkeer in de meeste landen, daar zij een minderheidsgroep vormen. De voetgangersverenigingen hebben hun rechten steeds verdedigd. Er wordt zelfs verrassend weinig hulp geboden aan mensen met een normale handicap, die de meesten van ons gedurende hun leven wel eens hebben, zoals een gebroken been, een verstuikte enkel, zwangerschap enzovoort.

Voor wat de blinden betreft is er in Japan heel wat te zien en te horen. In Zweden kent men zogenaamde tickers. Ook daar is enig onderzoek verricht. In de overige landen van Europa heeft men hier nauwelijks iets aan gedaan. Men vindt hier en daar zoemers of enige andere hulpmiddelen. In Australië gaat men de bevindingen van een groot onderzoek onder 22 landen over dit onderwerp evalueren en in oktober van

dit jaar zal tijdens de conferentie over „Vibration and Noise Control Engineering” van het „Institution of Engineers” te Sydney, Australië, ook standaardisatie van diverse soorten hulpmiddelen voor blinden aan de orde worden gesteld. Uiteraard zou het onjuist zijn en ongunstig slechts één hulpmiddel voor standaardisatie aan te wijzen.

VOGELS

In Nagoya werk ik op een rondreis na het congres door de hefen van de Nagoya Electrical Works bijzonder gastvrij ontvangen en met groot enthousiasme ontving ik alle informatie over hun zogenaamd „vogel” signaal.

Over de ene kruising klinkt zodra het voetgangerslicht op groen springt een koekoek-een ander vogelgeluid klinkt wanneer de voetganger de kruisende straat over kan steken. De luidspeakertjes hangen boven de voetgangersoversteekplaats en het geluid - en dat is bijzonder belangrijk - past zich automatisch aan aan de intensiteit van het verkeer.

Is er weinig verkeer dan klinkt het signaal alsof een vogeltje in een boom zit te fluiten en niet harder. Het is het goedkoopste en beste signaal voor blinden in Japan en gebruikt minder stroom dan de andere signalen. De omwonenden accepteren het gemakkelijker omdat de geluidsterkte zich bij het verkeersvolume aanpast. Ook voor nauwe straten is het hierdoor geschikt. De Blindenbond van Nagoya geeft er de voorkeur aan en het bestuur van de Metropolitan Politie heeft dit als enig signaal voor Nagoya en de Provincie Aitschi aangevaard vorig jaar.

Op verzoek van de blinden komen er dit jaar nog 200 signalen bij in Nagoya terwijl het reeds in werking is bij 160 kruisingen in Nagoya en de Provincie Aitschi (waartoe Nagoya behoort.)

Bij het Research Institute van de politie in Tokyo (11 miljoen inwoners) werd ik door het hoofd van het Verkeersinstituut daarvan ontvangen, die met zijn staf alle documenten die voorbereid waren nauwkeurig met mij doornam voordat wij op stap gingen.

Vervolg van pagina 6

GEEN ZINVOL ANTWOORD

Het was minister Van der Stee van landbouw niet mogelijk een zinvol antwoord te geven aan de CHU-kamerleden Tolman en Wisselink over het importbeleid met betrekking tot rundvlees met ingang van het komend jaar. De parlementariërs hadden daarnaar gevraagd met het oog op de door de aanhoudende droogte ontstane situatie.

De bewindsman deelde mee, dat in het licht van de dan bestaande marktsituatie tegen het einde van 1976 een verantwoorde beslissing genomen zal worden.

SPOEDIGE BESLISSING KANAAL MAARSSSEN-BODEGRAVEN GEVRAAGD

De Tweede-Kamerleden Tolman (CHU), De Bekker (KVP) en De Koning (ARP) hebben minister Westerterp (verkeer) gevraagd zo spoedig mogelijk een beslissing te nemen inzake de aanleg van het kanaal Maarssen-Bodegraven.

De drie kamerleden hebben de bewindsman en zijn collega van landbouw, minister Van der Stee, een aantal schriftelijke

vragen gesteld over de gevolgen van de droogte en informeren welke maatregelen zijn getroffen voor een zo eerlijk mogelijke verdeling van „ons dagelijks water”. De CDA-kamerleden stellen zich op het standpunt, dat beregning in de land- en tuinbouw een belangrijke functie heeft voor de veiligstelling van het „opbrengend” vermogen van de landbouwgronden en vragen onderzoek en studie naar de waterhuishoudkundige gevolgen van het toenemend gebruik van beregning. In het onderzoek zouden ook de knelpunten voor een optimale toepassing daarvan betrokken moeten worden. Verder nog willen de kamerleden weten of het IJsselmeer in voldoende mate een functie in de nationale voorraadvorming van zoet water heeft kunnen vervullen en informeren zij naar de mogelijkheden voor verbetering van deze voorraadvorming. In de vragen stellen de drie kamerleden zich op het standpunt dat in de afgelopen maanden de zoetwatervoorziening in bepaalde delen van West-Nederland ernstig is tekort geschoten en dat als gevolg daarvan met name voor de land- en tuinbouw in deze gebieden „een rampzalige situatie” dreigt.

LIEDJE

Maar nu terug naar Japan. Daar weerklinkt in vele steden, o.a. in Tokyo en Kobe, een regel van een bekend kinderliedje zodra het voetgangerslicht op groen springt als teken voor de blinden. Natuurlijk heeft de installatie van de kruisende straat daarna een geheel ander wijsje met een ander ritme. Ook voor kinderen en bejaarde voetgangers is dit een gemak.

In Osak worden „trilpalen” gebruikt naar mij bij een werkbezoek door de specialist van de politie aldaar werd meegedeeld. De desbetreffende ingenieur nam mij weer mee naar de kruispunten die van belang waren voor blinden en slechthorenden. Gele lopers geven de weg op het trottoir aan voor de blinden; van het station over de kruising, naar een winkelcentrum of bushalte. Vaak over grote afstanden. Ze leiden natuurlijk naar de trilpalen die, zodra het voetgangerslicht op groen springt duidelijk gaan trillen. Op enkele punten is er nog een geluidssignaal bij. Boven op de paal wordt in brailleschrift uitleg gegeven. De gele stroken, vele tegels breed, zijn van plastic met dikke bobbels erop. Men voelt deze duidelijk bij het lopen. Ik zag ze in elke stad.

DOCUMENTATIE

Met prachtige documentatie keerde ik terug naar ons kantoor Passage 61 III, Den Haag, waaronder ook een album met foto's en werktekeningen van de Nagoya Electrical Works met zorgvuldige uitleg. Dit werd voor mij tot mijn vreugde samengesteld. Hierin is tevens de volledige documentatie opgenomen van een geheel nieuw ontwikkelde apparatuur: een ontvanger aan een ceintuur die 20 boodschappen voor blinden en doven via trillingen kan overbrengen door kabels onder het plaveisel van het trottoir, de voetgangersoversteekplaats en wegen welke de blinde/dove naar station, perron enzovoort kunnen brengen.

Ik beloofde zoveel mogelijk in Europa door te geven van datgene wat ik zag en hoorde. Dit is slechts een zeer beperkt overzicht dat in het bijzonder gaat over de maatregelen ten behoeve van blinden.

V. I. van der Does-Enthoven,
Algemeen Secretaris
Federatie van Voetgangers-
verenigingen (F.I.P.)

Meldt u vlot aan voor de CDA-kaderkursussen

Het nieuwe seizoen staat al spoedig voor de deur. De activiteiten op het terrein van het Kader- en Vormingswerk nemen daarbij een belangrijke plaats in. De stichtingen Kader en Vormingswerk van ARP, CHU en KVP zijn al geruime tijd druk bezig met het voorbereiden en uitwerken van diverse projecten.

LANDELIJKE KADERKURSUSSEN

De vormingsstichting van de ARP belast zich met de uitvoering van een tweetal landelijke kursussen.

Eén voor ds regio Noordoost Nederland. Plaats van bijeenkomst Zwolle; hotel Gijtenbeek, d.i. tegenover het station. Er zijn 5 dagbijekomsten gepland, te weten op de donderdagen 7 oktober, 4 november, 9 december, 13 januari 1977 en 17 februari 1977.

Eén voor de streek Zuidwest Nederland. Plaats van bijeenkomst Soesterberg; vormingscentrum Contact der Continenten. Er zijn vier weekend-bijeenkomsten gepland van een vrijdagavond en een zaterdag (tot 15.30 uur). De data zijn 15/16 oktober; 26/27 november; 21/22 januari 1977 EN 25/26 februari 1977. Deelname aan deze cursus is niet vrijblijvend. Geeft men zich op dan verplicht men zich tot deelname aan alle bijeenkomsten.

Kosten: er is een éénmalig inschrijfgeld voor deze beide kursussen van f 25,-. Reiskosten boven f 2,50 worden vergoed. Zwolle en Soesterberg zijn zeer centraal gelegen plaatsen van bijeenkomst.

Onderwerpen: de nadruk wordt gelegd op zowel algemene vorming als op praktische vaardigheden. Aan de orde komen thema's als bijvoorbeeld: overheid en democratie, stromingen in de politiek, spreek- en discussievaardigheid.

Mochten deze kursussen worden overtekend - de belangstelling neemt elk jaar nog toe; vorig jaar namen aan de twee kursussen ruim zeventig personen deel! - bij een zeer grote belangstelling dan wordt de organisatie van een derde kaderkursus overwogen.

BIJSCHOLINGS-DAG

Voor oud ARP-kaderkursisten worden er jaarlijks zgn. bijscholingsdagen georganiseerd. Op zaterdag 2 oktober is er weer zo'n dag, die in de Utrechtse Jaarbeurs gehouden wordt. Op het programma staan de thema's „troonrede en miljoenennota” en „visie op overheid en democratie”. Als sprekers zijn uitgenodigd de kamerleden Beumer (ARP) en Peynenburg (KVP) 's ochtends. Voor de middag minister W. F. de Gaay Fortman. Deze bijscholingsdag is nu ook voor geïnteresseerde leden van CHU en KVP toegankelijk.

AANMELDING

U kunt zich tot de 20e september a.s. opgeven voor zowel kaderkursus als bijscholingsdag. Vul daartoe de BON op deze pagina in!

AANMELDINGSBON

Hierbij geef ik mij op voor de bijscholingsdag van 2 oktober 1976 te Utrecht.

Naam:

Adres:

Woonplaats:

Leeftijd:

Deelnemer aan de kaderkursus 19...-19...

De bon zenden aan: Stichting Kader- en Vormingswerk ARP, dr. Kuypersstraat 3, Den Haag (070-46.96.20)

Hierbij geef ik mij op als deelnemer(ster) voor de kaderkursus te

Soesterberg Zwolle

Naam:

Adres:

Woonplaats:

Leeftijd:

Deze bon vóór de 20e september zenden aan: Stichting Kader- en Vormingswerk ARP, dr. Kuypersstraat 3, Den Haag. (070-46.96.20).

SPREEKBEURTEN DRS. G. VAN LEIJENHORST

Maandag 13 september **Veenendaal**: voor ARP en CHU.
 Woensdag 22 september **Dordrecht**: Classis Ned. Herv. Kerk.
 Donderdag 23 september **Utrecht**: Afdeling Geref. Bond.
 Vrijdag 24 september **Barneveld**: Forum Prot. Chr. Onderwijs en K.O.
 Maandag 27 september **Genemuiden**: Herv. Schoolvereniging.

DR. KRUISINGA SPREEKT IN VOORSCHOTEN

Dinsdag 14 september a.s. zal in Voorschoten een CDA-verband worden opgericht. Tijdens het openbaar gedeelte van deze bijeenkomst, die om half negen des avonds begint in de Leeuwenzaal van Hotel „de Gouden Leeuw” zal de CHU-fractievoorzitter het woord voeren over actuele politieke vraagstukken. Het CDA-bestuur in Voorschoten verwacht veel voorstanders van de christen-democratische gedachte uit Voorschoten en omgeving. - In het forum, dat na afloop van de rede van

dr. Krusinga bereid is om gestelde vragen te beantwoorden, zitten de heren L. L. Marselis (CDA-wethouder), S. Miezzenbeek (bestuurslid) en prof. dr. J. P. I. v. d. Wilde, alsmede de spreker zelf.

RADIO-UITZENDINGEN CHU

In het vervolg op maandagavond, Hilversum I 18.19 uur n.m. Eerstvolgende **maandag 13 september a.s.** vervolgens 27 september en zo telkens om de 14 dagen. Eerstvolgende **T.V.-uitzending CHU**: woensdag 6 oktober a.s. Nederland I 19.50 uur n.m.

ZO DENK IK ER OVER

OOSTERSCHELDE

In „de Nederlander” van 2 juli staat in het artikel over het Oosterschelde-debat, „Tweede Kamer accoord met pijlerdam”, met vette letter, dat de heer Schakel en daarmee de CDA-fracties veel bezwaar hadden tegen de financiële gevolgen van de eventuele grotere doorlaatopening in die dam. Nu moet ik voorop stellen, dat ik ontzettend blij ben, dat het CDA tenslotte voor de pijlerdam gestemd heeft, nadat het lange tijd geleden heeft, dat er in het CDA alleen maar voorstanders waren voor algehele afsluiting. Beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald zou men kunnen zeggen. Ongetwijfeld is het CDA lange tijd slachtoffer geworden van onjuiste voorlichting. Ik zou enkelen wel met name kunnen noemen. Maar daar gaat het niet om. Waar het wel om gaat is dat de halve keer die het CDA genomen heeft, nu nog eens moet leiden tot een algehele omkeer. Niet belangrijk is of er f 260 miljoen meer moet worden uitgegeven. Wel belangrijk is, dat de Ooster-

schelde kraamkamer kan blijven voor de tong- en scholvisserij en dat de mosselsteelt en de mosselverwatering op die Oosterschelde kunnen blijven. Niet omdat ik dat nu zo graag zou hebben, maar om het belang van een deel van ons volk gaat het en niet alleen een deel van ons Zeeuwse volk. Heren CDA-afgevaardigden, neem nu eens kennis van de publicaties van prof. P. Korringa hierover, of van ir. Tienstra, de directeur der Visserijen. Maak werkelijk eens studie van deze zaak. Aan kreten alsof alleen maar de volledige afsluiters het gevaar onderkennen en of alleen zij maar de veiligheid van alle Zeeuwen of Delta-bewoners op het oog hadden hebben we niets. Die hebben al schade genoeg gedaan, ik denk hier onder meer aan de vlaggenparade van gedeputeerde Kaland. Hoe kon een zo verstandig iemand, ooit een zo onverstandige uitlating doen, vraag je je dan af. Laat minister Westerterp zijn gang gaan, om alsnog met weinig kosten, de grotere doorlating in de dam te realiseren. Moet het dan meer kosten, denk er dan eens aan, hoeveel mensen u dupeert als u hun niet de maximum kans geeft, waarop zij recht hebben. S. A. Jumelet, wethouder, Bruinisse.

HANAB B.V. **GASLEIDINGEN**
VALRENBURG - ZH Telefoon 01718-71941* **KABELWERKEN**
VEENDAM - Telefoon 05987-7800 **ZINKERS**

W. Gort
 INTERIEURVERZORGING B.V.
 EEN ZAAK OM MEE IN LEVEN TOEGANG
 Asselsestraat 21-23
 Apeldoorn, tel. 12908
 Th. a Kempis-
 straat 59-61
 Zwolle, tel. 16157

KAMERBREED TAPIJT
 3000 m2 in voorraad
KARPETTEN
BEDDEN
GORDIJNSTOFFEN
BANKSTELLEN
SLAAPKAMER-AMEUBLEMENTEN
 enz.
 800 m2 toonruimte

Wie aan de toekomst bouwt
 Bouwt op de C.H.U.
 Met een advies dat u vertrouwd
 Bouwt Meester's Bouwbedrijf voor u.

Vrijblijvend advies voor
 renovatie - nieuwbouw - utiliteitsbouw.

Meester's
Bouwbedrijf

Oudedijk 5, Oldebroek. Telefoon 05253-1230.

AANNEMINGSBEDRIJF
HOOGLIET & ZN. B.V.
 Burgerlijke- en Utiliteitsbouw

- NIEUWBOUW
- VERBOUW
- ONDERHOUD

ZWIJNDRECHT
 Molenvliet 9 - Tel. 01850-26651-27034-24330

TUINAANLEG
BINDER B.V. - RHOON

Aanleg en onderhoud van
GEMEENSCHAPPELIJKE TUINEN, PLANTSOENEN, PARKEN, SCHOOLTUINEN etc.

- grond- en straatwerken
- drainages
- rioleringen
- beplantingen
- windkeringen en afrasteringen
- aanleg grasgazons
- onderhoud van groenvoorzieningen
- onkruidbestrijdingen
- kleigrond, teelaarde
- graszoden en graszaden
- bloembakken

Dorpsdijk 50-52 - Postbus 820 - Rhoon
 Telefoon 01890-6111*

NES AMMIM - ISRAËL

Op deze chr. nederzetting in noord-west Galilea werken met vrucht een 100 vrijwilligers. Meest in de rozen, die grotendeels geëxporteerd worden. Het bestuur van de Nederlandse sectie (Stichting) van deze internationale organisatie voor (diaconale) dienst aan Israël, zoekt contact met vroegtijdig gepensioneerde of iemand, die om andere redenen over vrije tijd beschikt, voor de functie van

SECRETARIS VAN HET BESTUUR (Vr. of m.)

op basis van onkostenvergoeding. Een juiste instelling en talenkennis zijn belangrijk. Bij voorkeur wonend in Utrecht (of omgeving), waar het bureau is gevestigd. Een deel van het werk kan thuis verricht worden. Brieven en informatie: de (huidige) secretaris A. Wolting, Stevinstr. 233, Scheveningen, tel. 070-555961, overdag en 's avonds.

BETONFABRIEK 'VRIJENBAN'
 A. M. HOEKE
 Rotterdamseweg 376 - Delft
 Telefoon 015-560193 - b.g.g. 124008

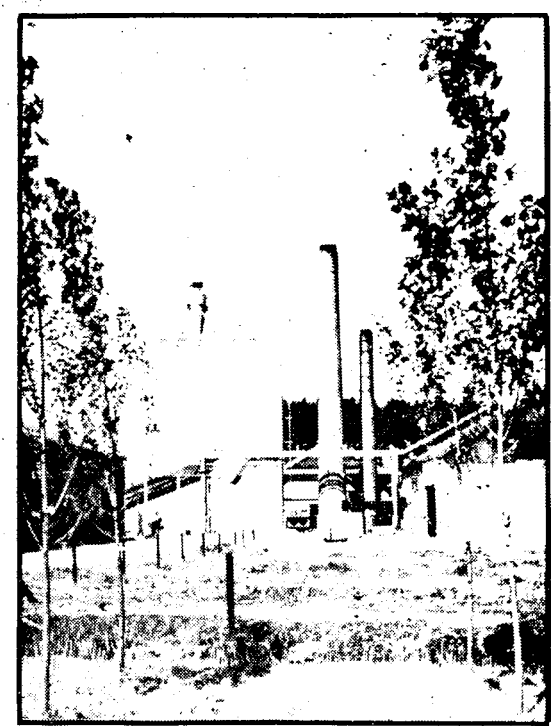
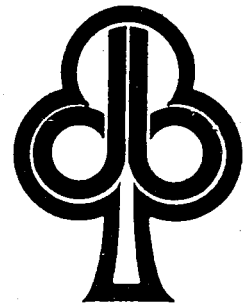
BETONWAREN

MAKELAARSKANTOOR
HOOGENRAAD

HAAGWEG 171 - TELEFOON 070 - 996560
RIJSWIJK (Z.-H.)

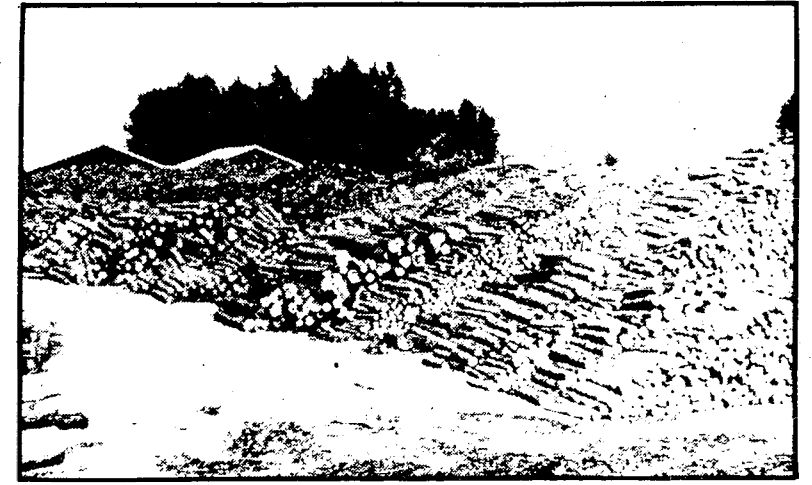
Onroerende goederen - Hypotheken - Taxatiën

ADVERTEER
IN DE
NEDERLANDER

Kistenfabriek
 Nijkerk

N. DE BOER

Ventevogel
Financiële
Service Groep

Uw adviseur als het gaat om financiële zekerheid
 Badhuisstraat 95
 Vlissingen
 Postbus 151
 Telefoon (01184)
 144 61 - 191 92

de nederlander

CH-WEEKBLAD

Redactie: Postbus 8822 - 'sGravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

Bij de enorme droogte-schade:

Snelle hulp is dubbele hulp

door: H. Wisselink, lid Tweede Kamer voor CHU

Minister Van der Stee van landbouw en visserij is er met zijn medewerkers in geslaagd om in kort tijdsbestek een nagenoeg sluitende regeling te ontwerpen voor directe hulp aan boeren en tuinders, die door de droogte of de nachtvorstschade niet of nauwelijks meer hun bedrijf kunnen voortzetten. De opgedane ervaringen met de Rijksregulering voor zelfstandigen (de RZ - regeling) tijdens de waterschade in Zuid-West-Nederland in 1974 hebben hiervoor goede diensten bewezen.

De droogteregeling zou merkwaardig genoeg dus een verbeterde waterschaderegeling genoemd kunnen worden!

De ontworpen nieuwe RZ - regeling heeft uitsluitend betrekking op:

- de extra gemaakte en te maken kosten (aankoop van veevoer).
- de gedeelde inkomsten ten gevolge van de abnormale weersomstandigheden (droogte en nachtvorst).

In de landbouwbladen zal de regeling wel in zijn geheel worden opgenomen, zodat ik mij beperk tot enkele kanttekeningen.

Donderdagmiddag 2 september heeft de vaste Tweede-Kamercommissie voor landbouw over de regeling langdurig met de minister van gedachten gewisseld. Volgens de bewindsman mag geen enkele agrariër ten gevolge van de droogte er onderdoor gaan. De voortzetting van de bedrijven dient te worden gegarandeerd alsmede een gezinsinkomen tot f 22.000,-. Het Rijk kan niet verder gaan dan de garanties voor een bedrijfseconomisch minimum in verband met EEG-afspraken. Hiervoor is een spoedvergadering belegd van de landbouwministers te Brussel.

In verband met de continuering van de bedrijven is snelle hulp gewenst. Koortsachtig is er aan de landbouwtop gewerkt en overleg gepleegd met CRM en het Landbouwschap.

DRINGEND BEROEP

Op de gemeentebesturen is een dringend beroep gedaan op volledige medewerking. De ambtenaren van sociale zaken worden bijgestaan door de rayonassistenten van de bedrijfsontwikkeling (landbouwvoorlichting). Regelmatig zullen de speciaal hiervoor gevormde regionale commissies bijeenkomen, gesteund door een ambtenaar van CRM. Mocht een gemeente het totale sociale uitkeringsplafond overschrijden dan zal CRM onmiddellijk extra middelen toezeggen. Niettemin zullen ook de gemeentebesturen offers moeten brengen vooral vanwege de hoge rentewet. Wij hebben van onze zijde aangedrongen op extra uitkeringen in overleg met binnenlandse zaken.

Minister Van der Stee meende, dat het mogelijk zou zijn tien dagen na de indiening van de formulieren en boekhoudgegevens de gedupeerden voorschotten te verstrekken. Een algemene uitkering per ha of stuks vee zal tot onbillijkheden leiden. De verschillen zijn per gebied en per bedrijf daarvoor te groot. Extreme weersomstandigheden hebben vaak tot gevolg, dat de rijken en „sterken” nog rijker worden en de armen en „zwakkeren” nog armer. De akkerbouwers komen er over het geheel genomen wel zonder kleerscheuren doorheen. Ook de tuinders. De laatsten hebben eerder problemen met de hoge energieprijzen. Bij een normaal inkomen van f 22.000 of minder zal de bijstand in principe à fonds perdu worden gegeven en behoeft er dus niets te worden terugbetaald.

Daarboven moet afhankelijk van de vermogenspositie en naarmate het inkomen hoger is, meer rente en aflossingen betaald worden na 1 januari 1978. Het vermogen wordt vastgelegd op basis van de pachtwaarde, wat gunstig is.

TE DENKEN

De cijfers van het Landbouwkundig Economisch Instituut (LEI) over het boekjaar 74/75, die dezer dagen bekend zijn geworden, wijzen erop, dat ook vele zogenaamde middenbedrijven onder het minimum zitten. Dat geeft te denken, nu daar bovenop ook nog de gevolgen van de droogteschade komen.

De departementen van landbouw en CRM zullen samen de begrotingsoverschrijdingen als gevolg van de RZ hulp dragen. Begrotingsoverschrijdingen voor deze calamiteiten zijn toegestaan.

De ruwvoederpositie boven de grote rivieren is nog net voldoende. Daar is 6 kg per dag en per stuks grootvee aanwezig. In het zuiden is slechts 3 à 4 kg voorradig. De minister hoopte op invoer vanuit West-Duitsland, maar de stroprijzen zijn door de exportstop gedaald van 80 naar 20 Duitse Mark per ton! De vervoerskosten worden gedeeltelijk gesubsidieerd.

Het aflachten van productief vee moet worden voorkomen.

AAN DE POLS

De regering zal ten aanzien van de ruwvoerderving de vinger aan de pols houden. Gemakkelijk is dit echter niet. Het is te hopen, dat de handel geen misbruik maakt van de noodsituatie. Aan profiteurs hebben wij geen behoefte. De minister was optimistisch gestemd over de transportmogelijkheden. Hij vond het niet nodig hiervoor het leger in te schakelen. Persoonlijk ben ik van mening, dat de legervoertuigen hiervoor ook niet geschikt zijn en bovendien niet van al te beste kwaliteit, gezien de jarenlange bezuinigingspolitiek.

IN HET KORT

In het kort is de RZ-procedure als volgt:

- de agrariër kan bij de DBH (distriktsbureauhouder) of bij de gemeente het aanvraagformulier verkrijgen.
- na invulling hiervan levert hij dit formulier vergezeld van de drie boekhoudverslagen in bij de DBH of bij de gemeente.
- de DBH verstrekt aanvrager het bevestigingsformulier; een afschrift daarvan blijft bij de DBH
- DBH zendt het eerste exemplaar van het aanvraagformulier naar de gemeente en zendt het tweede exemplaar, met het inlichtingenformulier en het hulp-formulier - alsmede de boekhoudverslagen - naar de HID (hoofdingenieur-directeur van bedrijfsontwikkeling) - De datum van verzending wordt aangetekend op het afschrift van het bevestigingsformulier, dat bij de DBH blijft.

5 De H.I.D. laat het rapport opstellen en zendt daarvan enkele exemplaren naar het secretariaat van de commissie, alsmede één

exemplaar naar de Hoofdafdeling Regelingen, Directie BSA.

6. het secretariaat van de commissie stelt een vergadering vast van de adviescommissie en stuurt naar alle leden en adviserende leden een exemplaar van het rapport.

7. het rapport wordt behandeld in de adviescommissie; de vertegenwoordiger van Landbouw verstrekt zonodig aanvullende informatie over de aanvraag.

8. het advies van de commissie wordt vastgelegd en aan de vertegenwoordiger van de gemeente meegegeven.

9. het ministerie van CRM draagt zorg voor een zeer snelle afwerking der instemmingsverzoeken.

10. B en W nemen een beslissing en stellen aanvrager daarvan in kennis. Indien B en W afwijken van het advies van de commissie doet zij daarvan mededeling aan het provinciaal bureau van CRM.

11. zodra de aanvraag in de commissie is behandeld worden de boekhoudverslagen aan de aanvrager teruggezonden.

H. Wisselink

Het Tweede-Kamerlid drs. D. F. van der Mei, waarnemend voorzitter van de christelijk-historische fractie, aan het woord tijdens het debat in de Tweede Kamer over de regeringsverklaring met betrekking tot het rapport van de commissie van drie inzake de betrokkenheid van Prins Bernhard bij de Lockheedzaak.

Drs. Van der Mei voerde het woord, omdat fractievoorzitter dr. R. J. H. Krusinga op vakantie is door Afrika was. (foto: ANP-foto)

Waar spreken CHU-politici?

Dr. Krusinga in Voorschoten:

Dinsdag 14 september om half negen zal in „de Gouden Leeuw” tijdens de oprichtingsvergadering van het CDA-verband Voorschoten het woord worden gevoerd door de CHU-fractie-voorzitter in de Tweede Kamer, dr. R. J. H. Krusinga. Hij zal spreken over actuele politieke zaken. Na afloop zal een forum bereid zijn gestelde vragen te gaan beantwoorden. In dit forum nemen plaats: dr. R. J. H. Krusinga, prof. dr. J. P. I. v. d. Wilde, L. L.

Marselis en S. Miezzenbeek.

Krusinga en Andriessen op CDA-meeting in Eersel: Woensdagavond 22 september om 8 uur vindt in Eersel (N.B.) een grote CDA-meeting plaats voor Kempenland en wijde omgeving. Plaats: Zaal de Roskam, Dijk 2A in het centrum van Eersel. Gezien de grote activiteiten van CDA-Kempenland belooft dit een zeer succesvolle avond te zullen worden. In elk geval spreken dr. R. J. H. Krusinga en mr. F. H. J. J. Andriessen (KVP). Mogelijk zal er

ook van ARP-zijde nog een spreker aanwezig zijn.

Spreekbeurten drs. G. van Leijenhorst: maandag 13 september Veenendaal: voor ARP en CHU; woensdag 22 september Dordrecht: Classis Hervormde Kerk; donderdag 23 september Utrecht: Afdeling Gereformeerde Bond; vrijdag 24 september Barneveld: Forum Protestants Christelijk Onderwijs; maandag 27 september Genemuiden: Hervormde schoolvereniging; vrijdag 1 oktober Delft: Protestants Christelijk onderwijs.

Radio-uitzendingen CHU: maandag 13 september 18.19 uur Hilversum I; maandag 27 september 18.19 uur. Hilversum I en zo vervolgens telkens om de 14 dagen.

TV-uitzending C.H.U.: woensdag 6 oktober Nederland I 19.50 uur n.m.

PARLEMENTARIA

De brieven van Van Agt

Voorpostengevecht voor behandeling initiatieven abortuswetgeving

Het debat over de brieven van minister Van Agt inzake de Bloemhovekliniek is een voorpostengevecht geworden voor de behandeling van de initiatiefwetgeving inzake de abortus, die deze maand plaats zal hebben.

Deze initiatiefwetgeving toont een merkwaardige figuur. Zoals bekend liggen er twee voorstellen. Een van ARP en KVP (het voorstel-Van Leeuwen-Van Schaik) en een van PvdA-VVD (Roethof-Geurtsen).

Op dit punt hebben de grootste regeringspartij (PvdA) en de grootste oppositiepartij (VVD) elkaar in een gezamenlijk initiatief gevonden.

De ontwikkelingen rond de Bloemhovekliniek, in ei van dit jaar, leidden tot het voornemen van minister Van Agt om tot in beslagname van de apparatuur in deze kliniek over te gaan. Van verder stappen werd echter afgezien toen de kliniek werd bezet.

Minister Van Agt kwam hierna tot een opvallende en ongebruikelijke stap. Hij deelde de Kamer schriftelijk mee dat hij zich nader wou beraden over de vraag of hij zou aanblijven als minister van justitie. In een tweede brief zette hij de gronden uiteen waarom hij besloten had aan te blijven.

Een belangrijk punt in deze brief was dat melding werd gemaakt van telefoongesprekken tussen vertegenwoordigers van de Bloemhovekliniek en ministers waarbij - buiten de minister van justitie om - is gepoogd een beslissing te bereiken om af te zien van inbeslagname.

De politieke samenstelling van het kabinet (linkse drie; AR en KVP) enerzijds en het voorliggend initiatief van PvdA en de oppositionele VVD anderzijds hebben een merkwaardig stempel op dit debat gedrukt. Hierbij vallen de volgende elementen op: - de vraag in hoeverre andere bewindslieden - buiten minister Van Agt om - een rol hebben gespeeld tijdens het overleg over de bezetting van de Bloemhovekliniek is niet duidelijk geworden.

- de PvdA-fractie sprak opnieuw vertrouwen uit in minister Van Agt; terwijl de VVD tot de meest kritische afwijzing van het beleid van de minister van justitie kwam.

- de vraag opgeworpen door ARP en KVP in hoeverre de huidige praktijk in de Bloemhovekliniek binnen de regels van het

initiatiefontwerp Roethof-Geurtsen valt bleef onbeantwoord.

- minister Van Agt heeft enerzijds zijn voorkeur voor politieke samenwerking van progressieven en christen-democraten onderstreept maar anderzijds duidelijk betwist dat hij werktuiglijk een door de Staten-Generaal aanvaard initiatiefontwerp betreffende de abortus, dient te ondertekenen.

NIET STERK

Drs. D. F. van der Mei, die namens de CHU-fractie het woord voerde, noemde de argumentatie van minister Van Agt voor zijn aanblijven niet sterk. Enerzijds is hij de mening toegedaan dat er op de Bloemhovekliniek ingegrepen zou moeten worden (er vinden zijns inziens handelingen plaats, die hij als misdrijven karakteriseert) anderzijds grijpt hij niet in en blijft aan als bewindsman. Die houding dient te worden verduidelijkt.

In zijn antwoord stelde minister Van Agt onder meer dat hij bij verdere acties van de justitie tegendemonstraties tegen de bezetters van Bloemhove vreesde; voorts wilde hij niet de indruk wekken dat hij zijn eigen visie inzake de abortus en die van zijn geestverwanten ten koste van alles wilde demonstreren in deze kwestie.

De passage in de brief waarbij de indruk werd gewekt dat de minister heeft gehandeld onder druk van collega's in het kabinet - met name is hierbij in politicus minister Vorrink genoemd - achtte spreker bedenkelijk. En dergelijk dwarsbomen van het beleid van een collega is voor een minister onaanvaardbaar, aldus Van der Mei. Van Agt stelde dat de beslissing om niet tot in beslagname over te gaan is genomen in overleg met de hoofdofficier van justitie. Van telefoongesprekken tussen de bezetters en collega-bewindslieden was hem op dat moment niets bekend.

INVLOED

Over het argument van minister Van Agt dat hij met aanblijven invloed kan blijven uitoefenen op de abortuswetgeving merkte Van der Mei op:

„Die invloed had naar onze mening beter uitgeoefend kunnen worden bij de formatie van dit kabinet. Toen had men betere, meer verantwoorde afspraken moeten maken,

waarbij de actieve verantwoordelijkheid van de regering voor de totstandkoming van de wetgeving op dat gebied centraal had moeten staan.

Men had die verantwoordelijkheid niet primair aan de Kamer mogen overlaten, die dan maar via initiatiefontwerpen zou moeten zien de problematiek op te lossen. Ik wil bij de procedure, die men toen gekozen heeft, niet langer stilstaan. Het is voldoende bekend hoezeer wij die onjuist achten. De fouten, die men in het verleden hierbij heeft gemaakt, doen zich thans ook gevoelen in de ontwikkelingen rondom de Bloemhoveproblematiek”.

VERTROUWEN

Over het door de minister in deze zaak gevoerde beleid zei de CHU-woordvoerder het volgende:

„Indien men geen vertrouwen heeft in het beleid van een minister, dan is het een goed parlementair gebruik om dat dan ook maar uit te spreken. Daar zijn verschillende mogelijkheden voor.

De vraag, die wij beantwoorden moeten is, of hier voor ons sprake is van: geen vertrouwen in deze minister.

Bij de beantwoording van die vraag zou ik een aantal elementen willen noemen, die voor ons een belangrijke rol vervullen: - het hele verloop in de zaak Bloemhove. Uit mijn opmerkingen is wel gebleken, dat wij daar allerminst gelukkig mee zijn.

- de wijze, waarop de minister zijn beleid in de brieven heeft uiteengezet en de twijfel, die hij daarbij gezaaid heeft aan z'n eigen positie komt op ons niet positief over. - een derde element, dat voor ons van grote betekenis is, is de opvatting van de minister over abortus provocatus als zodanig, (dus niet over de wijze, waarop de wetgeving in deze materie tot stand zou moeten komen). De opvatting van de minister over abortus provocatus als zodanig delen wij. En dat is voor ons een belangrijk punt bij het beantwoorden van de vraag of wij vertrouwen hebben in deze minister. Wij staan voor de merkwaardige situatie,

dat wij enerzijds de opvattingen van de minister over abortus provocatus als zodanig delen, en anderzijds zijn beleid in de onderhavige zaak aanvechtbaar vinden. De bij de kabinetsformatie gemaakte fout blijft zich wreken.

In deze situatie komt erbij, dat er enkele initiatief wetsontwerpen liggen, waar deze minister zich uiteindelijk over moet uitspreken.

Gezien z'n opvattingen over abortus provocatus als zodanig wil ik daar in principe vertrouwen in hebben. Welnu: de onmacht van de minister van Justitie om de wet te handhaven zou hem tot aftreden gebracht kunnen hebben, hetgeen wij zeer begrijpelijk en honorabel gevonden zouden hebben. Nu hij anders heeft beslist, menen wij dit te moeten aanvaarden”, aldus Van der Mei.

MOTIE

De liberaal Koning was van oordeel dat minister Van Agt in deze zaak de rechtsorde niet heeft gediend. In een motie stelde de VVD dat de bewindsman in de zaak-Bloemhove heeft gefaald.

Van Agt toonde zich over de rede van Koning uitermate geprikkeld. Hij verweet de VVD dat ze volkomen ten onrechte de indrukt wekt alsof deze fractie de bescherming van het ongeboren leven zo hoog stelt dat hij in deze zaak had moeten aftreden. Deze motie werd met ruime meerderheid door de Kamer verworpen. Voor stemden, behalve de VVD, DS '70, RKPN en de Boerenpartij.

Van der Mei motiveerde het tegenstemmen van de CHU-fractie als volgt:

De motie-Koning geeft naar onze mening uiting aan gebrek aan vertrouwen in deze minister. In mijn bijdrage aan de discussie heb ik duidelijk gesteld, dat het tot nu toe gevoerde beleid ook door ons als aanvechtbaar wordt gekwalificeerd. Die mening hebben wij, na de verdediging van de Minister van gisteren, ook thans nog. Daarnaast speelt voor ons een betekenisvolle rol de opvatting, die deze minister heeft van de abortus provocatus als zodanig. Dat is een element, dat in de huidige stand van de abortusproblematiek, met name met het oog op het uiteindelijk lot van de aanhangige initiatiefontwerpen, voor ons een zwaar accent heeft.

Aan de opvatting van de minister te dezen ontlene wij de wil tot vertrouwen in hem. Het is in overeenstemming met die wil, dat wij onze stem aan de motie niet zullen geven. Hierbij willen wij echter nadrukkelijk aantekenen dat wij ons distantieëren van de relatie, die de minister heeft menen te moeten aanbrengen tussen zijn offerbereidheid en de betekenis voor hem van de huidige kabinetssamenstelling.

H. van Spanning.

Studiebijeenkomst voor vrouwen

6 oktober

Op verzoek van de Centrale van C. H.-vrouwen organiseert de Stichting Kader- en Vormingswerk CHU een studiebijeenkomst op woensdag 6 oktober 1976 in het jaarbeurscongrescentrum te Utrecht van 10 tot 4 uur.

De bijeenkomst is speciaal bedoeld voor vrouwelijke gemeenteraadsliden, leden van de Centrale Raad van CH-vrouwen en overig kader.

De indeling van de dag is als volgt:

- 10.00 u: zaal open
- 10.15 u: koffie drinken
- 10.30 u: opening door de voorzitter van de stichting kader- en vormingswerk CHU, mevrouw mr. E. A. Haars.
- 10.45 u: inleiding door mevrouw H. Tegelaar-Boonacker over „politieke partijen en kabinetsformatie”.
- 11.15 u: korte pauze en vorming van discussiegroepen.
- 11.30 u: discussie naar aanleiding van stellingen en vragen, opgesteld door dr. E. Bleumink
- 12.30 u: lunch.
- 13.30 u: rapportage discussiegroepen en samenvatting.
- 14.30 u: theepauze.
- 14.45 u: mededelingen over de Tweede-Kamerverkiezingen en beraadslaging over de organisatie.
- 16.00 u sluiting van de bijeenkomst.

AANMELDING TOT UITERLIJK 1 OKTOBER

U kunt inschrijven voor deze studiedag door f 7,- over te maken op giro 169900 t.n.v. C.H.U., 's-Gravenhage, onder vermelding van: studiedag 6 oktober. Lunch, consumpties en eventueel lesmateriaal zijn bij de prijs inbegrepen. Uw reiskosten boven f 5,- kunt u declareren. Maak uw girostorting direkt over, dit ter voorkoming van administratieve rompslomp.

Het bestuur van de centrale van CH-vrouwen rekent op uw komst.

Bestuur Stichting Kader- en Vormingswerk CHU

Programvergelijkings conferentie van CHJO

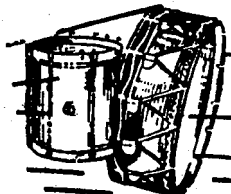
Nu het verkiezingsjaar een aanvang neemt, lijkt het de CHJO een goed idee om eens in de politieke wereld rond te zien en te bekijken wat ons het komende jaar van de verschillende politieke groeperingen te wachten staat. Ter wille van het overzicht hebben we ons beperkt tot de drie belangrijkste politieke groeperingen in ons land, te weten de socialisten, de liberalen en de christen-democraten.

Waar het ons nu om gaat is de belangrijke verschillen op te sporen tussen deze drie groepen. Dit kan waarschijnlijk het beste aan de hand van een paar actuele onderwerpen. Om dit beter te beoordelen heeft de CHJO een congrescommissie ingesteld die de verschillende politieke programma's is gaan bekijken om de belangrijkste verschillen op te sporen.

Het is van het grootste belang, dat jonge kiezers ook op de hoogte zijn van deze verschillen tussen de diverse politieke programma's. Daarom organiseert de CHJO een conferentie over programvergelijking op 30 en 31 oktober 1976. Dank zij een subsidie van het Politiek Jongeren Kontakt kan iedereen tegen geringe kosten dit studieweekend bijwonen om in het voorjaar van 1977 meer verantwoord te kunnen stemmen! Als sprekers komen onder meer: mevrouw C. van den Heuvel, partijvoorzitter van de PvdA, dr. L. M. van Leeuwen namens het CDA, dhr. W. J. Vergeer, partijvoorzitter van de KVP, en de voorzitter van de Unie mr. O. W. A. baron van Verschuer.

Opgave voor 1 oktober a.s. bij ons secretariaat, Berkelstraat 78, Utrecht, tel.: 030-884687, met gelijktijdige betaling van f 25,- op ons gironummer 501466 t.n.v. penningmeester CHJO, Weesp (werkelijke kosten ongeveer f 50,- per persoon). Zaterdagochtend 30 oktober van 10.30 uur tot 12.30 uur is er tevens algemene ledenvergadering van de CHJO.

E. J. Bleumink, algemeen secretaris CHJO.

VAN DER GLAS Heerenveen

Blaas- en Slaginstrumentenfabriek
Telefoon 05130-22652

BTW-verhoging aanvaard

door: H. Wisselink, lid Tweede kamer voor CHU

Vorige week is in de Tweede Kamer gede-
batteerd over de BTW-verhoging van het
normale tarief van 16 to 18 procent.
Collega Porthene van de VVD in-
formeerde in zijn interpellatie naar de
reden waarom de Regering het gevraagde
uitstel van de verhoging door de vakbewe-
ging en de consumenten- en werkgeversor-
ganisaties heeft geweigerd.
Minister Duisenberg wees in zijn antwoord
op de ernstige financieringsmoeilijkheden,
die hiervan het gevolg zouden zijn. Het
gaat hierbij om 450 miljoen gulden. Voorts
zou invoering per 1 januari 1977 een on-
gewenste samenloop met andere tarief-
stijgingen betekenen! Tenslotte wees hij
erop, dat de belastingopbrengsten nog
steeds niet op het oude peil teruggekeerd
zijn, waardoor het dekkingstekort groter
wordt dan was voorzien. Minister Lubbers
voegde eraan toe, dat in de voor-
jaarsraming van het Centraal Planbureau
was uitgegaan van een prijsstijging van 8 à
8,5 procent met inbegrip van de BTW-
verhoging per 1 oktober a.s.

STRINGENT

Namens de CDA-fracties was KVP-er Peij-
nenburg woordvoerder. Hij memoreerde,
dat verleden jaar de ingangsdatum van de

BTW-verhoging al voorwerp was geweest
van uitvoerige discussies. Voor een latere
ingangsdatum pleitte de wens om de nomi-
nale ontwikkeling van lonen en prijzen
terug te brengen met het oog op de grote
invloed daarvan op de werkgelegenheid.
Helaas nopen de tekorten aan
geldmiddelen ons thans tot het aanvaarden
van de gekozen datum per 1 oktober a.s.
De prijsontwikkeling in de loop van dit jaar
heeft terecht binnen de boezem van het
kabinet de vraag doen rijzen hoe door een
stringent beleid een bijdrage tot vermindere-
ring van de stijging kan worden verkregen,
vooral met het oog op de werkgelegenheid.
**Met grote pijn bepleiten wij, aldus Peij-
nenburg, toch geen verder uitstel, omdat
wij moeten erkennen, dat daartoe de
ruimte gewoon ontbreekt. Het begrotings-
tekort is tot zodanige proporties uitge-
groeid, dat een verdere vergroting, ook tij-
delijk, ongewenst is.**

NIET BEREIKBAAR

Een overeenkomstige beperking van de
overheidsuitgaven zal helaas wel niet be-
reikbaar zijn. Toch zou bij voorkeur in die
richting de oplossing moeten worden ge-
zocht. Indien andere belastingen of tarieven
(b.v. aardgas) zouden worden verhoogd,

zal dit eveneens prijseffecten hebben en
bovendien is op het gebied van de lasten-
verzwaring rust geboden. Volgens Peij-
nenburg biedt daarom uitstel van de
BTW-verhoging geen definitieve oplossing,
maar betekent eerder een verschuiving van
het probleem.

Op de vraag van Peijnenburg of bij
voorkeur toch niet een oplossing gevonden
moet worden door de overheidsuitgaven te
beperken, antwoordde de minister, dat dit
niet denkbaar is, ook al zou je het willen.
De regering heeft al problemen genoeg met
het aanbrengen van beperkingen in de be-
grottingen vanwege de 1%-operatie. Hij
drong er bij de Kamer op aan nu snel een
beslissing te nemen, ten einde de onzeker-
heid over de BTW zo vlug mogelijk uit de
wereld te helpen.

De minister erkende, dat aan een BTW-
verhoging voor het bedrijfsleven aanzien-
lijke administratieve lasten zijn verbonden
en beloofde een zo groot mogelijke flexibi-
liteit bij de omprijzing in acht te zullen ne-
men.

De middenstanders moeten immers de kos-
ten van het omprijzen zelf dragen. Het is
daarom erg vervelend hen ook nog lang in
onzekerheid te laten.

H. Wisselink

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:

dr. K. de Vries, voorzitter;
mevrouw H. Tegelaar-Boonacker;
A. Buntsma;
Wm. C. de Kruijff; D. Rebel;
drs. H. van Spanning;
drs. G. van Leyenhorst.

EINDREDAKTIE:

H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:

mevrouw J. Algra-Feddema;
dr. E. Bleumink; drs. A. J. van Dulst;
prof. dr. J. W. van Hulst;
ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:

Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078

ADMINISTRATIE-ADRES:

(abonnementen, adres-
veranderingen voor het
CH-weekblad „de Nederlander” en
advertenties): Van Deventerlaan 49,
Voorburg, tel. (uitsluitend overdag):
(070) 861 529.

Adresveranderingen voor het
ledenbestand en het ledencontact-
blad „de Nederlander” te zenden
aan: Bureau CHU,
Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage.
Telefoon 070-244516.

Abonnementsprijs f 25,- per jaar,
vooruit te voldoen op postrekening
70154, Voorburg.

t.n.v. Stichting Uniepers

Druk: B.D.U. b.v., Barneveld.
Postbus 67. Telefoon 03420-3141.

REIS NAAR RUSLAND (II)

door:

dr. K. de Vries, lid Eerste Kamer CHU

MOSKOU

Het KLM-toestel, waarmee de Nederlandse
parlementaire delegatie (twee Eerste- en
vijf Tweede-Kamerleden, vergezeld van
een plaatsvervangend griffier) op 12 augus-
tus jl. om kwart voor twee 's middags van
Schiphol vertrok, maakte een
tussenlanding op het vliegveld van War-
schau (een uur oponthoud) en kwam om
acht uur 's avonds (plaatselijke tijd; in Ne-
derland was het toen zes uur) op
luchthaven Sheremetievo-1 bij Moskou
aan. Daar werden we verwelkomd door de
heer A. P. Sjitikow, voorzitter van de Raad
van de Unie van de Opperste Sovjet (het
Russische parlement) en door de Neder-
landse ambassadeur in de Sovjet-Unie, jhr.
mr. J. R. L. Huydecoper van Nigtevecht.
Bovendien maakten we kennis met een
groep van acht personen - ambtenaren van
de Opperste Sovjet en van het Russische
Ministerie van Buitenlandse Zaken onder
leiding van de heer A. K. Zitmanis, lid van
de Raad van Nationaliteiten - die ons gedu-
rende de gehele reis door Rusland zouden
begeleiden. Eén van hen, de heer G. P.
Loekin, fungeerde als tolk; hij sprak Neder-
lands met een Vlaams (en uiteraard Rus-
sisch) accent, voortreffelijk Nederlands
overigens.

De groep van acht Nederlandse
journalisten (van pers, radio en t.v.) werd,
direct na de begroeting, van onze delegatie
gescheiden. De heren werden onderge-
bracht in een ander hotel dan het onze, niet
alleen in Moskou maar ook in de andere
steden, die wij bezochten. Dat was niet be-
paald bevorderlijk voor het contact tussen
hen en ons. Daar kwam nog bij, dat zij tot
de besprekingen, die wij hebben gevoerd
met een deputatie van de Opperste Sovjet
(op 13 en 20 augustus) niet werden toegela-
ten. Er heerste onder de Nederlandse jour-
nalisten, gedwarsboemd als zij zich
voelden in hun nieuwsgaring, dan ook een
min of meer geprikkelde stemming. Ik heb
de indruk, dat hun berichtgeving daardoor
beïnvloed is in een voor de Russen niet
gunstige zin.

De Nederlandse parlementarers en hun
Russische begeleiders ondergebracht in
hotel Sovjetskaja (van alle gemakken
voorzien!). 's Avonds tien uur werden we
ontvangen op de Nederlandse ambassade;
bij het daar gevoerde gesprek was ook de
gevolmachtigd minister mr. A. B. M. Nor-

bart aanwezig. Het aanbod van de ambas-
sadeur om ons gedurende de gehele reis te
vergezellen werd vanzelfsprekend graag
aanvaard. Persoonlijk ben ik jhr. Huydeco-
per zeer erkentelijk voor zijn me-
dewerking; hij heeft o.m. een aantal op
spandoeken aangebrachte leuzen voor mij
vertaald.

SPANDOEKEN

Van spandoeken gesproken: die treft men
in Rusland in groten getale aan, niet alleen
op straat maar ook in fabrieken, kantoren
en openbare gebouwen. Wat in het Neder-
landse straatbeeld de commerciële reclame
is, dat is in het Russische de politieke pro-
paganda. Op tal van spandoeken staan,
wit-op-rood, de Romeinse cijfers XXV en
X; deze hebben betrekking op het in fe-
bruari jl. gehouden 25e congres van de
CPSU (Communistische Partij van de
Sovjet-Unie) en op het daar vastgestelde
tiende vijfjarenplan. Hier volgen enkele
leuzen:

- Leve de CPSU!
- Gegroet Sovjet-volk, stichter van het
communisme!
- Voorwaarts naar de overwinning van het
communisme!
- De plannen van de partij zijn de plannen
van het volk!
- de besluiten van het 25e Partijcongres, wij
zullen die uitvoeren!
- Lenin is altijd met ons! (een soort gese-
culariseerde heiligenverering...)

Het eerste punt op het programma van de
eerste dag van ons bezoek aan Moskou (13
augustus) was een gesprek met een tiental
leden en adviseurs van de Opperste Sovjet,
dat plaats vond in het Kremlin. We werden,
samen met onze begeleiders, daarheen ge-
bracht in acht auto's, voorafgegaan door
een politiewagen, die de overige verkeers-
deelnemers - en dat waren er nog al wat:
Moskou telt zes miljoen inwoners! - naar de
trottoirband dirigeerde, inclusief trams en
trolleybussen. De rit maakte op mij de in-
druk van een staaltje van machtsvertoon.
De zwarte regeringsauto's reden niet achter
maar twee-aan-twee naast elkaar, op een
manier, die aan een ritssluiting deed den-
ken: als zich een obstakel voordeed, voeg-
den de links rijdende chauffeurs zich tussen
hun rechts rijdende collega's. Dat alles ge-

beurde met een snelheid van soms meer
dan 80 kilometer. Op de kruispunten
sprongen bij de nadering van de colonne
alle verkeerslichten op rood; de verkeersa-
genten salueerden als onze chauffeurs zon-
der vaart te minderen door het rode licht
reden. We waren in een politiestaat, dat
was duidelijk...

TEELEURSTELLING

De ontmoeting met onze gastheren in het
gebouw van de Opperste Sovjet liep voor
ons op een teleurstelling uit. Op het pro-
gramma stonden de volgende gesprekson-
derwerpen: de naleving van de slotakte,
getekend in Helsinki op 1 augustus 1975,
aan het einde van de conferentie over veil-
igheid en samenwerking in Europa; het
probleem van de militaire ontspanning,
speciaal de onderhandelingen in Wenen en
Genève; de ontwikkelingssamenwerking.
De vergadering duurde ruim twee-
een-half uur (van tien tot half een). Aan het
laatste onderwerp zijn we niet toe-
gekomen. Over de eerste twee on-
derwerpen werd na een uitvoerige in-
leiding van de heer Sjitikow, het woord
gevoerd door twee doctores in de geschie-
denis (dr. O. H. Bykov en dr. D. M. Proëk-
tor). De strekking van het betoog van de
drie sprekers was, dat er op de buitenlandse
politiek van de Sovjet-Unie niets viel aan te
merken.

Onze voorzitter, dr. Vondeling, kreeg
nauwelijks gelegenheid om te reageren.
Wat als een gesprek was aangekondigd
bleek te zijn bedoeld als een Russische mo-
noloog. Wij troostten ons met de gedachte,
dat we op de laatste dag van ons bezoek aan
Rusland opnieuw een ontmoeting met de
heren van de Opperste Sovjet zouden heb-
ben; dan zouden we proberen, hun alsnog
van repliek te dienen!

Van een tot half drie had de Nederlandse
delegatie een onderhoud met de Minister
van Volksonderwijs van de Sovjet-Unie, de
heer M. A. Prokofjev, in aanwezigheid van
de Nederlandse journalisten. Dat droeg het
karakter van een (van Russische zijde zeer
deskundig gespeeld) vraag- en antwoord-
spel: een verademing na wat we 's morgens
hadden meegemaakt. Ter sprake kwamen
de onderwerpen als het voertaalprobleem
(er wordt in de Russische scholen les
gegeven in 52 talen), de culturele verschei-
denheid (de Sovjet-Unie omvat meer dan
100 nationaliteiten), de studiekeuze (door-
slaggevend is: wat is nodig voor de volks-
huishouding), de financiering (het on-
derwijs op de verplichte tienklassige
(in de negende en tiende klas krijgen de
leerlingen twee uur per week les in militaire
zaken, meisjes zowel als jongens).
Interessant was ook het volgende pro-
grammapunt: een bezoek aan het stadhuis
van Moskou (van vier uur tot half zes). De
Sovjet van deze stad telt 1160 leden en het
uitvoerend comité 25. De eerste onder-
voorzitter van dit comité, een soort loco-
burgemeester, gaf een uiteenzetting over
de problemen, waarmee Moskou te
kampen heeft: een jaarlijkse groei van het
aantal inwoners met 90.000, met alle con-
sequenties van dien voor de huisvesting;

UNIEBUREAU

HET BUREAU VAN DE CHR. HIST.
UNIE Wassenaarseweg 7, 's-
Gravenhage is telefonisch te berei-
ken onder nummer 070-244516*
Kantooruren van maandag t/m vrij-
dag 8.30 v.m. tot 16.45 n.m.
Het telefoonnummer van de Savor-
nin Lohmanstichting is: 070-246791.

het openbaar vervoer (trolleybus en metro;
prijs van een kaartje resp. 4 en 5 kopeken,
d.w.z. 15 en 20 cent!); de milieuvervuiling
(bepaalde industrieën worden geweerd c.q.
verwijderd).

Tot besluit van deze eerste dag woonden de
Nederlandse parlementariërs en
journalisten een wervelende show van een
Siberische volksdansgroep bij. Het gebo-
dene grensde zo nu en dan aan acrobatiek.
Het publiek was enthousiast; dat gold niet
alleen van de Russische maar ook van de
Nederlandse toeschouwers.

K. de Vries.

(Dit is het tweede artikel van de serie
„Reis naar Rusland”. Het eerste werd
geplaatst in het christelijk-historische
weekblad „de Nederlander” van vrijdag
3 september jongstleden).

publikaties CDA-instituten

Energiebeleid

Rapport van een commissie van de
wetenschappelijke instituten van KVP, ARP en CHU
een analyse van vraag en aanbod, mondiaal en in
Nederland, en van de dreigende knelpunten
bij de energievoorziening / uitgangspunten voor een
energiebeleid / opties voor beleidsbeslissingen
68 pag. : / 5,25

andere recente publikaties:

Gerede twijfel

bijdrage tot de discussie over de perspectieven
van onze economische ontwikkeling
3e druk; 30 pag. : / 3,75

Groen licht 1975

nota van de Landbouwcommissie van de
CDA-fracties in de Tweede Kamer over de problemen
in land- en tuinbouw
2e druk; 7 pag. : / 1,25

alle prijzen inclusief verzendkosten

Bestellingen:
gro 604500 t.n.v. Lohmanstichting
te Den Haag; met vermelding van
titel(s) en aantal.
Wassenaarseweg 7, Den Haag;
telefoon 070-246791.

CDA-commentaar op contourennota:

Door G. van Dongen

Vrijheid van onderwijs niet aantasten!

Commentaar

In een tweetal artikelen gaat G. van Dongen, medewerker aan de besturenraad voor het Port.-chr. onderwijs in op het onlangs verschenen rapport „Samen verantwoordelijk voor het onderwijs”. Dit rapport bevat een commentaar van CDA-zijde op de Contourennota van Onderwijsbewindsman Van Kemenade.

„De Christen-Democratische partijen zijn vanuit hun historie verplicht de vrijheid, waarin het bijzonder onderwijs zich heeft ontwikkeld, te waarborgen”. Dit zegt een C.D.A. onderwijs-studie-commissie van de Wetenschappelijke Instituten in een commentaar (pag. 12) in de „Contourennota”.

Het is bekend dat de inzichten m.b.t. de weg waarlangs deze vrijheid gewaarborgd dient te worden ook in Christen-Democratische kring kunnen verschillen. De verschillende politieke visies op het onderwijs worden dan ook zichtbaar in het politieke handelen van de onderscheidene Christen-Democraten (Middenschool-motie, wetswijziging grondwetsart. 208).

In tegenstelling tot deze politieke praktijk heeft een C.D.A.-studiecommissie, in opdracht van de Wetenschappelijke Instituten van de C.D.A.-partijen, een eensgezind commentaar uitgebracht op de plannen van de bewindslieden Van Kemenade, Klein en Veerman. In het commentaar van de commissie wordt gewaarschuwd voor een sterke aantasting van de vrijheid van onderwijs, welke tot uitdrukking komt in de vrijheid van oprichting tichting en inrichting. („Deze drie zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden”).

Inleiding:

„Samen verantwoordelijk voor het onderwijs”.

Dit is de titel van het commentaar dat gehuld is in een kleurrijke jas en qua vormgeving en lay-out een opvallende gelijkenis vertoont met de Contourennota. (Deze gelijkenis in uitvoering vergemakkelijkt het lezen en vergelijken van de beide stukken). Hoewel het commentaar een aantal lovende woorden plaatst over de Contourennota houdt de gelijkvormigheid bij de uitvoering op en geeft het commentaar een geheel eigen visie op de contouren van het Onderwijsplan 2000. De Commissie heeft getracht een aanzet te geven om te komen tot herformulering van de Nota door het geven van waardevolle adviezen. De voorzitters van de Wetenschappelijke Instituten spreken in het voorwoord de verwachting uit dat het gevoel van gemeenschappelijke verantwoordelijkheid voor het onderwijsbeleid ook zijn invloed zal hebben bij het herschrijven van de ministeriële nota. In dit artikel willen we enkele saillante punten uit het zeer omvangrijke commentaar weergeven. Daarbij zullen we ons m.n. in een eerste bijdrage richten op de

- uitgangspunten van een eigen visie op het onderwijsbeleid.
- ontwikkelingen/vernieuwingen in het onderwijs.
- in een tweede en laatste artikel staan we nader stil bij de grote lijnen van de voorgestelde structuren.

Uitgangspunten

Bij het beoordelen van de uitgangspunten waarop de geschetste onderwijsstructuur in de Contourennota is gebaseerd geeft de commissie eerst rekenschap van wat in haar ogen een Christen-Democratische Onderwijspolitieke visie dient te zijn.

Hoewel de cie van mening is dat een politieke organisatie zich terughoudend dient op te stellen m.b.t. inhoudelijke vulling van het onderwijs („...Het onderwijs zelf moet de gegeven ruimte invullen....”)

neemt dit niet weg dat een politieke organisatie bij het uitzetten van een politieke strategie, waarop de politieke keuzen zijn gebaseerd, een duidelijke onderwijsvisie voor ogen moet hebben. „Veranderingen in de samenleving en de politieke reacties daarop worden getoetst aan die doelstellingen” (pag. 12).

De cie zegt dat het aandeel dat de Christen-Democratische partijen in de emancipatiestrijd van het bijzonder onderwijs hebben geleverd, de toetsing van de Contourennota meer maakt dan alleen maar een politieke verplichting. Vervolgens brengt de cie de Nota van de Contactraad („Op weg naar een verantwoordelijke maatschappij”) in herinnering. Uit deze Nota wordt in het commentaar geciteerd: „In het gehele onderwijs zal minder de nadruk moeten worden gelegd op het vergaren van kennis en de prestatie Moraal, maar zal veeleer prioriteit gegeven moeten worden aan het aankweken van begrip, aan de vorming van de persoonlijkheid, aan creatieve ontwikkeling en zal de nadruk gelegd moeten worden op de Vaardigheden om zelfstandig kennis en informatie te selecteren, ordenen en te gebruiken.

Bovenal, naarmate de kennis sneller verandert en de maatschappij sneller verandert, wordt de noodzaak van het leren leven en de gestage vorming (éducation permanente) nijpender”. Het commentaar wijst erop dat het onderwijs geen instrument kan zijn om culturele versterking in de hand te werken, maar dient te anticiperen op de veranderingen in de samenleving. In de christelijk-democratische onderwijspolitiek moet gestreefd worden naar structuren waarin het onderwijs een bijdrage levert aan het „bestemmingsplan” van de mens (pag. 12).

a. een van de uitgangspunten van deze politiek ligt in het waarborgen van de levensaanshouwelijke verscheidenheid in het onderwijs.

b. een tweede uitgangspunt wordt gevonden in de wijze waarop het onderwijs afgestemd is op de ontplooiingskansen van elk mens.

Dit betekent dat de onderwijsdoelstellingen niet alleen op de eisen van de maatschappij afgestemd dienen te zijn, maar ook op eigen mogelijkheden, verlangens en behoeften.

c. In de Nota van de Contactraad spreken de Christen-Democratische partijen zich uit voor een „verantwoordelijke maatschappij”, waarin iedere burger medeverantwoordelijk gesteld wordt voor het inrichten van de samenleving. Hieruit volgt een vernieuwde aandacht voor het principe „de school aan de ouders”. Door de interne democratisering komen de ouders als eerste verantwoordelijken voor de opvoeding weer centraal te staan. De commissie ondersteunt dan ook de ontwikkeling naar een vergaande ouderparticipatie en inrichting van schoolparlementen.

Derde uitgangspunt is de ruimte die de voorgestelde onderwijsstructuur biedt aan de beleving van deze participatie door de direkt-betrokkenen.

d. tenslotte, als vierde uitgangspunt, beoordeelt de commissie de Contourennota ook op de verhouding die er bestaat tussen de bemoeienis van de Overheid en de vrijheid die het particulier initiatief gelaten wordt m.b.t. de vrijheid van inrichting van het onderwijs.

De commissie erkent een bescheiden actieve overheidsparticipatie, maar vindt wel dat de overheid de z.g. „verzuiling” als uitdrukkingsbeginsel van de verscheidenheid in ons volk m.b.t. maatschappij- en levensbeschouwing, positief moet waarderen. De verzuiling hangt ten nauwste samen met de patronen van waarden en normen, zoals ze in de verschillende onderwijsvisies tot gelding worden gebracht.

Conclusies:

In samenhang met het voorgaande willen we ons in dit artikel beperken tot het geven van enkele conclusies, zoals de commissie deze aan het eind van hoofdstuk 1 formuleert:

- De vrijheden van oprichting, inrichting en richting van onderwijs zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Voor het bijzonder onderwijs betekent dit, dat de autonomie van de school uitgangspunt van de onderwijsstructuur moet zijn. De door de overheid te stellen eisen van deugdelijkheid dienen van hieruit benaderd te worden.
- Het is de taak van de overheid kaders te scheppen die het bijzonder onderwijs de gelegenheid bieden optimaal te functioneren. Waarborgen moeten worden geschapen dat de levensbeschouwelijke verscheidenheid in het onderwijs behouden blijft.
- Het onderwijs dient zodanig ingericht te

Ten geleide

Het doet ons genoegen hierbij het rapport *Samen verantwoordelijk voor het onderwijs* aan te bieden, dat het resultaat is van een studie, die in opdracht van de wetenschappelijke instituten van KVP, ARP en CHU door een commissie is verricht.

Het rapport vormt een reactie op de ministeriële discussienota *Contouren van een toekomstig onderwijsbestel*. Naast lovende woorden plaatst de commissie ook kritische opmerkingen bij de nota van de bewindslieden. Daarnaast heeft de commissie getracht een aanzet te geven om te komen tot herformuleringen en het doen van ons inziens waardevolle aanbevelingen.

Wij achten het kiezen van een dergelijke genuanceerde benaderingswijze een goede zaak, vooral wanneer men zich realiseert dat het hieraan tegenwoordig nogal eens ontbreekt. De gekozen benadering is tevens van groot belang om te komen tot een goede overlegssituatie in het algemeen en met betrekking tot het onderwijs in het bijzonder; een situatie waarin het streven naar overeenstemming een belangrijke plaats inneemt. Om ingrijpende veranderingen in het onderwijssysteem te realiseren, om een gezond onderwijsklimaat te scheppen is het een belangrijke voorwaarde, dat de direct betrokkenen voldoende ruimte krijgen om hun verantwoordelijkheid te belevens. Een relatie van wederzijds vertrouwen, van samenwerking is hierbij een essentieel ingrediënt.

zijn, dat een ieder de hem of haar toevertrouwde verantwoordelijkheid optimaal kan belevens.

■ Een belangrijk uitgangspunt voor onderwijsbeleid is, dat allen de vrijheid moeten hebben onderwijs op en in te richten en te kiezen waarin de voorbereiding op het belevens van een verantwoorde deelname aan de maatschappij vanuit eigen levensbeschouwing gestalte kan krijgen.

■ Terecht vestigt de Contourennota er de aandacht op, dat de voorbereiding op deelname aan het gehele maatschappelijke gebeuren meer aandacht moet krijgen in het onderwijs. In het onderwijs dient de dienstbaarheid een centrale plaats te hebben.

Ontwikkelingen en vernieuwing

De commissie spreekt in haar commentaar op de Contourennota waardering en respect uit voor de poging van de bewindslieden om een beschrijving van een samenhangende onderwijsstructuur te geven. De commissie voelt zich temeer door de aanpak van de bewindslieden aangesproken omdat ook in Christen-Democratische kring het verlangen aanwezig is om te komen tot een nationaal onderwijsplan op lange termijn. I.d.v. wordt verwezen naar „Schets en Beleid voor 1973 en volgende jaren”; handleiding voor de Kamerfracties van de KVP, ARP, CHU, bij het te voeren beleid (1972, pag. 9.)

De noodzakelijkheid om veranderingen in het onderwijs langs de weg van verantwoord uitgevoerde experimenten voor te bereiden en te begeleiden, wordt onderschreven. Daarbij tekent het commentaar wel aan dat voortdurend overleg tussen alle betrokkenen een eerste vereiste is. De huidige structuren van overleg en advies worden daartoe onvoldoende geacht.

„Alle betrokkenen dienen bij de beleidsvoering te worden ingeschakeld” (pag. 7). Zo is de cie van mening dat de noodzaak van een fundamentele wijziging van het secundaire onderwijs (middenschool en bovenschool) niet kan blijken uit de evaluatie van de Mammotwet; immers een evaluatie van deze kort werkende wet is nog nauwelijks mogelijk.

De Commissie mist ook een financiële raming van de consequenties van de

voorstellen. Terecht stellen de bewindslieden in de Contourennota dat „het onderwijs een essentiële factor is geworden voor de handhaving van het welvaarts- en welzijnsniveau van de samenleving”. De bewindslieden constateren op pag. 8 van de Contourennota dat het onderwijs zo kostbaar geworden is, „dat ongeremde groei die welvaart en het welzijn in gevaar zou kunnen brengen.” De commissie meent dan ook dat „in het licht van een beschouwing over de vraag welk deel van haar middelen de volksvertegenwoordiging voor het onderwijs in de komende tijd ter beschikking zal stellen deze kostenraming niet achterwege had mogen blijven.” (pag. 8)

Structuurdoorbrekende vernieuwingen

In de ogen van de commissie gaat van de Contourennota de suggestie uit dat een „totale structuurdoorbrekende onderwijsvernieuwing” op stapel staat.

De noodzaak tot voortdurende verandering in het onderwijs is al eerder onderkend, zij het met de aantekening dat overspannen verwachtingen onnodige onrust kunnen veroorzaken in het onderwijsveld. De studie-commissie gaat iet mee met diegenen die de bewindslieden verwijten een stormloop op het onderwijssysteem te willen uitvoeren: „Immers... veranderingen in de samenleving zijn meestal meer evolutionair dan revolutionair”. In het commentaar spreekt de cie wel een waarschuwing uit om ontwikkelingsprocessen niet al te zeer vast te leggen.

„Het uitzetten van een onderwijsbeleid tot het jaar 2000 kan verstarrend werken” (pag. 9).

„Een goed ontwikkelingsmodel moet ruimte laten voor de maatschappelijke impulsen van alle dag.”

„Is het wel aan ons om onderwijsstructuren te ontwikkelen voor het jaar 2000, zonder dat we vermoeden in welke situatie de maatschappij en daarbinnen de generatie deelnemers aan het onderwijs in 2000 zullen verkeren”, zo vragen de leden van de commissie zich af.

„Visie is nodig en te waarderen, maar een te gedetailleerde vernieuwingsstructuur wordt als een keurslijf ervaren.”

„De toekomstige generatie moet op basis van eigen maatschappijvisie daarop geënte structuren ontwikkelen.”

De commissie komt dan tot enkele conclusies:

- Bij vernieuwing van de onderwijsstructuur is overleg met betrokkenen in de besluitvormende en in de uitvoerende fase een eerste vereiste. Ontwikkelingen van onderaf dienen voor de overheid een belangrijke indicatie te zijn wanneer zij, binnen het kader van haar bevoegdheden, voorstellen hiertoe formuleert.
- Een overheidsbeleid voor het onderwijsbeleid waarbij in onderdelen teveel voor een te lange tijd wordt vastgelegd, kan als consequenties hebben dat het in wezen continue veranderingsproces te veel geremd wordt. Een gedetailleerde integrale planning van het onderwijs kan verstarrend werken ten opzichte van spontane ontwikkelingsprocessen.
- Voor grootscheepse veranderingen van een onderwijsstructuur dienen goed geanalyseerde en gewogen argumenten aangevoerd te worden. Wordt er toe besloten, dan dient de invoering zorgvuldig voorbereid en begeleid te worden.

publikaties CDA-instituten

Europees beleid

„Bouwstenen voor een Europees beleid”
rapport van de wetenschappelijke instituten van KVP, ARP en CHU
60 pag.; f 6,50

Commentaar Contourennota

„Samen verantwoordelijk voor het onderwijs”
commentaar op de nota „Contouren van een toekomstig onderwijsbestel”
publikatie van de wetenschappelijke instituten
71 pag. (groot formaat); f 9,90

Inflatie

„Inflatie als politiek probleem”
rapport van de wetenschappelijke instituten
38 pag.; f 4,25

Welzijnsbeleid voor ouderen

beschouwingen over bejaardenbeleid,
plus conclusies CDA-studiedag
publikatie van de wetenschappelijke instituten
78 pag.; f 5,90

alle prijzen inclusief verzendkosten

Bestellingen:

- giro. 604500 t.n.v.
Lohmanstichting, Den Haag.

Commissie

De wetenschappelijke instituten van KVP, ARP, CHU hebben een studiecommissie opdracht gegeven een rapport uit te brengen over de Contourennota van de Ministers Van Kemenade, Klein en Veerman. Deze commissie heeft haar studie onlangs neergelegd in „Een Commentaar op de Contourennota” onder de titel „Samen verantwoordelijk voor het onderwijs.”

Leden van de commissie waren:
Prof. Dr. H. Verheul (Voorzitter), Dr. K. J. Braakman, Mevrouw Mr. I. Geelkerken-Brusse, Dr. J. de Jong, Th. M. Knippen, Ir. W. C. M. van Lieshout, H. J. Moes, Drs. A. M. Oostlander, Dr. J. H. Raat, Drs. C. Verhoeff, G. van Dongen (1e secretaris) J. M. Stevers (2e secretaris).
Het rapport „Samen verantwoordelijk voor het onderwijs” is te bestellen bij de ARP en kost f 9,90.

Start daartoe het bedrag op postgiro 89673, t.n.v. ARP partijstichting, Den Haag m.v.v. titel en aantallen.

■ Het onderwijs dient zodanig ingericht te

VERWARD HUUR- EN SUBSIDIEBELEID

door ing. J. de Jong

Met het huur- en subsidiebeleid in ons land is het een moeilijke zaak. Ook de overheid erkent dit.

Zo komt in het jaarverslag over 1973 van de Centrale Directie van de Volkshuisvesting en de Bouwnijverheid de mededeling voor dat de huurwetgeving nog slechts voor enkele ingewijden enigszins te begrijpen is. Eenzelfde strekking heeft een passage in de nota Huur- en subsidiebeleid 1974 die luidt: In de Tweede Kamer is eens gezegd, dat de zeggwijze „Ieder wordt geacht de wet te kennen” zeker nooit ingang gevonden zou hebben als de huurwetgeving indertijd reeds bestaan had. Het verst gaat evenwel Staatssecretaris van Dam in een interview, voorkomende in het blad Volkshuisvesting van 22 juni jl. als hij stelt: „Ik schat dat er op het ogenblik nog een man of vijf in heel Nederland zullen zijn die het allemaal uit elkaar kunnen houden”. Trekt men van deze vijf de Minister en de twee Staatssecretarissen af, dan zijn er nog maar twee.

Schrijver van dit artikel beschouwt zich niet als één van die twee bevoorrechten en zal zich daarom beperken tot enkele hoofdpunten van het huurbeleid.

Na de Tweede Wereldoorlog bleven het Huursprijsbesluit en het Huurbeschermingsbesluit 1941 van kracht. Dit betekende dat de huurprijzen van onroerend goed bevroren werden op het peil van 27 december 1940. Eerst op 1 januari 1951 ging de eerste naoorlogse huurverhoging in en bedroeg 15 procent voor woningen welke voor 27 december 1940 gebouwd waren. Nadien zijn er nog vele huurverhogingen gevolgd. Behalve de vaststelling van de huurprijs trad de overheid ook regulerend op ten aanzien van het toewijzen van woonruimte. Dit was mogelijk op grond van de Woonruimtetwet 1947, waarin de gemeentebesturen bevoegdheid kregen woonruimte te vorderen, als met de eigenaar geen overeenstemming werd bereikt.

Zowel huurprijsvaststelling als woonruimtetoeewijzing waren in die tijd noodzakelijk. Immers de vraag naar woonruimte overtrof verre het aanbod van woonruimte. In een dergelijke situatie zou vertrouwen op de zelfregulerende werking van het prijsmechanisme groot sociaal onrecht veroorzaakt hebben. Niet ingrijpen door de overheid zou geleid hebben tot onbetaalbare huren en geen woonruimte voor mensen uit de lagere inkomensgroepen.

Terwijl de huren van de vooroorlogse woningen tot 1951 werden vastgehouden, stegen de kosten van levensonderhoud, evenals de bouwkosten van nieuwe woningen, zoals uit onderstaand overzicht blijkt.

Jaar	1938/39	1950
Huurprijsindex vooroorlogse woningen	100	100
Prijsindex kosten levensonderhoud	100	240
Bouwkostenindex woningwetwoningen	100	350

(Bron C.B.S.)

Opgemerkt moet worden dat de bouwkosten sterker stegen dan de kosten van levensonderhoud. Dit betekent dat de kostprijs, afgeleid van de stichtingskosten, een groter deel van het gezinsinkomen ging uitmaken.

VRAAG

De vraag kan gesteld worden waarom de overheid de huren hield op het peil van 27 december 1940. Waarom liet de overheid de huren niet parallel lopen met de ontwikkeling van de kosten van levensonderhoud, of beter nog met de bouwkostenontwikkeling? De huren werden laag gehouden, omdat de overheid de lonen laag wenste te houden en daarmee de produktiekosten van goederen en diensten. Hierdoor werd de exportpositie verbeterd en de werkgelegenheid bevorderd. Er was dus sprake van een weinig autonoom huurbeleid. Het huurbeleid werd dus ingepast in het streven van de overheid naar de realisering van bekende macro-economische doelstellingen, zoals een evenwichtige betalingsbalans en volledige werkgelegenheid. Ook op dit punt is er niets nieuws onder de zon. In het reeds eerder genoemde jaarverslag van de Centrale Directie van de Volkshuisvesting en de Bouwnijverheid staat in het voorwoord dat de prijs van woondiensten mede een rol speelt in de loon- en prijspolitiek van de regering. Om verschillende redenen, zo gaat dit verslag verder, wordt de huur bewust laag gehouden, hetgeen echter veel maatregelen vraagt, zowel ten aanzien van

de huur zelf als van allerlei soorten subsidies.

De overheid beschikt over verschillende mogelijkheden om voor grote aantallen nieuwbouwwoningen een vraaghuur te bewerkstelligen die lager is dan de normale kostprijs. De overheid kan door een bedrag ineens te geven een gedeelte van de stichtingskosten betalen. De kostprijs behoeft dan niet op de volledige stichtingskosten gebaseerd te zijn. De overheid kan een jaarlijkse bijdrage geven. De volledige exploitatielasten behoeven dan niet door huur gedekt te worden. De overheid kan leningen verstrekken tegen een rentepercentage lager dan de kapitaalmarktrente. De overheid kan goedkope bouwgrond beschikbaar stellen voor bepaalde woningen, in casu woningwetwoningen. Het verschil tussen de normale kostprijs en de vraaghuur betaalt de Nederlandse bevolking in de vorm van belasting of - en dit komt ook voor - wordt afgewenteld op bepaalde bevolkingscategorieën. Gezien de begrensde mogelijkheden van de fiscus nam de overheid maar een gedeelte van het verschil tussen de kostprijs en de huur, zoals deze voor vooroorlogse woningen gold, voor haar rekening. Zo ontstonden huurverschillen tussen naoorlogse en vooroorlogse woningen, welke niet gebaseerd waren op kwaliteitsverschillen. Ten gevolge van de voortdurende geldontwaarding in de naoorlogse jaren hebben woningen, ondanks de overheidssubsidie, bij gelijke kwaliteit een hogere vraaghuur naarmate zij later gebouwd zijn. Er is nog een oorzaak die de relatie tussen huur en kwaliteit vertekend heeft. De subsidie van de overheid voor de bouw van huurwoningen was niet voor alle woningen hetzelfde. Bij de bepaling van de hoogte van het subsidiebedrag werd onderscheid gemaakt naar de hoogte van de stichtingskosten, naar het aantal verblijfseenheden, naar de funderingswijze en naar de gemeenteklasse.

LAAG

Ten gevolge van het gevoerde huur- en subsidiebeleid in ons land is de gemiddelde huurquote, dit is het gedeelte van het belastbaar inkomen dat aan huur betaald wordt, laag. Dit betekent niet dat er geen gezinnen zijn die veel huur betalen in verhouding tot hun inkomen. Integendeel. Het zijn veelal de jonge gezinnen, die nog aan het begin van hun carrière staan, die dure nieuwbouwwoningen bouwen. De nota Volkshuisvesting 1972 vermeldt hieromtrent het volgende:

Ondanks de forse subsidies wordt allereerst geklaagd over de hoge huren van de nieuwbouw. Tegelijkertijd wordt door de bewoners van de iets oudere woningen, die ten dele ook nog subsidie genieten, in het algemeen slechts een beperkt deel van hun inkomen aan huur betaald.

Van alle huishoudens en alleenstaanden had 56 procent in 1970 een huurquote van 10 procent of lager. Daartegenover was bij 18 procent de huurquote 16 procent of hoger. Nadere gegevens wijzen uit dat de laatstbedoelde percentages vrijwel uitsluitend voorkomen bij de lagere inkomensgroepen. Daarentegen wonen mensen met hoge inkomens soms in goedkope huurwoningen. Het is begrijpelijk dat deze bevoorrechte categorie geen behoefte heeft te verhuizen naar veel duurdere, kwalitatief niet betere woningen. Hier openbaart zich een euvel dat ontstaat als de overheid de relatie tussen huurprijs en kwaliteit verbreekt. Ondanks pogingen van de overheid de doorstroming van mensen met hogere inkomens naar duurdere woningen te bevorderen, is uit sociaal oogpunt het laag houden van de huren een grote misser geworden.

ANDERE GEVOLGEN

Het laag houden van de huren heeft nog andere gevolgen. Het bestedingspatroon van de gezinnen stelt zich in op lage huren. Het kostenbesef ten aanzien van het consumeren van woondiensten vervaagt. Dit bestedingspatroon kan nauwelijks door huurverhogingen gewijzigd worden in tijden van economische recessie. En juist in zulke tijden zou een vermindering van de subsidie last de overheid welkom zijn. Ten tijde van de economische vooruitgang had een huuraanpassing moeten plaatsvinden, waarna de huren parallel hadden kunnen lopen met de bouwkostenontwikkeling. De President van de Nederlandse Bank schreef reeds in 1956 in het jaarverslag van genoemde bank, dat de toename van de

welvaart beter benut had kunnen worden voor een vermindering van de achterstand bij de huren.

Er zijn immers in de naoorlogse jaren voorbeelden aan te wijzen waar de woningbouw vertraagd is door gebrek aan financiële middelen als gevolg van te lage rendementen. Het tragische hierbij is dat te lage huren oorzaak kunnen zijn dat de woningen later gebouwd moeten worden tegen hogere kosten, hetgeen weer hogere huren geeft. Ook uit economisch oogpunt behoeft het laag houden van de huren niet voordelig te zijn, zelfs niet voor de huurders.

Reeds is gesteld dat de overheid maar een gedeelte van het verschil tussen vraaghuur en kostprijs voor haar rekening neemt. Bij een gering verschil tussen vraaghuur en kostprijs is dit niet bezwaarlijk. Bovendien betrof het de eerste jaren na de oorlog een gering aantal woningen. Bij grote aantallen nieuwbouwwoningen, zoals enkele jaren geleden, en bij een hoog renteniveau, waardoor hoge kostprijs huren ontstaan, wordt een zwaar beroep gedaan op de overheid. De nota Volkshuisvesting 1972 stelt hieromtrent: Met de subsidiëring van de nieuwbouw zijn zeer grote bedragen uit 's Rijks kas gemoeid. Bedroeg in 1968 het totaal van de huursubsidies f 215 mln., voor 1972 is dit bedrag reeds opgelopen tot het drievoudige (f 670 mln.), terwijl voor 1976 geraamd wordt dat het bedrag dan wederom bijna verdrievoudigd zal zijn (f 1.820 mln.). Op de huidige manier voortgaande maakt het systeem zichzelf onmogelijk. De financiële steun van de overheid blijkt een te algemeen karakter gekregen te hebben. Het sociale aspect is bij de op de woninggerichte aanpak van het probleem in de verdrukking geraakt.

NIEUWE WEGEN

Tegen het einde van de zestiger jaren bezon men zich op nieuwe wegen ten aanzien van het huur- en subsidiebeleid.

- Zo werd in 1967 op beperkte schaal overgegaan tot liberalisatie van de huren. De Woonruimtetwet werd hierbij buiten werking gesteld. Deze liberalisatie geldt voor particuliere woningen waarvoor het Rijk geen jaarlijkse bijdragen meer betaalt. Volgens de nieuwe regeling in het Burgerlijk Wetboek wordt de huurder hierbij beschermd in:

- de manier waarop de opzegging moet gebeuren;
- de termijnen die bij opzegging in acht genomen moeten worden;
- de mogelijkheid voor de huurder om bij opzegging aan de kantonrechter verlening van de huur te vragen.

Bij liberalisatie komt de huur tot stand in vrij overleg tussen huurder en verhuurder. Huurliberalisatie is mogelijk in die gebieden waar evenwicht heerst op de woningmarkt. Dat bij een dergelijke evenwichtssituatie de overheid zich terugtrekt, behoort normaal te zijn.

- Eind 1968 kwam de Wet Jaarlijkse Huurverhogingen tot stand. Deze wet had betrekking op de huurprijs van bepaalde

groepen op of na 5 mei 1945, doch vóór april van het voorgaande jaar met Rijkssteun tot stand gekomen woningen.

- Op 1 juli 1970 werd de Beschikking Aanvullende Huursubsidie van kracht. Deze beschikking bevatte regelingen omtrent het verlenen van bijdragen aan huurders die, gelet op hun inkomen, een relatief hoge huur betalen. Hier ziet men de voorloper van de individuele huursubsidie.

Door niet de woning maar de bewoner te subsidiëren, heeft de overheid de mogelijkheid om te voorkomen dat personen uit de hogere inkomensgroepen in gesubsidieerde woningen wonen met lage huren.

- Bij Wet van 6 mei 1971 werd aan de Woningwet artikel 68a toegevoegd. Deze wetswijziging had ten doel de huren van corporatie- en gemeentewoningen aan de huurprijzen van de in de laatste vijf jaren met geldelijke steun uit Rijkskas tot stand gekomen woningen aan te passen. Men trachtte geleidelijk de huurverschillen, die niet uit kwaliteitsverschillen voortvloeiden, te doen verdwijnen. Men streefde naar huurharmonisatie.

GESTADIG

In de Nota Volkshuisvesting 1972 poogden de toenmalige bewindslieden, Udink en Buck, bij het huurbeleid rekening te houden met de naderende evenwichtssituatie op de woningmarkt. Voorts wilden zij huurverschillen, die niet voortvloeiden uit kwaliteitsverschillen, laten verdwijnen. Tenslotte moest aan het snel oplopende bedrag aan objectsubsidie iets gedaan worden. Zo treft men in de samenvatting de volgende zinsnede aan:

„Met de liberalisatie van het huurbeleid zal gestadig worden voortgegaan. Hetzelfde geldt voor het buiten toepassing verklaren van de Woonruimtetwet 1947. Ook de huurharmonisatie zal worden voortgezet”. In de nota worden onder meer de volgende maatregelen voorgesteld:

- het voor nog te bouwen woningen afschaffen van de geldende objectsubsidies;
- het invoeren van een systeem van dynamische kostprijs met een huurstijgingsgarantie van de overheid;
- het bekendmaken van een algemeen systeem van individuele huursubsidie;
- het doorvoeren van een extra-huurverhoging van 20 procent voor de woningvoorraad om na de afschaffing van de objectsubsidie de aansluiting met de nieuwbouwhuren te bewaren.

Genoemde maatregelen ondervonden bezwaren, zowel bij de Raad voor de Volkshuisvesting, als bij de Sociaal Economische Raad.

De ontwikkeling in het huur- en subsidiebeleid werd onderbroken door een kabinet-crisis in 1972, gevolgd door verkiezingen en een langdurige formatieperiode. Hoe de huidige regering de problematiek rond huren en subsidies tracht op te lossen, zal in een volgend artikel behandeld worden.

Drs. ing. J. de Jong
Raadslid Prot. Chr. Combinatie
Alphen aan den Rijn

TUINAANLEG

BINDER B.V. - RHOON

Aanleg en onderhoud van
GEMEENSCHAPPELIJKE TUINEN, PLANTSOENEN, PARKEN, SCHOOLTUINEN etc.

- grond- en straatwerken
- drainages
- rioleringen
- beplantingen
- windkeringen en afrasteringen
- aanleg grasgazons
- onderhoud van groenvoorzieningen
- onkruidbestrijdingen
- kleigrond, teelaarde
- graszoden en graszaden
- bloembakken

Dorpsdijk 50-52 - Postbus 820 - Rhoon
Telefoon 01890-6111*

AANNEMINGSBEDRIJF

HOOGLIET & ZN. B.V.

Burgerlijke- en Utiliteitsbouw

- NIEUWBOUW
- VERBOUW
- ONDERHOUD

ZWIJNDRECHT
Molenvliet 9 - Tel. 01850-26651-27034-24330

Leerzame analyses

The United Nations/the abhorrent misapplication of the charter in respect of South Africa is een studie van mr. G. J. de Lint, uitgegeven door W. E. J. Tjeenk Willink te Zwolle.

Het boek geeft inzicht in de situatie welke is veroorzaakt door het optreden van de Algemene Vergadering der V.N. tot het uitspreken van de apartheid in Zuid-Afrika. Schrijver behandelt het recht van de verschillende volken welke Zuid-Afrika bewonen om ieder voor zich zelfbeschikking uit te oefenen, omvattende het recht om naar buiten, maar ook ten opzichte van elkaar als onafhankelijke staten te gaan optreden.

Deze oplossing biedt het vooruitzicht van vreedzame samenwerking ook bij het elimineren van verouderde verhoudingen zoals „apartheid”. Het verlangen om met die verouderde verhoudingen af te rekenen leeft intens bij de autoriteiten van Zuid-Afrika 1976 en bij de autoriteiten van de Transkei en de andere staten die op weg zijn naar onafhankelijkheid. Zij allen hebben geen behoefte aan leiding van de V.N. of vanuit andere landen of van vertegenwoordigers van bevrijdingsbewegingen.

Het optreden van de Algemene Vergadering der V.N. sinds 1960 is met het perspectief van de vreedzame ontwikkeling in en rondom Zuid-Afrika onverenigbaar en leidt tot het oproepen van spanningen tussen de volken en binnen die volken, met gevaren voor vrede en veiligheid in Zuidelijk Afrika. Daarmee doorkruist de Algemene Vergadering het werk en de verantwoordelijkheid van de Veiligheidsraad.

Andere landen zullen straks op dezelfde manier als Zuid-Afrika door de V.N. kunnen worden geschaad en vernederd en daarom moeten de landen, die het met het voortbestaan van de V.N. ernstig nemen, herstel van de eerbiediging van het lidmaatschap van Zuid-Afrika zien als een levensbelang voor deze Organisatie. Aldus ook het voortreffelijke voorwoord van schout bij nacht b.d. prof. W. Langeraar.

De analyses van mr. G. J. de Lint zijn ook leerzaam voor degenen die propageren zou worden versterkt en de levering zou in ieder geval moeten worden opgeschort tot er een regeringsstructuur in Zuid Afrika ontstaat, waarin de consensus populi (de overeenstemming van het gehele volk) werkelijk tot uitdrukking komt. Aldus prof. J. Verkuyl in de N.R.Ct. van 29 mei jl. Misschien kan bestudering van het boek van mr. De Lint prof. Verkuyl tot het inzicht brengen dat in Zuid-Afrika reële machtsposities van de regeringen van Transkei en de andere nieuwe staten tot stand komen in mindering, zou men kunnen zeggen, op de misschien nu nog monopolistisch te noemen machtspositie van het Vorster-regime. Transkei en die andere staten structureren zich inderdaad op dit moment op basis van de consensus populi, maar koesteren prof. Verkuyl en de zijnen werkelijk en eerlijk de hoop dat zij aan die structuren zullen vasthouden, indien zij compleet vrij zijn komen te staan van beïnvloeding door het Vorsterregime? Dat is tot dusver in geen enkel Afrikaans land het geval geworden.

VORMINGSWERK IN 1976

LET OP!

Zoals we reeds eerder in dit blad aankondigden voeren de vormingsstichtingen van de ARP, CHU en KVP gezamenlijk een uitgebreid programma van activiteiten voor het komende seizoen uit.

Vandaag vragen wij uw aandacht voor een CDA-kaderkursus en voor een serie studiebijeenkomsten, bedoeld als een eerste kennismaking met de Europese problemen. Een serie die we hopen af te sluiten met een groot landelijk congres.

Door de prettige en vruchtbare samenwerking van de genoemde stichtingen is deelname aan veel soorten activiteiten door een groot aantal leden mogelijk.

Graag nodigen we u dan ook uit in te schrijven voor een of meerdere activiteiten.

Er is sprake van Europese verkiezingen in 1978. Daartoe hebben de Christen-democraten van de negen lid-staten van de Europese Gemeenschap een Europese Volkspartij opgericht. De bedoeling is dat de burgers van de lidstaten rechtstreeks het Europese parlement kiezen. Er is al veel bereikt door samenwerking binnen de EG. Ook christen-democraten hebben daar actief aan meegewerkt. De vraag die nu rijst: hoe nu verder? Welke politieke gedachte willen wij in deze samenwerking inbrengen? Welke taak moet Europa in de wereld vervullen, in 't bijzonder ten opzichte van de arme landen? Is de keuze in Europa democratie of hurocratie? Het wordt tijd dat wij ons met deze vragen gaan bezig houden. Ons gaan voorbereiden op de mogelijke Europese verkiezingen. Daartoe organiseren de Stichtingen Kader- en Vormingswerk van ARP, CHU en KVP in verschillende regio's studiedagen in de komende maanden. Er zal een afsluitende grote bijeenkomst later in het seizoen worden gehouden met bekende Europese „kopstukken”.

De studiedagen vinden plaats op: zaterdag 18 sept. te Rotterdam; zaterdag 9 okt. te Tilburg; zaterdag 16 okt. te Amsterdam; zaterdag 23 okt. te Zwolle; zaterdag 6 nov. te Venlo.

Alle leden van ARP, CHU en KVP zijn van harte welkom. U ontvangt als u zich opgeeft van tevoren een discussie-nota, en ander informatiemateriaal, waaronder een pas-verschenen CDA-rapport over Europa.

De bijeenkomsten vangen om 10.00 uur 's ochtends aan en zijn uiterlijk om 16.00 uur afgelopen.

Opgave door overmaking van f 10,— op giro 379333 t.n.v. Alg. Penn.m. KVP, Mauritskade 25, Den Haag, met vermelding van de plaats van de bijeenkomst die u gaat bezoeken en onder vermelding van „Europese Studiedag”.

AANMELDEN

Meldt U aan voor CDA-kadercursussen

IN
ZWOLLE
EN
SOESTERBERG

Landelijke kadercursussen

■ Eén voor de regio Noordoost Nederland

Plaats van bijeenkomst Zwolle; hotel Gijtenbeek, d.i. tegenover het station. Er zijn 5 dagbladbijeenkomsten gepland, te weten op de donderdagen 7 oktober, 4 november, 9 december, 13 januari 1977 en 17 februari 1977.

■ Eén voor de streek Zuidwest Nederland

Plaats van bijeenkomst Soester-

berg; vormingscentrum Contact der Continenten. Er zijn vier weekend-bijeenkomsten gepland van een vrijdagavond en een zaterdag (tot 15.30 uur). De data zijn 15/16 oktober; 26/27 november; 21/22 januari 1977; 25/26 februari 1977.

Deelname aan deze cursus is niet vrijblijvend. Geeft men zich op dan verplicht men zich tot deelname aan alle bijeenkomsten.

Kosten: er is een éénmalig inschrijfgeld voor deze beide cursussen van f 25,—.

Reiskosten boven f 2,50 worden vergoed. Zwolle en Soesterberg zijn zeer centraal gelegen plaatsen van bijeenkomst.

Onderwerpen: de nadruk wordt gelegd op zowel algemene vorming als op praktische vaardigheden. Aan de orde komen thema's als bijvoorbeeld: overheid en democratie, stromingen in de politiek, spreken en discussievaardigheid.

Mochten deze cursussen worden overtekend - de belangstelling neemt elk jaar nog toe; vorig jaar namen aan de twee cursussen ruim zeventig personen deel! - bij een zeer grote belangstelling dan wordt de organisatie van een derde kaderkursus overwogen.

Bijlesingsdag

Voor oud kaderkursisten worden er jaarlijks zgn. bijlesingsdagen georganiseerd. Op zaterdag 2 oktober is er weer zo'n dag, die in de Utrechtse Jaarbeurs gehouden wordt. Op het programma staan de thema's „troonrede en miljoenennota” en „visie op overheid en democratie.” Als sprekers zijn uitgenodigd de kamerleden Beumer (ARP) en Peijnenburg (KVP) 's ochtends. Voor de middag minister W. F. de Gaay Fortman.

KVP en CHU kennen het verschijnsel „kaderkursisten” in mindere mate. Toch zijn ook uiteraard de leden van KVP, CHU en de zgn. directe CDA-leden van harte welkom.

AANMELDINGSBON

Hierbij geef ik mij op voor de bijscholingsdag van 2 oktober 1976 te Utrecht.

Naam:

Adres:

Woonplaats:

Leeftijd:

Deelnemer aan de kaderkursus 19 - 19

De bon zenden aan: Stichting Kader- en Vormingswerk ARP, dr. Kuiperstraat 3, Den Haag (070-46.96.20) N.G.

Hierbij geef ik mij op als deelnemer (ster) voor de kaderkursus te Soesterberg Zwolle

Naam:

Adres:

Woonplaats:

Leeftijd:

Deze bon vóór de 20e september zenden aan: Stichting Kader- en Vormingswerk ARP, dr. Kuiperstraat 3, Den Haag. (070-46.96.20) N.G.

„Bouwstenen voor een Europees beleid“

Dezer dagen is verschenen het rapport „Bouwstenen voor een Europees beleid“, een publikatie van de politiek-wetenschappelijke instituten van KVP, ARP en CHU.

Het rapport draagt een programmatisch karakter. Het is onder meer bedoeld als een Nederlandse bijdrage ter voorbereiding van het program van de Europese Volkspartij voor de komende Europese verkiezingen.

Praktisch alle deelgebieden van het Europees beleid, van het buitenlands beleid tot en met de landbouwpolitiek, worden in de brochure behandeld.

Het rapport is opgesteld door een commissie onder voorzitterschap van prof. mr. H. G. Schermers. Lid waren o.a. prof. mr. M. Bos, het Tweede Kamerlid mr. J. A. Mommersteeg en dr. H. O. C. R. Ruding (onlangs benoemd tot directeur van het Internationale Monetaire Fonds).

„Er zijn grote zorgen over de vorderingen om tot Europese eenwording te komen. We zijn met de Europese samenwerking het stadium gepasseerd, dat de landen die de Europese Gemeenschap vormen, zich daaruit nog kunnen terugtrekken of zich nog afzijdig of onverschillig kunnen opstellen, zonder dat zij daarmee grote risico's nemen en de perspectieven voor hun nationale samenlevingen en voor het waarmaken van hun verantwoordelijkheid in de wereld zullen zien verarmen.

Allereerst wijzen de toenemende schaalvergroting en de groeiende internationale verwevenheid op een objectieve noodzaak tot het meer internationaal oriënteren van het nationale beleid. Voorts zullen de EG-landen een antwoord moeten geven op de uitdaging die uitgaat van de machtsbundeling in het internationale politieke krachtenveld“, aldus het CDA-rapport „Bouwstenen voor een Europees beleid“.

De belangrijkste overweging voor christen-democraten is echter, dat het in de gegeven situatie nationaal en internationaal tot gelding brengen van de christen-democratische beginselen en het versterken van een hierop gebaseerde politiek een positief inspelen op grotere eenheden vereist. De verwezenlijking van een Europese Gemeenschap waarin ook de christen-democratie zich kan herkennen, biedt daarvoor grote kansen. Ons staat als christen-democraten een Europa voor ogen dat zich dienstbaar wil maken aan een naar binnen en naar buiten gerichte vredestaat. Een Europa, dat opkomt voor de fundamentele gelijkwaardigheid van alle mensen ongeacht hun levensovertuiging, ras, geslacht, afkomst of economische en sociale positie. Een Europa, pluriform van structuur, waarbinnen de verantwoordelijkheid is gespreid en voldoende ruimte bestaat voor het beleven van de eigen verantwoordelijkheid van mensen en hun organisaties. Dit Europa zal ernst moeten maken met het normeren van de sociaal-economische ontwikkeling, onder meer gericht op een evenwichtige ontwikkeling in alle delen van de Gemeenschap, terwijl evenredige aandacht wordt geschonken aan het milieu en de grondstoffenschaarste, en ruimte wordt gegeven voor de ontwikkelingskansen van de „derde wereld“. De Europese Gemeenschap mag niet een in zichzelf gekeerd technisch, zakelijk project worden. Zij mag zich evenmin ontwikkelen tot een agressieve of protectionistische macht. Deze overwegingen brengen de commissie er toe krachtig te pleiten voor een verdere uitbouw van de Europese samenwerking. Zij moet een hoge prioriteit hebben en behoort centraal te staan in het binnenlandse en buitenlandse beleid van de Nederlandse regering.

BESLUITVORMING IN DE GEMEENSCHAP

De besluitvorming in de Gemeenschap zal democratisch en zoveel mogelijk gelijk decentraliseerd moeten zijn. Steun moet worden verleend aan directe Europese verkiezingen en aan uitbreiding van de bevoegdheden van het Europese Parlement. Alle stromingen die langs democratische weg het besluitvormingsproces willen beïnvloeden moeten worden erkend. Het gaat er in de toekomst om, de intergouvernementele werkwijze waar mogelijk in te dammen ten gunste van de verdragsbepaling inzake de gekwalificeerde meerderheid en ten gunste van de Europese Commissie en van het Europees Parlement. De controle-functie van het Parlement moet meer reliëf krijgen. Hiervoor is van belang, dat het Parlement zich ruimere bevoegdheden bevecht. Om te beginnen zal de parlementaire controle op de EG-begroting moeten worden uitgebreid. Parlement en Raad van Ministers, met name de

Raad van Regeringsleiders, moeten vaker met elkaar worden geconfronteerd. Evenals in nationale parlementen moeten in het Europees Parlement algemene beschouwingen worden gehouden bij het begin van het parlementaire jaar. Het Parlement zal het recht van veto moeten krijgen inzake de benoeming van de voorzitter van de Europese Commissie. Eveneens zal het Parlement het recht moeten worden toegekend om individuele commissarissen hun post te ontnemen.

Bij de benoeming van de Europese Commissie wordt te weinig rekening gehouden met de eis, dat dit college een afspiegeling dient te geven van de politieke verhoudingen in de Gemeenschap. De vertegenwoordiging van christen-democraten in de Europese Commissie is thans onvoldoende. De concretisering van de christen-democratische partijvorming in EG-verband is van grote betekenis.

BESLUITVORMING IN NEDERLAND

De besluitvorming in Nederland dient in Europees perspectief te worden afgewogen. Dit moet blijken uit de memories van toelichting bij wetsontwerpen en uit de toelichtingen bij stukken die in de minister-raad worden behandeld. De staf van de minister-president, als coördinator van het totale beleid, moet deskundigheid inzake Europese vraagstukken bevatten, waaronder begrepen specifieke kennis van de binnenlandse situatie van minstens de grote partner-landen.

BUITENLANDSE POLITIEK

De samenwerking in de Gemeenschap op buitenlands-politiek gebied moet worden uitgebreid, zodat men komt tot het spreken met één stem in de wereld. De éne stem moet de binnenlandse sociale en economische doelstellingen van de Gemeenschap dienen tegenover derde landen en landen-blokken. De gemeenschappelijke buitenlandse politiek moet zich inzetten voor vrede en veiligheid, voor de rechten van de mens en voor rechtvaardiger economische verhoudingen in de wereld.

Binnen het kader van de NAVO moet de Europese samenwerking op het gebied van standaardisatie en produktie van conventionele bewapening en logistiek worden bevorderd.

In de verhouding met de Verenigde Staten moet gestreefd worden naar samenwerking op basis van gelijkwaardigheid. In de huidige ontwikkelingsfase van de Gemeenschap moet terughoudendheid worden betracht met de toetreding van nieuwe leden. De vergaande mogelijkheden van associatieverdragen moeten worden benut.

ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

Wat betreft de omvang van de geldelijke hulp zal de Europese Gemeenschap moeten toegroeien naar de norm van 0,7% van het bruto nationaal produkt, die voor het tweede ontwikkelingsdecennium van de Verenigde Naties is gesteld. De schulden van de armste ontwikkelingslanden moeten worden kwijtgescholden. Een verdere afbraak - gericht op een totale afbraak - van invoerrechten ten gunste van deze landen moet tot stand worden gebracht, wat in de praktijk neerkomt op uitbreiding van het systeem van algemene tariefpreferenties.

Bestaande voedseltekorten zullen moeten worden voorkomen resp. aangevuld. Geldelijke hulp moet zoveel mogelijk verstrekt worden in de vorm van schenkingen. Overdracht van nuttige kennis en ervaring ten behoeve van de toename van eigen industrieën in de ontwikkelingslanden is wenselijk.

Ten aanzien van de grondstoffen moet worden gekozen voor een benadering per produkt, terwijl de exportopbrengsten van grondstoffen, zeker voor de armste landen of de landen waarvan de economieën steunen op monocultures, worden veiliggesteld. Derhalve in het algemeen geen systeem van prijsstabilisatie. Uiteindelijk zal ook het Verdrag van Lomé - de samenwerkingsovereenkomst tussen de EG en 46 ontwikkelingslanden - moeten opgaan in een algemeen ontwikkelingsbeleid ten aanzien van de gehele „derde wereld“.

ECONOMISCH EN MONETAIR BELEID

Op weg naar de Europese Unie is het, zoals de Belgische christen-democraat Tindemans heeft voorgesteld, voor het sociaal-economische en monetaire beleid van de lidstaten van groot belang, dat zij onderling verplichtingen aanvaarden inzake inhoud en hantering van:

- het interne monetaire beleid: controle op de geldhoeveelheid;
- het begrotingsbeleid: omvang en financiering van de tekorten;
- de conjunctuur-politieke instrumenten;
- het anti-inflatiebeleid.

In het monetaire en economische overleg tussen enkele Westeuropese landen, de Verenigde Staten en Japan moet worden gezorgd, dat dit de interne cohesie van de Gemeenschap niet verder aantast en dat de plaats en de rechten van de kleinere lidstaten van de EG worden erkend. In ieder geval zal de Gemeenschap als zodanig voortaan aan dergelijk overleg moeten deelnemen.

Steuurregelingen van de sterkere lidstaten ten behoeve van de zwakkere zijn wenselijk: Europese solidariteit. Deze moet eveneens in een actief regionaal beleid tot uiting worden gebracht.

Bij de fiscale harmonisatie dienen in de eerste plaats de belangrijkste verschillen in de grondslagen van de BTW te worden weggenomen: in een later stadium moeten de verschillen in de tarieven verminderen.

SOCIAAL BELEID

Uitgangspunt van een gemeenschappelijk sociaal beleid zal moeten zijn het streven naar vergelijkbare welzijnssituaties in de hele Gemeenschap.

Nationale werkgelegenheidsprogramma's moeten in Brussel worden aangemeld en onderling worden afgestemd. Via Europese fondsen moeten programma's tot stand komen om ongunstige ontwikkelingen op de arbeidsmarkt tegen te gaan. Voor het Europees bedrijfstakoverleg kan de instelling van paritaire comités worden bevorderd. De stelsels van sociale zekerheid moeten in EG-verband aan de orde worden

gesteld. Ten aanzien van buitenlandse werknemers moet de Gemeenschap richtinggevend optreden.

Gestreefd moet worden naar gemeenschappelijk erkende grondslagen voor medezeggenschap die:

- binnen de ondernemingen een gelijkwaardige invloed schept van kapitaal en arbeid, met inachtneming van de nationale verhoudingen;
- vergelijkbare en gelijkwaardige bevoegdheden tot stand brengt voor de ondernemingsraden en een goed functionerend werkoverleg bevordert.

INDUSTRIEBELEID

Ten aanzien van industrie en handel is coördinatie in EG-verband nodig om een ongecontroleerde ontwikkeling van concurrentievervalsing overheidsingrijpen te stuiten.

Voor knelpunt- en speerpuntsectoren, waarvoor nationale oplossingen niet meer afdoende zijn, moet naar Europese wegen worden gezocht. Het mededingingsbeleid van de EG moet hierop worden afgestemd. De Europese Investeringsbank moet verder worden uitgebouwd voor Europese projecten. Een Europese exportbank is gewenst. Nationale maatregelen op milieugebied moeten onverwijld tot meer eenheid worden gebracht. Bijzondere aandacht is nodig voor EG-regelingen betreffende chemische stoffen, geluidshinder en afvalstoffen. De rol van de Europese Commissie als internationaal controlerend orgaan moet worden versterkt.

Gezien het mondiale karakter van de energievoorziening moet samenwerking in het Internationaal Energiebureau worden bevorderd. Daarbinnen is een zelfstandige Europese koers onontbeerlijk. Daartoe zijn van belang een crisismechanisme voor noodsituaties, gemeenschappelijke bezuinigingsmaatregelen en een van overheidswege gecoördineerde fiscale en prijspolitiek voor energieproducten. Zeer belangrijk is de ontwikkeling van alternatieve energiebronnen: research betreffende het verantwoord aanwenden van kernenergie en met het oog op niet-nucleaire alternatieve energiebronnen.

LANDBOUWBELEID

Vooral voor Nederland is het gemeenschappelijk landbouwbeleid van grote betekenis: voor de Nederlandse producent is de vrije toegang tot de Europese markt van levensbelang. De huidige principes van het markt- en prijsbeleid moeten worden gehandhaafd. Het gemeenschappelijk landbouwstructuurbeleid kan tekort schieten wat betreft de begeleiding van de inkomensontwikkeling. Falen de instrumenten van de Gemeenschap, dan moeten inkomensaanpassingen nationaal worden gegarandeerd.

CULTUURBELEID

Speciale aandacht verdient de versterking van de culturele betrekkingen binnen de Gemeenschap zowel door uitwisselingsprogramma's als door een gerichte aanpak in het onderwijs en in het mediabeleid. Aldus het rapport „Bouwstenen voor een Europees beleid“.

H. L.

Coördinatie bestrijding terrorisme

(van een medewerker)

De ministers van justitie en van binnenlandse zaken van de negen EG-landen (voor Nederland waren er minister Van Agt en zijn collega De Gaay Fortman) hebben onlangs in Luxemburg een bijeenkomst gehouden waar is afgesproken dat de bestrijding van het terrorisme in Europa gecoördineerd zal worden. Vorig jaar december, op de topconferentie in Rome, was dat in principe al overeengekomen.

COÖRDINATIE

In een communiqué dat na de bijeenkomst te Luxemburg werd uitgegeven, staat dat de landen in concrete gevallen van terrorisme zo nauw mogelijk zullen samenwerken en elkaar te hulp zullen komen. De strijd tegen de internationaal georganiseerde misdaad zal versterkt worden.

De ministers zijn het er over eens geworden dat het noodzakelijk is om doeltreffende middelen te ontwikkelen die het hoofd bieden aan problemen die de nationale grenzen te buiten gaan. Erkend is de noodzaak van een internationaal en weloverwogen antwoord op de groei van de internationale misdaad.

De ministers die voor de veiligheid in hun land verantwoordelijk zijn, hebben ook gesproken over samenwerking in verband met veiligheid en bescherming van hun bevolkingen. Vooral de bescherming van het luchtverkeer en die van nucleaire centrales zal grote aandacht krijgen. Maar ook is afgesproken dat men elkaar zal bijstaan bij natuurrampen, grote ongelukken, branden, enzovoort.

De ministers zijn, blijkens het communiqué, van oordeel dat er een uitwisseling van politiepersoneel moet komen. Daardoor zal men een beter begrip krijgen van elkaars werkmethode en van de politiek in andere landen. Wederzijdse informatie over de opleiding van de politie moet uitgebreid worden. De politiediensten moeten voorts alle technische informatie en ondervinding die ze opdoen, uitwisselen.

Hoge ambtenaren zullen van de ministers opdracht krijgen om de principe-besluiten die nu genomen zijn, nader uit te werken. Harold Wilson, de voormalige Britse eerste minister had vorig jaar op de topconferentie van de EG in Rome, om een bijeenkomst van de „veiligheidsministers“ van de Gemeenschap gevraagd. Aangenomen wordt dat er meer bijeenkomsten zullen komen. De volgende zal hoogstwaarschijnlijk begin volgend jaar zijn.

CDA-frakties vragen: Meerjarig beleidsplan voor Surinamers en Antillianen

De KVP'er Piet van Zeil heeft, sprekend namens de drie CDA-frakties in de Tweede Kamer aangedrongen op vaststelling van een meerjarig beleidsplan voor begeleiding en migratie van Surinamers en Antillianen.

Zo'n beleidsplan zal onder meer aandacht moeten besteden aan de positie van die Surinamers en Antillianen die in de samenleving in de knel zijn gekomen; en waarbij de menselijke waardigheid in het gedrang komt. Verder zal gekeken moeten worden naar de zogenaamde tweede generatie Surinamers - de hier geboren kinderen van uit Suriname afkomstige ouders. Daarnaast zal een beleidsplan moeten ingaan op achterstandsituaties in scholing, huisvesting; werkgelegenheid en voorzieningen voor godsdienstige en religieuze bijeenkomsten. Uitgangspunten van dit beleid bhoren te zijn: het blijvend recht op terugkeer naar Suriname en gelijke rechten voor Surinamers en Antillianen, in Nederland als autochtone Nederlanders.

OVERLEG

Spreker beklemtoonde dat voor verantwoordelijke opzet en uitvoering van een meerjarig plan passende vormen van organisatie aanwezig moeten zijn. Er zal hier een evenwichtige verdeling moeten zijn tussen speciale organisaties van Surinamers en Antillianen en andere

vormen van welzijnswerk in de Nederlandse samenleving.

Van Zeil achtte de structuur van het huidige overleg niet optimaal omdat daarin de gelijkwaardigheid van de Surinaamse en Antilliaanse welzijnsorganisaties niet helemaal is terug te vinden.

Hij betreunde dat het overleg met de overheid de afgelopen zomer van Surinaamse zijde is opgeschort. Spreker had de indruk dat de oorzaak van deze breuk aan beide partijen ligt. Hij deed een dringend beroep op alle betrokkenen om het overleg te hervatten.

Van Zeil besprak voorts enkele onderwerpen die bijzondere aandacht verdienen. Hij wees in dit verband onder meer op de positie van Surinamers in diverse contractpensies. Sommige zijn geworden tot mensenpakhuisen.

Spreiding van Surinamers is noodzakelijk. In goed overleg zullen beide partijen hier tot een oplossing moeten komen, waarbij de vrijwilligheid voorop dient te staan.

De remigratie dient in het beleidsplan ruime aandacht te krijgen. Een integraal ontwikkelingsplan is nodig waarbij opleiding en scholing in Nederland worden afgestemd op de behoeften in Suriname. Tenslotte is zowel voor Nederlanders als voor Surinamers en Antillianen in ons land meer voorlichting nodig, over het hoe en waarom van het beleid, aldus Van Zeil.

H. van Spanning

Ontwapeningsnota Alle moties verworpen

De Tweede Kamer heeft aan het eind van het debat over de Ontwapeningsnota alle ingediende moties verworpen.

De anti-revolutionairen Scholten, de Boer, Beumer en de Kwaadsteniet steunden een motie-Waltmans waarin aangedrongen werd op een beleid gericht op totstandkoming van verklaringen van NAVO- en Warschaupact om niet als eerste kernwapens te gebruiken, in samenhang waarmee gestreefd dient te worden naar spoedige resultaten inzake wederzijdse en evenwichtige ontwapening in Europa, zowel op conventioneel als op nucleair gebied.

In de CDA-frakties bestond sympathie voor deze motie. Toen de woordvoerder van KVP, ARP en CHU, Mommersteeg, aan Waltmans een nadere toelichting vroeg in hoeverre hierbij éézijdige stappen van de NAVO werden verlangd - wat door Mommersteeg onjuist werd geacht - verwees de indiener naar de tekst van de motie. Waltmans zei tevens dat zijn motie geen kapstok was waaraan iedereen van alles kan ophangen.

Scholten, de Boer en Beumer steunden voorts een motie-Franssen waarin de regering werd gevraagd een studie te maken waarin de mogelijkheden worden bezien tot alternatieven van het huidige veiligheidsbeleid te komen, waaronder het éézijdige afzien van militair geweld.

De meerderheid van de CDA-frakties was van mening dat hiermee de onderhandelingspositie van de minister van Buitenlandse Zaken in de NAVO wordt ondermijnd terwijl het spreken over „éézijdig afzien van geweld” tendeert in de richting van afschaffing van het defensie-apparaat, aldus Mommersteeg in zijn stemverklaring. Een motie-Dankert waarin werd gevraagd aan de regering om te streven naar een beleid gericht op de totstandkoming van kernwapenvrije zones in Europa werd gesteund door Scholten, de Boer, Beumer en Beinema. De overige leden van de CDA-frakties meenden dat het op dit moment niet juist was om ongeclausuleerd voor de denuclearisatie van Europa te pleiten, hoewel de gedachte op zichzelf hen aansprak.

De CHU-fractie en de KVP'er Bremen steunden een motie van DS'70 waarin de betekenis van de NAVO en de vertrouwensrelatie tussen West-Europa en de Verenigde Staten werd onderstreept. Deze motie werd door de CDA-frakties gelet op het standpunt van de bewindslieden - in feite overbodig geacht. Nu de motie er lag meenden een aantal leden hun stem er aan niet te kunnen onthouden.

H. van Spanning

BOEIENDE POLITIEKE LECTUUR!

Bestellingen: giro 604500
ten name van Lohmanstichting,
Den Haag, met vermelding
van gewenst exemplaar.

inflatie als politiek probleem

Centrum voor Staatkundige Vorming
Dr. Abraham Kuypersstichting
Jhr. mr. A. F. de Savornin Lohmanstichting
wetenschappelijke instituten
CDA

INFLATIE ALS POLITIEK PROBLEEM
Het eerste politieke rapport over de zorgwekkende omvang van de huidige inflatie. Prijs: f 4,25 per ex.

GRONDEIGENDOM EN GRONDBEHEER
Grondpolitiek is bijzonder actueel. Welke instrumenten heeft de overheid nodig om een optimale beschikking- en beheersbevoegdheid over de grond te verkrijgen? Prijs f 3,75 per ex.

grondeigendom en grondbeheer

een opdracht voor
individue en gemeenschap

Centrum voor Staatkundige Vorming
Dr. Abraham Kuypersstichting
Jhr. mr. A. F. de Savornin Lohmanstichting
wetenschappelijke instituten
CDA

ENERGIEBELEID
Een concreet toegespitst vraagstuk, dat van centraie betekenis is in onze economische ontwikkeling; de energievoorziening. Het rapport gaat in op het te voeren energiebeleid op middellange termijn, met een uitzicht voor de periode daarna. Prijs f 5,25 per ex.
PLICHTEN EN PERSPECTIEVEN
Aanzet voor een profielschets van het

energiebeleid

Centrum voor Staatkundige Vorming
Dr. Abraham Kuypersstichting
Jhr. mr. A. F. de Savornin Lohmanstichting
instituten CDA partijen

CDA. Een aantal zaken die van betekenis zijn voor de profilering van het CDA. Prijs f 3,90 per ex.
GEREDE TWIJFEL
Bijdrage tot de discussie over de perspectieven van onze economische ontwikkeling. Prijs f 3,75 per ex.
WELZIJSBELEID VOOR OUDEREN
Een brochure naar aanleiding van een CDA-studiedag over het bejaardenbeleid. Prijs f 5,90 per ex.

GEREDE TWIJFEL

bijdrage tot de discussie
over de perspectieven
van onze economische ontwikkeling

Centrum voor Staatkundige vorming
Mauritshede 28, Den Haag
tel. 070-653934

Doctor Abraham Kuypersstichting
Dr. Kuypersstraat 8, Den Haag
tel. 070-906828

Jhr. mr. A. F. de Savornin Lohmanstichting
Wassenaarseweg 7, Den Haag
tel. 070-340791

WELZIJSBELEID VOOR OUDEREN

publicatie
van de
wetenschappelijke
instituten
CDA

CHRISTEN-DEMOCRATISCH APPEL

PERMANENTE PROGRAMADVIESCOMMISSIE

eerste jaarlijks advies
of
oerdeel van het algemeen bestuur
CDA

CDA-publicaties

de nederlander

CH-WEEKBLAD

Redactie: Postbus 8822 - 'sGravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

Ondernemingsraden worden werknemersraden

door: L. C. van Dalen, lid Unieraad CHU

De Tweede Kamer is momenteel bezig met de voorbereiding van het openbare debat over het regeringsvoorstel de wet op de ondernemingsraden te herzien. Deze voorbereiding bestaat onder meer uit een schriftelijke gedachtenwisseling tussen de Kamer en de betrokken bewindslieden. Afgesproken is dat de fracties op woensdag 29 september aanstaande hun schriftelijke vragen en opmerkingen over het voorstel gereed zullen hebben.

Als bijdrage aan de voorbereiding van de parlementaire discussie plaatst „de Nederlander” bijgaand artikel „Ondernemingsraden worden werknemersraden”.

Zowel op de taak en de samenstelling als de bevoegdheden van de ondernemingsraad is kritiek uitgeoefend. In zijn advies heeft de Sociaal-Economische Raad voor de minister van Sociale Zaken duidelijk gemaakt dat de Wet op de Ondernemingsraden op onderdelen dient te worden herzien.

Bij de discussie in de SER bleken er twee belangrijke van elkaar afwijkende zienswijzen te zijn ten aanzien van de taak en de samenstelling van de ondernemingsraad.

Enerzijds de visie van een afzonderlijk orgaan dat uitsluitend uit werknemersvertegenwoordigers bestaat en anderzijds de zienswijze van een orgaan voor gezamenlijk beraad van werknemersvertegenwoordigers en vertegenwoordigers van de ondernemingsleiding.

In de Memorie van Toelichting op de Herziening van de Wet op de ondernemingsraden betreuren de betrokken bewindslieden dat men er in de SER niet toe heeft kunnen komen, deze verschillende meningen met elkaar te verzoenen. De verschillen tussen beide visies die er natuurlijk zijn, achten zij bij nadere beschouwing toch minder groot dan deze op het eerste gezicht lijken. De ministers achten een synthese mogelijk en bieden die aan in een herziening van de wet. Wij zullen thans nagaan of zij in hun desbetreffende beschouwingen die mogelijkheid goed onderbouwd aantonen en of in de praktijk de nieuwe wet bevredigend kan worden toegepast.

UITGANGSPUNTEN BIJ DE HERZIE- NING

De bewindslieden gaan er van uit dat de ondernemingsraad een ondernemingsorgaan zal zijn, dat functioneert in een samenwerkingsverband binnen de onderneming, met als taak het bij de ondernemingsleiding naar voren brengen van de visies (en zo nodig de belangen) van het personeel ten aanzien van de verschillende punten van het ondernemingsbeleid. Zij menen dat vertegenwoordiging en overleg niet te scheiden zijn. Het zijn naar hun mening twee kanten van een en dezelfde zaak. Het gaat er om of in het organisatorische vlak een nieuwe samenwerkingsstructuur valt te verwezenlijken, waarin beide elementen met elkaar zijn verbonden.

Gelet op de onderstreping van de taakstelling lijkt het ons zuiverder om te spreken van personeelsraad. Het is immers op die wijze niet een orgaan van de onderneming maar een vertegenwoordigend orgaan in de onderneming. Wanneer dit orgaan moet functioneren in een samenwerkingsverband dat wordt gekenmerkt door overleg, is zoiets een taakstelling op zichzelf hetgeen tot uitdrukking moet komen in de organisatorische aanduiding: raad van overleg. Wanneer de regering twee zienswijzen organisatorisch wil verwezenlijken, moet goed worden gelet op de wezenlijke waarde van elke zienswijze. De voorstanders van een zelfstandig vertegenwoordigend lichaam binnen de onderneming dat de visies en de belangen van het personeel duidelijk naar voren brengt, zien als een eerste en afzonderlijke taak.

Zij die de nadruk leggen op samenwerking en overleg, zien dat duidelijk als de belangrijkste gezamenlijke taak van beide partijen t.a.v. personeelsvertegenwoordiging en vertegenwoordiging van de bedrijfsleiding. Pas wanneer die taken organisatorisch duidelijk zijn gescheiden kunnen de pleiters van beide zienswijzen nog redelijk bevredigd worden, anders ontstaat een constructie van een schijnbare verzoening met alle gevaren van dien. In het verdere pleidooi van de bewindslieden voeren zij eigenlijk zelf het pleit voor deze scheiding van organen met eigen taakstellingen en verantwoordelijkheden.

INSTITUTIONELE SCHEIDING

Zij constateren terecht dat de bevoegdheden van de gekozen leden van een andere orde zijn dan de bevoegdheden van de ondernemingsleiding, die de onderneming bestuurt en leidt en verantwoordelijk is voor het gevoerde beleid.

Die gescheiden verantwoordelijkheden wil de regering institutioneel scheiden. Akkoord, maar wat o.i. niet te scheiden valt is de gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van gekozen leden en ondernemingsleiding in het samenwerkingsverband op basis van overleg gericht op het goed functioneren van de onderneming waarbij de belangen van het personeel tevens gediend worden. Die gemeenschappelijke verantwoordelijkheid vraagt daarom een instituut

in en van de onderneming waarin die gerichtheid organisatorisch wordt aangepakt. Met de praktijk van een zogenaamd vooroverleg of gezamenlijk beraad van de gekozen leden van de ondernemingsraad werd een stap gezet op de weg naar verzelfstandiging van de ondernemingsraad. Die ontwikkeling mag wettelijk gehonoreerd worden, doch dat mag niet betekenen de waarde van de ondernemingsraad als overlegorgaan dan te reduceren tot een overlegvergadering.

DE MENTALITEIT

Uiteraard zijn de ministers niet blind voor de gevaren die uit een overlegvergadering voor de praktijk zouden kunnen voortvloeien. Gekozen leden kunnen zich vanuit de verzelfstandigde raad scherp, ja zelfs polariserend opstellen. Ook zou het overleg kunnen gaan versralen, zich kunnen gaan formaliseren, eventueel tot aan een punt, waarop geen wezenlijk overleg meer plaatsvindt, maar alleen nog wederzijdse standpunten worden uitgewisseld.

De bewindslieden geloven echter dat deze gevaren niet overdreven moeten worden. De vraag in hoeverre werknemersvertegenwoordigers zich willen openstellen voor andere belangen dan de strikte eigen belangen, wordt immers uiteindelijk niet bepaald door de samenstelling van het vertegenwoordigend orgaan, maar door de mentaliteit van zijn leden.

In dit verband moet dan naar onze mening als merkwaardigheid worden geconstateerd dat de ondernemer verplicht wordt tenminste zesmaal per jaar overleg met de „verzelfstandigde” ondernemingsraad te plegen.

De ondernemingsleiding die in de ondernemingsraad zat wordt eruit gehaald van

wege een negatieve beeldvorming, lezen we in de motivering, en langs verplichtende weg tot een mentaliteit van mededeelzaamheid en overleg gebracht.

Zou een duidelijk geïnstitutionaliseerd orgaan als raad van overleg met zijn bevoegdheden en verplichtingen gelijkelijk verdeeld over gekozen leden en bedrijfsleiding het samenwerkingskarakter niet beter dienen dan het speculeren op de juiste mentaliteit ook bij hen die belangen van personeelsleden en vakorganisatie door een vergrootglas zien?

Geef ons in ieder geval een raad van overleg en advies met een zelfstandige status in de onderneming als orgaan van duidelijke samenwerking tussen gekozen leden en bedrijfsleiding. Daarnaast kan dan best een werknemers- of personeelsraad bestaan als verzelfstandigd vooroverleg. Echter niet de echte ondernemingsraad maken tot een werknemersraad waarmee de bedrijfsleiding overleg moet plegen. Dat is geen ontplooiing van de samenwerking binnen de onderneming maar een verschraking.

Het streven van de ministers naar een synthese van twee uiteenlopende maatschappelijke visies valt op zichzelf positief te waarderen, doch de uitwerking is onvolledig en bergt de gevaren in zich van wederzijdse tegenwerking en het uitwisselen van gestelde standpunten.

Of de herziening moet worden bijgesteld dan wel uitgesteld tot de SER-adviezen over bedrijvenwerk en de structuur van de onderneming er zijn. Echter liever geen uitsstel want verantwoorde verbeteringen in het zeggenschapsklimaat kunnen bijdragen aan een goed sociaal en economisch functioneren van de onderneming.

L. C. van Dalen.

Afrika werelddeel in gisting en in geweld

door dr. R. J. H. Krusinga, fractievoorzitter CHU Tweede Kamer

Na de enige malen uitgestelde, aanvaarding van een uitnodiging uit Tanzania en Zuid-Afrika, kwam ik 12 augustus in Dar es Salaam (Arabisch voor „Haven van de Vrede”), hoofdstad van Tanzania aan. Begin september kwam ik op Schiphol terug na een zeer samengeperst reisprogramma, het schema van besprekingen was van kwartier tot kwartier gevuld.

Een vakantiereis vermeldt De Nederlander van vorige week. Dat begrip dekt de reis echter in 't geheel niet. De volgende week in het ledencontactblad zal er meer over volgen.

In het ledencontactblad zal echter een andere opzet moeten worden gekozen, omdat dan ook aandacht besteed moet worden aan de laatste ontwikkelingen in het CDA, de komende toonrede en miljoenennota etc. De plaatsruimte daar is beperkt. Meer uitvoerig hoop ik op de reis in het daarop volgende CH-weekblad terug te komen. Enkele eerste indrukken wil ik nu geven. Gelet op het feit, dat ik Tanzania en Zuid-Afrika in elk geval zou bezoeken, werd besloten de reis, teneinde een zo goed mogelijk indruk te krijgen, met nog drie Afrikaanse landen, Zambia, Kenya en Nigeria uit te breiden:

Nigeria, omdat het economisch veruit het belangrijkste land van Centraal Afrika is. Kenya, omdat het politiek en economisch een geheel andere lijn volgt dan de meeste andere Afrikaanse landen. Zambia, omdat het met Tanzania politiek in het conflict met Zuid-Afrika ongetwijfeld het meest belangrijke land is.

De reis heeft zich geconcentreerd op vier hoofdpunten:

1. de politieke verhoudingen in het bijzonder in de vraagstukken rond de conflicten van Zuid-West Afrika, Rhodesië en Zuid-Afrika;
2. de ontwikkelingshulpprojecten en ontmoetingen met ontwikkelingshulpwerkers in het veld;
3. contacten met de werkers in zending en missie;
4. het werk van de Nederlandse bedrijven in de verschillende landen.

POLITIEKE SITUATIE

De politieke situatie in Zuidelijk Afrika is stellig uiterst verontrustend. De verhoudingen hebben zich het laatste jaar daar sterk verhard. Dat geldt politiek tussen Tanzania en Zambia enerzijds en Rhodesië

en Zuid-Afrika anderzijds. Dat geldt ook in Zuid-Afrika tussen de bevolkingsgroepen onderling. Dat wil dan zeggen slechtere verhoudingen in Zuid-Afrika

1. tussen de blanke en zwarte bevolking ($\pm 4\frac{1}{2}$ miljoen en ± 16 miljoen);
2. tussen de blanken en de kleurlingen ($\pm 4\frac{1}{2}$ miljoen en $\pm 2\frac{1}{2}$ mln.);
3. tussen het India's bevolkingsdeel en de zwarte bevolking (± 1 miljoen en ± 16 miljoen); en
4. tussen de stammen van de zwarte bevolking onderling. De stammen spreken geheel verschillende talen. De verhouding b.v. tussen de Zoeloes (ongeveer 4 miljoen) en de Khosas (ook ongeveer 4 miljoen) is slecht. Maar ook de verhouding tussen Zoeloes en Noord en Zuid Soetoe's is niet goed (4 miljoen en 3 miljoen).

De problematiek is dus buitengewoon moeilijk, ongehoord gecompliceerd. Daarbij komt dan dat Zuid-Afrika strategisch uitermate belangrijk is. Ook om die reden

vervoeg op pag. 2

Wet arbeid buitenlandse werknemers over de eindstreep

door mr. G. C. van Dam, lid tweede kamer van ARP

Het wetsontwerp buitenlandse werknemers heeft de eindstreep gehaald. Vorige week donderdag haalde minister Boersma dit binnen. Voordat het zover was, had de minister in een constructieve gedachtenwisseling met de Tweede Kamer een belangrijke tegemoetkoming gedaan. De periode van 5 jaar, waarna een buitenlandse werknemer vrije toegang krijgt tot de arbeidsmarkt, werd door het aannemen van een gezamenlijk amendement van de Partij van de Arbeid en de drie Christen-Democratische partijen teruggebracht tot drie jaar.

De waarborg, dat de mobiliteit van de buitenlandse werknemer op de arbeidsmarkt door deze wet zo min mogelijk wordt, werd door deze wijziging aanzienlijk vergroot. Minister Boersma accepteerde deze en andere wijzigingen op een royale wijze. Een tussenvoorstel van de SGP-er Van Dis met betrekking tot de 5- of 3-jaarsperiode kwam tenslotte niet in aanmerking omdat het verschil in effect met de 3 jaar, die door een groot deel van de Kamer werden gewenst, te klein werd geacht. In een ander amendement afkomstig van de drie Christen-Democratische fracties en de PvdA-fractie werd bereikt, dat vacatures, ontstaan door positieve verbetering van een buitenlandse werknemer, buiten de door de wet gestelde beperking per onderneming (vergunningslimiet) vallen.

INSTRUMENT

De Tweede Kamer heeft minister Boersma nu een instrument in handen gegeven om met name de komst naar Nederland van buitenlandse werknemers te beperken. Het is een instrument dat niet terstond zal werken. Er is een aanlooptijd nodig, waarin ondernemingen worden aangespoord andere oplossingen te vinden voor de werkzaamheden, die nu door buitenlanders worden verricht. Het is duidelijk, dat daarmee tijd gemoeid is.

Er is tegen dit wetsontwerp veel verzet buiten de Tweede Kamer geweest. Veel onredelijke en - om met minister Boersma te spreken - kwaadaardige kritiek. Zowel door de aangebrachte wijzigingen als door de verheldering die ontstaan is omtrent ach-

tergronden, bedoelingen en werking van de wet, is zeker aan deze kritiek de grond ontvallen. Hoe de wet zal werken, moet, zoals met elke wet, tenslotte in de praktijk worden getoetst. In de gedachtenwisseling in de Kamer is, naast de concrete verbeteringen, duidelijk geworden dat de toepassing van de wet op een gans andere wijze is bedoeld dan de zwartkijkers het hebben voorgesteld.

Mr. G. C. van Dam

PARLEMENTARIA

Tweede kamerleden bezorgd over zaak-Peter Custers

Bezorgd over de wijze waarop de autoriteiten van Bangla Desh de in december jongstleden gearresteerde Nederlandse journalist en ontwikkelingswerker Peter Custers behandelen heeft een aantal Tweede-Kamerleden de parlementaire goedkeuring van een Nederlands-Bengaals verdrag aangegrepen om deze zaak ook in het parlement aan de orde te stellen. De kamerleden zijn de CHU-leden dr. R. J. H. Kruisinga en H. Wisselink en voorts leden van de fracties van PvdA, KVP, VVD en ARP. Normaal wordt een verdrag, zoals dat waarom het hier gaat (over baggerwerk-

zaamheden) stilzwijgend door het parlement goedgekeurd. Maar de grondwet en het reglement van orde van de Tweede Kamer bieden de mogelijkheid om verdragen niet als hamerstuk af te handelen en ze te bespreken. Tenminste dertig kamerleden moeten daarom vragen, zoals nu gebeurde. De kamerleden willen „de regering van Bangla Desh er op attent maken dat zij in hun beoordeling en waardering van de relatie van Nederland met andere landen in het algemeen ook de mate betrekken waarin Nederlandse onderdanen in conflictsituaties rechtsbescherming genieten. Deze rechtsbescherming behoort naar de mening van de kamerleden een procesgang te garanderen die naar internationale maatstaven rechtvaardig is te noemen”. Enige tijd terug besloten de Bengaalse autoriteiten dat Custers in een besloten proces zal worden berecht. Maar niet bekend is, waarvan Custers wordt beschuldigd. De Nederlandse regering, die zich voortdurend met de kwestie Custers heeft beziggehouden, protesteerde tegen deze gang van zaken.

H. L.

CHJO-conferentie programvergelijking op 30 en 31 oktober a.s.

Op zaterdag 30 en zondag 31 oktober a.s. houdt de CHJO een conferentie over programvergelijking. De beginselprogramma's van de drie belangrijkste politieke stromingen in ons land zullen daar met elkaar vergeleken worden. De voorbereidingscommissie is grotendeels gereed met het vergelijken van het CDA- en het PvdA-program. Alleen hoofdstuk IV van het CDA-program moet nog vergeleken worden met de overeenkomstige paragrafen van het PvdA-program.

Enkele verschillpunten tussen de beide programma's mogen hier genoemd zijn. Eerst een algemene lijn: Bij de PvdA valt de grote invloed die de overheid volgens haar op het leven moet krijgen, met name in economisch opzicht, op. Bij het CDA daarentegen staat de eigen verantwoordelijkheid veel meer centraal. Het is mijns inziens van het grootste belang het verschil in mensbeeld dat hier achter ligt grondig te doordenken. Dit verschil heeft mogelijk zijn uitwerking in bijv. de verschillende visies van de beide partijen op het abortusvraagstuk.

OPVALLEND

Bij het eerste hoofdstuk van het CDA-program „Mensen leven samen” valt op dat een aantal zaken die in het CDA-program genoemd worden, verzwegen worden in het PvdA-program, zoals de plaats van het gezin in de samenleving (CDA: onmisbare

pijler in onze samenleving); het beleid t.a.v. de drugverslaving (CDA wil opsporing en vervolging toespitsen op drughandel); het gezamenlijk bestuur (CDA wil brede samenwerking bij collegevorming zonder uitsluiting van partijen). Het zal zonder meer duidelijk zijn dat de PvdA de werknemers meer macht en invloed in de onderneming wil toekennen dan het CDA.

Het grote verschilpunt in dit eerste hoofdstuk is de kwestie van de abortus. Het CDA wil abortus niet toestaan, tenzij de lichamelijke of geestelijke gezondheid van de vrouw bedreigd wordt en deze bedreiging niet anders kan worden afgewend dan door abortus. (Het „neen, tenzij...” standpunt). De PvdA daarentegen wil de abortus opnemen in het ziekenfondspakket!

EENSGEZINDHEID

Ten aanzien van het tweede hoofdstuk „Groeï binnen grenzen” valt een grotere eensgezindheid te bespeuren. Deze eensgezindheid houdt echter op zodra het gaat over zaken als inflatiebestrijding en inkomensbeleid. Het CDA wil de inflatie bestrijden door de loonkosten minder snel te laten stijgen; de PvdA wil het prijsbeleid tot instrument voor het anti-inflatiebeleid maken.

In het derde hoofdstuk „Een dienstbaar bekeer” liggen de verschillpunten vooral bij het hoofdstuk over de volksgezondheid

(reeds genoemde abortuskwestie; PvdA wil verruiming van de mogelijkheden tot euthanasie) en over de grondpolitiek. Wat dit laatste betreft: de PvdA wil de grond geleidelijk in gemeenschapshanden brengen.

Ik besef dat het beeld dat ik tot nu toe getekend heb verre van volledig is. Maar nu reeds kan duidelijk zijn om welke belangrijke zaken het gaat. Op 30 en 31 oktober zal er over deze zaken veel meer te horen zijn en zal er veel dieper op ingegaan worden.

Wij zijn bijv. erg benieuwd naar wat de voorzitter van de PvdA, mevrouw I. van den Heuvel, ons te vertellen heeft en ook naar het VVD-standpunt in diverse aangelegenheden. Dit VVD-standpunt zal vertolkt worden door dr. R. W. de Korte. Daarom: wilt u verantwoord stemmen kom dan op 30 en 31 oktober naar de CHJO-conferentie in de Ernst Sillemhoeve te Lage Vuursche.

Opgave vóór 1 oktober a.s. bij het CHJO-secretariaat, Berkelstraat 78, Utrecht, tel. 030-884687.

De kosten zijn, dank zij een subsidie van het PJK, beperkt gebleven tot f 25,-. Dit bedrag gelijktijdig met de opgave overmaken op gironummer 501466 t.n.v. penningmeester CHJO, Weesp.

E. J. Bluemink,
algemeen secretaris CHJO.

vervolg van pag. 1

zijn grootmachten als USA, Rusland en China alle drie uiterst geïnteresseerd in het wel en wee van dit geheel. En de toenevende Russische activiteit in de Indische Oceaan geeft ook naar het lijkt China veel zorg.

Strategisch moet daarbij gedacht worden aan de route om de Kaap, die voor de olieaanvoer van West-Europa van levensbelang is. Maar dat niet alleen. Belangrijke strategische materialen als uranium, platina, chroom, vanadium en antimoon worden juist daar gevonden en van de laatste 4 is Zuid-Afrika de belangrijkste leverancier in de wereld. Van platina en chroom - zeer belangrijke materialen voor onze industriële produktie - bevindt zich bijna 90% van de wereldreserves in Zuid-Afrika. En ongeveer 99% van de reserves van de westelijke wereld van platina en vanadium zijn in Zuid-Afrika te vinden.

Maar eerst dan een korte bespreking van de situatie in Tanzania en Zambia.

TANZANIA

In Dar es Salaam werden besprekingen gevoerd met de zeer invloedrijke oudminister van buitenlandse zaken Malecela, die de besprekingen in Victoria Falls en in Lusaka met premier Vorster mede had gevoerd. Hij is thans Minister van landbouw. Ook zijn besprekingen gevoerd met de minister van volksgezondheid en de secretarissen-generaal van buitenlandse zaken en van verkeer en waterstaat. Uitvoerig werd daarbij over de politieke situatie van gedachten gewisseld. Duidelijk is dat wat Tanzania betreft van hervatting van de besprekingen in een dialoog met Zuid-Afrika alleen sprake kan zijn

bij een aanmerkelijke koerswijziging ter zake van de apartheidspolitiek in Zuid-Afrika.

Economisch gaat het in Tanzania niet goed. De verhoudingen met het nabij gelegen Kenya en met Oeganda laten erg veel te wensen over. En juist met die landen heeft men een aantal gezamenlijke ondernemingen, namelijk: spoorwegen, luchtvaart en havens. Die samenwerking geeft aanleiding tot erg veel wrijving en kan ieder ogenblik worden opgezegd.

Er is een heel duidelijk verschil in ontwikkelingsstempo tussen Kenya en Tanzania, wat materiële welvaart betreft duidelijk ten voordele van Kenya. In Tanzania werden voorts een zestal Nederlandse ontwikkelingsprojecten bezocht, te weten:

1. de suikerfabrieken Kilemhero I en II;
2. het suikeropleidingscentrum;
3. de Ngerengere boerderij, een „boerderij” van zo'n ruim 7000 hectare;
4. het opleidingsinstituut voor Nederlandse vrijwilligers;
5. de technische school in Dar es Salam en
6. het diepvriesvervoersketenproject, dat bedoeld is bederfelijke etenswaren o.a. vis van het Victoria meer over lange afstand transportabel te maken en daardoor een bijdrage aan betere exportmogelijkheden voor Tanzania te geven.

Er wordt in Tanzania erg hard en erg toegewijd door de Nederlanders gewerkt. Toch zijn de resultaten dikwijls nog erg teleurstellend. De infrastructuur van het land moet nog zeer tot ontwikkeling komen. Daar moet nog erg veel aan gebeuren. En het mankeren van een voldoende opleidingsniveau, waardoor praktisch de gehele middenlaag ontbreekt, laat zich zeer sterk voelen. Ook met een aantal mensen uit missie en zending werd van gedachten gewisseld. Vooral ook de witte paters zijn in Tanzania traditioneel erg actief. Met name hebben zij zich toegelegd op de zending in Mohammedaanse gebieden. Nu vervullen

ze daarbij een grote rol in de dialoog tussen de christelijke kerken en de Moslim.

ZAMBIA

Vanuit Tanzania naar Zambia valt bij aankomst in Lusaka een iets hoger welvaartsniveau op dan in Tanzania wordt aangetroffen. Waarschijnlijk is dit veroorzaakt door de opbrengsten van de kopermijnen in Zambia. Zeker vallen in Lusaka de grote paleisachtige ambassades op. Ze zijn voorzien van opvallende zendapparatuur. Vooral die uit Oost-Europa en China, die ook in Dar es Salaam aanwezig waren als Noord-Korea, Oost-Duitsland, Tsjecho-Slowakije, noem ze maar op, zijn opvallend aanwezig.

Gesprekken in Lusaka werden o.a. gevoerd met de minister van Buitenlandse Zaken en de secretaris-generaal voor ontwikkelings-samenwerking. De waardering als in Tanzania voor het Nederlands niveau van ontwikkelingshulp is algemeen en wordt steeds uitgesproken. Maar Zambia zag zich daarnaast gaarne geplaatst op de lijst van de meest getroffen landen. Men is in Zambia van oordeel dat gelet op de grens met o.a. Rhodesië men recht kan doen gelden. Ook hier is het antwoord, als we daarover vragen stellen, hierop hervatting van de dialoog met Zuid-Afrika alleen als dat land radicale wijziging brengt in het apartheidbeleid.

De sfeer van „ontspanning”, de sfeer van de détente van Victoria Falls is vooral in de pers in Tanzania en Zambia, maar ook in de gesprekken - hoewel in mindere mate - ver te zoeken. Over die détente-periode en de politieke situatie en politieke strijd zou nog erg veel te schrijven zijn. De ruimte in De Nederlander laat dit niet toe. Iets ervan is in het boekje van Patrick Wall: „prelude tot détente” te vinden.

Ook een gesprek met de vertegenwoordiger van de V.N.-vluchtelingenorganisatie in Lusaka was erg interessant. Zambia kampt met allerhande

vluchtelingenproblemen uit aangrenzende landen, waarvan het belangrijkste dat van de nog zeer vele vluchtelingen uit Angola is.

Wij kunnen in Nederland daar meer aan bijdragen dan we doen. In Zambia werd een bezoek aan twee zendingsposten gebracht. En betrekkelijk erg goed functionerend zendingshospitaal van het Leger des Heils, met name met gelden uit Zuid-Afrika gesteund en onder leiding van een blanke zendingsarts en zijn vrouw uit Kaapstad. Het aangrenzende lepra-ziekenhuis stond onder leiding van een Nederlandse verpleegster.

Er wordt daar onder erg moeilijke omstandigheden uiterst belangrijk werk gedaan. Indrukwekkend was ook het bezoek van de Kufa-kliniek, waar onder heel erg primitieve omstandigheden een Nederlandse voedvrouw-verpleegster een kliniekje en een polikliniek tracht in stand te houden. Bewonderenswaardig en van grote offervaardigheid getuigend om onder voor ons onvoorstelbaar primitieve omstandigheden het werk te kunnen blijven doen.

Wij moeten aan deze zendingsarbeid in ons dagelijks werk veel denken. Ons gebed mag zeker naar hen uitgaan.

In Tanzania en Zambia, werken naar verhouding erg veel Nederlandse artsen. Van alle West-Europese landen de meeste ook numeriek! De Nederlandse artsen worden er zeer hoog gewaardeerd. En nog zeer vele artsen, de volksgezondheidsautoriteiten in beide landen, hebben mij dat bij hervaling gevraagd, zouden er erg welkom zijn.

Daarnaast heeft men met name telkens gevraagd o technische landbouwdeskundigen.

In de volgende Nederlander zal met name op de situatie in Zuid-Afrika, Kenya en Nigeria worden ingegaan.

Kruisinga

Commentaar op verkiezingsprogramma VVD

„Er zijn een aantal punten, waarvan ik zeg: dat is toch in het christen-democratisch program aanzienlijk beter verwoord. Er zijn uiteraard een paar punten bij, waarvan ik zeg: dat is een stap vooruit van de zijde van de VVD in onze richting.” Dit is het commentaar, dat de christelijk-historische fractievoorzitter dr. R. J. H. Kruisinga, vorige week gaf op het gepubliceerde ontwerp van het verkiezingsprogramma van de VVD.

In het NOS-tv-programma „Den Haag vandaag” vroeg Fred Verbakel dr. Kruisinga om commentaar. Op de vraag van Verbakel welke punten een stap vooruit bij de VVD betekenen, zei dr. Kruisinga:

„Dan denk ik zeker ook aan de onderwijsparagraaf, waar gelukkig - ik zou willen zeggen eindelijk - van de zijde van de VVD ook ter zake van het bijzonder onderwijs een meer positieve opstelling is gekozen dan in de vorige programma's van de VVD

het geval is geweest. Ik vind ook de milieu-paragraaf een stap vooruit.”

Het vraaggesprek verliep verder als volgt: **Verbakel:** De negatieve punten?

Kruisinga: Een heel aantal negatieve punten ook. Ik mis in dit programma voldoende aandacht voor de geestelijke waarden. Een punt, dat in Kamer al aan de orde komt, is het punt van de abortus. Dat is voor de christen-democraten natuurlijk een belangrijk punt. Dat mis ik eigenlijk in z'n totaliteit.

Verbakel: Ja, maar dat wordt spoedig afgehandeld, zou je kunnen zeggen, dus dat hoeft niet meer in een verkiezingsprogramma.

Kruisinga: Dat betwijfel ik of dat afgehandeld wordt. In elk geval zal het voor ons ook een punt van blijvende zorg zijn.

Verbakel: Een van de motto's van dit VVD-programma is ook veiligheid. Daar leggen zij toch ook sterk de nadruk op. Vindt u, dat zij in dit programma voldoende veiligheid bieden?

VEILIGHEID

Kruisinga: Als we het hebben over veiligheid, hebben we het behalve over internationale veiligheid ook over nationale veiligheid, over de bestrijding van de misdadigheid. Ik herinner aan de heel nauwkeurige en gedetailleerde motie, die door mijn partijgenoot Scholten is ingediend, waarin gevraagd werd om versterking van het politie-apparaat, waarin ook gevraagd werd om verzwarende van de straffen met name voor wapenbezit. Dat zijn zaken, die ik hier niet in terug vind. Er wordt gesproken over coördinatie, maar dat is iets anders dan versterking van het politie-apparaat en verbetering van het apparaat en intensivering van onderzoeksmethodes.

Verbakel: De heer Wiegel zei op zijn persconferentie: het grootste deel van de CDA-aanhang is voor de VVD. Dus als het CDA niet voor de VVD kiest, dan zullen ze dat wel merken in de verkiezingen.

Kruisinga: Wij hebben onze eigen richting. De intentie is de uitvoering van het eigen program. Daar moet het in wezen om gaan. Aldus het in de tv-rubriek „De Haag vandaag” uitgezonden vraaggesprek met dr. Kruisinga over het VVD-programma.

H. L.

REIS NAAR RUSLAND (III)

door:

dr. K. de Vries, lid Eerste Kamer CHU

Tashkent

Op 14 augustus, 's morgens tien uur, vertrokken de Nederlandse parlementariërs, de Nederlandse journalisten en de Russische begeleiders (in totaal 24 personen: driemaal 8) in een speciaal vliegtuig van Moskou naar Tashkent. We landden daar om vijf uur 's middags (plaatselijke tijd; in Moskou was het toen twee uur). De parlementariërs en de begeleiders werden - op dezelfde spectaculaire manier als in Moskou - vervoerd naar een luxueus verblijf voor officiële gasten en de journalisten naar een toeristenhotel.

Tashkent, een stad van ongeveer anderhalf miljoen inwoners, is de hoofdstad van Oezbekistan, één van de 15 zogenaamde „Unierepublieken”. Deze hebben, in tegenstelling tot de 20 „autonome republieken”, het grondwettelijk recht van afscheid; zij grenzen alle aan het buitenland of aan de zee. Het is overigens verboden een afscheidingsactie te ondernemen...

Het eerste punt van het officiële programma voor ons verblijf in Oezbekistan was: „Bezoek aan het Praesidium van de Opperste Sovjet van de republiek”. Onderhoud over de verworvenheden van de republiek in de jaren van de Sovjet macht en over het oplossen van het nationale vraagstuk in de USSR”. Dit gesprek, dat in aanwezigheid van de Nederlandse journalisten gevoerd werd in het gebouw van het zoëven genoemde regeringscollege, begon met een inleiding van de voorzitter, die daarna ook de gestelde vragen beantwoordde. Hier volgt een samenvatting van de ons verstrekte informatie:

GROOTSTE LAND

De Sovjet-Unie is het grootste land van de wereld. Oezbekistan beslaat 2 procent van het grondgebied en telt 14 miljoen inwoners (de gehele Sovjet-Unie 250 miljoen). Het strekt zich uit van het Aral-meer in het noordwesten tot Afghanistan (sinds ongeveer honderd jaar een bufferstaat tussen Rusland en India) in het zuidoosten. Evenals elders in Centraal-Azië heerst er een landklimaat: hete zomers (tot 45 graden boven nul) en strenge winters (tot 20 graden onder nul).

Oezbekistan is rijk aan bodemschatten: olie, gas, steenkool, zout, goud en diverse non-ferrometalen. Het heeft een belangrijke industrie (machines, chemische producten). Het voornaamste product van de landbouw is katoen (70 procent van de totale katoenproductie van de Sovjet-Unie). Er wordt ook veel fruit geteeld. In de veeteelt speelt het schaap de hoofdrol.

De agrarische productie van Oezbekistan staat of valt met de irrigatie. De voornaamste water-leveranciers zijn de rivieren Syr Darya en Amu Darya. Binnen afzienbare tijd zal er een aanzienlijk tekort aan

water ontstaan. Daarom heeft de regering in Moskou op verzoek van die in Tashkent besloten, enige grote Siberische rivieren „in te schakelen” (over een afstand van 3000 kilometer!).

De bevolking van Oezbekistan bestaat voor 66 procent uit Oezbeken, voor 12 procent uit Russen en voor de rest uit andere nationaliteiten (totaal meer dan 100!). De eerste taal is het Oezbeeks en de tweede het Russisch; dat blijkt ook uit de leuze op de spandoeken.

De Opperste Sovjet van Oezbekistan telt 470 leden: 321 Oezbeken, 82 Russen en 67 vertegenwoordigers van de overige nationaliteiten; 30 procent daarvan bestaat uit vrouwen.

Tot zover de mededelingen van de voorzitter van het presidium. Ter illustratie werden na het diner nog twee films over Oezbekistan vertoond ('s avonds na half tien).

Op 15 augustus bracht onze delegatie een bezoek aan Samarkand, één van de oudste steden van de wereld. Daarvan hoop ik in het volgende nummer van „De Nederlander” verslag uit te brengen. Ik bepaal mij nu tot Tashkent.

MODERN

De laatste dag van ons verblijf in deze stad begon met een rondrit per autobus. Tashkent maakt een zeer moderne indruk. De verklaring hiervan is, dat het tien jaar geleden (om precies te zijn op 26 april 1966) grotendeels verwoest is door een aardbeving. Onze gids vertelde met trots, dat de stad in enkele jaren weer opgebouwd was, dank zij de medewerking van alle republieken van de Sovjet-Unie. Ter herinnering daaraan is boven het epicentrum van de aardbeving een monument opgericht.

Van tien tot elf uur 's morgens brachten we een bezoek aan een dicht bij Tashkent gelegen research-instituut voor de tuinbouw. Dit heeft de beschikking over 13.000 man personeel en 12.000 ha grond. Er werden o.m. zeventienhonderd soorten appels en duizend soorten druiven gekweekt.

Het derde punt van het programma voor 16 augustus was een rondleiding door een fabriek voor landbouwmachines. De directeur werd daarbij geflankeerd door de partijsecretaris en de vakbondsvoorzitter; een troika, die we ook elders zouden aantreffen en waarop ik nog terug kom. Ons werd verteld: dat de fabriek 7000 arbeiders telt en dat er per jaar 8000 combines voor de katoenogst worden afgeleverd; dat het gemiddelde loon 160 roebel (640 gulden) per maand bedraagt, het minimum 70 en het maximum 330; dat de hoogte van het loon afhankelijk is van de kwaliteit van het werk en de omvang van de productie; dat de beoordeling niet plaats vindt op indivi-

duë maar op collectieve grondslag (brigade-systeem: per groep wordt een bepaald bedrag uitbetaald, dat onder de daartoe behorende arbeiders wordt verdeeld); dat elke jonge arbeider een oudere als mentor krijgt.

's Middags brachten we een bezoek aan de permanente tentoonstelling van „nationale economische prestaties van Oezbekistan”. Op een gegeven moment stond ik in het licht van televisielampen en werd mij gevraagd, wat ik er van vond. Deze vraag werd gesteld door een Engels sprekende reporter van de Oezbeekse televisie. Mijn antwoord luidde: „Indrukwekkend”, en dat was geen beleefdheidsfrase.

Ons verblijf in Tashkent eindigde met een diner, aangeboden door het presidium van de Opperste Sovjet van de republiek Oezbekistan. Om acht uur 's avonds waren we weer aan boord van het vliegtuig, dat ons twee dagen eerder naar Tashkent had gebracht. Ditmaal was de bestemming: Wolgograd (voorheen Stalingrad...).

K. de Vries

(Dit is het derde artikel van de reeks „Reis naar Rusland”. De twee voorgaande artikelen werden geplaatst in het christelijk-historische weekblad „de Nederlander” van vrijdag 3 september en vrijdag 10 september jongstleden.)

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:

dr. K. de Vries, voorzitter;
mevrouw H. Tegelaar-Boonacker;
A. Buntsma;
Wm. C. de Kruyf; D. Rebel;
drs. H. van Spanning;
drs. G. van Leyenhorst.

EINDREDAKTIE:

H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:

mevrouw J. Algra-Feddema;
dr. E. Bleumink; drs. A. J. van Dulst;
prof. dr. J. W. van Hulst;
ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:

Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078

ADMINISTRATIE-ADRES:

(abbonementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „de Nederlander” en advertenties): Van Deventerlaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag): (070) 861529.

Adresveranderingen voor het ledenbestand en het ledencontactblad „de Nederlander” te zenden aan: Bureau CHU, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage. Telefoon 070-244516.

Abbonementsprijs f 25,- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg.

t.n.v. Stichting Uniepers

Druk: B.D.U. b.v., Barneveld. Postbus 67. Telefoon 03420-3141.

UNIEBUREAU

HET BUREAU VAN DE CHR. HIST. UNIE Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage is telefonisch te bereiken onder nummer 070-244516* Kantooruren van maandag t/m vrijdag 8.30 v.m. tot 16.45 n.m. Het telefoonnummer van de Savornin Lohmanstichting is: 070-246791.

De nieuwe inspecteur-generaal van de krijgsmacht, jhr. W. H. de Savornin Lohman, voorzitter van de Personeelsraad bij het departement van defensie.

Verward huur- en subsidiebeleid (2)

door: drs. ing. J. de Jong

In het vorige artikel over dit onderwerp is in grote lijnen aangegeven hoe de ingewikkelde problematiek rondom huren en subsidies is ontstaan. Pogingen om tot een meer reële situatie te komen, riepen weerstanden op. Ook bij de Nota Volkshuisvesting was dit het geval. De kritiek uit progressieve kringen op het beleid van de bouwministers uit de vorige twee kabinetten was niet gematigd. Daarom mocht verwacht worden dat de oplossingen voor de aanwezige knelpunten in versneld tempo te voorschijn zouden komen, zodra progressieven een leidende positie in de regering gingen innemen. En na een langdurige kabinetsformatie was het in 1973 eindelijk dan zover.

NIEUW

Nieuwe heren, nieuwe wetten. De huidige bewindslieden op het Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening deden dan ook de nota Huur- en subsidiebeleid 1974 het licht zien.

Gezien het nog vrijwel niet functioneren van het voorgestelde beleid, zal slechts aan een enkel punt aandacht besteed worden. In vergelijking met de nota Volkshuisvesting 1972 kenmerkt de huidige nota zich door een grotere overheidsbemoeiing. Het begrip huurliberalisatie komt te vervallen. In het nieuwe stelsel zal het, aldus de nota, in beginsel niet van de aardrijkskundige ligging van de woning afhankelijk zijn of huurprijnsbeheersing wel van toepassing is. Dit argument is uitermate zwak, omdat ook in het verleden liberalisatie niet bepaald werd door de aardrijkskundige ligging, maar door het evenwicht tussen de vraag naar en het aanbod van woningen. Deze evenwichtssituatie bestond in het ene gebied wel, in het andere gebied niet. De overheid kan de door haar gesignaleerde geografische toevalligheid verwijderen door woningen naar aantal, aard en kwaliteit daar te bouwen, waar er behoefte aan bestaat.

Een belangrijk punt in de nota Huur- en subsidiebeleid 1974 is de invoering van de dynamische kostprijsuur. Ook wordt in de nota gewerkt met de begrippen inkomenshuur en vraaghuur.

Bij inkomenshuur bestaat er een verband tussen de hoogte van de huurquote en de hoogte van het inkomen. De bewindslieden achten een huurquote bij normale inkomens van 1/6 à 1/7 redelijk. De lagere inkomensgroepen kunnen met een lagere huurquote volstaan, de hogere inkomensgroepen moeten iets meer betalen. De vraaghuur is de huur welke voor gesubsidieerde nieuwbouwwoningen van de huurders wordt gevraagd. De hoogte van de vraaghuur wordt door de overheid vastgesteld en varieert van 4,5 tot 7,5 procent van de stichtingskosten en is onder meer afhankelijk van de hoogte van de stichtingskosten.

Het verschil tussen vraaghuur en inkomenshuur wordt overbrugd door individuele huursubsidie, waarbij uiteraard een maximuminkomen geldt om voor deze subsidie in aanmerking te komen.

Bij de dynamische kostprijsuur is de huurprijs in de aanvang laag en stijgt geleidelijk volgens een ingewikkelde systematiek zodanig, dat na 50 jaar het in de woning geïnvesteerde vermogen terugverdiend is.

De mat van stijging wordt bepaald door de te verwachten huurontwikkeling, door de hoogte en de stijging van de exploitatielasten, exclusief kapitaalrente en door het noodzakelijk te behalen rendement.

Het verschil tussen dynamische kostprijsuur en vraaghuur wordt overbrugd door objectsubsidie in de vorm van jaarlijkse bijdragen. Deze objectsubsidie kwam niet voor in de nota Volkshuisvesting 1972. Er is echter nog een verschil. Werd in de nota Volkshuisvesting 1972 de trend van de jaarlijkse huurverhoging bepaald door de ontwikkeling van de bouwkosten van nieuwe woningen, in de nota Huur- en subsidiebeleid 1974 geschiedt dit op grond van wat de overheid aanvaardbaar vindt. De overheid blijft dus regulerend optreden.

UITWERKING

Het invoeren van de dynamische kostprijsuur heeft reeds zijn uitwerking gehad op de financieringsmogelijkheden voor de woningbouw. Beleggers wensen niet of nauwelijks nog premiehuurwoningen te bouwen. Ook overheidsinstellingen of instellingen nauw gelieerd aan de overheid, zoals de Rijkspostspaarbank en het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds laten kriti-

sche geluiden horen over het huidige huurbeleid. Wat is er eigenlijk aan de hand? Stel dat men f 100.000,- leent om een huis te bouwen en daarna te verhuren, dan ontvangt men volgens de huidige regeling niet genoeg huur om de rente over f 100.000,- te kunnen betalen. Er moet dus bijgeleend worden, waardoor de schuld groter wordt. Ook het bedrag dat aan rente betaald moet worden, wordt hoger. Eerst na 15 à 25 jaar, afhankelijk van het rentepercentage, neemt de schuld van de woningexploitant niet meer toe. Daarna gaat een daling van de schuld optreden, omdat de huur ten gevolge van de jaarlijkse huurverhoging hoger is geworden dan de te betalen rente, vermeerderd met andere exploitatielasten. Naarmate de rente hoger is, wordt de situatie voor de woningexploitant ongunstiger zoals uit onderstaande tabel blijkt.

Huurstijging 8 procent per jaar, stijging exploitatielasten 12 procent per jaar, investering f 100.000,-, levensduur 50 jaar.

Rente in %	8%	10%
Huur 1e jaar	f 5.637,-	f 6.174,-
Huur 10e jaar	f 11.268,-	f 12.828,-
Schuld 1e jaar	f 138.859,-	f 158.550,-
Max. schuld na 18 jaar	f 153.718,-	f 223.513,-
		25 jaar

Uit bovenstaande gegevens volgt dat leggen in de woningbouw een bijzonder riskante bezigheid is geworden. Men ziet dan ook dat de beleggers naar het buitenland uitwijken. Dit betekent een verkrapping op de kapitaalmarkt en heeft als zodanig een verhogende invloed op de rentevoet. Een hogere rentevoet bewerkstelligt echter dat beleggen in woningbouw een nog riskantere zaak wordt. Een hogere rentevoet leidt tot hogere kostprijshuren.

ONEVENREDIG

Het verschil tussen vraaghuur en dynamische kostprijsuur past de overheid bij in de vorm van de jaarlijkse bijdragen. Een stijging van de rentevoet doet de jaarlijkse bijdragen onevenredig snel stijgen. En dat in een tijd dat alom bezuinigd moet worden.

Een mogelijkheid om uit dit dilemma te komen is de vraaghuur te verhogen. Dit is echter in strijd met het wezen van de nota Huur- en subsidiebeleid 1974. Ook dit zou niet passen in het streven van de overheid naar prijsstabilisatie ter bestrijding van de inflatie.

Een andere mogelijkheid is duurdere woningen te bouwen, omdat volgens de „Beschikking geldelijke steun huurwoningen 1975” de vraaghuur bij hogere stichtingskosten meer dan evenredig mag stijgen. De vraaghuur komt dan boven de dynamische kostprijsuur, waardoor deze gaat gelden. De overheid hoeft dan niet bij te passen in de vorm van jaarlijkse bijdragen. Het bedrag benodigd voor objectsubsidie, loopt niet op. Nog een andere mogelijkheid is om koopwoningen te bouwen in plaats van huurwoningen. Hiermede zou tevens tegemoet gekomen worden aan een wens die vrij algemeen leeft bij het Nederlandse volk.

Tenslotte bestaat nog de mogelijkheid, voor zover de bouw van voldoende koopwoningen niet lukt, om minder woningen te bouwen. Als men de bouwproductie van nu vergelijkt met die van de beginjaren 1970, dan wordt er inderdaad weinig gebouwd. En dat terwijl de nota Huur- en subsidiebeleid 1974 stelt, dat het woningtekort in belangrijke delen van ons land nog niet is opgeheven.

HELAAS

Helaas moet in dit verband geconstateerd worden, dat er momenteel belangrijk minder gebouwd wordt dan onder het vorige kabinet. Dit blijkt uit onderstaand overzicht, ontleend aan gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Jaar	1971	1972	1973	1974	1975
Voltooiden woningen in 1000-tallen	136,6	152,3	155,5	146,2	120,8

Ter verduidelijking zij vermeld dat op grond van de tijdsduur die verloopt tussen aanvang en voltooiing van woningbouwprojecten de hoge aantallen in 1973 en gedeeltelijk in 1974 voor rekening komen van het vorige kabinet. Uit de thans beschikbaar zijnde gegevens kan reeds vast-

gesteld worden, dat het aantal voltooide woningen in 1976 nog verder zal dalen. De vraag dringt zich dan ook op, of men wel of niet streeft naar een evenwichtssituatie op de woningmarkt, waardoor huurliberalisatie mogelijk wordt.

Hoewel een dynamische kostprijsberekening op zich niet onjuist behoeft te zijn, roept de wijze waarop de bewindslieden deze methodiek willen toepassen vele vragen op. Hoe zal bijv. een grote onderhoudebeurt na 15 à 20 jaar gefinancierd moeten worden. Momenteel doen zich immers gevallen voor waarbij woningen na 15 à 20 jaar om renovatie vragen. Bij voortgaande geldontwaarding is het niet uitgesloten dat een dergelijke ingreep wegens het arbeidsintensieve karakter van vernieuwbouw over 15 à 20 jaar onevenredig grote offers vergt. En wie heeft enige zekerheid dat deze offers over 15 à 20 jaar opgevangen zullen worden door het dan geldende subsidiestelsel. Hierbij komt nog dat de dynamische kostprijsberekening, uitgezonderd het geïnvesteerde deel in grond, zuiver nominalistisch is. Het zoeken naar beleggingen in meer waardevaste objecten ligt dan ook voor de hand. Het verlangen naar waardevaste beleggingsobjecten wordt mede ingegeven door de noodzakelijke dekking van risico's, voortvloeiende uit beleggingen in tijden van inflatie.

OPMERKELIJK

Deze waardevastheid wordt niet verkregen door het hanteren van een hoog rentepercentage bij de dynamische kostprijscalculatie, omdat de inflatie voor slechts circa één-derde doorwerkt in het rentepercentage. Opmerkelijk is dat de kritische geluiden ten aanzien van het huidige huurbeleid zich niet alleen richten op de dynamische kostprijsberekening. Ook de aansluiting van de huren van de bestaande woningvoorraad aan de nieuwbouwhuren is niet duidelijk.

Staatssecretaris De Jong:

Geef Bijbel centrale plaats in school

„De Christelijke school heeft vrijheid van richting en in grote mate vrijheid van inrichting. De werkelijke strijd, de echte uitdaging is, deze in elke afzonderlijke schoolvorm, gestalte te geven.” Dit zei staatssecretaris drs. K. de Jong Ozn. tijdens de viering van het 25-jarig bestaan van de Christelijke Scholengemeenschap voor VWO, HAVO en MAVO onlangs in Alkmaar. De bewindsman zei zich erg ongerust te maken over de naar zijn mening toenemende deconfessionalisering van jonge mensen van Christelijke huize. Niet alleen over het feit zelf, zo betoogde hij, hoewel een en ander niet hoeft in te houden dat zij ook het Evangelie de rug hebben toegekeerd, als wel over wat de generatie van opvoeders doet of nalaat. „Zijn wij in staat het Evangelie voor hen te vertalen, weten wij voor hen een toekomst open te laten, laten wij hun een wereld na waarin je nog werkelijk kunt leven?”, zo vroeg de staatssecretaris zich af. Ik heb eens, zo vervolgde hij, een bijeenkomst mee gemaakt, waarin we ons ook aan het bezinnen waren op het Christelijk onderwijs.

Na ellenlange discussies stond er een leraar op, die in wanhoop uitriep: „Mag ik ook nog gewoon les geven?” Hij kreeg toen geen antwoord. Staatssecretaris De Jong: „Ik zou nu willen zeggen, u moet juist gewoon lesgeven, maar, dan begint het pas. Het is heel belangrijk de bijbel een centrale plaats in de school te geven, zodat er met name in de dagopening dagelijks bewust uit wordt voorgelezen, zodat men als het ware dagelijks met die bijbel verkeert, maar dan begint het pas.” De bewindsman constateerde daarop dat er dan een analyse gemaakt moet worden van hoe wij op grond van dat Evangelie zouden willen leven, hoe wij onze maatschappij dan eigenlijk zouden moeten inrichten. Daarbij zouden wij naar de mening van De Jong onze ogen ook niet moeten sluiten voor wat deskundigen over de toekomst zeggen.

DOORLICHTEN

„Om het eens toe te spitsen: ondanks alle waarschuwende publikaties van onder meer de Club van Rome en The World

De effectiviteit van het gehanteerde puntenstelsel wordt in twijfel getrokken. Wat als kwaliteit van een woning ervaren wordt is zo complex, dat nauwelijks door middel van een puntenstelsel huurverschillen, niet gebaseerd op kwaliteitsverschillen, bepaald kunnen worden. Men suggereert met een puntenwaardering een fijnregelingsmechanisme te hebben dat alleen maar functioneert als alle mensen gelijk zouden zijn en alle woningcorporaties en gemeenten in dezelfde mate geïnteresseerd zouden zijn in een meer dan trendmatige huurverhoging.

Opvallend, in verband met bovenstaande, is de passage met betrekking tot het huur- en subsidiebeleid in het jaarverslag 1975 van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds, welke luidt:

Slechts indien de diverse hiervoor genoemde regelingen, waar nodig, worden bijgesteld en op elkaar worden afgestemd, zal de werkgelegenheid voor de bouw van kwalitatief goede woningen, voor zover het opdrachten door ons fonds betreft, verzekerd zijn.

Met het huur- en subsidiebeleid is het een moeilijke zaak, met het huur- en subsidiebeleid is het een onduidelijke zaak. Misschien brengt de aangekondigde huurprijswetgeving van Staatssecretaris Van Dam nog enige duidelijkheid, zij het op de valreep van het kabinet. Dit moet dan wel een andere duidelijkheid zijn dan die verkregen wordt uit een kwaliteitswaardering door middel van een puntenstelsel. Want echte duidelijkheid is hard nodig in de chaos rondom huren en subsidies.

Drs. ing. J. de Jong,
(Raadslid Prot. Chr. Combinatie,
Alphen aan den Rijn).

(Het voorgaande artikel over het huur- en subsidiebeleid stond in „de Nederlander” van vrijdag 10 september jl)

Union for the Protection of Life, schijnt er slechts weinig interesse te bestaan voor met name het toenemende verbreken van ecologische evenwichten en de gevolgen daarvan over tien, dertig of honderd jaar”, aldus de staatssecretaris. Naar zijn opvatting zal het de moeite waard zijn de leerplannen van alle vakken eens door te lichten vanuit de eigen maatschappijvisie van hen die deze school dragen. U weet toch, aldus staatssecretaris De Jong, dat u zelf uw leerplannen vaststelt, en dat het niet nodig is, dat u ze klakkeloos van het rijk overneemt en ze uitsluitend toespitst op het eindexamen? Ook het systeem van onderwijzen bepaalt mede uw boodschap, uw opvoeding, zo stelde hij.

Wat de ontwikkeling en vernieuwing van het onderwijs betreft constateerde De Jong dat ook dit niet in de eerste plaats een landelijke aangelegenheid is, maar vooral een zaak voor elke school apart. Elke school maakt zijn eigen ontwikkeling door, elke school draagt zijn eigen ontwikkeling. En dat niet alleen omdat die afzonderlijke school volgens de staatssecretaris eigenlijk de „draagster” van de vrijheid van onderwijs is, maar omdat elke school uniek is, met andere te vergelijken.

„Daarom is het zeer onverstandig, aldus de bewindsman, maar af te wachten wat er elders in het land gebeurt: Wij hebben momenteel een Commissie Analyse Voortgezet Onderwijs.

Eigenlijk zou elke school zo'n commissie moeten hebben, die analyseert - om eens wat te noemen: wat is de doelstelling van de school, de onderwijsleerinhouden, de didactische werkvormen, de begeleiding.” Staatssecretaris De Jong raadt daarom de aanwezigen aan, om na uitvoerige gezamenlijke studie, bijvoorbeeld in werkgroepen, te komen tot de samenstelling van een schoolwerkplan. „U realiseert zich toch wel, dat het geen modeverschijnsel is, aldus de bewindsman tot slot, maar een zeer degelijk, bruikbaar element om systematisch te analyseren wat u eigenlijk doet op uw school en om plannen te maken van wat er eigenlijk zou moeten gebeuren.”

CHU kamerleden stellen vragen

Toenemende activiteiten USSR marine

In de afgelopen zomer zijn naar aanleiding van de toenemende activiteiten van de Russische marine voor onze kust door de kamerleden Wisselink en Van der Mei (beiden CHU) schriftelijke vragen gesteld aan de minister van defensie.

De kamerleden wezen minister Vredeling ook op de grote toename gedurende de laatste jaren van het aantal Russische onderzeeboten en onderzeebootjagers, zij vroegen de bewindsman voorts de Kamer nader te informeren.

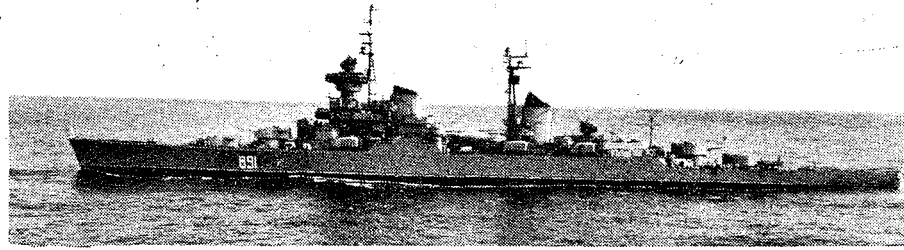
ANTWOORD VAN DE MINISTER

De minister berichtte in zijn antwoord: „In het Noordzeegebied is een zekere toename van activiteiten te constateren van schepen en vliegtuigen die voorbij komen in het kader van de toenemende aanwezigheid van de Sovjet-marine op de wereldzeeën. Tevens is er een groeiende belangstelling voor de activiteiten op de boorinstallaties in de Noordzee.

Er is ook sprake van een toenemende gevechtscapaciteit van de USSR-marine en daarmee van een toenemende aanvalskracht.”

Vervolgens merkt de minister nog op dat ook uitbreiding van de Russische vloot plaats heeft, zij het dat de minister meedeelt dat dit op bescheiden wijze plaatsvindt. Een conclusie die men niet zonder meer overal zal delen, omdat de minister zelf verwijst naar het onlangs in de Atlantische Oceaan opererende nieuwe vliegkampschip Kiev. Voor diegenen die het nog niet weten, er zijn er nog twee van dit type in aanbouw. Door de Sovjets wordt dit schip consequent een schip voor onderzeebootbestrijding genoemd omdat men anders problemen zou kunnen krijgen met de doorvaart in de Bosporus. Het in 1936 gesloten verdrag van Montreux laat niet toe dat vliegdekschepen hier vrije doorvaart hebben. Toch sluit Turkije bewust de ogen. In het Engelse parlement werd dan ook enige weken geleden smalend vastgesteld: „en hiermede is de waarde van het verdrag voor iedereen duidelijk geworden.” De conclusie is dan ook geen andere dan deze, dat NAVO-bondgenoten zich de kaas van het brood laten eten op voor ieder waarneembare wijze. Zoiets komt het prestige van de NAVO niet ten goede. Dit is net zo fout als het opnemen in het bondgenootschap van landen die ondemocratisch geregeerd worden. Tegen dit laatste wordt wel geageerd, tegen het eerste in het geheel niet. Zou ook dit in aanmerking komen voor de term „selectieve verontwaardiging”? Wie durft ja te zeggen?

Wat de belangstelling voor de boorinstallaties in de Noordzee betreft, bij insiders is dit reeds lang bekend. Het bevreemdende is, dat in Engeland - waar men met hetzelfde probleem zit - een labouregering reeds geruime tijd geleden 5 speciale vaartuigen liet ontwerpen voor de noodzakelijke bescherming van de booreilanden. Wij mogen in Nederland al blij zijn dat er een programma op stapel staat voor nieuwe standaardfregatten, zeer terecht overigens, maar tevens is het duidelijk dat elke andere activiteit, zelfs al zijn ze noodzakelijk voor de bescherming van Nederlandse belangen, volstrekt uitgesloten is wegens het gebrek aan middelen. Toch wordt er telkens op-

De Marine Luchtvaart Dienst fotografeerde niet lang geleden de Russische kruizer „Svedlov” op de Noordzee.

nieuw in onze defensiebegroting gehakt. Telkens wordt er opnieuw „bezuinigd” zonder NAVO-taken aan te tasten. Wie gelooft dit verhaal nog? De kruik gaat onder tot zij barst, nu, de scheuren zijn reeds zichtbaar.

Het is te hopen dat het CDA t.a.v. de defensie-politiek en zéér duidelijke lijn zal uitzetten en dat men bij de komende debatten na Prinsjesdag elkaar tot steun zal zijn.

ONDERZEEBOTEN

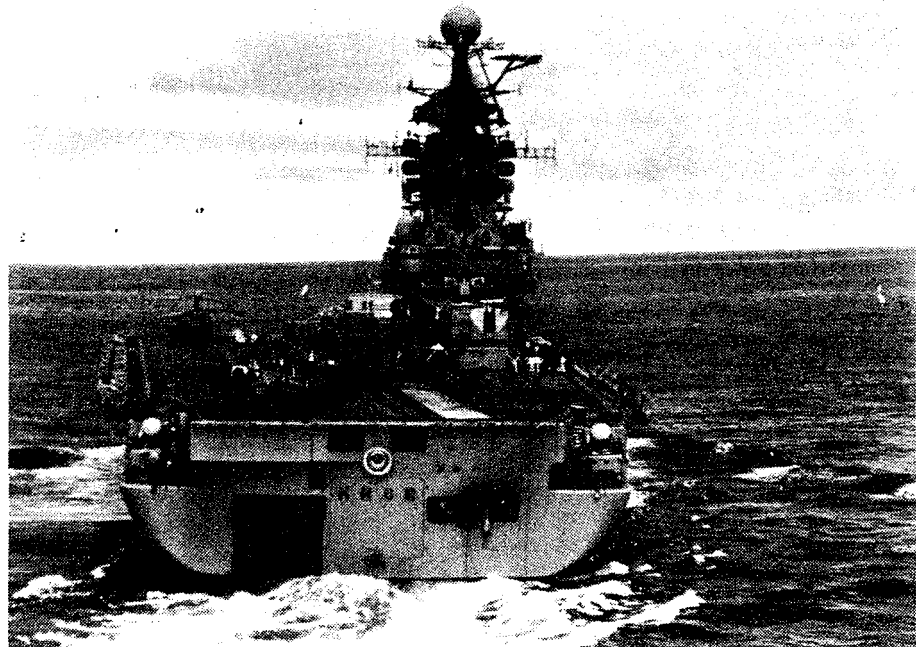
De minister merkte t.a.v. de Russische onderzeebootvloot op, dat deze thans met een aantal van meer dan 300 reeds de grootste ter wereld is. Overigens verwacht hij een lichte teruggang van het totale aantal, doch deelt niet mede waarop deze verwachting is gebaseerd. (Buitenlandse bladen melden, dat het aantal onderzeeboten ook groter is.) Evenals in de afgelopen jaren moet op dit gebied rekening worden gehouden met zowel een kwalitatieve toename (meer nucleaire voortstuwing) als met de komst van modernere sensoren en wapensystemen alsmede met het opereren op grotere diepten en bij hogere snelheden, aldus de minister.

BIJ CRISIS LIGT ZWAARTEPUNT OP EUROPESE MARITIEME STRIJDKRACHTEN.

Zeer belangrijk is de beantwoording van de tweede door onze CHU-kamerleden gestelde vraag over een opmerking van de huidige bevelhebber van de Amerikaanse marine. Deze had namelijk gezegd, dat als in het Verre Oosten en in Europa gelijktijdig een zware crisis zou uitbreken, de U.S.A.-marine in de huidige situatie slechts scheepvaartroutes in een klein gebied kan vrijhouden.

De minister deelt namelijk mee dat hij die opvatting deelt. Hij zegt woordelijk: „Wat betreft de opmerking van de huidige Chief of Naval Operations U. S. Navy Admiral J. L. Holloway onderken ik de mogelijkheid dat eenheden van de Amerikaanse marine door activiteiten elders gebonden kunnen worden en daardoor in mindere mate beschikbaar zijn op de Noord Atlantische Oceaan. Het zwaartepunt komt dan naar verhouding meer te liggen op de Europese maritieme strijdkrachten.”

Het is interessant om dit uit de mond van een P.v.d.A.-minister te horen. Vooral omdat men in die kring er nooit genoeg van kan krijgen de geldkraan bij defensie steeds dichtert te draaien. Het siert de minister in

Het nieuwste vliegdekschip van de Russische marine, de „Kiev”.

maar dat voor de onderzeebootbestrijdingstaak modernere toestellen gewenst zijn. De minister deelt dan nog mee, dat hij bij de aanbidding van de begroting voor 1977 nader in zal gaan op het probleem van de Neptune-vervanging.

Let wel: „probleem”. Het ziet er blijkbaar weer niet zo veel-belovend uit, die komende begroting. De door de minister gegeven antwoorden zijn treffend voor de situatie waarin onze defensie zich bevindt. Het is veelbetekend als door een bewindsman van linkse signatuur wordt gewezen op de groeiende belangstelling van de Sovjet-marine voor de activiteiten op de boorinstallaties. Deze opmerking kan men niet zo maar naast zich neerleggen. Ten einde de afhankelijkheid van de olie-landen zoveel mogelijk te beperken is het een eerste vereiste de Nederlandse olie-industrie voldoende bescherming te bieden. Ook de veiligheid van de werknemers op deze installaties kan door sabotage etc. in gevaar komen.

DEFENSIEBUDGET

In het algemeen kan nog worden opgemerkt dat de Nederlandse defensieuitgaven procentueel in geen enkele verhouding staan met die van de Oostblok-landen. Wanneer je dat in ons land enkele keren hardop zegt ben je al een „koude oorlogsprofeet” en dat zal wel de reden zijn dat velen een keer extra slikken.

Officieel wordt voor de Sovjet Unie opgegeven dat het defensiebudget 13 procent bedraagt van de totale uitgaven, maar gezien het feit dat zeer vele posten op andere begrotingen worden geboekt is deze raming nog veel te laag.

In ons land is het net andersom. Wij komen lang niet meer aan de 3,9 procent, hoewel de speciaal voor dit doel ingestelde commissie van civiele en militaire deskundigen (de cie. van Rijckevorsel) 3,9 procent als een minimaal noodzakelijk percentage ziet.

Thans geven alle instanties toe, dat er sprake is van een duidelijke vergroting van de maritieme aanwezigheid van de Sovjets. Dit is niet alleen het geval in het Noordelijk deel van de Atlantische Oceaan en de Middellandse Zee, ook met name ten zuiden van de Kreeftskring - waar in tijden van crisis onze koopvaardijroutes groot gevaar lopen - manifesteert zich een toenemende aanwezigheid van Russische marineschepen.

Er is een bekend - maritiem - spreekwoord: als het getij verloopt, moet men de bakens verzetten. Het is te hopen dat velen zullen inzien dat het defensiebaken nodig verzet moet worden als men Nederland niet wil laten stranden.

G. C. de Groot

elk geval dat hij zegt waar het op staat.

DE GEEST VAN HELSINKI

Op de derde vraag, hoe de minister de ontwikkelingen beschouwt tegen de achtergrond van de overeenkomst te Helsinki geeft de minister het nogal formele antwoord dat „het opvoeren van de militaire capaciteit of activiteit op zichzelf niet in strijd is met de slotakte. De militaire veiligheidsaspecten, die daar worden behandeld, hebben veeleer betrekking op het aankondigen, dan op het beperken van oefeningen.” zegt de minister.

Strijdigheid met dit document zou volgens hem pas ontstaan „indien zou worden overgegaan tot dreiging met of gebruik van geweld, of tot machtsvertoon dat erop is gericht één of meer deelnemende staten te doen afzien van de volledige uitoefening van hun soevereine rechten.

Dat is juist, maar het gebruik van geweld om het uitoefenen van soevereine rechten te verhinderen wordt ook wel „oorlog” genoemd. En dat oorlog strijdig zou zijn met de geest van Helsinki, ja, dat hadden we reeds vermoed.

VERVANGING NEPTUNUS

Ten aanzien van de vraag of het thans niet meer dan ooit noodzakelijk is zo spoedig mogelijk de verouderde Neptunes te vervangen door moderne voor hun huidige taak berekende langeafstandsverkenningvliegtuigen, geeft de minister ten antwoord, dat de Neptunevliegtuigen nog steeds geschikt zijn voor het uitvoeren van verkenningvluchten,

Teveel stemmen om gekozen verklaard te worden

door: mr. H. K. J. Beernink

Tijdens de oorlog had ik nogal eens contact met de in Rijswijk woonachtige revue-artist Henri ter Hall. Ik had hem eens een dienst bewezen en daarvoor was hij uitermate dankbaar.

De heer Ter Hall was niet alleen een beoefenaar van de kleinkunst, hij was ook politicus. Van 1918 tot 1925 was hij lid van de Tweede Kamer. Thuis had hij schilderijen van twee staatslieden, voor wie hij diepe bewondering had, nl. van dr. W. H. Nolens en van dr. J. Th. de Visser.

In 1925 werd de heer Ter Hall niet herkozen als lid van de Kamer. Hij zei me eens: dit kwam, omdat ik teveel stemmen gekregen had! Ik begreep daar eerst niets van, maar het was toch zo.

Bij de Kamerverkiezingen van 1925 had de heer Ter Hall - in het kader van de Vrijheidsbond - een combinatie gevormd met de heer A. Staalman. In twaalf Kamerkiezingskringen werd een gelijklopende lijst ingediend met als nr. 1 de heer Staalman en als nr. 2 de heer Ter Hall. In vijf andere Kieskringen werd een gelijklopende lijst ingediend met als nr. 1 de heer Ter Hall en als nr. 2 de heer Staalman.

In de Kieskring Rotterdam werd nog een lijst ingediend, die afweek van de andere lijsten.

* * *

De combinatie kreeg in totaal 43.155 stemmen. De kiesdeler bedroeg ruim 30.000 stemmen, zodat één zetel was behaald.

Deze zetel werd toegewezen aan het stel gelijklopende lijsten met de heer Staalman als lijststaandvoerder. Dit stel lijsten behaalde 22.053 stemmen tegen het stel lijsten met de heer Ter Hall als lijststaandvoerder 16.690 stemmen. In Rotterdam kreeg de combinatie 4412 stemmen.

De heer Staalman werd dus gekozen verklaard.

* * *

Wat was nu het geval? In de 12 kieskringen, die gezamenlijk goed waren voor 22.053 stemmen, verkreeg de heer Ter Hall 8669 voorkeurstemmen. Had hij die niet gekregen en hadden die 8669 kiezers op een andere lijst gestemd, dan zou het eerste stel lijsten slechts 13.384 stemmen gehad hebben en zou nr. 1 van het tweede stel lijsten, met 16.690 stemmen, de zetel hebben gekregen. Dan zou Henri ter Hall gekozen zijn.

Hij maakte er een grapje over: „Dank zij een stel goedwillende ezels ben ik niet gekozen. Van hoedegestrenge ben ik hoegestrenge geworden.”

Beernink

De ARP en het CDA

De partijraad van de ARP zal op zaterdag 25 september aanstaande de beslissing nemen over de gezamenlijke kandidatenlijst van het CDA bij de komende Tweede-Kamerverkiezingen. Het partijbestuur van de ARP legde de partijraad het volgende ontwerp van een resolutie voor:

„1. De partijraad op 25 september 1976 te Utrecht bijeen heeft alle stappen, die in de loop der jaren in de richting van het CDA zijn gezet, in zijn overwegingen betrokken en daarbij in het bijzonder gelet op de inhoud van de resolutie van 10 april 1976.

2. Naast teleurstellende ervaringen waaronder met name het besluit van het CDA-congres van 23 augustus 1975, zijn er ook bemoedigende ervaringen geweest, waaronder het program van uitgangspunten en de als genoegzaam aan te merken uitkomsten van het KVP en CHU gevoerde overleg over de voorwaarden, genoemd in de resolutie van 10 april 1976.

3. Alles overwegende besluit de partijraad de vraag, of bij de in 1977 te houden Tweede Kamerverkiezingen de ARP samen met KVP en CHU met een gemeenschappelijke kandidatenlijst kan uitkomen, bevestigend te beantwoorden.

4. Het uitkomen met één gemeenschappelijke christen-democratische lijst zal zijn rechtvaardiging dienen te vinden in een politiek beleid, waarin de bijbelse boodschap voor het politiek leven herkenbaar is.

5. De partijraad doet een beroep op alle Anti-Revolutionairen zich op basis van de in punt 3 genoemde beslissing met alle kracht voor een beleid, als in punt 4 bedoeld, in te zetten.”

Aldus het ontwerp van de resolutie voor de partijraad van de ARP. In het anti-revolutionaire weekblad „Nederlandse Gedachten” van vorige week stond het volgende commentaar:

„Het partijbestuur heeft een ontwerp-resolutie opgesteld, waarin kort en duidelijk een standpunt wordt geformuleerd over de ene lijst. Het is verstandig, dat het partijbestuur de kracht niet heeft gezocht in brede beschouwingen, die niets anders zijn dan een omhaal van woorden.

Teleurstelling en bemoediging illustreren de gang van zaken rond het CDA.

De bemoediging komt er echter sterker uit, mede vanwege het met CHU en KVP gevoerde overleg.

Het is duidelijk, dat er niet op alle terreinen een overeenstemming voor de volle 100% bestaat, maar wel een zodanige, dat het partijbestuur meende de vraag of genoegzaam aan de voorwaarden was voldaan, met „ja” te kunnen beantwoorden. De ene lijst is niet een zelfstandig gegeven of een aangelegenheid, die moet dienen om de christelijke politieke organisatie aan invloed te helpen.

De rechtvaardiging voor de ene lijst zal moeten liggen in een politiek beleid, waarin de bijbelse boodschap herkenbaar is. Daar zit een uitdaging en een opdracht in.

Het is de moeite waard daar met elkaar voor te vechten.”

Aldus het commentaar van „Nederlandse Gedachten”.

H.L.

Cursus gemeenteraadsleden

De stichtingen Kader- en Vormingswerk organiseren in samenwerking met de CDA verenigingen voor gemeente- en provinciebestuurders een cursus voor gemeenteraadsleden en aspirant-raadsleden.

De cursus wordt op vier zaterdagochtenden gehouden, elke ochtend één onderwerp, nl.:

1. Training gesprekstechniek
2. ontwikkelings- en vernieuwingsbeleid van de overheid m.b.t. integratie kleuter-basis onderwijs, experimenten middenschool en schoolbegeleidingsdiensten
3. subsidiepolitiek en CRM
4. ruimtelijke ordening (woningbouw, inspraakbehoeften)

Inschrijving is mogelijk voor de gehele cursus. Er is keuze uit zes plaatsen: Utrecht, Zwolle, Goes, 's-Hertogenbosch, Weert en Leiden. Na ontvangst van uw inschrijfgeld worden nadere gegevens en tevens (gratis) het boek „Kijk op de Gemeenten” toegezonden. Wanneer de reiskosten meer bedragen dan f 10,- per zaterdag, kan dit meerdere gedeclareerd worden.

De zes cursussen worden gehouden:

Utrecht:	16 oktober	6 november	15 januari	19 februari
Zwolle:	23 oktober	20 november	18 december	29 januari
Goes:	30 oktober	18 december	29 januari	19 februari
's-Hertogenbosch:	16 oktober	6 november	15 januari	5 februari
Weert:	23 oktober	20 november	18 december	29 januari
Leiden:	30 oktober	18 december	29 januari	5 februari

Zaal open 9 uur, aanvang les 9.30 uur tot ca. 12.30 uur. Zorg voor tijdige girering!!

Inschrijving staat open voor CDA-leden. Het aantal plaatsen per cursus is beperkt.

Maak f 30,- over op giro 169900 t.n.v. CHU, 's-Gravenhage. (Het organiserende bureau is de Stichting Kader en Vormingswerk CHU, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage, tel. 070-244516.)

Vermeld duidelijk uw naam en adres en... vergeet vooral niet te vermelden in welke plaats aan de cursus wordt deelgenomen.

CDA-studiedagen over Europa

Vorige keren berichtten wij u reeds over een serie studiedagen omtrent de Christen-democratische visie op de toekomst van Europa. De eerste in de serie studie-bijeenkomsten wordt gehouden op zaterdag 18 september a.s. te Rotterdam in hotel-restaurant „Engels” (in de directe nabijheid van het NS-station).

Aan deze dag werken o.a. mee als voorzitter drs. W. K. N. Schmelzer, als leider de staatssecretaris mr. P. H. Kooijmans en in het forum o.m. het Tweede Kamerlid P. J. A. van der Sanden. De dagindeling is als volgt:

- vanaf 9.30 uur ontvangst met koffie.
 - 10.00 uur: opening van de vergadering door de voorzitter drs. W. K. N. Schmelzer.
 - 10.05 uur: Inleiding door staatssecretaris Mr. P. H. Kooijmans.
 - 10.30 uur: Discussie in kleine groepjes.
 - 12.30 uur: Gezamenlijke lunch.
 - 13.30 uur: Rapportage vanuit de discussiegroepjes en forumdiscussie.
 - 16.00 uur: Sluiting.
- Nadere informatie bij het Partijbureau van de KVP, Mauritskade 25, Den Haag, tel. 070-653934.

Andere Europese studiedagen zijn: op zaterdag 9 oktober in Tilburg, op zaterdag 16 oktober in Amsterdam op zaterdag 23 oktober in Zwolle en op zaterdag 6 november in Venlo.

Voor al deze studiedagen is de deelnemersprijs tien gulden. Het bedrag kan worden overgeschreven op giro 379333 ten name van de algemeen penningmeester van de KVP te Den Haag, met vermelding Europese studiedag. Er wordt dan studie- en informatiemateriaal toegezonden.

VAN DER GLAS
Heerenveen

Blaas- en
Slaginstrumentenfabriek
Telefoon 05130-22652

P.T. Bunjes ook burgemeester van Cothen

Per 1 oktober is benoemd tot burgemeester der gemeente Cothen de heer P. T. Bunjes te Langbroek. De heer Bunjes, die 39 jaar is, is sinds 16 februari 1975 burgemeester van Langbroek. Hij is Nederlands hervormd en lid van de CHU. De heer Bunjes blijft ook burgemeester van Langbroek.

CDA bijeenkomst te Scherpenzeel

Het gemeentelijk CDA-verband te Scherpenzeel in Gelderland belegt op donderdagavond 11 november om 20.00 uur een presentatiebijeenkomst in het Activiteitscentrum aan de Hovenierslaan.

Spreekers zijn jhr. drs. P. A. C. Beelaerts van

Blokland, burgemeester van Amstelveen, het Tweede-Kamerlid M. W. Schakel, burgemeester van Noordeloos en oud-minister drs. W. K. N. Schmelzer. Het ontwerp van deze avond is: Gedreven door het evangelie, met een taak voor morgen, nationaal zowel als internationaal.

Meldt U aan voor CDA-kadercursussen

IN ZWOLLE EN SOESTERBERG

Landelijke kadercursussen

■ Eén voor de regio Noordoost Nederland

Plaats van bijeenkomst Zwolle: hotel Gijtenbeek, d.i. tegenover het station. Er zijn 5 dagbladbijeenkomsten gepland, te weten op de donderdagen 7 oktober, 4 november, 9 december, 13 januari 1977 en 17 februari 1977.

■ Eén voor de streek Zuidwest Nederland

Plaats van bijeenkomst Soester-

berg; vormingscentrum Contact der Continenten. Er zijn vier weekendbijeenkomsten gepland van een vrijdagavond en een zaterdag (tot 15.30 uur). De data zijn 15/16 oktober; 26/27 november; 21/22 januari 1977; 25/26 februari 1977.

Deelname aan deze cursus is **niet vrijblijvend**. Geeft men zich op dan verplicht men zich tot deelname aan alle bijeenkomsten.

Kosten: er is een éénmalig inschrijfgeld voor deze beide cursussen van f 25,-.

Reiskosten boven f 2,50 worden vergoed. Zwolle en Soesterberg zijn zeer centraal gelegen plaatsen van bijeenkomst.

Onderwerpen: de nadruk wordt gelegd op zowel algemene vorming als op praktische vaardigheden. Aan de orde komen thema's als bijvoorbeeld: overheid en democratie, stromingen in de politiek, spreken en discussievaardigheid.

Mochten deze cursussen worden overtekend - de belangstelling neemt elk jaar nog toe; vorig jaar namen aan de twee cursussen ruim zeventig personen deel! - bij een zeer grote belangstelling dan wordt de organisatie van een derde kadercursus overwogen.

Bijeenkomst

Voor oud kaderkursisten worden er jaarlijks zgn. bijscholingsdagen georganiseerd. Op zaterdag 2 oktober is er weer zo'n dag, die in de Utrechtse Jaarbeurs gehouden wordt. Op het programma staan de thema's „troonrede en miljoenennota” en „visie op overheid en democratie.” Als sprekers zijn uitgenodigd de kamerleden **Beumer (ARP)** en **Peijnenburg (KVP)** 's ochtends. Voor de middag minister **W. F. de Gaay Fortman**.

KVP en CHU kennen het verschijnsel „kaderkursisten” in mindere mate. Toch zijn ook uiteraard de leden van KVP, CHU en de zgn. directe CDA-leden van harte welkom.

AANMELDINGSBON

Hierbij geef ik mij op voor de bijscholingsdag van 2 oktober 1976 te Utrecht.

Naam:

Adres:

Woonplaats:

Leeftijd:

Deelnemer aan de kadercursus 19 - 19
De bon zenden aan: Stichting Kader- en Vormingswerk ARP, dr. Kuypersstraat 3, Den Haag (070-46.96.20) N.G.

Hierbij geef ik mij op als deelnemer(ster) voor de kadercursus te
 Soesterberg Zwolle

Naam:

Adres:

Woonplaats:

Leeftijd:

Deze bon vóór de 20e september zenden aan: Stichting Kader- en Vormingswerk ARP, dr. Kuypersstraat 3, Den Haag. (070-46.96.20) N.G.

CDA ZONDER GROTE SPANNINGEN ONMOGELIJK EN ONWENSELIJK!

door ds. A. de Haan

VERDRIETIG

Laat ik maar met de deur in huis vallen. Ik ben een groot voorstander van een CDA. Ik vind het vanzelfsprekend dat mensen die Christus belijden en Hem willen dienen elkaar ook op het politieke vlak binnen één partij vinden. Wie Christus belijdt is mijn broeder en zuster en met hem en haar wil ik graag concreet in het politieke, maatschappelijk, sociale vlak samenwerken. (Om misverstand te vermijden, ik wil graag met iedereen samenwerken maar samenwerken met christenen geschiedt vanuit een andere basis omdat we van het zelfde fundament uitgaan: Jezus Christus). Wie voor het CDA is vindt het natuurlijk steeds verdrietig wanneer hij merkt dat de partijen die samen het CDA vormen soms behoorlijk van mening kunnen verschillen. Je zou zo graag zien dat in de Kamers en de pers de eenheid telkens duidelijk naar voren kwam.

Bovendien, en dat lees je of je proeft het in de toon wanneer mensen je er over aanspreken, de buitenwereld verkneutert zich vaak om die slecht samenwerkende christenen. En hoe zou er kracht kunnen uitgaan van een huis dat tegen zichzelf verdeeld is. Och, zeggen anderen, leg je er nu maar bij neer. Je zult altijd rechtse christenen, linkse christenen en christenen van het midden hebben. Men spreekt wel van het enig fundament Jezus Christus maar in de praktijk blijkt dat ene fundament of nauwelijks een rol te spelen, of men komt tot diametraal tegenover elkaar staande visies.

HET NIEUWE PARLEMENTAIRE JAAR

Over enkele weken begint het nieuwe parlementaire jaar. En nog wel een verkiezingsjaar. Zal het kabinet het houden? Zal het CDA het houden? Kunnen we gezamenlijk de verkiezingen in? En...op geloofwaardige wijze? Moeten de drie CDA-leden om werkelijk samen te gaan, water in hun wijn doen of misschien wijn uit hun water halen? Zal er enthousiasme aanwezig zijn. Enthousiasme dat van binnenuit komt? Of is er een soort gelatenheid. Nou ja, het zal er toch wel van komen dat er een CDA komt. Maar wie zal warm lopen bij een matte verkiezingscampagne?

NUCHTER

In hetgeen hier volgt wil ik een paar opmerkingen maken die, naar ik hoop, een bijdrage kunnen betekenen voor ons politieke denken in de komende tijd. Ik begin

dan te zeggen dat we ons - juist bij meningsverschillen - goed moeten realiseren wat een grote onderneming het is om drie partijen die een eigen leven hebben geleid en een eigen traditie hebben opgebouwd bij elkaar te brengen. Elke nauwe coöperatie, federatie, fusie brengt met zich mee dat men iets van eigen karakter, eigen sfeer, eigen beslotenheid verliest. Hoe enthousiaster we zijn vanuit het éne fundament om samen te willen gaan des te gemakkelijker zullen we bereid zijn om met anderen samen een nieuwe vorm op te bouwen. Bovendien, vele politici van ARP, KVP en CHU hebben jarenlang voor hun partij hun beste krachten gegeven. Gehoopt op winst bij verkiezingen, noodzakelijkerwijs zich daarom ook tegen anderen moeten afzetten.

En dan komt bij dit alles de moeilijke situatie van twee CDA-leden in het kabinet en één er buiten.

Daarom nuchterheid. We hebben allemaal een eigen verleden, we hebben een bijzondere situatie in het heden. We zouden er misschien onder bezwijken of gewoonweg geen zin meer in hebben wanneer we niet geloofden in een gemeenschappelijke toekomst. Maar daarvoor is - zie lager - een sterk gemeenschappelijk beleefd en beleiden fundament nodig. Een CDA zonder spanningen is onmogelijk.

BEZINNING EN GESPREK

Wij zijn als Nederlanders in het algemeen ontzaglijke doe-mensen. Mediteren is geen typisch Nederlandse karaktertrek. We reageren snel. Ook lijkt het dat we niet gemakkelijk een mening herzien. Misschien vergis ik me, maar in gedachtenwisselingen over politieke vragen krijg ik nog wel eens de indruk dat de gesprekspartner zijn mening heeft gevormd en niet van plan is daar ook maar een millimeter van af te wijken. Ik denk hierbij bijvoorbeeld aan het gebruik van woorden als links, rood, communist of socialist. Of de wijze waarop soms over personen wordt gesproken en geschreven. Ik zou willen dat er het komende jaar in elk dorp en in elke stadswijk kleine gespreks-groepen tot stand kwamen met deelnemers van ARP, KVP en CHU waarin met elkaar gesproken wordt over de grote en de kleine problemen. Wat betekent ons fundament, waar komen we tot een andere mening en waarom? Het is goed om ons wederom nuchter te realiseren dat er binnen de CDA-aanhang, ik kan ook zeggen binnen alle drie de partijen, verschillen inzicht bestaan over belangrijke vragen.

We denken ook binnen de CHU niet allen gelijk over de NAVO, of een samenwerking met socialisten of liberalen. Over Zuid-Afrika hebben we geen gelijklopende mening. Toch staan we op hetzelfde fundament, toch willen we allen Christus dienen ook in het politieke leven.

BEZINNING DOORBREEKT POLARISERENDE TENDENZEN

Polarisatie is een modewoord geworden. Maar ook een modehouding. Men is voor of tegen. Velen die - terecht - de apartheidspolitiek van Zuid-Afrika afkeuren geloven niet dat de Zuidafrikaanse regering ooit iets goeds doet of ooit iets eerlijk bedoelt. Mensen die wel eens iets aardigs over Zuid-Afrika zeggen worden meteen ervan beschuldigd orster te steunen. Mensen die bepaalde maatregelen van het kabinet goedkeuren worden voor links uitgemaakt. En iemand die vindt dat gezonde ondernemingen winst moeten kunnen maken is kapitalist of tegen de arbeiders enz. Wanneer het CNV zich - naar mijn mening - verstandig en matig opstelt krijgt het meteen de wind van voren van de FNV. In sommige kringen is het zozeer de gewoonte o Amerika af te geven dat iemand die iets goeds zegt over de Verenigde Staten er niets van begrijpt enz. Waar denken we verschillend en waarom denken we verschillend en hoe brengen we eventuele verschillend in inzicht onder woorden. Dat zou ik overal in het land besproken willen zien. Misschien zou in de Nederlander en in de organen van de ARP en KVP elke week een bepaald onderwerp aan de orde gesteld kunnen worden.

NOG EENS NUCHTER

We moeten constateren dat in het verleden christenen over belangrijke vragen verschillend hebben gedacht. Er is geen reden om aan te nemen dat dat door de oprichting van een CDA ineens anders zal worden. Er is wel alle aanleiding om dan met elkaar het gesprek aan te gaan en er eventueel eerlijk voor uit te komen waar, wanneer en waarom we niet tot een gemeenschappelijke oplossing of voorstel kunnen komen. Ik schreef: een CDA zonder spanningen is onmogelijk. Er is ons verschillend verleden, er is ook het feit dat christenen met de bijbel in de hand soms tot andere conclusies komen. Ik heb er aan toegevoegd: een CDA zonder spanningen is onwenselijk. Ik ben er van overtuigd dat we het gesprek tot op de bodem moeten aandurven. Ge-

makkelijke compromissen houden geen stand. Overigens, het CDA is een vertrekpunt. Het is niet omdat we het over alles eens zijn dat we nu gezamenlijk gaan optrekken. Maar, omdat we menen niet afzonderlijk te mogen optrekken en omdat we overtuigd zijn dat ons gemeenschappelijk fundament ons zowel tot samengaan dwingt als stevig genoeg is om het samen te wagen.

ALLE AANDACHT VOOR HET FUNDAMENT

Wij willen een christelijke partij zijn. Open voor iedereen die zich wil aansluiten maar gebaseerd op het éne fundament; een ander fundament is er niet. In de bezinning en in de praktische politiek zal het vooral daarom gaan. Wat betekent het wanneer Jezus Christus ons fundament is? Hoe zijn wij ook als politiek geëngageerden in de wereld maar niet van de wereld? Wat betekent eerst het Koninkrijk Gods zoeken in actuele politieke vragen. In elk geval is dit duidelijk!

Wanneer we Jezus' gang op aarde volgen merken we dat hij de aandacht richt op het Rijk dat komt en tegelijkertijd voortdurend bezig is nood om hem heen te lenigen. Tot Zacheus zegt hij: Ik moet heden in Uw huis zijn. En dat gaat betekenen dat de sociaal-economische wereld van Zacheus totaal onderste boven wordt gekeerd. Nu Jezus in zijn leven voorgaat gaan de armen ook voor. Nu Jezus in zijn hart gekomen is, is zijn houding tegenover het geld veranderd.

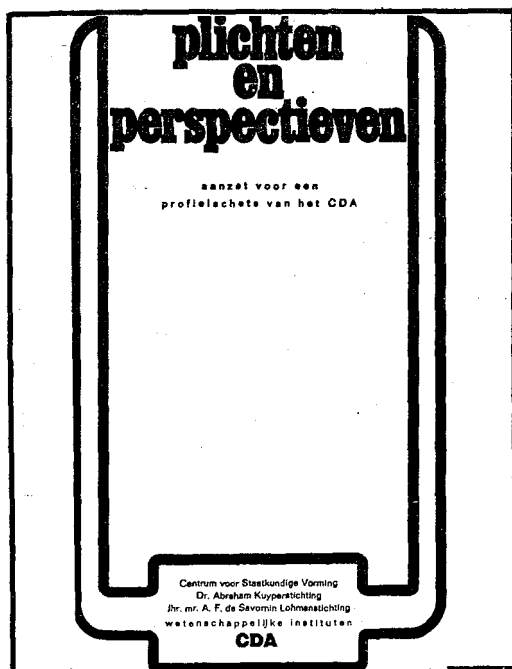
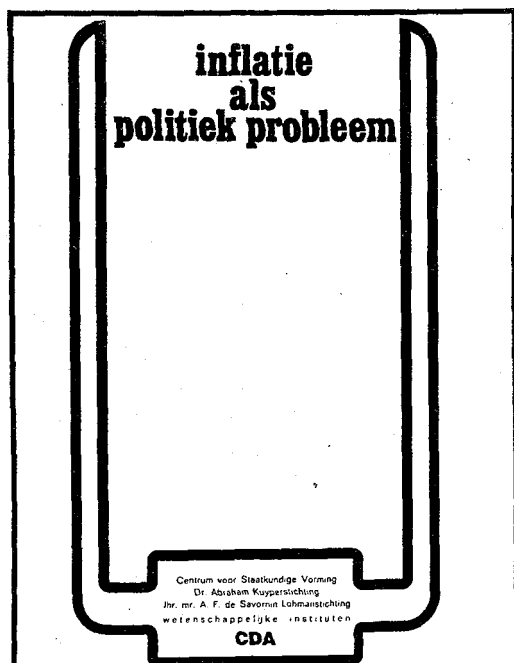
CDA- EN MENSEN, GEWONE MENSEN MAAR WEL GEDREVENEN

De Nederlandse kiezers moeten van de CDA-politici geen supermensen verwachten: niets menselijk is hun vreemd en zal hun vreemd zijn. Maar ze mogen wel verwachten dat allen die voor het CDA zijn, allen die verantwoordelijkheid binnen het CDA dragen gedrevenen zijn, gedrevenen om vanuit het fundament telkens van Gods liefde te getuigen, t leven vanuit de verwachting en vanuit de hoop. Bereid zijn zich telkens door het Evangelie te laten corrigeren. Bereid zijn naar anderen toe te gaan enz. Van CDA-mensen mag verwacht worden dat het de buitenstaander duidelijk wordt dat het niet om hun zaak gaat maar om Zijn zaak, Hem willen we ook door het CDA dienen. Zonder spanning onmogelijk, maar wel de moeite waard.

Ds. A. de Haan.

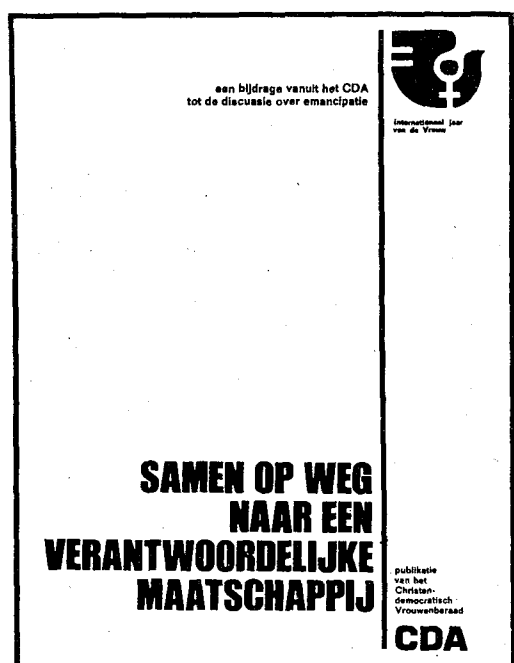
BOEIENDE POLITIEKE LECTUUR!

INFLATIE ALS POLITIEK PROBLEEM
Het eerste politieke rapport over de zorgwekkende omvang van de huidige inflatie. Prijs: f 4,25 per ex.

PLICHTEN EN PERSPECTIEVEN
Aanzet voor een pro...ts van het CDA. Een aantal zak... van betekenis zijn voor c... filering van het CDA. Prijs f 3,90 ex.

SAMEN OP WEG NAAR EEN VERANTWOORDELIJKE MAATSCHAPPIJ
Een bijdrage vanuit het CDA tot de discussie over emancipatie. Prijs f 4,50 per ex.

Bestellingen: giro 604500 ten name van Lohmanstichting, Den Haag, met vermelding van gewenst exemplaar.

CDA-publicaties

Convent: nieuwe inhoud „passende arbeid“

Christelijk sociale organisaties over „ethiek van de arbeid“

De christelijke organisaties van werkgevers, werknemers, middenstand en landbouw gaan zich gezamenlijk beraden over een andere inhoud van het begrip „passende arbeid“ en over een betere toepassing daarvoor. Bovendien gaan zij zich buigen over de vraag of en zo ja, welk nieuw institutioneel kader de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de overheid, werkgevers en werknemers beter tot uitdrukking kan brengen. Niet uitsluitend de overheid mag men verantwoordelijk stellen voor voldoende werkgelegenheid, zo menen de organisaties.

Deze afspraken vormen het resultaat van een dezer dagen gehouden conferentie van het Convent der Christelijk-Sociale Organisaties over de „Ethiek van de arbeid“. In het Convent werken samen het Nederlands Christelijk-Werkgeversverbond (NCW), de Nederlandse Christelijke Boeren- en Tuindersbond (NCBTB), het Nederlands Christelijk Ondernemersverbond (NCOV) en het Christelijk Nationaal Vakverbond (CNV).

Aan de jaarlijkse Conventsconferentie werd ditmaal door zo'n 85 vertegenwoordigers van de organisaties deelgenomen. Als inleiders traden op de Amsterdamse VU-hoogleraar economie prof. dr. P. Nijngeneraaf van de arbeid bij het ministerie van sociale zaken. Zij leverden commentaar op een aantal stellingen over de „Ethiek van de arbeid“, die aan de conferentie waren voorgelegd. In een van de stellingen werd een drietal functies van de arbeid geschetst, namelijk arbeid als „een

dienst aan de naaste en de wereld“, als „middel van bestaan“ en als „manier van zijn“ (optimale ontplooiing).

TIWJFELS

Het Convent had duidelijke twijfel of deze drie aspecten vandaag nog wel tegelijk kunnen worden gerealiseerd. Zo vroeg men zich af, of gezien het voorlopig blijvende tekort aan werkgelegenheid niet minder de nadruk moet worden gelegd op arbeid als middel om in eigen onderhoud te voorzien. Ter bereiking van deze doelstellingen zou gedacht kunnen worden aan bedrijfstakgewijze overlegorganen, bestaande uit werkgevers en werknemers. Omdat er nog zoveel in de maatschappij is te doen, zou de onbetaalde arbeid een hogere maatschappelijke waardering moeten krijgen op grotere schaal door mensen, die daartoe in staat zijn, moeten worden gedaan.

Daarnaast pleit de Conventsconferentie voor een beleid gericht op behoud van arbeidsplaatsen en het creëren van nieuwe. Dit kan in principe door het bevorderen van selectieve economische groei en het behouden of uitbreiden van arbeidsintensieve produktiemethoden. Als hierin de uiteindelijke oplossing niet gevonden kan worden, zal hervreiding van beschikbare arbeid ernstig overwogen moeten worden. Hiervoor is echter op z'n minst een nationale aanpak nodig, waarbij de overheid eveneens betrokken moet zijn. Mocht een hervreiding van arbeid onontkoombaar zijn, dan mag men daarbij volgens de Conventsconferentie niet voorbij gaan aan de samenhang met de ontwikkeling van de arbeidskosten en de collectieve uitgaven.

VRAAG EN AANBOD

Ook stond de Conventsconferentie uitvoerig stil bij de kwalitatieve verschillen tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. Bij het overbruggen van die verschillen hebben beide partijen op de arbeidsmarkt een taak. De werknemers zouden zich meer flexibel ten opzichte van openstaande vacatures moeten opstellen. Van werkgeverszijde echter moet een bijdrage worden geleverd door humanisering van de arbeidsplaatsen, die meer mogelijkheden tot ontplooiing en beleving van verantwoordelijkheid moeten bieden. De Conventsconferentie ging daarbij niet voorbij aan de belangrijke rol die ook het onderwijs kan hebben bij het bevorderen van de mobiliteit en de gezindheid om waar mogelijk en indig is bij te dragen tot het nationale inkomen. Immers over de functie van het nationale inkomen als middel van bestaan voor ons allen bestond geen verschil van mening tussen de aan de Conventsconferentie deelnemende organisaties.

H. L.

publikaties CDA-instituten

Energiebeleid

Rapport van een commissie van de wetenschappelijke instituten van KVP, ARP en CHU een analyse van vraag en aanbod, mondiaal en in Nederland, en van de dreigende knelpunten bij de energievoorziening / uitgangspunten voor een energiebeleid / opties voor beleidsbeslissingen 68 pag. / f 5,25

andere recente publikaties:

Gerede twijfel

bijdrage tot de discussie over de perspectieven van onze economische ontwikkeling 3e druk: 30 pag. / f 3,75

Groen licht 1975

nota van de Landbouwcommissie van de CDA-fracties in de Tweede Kamer over de problemen in land- en tuinbouw 2e druk: 7 pag. / f 1,25

alle prijzen inclusief verzendkosten

Bestellingen: giro 6045001 n.v. Lohmanstichting te Den Haag; met vermelding van titel(s) en aantal. Wassenaarseweg 7, Den Haag; telefoon 070-246791.

Studiebijeenkomst vrouwen

Op verzoek van de Centrale van C. H.-vrouwen organiseert de Stichting Kader- en Vormingswerk CHU een studiebijeenkomst op woensdag 6 oktober 1976 in het jaarbeurscongrescentrum te Utrecht van 10 tot 4 uur.

De bijeenkomst is speciaal bedoeld voor vrouwelijke gemeenteraadsleden, leden van de Centrale Raad van CH-vrouwen en overig kader.

De indeling van de dag is als volgt:

10.30 u: opening door de voorzitter van de stichting kader- en vormingswerk CHU, mevrouw mr. E. A. Haars.

10.45 u: inleiding door mevrouw H. Tegelaar-Boonacker over „politieke partijen en kabinetsformatie“.

11.30 u: discussie naar aanleiding van stellingen en vragen, opgesteld door dr. E. Bleumink

13.30 u: rapportage discussiegroepen en samenvatting.

14.45 u: mededelingen over de Tweede-Kamerverkiezingen en beraadslaging over de organisatie.

16.00 u sluiting van de bijeenkomst.

AANMELDING TOT UITERLIJK 1 OKTOBER

U kunt inschrijven voor deze studiedag door f 7,- over te maken op giro 169900 t.n.v. C.H.U., 's-Gravenhage, onder vermelding van: studiedag 6 oktober. Lunch, consumpties en eventueel lesmateriaal zijn bij de prijs inbegrepen. Uw reiskosten boven f 5,- kunt u declareren. Maak uw girostorting direkt over, dit ter voorkoming van administratieve rompslomp.

Het bestuur van de centrale van CH-vrouwen rekent op uw komst.

BUDDINGH NATUURSTEEN B.V.

Kanaalweg 10-11 — Telefoon 08385-19119

VEENENDAAL

AANNEMERSBEDRIJF

B.V. RADIX & VEERMAN

Oudelandsweg 30 - Tel. 03480-2204 - WOERDEN

Verbouw - Nieuwbouw door geheel Nederland

BOUWBEDRIJF

Fa. C. Spijker & Zn.

Van Ostadelaan 61. Tel. 02150-11189-16777 HILVERSUM

Voor uw

- ★ Dieselolie, Benzine, Petroleum,
- ★ Kolen, Huisbrandolie,
- ★ Tank-transporten
- ★ Butaan en Propaan gas
- ★ Campingflessen vullen
- ★ Container-vuilafvoer

„DE KLOK“ Handelsmij. N.V.

WEST-VARKENOORDSEWEG 470 ROTTERDAM-24 - Telefoon 190200 Telefoon 325011 afdeling containers.

Voor loodgieters-, gas-, sanitaire en leiuwerken

(ook asfalt-shingles) in en op uw bouwwerken naar het sinds 1848 bekende en vertrouwde adres:

Gebr. BEKKER B.V.

REIJNERSBUURT 11-13, LEEUWARDEN, POSTBUS 58. TELEFOON 05100-20841.

Stelt u prijs op

VAKWERK KWALITEITS-ARTIKELN

dan

VAN ZEBEN'S

Woninginrichting N.V.

Laarstraat 12-20

Zutphen

STICHTING BURGERSCHAPS- KUNDE

Regeren - Reageren

Politieke partijen, democratisering, nieuwe bestuursvormen, sociaal-economische beleid, woningbouw.....

Een cursus burgerschapskunde 39 schriftelijke lessen voor f 30,-

Politiek bekeken

partijen en partijstelsel, volksvertegenwoordigers, recht en rechtspraak, gemeente en provincie, milieubeheer.....

een oriënteringscursus 12 schriftelijke lessen voor f 10,-

Werkende jongeren project

Een serie afleveringen op het gebied van maatschappijvorming voor werkende jongeren.

Informatie op sterk beeldende wijze en herkenbaar als behorende tot de leefsituatie van werkende jongeren.

8 afleveringen voor f 20,-

POLITIEK VEELSTROMENLAND

Socialisme, liberalisme, christen-democratie, marxisme, radicalisme...

Een cursus over politieke stromingen in Nederland

9 schriftelijke lessen voor f 20,-

DE GEMEENTERAAD

Het raadslidmaatschap, de begroting, ruimtelijke ordening, subsidieregelingen, gewestvorming.....

Een cursus gemeentepolitiek 24 schriftelijke lessen voor f 25,-

De ondernemingsraad

Wet op de ondernemingsraden, vergader-techniek, bedrijfseconomie, de vakbeweging, sociale verzekeringen, personeelsbeleid.....

Een cursus voor ondernemingsraad-leden 34 schriftelijke lessen voor f 45,-

onze school

Structuur van het onderwijs, onderwijs-wetten, de ouders en de school, contouren-nota, de financiën...

Een cursus voor iedereen

15 schriftelijke lessen voor f 35,-

STUUR EEN LEGE ENVELOP (ZONDER POSTZEGEL) AAN: STICHTING BURGERSCHAPSKUNDE, ANTWOORDNUMMER 235(N), LEIDEN ENUONTVANGT PEROMGAANDE UITGEBREIDE INFORMATIE! TELEFOON 071-893403.

de nederlander

LEDENKONTAKTBLAD CHU

Redactie: Postbus 8822 - 'sGravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

Eerste reactie op Troonrede en Miljoenennota 1977

Van dr. R. J. H. Krusinga, voorzitter CHU-Tweede Kamerfractie

ALGEMEEN

De CHU heeft waardering voor een aantal aangekondigde beleidsmaatregelen. Over het geheel genomen bevatten Troonrede en Miljoenennota echter toch weinig nieuwe gezichtspunten. Een duidelijke ombuiging van het beleid, zoals met name door de President van de Nederlandse Bank onlangs bepleit, blijft echter helaas achterwege.

TROONREDE

1. De CHU is teleurgesteld, dat opnieuw geen concrete maatregelen worden aangekondigd om de positie van de kleine spaarder te verbeteren, hoewel op dit punt door de Kamer een motie is aanvaard.
2. Dat bij de bestrijding van de werkloosheid het accent wordt gelegd op de zwakkere regio's acht de CHU een juist uitgangspunt.
3. Het onderwijsbeleid blijft gekenmerkt door een te centralistische tendens. Onze zorg over de bedreiging van de vrijheid van onderwijs is niet weggenomen.
4. Aan krachtige bestrijding van de jeugdwerkloosheid wordt door de CHU een groot gewicht toegekend. Het is verheugend, dat de regeling hieraan meer aandacht zal besteden. De vraag rijst in hoeverre dit zal moeten leiden tot een nadere bezinning op de ontwikkeling van het minimum jeugdloon, dit in het belang van de bestrijding der jeugdwerkloosheid.
5. Wij stemmen in met het uitgangspunt, dat bij de stadsvernieuwing de waardering voor de aanwezige gebouwen uit oudere tijden tot uiting zal komen.
6. De passage over de bestrijding van de criminaliteit in ons land is vooralsnog summier. De bestrijding van de misdadigheid moet naar het oordeel van de CHU een zeer hoge prioriteit hebben.
7. De passage over de ontwikkelingssamenwerking wordt door ons als een stap vooruit gezien. De vraag rijst daarbij welke gevolgen het richten van de hulp op de armste landen en bevolkingsgroepen zal hebben voor het beleid met name t.a.v. Cuba
8. De CHU stemt in met de passage betreffende de situatie en de beleidsrichting van het kabinet ten aanzien van de ontwikkelingen in Zuidelijk Afrika.

MILJOENENNOTA

1. De CHU constateert met bezorgdheid, dat haar voortdurende verzoeken om verdere matiging van de stijging van het uitgavennivo door dit kabinet nog ongenoegzaam zijn gehonoreerd.
2. De Miljoenennota toont een angstaanjagend groot financieringsstekort. Het is bovendien hoogst onzeker of de investeringen zullen toenemen op basis van de thans voorgestelde maatregelen. Onzekerheid bestaat ook over de mogelijke realisering van de voornemens met betrekking tot de loonmatiging.

3. Deze onzekere factoren, gevoegd bij het onverantwoord hoge uitgavennivo zullen ertoe leiden, dat een volgend kabinet vor uiterst zware financieringsproblemen zal worden gesteld, met name als gevolg van het feit, dat het huidige kabinet zeer laat en mede daardoor in onvoldoende mate heeft ingegrepen.
4. Bovengenoemde ontwikkeling onderstrept het grote belang van een concrete meerjarenplanning. De CHU zal daarop blijven aandringen.
5. Het werkloosheidsnivo van 150.000 in 1980, waar het kabinetsbeleid op is gericht, acht de CHU hoog. Hetzelfde geldt voor het percentage van prijsstijgingen, dat wordt gesteld op 6,5% in 1980.
6. Het kabinet erkent in feite een tekortschieten door - in tegenstelling tot de te optimistische verwachtingen en versluierende opmerkingen in vorige Troonredes - thans openlijk toe te geven, dat het economisch herstel slechts langzaam op gang komt; het inflatietempo t hoog en de werkloosheid hardnekkig van aard is. Deze erkenning komt laat maar is op zich te waarderen.

Eén lijst betekent een beslissing over één lijsttrekker. Wij hebben daar een eerste discussie over gehad, die erg plezierig is verlopen en helemaal niet tot enige ruzie aanleiding gaf (zoals één der Nederlandse dagbladen weer sensationeel meldde!). Na 25 september zullen we de discussie voortzetten en ook daar zullen we zeker uitkomen!

Eén lijst betekent één verkiezingscampagne. Een enthousiast team mensen onder de bekwame leiding van onze secretaris en de secretaris van de ARP is daarmee bezig. De berichten, die ons daarover bereiken, zijn hartverwarmend en bemoedigend. Als het aan hen ligt, dan worden de verkiezingen 1977 CDA-verkiezingen. Dan gaan in het voorjaar 1977 heel veel Nederlanders met een positieve gezindheid de CDA-politiek steunen.

Dat brengt mij dan tot het laatste belangrijke punt: het vaststellen van het programma van het CDA.

Op 10 en 11 december komt het CDA-congres ter vaststelling bijeen en voordien zal in veel verbanden een politieke discussie gevoerd moeten worden.

Ik wil u daarbij drie aanwijzingen geven:

1. Probeer in al uw politieke handelen en ook in uw opstelling t.a.v. het programma de relatie te leggen naar de opdracht, die in ons Christenzijn besloten ligt. Met name betekent dit evangelische bewogenheid met het lot van de wereld en met name van onze dichtbij en verre naaste.
2. Besef, dat Christen-Democratische politiek een politiek is van bruggen slaan naar elkaar toe. Christen-Democratische politiek wordt „grijs” als wij onze opdracht in deze vergeten en als we elkaar gaan verketteren door onze eigen zin te verabsoluteren.
3. Speciaal voor Unie en KVP geldt, dat we ook politiek bezig moeten willen zijn. Dat ligt ons niet zo en daarom maakten wij in het verleden ook vaak een kleurloze indruk. Maar in en met het CDA willen we politiek bedrijven. Samen standpunten innemen, verdedigen en uitdragen opdat ieder weet wat men aan ons heeft.

Het vergaderseizoen 1976/1977 kan een boeiende tijd worden. U doet toch ook mee?

Verschuier.

Weer aan de slag

door: mr. O. W. A. van Verschuier, voorzitter CHU

Een drietal weken „onderduiken” ergens aan de Hollandse noordkust was deze zomer zeker een heerlijke belevenis. Een ontmoeting met een trouw en gewaardeerd Unieraadslid was het enige contact, dat ik in die tijd met de Unie had. U kunt zich misschien voorstellen, dat ook dat zijn charmes heeft! Maar direct na thuiskomst begint het vergaderschema meedogenloos te draaien en ben je weer gauw volop bezig met alle problemen, die nu nog om een oplossing vragen. Ik onderscheid ze naar die van CHU intern en die van het CDA.

In de eerste plaats de CHU.

Gelukkig heeft onze mijnheer Lindenburg met zijn staf een heel praktisch adressenboekje geproduceerd. Ik denk, dat velen daar met mij dankbaar voor zijn. En zeker nu wij voor verkiezingen in 1977 staan en dan vaak van veel adressen gebruik moeten maken.

Dat brengt mij op de kandidatenlijst; 10 verkiesbare plaatsen, die we zo goed mogelijk moeten verdelen naar kleur, geaardheid, herkomst en deskundigheid!

U zult daar zeker binnenkort meer over horen.

Ik denk wat de Unie betreft ook aan onze „eigen” werkzaamheden: waakzaam en werkzaam zijn in kiesverenigingen, Raden en Staten en voeling houden met „Den Haag” moet ons devies zijn. Gelukkig is zelden de CHU zo eensgezind en krachtig geweest in haar ideeën voor de toekomst. Laten wij ook dit vergaderseizoen zo voort gaan.

Ik kom nu bij het CDA.

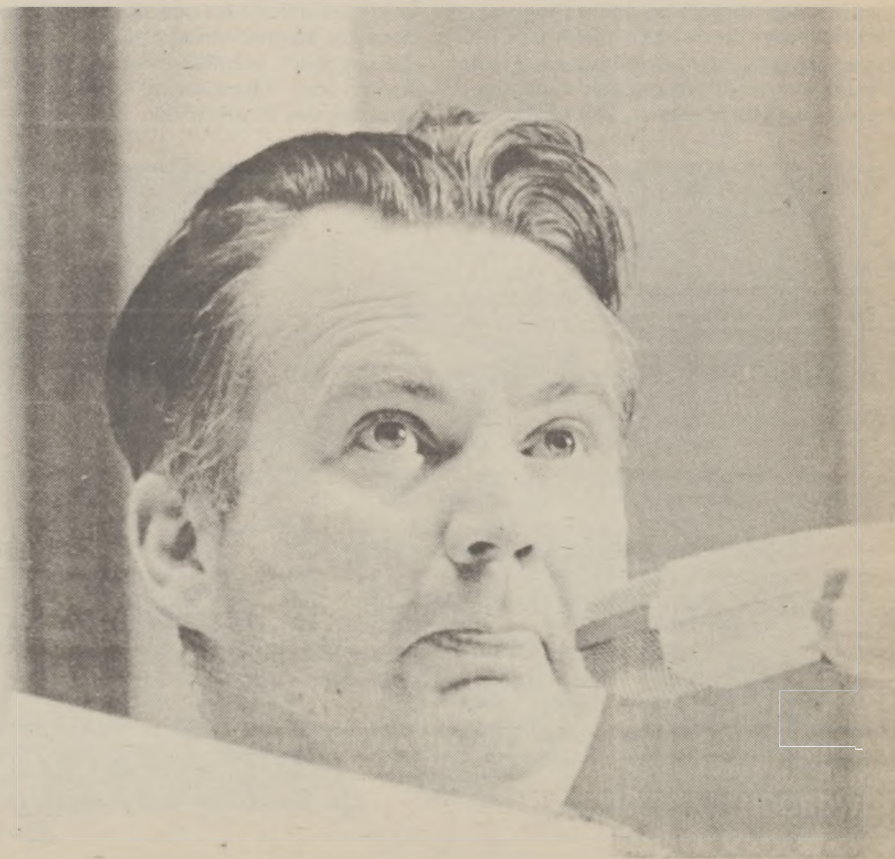
Er liggen daar in grote lijnen drie zaken op een oplossing te wachten, die allen onder het punt „verkiezingen” kunnen worden gerangschikt.

In de eerste plaats is dat de beslissing voor één lijst van 25 september Unieraad en A.R.-partijraad komen dan bijeen voor het nemen van de beslissing. Nu de CHU-delegatie in meerderheid met KVP en ARP overeenstemming heeft bereikt over de voorwaarden van de AR, is het begrijpelijk, dat AR-partijbestuur de AR-partijraad positief adviseert. Ik hoop, dat ook Aantjes, zich loyaal opstellende t.o.v. zijn partij, de toepassing van zijn en onze principes in de politieke praktijk wil blijven brengen.

Ook de Unieraad zal het laatste beletsel voor een lijst willen wegnemen en dan is bereikt waar heel veel in de Unie voor geboden en gestreden hebben.

Wij kunnen gestalte geven aan ons ene Christen-Democratische denken. Wij treden uit onze verdeeldheid met een geestelijke basis naar voren en willen van daaruit politiek bedrijven.

Onze basis is een gave, het politiek gestalte geven een opgave, waar we niet gering over mogen denken en die minstens evenveel inspanning en uithoudingsvermogen van ons zal vergen als de Christen-Democratische samenwerking tot nu toe! Maar als werkelijk iets van de Geest Gods in en met ons is, moeten wij ook daarin overwinnen.

PARLEMENTARIA

**Abortus-debat
in Tweede Kamer**

De Tweede Kamer heeft vorige week een begin gemaakt met het debat over de wijziging van de strafbepaling in het Wetboek van Strafrecht met betrekking tot de abortus.

Zoals bekend zijn hiervoor twee initiatiefvoorstellen ingediend, die gelijktijdig in behandeling werden genomen. Het initiatiefvoorstel van KVP en ARP werd verdedigd door de dames mevrouw Van Leeuwen (ARP) en Gardeniers-Berendsen (KVP). Het ontwerp van PvdA en VVD draagt de handtekeningen van de liberalen mevrouw Veder-Smit en Geurtsen; en de socialisten Lamberts en Roethof.

In deze beschouwing beperken we ons tot een weergave van de redes die door de christen-democratische woordvoerders zijn gehouden. Wij hopen in het komend nummer van De Nederlander nader op dit debat terug te komen. Wel willen we hier reeds melding maken van de uitstekende wijze waarop het initiatief voorstel van KVP en ARP door de dames Van Leeuwen en Gardeniers in de Kamer is verdedigd.

BESCHERMING VAN HET LEVEN

Tilanus stelde in zijn speech voorop dat de abortusproblematiek ons voor de meest fundamentele vragen omtrent het menselijk leven stelt. De meest fundamentele taak van de overheid is gelegen in de bescherming van het menselijk leven. Tot aantasting daarvan mag slechts worden overgegaan op grond van uiterst zorgvuldige afweging.

Bij dit afwegingsproces kan men verschillende verantwoordelijkheden onderscheiden. In de eerste plaats de verantwoordelijkheid van de vrouw. De vraag voor haar is of de komst van een kind de geïntegreerde eenheid van haar bestaan - waarbij fysieke, geestelijke, emotionele en sociale aspecten zijn te onderscheiden - zodanig verstoort dat de zwangerschap voortijdig mag worden beëindigd. Bij deze beslissing zal de vrouw behoefte aan gesprekken met mensen die haar kunnen helpen tot een goede beslissing te komen. De samenleving moet zorgen dat dergelijke helpers beschikbaar zijn.

Vervolgens is er de verantwoordelijkheid van de man die de verwekker van het kind en de partner van de vrouw is. Hij zal als het goed is voor de vrouw de eerste en beste gesprekspartner moeten zijn, en indien mogelijk bij de besluitvorming over de afbreking van de zwangerschap moeten worden betrokken.

De derde verantwoordelijke is de arts. Hij kan voor de vrouw geen beslissing nemen. Van belang is of hij binnen de grenzen blijft die de overheid stelt in haar taak het leven te beschermen. De handelwijze van de arts kan bij abortus niet aan hem of zijn beroepsgenoten ter beslissing staan maar behoort dor de onafhankelijke rechter beoordeeld te worden. Om tot een verantwoorde beslissing te komen zal de arts daarom andere deskundigen moeten raadplegen. Het is onverantwoordelijk de verantwoordelijkheid voor abortus en andere ingrepen die het leven van de mens raken aan één persoon over te laten. De commissie Medische Ethiek van de Gezondheidsraad dient hierover snel te adviseren, aldus Tilanus.

Ten vierde is er de verantwoordelijkheid van de overheid. De overheid komt in een spanningsverhouding als wetgever bij vragen waarin sommigen meer ruimte voor de eigen ethische opvatting wensen dan de wet stelt en anderen de ethische normen van de wetgeving te ruim vinden. De overheid zal daarnaast zorg moeten dragen dat er voldoende middelen en voorlichting beschikbaar zijn om ongewenste zwangerschap te voorkomen; voorts voor instanties die de vrouw, haar partner en de arts deskundige hulp kunnen bieden en regelingen meten treffen dat de zorg voor de vrouw - zowel na eventuele abortus als na het voleindigen van de zwangerschap - gewaarborgd is.

„NEEN TENZIJ” en „JA MITS”

Tilanus toetste vervolgens beide initiatiefvoorstellen aan de boven weergegeven uitgangspunten.

In het ontwerp van PvdA/VVD is de arts vrij om andere deskundigen te raadplegen; in het ontwerp van KVP/ARP is hij hiertoe verplicht. De arts is in het ontwerp van KVP/ARP strafbaar als hij geen overleg pleegt met anderen; in het ontwerp van VVD/PvdA niet. Hier ligt het belangrijkste verschil tussen beide voorstellen. KVP/ARP baseren zich op het „neen tenzij”-standpunt. PvdA/VVD gaan uit van het „ja-mits”. Het voorstel van KVP/ARP heeft een regeling voor de arts die om principiële redenen geen abortus wil verrichten. Het ontwerp van PvdA/VVD kent zo'n bepaling niet. Hier is de gewetensvrijheid van de arts in het geding. Een bepaling die de gewetensvrijheid van de arts waarborgt zonder vrees voor repercussies achtte Tilanus noodzakelijk.

ABORTUS COMMERCIE

Tilanus drong er op aan dat de abortus commercie bestreden werd. Hij dacht daarbij aan de reclame voor abortusklinieken en de soms enorm hoge salarissen die de artsen in deze klinieken ontvangen. Hij achtte het uitgangspunt van KVP/ARP ontwerp juist. Hierin wordt gesteld dat aparte abortusklinieken alleen erkend worden wanneer zij een bestuurlijke relatie hebben met een ziekenhuis. Spreker achtte het bezwaarlijk dat in het voorstel van PvdA/VVD het bestuur van een abortuskliniek slechts voor een derde deel bestaat uit personen werkzaam in de kliniek. Onjuist noemde hij het dat de geneesheer-direkteur met zijn beroepsverplichting zelf voorzitter van het bestuur kan worden. Het toezicht op de naleving van de wet is in het voorstel van VVD/PvdA organisatorisch versnipperd.

STIGMATISERING

Tilanus sprak voorkeur uit voor abortusingrepen in algemene ziekenhuizen - tussen een grote stroom van patiënten - dan in speciale klinieken. De abortusbehandeling in klinieken leidt tot een isolering en daardoor tot stigmatisering van deze ingreep die psychisch belastend werkt. Het meest wordt deze stigmatisering gevoed in het voorstel van PvdA/VVD.

Tenslotte wees Tilanus op een belangrijke kwestie betreffende het nemen van proeven op menselijke foetussen. Rond het gebruik van menselijk materiaal, afkomstig van abortusingrepen rijzen diverse medische en ethische vragen. Het Staatstoezicht zal moeten waken tegen het doen ongeoorloofde proeven op levensvatbare vroeggeboren kinderen.

Mr. G. C. van Dam (AR) beklemtoonde in zijn betoog onder meer dat in het wetsontwerp van PvdA/VVD een duidelijke norm die moet worden gehanteerd bij het afwegen van de diverse belangen die rond een abortus in het geding zijn, ontbreekt. Hij noemde het verontrustend voor de toekomst van de samenleving dat naar het lijkt een meerderheid in de Kamer de bescherming van het ongeboren leven als grondslag voor de wetgeving zo lichtvaardig opneemt. Niet zozeer een vaste grondslag maar menselijke opvattingen die vandaag zus en morgen zo zullen zijn, lijken het denken over de bescherming van het leven in het voorstel van PvdA/VVD te beheersen.

Mevrouw Cornelissen ging onder meer uitvoerig in op de hulpverlening door middel van een team van deskundigen. Zij merkte hierover op:

„We zijn het er allemaal over eens dat een vrouw die ongewenst zwanger is een vrouw die in nood kan zijn en we zijn het ook met elkaar eens dat dan die vrouw

recht heeft op hulp. Die hulp moet haar ook gegeven worden, door het aangaan van een relatie met die vrouw. Eerst binnen een relatie kan te zamen met de vrouw worden nagegaan welke hulp, welke oplossing de beste is. Binnen die relatie moet tezamen met de vrouw worden nagegaan welke haar draaglast is en welke draagkracht zij heeft. Binnen die relatie zal die vrouw met hulp van een ander tot zelfstandig oordeel kunnen komen over de oplossing van haar noden en haar problemen.

Dit is niet het verschijnen voor een vierschaar, zoals wel eens wordt geschreven als kritiek op het wetsontwerp Gardeniers-Berendsen/Van Leeuwen, en zeker is het ook niet het afnemen van wat op pag. 5 van de Memorie van Antwoord van het wetsontwerp Geurtsen c.s. staat vermeld: een soort derde-graadsverhoor.

Echte hulp aan iemand in nood bestaat niet altijd uit het aanreiken van datgene waarom gevraagd wordt. Echte hulp bestaat hierin, dat de ander zich ook echt geholpen voelt en hiervoor is nodig, dat de hulpverlener een relatie met de vrouw in nood opbouwt en tezamen met haar, dus naast haar staande en zich inlevend, indenkend in de situatie met die vrouw, nagaat wat - gezien de mogelijkheden en de draagkracht van de vrouw - de beste oplossing is,” aldus mevrouw Cornelissen.

H. van Spanning.

Het optreden van T. Tolman

In zijn functie van voorzitter van de Nederland-Zuidafrikaanse Werkgemeenschap heeft T. Tolman, een der leden van de christelijk-historische Tweede-Kamerfractie, vorige week in Zuid-Afrika een gift van f 30.000 overhandigd, bestemd voor het Zuiderkruisfonds, dat welzijnswerk onder Zuidafrikaanse militairen behartigt. De aanbidding van de gift en de berichten over de door de heer Tolman bij die gelegenheid gehouden toespraak, heeft in Nederland geleid tot een aantal reacties.

FRACTIE

De christelijk-historische Tweede-Kamerfractie gaf de volgende verklaring uit:

„De CHU-Tweede-Kamerfractie stelt het op prijs - naar aanleiding van het bericht over het aanbieden van een gift aan het Zuiderkruisfonds - nadrukkelijk te verklaren dat zij aan het aanbieden van deze gift part noch deel heeft. Deze gift is aangeboden namens de Nederland-Zuidafrikaanse Werkgemeenschap, waarmee de CHU geen enkele binding heeft. Uiteraard distantieert de CHU-Tweede-Kamerfractie van het aanbieden van deze gift en de daarbij gegeven verklaringen.”

UNIEBESTUUR

Het Uniebestuur verklaarde het volgende: „Het bestuur van de CHU betreurt het, dat door een persoonlijke daad van de heer T. Tolman, voorzitter van de Nederlands-Zuidafrikaanse Werkgemeenschap, bij velen de indruk is gewekt, als zou de CHU een gift van f 30.000 aan een Zuidafrikaanse instantie hebben geschonken. Overigens sluit het bestuur zich aan bij de verklaring, terzake door de CHU-Tweede-Kamerfractie afgelegd, waarin de apartheidspolitiek wordt afgewezen.

AFGELAST

De voorzitters van de Eerste Kamer en de Tweede Kamer deelden het volgende mee: „De voorzitters van de beide Kamers der Staten-Generaal, gasteren van de Antilliaanse parlementaire delegatie, die van 8 tot en met 22 september hier op bezoek is, hebben op verzoek van hun gasten en van de hen begeleidend Nederlandse Kamerleden besloten het bezoek aan de boerderij van het Tweede-Kamerlid T. Tolman van de CHU in Oldeholtpa (Fr.) af te gelasten wegens zijn houding tegenover de raciale conflicten in Zuid Afrika. Het bezoek zou volgens het programma voor de delegatie plaats vinden op woensdag 22 september”.

PROTEST

De CHJO gaf, met Arjos en Werkende Jeugd CNV, een verklaring uit. Daarin stond: „De handelwijze van het CHU-Tweede-Kamerlid T. Tolman in Zuid Afrika levert geen enkele bijdrage aan een oplossing van de kwestie van de apartheid, maar draagt slechts bij tot een verharding van standpunten in de vaak gewelddadige strijd tussen blank en zwart. Het optreden van de heer Tolman is in strijd met de gedachten oer Zuid Afrika die binnen het

CDA leven. Een nadere verduidelijking van de handelwijze is noodzakelijk.

VRAAGGESPREK

Vraag: In welk kader, mijnheer Tolman, moeten uw uitspraken worden geplaatst? Tolman (CHU): Ik heb twee opmerkingen gemaakt. Ik heb gezegd, u mag aan twee dingen denken. In de eerste plaats dit bedrag heeft een materiële betekenis, f 30.000,-, maar u mag het ook zien - zo heb ik het geformuleerd - als een gift van vrienden uit Nederland en naast het aantal onvriendelijke opmerkingen, die je regelmatig hoort over Zuid Afrika mag u ook weten dat er een groot aantal vrienden in Nederland zijn van Zuid Afrika. Dat hoeft niet te betekenen dat je totaal instemt met het beleid daar. Daar wil ik wel graag uitvoerig op ingaan, als ik in Nederland terug ben. Maar ik heb wel gezegd, je mag dat zien als een gift van vrienden uit Nederland.

Vraag: Betekent deze daad niet dat u het regiem van Zuid Afrika zonder kritiek ondersteunt, dat is een konklusie, die mogelijk hier in Nederland uit de berichtgeving wel getrokken zou kunnen worden, maar daar bent u het niet mee eens?

Tolman: Als men die konklusie trekt dan is dat een foutieve konklusie en degenen, die die konklusie trekken, die hebben dan nooit eerder naar uitspraken van mij geluisterd, want het beleid in zijn totaliteit van de kleine apartheid en wat hiermee samenhangt heb ik nooit ondersteund, die uitspraken zijn van mij ook nergens te horen geweest.

Vraag: Bent u niet bang dat door de Zuidafrikaanse regering deze daad van uw kant toch niet misbruikt wordt voor propagandistische doeleinden?

Tolman: Nee, die zorg heb ik niet. Het Zuidafrikaanse volk en de regering - ik heb veel contact ook met bestuurders gehad - zijn toch eerlijke mensen, die mijn gedrag en deze gift van het Zuidafrikaanse Werkgemeenschap aan Zuidafrikaners niet gaan misbruiken, daar heb ik geen zorg over. Aldus het vraaggesprek met de heer Tolman.

H.L.

Het CDA wenst verantwoordelijke maatschappij

door dr. R. J. H. Krusinga, fractievoorzitter CHU Tweede Kamer

In het vorige week verschenen advies 1976 van de PPAC, de permanente program advies commissie van het CDA, wordt gepleit voor een principiële stellingname ter zake van de inrichting van onze samenleving. Binnen het CDA zullen wij de conceptie van een verantwoordelijke maatschappij verder moeten uitwerken.

Dat betekent, naar onze opvatting, dat wij ook in het sociaal-economisch leven zeggenschapsverhoudingen moeten scheppen, waarin het voor verantwoordelijke mensen mogelijk is antwoord te geven aan de opgaven van deze tijd.

Juist op dit niveau ligt naar het oordeel van de samenstellers van genoemd advies de grondoorzaak van de zorgwekkende ontwikkelingen: het is tot nu toe dit kabinet niet gelukt in voldoende mate de mensen zelf op het juiste niveau de instrumenten aan te reiken die men daartoe nodig heeft.

DYNAMISEREN

Het advies van het PPAC bepleit de regering aan te sporen het dynamiseren van het arbeidsmarktbeleid ter hand te nemen, gericht op het vergroten van de mobiliteit van zowel vraag naar als aanbod van arbeidskrachten en op het veel meer dan thans (zo mogelijk regionaal) inschakelen van de verantwoordelijkheid van organisaties van werknemers en werkgevers bij de beleidsbepaling maar vooral ook bij de uitvoering van het arbeidsmarktbeleid.

NIET MIS

De conclusies van de PPAC over het wetsontwerp inzake de vermogensaanwasdeling (VAD), zijn bepaald niet mis:

- a. het is géén goed ontwerp.
 - b. het is een onrijp stuk waarin vragen rijzen over zulke essentiële basisoverwegingen, die aan het ontwerp ten grondslag liggen, dat het amper mogelijk lijkt dit ontwerp zoals het er nu ligt te amenderen in de zin van het dragen van gezamenlijke verantwoordelijkheid zowel van werknemers als van werkgevers.
- Wij menen, dat dit voorgelegde wetsontwerp alleen aanvaardbaar is indien het een krachtige principiële amendering ondergaat. Wij als CDA kunnen ons immers een slecht ontwerp in deze belangrijke aangelegenheid niet veroorloven.

KERNPUNTEN

Kernpunten daarin zullen moeten zijn, dat de gewenste vermogensspreiding op een zodanige wijze wordt uitgevoerd, dat ze leidt tot persoonlijke bezitsvorming en tot het verdiepen van de betrokkenheid van de werknemer bij zijn onderneming. Het beleven van de solidariteit met diegenen die niet of in veel mindere mate voor een VAD-regeling in aanmerking komen mag tenslotte niet beperkt blijven tot werknemers.

Ons dient als CDA een andere VAD voor ogen te staan: een VAD die werkelijk ook is geënt op onze opvattingen ten deze. Het kabinet-Den Uyl zal aanhouding of terugtrekking dienen te overwegen, teneinde ruimte te maken voor nieuwe ontwerpen, die veel meer dan de huidige ontwerpen, de sporen kunnen dragen van constructieve overleg-structuren. De gezamenlijke activiteiten dienen gericht te zijn op het werkelijk spreiden en verdiepen van de zeggenschapsverhoudingen binnen de onderneming.

Tenslotte: ook in Denemarken is een dergelijk wetsvoorstel tot vermogensaanwasdeling bij nader inzien door de regering teruggenomen.

KLEINE SPAARDERS?

De regering talmt en treuzelt nog steeds over de uitvoering van de door de Tweede Kamer aangenomen motie-Krusinga, die beoogt de kleine, door de geldontwaarding het ergst getroffen kleine spaarders, tegemoet te komen door een eerste bedrag aan rente-inkomen vrij te stellen van het heffen van inkomstenbelasting.

Wij verwachten nu toch eindelijk ook voor deze al te lang vergeten groepen in de samenleving ens iets aan te horen kondigen. Bij het ontbreken hiervan zullen wij ons genoodzaakt zien, daarop nader terug te komen.

EIGEN GEZICHT CDA

Christen-democraten zullen zelf wel bepalen wat zij wensen. Daarbij hebben wij aan de linkse drie en aan de VVD eenvoudig geen andere boodschap, dan dat wij een eigen beginsel, een eigen program en een eigen identiteit hebben.

Wij hechten als CDA zo veel waarde aan de uitspraken van de kiezers, dat wij geen afspraken vooraf wensen bij de verkiezingen. Eigen herkenbaarheid en eigen identiteit, zoals die tot uiting komen in eigen christen-democratische grondslag en program, zijn essentieel. Het CDA neemt aan de verkiezingen deel onder eigen vlag en vaandel, met een duidelijk eigen program en eigen beginsel, met een duidelijk van PvdA en VVD te onderscheiden inbreng en geluid.

Krusinga.

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:

dr. K. de Vries, voorzitter;
mevrouw H. Tegelaar-Boonacker;
A. Buntsma;
Wm. C. de Kruyf; D. Rebel;
drs. H. van Spanning;
drs. G. van Leyenhorst.

EINDREDAKTIE:

H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:

mevrouw J. Algra-Feddema;
dr. E. Bleumink; drs. A. J. van Dulst;
prof. dr. J. W. van Hulst;
ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:

Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078

ADMINISTRATIE-ADRES:

(abbonementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „de Nederlander” en advertenties): Van Deventerlaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag): (070) 861529.

Adresveranderingen voor het ledenbestand en het ledencontactblad „de Nederlander” te zenden aan: Bureau CHU,

Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage.
Telefoon 070-244516.

Abonnementsprijs f 25,- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg.

t.n.v. Stichting Uniepers

Druk: B.D.U. b.v., Barneveld.
Postbus 67. Telefoon 03420-3141.

Wanneer spreken CHU-politici?

Spreekbeuren drs. G. van Leijenhorst: vrijdag 24 september Barneveld: Forum Protestants Christelijk Onderwijs; maandag 27 september Genemuiden: Hervormde schoolvereniging; vrijdag 1 oktober Delft: Protestants Christelijk onderwijs; maandag 4 oktober Hilversum: Comenius-scholengemeenschap; maandag 11 oktober Kampen: CDA-forum; vrijdag 15 oktober Putten: CHU en ARP-kiesverenigingen; maandag 18 oktober Zaltbommel: Classis Hervormde Kerk; maandag 25 oktober Kootwijkerbroek: Christelijk Onderwijs; maandag 1 november Nunspeet: Christelijk Onderwijs; vrijdag 12 november Oldebroek: CHU en ARP-kiesverenigingen; vrijdag 26 november Wierden: Ambtsdragers Hervormde Kerk Twente; maandag 29 november Oss: CHU/CDA.

Eerstvolgende radio-uitzending CHU: maandag 27 september Hilversum I 18.19 uur.

TV-uitzending CHU: woensdag 6 oktober Nederland I 19.50 uur.

tevens (gratis) het boek „Kijk op de Gemeenten” toegezonden.

Wanneer de reiskosten meer bedragen dan f 10,- per zaterdag, kan dit meerdere gedeclareerd worden.

De zes cursussen worden gehouden: Utrecht: 16 oktober, 6 november, 15 januari, 19 februari.

Zwolle: 23 oktober, 20 november, 18 december, 29 januari.

Goes: 30 oktober, 18 december, 29 januari, 19 februari.

's-Hertogenbosch: 16 oktober, 6 november, 15 januari, 5 februari.

Weert: 23 oktober, 20 november, 18 december, 29 januari.

Leiden: 30 oktober, 18 december, 19 januari, 5 februari.

Zaal open 9 uur, aanvang les 9.30 uur tot ca. 12.30 uur. Zorg voor tijdige girering!!

Inschrijving staat open voor CDA-leden. Het aantal plaatsen per cursus is beperkt, we zijn genoodzaakt naar volgorde van binnenkomst van de giro de deelname vast te stellen. U maakt f 30,- over op giro 169900 t.n.v. CHU, 's-Gravenhage. (Het organiserende bureau is de Stichting Kader- en Vormingswerk CHU, Wasse-

naarseweg 7, 's-Gravenhage, tel. 070-244516). Vermeldt u duidelijk uw naam en adres en vergeet vooral niet te vermelden in welke plaats u aan de cursus wilt deelnemen.

Goede belangstelling voor kadercursussen

De belangstelling voor de CDA-kadercursussen, zoals die door de vormingsstichtingen van ARP, CHU en KVP voor het seizoen 1976/77 zijn opgezet, voldoet geheel aan de verwachtingen van de organisatoren.

Elke dag komen er aanmeldingen binnen uit de kring van de CDA-partijen. De belangstelling voor de weekendbijeenkomsten in Soesterberg - vier ontmoetingen van een vrijdagavond en een zaterdagdag op respectievelijk 15/16 oktober, 26/27 november, 21/22 januari 1977 en 25/26 februari 1977 - blijkt tot nu toe iets groter dan voor de cursus Zwolle. Deze bestaat uit een 5-tal dagbijeenkomsten te Zwolle, te weten op de donderdagen 7 oktober, 4 november, 9 december, 13 januari 1977 en 17 februari 1977.

AARZEL NIET

Aarzelt u nog om u te laten inschrijven: hak dan gauw de knoop door. Immers de deelnemers komen uit de kring van alle CDA-partijen. In het bijzonder is er nog ruimte voor de cursus Zwolle, voor de groep Soesterberg schreven zich reeds meer dan 30 personen in.

U kunt zich tot 30 september aanmelden, door het schrijven van een briefje naar de Stichting Kader- en Vormingswerk ARP (de uitvoerder van dit CDA-project), dr. Kuypersstraat 3, Den Haag, met vermelding van naam, adres, woonplaats en leeftijd en gewenste cursus.

De kennismakingsavond voor de groep Soesterberg is op 29 september, in de Utrechtse Jaarbeurs (gelegen aan station Utrecht Centraal) van 19.00-20.30 uur.

De Unie is „op stap” geweest Einde van de ledenwerfaktie 1975-1976

Ruim een jaar geleden begon onze Ledenwerfaktie „De Unie op Stap”. Om precies te zijn was dat op de 11e juni 1975 en wel met een oproep via de tv van de voorzitters van de Unie, de Tweede Kamerfractie en de CHJO.

Waar een begin is moet er ook een einde zijn en het leek nuttig om nu (wij hebben doorgeteld tot de vakantie) de aktie te besluiten e de eindbalans op te maken. Temeer daar andere zeer belangrijke zaken nu de aandacht vragen, zo werpen de verkiezingen van volgend jaar thans reeds hun schaduw vooruit. Uit de eindtelling blijkt, dat een zeer groot aantal kiesverenigingen meegewerkt heeft, dit zijn er nl. 289 (in mei jl. waren er 258 zodat nog 31 op het laatste moment zijn gaan deelnemen).

Het eindresultaat is 1209 NIEUWE LEDEN waaronder 330 damesleden, 51 Kiesverenigingen bereikten een resultaat van 4 tot 7 aanmeldingen, 25 brachten het tot een resultaat van 8 tot 11. Daarboven is dan nog de top welke omvat: Amsterdam-Oud (12), Hooge- en Lage Zwaluwe (13), Apeldoorn-Centrum en Driebruggen (elk 14), Utrecht (15), Hillegersberg en Vleuten-de Meern (elk 16), Dokkum (17), Oss en Lelystad (beide 18), Oudewater (23), Wierden (25) en Woerden (92). Woerden en Wierden boekten dus de beste resultaten en toevallig lijken deze beide plaatsnamen zeer veel op elkaar.

Het geheel was opgezet als een wedstrijd tussen de Kamerkieskringen welke als volgt geëindigd is:

Leiden	179
Utrecht	132
Leeuwarden	114
Zwolle	102
Arnhem	97
Dordrecht	90
Haarlem	86
Nijmegen	73
Rotterdam	63
Assen	47
Groningen	35
's-Gravenhage	34
Zuid-IJsselmeerpolder	34
Den Helder	28
Middelburg	25
's Hertogenbosch	23
Tilburg	23
Amsterdam	21
Maastricht	8
Buitenland (België)	1

De Kamerkring Leiden is (voornamelijk door de enorme activiteit van Woerden) dus winnaar geworden, Utrecht, Leeuwarden en Zwolle zijn de 100 gepasseerd en Arnhem heeft bijna dit getal bereikt. Dat was het dan. Tot besluit een woord van dank voor allen die aan het behalen van dit prachtige resultaat meegewerkt hebben.

UNIEBUREAU

Cursus gemeenteraadsleden

Uitgaande van de stichtingen Kader- en Vormingswerk in samenwerking met de CDA-verenigingen voor gemeente- en provinciebestuurders wordt een cursus voor gemeenteraadsleden en aspirant-raadsleden gehouden.

De cursus wordt op vier zaterdagochtenden gehouden, elke ochtend één onderwerp nl.:

1. training gesprekstechniek.
2. ontwikkelings- en vernieuwingsbeleid

van de overheid m.b.t. integratie kleuter-basisonderwijs, experimenten middenschool en schoolbegeleidingsdiensten.

3. subsidiepolitiek en CRM

4. ruimtelijke ordening (woningbouw, inspraakbehoefte).

Igeschreven kan worden voor de gehele cursus. Er is de keus uit zes plaatsen: Utrecht, Zwolle, Goes, 's Hertogenbosch, Weert en Leiden. Na ontvangst van het inschrijfgeld worden nadere gegevens en

Contributie-inning 1976: een succes of een misser?

In het voorjaar heb ik u reeds een keer een voorlopige indruk gegeven over het verloop van de contributie-inning en daarbij toegezegd dat we nadere informatie zouden verstrekken. Welnu, we zijn thans zover dat er enig zicht op komt.

De echtgenoot-leden meegerekend hadden er per 1 augustus rond 16.000 leden betaald met ruim f 28,- gemiddeld per lid. Aangezien de echtgenoot-leden lid kunnen zijn tegen de helft van de prijs, kunnen we zeggen dat het lid gemiddeld zo'n f 30,- heeft betaald.

Ik meen te mogen zeggen dat dit redelijk is. Voor de landelijke CHU is hiervan 60%, zijnde f 18,-, hetgeen precies het bedrag is wat we na de f 16,50 verplichte afdracht in 1975, nu nodig hebben.

Alles zou dus precies kloppen indien alle leden hun plicht hadden gedaan of kunnen doen. Want u weet, we hebben meer leden. Ons ledencontactblad gaat nog altijd naar zo'n 28.000 adressen. Leden volgens de kaartenbak.

Toch wil ik wel kwijt dat verler verwachtingen zijn overtroffen dat toch maar, op verzending van één keer de acceptgirokaart, 16.000 leden respons gaven. Op zich een mooi resultaat: 60 procent respons op eerste vraag. Veel dank aan de leden die dit hebben gedaan!

TWEE GROEPEN

Nu de andere leden. Zij vallen in twee groepen uiteen, te weten: zij die een acceptgirokaart thuis kregen en nog niet reageerden en zij die geen kaart thuis kregen gestuurd, omdat de plaatselijke kiesvereniging besloot zelf met de kaarten rond te gaan.

Van de 665 kiesverenigingen hebben nl. 169 kiesverenigingen de kaarten opgevraagd waarvan ongeveer 100 kiesverenigingen nog niets van zich hebben laten horen! Of de contributie dus bij de leden geïnd is, is ons niet bekend.

Ook zijn er nog kiesverenigingen die f 16,50 per lid afdragen...! Met alle respect voor de goede bedoelingen, maar je vraagt je toch wel eens af of alle brieven van het Uniebureau, alle mededelingen in het ledencontactblad e de overpeinzingen „Van de penningmeester” dan door die bestuursleden helemaal niet worden gelezen...!?

NOG STERKER

Nog sterker: op 30 maart 1976 is er een brief uitgegaan van de voorzitter en penningmeester, aan alle kiesverenigingen, statenkringen en kamerkringen, met het verzoek een gironummer of bankrekening op te geven waarop het hun toekomende aandeel in de contributieafdracht zou kunnen worden gestort. Slechts enkelen reageerden!

Toch gaan we proberen alles in het rechte spoor te brengen. Daar hebben we wel uw hulp voor nodig. U doet toch mee?

1. In afwijking van de voorgenomen gedragsregels, gat er naar de nog niet betaald hebbende individuele leden, **geen rappel** uit met een tweede acceptgirokaart. Reden: een niet gemechaniseerde administratie kan niet tijdig alle noodzakelijke gegevens verstrekken. Voor 1977 zitten we op de computer en dan loopt zoiets veel beter.

2. Kiesverenigingen die zelf de kaarten hebben opgevraagd worden opnieuw benaderd om alsnog alle geïnde contributies af te dragen, zodat wij dit kunnen verdelen conform de door de Algemene Vergadering besloten regeling.

3. De penningmeesters die geen kaarten hebben opgevraagd, ongeveer 500, krijgen thans een opgave van die leden van hun kiesvereniging, die op de eerste acceptgirokaart niet hebben gereageerd. Hun wordt verzocht zelf de inning ter hand te nemen. Als nu iedereen meewerkt dan moeten we in staat zijn in oktober alles te overzien en af te rekenen met de kiesverenigingen, de statenkringen en de kamerkringen.

In november worden dan de voorbereidingen getroffen en in december de kaarten verzonden voor de contributie 1977 zoals u ook voor uw dagblad, uw radiovereniging en dergelijke tijdig betaalt.

SPELREGELS

Een succes of een misser? Het is niet feilloos verlopen maar ik ben geneigd te zeggen dat we met elkaar een succes kunnen maken van deze centrale inning. Zo'n eerste keer kan nog niet alles op rolletjes lopen. Indien we ons nu aan de spelregels houden en tijdig doen wat van ons wordt gevraagd, kunnen we de financiële toestand van de CHU gezond noemen.

Zoutelande, september 1976.

A. J. Kaland,
Penningmeester CHU.

chjo

CHJO-conferentie programvergelijking

Nu het verkiezingsjaar een aanvang neemt, lijkt het de CHJO een goed idee om eens in de politieke wereld rond te zien en te bekijken wt ons het komende jaar van de verschillende politieke groeperingen te wachten staat. Ter wille van het overzicht hebben we ons beperkt tot de drie belangrijkste politieke groeperingen in ons land, te weten de socialisten, de liberalen en de christen-democraten.

Waar het ons nu om gaat is de belangrijke verschillen op te sporen tussen deze drie groepen. Dit kan waarschijnlijk het beste aan de hand van een paar actuele onderwerpen. Om dit beter te beoordelen heeft de CHJO een congrescommissie ingesteld die de verschillende politieke programma's is gaan bekijken om de belangrijkste verschillen op te sporen. Het is van het grootste belang, dat jonge kiezers ook op de hoogte zijn van deze verschillen tussen de diverse politieke programma's.

Daarom organiseert de CHJO een conferentie over programvergelijking op 30 en 31 oktober 1976. Dank zij een subsidie van het Politiek Jongeren Kontakt kan iedereen tegen geringe kosten dit studieweekend bijwonen om in het voorjaar van 1977 meer verantwoord te kunnen stemmen!

Als sprekers komen onder meer: Mevrouw C. van den Heuvel, partijvoorzitter van de PvdA, dr. L. M. van Leeuwen namens het CDA, W. J. Vergeer, partijvoorzitter van de KVP, en de voorzitter van de Unie mr. O. W. A. Baron van Verschuer.

Opgave voor 1 oktober a.s. bij het secretariaat van de CHJO, Berkelstraat 78, Utrecht, tel. 030-884687, met gelijktijdige betaling van f 25,- op ons gironummer 501466 t.n.v. penningmeester CHJO, Weesp (werkelijke kosten plm. f 50,- p.p.). Zaterdagochtend 30-10 van 10.30 tot 12.30 uur is er tevens Algemene Ledenvergadering van de CHJO.

CDAktueel

FITEN EN MENINGEN

CHRISTEN DEMOCRATISCH APPEL

SPREEKBEURTEN PROF. DR. P. A. J. M. STEENKAMP

Dinsdag 19 oktober: Kwintshoeul, „Kastanjehof”, aanvang 20.00 uur.

Dinsdag 26 oktober: Ede, Cultureel Centrum „De Reehorst”, aanvang 20.00 uur.

NCRV UITZENDING OP 28 SEPTEMBER JA, VOOR HET CDA

De NCRV-televisie heeft, vooruitlopend op de beslissingen van ARP en CHU op 25 september a.s. een televisieprogramma in voorbereiding dat als werktitel heeft meegerekregen „Ja, voor het CDA”. Het zal op dinsdagavond 28 september worden uitgezonden van 22.00 uur tot 22.40 uur.

De bedoeling van het programma is dat vooral worden belicht de identiteit van het CDA als nieuw ontstane politieke eenheid op nationaal niveau: waar staat het CDA voor, is het méér dan drie samengevoegde lijsten, wat zijn de verbindende beginselen en denkbeelden, waar staat het CDA t.o.v. de PvdA en de VVD, en de consequenties van het gezamenlijk opereren: is er sprake van een nieuw begin in de Nederlandse politiek, welke initiatieven en veranderingen mogen we verwachten?

Ongeveer de helft van het programma zal tevoren op film worden opgenomen in Utrecht en Den Haag.

Het tweede gedeelte komt uit Studio VI van de NOS in Hilversum.

In totaal zullen door de NCRV een 70 personen worden uitgenodigd. Hiertoe behoren prof. dr. P. A. J. M. Steenkamp, de drie partijvoorzitters H. A. de Boer, W. J. Vergeer en mr. O. W. A. Baron van Verschuer, prof. dr. B. Goudzwaard, drs. W. K. N. Schmelzer, drs. A. D. W. Tilanus en vele anderen.

Redakteur-samensteller en presentator is Gerard van den Berg, de produktie heeft Ella Weisbrot, de regie Cees van Doyeweert.

DE NEDERLANDER NIEUWE CDA-VERBANDEN

In de afgelopen maanden zijn weer een aantal CDA-verbanden erkend. Het betreft de CDA-verbanden in de Kamerkringen Utrecht, Arnhem en Nijmegen (samen de provincie Gelderland) en in de gemeenten Asten, Heerhugowaard, Koudekerk a.d. Rijn, Lelystad, Lopik, Maarn, Purmerend, Tiel, Vianen, Wonseraal.

CDA BIJENKOMST DEN HAAG

Het CDA-Den Haag, de federatie van Haagse kiesverenigingen van KVP, ARP en CHU belegt op woensdagavond 29 september aanstaande de traditionele bijeenkomst, waarop commentaar gegeven wordt op troonrede en miljoenennota.

Dit commentaar geven het Tweede-Kamerlid J. van Houwelingen (ARP) en het Eerste-Kamerlid W. Vergeer (KVP). De bijeenkomst wordt gehouden in een zaal van hotel Bel Air aan de Johan de Wittlaan te Den Haag, aanvang 8 uur.

PRESENTATIE CDA SCHERPENZEEL

Het CDA-verband te Scherpenzeel (Gelderland) belegt op donderdag 11 november een presentatie-avond in een zaal van het Activiteitscentrum aan de Hovenierslaan, aanvang 8 uur. Geproken wordt door burgemeester jhr. drs. P. A. C. Beelaerts van Blokland van Amstelveen, burgemeester M. W. Schakel van Noordeeloos (tevens Tweede-Kamerlid) en oud-minister drs. W. K. N. Schmelzer. Het thema is: Gedreven door het evangelie, met een taak voor morgen, nationaal zowel als internationaal.

31ste jaargang no. 2

augustus/september/oktober 1976

Vrouwengeluiden

KWARTAALBLAD VAN DE CENTRALE VAN
CHRISTELIJK-HISTORISCHE VROUWEN

Redactie: Mevr. Mr. L. G. Baud, Kerkplein 16, Breukelen
Tel. 03462 - 1473
Administratie: Mevr. A. Logt-Jalving, Boekweitlaan 25, Hoogeveen,
Tel. 05280 - 65232
Penningm.esse: Mevr. A. M. v.d. Linde-Pelger, Geert Grootestraat 146,
Zwolle, Tel. 05200 - 34024
giro 538750 t.n.v. de Centrale C.H. Vrouwen

Het nieuwste nummer van Vrouwengeluiden begint met een politieke rondblik van de presidente. De verkiezingen van 1977 naderen snel. Het CDA wordt steeds meer een realiteit. Op het CDA-Congres van 10/11 december aanstaande zal het CDA de start geven voor de verkiezingscampagne. De presidente doet een beroep op alle CH-Vrouwen om mee te doen aan alle verkiezingsactiviteiten.

STUDIEBIJENKOMST 6 OKTOBER

De Stichting Kader- en Vormingswerk van de CHU organiseert op 6 oktober a.s. in het Jaarbeurs Congrescentrum te Utrecht een studiebijeenkomst voor vrouwelijke gemeenteraadsleden en kaderleden. Het is te hopen, dat vele CH% Vrouwen, die een politieke functie hebben, deze dag kunnen vrijmaken. Aanmelding kan geschieden tot 1 oktober a.s. bij de CHU te 's-Gravenhage door betaling van f 7,- op giro 169900 ten name van de CHU.

Lunch en consumpties zijn in die prijs begrepen. eiskosten boven de f 5,- worden vergoed.

HET PARLEMENT

Het Eerste-Kamerlid, mevrouw A. A. ten Kate-Veen, geeft een uitvoerig verslag van de behandeling van de opiumwet in de Eer-

ste Kamer. Onder de titel „Abortuswetgeving” geeft het Tweede-Kamerlid A. D. W. Tilanus een zeer goed overzicht van de twee abortuswetten, die in behandeling waren bij de Tweede Kamer. Mevrouw H. Evenhuis-Essen geeft een verslag van een commissievergadering van de Tweede Kamer waarin het emancipatiebeleid van de regering is besproken. Het is boeiend om deze drie verschillende artikelen te lezen over deze drie zo uiterst actuele onderwerpen, waarbij de vrouwen zozeer zijn betrokken.

DIVERSEN

Daarnaast worden in het nummer allerlei activiteiten aangekondigd. Tenslotte is er een boeiend verslag van de vergadering van de Raad van de Europese Vrouwen Unie in Bonn. Wie dit verslag leest krijgt een indruk van de vele problemen die nog moeten worden opgelost voor de verkiezingen in Europees verband worden gehouden, hetgeen in 1978 te verwachten is. Wilt u dit alles lezen?

Meldt u dan als lid van de Centrale van CH-Vrouwen bij mevrouw J. J. M. van der Mei-Zilverentant, Meentweg 96 te De Meern. De kosten ad f 5,- per jaar behoeven voor niemand een bezwaar te zijn.

publikaties CDA-instituten

Energiebeleid

Rapport van een commissie van de wetenschappelijke instituten van KVP, ARP en CHU een analyse van vraag en aanbod, mondiaal en in Nederland, en van de dreigende knelpunten bij de energievoorziening / uitgangspunten voor een energiebeleid / opties voor beleidsbestemmingen
68 pag. / f 5,25

andere recente publikaties:

Gerede twijfel

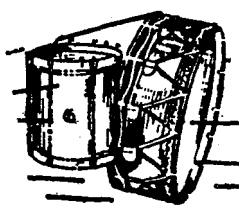
bijdrage tot de discussie over de perspectieven van onze economische ontwikkeling
3e druk; 30 pag.; f 3,75

Groen licht 1975

nota van de Landbouwcommissie van de CDA-fracties in de Tweede Kamer over de problemen in land- en tuinbouw
2e druk; 7 pag.; f 1,25

alle prijzen inclusief verzendkosten

Bestellingen:
giro 6045001 t.n.v. Lohmanstichting
te Den Haag; met vermelding van
titel(s) en aantal.
Wassenaarseweg 7, Den Haag;
telefoon 070-246791.

VAN DER GLAS Heerenveen

Blaas- en
Slaginstrumentenfabriek
Telefoon 05130-22652

CDAktueel

FEITEN EN MENINGEN

CHRISTEN DEMOCRATISCH APPÈL

Samen verantwoordelijk voor het onderwijs? maar hoe?

DOOR HANS HOYINCK

Veelomvattende plannen hebben de neiging uitvoerige commentaren uit te lokken. De Contourennota van minister Van Kemenade (u weet wel: het plan om tegen het jaar 2000 het gehele onderwijs in Nederland te hervormen) is zo'n veelomvattend plan. Het commentaar op het plan, dat de wetenschappelijke instituten van KVP, ARP en CHU in mei jl. onder de titel „Samen verantwoordelijk voor het onderwijs” nu publiceerden, is ruim 70 pagina's omvattend rapport geworden vol kritische commentaren, beschouwingen, waarschuwingen, suggesties en conclusies.

Wie de verleiding niet kan weerstaan om alvorens het rapport in zijn geheel te lezen eerst even vlug die conclusies - aan het einde van elk hoofdstuk en aan het slot van het rapport - door te lezen zal niet eenvoudig antwoord kunnen geven op de vraag wat nou precies de toon van het rapport is. Volgens mij komt dat vooral doordat de opstellers van het commentaar weliswaar op een belangrijk aantal punten de minister best willen volgen, maar dan op eens weer lijken te aarzelen of zelfs bepaalde plannen afwijzen; vooral wanneer de vrijheid van onderwijs in het geding komt.

VERRASSEND

Een voorbeeld. Het is bepaald verrassend dat conclusie 2 op pagina 70 begint met vast te stellen dat „wij met de gegeven uitgangspunten kunnen instemmen”. Voorwaar geen geringe mededeling. Maar daaraan wordt dan ogenblikkelijk toegevoegd (conclusie 3), dat om een pluriforme onderwijsontwikkeling te kunnen garanderen „de vrijheid van onderwijs onverkort dient worden gehandhaafd”. Niet dat daar iets op tegen is. Integendeel. Maar is het nu nodig om, zoals het commentaar doet, dit argument met zo'n veertig tot vijftig maal in allerlei varianten ten tonele te voeren? Mij dunkt van niet. Je moet als lezer dan wel het gevoel krijgen dat hier een stokpaard wordt bereden, waardoor het tegendeel wordt bereikt van wat het commentaar bedoelt.

Het betoog wordt erdoor verzwakt in plaats van versterkt. Dat is jammer, want er is werkelijk wel iets meer aan de hand dan de vraag of en zo ja hoe de status quo - hoe belangrijk ook - van het onderwijsbestel in Nederland moet worden gehandhaafd. De commentatoren zelf bewijzen dit waar zij uitvoerig en soms tot in detail ingaan op de onderwijsstructuurproblemen, de hoofdschotel van de Contourennota.

AARZELING

Veel meer hebben de schrijvers het gelijk aan hun kant, waar hun aarzeling of afwijzing van onderdelen van de Contourennota wordt ingegeven door het inderdaad niet geringe aantal onduidelijkheden en onzekerheden, dat de minister de critici voorschotelt. De financiële paragraaf (of juist gezegd het ontbreken daarvan) en het hoofdstuk Open School zijn hiervan de in het oog springende, maar bij lange na niet enige voorbeelden.

VEEL VRAGEN

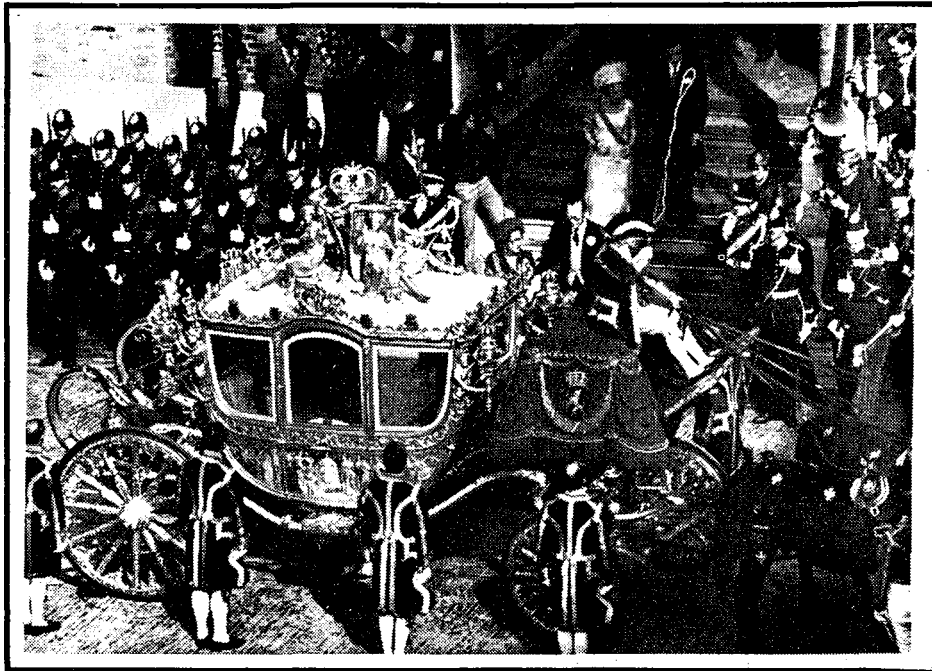
Hier blijkt hoe nauwgezet de commissie eigenlijk wel te werk is gegaan. Dat heeft geresulteerd in een zeer groot aantal vragen, vraagtekens en vraagpunten (veel te veel om hierbij op te sommen), die de minister bij wijze van invuloefening in de komende tweede versie van de Contourennota mag beantwoorden. Ik vermeld er een aantal.

- Wat worden aard en functie van het zgn. „ontwikkelingsprofiel” van de leerling (aan het einde van de middenschool).
- Hoe stelt de minister zich voor de bovenschool handen en voeten te geven? Waarom worden er selectie-drempels ingebouwd en hoe worden die verantwoord? Is „zelfstudie onder begeleiding” wel een haalbare kaart voor dit schooltype?

- Waarom het scherpe onderscheid tussen onderwijsontwikkeling en -vernieuwing? Is het niet verstandiger om wat meer aan te tekenen bij de veranderingen die zich in het huidige onderwijs aftekenen?
- Wil de minister de - nogal kunstmatige - leeftijdsindeling waarop de onderwijsstructuur wordt gebouwd in onderwijskundige zin nader toelichten?
- Waar zijn de vanuit maatschappelijk en onderwijskundig oogpunt doorslaggevende argumenten te vinden voor verlenging van de leerplicht tot 18 jaar?

MENSBEELD

Toch zijn dit vragen van ondergeschikt belang wanneer we in kort bestek de visie van de minister op de hoofdrolspelers in het onderwijs - kind, leraar, ouders - vergelijken met die van de commentatoren. De minister komt niet veel verder dan de noodzaak van „maatschappelijke weerbaarheid, wendbaarheid en mondigheid” waartoe het onderwijs het kind moet op-

Somber met voorbedachte rade

Natuurlijk heb ik ook regelmatig een zeer zorgelijk gezicht gezet als de kansen van het CDA aan de orde waren en allerlei verdrietige berichten via de kranten tot diep in het land doordrongen. Nu was het niet zo dat ik mij werkelijk ongerust maakte over de strijd, die in de toppen van de drie christen-democratische partners woedde. Eerder dacht ik er goed aan te doen mijn verontrusting en zorg breed uit te meten om mee te helpen druk op de ketel te krijgen en zo de hogere regionen te forceren tot beslissingen, die nog alleen maar een bevestiging zouden zijn van de politieke praktijk van de meer modale christen-democraat in de plaatselijke en regionale samenwerkingsverbanden.

* * *

En eerlijk gezegd had ik persoonlijk ook helemaal geen reden om somber te zijn gezien mijn eigen ervaringen in Rotterdam bij het tot standbrengen van een plaatselijk CDA. Er deden zich zeker de zelfde verschijnselen voor in 1973 en 1974 bij het tot standbrengen van een gemeenschappelijke CDA-lijst voor de gemeenteraad van Rotterdam en het daarom heen formeren van bestuurlijk kader als wij thans zien bij de voorbereiding van de Tweede Kamerverkiezingen. De bedoelingen van ieder waren in principe goed, maar er werden toch maar ontzettend veel mensen vrij plotseling bij elkaar gezet om samen na te denken, waarover zij in het verleden gewend waren in veel kleinere en nauwer omsloten kring te spreken. En dat gaf wel eens problemen, vaker meer problemen van met elkaar om leren gaan dan van werkelijk principiële aard.

* * *

Nu, een paar jaar na die spannende verkiezingen in Rotterdam waarbij zeker niet alleen de vraag was of de partij van de arbeid de absolute macht in de stad zou kunnen grijpen, maar ook of het CDA in Rotterdam zou aanslaan, kan ik slechts lachend terugzien op het moeizame millimeterwerk wat toen verricht is om tot resultaten te komen.

Wat zijn die resultaten dan? Een goed verkiezingssucces voor de CDA-lijst. De prognoses waren zeven, hooguit acht zetels voor de christen-democraten in Rotterdam en het werden er tien. Een uitstekend samenwerkende fractie, waarin KVP-ers, ARP-ers en CHU-ers wonderwel blijken te passen, zelfs hun typische „verfijningen” in de praktische politieke opstelling vanuit hun eigen achterban in aanmerking genomen.

En voorts een plaatselijk federatiebestuur, dat inderdaad het klimaat wist te scheppen waarin de CDA-fractie een eigen gezicht kan laten dat bepaald meer is dan de optelsom van minder omstreden standpunten van individuele partijvertegenwoordigers.

* * *

Ik ben er vast van overtuigd, dat we ditzelfde te zien krijgen wanneer de CDA-lijst gestalte heeft gekregen in een Tweede Kamerfractie, die er dan ook werkelijk iets nieuws van moet maken.

In dit licht vind ik de vraag „hoe staat het CDA erbij” gemakkelijk te beantwoorden. Het perspectief is uitstekend, lokale en regionale ervaringen leren dat. (Zelfs waar het nog niet goed gaat is dat vaker te wijten aan mensen in functies, die zich bedreigd voelen dan dat zich zulke fundamentele verschillen van inzicht voordoen.)

Een andere vraag is hoe men buiten de gelederen van de christen-democraten tegen dat perspectief aankijkt.

Politieke tegenstanders hebben de neiging daar verveeld over te doen. Ik denk dat ze daarmee een stukje van innerlijke twijfel voor een nieuwe machtsfactor.

Voor een bepaalde groep van kiezers, die zich de laatste jaren ongebonden gedragen heeft, zou het CDA wel eens een nieuw perspectief kunnen bieden, dat zij niet gevonden hebben bij eerdere politieke keuzen, misschien nog het meest bij die kiezers, die hun buik vol hebben van het opdelen in links en rechts met alle toegespitste tegenstellingen van dien.

Frans Jozef van der Heijden, gemeenteraadslid voor het CDA in Rotterdam.

voeden. Niet onbelangrijk al die zaken, toegegeven. Maar ze schieten wel tekort waar het mensbeeld van de christen-democratische partijen naar voren komt en de betekenis van het onderwijs voor de bepaling van dat mensbeeld. „Het onderwijs dient de leerlingen (ook) te confronteren met bijbelse normen van gerechtigheid en naastenliefde. Waarden als vrijheid, verantwoordelijkheid en dienstbaarheid dienen van hieruit gestalte te krijgen”. Dat is iets heel anders dan de termen van maatschappelijke startpositie van waaruit volgens de Contourennota het gedrang - het gevecht zo u wilt - om de maatschappelijke meest in aanzien staande posten begint vanuit de fictie van de gelijke kansen. De zorgvuldigheid waarmee de commissie daadwerkelijk in het oog houdt, waar het allemaal om draait - het kind, de onderwijzer in de klas, de ouders - is mijns

inziens het meest positieve element uit het gehele commentaar. Dat het van kind, leraar en ouders wel zo ongeveer zal moeten komen blijkt nog eens, als het commentaar de nadruk legt op de beleving van de verantwoordelijkheid van degenen die bij het onderwijs betrokken zijn en op de - in de Contourennota ontbrekende of onvoldoende - aandacht voor het leerproces in klas en groep.

ONDERWIJS - ARBEIDSBESTEL

De sterke nadruk die de Contourennota legt op de wisselwerking tussen onderwijs en maatschappij verplicht de commissie tot het maken van een aantal kritische opmerkingen. Daarbij loopt het probleem van de relatie onderwijs-arbeidsmarkt begrijpelijkerwijze voorop. Het is verheugend dat het commentaar er daarbij vanuit gaat, dat het uit de aard der zaak onmogelijk is om onderwijs en arbeidsmarkt voortdurend perfect op elkaar afgestemd te hebben en te houden. Het onderwijs kan in het beste geval zo worden gestructureerd, dat wanneer zich, zoals thans, fricties voordoen de schade zo beperkt mogelijk blijft. Deze afstemming mag er echter niet toe leiden, zegt de commissie, dat het onderwijs zich zonder meer zou moeten aanpassen bij de vraag op de arbeidsmarkt. Het zou interessant geweest zijn als de commissie iets concreter had aangegeven, waar hier een grens moet worden getrokken, vooral omdat zij tegelijkertijd het anticiperen door het onderwijs op de toekomstige situatie op de arbeidsmarkt - terecht overigens - een hachelijke zaak noemt. Naast afstemming van aanbod op vraag vermelden de commentatoren de mogelijkheid om het omgekeerde te doen. Het lijkt me dat de commissie voor wat deze mogelijkheid betreft wel enigszins optimistisch te werk gaat. Veel meer perspectieven biedt naar mijn idee het voorstel van de commissie om de vrijwillige regulering op een dusdanig niveau te krijgen, dat het noodzakelijke evenwicht daardoor op de lange duur in gunstige zin zal worden beïnvloed.

TWEDE RONDE: VOORJAAR 1977

Het antwoord van de christen-democraten op de openingszet van de minister bevat, ook voor niet-gewijden, veel interessante punten. Hoe de Contourennota daarop reageert zal over ongeveer een half jaar duidelijk worden, wanneer de tweede versie van de nota zal worden gepubliceerd. Een soort antwoord in tweede termijn van de commissie op die herziene versie kan niet worden gemist. Ben benieuwd op welke punten de wapens dan zullen worden geslepen.

CDAktueel

FEITEN EN MENINGEN

CHRISTEN DEMOCRATISCH APPEL

Nieuw computerprogramma voor leden-, contributie- en abonnementenadministraties

C.D.A.-partners samen in de computer

De samenwerking in C.D.A.-verband heeft ertoe geleid, dat de leden- en contributie-administraties van A.R.P., C.H.U., K.V.P. en C.D.A. met ingang van 1977 van één gezamenlijk computerprogramma gebruik gaan maken. De voorbereidingen om het systeem tijdig gereed te hebben zijn in volle gang.

In 1975 begonnen oriënterende besprekingen met een aantal computer-service-bureaus. Van meet af aan lag het namelijk in de bedoeling niet zelf tot aanschaf van een computer over te gaan, maar de werkzaamheden uit te besteden bij een service-bureau. Na een gedegen vergelijkend onderzoek stelde de „computer“-werkgroep, bestaande uit H. Lindenburg (C.H.U.), F. Zimmerman (K.V.P.) en M.N.G. Kool (A.R.P.) aan de besturen van de drie partijen en van het C.D.A. voor een gezamenlijk computerprogramma te doen ontwikkelen door de Automatiseringsmaatschappij IJselbrein B.V. te Deventer. In februari 1976 gaven de partijbesturen het groene licht en kon met de eigenlijke werkzaamheden worden begonnen.

De beslissing van de partijbesturen om nauwer te gaan samenwerken op het gebied van leden- en contributie-administratie geeft uitzicht op een aantal voordelen. De vier partners laten immers voor gezamenlijke rekening het computerprogramma ontwikkelen. terwijl de totale kosten volgens een inmiddels vastgestelde sleutel zullen worden verdeeld. In wezen betekent dit voor elk der partners een belangrijke kostenbesparing.

Verder wordt door de samenwerking op computergebied de inrichting van de ledenbestanden precies gelijk, zodat bij een eventuele fusie van de partijen met beperkte kosten en weinig moeite één ledenbestand kan worden gerealiseerd. Let wel: de bestanden van A.R.P., C.H.U., K.V.P. en C.D.A. blijven op dit moment volkomen gescheiden!

Huidige situatie

Tot nu toe worden de ledenbestanden van de partijen op verschillende manieren bijgehouden.

Het C.D.A. heeft een eenvoudig ingericht bestand op kaartjes en adresplaatjes, De C.H.U. werkt eveneens met adresplaatjes, een zgn. scriptomatic-systeem. De K.V.P. heeft in eigen beheer een ponskaart-installatie, zgn. hollerith-apparatuur.

Nog geen tien jaar geleden een moderne vorm van administratie. Thans door de ontwikkelingen der techniek achterhaald en gedoemd binnenkort geheel te verdwijnen. Tenslotte de A.R.P., welke sinds 1971 het ledenbestand heeft vastgelegd op een magnetische band (tape); dit bestand wordt één keer per

maand bijgewerkt door een computer van het servicebureau van I.B.M. te Zoetermeer.

Deze verschillende systemen zullen dus aan het eind van dit jaar verdwijnen en opgaan in één groot, modern systeem, dat per computer zal worden bijgehouden door IJselbrein te Deventer.

Tijdschriften

De samenwerking op computergebied blijft niet alleen beperkt tot de leden-administraties. Het nieuwe systeem wordt zodanig ingericht, dat ook de contributie-administraties er door kunnen worden verzorgd. Alle partijen innen immers de contributies centraal per acceptgirokaart.

Daarnaast zal voor alle tijdschriften van de C.D.A.-partijen ruimte in het systeem worden gereserveerd. Dit betekent, dat niet minder dan 14 periodieken van het systeem gebruik kunnen maken. De adressenbestanden kunnen er door worden bijgehouden, de adressen geprint en de acceptgirokaarten en incassogiro's vervaardigd. Welke bladen betreft het precies? Dat zijn in de eerste plaats de ledencontactorganen:

A.R. Post (A.R.P.), De Nederlander (C.H.U.), Politiek Nieuws (K.V.P.) en C.D. Aktueel (C.D.A.). Verder de weekbladen Nederlandse Gedachten (A.R.P.) en De Nederlander (C.H.U.). Vervolgens de wetenschappelijke bladen: A.R. Staatskunde (A.R.P.), Christelijk-Historisch Tijdschrift (C.H.U.) en Politiek Perspectief (K.V.P.).

Ook de bladen voor de gemeente- en provinciebestuurders: De Magistratuur (A.R.P.), Gemeentebeleid (C.H.U.) en Gemeente en Gewest (K.V.P.). Tenslotte zijn er dan nog Vrouwengeluiden (C.H.U.) en Politiek Overzicht (C.D.A.-instituten). In totaal dus 14.

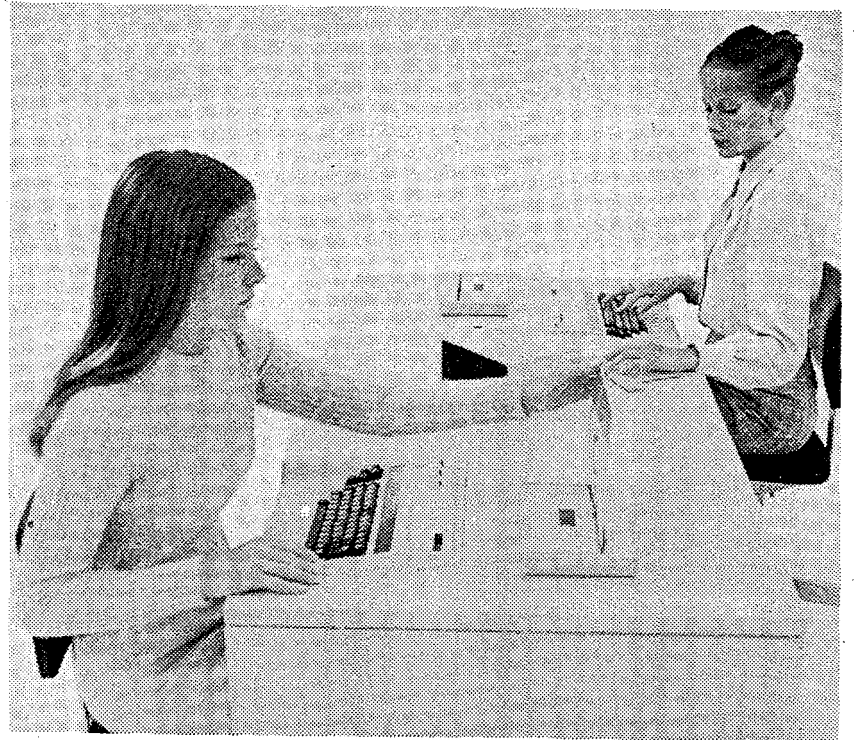
Doel

Bij de opzet van het vastgelegde systeem is er vanuit gegaan, dat de procedures voor alle partijen gelijk zijn, zodat bij integratie van de drie partijen (A.R.P., C.H.U. en K.V.P.) tot één partij (C.D.A.) het systeem bruikbaar blijft.

Tevens is er vanuit gegaan, dat alle output (ledenlijsten, acceptgiro's etc.) afzonderlijk (voor elk der partijen) wordt geproduceerd.

Kort samengevat is het doel van het nieuwe systeem als volgt:

- het vervaardigen van adressen t.b.v. de verzending van de diverse tijdschriften, zodanig, dat bij de P.T.T. een maximale korting kan worden bedongen;
- de inning van de contributies en abonnementsgelden per acceptgirokaart of incassogiro;
- de bewaking van de betalingsachterstand; binnenkomende betalingen worden geregistreerd en leden, die na een bepaalde termijn niet

Een workstation van het I.B.M.-diskette-systeem, zoals het C.D.A. in de toekomst gaat gebruiken

betaald hebben, worden aangemaand;

- het verstrekken van financiële overzichten t.b.v. de boekhouding;
- het verstrekken van bestuurlijke informatie en statistisch materiaal;
- het bijhouden van de contributieverdeling per afdeling.

Service

Aan plaatselijke afdelingen/kiesverenigingen kan bij invoering van het nieuwe systeem een belangrijke service worden aangeboden.

Het wordt dan namelijk mogelijk het eigen adresbestand aan te vragen en afgedrukt te krijgen op lijsten of zelfklevende etiketten, die gebruikt kunnen worden en eenmaal per 14 dagen, tezamen met de mutaties van de partijen, zullen worden aangeboden ter verwerking door de computer.

Opbouw systeem

Met de opbouw van dit omvangrijke computersysteem is veel tijd gemoeid. Zoals gezegd besloten de partijbesturen in februari j.l. tot deze administratieve samenwerking.

Direkt daarna werd contact opgenomen met de Automatiseringmij. IJselbrein om de voorbereidingen te starten. Afgesproken werd, dat iedere woensdag de C.D.A.-computerwerkgroep zou vergaderen met medewerkers van IJselbrein.

In februari en maart werd gewerkt aan een globale beschrijving van het systeem. In april en mei is het systeem tot in details uitgewerkt. Aan de laatste details wordt nu de hand gelegd. Deze maand wordt begonnen met de programmering, welke in de zomermaanden zal worden voltooid.

Daarna kan het programma worden getest. Wanneer de in het najaar te nemen proeven gunstig verlopen kunnen in november de diverse leden- en abonnementsbestanden worden omgezet in de gewenste volgorde ten behoeve van het nieuwe systeem. Als alles goed verloopt is het nieuwe systeem per 1 december 1976 operationeel, zodat in de maand december van dit jaar de

acceptgirokaarten voor de contributie, 1977 kunnen worden vervaardigd en verzonden.

Interne regelingen

Voor die tijd moet er echter nog veel gebeuren. Niet alleen het programmeren, testen en converteren moet tijdig worden voltooid. Ook intern moeten nog belangrijke regelingen worden getroffen. Het ligt bijvoorbeeld in de bedoeling de leden-, contributie- en abonnementsadministraties gezamenlijk te huisvesten. Verder moeten voorbereidingen worden getroffen voor een nieuwe, moderne vorm van mutatie-invoer.

Eén keer per twee weken worden mutaties (adreswijzigingen, nieuwe aanmeldingen, afvoeringen, contributiebetalingen etc.) ter verwerking aangeboden aan de computer. Al deze gegevens, op de machinaal te verwerken acceptgirokaarten na, zullen op uniforme wijze moeten worden vastgelegd. Naar het zich nu laat aanzien zal de keus vallen op een nieuwe manier van invoer, n.l. het diskettesysteem van I.B.M. Van I.B.M. zal dan een workstation worden gehuurd, waarop de mutaties kunnen worden ingetoetst. De ingetoetste gegevens verschijnen op een beeldscherm. De gegevens kunnen dan worden gecontroleerd, zowel door de typiste als door het workstation, dat de volgorde der gegevens op juistheid toetst.

Wanneer een ingetoetste mutatie foutloos lijkt, kan deze worden „weggeschreven“ naar een diskette.

Dat is een minischijf (een soort grammofoonplaat) met een diameter van 20 cm, waarop maar liefst ca. 2000 mutaties kunnen worden vastgelegd. Dat „grammofoonplaatje“ met mutaties gaat naar de computer in Deventer, waar de mutaties in de diverse bestanden worden verwerkt. De resultaten (output) komen vervolgens terug naar Den Haag. Wanneer alles volgens plan verloopt zullen de C.D.A.-partners in december 1976 beschikken over een modern verwerkingsysteem voor alle leden-, contributie- en abonnementsadministraties.

publikaties CDA-instituten

Plichten en perspectieven,

aanzet voor een profielschets van het CDA.

Deze brochure wil het kader tot steun zijn in zijn opdracht van het CDA een stuwende beweging te maken in het politieke bestel, met overtuigingskracht, ook buiten eigen kring.

Prijs: f 3,90,

alle prijzen inclusief verzendkosten

Bestellingen:

giro 604500 t.n.v. Lohmanstichting te Den Haag; met vermelding van titel(s) en aantal.

Wassenaarseweg 7, Den Haag; telefoon 070-246791.

Wat is en doet de landelijke CDA-Commissie ledenwerving?

Velen zullen waarschijnlijk niet weten, dat de landelijke CDA-commissie ledenwerving bijna twee jaar geleden is ingesteld en bestaat uit twee vertegenwoordigers van ieder der partijen en van de rechtstreekse leden, onder voorzitterschap van de heer P. van Zeil.

De instelling van deze commissie was een blijk van vertrouwen in het slagen van het CDA. Deze positieve stap bewijst nu juist te zijn geweest, gezien de beslissing deze maand over de ene lijst. Oktober is dan ook het moment dat de commissie naar buiten zal kunnen gaan optreden.

De besprekingen die in de commissie zijn gevoerd, hebben zich niet alleen beperkt tot het technisch/organisatorische vlak. Zeer belangrijk is ook geweest het elkaar leren kennen en het naar elkaar toegroeien. Zo kon men komen tot een overeenstemming over de opvatting, niet alleen onder welk motief de ledenwerfaktie zou kunnen starten, doch ook hoe deze later zou kunnen worden gekontinueerd, zonder dat daarbij aan de identiteit van elk der partijen zou behoeven te worden getornd.

NIET INCEDENTEEL

Wij menen niet onbescheiden te zijn wanneer wij zeggen dat hoewel de activiteiten van onze praktizerende politici het voorname gezicht naar de buitenwereld uitmaken, een ledenwerfcommissie voor het CDA daar toch wel direkt achteraan komt. Ledenwerving is niet een incidentele aktie zoals verkiezingskampanjes, doch is een onderwerp, dat ononderbroken de aandacht vergt en ook een uitgesproken kontinu karakter behoort te hebben. De juiste wijze van aktie voeren zal dan ook mede een belangrijke faktor zijn waarmee het CDA zich aan de buitenwereld zal vertonen en wij hopen en vertrouwen dan ook, dat deze overtuiging bij alle CDA-ers straks zal worden aangetroffen.

De taak van onze commissie zal zijn landelijke akties op het gebied van de promotion en publiciteit te begeleiden en te koördineren. Dat geldt bij akties voor het werven van nieuwe leden en kiezers. Vanzelfsprekend zal de dienstverlenende taak hierbij voorop staan. Verder zal zorggedragen moeten worden voor een goede opvang van nieuwe leden.

Voor de eerstkomende periode, die in het teken zal komen te staan van de aanstaande verkiezingen in 1977, zal de Ledenwerfcommissie fungeren als één der stafwerkgroepen van het Centale Verkiezingscomité van het CDA

BELANGRIJK

Persoonlijk ben ik van mening, dat de overeenstemming over het gezamenlijk voeren van ledenwerfacties en de wijze waarop, het belangrijkste resultaat zijn ge-

weest. Het federatieve verband van het CDA doet dan ook aan de eensgezindheid geen afbreuk, hetgeen zal blijken uit de gemeenschappelijke ledenwerfacties, die gevoerd zullen worden onder het motto: „Wordt nu lid van het CDA en geeft u dus op bij ARP, CHU, KVP, of rechtstreeks”. Dat dit kan, is iets waar wij allen trots op mogen zijn en het bewijst, dat de buitenstaanders en critici, die het CDA niet zagen zitten, ongelijk hebben gekregen.

C. J. Aafjes - Sekretaris

Van basis en top

GEDACHTEN EN WENS

Drees jr. (in Accent) houdt het er op, dat er geen CDA komt. De onderlinge spanningen acht hij daarvoor te groot. Komt het CDA er niet, dan ziet hij nieuwe ruimte ontstaan voor zijn DS'70. Wishful thinking?

TEGENSPRAAK

Soms dreigt eensgezindheid te groot te worden, als ik het CDA-lid van de wijkraad in Krommenie, H. J. Hendriks, goed heb begrepen. Dan vervalt men namelijk in „gezapigheid.” De democratie, zegt Hendriks, wordt nog steeds overeind gehouden door tegenspraak. Die houdt de geesten wakker.

WERF-KRACHT

„Doe als Ans van der Werf, zeg ik in elke provincie, want er gaat werfkracht van haar uit.” Als u dit Piet Steenkamp ooit ook eens hoort zeggen, weet dan dat de CDA-voorzitter op mevrouw A. M. van der Werf-Terpstra doelt. Zij heeft veel gedaan voor de totstandkoming van de Gelderse CDA-federatie, welke onlangs te Apeldoorn officieel beslag kreeg.

LELYSTAD

Sorry, het is oud nieuws, maar het mag hier toch wel even worden vastgelegd: bij de plaatselijke verkiezingen in Lelystad is het CDA in deze overloopstad van Amsterdam de grootste partij geworden. De drie confessionele partijen behaalden 30,3 procent en dat was 3,3 procent méér dan de PvdA die op 27 procent bleef steken. De VVD werd met 21 procent goede derde. „Daaruit kan men voorzichtig de conclusie trekken,” zegt de Zwolse Courant, „dat men in Lelystad ja heeft gezegd tegen de grondslagen van het CDA.”

MEER CHARME

Een brievenschrijfster in het Brabants Dagblad: „Als vrouw begrijpt men dat het CDA

een wapperende vlag zoekt, die aan het Nederlandse volk het vertrouwen terugschenkt bij de volgende verkiezingen. Waarom doen de heren zo moeilijk in Den Haag? Neem een charmante dame uit het midden van het CDA en zij zal blijken geven een zelfstandige koers te kunnen varen.”

WISSE PRAAT

De nieuwe burgemeester van Ferwerderadeel, drs. Tijme Johannes Bouwers, mag, volgens de Leeuwarder Courant, „een wisse prater” worden genoemd. Wat dat dan ook moge betekenen. Hij was in Waddinxveen o.a. voorzitter van de CDA-raadsfractie. Landelijk wil hij voor het CDA graag een hechter fundament dan nu het geval is.

ANDERS DAN VROEGER

Om er nóg maar een burgemeester tegenaan te gooien: mr. C. P. B. Bevers, eerste burger van Hengelo (O) gaf (in de Twentsche Courant) uiting aan zijn hoop dat de KVP - waarvan hij lid is - zal opengaan in een CDA. „Christelijke politiek kn a priori nooit polariserend zijn” zegt hij. „Als christen behoort je open te staan voor alle mensen, ongedacht geloof, ras of politieke overtuiging. Vroeger was de

rechtlijnigheid van de pastoor maatgevend. Het CDA dat nu komt stelt zich anders op dan de R.K. Staatspartij van vóór en de KVP van na de oorlog.”

ONFATSOENLIJK

„Wij moeten kiezen uit een rij onfatsoenlijke zaken” verzuchtte het Gelderse Statenlid te Bokkel (CDA). En het was toch een heel fatsoenlijk onderwerp waarmede de door het CDA belegde hoorzitting zich bezig hield. Ze betrof de voorontwerpen-keuzennota van G.S. over het streekplan Veluwe. Maar als je het gevoel krijgt te moeten kiezen tussen het laten uitsterven van kleine dorpskernen of het vernielen van natuur en landschap door ruimere bebouwing, kmt een fatsoenlijk mens allicht in opstand.

EEN OVERTUIGING

Mr. O. W. A. Baron van Verschuer, voorzitter van de C.H.U. in gesprek met het Brabants Nieuwsblad: „Ik ben er van overtuigd dat alle nog hangende geschilpunten tussen de drie confessionele partijen tot een oplossing kunnen komen. De politieke eensgezindheid is al veel groter dan men overal veronderstelt.”

publikaties CDA-instituten Emancipatie

„Samen op weg naar een verantwoordelijke maatschappij”
publikatie van het CDA-Vrouwenberaad
artikelen en interviews
70 pag.; f 4,50

andere recente publikaties:

Energiebeleid

Rapport van een commissie van de wetenschappelijke instituten van KVP, ARP en CHU een analyse van vraag en aanbod, mondiaal en in Nederland, en van de dreigende knelpunten bij de energievoorziening / uitgangspunten voor een energiebeleid / opties voor beleidsbeslissingen
68 pag.; f 5,25

Gerede twijfel

bijdrage tot de discussie over de perspectieven van onze economische ontwikkeling
3e druk; 30 pag.; f 3,75
alle prijzen inclusief verzendkosten

Bestellingen:

giro 60 45 00, ten name van
Lohmanstichting, Den Haag, met
vermelding titel(s) en aantal.
Wassenaarseweg 7, Den Haag,
telefoon 070-24 67 91.

PRIOR

WEEGTECHNIEK

levert weegwerktuigen voor handel, industrie en landbouw

voor geïnteresseerden ligt klaar een prospectus met 160 afbeeldingen van de modernste weegapparatuur.

stuur vrijblijvend onderstaande bon in aan:

PRIOR WEEGTECHNIEK

postbus 29 - boskoop.

voor gratis algemene prospectus.

firma:

straat:

plaats:

tel.:

ter att. van:

Wie aan de toekomst bouwt
Bouwt op de C.H.U.
Met een advies dat u vertrouwd
Bouwt Meester's Bouwbedrijf voor u.

Vrijblijvend advies voor
renovatie - nieuwbouw - utiliteitsbouw.

**Meester's
Bouwbedrijf**

Oudedijk 5, Oldebroek. Telefon 05253-1230.

Voor uw

- ★ Dieselolie, Benzine, Petroleum,
- ★ Kolen, Huisbrandolie,
- ★ Tank-transporten
- ★ Butaan en Propaanagas
- ★ Campingflessen vullen
- ★ Container-vuilafvoer

„DE KLOK” Handelsmij. N.V.

WEST-VARKENOORDSEWEG 470
ROTTERDAM-24 - Telefoon 190200
Telefoon 325011 afdeling containers

korteweg

bouw en

aanneming maatschappij b.v. breda

HANAB B.V.

VALRENBURG - ZH Telefoon 01718-71941*

VEENDAM - Telefoon 05987-7800.

GASLEIDINGEN

KABELWERKEN

ZINKERS

STICHTING BURGERSCHAPS- KUNDE

Regeren - Reageren

Politieke partijen, democratisering, nieuwe bestuursvormen, sociaal-economische beleid, woningbouw.....

Een cursus burgerschapskunde
39 schriftelijke lessen voor f 30,-

Politiek bekeken

partijen en partijstelsel, volksvertegenwoordigers, recht en rechtspraak, gemeente en provincie, milieubeheer.....

een oriënteringscursus
12 schriftelijke lessen voor f 10,-

Werkende jongeren project

Een serie afleveringen op het gebied van maatschappijvorming voor werkende jongeren.

Informatie op sterk beeldende wijze en herkenbaar als behorende tot de leefsituatie van werkende jongeren.

8 afleveringen voor f 20,-

POLITIEK VEELSTROMENLAND

Socialisme, liberalisme, christen-democratie, marxisme, radicalisme...

Een cursus over politieke stromingen in Nederland

9 schriftelijke lessen voor f 20,-

DE GEMEENTERAAD

Het raadslidmaatschap, de begroting, ruimtelijke ordening, subsidieregelingen, gewestvorming.....

Een cursus gemeentepolitiek
24 schriftelijke lessen voor f 25,-

De ondernemingsraad

Wet op de ondernemingsraden, vergader-techniek, bedrijfseconomie, de vakbeweging, sociale verzekeringen, personeelsbeleid.....

Een cursus voor ondernemingsraad-leden
34 schriftelijke lessen voor f 45,-

onze school

Structuur van het onderwijs, onderwijs-wetten, de ouders en de school, contouren-nota, de financiën...

Een cursus voor iedereen

15 schriftelijke lessen voor f 35,-

STUUR EEN LEGE ENVELOP (ZONDER POSTZEGEL) AAN: **STICHTING BURGERSCHAPSKUNDE**, ANTWOORDNUMMER 235(N), LEIDEN ENUONTVANGT PEROMGAANDE UITGEBREIDE INFORMATIE! **TELEFOON 071-893403.**

BOUWBEDRIJF P. HULSBOS Jzn. B.V.

Venneperweg 873 - Nw.-Vennep.

NIEUW VENNEP - Telefoon 02526-2277

ABBENES - Telefoon 02524-226

KERKEN- EN SCHOLENBOUWERS BURGERLIJKE EN UTILITEITSBOUW

BUDDINGH NATUURSTEEN B.V.

Kanaalweg 10-11 — Telefoon 08385-19119

VEENENDAAL

AANNEMERSBEDRIJF

B.V. RADIX & VEERMAN

Oudelandsweg 30 - Tel. 03480-2204 - WOERDEN

Verbouw - Nieuwbouw door geheel Nederland

BOUWBEDRIJF

Fa. C. Spijker & Zn.

Van Ostadelaan 61.
Tel. 02150-11189-16777
HILVERSUM

Voor loodgieters-, gas-, sanitaire en leiwerken

(ook asfalt-shingles) in en op uw bouwwerken naar het sinds 1848 bekende en vertrouwde adres:

Gebr. BEKKER B.V.

REIJNDERSBUURT 11-13, LEEUWARDEN, POSTBUS 58
TELEFOON 05100-20841.

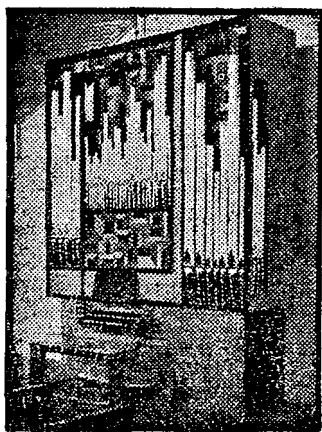
TOT 140% HYPOTHEEK

Kostel. vrijbl. off. Geen afsluitprovisie. Geldlening f 5000,-/36 x f 171,- enz. Advies en bemiddeling onroerend goed.

HUIZEN te k. gevr. en aangeboden.
Drs. J. A. Uding & Partners

Financ. adv. en vastgoed consultants.
v. Maerlantlaan 7 - Amersfoort.

033-17647.

Echte kerkorgels

ook voor hedendaagse kerken

ORGELBOUW

Ernst Leeflang

Tel. 055-217582 en 254130
APELDOORN.

TIMMER- EN AANNEMINGSBEDRIJF

J. STOUT

Dijklaan 84 - Telefoon 01825-590 - BERGAMBACHT

BOUW- EN AANNEMERSBEDRIJF

M. DE RAAD & ZN.

Pickéstraat 64 - Tel. 01719 - 2100 - 1831
Oude Zeeweg 33 - Tel. 01719-4500
NOORDWIJK

Stelt u prijs op

VAKWERK
KWALITEITS-
ARTIKELEN

dan

VAN ZEBEN'S

Woninginrichting N.V.
Laarstraat 12-20
Zutphen

EXPEDITIE- EN TRANSPORTBEDRIJF
Fa. M. Bouw & Zonen
VETKAMP 94 — NIJKERK
Tel. (03494) 1355

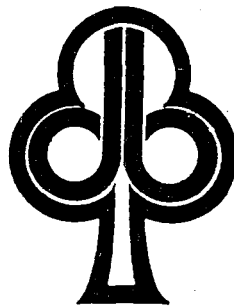
GEREGELDE LINDIENSTEN
DOOR GEHEEL NEDERLAND

KOCH

Telefoon 055-214259
Apeldoorn

Kerkorgels
Elektronische
orgels

voor kerk-, school-
en huismuziek.

Kistenfabriek
Nijkerk

N. DE BOER

de nederlander

CH-WEEKBLAD

Redactie: Postbus 8822 - 's Gravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

Unieraad kiest voor de ene CDA-lijst

De Unieraad (hoofdbestuur van de Unie) heeft zich in zijn vergadering van zaterdag 25 september jl. in het Jaarbeurscongrescentrum te Utrecht (ook de partijraad van de ARP vergaderde aldaar) met 55 tegen 3 stemmen uitgesproken om bij de komende verkiezingen voor de Tweede Kamer uit te komen met een gemeenschappelijke kandidatenlijst met ARP en KVP. Ook de 13 adviserende leden van de Unieraad stemden voor.

Hiermee gaf de Unieraad uitvoering aan de haar door de Algemene Vergadering van 22 mei jl. verstrekte machtiging om deze beslissing te nemen, tenzij er tussen mei en september een wezenlijke wijziging in de politieke situatie zou optreden, in welk geval de Algemene Vergadering zelf wenste te beslissen. En over deze „wezenlijke wijziging” vond een uitvoerige discussie plaats, waaraan veertien sprekers deelnamen. Immers, op 29 augustus heeft het algemeen bestuur van het CDA zijn standpunt bepaald ten opzichte van een z.g. intentieverklaring bij de Tweede Kamerverkiezingen van 1977. Dit standpunt, met 27 stemmen vóór en 6 stemmen tegen aangevaard, luidt als volgt:

„Het dagelijks bestuur van het CDA is van oordeel, dat er ruimte bestaat voor de Tweede Kamerverkiezingen op basis van programmavergelijking én wederkerigheid en intentieverklaring af te geven omtrent de gewenste Kabinetssamenstelling na de verkiezingen”.

Op de Algemene Vergadering van de CHU van 22 mei was nl. ook nog een motie aangenomen, waarin o.m. staat, dat wij ons verzetten tegen afspraken vooraf. In hoeverre is deze intentieverklaring daarmee nu in strijd?

Voorzitter Van Verschuier legde omstandig uit, dat er nog helemaal geen sprake is van een intentieverklaring, doch dat er op ver-

zoek van de ARP alleen ruimte is geschapen voor zo'n intentieverklaring. Het is zoals in elk bestuur vaak een kwestie van geven en nemen. Het was eenvoudig niet verantwoord om ter wille van deze intentieverklaring de ene lijst in de waagschaal te zetten. Wij blijven onze bezwaren houden. Het is geen kwestie van principe, in de praktijk zie ik deze intentieverklaring op basis van wederkerigheid er nog niet komen, aldus de heer Van Verschuier. Hij was ook tegen ont koppeling van goedkeuring van de ene lijst én de intentieverklaring. Mocht de vergadering tegen deze intentieverklaring stemmen, dan kan ik uw opdracht eenvoudig niet waarmaken, daar het algemeen bestuur van het CDA nu eenmaal in grote meerderheid ruimte wenst te scheppen voor een eventuele intentieverklaring. Ook de fractievoorzitter was niet gelukkig met deze koppeling. De christen-democraten vervullen een essentiële rol in de Nederlandse politiek, zonder deze valt er niet te regeren. Wij hebben een eigen identiteit en lonken noch naar de PvdA, noch naar de VVD.

TWEE GROEPEN

De sprekers vielen in twee groepen uiteen, vóór en tegen de z.g. intentieverklaring. Begrijpen de kiezers wel het verschil tussen „geen afspraken vooraf” en „wel een intentieverklaring”, aldus één der sprekers. Een ander wees op de gouvernementele gezindheid van de Unie, die ruimte dient te laten voor zo'n verklaring. De tegenstanders van de intentieverklaring wilden toch niet de ene lijst in gevaar brengen. Wij noemen geen namen, doch maken graag een uitzondering voor ons oudste erelid mr. dr. J. van Bruggen, die in een korte toespraak gewaagde van een blijde dag, waar jarenlang naar toe was gewerkt. Het einde kroont het werk, aldus spreker onder ap-

plaus van de aanwezigen, hetgeen hem een stevige handdruk bezorgde van prof. dr. P. Steenkamp, de voorzitter van het CDA die zojuist de AR-partijraad had verlaten en de CH-Unieraad kwam bijwonen.

Teneinde aan de bezwaren van sommigen tegemoet te komen, nam het bestuur een motie uit de vergadering over van de volgende inhoud:

„De Unieraad, op 25 september in vergadering bijeen, spreekt als zijn mening uit, dat met het geven van een z.g. intentieverklaring - vooral ter voorkoming van misverstand - de grootst mogelijke voorzichtigheid moet worden betracht en besluit deze mening ter kennis van het CDA-bestuur te brengen”.

Alvorens het voorstel over de ene lijst in stemming te brengen, werd eerst over deze motie gestemd. Met slechts één stem tegen werd zij aangevaard. Daarna volgde de stemming over de ene lijst met het reeds genoemde resultaat: 55 vóór en 3 tegen.

BELANGRIJKE DAG

Hierna sprak prof. Steenkamp, voorzitter van het CDA, een kort woord, waarin hij er op wees, dat wij de laatste tien jaar over bergen en door dalen zijn gegaan. Hij wou niet spreken van een historische dag, doch wel van een belangrijke dag. De historie zal over deze dag oordelen. Hij stelde nog eens duidelijk, dat hij bij de wordingsgeschiedenis van het CDA steeds aan drie eisen heeft vastgehouden.

a. Het CDA moet een christelijke partij zijn;

b. Wij zijn met drie partijen begonnen, dan ook met drie partijen eindigen;

c. Het CDA is een eigen richting in de Nederlandse politiek, geen bijwagen van links, noch van rechts.

Tenslotte dankte hij voor de bloemen-

hulde, die het Uniebestuur bij hem thuis heeft laten bezorgen.

MATIGING

Bij de discussie over de redevoeringen van de heren Kruisinga en Van Hulst, waarin zij hadden gewezen op de zorgelijke financiële situatie en het grote financieringstekort op de rijksbegroting, drong mr. Van Muiden nog eens aan op matiging van de overheidsuitgaven, reeds voor 1977. Op aandrang van drs. A. D. W. Tilanus en Baron Van Verschuier trok de heer Heukels namens de CHJO een motie over de abortuskwestie in. De stemming over het wetsontwerp van PvdA/VVD moet nog plaats vinden. Dan volgt nog de behandeling in de Eerste Kamer. Het is niet onmogelijk, dat de dames Van Leeuwen en Gardeniërs na de stemming in de Tweede Kamer hun wetsontwerp intrekken.

De Unieraad probeerde nog te praten over de kandidaten voor het lijsttrekkerschap van het CDA, doch de voorzitter wees dit af, daar dit behoort tot de competentie van het algemeen bestuur van het CDA. Daar de Unieraad zich hierdoor enigszins buiten spel gezet voelde, deed de heer Van Verschuier de toezegging te zullen overwegen een gesprek tussen ons bestuur en de CH-leden in het algemeen bestuur van het CDA. De heer Beernink deed nog de suggestie om voor de verkiezing van de lijsttrekker de leden van het algemeen bestuur in dubbelen getale bijeen te roepen, doch hierin zag de voorzitter weinig heil. Tot slot deed de heer Van Verschuier de toezegging, dat de kiesverenigingen opnieuw in de gelegenheid zullen worden gesteld namen voor de grolijst op te geven, indien deze - zoals het gerucht gaat - te weinig namen zou bevatten.

Wm C. de Kruyf
2e secretaris CHU

Mr. O. W. A. van Verschuier tot Unieraad:

Zeer twijfelachtig of er ooit intentieverklaring komt

Voor mr. O. W. A. van Verschuier, de voorzitter van de CHU, is het zeer twijfelachtig of er voor de Tweede-Kamerverkiezingen volgend jaar ooit een intentieverklaring, een verklaring over mogelijke samenwerking in de regering, komt. „Voorstanders noch tegenstanders kunnen een intentieverklaring accepteren op basis van een onaanastbaar program, een dictaat van de tegenpartij van het CDA,” aldus de Unievoorzitter in zijn openingsrede op de vorige week zaterdag te Utrecht gehouden vergadering van de Unieraad.

Mr. Van Verschuier begon zijn rede met te zeggen, dat op deze vergadering de ene CDA-lijst bij de verkiezingen een feit gaat worden.

„Immers KVP, ARP en CHU vinden elkaar vandaag. Wij kunnen alleen maar hopen en bidden en geloven in een lang en gelukkig leven. Alleen maar is niet juist want als we daar onze ziel in leggen en werken zouden, alsof het alleen maar van onszelf zou afhangen, dan hoeven we ons voor dat leven niet zo ongerust te maken.”

Mr. Van Verschuier zei de leden van de Unieraad en vele anderen heel erg dankbaar te zijn voor de geest van niet-lotlaten in de achterliggende periode, voor het elkaar niet-verketteren, maar begrip tonen „in deze Unieraad, in de totaliteit van de Unie en ook in de totaliteit van KVP,

ARP en van vele plaatselijke en regionale verbanden”.

„Het is voor mij één van de bewijzen dat datgene wat wij vandaag doen een goede zaak is. Een goede zaak voor de CHU en haar twee Christen-democratische zusterpartijen, omdat zij samen wat hun bezielt kunnen uitdragen in de politiek. Een goede zaak voor de Christen-democratie in Europa en de wereld, omdat het Christen-democratisch geluid ook daar uit kan klinken. Een goede zaak voor de Kerken in Nederland omdat ons samengaan alles te maken heeft met de belofte van het heil van het allen eenzijn. Een goede zaak ook voor politiek Nederland omdat voor het eerst een doorbraak in drie partijen niet tot vermeerdering maar vermindering van partijen leidt. Omdat door de totstandkoming van het CDA de regeerbaarheid van het land toeneemt,” aldus mr. Van Verschuier.

VERLANGEND

Vele mensen vragen, verlangend, naar de totstandkoming van het CDA. Niet alleen uit eigen kring, maar ook uit kringen buiten het CDA. „Hun verwachtingspatroon hangt nauw samen met de vraag die wij ons ook vandaag hebben te stellen. Wat willen wij met het CDA?

Er zijn er die verlangend vragen naar het CDA, omdat zij in het CDA erbij een ideale partner voor de VVD zien, in een toekomstige regering. Hun tegenstanders zijn degenen, die daarom het CDA verfoeien; immers met de CHU zal een progressief kabinet en beleid niet meer mogelijk zijn. Mijn PvdA-collega heeft op dit terrein een paar krachtige uitspraken op haar naam staan die van weinig politiek inzicht getuigen maar overigens complimenteus voor onze standvastigheid zijn. Men mengte een derde KVP, een derde ARP en een derde CHU en men krijgt een CDA-vloeistof die naar CHU ruikt en proeft!

De VVD-verwachters en de PvdA-verachters zullen bedrogen uitkomen, en andersom. Door toevoeging van de CHU wordt het CDA niet meer VVD-minded of minder PvdA-minded. Maar wel verwacht ik dat door ons toedoen, mede door ons toedoen moeten we bescheiden zeggen, het CDA het belang van eigen identiteit, eigen profiel en eigen geestelijke en politieke waarden meer zal benadrukken. Het standvastig vasthouden aan Christelijke normen en waarden in dit leven, het benadrukken van immateriële belangen is de enorme waarde waar wij samen vanaf vandaag voor staan,” zei de Unievoorzitter.

BELANGRIJK

De belangrijkste vraag waar het CDA voor staat is niet met wie het wil regeren, VVD of PvdA. De belangrijkste vraag is: Wat is de opdracht die uit het evangelie tot ons komt en wat maken we daar van waar in de politiek. „Ik bid en ik hoop dat het CDA politiek herkenbaar is door een groot brok evangelische beweging die ons samen drijft en gedreven heeft en die ons dwingt om de grote problemen van deze tijd aan te pakken. Een aanpak die niet gekenmerkt mag worden door een geest van behoudendheid, laat ieder voor zich zelf zorgen en pikken wat hij pikken kan. De verfoeilijke geest van de consumptiemaatschappij.

Maar ook niet de geest van degenen die alles afkeuren en overal kritiek op hebben. Die bijvoorbeeld in deze provincie acties voeren tegen milieu-belasting en hun mond vol hebben van het sparen van bomen en planten, maar de straat opgaan om zich het recht toe te eigenen om het ongeboren menselijk leven te doden. Ook niet de geest van degenen die de tegenstellingen van belangengroepen oproepen en koesteren en aanwakkeren omdat hierdoor hun politieke haan de rode victorie kan kraaien,” aldus mr. Van Verschuier.

OVERBRUGGEN

Het CDA zal en moet de tegenstellingen overbruggen zoals dat ook in de vaak moeilijke gesprekken onderling gedaan is. „Voor het CDA mag en kan niet de belangrijkste vraag zijn met wie wij regeringsverantwoordelijkheid willen dragen. Maar het is wel een vraag die bij elke kabinets-

vervolg van pag. 1

formatie beantwoord moet worden. Het CDA bevindt zich daarbij in de unieke positie dat nu PvdA en VVD - die getuige het abortus-debat ook wel zaken gemeen hebben waarvan het CDA verre wil blijven - elkaar voor het overige nu nog verketteren, terwijl het CDA de keus moet en kan doen. Bij de intentieverklaring speelt daarbij een rol de vraag of het CDA voor de verkiezingen die keus kan en moet doen of na de verkiezingen. Het algemeen gevoelen van de Unie is dat door dit voor de verkiezingen te doen de identiteit van het CDA geschaad wordt omdat wij dan op één hoop geveegd worden met de partij waar onze intentieverklaring naar toe gaat. En dit op een hoop gooien verscherpt de polarisatie zowel binnen het CDA als daarbuiten. Prof. Van Hulst heeft dat goed getypeerd door te voorspellen dat de VVD de champagnekurken en de PvdA de bierdopjes laat knallen als het CDA de intentieverklaring afgeeft."

IN MEERDERHEID

„Als de CHU-delegatie in het CDA-bestuur toch in meerderheid accoord gegaan is met de formulering, door de ARP gekozen en de nadere verfijningen daarin aangebracht, dan is dat om de volgende reden," zo vervolgde mr. Van Verschuier. Niemand van de voorstanders van een intentieverklaring voor de verkiezingen, die volgens opiniepeilingen in de achterbannen van alle partijen en ook in de CHU vrij groot in getal zijn heeft daarbij als achtergrond en bedoeling om een principiële voorkeur uit te spreken voor een ander. Een samenwerking in een kabinet met andere partijen is een zakelijke overeenkomst ter uitvoering van een op basis van onderhandelingen tot stand gekomen regeringsprogramma. Niemand van de voorstanders wenst en accepteert een vervaging van profiel ten koste van het CDA en is zich bewust dat met dit punt terdege rekening moet worden gehouden. Men stelt zich daarbij voor dat het gelijk oversteken en geen eenzijdige intentieverklaring duidelijkheid kan geven aan de kiezers welke onderdelen van welk programma meer of minder als prioriteiten in het overleg naar voren komen. Niemand van de voorstanders tenslotte wil een intentieverklaring laten verworden tot de zakelijke overeenkomst die na de verkiezingen op basis van programma's en verkiezingsuitslag moet worden gesloten. Tegen de achtergrond van dit alles en besefende dat de CHU alleen stond in de volstreekte afwijzing zijn wij tenslotte accoord gegaan met de formulering van de ARP die de mogelijkheid van een intentieverklaring, mits wederzijds voor de verkiezingen, niet bij voorbaat uitsluit. Het zal in belangrijke mate van onze gave om duidelijk te profileren en te formuleren waar het bij ons voor een volgende regeringsperiode om gaat en onze standvastigheid bij het volhouden daarin afhangen of de voorstanders van de intentieverklaring of de tegenstanders daarvan gelijk krijgen. In elk geval is duidelijk dat voorstanders noch tegenstanders van een intentieverklaring kunnen accepteren een intentieverklaring op basis van een onaantastbaar programma, U kunt beter zeggen dictaat, van een van onze tegenpartijders. Tegen deze achtergrond gezien is het zeer twijfelachtig of de intentieverklaring er ooit komt," aldus de Unievoorzitter.

BELANGRIJKE OPGAVE

Mr. Van Verschuier besloot met te zeggen te geloven, dat het verstandig is dat ten aanzien van de organisatorische eenwording voorlopig uitgebouwd wordt wat is afgesproken. De stroomlijning en op elkaar afstemmen van onze apparaten vindt geleidelijk plaats en geeft reden voor optimisme. Een voorstel voor eenmaking van de drie partijen is voorlopig niet te verwachten. De politieke eenwording in de praktijk van alledag is nu een belangrijke opgave. Met optimisme en blijdschap nemen we vandaag deze stap, aan een vaak moeilijke discussie in onze partij een einde makend. Ik memoreer met waardering ook onze Tweede-Kamerfractie en onze Eerste-Kamerfractie, die het bepaald niet altijd gemakkelijk hebben gehad, maar die behoudens een enkele uitglijder erin geslaagd zijn een dubbelrol te vervullen zonder karakterloos te worden. Ook voor hen moet de beslissing van vandaag een bevrijding en een compliment betekenen. Bovenal moeten wij vandaag God danken dat hij het ons mogelijk maakt elkaar te vinden. In Christus' naam laten wij elkaar beloven voor ons Christelijk politieke ideaal bereid te zijn ons tot het uiterste in te spannen," aldus mr. Van Verschuier in de Unieraad.

Dr. Krusinga nummer één op CH-kandidatenlijst voor Tweede-kamerverkiezingen

De Unieraad heeft op zaterdag 25 september jl. bij acclamatie fractievoorzitter dr. R. J. H. Krusinga aangewezen als eerste kandidaat op de lijst van CH-kandidaten voor de Tweede-Kamerverkiezingen op 25 mei 1977.

Zoals bekend wordt de CH-lijst ingebracht in de ene CDA-lijst voor deze verkiezingen. Unievoorzitter Van Verschuier bracht de dank van de Unie over voor het vele werk, dat door dr. Krusinga en zijn medefractieleden in de Tweede Kamer is verricht.

Dr. Krusinga dankte enigszins bewogen voor het vertrouwen, dat de Unieraad in hem stelt door hem unaniem voor te dragen als lijsttrekker van de Unie in de CDA-lijst. De heer L. C. van Dalen vroeg het bestuur om de noodzakelijke begeleiding van de heer Krusinga in de te verwachten harde verkiezingsstrijd.

De Kruyf.

Voorzitter en secretaris CHU herkozen

De aftredende bestuursleden van de Unie, de heren mr. O. W. A. Baron van Verschuier en mr. J. L. Janssen van Raay zijn door de Unieraad met algemene stemmen herkozen. De heer Van Verschuier maakte bij de aanvaarding van deze herverkiezing de kanttekening, dat dit niet inhoudt - zoals bij Kamerleden gebruikelijk is - dat hij zich verbindt voor een volle periode van vier jaar.

dKr.

T. Tolman legt functie bij NZAW neer

De Unieraad heeft zaterdagmiddag 25 september jl. stilzwijgend kennis genomen van het communiqué, dat na een gesprek van fractievoorzitter Krusinga en Unievoorzitter baron Van Verschuier met het Tweede Kamerlid Tolman is uitgegeven:

„Na een gesprek met een delegatie uit het bestuur van de CHU stelt de heer T. Tolman het op prijs te verklaren te betreuren, dat door hem gedane uitspraken in geïsoleerde context de indruk hebben gewekt als zou hij het apartheidsbeleid in Zuid-Afrika goedkeuren. Dit is niet het geval.

Hij wijst dit beleid af. Hij onderschrijft het beginselprogramma van de CHU, in welk beginselprogramma nadrukkelijk elke vorm van apartheid wordt afgewezen.

De heer Tolman is voorts van oordeel dat combinatie van het lidmaatschap van de Tweede Kamer - gelet op het gebeurde - met het voorzitterschap van de Nederlands-Zuid Afrikaanse Werkgemeenschap (NZAW) een onmogelijkheid is gebleken. Hij heeft derhalve zijn functie als voorzitter van deze Werkgemeenschap neergelegd".

De Kruyf.

Prof. dr. J. W. van Hulst:

Christelijke dimensie in troonrede onvoldoende

De voorzitter van de CHU-Eerste Kamerfractie, prof. dr. J. W. van Hulst is van oordeel dat de christen-democratische optrek, zoals die bijvoorbeeld in het ontwerp-verkiezingsprogramma van het CDA tot uiting komt, in de jongste troonrede onvoldoende heeft doorgeklonken. Hij miste de aandacht van de christelijke verantwoordelijkheid voor elkaar, die ook in het overheidsbeleid zichtbaar moet worden gemaakt. De verantwoordelijkheid tegenover God is een dimensie meer, die ontbreekt. Prof. Van Hulst noemde, op de zaterdag jongstleden te Utrecht gehouden vergadering van de Unie-raad de gegevens waarvan de troonrede uitgaat te statisch. Zo zijn inflatie en werkloosheid geen natuurverschijnselen. Zij worden veroorzaakt door menselijk handelen of door het ontbreken van menselijk handelen, aldus prof. Van Hulst. Ook het „economisch getij" is geen natuurver-

schijnsel, maar door mensen veroorzaakt. Prof. Van Hulst sloot zich aan bij de fundamentele kritiek die de president van de Nederlandse Bank, dr. Zijlstra, op de troonrede heeft uitgeoefend. Van Hulst was van oordeel dat Zijlstra wel voor een gewetensconflict heeft moeten staan om tot zulke scherpe kritiek op het kabinetsbeleid te komen. Voor de president van de Nederlandse bank is dit uiterst forse kritiek. Prof. Van Hulst was er overigens dankbaar voor dat Zijlstra deze uitspraken had gedaan. Ten aanzien van de buitenlandse politiek sloot de heer Van Hulst zich aan bij de opmerkingen in de troonrede ten aanzien van Zuid-Afrika en Rhodesië. Hij betreurde het dat aan misstanden in andere landen door dit kabinet geen aandacht was besteed in dit staatsstuk. Daarbij dacht hij aan de psychiatrische klinieken in de Sowjet-Unie en de uiterst moeilijke positie voor de kerken in het oostblok.

H. van Spanning.

Dr. R. J. H. Krusinga

Komende regering moet matigingsbeleid verder doorzetten

„De regering moet trachten het stijgingstempo van de overheidsuitgaven in 1977 nog verder te matigen. De na de verkiezingen te vormen regering zal bij de voorbereiding van de begroting voor 1978 dat matigingsbeleid verder moeten doorzetten". Aldus heeft de christelijk-historische fractievoorzitter in de Tweede Kamer, dr. R. J. H. Krusinga gezegd op de vorige week zaterdag te Utrecht gehouden Unieraadsvergadering, bij zijn bespreking van troonrede en miljoenennota. „Dr. J. Zijlstra, de president van de Nederlandse Bank, adviseerde het enorme financieringstekort terug te brengen door een verdergaande beperking van de overheidsuitgavenstijging. Dat advies dient ter harte genomen te worden. De CHU, die dit in juni jongstleden in de Tweede Kamer bepleitte, zal er op blijven aandringen".

De algemene economische situatie in Nederland is volgens dr. Krusinga zorgwekkend. De verwachtingen van het Centraal Planbureau spreken, wat betreft de werkloosheid en de inflatie duidelijke taal. „In deze omstandigheden is een beleid nodig, dat als centraal element heeft: herstel van vertrouwen in elkaar. Vertrouwen van bedrijfsleven in overheid, vertrouwen van overheid in bedrijfsleven, vertrouwen van werkgevers in werknemers en omgekeerd. Een beleid, daarop gericht, houdt de bereidheid in tot een gezamenlijke krachtsinspanning", zei dr. Krusinga. Hij vindt dat een en ander betekent de bereidheid tonen om bestaande tegenstellingen te overbruggen, en dat geen nieuwe tegenstellingen in het leven geroepen mogen worden. „Dit alles moet gebaseerd zijn op de erkenning van de noodzaak, dat wij het in Nederland gezamenlijk zullen moeten doen".

LOF VOOR CNV

Dr Krusinga meende, dat er mensen zullen zijn die zijn benadering niet realistisch zullen vinden. „Zij vinden er dan te weinig aanknopingspunten voor in de houding van diverse partijen en diverse belangengroepen in de samenleving". Christen-democratische politici zijn evenwel geroepen de aangegeven weg te gaan. In dit verband sprak de christelijk-historische fractievoorzitter uitvoerig over de stellingname, die hij aantrof bij het CNV, het Christelijk Nationaal Vakverbond. „Recente uitspraken van de zijde van het CNV getuigen van grote, organisatorische en persoonlijke moed. Het CNV telt veel moedige mensen. Die hebben we juist nu hard nodig. Een vakbond, die zich en ten aanzien van de vermogensaanwaddeling (VAD), en ten aanzien van de ondernemingsraden en ten aanzien van de loonmatiging zo opstelt, verdient actieve steun, vanuit alle lagen van de bevolking. Want deze vakbond heeft kennelijk mede het algemeen belang en daarmee het belang van zijn leden goed in het oog. Bij het beleid, dat het kabinet-Den Uyl voert, komt het

mij wel eens voor of er voor deze geluiden vanuit de vakbeweging wat te weinig aandacht bestaat. Het zijn geluiden, die juist in de huidige omstandigheden aller aandacht en waardering verdienen", aldus dr. Krusinga tot de Unieraad.

OVERLEG MET KAMER

Bij zijn bespreking van de huidige politieke situatie herinnerde dr. Krusinga er aan, dat bij de totstandkoming van het kabinet-Den Uyl nadrukkelijk werd gesteld, dat het kabinet zich bij zijn handelen zich in het bijzonder zou richten op de beslissingen van de Tweede Kamer. „Dat waren uitspraken, die met volledig medeweten en in gewilde medeverantwoordelijkheid van de PvdA zijn gedaan. Ik betreur het daarom, dat ik in de huidige opstelling van de PvdA-fractie daarvan zo weinig terugvind. Met belangstelling zien we uit naar de houding van de PvdA-fractie in de Tweede Kamer bij het komend algemeen politiek debat, halverwege de maand oktober", aldus dr. Krusinga. „Wanneer men dan weer komt met allerlei verhalen over test-cases voor het kabinet - zoals de VAD en de wijziging van de wet op de ondernemingsraden - dan blijkt daaruit een toenemend verzet tegen de parlementaire spelregels, tegen de regels inzake het samen nemen van beslissingen door regering en parlement". Dr. Krusinga zei op het standpunt te staan, dat deze omstrede zaken in goed overleg behandeld moeten worden. „De christen-democraten dienen niet bij voorbaat reeds voor de keus gesteld worden: of de voorstellen aannemen of uit de mond van premier Den Uyl klinkt dreigend het onaantvaardbaar".

H.L.

VAN DER GLAS
Heerenveen
 Blaas- en
 Slaginstrumentenfabriek
 Telefoon 05130-22652

„PvdA en VVD vormen hecht verbond”

Als alles gegaan is, zoals aan het begin van deze week werd verwacht, heeft de Tweede Kamer woensdag jongstleden het abortusdebat afgerond. Dat debat heeft de kamer zes volle dagen beziggehouden. Het ging daarbij om twee initiatiefwetsontwerpen - de ene van KVP en ARP, het tweede van PvdA en VVD. „Het debat over de abortuswetgeving heeft ons in de overtuiging gesterkt, dat voor een zo principiële zaak het kabinet-Den Uyl zelf een voorstel had moeten indienen”, aldus heeft de christelijk-historische fractievoorzitter dr. R. J. H. Krusinga gezegd op de vorige week zaterdag te Utrecht gehouden vergadering van de Unieraad.

Volgens drs. Krusinga is er, voor wat de abortuswetgeving betreft, een volkomen foute procedure gevolgd. „Wij hebben daar vanaf den beginne als CHU de grootste bezwaren tegen gehad. De gang van zaken heeft ons in het gelijk gesteld.”

Dr. Krusinga zei de grootste waardering te hebben voor de uitstekende wijze, waarop mevrouw Van Leeuwen (ARP) en mevrouw Gardeniens-Berendsen (KVP) hun initiatiefvoorstel verdedigden.

„Het was opvallend, dat in de pers vrijwel uitsluitend is gekeken, welk van beide initiatiefvoorstellen een meerderheid zou halen. Dat is, uit het oogpunt van de pers, een vitaal onderdeel. Maar het is opvallend, dat vrijwel nergens uitvoerig aandacht is besteed aan de principiële kant van deze

zaak. Hoewel de christen-democratische woordvoerders en de verdedigers van het initiatiefvoorstel van KVP en ARP hier uitvoerig aandacht aan hebben besteed”, aldus dr. Krusinga. Terzijde merkte hij op, dat er hier sprake was van een verbond van PvdA/VVD.

De loop der gebeurtenissen met de abortuswetgeving hebben duidelijk gemaakt, dat de procedure fout geweest is. In de komende tijd zullen ongetwijfeld nog meer vitale vragen, samenhangend met leven en dood, moeten worden opgelost. Dr. Krusinga dacht daarbij ook aan de problematiek rond de euthanasie. Bij de komende formatie zullen hierover duidelijke afspraken moeten worden gemaakt, wanneer de christen-democraten regeringsverantwoordelijkheid zullen dragen. „Het zou de duidelijkheid in de politiek ten goede komen wanneer PvdA en VVD duidelijk hun positie afbakenden.” De christelijk-historische fractievoorzitter vervolgde: „Het is bepaald geen bevordering van duidelijkheid in de politiek wanneer Wiegels en Van Thijn elkaar, op leven en dood zou ik haast zeggen, bestrijden, maar bij voor christen-democraten zo volstrekt essentiële vraagstukken van geestelijke aard schouder aan schouder gaan staan, als zij de christen-democratie kunnen dwarsbomen op deze voor hen essentiële zaak.

En PvdA en VVD hebben zich hiermee nadrukkelijk van de christen-democraten

verwijderd. De vraag moet daarbij rijzen of de VVD en de PvdA niet eens zouden moeten gaan uitzoeken of zij wellicht zoveel gemeenschappelijks hebben, dat zij samen een kabinet vormen. PvdA en VVD vormen hier een hecht verbond.”

GEESTELIJK

Het gaat volgens dr. Krusinga in de politiek in belangrijke mate om zaken van geestelijke aard. „Zeker de christen-democraten moeten aan zaken van geestelijke aard de hoogste prioriteit hechten. En bij het politiek optreden en in de relatie met de PvdA en met de VVD en met beide moet dat voor ons volstrekt duidelijk zijn. En moeten wij in ons politiek handelen ook daarmee rekening houden.

Het is in dit verband, zei de CHU-fractievoorzitter, ook interessant bij programvergelijking van VVD en PvdA b.v. op justitieel terrein te zien, hoe dicht beide daar bij elkaar staan. „Het kan niet anders of ook deze zaken moeten bij de komende formatie worden betrokken. Het is duidelijk dat op zaken van geestelijke aard er nogal wat is wat de christen-democraten en van de liberalen en van de socialisten opvallend scheidt. Het gaat in de politiek niet alleen om zaken van materiële aard. Het is goed dat niet te verdoezelen.” Aldus dr. Krusinga tot de Unieraad.

H. L.

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:
Dr. K. de Vries, voorzitter;
Mevrouw H. Tegelaar-Boonacker;
A. Buntsma;
Wm. C. de Kruijf; D. Rebel;
Drs. H. van Spanning;
Drs. G. van Leyenhorst.

EINDREDAKTIE:
H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:
Mevrouw J. Algra-Feddema;
Dr. E. Bluumink; Drs. A. J. van Duist;
Prof. Dr. J. W. van Hulst;
Ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:
Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078.

ADMINISTRATIE-ADRES:
(abonnementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „de Nederlander” en advertenties): Van Deventerlaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag): (070) 861529.

Adresveranderingen voor het ledenbestand en het ledencontactblad „de Nederlander” te zenden aan:
Bureau CHU,
Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage.
Telefoon (070) 244516.

Abonnementenprijs f 25,- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg, t.n.v. Stichting Uniepers.

Druk: B.D.U.B.V., Barneveld.
Postbus 67. Telefoon (03420) 6141.

REIS NAAR RUSLAND (IV)

door:

dr. K. de Vries, lid Eerste Kamer CHU

SAMARKAND

Vanuit Tashkent heeft de Nederlandse parlementaire delegatie, die van 12 tot 21 augustus j.l. op uitnodiging van de Opperste Sovjet Rusland bezocht, een dagtrip gemaakt naar Samarkand. Wij maakten dit uitstapje met het vliegtuig, dat ons op 14 augustus van Moskou naar Tashkent had gebracht. De vlucht duurde drie kwartier. We hebben eerst een bezoek aan oud-Samarkand gebracht. „Oud” betekent in dit geval zo'n 2500 jaar! Samarkand was in de Oudheid reeds een belangrijk knooppunt van wegen, waarlangs geregeld karavansen trokken en nu en dan ook legers, o.a. dat van niemand minder dan Alexander de Grote (overleden in 323 voor Christus). In de Middeleeuwen werd Samarkand één van de belangrijkste centra van Islamitische cultuur; hier woonde de beroemde wijsgeer Avicenna, hier werd de grondslag voor de algebra gelegd en hier zijn de Arabische cijfers ontworpen. In de dertiende eeuw werd de stad verwoest door de Mongoolse gewelddenaar Djengis Khan (overleden in 1227), maar zij herstelde zich zodanig, dat ze honderdvijftig jaar later de residentie werd van Timoer Lenk, de stichter van het tweede Mongoolse rijk (overleden in 1404).

Onder leiding van een voortreffelijk Engels sprekende vrouwelijke gids hebben we opgravingen van het oudste gedeelte van Samarkand (Afrasiab), een aantal middeleeuwse ruïnes (o.a. de restanten van een moskee uit de tijd van Timoer Lenk en die van het observatorium van diens kleinzoon Oeloezbek, inclusief een sextant van 11 meter) en enige gerestaureerde bouwwerken (o.m. het mausoleum van Timoer Lenk en Oeloezbek) bezocht. Het geheel nam twee-en-een-half uur in beslag, maar ik heb me geen moment verveeld!

NAAR HET HEDEN

's Middags keerden we terug naar het heden. Na de lunch gingen we eerst naar een research-instituut voor het fokken van Astrakhan-schape. Deze naam is afgeleid van de stad aan de Wolga, via welke de vachten eertijds werden vervoerd naar het Westen; het betreft hier in feite Karakoela-schape, zo genoemd naar de woestijn, waarin ze leven. Er zijn meer dan twintig soorten

Astrakhan-vachten (voor 70 procent zwart, voor de rest grijs). Een derde van de productie wordt uitgevoerd. Een Astrakhan-mantel schijnt dertig à veertig jaar mee te gaan. Hij wordt gemaakt van de velletjes van pasgeboren lammetjes...

Het laatste punt van het programma van onze trip naar Samarkand was een bezoek aan de kolchoz „Oktober” (zo genoemd naar de revolutie van 1917). We werden ontvangen door de voorzitter van het bestuur van dit collectieve landbouwbedrijf en de secretaris van de bijbehorende afdeling van de communistische partij. Hier volgt een samenvatting van wat ons verteld werd.

Het bestuur van de kolchoz „Oktober” bestaat uit elf leden. Tien daarvan zijn lid van de partij; tot deze tien behoort ook de zöven genoemde secretaris. Het bestuur wordt gekozen door de leden (ca. 1700) van de kolchoz, die ongeveer 900 gezinnen omvat. De partijsecretaris is verantwoordelijk voor de culturele (inclusief de ideologische) vorming, de voorzitter van het kolchoz-bestuur voor de productie. Het bedrijf beslaat 13.500 ha (voor 37 procent bevoeid). De voornaamste producten zijn katoen (2100 ha) en graan (1600 ha). Er wordt ook veeteelt bedreven; de veestapel bestaat uit 2500 koeien en 6000 schape. Wie in de landbouw werkt, krijgt maximaal 200 en wie zich met veeteelt bezighoudt 150 roebel per maand (resp. 800 en 600 gulden). De betaling vindt plaats volgens het brigade-systeem, dat, zoals ik reeds heb vermeld in mijn artikel over ons bezoek aan Tashkent in „De Nederlander” van 17 september j.l., ook wordt toegepast in de Russische industrie.

De kolchoz telt zeven scholen. De leerlingen behoren tot twintig verschillende nationaliteiten. De lessen worden aan zestig procent van de kinderen gegeven in het Oezbeeks en voor de rest in andere talen. Russisch is op alle scholen een verplicht vak.

„GEEN SPRAKE”

Toen ik vroeg, of dit laatste niet leidt tot „Russificatie”, antwoordde de partijsecretaris: „Daar is geen sprake van. Aan de Oezbeekse cultuur wordt in het onderwijs terdege aandacht besteed. Maar er bestaat onder de jeugd vanzelfsprekend grote belangstelling voor de Sovjet-cultuur...” Ons bezoek werd besloten met een rond-

leiding. Daartoe behoorde ook de bezichtiging van een woonhuis. Dat maakte ik -- ik zou haast zeggen uiteraard -- een zeer verzorgde indruk.

Wat ons niet werd verteld is, dat de collectivisatie van de Russische landbouw, die in de jaren 1929-1934 door Stalin is ingevoerd, „een weergalozige gewelddaad, bedreven aan miljoenen kleine mensen”, was. Ik citeer hier blz. 192 van het in 1975 verschenen verzamelwerk „Rusland” (redactie: mevrouw J. van het Reve-Israël), waarop ik reeds heb gewezen in het eerste artikel van deze serie. Uit dit boek blijkt ook, dat het kolchoz-stelsel ondanks de door Chroesjtsjov doorgevoerde hervormingen nog steeds veel te wensen overlaat, zowel in sociaal als in economisch opzicht.”

Het is (ik citeer hier opnieuw uit „Rusland”) een van de doelstellingen van het communisme het verschil tussen stad en land op te heffen. Onder het bewind van Stalin is het verschil nog groter geworden dan het vóór hem reeds was. De afgelopen twee decennia is, met vallen en opstaan, het een en ander gedaan om de verwoestingen die hij heeft aangericht te herstellen en het Russische platteland de moderne wereld binnen te leiden. De tijd zal leren hoe ver men daarbij komt met de huidige methoden” (blz. 207).

's Avonds zeven uur was de Nederlandse

CHJO-hoek

Graag wil het bestuur van de CHJO haar leden in de gelegenheid stellen politieke problemen en inzichten in de CHJO-hoek van „de Nederlander” te plaatsen, met name kan ook worden gedacht aan plaatselijk nieuws en berichten van onze studiecommissies. Berichten voor deze rubriek kunnen worden opgestuurd aan onze secretaris Egbert Bluumink, Berkelstraat 78, Utrecht, tel. 030-884687.

Oprichting Stichting

In augustus j.l. werd de CHJO ook een stichting met als naam: „Stichting politiek jongerenwerk CHJO”. De oprichting van deze stichting was noodzakelijk geworden teneinde voor een CRM-subsidie voor politiek jongerenwerk in aanmerking te komen. Deze subsidie bestaat uit twee delen; één deel voor organisatiekosten en één deel voor personeelskosten.

Op grond hiervan benoemde het bestuur Egbert Bluumink als betaald secretaris. Hiermee is één van onze belangrijkste wensen in vervulling gegaan en zal de CHJO daadwerkelijk meer politiek jongerenwerk

parlementaire delegatie terug uit Tashkent.
K. de Vries.

(Dit is het vierde artikel van de reeks „Reis naar Rusland”. Dik de Vries maakte de reis als lid van de Nederlandse parlementaire delegatie. De voorgaande artikelen stonden in „de Nederlander” van 3, 10 en 17 september jongstleden).

UNIEBUREAU

HET BUREAU VAN DE CHR. HIST. UNIE, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage is telefonisch te bereiken onder nummer 070-244516*

Kantooruren van maandag t/m vrijdag 08.30 v.m. tot 16.45 n.m.
Het telefoonnummer van de Savornin Lohmanstichting is: 070-246791.

kunnen gaan verrichten. Als prioriteiten gelden:
heroprichten van groepen, aanvankelijk regionaal later ook plaatselijk;
- „scholenwerk”;
- zo min mogelijk slapende leden, door o.a. commissiewerk, vertegenwoordigingen, groepswerk enz.
- service verlenen aan leden en belangstellenden.

Het bestuur van de CHJO hoopt en zal dit ook stimuleren, dat in ruime mate van de geboden faciliteiten gebruik zal worden gemaakt.

Namens het CHJO-bestuur,
L. P. Heukels,
voorzitter.

Volkshuisvesting en financiën

Het kan niet allemaal

door drs. ing. J. de Jong

Het doorlezen van de toelichting bij een begroting is een boeiende bezigheid. Dichtgeslagen door de dorre droge cijfers van de begroting zelf, geeft de tekst van de toelichting enig houvast voor bespiegelingen. Helaas zijn zulke bespiegelingen weinig reëel. Men leest een dergelijke toelichting met bepaalde verwachtingen. Dit is ook het geval met de toelichting bij de begroting van het Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening. Wij allen hunkeren immers naar meer huizen, andere huizen, betere huizen, tweede huizen, eigen huizen enz. En dan komt de ontuchtering. Het kan niet allemaal en soms zelfs kan het allemaal niet.

Ook de samenstellers van de toelichting bij een begroting lopen het risico niet volledig reëel te zijn. Bewindslieden, boordevol van beste bedoelingen bij het schrijven van dergelijke teksten, worden getemperd doordat de centen soms zoek zijn. Al weer dat akelige geld, dat ons de neus op de werkelijkheid drukt. Dit blijkt verschillende keren bij het doorlezen van de onderhavige toelichting. Reeds op de eerste pagina leest men de volgende passage:

„Ofschoon de bouwopgave van nieuwbouw en vernieuwbouw nog steeds groot is, beleven wij thans een terugslag in de mogelijkheden voor de overheid om tot de geschetste ontwikkeling bij te dragen met name op financieel gebied”.

Een dergelijke bekentenis vooraf werkt bevrijdend, schiept ruimte, zij het geen financiële ruimte.

BLIJVEND

Met betrekking tot het huur- en subsidiebe-

leid zegt de toelichting, dat gekozen werd voor het blijvend verlenen van objectsubsidies, waarbij de mogelijkheid is vergroot in te spelen op bijzondere situaties, bijvoorbeeld door het wegnemen van plaatselijk optredende niet op kwaliteit gebaseerde kostenverschillen. Dergelijke uitspraken doen enigszins onwezenlijk aan. Het kan immers bekend zijn dat bij schaarste aan financieringsmiddelen de bedragen benodigd voor objectsubsidie ten gevolge van de oplopende rentestand in versneld tempo stijgen. Het blijvend verlenen van objectsubsidie kan bij het huidige huur- en subsidiebeleid alleen maar als het weinig toegepast wordt. De samenstelling van de voorgestelde woningbouw op bladzijde 15 van de toelichting doet veronderstellen dat de overheid van het hier gesignaleerde verschijnsel goed op de hoogte is. Voor de geïnteresseerde lezer is in onderstaand overzicht de samenstelling van het woningbouwprogramma voor het begrotingsjaar 1977 weergegeven:

categorie	woningen
Sociale sector, incl. eigen woning „beschutte sfeer”	36.500
duurdere huurwoningen	8.000
gesubsidiëerde eigen woningen	37.000
ongesubsidiëerde woningen	24.000
totaal	105.500

Het vermelden dat gekozen werd voor het blijvend verlenen van objectsubsidie roept het beeld op van een huisvader die zijn kroost aan tafel roept en dan zegt: „begin maar jongens, er is genoeg, maar niet voor allemaal”.

In de toelichting wordt medegedeeld dat de toenemende belangstelling voor de eigen woning resulteert in een verschuiving van

de huursector naar de koopsector en dat dientengevolge een - regionaal in sterkte verschillend - aantrekken van de ongesubsidiëerde bouw mag worden verwacht. Onbegrijpelijk is het dan ook twee bladzijden verder te lezen dat voor de gemeenten de verdeling over de verschillende categorieën van woningen (woningwetwoningen, andere gesubsidiëerde woningen) in grote lijnen zal moeten overeenkomen met de categorieën in het landelijk bouwprogramma. Een dergelijk negeren van de aard van de behoeften die men notabene zelf signaleert, leidt tot tegelijk vóórkomen en misschien wel in dezelfde gemeente van woningnood en leegstand. Dit kan nooit de bedoeling zijn van de overheid. Met name in een tijd van krapte aan financiële middelen moet de aanwending in die richting plaatsvinden waar een maximaal nut verwacht kan worden.

ZORG

Al lezend komt men bij de paragrafen die betrekking hebben op: voorschriften en wenken, goede en goedkope woningen, experimentele woningbouw, leefbaarheid en verscheidenheid van woonmilieus en tenslotte bestrijding geluidshinder. De ondertoon van dit gedeelte is de zorg voor het werkelijk wonen, wonen in een ruimer betekenissen dan onderdak hebben. Hier komt de zorg voor het welzijn van de mens om de hoek. Het belang hiervan kan niet genoeg onderstreept worden. Er is echter één maar bij. Om welzijn als hier bedoeld enige gestalte te geven, moeten de financiële middelen er wel zijn. Ontbreken deze middelen

dan zijn het juist deze aspecten die het eerst in gedrang komen.

Het stadsvernieuwingsprogramma voor het begrotingsjaar 1977 vermeldt ondermeer dat circa 20.000 woningwetwoningen ingrijpend verbeterd zullen worden en dat circa 16.000 woningen in de particuliere sector ingrijpend verbeterd zullen kunnen worden.

Vergelijkt men deze cijfers met wat in 1976 aan productie in deze sector verwacht kan worden, dan blijkt dat ook in 1976 circa 20.000 woningwetwoningen verbeterd worden, respectievelijk nog zullen worden. Er is hier dus niet van een toename sprake. Dit is wel het geval bij de particuliere sector. Voor 1976 wordt hier slechts een aantal van 850 bereikt. Thans vermeldt het programma 16.000. Hoewel het niet uitgesloten is dat het hier een nul te veel betreft - een verdubbeling is ook al veel - bestaat ook de mogelijkheid dat de omschrijving „zullen kunnen” het aantal van 16.000 verklaarbaar maakt: Of in de particuliere sector tot vernieuwbouw wordt overgegaan, wordt bepaald door de particuliere eigenaar. Bij de huidige regeling „Geldelijke steun bij de verbetering van particuliere woningen” en de bepaling dat de jaarhuurprijs ten gevolge van de verbetering slechts 2 à 3 procent van de totale investering mag stijgen, is de rentabiliteit van het in vernieuwbouw geïnvesteerde vermogen maar 3 à 4½ procent. Dit percentage is te laag. Dit percentage zal nauwelijks tot enige productie in de particuliere vernieuwbouwsector leiden.

Misschien zal de aangekondigde verhoging van het subsidiepercentage een mogelijkheid bieden om het „zullen kunnen” in het stadsvernieuwingsprogramma met betrekking tot de particuliere sector enige inhoud te geven. Ook hier geldt, dat de rentabiliteit van het geïnvesteerde bedrag minus subsidie bepaalt welke woningbouwproductie werkelijkheid wordt. Die akelige financiën toch!

Drs. ing. J. de Jong.
(Raadslid Protestants
Christelijke Combinatie)
Alphen aan den Rijn.

Roeien met de riemen die wij hebben

door: H. Wisselink, lid Tweede Kamer voor CHU

Onder de titel „Roeien met de riemen, die wij hebben,” heeft de Algemene Vereniging van Nederlandse Militairen een rapport geproduceerd over de toestand en de mate van inzet van het militaire voertuigenbestand. De conclusies van dit rapport liegen er niet om.

Wij noemen er hier enkele:

- de veiligheidsvoorschriften, zoals die gelden voor burgervoertuigen, dienen zo spoedig mogelijk ook van toepassing verklaard te worden voor militaire voertuigen.
- het rijden met afgekeurde laadbakken dient te worden voorkomen.
- de aankoop van nieuwe voertuigen dient te geschieden door een voldoende technische onderlegde commissie, terwijl bij het afsluiten van contracten voor nieuwe leveringen ook een clause voor een vlotte en gegarandeerde nalevering van reserveonderdelen dient te worden opgenomen.
- reparaties aan Daf-voertuigen kunnen het best en het veiligst door de Daf-fabrieken zelf uitgevoerd worden.
- zgn. afdankertjes mogen niet op de mobilisatie-complexen terecht komen.
- de opleiding voor dienstplichtig chauffeur is aan een herziening toe, met name wat betreft de groep dieselmotors.

- Van de aangevoerde Nekaf motoren wordt slechts 70 procent gereviseerd en deze motoren gaan slechts 25.000 km. mee in plaats van de voorgeschreven 100.000 km.
- bij een oefening van drie weken vielen alle Nekaf-jeeps uit.
- tijdens een opleiding van 18 maanden raakte 85 procent van de in gebruik zijnde Centurion-tanks defect.
- in de voorbrug van sommige drietonnars zijn vorig jaar haarscheurtjes geconstateerd.
- veel chauffeurs rapporteren de gebreken aan hun voertuigen niet eens meer, omdat er toch niets aan gedaan wordt.

keerswet in het algemeen niet geldt voor militaire voertuigen, maar dat de veiligheidsvoorschriften volgens die wet wel in acht worden genomen krachtens een koninklijkbesluit van 22 november 1967. Het is niet toegestaan afgekeurde laadbakken te gebruiken en nagegaan zal worden waarom hieraan incidenteel niet de hand is gehouden. De suggestie van de AVNM om de aankoop te laten geschieden door een technisch onderlegde commissie wees de staatssecretaris af, omdat volgens hem de technische kennis die tot gelding wordt gebracht bij aanschaffing van materieel naar omvang en kwaliteit ver uitsteekt boven een dergelijke speciale commissie.

De afspraken omtrent levering van reserve-onderdelen worden altijd in de contracten verwerkt. De mogelijkheid om groter onderhoud en revisie van DAF-voertuigen uit te besteden was destijds bij de bestelling bekeken, maar er werd van afgezien omdat bleek dat DAF daarvoor een te kostbaar apart onderhoudsbedrijf moest oprichten. Door roulatie tussen verschillende eenheden (ook mobilisabele) worden de voertuigen per type zoveel mogelijk in een gelijke toestand van inzetbaarheid gehouden.

Bezien zal worden of de aanvullende opleiding voor monteurs op dieselmotoren goed op de behoefte is afgeremd. De bewindsman gaf toe, dat de Nekaf-jeeps lang geen 100.000 km. mee kunnen.

KWESTBAAR

De situatie van met name een aantal oude vrachtautotypen is kwetsbaar geworden. Onderzocht zal worden welke bijzondere omstandigheden tot het genoemde voorval hebben geleid. Het technische onderzoek naar de haarscheurtjes is nog niet afgesloten. Er is inderdaad sprake van een zekere terugval in het tijdig en correct melden van mankementen aan voertuigen. De commandanten zijn opgewekt om niet aan dit onjuiste verschijnsel toe te geven. Op de aanzienlijke leeftijd van rond 20 jaren en een intensief gebruik, zijn omvangrijke categorieën voertuigen tot nabij het einde van hun dagen gekomen, aldus de staatssecretaris. Juist vanwege de kwetsbaarheid van de voertuigsituatie is strikte uitvoering

gegeven aan de in de Defensienota 1974 opgenomen vervangingsplannen. Ter vervanging van de Nekaf-jeeps zijn in 1975 Landrover-jeeps besteld, die in de komende jaren worden afgeleverd. In 1977 en 1978 zullen de verouderde AMX-pantervoertuigen vervangen worden. In afwachting van de komst van het nieuwe materieel worden de oude voertuigen van nieuwe reserve-onderdelen voorzien om te voldoen aan de eisen van inzetbaarheid. De

VRAGEN

staatssecretaris verklaarde zich gaarne bereid om bij de begrotingsbehandeling of in de vaste Tweede-Kamercommissie nader op de materie in te gaan. Het is duidelijk, dat het AVNM-rapport niet tevergeefs is geschreven en de gegevens vanuit de praktijk voor een groot deel juist zijn weer gegeven. Deze vereniging van dienstplichtigen - de tegenvoeter van de VVDM - verdient hiervoor onze waardering.

H.L.

CDA-landbouw commissie bezorgd

De CDA-landbouwcommissie heeft met bezorgdheid kennis genomen van de beslissing van de regering om de aardgasprijzen voor de tuinbouw met 1,9 cent per m³ ingaande 1 oktober a.s. te verhogen. De commissie overwoog dat de Tweede Kamer op 28 augustus 1974 met overgrote meerderheid een CDA-motie heeft aangenomen waarin de regering onder meer werd gevraagd bij toekomstige verhogingen van de aardgasprijzen voor de glastuinbouw rekening te houden met de inkomensontwikkeling in die sektor. De CDA-commissie heeft ernstige twijfels

over de vraag of dit in voldoende mate is geschied.

De commissie wenst in de komende weken nader overleg te plegen met vertegenwoordigers van het georganiseerde bedrijfsleven in de tuinbouw.

Bij de behandeling van de landbouwbegroting op 27 oktober a.s. wil de CDA-commissie in het overleg met de regering bezien op welke wijze de inkomensontwikkeling tot een beslissende faktor bij de prijsvaststelling van het aardgas voor het grootverbruik in de tuinbouw kan worden gemaakt.

H.L.

Afscheid J. C. van der Eijk te Rijswijk

De heer J. C. (Koos) van der Eijk heeft door verandering van werkzaamheden, bedankt als lid van de gemeenteraad van Rijswijk (ZH).

Dit Raadswerk, hetwelk hij met grote inzet en liefde 10 jaar heeft verricht, de eerste 8 jaar als lid van de CHU-fractie en de laatste 2 jaar deel uitmakend van het CDA is in de gemeente Rijswijk niet ongemerkt geble-

ven. Het bestuur van de CHU, afdeling Rijswijk heeft daarom gemeend een buitengewone bijeenkomst te beleggen alwaar een ieder de gelegenheid krijgt de heer Van der Eijk dank te brengen.

Deze bijeenkomst wordt belegd op: zaterdag, 2 oktober a.s. des namiddags tussen 4.00 - 5.30 uur in de Johanneskerk, Dr. H. Colijnlaan 5 te Rijswijk.

Vermogensaanwasdeling geen monopolie van socialisten

door: dr. R. J. H. Krusinga, voorzitter CHU-fractie Tweede Kamer

Wij zijn geen tegenstanders in principe van een VAD. Laat ik dat vooropstellen. Integendeel, de bezitsvorming en de vermogensaanwasdeling is een zaak, die in christen-democratische kring al heel lang leeft en naar voren is gebracht. Misschien zelfs wel als eerste. Maar het huidige voorstel, zoals dat er nu ligt, komt bij ons buitengewoon slecht over o.a. omdat het een veel te collectivistisch beheer met zich meebrengt. Het brengt die VAD in een groot collectief

fonds onder een beheer van slechts weinigen. Wij zien er ook geen werkelijke bezitsvorming bij de mensen zelf in. Wij zien er ook geen bezitsspreiding in. En daar zal het uiteindelijk toch om moeten gaan. Ik stel eerder: Het geeft een beetje de macht van de 200 van Mertens aan de 10 van Kok. Deze VAD behoeft in deze vorm op belangrijke punten een wezenlijke amendering.

Wanneer men deze voorstellen inzake de VAD, zoals ze door dit kabinet zijn ingediend, ongewijzigd laat, vinden wij, dat de werknemers er niets op vooruit gaan. Integendeel, ik vind, dat de reële mogelijkheid bestaat, dat hun bestaande en goede winstdelingsregelingen verloren gaan en dat zij er dus per saldo op achteruit gaan. En dan heb ik het nog maar niet over het nu reeds aangetaste investeringsklimaat in ons land en de gevolgen daarvan op de werkgelegenheid.

Ik moge er in dit verband aan herinneren, dat het CNV zich op een aantal heel belangrijke punten van deze voorstellen heeft gedistantieerd en ik concludeer met het CNV, dat deze voorstellen in hun huidige vorm niet in het belang van de werknemers zijn. Ik stel hierbij met nadruk, dat deze VAD met deze vorm van collectivistisch beheer en met deze manier van heffing, in strijd is met de belangen van de werknemers zelf. Dat zeker lijkt mij nogal een belangrijk argument om de zaak nog eens te overwegen.
Krusinga

Tweeërlei reactie

Twee bijdragen in het nummer van de Nederlander van 18 september jl. las ik met bijzondere belangstelling.

In de eerste plaats het artikel van ds. A. de Haan. Het is niet het eerste artikel van zijn hand, dat mij bijzonder toespreekt! Toch moet mij deze keer een kritische opmerking van het hart. Zijn verlangen om als christenen samen de schouders onder de uitdaging van het CDA te zetten deel ik van ganser harte. Echter heeft het CDA-congres van 23 augustus 1975 het appèl op het christen-zijn als criterium, zelfs voor CDA-leden in kabinet, parlement, staten en raden afgewezen. Het CDA als zodanig aanvaardt het Evangelie („Gods geboden en beloften”, zoals ds. Veltman op de Unievergadering in Apeldoorn voorstelde, sprak mij meer aan) als richtsnoer voor het politieke handelen, maar het CDA-congres wees uitdrukkelijk de gedachte af, dat dit ook voor de politieke vertegenwoordigers van het CDA zou gelden, althans van hen (zonder uitdrukkelijke verklaring of toetsing!) zou worden verondersteld. De goede trouw van ds. De Haan is voor mij boven alle twijfel verheven, maar het beroep op het samen-christen-zijn ten behoeve van het CDA is sinds 23 augustus 1975 niet juist.

Het tweede artikel, dat mij tot nadenken stemde, was van Beernink. Hij rekent voor, hoe Ter Hall in 1925 door een te véél aan voorkeurstemmen op de lijst, waarop hij nr. 2 stond (nr. 1. Staalman), niet werd verkozen. Om de gevolgen daarvan goed te kunnen beoordelen, ontbreekt echter m.i. één gegeven. Hoeveel voorkeurstemmen kreeg Staalman op de lijst, waarop hij nr. 2 en Ter Hall nr. 1 stond? M.i. moet men bij elkaar tellen het aantal stemmen, dat Staalman en Ter Hall op beide lijsten kregen. Daarna moet men dit totaal óók nog (aangezien de lijsten een verschillend totaal behaalden) herbereke-

nen door ze onder één noemer te brengen. Pas dan kan m.i. beoordeeld worden of de toewijzing van de ene behaalde zetel aan Staalman al dan niet een merkwaardige konsekwentie van het systeem was. Die berekening heb ik niet gemaakt. Ik hoop dat de voorzitter van de Kiesraad, ene Beernink, hem maakt en hier afdrukt!

Aantjes.

Antwoord:
Staalman kreeg op de gelijklopende lijsten, waarop hij nr. 2 en Ter Hall nr. 1 stond, in totaal 2362 voorkeurstemmen. Invloed op het merkwaardige feit, dat Ter Hall door een teveel aan voorkeurstemmen niet gekozen werd, heeft het naar verhouding te geringe aantal voorkeurstemmen van Staalman niet gehad. Het aantal stemmen, dat Staalman op beide stellen gelijklopende lijsten kreeg, bedroeg 14.700, het aantal stemmen van Ter Hall 22.179.

Niet uit het oog mag worden verloren, dat, wanneer er sprake is van gelijklopende lijsten in elk van de 18 Kamerkringen, de voorkeurstemmen landelijk worden opgeteld.

Bij niet-gelijklopende lijsten, zoals in 1925, mag dat niet gebeuren. Het kan theoretisch zelfs voorkomen, dat iemand, die laag op de kandidatenlijst geplaatst is en in elk van de 18 Kamerkringen, waarbij de lijsten onderling verschillen, 10.000 voorkeurstemmen haalt, dus in totaal 180.000 en veel hoger dan de kiesdeler, toch niet gekozen verklaard wordt. Elke niet-gelijklopende lijst wordt immers apart beoordeeld. Een feit blijft, dat Ter Hall door een teveel aan voorkeurstemmen niet gekozen werd. Was hij in een paar Kamerkringen méér nr. 1 van de lijst geweest, dan had hij het overigens gehaald.

Beernink.

Verheugde gezichten

Verheugde gezichten in het Jaarbeurscongrescentrum te Utrecht, vorige week zaterdag, nadat de partijraad van de ARP en de Unieraad van de CHU „ja” gezegd hadden tegen de gezamenlijke CDA-kandidatenlijst bij de komende Tweede-Kamerverkiezingen. Zitten: ARP-fractievoorzitter mr. W. Aantjes (links) en CHU-fractievoorzitter dr. R. J. H. Krusinga (rechts); Staande: KVP-fractievoorzitter mr. F. H. J. J. Andriessen (links) en CDA-voorzitter prof. dr. P. Steenkamp (rechts).

(Foto: ANP-foto).

Kunst-zinnig

door: prof. dr. J. W. van Hulst

Onder de titel „Kunst-Zinnig” is het nieuwe tijdschrift van de stichting Christelijk Cultureel Studiedatum in juni jl. van start gegaan. Kunst-Zinnig zal tweemaal per jaar verschijnen voor de prijs van tien gulden. Hoofdredacteur, tevens voorzitter van de stichting, is drs. F. M. Gilhuis. Het ideaal is om te komen tot een volledig gesubsidieerde Christelijke Academie voor Beeldende Vorming en voor Vrije Expressie in woord en gebaar. Naar onze overtuiging is er aan een dergelijke academie zeer grote behoefte. Het eerste nummer van Kunst-Zinnig maakt een verzorgde indruk, zowel wat de artikelen als wat de illustraties betreft. Gilhuis zelf schreef de inleiding, staatssecretaris De Jong zegt: „als er ooit een christelijke kunstacademie komt, misschien moeten we die dan wel in de eerste plaats zien als een werkplaats waar mensen die van origine gelijk gezind zijn elkaar ontmoeten en trachten samen te werken, elkaar te stimuleren, te helpen.” Verder zijn er knappe artikelen van de hoogleraren Rothuizen, Rookmaaker en Van Leeuwen; vervolgens Van Rijnsdorp, Okke Jager, Auke Jelsma,

Paul Clowney en John Vriede. De start is veelbelovend. We hopen dat het tijdschrift zich op dit niveau kan handhaven. Opgave van abonneementen aan de administratie van het CCS, Van Vredenburgweg 162 a, Rijswijk Z.H. Vergun ons een enkele kritische opmerking: Een artistiek tijdschrift moet grote zorg besteden aan z'n taalgebruik. Nu lees ik op pag. 9: „Maar dat een Tilman Riemenschneider werkelijk innerlijk betrokken zou zijn geweest bij de altaarstukken die hij maakte... dat het iets betekende in het leven van Dürer, niet alleen op zondag, maar ook als hij aan het werk was, dat hij gelovig mens was, een protestant, die met graagte Luther volgde, wordt veel te weinig in het denken over hun kunst buiten beschouwing gelaten.” In het door ons gecursiveerde gedeelte zegt Rookmaaker precies het tegenovergestelde van hetgeen hij bedoelt; het wordt namelijk veel te veel buiten beschouwing gelaten; of veel te weinig in de beschouwingen betrokken.

Van Hulst.

publikaties CDA-instituten

Inflatie
„Inflatie als politiek probleem”
rapport van de wetenschappelijke instituten van KVP, ARP en CHU
38 pag.; f 4,25

Welzijnsbeleid voor ouderen
beschouwingen over bejaardenbeleid, plus conclusies CDA-studiedag
publikatie van de wetenschappelijke instituten
78 pag.; f 5,90

Grondpolitiek
„Grondeigendom en grondbeheer - een opdracht voor individu en gemeenschap”
rapport van de wetenschappelijke instituten
2e druk; 30 pag.; f 3,75

Plichten en perspectieven
Aanzet voor een profielschets van het CDA
brochure van de wetenschappelijke instituten
2e druk; 34 pag.; f 3,90
alle prijzen inclusief verzendkosten

Bestellingen:

- giro 60 45 00 t.n.v. de Savornin-Lohmanstichting, Den Haag

Bij begrotingsbehandeling

Nauwst-mogelijke CDA-samenwerking

„Wat de CHU betreft, de ervaringen van de afgelopen maanden hebben de overtuiging versterkt, dat de ene christen-democratische fractie kan en moet slagen. Natuurlijk zijn er wel eens moeilijkheden. Maar de eindbalans is duidelijk positief”, aldus dr. R. J. H. Krusinga, de christelijk-historische fractievoorzitter in de Tweede Kamer, in zijn politieke rede op de vergadering van de Unieraad van vorige week zaterdag.

Dr. Krusinga beklemtoonde, dat christen-democratische eenheid meer dan ooit noodzakelijk is.

„De formatie van het kabinet-Den Uyl heeft de wens naar eenheid van de christen-democratie niet kunnen breken. Die eenheid is sterker en hechter dan het bouwwerk, dat Burger in 1973 heeft opgetrokken. Socialisten en liberalen hebben zich beijverd om de christen-democratie definitief stuk te breken. Het CDA is er echter sterker uit te voorschijn gekomen. Dat onder zo moeilijke omstandigheden die eenheid toch tot stand komt, pleit vóór en niet tegen die eenheid. De CHU is bereid om zich in te zetten om de gemeenschappelijke fractie de komende maanden tot een hechte eenheid te maken”, aldus dr. Krusinga.

Er bestaan volgens de CHU-fractievoorzitter als gevolg van de kabinetsformatie verschillen in beoordeling van dit kabinetsbeleid tussen KVP, ARP en CHU. Die verschillen zijn naar zijn mening niet van zodanige aard, dat de nauwst-mogelijke samenwerking bij de begrotingsbehandeling, het komend najaar in de Tweede Kamer, in de weg staat.

FUNDAMENT CDA

„Men kan kijkend naar andere partijen echter wel stellen, dat de eenheid van opvatting tussen KVP, ARP en CHU sterker is dan die tussen PvdA, D'66 en PPR, ondanks het feit, dat het hier drie „progressieve bondgenoten” betreft, die

samen regeringsverantwoordelijkheid dragen. Dat mag in alle objectiviteit worden gezegd”, zei dr. Krusinga.

„De christen-democratie vindt haar fundament in de christelijke mensbeschouwing. De bedoeling met de mens is, dat hij verantwoordelijkheid draagt voor zichzelf en dat hij bovendien bereid is verantwoordelijkheid te dragen voor zijn medemensen. Naarmate die bedoeling verlaten wordt, naarmate de secularisatie toeneemt, naarmate de persoonlijke verantwoordelijkheid van de mens overgenomen wordt door een collectieve verantwoordelijkheid van de overheid, naar die mate dreigt naar onze wijze van zier schade toegebracht te worden aan de mogelijkheden in de maatschappij tot ontwikkeling van de menselijke persoonlijkheid. Wij achten het geen goede ontwikkeling als men dit op enigerlei wijze bevordert.

In onze visie moet dan ook aan het particulier initiatief, waarin de burgers participeren, grote waarde worden toegekend. De mensen zelf moeten zich vrij kunnen ontplooiën. Dat moeten ze kunnen binnen de grenzen, die door de overheid in het algemeen belang worden gesteld. Wij achten dit juist in deze tijd van uitnemend belang. De christen-democraten zullen in de toekomst trouwens in het algemeen veel nadrukkelijker de betekenis van hun uitgangspunt voor het politiek handelen moeten naar voren brengen. Gelukkig is in dit opzicht ook een grote gezamenlijke activiteit van de wetenschappelijke instituten van KVP, ARP en CHU.”

NIET BUITEN EIGEN TIJD

Op één hardnekkig misverstand in dit kader ging dr. Krusinga nadrukkelijk in. „De christen-democratische politiek wil zich niet buiten de eigen tijd en de eigen beschaving stellen; het is misschien overbodig het te zeggen, maar de misverstanden op dit punt zijn hardnekkig,

Het eigene van de christen-democratische politiek is niet, dat wij ongevoelig zouden zijn voor de „geest van de tijd”. Het eigene is wel het antwoord, dat deze politiek tracht te geven op de geest van de tijd. Tegenover alle genoemde mensbeelden willen de christen-democraten bepleiten het geloof, dat de mens geschapen is naar het beeld van zijn Schepper en dat deze mens derhalve over een geweldige creatieve macht beschikt, waarmee hij in de loop van de geschiedenis onvoorstelbare prestaties heeft verricht en in de toekomst kan blijven verrichten. Dit plaatst de mens in een unieke verantwoordelijkheid, namelijk om op zijn pelgrimstocht door de geschiedenis, op de weg naar het nieuwe Jeruzalem, zichtbaar te maken wat deze schepping aan recht, aan vrede, aan liefde, aan geluk, aan harmonie, aan rijkdom, aan verscheidenheid in zich bergt.

Tegelijk echter weten wij, dat deze zelfde mens vaak ontrouw is in het volgen van zijn bestemming, en, andere wegen verkiezend, in wanhopige posities terecht komt. De mens heeft ook iets duivels in zich, waardoor de mens voor zich en voor de ander voortdurend een potentiële bedreiging is, en helaas al te vaak niet alleen potentieel. Zo is het christelijk mensbeeld het mensbeeld van de geschonden mens, die zowel iets goddelijks als iets duivels tegelijk heeft, die de spanning die dit oproept nooit kan kwijtraken en die reeds daarom bevrijd moet worden om tot vervulling te kunnen komen. Bevrijd ook door de overheid. De overheid is dienaar van de gerechtigheid, en dus schild voor de zwakken en dienst aan de mens in nood. Niet volgens de blauwdruk van een ideale maatschappij, die wij op de tekentafel van de politici ontwerpen; maar vanuit een notie over de bestemming van de mens. Deze mens tot zijn recht laten komen, is de kern van de dienende taak van de overheid. Juist en vooral in deze tijd is in ons land en in Europa de christen-democratische rich-

ting, die in Nederland sinds het ontstaan van de parlementaire democratie een belangrijke rol gespeeld heeft, van node. Juist in deze tijd van toenemende secularisatie. Juist in deze tijd van toenemend materialisme. Juist in deze tijd van toenemende misdadigheid en terrorisme.

Juist nu in een tijd van toegenomen polarisatie hardheid jegens elkander en zich aanscherpende tegenstellingen is de christen-democratische richting naast de liberale en de socialistische noodzakelijk. In eenheid kan die christen-democratische richting het beste haar invloed in de politiek uitoefenen. Het moet opdracht voor de CHU zijn een 100 procent inbreng te leveren en een maximale krachtsinspanning te leveren voor het welslagen van het CDA. Wij moeten bidden, dat daarop Gods zegen moge rusten”, aldus dr. Krusinga.

H. L.

CHU treedt naar buiten

CHU-tv-uitzending: woensdag 6 oktober Nederland 1, 19.50 uur: Fractievoorzitter dr. R. J. H. Krusinga bespreekt met en voor u actuele politieke zaken.

Spreekbeurten de heer H. Wisselink: Roden CHU, vrijdag 29 oktober, Holten CDA, maandag 15 november, Zutphen: Kaderschool gemeentepolitie, maandag 6 december a.s.

Eerstvolgende CDA-werkbezoeken: Amsterdam, vrijdag 29 oktober, Utrecht: maandag 15 november, Groningen: vrijdag 26 november.

Dr. Krusinga opent gemeenschapscentrum in Schinnen L. Zaterdag 16 oktober 's morgens 10.45 uur hoopt de fractie-voorzitter van de CHU in de Tweede Kamer, dr. R. J. H. Krusinga, het nieuwe gemeenschapscentrum in Schinnen te openen. Gezien de te verwachten grote belangstelling uit CDA- en CHU-kringen in Limburg wekken we al onze geestverwanten in Limburg op, reeds vroegtijdig aanwezig te willen zijn.

CDA vormingswerk in 1976/'77

Al vaker is in „de Nederlander,” geschreven over het C.D.A. Kader- en Vormingswerk omdat het totaal pakket van activiteiten voor het seizoen 1976/1977 gezamenlijk is aangepakt. De uitvoering van de diverse projecten is steeds in handen gegeven van één van de bureaus. Geprobeerd wordt de lezers steeds op de hoogte te houden van de ontwikkeling, door publicatie van aankondigingen, beschouwingen en verslagen.

STUDIE-BIJEENKOMSTEN „EUROPA“

Vorige keren is bericht over een serie studiedagen met als thema „de Christen-democratische visie op de toekomst van Europa”. De eerste in die serie studiedagen werd reeds gehouden op zaterdag, 18 september in Rotterdam. De eerstvolgende bijeenkomst zal zijn op zaterdag, 9 oktober in Het Cultureel Centrum „de Harmonie” te Tilburg. Aan deze studie-bijeenkomst werken mee als voorzitter, prof. dr. H. W. J. Bosman, als inleider, F. G. van der Gun, lid van de Tweede Kamer en het Europees Parlement en als forumleden M. J. J. van Amelsvoort, lid van de Tweede Kamer en S. J. Jonker. De daaropvolgende studie-bijeenkomst vindt plaats op 16 oktober in het RAI-Congrescentrum te Amsterdam. De voorzitter, tijdens die bijeenkomst is de heer D. Th. Kuiper, lid van het dagelijks bestuur van de ARP. Als inleider, W. J. Schuyt, lid van de Eerste Kamer en van het Europees Parlement. Als forumleden, mr. C. A. Bos, burgemeester van Katwijk en drs. C. Boertien, Commissaris van de Koningin in Zeeland. De daarna plaatsvindende studiedagen zijn op zaterdag, 23 oktober in de Buitensociëteit te Zwolle en op zaterdag, 6 november in Hotel Wilhelmina te Venlo.

Aan de deelnemers wordt direct na aanmelding een studie- en informatiepakket toegezonden, bestaande uit: een speciaal voor deze studiedag vervaardigde korte discussie-nota met vragen. Ter informatie een speciaal voor deze studiebijeenkomst ontworpen CDA-voorlichtingsbrochure „Bouwen aan Europa”, een handig informatieboekje genaamd „Europese Mini Almanak”, het zeer recent verschenen rapport van de wetenschappelijke bureau's van ARP, CHU en KVP, „Bouwstenen

voor een Europees Beleid” en het eveneens zeer recent in brochurevorm verschenen „Europees Manifest van Christen-democraten”.

AANMELDEN

Men kan zich voor deze studie-bijeenkomsten aanmelden door per giro over te maken een bedrag van f 10,- op gironr. 379333 t.n.v. Algemeen Penningmeester KVP, met vermelding van „Europese Studiedag” en met vermelding van de plaats waar U de studie-bijeenkomst wilt bezoeken. U kunt zich ook telefonisch aanmelden bij het KVP bureau op 65 39 34.

CDA-KADERCURSUSSEN

De belangstelling voor de C.D.A.-Kadercursussen voor het seizoen 1976-1977 voldoen, wat de inschrijvingen betreft, geheel aan de verwachtingen. Elke dag nog komen er aanmeldingen binnen. De belangstelling voor de weekend-bijeenkomsten in Soesterberg (4 ontmoetingen van een vrijdagavond en een zaterdag op resp. 15 en 16 oktober, 26 en 27 november, 21 en 22 januari, 25 en 26 februari) blijkt tot nu toe iets groter dan voor de cursus in Zwolle. Deze bestaat uit een vijftal dagbijeekkomsten, steeds op donderdagen en wel op 7 oktober, 4 november, 9 december, 13 januari en 17 februari.

Aarzel niet alsnog in te schrijven. Hak de knoop snel door. In het bijzonder is er nog ruimte voor de cursus in Zwolle. Voor de groep Soesterberg schreven reeds meer dan 35 leden in. Men kan zich aanmelden door het invullen van onderstaande bon. De uitvoering van dit CDA-project is in tegenstelling tot de twee vorige, in handen van de ARP.

CDA-CURSUS GEMEENTERAADSLEDEN

De CDA-cursus gericht op gemeenteraadsleden en aspirant-gemeenteraadsleden wordt op vier zaterdag-ochtenden gehouden waarbij achtereenvolgens de volgende onderwerpen aan de orde zullen komen: training gesprekstechniek; ontwikkelings- en vernieuwingsbeleid van de overheid met betrekking tot de in-

tegratie van kleuter- en basisonderwijs, experimenten middenschool en school begeleidingsdiensten; de consequenties van een gedecentraliseerd subsidie-beleid van C.R.M.; ruimtelijke ordening (woningbouw inspraakbehoefte). Men kan zich slechts inschrijven voor de gehele cursus. Er is dan de keus uit de zes hieronder genoemde plaatsen waar de cursus zal worden georganiseerd: Utrecht: op 16 oktober, 6 november, 15 januari, 19 februari. Zwolle: op 23 oktober, 20 november, 18 december, 29 januari. Goes: op 30 oktober, 18 december, 29 januari, 19 februari. Den Bosch: op 16 oktober, 6 november, 15 januari, 5 februari. Weert: op 23 oktober, 20 november, 18 december, 29 januari. Leiden: op 30 oktober, 18 december, 29 januari, 5 februari. De inschrijving staat open voor alle CDA-leden, door overschrijving van een bedrag van f 30,- op gironr. 169900, t.n.v. CHU Den Haag (het organiserende bureau bij deze cursus is de CHU, Wassenaarseweg 7, den Haag, tel. 070-244516). Vermeld duidelijk Uw naam en adres en... vergeet vooral niet te vermelden in welke plaats U aan de cursus wilt deelnemen.

EIGEN ACTIVITEITEN

Buiten de nu genoemde projecten om, bestaat er voor de Kamerkringen, Statenkringen en afdelingen, de mogelijkheid om zelf tot activiteiten te komen. Reisaftanden, of aanpassing van een project aan regionale wensen of problemen, kunnen daartoe overwegingen zijn. De stichtingen voor Kader- en Vormingswerk van het CDA zijn graag bereid hierover van gedachten te wisselen en zonodig financiën beschikbaar te stellen. In Groningen, Friesland en Limburg is men reeds gekomen tot eigen cursussen waarbij wij zoveel mogelijk ondersteunend meewerken. Voor het organiseren van eigen projecten kunt U ook eens denken aan samenwerking met een vertrouwd vormingscentrum of volkshogeschool. In grotere steden is het ook denkbaar aan te kloppen bij een buurthuis. Op deze wijze is het mogelijk veel organisatorische rompslomp te besparen, terwijl in goed overleg met de vormingsleiders van genoemde instellingen een CDA inhoudsbepaling van cursussen of andere projecten mogelijk blijft.

Tenslotte, de Vormingsstichting is er voor ieder lid. Maak er gebruik van. Inlichtingen; CHU-bureau, Wassenaarseweg 7, Den Haag, telefoon 070-244516.

aanmeldingsbon

Hierbij geef ik mij op als deelnemer(ster) voor de kadercursus te

Soesterberg Zwolle

Naam:

Adres:

Woonplaats:

Leeftijd:

Deze bon zo spoedig mogelijk zenden aan: Stichting Kader- en Vormingswerk ARP, dr. Kuyperstraat 3, Den Haag. (070-469620)

Onlangs heeft de Permanente Program Advies Commissie (PPAC), onder voorzitterschap van mr. Y. Scholten, van het CDA zijn tweede jaarlijkse advies uitgebracht. Dit beleidsadvies handelt onder meer over het te voeren sociaal-economische en sociaal-culturele beleid. De belangrijkste passages uit de samenvatting van dit beleidsadvies zijn hieronder weergegeven, terwijl elders op deze pagina het oordeel van het algemeen bestuur van het CDA over dit advies staat afgedrukt.

Beleidsombuigingen

Onze economische ontwikkeling bergt een aantal fundamentele onevenwichtigheden in zich die de verzakelijking van de centrale doeleinden van ons sociaal-economische beleid in toenemende mate blokkeren. In het rapport van de permanente program-adviescommissie van het CDA wordt om ingrijpende beleidsombuigingen gevraagd. De commissie meent dat er, ongeacht de te verwachten economische groei, een zekere ruimte voor werkgelegenheid scheppende investeringen over moet blijven. Zij denkt aan een „één-procents-norm voor werkgelegenheid“ die in de particuliere sector gerealiseerd moet worden.

Pas op de plaats

Het rapport wijst erop dat het draagvlak, waarop de financiering van overheidsuitgaven en sociale zekerheid rust, steeds kleiner is geworden; steeds minder mensen moeten voor steeds meer mensen werken. Globaal gesproken hadden daarom dus alle vier categorieën de pas moeten inhouden. Drie van deze vier categorieën zijn echter op de oude voet doorgegaan: de lonen, de uitgaven van de overheid en de sociale uitgaven. De overige inkomens (winten e.d.) waaruit voor een belangrijk deel nieuwe investeringen gefinancierd moeten

Tweede jaarlijkse advies van het P.P.A.C. aan het CDA

„OFFERS VOOR DE TOEKOMST”

worden, raakten zeer bekneld. Een van de gevolgen hiervan was inflatie met als gevolg prijsstijgingen. Van elke gulden die in ons land wordt verdiend, wordt nu reeds 55 cent collectief verdeeld door middel van belasting of premiebetaling. Het Kabinet-Den Uyl heeft, uitgaande van een structurele economische groei van 3¼ pct. per jaar, een jaarlijkse groei van de collectieve sector tot één procent van het nationale inkomen aanvaard. De CDA-programmcommissie gaat uit van 3½ pct. groei en acht dan een jaarlijkse collectieve lastenverzwaring van 0.7 pct. acceptabel. De permanente programadviescommissie wil dus nu 1 pct. voor de werkgelegenheid veilig stellen. Het gaat haar om het zoveel mogelijk scheppen van extra werkgelegenheid, het terugdringen van minder urgente en het verder intensiveren van wezenlijke elementen van ons stelsel van sociale zekerheid. Het rapport becijfert dat een door haar bepleite extra matiging in de collectieve sfeer en de inkomens, ongeveer 85 000 arbeidsplaatsen extra oplevert. Zij komt daarmee op een werkloosheid van 145 000. De regering noemt een streefcijfer van 150 000 werklozen, dat bereikt wordt door het vergroten van het financieringsstekort van de overheid. De commissie wijst deze wijze van financiering af vanwege de eraan verbonden risico's.

Geïntegreerd beleid
De commissie is ervan overtuigd dat haar beroep op in feite iedereen om zich terwille van de toekomst te matigen alleen kans van slagen heeft als iedereen de betekenis

van matiging in eigen werkomgeving kan ervaren. Geïntegreerd beleid moet zowel de zeggenschapsverhoudingen als het inkomensbeleid en het arbeidsmarktbeleid raken. In het kader van geïntegreerd beleid had, naar het oordeel van de commissie, de positie en samenstelling van de ondernemingsraad en de samenstelling van de raden van commissarissen integraal moeten worden benaderd. Echter in het wetsontwerp inzake de ondernemingsraden is een ondernemingsraad nieuwe stijl gecreëerd welke tegenover de bevoegdheden van de leiding de specifieke werknemers-bevoegdheden vertegenwoordigt.

VAD-regeling
Van de voorgestelde vermogensaanwasdeling-regeling heeft de commissie met heel gemengde gevoelens kennis genomen. De regeling zal slechts de vervreemding en de anonimiteit vergroten, terwijl het er juist om te doen is de persoonlijke betrokkenheid, te intensiveren en verantwoordelijkheidsrelaties te verdiepen. Het regeringsbeleid terzake van het geïntegreerd beleid acht de commissie daarom nogal teleurstellend. Socialisten en christen-democraten zouden daarover een open discussie moeten voeren.

Nota selectieve groei
Bijzonder ingenomen is de commissie met de toezetting van de regeringsnota „selectieve groei“. De ondernemingsgewijze productie is ook voor de commissie niet onaantastbaar: Wanneer daarin een te grote centralisatie

van verantwoordelijkheden voorkomt moet deze evenzeer worden tegengegaan. De ondernemingsgewijze productie bezit echter zoveel gespreide zeggenschap en ook een zo groot vermogen om aan de eisen van flexibiliteit te voldoen dat ook de commissie van de grote positieve betekenis van deze wijze van produceren uitgaat.

Welzijnsbeleid
Het tweede onderwerp dat in het PPAC-advies uitvoerig aan de orde komt luidt „Aspecten van welzijnsbeleid“. Ook voor deze sector is de financiering een knellend probleem geworden. De bezinning omtrent het welzijn mag, naar het oordeel van de commissie, niet door het economische denken worden beheerst, doch een op de toekomst gericht beleid dat de grenzen van de mogelijkheden niet ziet zou zowel welvaart als welzijn achter de horizon doen verdwijnen. Het rapport gaat uit van enkele grondlijnen: de verantwoordelijkheid van de mens jegens God realiseert zich als verantwoordelijkheid t.o.v. de naaste en in verantwoordelijkheid van organisaties, zoals deze, in verscheidenheid naar levens- en geloofsovertuiging, zijn ontstaan. Ook jegens zichzelf heeft de mens zijn verantwoordelijkheid, bijv. de zorg voor eigen gezondheid. Naar christen-democratische visie is de mens een eenheid van lichamelijk-geestelijk en maatschappelijk bestaan. In de beleidsaanbevelingen wordt erop aangedrongen dat deze eenheid ook in de hulpverlening tot zijn recht komt. De samenhang van beleidsvoering, structurering en financiering van de

onderscheiden werksoorten moet zoveel mogelijk worden bevorderd. Het samenbrengen van de onderscheiden sectoren van hulpverlening onder één departement verdient ernstige overweging. Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening zouden onder één ministerie kunnen worden gebracht. De relatie van burgerlijke overheden met het zgn. „particuliere initiatief“ acht de commissie van principiële aard. De structurering van het overheidsbeleid zal mede dienstig moeten zijn ter bescherming en stimulering van de eigen verantwoordelijkheid van de hulpverleningsinstellingen. Ten aanzien van de financieringsproblematiek bepleit de commissie dat de christen-democraten politiek opzicht aangeven welke prioriteit de hulpverlening aan de mens heeft in verhouding tot bijvoorbeeld waterstaat, defensie, landbouw, werkgelegenheidsbeleid en woningbouw. Daarnaast zullen ook interne prioriteiten moeten worden gesteld. Het verdient naar het oordeel van de commissie voorts sterke aanbeveling dat aan gezondheidscentra verbonden medewerkers (sters), inclusief de medici, in loondienst gaan werken. Het brengt een betere beheersbaarheid van de kostenontwikkeling met zich mee, en maakt alles ook organisatorisch duidelijker. De commissie acht het voorts gewenst de alleenverkoop-positie van de farmaceutische industrie te doorbreken.

Financiering uit algemene middelen
De commissie acht het dringend gewenst dat voor de verschillende sectoren van de hulpverlening zowel de financiering als de beleidsontwikkeling en structurering wettelijk worden geregeld. Als bijzonder punt ter bestudering wijst de commissie op de mogelijkheid dat de gehele gezondheidszorg, die thans uit verzekeringen wordt gefinancierd, wordt overgebracht naar een financiering uit de algemene middelen. In het kader van financiering uit de algemene middelen zou moeten worden gestreefd naar een systeem dat volledig aansluit bij de verscheidenheid die in ons land op het terrein van de hulpverlening bestaat.

Het Algemeen Bestuur van het CDA heeft onlangs het tweede jaarlijkse advies besproken van de Permanente Program Advies Commissie (PPAC) van het CDA. Het CDA-bestuur heeft hierover zijn oordeel vastgesteld. Enkele passages daaruit leest u in het hiernavolgende.

Algemeen

Het Algemeen Bestuur van het CDA is van oordeel, dat het tweede advies van de PPAC een goede discussiebijdrage van christen-democratische zijde levert aan actuele onderwerpen. Terecht vraagt de commissie opnieuw grote aandacht voor de zo belangrijke sociaal-economische vraagstukken waarbij het accent is gelegd op het ontwikkelen van theoriek. Geconstateerd wordt, dat ook een aantal aspecten van de sociaal-culturele problematiek. De commissie heeft voldaan aan het verzoek fundamentele analyses en theoretische beschouwingen toe te spitsen op concrete en actuele beleidspunten. Overigens is de commissie hier niet op alle punten in geslaagd.

Ontvangen publikaties

- De redactie van het christelijk-historische weekblad „de Nederlander“ ontving de volgende publikaties:
- „De loonmaatregel van juli 1976 - een kritische benadering“, door H. Dalebout; prijs f 3,80 (te bestellen door overschrijving op giro 1837878 ten name van H. Dalebout te Amsterdam).
- „Niks doen, da's geen werk,“ uitgave van de landelijke stuurgroep sociaal-culturele activiteiten voor werkloze jongeren“, verkrijgbaar bij gewestelijke arbeidsbureaus en gemeentelijk sociale diensten.
- „Van dubbeltjes en kwartjes, een literaire studie over de ongelijkheid in de Nederlandse inkomensverdeling“, studie van de wetenschappelijke raad voor het regeringsbeleid, Plein 1813 no. 2, Den Haag.

Oordeel Algemeen Bestuur over tweede jaarlijkse advies PPAC

Het Algemeen Bestuur ziet de titel van het advies tevens als de conclusie: „Offers voor de toekomst“. Dat daarvoor een mentaliteitsverandering nodig is, mag wellicht vanzelfsprekend schijnen, het is misschien wel de belangrijkste opgave voor ons volk. Behalve voor politieke partijen is daarbij ook een belangrijke rol weggelegd voor bijv. de kerken. De mens van de 70er jaren zal zich moeten „omkeren“.

Sociaal-economisch beleid

Het Algemeen Bestuur is onder de indruk van de indringende wijze waarop de ernst van onze sociaal-economische situatie is geschetst. Het is hard te moeten constateren dat wij een uiterste krachtsinspanning moeten leveren om het huidige aantal structureel-werklozen niet nog verder te zien stijgen. Daarom kan met instemming worden geconstateerd dat de PPAC hoge prioriteit

wenst te geven aan de bestrijding van het werkloosheidsprobleem. Eveneens kan akkoord gegaan worden met de door de commissie voor het te voeren beleid genoemde geruststellende uitgangspunten. We mogen onze problemen niet langer oplossen door ze af te wentelen op andere schouder. Met de commissie heeft het Algemeen Bestuur grote zorgen over een opvoering van het financieringsstekort van de overheid tot 5% in 1980. Uitgaande van een groei van het nationaal produkt van 3½% wordt in het ontwerp-program een stijging van 0,7% van de collectieve sector aanvaardbaar geacht. In het advies van de commissie wordt geconcludeerd tot een aanvaardbare stijging van 0,58%. Zonder zich aan de dopr de commissie genoemde percentages te willen binden erkent het Algemeen Bestuur de juistheid van de benaderingswijze van de commissie. Het Algemeen Bestuur erkent tevens, dat deze benaderingswijze moeilijk te realiseren zal zijn, omdat zij en de mogelijkheden tot uitbreiding van de collectieve sector en de mogelijkheden voor inkomensverbetering belangrijke beperkingen oplegt. Bij het concretiseren van de beperkingen dient het uitgangspunt te blijven dat de laagste inkomensgroepen zoveel mogelijk worden ontzien. Bij duidelijk gewijzigde economische omstandigheden dient steeds na afweging van alle maatschappelijke aspecten een rechtvaardige verdeling tot stand te worden gebracht. Reeds lang bepleit de christen-democratie de gezamenlijke verantwoordelijkheid in de onderneming. Tegen die achtergrond verdient de idee van een vermogensaanwasdeling en een verbreding en verdieping van de inbreng van de werknemers in de onderneming hartelijke steun.

De kritiek van de commissie op het ingediende wetsontwerp inzake de ondernemingsraden wordt te negatief geacht. Ingestemd kan worden met de visie die de commissie heeft op de toekomstige ondernemingsstructuur. De commissie oordeelt met name te negatief over het nieuw gecreëerde overlegorgaan, dat voor een niet gering gedeelte de ondernemingsraad oude stijl vervangt. Men kan zich afvragen of dit onderdeel van de wetswijziging wel noodzakelijk is. Als politiek compromis is het niet aanvaardbaar. Terecht zegt de commissie dat de VAD eerder te laat dan te vroeg is gekomen. De christen-democratie is ook zelf te weinig inventief geweest eerder met plannen te komen. De reserves, die de commissie formuleert terzake van de bij het parlement ingediende voorstellen met betrekking tot een vermogensaanwasdeling zijn begrijpelijk en daarom zijn er in het wetsontwerp belangrijke wijzigingen noodzakelijk. De idee van de gezamenlijke verantwoordelijkheid behoort ook tot uitlijning te komen in de samenstelling van de Raad van Commissarissen. Ook hier moet de betrokkenheid van de werknemers worden bevorderd. Met nadruk wordt erop gewezen dat de actuele werkloosheidsproblematiek een motief temeer is tot nadere bezinning op de vraag naar de betekenis van de arbeid in onze samenleving, alsook naar de waardering van werk en werkloosheid.

Sociaal-cultureel beleid

Het Algemeen Bestuur steunt van harte de in dit hoofdstuk gegeven beschrijving van de unieke verantwoordelijkheid van de mens. Met instemming is kennis genomen van de beschouwingen over de rol van de overheid in het sociaal-culturele veld en over de verhouding van overheid - particulier initiatief. Een bijzondere nadruk ligt op de eigen verantwoordelijkheid van het particulier initiatief. Nadere bezinning behoeft de uitwerking hiervan in het advies. Wat zijn in de huidige maatschappij de mogelijkheden voor het particulier initiatief haar verantwoordelijkheid effectief te dragen? Is het particulier initiatief nog uitgerust

voor het voeren van een samenhangend beleid op langere termijn? Gemist wordt een gemotiveerde stellingname inzake de vragen op het terrein van de democratisering in het welzijnswerk. Aan een christen-democratische evaluatie van de departementale nota terzake is dringend behoefte. De vraag of die beperking mag worden aangebracht moet bezien worden tegen de achtergrond van onze visie op het totale maatschappelijke gebeuren. Grote nadruk valt in dit hoofdstuk op de beperkte financiële mogelijkheden van het welzijnsbeleid. Na de beschouwingen over de sociaal-economische problematiek is dit wellicht begrijpelijk en consistent. Het financieel-economisch denken mag echter hier aan de orde zijnde vragen niet gaan overheersen. Ondanks het feit, dat de commissie dit zelf erkent, ontkomt zij daar niet geheel aan. Zo is het ongenueerd te suggereren dat de financieringsproblematiek te lenigen zou zijn door een beperking van het aanbod van de welzijnsvoorzieningen. De in het advies gegeven analyse van de structuur- en financieringsproblematiek is zeer verhelderend. De financiering van het welzijnswerk is uit de hand gelopen vanwege de vele taken, die aangepakt moesten worden. Teleurstellend is de suggestie voor het te voeren beleid. Enerzijds betuigt de commissie adhesie aan een aantal voorstellen van regeringszijde. Anderzijds wordt het scheppen van een financieringsstroom bepleit. De door de commissie gedane suggesties voor bezuinigingen op onderdelen zijn het overwegen waard en vragen om een nadere bestudering, vooral ook gezien de ruime plaats die daarbij is gegeven aan de preventie. In het advies wordt voorts overleg tussen overheid en particulier initiatief bepleit. Door wie tenslotte welke beslissingen moeten worden genomen komt echter onvoldoende uit de verf.

BETONFABRIEK 'VRIJENBAN'

A. M. HOEKE

Rotterdamseweg 376 - Delft
Telefoon 015-560193 - b.g.g. 124008

BETONWAREN

MAKELAARSKANTOOR HOOGENRAAD

HAAGWEG 171 - TELEFOON 070 - 996560
RIJSWIJK (Z.-H.)

Onroerende goederen - Hypotheken - Taxatiën

TUINAANLEG

BINDER B.V. - RHOON

Aanleg en onderhoud van
GEMEENSCHAPPELIJKE TUIJEN, PLANT-
SOENEN, PARKEN, SCHOOLTUIJEN etc.

- grond- en straat-
werken
- drainages
- riolerings
- beplantingen
- windkeringen en
afrasteringen
- aanleg grasgazons
- onderhoud van
groenvoorzieningen
- onkruidbestrijdingen
- kleigrond, teelaarde
- graszoden en
graszoden
- bloembakken

Dorpsdijk 50-52 - Postbus 820 - Rhooon
Telefoon 01890-6111*

AANNEMINGSBEDRIJF

H. OOGVLIET & ZN. B.V.

Burgerlijke- en Utiliteitsbouw

- NIEUWBOUW
- VERBOUW
- ONDERHOUD

ZWIJNDRECHT
Molenvliet 9 - Tel. 01850-26651-27034-24330

Wie aan de toekomst bouwt
Bouwt op de C.H.U.
Met een advies dat u vertrouwt
Bouwt Meester's Bouwbedrijf voor u.

Vrijblijvend advies voor
renovatie - nieuwbouw - utiliteitsbouw.

Meester's Bouwbedrijf

Oudedijk 5, Oldebroek. Tel. 05253-1230.

Ventevogel Financiële Service Groep

Uw adviseur als het
gaat om
financiële zekerheid

Badhuisstraat 95
Vlissingen
Postbus 151
Telefoon (01184)

144 61 - 19T92

HANAB B.V.

GASLEIDINGEN

KABELWERKEN

ZINKERS

Valkenburg - ZH Telefoon 01718-71941 ★

VEENDAM - Telefoon 05987-7800

Het bestuur van het Regionaal Woon-
wagencentrum „De Hanenrick” te
Zwolle vraagt voor spoedige indienst-
treding een

SECRETARIS- COÖRDINATOR

(mnl. of vrl.)

(vakaturenr. 1200)

Functie-informatie:

- coördinatie woonwagenzaken;
- secretariaatswerkzaamheden;
- ondersteuning van het bestuur bij de formulering van
het welzijnsbeleid;
- stimulering van initiatieven.

Aanstellingseisen:

- goede algemene ontwikkeling;
- hogere beroepsopleiding, bij voorkeur sociale academie
met specialisatie opbouwwerk;
- goede contactuele eigenschappen;
- redactionele vaardigheid;
- kunnen geven van leiding.

Rechtspositie:

De rechtspositieregelingen van de gemeente Zwolle zijn
van toepassing.
Opneming in het IZA-Overijssel en in het Algemeen Bur-
gerlijk Pensioenfonds.

Honorering:

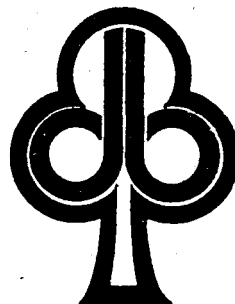
Aan deze functie is een maximum salaris van f 3.410,- per
maand verbonden.
De premie A.O.W./A.W.W. komt voor rekening van de
werkgever.

Informatie:

Aanvullende informatie kan worden verstrekt door de
secretaris van het bestuur, de heer B. J. Wiggers, tel.
05200-82175.

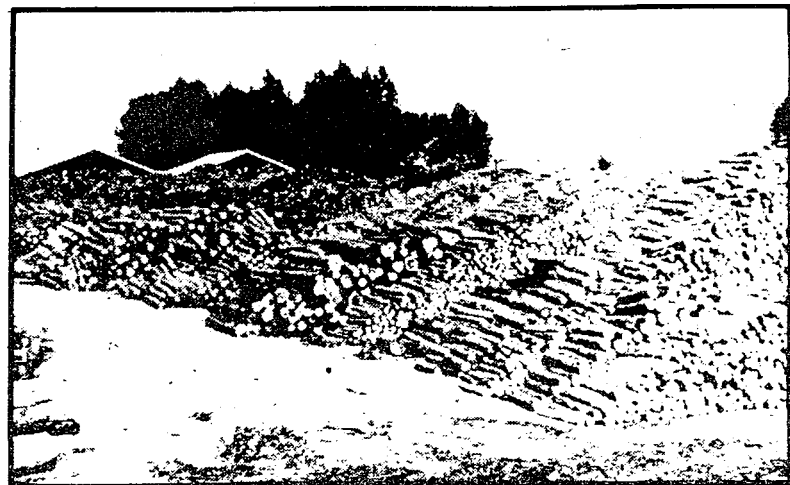
Sollicitaties:

Schriftelijke sollicitaties te richten aan de directeur van
de Centrale Personeelsdienst van de gemeente Zwolle,
Ter Pelkewijkpark 18 te Zwolle, onder vermelding van het
vakaturenummer.

Kistenfabriek
Nijkerk

N. DE BOER

de nederlander

CH-WEEKBLAD

Redactie: Postbus 8822 - 's Gravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

Terugblik op het abortus-debat

door drs. A. D. W. Tilanus

Het is hoogst merkwaardig te moeten constateren, dat bij de behandeling van de abortus-wetsontwerpen gedurende de laatste drie weken in de Tweede Kamer de oude tegenstelling links-rechts weer herleefde. De „linkse” fracties, d.w.z. zij die zich laten leiden door liberalisme (VVD) of socialisme (PvdA), stonden lijnrecht tegenover de „rechtse” fracties, die voortkomen uit beginsel-partijen (KVP, ARP en CHU). Links vormde een hechte coalitie, waarbij ook aanvankelijk ingenomen standpunten werden verlaten om de eenheid te bewaren en het VVD/PvdA-ontwerp een meerderheid te bezorgen van 83 tegenover 58 voor het KVP/ARP-ontwerp. Met de volgende punten zal ik deze stelling toelichten.

DE BESLUITVORMING

Over de procedure van besluitvorming over abortus provocatus en de rol van de vrouw en de arts daarin is nauwelijks gesproken. De verschillen tussen links en rechts waren op dit punt van het begin af aan te ver uiteen liggend en te principiële. Wie op het ja-mits standpunt staat, kan de motieven van het neen-tenzij standpunt moeilijk begrijpen, laat staan weerleggen. En dat geldt ook enigszins omgekeerd. De norm, vastgelegd in het KVP/ARP-ontwerp, was voor liberalen en socialisten onaanvaardbaar.

DE VRIJHEID VAN ARTSEN EN VERPLEGENDEN

Moet de arts of de verplegende, die principieel bezwaar heeft tegen het kunstmatig afbreken van een zwangerschap, toch meewerken om de vrouw te helpen? De vraag splitste zich toe op de resolutie van de Kon. Ned. Maatschappij t.b.v. de Geneeskunst, die de gewetensvrijheid van de arts in de wet vastgelegd wilde zien. Mevrouw Ginjaar-Maas (VVD) zei daarover op de eerste dag van het debat:

„Het weglaten van een dergelijk wetsartikel heeft echter nogal wat onrust bij sommige artsen veroorzaakt. Velen van hen vrezen blijkbaar dat zij - ondanks persoonlijke gewetensbezwaren - gedwongen zouden kunnen worden medewerking te verlenen aan het afbreken van zwangerschappen. Zou het niet wijs zijn als de Kamer alsnog een artikel in de wet aanbracht, dat vastlegt dat niemand gehouden is een vrouw een behandeling, gericht op het afbreken van zwangerschap te geven, dan wel aan een zodanige behandeling medewerking te verlenen, daartoe gelegenheid te geven of daartoe middelen te verschaffen, conform het voorstel van de KNMG?”

In de volgende fase van het debat diende zij een amendement in om een dergelijk wetsartikel in de wet op te nemen. Door de PvdA en de verdedigers van het VVD/PvdA-ontwerp werd hiertegen groot bezwaar gemaakt. Van PSP-zijde kwam er zelfs een tegenvoorstel om in de wet op te nemen, dat de arts verplicht is verder te verwijzen als hij zelf geen abortus wil toepassen. Een deel van de PvdA-fractie dreigde dit PSP-voorstel te steunen. Onbegrijpelijk van mensen, die zo hechten aan de gewetensbezwaren van militairen! Aan het eind van het debat trok mevrouw Ginjaar haar amendement in. Daarop deed de PSP hetzelfde. Een amendement van dezelfde strekking, maar met een betere tekst van KVP, ARP en CHU werd verworpen, omdat de VVD, die aanvankelijk vóór was, tegenstemde!

DE ADVIESCOMMISSIE

Volgens het VVD/PvdA-ontwerp wordt een landelijke Adviescommissie ingesteld, die grote bevoegdheden zou krijgen. Onzerzijds is tegen taak en samenstelling van die commissie ernstig bezwaar gemaakt. Wij menen, dat toezicht ten principale een taak van de overheid is, zeker als het om de bescherming van het leven gaat. Maar bovendien kan het Staatstoezicht op de Volksgezondheid met zijn regionale inspecteurs veel meer van dichtbij en directer toezicht houden, dan een centrale commissie.

Mevrouw Haas-Berger (PvdA) zei er in de eerste fase van het debat het volgende van:

„Het ontwerp Gardeniers-Van Leeuwen heeft deze gehele taak gelaten bij het Staatstoezicht op de Volksgezondheid. Deze oplossing lijkt ons consistent. Het lijkt mij dat, ondanks de waarborgen die een speciaal daartoe aangewezen commissie schijnbaar biedt, dat voorkeur gegeven moet worden aan het Staatstoezicht. Dit is namelijk krachtens de Gezondheidswet (1956, Stbl. 51) belast met handhaving van de wettelijke voorschriften op het gebied van de Volksgezondheid; hij kan de Minister adviseren, indien de wettelijke voorschriften niet worden opgevolgd.”

Ook mevrouw Ginjaar-Maas (VVD) had nogal wat bezwaren tegen de commissie, o.a. omdat niet geregeld was wat de Minister moest doen, als de in de wet genoemde organisaties zouden weigeren een voordracht voor benoeming te doen. Een amendement op dit punt, dat door ons en door mevrouw Haas als coöptatie werd betiteld, werd toch met steun van PvdA en VVD aangenomen.

Overigens zwakten de indieners, de heren Geurtsen (VVD), Lamberts (PvdA), Roethof (PvdA) en mevrouw Veder-Smit (VVD) de bevoegdheden van de Adviescommissie af door een wijzigingsvoorstel. Daarop trok mevrouw Haas-Berger haar amendementen, die beperking van de taken van de Adviescommissie beoogden, in. PvdA en VVD hadden elkaar weer gevonden!

DE ECHTGENOOT EN DE VERWEKKER

In het KVP/ARP-ontwerp kwam een bepaling voor, dat de echtgenoot van de vrouw door de arts moet worden gehoord over de eventuele abortus, tenzij omstandigheden dit niet raadzaam maken. Ook de buitenechtelijke verwekker zou, na overleg met de vrouw, gehoord kunnen worden. In deze bepaling wordt dus uitgegaan van de normale gezinssituatie.

De voormalige CHU-er Huyssen diende tezamen met de PvdA-er Franssen een amendement in, waarbij de wettige echtgenoot en de buitenechtelijke verwekker op één lijn gesteld werden.

Uiteraard werd dit amendement door de indieners, Mevrouw Gardeniers-Berendsen (KVP) en mevrouw Van Leeuwen (ARP) krachtig bestreden. Het ging hier om een poging andere samenlevingsvormen dan het gezin te erkennen en dezelfde rechten te geven.

VVD en PvdA zorgden er samen voor, dat er een meerderheid was om dit amendement in het KVP/ARP-ontwerp op te nemen.

EENHEID VAN KVP, ARP EN CHU

In het abortus-debat hebben de woordvoerders van onze fracties, mevrouw Cornelissen (KVP) en de heren Van Dam (ARP)

en Tilanus (CHU) zeer nauw samengewerkt. Tijdens het debat, dat zich over drie weken uitstrekte, hebben wij geregeld gemeenschappelijke fractievergaderingen gehouden om de tussenstand te bespreken en de verdere koers te bepalen. De fracties van KVP, ARP en CHU zijn daardoor weer dichter naar elkaar toegegroeid. Tijdens de diepgaande discussie in de CDA-fractie werd het nog eens duidelijk: Wij horen bij elkaar!

Aan het eind van het debat vlak vóór de eindstemming over het VVD/PvdA-ontwerp kon mevrouw Cornelissen namens de eensgezinde fracties dan ook de volgende stemverklaring afleggen:

„Voor de fracties van ARP, CHU en KVP zijn de centrale elementen in dit in tal van opzichten zeldzaam debat over wetsontwerp 13909 geweest de rechtsbescherming van het ongeboren leven en de taak van de overheid te dien aanzien. Bezien wij wetsontwerp 13909 na het debat nog eens tegen deze achtergrond, dan kan de conclusie van onze fracties geen andere zijn dan dat dit wetsontwerp met betrekking tot deze belangrijke oogmerken in onaanvaardbare mate blijft beneden de eisen, die vanuit een oogpunt van rechtsbescherming van het ongeboren leven moeten worden gesteld. In het wetsontwerp ontbreekt met name de norm, waaraan de arts zijn beslissing kan toetsen, terwijl een onmisbaar instrument ter handhaving van de rechtsbescherming, de strafrechtelijke beoordeling praktisch geheel ontbreekt. De uit een ander voortvloeiende tekortschietende rechtsbescherming van het ongeboren leven raakt één van de meest fundamentele elementen van ons rechtsbestel. Om deze redenen zullen onze fracties dit wetsontwerp afwijzen.”

ANDERE ASPECTEN

Nu het abortus-debat is afgelopen, kunnen nog de volgende opmerkingen worden gemaakt.

1. De gedachtenwisseling stond op een zeer hoog peil.

Zowel de woordvoerders uit de fracties als de indieners en verdedigers van de wetsontwerpen hebben zich alle moeite getroost om hun principiële stellingname en hun inzichten zo duidelijk mogelijk onder woorden te brengen. In het persoonlijke vlak heeft men elkaar ook in zijn waarde gelaten, hoe oneens men het ook was over de fundamentele vragen van vrijheid, verantwoordelijkheid en rechtsbescherming van het ongeboren leven. Emotie was er slechts in de goede betekenis van het woord. Verder werd er zakelijk gediscussieerd.

Ik ben trots op onze Tweede Kamer, die een onderwerp, dat zozeer het geweten raakt en zoveel principiële kanten heeft, op dit niveau zo waardig heeft behandeld.

2. De pers liet helaas verstek gaan.

Zowel de televisie, de radio als de schrijvende pers wisten kennelijk geen raad met de principiële betogen. Daar zit blijkbaar onvoldoende prikkelends in om nieuws te zijn. In de media was van de diepgang van de redevoeringen weinig of niets terug te vinden. Tekenend is bijvoorbeeld, dat de televisie in de avondvergadering van de eerste dag niet meer terugkwam. Zijn die media zo oppervlakkig of denken ze, dat het kijkend, luisterend en lezend publiek zo oppervlakkig is, dat men niet eens probeert de goed doorwrochte betogen over te brengen?

3. Wat zal de Eerste Kamer doen?

Er gaan stemmen op, die zeggen, dat de Eerste Kamer maar langzaam aan moet werken. Immers na de verkiezingen wordt ook de samenstelling van de Eerste Kamer gewijzigd, waardoor er méér voorstanders van het VVD/PvdA-ontwerp zouden komen. Bovendien zou er dan wellicht een andere Minister van Justitie zijn, die niet zou aarzelen het wetsontwerp te ondertekenen.

Ik acht deze overwegingen beneden de maat van de Eerste Kamer. De leden van deze Kamer ontvangen alle stukken van de Tweede Kamer. Zij hebben dus al lang kennis kunnen nemen van de uitvoerige Memores van Toelichting, Voorlopige Verslagen en Memores van Antwoord.

Bovendien ontvangen ze de letterlijke tekst van alles wat in de Tweede Kamer is gesproken. Dan moet het dus mogelijk zijn binnen 3 à 4 weken een voorlopig verslag te maken. Het is nauwelijks denkbaar, dat er nog nieuwe onderwerpen naar voren komen, zodat de VVD/PvdA-indieners ook binnen 3 à 4 weken hun Memorie van Antwoord kunnen opstellen. De openbare mondelinge behandeling zou dan omstreeks Kerstmis 1976 kunnen plaatsvinden.

Het zou onwaardig zijn te trachten de behandeling van het VVD/PvdA-ontwerp in de Eerste Kamer te traineren.

A. D. W. Tilanus.

Overleg in de vergaderzaal van de Tweede Kamer tijdens het abortusdebat. Rondom het kamerlid mevrouw J. van Leeuwen (ARP), staan van links naar rechts: kamervoorzitter dr. A. Vondeling (PvdA), drs. A. D. W. Tilanus (CHU), fractievoorzitter mr. F. Andriessen (KVP), fractievoorzitter dr. R. J. H. Kruisinga (CHU) en C. F. Kleisterlee (KVP)

(Foto: ANP-foto)

PARLEMENTARIA

Tweede kamer wijst latere datum voor huurverhoging af

De Tweede Kamer heeft vorige week een wetsontwerp van staatssecretaris Van Dam verworpen, waarin werd voorgesteld de huurverhoging in 1977 niet op 1 april maar op 1 juli te laten ingaan. Dit voorstel kreeg slechts steun van PvdA, PPR en PSP.

Inzet van de discussie was vooral het percentage dat de staatssecretaris voorstelde. Hij wilde het jaarlijks vastgestelde huurverhogingspercentage - per 1 april - handhaven op 8%, ook wanneer de verhoging pas per 1 juli zou ingaan. Van Dam wees hierbij onder meer op de minder gestegen bouwkosten.

Met dit voorstel werd vooruitgelopen op nog komende wetsontwerpen, waarin een geheel nieuwe regeling voor de jaarlijkse huurverhogingen zal worden neergelegd. Mr. J. N. Scholten (a.r.) die namens de CDA-fracties het woord voerde zegde de bewindsman steun toe bij het tijdig afhandelen van deze aangekondigde wetsvoor-

stellen. Ernstig bezwaar had hij echter tegen het percentage dat de staatssecretaris per 1 juli 1977 wil hanteren, terwijl hij ook de verschuiving naar 1 juli niet gelukkig achtte.

Verschuiving van de datum van de jaarlijkse huurverhoging brengt een groot aantal technische problemen mee. De CDA-fracties hebben echter voorkeur voor een trendmatige huurstijging van 8% terwijl de staatssecretaris aan 7% denkt. De kosten van het wonen moeten worden betaald of gesubsidieerd. Tegen subsidies heeft de CDA-fractie geen bezwaar maar dan via een systeem van individuele huursubsidies voor de laagst betaalden.

VAGE GEGEVENS

Scholten achtte de gegevens waarop de staatssecretaris zich baseerde te vaag. Hij berekende dat tussen 1970 en 1976 de lonen zijn gestegen, op basis van 100 naar

180 terwijl de huren die zelfde periode opliepen tot 137. De huurquote is dus duidelijk gedaald.

De stijging van de huren is eveneens lager dan de gemiddelde stijging van de kosten van levensonderhoud, in genoemde periode.

De bewindsman baseert zijn gegevens echter niet primair op cijfers maar op prognoses, aldus Scholten, met name ten aanzien van de ontwikkeling van de exploitatiekosten.

Scholten bracht ook de discussie uit 1974 ter sprake toen eveneens het huurbeleid in discussie was. Zoals bekend hebben KVP en ARP toen gepleit voor een aanmeldingsplicht wanneer de huren boven de 9% zouden omliepen. Staatssecretaris Van Dam heeft hierover toen het onaanvaardbaar uitgesproken, omdat het kabinet een trendmatige huurverhoging van 8% wenste.

Nu voor dit trendmatig beleid is gekozen, dienen aldus spreker de meevallers niet geïsoleerd te worden gezien maar moet de ontwikkeling over een reeks van jaren worden bekeken.

De ontwikkeling waarop de bewindsman zich baseert beruist te veel op prognoses. Hij wil op basis hiervan ons inziens te snel tot verlaging van de trendmatige huurverhoging besluiten.

„Mede gelet op de problematie die een overhaaste afdoening van de nog in te dienen wetsontwerpen met zich brengt, delen de fracties het standpunt van de Staatssecretaris wel dat een huurverhoging in 1977

8% moet zijn, maar geven zij er de voorkeur aan om deze verhoging door te voeren op de thans geldende datum van 1 april a.s. op basis van de bestaande wetgeving. Wij hebben geen behoefte aan deze wet en ook niet aan uitstel van de huurverhoging, niet omdat de in het CDA samenwerkende partijen graag hoge huren van de mensen vragen - wie doet dat wel - en zeker niet van de mensen die het niet kunnen betalen. Het tegendeel is ook het geval; wij hebben graag onze medewerking gegeven aan een verhoging van de individuele huursubsidie ten gunste van de financieel zwakkeren in de samenleving. Van de anderen echter willen onze fracties een reële huur vragen, omdat er zoveel andere zaken zijn die onze aandacht vragen en die eenvoudig betaald zullen moeten worden”, aldus J. N. Scholten.

D'66-woordvoerder Nypels had tijdens het debat een motie ingediend waarin werd gevraagd de huren met 7% te verhogen. Hij vroeg deze motie aan te houden, nadat het wetsontwerp was verworpen. De staatssecretaris deelde mee dat hij nader met het kabinet overleg wilde plegen. Op grond hiervan meenden de CDA-fracties dat het beter was de motie Nypels nu reeds in stemming te brengen opdat het kabinet de uitspraak van de Kamer kende. De Kamer stemde in meerderheid voor een ordevoorstel om de motie-Nypels in stemming te brengen. De D'66-woordvoerder trok hierop de motie in.

H. van Spanning.

Begrotingsdebat in Tweede Kamer neemt een aanvang

Volgende week begint de Tweede Kamer aan het jaarlijkse begrotingsdebat. Dit debat zal de aandacht tot het einde van het jaar gespannen houden. Bij dit debat gaat het niet alleen om troonrede en miljoenennota. Ook alle departementale begrotingen voor het volgend jaar komen aan bod.

Het voorlopige schema van de begrotingsbehandeling is: dinsdag 12, woensdag 13 en donderdag 14 oktober: algemene politieke en financiële beschouwingen.

Dinsdag 19, woensdag 20 en donderdag 21 oktober: begrotingen algemene zaken, binnenlandse zaken en justitie.

Dinsdag 26, woensdag 27 en donderdag 28 oktober: begrotingen politie, landbouw en visserij en verkeer en waterstaat.

Dinsdag 2, woensdag 3, donderdag 4, dinsdag 9, woensdag 10 en donderdag 11 november: begrotingen buitenlandse zaken, ontwikkelings samenwerking, Navo en defensie.

Dinsdag 16, woensdag 17 en donderdag 18 november: begrotingen van volksgezondheid en milieuhygiëne.

Dinsdag 23, woensdag 24 en donderdag 25 november: begroting van CRM.

Dinsdag 30 november, woensdag 1 en donderdag 2 december: begrotingen van eco-

nomische zaken en van sociale zaken. dinsdag 7, woensdag 8 en donderdag 9 december: begroting van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening.

Dinsdag 14, woensdag 15 en donderdag 16 december: begrotingen van onderwijs, financiën en Antilliaanse zaken.

De Tweede-Kamervergaderingen vangen in deze begrotingsbehandelingsperiode aan: op dinsdag om 2 uur des middags en op woensdag en donderdag om 10.15 uur des morgens. Alle vergaderingen duren tot 11 uur des avonds.

Zij, die belangstelling hebben een kamerdebat bij te wonen, doen er goed aan, alvorens naar Den Haag te reizen, te informeren naar het juiste tijdstip van het debat. Het komt namelijk dikwijls voor, dat er verschuivingen op de agenda van de Tweede Kamer zijn. Inlichtingen worden gaarne verstrekt door de afdeling voorlichting van de Tweede Kamer en door het secretariaat van de CHU-fractie, telefoon 070-614911.

H.L.

Geen principiële tegenstand

De constructie, die het nieuwe wetsontwerp op de ondernemingsraden voor het overleg in de onderneming voorstelt, stuit bij de Tweede-Kamerfracties van KVP, ARP en CHU niet op principiële tegenstand. Zij kan echter moeilijk als een wezenlijke verbetering worden begroet, aldus de CDA-fracties in hun schriftelijke inbreng voor de behandeling in de Kamer.

Volgens de nieuwe wet is de voorvergadering van gekozen leden verzelfstandigd tot ondernemingsraad. Deze dient met de directie overleg te plegen in de zogenaamde overlegvergadering. Ook worden bevoegdheden van de ondernemingsraad uitgebreid.

De drie fracties vragen zich af of de vormgeving van de OR-nieuwe-stijl geen praktische bezwaren oplevert voor een goed functioneren van het overleg. Dat het thans bestaande vooroverleg nu wordt aangeduid als ondernemingsraad, is meer een kwestie van naamgeving dan van een principiële wijziging. Volgens de christendemocraten moet men oppassen de polarisatie al te zeer in huis te halen. „Wanneer het vertegenwoordigend - beter gezegd belangenbehartigend - karakter sterker wordt benadrukt dan naar onze opvatting nodig is, zal het besef dat twee partijen met tegenstrijdige belangen aan het onderhandelen zijn eerder worden versterkt dan afgezwakt”, aldus de CDA-fracties.

Zij zeggen verder dat de betekenis van het stemrecht van de ondernemer naar hun mening sterk wordt overtrokken. In een ondernemingsraad van gemiddelde grootte telt die ene stem nauwelijks mee, aldus de christendemocraten.

H.L.

De werkgelegenheid in Twente

De Stichting Twents Economisch Ontwikkelingsbureau (voorzitter burgemeester Mr. T. J. H. Schneiders van Almelo) heeft aan het bekende bureau Berenschot opdracht gegeven een actieprogramma op te stellen. Dit programma is op 13 september voor discussie vrijgegeven. De resultaten van dit onderzoek zullen ter kennis gebracht worden van het Ministerie van Economische Zaken ten behoeve van de Nota Regionaal Economisch Beleid, dat deze herfst nog zal verschijnen. Het beeld, dat uit de hoofdlijnen van het rapport naar voren komt is verontrustend. Er kan welhaast van een noodsituatie worden gesproken.

bij ongewijzigd beleid en ongewijzigde concurrentieverhoudingen met het buitenland zal de werkgelegenheid in Twente nog verder teruglopen. Geraamd wordt, dat het aantal arbeidsplaatsen, dat nodig is om de Twentse bevolking in het eigen gebied aan het werk te houden tot 1980 met ca. 16000 moet worden uitgebreid.

Vergelijkende cijfers maken duidelijk dat in Twente een groter deel van de beroepsbevolking in de industrie werkzaam is dan landelijk. De dienstensector blijft achter bij de landelijke verhoudingen. Maar wat het meest opvalt is, dat in Twente juist die sectoren van bedrijvigheid aanwezig zijn, die in Europa worstelen met een structurele overcapaciteit. Thans is het tekort aan werkgelegenheid bijna 5%, maar dat wordt volgens het rapport in 1980: 8 à 9%. Deze situatie is des te ernstiger als men bedenkt, dat bedoelde cijfers alleen betrekking hebben op het aantal arbeidsplaatsen. In werkelijkheid is dit probleem nog veel groter, omdat het steeds vaker voorkomt, dat vraag en aanbod van het werk niet op elkaar aansluiten. Er zijn grote aanpas-

singsmoeilijkheden. De omscholing verloopt moeizaam. De schoolverlaters missen de nodige vak kennis. Sommige bedrijfstakken zoals de bouwnijverheid hebben dikwijls verzuimd vakmensen op te leiden. Goed geschoolde krachten blijven meestal niet zo lang zonder werk. Dat verschijnsel komt overigens overal in het land voor. Ook in Twente werken nog heel wat buitenlandse arbeidskrachten, met name in de minder aantrekkelijke functies. Dat Twente in de dienstensector een achtergebleven gebied zou zijn, vindt geen steun in de cijfers.

Bovendien zal volgens het rapport het inhalen van de bestaande achterstand hiervan weinig effect hebben op de werkgelegenheid als geheel.

Van groot belang is, dat naast het scheppen van nieuwe vormen van werkgelegenheid de thans bestaande worden gehandhaafd. Een daling in de ene sector heeft volgens het rapport tevens een vermindering in andere bedrijfstakken tot gevolg vanwege de onderlinge relaties.

Zwakke kanten zijn bovendien de concurrentie-achterstand met het aangrenzende Duitse gebied en het nog onvoldoende benutten van samenwerkingsmogelijkheden.

Hier staat echter tegenover de gunstige geografische ligging; de concentratie van de technisch-wetenschappelijke kennis (THT) en de kracht van de initiatieven bij het bedrijfsleven en de overheid in deze regio.

In een volgend artikel hopen wij nader in te gaan op de in het rapport gedane voorstellen ter verbetering van de huidige situatie.

H. Wisselink

(wordt vervolgd)

KAMERLEDEN VRAGEN, BEWINDSLIEDEN ANTWOORDEN

Op het verzoek van Boot-Lemmer b.v. scheepsbouw- en staalindustrie in Lemmer om verdere overheidssteun dan reeds verleend was heeft minister Lubbers afwijzend gereageerd.

Al geruime tijd wordt Boot-Lemmer gesteund door middel van een door de overheid gegarandeerd bijzonder bedrijfskrediet. Dit heeft echter niet kunnen verhinderen dat de bedrijfsresultaten te wensen overlaten, aldus de minister in antwoord op schriftelijk gestelde vragen van de Tweede-Kamerleden Van der Mei (CHU),

Peijnenburg (KVP) en Van Houweligen (ARP).

Sinds mei van dit jaar zijn door de overheid extra garanties afgegeven voor ca. een half miljoen gulden, die hoofdzakelijk zijn gebruikt voor de loonbetalingen. De conclusie die hieruit getrokken moet worden is, volgens de minister, dat het bedrijf financieel volkomen aan de grond zit.

De toekomstkansen kunnen, los van de financiële situatie, ook niet hoog worden

H.L.

aangeslagen. De uitrusting van de werf is matig, terwijl in de loop der tijd het oordeel dat het management onvoldoende is onontkoombaar is gebleken. Te verlenen steun zou hebben moeten bestaan uit twee componenten: een bijdrage à fonds perdu in de orde van grootte van f 1,5 miljoen en garanties ten behoeve van orderfinanciering van verscheidene miljoenen.

Bij Boot-Lemmer zijn 71 werknemers in dienst. Hiervan zijn 56 personeelsleden woonachtig in het rayon van het arbeidsbureau Lemmer. In de regio zijn binnen redelijke pendelafstand beperkte plaatsingsmogelijkheden voor geschoolde metaalbewerkers aanwezig. Omtrent het aantal personeelsleden waarvoor met langdurige werkloosheid rekening moet worden gehouden bestaat op het ogenblik nog geen zekerheid. Wel kan worden verwacht dat een belangrijk aantal werknemers niet onmiddellijk kan worden herplaatst, zo deelde minister Lubbers mee.

CHU-fraktieleider:

Voorzichtigheid met intentieverklaringen is geboden

Aandacht voor artikel van PvdA-voorzitster

CHU-fraktieleider Kruisinga heeft vorige week in een rede te Alphen de uitspraak van de Unieraad met betrekking tot een mogelijke intentieverklaring voor de verkiezingen, krachtig onderstreept.

Ik kan deze uitspraak volledig onderschrijven. Intentieverklaringen kunnen in bepaalde omstandigheden gewenst zijn. Maar de vraag of die situatie zich voordoet, vereist een zorgvuldige afweging van alle aspecten. Daarbij staat voorop, dat het CDA haar eigen gezicht ontleent aan haar program en niet aan de programs van PvdA en VVD. Er zijn op dit punt trouwens nog andere aspecten, die nadere opheldering verdienen. Ik noemde reeds de relatie tussen PvdA en VVD. Daarnaast zal er meer duidelijkheid nodig zijn over de relatie tussen de PvdA en haar „progressieve bondgenoten” D'66 en PPR. Van het eens zo als hecht gepresenteerde bondgenootschap is in de praktijk niet zo heel veel meer te merken. Ik vind, dat over deze ontwikkeling klaarheid dient te komen. Er zijn met name van VVD-zijde geluiden gehoord om tot een samenwerking met de PvdA te komen. Daarom is het ook in feite een zand in de

ogen strooien, wanneer PvdA en VVD om beurten duidelijkheid van het CDA eisen. Tegen die achtergrond wil ik ook een opmerking maken over een uitspraak van de Unieraad van vorige week. Hier is gezegd, dat met het maken van intentieverklaringen voor de verkiezingen de grootst mogelijke voorzichtigheid noodzakelijk is. Ik herinner er voorts aan, dat de PvdA - die zo graag duidelijkheid verlangt van het CDA - zelf nog altijd een anti KVP-resolutie hanteert. Deze resolutie in 1969 door het congres onder applaus aanvaard, is nog altijd officieel van kracht. Wat gaat de PvdA met deze resolutie doen? Dit zijn enkele aspecten, die in de gedachtenwisseling over een mogelijke wederzijdse (ik onderstreep dit wederzijds) intentieverklaring aan de orde zullen moeten komen.

ARTIKEL MEVROUW IEN VAN DE HEUVEL

De CHU-fraktieleider ging voorts in op een recent verschenen artikel in „Socialisme en Democratie” van de PvdA-voorzitster, mevrouw Ien van de Heuvel. Hierover merkte hij onder meer het vol-

gende op: Ien van de Heuvel constateert, dat een progressief akkoord vrijwel onmogelijk is en dat Keerpunt '72 niet heeft gewerkt als ontastbaar en ononderhandelbaar regeerakkoord. Zij meent, dat het beter is met een aantal kernpunten de verkiezingen in te gaan en daarna te onderhandelen. Het is verheugend, dat Ien van de Heuvel de moed heeft om als partijvoorzitster te erkennen, dat de PvdA in het recente verleden fouten heeft gemaakt en bereid is een ongetwijfeld belangrijke discussie in de PvdA op gang te brengen die wellicht kan leiden tot een andere strategie. Als de PvdA haar voorzitter in deze lijn volgt is dit een constructieve opstelling. Wij wachten het congres van de PvdA in dit opzicht wel af. Ien van de Heuvel spreekt in haar artikel over „hard onderhandelen” na de verkiezingen. Daar zijn wij toe bereid én met de PvdA én met de VVD. Daarbij hoop ik, dat de verkiezingsstrijd en de formatie geschieden op zodanige wijze, dat er wederzijds respect voor elkaars standpunt blijkt, aldus Kruisinga in zijn rede voor de CH-Kamerkring Leiden.

H. van Spanning

eindpunt van deze onvergetelijke tocht was de Mamayev-heuvel, het hoogste punt van Wolgograd. Op de top van deze heuvel staat een standbeeld van 52 meter: een vrouw met een zwaard in de hand (het „moederland”). Men bereikt de top langs een reeks brede trappen, aan weerszijden waarvan beeldhouwwerk is aangebracht, dat geïnspireerd is op de strijd van de jaren 1942-43. Het oorlogsgeweld is hier behalve zichtbaar ook hoorbaar gemaakt (met behulp van geluidsbanden). In de „Leeuwarder Courant” en een aantal andere regionale dagbladen van 18 augustus jl. stond: „De Kamerleden toonden zich zonder uitzondering onthutst over de zeer militaristische wijze waarop de Russische bezoekers (zo'n vijf miljoen per jaar) ontvangen worden”. Ik teken protest aan tegen dat „zonder uitzondering”. Geen van de aanwezige Nederlandse journalisten heeft mijn mening gevraagd. Van onthutsing was bij mij geen sprake, wel van ontroering.

KENNELIJK

In het zoëven genoemde bericht staat verder, dat de voorzitter van onze delegatie, dr. Vondeling, gesproken heeft van „de ronduit verbijsterende wijze waarop de haat tegen Duitsland in het monument levend gehouden wordt”. Als de heer Vondeling dit inderdaad gezegd heeft, is het hem kennelijk ontgaan, dat er van Russische zijde, als het over de tweede wereldoorlog ging, nooit over „Duitsers” maar over „fascisten” werd gesproken. Terecht zegt de heer E. H. van Eeghen (in de kring van de CHU geen onbekende), die in de eerste week van augustus als leider van een delegatie van de Bond van Nederlandse Militaire Oorlogsslachtoffers een bezoek aan Wolgograd heeft gebracht, in zijn reisverslag: „Opvallend was dat onze Russische gastheren niet spraken over de vroegere „Duitse vijanden” maar over „fascistische vijanden” (De Kareoler, september 1976, blz. 1).

Om nog eenmaal op de „Leeuwarder Courant” van 18 augustus terug te komen: daarin staat niet vermeld, dat de heer Vondeling, samen met de Nederlandse ambassadeur in de Sovjet-Unie, jhr. Huydecoper van Nigtevecht, namens de Nederlandse parlementaire delegatie bij het monument voor de oorlogsslachtoffers aan de voet van de Mamayev-heuvel een krans heeft gelegd. Het derde punt van het programma van ons bezoek aan Wolgograd was de bezichtiging van een hydro-electrisch krachtstation in het noordelijk deel van de stad: het grootste van Europa. De directeur gaf een toelichting. Hij begon met de mededeling, dat het station genoemd is naar het 22ste congres van de Communistische Partij van de Sovjet-Unie, dat tot de bouw besloten heeft. In 1952 is een begin gemaakt met het aanleggen van een dam in de Wolga. Zes

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:
Dr. K. de Vries, voorzitter;
Mevrouw H. Tegelaar-Boonacker;
A. Buntsma;
Wm. C. de Kruyf; D. Rebel;
Drs. H. van Spanning;
Drs. G. van Leyenhorst.

EINDREDAKTIE:
H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:
Mevrouw J. Algra-Feddema;
Dr. E. Bleumink; Drs. A. J. van Dulst;
Prof. Dr. J. W. van Hulst;
Ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:
Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078.

ADMINISTRATIE-ADRES:
(abonnementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „de Nederlander” en advertenties): Van Deventerlaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag): (070) 861529.

Adresveranderingen voor het ledenbestand en het ledencontactblad „de Nederlander” te zenden aan: Bureau CHU, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage. Telefoon (070) 244516.

Abonnementsprijs f 25.- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg, t.n.v. Stichting Uniepers.

Druk: B.D.U. B.V., Barneveld. Postbus 67. Telefoon (03420) 6141.

REIS NAAR RUSLAND (V)

door: dr. K. de Vries, lid Eerste Kamer CHU

WOLGOGRAD

Op 16 augustus, 's avonds acht uur, gingen de Nederlandse parlementariërs en journalisten, samen met hun Russische begeleiders, aan boord van het door de Russische regering ter beschikking gestelde vliegtuig, dat hen van Tashkent (zie „De Nederlander” van 17 september jl.) naar Wolgograd zou brengen. We kwamen daar pas om twee uur (plaatselijke tijd twaalf uur) aan. Wat was het geval? Toen ons vliegtuig Wolgograd naderde, werd door de gezagvoerder meegedeeld, dat het boven deze stad zo hevig onweerde, dat het vliegveld gesloten was; we moesten uitwijken naar Mineralnye Vody, een aan de voet van de Kaukasus gelegen „Kurort”. Het oponthoud duurde anderhalf uur; toen kwam het bericht, dat Wolgograd weer toegankelijk was.

Na een wat-men-noemt verkwikkende nachtrust in hotel „Intourist” begonnen we aan de afwerking van het program van de dag. Het eerste punt was een bezoek aan het stadhuis, de zetel van het uitvoerend comité van de sovjet van Wolgograd. De

voorzitter van dit comité begon zijn inleiding met de mededeling, dat in deze stad tijdens de tweede wereldoorlog 800.000 soldaten en 40.000 burgers de dood hadden gevonden. Wolgograd heette toen Stalingrad...

ACCOORD

Wolgograd is in de zestiende eeuw ontstaan; het was toen een grensvesting, genaamd Tsaritsyn. De naam Stalingrad dateert van 1925. Deze is in 1961 veranderd in Wolgograd. Volgens de voorzitter van het uitvoerend comité is de gehele bevolking hiermee accoord gegaan. „Stalin (zei hij) heeft grote verdiensten gehad maar ook grote fouten gemaakt”. Vóór de tweede wereldoorlog telde Wolgograd ruim 400.000 inwoners. In deze stad, die in 1943 voor 85 procent in puin lag, wonen nu 930.000 mensen. De spectaculaire wederopbouw, waaraan de gehele Sovjet-Unie heeft meegewerkt, heeft geresulteerd in wat men een „streekstad” zou kunnen noemen: de lengte bedraagt 75 kilometer en de breedte varieert van één tot negen kilometer! Op de vraag, hoeveel nieuwe kerken er waren gebouwd, antwoordde de voorzitter van het uitvoerend comité: „één”. „Was dat voldoende voor 930.000 inwoners?” „Ja”. Commentaar overbodig... Wolgograd is een belangrijke industriestad (tractoren, tankers, chemische producten, enz.). De voornaamste problemen, waarmee het stadsbestuur worstelt, zijn volgens de voorzitter: het vervoer (in verband met de enorme lengte van de stad) en de Wolga (havenuitbreiding, oeverbescherming, waterzuivering). Op ons bezoek aan het stadhuis, dat ruim een uur duurde, volgde een tocht door dat deel van de stad, waar tijdens de tweede wereldoorlog het hevigst is gevochten. We hebben voor het „Pavlov-huis” gestaan, dat 58 dagen aan een verdedigd is door 45 man. Ons is de plaats geweest, waar veldmaarschalk Von Paulus zich op 31 januari 1943, na een offensief van 200 dagen, met zijn leger van 350.000 man overgaf. Het

UNIEBUREAU

HET BUREAU VAN DE CHR. HIST. UNIE, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage is telefonisch te bereiken onder nummer 070-244516*

Kantooruren van maandag t/m vrijdag 08.30 v.m. tot 16.45 n.m. Het telefoonnummer van de Savornin Lohmanstichting is: 070-246791.

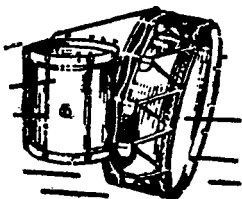
Volgende week verschijnt de Nederlander niet

Het christelijk-historischs weekblad „de Nederlander” zal volgende week vrijdag 15 oktober niet verschijnen. Het eerstkomende nummer komt uit op vrijdag 22 oktober en zal dan aandacht besteden aan het algemene politieke debat in de Tweede Kamer over miljoenennota en troonrede, dat volgende week gehouden wordt.

jaar later kon de eerste stroom worden geleverd. Er zijn nu 22 turbines in werking. Het station voorziet Europees Rusland en de Oeral van electriciteit. De dam heeft geen nadelige gevolgen gehad voor de scheepvaart en de visserij; de schepen kunnen om de dam heen varen en de vissen worden „overgeheveld”, zodat zij de plaatsen, waar ze kuit willen schieten (kaviaar!) kunnen bereiken. Ons bezoek aan Wolgograd werd besloten met een maaltijd, aangeboden door het uitvoerend comité van de stadssovjet. Om vijf uur 's middags vertrokken we per vliegtuig naar Leningrad.

K. de Vries.

(Dit is het vijfde artikel in de reeks „Reis naar Rusland”, over het officiële bezoek van een Nederlandse parlementaire delegatie aan de Sovjet-Unie. De voorgaande artikelen zijn geplaatst in „de Nederlander” van de vrijdagden 3, 10 en 17 september en 1 oktober jongstleden.)

VAN DER GLAS Heerenveen

Blaas- en Slaginstrumentenfabriek
Telefoon 05130-22652

Scherpe kritiek van Kruisinga op het abortusvoorstel van VVD en PvdA

De voorzitter van de CHU-Tweede Kamerfractie, dr. R. J. H. Kruisinga heeft vorige week zaterdag tijdens een rede in Alphen voor de Kamerkring Leiden scherpe kritiek geuit op het door de Tweede Kamer aangevande initiatiefvoorstel tot wijziging van het wetboek van Strafrecht met betrekking tot de abortus. Hij merkte hierover onder meer op:

Wij zijn van oordeel, dat hier een uiterst slecht stuk wetgeving is tot stand gekomen. De fundamentele aspecten t.a.v. de bescherming van het ongeboren leven blijven in onaanvaardbare wijze beneden de eisen, die vanuit een oogpunt van rechtsbescherming van het ongeboren leven moeten worden gesteld. Het is duidelijk, dat de bij de formatie ge-

kozen procedure - waartegen de CHU ernstig bezwaar heeft aangetekend - onjuist is geweest.

Een dergelijke principiële kwestie behoort door het kabinet te worden ter hand genomen en niet door initiatieven uit de Kamer. Ik stel erg op prijs, dat Aantjes nadrukkelijk en publiekelijk heeft gesteld, dat de CHU door de gang van zaken hier in haar standpunt in het gelijk is gesteld. Het is duidelijk, dat de getroffen regeling bij de formatie onduidelijk is geweest.

Ik begrijp niet hoe de PvdA tot de conclusie kan komen, dat de afspraak ruimte biedt voor een onderhands akkoord met de VVD, waarbij het initiatief Lamberts/Roethof, waarover in de formaties-tukken is gesproken, verdwenen is.

Wellicht heeft de Eerste Kamer gelegenheid deze kwestie nog eens principaal aan de orde te stellen.

Wij zijn als fractie zeer verheugd over de verklaring, die de CHJO terzake heeft uitgegeven. Ik wil voorts twee andere aspecten noemen:

a. De getroffen regeling t.a.v. de gewetensvrijheid van artsen en verpleegkundigen is volstrekt onbevredigend opgelost. De VVD, die op dit punt begrip had voor de opvatting in christen-democratische kring, is hier onder het juk van de PvdA doorgaan. Het is duidelijk, dat de VVD, wanneer zij over individuele vrijheid spreekt, meer het oog heeft voor economische vrijheid dan voor gewetensvrijheid. Ik constateer, dat hier een principiële verschil ligt met de christen-democraten.

Het lijkt mij bijna onmogelijk voor christen-democraten regeringsverantwoordelijkheid te dragen, indien die zaak niet ten principale geregeld is.

b. Het is volkomen onduidelijk gebleven, hoe straks, wanneer dit w.o. - onverhoopt tot wet zou worden verheven, de positie van de abortusklinieken zal zijn. Vooral van de PvdA begrijp ik niet, dat men op dit punt zo vaag is gebleven. Wellicht is dit een zich neerleggen bij VVD-wensen.

Het is genoegzaam bekend, dat in diverse klinieken enorme bedragen verdiend worden door artsen, die daar werken. Er is op dit punt geen enkele controle ingebouwd. Ditzelfde geldt voor de reclame, die gemaakt wordt voor het zgn. abortustourisme. In feite worden in diverse klinieken momenteel enorme bedragen verdiend aan de nood van zwangere vrouwen. Ik vind dit voor de PvdA, die voortdurend kritisch spreekt over ongerechtvaardigde topinkomens, een ernstig verzuim, aldus Kruisinga.

H. van Spanning.

Tweede kamer over abortus Een sombere dag

door Mr. G. C. van Dam

Dat was de 30e september, de dag waarop het debat over de abortus in de Tweede Kamer werd beëindigd. Het liberaal-socialistische wetsontwerp werd aangenomen met 83 tegen 58 stemmen; het christen-democratische werd ingetrokken. Het debat had lang op zich laten wachten. In 1970 dienden Lamberts en Roethof van de PvdA hun initiatief-wetsontwerp in. Het regeerakkoord Biesheuvel uit 1971 bevatte hoofdlijnen voor een abortuswetgeving. Daaruit resulteerde het wetsontwerp Stuyt-Van Agt. Bij de formatie van het kabinet - Den Uyl werd afgesproken dat dit wetsontwerp zou worden ingetrokken, en dat de KVP- en ARP-fracties een initiatief-wetsontwerp zouden indienen. De Kamer zou dan tussen dit en het initiatiefontwerp Lamberts/Roethof een keus kunnen doen. In januari 1975 kwam het ontwerp van Schaik/van Leeuwen en kort daarop deponeerden de leden Veder-Smit en Geurtsen van de VVD-fractie een derde initiatief-ontwerp. Het aantal van drie werd tot twee teruggebracht nadat de indieners uit de VVD en uit de PvdA tot overeenstemming waren gekomen over een nieuwe ontwerp Geurtsen/Lamberts/Roethof/Veder-Smit. Intussen had de heer Van Schaik zijn zetel in de Kamer verwisseld voor die in de Raad van State. Het juridische deel van de verdediging van het wetsontwerp werd op bewonderenswaardige wijze door mevrouw Gardeniers-Berendsen overgenomen. Weinig onderwerpen, die in de Kamer aan de orde komen, hebben zoveel reacties uit

het volk opgeroepen. Er is door veel mensen en groepen veel energie gestoken in standpuntbepalingen, commentaren, enz. De Kamerleden werden overstroomd met brieven, adressen en handtekeningacties, waaronder één met het indrukwekkende aantal van 600.000 tegenstanders van liberalisering.

De negatieve uitkomst van het debat zou de indruk kunnen geven, dat alle activiteiten van de tegenstanders van liberalisering van abortus geen enkel resultaat hebben gehad. Dat is echter maar schijn, omdat er wel degelijk invloed van is uitgegaan op de inhoud van het debat. Ook aan degenen die een ander standpunt voorstonden, zijn de reacties uit brede lagen van het volk ten gunste van de rechtsbescherming van het ongeboren leven niet voorbijgegaan. Ik denk, dat mede daaraan de waardigheid en het goede niveau van het debat te danken is geweest.

De uitkomst van het debat is een voorlopige. De Eerste Kamer moet nu haar oordeel geven; daarna zal de Raad van State zich over het wetsontwerp buigen en tenslotte zal de Regering haar standpunt moeten bepalen. Dit voorlopige karakter van het debatresultaat in de Tweede Kamer mag de vlam van de hoop brandende houden, al mag het niet tot illusies verleiden. Er is nog ruimte om met alle kracht van overtuiging degenen, die nog voor de beslissing staan, op de grote gevaren van een liberalisering van de abortus te wijzen. Ik zou wel tot een zekere matiging willen adviseren. Uit het overladen met brieven van mensen van wie men mag aannemen, dat zij zich voor het „goede” wetsontwerp zullen uitspreken, kan een zeker wantrouwen spreken, waardoor deze mensen onaangenaam getroffen kunnen worden.

Het ligt in de rede, dat het bij het abortusdebat om fundamentele zaken ging; zaken die doorgaans niet aan de orde komen. Dat gaf er een bijzondere waarde aan. Beslissende elementen waren de waardering van het ongeboren leven en de taak van de overheid met betrekking tot de rechtsbescherming van dat leven.

De voorstanders van de liberalisering, die allen abortus wel als een uiterste remedie zagen, spraken zich in het algemeen niet duidelijk uit over de vraag of de ongeboren vrucht volwaardig leven is. Hadden zij dat wel gedaan, dan hadden zij uiteraard onoverkomelijke moeite gekregen met de rechtsbeschermende taak van de overheid. Nu zijn het levenskarakter van de ongeboren vrucht in het midden lieten volgde daaruit, dat zij voor een rechtsbeschermende taak van de overheid nauwelijks of geen reden zagen. De beschermende taak t.a.v. het ongeboren leven komt nu bij de vrouw en de arts te berusten, waarbij uit de enorme woordenvloed op dit punt van de vier PvdA- en VVD-indieners in de discussie niet duidelijk is geworden welke taak daarbij, buiten het medische aspect, voor de arts is weggelegd. In feite beslist in hun voorstel uiteindelijk de vrouw over het lot van het ongeboren leven. De rechtsbeschermende taak van de overheid wijkt hier voor het persoonlijk geweten van de vrouw. Hierop hebben de vier indieners uit de beide betrokken fracties elkaar gevonden. Hier dreigt een gevaar voor de handhaving

van de rechtsstaat. Als de beschermwaardigheid van het ongeboren leven voor de wetgever niet meer buiten discussie staat, kan dat gevaren opleveren voor bepaalde vormen van onvolwaardig geboren leven. Als de wetgever de bescherming van het ongeboren leven in feite toevertrouwt aan het geweten, welke consequenties zal dat kunnen hebben? Dat houdt geen beschuldiging in naar de kant van de liberaliseringsvoorstanders. Dat moet alleen gezegd bij wijze van waarschuwing aan ons allen, omdat mensen een samenleving toch maar blijken te kunnen doen losraken van één van haar grondslagen, de rechtsbescherming.

Een belangrijk onderwerp in het debat was ook de taak van de overheid in relatie tot Gods geboden. Er waren mensen - de vertegenwoordigers van GPV en SGP behoorden tot hen - die min of meer het standpunt innamen: het gebod is duidelijk: „Gij zult niet doden”. Dat heeft de wetgever te handhaven. Wel laten ook zij een inbreuk toe, n.l. wanneer de lichamelijke dood van een ander dreigt. De aanhangers van dit standpunt waren gekant tegen beide initiatief-wetsontwerpen. Ook het wetsontwerp Gardeniers-Van Leeuwen kon hun steun niet verwerven, omdat het de mogelijkheid van abortus niet beperkt tot de lichamelijke maar ook uitstrekt tot de geestelijke gezondheid van de zwangere vrouw. Dit standpunt berust op een beperkte uitleg van het begrip gezondheid, die voorbijgaat aan de onverbrekelijke eenheid die lichaam en geest op bijbelse gronden vormen.

Is het de taak van de wetgever Gods geboden in de wetgeving neer te leggen en langs die weg in het volksleven te handhaven? „.....de overheid is daartoe niet alleen in staat, maar krachtens haar bijzondere functie ook niet geroepen”, zegt professor Ridderbos in het „Gereformeerd Weekblad”. „Het ambt van de overheid betreft om zo te zeggen slechts de „buitenkant” van het leven, het instandhouden van de rechtsorde, om het menselijk leven draaglijk en mogelijk te maken en heeft daarom in de handhaving van de wet van God wel een zeer belangrijke, maar ook een zeer beperkte taak”. Met deze woorden vat prof. Ridderbos kernachtig de benadering van dit probleem van de zijde van de woordvoerders van de drie christen-democratische functies samen.

In haar boeiende betoog ter verdediging van het wetsontwerp van mevrouw Gardeniers en van haar zelf is Hannie van Leeuwen in ruime mate en op diepgaande wijze op dit moeilijke probleem ingegaan. Een kernpunt in dit betoog was, dat de wetgever bij zijn arbeid altijd met twee criteria heeft te rekenen, te weten het absolute criterium van de eis van Gods wet en het relatieve criterium van de zedelijke draagkracht van het volk. Haar benadering en die van de kant van onze drie fracties gaven aanleiding tot een boeiende discussie met de heer Franssen van de PvdA-fractie, die het wetsontwerp Gardeniers/Van Leeuwen steunde en tegen dat van de heer Geurtsen c.s. stemde. Moeten wij christenen nu altijd weer vertellen dat wij het beter weten dan anderen en welk recht hebben de christenen in het parlement de ethische eisen die hun overtuiging stelt in een pluriforme maatschappij aan andersdenkenden op te leggen? zo vroeg de heer Franssen. Mevrouw Van Leeuwen maakte duidelijk, dat het gaat om een visie op wat de overheid in deze samenleving moet doen en welke rechtsbeginselen zij moet handhaven. Die visie hangt uiteraard nauw samen met de levensovertuiging. In de poli-

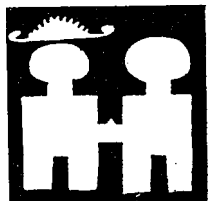
tiek gaat het er echter om, daaruit afgeleide standpunten omtrent noodzakelijk geachte overheidsactiviteiten te verdedigen. Dat doen anderen vanuit hun overtuiging ook. De heer Franssen kwam heel dicht in de buurt van deze benadering, toen hij zei: wij mogen van de overheid verlangen, dat zij een goede overheid is. Voor hem gaat het bij abortus om een fundamentele waarde, waarvoor wij met zijn allen hebben op te komen; ten aanzien waarvan de overheid een rechtsbeschermende taak heeft.

Het abortusdebat, dat vijf dagen, verdeeld over drie weken, in beslag nam, werd afgesloten met aanneming van het wetsontwerp van VVD en PvdA met 83 stemmen vóór en 58 tegen. Een beklemmende stemverhouding betreffende zo'n fundamentele kwestie. Terstond na deze stemming deelde mevrouw Van Leeuwen mede namens mevrouw Gardeniers, dat zij haar wetsontwerp introkken. Liever hadden zij de verdere behandeling geschorst gezien, maar een peiling in de Kamer had uitgewezen, dat daarvoor geen meerderheid aanwezig was. Door intrekking werd een stemming over dit wetsontwerp en daarmee een verwerping voorkomen en blijft dan nog de mogelijkheid open, dat, wanneer het aangenomen wetsontwerp niet tot wet wordt verheven, het andere opnieuw als initiatief-ontwerp wordt ingediend.

Ik heb boven dit artikel gezet: „Een sombere dag”. Dat was het ook. Maar het hele vijfdaagse debat had gelukkig licht-zijden.

Er zijn voor de politiek principiële en fundamentele kwesties aan de orde geweest. Ik heb de belangrijkste aangegeven. Dat gebeurt lang niet elke dag. Voorts zijn de nog niet zo lang samenwerkende drie christen-democratische fracties bij de behandeling van de abortuswetgeving dichter bij elkaar gekomen, mede door de discussie over de principiële zaken, die aan de orde waren. Er is alle aanleiding wat deze zaken betreft een inventarisatie van het debat te maken en die te gebruiken voor een verdere bezinning over de hoofdzaken van christelijke politiek. En naar buiten hebben wij mogen laten zien, waarom het in de politiek ten diepste gaat. Dit is allemaal winst, waarvoor wij dankbaar mogen zijn. Het verlies, dat ons grote zorgen baart, leggen we met ootmoed en in geloof voor God neer.

Mr. G. C. van Dam, lid van de ARP-Tweede-Kamerfractie

chjo

Verklaring CHJO inzake regeling abortus

Na het Tweede-Kamerdebat over de abortus gaf de CHJO de volgende verklaring uit:

„De CHJO - deelt de opvattingen van minister Van Agt over abortus - nwacht nog steeds op uitvoering van deze opvattingen - betreft de beslissing van de Tweede Kamer ten gunste van het PvdA-VVD wetsontwerp. - vraagt zich af of de CDA-partijen een regering kunnen steunen die onvoldoende acht geeft op ongeboren en weerloos leven - doet een dringend beroep op de Eerste Kamer het wetsvoorstel van PvdA en VVD niet te aanvaarden, opdat een nieuwe regering deze problematiek kan beoordelen”. Aldus de verklaring van de CHJO.

publikaties CDA-instituten

Energiebeleid

Rapport van een commissie van de wetenschappelijke instituten van KVP, ARP en CHU een analyse van vraag en aanbod, mondiaal en in Nederland, en van de dreigende knelpunten bij de energievoorziening / uitgangspunten voor een energiebeleid / opties voor beleidsbeslissingen 68 pag. / 5,25

andere recente publikaties:

Gerede twijfel

bijdrage tot de discussie over de perspectieven van onze economische ontwikkeling 3e druk; 30 pag. / 3,75

Groen licht 1975

nota van de Landbouwcommissie van de CDA-fracties in de Tweede Kamer over de problemen in land- en tuinbouw 2e druk; 7 pag. / 1,25

alle prijzen inclusief verzendkosten

Bestellingen: giro 6045001 n.v. Lohmanstichting te Den Haag; met vermelding van titel(s) en aantal. Wassenaarseweg 7, Den Haag; telefoon 070-246791.

Eindelijk Europese verkiezingen

(van een medewerker)

De ministers van Buitenlandse zaken van de EG hebben vorige maand in Brussel (eindelijk) de laatste beletselen voor het houden van directe en algemene verkiezingen voor het Europees Parlement weggenomen. Dat gebeurde toen ze een Raadsbesluit en een bijbehorende akte tekenden welke die verkiezingen mogelijk maken. Op de Europese topconferentie in Rome in december van vorig jaar werd men het in principe eens over deze verkiezingen. In juli van dit jaar echter moest de top er opnieuw aan te pas komen. Dit keer om de zetelverdeling rond te krijgen. Daarna liepen de zaken nog steeds niet van een leien dakje. De ministers van Buitenlandse zaken hadden nog verscheidene vergaderingen nodig om het zodanig eens te worden dat getekend kon worden.

Dat tekenen gebeurde in het bijzijn van de voorzitter van het Europese Parlement, Georges Spénale. Mr. Max van der Stoel, de Nederlandse bewindsman die dit halfjaar de Ministerraad voorziet, sprak van „een zeer belangrijke mijlpaal” die bereikt is.

IMPULSEN

Voor de eerste keer, aldus Van der Stoel, zullen de volkeren van Europa worden opgeroepen om hun vertegenwoordigers te kiezen. Ze kunnen dan rechtstreekse impulsen geven aan de ontwikkeling van het

optreden van de Gemeenschap. Daarin ligt de diepe betekenis van de rechtstreekse algemene verkiezingen.

Ons doel is de vergroting van de welvaart en het welzijn van de Europese volkeren en het bijdragen aan een stabiele en rechtvaardige wereldorde. Onze volkeren hangen de democratische beginselen aan. Daaruit vloeit logisch voort dat de Europese burgers zelf aangeven op welke wijze deze doelstellingen verwezenlijkt moeten worden. Mr. Van der Stoel noemde de algemene verkiezingen „een gedurfd novum” dat al door de oprichters van de Gemeenschappen werd beoogd. Zij wilden het Europa, dat toen juist was ontstaan, een politieke dimensie en een democratische grondslag geven welke geen enkele internationale onderneming tot dan toe had gekend.

Refererend aan de moeizaamheid waarmee het besluit tot stand is gekomen, zei Van der Stoel: de moeilijkheden die de verwezenlijking van de doelstellingen in de weg stonden, waren groot. De oplossing ervan vergde veel tijd, grote inspanning en een vaste politieke wil.

Mr. Van der Stoel bracht hulde aan de onlangs overleden Belgische senator Fernand Dehousse (de eerste rapporteur van het Europees Parlement over de rechtstreekse verkiezingen), aan de huidige voorzitter van het Parlement, Spénale, en de Nederlandse socialist Patijn. De Nederlandse bewindsman gaf ook zijn waardering voor de inspanningen die de regeringen van de negen lidstaten zich hebben getroost.

GOEDKEURING

De „akte betreffende de verkiezing van de vertegenwoordigers in het Europese Parlement door middel van rechtstreekse algemene verkiezingen” dient nu nog door de verschillende nationale parlementen te worden goedgekeurd. Als dat niet bijtijds lukt, dan komt het houden van verkiezingen, in mei of juni 1978, weer op de helling te staan.

Het nieuwe Parlement zal 410 leden gaan tellen: Duitsland, het Verenigd Koninkrijk, Italië en Frankrijk krijgen er elk 81, Nederland en België respectievelijk 25 en 24, Denemarken 16, Ierland 15 en Luxemburg 6. Hun zittijd is vijf jaar. De hoedanigheid van Europees Parlementslid is verenigbaar met het lidmaatschap van het nationale parlement. De akte zegt dat de verkozenen geen lid mag zijn van een regering, van de Europese Commissie, het Hof van Justitie of één van de comité's van de Europese Investeringsbank. Ook ambtenaren en andere personeelsleden van een van de Europese instellingen mogen niet in het nieuwe Europees Parlement zetelen.

De datum van de verkiezingen wordt door elk van de lidstaten vastgesteld, binnen eenzelfde periode, die begint op donderdagavond en die afloopt op de daaropvolgende zondag. Het tellen van de stemmen mag pas beginnen als de stembussen in de gehele Gemeenschap gesloten zijn. De Ministerraad moet bepalen wanneer de verkiezingen voor de eerste maal plaatsvinden, aldus de akte.

In bij de akte gevoegde (en er een integrerend deel van uitmakende) verklaringen wordt gezegd dat de Deense regering de verkiezing mag laten samenvallen met die voor het folketing. Deense leden van het Europees Parlement moeten lid zijn van de Deense volksvertegenwoordiging. De Deense regering verklaart dat ze zo snel mogelijk bekend zal maken wanneer ze van die uitzonderingspositie voor de Denen zal afzien.

PROCEDURE

Volgens de akte stelt het Europees Parlement een ontwerp voor een eenvormige verkiezingsprocedure op. Dat betekent dus dat het voor een kieswet moet zorgen die voor alle lidstaten gelijk zal zijn. Tot de inwerkingtreding daarvan gelden voor de verkiezingsprocedure de nationale bepalingen van iedere lidstaat.

Bij het kiezen van vertegenwoordigers in het Europees Parlement mag niemand meer dan eenmaal zijn stem uitbrengen. Het aftredend Europees Parlement is niet meer in functie zodra het nieuwe Europees Parlement voor het eerst bijeen komt. In een bijgevoegde verklaring zegt de Duitse regering dat de akte ook voor het land Berlijn geldt. Het Berlijnse huis van afgevaardigden moet vertegenwoordigers kiezen voor die zetels in het Europees Parlement die binnen het contingent van de Duitse bondsrepubliek aan het land Berlijn toekomen.

Een belangrijke onderwijsnota afgehandeld

-de vrijheid van onderwijs nog niet-

door Drs. G. van Leijenhorst, lid van de Tweede Kamer

Dit is een van de twee artikelen, die Gerard van Leijenhorst zal schrijven over de behandeling van de structuurnota, een werkstuk van Minister van Kemenade, waarin de vrijheid van onderwijs - vanwege de voorstellen van de bewindsman - een zaak van aanhoudende zorg is. Het tweede artikel verschijnt in het nummer van volgende week.

De nota „Naar een structuur voor de Ontwikkeling en Vernieuwing van het Primair en Secundair Onderwijs” is afgehandeld. „Voor kennisgeving aangenomen”, zegt de Kamervoorzitter officieel aan het eind van het debat.

De structuurnota, waarin door de minister voorstellen werden gedaan over de overleg-, de advies-, de verzorgings- en de planningsstructuur, heeft de gemoederen nogal bezig gehouden. En mede daardoor de Tweede Kamer. Immers bij bijna alle onderwerpen kwam de vrijheid van onderwijs om de hoek kijken:

- bij het overleg: hoe komt tot uiting dat de overheid tot het bijzonder onderwijs in een geheel andere relatie staat dan tot het openbaar onderwijs?

- bij de adviesstructuur: hoe voorkom je dat in de uitgebrachte adviezen de vrijheden en de eigen verantwoordelijkheid van de onderscheidene richtingen binnen het onderwijs onvoldoende tot hun recht komen?

- bij de verzorgingsstructuur: welke compositie en welk relatiepatroon (schoolbegeleidingsdiensten, stichting leerplanontwikkeling - SLO, centraal instituut voor toetsontwikkeling - CITO, stichting voor het onderzoek van het onderwijs - SVO, onderwijsplanbureau - OPB, pedagogische centra, etc.) moet men kiezen om ervoor te waken, dat er geen dressuur van boven naar beneden zal plaatsvinden, doch dat de individuele school als de vragende partij allereerst in het oog gehouden wordt? M.a.w., bij de verzorging en begeleiding van het onderwijs zal er duidelijk ingespeeld moeten worden op de behoeften van de school. Zo dit gebeurt is ook de vrijheid van onderwijs het best gewaarborgd;

- bij de planningsstructuur: Bestaat er bij de planningsstrategie niet het

gevaar, dat je een voertuig op gang brengt, dat na verloop van tijd niet meer blijkt te (kunnen) stoppen (middleschool-experimenten)?

Een vraag welke ook op z'n minst voor de „verschijningsvorm” van de vrijheid van onderwijs niet van belang ontbloeit is.

EEN DEBAT IN 4 FASEN

De vrijheid van onderwijs stond centraal in het debat, dat rondom en over deze nota gevoerd werd. Het eerste treffen tussen Minister en Kamer vond plaats op 14 november 1975, in een openbare commissievergadering. Op die dag hield de bewindsman een lange beschouwing over de interpretatie van art. 208 van de Grondwet, het bekende onderwijsartikel. Vanwege de spreektijdbepaling, welke ons was opgelegd, konden wij hier niet of nauwelijks op reageren, waardoor de „echte” discussie eerst gedeeltelijk bij de begrotingsbehandeling op 10 december 1975 en later „full dress” in de eerste weken na het laatste zomerreces (rond 1 september) - nu zonder spreektijdbepaling - kon plaatsvinden. Daartussendoor hadden we nog twee openbare commissievergaderingen over de nota, op 1 december 1975 en 14 juni 1976. Uit het aantal vergaderingen moge duidelijk zijn geworden, hoezeer de structuurnota de aandacht van de Kamer had.

HET „VELD” REAGEERT

Die aandacht was er trouwens ook in het land; zo sterk zelfs, dat het gehele bijzonder onderwijs de Minister van Onderwijs op 10 februari jl. een 11 pagina's tellende brief schreef, waarin het zijn grote bezorgdheid uitsprak over het verhaal van de minister over art. 208 van de GW, gehouden op de openbare commissievergadering van 14 november 1975. De brief werd getekend door de voorzitters van o.a. de Ned. Prot. Chr. Schoolraad, de Ned. Katholieke Schoolraad, het bestuur van de Vereniging voor wetenschappelijk onderwijs op gereformeerde grondslag (de VU), het bestuur van de Stichting Katholieke Universiteit (Nijmegen), idem van de Katholieke Hogeschool (Tilburg) en van het bestuur van de Stichting Algemene Bonden van Scholen (neutraal bijzonder onderwijs), tezamen ± 70% van het totale Nederlandse onderwijs vertegenwoordigend.

In dit schrijven werd uitvoerig op de uitspraken van de Minister ingegaan en aangegeven waar hij aberreerde. O.a. werd aangetoond, dat lid 2 van artikel 208: „het geven van onderwijs is vrij.....” niet alleen slaat op het niet van overheidswege bekostigd onderwijs - zoals de Minister stelde - maar ook op het bekostigd onderwijs. Dus lid 2 fundeert het bijzonder onderwijs en is als het ware de definitie van de term bijzonder onderwijs, voorkomend in de daarop volgende leden. Een belangrijke en historisch juiste conclusie, omdat de positie van het bijzonder onderwijs - en daarmee de vrijheid van onderwijs (zowel naar richting, inrichting als oprichting) daardoor als een a-priori gegeven is vastgelegd, en niet slechts uit de staart van het artikel blijkt. Jammer is het dat de Minister de „brief van de zeven” nooit heeft beantwoord. Daarmee heeft hij zichzelf misschien wel het meest benadeeld, omdat zo ruim een half jaar lang allerlei onduidelijkheden en misinterpretaties van artikel 208 rondom de bewindsman - die zich gaarne opwerpt als hoeder van de vrijheid van onderwijs - bleven heenzweven.

ONTDEKKINGSTOCHT

Wij - d.w.z. de onderwijscommissie van KVP, ARP en CHU - voelden ons door dit schrijven niet weinig geruggesteund, niet het minst ook door de literatuurverwijzingen, waardoor we ons nog verder in de materie konden verdiepen. Een zomerreces biedt je de gelegenheid om de zaak eens wat breder te bestuderen. Het is een ontdekkingsreis geworden door de geschiedenis. Ik ben begonnen bij 1800 en heb o.a. aangelegd bij Groen van Prinsterer - de Groen-herdenking leverde ook het een en ander op -, bij Van der Bruggen, Thorbecke, Mackay, Kuyper, De Savornin Lohman, De Visser, enz. Welk een grote verdienste heeft ook b.v. Lohman naast Groen voor de vrijheid van onderwijs gehad. Zo heeft hij als secretaris van de bevredigingscommissie (1913-1917) een belangrijke rol gespeeld bij de totstandkoming van de pacificatie en mede veel voorbereidend werk verricht voor de lager onderwijswet van 1920 (wet-De Visser).

Belangwekkend is, dat ook bij de behandeling van de Mammoetwet (1962) de vrijheid van onderwijs een centraal punt van de discussie uitmaakte. Met name de

vrijheid van inrichting was hier in het geding en niet te vergeten het teveel macht toekennen aan de Minister door allerlei zaken niet bij wet, maar (krachtens de wet) bij algemene maatregel van bestuur te (doen) regelen. Met instemming heb ik daarbij kennis kunnen nemen van de bijdragen van o.a. Berghuis en Algra (beiden AR) en Tilanus Sr.

TERUG NAAR DE BASIS

De tocht door de geschiedenis voerde ons ook telkens weer noodgedwongen terug naar de contemporaine werkelijkheid, namelijk naar de structuurnota en naar onze denkbeelden terzake. Met „ons” wordt opnieuw bedoeld de onderwijscommissie van KVP, ARP en CHU. Die denkbeelden zaten zo maar niet op één lijn. Er bestond met name rondom het punt van de vrijheid van inrichting een verschil in benadering, tussen enerzijds de KVP en CHU en anderzijds de AR, hetwelk bij het verschijnen van het regeringswetsontwerp tot wijziging van artikel 208 van de Grondwet extra reliëf kreeg. In de maanden voorafgaand aan het zomerreces hebben we „met z'n drieën” eindeloos vergaderd - ook in de zgn. knelpuntcommissie met het oog op de totstandkoming van het CDA - om tot één gedragslijn te komen. Het resultaat was een gezamenlijk rapport, dat in juni aan de drie christen-democratische fracties werd aangeboden, zodat daardoor tevens de grondslag was gelegd om ook in de Tweede Kamer tot een gezamenlijke behandeling van de structuurnota te komen.

Uit de praktijk van het ontwikkelingswerk

door: drs. C. P. van Dijk

INLEIDING

Wie de verslagen nog eens doorbladert van de internationale conferenties, die in de afgelopen maanden aan het ontwikkelingsvraagstuk zijn gewijd, wordt getroffen door de zeer eenzijdige nadruk die op het „verdelende” aspect van de ontwikkelingshulp wordt gelegd ten koste van het „productieve” aspect. Centraal staat in de meeste beschouwingen de (vergroete) inspanningen die de rijke landen zich moeten getroosten om, middels een betere verdeling, grotere gelijkheid tussen arm en rijk tot stand te brengen. Weinig of niets leest men over de maatregelen die de arme landen zelf zouden moeten nemen om hun produktievermogen blijvend te vergroten en doelmatiger gebruik te maken van de geboden hulp. Wat zich in de ontwikkelingslanden afspeelt verdwijnt op deze wijze achter de horizon en daarmee tevens de kans op een werkelijk effectief hulpbeleid.

Een typisch voorbeeld van de gesignaleerde eenzijdigheid biedt de rede van minister Pronk tijdens de Wereldwerkgelegenheidsconferentie in juni van dit jaar. „Economische groei is geen wondermiddel, en ook op zichzelf niet goed of slecht” schrijft hij daarmee lijnrecht ingaande tegen de primaire economische doelstelling van de meeste, zo niet alle, ontwikkelingslanden). „De vruchten van onze ontwikkelingsinspanningen moeten op korte termijn binnen het bereik van de armen worden gebracht. Eerst moet er sociale rechtvaardigheid komen, een essentiële voorwaarde voor groei, en niet het gevolg daarvan nadat de produktie voldoende is verhoogd.” De rede geeft aan hoe de rijke landen werkgelegenheid aan de arme zouden moeten overdragen maar rept met geen woord over hetgeen de laatsten zelf zouden kunnen doen om een beter gebruik te maken van hun enorme arbeidsreservoir.

Deze te eenzijdige nadruk op het verdelende aspect mag niet onweersproken blijven. Het respect dat wij de ontwikkelingslanden verschuldigd zijn en de erkenning van hun gelijkwaardigheid vereist een beleid dat ertoe bijdraagt dat zij economisch zo spoedig mogelijk op eigen benen staan. De toestand waarin meer dan de helft van de mensheid blijvend afhankelijk zou zijn van de bijstand van de rest is ongezond. Dit houdt per definitie in dat de ontwikkelingslanden hun produktie zo snel mogelijk moeten vergroten. Daarop moet onze hulp primair gericht zijn. Zonder loslating van deze primaire doelstelling, dient de hulp zodanig te zijn samengesteld dat een belangrijk deel van de baten aan de armste bevolkingsgroepen ten goede komt. Dit uitgangspunt sluit de financiering van ontwikkelingsprojecten in de niet-direkt produktieve sectoren (zoals onderwijs en gezondheidszorg) niet uit. Mits goed gekozen, zijn de indirecte baten daarvan zeer aanzienlijk, zij het minder goed meetbaar. Maar men dient te bedenken dat ontwikkelingsprojecten die uit sociale overwegingen zijn gekozen, zonder nauwkeurig onderzoek naar de produktieve aspecten (bijv. de financiële of sociaal-economische rentabiliteit), een zeer zware wissel op het toekomstig inkomen en het overheidsbudget van de arme landen trekken als ze al niet bij het vertrek van de laatste buitenlandse adviseur terziele zijn gegaan. De groeiende en haast ondraaglijke schuldenlast, waaronder de ontwikkelingslanden gebukt gaan, is althans gedeeltelijk een gevolg van investeringen die te weinig productief zijn gebleken.

KNELPUNTEN

Wat belet de meeste ontwikkelingslanden doelmatiger dan tot dusver gebruik te maken van eigen middelen en buitenlandse hulp? Met andere woorden: wat zijn de belangrijkste knelpunten? Deze vraag heeft praktische waarde omdat deze knelpunten een bovengrens stellen aan het bedrag aan ontwikkelingshulp dat deze landen nog doelmatig kunnen gebruiken en beperkt ook het profijt dat ze uit een eventuele „nieuwe economische orde” zullen kunnen trekken. Anders gezegd: als deze knelpunten niet worden verwijderd, wordt elke extra beschikbare gulden ontwikkelingshulp steeds moeilijker of steeds ondoelmatiger uitgegeven. De voorbeelden liggen voor het oprapen. De Wereldbank heeft het bedrag dat zij middels leningen en credieten beschikbaar stelt meer dan vijfvoudigd van \$ 1123 miljoen in 1966 tot \$ 5896 miljoen in 1975. Het bedrag dat daadwerkelijk aan de ontwikkelingslanden

is uitgekeerd is echter slechts verdrievoudigd van \$935 miljoen in 1966 (of 83% van de leningen en credieten in dat jaar) tot \$ 3021 miljoen (of slechts 51%). Het resultaat: de vorming van een enorm stuwmeer van ongebruikte ontwikkelingshulp is ook in het Nederlandse ontwikkelingsprogramma niet onbekend. Niet zichtbaar in deze cijfers is het verlies aan kwaliteit en doelmatigheid in de aanwending: geweldige druk op de ambtenaren om zo snel mogelijk bijzonder ambitieuze ontwikkelingsprojecten voor te bereiden - overrijde goedkeuring van dubieuze projecten - teleurstellende resultaten, zware lasten op het ontvangende land en/of de noodzaak voortdurend aanvullende hulp te verschaffen.

Het is niet doenlijk alle knelpunten in een kort artikel te behandelen. Zij verschillen ook van land tot land. Een aantal veelvuldig voorkomende problemen zou men als volgt summier kunnen samenvatten.

Ongunstige natuurlijke factoren (klimaat, bodemgesteldheid, afwezigheid van natuurlijke rijkdommen, geografische ligging) zijn een hard gegeven, niet of nauwelijks voor beïnvloeding vatbaar. Meestal bieden zij alleen geen afdoende verklaring voor de armoede: zonder andere knelpunten zou de welvaart aanzienlijk groter kunnen zijn. Uitzonderlijk belangrijk zijn de **menselijke factoren**. Het vrijwel universeel gebrek aan leidinggevend kader, aan mensen die kunnen organiseren, coördineren en controleren, die tijdig problemen kunnen zien aankomen en ze oplossen. Daarnaast (ondanks de sterke uitbreiding van het onderwijs en de groeiende werkloosheid onder schoolverlaters): een groot tekort aan vakbekwaam uitvoerend middenkader van technisch, commercieel en administratief personeel. Vaak nauw verbonden met volksgezondheidsproblemen is de lage arbeidsproductiviteit waardoor de factor arbeid, odanks lage lonen, toch duur kan zijn. Nog dieper ligt het vraagstuk van de arbeidsethiek: e lage waardering van de arbeid (vooral de handenarbeid) als zinvolle menselijke bezigheid. In vele gevallen ok: een alles doordringende sfeer van apathie, nonchalance, verwaarlozing, verspilling en verval.

De politieke en maatschappelijke factoren mogen in deze korte opsomming niet gemist worden. Een realistische en doelbewuste ontwikkelingspolitiek ontbreekt dikwijls; erger: politieke praktijken en gebruiken saan een evenwichtige groei dikwijls in de weg. De stelselmatige verwaarlozing van de landbouwsector, die de economische basis vormt van de grote massa, contrasteert scherp met de bevoordeling van een kleine elite die zich in een moderne enclave kan handhaven. De vaak uiterst gebrekkige rechtsorde, de willekeur en rechtsonzekerheid doen de zaak verder ook geen goed, evenmin als megalomanie, nepotisme en corruptie. De lezer zal begrijpen dat ik generaliseer. Maar deze zaken komen te veelvuldig voor en doen te veel schade om ze onvermeld te laten.

Deze en vele anderen factoren vormen voor de praktijkman de taaiere weerbarstige kern van het ontwikkelingsvraagstuk, waarmee hij voortdurend worstelt. Zij bepalen in hoge mate, zoals gezegd, wat haalbaar, wat realiseerbaar is in het ontwikkelingswerk. Een goed hulpprogramma zal op korte termijn met deze factoren rekening houden en op lange termijn trachten ze te beïnvloeden. De ervaring van de laatste vijftien jaar op dit punt zijn niet bijzonder hoopgevend. Technologische veranderingen voltrekken zich weliswaar verrassend snel maar de dieper liggende menselijke, maatschappelijke en politieke factoren veranderen maar uiterst langzaam. Een proces, dat bij ons eeuwen geduurd heeft, laat zich niet in enkele decennia samendrukken.

SLOTOPMERKINGEN

Het ontwikkelingsproces verloopt dus langzaam en vaak teleurstellend. Gezien het „stuwmeer” is grotere vrijgevigheid van de rijke landen kennelijk niet het sleutelwoord. Te vrezen valt dat ook een „nieuwe economische orde” (hoe zeer ook gewenst) minder onmiddellijke resultaten zal hebben dan velen schijnen te verwachten. Er liggen taaiere weerstanden in de ontwikkelingslanden zelf die niet op korte termijn zullen veranderen. We kunnen ons dus maar beter voorbereiden op een zeer langdurig proces, dat zich waarschijnlijk over vele generaties zal uitstrekken en moeizaam zal verlopen. Maar wat dan nog!

Er is alle reden zeer kritisch en nuchterzakelijk naar de huidige ontwikkelingsprogramma's te kijken en ons niet te laten verleiden door zaken die bij ons politiek-ideologisch wel goed in de markt liggen maar weinig realiteitswaarde hebben in de ontwikkelingslanden. Er zijn teveel projecten (ook Nederlandse) die niet aanslaan, niet werkelijk blijvend bijdragen tot evenwichtige groei van het ontvangende land. De hoogte van ons ontwikkelingsbudget, al of niet uitgedrukt in een percentage van ons nationale inkomen, zegt weinig wezenlijks over onze bijdrage tot het ontwikkelingsproces. We zullen meer concrete doelstellingen moeten formuleren, die ook beter voor (parlementaire) controle achteraf vatbaar zijn.

In de meeste gevallen zal zeer nauwlettend toezicht door het donorland op de uitvoering van de ontwikkelingsprojecten nodig zijn alsmede langdurige technische bijstand door capabele en ervaren mensen. De moeilijkheid op dit punt is dat maar weinig werkelijk bekwame mensen bereid zijn voor lange tijd te worden uitgezonden. Gezien het teleurstellend aanbod is men soms geneigd te vragen: waar blijft de jongere generatie, die vaak zoveel kritiek heeft op het koloniale verleden en zoveel verbale beweging uit met het lot van de arme landen?

Tenslotte: ontwikkelings samenwerking is een „partnership” tussen gelijkwaardige partijen, die elk verplichtingen hebben. Daarbij mag elk de ander aanspreken als deze faalt in het nemen van die maatregelen die voor het welslagen van het

Nevenstaand artikel is geschreven door drs. C. P. van Dijk, lid van de christelijk-historische kiesvereniging te Rotterdam-Hilligersberg, en lid van de Rotterdamse gemeenteraad voor het CDA. Drs. Van Dijk is economisch adviseur van diverse internationale en andere organisaties op het gebied van de ontwikkelings samenwerking.

hulpprogramma noodzakelijk zijn. Waar de hulpontvangende partij blijvend in gebreke is zijn verplichtingen na te komen, zal (behalve in gevallen van overmacht) een herziening, opschorting of beëindiging van het hulpprogramma overwogen moeten worden.

C. P. van Dijk

Opvallende daling aantal geboorten van eerste kinderen

De daling van het geboortecijfer heeft zich in 1975 voortgezet. Liep in de periode 1971-1974 het aantal levend geboren per 1000 van de bevolking terug van 17,2 in 1971 via 17,1 in 1972, 14,6 in 1973 tot 13,7 in 1974, in 1975 liep dit cijfer verder terug tot 13,0. Opvallend is de daling van het aantal geboorten van eerste kinderen, van 80.996 naar 78.000, terwijl dit in 1971 nog 91.766 was. Op grond van het stijgend aantal huwelijken van voor 1971 werd juist een stijging van het aantal geboorten verwacht als gevolg van het inhaaleffect. Aldus het jaarverslag-1975 van de Rijksplanologische Dienst.

Het teruglopen van het aantal eerstgeborenen krijgt nog meer betekenis als men in aanmerking neemt dat het aantal gehuwde vrouwen van 15 - 29 jaar, die ca. 90% van de eerste geboorten voortbrengen, van 1969-1975 is toegenomen van 645.079 tot 802.220. Dit verschijnsel duidt erop dat de daling niet uitsluitend te wijten is aan uitstel, maar ook aan afstel.

Bij een sterfte van 114.000 personen, of 8,3 per 1000 van de bevolking, bedroeg het geboortenoverschot over 1975 64.000. Dit is 13.000 minder dan in 1974.

FORS

Tegenover deze daling in de natuurlijke bevolkingsgroei staat een forse toename van het buitenlandse vestigingsoverschot. 1975 is zelfs het eerste jaar waarin het vestigingsoverschot het geboortenoverschot overtreft. Was het vestigingsoverschot in 1974 nog 31.327 in 1975 liep dit op tot 72.123.

De komst van Surinamers speelt hierbij een belangrijke rol, maar ook de vestiging van personen uit het Middellandse Zeegebied nam toe.

Per saldo vestigden zich 37.000 personen uit Suriname en de Nederlandse Antillen (1974: 17.000) en 18.000 uit de landen rond de Middellandse Zee (1974: 11.000). Deze 18.000 zijn wellicht aan de lage kant, omdat enkele duizenden buitenlanders (illegaal) in ons land zijn gevestigd en aldus aan de registratie zijn onttrokken. Naar schatting bevonden zich op 31 december 1975 ongeveer 130.000 Surinamers en Antillianen en ongeveer 153.000 personen uit de mediterrane landen in Nederland.

Deze ontwikkeling werkt ongunstig op de leeftijdsopbouw, omdat de zonder immigratie toch al talrijke middengroep (30-65 jaar) - die door de afnemende aanwas voorlopig relatief nog groter wordt - er nog

extra door vermeerderd. Het is juist deze middengroep die de ruimte- en energieconsumptie in hoge mate bepaalt. Naast deze planologische problemen doen zich ook sociale problemen voor, met name ten aanzien van het probleem van de integratie. Vanuit economisch gezichtspunt gezien is de ontwikkeling echter gunstig te noemen. Al met al nam de Nederlandse bevolking in 1975 toe met 134.000 personen tot 13,7 mln.

DE KINDERLOOSHEID

Er zijn statistische indicaties dat in ons land in de laatste jaren, naast een daling van de onvrijwillige kinderloosheid, een tendentie bestaat tot toeneming van de vrijwillige kinderloosheid. Het blijkt dat er sprake is van een snelle daling van de kinderloosheid in de na 1951 gesloten huwelijken. De laatste generatie, waarvan het percentage kinderloze huwelijken met vrij grote zekerheid valt vast te stellen (aannemende dat na 10 jaar het voortbrengingsproces in de meeste huwelijken voltooid zal zijn) is de huwelijksgeneratie van 1964; 11,4% van deze huwelijken bleef kinderloos.

Deze ontwikkeling kan o.a. verklaard worden door de veranderingen in het naoorlogse huwelijkspatroon; nl. toeneming van het aantal huwelijken en daling van de gemiddelde leeftijd waarop het huwelijk wordt gesloten. Vooral dit laatste verschijnsel kan tot de verklaring voor de daling van het percentage kinderloze huwelijken bijdragen. Immers de op jongere leeftijd huwende vrouw heeft een hogere potentiële vruchtbaarheid dan de vrouw die pas later trouwt. Anders gezegd, de periode van voortbrenging wordt door het jonger huwen verlengd. Gelet op de ook na 1964 voortdurende tendentie tot jonger huwen zou een verdere daling van de kinderloosheid in de lijn der verwachtingen liggen. De gegevens met betrekking tot het aantal eerstgeborenen in de periode 1964-1973 per 1000 gesloten huwelijken komen echter niet met deze verwachting overeen. Eerder is van een tegengestelde ontwikkeling sprake. De tijdsduur tussen het sluiten van het huwelijk en de geboorte van het eerste kind wordt steeds langer. Dit kan enerzijds duiden op uitstel van geboorten, anderzijds op afstel daarvan. In hoeverre van afstel sprake is, valt op basis van jaarcijfers niet met grote waarschijnlijkheid te zeggen. Aldus de Rijksplanologische Dienst in het jaarverslag-1975.

H.L.

Dr. Kruisinga oor Suid Afrika

Na zijn reis door Zuidelijk Afrika, eind augustus, begin september dit jaar, interviewde de correspondent van het Zuidafrikaanse blad „Die Transvaler” dr. R. J. H. Kruisinga. Het blad besloot evenwel het artikel met de tekst van het vraaggesprek niet af te drukken.

De interviewer gaf de redactie van „de Nederlander” toestemming het vraaggesprek te publiceren. Het staat op deze pagina, in de oorspronkelijke, in het Zuidafrikaans geschreven tekst.

„Ek is as vurige teenstander van die apartheidspolitiek na Suid Afrika gegaan en ek is as dieselfde vurige teenstander teruggekeer”, het dr. Roelof Kruisinga op 9 september jongstleden in Den Haag gese. Dr. Kruisinga is lid van die Tweede Kamer. Hy is fraksie voorsitter van die CHU (Christelike Historiese Unie) en ’n lid van die kommissie buitelandse sake. Ook is dr. Kruisinga in die delegasie van die „VN” as adviseur.

Hierdie week het dr. Kruisinga teruggekom van ’n 4-weekse reis deur Suid Afrika, Tanzania, Zambia, Kenya en Nigeria. In al hierdie lande het hy gesprekke gevoer met ministers en regeringsamptenare - gesprekke op politieke, sosiale en ekonomiese vlak.

Inderdaad - dr. Kruisinga vind die apartheidspolitiek „’n verkeerde politiek met fundamentele denkfoute”.

Nietemin mag aan sy simpatie vir Suid Afrika nie getwyfel word nie. In Nederland twyfel sekerlik niemand daaraan nie. Ook in die parlement is dr. Kruisinga die man die herhaaldelik vrae stel oor die aanwesigheid van Kubaanse troepe in Angola. Dr. Kruisinga is van mening dat daar ’n geweldlose oplossing vir Suidelik Afrika is. Ook voel hy dat die Nederlanders eintlik ’n extra opdrag tenoor Suid Afrika het, omdat die kulturele verwandskap so groot is.

„Net ’n jammer dat ons in die laatste jare so min kontak met mekaar gehad het” se dr. Kruisinga.

In Suid Afrika is ons al gewoond aan buitelanders en hulle kritiek oor onse politiek maar in my oë is dr. Kruisinga een van die min mense wat wanneer hulle uiting gee aan kritiek, ook terselfdertyd met ons saam dink en met konkrete raad voor die dag kom.

NATIONAAL

Volgens hom is dit nou di tyd vir ’n nasionale kabinet in Suid Afrika.

„Ek is van oordeel dat die progressiewe party en die hervormd nasionale party so

snel moontlik opgeneem moet word in die huidige kabinet. Dit sal baie dinge reg stel en dit sal ook aan die buitewereld duidelik maak dat die nasionale politiek noodsaaklik is”.

En as dit nie die regte raad is nie, moet - volgens dr. Kruisinga - op korte termyn radikale wysigings aangekondig word, tersake die apartheidspolitiek, byvoorbeeld: 1. die huwelikswetgewing (imm. act) moet opgehef word; 2. meer moontlikheid moet gereël word vir grondbesit vir Indiër en kleurlinge; 3. verbeteringe moet aangebring word in die Bantu onderwys; 4. meer regte vir die swarte bevolking in die „townships”; 5. ’n nog aktiewer oorlog met die swarte leiers etc. etc.

Dr. Kruisinga het in Suid Afrika met baie mense van elke ras kon praat en hy het die duidelike indruk gekry dat die onderlinge verhouding die Indiër en die blanke beter is as die verhouding tussen die swarte bevolking en die blankes, - en selfs ’s hier en daar, beter ad die verhouding tussen die swarte bevolking en die blankes.

In ’n gesprek met minister Heunis het dr. Kruisinga gesê dat hy die situasie in Kaapstad eintlik veel moeiliker vind as die in Durban.

„Daardoor was minister Heunis baie verbaas - en ek was weer verbaas dat hy verbaas was” het dr. Kruisinga vertel.

In Suid Afrika het dr. Kruisinga ook gesels met: min. Muller van buitenlandse sake; min. v. d. Merwe van gesondheid; min. Koornhof van sport en opvoeding; mevr. Helen Suzman; mnr van Zyl Slabbert; David Curry (kleurling leier in Kaapstad); ds. Beyers Naudé; talle hoogleraars in Kaapstad; lede van alle politieke partye in Suid Afrika; voorsitter van die Indiër raad; leden van die toekomstige regering van Transkei etc.

„Hulle mag se wat hulle wil oor Suid Afrika, maar die Suidafrikaanse regering het my die vryheid gegee om te praat met wie ek ook wou - ook met mense soo’s David Curry en ander swart leiers” het dr. Kruisinga gesê.

Dr. Kruisinga het baie bewondering vir mevr. Suzman en haar party (maar hy vind die vereenigde party somer baie swak). Tog besef dr. Kruisinga dat die politiek in Suid Afrika altyd gelei sal moet word deur premier Vorster.

„Die party moet deur Vorster uitgevoer word. Mevr. Helen Suzman sal dit moeilik regkry. Daarom sal ’n groot aantal idees van Suzman deur Vorster uitgevoer moet word” - aldus dr. Kruisinga.

BESEF

Gedurende sy reis deur Tanzania en Zambia het dr. Kruisinga besef dat die mis-

lukking van die Victoria Falls bespreking, ’n kritiese teruggang in die verhouding van Suid Afrika en swart Afrika veroorsaak het. Hy het in hierdie lande omgeva onder welke voorwaardes die gesprek met Suid Afrika weer hervat sou kan word. Die antwoord daarop was altyd: op die voorwaarde dat ’n stuk van die apartheidspolitiek teruggeneem word.

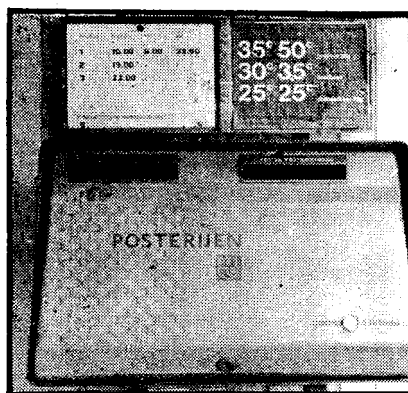
Wat dr. Kissinger en sy missie in Afrika betref, het dr. Kruisinga die indruk gekry dat die toekoms grootliks van Suid Afrika afhang. Dr. Kissinger kan miskien help om dinge te reël maar die daad moet vanuit Suid Afrika kom.

Deur sy gesprekke met Swart Afrika regerings mense het dr. Kruisinga besef dat dit vir Suid Afrika baie laat geword het - maar dat dit nog nie te laat is nie, om dinge geweldloos reg te sit.

In Nairobi het hy met die leiers van „All African Council of Churches” gepraat en by hulle opgedring dat dit ’n verskriklike bloedbad sal word as ’n geweldadige oplossing gebruik word. Dr. Kruisinga glo vas dat daar nog ’n kans is om dinge vreedsaam te red.

„In die eerste plek omdat die alternatief so ontsettend afskuwelik is, en in die tweede plek omdat grote menslike humanitêre belange bemoei is met die soektog na ’n uitweg”.

Maar dr. Kruisinga bly daarby en dit is sy laaste woord: „Om geweld te voorkom beteken dit ’n belangrike en spoedige redresseering van die apartheidspolitiek”.

Zo denk ik er over

De redactie van „de Nederlander” behoudt zich het recht voor te lange ingezonden stukken te bekorten.

onder alle systemen. Het is de aardse natuur eigen.

Laren (Gld.) M. P. van der Borch.

GENERLEI BLAAM

Naar aanleiding van de Zuidafrikareis van de heer T. Tolman, is het dagelijks bestuur van de Statenkring Heerenveen, waarvan de heer Tolman voorzitter is, van mening dat de heer Tolman generlei blaam treft ten opzichte van deze reis.

Als bestuursleden van de Statenkring zijn we van mening, dat heer Tolman, misschien niet helemaal de consequenties van deze reis met aanbidding van bedrag van f 30.000 heeft overzien. Hij is naar onze overtuiging de tolk van zeer velen in den lande. We betreuen het ten zeerste, dat dr. Kruisinga, wel wat vlug, zich van de heer Tolman distantieerde in de Nederlandse pers.

We zijn van mening dat de heer Tolman een zeer goede volksvertegenwoordiger is, die met name in de provincie Friesland, een zeer goede naam heeft, en ook in de toekomst een goede plaats op de candidatenlijst dient te behouden.

Het bestuur der CHU-Statenskring Heerenveen.

CORRECT

In het nummer van 24 september 1976 las ik in het artikel „Het optreden van T. Tolman”, dat bij monde van de voorzitters van de beide Kamers der Staten-Generaal de daad van de heer Tolman, - zijnde: het aanbieden van f 30.000 in zijn functie als voorzitter van de Nederlands-Zuid-Afrikaanse Werkgemeenschap tijdens zijn verblijf in Zuid-Afrika - veroordeeld wordt, of zoals men het formuleert: men distantieert zich ervan.

De jongeren-organisaties leggen er zelfs nog een scheepje bovenop. Zij pretesteren volgens de nieuwe mode. Verder veronderstellen de jongelui, dat de daad van de heer Tolman niet bij zal dragen tot het oplossen van het rassenprobleem. Die veronderstelling is natuurlijk juist, want zulk een gering bedrag zet niet veel zoden aan de dijk. Maar dat het daarentegen wel zou kunnen bijdragen tot verharding van de standpunten in de vaak geweldadige strijd tussen blank en zwart, vind ik schromelijk overdreven. Ik vrees eerder dat daar de Cubanen of de fanatieke zwarte leiders van de Afrikanen voor zullen zorgen. Zoals dat in Angola ook gebeurd is.

Dr. Kruisinga schrijft in hetzelfde nummer, dat het nieuw gevormde CDA een eigen geluid heeft. Ik houd niet van een collectief geluid, omdat ik gelukkig nog een eigen geluid voort kan brengen. En dat is in dit geval, dat ik de handelwijze van de heer Tolman correct acht. Ik raad hem dan ook aan, om de protesten enz. rustig naast zich neer te leggen. En als de Antillianen zijn boerderij niet bezocht hebben is dat beslist ook geen ramp. Die hebben in hun eigen land nog heel veel te doen.

Amsterdam A. J. van Vliet-Haye.

HEER TOLMAN'S ZIJSTAP

Wij leven in een tijd van betutteling. Waarom mag Tolman geen gift overbrengen aan het Zuiderkruisfonds? Omdat hij dan de schijn verwekt voorstander te zijn van de apartheidspolitiek van de Zuid-Afrikaanse Regering. En dat mag geen mens in Nederland zijn, laat staan een politicus.

Welnu, ik neem aan dat Tolman oprecht meende dat zijn kleine gift namens de Nederlands-Zuid-Afrikaanse werkgemeenschap goed besteed zal worden. Dat meende, hoop ik, Pronk ook toen hij zijn veel importantere gift namens het Nederlandse volk aan Cuba deed.

Ik ben niet op de hoogte van de doelstellin-

Waar spreken CHU-politici?

T. Tolman: vrijdag 15 oktober: Kamerkring Groningen CHU, donderdag 21 oktober: forum-avond Coevorden, vrijdag 12 november: Zegveld CBTB, dinsdag 23 november: Gouda CBTB.

Drs. G. van Leijenhorst: maandag 11 oktober: Kampen CDA-forum; woensdag 13 oktober: Woerden: Opening Protestants Christelijk vormingsinstituut; vrijdag 15 oktober: Putten: CHU en ARP; maandag 18 oktober: Zaltbommel: Classis Hervormde Kerk; maandag 25 oktober: Kootwijkerbroek: Christelijk onderwijs; donderdag 28 oktober: Dinxperlo: Christelijk onderwijs; vrijdag 29 oktober: Heemskerk: Christelijk onderwijs; maandag 1 november: Nunspeet: Christelijk onderwijs; vrijdag 12 november: Oldebroek: CHU en ARP; maandag 22 november: Oss: CHU/CDA; vrijdag 26 november: Wierden: Ambtsdragersvergadering Hervormde Kerk Twenthe; maandag 29 november: Kampen: Christelijk onderwijs; maandag 6 december: Oene: Christelijk onderwijs.

H. Wisselink: vrijdag 29 oktober Roden: CHU; maandag 15 november Holten: CDA; maandag 6 december Zutphen: Kadernschool politie-opleiding.

Dr. R. J. H. Kruisinga: opent zaterdag 16 oktober in Schinnen het nieuwe gemeenschapscentrum om 10.45 uur v.m.

Eerstvolgende radio-uitzendingen CHU: maandag 11 en maandag 25 oktober, 18.19 uur, Hilversum I.

januari-foto van de
PRO JUVENTUTE ORANJE KALENDER 1977

De nieuwe Oranjekalender is verschenen

Een uitgave in kleuren van Pro Juventute. De opbrengst komt ten bate van het kind dat extra zorg nodig heeft.

Help een kind aan een kans
30

wenst toezending van

a. (aantal) Oranjekalenders 1977 met Nederlands calendarium en/of

b. (aantal) Oranjekalenders 1977 met viertalig calendarium: Engels, Frans, Duits en Spaans.

Beide soorten à f. 5,95 (verzendkosten f. 2,— extra).

Postgiro 517400
Kalenderactie Pro Juventute
Postbus 7101 - Amsterdam
Telefoon (020) 7909 49

Bestelbon

Naam _____

Adres _____

Woonplaats _____

Flitsen uit de CDA-Studiedag Onderwijsbeleid

Denkbeelden over het toekomstig onderwijs

door A. J. M. Teunissen

SAMEN VERANTWOORDELIJK VOOR HET ONDERWIJS waren zeker de velen, die in de RAI te Amsterdam bijeen waren om de gelijknamige brochure van de drie wetenschappelijke instituten van het CDA te bespreken en van commentaar te voorzien.

Commentaar op de Contourennota van Minister van Kemenade was ook de ondertitel van het discussierapport, opgesteld door een commissie onder voorzitterschap van Prof. dr. H. Verheul. Op de studiedag onder auspiciën van de Coördinatie Commissie Kader- en Vormingswerk van het CDA hielden Prof. Verheul en Mr. L. A. Struik in de ochtend hun inleidingen, die in hun karakter van resp. toelichting en opbouwende kritiek, een aandachtig deskundig publiek geboeid deden luisteren. Zelf leverde dat onderwijsveld een grote bijdrage aan het slagen van de studiedag, die enerzijds beoogde het door de commissie opgestelde commentaar verdieping en verbreding te verschaffen en anderzijds bouwstenen aan te dragen voor een verdere uitbouw van de christen-democratische visie op de onderwijsproblematiek. De onderwijsproblematiek, die naar het zich laat aanzien, steeds opnieuw aandacht en meedenken zal vragen van allen die zich erbij betrokken voelen, ouders en opvoeders, onderwijsgevers zowel als -ontvangers, bestuurders en bestuursmedewerkers, kwam in het tweede deel van de ochtend in de diverse werkgroepen aan de orde. In de middag werd plenair ingegaan op enkele belangrijke aspecten van het gehele beleidsterrein. Toen konden de reacties van de werkgroepen aan de orde komen, waarbij de relatie met de Contourennota niet uit het oog werd verloren. Een korte bloemlezing van de onderwerpen en hun behandeling leverde het volgende beeld.

Onderwijsvisie CDA

Duidelijk werd de grote behoefte aan een CDA-visie op het onderwijsbeleid tot uitdrukking gebracht. Ten aanzien van de invulling van dat beleid bestond enig verschil van mening. Enerzijds werd gepleit voor een duidelijke inbreng van de politieke organisatie in het beleid, naast die van de pedagogische centra van confessionele signatuur en de besturenbonden. De christen-democratische partijen dienen in deze gedachtegang een politieke oplossing te zoeken voor de onderwijsproblemen. Anderzijds werd een pleidooi gehouden voor een terughoudende opstelling van de politieke organisatie met betrekking tot de structurering van de vorm en de inhoud van

het onderwijs. Het onderwijsveld zelf moet er inhoud aan geven, het is niet de primaire taak van de overheid. De politiek heeft een eigen verantwoordelijkheid, nl. er zorg voor te dragen dat het onderwijsveld zelf de ruimte heeft om de gewenste visie op de mens in praktijk te brengen. Het commentaar van de commissie-Verheul is een stuk kritiek op de benadering van de minister, die stelt een sjabloon te hebben die in overleg met het onderwijsveld in een door hem gewenste richting dient te worden ontwikkeld.

Middenschool

Men was het erover eens dat de christen-democratische partijen niet vrijblijvend mogen staan tegenover het probleem van de middenschool. Duidelijk moet worden wat het CDA in dezen wil, hetgeen niet hoeft te impliceren dat de middenschool stante pede ingevoerd moet worden. Er mag niet de indruk worden gewekt dat het CDA de middenschool verwerpt. Men constateerde dat de commissie-Verheul enigszins vaag blijft ten aanzien van de middenschool, waar te veel hypothesen op worden gelegd. Een heroverweging van de problematiek is gewenst. Alle goed onderbouwde bezwaren tegen de middenschool, ingebracht op grond van rationele, pragmatische en onderwijskundige overwegingen, dient men daartoe te bezien. Er werden een aantal bouwstenen voor een eigen CDA-visie op de middenschool aangedragen. Zo kwam naar voren dat het grote vraagstuk van de middenschool en van het gehele voortgezet onderwijs thans is, dat er van gevraagd wordt tegelijkertijd zowel het een als het ander te verrichten. Enerzijds dient dit onderwijs bij te dragen tot kristallisering van de ideeën die in de Mammoetwet naar voren worden gebracht, anderzijds wordt een inbreng verlangd in de experimenten die geënt zijn op de Contourennota. Pogingen om deze zaken tegelijkertijd te realiseren werden als een fictie bestempeld. Ter oplossing van het vraagstuk van de middenschool zou men moeten denken in de richting van een uitbreiding van het basisonderwijs, waardoor de middenschool ingepast kan worden in het huidige onderwijsstelsel en niet als substituuut gaat fungeren van het huidige voortgezet onderwijs. Het beeld zou er in deze optiek als volgt uit kunnen zien. Een afzonderlijke 3-jarige middenschool voor de leeftijdscategorie van 11- tot 13- tot 14-jarigen. Dit beeld wijkt af van de middenschool zoals minister Van Kemenade die schetst, nl. eindigend op het 16e jaar. Het voortgezet onderwijs zoals het thans onder de Mammoetwet functioneert, zou overalnd blijven bij deze opzet van een driejarige middenschool, zij het dat wellicht de brugklassen zullen vervallen en enige studieuurverkorting toegepast zal moeten worden. Tijdens de driejarige middenschool zou de „optimale

toerusting" centraal moeten staan, waarbij men aandacht kan schenken aan persoonlijkheids- en karaktervorming, wat de Contourennota sociale bewustwording noemt. Daarnaast zou verbreding van het vakkenpakket moeten plaatsvinden. Deze, van de Contourennota afwijkende benadering schept rust in het onderwijs, hetgeen niet impliceert dat de dynamiek geheel afwezig zal zijn. Daarnaast kan evaluatie van de Mammoetwet beter plaatsvinden. Zo'n benadering heeft ook consequenties voor de visie m.b.t. de leerplicht. Immers, indien het funderend onderwijs op 16-jr. leeftijd zou eindigen, is er geen sprake van keuze-vrijheid op het gebied van de leerplicht. De leerling wordt dan geacht voldoende „geschoold" zijn verdere weg in de maatschappij te vinden. Kiest men echter voor funderend onderwijs t/m 14 jaar gevolgd door 2 jaar meer gericht vervolgonderwijs met dan nog (op 16 jaar) de mogelijkheid voor een alternatieve leerplicht van min. 2 jaar dan zijn de totale scholings- en toerustingmogelijkheden aanzienlijk toegenomen. Het is zaak bij de huidige voorgestelde experimenten op het gebied van de integratie kleuter- en lager onderwijs een dergelijke benadering te betrekken. Naar aanleiding van de hierboven geschetste benadering werd opgemerkt dat verlenging van het basisonderwijs eenvoudig is wat de structuur betreft. Men dient zich hierbij wel te realiseren dat er reeds twee structuur-doorbreekende experimenten aan de orde zijn: integratie van kleuter- en lager onderwijs en de experimenten middenschool. Wanneer men kiest voor het ontwikkelen en realiseren van een derde experiment - in de zin van een verbreding van de basisschool - dan wordt het hoog tijd, om pragmatische redenen, op het gebied van het onderwijsbeleid te gaan kiezen voor duidelijke prioriteiten.

Beroepskeuze en middenschool

Een van de uitgangspunten van de middenschool is het volgende. Leerlingen kiezen rond hun 12e jaar minder bewust voor een maatschappelijke integratie dan op hun 16e jaar. Uit recente onderzoeken inzake de Mammoetwet is echter gebleken, dat dit niet geldt voor meisjes, die de helft van de populatie van de schoolgemeenschap vormen. De grote uitval van meisjes uit het onderwijs rond hun 16e tot 17e jaar en de grote mate van demotivatie die op deze leeftijd optreedt als gevolg van het tweelachtige toekomstbeeld, zijn er de oorzaak van dat het meisje op onderwijsgebied onvoldoende aan haar trekken komt en uitvalt. Het percentage meisjes dat tussen 16 en 18 jaar vroegtijdig het onderwijs verlaat ligt tweemaal zo hoog als het percentage jongens. Wanneer nu de middenschool zou worden ingevoerd en de beroepskeuze verlegd wordt naar 16 jaar,

dan dient men zich wel af te vragen wat de consequenties voor de meisjes zullen zijn. In de huidige situatie zal het waarschijnlijk betekenen dat meisjes in groten getale na de middenschool zullen afhaken en niet zullen doorstromen naar de bovenschool. Deze opmerking zou men kunnen maken voor een groot aantal jongens. Het aantal leerlingen voor het lager beroepsonderwijs neemt af, zo is het afgelopen jaar landelijk geconstateerd. Wat is daar nu de oorzaak van? Voorheen was de situatie als volgt. Leerlingen die na de lagere school een beroepsgerichte opleiding kozen, deden dat in het algemeen zeer gemotiveerd. Thans blijkt echter - nu het algemeen vormend onderwijs een grote plaats heeft gekregen - dat deze leerlingen zich daar niet meer toe aangetrokken voelen en naar de mavo/havo/vwo gaan. Dit is een indicatie dat men voorzichtig moet zijn met de generaliserende stelling dat leerlingen op 12-jarige leeftijd niet kunnen kiezen. Ook deze problemen dienen in het kader van de experimenten middenschool te worden bestudeerd.

De Open School

De conclusie van groep E, als zou er een gebrek aan voldoende begeleiding binnen confessionele kring bestaan om de Open School te realiseren, werd als defaultistisch gekarakteriseerd. Aan initiatieven uit confessionele kring ontbreekt het thans geenszins, hetgeen overigens niet impliceert dat zelfonderzoek overbodig is geworden. Nader onderzoek naar deze materie is gewenst. Naar verwachting zal de Open School in de eerste plaats een vorm van tweedekans-onderwijs voor vrouwen zijn. In verband hiermee vroeg men zich af of de stichtingsvorm de enige juridische basis zou mogen zijn. Beter zou in de experimentele fase van de Open School gesproken kunnen worden van een samenwerkingsverband tussen vrouwenorganisaties, vormingsinstituten, bibliotheken, massamedia en het huidige onderwijs, zo werd opgemerkt. Nadere studie hieromtrent is vereist.

Slotwoord staatssecretaris De Jong

In zijn slotwoord ging staatssecretaris drs. K. de Jong Oz. nader in op de Contourennota. Hij wees op enerzijds de complexiteit en anderzijds het unieke van de Contourennota, wat voortvloeit uit het gegeven dat er in Nederland sprake is van bijzonder onderwijs, waardoor de situatie niet of nauwelijks vergelijkbaar is met onderwijskundige situaties in het

buitenland. In dit verband kan ook gewezen worden op de dualistische tendens die in de Contourennota te bespeuren is wanneer men let op vragen als: wat moet de overheid volgens de bewindslieden doen aan vernieuwing en ontwikkeling van het onderwijs, en wat zou moeten gebeuren met het onderwijs waar zij voorstander van zijn; met andere woorden, wat vinden de bewindslieden ervan, beschouwd vanuit de eigen maatschappijvisie? Aspecten van beide vraagstellingen lopen door elkaar heen, hetgeen men moet accepteren. Iedereen heeft derhalve het recht om twee kanten van de zaak - de taak van de overheid en de taak van het bijzonder onderwijs - op een eigen wijze gestalte te geven. Discussie over de verhouding tussen genoemde aspecten is een goede zaak; vooral op dit moment is duidelijkheid ter zake van groot belang. Een van de vraagstukken die in de discussies centraal moeten staan is, dat nader geformuleerd wordt wat men exact verstaat onder eisen van deugdzaamheid, die de overheid aan het onderwijs zou mogen stellen. Vooral met betrekking tot de middenschool is discussie in dit verband relevant. Wel moet men daarbij vermijden te veel aandacht te schenken aan de vrijheid van richting. De Contourennota heeft in het land veel losgemaakt. Dit achtte de staatssecretaris een goede zaak, vooral wanneer een koppeling tot stand kan worden gebracht met een actieve rol voor het bijzonder onderwijs. Op onderwijsgebied bevinden we ons thans op een kruispunt van wegen. De onderwijskunde heeft de school bereikt, en is bereid enigszins aan onderwijskundige ontwikkeling te gaan doen. Men denkt thans veel bewuster dan vroeger na over de identiteit van de school. Om te bewerkstelligen dat ontwikkeling en vernieuwing in alle rust kunnen gedijen, is motivatie vereist en wel bij alle betrokkenen: ouders, onderwijsgevers, schoolbesturen, politieke partijen e.d. Daarvoor is ook een eigen CDA-onderwijsvisie nodig: een visie op wat de overheid moet doen en een visie op hetgeen het bijzonder onderwijs moet doen. Het CDA staat voor het streven naar maatschappelijke dienstbaarheid, naast gelijkheid en vermeerdering van kansen, gemotiveerd vanuit het Evangelie. Een daarop geënte motivatie dient ook binnen de school gebracht te worden. De huidige en op de verdere toekomst gerichte opdracht van het CDA dient volgens staatssecretaris De Jong te zijn het stellen van maatschappelijke prioriteiten vanuit deze optiek.

CDAktueel

FEITEN EN MENINGEN

CHRISTEN DEMOCRATISCH APPÈL

Dr. A. J. M. Teunissen is als wetenschappelijk medewerker verbonden aan het Centrum voor Staatkundige Vorming.

TUINAANLEG BINDER B.V. - RHOON

Aanleg en onderhoud van GEMEENSCHAPPELIJKE TUIJEN, PLANTSOENEN, PARKEN, SCHOOLTUIJEN etc.

- onderhoud van groenvoorzieningen
- onkruidbestrijdingen
- kleigrond, teelaarde
- graszoden en -graszaden
- bloembakken
- grond- en straatwerken
- drainages - rioleringen
- beplantingen
- windkeringen en afrasteringen
- aanleg grasgazons

Dorpsdijk 50-52 - Postbus 820 - RHOON
telefoon 01890-6111*

AANNEMINGSBEDRIJF
HOOGVLIET & ZN. B.V.
Burgerlijke- en Utiliteitsbouw
* NIEUWBOUW
* VERBOUW+
* ONDERHOUD

ZWIJNDRECHT
Molenvliet 9 - Tel. 01850-26651-27034-24330.

N.V. AANNEMERSBEDRIJF
Ph. de Koning Jr.
VOOR ALLE BETONWERKEN

Vissersbuurt 110
Telefoon 01850-39543-51543 - Papendrecht

de nederlander

CH-WEEKBLAD

Redactie: Postbus 8822 - 's Gravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

Commentaar

Na de algemene beschouwingen

door H. van Spanning

De laatste algemene beschouwingen over de Troonrede en Miljoenennota van een zittend kabinet staan doorgaans onder invloed van de naderende verkiezingen. Dit geldt, gelet op de jongste algemene beschouwingen, wel in het bijzonder voor dit kabinet-Den Uyl.

Het is typerend dat het nieuws over het ontwerp-verkiezingsakkoord tussen PvdA en PPR en het mogelijk lijsttrekkerschap van Van Agt voor het CDA, in de pers de berichtgeving over dit debat van de voorpagina's verdrong.

Bij het opmaken van de balans van drie jaar kabinet-Den Uyl blijkt de gereserveerdheid onder de regeringspartijen toegenomen. De woordvoerders van KVP en ARP toonden zich uiterst kritisch over het financieel beleid.

De PvdA lijkt thans ook in te zien dat het zo niet langer kan. Maar de daarbij behorende beleidsconclusies blijven voor alsnog achterwege. Vrees voor de medeverantwoordelijkheid voor een impopulair beleid, waarbij men de - door middel van „Keerpunt '72 - hooggestemde verwachtingen van de socialistische achterban verder moet temperen, lijkt de PvdA te verlammen en verdeeld te houden.

In vergelijking met de partijpolitieke ontwikkeling speelde het kabinetsbeleid bij deze algemene beschouwingen een ondergeschikte rol.

Bij het optreden van dit kabinet in de Tweede Kamer herinnerde Tilanus in zijn rede op 29 mei 1973 aan een uitspraak van oppositieleider Den Uyl op 10 oktober 1967, bij de algemene beschouwingen onder het kabinet-De Jong. Den Uyl zei toen:

„Het is wel een heel merkwaardige situatie, waarin dit kabinet optreedt en waarin wij deze debatten houden. De partijen, waarop dit kabinet steunt, zijn volop in beweging. Er is interne politieke discussie in alle partijen over de vernieuwing van onze democratie, over het partijwezen en de werking van het parlement. Het kabinet lijkt daarin nauwelijks partij. Sterker, het voortbestaan van dit kabinet lijkt voorshands een voorwaarde om dat vernieuwingsproces, dat duidelijk op gang is, zich te laten uitkristalliseren. Dat bepaalt onvermijdelijk - of het kabinet dat nu prettig vindt of niet - het karakter van het kabinet, namelijk dat van een overgangskabinet in een overgangperiode.”

De recente gebeurtenissen maken duidelijk dat dit citaat van oppositieleider Den Uyl treffend van toepassing is op het kabinet-Den Uyl.

In een nabeschuiving over het 1 procent-bezuinigingsdebat, in „De Nederlander” van 2 juli jl., concludeerden we:

„De strijdende partijen maakten zich op voor een lange veldslag die in september begint en zal eindigen bij de verkiezingen en de formatie van 1977”.

Een vooraanstaand AR-politicus reageerde hierop in Nederlandse Gedachten. Hij meende in deze uitspraak een neiging bij de CHU te signaleren om zich van het door de CDA-frakties bij het 1 procent-debat gezamenlijk ingenomen standpunt te distancieren.

Dat dit op een misverstand berustte (nog afgezien van het feit dat De Nederlander het beleid van de CHU-fractie niet bepaalt) heeft de verdere gang van zaken sinds het 1 procent-debat wel duidelijk gemaakt.

Bij deze algemene beschouwingen hebben

de woordvoerders van CDA-frakties opnieuw nauw samengewerkt. Wij doelden in ons commentaar van 2 juli jl. niet op een strijd tussen regerings- en oppositiepartijen, in hun relatie tot dit kabinet maar op een strijd tussen de partijen onderling waarbij dit kabinet een rol van secundaire betekenis speelt. Deze opvatting is ons inziens bij de recente algemene beschouwingen bevestigd.

Veranderingen

Vergeleken met de periode rond 1972 zijn er veranderingen opgetreden. De totstandkoming van het CDA heeft er toe bijgedragen dat de politieke discussie in sterke mate wordt bepaald door drie hoofdstromingen: de liberalen; de socialisten en de christen-democraten. Tegenover dit winstpunt zijn enkele negatieve ontwikkelingen te signaleren.

Over de VVD kunnen we kort zijn. De woordvoerders van deze partij (Wiegel en Van Aardenne) richtten zich in hun rede bij dit debat over de hoofden van de bewindslieden heen tot de kiezers. Het liberale aanbod aan het CDA tot constructief overleg zonder opgeschroefde eisen is slechts in schijn redelijker dan de houding van de PvdA omdat bij deze algemene beschouwingen opnieuw bleek dat de VVD programmatisch (zoals bij het pleidooi voor de zogenaamde nul-lijn) maar vooral qua politieke mentaliteit ver van het CDA afstaat.

Wie echter verwacht of gehoopt had dat de totstandkoming van dit kabinet er toe zou bijdragen dat de verstandhouding tussen socialisten en christen-democraten zou verbeteren (de zogenaamde „brug-functie”) moet wel teleurgesteld naar dit debat hebben geluisterd.

Andriessen vertolkte deze problematiek op indringende wijze.

„De brugfunctie betekent voor mij vooral een groei van het vertrouwen over en weer, dat gezamenlijk een beleid mogelijk is, waarin de partners zichzelf kunnen herkennen. De harde opstelling van de progressieven ten aanzien van een aantal zeer omstreden kwesties plaatst daarbij een duidelijk vraagteken. Zo bezien acht ik de brugfunctie van het kabinet tot dusverre minder geslaagd.”

Voorals Aantjes heeft regelmatig de wenselijkheid om via dit kabinet tot een betere verstandhouding te komen onderstreept.

De PvdA heeft echter tot nu toe op het concept-program en de ene lijst van het CDA onzeker en onduidelijk gereageerd. De inhoud van het ontwerp akkoord tussen PvdA en PPR toont aan dat deze partijen nog staan in de situatie van 1972. Met dit verschil dat D'66 zich thans afzijdig houdt. In 1972 is bij de verkiezingen en de formatie getracht de CDA-partners definitief te scheiden. Nu dit is mislukt blijft dit ontwerp-akkoord van PvdA/PPR een veel sterker accent leggen op het bereiken van een krachtige linkse meerderheid dan op een constructieve samenwerking met de christen-democraten.

Bij de PPR leeft deze wens geruime tijd. Van de PvdA is deze opstelling onbegrijpelijk nu onlangs partijvoorzitter Ien van de Heuvel in „Socialisme en Democratie” in voorzichtige gestelde bewoordingen een andere politieke opstelling van de PvdA dan in 1972 pleitte.

Ernstiger achten wij het dat het ontwerp akkoord duidelijk maakt dat de PPR in feite de PvdA aan de ketting heeft gelegd. De

PPR-kabouter is de bereider van de PvdA-beer.

Het onvermogen om tot een constructieve opstelling te komen - uit vrees de achterban teleur te stellen - heeft de PvdA er kennelijk toe geleid om door het formuleren van extreme eisen de aandacht van de eigen verdeeldheid af te wentelen door de beschuldigende vinger naar het CDA te heffen. PvdA en PPR gedragen zich als het verwende jongetje dat alleen mee wil spelen als het zijn zin krijgt, merkte Kruisinga op.

Het is politieke mistvorming van de PvdA om de innerlijke verdeeldheid te verschuilen achter de eis aan het CDA om tot regeerafspraken te komen. Op basis van dit concept-akkoord lijkt dit praktisch uitgesloten. En het is een verdraaiing van de feiten om eerst zo'n eisenpakket op tafel te leggen en dan te constateren dat het CDA onhandelbaar is.

We kunnen op dit moment echter geen afgerond oordeel over dit ontwerp-akkoord geven. Daarvoor is het gewenst de besluiten van de congressen van PvdA en PPR

af te wachten. Wij hopen dat met name in de PvdA - op dit moment nog altijd de grootste regeringspartij - het gezond verstand sterker zal blijken dan de traumatische nawerking van de oppositieperiode.

Het CDA zal zich door het excentrisch drijven van VVD enerzijds en PvdA/PPR anderzijds niet in verwarring mogen laten brengen. De christen-democraten zullen de komende maanden hun beleid duidelijk uiteen moeten zetten. Het ontwerp program en de tot nu toe door de samenwerkende fracties bereikte resultaten bieden hiervoor een goede basis.

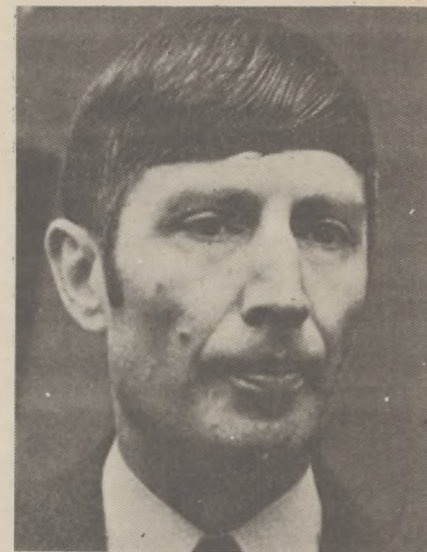
Er is de afgelopen jaren door ARP, CHU en KVP hard gewerkt. De vorming van het CDA - als enig tastbaar resultaat van de vernieuwingsdrang uit de jaren zestig - is een feit geworden. Nog enkele maanden van hard werken liggen voor ons, en dan zal het CDA voor het eerst zich bij de Tweede Kamerverkiezingen, met vertrouwen, aan het Nederlandse volk kunnen presenteren.

H. van Spanning

Van Agt lijsttrekker CDA?

Minister Van Agt van justitie heeft zich bereid verklaard het lijsttrekkerschap van het CDA op zich te nemen.

De voorzitters van KVP, ARP, CHU en CDA zijn verheugd over de bereidheid van Van Agt en zullen de respectievelijke partijbesturen voorstellen hun keuze over te nemen. De uiteindelijke beslissing moet genomen worden door het CDA-congres.

Onbegrijpelijk

Onbegrijpelijk. Met dat woord hebben de christendemocratische fractievoorzitters in de Tweede kamer, de heren Andriessen (KVP), Aantjes (ARP) en Kruisinga (CHU) vorige week gereageerd op de mededeling, dat partijbesturen van PvdA en PPR hun congressen voorstellen alleen dan na de komende verkiezingen aan de nieuwe regering deel te nemen, als de progressieven de meerderheid behalen in de kamer.

De tekst van de reactie van de drie fractievoorzitters luidde:

„1. Het is voor ons onbegrijpelijk dat tijdens dit hoofdmoment van deze regeringsperiode betrokken partijbesturen met deze ontwerp-resolutie komen. Het zegt iets over het denken binnen de PPR en PvdA dat partijen blijkbaar de dienst uitmaken. 2. Over deze ontwerp-resolutie is beraad nodig tussen de bevoegde partijorganen van de drie partijen binnen het CDA. Ons overleg heeft wel geleid tot een paar eerste kanttekeningen. 3. De ontwerp-resolutie is gebaseerd op

machtsdenken. Slechts als PvdA en PPR de grootste worden zijn zij bereid regeringsverantwoordelijkheid te dragen.

4. Voor het CDA is de inhoud van het beleid beslissend voor de regeringscombinatie. In de verklaring van de PvdA en PPR staat te weinig het beleid centraal en teveel de persoon.

Aldus de heren Andriessen, Aantjes en Kruisinga.

H.L.

De heer Andriessen (K.V.P.).

PARLEMENTARIA

Kruisinga wijst op laatste optreden bij algemene beschouwingen als CHU-fractie

Aan het slot van zijn rede bij de algemene beschouwingen heeft Kruisinga er op gewezen dat door het besluit van KVP, ARP en CHU om bij de komende verkiezingen met één CDA-lijst uit te komen, de CHU, na ongeveer 70 jaar in het parlement vertegenwoordigd te zijn voor het laatst in deze vorm aan de algemene beschouwingen deelneemt. Er zijn daarbij aldus spreker gemengde gevoelens.

Wij zijn met al onze vezels nog aan de CHU, aan de Unie van Christelijk-Historischen verbonden. Die CHU was en is een Unie. Zij was opgebouwd uit de vrije anti-revolutionairen van Lohman, uit de Christelijk-Historische Kiezersbond van De Visser en uit de Fries Christelijk-Historischen van Hoedemaker. Lohman, met zijn geweldige verdiensten in de discussie met Kuypers. De Visser, met zijn onuitwisbare verdiensten in de onderwijswetgeving. Hoedemaker, met zijn onvergetelijke inspiratie voor de openheid van de christelijke organisatie en ook van de christelijk politieke beweging. Maar wij zullen onze CHU-bijdrage blijven

leveren. Wij zullen dat doen binnen het CDA, de federatie van de christen-democratische partijen, van KVP, ARP en CHU.

En wij doen dat met vreugde. Vreugde, omdat wij na veel strijd en moeite in al ons menselijke tekort, gestalte hebben kunnen en willen geven aan de zo moeilijke opdracht, waar mogelijk de eenheid van christen-democraten tot stand te brengen. Maar ook en niet minder, omdat wij van oordeel zijn, dat juist in deze tijd van materialisme en van technocratische hovaardij meer nog dan in de tijd van de schoolstrijd naast de socialistische richting, naast de liberale richting, de christen-democratische richting in ons land naar onze wijze van zien, meer dan ooit noodzakelijk is in de Nederlandse politiek, en omdat wij van oordeel zijn, dat die in zo groot mogelijke eenheid tegenover en naast het socialisme, tegenover en naast het liberalisme, in deze tijd haar christen-democratische beginsel moet uitdragen en haar actie moet voeren, aldus Kruisinga.

H. van Spanning.

KRUISINGA OVER CONCEPT-RESOLUTIE VAN PvdA/PPR

PVDA/PPR LIJKEN OP VERWEND JONGETJE

„Als je deze resolutie op je laat inwerken is het beste dat je er van kan zeggen dat het lijkt op een resolutie van het verwende jongetje, dat alleen wil meespelen als het altijd zijn zin krijgt.”

Met deze woorden typeerde CHU-fractieleider Kruisinga tijdens de jongste algemene beschouwingen de concept-resolutie van PvdA en PPR betreffende de opstelling bij de komende verkiezingen en de kabinetsformatie.

Deze resolutie werd tijdens de algemene beschouwingen bekend. In de tekst wordt onder meer als voorwaarde gesteld voor regeringsdeelname dat PvdA en PPR de grootste partijgroepering in een coalitie moeten zijn en dat Den Uyl opnieuw premier moet worden.

Kruisinga zei voor deze resolutie geen goed woord over te hebben. Alles wat op een diktaat lijkt wordt, aldus spreker door ons afgewezen. Hij sprak de hoop uit dat de congressen van PvdA en PPR in deze resolutie een aantal wijzigingen zullen aanbrengen.

KLEINE SAMEN-LEVINGSSTRUKTUREN

Behoud en waar mogelijk de totstandkoming van kleine samenlevingsstructuren noemde de CHU-woordvoerder van groot belang.

Niet ten onrechte heeft in het program der christen-democraten de menselijke maat een grote aandacht gekregen. Hervorming van de structuren van onze samenleving, zegt de Partij van de Arbeid. Natuurlijk, zeggen de christen-democraten daarop. Als het om vermogensaanwasdeling en om bezitsvorming bij de mensen zelf gaat zijn het de Christen Democraten geweest, die daarvan een belangrijk punt hebben gemaakt. Maar het gaat natuurlijk wel om de vraag, welke structuurveranderingen wij wensen. Het huidige voorstel voor de vermogensaanwasdeling is daarvan een voorbeeld. Wij achten dat in ongewijzigde vorm bepaald geen aannemelijk stuk.

Structuurhervormingen raken natuurlijk niet alleen de bezitsvorming bij de mensen zelf, waar wij voor zijn. Zij raken bij voorbeeld ook het gezin, de justitiële wetgeving in het algemeen en het onderwijs, om een

paar punten te noemen, waar wij grote waarde aan hechten.

Van de zijde van de Partij van de Arbeid wordt geroepen: De christen-democraten moeten op hun bereidheid worden getoetst om structurele hervormingen in de maatschappij aan te brengen. Nu, als dan de Partij van de Arbeid op hetzelfde ogenblik gemene zaak maakt met de VVD, als socialist met de liberalen ter zake van vraagstukken van leven en dood samen optreden, dan moet je als christen-democraat toch wel denken: Een beetje minder hooghartig zou deze vraag ook wel gesteld kunnen worden. Wij gunnen de socialist hun principes, maar wij hebben er ook een paar!

PERSPECTIEF

Kruisinga plaatste zijn betoog in het perspectief van het door de schrijfster Rachel Carson in haar - voor de bewustwording op het terrein van de milieuproblematiek baanbrekende werk „De dode lente” - gebruikte citaat van Albert Schweitzer:

„De mens heeft de eigenschappen verloren vooruit te zien en te voorkomen. De mens zal er mee eindigen de schepping te vernietigen”.

Ik zou willen, aldus Kruisinga dat wij en in ons nationale beleid en in ons internationale beleid met een schouderophalen eraan zouden kunnen voorbijgaan. Zulks is naar mijn stellige overtuiging echter niet het geval.

De opdracht van Schweitzer door Rachel Carson aan haar levenswerk meegegeven mag en moet helaas juist nu in dit tijdsbestek als waarschuwend woord bij de bepaling van ons beleid nationaal en internationaal centraal staan.

Een woord, dat Schweitzer in zijn diepste overtuiging heeft gebaseerd over hetgeen hem daaromtrent uit de Heilige Schrift heeft toegeklonken.

Zo is het ook, dat wij dit Woord herkennen. Het is ook daarom, dat dit Woord centraal staat in „Niet bij brood alleen”, het programma van de christen-democraten.

H. van Spanning

CHU-fractieleider wenst adviesaanvraag over collectieve lastendruk

CHU-fractieleider Kruisinga heeft bij de algemene beschouwingen in zijn beschouwing over de financieel economische situatie aangedrongen op het vragen van advies over de ontwikkeling van de collectieve lastendruk. De omvang en de ingewikkeldheid van de economische vraagstukken maken, aldus Kruisinga een nationale krachtinspanning noodzakelijk.

Partijpolitieke opvattingen, die de structuur van onze economie verzwakken, moeten naar het tweede plan. Het is terecht, dat de Regering in de Troonrede een beroep doet op een gezamenlijke krachtinspanning. Overheid en bedrijfsleven dienen in een sfeer van wederzijds vertrouwen en respect de problemen tot een oplossing te brengen.

De 1%-operatie - of welk % er uiteindelijk uit de bus komt - is een diepingrijpend beleid. De Regering moet daarbij voor meerdere jaren kunnen rekenen op een grote mate van inspanning van het bedrijfsleven. Ook om die reden ligt het voor de hand aan de Sociaal Economische Raad advies te vragen over de problemen, die samenhangen met de ombuigingsoperatie. Dat advies zou - in het uiterste geval in de vorm van een interimadvies - ter beschikking moeten zijn ten tijde van de kabinetsformatie in 1977.

Dat zou die formatie kunnen vergemakkelijken. Het is opvallend, dat de Sociaal-Economische Raad in haar laatste advies van 17 september j.l. - gewijd aan de nota selectieve groei - zelf pleit, wat de verdere toekomst betreft, voor een nadere bestudering van het vraagstuk van de groei van de collectieve lastendruk. Ik zou er dus bij de Regering sterk op willen aandringen zo spoedig mogelijk zo'n adviesaanvraag te doen uitgaan.

Sprekend over de investeringsontwikkeling zei Kruisinga het onverstandig te achten de oude instrumenten weg te werpen zonder te weten hoe de nieuwe zullen uitwerken. Hij bepleitte daarom geleidelijke vervanging waarbij de oude stimulerende maatregelen niet per 1 april 1977 zullen aflopen. Over de na te streven loonmatiging merkte hij op dat hier veel vragen rijzen; zoals de waarborgen dat bij vrije loononderhandelingen de gewenste matiging wordt bereikt; en de mogelijkheid om tot meerjarige afspraken te komen. Van essentieel belang achtte de CHU-woordvoerder wat er met de zwaksten in de samenleving gebeurt zoals de kleine spaarder en de kleine zelfstandigen in middenstand en land- en tuinbouw.

KOMENDE BEGROTING

Over de komende begroting voor 1978 merkte Kruisinga op: Het kabinet zal in het verkiezingsjaar die begroting moeten voorbereiden. Als wij denken aan de aanvullende maatregelen, die nog getroffen moeten worden, dan is het duidelijk voor welke problemen wij staan. Een komend kabinet kan naar alle waarschijnlijkheid nog slechts weinig meer veranderen aan die ontwerp-begroting. Dat is een reden om de begroting 1977, die mede bepalend is voor de omvang van de moeilijkheden in de komende jaren, zo mogelijk, in welke vorm dan ook, bij te stellen. Ik wil op die mogelijke bijstelling van de begroting 1977 aandringen. Ik wil hierbij, evenals de heer Andriessen, aantekenen dat de door de VVD voorgestelde nullijn mij niet reëel en onhaalbaar lijkt.

H. van Spanning.

CHU vraagt aandacht voor vervolging van christenen en hulp aan Cuba

Aandacht voor de vervolging van Christenen in de wereld en een kritische bezinning op de ontwikkelingshulpverlening aan Cuba waren twee hoofdthema's in de bijdrage van CHU-woordvoerder Kruisinga bij de algemene beschouwingen, in het onderdeel waar hij aandacht besteedde aan het buitenlands beleid.

Spreker plaatste beide onderwerpen in het kader van de toenemende geweldadigheid in de samenleving. Uitbreiding van de wapenning is één zijde van de madaïlle; het gebruik is de keerzijde. En dan moeten wij, aldus de CHU-woordvoerder een aantekening maken bij de hulp aan Cuba.

De nota Bilaterale Ontwikkelingssamenwerking geeft wel geen principiële beleidswijzigingen doch wel een sterke accentverschuiving naar de hulpverlening aan de armste landen en de armste bevolkingsgroepen in die landen. De doelgroepen, waarop de hulpverlening zich met name moet richten, zijn: de kleine boeren, de mensen in de „slums”, de dagloners en de gedepriiveerden. Dat achten wij juist. Genoemde nota is tegelijk met de begroting uitgekomen.

De daarin neergelegde beleidsvoornemens zijn echter mijns inziens niet voldoende in de begroting verwerkt. Er bestaat mijns inziens behoefte om de in 1975 gekozen landen te toetsen aan de in de nota neergelegde criteria. Daarbij zou voor de keuze van elk land een verantwoording moeten worden gegeven, waarbij afwijking van het armoedecriterium zou dienen te worden beargumenteerd. Het geweld in de samenleving heeft ook te maken met de bejegening van diegenen, die om des gewetenswil, om redenen van godsdienst en politieke vrijheid worden vervolgd.

Vorig jaar heb ik de aandacht gevraagd voor de toenemende vervolging van mensen, wier enige misdaad is, dat zij hun mening zeggen en godsdienstvrijheid begeren. Het is verschrikkelijk te moeten constateren, dat één-derde van de wereldbevolking leeft onder druk van régimes, waar godsdienstvrijheid slechts een farce is. Wil de regering nog eens aangeven,

welke stappen zij denkt te nemen, hierop gelet en in aansluiting op de vragen mijnerzijds bij de behandeling van vorig jaar van de begroting van Buitenlandse Zaken gesteld?

MILIEUBELEID

Bijzondere aandacht vroeg Kruisinga voorts voor het milieubeleid met name de bestrijding van de verontreiniging van de Rijn. De afgelopen vier jaren is er toch eigenlijk nauwelijks meer iets bereikt. Het wordt nu toch echt tijd, ook in internationaal kader, een vuist te maken. Wil de regering dat doen en welke maatregelen overweegt ze hierbij in de onderhandelingen met de andere Rijnoverstaten te betrekken? Als daar niet een grote Nederlandse druk plaatsvindt, zie ik weer jaren niets of vrijwel niets gebeuren.

H. van Spanning.

publikaties CDA-instituten

Energiebeleid
Rapport van een commissie van de wetenschappelijke instituten van KVP, ARP en CHU een analyse van vraag en aanbod, mondiaal en in Nederland, en van de dreigende knelpunten bij de energievoorziening / uitgangspunten voor een energiebeleid / opties voor beleidsbeslissingen 68 pag. / 5,25

andere recente publikaties:

Gerede twijfel
bijdrage tot de discussie over de perspectieven van onze economische ontwikkeling 3e druk; 30 pag.; / 3,75

Groen licht 1975
nota van de Landbouwcommissie van de CDA-fracties in de Tweede Kamer over de problemen in land- en tuinbouw 2e druk; 7 pag.; / 1,25

alle prijzen inclusief verzendkosten

Bestellingen:
giro 604500 t.n.v. Lohmanstichting
te Den Haag; met vermelding van titel(s) en aantal
Wassenaarseweg 7, Den Haag;
telefoon 070-246791.

VERMINDERING AANTAL

CHU-BURGEMEESTERS

Op 1 oktober jongstleden waren er in ons land 117 christelijk-historische burgemeesters, op een totaal van 840 gemeenten. Na 11 mei 1973 verminderde het totale aantal CHU-burgemeesters met 19. Aldus heeft minister De Gaay Fortman van binnenlandse zaken aan de Tweede Kamer meegedeeld.

Na het optreden van het kabinet-Den Uyl in het voorjaar van 1973 heeft de regering voorzien in 219 burgemeestersvakatures. In 53 gevallen is een burgemeester benoemd, die tot een andere politieke partij behoorde dan zijn ambtsvoorgangers.

De verschuivingen waren:

	ten gunste	ten nadele
PvdA	19	3
KVP	3	10
VVD	12	7
ARP	11	7
CHU	3	22
PPR	2	1
D'66	1	-
SGP	2	-
onbekend	-	3

Per saldo waren de verschuivingen:
 - meer burgemeesters: PvdA 16, VVD 5, ARP 4, SGP 2, PPR 1 en D'66 1;
 - minder burgemeesters CHU 19, KVP 7.

Een overzicht van de politieke overtuiging van alle burgemeesters in Nederland staat elders op deze pagina.

Het overzicht per provincie van de politieke kleur van de burgemeesters luidt:

	Aantal burgemeesters	Verkiezingen Tweede Kamer 1972 in procenten	In verhouding totaalaantal gemeenten in procenten
Zuid-Holland	37	5,0	24,5
Gelderland	23	7,4	22,1
Utrecht	12	5,7	25,0
Friesland	11	10,9	25,0
Overijssel	10	8,7	21,3
Zeeland	8	9,3	26,6
Noord-Holland	7	2,5	7,4
Groningen	4	5,4	7,8
Drenthe	3	7,1	8,8
Noord-Brabant	2	1,3	1,5
Limburg	-	0,4	-

Nederland: 13.695.541 inwoners - 840 gemeenten

Politieke partij	Aantal gemeenten	Aantal inwoners	Verkiezingen Tweede Kamer 1972	In verhouding totaalaantal gemeenten	In verhouding totaalaantal inwoners
P.v.d.A.	151	4.385.110	27,4%	18,0	32,0
K.V.P.	337	4.398.389	17,7%	40,1	32,1
V.V.D.	89	1.556.367	14,4%	10,6	11,4
A.R.	127	1.502.090	8,8%	15,1	11,0
D'66	2	18.583	4,2%	0,2	0,1
C.H.	117	1.366.860	4,8%	13,9	10,0
DS'70	3	3.876	4,1%	0,4	0,03
S.G.P.	7	56.551	2,2%	0,8	0,4
P.P.R.	3	59.695	4,8%	0,4	0,4
onbekend	4	348.020	-	0,5	2,5
overigen	-	-	11,6%	-	-
Dronten	1	16.539	-	-	-
Zuid-IJsselmeerp.	1	19.074	-	-	-

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:
 Dr. K. de Vries, voorzitter;
 Mevrouw H. Tegelaar-Boonacker;
 A. Buntsma;
 Wm. C. de Kruijf; D. Rebel;
 Drs. H. van Spanning;
 Drs. G. van Leyenhorst.

EINDREDAKTIE:
 H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:
 Mevrouw J. Algra-Feddema;
 Dr. E. Bleumink; Drs. A. J. van Dulst;
 Prof. Dr. J. W. van Hulst;
 Ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:
 Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078.

ADMINISTRATIE-ADRES:
 (abonnementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „de Nederlander” en advertenties): Van Deventerlaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag): (070) 861529.

Adresveranderingen voor het ledenbestand en het ledencontactblad „de Nederlander” te zenden aan: Bureau CHU, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage. Telefoon (070) 244516.

Abonnementsprijs f 25,- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg, t.n.v. Stichting Uniepers.

Druk: B.D.U. B.V., Barneveld. Postbus 67. Telefoon (03420) 6141.

REIS NAAR RUSLAND (VI)

door: **dr. K. de Vries, lid Eerste Kamer CHU**

(6) LENINGRAD

Na een vlucht van ruim twee uur landde het ter beschikking van de Nederlandse parlementaire delegatie, de Nederlandse journalisten en de Russische begeleiders gestelde vliegtuig, dat op 17 augustus om vijf uur n.m. in Wolgograd was opgestegen, op het vliegveld van Leningrad (het was toen 18.15 plaatselijke tijd). De rest van de dag brachten we door in hotel „Leningrad,” dat gelegen is aan de Newa. Vanuit mijn kamer kon ik aan de overkant van de rivier de kruiser „Aurora” zien liggen, die daar „een eeuwige ankerplaats” (ik citeer hier een aan Leningrad gewijde Russische publicatie) heeft gekregen; vanaf deze kruiser is op 25 oktober 1917 het schot gelost, dat het sein was voor de Bolsjewistische revolutie.

De volgende morgen hebben mr. Andriessen, mr. De Gou en ik een dienst bijgewoond in de Russische-Orthodoxe Nicolaaskerk, die om zeven uur begon. Deze dienst werd geleid door een jonge priester. Het aantal aanwezigen was naar schatting honderd (meest oudere vrouwen). De volgende dag is ons voorbeeld gevolgd door drie andere delegatielieden, die de televisieploeg van „Achter het Nieuws” hadden verzocht, mee te gaan om hen na afloop te interviewen (de zin van deze voor Nederland bestemde vertoning is mij ontgaan). Het programma van de 18de augustus begon met een bezoek aan het uitvoerend comité van de stadsovjet, dat zetelt in het Maria-slot (zo genoemd naar een dochter van tsaar Nicolaas 1, die regeerde van 1825 tot 1855). Eén van de zeven ondervoorzitters (een soort wethouder) vertelde ons o.m. het volgende: Leningrad telt bijna 4,4 miljoen inwoners. De stad is in 1703 gesticht door tsaar Peter de Grote, die haar

in 1712 tot residentie verhief. Zij heette tot 1914 St. Petersburg en van 1914 tot 1924 Petrograd; de huidige naam dateert van laatstgenoemd jaar. Leningrad wordt doorsneden door 65 waterwegen, waarvan de Newa (600 meter breed en tot 25 meter diep) de voornaamste is. Er zijn 360 bruggen; 22 daarvan worden 's nachts opgehaald ten behoeve van de scheepvaart. Leningrad is de grootste havenstad van de Sovjet-Unie. De oudste industrie is dan ook scheepsbouw. Daaruit is na het verdwijnen van de zeilvaart een belangrijke machine-industrie voortgekomen (turbines, generatoren, draaibanken, enz.)

Evenals Stalingrad heeft Leningrad na de tweede wereldoorlog het predikaat „heldenstad” gekregen. De stad is 900 dagen door de Duitsers belegerd. Tengevolge van de bombardementen, vanaf de grond en vanuit de lucht, zijn 49.000 soldaten en 420.000 burgers gedood. Bovendien zijn 630.000 burgers van hongersnood overleden.

Dat er nog niet meer slachtoffers zijn gevallen, is te danken aan het feit, dat in de winter van 1941 op 1942 meer dan een half miljoen bejaarden, vrouwen en kinderen langs „de weg des levens” (het bevroren Ladoga-meer) konden worden geëvacueerd.

Na afloop van ons bezoek aan het stadhuis zijn we naar de Piskarjowski-begraafplaats gegaan. Daar hebben de voorzitter van de Nederlandse parlementaire delegatie, dr. Vondeling, en de Nederlandse ambassadeur, jhr. Huydecoper van Nigtevecht, een krans gelegd bij het monument voor de oorlogsslachtoffers.

Leningrad is in cultureel opzicht de hoofdstad van Rusland gebleven, dat bleek dui-

delijk uit de rest van het programma, dat grotendeels aan „bezoichtiging” was gewijd. De tour begon met een bezoek aan de Peter-Paulsvesting en de gelijknamige kathedraal, die gebouwd zijn op het Wassiljewski-eiland, het oudste deel van de stad. In de vesting hebben in de tijd van de tsaren tal van politieke gevangenen opgesloten gezeten, o.a. de beroemde schrijvers Dostojewski en Gorki. Elke cel werd bewaakt door twee officieren, één van het leger en één van de politie, die ook elkaar bewaakten. De Peter-Paulskathedraal is het hoogste gebouw van Leningrad (de vergulde torenspits reikt tot 122 meter)

Hier liggen alle tsaren van Peter de Grote (overleden in 1727) tot en met Alexander III (overleden in 1894) begraven, met uitzondering van Peter II (overleden in 1730). Verder hebben we de eerste dag nog een kijkje genomen (meer niet) in het Russisch museum (op één na het grootste van Leningrad) en in het museum voor de geschiedenis van de godsdienst en het atheïsme. Wij hebben alleen de afdeling middeleeuwse geschiedenis bezocht; de overige afdelingen waren, zo werd ons meegedeeld, wegens reorganisatie gesloten.

Van de middeleeuwse kerk wordt hier een karikaturale voorstelling gegeven (bijgevoel, ketterjacht, heksen vervolging enz.) toegelicht met citaten van Friedrich Engels. Men vertelde ons, dat in dit museum aan tal van schoolklassen aanschouwelijk onderwijs in de kerkgeschiedenis wordt gegeven....

's Avonds hebben we een uitvoering van het „volksensemble der Don-Kozakken” bijgewoond. De prestaties van dit gezelschap (zang en dans) deden niet onder voor die van de Siberische volksdansgroep, die we op 13 augustus in Moskou hadden bewonderd.

Uitvoer

De volgende dag (19 augustus) begon met een bezoek aan de Swerdlowfabriek, waar o.m. draaibanken worden gemaakt. De directeur, die ons, geflankeerd door de vakbondsvoorzitter en de partijsecretaris, rondleidde, vertelde o.m., dat dertig procent van de productie wordt uitgevoerd naar in totaal 52 landen, waaronder West-Duitsland en Zweden. De inzake de arbeidsvoorwaarden verstrekte inlichtingen kwamen grotendeels overeen met wat ons was meegedeeld bij het bezoek aan de fabriek voor landbouwmachines in

UNIEBUREAU

HET BUREAU VAN DE CHR. HIST. UNIE, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage is telefonisch te bereiken onder nummer 070-244516*

Kantooruren van maandag t/m vrijdag 08.30 v.m. tot 16.45 n.m. Het telefoonnummer van de Savornin Lohmanstichting is: 070-246791.

Tashkent (zie „De Nederlander” van 17 september j.l.)

Van elf tot een maakten we een rondrit door de stad (per autobus). Deze werd onderbroken voor een bezichtiging van de Isaäk-kathedraal, de grootste kerk van Rusland (oppervlakte: 1 ha.)

In de honderd meter hoge koepel is in 1931 een slinger aangebracht, waarmee wordt aangevoeld, dat de aarde draait; het was toen al zes jaar geleden, dat in deze kerk de laatste dienst was gehouden. In de Leningrad-gids van Intourist staat, dat de Isaäk-kathedraal een monument is voor de duizenden eenvoudige Russische mensen die veertig jaar (1818 - 1858) aan dit architectonische meesterwerk hebben gebouwd. Een groot deel van de middag werd besteed aan een bezoek aan de „Hermitage,” het grootste museum van Leningrad (om alles te bezichtigen moet men een wandeling van meer dan twintig kilometer maken! Men treft hier in totaal drie miljoen kunstvoorwerpen aan. Het museum bezit 25 schilderijen van Rembrandt. Het wordt jaarlijks bezocht door vier miljoen personen.

Op dertig kilometer afstand van Leningrad ligt aan de Finse golf Petrodvorets, het buitenverblijf van Peter de Grote. We werden daar per boot heen gebracht. De paleizen, tuinen, beelden en fonteinen (143!) van Petrodvorets zijn tijdens de tweede wereldoorlog zwaar beschadigd door de Duitsers, maar thans grotendeels gerestaureerd.

Het laatste punt van het programma van ons bezoek aan Leningrad was een diner, aangeboden door het uitvoerend comité van de stadsovjet, dat duurde van negen uur tot half twaalf. Om twaalf uur stapten we in de „Rode Pijl”, de nachttrein naar Moskou. Daar kwamen we de volgende morgen om half negen aan.

BELANGRIJKE ONDERWIJSNOTA AFGEHANDELD - (2) DE VRIJHEID VAN ONDERWIJS NOG NIET -

door drs. G. van Leyenhorst, lid van de Tweede Kamer

DE VERZORGINGSSTRUCTUUR

Bij de plenaire behandeling in de Tweede Kamer van de nota „Naar een structuur voor de ontwikkeling en vernieuwing van het primair en secundair onderwijs”, lag duidelijk het accent op de verzorgingsstructuur, omdat met name de overleg- en adviesstructuur reeds op de openbare commissievergadering van 14 juni j.l. aan de orde waren geweest. Zoals reeds in het vorige artikel werd gesteld stond ook in het debat de vrijheid van onderwijs centraal. Principieel is hier immers de vraag: zal de vrijheid van de individuele school, de eigen levensbeschouwelijke identiteit ook in de praktijk wel het leidende uitgangspunt zijn?

In de verzorgingsstructuur komen we tegen de Stichting Leerplanontwikkeling (SLO), de Schoolbegeleidingsdiensten (SBD's), het Centraal Instituut voor Toetsontwikkeling (CITO), de Stichting voor het Onderzoek van het Onderwijs (SVO), de landelijke pedagogische centra (waaronder het CPS, het Christelijk Pedagogisch Studiecentrum), het onderwijsplanbureau (OPB), alsmede de contact- en coördinatie-organen van deze instituten.

Het zou te ver voeren om op deze plaats enigszins breedvoerig op deze verzorgingsorganen in te gaan. Het belangrijkste is echter hoe precies hun onderlinge relatie en hoe groot hun onderlinge (on)afhankelijkheid is. Hetgeen dan een antwoord vormt op de vraag of we met een centralistische dan wel met een zuiver dienstverlenende functie (aan en op aanvraag van het veld) te maken hebben. Anders gezegd: vindt er een dressuur naar beneden (van het departement naar de school toe) plaats of staan de behoeften van de individuele school centraal? Men zal zich herinneren, dat de CHU van meet af aan van haar bezorgdheid met betrekking tot het centralistische karakter van de structuurnota heeft blij gegeven.

Ook op de openbare commissievergaderingen van 14 november en 1 december 1975 hebben de drie christen-democratische fracties hierover onverhuld hun mening laten horen. Gelukkig mogen we thans concluderen, dat onze bezwaren de minister niet onberoerd hebben gelaten. In het debat is de bewindsman aan onze bezwaren goeddeels tegemoetgekomen door het dienstverlenende karakter van de verzorgingsorganen duidelijk te onderstrepen. Uit de praktijk zal evenwel moeten blijken of het verkeer van beneden naar boven inderdaad sterker zal zijn dan omgekeerd. Wat dit betreft ben ik nog niet zonder zorg over de rol welke de SLO in de totaalstructuur zal gaan spelen.

TEGEN CENTRALISME

Samen met de heer Hermes (KVP) en mevrouw Kraaijeveld (ARP) heb ik een motie ingediend om te voorkomen, dat er in de sector begeleiding een monopolie van oordeelsvorming zou kunnen gaan plaatsvinden in toporganen; waar dan zou kunnen worden uitgemaakt, wat er ver beneden aan de basis feitelijk voor begeleiding nodig is. Wat is namelijk het geval? De schoolbegeleidingsdiensten zijn samen opgenomen in het Werkverband van Plaatselijke en Regionale Onderwijsadviescentra (WPRO). Het WPRO vormt samen met de landelijke pedagogische centra weer het Contactorgaan voor Innovatie van het Onderwijs (CIO). In de structuurnota laat de minister voorts uitkomen, dat hij het CIO samen met de begeleidingsorganen voor de werkende jongeren zou willen bundelen in een nieuw orgaan: het Coördinatieorgaan voor Begeleiding en Overdracht (CBO). Let wel, onze bezwaren richtten zich niet tegen het feit, dat de begeleidingsorganen met elkaar in contact treden en samen trachten na te gaan op welke wijze men tot een zo optimaal mogelijke coördinatie kan komen. Integendeel, gecoördineerd optreden is hard nodig. Onze bezwaren richtten zich echter tegen de institutionalisering van het CIO en het CBO, waardoor dit zogenaamde „koepel-instituten dreigen te worden, met als dreigend gevolg, dat daardoor de zelfstandigheid en de identiteit van de basisorganen - de schoolbegeleidingsdiensten en

de pedagogische centra - ernstig zouden kunnen worden aangetast. Met name het verdwijnen van de pedagogische centra - de enige instituten in de verzorgingsstructuur, welke levensbeschouwelijk „verzuild” zijn onder de paraplu van het CBO zou een niet te verteren zaak zijn.

De nogal cryptische, maar ook tegenstrijdige uitlatingen van de minister over deze zaak in de nota gaven ons te gerede aanleiding om over dit punt geen enkele onzekerheid te laten bestaan. Dus leek het ons alleszins gewenst om maar een schot voor de boeg te lossen.

Kolthoff van de PvdA had door, dat het hier om een hoogst belangrijke zaak ging, immers hij verklaarde, dat dit de sleutelmotie in dit debat vormde.

Minister Van Kemenade reageerde bijzonder bits op deze motie; hetgeen ik betreurd, omdat het tenslotte om een zakelijke discussie ging over een voor het onderwijs zeer principiële aangelegenheid. Ondanks de geprikkelde houding van de bewindsman mocht deze motie met succes de eindstreep halen (vóór stemden KVP, ARP, CHU, VVD, DS'70, SGP, GPV, BP en RKPN).

DE RECHTEN VAN HET BIJZONDER ONDERWIJS

Wat zijn de rechten van het bijzonder onderwijs als het gaat om zaken, welke (nog) niet bij de wet geregeld zijn? „Geen enkele”, zei minister Van Kemenade, als ik denk aan zijn uitspraak op de openbare commissievergadering van 10 november 1975. Ik citeer: „Er is geen recht te construeren voor die zaken, die nog niet wettelijk geregeld zijn voor het bijzonder onderwijs”. (Handelingen, blz. 357 linkerkolom).

Daaruit zou men dus kunnen concluderen, dat het bijzonder onderwijs in het pre-wettelijke of buiten-wettelijke stadium volstrekt vogelvrij is. En in dat stadium zitten we thans volop. Denk behalve aan het beleid, dat in de structuurnota aan de orde is gesteld, maar aan het stimuleringsbeleid, eveneens een terrein, waarop de wetgeving schittert door afwezigheid.

Dit is een voor het bijzonder onderwijs zeer zorgelijke situatie. De minister moet nu voorlopig maar eens wetsontwerpen gaan maken, in plaats van nota's schrijven! Blijkbaar heeft de bewindsman in het plenaire debat beter dan in november 1975, aangevoeld, dat het bijzonder onderwijs toch op een of andere wijze bescherming behoeft, ook als het gaat over zaken, waarvoor nog geen wetgeving bestaat.

Hij zegde namelijk toe in dergelijke gevallen de „analogiemethode” te willen toepassen. Dus te handelen alsof er van wetgeving sprake zou zijn. Die mededeling is natuurlijk een stap in de goede richting; hierdoor worden de principiële rechten van het bijzonder onderwijs immers erkend. Maar blijven we hier aan de andere kant weer niet afhankelijk van de goedgunstigheid van de minister? Is de vrijheid van onderwijs daar niet een te tere zaak voor? Daarom is er maar één reële oplossing. Dat is: zo spoedig mogelijk met wettelijke maatregelen komen. De heer Evenhuis (VVD) vroeg hierover een uitspraak van de Kamer, zowel ten aanzien van de verzorgings- als de adviesstructuur. Moties, welke de christen-democratische fracties van harte ondersteunden, mede waardoor deze ook werden aangenomen.

Vanzelfsprekend heeft een wetsontwerp enige tijd van voorbereiding nodig, maar in die fase kan de zaak juist verkeerd uitpakken en daarom moeten we goed vaststellen welke „structuren” er in zo'n interimperiode van de grond komen. Zo bestaan er nu al de SLO, het CITO, de SVO en voorts tientallen schoolbegeleidingsdiensten. De vraag is nu: hoe zitten die instituten in elkaar en hoe en door wie worden ze beheerd? Mevrouw Kraaijeveld (ARP) diende samen met Hermes (KVP) en mij een motie in om de inbreng van het bijzonder onderwijs in het CIO en de SVO (Stichting voor het onderzoek van het Onderwijs) veilig te stellen, door voor deze organen een bepaalde bestuursamenstelling te vragen; ook deze motie haalde gelukkig - weer samen met KVP en ARP - de eindstreep.

Zelf diende ik een tweede motie in, waarin gesteld werd, dat zolang een wettelijke regeling van de verzorgingsorganen nog niet mogelijk is de belangen en de gelijkwaardigheid van de aan deze organen deelnemende partners het meest gewaarborgd zijn, indien deze **privaatrechtelijk** tot stand komen. In de praktijk betekent dit dus dat wij - en we denken hier speciaal aan de schoolbegeleidingsdiensten - kiezen voor de Stichtingsvorm en niet voor de publiekrechtelijke beheersvorm, juist met het oog op de gelijkwaardigheid van de participanten: het protestants-christelijk, het rooms-katholiek, het neutraal bijzonder en het openbaar onderwijs.

Helaas werden er niet alleen van de zijde van de PvdA, maar ook door de VVD nogal wat bezwaren tegen deze motie aangevoerd. Dit deed wat merkwaardig aan, omdat de liberalen zich immers altijd opwerpen als kampioenen van het particulier initiatief en overheidsinmenging toch liever schuwen dan aanprijzen. Gezien deze stand van zaken, waarbij tevens bleek, dat onze diepste intenties terzake onvoldoende werden doorschouwd, leek het ons beter deze motie op dat moment maar niet in stemming te brengen en daarmee dan maar te wachten totdat de schoolbegeleiding - na het verschijnen van de bekostigingsbeschikking, voorjaar 1977? - uitvoerig in de Tweede Kamer aan de orde gesteld zal worden. Wij hopen nu maar, dat datgene waar een meerderheid van het Nederlandse onderwijs om gevraagd heeft, te zijner tijd ook in de Tweede Kamer voldoende onthaal zal vinden. Trouwens ook de bewindsman kan in de bekostigingsbeschikking de motie tot uitvoering brengen. Tenslotte was er nog één motie, welke stellig niet de minste aandacht getrokken heeft, nl. de motie-Hermes (KVP). Vanwege de ruime publiciteit die er al aan besteed is, wil ik er nu aan voorbijgaan. Alleen wil ik hier uitdrukkelijk stellen, dat de heer Hermes, mevrouw Kraaijeveld en ik geen enkel ander oogmerk hadden dan om de inspraaktermijn voor dit nu al zeer omstreden wetsontwerp over een overigens toe te juichen stuk onderwijsvernieuwing - de integratie van kleuter- en lager-onderwijs - zoveel mogelijk in overeenstemming te brengen met datgene, wat men van het onderwijsveld redelijkerwijs mag verwachten.

ENKELE CONCLUSIES

1. Ik geloof, dat we de gevoerde discussie over de vrijheid van onderwijs als winst moeten beschouwen. Mijns inziens zijn door de vijf debatten, die over deze principiële materie gevoerd zijn, de inzichten inzake de interpretatie van artikel 208 van de Grondwet aan weerszijden verdiept. De minister heeft de vrijheid van inrichting als component van de vrijheid van onderwijs

duidelijk erkend, hetgeen positieve verwachtingen wekt terzake van zijn beleid in deze.

Voorts beschouw ik deze discussie als een verhelderende inleiding op het in het voorjaar 1977 plaatsvindende debat over de voorstellen van de regering betreffende de Grondwetswijziging.

2. De minister heeft blijkbaar aangevuld, dat het bijzonder onderwijs in een rechts-onzekere situatie terecht komt, als allerlei maatregelen, welke getroffen worden niet steunen op wettelijke regelen. Het enig juiste antwoord daarop is, dat er over de desbetreffende onderwerpen dan ook zo spoedig mogelijk wetsontwerpen worden ingediend. De minister is daartoe bereid gebleken. Maar hoe spoedig is spoedig? Hoe ver is de caravaan dan al weer verder getrokken?

3. Wat betreft de overlegstructuur hebben wij ingestemd met een proefperiode. We willen het maar eens een poosje aanzien. In de Centrale Overleg-Raad (De COR - voortzetting van de Centrale Commissie voor Onderwijsverleg - de CCOO) zijn de vier hoofdstromen (protestant christelijk, rooms-katholiek, openbaar en neutrale bijzonder) vertegenwoordigd, in de sectorraden (per onderwijssoort) als zodanig niet. Wij memoreerden reeds de wenselijkheid, dat in het overleg de tweërlei verhouding van de overheid tot het openbaar-resp. het bijzonder onderwijs duidelijk moet uitkomen. Mede om het gevaar van corporatistische neigingen te ontgaan, hebben we dus voorlopig met de voorgestelde structuur ingestemd, met dien verstande, dat we er op elk moment op terug kunnen komen.

4. Onplezierig was de onnodig polariserende manier van optreden van de minister in dit debat. De CHU kon bij hem weer geen goed doen. En dit ondanks het feit, dat er voldoende redenen waren om de Unie-woordvoerder door zijn gematigd optreden tegemoet te komen. De dingen welke bij de bewindsman blijkbaar prettiger overkwamen werden „gemakshalve” maar op naam van mevrouw Kraaijeveld (AR) geschreven, de voor hem onprettige zaken waren onvermijdelijk van de CHU afkomstig. Een aangelegenheid waar ook onze ARP-collega terecht de vinger bij legde! Had de minister soms nog de ijdele hoop om drie weken voor de eindbeslissing over het CDA - op 25 september - tussen de christen-democratische partijen een wig te kunnen drijven?

Gesteld echter het feit, dat dit niet zijn bedoeling was, dan nog blijft het teleurstellend, dat deze bewindsman op een zodanige wijze aan onze gevoelens meende te moeten appeleren. Hierdoor heeft deze overigens bekwaame minister zich wel van zijn zwakste zijde laten zien.

Van Leijenhorst.

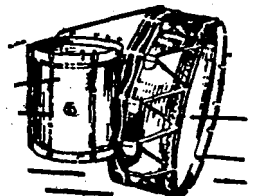
G. Hokken afgetreden als secretaris gemeente- en provinciebestuurders

De heer G. Hokken, burgemeester van Lexmond, is afgetreden als secretaris van de Vereniging van Christelijk-Historische leden van gemeente- en provinciebesturen. Hij is als zodanig opgevolgd door de heer G. W. Floors, gemeentesecretaris van Noordwijkerhout.

Op een dezer dagen gehouden vergadering van het bestuur van de vereniging heeft voorzitter mr. S. Scheenstra, burgemeester van Asperen, de scheidende secretaris dank gebracht voor het werk, dat hij gedurende twaalf jaar in het belang van de vereniging deed. Als geschenk kreeg burgemeester Hokken het onlangs verschenen boek van de oud-premier dr. W. Drees.

Het bestuur van de Vereniging van christelijk-historische leden van gemeente- en provinciebesturen besloot de jaarvergadering - 1977 te houden op zaterdag 19 februari.

H.L.

VAN DER GLAS
Heerenveen

Blaas- en
Slaginstrumentenfabriek
Telefoon 05130-22652

GEEN BOUWBELEID OM OP TE BOUWEN

door drs. ing. J. de Jong

Op 29 september 1976 verscheen de Nota Bouwbeleid. Een dergelijke nota is een belangrijk document. De bouwnijverheid is immers een belangrijke bedrijfstak voor de economie. Meer dan de helft van de investeringen vinden plaats in bouwwerken. In de bouwnijverheid heerst momenteel werkloosheid, terwijl er tevens nog in sommige streken kwantitatieve woningnood is. De bouwproductie vertoont een behoorlijke daling na 1973. Zo gezien is het tragisch geruststellend te lezen dat het beleid van de regering er op gericht zal zijn dat de daling in de omvang van de bouwproductie in Nederland zich in de jaren tot en met 1980 niet zal voortzetten. Helaas, en de Nota stelt dit eerlijk, zal een grote werkloosheid onder werknemers van bouw- en installatiebedrijven blijvend zijn. De toekomst lijkt niet rooskleurig bij een dergelijke statische aanpak.

Beleid is een min of meer bestendige bestuurlijke gedragslijn gericht op de verwezenlijking van één of meer doelstellingen. De Nota Bouwbeleid noemt de volgende twee doelstellingen:

- het op een planmatige wijze voorzien in de behoefte aan bouwproductie, die in de maatschappij naar voren komt en als zodanig wordt aanvaard;
- het in onderlinge samenhang hiermee opvoeren van een in sociaal en economisch opzicht aanvaardbaar beleid tegenover de werknemers en de ondernemingen in de bouwnijverheid en de daarmee verbonden bedrijfstakken, hetgeen onder meer in het arbeidsmarktbeleid tot uitdrukking dient te komen.

HOE HARD?

Met betrekking tot het op „planmatige wijze voorzien” rijst de vraag hoe hard de plannen van het kabinet wel zijn. In het recente verleden zijn met betrekking tot de woningbouw de voorgenomen aantallen nimmer gehaald. In het tweede hoofdstuk van de Nota wordt dit als volgt gememo-reerd:

- Met betrekking tot de „Nota Volkshuisvesting 1972” wordt gesteld dat het niet halen van het woningbouwprogramma na 1974 vooral te wijten is aan het achterblijven van de veronderstelde vervanging bij de raming.
- Over de nota „De woningbouw in de jaren 1974 tot en met 1977” leest men dat achteraf geconcludeerd kan worden, dat de daling in de nieuwbouw in de periode 1974-1976 aanmerkelijk groter is geweest dan in het programma was voorzien.
- In verband met de nota „Een verkenning van de bouwproductie in de periode 1974 tot en met 1978” treft men de volgende zinsnede aan: „Samenvattend is in vrijwel alle sectoren de bouwproductie in de periode 1973-1975 sterk achtergebleven bij de raming.”

Op grond van deze ervaringen is het geen overbodige luxe dat de regering toezeit zich stelselmatig inspanning te getroosten om het na te streven niveau van bouwproductie ook te halen. De Nota bevat deze toezegging. Een moeilijk punt hierbij is dat noodzakelijk corrigerende maatregelen per definitie achter de werkelijkheid aanlopen.

MOEILIKHEID

Een andere moeilijkheid is dat men nooit weet hoe hard dergelijke toezeggingen van de regering zijn. Dit betekent niet dat de overheid haar toezeggingen niet wil nakomen, maar de mogelijkheid bestaat dat de overheid haar toezeggingen niet kan nakomen. De overheid heeft nog meer taken dan te zorgen dat het voorgestelde produktie-niveau in de bouw bereikt wordt.

Al deze taken kosten geld. Als de financiële middelen beperkt zijn, dienen prioriteiten gesteld te worden. In een dergelijke situatie moet hetgeen het zwaarst is ook het zwaarst wegen. Hoe snel men op bepaalde toezeggingen kan terugkomen blijkt als men de memorie van toelichting bij de begroting van volkshuisvesting vergelijkt met de Nota Bouwbeleid. In het woningbouwprogramma in de memorie van toelichting zijn 6000 wooneenheden opgenomen en acht dagen later als de Nota Bouwbeleid verschijnt, zijn dit er nog slechts 3000.

Bij het aangeven van de doelstellingen wordt gesproken van een behoefte aan bouwproductie, die in de maatschappij naar voren komt en als zodanig wordt aanvaard. Het beleid is er op gericht in deze behoefte op planmatige wijze te voorzien. Bedoeld zal zijn de effectieve vraag, dat is datgene wat geproduceerd wordt. De nota geeft een aantal overzichten van de bouw-

productie in de verschillende sectoren gedurende de jaren tot 1980. Dit is niet de behoefte. De productie zal iets lager zijn dan de behoefte. Waarom eigenlijk?

Voor de behoefte volgt men in grote lijnen het rapport van het Economisch Instituut voor de Bouwnijverheid, verschenen in 1975 en getiteld: „De ontwikkeling van de bouwbehoefte en de werkgelegenheid in de bouw. Peiljaren 1980-1990-2000”. Wel is op bepaalde punten een zekere correctie toegepast. Hoe aanvechtbaar de hoeveelheid voorgenomen bouwproductie is, blijkt uit het „Sociaal en cultureel rapport 1976”, dat eveneens één dezer dagen verscheen. In dit rapport hanteert men het begrip normatieve woningbehoefte en men baseert zich hierbij op de gegevens van de Staatscommissie Bevolkingsvraagstuk (1975). Enige berekening toont aan dat er in 1977 niet 3000 wooneenheden gebouwd moeten worden, zoals in de Nota Bouwbeleid aangegeven wordt, en ook niet 6000, zoals in de Memorie van Toelichting vermeld staat, maar niet minder dan 25.000.

Verder meent deze Staatscommissie dat er per jaar 15 à 20 duizend woningen meer gebouwd moeten worden dan de overheid volgens de Nota Bouwbeleid voornemens is. Het zal duidelijk zijn dat dergelijke tegenstrijdige informatie uit de koker van dezelfde overheid het vertrouwen in het voorgenomen beleid niet vergroot.

Mag uit het grote verschil soms geconcludeerd worden dat het Sociaal en Cultureel Planbureau wensen etaleert die het Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening bij lange na niet waar kan maken?

MERKWAARDIG

De voorgenomen afzet van de bouwnijverheid over de jaren 1975 tot en met 1980 vertoont enige merkwaardigheden, zoals uit het overzicht elders op deze pagina gepubliceerd, ontleend aan de Nota Bouwbeleid, blijkt.

Bij vergelijking van de voorgenomen bouwproductie over de verschillende sectoren van bedrijvigheid valt het op, dat daar waar de overheid als opdrachtgever fungeert de productie daalt en waar het bedrijfsleven als opdrachtgever optreedt de productie stijgt.

Dit contrast tekent zich heel duidelijk af als men de categorie „Gebouwen voor de overheid” stelt tegenover de categorie „Gebouwen voor bedrijven”. De overheid laat de productie teruglopen en trekt ter compensatie een wissel op de optimistische toekomstverwachtingen bij het bedrijfsleven. Het is immers niet de prijs en dus ook niet de faciliteiten bij investeringen in gebouwen, die primair bepalen of het bedrijfsleven wel of niet laat bouwen. Dit komt, omdat veelal de dekking voor de kapitaalslasten van het gebouw slechts een fractie is van de kostprijs van het produkt, dat in het gebouw gemaakt wordt.

De toekomstverwachting ten aanzien van de ontwikkeling van de afzet, of iets globa-ler ten aanzien van de economische ontwikkeling, is de bepalende factor bij dit soort investeringsbeslissingen. En die verwachting is nu niet zodanig, dat nu reeds een opleving ingecalculeerd kan worden in de prognoses. Opmerkelijk is dat de samenstellers van de Nota zelf ook enige twijfel hebben ten aanzien van de toekomstige productie van bedrijfsgebouwen, gezien het toegevoegde alternatief voor 1977.

ONZORGVULDIG

Een ander punt dat enige toelichting behoeft is de produktietoename die voorspeld wordt in de categorie „Herstel en verbouw van woningen”. Elders in de nota blijkt, dat deze toename uitsluitend verwacht wordt in de particuliere sector. De beleidsvoornemens geven aan dat in 1976 gerekend wordt met de rehabilitatie van 13.000 woningen en voor 1977 16.250 woningen, een toename van niet minder dan 25%.

Op pagina 16 van de Memorie van Toelichting staat echter vermeld, dat in 1976 maar 850 woningen gerehabiliteerd worden. Dit is nog geen 7% van de raming. Het is dan ook uitermate onzorgvuldig de raming voor 1976 met een kwart te verhogen. Dergelijke vergissingen zaaien twijfel ten aanzien van de juistheid van de overige gegevens in de Nota.

Wat de grond-, water- en wegenbouw betreft wordt gesteld dat de productie na 1977 een resultante is van bezuinigingen in de „natte” waterbouw en een meer beperkte aanleg van wegen enerzijds en een toeneming als gevolg van het afsluiten van de Oosterschelde anderzijds. Het Oosterschelde-project is een gigantisch werk. Het is niet uitgesloten dat bij de uitvoering van dit project arbeidsintensieve productie vervangen gaat worden door meer kapitaalsintensieve, hetgeen een negatieve invloed heeft op de werkgelegenheid in deze sector.

Ook moet rekening gehouden worden met de mogelijkheid, dat de benodigde materieelcapaciteit in ons land momenteel van onvoldoende niveau is om dit gigantische werk uit te voeren. In dit geval kan terugtrekking van materieel uit het buitenland opererende bedrijven het gevolg zijn. Een dergelijke oplossing heeft een negatieve invloed op de betalingsbalans.

Tenslotte blijkt uit het overzicht dat de bouwproductie in 1977 nog iets zal dalen, waarna in 1978 en volgende jaren een geringe stijging optreedt. Ongetwijfeld zal deze enigszins gunstige ontwikkeling gebaseerd zijn op de verwachting dat de Neder-

landse economie zich na 1977 zal herstellen en niet op de voorspelling dat een volgend kabinet het iets beter zal doen dan dit kabinet bij een gelijkblijvende economische situatie. Hoe het ook zij, het is te hopen dat werkgelegenheid en bouwproductie spoedig zullen toenemen.

SOMBER

De Nota Bouwbeleid is een somber stuk. Er wordt in de Nota Bouwbeleid geen oplossing gegeven voor de werkloosheid in de bouw. De beleidsvoornemens van de regering zijn gericht op een bouwproductie die aanzienlijk lager ligt dan die uit de beginjaren zeventig. Voorts is het geenszins duidelijk of de voorgenomen productie inderdaad gehaald zal worden. Dit is een trieste zaak. Maar wat wil men, wij zijn immers met de keerzijde van „Keerpunt” bezig.

drs. ing. J. de Jong
(Raadslid Prot. Chr. Combinatie
Alphen aan de Rijn)

Tabel 7.5. Afzet Bouwnijverheid (basis nationale rekeningen, mln. guldens, prijzen 1975) 1975-1980

	1973	1975	1976	1977		1978	1979	1980	1980 (1975=100)
				A	B				
B & U									
Nieuwbouw woningen	11 360	8 630	8 590	8 550	8 550	8 605	8 630	8 670	100
Herstel en verbouw woningen	760	1 220	1 475	1 630	1 630	1 740	1 850	1 950	160
Totaal woningbouw	12 120	9 850	10 065	10 180	10 180	10 345	10 480	10 620	108
Gebouwen voor de overheid	1 750	1 880	2 105	1 875	1 875	1 780	1 665	1 570	84
Gebouwen voor bedrijven	6 810	6 030	5 790	5 940	5 590	6 215	6 490	6 770	112
	20 680	17 760	17 960	17 995	17 545	18 350	18 635	18 960	107
G.W.W.									
Rijk		1 220	1 010	980	980	1 030	1 060	1 095	90
Lagere publiekrechtelijke lichamen	4 460	2 930	3 090	3 000	3 000	3 100	3 200	3 330	113
Bedrijven	390	260	250	280	280	290	305	320	123
Totaal G.W.W.	4 850	4 410	4 350	4 260	4 260	4 420	4 565	4 715	107
Onderhoud	5 780	6 100	6 250	6 250	6 250	6 385	6 520	6 650	109
Totaal bouwnijverheid (binnenl.)	31 310	28 270	28 560	28 505	28 155	29 155	29 720	30 325	107
Uitvoer bouwnijverheid	650	1 140	1 260	1 440	1 440	1 580	1 730	1 870	164
Index binnenl. afzet (1975=100)	111	100	101	101	100	103	105	107	

Nederlandse bezwaren tegen

Duitse verkiezingscampagne

De Nederlandse christen-democraten hebben zich niet kunnen vinden in de wijze, waarop in de periode tot aan zondag 3 oktober jongstleden, de verkiezingsdag in West-Duitsland, in dat land de Duitse politici meenden de verkiezingsstrijd te moeten voeren. Aldus bleek uit een commentaar, dat de Nederlandse equipe van de Europese Unie van Christen-Democraten (EUCD) opstelde naar aanleiding van de uitslag van de Duitse verkiezingen.

Bij deze verkiezingen boekten de christen-democraten winst en was er verlies voor de regerende coalitie van so-

cialisten en liberalen. De Nederlandse equipe van de EUCD hoopt, dat de verschoven politieke verhoudingen in West-Duitsland niet zullen leiden tot een heilloze polarisatie, die de onderlinge verhoudingen voor lange tijd kunnen vertroebelen. „Een krachtiger positie van de CDU in de Westduitse bondsdag zal zeker leiden tot een meer op de Europese eenheid gericht beleid dan tot nu toe het geval was,” aldus de Nederlandse equipe. En zij noemde dit bepaald verheugend.

H.L.

VERHEUGENIS OVER WINST CDA

De winst, welke het CDA behaalde bij de door Vara's In de rooie haan bekendgemaakte uitslag van een Nipo-enquete is buitengewoon verheugend. Dat de CHU aan de winst van het CDA een grote en essentiële bijdrage leverde, stemt tot grote dankbaarheid.

Dit commentaar gaf dr. R. J. H. Kruisinga, voorzitter van de Christelijk-historische Tweede-Kamerfractie, op die uitslag. Deze uitslag gaf winst te zien voor CDA en VVD, maar verlies voor de progressieven.

Het commentaar van dr. Kruisinga ver-volgde: „Belangrijk voor de volgende verkiezingen is ook, dat uit genoemde enquete duidelijk is gebleken, dat het daarbij voor-namelijk zal gaan tussen de drie grote groe-peringen in ons politieke bestel, namelijk

christen-democraten, liberalen en so-cialisten

Bij de komende verkiezingsstrijd zal duidel-ijk naar voren komen, hoezeer deze drie groepen kenmerkend zijn voor het po-litieke beeld in ons land. Het lijkt ons wen-selijk, dat de komende verkiezingsstrijd zoveel mogelijk op programmatische basis wordt gevoerd. Daarbij is vanzelfsprekend duidelijk, hoezeer de christen-democraten ten aanzien van uiterst belangrijke en prin-cipiële programmapunten zich kenmerkend onderscheiden van en so-cialisten en liberalen.” Aldus de CHU-fractievoorzitter dr. Kruisinga in zijn com-mentaar op de in de afgelopen weken veel besproken Nipo-enquete.

H.L.

Christelijke werkgever over CDA

Onder de kop „Sterk CDA gevraagd” heeft de voorzitter van het Nederlands Christelijk Werkgeversverbond (NCW) het volgende artikel geschreven in „De Werkgever,” het blad van zijn verbond: Graag doe ik mijn gelukwensen toekomen aan ARP, CHU en KVP, nu met een hoge mate van eenstemmingheid de beslissing is gevallen om bij de komende verkiezingen met één CDA-lijst uit te komen. Onze ervaring na het samengaan van de katholieke en protestantse werkgeversorganisaties heeft aangetoond dat dit verrijkend heeft gewerkt in beide werelden. De onderlinge toenadering van de katholieke en protestantse werkgevers in Nederland heeft ervoor gezorgd dat het in elkaar opgaan van beide organisaties haast als vanzelf is verlopen. Onze leden hebben dit proces dan ook altijd als vruchtbaar ervaren. De overstelpende meerderheid van vooral de leden voor de éne CDA-lijst lijkt een goed voorteken in dezelfde richting. De barenswaai van de nieuwe partijformatie zijn niet licht geweest en ongetwijfeld zullen er nog kritische ogenblik-

ken komen. Ook vanuit onze fusie-ervaringen in het bedrijfsleven kunnen wij de moeilijkheden begrijpen. Bepalend is dat men zich bewust blijft van de onherroepelijkheid van de beslissing en, wat wettelijk is voor het politieke bedrijf, dat men het gezamenlijke vertrouwen behoudt en uitdraagt in de politieke boodschap. Op dit laatste punt wordt veel van het CDA verwacht. De kabinetsformatie 1972 is geen succes gebleken. De CDA-partijen werden gespleten en het „gedogen” heeft de gelegenheid gegeven om een te duidelijk dogmatisch-socialistisch stempel op het beleid van het kabinet te leggen. Alom wordt een sterk CDA gevraagd. Wij willen dat ook. Onze belangrijkste overweging daarvoor is, dat een volgroeide christendemocratie onontbeerlijk is voor de stabiliteit in onze Nederlandse samenleving. De schoksgewijze ontwikkelingen, die ons land alleen al van buiten krijgt opgelegd, vereisen, dat binnenslands het beleid zo wordt afgewogen, dat het door brede lagen van de bevolking wordt gedragen.

Het oor steeds te luisteren leggen bij een betrekkelijk kleine groep, die de ingewikkelde wereld van vandaag met eenvoudige redeneringen en eenvoudige oplossingen te lijf gaat, is daarvoor onaanvaardbaar. Of het nu gaat om de structuur van de onderneming of om de structuur van de Nederlandse economie, om de vermogensaanwasdeling of om de overheidsuitgaven en collectieve voorzieningen, voorop staat bij alles, dat alleen een zorgvuldig afweging van alle factoren kan leiden tot de verdelende rechtvaardigheid, waartoe de overheid is geroepen en hierbij moet het oude christendemocratische gezegde opgeld doen, dat het overheidsop treden even essentieel is als beperkt dient te zijn. Ik wens het CDA veel succes bij zijn verdere ontplooiing met de overtuiging, dat het welslagen van het CDA van grote betekenis zal blijken te zijn voor de grote toekomst van de hele Nederlandse samenleving.

Ir. J. de Wit, voorzitter N.C.W.

Waar en wanneer spreken

CHU-prominenten?

- Dinsdag 26 oktober: Pijnacker CDA, dr. R. J. H. Kruisinga.
- Vrijdag 29 oktober: Amsterdam CDA, Krasnapolsky; drie fractievoorzitters Kruisinga, Andriessen en Aantjes.
- Woensdag 3 november: Vleuten/De Meern: CHU drs. D. F. van der Mei.
- Vrijdag 29 oktober: Roden CHU: H. Wisselink.
- Maandag 15 november: Holten CDA: H. Wisselink.
- Maandag 6 december: Zutphen: Kaderschool politie-opleiding.
- Vrijdag 5 november: Zegveld CBTB: T. Tolman.
- Donderdag 18 november: Roosendaal CDA: Tolman, De Bekker, Schouten.
- Dinsdag 23 november: Gouda CBTB: T. Tolman.
- Maandag 25 oktober: Kootwijkerbroek Christelijk onderwijs: drs. G. v. Leijenhorst.
- Donderdag 28 oktober: Dinxperlo Christelijk onderwijs: drs. G. van Leijenhorst.
- Vrijdag 29 oktober: Heemskerk Christelijk onderwijs: drs. G. van Leijenhorst.
- Maandag 1 november: Nunspeet Christelijk onderwijs: drs. G. van Leijenhorst.
- Vrijdag 12 november: Oldebroek ARP en CHU: drs. G. van Leijenhorst.
- Maandag 22 november: Oss CHU/CDA: drs. G. van Leijenhorst.
- Vrijdag 26 november: Wierden: ambtsdragerversgadering Hervormde Kerk Twente: drs. G. van Leijenhorst.
- Vrijdag 26 november: Den Ham CHU; H. Wisselink.
- Maandag 29 november: Zwolle CDA, H. Wisselink.
- Maandag 29 november: Kampen Christelijk onderwijs: drs. G. van Leijenhorst.
- Maandag 6 december: Oene Christelijk onderwijs: drs. G. van Leijenhorst.

- WERKBEZOEKEN CDA-FRAKTIES TWEDE KAMER**
- Vrijdag 29 oktober: Amsterdam.
- Maandag 15 november: Utrecht.
- Vrijdag 26 november: Groningen.
- EERSTVOLGENDE RADIO-UITZENDING CHU**
- Maandag 25 oktober, 18.19 uur Hilversum I.

H.L.

KAMERLEDEN VRAGEN, BEWINDSLIEDEN ANTWOORDEN

CHU-fractie leider Kruisinga heeft de ministers Lubbers (economische zaken) en Boersma (sociale zaken) gevraagd het financieringsvoorstel openbaar te maken waarmee een grote, Indonesische scheepsbouworder naar Nederland moet worden gehaald. Het gaat om een order voor 12 containerschepen voor Djakarta Lloyd, waarmee 600 miljoen gulden is gemoeid alsmede 2400 manjaren werk. Voor de order zijn ook West-Duitsland en Noorwegen in de markt. Bij de behandeling van het beleid van minister Lubbers ten aanzien van de scheepsbouw in de Tweede Kamer op 30 september heeft de minister gezegd dat Nederland minstens dezelfde financieringsfaciliteiten heeft geboden als de Bondsrepubliek en Noorwegen zonder overigens mee te delen wat die faciliteiten concreet inhielden.

Kruisinga wil de inhoud van dit voorstel, zo blijkt uit de door hem gestelde vragen, te meer weten omdat er volgens hem ondui-

delijkheid is over de vraag of het beleid van het ministerie van economische zaken een zekere wijziging heeft ondergaan. Ook wenst hij te worden ingelicht over berichten als zou het ministerie al in juli van dit jaar over de order zijn ingelicht, waarbij het ministerie geen toezeggingen voor financiële tegemoetkomingen zou hebben gedaan. Kruisinga vroeg voorts beide bewindslieden naar de situatie rond de herstructurering van de Nederlandse scheepsbouw. Zoals bekend is door prijsontwikkeling, teruglopende orders, overcapaciteit en nationale bescherming van de eigen scheepsbouw op wereldschaal in deze tak van de industrie een crisis ontstaan. Daarbij komt dat Japan met „dumprijzen” op de wereldmarkt werkt. Een en ander heeft tot gevolg dat sanering van de Nederlandse scheepsbouw volgens de betrokkenen onvermijdelijk is. Gedacht wordt aan een inkrimping van rond 30 pct. Kruisinga wil nu van beide ministers weten

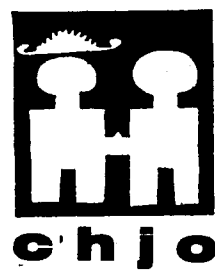
of het juist is dat de onlangs ingestelde beleidscommissie scheepsbouw in plaats van enkele weken nog enkele maanden nodig heeft om het herstructureringsplan af te ronden.

Voorts meent hij dat die inkrimping van de scheepsbouw in Nederland weinig zal helpen zolang de positie van de Nederlandse scheepsbouw op de wereldmarkt niet drastisch wordt verbeterd. Hij meent dat de kostprijs van het Nederlandse schip te veel verschilt van wat buitenlandse werven als prijs kunnen aanbieden en betwijfelt of het jaarlijks ter beschikking staande subsidiebedrag van f 350 tot f 400 miljoen om dat verschil te overbruggen, wel voldoende is.

SNIJMAIS

De Tweede Kamerleden Wisselink en Tolman (beiden CHU) hebben minister Van der Stee van landbouw schriftelijk gevraagd een transportsubsidie te verlenen voor de aankoop van ongeveer 1.100 ha snijmais in Duitsland. Die aankoop wordt overwogen door de Gelderse Landbouwcorporaties. Volgens de vragenstellers zal de aankoop een prijsdrukkend effect hebben.

H.L.

Hoofdlijnen en achtergronden

door: L. P. Heukels, voorzitter CHJO

In het voor u liggende stukje proza wil ik, vooruitlopend op de programvergelijkingsconferentie van de CHJO op 30 en 31 oktober a.s., enkele kanttekeningen plaatsen bij de drie te vergelijken programma's (VVD-, PvdA- en CDA-programma). Ik wil me bij hoofdlijnen en achtergronden houden. Concrete punten vallen buiten het bestek van dit verhaal. De verschillende programma's doorlezend vallen duidelijk verschillen in benadering op. In zoverre zijn alle drie de programma's goed, omdat je er verschillende mensbeelden in kunt herkennen. Als christen-democraat streef je naar solidariteit met mensen, die geen onderwijs kunnen genieten, met mensen die geen werk kunnen vinden, met mensen die geen vrije meningsuiting kennen, met mensen die niet de kracht hebben hun eigen stem te laten horen. Deze solidariteit is klasseloos. Zwakken vind je in alle „klassen” van de maatschappij en niet alleen onder werknemers. Hoe moet je dit nu aanpakken? De oplossing is in het PvdA-programma snel terug te vinden. Voor vrijwel alle belangrijke problemen moet de overheid maar oplossingen vinden. Alsof de overheid bovenna-tuurlijke krachten bezit, niet uit gewone mensen bestaat en niet met bureaucratie en centralistische tendenzen gepaard gaat. Overheidsbemoeiing geheel afwijzen ligt evenmin in onze lijn. Het ligt wel in een christen-democratische lijn om alleen dan tot overheidsbemoeienis over te gaan, wanneer de mensen zelf geen oplossingen kunnen vinden. Bij voorkeur zullen dan

regeringen opgesteld worden die de grote lijn aangeven, waarbij de betrokkenen zelf de details invullen. Stemmen socialisten en christendemocraten deels dus overeen in hun solidariteit met de zwakkeren, in de uiterwerking hiervan kan men duidelijke verschillen constateren. Ook t.a.v. het liberale programma kan men soortgelijke verschillen constateren, zij het in tegengestelde richting. **DUIDELIJKER** Zijn er dus al duidelijk verschillen t.a.v. deze punten, duidelijker wordt het nog als we het hebben over zaken als onderwijs, democratisering in het bedrijfsleven, abortus, bejaardenbeleid enz. Men zou bijv. aan het volgende kunnen denken: - Zou een VAD-regeling niet van meer solidariteit getuigen wanneer een deel van de stijging van de collectieve voorzieningen uit „overwinst” gefinancierd werd (nog afgezien van de gunstige effecten op lonen en prijzen en daarmee voor de werkgelegenheid; denk ook aan de solidariteit met de werklozen)? - Zou een abortusregeling niet van meer solidariteit getuigen als het uitgesproken zwakkere de bescherming van de samenleving kreeg (denk bijv. aan de universele rechten van het kind en het ongeboren leven; zie ook de CHJO-abortusnota)? - Zou democratisering in het bedrijfsleven niet beter uit kunnen gaan van een gedeelde verantwoordelijkheid, dan van een verschuiving van de macht van de

directie naar vakbonden? Zo kan men doorgaan en ik hoop dat u ook de gelegenheid te baat neemt om dat op onze komende programvergelijkingsconferentie te doen. De conferentie wil een bijdrage zijn om beter te kunnen gaan stemmen bij de komende Tweede Kamer-verkiezingen. Tot slot nog iets over links en rechts in de politiek. Je hoort zo vaak: christen-

democraten moeten kiezen. Die keuze gaat dan tussen links en rechts. Zo nie, dan ben je een vage club. Ik hoop u voor een deel duidelijk gemaakt te hebben, dat er wel degelijk verschillen zijn tussen die drie programma's. Als er in de Nederlandse politiek een keuze gedaan moet worden, dan zullen PvdA en VVD moeten kiezen: voor of tegen het CDA! Den Ham L. P. Heukels

IN MEMORIAM PROF. DR. H. G. VAN BEUSEKOM

Aan het begin van deze maand overleed in Hilversum prof. dr. H. G. van Beusekom, in de leeftijd van 83 jaar. Voor de lezers van het christelijk-historische weekblad „de Nederlander” is hij geen onbekende geweest. Op gezette tijden kon een artikel van zijn hand gepubliceerd worden, meestal handelend over een onderwerp op het brede terrein van de volkshuisvesting. Prof. Van Beusekom was op dat terrein een onbetwist deskundige. Zijn maatschappelijke loopbaan ving hij aan, in het begin van de twintiger jaren, bij de rijks-hoofdingspectie voor de volkshuisvesting. Na de oorlog was hij onder meer hoofd van de afdeling stedenbouw en sociaal-economisch onderzoek bij het toenmalige departement van wederopbouw en volkshuisvesting, buitengewoon hoogleraar aan de Technische Hogeschool te Delft en adviseur van de minister van volkshuisvesting.

Maar prof. Van Beusekom heeft zich ook ingezet voor het politieke en kerkelijke leven. In de CHU was hij actief bezig, op zijn latere leeftijd nog steeds tot uiting komend in zijn bijdragen voor „de Nederlander.” Voorts gaf hij vele jaren leiding aan de vereniging van hervormde kerkvoogden. Zijn jaarredenen voor deze vereniging genoten faam door de manier waarop hij de vragen van de kerk, inclusief de geldelijke problemen, niet losmaakte van de vragen in het maatschappelijke leven, schreef het dagblad Trouw na het overlijden van prof. Van Beusekom. „Hij bracht steeds naar voren dat de arbeid der kerkvoogden er op gericht is om de kerk van Christus mee te helpen bouwen.” De redactie van „de Nederlander” is dankbaar, dat prof. Van Beusekom zijn kennis en inzichten mede via het christelijk-historische weekblad wilde uitdragen. H.L.

PAPIER EN PRAKTIJK

Vraag:

Veel mensen zitten met de vraag welke politieke partij het meest de christelijke waarden hoog houdt. Kan de Raad daarbij helpen?

Antwoord prof. Fiolet:

Een van onze werkgroepen, die van Kerk en Ontwikkelingssamenwerking, heeft het besluit van de assemblee te Uppsala heel letterlijk opgevat.

Die assemblee sprak uit dat christenen die politieke partij steunen die het meest doen aan ontwikkelingssamenwerking. Toen heeft de werkgroep de prajijprogramma's vergeleken en kwam tot de slotsom dat de mensen op de drie progressieve partijen moesten stemmen. De Raad van Kerken heeft toen echter uitgesproken dat de tijd voorbij is dat de kerken zich bemoeien met de politieke keuze van haar leden. Wij zijn er slechts voor de bevordering van bepaalde waarden die ons worden aangereikt vanuit de Schrift. Het is ieders verantwoordelijkheid hoe die waarden politiek vertaald moeten worden. Het is bovendien niet goed politieke partijen op een manier te benaderen als de werkgroep dat deed. Je kunt niet één punt eruit halen en daar alles op beoordelen.

Interview met de secretaris van de Raad van Kerken in Nederland: prof. dr. H. A. M. Fiolet, in „Hervormd Nederland” van 2 oct.

Vraag:

U heeft uw beleid onlangs omschreven als socialistisch/christendemocratisch. Waarin verschilt dat van een echt socialistisch ontwikkelingsbeleid?

Antwoord minister Pronk:

Nou ja, kijk, aan het begin van deze kabinetsperiode zei men „dit is een socialistisch kabinet.” Maar het is natuurlijk een kabinet dat bestaat uit socialisten en christendemocraten. Het hoeft niet zo heel erg te verschillen. Ik heb meermalen gezegd dat een echt christelijk politiek, socialistische politiek zou zijn en dat ik uit christelijke overwegingen, laten we zeggen evangelische inspiratie, gekozen heb voor een socialistisch beleid. Ik geloof niet dat een regering waarin alleen de drie progressieve partijen zouden zitten het afgelopen jaar een ander ontwikkelingsbeleid zou hebben gevoerd. Maar op andere terreinen was dat natuurlijk wel het geval geweest.

In het algemeen kan je van het Kabinet in zijn totaliteit zeggen dat er natuurlijk door socialisten daar fiks wat compromissen zijn gesloten met christen-democraten. Over zeer specifieke zaken, die dan met name te maken hebben met de centralisatie en decentralisatie en de mate van democratisering, ook met de omvang van de overheidssector en de prioriteiten m.b.t. de samenstelling van het Nat. Inkomen, richting van investeringen en het hele vraagstuk van de macht, zowel binnen de ec. als de cult. sectoren. Dat zijn de conflictpunten tussen socialisten en chr. dem.

Op het terrein van de buitenlandse politiek, ontwikkelingssamenwerking en buitenlandse handelspolitiek zijn er, althans tussen PvdA en chr. dem., geen fundamentele verschillen van mening tot uitdrukking gekomen.

Drs J. P. Pronk in I.S. van 21 sept. I.S. is een periodieke uitgave van de Voorlichtingsdienst Ontwikkelingssamenwerking.

CDA bijeenkomsten

DRENTHE

De ARP, CHU en KVP verenigingen van staten- en raadsleden in Drenthe organiseren op zaterdag 23 oktober a.s. in Hotel Homan te Hoozevee een gemeenschappelijke bijeenkomst. Aanvangstijd: 10.00 uur, eindtijd 12.30 uur. Spreker is prof. dr. J. W. van Hulst te Amsterdam over „Christelijke partijformatie en partijpolitiek, ook plaatselijk.”

ZUID - HOLLAND

Op vrijdag 29 oktober a.s. houden de ARP en de CHU verenigingen van gemeente- en provinciebestuurders in Zuid-Holland een gezamenlijke vergadering te Dordrecht in het mini-theater onder het stadhuis. Aanvang: 17.00 uur. De heer W. M. C. van Zaalen uit Pijnacker, stafmedewerker van het secretariaat van de Raad voor Gemeentefinanciën, speciaal met het oog op de behandeling van de gemeentebegroting voor 1977. Na het nuttigen van een broodmaaltijd zal in discussiegroepen verder worden gepraat. Tenslotte volgt dan een algemene discussie met een forum. Voorafgaande aan deze vergadering zal de AR vereniging haar huishoudelijke vergadering houden in dezelfde zaal; aanvang: 16.00 uur.

CDA-VERBAND SCHERPENZEEL

Op donderdag, 11 november 1976, om 20.00 uur, organiseert het gemeentelijk CDA-Verband Scherpenzeel (Gld.) een presentatie-avond in Zaal 1 van het Activiteitencentrum, Hovenierslaan te Scherpenzeel. Als sprekers zijn uitgenodigd: a. Jhr. drs. P. A. C. Beelaerts van Blokland, burgemeester van Amstelveen b. M. W. Schakel, ARP-Tweede Kamerlid, burgemeester van Hoogblokland, Hoornaar en Noordeloos. c. Drs. W. K. N. Schmelzer, o.a. oud-minister van buitenlandse zaken. Zij zullen

spreken over het onderwerp: „Gedreven door het Evangelie (b), met een taak voor morgen, nationaal (a), zowel als internationaal(c).”

CDA-GRONINGEN

In CDA verband wordt donderdag 21 oktober a.s. om 19.30 uur een gezamenlijke bijeenkomst gehouden in Congrescentrum „Het Tehuis,” Lutheniusstraat te Groningen. Als spreker is uitgenodigd mr. W. R. van der Sluis over het onderwerp: „Ruimtelijk ordenen volgens CDA-maatstaven.”

CDA-BORNE

Het samenwerkingsverband van ARP, CHU en KVP in Borne houdt haar openbare ledenvergadering op donderdag 21 oktober a.s. om 20.00 uur in „De Ster,” Marktstraat 16 te Borden.

CDA-OISTERWIJK

Openbare informatie-bijeenkomst voor belangstellenden seizoen 1976/1977. 16-11-76: als mensen samenleven. 14-12-76: groei binnen grenzen. 18-01-77: een dienstbaar beheer. 15-02-77: verantwoordelijkheid voor de wereld. 22-03-77: zinvolle arbeid 19-04-77: rechtvaardige verdeling van lasten. 24-05-77: aan u de keuze. Deze bijeenkomsten zullen worden ingeleid en toegelicht door J. L. Schreuder, lid van het dagelijks bestuur CDA Oisterwijk. Plaats: Dorpsherberg 20.15 uur. Toegang gratis.

AMSTELVEEN

Bijeenkomst CDA afdeling Amstelveen op vrijdag 5 november 1976. Bancraskerk, Max Haverlaarlaan 435, Amstelveen. Spreker Prof. Mr. Dr. I. A. Diepenhorst.

Zo denk ik er over

De redactie van „de Nederlander” behoudt zich het recht voor te lange ingezonden stukken te bekorten.

DISCIPLINE IN DE KRIJGSMACHT

Hoewel het steeds een gewaagde onderneming is in een tijdschriftartikel een controversieel onderwerp aan te snijden, wil ik ditmaal toch de aandacht vestigen op de achteruitgang in grote delen van onze krijgsmacht speciaal in het leger.

Uitgangspunt van dit alles is het beruchte „Keerpunt '72”, waarvan lezing steeds weer opnieuw een bron van vermaak vormt. Vooral het Hoofdstuk VIII met als titel „Vrede en Veiligheid” geeft blijk van een merkwaardig soort humor van de zijde van de samenstellers. Op pag. 33 lees ik onder punt 2 **Ontwapening, NAVO, Europese Veiligheid:**

A. In de ontwapeningsbesprekingen in Genève zal Nederland zich inzetten voor de totstandkoming van verdragen inzake een verbod van alle kernproeven (ook de ondergrondse, zonder de eis van inspectie ter plaatse).

Kinderlijker kan het al niet. Zelfs de domste weet langzamerhand dat de communisten zich aan geen enkele overeenkomst houden (zie hun daden na de ondertekening van het verdrag van Helsinki!), en dan dit kinderlijke vertrouwen in de nakoming van een zo wezenlijke beperking van hun defensie-inspanning.

Verderop lees ik een pleidooi van een door de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten gegarandeerd Europees Veiligheidssysteem met als klap op de vuurpijl:

„hierin dienen uiteindelijk NAVO en Warschau-pakt op te gaan”. Stelt U zich voor: de vrije wereld richtte in 1949 de NAVO op omdat Rusland tot de tanden gewapend bleef en het ene land na het andere veroverde en/of onder communistische controle bracht (1945 Estland, Letland en Litauen, 1945 Oost-Duitsland (DDR), 1946 Bulgarije, 1947 Roemenië en

Polen (opstand in Polen in juni 1956 bloedig neergeslagen), 1948 Tsjechoslowakije en Hongarije (opstand Boedapest oktober 1956), 1968 invasie in Tsjechoslowakije van Warschau-pakt legers om de „Praagse lente” te onderdrukken). Het Warschau-pakt (1955) was in feite een loos gebaar, omdat alle ondertekenaars al een rechtstreeks „verdrag” met de Sovjet-Unie hadden. En nu zullen deze twee tot de tanden gewapende en elkaar voortdurend belerende Staten-groepen plotseling gezamenlijk in één systeem opgaan. De gehele gedachte getuigt van een kinderlijke eenvoud die van elk werkelijkheidsgevoel gespeend is!

Op pag. 34 lees ik dan, dat voor onze rode broeders de „toetssteen” voor de Nederlandse bereidheid om het lidmaatschap van de NAVO voort te zetten is het blijvend nastreven van veiligheid en ontspanning in Europa als doelstelling van het bondgenootschap.”

Dat de NAVO ontspanning zou nastreven is pure nonsens. De doelstelling van de NAVO, die opgericht is, zoals reeds geschreven, met het oog op de spanningen tussen het communistische blok en de vrije wereld, is: „Behoud der democratische vrijheden door collectieve verdediging en politieke en economische samenwerking”. De grootste kolder vindt men echter in de punten 8. **Defensie** en 9. **Rechtspositie van de militair**. Onder „defensie” verstaat men in dit programma datgene wat een normaal mens „afbraak” noemt.

VERMINDERING

De gehele defensie-inspanning moet „in ieder geval” in de periode 1973-1976 verminderd worden met f 1.500 miljoen en op den duur terug gebracht worden van 3,945% tot 3% van het nationaal inkomen, zijnde een bezuiniging van 24%! Wie realiseert zich eigenlijk wat dit betekent in het

licht van de inflatie enerzijds (er wordt met geen woord gesproken over compensatie van het bedrag voor geldontwaarding!) en de waanzinnige bedreiging te land, ter zee en in de lucht door de Russen van het vrije West-Europa anderzijds?

Fraaie woorden over een „wederzijdse evenwichtige vermindering van de militaire inspanning” doen hier niets aan af, want zelfs de meest onnozele Nederlander moet nu wel inzien dat daarvan - gezien de mentaliteit van de Russen en de communisten in de satellietlanden - geen sprake kan zijn. Trouwens de geëiste vermindering van de defensiebegroting, die, de inflatie in aanmerking genomen op een halvering neerkomt (!) wordt hiervan ook niet afhankelijk gesteld. Integendeel: eerst de bezuiniging en of er ooit een **wederzijdse evenwichtige vermindering** van de militaire ontpanning komt zien we dan nog wel. Ma.w. wij leveren ons volkomen weerloos uit aan de communistische overweldigers. Wij weten dus, wat de bedoelingen zijn van de regeringspartijen PvdA, PPR en D'66. Met deze wetenschap gewapend gaan wij nu punt 9 (Rechtspositie van de militair) op blz. 35 en 36 van „Keerpunt '72” nader bezien.

Hierin wordt de „democratisering van de krijgsmacht” als feit voorop gesteld, die verwezenlijkt dient te worden door:

„betere waarborgen voor de vrijheden van meningsuiting, van verspreiding (waarvan?) en van vergadering en vereniging in de krijgsmacht”.

„Onmiddellijke instelling van een experimentele proefeenheid waarin de dagelijkse gang van zaken op de kazerne wordt geregeld door middel van een minimum reglement en overleg”.

Dat wil dus zeggen het vrijwel volledig afschaffen van tucht en discipline, de onmisbare steunpilaren voor elke militaire organisatie.

„Eigen huishoudelijke” bevoegdheden voor gekozen onderdeelsraden met een gekozen voorzitter.

„Afschaffing van uiterlijk vertoon dat geen wezenlijke bijdrage levert tot de taakvervulling van de krijgsmacht, zoals bijvoorbeeld groetplicht, paraden, tenuedrachten.”

„Vervanging van het militaire kriegsrecht door een stelsel van bedrijfsdisciplinaire maatregelen.”

„Afschaffing van afzonderlijke militaire rechten in vredetijd.”

„Een duidelijke regeling van werk- en rusttijden”.

„De studie van de mogelijkheden voor de toepassing van geweldloze weerbaarheid

wordt bevorderd”. Zie hier de hoofdpunten uit de frontale aanval op onze krijgsmacht wat de mentale defensiekracht betreft.

Onder het hoofd „defensie” werd, zoals we hierboven zagen, de stelselmatige zwakte van onze materiële defensiekracht beschreven. Met dit tweede gedeelte wordt de morele defensiekracht, de wil tot verdediging van ons vaderland en het vrije Europa, waarvan wij een deel vormen, in het hart getroffen. Wat toch is het geval.

VOORLICHTING

In een commentaar op de voorlopige begroting 1974, dat ik, op verzoek, opstelde, schreef ik onder het hoofd „Voorlichting” o.a. „Bedacht dient te worden, dat een krijgsmacht geen burgerbedrijf is maar een militaire samenleving met als hoogste inzet het eigen leven, zoals de jongste gebeurtenissen in het Nabije Oosten nog eens duidelijk hebben bewezen. „Dat een klein land als Israël zich tegenover een verpletterende meerderheid aan mensen en materiaal heeft weten staande te houden is alleen te danken aan uitstekende geoefendheid, een hoog moreel en een ijzeren discipline naast uiteraard de beschikking over modern materieel, hoewel dat hier en daar duidelijk te wensen overlaat.” Slechts een zeer hoog moreel heeft hen daar over heen geholpen. Wanneer men daarnaast het gesol met gezag en met de krijgstuucht ziet in onze eigen strijdkrachten, met name in ons leger, dan dringt de noodzaak tot een radicale ommekeer in mentaliteit zich wel heel sterk op”. Voorts onder het hoofd: Het „personeelsbeleid” o.a.:

„Te veel wordt uit het oog verloren, dat de krijgsmacht in onze samenleving een unieke plaats inneemt. De aard van het krijgsbedrijf, wat in laatste instantie de raison d'être van de krijgsmacht is, brengt met zich mee, dat aan gezagsuitoefening en discipline een unieke plaats toekomt.”

„Hierdoor is de krijgsmacht niet te vergelijken met enig burgerbedrijf, hetzij een staats- hetzij een particuliere onderneming. Worden in deze laatste categorieën begrippen als democratisering, inspraak, vrijheid van meningsuiting e.d. heden ten dage veelvuldig gehanteerd en tot gelding gebracht, in een krijgsmacht behoort men deze begrippen met zeer veel schroom te hanteren en volledig ondergeschikt te doen blijven aan gezagsuitoefening en discipline.

vervolg van pagina 7

Met kracht dienen dan ook activiteiten als van de VVDM, die rechtstreeks gezagsondermijnd zijn, te worden bestreden.
„Zeer veel aandacht dient derhalve te worden besteed aan opvoeding en motivatie van de militair. Dit geldt in versterkte mate voor de dienstplichtige militair die in korte tijd uit het burgerbestaan gehaald, een verblijf doormaakt in een hem van huis uit vreemde omgeving.
„Door een juiste voorlichting en opvoeding zal hem de vereiste houding tegenover deze samenleving, waarvan hij korte tijd deel uitmaakt, moeten worden bijgebracht, en niet omgekeerd getracht worden door verwatering der in die samenleving geldende en noodzakelijke normen haar voor de dienstplichtige militair acceptabel te maken.
„Niet een burger in een verburgerlijkte krijgsmacht is efficiënt, maar een tot militair getransformeerde jongeman in een effectieve militaire samenleving.”
Tot zover dit citaat, uit november 1973 daterend.
De Nederlandse soldaat is de soldaat met de

NIET ALLEEN OM GELD

De Nederlandse soldaat is de soldaat met de hoogste soldij, met de geringste beperking der grondrechten en met de meeste vrije tijd. Maar hij is ook de soldaat met de langste haren, de vuilste schoen, de grootste mond, het mildste strafrecht en de slapste discipline. Alles wat een militaire samenleving tot een zodanige stempelt is met zorg geëlimineerd.
De groetplicht - het ritueel waardoor militairen elkander herkennen als behorende tot dezelfde samenleving - is afgeschaft.
De meldplicht - onontbeerlijk voor een ordelijke gang van zaken - is afgeschaft.
De excersitie, waardoor de soldaat de zo noodzakelijke lichamelijke training ontvangt die hem hardt voor de strijd en hem in staat stelt zijn moeilijke gevaarvolle taak in oorlogstijd in vertrouwen op zijn meerdere te vervullen, is tot een minimum terug gebracht.

Parades en taptoes - de instrumenten waardoor een militaire organisatie zich aan de burgers presenteert en waarvan een onschatbare „public-relation” uitgaat - zijn afgeschaft.
Denk niet dat dit gedaan is om geld te besparen, zoals wellicht door de afbrekers van onze krijgsmacht wordt voorgesteld. Het weinige geld dat dit militaire vertoon kost, wordt dubbel en dwars goed gemaakt door het feit dat de „burger” ziet dat zijn

belastinggelden aan een goede en efficiënte organisatie worden besteed waar hij trots op kan zijn. Neen, het omgekeerde is het geval. Men moet niets naar buiten van de krijgsmacht merken, dan zal men des te gereder geneigd zijn; nog verder gaande bezuinigingen goed te keuren onder het motto: wat hebben we eigenlijk aan dat leger, je merkt er nooit iets van.
Al deze dingen laten niet na een soort schaamtegevoel bij de beroepsmilitair te weeg te brengen, die zijn motivatie verliest, terwijl ze vooral bij de dienstplichtige militair een instelling van nonchalance, ongeïnteresseerdheid en zelfs verzet oproepen. Hierbij komt dat iemand die afgeleerd heeft zijn uiterlijk te verzorgen en respect te betonen voor zijn dienstmeerdere, ook niet meer zorgvuldig omgaat met zijn wapen en met het aan zijn zorgen toevertrouwde materieel. En hierover kan men dan ook vele klachten horen en lezen.

„Onderhoud militaire voertuigen in vaderland ver beneden peil”.
„Soldaten in Nederland hebben lang haar en zien er slonzig uit. Dat maakt het inspecteren van een erewacht daar tot een verschrikkelijke ervaring”.
Het zijn krantekoppen die aangeven hoe schrikbarend het met onze krijgsmacht en speciaal met grote delen van ons leger is gesteld. Het gevolg van deze mentale instelling is nu dat het materiaal veel harder slijt, dan bij een zorgvuldige behandeling het geval zou zijn wat weer geldverkwisting betekent.

Van de veel te lage begrotingen der laatste jaren gaat
1. veel te veel geld aan salarissen en wedden weg, en
2. veel te veel geld aan abnormale slijtage van materiaal verloren
3. zodat er te weinig geld voor aanschaffingen overblijft en
4. nog veel minder geld voor oefeningen.
Het is een vicieuze cirkel, want door de te geringe oefengelegenheid daalt het peil nog meer, neemt de ontevredenheid toe (ledigheid is des duivels oorkussen) en neemt daarmee de efficiency van de reeds veel te dure dienstplichtigen nog verder af. Door deze mentale ontreding neemt ook het drankmisbruik hand over hand toe, wat een verdere degeneratie van ons leger in de hand werkt.

Een leger, dat beroofd is van de essentiële kenmerken voor een militaire organisatie en daarbij ook nog dagelijks bloot staat aan de invloed van bepaalde elementen die de ontwrichting en demoralisering van onze krijgsmacht tot doel van hun handelen maken, is gedoemd bij een confrontatie met een tot de tanden gewapende en met haat volgegoten tegenstander jammerlijk het onderspit te delven.

Het schijnt dat het Nederlandse volk van de Tweede Wereldoorlog en haar voorspel niets heeft geleerd, ondanks de tientallen boeken die daarover zijn geschreven. Toen was er een met de huidige toestand vergelijkbare situatie, met het grote verschil dat we toen alleen stonden.

Hengelo (O)

A. Koldewijn.

ABORTUS

De christelijk-historische kiesvereniging te Alblasterdam sprak op een deze maand gehouden ledenvergadering over het door de Tweede Kamer aangenomen PvdA/VVD-initiatiefwetsontwerp inzake abortus. Na de bespreking werd een resolutie aangenomen, die toegezonden is aan de besturen en de kamerfracties van KVP, ARP en CHU en aan CDA-voorzitter prof. dr. P. A. J. M. Steenkamp.

De tekst van de resolutie luidt: „De ledenvergadering van de Christelijk-Historische

Kiesvereniging te Alblasterdam in vergadering bijeen, met teleurstelling kennisgenomen hebbende van het feit dat de Tweede Kamer het wetsontwerp van P.v.d.A. en V.V.D. inzake abortus heeft aanvaard, voorts kennisgenomen hebbende, van het feit dat in dit wetsontwerp geen enkele rekening wordt gehouden met artsen, die om des gewetenswil hieraan geen enkele medewerking kunnen verlenen.
Overwegende, dat dit wetsontwerp moet worden aangemerkt als een voor christen-democratische partijen **volstrekt onaanvaardbaar alsmede uiterst onzorgvuldig stuk wetgeving**, spreekt als haar oordeel uit, dat, indien de Eerste Kamer dit wetsontwerp onverhoopt zou goedkeuren, de drie christen-democratische partijen in 1977 onder geen beding bewindslieden mogen leveren als niet te voren volstrekte zekerheid is verkregen, dat door het nieuw te vormen kabinet aan dit slechte wetsvoorstel geen uitvoering zal worden gegeven.”

G. C. de Groot, secretaris Alblasterdam

publikaties CDA-instituten

Plichten en perspectieven,
aanzet voor een profielschets van het CDA.

Deze brochure wil het kader tot steun zijn in zijn opdracht van het CDA een stuwende beweging te maken in het politieke bestel, met overtuigingskracht, ook buiten eigen kring.

Prijs: f 3,90,
alle prijzen inclusief verzendkosten

Bestellingen:
giro 604500 t.n.v. Lohmanstichting te Den Haag; met vermelding van titel(s) en aantal.

Wassenaarseweg 7, Den Haag; telefoon 070-246791.

STICHTING
BURGERSCHAPS-
KUNDE

Regeren - Reageren

Politieke partijen, democratisering, nieuwe bestuursvormen, sociaal-economische beleid, woningbouw.....

Een cursus burgerschapskunde
39 schriftelijke lessen voor f 30,-

Politiek bekeken

partijen en partijstelsel, volksvertegenwoordigers, recht en rechtspraak, gemeente en provincie, milieubeheer.....

een oriënteringscursus
12 schriftelijke lessen voor f 10,-

Werkende jongeren project

Een serie afleveringen op het gebied van **maatschappijvorming** voor werkende jongeren.

Informatie op sterk **beeldende** wijze en **herkenbaar** als behorende tot de leefsituatie van werkende jongeren.

8 afleveringen voor f 20,-

POLITIEK VEELSTROMENLAND

Socialisme, liberalisme, christen-democratie, marxisme, radicalisme...

Een cursus over politieke stromingen in Nederland

9 schriftelijke lessen voor f 20,-

DE GEMEENTERAAD

Het raadslidmaatschap, de begroting, ruimtelijke ordening, subsidieregelingen, gewestvorming.....

Een cursus gemeentepolitiek
24 schriftelijke lessen voor f 25,-

De ondernemingsraad

Wet op de ondernemingsraden, vergaderingstechniek, bedrijfseconomie, de vakbeweging, sociale verzekeringen, personeelsbeleid.....

Een cursus voor ondernemingsraad-leden
34 schriftelijke lessen voor f 45,-

onze school

Structuur van het onderwijs, onderwijswetten, de ouders en de school, contourennota, de financiën...

Een cursus voor iedereen

15 schriftelijke lessen voor f 35,-

STUUR EEN LEGE ENVELOP (ZONDER POSTZEGEL) AAN: STICHTING BURGERSCHAPSKUNDE, ANTWOORDNUMMER 235(N), LEIDEN. ENU ONTVANGT PEROMGAANDE UITGEBREIDE INFORMATIE! TELEFOON 071-893403.

BUDDINGH NATUURSTEEN B.V.
Kanaalweg 10-11 — Telefoon 08385-19115
VEENENDAAL

AANNEMERSBEDRIJF
B.V. RADIX & VEERMAN
Oudelandsweg 30 - Tel. 03480-2204 - WOERDEN
Verbouw - Nieuwbouw door geheel Nederland

Voor loodgieters-, gas-, sanitaire en leiwerken
(ook asfalt-shingles) in en op uw bouwwerken naar het sinds 1848 bekende en vertrouwde adres:
Gebr. BEKKER B.V.
REIJNDERSBUURT 11-13, LEEUWARDEN, POSTBUS 58
TELEFOON 05100-20841.

Voor uw
★ Dieselolie, Benzine, Petroleum,
★ Kolen, Huisbrandolie,
★ Tank-transporter
★ Butaan en Propaan gas
★ Campingflessen vullen
★ Container-vuilafvoer
„DE KLOK” Handelsmij. N.V.
WEST-VARKENOORDSEWEG 470
ROTTERDAM-24 - Telefoon 190200
Telefoon 325011 afdeling containers

Stelt u prijs op
VAKWERK Kwaliteits-ARTIKELEN
dan
VAN ZEBEN'S
Woninginrichting N.V.
Laarstraat 12-20
Zutphen

BOUWBEDRIJF
Fa. C. Spijker & Zn.
Van Ostadelaan 61.
Tel. 02150-11189-16777
HILVERSUM

de nederlander

LEDENKONTAKTBLAD CHU

Redactie: Postbus 8822 - 's Gravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

Welkom aan de lijsttrekker van het CDA: Van Agt

door: Mr. O. W. A. van Verschuer, voorzitter CHU

Terwijl ik dit schrijf is het besluit van het algemeen bestuur van het CDA over het lijsttrekkerschap nog niet gevallen. Toch waag ik het erop hem als eerste lijsttrekker van het CDA te verwelkomen. En ik doe dit van ganser harte!

Een profielschets, aangevende de eisen die men wil stellen aan de persoon die men zoekt in relatie tot de baan, past in deze tijd. Een profielschets voor een CDA-lijsttrekker ziet er ongeveer als volgt uit.

Het moet een persoon zijn die het wezenskenmerk van het CDA, het leggen van de relatie van evangelie naar politiek handelen, kent en kan uitdragen. Het moet een zelfbewuste christen-democraat zijn, die zich niet laat uitspelen naar PvdA en VVD. Hij of zij moet in staat zijn voor de christen-democraten een brug te slaan van de positie van KVP en ARP ten opzichte van het kabinet enerzijds en de oppositie van de CHU anderzijds.

Ik ben ervan overtuigd dat Van Agt aan deze profielschets voldoet. Hij is de bewogen Christen, die deze moeilijke baan niet gezocht heeft, velen uitnemender achtende dan zich zelf. Ik help hem er liever om. Hij wil het accent, met ons, leggen op de christelijke normen in deze samenleving met zijn vele aspecten, waar wij ons niet met de wereld gelijkvormig mogen gaan voelen. Hij is de man van het ethisch reveille. Hij is de man die, zonder zich ten aanzien van alle aspecten van het beleid van het kabinet te distantiëren, wat overigens ook ongehoofwaardig zou zijn, toch de nodige afstand wil nemen ten aanzien van die beslissingen, die niet met instemming van de christen-democratische bewindslieden zijn tot stand gekomen.

Hij is de man in het kabinet bij wie het motto van ons verkiezingsprogramma „niet bij brood alleen” wonderwel past.

VOL VERTROUWEN

Ik roep dan ook, vol vertrouwen in onze lijsttrekker, alle leden van de Unie op, zich van harte achter Van Agt te scharen en ons daarmee gezamenlijk sterk te maken voor de naderende verkiezingsstrijd. Alle tekenen wijzen er op dat het geen gemakkelijke verkiezingsstrijd gaat worden. Een onmogelijke overeenkomst tussen PvdA en PPR, waarbij het ongeveer zo is dat een kwart van de PvdA plus de PPR samen de dienst uitmaken in het zogenaamde progressieve kamp. Drie kwart van de PvdA kan thuis blijven! En wat doen

die mensen dan samen? Uitmaken dat alleen als de PvdA en PPR samen meer zetels hebben dan het CDA in de Tweede Kamer, zij willen doorregeren. Als dat het gevolg is van winst bij de verkiezingen (wat overigens niet zo verwonderlijk is want zonder winst halen ze die positie nooit).

CRISIS

Doorregeren met het CDA dat dan wel evenals in 1973 moet slikken wat de „progressieven” te dicteren hebben. Met andere woorden het progressieve blok doet niet meer mee aan de democratische regels, die in Nederland en andere landen de basis voor het bestuur betekenen. Een ernstige crisis voor ons land en met name voor de PvdA. In elk geval blijkt hier uit, dat zij tenminste wel beseffen dat de formule van het huidige kabinet, minder zetels in de kamer en meer zetels in het kabinet, voor de komende kabinetsperiode niet meer op kan gaan. Ik hoop alleen maar dat het niet weer vier jaren moet duren voor ze ook van deze gedachte terugkomen. De ervaring van de programmacolleges in gemeentes en provincies, op hetzelfde machtsdenken gebaseerd, zou hen ook tot andere gedachten hebben moeten brengen. Want ik geloof dat ook de ervaringen met dit „gedurfde”

PvdA-experiment, drie jaar geleden opgedaan, niet voor herhaling vatbaar is. En dat is dan niet alleen de mening van hen die onder dit machtsdenken hebben moeten lijden.

KORT EN DUIDELIJK

Het CDA kan in zijn antwoord kort en duidelijk zijn. In dit stadium sluiten wij geen enkele constructieve democratische partij bij voorbaat uit. Het is echter nu meer dan ook zaak te zorgen zo sterk mogelijk uit de verkiezingsstrijd te voorschijn te komen. Ons motto moet zijn niet streven naar macht om te heersen over de naaste, maar streven naar macht om de naaste te dienen. Voor 25 mei volgend jaar kan er nog veel gebeuren. Daarom alle hens aan dek. Ik hoop dat de verkiezingsresultaten voor de agglomeratieraad Eindhoven op 2 november a.s. een bemoedigend beeld te zien zullen geven. Ik twijfel er niet aan als ik van het enthousiasme daar hoor. Ons wacht een uiterst boeiende tijd. Ik hoop dat iedere christen-democraat zich van zijn ongelooflijk grote verantwoordelijkheid bewust is! Goed voorbeeld doet goed volgen. Van Agt gaf en geeft het voorbeeld. Volgt U?

Verschuer.

PvdA en PPR - de verwende kinderen in de politiek

door: Dr. R. J. H. Kruisinga, voorzitter Tweede kamerfractie CHU

Het regeerakkoord van PvdA en PPR is een buitengewoon zelfingenomen stuk. Door mij is het bij de algemene beschouwingen gekarakteriseerd als op zijn best een stuk van een verwend jongetje dat alleen mee wil blijven spelen als het altijd zijn zin krijgt. Ook al zouden bijv. de christen-democraten als grootste groep naar voren treden en duidelijk verkiezingswinst boeken en een grotere fractie vormen dan de PvdA, dan nog wil de PvdA Den Uyl als minister-president. Verwende kinderen zijn niet de beste democraten. Het stuk wordt gekenmerkt door wonderlijke gedachtengangen. En ook al zouden PvdA en PPR tezamen minder zetels in het parlement hebben dan de CDA-fractie, dan nog willen PvdA en PPR behalve de premier ook nog meer zetels in het kabinet. Verder zullen de beide partijen aan een regeringsvorming niet meewerken als ze tezamen niet meer zetels halen dan ze nu hebben.

Ze willen niet verder meespelen als ze gelijkspelen of verliezen. Daarnaast moeten, wil men met anderen regeren, die anderen bereid zijn het regeerakkoord van PvdA en PPR te helpen uitvoeren. Ook dat is niet gering. Het stuk is vervuld van machtsdenken. Het is vervuld van het willen opleggen van een dictaat van een minderheid aan een meerderheid. Het ademt de sfeer van de formatie Burger, die nu al jaren de Nederlandse politieke verhoudingen zo heeft verslechterd. De PvdA herinnert ten aanzien van haar frustraties graag aan de nacht van Schmelzer. Ze houdt er zelfs een tienjarige herdenking over om aan te tonen hoe groot haar frustraties nadien toch wel zijn geweest. Ze kent ook nog steeds een anti-KVP-resolutie die door de PvdA congressen nog nimmer is ingetrokken hoewel ze krachtens een vorig PvdA congres wel weer met leden in het kabinet, die ook als individu lid van de KVP zijn, regeert. Heeft men zich bij PvdA en PPR wel eens afgevraagd, dat het mogelijk is dat ook christen-democraten hun frustra-

ties hebben? Wat zouden de christen-democraten denken over de dag van Jaap Burger? En wat zullen we moeten denken over de nacht van Jaap van der Doef en Ria Beckers, waar deze resolutie tot stand kwam en waarmee naar onze gevoelens nog eens opnieuw het machtsdenken dat de formatie Burger heeft gekenmerkt wordt geïntroduceerd. Als dit kabinet een brugfunctie zou vervullen moet het een functie vervullen om toe te werken naar een situatie in normale verhoudingen. Ik vind dat het kabinet daarbij in de afgelopen vierjarige periode al verschillende kansen heeft verzuimd. De KVP en ARP en CHU zijn daarbij uiterst lankmoedig geweest. Wij hebben, KVP en ARP in het bijzonder, maar ook de CHU erg veel, heel erg veel over onze kant laten gaan. Dit om te trachten een eind aan de polarisatie te maken. En vooral om te proberen goede verhoudingen op te bouwen. Maar er zijn natuurlijk toch wel grenzen. Grenzen waarbovenuit het ook haast zinloos lijkt om het op die manier te blijven proberen. Het akkoord van PvdA en PPR kan niet anders dan de indruk wekken, dan dat wij bereid zouden zijn aan een herhaling van de formatie Burger onze medewerking te verlenen. Daar zullen en CHU en CDA neen op zeggen. Daar mag geen allereerste begin van twijfel over bestaan.

PvdA EN PPR WILLEN CHRISTEN-DEMOCRATEN DE MAAT NEMEN

In de brief van Paulus aan de Filippenzen vermaant Paulus tot volharding in de gezindheid van Christus. Paulus stelt in die brief: „In ootmoedigheid achte de één de ander uitnemender dan zichzelf; en ieder lette niet slechts op zijn eigen belang, maar ieder lette ook op dat van anderen”. Men kan van het gedrag van PvdA en PPR in de laatste weken veel zeggen, maar niet dat het voldoet aan deze vermaning van Paulus. Hun houding getuigt integendeel van een grote mate van hovaardij. Nu weer

moeten de christen-democraten worden getoetst. Ze moeten om het populair te zeggen ten aanzien van minstens vier belangrijke ontwerpen en onderwerpen „opzitten en pootjes geven”. Daarbij worden onder andere genoemd: 1. de grondpolitiek; 2. de vermogensaanwasdeling.

Ten eerste dan de grondpolitiek. PvdA en PPR wensen de grond - ik zie in 't program niets uitgezonderd - dus alle grond in gemeenschapshanden te brengen. Dat is helemaal niet de bedoeling van de christen-democraten. Wij zijn daartegen. In het bijzonder zijn wij ertegen als boeren en tuinders, die met lange arbeidstijden moeizaam minimum-inkomens opbouwen bij ont-eigening niet volledig, en ik onderstreep het woord volledig, worden schadeloos gesteld. Als de overheid in hun arbeidssituatie wil ingrijpen en hun land wil onteigenen en dan ook nog op enigerlei wijze deze mensen niet volledig schadeloos wil stellen, zullen wij ons daar scherp tegen verzetten. Ten tweede. De vermogensaanwasdeling. Het zijn de christen-democraten die als eerste in de afgelopen tientallen jaren hebben aangedrongen op bezitsvorming bij de mensen zelf. Het is één van onze eerste programpunten geweest. Maar het betekent wel bezitsvorming bij de mensen zélf. En niet een regeling die sterk collectivistisch is en naar mijn mening in de eerste plaats vermogensaanwas verdeelt als er geen vermogensaanwas is omdat het bij het tempo van geldontwaarding van nu toch het huidig fiscaal winstbegrip hanteert, dat uitgaat van afschrijving op basis van vervangingswaarde. In de tweede plaats zo collectivistisch is, dat zij tegen spreiding van macht ingaat en integendeel machtsconcentratie bevordert. Ze brengt zoals ik stelde de macht aan de 200 van Mertens naar de 20 van Kok. En in de derde plaats omdat het helemaal geen bezit met eigen beschikkingsbevoegdheid bij de mensen zelf brengt, maar een imaginair deeltje in een grote pot waar misschien nog eens wat

voor de mensen uit tevoorschijn komt, voor zover er, denk ik, geen macro-economische overwegingen zijn, die dat op het aangewezen ogenblik niet toelaten.

Mevr. Van den Heuvel heeft ons nu laten weten, dat het ontwerp een compromis is. Daar heb ik niet veel van gemerkt. Waarom ontbreekt als het een compromis is, bijv. de handtekening van Lubbers. Nee, het huidige wetsvoorstel over de V.A.D. is een verwerpelijk stuk en dat bedoel ik in de meest letterlijke zin van het woord. Het moet in deze vorm verworpen worden. Het kan alleen in een op belangrijke punten verbeterde vorm worden geaccepteerd. De mate van hovaardij die de opstellers van het stuk overigens hebben gekenmerkt zijn niet gering als je je realiseert, dat terwijl al deze eisen door PvdA en PPR aan de christen-democraten werden gesteld, ze bezig waren en zijn in een PvdA-VVD-coalitie een abortus wetsontwerp als liberalen en socialisten gezamenlijk te verdedigen. Over dat ontwerp heeft Dien Cornelissen vlak voor de eindstemming namens KVP, ARP en CHU de volgende stemverklaring gegeven:

„Voor de fracties van ARP, CHU en KVP zijn de centrale elementen in dit in tal van opzichten zeldzaam debat over wetsontwerp 13909 geweest de rechtsbescherming van het ongeboren leven en de taak van de overheid te dien aanzien. Bezien wij wetsontwerp 13909 na het debat nog eens tegen deze achtergrond, dan kan de konklusie van onze fracties geen andere zijn, dan dat dit wetsontwerp met betrekking tot deze belangrijke oogmerken in onaanvaardbare mate blijft beneden de eisen, die vanuit een oogpunt van rechtsbescherming van het ongeboren leven moeten worden gesteld. In het wetsontwerp ontbreekt met name de norm, waaraan de arts zijn beslissing kan toetsen,

vervolg op pagina 2

PARLEMENTARIA

Andere aanpak stakingswetgeving noodzakelijk

De woordvoerder van de CDA-frakties, mr. G. C. van Dam (a.r.) heeft bij de behandeling van de begroting van Justitie in de Tweede Kamer de suggestie gedaan om tot een andere aanpak van de stakingswetgeving te komen.

Hij stelde voor tot een raamwerk van wetgeving betreffende de werkstaking te komen door middel van:

- goedkeuring van het Europees Sociaal Handvest, waarmee impliciet een aanvaarding van de collectieve aktie wordt bereikt
- centralisatie van de rechtspraak in stakingsgeschillen
- afhandeling van het wetsontwerp inzake regelen met betrekking tot de commissies van onderzoek inzake werkstaking

Via dit stelsel van maatregelen wordt een zodanige situatie bereikt dat, aldus Van Dam, het aanhangige wetsontwerp Wette-

lijke bepalingen met betrekking tot de Werkstaking zou kunnen worden ingetrokken.

Spreker schetste de gang van zaken rond de voorbereiding van de herziening van de stakingswetgeving. Onder het kabinet-De Jong zijn twee wetsontwerpen ingediend. De eenheid van inzicht die in 1968 in de SER bestond over het ontwerp inzake de Wettelijke bepalingen met betrekking tot de werkstaking is thans niet of nauwelijks meer aanwezig. De werkstaking heeft sedert de indiening van dit voorstel tal van verschijningsvormen aangenomen, waarvan het de vraag is of deze en zo ja, in welke vorm, aanvaard kunnen worden. Als voorbeeld noemde spreker onder meer de bedrijfsbezetting.

Van Dam wees er voorts op dat in de jurisprudentie - als gevolg van een arrest van de

Hoge Raad, het zogenaamde PANHONLIBCO-arrest is uitgemaakt dat in geval van een werkstaking niet meer gesproken kan worden van wanprestatie van de zijde der werknemers.

Deze jurisprudentie zou geschreven recht moeten worden. De CDA-woordvoerder was van oordeel dat deze situatie zou worden bereikt door de ratificatie van het Europees Sociaal Handvest; krachtens artikel 6 sub 4 van dit Handvest.

Hij liet hierbij het vraagstuk van het stakingsrecht voor ambtenaren in relatie tot de goedkeuring van het Europees Sociaal Handvest buiten beschouwing. Het nog niet opgelost zijn hiervan behoeft zijns inziens op zichzelf aan een ratificatie niet in de weg te staan.

In samenhang met een regeling tot centralisatie van de rechtspraak in stakingsgeschil-

len, die de minister van justitie heeft aangekondigd en afhandeling van het aanhangige wetsontwerp inzake commissies van onderzoek, ontstaat aldus Van Dam een samenhangend geheel van wettelijke bepalingen inzake het stakingsrecht.

AAGE M.

Mevrouw D. Cornelissen (KVP) sprak namens de CDA-frakties bij deze begroting onder meer over het gevangeniswezen. Zij was verheugd over de instelling van een werkgroep Voorlichting over de straftoepassing. Haars inziens moet veel meer gedaan worden aan voorlichting op dit punt en over het gevangeniswezen in het algemeen.

Kritiek had zij echter op de wijze waarop een ex-gedetineerde tot held wordt verheven. Met name veroordeelde zij de uitvoerige aandacht die Willem Duys in zijn t.v.-rubriek „In de vuist” aandacht heeft geroemd te moeten besteden aan Aage M. „De Telegraaf” zag Aage M. als „de held met de thermische lans”. En diezelfde media maar klagen over toename van de criminaliteit en de onrust die daarover in ons volk leeft. Ik heb daar geen goed woord voor over, aldus mevrouw Cornelissen.

H. van Spanning

Wat komt er van terecht?

Als oud-onderwijsman vraag je je meer malen af wat er van al de nota's, die minister Van Kemenade over het onderwijs schrijft nu terecht komt bij de man of vrouw voor de klas, degenen namelijk die het eigenlijke werk toch moeten doen.

Uit ervaring weet ik, dat als je je werk goed wilt doen en als je enige aandacht aan de kinderen wilt besteden er niet zo veel tijd meer over is.

En als je dan ook nog op zo'n mammoetschool werkt, vindt men daar nou nog de rust om je in de problemen van het huidige en toekomstige onderwijs te gaan verdiepen? Ik geloof, dat men in het onderwijs, zoals het dagelijks reilt en zeilt in het algemeen maar weinig toe komt aan het kennis nemen, laat staan aan het kritisch verwerken van wat er door de regering op tafel wordt gelegd. Dat is te betreuren, omdat we daarmee immers het gevaar lopen, dat maar weinigen de zaken voor velen gaan bedisselen, aangenomen dan dat er naar degenen, die wel hun inbreng leveren, wordt geluisterd.

In de contourennota van minister Van Kemenade speelt het zgn. schoolwerkplan

een grote rol. Dit is een plan, dat in de toekomst door de school zelf - door bestuur, leerkrachten, ouders - zal moeten worden opgesteld. In het schoolwerkplan zal duidelijk moeten worden aangegeven: wat de identiteit van de school is en hoe men datgene, wat men met de school voor ogen heeft wil laten uitkomen: in het hele onderwijsgebeuren, in de leerplannen, de leermiddelen, de schoolorganisatie enz. Kortom in het schoolwerkplan wordt de ziel van de school weerspiegeld.

Ik ga op dit moment voorbij aan wat de minister voor heeft met zo'n schoolwerkplan.

Ik zou nu willen vragen: zou het, ook los van de contourennota, geen goede zaak zijn om als school daar eens mee bezig te zijn? Om zich b.v. als christelijke school eens af te vragen: wat is het christelijke van onze school en hoe komt dat in heel het schoolgebeuren tot uiting? Om daar dan vervolgens ook het antwoord op te geven door de manier, waarop het onderwijs wordt ingericht, naar vorm en inhoud. Om dat dan ook schriftelijk vast te leggen. Zou deze activiteit op z'n minst niet tot een

zodanige bezinning leiden dat de eigen school er duidelijker en misschien ook eerlijker uit tevoorschijn komt?

* * *

Tenslotte, en nu sluit ik weer aan bij het begin: zou zodoende ook niet de beste basis geschapen zijn om meer gemotiveerd en systematischer met de nota's van hogerhand bezig te zijn: omdat nu immers aan de hand van ons schoolwerkplan valt

af te lezen wat de voorstellen in deze nota's voor gevolgen kunnen hebben voor onze school en voor de identiteit van ons onderwijs.

Zou zo'n schoolwerkplan ook niet de graadmeter kunnen zijn voor de actuele beleving van de zo te waardenen vrijheid van onderwijs?

Gerard van Leijenhorst, lid Tweede Kamer van CHU.

Kruisinga bepleit meer onderzoek naar de relatie tussen het Fries en het Engels

Tijdens een vorige week in de Tweede Kamer gehouden openbare commissievergadering over het Wetenschapsbudget voor 1977 heeft dr. R. J. Kruisinga gepleit voor het beschikbaar stellen van meer gelden voor onderzoek naar de relatie tussen het Fries en het Engels.

Kruisinga herinnerde er aan dat de Angelsaksers destijds door Friesland naar Engeland zijn getrokken. Het Fries vertoont heel interessante gemeenschappelijke eigenschappen met het Engels. Je zou, aldus spreker - al willen de Friezen het niet horen

wellicht het Fries als een vroeg Angelsaksisch kunnen beschouwen.

Het is een interessant aspect dat het Fries dat door 400.000 mensen wordt gesproken een aantal dat niet afneemt - verwantschap heeft met het Engels dat de taal is van honderden miljoenen mensen.

Het lijkt mij, aldus Kruisinga een zaak van actief cultuurbeleid om hier in het wetenschappelijk onderzoek de nodige aandacht aan te besteden.

H. van Spanning

vervolg van pagina 1

terwijl een onmisbaar instrument ter handhaving van de rechtsbescherming, de strafrechtelijke beoordeling, praktisch geheel ontbreekt. De uit een en ander voortvloeiende tekortschietende rechtsbescherming van het ongeboren leven raakt één van de meest fundamentele elementen van ons rechtsbestel. Om deze redenen zullen onze frakties dit wetsontwerp afwijzen."

De ontwerp-resolutie PvdA en PPR hoort volgens de voorzitter van de PvdA thuis binnen de verkiezingsstrategie die PvdA en PPR gezamenlijk voor de eerstvolgende verkiezingen, 25 mei 1977, hebben ontworpen. Dat blijkt ook uit het akkoord. De partijen hebben tot lijstverbinding besloten en een stem voor de PvdA is dus ook een stem voor de PPR en omgekeerd. Het is een verkiezingsstrategie waar wij weinig bewondering voor hebben. De ontwerp-resolutie vertegenwoordigt een strategie die de polarisatie aanwakkerd. Een strategie die tot uiterst moeilijke zo niet onmogelijke onderhandelingen over de kabinetsformatie moet leiden. Het lijkt mij voor én PvdA én PPR een doodlopende weg.

Wij zijn benieuwd of de PvdA zijn congres nog wil en zal vervoegen en we zijn ook benieuwd of de groep binnen de PvdA-fractie en binnen de PvdA-ministers echt in staat zal blijken werkelijk enige wijziging van betekenis in de ontwerp-resolutie aan te brengen.

DE POLITIEK VAN KVP, ARP EN CHU BINNEN HET CDA VOOR EN NA DE VERKIEZINGEN

Het CDA heeft een eigen identiteit. Het zal daarop de nadruk moeten en willen leggen en bij de verkiezingen en bij de formatie en

daarna. Binnen de besturen van onze CDA-federatie van partijen zijn een aantal aspecten daarbij besproken. Enkele punten daaruit wil ik vandaag als aanzet al onderstrepen. Juist nu de PvdA-PPR-resolutie is openbaar gemaakt.

Het CDA stelt zich, en dat moet voorop staan, onder de kritiek van het Evangelie. Dat is de bron van inspiratie. Dat is richtsnoer van handelen. Daarbij zal ook ieder onzer voor zich moeten nagaan wat van de christen-democratische houding in eigen omgeving in regionale en gemeentelijke politiek naar buiten komt. Dat is al een zware opgave. De spanning tussen willen en kunnen is groot. Ze is nog opgevoerd doordat de economische groei van vroeger een andere zal zijn dan die voor de toekomst. Dat geldt niet enkel de financiële lasten. Het geldt niet minder de structurele hervormingen en de noodzaak daartoe.

Het CDA zal daarom steeds de spanning tussen de norm en de praktijk voelbaar moeten maken. Ook daarom mogen we verantwoordelijkheid voor impopulaire maatregelen niet willen schuwen. Het CDA moet ook vooral een gezindheidspartij zijn. De beginselen van de christen-democratie moeten instrument zijn voor de opkomende problemen. Daarbij mogen en willen de christen-democraten vernieuwingsgezind zijn ten dienste van de verandering ten goede. De vernieuwingen in de immateriële sfeer betreffen wijzigingen in de zeggenschapsverhoudingen. Wijziging daarvan zowel in bedrijfsleven als in de school als in de welzijnsorganisaties. De bevoogding door de overheid neemt hier op tal van terreinen onrustbarende normen aan. Daartegen moeten christen-democraten stelling nemen. Immers één van de ergste dingen die een mens kan overkomen is dat hij eigen verantwoordelijkheid niet meer kan beleven.

Wij zullen ook een federatie van partijen willen zijn die inspeelt op een nieuwe levensstijl. Een levensstijl die zich verzet

tegen opkomende tendensen van vreemding, tegen opkomende tendensen van agressie en daaruit voortvloeiende criminaliteit. Een levensstijl die het herderlijk schrijven van de synode van de hervormde kerk enigermate heeft verwoord in een oproep tot moderne soberheid. Een oproep tot bescheidenheid in het leggen van claims om zo de inflatie terug te dringen.

De christen-democraten willen krachtens ons program ook ernst maken met de aanpassing van het bestuur aan de menselijke schaal. Juist zij zullen daarbij zich de beperktheid van de mens en het menselijke tekort moeten realiseren. Zowel VVD als PvdA zien in het CDA de meest voor de hand liggende regeringspartner. Dat komt onder meer omdat die partijen de vraag naar de sociaal-economische macht de enige en de enig echte kernvraag in de politiek achten. Wij vinden dat beslist niet. Dat is voor én PvdA én VVD vaak moeilijk te begrijpen. Zij gaan uit van een ander uitgangspunt. Beide hebben goede en slechte zijden.

Maar beide gaan uit van de ongefundeerde gedachte dat de mens door de maatschappijstructuur te wijzigen een betere maatschappij zou kunnen doen ontstaan. Dat is onjuist. Ook als het over bijv. de rol van particuliere organisaties in sociaal-culturele aangelegenheden gaat, zedelijkheidswetgeving en de justitiële wetgeving in het algemeen blijken de PvdA en VVD elkaar goed te kunnen vinden. Daarbij willen zij beide de mogelijkheid van een bondgenootschap met het CDA niet uit de weg gaan. Maar beide willen tegelijkertijd de verwerpelijkheid van de christen-democratische partijen bij voortdurende demonstreren. Dat mag voor ons in de toekomst niet aanvaardbaar zijn.

Onze beginselen zijn niet de liberale én niet de socialistische. Ons program verschilt op bijna alle punten essentieel en van de VVD en van de PvdA. Wij zijn bereid met ieder van hen op basis van een compromis

regeringsverantwoordelijkheid te dragen. Maar daarbij willen wij én in onze andere beginselen én in ons andere program door beide partijen niet alleen worden getolereerd. Dat is niet genoeg. Wij willen daarbij ook worden gerespecteerd. Gerespecteerd in onze eigen christen-democratische beginselen en in ons eigen christen-democratisch program.

Wij zullen ons de plaats daarbij tussen liberalisme en socialisme niet laten aanpraten. We zullen suggesties in die zin als misleidend afwijzen. Omdat het daar om suggestieve indicaties gaat die wat ons betreft niet de hoofdvragen, niet de kernvragen van de politiek van nu bevatten. Daarbij zullen wij het polarisatieprincipe ten scherpste afwijzen. De daarmee gepaard gaande mentaliteit verarmt de politieke verscheidenheid maar bovenal is ze schadelijk voor het landsbestuur en voor de verhouding tussen maatschappelijke groepen.

Dat principe ontkent de verantwoordelijkheid die men voor de ander ook sociaal-economisch heeft. Het CDA zal openstaan voor samenwerking op regeringsniveau met andere democratische partijen. Ik zeg één ding er nu al heel duidelijk bij: ook de formatieprocedure zal moeten kunnen bijdragen tot een goede werksfeer in een toekomstig kabinet.

De bijdrage die hiertoe deze afgelopen week door én PvdA én PPR is geleverd kan ik met geen mogelijkheid positief waarderen. We mogen hopen dat PvdA en PPR tijdig tot het inzicht komen, dat het niet de weg is om een bijdrage te leveren aan de bestuurbaarheid van dit land. Die hoop mag misschien gekoesterd worden omdat ook in die kring nu geluiden worden gehoord die zeggen: Zo moet het niet! De christen-democraten willen daarbij, en dat moeten én liberalen én socialisten zich realiseren, hun eigen principiële en programmatische inbreng leveren.

Dr. R. J. H. Kruisinga

CDAktueel

FEITEN EN MENINGEN

CHRISTEN DEMOCRATISCH APPEL

CDA-voorzitter Piet Steenkamp:

„het CDA staat - zie toe dat het niet valle”

Het CDA staat. Het heeft er ongeveer tien jaar over gedaan om zich in volle lengte op te richten, tien jaar die CDA-voorzitter Piet Steenkamp niet in de koude kleren zijn gaan zitten, tien jaar ook die van hem een realist gemaakt hebben. Zijn blijdschap is groot, zijn enthousiasme aanstekelijk, maar zijn verwachtingen zijn niet langer opgeschroefd.

Op het thema „wat moet er gebeuren” en „wat zijn uw verwachtingen” praten we nadat duidelijk is dat KVP, ARP en CHU hun lot aan elkaar verbonden hebben en het resultaat van de Kamerverkiezingen zal afhangen van de gezamenlijke en onbreklijke inzet van deze drie en de christen-democraten, die zich rechtstreeks bij het CDA hebben gemeld. Bijzondere noot: het vraaggesprek is telefonisch - de agenda van Steenkamp lijkt nog nauwelijks hanteerbaar voor iemand, die ook nog iets van zijn gezinsleven wil maken. Het is zijn trouwdag en ik krijg een half uur - het wordt 50 minuten.

Erst even wat er op korte termijn moet gebeuren?

Steenkamp: Allereerst tot een voorstel komen van het presidium van het CDA voor de ene lijsttrekker. Op 13 november moeten Dagelijks Bestuur en Algemeen Bestuur van het CDA het daar over eens zijn, want dan zullen de verschillende partij-organen hun mening moeten geven als voorbereiding op het CDA-Congres op 10 en 11 december, waar de lijsttrekker bevestigd moet worden.

Het Congres voorbereiden is het tweede punt. Het verkiezingsprogramma voor het CDA zal vastgesteld moeten worden. Bijzonderheden van het Congres zijn de rede van de Belgische premier Tindemans en de „entree-rede” van de lijsttrekker.

Het derde punt is de uitwerking van de verkiezingscampagne onder leiding van het Centraal Verkiezingscomité waarvan Jim Janssen van Raay voorzitter is. Vooral de basis zal moeten worden ingeschakeld om de nationale campagne wortels te geven in het plaatselijke werk. Hier wordt hard aan gewerkt. Tenslotte zal het verkiezingsprogramma gepopulariseerd en vertaald moeten worden in echt aansprekende verkiezingsonderwerpen.

Nu de tegenstanders van het CDA hun aanvallen minder kunnen richten op het samengaan van de drie christen-democratische partners wordt de identiteit van het CDA scherper onder kritiek gesteld. Waar zit die identiteit aan vast?

Steenkamp: Het gaat in eerste instantie om het opnieuw vormgeven aan morele waarden, waarin meetellen het gezin, de problemen van leven en dood, het naast elkaar samenleven met nadruk op het vervangen van polarisatie door verzoening.

Je kan, daarbij willekeurig uit het verkiezingsprogramma puttend, geweldig veel uitwerkingen vinden. De werkloosheidsbestrijding, het tegelijkertijd aandurven de hulp aan de arme landen voort te zetten, het doorbreken van de bewapeningsspiraal, verantwoordelijkheid nemen voor maatschappelijke hervormingen met als doel de invloed van de mensen in hun eigen levenskringen te vergroten. Ik denk daarbij aan de school, het bedrijf, de buurt, het overheidsbestuur. Daarbij past bijvoorbeeld het laten delen van de werknemers in de groei van het ondernemingsvermogen. Of dat volgens de lijnen van de VAD moet verlopen is nog de vraag, de grondgedachte is juist. Zo kan je doorgaan. Neem het welzijnsbeleid. We moeten

steeds opnieuw onderzoeken wie gedwongen worden aan de kant te zitten en hoe we die mensen dan weer kunnen helpen. We moeten ons bewust zijn dat de groepen, die zich aan de rand van de samenleving bevinden, steeds sneller van positie wisselen.

De onvermijdelijke vraag, is dit nu de specifieke opdracht voor christen-democraten alleen?

Steenkamp: Nee, natuurlijk niet, maar het is wel heel nadrukkelijk onze opdracht als christen-democraten. Om het anders te zeggen: de opdracht is met bijbelse waarden als solidariteit, gerechtigheid, verdraagzaamheid, geestelijke vrijheid praktisch wat te doen.

DRIE-STROMENSTRIJD

Hoe ziet u in dit licht de komende verkiezingsstrijd?

Steenkamp: Heel duidelijk een driestromenstrijd, waarbij voor ons belangrijk is dat men voor het CDA kiest niet uit een negatieve benadering van de PvdA of de VVD, maar uit een positieve benadering van wat dat CDA wil - de idealen van het CDA zoals Goudzwaard die zo voortreffelijk heeft samengevat.

Presentatie van CDA-Scherpenzeel

Een drietal sprekers zal donderdag 11 november het woord voeren op een presentatie-avond van het gemeentelijk CDA-verband Scherpenzeel (Gld.) Het zijn: jhr drs P. A. C. Beelaerts van Blokland, burgemeester van Amstelveen, M. W. Schakel, lid Tweede Kamer, burgemeester van Hoogblokland, Hoornaar en Noordeloos, drs. W. K. N. Schmelzer, oud-minister van buitenlandse zaken. Hun onderwerp zal zijn: „Gedreven door het Evangelie”, „Met een taak voor morgen, nationaal, zowel als internationaal”.

CDA-Rozenburg

Op woensdag 17 november om 20.00 uur organiseert het gemeentelijk CDA-verband te Rozenburg een politieke regionale bijeenkomst. De voorzitter van de KVP, W. J. Vergeer is voor deze avond uitgenodigd. De vergadering zal worden gehouden in het zalencentrum van de „Ontmoetingskerk”, Koninginnelaan 9.

Redactieteam

G. van den Berg
drs. C. Bremmer
F. J. van der Heijden
mr. J. B. A. Hoyinck
Wm. C. de Kruijf
H. Lokkerbol
mr. C. van der Wetering
G. J. Brinkman (secretaris)

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:
Dr. K. de Vries, voorzitter;
Mevrouw H. Tegelaar-Boonacker;
A. Buntsma;
Wm. C. de Kruijf; D. Rebel;
Drs. H. van Spanning;
Drs. G. van Leyenhorst.

EINDREDAKTIE:
H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:
Mevrouw J. Algra-Feddema;
Dr. E. Bleumink; Drs. A. J. van Dulst;
Prof. Dr. J. W. van Hulst;
Ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:
Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078.

ADMINISTRATIE-ADRES:
(abbonementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „de Nederlander” en advertenties): Van Deventerlaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag): (070) 861529.

Adresveranderingen voor het ledenbestand en het ledencontactblad „de Nederlander” te zenden aan:
Bureau CHU,
Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage.
Telefoon (070) 244516.

Abbonementsprijs f 25.- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg, t.n.v. Stichting Uniepers.

Druk: B.D.U. B.V., Barneveld.
Postbus 67. Telefoon (03420) 6141.

Ik hoop echt dat het een politieke strijd wordt over politieke waarden. We mogen ons niet verlagen tot hetgeen in Duitsland is gebeurd. Ik heb daar geen woorden voor. Ik schaamde me als ik de uitwassen van een dergelijke verkiezingsaanpak op de televisie zag. Als dat de grootste democratie van Europa is dan houd ik mijn hart vast voor de ontwikkeling van de politieke zeden. Ik zou haast geneigd zijn om met de andere partijen afspraken te maken om dit soort tonelen te voorkomen.

Toch zal straks niet te vermijden zijn dat de strijd zich tussen personen afspeelt. De politiek wordt steeds meer gebonden aan het gezicht dat een bepaalde politiek moet verkopen.

Steenkamp: Dat is juist. Den Uyl heeft zich er nooit voor geschaamd dat hij het gezicht van de PvdA is. Ik vind dat niet verkeerd. Zo zal het CDA ook moeten werken. Vertrouwen geven aan de eerste man, die zich moet inspannen de politiek van het CDA te personifiëren. Moeilijk probleem. Aan de andere kant, het CDA als geheel speelt mee. Men wacht er op. Ik zie steeds meer verkiezingsonderzoekcijfers, die dat bevestigen.

VOORZICHTIG

Bekijft het CDA? Kan het CDA, die hoge verwachtingen, die bestaan waar maken?

Steenkamp: Ik ben na tien jaar voorzichtig geworden. Mijn verwachtingen zijn niet meer zo hoog gespannen. Ik ben een grotere realist dan veel mensen, die mij niet goed kennen, denken. De moeilijkheden zijn nog niet uit de weg. De federatie van christen-democraten moet nog één partij worden. Ik denk dat we nu een kanaal gegraven hebben. Waar het toe leiden zal ligt aan de christen-democraten zelf. We staan overeind, we moeten toezien dat we niet vallen. Die verantwoordelijkheid dragen alle christen-democraten samen.

Frans Jozef van der Heijden.

UNIEBUREAU

HET BUREAU VAN DE CHR. HIST. UNIE, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage is telefonisch te bereiken onder nummer 070-244516*

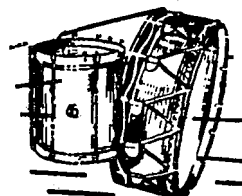
Kantooruren van maandag t/m vrijdag 08.30 v.m. tot 16.45 n.m.
Het telefoonnummer van de Savornin Lohmanstichting is: 070-246791.

CDA-ledenvergadering te Rotterdam

Op dinsdag 16 november zal het CDA-verband Rotterdam zijn tweede algemene ledenvergadering houden en wel in het wijkgebouw „de Klimmende Bever”, Herenwaard 25 te Rotterdam-IJsselmonde. Gastspreker op deze avond is de voorzitter van het CDA, de heer P. Steenkamp, die zal praten over het CDA nu, echter met name toegespitst op de kwestie van de CDA-lijsttrekker en het rapport van de program-commissie Goudzwaard. Op deze ledenvergadering, die om 19.30 uur begint, zijn alle CDA'ers, niet alleen uit Rotterdam, maar uit geheel Rijnmond van harte welkom.

CDA-VROUWEN NOORD-HOLLAND IN AKTIE

Enkele actieve dames in Noord-Holland hebben het initiatief genomen om als CDA-vrouwen bijeen te komen. Het provinciehuis te Haarlem hebben zij ter beschikking gekregen voor hun eerste openbare optreden op donderdag 8 november en de voorzitter van het CDA, prof. P. Steenkamp, is gevraagd te spreken over de verhouding Christendom/Marxisme. Zaal open om 9.30 uur, vergadering van 10.00-13.00 uur. Ieder die inlichtingen wenst of zich wil opgeven voor de gespreksgroepen die daarna per kring (regio) gehouden zullen worden kan terecht bij mevrouw M. G. van Langen-Klaver, Sportlaan 10, Heerhugowaard, of telefonisch 's avonds 6 en 8 uur onder nummer 02207-11474.

VAN DER GLAS Heerenveen

Blaas- en Slaginstrumentenfabriek
Telefoon 05130-22652

Een nieuw tijdschrift

Christen-democratische gemeente- en provinciebladen gaan samen

Eerder dan we zelf hadden durven hopen, kunnen wij u het goede nieuws brengen dat „Gemeente & Gewest” (KVP), „De Magistratuur” (ARP) en „Gemeentebeleid” (CHU) binnenkort zullen samensmelten. In januari 1977 zal het eerste nummer verschijnen van een nieuw, gecombineerd maandblad voor christen-democratische gemeente- en provinciebestuurders (en voor ieder ander die betrokken is bij de lokale en regionale politiek).

Wij zijn er zeker van dat het de lezers van de huidige drie tijdschriften, die sinds tientallen jaren vooral in de eigen kring een belangrijke functie hebben vervuld, gemakkelijker zal vallen afscheid te nemen van hun lijfblad nu daarvoor letterlijk en figuurlijk een grotere eenheid in de plaats treedt. Per slot van rekening heeft het christen-democratisch eenheidsstreven in de afgelopen jaren het sterkst wortel geschoten „aan de basis”, en niet het minst onder de lokale en regionale bestuurders! De integratie van KVP, ARP en CHU heeft het eerst en het meest sprekend gestalte gekregen door de vorming van CDA-fracties in honderden gemeenteraden en in bijna alle provincies.

GEEN BELETSEL

Deze ontwikkeling moest wel leiden tot samenvoeging van de drie tijdschriften. Nu KVP, ARP en CHU definitief hebben besloten de komende verkiezingen voor de Tweede Kamer in te gaan met één CDA-lijst, is er geen enkel beletsel meer om de fusie van de drie maandbladen met spoed te verwezenlijken. Spoed was trouwens geboden om ook via het ene tijdschrift beter te kunnen inspelen op de gemeenteraads- en statenverkiezingen in 1978.

Om deze redenen hebben de uitgevers van „Gemeente & Gewest”, „De Magistratuur” en „Gemeentebeleid”, de redacties gehoord, besloten tot samenvoeging van de drie tijdschriften per 1 januari a.s. De voorbereidingen voor het samengaan zijn inmiddels in volle gang. Ongetwijfeld zal de redactie van het nieuwe blad, die deze maand wordt benoemd, u binnenkort nader inlichten over de opzet die haar voor ogen staat. Wij menen te kunnen volstaan met enkele aanduidingen, allereerst wat betreft de functies die het nieuwe tijdschrift zijn toebedacht: - dienstverlening aan de betrokken be-

stuurders door middel van opiniërende en informatieve bijdragen op alle gebieden die voor hen van belang zijn; - mede richting geven aan de verdere ontwikkeling van de christen-democratische lokale en regionale politiek; - de band tussen de CDA-bestuurders op de verschillende niveaus en in de verschillende streken versterken door uitwisseling van inzichten en ervaringen te bevorderen en door als discussiepodium te fungeren; - informatie te bieden over en verslag te doen van hetgeen zich in de bestuurdersverenigingen van de CDA-partijen en in andere CDA-verbanden afspeelt, voor zover dat relevant is voor de bestuurders. Vanzelfsprekend biedt de samenvoeging van drie tijdschriften meer mogelijkheden. Samen kunnen we beschikken over een bijzonder groot potentieel aan bekwaame medewerkers. Daarom kunnen aan de inhoud van het nieuwe blad hoge eisen worden gesteld. Tegelijkertijd ontstaat de mogelijkheid om het tijdschrift uit te geven in een aantrekkelijker vorm en om (nog) meer zorg te besteden aan de leesbaarheid. Zowel kwalitatief als qua omvang en

CDAktueel

FETEN EN MENINGEN

CHRISTEN DEMOCRATISCH APPEL

vormgeving zult u als abonnee bij wijze van spreken voor hetzelfde geld een blad ontvangen dat (nog) meer voldoet dan elk van de drie huidige tijdschriften afzonderlijk. En de leden van het AR-verband en de CH-vereniging van gemeente- en provinciebestuurders (de KVP kent zo'n organisatie niet) zullen als vanouds hun verenigingsnieuws aantreffen in de kolommen van het nieuwe blad. Kortom, voor u als abonnee zal de fusie alleen maar winstpunten opleveren.

Wij hopen dat de samenvoeging van de drie tijdschriften spoedig kan worden gevolgd door de oprichting van één CDA-bestuurdersvereniging, waaraan wij het uitgeven van het nieuwe tijdschrift dan graag zullen overdragen.

mr Sj. H. Scheenstra, voorzitter van de vereniging van CH-leden van gemeente- en provinciebesturen

mr W. R. van der Sluis, voorzitter van het Verband van verenigingen van AR-gemeente- en provinciebestuurders
dr G. H. Veringa, voorzitter van het Centrum voor Staatkundige Vorming.

CDA van basis en top

AFTELSOMMETJE

„Wanneer het CDA straks niet meer blijkt te zijn dan een politiek tehuis van mensen die een aftelsommetje maken en Wiegels en Den Uyl doorstrepen ten gunste van het veilig gewaande midden, heeft het CDA als christelijk-politieke vernieuwingsbeweging gefaald”. (De Tijd).

NIEUWE ZUIGKRACHT

„Het CDA beoogt de confessionele krachten samen te ballen en al doende te proberen zijn idealisme tot nieuwe zuigkracht om te vormen voor verlorenen, zoekenden en nieuwe kiezers”. (Nieuwsblad v.h. Zuiden).

EEN MIDDEL

„Kan dat nou wel van het CDA een christelijke partij maken?” vroeg het Vrije Volk aan Aantjes. Aantjes: „Als een berg zie ik er tegen op. Maar je moet het doel overeind houden. Ik heb de ARP als een middel gezien en zo zie ik het CDA als een middel. Voor mij is van meer belang wat de KVP en CHU daar van vinden dan de AR”.

TE LAAT

De Groninger CDA-Statensfractie is furieus op het college van G.S. dat belangrijke beleidsnota's zo laat ter behandeling geeft. De fractie heeft GS nu laten weten voortaan alle stukken die later dan een week vóór de commissie-vergaderingen binnen komen, terzijde te zullen leggen.

ONDEMOCRATISCH

De gemeenteraad is thans het meest ondemocratisch instituut in heel Leiden, zei J. Bosch op een ledenvergadering van het Leidse CDA-verband. „Door het program-college is een groot deel van de raadsleden buiten spel gezet. De besluiten worden tevoren al in de fractievergaderingen van de PvdA genomen”.

GEEN TRIOMFALISME

Volgens „De Stem” (Breda) wordt beslissend in hoeverre het CDA er in slaagt de evangelische inspiratie gestalte te geven in de christelijke politiek die het voorstaat. Het triomfalisme van de macht van het getal, zegt De Stem, kan nooit de goede drijfveer zijn.

NIET ALLEEN POLITIE

Minister Van Agt in Middelbeers: „Het is fout criminaliteit alleen door middel van de politie uit de wereld te willen helpen. Er dient iets te gebeuren aan maatschappelijke factoren die tot criminaliteit kunnen leiden: slechte huisvesting, werkloosheid en verveling. Maar het is evenzeer fout alle ingrijpen van de politie van de hand te wijzen”.

OOK ONDERHANDELAAR

Een lijsttrekker moet niet alleen een kop op de TV wezen, maar ook onderhandelaar aan de tafel van hare majesteits politieke gespreksleider, zegt Jan Joost Lindner in De Volkskrant. Wie de reclamemanager overtrekt, aldus Jan Joost, wint misschien wel zetels, maar loopt een goede kans bij de formatie slechter uit te komen.

BINDEND ELEMENT?

Het Nieuwsblad van het Noorden: „Christen Democratisch Appèl is voorlopig alleen nog maar een zeer fraaie naam voor een politiek gebeuren waarvan het op dit moment nog maar de vraag is, of het inderdaad het bindend element voor het christelijk kiezersvolk zal kunnen worden of dat de grote verscheuring er door wordt geïntroduceerd”.

VROUWEN VRAGEN

„Het zal mij persoonlijk voldoening schenken als ik een vrouw bovenaan de lijst kan plaatsen”. Dit antwoordt de Brabantse commissaris der Koningin, J. van der Harten, de CDA-commissie „Vrouw en Partij”. Deze commissie had de commissaris laten weten graag een vrouw op een burgemeestersstoel te zien. Overigens heeft deze commissie ook een minister voor emancipatie-zaken op haar wenslijstje staan.

DENK AAN DE 33

Dagblad Trouw: „Het zou, in de eerste plaats voor het CDA zelf, goed zijn als de christen-democraten zich bij gelegenheid nog eens zouden verdiepen in de motieven die de 33 (van de 228 op de AR-partijraad) tot hun afwijzende houding (tegenover de éne lijst) hebben gebracht”.

OVERZICHTELIJKER

NRC-Handelsblad: „Met de geboorte van het CDA is het ingewikkelde patroon van de Nederlandse politieke verhoudingen overzichtelijker geworden. In hoeverre de kiezer straks van de partijvernieuwing en de duidelijkheid zal kunnen genieten zal in de komende verkiezingscampagne nog moeten blijken”.

VERLAKKERIJ

In Zaanstad kunnen voortaan ook 18-jarigen zich als woningzoekenden laten inschrijven. „Verlakkerij” vond het CDA-raadslid G. v. d. Laan. Nu wordt z.i. bij jongeren de indruk gewekt dat ze recht hebben op woonruimte, terwijl we daar eigenlijk niet eens over beschikken.

TOCH MAAR SPREKEN?

Staatssecretaris Van Hulten (PPR) in gesprek met weekblad De Tijd (10 sept.): „De opzet van '73 (om het front van christen-democraten te breken) is mislukt. Het CDA komt er toch, al zie je bij Aantjes nog wat stuiptrekkingen. Als je dit bedenkt vraag ik me af of de komst van de CHU in het CDA voldoende basis is om het gesprek over kabinetsvorming niet aan te gaan”.

UIL IN HUIS

De alarm-installatie, welke het CDA-kamerlid mej. D. Cornelissen in haar nieuwe bungalow bij Boxmeer liet aanbrengen, meldde de politie onraad. Het Kamerlid was toen, voor deelname aan het abortus-debat, in 's lands vergaderzaal. Politie-onderzoek wees uit dat een uil zich door de schoorsteen van de open haard binnen had gedrongen.

OOK IN ZEELAND

Tijdens een zeer drukbezochte vergadering heeft het Zeeuwse CDA-verband officieel zijn beslag gekregen. „Wij willen wel met anderen aan de provincie-kar trekken, maar we wensen niet te lopen achter een kar die niet nadrukkelijk mede de onze is. Voor ons geen bijwagenvaart” zei bij deze gelegenheid drs H. Evendijk. Ook prof. Steenkamp was bij de oprichting aanwezig.

STEM VAN JONGERE

Uit een brief aan onze redactie: „Ik zou ieder die daarmee te maken heeft willen adviseren: richt u bij de verkiezingen ook met name op die groep, vaak jonge, kiezers, die door onwetendheid vaak afgeschrokken worden door de C in CDA. Na verkregen inzicht zullen ze wellicht, evenals ik, van harte CDA stemmen”.

Vredesgedachten op eerste vergadering van Kampense CDA

door G. J. Brinkman

Ook Kampen heeft nu zijn CDA. Er moeten nog wel wat organisatorische handgrepen worden verricht, maar het CDA-in- oprichting trad bij het begin van de Vredesweek toch al met een goedbezochte samenkomst in De Stadsherberg voor het Kampense voetlicht. Een CDA-werkgroep strikte vijf landelijk bekende sprekers en verspreide tevoren een aantal stellingen en uitspraken over de vredesproblematiek.

Kampen is geen stad waar je zo maar- es luchthartig op bezoek gaat. Ze ligt wat be- zijden de grote autowegen en zelfs wie er, na een overstapje, per trein aankomt, voelt nog enige aarzeling om verder te gaan. Een lange, smalle brug scheidt station en stad. Voetgangers, fietsers, vrachtverkeer en au- to's worden, door stoplichten begeleid, slechts bedachtzaam tot de middeleeuwse veste toegelaten. Het uitzicht op wallen en poorten, hoogopgaande kerkruizen en verrukkelijke patriciërshuizen kan trou- wens nergens boeiender zijn dan vanaf de overkantse IJsseloever. Het gave witte ge- bouw, precies tegenover de brug, laat zich echter op afstand al als De Stadsherberg herkennen. Die ontdekking helpt je dan al gauw over schroom en brug heen.

DAVID EN GOLIATH

„Heeft het verhaal van David en Goliath bij de huidige situatie op het gebied van de wapenning nog enige betekenis voor u?” De eerste vraag waarop forum en be- zoekers een antwoord zochten. Aange- kondigd was, dat eerst vier korte lei- dingen zouden worden gehouden en het forum daarna met de bezoekers in gesprek zou gaan. Nu er, door de goede zorgen van de werkgroep, al elf gestencilde vragen op elk tafeltje lagen, werden de deskundige sprekers daar maar rechtstreeks op los gela- ten. Aangemoedigd met een kwinkslag door de voorzitter, prof. dr G. Th. Rothui- zen. „Hoe ernstiger het onderwerp, hoe meer grapjes” zei de Kamper hoogleraar, „anders is het niet uit te houden”. Het verband tussen het adembenemende wapeningsprobleem en de steen- slingerende David, die in zijn eenvoud de zwaar-geharnaste Goliath versloeg, leek aanvankelijk niet zo duidelijk. Zo zou je,

overwoog ik, bij een bespreking van Zeeuwse waterkeringsplannen ook bij maten en materiaal van de Arke Noachs terecht kunnen komen. Maar reeds in de landelijke Vredeskrant was naar het bijbel- verhaal uit Samuel 1 verwezen. Op een wijze welke de gereformeerde politieke jeugdstudieclub te Kampen niet helemaal zinde. Ook van die, van de Vredeskrant afwijkende visie, vond de bezoeker een ge- drukte weergave op tafel.

„David is niet principieel tegen een harnas; hij heeft er alleen niet mee kunnen oefenen” stond er in het GJPC-geschrift. Ook prof. Rothuizen vond dat aan het bijbel- verhaal geen vals dilemma: „vertrouwen op de Heer óf wapenning” mag worden ontleend. De wetenschappelijk me- dewerker aan het Polemologisch Instituut te Groningen, H. de Lange, kon in dit ver- band met het Goliathverhaal blijkbaar wat moeilijk uit de voeten, maar drs L. J. Hoge- brink, stafmedewerker van de hervormde synode, zag er toch wel ter lering in dat Goliath ten onrechte op geweld vertrouw- de. De defensiedeskundige voor de KVP, het Tweede Kamerlid J. van Elzen, vond dat het bijbelverhaal de christen aanspoort zich op keuze en gebruik van wapens te bezin- nen. Davids kiezelsteen was als nieuw wapen zeer trefzeker.

MILITAIRISME

Onder „militairisme” bleek niet iedereen hetzelfde te verstaan. De (afwezige) mr S. Rozemond, adjunct-directeur van het Ne- derlands Instituut voor vredesvraagstuk- ken, had schriftelijk de volgende omschrij- ving overgelegd: „van militairisme kan worden gesproken als het leger buiten zijn boekje gaat”. Maar anderen waar- schuwden „militaristisch denken” niet speciaal aan militairen toe te schrijven. Het ontstaat als het gebruik van geweld als iets vanzelfsprekends wordt aanvaard. Naar mijn oordeel, aldus Van Elzen, hebben de IJslanders, die praktisch niet-over strijd- krachten beschikken, zich in de kabeljauw- oorlog, zuiver militaristisch gedragen. Daarentegen ken ik geen pacifistischer volk dan Israël, hoezeer het gedwongen is voor zijn bestaan te vechten. Het Internationale instituut voor vredes- onderzoek in Stockholm laat zich somber

uit over het gevaar voor een nieuwe we- reldoorlog. Hoe denkt u daar over? luidde een volgende vraag. Van Elzen zei niet in een gewapend conflict te geloven. Het wes- ten gedraagt zich, niet zozeer uit idealisti- sche als wel uit financiële overwegingen, niet uitdagend. Rusland evenmin, al zei de KVP-deskundige zich wel bezorgd af te vragen waarom de Sovjet-Unie zijn vloot zoveel sterker uitbreidt dan voor het behoud van eigen positie nodig is. Hoge- brink was somber omdat men zich niet ver- zet tegen de gedachte dat een nieuwe oorlog niet te keren zou zijn. De Lange zei dat voor een behoud van de wereldvrede ook training van de grote politici nodig is.

ROL VAKBEWEGING

Er kwam wat meer spanning in het vra- gen-antwoordspel toen geopperd werd dat de vakbeweging in het kader van de veilig- heidsproblematiek een rol zou hebben te vervullen. Van Elzen bleek daar niets voor te voelen. De vakbeweging gaat langza- merhand het hele land regeren, vond hij. Natuurlijk is het belangrijk dat ook de vak- beweging over het veiligheidsprobleem helpt mee denken. Zoals alle Nederlanders dat behoren te doen. Maar een eigen stand- punt en een eigen rol? Van Elzen vond het maar griezelig. „En een theologische school dan?” informeerde prof. Rothuizen met een open blik op de vele studenten in de zaal. Maar dat vond Van Elzen iets heel anders. De Lange zou het onjuist vinden als de vakbeweging op de stoel van Den Uyl ging zitten, maar dat zij zich met veilig- heidspolitiek bezig houdt, leek hem van- zelfsprekend. Al was het maar in verband met de werkgelegenheid. Hogebrink merkte op dat de vakbeweging inzake de levering van Starfighters maar een trieste rol heeft gespeeld. Maar zij heeft z.i. in ieder geval meer dan een materiële taak. Binnen het hele militair-industriële com- plex, zou zij z.i. best een eigen taak kunnen vervullen. Dat de arbeiders daarin een eigen oordeel hebben leek ook Van Elzen vanzelfsprekend. Maar de vakbeweging als zodanig? „Is er geen vakbeweging in de zaal” animeerde Rothuizen. Toen meldde zich een spreker die zei voor de vakbewe- ging hier geen eigen taak te zien. Wat zou ze kunnen doen? De vakbeweging verte-

CDAktueel

FEITEN EN MENINGEN

CHRISTEN DEMOCRATISCH APPEL

genwoordigt een groepsbelang, het leger gaat het om de verdediging van nationale belangen.

Tussendoor bleek Van Elzen erg ontstemd dat in de, overigens goede Vredeskrant, zo onevenredig grote plaats aan het Zuid- afrikaanse probleem werd gegeven. Dat moet volgende keer met minder selectieve verontwaardiging geredigeerd worden, zei hij.

WELKE VIJAND?

De overgelegde vraag wie de vijand is, waartegen wij ons moeten wapenen kreeg ook van de zaal uit een minder strategisch antwoord dan bij zulk een discussie kon worden verwacht. Zelfs de defensie- deskundige Van Elzen zei dat de mens zijn eigen vijand is. We kunnen onze mede- mens tot vijand maken. Onze denkbelden zijn onze vijanden, vond ook De Lange. We hebben de neiging te snel in termen van geweldadigheid te denken en zijn niet in staat gebleken de maatschappelijke ont- wikkelingen bij te houden. Tegenover de voortdurende wapeningswedloop waren we onmachtig het over een andere boeg te gooien. Ons eigen streven naar veiligheid, vulde Hogebrink aan, is tot het grootste gevaar voor onze veiligheid ge- worden. „Om de stad (Vietnam) te behou- den hebben we haar moeten vernietigen”. Naarmate we banger zijn dat het toch op oorlog en bezetting moet uitlopen, moeten we onze geestelijke weerbaarheid daartegen verhogen, hield prof. Rothuizen tenslotte de aanwezigen voor. Ook Van Elzen had gezegd dat een vijand er niet aan begint een land te bezetten als de hele be- volking dat niet wil. Zo'n bezetting kost dan veel te veel. Het gevaar is niet dat we te zwakke wapens zouden hebben om bezet- ting tegen te houden, maar dat we als volk te weinig weerbaar zijn. „Wat kan mij het schelen”. Een land dat teveel voor wapens uitgeeft maar ondertussen maatschappelijk onrecht duldt en de massa in krotten laat wonen is tegen een vijand weerloos.

Er zullen in de loop der eeuwen wel eens mensen met minder diepzinnige gedachten 's avonds laat uit de Kamper Stadsherberg huiswaarts zijn gekeerd, dan na deze eerste samenkomst van het CDA-in-oprichting.

In memoriam mevrouw Th. A. Pollema-Tromp

Zeer plotseling is zij heengegaan. Zij was de vrouw van Mr. Dr. R. Pollema, jarenlang lid van de Eerste Kamer voor Friesland. Beide waren in hart en nieren Friezen. Pollema had verlamde handen en was vol- maakt hulpeloos zonder zijn vrouw. Zo- doende kwam zij altijd mee naar Den Haag voor de Eerste-kamervergaderingen, was zij goed op de hoogte van het gebeuren en had een levendige belangstelling. Het aantal kranten dat zij na zijn dood las getuigde daarvan. Pollema liet nooit na de afkomst van de Unie via de Fries- Christelijk Historischen te benadrukken, zijn vrouw was ook daarin zijn evenbeeld. Hoevelen heeft hij ook onderwezen, het was het eerste wat de fractie-medewerker, de heer De Swart zei, toen hij hoorde van haar heengaan. „Ik heb nog les gehad van de heer Pollema in staatsinrichting en me- vrouw bracht hem altijd!”. Zodoende kende iedereen haar. Pas na zijn heengaan in 1965 kwam zij

Gespreksavond CDA-Den Haag

Het CDA-Den Haag belegt op woensdag- avond 10 november om 8 uur een openbare gespreksavond in een zaal van het Bel Air-hotel aan de Johan de Wittlaan te Den Haag. Er is, aan de vooravond van de be- handeling van de begroting door de Haagse gemeenteraad, gelegenheid om met de leden van de CDA-gemeenteraadsfractie van gedachten te wisselen over plaatselijke problemen.

terug in de maatschappij, ging zij haar oude vriendinnen weer zien en genoot ze van alles wat er te genieten viel. Je had altijd het gevoel: ze moet zoveel inhalen, want toen Pollema leefde, was zij volmaakt gebonden aan zijn program, aan zijn werk en de inde- ling van zijn tijd. Altijd blijmoedig en opgewekt ging zij haar gang, nooit enig beklag over wat ze tekort kwam, het was alsof ze het niet voelde. Maar toen hij was heengegaan bleek toch de grote drang naar meedoen met velerlei weer boven te komen. Als ik bij haar kwam moest ik haar met grote nauwkeurigheid vertellen hoe het ging in de Unie. In het begin ontbrak zij nooit op de jaarvergadering, kwam er zon-

der hem, net als ze er met hem kwam. Dat Dr. R. J. H. Kruisinga in de Tweede Kamer fractievoorzitter was vond ze vanzelfspre- kend; een Fries kan dat het beste zei ze zeer chauvinistisch. Dr. K. de Vries volgde haar man op in de Eerste Kamer, dat was voor haar een van- zelfsprekende zaak. Soms kon ze het niet meer volgen; ik begrijp het niet meer, dat doen de Friezen anders, en anders was altijd beter in haar ogen. Nalezende wat er over het ontstaan van de C.H.U. geschreven is in het boekje 50 jaar C.H.U. komen we tegen dat de tot- standkoming vertraagd is door de Friezen. Het heeft van 1903-1908 geduurd voordat dat geklaard was. Hoedemaker, de grond-

legger der Fries Christelijk Historischen, had oog voor een open Unie.

Een Christelijk-politieke organisatie als de C.H.U. heeft zowel een regent als Lohman als ook een profeet als Hoedemaker nodig. Het eigene van de C.H.U. bestaat juist in de spanningsvolle eenheid van deze beide elementen, zegt van Niftrik in „50 jaar C.H.U.”

Ik kan hier natuurlijk niet verder op door- gaan, maar het is merkwaardig te constate- ren hoe de Heer en Mevrouw Pollema samen deze gedachten tot uitdrukking hebben gebracht.

Zij is nu heengegaan in alle rust.

Wij zullen haar missen als een oudere waarmee te praten viel als ware het een jongere.

Nu rust zij naast haar man in Ypecolsga bij Woudsend. De Unie is dankbaar voor hen beiden jegens God die het haar gaf zolang voor hem te kunnen zorgen en daarna nog zó haar vleugels te kunnen uitslaan.

C. W. I. Wttewaal van Stoetwegen

Nevenfuncties leden CHU-Tweede Kamerfractie

De nevenfuncties van de CHU-Tweede- Kamerleden zijn
Dr. R. J. H. Kruisinga: voorzitter Centrale Raad van de Kinderuitzending, voorzitter Nederlandse equipé Europese Unie van Christen-Democraten, bestuurslid van de Nederlandse Vereniging voor Gerontologie.
Drs. A. D. W. Tilanus: bestuurslid van Pa- pefonds, Den Haag, commissaris van NIBA-Grintmy (gehonoreerd).
Drs. D. F. van der Mei: voorzitter van de raas van bestuur van de Stichting Neder- landse Particuliere Rijnvaartcentrale (ge- honoreerd), commissaris van Ubo (verze- keringsmaatschappij) (gehonoreerd), lid Commissie Varende Gemeente van de Ne-

derlandse Hervormde Kerk, lid van bestuur van de Nederlandse Hervormde Internaten voor Schipperskinderen.
H. Wisselink: wethouder Gemeente Bath- men (gehonoreerd), voorzitter Landelijke Rijvereniging Bathmen en Omstreken, voorzitter Voorbereidende Ruilverkave- lingscommissie Bathmen (presentiegeld), lid onderwijsorgaan provincie Overijssel (presentiegeld).

T. Tolman: vice-voorzitter CBTB (presen- tiegeld), voorzitter Friese CBTB (presen- tiegeld), bestuurslid Landbouwschap, be- stuurslid NCRV, voorzitter Waterschap De Stellingwerven (gehonoreerd), commissaris OBF (presentiegeld).

Drs. G. van Leijenhorst: voorzitter Christe- lijke Bond van Ondernemers in de Binnen- vaart (presentiegeld), voorzitter Federatie van Schippersorganisaties, lid raad van be- stuur van de Stichting Nederlandse Particu- liere Rijnvaartcentrale (presentiegeld), lid bestuur Hervormde Internaten voor Schip- perskinderen, lid bestuur Stichting Water- transport, lid raad van beheer Protestants Christelijke Besturenraad, lid Af- delingsraad Protestants Christelijk Onder- wijs KBO, lid raad van beheer Unie School en Evangelie, bestuurslid van enige christe- lijke scholen, lid Bouw- en Restauratie- commissie Nederlandse Hervormde Kerk, lid bestuur Christelijke Blindenbibliotheek.

Ontspanning?

door: mr. G. J. van Hattum

In het partijblad van de communistische partij van de Sowjet-Unie, Prawda, werd op 24 september jl. onder de titel „Ontspanning en Klassenstrijd”, een artikel gepubliceerd van de hand van professor Dr. Joeri Andrejewitsj Krasin.

Het feit dat de taakvervulling van Sowjetdagbladen geheel op het terrein van de volksoopvoeding is gelegen, verleent aan een artikel als dat van prof. Krasin rechtstreeks het hoogst denkbare gezag dat daaraan in de Sowjet-Unie kan worden toegeschreven. Een typisch beleidsontwerp als ontspanning, waarmee de opperste leiding van het land, het uit 16 leden bestaande politieke bureau, zich wellicht dagelijks en met uitsluiting van ieder ander bezigt houdt, kan slechts onder nauwlettend toezicht van die leiding en zeker niet door de eerste de beste worden beschreven. Een beschouwing aan een zo actueel thema gewijd, heeft niet alleen de goedkeuring van de partijleiding verworven, zij geeft bovendien in alle opzichten getrouwelijk de bestaande opvattingen van de leiding weer.

Ook is professor Krasin niet de eerste de beste. In de loop der jaren verzorgde hij een groot aantal bijdragen, o.a. aan het Sowjet-maandblad voor filosofische vraagstukken waarvan hier b.v. die over „Vreedzame coëxistentie en Kapitalistische tegenstellingen”, alsook „De dialectiek van het revolutionaire proces”, beide uit de zestiger jaren, mogen worden vermeld.

Wanneer, zoals thans het geval is, de jongste publicatie van Krasin speciaal aan ontspanning is gewijd, dan is hier geen toeval in het spel. Over een achttal maanden immers zullen te Belgrado mogelijk besprekingen aanvangen ter voorbereiding van een conferentie - eventueel in oktober 1977 - die de resultaten welke tot dan met

de Slotact van Helsinki werden geboekt, in ogenschouw zal moeten nemen.

Met de totstandkoming op 1 augustus 1975 van die Slotact, geen verdrag maar een plechtige politieke verklaring waarin de deelnemende staten uiting gaven aan hun stellige voornemen om een aantal besluiten uit te voeren, leek een basis te zijn gelegd waarop het bereiken van althans een begin van ontspanning in de betrekkingen tussen Oost en West mogelijk moest worden geacht. Op een conferentie twee jaar later aan dit onderwerp te wijden, zullen de aanwezige landen mogelijk de neiging vertonen de praktijk aan de theorie te willen meten. Nu er echter, na ruim een jaar ervaring met „ontspanning Helsinki-stijl”, van meerdere kanten wordt gehoord dat de verwachtingen in dit opzicht verre van bevredigd werden, kan de Sowjet-Unie niet anders dan met een zekere bezorgdheid een dergelijke conferentie tegemoet zien. Het tijdstip waarop Krasin's artikel kon verschijnen is dan ook bewust gekozen: niet te vroeg, zo halverwege de toetsingsconferentie, en evenmin te laat want wie blijft zwijgen verliest zijn plaats in het debat.

GEEN DOEKJES

Krasin en degenen die zijn pen besturen vinden er geen doekjes om: slechts de uitleg welke de Sowjet-Unie aan het begrip ontspanning wenst te geven, is voor dat land aanvaardbaar. Elke afwijkende visie wordt resoluut van de hand gewezen. Tot een andere gevolgtrekking kan men bij lezing van Krasin's betoog niet komen.

„Détente”, zo schrijft hij, „vormt een bevestigingsproces van de beginselen van vreedzame coëxistentie in de betrekkingen tussen staten met verschillende sociale systemen”. Daar de bekende Sowjet-doctrine

der zg. „vreedzame coëxistentie in hoofdzaak neerkomt op wat in de communistisch geregeerde landen de „onverminderd voortgezette en verhevigde ideologische strijd” pleegt te worden genoemd, behoeft men omtrent een dergelijke ontspanning in het land wegens al te grote verwachtingen te koesteren. Krasin is dan ook volledig consequent als hij zijn betoog op dit onderdeel vervolgt met de mededeling, dat de „socialistische landen” niet tot ideologische ontwapening zullen overgaan. „De Sowjet-Unie”, aldus Krasin, „verwerpt categorisch alle pogingen om het land wegens, of een orde van zaken, op te dringen die in strijd zijn met de normen van socialistische legaliteit en democratie”.

Uit deze woorden blijkt dat het de Sowjet-normen zijn die voor ontspanning bepalend zijn. Dit zijn weinig bemoedigende woorden, ook al omdat die „normen” in de communistische praktijk hebben getoond een ongeëvenaarde elasticiteit te bezitten.

GEEN HOUVAST

Ook een andere bij Krasin aangetroffen definitie van détente, waarin hij deze beschrijft als een „strategische koers van de buitenlandse politiek van het socialisme”, kan de Westelijke beschouwer geen houvast bieden. Wel heeft die buitenlandse politiek, volgens de auteur, tot doel „het veiligstellen van een duurzame wereldvrede”, maar de Sowjet-geleerde vervolgt in één adem „dat zulks niet met de revolutionaire strijd, om een einde te maken een klasse- en nationale onderdrukking en om sociale vooruitgang te verwerven, in tegenspraak is”. Elders in zijn betoog schrijft Krasin, dat „détente gunstige extreme voorwaarden voor de klassen- en nationale strijd, voor democratische en socialistische

hervormingsbewegingen in de kapitalistische landen schiept”.

Daar de schrijver aldus, en op niet mis te verstane wijze, ook de situatie in Nederland en andere Westelijke democratisch geregeerde landen mede op het oog heeft, rijst bij de lezer onwillekeurig de vraag of ontspanning, vanuit deze gezichtshoek gepresenteerd, de moeite van het nastreven wel waard is. In geen geval kan het hem dan nog verbazen dat Krasin, onder de geschetste omstandigheden, „de vreedzame opbouw van socialisme en communisme” tot de allerbelangrijkste van de door ontspanning geboden mogelijkheden weet te verheffen.

Binnen het bestek van deze kanttekeningen is het niet mogelijk Krasin's betoog tot in details te analyseren. Mogelijk kan daarop in een volgend artikel worden teruggekomen. Voor de kern van hetgeen hij ons echter te zeggen heeft, is het bovenstaande voldoende.

Op het terrein van de ontspanning tussen Oost en West is de Sowjet-Unie niet tot enige, wezenlijke tegemoetkoming bereid. Tegenover ontspanning op Sowjetvoorwaarden alleen, staat Moskou zonder voorbehoud positief. Al het overige wordt zonder meer geweigerd. Het belang van Krasin's artikel is gelegen in de bedoeling van Moskou dat men deze conclusies in het Westen trekken zal. Een weinig geruststellend uitgangspunt voor een voort te zetten dialoog tussen Oost en West. Als men al van een dialoog spreken mag.

Mr. G. J. van Hattum.

(Mr. G. J. van Hattum, lid van een der commissies op het gebied van de internationale politiek van de Lohmanstichting, is sous-chef directie Europa van het departement van buitenlandse zaken).

Geen Partijvernieuwing, wel mentaliteitsvernieuwing

Wilt u verantwoord stemmen, kom dan 30 en 31 oktober naar de CHJO-conferentie over programvergelijking!

De zin „geen partijvernieuwing, wel mentaliteitsverandering” uitgesproken tijdens de discussie van de studiedag van de Centrale van CHU-vrouwen op 6 oktober te Utrecht, typeert inhoud en verloop van deze dag. Hiermede werd de lijn doorgetrokken van het openingswoord van mevrouw mr. E. A. Haars met de bijbellezing van een gedeelte uit Jacobus 2 - zolang uw geloof zonder werken is - : Het samenwerken, het samenmedragen aan de verantwoordelijkheid die wij kennen hebben. De christenen uit de verschillende kerken gaan samenwerken en samendenken om het politieke leven verder te brengen. De centrale van CHU-vrouwen belegt al jarenlang studie-dagen; dit werk is thans overgenomen door de stichting Kader- en Vormingswerk van de CHU samenwerkend in CDA verband.

Mevrouw mr. E. A. Haars, voorgedragen voor hoge plaats op kandidatenlijst voor Tweede-Kamerverkiezingen.

INLEIDING

Mevrouw H. Tegelaar-Boonacker hield een inleiding over „Politieke partijen en kabinetsformatie”. Met grote stappen werd op duidelijke wijze door de geschiedenis van de politiek gewandeld. Als uitgangspunt werd gesteld: „Iedere Nederlander heeft het liefst zijn eigen partij”. Uit dit feit blijkt duidelijk dat de invloed van de gewone kiezer tot uiting moet komen in de samenstelling van parlement en regering. Partijvorming is dan noodzakelijk, waarbij de kiezer invloed moet hebben op de partij. De politieke partij moet een duidelijk uitgangspunt hebben. Tegenwoordig spreken we van program. Hier moet instaan wat de partij wil en niet wil, en wel zodanig dat deze zich onderscheidt van andere partijen, niet alleen wat betreft het beginsel, maar ook praktisch - een zakelijk program.

VERNIEUWING

In de jaren '60-'65 bestond er de roep om politieke vernieuwing. Volgens prof. H. Daalder is er tussen 1964 en 1974 veel gebeurd. Via lijdelijkheid in de politiek is er

een politisering opgetreden. Als oorzaak is hiervoor onder meer aan te wijzen een kritischer maatschappij visie. De regentmentaliteit is verdwenen, de gezagsaantasting, de t.v. brengt gezagsdragers als gewone mensen in de huiskamer. De openbaarheid is groter geworden, de binding aan de traditionele politieke partijen is afgenomen. Actiegroepen ontstaan en vinden veelal succes bij politici, de oude kanalen worden minder gebruikt. Het kamerlidmaatschap is een full time baan geworden. De polarisatie neemt toe (Programcolleges).

CDA

Het tot stand komen van het CDA is de belangrijkste politieke vernieuwing geweest. De driedeling in de politiek komt

daardoor duidelijk naar voren. De partijen voor vrijheid, gelijkheid en broederschap, zoals in 1967 bepleit door prof. dr. G. Kuypers bepalen het politieke krachtenveld. Door het CDA moet vooral de broederschap en saamhorigheid uitgewerkt worden. Dit pretendeert nogal wat, maar we moeten er steeds mee bezig zijn. Het CDA zal moeten hameren op offers voor de toekomst.

STRATEGIE CDA

De kernpunten zullen duidelijk naar voren moeten komen. Bij het CDA zal er openheid en stabiliteit in het beleid moeten zijn. Geen polarisatie, maar verzoenende politiek. Verantwoordelijkheid, rentmeesterschap, vertrouwen, solidariteit. Binnen de partij moet er eensgezindheid zijn en het program moet doorkomen.

STELLINGEN

In discussiegroepen werd gesproken naar aanleiding van vragen en stellingen opgesteld door dr. E. Bleumink. Deze luiden als volgt:

1. Ons veel-partijstelsel werkt de onduidelijkheid in de hand en leidt tot schijn-democratie. De kiesdrempel van 4% zou derhalve het functioneren van de partijdemocratie sterk kunnen verbeteren.
2. Het enige positieve resultaat van 15 jaar partijvernieuwing is het ontstaan van het CDA. Dit resultaat kan alleen in blijvende winst worden omgezet, wanneer het CDA duidelijker dan tot nu toe politiek stelling neemt en haar eigen identiteit scherper omlijnt.
3. Stembusakkoorden, afspraken vooraf en uitspraken over mogelijke regeringscoalities sluiten de invloed van de kiezer uit en dienen daarom te worden afgewezen.
4. Het uitkomen van het CDA met één lijst maakt, op grond van partijpolitieke overwegingen, het bestaan van aparte partijorganen van ARP, CHU en KVP overbodig.

DISCUSSIE

1ste stelling: Over het instellen van een

kiesdrempel werd verschillend gedacht. Vier procent's drempel is in ieder geval te hoog. Bij het eventueel instellen van een kiesdrempel moet er een soepele regeling zijn voor de partijen die al in de Kamer zitten. Wel was er grote eenstemmigheid over het feit dat getracht moet worden afsplitsingen van enkelingen tegen te gaan, hoewel dit eigenlijk een kwestie van goed fatsoen is. Eenlingen en kleine partijen kunnen nauwelijks invloed uitoefenen.

2de stelling: Als CDA positieve benadering nodig. Offers voor de toekomst duidelijk invullen, hierdoor zullen we herkenbaar kunnen zijn.

3de stelling: Geen afspraken vooraf. Mogelijkheid tot intentieverklaring op basis van wederkerigheid mag er zijn, maar dan moet aan de kiezers heel goed duidelijk gemaakt worden wat een intentieverklaring is. We moeten ons niet de vraag stellen: „Met wie ga je regeren” maar: „Wie gaat er straks met ons regeren”.

4de stelling: Samen met KVP en ARP moet er iets nieuws opgebouwd worden, zodat het in de lijn der verwachtingen ligt dat de bestaande partijen over een aantal jaren zullen zijn verdwenen. Hiervoor moet een groei-model naar het CDA zijn.

TWEDE-KAMER-VERKIEZINGEN

Unaniem werd besloten mevrouw mr. E. A. Haars voor te dragen voor een hoge plaats op de kandidatenlijst voor de Tweede Kamer als tweede kandidaat werd mevrouw C. M. Evenhuis-Van Essen genoemd. Tevens kwam ter sprake dat het voor veel vrouwen en vooral voor gehuwde vrouwen met kinderen bijna een onmogelijkheid is als kamerlid actief in de politiek te duiken. Lid van een gemeenteraad of provinciale staten is meestal het maximum van de vrouwelijke tijdsomogelijkheden.

Al met al een goede dag, een open en plezierige discussie waarbij allen nieuwe energie en kennis opgedaan hebben.

Marry Pastoor-Koopman.

CDA-frakties vragen aandacht voor problemen van Amsterdam

Bij de behandeling van de begroting van Binnenlandse Zaken in de Tweede Kamer heeft de woordvoerder van de CDA-frakties drs. H. Aarts (KVP) aandacht gevraagd voor de problemen van Amsterdam.

Spreker zei de complexiteit niet te onderschatten. Hij was echter van mening dat de eerste jaren van de huidige kabinetsperiode te weinig is gedaan om er uit te komen. De Kamer heeft er recht op om zo langzamerhand van de regering te weten of het financiële probleem van Amsterdam oplosbaar is en zo ja: hoe dan.

Amsterdam zal aldus spreker, een nieuwe start moeten kunnen maken. De gemeentelijke autonomie zal hersteld moeten worden. Daarvoor is de hulp van het Rijk nodig. Wij zijn bereid hieraan medewerking te verlenen onder voorwaarde dat Amsterdam zelf een maximale inspanning doet, niet alleen in financieel maar ook in bestuurlijk opzicht. Als de voortekenen ons niet bedriegen is Amsterdam daartoe bereid. De hoofdstad van het land mag niet verpauperen. Wij wachten met belangstelling de spoedige voorstellen van het kabinet af.

GEMEENTEFINANCIËN

De CDA-woordvoerder ging voorts in op de ontwikkeling van de financiële positie der gemeenten, tegen de achtergrond van de 1%-bezuinigingsoperatie. Hij had geen bezwaar tegen verlaging van het volume-acres van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds maar plaatste hierbij wel

een aantal kanttekeningen.

Hij vroeg zich af of niet het gevaar bestaat dat de gemeenten van twee kanten gepakt worden; enerzijds door verlaging van de algemene uitkering en daarnaast door verlaging van verschillende doeluitkeringen van diverse departementen.

Aarts vroeg zich af of het niet wenselijk was de stijging van de onroerend-goedbelasting te maximeren en een hoger tarief toe te staan voor sport-, culturele en andere dienstverlening. Het niet maximeren van de onroerend-goedbelasting werkt zijns inziens inflatoir.

De Rijksoverheid zal naar zijn mening terughoudend moeten zijn met het op directe of indirecte wijze ongunstig beïnvloeden van de kosten van de gemeenten. Spreker onderstreepte de betekenis van de lagere overheden voor het werkgelegenheidsbeleid van de regering. Hij vroeg of dit effect meegewogen is bij de beslissing tot verlaging van het volume-acres van de algemene uitkering.

PRÉ-GEWESTEN

Aarts plaatste voorts een aantal opmerkingen bij de huidige regeling van financiering van de pré-gewesten.

Het kabinet heeft gekozen voor een systeem van objectieve uitkeringsgrondslagen. Hoewel het moeilijk is een volstrekt bevredigende regeling te vinden, had de CDA-woordvoerder tegen de gekozen opzet twee grote bezwaren.

Er wordt geen rekening gehouden met de

aard van het gewest, het functioneren en de fase van ontwikkeling; en er is geen enkele band met de werkelijke kosten van het pré-gewest.

Ernstig bezwaar had hij tegen de voorwaarde die het kabinet aan nieuwe pré-gewesten stelt, namelijk toetsing aan de omvang van de provincies-nieuwe-stijl.

Hij stelde de vraag welk model het kabinet hierbij wil hanteren. Het uitsluiten van de subsidieregeling van pré-gewesten met minder dan 100.000 inwoners leidt tot moeilijkheden. Spreker is ook niet voor een te krachtige ontwikkeling van te kleine gewesten maar in een aantal gevallen hebben deze een nuttige functie. Van de 7 gewesten die onder deze regeling vallen liggen er vijf in de provincie Noord-Brabant. Aarts drong op overleg met het provinciaal bestuur aan.

Hij wees er op dat de grens van 100.000 inwoners betrekkelijk arbitrair is. Het stadsgewest Oss met 91000 inwoners valt buiten de regeling; terwijl het intergemeentelijk samenwerkingsorgaan Waterland, met 107.000 inwoners wel subsidie ontvangt.

REORGANISATIE BINNENLANDS BESTUUR

Mr. W. de Kwaadsteniet (AR) besteedde namens de CDA-frakties onder meer aan-

dacht aan de reorganisatie van het binnenlands bestuur. Hij beklemtoonde dat de CDA-frakties er grote betekenis aan hechten dat de komende wetsvoorstellen worden voorzien van duidelijke financiële beschouwingen en kwantificering van de kosten.

Over de nog aangekondigde voorstellen tot grondwetsherziening - nog 24 in deze kabinetsperiode - merkte hij op dat de nog beschikbare tijd de vraag doet rijzen of al deze wetsontwerpen nog voor de verkiezingen door beide Kamers kunnen worden afgehandeld.

Hij sprak de hoop uit dat bij de eerstvolgende verkiezingen de regeling betreffende het actief kiesrecht van Nederlanders die in het buitenland in openbare dienst werkzaam zijn, in werking zal zijn getreden.

Spreker die op 30 oktober 1973 in de Kamer een pleidooi had gehouden voor invoering van de zomertijd toonde zich verheugd dat het kabinet voornemens is volgend jaar de zomertijd in te voeren. Hij hoopte tevens op een zomers parlementair jaar en een zonnige resterende ambtperiode voor de beide bewindslieden op Binnenlandse Zaken.

In het kader van de taakverdeling tussen de CDA-frakties zal H. Wisselink (CHU) spreken over de zaken betreffende de politie.

H. van Spanning.

SPREEKBEURTEN CHU-POLITICI

Vrijdag 29 oktober: Amsterdam CDA, Andriessen, Aantjes, Kruisinga.

Vrijdag 29 oktober: Heemskerk Chr. onderwijs, Drs. G. van Leijenhof.

Zaterdag 30 oktober: CHJO-conferentie, Van Leeuwen, Vergeer e.a.

Zondag 31 okt.: Soesterberg, Verschuier, v.d. Heuvel, Kruisinga.

Maandag 1 november: Nunspeet, Chr. onderwijs, Drs. G. van Leijenhof.

Woensdag 3 november: Vleuten-De Meern, CHU Drs. D. F. van der Mei.

Vrijdag 12 november: Zegveld CBTB, de heer T. Tolman.

Donderdag 4 november: Doetinchem CDA, de heer T. Tolman.

Vrijdag 12 november: Borger CHU/CDA, de heer H. Wisselink.

Maandag 15 november: Holten CDA, de heer H. Wisselink.

Dinsdag 16 november: Katwijk CHU, de heer T. Tolman.

Maandag 15 november: Utrecht werkbezoek CDA, v. d. Mei, mevr. Haars-de Geer van Oudegein.

Maandag 22 november: Geldermalsen CHU, de heer T. Tolman.

Donderdag 25 november: Gouda CBTB, de heer T. Tolman.

Vrijdag 26 november: Wierden, Ambtsdragers Herv. Kerk, drs. G. van Leijenhof.

Vrijdag 26 november: Den Ham CHU, de heer H. Wisselink.

Vrijdag 26 november: Groningen, werkbezoek CDA-fracties.

Maandag 29 november: Zwolle CDA, de heer H. Wisselink.

Maandag 29 november: Kampen Chr. onderwijs, drs. G. van Leijenhof.

Maandag 6 december: Oene, Chr. onderwijs, drs. G. van Leijenhof.

Maandag 6 december: Zutphen, Politiekerschool, de heer H. Wisselink.

Van de secretaris;

CHJO-conferentie 30 en 31 oktober

Aarzeld u nog naar de conferentie van de CHJO over programvergelijking te komen? U zult inmiddels wel begrepen hebben dat hier politiek zeer belangrijke zaken aan de orde komen.

Aarzel daarom niet langer, maar kom op 30 en 31 oktober naar de Ernst Sillenhoeve te Lage Vuursche. U kunt zich, als u dat tenminste meteen doet, nog opgeven (lieft telefonisch) bij het secretariaat, Berkelstraat 78, Utrecht, tel. 030-884687.

Egbert Bluemink, algemeen secretaris CHJO.

CHJO op bezoek in Bonn

Begin deze maand zijn de voorzitter van de CHJO en ondergetekende tezamen met een aanzienlijke afvaardiging van de Arjos te gast geweest bij de Junge Union Deutschlands, de jongerenorganisatie van de CDU/CSU. Doel van de bijeenkomst, die in Bonn plaatsvond, was een gedachtenuitwisseling op basis van wederzijdse uitgangspunten en programma's, opzet de verbetering van de onderlinge verstandhouding en van de samenwerking in Europees kader.

Hoewel door onvoorziene vergaderingen van allerlei partijorganen in verband met de verkiezingen de gastheren nogal mager vertegenwoordigd waren, kunnen we stellen dat het weekende aan zijn doel beantwoordt heeft. Aan beide kanten bestaat nu inzicht in elkaars karakter en positie en de contacten die gelegd werden, vormen een garantie voor voortgaande discussie en samenwerking. Zo ligt het in de

bedoeling dat de Junge Union een keer in Nederland te gast zal zijn en is er voorlopig op 18 december a.s. - een gezamenlijke conferentie over ontwikkelingsproblematiek en de structuur van de wereldeconomie gepland. Daar het gewenst is dat deelnemers uit de CHJO niet onvoorbereid ter conferentie verschijnen, zal een studiegroep opgericht worden, die zal samenwerken met de buitenlandcommissie. Mensen die belangstelling hebben, worden verzocht zich bij het secretariaat op te geven.

In dit verband mag ik er misschien nog eens op wijzen dat je aan je lidmaatschap van de CHJO alleen inhoud kunt geven door zelf actief te zijn. Verdiep je in de problematiek en doe je mond open, je zult merken dat je niet verdrinkt, maar leert zwemmen.

Utrecht Gerrit Goedhart, Secretaris buitenland CHJO

Nederlandse gelukwensen voor Belgische C.V.P.

Naar aanleiding van de uitslag van de gemeenteraadsverkiezingen in België is namens de Nederlandse equipe van de Europese Unie van Christen-Democraten (EUUCD) een telegram gezonden naar de voorzitters van de Vlaamse en Waalse Christelijke Volkspartij. De tekst van het telegram luidde: „Wensen geluk met de goede uitslag. Weten ons verbonden met U

in strijd naar een leefbaar, dienstbaar en verenigd Europa”.

Het telegram was ondertekend door dr. R. J. H. Kruisinga, voorzitter van de CHU-Tweede-Kamerfractie, H. A. de Boer, voorzitter van de ARP en lid van de ARP-Tweede-Kamerfractie en C. F. Kleisterlee, vice-voorzitter van de KVP-Tweede-Kamerfractie.

H. L.

BOUW- EN AANNEMERSBEDRIJF M. DE RAAD & ZN.

Pickéstr. 64, tel. 01719-2100-1831
Oude Zeeweg 33, tel. 01719-4500
NOORDWIJK.

Voor loodgieters-, gas-, sanitaire- en leiwerken

(ook asfalt-shingles) in en op uw bouwwerken naar het sinds 1848 bekende en vertrouwde adres:

Gebr. BEKKER B.V.

REIJNDERSBUURT 11-13, LEEUWARDEN, POSTBUS 58.
TELEFOON 05100-20841.

BUDDINGH NATUURSTEEN B.V.

Kanaalweg 10-11 - Telefoon 08385-19119.

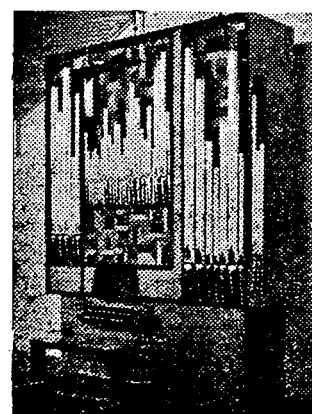
VEENENDAAL

Wie aan de toekomst bouwt
Bouwt op de C.H.U.
Met een advies dat u vertrouwd
Bouwt Meester's Bouwbedrijf voor u.

Vrijblijvend advies voor
renovatie - nieuwbouw - utiliteitsbouw.

Meester's Bouwbedrijf

Oudedijk 5, Oldebroek. Telefon 05253-1230.

Echte kerkorgels

ook voor hedendaagse kerken

ORGELBOUW

Ernst Leeflang

Tel. 055-21.75.82 en 25.41.30
APELDOORN.

Langeweg 16 - Apeldoorn.

ENIGE KENNISGEVING

Heden overleed onze lieve schoonzuster, tante en oud-tante

THEODORA ANTOINETTE POLLEMA-TROMP
op de leeftijd van 76 jaar.

Namens de familie:

Utrecht, Winklerlaan 365: W. J. Tromp-Flieringa
Wassenaar, Buurtweg 95: A. H. Moll-Tromp
P. J. Moll

Warmond, v. Wassenaarstraat 40: H. M. Tromp
H. M. Tromp-de Greef

Leeuwarden, 23 oktober 1976
Nylânstate.

De begrafenis zal in stilte geschieden.

TOT 140% HYPOTHEEK

Kostel. vrijbl. off. Geen afsluitprovisie.
Geldlening f 5.000,- = 36 x f 171,- enz.
Advies en bemiddeling onroerend goed.
HUIZEN te k. gevr. en aangeb., ook in Spanje.

Drs. J. A. Uding & Partners
Financ. adv. en vastgoed consultants.
v. Maerlantlaan 7 - Amersfoort.
033-1 76 47.

TIMMER- EN AANNEMINGSBEDRIJF

J. STOUT

Dijklaan 84 - Telefoon 01825-590 - BERGAMBACHT.

bouw en

aanneming maatschappij b.v. breda

KOCH

Telefoon 055-214259
APELDOORN.

Kerkorgels
Elektronische
orgels

voor kerk-, school-
en huismuziek.

BOUWBEDRIJF

**Fa. C. Spijker
& Zn.**

Van Ostadelaan 61
Tel. 02150-11189-16777
HILVERSUM.

korteweg

Voor uw

- * Dieselolie, Benzine, Petroleum
- * Kolen, Huisbrandolie
- * Tank-transporten
- * Butaan- en Propaangas
- * Campingflessen vullen
- * Container-vuilafvoer.

„DE KLOK” Handelsmij. N.V.

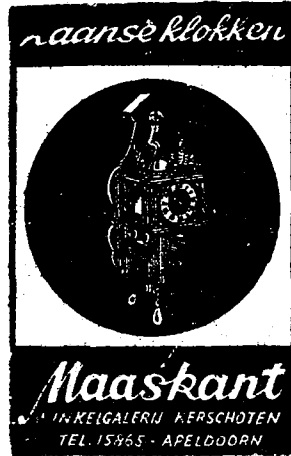
WEST-VARKENOORDSEWEG 470
ROTTERDAM-24 - Tel. 190200
Tel. 325011 afdeling containers.

AANNEMERSBEDRIJF

B.V. RADIX & VEERMAN

Oudelandsweg 30 - Tel. 03480-2204 - WOERDEN.

Verbouw - Nieuwbouw door geheel Nederland.

**STICHTING
BURGERSCHAPS-
KUNDE**

Regeren - Reageren

Politieke partijen, democratisering,
nieuwe bestuursvormen, sociaal-econo-
mische beleid, woningbouw

*Een cursus burgerschapskunde
39 schriftelijke lessen voor f 30,-*

Politiek bekeken

partijen en partijstelsel, volks-
vertegenwoordigers, recht en
rechtspraak, gemeente en pro-
vincie, milieubeheer

*een oriënteringscursus
12 schriftelijke lessen voor f 10,-*

Werkende jongeren project

Een serie afleveringen op het gebied van
maatschappijvorming voor werkende
jongeren.

Informatie op sterk **beeldende** wijze
en **herkenbaar** als behorende tot de
leefsituatie van werkende jongeren.

8 afleveringen voor f 20,-

POLITIEK VEELSTROMENLAND

Socialisme, liberalisme, christen-democra-
tie, marxisme, radicalisme
Een cursus over politieke stromingen in
Nederland

9 schriftelijke lessen voor f 20,-

DE GEMEENTERAAD

Het raadslidmaatschap, de begroting,
ruimtelijke ordening, subsidieregelingen,
gestwvorming

*Een cursus gemeentepolitiek
24 schriftelijke lessen voor f 25,-*

De ondernemingsraad

Wet op de ondernemingsraden, vergader-
techniek, bedrijfseconomie, de vakbe-
weging, sociale verzekeringen, perso-
neelsbeleid

*Een cursus voor ondernemingsraad-
leden
34 schriftelijke lessen voor f 45,-*

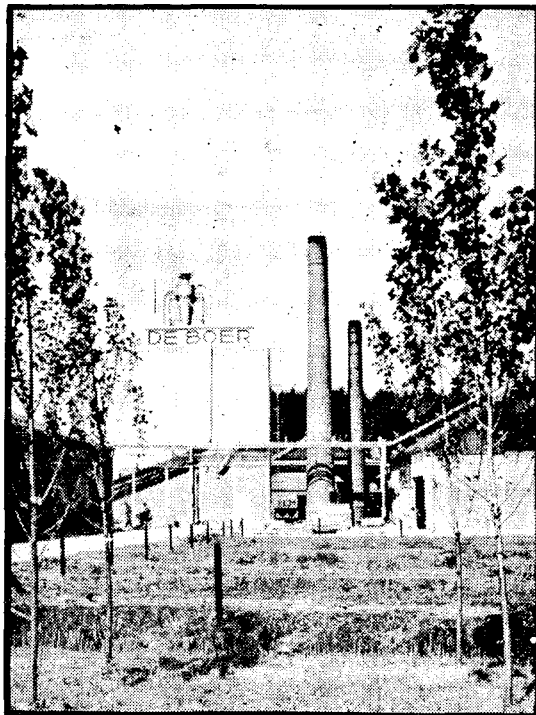
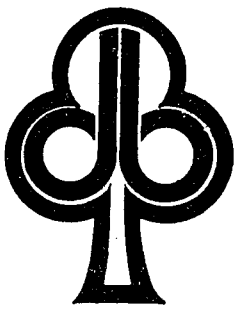
onze school

Structuur van het onderwijs, onderwijs-
wetten, de ouders en de school, contouren-
nota, de financiën

Een cursus voor iedereen

15 schriftelijke lessen voor f 35,-

**STUUR EEN LEGE ENVELOP (ZON-
DER POSTZEGEL) AAN: STICHTING
BURGERSCHAPSKUNDE, ANT-
WOORDNUMMER 235(N), LEIDEN
ENUONTVANGT PEROMGAANDE
UITGEBREIDE INFORMATIE! TELE-
FOON 071-893403.**

Kistenfabriek
Nijkerk

N. DE BOER

HANAB B.V.

VALRENBURG - ZH Telefoon 01718-71941*

VEENDAM - Telefoon 05987-7800

GASLEIDINGEN

KABELWERKEN

ZINKERS

de nederlander

CH-WEEKBLAD

Redactie: Postbus 8822 - 's Gravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

Interview met minister A.A.M. van Agt

Een uitdaging om trots op te zijn

door: Ton de Kok

Als het CDA-congres dat op 11 en 12 december gehouden wordt, instemt met het voorstel van de drie partijbesturen, zal de heer Van Agt onze nieuwe lijsttrekker worden.

Minister Van Agt is een man die de door ons zo vurig gewenste eenheid aan de kiezers zal kunnen overbrengen. Hij is bij uitstek geschikt de Christen-Democratische gedachten uit te dragen door een sterk ontwikkeld verlangen naar de oecumene. Als zodanig is hij in staat de drie Christelijke groeperingen in het CDA sterk te binden en als een front naar buiten te brengen.

Naar aanleiding van hetgeen er de laatste tijd over hem geschreven is heb ik hem opgezocht en bereid gevonden enige vragen te beantwoorden.

LIJSTREKKERSCHAP

Mijnheer Van Agt, U bent door het Algemeen Bestuur voorgesteld als lijsttrekker van het CDA. Hoe kijkt U daar tegen aan?

„Het heeft mij aanvankelijk verbaasd. Ik had erop gerekend dat het een ander zou worden. Nu echter de beslissing is gevallen zal ik me ook volledig inzetten om mijn taak tot een goed einde te brengen. Het is voor mij een uitdaging om trots op te zijn. Ik zal het daarom met zoveel toewijding doen omdat ik in het CDA geloof, omdat ik onder de indruk ben van het élan en het enthousiasme van de mensen in de provincies en gemeenten. Zij hebben het CDA opgestuwd. Het is de moeite waard om daarvan lijsttrekker te zijn en ik zal - om het in wielrennerstermen te zeggen - alles uit de kast gooien om hiervan het beste te maken.”

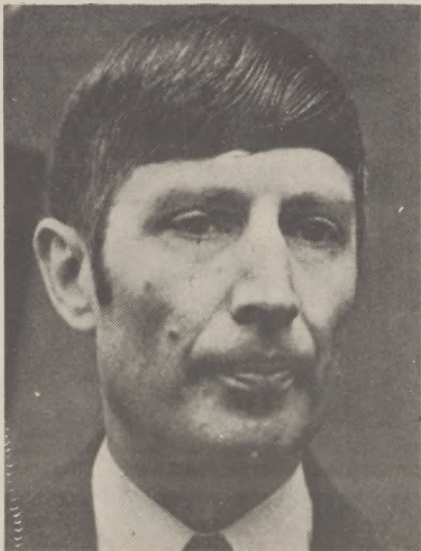
U werd door de pers direct tegenover Den Uyl geplaatst. Men vroeg zich af of U, als jurist, Den Uyl wel genoeg tegenspel zou kunnen geven. Hier denk ik met name aan de problemen op sociaal-economisch terrein.

„De tegenwérping dat ik geen econoom ben is juist, maar waarom zou dat een punt moeten zijn. Het is in het verleden meermalen voorgekomen dat een niet-econoom de functie van minister-president bekleedde. Denk eens aan de heren De Jong, Biesheuvel, Cals, Marijnen en De Quay.

Er is natuurlijk alle reden om ernstig aan te kijken tegen de economische problemen van het land, maar er is geen reden om te stellen dat dat de enige vraagstukken zijn waarmee wij in Nederland te maken hebben. Het is ook belangrijk dat ons land de beschikking heeft over een goede rechtsorde en dat er een besluitvaardig gezag is dat in dienstbaarheid haar taak uitoefent. Natuurlijk zal ik, daar ik geen econoom ben, bijstand en advies behoeven van bekwame mensen, zoals Den Uyl assistentie zal behoeven op die terreinen waar hij geen deskundigheid bezit. Je zou het zo kunnen samenvatten: ik ben geen econoom, Den Uyl is geen jurist, en Wiegel is geen van beide.”

VERKIEZINGSPROGRAM

De hoofdlijnen van de verkiezingscampagne zijn nog niet definitief vastgesteld, maar U heeft natuurlijk wel al enig idee waar het accent komt te liggen. „Het is belangrijk om de mensen in het land duidelijk te maken dat wij Christen-Democraten, een groepering zijn met eigen ideeën en idealen, met een eigen karakter, niet zomaar iets dat tussen de Socialisten en de Liberalen inhangt. Ik zal een voorbeeld geven. Er is al lang een discussie gaande over het vraagstuk van de medezeggenschap. In de kringen van de VVD voelt men daar weinig voor. In de PvdA-gelederen leeft het verlangen zoveel mogelijk macht te concentreren bij de Staat, bij grote groe-

Mr. A. A. M. van Agt, Justitie.

pen. Wat wij voorstaan is iets wezenlijk anders. Naar onze opvatting moet je vertrouwen geven aan de werknemers, moet je het bedrijf beschouwen als een eenheid waar gewerkt wordt aan een gemeenschappelijk doel. Verleen dus medezeggenschap aan die mensen die daarin samenwerken.

Een ander punt is dat het in de samenleving van vandaag ook om een aantal immateriële zaken gaat. Zaken die dus niet onmiddellijk te maken hebben met de hoeveelheid centen die te verdienen is, maar die van veel diepere betekenis zijn. Het gaat om de vraag hoe je aankijkt tegen instellingen als huwelijk en gezin, hoe je opvattingen zijn over kwesties van leven en dood.

De vraag ook hoe je gezag beschouwt in een samenleving die aan snelle veranderingen onderhevig is. Dat zijn zaken waarover wij een heel eigen verhaal te vertellen hebben. Neem nu ontwikkelingshulp; dat is een aangelegenheid die door Christen-Democraten met warmte van hart moet worden aangepakt en verdedigd. Het gaat om het helpen van de allerarmsten onder ons. De Socialisten zijn daar ook voorstander van. De Liberalen zijn op dit punt veel terughoudender en zuiniger. Daarentegen knagen de Socialisten voortdurend aan onze Defensie. Ze willen daar de bijl in zetten en zullen daarmee onze landsverdediging verzwakken. Daar zijn wij tegen.”

In een onlangs door het NIPO bekendgemaakte enquête bleek dat U naast Den Uyl de bekendste politicus was. Nu is dat niet verwonderlijk gezien Uw politieke loopbaan. U genoot echter ook bijna evenveel vertrouwen als Den Uyl.

„Ja, dat geeft moed. Dat is een goede start en ik zal natuurlijk de handen fors uit de mouwen steken en op die basis doorgaan.”

ONTWERP-RESOLUTIE PVD/PPR

Hoe kijkt U tegen die PvdA/PPR-resolutie aan?

„Ik stond eigen versted. Hoe kan je zoiets vragen in een land waar geen enkele politieke groepering uitzicht heeft op de absolute meerderheid. Wat ze in feite in de resolutie zeiden was: wij willen alleen regeren als we in het kabinet de baas kunnen spelen, als wij de meeste ministers aan het kabinet kunnen leveren inclusief de Minister-President. Als wij, of de Liberalen, ook dergelijke eisen zouden stellen wordt het land onbestuurbaar. Ik vind het dus een onverantwoordelijke resolutie. Bovendien begrijp ik niet hoe je dit

kunt verantwoorden tegenover je kiezers. De mensen die op de PvdA of de PPR stemmen willen toch dat hun partijen in de regering komen, daar heb je toch de meeste invloed. Nu goed, het is nog maar een ontwerp-resolutie. Ik blijf hopen op het doorbreken van het gezonde verstand bij de Socialisten. In hen blijf ik mijn vertrouwen stellen zolang het niet beschaamd wordt.”

SAMENWERKING PVD/PPR

Acht U zich als vice-premier niet teveel gebonden aan een combinatie met de PvdA?

„Ja, ik zit in een kabinet met de PvdA. Ik ben daar in 1973 ook met overtuiging aan begonnen. Daarvoor heb ik echter ook enige jaren met de Liberalen in een kabinet gezeten. Kijk, we hebben in 1973 een verbintenis gesloten voor een volle kabinetsperiode. Zolang er geen goede reden is om de samenwerking te staken moeten we ook na deze periode samen verder. We zullen echter o.a. de verkiezingsuitslag moeten afwachten om te weten of dat ook werkelijk kan. Er zal nog een aantal voorwaarden moeten worden vervuld. In het program van het nieuwe kabinet zal een fors stuk van het Christen-Democratisch program te vinden moeten zijn. Ook in de samenstelling van een nieuw kabinet zullen we ons geheel terug moeten kunnen vinden.”

U wordt lijsttrekker, maar impliceert dit ook een koppeling aan de functie van Minister-President?

„Lijsttrekker zijn betekent niet automatisch Minister-President als we de

grootste partij zouden worden. Het behoort echter wel tot de reële mogelijkheden.

NIET HARD GENOEG?

Er wordt hier en daar gesuggereerd dat U in de verkiezingscampagne als tegenspeler van Den Uyl niet hard genoeg zou zijn.

„Ja, ik heb dat gelezen. Ik vraag me wel af waar dat eigenlijk op slaat? Laat ik in dit verband het volgende zeggen. Van dit kabinet ben ik informateur geweest. Dat was de periode waarin de Progressieven hun keerpunt '72, het rooie boekje, tot het heil van de wereld hadden verklaard. Het kabinet zou en moest op die basis regeren. Verder was er niets. Wij hebben het zo gedraaid dat het Christen-Democratisch program gelijkwaardig werd aan het keerpunt. Geen overheersing van het rooie program dus. Dat is het eerste wat Den Uyl van mij gemerkt heeft.

Verder weet iedereen dat wij in het begin van het jaar een zware discussie in het kabinet hebben gehad over de kwestie van de ondernemingsraden. Hoe de ondernemingsraden zouden moeten worden georganiseerd. Het is algemeen bekend dat wij daar verschillende opvattingen over hebben. Welnu, daar zijn wij goed uitgekomen. In de discussie met de Minister-President had ik een fors aandeel. Dat wij hierin winst hebben behaald is duidelijk te merken aan de teleurstelling die onder de Progressieve fracties ten aanzien van dit wetsontwerp leeft.

Ik zou nog wel enige voorbeelden aan kunnen halen, maar in feite is deze kwestie van geen betekenis.”

Verontwaardiging

Nadat vorige week bekend was geworden dat dr. Beyers Naudé, de leider van het Christelijk Instituut in Zuid-Afrika zich in gevangenschap bevond, hebben de voorzitters van de drie christen-democratische Tweede-Kamerfracties, de voorzitters van KVP, ARP en CHU en de voorzitter van het CDA, met verontwaardiging gereageerd.

Dr. Beyers Naudé was tot een geldboete subsidiair gevangenis straf veroordeeld omdat hij niet wilde getuigen voor een commissie, die een onderzoek naar zijn instituut moest instellen. Omdat de geldboete niet betaald werd, meldde dr. Beyers Naudé zich voor het uitzitten van de opgelegde straf.

„Met ontsteltenis en verontwaardiging namen wij kennis van de arrestatie van dr. Beyers Naudé”, aldus de heren Andriessen, Aantjes, Kruisinga, Vergeer, De Boer, Van Verschuier en Steenkamp in hun reactie. „Het lijkt geen twijfel dat Beyers Naudé vanuit zijn christelijke levensovertuiging een principiële strijd voert tegen de apartheid en strijdt voor een samenleving waarin ieder zich kan ontplooiën ongeacht huidskleur, cultuur of godsdienst”.

Een en ander wijst voor de voorzitters op een onstellende verblindings ten aanzien van de werkelijke problemen, die in zuidelijk Afrika aan de orde zijn. „De Zuidafrikaanse regering probeert dr. Beyers Naudé door de gevangenneming de mond te snoeren. Een dergelijke handelwijze kan een menselijke en rechtvaardige oplossing van de problemen alleen maar bemoeilijken”, aldus de reactie van de voorzitters.

STEEDS MOEILIJKER

Volgens minister Van der Stoep van buitenlandse zaken bleek uit de gevangenneming van dr. Beyers Naudé opnieuw, dat het hen die zich verzetten tegen de in Zuid-Afrika bestaande vormen van rassendiscriminatie, steeds moeilijker wordt gemaakt om in woord en daad getuigenis af te leggen van hun afschuw van de apartheidspolitiek. „Zij die zich verzetten tegen rassendiscriminatie kunnen zich gesterkt weten door al die krachten in de wereld die zich inspinnen om aan het systeem van de apartheid een einde te maken”, aldus minister Van der Stoep in zijn reactie.

Zoals bekend is dr. Beyers Naudé inmiddels vrij gelaten. De hem opgelegde boete werd door anderen betaald.

H. L.

PARLEMENTARIA

Begroting Verkeer en Waterstaat

CDA-frakties vragen meer aandacht voor aanleg van fietspaden

CDA-woordvoerder P. A. M. Cornelissen (KVP) heeft bij de behandeling van de begroting van Verkeer en Waterstaat in de Tweede Kamer gepleit voor het uittrekken van meer geld voor de aanleg van fietspaden. Hij diende hiertoe een amendement in waarbij een bedrag van vijf miljoen dat op de begroting bestemd is voor wegeaanleg wordt gebracht onder de post bestemd voor aanleg van fietspaden.

Cornelissen motiveerde dit amendement door er op te wijzen dat er een groeiend aantal aanvragen is voor subsidie bij de aanleg van fietspaden. Het bedrag dat is uitgetrokken voor aanleg van wegen wordt regelmatig niet volledig besteed door dat de aanleg trager verloopt dan wordt verwacht. Een verschuiving in de begroting, als voorgesteld, achtte spreker gewenst.

OEVERVERBINDING

De CDA-woordvoerder beklemtoonde dat de christen-democratische frakties spoedige totstandkoming van een vaste oeververbinding over de Westerschelde van groot belang achten. Zeeuws-Vlaanderen zal hierdoor uit haar isolement worden verlost terwijl de infrastructuur van het gebied belangrijk wordt verbeterd. De werkgele-

genheid in deze streek zal door de aanleg van een vaste oeververbinding worden gediend. Spreker herinnerde aan een eerdere uitspraak van minister Westerterp dat in 1977, en wellicht nog in deze kabinetsperiode een beslissing over deze oeververbinding zal worden genomen. Cornelissen diende een amendement in, om reeds op de begroting 1977 een bedrag van 1150 miljoen te brengen voor aanleg van deze oeververbinding, ten behoeve van de rente en aflossing.

VERKEERSVEILIGHEID

M. Beinema (AR) sprak namens de CDA-frakties over enkele aspecten van het verkeersveiligheidsbeleid. Hij vroeg zich af of op het terrein van het verkeersonderzoek niet een koersbijstelling nodig is voor de nabije toekomst.

Beinema drong voorts aan op maatregelen gericht op het verlenen van landelijke parkeerfaciliteiten ten behoeve van gehandicapten.

Met name vestigde hij de aandacht op het rijden onder invloed. Hij vroeg zich af of de beschikbare gegevens in aantal en uitsplitsbaarheid voldoende zijn om conclusies over het effect van de zogenaamde „1 novemberwet” te kunnen trekken. Onder de

oude wetgeving bevatten de processen-verbaal meer gegevens dan thans onder de huidige regeling, aldus spreker. Spreker vroeg zich voorts af of - gelet op het effect van de nieuwe wetgeving inzake het rijden onder invloed - de betrokken politieambtenaren voldoende gemotiveerd blijven.

NOORDZEE-EILAND

Mevrouw A. Groensmit-van der Kallen (KVP) sprak onder meer over de voorgestelde plannen inzake de bouw van een Noordzee-eiland. Zij vroeg zich af of aanleg van een industrie-Noordzee-eiland de meest gewenste oplossing is voor nieuwe werkgelegenheid en of deze gedachte strookt met de planologische conceptie van het kabinet dat de werkgelegenheid meer gespreid moet worden naar het noorden, zuiden en oosten van het land. De mededeling van het kabinet dat een interdepartementale commissie Noordzee-aangelegenheden dit plan zal bestuderen, bracht spreekster tot de vraag hoe zo'n industrie-eiland past in het nationaal ruimtelijke ordeningsbeleid.

Mevrouw Groensmit drong er op aan dat er op korte termijn een Europese visie en een Europees beleid tot stand komt voor het gebruik van mammoettankers en -vliegtuigen. Er zullen Europese eisen gesteld

moeten worden aan de bouw van deze tankers. Zij wees op een aantal gevaarlijke aspecten van de onlangs in Duitsland in gebruik genomen supertanker „Bonn”. Dit type tanker heeft nog steeds geen dubbele buitenwanden. Bij lekkage in een van de 17 tankkamers kan 58.000 ton olie naar buiten stromen. Spreekster deelde mee dat de CDA-frakties de minister ondersteunen in zijn onderhandelingen met de Russische maatschappij Aeroflot. Zij achtte het juist dat de bewindsman hier een krachtige houding aanneemt.

Mevrouw Groensmit bepleitte nog dit jaar een beslissing te nemen over de lokatie van een tweede nationale luchthaven.

Het advies van de Raad van de Waterstaat inzake de Markerwaard noemde zij een belangrijke stap vooruit om tot de procedure voor een planologische kernbeslissing over de Markerwaard te komen.

OPSLAGREGELING

Tolman (CHU) ging onder meer in op de voorgestelde Europese Opslagregeling voor de binnenvaart. Hij memoreerde de bezwaren die op dit punt bij de Nederlandse binnenvaart leven. Ook de CDA-frakties hebben tegen deze regeling bedenkingen. Een belangrijk punt is hierbij de gelijktijdigheid van de opslagregeling en de evenredige vrachtverdeling. Bij de schippers leeft, aldus spreker, de angst dat de staatssecretaris deze gelijktijdigheid niet wil. Dit zou dan logischerwijs betekenen dat bij invoering van een opslagregeling de E.V. moet verdwijnen; of als dit niet het geval is dat Nederland in elk geval buiten het opslaggebied moet blijven.

Staatssecretaris Van Hulten toonde zich in zijn antwoord op dit onderdeel bereid tot nader overleg over de opslagregeling zowel met de Kamercommissie als met het bedrijfsleven. Tolman zag hierop af van het indienen van een motie over de opslagregeling.

H. van Spanning.

Landbouwbegroting

CDA-frakties menen:

Voorzichtigheid geboden bij voorkeursrecht voor landbouwgronden

„Wij zien in een selectief voorkeursrecht grote gevaren; aantasting van individuele vrijheid; het is geen afdoend middel om de gesignaleerde gevaren te bestrijden, maar leidt wel tot een toenemende concentratie van macht, die wij de overheid niet willen geven.”

Dit zei T. Tolman (CHU), sprekend namens de CDA-frakties vorige week bij de behandeling van de begroting van Landbouw en Visserij, in de Tweede Kamer.

Spreker achtte het nog prematuur om op dit punt met een afgerond oordeel te komen, mede in verband met de aanhangige wetsontwerpen over de stadsvernieuwing. De minister heeft echter in de toelichting op zijn begroting uitvoerig gefilosofeerd over het voorkeursrecht voor landbouwgronden.

Een wat meer terughoudende benadering was zijns inziens, op dit moment beter geweest. Gesproken wordt echter over voorkeursrecht bij landinrichting; bij mogelijke toepassing van beheersregelen en over studie van „alle aspecten verbonden aan het optreden van de overheid op de markt van landbouwgronden - eventueel met gebruikmaking van het voorkeursrecht.”

Tolman meende dat het van belang is, eerst nauwkeurig te bestuderen hoe hogere grondprijzen ontstaan en hoe de overheid dit kan beteugelen. Een remmende werking op de grondprijzerverhoging kunnen bijvoorbeeld hebben: een actiever afvloeiings- en beëindigingsbeleid; en het minder spreken over beheersregelen maar zo snel mogelijk duidelijk te zijn over de hoogte van de vergoedingen.

We moeten aldus spreker oppassen niet in een lokettenmaatschappij terecht te komen, waar iedereen toestemming nodig heeft van de overheid om een stukje grond te gebruiken.

Tegenover deze filosofie over het voorkeursrecht staat dat de bewindsman - juist in verband met de behandeling van twee wetsontwerpen betreffende onteigening en het verlenen van een voorkeursrecht aan de gemeenten bij onteigening - niets meedeelt over zijn toekomstig beleid ten aanzien van de pachtwetgeving. Spreker betreurde het dat de Pachtnota nog niet is verschenen.

EEG-BELEID

Drs. J. de Koning (AR) sprak namens de CDA-frakties over het Europese landbouwbeleid. Als gevolg van de monetaire onevenwichtigheid binnen de EEG en de

structurele overproductie van melk verkeert dit beleid in een ernstige crisis.

Vooraf de monetaire verwickelingen tonen het gevaar van een ver doorgevoerde integratie op een beleidsterrein (landbouw) zonder voldoende voortgang op andere terreinen. Hij drong er bij de minister op aan - juist nu Nederland het voorzitterschap van de EEG-ministerraad vervult - met alternatieve voorstellen te komen.

Spreker drong aan op herziening van het systeem van monetair compenserende bedragen door in plaats van volledige compensatie bij devaluatie of revaluatie slechts $\frac{2}{3}$ of $\frac{3}{4}$ te compenseren; en een vast afbraakritme van 33 of 25% per jaar.

Hij vroeg het kabinet in het overleg druk aan te wenden door te bevorderen dat aan het verstrekken van leningen in het kader van het IMF (of EEG-verband) voorwaarden worden verbonden niet alleen ten aanzien van begroting, betalingsbalans e.d. maar ook ten aanzien van verbetering van het systeem van monetair compenserende bedragen.

De CDA-woordvoerder zei in grote lijnen te kunnen instemmen met de saneringsvoorstellen van de Europese Commissie. Hij tekende hier echter bij aan dat de hoogte van de melkheffing uitdrukkelijk begrensd moet worden door de geringe financiële draagkracht van de veehouderij. De heffing zal een tijdelijk karakter moeten hebben en de bedrijfsgenoten dienen volwaardig te participeren in het beheer van de opbrengst. De voorstellen van de commissie schieten zijns inziens op dit punt tekort.

Bedenkingen had De Koning tegen de voorgestelde heffing op plantaardige vetten, de zgn. „margarineheffing”. Deze heffing lost het zuiverprobleem niet op; geeft moeilijkheden in de handelsrelaties met derde landen en past slecht in een consumentenbeleid.

TUINBOUW

Van der Sanden (KVP) sprak namens de drie christen-democratische frakties over de positie van de tuinbouw, waarbij het met name in ging op de aardgasprijs voor de glastuinbouwers.

In de hoogte van de aanpassing der aardgas-prijzen dient naar zijn mening de rentabiliteit een beslissende faktor te zijn. Om dat te bereiken moet er een instrumentarium komen dat zo'n criterium helpt bepalen. Van der Sanden drong aan op overleg

tussen de minister en het Landbouwschap op dit punt.

Hij tekende hierbij aan dat volgens de CDA-frakties de verhoging van de aardgasprijs voor de glastuinbouw opnieuw te fors is, gelet op de stijging van vorig jaar. Hij vroeg de minister de glastuinbouw tegemoet te komen door middel van een ver-

laging van het zeer hoge vastrechtstarief van f 4440,- tot bijvoorbeeld f 3500,-. Minister Van der Stee toonde zich hiertoe bereid en zegde toe hierover overleg te plegen met zijn collega van Economische Zaken en de Gasunie.

H. van Spanning.

Wisselink bepleit verbetering opleiding van politie personeel

Bij het debat in de Tweede Kamer over het politiebeleid heeft H. Wisselink (CHU) optredend namens de CDA-frakties aangedrongen op verbetering en uitbreiding van het opleidingsprogramma van politiepersoneel.

De huidige éénjarige opleiding voor het lagere politiepersoneel achtte spreker te kort. In kringen van de politie wordt behoefte gevoeld aan meer persoonlijkheidsvorming in de opleiding. Zeker in deze tijd is naast vaktechnische kennis enige kennis van de gedragsleer en de psycho sociale hulpverlening dringend nodig.

Een stageperiode binnen een verlengde opleiding achtte de CDA-woordvoerder beter dan de huidige gang van zaken waar men de praktische opleiding eerst krijgt na beëindiging van de opleiding.

Spreker juichte het toe dat door het Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatiecentrum een onderzoek wordt verricht naar de aansluiting tussen school en praktijk.

Hij drong er op aan bij dit onderzoek tevens experimenten te nemen en daarvoor proefscholen aan te wijzen. Op deze proefschool dient dan de opleiding met een aantal maanden te worden verlengd terwijl tevens een gerichte stage wordt ingepast.

De minister van Binnenlandse Zaken antwoordde in positieve zin op dit verzoek. Dit was voor Wisselink aanleiding om af te zien van de indiening van een motie op dit onderdeel.

SURVEILLANCE

Spreker betoogde dat de burgers zich in feite door de toename van de kleine misdaden nog meer bedreigd voelen dan door de zware criminaliteit. Daarom mag de decen-

tralisatie niet worden verwaarloosd. Geen wijk of dorp mag vergeten worden. Door de mobiliteit van de misdaad wordt op het platteland veel meer ingebroken dan vroeger. Automatisering van de surveillance kan hier mogelijk soulaas bieden.

Er moeten, aldus Wisselink, echter zoveel mogelijk petten op straat gehouden worden. Kunnen, zo vroeg spreker, de administratieve bezigheden nog niet meer worden uitgevoerd door burgerpersoneel. Daarnaast kan de bevolking zelf meewerken aan vermindering van de misdaad enerzijds door niet slordig om te springen met de eigen goederen, zoals het onbeheerd laten liggen; anderzijds door niet te schromen de politie inlichtingen te verstrekken.

PERSONEELSPLAN

De CDA-woordvoerder betoogde dat het dringend gewenst is dat binnen afzienbare tijd aan de organisaties een personeelsplan wordt voorgelegd.

De wijziging van het politiebestedel kan met zich meebrengen dat er tenslotte veel minder kader nodig is. Het nu reeds onderkennen van toekomstige ontwikkelingen maakt beter inspelen op de komende situatie mogelijk.

Spreker vroeg voorts over te gaan tot een gelijke rangbenaming en gelijke onderscheidingstekens bij Rijks- en gemeentepolitie.

Wisselink vroeg voorts onder meer de overgang van marechaussees naar gemeente- of Rijkspolitie sterk te vereenvoudigen; en opname van de parkeerwachters in de politiesterkte.

H. van Spanning.

Van Hulten betreurt kritiek op Tolman

Staatssecretaris Van Hulten heeft tijdens het debat over de begroting van Verkeer en Waterstaat scherpe kritiek geuit aan het adres van CHU-Tweede Kamerlid T. Tolman. Aan het eind van het debat heeft de bewindsman echter zich verontschuldigd voor het maken van opmerkingen van zijn kant, die Tolman wellicht pijnlijk hadden getroffen.

Tolman toonde zich in zijn betoog ontevreden over de timing van de informatie betreffende de PTT-tariefsverhoging. In een openbare commissie vergadering had Van Hulten, aldus Tolman nadere informatie toegezegd. Enkele dagen later werd echter via publiciteitsmedia nadere mededelingen over de verhoogde tarieven gedaan. Spreker was van oordeel dat van Hulten daarmee een volledige discussie in de ocv onmogelijk heeft gemaakt.

De staatssecretaris wees er bij interruptie op dat de Kamer voor de behandeling van de begroting van Verkeer en Waterstaat een schriftelijke mededeling over de tariefsverhoging heeft gehad. Tolman adstrueerde dat hij bezwaar had tegen de volgorde waarin de informatie plaats heeft gehad. De bewindsman had naar zijn mening op de ocv mededelingen moeten doen en

niet via de media en daarna via de Kamer. Van Hulten antwoordde dat voor de ocv geen fundamentele beslissingen waren genomen. Hij constateerde dat Tolman „terug moest krabbelen omdat hij door het ijs was gezakt” met zijn kritiek.

KRITIEK

In zijn antwoord aan de Kamer zei Van Hulten niet te begrijpen waarom Tolman zijn vlucht moest nemen tot argumentaties in de sfeer van een persoonlijke verdachtmaking in de zin van „Hij (Van Hulten) heeft ons eigenlijk willen tillen.” Dat is namelijk niet mijn bedoeling, aldus de staatssecretaris.

Ir. Cornelissen (KVP) nam het in zijn repliek voor Tolman op. De staatssecretaris heeft gezegd, aldus Cornelissen: „Leest U het betoog van de heer Tolman nog eens na.

Ik heb dit gedaan. Het is mijn eerlijke overtuiging, dat wie het betoog van de heer Tolman leest, zonder een misplaatst wantrouwen, daaruit de conclusie zal trekken, dat hij - de heer Tolman; overigens mede namens de fracties van ARP en KVP sprekend - de timing van de informatie en van de besluitvorming over de PTT-tarieven

heeft betreurd. Deze timing maakte het niet mogelijk, over deze zaak te discussiëren tijdens de openbare commissievergadering van verleden week.

Deze opmerking van collega Tolman als persoonlijke verdachtmaking kwalificeren acht ik onjuist, ongerechtvaardigd en daarom onverstandig. Ik geloof dat deze wijze van discussiëren ook niet in het belang is van de mensen, voor wie wij allen, zowel de Staatssecretaris als de kamerleden, ons proberen in te zetten, aldus Cornelissen.

In zijn repliek merkte de staatssecretaris het volgende op: „Ik heb kennis genomen van wat de heer Cornelissen heeft gezegd over zijn objectieve onderzoek naar aanleiding van uitlatingen van de heer Tolman en mij. Ik heb dat onderzoek bijzonder op prijs gesteld en eveneens stel ik het op prijs dat hij tot de eerlijke overtuiging is gekomen dat de geachte afgevaardigde de heer Tolman bij mij alleen de timing van het bekend maken van de posttarieven heeft betreurd. Ik er verder geen problemen mee en voor mij is deze zaak bevredigend afgewerkt. Als het pijn heeft opgeleverd, hoop ik dat die pijn vergeven wordt.”

H. van Spanning

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:

Dr. K. de Vries, voorzitter;
Mevrouw H. Tegelaar-Boonacker;
A. Buntsma;
Wm. C. de Kruijf; D. Rebel;
Drs. H. van Spanning;
Drs. G. van Leyenhorst.

EINDREDAKTIE:

H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:

Mevrouw J. Algra-Feddema;
Dr. E. Bleumink; Drs. A. J. van Dulst;
Prof. Dr. J. W. van Hulst;
Ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:

Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078.

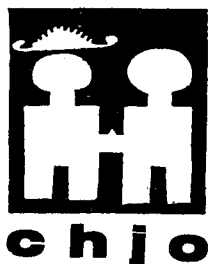
ADMINISTRATIE-ADRES:

(abonnementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „de Nederlander” en advertenties): Van Deventerlaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag): (070) 861529.

Adresveranderingen voor het ledenbestand en het ledencontactblad „de Nederlander” te zenden aan: Bureau CHU, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage. Telefoon (070) 244516.

Abonnementsprijs f 25,- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg, t.n.v. Stichting Uniepers.

Druk: B.D.U. B.V., Barneveld. Postbus 67. Telefoon (03420) 6141.

CHJO-voorzitter Heukels:

CDA is in staat eigen inbreng te hebben

„Wederom wordt het CDA een aantal toetsstenen van progressiviteit toegeworpen, namelijk VAD, grondpolitiek en democratisering in het bedrijfsleven. Het CDA is zeer wel in staat hier een eigen inbreng te hebben: met de nadruk op samenwerking in de onderneming, met echte winstdeling voor alle werknemers en met een oplossing voor het vraagstuk van de grondpolitiek, waarbij aan alle partijen recht wordt gedaan.” Aldus de voorzitter van het Christelijk Historisch Jongeren Organisatie (CHJO) Peter Heukels op in het afgelopen weekeinde gehouden programvergelykingscongres van deze organisatie.

De socialisten, zei Heukels, willen alleen maar bezuinigen als ze hun zin krijgen wat de genoemde onderwerpen betreft. „Kent de PvdA dan geen prioriteit toe aan de werkloosheidsbestrijding?”

Naar aanleiding van de omstreden PvdA/PPR-resolutie over het regeerakkoord vroeg de CHJO-voorzitter zich af of het democratisch juist gezien is, dat één van de grootste partijen zichzelf buitenspel zet, omdat ze haar zin niet volledig krijgt. „Verdelen van inkomen en kennis lukt deze partij nog wel, voor macht ligt dit even anders.”

Heukels zei nog over de ontwerp-resolutie, dat geprobeerd wordt om met een scherpe verklaring het CDA naar de VVD te drijven en te brengen tot een zig-zag-koers. „Dan wordt glunderend aan de kiezer verteld, dat het CDA niet weet te kiezen.” Maar volgens de CHJO-voorzitter weet het CDA wel degelijk te kiezen. „De keuze is niet alleen Den Uyl of Wiegel. De keuze is: kan er met één van beiden een christendemocratisch beleid worden gerealiseerd?”

Als door een en ander de polarisatie weer de kop gaat opsteken, dan moet het CDA zijn eigen identiteit tonen. „Het CDA moet dan desnoods bereid zijn een christendemocratisch minderheidskabinet te vormen,” aldus Heukels.

PRIORITEIT

Sprekende over de komende kabinetsperiode zei de CHJO-voorzitter dat de grootste prioriteit toegekend zal moeten worden aan het werkgelegenheidsbeleid. „Het aantal jeugdwerklozen, dat voor 1980 geraamd is op 150.000 is ontoelaatbaar hoog. Indien de PvdA meent dat op de sociale voorzieningen in het geheel niet

meer kan worden bezuinigd en genoeg neemt met 75.000 jeugdige werklozen, dan is het duidelijk dat de schoolverlaters bij de PvdA in de kou staan wanneer het om zelfontplooiing en werkgelegenheid gaat.”

Wat de abortuskwestie aangaat zei CHJO-voorzitter Heukels dat zijn organisatie in een recente verklaring een dringend beroep op de Eerste Kamer deed het door de Tweede Kamer aangenomen PvdA/VVD-wetsontwerp niet te aanvaarden. „In het allerlaatste geval verwachten wij van minister Van Agt dat hij dit belangrijke wetsontwerp tot een portefeuillekwestie maakt.”

Andere uitspraken van de voorzitter van de CHJO:

- Ter wille van de verlaging van de atoomdrempel zal op het gebied van de conventionele bewapening meer moeten worden gedaan,
- het verenigd Europa moet een belangrijke rol hebben bij de ontwikkeling van de derde wereld,
- de energieconsumptie dient verder gematigd te worden.

draagt momenteel 767. De Raad der Nationaliteiten telt 750 leden, die, eveneens om de vier jaar, gekozen worden door de 15 Unierepublieken (15 maal 32), de 20 autonome republieken (20 maal 11), de 8 autonome districten (8 maal 5) en de 10 nationale gebieden (10 maal 1).

WERELDRECORD

De Opperste Sovjet vergadert tweemaal per jaar (eind-april/begin mei en eind-november/begin december). De leden zijn in zoverre onschendbaar, dat zij slechts met toestemming van de Opperste Sovjet kunnen worden vervolgd. Het zijn geen beroeps politici; ze krijgen een onkostenvergoeding van 100 roebel (ca. 400 gulden) per maand en genieten gratis vervoer door de gehele Sovjet-Unie (per vliegtuig, schip, trein en auto, uitgezonderd taxi's). Ruim 30 procent van de Opperste Sovjet bestaat uit vrouwen (volgens de heer Sjtikov een wereldrecord!).

De functie van de Opperste Sovjet is: wetgeving. Deze wordt in de perioden tussen de zoëven genoemde vergaderdata uitgeoefend door een Presidium van 37 leden, dat gekozen wordt in een gemeenschappelijke vergadering van beide kamers, evenals de Ministerraad en het Hoogerechtshof.

Over de dominerende rol van de communistische partij werd door de heer Sjtikov met geen woord gerept... Nadat de heer Vondeling op verzoek van de heer Sjtikov

UNIEBUREAU

HET BUREAU VAN DE CHR. HIST. UNIE, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage is telefonisch te bereiken onder nummer 070-244516*

Kantooruren van maandag t/m vrijdag 08.30 v.m. tot 16.45 n.m. Het telefoonnummer van de Savornin Lohmanstichting is: 070-246791.

BLIJDSCHAP

CHJO-voorzitter Heukels sprak zijn blijdschap uit over de aanwijzing van minister Van Agt tot lijsttrekker van het CDA. „Juist Van Agt kan in de Nederlandse politiek aandacht schenken aan de zo belangrijke immateriële politieke onderwerpen. Wanneer de keuze voor een premier daarbij op oud-minister Zijlstra (president van de Nederlandse Bank) valt, zou dit een goede zaak voor de Nederlandse politiek zijn.”

H. L.

REIS NAAR RUSLAND (VII)

door:

dr. K. de Vries, lid Eerste Kamer CHU

(7) Moskou (tweede ronde)

Het verblijf van de Nederlandse parlementaire delegatie in de Sovjet-Unie eindigde op 21 augustus in de stad, waar het op 12 augustus begonnen was: Moskou. Op 13 augustus hadden we een onbevredigend gesprek gehad met onze gastheren van de Opperste Sovjet (zie „De Nederlander” van 10 september jl.). Op 20 augustus, 's morgens half elf, begon de tweede ronde. Daaraan was een bezoek van de delegatie aan het graf van de onbekende soldaat bij de muur van het Kremlin vooraf gegaan; onze voorzitter, dr. Vondeling en de Nederlandse ambassadeur, mr. Huydecoper van Nigtevecht hadden op dat graf een krans gelegd.

De leiding van het tweede onderhoud met de topfiguren uit de Opperste Sovjet was, evenals die van het eerste, in handen van de heer A. P. Sjtikov de voorzitter van de Raad van de Unie (ook de voorzitter van de Raad der Nationaliteiten, de heer W. Roeben, die de vorige keer verhinderd was, gaf ditmaal acte de presence).

De heer Sjtikov begon met een uiteenzetting van de samenstelling en de functie van de Opperste Sovjet. Hij vertelde o.m. het volgende: De Opperste Sovjet bestaat uit twee kamers (de zoëven genoemde raden). Deze hebben dezelfde rechten. De Raad van de Unie wordt om de vier jaar gekozen volgens een districtstelsel. In elk district (300.000 inwoners) wordt één afgevaardigde gekozen; het totale aantal leden be-

het een en ander had verteld over de samenstelling en de functie van de Nederlandse Staten-Generaal, vroeg en kreeg hij de gelegenheid, te reageren op wat tijdens het eerste onderhoud van Russische zijde te berde was gebracht. Hij begon met er op te wijzen, dat velen in Nederland met zorg vervuld zijn over de naleving door de Sovjet-Unie van de in de slotakte van de conferentie van Helsinki d.d. 1 augustus 1975 vastgelegde afspraken inzake vrijheid van meningsuiting, eerbiediging van de godsdienstige overtuiging, bewegingsvrijheid voor personen en uitwisseling van informatie. Hij memoreerde o.m., dat er in november 1975 een rapport van Amnesty International over de politieke gevangenen in de Sovjet-Unie is verschenen, waarin tal van misstanden worden gesignaleerd. Hij vroeg verder, waarom er een tekort aan bijbels bestaat, waarom veel Russische Joden geen uitreisvisum kunnen krijgen en waarom in de toeristenhotels geen West-Europese en Amerikaanse kranten te koop zijn. Het zou (aldus nog steeds onze voorzitter), goed zijn, als de Nederlandse ambassade in Moskou toestemming kreeg het voorbeeld van de Russische in Den Haag te volgen, die elke week een informatiebulletin uitgeeft en als er een uitwisseling van jonge ambtenaren (stageaires) zou worden georganiseerd. Vervolgens ging de heer Vondeling in op de tijdens het eerste

vervolg op pag. 6

„Das C ist gar nicht wichtig“

Vier dagen met de CDU op tournee

door Eske Sleijser-Tegelaar

Namens het C.D.A. te gast bij de C.D.U. in Duitsland als één van de uit 25 personen bestaande internationale waarnemersploeg, was ik eind september in de gelegenheid vier dagen lang van 's morgens vroeg tot 's avonds (zeer laat) de verkiezingstoernee mee te maken. Dertien landen waren in de ploeg vertegenwoordigd. Vrijwel alle Europese landen vaardigden een waarnemer af, meestal iemand verbonden aan een der christen-democratische partijen aldaar of uit een partij, nauw samenwerkend met de christen-democraten in Europees verband. Noorwegen, Zweden en Griekenland ontbraken, evenals (vanzelfsprekend) de landen van het Oostblok. Daartegenover was Oostenrijk niet alleen in onze ploeg met waarnemers vertegenwoordigd, maar ook nog eens met een compleet eigen omvangrijk team. Uit Zuid-Amerika kwam Brazilië met mensen van de regeringspartij Arena, uit Venezuela van de Copei en uit Chili enkele leden van het voormalige bewind-Frey.

HOE EN WAAROM

Niet alleen het meemaken van een deel van de verkiezingstoernee stond op ons programma, ook de achtergronden van de campagnevoering en de middelen die men aanwendde om de kiezer te overreden, werden ons verklaard. Geheel openhartig werden op speciale bijeenkomsten in het hart van het „centraal verkiezingsbrein“ in Bonn de techniek en de politiek van de campagne toegelicht en geopenbaard. Ook werd een bezoek gebracht aan één der wetenschappelijke instituten van het CDU dat geheel was ingeschakeld met alle hulpmiddelen die de wetenschap kon bieden waaronder kiezersonderzoek, peilingen van de „kiezersmarkt“, motivatieonderzoek, prognoses en verantwoorde actuele bijstelling van de campagne. Alle „Hoe's“ en „Waarom's“ kwamen aan de orde en op alle vragen van de waarnemers kwamen duidelijk antwoorden. Dit alles werd compleet met de praktijk, het bezoeken van grote en kleine verkiezingsbijeenkomsten, het meemaken van plaatselijke campagnes, het waarnemen van alle aspecten van de toernee. Grote bijeenkomsten in grote steden, maar ook bescheiden samenkomsten in scholen en verenigingsgebouwtjes. Sprekers van landelijk allure, onder wie lijsttrekker Kohl werden beluisterd en gadeslagen, maar ook zeer lokale kieskringaanvoerders konden in hun eigen doen en laten worden waargenomen.

POLITIE

Het was zoals in Duitsland te verwachten viel, een „grondig“ programma dat onze ploeg moest afwerken. Haast meedogenloos stond iedere morgen vroeg de grote bus voor de deur van het instituut, waar de internationale ploeg logies was geboden, om ons naar de evenementen van die dag te voeren. Vaak was het diep in de nacht eer we daar terugkwamen. Maaltijden moesten op aangepaste tijden en wijzen worden genoten. Soms liep dat uit op bier en worst in rokerige établissements, waar ondertussen de sprekers met zeer luide stem boven het geroezemoes uit hun auditorium bewerkten. Een andere maal was dat een nachtelijk souper onder politiebegeleiding en bewaking in een afgelegen oord vanwege de aanwezigheid van de reeds eenmaal ontvoerde Peter Lorenz, CDU-prominent uit Berlijn. Dan weer werd er helemaal niet gegeten of gedronken als het te bezoeken oord soms vier en meer busuren ver weg lag en eerst nog een ander evenement moest worden bijgewoond. Dan was het vasten of zelf iets „zitten te versieren“ tot in de late nacht nog een klein hapje op ons stond te wachten.

OORVERDOVEND

Variatie genoeg. Variatie ook in de waarnemingen. Soms begeleidde onze ploeg een prominent spreker, die midden tussen het winklend publiek in hartje Keulen lopend spreekuur hield, begeleid door een leuzenverspreidende CDU-dubbeldekker. Een andermaal liepen wij mee met de CDU-vrouwen en hun kandidaat voor de Bondsdag als ze huis-aan-huis aanbelden, folders verspreiden en de partij „verkochten“. Weer elders werden we met hapjes en drankjes verwend door een schare jonge frisse CDU-meisjes in een klein kantoortje, waar tegelijkertijd hun lokale campagneleider telefonisch trachtte potentiële of onwillige CDU-stemmers over de brug te halen. In regen en in hitte kwamen wij over-

al de CDU-„stalletjes“ tegen: een plank, wat schragen, een opvallende grote rood-witte CDU-parasol, zeer veel materiaal en altijd een of meer propagandisten, die de mensen aanspraken en hun vragen beantwoordden. Enkele malen ook betraden wij immense hallen, werkelijk badend in oogverblindend licht, gevuld tot in de nok met mensen en schallende bijna oorverdovende muziek van een compleet populair orkest. Omstuw door plaatselijke korpsen van brandweer of mijnwerkers e.d., omringd door jonge, kortgeknipte ordebewakers en blonde liefogende CDU-meisjes kwamen dan de sprekers van verre op en slingerden van het goed afgegrensd podium hun betogen met krachtige stemmen de zaal in. Oorverdovend was ook het applaus vanuit de deinende mensenzee, overal bloemen, vlaggen, affiches, stickers. Het geheel kwam, althans op mij, vaak meer beangstigend dan vreugdewekkend over.

GEREAKTIVEERD

Overheersend was echter overal de indruk van activiteit, van beweging, van gemotiveerd optreden, van reactivatie van de gehele partij. Door een uiterst zorgvuldige en uitgekend voorbereide campagnevoering met intensieve centrale begeleiding was het onzes inziens de leiding van de CDU/CSU ook werkelijk gelukt de eigen aanhang niet alleen voor de partij te behouden, maar ze ook om te bouwen tot een zeer groot team actieve propagandisten en medewerkers, die stuk voor stuk, ieder op eigen wijze en naar eigen streekaard, aan het werk waren gegaan om de CDU/CSU combinatie ditmaal uit te bouwen tot de grootste partij in Duitsland.

ZAKELIJK

Dat was dan ook uiterst zakelijk gebeurd. Zoals hiervoor al aangeduid had de wetenschap ruim hulp geboden. Psychologie, sociologie, andragogie etc. bood materiaal genoeg om uit te vinden waar het zwakke punt van „de kiezer“ lag, waar diens werkelijke interesses lagen en hoe men hen daarop in de juiste richting zou kunnen doen reageren. Men bouwde op deze overwegingen zijn campagne. Géén programmatisch vertrekpunt dus, maar een campagne zuiver en alleen gericht op winnen en overwinnen. Het CDU moest immers samen met de CSU de absolute meerderheid behalen. Zij moest, zo drukte men dat uit niet „winnen“ maar „sieggen“. Het ging daarom dus vooral die groep te krijgen, die of niet stemde of nog niet wist wat ze zou stemmen. De eigen aanhang was niet belangrijk, die stemde toch wel op de partij. Deze zgn. „zwevende kiezers“ bepaalden in wezen de campagnevoering. Enkele overwegingen die daarbij een rol

speelden wil ik u niet onthouden, al zullen ze velen van ons hard in de oren klinken.

- „gezeur over de oorlog“ is iedereen nu wel goed beu.
- „brood op de plank, rustig en welvarend leven“ spreekt iedereen aan.
- „ideologische benaderingen“ zetten geen zoden aan de dijk.
- „de C. van Christen-democratisch“ speelt geen enkele rol.
- „werk hebben en houden en in vrijheid leven“ gaat er goed in, kan rustig ook gegarandeerd worden.
- „alles wat verkeerd is gegaan, is de schuld van de ander“ moet er in worden gehamerd.
- „socialisme voert altijd tot communisme“ is de leidraad.
- „indoctrinatie is altijd communistisch“ eveneens.
- „socialisten zijn een veiligheidsrisico“ kan als toelichting worden gegeven.
- „eenvoudige slogans, zoals vaderlandsliefde, vrijheid, zekerheid“ kan iedereen vatten, veel meer ook niet.
- „vermijd diepgaande debatten, vermijd grondige discussies, vermijd te diep op het politieke beleid in te gaan“; interesseert niemand wezenlijk, althans niet de groep waar wij op uit zijn.
- „kweek vertrouwen in eigen mensen en wantrouwen in anderen“.
- „bouw flink aan het thema „vrijheid“, noemt dat desnoods ook maar „de groots mogelijke vrijheid“, denkt de kiezer dan aan individuele vrijheid des te beter, het bedrijfsleven zal denken aan economische vrijheid, in beide gevallen zitten we goed.
- „verdiep het thema „social“ door voor de jeugd vooral de jeugdwerkloosheid breed uit te schilderen plus de garantie dat het daarmee uit is, zodra de CDU overwint. Bouw dat uit voor de ouderen door hun uitkeringen gegarandeerd veilig te stellen, speel daarbij in op de oud-soldaten die hun plicht deden en hun vrouwen die het destijds ook zo moeilijk hadden, die groep heeft het nu zo moeilijk.
- „breng het geheel ook zoveel mogelijk in de sfeer van fatsoen, orde, gezag, eigen land, macht, belangrijkheid, veiligheid, alles slechts te bereiken via een nieuw Duitsland dat op 3 oktober zal beginnen.“

HANS MAAKT HET!

Dat een en ander ook werkelijk zo werd gebracht, kon onze ploeg inderdaad waarnemen. Het geheel sloeg ook aan bij het gehoor. Het was opvallend hoe het mogelijk was dat dit alles kón. Weinig vragen naar toelichting, weinig kritisch weerwerk ook, zelfs niet op openbare gelegenheden. Deed een enkeling dat toch, dan werd ook vaak onmiddellijk overgeschakeld op de persoonlijke vertrouwenstoer. „Der Hans macht es!“ Stem

Eske Sleijser-Tegelaar, stafmedewerkster van de Lohmanstichting, en schrijfster van bijgaand verhaal, staat op de foto „am Rhein“.

nou maar rustig op mij, op je eigen Hans of Peter of Helmut of Rainer of Kurt en natuurlijk op mijn partij (elke Duitser moest op 3 oktober 2 stemmen uitbrengen, een op de partij zijner keuze en een op de kandidaat die hij wilde hebben) dan kan jij rustig zijn, dan maken wij het wel voor jou. Wat precies Hans of Kurt dan allemaal wel gingen maken, werd niet gevraagd, laat staan hoe ze dat wilden doen...

Een keer vond iemand de moed te vragen of er niet zoiets was als het streven naar Europese eenheid en meer internationaal mondiaal overleg. De spreker (ditmaal was dat Lorenz, de man uit Berlijn) had daar niet veel moeite mee. Integendeel... Natuurlijk beste vriend, zou een machtig en belangrijk Duitsland, zoals dat natuurlijk na 3 oktober er uit zou komen te zien, ook een machtige en belangrijke rol spelen op Europees en mondiaal gebied. Zelf zou dat Duitsland ook wel bereid zijn hulp te geven aan landen, die dat nodig hadden en vanzelfsprekend dan ook wel de belangen mee te behartigen van wat kleine onbelangrijke landjes. Maar.....dan zou men daarom wel aan Duitsland moeten vragen, dan zou men ook wel moeten erkennen dat Duitsland machtig was en belangrijk en dat Duitsland dan ook wel voorwaarden mee zou brengen. Voorwaarden waaronder ook een machtig en vrij Europa zou kunnen ontstaan.

Toen een andere keer iemand eveneens met een klein kritisch vraagje kwam en informeerde of de wereldrecessie in economisch opzicht nu niet ook schuld zou

Het Konrad Adenauer-huis in Bonn, het partijbureau van de CDU.

Milieu-aspecten op indringende wijze aan de orde gesteld

Dr. R. J. H. Krusinga, voorzitter van de CHU-fractie in de Tweede Kamer, heeft de ministers Lubbers van economische zaken, Vorrink van volksgezondheid en milieuhygiëne en Boersma van sociale zaken in augustus 1976 indringende vragen gesteld over de problemen, die samenhangen met de overschakeling van aardgas naar stookolie of andere energiebronnen.

De beantwoording van deze vragen op 12 oktober bedroeg niet minder dan 9 pagina's. Dr. Krusinga had dan ook wel de nodige „stof tot overdenking” aangedragen.

Alvorens de ministers tot beantwoording van de vragen overgaan merken zij in de inleiding het volgende op:

PRIORITEITEN

De eindigheid van de Nederlandse aardgasvoorraden en de problemen verbonden aan het op korte termijn importeren van aardgas in hoeveelheden van betekenis, maken het nodig dat bij het gebruik van aardgas als energievorm van hoge kwaliteit prioriteiten worden gesteld.

Nieuwe exportcontracten worden reeds sinds een aantal jaren niet meer afgesloten en ten aanzien van de voor binnenlands gebruik beschikbare hoeveelheid is door de eerste ondergetekende (minister Lubbers) besloten de hoogste prioriteit toe te kennen aan het kleinverbruik en het gas bij industrieel gebruik in beginsel te reserveren voor hoogwaardige toepassingen.

Aan dit beleid, eerder omschreven in de Energienota en in de Nota inzake de selectieve groei ligt mede de milieuhygiënische overweging ten grondslag, dat teneinde langer over aardgas te kunnen beschikken als schone brandstof voor ruimteverwarming en kleine bedrijven, veelal gevestigd in de woonomgeving en uitgerust met lage schoorstenen, het verbruik voor bepaalde toepassingen door de categorie van grootverbruikers moet worden afgeremd.

CONSEQUENTIES

Als consequentie van dat beleid is voor een aantal van de grootste grootverbruikers overschakeling van aardgas op stookolie of andere energiebronnen onvermijdelijk.

Voor nieuwe elektriciteitscentrales zal geen aardgas meer worden geleverd.

De bestaande contracten met centrales en met de industrie voor ondervuring in grote eenheden zullen in het algemeen niet worden verlengd. De beleidslijnen ten aanzien van de aflopende contracten met de industrie zijn met grote soepelheid nader vastgesteld. Vervolgens wordt medegedeeld, dat verschuiving plaats kan vinden van gecontracteerde gashoeveelheden binnen de kring van elektriciteitsproducenten. Met andere woorden, in een enkel geval kan een bepaalde elektrische centrale, die bijvoorbeeld uit milieu-overwegingen erg voor gasverbruik in aanmerking komt, toch op het aardgasnet aangesloten blijven. Het oordeel van de minister van volksgezondheid en milieuhygiëne over de milieuhygiënische onaanvaardbaarheid, in bepaalde gevallen van beëindiging van de aardgasle-

vering zal zeer zwaar wegen bij de besluitvorming.

Duidelijk wordt echter wel dat, ondanks de aandacht die bij het hierbovengenoemde selectieve afzetbeleid is besteed aan de milieu-aspecten, de overschakeling op andere brandstoffen, wanneer niet anderszins wordt ingegrepen, een sterke verhoging betekenen van de belasting van het milieu.

TOELICHTING

Ondanks het feit dat het stuk zich niet als een roman laat lezen, nemen we toch een klein deel van de toelichting te moeten overnemen. Hierin wordt het volgende gezegd:

De gasafzet aan centrales en grotere industrieën bedraagt in 1976 beide ca. 10½ miljard bij een totale binnenlandse gasafzet van 45 miljard m³. In 1986 zal dat nog slechts resp. 4½% en 9 miljard m³ zijn bij een totale afzet van 41½ miljard m³. Aanname bij wijze van voorbeeld dat het totale verschil van 7½ procent vervangen zal worden door stookolie met een zwavelgehalte van 2 procent of steenkolen met 1,4 procent zwavel, betekent alleen de overschakeling reeds een toename van de zwaveldioxide-uitworp in 1986 ten opzichte van 1976 met ongeveer 240 miljoen kg bij gebruik van een calorisch gelijkwaardige hoeveelheid brandstof.

Deze overschakeling veroorzaakt bovendien een extra uitworp van 13 miljoen kg stikstofoxiden, wanneer wordt uitgegaan van de verwachting dat het gebruik van steenkool in 1986 nog relatief bescheiden is. De totale uitworp van zwaveldioxide en stikstofoxiden in Nederland bedroeg in 1975 respectievelijk 390 miljoen kg en 300 miljoen kg.

Derhalve zal indien geen emissie beperkende maatregelen worden genomen en het zwavelgehalte van stookolie op 2 procent wordt gehandhaafd de uitworp in 1986 ten opzichte van 1975 alleen tengevolge van de bedoelde overschakeling met minstens 60 procent voor zwaveldioxide en 4 procent stikstofoxiden toenemen.

BEANTWOORDING VAN VRAGEN

De ministers delen vervolgens naar aanleiding van de vragen het volgende mee:

Met betrekking tot de mogelijkheid om energievoorziening in overleg met andere landen (Iran, Algiers) primair op aardgas te blijven baseren wordt opgemerkt dat in het algemeen het van verre invoeren van gas zodanige kosten medebrengt dat, op basis van een daarop aansluitende prijsstelling, toepassing voor ondervuring vooralsnog economisch niet goed mogelijk zal zijn. De mogelijkheden voor de invoer van gas in vloeibare vorm hangen bovendien af van het tot stand kunnen brengen van een aanvoerlijn, die vele schakels moet omvatten. Een studie inzake de problemen verbonden aan het lossen van vloeibaar gas in Nederland wordt uitgevoerd door de projectgroep LNG-Terminal welke in het leven is geroepen door de Stuurgroep Noordzeelanden en Terminal (STUNET). Mede wegens milieuhygiënische voordelen blijft niettemin de aandacht sterk gericht op de

mogelijkheid gas tegen verantwoorde prijzen in te kopen in meer nabijgelegen landen, zodat aanvoer per pijpleiding kan geschieden.

Welk prijsniveau aanvaardbaar is wordt mede bepaald door de kosten die bij het gebruik van andere brandstoffen moeten worden gemaakt voor een milieuhygiënisch verantwoorde toepassing.

SPECIFIEKE PROBLEMEN

De overschakeling van aardgas op olie of steenkool door elektriciteitsbedrijven en industrieën zal vooral een toename van de emissie van zwaveldioxide en, in veel mindere mate, van die van stikstofoxiden en -stof tot gevolg hebben. In het algemeen kan gesteld worden dat ongedifferentieerde overschakeling de emissies van de verschillende componenten zal doen toenemen. Opgemerkt dient te worden dat onder omstandigheden waarin het verdunnend vermogen van de atmosfeer gering is van een hoge schoorsteen ook voor de naaste omgeving niet veel nut mag worden verwacht.

De ministers zijn van mening, dat onder zulke ongunstige weersomstandigheden ter voorkoming van onaanvaardbare concentraties of „smog”-vorming onder invloed van stikstofoxiden met name in het Rijnmondgebied vervanging van stookolie door aardgas in die installaties waar beide brandstoffen aangewend kunnen worden, voor de duur van de betreffende periode onder zekere voorwaarden mogelijk moet zijn.

GRENSWAARDEN NU AL BIJNA BE-REIKT

Vervolgens wordt medegedeeld, dat uit de tot op heden beschikbare gegevens de voorlopige conclusie kan worden getrokken dat tengevolge van de omschakeling - bij ongewijzigd beleid - met name in Zuid-Holland, waar de meetwaarden zich nu bewegen om de waarde voor zwaveldioxide die door de Gezondheidsraad als grenswaarde is voorgesteld, vanaf 1980 grensoverschrijving tot de mogelijkheden behoort.

BELEID OP MIDDELLANGE TERMIJN

Voor de middellange termijn komen aardolie, steenkool en kernenergie in aanmerking om aardgas te vervangen, waarvan alleen de twee laatste kunnen bijdragen tot een verdergaande diversificatie van het totale Nederlandse brandstofpakket. Het tempo van overschakeling wordt voornamelijk bepaald door het in de tijd gespreid zijn van het eindigen van de looptijd van de bestaande aardgascontracten (welke voor 10 jaar zijn aangegaan). Wel heeft de bescheiden groei van de Nederlandse aardgasreserves de laatste jaren een zekere algemene versoepeling van het beleid inzake de industriële afnemers mogelijk gemaakt.

Het blijft daarnaast mogelijk in individuele gevallen bij uitzondering van de algemene lijn af te wijken. Omdat overschakeling van aardgas op kolen of olie onvermijdelijk een negatieve invloed op de luchtkwaliteit zal

hebben, is het van belang te bevorderen dat de ter beschikking staande bestrijdingsmethoden ook daadwerkelijk worden toegepast.

Dit kan technisch en economisch het best gerealiseerd worden bij grote ondervuringsinstallaties. Levering van aardgas zou zeggen de bewindsliden is uiteraard ook mogelijk indien het aangewezen zijn op andere brandstoffen een ontwikkeling zou verhinderen die een nog verdergaande bezuiniging op energie beoogt.

INDICATIEF MEERJARENPROGRAMMA

Het beleid gericht op het terugdringen van de luchtverontreiniging door zwaveldioxide, stikstofoxiden en -stof is neergelegd in het Indicatief meerjarenprogramma dat binnenkort aan de Tweede Kamer zal worden aangeboden.

Voor de beperking van de totale zwaveldioxide-uitworp staan in beginsel drie wegen open:

- relatief vergroten van de invoer van laagzwavelige ruwe olie en laagzwavelige steenkool,
- verwijderen van zwavel uit de brandstof, eventueel in een tweetrapsproces,
- verwijderen van het gevormde zwaveldioxide uit de rookgassen. Hierbij wordt opgemerkt dat de mogelijkheid om de invoer van laagzwavelige ruwe olie en laagzwavelige steenkool te vergroten afhankelijk is van de situatie op de wereldmarkt.

KOLENVERGASSING

Kolenvergassing moet gezien worden als een potentiële mogelijkheid om de gasvoorziening in de toekomst te ondersteunen. Hiertoe zullen dan een of meer grote installaties gebouwd moeten worden, omdat niet valt te verwachten dat kolenvergassing door individuele (groot)verbruikers een aantrekkelijke mogelijkheid is. Op korte termijn wordt geen toepassing mogelijk geacht. De eventuele toepassing in de toekomst hangt uiteraard mede samen met de economische haalbaarheid binnen het geheel der energievoorziening. Milieuhygiënisch ligt het belang van kolenvergassing vooral in de mogelijkheid een zwavelarme brandstof (gas) aan te bieden aan de kleinere verbruikers die zelf geen mogelijkheden tot ontzwellen van brandstof of rookgassen hebben.

RESEARCH

Er is opdracht gegeven voor een onderzoek dat moet nagaan welke technieken voor ontzwellen van brandstoffen of rookgassen voor toepassing in Nederland in aanmerking komen. Het beleid zal er op worden afgestemd deze ontzwellings-technieken tijdig op voldoende grote schaal beschikbaar te krijgen. Hierbij wordt nog opgemerkt, dat naar uit de resultaten elders kan worden afgeleid in verband met deze problemen in ons land zeer veel inspanning nodig zal zijn om binnen tien jaar tot toepassing op grote schaal te komen.

G. C. de Groot.

Vervolg van pag. 3

gesprek van Russische zijde uitgeoefende kritiek op de houding van de NAVO bij de onderhandelingen in Wenen over wederzijdse evenwichtige vermindering van de in Midden-Europa gelegerde strijdkrachten. Hij ontkennde, dat er in de Westeuropese landen een systematische anti-Russische propaganda wordt gevoerd/en oefende van zijn kant kritiek uit op de in de Sovjet-Unie bedreven verheerlijking van heroïsme, die z.i. niet bevorderlijk was voor de vrede.

NEGATIEF

Van de kant van onze gastheren werd op dit betoog uitgesproken negatief gereageerd; alleen wat de heer Vondeling had gezegd over een Nederlands informatiebulletin en over uitwisseling van jonge ambtenaren was volgens de heer Sjítikov „het overwegen waard”. De opmerking van onze voorzitter over de heldenverering werd - m.i. niet geheel ten onrechte (zie „De Nederlander” van 8 oktober jl.) - „beledigend” genoemd. De in Nederland bestaande zorg over de naleving van de afspraken van Helsinki was volgens onze gesprekspartners ongegrond. Een door de heer Vondeling gepresenteerde lijst van politieke gevangenen werd de heer Sjítikov verontwaardigd van de hand gewezen: „Amnesty International” is geen bonafide

organisatie! Verder werd er van Russische zijde op gewezen, dat er in de Sovjet-Unie meer Westerse boeken worden vertaald dan Russische in het Westen. „Bijbels zijn volop verkrijgbaar, maar er is weinig vraag naar... Er bestaat bij de Joden de laatste tijd niet veel animo meer om naar Israël te emigreren... De Sovjet-Unie is vóór ontwapening, maar weigert voorstellen te aanvaarden, die inhouden dat het Warschaupact driemaal zo veel troepen moet terugtrekken als de NAVO”, enz., enz... Nadat de heer IJmker (lid van de Eerste Kamer voor de CPN) had verklaard, dat er in Nederland ook andere standpunten inzake Helsinki en Wenen bestaan dan dat van de voorzitter en de meerderheid van de Nederlandse parlementaire delegatie, sprak de heer Sjítikov een slotwoord. Daarop volgde - een uur later dan in het programma stond vermeld - het officiële slotbanket. Aan deze dis sprak onze voorzitter, ongetwijfeld namens de gehele delegatie, een woord van hartelijke dank voor de genoten gastvrijheid. De laatste nacht logeerden we in hotel Sovjetskaja. Op 21 augustus, 's morgens half tien, steeg een Russisch vliegtuig op om ons naar Nederland terug te brengen. Bijna drie uur later landden we op Schiphol (het was daar toen twintig over tien). De reis naar Rusland was ten einde.

K. de Vries.

(Dit is het zevende artikel van de serie „Reis naar Rusland”, een verslag van de reis naar de Sovjet-Unie van een officiële Nederlandse parlementaire delegatie. Volgende week hoopt de redactie van het christelijk-historische weekblad „de Nederlander” het slotartikel te plaatsen.

Prof. dr. J. W. van Hulst

wil goede

inspraak wetgeving

Prof. dr. J. W. van Hulst, voorzitter van de CHU-fractie in de Eerste Kamer, heeft onlangs in Hoogeveen gepleit voor een goed geformuleerde inspraakwetgeving. „Ik ben bang”, zei hij, „dat anders de inspraak in ons land een wat chaotisch karakter zal krijgen.” Hij voelt bijvoorbeeld voor een eigen inspraakmodel per gemeente of provincie. Wanneer een bepaald vraagstuk ook met inspraak onoplosbaar zou zijn, zou dit in een afzonderlijke wetgeving moeten worden geregeld. Wij moeten, aldus prof. Van

Hulst, geen inspraakchaos hebben, maar een inspraakstructuur.

Prof. Van Hulst sprak op een bijeenkomst van Drentse CDA-staten- en gemeenteraadsleden. Het CDA noemde hij het enige voorbeeld van partijpolitieke vernieuwing, die werkelijk tot stand is gekomen. Het proces daartoe is moeizaam geweest. „Maar wat wilt u anders,” vroeg hij. „Alle drie partijen hebben een eigen verleden,” aldus prof. Van Hulst, „een eigen theologie”.

Geen bijzonder kamerlidmaatschap voor Europese parlementariërs?

Het Nederlandse kabinet voelt er niet veel voor om die Nederlanders, die in 1978 rechtstreeks gekozen worden als lid van het Europese parlement, een bijzonder lidmaatschap van de Tweede Kamer te verlenen.

In augustus jongstleden stelden de Tweede-Kamerleden, tevens leden van het Europese parlement Patijn (PvdA) en De Koning (CDA) voor de Nederlandse Europese parlementariërs (25) bijzonder lid van de Tweede Kamer te maken, naast de 150 gewone Tweede-Kamerleden. De buitengewone kamerleden zouden op dezelfde voet als gewone kamerleden aan het parlementaire werk kunnen deelnemen, met als enig onderscheid dat zij geen stemrecht hebben. Dat impliceert, aldus Patijn en De Koning, dat zij wel amendementen, initiatiefvoorstellen en moties zouden kunnen indienen, maar niet aan de stemming daarvoor zouden mogen deelnemen.

Het kabinet wees de mogelijkheid van het bijzondere kamerlidmaatschap van de hand. In een vorige week aan de Tweede Kamer gezonden brief werden evenwel mogelijkheden gesuggereerd voor een binding tussen het nationale parlement en het Europese parlement.

Het staat thans vast, dat in het jaar 1978 de leden van het Europese parlement rechtstreeks gekozen zullen worden. Dat parlement zal bestaan uit 410 leden, te weten uit West-Duitsland 81, uit Groot Brittannië 81, uit Italië 81, uit Frankrijk 81, uit Nederland 25, uit België 24, uit Denemarken 16, uit Ierland 15 en uit Luxemburg 6.

De eerste rechtstreekse verkiezingen worden gehouden in de periode mei/juni 1978. Met de 25 zetels voor Nederland en uitgaande van de uitslag van de Tweede-Kamerverkiezingen in 1972 zou de zetelverdeling bij de Europese verkiezingen in 1978, bij één lijst voor zowel progressieven als het CDA zijn: progressieven 10, CDA 9, VVD 4, CPN 1 en DS'70 1. De Kiesraad (die de minister van binnenlandse zaken adviseert in alle kiesrechtzaken) heeft, op basis van het stelsel van evenredige vertegenwoordiging, aanbevolen in Nederland één kieskring te vormen en de partijen het recht te geven één lijst in te dienen met maximaal 50 namen.

BINDING

In de overeenkomst van de negen EEG-landen over de rechtstreekse verkiezing van het Europese parlement is bepaald, dat een afgevaardigde van dat parlement niet tevens nationaal parlamentslid behoeft te zijn. Patijn en De Koning meenden, dat er evenwel wel een binding tussen het Nederlandse parlement en het Europese parlement zou moeten zijn. Zij vonden dat de belasting evenwel te zwaar zou worden voor iemand, die zowel lid van de Tweede Kamer als van het Europese parlement is. Vandaar hun voorstel de Europese parlementariërs bijzonder kamerlid te maken, en aan de Tweede Kamer 25 zetels toe te voegen, bestemd voor de Nederlandse afgevaardigden in het Europese parlement.

VOOR- EN NADELEN

In een brief aan de Tweede Kamer somde minister De Gaay Fortman van binnenlandse zaken voor- en nadelen van het bijzonder kamerlidmaatschap op.

Ten gunste van de figuur van het bijzonder lidmaatschap worden de volgende argumenten aangevoerd:

a. De Nederlandse afgevaardigden in het Europese parlement behouden het noodzakelijk contact met met Nederlandse politiek en met hun kiezers.

b. De fysiek bezwaarlijke combinatie van het kamerlidmaatschap met het lidmaatschap van het Europese parlement wordt belangrijk verlicht, omdat de aanwezigheid van de bijzondere kamerleden voor stemmingen in Den Haag niet meer is vereist.

c. Het zitting hebben van de Europese parlementariërs in de Tweede Kamer biedt de mogelijkheid dat althans één van de leden van de Europese raad van ministers in het nationale parlement onder een zekere druk wordt gezet. In het Europese parlement is dit voorhands onvoldoende mogelijk.

d. Zolang de bevoegdheden van het Europese parlement nog beperkt zijn, zal het voor zijn invloed van betekenis kunnen zijn, indien daarin personen zitting hebben die ook op het vlak van het nationale parlement een rol spelen.

e. Door de aanwezigheid in haar midden van Europese parlementariërs zal de Tweede Kamer er beter in slagen de door haar behandelde zaken mede in Europees perspectief te bezien, terwijl omgekeerd in

het Europese parlement datgene wat in het Nederlandse parlement aan de orde is voor zover nodig de juiste aandacht zal kunnen krijgen.

Hiertegenover staan echter de volgende bezwaren:

a. Toekenning aan bijzondere leden van de volledige status van het gewone kamerlid met uitzondering van het stemrecht betekent dat in het stelsel van een geheel door rechtstreeks kiesrecht samengestelde volksvertegenwoordiging een onzuiver element wordt gebracht. Een deel van het werk van de Tweede Kamer zal gedaan worden door personen die in die Kamer niet door de kiezers gekozen zijn.

b. Het voorstel leidt, gelet op de hoge kiesdelers bij de Europese verkiezingen, tot een onevenredig verdeelde versterking van de kamerfracties en dus tot een zekere verstoring van de samenstelling van de Kamer volgens de thans geldende maatstaf van evenredige vertegenwoordiging.

c. Het missen van mede-beslissingsrecht in de Kamer resulteert mogelijk in een lagere waardering voor het bijzonder lidmaatschap dan voor het gewone lidmaatschap, hetgeen weer gevolgen kan hebben voor de kwaliteit van de Nederlandse afvaardiging in het Europese parlement.

d. Voor het functioneren als lid van een parlement is wezenlijk dat men medebeslissingsbevoegdheid heeft ten aanzien van de zaken die in de Kamer aan de orde zijn. Aan de bevoegdheid mede te beslissen in een tegen de regering gericht votum. Een slechts adviserend parlamentslid is uit democratisch oogpunt een onwenselijk verschijnsel.

e. Het is niet uitgesloten dat de kamerfractie waartoe het bijzondere lid behoort druk zal uitoefenen op dat lid om bepaalde kwesties in het Europese parlement op een de fractie welgezinde en daardoor wellicht te nationalistische wijze te behandelen, terwijl toch van dat lid verwacht mag worden dat hij de zaken primair in Europees verband ziet.

HET ZWAARSTE

Het kabinet staat voorhands op het standpunt, dat de bezwaren het zwaarste wegen. Een oplossing voor het probleem van de wenselijke binding met het nationale par-

ment enerzijds en de zware belasting van een dubbel mandaat anderzijds zou wellicht in een andere richting gezocht kunnen worden, schreef minister De Gaay Fortman uit de Tweede Kamer. Onder het nieuwe verdrag zal het dubbele mandaat niet als thans verplicht, maar wel mogelijk zijn. De politieke partijen zullen er dus desgewenst zorg voor kunnen dragen dat een deel van de Nederlandse afgevaardigden in het Europese parlement tevens lid van de Tweede (of Eerste) Kamer is en een ander deel uitsluitend het Europese mandaat vervult. Er zou dan op het potentieel van een fractie een veel minder grote armslag worden gepleegd ten behoeve van het Europese parlement dan thans het geval is en dat geeft de fracties gelegenheid de „Europeaanen” wat meer vrij te stellen van het Nederlandse parlementaire werk. Tegelijkertijd zullen de full-time leden van het Europese parlement daar een relatief groter deel van de werkzaamheden voor hun rekening kunnen nemen. Het komt het kabinet voor dat op deze wijze de bezwaren van het dubbele mandaat toch, althans gedeeltelijk, opgelost kunnen worden. Het volgen van deze oplossing zal echter aan de politieke partijen moeten worden overgelaten.

Bij de beoordeling van het denkbeeld inzake het bijzondere lidmaatschap van de Tweede Kamer verdient volgens de bewindsman ook overweging, dat er buiten het dubbele mandaat en het bijzondere lidmaatschap toch nog andere constructies denkbaar zijn, om een nauw contact tussen de Nederlandse leden van het Europese parlement en de staten-generaal te verzekeren. Gedacht zou b.v. kunnen worden aan een periodiek overleg tussen de Nederlandse leden en de vaste commissie voor buitenlandse zaken of aan regelmatige deelneming aan vergaderingen van de Tweede-Kamerfracties.

Als de Tweede Kamer bij meerderheid van stemmen evenwel uitsprekt, dat het bijzonder lidmaatschap van de Tweede Kamer voor de Nederlandse Europese parlementariërs noodzakelijk is, dan is de regering bereid mee te werken aan het tot stand komen van een grondwetswijziging. Er moet dan een grondwetsartikel over het bijzondere lidmaatschap komen.

H.L.

Wat de Tweede Kamer behandelen gaat

In de nog resterende weken van het jaar 1976 is de voorlopige agenda van de Tweede Kamer als volgt:

volgende week op dinsdag 9, woensdag 10 en donderdag 11 november: de begrotingen van defensie en voor ontwikkelingsamenwerking,

op dinsdag 16, woensdag 17 en donderdag 18 november: de begrotingen van volksgezondheid en milieuhygiëne,

op dinsdag 23, woensdag 24 en donderdag 25 november: de begroting van CRM, de nota's bijzonder regionaal welzijnsbeleid en nadere beleidslijn samenlevingsopbouw, het wetsontwerp inzake gewetensbezwaren militaire dienst en het regeringsvoorstel over verhoging van de omroepbijdrage,

op dinsdag 30 november, woensdag 1 en donderdag 2 december: het belasting- en dekkingsplan voor volgend jaar en voorts de begrotingen van economische zaken en van sociale zaken,

op dinsdag 7, woensdag 8 en donderdag 9 december: de begroting van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening, de nota bouwbeleid, de regeringsvoorstellen tot wijziging van de grondwet (klassieke grondrechten, de sociale grondrechten en het nieuwe onderwijsartikel) en het wetsontwerp inzake gemeentelijke herindeling van de West-Betuwe,

op dinsdag 14, woensdag 15 en donderdag 16 december: de begrotingen van financiën en van onderwijs, en de begroting voor de betrekkingen met de Antillen,

op maandag 20, dinsdag 21 en woensdag 22 december: het voorstel tot het verlenen van kiesrecht aan Nederlanders, die in het buitenland in Nederlandse openbare dienst werkzaam zijn.

* * *

In de tijd van de behandeling van de begrotingen vangen de Tweede-Kamervergaderingen aan: op dinsdag om 14 uur, op woensdag en op donderdag om 10.15 uur, op maandag 20 december om 14 uur en op dinsdag 21 december om 10.15 uur.

De kerstvakantie van de Tweede Kamer

begint op donderdag 23 december en duurt tot en met maandag 17 januari. De periode van de paasvakantie is van 1 tot en met 18 april volgend jaar.

Vanaf 29 april zijn er tot aan de Tweede-Kamerverkiezingen op woensdag 25 mei geen openbare vergaderingen van de Tweede Kamer, zodat de kamerleden volop gelegenheid hebben deel te nemen aan de verkiezingscampagne van hun partij.

* * *

Degenen, die belangstelling hebben voor het bijwonen van een Tweede-Kamervergadering doen er goed aan om alvorens naar Den Haag te reizen te informeren naar het juiste tijdstip van de behandeling van het onderwerp waarin zij geïnteresseerd zijn. De ervaring leert, dat er nog al eens afwijkingen zijn van de opgestelde voorlopige agenda. Inlichtingen worden gegeven door de afdeling voorlichting van de Tweede Kamer en door het secretariaat van de CHU-Tweede-Kamerfractie (telefoon Kamergebouw: 070-614911).

H. L.

Chilense oud-minister een dag in ons land

Jaime Castillo, oud-minister van justitie in de Chileense regering Frei was vorige week een dag in Nederland om zijn mening over de stand van zaken te geven aan zijn politieke medestanders, de christendemocraten. Op 6 augustus van dit jaar is Castillo uit zijn land gezet, naar zijn zeggen omdat hij als advocaat politieke gevangenen heeft verdedigd en omdat hij een democratisch document heeft ondertekend waarin kritiek op de regering Pinochet tot uitdrukking komt.

Ook wil Castillo, die nu in de Venezolaanse hoofdstad Caracas woont, tijdens zijn rondreis door Europa het stichten van een secretariaat voor de verdediging van de mensenrechten propageren, dat in Caracas zouden moeten worden gevestigd. Dat se-

cretariaat zou de mensenrechten moeten verdedigen van iedereen, wiens mensenrechten in gevaar zijn, zonder te letten op de politieke overtuiging van de verdrukten en zou zich speciaal op Latijns-Amerika kunnen richten. Volgens Castillo blijft men te vaak zonder daden als men schending van de mensenrechten constateert. Hij is een voorstander van vaste organisaties die opgekomen voor de mensenrechten. Castillo bezocht een bijeenkomst van de Nederlandse afvaardiging van christendemocraten in het Europees parlement. Daarbij waren ook de vrouwenorganisaties van de drie in het CDA samenwerkende partijen vertegenwoordigd, de jongerenorganisaties van deze partijen en kamerleden en partijfunctionarissen.

H.L.

Zaterdag 6 november:

eerste vergadering

Zuidhollands

provinciaal bestuur

Op zaterdag 6 november wordt te Rotterdam een vergadering gehouden om te komen tot de oprichting van een provinciaal bestuur van de CHU. De algemene vergadering van de Unie besloot op 24 mei jongstleden de statuten te wijzigen, zodat provinciale besturen zouden kunnen worden gevormd.

De vergadering te Rotterdam, waarvoor de besturen van de staten- en kamerkringen in Zuid-Holland zijn uitgenodigd, vangt om 10 uur aan en wordt gehouden in de Grotiuszaal van het Groothandelsgebouw. De agenda vermeldt onder andere plannen van de christelijk-historische fractie in provinciale staten van Zuid-Holland en de vorming van CDA-verbanden in de statenkringen.

CDA-congres

10 en 11

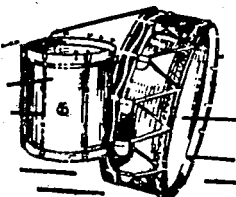
december 1976

Op vrijdag 10 en zaterdag 11 december a.s. wordt in het Nederlands Congresgebouw te Den Haag het 2e CDA-Congres gehouden.

Belangstellenden kunnen zich vanaf heden - bij voorkeur schriftelijk aanmelden bij het secretariaat van het CDA, postbus 7676, Den Haag. De kosten bedragen voor deelname op: vrijdag of zaterdag f 15,- incl. lunch, f 5,- zonder lunch vrijdag en zaterdag: f 25,- incl. lunch, f 10,- zonder lunch.

Na aanmelding ontvangt u automatisch de benodigde stukken. Ook hier geldt: Wie het eerst komt, wie het eerst maalt.

De leden van het Congres worden afzonderlijk uitgenodigd.

VAN DER GLAS
Heerenveen

Blaas- en
Slaginstrumentenfabriek

Telefoon 05130-22652

CDA-bijeenkomsten

SCHERPENZEEL

Op donderdag 11 november 1976 om 20.00 uur, organiseert het gemeentelijk CDA-Verband Scherpenzeel (Gld.) een presentatie-avond in Zaal 1 van het Activiteitencentrum, Hovenierslaan te Scherpenzeel.

Als sprekers zijn uitgenodigd:

a. Jhr. drs. P. A. C. Beelaerts van Blokland, burgemeester van Amstelveen

b. M. W. Schakel, ARP-Tweede Kamerlid, burgemeester van Hoogblokland, Hoornaar en Noordeloos.

c. Drs. W. K. N. Schmelzer, o.a. oud-minister van buitenlandse zaken.

Zij zullen spreken over het onderwerp: „Gedreven door het Evangelie (b), met een

taak voor morgen, nationaal (a), zowel als internationaal (c).

ROZENBURG

Woensdag 17 november a.s. organiseert het gemeentelijk CDA-verband een bijeenkomst om 20.00 uur in het zalencentrum van de „Ontmoetingskerk”, Koninginnelaan 9 te Rozenburg.

Als spreker voor deze avond is KVP-voorzitter W. J. Vergeer uitgenodigd.

ROTTERDAM

Het CDA-verband Rotterdam houdt dinsdag 16 november a.s. zijn tweede algemene ledenvergadering om 19.30 uur in het wijkgebouw „de Klimmende Bever”,

Herenwaard 25 te Rotterdam Gast spreker zal zijn prof. P. Steenkamp over o.a. de CDA-lijsttrekker.

HASKERLAND

Op donderdag 19 november 1976 hoopt het CDA-verband in de gemeente Haskerland een openbare bijeenkomst te organiseren. Deze bijeenkomst begint 's avonds om 8 uur en wordt in het gebouw „De Poort” te Joure gehouden.

Als spreekster zal het Tweede Kamerlid mevrouw Kraayeveld-Wouters (ARP) optreden. Zij hoopt het onderwerp „Het onderwijs in beweging” voor ons in te leiden.

Na de inleiding bestaat er ruimschoots gelegenheid om met mevrouw Kraayeveld-Wouters over allerlei actuele politieke zaken te praten.”

BERGUM

Op woensdagavond 10 november organiseren de kiesverenigingen van ARP, CHU en KVP te Bergum als CDA een startavond. Spreker is dan de voorzitter van de KVP-Tweede Kamerfractie, mr. Frans Andriessen. Zijn onderwerp is: „Wat wil het CDA zijn”.

De startavond wordt gehouden in het verenigingsgebouw De Strip aan de Bulthuis-singel 7 te Bergum en vangt om 8 uur aan.

BUDDINGH NATUURSTEEN B.V.

Kanaalweg 10-11 - Telefoon 08385-19119.

VEENENDAAL

MAKELAARSKANTOOR

HOOGENRAAD

HAAGWEG 171 - TEL. 070-99.65.60
RIJSWIJK (Z.-H.)

Onroerende goederen - Hypotheken
Taxatiën

INTERIEURVERZORGING B.V.
EEN ZAAK OM MEE IN ZEE TE GAAN

Asselsestraat 21-23
Apeldoorn, tel. 12908
Th. a Kempis-
straat 59-61
Zwolle, tel. 16157

**KAMERBREED
TAPIJT**
4000 m² in voorraad
**KARPETTEN
BEDDEN**
GORDIJNSTOFFEN
BANKSTELLEN
**SLAAPKAMER-
AMEUBLEMENTEN**
enz.
800 m² toonruimte

Betonfabriek „Vrijenban”

A. M. HOEKE.

Rotterdamseweg 376 - DELFT
Telefoon 015-56 01 93 - b.g.g. 12 40 08.

BETONWAREN

TUINAANLEG BINDER B.V. - RHOON

Aanleg en onderhoud van
GEMEENSCHAPPELIJKE TUINEN,
PLANTSOENEN, PARKEN,
SCHOOLTUINEN etc.

- onderhoud van groenvoorzieningen
- onkruidbestrijdingen
- kleigrond, teelaarde
- graszoden en -graszaden
- bloembakken
- grond- en straatwerken
- drainages - rioleringen
- beplantingen
- windkeringen en afrasteringen
- aanleg grasgazons

Dorpsdijk 50-52 - Postbus 820 - RHOON
telefoon 01890-6111*

HANAB B.V.

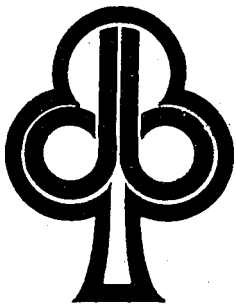
VALKENBURG - ZH Telefoon 01718-71941*

VEENDAM - Telefoon 05987-7800.

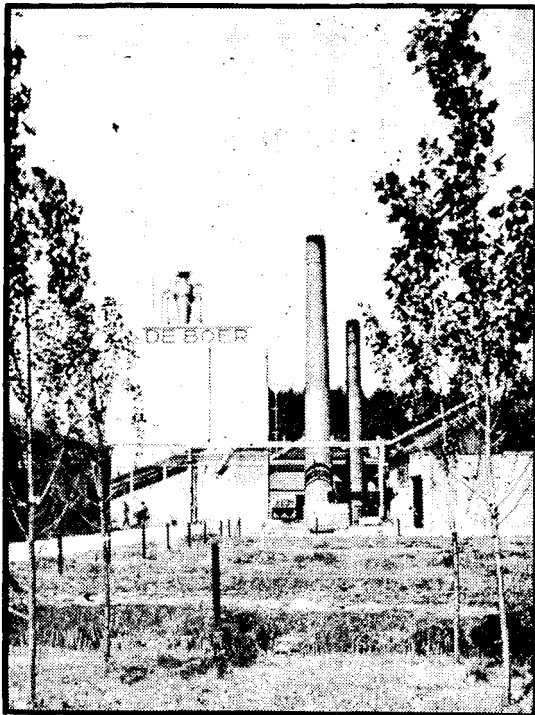
GASLEIDINGEN

KABELWERKEN

ZINKERS

Kistenfabriek
Nijkerk

N. DE BOER

**Ventevogel
Financiële
Service Groep**

Uw adviseur als het gaat om financiële zekerheid.

Badhuisstraat 95,
Vlissingen.
Postbus 151.
Telefoon 01184-1 44 61-
1 91 92.

Wie aan de toekomst bouwt
Bouwt op de C.H.U.
Met een advies dat u vertrouwd
Bouwt Meester's Bouwbedrijf voor u.

Vrijblijvend advies voor
renovatie - nieuwbouw - utiliteitsbouw.

Meester's Bouwbedrijf

Oudedijk 5, Oldebroek. Telefon 05253-1230.

**AANNEMINGSBEDRIJF
HOOGVLIET & ZN. B.V.**
Burgerlijke- en Utiliteitsbouw

- * NIEUWBOUW
- * VERBOUW+
- * ONDERHOUD

ZWIJNDRECHT
Molenvliet 9 - Tel. 01850-26651-27034-24330.

BOUWBEDRIJF P. HULSBOS Jzn. b B.V.

Venneperweg 873 - Nieuw Venneper.

NIEUW VENNEP - Telefoon 02526-2277

ABBENES - Telefoon 02524-226

**KERKEN- EN SCHOLENBOUWERS
BURGELIJKE EN UTILITEITSBOUW**

de nederlander

CH-WEEKBLAD

Redactie: Postbus 8822 - 's Gravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

Bij verkiezingen in agglomeratie Eindhoven: Meerderheid voor CDA

Bij de vorige week in de agglomeratie Eindhoven gehouden verkiezingen voor de nieuwe agglomeratieraad heeft het CDA, volgens de voorlopige telling, de meerder-

heid van het aantal zetels van deze raad gekregen. Na het bekend worden van deze uitslag zei CDA-voorzitter Steenkamp, verheugd te zijn over het resultaat.

De uitslag was:

	kamer 1972 percentage	staten 1974 percentage	agglomeratieraad '76 perc	zetels
geldig = opkomst	81,2	70,7	55,3	55
CDA	38,1	38,7	47,0	28
PVDA	21,1	25,9	18,3	10
VVD	15,1	19,1	18,7	11
PPR	5,9	6,0	5,1	3
SDG 1)	0,0	0,0	5,6	3
GPV	0,6	0,6	0,6	0
Gemeentebelangen	0,0	0,0	0,7	0
Lijst Der Kinderen	0,0	0,0	0,2	0
BP	2,5	4,0	1,7	0
RKNP	1,5	0,0	0,7	0
CPN	2,6	1,5	1,4	0
overigen 2)	11,9	4,2		
	100,0	100,0	100,0	55

1) sdg = samenwerkende democratische groeperingen

2) de overigen zijn:

D'66	5,3	1,1
DS'70	4,0	1,6
SGP	0,1	0,2
PSP	1,8	1,3
DMP en NMP	0,7	0,0

(Bron: verkiezingsdienst ANP)

Sedert 1 januari 1965 werkten in de agglomeratie Eindhoven elf gemeenten op vrijwillige basis samen. Deze gemeenten zijn: Best, Eindhoven, Geldrop, Heeze, Leende, Nuenen, Oirschot, Son en Breugel, Valkenswaard, Veldhoven en Waalre. In de loop van dit jaar kreeg de samenwerkingsvorm een wettelijke basis en als gevolg daarvan diende de agglomeratieraad gekozen te worden door de kiesgerechtigde inwoners van de elf gemeenten.

Nadat de officieuze uitslag bekend was geworden zond de NOS-radiorubriek „Met het oog op morgen” het volgende vraaggesprek uit tussen interviewer Koos Postema en CDA-voorzitter Steenkamp:

VERWACHT

Koos Postema: U bent ontzettend blij, door het doller heen, mogen wij wel zeggen.

Steenkamp: Dat vind ik niet, dat ik door het doller heen ben. Ik ben verheugd met de resultaten in Eindhoven en vooral met de resultaten van het CDA, dat bijna 9 procent gewonnen heeft. Dat is geen slecht resultaat om het wat voorzichtiger uit te drukken.

Postema: Wat vindt u van het verlies van de PVDA, met wie u in een regering zit?

Steenkamp: Dat verlies van de PVDA had ik natuurlijk wel verwacht. Dat zat in alle enquêtes. Ik wijs u op de Rooie Haan etc. Dat is voor mij natuurlijk geen nieuws. Als u natuurlijk de kritiek in het hele land hoort op dit kabinet en op het socialistisch beleid op een aantal punten, dan had je kunnen verwachten, dat daar een reactie op zou komen. Ik wijs u erop, dat het verlies van de PVDA samen moet worden getrokken met de andere ondertekenaar van de resolutie nl. de PPR. Dan kom je samen op 4 1/2 procent.

Postema: Als u zet: in het land is algemene kritiek op wat het kabinet doet of mensen

in dit kabinet, dan zou je ook verlies kunnen verwachten voor twee partijen in het CDA.

Steenkamp: Maar men ziet natuurlijk duidelijk, dat het CDA op een aantal punten probeert om het socialistisch beleid te corrigeren. Dat is een negatieve aanleiding om op het CDA te stemmen. Ik hoop, dat de meeste mensen uit positieve motieven op het CDA stemmen, ervan uitgaande, dat het CDA wat anders is, een andere weg is dan de VVD en de PVDA in de Nederlandse politiek. Dat bewust zijn van die eigen weg slaat kennelijk ook aan, als u kijkt, dat we in Eindhoven 9 procent vooruit zijn gegaan.

Postema: U vindt dit echt van landelijke betekenis?

Steenkamp: Ik vind het van landelijke betekenis in zoverre, dat natuurlijk hier het plaatselijke CDA en de agglomeratie er hard voor gesjouwd hebben. Maar je kunt natuurlijk niet ontkennen, dat ook de landelijke politiek consequenties heeft voor het stemgedrag van mensen in een agglomeratie als Eindhoven. Dat speelt natuurlijk mede een rol.

Postema: De leiding van de PVDA geeft geen commentaar op deze uitslag. Ze vinden hem niet van landelijke betekenis.

Steenkamp: Dat had ik al verwacht, want ik wist, dat ze achteruit zouden gaan. Ik wist dus wel, dat ze dit zouden zeggen. Mag ik dan zeggen als spiegelbeeld, dat ik het wel van landelijke betekenis vind, omdat wij 9 procent hebben gewonnen.

Postema: De VVD heeft ook gewonnen.

Steenkamp: De VVD heeft de PVDA gepasseerd, nu de tweede partij. Dat is geen geringe prestatie voor Wiegel.

Postema: Brengt dat een lichte hunkering in u teweeg naar mei 1977 en een eventueel samengaan ook landelijk met de VVD?

Steenkamp: Ik ben het in dit geval volstrekt eens met Ien van den Heuvel, toen ze on-

langs zei in een gesprek met mij in de Rooie Haan: als we nou ieder afzonderlijk de verkiezingen ingaan, dan moet het Nederlandse volk maar kiezen tussen het CDA, de VVD en de PVDA. U zult nog eens wat beleven.

Postema: Heeft het abortusvraagstuk een rol gespeeld? Ik denk aan die grote winst voor het CDA, maar ook aan het, naar verhouding, grote verlies voor de RKNP.

Steenkamp: Of de abortus een rol heeft gespeeld, dat is een moeilijke vraag. Het antwoord erop is nog moeilijker, want ik kan niet in de ziel van de mensen kijken. Wat hun beweegt om voor een bepaalde politieke partij te stemmen. Als u mij vraagt: heeft de werkloosheid een rol gespeeld. Daar ben ik vast van overtuigd, dat dat een geweldige rol heeft gespeeld en dat dat mede heeft bijgedragen tot het verlies bij van de PVDA.

Postema: Maar die zijn toch niet schuldig aan de werkloosheid?

Steenkamp: Dat is een gelegenheid voor een ander gesprek. Ik vind, dat er in brede kringen in het land - die kritiek deel ik niet altijd, dat heb ik ook onlangs in het Algemeen Dagblad gezegd - kritiek met name

toch is op de PVDA, dat zij te laat hebben ingegrepen op het punt van werkloosheid. Ik denk aan de discussie tussen bondskanselier Schmidt, een partijgenoot van Den Uyl, en Joop den Uyl, die een verschillende aanpak hebben. Ik heb de indruk, dat men alom in het land toch eigenlijk vindt, dat we te laat zijn geweest met de aanpak en te weinig hebben gedaan. Maar om op de abortus terug te komen, dat zal bij een aantal mensen een rol hebben gespeeld. Ik kijk alleen naar het resultaat en zeg: CDA + 9 is niet gek, zonder door het doller heen te zijn."

* * *

Nadat vorige week zaterdag de uitslag van de tweede Vara/Rooie Haan-enquete bekend was geworden, waarbij opnieuw het CDA goed uit de bus kwam, gaf CDA-voorzitter Steenkamp als commentaar, dat de winst van het CDA ten eerste te danken is aan de lijsttrekker Van Agt, ten tweede aan de duidelijke politieke lijn en ten derde aan het feit, dat het CDA voor de jongeren een aantrekkelijke partij is.

H.L.

Harde kern van PvdA/PPR resolutie bleef

„De harde kern van de ontwerp-resolutie van PvdA/PPR is gebleven. De angel is er niet uit”. Dit veelzeggende commentaar hebben vorige week CDA-lijsttrekker Van Agt, CDA-voorzitter Steenkamp en CHU-fractievoorzitter Krusinga gegeven nadat PvdA-lijsttrekker Den Uyl een nieuwe uitleg aan dat ontwerp had gegeven.

De geschiedenis is bekend. Enkele weken geleden kwamen de partijbesturen van PvdA en PPR met het ontwerp van een resolutie voor een te sluiten regeerakkoord. Uit dat ontwerp bleek, dat de beide partijen na de komende verkiezingen alleen dan aan de regeeringsvorm zouden deelnemen, als zij de meerderheid zouden halen, als zij de meerderheid in het kabinet zouden vormen en als premier Den Uyl opnieuw minister-president zou worden. Binnen de PvdA klonken vele bezwaren tegen het ontwerp.

Halverwege vorige week gaf Den Uyl, als lijsttrekker van de PvdA, een nadere uitleg aan het ontwerp. „Onze voorwaarde is voor deelneming aan de nieuwe regering: voortzetting van het progressieve beleid, in het kabinet een verhouding van acht progressieve minister en acht CDA-minister en Den Uyl opnieuw premier”, aldus deze uitleg.

VERWENDE KIND

In zijn commentaar onderstreepte dr. Krusinga, dat Den Uyl in zijn toelichting op de nadere uitleg zei: „Wij willen alleen aan de nieuwe regering deelnemen, als we daarin een overheersende positie innemen.” Dit betekent, aldus dr. Krusinga, dat de overheersende positie gewild wordt, ook als meer kiezers een andere partij kiezen. „De kern van de zaak is, dat het verwende kind

alleen wil meespelen als het zijn zin krijgt.” Volgens dr. Krusinga is de arrogantie van de macht bij de PvdA gebleven. „Als de kiezers zeggen: het CDA is groter dan de PvdA, dan wil het PvdA-bestuur, ondanks die duidelijke democratische kiezersuitspraak, dat bij regeringsdeelname die kiezersuitspraak niet wordt erkend. En dat is volstrekt verkeerd voor een democratische partij”, aldus de CHU-voorzitter. „Als we tot de conclusie komen, dat de harde kern van de ontwerp-resolutie gebleven is, dan betekent dit dat, hoezeer de verpakking ook gewijzigd is, het CDA-standpunt over het ontwerp nauwelijks gewijzigd kan zijn. Aan de marges van de resolutie is geknabbeld, maar de harde kern bleef.”

H. L.

Dr. R. J. H. Krusinga enkele weken naar Amerika

Dr. R. J. H. Krusinga, voorzitter van de CHU-fractie in de Tweede Kamer, zou de afgelopen week naar Amerika vertrekken, om als lid van de Nederlandse delegatie de algemene vergadering van de Verenigde Naties bij te wonen. Het is zijn bedoeling eind november, begin december naar Nederland terug te reizen. Tijdens zijn verblijf in New York spreekt dr. Krusinga voor de Holland-club in het Rockefeller-centre.

PARLEMENTARIA

Kruisinga signaleert nieuwe impulsen voor Europese eenwording

Dr. R. J. H. Kruisinga heeft - sprekend namens de CDA-frakties - tijdens de behandeling van de begroting van Buitenlandse Zaken aandacht gevraagd voor enkele nieuwe impulsen die zijns inziens van belang kunnen zijn om hiernieuwde aandacht voor een verenigd Europa te vragen. Hij noemde daarbij zes onderwerpen.

In de eerste plaats is het Europa van de Zes, waarmee is gestart, thans een Europa van de Negen. Daarnaast is in een aantal Europese landen een belangrijke wijziging in regeringsvorm ontstaan. Hieraan mag de EEG niet voorbijgaan. Dit zal consequenties moeten hebben voor de gestalte die de Europese eenheid krijgt. Voorts zijn de ontwikkelingen in de Verenigde Staten - gelet op de jongste presidentsverkiezingen - nog enigermate onzeker.

Vervolgens wees spreker op de uitwerking van de Akkoorden van Helsinki door de Sovjetunie en de Oost-Europese landen. Hij achtte deze uitwerking uiterst teleurstellend. Ten vijfde noemde hij de noodzaak van een internationaal gecoördineerd ontwikkelingshulpbeleid, waartoe de Sovjetunie, China en de V.S. nauwelijks bereid zijn.

Tenslotte herinnerde spreker aan de sinds de oliecrisis duidelijk gebleken afhankelijkheid van Europa voor wat haar grondstoffenvoorziening betreft. Dit vereist een geïntegreerde benadering.

Evenals bij de oprichting van de EEG zal ook de verdere integratie naast

economische-ook sociale, culturele, educatieve, milieubescherpende en niet in de laatste plaats een op actieve vredespolitiek gerichte doelstellingen moeten omvatten. Slechts dan zal een voldoende geestdrift bij de verschillende landen zijn te wekken.

INTEGRATIE NIET AFHANKELIJK VAN POLITIEKE SIGNATUUR

Kruisinga stelde dat het christen-democratisch uitgangspunt is gericht op een democratisch Europa. De verdere integratie mag niet afhankelijk worden gesteld van een bepaalde politieke signatuur. Hij signaleerde in „Keerpunt” dat men van socialistische zijde de eenheid van Europa afhankelijk stelt van de mogelijkheid tot verwezenlijking van een „progressief beleid.” Kruisinga signaleerde een reserve bij de socialistische partijen in de EEG-landen tegen de voorstellen in het rapport-Tindemans mede omdat dit rapport door een christen-democraat is opgesteld. De socialisten, aldus spreker, zijn voor een verenigd Europa, op voorwaarde dat het socialistisch kan worden; zij interesseren zich hier niet voor wanneer het niet-socialistisch kan worden.

In dit verband informeerde hij ook naar de opvolging van de heer Lardinois als Europees commissaris voor landbouw. Hij vroeg het kabinet bij deze benoeming rekening te houden met het feit dat de christendemocraten in de Europese Commissie ondervertegenwoordigd zijn.

Sprekend over de komende Europese verkiezingen, drong de CDA-woordvoerder aan op zorgvuldige voorbereiding; een toezegging om de partijen hierbij financieel te steunen is nog niet ingelost. Verder is het gewenst dat buiten hun geboorteland wonende Europeanen stemrecht krijgen; en voorts zal de relatie van de Europese parlementariërs tot de nationale parlementariërs moeten worden bezien.

Dringend noodzakelijk achtte Kruisinga voorts dat een begin wordt gemaakt met coördinatie van de begrotingspolitiek. Hij deed de suggestie om in EEG-verband te komen tot instelling van een commissie, die zich bezig gaat houden met het ontwerpen van een uniforme begrotingsvergelijkings-systematiek, zoals nu binnen de Benelux wordt geprobeerd.

RIJNVERVUILING

Spreker constateerde een belangrijke vertraging in de internationale aanpak ter bestrijding van de Rijnvervuiling. Het Chemisch Verdrag is zijns inziens een zwakke afspiegeling van hetgeen wenselijk is.

Nodig zijn nadere overeenkomsten ten aanzien van kwik, cadmium, de sulfaten, de nitraten en amoniak. Minister Van der Stoel deelde mee dat hieromtrent nadere regelingen worden voorbereid. Kruisinga zag hierop af van het indienen van een motie.

REGIONALE ONTWIKKELING

Kruisinga zei voorts van oordeel te zijn dat de regionale ontwikkeling in EEG-verband tot nu toe te sterk gericht is geweest op de uiteinden van Zuid-Europa, zoals Italië en Schotland. Hij meende dat de grensgebieden binnen de EEG te weinig aandacht hebben gekregen. Daarbij wees hij op de streken die rond de traditionele grenzen van de Europese landen liggen, zoals het Limburgse en het Duits-Groningse grensgebied. Spreker ontkende niet dat ook de grensgebieden in de EEG - zoals Zuid Italië en Schotland - aandacht verdiende maar hij was van oordeel dat de door hem genoemde binnengrenzen eveneens achtergebleven zijn.

Staatssecretaris Brinkhorst antwoordde hierop dat hij hierover contact heeft opgenomen met de minister van Economische Zaken, in het kader van de uitgaven voor het regionaal fonds. Er zijn criteria, aldus de staatssecretaris, die het mogelijk maken om grensoverschrijdende regionale projecten te financieren.

INVESTERINGSSTOP ZUID-AFRIKA

In zijn repliek ging Kruisinga in op de gedachtenwisseling omtrent een mogelijke investeringsstop voor Zuid-Afrika. Hij merkte hierover op dat hij tijdens zijn reis door Afrika met verschillende kleurrijke leiders hierover heeft gesproken. Er is onder hem geen sprake van een unaniem standpunt. Er heerst geen eenstemmigheid. Men vraagt zich af of die maatregel niet eerst op de nek van de onderliggende bevolking terecht komt. Op een interruptie van Ter Beek (PvdA) wat Kruisinga zou doen wanneer de zwarte oppositiebeweging zou vragen om een investeringsstop antwoordde Kruisinga dat dit waarschijnlijk van beslissende betekenis zal zijn voor de beoordeling van deze maatregel.

H. van Spanning

Houding jegens Zuid-Afrika hoofdpunt in debat over Buitenlandse Zaken

Friktie tussen PvdA en PPR

De houding van de Nederlandse regering tegenover Zuid-Afrika vormde een der hoofdpunten bij de behandeling van de begroting van Buitenlandse Zaken, vorige week in de Tweede Kamer. In deze gedachtenwisseling ontstond een friktie tussen de „progressieve bondgenoten” PvdA en PPR.

De PvdA zag af van indiening van een motie betreffende opzegging door Nederland van het cultureel akkoord met Zuid-Afrika, omdat men van oordeel was - gelet op het debat - dat deze motie geen meerderheid zou halen.

De PPR - alleen, zonder steun van haar „progressieve partner”, diende bij monde van Bas de Gaay Fortman echter wel een motie in, waarin de Nederlandse regering werd gevraagd aan Zuid-Afrika mee te delen dat nu zij geen uitzicht blijkt te willen scheppen op beëindiging van het apartheidssysteem de Nederlandse regering geen andere keus heeft dan het Cultureel Verdrag op te zeggen. Volgens politieke waarnemers had De Gaay Fortman deze voor de PvdA verrassende stap verklaard door buiten de Kamer mee te delen dat hij zou vragen deze motie aan te houden, in afwachting van het Kamerdebat over de buitenlandse culturele betrekkingen.

VISIE CDA

De problematiek van zuidelijk Afrika werd namens de CDA-frakties behandeld door mr. J. N. Scholten (AR). In Zuid-Afrika, Rhodesië en Namibië eenzelfde strijd aan de orde: de strijd voor vrijheid van een zwarte meerderheid tegen een overheersende blanke minderheid, aldus spreker.

In deze strijd staan wij aan de zijde van hen aan wie fundamentele menselijke rechten worden onthouden. Wij willen onze solidariteit met hen betuigen. Wie heeft geen afschuw van discriminatie? Er kan geen twi- felf bestaan over onze stellingname. Mijn hart bloedt echter ook, aldus Scholten wanneer ik denk aan de toekomst van blank Zuid-Afrika; aan de ouderen en de kinderen die leven in een systeem dat, menselijkerwijs gesproken tot een groot drama moet voeren. Voor beide groepen heeft ons land een verantwoordelijkheid. Scholten achtte een creatief beleid in

Zuid-Afrika nodig, in het belang van de gehele multi-radicalen samenleving. De regering-Vorster is hiertoe echter niet bereid. Transkei is daarvan het tastbare voorbeeld. Spreker drong er bij het kabinet op aan, gebruik makend van de goede naam die ons land in Afrika - mede door het beleid van minister Pronk - heeft, in overleg met andere landen, in de EEG en daarbuiten, voor het intensief zoeken naar een oplossing voor de problematiek van zuidelijk Afrika.

Het Westen zal aan Zuid-Afrika duidelijk moeten maken dat op korte termijn een aantal fundamentele veranderingen dient plaats te vinden. Tegelijk zal het Westen steun moeten bieden, om het bloedig getij te keren.

Er is aldus de CDA-woordvoerder een toespitsing van het beleid in breder internationaal verband nodig. Spreker bepleitte voorts initiatieven om te protesteren tegen het afwijzen van het lidmaatschap van de Verenigde Naties voor Angola.

Over het Cultureel Akkoord stelde Scholten in eerste termijn de vraag hoe dit verdrag in het huidige beleid jegens Zuid-Afrika funktioneert.

In zijn repliek constateerde spreker dat minister Van der Stoel dit akkoord in meer kritische zin binnen de dialoog wil laten funktioneren. Hij achtte het een goed voornemen van de bewindsman om deze zaak nader te onderzoeken en de resultaten daarvan aan de Kamer mee te delen.

Kruisinga (CHU), die na indiening van de motie-De Gaay Fortman zijn repliek hield, tekende bij de opmerkingen van Scholten nog aan dat het lijstje van landen waarmee wij culturele verdragen hebben gesloten uit een uiterst merkwaardig gezelschap bestaat met „vogels van diverse pluimage. Hij stelde de vraag hoe de motie-De Gaay Fortman moest worden gezien in het licht van de situatie als we daarbij de rapporten van Amnesty International over landen als Brazilië, Iran of Indonesië bezien?

Kruisinga zei voorts dat hij tijdens zijn recent verblijf in Afrika onder meer met Beijers Naudee had gesproken. Hij had niet de

indruk gekregen dat Naudee een voorstander is van opzegging van het Cultureel Verdrag.

ECONOMISCHE BOYCOT

Van de linkerzijde werd geïnformeerd naar een mogelijke economische boycot tegen Zuid-Afrika. Minister Van der Stoel had hierop geantwoord dat dit geen effect zou hebben omdat de voornaamste handelspartners van Zuid-Afrika hier niet aan mee zullen doen.

Op grond hiervan drong J. N. Scholten nogmaals aan op initiatieven van Nederlandse zijde om met gelijkgerichte Europese landen bij Zuid-Afrika aan te dringen op wijziging van de politieke koers. Hij verzocht de minister de Kamercommissie voor Buitenlandse Zaken regelmatig en uitvoerig in te lichten over de ontwikkelingen in Zuid-Afrika.

H. van Spanning.

Kritische vragen van CH-zijde over Zuid-Yemen

Op 30 september heeft dr. R. J. H. Kruisinga, voorzitter van de CHU-fractie aan minister Van der Stoel van buitenlandse zaken vragen gesteld over de opleidingen in terrorisme die in Zuid-Yemen plaatsvinden. Tevens vroeg hij welke stappen de minister dacht te ondernemen bij de regering van Zuid-Yemen en of de minister bereid was tijdens de algemene vergadering de Verenigde Naties te New York deze aangelegenheid in het kader van de internationale terroristenbestrijding aan de orde te stellen.

In antwoord deelde minister Van der Stoel onlangs mede, dat een in voorarrest in Israël verblijvende Nederlandse tijdens een verhoor aan Nederlandse politiefunktionarissen heeft verklaard, dat zij met enige andere Nederlanders in een trainingskamp van het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina in Zuid-Yemen een opleiding heeft ontvangen in het gebruik van wapens en explosieven. Minister Van der Stoel wees er vervolgens op dat hij voornemens is de autoriteiten van Zuid-Yemen te doen wijzen op het uiterst bedenkelijk karakter van opleidingen als zoujuist genoemd.

PESSIMISME OVER STANDPUNT VAN V.N.

In antwoord op de laatste vraag van dr. Kruisinga deelde de minister mee dat het internationale terrorisme reeds enige jaren geleden op de agenda van de algemene vergadering van de V.N. is geplaatst. Ten gevolge van ernstige meningsverschillen over de vraag of bepaalde daden van internationaal terrorisme te rechtvaardigen zijn, is het echter tot nog toe niet mogelijk gebleken tot een constructieve behandeling te komen. Tegen deze achtergrond betwijfelde de minister of de door dr. Kruisinga bedoelde aangelegenheid met enig succes in de V.N. kan worden besproken. De minister verwees vervolgens naar een recent initiatief van de Duitse Bondsrepubliek dat beoogt een specifiek onderdeel van deze problematiek onder de aandacht van de Volkerenorganisatie te brengen, namelijk het gijzelen van onschuldige personen voor politieke doeleinden. De minister sprak de hoop uit dat op dit onderdeel de humanitaire aspecten de doorslag zullen geven, zodat enige overeenstemming kan worden bereikt over de bestrijding van dit euvel.

G. G. de Groot.

Geen meerderheid voor kiesdrempel

Het initiatiefvoorstel van de KVP-leden Andriessen en Van der Sanden tot invoering van een kiesdrempel van 2% maakt - zo is bij de discussie vorige week in de Tweede Kamer - geen schijn van kans om gerealiseerd te worden. Steun valt voor de indieners slechts te verwachten van een deel van de KVP- en PvdA-fractie; enkele leden van ARP en CHU en de fractie van Ds'70. De overige partijen zijn mordicus tegen.

Dit initiatiefvoorstel - oorspronkelijk ingediend door de KVP-leden Kolfshoten, Andriessen en Van Schaik in 1970 - is destijds op verzoek van de indieners, in verband met de Kamerontbinding en de vervroegde verkiezingen van 1972 aangehouden. Na het vertrek uit de Kamer van de heren Kolfshoten en Van Schaik is Van der Sanden met Andriessen als initiatiefnemer opgetreden. Voorgesteld wordt een kiesdrempel van 2% in te voeren. Dit betekent dat een partij die minder dan 2% van de stemmen krijgt, niet in aanmerking komt voor een Kamerzetel. Momenteel bedraagt de kiesdrempel voor het verkrijgen van een van de 150 zetels, 2/3 procent.

Als motief wijzen de indieners op het tegengaan van verboddeling van het parlement in een (te) groot aantal kleine partijen; daarnaast menen zij dat kleine partijen - vooral bij een groot aantal - de efficiënte werkwijze van de Kamer aantasten.

Dit initiatiefontwerp is een in 1970 ingediend KVP-voorstel. ARP en CHU hebben hier - evenmin als andere partijen - aan meegewerkt. Het is derhalve geen voorstel namens het CDA. Wel heeft de gemeenschappelijke fractie van KVP, ARP en CHU dit ontwerp ter voorbereiding van de openbare behandeling besproken.

ARGUMENTEN VOORSTANDERS

Namens de voorstanders van KVP, ARP en CHU voerde de heer H. van de Broek (KVP) - die zijn maidenspeech hield - het woord. De motieven van de indieners spraken hem aan. Hij herinnerde er aan dat sinds 1934 diverse voorstellen tot verhoging van de kiesdrempel zijn gedaan. Hieruit blijkt dat regelmatig bezorgdheid bestaat voor de versplintering van het parlement. Tot 1959 telde de Tweede Kamer 9 partijen. In 1972 is dit opgelopen tot 14 met

daarnaast twee afzonderlijk opererende leden.

Spreker wees op adviezen van de Kiesraad en de staatscommissie-Cals-Donner, waarin is gesteld dat invoering van een 2% kiesdrempel niet strijdig kan worden geacht met de grondwet.

Het grote aantal kleine fracties, neemt aldus Van den Broek, een onevenredig groot deel van de spreektijd in beslag. Een drempel van 2% - hetgeen neerkomt op een minimum aantal te behalen zetels van 3 - tast zijns inziens de samenstelling van de Kamer niet zodanig aan dat van een duidelijke vershraling kan worden gesproken. Hij meende dat het bovendien voor kleine partijen mogelijk is om via verbinding van lijsten de drempel te overschrijden. Ook betwiftelde Van den Broek of door invoering van een kiesdrempel de opkomst nadelig wordt beïnvloed. Juist bij partijen die op de grens van de drempel zitten zal de animo onder de aanhangers om te gaan stemmen groot zijn.

Hij wees er voorts op dat landen als de Duitse Bondsrepubliek en Zweden een hogere drempel - namelijk van 5% - kennen. Concluderend stelde Van den Broek dat de oprechte zorg omtrent het goed functioneren van het parlementair bestel de initiatiefnemers kennelijk heeft bewogen om te grijpen naar een middel dat op zich wellicht weinig sympathiek overkomt maar zijns inziens wel noodzakelijk is.

ARGUMENTEN TEGENSTANDERS

Namens de tegenstanders van het voorstel, in KVP, ARP en CHU voerde de heer M. Schakel het woord.

Hij was van oordeel dat in dit voorstel de bezwaren die terecht tegen de werkwijze van de Kamer zijn in te brengen, te exclusief worden gedeponereerd op het bord van de kleine partijen.

De kracht en de zwakte van de Tweede Kamer loopt zijns inziens niet langs de scheidslijn van de grote en de kleine fracties.

Zowel in de grote als in de kleine fracties zitten personen die sieraden zijn voor het parlement. Met name de grote fracties maken zich, aldus Schakel, met name door het optreden van typische specialisten, te vaak schuldig aan het brengen van een lawine van moties en amendementen. Ook dit verzwakt de werkwijze van het parlement.

Over de te lang durende kabinetsformaties kan men de kleine fracties geen enkel verwijt maken. Zij spelen hierbij geen rol. De regeerbaarheid wordt veel meer bemoeilijkt door het feit dat de grootste regeringspartij - de PvdA - zich al maanden bezig houdt met een concept-resolutie en door het feit dat PvdA en VVD elkaar wederkerig reeds jaren uitsluiten.

POLARISATIE

Schakel merkte voorts op dat kleine partijen die nu nog in de parlementaire wei grazen na invoering van een kiesdrempel zich zouden moeten vergenoegen met de buitenparlementaire prairie. Deze buitenparlementaire prairie leidt echter gemakkelijker tot het verscherpen van de polarisatie, waarmee ons land niet gediend is.

Spreker tekende voorts aan dat men een reële mogelijkheid om de drempel te verhogen - namelijk in 1956 toen de Kamer werd uitgebreid van 100 op 150 leden - voorbij heeft laten gedaan.

De vraag is of ten aanzien van de ongewenste versnippering van het parlement de grens thans is bereikt. De indieners menen van wel. Voor mij is, aldus spreker, de „Verelendung" in deze Kamer echter nog niet aanwezig.

Kleine partijen zijn nu als een thermometer. Men kan aan de opkomst van kleine extreme groeperingen de onlustgevoelens aflezen in de maatschappij. Als voorbeeld noemde hij de PSP als graadmeter voor onlustgevoelens binnen de socialistische beweging over vragen betreffende pacifisme en ontwapening.

Zo kan men thans ook precies bij elke verkiezing nagaan hoe de sterkte van een partij als de CPN is, in tegenstelling tot een situatie waarin de communistische beweging via een drempel uit het parlement wordt geweerd. „Je moet niet denken dat wanneer je de koortsthermometer kapot slaat, daarmee de koorts overwonnen is," aldus Schakel. Wij vinden, aldus spreker, dat in de huidige situatie de kritische grens niet is gepasseerd en dat de nadelen van een kiesdrempel groter zijn dan de voordelen.

H. van Spanning

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:

Dr. K. de Vries, voorzitter;
Mevrouw H. Tegelaar-Boonacker;
A. Buntsma;
Wm. C. de Kruijff; D. Rebel;
Drs. H. van Spanning;
Drs. G. van Leyenhorst.

EINDREDAKTIE:

H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:

Mevrouw J. Algra-Feddema;
Dr. E. Bleumink; Drs. A. J. van Dulst;
Prof. Dr. J. W. van Hulst;
Ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:

Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078.

ADMINISTRATIE-ADRES:

(abonnementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „de Nederlander" en advertenties): Van Deventerlaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag): (070) 861529.

Adresveranderingen voor het ledenbestand en het ledencontactblad „de Nederlander" te zenden aan:

Bureau CHU,
Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage.
Telefoon (070) 244516.

Abonnementsprijs f 25.- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg, t.n.v. Stichting Uniepers.

Druk: B.D.U. B.V., Barneveld.
Postbus 67. Telefoon (03420) 6141.

UNIEBUREAU

HET BUREAU VAN DE CHR. HIST. UNIE, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage is telefonisch te bereiken onder nummer 070-244516*

Kantooruren van maandag t/m vrijdag 08.30 v.m. tot 16.45 n.m.
Het telefoonnummer van de Savornin Lohmanstichting is: 070-246791.

REIS NAAR RUSLAND (VIII) EN SLOT

door:

dr. K. de Vries, lid Eerste Kamer CHU

NABESCHOUWING

In „de Nederlander" van 3, 10 en 17 september, 1, 8 en 22 oktober en 5 november jongstleden heb ik verslag uitgebracht van het bezoek van een Nederlandse parlementaire delegatie aan de Sovjet-Unie, dat begon op 12 en eindigde op 21 augustus jl. Ik heb mij in dit verslag voornamelijk bepaald tot de feiten. Hier volgt een korte nabeschuiving.

De Sovjet-Unie is het grootste land van de wereld. Het spreekt vanzelf, dat een verblijf van ruim één week te kort was voor meer dan het opdoen van enige indrukken.

We zijn in slechts twee van de vijftien Unie-republieken geweest - de Russische Sovjet-Federatie van Socialistische Republieken (hoofdstad Moskou) en Oezbekistan (hoofdstad Tashkent) - en in maar vijf van de honderden steden: de twee zoëven genoemde, Samarkand, Wolgograd en Leningrad. Van het platteland hebben we nagenoeg niets gezien: we reisden langs de route Moskou-Tashkent-Samarkand-Wolgograd-Leningrad per vliegtuig en op het traject Leningrad-Moskou per nachttrein!

Wij hebben tal van gesprekken gevoerd - met onze begeleiders van het Russische Ministerie van Buitenlandse Zaken, met leden van de Opperste Sovjet van de Sovjet-Unie, met afgevaardigden van de Opperste Sovjet van de republiek Oezbekistan, met vertegenwoordigers van de Stadssovjets van Moskou, Wolgograd en Leningrad, met topfiguren van bedrijven in Tashkent, Samarkand, Wolgograd en Leningrad - maar „de gewone man" was er niet bij. Ik voeg hier direct aan toe, dat wij, als we de gelegenheid hadden gekregen, ons breder te oriënteren, waarschijnlijk weinig wijzer waren geworden. Er bestaat in de Sovjet-Unie geen vrijheid van meningsuiting (wel in theorie maar niet in de praktijk). Bovendien is er een taalbarrière: ook met de hierboven vermelde gesprekspartners konden we, op enkele uitzonderingen na, alleen via een tolk in contact treden.

ANDERE OPVATTING

Uit onze gesprekken met de Russische parlementariërs bleek, dat men in de Sovjet-Unie een geheel andere opvatting van het begrip „democratie" heeft dan in Nederland. Twee verschilpunten kwamen vooral

naar voren: het zogenaamde „democratisch centralisme" en de overheersende positie van de communistische partij. Onder het eerste wordt een systeem verstaan, dat inhoudt, dat een besluit, genomen op een lager niveau, vernietigd kan worden door de bevoegde instantie op het naast-hogere niveau; uiteindelijk wordt dus alles in Moskou beslist. Wat de communistische partij betreft: deze is zodanig georganiseerd, dat naast de staatsorganen op elk niveau partij-organen staan, die een dirigerende en controlerende rol spelen; in beide soorten organen treft men grotendeels dezelfde personen aan!

De communistische partij deelt ook de lakens uit in de staatsbedrijven. Onthullend was het antwoord van de directeur-generaal van één der door ons bezochte fabrieken op de vraag, of hij het wel eens oneens was met de naast hem zittende partijsecretaris: „Dat is uitgesloten; ik ben zelf lid van de partij" ... Tussen haakjes: om lid te worden moet men door drie personen worden voorgedragen, die zelf ten minste vijf jaar tot de partij hebben behoord en moet men een proefperiode van één jaar als kandidaat-lid achter de rug hebben; de CPSU (Communistische Partij van de Sovjet-Unie) telt momenteel ca. 15 miljoen leden, d.w.z. 10 procent van de volwassen bevolking (een élite!).

Wat van de fabrieken gezegd is, geldt ook van de landbouwbedrijven. Het is waar: er bestaan in de landbouw behalve sovchozen (staatsbedrijven) ook kolchozen (collectieve ondernemingen), maar in beide zijn aller ogen gericht op de partijsecretaris.

De gehele samenleving van de Sovjet-Unie is doordrenkt van het zogenaamde „historisch materialisme". Alles draait om de productie. De inleiding, die wij te horen kregen bij nagenoeg elk bezoek, droeg doorgaans het karakter van een beredeerde statistiek. Het uiteindelijke doel, zo werd ons verzekerd, was te komen tot be-

loning naar behoefte, maar om dat te bereiken was voorshands „socialistische competitie" nodig met als consequentie beloning naar prestatie. Van inkomensverlaging moest men niets hebben: „wij wensen niet te speculeren op de jaloezie".

Er vindt in de Sovjet-Unie op grote schaal indoctrinatie plaats. Het marxisme-leninisme wordt - in letterlijke zin, gezien de spandoeken - van de daken gepredikt.

Ook het onderwijs ademt een communistische geest. Er bestaat niet alleen scheiding van kerk en staat maar ook scheiding van kerk en school. Zeker, de grondwet garandeert vrijheid van godsdienst, maar dan in de beperkte zin van vrijheid van eredienst.

De kerk zit opgesloten binnen de muren van haar gebouw; zodra zij naar buiten treedt, wordt er van overheidswege ingegrepen (zie het artikel van ds. A. de Haan elders in dit nummer van „De Nederlander").

Tenslotte: Er wordt in de Sovjet-Unie enorm veel gepresteerd. Daar kan men bewondering voor hebben. Maar de wijze, waarop de welvaart wordt nagestreefd, doet te kort aan de vrijheid en daarmee aan het welzijn. Het is te hopen, dat de Russische versie van „de Internationale" nimmer zal heersen op aard. Onze gastheren hebben dat lied niet laten horen, maar het speelde me zo nu en dan toch door het hoofd tijdens de reis naar Rusland. Toen ik in Nederland terug was, dacht ik niet alleen: „Oost, West, thuis best", maar ook: „Goed dat er een NAVO is".

K. de Vries.

„Over zoiets spreekt men toch niet! Ik kan er ook niemand naar vragen:

Ze zouden me direct voor een spion aan zien!”

Uitvoerig heeft het CHU-Eerste-Kamerlid dr. K. de Vries in acht nummers van „de Nederlander” geschreven over zijn reis naar Rusland. Het was het verslag van een bezoek aan de Sovjet-Unie, gebracht door een Nederlandse parlementaire delegatie.

Aansluitend aan de artikelenserie een beschouwing over de geestelijke vrijheid in de door de Sovjet-Unie ingelijfde Baltische states.

KERKELIJK LEVEN IN DE BALTISCHE LANDEN

De titel van dit artikel is een citaat. Het is het antwoord op een vraag gesteld in 1970 aan een Est hoeveel mensen er in zijn gemeente in dat jaar belijdenis hadden gedaan. Een antwoord dat duidelijk laat zien hoe onder de bevolking van dat land angst en wantrouwen een rol spelen.

Dit citaat is opgenomen in een brochure van 35 bladzijden uitgegeven door het interuniversitair instituut voor missiologie en oecumenica, juli 1976. 1)

De bedoeling van hetgeen hier volgt is niet om haatgevoelens tegen het communisme of tegen Rusland aan te wakkeren. Voor haatgevoelens is in het hart van mensen, die Christus willen dienen geen plaats. Het is wel mijn bedoeling om wat informatie te verschaffen over een gebied waarover we maar betrekkelijk weinig weten en horen en om duidelijk te maken hoezeer in deze landen niet alleen de kerk bloot staat aan allerlei vormen van onderdrukking maar elementaire mensenrechten met de voeten worden getreden.

HULDE AAN HET INSTITUUT

Ik wil toch graag eerst even hulde brengen aan het hierboven genoemde instituut dat ons deze informatie op eenvoudige duidelijke wijze verschaft. Dr. Hebly de schrijver van o.a. het boek *Protestanten in Rusland* dat ook zeer de moeite waard is - deelde me mede dat een beperkt aantal exemplaren van deze brochure á f 2,50 of 3 gulden voor echte belangstellenden beschikbaar is.

ESTLAND, LETLAND, LITOUWEN

Drie kleine landen slachtoffers van de wereldpolitiek. De geschiedenis van de Duitse, Zweedse, Russische invloed en overheersing voor de eerste wereldoorlog laat ik maar rusten. In 1919 werden deze gebieden zelfstandig. In 1940 werden Estland, Letland en Litouwen met behulp van het Rode Leger met geweld bij de Sowjet Unie ingelijfd ingevolge een geheime afspraak tussen Hitler-Duitsland en Stalinistisch-Rusland bij het sluiten van hun niet-aanvalsverdrag in 1939. De Duitse Balten werden naar Duitsland gëmigreerd. In Estland werden twee predikanten vermoord en 15 weggevoerd. In totaal werden 10.250 Esten gedeporteerd. Uit Letland werden 65.000 mensen weggevoerd. Dit alles niet tegenstaande het feit dat de Sowjet-Unie de Baltische landen bij verdrag van 1920 als onafhankelijke staten had erkend. Hun soevereiniteit zou voor eeuwig gerespecteerd worden.

De Russische overheid die luid in het koor meezingt dat volkeren (en terecht) recht hebben op een zelfstandig bestaan heeft geen neiging dit toe te passen op volkeren die zij zonder meer dat recht zou kunnen geven.

Overigens hebben de Verenigde staten nog in 1975 hun weigering om deze annexatie te erkennen herhaald.

VERZET TEGEN RÚSSIFICATIE EN ANTIRELIGIEUZE POLITIEK

Het gaat hier om kleine landen. Estland is ongeveer een derde groter dan Nederland en Litouwen ongeveer dubbel zo groot. Estland heeft globaal een bevolking van 1.300.000, Letland van 2.300.000 en Litouwen van 3.600.000.

In alle drie de landen kwamen in de dertiger jaren autoritaire regeringen aan het bewind. Je zou zeggen, geen wonder met Rusland aan de ene en Duitsland aan de andere kant.

In 1969 verscheen er een vlugschrift van de Joodse studenten in Riga. De zelfverbrandingspoging van Iljusja Rips, die protesteerde tegen de discriminatie van de Joden en de weigering hen te laten emigreren stond daarin centraal. In 1972 richtten 17 leden van de communistische partij van

Letland zich tot zusterpartijen in Roemenië, Joegoslavië en een aantal Westeuropese landen om te protesteren tegen de gewelddadige russificatie van het land. In 1972 worden in Estland twee memoranda opgesteld door de Estische Democratische Beweging en het Estische Nationale Front, ondergrondse organisaties. Hierin wordt gezegd dat de Baltische Staten niet meer zijn dan koloniën en wordt van de Verenigde Naties gevraagd doeltreffende stappen te ondernemen tegen de koloniale Sowjetheerschappij.

In 1971 werd een door meer dan 17000 katholieke Litouwers ondertekend protest tegen het machtmisbruik van de zijde van het staatsapparaat tegenover de kerk en gelovigen naar de Opperste Sowjet en naar de Verenigde Naties gezonden. In 1972 verbrandde de jonge RK arbeider Romas Kalanta zich in het openbaar om de aandacht van de wereld op de gelovige Litouwers te vestigen. De russificatie uit zich op allerlei wijzen. In de eerste plaats door een sterke vestiging van Russen in de drie landen waardoor de verhouding tussen autochthone bevolking en vreemdelingen (lees Russen) totaal veranderd is. Voorts in de functies en beroepen. De culturele russificering via radio, tv en pers, evenals via het onderwijs, is krachtig ter hand genomen.

ANTIRELIGIEUZE POLITIEK

Het spreekt vanzelf dat ik me tot enkele voorbeelden moet beperken. Artikel 124 van de Russische grondwet van 1936 en nog steeds van toepassing luidt: Om aan alle burgers de vrijheid van geweten te garanderen is de kerk in de USSR gescheiden van de staat en de school van de kerk. De vrijheid om kerkdiensten te houden en de vrijheid tot antireligieuze propaganda wordt aan alle burgers toegekend.

Maar: er is een resolutie van de Raad van Commissarissen „Betreffende religieuze gemeenschappen”, geldig sinds 8 april 1929, die het recht op gewetensvrijheid in feite teniet doet.

In deze resolutie is o.a. vermeld dat religieuze gemeenschappen en allen mogen functioneren wanneer ze officieel geregistreerd zijn en alle administratieve ambtenaren hebben het recht deze registratie naar goeddunken te weigeren. Een andere paragraaf bepaalt dat bijeenkomsten van religieuze gemeenschappen alleen mogen plaatshebben met verloop van de autoriteiten. Voorts mogen godsdienstige gemeenschappen geen sociale functies uitoefenen dat wil zeggen: geen steunfondsen of coöperaties, geen materiële hulp aan medeleden geen jeugd-, kinder-, mannen- of vrouwen-groepen voor welk doel dan ook, geen excursies, bibliotheken, medische hulpdiensten enz. In 1918 werd bepaald dat religieuze gemeenschappen geen recht hebben eigendommen te bezitten. Geregistreerde gemeenschappen kunnen gratis een gebedshuis in bruikleen krijgen of op huur-basis ter beschikking gesteld, maar: hoewel ook voorzien wordt in de mogelijkheid een gebedsruimte te bouwen is er ook een artikel dat stelt dat gebedshuizen geliquideerd kunnen worden als het gebouw nodig is voor staat of maatschappelijke behoeften. In 1961 wordt de bepaling gemaakt dat sloping is toegestaan in het kader van sanering van de woonwijk of ouderdom van het gebouw. In juni 1975 kwam er een nieuw decreet dat als de staat een gebouw in beslag neemt men geen recht kan doen gelden op een andere gebedsruimte. Ik geef één voorbeeld.

De Dom in Riga die aan de Lutherse gemeente behoorde is een aantal jaren geleden door de staat in beslag genomen en in een concertzaal veranderd. Het feit zelf en de reden waarom staan vermeld op een recent in Nederland uitgebrachte Russische grommofoonplaat (Melodia 270008) met orgelwerken van Bach, uitgevoerd op het orgel van de Dom. Een deel van de tekst luidt „Tot voor kort behoorde het verwaarloosde gebouw van de Dom aan de Lutherse gemeente in Riga. Het geleidelijke verval van het antieke reusachtige orgel zonder deskundige zorg deerde de Lutherse gemeente niet. Dat deed de Sowjet van Ministers van de Lettische republiek het besluit nemen zowel de Dom als het orgel aan de Staat over te dragen als kunstwerken met historische betekenis”. Maar de nu werkelijkheid: De onrechtvaardigheid van de beschuldiging is duidelijk als men weet dat voor de kerkgebouwen een absurd hoog bedrag aan huur moet worden betaald (uit Estland wordt bericht dat 4 procent van de waarde van het

door ds. A. de Haan

gebouw plus 4 procent voor de verzekering plus reparatie moeten worden betaald). Voorts dient men te weten dat het krijgen van materiaal en mensen voor het uitvoeren van reparaties en restauraties afhankelijk is van staats vergunningen, die vaak niet gegeven worden. Daarbij komt dat de gemeenten arm zijn, want christenen plegen in de communistische landen niet de beste betaalde arbeidsplaatsen te bezetten.

Voor gelovigen geldt als gewoonrecht de belangrijke regel: Als iemand zich niet vrijmaakt van overblijfselen van het verleden (met name nationalisme en religie) mag hij geen positie bekleden waarin hij leiding geeft aan andere werkenden.

VERTRAPTE MENSENRECHTEN

Het hangt er natuurlijk vaak van af hoe men wetten wil interpreteren. Bijvoorbeeld men zou in het algemeen vrede kunnen hebben met een zin als: de ouderlijke rechten mogen niet tegen de belangen van de kinderen in uitgeoefend worden.

Maar wat gebeurt er? Kinderen worden aan de ouderlijke macht onttrokken omdat hun ouders hen in het geloof opvoeden! Een predikant in Letland Janis Smit verklaarde in brieven dat hem door de voorzitter van de Lettische commissie voor godsdienstsaken in 1974 zijn werkvergunning was ontnomen. Wat was de reden? Grove schending van de Sowjet-wetten. En waaruit bestonden dan die grove schending?

Ds. Smit had over onderwerpen uit de Openbaring gepredikt. Hij had gelovigen opgeroepen om te bidden voor hen die om hun geloof gevangen zitten. Hij had minderjarige kinderen van gelovigen aan het kerkelijk leven laten deelnemen nl. zingen in een kerkkoor.

Zijn kerkeraad pleitte voor hem bij de overheid. Maar de gevolmachtigde stelde begin 1975 de eis aan de kerkeraad om Smit te ontslaan. Anders zou hij de kerkeraad suspenderen en de gemeente opheffen. Smit zag geen andere oplossing dan emigratie te verzoeken. Vele verzoeken werden afgewezen. Nu schijnt hij een uitsisvisum te hebben gekregen.

Tot slot nog een paar voorbeelden uit Litouwen.

Over de onvrijheid van gelovigen schrijft pastoor Laurinavicius: „Paragraaf 124 van de grondwet van de USSR garandeert vrijheid tot het uitoefenen van religieuze handelingen. Toch worden de gelovigen door detectives geobserveerd. Het is zelfs voorgekomen dat districtsleiders en leraren zich het recht aanmatigden, in de kerk te gaan en te bepalen wie onder de gelovigen mag bidden en wie niet.

De organiste van de kerk in de plaats Skebotiskis werd door een hoge ambtenaar beschuldigd kinderen gevraagd te hebben aan een processie deel te nemen en er hun

kleren voor verschaft te hebben. Door de rechter werden haar contacten met kinderen verboden omdat ze de „kinderen” misleidde. Een jaar later werd haar door dezelfde ambtenaar ten laste gelegd dat ze de rust in de parochie verstoerde. Daarom mocht ze geen organiste meer zijn. Ze antwoordde dat alleen het parochiebestuur dat had te beslissen. Het parochiebestuur weigerde haar te ontslaan. Toen dreigde de ambtenaar de samenstelling van het nieuwe bestuur niet te zullen goedkeuren. Als men echter de organiste ontsloeg, zou men het dak van de kerk mogen schilderen en het voetpad van de kerk mogen plaveien. Het parochiebestuur ging door de knieën en ontsloeg de organiste”.

Ik neem aan dat deze enkele voorbeelden voldoende duidelijk aangeven hoe gering de ruimte is die aan gelovigen in de Baltische landen wordt gegund. Ik had nog kunnen schrijven over de moeilijkheden, bij de opleiding van geestelijken en het ontstellende gebrek aan bijbels en liederbundels. 2)

CONCLUSIE

Uiteraard zult u tenslotte uw eigen conclusies trekken. Ik zou de volgende opmerkingen willen maken.

1. Het is noodzakelijk dat we van de feitelijke situatie op de hoogte zijn. Wie de feiten niet kent krijgt weinig gehoor. Men denkt dan gauw dat het een blinde communistenhater is en velen denken dat het allemaal nog wel meevalt.

2. Het voorwoord van mevrouw Ter Vrugt-Lentz eindigt met de woorden. De afdeling Oecumenica van het instituut hoopt met deze documentatie die aandacht en belangstelling, namelijk voor de Baltische landen te trekken en te wekken, of te vergroten en het zoeken naar mogelijkheden voor contact en steun te stimuleren. Ik meen dat wij ook als CHU de opdracht hebben zowel kerk als overheid aan te moedigen tot zoveel mogelijk contact en daar zelf ook aan mee te doen.

3. We hebben de Olympische Spelen 1976 achter de rug en reeds wordt gekeken naar Moskou. Is het zo vreemd ook onze regering en de regering van 1980 te vragen of het wel juist is als Nederland zomaar zonder meer mee te doen?

4. Indringender dan ooit komt de vraag op hoe wij onze geestelijke vrijheid gebruiken in kerk en maatschappij.

5. Hebben de vervolgd een grote plaats in uw gebedsleven?

ds. A. de Haan.

1)Heidelberglaan 2, Utrecht.

2) In dit artikel zijn veel citaten uit de brochure in de tekst opgenomen zonder dat dit steeds vermeld is.

KAMERLEDEN VRAGEN, BEWINDSLIEDEN ANTWOORDEN

Tweede-Kamerleden uit de CDA-fracties, hebben de ministers van justitie, van CRM en van volksgezondheid gevraagd een onderzoek te laten instellen naar het vermeende dopinggebruik in de voetbalsport. Aanleiding tot dit verzoek is de beschuldiging van de clubarts van AZ '67 dat door een of meer spelers van Roda J.C. doping zou zijn gebruikt. Volgens de kamerleden Chatinier (KVP), De Boer (ARP) en Tilanus (CHU), moet er terzake klaarheid komen omdat deze geruchten de voetbalsport onnodig in diskrediet brengen. De kamerleden bepleiten ook overleg met de KNVB over het opzetten zonodig van een controle op het eventuele gebruik van doping. In de schriftelijke vragen aan de drie bewindslieden verwijzen de kamerleden naar een uitspraak van de betrokken clubarts, dat de agressiviteit in de voetbalsport veroorzaakt zou worden door het gebruik van stimulerende middelen.

NIUWE SCHOLEN

Leden van de CDA-fracties in de Tweede Kamer, Van Leijenhorst (CHU), Deinema (ARP) en Bremen (KVP) nadere informatie hebben over de voorgenomen stichtingsplannen van nieuwe scholen in Schoonhoven en in Hellevoetsluis. Zij willen weten, waarom er in Hellevoetsluis een rijks-HAVO/Atheneum zal worden gesticht, in weerwil van het feit dat er in Drielle een rijks-MAVO/HAVO/VWO-school is gevestigd. De drie kamerleden noemen het bevreemdend, dat in Schoonhoven een rijks-HAVO/Atheneum gevestigd zal worden, terwijl aanvragen voor een protestants-christelijke en een gemeentelijke HAVO-Atheneum werden afgewezen.

Amsterdamse problemen op de tafel van het CDA

Een „zware” delegatie van maar liefst 21 kamerleden onder wie de drie fractievoorzitters Andriessen, Aantjes en Kruisinga alsmede de voorzitter van de CHU-Eerste Kamerfractie. Van Hulst en de Eerste Kamerleden Rijnders en Elfferich brachten deze dagen een werkbezoek aan Amsterdam.

Wethouder Van de Eyden en fractievoorzitter Heerma van CDA-Amsterdam, belichten uitvoerig de Amsterdamse situatie tijdens de ontvangst in de Passengers Terminal aan de Handelshaven. Die situatie is niet zo bijster gezond. „Een zieke stad” zo constateerde wethouder Van der Eyden, fractieleider Heerma noemde het tempo waarin de stadsvernieuwing zich voltrekt, beslist onvoldoende. Met een sloop van 60.000 tot 70.000 woningen in een tijdsbestek van ongeveer 30 jaar in oude en verouderde stadswijken is er nog ontzettend veel werk aan de winkel. Inzake de overloop-problematiek werd nog opgemerkt dat er nauwelijks sprake is van een duidelijk samenhangend beleid tussen stad en omringende gemeente, mede omdat er voor dit beleid niet een bestuursvorm aanwezig is.

De financiële verhouding tussen Amsterdam en het Rijk is nog steeds niet op afdoende wijze geregeld. Heerma benadrukte in dit verband, dat dit probleem persé niet aan een volgend kabinet kan worden toebedeeld.

Gelukkig kon burgemeester Samkalden tijdens een ontvangst in zijn ambtswoning des avonds mededeling doen, dat er wel overeenstemming was bereikt over een lijst van limieten. Gestreefd wordt onder meer naar een betere doelluitkering in de politie-sector. Amsterdam heeft zelf een aantal harde maatregelen genomen. De goede wil is aanwezig en reeds gebleken bij het verkleinen van de jaarlijkse begrotingstekorten.

GOEDE ARGUMENTEN

Fractievoorzitter Andriessen constateerde, dat er veel goede argumenten aanwezig zijn, die de aanleg van een voorhaven bij IJmuiden rechtvaardigen. Hij zei verder nog, dat Amsterdam recht heeft op een

snelle beslissing hierover. In de middaguren bracht een delegatie van vijf fractieleden een bezoek aan o.a. de NDSM en zij oriënteerde zich hierbij speciaal op de scheepsbouw- en scheepsreparatieproblemen, waarbij de noodzaak van de voorhaven uiteraard sterk werd benadrukt. Andere groepen brachten in de middaguren bezoeken aan een rusthuis voor ouderen, aan de Jellinek-kliniek voor drugverslaafden, aan de Kinkerbuurt en aan de Beurs voor een bespreking inzake verkeers- en vervoersproblemen in en rond Amsterdam. In de middaguren kreeg de delegatie nog een 20 minuten zendtijd aangeboden voor de lokale omroep radio Amsterdam, waar uiteraard een passend gebruik van werd gemaakt. Achtereenvolgens gaven mevrouw Gardeniers en de heren Van Leijenhof en Van Houwelingen een actuele CDA-visie op het gehoorde en geziene in de verschillende werkgroepen.

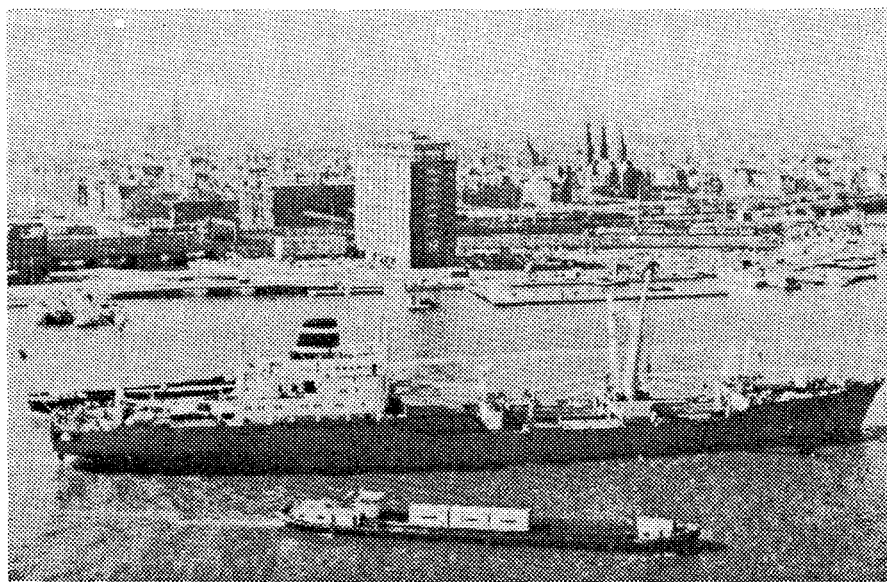
BAKEN IN ZEE

Tijdens de discussie ten huize van de burgemeester roerde fractievoorzitter Kruisinga het punt van de snel stijgende misdadigheid en criminaliteit aan. Hij noemde de mislukte polarisatie-strategie van de PvdA inzake het indertijd gevormde meerderheids-college van b. en w. voor het zittende kabinet een baken in zee. Verder noemde de heer Kruisinga nog bij het punt werkgelegenheid, dat het gemeentelijk beleid meer aandacht zal moeten geven aan het midden- en kleinbedrijf en aan de belangen van de diensten- en handelssector. Verder bepleitte hij het bouwen van meer eensgezinswoningen.

Tenslotte kunnen we als interessant punt nog noemen, dat fractieleider Heerma het bijzonder wenselijk achtte, dat het huidige kabinet zich vóór 25 mei a.s. uitspreekt over de opvolging van burgemeester Samkalden, die in augustus 1977 65 jaar hoopt te worden.

De avond-vergadering in Krasnapolsky leverde nog een aantal interessante discussiepunten op mede naar aanleiding van het deze dag naar voren gebrachte in diverse groepen.

D. S.

De havenstad Amsterdam.

De Amsterdamse grachten staan vol met auto's.

Vermindering aantal CHU-Burgemeesters

Op 1 oktober jongstleden waren er in ons land 117 christelijk-historische burgemeesters, op een totaal van 840 gemeenten. Na 11 mei 1973 verminderde het totale aantal CHU-burgemeesters met 19. Aldus heeft minister De Gaay Fortman van binnenlandse zaken aan de Tweede Kamer medegedeeld.

Na het optreden van het kabinet-Den Uyl in het voorjaar van 1973 heeft de regering voorzien in 219 burgemeestersvakatures. In 53 gevallen is een burgemeester benoemd, die tot een andere politieke partij behoorde dan zijn ambtsvoorgangers.

De verschuivingen waren:

	ten gunste	ten nadele
PvdA	19	3
KVP	3	10
VVD	12	7
ARP	11	7
CHU	3	22
PPR	2	1
D'66	1	—
SGP	2	—
onbekend	—	3

Per saldo waren de verschuivingen:

- meer burgemeesters: PvdA 16, VVD 5, ARP 4, SGP 2, PPR 1 en D'66 1;
- minder burgemeesters CHU 19, KVP 7.

Het aantal CHU-burgemeesters in Nederland per provincie is:

	Aantal burgemeesters	Verkiezingen Tweede Kamer 1972 in procenten	In verhouding totaal aantal gemeenten in procenten
Zuid-Holland	37	5,0	24,5
Gelderland	23	7,4	22,1
Utrecht	12	5,7	25,0
Friesland	11	10,9	25,0
Overijssel	10	8,7	21,3
Zeeland	8	9,3	26,6
Noord-Holland	7	2,5	7,4
Groningen	4	5,4	7,8
Drenthe	3	7,1	8,8
Noord-Brabant	2	1,3	1,5
Limburg	—	0,4	—

Het overzicht van de politieke overtuiging van alle burgemeesters in Nederland is als volgt:

Nederland: 13.695.541 inwoners - 840 gemeenten

Politieke partij	Aantal gemeenten	Aantal inwoners	Verkiezingen Tweede Kamer 1972	In verhouding totaal aantal gemeenten	In verhouding totaal aantal inwoners
P.v.d.A.	151	4.385.110	27,4%	18,0	32,0
K.V.P.	337	4.398.389	17,7%	40,1	32,1
V.V.D.	89	1.556.367	14,4%	10,6	11,4
A.R.	127	1.502.090	8,8%	15,1	11,0
D'66	2	18.583	4,2%	0,2	0,1
C.H.	117	1.366.860	4,8%	13,9	10,0
DS'70	3	3.876	4,1%	0,4	0,03
S.G.P.	7	56.551	2,2%	0,8	0,4
P.P.R.	3	59.695	4,8%	0,4	0,4
onbekend	4	348.020	—	0,5	2,5
overigen	—	—	11,6%	—	—
Dronten	1	16.539	—	—	—
Zuid-IJsselmeerp.	1	19.074	—	—	—

(Herplaatsing wegens misstelling in „de Nederlander” van vrijdag 22 oktober jongstleden.)

„Ons dagelijks water”:

actueel probleem

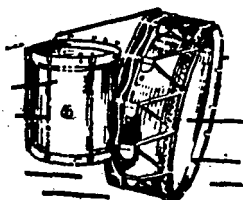
De droge zomer van dit jaar heeft het vraagstuk van „ons dagelijks water” actueel gemaakt. Dit was het uitgangspunt van een beschouwing, welke het christelijk-historische Tweede-Kamerlid T. Tolman deze dagen gehouden heeft op een bijeenkomst van de Overijsselse CBTB (Christelijke Boeren- en Tuindersbond).

De afgelopen zomer maakte duidelijk, dat in de agrarische wereld beregening of bevoeiing tot de normale bedrijfsuitrusting en werkzaamheden van de boeren gaan behoren. Het gebruik van oppervlaktewater en van grondwater zal op korte termijn zeker vertienvoudigd worden, zei de heer Tolman. Hij meent, dat hij de aanleg van cultuurtechnische werken en bij ruilverkavelingswerkzaamheden evenveel aandacht aan de waterafvoer als aan de watertoevoer geschonken zal moeten worden. Werkzaamheden om de watervoorziening te bevorderen zullen daarom zeker voor subsidiëring in aanmerking dienen te komen.

Volgens het CHU-kamerlid zal de vraag of er in de naaste toekomst voldoende water is, onderwerp moeten zijn van een landelijke studie. Het IJsselmeer is als zoetwaterreservoir van onschatbare betekenis. Om al te grote aanspraken op het IJsselmeer te voorkomen zal overwogen moeten worden, of voorraadvorming van Maaswater in zuidelijk Nederland mogelijk is.

Tijdens een spreekbeurt voor het CDA te Doetinchem wees de heer Tolman op nog een ander aspect, dat door de droge zomer naar voren kwam. „Verbonden met natte jaren en met droge jaren zullen er beurteelings ruime voedselvoorraden of tekorten zijn. Voorraadvorming geeft in dit verband een grote zekerheid voor een stabiele prijs voor de consument. Strategische voorraden zullen dan ook noodzakelijk zijn, maar de kosten zullen door de gemeenschap gedragen moeten worden, aldus het kamerlid.

H. L.

VAN DER GLAS
Heerenveen

Blaas- en
Slaginstrumentenfabriek

Telefoon 05130-22652

Bijzonder boek over Groen van Prinsterer

Een staatsman ter navolging

Op 19 mei jl. werd de honderdste sterfdag herdacht van de staatsman mr. Guillaume Groen van Prinsterer, grondlegger van de Anti-Revolutionaire en Christelijk-Historische Richting in de Nederlandse politiek.

HERDENKING

Op de begraafplaats „Ter Navolging” in Scheveningen sprak minister van binnenlandse zaken mr. W. F. de Gaay Fortman een kort herdenkingswoord. In de Waalse kerk te Den Haag hielden tijdens een herdenkingsdienst prof. dr. J. W. van Hulst, dr. W. Aalders en mr. A. M. Donner redevoeringen. De politieke weekbladen en wetenschappelijke tijdschriften van ARP en CHU besteedden in hun periodieken uitvoerig aandacht aan de figuur van Groen van Prinsterer.

PARTIJRAAD

De vormingsstichtingen van ARP, CHU en KVP namen het initiatief tot bundeling van al deze bijdragen in een speciale uitgave. Binnenkort is deze te koop.

INHOUD

Geschiedkundigen, theologen, kerkhistorici en politici getuigen in deze uitgave, elk met hun bijdrage, van de vooraanstaande plaats die Groen van Prinsterer in het politieke leven van ons land heeft ingenomen. Het boek valt uiteen in een achttal delen. Na een voorwoord van mr. C. E. Schelfhout, voorzitter van de CDA-coördinatiecommissie van de vormingsstichtingen van ARP, CHU en KVP, zijn de herdenkingsredevoeringen, die op 19 mei 1976 zijn uitgesproken opgenomen. In het deel „In het algemeen” komt het volgende ter spake. Een artikel van dr. G. Puchinger over Groens' levenseinde, een artikel van mev. J. L. van Essen over het leven van mev. Groen van Prinsterer-v.d. Hoop, een artikel van minister de Gaay Fortman over Groen van Prinsterer als staatsman en tenslotte een bijdrage van oud-premier dr. W. Drees over Groen van Prinsterer als een nobel figuur.

SCHOOLSTRIJD

Het derde deel „Politiek en Historie” bevat diverse interessante artikelen van o.a. oud-minister Beernink, drs. T. M. Gilhuis, dr. R. H. Bremmer, dr. J. Zwaan, H. Algra en mev. J. L. van Essen. In dit deel komen o.a. aan de orde zaken als de schoolstrijd, Groen van Prinsterer als historicus, de verhouding van Groen tot Thorbecke en Groen van Prinsterer als parlementariër.

GELOOFSLIVEN

In het vierde deel getiteld „Groen en het geloof” gaan diverse auteurs in op de geloofsbriefjes van Groen van Prinsterer en zijn positie in de Nederlands Hervormde Kerk. In dit deel zijn o.a. bijdragen opgenomen van mev. dr. Elisabeth Kluit - een groot kenner van het Reveil in Nederland - verder artikelen van de hoogleraren Plomp en Van den Berg. Minister van Staat mr. J. Donner schrijft over de verhouding van Groen tot de Afscheidenen. Ook komt de positie van Groen tot de Rooms-Katholieken uitvoerig ter sprake.

In het vijfde deel van dit boek „Groen en de revolutie” komt o.a. Groens, hoofdwerk „Ongeloof en Revolutie” ter sprake. In het volgende deel getiteld „Groen als scribent” vertelt dr. G. Puchinger het een en ander over de kwaliteiten van Groen van Prinsterer als journalist. Dr. C. Rijnsdorp analyseert het handschrift van Groen van Prinsterer.

POLITICI OVER GROEN

In deel zeven schrijven diverse politici over het leven van Groen. Dit zijn o.a. M. W. Aantjes, dr. R. J. H. Krusinga, mr. F. H. J. J. Andriessen. Naast deze politici uit de kring van de christen-democraten komen ook parlementariërs van de zijde van VVD, PvdA en SGP aan bod. Deel acht van dit boek „Gegevens over Groen” bevat o.a. een lijst van uitspraken over Groen van Prinsterer in de jaargangen van Anti-Revolutionaire Staatkunde, een uitvoerige literatuurlijst en een personenregister.

Een staatsman ter navolging

Groen van Prinsterer herdacht (1876-1976)

voorzijde omslag van „Een staatsman ter navolging”.

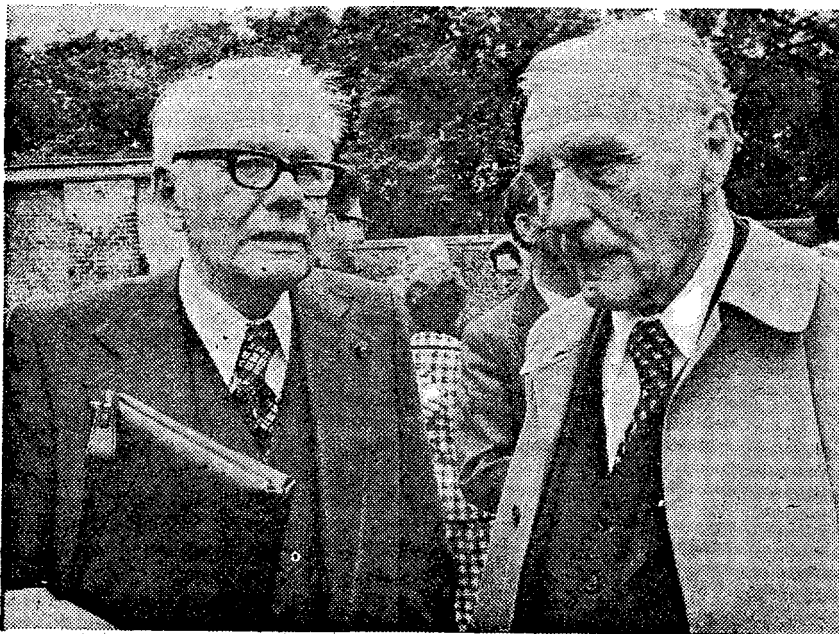
FOTOREPORTAGE

In dit boek zijn tientallen waardevolle historische foto's opgenomen. Ook is een uitvoerige fotoreportage opgenomen van de herdenking van de honderdste sterfdag van Groen op 19 mei 1976 jl. Het omslag van het boek is uitgevoerd in paars-oranje kleuren. Op het voor-omslag is o.a. gebruik gemaakt van het motief van de Groen-postzegel.

BESTELWIJZE

De prijs van dit ruim 260 pagina's tellende

boek bedraagt slechts f 13,50. U krijgt dit boek in huis door het verschuldigde bedrag over te maken op giro 169900 t.n.v. CHU Den Haag met vermelding van titel en aantal. Op de najaarspartijraad van 13 november a.s. zullen de eerste exemplaren ten verkoop worden aangeboden. Neem dan meteen een exemplaar als Sinterklaas-geschenk voor uw familie of eventueel vrienden mee. Er is dit jaar erg veel over Groen van Prinsterer geschreven. Maar deze uitgave steekt daar ongetwijfeld bovenuit.

De ARP-ereleden Algra en Donner tijdens de terdenking van de 100e sterfdag van Groen van Prinsterer

ARP-voorzitter De Boer en CHU-voorzitter Van Verschuier tijdens de kranlegging op de begraafplaats „Ter navolging”.

CHU-fractievoorzitter Krusinga, ARP-fractievoorzitter Aantjes, staatssecretaris De Jong en oud-minister Beernink tijdens de herdenkingsdienst in de Waalse kerk.

Waar spreken CHU-politici?

Dr. R. J. H. Krusinga spreekt voor het CDA-Oegstgeest op donderdag 9 december.

Prof. dr. J. W. van Hulst spreekt voor de CHU Katwijk in gebouw „de Hoeksteen” donderdag 2 december.

Kamerlid T. Tolman spreekt in Zegveld voor de CBTB op vrijdag 12 november. Kamerlid T. Tolman spreekt voor de CHU Avereest-Dedemsvaart op donderdag 18 november.

Kamerlid T. Tolman spreekt voor de CHU Geldermalsen op maandag 22 november.

Kamerlid T. Tolman spreekt voor de CBTB Gouda op donderdag 25 november.

Mr. G. van Muiden spreekt dinsdag 23 november CDA Den Haag Politiek Café.

Mr. G. van Muiden spreekt woensdag 24 november CDA Den Haag Politiek Café

Mr. G. van Muiden spreekt vrijdag 26 november voor de CHU Statenkring Delft in de Lier.

Drs. D. F. van der Mei spreekt voor het CDA in Soest op maandag 15 november a.s. samen met mevrouw Groensmit-van den Kallen.

Kamerlid H. Wisselink spreekt vrijdag 12 november voor de CHU/CDA Borger.

Kamerlid H. Wisselink spreekt maandag 15 november te Holten voor het CDA.

Kamerlid H. Wisselink spreekt vrijdag 26 november den Ham voor de CHU-kiesvereniging aldaar.

Kamerlid H. Wisselink spreekt maandag 29 november Zwolle CDA.

Kamerlid H. Wisselink spreekt maandag 6 december te Zutphen voor de Kadernschool der politie-opleid.

Drs. G. van Leijenhorst spreekt vrijdag 12 november te Oldebroek voor de CHU- en ARP-kiesverenigingen.

Drs. H. Eversdijk spreekt vrijdag 26 november te Tholen CDA.

Drs. H. Eversdijk spreekt maandag 29 november te Goes CDA

Voor het CDA-Leersum spreken maandag 15 november des avonds de heren Tolman en Schapendonk.

Voor het CDA-Nieuwegein spreken maandag 15 november 19.30 uur, mevrouw Haars en mr. Van Dam.

Voor het CDA-Veenendaal spreken maandag 15 november 19.30 uur, de heren Aantjes en Andriessen.

C.D.A.-Commentaar Door G. van Dongen op contourennota (II):

Vrijheid van onderwijs niet aantasten!

In dit tweede en laatste artikel gaat G. van Dongen, medewerker aan de bestuursraad voor het Prot. Chr. Onderwijs, in op het rapport „Samen verantwoordelijk voor het onderwijs.” Dit rapport bevat een commentaar van C.D.A.-zijde op de onlangs verschenen Contourennota van Onderwijsbewindsman Van Kemenade. Het vorige artikel las u in de Nederlander van 10 september j.l.

De vijf algemene uitgangspunten uit de contourennota van de voorgestelde structuur zijn, verkort weergegeven, de volgende:

- iedereen behoort aan het begin van het leven een reële kans te krijgen zich op een volwaardig functioneren in de samenleving voor te bereiden;
- het onderwijs moet mogelijkheden scheppen voor verdere ontwikkeling;
- het onderwijs dient beroepsopleidingen te bieden;
- alle vormen van onderwijs onmiddellijk volgend op het funderend onderwijs tot 16 jaar, behoren omwille van de bevordering van de gewenste motivatie van de leerlingen op de maatschappelijke werkelijkheid toegespitst te zijn;
- gedurende het gehele leven moet er gelegenheid zijn weer aan onderwijs- en vormingsactiviteiten deel te nemen. Met al deze uitgangspunten stemt het commentaar in, al komen er bij concrete uitwerking spanningen naar voren, wanneer aan begrippen als een „reële samenleving” en „maatschappelijke werkelijkheid” concreet inhoud moet worden gegeven.

De commissie wil in ieder geval een eigen uitgangspunt toevoegen nl.: dat allen de vrijheid moeten hebben dat onderwijs op en in te richten en te kiezen, waarin de voorbereiding op het beleven van een verantwoorde maatschappij vanuit de eigen levensbeschouwing gestalte kan krijgen.

De bewindslieden geven in hun nota de volgende hoofdindeling van het onderwijs:

- funderend onderwijs; leeftijdsgroep 4 tot 16 jaar.
 - vervolgend onderwijs; leeftijdsgroep 16 jaar en ouder (Bovenschool en Hoger onderwijs).
- De commissie geeft zowel uit ontwikkelingspsychologische als uit onderwijskundige overweging, de voorkeur aan een andere hoofdindeling van het onderwijs:
- basisonderwijs; leeftijdsgroep 4 tot ca. 12 jaar.
 - secundair onderwijs; leeftijdsgroep 18 jaar.
 - tertiair onderwijs; leeftijdsgroep 18 jaar en ouder.

De commissie tekent hierbij aan dat de leeftijdsgrenzen 12 en 18 jaar twee belangrijke fasen markeren in de ontwikkeling van de jonge mens, nl.: de puberteit en de overgang naar de volwassenheid, die ook t.a.v. het schoolklimaat, de groepsbouw, de schoolorganisatie en de onderwijsinhoud en aanpak andere behoeften oproepen en andere mogelijkheden bieden.

Bovenstaande door de commissie gekozen hoofdindeling van het onderwijs is ook zichtbaar geworden in de opzet van het commentaar. De commissie heeft niet voor de indeling gekozen van de

Contourennota, waarin achtereenvolgens na de Uitgangspunten, het Funderend Onderwijs (deel II) het Vervolgend onderwijs (deel III) aan de orde komen.

In „Samen verantwoordelijk voor het Onderwijs” volgen na deel I: Uitgangspunten, de delen: Basisonderwijs, Secundair Onderwijs, Tertiair Onderwijs, Open School. De commissie heeft door deze hoofdindeling te kiezen één principieel andere keuze voor de onderwijsstructuur gedaan, die afwijkt van de Contourennota.

Verlenging leerplicht

De commissie bepleit voorzichtigheid m.b.t. de verlenging van de leerplicht. In het commentaar wordt eerder gedacht aan de versterking van het leerrecht. „Alvorens hieromtrent voorstellen worden gedaan, is het dringend gewenst eerst de op gang zijnde discussies over leerplicht en leerrecht te stimuleren en deze te laten evalueren”. (pag. 20)

Weliswaar is het nog steeds zo dat het bereikte onderwijsniveau (diploma) veelal bepalend is voor de toelating tot voortgezette opleidingen en tot functies op middelbaar en hoger niveau – en dit wordt

op zichzelf geen verwerpelijk systeem genoemd – maar de commissie pleit er wel voor dat „het onderwijs dan ook zo wordt ingericht dat iedereen gelijke kansen geboden worden en dat zij die met een achterstand in het onderwijs binnenkomen of dreigen achterop te raken, extra aandacht en begeleiding ontvangen. Dit beginsel van „externe democratisering” staat terecht hoog genoteerd in de Contourennota”.

In een paragraaf over de relatie onderwijs-arbeid noemt de commissie de vrijheid van studie en beroepskeuze een groot goed. Een afstemming van vraag van de arbeidsmarkt en aanbod van het onderwijs mag niet zonder meer via een opgelegd reguleringsmechanisme tot stand worden gebracht. Er wordt de voorkeur gegeven aan een vrijwillige regulering omdat deze aansluit bij het individuele recht op vrije keuze en eigen verantwoordelijkheid.

Middenschool positief beoordeeld.

M.b.t. het commentaar op de verschillende – door de Contourennota gewenste – schooltypen, doen we een greep uit de uitgebreide hoofdstukken. Met de uitgezette lijnen voor de integratie van het kleuter- en lager onderwijs stemt de commissie in. Minder vanzelfsprekend is de inrichting van het speciaal onderwijs. Spreekt de gedachte om het buitengewoon onderwijs zoveel mogelijk in het gewone lager onderwijs onder te brengen op zichzelf wel aan, de commissie vraagt ernstige bezinning op de consequenties en de wenselijkheid van deze integratie. „Speciaal onderwijs zal noodzakelijk blijven. De indeling ervan zal plaats dienen te vinden op onderwijskundige gronden en zal zeker nog diepgaande studie en wellicht experimenteel onderzoek vragen”. (pag. 28).

Gezien de politieke sfeer die er om de ontwikkeling van de Middenschool is komen te hangen is het boeiend te lezen wat de commissie over dit hete hangijzer uit de Contourennota zegt. Wij citeren het oordeel van de commissie, zoals op pag. 35 van het commentaar weergegeven: „De ontwikkeling van integraal onderwijs zoals in een Middenschool wordt beoogd, lijkt op zichzelf een zinnige zaak omdat het interne structureringbeginsel veel aantrekkelijke perspectieven biedt, zoals grotere differentiatiemogelijkheden, uitstel van een definitieve studiekeuze en aanpassing van het programma aan behoeften, aanleg, tempo en belangstelling van de leerlingen.

Als beleidsdoel moet de invoering van een middenschool daarom positief worden beoordeeld.

Overigens is het tot stand komen van een middenschool geen garantie, dat bovengenoemde perspectieven ook werkelijk gerealiseerd worden”.

Natuurlijk is de commissie niet blind voor de argumenten die de tegenstanders van de middenschool aandragen. Zo onderkent de cie het gevaar van de nivellering van grote groepen leerlingen. Nog twee nadelen worden genoemd: de doorbreking van het klasseverband kan leiden tot minder gunstige sociale randvoorwaarden voor het onderwijsproces, terwijl ook een integrale begeleiding van de afzonderlijke leerlingen extra aandacht en voorzieningen vraagt. Ook m.b.t. het eindniveau van de Middenschool bestaan nog vele vragen. De cie ziet voor het bijzonder onderwijs een eigen taak in de Middenschool. Door eigen programma-ontwikkeling en het formuleren van eigen doelstellingen zal het bijzonder onderwijs de mogelijkheid moeten blijven behouden tot stichting en inrichting van scholen. De commissie is het niet eens met de vierjarige cursusduur van de Middenschool, omdat zij betwijfelt of grote groepen leerlingen voldoende gemotiveerd kunnen worden voor een

voortzetting van het algemeen vormend basisonderwijs.

„De keuze van een driejarige middenschool zou wijzen op een grote mate van voorzichtigheid.” (pag. 33). Hoewel een herbezinning op het onderwijs aan 16-19 jarigen noodzakelijk geacht wordt, vindt de commissie, vanwege het feit dat er nu nog geen uitspraken over de resultaten van de Middenschool kunnen worden gedaan, het „uitermate dubieus om met de invoering van de Bovenschool te beginnen voordat evaluatie van deze experimenten (bedoeld: Middenschool-experimenten) heeft geleid tot besluiten over een eventuele invoering.” (pag. 37).

De invoering van de Middenschool naast het huidige categoriaal onderwijs (door de Contourennota ten stelligste afgewezen) wordt als een open zaak beschouwd. Wel merkt de commissie op dat een naast elkaar functioneren van beide onderwijssystemen ongekend grote aansluitingsproblemen zal oproepen. Het Hoger Onderwijs heeft in het commentaar weinig aandacht gekregen omdat een recente nota over het Hoger Onderwijs is verschenen. De commissie is blij met die verschijning van de Nota „Hoger Onderwijs in de Toekomst”, omdat de bewindslieden daarin komen met nadere voorstellen en vragen. De commissie vraagt zich echter af of na de ingrijpende veranderingen in het Hoger Onderwijs van de laatste jaren – bestuurshervormingen, schaalvergroting, herstructurering – enige consolidatie niet op zijn plaats is.

De positieve stellingname t.o.v. de Open School wordt ondersteund door een verwijzing naar Schets van beleid voor 1973 en volgende jaren: „De sterk gegroeide deelname aan het onderwijs (democratisering), de idee van „leren leven levenslang” (éducation permanente) alsmede financiële overwegingen maken het wenselijk het afstandsonderwijs (schriftelijke cursussen, cursussen via de radio, t.v.) te bevorderen.” De commissie kiest voor een pluriforme benadering van de Open School, waarin de verschillende levensbeschouwelijke richtingen moeten samenwerken. De samenwerking moet niet alleen garanties bieden voor een inbreng aan de top, maar juist ook voor het doorwerken van verschillende levensbeschouwingen tot in het eindproduct: de verschillende levensbeschouwelijke richtingen moeten binnen het samenwerkingsverband ook een eigen autonomie hebben.” (pag. 55).

Kritiek op de onderwijsorganisatie

De commissie heeft ernstige kritiek op de voorstellen van de bewindslieden m.b.t. de schoolorganisatie, vooral waar naar de mening van de commissie de autonomie van het bijzonder onderwijs bedreigd wordt door een al te centralistische overheidsbemoeiens. Als de overheid zo ver gaat om de samenstelling van schoolbesturen wettelijk voor te schrijven, dan betekent dit een overschrijding van haar bevoegdheden. De commissie verbaast zich erover dat de bewindslieden kennelijk het openbaar onderwijs en het bijzonder onderwijs over één kam scheren, alsof er geen fundamentele verschillen in de beheersstructuur zouden bestaan. De commissie wijst er dan ook op dat deze zaken t.a.v. het openbaar onderwijs fundamenteel anders liggen: „Hier heeft inderdaad de overheid een dwingende taak. Wat het openbaar onderwijs betreft zou democratisering van het bestuur beter gerealiseerd kunnen en moeten worden.

In die zin zou een „bevrijding” van het openbaar onderwijs gestalte kunnen krijgen zonder dat gesteld kan worden dat de

overheid haar verplichtingen t.a.v. dát deel van de bevolking dat principieel kiest voor openbaar onderwijs, niet zou nakomen.” (pag. 57).

Aangepaste verzorgingsstructuur

Uiteraard besteedt de commissie bijzondere aandacht aan de verzorgingsstructuur. Deze structuur moet ook weer getoetst worden aan de mogelijkheden om de diversiteit in ons onderwijs tot uitdrukking te kunnen brengen. Bij de ontwikkeling van de verzorgingsstructuur van het onderwijs is het wenselijk dat m.n. de in de Grondwet gewaarborgde vrijheid van onderwijs in acht genomen wordt. „Deze vrijheid geeft scholen niet alleen het recht – binnen door de overheid te stellen eisen van deugdelijkheid – zelf de vorm te geven aan hun schoolwerkplannen, maar ook het recht op institutionele hulp bij het vorm geven aan deze plannen; deze hulp moet aansluiten bij de mede op identiteit stoelende behoefte van de school; het initiatief in dezen moet berusten bij de school.” (pag. 61).

De commissie spreekt zich dan ook uit voor een versterking van de landelijke pedagogische centra. Deze centra zullen de schoolbegeleidingsdiensten moeten ondersteunen. Bovendien wil de cie in het samenwerkingskader van de Schoolbegeleidingsdiensten kunnen beschikken over deskundigheid betreffende identiteitsontwikkeling, gevoed vanuit de landelijke centra.

De ijveraars rondom de stichting van een tweede Christelijke lerarenopleiding in Zwolle kunnen zich gesteund weten door de uitspraak van de C.D.A.-studiecie dat „voor het bijzonder onderwijs, er zoveel mogelijk eigen opleidingsinstellingen gerealiseerd dienen te worden” (pag. 62).

Tenslotte

Het is onmogelijk om in het kader van een – zij het uitvoerig artikel – alles wat de commissie te berde heeft gebracht op een rij te zetten. Dit artikel is dan ook niet bedoeld ter vervanging van het commentaar. Het kan niet meer dan een globale indruk geven van de visie op het toekomstig onderwijs, zoals deze in de C.D.A.-studiecommissie gevormd is.

Wie het C.D.A.-commentaar leest, zal ervaren, dat „Samen verantwoordelijk voor het onderwijs” niet alleen een commentaar is op de Contourennota, maar tevens een belangrijke bijdrage is in de gemeenschappelijke ontwikkeling van een Christen-Democratische onderwijspolitieke visie.

Een onderwijspolitieke visie, waarin begrippen als verantwoordelijkheid, solidariteit en dienstbaarheid meer recht doen aan een totale onderwijsdoelstelling, dan enkel de begrippen „mondigheid” en „maatschappelijke weerbaarheid”, waarmee de Contourennota volstaat.

Terecht grijpt het commentaar terug op de onderwijsdoelstelling zoals deze is geformuleerd door Dr. Boerwinkel: „Het doel van de opvoeding en van het onderwijs is de (jonge) mens zo te begeleiden en te stimuleren op zijn weg naar volwassenheid, dat hij steeds beter toegerust en gemotiveerd is om te bepalen waar hij zijn krachten wil inzetten om de algemene cultuuropdracht van de mens (nl. deze aarde te bewerken en te bewaren in samenwerking met en tot vreugde van alle medemens) op persoonlijke wijze gestalte te geven; voorts om zijn kritische zin ten aanzien van recht of onrecht, waar of onwaar, recht of onrecht te scherpen en hem bereid te maken op te komen voor verdrukten en ontrechten aan welke kant deze zich ook bevinden.”

Basisschool te Emmen

Kruisinga verheugd over overwinning Carter

Nadat vorige week het Amerikaanse volk de democraat Carter tot zijn nieuwe president had gekozen, heeft de voorzitter van de CHU-Tweede-Kamerfractie dr. R. J. H. Kruisinga gezegd verheugd te zijn met de overwinning van Carter op de republiein Ford.

In zijn commentaar noemde Kruisinga de volgende punten, die voor hem aanleiding waren zijn verheugenis uit te spreken: Het ethisch motief werd door Carter tijdens

zijn verkiezingscampagne sterk onderstreept.

Ten aanzien van Europa en de Europese politiek mag van Carter een actiever beleid worden verwacht.

De uitspraken van Carter onderscheiden zich positief ten aanzien van die van Ford inzake de Amerikaanse politiek ten opzichte van de politiek met betrekking tot de derde wereld. Aldus dr. Kruisinga.

H. L.

CDA-bijeenkomsten

ROZENBURG

Woensdag 17 november a.s. organiseert het gemeentelijk CDA-verband een bijeenkomst om 20.00 uur in het zaalcentrum van de „Ontmoetingskerk”, Koningsnelaan 9 te Rozenburg. Als spreker voor deze avond is KVP-voorzitter W. J. Vergeer uitgenodigd.

ROTTERDAM

Het CDA-verband Rotterdam houdt dinsdag 16 november a.s. zijn tweede algemene ledenvergadering om 19.30 uur in het wijkgebouw „de Klimmende Bever”, Herenwaard 25 te Rotterdam. Gast spreker zal zijn prof. P. Steenkamp over o.a. de CDA-lijsttrekker.

GRONINGEN

Het aangekondigde congres van het CDA Groningen met als hoofdthema „Arbeid” is verschoven naar 29 januari 1977.

CDA-CONGRES

Op vrijdag 10 en zaterdag 11 december a.s. wordt in het Nederlands Congresgebouw te Den Haag het 2e CDA-Congres gehouden. Belangstellenden kunnen zich vanaf heden bij voorkeur schriftelijk - aanmelden bij het

secretariaat van het CDA, postbus 7676, Den Haag.

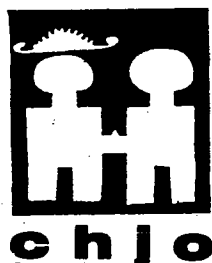
De kosten bedragen voor deelname op: vrijdag of zaterdag f 15,- incl. lunch, f 5,- zonder lunch vrijdag en zaterdag: f 25,- incl. lunch, f 10,- zonder lunch.

NOORD-HOLLAND

In december zullen Provinciale Staten van Noord-Holland de nota uitgangspunten streekplan Amsterdam-Noordzeekanaalgebied behandelen. In verband met het belang van de daarin aan de orde gestelde problematiek belegt de CDA-samenwerkingscommissie Noord-Holland op maandagavond 29 november een vergadering in „De Zoete Inval” aan de Amsterdamsevaart 95 te Halfweg. Op deze vergadering, die om 8 uur aanvangt, kunnen belangstellende CDA-leden van gedachten wisselen met CDA-statenleden.

KAMPEN

Het CSA-Kampen in oprichting belegt op maandagavond 22 november een politieke avond in hotel Van Dijk aan de IJselkade 30 te Kampen. Landelijk KVP-voorzitter W. Vergeer behandelt de actuele politieke situatie.

Verklaring CHJO:

het gaat om

christen-democratisch beleid

De Christelijk-Historische Jongerenorganisatie CHJO heeft op zaterdag 30 oktober en zondag 31 oktober een programvergelijkingconferentie gehouden. Na de besprekingen is een verklaring uitgegeven. De verklaring luidt:

„De CHJO constateert, dat er dringend behoefte is aan een christen-democratische politiek in de Nederlandse samenleving, met de nadruk op het welzijn van de mens en aandacht voor de zwakken in de samenleving. Het VVD-program gaat uit van de goedheid van de mens, alsof er geen voorbeelden te over zijn van het tegendeel. De PvdA gaat voort met de polarisatie en de klassenstrijd.

De CHJO mist in het programma van de VVD en de PvdA een totaal-visie op de mens.

Tijdens de conferentie bleek, dat globaal gezien het PvdA-programma wat dichter bij het CDA-programma staat dan het VVD-program. Er blijven niettemin belangrijke verschillen over immateriële zaken als vraagstukken over leven en dood, opvattingen over het functioneren van de democratie, het onderwijs enz. en materiële zaken als het werkgelegenheidsbeleid, sociale voorzieningen en defensie. Het is daarom te betreuren, dat de PvdA zich met haar meerderheidsverklaring zo

ondemocratisch opstelt en niet bereid schijnt samen met anderen regeringsverantwoordelijkheid te dragen op basis van gelijkwaardigheid.

De PvdA vervalt in de oude links-rechts opvatting nl.: het CDA moet kiezen. De CHJO vindt dat de keuze echter niet gaat tussen Den Uyl of Wiegel. De vraag is met welke partij een christen-democratisch beleid kan worden gerealiseerd.” Aldus de tekst van de verklaring van de CHJO.

Van de chjo secretaris:

Helaas kon de penningmeester van de CHJO, Gerard van Asselt, niet aanwezig zijn op de conferentie over programvergelijking van de CHJO op 30 en 31 oktober jl. te Lage Vuursche.

Op maandag 25 oktober is hem een ongeval overkomen, waarbij hij zijn beide benen brak en een hersenschudding opliep. Gerard heeft een groot aandeel in de organisatie van deze conferentie gehad. Wij willen hem van deze plaats graag van harte beterschap toewensen. Gerard ligt in het Onze Lieve Vrouwe-gasthuis, Annapaviljoen, kamer 116 te Amsterdam. Geef af en toe eens blijk van je belangstelling!

AANNEMERSBEDRIJF

B.V. RADIX & VEERMAN

Oudelandsweg 30 - Tel. 03480-2204 - WOERDEN.

Verbouw - Nieuwbouw door geheel Nederland.

STICHTING BURGERSCHAPS- KUNDE

Regeren - Reageren

Politieke partijen, democratisering, nieuwe bestuursvormen, sociaal-economische beleid, woningbouw

Een cursus burgerschapskunde
39 schriftelijke lessen voor f 30,-

Politiek bekeken

partijen en partijstelsel, volksvertegenwoordigers, recht en rechtspraak, gemeente en provincie, milieubeheer

een oriënteringscursus
12 schriftelijke lessen voor f 10,-

Werkende jongeren project

Een serie afleveringen op het gebied van maatschappijvorming voor werkende jongeren.

Informatie op sterk beeldende wijze en herkenbaar als behorende tot de leefsituatie van werkende jongeren.

8 afleveringen voor f 20,-

POLITIEK VEELSTROMENLAND

Socialisme, liberalisme, christen-democratie, marxisme, radicalisme Een cursus over politieke stromingen in Nederland

9 schriftelijke lessen voor f 20,-

DE GEMEENTERAAD

Het raadslidmaatschap, de begroting, ruimtelijke ordening, subsidieregelingen, gewestvorming

Een cursus gemeentepolitiek
24 schriftelijke lessen voor f 25,-

De ondernemingsraad

Wet op de ondernemingsraden, vergaderingstechniek, bedrijfseconomie, de vakbeweging, sociale verzekeringen, personeelsbeleid

Een cursus voor ondernemingsraad-leden
34 schriftelijke lessen voor f 45,-

onze school

Structuur van het onderwijs, onderwijswetten, de ouders en de school, contourennota, de financiën

Een cursus voor iedereen

15 schriftelijke lessen voor f 35,-

STUUR EEN LEGE ENVELOP (ZONDER POSTZEGEL) AAN: STICHTING BURGERSCHAPS- KUNDE, ANTWOORDNUMMER 235(N), LEIDEN. ENU ONTVANGT PEROMGAANDE UITGEBREIDE INFORMATIE! TELEFOON 071-893403.

TUINAANLEG BINDER B.V. - RHOON

Aanleg en onderhoud van GEMEENSCHAPPELIJKE TUINEN, PLANTSOENEN, PARKEN, SCHOOLTUINEN etc.

- onderhoud van groenvoorzieningen	- grond- en straatwerken
- onkruidbestrijdingen	- drainages - rioleringen
- kleigrond, teelaarde	- beplantingen
- graszoden en	- windkeringen en
- graszaden	afrastringen
- bloembakken	- aanleg grasgazons

Dorpsdijk 50-52 - Postbus 820 - RHOON
telefoon 01890-6111*

BOUWBEDRIJF

Fa. C. Spijker & Zn.

Van Ostadelaan 61
Tel. 02150-11189-16777
HILVERSUM.

Voor uw

- * Dieselolie, Benzine, Petroleum
- * Kolen, Huisbrandolie
- * Tank-transporten
- * Butaan- en Propaan gas
- * Campingflessen vullen
- * Container-vuilafvoer.

„DE KLOK” Handelsmij. N.V.

WEST-VARKENOORDSEWEG 470
ROTTERDAM-24 - Tel. 190200
Tel. 325011 afdeling containers.

AANNEMINGSBEDRIJF

HOOQVLIET & ZN. B.V.

Burgerlijke- en Utiliteitsbouw

- * NIEUWBOUW
- * VERBOUW+
- * ONDERHOUD

ZWIJNDRECHT
Molenvliet 9 - Tel. 01850-26651-27034-24330.

Voor loodgieters-, gas-, sanitaire- en leiwerken

(ook asfalt-shingles) in en op uw bouwwerken naar het sinds 1848 bekende en vertrouwde adres:

Gebr. BEKKER B.V.

REIJNDERSBUURT 11-13, LEEUWARDEN, POSTBUS 58.
TELEFOON 05100-20841.

Stelt u prijs op

VAKWERK
KWALITEITS-
ARTIKELN
dan

VAN ZEBEN'S

Woninginrichting N.V.

Laarstraat 12-20
Zutphen

de nederlander

CH-WEEKBLAD

Redactie: Postbus 8822 - 's Gravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

Boeiend politiek schaakspel tussen Vredeling en CDA-frakties

De behandeling van de Defensiebegroting vorige week in de Tweede Kamer leverde een boeiend politiek schaakspel op tussen minister Vredeling en de CDA-frakties.

Inzet hierbij was de door de Kamer tijdens de algemene politieke beschouwingen aanvaarde motie-Aantjes, waarin de CDA-frakties hadden gevraagd om een verhoging van de defensiebegroting met 150 miljoen voor investeringen in de materiële sector en materiële exploitatie.

Verwezen werd hierbij naar de conclusies van de Defensienota. Het gevraagde bedrag kon, aldus deze motie, gevonden worden in de aanvullende post prijsbijstellingen.

De moeilijkheid voor het kabinet lag hierbij in het feit dat met name PvdA en PPR zich sterk verzetten tegen structurele verhoging van de Defensie-uitgaven. Het kabinet zocht in deze problematiek een uitweg door de Kamer per brief mee te delen dat zij de CDA-motie in zoverre wil uitvoeren dat zij bereid is voor 1977 de prijsstijgingen die bij defensie zullen optreden te vergoeden. De prijsstijging die geraamd wordt op 8% zal aan extra kosten ongeveer 140 miljoen

bedragen. De vraag was hierna hoe de CDA-frakties op deze toezegging - waarmee aan de motie-Aantjes gedeeltelijk werd tegemoet gekomen - zou reageren. Uit de rede van mevrouw Hannie van Leeuwen bleek dat de frakties van KVP, ARP en CHU zich richtten op twee nadere aspecten: de vraag in hoeverre een volledige prijscompensatie zou worden toegepast en de besluiten over de vervanging van de Neptune-vliegtuigen. Over deze punten werd minister Vredeling duchtig aan de tand gevoeld.

NOTA

Minister Vredeling antwoordde onder meer dat hij de vervanging van de Neptunes aan de orde zal stellen in een nota voor het kabinet over de taakverdeling binnen de NATO.

De volledige prijscompensatie achtte Vredeling primair een zaak van nader overleg in het kabinet.

Mevrouw Van Leeuwen concludeerde uit het antwoord van de bewindsman dat de Neptunes in ieder geval vervangen zullen

worden. Zij wilde de minister bij het opstellen van deze plannen niet voor de voeten lopen.

Over de uitvoering van de motie-Aantjes merkte zij op dat er onderscheid gemaakt moet worden tussen de toezeggingen van de bewindsman en het feit dat er over de definitieve compensatie een beslissing van het kabinet moet worden genomen. De juiste prijsstijging is uiteraard nog niet bekend.

Spreekster hield de minister echter aan zijn toezegging dat hij uitgaat van volledige prijscompensatie. Deze minister is hiervoor politiek verantwoordelijk. Daar houdt ik hem aan, aldus mevrouw Van Leeuwen.

Zowel de kwestie van de compensatie als de vervanging van de Neptunes zullen bij de kabinetsformatie geregeld moeten worden. Het kabinet dient daartoe via de toegezegde nota's voorbereidingen te treffen.

OPVALLEND

Het was opvallend dat in deze discussie niet zozeer de PvdA maar de PPR en in nog sterkere mate de VVD-woordvoerder Ploeg het betoog van mevrouw Van Leeu-

wen zeer hard aanvielen. De liberaal Ploeg deed dit overigens op uiterst ondeskundige wijze. Tegenover zijn verwijt dat onder dit kabinet „de afbraak van defensie” was begonnen stelde mevrouw Van Leeuwen aan de hand van de cijfers dat Defensie reeds belangrijke verlen heeft moeten laten tijdens de onder de liberale minister van Defensie Den Toom - in het kabinet-De Jong - opgezette plafondmethode.

Mevrouw Van Leeuwen onderstreepte bij de behandeling van de Amendementen dat de vervanging van de Neptune gezien moet worden in het kader van het internationaal overleg over taakverdeling binnen de NAVO. De minister is in het overleg tot nu toe niet geslaagd. Omdat ook wij taakverdeling essentieel achten, krijgt de bewindsman van ons een nieuwe kans. Wel dient bij de komende formatie over de Neptunes worden beslist.

De CDA-frakties verklaarden zich op grond van al deze overwegingen tegen de amendementen die door de VVD waren ingediend.

H. van Spanning

Unieraad bijeen

Instemming met meeste artikelen van CDA-program in ontwerp

De Unieraad van de CHU heeft in zijn vorige week zaterdag te Utrecht gehouden vergadering zijn instemming betuigd met verreweg de meeste artikelen van de door het CDA-bestuur geadviseerde tekst van het CDA-program. Dat program moet definitief vastgesteld worden op het op vrijdag 10 december en zaterdag 11 december aanstaande te Den Haag te houden CDA-congres.

Het ontwerp van het CDA-program opgesteld door een commissie onder voorzitterschap van dr. G. B. Goudzwaard, kwam in het afgelopen voorjaar in de openbaarheid. Er was gelegenheid voor de afdelingen van de drie partijen KVP, ARP en CHU, en voor partijleden, om wijzigingsvoorstellen (amendementen) in te dienen. Na advisering door de commissie-Goudzwaard bracht het VDA-bestuur zijn pre-advies uit over de amendementen. Vele werden afgewezen, maar sommige verwerkte het bestuur in de aanvankelijke tekst.

Vorige week zaterdag bogen niet alleen de Unieraad, maar ook de partijraden van KVP en ARP zich over de door het CDA-bestuur gesuggereerde tekst van het program. De Unieraad koesterde bezwaren tegen de gekozen formulering voor de samenstelling van de raden van commissarissen van ondernemingen, voor de drugsbestrijding, de overheidstaak ten aanzien van de pers, de taak van de in te stellen raad voor inkomensvorming en de militaire strafrechtpleging.

De Unieraad ging er mee akkoord, dat, als het CDA in de komende regering wordt opgenomen, het nieuwe regeringsprogramma niet meer uitgaat van de éénprocentnorm van het kabinet-Den Uyl. Volgens de financiële verantwoording van het CDA-program moet de stijging van de groei van de collectieve sector in de periode 1977 tot 1981 teruggedrongen worden tot 0,6 procent, bij een te verwachten groei van 3,5 procent per jaar van het nationale inkomen.

GEEN POLARISATIE

Het ontwerp van het CDA-program geeft aan dat voor de raad van commissarissen

eenderde deel van het aantal commissarissen rechtstreeks door de werknemers wordt gekozen, eenderde deel door de kapitaalverschaffers wordt aangewezen en het resterende eenderde deel door de aldus gekozen commissarissen gezamenlijk wordt gekozen. Op voorstel van oud-minister mr. Y. Scholten sprak de Unieraad uit, dat de directe verkiezingen nog niet in het program vastgelegd moeten worden. Het is beter om uit te gaan van de thans geldende Structuurwet, waarin de gelijkwaardigheid van de factoren arbeid en kapitaal is vastgelegd. „Met deze, enkele jaren geleden tot stand gekomen bepaling, moet eerst ervaring worden opgedaan. Rechtstreekse verkiezingen werken polarisatie in de hand,” aldus de Unieraad.

GEEN ONDERSCHIED

De paragraaf over de drugsbestrijding in het CDA-program maakt onderscheid tussen hard en soft drugs. Op voorstel van het Tweede-Kamerlid drs. G. van Leyenhorst besloot de Unieraad aan het CDA-congres voor te stellen dat onderscheid te laten vervallen en uit te spreken dat de drugsbestrijding niet toegespitst moet worden op het gebruik, maar op het bezitten van aanmerkelijke hoeveelheden en de handel.

GESCHRAPT

De Unieraad schrapt voorts uit het program, dat de overheid via het bedrijfsfonds voor de pers noodlijdende bladen kan helpen,

- de NOS-zentijd teruggebracht moet worden ten gunste van omroepen met een levens- en wereldbeschouwing.

- de raad voor inkomensvorming normen moet ontwikkelen voor de vorming van inkomens en voorstellen moet maken over de publikatie van de tarieven van beoefenaren van vrije beroepen en

- het militair strafprocesrecht ondergebracht moet worden bij speciale kamers van de gewone rechtbanken.

LIJSTREKKER

In zijn begroetingswoord op de vergadering van de Unieraad ging Unie-voorzitter mr. O. W. A. van Verschuer in op de gevolgde procedure rond de aanwijzing van mr. A. A. M. van Agt tot lijsttrekker van het CDA. „Er zijn vraagtekens gezet achter die procedure. Gevraagd is of het niet mogelijk was geweest een bredere kring bij die aanwijzing te betrekken,” aldus mr. Van Verschuer.

De Unievoorzitter zei begrip te hebben voor de kritiek. „De gevolgde procedure was inderdaad niet ideaal. Maar er was enkele weken geleden een situatie ontstaan binnen de drie partijen, waarbij er sprake was van meer negatieve dan positieve beïnvloeding van de keuze van de lijsttrekker. In deze situatie dreigde er een moment te komen dat er niemand bereid zou kunnen worden gevonden het lijstaanvoerderschap te aanvaarden,” zei de voorzitter van de CHU. „Er was een neiging om kandidaten af te kraken.”

In die situatie namen KVP-voorzitter Vergeer, ARP-voorzitter De Boer en CHU-voorzitter Van Verschuer het initiatief in handen. „In voortreffelijke samenspraak kon overeenstemming worden bereikt,” deelde mr. Van Verschuer mee. Hij zei er zich van bewust te zijn, dat bij een aantal Unieleden er kritiek zou kunnen zijn op het feit, dat mr. Van Agt lid is van een kabinet, waarvan de CHU geen deel uitmaakt.

„In de gegeven omstandigheden en gelet op het geschetste profiel, is mr. Van Agt heel wel acceptabel. Hij heeft begrip voor de bijzondere positie van de CHU ten opzichte van het kabinet-Den Uyl en hij is bereid rekening te houden met de verlangens van de Unie. Mr. Van Agt is in staat heel duidelijk de christen-democratische gevoelens naar voren te brengen. Hij heeft zich wat gedistancieerd van het kabinet. Hij beklemtoont sterk de inspiratie, de C van het CDA. Wij hebben in mr. Van Agt de man getroffen, die bereid is en in staat is het eigen christen-democratisch profiel in de samenleving aan te geven,” aldus mr. Van Verschuer.

KANDIDAATSTELLING

De Unieraad nam enkele beslissingen in verband met de samenstelling van de CDA-kandidatenlijst, de gezamenlijke lijst van KVP, ARP en CHU bij de komende Tweede-Kamerverkiezingen op woensdag 25 mei volgend jaar. Het zal, gezien het feit, dat het aantal gekozen CDA-kamerleden rond de 50 zal liggen, noodzakelijk zijn dat er verschillende lijsten zijn. Besloten is met zes verschillende lijsten uit te komen: één lijst voor Groningen, Friesland en Drenthe, één voor Gelderland en Overijssel, één voor Noord-Holland en Utrecht, één voor Zuid-Holland en Zeeland, één voor Noord-Brabant en één voor Zeeland. De kop van deze zes lijsten is gelijklopend: 1. mr. A. A. M. van Agt; 2. mr. W. Aantjes (voorzitter ARP-fractie); 3. dr. R. J. H. Kruisinga (voorzitter CHU-fractie) en 4. mr. F. H. J. J. Andriessen (voorzitter KVP-fractie). De andere plaatsen op de lijsten (elke lijst telt dertig namen) zullen voor het overgrote deel steeds verschillende namen vermelden.

Er is bij de toewijzing van de plaatsen op de lijsten aan de drie partijen - de namen moeten nog worden ingevuld - van uitgegaan, dat als er 48 CDA-kamerleden (het huidige aantal) gekozen worden, er 26 behoren tot de KVP, 13 tot de ARP en 9 tot de CHU. De verdeling van de partijplaatsen op de lijsten is uitgewerkt door een werkgroep, waarin zitting hadden voor de KVP mr. F. A. Bibo, voor de ARP partijsecretaris D. Corporaal en voor de CHU mr. H. K. J. Beernink. Mr. Beernink deelde, in een toelichting op de Unieraadsvergadering mee, dat de CHU in totaal 25 kandidaten zal leveren.

De Unieraad stelde de groslijst vast, dat is de lijst waaruit aan het begin van het volgend jaar geput wordt voor de aanwijzing van de Uniekandidaten. Op zaterdag 8 januari zal de Unieraad een advies opstellen, waarna dan later in acht groepsvergaderingen de afgevaardigden van de kiesverenigingen de definitieve CHU-kandidaten zullen aanwijzen.

H.L.

PARLEMENTARIA

**Hulpverlening Cuba
kernpunt debat ontwikkelingsamenwerking**

De verlening van ontwikkelingshulp door Nederland aan Cuba vormt reeds geruime tijd een punt van kritiek in de Tweede Kamer. Aanleiding hiervoor is het feit dat Cubaanse militairen deelnemen aan militaire interventies in Angola. In het vorige week gehouden debat over het onderdeel ontwikkelingsamenwerking van de begroting van Buitenlandse Zaken kwam deze kwestie opnieuw uitvoerig ter sprake. SGP en GPV vroegen in een amendement de post voor hulp aan Cuba te schrappen. De VVD vroeg in een motie een onderzoek in te stellen naar de escalatie van het geweld in Angola. Toen minister Pronk hierop antwoordde dat de Nederlandse zaakgelastigde in Angola hiervoor al een opdracht had ontvangen, wijzigde de liberale afgevaardigde Waalkens zijn motie en vroeg „tenminste de hulp aan Cuba op te schorten”.

Minister Pronk legde er in zijn antwoord de nadruk op dat het stopzetten van de hulp aan Cuba dit land in toenemende mate zou isoleren. Bovendien zijn de Cubaanse militairen in Angola op verzoek van de wettige Angoleze regering. De Kamer sprak zich in meerderheid uit voor voortzetting van de hulp aan Cuba.

De motie- Waalkens kreeg slechts steun van de VVD, DS'70, SGP, GPV, Boerenpartij, de anti revolutionairen Schakel en Roolvink; acht KVP-leden, waaronder fractieleider Andriesser, en de CHU. Het amendement-Van Rossum (SGP) werd eveneens verworpen. Voor stemden VVD, DS'70, SGP, GPV, Boerenpartij, Bremen (KVP); Schakel (AR) en de CHU. Bij deze stemming kan worden aangegevend dat reeds het vorig jaar bij de begrotingsbehandeling was gebleken dat bij de CHU en een aantal leden van ARP en KVP bezwaren bestonden tegen voortzetting van de hulpverlening aan Cuba. Van een geheel nieuwe twistappel binnen de CDA-frakties is derhalve geen sprake. Ook bij de behandeling van de ontwikkelingsamenwerking spraken de woordvoerders van KVP, ARP en CHU namens elkaar.

CONCENTRATIELANDEN

Drs. D. F. van der Mei merkte in zijn betoog op dat de criteria die worden aangelegd bij de keuze van concentratielanden voor het ontwikkelingshulp-beleid in sterke mate subjectieve elementen bevatten. Deze criteria zijn: de mate van armoede van een

land; de directe behoefte aan hulp en het interne sociaal politieke beleid. Vooral dit laatste criterium brengt een hoop onzekerheid met zich mee. Dat is bij de hulpverlening aan Cuba gebleken. Wij hebben in voorgaande jaren reeds aangegeven welke bezwaren hieraan verbonden zijn. Die bezwaren zijn gebleven. Cuba zou niet tot de concentratielanden gerekend moeten worden. Deze fout dient zo spoedig mogelijk te worden hersteld, aldus spreker.

In zijn repliek stelde Van der Mei dat het derde criterium in sterke mate een politieke keuze inhoudt. Daarbij dient de hele internationale opstelling van het betrokken land gezien te worden. Tegen die achtergrond blijven mijn bezwaren tegen de hulpverlening aan Cuba bestaan, aldus spreker. Van der Mei vroeg voorts verduidelijking van het standpunt der regering inzake mogelijke ontbinding van hulp, in verband met de moeilijke economische situatie. Hij achtte het uitgangspunt van Pronk om de hulp primair op de armste landen te richten juist maar meende dat - gelet op rapporten van de Wereldbank - ook nadere aandacht dient te worden gegeven aan de zogenaamde „middle incomelanden”.

Bijzondere aandacht is nodig voor de problematiek die in verband met de werkloosheid in de Westerse landen bestaat tussen de hulpverlening en de aanbesteding van projecten voor ontwikkelingslanden in het hulpgevend land. Spreker zei met nadruk niet te pleiten voor het primaire belang van de Nederlandse economie. Indien er echter mogelijkheden voor het Nederlandse bedrijfsleven zijn moeten deze met beide handen worden aangegrepen.

Tenslotte stelde Van der Mei ook een aantal vragen over de voorstellen om tot een gezamenlijke aanpak van de ontwikkelingsamenwerking door de EEG-landen te komen.

Spreker vroeg voorts een duidelijke omschrijving van het begrip „sociale projecten”. Hij vroeg zich af of deze projecten niet kunnen leiden tot exploitatietekorten in het ontwikkelingsland. De vraag rijst dan wie dit moet financieren.

De Kamer verwierp een aantal amendementen van de VVD, die de strekking hadden de totale hoogte van de begroting belangrijk terug te brengen. De CDA-frakties stemden hier tegen.

H. v. Spanning.

Krachtig pleidooi van Wisselink voor de Marechaussee

Het CHU-Tweede Kamerlid H. Wisselink, heeft bij de behandeling van de begroting van Defensie in de Tweede Kamer een krachtig pleidooi gevoerd voor de Koninklijke Marechaussee. Wisselink die bij dit debat, namens de CDA-frakties de personeelszaken van Defensie behandelde, betoogde dat zich bij dit onderdeel structurele problemen voordoen. De beperkte compensatieregeling kan niet worden toegepast omdat dit wapen met die regeling eenvoudig niet overweg kan.

De werk- en rusttijdenregeling geldt voor diensten die bij de Marechaussee niet bestaan. Het gevolg is dat met de dienstroosters eenvoudig de hand gelicht moet worden. Dit is aldus spreker een onhoudbare situatie. Verscheidene jonge marechaussees en wachtmeesters hebben verlof-achterstanden van 20 tot 30 dagen. Er worden slechts voor de vorm dienstroosters gemaakt omdat het is voorgeschreven. Maar 60 of meer werkuren per week komen veelvuldig voor, aldus Wisselink.

Spreker drong daarom aan op een grondig onderzoek naar de personeelsituatie bij dit wapen.

In tweede termijn diende Wisselink een motie in, waarin werd gevraagd het voortgezet onderzoek door de Centrale Afdeling Organisatie en Efficiency over de personeelsproblematiek bij de Marechaussee nog in deze kabinetsperiode te laten afronden.

In tweede termijn stelde minister Vredeling met nadruk dat het de bedoeling is dit rapport nog tijdens deze kabinetsperiode af te ronden en de resultaten aan de vaste commissie van defensie voor te leggen, voor de Tweede Kamerverkiezingen. Wisselink trok hierop zijn motie in.

GEORGANISEERD OVERLEG

Wisselink plaatste een reeks kritische kanttekeningen bij het georganiseerd overleg met het militair personeel. De belangverenigingen hebben sterk de indruk dat er voor een werkelijk open gesprek geen gelegenheid bestond. De feitelijke beslissingen waren huns inziens al genomen. In de Defensienota vormde het personeelsbeleid een hoeksteen; de minister moet er voor waken dat dit geen steen des aanstoots wordt.

De bewindslieden behoren een goede motivatie bij het personeel te bevorderen en te bewaren. Bijzondere aandacht vroeg spreker in dit kader voorts voor het loopbaan en carrièrebeleid en het overleg in de onderdeelsraden.

In zijn antwoord stelde staatssecretaris Van Lent dat het open overleg, zoals geformuleerd bij de behandeling van de 1%-nota alle ruimte krijgt. Het georganiseerd overleg is in 1975 gestart met een nieuwe structuur; hierbij is een periode van gewinning nodig geweest.

Wisselink zei in zijn repliek er van overtuigd te zijn dat het overleg weer goed zal functioneren wanneer de bewindslieden er in slagen duidelijk te maken dat van „extra pakken” geen sprake is.

Na de beantwoording door de bewindslieden achtten de CDA-frakties een motie-Keja (VVD), waarin werd gevraagd aan de gerechtvaardigde verlangens van het defensie-personeel tegemoet te komen, overbodig. In zijn stemverklaring zei Wisselink dat staatssecretaris Van Lemt, zonder voorbehoud heeft gezegd voortaan alles te zullen doen om het overleg zo goed mogelijk te doen functioneren en dat er tevens sprake zal zijn van open overleg. Wij gunnen, aldus Wisselink, de bewindsman het voordeel van de twijfel en zullen tegen deze motie stemmen.

„VREDELING-HUWELIJK”

Veel aandacht kreeg in dit debat de nieuwe regeling betreffende kostwinnersvergoeding. Krachtens deze regeling krijgt een dienstplichtige die kort voor zijn oproep in het huwelijk treedt, vrijstelling van dienst. In de Kamer rees vooral bezwaar tegen deze zogenaamde „Vredeling-huwelijken” omdat dit tot een onverantwoord vroeger huwelijksluiting zou leiden om niet in dienst te hoeven opkomen. Wisselink merkte hierover op dat deze regeling de CDA-frakties niet gelukkig voorkwam. De

rechtsgelijkheid tussen gehuwden en ongehuwden komt op deze wijze in het gedrang. De heer Van Winkel (PPR) vroeg in een motie - ondersteund door PvdA, D'66, VVD en DS'70, de uitvoering van de nieuwe bepalingen betreffende vrijstelling van militaire dienst wegens kostwinnerschap op te schorten totdat een afgerond voorstel over hoofdlijnen van het dienstplichtbeleid door de Kamer zal zijn behandeld.

Minister Vredeling wees in zijn beantwoording op de budgettaire consequenties van aanvaarding van deze motie. De nieuwe richtlijnen inzake vrijstelling wegens kostwinnerschap leveren een besparing op van 25 miljoen. Hij betwijfelde of deze maatregel leidde tot het te vroeg aangaan van huwelijken. Daarover ontbreken voldoende gegevens aangezien de nieuwe maatregel eerst per 1 juli jl. van kracht is geworden. Ook onder de oude regeling vonden voor het in dienst gaan veel huwelijken plaats omdat men dan kostwinnersvergoeding kreeg. In die tijd is nooit iets vernomen over morele bezwaren aldus Vredeling.

De minister zegde de Kamer echter toe dat hij een overzicht van alle vrijstellingsregels aan de commissie van Defensie zal aanbieden. Dit leidde er toe dat Van Winkel zijn motie introk. Wisselink onderstreepte dat dit zijns inziens een goede oplossing was. Ook de CDA-frakties willen het vrijstellingsbeleid in zijn totaliteit bezien.

H. van Spanning.

Herdenkingsboek Groen van Prinsterer

Erelid mr. H. K. J. Beernink kreeg eerste exemplaar

Het ere-lid van de CHU, oud-minister mr. H. K. J. Beernink, heeft zaterdag jongstleden uit handen van Unievoorzitter mr. H. K. J. Beernink het eerste exemplaar ontvangen van het boek „Een staatsman ter navolging”. Dit boek is door de vormingsstichtingen van CHU, ARP en KVP uitgegeven ter gelegenheid van de herdenking van de honderste sterfdag van de staatsman mr. Guillaume Groen van Prinsterer, grondlegger van de anti-revolutionaire en christelijk-historische richting in de Nederlandse politiek.

De overhandiging van het boek geschiedde op de vergadering van de Unieraad. Vele leden van deze raad schaften zich daarna het boek aan. De prijs is f 13,50. Het is te bestellen bij het Uniebureau te Den Haag, giro 169900.

Rond de herdenking van de honderste sterfdag van Groen van Prinsterer, op 19 mei jongstleden te Den Haag, kwamen de weekbladen van ARP en CHU, te weten Nederlandse Gedachten en de Nederlander, en de wetenschappelijke tijdschriften van de beide partijen, te weten

AR Staatskunde en Christelijk Historisch Tijdschrift, uit met bijzondere nummers, gewijd aan Groen van Prinsterer. In het boek „Een staatsman ter navolging. Groen van Prinsterer herdacht (1876 - 1976)” zijn de bijdragen geplaatst in de genoemde bladen, gebundeld. Ook zijn opgenomen de redevoeringen, uitgesproken bij de kranstlegging op het graf van Groen en tijdens de herdenkingsdienst in de Waalse Kerk te Den Haag.

Uit de kring van de CHU verleenden aan de samenstelling van de inhoud van het boek hun medewerking mr. H. K. J. Beernink, dr. R. J. H. Krusinga, mr. dr. J. van Bruggen, drs. H. van Spanning en anderen. In het boek zijn tientallen waardevolle historische foto's opgenomen, en voorts een fotoreportage van de herdenking op 19 mei 1976. De omslag is uitgevoerd in paars-oranje kleuren. Voor de vooromslag is gebruik gemaakt van het motief van de Groen-postzegel.

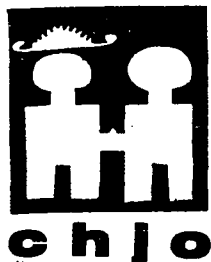
H. L.

Groen van Prinsterer herdacht

(1876-1976)

voorzijde omslag van „Een staatsman ter navolging”.

Weekeinde jonge Union (West-Duitsland) DRIELEDIG en TWEESTRIJDIG

door: Gerrit Goedhart

Vrijheid, gelijkheid, broederschap zijn de leuzen van de Franse revolutie. Merkwaardigerwijs kwamen wij die leuzen tegen bij het weekeinde van de Jonge Union Deutschlands, de jongeren van CDU/CSU. In deze drie begrippen menen zij overeenkomstig de moederpartij hun „christlich geprägtes Menschbild“ te kunnen samenvatten.

De Duitse CDU is na de oorlog gevormd uit Christendemocratische (dwz. katholieke met de kerk verbonden) conservatieve en liberale stromingen. In Nederlandse begrippen omgezet, zou dat betekenen een politieke formatie samengesteld uit een KVP en een VVD. Een samenvoeging die bij ons in Nederland volslagen ondenkbaar is. Zeker vanuit christelijk-historisch of anti-revolutionair oogpunt. Immers wat betekent christelijk-historisch of anti-revolutionair? Christelijk-historisch of anti-revolutionair wil zeggen: voor voortzetting van de christelijke traditie in de geschiedenis en tegen de beginselen van de Franse revolutie, waarbij de mens zich eigen baas verklaart, onafhankelijk van Gods gebod. De mens (de burger) erkent niet meer dat zijn leven niet zijn eigendom is maar hem door God gegeven met een bepaalde bedoeling, een bedoeling die Hij heeft geopenbaard en die is neergelegd in de Bijbel. Dit is de belijdenis die in Nederland nog altijd geldt als uitgangspunt voor christelijk-historische of anti-revolutionaire politiek. De burger verwerpt deze belijdenis. Hij verwerpt de Hogere Autoriteit, waaraan hij zich zou moeten onderwerpen en die in de tijd van de Franse revolutie werd gepersonifieerd door de katholieke kerk. De burger bevrijdt zich van deze beperker: hij wil vrijheid. Liberalen zijn vooral in katholieke landen bijv. België antiklerikalen. Om der gerechtigheid wille, een gerechtigheid die voor de

revolutie te vaak als een hemelse en op aarde niet bereikbare dus niet nastrevenswaardig werd beschouwd, werden twee begrippen toegevoegd: **gelijkheid**, dus verwerping van de zogenaamd door God gewilde rangen en standen, en **broederschap**, dat is solidariteit uitgaande van de gelijke positie van iedere mens. De grens in de Nederlandse politiek placht te lopen tussen degenen die deze revolutionaire beginselen aanvaardden en hen die ze verwierpen. Naar mijn idee is dit nog steeds de enig geldende grens. Dat heette toen links en rechts. Links waren zowel liberalen als socialist en rechts waren anti-revolutionairen of (later: en) christelijk-historischen en Rooms-katholieken. Toen deze onderscheiding in de Nederlandse politiek ging gelden, waren de conservatieven uit zelfstandige groeperingen uitgediend. Waar ze in principe thuis zouden horen is moeilijk te zeggen, omdat het probleem bij conservatieven juist is dat ze geen duidelijke principes hebben. Men heeft echter gemeend ze later weer te zien opduiken in de geleerden van de christelijk-historischen en Rooms-katholieken enerzijds en in die van de liberalen anderzijds. Bij links en rechts dus.

NIET UIT DE WERELD

Het probleem van de conservatieven was met hun verdwijnen als zelfstandige groepering dus niet de wereld uit, integendeel - ze is later bepalend geweest voor een verschuiving in de begrippen links en rechts. Rechts werd wat in de praktijk als conservatief gold en links wat in de praktijk als hervormingsgezind gold. Een valse onderscheiding omdat je conserveren en hervormen niet kunt scheiden; je moet beide doen. Scheiden van deze twee berust op een abstractie van de werkelijkheid en als deze abstractie in een theorie van be-

De Jonge Union Deutschlands, de jongerenorganisatie van de West-Duitse christen-democratische partijen CDA en CSU, heeft vorige maand een weekeinde gehouden in Bonn. Afvaardigingen van de Nederlandse christen-democratische jongerenorganisaties Arjos en CHJO, woonden dat weekeinde bij. De CHJO-delegatie bestond uit CHJO-voorzitter L. Heukels en Gerrit Goedhart, secretaris buitenland. Gerrit Goedhart schreef een nadere beschouwing.

houden of van veranderen wordt omgebouwd die in de werkelijkheid wordt nagestreeft leidt dat tot absolutisme. Een abstracte theorie die maar een gedeelte van de werkelijkheid dekt, kan in die werkelijkheid alleen maar door forceren van die werkelijkheid worden gehandhaafd. De werkelijkheid moet dan aan de theorie worden aangepast in plaats van andersom. Bij een conservatieve theorie wordt met geweld alle verandering tegengehouden en bij een revolutionaire theorie wordt met geweld alle behoud verijdeld. Linkse en rechtse dictaturen berusten dus op hetzelfde principe, op hetzelfde middel nl. geweld, en lijken daarom in de praktijk ook op elkaar. Bovendien is een conservatieve dictatuur in het begin revolutionair, omdat ze een reducering (dus verandering) van de werkelijkheid inhoudt en is een revolutionaire dictatuur uiteindelijk conservatief, omdat ze een reducering van de werkelijkheid handhaaft.

Gelukkig hebben wij in de democratie een zekere garantie tegen deze extremen, maar niettemin spreken wij door de huidige valse onderscheiding van linkse en rechtse christenen, linkse en rechtse liberalen, linkse en rechtse socialist al naar gelang ze menen dat er veranderd of behouden moet worden. Op Europees gebied worden wij nu hernieuwd met deze materie geconfronteerd.

In Duitsland zijn de conservatieven pas na de oorlog opgehouden een zelfstandige groepering te vormen door een bundeling van twee naar onze ideeën principieel onverenigbare groepen nl. liberalen en christendemocraten. Wat blijkt in de praktijk het voornaamste kenmerk te zijn van deze combinatie: conservatisme.

DUIDELIJK

Dit is mij door dit weekend duidelijk geworden: de CDU/CSU heeft een drieledig en tweestrijdig karakter. Drieledig: conservatief, liberaal en christen-democratisch; tweestrijdig: revolutionair en anti-revolutionair. Daarom vindt je in de Jonge Union christenen die over de formulering van het uitgangspunt volledig gelijklopend denken met CHJO en Arjos en jongeren die eigenlijk de vermelding van de christelijke grondslag niet accepteren en beweren dat christelijk geloof geen politieke richting inhoudt, doch dat „christelijk“ in de naam van een politieke partij er zuiver toe dient om aan te geven dat enige traditionele waarden uit onze „christelijke“ Europese beschaving gehandhaafd dienen te worden. Een benaming die vervolgens achterwege gelaten moet worden omdat het beladen begrip „christelijk“ kiezers kan afschrikken.

Hieruit kan ook verklaard worden dat de CDU zowel als de Jonge Union op Europees gebied ijveren voor een groot blok van conservatieve en christen-democratische krachten. Voor hun zijn die hetzelfde. Dit politieke front wordt dan door de ene CHU-er gemotiveerd vanuit zijn christelijke overtuiging en door de andere vanuit zijn liberale overtuiging. In beide gevallen is het doel hetzelfde: een bundeling van alle conservatieve krachten tegen het (volks)front van progressieve krachten. Voor mij letterlijk een heilloze (splijtend in plaats van helend) weg. Standpunt van de CHJO is dat wij met alle conservatieven die in Europa rondlopen willen praten op grond van het bij hen doorbrekende besef dat toekomstgerichte politiek in deze tijd, waarin een samenhangend beleid door de gecompliceerdheid van de samenleving steeds noodzakelijker wordt, niet bedreven kan worden op basis van pragmatische beslissingen alleen, maar dat daarvoor beginselen nodig zijn. Door slaggevend daarbij is echter niet, zoals naar mijn inzicht bij de Jonge Union geldt, dat ze de noodzaak van beginselen erkennen, maar wat ze als beginsel erkennen. Van

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:

Dr. K. de Vries, voorzitter;
Mevrouw H. Tegelaar-Boonacker;
A. Buntsma;
Wm. C. de Kruijff; D. Rebel;
Drs. H. van Spanning;
Drs. G. van Leyenhorst
en Egbert Bluemink.

EINDREDAKTIE:

H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:

Mevrouw J. Algra-Feddema;
Dr. E. Bleumink; Drs. A. J. van Dulst;
Prof. Dr. J. W. van Hulst;
Ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:

Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078.

ADMINISTRATIE-ADRES:

(abonnementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „de Nederlander“ en advertenties): Van Deventerlaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag): (070) 861529.

Adresveranderingen voor het ledenbestand en het ledencontactblad „de Nederlander“ te zenden aan: Bureau CHU, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage. Telefoon (070) 244516.

Abonnementsprijs f 25,- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg, t.n.v. Stichting Uniepers.

Druk: B.D.U. B.V., Barneveld. Postbus 67. Telefoon (03420) 6141.

vaste banden kan alleen dan sprake zijn wanneer ze de anti-revolutionaire of christelijk-historische beginselen (waarmee we dan door Rooms-katholieke en protestante christen-democraten te bewaren beginselen bedoelen) aannemen. Dit wil dan tevens zeggen dat conservatieven niet langer meer alleen conservatief zijn, maar ook hervormingsgezind. Waarbij we ons niet door revolutionaire partijen laten vertellen wat volgens hun theoriën verouderd of behouden moet worden en ons niet, als we het niet meer naar hun zin doen, laten verketteren met ijdele kreten als progressief en conservatief en ons zeker niet de afgoderij laten opdringen naar een van die titels te streven, maar zelf bepalen wat nog behouden en wat al hervormd moet worden, pragmatisch naar gelang de werkelijkheid dat gebied in het licht van ons uitgangspunt: de bijbel, het enige dat we nooit mogen hervormen omdat we in die vorm Gods Woord bewaren dat ons houvast is in deze wereld en dat ons ervoor behoedt slaaf te worden van onze eigen abstracte absolute filosofieën. Dat onze eigen theorieën niet overbodig maakt, maar ze wel relateert aan een doel en een criterium van God. Dat is de vrijheid waarin we onze politieke weg willen gaan, die wel de weg van het midden of de derde weg wordt genoemd, maar die naar mijn overtuiging de enige weg is.

PROBLEEMLOOS

De Duitse samenleving maakt wel eens een probleemloze indruk. Rijk land, welvarende steden, uitstekend geklede mensen met alleen maar duurdereijerkoo's. „Eine leistungsfähige Gesellschaft“ die gehandhaafd moet worden, zo lezen wij in de verkiezingspropaganda van de CDU. Toch zijn er problemen, verborgen of niet, al de problemen van de moderne westerse welvaartsmaatschappij met overspannen mensen, mensen die er niet tegen kunnen, andersdenkenden, clochards en terroristen, milieuproblemen enz. Het past niet in de visie van christen-democraten, die gericht moet zijn op het heil van mensheid en schepping, die problemen naar de kant te schuiven, naar de rand van de samenleving waar we tien procent van de bevolking (of meer, al naar het uitkomt) buiten spel zetten. Wij mogen nooit tevreden zijn met de oplossing van een rekensom zolang we een rest overhouden. Het gaat er bij de christen-democraten om ook die rest erbij te betrekken, of dat nu zwakken of sterken zijn. Wij vlakken niemand uit. De mens staat centraal als schepsel van God met een bestemming, een opdracht ten aanzien van de hele schepping. Het is onze opdracht in Europa en in de wereld.

Utrecht

Gerrit Goedhart, secretaris buitenland CHJO.

AMERIKAANSE VERKIEZINGSUITSLAG

De verkiezingen in de Verenigde Staten voor het presidentschap voor het Huis van Afgevaardigden en voor (een deel van) de Senaat zijn voorbij. Aangezien de zittende president niet gekozen werd, is het interregnum aangebroken waarin de lopende zaken afgehandeld worden en de komende man ingewerkt zal worden. Welke de uitslag ook geweest was, het resultaat zou voor Amerika zelf en de rest van de wereld, met name voor Europa, geen ramp geweest zijn.

DE KANDIDATEN

Vanzelfsprekend zijn presidentskandidaten geneigd om allerlei tussen hen bestaande verschillen breed uit te meten, maar in de praktijk blijken fundamenteel andere benaderingen zich heel vaak niet voor te doen. Een uitzondering vormen de tegenstellingen tussen Nixon en McGovern in 1972. Nu zal er hoogstens sprake zijn van andere accenten en marginale afwijkingen. Wel moet toegegeven worden dat punten van verschil zichtbaarder tot uiting komen, wanneer men de partijprogramma's van de Democraten en de Republikeinen met elkaar vergelijkt. Aangezien de Democraten niet alles kunnen uitvoeren, wat zij beloofd hebben, zal ook dat wel weer meevallen: de werkelijkheid kent haar eigen beperkingen.

Welke voorkeur men ook had, bij de meesten kwam zij niet voort uit een overmatig enthousiasme. Dit geldt zowel voor de persoon van Ford en van Carter als voor de kwaliteit van hetgeen zij naar voren brachten. Dat laatste bleef niet verborgen tijdens de TV-debatten. Ford verwarde de aspiraties van de Polen met de werkelijke stand van zaken en Carter kon niet eens op de naam „Radio Liberty“ komen. Wat dat betreft, was het interessant om weer eens de TV-debatten tussen Nixon en Kennedy in 1960 te zien (en dankzij de VPRO was dat mogelijk).

In 1960 kwamen de kandidaten beter beslagen te ijs en formuleerden hun inzichten treffender. Tijdens één van de debatten werd eveneens over Polen en haar relatie tot de Sowjet-Unie gesproken. Dit punt werd op bekwaame wijze behandeld en met name Nixon wist over te brengen dat dit land noch volkomen vrij noch een volkomen satelliet van de SU was. Daarbij

werd de waarheid geen geweld aangedaan en werden gevoeligheden vermeden.

Hoe het ook zij, noch de gemiddelde Amerikanen zelf, noch de geïnteresseerde niet-Amerikaan liep in 1976 over van enthousiasme, al bestonden er gradaties in de intensiteit van de voorkeuren. In het algemeen kan men stellen dat er in West-Europa op hogere niveaus op zijn minst een lichte voorkeur voor president Ford bestond.

Men wist wat men aan Ford had, terwijl Carter iets ongrijpbaars had en zijn optreden gekenmerkt werd door een aantal onzekerheden. Vrijwel iedere kandidaat heeft een aantal inherente vaagheden, maar bij de democratische kandidaat van dit jaar werd het een handelsmerk. Het feit dat Carters voornaamste adviseur t.a.v. de buitenlandse politiek Brzezinski (een intellectuele evenknie van Kissinger) is, deed daar niets aan af.

Eén ding is duidelijk: het duo Nixon-Kissinger heeft uit het Witte Huis een zeker amateurisme betreffende de Amerikaanse buitenlandse politiek gebannen en met de komst van Brzezinski zal dat amateurisme in elk geval niet weerkomen...

BETREKKINGEN

De presidentsverkiezingen hebben er overigens weer de aandacht op gevestigd - uitgaande van het feit dat wij voor onze veiligheid aangewezen zijn op de VS - dat de Westeuropese landen geen greep hebben op, maar wel afhankelijk zijn van de Amerikaanse politieke situatie. Het is niet onmogelijk dat er in Amerika ooit een stemming die minder gunstig is voor de betrekkingen met West-Europa gaat overheersen. Wij van onze kant dienen dit zeker niet te stimuleren door bijv. de indruk te wekken weinig voor de defensie over te hebben. Mede daarom is het gewenst ons te engageren voor de handhaving van de betrekkingen c.q. banden die tussen de VS en Nederland, en in groter verband West-Europa, zijn ontstaan, en deze verder in het kader van het Atlantisch Bondgenootschap te ontwikkelen (1).

G. K. TIMMERMAN

1. Vgl. mijn „Positief Engagement“, Basis no. 16,31 augustus 1976, p. 12.

Kruisinga opent nieuw gemeenschapshuis in Schinnen

Dezer dagen verrichtte dr. R. J. H. Kruisinga de opening van een nieuw gerieflijk en riant in veel groen en aan een grote visvijver gelegen gemeenschapshuis annex bibliotheek in Schinnen (bij Sittard). Het nieuwe dorpscentrum biedt onderdak aan de 58 verenigingen die Schinnen telt en kan met gemak plaats bieden aan de vele andere activiteiten in dit mooie Limburgse dorp.

Dankzij belangrijke steun in de vorm van extra rijkssubsidies tot een totaal bedrag van ruim een miljoen gulden in het kader van de stimulering van extra werkgelegenheid is de totstandkoming in ruim een jaar tijds gerealiseerd.

Een belangrijk deel van de in totaal 1400 vierkante meter bebouwde oppervlakte is ingeruimd voor de 5000 banden tellende bibliotheek annex discotheek en mediathèque. In de ontspanningszaal zijn de nodige akoestische voorzieningen aangebracht en met de toegankelijkheid voor gehandicapten is volop rekening gehouden.

SPECTACULAIR

De opening had een enigszins spectaculair karakter. Drie leden van de Afcant parachutistenvereniging uit Brunssum werden

boven Schinnen op 1800 meter hoogte gedropt uit een Cessna 172. Na een vrije val en een geslaagde landing vlak bij de plaats waar de officiële opening zou worden verricht, werd door één der para's de sleutel aan dr. Kruisinga overhandigd, (zie foto) waarmee deze de officiële opening verrichtte.

In zijn openingsrede beklemtoonde dr. Kruisinga de grote waarde van de kleine en kleinere kernen die zoals ook nu weer in Schinnen bleek, in staat zijn tot het leveren van grote prestaties.

De kleine structuren vervullen in toememende mate een belangrijke rol in de samenleving. In dit verband sprak dr. Kruisinga zich uit tegen het opheffen en opdelen van de provincie Limburg.

Deken J. Keulen zegende vervolgens het gebouw plechtig in en burgemeester A. Kurvers toonde zich verheugd met deze nieuwe aanwinst in zijn gemeente. De grote stimulator en coördinator van een en ander, de heer P. C. Kuijpers (rechts van dr. Kruisinga op de foto) werd uiteraard hartelijk dank gezegd voor zijn onvermoeibare en aanhoudende pogingen om dit nieuwe gemeenschapshuis van de grond te krijgen.

De aanwezigheid van vele CDA- en CHU-prominenten uit de provincie Limburg samen met honderden belangstellenden uit

Schinnen zelf onderstreepten het belang van deze prachtige dag. d.S.

Het vormingswerk en het christelijk onderwijs, anno 1976

door: drs. G. van Leyenhorst, lid Tweede Kamer voor CHU

In deze dagen luidt het vormingswerk de noodklok. Een paar krantekoppen: „Vorming werkende jongeren dreigt ten onder te gaan”, „Werkende jongeren, sein op rood”, „Vormingswerk is te waardevol om het leeg te laten bloeden”, „Christelijk vormingswerk verontrust”.

De roep om vormingswerk voor jongeren is destijds begonnen op de grote demonstratieve bijeenkomst in Den Haag op 1 november 1969. In 1970 kwamen Grosheide en Roolvink met een tienjarenplan, dat zou moeten leiden tot nieuwe educatieve voorzieningen voor werkende jongeren. Er kwam de partiële leerplicht, welke er op den duur zou moeten zijn voor werkende jongeren tot 18 jaar, gevolgd door verplicht dagonderwijs tot dezelfde leeftijd.

Nader aangeduid als participatie-onderwijs: als leerling (dus niet als werknemer) het genieten van vorming en beroepsbegeleidend onderwijs met daarnaast de stage in het bedrijfsleven, de onderwijscomponent en de maatschappijcomponent.

NIET MOEDGEVEND

Tot op heden zijn de ervaringen niet moed-gevend. Het bezoeken van de vormingsinstituten loopt over het gehele land genomen drastisch terug. Thans bevinden we ons in een soort situatie, waarin ieder de ander de schuld geeft. De gemeenten zouden te weinig gedaan hebben aan de controle, gesteld dat ze daarvoor de mogelijkheid hebben.

De regering heeft te weinig gedaan aan het regelen van de status van de jongere, zo wordt ook wel wat terecht gesteld. Maar is het haalbaar om de redelijk betaalde jonge werknemer de status van leerling te verlenen met een redelijke - zij het vrij geringe - stagevergoeding? En de jongere zelf? Heeft men in deze tijd, waarin men vindt dat jonge mensen over alles en nog wat moeten meebeslissen, zich wel voldoende vergewist wat de jongeren er zelf van vinden? En natuurlijk is er de jeugdwerkloosheid, welke door de partiële leerplicht nog eens extra is versterkt. Daardoor blijven ook steeds meer jongeren volledig dagonderwijs volgen en neemt het contingent werkende jongeren, dat een vormingsinstituut of een streekschool kan bezoeken, af.

Verder is het sterk de vraag of de verplichte samenwerking tussen het vormingswerk en het beroepsbegeleidend onderwijs - let wel: niet het beroepsonderwijs - wel zo'n gelukkige eis is.

Het is gewoonweg niet gelukt. Het zijn geheel verschillende, elkaar min of meer vreemde werksoorten met hun eigen sfeer en milieu.

Maar wat dunkt u van de zestienjarige, die zijn werk zo in stukken gehakt ziet: 's maandags op z'n werk, dinsdag naar het vormingsinstituut, woensdags naar z'n werk, donderdags naar de streekschool, vrijdags naar z'n werk, 's zaterdags en 's zondags thuis of elders. Hoeveel indrukken en hoeveel aanpassingsvermogen op een leeftijd, waarbij enige regelmaat toch zeker geen kwaad kan.

POLITIEK

Ik wil nog een andere reden noemen, waarom naar mijn mening het vormingswerk niet is aangeslagen. Dat is het politieke gewicht, hetgeen men op dit soort onderwijs heeft gezet. Nader toegespitst: werden en worden vormingsinstituten niet door velen gezien als oorden van rode indoctrinatie? Ziehier dus het gevaar als een onderwijssoort onder zwaar politiek trommelvuur wordt ingevoerd en niet allereerst de belangen van de jongeren, of anders gezegd, de onderwijskundige motieven centraal staan.

Deze waarschuwing lijkt mij temeer terzake, daar velen ook de invoering van de middenschool meer met kracht van politieke dan met onderwijskundige argumenten aanprijzen. „Dit zou er zelfs wel eens toe kunnen leiden, dat ook de middenschool de weg van het „vormingsvlees” gaat, waarbij het uiteraard aan gerede twijfel onderhevig blijft in hoeverre men dit van de middenschool zou dienen te betrouwen.

VOORBEELDIG

Gelukkig nemen de protestants christelijke vormingsinstituten onder al de andere onder meer wat betreft het deelnemersaantal een voorbeeldige plaats in. Maar dat neemt niet weg, dat er aan het vormingswerk als zodanig van alle kanten getrokken wordt. Het lijkt wel, dat de minister van onderwijs speelt op de manier van alles of niets: verplichte samenwerking met beroepsgeleidend onderwijs met uitsluiting van de dagscholen voor beroepsonderwijs. Wij hebben er in de Tweede Kamer sterk op aangedrongen om in dit opzicht geen te dogmatisch standpunt in te nemen: Laat de weg tot meerdere samenwerkingsvormen open en betrek b.v. ook het middelbaar beroepsonderwijs bij de activiteiten.

Daarmee bereik je tevens, dat de christelijke vormingsinstituten grotere mogelijkheden hebben om in de belang van de jongeren - om wie het toch gaat - met christelijke dagscholen tot een goede werkverdeling te komen. Wat nodig is is allereerst flexibiliteit en inspelen op de behoeften, die er leven, in plaats van het scheppen van starre structuren, waarin de mensen niet leven willen.

Ik heb goede hoop, dat het christelijk vormingswerk gezien ook de waardering, welke deze instituten genieten, waarschijnlijk mede vanwege het programma, dat men aan te bieden heeft, daarbij tevens uitgaande van een positieve instelling tegenover het vormingswerk als zodanig, ook in de toekomst nog een belangrijke functie zal kunnen blijven vervullen. Daarvan is allereerst nodig dat de instituten zelf hun bestaansrecht bewijzen en daarvoor natuurlijk ook de mogelijkheden krijgen. Voor christenen betekent het bewijzen van het recht van bestaan - hoe vreemd dit ook klinken moge - allereerst dat wij ons afhankelijk weten: afhankelijk van God, van Zijn zegen en van Zijn trouw. Waar wij ons samen met de jongeren willen begeven onder Gods hoede en ook vorming en on-

derwijs willen en mogen brengen onder Zijn beloften en geboden, daar moeten de vruchten toch wel zichtbaar worden.

CRISIS

Ik wil dit nog in een wat ruimere context plaatsen. Het is niemand ontgaan, dat het christelijk onderwijs in Nederland zich in een crisis bevindt. In deze tijd, waarin we zo'n zestig jaar vrijheid van onderwijs hebben genoten - in 1917 kwam namelijk de volledige gelijkstelling van bijzonder en openbaar onderwijs, ook financieel tot stand - zijn we er - mede vanwege het gevoerde regeringsbeleid - achter gekomen, dat we de vrijheid van onderwijs niet alleen moeten bezitten, maar dat we deze ook moeten beoefenen en moeten waarmaken. Er is gelukkig een nieuwe bezinning op gang gekomen. Meer dan vele jaren het geval is geweest vraagt men zich binnen het christelijk onderwijs thans af, wat het christelijke is - althans wat het christelijke behoort te zijn - van de christelijke school. De christelijke scholen, die een vast programma moeten afwerken en welke aan strenge voorschriften onderworpen zijn, zullen het daarbij wellicht wat moeilijker hebben - om zichzelf te hervinden of voor het eerst te vinden - dan die scholen, waarin een veel grotere vrijheid bestaat om zichzelf naar vorm en inhoud „waar” te maken. Welnu, tot die laatste categorie reken ik de christelijke vormingsinstituten. Zouden deze instellingen in dit opzicht niet een zekere gidsfunctie kunnen vervullen?

Juist ook omdat meer dan bij het gangbare onderwijs de vorming van de jongere hier zo'n belangrijke plaats inneemt?

Daarbij neem ik stilzwijgend aan, dat het christelijke vormingswerk binnen het christelijk onderwijs in de regio niet de eenzaamheid zoekt, maar alle verbindings tracht te leggen, welke niet alleen structureel noodzakelijk zijn, maar ook vooral die, welke bevruchtend zijn voor de inhoud van het gehele christelijk onderwijs. Maar ook omgekeerd hoop ik, dat waar het christelijk vormingsinstituut een beroep doet op zijn omgeving om zijn eigen taak beter te vervullen, het daarin bij allen die het christelijk onderwijs ter harte gaat, een gewillig oor zal vinden.

STRIJD

Naar mijn vaste overtuiging zal voor de komende jaren in het onderwijs de strijd gevoerd gaan worden, niet zozeer om de vrijheid van richting, maar om de vrijheid van inrichting. Het conceptwetsontwerp basisonderwijs levert bijvoorbeeld al enig bewijs voor deze stelling. De beste tegenactie, welke het christelijk onderwijs- en vormingswerk kan bieden is door zelf heel goed te weten hoe het zijn eigen onderwijs wil inrichten. Hoe wij als christenen inhoud willen geven aan wat wij op basis van de Heilige Schrift als het hoogste goed beschouwen. Dat is de grote opdracht, waarvoor wij nu en in de komende jaren geplaatst worden.

Impressies uit een CHU-kamerkring vergadering

Het komt niet elke dag voor dat een Kamerkringvergadering visite krijgt van een televisieploeg, wat wel het geval was tijdens de op zaterdag 2 oktober 1976 in Alphen aan den Rijn gehouden algemene vergadering van de Kamerkringvereniging Leiden waar, zoals tevoren was aangekondigd, Prof. dr. J. W. van Hulst zou spreken over actuele politiek. Op de valreep was Dr. R. J. Kruisinga als tweede gast-spreker toegevoegd, dit in verband met opnamen door de T.V.-ploeg van Veronica. Zij die hun televisietoestel op woensdagavond 6 oktober jl. omstreeks 21.30 hadden ingesteld op kanaal II hebben reeds het één en ander er van gezien en gehoord.

Het was een zeer levendige vergadering waarin nogal wat afgevaardigden het woord voerden en vragen stelden aan de gast sprekers, in het bijzonder nadat Prof. Van Hulst zijn speech over de actuele politiek had gehouden.

Vragen werden afgevuurd over o.m.: Dient de Eerste Kamer te worden gehandhaafd?; haalt het PvdA-, VVD-abortuswetsvoorstel de eindstreep in de Eerste Kamer?; wat gebeurt er in de Tweede Kamer met door ons ingediende - en vervolgens aangenomen - motie dat de door de kleine

sparenders ontvangen rente niet meer fiscaal belastbaar dient te zijn? Voorts werden er vragen gesteld over de positie van de kleine middenstanders; de politieke problematiek in zuidelijk Afrika; het ontwerp-CDA-program inzake het binnenlands bestuur, in het bijzonder de gelanceerde gedachten tot uitbreiding van het getal provincies en de bestrijding van het druggebruik.

Als ik de stemming in de vergadering goed heb gepeild, kan worden gezegd dat de genoemde onderwerpen de intense belangstelling hadden van alle aanwezigen. De beide gast sprekers wisten de vragenstellers vrijwel geheel tevreden te stellen, wat wel bleek uit het applaus dat zij voor hun bijdrage aan de discussie in ontvangst mochten nemen.

Deze vergaderingsimpressies maken duidelijk dat er in onze CHU-vergaderingen levendig kan worden gediscussieerd, als de gelegenheid daartoe wordt geboden door de aan de basis werkende besturen. Als deze mening door anderen wordt gedeeld en dienovereenkomstig wordt gehandeld, komen wij misschien wat meer in de sfeer van een politieke partij te willen zijn.

Kerken en de conventie van Lomé

Het in Brussel gevestigde Oecumenisch Centrum voor Kerk en Samenleving heeft een lijvig rapport samengesteld over de conventie van Lomé, het akkoord tussen de Europese Gemeenschap en zesentwintig ontwikkelingslanden uit Afrika, de Caraïben en het gebied van de Stille Oceaan (de ACP-landen).

Het rapport, mede ondertekend door de Nederlandse Marga Klompé, is naar de EG-commissaris Claude Cheysson gestuurd, samen met aanbevelingen voor de Gemeenschap en de lidstaten.

Het akkoord van Lomé is beperkt tot zesentwintig ontwikkelingslanden, waarvan de meeste in Afrika. Deze beperking moet volgens de kerken in een historische context worden gezien met de afloop van de tweede overeenkomst van Jaoundé en de toetreding van het Verenigd Koninkrijk met zijn banden met het Gemenebest.

De eerste vraag die naar boven komt, is of dit verdrag kracht zal bijzetten aan de neiging blokken te vormen, waarbij Latijns-Amerika aan Noord-Amerika wordt overgelaten en Azië aan Japan (China) en de Sovjet-Unie. Volgens de kerken hoeft hier niet te veel bezorgdheid over te bestaan. De Gemeenschap is, zij het langzaam, vorm aan het geven aan de contouren van haar wereldwijde verantwoordelijkheid op het gebied van de ontwikkelings samenwerking.

Er is een tweede vraag: komt uit dit akkoord een geest van partnerschap naar voren, gebaseerd op wederzijdse afhankelijkheid? Moedigt het zelfvertrouwen aan? Bevat het voorzieningen om te verzekeren dat de gevolgen van deze overeenkomst ten goede komen aan de armste mensen? En dan: zelfs al neemt de Gemeenschap stappen in de goede richting met dit akkoord, hoe zal de houding van de lidstaten zijn wat hun verplichtingen in de ontwikkelingssamenwerking aangaat? Hierover zijn de kerken bezorgd. Zij zullen de regeringen en parlementen erop blijven wijzen, dat zij hun verplichtingen volbrengen.

POSITIEVE ELEMENTEN

Het aanbod van de Commissie aan de ACP-landen heeft een belangrijke stimulans meegebracht voor de regionale samenwerking in Afrika en het Caraïbisch gebied. De ACP-landen, die nu officieel allemaal samen één regionale groepering vormen, nemen als een eenheid de uitdaging op een nieuwe internationale economische orde te bepleiten. Van buitenaf gezien heeft een verrassend eensgezind ACP-blok zichzelf een machtsfactor van enige betekenis getoond ten opzichte van de Europese Gemeenschap.

Als de belangrijkste positieve punten in het Lomé-akkoord zien de kerken:

1. Het akkoord van de verschillende instrumenten voor ontwikkelingssamenwerking samen, die als resultaat elkaar in de praktijk kunnen steunen.
2. De afschaffing van wederkerigheid bij de preferenties.
3. De invoering van een stelsel voor de stabilisatie van exportopbrengsten

(stabex-systeem), één van de meest aantrekkelijke vernieuwingen vergeleken bij het associatie-akkoord van Jaoundé. De werkelijke toepassing ervan kan worden beschouwd als een waardevolle bijdrage in het verzekeren van de ontwikkelingsplanning in de betreffende landen. Eén en ander zal stellig invloed hebben op een wereldwijd stabilisatiestelsel.

4. De financiële en technische samenwerking richt zich op de noden van de 24 armste landen. Helaas worden in dit verband geen garanties gegeven.

Hiernaast zien de kerken nog meer positieve punten, zoals de beperking in tijd van de conventie, die dus geen permanent karakter zal hebben. Na vijf jaar wordt het verdrag herzien. Verder wijzen zij op de soepele toepassing van de regels van oorsprong, die meebrengt dat de ACP-landen worden beschouwd als een douanegebied. Van veel belang wordt de suiker-regeling geacht. De kerken hebben ook waardering voor het feit dat de ACP-landen hun eigen controle houden over investeringen op het terrein van de industriële samenwerking. Tot de positieve punten behoort ook de invoering van zogeheten „micro-projecten”; hiermee is de mogelijkheid ontstaan kleine, of zelfs heel kleine projecten te financieren.

NEGATIEVE PUNTEN

Al in november 1973 heeft de commissie voor rechtvaardigheid en vrede aanbevolen, dat de conventie van Lomé vooruit zou moeten lopen op een geleidelijke omzetting van deze regionaal begrensde samenwerking naar wereldwijde samenwerkingsvormen. Dit perspectief missen de kerken nu in de tekst van de overeenkomst. Vervolgens mist de conventie een expliciete erkenning van het eigen recht van de ACP-landen wat betreft investeringen elders. Ook wordt niet gesproken van het recht te nationaliseren en het recht controle uit te oefenen op de activiteiten van grote (multinationale) ondernemingen.

Kritiek hebben de kerken eveneens op de speciale importregeling voor bepaalde landbouwproducten die onder het gemeenschappelijk landbouwbeleid vallen en die nog teveel beperkingen stelt aan de import van die producten op de Europese markt.

Eerder is lof geuit voor de suikerregeling, maar er bestaat ook kritiek op dit punt. De Gemeenschap heeft nog steeds geen maatregelen genomen, aldus de kerken in hun rapport, om te verzekeren dat er altijd ruimte op de EG-consumumentenmarkt zal zijn voor ACP-suiker.

Wat het beheer van het Europees Ontwikkelingsfonds (EOF) aangaat, is er inderdaad een voorziening getroffen voor grotere deelneming door de ontvangende ontwikkelingslanden dan eerder het geval was, maar de ACP-landen worden nog te weinig betrokken bij de besluitvorming, aldus het rapport. Men acht het totale bedrag dat de Gemeenschap voor het EOF heeft gereserveerd, te klein. Sommige landen gaan er in de ogen van het Oecumenisch Centrum op

achteruit, vergeleken bij de voorzieningen van de Jaoundé-conventie.

Eén negatief punt uit de Lomé-conventie wordt met nadruk genoemd: het ontbreken van de menselijke factor. Verklaart dat hulp allereerst moet worden besteed voor de lotsverbetering van de meest onderliggenden is één ding, maar aangeven hoe dit kan worden verwezenlijkt en via welke middelen, is heel wat anders.

CONSEQUENTIES

Momenteel zijn de consequenties van het Lomé-akkoord nog vrij onbetekenend voor de lidstaten van de Gemeenschap. Maar de vrijheid die het verdrag verschaft om goederen naar de Gemeenschap uit te voeren, betekent zeker een potentiële concurrentie van de ACP-landen voor bepaalde industriële en agrarische sectoren in de Gemeenschap. Hoe snel het effect van die concurrentie zal worden gevoeld, is nog niet te zeggen. Deze onvoorspelbaarheid van het effect op korte termijn verkleint niet de ongetwijfeld machtige invloed die de toepassing op langere termijn van de Lomé-conventie zal meebrengen, waarbij een verschuiving zal optreden in de nadruk op industriële en agrarische activiteiten van West-Europa naar de ACP-landen.

AANBEVELINGEN

Een hele reeks aanbevelingen vergezelt het rapport van het Oecumenisch Centrum voor Kerk en Samenleving.

1. De lidstaten moeten zich houden aan hun verplichting 0,7 procent van hun bruto na-

tionaal produkt te besteden aan de ontwikkelingssamenwerking.

2. De totale hulp die de Gemeenschap aan de ontwikkelingslanden verstrekt, moet worden vergroot.

3. In de context van Lomé moet bijzondere aandacht worden besteed aan de armsten in de ontwikkelingslanden. Het is belangrijk, dat hulpprojecten voldoen aan bepaalde criteria die garanderen, dat de hulp de verlangde sociale dimensie heeft. In de meeste ACP-landen is tijdens het vroegere koloniale bewind vooral gewerkt aan oogsten voor export. De boeren in deze landen moeten nu worden geholpen te werken aan de consumptie in eigen land.

4. Het stabex-systeem moet worden uitgebreid om voor meer producten te kunnen gelden.

5. Gewerkt moet worden aan een voortzetting van het stabexsysteem op mondiaal niveau.

6. De wenselijkheid de industrie binnen de Gemeenschap te herstructureren in de context van de industriële samenwerking met de ACP-landen moet duidelijk worden erkend.

Deze lijst is nog langer met wensen over preferentiële importregelingen, accijnzen, technologie en dergelijke. Zij nog vermeld dat het rapport van het Oecumenisch Centrum voor Kerk en Samenleving is gemaakt door een bijzondere groep, die zich Joint Task Force noemt is samengesteld uit verschillende nationale comité's van kerkelijke aard.

H.L.

Oktobernummer

CH-tijdschrift verschenen

Het oktobernummer van het Christelijk Historisch Tijdschrift bevat twee bijdragen. Het eerste gaat over het CDA-commentaar op de Contourennota van minister Van Kemenade van onderwijs en is van de hand van mr. L. A. Struik, directeur van het centraal bureau voor Katholiek Onderwijs. Zijn artikel is een bewerking van de inleiding, die hij hield op de CDA-studiedag over de Contourennota. Aan die dag besteedde het christelijk-historische weekblad „de Nederlander” ook ruime aandacht.

De tweede bijdrage van het CH-Tijdschrift heeft als opschrift: „Kunst, cultuur en maatschappij in driehoeksverband,

zoals moe piepers kooft ... dat is pas kunst”. De naam van de auteur wordt niet vermeld. Zijn beschouwingen handelen over de onlangs door minister Van Doorn van CRM gepubliceerde kunstnota. De kunstnota verhaspelt kunst en cultuur, zo wordt geconstateerd. Dat is een gebrek en de nota kan daarmee niet leven.

* * *

Het CH-Tijdschrift is een uitgave van het wetenschappelijk centrum van de CHU, de Lohmanstichting. Abonnementsprijs f 12,50 per jaar. Inlichtingen bij de administratie, Wassenaarseweg 7 te Den Haag.

H. L.

Ontvangen publicaties

In de reeks jaarboeken van het departement van buitenlandse zaken, die in 1950 aanving, is thans het deel „1975/76” verschenen.

Het jaarboek is in eerste instantie bestemd voor de staten-generaal. Het geeft een terugblikkend overzicht van de buitenlands-politieke activiteiten van de regering en is tevens bedoeld bij te dragen tot een inzicht in de context, waarbinnen het Nederlandse buitenlandse beleid is tot stand gekomen en uitgevoerd. Hiertoe wordt in het jaarboek ook een overzicht gegeven van belangrijke buitenlands-politieke ontwikkelingen op mondiaal, regionaal en nationaal niveau. Het jaarboek fungeert als zodanig ter aanvulling van de toelichting op de begroting van buitenlandse zaken, die in hoofdzaak een uiteenzetting biedt van het voorgenomen Regeringsbeleid. Daarnaast heeft het jaarboek deels het karakter van naslawerk door het als bijlagen opnemen van redevoeringen van bewindslieden van het departement van buitenlandse zaken, communiqués, verklaringen, overzichten van Verdragen en overeenkomsten en andere documenten.

In dit 27ste jaarboek wordt wederom op gerubriceerde wijze informatie verstrekt over het buitenlandse beleid van de Regering, en de achtergronden ervan, in de periode van 1 juli 1975 tot 1 juli 1976.

Ten behoeve van de achtergrondinformatie bevat het jaarboek ditmaal artikelen over gebeurtenissen op Cyprus, in Italië, Portugal en Spanje, een bijdrage over het 25ste congres van de communistische partij van de Sowjet-Unie, artikelen over de Verenigde Staten, Argentinië, Chili, de Organisatie van Amerikaanse Staten, (OAS), China, Indo-China, Japan, het Zuid-aziatisch subcontinent, het Midden-Oosten (Arabisch-Israëlische conflict, Libanon en Euro-Arabische dialoog), Westelijke

Sahara en zuidelijk Afrika (Angola, Namibia, Zuid-Afrika en Zuid-Rhodesië).

Voor het eerst komt dit jaar in het jaarboek een hoofdstuk internationale economische samenwerking voor. Hierin wordt gerapporteerd over de OESO, de Conferentie over Internationale Samenwerking (CIES), het IMF en de topconferentie van Rambouillet en van Puerto Rico.

Verder komen, naast de gebruikelijke rubrieken, aan de orde o.m. de onafhankelijkwording van Suriname, de doorbreking door het parlement van het stilzwijgen bij de goedkeuring van overeenkomsten en de vrijlating van „Nederlandse” krijgsgevangenen na de Spaanse burgeroorlog. Laatstgenoemde bijdrage is gebaseerd op de inhoud van bepaalde bescheiden en documenten over de buitenlandse politiek van Nederland in de periode 1940-1945.

H. L.

Terugblik landbouw-debat

door: T. Tolman, lid Tweede Kamer voor CHU

Een enkele terugblik op de behandeling van de landbouwbelegroting in de Tweede Kamer, enkele weken geleden kan geen kwaad. Integendeel. Ik kies een drietal punten.

1. De Europese landbouwpolitiek verkeert in een kritieke fase. Grootste bedreiging voor voortzetting vormen de monetaire perikelen.

Het blijkt duidelijk dat de eenzijdige voortzetting van gemeenschappelijk landbouwbeleid zonder voldoende vorderingen op economisch, monetair en politiek terrein grote spanningen veroorzaakt. In de Europese commissie blijven eveneens slagvaardige maatregelen om het evenwicht op de zuivelmarkt te bevorderen achterwege. Helaas zijn in anderhalf jaar tijds geen duidelijke beleidsmaatregelen genomen om genoemd evenwicht te bevorderen.

Medefinanciering van de boer om de voorraden mede op te lossen moet op dit moment gezien de slechte inkomensontwikkeling mede door de droogte worden afgewez-

* * *

2. De grondpolitiek. De beide bekende - ik zou haast zeggen „beruchte” - wetten inzake grondpolitiek zijn nog niet in het parlement behandeld. Merkwaardig welk een olievlekwerking er plaatsvindt met betrekking tot voorkeursrecht voor de overheid

buiten het wetsontwerp van de gemeenten. De nodige voorzichtigheid is hier geboden. Een te grote greep van de overheid op de grond in Nederland is niet wenselijk.

Ook de prijsvorming is niet duidelijk bij onteigening. Afwachten of en op welke wijze het voorkeursrecht voor de gemeenten en de wijziging van de onteigeningswet na de parlementaire behandeling eruit zullen zien.

Tot dat moment moet er niet te absoluut over de grondpolitiek en allerlei vormen van voorkeursrecht worden gesproken.

* * *

3. Alles kan niet in ons land.

Er zijn teveel luchtkastelen rondom landchapsparken gebouwd. De claims op de landbouwgronden zijn zwaar. Men spreekt te vlot over allerlei beheersregelen.

Het lijkt mij juist hierover iets minder uitbundig te spreken en iets meer te rekenen over al deze plannen. Wil men in de toekomst landbouw en natuurbehoud optimaal dienen dan zal bij een volgende kabinetsformatie natuurbescherming bij landbouw ingedeeld kunnen worden. Dat bevordert de slagvaardigheid in beleid. Het vertrouwen van de boer, die 80 procent van de grond beheert, zal er eerder door gewonnen worden. En het natuurbehoud is bij landbouw in goede handen.

VAN DER GLAS
Heerenveen

Blaas- en
Slaginstrumentenfabriek

Telefoon 05130-22652

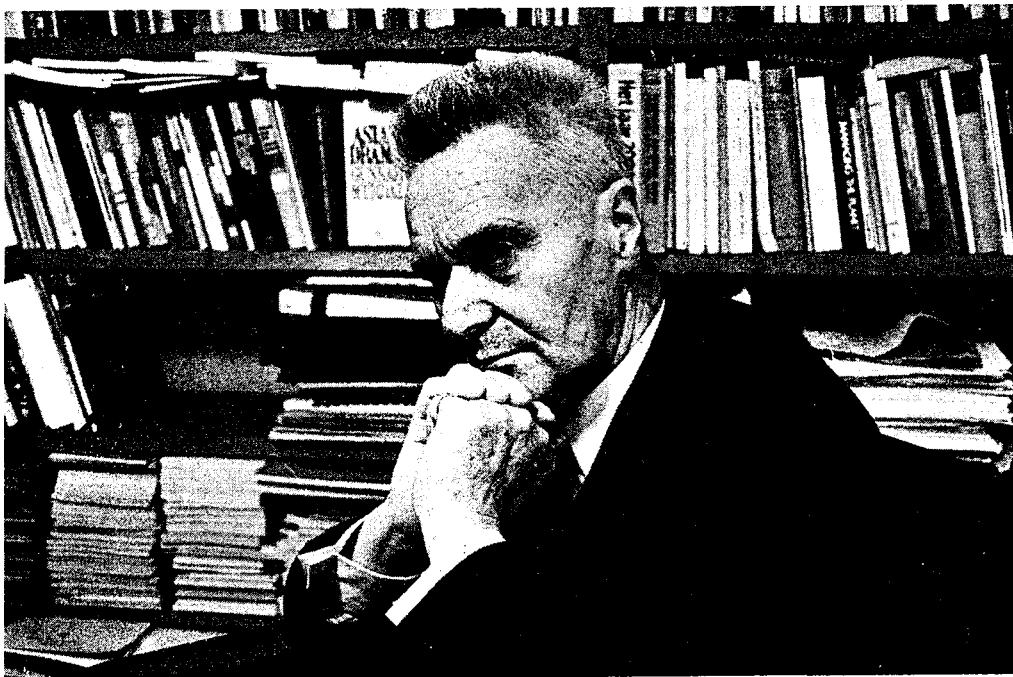
'Natuurlijk is er vaak alle reden tot pessimisme, maar daar koop je niets voor. Je moet steeds weer blijven streven naar positieve oplossingen voor de problemen.'

We nemen als groep bewust het risico utopisten te worden genoemd die een geweldig mooi ideaalbeeld schilderen. Als men dat vindt, het zij zo. Terugkijkend op de afge-

lopen 15 jaar moet de conclusie toch luiden dat met het zogenaamde realisme niet veel is bereikt. We zijn niet verder gekomen dan een aantal korte termijn-oplossingen.'

interview met Prof.dr.J.Tinbergen

'WE HEBBEN VEEL KOSTBARE TIJD VERLOREN DOEN GAAN'

In deze dagen wordt prof.dr.J. Tinbergen (73), coördinator van het inmiddels afgesloten RIO-project, vaak de vraag gesteld of hem niet een zeker gevoel van moedeloosheid overvalt bij het bezien van de grote vraagstukken waar de wereld voor staat. Veel van de problemen die ten grondslag liggen aan de kloof tussen arm en rijk bestaan al zo lang. Tinbergen signaleerde ze zelf voor een deel al toen hij ruim 10 jaar geleden betrokken raakte bij de voorbereiding van het Tweede Ontwikkelingsdecennium (1970-1980) van de Verenigde Naties. Het lijkt alsof er intussen weinig is gebeurd.

Prof. Tinbergen is de eerste om te erkennen dat er weinig of niets is uitgekomen van de hooggestemde verwachtingen uit het begin van de jaren zestig. 'Het is wel triest om vast te stellen dat al die mooie rapporten van destijds terzijde zijn geschoven. We hebben veel kostbare tijd verloren doen gaan. Toch moet je steeds maar weer zeggen: kop op. Vanuit die gerapport hebben we ook ons rapport geschreven', zegt hij.

U pleit in het RIO-rapport voor een nieuwe internationale orde en niet voor een nieuwe internationale economische orde, zoals in VN-verband tot nu toe is gebeurd.

Tinbergen: 'Een economische orde is zozeer deel van de gehele wereldorde, dat men er niet onderuit kan om ook te kijken naar zaken als een sociale ordening, de ecologie, de technologische ontwikkeling en het beheer van de oceanen. Het gaat er ons nu om een systeem te bouwen waarin de belangen van de armsten in de wereld worden bevorderd. Onder orde moet men dan verstaan een verzameling van alle contacten en instellingen die de betrekkingen tussen de mensen moeten regelen. Het is langzamerhand toch wel duidelijk geworden dat het totstandkomen van dit soort regelingen niet meer kan worden overgelaten aan afzonderlijke regeringen. Denk alleen maar aan het zogenaamde externe effect dat optreedt als de werkgelegenheid in de Derde Wereld wordt bedreigd door bijvoorbeeld een verbod op de import van textiel in de rijke landen. Dit moet op wereldniveau worden bekeken.'

In het rapport wordt het gemeenschappelijk belang onderstreept dat rijke en arme landen

hebben bij het bereiken van oplossingen. Kunt u dat toelichten?

Tinbergen: 'Op korte termijn lijkt het alsof de geïndustrialiseerde wereld uitsluitend offers moet brengen. De medewerking van de rijke landen blijft natuurlijk nodig bij bijvoorbeeld de financiële overdrachten en op het terrein van de handel. Tot nu toe zijn deze landen duidelijk te kort geschoten in hun rol, al zijn zij niet de enigen die blaam treft. In ons rapport sommen we een groot aantal maatregelen op die de arme landen zelf zouden moeten nemen, bijvoorbeeld bij de inkomensver-

deling, landhervorming en opvoering van de voedselproductie.

Op wat langere termijn vallen de tegenstellingen tussen arme en rijke landen wel mee maar dan moet er wel een evenwichtige internationale arbeidsverdeling komen. Dat betekent dat sommige industriële activiteiten in de geïndustrialiseerde landen moeten worden beëindigd waar dan bijvoorbeeld een versterking van de dienstensector tegenover zou kunnen staan. Hier is een gemeenschappelijk belang in het geding, nog afgezien van het belang dat de rijke landen hebben bij een zekere stabiliteit en rust in de wereld.'

Het rapport stelt vast dat de gedachte van vrijwillige kapitaaloverdracht van de rijke naar de arme landen niet heeft gewerkt. U denkt aan een stelsel van verplichte heffingen?

Tinbergen: 'De doelstelling om de zuivere overheids hulp te brengen op 0,7 procent van het Bruto Nationaal Produkt wordt in het geheel niet gehaald. Het gemiddelde zit op het ogenblik iets boven de 0,3 procent. Wij hebben hieruit de conclusie getrokken dat we het niet langer kunnen overlaten aan de landen afzonderlijk. Er moet een systeem worden ontworpen waarbij de kapitaalstroom naar de arme landen meer automatisch plaatsvindt.

digheden wordt ingegrepen in de vrije markt van vraag en aanbod. We maken in ons rapport onderscheid tussen stabiele markten (voor industriële producten bijvoorbeeld) en labiele markten bij landbouwproducten en andere grondstoffen. Op deze laatste markt dient nu juist wel te worden ingegrepen teneinde al te grote prijschommelingen te voorkomen. Wij willen met ons rapport alleen maar een bijdrage leveren aan de discussie.

Het is zeker niet het laatste woord. Wij hopen dat we bij de politici het besef versterken dat zij niet alleen de mening van kiezers weergeven maar vooral ook die mening moeten helpen vormen. De publieke opinie, vooral in de rijke landen, moet worden wakker geschud.'

De deskundigen die hebben meegewerkt aan het rapport zijn afkomstig uit landen met zeer uiteenlopende politieke en economische systemen. Waren er veel meningsverschillen binnen de groep?

Tinbergen: 'Ik heb me erover verbaasd hoe eensgezind we eigenlijk waren. Het voornaamste is dat we wisten wat er aan de hand was en dan wordt men het gauwer met elkaar eens. Alleen over de kwestie van de controle op transnationale ondernemingen liepen de meningen uiteen. Sommigen wilden heel ver gaan met die controle, anderen meenden dat ten onrechte deze ondernemingen steeds in een kwaad daglicht worden gesteld. We zijn geen profeten die de toekomst kunnen voorspellen. We hebben alleen willen laten zien wat er in de wereld de komende 25 jaar zou moeten gebeuren.'

Wat wordt precies bedoeld met een 'wereldstrategie ter bestrijding van de absolute armoede' zoals in het rapport wordt bepleit?

Tinbergen: 'Armoede is iets dat duidelijk spreekt tot de mensen. Wij vinden dat eigenlijk volgend jaar al een 'bestrijdingsprogramma' zou moeten worden opgesteld voor een beperkt aantal jaren. Op alle terreinen zou vervolgens aan de bestrijding van de allereerste armoede moeten worden gewerkt. Als dat op een praktische manier aan de orde wordt gesteld vindt men elkaar waarschijnlijk sneller dan op een reeks van andere punten die nog om een oplossing vragen.'

RIO-RAPPORT

Een groep van 21 deskundigen uit de hele wereld heeft de afgelopen twee jaar onder leiding van de Nederlander prof. dr. J. Tinbergen gewerkt aan het zogenaamde RIO-rapport (RIO betekent: naar een Rechtvaardiger Internationale Orde: de Engelse naam luidt Reviewing the International Order). Het eindrapport is onlangs aangeboden aan de initiatiefnemer van dit internationale onderzoek, de voorzitter van de Club van Rome, dr. A. Peccei. Het RIO-project is gefinancierd uit de begroting van ontwikkelingssamenwerking.

In het rapport wordt een groot aantal concrete maatregelen voorgesteld die moeten leiden tot het terugdringen van de grote verschillen in welvaart tussen de rijke landen en arme landen. De voorstellen zijn verdeeld in twee categorieën: 1. maatregelen voor de zgn. middellange termijn (tot 1985), 2. maatregelen voor de periode tot het eind van deze eeuw. Daarnaast wordt o.a. ingegaan op de vraag waarom een nieuwe internationale orde noodzakelijk is en op welke wijze deze orde kan worden bereikt.

Enkele voorgestelde maatregelen zijn: financiën: hervorming monetair systeem, opvoering van de hulp van de rijke landen tot uiteindelijk 1 procent van het Bruto Nationaal Produkt, hulp vooral richten op de armste groepen;

voedselproductie: nadruk op de zelfvoorziening van de ontwikkelingslanden (landhervorming, meer gebruik van kunstmest, kweken van nieuwe gewasvariëteiten), uitbreiding van de wereldgraanreserves met 60 tot 70 miljoen ton; industrialisatie: invoering systeem voor stabiele prijzen van grondstoffen, een plan om de industriële productie in de ontwikkelingslanden op te voeren tot 25 procent van de wereldproductie in het jaar 2000; technologie: overdracht technologische kennis richten op bevordering werkgelegenheid, bevredigen basisbehoeften; multinationals: zgn. codes voor investeringen in ontwikkelingslanden (waarbij o.m. eigendom en beheer van bedrijven geregeld moet worden), beschikbaar stellen van technologische kennis aan ontwikkelingslanden ten behoeve van hun onderhandelingen met multinationals.

Volgens het RIO-rapport moeten de voorstellen in het internationale overleg in samenhang met elkaar aan de orde worden gesteld, omdat de belangen van de rijke en arme landen op den duur samengaan. Een van de eerste dingen waarover onderhandeld zou moeten worden is een strategie op wereldschaal om de ergste armoede te bestrijden.

Het rapport wordt de komende maanden op verschillende studiebijeenkomsten (o.a. in Amsterdam) ter discussie gesteld. De inmiddels opgerichte Stichting RIO werkt aan verdere plannen om de discussie aan de gang te houden.

(Het RIO-rapport is inmiddels in boekvorm uitgegeven door Agon-Elsevier, prijs f. 19,50.)

Wereldministerie

We willen daarbij een centrale functie toekennen aan de Internationale Ontwikkelingsassociatie (IDA) die kredieten tegen zeer zachte voorwaarden beschikbaar stelt. De IDA zou kunnen worden gevoed met nieuw te scheppen speciale trekkingsrechten van het Internationaal Monetair Fonds. Daarnaast zou een kleine extra belasting van bijvoorbeeld een half procent op duurzame consumptiegoederen kunnen worden geheven en kan ook worden gedacht aan een belasting op activiteiten van transnationale ondernemingen, aftrekbaar van hun nationaal te betalen belasting. Al deze vormen van belastingheffing zouden op den duur moeten leiden tot coördinatie via een soort wereldministerie van financiën.'

Het internationale overleg (UNCTAD, Noord-Zuiddialoog) verloopt moeizaam. Denkt u dat de voorstellen in het rapport, die grotendeels al bekend zijn, het zullen halen?

Tinbergen: 'Ik wil vooropstellen dat het ons er niet om te doen is geweest om origineel te zijn. Van de 75 voorstellen die we doen zijn er misschien zo'n 70 al eens eerder gedaan. We hebben alleen willen aantonen dat tal van voorstellen van de ontwikkelingslanden zeer redelijk zijn en ten onrechte niet worden aanvaard door de rijke landen. In het overleg tot nu toe over de grondstoffen geven landen als de Verenigde Staten en West-Duitsland wel een erg scheve voorstelling van zaken door te doen alsof er onder alle omstan-

Vestigingsbeleid Rijksgenoten

Integratie migranten in Nederlandse samenleving

„In de afgelopen drie jaar is ons land geconfronteerd met een snel toenemende stroom migranten uit Suriname. De onafhankelijkheid van Suriname maakte daar een eind aan. Momenteel verblijven in Nederland naar schatting 135.000 Surinaamse Nederlanders en 15.000 Antilliaanse Nederlanders. Via het Centraal Bureau Uitvoering Vestigingsbeleid (voormalige) Rijksgenoten zijn tussen begin 1975 en medio 1976 ongeveer 7.500 personen, na een tijdelijk verblijf in opvangcentra, definitief gehuisvest.”

Zo maar een paar regels uit de memorie van toelichting op de CRM-begroting. We spraken er over met de heer N. R. Ramautarsing van het Centraal Bureau in de Parkstraat in Den Haag. Hij zegt: „Die stroom migranten moet je eigenlijk in tweeën splitsen. Enerzijds zijn er mensen, die zich na aankomst in Nederland bij hier al gevestigde familieleden voegen voornamelijk in de grote steden, de andere categorie beschikt bij aankomst niet over huisvesting. Het Centraal Bureau heeft echter een aantal opvangcentra in het land. Daar worden de mensen dan ondergebracht. Daar hebben zij een bed, worden zij gekleed en krijgen zij te eten. De algehele verzorging wordt uiteraard financieel mogelijk gemaakt door de verschillende sociale voorzieningen.”

Volgens Ramautarsing zitten op dit moment nog 3.000 mensen in de verschillende opvangcentra. Ook zij zullen in de toekomst ergens gehuisvest worden. Een enorm probleem, want er zijn al zoveel Nederlanders die naar een woning zoeken. Hoe lost het Centraal Bureau dit op?

Ramautarsing: „Een belangrijke maatregel, die de regering heeft getroffen is het beschikbaar stellen van 5 procent van de woningwetwoningen voor huisvesting van rijksgenoten. Alle gemeenten zijn verplicht die 5 procent aan het Centraal Bureau toe te wijzen.”

VICIEUZE CIRKEL

Als woongelegenheden is met name de overvolle Randstad erg in trek. Maakt dat het probleem niet groter?

„Dit geldt niet alleen voor Surinamers, maar ook voor autochtone Nederlanders,” zegt Ramautarsing. „We weten het, de woningnood is in de Randstad het ergst. De meeste woningen komen echter buiten dit

UNIEBUREAU

HET BUREAU VAN DE CHR. HIST. UNIE, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage is telefonisch te bereiken onder nummer 070-244516*

Kantooruren van maandag t/m vrijdag 08.30 v.m. tot 16.45 n.m.
Het telefoonnummer van de Savornin Lohmanstichting is: 070-246791.

Gebouw van het Bureau Uitvoering Vestigingsbeleid Rijksgenoten in de Haagse Parkstraat.

gebied beschikbaar en daarbuiten zijn over het algemeen de leefomstandigheden beter. Wel zijn er Surinamers die bij hun aankomst graag zo dicht mogelijk bij hun familie willen wonen en juist die familieleden wonen voor het overgrote deel in de Randstad. En dat is dan een vicieuze cirkel.” Eerst dus zorgen voor een tijdelijke opvang, maar dan?

Ramautarsing: „Het Centraal Bureau heeft, tot taak een vestigingsbeleid voor migranten voor te bereiden. Met andere woorden: je moet gaan uitdokteren of dit op korte of langere termijn moet gebeuren. Zo weten wij bijvoorbeeld, dat van de migranten die in de grote steden terecht zijn gekomen ongeveer driekwart onvoldoende is gehuisvest. Er zal dus in de toekomst in samenwerking met de gemeentebesturen van die grote steden een bepaald beleid moeten worden ontwikkeld met het oog op de huisvesting.”

Er zijn uiteraard meer problemen dan huisvesting alleen. „Opvang en begeleiding van Surinamers is een onderdeel van het CRM-beleid,” aldus Ramautarsing. „Al verschillende jaren wordt dit gedaan door onder andere het subsidiëren van de welzijnsstichtingen, die de belangenbehartiging van de verschillende groepen tot taak hebben gesteld. Daarnaast besteedt de In-

terdepartementale Commissie Beleidsuitvoering Migrant (ICBM) uitvoerig aandacht aan een te ontwikkelen geïntegreerd beleid voor de migranten in de Nederlandse samenleving.”

PROBLEMEN

Als de eerste opvang achter de rug is en het gezin is definitief gehuisvest, houdt de begeleiding niet op.

„Dat is namelijk een van de elementen waarmee het Centraal Bureau werkt. Een geïntegreerd beleid. Dat wil dus zeggen, dat wij ook rekening moeten houden met facetten als onderwijs, werkgelegenheid en scholing.

Wat onderwijs betreft: „In de gemeenten waar de opvangcentra zijn gevestigd zijn extra leerkrachten toegevoegd. De gemeenten hebben een subsidie gekregen voor het treffen van voorzieningen als bijvoorbeeld noodschoollokalen. Voor de kleuters zijn er leidsters gekomen.

Met de werkgelegenheid ligt het moeilijker. Duidelijk is wel, dat Surinamers, kersvers in Nederland, op een bepaalde manier gehandicapt zijn op de arbeidsmarkt. Het is niet eenvoudig om zomaar van het land waarin je bent opgegroeid naar een ander land toe te gaan. Je moet dan zeer beslist

wennen aan allerlei omstandigheden als bijvoorbeeld het arbeidsklimaat.

De rijksgenoot moet zich in verbinding stellen met de instellingen voor maatschappelijk werk in de regio. Vervolgens met het gewestelijk arbeidsbureau en met het bureau huisvesting. Daar zitten mensen, die allemaal op de hoogte zijn - althans dat behoren ze te zijn - van de faciliteiten van het Centraal Bureau. De mensen kunnen zich ook in verbinding stellen met één van de welzijnsstichtingen voor Surinamers”, aldus Ramautarsing.

Tot slot nog een hoopvol bericht uit de reeds eerder aangehaalde memorie van toelichting: „In het komende jaar zal speciale aandacht worden gegeven aan de sociale en individuele problematiek, waarin vele jonge Surinaamse landgenoten zich bevinden. Het voornemen bestaat om - eventueel op experimentele basis - op verschillende plaatsen faciliteiten te scheppen, die kansarme jongeren tussen 16 en 25 jaar in staat moeten stellen, naast een goede aansluiting op een werk- of opleidings situatie tevens een algemene redzaamheid te verwerven”.

(Overgenomen uit „Trefpunt”, tijdschrift van het departement van CRM).

CDA-bijeenkomsten

GRONINGEN

Het aangekondigde congres met als hoofdthema „Arbeid” is verschoven naar 29 januari 1977.

DRENTHE

De verenigingen van gemeente- en provinciebestuurders van ARP, CHU en KVP in Drenthe houden de eerstkomende gezamenlijke vergadering op zaterdag 27 november a.s. in de tuinzal van „Bellevue”, Dr. Nassaulaan te Assen. Mr. A. G. Smalibroek, burgemeester van Wadinxveen, zal een referaat houden onder de titel: „Gemeentebegroting en meerjarenplanning”.

NOORD-HOLLAND

In december zal in de Provinciale Staten van Noord-Holland de nota van uitgangspunten streekplan Amsterdam-Noordzekaanaalgebied in behandeling komen. In verband hiermee wordt 29 november a.s. in „De Zoete Kwal”, Amsterdamsevaart 95 te Halfweg om 20.00 uur een vergadering gehouden ter bespreking van essentiële punten. Een aantal CDA-Statelieden zal aanwezig zijn. Van belang is, dat zoveel mogelijk CDA/ARP/CHU/KVP-leden, die bij deze

problematiek betrokken zijn, aanwezig trachten te zijn.

BUSSUM

Op 13 december a.s. vindt de oprichtingsvergadering plaats van het CDA-verband Bussum in 't Spant te Bussum om 20.00 uur. Als spreker is uitgenodigd minister Lubbers.

KAMPEN I.O.

Het CDA-verband Kampen i.o. houdt een politieke avond op 22 november a.s. om 20.00 uur in Hotel Van Dijk, IJsselkade 30 te Kampen. KVP-voorzitter W. Vergeer zal deze avond spreken over de actuele politieke situatie.

CDA-CONGRES

Op vrijdag 10 en zaterdag 11 december a.s. wordt in het Nederlands Congresgebouw te Den Haag het 2e CDA-Congres gehouden. Belangstellenden kunnen zich vanaf heden bij voorkeur schriftelijk aanmelden bij het secretariaat van het CDA, postbus 7676, Den Haag. De kosten bedragen voor deelname op: vrijdag of zaterdag f 15,- incl. lunch, f 5,- zonder lunch; vrijdag en zaterdag f 25,- incl. lunch, f 10,- zonder lunch.

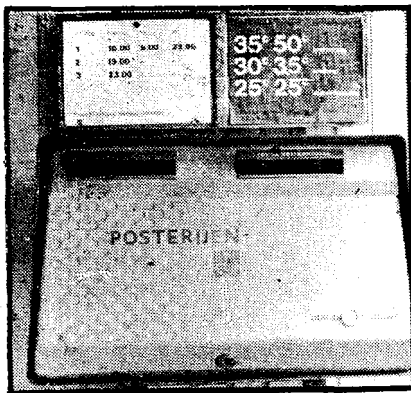
KAMERLEDEN VRAGEN, BEWINDSLIEDEN ANTWOORDEN

Op grond van de beschikbare gegevens kan volgens minister Van Doorn (cultuur, recreatie en maatschappelijk werk) niet zonder meer worden geconcludeerd dat de aankoop subsidieregeling kunstwerken haar doel voorbijschiet. Wel blijkt eruit, dat de bevolkingsgroep met een hoger opleidingsniveau en een groter besteedbaar inkomen in verhouding vaker van deze regeling gebruik maakt dan andere bevolkingsgroepen, aldus de bewindsman in antwoord op vragen van het Tweede-Kamerlid drs. G. van Leyenhorst (CHU).

Uit het antwoord van de bewindsman van CRM blijkt dat het aantal verkooppunten voor beeldende kunst waarvoor een aanvraag voor toepassing van de ASK kon worden gehonoreerd is gestegen van 94 in 1963 tot 274 in 1976. Het aantal kopers (met subsidie) steeg van 530 in 1963 tot 11.810 in 1973 en het neemt volgens de bewindsman nog steeds toe. Van degenen die in 1973 van de aankoopsubsidie gebruik maakten kocht 69,8 procent slechts één kunstwerk met subsidie, 50 procent van de kopers kocht uitsluitend kunst met

gebruikmaking van de regeling. Meer dan vijf kunstwerken kocht 5,5 procent van de kopers (met aankoopsubsidie). Van degenen die in 1973 van de ASK gebruik maakten kocht 43 procent voor het eerst een kunstwerk met rijkssubsidie, terwijl 7,6 procent voor het eerst in zijn (haar) leven een kunstwerk kocht. Deze groep is gemiddeld jonger en heeft een lager beroepsniveau en een geringer inkomen dan de overige ASK-gebruikers. Minister Van Doorn zei bereid te zijn maatregelen te overwegen, dat de aankoop subsidieregeling kunstwerken nog beter de sociale kunstspreiding bevordert. Op grond van de nog steeds toenemende vraag en het beperkte budget acht de bewindsman bijstelling van de regeling noodzakelijk. Een studie hiernaar is gaande. Een maatregel, die eventuele toekenning van de subsidie koppelt aan het inkomen van de koper is volgens hem praktisch onuitvoerbaar. Gedacht wordt meer aan een beperking van de maximum vraagprijs waarover subsidie wordt gegeven.

H.L.

Zo denk ik er over

De redactie van „de Nederlander” behoudt zich het recht voor te lange ingezonden stukken te bekorten.

Was er oorlog? Donderdagmorgens werden we opgeschrikt door berichten via de radio over een grote politie- en legermacht bij Vaassen. Compleet met zware pantserwagens.

Nou nee, geen oorlog, zo werd gezegd, alleen werd gevreesd voor nogal wat tegenstand. Wat hadden de mensen in dat kamp dan misdaan, een moord misschien? Nee, ook dat niet. Het ging alleen maar om ont-ruiming van een barakkenkamp. Maar het was toch niet misdadig om daar te wonen, of men hinderde toch niemand?

Nee, er waren nieuwe woningen gebouwd en via een „democratische beslissing” was bepaald dat de betreffende Zuidmolukkers daarheen moesten verhuizen. Tja, maar wat is nou eigenlijk een democratische beslissing? Democratie is in elk geval een slechte zaak, als daarmee alleen maar „met meerderheid van stemmen” wordt bedoeld (schijnt o.a. bij het communisme het geval te zijn).

Een goede democratie houdt rekening met minderheden. Als de betreffende Zuidmolukkers daar graag wilden blijven en niemand hinderden, nou laat ze. Wij, Nederlanders, hebben Zuidmolukkers in het verleden misschien ook niet zo goed behandeld. Deze mensen hebben andere levensgewoonten dan wij, maar deze behandeling is niet goed te praten. Als Nederlander voel ik een diepe schaamte over het gebeurde in Vaassen. Er is hier schade be-

rokkend aan mensen, die niet meer te vergoeden is. Wat er nog vergoed kan worden, vergoed dat ruimschoots!
Utrecht Hendrik Venema

LEDEN WERVING

„Een poosje geleden heeft de CHU afd. Joure een ledenwerfactie gehouden. In totaal zijn 217 adressen bezocht. Hiervan hebben 41 (dat is 19 procent) positief gereageerd. De positieve reacties gaven het volgende beeld:

	aantal	in %
rechtstreeks lid van het CDA	17	42
lid van de CHU	12	29
begunstiger van de CHU	11	27
lid van de ARP	1	2
Totaal	41	100

Voordat de ledenwerfactie van start ging telde afd. Joure van de CHU 88 leden en 6 begunstigers.

De politieke organisatie op Christelijke basis is in Joure dus behoorlijk versterkt.”
Joure A. van der Velde, sekretaris afd. CHU

Waar en wanneer spreken CHU-politici?

Prof. Dr. J. W. van Hulst: spreekt voor de CHU Katwijk donderdag 2 december in gebouw „De Hoeksteen”.

Dr. R. J. H. Kruisinga: CDA-Oegstgeest donderdag 9 december.

T. Tolman: CHU Avereest-Dedemsvaart donderdag 18 november; CHU Geldermalsen maandag 22 november; CBTB Gouda donderdag 25 november.

Mr. G. van Muiden: CHU Alphen aan de Rijn dinsdag 23 november; CDA Politiek Café Den Haag woensdag 24 november; CHU Statenkring Delft vrijdag 26 november in De Lier.

H. Wisselink: CHU Den Ham vrijdag 26 november; CDA Zwolle maandag 29 november; Zutphen kaderschool politie maandag 6 december.

Drs. H. Eversdijk: CDA Tholen vrijdag 26 november; CDA Goes maandag 29 november.

Drs. G. v. Leijenhorst: Ned. Herv. Kerk-ambtsdragers Twenthe te Wierden vrijdag 26 november; Kampen Chr. Mavo maandag 29 november; Oene Chr. Onderwijs maandag 6 december.

Zuidhollandse bestuurders bijeen

De afdeling Zuid-Holland van de Vereniging van christelijk-historische leden van gemeente- en provinciebesturen belegt op zaterdagmorgen 27 november een bijeenkomst in een zaal van het café-restaurant Engels in het Groothandelsgebouw te Rotterdam. Het christelijk-historische Eerste-Kamerlid D. Rijnders, vice-voorzitter van de Raad voor de ruimtelijke ordening, voorzitter van de stuurgroep Verstedelingsnota en oud-burgemeester van Amstelveen, spreekt over het onderwerp „De gemeenten en de ruimtelijke ordening”. Het is de bedoeling ruime aandacht te schenken aan de Verstedelingsnota, toegespitst op Zuid-Holland.

De vergadering duurt van 10.00 uur tot half een.

Eerstvolgende radio-uitzending CHU

Maandag 22 november 18-19 uur Hilversum I. In deze uitzending kunt u luisteren naar een impressie uit de VN-assembly in New York door dr. R. J. H. Kruisinga. Drs. D. F. van der Mei zal iets vertellen over de ontwikkelingssamenwerking en het CHU-standpunt ten aanzien van de voortzetting van de hulp aan Cuba.

CHU

bijeenkomsten provincie Utrecht

De propagandacommissie van de kamerkring Utrecht van de CHU heeft voor dit najaar twee bijeenkomsten belegd met het doel gelegenheid te geven de onderlinge band te versterken en de mogelijkheid te openen contact op te nemen met een kamerlid.

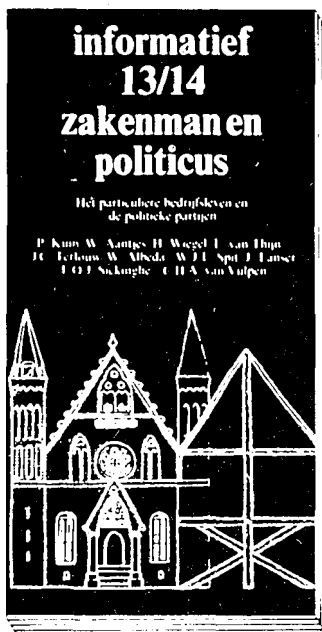
De bijeenkomsten zijn op dinsdagavond 23 november in het wijkcentrum aan de Touwlaan te IJsselstein en op woensdagavond 24 november in hotel Smit aan de Amersfoortseweg te Doorn.

In IJsselstein spreekt het CHU-kamerlid H. Wisseling. Te Doorn wordt het woord gevoerd door het CHU-kamerlid drs. D. F. van der Mei.

VROEGE LECTUUR VOOR HET VERKIEZINGSJAAR 1977!

ZAKENMAN en POLITICUS

Een SMO-„INFORMATIEF” over het particuliere bedrijfsleven en de politieke partijen met medewerking van: P. Kuin, W. Aantjes, H. Wiegel, E. van Thijn, J. C. Terlouw, W. Albeda, W. J. L. Spit, J. Lanser, F. O. J. Sickinghe en C. H. A. van Vulpen.

Er wordt veel gesproken over het ondernemingsklimaat in Nederland, een onderwerp dat rechtstreeks te maken heeft met de werkgelegenheid.

De discussie wordt voor een deel bepaald door reële meningsverschillen, maar voor een deel ook door vertekening van het beeld dat de betrokken groepen van elkaar hebben.

Hoe zien politici, vakbondsleiders, ondernemers elkaar en wat is hun visie op het economisch stelsel. Hierover doen tien mensen met centrale verantwoordelijkheden een boekje open.

Bestel nu door middel van onderstaande bon of wees wijzer en neem nu nog een **SMO-ABONNEMENT '76** (met korting en welkomstgeschenk) of een **SMO-ABONNEMENT '77** (met welkomstgeschenk).

Bel ons op onder 070-501005 of maak gebruik van onderstaande antwoordcoupon.

ANTWOORDCOUPON

Naam:

Adres:

Woonplaats:

Ik bestel ex. 'Zakenman en Politicus' à f 15,— per ex.

Ik neem een **introductieabonnement '76** à f 35,—* (normaal f 45,—*) en krijg daarvoor alle SMO-uitgaven (waaronder 'Zakenman en Politicus') verspreid over de serie 'Inzicht' (korte en volledige weergaven), 'Informatief', 'Discussie' en 'SMO Berichten' (totale winkelwaarde f 90,—).
Als **welkomstgeschenk** ontvang ik het geruchtmakende boek 'Zorgen voor Morgen'.

Ik neem een normaal abonnement '77 à f 45,—* en krijg daarvoor in '77 alle uitgaven verspreid over de serie 'Inzicht' (korte en volledige weergaven), 'Informatief', 'Discussie' en 'SMO Berichten'.

Als **welkomstgeschenk** ontvang ik het boek 'Zakenman en Politicus'.

Ik wil meer weten over SMO.
Stuur mij gratis de laatst verschenen kwartaalkrant 'SMO Berichten' toe.

Aankruisen wat gewenst is. * Abonnementen gelden tot wederopzegging.
Deze bon in envelop ongefrankeerd verzenden aan SMO Antwoordnummer 950, Den Haag.
Stichting Maatschappij en Onderneming, Badhuisweg 91, Den Haag.

publikaties CDA-instituten

Energiebeleid

Rapport van een commissie van de wetenschappelijke instituten van KVP, ARP en CHU een analyse van vraag en aanbod, mondiaal en in Nederland, en van de dreigende knelpunten bij de energievoorziening / uitgangspunten voor een energiebeleid / opties voor beleidsbeslissingen
68 pag. / f 5,25

andere recente publikaties:

Gerede twijfel

bijdrage tot de discussie over de perspectieven van onze economische ontwikkeling
3e druk, 30 pag. / f 3,75

Groen licht 1975

nota van de Landbouwcommissie van de CDA-fracties in de Tweede Kamer over de problemen in land- en tuinbouw
2e druk, 7 pag. / f 1,25

alle prijzen inclusief verzendkosten

Bestellingen:
gro 6045001 n.v. Lohmanstichting
te Den Haag, met vermelding van
titel(s) en aantal.
Wassenaarseweg 7, Den Haag,
telefoon 070-246791.

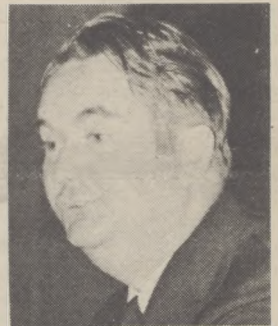
de nederlander

LEDENKONTAKTBLAD CHU

Redactie: Postbus 8822 - 's Gravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

Ethisch reveille

door: mr. O. W. A. van Verschuer, voorzitter CHU

Ethisch reveille, een nieuwe slagzin voor de verkiezingen van het CDA? Een uit de presidentsverkiezingen in Amerika van Carter overgenomen succesformule? Een voorbode van het feit dat het CDA zich gaat opstellen als de fatsoensrakkertjes van deze tijd? Een oproep voor een morele herbewapening nu de materiële bewapening steeds maar bezuinigen moet? Een teken, dat de dominee of priester nu het politieke terrein gaat betreden en de politieke figuren het geestelijk terrein?

Het begrip ethisch reveille heeft in de afgelopen dagen veel tongen en pennen in beweging gebracht. De reactie in veel bladen is vrij negatief; de reactie in veel harten, voor mijn gevoel, vrij positief.

De negatieve reacties hebben te maken met gevaren die bij het uitwerken van het ethisch reveille ons bedreigen. De positieve reacties hebben te maken met veel onzekerheden van deze tijd. Onzekerheden in het gezin, bij de opvoeding van kinderen; onzekerheden in het werk en de werkomstandigheden; onzekerheden in het geloof en het gedragspatroon van de kerken.

TWEE BEGRIPPEN

In elk geval is er alle reden op het begrip ethisch reveille en de inhoud die we er aan willen geven, nader in te gaan. In ethisch reveille zitten twee begrippen.

Het eerste is afgeleid van ethiek, dat van het griekse ethos, innerlijke gezindheid of zede komt. Ethiek is de leer aangaande het zedelijk gedrag van de mens. Een gedrag overeenkomstig de regels van het goed en het kwaad die door de mens zelf of een boven hem staande instantie worden ontworpen.

In reveille zit opwekken, ontwakken. Bij dit woord denken wij heel speciaal aan de christelijke opwekkingsbeweging die door Groen van Prinsterer werd aangehangen en gesteund.

In de stijl van een woordenboek-vertaling zou een volledige vertaling van „ethisch

reveille" als volgt kunnen luiden:

„Het is die opwekkingsbeweging die er op gericht is om te komen tot een herbezinning van het doen en laten van de mens en de regels die wij daarvoor willen stellen". Uit deze benadering kunnen twee gevolgtrekkingen worden gemaakt. In de eerste plaats dat ethisch reveille niet beperkt wordt tot de zedelijkheidswetgeving alleen. In de tweede plaats dat in deze formulering geen directe en zelfs enige relatie ligt met de Christen-democratie alleen. Met andere woorden, ethisch reveille is geen monopolie voor de Christen-democraten. Het geldt ook andere partijen en het zou een goede zaak zijn als in de drie belangrijkste stromingen in de nederlandse politiek, VVD, PvdA en CDA een discussie op gang zou komen over de vragen waar het ethisch reveille ons toe dwingt.

In elk geval blijkt hieruit dat het onjuist zou zijn om de Christen-democraten het recht te ontzeggen of hen kwalijk te nemen als zij in hun kring zich over een aantal vragen rond het ethisch reveille zouden bezig houden. Dat het vragen zijn die ook in de verkiezingsstrijd een rol zullen kunnen spelen, doet niet ter zake en hoeft ons niet te verhinderen in dit stadium van de Christen-democratische partijvorming hiermede bezig te zijn. Waar gaat het ons daarbij om?

ACCENT LEGGEN

Wij hebben nu, dertig jaren na de oorlog, een weg afgelegd van wederopbouw, huisbouw, uitbreiding van werkgelegenheid in industrie en dienstensector, wegeaanleg en vele andere werken. Bovenal hebben wij door een enorme uitbreiding van onze welvaart ons gemeenschappelijk en eigen bezit enorm uitgebreid. Een schier eindeloze behoefte in particuliere sfeer (wasmachine tot en met een tweede woning) en in de sociale-voorzienings-sfeer is voor een groot gedeelte bevredigd. Er is alle reden voor in de situatie waar we nu beland zijn met name van de zijde van

de christen-democraten het accent te leggen op geestelijke belangen in plaats van alleen en in de eerste plaats op de stoffelijke belangen.

Als we over geestelijke belangen nadenken dan kan het niet anders dan moet in de eerste plaats het oog gericht worden op het gezin. Er is alle reden om ons af te vragen of het gezin niet verwaarloosd is in onze totaal-benadering en de gelijkschakeling die er in de afgelopen jaren ten aanzien van andere samenlevingsvormen, haast als vanzelfsprekend, heeft plaatsgevonden. In het gezin speelt de vraag van de opvoeding van de kinderen en de regels van wat wel en wat niet toelaatbaar is, een voorname rol. Hierbij komt de organisatie van het onderwijs ter sprake. De ruimte voor de ouders, de vrijheid voor het christelijk onderwijs en de mate van het centraliseren van bevoegdheden bij hogere overheden.

Niet alleen de verantwoordelijkheid van de ouders voor de opvoeding van hun kinderen, ook hun verantwoordelijkheid voor een gezinsplanning en de vraagstukken van abortus en adoptie komen onder dit hoofdstuk van het ethisch reveille aan de orde.

Ethisch reveille kan door het opwerpen van de klemmende vraag aan ons allen of wij ons nog verantwoordelijk voelen voor onze naaste en daarnaar willen handelen, ons terugwerpen op de fundamenten van ons bestaan. Wij doen dat in een tijd die naar ik hoop begint in te zien dat er andere en hogere zaken zijn om ons mee bezig te houden en ons druk over te maken dan alleen primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden, het oproepen van nieuwe klassenstrijden en het zoeken naar nieuwe verlangens in de stoffelijke sfeer om de menselijke lusten op te richten.

VERDER

Ethisch reveille gaat verder dan alleen vragen van gezin, opvoeding en vragen rond leven en dood. Het heeft te maken met ons gedrag in de fabriek t.o.v. onze medewer-

ker; met burenhulp en nevendiensten in de gemeente, waar niet voor betaald wordt! Het heeft te maken met het opnieuw leren van de verantwoordelijkheid in de maatschappij op welke plaats wij gesteld zijn en het uitbannen van jaloezie, ijdelheid en geldbejag waar velen in deze tijd aan ten onder gaan.

Ethisch reveille heet te maken met de wijze waarop wij met de natuur omgaan waar wij rentmeesters van zijn en waar wij op allerlei, vaak heel kleine manieren, zo onzorgvuldig mee omspringen.

Ethisch reveille dwingt ons na te gaan hoe de verhoudingen in de maatschappij liggen en welke onzekerheden er ingeslopen zijn door de vele ingewikkelde structuren waar wij in verstrikt zijn geraakt.

Ethisch reveille betekent heroriëntatie van bestuursstructuren en het met moed en visie inslaan van nieuwe wegen.

Ethisch reveille tenslotte slaat niet alleen op onze verhouding ten opzichte van onze dichtbije naaste, maar ook op onze zwarte broeders in Zuid-Afrika, de Palestijn en de Israëliet.

Als u mij tot zover hebt kunnen en willen volgen, dan hoop ik dat u met mij van mening bent dat het niet zo verwonderlijk is dat er rond het ethisch reveille enige beroering is ontstaan.

Beroering van het onbekende, ongrijpbare en mogelijk geheime wapen van de christen-democratie.

IETS VAN UITGAAN

Als we er werkelijk ernst mee zouden maken als christen-democraten met het klemmend appèl dat wij op de Nederlandse kiezers willen doen dan moet er iets van uitgaan.

Iets van uitgaan zoals de figuurlijke vonk van een spreker die overslaat naar zijn gehoor.

Laten wij zo proberen allemaal iets van wat ons bezielt in de komende tijd over te brengen op het nederlandse volk.

Verschuer.

Nabeschouwing over de zaak Menten

door H. van Spanning

Bij een nabeschouwing, naar aanleiding van het Kamerdebat over de zaak-Menten, overheersen gevoelens van verwondering dat deze van zware oorlogsmisdaden verdachte persoon zich, in de gegeven omstandigheden, aan de justitie heeft kunnen onttrekken. In de eerste plaats gaat ons meelevens uit naar hen die als gevolg van in de oorlog opgedane gruwelijke ervaringen zich deze zaak bijzonder aantrekken.

De door minister Van Agt toegezegde onderzoeken beoordelen wij als de beste oplossing in de gegeven situatie. Toch blijven er na deze gedachtenwisseling in de Kamer nog vragen over. Vragen die in deze discussie enigszins onder de oppervlakte zijn gebleven.

In de eerste plaats betreft dit de relatie van het departement van Justitie met de redactie van het weekblad „Accent". Uit het betoog van minister Van Agt bleek de beslissing om over te gaan tot arrestatie van Menten enigszins onder de druk heeft gestaan van een komende publikatie van Accent.

Uiteraard willen wij de journalistieke vrij-

heid niet aantasten. De vraag blijft echter of het niet mogelijk was tussen het departement en „Accent" overeenstemming te bereiken over uitstel van deze publikatie voor één week. Was in de gegeven moeilijke omstandigheden, werkelijk geen andere oplossing betreffende deze publikatie mogelijk?

In de tweede plaats valt het gebrek aan communicatie tussen het departement en het Openbaar Ministerie. De minister heeft de handelwijze van het betrokken O.M. op duidelijke wijze bekritiseerd.

Het is volkomen begrijpelijk dat de Kamer aandrang op nadere mededelingen over de activiteiten van het O.M. en de minister met nadruk politiek verantwoordelijk stelde voor de daden van het O.M. Toch valt het in de minister te waarderen dat hij na in algemene zin kritiek te hebben geuit op het O.M. - in de Kamer heeft getracht zo lang mogelijk zijn ondergeschikten op het betrokken O.M. te sauveren en onjuiste beoordeling van de betrokkenen te voorkomen door op dit punt niet te veel in details te treden. Het lijkt ons juist om de rapportage van het toegezegde onderzoek, op dit punt, af te wachten.

Verder treft het ons dat de communicatie tussen de minister en de top van het departement niet optimaal lijkt te hebben gefunctioneerd in de kwestie rond Menten.

De in tweede termijn gecorrigeerde mededeling van de minister dat niet donderdag maar dinsdag jl. was besloten over te gaan tot arrestatie van Menten is daarvan het meest sprekende voorbeeld. Uiteraard is en blijkt ook hier de bewindsman politiek verantwoordelijk. Maar we zijn het eens met de Volkskrant, die schreef: „Het argument dat de minister zelf constant op deze zaak had moeten zitten, is een wijsheid achteraf van betwijfelbaar gehalte. Een minister, die ook als vice-premier en politicus veel gespreide taken heeft, moet kunnen delegeren ook in belangrijke zaken. Anders wordt het vak onleefbaar en worden ministers pure sector-funktionarissen met fnuikende gevolgen voor het totaalbeleid van een kabinet." aldus de Volkskrant.

Het is echter op zijn minst verbazingwekkend dat de minister door zijn ambtelijke top in deze zaak onvoldoende lijkt te zijn voorbereid op dit debat en deze top tijdens de afwezigheid van de minister in deze

zaak niet adequaat lijkt te hebben gehandeld.

Tenslotte moet naar onze mening in deze kwestie een duidelijk onderscheid worden gemaakt tussen de functie van mr. Van Agt als minister van Justitie en zijn functie als lijsttrekker van het CDA.

Bij een beoordeling van de persoon mr. Van Agt bestaat uiteraard bij velen thans de neiging om deze beide functies met elkaar in verband te brengen.

In dit debat was echter uitsluitend de positie van mr. Van Agt als minister van Justitie aan de orde. Wanneer men zijn beleid als minister in de zaak-Menten afkeurt dan had de Kamer dit in een motie tot uitdrukking dienen te brengen.

Geen enkele fractie - ook de uiterst kritische CPN niet - heeft een motie van dergelijke strekking ingediend.

In de beoordeling van dit feit mogen argumenten ontleend aan het lijsttrekkerschap van het CDA, door Van Agt, op geen enkele wijze een rol spelen.

H. van Spanning.

Beschouwingen prof. dr. J. W. van Hulst in Eerste Kamer

Kabinetsbeleid in alle eerlijkheid pogen te beoordelen

In de afgelopen week vonden in de Eerste Kamer de jaarlijkse algemene politieke beschouwingen plaats. De voorzitter van de CHU-fractie, prof. dr. J. W. van Hulst, sprak daarbij met instemming van de fracties van KVP en ARP, een rede uit. In onderstaand artikel paragraafsgewijs delen uit de rede van prof. Van Hulst.

Als het CDA in de nabije toekomst niet alleen is: één fractie in de Tweede Kamer en één fractie in de Eerste Kamer, maar ook één duidelijke politieke partij, dan is daarmee het enige concrete voorbeeld aan Nederland gegeven van partijpolitieke vernieuwing. Voor ons stond van meet af aan vast, dat het CDA, indien het er zou komen, een beginselpartij moest zijn. Dus een partij, die ernstig zou pogen de evangelische opdracht in het politieke denken functioneel te maken. Dat wij in dit opzicht bescheidener zijn dan 25 of 50 jaar geleden, moge blijken uit het werkwoord „pogen”, dat ik hier gebruik. Maar wij zouden nooit aan dit pogen zijn begonnen, als wij toch ook niet een minimum aan zekerheid hadden, dat het ons van tijd tot tijd zou gelukken.

Een tweede voorwaarde voor de totstandkoming van het CDA is, dat alle drie de partijen mee moesten doen. Ook aan deze voorwaarde is nu in eerste instantie voldaan. Dit impliceert thans voor de Eerste Kamer, dat de drie christen-democratische fracties elkaar niet slechts gedogen, maar dat zij alle drie, als volstrekt gelijkberechtigtd, mede het beleid bepalen.

Als derde voorwaarde voor de totstandkoming van het CDA noem ik, dat deze nieuwe groepering niet op voorhand zou mogen aanleunen tegen welke andere politieke groepering dan ook. Wij streven naar een eigen identiteit die wij het Nederlandse volk willen voorhouden. Op basis van exacte programvergelijking zullen wij echter niet schromen om vóór de verkiezingen aan te geven op welke punten er overeenstemming en verschil is met belangrijke constructieve partijen of groepen van partijen. De verkiezingsuitslag zal voor ons zwaarwegend zijn; dat lijkt ons een vanzelfsprekende zaak.

Nog één mogelijk in deze Kamer opkomende vraag wil ik niet ontwijken. Hoe staat de CHU-fractie nu tegenover de redevoeringen die ik tijdens het kabinet-Den Uyl vorige jaren bij de algemene politieke beschouwingen heb gehouden?

Ik antwoord daarop, dat ik ook in het verleden in alle eerlijkheid heb gepoogd het kabinetsbeleid te beoordelen. Hoewel er geen CHU-ministers in dit kabinet zitting hebben, poogde ik nochtans het goede in het beleid te verwoorden. De uitgesproken kritiek achtten en achten wij nog steeds zeer noodzakelijk.

Na de debatten in de Tweede Kamer schreef „De Volkskrant”, dat de heer Van Thijn het kabinetsbeleid had verdedigd, alsof hij de minister-president zelf was. Wie een dergelijke houding thans van mij verwacht, zal wellicht enigszins teleurgesteld worden. Dat het kabinet een uiterst moeilijke periode achter zich heeft, wie zal het durven ontkennen. Maar ik zal niet zoals mr. Hilberman op 19 september deed, beweren, dat het kabinet alleen bij gijzelingen, kapingen en Lockheed-affaires goed gemanoeuvreed heeft, daarmee de minister-president karakteriserende als een soort super-crisis-klusjes-man, die alleen in genoemde zaken iets verstandigs heeft gedaan. De minister-president heeft als ploegleider en kopman van een peloton, dat het hem lang niet altijd gemakkelijk heeft gemaakt, heel wat „cols” moeten nemen. Zo is hij dan voor mij de onbetwiste drager van de rode trui. Ik hoop niet, dat hij er bezwaar tegen heeft, dat ik aan de vice-minister-president Van Agt, de gele trui toeken. De christen-democraten hebben in hem een bewaarde lijsttrekker gevonden en op 25 mei zal blijken, welke trui het meest heeft aangesproken.

„ONTWERP-RESOLUTIE” PvdA/PPR

Ik wil niet geheel voorbijgaan aan de concept-resolutie PvdA-PPR. Ik acht dit in de eerste plaats een zaak van de betrokken partijen zelf. Laat men het in die partijen eerst zelf maar uitzoeken. De tijd zal leren, of ik deze zin had moeten vervangen door: laat men het in die partijen eerst zelf maar uitvechten. Wij van onze kant zullen belangstellend toezien, of de betrokken partijcongressen een resolutie aannemen, welke dat zal zijn, en hoe de diverse grootheden dan weer zo'n resolutie gaan exegetiseren.

Vooraf de vragen of het principe „spreiding

van macht”, ook van politieke macht, in zo'n resolutie tot uitdrukking komt, of gedacht zal worden aan de regeerbaarheid van ons land of meer eenzijdig aan het partijbelang, en voorts uiteraard welke eventuele rol men de christen-democratie in haar geheel bij een komende kabinetsformatie wil toebedelen, intrigeren mij.

DEFENSIE

Op 31 augustus van dit jaar nam ik deel aan een marine-oefening vanuit Den Helder met o.a. de twee voortreffelijke moderne kruisers De Ruyter en Tromp. Toen bleek duidelijk de ontoereikendheid van de begeleidings- en verkenningsvliegtuigen. Onder leiding van de Britse admiraal John Treacher is van 10-24 september Teamwork '76 gehouden. Onder erkenning dat het Nederlandse aandeel in deze oefening op alle punten van eerste klas kwaliteit was, had hij toch grote zorg over de onvolwaardige verkenningsvliegtuigen. De mensen die onze peperdure kruisers bedienen lopen daardoor in oorlogstijd een veel te groot risico met het oog op duikbootaanvalen.

Tal van voorgenomen bestellingen zijn niet uitgevoerd; voorbeelden: de opvolger van de verouderde „Neptune” en het antitankwapen van middelbare reikwijdte. Om toch nog zoveel mogelijk van het investeringsprogramma van 1974 te kunnen realiseren worden de personeelskosten op onverantwoorde wijze omlaaggeschroefd. De Federatie van Verenigingen van Nederlandse Officieren spreekt in een recente publikatie van een „sluitpost op de begroting” en noemt men drie factoren, die een nadelige invloed hebben op het moreel van het defensiepersoneel: het werken met verouderd materieel, het tengevolge van reorganisaties geplaatst worden in functies, die de betrokkenen weinig bevrediging schenken en beknipting op bepaalde materiële verworvenheden. In het licht hiervan is de defensiepassage uit de Troonrede veel te optimistisch.

BUITENLANDS BELEID EN ONTWIKKELINGSHULP

Reeds verschillende malen heb ik mijn waardering uitgesproken over het buitenlands beleid. Wat in de Troonrede over Zuidelijk Afrika staat heeft onze sympathie. Maar wij vragen ons wel af, of het niet te veel eer is aan deze republieken bewezen, dat zij als enige zijn uitverkoren om in de Troonrede opgenomen te worden. Op welke criteria berust deze selectie eigenlijk?

Gaat het in Chili minder erg toe? En dringen er niet steeds meer exacte gegevens naar het Westen door over de zogenaamde psychiatrische klinieken in de Sovjet-Unie?

Mag ook het feit, dat politieke dissidenten als geesteszieken worden behandeld niet eens in ons belangrijkste staatsstuk genoemd worden? Of durven wij wel iets te zeggen over kleinere naties, maar niets over wereldmachten? Mijn bedoeling is heus niet, dat Nederland de schoonmoeder van de gehele wereld wordt; maar een scherp protest tegen mensonterende z.g. psychiatrische klinieken is wel op zijn plaats.

Ik vraag ook aandacht voor Equatoriaal Guinée, waar volgens betrouwbare getuigen duizenden katholieke priesters, zusters, katecheten en bezoekers van kerkdiensten zijn vermoord. Het landje telt 400.000 inwoners, waarvan er nu 100.000 zijn gevlucht. Is de Nederlandse Regering bereid hier aandacht aan te geven?

Nog een enkele opmerking over de ontwikkelingshulp aan Cuba, al wordt het een afmattende zaak daarover te spreken. In het zojuist verschenen Jaarboek van Buitenlandse Zaken staat „dat steeds veelvuldiger berichten worden vernomen over grootscheepse wapenhulp uit de Sovjet-Unie en manschappenhulp uit Cuba ten behoeve van de MPLA-regering in Angola.” Als wij hier ook nog aan toevoegen de schandalige behandeling van een Nederlands hulpverlenend schip, dan vragen wij ons af, hoeveel beledigingen wij ons nog moeten getroosten, alvorens de Regering deze ontwikkelingshulp opnieuw beziet.

ONDERWIJS

Over het onderwijs, dat zo'n enorm percentage van ons gehele budget eist, vanzelfsprekend enkele opmerkingen.

Keer op keer zal ik het pleidooi voeren voor de noodzakelijkheid van bepaalde schoolprestaties van de Nederlandse jeugd. Ons dure onderwijs is verplicht eisen te blijven stellen, vooral terwille van de jeugd zelf. Een instituut dat aan de Nederlandse gemeenschap 20 miljard gulden kost, is geen vrijblijvende zaak van „you can take it or leave it”, geld krijg je later toch wel, met of zonder prestatie.

Als de minister-president in een rede spreekt over onze mensenverslijtende competitie- en prestatie maatschappij, dan meen ik echt wel te begrijpen, wat hij daarmee bedoelt. Toch kan de psychologische uitwerking van deze woorden bij de jeugd verkeerd vallen. Laten wij eens de zeer nuchtere vraag stellen, of de lijsttrekker van de PvdA is aangewezen door loting, of dat hij in een systeem van competitie en selectie is opgevallen door zijn grote politieke prestaties.

De bijkans sprekwordevolke bescheidenheid van de minister-president zal hem verhinderen op deze vraag een eerlijk antwoord te geven.

Het verheugt ons, dat de vele en diepgaande bezwaren tegen een mogelijke aantasting van de vrijheid van onderwijs, thans niet als staatsrechtelijke prietpraat gebagatelliseerd worden.

De passage in de Troonrede hierover is positief; de laatste stukken van de Regering over de wijziging van art. 208 van de grondwet eveneens.

Toch blijven de bezwaren, omdat naar mijn inzicht de onrust onnodig is opgeroepen. Uit het onderwijsveld zelf is geen vraag gekomen, om tot wijziging van het huidige grondwetsartikel over te gaan. Het functioneert goed, zowel voor openbaar als voor bijzonder onderwijs.

TERRORISME

In de Troonrede staat terecht, dat in de afgelopen drie jaar ons land zesmaal geconfronteerd is met terroristische acties, waarbij onschuldige burgers werden gegijzeld. Maar waarom wordt alleen deze groep genoemd? Waarom gaat de Troonrede voorbij, dat bij deze gijzelingen ook onschuldige burgers zijn gedood? Is dat geen pijnlijk verzuim ten aanzien van de nabestaanden? Is het juist, dat de materiële hulpverlening aan deze nabestaanden te lang op zich laat wachten?

Wij hopen, dat de Regering met ons geschokt is door de voornemens van Nederlandse jonge mensen, om in Israël of elders terreurdaden te plegen. De Regering dient al het mogelijke te doen, de haarden daarvan op te sporen en uit te roeien. Reeds jarenlang wijzen wij op die andere vorm van terrorisme, waar de misdadigheid in Nederland naar toe groeit. Keer op keer worden wij opgeschrikt door de zwaarste delicten, veelal door nog zeer jonge mensen gepleegd. Een woord van lof voor het gehele politieapparaat, dat ondanks onvoldoende bezetting, soms in snelle tijd de misdadigers weet op te sporen, mag hier niet ontbreken.

EMANCIPATIE

De Troonrede snijdt ook het punt van de emancipatie der vrouw aan. Dat hierbij subsidiëring van vrouwenhuizen speciaal wordt genoemd, is wel een zeer éénzijdige benadering en bevoordeling van een bepaalde groepering. Een groep die slechts een klein percentage vrouwen bereikt. Dit in tegenstelling tot de traditionele vrouwengroepen die jarenlang bezig zijn met vormings- en ontwikkelingswerk, en dus een veel groter percentage vrouwen bereiken. Ik vraag de minister-president wat nu precies de voorwaarden en richtlijnen zijn om voor subsidie in aanmerking te komen en op welke gronden hier speciaal de subsidiëring van de vrouwenhuizen in de Troonrede is opgenomen? In vele opzichten is het met de emancipatie nog een merkwaardige zaak. Als minister Van Agt de in onze ogen volkomen normale mededeling doet, dat hij over een enkel punt ook eens met z'n vrouw wil praten, dan krijgt hij vlijmscherp van de pers te horen: aan 't eind van deze week zal mevrouw Van Agt beslissen, of het kabinet al of niet aan kan blijven. Laten wij er voor oppassen dat wij de vrouw van een politicus niet degraderen tot de weduwe van een nog niet overleden echtgenoot.

SYMBOOL

Ik eindig met een concreet feit, dat voor mij symboolwaarde heeft. Op 5 juli jl. werd in een ziekenhuis in Belfast, de Noordierse hoofdstad, een baby geboren met een kogel in het lichaam. Het gelukte de chirurg om deze kogel te verwijderen en het kind in leven te behouden.

Soms krijgt men de indruk, dat de totale wereldsituatie van dien aard is, dat de gehele komende generatie met een kogel in het lichaam wordt geboren. Die kogel kan het symbool zijn van uitzinnige bewapening, omdat partijen zich niet aan gemaakte afspraken wensden te houden, maar ook van honger, van terrorisme, van rassenhaat. Op ons die nu de Nederlandse politiek maken en die op bescheiden schaal pogen de wereldsituatie te beïnvloeden, rust de verantwoordelijkheid de positieve krachten in de Nederlandse samenleving te bundelen. Wij als christen-democraten denken natuurlijk ook aan de komende verkiezingen. Maar met grotere zorg denken wij aan de komende generatie. Is die komende generatie wellicht bij haar geboorte reeds geschonden? En dat mede door ons toedoen? Toen de oudtestamentische schrijver Nehemia voor de bijna wanhopige taak stond Jeruzalem te herbouwen, zei hij: „het werk is groot en wij zijn op de muur afgezonderd, de één ver van de ander”. Deze woorden doen mij soms denken aan de Nederlandse politiek: het werk is veelomvattend; maar wat zijn de werkers soms ver van elkaar verwijderd. En toch zoeken wij allen het goede voor dit land. Dat geeft mij vrijmoedigheid om van die zelfde Nehemia de woorden aan te halen die de grondslag vormen van zijn optimisme: „want het hart des volks was om te werken”. Kan dit van Nederland ook gezegd worden?

(Bovenstaand artikel bevat een aantal beschouwingen, welke prof. dr. J. W. van Hulst, als woordvoerder van de christen-democratische fracties, dinsdag jongstleden in de Eerste Kamer gehouden heeft tijdens het algemene politieke debat).

ZO DENK IK ER OVER

VERGISSING

In het zeer lezenswaardige - artikel op de voorpagina van het ledencontactblad de Nederlander van 29 oktober jl. is een vergissing geslopen welke mogelijk reeds is opgevallen: in de derde kolom onder „Ten tweede”: het huidig fiscaal winstbegrip hanteert, dat uitgaat van afschrijving op basis van vervangingswaarde.

Dit is nog steeds niet het geval: het is ten onrechte nog steeds gebaseerd op de (veelal lagere) historische ofwel oorspronkelijke uitgaafprijs, zodat de fiscale winst ten opzichte van het bedrijfseconomisch resultaat vaak te hoog wordt berekend, zodat belastingheffing op zg. schijnwinst plaats vindt.

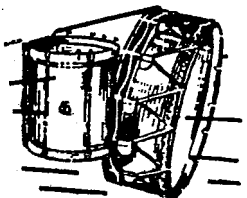
Ook bij de VAD, zoals die thans is voorgesteld, dreigt dus inderdaad heffing plaats te vinden over bedragen, welke economisch geen echte vermogensaanwas (voortuitgang) vormen.

Uit de strekking van het artikel blijkt ook dat dr. Kruisinga dit wilde betogen, zodat er of een zet-fout, of een slop of the pen moet hebben plaats gevonden.

Voorburg

J. Keijzer

(Naschrift redactie: Er was sprake van een penmeslip).

VAN DER GLAS Heerenveen

Blaas- en Slaginstrumentenfabriek
Telefoon 05130-22652

Verenigde Naties, de assemblee Wat gebeurt er eigenlijk?

Mevrouw Hanske Evenhuis-van Essen, zéér bekend in de Centrale van CH Vrouwen en in de CHU, maakte deel uit van de Nederlandse delegatie op de 31ste algemene vergadering van de Verenigde Naties, welke in de tweede helft van september jongstleden begon. Op 21 oktober schreef mr. Evenhuis de onderstaande impressie.

Na een maand intensief bezig zijn, begint het belang van de Verenigde Naties zich aardig af te tekenen. Laat ik eerst vertellen dat de opening door Mr. Thorn (Luxemburg), tijdelijk voorzitter van de 31ste algemene vergadering van de Verenigde Naties, bijzonder indrukwekkend was en het idee dat hier 145 landen gezamenlijk naar oplossingen voor de hele wereld zoeken, imponeert beslist.

De nieuwe voorzitter werd, zeer officieel met stembriefjes, gekozen, maar het vermoeden dat het de heer met roos in het knoopsgat zou worden, werd wel bewaarheid, namelijk Mr. Amerasinghe van Sri Lanka.

Helaas betekenen de speeches, die gedurende het „Generale Debate” worden gehouden, niets anders dan een lofzang op het eigen, goede vaderland en een bestraffend woord voor alle andere landen. Soms zijn de aanvallen zo duidelijk dat er gebruik mag worden gemaakt van „het recht op antwoord”. Amerika en Israël hebben daar onder andere gebruik van gemaakt. Dat „General Debate” is dan ook na een tijdje aardig frustrerend, omdat wij allemaal weten dat er echt aan ons allen wat mankeert, uit welke hoek van de wereld wij ook komen.

Gelukkig hield onze minister van buitenlandse zaken Van der Stoep een goede speech en vergat niet de vrouw erbij te betrekken. De minister merkte op dat de emancipatie van de vrouw, de volledige medewerking, internationaal als nationaal, behoort te hebben. Er zullen dan ook veranderingen moeten komen in de traditionele rolverdeling en tevens moet gestreefd worden naar verbeteringen van de nog altijd bestaande ongelijkheid tussen man en vrouw.

In ontwikkelingslanden zal aandacht moeten worden besteed aan scholing van vrouwen. Het bevorderen van een dergelijke politiek zal een belangrijk deel kunnen vormen voor de komende „Decade for Women”, die nog altijd het devies „equality development and peace” in het vaandel voert. Er kwamen veel positieve reacties op deze speech.

COMMISSIEWEEK

Het „General Debate” is voorbij en wij zouden nu zo graag hard aan het werk gaan. Natuurlijk zijn verschillende commissies al een maand bezig, maar dat zegt niets over het afwerken van de agenda... dat gaat uiterst langzaam. In de wandelingen fluijstert men dat dit in verband staat met de presidentsverkiezingen alhier, maar of dit juist is kan ik niet beoordelen....

Het grappige is in dat je, dit geval wat betreft de belangen van de vrouw, soms houvast krijgt in een commissie waar in eerste instantie mijn aandacht niet opgevalen was. De Vijfde Commissie behandelt op het ogenblik agendapunt 102 waar het personeelsbeleid van het VN-Secretariaat onder de loupe wordt genomen. En toen was het lachen....

De vrouw was onderbedeeld, is onderbedeeld en zal het, in deze snelheid, ongetwijfeld nog lang blijven. Vele afgevaardigden legden er weliswaar de nadruk op dat het moet veranderen, maar dat betekent nog niet dat het promotiebeleid en voordrachten van vrouwen van de regeringen verandert. De grap is namelijk dat de regeringen de mensen voor bepaalde functies voordragen en zo lang dat mannen blijven, verandert er niet zoveel. Wel in de lagere regionen, maar niet in de „decision-making”-functies. Het aantal is wel iets toegenomen, maar.... de functies worden verdeeld; die belangrijk zijn of als springplank gebruikt kunnen worden, daar schittert de vrouw door afwezigheid.

Ik heb verschillende zittingen bijgewoond en wist natuurlijk dat Mechteld van den Boogaardt en Annemiek van Heel-Kasteel het vorige jaar meegewerkt hadden aan een goede resolutie die, weliswaar aangenomen werd, maar de uitvoering daarvan.... dat is een heel ander verhaal en

dat kan nog weleens op zich laten wachten. Verschillende zittingen van de Veiligheidsraad heb ik bijgewoond in verband met Namibië. Een politiek gebeuren van de eerste orde.

DAGINDELING

Een kort verslag van mijn dagindeling is ook wel op zijn plaats, per slot behoor ik allen ervan te overtuigen dat hier hard gewerkt wordt.

Om negen uur ben ik op de Nederlandse missie om de post en de pakken papier in ontvangst te nemen. Driemaal per week delegatievergaderingen, waar ambtenaren verslag doen van hun verschillende commissiewerkzaamheden, aangevuld door vragen, opmerkingen onzerzijds (dat zijn de niet-ambtelijke leden).

Het beleid komt uitgebreid aan de orde. Natuurlijk ga je veel naar het VN-gebouw om de diverse commissie-zittingen bij te wonen en verder vult de tijd zich met verslagen lezen en schrijven.

Deze week zat minister Pronk voor ontwikkelingssamenwerking de delegatievergaderingen voor en hield 20 oktober een speech in de Tweede Commissie. Vele sociale contacten doe je ook op en dat brengt weer afspraken met andere vrouwelijke afgevaardigden uit andere landen mee. Met mijn Deense collega stelde ik wat vragen op

voor Helga Sipilä, die de Deense aan haar zou voorleggen. Helga Sipilä herinnert iedereen zich zeker: zij heeft indertijd het Jaar van de Vrouw in Nederland geopend. Wij wilden graag een wat gecoördineerd beleid, maar dat valt in de praktijk moeilijk te realiseren. Het weer is wisselvallig, maar de animo voor al het werk is binnen de delegatie prima, en dat zal zeker zo blijven! New York Hanske Evenhuis-van Essen

Discussie op niveau tijdens CHJO-conferentie

Op zaterdag 30 en zondag 31 oktober jl. was de CHJO bijeen op de conferentie over programvergelijking in de Ernst Sillem Hoeve te Lage Vuursche. Reeds geruime tijd van te voren had het CHJO-bestuur een commissie geïnstalleerd met het doel de conferentie voor te bereiden. Deze commissie bestond uit: Peter van Akenborgh, Gerard van Asselt (namens het bestuur; belast met de organisatie), Binne Flootman en Henk Walgemoed (praeses). (Zoals eerder bericht is, was Gerard van Asselt door een ongeval dat hem 's maandags voor de conferentie overkwam niet in staat de conferentie bij te wonen.)

Deze commissie heeft de taak op zich genomen de ontwerp-verkiezingsprogramma's van CDA, PvdA en VVD met elkaar te vergelijken en de belangrijkste zaken eruit op schrift te stellen, voornamelijk aan de hand van het CDA-programma. Ik meen te kunnen stellen dat de resultaten van deze arbeid alleszins als geslaagd kunnen worden beschouwd. Op de conferentie kon men ook intensief gebruik maken van deze programvergelijkingstukken. En daarmee zijn we dan bij de conferentie zelf aangeland. Zaterdagochtend, op de Algemene Vergadering van de CHJO, sprak de voorzitter, Peter Heukels, na de opening van de vergadering zijn rede uit. Nadat hij was ingegaan op de door de komst van het CDA ontstane en door de CHJO gewenste politieke driedeling, sprak hij over het werkgelegenheidsbeleid. In dit verband vroeg hij zich o.a. af of het niet wenselijk zou zijn dat de overheid onvrijwillig werklozen in functie ten algemene nutte aanstelt, tegen aanvullingskosten. Na diverse politieke onderwerpen de revue gepasseerd te laten hebben, benadrukte hij de eigen identiteit van het CDA. Tot slot wenste de voorzitter het CDA een goede verkiezingscampagne toe, in dienst van de gehele Nederlandse samenleving.

ACHTERGRONDEN

's Middags begon de eigenlijke conferentie met een inleiding van het conferentiethema door de voorzitter van de conferentie-commissie, Henk Walgemoed. Daarna gingen we discussiëren in vier discussie-groepen die elk aan de hand van een hoofdstuk uit het CDA-programma de programma's van CDA, PvdA en VVD bespraken. De resultaten van deze discussie konden tijdens het forum dat 's avonds gehouden werd naar voren gebracht worden. In dit forum hadden zitting: dr. L. M. van Leeuwen (CDA), dr. R. W. de Korte (VVD) en de heer E. van der Zandschulp (PvdA) (Ien van den Heuvel meende op korte termijn vóór de conferentie te moeten laten afweten). Zij kregen de gelegenheid in het kort de achtergrond en de belangrijkste

punten van het eigen programma toe te lichten. Voor de VVD bleek die achtergrond te zijn dat ze principieel uitgaat van de goedheid van de mens, hiermee hangt dan tevens samen het geloof in de individuele vrijheid. Deze vrijheid houdt dan tevens in dat men ruimte wil laten aan anderen. De PvdA bleek niet te willen (laten) tornen aan de sociale zekerheid.

Het CDA noemde bij monde van dr. Van Leeuwen, als haar achtergrond dat wij staan onder het grote gebod: God en de medemens. Dit betekent dat wij verantwoordelijk zijn voor de mensen naast ons en voor de mensen na ons.

DIEPE KLOOF

Tijdens dit forum bleek weer eens welke diepe kloof er gaapt tussen CDA en PvdA aan de ene kant én CDA en VVD aan de andere kant. Hiermee bedoel ik niet te zeggen dat het CDA een middenpositie (laat staan een kleurloze middenpositie) tussen PvdA en VVD zou innemen. Het CDA kiest niet de middenweg maar de koninklijke weg en ik hoop van ganser harte (ik meen namens de gehele CHJO te kunnen spreken) dat het CDA deze koninklijke weg steeds blijft en steeds duidelijker gaat kiezen. Christen-democratische politiek moet verzoenend, kloven overbruggend zijn, maar niet alleen dat. Zij is niet alleen anders radicaal dan welk soort radicalisme dan ook, zij is radicaal anders, omdat ze uit een andere wortel (= radix) opkomt. Ook de vrijheid waarmee zij haar weg gaat is anders dan welk soort liberalisme dan ook. Het is niet de vrijheid van het „laissez faire, laissez passer” van de liberalen; het is een vrijheid die zich inderdaad in alle vrijheid verantwoordelijk weet tegenover God en de medemens. Het CDA zij zich - in zijn verzoenende houding - deze eigenheid bewust; en deze eigenheid is tevens de grens van haar verzoenende houding.

Na het forum was er een avondprogramma dat op de hem eigen wijze verzorgd werd door onze vice-voorzitter, Jan van den Assem.

De volgende ochtend konden we luisteren naar de zondagoverdenking die gehouden werd door Robert Jan Bakker. Hij dacht na over Psalm 127, vers 2: „Hij geeft het immers Zijn beminden in de slaap”. Na de koffie gingen we in drie groepen discussiëren over vragen van de actuele politiek als de financieel-economische operatie, het werkgelegenheidsbeleid, de zedelijkheidswetgeving, het onderwijs, de defensie, de ontwikkelingshulp etc. en over conclusies n.a.v. de vorige dag. Dezelfde zaken kwamen 's middags ter sprake in een forum bestaande uit bestuursleden van de drie christen-democratische partijen, nl. de heer W. J. Vergeer (voorzitter van de KVP), prof. ir. B. Krol (vice-

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:

Dr. K. de Vries, voorzitter;
Mevrouw H. Tegelaar-Boonacker;
A. Buntsma;
Wm. C. de Kruijff; D. Rebel;
Drs. H. van Spanning;
Drs. G. van Leyenhorst
en Egbert Bluemink.

EINDREDAKTIE:

H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:

Mevrouw J. Algra-Feddema;
Dr. E. Bleumink; Drs. A. J. van Dulst;
Prof. Dr. J. W. van Hulst;
Ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:

Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078.

ADMINISTRATIE-ADRES:

(abonnementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „de Nederlander” en advertenties): Van Deventerlaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag): (070) 861529.

Adresveranderingen voor het ledenbestand en het ledencontactblad „de Nederlander” te zenden aan: Bureau CHU, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage. Telefoon (070) 244516.

Abonnementsprijs f 25,- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg, t.n.v. Stichting Uniepers.

Druk: B.D.U. B.V., Barneveld. Postbus 67. Telefoon (03420) 6141.

UNIEBUREAU

HET BUREAU VAN DE CHR. HIST. UNIE, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage is telefonisch te bereiken onder nummer 070-244516*

Kantooruren van maandag t/m vrijdag 08.30 v.m. tot 16.45 n.m. Het telefoonnummer van de Savornin Lohmanstichting is: 070-246791.

voorzitter van de ARP) en prof. dr. J. W. Hulst (voorzitter Eerste-Kamerfractie CHU). Naast de genoemde onderwerpen kwamen er in de discussie allerlei zaken aan de orde die binnen het CDA spelen. Ruime aandacht werd geschonken aan de resolutie van PPR/PvdA. Naar aanleiding hiervan merkte de heer Vergeer op dat hij nu de zaken zo lagen - niets meer voelde voor een intentieverklaring. Prof. Krol was dit met hem eens. Prof. Van Hulst was altijd al een tegenstander geweest van een intentieverklaring. Hij achtte dit een principieel en een electoraal gevaar; electoraal omdat de kiezers na zo'n verklaring denken: laten we dan maar meteen links of rechts stemmen. Wel was de heer Vergeer van mening dat je partners niet zomaar als een vodbal kunt afschudden. Overigens wilde de heer Vergeer niet al te dramatisch doen over de PPR-PvdA-resolutie. „Laat de kip maar op dit ei broeden, in januari zien we dan wel wat eruit tevoorschijn komt.” Na dit forum werd de conferentie gesloten door de voorzitter.

GESLAAGD

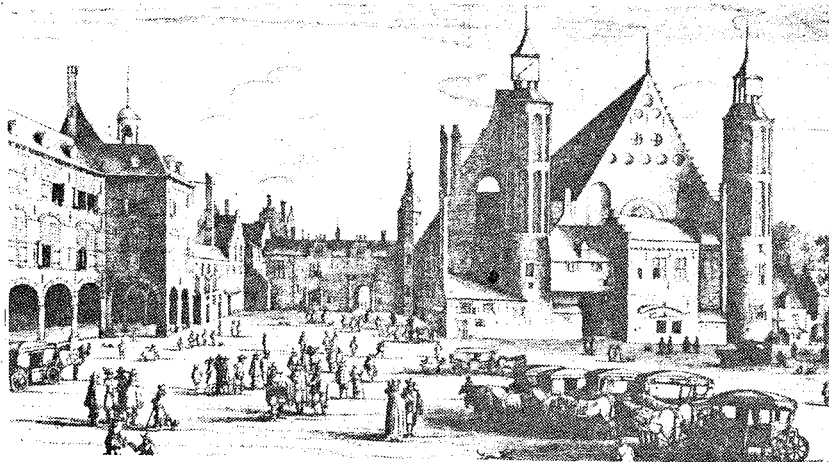
Wij kunnen terugzien op een geslaagde conferentie. Het aantal bezoekers was redelijk, de sfeer was goed, de discussies waren op niveau. Het enige negatieve wat er over de conferentie te zeggen zou kunnen zijn is dat er in de pers zo weinig aandacht aan werd besteed, met name in de christelijke pers. Wij vinden dat ze hiermee een kans gemist heeft om, juist nu de verkiezingsstrijd „op de man” dreigt gespeeld te gaan worden, de werkelijke programma-tische verschillen tussen de drie belangrijkste politieke stromingen op het spoor te komen.

Wel was de AVRO zondagmiddag aanwezig voor de opname van een vraaggesprek met onze voorzitter, Peter Heukels, dat werd uitgezonden na het nieuws van 1.00 uur op die zondag. Ook was er een verslaggeefster van Accent. Toch kan over het geheel onze conclusie zijn: voor herhaling vatbaar! Utrecht Egbert Bluemink, algemeen secretaris CHJO.

CDAktueel

FEITEN EN MENINGEN

CHRISTEN DEMOCRATISCH APPÈL

Redaktieteam CDAktueel

G. van den Berg
N. M. Hogeland
F. J. van der Heijden
mr. J. B. A. Hoyink
Wm. C. de Kruyf
H. Lokkerbol
mr. G. van de Wetering
G. J. Brinkman

Geen gunstige enquêtes als slaapmiddel

CDA heeft raamwerk voor verkiezings- campagne klaar

De romp van het Centraal Verkiezingscomité (CVC) kwam reeds 22 maart 1976 voor het eerst bijeen. Het CDA-bestuur had, vooruitlopend op de gezamenlijke CDA-lijst (waartoe 25 september 1976 besloten werd) goedgevonden met de opbouw van een geïntegreerd verkiezingsapparaat te beginnen. Gezien de federatieve structuur van het CDA werd de leiding niet in handen gelegd van één campagneleider, maar werd daarmee een directorium belast.

Dit directorium is nu samengesteld uit de organisatie-leiders van de partijorganisaties, te weten de heren D. Corporaal, secretaris ARP, H. Lindenburg, bureau-directeur van de CHU, P. H. van Zeil, secretaris van de KVP, mr. J.G.H. Krajenbrink, secretaris van het CDA.

Deze „beroepsmatige” aanpak is een waarborg voor een zo sterk mogelijk samenspel binnen de verkiezingsactiviteiten. Dit voorbeeld verdient op alle niveaus navolging. Aan dit gezelschap werd als voorzitter toegevoegd mr. J.L. Janssen van Raay, vice-voorzitter van het CDA en (niet beroeps) secretaris van de CHU. Op deze wijze werd de lijn gelegd naar het CDA-presidium.

Bovendien is het, waar 98% van het werk voor de verkiezingen geschiedt door amateurs, van symbolisch belang dat het voorzitterschap eveneens door een amateur wordt bekleed. Deze voorzitter is echter niet als leider boven de andere leden van het CVC aangesteld: het CVC is als directorium collectief verantwoordelijk voor de gang van zaken bij de verkiezingen. Bovendien geschiedt alles onder de eind-verantwoordelijkheid van het Algemeen Bestuur van het CDA. Vice-voorzitter van het CVC is Van Zeil, secretaris D. Corporaal.

Adviseurs

Teneinde de drie wetenschappelijke bureaus een zo makkelijk mogelijke inbreng te verschaffen in de besluitvorming trad – aangewezen door de gezamenlijke instituten – tot het CVC eveneens toe drs. A.M. Oostlander, directeur van de dr. Abraham Kuypersstichting. Voorts is sinds kort onze lijsttrekker, mr. A.A.M. van Agt, eveneens als zodanig lid van het CVC. De fractievoorzitters uit de Tweede Kamer zullen t.z.t. eveneens de vergaderingen gaan bijwonen.

Reeds op de tweede vergadering van 10 mei 1976 werd besloten voor de public-relations en de vormgeving een tweetal adviseurs aan te trekken. Dit werden de heer J.N.A. Groenendijk van het public-relationsbureau Hollander en Van der Mey en de heer Zaanvoordijk, adviseur vormgeving. Zij wonen alle vergaderingen van het CVC bij. Belangrijk is ook dat het CVC een eigen organisatie-secretaresse in dienst nam, te weten mevrouw H.P. Achterberg. Het CVC is gevestigd aan de dr. Kuypersstraat nr. 5 te Den Haag. Het heeft een eigen telefoonnummer: 070-647940. Dit

nummer is uitsluitend voor de verkiezingen. Noteert u het direkt, want het zal niet in de telefoongids worden opgenomen. Zoals bekend heeft het CDA-secretariaat een ander nummer, dat wel is gepubliceerd: 070-465222.

Verkiezingsraad

Hoe belangrijk een efficiënte, ervaren en energieke leiding ook is, het werk gebeurt door de mensen van de afdelingen en de kiesverenigingen door het hele land, georganiseerd naar de achtien Kamerkringen. Teneinde de communicatie tussen leiding en regio zo goed mogelijk te waarborgen werd direkt besloten tot de instelling van wat mijns inziens het belangrijkste orgaan is: de Landelijke Verkiezingsraad (LVR). Deze bestaat, naast de leden van het CVC en de Braintrust (op dit orgaan kom ik dadelijk terug) uit de drie leden per Kamerkring en drie rechtstreekse leden. De taak van het lichaam is de bewerkstelling van een landelijke coördinatie van de campagne. De LVR heeft eind augustus reeds een bijeenkomst gehouden in Woudschoten en komt 26 en 27 november a.s. opnieuw bij elkaar.

Ik hoop van harte dat deze bijeenkomst even harmonieus en vruchtbaar zal zijn als de vorige.

Uit deze opzet blijkt wel dat het raamwerk van de verkiezingsorganisatie bij uitstek wordt gevormd door organisatie-mensen. Om toch wat politiek bloed in het geheel te pompen is er een orgaan tussen geschoven, genaamd de Braintrust. Deze bestaat naast de leden van het CVC uit

Vervolg op volgende pagina

Uniek boek over Groen van Prinsterer!

politici werkten mee aan deze uitgave. De prijs is een spotkoopje: slechts f 13,50 voor dit lijvige, fraai geïllustreerde boek.

Deze week verscheen een boeiend boek over Groen van Prinsterer. Tientallen foto's en ruim 260 pag. tekst. Vooraanstaande geschiedkundigen, theologen, kerkhistorici en

Meest bekend

De meest bekende Nederlandse politici zijn minister-president drs. J.M. den Uyl en minister mr. A.A.M. van Agt. Hun namen zijn bekend bij meer dan negentig procent van de Nederlandse bevolking. Dit blijkt uit een onderzoek, op 4 en 5 oktober ingesteld door het NIPO.

Deugd en ondeugd

Van Agt is zonder twijfel een van de geproforceerdste persoonlijkheden in het CDA. De manier waarop hij „crisismanagement” heeft bedreven in de gijzelsaffaire is vrijwel algemeen zeer geroemd; zijn karaktervastheid was toen een deugd. Maar die eigenschap is in de zaak van de abortuswetgeving tot een soort fanatisme geworden dat de rechtsovertuiging van de meerderheid van Kamer en volk miskent. (Utrechts Nieuwsblad)

Zedelijk reveil

Het Friesch Dagblad is zeer ingenomen met Van Agt als lijsttrekker. Vanwege zijn oprechtheid, zonder slagen om de arm. Er is evenwel nog een ander motief dat het Friesch Dagblad belangrijker acht. Van Agt heeft hermaaldelijk en met nadruk gezegd, dat de toekomst van ons volk afhankelijk is van de vraag, of er een zedelijk reveil komt. Het accent op die noodzaak is voor het CDA een goede zaak.

Andere signatuur

De lijststaanvoerder van het CDA heeft ongetwijfeld een totaal andere signatuur dan de heer Den Uyl, zegt prof. Duynstee in „De Telegraaf”. Maar, zo vervolgt hij, men kan de politieke verdiensten van de heer Den Uyl erkennen en tegelijkertijd van oordeel zijn, dat in ons land een lijststaanvoerder van een minder prominente aard het vermoedelijk minstens even goed, zo niet beter zal kunnen doen.

CDA van basis en top

Niet duidelijker

Volgens NRC-Handelsblad zal Van Agt als lijsttrekker de duidelijkheid in de Nederlandse politiek niet bevorderen. Immers, de heer Van Agt heeft zich niet alleen door middel van zelfs een persoonlijk gewetensconflict sterk gemaakt om te verhinderen dat het wetsontwerp inzake de abortus – een creatie van liberalen en socialisten gemeenschappelijk – aanvaard zou worden, hij is in persoon ook een typische vertegenwoordiger van het katholieke politiek bewuste volksdeel.

Geliefd

Wat Van Agt geliefd maakt is zijn door vriend en vijand erkende meesterschap in het formuleren. Intelligent en boeiend kan hij zijn gedachten verwoorden. En in zijn neiging om telkens de niet-materiële kanten van de politieke problemen naar voren te schuiven, ligt zijn kracht in de komende verkiezingsstrijd. (Zwolsche Courant),

Geen schande

Dagblad Trouw: De nieuwe lijststaanvoerder van het CDA beheerst de meest wezenlijke problemen waarvoor ons land is geplaagd helaas niet. Dat is helemaal geen schande. De huidige premier kent de problemen heel goed, maar ziet geen kans deze op te lossen. Toch is het gewenst dat het volgende kabinet geleid wordt door een minister-president die in de eerste plaats deskundig is wat de grote problemen betreft.

„Hysels beste reklame”

Drs Rinse Zijlstra zei in Witmarsum Van Agt een alleszins aanvaardbare lijsttrekker te vinden. Door zijn karakterstructuur en door „de wijze hwerop hy syn leauwen billibbet”. „De beste reclame is hysels” zei Zijlstra. Hij had het volste vertrouwen in Van Agt, hoewel hem gezien de politieke situatie in het kabinet geen gemakkelijke taak wacht.

Geweten

Het konstante appèl van Van Agt aan het christelijk geweten – en dat wordt bij hem nog sterk door Rome gedikteerd – maakt hem bij uitstek representant van dat deel van de natie waarvoor het woord „christelijk” vooral iets te maken heeft met een gergelde kerkgang, het gebed voor en na de maaltijd en zeer strenge, conservatieve zeden. Aldus De Nieuwe Linie.

Een echt mens

Sommige reacties doen vermoeden dat men had verwacht dat het CDA een „schaap met vijf poten” tot lijsttrekker zou bombarderen, terwijl het CDA een echt mens van vlees en bloed heeft gevonden. Van Agt is inderdaad geen economisch doctorandus, maar hij zit al bijna acht jaar met zijn neus bovenop hete hangijzers en weet drommels goed hoe hij dergelijke brandende vraagstukken moet oplossen, aldus het KVP-orgaan Politiek Nieuws.

Niet uitgezocht

Van Agt tijdens persconferentie: „Ik moet hier nou zitten. Ik heb die job toegeschoven gekregen, ik heb hem niet uitgezocht en minder nog nagestreefd. Ik had een andere verwachting voor mij zelf na mijn periode als minister in dit kabinet. En mijn vrouw ook. Maar nu dit balletje boven mijn hoofd is blijven hangen, zal ik het met inzet en overtuiging doen en dat is niet weinig”.

Volkskrant treurt

De Volkskrant vreesd dat het CDA zich meer door een symboolfunctie voor bepaalde zedelijke opvattingen en door intern-politieke motieven heeft laten leiden dan door het verlangen een bekwame man voor vier jaar op de belangrijkste post te zetten. Samen met de risico's voor de ontwikkeling van het CDA en het cultuur-politieke klimaat in het land zijn, volgens de Volkskrant, er dus redenen genoeg om deze keuze hartgrondig te betreuren.

Hartelijk welkom

Een hartelijk welkom van de CHU-voorzitter, mr O. W. A. van Verschuer in „De Nederlander”: de CDA-lijsttrekker moet een persoon zijn die het wezenskenmerk van het CDA, het leggen van de relatie var: evangelie naar politiek handelen, kent en kan uitdragen. Het moet een zelfbewuste – christen-democraat zijn, die zich niet laat uitspelen naar PvdA en VVD. Hij of zij moet in staat zijn voor de christen-democraten een brug te slaan van de positie van KVP en ARP ten opzichte van het kabinet enerzijds en de oppositie van de CHU anderzijds. Ik ben ervan overtuigd dat Van Agt aan deze profielschets voldoet. Hij is de bewogen christen, die deze moeilijke baan niet gezocht heeft, veien uitnemende achtende Jan van Agt. Ik heb er hem liever om.

Verdoezelend

Het ethisch reveil dreigt, naar de mening van Het Parool, in de behandeling van mr Van Agt een verdoezelende uitwerking te krijgen. Zijn nadruk op de „immateriële noden” van ons volk belooft, volgens het Amsterdamse blad, tenminste niet veel goeds als het gaat om de bestrijding van werkloosheid en inflatie en meer van zulke allerminst „immateriële” kwesties.

Humane waarden

Van Agt in gesprek met Elsevier: Ethisch reveil, of liever nog geestelijk reveil, of als u wilt herwaardering van humane waarden. Voor dat laatste zou ik ook warm kunnen lopen, al vind ik niet dat die waarden hun oorsprong vinden in de mens zelf. Evenmin vind ik dat die waarden het monopolie zijn van hen die zich gelovig noemen. Ik vind dat: evenzeer velen buiten de kerken die waarden kennen en er naar proberen te leven en zelfs dat menigen, die niet tot een kerk wil worden gerekend, die waarden meer recht doet dan anderen binnende binnen de kerken. Dus een grote bescheidenheid past hem die zozeer getekend staat als een man van de kerken, een gelovig man.

Vertrouwenwekkend

Het eerste optreden van Van Agt, als kandidaat-lijsttrekker van het CDA is voor de A.R.fractie-voorzitter Aantjes aanleiding in „Nederlandse Gedachten” de A.R.-partij op te wekken zich met vertrouwen achter de keuze van het CDA-bestuur te stellen. „De presentatie was herkenbaar positief. Hij volgde de PvdA niet in haar ten opzichte van het CDA zich afzettende methode, maar evenmin trad hij met de VVD in concurrentie in bestrijding van de PvdA. Ten aanzien van degenen, met wie thans politiek wordt samengewerkt nam hij de vereiste loyaliteit in acht, zonder daarmee evenwel aan de eigen zelfstandigheid afbreuk te doen”.

Het gemeenschappelijk fraktieberaad van ARP, CHU en KVP

Korte schets van de ontwikkeling

door: H. van Spanning, medewerker CHU - Tweede-Kamerfractie

Het gemeenschappelijk fraktieberaad van ARP, CHU en KVP vormt in zekere zin een historische gebeurtenis. De methode, waarbij drie op afzonderlijke lijsten gekozen fracties gezamenlijk over de Kameragenda beraadslagen is in de parlementaire geschiedenis vrij uniek. 1) De omstandigheden waaronder dit beraad is gestart zijn van bijzondere aard.

Eén van de drie samenwerkende fracties - de CHU - wenste immers bij de jongste kabinetsformatie, in tegenstelling tot de andere twee - KVP en ARP - geen verantwoordelijkheid voor de totstandkoming van dit kabinet te dragen. Deze situatie doet op het eerste gezicht paradoxaal aan. Het is daarom niet onbegrijpelijk dat diverse politieke commentatoren, sinds de formatie van het kabinet den Uyl, de voortgang van de christen-democratische samenwerking kritisch hebben gevolgd. De ontwikkeling wordt echter doorzichtiger wanneer we twee zaken duidelijk voor ogen houden: ■ de christen-democratische samenwerking van KVP, ARP en CHU had reeds belangrijk vorm gekregen sinds in 1967 het overleg in de groep van 18 startte. ■ De formatie van het kabinet den Uyl werd blijkens de redevoeringen, van de fractievoorzitters, in mei 1973, bij het eerste optreden van dit kabinet, niet beschouwd als het einde van het christen-democratisch overleg.

Doorgaan
Men wilde doorgaan. Richtlijn hierbij was: voortzetting van het overleg op partijniveau en - in de Kamer - waar mogelijk samenwerken.

Vóór de formatie van 1973 was reeds een zeker overleg gegroeid. Er waren gemeenschappelijke studiedagen over de Troonrede en Miljoenennota gehouden. De besturen van de drie fracties kwamen enkele malen per jaar bijeen. De fractievoorzitters hielden regelmatig informeel overleg. In twee fractiecommissies - Onderwijs en Milieuhygiëne - werd door de deskundigen uit de drie fracties nauw samengewerkt. De hier genoemde contacten bleven ook na de formatie van het kabinet den Uyl bestaan. Tijdens het eerste jaar van het kabinet den Uyl bleek het in diverse gevallen mogelijk dat sprekers van ARP, CHU en KVP namens elkaar het woord voerden. Dit gebeurde onder meer bij de begrotingsbehandeling van Binnenlandse Zaken en Economische Zaken. Door de verschillen in parlementair politieke opstelling tussen de drie fracties kwamen daarbij soms fricties voor. Zo werd het wetsontwerp betreffende de Selectieve Investeringsregeling (SIR) gezamenlijk behandeld. Toen echter het amendement-Schouten (a.r.) betreffende het heffingenstelsel werd verworpen, stemden KVP en ARP - met een uiterst kritische stemverklaring - vóór het wetsontwerp: de CHU was echter tegen. Bij de algemene politieke beschouwingen in 1973 diende Krusinga, gesteund door Aantjes en Andriessen een motie in, waarin werd gevraagd om indiening van wetsontwerpen op het terrein van geluidshinder en bodemverontreiniging, in de loop van het komend kalenderjaar. Na de beantwoording door premier Den Uyl meenden Aantjes en Andriessen dat deze motie beter kon worden ingetrokken. Het gevolg was toen Krusinga zijn motie handhaafde, dat KVP en ARP tegenstemden en de motie werd verworpen.

Werk krachtig voortgezet
Dergelijke gebeurtenissen leidden er toe dat sommige politieke waarnemers de kansen op de totstandkoming van het CDA niet hoog aansloegen. De praktijk wees anders uit. Typerend was bijvoorbeeld dat bij de algemene beschouwingen in 1974 Krusinga opnieuw een motie over de aanbidding van de aangekondigde wetsontwerpen betreffende de milieuwetgeving indiende. Deze motie werd niet alleen gesteund door ARP en KVP; ze werd bovendien aangenomen. Het werk werd door de drie fracties krachtig voortgezet. Een belangrijke rol speelde het commissie-overleg hierbij. De reeds genoemde commissies voor Onderwijs en Milieuhygiëne waren de eerste die, met toestemming van de fracties, tot volledige integratie besloten. In diverse andere commissies groeide een nauwe informele samenwerking. Terzijde wijzen we op de Eerste-Kamerfracties. Hier bestond reeds geruime tijd een regelmatig informeel overleg. Op 1 januari van dit jaar werd officieel het zogenaamde CDA-Interfractie-overlegorgaan ingesteld. In het fractiebesturen-overleg kwam regelmatig de vraag naar verdere samenwerking ter sprake. Op de ARP-Partijraad van 24 mei 1975 lanceerde Aantjes het voorstel om in onderling overleg, het komend parlementaire jaar - met behoud van de zelfstandigheid der fracties - te komen tot voorbereiding van de zaken die in de Kamer aan de orde zouden komen, door gezamenlijke fractiecommissies; een gemeenschappelijk fraktieberaad in te voeren en in de Kamer de christen-democratische sprekers, in beginsel, slechts als woordvoerders namens de drie fracties te doen optreden.

Stroomversnelling
De gedachtenwisseling over verdere samenwerking in de Kamer kwam - mede als gevolg van de besluitvorming in de partijen over het CDA - in een stroomversnelling door een brief van de CHU-fractie d.d. 9 december 1975, aan de fracties van KVP en ARP. De CHU-fractie stelde voor: „mede in het licht van de conclusies van het CDA-beraad in Haften”, over te gaan tot instelling van een aantal gemeenschappelijke studiecommissies ad hoc, om over een aantal actuele onderwerpen betreffende het beleid van het kabinet Den Uyl een zo groot mogelijke eenheid van opvatting in de fracties van ARP, CHU en KVP te vormen. De resultaten van dit overleg konden aldus de CHU-fractie in een gezamenlijk fractie-overleg besproken worden. Dit voorstel leidde tot instelling van 10 gezamenlijke commissies, in de wandeling „Kneipuntcommissies” genoemd, die een rapport voor de fracties opstelden. 2)

Kneipuntenberaad
Het gemeenschappelijk fraktieberaad over de resultaten van deze commissies werd gestart op 3 maart 1976. Tussen 3 maart en 27 april hadden in totaal zeven vergaderingen over de rapporten van de Kneipuntencommissies plaats. 3) Gezien de gunstige ontwikkeling van dit gesprek werd reeds tijdens het Kneipuntenoverleg de mogelijkheid van voortzetting van het gemeenschappelijk fraktieberaad aan de orde gesteld. Van de zijde der drie fracties werden hiervoor suggesties gedaan. Hoewel het „Kneipuntenberaad” nog niet volledig was afgerond, besloten de fracties in een bijeenkomst op 4 mei j.l. over te gaan tot het houden van gemeenschappelijke fractievergaderingen over de Kameragenda. Tevens werd een gemeenschappelijk fractiesecretariaat ingesteld. Het reeds bestaande informele fractiebesturenoverleg en het voorzittersoverleg kregen een officieel karakter. Daarnaast werden ook de samenwerkende fractiecommissies samengebracht als CDA-commissies.

De eerste CDA-fraktiebijeenkomst
Door dit besluit zijn de afzonderlijke fractievergaderingen van KVP, ARP en CHU over de Kameragenda vervallen. De fracties vergaderen indien gewenst, nog slechts afzonderlijk over huishoudelijke zaken. Op 11 mei werd officieel begonnen met het gemeenschappelijk fraktieberaad. Dit heeft wekelijks op dinsdagochtend plaats. Toch was dit niet de eerste gezamenlijke fractiebijeenkomst. Een dag voor de aanvang van het Kneipuntenberaad - op 2 maart 1976 - hebben de drie fracties - met onderbreking van de eigen bijeenkomst - namelijk gezamenlijk één onderwerp van de Kameragenda besproken. Dit betrof de voorgestelde wijziging van de Waterleidingwet, beter bekend als het voorstel tot fluoridering van het drinkwater. Historisch is dit de eerste gemeenschappelijke fractievergadering over de Kameragenda. Kort voor het zomerreces stond de gemeenschappelijke fractie voor een enorm zwaar karwei. Naast de behandeling van de 1%-nota en een brief van minister Westerterp over de Oosterschelde moesten de voorlopige verslagen voor enkele belangrijke wetsontwerpen worden vastgesteld. Dit betrof voorstellen inzake wijziging van de Onteigeningswet en het voorkeursrecht van de gemeenten bij grondaankoop; alsmede de ingediende wijziging van artikel 208 van de grondwet (het onderwijsartikel). Dit noodzaakte tot een reeks extra vergaderingen naast de normale bijeenkomst op dinsdagmorgen. Extra vergaderingen werden gehouden op 16.

17, 21, 23 en 24 juni. Deze laatste bijeenkomst begon op het voor de fracties ongebruikelijk vroege tijdstip van 8.20 uur 's morgens. 4) In totaal werd de laatste week voor het zomerreces door de gemeenschappelijke fractie ruim 30 uur vergaderd. Sinds het instellen van het CDA-fraktieberaad is in twee gevallen met afzonderlijke woordvoerders opgetreden. Dit gebeurde - na overleg in de gemeenschappelijke fractie - bij de behandeling van de Lockheed-affaire en de algemene politieke beschouwingen. Toen bleek dat bij de Lockheedkwesie alle fracties het woord zouden voeren - overwogen is met een kort antwoord namens de hele Kamer, door één spreker te volstaan - besloten de drie fracties hier afzonderlijk te spreken.

Hard en met elan gewerkt
Bij de algemene beschouwingen was men van oordeel dat - gelet op het feit dat het hier de laatste begroting van dit kabinet betrof - de drie fractievoorzitters dienden te spreken: overigens na onderling overleg. Dit laatste bleek ook uit de gezamenlijk ingediende moties. De gemeenschappelijke CDA-fractie in de Tweede Kamer funktioneert nu een half jaar. Een periode van dezelfde tijd ligt nog voor ons op weg naar de verkiezingen van 25 mei 1977. In de achter ons liggende periode is door de fractieleiden hard en met elan gewerkt. Gesteund door het enthousiasme van de achterban zal de gemeenschappelijke fractie ook de tweede termijn, op weg naar de verkiezingen, ongetwijfeld met grote ijver aan het werk gaan.

- Noten:
1. Een enigszins vergelijkbare ontwikkeling deed zich voor tussen 1918 en 1922. In 1918 kwamen de Econ. Bond, de Neutrale Partij, de Middenstandspartij, het Verbond tot Democratisering van de Weermacht en de Plattelandspartij (met samen 7 zetels) in de Tweede Kamer. Deze partijen vormden tot 1921 een zogenaamde „neutrale fractie”. In 1921 gingen de eerste drie genoemde partijen, met de Liberale Unie en de Vrij Liberalen over in de fractie van de toen opgerichte Vrijheidsbond. Plattelanders en Weermachtbond bleven tot de verkiezingen van 1922 zelfstandig in de Kamer.
 2. Dit betrof de volgende commissies: Collectieve lasten en overheidsuitgaven; Inkomenspolitiek en Bezitsvorming; Zelfstandigenbeleid; Onderwijs; Grondpolitiek; Volkshuisvesting; Mediabeleid; Veiligheidsbeleid; Bestuurlijke organisatie.
 3. Te weten op 3, 10, 16, 23 en 30 maart; 6 en 27 april.
 4. Deze bijeenkomst was uitgeschreven om 8 uur 's ochtends; normaal vergaderen de fracties in de Tweede Kamer niet vóór 10 uur.

Raamwerk verkiezings-campagne gereed (vervolg van vorige pagina)

twee leden van de ARP, CHU en KVP één rechtstreeks lid, één extra lid van het Dagelijks Bestuur van het CDA en de drie fractievoorzitters van de Tweede Kamer. De Braintrust is ook al eenmaal bij elkaar geweest en vergadert op 23 november opnieuw. Ik hoop en verwacht dat dit orgaan zich zal ontwikkelen tot het hart van de verkiezingsorganisatie.

Werkgroepen
Het CVC dient de beschikking te hebben over deskundigheden op verschillend gebied. Daartoe is een hoeveelheid stafwerkgroepen in het leven geroepen, die om het contact met het CVC te waarborgen alle negen onder voorzitterschap staan van een lid van het CVC:

1. Publiciteit (Voorzitter: D. Corporaal)
2. Fondsenwerving (voorzitter: mr. J.L. Janssen van Raay)
3. Handboek verkiezingen (voorzitter: H. Lindenburg)
4. Coaching lijsttrekker (voorzitter: mr. J.G.H. Krajenbrink)
5. Propagandamateriaal (voorzitter: D. Corporaal)
6. Coaching Kamerandidaten (voorzitter: P.H. van Zeil)
7. Documentatie spreekgeschetsen (voorzitter: drs. A.M. Oostlander)
8. Spreekbeurten (voorzitter: H. Lindenburg)
9. Andere partijen (voorzitter: mr. J.G.H. Krajenbrink).

Vanuit de Braintrust is daarnaast nog een

werkgroep CDA-politicologen gevormd onder voorzitterschap van drs. J.D. Gabo. Het CVC heeft dit jaar al tienmaal vergaderd en zal in de toekomst het tempo gaan opvoeren. Het belangrijkste werk geschiedt, zoals ik reeds eerder heb gesteld, aan de basis. De leiding zal daar komen te berusten bij regionale campagne-teams. De eerste instructies aan de regionale campagne-teams kamerkringbesturen en afdelingen zijn reeds verzonden. Bovendien zijn de leden van het CVC op dit moment bezig met een tour door het hele land om persoonlijk contact te krijgen met de regionale organisatoren. Wij hopen deze rondreis voor het grote CDA-congres van 10 en 11 december a.s. beëindigd te hebben. Halverwege de rit kan ik met voldoening constateren dat deze opzet goed ontvangen wordt en tot nuttige gedachtenwisseling leidt.

CDA gereed
Ik hoop dat u met mij van mening bent dat uit het bovenstaande blijkt dat het CDA-bestuur terecht is vooruit gelopen op de formele partijbeslissingen. Wanneer wij na 25 september hadden moeten beginnen waren we nu nooit zover geweest als wij thans zijn. Ik kan met een gerust hart zeggen dat wij gereed zijn voor de verkiezingen: het CDA bestaat als juridische entiteit en politieke organisatie, over de zetelverdeling is overeenstemming bereikt, we hebben één lijsttrekker, er is

een ontwerpprogramma met amendementen en prae-adviezen dat gecontroleerd is op zijn financiële haalbaarheid, zodat op het december-congres het CDA-programma definitief vastgesteld kan worden.

Geen enquêtes
De verkiezingsorganisatie staat klaar om het CDA aan een overwinning te helpen. De inzet van alle leden is daartoe onmisbaar. Leden van de drie partijen moeten gezamenlijk met de rechtstreekse leden schouder aan schouder werken om de verkiezingen waaraan wij voor de eerste maal gezamenlijk deelnemen, te maken tot een klinkend CDA-succes. Laat u zich niet misleiden door al die gunstige verkiezings-enquêtes. Wij moeten geen enquêtes winnen, maar verkiezingen. Ik vind die enquêtes levensgevaarlijk als wij daardoor in slaap gesust zouden worden.

Naar climax toe
De verkiezingsstrijd is pas begonnen, en de climax vindt plaats op 25 mei 1977. Wij kunnen met zijn allen meewerken aan een historisch moment van de politieke geschiedenis van Nederland, en zelfs van Europa. De eenheid van de christelijke partijen met hun eigen signatuur en hun eigen mentaliteit is van doorslaggevend belang voor de politieke stabiliteit en de verantwoordelijke structuur van ons land. Wij worden niet gemotiveerd door machtswellust, doch door verantwoordelijkheidsbesef.

Mr J.L. Janssen van Raay
10 november 1976

Spreekbeurten

CHU-politici

- Dr. R. J. H. Krusinga: CDA-Oegstgeest donderdag 9 december.
- Prof. Dr. J. W. van Hulst: CHU-Katwijk donderdag 2 december.
- Drs. G. van Leijenhorst: Hervormde ambtsdragers in Twente te Wierden vrijdag 26 november; Kampen: Chr. mavo maandag 29 november; Oene: Chr. onderwijs maandag 6 december.
- T. Tolman: CBTB-Gouda, donderdag 25 november; CBTB 's Gravenzande, woensdag 8 december; CDA-Oosterwolde Fr. donderdag 9 december.
- H. Wisselink: CHU-Den Ham vrijdag 26 november; CDA-Zwolle maandag 29 november; Zutphen-Politiekaderschool, maandag 6 december.
- Drs. H. Eversdijk: CDA-Tholen vrijdag 26 november; CDA-Goes maandag 29 november.
- Mr. G. van Muiden: CHU-Statenskring Delft, in De Lier vrijdag 26 november.

In betuwse Elst komt bloeiende CDA-actie tot ontwikkeling

In het Betuwse Elst, eens bekend om zijn bloeiende kersenboomgaarden, begint het organisatorisch leven binnen het CDA tot volle wasdom te komen. „De groei is niet meer te stuiten”, zegt de heer E. Deems, die als voorzitter van de propaganda-commissie veel heeft gedaan om die groei te bevorderen. Door steeds meer mensen bij de CDA-activiteiten te betrekken konden nu reeds negenhonderd leden/sympathisanten worden ingeschreven waarvan zeer velen op hun beurt naar nieuwe leden omzien.

Nu bestond er in Elst, al jarenlang een zeer goede samenwerking tussen de afdelingen van KVP, AR en CH. In de gemeenteraad presenteerden zij zich gezamenlijk onder de naam „Elst 2001” en wisten zij reeds toen, door goede voorlichting, groeiende belangstelling voor plaatselijke bestuursproblemen op te wekken. „Wij wisten”, zegt de heer Deems, „dat veel mensen sympathiseerden met principes en werkwijze van deze fractie, zonder dat dit medeleven ook tot uitdrukking kwam in een lidmaatschap van een van de drie partijen. Deze mensen, die KVP, AR en CH goed gezind waren, wilden wij in geheel Elst proberen te benaderen en, door het leggen van een contact, bij het werk betrekken”.
Eerst werd op ruime schaal een folder verspreid. Daarin werd op niet zwaarwichtige manier duidelijk gemaakt waar het de samenwerkende raadsleden om ging. Wie ze zijn, wat ze zijn en wat ze wilden. De gemeentelijke problemen werden concreet genoemd en toegelicht, om de politieke standpunten dicht bij de mensen te brengen. Er was een strookje

aan de folder verbonden waarmee men zich als lid of sympathisant kon opgeven. Voor mensen die eerst nog eens wilden wachten om zich als volledig lid op te geven, doch het doel toch wel mooi vonden, werd een symbolische bijdrage van f 2,- per jaar vastgesteld. Financieel behoefde zich dus niemand bezwaard te voelen om zich aan te sluiten.

Voorop

„Met Elst-2001 liepen we dus eigenlijk een beetje op de landelijk verwachte ontwikkeling vooruit”, stemt de heer Deems toe. „De partijen vormden een eenheid welke zich in de gemeenteraad als CDA-fractie presenteerde”. Maar met zo'n besluit en zo'n folder alleen komt een CDA-gemeenschap niet van zelf tot stand. De mensen moesten, door persoonlijk contact, over de drempel heen worden geholpen. En er waren intussen al voldoende mensen bereid geworden om dit persoonlijk te helpen bevorderen. Vrijwilligers bezorgden voor het weekend huis-aan-huis de folder en kort daarop werd overal geïnformeerd of het ingevulde strookje al klaar lag. Moeizaam en ondankbaar werk? „Welneen”, zegt de heer Deems opgewekt. „Voor mensen die over de juiste instelling en mentaliteit beschikken bleek dit „politieke huisbezoek” heel boeiend werk te zijn. Natuurlijk moet je tegen teleurstelling en kritiek kunnen. Niet overal werden de „huisbezoekers” juichend met ingevulde strookjes begroet. Maar ook als er bezwaar bleef bestaand om zich als „sympathisant” van het CDA op te geven, eenvoudig omdat men andere politieke voorkeur koestert had dat huisbezoek succes. Eigenlijk bleek iedereen het te waarderen dat een groep mensen toonde voor een door hen goed geachte zaak enige moeite te willen doen.”

Sneeuwbal

Het aantal binnenkomende aanmeldingen

was in ieder geval groot genoeg om een sneeuwbal-effect teweeg te brengen. Het aantal mensen dat er een paar uurtjes voor over had om het CDA op te bouwen werd steeds groter. En er werd van de „nieuwelingen” niet alleen iets gevraagd, er werd hen ook direct iets concreets geboden.

Minstens twee maal per jaar ontvangen ook de sympathisanten, voor hun financiële bijdrage, het plaatselijk CDA-orgaan „De CDA-boodschapper”. Dat is een brochure welke door de propaganda-commissie, met medewerking van anderen, wordt samengesteld. Het wel en wee van het CDA komt er in tot uitdrukking. In hoofdzaak voor wat het plaatselijke werk betreft, maar ook het regionale en landelijke nieuws.

Verder wordt minstens tweemaal per jaar een z.g. contact-avond belegd. Daar komen problemen op gemeentelijk terrein ter sprake, maar kunnen ook politieke kwesties op ander niveau aandacht krijgen.

Sympathisanten hebben ook gratis toegang tot de algemene vergadering, maar het zijn (nog) geen leden. Zij hebben dan ook geen stemrecht wanneer het bijv. over verkiezing en samenstelling van het bestuur gaat. Door hun contact met het CDA-verband krijgen zij echter wel makkelijker toegang tot raadsleden en andere personen die over gemeentelijke aangelegenheden goed gefundeerde inlichtingen kunnen geven.

Brede achterban

Voor het plaatselijk CDA-verband is zo'n brede schaar van sympathisanten natuurlijk ook waardevol. Zij vormen een „achterban” die het contact met de burgerij bewaart en van waaruit goede suggesties voor het politieke werk kunnen komen. De praktijk bewijst trouwens dat velen, na enige tijd, best bereid zijn de stap naar het volwaardige lidmaatschap te wagen. Reeds nu beschikt CDA-Elst reeds over een zo ruime schare van medewerkers dat een werk/beleidsgroep van vijftien mensen kon worden gevormd die zich met de gemeentelijke problematiek bezig houdt en daar inlichtingen over kan verstrekken. Veel „sympathisanten” nemen ook in een of andere deeltaak van de propaganda-commissie deel. Hun financiële bijdrage van f 2,- per jaar stelt het bestuur, dank zij het grote aantal, in staat allerlei activiteiten te

ontplooiën. Vooral dank zij het feit dat allerlei andere kostbare karweitjes, als bezorgen van krantjes en folders, door eigen leden-sympathisanten wordt gedaan. „Zo wast de ene hand de andere”, zegt de heer Deems, „en worden ze beiden schoon”. Organisatorisch zit het werk zo in elkaar: de propaganda-commissie is verantwoordelijk voor het bestuur van de plaatselijke CDA-afdeling. De propaganda-commissie bestaat uit voorzitter, secretaris en twee redactieleden van „De CDA-boodschapper”. Deze laatste verzorgen de inhoud van het orgaan, folders enz.

Wijk-indeling

De 900 leden/sympathisanten welke het CDA-Elst nu „rijk” is zijn onderverdeeld in 23 wijken. In elk van deze 23 wijken heeft de propaganda-commissie dus steun en medewerking van 26 mensen. Het bezorgen van CDA-boodschapper en uitnodigingen voor vergaderingen en het incasseren van financiële bijdragen kan dus vrij eenvoudig „in eigen beheer” geschieden zonder dat een paar mensen er overmatig veel tijd in moeten steken. Vele handen maken licht werk. Buiten deze groep medewerkers is er een groep van tien mensen – waaronder ook dames – die zich meer speciaal bezig houden met het werven van nieuwe leden en sympathisanten door deur-na-deur huisbezoek te doen.

Naar de 1000!

Is dat plan uitvoerbaar? „Op dit moment”, vertelt de heer Deems, „hebben wij in Elst – zonder de buitenwijken – nog ruim 1600 huisgezinnen te bezoeken. Daar willen we voor 1 juni 1977 mee klaar zijn. Het lijkt heel wat en het is ook geen geringe taak. Maar als, zoals hier in Elst, het hele werk verstandig over veel mensen kan worden verdeeld, valt die reuze-taak toch wel te overzien. Ik twijfel er dan ook niet aan dat we op tijd klaar komen. En dan zullen we de mijlpaal van duizend leden/sympathisanten zeker zijn gepasseerd”.
Achter dit optimisme van de heer Deems schuilt een stukje filosofie. Kijk eens, licht hij toe, we geloven voor een hele beste zaak te werken. We hopen en vertrouwen daarom dat ons geloof niet zal worden beschaamd. En geloof en hoop kunnen uitsluitend samen functioneren, als je

CDA-congres Groningen

Het aangekondigde congres met als hoofdtijde „Arbeid” is verschoven naar 29 januari 1976. Aanmeldingen van vóór 6-11-76 worden beschouwd als zijnde gedaan voor de nieuwe datum. In Rondom & Ronduit van november en december nadere bijzonderheden.

Minister Lubbers voor CDA-Bussum

Op 13 december a.s. vindt de oprichtingsvergadering plaats van het CDA-verband Bussum in 't Spant te Bussum om 20.00 uur. Als spreker is uitgenodigd minister Lubbers.

CDA-Drenthe

De verenigingen van gemeente- en provinciebestuurders van ARP, CHU en KVP in Drenthe houdt zijn eerstkomende gezamenlijke vergadering op zaterdag 27 november a.s. om 10.00 uur in de tuinzaal van „Bellevue”, Dr. Nassaulaan te Assen. Mr. A. G. Smallegen, burgemeester van Waddinxveen, zal een referaat houden onder de titel: „Gemeentebegroting en meerjarenplanning”.

Drs. Schmelzer voor C.D.A.-verband Castricum i.o.

Openbare oprichtingsvergadering van het CDA-verband Castricum op maandag 29 november a.s. in de ontvangstruimte van Geesterhage om 20.30 uur. Drs. N. Schmelzer zal spreken over „De betekenis van het C.D.A. voor de regeerbaarheid van Nederland, zowel landelijk als plaatselijk”.

bereid bent daar wat voor te doen. Het kan geen kwaad als we tenslotte even melden waar deze actieve CDA-propaganda-commissie te bereiken valt: voorzitter E. Deems woont Zwartenhof 63 en heeft (08819)-2323 als telefoonnummer. G. J. Brinkman

CDA-Congresleden

Het Algemeen Bestuur van het CDA heeft in zijn vergadering van 22 oktober jl. de volgende rechtstreekse leden benoemd tot lid van het Congres:
R. H. v.d. Beeten, Annastraat 39, Velp dr. J. J. M. Franssen, Vinkenbos 24, Ulvenhout
L. C. M. Gardien, Munnekenstraat 55, Someren
J. van Goor, Kleine Beer 32, Hoogeveen

CDA spreekbeurten

Maandag 22-11-76 CDA-Amersfoort
Minister Van Agt
Vrijdag 26-11-76 Werkbezoek Groningen
Maandag 6-12-76 Berkel Rodenrijs
Mevr. Gardeniers-Berendsen.
Woensdag 8-12-76 CDA-Vlissingen
Minister Westerterp.
Maandag 13-12-76 CDA-Bussum
Minister Lubbers.

CDA-samenwerkingscie Noord-Holland

In december zal in de Provinciale Staten van Noord-Holland de nota van uitgangspunten streekplan Amsterdam-Noordzeekanaalgebied in behandeling komen. In verband hiermee wordt 29 november a.s. in „De Zoete Kwal”, Amsterdamsevaart 95 te Halfweg om 20.00 uur een vergadering gehouden ter bespreking van essentiële punten. Een aantal CDA-Statelieden zal aanwezig zijn.
Van belang is, dat zoveel mogelijk CDA/ARP/CHU/KVP-leden, die bij deze problematiek betrokken zijn, aanwezig trachten te zijn.

Samenwerking in Oudewater

De besturen van ARP, CHU en KVP in gemeenschappelijke vergadering bijeen, hebben besloten:

1. Op korte termijn te komen tot een federatie van genoemde Christelijke partijen binnen het CDA-verband.
2. Een commissie te benoemen die de formele kant van deze federatie voorbereidt.
3. Een commissie te benoemen die een gemeenschappelijk program zal voorbereiden met betrekking tot de gemeenteraadsverkiezingen van 1978.
4. Een contactpersoon te benoemen voor de propaganda t.b.v. de 2e Kamerverkiezingen 1977.
5. De secretariaten van genoemde partijen open te stellen voor het aanmelden van rechtstreekse CDA-leden.

10 en 11 december a.s.: tweede CDA-Congres

Het tweede Congres van het CDA staat voor de deur. Op vrijdag 10 en zaterdag 11 december zal dit ruim 1300 leden tellende hoogste orgaan van het CDA vergaderen in het Nederlands Congresgebouw te Den Haag.

Waarom opnieuw in Den Haag, zo zullen sommigen zich afvragen. Wel, we hebben in de eerste plaats te maken met het feit, dat er in Nederland betrekkelijk weinig geschikte vergaderruimte is voor een lichaam van zo'n grote omvang. Te minder, waar er ook nog ruimte moet zijn voor gasten en belangstellenden. Daarbij komen dan nog andere factoren, zoals de beschikbaarheid op de door ons geplande data, de kosten, de outfitage enz. Wij zijn in ieder geval gelukkig dat we dit jaar weer terecht kunnen in het Nederlands Congresgebouw. Het Congres zou men kunnen zien als het sluitstuk van een groot aantal activiteiten waarmee wij dit jaar in CDA-verband bezig zijn geweest. In het januarinummer van CDAktueel heb ik daar een beknopt overzicht van gegeven. Daarbij heb ik opgemerkt dat 1976 het jaar zou moeten zijn, waarin de kroon wordt gezet op het werken en zwegen van de afgelopen jaren. Daarbij doelde ik met name op de beslissing om met één lijst aan de komende verkiezingen deel te nemen.

Opzet slaagt

Wanneer ik thans het geheel overzie, geloof ik te mogen zeggen, dat we bezig zijn in onze opzet te slagen. Kort samengevat: het CDA zal met één lijst aan de komende verkiezingen deelnemen, het CDA zal aan de kiezer een inspirerend program kunnen bieden, het CDA zal zich massaal achter één lijsttrekker aan het Nederlandse volk kunnen presenteren, het CDA als derde

weg is een feit. Dat is waarachtig een ander gesternte, dan waaronder wij het eerste Congres hebben gehouden. Wij hebben geworfeld en zijn boven gekomen.

Maar nu verder. Het Congres zal nl. niet primair de afsluiting zijn van een voorbije periode, het is vooral de start van een nieuwe periode. Het CDA zal zich nu moeten gaan bewijzen, zowel wat de C, als de D, als de A betreft. Naast het normale werk zal dat vooral betekenen het voeren van een verkiezingscampagne. Daarbij zullen wij ons niet in slaap moeten laten wiegen door recente successen in verkiezingen en opiniepeilingen, hoe bemoeiend die ook zijn. (Op deze plaats is een gelukwens aan onze mensen in de agglomeratie Eindhoven echt wel op z'n plaats, dacht ik). Het perspectief is goed, maar we zullen het nog moeten maken. Uiteraard hebben we daarvoor een aantal voortrekkers nodig. Het echte werk zal echter gedaan moeten worden door het lid van het CDA, door u. Ik hoop en verwacht dat daartoe het Congres zal inspireren.

Uitgebreide agenda

Op het Congres zijn, naast wat huishoudelijke zaken, verschillende interessante onderwerpen aan de orde. De openingsrede zal worden uitgesproken door de voorzitter van het CDA, prof. Steenkamp. Daarna komen in behandeling een beknopte samenvatting van het vorige Congres, alsmede een secretariael en financieel jaarverslag. Vervolgens staat het Congres voor de taak het politieke program van het CDA vast te stellen. Zoals bekend werd in maart van dit jaar het ontwerp-program vastgesteld door het Algemeen Bestuur en toegezonden aan de leden ter bespreking en amendering. Daarbij zijn de procedures gevolgd, zoals die in de drie partijen, ARP, CHU en KVP

gebruikelijk zijn, terwijl ook aan de rechtstreekse leden van het CDA gelegenheid is geboden amendementen in te dienen. Op 1 september jl. moesten alle amendementen binnen zijn. Ze zijn vervolgens geordend en door het Algemeen Bestuur van het CDA van prae-adviezen voorzien, waarbij de uiterst belangrijke rol van de CDA-programcommissie stellig niet onvermeld mag blijven. Het gehele pakket, dus alle vanuit de drie partijen en de rechtstreekse leden ingediende amendementen plus de prae-adviezen, is behandeld op ieder der drie partijbijeenkomsten van 13 november jl. Wanneer ten aanzien van een amendement de beslissingen op de drie partijbijeenkomsten gelijkluidend zijn geweest, staat daarmee de desbetreffende programmatekst vast. De amendementen waarvan een verschillende beslissing is genomen komen opnieuw in behandeling op het Congres.

De Congresdiscussie zal worden ingeleid door de voorzitter van de programcommissie, prof. Goudzwaard. In de dan volgende discussie zal tevens de gelegenheid zijn opmerkingen te maken over het tweede jaarlijks advies van de Permanente Program Advies Commissie (PPAC) en het oordeel van het Algemeen Bestuur daarover. Bijzondere aandacht wil ik hier vragen voor de rede die op de zaterdagmorgen wordt gehouden door de voorzitter van de Europese Volkspartij, tevens de Belgische minister-president, de heer Leo Tindemans. De verdiensten van de heer Tindemans op Europees niveau zijn bekend. Hij heeft zijn ideeën over het toekomstige Europa neergelegd in het zogenaamde rapport-Tindemans, dat een brede discussie op gang heeft gebracht. Het valt te verwachten dat de heer Tindemans het CDA indringend zal confronteren met de uitdagingen op Europees niveau. (Voor zover u het nog niet mocht weten: in 1978 hebben we de Europese verkiezingen). Voorts zal het Congres definitief de lijsttrekker moeten aanwijzen. Het verloop tot op heden is bekend. De beslissing over de ene lijst op 25 september jl. was

nog niet gevallen, of ons werd reeds het volgende twistpunt opgedrongen: wie zal de lijsttrekker worden. De doorbraak kwam voor velen verrassend snel. Op 22 oktober jl. besloot het Algemeen Bestuur van het CDA de huidige vice-minister-president en minister van Justitie, Dries van Agt, voor te dragen als de kandidaat-lijsttrekker. De drie partijen hebben zich met deze keus voluit akkoord verklaard en het is nu aan het Congres om deze keus te bekrachtigen. Is dit reeds een belangrijk feit, wellicht nog belangrijker is hoe onze lijsttrekker zich op het Congres aan het CDA, maar toch stellig ook aan het Nederlandse volk, zal kenbaar maken. De rede van Van Agt mag toch stellig worden gezien als de inhoudelijke start van de verkiezingscampagne van het CDA.

Snel aanmelden

Nog enkele zakelijke gegevens. De beide Congresdagen beginnen om 10.00 uur 's morgens. De vrijdagavond wordt niet vergaderd. Gepoogd zal worden de „overblijvers” te informeren over de verstrooiingsmogelijkheden die Den Haag te bieden heeft. Voor degenen die van vrijdag op zaterdag in Den Haag overnachten wordt gepoogd particuliere slaapadressen te vinden, uiteraard voor zover zij daarvoor belangstelling hebben. Ook belangstellenden kunnen het Congres bijwonen, zolang er plaatsruimte is. Meldt u dan echter wel spoedig aan bij het CDA-secretariaat postbus 7676, Den Haag. Zowel van de leden als van de belangstellenden wordt een bijdrage in de kosten gevraagd als volgt: f 15,- voor bijwoning op vrijdag of zaterdag, incl. lunch; f 5,- zonder lunch. f 25,- voor bijwoning op vrijdag of zaterdag, incl. f 10,- zonder lunch. Graag spreek ik de verwachting uit dat het tweede Congres van het CDA aan zijn doel zal beantwoorden.

Krajenbrink
secretaris CDA

Tilanus bepleit ontwikkeling van gezondheidskunde als studievak

Drs. A. D. W. Tilanus heeft bij de behandeling van de begroting voor volksgezondheid een pleidooi gehouden voor ontwikkeling van een studierichting gezondheidskunde, die kan worden afgesloten met een arts-examen. Dit arts-examen Gezondheidskunde dient andere bevoegdheden te geven dan het huidige arts-examen geneeskunde.

De artsenopleiding is momenteel, aldus spreker - die namens de drie CDA-frakties het woord voerde - nog geheel gericht op de curatieve geneeskunde. Voor de gezondheidszorg moet echter een ander uitgangspunt gelden. Daarbij past een opleiding, niet gericht op het zieke individu maar op het gebeuren in de samenleving. Die opleiding kan al na het doctoraal examen aangevangen. Als onderwerpen voor deze studierichting noemde Tilanus onder meer: preventie, planning, gezondheidsbeleid; gezondheidsvoorlichting; ziekenhuiskunde en epidemiologie.

De gezondheidskunde zou een nieuwe tak van de medische faculteiten moeten worden die tot taak krijgt: het opleiden van deskundig kader voor alle deelgebieden van de gezondheidszorg; het leveren van bouwstenen voor het gezondheidsbeleid; het verrichten van wetenschappelijk onderzoek en het systematiseren van de verworven kennis in deze deelgebieden.

Spreker stipte voorts een derde vakgebied voor de studie in de medicijnen aan namelijk de medische technologie. Hierin zouden vakken als fysica, biochemie, voedseltechnologie e.d. centraal moeten staan. Voor dit gebied achtte Tilanus een postdoctorale studie, met een eigen afsluitend artsexamen gewenst.

Hij drong er op aan dat het departement van volksgezondheid niet blijft wachten op initiatieven van de zijde van Onderwijs op dit punt maar zelf stappen neemt om in overleg met Onderwijs de arts voor gezondheidskunde en medische technologie boven het niveau van het amateurisme uit te tillen.

TANDHEELKUNDE

Tilanus miste in de memorie van toelichting diverse gegevens over de ontwikkeling van de tandheelkundige zorg. Over het vestigingsbeleid; de jeugd tandverzorging; de inschakeling van hulpkrachten; de ontwikkeling van tandheelkundige centra en de modernisering van het tandheelkundig verstrekkingspakket van de ziekenfondsen worden geen mededelingen gedaan.

Voor dit laatste is volgens spreker hard nodig. Ten eerste omdat de tandartsen thans niet die hulp kunnen geven waartoe zij in staat zijn en voorts omdat het procentueel aandeel van de tandheelkunde in de uitgaven van de ziekenfondsen sterk terug loopt, namelijk van 6% in 1963 tot 4,4% in 1973. Zo raakt de ziekenfondstandheelkunde achter en dat mag niet.

De CDA-woordvoerder bepleitte een overleg tussen de staatssecretaris; de Mij Tandheelkunde; het GOZ en het ministerie van Economische Zaken. In dit overleg zou men een ontwikkelingsplan kunnen opstellen, waardoor in fasen de tandheelkundige zorg op peil gebracht kan worden.

Tilanus vroeg voorts aandacht voor een studie van de medische, juridische en ethische aspecten van proeven op niet levensvatbare foetussen, met name in abortusklinieken. Hij stelde de vraag of de staatssecretaris hierover een advies aan de Gezondheidsraad wil vragen.

KRUISVERENIGINGEN

Mevrouw D. Cornelissen (KVP) sprak namens de CDA-frakties onder meer over de moeilijke positie van de kruisverenigingen. Zij begreep niet waarom de kruisverenigingen dit jaar en vorig jaar gekort zijn in hun subsidiebijdrage (5,6 miljoen vorig jaar en thans 6,8 miljoen, waarbij het Nederlands Centrum van Kruisverenigingen aantekent dat het in feite als gevolg van het niet doorberekenen van de trendverhoging neerkomt op 7,1 miljoen) terwijl de staatssecretaris meermalen heeft betoogd dat hij de kruisorganisaties hoogst belangrijk acht. Een bijzondere moeilijkheid is hier het ontbreken van een wettelijke basis voor subsidiëring. Een aparte wet voor het kruiswerk zal echter aldus spreekster, nog lang op zich laten wachten, omdat deze geënt moet zijn

op de Kaderwet Welzijnswerk, die ook nog moet verschijnen. Zij deed de suggestie de kruisorganisaties voor wat de financiering betreft voorlopig te laten vallen onder de

AWBZ en dit op korte termijn fase-gewijze in te voeren. Staatssecretaris Hendriks zegde de Kamer toe de bezuiniging op het kruiswerk met de

helpt te zullen verminderen. Hij zal nagaan op welke wijze dit in de begroting kan worden verwerkt.

H. van Spanning.

TIMMER- EN AANNEMINGSBEDRIJF

J. STOUT

Dijklaan 84 - Telefoon 01825-590 - BERGAMBACHT.

BOUW- EN AANNEMERSBEDRIJF

M. DE RAAD & ZN.

Pickéstr. 64, tel. 01719-2100-1831
Oude Zeeweg 33, tel. 01719-4500
NOORDWIJK.

TOT 140% HYPOTHEEK

Kostel. vrijbl. off. Geen afsluitprovisie.
Geldlening f 5.000,- = 36 x f 171,- enz.
Advies en bemiddeling onroerend goed.
HUIZEN te k. gevr. en aangeb., ook in Spanje.

Drs. J. A. Uding & Partners
Financ. adv. en vastgoed consultants.
v. Maerlantlaan 7 - Amersfoort.
033-176 47.

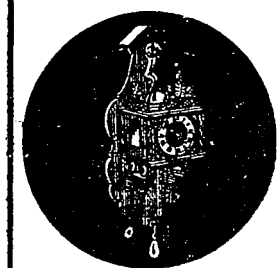
KOCH

Telefoon 055-214259
APELDOORN.

Kerkorgels
Elektronische
orgels

voor kerk-, school-
en huismuziek.

Maasde klokken

Maaskant
WINKELGALERIJ KEPSCHOTEN
TEL. 15865 - APELDOORN

Voor uw

- * Dieselolie, Benzine, Petroleum
- * Kolen, Huisbrandolie
- * Tank-transporten
- * Butaan- en Propaan-gas
- * Campingflessen vullen
- * Container-vuilafvoer.

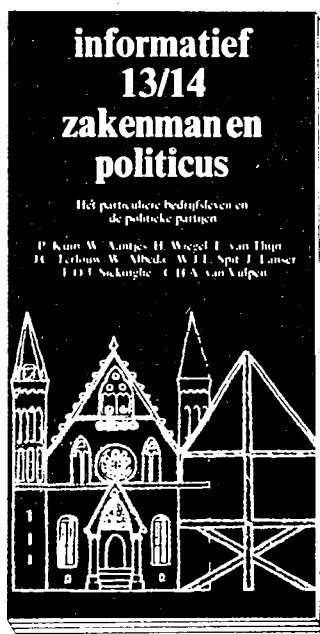
„DE KLOK” Handelsmij. N.V.

WEST-VARKENOORDSEWEG 470
ROTTERDAM-24 - Tel. 190200
Tel. 325011 afdeling containers.

VROEGE LECTUUR VOOR HET
VERKIEZINGSJAAR 1977!

ZAKENMAN en POLITICUS

Een SMO- 'INFORMATIEF' over het particuliere bedrijfsleven en de politieke partijen met medewerking van: P. Kuin, W. Aantjes, H. Wiegel, E. van Thijn, J. C. Terlouw, W. Albeda, W. J. L. Spit, J. Lanser, F. O. J. Sickinghe en C. H. A. van Vulpen.

Er wordt veel gesproken over het ondernemingsklimaat in Nederland, een onderwerp dat rechtsstreeks te maken heeft met de werkgelegenheid.

De discussie wordt voor een deel bepaald door reële meningsverschillen, maar voor een deel ook door vertekening van het beeld dat de betrokken groepen van elkaar hebben.

Hoe zien politici, vakbondsleiders, ondernemers elkaar en wat is hun visie op het economisch stelsel.

Hierover doen tien mensen met centrale verantwoordelijkheden een boekje open.

Bestel nu door middel van onderstaande bon of wees wijzer en neem nu nog een SMO- ABONNEMENT '76 (met korting en welkomstgeschenk) of een SMO- ABONNEMENT '77 (met welkomstgeschenk).

Bel ons op onder 070-501005 of maak gebruik van onderstaande antwoordcoupon.

ANTWOORDCOUPON

Naam:

Adres:

Woonplaats:

Ik bestel ex. 'Zakenman en Politicus' à f 15,- per ex.

Ik neem een **introductieabbonement** '76 à f 35,-* (normaal f 45,-*) en krijg daarvoor alle SMO- uitgaven (waaronder 'Zakenman en Politicus') verspreid over de series 'Inzicht' (korte en volledige weergaven) 'Informatief', 'Discussie' en 'SMO Berichten' (totale winkelwaarde f 90,-).

Als **welkomstgeschenk** ontvang ik het geruchtmakende boek 'Zorgen voor Morgen'.

Ik neem een normaal abonnement '77 à f 45,-* en krijg daarvoor in '77 alle uitgaven verspreid over de series 'Inzicht' (korte en volledige weergaven), 'Informatief', 'Discussie' en 'SMO Berichten'.

Als **welkomstgeschenk** ontvang ik het boek 'Zakenman en Politicus'.

Ik wil meer weten over SMO.
Stuur mij gratis de laatst verschenen kwartaalkrant 'SMO Berichten' toe.

Aankruisen wat gewenst is. * Abonnementen gelden tot wederopzegging.

Deze bon in envelop ongefrankeerd verzenden aan SMO Antwoordnummer 950, Den Haag.

Stichting Maatschappij en Onderneming, Badhuisweg 91, Den Haag.

N L

korteweg

bouw en aanneming maatschappij b.v. breda

Wie aan de toekomst bouwt
Bouwt op de C.H.U.
Met een advies dat u vertrouwd
Bouwt Meester's Bouwbedrijf voor u.

Vrijblijvend advies voor
renovatie - nieuwbouw - utiliteitsbouw.

Meester's Bouwbedrijf

Oudedijk 5, Oldebroek. Telefon 05253-1230.

AANNEMERSBEDRIJF

B.V. RADIX & VEERMAN

Oudelandsweg 30 - Tel. 03480-2204 - WOERDEN.

Verbouw - Nieuwbouw door geheel Nederland.

ALLEZWAAR TRANSPORTEN

EXPEDITIE- EN TRANSPORTBEDRIJF
Fa. M. Bouw & Zonen
VETKAMP 94 - NIJKE 'K
Tel. (03498) 1355

GEREGELED E LINDENSTEN
DOOR GEHEEL NEDERLAND

Stelt u prijs op

VAKWERK
KWALITEITS-
ARTIKELEN
dan

VAN ZEBEN'S

Woninginrichting N.V.

Laarstraat 12-20
Zutphen

BUDDINGH NATUURSTEEN B.V.

Kanaalweg 10-11 - Telefoon 08385-19119.

VEENENDAAL

Echte kerkorgels

ook voor
hedendaagse
kerken

ORGELBOUW

Ernst Leeflang

Tel. 055-21.75.82
en 25.41.30
APELDOORN.

Langeweg 16 - Apeldoorn.

BOUWBEDRIJF

Fa. C. Spijker & Zn.

Van Ostadelaan 61
Tel. 02150-11189-16777
HILVERSUM.

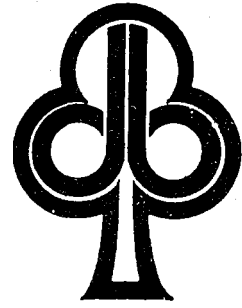
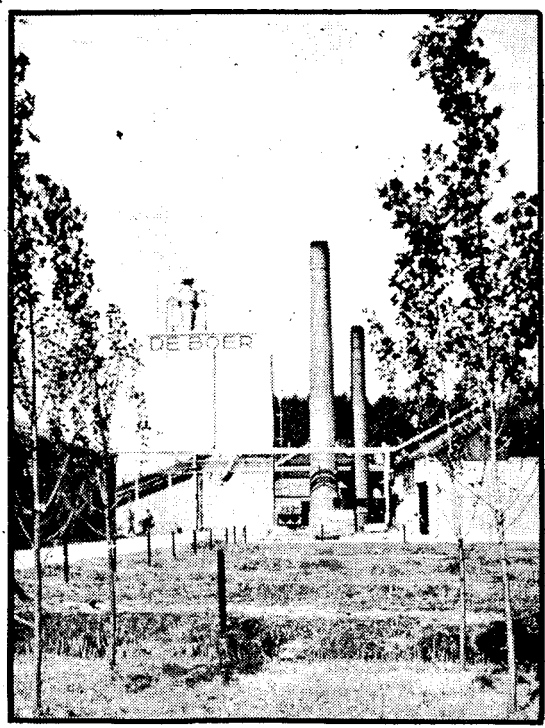
Voor loodgieters-, gas-, sanitaire-
en leiverken

(ook asfalt-shingles) in en op uw bouwwerken
naar het sinds 1848 bekende en vertrouwde adres:

Gebr. BEKKER B.V.

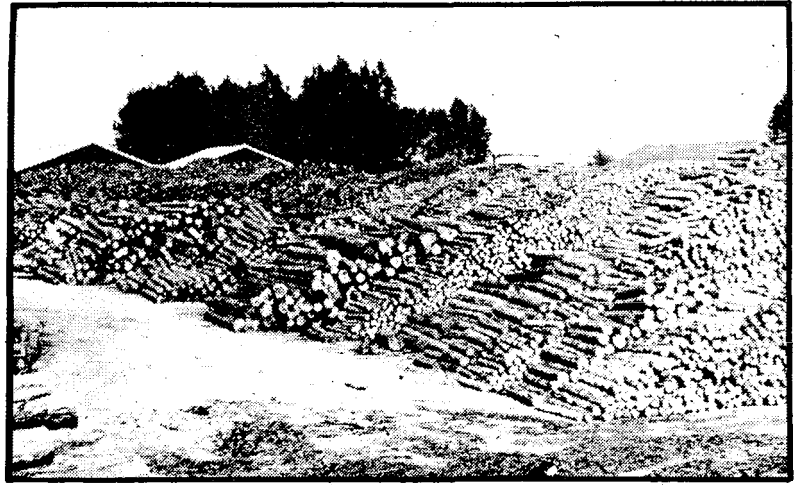
REIJNDESBURTT 11-13, LEEUWARDEN, POSTBUS 58.
TELEFOON 05100-20841.

STICHTING BURGERSCHAPS- KUNDE

Kistenfabriek
Nijkerk

N. DE BOER

Regeren - Reageren

Politieke partijen, democratisering, nieuwe bestuursvormen, sociaal-economische beleid, woningbouw

Een cursus burgerschapskunde
39 schriftelijke lessen voor f 30,-

Politiek bekeken

partijen en partijstelsel, volksvertegenwoordigers, recht en rechtspraak, gemeente en provincie, milieubeheer

een oriënteringscursus
12 schriftelijke lessen voor f 10,-

Werkende jongeren projekt

Een serie afleveringen op het gebied van maatschappijvorming voor werkende jongeren.

Informatie op sterk beeldende wijze en herkenbaar als behorende tot de leefsituatie van werkende jongeren.

8 afleveringen voor f 20,-

POLITIEK VEELSTROMENLAND

Socialisme, liberalisme, christen-democratie, marxisme, radicalisme . . .

Een cursus over politieke stromingen in Nederland

9 schriftelijke lessen voor f 20,-

DE GEMEENTERAAD

Het raadslidmaatschap, de begroting, ruimtelijke ordening, subsidieregelingen, gewestvorming

Een cursus gemeentepolitiek
24 schriftelijke lessen voor f 25,-

De ondernemingsraad

Wet op de ondernemingsraden, vergaderingstechniek, bedrijfseconomie, de vakbeweging, sociale verzekeringen, personeelsbeleid

Een cursus voor ondernemingsraad-leden
34 schriftelijke lessen voor f 45,-

onze school

Structuur van het onderwijs, onderwijswetten, de ouders en de school, contourennota, de financiën . . .

Een cursus voor iedereen

15 schriftelijke lessen voor f 35,-

STUUR EEN LEGE ENVELOP (ZONDER POSTZEGEL) AAN: STICHTING BURGERSCHAPSKUNDE, ANTWOORDNUMMER 235(N), LEIDEN. ENU ONTVANGT PER OMGAANDE UITGEBREIDE INFORMATIE! TELEFOON 071-8934 03.

HANAB B.V.

VALRENBURG - ZH Telefoon 01718-71941*

VEENDAM - Telefoon 05987-7800

GASLEIDINGEN KABELWERKEN ZINKERS

de nederlander

CH-WEEKBLAD

Redactie: Postbus 8822 - 's Gravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

Boeiende uiteenzetting van prof. Van Hulst over het Réveil

Prof. Dr. J. W. van Hulst heeft in zijn repliek tijdens de algemene politieke beschouwingen, vorige week in de Eerste Kamer, uitvoerig aandacht besteed aan de geschiedenis en de ontwikkeling van het Réveil.

Hij herinnerde aan het verschijnen van Da Costa's publikatie „Bezwaren tegen de geest der eeuw,” in 1823. Deze publikatie verscheen aan de vooravond van de herdenking van de uitvinding van de boekdrukkunst. Alles wat in Nederland zelfgenoegzaam, zelfvoldaan en de nationale situatie verheerlijkend was, had de handen ineen geslagen om dit feest tot een halleluja op het nationaal conservatisme van de verlichting te maken.

Da Costa's geschrift sloeg in als een bom. Men zat zo genoeglijk bijeen in de knollentuin van de vaderlandse retoriek. Maar na het verschijnen van Da Costa's geschrift was het feest definitief uit. Da Costa werd een gevaar geacht voor de Nederlandse staat en hij kreeg politiebewaking voor de deur. Door het réveil is in gang gezet alles wat de overheid in de eerste helft van de 19de eeuw in sociaal opzicht volstrekt had laten liggen. De zorg voor de weeskinderen, de zorg voor de niet gehuwde moeders, aandacht voor de criminele jeugd. Ik denk aan de Heldring gestichten. Het is nu 100 jaar geleden, dat Heldring stierf, ik denk ook aan de gestichten in Hoenderloo en Alphen a/d Rijn. Daarvoor zijn in die tijd miljoenen gulden door de réveil mensen geofferd, waarschijnlijk niet door de socialisten, zonder dat er één cent rijkssubsidie aan te pas kwam. Het gehele moderne buitengewoon lager onderwijs vindt zijn oorsprong in het werk van het Réveil. Het is dominee Van Koetsveld geweest die in Den Haag de eerste idiotenschool - zoals dat toentertijd heette - heeft gesticht zonder subsidie. Dominee Van den Berg volgde dit voorbeeld in Voorthuizen na.

Dezelfde Van Koetsveld heeft een tweetal preken gewijd aan het opkomend Marxisme. Die preken zijn in druk verschenen; ik heb ze beide gelezen. Hij spreekt daarin van de waarlijk edele figuur van Karl Marx. Ik ben van mening dat dit voor die tijd niet bepaald een conservatief geluid was.

WAARDERING

Ook in de twintigste eeuw heeft in socialistische kring de waardering voor het réveil niet ontbroken. Als bewijs noem ik het prachtige werk „Kapitaal en arbeid in Nederland” van Henriëtte Roland Holst, geschreven in haar socialistische tijd. Zij heeft zeer goede woorden over voor de vooruitstrevende elementen in het réveil en noemt de réveilman Willem de Klerck als de fijnzinnigste Nederlander uit de eerste helft van de negentiende eeuw. Ik denk ook aan de studie van I. J. Brugmans, ik meen dat hij ook socialist was, in zijn werk „De arbeidende klasse in Nederland.” Ook daarin vindt u waardering voor het réveil. Als wij naar andere figuren gaan, hebben een dichter als Willem Kloos, een dichter en schrijver als Frederik van Eeden hun grote waardering uitgesproken voor „Bezwaren tegen de geest der eeuw” van Da Costa. Willem Kloos heeft over de vader van het réveil Bilderdijk een waardeerend werk geschreven, maar over de figuur van Bilderdijk lopen de meningen uiteen zover als het oosten van het westen verwijderd is. Als je van Jan en Annie Romein „De erflaters der beschaving” leest, vind je over Bilderdijk een vernietigend oordeel, het zwaarste bewijs dat Bilderdijk kennelijk nog wel iets te zeggen had.

PLURIFORM

Nu meen ik dat wij het réveil niet moeten beperken in omvang en in diepte. Het réveil is een zeer pluriforme stroming. Er is een protestants réveil, met Da Costa, Groen van Prinsterer en later Kuyper, De Savornin Loman en De Visser, maar onmiddellijk daarbij was er ook een rooms-katholiek réveil, met Alberdingk Thijm, de grote emancipator van het katholicisme, Schaapman en later Nolens en Aalberse. Daarbij komt als inspiratiebron van dit réveil het liberaal réveil van Potgieter en Thorbecke.

PLURIFORM

STRIJD

Ik mag niet voorbijgaan aan de strijd die het réveil honderd jaar heeft gevoerd voor de rechten van de bijzondere school, een strijd voor fundamentele rechten die een eeuw lang als progressief heeft gegolden. Pas op het partijcongres van de SDAP in het begin van deze eeuw, ik meen in 1905, werd een resolutie aangenomen dat de bijzondere school precies dezelfde rechten moest hebben, ook wat de gelijkstelling betreft, als de

STRIJD

beleid, de verdeling van „de koek” tussen de overheid en de particuliere sector, en de hoogte van de overheidsuitgaven. Ook geeft de commissie haar zienswijze op de recente nota van minister Lubbers over selectieve groei en op de omstreden wetsontwerpen inzake de vermogensaanwasdeling en de wijziging van de Wet op de ondernemingsraden. Kortom, zonder overdrijving kunnen we dit deeladvies, dat 51 bladzijden telt, betitelen als een integrale beschouwing van CDA-zijde over het sociaal-economisch beleid. In haar deeladvies over het welzijnsbeleid gaat de PPAC onder meer in op de rol van de overheid en de verantwoordelijkheid van het particulier initiatief in deze sector. De laatste hoofdstukken van dit deel hebben in het bijzonder betrekking op de problemen in de sector volksgezondheid. Zeker nu de verkiezingen al bijna voor de deur staan, zou geen enkel partijlid dit boekje (96 pagina's) ongelezen mogen laten. De prijs - f 5,90 - hoeft geen bezwaar te zijn. De brochure is te bestellen door dit bedrag over te maken op giro 604500 t.n.v. Lohmanstichting, Den Haag, met de vermelding „Offers voor de toekomst”.

„Offers voor de toekomst”

Onder de titel „Offers voor de toekomst” is zojuist in gedrukte vorm het tweede jaarlijks advies van de zgn. Permanente Programadviescommissie (PPAC) van het CDA verschenen. (Het secretariaat van deze commissie wordt vervuld door de wetenschappelijke instituten van KVP, ARP en CHU). Dit advies, dat in september al aan de pers is aangeboden, wordt besproken op het aanstaande CDA-congres.

Het advies-1976 van de PPAC valt uiteen in twee delen: sociaal-economisch resp. welzijnsbeleid. Uit beide deeladviezen blijkt, aldus de voorzitter, oud-minister mr. Y. Scholten, dat we bereid moeten zijn offers voor de toekomst te brengen, willen we onze samenleving, onze welvaart en ons welzijn niet op het spel zetten. Vandaar de titel. In de brochure is ook het oordeel van het CDA-bestuur over het PPAC-advies opgenomen.

In het eerste deel van het advies neemt de commissie praktisch alle actuele problemen op sociaal-economisch gebied onder de loep. We noemen het vraagstuk van de economische groei, het werkgelegenheids-

PROF. VAN HULST

openbare school. Dat was voor die tijd bij de SDAP een progressief standpunt. Men volgde daarin het réveil na dat dit al 60 jaar lang had gedaan.

Nu heeft de Minister-President aan het slot van zijn antwoord ook iets gezegd over buitenparlementaire acties en groeperingen die tegen de normale parlementaire gang in gingen. Ik mag eraan herinneren dat de eerste grote buitenparlementaire actie waaraan honderdduizenden mensen hebben deelgenomen het volkspetitione-

ment van 1878 is geweest, om een door de Kamers aangenomen wetsontwerp door koning Willem 111 niet te laten tekenen. Ook het réveil is een kind van zijn tijd geweest, wie zal het ontkennen. Er zijn fouten gemaakt, soms grote fouten. Maar laten wij het réveil van toen niet uitsluitend beoordelen met maatstaven van 1976, want dan zouden wij alleen onze bevoegdheid bewijzen om met historische problemen om te gaan. Als de heer Vermeer terecht vraagt welke onderzoeken zijn verricht en welke noties er zijn om nu weer met herinnering aan dat oude réveil tot een nieuw réveil op te roepen, meen ik dat het bewijsmateriaal daarvoor heel hoog ligt opgetast. Ik heb iets daarvan naar voren mogen brengen. Wij willen ons daarom ook op het réveil baseren; staande in het heden en gebogen over het verleden willen wij schouwen naar de toekomst. Maar juist in zo'n gecompliceerde stroming als het réveil is stellig het een en ander en soms veel aan te wijzen dat wij niet zullen volgen. Daarop heeft ook de heer Aantjes gewezen. Wij willen alleen het goede eruit halen.

Historisch gezien is het eerste réveil dat van Da Costa geweest. Het tweede réveil is dat geweest van Kuyper, De Savornin Loman, Talma, Nolens en Aalberse.

Het derde réveil, dat zijn wij. Dat klinkt als een aanmatiging, maar u moet het zien als een program dat wij hopen waar te maken. Het betekent niet dat wij de zedenmeester gaan uithangen over de naaste. Het betekent wel dat wij opnieuw aandacht en zorg geven voor het zwakke, het rechtloze en het geschondene in de samenleving, aldus Van Hulst.

Van der Mei in OCV:

Stimulerend boven richtend beleid bij investeringen

Het accent bij de investeringsontwikkeling zal in de huidige moeilijke economische situatie meer op stimuleren dan op richten moeten liggen.

Selectiviteit in de economische groei is altijd noodzakelijk maar hoever men met de selectiviteit kan gaan hangt af van de macro-economische ontwikkeling.

Dit zei drs. D. F. van der Mei in de vorige week gehouden openbare commissievergadering waar de nota Selectieve Groei werd besproken.

Van der Mei stelde de vraag of het verantwoord is in de gegeven situatie oude instrumenten door een geheel nieuw instrument te vervangen zonder dat men weet of dit nieuwe instrument aan zal slaan. „Is het verstandig oude schoenen weg te gooien zonder te weten of en zo ja, hoe, wij in de nieuwe schoenen kunnen lopen.?” Het economisch leven is nu eenmaal geen laboratorium.

Het voorstel om met een investeringsrekening te gaan werken roept aldus spreker diverse vragen op. De regering wil de georiënteerde markteconomie met gedecentraliseerde besluitvorming terecht handhaven; anderzijds kan echter de vrees ontstaan dat men dit met het voorgenomen instrumentarium moeilijk kan waarmaken. Hier is duidelijk een spanningsveld aanwezig.

Het kabinet heeft als doelstelling een situatie in 1980 met 150.000 werklozen, in een situatie waarin de conjunctuur zich neutraal gedraagt. Momenteel is het structurele werkloosheidscijfer echter ook ongeveer 150.000. Wij gaan er dus in algemene zin niet op vooruit.

Dit maakt de noodzaak van extra zorg voor de investeringen nog klemmender.

Het kabinet stelt hierbij twee maatregelen voor: de loonkostensubsidie en de investeringsrekening.

Spreker vroeg zich af of men van deze loonkostensubsidie - een overheveling van bepaalde sociale lasten uit de premiesector naar de Rijksbegroting - ooit nog af kan komen wanneer men eenmaal een stap op die weg heeft gezet.

Ten aanzien van de aangekondigde investeringsrekening - waarvan het wetsontwerp nog moet verschijnen en ook de SER nog advies over uit moet brengen - stelde Van der Mei dat hier de beslissende vraag is waardoor de investeringsontwikkeling in feite wordt bepaald. Een belangrijke element is hierbij de noodzaak tot rendementsverbetering. De vraag is nu, aldus spreker in hoeverre deze investeringsrekening een duurzaam karakter zal dragen. Wat zal er gebeuren wanneer na enige tijd nieuwe criteria aan de aanvankelijk gehanteerde, worden toegevoegd en wat moet er gebeuren wanneer het nieuwe instrumentarium niet blijkt aan te slaan. Zal de overheid zich dan meer op het terrein van de investeringen gaan begeven of keren we terug naar de oude instrumenten? De nota blijft aldus Van der Mei betrekkelijk vaag over het realiseren van de noodzakelijk geachte exportbevordering. De export zal in toenemende mate de aandacht van deze minister en zijn opvolgers vergen.

Van der Mei achtte het juist dat het structuurbeleid werd geplaatst in het kader van het beleid ten aanzien van de ontwikkelingssamenwerking. Hij stelde de vraag in hoeverre dit ook in andere EEG-landen gebeurt.

H. van Spanning.

PARLEMENTARIA

Van Leyenhorst vraagt aandacht voor Zuid-Molukkers

„Wij hopen van harte dat er in de tijd die voor ons ligt, een zodanige ontmoeting tussen de Zuidmolukse gemeenschap en de verantwoordelijke overheidspersonen zal groeien dat wederzijds begrip en respect de tot nog toe heersende onvrede en bitterheid zullen vervangen. Wij zijn van oordeel dat de minister daaraan nog niet een optimale bijdrage heeft geleverd.” Aldus drs. G. van Leijenhorst, die namens de CDA-frakties het woord voerde bij de begrotingsbehandeling van CRM, in de Tweede Kamer.

Het Molukse inspraakorgaan is aldus spreker op een vreemde wijze betrokken bij de gebeurtenissen in Vaassen; de voorzitter kreeg slechts een bericht daags na de ont-ruiming van het barakkenkamp. Bij de Zuidmolukse gemeenschap heerst onrust over de decentralisatieplannen. In deze kring wordt voorts behoefte gevoeld aan een eigen landelijk sociaal-paedagogisch centrum van waaruit bijvoorbeeld het bejaardenwerk, het jeugdwerk en onderwijszaken ter hand kunnen worden genomen.

UNIE VAN UTRECHT

Van Leijenhorst vroeg steun van CRM voor de plannen in Utrecht om te komen tot

aktiviteiten ter gelegenheid van het feit dat het in 1979, 300 jaar geleden zal zijn dat de Unie van Utrecht werd gesloten. Hij vroeg voorts waarom overeenkomstig eerdere toezeggingen van de bewindsman het Friese toneelgezelschap Tryater nog steeds niet als erkend beroepsgezelschap wordt gesubsidieerd.

Spreker voerde een krachtig pleidooi om te komen tot uitzendingen van het t.v.-nieuwsjournaal met ondertiteling voor gehoorstoorden. Hij vroeg de minister deze zaak opnieuw te bekijken. Het gaat hier om een duidelijke groep van kansarmen.

Voorts pleitte hij voor financiële steun aan de Nationale Maatschappij voor Stads- en Dorpsherstel. Bijzondere aandacht op het terrein van de monumentenzorg vroeg hij voor de restauratie van de Hervormde kerk van Zierikzee.

PARTICULIER INITIATIEF

Kleisterlee (KVP) ging namens de christen-democratische frakties onder meer in op de betekenis die het CDA hecht aan het particuliere initiatief in het welzijnswerk. In de memorie van toelichting is de erkenning dat levens- en wereldbe-schouwing de voeding zijn voor pluriforme

dienstverlening, welzijns- en vormingswerk volstrekt afwezig.

Ook wij keuren het af wanneer het particulier initiatief in tijden van bezuiniging niet bereid is tot overleg. Maar fouten in het particulier initiatief moeten worden opgespoord en verbeterd. Pas wanneer maatschappelijke organisaties niet in staat zijn hun taak uit te voeren kan er sprake zijn van rechtstreeks door de overheid geënta-meerde en uitgevoerde activiteiten.

SPORT

De derde CDA-woordvoerder Du Chatinier (KVP) sprak onder meer over het sportbeleid. Bijzondere aandacht vroeg hij voor de sport voor gehandicapten. Hij drong er op aan wanneer Nederland zich kandidaat stelt voor het houden van de Olympische Spelen voor gehandicapten in 1980, dit financieel te steunen. Hij noemde het rapport van de commissie-Christiaanse een belangrijk stuk. Hij onderschreef het standpunt van deze commissie dat er geen blijvende subsidie kan komen voor het betaald voetbal. De regering moet spoedig haar standpunt over dit rapport bekend maken. Het is de vraag of er inderdaad 15 clubs moeten verdwijnen; de mensen moeten binnen redelijke afstand van hun

woonplaats betaald voetbal kunnen zien. Sanering is echter dringend noodzakelijk, aldus Du Chatinier.

STER

De vierde CDA-woordvoerder, mr. J. N. Scholten (AR) diende een motie in, waarin de regering wordt gevraagd te bevorderen dat de STER-t.v.-reklame om 19.00 uur wordt vervangen door uitzending op een later uur.

Tevens wordt de regering verzocht de wenselijkheid van de STER in het algemeen, te onderzoeken, alsmede de gevolgen van mogelijke geleidelijke afschaffing van de STER-reklame; en de Kamer hierover nader te berichten.

Voorts wordt de regering uitgenodigd enkele eerder aangenomen moties betreffende de STER uit te voeren. Dit betreft een motie-Drenth, om de t.v.-reklame voor bepaalde categorieën te verbieden; een motie-De Boer, gericht tegen uitbreiding van de STER-reklame en reclame op zondag; en een motie-Van der Sanden, waarin wordt gevraagd om een geïnstitutionaliseerde konsumentenvoorlichting via radio en t.v.

Deze CDA-motie werd gesteund door PvdA, PPR, DS'70, GPV en SGP.

H. van Spanning.

Mat milieudebat in Tweede Kamer

De Tweede Kamer en minister Vorrink hebben van begin af aan weinig goed met elkaar overweg gekund. Dit heeft vanaf het optreden van deze bewindsvrouw geleid tot veel kritiek, soms getemperd door een zekere welwillendheid om de minister een faire kans te geven haar beleid te ontwikkelen. De afgelopen jaren zijn Kamer en minister echter weinig tot elkaar gekomen. De laatste begrotingsbehandeling van mevrouw Vorrink heeft hier geen wijziging in gebracht. Dit leidde er toe dat het debat over de begroting van milieuhygiene een vrij mat karakter droeg.

De CDA-frakties namen met drie woordvoerders aan dit debat deel. Van Leijenhorst (c.h.) behandelde de milieuwetgeving. Hij noemde het een pijnlijk gemis dat nog geen ontwerp van wet op de bodembescherming is ingediend. De verontreiniging van de bodem heeft een meer definitief karakter dan die van water en

lucht. Hij drong daarom aan op de grootst mogelijke spoed.

Wetgeving is aldus spreker niet alleen een kwestie van goede juridische techniek, ook een goed overleg met alle betrokkenen en een zeer zorgvuldige toetsing van de uitvoerbaarheid is van groot belang. Het gaat om een milieuwetgeving waar het milieu wat aan heeft en waar bij voorbeeld het bedrijfsleven mee uit de voeten kan. Op dit punt had Van Leijenhorst zijn twijfels ten aanzien van het wetsontwerp ter bestrijding van de geluidshinder. In hoeverre is hier sprake geweest van een vruchtbaar overleg met de meest betrokkenen?

Een ander belangrijk punt achtte de CDA-woordvoerder het beschikken over voldoende deskundigheid voor het opstellen van de milieuwetgeving. Heeft het departement bij voorbeeld t.a.v. de geluidshinder deskundigen op het gebied van

de akoestiek, die een wetsartikel ook fysisch kunnen interpreteren.

Naast de juridische vormgeving van de wetsontwerpen is een organische nodig die voor een snelle en doeltreffende invulling kan zorgen. Wat dat betrof had spreker grote twijfels over de slagkracht van de wetgeving.

De AMVB's van de wet chemische afvalstoffen blijven lang uit. Spreker stelde de vraag of hiervoor een beleidsplan is ontworpen. In het ontwerp stoffen- en procesbesluit worden de chemische afvalstoffen in vier categorieën verdeeld. Van Leijenhorst vreesde dat door het ontbreken van geschikte werkmethode dit besluit niet effectief kan werken. Men moet hier zijns inziens gefaseerd te werk gaan al naar gelang de technische mogelijkheden die er zijn.

TIJDSCHEMA

Van Leijenhorst toonde zich teleurgesteld over het - op zijn verzoek - thans voor het eerst in de memorie van toelichting opgenomen tijdschema inzake het milieubeleid. De aangeboden „time-table” is niet veel

meer dan een opsomming van wat in de voorafgaande stukken is vermeld.

Het gaat om een jaarlijks terugkerend schema, waarin gedetailleerd tot uiting komt wat de regering in haar beleid wil bereiken en waar eventuele bijstellingen noodzakelijk waren. De „time-table” van de minister is veel te grofmazig en biedt, aldus spreker, te weinig houvast. Er wordt bij voorbeeld niets over de vorderingen van het zogenaamde „schoonmaakplan” meegedeeld, aldus Van Leijenhorst.

Van Houwelingen (a.r.) maakte namens de CDA-frakties een aantal opmerkingen over de noodzaak van een gecoördineerde aanpak van het milieubeleid, steunend op gegevens per sector. Openbaarheid van meetresultaten noemde hij daarbij van groot belang.

De derde CDA-woordvoerder, D. Hut-schemakers diende een motie in waarin werd gevraagd alle chemische bedrijven van enige omvang onder de werking van de Hinderwet te brengen. Dit zal tot gevolg hebben dat niet de gemeente maar G.S. de vergunningverlenende instantie wordt.

H. van Spanning.

Europese verkiezingen in zicht

door: mr. J. S. L. Gualthérie van Weezel

De ontwikkelingen binnen de EEG lijken ook het afgelopen jaar weer ernstig te stagneren. Het gevaar van een desintegratie is nog steeds aanwezig, te meer daar het herstel van de wereldeconomie nog op zich laat wachten, waardoor een continu risico blijft bestaan, dat de lidstaten aan nationale oplossingen de voorkeur geven boven regelingen binnen het kader der gemeenschappen.

Daarenboven blijft ook het profiel van de Gemeenschap weinig sprekend. De opper-

vlaakkige toeschouwer van de Europese politiek moet wel een de indruk krijgen van een ondoorzichtige en vaak louter technocratisch opgezette entiteit. Wat wel overkomt is een complex van ontmoetingen van staatshoofden en ministers, van werkgroepen, brochures, perscommuniqués en wat dies meer zij. Het perspectief van een Europese Unie door de regeringsleiders voor 1980 in het vooruitzicht gesteld lijkt - het rapport-Tindemans ten spijt - voorts op de lange baan te worden geschoven.

TOEKOMST

Voor de toekomst op kortere termijn wordt thans de hoop gevestigd op de „magische” directe verkiezingen van het Europees parlement in het voorjaar van 1978. Voor sommigen een zaak een van diepe overtuiging, voor anderen daarentegen het bewustzijn dat men zich het nauwelijks kan permitteren om andermaal een maatregel uit te stellen, waartoe in beginsel al sedert geruime tijd besloten is.

ONTWIKKELINGSTRAPPEN

Het hierboven gestelde wil evenwel geenszins zeggen, dat de beslissing tot rechtstreekse verkiezingen vanzelfsprekend de weg zal banen voor een nieuw federaal democratisch Europa. Thans doen zich immers drie opeenvolgende ontwikkelings-trappen voor, die ieder op zich een kans van mislukking in zich bergen.

De eerste fase is die van een duidelijke voorlichting over waar het nu allemaal om gaat, waardoor vermeden kan worden dat er straks verkiezingen plaatsvinden over de hoofden van een onvoorbereid kiezersvolk heen. Aanbeveling verdient het bij dit proces zoveel mogelijk mensen in te schakelen die op de een of andere wijze bij de Europese eenwording betrokken zijn; kortom een zo objectief mogelijke en op de individuele mens gerichte voorlichting. Een eerste aanzet hiertoe zou de suggestie van het kamerlid Van Mierlo kunnen zijn om voortaan wekelijks in alle EEG-lidstaten tot een informatief televisie programma over Europa te komen.

TWEDE FASE

De tweede fase treedt in werking zodra de

politieke partijen zich zowel op nationaal als Europees niveau met de verkiezingen gaan bezighouden. Op dat ogenblik doet zich immers niet alleen meer de vraag voor waartoe de Europese verkiezingen nu eigenlijk dienen maar ook de vraag op wie gestemd moet worden. In dit stadium komen kwesties zoals beginselprogramma's, politieke concurrentie en onderlinge rivaliteiten in het spel, die, mits overtuigend gebracht, aan het Europees Parlement, het aanzien van een echte volksvertegenwoordiging zouden kunnen geven.

LAATSTE FASE

Wanneer eenmaal de directe verkiezingen achter de rug zullen zijn, belandt men in de laatste fase. Op dat ogenblik zullen de gekozenen zich immers de vraag stellen tot wat zij nu werkelijk in staat zijn en in hoeverre hun werkzaamheden effect sorteren. Mocht dit laatste niet het geval zijn en zou het parlement weinig mondiger zijn dan het parlement zoals wij dat thans kennen, dan zou de vraag zich kunnen voordoen, of de inspanningen in de eerste fasen getroost, zinvol geweest waren. Met andere woorden het Europese parlement zal alleen dan zijn naam waard zijn wanneer het daadwerkelijk betrokken zal worden in het Europese besluitvormingsproces. Of om de woorden van de christen-democratische voorman, Tindemans, aan te halen „of iemand nu voor het nationale parlement of voor de Europese assemblee gekozen is maakt in feite geen verschil, want voor iedere volksvertegenwoordiger geldt nu eenmaal dat hij althans iets van het programma, de kiezers voorgedragen, moet trachten waar te maken”.

CDA durft bezuinigingen te prediken

Het CDA durft bij de verkiezingen aan het Nederlandse volk bezuinigingen te prediken, aangezien de huidige situatie waarbij 3,5 miljoen actieve leden van de bevolking moeten werken voor het totaal van dertien miljoen, niet gecontinueerd kan worden.

Dit zei de voorzitter van het CDA prof. dr. P. Steenkamp op een partijvergadering in Kerkrade. De overheid is geen grabbelton of zelfbedieningszaak zonder kassa. Daarom is het goed dat de regering inziet dat de sociale voorzieningen minder mogen toenemen dan tot nu toe het geval was.

Zonder bezuinigingen, aldus prof. Steenkamp, zullen de werklozen van morgen de dupe worden en zal het aantal inactieven van thans 1,5 miljoen nog stijgen, hetgeen niet te tolereren is. „Een eerlijke partij als het CDA durft dit te zeggen ook al zou dit zetels en stemmen kosten. Het CDA durft oproepen tot het brengen van offers terwille van de welvaart voor allen”. De inflatie is in wezen, aldus prof. Steenkamp, geen sociaal-economisch probleem, maar een maatschappelijk proces van groepsegoïsme.

H.L.

De 22-ste jaarvergadering van de Noord-Atlantische Assemblée

De Noord-Atlantische Assemblée is een (informeel) adviesorgaan van de NAVO. Zij bestaat uit ca. 200 afgevaardigden van de parlementen der 15 lidstaten. De Nederlandse delegatie telde dit jaar 12 personen: de Eerste-Kamerleden ir. J. G. Gooden (KVP), drs. G. M. Nederhorst (PvdA), drs. Y. P. W. van der Werff (VVD) en schrijver dezes en de Tweede Kamerleden drs. M. J. J. van Amelsvoort (KVP), P. Dankert (PvdA), J. van Elsen (KVP), mr. H. van Mierlo (D'66), A. Ploeg (VVD), mr. K. G. de Vries (PvdA), K. Wieringa (PvdA) en M. W. M. van Winkel (PPR).

Als voorzitter fungeerde de heer Van Elsen en als secretaris mr. J. L. Kranenburg (griffier der Nederlandse parlementaire delegaties), die werd bijgestaan door mej. F. A. B. Rietema. Ook jhr. mr. W. H. de Beaufort (adjunct-griffier van de Tweede Kamer) was van de partij, in zijn functie van secretaris van de commissie voor onderwijs, culturele zaken en voorlichting (één van de vijf commissies van de Noord-Atlantische Assemblée; de vier andere zijn: de politieke, de militaire, de economische en de wetenschappelijk-technische commissie). De 22ste jaarvergadering werd gehouden in Williamsburg, een Amerikaans stadje van ca. 9000 inwoners. Meestal vergadert de Assemblée in de hoofdstad van het land, dat als gastheer optreedt. Dat het ditmaal anders was, is te verklaren uit het feit, dat de USA zijn tweehonderdjarig bestaan viert („bicentennial“).

IN VIRGINIA

Williamsburg ligt in Virginia, de oudste van de dertien Engelse koloniën, die zich tijdens de Amerikaanse Vrijheidsoorlog (1775-1783) los hebben gemaakt van het moederland (de dertien strepen van de Amerikaanse vlag!). De naam Virginia slaat op koningin Elisabeth I (1558-1603), die ongetrouwd was; ze is afgeleid van „virgo“ (maagd) en - ongetwijfeld in een vrolijke bui - gegeven door de ontdekkingsreiziger Walter Raleigh, die hier in 1584 voet aan land zette.

Williamsburg - van 1669 tot 1780 hoofdstad van Virginia - is genoemd naar onze stadhouder Willem III, die van 1688 tot 1702 tevens koning van Engeland was. Aan hem en zijn vrouw Maria herinnert ook het „College of William and Mary“ in dit stadje, één van de oudste instellingen voor hoger onderwijs in de Verenigde Staten. Vijftig jaar geleden nam de miljonaar John D. Rockefeller het initiatief tot oprichting van de stichting „Colonial Williamsburg“. Deze instelling zorgde in de loop der jaren voor de restauratie van ruim 80 achttiende-eeuwse panden en voor de reconstructie van een aantal verdwenen gebouwen uit dezelfde tijd, zodat thans ca. 85 procent van de voormalige hoofdstad van Virginia herrezen is. „Colonial Williamsburg“ is een soort openlucht-museum geworden en daarmee een toeristische trekpleister. Er worden 36 oude ambachten uitgeoefend door ongeveer 150 vaklieden in achttiende-eeuwse klederdracht. Ook de ruim honderd tuinen herinneren aan het verleden.

Wij kwamen in de nacht van zaterdag 13 op zondag 14 november na een vliegreis per KLM (Amsterdam-New York) en National Airlines (New York-Washington-Newport News) in Williamsburg aan. 's Zondags-avonds woonden we een oecumenische dienst bij in de „Bruton Parish Church“ (één van de oudste Episcopale kerken van Amerika), waaraan werd meegewerkt

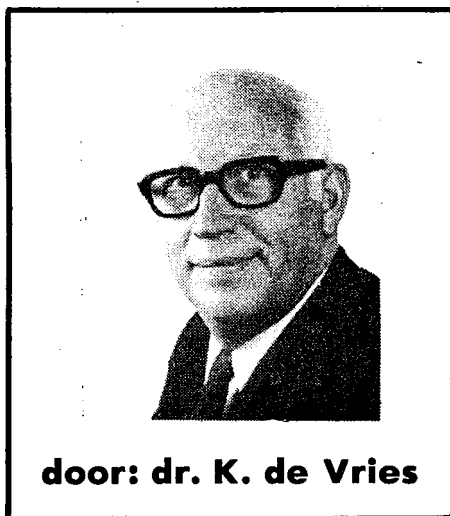
door het koor van het „College of William and Mary“.

We logeerden in hotel „Williamsburg Lodge“, vlak naast het „Conference Centre“, waar de 22ste jaarvergadering van de Noord-Atlantische Assemblée werd gehouden. Op 15 en 16 november kwamen daar de commissies bijeen. Ik zal mij bepalen tot het werk van de commissie voor onderwijs, culturele zaken en voorlichting, waarvan ik (sinds 1969) lid ben.

Het eerste punt van de agenda was de verkiezing van een voorzitter als opvolger van John V. Tunney, die bij de verkiezingen van 2 november niet herkozen is als senator voor Californië en sindsdien geen lid van de Assemblée meer is. De nieuwe voorzitter werd de Canadees Ralph Stewart, één van de twee vice-voorzitters van de commissie. De andere - de Duitser Manfred Gessner - werd herkozen en ik werd gekozen tot opvolger van de heer Stewart. Vervolgens werd na een uitvoerige discussie het door Lord Lyell (lid van het Britse Hogerhuis) geschreven algemeen rapport nagenoeg onveranderd vastgesteld. Veel aandacht werd ook besteed aan het verslag van de heer Gessner, voorzitter van de sub-commissie voor de zogenaamde „derde mand“ van het in 1975 gesloten accord van Helsinki (vrij verkeer tussen Oost en West, wat ideeën, inlichtingen en personen betreft). Ik heb in dit verband iets verteld over de ervaringen van de Nederlandse parlementaire delegatie, die van 12 tot 21 augustus jl. een bezoek aan de Sovjet-Unie heeft gebracht; deze informatie zal worden opgenomen in het eerstvolgende bulletin van de zoëven genoemde sub-commissie. Twee Amerikaanse deskundigen gaven hun visie op het probleem van de „derde mand“ in het algemeen (dr. Robert Rand) en op dat van de radio-uitzendingen in het bijzonder (dr. David Abshire). Interessant was ook de vertoning van een video-opname van een vraaggesprek over Helsinki van de BBC-televisie met Alexander Soltsjenitsyn. Tenslotte werd ik, als voorzitter van de sub-commissie voor het onderzoek van schoolboeken in zes NAVO-landen, in de gelegenheid gesteld, het desbetreffende eindrapport uit te brengen. Op dit onderzoek hoop ik in één van de volgende nummers van „De Nederlander“ terug te komen.

PLENAIR

De commissie-vergaderingen werden tweemaal onderbroken door een speciale plenaire zitting van de Assemblée. De eerste werd gehouden op 15 november, 's middags van 4.30 tot 5.30 uur. De secretaris-generaal van de NAVO, onze landgenoot mr. J. M. A. H. Luns, gaf toen een boeiende uiteenzetting van de stand van zaken en beantwoordde een aantal vragen. In de tweede speciale zitting (16

door: dr. K. de Vries

november, 2.30-3.30) trad dr. Henry Kissinger, de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken als gast spreker op; ook hij gaf gelegenheid tot het stellen van vragen. Op indrukwekkende, niet alleen deskundige maar ook geestige wijze, kweet hij zich van zijn taak; toen de voorzitter hem inleidde met de opmerking, dat dr. Kissinger „een vervulling was van de Amerikaanse droom met een Duits accent“, antwoordde deze, dat er geen taal ter wereld was, die hij zonder accent sprak!

's Woensdagsmorgens (17 september) maakten de deelnemers aan de 22ste jaarvergadering van de Noord-Atlantische Assemblée een autobustrip naar Jamestown. Hier kwam in 1607 de eerste blijvende vestiging van Engelse kolonisten in Virginia tot stand. Daaraan herinneren o.a. nabootsingen-op-ware-grootte van drie scheepjes (20, 40 en 100 ton!), waarmee de 104 passagiers van de „Virginia Company of London“ de Atlantische Oceaan zijn overgestoken en van het door hen gebouwde fort, gelegen aan de James River, ruim 70 kilometer landinwaarts. De gidsen, die ons rondleidden, waren „vermomd“ als zeventiende-eeuwse kolonisten!

's Woensdagsmiddags 3 uur werd de plenaire zitting van de Assemblée geopend in „Capitol House“, het gebouw van het parlement van de kolonie Virginia in Williamsburg (in feite een reconstructie, die dateert van 1928). De vergadering werd om 4 uur voortgezet in het „Conference Center“. Achtereenvolgens kwamen de rapporten, resoluties en aanbevelingen van de economische commissie (17 november), de commissie voor onderwijs, culturele zaken en voorlichting (17 en 18 november), de politieke commissie (18 november), de militaire en wetenschappelijk-technische commissie (19 november) aan de orde.

Dit programma werd op 18 november onderbroken door een rede van de Amerikaanse vice-president Nelson A. Rockefeller (een zoon van de oprichter van de stichting „Colonial Williamsburg“) en op 19 november door een lezing van Robert Ellsworth, de Amerikaanse onder-minister van defensie. Een uur na het optreden van deze laatste spreker, om kwart voor twaalf

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:

Dr. K. de Vries, voorzitter;
Mevrouw H. Tegelaar-Boonacker;
A. Buntsma;
Wm. C. de Kruyf; D. Rebel;
Drs. H. van Spanning;
Drs. G. van Leyenhorst
en Egbert Bluemink.

EINDREDAKTIE:

H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:

Mevrouw J. Algra-Feddema;
Dr. E. Bleumink; Drs. A. J. van Dulst;
Prof. Dr. J. W. van Hulst;
Ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:

Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078.

ADMINISTRATIE-ADRES:

(abbonementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „de Nederlander“ en advertenties): Van Deventerlaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag): (070) 861529.

Adresveranderingen voor het ledenbestand en het ledencontactblad „de Nederlander“ te zenden aan: Bureau CHU, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage. Telefoon (070) 244516.

Abbonementsprijs f 25,- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg, t.n.v. Stichting Uniepers.

Druk: B.D.U. B.V., Barneveld. Postbus 67. Telefoon (03420) 6141.

UNIEBUREAU

HET BUREAU VAN DE CHR. HIST. UNIE, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage is telefonisch te bereiken onder nummer 070-244516*

Kantooruren van maandag t/m vrijdag 08.30 v.m. tot 16.45 n.m. Het telefoonnummer van de Savornin Lohmanstichting is: 070-246791.

's morgens, was de agenda afgewerkt en werd de 22ste jaarvergadering van de Noord-Atlantische Assemblée gesloten. De Nederlandse delegatie vertrok 's middags om vier uur uit Williamsburg en kwam, na driemaal van vliegtuig te hebben gewisseld, de volgende dag (20 november) om half elf 's morgens op Schiphol aan, vermoeid en voldaan.

K. de Vries

Kruisinga vanuit New York in CHU-radio-uitzending

Eerst een enkele algemene indruk uit New York. Een stad, die als vele ook Nederlandse grote steden, grote moeite heeft leefbaar te blijven. Gisteren ging ik naar een kerk van de Baptisten, in het allerarmste deel van Harlem, een geheel zwarte wijk in New York. In een grote volle kerk was ik de enige blanke.

De ruim 2 uur durende dienst was buitengewoon indrukwekkend. Er sprak een diep geloofsleven uit. De hartelijkheid, waarmee ik verder door deze kerkelijke gemeente ontvangen werd, vond ik erg ontroerend. Ik vind het wel een taak voor de Nederlandse kerken ook hun contacten met dit type kerken in arme gebieden te intensiveren.

Wat de VN betreft, de vergadering is erg belangrijk. Ik moet mij wat de onderwerpen betreft natuurlijk erg beperken. Ik zal er drie noemen: Israël tot de Palestijnen, China tot Rusland en Chili. Ten eerste het debat over het rapport over de levensomstandigheden van de Palestijnen. Hoewel de toonzetting van de Arabische landen erg hard is heeft men hier toch de indruk, dat er misschien toch sprake

is althans van de kant van enkele Arabische landen openingen tot een allereerste voorzichtig hopelijke toenadering te geven. Ten tweede de verhouding China/Rusland. Die is echter onveranderd, heel erg slecht. Wij lezen daar in Nederland eigenlijk te weinig over. China uit de grofste beschuldigingen aan het Russische adres, b.v. dat het in het Midden-Oosten-konflikt niet enkel de wapens levert, maar tegelijkertijd in die landen en regeringen en volken op stiekeme manier infiltreert, om zijn imperialisme en kolonialisme nieuwe stijl te kunnen verwerklijken.

Een aantal waarschuwingen van de zijde van China zouden andere landen wel eens ter harte mogen nemen.

3e Het debat over Chili en het herstel van de mensenrechten daar. Terecht heeft Nederland het initiatief daartoe genomen. Dat debat is echter ook om andere redenen interessant.

1e Omdat het wonderlijk aandoet, dat landen als b.v. Cuba en b.v. Zuid-Jemen een dergelijke resolutie van afkeuring van de gang van zaken in Chili mede ondertekenen en zich in fel debat mengen, maar ook omdat andere Zuid Amerikaanse landen die ondertekenaars. - de Oosteuro-

pese landen - de spiegel voorhouden; in Oost-Europa de vrijlating van politieke en kerkelijk vervolgdten verlangen, en vragen welk recht van spreken de Oosteuropese landen hier eigenlijk hebben.

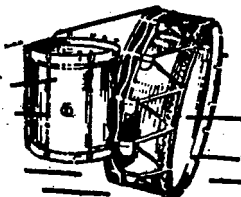
Tenslotte dit, ondanks de schijn, dat het bij de VN slechts een langgerekte discussie gaat worden mag toch niet de betekenis van deze organisatie onderschat worden. Dit is naar mijn mening erg groot.

Ik wil maar enkele punten noemen. In de 1e plaats de veel nuttige contacten, die worden gelegd en die uiteindelijk de internationale samenwerking en de vrede dienen. In de 2e plaats het werk van de onderorganisaties van de VN en de wereldgezondheidszorg, die deze dagen zal kunnen bekend maken, dat pokken op de hele wereld zal zijn uitgeroeid.

Dat is alleen mogelijk geweest via de VN, ook b.v. die internationale maritieme organisaties die zeer belangrijk werk doen om de verontreiniging van de zeeën te bestrijden.

En de wereldvoedselorganisatie, die zo buitengewoon belangrijk werk doet om de honger op de wereld uit te roeien. De betekenis van de VN mag zeker niet worden onderschat.

Kruisinga.

VAN DER GLAS Heerenveen

Blaas- en Slaginstrumentenfabriek
Telefoon 05130-22652

Grondpolitiek: Twee compromissen denkbaar

Een analyse van prof. mr. P. de Haan

DE WETSONTWERPEN GRONDPOLITIEK

Sinds de CDA grondconferentie van 29 november 1975 tot de conclusie kwam dat het voeren van een actieve grondpolitiek dringend gewenst is om de nog schaarse grond in Nederland zo rechtvaardig mogelijk te verdelen, heeft de discussie tussen socialisten en christen-democraten over de vraag welke beleidsinstrumenten daartoe het meest geëigend zijn enige helderheid geschapen. Lezing van het Voorlopig verslag (de eerste reactie van de Tweede Kamer) van het door de Regering eind 1975 ingediende wetsontwerp „Regeling van een voorkeursrecht van gemeenten bij de verwerving van onroerend goed” (wetsontwerp 13713, zitting 1975 - 1976) toont aan dat beide groeperingen het in grote lijnen eens zijn over invoering van het voorkeursrecht, hetgeen kort gezegd betekent dat in een door de gemeenteraad aangewezen gebied bij vrijwillige verkoop door particulieren van grond de gemeente de eerst-gegadigde koper is als de gemeente op die grond een andere bestemming wil realiseren. Het voorkeursrecht biedt dan ook een gemeente de mogelijkheid om actief en vroegtijdig op de grondmarkt te opereren, hetgeen - indien deze grondpolitiek met wijs beleid wordt gevoerd - de realisering van met name sociale woningbouw en stadsvernieuwing zo efficiënt mogelijk doet zijn.

De pijn zit in het tweede in dezelfde periode ingediende wetsontwerp „Wijziging van de Onteigeningswet” (wetsontwerp 13714, zitting 1975 - 1976) als het gaat om de prijsvaststelling van grond die door de overheid wordt gekocht. In het wetsontwerp wordt uitgegaan van de gebruikswaarde als waardegrondslag bij onteigening en bij niet minnelijke schikking onder de werking van het voorkeursrecht. Het verschijnen van het voorlopig verslag en de memorie van antwoord op dit wetsontwerp betreffende de waardebepaling, alsmede een tweetal recente artikelen van prof. De Haan over de grondpolitiek 1) was voor mij aanleiding eens met hem te gaan praten over de mogelijkheden van een compromis tussen PvdA en CDA, zoals dat op grond van deze stukken mogelijk lijkt. Zeer opvallend is namelijk de aandacht die het door De Haan eerder 2) ontwikkelde begrip „negatieve ontwikkelingschade” in het voorlopig verslag heeft gekregen, zowel van de kant van de regeringspartijen als van die van de oppositie, waarbij het vooral opviel, dat ook de socialisten dit probleem met hem onderkenden en daarom aan de bewindslieden de vraag stelden of zij mogelijkheden zagen een regeling van dit probleem in de wet op te nemen (zitting 1975 - 1976, 13714, nr. 4, blz. 5) Ook de regering blijkt in de memorie van antwoord op blz. 2 het probleem te onderkennen, maar wil het eerst nog grondig verkennen en bestuderen. Aangezien de grondpolitiek, ook blijkens recente partijpolitieke ontwikkelingen, nog steeds van socialistische zijde als één van de belangrijkste toetsstenen voor een verdergaande samenwerking met de christen-democraten wordt beschouwd, leek een onderzoek naar de huidige compromismogelijkheden zinvol. Desgevraagd gaf prof. De Haan te kennen dat hij inderdaad zich in het licht van de actuele ontwikkelingen een tweetal compromissen kan voorstellen.

EERSTE COMPROMISMOGELIJKHEID: MAATSCHAPPELIJKE VERKEERSWAARDE

Hierbij gaat hij uit van datgene wat eerder van CDA-zijde naar voren is gebracht. De Haan voegt daaraan toe enkele elementen uit het advies van de Raad van Advies voor de Ruimtelijke Ordening (RARO) over het grondbeleid.

In beide gevallen is de verkeerswaarde het uitgangspunt en wordt getracht deze in een maatschappelijk verantwoorde richting te corrigeren. Vandaar de benaming: maatschappelijke verkeerswaarde. Als eerste correctie wordt daarbij toegepast het uitschakelen van de invloed van overheids-handelingen (overheidswerken) op de waarde van het onteigende goed. In het

Drs. W. van den Bos Czn., de schrijver van dit artikel.

RARO-advies onder punt 16 luidt de formulering, dat bij de bepaling van de werkelijke waarde buiten beschouwing wordt gelaten de invloed op de waarde van werken die in verband met de bestemming voor de uitvoering waarvan onteigend wordt, van overheidswege zijn of zullen worden uitgevoerd. In het Ontwerp-CDA programma luidt het desbetreffende artikel 154 in zijn inmiddels geamendeerde vorm aldus:

„Dat betekent, dat zowel positieve als negatieve invloeden van overheids-handelingen bij de prijsvaststelling moeten worden uitgeschakeld.”

In deze formulering komt goed tot uiting, dat deze noodzakelijke en redelijke correctie zowel ten voor- als ten nadele van de onteigende kan werken.

Als tweede correctie wil prof. De Haan nu, in de lijn van het RARO advies onder punt 17, toegevoegd zien dat ook wordt uitgeschakeld de invloed van bepalingen van een bestemmingsplan op de waarde, welke redelijkerwijs niet of niet geheel ten voor- of ten nadele van de onteigende behoort te blijven. De Raad van Advies formuleerde dit zelf als een spiegelbeeldbepaling van artikel 49 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening, waarbij de Raad het onevenredig planvoordeel bij wijze van baatheffing aan de eigenaar wil ontnemen, op dezelfde voet als onevenredige planschade aan deze wordt vergoed. Wat bij wijze van afzonderlijke baatheffing en schadevergoeding kan, is echter volgens De Haan ook mogelijk bij wijze van aftrek of toeslag in geval van onteigening. Met deze beide correcties op de verkeerswaarde zou artikel 40 Onteigeningswet ongeveer aldus kunnen komen te luiden:

Tekst:

1. De onteigende partij heeft jegens de onteigenende partij aanspraak op vergoeding van de waarde van het ter onteigening aangewezen onroerend goed. Die waarde wordt begroot op de grondslag van de prijs die daarvoor in het vrije verkeer tussen een redelijk handelende verkoper en een redelijk handelende koper zou kunnen worden bedongen, zulks met inachtneming van het bepaalde in de de volgende leden.

2. Behoudens de toepassing van artikel 40 a wordt bij de bepaling van de verkeerswaarde niet in aanmerking genomen de invloed van overheidswerken welke in verband met de bestemming waarvoor onteigend wordt, zijn of zullen worden uitgevoerd.

3. Eveneens wordt bij de bepaling van de verkeerswaarde niet in aanmerking genomen de invloed van overheidsbeslissingen van planologische aard, voor zover deze redelijkerwijs niet of niet geheel ten goede of ten laste van de onteigende behoort te blijven.

Toelichting:

Met de voorgestelde formulering van de maatschappelijke verkeerswaarde als grondslag van onteigening is zoveel mogelijk aansluiting gezocht bij de tekst van artikel 40 van het wetsontwerp. Ofschoon in dit stelsel van de verkeerswaarde, en dus niet van de gebruikswaarde wordt uitgegaan, betekenen de leden 2 en 3 een zodanige benadering van wat met laatstgenoemde waarde in redelijkheid beoogd wordt, dat deze tekst bij wijze van amendement op het wetsontwerp kan worden ingediend. De formulering zoekt verder in twee opzichten aansluiting bij de jurisprudentie van de Hoge Raad.

In de eerste plaats wordt de verkeerswaarde omschreven als de geobjectiverde waarde, zoals die in het vrije verkeer tussen redelijk handelende partijen bij een koopovereenkomst tot stand zou komen. In de tweede plaats is de lijn van de jurisprudentie met betrekking tot het buiten beschouwing laten van de invloed van het werk waarvoor onteigend wordt, hier verder doorgetrokken tot alle overheidswerken die in verband met de bestemming waarvoor onteigend wordt, zijn of zullen worden uitgevoerd. 3)

Het tweede lid blijft uiteraard buiten toepassing, indien het in dit stelsel te handhaven artikel 40a mocht worden toegepast. Immers, in dat geval worden de voor- en nadelen van overheidswerken niet geëlimineerd, doch volgens een kosten- en batenberekening voor het hele plan geëgaliseerd. De keuze tussen toepassing van eliminatie- of egalisatiebeginsel wordt aan de vrijheid van de rechter overgelaten, al naar gelang de redelijkheid van het resultaat dat daarmee wordt bereikt 4).

In het derde lid is de spiegelbeeldformule van dit artikel 49 Wet Ruimtelijke Ordening opgenomen. Zolang de wetgever niet verder wil gaan dan onevenredige schade als gevolg van het bestemmingsplan te vergoeden, mag hij ook ten aanzien van de baatafoming niet verder gaan dan onevenredig voordeel te ontnemen. Het meten met twee maten, zoals in de bestaande tekst van het wetsontwerp feitelijk gebeurt, is ook de overheid niet toegestaan. Het is redelijk in het kader van de onteigening de lijn van artikel 49 WRO met spiegelbeeldformule door te trekken tot alle overheidsbeslissingen van planologische aard.

TWEDE COMPROMISMOGELIJKHEID: MAATSCHAPPELIJKE GEBRUIKSWAARDE

Hierbij gaat prof. De Haan uit van de bestaande tekst van de eerste alinea van artikel 40 van het wetsontwerp. Weliswaar vindt hij dit een minder juist uitgangspunt, omdat de verkeerswaarde een reële waarde is en de gebruikswaarde, voorzover zij daarvan afwijkt niet. Niettemin meent hij dat men door het toepassen van correcties kan trachten dit uitgangspunt in een zodanige - maatschappelijk verantwoorde - richting om te buigen, dat het principe goeddeels van zijn onredelijkheid wordt ontdaan. Vandaar de benaming: - maatschappelijke gebruikswaarde.

Als eerste correctie moet daarbij dan volgens hem gelden dat de negatieve ontwikkelingschade wordt vergoed. Hieronder valt in dit verband te verstaan schade die in de ontwikkeling van een bedrijf wordt geleden als gevolg van de ruimtelijke ontwikkeling die tot de onteigening aanleiding gaf. Daarvan is vaak sprake als de overheid grond verwerft voor het realiseren van niet-agrarische bestemmingen en het daarbij gaat om bedrijven die al jaren in de slagschaduw van de stedelijke ontwikkelingen liggen. Op grond van overheidsmaatregelen ontleend aan de ruimtelijke wetgeving en in het zicht van onteigening is het deze bedrijven niet meer mogelijk zich te ontwikkelen overeenkomstig bedrijfs-economische inzichten (bijv. het oprichten van bedrijfsgebouwen).

Zo goed men met het aanhouden van de gebruikswaarde de voordelen van die ruimtelijke ontwikkeling aan de onteigende onthoudt, zo goed dient men hem ook de nadelen daarvan te vergoeden. Ook hier moet dus weer het meten met twee maten maten oftewel het naar zich toerekenen door de overheid worden voorkomen.

In feite gebeurt dat in het wetsontwerp wel en prof. De Haan is het dan ook beslist niet met de regering, wanneer die in de memorie van antwoord op blz. 2 stelt dat zij in het kader van dit ontwerp niet met een omlind voorstel kan komen. Integendeel, hij beschouwt de negatieve ontwikkelingschade eenvoudig als de keerzijde van de gebruikswaarde: als de wetgever zich op dit moment wel gerechtigd acht de onteigende de voordelen van een ruimtelijke

Nevenstaand artikel is een vraaggesprek van Wil van den Bos Czn met Prof. mr. P. de Haan.

Prof. De Haan is hoogleraar in het administratief recht en grondgebruikrecht aan de Vrije Universiteit en tevens belast met een onderwijsopdracht in het burgerlijk en agrarisch recht aan de Technische Hogeschool te Delft. Hij was in belangrijke mate de geestelijke vader van het CDA-rapport „Grondeigendom en grondbeheer; een opdracht voor individu en gemeenschap.” Den Haag, 1975.

Drs. Van den Bos Czn is medewerker van de Dr. A. A. Kuyperstichting, secretaris van het Verband van verenigingen van AR gemeenten provinciebestuurders en onder meer raadslid van Gouda. Hij was een der rapporteurs van het CDA-rapport „Grondeigendom en grondbeheer”

ontwikkeling te ontnemen, dan moet hij zich tegelijkertijd ook verplicht achten deze de nadelen ervan te vergoeden.

Dit kan door aan de fictie van de gebruikswaarde - die op het moment van de onteigening geen werkelijke waarde meer is - toe te voegen de fictie dat bij de bepaling van de schadeloosstelling als geheel mede in aanmerking wordt genomen de wijze waarop de waarde van het onteigende goed en het daarop uitgeoefende bedrijf zich hadden kunnen ontwikkelen, indien de ruimtelijke ontwikkeling die tot de onteigening aanleiding gaf, zich niet zou hebben voorgedaan. De schadevergoeding vindt dan plaats op basis van de vermogens- resp. inkomenspositie welke de onteigende zich bij een gegeven bekwaamheid en inspanning had kunnen verwerven, indien het bedrijf buiten de invloed van die ruimtelijke ontwikkeling had gelegen. Een dergelijke berekening valt te maken en zal straks ook in het kader van het landschapsbeheer met daaruit voortvloeiende beperkingen voor de agrarische bedrijfsontwikkeling gemaakt moeten worden.

Prof. mr. P. de Haan, de ondervraagde.

Het te onteigenen bedrijf kan dan worden vergeleken met een qua type, grondsoort en vakbekwaamheid vergelijkbaar bedrijf in de buurt zoals dat zich in de loop van de jaren buiten de invloed van de betreffende ruimtelijke ontwikkeling heeft ontwikkeld. Het Landbouw Economische Instituut (LEI) zou voor wat de landbouw betreft deze inkomensvergelijkingen kunnen maken.

Andere correcties op de gebruikswaarde, zoals die thans voorkomen in de tweede en volgende alinea's van het ontwerp-artikel 40, zouden bij een dergelijke algemene regeling van de negatieve ontwikkelingschade waarschijnlijk goeddeels kunnen worden gemist. Immers, voor een belangrijk deel hebben zij eenzelfde strekking, al dragen zij door hun partiële aanpak van het vraagstuk een volkomen willekeurig karakter. Immers, wat is de rechtsgrond van de bijzondere positie die hier aan de landbouw wordt toegekend, terwijl middenstandsbedrijven in stadsvernieuwinggebieden even goed negatieve ontwikkelingschade lijden?

Met de hier voorgestelde correctie zou artikel 40 Onteigeningswet ongeveer aldus komen te luiden:

Tekst:

1. De onteigende partij heeft jegens de onteigenende partij aanspraak op vergoeding van de waarde van het ter onteigening aangewezen onroerend goed. Die waarde wordt begroot op de grondslag van het ge-

„Midden- en kleinbedrijf“

Zelfstandige moet op eigen kracht redelijk inkomen behalen

Bezorgdheid over de ontwikkelingskansen van het midden- en kleinbedrijf is voor de wetenschappelijke instituten van KVP, ARP en CHU aanleiding geweest een studietoelating commissie in te stellen. Deze bezorgdheid kan zowel binnen het midden- en kleinbedrijf gesignaleerd worden, als gevolg namelijk van een achterblijven van de inkomens in deze sector ten opzichte van het inkomen van de gemiddelde werknemer, als daarbuiten: wanneer vele kleine ondernemingen zouden moeten verdwijnen, dan kan het voorzieningsniveau vooral in dunbevolkte gebieden sterk teruglopen.

De ingestelde commissie, onder voorzitterschap van drs. R. Zijlstra, had tot taak rapport uit te brengen over de ontwikkelingskansen van het midden- en kleinbedrijf in de nabije toekomst.

Allereerst wordt de problematiek van het midden- en kleinbedrijf in een algemeen beleidskader geplaatst, inzake de selectieve economische groei en het inkomensbeleid. Vervolgens worden de problemen met betrekking tot de ontwikkeling van werkgelegenheid en inkomens cijfermatig aangegeven en worden deze daarna gerubriceerd in drie categorieën: problemen die verband houden met het algemeen sociaal-economisch beleid, met het midden- en kleinbedrijf en zelfstandigenbeleid in enge zin en met het ruimtelijk beleid. Naast deze ruime inventarisatie worden uitvoerig de kenmerken van de bedrijfsuitoefening in het midden- en kleinbedrijf beschreven; het gaat dan om het zelfstandig ondernemerschap, de beperkte toegang tot de kapitaalmarkt, de verscheidenheid, de arbeidsintensiviteit, de begeleiding en de machtspositie. In het laatste hoofdstuk worden op basis van de inventarisatie van

problemen, en gelet op de specifieke kenmerken van het midden- en kleinbedrijf, een reeks beleidsaanbevelingen gedaan op het terrein van de loonpolitiek, het bestrijden van de inflatie, fiscale wetgeving, sociale positie, beroepsbegeleiding en ondersteuning, het minimuminkomen en het ruimtelijk en mededingingsbeleid. Met nadruk wordt vermeld, dat het thans niet de tijd is om onverkorte doorvoering van kostbare verlanglijstjes te vragen. Men zal rekening moeten houden met een gefaseerde invoering.

VERZWAKKING POSITIE ARBEIDSINTENSIEVE SECTOREN

Een centraal aandachtspunt vormt de voortdurende verzwakking van de positie van het arbeidsintensieve midden- en kleinbedrijf, als gevolg van inkomensinflatie, de openstelling van belastingen en premies sociale verzekeringen op het gebruik van arbeid, en als gevolg van de praktijk van de loonvorming: een voor alle bedrijfstakken zoveel mogelijk gelijke loonontwikkeling op basis van de draagkracht van de sterkere sectoren van de economie. De loonontwikkeling die hiervan het gevolg was, dwong het midden- en kleinbedrijf, gegeven de veel geringere produktiviteitsstijging die het kan realiseren, deze voortdurend stijgende loonkosten in de prijzen door te berekenen. Op dit punt van de loonpolitiek worden als bijdrage aan de discussie over het te voeren loonbeleid drie suggesties in overweging gegeven:

- Uitgangspunt voor de toelaatbare stijging van de reële arbeidskosten moet niet langer de gemiddelde produktiviteitsstijging zijn, maar de produktiviteitsstijging van de dienstensector.
- De ruimte die als gevolg hiervan in de sterkere sectoren blijft zitten, wordt weg-

Deze week heeft een CDA-studiecommissie een rapport uitgebracht over het midden- en kleinbedrijf. De commissie werd ingesteld door de wetenschappelijke instituten van de drie christendemocratische partijen, de Kuyperstichting (AR), de Lohmanstichting (CHU) en het Centrum voor Staatkundige Vorming (KVP).

De commissie bestond uit: drs. R. Zijlstra (voorzitter), mr. L. J. van der Ark, drs. G. Gerritse, drs. G. de Jong, mr. H. D. M. Lamboij, mr. G.

van Muiden, dr. B. de Vries (rapporteur) en drs. H. Borstlap (secretaris). De Tweede-Kamerleden H. A. de Boer, A. J. W. Krosse en drs. D. F. van der Mei hebben de werkzaamheden van de commissie als waarnemer gevolgd.

Het rapport is in brochurevorm uitgegeven. De prijs is f 5,25. Bestellingen kunnen geschieden door overmaking van het bedrag op giro 604500 ten name van de Lohmanstichting te Den Haag, met vermelding van „rapport midden- en kleinbedrijf“.

belast door gedifferentieerde heffingen op de loonsom, waarvan de hoogte afhankelijk is van het verschil in produktiviteitsstijging tussen de betrokken sector en de dienstensector.

- Voor zover de nivelleringsmaatregelen resulteren in extra kostenstijgingen in bedrijfstakken waar de laagstbetaalden oververtegenwoordigd zijn, wordt dit geneutraliseerd door loonkostensubsidies, die worden opgebracht door die bedrijfstakken waarin de laagstbetaalden ondervertegenwoordigd zijn.

Deze voorstellen betekenen wel een formele erkenning dat de ruimte voor reële inkomensverbeteringen de komende jaren beperkt is. De overheid zou moeten toezeggen de gecombineerde druk van loonbelasting en sociale premies (inclusief het werkgeversaandeel) als percentage van het brutoloon vrijwel constant te houden. In de behoefte aan andere inkomstenbronnen die deze toezegging zal oproepen, kan men onder meer voorzien met behulp van de gedifferentieerde loonsomheffingen.

De bepleite loonpolitiek zal de inflatie kunnen terugdringen. Daarvoor is ook nodig een herbezinning op het mechanisme van de loonindexering. Van het prijsbeleid kan onder de huidige omstandigheden geen grote bijdrage aan de inflatiebestrijding worden verwacht, omdat het prijsbeleid de komende jaren ruimte moet bieden voor een evenwichtige verlaging van de arbeidsinkomensquote.

FISCALE MAATREGELEN

Op het fiscale terrein wordt gedacht aan een verschuiving in het stelsel van belasting- en premieheffing waardoor het loon minder dan thans als heffingsgrondslag wordt gebruikt voor de financiering van de collectieve sector. Er dient meer rekening te worden gehouden met het verschil in draagkracht binnen de onderscheidene sectoren van de economie. Voorts dient het fiscale winstbegrip te worden aangepast: het eigen vermogen van de ondernemingen moet „inflatie-proof“ worden gemaakt. Bepaalde vormen van persoonlijke dienstverlening zouden in het lage BTW-tarief kunnen worden ondergebracht: horeca, onderhoudsdiensten voor woningen (wat gekoppeld kan worden aan het opnieuw aftrekbaar maken van onderhoud van eigen woningen, in combinatie met verhoging van de fiscale huurwaarde) en reparatie en onderhoud van duurzame gebruiksvoorwerpen.

SOCIALE POSITIE

In de sfeer van de sociale zekerheid moet het beleid gericht blijven op een gelijkwaardige behandeling van zelfstandigen en werknemers. De invoering van de AAW, op 1 oktober jl. is in dit kader van grote betekenis. Verdere verbeteringen van de pensioenvoorzieningen zullen niet alleen voor werknemers tot stand mogen worden gebracht. Afgezien van de verdere marities van het wetsontwerp vermogensaanwasdeling is het moeilijk in te zien, waarom zelfstandigen worden uitgesloten van het collectieve VAD-deel, dat voor ouderdagsvoorzieningen bestemd zou kunnen worden. Oprichting van regionale dienstencentra is gewenst voor de opvang en sociale begeleiding van in moeilijkheden verkerende zelfstandigen.

MINIMUMINKOMEN

Uitgangspunt voor het beleid dient te blijven dat de zelfstandige in beginsel in staat moet zijn op eigen kracht een redelijk inkomen te behalen. Een drietal uitzonderingen op deze regel zijn:

1. indien de onderneming van een kleine zelfstandige onmisbaar is voor het behoud van een redelijk voorzieningsniveau;
2. vervolgens indien oudere zelfstandigen

een inkomen verdienen beneden het vergelijkbare minimumloon;

3. en tenslotte wordt een tijdelijke inkomenssuppletie aanvaardbaar geacht voor het gezond-maken van bedrijven die weliswaar in moeilijkheden verkeren maar die met overbruggingshulp weer normaal kunnen functioneren. De Rijksgroepsregeling zelfstandigen biedt hiertoe reeds de mogelijkheid.

Een „leefbaarheidsuitkering“, zoals in de eerste uitzondering bedoeld, moet de functie krijgen van een vloer en niet van een aanvulling. Dan heeft de uitkering namelijk het karakter van een vergoeding voor de maatschappelijke functie van de onderneming (en dat is de bedoeling) en blijft er een prikkel voor een optimale functievervulling aanwezig.

RUIMTELIJK BELEID EN MEDEDINGINGSBELEID

Het ruimtelijk ordeningsbeleid moet enerzijds gericht zijn op het verwezenlijken van een bevredigend voorzieningsniveau en anderzijds op het vermijden van concurrentievervalsing en een al te intensieve concurrentie. De planning, de gronduitgifte en het vergunningenbeleid ten behoeve van de vestiging van distributiebedrijven dient te geschieden op basis van gefundeerd onderzoek. Voor streekplannen moet daarbij worden uitgegaan van het zgn. „rompmodel“.

Eventuele vestiging van de detailhandelsbedrijven buiten de bebouwde kom zal getoetst moeten worden met behulp van de methode van distributiefacetplanning. Wat betreft de problematiek van de kleine kernen kan behalve aan financiële ondersteuning (de „leefbaarheidsuitkering“) worden gedacht aan het ontwikkelen van nieuwe, eventuele mobiele vormen van dienstverlening voor meerdere kleine kernen, met steun van de overheid. Op verdediging en samenwerking van het kleinbedrijf gerichte ondernemersafspraken dienen mogelijk te zijn. Een meldingsplicht en registratie in een openbaar register van dergelijke afspraken kunnen gewenst zijn.

VOORZIENINGENNIVEAU EN LEEFBAARHEID

Overigens ontstaat er meer begrip voor de betekenis van het midden- en kleinbedrijf voor het voorzieningsniveau en de leefbaarheid. Allerlei vormen van persoonlijke dienstverlening dreigen onbetaalbaar te worden. Dit beeld past bovendien niet in een post-industriële maatschappij waarin de groeiende beroepsbevolking vooral in de dienstensector moet worden opgevangen.

Tegen deze achtergrond wordt de Nota inzake de selectieve groei besproken. Opvallend is, dat het pakket maatregelen in deze nota niet expliciet gericht is op het corrigeren van de krachten die de prijzen- en kostenstructuur in het verleden systematisch hebben gewijzigd ten nadele van de arbeidsintensieve sectoren. De beleidsmaatregelen zijn derhalve te weinig gericht op het stimuleren van de werkgelegenheid in de dienstensector en op het behoud van arbeidsplaatsen in arbeidsintensieve sectoren.

Inzake de hoofdlijnen van het voor het midden- en kleinbedrijf te voeren inkomensbeleid wordt opgemerkt, dat dit noodzakelijkerwijs een indirect karakter moet hebben, d.w.z. van niet-rechtstreekse aard behoort te zijn en primair gericht moet worden op de inkomensverwervende factoren. Van belang daarbij is met name dat gelet wordt op de mogelijke effecten op de inkomensvorming in het midden- en kleinbedrijf van onderdelf van de sociaal-economische politiek die niet primair als inkomenspolitieke instrumenten zijn bedoeld.

H.L.

Vervolg van pagina 4

bruik dat daarvan ten tijde van de onteigening wordt gemaakt, zulks met inachtneming van het bepaalde in de volgende leden.

2. Bij de bepaling van de schadeloosstelling als geheel wordt mede rekening gehouden met de wijze waarop de waarde van het onteigende goed en het daarop uitgeoefende bedrijf zich hadden kunnen ontwikkelen, indien de ruimtelijke ontwikkeling welke tot de onteigening aanleiding gaf, zich niet zou hebben voorgedaan.

Toelichting:

Het eerst lid van artikel 40 blijft gelijklopend aan de huidige tekst van het wetsontwerp. Het tweede lid kan bij wijze van amendement worden ingevoegd. Dit amendement beoogt een complete regeling van de negatieve ontwikkelingsschade, uitgaande van de gedachte dat een partiële regeling, zoals voorkomende in de huidige leden 2 e.v. van het wetsontwerp willekeurig is. Het stelsel van de gebruikswaarde, zoals neergelegd in het voorgestelde eerste lid, houdt in dat aan een onteigend bedrijf de voordelen als gevolg van de ruimtelijke ontwikkeling die tot de onteigening aanleiding gaf, worden ontnomen, zowel voorzover die ontwikkeling voortvloeit uit een bestemmingsplan als voor zover zij een autonoom karakter draagt. Het is redelijk dat nu anderzijds ook de nadelige gevolgen van een dergelijke ontwikkeling voor het bedrijf worden vergoed, zowel wat vermogens- als wat inkomensschade betreft. Er is géén reden hierbij onderscheid te maken tussen agrarische en niet-agrarische bedrijven, omdat deze problematiek zich ook bij onteigening in de binnensteden voordoet.

POLITIEK COMPROMIS

Desgevraagd gaf prof. De Haan te kennen dat hij van de beide door hem ontwikkelde compromismogelijkheden zelf duidelijk de voorkeur bleef geven aan de eerste vanwege het principieel juistere uitgangspunt. Hij achtte het echter niet uitgesloten

dat voor de tweede mogelijkheid méér steun in de Staten-Generaal zou kunnen worden gevonden, omdat deze meer aansluitingmogelijkheden biedt bij de tekst van de afspraken die terzake destijds bij de kabinetsformatie zijn gemaakt.

In de praktijk zal in beide gevallen aan de onteigeningsdeskundige en aan de rechter een handvat worden geboden om tot een redelijke onteigeningsvergoeding te komen.

Met het bovenstaande is beoogd materiaal aan te dragen voor het smeden van een politiek compromis waarvoor de tijd thans echt dringt. Naar onze mening is dit heel wel mogelijk indien daartoe bij alle betrokken partijen de bereidheid aanwezig is. Mevrouw Salomons heeft recentelijk gezegd dat het nooit de bedoeling van de progressieve partijen is geweest om voor een koopje te onteigenen.5) Bij haar blijkt dus die bereidheid tot een compromis er te zijn. Gezien de in nota's, conferenties en artikelen gedane uitspraken van alle betrokken partijen moet enigerlei compromis in de geest van de hierboven ontwikkelde alternatieven bereikt kunnen worden.

Het is nauwelijks verteerbaar dat bij de volgende kabinetsformatie opnieuw „de grond te heet onder de voeten van de formatie zou worden.“

Wil van den Bos Czn.

1. Resp. „De grondpolitiek van bouwrechtelijk en gemeentelijk standpunt beschouwd.“ Bouwrecht 1976, blz. 670 e.v. en De Magistratuur 1976, blz. 98 e.v. en „Grondpolitiek in een financieel perspectief“, Openbare uitgaven 1976-5, blz. 138 e.v.

2. De wetsontwerpen inzake de grondpolitiek, Nederlands Juristenblad 76/1, blz. 5 e.v. en Antirevolutionaire Staatskunde, blz. 328 e.v. Zie ook het verslag in Ned. Gedachten van 13 december 1975 over de CBTB-conferentie „Grondgebruik.“

3. Vergelijk in deze geest ook dr. mr. W. Schenk in zijn artikel „Slechts utilitaire gebruikswaarde“ vergoeden bij onteigening?“ in het Weekblad voor Privaatrecht, Notariaat en Registratie, 1976, nr. 5340.

4. Het eliminatiebeginsel gaat er vanuit dat waardeverhogende factoren als speculatie en meerwaarde ontstaan door overheidshandelingen van de verkoopsprijs worden afgetrokken, dus worden uitgeschakeld; hantering van het egalisatiebeginsel heeft tot gevolg dat de door de overheid gemaakte kosten en baten dienen te worden omgeslagen, dus in rekening worden gebracht.

Onderzoek criminaliteit en onrustgevoelens

Het onderzoekprogramma bij het departement van justitie heeft zich de laatste jaren vooral geconcentreerd om twee centrale thema's: de omvang en de ontwikkeling van de criminaliteit en de mogelijkheden om tot preventie te komen.

Binnen het raam van het eerste onderwerp heeft het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatie Centrum (WODC) van het ministerie een aantal onderzoeken uitgevoerd, waarvan de eerste vier verslagen thans zijn gepubliceerd.

Wie de omvang en de ontwikkeling van de criminaliteit wil peilen kan niet volstaan met de gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek. Vaak wordt beweerd dat als gevolg van de toegenomen geregistreerde criminaliteit de gevoelens van onrust onder de Nederlandse bevolking sterk zijn toegenomen. Het WODC heeft getracht in twee onderzoeken na te gaan of dit inderdaad het geval is. In een vierde rapport heeft het WODC zich afgevraagd welke invloed de dagbladverslaggeving over de misdaad zou kunnen hebben op de gesignaleerde onrustgevoelens.

De vier op deze pagina weergegeven rapporten dragen de titels:

- Geregistreerde en niet-geregistreerde criminaliteit
- Onrustgevoelens in Nederland met betrekking tot de criminaliteit
- De Nederlandse gemeenteraad en de criminaliteit
- De misdaadverslaggeving in Nederland.

De misdaadverslaggeving in Nederland

Er zijn aanwijzingen dat het oordeel van de bevolking over het criminaliteitsvraagstuk mede wordt bepaald door de wijze waarop over dit onderwerp in de dagbladen wordt geschreven. Aangezien er bij de Nederlandse bevolking thans meer onrustgevoelens over de misdaad lijken te bestaan dan vroeger, is het interessant om te weten hoe de misdaadverslaggeving zich de laatste jaren heeft ontwikkeld. Door het WODC werd daarom een studie gemaakt van de ontwikkeling van de misdaadverslaggeving in de Nederlandse dagbladen sinds 1965. In het kader van deze studie werden 1320 dagbladedities van 11 representatieve Nederlandse dagbladen geanalyseerd.

RESULTATEN

- In de dagbladedities, die in 1972 en 1974 verschenen, stonden ruim dertig procent méér misdaadartikelen dan in de edities van dezelfde bladen uit 1966 en 1968.
- Bovendien stonden in 1972 en 1974 de misdaadartikelen vaker op de voorpagina en waren ze veel vaker geïllustreerd dan in 1966.
- Onder de misdaden, vermeld in de dagbladen, wordt vooral veel aandacht besteed aan geweldsmisdrijven. Hoewel de geweldsmisdrijven jaarlijks slechts vier procent uitmaken van alle ter kennis van de politie gekomen misdrijven, handelt 31 procent van alle misdaadartikelen en 39 procent van alle rechtbankverslagen in de Nederlandse dagbladen over deze vorm van criminaliteit.
- De omvang van de misdaadverslaggeving verschilt sterk per dagblad. De regionale bladen doen meer aan misdaadverslaggeving dan de landelijke bladen. Van de elf onderzochte dagbladen besteedt De Telegraaf het grootste percentage van de redactionele ruimte aan misdaadverslaggeving. Trouw en NRC/Handelsblad zitten in dit opzicht duidelijk onder het gemiddelde.

CONCLUSIES

- De toename van het aantal kolommen met misdaadartikelen in de Nederlandse dagbladen sinds 1966 zal ten dele een gevolg zijn van de stijging van sommige vormen van criminaliteit. De dagbladen hebben dit echter in versterkte vorm weergegeven.
- Uit de grote onderlinge verschillen tussen de dagbladen blijkt dat het redactionele beleid hierbij een belangrijke rol speelt.

Geen grotere kans om op straat aangevallen te worden

ONRUSTGEOELEN IN NEDERLAND MET BETREKKING TOT DE MISDAAD

De uitkomsten van recente studies onder de Nederlandse bevolking geven geen steun aan de veronderstelling dat de kans om op straat te worden aangevallen de laatste jaren groter is geworden. Als veel burgers echter het gevoel zouden hebben dat de straten steeds onveiliger worden, zou dat op zichzelf een zorgwekkend verschijnsel zijn.

zijn. Om deze reden heeft het WODC in 1975 een landelijk onderzoek uitgevoerd naar de onrustgevoelens onder de Nederlandse bevolking met betrekking tot de misdaad.

RESULTATEN

- Er is gebleken dat 16 procent van de volwassen Nederlanders vindt dat de misdaad het belangrijkste maatschappelijke probleem is. Het merendeel van de bevolking acht de werkloosheid (51 procent) of de economische situatie (14 procent) het belangrijkste maatschappelijke probleem.
- Een kwart van de bevolking voelt zich persoonlijk niet bedreigd door de misdaad. Bij de rest van de bevolking bestaat een zekere ongerustheid over de misdaad. Voor de meerderheid van hen geldt echter dat deze onrustgevoelens niet sterk zijn. Slechts een kleine minderheid heeft zich ooit thuis of op straat angstig gevoeld.
- De burgers met relatief veel onrustgevoelens vormen een speciale bevolkingsgroep. Deze „bedreigde burgers” bleken vrijwel allemaal (jonge) vrouwen te zijn die in stedelijke gebieden wonen. Uit de antwoorden op bepaalde vragen bleek dat deze groep vooral is bevreesd voor agressieve zedenmisdrijven.
- Indien men deze specifieke vorm van onrust buiten beschouwing laat, lijkt er van een serieus onrustprobleem in Nederland nauwelijks sprake.
- Burgers, die kort geleden slachtoffer zijn geweest van een misdrijf, bleken niet of nauwelijks meer onrustgevoelens te hebben dan anderen. De eigen ervaringen met criminaliteit spelen bij het ontstaan van onrustgevoelens kennelijk geen belangrijke rol.
- De misdaadverslaggeving in de dagbladen kan tot het ontstaan van onrustgevoelens bijdragen. Uit het onderzoek is namelijk gebleken dat 77 procent van de volwassen Nederlanders altijd of geregeld de artikelen over de misdaad in de krant lezen, maar dat dit percentage bij de groep met relatief veel onrustgevoelens 87 was. Van hen, die zeiden wel eens na te denken over de mogelijkheid zelf slachtoffer van een

misdrijf te worden, gaf 40 procent te kennen dat de aanleiding daarvoor meestal een krante-artikel was.

- Uit de bestaande onrustgevoelens worden weinig consequenties getrokken. Slechts 20 procent van de Nederlanders heeft reeds daadwerkelijk bepaalde veiligheidsmaatregelen getroffen. Het merendeel is niet van plan om dergelijke maatregelen te treffen. Deze gegevens leiden tot de conclusie dat de Nederlandse burger wellicht zou moeten worden aangemoedigd om zichzelf tegen bepaalde typen van vermogenscriminaliteit te beveiligen.

BEVREESD

Tegen de achtergrond van andere gegevens is de uitkomst dat veel (jonge) vrouwen bevreesd zijn slachtoffer te worden van een agressief zedenmisdrijf nogal opmerkelijk. Het aantal agressieve zedenmisdrijven dat jaarlijks in Nederland wordt geregistreerd is de laatste tien jaar nauwelijks toegenomen.

Uit recente slachtofferstudies is bovendien gebleken dat per jaar minder dan een half procent van de vrouwelijke bevolking het slachtoffer wordt van een (poging tot) aanranding.

Het WODC neemt daarom een onderzoek ter hand naar de oorzaken van deze specifieke gevoelens van onveiligheid.

Betrouwbare cijfers van groot belang

GEREGISTREERDE EN NIET-GEREGISTREERDE CRIMINALITEIT

Criminologen hebben er bij herhaling op gewezen dat de officiële criminaliteitsstatistiek geen juist beeld geven van de werkelijke omvang van de criminaliteit. Betrouwbare criminaliteitscijfers zijn echter voor het beleid van groot belang. Vandaar dat het departement van justitie heeft besloten een serie slachtofferstudies op te zetten. Met die studies worden de volgende doeleinden nagestreefd:

- verhoging van het inzicht in de omvang van de criminaliteit;
- verhoging van het inzicht in de ontwikkeling van de criminaliteit;
- vergroting van de kennis omtrent de bereidheid om al dan niet bij de politie aangifte te doen van een misdrijf.

OPZET EN INHOUD VAN HET ONDERZOEK

Sinds 1973/1974 wordt tweemaal per jaar een landelijk goed gespreide steekproef van ongeveer 3.000 personen geënquêteerd. Aan hen wordt onder meer gevraagd of zij in het jaar, waarin de enquête wordt gehouden, of in het jaar daarvoor wel eens slachtoffer zijn geweest van misdrijven als inbraak, autodiefstal, bromfietsdiefstal, fietsendiefstal, zakkenrollerij, bedreiging of agressie op straat en doorrijden na een ongeval. Tevens wordt gevraagd naar de eventuele schade en naar het feit of bij de politie aangifte is gedaan. Als dit laatste niet is gebeurd wordt gevraagd waarom niet. Tenslotte wordt voor elk slachtoffer vastgesteld van welk misdrijf men slachtoffer is geworden en worden er gegevens genoteerd zoals geslacht, leeftijd, sociale klasse en woonplaats.

RESULTATEN

- Uit het onderzoek blijkt tot nu toe dat de

bereidheid om aangifte te doen varieert van delict tot delict. Voor autodiefstal en bromfietsdiefstal is die bereidheid verhoudingsgewijs hoog (resp. 98 en 92 procent). Voor delicten als doorrijden na een ongeval, zakkenrollen en fietsendiefstal ligt het percentage beduidend lager (resp. 59 procent, 64 procent en 66 procent).

- De belangrijkste redenen om geen aangifte te doen zijn: het gestolene was van weinig waarde en een aangifte helpt niets. Beide overwegingen worden even vaak genoemd en maken tezamen 53 procent uit van de in totaal genoemde motieven om geen aangifte te doen. Nader analyses van de gegevens hebben aangegeven dat er inderdaad samenhang bestaat tussen de waarde van het gestolene en de bereidheid om het delict bij de politie aan te geven. De niet-aangegeven delicten zijn gemiddeld genomen minder ernstig.
- Voor een aantal delicten kon voor de jaren 1972 en 1974 worden nagegaan of het aantal slachtoffers is toegenomen. Het gaat hier om de misdrijven: inbraak, autodiefstal, diefstal uit auto, fietsendiefstal, bromfietsdiefstal, zakkenrollen en agressie op straat. Bij geen van deze delicten was er sprake van een toename van de criminaliteit. Het aantal mensen, dat slachtoffer werd van een bromfietsdiefstal vertoonde in 1974 zelfs een daling.

Gemeenteraad praat weinig over criminaliteit

Om een eerste globaal inzicht te krijgen in de omvang van de onrustgevoelens in Nederland met betrekking tot de criminaliteit heeft het WODC in 1974 een enquête gehouden onder een steekproef van 180 gemeenten. Aan de burgemeesters van die gemeenten is gevraagd of in de gemeenteraad aandacht is besteed aan het onderwerp criminaliteit. Daarbij was uitgegaan van de veronderstelling dat, als er bij de bevolking van onrustgevoelens over de criminaliteit sprake is, dit ook zou doorklinken in de gemeenteraad.

RESULTATEN

- De criminaliteit vormt nauwelijks onderwerp van gesprek in de Nederlandse gemeenteraden. Als er al over wordt gesproken, dan gebeurt dat slechts in een klein deel van de gevallen naar aanleiding van concrete plaatselijke voorvallen. Veel vaker is de landelijke ontwikkeling van de criminaliteit aanleiding of nog vaker het feit dat tijdens de begrotingsbehandeling de criminaliteit aan de orde komt bij het onderwerp politie.
- Hoe groter de gemeente is des te vaker wordt er in de gemeenteraad gesproken over de criminaliteit. Dit kan worden verklaard uit het feit dat alleen in de grotere gemeenten de begrotingsbehandeling onder meer een hoofdstuk „politie” betreft. Overigens is het ook in overeenstemming met de bestaande CBS-cijfers, die laten zien dat naarmate een gemeente meer inwoners telt, het aantal misdrijven per 100.000 inwoners stijgt.

Dit onderzoek maakt deel uit van een serie projecten op hetzelfde terrein. De uitkomsten van deze studie betreffende de gemeenteraad zijn gezien tegen de achtergrond van de resultaten van de andere projecten. Daarbij is gebleken dat de resultaten van het onderzoek in de gemeenteraden volledig in overeenstemming zijn met het landelijke onrustonderzoek.

Waar en wanneer

spreken CHU-politici?

Prof. dr. J. W. van Hulst: CHU Katwijk gebouw de Hoeksteen donderdag 2 december, 8 uur n.m.

Dr. R. J. H. Kruisinga: CDA-Oegstgeest oprichtingsavond donderdag 9 december, 8 uur Gemeentecentrum, Lijtweg Oegstgeest.

Drs. G. van Leijenhorst: Christelijk Onderwijs Oene, maandag 6 december.

T. Tolman: CBTB 's Gravenzande woensdag 8 december.

H. Wisselink: Zutphen politiekaderschool maandag 6 december.

EERSTVOLGENDE RADIO-UITZENDING CHU:

maandag 6 december, hilversum I, 18.19 uur.

publikaties CDA-instituten

Energiebeleid

Rapport van een commissie van de wetenschappelijke instituten van KVP, ARP en CHU een analyse van vraag en aanbod, mondiaal en in Nederland, en van de dreigende knelpunten bij de energievoorziening / uitgangspunten voor een energiebeleid / opties voor beleidsbeslissingen 68 pag. / 5,25

andere recente publikaties:

Gerede twijfel

bijdrage tot de discussie over de perspectieven van onze economische ontwikkeling 3e druk; 30 pag. / 3,75

Groen licht 1975

nota van de Landbouwwetcommissie van de CDA-fracties in de Tweede Kamer over de problemen in land- en tuinbouw 2e druk; 7 pag. / 1,25

alle prijzen inclusief verzendkosten

Bestellingen: giro 604500 t.n.v. Lohmanstichting te Den Haag; met vermelding van titel(s) en aantal. Wassenaarseweg 7, Den Haag; telefoon 070-246791.

Christen-democraten op werkbezoek in N.O. Overijssel

Leden van de christen-democratische fractie (CDF) in de provinciale staten van Overijssel hebben dezer dagen een werkbezoek gebracht aan Noordoost-Overijssel.

Aan het bezoek werd deelgenomen door mevrouw E. M. W. Borm-Luykx en de heren B. F. Aalderink, P. Berkhout, H. Fokke, drs. R. Lanning, W. Netjes, H. Wassebalie en S. C. Weijers. Ook de drie christen-democratische leden van het college van gedeputeerde staten, mr. W. J. E. Crommelin, dr. J. Meulink en dr. H. H. Schoemaker woonden elk een deel van het werkbezoek bij.

Namens het provinciaal overlegorgaan van de ARP, CHU en KVP in Overijssel (CDA Overijssel in oprichting) waren de heren J. Kiers, K. A. Koekkoek, ir. C. P. van Rossum en A. H. Esselink aanwezig. Het bezoek vond ook mee op verzoek van het provinciaal overlegorgaan plaats.

De delegatie werd gecompleteerd door de drie statenkring-voorzitter: van ARP, bchu en KVP, resp. de heren ing. J. de Jong, G. Postma en J. S. Carper. De heer De Jong had tevens, op verzoek van het provinciaal overlegorgaan, het werkbezoek gorganiiseerd en gekoördineerd.

AVEREEST

Het werkbezoek begon in Dedemsvaart, waar raadsleden van de drie CDA-partijen een aantal problemen aan de statenleden voorlegden.

- Gevraagd werd hoe het stond met de aanleg van rijksweg 36 (Witte Paal-Hoogeveen) die van groot belang werd genoemd voor de verdere ontsluiting van het industrieterrein van Dedemsvaart en voor een betere verbinding van Noord-Nederland met Twente.

- Gewezen is voorts op het ontbreken van fietspaden aan de Overijsselse zijde van de grens met Drenthe. De statenleden betrouwen ook dat het college van Gedeputeerde Staten de nota over de rijwielpaden nog niet heeft laten verschijnen. Uit de financiële meerjarenplanning van de provincie blijkt echter wel, dat tot 1980 de nodige gelden voor aanleg van rijwielpaden zijn uitgetrokken.

- Het ziekenvervoer zal in de toekomst zo geregeld worden, dat niet alleen centraal ambulanceauto's zullen zijn gestationeerd, maar ook in kleinere plaatsen, zodanig dat elke plaats in Overijssel binnen ca. 15 mi-

nuten door een ambulance-auto kan worden bereikt. Aldus gedeputeerde Crommelin, daarmee de vrees van raadslid Van Veen wegnemend, dat in de toekomst de ambulance helemaal uit Zwolle zou moeten komen.

- De raadsleden stelden verder nog aan de orde de overdracht van de Dedemsvaart aan de gemeente (eerst bestemming door de gemeente bepalen, dan praten met provincie over financiële afwikkeling) en de werkgelegenheid (Dedemsvaart ligt tussen de groeikernen Hoogeveen en Hardenberg; heeft echter goedkoop industrieterrein en grote behoefte aan hoogwaardige arbeidsplaatsen).

In de discussie bleek dat de grens, om in aanmerking te komen voor investerings-subsidies van f 500.000,- voor kleinere bedrijven te hoog is; verlaging tot f 200.000,- zou wenselijk zijn.

LUTTEN-SLAGHAREN

In alle bezochte gemeenten is door raadsleden en andere bestuurders de problematiek van de kleine kernen aan de orde gesteld. Stilstand in woningbouw betekent veelal achteruitgang voor het dorp. Het verzet van de christen-democratische fractie in de staten tegen de „kleine kernen“-nota van het college van gedeputeerde Staten wordt dan ook als zeer terecht ervaren.

Binnen de gemeente Hardenberg is, om het plegen van sociale woningbouw tegen de zgn. „curve-prijs“ toch mogelijk te maken, in kleine series van ca. 10 huizen, een project ontwikkeld waarbij deze kleine aantallen als leerling-bouwplaatsen worden uitgevoerd. Aan deze reeds enige jaren lopende ontwikkeling dreigt, door gebrek aan bouwgrond, een einde te komen. Aangedrongen wordt op snelle goedkeuring van bestemmingsplannen door de provincie.

DE KRIM

De directie van Scholten-Honig kon tijdens het bezoek aan de aardappelmeelfabriek „Onder Ons“ in De Krim, geruststellende woorden spreken over de werkgelegenheid in dit bedrijf. In de toekomst zullen tijdens de campagne geen losse werkrachten meer nodig zijn, maar aan de vaste bezetting zal niet of nauwelijks worden getornd.

Veel minder geruststellend was de directie over de oplossing van het afvalwaterpro-

bleem voor 1980, zoals door de overheid wordt geëist.

Ondanks zeer grote investeringen is men pas op de helft van het zuiveringsproces. Een bijkomend - financieel - probleem is, dat in Duitsland de subsidies voor milieu-investeringen hoger en de eisen t.a.v. de zuivering lager zijn dan in Nederland. Het concern bezit net over de grens in Emlichheim nog een aardappelmeelfabriek!

GRAMSBERGEN

- Burgemeester Van 't Hout van de gemeente Gramsbergen ziet voor Gramsbergen een rol weggelegd als woongemeente in het geheel van Noordoost-Overijssel en Zuidoost-Drenthe omringd door de industriekernen Coevorden, Hoogeveen en Hardenberg.

- Wat hem zorgen baart is de opvang van ex-landbouwers in de aanvullende werkgelegenheid en met name het ontbreken van continuïteit hierin.

- Een grote wens van het gemeentebestuur is de restauratie van de hervormde kerk te Gramsbergen in het kader van de aanvullende werkgelegenheid.

HARDENBERG

- In de snel groeiende gemeente Harden-

berg zijn veel scholieren in het middelbaar en hoger beroepsonderwijs aangewezen op het openbaar vervoer. Reistijden van 2 uur per dag vormen een grote belasting voor de scholieren. De noodzaak van een goed op elkaar afgestemd streekvervoer en spoorwegvervoer doet zich dagelijks voelen. Een eventueel in Hardenberg te vestigen MTS zal voor dit schooltype in Hoogeveen en Almelo nadelig zijn en komt de statenfractie, bij monde van haar voorzitter de heer Berkhout, dan ook niet gewenst voor.

- Op lange termijn zijn vooruitzichten voor de werkgelegenheid, met name in hoger gekwalificeerd werk, niet gunstig. De noodzaak van een tweede groot bedrijf of overheidsinstelling of -dienst naast de Wavin (waar de werkgelegenheid zich overigens gunstig ontwikkelt) doet zich voelen.

Alle krachten in deze regio zullen gebundeld moeten worden om de veel te hoge werkloosheidscijfers terug te dringen. Op korte termijn door aanvullende werkgelegenheid, maar vooral op langere termijn door het aantrekken van nieuwe arbeidsplaatsen.

Het werkbezoek aan Noordoost-Overijssel werd 's avonds besloten met een forumdiscussie in Lutten.

Berry Esselink

Crossbaan in Enschede....

Eens was de burgemeester met vakantie. Er was al zo lang en zoveel werk aan de winkel geweest, dat hij het karwei tijdelijk aan anderen moest overlaten. In die tijd ging ook een wethouder-in-functie er op uit om een bok te schieten, een heel grote. Er was nl. ook een crossclub, die natuurlijk het geld niet op de rug groeide. Maar de leden hadden al jaren de tering naar de nering gezet. Bij elke mogelijke gelegenheid waren ze er als de kippen bij om het beste wielkje voor te zetten. En zo hadden ze menigmaal de palm en de (geld)prijs weggedragen. Dat geld gooiden ze niet over de balk, maar ze bewaarden het als appeltje voor de dorst. Ook voor een betere gelegenheid om te kunnen crossen. Maar dat laatste zou wel veel voeten in de aarde hebben.

Toen kwam de wethouder. Hij wist wel een terrein. Immers: alle grond is geen akkergrond. Zo verhuurde de gemeente het terrein aan de Elsbeekweg. Daar zouden de crossers mogen rijden en rossen naar hartelust, mits ze maar een wal opwierpen, bij de tijd bleven en niet voluit knetterden. Nu, die wal kwam er. Toen het karwei geklaard was liepen de crossers op hun tandvlees en hun poen was op. Wat de crossers niet wisten was, dat de wethouder zijn boekje te buiten was gegaan. Alle fracties in de gemeenteraad hadden als in koor gezongen, dat overheidsbeslissingen niet buiten de betrokkenen tot stand mochten komen. Trouwens in het werkprogramma van het College van B & W stond en staat, dat een nieuwe beleid erop gericht moet zijn de burgers te inspireren daadwerkelijk aan de besluitvorming deel te nemen. De wethouder lapte echter elke inspraak aan zijn laars. Hij stoorde zich aan tittel noch jota van zijn eigen werkprogramma. Hij hield zich van de domme toen de omwonenden hun bezwaren ten berde brachten. En dat kostte hem geen enkele moeite.

Want die omwonenden hadden inmiddels eens polshoogte genomen bij de crossbaan. En wat ze zagen en vooral hoorden joeg hun de stuipen op het lijf. Ze vreesden een leven als een oordeel. Dat vertelden ze ook aan de wethouder. Maar toen die de bok geschoten had haastte hij zich om de bokkepruik op te zetten. Hij had geen enkele boodschap aan de omwonenden, behalve dan dat de crossbaan aan de Elsbeekweg zou blijven. Zelfs geluidsmetingen - die uitwezen hoezeer de burgers in last waren - konden de wethouder verwrikken noch verwegen. Hij liet de klagers links liggen, wat in zijn positie wel een opmerkelijk feit genoemd mag worden. Toen de omwonenden zeiden dat ze het oordeel van de rechter zouden vragen deed hij een bord voor zijn hoofd en krom met bokkepruik en al in de hoogste boom, inmiddels vergezeld van (de?) andere leden van het college. Maar de rechter in Almelo liet hem niet in het ongewisse en sprak uit, dat „de Gemeente is begonnen om zonder inspraak de bewoners van de omgeving te overvallen met het afgeven van de vergunning, uit welke handelswijze weinig voor het welzijn van de bewoners valt af te leiden.“

Vanuit zijn hoge zitplaats sloeg het college echter nog steeds een hoge toon aan en de wethouder adviseerde zelfs de crossclub in hoger beroep te gaan; en zo goed geld naar kwaad te gooien. Dat was trouwens zo'n wonder niet, want in die boom realiseerde zich de wethouder niet, dat hij geen been had om op te staan. Het college presteerde het zelfs om met het rechterlijk blok aan zijn been nog eens een krediet van de raad los te peuten om weer eens geluidsmetingen te laten verrichten. 't Eind is er van weg! En het was duidelijk, dat de wethouder door de bomen het bos niet meer zag, enzo én de belastingbetalers én de crossers én de omwonenden noodzaakte te potverteren. De Almelse rechter had hem wel in zijn hemd gezet, maar er hielp geen moedertjelijf aan: hij wilde de vlag niet strijken en kon boven uit de boom ook niet uit een ander vaatje tappen.

De uitspraak van het Gerechtshof te Arnhem moest hem toch wel mores leren. Dat Gerechtshof bekrachtigde het vonnis van Almelo en overwoog onder meer, „dat elk crossen op deze baan bij de verleende ontheffing een hinder oplevert die in strijd is met de zorgvuldigheid die in het maatschappelijk verkeer tegenover anderen betaamt, ook al zou hierbij geen der aan de ontheffing verbonden voorwaarden worden overtreden“. Eind goed, al goed? Helaas niet. Het college heeft een scheve schaats gereden en het is de vraag of het door schade en schande wijs wordt. De crossclub is van de regen in de drup gekomen en is er zo'n negenduizend gulden bij ingeschoten.

De omwonenden hebben zo'n vijfduizend gulden op tafel moeten leggen voor juridische bijstand en dergelijke; en dat door manipulaties van de gemeente.

En de burgers kunnen aan een dergelijk beleid geen touw vastknopen. Of zou het werkprogramma van het college eigenlijk samengevat moeten worden met: Let niet op onze daden, let alleen op onze woorden?

Zulke dingen gebeuren als het geluid van de verkeerde kant komt!

P. van Bolhuis.

(Overgenomen uit: CDA-aktueel van het CDA-Enschede)

Minister Van Agt:

Beleid kabinet - Den Uyl geen inzet bij verkiezingen

Minister mr. A. A. M. van Agt van justitie, die bereid is het lijsttrekkerschap te aanvaarden van de CDA-lijst bij de komende Tweede-Kamer-verkiezingen, heeft dezer dagen meegedeeld, dat hij het beleid van het huidige kabinet Den Uyl niet tot inzet van de verkiezingen wil maken. Deze mededeling kwam voor in het antwoord op schriftelijke vragen van het Tweede-Kamerlid dr. B. de Gaay Fortman (fractie-voorzitter PPR).

De vragen en de daarop door mr. Van Agt gegeven antwoorden luiden:

Vraag De Gaay Fortman: Kunt u de in de volgende uitspraak gegeven visie met betrekking tot het kabinetsbeleid verenigen met de voortzetting van uw vice-premierschap: „Het gevoerde beleid is niet ons beleid, want K.V.P. en A.R.P. zitten met een minderheid in het huidige kabinet. Daarom kunnen wij niet alle daden van het kabinet-Den Uyl voor onze rekening nemen.“ (Citaat in „De Telegraaf“ van 19 oktober uit een rede gehouden in Elst.)

Antwoord minister Van Agt: Sinds het algemeen bestuur van het Christen-Democratisch Appèl mij tot lijstaanvoerder heeft aangewezen, heeft mij bij herhaling de vraag bereikt of ik het beleid van het huidige kabinet tot inzet van de verkiezingen wil maken. Ik heb die vraag steeds ontkennend beantwoord en doe dat ook nu weer. Veronachtzaam ik daarmee enige staatsrechtelijke verplichting die op mij als lid van dit kabinet zou rusten? Neen, luidt daarop mijn antwoord, want geen bewindsman is gehouden de gedraging van het kabinet waarvan hij deel uitmaakt als de best denkbare aan te prijzen. Het staatsrecht vergt van een minister niet minder maar ook niet meer dan dat hij zich ervan

onthoudt de besluiten van het kabinet in het openbaar te bekritisieren en dat hij die tegen door anderen uitgeoefende kritiek verdedigt.

De bewindsman behoeft zich evenwel niet met die besluiten te vereenzeligen. Reeds omwille van de veelgeroemde politieke duidelijkheid doet hij er in tegendeel goed aan niet de valse schijn te wekken dat die besluiten identiek zijn aan die welke in dezelfde omstandigheden zouden zijn genomen door een kabinet waartoe slechts geestverwanten van de bewindsman zouden hebben behoord.

Vragen De Gaay Fortman: Welke besluiten van het kabinet had u op het oog toen u, sprekende over de besluiten van het kabinet, zei: „Als christen-democraten alleen aan het bewind zouden zijn geweest, zouden een aantal van die besluiten er anders hebben uitgezien.“ (KRO echo, Hilversum 2, 26 oktober 1976, 8.11 uur.)

Hoe zouden de bedoelde besluiten er dan hebben uitgezien?

Antwoord minister Van Agt: Van deze vragen kan ik mij slechts als in mijn hoedanigheid van lijstaanvoerder van het CDA als de geadresseerde beschouwen. Voor wat ik in die kwaliteit zeg en doe ben ik evenwel in het parlement geen verantwoording schuldig.

Vraag De Gaay Fortman: Was het niet mogelijk geweest de in bovenaangehaalde uitspraken tot uitdrukking komende afstand tot het kabinetsbeleid eerder naar buiten te brengen dan pas nu de verkiezingen in zicht komen?

Antwoord minister Van Agt: Ik zou mij eerder hebben kunnen uitspreken op de wijze waarop de voorgaande antwoorden betrekking hebben. Daarvoor bestond echter voordien geen aanleiding.

H.L.

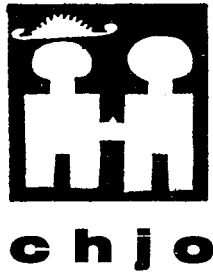
Verregaand contact tussen christen-democratische jongerenorganisaties

Nu het CDA in federatieve vorm inhoud en vorm gekregen heeft, is daarbij de vraag natuurlijk ook brandend geworden, wat te doen met de drie jongerenorganisaties die plachten te bestaan binnen en naast de afzonderlijke partijen. Vooral is deze vraag actueel omdat het hartverwarmend enthousiasme in de startblokken van het CDA mede te vinden is in de politiek kloppende harten van veel jongeren. Het is een daaruit voortvloeiende vraag hoe hen te organiseren en in te passen binnen de ontwikkeling van federatie tot eenheidsstructuur.

Op dit moment is er na enige voorbereiding een verregaand contact gelegd tussen de besturen van de drie bestaande jongerenorganisaties dat tot voornaamste doel heeft een gebouw te ontwerpen en te bouwen, waarbinnen de KVPJG, Arjos en CHJO de ruimte krijgen met anderen een omgeving te bewonen die allengs de vorm zal krijgen van een christen-democratische jongerenorganisatie.

VITAMINEBRON

Deze christen-democratische jongeren zullen een vitaminebron moeten zijn binnen het CDA om in het geheel van die beweging de fut en het enthousiasme „erin te houden”. Hun rol zal niet meer in die mate los van de moederpartij zijn als dat vroeger somtijds het geval was. De participatie, het meewerken en meedenken van de jongeren

in het nog jonge CDA zal hechte kanalen aanleggen waardoor een vitaal brok jeugd, nog vreemdeling vaak op de politieke zee, spoedig een koers zal kunnen bepalen binnen het stroomgebied van de christen-democratie.

Het bestuur van de CHJO, zeer betrokken bij deze zaak van de toekomst, vindt dat de oudere Unie-genoten recht hebben op juist ook deze informatie over de stand van zaken aan het jongerenfront. Wij roepen de ouderen op ons in dit werk te steunen, vooral door het bevorderen van een sfeer waarin de politiek nieuwsgierige jeugd de deuren open vindt staan naar onze gedachtenwereld achter welke zij een enthousiast makende, heldere en aansprekende christen-democratie vinden.

Utrecht Jan van den Assem
vice-voorzitter CHJO

Regionale CHJO-afdeling Noord-Oost Overijssel

Op 24 november jl. werd in Den Ham de regionale afdeling Noordoost-Overijssel van de CHJO opgericht. Spreker op de oprichtingsvergadering was de heer Aalderink (lid Provinciale Staten voor het CDA) die uitgebreid inging op de relatie Evangelie en politiek en de betekenis van het ethisch réveil. Door de heer Heukels (voorzitter van de landelijke CHJO) werd uiteengezet waarom in deze CDA-overgangstijd een CHJO nog zo belangrijk is. Hij vertelde tevens over de vorderingen die bij het vormen van een CDJA worden gemaakt in overleg met de andere

christen-democratische jongerenorganisaties.

Op deze oprichtingsvergadering werden als contactpersonen aangewezen: Hannie Bijlstra, Jannes ter Horst, Hans Bosch en Johan Oordt uit Den Ham; Gert Kottier uit Vroomshoop en Alie Enzing uit Daarle. Voor wie belangstelling heeft voor een christen-democratie, het CDA en bovendien nog jong (16 tot 30 jaar) is, kan bij de christen-democratische jongeren in Den Ham terecht.

Contactadres: Grotestraat 47, Den Ham.

MAKELAARSKANTOOR

HOOGENRAAD

HAAGWEG 171 - TEL. 070-99.65.60
RIJSWIJK (Z.-H.)

Onroerende goederen - Hypotheken
Taxatiën

AANNEMINGSBEDRIJF

HOOGVLIET & ZN. B.V.

Burgerlijke- en Utiliteitsbouw

- * NIEUWBOUW
- * VERBOUW+
- * ONDERHOUD

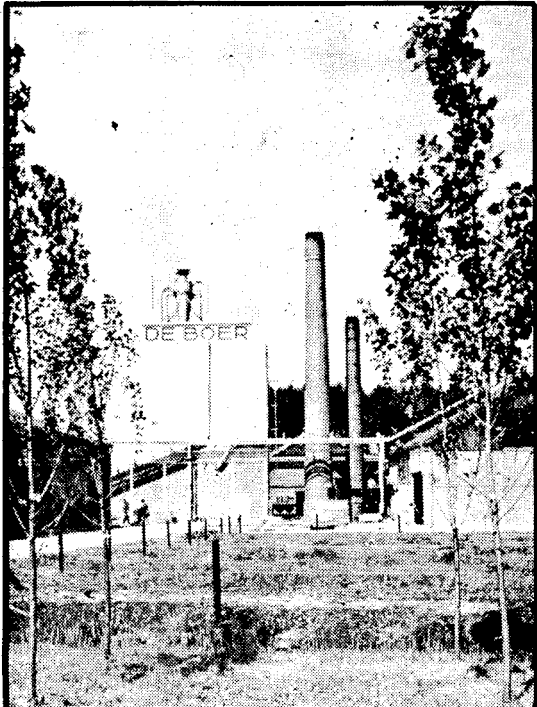
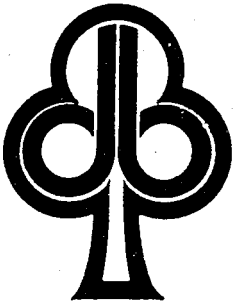
ZWIJNDRECHT
Molenvliet 9 - Tel. 01850-26651-27034-24330.

TUINAANLEG BINDER B.V. - RHOON

Aanleg en onderhoud van
GEMEENSCHAPPELIJKE TUINEN,
PLANTSOENEN, PARKEN,
SCHOOLTUINEN etc.

- onderhoud van groenvoorzieningen
- onkruidbestrijdingen
- kleigrond, teelaarde
- graszoden en -graszaden
- bloembakken
- grond- en straatwerken
- drainages - rioleringen
- beplantingen
- windkeringen en afrasteringen
- aanleg grasgazons

Dorpsdijk 50-52 - Postbus 820 - RHOON
telefoon 01890-6111*

Kistenfabriek
Nijkerk

N. DE BOER

Ventevogel Financiële Service Groep

Uw adviseur als het gaat om financiële zekerheid.

Badhuisstraat 95,
Vlissingen.
Postbus 151.
Telefoon 01184-1 44 61-
191 92.

Betonfabriek „Vrijenban”

A. M. HOEKE.

Rotterdamseweg 376 - DELFT
Telefoon 015-56 01 93 - b.g.g. 12 40 08.

BETONWAREN

INTERIEURVERZORGING B.V.

Asselsestraat 21-23
Apeldoorn, tel. 12908
Th. a Kempis-
straat 59-61
Zwolle, tel. 16157

KAMERBREED
TAPIJT
4000 m² in voorraad
KARPETTEN
BEDDEN
GORDIJNSTOFFEN
BANKSTELLEN
SLAAPKAMER-
AMEUBLEMENTEN
enz.
800 m² toonruimte

HANAB B.V.

VALKENBURG - ZH Telefoon 01718-71941*

VEENDAM - Telefoon 05987-7800

GASLEIDINGEN

KABELWERKEN

ZINKERS

de nederlander

CH-WEEKBLAD

Redactie: Postbus 8822 - 's Gravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

Eén percentje meer of minder

door: drs. ing. J. de Jong

Op 11 november 1976 zond Staatssecretaris Van Dam een ontwerp van wet aan de Tweede Kamer om het wettelijk huurverhogingspercentage per 1 april 1977 van 8 te vervangen door 7.

Betalen op zich is geen prettige bezigheid en huur betalen dus ook niet. Daarom ligt een dergelijk wetsontwerp aangenaam in het gehoor. Toch is er iets meer aan de hand. Misschien kan onderstaand eenvoudig voorbeeld dit enigszins verduidelijken. Als een klant van nu af aan weigert de bakker te betalen, zal de bakker hem geen brood meer leveren. Als alle klanten weigeren te betalen, gaat de nijvere middenstander ten gronde. De bakkerij wordt gesloten. De dienstverlening door de bakker wordt stopgezet. Het winkelmeisje en de knecht worden ontslagen. De meelfabriek levert niet meer aan de bakker. Een stukje economische activiteit schrompelt ineen en werkloosheid is het gevolg. Wellicht zal de geïnteresseerde lezer stellen dat dit voorbeeld onlogisch is en dat wij allen wel bereid zijn de bakker wat voor zijn

brood te betalen. Dit is juist, maar wat betalen is niet voldoende. Ons economisch stelsel functioneert alleen als voor levering van goederen en diensten de kostprijs wordt betaald, vermeerderd met een redelijke winst, waarvan de ondernemer, in dit geval de bakker en zijn gezin, kunnen leven.

MINIMAAL

Behalve voeding behoort ook huisvesting tot de primaire levensbehoeften van de mens. Voor huisvesting zal minimaal de kostprijs betaald moeten worden. Dit betalen kan geschieden in de vorm van huur of in de vorm van overheidssubsidies. Wordt de kostprijs niet betaald, dan doet zich een soortgelijk proces voor als bij genoemde bakker. Er is alleen ogenschijnlijk een verschil. Woningen zijn duurzame consumptiegoederen. Woningen gaan door met het leveren van woondiensten, ook als de kostprijs niet wordt betaald. Het proces verloopt nu als volgt. Het onderhoud wordt uitgesteld, waardoor renovatie in de toekomst eerder noodzakelijk is. Er worden minder woningen gebouwd, omdat de rentabiliteit van investeringen in de woningbouw te laag is. De beleggers treden terug. Woningzoekenden zullen langer op een woning moeten wachten, terwijl alleenstaanden nauwelijks kamers kunnen krijgen. Er ontstaat werkloosheid in de bouw. Volgens de macro-economische verkenningen van het Centraal Planbureau zal het aantal werklozen in de bouw in 1977 nog eens met 2%, dit is circa 6000 man, toenemen. Het aantal faillissementen in de bouwnijverheid neemt toe. Het is triest, maar waar, dat sommige van deze verschijnselen zich op dit moment voordoen. En dan te bedenken, dat op pagina 26 van Keerpunt - het verlanglijstje van de progressieven - voor 1977 gesproken wordt van ten minste 170.000 nieuwe en ingrijpend verbeterde woningen. Drie kwart wordt niet eens waargemaakt.

KOPPELING

In de Nota Huur- en Subsidiebeleid 1974 wordt een koppeling gelegd tussen huur en belastbaar inkomen. Men geeft aan het begrip huurquote een normatief karakter. Op pagina 99 van genoemde nota leest men: „Voor belastbare inkomens tussen het minimumloon en het inkomen van de modale werknemer zal de huurquote na subsidiëring geleidelijk van 10% tot 17% oplopen, daarna tot 18,9% voor huurders met een belastbaar inkomen van rond f 25.000,-”

In werkelijkheid ligt de gemiddelde huurquote echter lager dan 10%. Bij de bepaling van het prijsindexcijfer voor gezinsconsumptie voor werknemersgezinnen rekent het Centraal Bureau voor de Statistiek voor huur en onderhoud een wegingscoëfficiënt van 9,1%. Gecorrigeerd voor oktober 1976 betekent dit dat 9,5% van het besteedbare inkomen aan huur en onderhoud wordt betaald. Omdat het besteedbaar inkomen lager is dan het belastbaar inkomen is de gemiddelde huurquote dus lager dan 9,5%. Voorts betalen de hogere inkomensgroepen relatief minder huur dan de lagere, waardoor de gemiddelde huurquote nog iets daalt. Tenslotte blijkt uit E.E.G.-publicaties over de nationale rekeningen van de lidstaten dat de Nederlander in 1974 voor huur, inclusief watergebruik, gemiddeld 9,7% van zijn besteedbaar inkomen betaalde.

Op grond van hetgeen de huidige bewindslieden op het Ministerie van Volkshuisves-

ting en Ruimtelijke Ordening zelf gesteld hebben in de Nota Huur- en Subsidiebeleid 1974 kan geconcludeerd worden dat het huurniveau in ons land te laag ligt. Dit betekent echter niet, dat er geen huurders zijn die in relatie tot hun inkomen te veel huur betalen. Voor deze categorie huurders bestaat de mogelijkheid tot het verkrijgen van individuele huursubsidie.

Opmerkelijk is het schrijven van de Staatssecretaris aan de Vaste Kamercommissie d.d. 26 augustus 1976, waarin hij stelt dat als het woonwaarderingstelsel op de gehele na-oorlogse woningvoorraad correct zou zijn toegepast, de huren voor: 47% met meer dan 8%, 36% met 8%, 17% met minder dan 8% verhoogd hadden moeten worden. De vraag doet zich dan ook voor waarom de Staatssecretaris nu 7% huurverhoging wil in plaats van 8%. Wil hij immers de situatie bereiken die volgt uit zijn eigen woonwaarderingstelsel, dan moet er voor 83% van de bedoelde woningen door de verhuurders bezwaar worden gemaakt tegen een huurverhogingspercentage van 7.

Bij een huurverhogingspercentage van 8 behoeft er maar 17% van de huurders bezwaar te maken tegen een te grote huurverhoging. Uit administratief oogpunt betekent dit een belangrijke besparing.

GUNSTIG

Uit de Memorie van Toelichting bij het Ontwerp van Wet blijkt, dat de Staatssecretaris voor 1977 een aantal gunstige ontwikkelingen ziet. Met betrekking tot de kostenontwikkelingen wordt zelfs van een trendbreuk gesproken. Als men evenwel naar de woningen kijkt, waarop de huurverhoging betrekking heeft zijn dit de gereedgekomen woningen voor 1 april van het voorgaande jaar, dus in het onderhavige geval voor 1 april 1976. De prijsvorming van deze woningen heeft bij een gemiddelde bouwduur voor woningbouwprojecten van meer dan een jaar op zijn laatst omstreeks eind 1974 - begin 1975 - plaatsgevonden. Toen werd er nog niet gebouwd onder het regime van de dynamische kostprijsberekening. Het is dan ook niet duidelijk waarom een belangrijk deel van de Memorie van Toelichting geënt is op, respectievelijk gekoppeld is aan deze moeilijke, weinig doorzichtige methodiek.

Voorts wordt in de Memorie van Toelichting onderscheid gemaakt tussen het trendmatige en het werkelijke huurverhogingspercentage. Voor grote groepen van woningen mag immers van het trendmatige percentage worden afgeweken, zij het volgens bepaalde regels en binnen bepaalde grenzen. In 1976 werd bij een trendmatig percentage van 8 een werkelijk percentage van 9,4 bereikt. Om dan te stellen dat in 1977 een trendmatig percentage van 7 een werkelijk percentage van 8,5 oplevert ligt niet direct voor de hand. Theoretisch zal de afwijking tussen trendmatig en werkelijk steeds kleiner moeten zijn.

Afwijkingen van het trendmatig percentage hebben ten doel verschillen in huur voor woningen van gelijke kwaliteit op te heffen. Heeft deze opheffing plaatsgevonden dan volgen de huren van deze woningen de trendmatige stijging.

Tenslotte stelt de Memorie van Toelichting dat er zich in 1975 een vrij sterke daling van bouwkosten heeft voorgedaan. Dit is juist, maar de huur wordt niet door de

EXTRA-BERICHT

Aan onze abonnees: de abonnementsprijs gaat met ingang van het nieuwe jaar niet omhoog. Deze blijft dus f 25,-, ondanks te verwachten stijging van druk- en portokosten. Daar de adressen van onze abonnees per 1 januari in de computer van het Centraal-Adressen-Bureau worden verwerkt, zullen de acceptgirokaarten iets later worden verzonden. Wacht U daar rustig op. Mocht U intussen betaald hebben, vernietig dan die acceptgirokaart.

Nieuwe abonnees worden nog graag ingeschreven. Reken er op dat we een spannend jaar tegemoet gaan. Dan kunt U toch niet slechts halfgeïnformeerd zijn. Zorg dat U elke week weet waar de problemen of de knelpunten liggen. Uit eigen weekblad „de Nederlander”. bij voorbaat bedankt.

Adm. van de Nederlander

P.S.

Tot mijn schrik hoor ik dat een klein aantal abonnees het abonnementsgeld over 1976 nog niet betaalde.

Wilt U de adm. helpen en nog deze week het geld betalen via de postrekening No. 70154 t.n.v. Stichting Uniepers Voorburg. Zeer bedankt.

BOL

Unievoorzitter

mr. O. W. A. van Verschuer
in ziekenhuis opgenomen

Onze Unievoorzitter mr. O. W. A. van Verschuer is enkele weken geleden in een ziekenhuis opgenomen.

Daags na de vergadering van het Uniebestuur op donderdag 25 november werd mr. Van Verschuer onwel. Gedurende het daarop volgende weekeinde verergerde zijn toestand dermate dat een spoedopname in het Academisch Ziekenhuis te Utrecht noodzakelijk was. Er vond operatief ingrijpen plaats.

De eerste dagen na de operatie was de toestand van mr. Van Verschuer kritiek. Thans is het levensgevaar gelukkig geweken. Naar het zich laat aanzien zal het nog wel enkele weken duren voor mr. Van Verschuer naar zijn woning Marienwaard te Beesd kan terugkeren.

Mevrouw Van Verschuer heeft meegedeeld grote waardering te hebben voor alle belangstelling, welke haar echtgenoot ondervindt. Zij verzocht evenwel hem momenteel geen attenties in de vorm van bloemen meer te zenden, maar daarmee te wachten tot hij naar huis kan terugkeren.
Den Haag, 7 december

Wm C. de Kruijf,
2de secretaris CHU.

bouwkosten alleen bepaald. Het gaat bij de kostprijs huur onder meer om de stichtingskosten, waarvan de bouwkosten deel uitmaken. Het Centraal Bureau voor de Statistiek leidt de bouwkosten af uit de aanneemsommen. In de huidige tijd van onderbezetting zijn verschillende bedrijven genoodzaakt onder de kostprijs te werken, omdat geen werk verlies van vaste kosten betekent. Gezien een onderneming in de tijd gezien rendabel moet produceren, zal het nemen van verlies bij onderbezetting op dit moment goed gemaakt moeten worden door het behalen van winst in de toekomst.

Het is daarom onjuist incidentele bouwkostendalingen in de trendmatige huurverhoging tot uitdrukking te laten komen.

BESLAG

In de aanvang is gesteld dat een huurverhogingspercentage van 7 gemakkelijker in het gehoor ligt dan een huurverhogingspercentage van 8. Het gaat om een percent huurverhoging meer of minder. Bij een gemiddelde huurquote van nog geen 10% betekent 1% huurverhoging een beslag op het besteedbare inkomen van circa 1 promille van hen die huurverhoging moeten betalen. In geld uitgedrukt gaat het in het ongunstigste geval om een bedrag van 15 cent per dag per woning, en dan nog alleen voor degenen, die huurverhoging kunnen betalen. Het gaat niet om een groot bedrag. Het gaat wel om de psychologisch nadelige effecten van een inconsistent beleid. Nadelig voor de werkgelegenheid, nadelig voor de woningzoekenden. Daarom is dit percentje een presentje, waarvan de rekening nagezonden wordt.

Drs. ing. J. de Jong
(Raadslid Protestants Christelijke
Combinatie in
Alphen aan den Rijn).

PARLEMENTARIA

Van der Mei over E.Z.:

Zijn de prognoses nog aktueel?

Is er nog steeds aanleiding te veronderstellen dat we met de produktievolumestijging in 1977 boven het percentage in 1976 zullen uitkomen? In hoeverre zijn de ramingen waarop de verwachtingen voor 1977 gebaseerd waren nog als harde gegevens te beschouwen?

Dit vroeg drs. D. F. van der Mei, die mede namens ARP en KVP vorige week in de Tweede Kamer het woord voerde bij de begrotingsbehandeling van Economische Zaken.

Als belangrijke indicaties die de betrouwbaarheid van deze cijfers aantasten noemde spreker uitlatingen uit de Europese Commissie en de OESO waarin de haalbaarheid van een stijging van 8% van de wereldhandel sterk wordt betwijfeld.

Een tweede onzekere faktor vormt de eventuele stijging van de olieprijs, waarop de OPEC-landen zich beraden.

Hij drong aan op spoed met het uitwerken van de door de minister onlangs aangekondigde exportnota. Onze economische situatie vraagt steeds grotere aandacht voor onze exportmogelijkheden.

Hij beklemtoonde dat gelet op het open karakter van de Nederlandse economie voor alles een gecoördineerde aanpak van het economisch beleid in EEG-verband noodzakelijk is.

MIDDEN- EN KLEINBEDRIJF

Van der Mei vroeg staatssecretaris Hazekamp een uiteenzetting over de inkomens- en rendementsontwikkeling in het midden- en kleinbedrijf. Het EIM heeft becijferd dat het inkomen in de sector van het midden- en kleinbedrijf per zelfstandige tussen 1975 en 1980 met gemiddeld 3% per jaar zou kunnen stijgen. Hier zijn echter talloze onzekerheden, onder meer door het mislukken van het overleg over een sociaal akkoord.

De prognoses omtrent de winstgevendheid van het midden- en kleinbedrijf blijven achter bij de ontwikkeling in de totale bedrijfssector.

Spreker vroeg zich af of de staatssecretaris op grond van zijn integratie-opdracht voor de beleidsvoering van het midden- en kleinbedrijf, wel voldoende betrokken was geweest bij het overleg over de fiscale en sociale maatregelen. Diverse maatregelen op dit terrein treffen het midden- en kleinbedrijf vaak in bijzondere mate.

Sprekend over de consulenten voor ruimtelijke ordening drong Van der Mei aan op een soepeler regeling zowel op het punt van de binding aan een bepaalde regio als ten aanzien van de verhouding van de regionale consulent tot de rijksconsulenten.

BUITENLANDSE ECONOMISCHE BETREKKINGEN

Uitvoerig ging Van der Mei in op de buitenlandse economische betrekkingen. Hij constateerde dat in het GAAT-overleg, over vrijmaking van de internationale handel reeds veel is gepraat maar dat weinig concrete resultaten zijn bereikt. De laatste tijd wordt in diverse landen de tendens sterker om het eigen bedrijfsleven actief te steunen zonder tot directe beperking van de import over te gaan. De vraag rijst hoever men met dergelijke maatregelen kan gaan.

Hij vroeg de minister nadere mededelingen te doen over de relatie tussen de EEG en Japan. Alle lid-staten van de EEG hebben een handelsbalanstekort in het verkeer met Japan.

Spreker bepleitte een verlenging van het Multivezelakkoord. De bestaande overeenkomst loopt volgend jaar af. Hij had veel waardering voor de suggestie uit de KRL-industrie om in dit akkoord een recessieclausule op te nemen.

REGIONAAL BELEID

Namens de CDA-frakties sprak W. Bremen (KVP) over het regionaal beleid. Hij ging onder meer uitvoerig in op de problematiek van Emmen. Spreker drong aan op verbetering van de infrastructuur rond dit gebied. Verbetering van de spoorwegverbindingen tussen Emmen en de gemeenten

Zwolle, Groningen en Assen zouden het vestigingsklimaat aanzienlijk kunnen verbeteren. Hij vroeg de minister of het mogelijk is de reeds voor Emmen aangewezen rijksdiensten versneld naar deze gemeente over te plaatsen. Verder bepleitte hij het creëren van tijdelijk stimulerende maatregelen voor gemeenten die in omvangrijke mate de werkgelegenheid zien wegvallen.

KERNENERGIE

J. van Houwelingen (A.R.) besteedde in zijn speech onder meer aandacht aan de kernenergie. Hij accentueerde de betekenis van afspraken over beheer van kernenergie-activiteiten. Hij vroeg de minister het initiatief te nemen tot een Europese conferentie over de proliferatie. Ook door Nederlandse deelname aan internationale kernenergieprojecten kan ons land een belangrijke rol spelen bij het tegengaan van verdere proliferatie. Wanneer deze mogelijkheden duidelijk zijn kan het aan de kant blijven staan eerder „schijnheilig” zijn dan moedig.

Tegen die achtergrond vroeg spreker wanneer de beslissing over het UCN-project in Almelo zal worden genomen. Om vele redenen is het onzes inziens gewenst dat de onzekerheid hierover binnen enkele weken door een principebesluit van het kabinet zal worden weggenomen, aldus Van Houwelingen.

H. van Spanning

CDA-program voldoet aan eis inzake verantwoord anti-inflatiebeleid

Deze week vrijdag en zaterdag wordt in Den Haag het jaarlijkse CDA-congres gehouden. Hoofdpunten van dit congres zijn onder meer de vaststelling van het CDA-program en de bespreking van het jaarlijks advies van de PPAC, de permanente programadviescommissie van het CDA.

Bij de bespreking van het CDA-program zullen de financiële mogelijkheden uiteraard in het middelpunt van de belangstelling staan.

Daarom is een financiële verantwoording opgesteld.

1977	1978	1979	1980	1981
1%	0,9%	0,8%	0,7%	0,6%

De norm voor de collectieve sector moet heel serieus worden genomen. Ontsnapping via een vergroting van het financieringstekort is niet te aanvaarden. Sterker nog: dit financieringstekort zal omstreeks 1980/1981 teruggebracht moeten zijn tot ca. 4% van het nationale inkomen.

Aan deze eis voor een verantwoord anti-inflatiebeleid voldoet dit programma onder de veronderstelling, dat de verhoging van het reëel beschikbare loon tot 1% beperkt zal kunnen blijven. Daarom zullen niet alleen voor de overheid, maar ook voor de

burgers de komende jaren in het teken van matiging staan. Het doel daarvan, met name meer werkgelegenheid, zal de zich ook voor anderen verantwoordelijk voelende mens aanspreken.

Noodzakelijk zullen zijn een rem op de inkomens, enige aanpassing van de positie van ambtenaren, het weer in de hand krijgen van de kostengroei van ons stelsel van sociale zekerheid en beperking van bepaalde subsidies. In dit programma blijft overigens volledig overeind, dat naar de economisch zwakken in onze samenleving onze bijzondere zorg blijft uitgaan.

Hoewel het programma er van uitgaat, dat

offers gebracht zullen moeten worden in vele sectoren van onze samenleving, ten einde een beter perspectief te krijgen voor de toekomst, moet er wel op gewezen worden, dat in dit programma niet op alle punten van extra matiging wordt uitgegaan. In dit verband moeten bijvoorbeeld genoemd worden: bescherming van de zwakke en bedreigde mens, stimulering van de ontwikkelingssamenwerking, verbetering van het onderwijs op een aantal punten en een krachtiger milieubeleid.

H. L.

Het opstellen van een financieel verantwoord verkiezingsprogramma voor de komende periode is een moeilijke zaak. Het is een niet weg te praten realiteit, dat terwille van het bitter noodzakelijke werkgelegenheidsherstel in onze economie en de investeringen, die dat vergt, grenzen moeten worden gesteld aan de opmars van de „collectieve sector” in de economie: hoe meer de overheid zelf uitgeeft en (via het stelsel van sociale zekerheid) doet uitgeven, hoe meer zij ook de ruimte bedreigt, die in onze economie voor het werkgelegenheidsherstel op langere termijn nodig is. Bovendien komen steeds duidelijker bepaalde grenzen in zicht aan wat nog via belastingheffing extra aan een bevolking als de onze kan worden opgelegd.

In de afgelopen jaren is het stijgingstempo van de collectieve sector in het nationale inkomen zo fel opgelopen - tot dicht bij een 2% toeneming binnen het nationale inkomen per jaar - dat een terugdringing van dit stijgingstempo tot in de buurt van 1% al grote problemen oproept; en elke stap, die nog verder op dit terugdringingspad wordt gezet is niet alleen moeizamer en pijnlijker, maar staat ook meer vitale beleidsaspecten naar het leven.

In dit programma is gekozen voor een benadering, waarbij een taakstelling wordt aangehouden voor de ontwikkeling van de collectieve sector in het nationale inkomen, die - terwille van met name de werkgelegenheidsbelangen - duidelijk onder de 1% ligt.

Bij een te verwachten groei van 3 1/2 à 3 3/4% per jaar mag de toename in de collectieve sector uitgedrukt in procenten van het nationale inkomen in de komende jaren maximaal bedragen:

Kritiek op ontwikkelingshulp in de Eerste Kamer

De woordvoerder van de CHU-fractie, prof. Van Hulst, heeft met instemming van de beide andere christen-democratische fracties, bij de algemene politieke beschouwingen scherpe kritiek geleverd op enkele aspecten van het beleid van minister Pronk.

Met nadruk willen wij stellen, dat Van Hulst in geen enkel opzicht gepleit heeft voor vermindering van deze hulp in 't algemeen. Het beleid op zichzelf willen wij steunen, maar wij mogen de ogen niet voor sluiten, hoe de hulpontvangende landen met hun geld omgaan.

Dat daarbij de naam van Cuba valt, ligt voor de hand. Is het zojuist verschenen Jaarboek van Buitenlandse Zaken, voor welk boek minister Van der Stoep verantwoordelijk is, wordt met grote zorg gewag gemaakt „van de steeds veelvuldiger berichten over grootscheepse wapenhulp uit de Sovjet Unie en manschappenhulp uit Cuba ten bate van de MPLA-Regering in Angola”.

SCHANDALIG

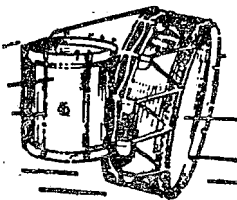
De wijze waarop een Nederlands hulpverlenend schip, (dat zich daartoe binnen de territoriale wateren van Cuba had begeven en dat dientengevolge wekenlang door de Cubaanse regering aan de ketting werd gelegd), door Cuba werd behandeld noemde

Van Hulst ronduit schandelijk. Hij vroeg de minister-president om ook eens mededelingen te doen over het aantal politieke gevangenen op Cuba. Den Uyl antwoordde hierop, dat daarover „uiteraard” geen exacte gegevens zijn te verstrekken, maar dat wij op goede gronden mogen aannemen, dat het er meer dan 5000 zijn; gelet op de totale bevolking van Cuba en van Indonesië, is het percentage politieke gevangenen op Cuba groter dan in Indonesië!

Van Hulst citeerde na deze mededeling van de premier een uitspraak uit een interview met minister Pronk. Deze laatste zei letterlijk: „ik vind Cuba een model voor een sociaal-economische politiek, waarin ernst is gemaakt met het begrip gelijkheid”. Door deze uitspraak, zo zei Van Hulst, komt men tot de bijna navrante vraag, of dat hooggeroemde begrip „gelijkheid” ook van toepassing was op die duizenden politieke gevangenen.

Kritiek had hij eveneens op het voornemen van de regering, om gelden te geven aan het Palestina-comité. Van Hulst haalde een artikel aan uit de Jerusalem Post van 21 oktober jl. waar aangetoond werd, dat Israël tijdens de afschuwelijke burgeroorlog in Libanon aan 11000 Libanezen medische hulp had verleend; hierbij waren 4000 Moslims; 350 gewonde Libanezen zijn in Israëlische ziekenhuizen gratis verpleegd.

Naar de mening van de CH-woordvoerder was het veel zinvoller geld beschikbaar te stellen voor deze zuiver humanitaire acties van Israël dan voor een Palestina Comité of voor Cuba. Maar op deze suggesties reageerde de Regering bij de algemene politieke beschouwingen niet.

VAN DER GLAS
Heerenveen

Blaas- en
Slaginstrumentenfabriek
Telefoon 05130-22652

Schoolboekonderzoek van de Noord-Atlantische Assemblée

door: dr. K. de Vries

Tijdens de 22e jaarvergadering van de Noord-Atlantische Assemblée (zie „De Nederlander” van verleden week) is o.m. het eindrapport van de „sub-commissie voor het onderzoek van schoolboeken in NAVO-landen” uitgebracht. Als voorzitter van deze sub-commissie heb ik op 17 november jl. in de plenaire zitting van de Assemblée, die gehouden werd in het „Conference Center” te Williamsburg (Virginia, USA), o.m. het volgende gezegd (in het Engels met een Fries accent):

„In 1974 vierde de NAVO haar 25-jarig bestaan. Dat was een goede gelegenheid om na te gaan, hoe dit stuk moderne geschiedenis, zo belangrijk voor de vrede, de veiligheid en de vrijheid, aan de jongere generatie wordt gepresenteerd. In de 19e jaarvergadering (Ankara, september 1973) werd een voorstel van de commissie voor onderwijs, culturele zaken en voorlichting aanvaard om een onderzoek in te stellen naar de desbetreffende inhoud van de schoolboeken, gebruikt in de bovenbouw van het voortgezet of te wel secundair onderwijs in Canada, Frankrijk, de Bondsrepubliek, Nederland, het Verenigd Koninkrijk en - ter vergelijking - de Verenigde Staten. Aan het „Atlantic Information Centre for Teachers” in Londen (directeur: prof. dr. Otto Pick) werd een subsidie verleend voor de uitvoering van deze taak onder toezicht van een sub-commissie. Het eindrapport is thans gereed. De volgende onderwerpen zijn gekozen als uitgangspunten voor het onderzoek.

- (1) de oorzaken van de „koude oorlog”;
 - (2) het ontstaan van de NAVO;
 - (3) de ontwikkeling van het bondgenootschap in de jaren 1949-1974;
 - (4) de Amerikaans-Europese betrekkingen, speciaal die tussen de Verenigde Staten en de Europese Economische Gemeenschap;
 - (5) de nucleaire bewapeningswedloop en de „détente” (ontspanning).
- Ter illustratie is een groot aantal citaten uit de onderzochte schoolboeken in het rapport opgenomen.

POSITIEF

Het rapport zal in boekvorm worden uitgegeven. Het is meer positief dan was verwacht; de schoolboeken geven over het algemeen een opmerkelijk objectieve voorstelling van de na oorlogse geschiedenis in het algemeen en die van de NAVO in het bijzonder. Het geheel maakt een geruststellende indruk.”

Tot zover de aanbiedingstoespraak. Hier

volgt een korte samenvatting van de inhoud van het rapport:

De selectie van de schoolboeken was niet eenvoudig. Het is gemakkelijk, lijsten op te stellen maar moeilijk, er achter te komen, welke boeken het meest worden gebruikt; uitgeverij zijn niet scheutig met het verstrekken van omzet-cijfers. De inhoud van een schoolboek geeft nog geen betrouwbaar beeld van wat er in het leslokaal wordt behandeld: de leraar spreekt een woordje mee! Toch is ongetwijfeld de invloed van veel gebruikte schoolboeken niet te onderschatten.

In de Bondsrepubliek is het onderwijs een aangelegenheid van de (elf) „Länder”. De regering van zo'n deelstaat stelt een lijst van goedgekeurde schoolboeken op waaruit de scholen mogen kiezen. Centraal staat meestal het onderwerp „democratie”. Ook het probleem van de „twee Duitslanden” neemt een belangrijke plaats in. Opvallend is verder de uitgebreide behandeling van de geschiedenis der Sovjet-Unie. De NAVO wordt positief beoordeeld.

In Frankrijk oefent het ministerie van onderwijs door middel van voorgescreven leerplannen een sterke invloed op de inhoud der schoolboeken uit. Er wordt hoofdzakelijk cultuurgeschiedenis gegeven aangevuld met chronologische overzichten van de voornaamste feiten. Van politieke analyse is doorgaans geen sprake. Wel treft men veel citaten uit contemporaine bronnen aan. In sommige boeken wordt de NAVO genegeerd, in andere wordt omstandig uitgelegd, waarom Frankrijk zich in 1966 zo niet in politieke dan toch in militaire zin uit het bondgenootschap teruggetrokken heeft.

De Engelse examenprogramma's zijn zeer gevarieerd; ze worden namelijk door plaatselijke instanties vastgesteld. De schoolboeken geven of een zakelijke uiteenzetting of een meer idealistische benadering, in de geest van de leuze der Verenigde Naties: „one world or none” (één wereld of géén wereld). Veel aandacht krijgen de betrekkingen tussen het Verenigd Koninkrijk en de overige lidstaten van het Gemenebest („the Commonwealth”). In één boek worden aan de NAVO slechts twee zinnen besteed.

In Canada dragen de leerplannen een open karakter. Tengevolge hiervan vertonen de schoolboeken onderling grote verschillen. Speciale aandacht wordt gewijd aan de verhouding met de Verenigde Staten. Herhaaldelijk komt ook het streven van Canada tot uitdrukking om in de interna-

tionale politiek een bemiddelende rol te spelen. Sommige boeken noemen de NAVO slechts in het voorbijgaan, andere gaan er dieper op in.

Zoals gezegd, is het Amerikaanse materiaal enkel onderzocht ter vergelijking. De desbetreffende gegevens zijn verstrekt door de universiteit van Indiana. Er wordt in de Amerikaanse schoolboeken veel plaats ingeruimd voor de ontwikkelingslanden in het algemeen en de Latijnsamerikaanse in het bijzonder. Een belangrijke rol speelt ook het begrip „Atlantische gemeenschap”. De betekenis van de Verenigde Staten als wereldmacht komt eveneens herhaaldelijk aan de orde.

NEDERLAND

Met betrekking tot Nederland zegt het rapport terecht: „Schoolboeken worden niet officieel aanbevolen; de scholen zijn in dit opzicht volledig autonoom”.

De volgende boeken zijn onderzocht:

- Van Damme: De mens en zijn tijd
- Blonk, Romein en Oerlemans: Hoofdwegen der geschiedenis
- Van Galen Last: Op zoek naar de vrede
- Michels, Wigman en De Wit: De stroom der historie
- Van der Hoeven: Fasen en facetten
- Adang en Vercauteren: Mensen en machten
- Niemeyer en Schmit: Onze eeuw
- Faber en De Heer: Atlas van de Nederlandse democratie
- Reinsma: Onze wereld
- Van Voorst van Beesd: De nieuwste geschiedenis vanaf 1914
- Van Dam Isselt en Schuurman: Schets van de 20ste eeuw
- Wereld in wording IV. De laatste vijf jaar

Deze twaalf boeken zijn gekozen in overleg met de Nederlandse Atlantische Commissie. De hierboven genoemde vijf onderwerpen worden op uitvoerige en objectieve wijze behandeld. Opvallend is de analytische benadering van de problemen. Wel vinden de samenstellers van het rapport de Nederlandse schoolboeken, in vergelijking met die van de andere landen, nogal moeilijk; de schrijvers (zeggen zij) gaan er blijkbaar van uit dat de leerlingen van de scholen voor secundair onderwijs in hun land heel wat aankunnen! Zodra het rapport in boekvorm zal zijn verschenen - indien enigszins mogelijk zal er naast de Engelse ook een Franse editie uitkomen - wordt het in alle NAVO-landen

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:

Dr. K. de Vries, voorzitter;
Mevrouw H. Tegelaar-Boonacker;
A. Buntsma;
Wm. C. de Kruijf; D. Rebel;
Drs. H. van Spanning;
Drs. G. van Leyenhorst
en Egbert Bluemink.

EINDREDAKTIE:

H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:

Mevrouw J. Algra-Feddema;
Dr. E. Bleumink; Drs. A. J. van Dulst;
Prof. Dr. J. W. van Hulst;
Ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:

Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078.

ADMINISTRATIE-ADRES:

(abonnementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „de Nederlander” en advertenties): Van Deventerlaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag): (070) 861529.

Adresveranderingen voor het ledenbestand en het ledencontactblad „de Nederlander” te zenden aan: Bureau CHU, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage. Telefoon (070) 244516.

Abonnementsprijs f 25,- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg, t.n.v. Stichting Uniepers.

Druk: B.D.U. B.V., Barneveld. Postbus 67. Telefoon (03420) 6141.

UNIEBUREAU

HET BUREAU VAN DE CHR. HIST. UNIE, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage is telefonisch te bereiken onder nummer 070-244516*

Kantooruren van maandag t/m vrijdag 08.30 v.m. tot 16.45 n.m. Het telefoonnummer van de Savornin Lohmanstichting is: 070-246791.

toegezonden aan de betrokken regeringsinstaties en onderwijsorganisaties. Het is te hopen, dat er veel belangstelling voor zal bestaan.

K. de Vries

Internationaal onderwijs kruipt uit zijn cocon

Concreet stuk ontwikkelings-samenwerking presenteert zich

door: Henk Ossewaarde

Het Nederlandse internationaal onderwijs is bezig uit de cocon te kruipen waarin het een kwart eeuw lang heeft gezeten. Dat zei drs. A. J. van Dulst op 24 november in Enschede, toen daar een manifestatie van dat internationaal onderwijs begon. De heer Van Dulst was er aanwezig als directeur van de NUFFIC (Netherlands Universities Foundation For International Cooperation) en secretaris van het Overlegorgaan Onderwijs-samenwerking Ontwikkelingslanden.

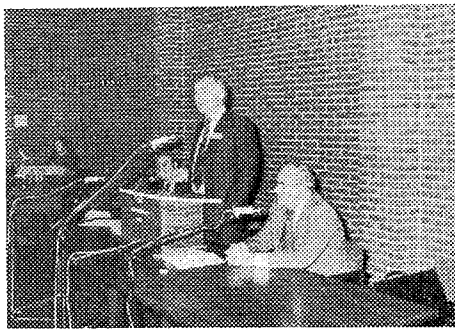
De beelddraak van de heer Van Dulst was er op gericht om aan te geven hoe een heel specifieke vorm van in Nederland gegeven onderwijs gedurende de vijftientig jaar van haar bestaan in eigen land vrijwel onbekend is gebleven, terwijl elders in de wereld defaamervangroeide. Voor het Enschedese Internationaal Instituut voor Luchtkaartering en Aardkunde (kortweg ITC) was deze omstandigheid aanleiding om het eigen vijfde lustrum te gebruiken om meer landgenoten kennis te laten maken met de zeventien instellingen van internationaal onderwijs. Het ITC, opgericht door ex-premier Schermerhorn, is in dat gezelschap verreweg de grootste en samen biedt men een scala van opleidingen aan met name aan uit de derde wereld afkomstige buitenlanders. In Enschede was van 24 tot en met 26 no-

vember meer te vernemen over al die opleidingen op een markt van het internationaal onderwijs, die daar ter gelegenheid van de ITC-verjaardag was georganiseerd. Mensen uit de wereld van de publiciteit, het onderwijs en de politiek werden speciaal voor die markt uitgenodigd. Ze konden er een multi-show zien, waarin de belangrijkste feiten over het internationaal onderwijs op een rijtje werden gezet. En ze bezochten de „markt,” waar ieder van de zeventien instituten een eigen plek had om informatie te geven over de eigen activiteiten. Ook de NUFFIC was op die markt vertegenwoordigd, logisch als men weet dat deze in Den Haag gevestigde instelling onder meer optreedt als coördinator van dat rijkgeschakeerde internationaal onderwijs in Nederland. Foto's, tekeningen, teksten, brochures en praktische demonstraties van onderwijs-activiteiten maakten de driedaagse markt aantrekkelijk en informatief.

DISCUSSIES

De middaguren van deze driedaagse van het internationaal onderwijs werden besteed aan forumdiscussies. Staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen dr. G. Klein deed er op 25 november aan mee en minister van ontwikkelings-samenwerking drs. J. Pronk zou een dag eerder komen, maar hij

moest verstek laten gaan vanwege actuele Haagse perikelen over de olieprijsen...

Drs. A. J. van Dulst, directeur van NUFFIC, leidt het forum in. Rechts op de foto drs. P. F. Kiewiet de Jonge, van het departement van buitenlandse zaken (ontwikkelingssamenwerking)

Ook staatssecretaris Klein wees er trouwens in zijn bijdrage aan de discussie op, dat het internationaal onderwijs in Nederland zo weinig in de belangstelling staat. En oud-minister van onderwijs prof. dr. I. A. Diepenhorst probeerde een dag later de oorzaak aan te geven. „Het internationaal onderwijs is in de politiek een koel onderwerp,” zo sprak hij, „want de politici voelen

op dit terrein niet de hete adem van persiegroepen in hun nek.”

En dat bleek ook wel, toen die dag van de tientallen uitgenodigde landelijke politici er slechts enkelen verschenen. Vandaar de noodzaak van het internationaal onderwijs om uit de door NUFFIC-directeur drs. Van Dulst beschreven cocon te kruipen...

UNIEK

Toch beziet dat internationaal onderwijs een aantal unieke eigenschappen en toch is er een politieke toekomst van dit concrete brokje ontwikkelings-samenwerking. Die unieke eigenschappen zijn trouwens voor een deel uit de nood geboren. Elders moeten buitenlandse studenten eerst de taal van het land leren en dan pas kunnen zij aan het onderwijs deelnemen. Maar kennis van de in de wereld toch wel onbelangrijke Nederlandse taal heeft weinig nut voor de latere carrière van mensen uit de derde wereld. Daarom is de voertaal tijdens de cursussen van het internationaal onderwijs Engels (soms ook Frans of Spaans). De cursussen van het internationaal onderwijs zijn ook kort van duur om te voorkomen dat de deelnemers tijdens de studie vervreemden van de cultuur en eco-

Vervolg op pag. 6

AANLEIDING

In het ledencontactblad „De Nederlander” van vrijdag 26 november jongstleden werden weergegeven de hoofdzaken van mijn speech, welke ik hield bij de algemene politieke beschouwingen in de Eerste Kamer. Bij die weergave werd met geen woord gerept over het (ethisch) reveil. Maar uit het christelijk-historisch weekblad „de Nederlander” van vrijdag 3 december blijkt, dat ik toch wel, namelijk in de tweede termijn van het algemeen politiek debat in de senaat, daarover sprak. De aanleiding daarvoor was als volgt: Nadat ik aan het woord was geweest, sprak drs. Vermeer, fractievoorzitter van de PvdA. In een overigens goed politiek betoog zei hij echter, dat het ethisch reveil van het CDA bij hem herinneringen oproep aan het Réveil van 150 jaar geleden, dat in zijn bezwaren tegen de geest der eeuw conservatief was en voornamelijk georiënteerd op het behoud van het bestaande. Onmiddellijk toen ik dit hoorde, nam ik mij voor bij de replieken hierop terug te komen. Nu weet ieder, dat men bij de replieken zijn redevoering vrijwel nooit van te voren geheel uit kan schrijven, daar is eenvoudig geen tijd voor. Ook ik sprak dus in tweede instantie aan de hand van enkele aantekeningen. Mijn bedoeling was niet in de eerste plaats om een beschouwing te geven over het z.g. ethisch reveil; wel wilde ik met klem van argumenten bewijzen, dat men de historie geweld aandoet, als men het Réveil van 150 jaar geleden ongenueanceerd als conservatief brandmerkt.

NIET VERWACHT

Het debat kreeg een uiterst boeiende wending toen Minister President Den Uyl zich er uitvoerig mee ging bemoeien. Eigenlijk had niemand dit verwacht, omdat hier de partijpolitiek in 't geding is. Niettemin kunnen we Den Uyl dankbaar zijn, dat hij zijn visie op deze problematiek heeft gegeven. De Kamer volgde het debat met optimale aandacht. Het dagblad Trouw wijdde aan deze discussie twee belangrijke artikelen (25 en 27 nov.) en maakte zeer terecht de opmerking, dat een discussie als deze uiterst kenmerkend is voor de Eerste Kamer. De hoofdlijnen uit mijn betoog dat ik bij de replieken hield volgen hier.

DA COSTA

De heer Vermeer (PvdA) sprak over de bezwaren tegen de geest der eeuw, deze achtte hij kenmerkend voor het conservatisme van het Réveil van 150 jaar geleden. Wij moeten hierbij aantekenen, dat de uitdrukking bezwaren tegen de geest der eeuw de titel is van een brochure van Isaac da Costa, de tot het christendom bekeerde Jood. Hij schreef deze brochure in 1823 en er was een duidelijke aanleiding toe. Nederland maakte zich in 1823 op om een groots feest te vieren: de herdenking van de uitvinding van de boekdrukkunst. Alles wat in Nederland zelfgenoegzaam, zelfvoldaan en zelfingenomen was, had de handen ineens geslagen om dit feest te maken tot één nationaal halleluja op het rationalisme van de Verlichting (Aufklärung). Nederland stond er, wat feestviering betreft, goed voor. Wij hadden een gepatenteerde nationale feestredenaar, J. H. van der Palm, en een gepatenteerde nationale dichter, H. Tollens. Deze laatste is de dichter van het bloedeloze „Wien Neerlands bloed”. Het is typerend voor het Nederland van die tijd, dat men meende geen volkslied te hebben. Er werd een prijsvraag uitgeschreven voor een volkslied: Tollens won de eerste prijs. Brand van Cabau kreeg de tweede prijs met „Wij leven vrij, wij leven blij.”

Van der Palm en Tollens zouden in Haarlem, de stad van de uitvinder van de boekdrukkunst, Laurens Janszoon Koster het feest in 1823 een nationale glorie ge-

Onverwachts debat premier Den Uyl — senator Van Hulst over het reveil

ven Aan de vooravond van dit feest verscheen de brochure van de 25-jarige Da Costa, bezwaren tegen de geest der eeuw. Het geschrift sloeg in als een bom. Men zat zo genoeglijk bijeen in de knollentuin van de vaderlandse zelfgenoegzaamheid. Maar

Da Costa heeft Nederland geteld, gewogen en te licht bevonden.

Na Da Costa's geschrift was het feest definitief uit. Hij werd een gevaar geacht voor de Nederlandse Staat, kreeg politie bewaking voor de deur, terwijl degenen die zijn huis binnengingen door de politie goed in de gaten werden gehouden. Het behoeft ons niet te verwonderen, dat er grote spanning ontstond tussen Da Costa en Koning Willem I, een z.g. verlicht despoot toen het verlicht despotisme in Europa reeds lang begraven was. Da Costa profiteerde dat deze koning, als hij zo door zou gaan, niet op de troon zou sterven. De politie dacht, dat Da Costa een moordaanslag wilde beramen!! Willem I deed in 1840 afstand als koning. Hij stierf in 1843, maar niet op de troon

SOCIALE ACTIVITEIT VAN HET RÉVEIL

Door het Réveil is op gang gezet alles wat de overheid in sociaal opzicht in de eerste helft der 19e eeuw heeft nagelaten: de zorg voor de weeskinderen, voor de niet-gehuwde moeders, voor de criminele jeugd enz. enz. Wij denken aan de Helderingsstichten in Zetten, aan de grote inrichtingen in Neerbosch, Hoenderloo, Alphen a/d Rijn enz. De brede kring van het Réveil heeft voor al dit werk miljoenen gulden geofferd, want er was geen cent overheids-subsidie.

Het gehele moderne buitengewoon onderwijs vindt tevens z'n oorsprong in de geest van het Réveil: ds. C. A. van Koetsveld stichtte in Den Haag de eerste „idiotenschool”, ds. van den Berg volgde dit voorbeeld: alles zonder subsidie. Diezelfde ds. Van Koetsveld hield enkele preken over het communisme, waarin hij spreekt over „de waarlijk edele figuur van Karl Marx”. Dat was in die tijd zeker geen conservatief geluid. Eigenlijk moeten wij eveneens van de gehele christelijk sociale beweging zeggen, dat haar oorsprong in het Réveil ligt.

HET OORDEEL DER HISTORIE OVER HET RÉVEIL

Ook in socialistische kring heeft het stellig niet steeds ontbroken aan waardering voor het Réveil. Zo heeft Henriëtte Roland Holst in haar studie „Kapitaal en arbeid in Nederland” de grote Réveilman Willem de Clercq de fijnzinnigste Nederlander uit de eerste helft der 19e eeuw genoemd. I. J. Brugmans spreekt in zijn standaardwerk „De arbeidende klasse in Nederland in de 19e eeuw” met grote waardering over 't geen in sociaal opzicht door het Reveil tot stand is gebracht.

Willem Kloos, de bekende dichter, schreef een waarderende studie over Bilderdijk, in tegenstelling tot bv. Jan Romein die scherp over Bilderdijk oordeelt; maar Romein was dan ook communist. Frederik van Eeden had zeer goede woorden over voor Da Costa's Bezwaren.

Er is nog één facet in het Réveil dat door de geschiedenis volkomen in 't gelijk gesteld is: dat is de schoolstrijd. Deze geweldige strijd van meer dan 80 jaren is in feite een strijd om recht. Recht voor een volksdeel, dat met ongehoord grote offers de christelijke school in stand heeft gehouden. Ongeveer 70 jaar geleden heeft de toenmalige S.D.A.P. het besluit genomen, dat de christelijke school volledig gesubsidieerd moest worden. Daarmee waren de socialistische omstreeks 1905 erg progressief: ze steunden een beweging, die het Réveil 60 jaar geleden reeds was begonnen. In de dissertatie van dr. Saalborn: „Het sociale element in de Nederlandse letterkunde der 19e eeuw” wordt zeer uitvoerig ingegaan op het sociale in het Réveil; van Koetsveld krijgt in dit proefschrift een ereplaats. Nog één aspect willen we noemen. In deze tijd zijn buitenparlementaire acties aan de orde van de dag. Maar de socialistische missen het recht om deze acties als oorspronkelijk socialistisch te claimen. Eigenlijk deed ook de

Minister President dat. Maar de eerste geweldige buiten-parlementaire actie is in de 19e eeuw van het Réveil uitgegaan. Wij bedoelen het Volkspetitionnement van 1878. Vele honderdduizenden Nederlanders vroegen aan Koning Willem III een door het parlement aangenomen wet, die schadelijk was voor de christelijke school, niet te ondertekenen. Het resultaat was nihil.

DE DYNAMISCHE KRACHT VAN HET RÉVEIL:

Zonder twijfel is het Réveil in oorsprong een protestantse beweging - Bilderdijk, Da Costa, Groen van Prinsterer. Maar al spoedig kon men ook van een rooms-katholiek Réveil spreken. Alberdingk Thijm werd de grote emancipator van het katholicisme. Staatkundig zet dit zich voort in figuren als Schoepman, Nolens en Aalberse. Daarnaast kunnen we stellig ook spreken van een liberaal Réveil. Aangevuurd door de dynamiek van het protestants Réveil, kwam ook het liberalisme tot innerlijke vernieuwing. Thorbecke werd de grote staatsman van de z.g. historische rechtsschool van juristen als Stahl, Eichhorn en De Savigny. Hij brak met de statische rechtsopvatting van de Aufklärung en pleitte voor een veel dynamischer rechtsbegrip. In sociaal opzicht bereikt het liberaal Réveil een hoogtepunt in de kinderket van Sam van Houten (1874). Een sociale wetgeving is per definitie progressief. Wie zou twijfelen aan het sociale element in de letterkunde van liberale schrijvers, zou nog eens de prachtige schetsen moeten lezen van Potgieter, b.v. „'t Is maar een penne-likker”, of over het blauwbesvrouwtje.

HET RÉVEIL IN DE GANG DER GESCHIEDENIS

Eigenlijk zouden we in chronologisch opzicht van drie Réveils kunnen spreken. Het eerste Réveil is dat van ± 1823 met de grote door ons genoemde figuren. Het tweede Réveil is dat van Kuyper, De Savornin Lohman, Talsma, De Visser, Nolens en Aalberse. Het derde Réveil is thans aan de gang. Dat gaat van ons uit. Wij willen niet de zedemeester uithangen, wij zijn geen fatsoensrakkers, maar wij willen opnieuw aandacht voor het zwakke, verdrukte en ontrechte in de samenleving. Het klinkt als een aanmatiging, maar het is bedoeld als een program, een opdracht, een aanvaarden van onze verantwoordelijkheid. Het lid dezer Kamer mr. Maris (B.P.) vergeleek de situatie van Nederland met die van de ondergang van het West-Romeinse Rijk: ook toen werkloosheid, gastarbeiders en geldontvoering. Naar mijn oordeel gaat het veel te ver om de decadente situatie in Rome (± 400) te vergelijken met ons huidige vaderland. Toen Rome door Alarik geplunderd was, 410, vroeg de kerk aan Augustinus om leiding te geven aan de vertwijfelde mens. Hij deed dit in het magistrale werk De Civitate Dei (over de godsstaat). Hij wees hierin op het Rijk dat komt. Zo willen wij, die een nieuw Réveil zijn begonnen ernaar streven, dat onze arbeid een prelude is op het grote slotaccoord van dit komende Rijk.

KRITIEK OP HET RÉVEIL

Ik heb erop gewezen, dat er stellig kritiek op het Réveil mogelijk is. In een zo gecompliceerde pluriforme stroming zijn zonder twijfel verbeterde tendensen te signaleren. Zo heeft de christelijke barmhartigheid te veel de plaats ingenomen van de sociale rechtvaardigheid. Dat neemt niet weg, dat ook die christelijke barmhartigheid voor vele duizenden tot zegen is geweest. Want de overheid liet deze duizenden toch eigenlijk aan hun lot over.

Wij moeten het Réveil van 150 jaar geleden ook niet meten met maatstaven van 1976. Wie dat wel doet, bewijst daarmee slechts z'n onbevoegdheid om met historische problemen om te gaan. Het Réveil heeft er in de eerste plaats recht op met eigentijdse maatstaven beoordeeld te worden. Over het Réveil is een bibliotheek volgeschreven. De geschiedeniswetenschap heeft pro en contra vastgelegd. Onder volledige erkenning dat er een aantal „contra's” zijn, domineren voor ons duidelijk

de „pro's”. Zo heeft het Réveil het starre rationalisme der Aufklärung doorbroken. Het heeft er voor in de plaats gegeven de warme medemenselijkheid vanuit een diepe innerlijke religiositeit.

DE INTERVENTIE VAN DE MINISTER PRESIDENT

Den Uyl verraste vriend en vijand door in dit debat te participeren. Terecht schreef Van Enk in Trouw: „Van Hulst trof het met een discussiepartner als Den Uyl - een politicus die als geen ander in zijn kring onze sociaal-culturele geschiedenis (en zeker de reformatorische elementen daarin) tot zijn geestelijk eigendom heeft gemaakt.” Den Uyl heeft zich stellig niet zonder kennis van zaken aan dit debat gewaagd. Debattechnisch gezien bevond ik mij in een moeilijke positie. Immers alles wat ik over het Réveil naar voren had gebracht, was in de tweede ronde, dus bij de replieken, gebeurd. Nadat Den Uyl had gesproken, kon ik het woord niet meer krijgen. Dat betekende, dat alleen de interruptie-microfoon nog mogelijkheden bood om iets in 't midden te brengen. Hetgeen dan ook gebeurde.

De Minister President had stellig waardering voor de activiteiten van het Réveil, maar hij wees met nadruk op de architectonische kritiek op de maatschappij, zoals Kuyper deze in een magistrale rede op het eerste christelijk nationaal congres (1891) geformuleerd had. Den Uyl twijfelde geenszins aan de geestelijke krachten van waaruit het Réveil leefde en handelde; maar volgens hem moesten wij op zoek gaan naar wortel en bron van de maatschappelijke misstanden; aan motivering en inspiratie van het Réveil behoeven we niet te twijfelen, maar de kernvraag is, wat de politieke vertaling daarvan betekent. Ook wees hij terecht op de tegenstand die zowel Kuyper als Talma in de eigen kring hadden ondervonden. Voor Den Uyl was de kernvraag bij het momenteel wederom ontwaken van het ethisch reveil: gaat het opnieuw om persoonlijke vroomheidsbeleving, of gaat het om de wezenlijke bereidheid in te grijpen in de machtsverhoudingen van de samenleving? Mijn antwoord hierop kan kort, en naar ik hoop duidelijk zijn. Wij moeten opnieuw vanuit een wezenlijk evangelische inspiratie de maatschappelijke noden aanpakken. Het eerste Réveil was dat van Bilderdijk en Da Costa. Het tweede Réveil is dat van Kuyper, De Savornin Lohman, Talma, Nolens, De Visser en Aalberse. Het derde Réveil heeft nu z'n intride gedaan. Het heeft tot uitgangspunt „Niet bij brood alleen”. In dit derde Réveil aanvaarden wij tenvolle het rentmeesterschap over Gods schepping, om de aarde bewoonbaar en het leven leefbaar te maken op een wereld waar meer gerechtigheid gevonden wordt dan op de onze.

SLOTWOORD

Wij zijn uitvoerig op deze materie ingegaan, omdat we menen, dat het juist in deze tijd de moeite waard is de historie te laten spreken. En dit met het oog op de toekomst. De C.H.U. zowel als het C.D.A. zijn verplicht naar de waarschuwend stemmen uit het verleden te luisteren. Niet voor niets ging Groen van Prinsterer uit van „er is geschreven en er is geschied.” Juist nu wij in deze tijd ons volk oproepen tot een nieuw ethisch reveil, moeten wij komen tot een herijken van de oude waarden. Maar daar moet het niet bij blijven. Ons volk zal nu en straks vragen naar de politieke vertaling van religieuze en ethische uitspraken. En als het ons inderdaad mag gelukken deze vertaling te geven, dan kan Nederland een nieuwe toekomst tegemoet gaan.

Van Hulst

(Noot van redactie: alhoewel in het vorige nummer van „de Nederlander” uitvoerig geschreven werd over hetgeen prof. Van Hulst in de Eerste Kamer zei over het reveil, meende de redactie er goed aan te doen in de hierboven door prof. Van Hulst zelf geschreven beschouwing niet weg te schrappen, wat de vorige week reeds in „de Nederlander” te lezen viel. De beschouwing is nu evenwichtig gebleven).

Was het Reveil conservatief?

door: prof. dr. J. W. van Hulst

In 1925 verscheen een opmerkelijke dissertatie van dr. I. J. Brugmans, getiteld: De arbeidende klasse in Nederland in de 19e eeuw. Sinds zijn verschijnen gold dit boek als een standaardwerk. Het werd, na enkele malen herdrukt te zijn in de Aulareeks opgenomen.

Daar de vraag of het Réveil uit de eerste helft der 19e eeuw in wezen conservatief was, opnieuw aktueel is geworden, menen wij er goed aan te doen een citaat uit het werk van Brugmans af te drukken. De geïnteresseerde lezer zal dan zelf een antwoord kunnen geven op de vraag, die boven deze regels is gesteld. Hier volgt het citaat:

Er waren enkelen, die de gevolgen van de industriële evolutie met breder blik zagen. Willem van Hogendorp, de zoon van Gysbert Karel, wees in 1824 op de arbeider in de fabriekssteden „die nauwelijks meer genoeg verdient om zijn bekost aan aard-

appelen te eten”, maar ook op het feit, dat de toenemende rijkdommen in handen van weinigen bleven: zij „concentreeren zich meer en meer in de handen van al minder individus”.

Moeten wij hier onwillekeurig aan Marx denken, bij zijn beschouwingen over de machine horen wij klanken, die op Simonde de Sismondi gelijken. Willems vriend Da Costa was evenmin blind voor de „ongelijke drukking van 't machtig raderwerk” zoals hij dat in zijn tijdzang Vijf en twintig jaren uitdrukte; ook hij zag de tegenstelling, enerzijds de rijkdom, anderzijds

„gemor bij d'arbeid die geen brood geeft, jokdierbanden geworpen om den hals van vrijen, waar de wanden van hitte blaakren dag en nacht, en eeuwge rook de steden zwart verwt, en de ziel verstikt in smook”.

Dit werd geschreven in 1840. Nederland was toen nog niet met het roet der fabriekschoorstenen overdekt, doch de beweging in die richting had reeds ingezet en werd door de dichter gezien. Uit dezelfde kring schreef, in 1848, Groen van Prinsterer over de vrije concurrentie en de wegneming der natuurlijke verhouding tussen werkbaas en werkmans, die „de maatschappelijke banden verscheurt, op de overmagt der bankiershuizen uitloopt, aan de handwerkslieden regelmatig onderhoud ontnemt, de zamenleving in twee vijandige heirlegers deelt...” Evenals Willem van Hogendorp en andere mannen van het Réveil, welke richting terecht de Nederlands-protestantse vorm van de romantiek is genoemd, liet hij zijn sympathie naar de lagere klassen uitgaan. Het Réveil immers had, uit hoofde van zijn maatschappijbeschouwing, meer oog voor de armen en

misseelden dan de heersende geestesrichting, waartegen het een reactie was geweest. Anders dan de gewone optimistische leer, dat het kwaad slechts iets voorbijgaands, een onrijpheid was, hield het Réveil de maatschappij voor dodelijk ziek. Opmerkelijk is echter, dat Da Costa geen middelen aangeeft, om het euvel te keren. In zijn tijdzang 1648-1848 eiste hij „Toenaadring... van arm en rijk, van standen en belangen”, doch niet meer. Ook de weinige anderen, die in deze dagen - wij spreken nog steeds de periode vóór 1850 - iets van de ellende der arbeiders als producenten zagen, onthouden zich van het aangeven van maatregelen ter verbetering. De meesten zagen die ellende echter niet.

„Mobiliteit universitaire onderzoekers onvoldoende”

„Het probleem van de mobiliteit van wetenschappelijk onderzoekers is bij de universiteiten en hogescholen het ernstigst: door de sterke expansie in de zestiger jaren en begin zeventiger jaren bestaat daar een leeftijdsopbouw met een relatief sterke bezetting in de jongste leeftijdsgroep, hetgeen bij de bestaande (im)mobiliteit betekent dat deze instellingen zullen vergrijzen met alle kwalijke gevolgen vandien voor de flexibiliteit en de kwaliteit van het onderzoek.” Dit schrijft de Raad van advies voor het wetenschapsbeleid (RAWB) in zijn advies over de mobiliteit van wetenschappelijk onderzoekers dat de Raad onlangs aan de Regering heeft uitgebracht. De RAWB onderstreept daarin dat onderzoekers niet steeds aan het zelfde soort onderzoek moeten werken, zowel in hun eigen belang als in dat van de organisatie waarbij ze werkzaam zijn. „Het is van bijzonder groot belang dat het beleid van een

onderzoekorganisatie er op is gericht deze creativiteit en de vitaliteit van onderzoekers zo veel mogelijk te versterken en hen daarom stimulansen geeft om van tijd tot tijd van werkterrein of zelfs van vakgebied te veranderen.”

MAATREGELEN

De Raad heeft zijn analyse van het mobiliteitsprobleem op verzoek van de Regering verricht. Daarbij is de RAWB tot de conclusie gekomen dat voor de universiteiten en hogescholen het meest dringend maatregelen genomen moeten worden. In het bijzonder bepleit de Raad dat de bestaande tendens dat het wetenschappelijk personeel aan de instellingen van wetenschappelijk personeel aan de instellingen van wetenschappelijk onderwijs steeds meer in vaste dienst komt, wordt omgebogen. Dit kan worden bereikt door een ruime invoering van doorstroomplaatsen.

Meer in het algemeen zou bij de benoeming van wetenschappelijke medewerkers als norm moeten worden gesteld dat de voorkeur wordt gegeven aan de aanstelling van een medewerker van buiten de eigen instelling. Als dit niet mogelijk is moet van de betrokken medewerker worden geëist dat hij een of twee jaar elders heeft gewerkt. De Raad meent dat de vast aangestelde universitaire medewerkers een relatief zeer gunstige arbeidspositie bezitten o.a. door automatiseren in de loopbaan ontwikkeling. Hierdoor is het voor hen weinig aantrekkelijk van functie te veranderen. Deze automatiseren moeten naar het oordeel van de Raad worden doorbroken, terwijl bovendien de wetenschappelijke kwaliteit van het verrichte onderzoek zwaarder moet wegen. Ook bepleit de RAWB dat de onlangs ingevoerde hooglerarschaal in twee delen zal worden gesplitst, zodat een reële beoordelingsdrempel kan worden in-

gebouwd. Tenslotte moet de interuniversitaire uitwisseling meer worden bevorderd. Externe mobiliteit blijkt, althans wat de semi-overheidsinstellingen betreft die niet bij het Algemeen Burgelijk Pensioenfonds (A.B.P.) zijn aangesloten, vooral geremd te worden door de bestaande pensioenreglementen. De Raad beveelt dan ook aan deze zodanig te herzien dat qua opbouw van pensioenrechten een gelijkwaardige situatie met het A.B.P. ontstaat. De interne mobiliteit moet gerealiseerd kunnen worden door middel van een systematisch loopbaanplanningbeleid. Voor TNO (Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek) beveelt de Raad aan dat een versterkte personeelsdienst bij de centrale organisatie/TNO van heel TNO een dergelijk beleid zal gaan opzetten, dat decentraal in de Bijzondere organisaties zal worden uitgevoerd.

H.L.

Kruisinga vanuit New York voor het CDA in KVP-uitzending

Vrijdag en zaterdag a.s. het 2e CDA-congres. Een belangrijk gebeuren. Stap voor stap zijn we op weg de eenheid van de christen-democraten tot stand te brengen. Een goede zaak waarvoor het waard is zich persoonlijk in te zetten.

Als gezamenlijke drie christen-democratische partijen behoren we al lang tot het verband met de anderen Europese christen-democraten, en morgen ontvangen wij in ons land de Spaanse christen-democraten. Daarnaast bestaat al lang de wereldunie van christen-democraten. Die heeft een belangrijk initiatief genomen namelijk om het volgend jaar een grote bijeenkomst te houden om de aandacht te vestigen op de schending van de rechten van de mens. Rechten als er zijn van politieke vrijheid en van godsdienstvrijheid. Rechten die in grote delen van de wereld met voeten worden getreden.

Zaterdag heeft hier in New York een bespreking plaatsgevonden waarvoor door de wereldunie van christen-democraten ook de liberalen internationale en de socialistische internationale alsmede de Amerikaanse republikeinen en democratische republikeinen waren uitgenodigd. Daar is besloten dat 1 of 2 december in Wenen een bijeenkomst van de politieke partijen zal worden gehouden om meer aandacht voor de bescherming van de mensenrechten te verkrijgen. De bijeenkomst zal zich richten op ten eerste: mishandeling in gevangenschap, ten tweede op gevangenschap om politieke redenen, en ten derde op de steun van degenen, die wegens hun godsdienst worden vervolgd. Dat zijn er velen. Ook de vergadering van VN in New York besteedde aan het vraagstuk van de mensenrechten aandacht. Maar veel resultaat kon niet worden geboekt. Westerse democratieën staat hierbij vaak erg alleen.

Wat mij in de afgelopen weken hier in New York verder is opgevallen is dat van de geruchten in dat de verhouding China/Rusland een geringe verbetering is opgetreden, hier niets is gebleken. Het lijkt belangrijk omdat juist bekend is geworden dat de

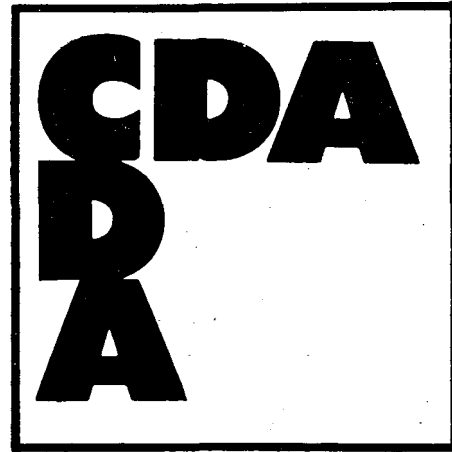
vroegere Chinese ambassadeur bij de VN Wanywha tot Minister van Buitenlandse zaken is benoemd. Hij hield in New York kort geleden nog een scherpe anti-russische rede waarin hij het optreden van de Russen in Afrika en het Midden Oosten als wilde militaire agressie bestempelde, en veroordeelde en de zgn. ontwapeningsverhalen van de Russen niet anders dan als een vals en gemene lippendienst kon zien. De verhouding Rusland/Arabische landen toont hier wellicht enige tekenen van verbetering.

Verder werd hier eergisteren de benoeming van een nieuwe Amerikaanse Minister van Buitenlandse Zaken bekend gemaakt. Carter toont zich in zijn benoemingsbeleid van zijn beste kant. Duidelijke vernieuwing van het beleid wordt nagestreefd.

Het blijft in de richting gaan van meer aandacht voor Europa en de derde Wereld meer aandacht ook voor de ethische vraagstukken. Twee weken geleden sprak ik ook over het actieve geloofsleven dat hier in New York ontstond. Worstelen met problemen als armoede en misdadigheid leven ook in de armste zwakke wijken bij diep emotionele kerkdiensten vaak ook enige blanke waren. Dat is zeer ontroerend. De Nederlandse kerken zouden met de verbondenheid met die kerkgemeenschappen in de armste en zwakke wijken van New York meer aandacht moeten besteden. Ook daar heeft het Werelddiaconaat een taak. Tenslotte een paar dagen geleden boekte één van de belangrijkste VN-organen, De Wereldgezondheidsorganisatie, een geweldige resultaat. Zij maakte melding het laatste bekende geval van pokken op de wereld te hebben opgespoord, daarmee is pokken op de wereld uitgeroeid. Dank zij de campagne van de vele andere organisaties VHO wereldgezondheidszorg z'n voorbeeld van wat wereldwijde internationale samenwerking vermag, en dat het waard is zich daarvoor persoonlijk in te zetten.

Kruisinga

In uw gemeente al een

„verkiezingsteam”?

Dezer dagen ontvangen de besturen van de kiesvereniging c.q. afdelingen van ARP, CHU en KVP en de lokale CDA-verbanden een schrijven van de voorzitter en secretaris van het CDA en van de voorzitters en secretarissen van ARP, CHU en KVP, die nadere aandacht waard is. Het gaat hier om een belangrijke brief. De zaak van de voorbereiding van de verkiezingscampagne wordt daarin aan de orde gesteld. Het feit dat ARP, CHU en KVP besloten hebben om met één CDA-lijst aan de kamerverkiezingen van 1977 deel te nemen, „houdt een opdracht in voor het heden en opent een perspectief voor de toekomst”, zo staat in deze brief o.a. te lezen.

OPDRACHT

Die opdracht voor het heden houdt o.a. in dat van elk actief lid een bijdrage wordt verwacht aan de verkiezingscampagne. In iedere plaats (gemeente) dient er een CDA-verkiezingsteam tot stand te komen. Dit team moet door de gezamenlijke plaatselijke afdelingen, of lokale CDA-verbanden worden ingesteld. Het zal bevoegdheid moeten krijgen plaatselijk de campagne voor te bereiden en te organiseren en het contact met het regionaal campagne-team te onderhouden. Het is van

het allergrootste belang dat men tot het instellen van een dergelijk team overgaat. Even belangrijk is het dat men er zoveel mogelijk naar streeft alle partijen bij dit verkiezingsteam te betrekken. Immers de campagne is een zaak van ARP, CHU, KVP en rechtstreekse CDA-leden gezamenlijk. Het is kortom van het grootste belang dat de CDA-partners in de gemeenten de hoofden bij elkaar steken, een CDA-verkiezingsteam instellen en het adres van de secretaris en de voorzitter meedelen aan de secretaris van het betreffende regionale campagneteam.

CDA-CAMPAGNETEAM

Het regionale CDA-campagneteam is belast met de leiding van de campagne in de betrokken regio's. De CDA-campagneteams bestaan uit vertegenwoordigers van de drie partijen en uit de kring van rechtsreeks leden, moeten in hun werkgebied de campagne organisatorisch voorbereiden en opzetten. De verkiezingen c.q. afdelingen krijgen binnenkort nog nader bericht over richtlijnen voor de te voeren campagne. Ook zal er een handboek verkiezingen verschijnen waarin veel nuttige informatie wordt verstrekt. Dit handboek zal aan een adres per gemeente toegezonden worden.

Teleurstellende Europese raad

De vergadering van de Europese Raad, die vorige week onder Nederlands voorzitterschap - in Den Haag is gehouden, heeft weinig concreets opgeleverd. Zo oordelen althans de meeste commentatoren. In nauwelijks één dag tijd (maandagmiddag en dinsdagochtend) hebben de staats- en regeringschefs van de negen EG-lidstaten belangrijke problemen moeten behandelen, zoals de houding die de Gemeenschap zal innemen op de Parijse conferentie voor economische samenwerking (het gesprek tussen acht rijke - EG telt als één - en 19 arme landen; de zogenoemde „Noord-Zuid-dialog“), de economische situatie waarin de Gemeenschap verkeert, de betrekkingen van de EG met Japan, het rapport-Tindemans (over de Europese Unie) en de samenstelling van de nieuwe Europese Commissie.

„Tijdgebrek heeft ons parten gespeeld,” aldus verklaarde dinsdagmiddag de Nederlandse minister van Buitenlandse Zaken, mr. M. van der Stoep. Maar ook de verschillen in politieke stellingname van de Europese regeringen hebben er toe bijgedragen dat de Europese Raad geen concrete oriëntaties heeft kunnen vaststellen en het heeft het moeten laten bij het uitgeven van een aantal, in tamelijk vage bewoordingen gestelde, verklaringen.

De monetaire en de financieel-economische moeilijkheden waarmee de Gemeenschap (en niet alleen de Gemeenschap) al sinds jaren geconfronteerd wordt, hebben een duidelijk stempel gezet op het topgesprek in Den Haag. In een speciaal voor de topconferentie opgesteld document van de Europese Commissie wordt uit de doeken gedaan dat het herstel van de economie - sinds medio vorig jaar gehoopt en verwacht - uitblijft.

De Commissie concludeert dat de industriële productie (enkele sectoren uitgezonderd) vertraagt, dat de betalingsbalanssituatie van de deficitlanden sedert de zomermaanden weer aanmerkelijk slechter geworden is, dat de werkloosheid nauwelijks vermindert en in sommige EG-lidstaten zelfs weer stijgt en dat in verschillende lidstaten de inflatie weer toeneemt. Daarbij komt dan nog de dreiging van een nieuwe verhoging van de olieprijs, waarover de olieproducerende landen in de tweede helft van deze maand een besluit zullen nemen.

Onder die omstandigheden is het nauwelijks mogelijk optimistisch te zijn en de Europese Commissie is dat dan ook niet. De economische doelstellingen, die op 22 november van dit jaar door de Europese ministerraad werden vastgesteld, lijken dan ook nauwelijks meer haalbaar.

Ze kunnen slechts worden bereikt, aldus de Europese Commissie in haar document, als aan vier voorwaarden wordt voldaan. In de eerste plaats mag een verdere expansie van de wereldhandel niet door pro-

tectionistische maatregelen worden belemmerd. Voorts moeten er nieuwe pogingen worden ondernomen om, internationaal zowel als op het niveau van de Gemeenschap, een grotere mate van prijsstabiliteit te verkrijgen. Bij komende loononderhandelingen moet, in overleg met de sociale partners, rekening gehouden worden met de macro-economische mogelijkheden. Tenslotte zijn de economische doelstellingen voor komend jaar slechts bereikbaar als de aardolieprijzen niet meer of slechts in geringe mate stijgen. Dit rapport van de Commissie is door de Europese Raad aangenomen, zo verklaarde de Nederlandse minister-president, drs. J. den Uyl, en dat betekent dat de Raad het eens is met de conclusies van de Commissie

NOORD-ZUID-DIALOOG

Onder deze omstandigheden heeft de Europese Raad een standpunt moeten bepalen voor de onderhandelingen in de Noord-Zuid-dialog, die volgens de oorspronkelijke plannen medio december met een Ministerconferentie besloten zou moeten worden. Een duidelijk standpunt is er niet gekomen. De Nederlandse premier kon slechts concluderen „dat voor het eerst de vraagstukken die met Noord-Zuid-dialog verband houden op een grondige wijze werden doorgeëxerceerd.” Er was één lichtpuntje: de staats- en regeringschefs werden het erover eens dat er een bijdrage geleverd moet worden om de positie van de allerarmste landen te verbeteren en de Gemeenschap blijft erbij dat de dialoog in positieve zin moet worden afgerond.

Dat er geen gemeenschappelijk standpunt bereikt kon worden, kwam ook, aldus de Nederlandse premier mee, omdat op de achtergrond steeds meespeelde dat de afsluitende Ministersconferentie uitgesteld zal worden. Het wordt dan ook steeds waarschijnlijker dat dit jaar in de dialoog geen oplossingen worden bereikt voor de voornaamste vraagstukken: de schuldenlast van de arme landen verminderen en een grondstoffenbeleid ontwerpen dat de inkomsten van de (arme)grondstoffenlanden stabiel maakt. Zoals bekend heeft Nederland ten aanzien van het zoeken naar een oplossing voor deze problematiek tot dusver een verdergaand standpunt ingenomen dan sommige andere EG-landen (met name West-Duitsland, dat een strakkere houding aanneemt en dat van mening is - uitgesproken door bondskanselier Schmidt - dat als de olieprijs stijgen, de industrielanden nauwelijks financiële middelen overhouden om arme landen te helpen). Van Nederlandse zijde is al eens aangeduid dat Nederland wellicht een „eigen houding” zal aannemen in antwoord op vragen daarover zei de minister van Buitenlandse Zaken, Van der Stoep, dat „daar-

over in de komende dagen beraad zal moeten zijn.”

In het debat over de economische toestand heeft men dan wel geen concrete oriëntaties kunnen vaststellen, maar er zijn toch wel enkele principes vastgelegd. Ten koste van alles moet voorkomen worden dat er importrestricties komen en er moet solidariteit blijven met die landen in de Gemeenschap (het Verenigd Koninkrijk en Italië) die het, economisch gezien, het moeilijkst hebben.

Twee, van Nederland afkomstige, initiatieven zullen nader worden bestudeerd. Het gaat hier in de eerste plaats om het zogenoemde plan-Duisenberg, dat beoogt de economieën van de lidstaten dichter bijeen te brengen en stapsgewijs tot meer monetaire orde in Europa te komen. De hierover al aan de gang zijnde studies moeten worden voortgezet, zo zei de Nederlandse minister-president. Een Nederlands voorstel voor een betere coördinatie van de mogelijkheden die de drie Europese fondsen (oriëntatiedeel van het Landbouwfonds, Sociaal Fonds en Regionaal Fonds) bieden om de werkloosheid te bestrijden, zal door de Europese Commissie aan een onderzoek worden onderworpen.

In de Europese Raad is ook gesproken over de zogenaamde monetaire compenserende bedragen (een stelsel van heffingen en subsidies dat dient om, ondanks de grote monetaire problematiek, de Europese landbouwmarkt nog te laten functioneren). De hoeveelheid geld die met die bedragen is gemoeid, legt een steeds zwaardere druk op het Europese budget. Dit jaar belopen de uitgaven al een 700 miljoen rekeneenheden en dat bedrag kan volgend jaar stijgen tot een miljard. De Europese Commissie heeft al voorstellen ter tafel gebracht voor een hervorming van het „MCB-systeem” en de Europese Raad heeft beslist dat die voorstellen de basis moeten vormen voor een oplossing. De ministers van Landbouw en Financiën hebben de opdracht ontvangen om de oplossing uit te werken.

JAPAN

In het economische debat van de Europese Raad is ook lang gesproken over de steeds slechter wordende handelsbalans van de Gemeenschap met Japan. De Japanse export naar de Gemeenschap overtreft in 1976 de Europese uitvoer naar Japan met niet minder dan 4,2 miljard dollar. De Raad is van oordeel dat daar zo spoedig mogelijk verandering in moet komen. Vooral bepaalde sectoren in Europa (scheepsbouw en auto-industrie, bijvoorbeeld) dreigen in ernstige moeilijkheden te komen door de wanverhouding in de exporten. De Raad verwacht van Japan dat het een serieuze poging doet om Europese industrieproducten op de Japanse markt betere kansen te geven.

RAPPORT-TINDEMANS

Op de agenda van de Europese Raad stond ook de behandeling van het rapport Tindemans, „de studie die de Belgische eerste minister in opdracht van de staats- en regeringschefs heeft ondernomen over de Europese Unie. Deze unie moet tegen 1980 tot stand komen. Premier Tindemans leverde vorig jaar december zijn rapport in en de ministers van Buitenlandse Zaken besteedden er dit jaar tien besprekingen aan.

De kern van de Europese Unie dient volgens Tindemans de Economische en Monetaire Unie (EMU) te zijn. Dat verklaart waarom het rapport op dit moment, gezien de huidige economisch/monetaire situatie in Europa, weinig „kansen” had en de Europese Raad kon dan ook geen concrete conclusies trekken uit de aanbevelingen van het rapport. Wel is, aldus de Nederlandse premier Den Uyl, de essentie van de opdracht van Tindemans, namelijk het bereiken van de Europese Unie, gebleven. Ieder jaar, zo heeft de Europese Raad besloten, zal bezien worden welke voordeuren gemaakt kunnen worden.

De Belgische premier hield na afloop een persconferentie waarin hij verklaarde tevreden te zijn over het feit dat de Europese Raad zijn algemene opzet van de Europese Unie heeft goedgekeurd. Die opzet stoelt in het kort gezegd op zes punten: de noodzaak van een gemeenschappelijk beleid ten aanzien van derde landen, de primordiale rol van de economische en monetaire unie, het regionaal en het sociaal beleid, de invloed van de unie op het dagelijks leven van de Europese burger (weleens de „vermenselijking van de Gemeenschap” genoemd), de versterking van het gezag en van de doelmatigheid van de instellingen plus het geleidelijk en pragmatisch totstandbrengen van de unie op basis van de bestaande Europese verdragen.

Tindemans had er begrip voor dat deze Europese Raad met betrekking tot zijn rapport geen spijkers met koppen had kunnen slaan en hij toonde zich tevreden met het besluit dat jaarlijks, tijdens de topconferentie, een balans van de situatie zal worden opgemaakt. Dan zullen de besluiten genomen worden over die onderdelen van de unie die op dat moment haalbaar blijken, zo zei hij. Tindemans verzette zich sterk tegen de veel gehoorde mening dat tijdens deze Raad zijn rapport de doodsteek gekregen zou hebben en begraven zou zijn. Het tegendeel is waar, zo meende hij, zeggend het bemoedigend te achten dat de Raad zich niet verloren had in theoretische twisten en een gemeenschappelijke opvatting over de Europese Unie had bereikt.

Dat neemt niet weg dat het moeilijkste werk nog komt, namelijk het geleidelijk aan uitwerken van die gemeenschappelijke opvatting. De Europese Commissie moet erop toe zien dat dit werkelijk gebeurt, aldus Tindemans.

vervolg van pag. 3

nomische omstandigheden in hun eigen land. Een paar uitzonderingen daargelaten studeert men gemiddeld niet langer dan een jaar, hetgeen keihard werken tot in de weekeinden toe betekent. Die korte studieduur is trouwens ook nodig, omdat het internationaal onderwijs zich vooral richt op mensen die hun eigenlijke opleiding al achter de rug hebben en reeds een paar jaar praktijkervaring hebben in een bepaalde functie. Om die functie beter te kunnen doen, komen ze in Nederland kennis halen, al of niet vergezeld van hun gezin. En die kennis kunnen ze halen op het gebied van bijvoorbeeld luchtvaart en aardkunde, landbouw en gezondheidstechniek, waterbouwkunde, milieubeheer, sociale wetenschappen, bedrijfskunde, gezondheidsleer, bouwen en volkshuisvesting, electrotechniek en electronica, massacommunicatie, telecommunicatie, industrialisatie, gemeente-administratie, kwaliteitscontrole, voeding en Europese integratie.

WEINIG

De politieke discussie is vooral aangewakkerd doordat minister Pronk het parlement op prinsjesdag een Nota Bilaterale Ontwikkelings-samenwerking heeft aangeboden. Daarin wordt ook het regeringsbeleid ten opzichte van het internationaal onderwijs beschreven. Deze beschrijving maakt het 't parlement gemakkelijker zich met het internationaal onderwijs bezig te houden. Tot nu toe viel dat bij bij-

voorbeeld de begrotingsdebatten altijd tussen wal en schip. Het internationaal onderwijs is immers terug te vinden op de begrotingen van ontwikkelings-samenwerking en onderwijs beide. Daardoor plegen de parlementariërs vaak bij beide begrotingen andere en gewichtiger zaken aan het hoofd te hebben en komt er van een parlementair gesprek over het internationaal onderwijs weinig terecht.

Overigens is de Nota Bilaterale Ontwikkelings-samenwerking inmiddels alweer onderwerp van gesprek geweest tijdens een

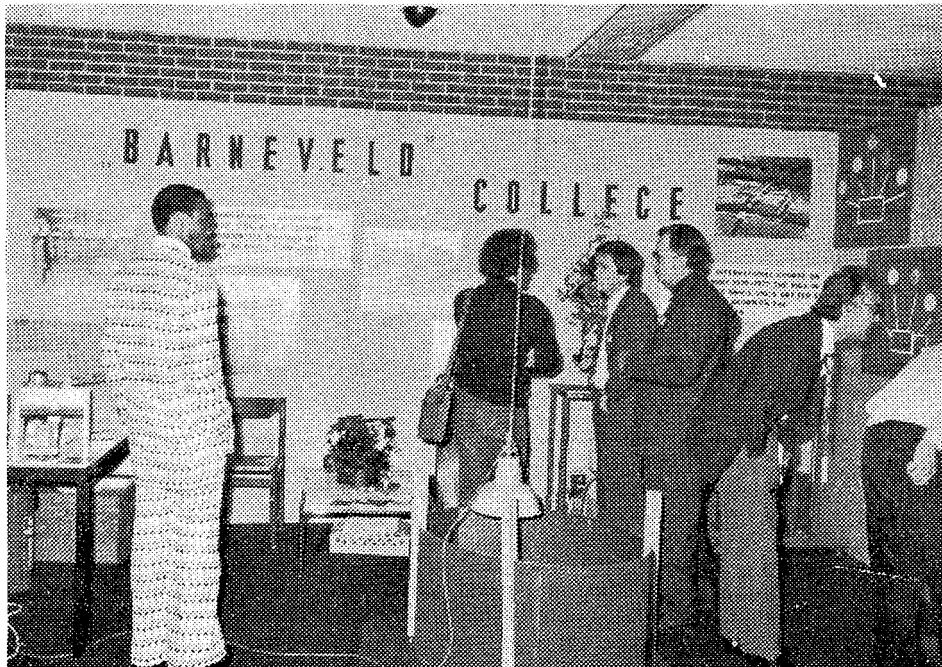
bijeenkomst van de vaste kamercommissie, waarbij het internationaal onderwijs in de kantlijn van de discussie ook ter sprake werd gebracht.

De Nota Bilaterale Ontwikkelings-samenwerking gaat er van uit dat de Nederlandse ontwikkelings-samenwerking - en dus ook de inspanningen van het internationaal onderwijs - gericht moeten zijn op de armsten in de wereld. Bovendien meent men in het verlengde van een reeds eerder in kringen van het internationaal onderwijs ontwikkelde gedachte dat het onderwijs zoveel

mogelijk in de ontwikkelingslanden moet plaatsvinden. Het internationaal onderwijs is het ook voor de eigen activiteiten in principe eens met deze beleidslijnen. Maar de uitvoering ervan zal weloverwogen moeten geschieden. Aandacht voor de armsten betekent aandacht voor het basisonderwijs in de eerste plaats. Maar dat hoeft nog niet te betekenen dat het Nederlands onderwijs op het niveau van hoger beroeps- en wetenschappelijk onderwijs niet een eigen taak heeft, vooral omdat het daarbij gaat om een internationaal erkend uniek systeem. Als klein land wordt Nederland daarbij in ontwikkelingslanden ervaren als een neutrale plek waar uiteenlopende politieke en culturele stromingen elkaar kunnen ontmoeten.

Het lijkt een goed ding als Nederland zijn stukje internationaal onderwijs bij blijft dragen, desnoods in het kader van een internationale taakverdeling.

Henk Ossewaarde
Weideweg 158
Hengelo (O)
tel. (05400) 27663

De stand van het „Barneveld” - college bij de presentatie van het internationale onderwijs. In deze stand werd voorlichting gegeven over de plimveeteelt-cursussen, welke in Barneveld worden gegeven voor vertegenwoordigers van de ontwikkelingslanden.

CDA-vrouwen bijeen in Haarlem

Bijbel wezenlijker inspiratiebron voor maatschappijkritiek dan Marx

Ruim 60 in de samenleving geïnteresseerde vrouwen hebben elkaar ontmoet in het Provinciehuis te Haarlem. Zij werden daar opgewacht met koffie en begroet door de initiatiefneemsters voor deze ontmoeting, enkele vrouwelijke leden uit de ARP, CHU en KVP, die het belangrijk vinden de vrouw meer dan tot nu toe gebruikelijk is, te betrekken bij de politiek, zodat het CDA-gezicht niet uitsluitend of in hoofdzaak mannelijke trekken zal gaan vertonen. CDA-gedeputeerde in Noord-Holland, de heer Laan, spreekt dit idee wel aan. In zijn welkomstwoord zei hij o.a. behalve boeren en middenstanders, vooral ook vrouwen te missen in de CDA-fractie van provinciale staten, een toestand waarin hij mede vanuit zijn positieve ervaringen met het enige vrouwelijke statenlid, mevr. v. Bers, m.i.v. de volgende verkiezingen graag verandering ziet komen. In hoeverre deze klanken toekomstmuziek (moeten) blijven valt moeilijk te voorspellen. Zeker is dat meedoen in de praktijk niet het hoofddoel van het merendeel der aanwezigen was. Vooralsnog wordt het verwerven van kennis en inzicht belangrijker gevonden. Hoe stel je je als christen op tegenover een marxist, een actuele vraag, thema voor de inleider, dr. H. E. S. Woldring, docent sociale wijsbegeerte aan de VU.

MARXISME, EEN VOORBIJGAAND MODEVERSCHIJNSEL?

Is het marxisme een nieuwe rage, van snel voorbijgaande aard? De inleider is van mening dat dit beslist niet het geval is. Het is verklaarbaar dat er van het marxisme en niet van het christendom een nieuw elan uitgaat. De christelijke kerk is in een periode van 2000 jaar christendom met de cultuur oud geworden. De kerk heeft, als staatskerk, lange tijd een overheersende plaats gehad. Het christendom is mede schuldig aan alles wat gebeurd is. Er is behoefte aan vernieuwing, verandering. Een fel, strijdbaar marxisme wordt geprefereerd boven een oud, bij de samenleving in de schuld staand christendom. Gedurende tientallen jaren zal dan ook rekening moeten worden gehouden met het marxisme.

In ieders directe omgeving wonen aanhangers en sympathisanten, kinderen, familie, vrienden, buren en collega's. Het voeren van een eerlijke dialoog is met het oog op de toekomst van belang. Kennis van zaken is hiervoor onmisbaar. Aan de hand van stellingen worden enkele belangrijke punten in de leer van Marx nader belicht, t.w. de arbeid en de kritiek op de godsdienst.

ARBEID ADEL... ADELDOM VERPLICHT

Vanuit kritiek op de bestaande samenleving komt Marx tot de kern van zijn leer: het omverwerpen van al die omstandigheden die de mens tot een vernederd wezen maken. Vernederd wordt vooral de bezitloze arbeider. Het meest wezenlijke van arbeid is de creativiteit, hierdoor wordt de mens meer mens, komt hij tot ontplooiing. In Marx' tijd is arbeid verworden tot koopwaar. Het verrichten van een deeltaak in de fabriek heeft met creativiteit weinig te maken. De weinige kapitaalbezitters kopen de arbeider. Geld is god en afgod in de maatschappij, bezitten of niet bezitten bepalend voor je plaats in de maatschappij. Het kapitalistische systeem wordt dan ook verworpen. De ontmaskering van het geld als god en afgod staat heel dicht bij het bijbelse denken. Bepaald niet verwant aan het bijbelse denken is Marx' visie op de godsdienst.

ATHEÏSME IS HEEL WEZENLIJK VOOR DE LEER VAN MARX

Godsdienstcritiek gaat vooraf aan alle andere kritiek. Godsdienst sanctioneert wat in de samenleving gebeurt, het is een pijnstillend middel, opium van het volk, vlucht uit de werkelijkheid. Godsdienst is niet de oorzaak van het kwaad, doch uitdrukking

of gevolg van verkeerde verhoudingen in de samenleving. Wanneer de maatschappelijke verhoudingen veranderen, zal de godsdienst vanzelf verdwijnen. Marx' volgelingen denken hier anders over. Zij zien godsdienst als opium voor het volk, het dient dan ook bestreden te worden. Krachtige communistische partijen, stoottroepen van het proletariaat, moeten machtsposities verwerven, waardoor de gevestigde orde omvergeworpen kan worden.

Minder radicale stromingen in de westerse wereld van nu tolereren de godsdienst voor zover die een privé aangelegenheid is. Buiten de huiskamer, in de maatschappij, heb je er geen boodschap aan, daar geldt het volgen van de partijlijn, die stoelt op een a-theïstische ideologie.

De belangrijkste vraag van christenen aan marxisten is, wordt het kwaad niet onderschat, is de mens in staat zichzelf te bevrijden? Omgekeerd geldt dat christenen vaak te weinig oog hebben (gehad) voor het kwaad in de structuren. Voor het uitvoeren van kritiek op de samenleving hoeven christenen niet bij marxisten in de leer. Ook de noodzaak nog progressiever te willen zijn dan marxisten is niet aanwezig. Aan het standpunt van christenen voor het socialisme bestaat geen behoefte.

Zonder het voeren van een dialoog weet je niet waar je terecht komt. De bijbel is een wezenlijker inspiratiebron voor maatschappijkritiek dan Marx. In 't verleden heeft Abram Kuyper dit al bewezen met zijn architectonische kritiek op de samenleving. Hij wilde geen werken van barmhartigheid maar wetten voor rechtvaardigheid. Het antwoord aan de marxisten is dat godsdienst geen onkruid of opium, doch energie, krachtbron is. Het evangelie en de profeten geven veel harde aanleidingen tot maatschappijkritiek. God is een richtend God, die de mens in zijn verantwoordelijkheid laat staan en kracht geeft als uit die relatie elan wordt geput.

DISCUSSIE

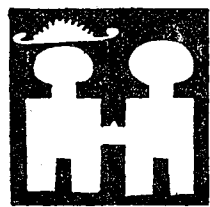
Een spreker die zijn toehoorders weet te boeien wordt op zijn beurt geïnspireerd door een actief luisterend gezelschap. Een goede wisselwerking tussen spreker en luisteraars is de beste garantie voor een zinnige discussie. Dat blijkt ook nu. Aan stof geen gebrek. Ingegaan wordt o.a. op: de ideeën van de neo-marxisten m.b.t. arbeid, techniek en wetenschap; voor- en nadelen verbonden aan de techniek, mechanisering van de arbeid i.v.m. werkgelegenheid, onaangenaam werk, herverdeling van arbeid en de rol van de vrouw; het overbruggen van tegenstellingen tussen christenen en marxisten vanuit de sociale bewogenheid; het niet kunnen accepteren van de revolutie; het handen en voeten geven aan de christelijke naastenliefde; het doel van de dialoog.

De heer Woldring rondt een onaffe, levendige discussie af. De dialoog is zinvol en noodzakelijk. In de dialoog gaat het om een ontmoeting tussen mensen. In Tsjecho-Slowakije hebben christenen en marxisten veel van elkaar geleerd, doch geen overeenstemming bereikt. Het marxisme is daarvoor te eenzijdig, bepaald door de economische verhoudingen. Wat kan je als mens, als christen doen aan de wereldproblemen, hoe gestalte geven aan de christelijke naastenliefde? Velen hebben een gevoel van onmacht. Toch kunnen creatieve pogingen vanuit kleine individuen leiden tot een nieuw begin, vanuit kleine individuele daden is er kans op verandering, hoop voor de toekomst.

Uit de mond van de voorzitter, mevr. Langen, veel woorden van dank aan de spreker, onderstreept door applaus en enkele attenties.

Het zal niet de laatste keer zijn geweest dat Vrouwen in Noord-Holland bij elkaar komen om met elkaar zicht te krijgen op datgene wat voor het voeren van een christelijke politiek van belang is.

Mevr. T. Bot-van Gijzen.

CHJO-nieuws

Van de secretaris:

Van onze bestuurssecretaris, Bert Huizing, ontvingen we het volgende bericht:

„Zaterdag 13 november jl. ben ik afgestreden als bestuurssecretaris van de CHJO. Dit aftreden vond zijn oorzaak in een aantal zeer persoonlijke redenen. Ik wil dan ook graag vanaf deze plaats het bestuur van de CHJO veel succes toewensen bij haar verdere activiteiten.”

w.g. Bert Huizing

Wij betreuren het aftreden van Bert maar we respecteren de motieven die hiertoe geleid hebben. Het CHJO-bestuur hoopt door een ad hoc benoeming van een bestuurssecretaris in deze vacature te voorzien. Op de eerstvolgende algemene vergadering kunnen we dan definitief een nieuwe bestuurssecretaris benoemen.

STIMULANS

In de vorige „Nederlander” is aangekondigd dat in de regio Noordoost-Overijssel een CHJO-afdeling is opgericht. Ook in Utrecht zijn we bezig met voorbereidingen om tot het oprichten van een groep te komen. Wij hopen dat deze voorbeelden CHJO-leden in andere regio's zullen stimuleren om ook dergelijke acties te ondernemen of ze voort te zetten. De CHJO zal veel beter kunnen functioneren als op regionaal niveau de contacten intensiever zijn dan ze nu op landelijk niveau zijn. Dit zal de onderlinge betrokkenheid vergroten en het bezig zijn met de politiek interessanter en gezelliger maken.

Op die manier kunnen we - met een actieve CHJO - de federatie en in iets verdere toekomst ook de fusie met de beide andere christen-democratische jongerenorganisaties met een gerust hart onder ogen zien.

AGENDA

Op zaterdag 18 december is er een samenkomst met de Junge Union Deutschlands, afdeling Münsterland; georganiseerd door de 4 noord-oostelijke provincies van de ARJOS. De samenkomst vindt plaats in Westerbork en duurt van 10.00 uur tot 21.00 uur.

Het thema van de samenkomst is „Ontwikkelingssamenwerking”.

Op zaterdag 8 januari organiseert de ARJOS in samenwerking met de CHJO een studieconferentie over „Europa”. Het zal hierbij o.a. gaan over uitgangspunten van de Europese partijformatie; de Europese economische politiek en vrede en veiligheid (Europese kernmacht).
Utrecht Egbert Bluemink,
algemeen secretaris CHJO.

CDA nieuws

CDA-VROUWENBERAAD ZEELAND

CDA-Vrouwenberaad in Zeeland stelt zich ten doel politiek geïnteresseerde vrouwen (en er komen er gelukkig steeds meer) in Zeeland in het Christen Democratisch Appèl de kans te geven om provinciaal en plaatselijk mee te werken en richting te geven aan het politieke gebeuren in de provincie Zeeland.

Teneinde de inbreng van vrouwen in de politiek te vergroten en ze meer kansen te geven zullen door middel van

- studiedagen;
 - discussie;
 - onderlinge contacten
- de mogelijkheden geschapen worden om dit te bereiken.

Als u geïnteresseerd bent in en mee wilt werken met deze werkgroep van het CDA Zeeland, bent u van harte welkom. U krijgt daarmee de kans de vrouwen in Zeeland in de praktische politiek werkzaam en actief in de organisaties van AR, CHU en KVP te ontmoeten. Als u die kans wilt benutten zijn wij graag bereid dit initiatief verder uit te werken.

Vrouwelijke leden CDA-bestuur Zeeland. Vlissingen, Boul. Evertsen 56, J. Punt-van Osnabrugge;
Oostburg, Mr. Risseeuwstr. 18, H. Remijn-de Badts;
Middelburg, Poppenroedestr. 8, A. Westhoff-Hubée.

CDA-OISTERWIJK

Openbare informatie-bijeenkomsten voor belangstellenden; seizoen 1976/1977.

14 december 1976: groei binnen grenzen;
18 januari 1977: een dienstbaar beheer;
15 maart 1977: verantwoordelijkheid voor de wereld;

22 maart 1977: zinvolle arbeid;
19 april 1977: rechtvaardige verdeling van lasten;

24 mei 1977: aan u de keuze.

Deze bijeenkomsten welke worden georganiseerd door werkgroep III CDA-Oisterwijk zullen worden ingeleid en toegelicht door J. L. Schreuder, lid van het d.b. CDA-Oisterwijk.

Plaats: Dorpsherberg

Tijd: 20.15 uur.

Toegang gratis.

MINISTER LUBBERS VOOR CDA-BUSSUM

Op maandag 13 december a.s. vindt de oprichtingsvergadering plaats van het CDA-verband Bussum in 't Spant te Bussum om 20.00 uur.

Als spreker is uitgenodigd minister Lubbers.

Agenda CDA-congres

Deze week vrijdag 10 december en zaterdag 11 december wordt in het Nederlands Congresgebouw te Den Haag het jaarlijks CDA-congres gehouden. Beide dagen vangen de bijeenkomsten om 10 uur des morgens aan. Des avonds wordt niet vergaderd.

De agenda luidt:

Vrijdag 10 december:

1. opening en verwelkoming,
2. rede CDA-voorzitter prof. dr. P. A. J. M. Steenkamp,
3. benoeming stembureau,
4. notulen congres 23 augustus 1975,
5. ingekomen stukken en mededelingen,
6. jaarverslagen,
7. toelichting op ontwerp-program en pre-adviezen door prof. dr. B. Goudzwaard, voorzitter programcommissie,
8. toelichting op jaarlijks advies PPAC door mr. Y. Scholten, voorzitter PPAC,
9. behandeling amendementen en pre-adviezen op CDA-program en PPAC-advies

Zaterdag 11 december:

1. heropening,
2. rede voorzitter Europese Volkspartij, de Belgische premier L. Tindemans,
3. voortzetting discussie en stemmingen amendementen,
4. vaststelling CDA-program,
5. informatie over verkiezingscampagne CDA door mr. J. L. Janssen van Raay,
6. bekrachtiging van de aanwijzing van mr. A. A. M. van Agt tot lijsttrekker van het CDA,
7. rede lijsttrekker CDA bij Tweede-Kamerverkiezingen 1977,
8. rondvraag,
9. sluiting.

Advies Gezondheidsraad

Hulp aan verslaafden vereist deskundige aanpak

De Gezondheidsraad heeft de Minister en Staatssecretaris van Volksgezondheid Milieuhygiëne advies uitgebracht over de behandeling van verslaafden aan verdovende middelen. De uit de raad gevormde Commissie Behandeling Verslaafden, die het vraagstuk heeft bestudeerd, begint met op te merken, dat het druggebruik in Nederland, in het bijzonder wat wekaminen of stimulerende middelen betreft, een min of meer vaste zij het beperkte, plaats in onze samenleving heeft gevonden. In de houding van de bevolking is ook meer begrip ontstaan voor de ingewikkeldheid van de problemen, die er in dit verband bestaan. In de kring van gebruikers zelf is echter een duidelijke verharding opgetreden, die begonnen is toen heroïne op de Nederlandse gebruikersmarkt haar intrede deed. Daarmee is de verslaving zowel naar aard als verschijnsel veel ernstiger geworden, waarbij bovendien nog nevenverschijnselen optreden als agressiviteit en zorgwekkende ziekte- en sterfecijfers. Er heeft zich een harde kern van gebruikers gevormd. Dit brengt met zich dat deze groep veel bewuster, doelmatiger en dus deskundiger zal moeten worden benaderd. In het licht hiervan is de commissie in haar advies uitvoerig op de techniek van de behandeling ingegaan.

ANDER LEEFPATROON

Het wezenskenmerk van verslaving ligt naar het oordeel van de commissie niet in eerste instantie in het gebruik van bewustzijnsveranderende middelen, maar in het als in een obsessie nastreven van een heel ander leefpatroon met een heel andere doelstelling dan die van de omgeving. Daarbij is het handhaven van dit patroon in eerste aanleg altijd het doel van de verslaafde. Iedere behandeling dient er om deze reden principieel op gericht te zijn, de verslaafden drugvrij te maken. Slechts wanneer dit ondanks intensief pogen niet gelukt moet noodgedwongen voorlopig met beperking van het gebruik genoeg worden genomen. Daarbij dient te worden gestreefd naar een toestand waarbij de betrokkene zich op zijn eigen wijze in de samenleving kan handhaven. In de eerste fase is vooral voor de ex-verslaafde en de veldwerkers een belangrijke taak weggelegd om een zodanige vorm van contact te scheppen, dat de betrokkenen een groeiende bereidheid zullen tonen zich te laten behandelen. Het is daarbij erg belangrijk dat deze deskundigen worden gesteund door diegenen, die in een vroeg stadium met verslaafden in aanraking kunnen komen: vertegenwoordigers van politie, justitie, geneeskundige diensten, leiders in het buurt- en clubwerk, vertegenwoordigers van alternatieve hulpverleningsdiensten, verpleegkundigen op eerste hulpposten en dergelijke. Het verdient aanbeveling regionale behandelingsadvies- en selectiecentra in te stellen, waar verslaafden gedurende een drietal weken ter observatie kunnen worden opgenomen. In de meer gestructureerde situatie, met het Consultatiebureau voor Alcoholisme en

Drugs als middelpunt, kan in een volgende fase een van de andere teamleden - veelal de maatschappelijk werkende - als hoofdbehandelaar optreden.

AMBULANTE BEHANDELING

In verband met het belang van de ambulante behandeling wordt in het rapport ruime aandacht besteed aan de taak, werkwijze en rolverdeling in dit team. De commissie acht het van essentieel belang dat iedere verslaafde die hulp kan krijgen, die het beste met zijn eigen wensen, persoonlijkheid en aard van zijn verslaving overeen komt. Zij waarschuwt ervoor de hulp niet te beperken tot alleen het verlenen van onderdak en het verstrekken van voedsel, omdat op die manier de verslaving ongewild slechts wordt onderhouden. De commissie beveelt ten sterkste de instelling aan van regionale overlegorganen, die een adviserende taak zullen krijgen ten aanzien van de financiering van de verschillende instellingen van hulpverlening. De gegevens van deze laatste instellingen zouden per regio centraal moeten worden geregistreerd door bijvoorbeeld GGD of SPD, een en ander met inachtneming van het medisch beroepsgeheim. De maatschappelijke (re)integratie zal in de eindfase van de behandeling vaak gemeenschappelijk kunnen plaatshebben met andere herstellenden, bijvoorbeeld in samenwerking met Gewestelijke Arbeidsbureaus, gemeentelijke huisvestingsbureaus en dergelijke. Ieder behandelingsinstituut moet naar het oordeel van de commissie open en functionele verbanden hebben met een veelheid van andere instellingen, om zo een ongestoorde behandelingsketen te krijgen. Deze

continuïteit in de ambulante zorg ziet de commissie als uiting van het recht op hulp voor de verslaafde. Principieel beveelt zij daarom aan deze te financieren uit een algemene volksverzekering, voorlopig dus via de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten, AWBZ.

MEDISCHE ASPECTEN

Ten aanzien van de medische en medicamenteuze aspecten van de behandeling blijft de arts in volle omvang verantwoordelijk. Dat neemt niet weg dat een soepele, geïntegreerde werkwijze van de behandelers ertoe kan leiden dat een niet-medicus als hoofdbehandelaar optreedt. Pogingen om verslaafden die zich dagelijks in een milieu van gebruikers bevinden drugvrij te maken, zijn tot mislukken gedoemd. Daarom acht de commissie het van daadwerkelijk belang dat ambulante behandelingscentra beschikken over een eenvoudige huisvesting, die de voor de behandeling gemotiveerde verslaafde ter beschikking kan worden gesteld tot het tijdstip waarop hijzelf of het team in een passende behuizing kan voorzien. Voor de sterk voor behandeling gemotiveerde gebruiker komt de semi-ambulante socio-therapeutische werkgemeenschap in aanmerking. Bij de intramurale behandeling is het nodig therapeutische groepen te vormen die een zekere homogeniteit hebben eruit acht tot tien personen bestaan. Nazorg is te allen tijde vereist, bij voorkeur door een Consultatiebureau voor Alcoholisme en Drugs. De fase van de ontgifting moet in de ontwenningfase duidelijk onderscheiden worden, waarbij de medische inbreng de

overhand heeft. Voor de sterk bedreigde groep van chronisch onder invloed van drugs verkerende gebruikers met bijzonder hinderlijke of gevaarlijke vormen van gedragsgestoordheid, moeten volgens de commissie dringend noodzakelijke en passende voorzieningen worden getroffen.

VERVANGENDE MIDDELEN

Voor wat vervangende middelen van opiaten betreft, is de commissie van oordeel dat de toepassing van methadon grote voordelen kan bieden. Toch wil zij daaraan bepaalde beperkingen verbinden, o.a. dat het verstrekken van methadon alleen gebeurt door daartoe aangewezen behandelingsinstellingen. Hier is de aan dat instituut verbonden medicus voor het al of niet voorschrijven van medicamenten verantwoordelijk. Methadon zou slechts mogen worden voorgeschreven aan personen met een lange verslavingsgeschiedenis, en bij wie andere methoden van ontwenning hebben gefaald. De commissie merkt ten slotte op, dat het duidelijk wordt dat verslaafden niet alleen meer gevonden worden bij de opgroeiende jeugd. Dit illustreert eens te meer dat de reikwijdte van deze ziekte aanmerkelijk is toegenomen en het verschijnsel als zodanig in onze maatschappij vaste voet heeft gekregen, wat met steeds ernstiger vormen van verslaving gepaard gaat. Het probleem van deze zeer moeilijk handelbare verslaafden vereist steeds dringender een goed georganiseerde, deskundige en planmatige aanpak, waaraan de Commissie met het uitbrengen van haar advies een belangrijke bijdrage heeft geleverd.

H. L.

STICHTING BURGERSCHAPSKUNDE

BUDDINGH NATUURSTEEN B.V.
Kanaalweg 10-11 - Telefoon 08385-19119.
VEENENDAAL

Voor loodgieters-, gas-, sanitaire- en leiuwerken
(ook asfalt-shingles) in en op uw bouwwerken naar het sinds 1848 bekende en vertrouwde adres:
Gebr. BEKKER B.V.
REIJNERSBUURT 11-13, LEEUWARDEN, POSTBUS 58.
TELEFOON 05100-20841.

BOUWBEDRIJF
Fa. C. Spijker & Zn.
Van Ostadelaan 61
Tel. 02150-11189-16777
HILVERSUM.

Voor uw
* Dieselolie, Benzine, Petroleum
* Kolen, Huisbrandolie
* Tank-transporten
* Butaan- en Propaangas
* Campingflessen vullen
* Container-vuilafvoer.
„DE KLOK” Handelsmij. N.V.
WEST-VARKENOORDSEWEG 470
ROTTERDAM-24 - Tel. 190200
Tel. 325011 afdeling containers.

Stelt u prijs op
VAKWERK KWALITEITS-ARTIKELEN
dan
VAN ZEBEN'S
Woninginrichting N.V.
Laarstraat 12-20
Zutphen

AANNEMERSBEDRIJF
B.V. RADIX & VEERMAN
Oudelandsweg 30 - Tel. 03480-2204 - WOERDEN.
Verbouw - Nieuwbouw door geheel Nederland.

Regeren - Reageren
Politieke partijen, democratisering, nieuwe bestuursvormen, sociaal-economische beleid, woningbouw.....

Een cursus burgerschapskunde
39 schriftelijke lessen voor f 30,-

Politiek bekeken
partijen en partijstelsel, volksvertegenwoordigers, recht en rechtspraak, gemeente en provincie, milieubeheer.....

een oriënteringscursus
12 schriftelijke lessen voor f 10,-

Werkende jongeren project
Een serie afleveringen op het gebied van maatschappijvorming voor werkende jongeren.
Informatie op sterk beeldende wijze en herkenbaar als behorende tot de leefsituatie van werkende jongeren.
8 afleveringen voor f 20,-

POLITIEK VEELSTROMENLAND
Socialisme, liberalisme, christen-democratie, marxisme, radicalisme...
Een cursus over politieke stromingen in Nederland
9 schriftelijke lessen voor f 20,-

DE GEMEENTERAAD
Het raadslidmaatschap, de begroting, ruimtelijke ordening, subsidieregelingen, gewestvorming.....

Een cursus gemeentepolitiek
24 schriftelijke lessen voor f 25,-

De ondernemingsraad
Wet op de ondernemingsraden, vergader-techniek, bedrijfseconomie, de vakbeweging, sociale verzekeringen, personeelsbeleid.....

Een cursus voor ondernemingsraad-leden
34 schriftelijke lessen voor f 45,-

onze school
Structuur van het onderwijs, onderwijs-wetten, de ouders en de school, contouren-nota, de financiën...
Een cursus voor iedereen
15 schriftelijke lessen voor f 35,-

STUUR EEN LEGE ENVELOP (ZONDER POSTZEGEL) AAN: STICHTING BURGERSCHAPSKUNDE, ANTWOORDNUMMER 235(N), LEIDEN
ENUONTVANGT PEROMGAANDE UITGEBREIDE INFORMATIE! TELEFOON 071-893403.

de nederlander

LEDENKONTAKTBLAD CHU

Redactie: Postbus 8822 - 's Gravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

CDA-lijsttrekker Van Agt:

„Wij maken geen buigingen naar links of rechts”

Matiging noodzaak voor werkloosheidsbestrijding

„Wij maken geen buigingen naar links of naar rechts. Wij laten ons ook geen plaats wijzen tussen dat links en dat rechts. Van het afleggen van een intentieverklaring kan onder de omstandigheden van nu geen sprake zijn. De VVD vraagt er niet om. De PvdA moet eerst maar met zichzelf in het reine komen, over de vraag in welke mate zij bij de vorming van een kabinet wil voegen naar de verkiezingsuitslag. En dan zien we wel nader. Wat ons boven alles gaat dat is de uitvoering, voor zover mogelijk, van ons program in de komende periode, en van de idealen waaraan dat document gestalte geeft. Het CDA heeft zijn eigen karakter en zijn eigen profiel.”

Aldus mr. Dries van Agt in zijn rede op het CDA-congres, waar hij onder luide toejuichingen het lijsttrekkerschap voor het CDA aanvaardde.

MATIGING

Van Agt besteedde in deze rede veel aandacht aan de problematiek van de werkloosheid. We moeten onze aandacht en bezorgdheid richten op de immateriële schade die de werklozen wordt aangedaan omdat zij zich als overbodig in het maatschappelijk proces beschouwen. Dit geldt speciaal voor het grote aantal jongeren dat na het verlaten van de school geen baan kan vinden. Zowel in de sector van de collectieve als van de particuliere uitgaven is dringend matiging nodig. Het is een steeds klemmender vraag of de 1%-operatie zal slagen. Dit zal zeker niet lukken als bij de betrokken politieke groeperingen de bereidheid ontbreekt een redelijk aandeel te nemen in de daarvoor te brengen offers. Spreker constateerde dat het door het kabinet aangekondigde 1%-bezuinigingsbeleid eigenlijk alleen door de christen-democratische fracties voluit constructief benaderd is. Zij hebben van het begin af aan aangedrongen de voor dit beleid noodzakelijke ingrepen met spoed te verrichten, op voorwaarde dat de daartoe te nemen maatregelen een redelijke spreiding van of-

fers zouden bevatten. Medewerking geven aan zo'n beleid van versobering maakt niet populair; maar voor het voorschotelen van leuke dingen voor de mensen is het nu de tijd niet.

Naast het scheppen van een zo groot mogelijk aantal arbeidsplaatsen is het minstens van zo grote betekenis de kwaliteit van de beschikbare arbeid te verbeteren. Op korte termijn zijn de mogelijkheden om veranderingen te brengen in de aard van het te verrichten werk nog beperkt. Veel meer is op korte termijn te bereiken door verruiming van inspraak en samenspraak; medezeggenschap en medeverantwoordelijkheid. Wij streven met volle overtuiging naar verruiming van de bevoegdheden van de ondernemingsraad.

Die raad is in onze visie een onderdeel van de onderneming als werkgemeenschap van mensen die arbeid, beheer en kapitaal hebben samengebracht. Aan een overeenkomstig die visie functionerende ondernemingsraad, die dus in verantwoordelijkheid voor de onderneming deelt willen wij, aldus Van Agt, fikse bevoegdheden toegekend zien. Tot die bevoegdheden behoort het op gelijke voet met de aandeelhouders meebevelissen over de samenstelling van de raad van commissarissen in grotere ondernemingen.

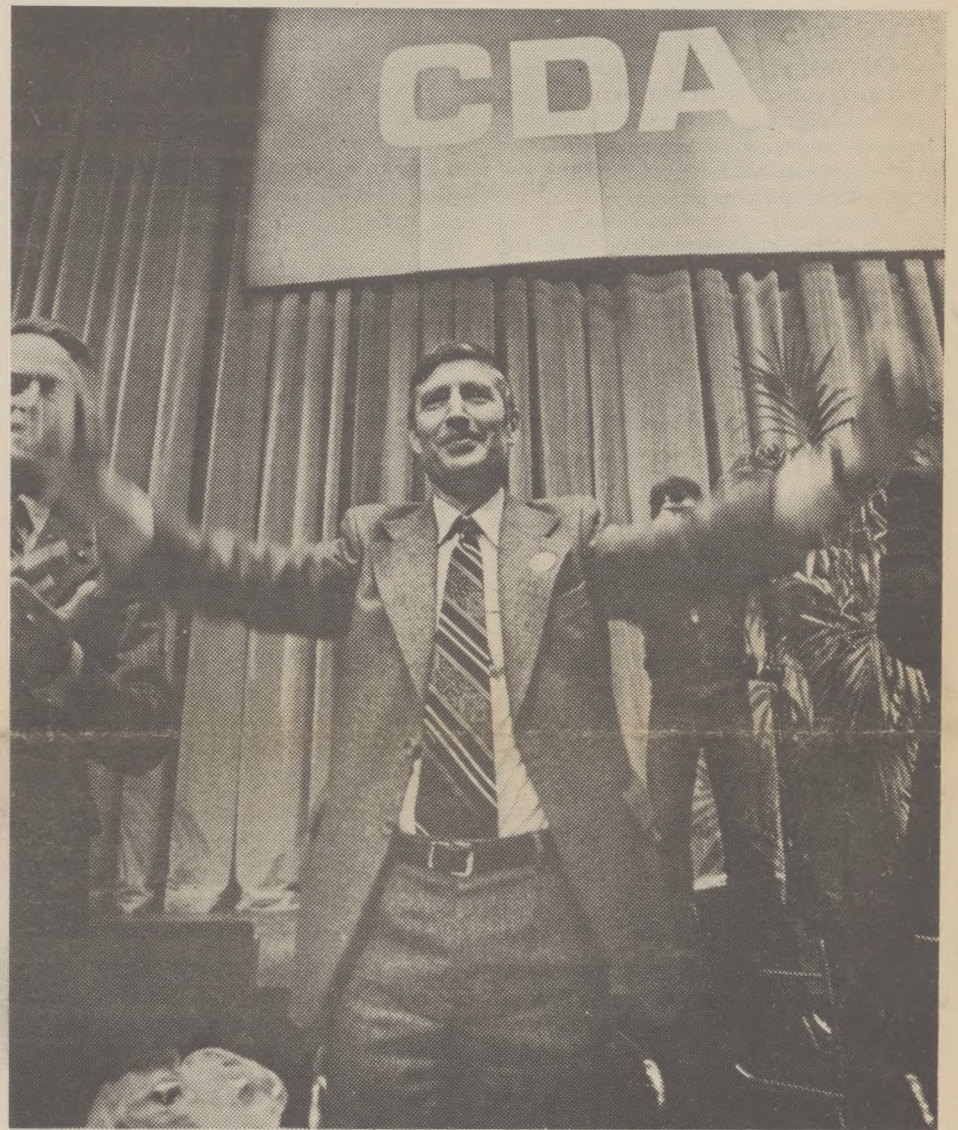
ONTWIKKELINGSHULP

Sprekend over de ethiek van de inkomensverdeling beklemtoonde de CDA-lijsttrekker de aandacht voor de ontwikkelingslanden. Wij zouden ons er voor moeten schamen te bekvechten over onze economische problemen en vertraging van de groei van onze welvaart, zolang op veel plaatsen elders in de wereld mensen bezwijken van honger. Wanneer de Heer, die ons deze aarde heeft toevertrouwd om deze als goede rentmeesters te beheren in dienstbaarheid aan elkaar, ons daarover ter verantwoording zal roepen, zullen we ons niet kunnen kwijten met een beroep op de anderhalf procent van ons nationale inkomen, die wij afstaan tegenover de acht en negentig en halve procent die we voor onze eigen gemakken reserveren.

Aandacht en meer dan dat, actie mag van ons worden verwacht wanneer we vernemen dat waar ook ter wereld de rechten van de mens geschonden of vertrapt worden. Spreker veroordeelde de dwang tot apartheid in Zuid-Afrika; de knevelarij in de Sovjetunie en de uitbuiting in vele landen van Latijns Amerika.

De fundamentele rechten en vrijheden van de mens zijn in de westerse democratieën veilig. Dat moest zo blijven. Daartoe is een krachtige defensie nodig. Het pleidooi voor een doelmatig bewerkte defensie-apparaat voeren wij met een bezwaard gevoel. Een afschuwelijk dilemma maar we mogen het niet ontlopen. Alleen een Atlantisch bondgenootschap dat ontzag afdwingt kan in de moeizame onderhandelingen met het Oost-blok, over ontwapening en beheersing van de wapening resultaten bereiken waarmee de volken in dit continent, ook welke in onvrijheid moeten leven, gediend zijn.

Eén land heeft op onze bijzondere aandacht aanspraak, omdat het voor wie de Bijbel eerbiedigt een unieke betekenis heeft. Israël; een broeder in het nauw die wij onder geen beding mogen verlaten.

Minister Van Agt is aangewezen als lijsttrekker van het CDA. Op het Haagse Congres neemt hij de huldebetuiging in ontvangst.

(Foto: Victor Mentzel)

SOLIDARITEIT

Het CDA wil aldus Van Agt, solidariteit nastreven met mensen en volkeren buiten onze grenzen maar ook met allen in onze eigen samenleving die zwak, kwetsbaar of weerloos zijn. Het CDA vraagt eerbied voor het leven, ongeacht het stadium van zijn ontwikkeling voor of nadat het zijn intrede in deze wereld heeft gedaan.

De zwakken in onze samenleving zijn de zeer velen die eenzaam en onopgemerkt blijven temidden van al onze tijdrovende bezigheden.

De bejaarden vooral; voorts de mensen die niet meer tegen de problemen zijn bestand en behoefte hebben aan diensten die een met voldoende mensen en middelen bewerkte geestelijke gezondheidszorg hen bieden. Dat zijn ook de verslaafden aan slopende drugs. Zij hebben onze zorg nodig en de handelaren, die hen in nood brachten de strengste straffen.

Het CDA beschouwt het gezin als de waardevolste samenlevingsvorm. Niet alle gezinnen deugen; er zijn goede en slechte. Maar wij blijven ook in deze tijd, waarin huwelijk en gezin het mikpunt zijn van veel schamperheid en verguizing overtuigde verdedigers van de betekenis van het gezin. De CDA-lijsttrekker onderstreepte de betekenis die het CDA hecht aan het bijzonder onderwijs. Het particulier initiatief moet in het onderwijs maar ook op het bredere gebied van de welzijnszorg, inclusief de gezondheidszorg, uiteraard binnen redelijke grenzen, geëerbiedigd blijven. In een verantwoordelijke maatschappij als

waarvoor het CDA zich inzet vormt dit een wezenlijk bestanddeel.

GEEN MACHTSCONCENTRATIE

Van Agt waarschuwde tegen de in andere kringen levende gedachte dat de oplossing van de maatschappelijke en menselijke problemen primair van de overheid moet komen. Deze opvatting doet de menselijke verantwoordelijkheid vervagen. Het kan bovendien leiden tot een ongewenste concentratie van macht bij de overheid.

De Evangelische opdracht verplicht ons allereerst tot broederschap met allen die met ons de aarde bewonen.

Met een verwijzing naar het drievoudig ideaal van de omwenteling die nu bijna twee eeuwen geleden een nieuwe tijd inluidde leggen de liberalen vooral de nadruk op de vrijheid; de socialisten op de gelijkheid; het zijn de christen-democraten die de broederschap hoger achten dan de vrijheid en de gelijkheid.

Christen-democraten hebben principiële voorkeur, aldus spreker, voor vernieuwing in samenspraak. Wij menen niet de wijsheid in pacht te hebben. Ons eigen oordeel achten wij niet onfeilbaar. Wij zijn voortdurend bereid tot zelfkritiek op onze eigen opvattingen en ideeën. We hebben er een open oog voor de ook anderen, geheel of gedeeltelijk, wel eens gelijk kunnen hebben. Als die anderen zich die zelfkritiek ook zouden willen opleggen, zou er in Nederland minder van de toren geblazen en meer geluisterd worden, aldus Van Agt.

H. van Spanning.

In dit blad

In dit blad wordt uitvoerige aandacht besteed aan het tweede CDA-congres, dat aan het einde van de vorige week in Den Haag is gehouden. Verslagen, beschouwingen en foto's willen de lezers een indruk geven van het tweedaagse samenzijn van de honderden congresgangers, afgevaardigden van KVP, ARP, CHU en de rechtstreekse leden van het CDA.

De redacties van „Politiek Nieuws” (het ledenblad van de KVP), van „Nederlandse Gedachten” / „ARPost” (het ledenblad van de ARP) en van „de Nederlander” (het ledencontactblad van de CHU) hebben bij de verzorging van de berichtgeving over het CDA-congres eendrachtig samengewerkt. Alles, wat in dit blad van de CHU te lezen en te zien valt met betrekking tot het Haagse congres, staat ook in de bladen van KVP en ARP.

Christen-democraten vragen erkenning

door dr. R. J. H. Kruisinga, fractievoorzitter Tweede Kamer CHU

De christen-democraten vragen erkenning voor eigen beginselen.

Het is in ons land met de erkenning van de christen-democratie eigenaardig gesteld.

1. Liberalen hoeven niet te kiezen voor de socialisten.

Socialisten hoeven niet te kiezen voor de liberalen.

En liberalen en socialistten beide hoeven niet te kiezen voor de christen-democraten.

Maar de christen-democraten moeten kiezen tussen liberalen en socialistten. Ze moeten ten eerste kiezen zonder de verkiezingsuitslag af te wachten. Ze moeten ten tweede kiezen zonder te weten wat van het christen-democratisch program zelf kan worden waargemaakt.

Christen-democraten mogen er blijkbaar geen eigen mening op na houden. Iedere niet Nederlander die ik dit verhaal de laatste weken, toen ik als lid van de Nederlandse delegatie in New York de zitting van de Assemblee van de Verenigde Naties bijwoonde, vertelde keek me ongelovig aan. Maar in Nederland is het wonderlijk genoeg voor de overgrote meerderheid van de Nederlandse massamedia een vanzelfsprekendheid. Het is eigenlijk een ongelooflijke situatie.

Maar wij christen-democraten in Nederland mogen nog veel meer niet. Wij mogen niet naar onszelf, naar ons oordeel en naar ons geweten bepalen welke staatkundige vraagstukken wij belangrijk vinden om onze politieke keuze te bepalen.

2. Vraagstukken van leven en dood mogen geen rol spelen bij de verkiezingen, zo beleeft men ons. Wie afschuwelijke abortuspraktijken van gevorderde abortussen gezien heeft - en daar heb ik ook als arts een oordeel over - kan dunkt me niet begrijpen hoe men zoiets kan bedenken.

3. Het verlangen van de aanwijzing van een premier uit de kring van de eigen groepering mogen christen-democraten ook niet verlangen als zij de grootste partij zijn zo beleeft men ons.

En dat komt dan uit een kring van waaruit wij als CHU wel eens enig machtsdenken hebben ervaren.

4. De vrijheid van richting, inrichting en oprichting bij het onderwijs mag geen rol spelen, zo zegt men ons. Dat hoort blijkbaar ook niet meer bij de politiek. Over de wijze van opvoeding van de kinderen dat hoeft niet zo nodig meer mede een zaak van de ouders te zijn.

Minister Van Kemenade zal het ons wel vertellen, iedereen geschikt of ongeschikt zal en moet naar die ene gelijkvormigheidschool. En wij mogen er met al die leerkrachten die er anders over denken geen politieke zaak van maken. En wij moeten vooral niet wagen te veronderstellen dat het mogelijk zou zijn dat vraagstukken van leven en dood en die rond de opvoeding van kinderen belangrijker zouden kunnen zijn dan vijf tiende procent loonstijging meer of minder.

Wij noemen ons weliswaar christen-democraten maar zo mogen we niet denken, stel je voor.

5. En natuurlijk mogen we niet praten over een ethisch réveil. Dat is weliswaar het eerste wat ons in het evangelie wordt aangezegd. Maar nee dat mogen christen-democraten niet bepleiten.

Zij zouden eens met een meerderheid in ons volk kunnen verlangen naar een levensbeschouwing die aan partijpolitieke tegenstellingen verstaanbare zin geeft.

Ach een minister een lijsttrekker kan niet veel meer doen dan oproepen. Maar mag hij?

Vanwaar al die opwinding. Of was Van Agt's oproep nogal raak?

Ook de selectieve waardering en verontwaardiging over oproepen en uiteenzettingen omtrent het ethisch réveil en de inhoud daarvan door de verschillende leidende figuren van het CDA naar gelang van de politieke kleur van het betrokken blad en de ligging van de betrokken CDA figuur doet die gedachte wel eens een enkel ogenblik opkomen.

ONAFHANKELIJKHEID NOODZAAK

We zouden zo nog wel door kunnen gaan. Dit alles maakt het noodzakelijk dat bij de komende verkiezingen de christen-democraten een onafhankelijke positie innemen.

En daarom ben ik zo buitengewoon gelukkig met de uitspraak van Van Agt over de intentieverklaring en na hij uitgesproken was met de reactie daarop door het CDA congres.

Het is zonder meer duidelijk het CDA congres wilde die intentieverklaring niet.

Het wil met een eigen ongeschonden aangezicht de verkiezingen ingaan.

Daarover kan bij iedere eerlijke oprechte toeschouwer van dit massale CDA congres geen allereerste begin van twijfel meer bestaan.

Het CDA congres van de vorige week heeft natuurlijk zo hier en daar wel een stukje laten vallen. Dat mochten we ook niet anders verwachten. De discussie over de raad van commissarissen vond ik hoewel ik het met de uiteindelijke beslissing eens was érg ongelukkig en de discussie rond het drugvraagstuk was zo gepolariseerd én gepolitiseerd dat er nauwelijks echt te discussiëren viel dat was jammer.

Maar er is veel en veel meer positiefs uitgekomen. De discussie over het program en de amendementen daarop was zakelijk en goed. En er is en dat is terecht gesteld een program uitgekomen dat klinkt als een klok. Hiermee kunnen we naar de kiezers en daarvan moeten we in de volgende periode zoveel mogelijk waarmaken.

De redevoeringen van de christen-democratische gastsprekers Gil Robbs naar de Spaanse - Wijntuin naar de Surinaamse - en Tindemans naar de Belgische christen-democraten waren zonder uitzondering alle uitstekend.

Gil Robbs in zijn oproep voor steun naar een zich bevrijdende democratie in ons Europa. Wijntuin in zijn beroep van een ontwikkelingsland op zijn moederland het contact toch vooral niet te willen verbreken.

En in het bijzonder natuurlijk Tindemans in zijn kernachtige schildering van de christen-democratie en in zijn bewogen oproep voor Europa zich juist daarin te willen herkennen.

Maar hoogtepunt was natuurlijk de redevoering van Van Agt waarin belangrijke beleidspunten werden uiteengezet en de politieke stellingname werd verduidelijkt.

Niet naar tweeërlei uitleg vatbaar was daarbij de reactie van de overvolle congreszaal op het gesprokene. Die was indrukwekkend.

Hierboven stelde ik: „Christen-democraten vragen erkenning”. Inderdaad zo is het. Zij vragen die erkenning omdat zij christen-democratische partijen van eigen aard zijn.

CHRISTEN-DEMOCRATISCHE PARTIJEN ZIJN VAN EIGEN AARD

Ze hebben een eigen karakter. Ze moeten daarom ook een duidelijke identiteit hebben. Dit moet voor iedereen te herkennen zijn. De duidelijkheid moet niet daarin zitten, dat deze partijen nu eindelijk eens kiezen voor links of rechts. Maar daarin, dat zij bewijzen een eigen plaats in te nemen. Dat ze noch bij links, noch bij rechts zijn in te passen.

Ze hebben een eigen visie en een eigen geluid.

Ze zijn niet te vatten onder het schema progressief-conservatief.

Ze kennen uit de bijbel de waarheid over het leven en de dingen. Ze kennen dat over het politieke en maatschappelijk leven.

De bijbel gaat uit van andere schema's dan waarmee wij gewoon zijn te werken. Dat is zeer principieel.

Daar komt bij dat deze polarisatie tussen links en rechts, en tussen progressief en conservatief geen echte polarisatie is. De keuze tussen beide is geen echt dilemma. Want in feite zijn het twee tegenover elkaar staande stromingen, die alle twee hun positieve kant hebben.

Ik herhaal hier maar het kan niet genoeg gezegd worden.

In het liberalisme verwerpen wij de overschatting van de mogelijkheden, die aan de enkeling worden toegekend en de onderschatting van het kwaad, dat de enkeling de gemeenschap kan berekenen.

In het socialisme keuren wij het eenzijdig accent af, dat men legt op de mogelijkheden van collectiviteiten om tot werkelijke hervorming van onze maatschappelijke orde te komen en de onderschatting van de bedreiging, die van een collectiviteit kan uitgaan op de enkeling en zo weer op de samenleving in haar geheel.

In beide gevallen wijzen wij - op grond van de Bijbelse visie op overheid, mens en maatschappij - het liberalistische optimisme ten aanzien van de mens en de socialistische accentuering van de collectiviteit af.

Dat doen we ook omdat beide stromingen onzes inziens verwachtingen wekken bij het volk, die niet te verwezenlijken zijn.

De christen-democratie heeft in ons land een grote traditie.

Zij is aan haar beginsel en aan haar traditie tot zeer veel verplicht.

Met het aanvaarden van het program van het CDA, met het totstandbrengen van de federatie van de christen-democratische partijen en het totstandbrengen van de éne lijst is een nieuwe belangrijke bijdrage ten dienste van de christen-democratie, en aan de democratie in ons land geleverd.

GEESTELIJKE WAARDEN UTERST BELANGRIJK

Dit brengt temeer met zich mede dat de christen-democraten **erkenning** moeten vragen.

Erkenning voor de eigen richting van de christen-democratische politiek.

Erkenning ook voor de eigen doeleinden van die staatkunde.

Maar met name brengt dit alles met zich mee dat juist de christen-democraten niet enkel aan materiële vraagstukken maar zeker ook aan vraagstukken van geestelijke aard grote aandacht moeten schenken.

Ik kom daar in volgende artikelen in volgende nummers van de Nederlander op terug aan de hand van verschillende onderwerpen. In het oudejaarsnummer hoop ik meer uitvoerig op het vraagstuk van de mensenrechten in te gaan. Eén ding is zeker naast armoede is geestelijke nood een van grootste noden van deze tijd.

En de verdrukking en terreur, de cijfers wijzen het uit, nemen toe. Toenemende vervolging wegens politieke onvrijheid. Maar vooral toenemende vervolging van het christelijk geloof.

Honderden miljoenen leven onder de druk van de vervolging om der wille van het geloof.

Staat niet geschreven: „Zalig de vervolgd en om den gerechtigheid wil want hunner is het Koninkrijk der hemelen”. Is het niet voor ons een opdracht in deze adventstijd juist hen met ons gebed nabij te willen zijn.

31ste jaargang no. 3

november/december 1976/januari 1977

Vrouwengeluiden

KWARTAALBLAD VAN DE CENTRALE VAN
CHRISTELIJK-HISTORISCHE VROUWEN

Redactie: Mevr. Mr. L. G. Baud, Kerkplein 16, Breukelen
Tel. 03462 - 1473

Administratie: Mevr. A. Logt-Jalving, Boekweitlaan 25, Hoogeveen,
Tel. 05280 - 65232

Penningmeester: Mevr. A. M. v.d. Linde-Pelger, Geert Grootestraat 146,
Zwolle, Tel. 05200 - 34024
giro 538750 t.n.v. de Centrale C.H. Vrouwen

Een dezer dagen verschijnt weer een nummer van Vrouwengeluiden. Onder het motto „Werken aan de Vrede” stelt de presidente, mevrouw H. Tegelaar-Boonacker, hoe druk iedereen is met het gezin, met de inkopen en met de politiek.

Er moet nog veel gebeuren voor de rust en vrede van de Kerstdagen op ons kunnen inwerken. Is al die drukte wel gericht op de vrede?

Is iets van al die drukte ook gericht op de Vrede? In de politiek lijkt het er soms erg weinig op. Ierse vrouwen zijn hun vredemarsen begonnen omdat er politiek niets is bereikt. „Er zijn te veel katholieken en protestanten, maar te weinig Christenen,” is hun klacht. Wij hopen van harte dat al die spanningen leiden tot een vreedzame oplossing. Toch kan dat niet zonder politiek. Politiek is juist het instrument om de Vrede te bewaren of te bewerken. Het instituut van de Verenigde Naties is er speciaal voor opgericht. Daar wordt moeizaam onderhandeld, maar het is een boeiend bedrijf meldt Hanske Evenhuis ons vanuit New York.

Hoe kunnen wij in ons eigen land een vreedzame politiek voeren? Het CDA wil verzoenend optreden. Geen tegenstellingen aanscherpen (b.v. tussen werkgevers en werknemers). Geen politiek van polarisatie voeren, maar gezamenlijk de problemen oplossen.

Mondiaal willen wij de kloof tussen arm en rijk verkleinen, door de ontwikkelingssamenwerking een hoge prioriteit te geven. Ook voor vrouwen is samenwerking het parool. Plaatselijk en provinciaal ontstaan vrouwenraden, in navolging van de Nederlandse Vrouwen Raad, waarin alle vrouwenorganisaties samenkomen. Het elkaar leren kennen en waarderen kan leiden tot een goede dialoog en soms tot een gezamenlijk optreden. Wij mogen, daar niet ontbreken, al hebben we het nog zo druk met onszelf. Met AR- en KVP-vrouwen kan een plaatselijk of provinciaal CDA-Vrouwenberaad worden opgericht dat een goede politieke inbreng kan leveren. Laten wij iets van de Evangelische bewegingheid van het CDA trachten door te geven.

VROUWENGROEPSWERK NIEUWE STIJL

In een zeer uitvoerig artikel vertelt mevrouw Bellingwout-Roodenburg over de activiteiten van de C.D.A.-Vrouwen in

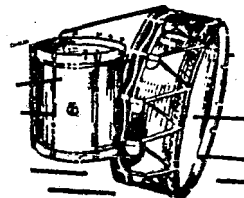
Vlaardingen. Zij zijn niet alleen actief in eigen kring, doch worden door een groot bezoekprogramma geconfronteerd met allerlei activiteiten, die in Vlaardingen plaatsvinden.

Zij, die zoeken in hun gemeente naar een nieuwe vorm om de vrouw voor de politiek te interesseren moeten beslist dit artikel lezen.

ANDERE AKTIVITEITEN

Overall in het land worden Provinciale Vrouwenraden geïnstalleerd. Ook de C.D.A.-Vrouwen zijn daarbij betrokken. In Noord-Holland is een C.D.A.-Vrouwenberaad in wording. Over de politieke scholingscursus op 13 januari 1977 staan elders in dit blad nadere gegevens lezen.

Wilt u het laatste nummer van Vrouwengeluiden lezen om uitvoerig kennis te nemen van de hier genoemde artikelen uit dit nummer, en van die artikelen die nog niet genoemd werden? Vraag dan een nummer op bij de administratie, mevrouw A. Logt-Jalving, Boekweitlaan 25 te Hoogeveen, tel. 05280-65232 of meldt u bij haar als lid van de Centrale. U krijgt dit blad dan ieder kwartaal in huis.

VAN DER GLAS Heerenveen

Blaas- en
Slaginstrumentenfabriek
Telefoon 05130-22652

Het congres van Dries

door Frans Jozef van der Heijden

Eerlijk gezegd begon het wel allemaal wat tam daar in Den Haag. Voorzitter Piet Steenkamp hield weliswaar weer een machtig schoon verhaal, maar het wachten was op groter dingen die ongetwijfeld zouden komen: het gevecht van Lanser om de raad van commissarissen, de toespraak van de Europese christen-democraat nummer één Leo Tindemans én . . . de presentatie van lijsttrekker Dries van Agt.

Piet Steenkamp had scherp in de gaten dat het tweede CDA-congres dit keer niet zijn congres mocht worden. Zijn verhaal verfoonde nog wel alle kenmerken van het Steenkampiaanse enthousiasme waar je helemaal weerloos van wordt (een citaatje: „Wat is het dan soms zo moeilijk om een CDA-man of CDA-vrouw te zijn. De enige troost is dat je het toch mag zijn.”), maar het was altijd niet meer dan een bescheiden aangevertje.

Ook de verzamelde menigte in het Haagse congresgebouw wist dat dit het congres van DRIES zou moeten worden. De toch wel angstige vraag was alleen:

„Zou hij het maken?”

Vooralsnog zou het congres de eerste dag op die spannende vraag geen antwoord krijgen en begon het voorlopig aan de verplichte figuren: de behandeling van de amendementen op het CDA-verkiezingsprogramma, waarover men het in de voorronden niet eens was gebleken.

ALLEEN CDA'ERS

Dit spel met praktisch uitsluitend nieten (uitgezonderd de koerswijziging inzake de kinderbijslag) voor oppositionele groepen werd geleid door Jim Janssen van Raay, die beweeglijk autoritair de zaal naar zijn hand zette. Als het even uit de hand dreigde te lopen zei hij gewoon: „beste mensen, het is allemaal erg moeilijk, maar ik heb me goed voorbereid, vertrouw mij nou maar” of woorden van gelijke strekking. Op een punt gedoogde hij echter geen grappen. Wanneer iemand vanuit eigen partijstraatje greep op de materie trachtte te krijgen greep hij hard in: „Hier voeren alleen afgevaardigden van het CDA het woord.”

Dat kwam misschien minder over bij CNV-voorzitter Lanser tijdens het klapstuk van de eerste dag. Hij stond kennelijk „boven de partijen”. Aan de orde was het uiterst belangrijke programmapunt over de samenstelling van de raden van commissarissen waarbij de permanente programma-adviescommissie en het algemeen bestuur van het CDA tegenover elkaar stonden.

Verbale kanonnen als prof. Meyer en PPAC-voorzitter Scholten liepen storm maar waren toch niet opgewassen tegen de rechtlijnige betoogtrant van Lanser. Hij hield het congres voor, dat het zich onduidelijk zou moeten uitspreken voor samenstelling op basis van 1/3 van de com-

missarissen gekozen door de kapitaalverschaffers, 1/3 door de werknemers en 1/3 door kapitaalverschaffers en werknemers samen wilde de politieke visie van het CDA enige praktische waarde hebben. PPAC-voorzitter Scholten vocht dapper terug, probeerde zelfs nog schorsing te krijgen voor nieuwe amendementen, maar Lanser beschikte in zijn oneindige wijsheid: stemmen. Verder geen centje pijn.

HET GROTE WERK

De tweede dag zou de dag moeten worden, daarover was iedereen het op de eerste dag wel eens. En het begon goed met Leon Tindemans, die een bevlogen verhaal hield over christen-democratische politiek in Europa, waarbij hij er in zijn enthousiasme zelfs vanuit ging, dat het gehele CDA-congres aan dit prachtige onderwerp gewijd was. Niemand die het echter in de gaten had. Tindemans pakte de bomvolle zaal in alsof hij persoonlijk op campagne was. De afgevaardigden kwamen op temperatuur. Vakwerk.

Er waren trouwens meer politici van over de grenzen, die het degelijke Holland met zijn sprekers van papier even lieten ruiken aan het grote werk. Zo was daar voorzitter Wijntuin van de Progressieve Surinaamse Volkspartij (geïntegreerd aan het christen-democratische kamp) die de serieuze, geïntegreerde volkjes van KVP, CHU en ARP aan het lachen wist te krijgen met grappen als „de blanke Surinamer Van Zeil”. In zijn geïmproviseerd verhaal prikte hij wel raak met zijn uitspraak dat het gehele CDA de broeder van Suriname zal moeten zijn.

Eenzelfde prachtige improvisatie had trouwens José Maria Gil Robles - de leider van de Spaanse Christen-democratie in oppositie - ten beste gegeven. Het kamerlid Annemiek van Heel-Kasteel speelde voor tolk en bracht (naar zij mij later vertelde) nog maar de helft van de bloemrijke en gespierde taal van deze veteraan over. En dat was al geladen genoeg.

EINDELIG DRIES

En dan was daar dan eindelijk Dries van Agt - tot dan toe zovuldig achter de schermen gehouden om zijn entree extra glans te geven. Piet Steenkamp presenteerde hem als de man, die de keuze van de drie partijen in mei 1977 moet doortrekken naar de christen-democratische kiezers. En daar hoefde dan verder geen stemkaart meer aan te pas te komen, alhoewel velen hem in het donderend applaus toch nog maar omhoog staken. Het ging even lijken op de Amerikaanse verkiezingskermissen.

Eigenlijk werd op dat moment Dries van Agt gemaakt door het congres en hoefde hij het werk alleen nog maar af te maken. Hij slaagde daar zonder enige twijfel in

met een verstandig verhaal, dat over het algemeen niet polariserend was ten opzichte van partijen maar ten opzichte van belangrijke politieke standpunten, die volstrekt strijdig zijn met de politieke motieven van het CDA. Zijn uitspraken werden gedragen door ondersteunend applaus, hetgeen natuurlijk niet zo gek was, want hij zei uiteindelijk in essentie waar de 1500 congresgangers al anderhalve dag mee bezig waren geweest.

De grote lijnen in zijn verhaal waren gebaseerd op de ethiek van de arbeid en de ethiek van de verdeling van onze welvaart (binnen onze grenzen en over onze grenzen heen) zonder dat te verbinden aan een sentimenteel réveil, waaraan met name zijn politieke tegenstanders al zoveel uiterst begrensde invulling gegeven hebben. En ook in deze benadering konden velen zich gemakkelijk vinden.

Ongetwijfeld heeft Dries van Agt met zijn visie op de maatschappij, die bepaald onder kritiek staat, zijn visie op het gezin, waarbij hij niet verheerde dat het CDA op dit punt ook bezinning past, zijn visie op de sociaal-economische situatie, die hij juist met het oog op de zwakken in de samenleving hoogst zorgelijk vindt, aangegeven waar hij staat en wat van hem te verwachten is.

Over de actuele situatie was hij kort en duidelijk: geen intentieverklaring naar de VVD, die daar niet om gevraagd heeft en geen intentieverklaring naar de Partij van de Arbeid, die eerst orde op zaken in eigen huis moet stellen, met name ten aanzien van de betekenis van de verkiezingsuitslag. Het donderend applaus dat hem daarbij ten deel viel had iets uitdagends, waarbij sommigen toch bezorgd keken, met name achter de bestuurstafel.

Het slot van de rede van Dries van Agt met deze politieke uitsmijter zal overigens nog een hoop deining geven. De VVD en de PvdA hebben zich al gehaast hun teleurstelling uit te spreken over het feit, dat het CDA opnieuw de qnden heeft vrij gemaakt. Dries van Agt had natuurlijk nauwelijks iets anders kunnen doen. Als lijsttrekker van onbetwist de grootste partij van 't land, kan hij moeilijk met de hoed in de hand hier en daar zijn goede wil gaan aanbieden.

De socialisten doen het wel met al hun voorwaarden voorkomen alsof zij het voortouw hebben bij de komende verkiezingen, maar het zou wel eens kunnen zijn dat zij dat voortouw allang verspeeld hebben. Het gaat de komende verkiezingen niet om de persoon van Dries van Agt. Het gaat erom dat bijvoorbeeld de Partij van de Arbeid kan aantonen waar Van Agt, die de visie van de christen-democraten verdedigt, fout zit.

Zoals het er nu uitziet, zal dat een harde dobber worden.

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:

Dr. K. de Vries, voorzitter;
Mevrouw H. Tegelaar-Boonacker;
A. Buntsma;
Wm. C. de Kruijff; D. Rebel;
Drs. H. van Spanning;
Drs. G. van Leyenhorst
en Egbert Bluemink.

EINDREDAKTIE:

H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:

Mevrouw J. Algra-Feddema;
Dr. E. Bleumink; Drs. A. J. van Dulst;
Prof. Dr. J. W. van Hulst;
Ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:

Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078.

ADMINISTRATIE-ADRES:

(abbonementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „de Nederlander” en advertenties): Van Deventerlaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag): (070) 861529.

Adresveranderingen voor het ledenbestand en het ledencontactblad „de Nederlander” te zenden aan: Bureau CHU, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage. Telefoon (070) 244516.

Abbonementsprijs f 25,- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg, t.n.v. Stichting Uniepers.

Druk: B.D.U. B.V., Barneveld. Postbus 67. Telefoon (03420) 6141.

UNIEBUREAU

HET BUREAU VAN DE CHR. HIST. UNIE, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage is telefonisch te bereiken onder nummer 070-244516*

Kantooruren van maandag t/m vrijdag 08.30 v.m. tot 16.45 n.m. Het telefoonnummer van de Savornin Lohmanstichting is: 070-246791.

Informatiedag politieke scholing

Evenals vorige jaren wordt ook in 1977 door een negental vrouwenorganisaties weer een politieke scholingscursus (PSC) georganiseerd. Ter voorbereiding op deze cursus, speciaal voor degenen die als inleider of forumlid zullen optreden, beleggen de stichtingen voor het kader- en vormingswerk van ARP, CHU en KVP met het CDA-Vrouwenberaad een informatiedag op donderdag 13 januari 1977 te Utrecht in het Jaarbeurscongrescentrum.

De vier onderwerpen die in 1977 op het programma staan, zullen op deze informatiedag kort worden ingeleid door deskundige politici, waarna discussie mogelijk is. De wetenschappelijke bureaus van ARP, CHU en KVP zullen de discussievragen (die zijn opgesteld door de organisatoren van de P.S.C.) bestuderen en beantwoorden in hoofdlijnen. Deze antwoorden zullen beschikbaar zijn voor allen die met de Politieke Scholingscursus te maken hebben. Aan de orde komen: Selectieve groei ingeleid door de heer J. van Houwelingen, Tweede-Kamerlid voor de ARP. Collectieve voorzieningen en maatschappelijke hervormingen, ingeleid door drs. M. W. J. M. Peijnenburg, Tweede-Kamerlid voor de KVP. Gezondheidszorg-problematiek drs. A. D. W. Tilanus, Tweede-Kamerlid voor de CHU. Grondslag CDA, aangeduid in nationaal en internationaal beleid, mevrouw M. H. M. F. Gardeniers-Berendsen, Tweede-Kamerlid voor de KVP. Aanmeldingen voor deze informatiedag kunnen uitsluitend geschieden door f 6,- over te maken op giro 169900, t.n.v. CHU, 's-Gravenhage (de organiserende stichting). De lunch en consumpties zijn gratis. Reiskosten boven f 10,- worden vergoed. Gireer vroegtijdig en in elk geval vóór 5 januari 1977. De informatiedag, die onder leiding zal staan van het CDA-Vrouwenberaad, wordt gehouden van 10-4 uur, onderbroken door een lunchpauze. Correspondentie-adres: Stichting Kader- en Vormingswerk CHU, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage, tel. 070-244516.

Het CDA-program, toelichting door de voorzitter van de programcommissie, prof. dr. U. Goudzwaard

„Niet bij brood alleen”

„Ik zou willen beginnen met u een vier en half jaar in de geschiedenis terug te gaan, namelijk naar de datum 17 juni 1972. Op die dag werd in Driebergen tussen delegaties van KVP, CHU en ARP besloten een nota voor publikatie vrij te geven. Die nota had als titel: Op weg naar een verantwoordelijke maatschappij; en als ondertitel: een politieke strategie voor de zeventiger jaren. Het was onder ons gezegd, een geladen nota, een nota met zeggingskracht”, aldus prof. dr. U. Goudzwaard op het CDA-congres in zijn toelichting op het CDA-program.

Volgens prof. Goudzwaard zijn er sedert het verschijnen van de nota, weinig problemen afgegaan, maar zijn er wel nieuwe aanzienlijke problemen bijgekomen, zoals die van een voortdurende werkloosheid en een permanent hoog inflatiepeil. In de wereld om ons heen verandert het toneel eveneens in hoog tempo: in Afrika lijkt rond Rhodesië en Zuid-Afrika een ontkenning aanstaande, die een viertal jaren geleden nog nauwelijks te voorspellen was. De strekking van de nota van Contactraad, „Op weg naar een verantwoordelijke

maatschappij”, vormt als het ware ook de ruggegraat van het ontwerp-program. „Dat ontwerp-program is in feite niets anders dan een concrete uitwerking, een politieke concretisering van wat het betekent, hier en nu op weg naar een verantwoordelijke maatschappij te zijn. Het is één en dezelfde betrokkenheid en geladenheid, die erin doorspeelt. De verantwoordelijke maatschappij heeft nog steeds onvoldoende reliëf gekregen. Economische problemen, zoals werkloosheid en inflatie, volstrekt scheve mondiale welvaartsverhoudingen - zij staan immers nooit op zichzelf. Zij hebben steeds hun wortel in mentaliteiten, in samenlevingsstructuren. Zij zijn er een teken van, dat wij nog onvoldoende aan echt antwoord geven, aan een verantwoordelijke maatschappij zijn toegekomen”, aldus prof. Goudzwaard. Prof. Goudzwaard sprak in het kort over drie onderdelen van het program: het werkgelegenheidsbeleid; het beleid ten aanzien van Europa en het beleid in zake de medezeggenschap.

„Niet bij brood alleen” - zo heet ons program. Ik moet bekennen te hebben gear-

zeld bij het voorstellen van juist dit thema. Niet omdat ik bang zou zijn voor de impopulariteit, die dit thema in zich bergt, omdat het hard ingaat tegen de tendens om zoveel mogelijk materiële voorzieningen aan iedereen te blijven beloven. Die impopulariteit is juist brood-nodig. Maar wel heb ik gearzeld, omdat die uitdrukking - niet bij brood alleen - tenslotte aan de Bijbel zelf ontleend is (aan Deuteronomium 8:3) en daar ook in één adem wordt verbonden aan plicht tot antwoord geven aan God en onze naaste.”

Prof. Goudzwaard beëindigde zijn toelichting aldus: „Een CDA die dit thema kiest - die zegt daarmee: hierop wil ik door mijn eigen kiezers en door anderen worden aangesproken. Aan die hoofdlijn, moet men ons beoordelen en willen wij in onze scheefgegroeide samenwerking ook worden beoordeeld. Het is dan ook een karakterkeuze, om ons juist met dit thema aan het Nederlandse volk te willen presenteren.”

N. H.

Kostbaar hoogtepunt van CDA-congres

„Een kostbaar hoogtepunt van het CDA-congres." Met deze woorden heeft CDA-voorzitter Piet Steenkamp de bezielende toespraak van Leen Tindemans, voorzitter van de Europese Volkspartij (de samenbundeling van de Europese christen-democratische partijen) en minister-president van België, gekenschetst. Tindemans sprak aan het begin van de tweede dag van het CDA-congres in Den Haag en hij hield de honderden congres-gangers ruim drie kwartier in zijn ban. „Wij hebben ons herkend in hetgeen Tindemans zei," aldus Steenkamp.

Tindemans zette uiteen, waarom het noodzakelijk is, dat Europa één wordt en waarom het van zo groot belang is, dat over anderhalf jaar de Europese burgers rechtstreeks het Europese parlement verkiezen. „Maar dan zullen wij," zei de christen-democraat Tindemans, „De Europese kiezers op de eerste plaats moeten overtuigen van onze christen-democratische identiteit en van de noodzaak om de christen-democratie versterkt uit de strijd te doen treden."

MOED

De christen-democraten moeten volgens Tindemans de moed hebben om voor eigen overtuiging uit te komen en de ethische waarden te verdedigen, die hen dierbaar zijn: solidariteit, verantwoordelijkheid, participatie, zin voor niet-materiële waarden. „Een aantal fundamentele waarden dient veilig gesteld te worden," aldus Tindemans. „Het zijn de waarden, die voortvloeien uit een personalistische visie op mens en maatschappij. De marxistisch en liberaal geïnspireerde partijen gaan uit van een in wezen radikaal verschillend wereldbeeld als dat van de christen-democraten."

De Belgische premier wees het CDA-congres er op, dat marxisme en liberalisme sterk verschillend zijn. Maar toch kan een aanduiding gegeven worden van het verschil tussen marxisme en liberalisme enerzijds en christen-democratie aan de andere kant. Marxisme en liberalisme beschouwen de produktieve arbeid als het haast enige redmiddel waardoor de mens zich als mens kan realiseren. Marxisme en liberalisme zien de menselijke verhoudingen in het licht van de strijd, zij het onder de vorm van klassenstrijd of van concurrentie.

Het marxisme mondt dan uit op de dictatuur van het proletariaat, het liberalisme op monopolievorming. Met andere woorden: marxisme en liberalisme monden uit op concentratie van macht in handen

van weinigen. Marxisme en liberalisme verdedigen anonieme krachten als exclusief beginsel van de maatschappelijke ordening: de staat of de markt. „Daartegenover," aldus Tindemans, „plaatsen de christendemocraten: een totaal-visie op de mens in relatie met zijn individuele en sociale, zijn materiële en transcendente dimensie, het principe van de solidariteit met een spreiding van de macht en het geloof in de dialoog, een democratische ordening waarin personen en gemeenschappen hun lot in eigen handen kunnen nemen."

WAARDEN

Volgens de christen-democraten moet een open en vitale samenleving, welke een harmonische ontplooiing van de menselijke persoon mogelijk maakt, gebaseerd zijn op een aantal waarden, aldus EVP-voorzitter Tindemans. Hij noemde:

- de maatschappelijke gelijkwaardigheid van elke persoon,
- de erkenning van de waarde van de arbeid, zowel de zelfstandige arbeid als de arbeid in dienstverband, zowel de arbeid van de man als van de vrouw, zowel de hoofdarbeid als de handarbeid; en dit houdt in dat voorwaarden geschapen worden om de arbeid als zinvol te aanvaarden, en dat er mogelijkheden zijn voor het stimuleren van de zin voor initiatief, risico, kennis en vaardigheid,
- de erkenning van de waarde van het gezin,
- een evenwicht tussen de behoeften van de economie en die van de natuur,
- de solidariteit tussen personen en sociale groepen op basis van democratische verhoudingen op alle niveaus.

Tindemans wilde niet loochenen, dat vele van de genoemde waarden ook door andere politieke families worden erkent. „Dikwijls echter worden bepaalde waarden teveel benadrukt, zeker in een crisistijd waarin de verleiding van extremen groot is. De kracht van de christen-democratie is dat zij steeds een nieuw evenwicht tussen deze verschillende waarden weten te vinden, door de synthese van de positieve elementen van de Europese gedachtenstromingen. Daarom heeft Europa in deze onzekere tijd de christen-democraten nodig," aldus Tindemans.

GROTE EER

Op de eerste congresdag sprak de Spaanse christen-democraat José Marie Gil Robles Y Quinons, voorzitter van de Spaanse De-

mocratische Volksfederatie en lid van de politieke raad van de Spaanse christen-democratische equipe. Hij was, in de dagen voorafgaande aan het congres, met enkele christen-democraten uit Spanje op bezoek geweest in De Haag, op uitnodiging van de Nederlandse afdeling van de Europese Unie van christen-democraten. Een langdurig applaus verwelkomde Robles. „Het is voor mij een bijzonder grote eer, als christen-democraat uit Spanje hier aanwezig te mogen zijn," zei Robles. Veertig jaar lang leefden de christen-democraten in Spanje onder de dictatuur of in ballingschap. „Er is in ons land nu eindelijk enig licht gekomen, maar het is nog niet zover, dat wij volledige democratie hebben. Wij zijn pas aan het begin van een nieuwe periode. Dat begin geeft moed. Wij verdienen, dat Spanje weer een geheel vrij land wordt," aldus Robles.

De Spaanse christen-democraat herinnerde er aan, dat KVP, ARP en CHU ideologische verschillen moesten oplossen om tot het CDA te komen. „Wij in Spanje willen dat als voorbeeld. Ook wij willen dat de verschillende christen-democratische partijen daar te samen komen. Wij nemen Nederland als voorbeeld," Robles zei, dat de Spaanse christen-democraten willen werken aan de verzoening tussen alle Spanjaarden. „Niet alleen uit liefde: maar ook uit rechtvaardigheid, zoals het Bijbelse verhaal van de barmhartige Samaritaan ons leert."

HISTORISCH

Emiel Wijntuin, de voorzitter van de Progressieve Surinaamse Volkspartij, was op de tweede dag gast op het CDA-congres. Hij noemde het een historisch congres. „Er is moed en durf voor nodig om als drie partijen met een eigen levenssfeer samen te gaan," aldus Wijntuin. Hij noemde als doelstelling van het CDA de christelijke naastenliefde. „Dat brengt ons op de relatie mens - mens. Het CDA moet voorkomen, dat de ene mens de andere mens uitbuit. Het CDA moet de miljoenen mensen, die in armoede leven de hoop geven, dat dit leven alleszins waard is."

De voorzitter van de Progressieve Surinaamse Volkspartij zei dat zijn partij vertrouwen heeft in het CDA; die partij vertrouwt er op dat het CDA de zusterpartijen, waar ook ter wereld, zal helpen. Wat dit betreft wees Wijntuin op de band tussen Suriname en Nederland en hij sprak zijn blijdschap uit over de ontwikkelingshulp, welke Nederland aan Suriname geeft. „De ontwikkelingsgelden mogen niet voor en-

Leon Tindemans, voorzitter van de Europese Volkspartij, de samenbundeling van de Europese christen-democratische partijen, en minister-president van België, spreekt het CDA-congres toe.

(Foto: Henk Hartog)

kelen gebruikt worden. Zij moeten zo besteed worden dat de vele honderden in Suriname, die nu nog in armoede wonen, kunnen genieten van de stralende Surinaamse zon. Het geld mag ook niet zo besteed worden, dat het via kronkelwegen weer bij de oorsprong terug komt," aldus Wijntuin. Hij deed een beroep op het CDA om daarvoor te zorgen.

Het CDA moet er volgens Wijntuin ook op toezien, dat zijn landgenoten in Nederland een gelijke behandeling krijgen als de Nederlander zelf. „Wij van onze kant doen een beroep op onze landgenoten om geen misbruik te maken van de geboden gastvrijheid," zei Wijntuin. Aan het slot van zijn toespraak sprak Wijntuin een woord van waardering uit aan het adres van het christen-democratische Tweede-Kamerlid Piet van Zeil, omdat hij zich reeds gedurende vele jaren inzet voor Suriname, „Van Zeil is mijn broeder. Het CDA moet de broer zijn van alle Surinamers."

H.L.

CDA bejubelt Van Agt

Stevig stuk discussie over verkiezingsprogramma

door: G. J. A. Brinkman

„Hij is al binnen", werd er uit de zaal geroepen toen voorzitter Steenkamp „de spoedige komst van onze kandidaat-lijsttrekker" had aangekondigd. Van Agt was die vrijdagavond met de voorbereiding van zijn congres-rede beziggeweest en kwam zaterdagmiddag naar het Haagse Congresgebouw. Hij was door de voorzitter nog niet opgemerkt omdat de minister door flitsende fotografen omsingeld werd.

Even later werd de congres-gangers voorgesteld de aanwijzing van Dries van Agt als lijsttrekker even unaniem te onderstrepen als de afgelopen maanden door dagelijks bestuur, algemeen bestuur en door de drie partij-raden was gedaan. Direkt daarna kwam het applaus als een ondubbelzinnig antwoord.

„Dit is voor mij een moment van ontroering", verzekerde Van Agt zijn geestdriftig gehoor. „Ik beloof u me met mijn hele persoon in te zullen zetten het mij geschonken vertrouwen waardig te maken." Het was zeker niet zonder speciale reden dat de mensen er behoefte aan bleken te hebben om Van Agt op zo uitbundige wijze hun sympathie te tonen. Hij werd daar de laatste weken niet verwend. Het applaus zwol aan tot een ovatie. Begeleid door een ritmisch „C-D-A" en „Dries-van-Agt".

Ook later, tijdens zijn (elders in dit nummer weergegeven rede) kreeg de lijsttrekker herhaaldelijk gul applaus. Daarin deelden Piet Steenkamp, („voorzitter, bezieler en vriend"), Bob Goudzwaard (architect van het CDA-program) en Jim Janssen van Raay (leider landelijke verkiezingsraad)

Mevrouw Ien van den Heuvel, voorzitter van de PvdA, was op de tweede dag van het CDA-congres aanwezig. Naast haar de ministers Westerterp (links) en Van der Stee (rechts).

(Foto: Henk Hartog)

toen deze afzonderlijk door Van Agt werden bedankt.

Het applaus hield minutenlang aan toen Van Agt verzekerde geen buiging naar links of naar rechts te zullen maken en het vond een hoogtepunt na Van Agt's slotwoorden: „Wij aanvaarden de zware verantwoordelijkheid in het besef van afhankelijkheid van Hem die onze bezige handen gemaakt heeft. Vandaag gaan wij met elkaar op weg. Op hoop van zegen."

Behalve de aangekondigde redevoeringen (van Steenkamp, Leo Tindemans, Goudzwaard en Van Agt) waren er hartelijke toespraken van twee buitenlandse gasten. Daarover meer elders in dit blad.

DISCUSSIES

Het congres was echter niet twee dagen bijeen om bezielende toespraken met hartelijk handgeklap te beantwoorden. Er lag een stevig stuk discussie-werk te wachten. Het ontwerp-program moest worden vastgesteld en daarbij kwam ook het rapport „Offers voor de toekomst" aan de orde. Veel van de 833 amendementen op het ontwerp-program tijdens behandeling door partij-organen ingediend, konden nu buiten beschouwing blijven, omdat daarover tijdens drie partij-bijeenkomsten gelijkluidende beslissingen werden genomen. Amendementen waarover niet gelijkluidend werd beslist kreeg het congres nu op tafel. En dat waren er nog tientallen. Mr. J. L. Janssen van Raay die de program-discussie leidde moest bij herhaling vragen niet als partij-

vertegenwoordiger te spreken doch als lid van het CDA-congres. Anders zou onvruchtbare blok-discussie ontstaan. Voor politiek-geofende oren bleven de herkomst van amendementen en argumentatie herkenbaar. Wat ten aanzien van Kamerleden die aan de discussie deelnamen uiteraard ook niet zo moeilijk was. De fractie-voorzitters bleven goeddeels in de rol van aandachtig toehorende bestuursleden. Andriessen kon trouwens wegens ziekte niet aanwezig zijn en Aantjes nam slechts eenmaal aan de discussie deel. Dat was toen (bij het artikel inzake drugbestrijding) naar zijn mening het karakter van het CDA duidelijk in geding was.

DRUGS

Een amendement op het ontwerp-program bedoelde het onderscheid tussen hard en soft drugs achterwege te laten door ook het gebruik van soft drugs in de sfeer van het strafrecht te houden. Anders, zo betoogden onder meer Van Leyenhorst en ds. Olie-mans, dreigt afglijding van soft naar hard drugs. Aantjes verdedigde met klem het program-artikel dat profiteurs (handelaren) van druggebruik zo zwaar mogelijk wil straffen maar slachtoffers (gebruikers) vooral hulp bedoelt te bieden. Zoals in vroeger jaren drankmisbruik veelal zijn oorzaak vond in sociale misstanden, zo vluchten thans velen, door verenzaming en communicatie-storing, in druggebruik. Die oorzaken moeten worden

vervolg op pagina 5

„Doet gij evenzo“

Steenkamp op CDA-congres:

CDA wil als hervormingspartij de samenleving vernieuwen

Het CDA wil een hervormingspartij zijn. Ons politiek beleid neemt geen genoegen met de huidige samenleving. Wij willen vernieuwing en verandering in structuren doorzetten. Dat betekent ook onze vertaling van de oproep in de Bijbel in het verhaal over de barmhartige Samaritaan: „Doet gij evenzo“.

Aldus prof. Piet Steenkamp in zijn openingsrede op het tweede congres van het CDA, in Den Haag.

Hervormingspartij zijn betekent verantwoordelijkheid tegenover anderen en tegenover de maatschappij als geheel. Dat is opkomen voor elkaar; maar de mentaliteit is er een van maatschappelijke vernieuwing en verandering. Wij moeten duidelijk overbrengen wat wij in dezen willen, maar vooral wat onze mentaliteit van verandering betekent. Dat kan stemmen kosten. Dan zullen degenen die bij ons proberen weg te kruipen tegen de veranderingen of die een schuiltent hopen te vinden tegen de structurele wijzigingen bedrogen uitkomen.

EVANGELIE EN BELEID

Steenkamp onderstreepte dat de grondslag van het CDA voor niemand meer onduidelijk is. Ons beginsel: het Evangelie, en ons beleid zijn op vitale wijze met elkaar verbonden. Het woord vitaal moet genoeg zeggen en is kennelijk voor de leden van onze partijraden op dezelfde manier overgekomen; al is er wel verschil van mening over de funktionering van de grondslag gebleven.

De discussie over de betekenis van ons uitgangspunt in de praktische politiek zal echter nooit beëindigd worden. Hierin kunnen wij slechts tussenstanden vermelden maar geen eindstand omdat wij een ideale maatschappelijke orde niet zullen bereiken. In merenderende omstandigheden zullen wij blijven worstelen met het grote vraagstuk hoe wij, dichtbij en veraf, vandaag en morgen, de Bijbel moeten waarmaken. Daarom ook is een blijvende bezinning gewenst.

Wij hebben, aldus de CDA-voorzitter, de intentie om de Evangelische opdracht uit te

voeren. Daarbij claimen wij niet het exclusieve vertoningsrecht of het monopolie van de vertaling van de Bijbelse waarden in de politiek. Wij achten ons niet beter dan anderen en wij willen met ons optreden niemand verketteren.

Wij willen er van getuigen dat wij als CDA het Evangelie aanvaardden als richtsnoer, niet meer maar ook niet minder; en dat wij daarnaast uitdrukkelijk menen dat wij met elkaar deze weg van beginselpartij in de Nederlandse politiek moeten gaan. Naar onze mening is dit de juiste weg. Wij hebben de intentie om te blijven zoeken naar de betekenis van de woorden „Doet gij evenzo“.

BOUWSTENEN

Steenkamp ging vervolgens in op enkele grondgedachten die in het ontwerp-program en het rapport van de Permanente Program Advies Commissie zijn neergelegd, als bouwstenen voor het eigen beeld van het CDA in de Nederlandse politiek.

Als wij aan de „minste der Mijnen“ denken, dan denken wij met name aan de armste qidelijke helft van de wereld; dat is ons eerste, tweede en derde argument voor de hulp aan ontwikkelingslanden.

Als wij het woord NAVO noemen moeten wij weten dat als wij willen opkomen voor de weerlozen, daartoe ook de vrije mensen in het Westen behoren, waarvoor wij een schild moeten maken.

Als wij vurige tegenstanders van de EEG zijn dan blijven we dit ook als de Europese Gemeenschap niet christen-democratisch zou worden.

Als het leven - en dan vooral het gehandicapte - of ongeboort leven - bedreigd wordt pleiten wij voor publieke rechtsbescherming.

Wij willen mensen in nood helpen, de weerlozen, en dat kunnen zowel de negers in Zuid-Afrika, de Joden in de Sovjet-Unie als de armsten in Zuid-Amerika zijn.

Als christen-democraten erkennen wij de bijzondere betekenis van de overheid. De overheid is noodzakelijk maar ook

Dr. R. J. H. Krusinga, voorzitter van de CHU-Tweede-Kamerfractie, op het CDA-congres in gesprek met mevrouw mr. J. I. M. S. Leyten-de Wijkerslooth de Weerdesteyn (KVP), CDA-voorzitter dr. P. Steenkamp en CDA-vice-voorzitter drs. R. Zijlstra.
(Foto: Henk Hartog)

begrensd in zijn taak. De overheid is geen federatie van belangengroepen of alleen maar een herverdelingsinstrument; zij is bekleed met een grote taak en met macht omwille van het recht en de gerechtigheid. Wij moeten de voordelen van onze huidige economische produktie combineren met een stuurmechanisme van onze economie omwille van de genormeerde groei, de inkomensverhoudingen, het milieu de ont-

wikkelingslanden en het behoud van de werkgelegenheid. Het zoeken van een stuurmechanisme dat onze sociaal-economische en maatschappelijke orde oriënteert op het algemeen belang is een van de moeilijkste opgaven omdat nog niemand hiervoor een pasklaar recept

vervolg op pagina 6

vervolg van pagina 4

bestreden. Straffen treffen geen doel. Ook mevrouw Gardeniers drong aan op handhaving van het program-artikel. Het ondersteunt op dit punt de nieuwe wetgeving. Door hard en soft drugs onder een noemer te brengen wordt de bestrijding van het ergste kwaad zeer bemoeilijkt. Het bestuursvoorstel kreeg een ruime meerderheid. Een voorgesteld verbod van reclame voor drugs, alcohol en tabak werd eveneens verworpen. Aangenomen werd daarentegen een amendement om in de inleiding tot het CDA-program uit te spreken: „Het CDA spreekt zich uit voor een democratische rechtsorde met een parlementair stelsel, in de vorm van een constitutionele monarchie onder het huis van Oranje!“

RAAD VAN COMMISSARISEN

Het program-artikel inzake de samenstelling van de raden van commissarissen lokte een brede bespreking uit. Om de samenwerkingsgedachte te ondersteunen gaat het program uit van een directe verkiezing: een-derde van het aantal commissarissen door de werknemers van de betrokken onderneming, een-derde door de kapitaalverschaffers en het resterende derde deel door de aldus gekozen commissarissen gezamenlijk. Voor overheidsbedrijven wordt aan een overeenkomstige regeling gedacht.

De tegenstanders van deze formulering richtte zich niet zozeer tegen de samenwerkingsgedachte welke het artikel beoogt, doch zij vonden dat het CDA zich niet op die drie-deling moet vastleggen. Er komt over deze zaak nog een SER-advies en de ervaringen met de zgn. structuurwet, zijn nog te kort om reeds nu naar verandering te willen streven. Zij achtten een nader onderzoek naar de voor- en nadelen van de huidige regeling gewenst. Thans worden commissarissen aangezocht door de

zittende commissarissen. Zowel ondernemingsraad, directie als vergadering van aandeelhouders hebben daarbij het recht kandidaten voor te stellen of tegen te houden. Door daarvoor rechtstreekse verkiezingen in de plaats te stellen, zo vreesden de tegenstanders, wordt de polarisatie binnen gehaald. Dit laatste bezwaar werd door prof. Goudzwaard bestreden. Juist omdat twee „groepen“ samen de derde moesten kiezen zijn ze, reeds wat dit betreft, op elkaar aangewezen. Ook overigens kunnen ze alleen samen iets beginnen. Gezamenlijk gedragen verantwoordelijkheid kan mensen naar elkaar toebrengen.

GEEN VAAGHEDEN

Het handhaven van het voorgestelde artikel werd door velen ook bepleit om voor het toekomstig beleid geen verre vaagheden doch een concreet doel aan te wijzen. Niets is schadelijker dan vrome wensen waar niets op volgt.

In dit verband werd ook naar voren gebracht dat het CNV zich nog net in de ontworpen regeling kan vinden. Wijziging zou de verhouding tot deze geestverwante vakbeweging echter schaden. Hoewel niet als voorzitter van het CNV sprekend, bracht ook de heer Lanser naar voren dat het CNV eigenlijk verder zou willen gaan.

Maar deze eerste stap acht zij toch een poging om haar ideaal gestalte te geven. Het CDA kan zich niet veroorloven het concretiseren van zijn doelstellingen langs de weg van onderzoek en studie naar de toekomst te verschuiven. Het CDA heeft in deze een gidsrol te vervullen. Het gaat niet om vragen van techniek doch om visie. De „een-derde-bepaling“ werd door dr. Krusinga ondersteund. Zij betekent ook voor de kapitaalverschaffers, die bij de huidige regeling nauwelijks invloed op de samenstelling hebben, zeggenschap. Bij stemming bleek het congres in overgrote meerderheid (398 tegen 57 stemmen) voor het program-artikel te kiezen.

KINDERBIJSLAG

In afwijking van het concept-program sprak het congres uit dat bij een nieuwe regeling van de kinderbijslag geen rekening dient te worden gehouden met het gezinsinkomen. Van bestuurszijde werd deze uitspraak ontraden. Het vond dat er, alles overziende, ook ruimte moet blijven om eventueel het gezinsinkomen in ogenschouw te nemen. In de nu door het congres goedgekeurde tekst wordt deze ruimte echter niet meer gelaten. De hoogte van de kinderbijslag moet zijn gebaseerd op de minimale kosten van levensonderhoud van elk afzonderlijk kind, in normale omstandigheden. Wel mag de kinderaftek bij de inkomstenbelasting worden afgeschaft.

De bepaling over de wenselijkheid van vermogensaanwasdeling vond een grote meerderheid. Wel werden de vele bezwaren welke tegen de thans ontworpen regeling bestaan (ook in het CDA-rapport

„Offers voor de toekomst“ nadrukkelijk genoemd) door velen onderstreept. Een voorstel om het huidige wetsontwerp in te trekken en alternatieve mogelijkheden te onderzoeken kreeg echter maar weinig steun. Wel werd uitgesproken dat vermogensaanwasdeling gekoppeld dient te zijn aan eigen onderneming of de bedrijfstak.

Met een verwijzing naar Cuba werd voorgesteld landen die gewapende interventie plegen van ontwikkelingshulp uit te sluiten. Met name de Kamerleden Van Dam en Aantjes waarschuwden echter tegen een dergelijke bepaling. De ontwikkelingshulp zou er, naar hun oordeel, tezeer door in de politiserende sfeer worden getrokken terwijl ze juist op humanitaire hulp gericht moet blijven. Een compromisvoorstel van het CDA-bestuur werd aangenomen waarbij werd uitgesproken dat ontwikkelingshulp nader zal worden overwogen, als een land gewapende interventie pleegt.

**ACTIE
REDT
DE
PAPOEA**

De nood van de Papoea's is niet aan ons voorbijgegaan
Wij gaan/blijven helpen met een bedrag van f..... ineens/
p.maand/kwartaal/jaar.

Naam:
Adres:
Woonpl.:

PAPOEAFONDS
Postbus 2100, Findhoven.
Giro 243000
Bank: AMRO Eindhoven.

vervolg van pagina 5

heeft. Het kan alleen slagen door deelname van allen in de sociaal-economische orde. De deelname van allen in macht, bezit en de vruchten van de economische groei is veel beter dan de nationalisatie. Maar dan moeten wij wel een oplossing voor die vragen vinden. Alleen de integratie van allen voorkomt de afsluiting van iedereen door een anonieme bureaucratie.

GEZONDE FINANCIËLE BASIS

Spreker gaf twee normen aan, die zijns inziens de vaststelling van het CDA-programma moeten leiden. Het programma dient een schild voor de zwakken te zijn en daarnaast behoeft het een gezonde financiële basis. Dit laatste betekent: „Er kan veel maar niet alles kan”. In Den Haag staat geen grabbelton, waar wij onbeperkt geld kunnen vinden. We kunnen elkaar niet het land insturen met dit programma zonder een solide basis. Dat betekent dat wij niet veel leuke dingen voor de eigen mensen kunnen brengen maar hopelijk wel goede dingen voor ons gehele volk en met name voor onze werklozen.

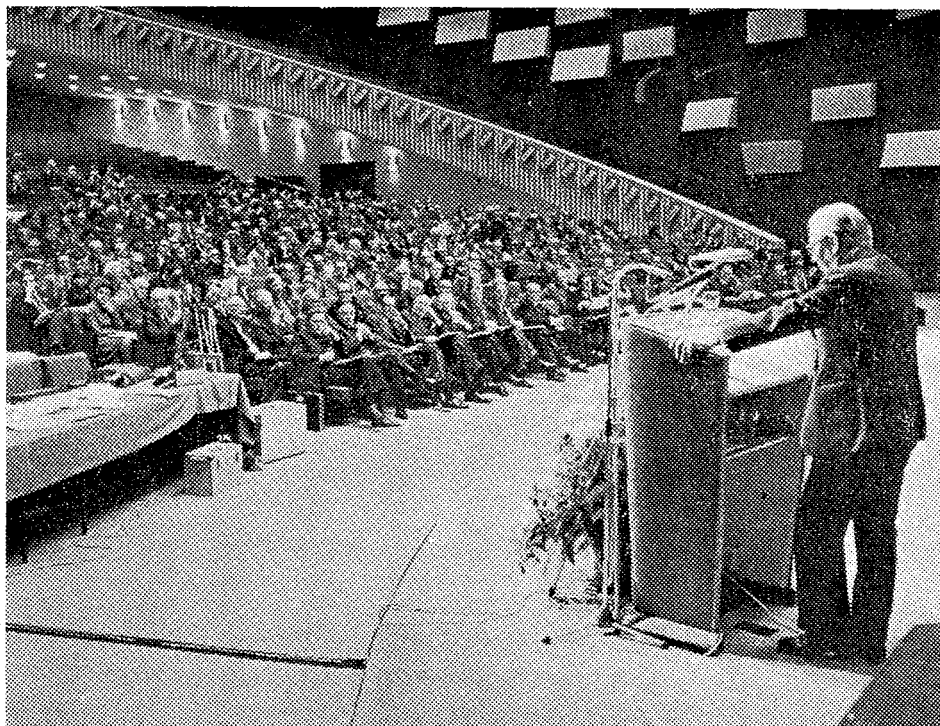
Dit klemmt temeer nu een nieuwe depressie heenschuift over de vorige terwijl ons eco-

Het is onze opdracht telkens die spiraal die soms noodwendig lijkt te doorbreken. De spiraal die we terugvinden in trefwoorden als: noord-zuid, bewapeningswedloop, klassenstrijd en groepsegoïsme. Het gaat ook om het doorbreken van een zorgelijke ontwikkeling in eigen land in de verhouding tussen werkenden en niet-werkenden; AOW'ers en werklozen; ondernemers en werknemers. Dat bruggen bouwen is ook hier de vertaling van de opdracht: „Doet gij evenzo”.

Bruggen bouwen, ook in de Nederlandse politieke verhoudingen, vraagt soms het menselijk onmogelijke. Onmogelijk als het idealisme wijkt voor het koude realisme; als het zoeken naar elkaar wijkt voor keiharde machtspolitiek.

Dan ben je geneigd om „neen” te zeggen en te blijven zeggen, om met gelijke munt terug te betalen en toch moet je dan als christen-democraten bereid zijn waar te maken wat je ook op andere terreinen predikt.

„Wij hebben de wens om met onze eigen inbreng en zonder dictaten van enige kant het land te dienen door mee te werken aan een goede regering. Dat is ook bruggen

Mr. Y. Scholten, voorzitter van de PPAC, de permanente program adviescommissie van het CDA, licht het tweede rapport „Offers voor de toekomst” toe.

(Foto: Henk Hartog)

Een deel van de bestuurstable op het CDA-congres. Van rechts naar links: ARP-fractievoorzitter mr. W. Aantjes, mevrouw mr. E. A. Haars, vice-voorzitter van de CHU, KVP-voorzitter mr. W. Vergeer en CDA-secretaris mr. J. Krajenbrink.

Mevrouw Haars nam aan de bestuurstable de plaats in van CHU-voorzitter mr. O. W. A. Verschuier. Enkele weken geleden moest mr. Van Verschuier plotseling in het ziekenhuis opgenomen worden en er vond een operatie plaats. Vorige week zaterdag, op de tweede dag van het CDA-congres, mocht de Unievoorzitter naar zijn huis Marienwaard te Beesd terugkeren. Een telegram en bloemen waren het bewijs, dat het CDA-congres met hem meeleefde.

(Foto: Henk Hartog)

nomisch herstel onvoldoende is geleverd. Wij moeten matiging prediken en concretiseren juist omwille van het schild zijn voor de zwakken van vandaag en morgen, met name onze werklozen. Dat betekent ook verwoording van de opgave: „Doet gij evenzo”.

BRUGGEN BOUWEN

Het CDA heeft, aldus Steenkamp, zijn eigen visie op de maatschappelijke orde, en een eigen invalshoek als het gaat om het dragen van elkaars lasten. De polarisatie verwoest en betekent de ontkenning van het feit dat regering en oppositie, werkgevers en werknemers tegenspel moeten geven in samenspel; en dat zij in feite twee kanten van één medaille zijn.

We zullen de huidige problemen niet kunnen oplossen als we niet bereid zijn tot wat Goudzwaard noemt een geestelijke omwenteling of tot wat ik zelf omschreven heb als „de inzet voor een verantwoorde maatschappij”.

Het lijkt, aldus spreker, of in onze gepolariseerde samenleving het ieder voor zich nu op groepsniveau wordt uitgevochten. De genen die aan dit liberalisme op groepsniveau meewerken hebben kennelijk niets geleerd van het faillissement in sociaal en geestelijk opzicht van het oude kapitalisme.

De verantwoorde maatschappij die wij willen is gebaseerd op het opkomen voor elkaar omdat je samen deel bent van een groter geheel; een maatschappij waarin het woord dialoog een sleutelbegrip is en waarin groepsegoïsme en polarisatie wezensvreemd zijn.

Ons antwoord op de polarisatie is het bruggen bouwen, nationaal en internationaal.

bouwen in de partijpolitiek; en ik doe nog eens een beroep op alle constructieve partijen om die brug open te houden en hem niet te versperren met onmogelijke slagbomen.”

ELKAAR GEVONDEN

Piet Steenkamp citeerde een reeks krantenkoppen van een jaar geleden, waarin uiterst sombere voorspellingen over de toekomst van het CDA werden gedaan. Vorig jaar heb ik gezegd, aldus de CDA-voorzitter, dat er twee sleutels liggen: één op het Binnenhof en één in het land. Mijn hoop van toen is in vervulling gegaan. De beide sleutels hebben de deur openge maakt.

In het parlement hebben de fracties elkaar onder moeilijke omstandigheden gevonden in een uniek samenwerkingsverband. Twee partijen verbonden met het kabinet en één in de oppositie zijn gaan samenwerken en naar elkaar toegroeid omwille van het door hen zelf hoger geplaatste en verder reikende ideaal.

Aan de basis, in het land, heeft men elkaar begrepen en tracht men de CDA-gedachte in de praktijk waar te maken. De diepste reden van de samenwerking in de Kamer en de daadkracht in het land ligt, aldus spreker, in de wens om het CDA te realiseren. Hij wees op een uitspraak van Herzl op de vraag wat het geheim was van de opbouw van de staat Israël. „Als ge het wilt, dan is het geen sprookje”. Ook dat hebben wij, bij het CDA, op het Binnenhof en in het hele land ervaren.

We zijn er, aldus Steenkamp, nog lang niet. Er zullen fouten en blunders gemaakt wor-

den en nog dikwijls verwijten over en weer vallen. Het voorwoord is geschreven. De inleiding is voorbij. Het eigenlijke werk dat nu op ons wacht zal slechts slagen wanneer wij als Hervormden, Gereformeerden en Katholieken, als mensen uit ARP, CHU en KVP, en rechtstreekse leden, bereid zijn om in elkaars huid te kruipen om te ontdekken wat de ander bezielt. Naast die bereidheid moeten wij het geloof opbrengen dat wij samen staan voor dezelfde opdracht en moeten wij ruimte laten voor veelkleurigheid, voor marges die zeker groter moeten zijn bij een beginnend samengaan. Het is het waard want het gaat om waar te maken de woorden: „Doet gij evenzo”. Er is veel om ons gezamenlijk voor in te zetten.

„DOEN WIJ EVENZO”

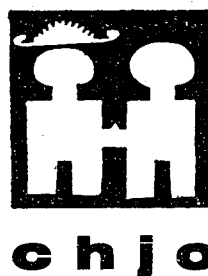
Steenkamp besloot zijn openingsrede als volgt:

Wij hebben samen zoveel meegemaakt op

weg naar het CDA en wij zijn nog lang niet aan het eind. Dezelfde vitaliteit die wij de laatste jaren hadden en die barrières doorbreekt, zal ons helpen. Dezelfde overtuiging van waaruit wij hebben gewerkt. Wij doen een beroep, een appel op ons hele volk om samen deze weg verder te gaan. Wij zullen slagen als wij zelf overtuigd zijn van onze opdracht en als wij het appel weten over te brengen. En daarmee keer ik terug tot de woorden waarmee ik begon, wij moeten een antwoord geven op de uitdaging uit het verhaal van de barmhartige Samaritaan. Men zal ons later daarnaar beoordelen.

Ik wil als voorzitter van het CDA ter opening van ons tweede congres met u samen dat antwoord uitspreken in de vorm van een beroep op u allemaal: „Doen wij evenzo”.

H. van Spanning

Reactie op inventarisatie van Zuid-amerikaanse regimes

In Nederlandse Gedachten, het weekblad van de ARP, komt een artikel voor getiteld: kerk contra fascisme in Latijns-Amerika. Hierin treft men een inventarisatie van een aantal totalitaire regimes in Zuid-Amerika aan. Een zeer uitvoerige en terecht analyse van deze gegevens volgt daarop. Terecht ook wordt er opgemerkt dat het een zinloze discussie of een linkse dictatuur nu erger is dan een rechtse of omgekeerd. Het wekt daarom verbazing dat je ze wel op verschillende manieren zou moeten bestrijden: „linkse” regimes moeten volgens het artikel worden bestreden met behulp van informatie, toerisme, handel en ontwikkelingshulp (Cuba). Rechtse dictaturen moet men bestrijden door ze te isoleren omdat ze drijven op internationaal-economische contacten. Daarbij politieke isolering en daadwerkelijke steun aan hen die de regering van binnen uit aanvallen. Zie hier een strategie die men kan hanteren wanneer men totalitaire regimes tegenkomt. In het artikel wordt nog aangehaald dat het CDA terecht de hulp aan Cuba continueerde.

Vragen

Twee vragen dringen zich op: Zouden rechtse dictaturen niet veranderen als ze „op open wijze” zouden worden benaderd? Ten tweede: veranderen linkse dictaturen als ze worden geïsoleerd? De schrijver meent dat dit niet het geval is en voert hiervoor aan dat linkse dictaturen graag worden geïsoleerd (de aard van het beestje) en dat rechtse dictaturen graag internationale contacten hebben. Met een tweetal voorbeelden is het mogelijk enige verheldering aan te brengen. Als Cuba na zijn ontstaan werkelijk zou zijn geïsoleerd en niet geholpen was door de Sovjet Unie

zou het dan in staat geweest zijn zich te ontwikkelen tot wat het nu is: een socialistische staat met één belangrijke politieke groepering en een percentage politieke gevangenen dat hoger ligt dan in Indonesië. Zou Rhodesië geworden zijn tot wat wat het nu is als er geen internationale boycot zou zijn afgekondigd, afgezien van de effectiviteit daarvan. Zou Griekenland, om dichter bij huis te blijven, weer democratisch zijn geworden als het geheel zou zijn geïsoleerd? Deze rechtse dictatuur is mede dankzij de inspanning van van der Stoep verdwenen, via de weg van het contact. Concluderend: de manier waarop je een dictatuur benadert (nl. isolatie of open communicatie) hangt niet af van het feit of er een linkse dan wel een rechtse dictatuur is, maar het hangt af aan de ene kant van de mogelijkheden die er zijn een boycot effectief te doen zijn en aan de andere kant van de aard van degene die iets veranderen wil (dus wij).

MODE

Daarbij schijnt het in sommige kringen mode te zijn linkse regimes iets minder erg te vinden dan rechtse (niet bedoeld aan het adres van Arjos) en linkse regimes te „veranderen” met ontwikkelingshulp en rechtse regimes met boycotacties. Het lijkt in dezen beter van geval tot geval te bekijken welke handelwijze de voorkeur verdient, waarbij toch in eerste instantie via overleg moet worden geprobeerd veranderingen ten goede te bewerkstelligen. Overigens kun je je afvragen in hoeverre politieke structuren elders vanuit Nederland moeten worden veranderd, dan wel deze verandering in gang gezet moet worden.

chjo-agenda:

Zaterdag 18 december:
Samenkomst van de vier noord-oostelijke provincies van ARJOS en CHJO met de Junge Union Deutschlands; afdeling Münsterland. Deze samenkomst vindt plaats in

Westerbork en duurt van 10.00 uur tot ongeveer 21.00 uur. Het thema van de samenkomst is „Ontwikkelingssamenwerking.”

Zaterdag 8 januari 1977:
Gezamenlijke ARJOS- en CHJO-conferentie over „Europa.” Onderwerp: De uitgangspunten van de Europese partijformatie.
Hierbij zullen aan de orde komen: Europese economische politiek; meer in het bijzonder economische politiek gericht op de regio binnen Europa, ontwikkelingssamenwerking in Europees verband en associatiebeleid en voorts vrede en veiligheid / Europese kernmacht.

Waar en wanneer spreken CDA-politici?

Horst (L.): Mevrouw M. H. M. F. Gardeniers-Berendsen in Zaal 't Brugeind in Meerlo-Wansum op 12 januari 1977 om 20.00 uur. Emmeloord: Dr. R. Zijlstra in 't Voorhuys in Emmeloord op 14 januari 1977 om 10.00 uur. Leidschendam: Drs. J. de Koning in Dienstencentrum Duivenvoorde, Leidschendam op 14 januari 1977

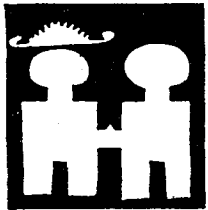
om 18.30 uur. Wijchen: J. P. M. Hendriks in Zaal Verploegen te Wijchen op 25 januari 1977 om 20.00 uur.

Uniebureau gesloten

Het Uniebureau te Den Haag is in de week van 27 tot 31 december aanstaande gesloten.

Eén week geen weekblad

Aan de abonnees op het christelijk-historisch weekblad „de Nederlander” wordt meegedeeld dat het weekblad volgende week vrijdag 24 december niet verschijnt. Het eerstvolgende weekblad komt uit op vrijdag 31 december.

Wordt lid van de CHJO

De Christelijke-Historische Jongeren Organisatie geeft jongeren (16 - 30 jaar) de mogelijkheid om met politiek en wel in het bijzonder de christen-democratische politiek kennis te maken. Op basis van het Evangelie willen wij in de werken, samen op weg naar een verantwoordelijke maatschappij, verantwoordelijk voor je naaste en met oog voor de gehele maatschappij. Niet liberaal, niet socialistisch, maar christen-democratisch, daar wil de CHJO zich voor inzetten. Ook voor de vorming van een Christen-Democratisch Jongeren Eppel, een CDJA.
Help mee christen-democratische politiek en een CDJA vorm te geven. Meld je aan als lid door onderstaande bon in te vullen, dan krijg je een informatiemap over de CHJO alsmede een abonnement op „De Nederlander” met daarin al het CHJO-nieuws.

NAAM :
ADRES :
WOONPLAATS : Leeftijd :
meldt zich aan als CHJO-lid en betaalt f 15,- (tot eind 1977).
Dit bedrag gelijktijdig met de opgave overmaken op gironummer: 200450 t.n.v. penningmeester Stichting Politiek Jongerenwerk CHJO te Weesp.

DXIT STROOKJE OPSTUREN NAAR HET SECRETARIAAT VAN DE CHJO, Berkelstraat 78 te Utrecht. Belangstellenden kunnen het secretariaat ook bellen: 030 - 884687

Lohmanstichting vraagt om declaraties (Donaties zijn ook welkom!)

De Lohmanstichting van de CHU is velen erkentelijk die met hun kleine of grote donaties het werk getrouw jaarlijks steunen. Evenzeer acht de Stichting zich verplicht haar erkentelijkheid jegens de vele deskundigen die de wetenschappelijke arbeid mogelijk maken tenminste te uiten door hen daarvoor de kosten te vergoeden die hun adviserende arbeid meebringt.

Willen daarom, nu het jaareinde nadert, alle commissie-, bestuurs- en werkgroepen die nog reis-/verblijfkosten te vorderen hebben over 1976 ZO SPOEDIG MOGELIJK (voor half december) hun declaraties indienen? Dit geldt ook voor die Uniedeskundigen die namens de Stichting participeren in de gezamenlijke arbeid van de drie CDA-instituten, voor zover zij althans niet hun kosten bij een van de collegainstituten hebben ingediend. (Bureau-adres Lohmanstichting, Wassenaarseweg 7, Den Haag). Ook secretarissen van groepen die in dit opzicht een achterstand hebben, worden verzocht hun lijsten op te zenden.

lijkt nog in 1977 kosten over daaraan voorgaande jaren te vergoeden. Wellicht ten overvloede maken wij alle betrokkenen nogmaals op het volgende attent. Sommige commissie-, bestuurs- en/of werkgroepen, wetende dat de Stichting niet over veel middelen beschikt, declareren hun kosten niet, in de veronderstelling dat zulks dan als een gift kan worden beschouwd, die ook voor verdubbeling van rijkswege in het kader van de subsidieregeling, in aanmerking komt. Dit is echter helaas niet het geval. Indien u de Stichting op deze wijze wilt helpen, doet u dat het beste door normaal de door u gemaakte kosten te declareren en vervolgens een bepaald bedrag apart als gift aan de Stichting te doen overmaken (giro 604500 t.n.v. de jhr. mr. A. F. de Savornin Lohmanstichting, Den Haag). Op die wijze is dit heel legaal een gift, die wel voor verdubbeling in aanmerking komt. Ook hiervoor is de Stichting erkentelijk indien dit voor het komend jaareinde gerealiseerd kan worden uwerzijds.

In verband met de bepalingen van de rijks-subsidieregeling valt het de Stichting moei-

Namens de Stichting E. Sleijer-Tegelaar

AANNEMERSBEDRIJF

B.V. RADIX & VEERMAN

Oudelandsweg 30 - Tel. 03480-2204 - WOERDEN.

Verbouw - Nieuwbouw door geheel Nederland.

TIMMER- EN AANNEMINGSBEDRIJF

J. STOUT

Dijklaan 84 - Telefoon 01825-590 - BERGAMBACHT.

TOT 140% HYPOTHEEK

Kostel. vrijbl. off. Geen afsluitprovisie. Geldlening f 5.000,- = 36 x f 171,- enz. Advies en bemiddeling onroerend goed. HUIZEN te k. gevr. en aangeb., ook in Spanje. **Drs. J. A. Uding & Partners** Financ. adv. en vastgoed consultants. v. Maerlantlaan 7 - Amersfoort. 033-1 76 47.

Wie aan de toekomst bouwt Bouwt op de C.H.U. Met een advies dat u vertrouwt Bouwt Meester's Bouwbedrijf voor u.

Vrijblijvend advies voor renovatie, nieuwbouw, utiliteitsbouw.

Meester's Bouwbedrijf

Oude Dijk 5, Oldebroek. Tel. 05253-1230.

Voor loodgieters-, gas-, sanitaire- en leiwerken

(ook asfalt-shingles) in en op uw bouwwerken. naar het sinds 1848 bekende en vertrouwde adres:

Gebr. BEKKER B.V.

REIJNDERSBUURT 11-13, LEEUWARDEN, POSTBUS 58. TELEFOON 05100-20841.

BOUW- EN AANNEMERSBEDRIJF M. DE RAAD & ZN.

Pickéstr. 64, tel. 01719-2100-1831 Oude Zeeweg 33, tel. 01719-4500 NOORDWIJK.

BOUWBEDRIJF

Fa. C. Spijker & Zn.

Van Ostadelaan 61 Tel. 02150-11189-16777 HILVERSUM.

KOCH

Telefoon 055-214259 APELDOORN.

Kerkorgels Elektronische orgels

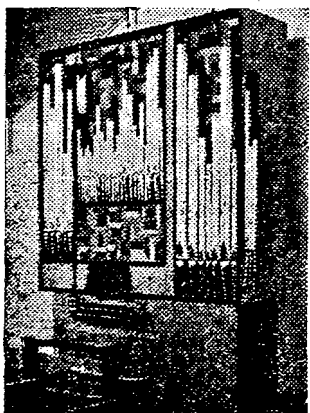
voor kerk-, school- en huismuziek.

Voor uw

- * Dieselolie, Benzine, Petroleum
- * Kolen, Huisbrandolie
- * Tank-transporten
- * Butaan- en Propaangas
- * Campingflessen vullen
- * Container-vuilafvoer.

„DE KLOK” Handelsmij. N.V.

WEST-VARKENOORDSEWEG 470 ROTTERDAM-24 - Tel. 190200 Tel. 325011 afdeling containers.

Echte kerkorgels

ook voor hedendaagse kerken

ORGELBOUW

Ernst Leeflang

Tel. 055-21.75.82 en 25.41.30 APELDOORN.

Langeweg 16 - Apeldoorn.

korteweg

bouw en aanneming maatschappij b.v. breda

Heden werd van ons weggenomen onze beste vader, grootvader, broer, zwager, oom en huisgenoot

DIRK DE KLERK
weduwnaar van Gertje N. C. Gerritsen
Ridder in de Orde van Oranje Nassau

in de ouderdom van 87 jaar.

„In het huis mijns Vaders zijn vele woningen.”
Joh. 14:2

- Arnhem: H. C. Engelen-de Klerk
N. H. Engelen
Janny, Dirk-Jan, Nico
- Zeist: E. de Klerk
- Aalten: J. W. de Klerk
E. de Klerk-Jonker
- Boekel: A. J. Gerritsen
G. Gerritsen-van de Beek
- Tiel: L. G. Gerritsen
H. Gerritsen-Hermanides
Catootje
- Zetten: J. M. Reynen

Zetten, 8 december 1976,
Stationsstraat 22.

De begrafenis heeft plaatsgehad zaterdag 11 december op de N. H. Begraafplaats te Zetten voorafgegaan door een rouwdienst in de N. H. Kerk.

Stelt u prijs op

**VAKWERK
KWALITEITS-
ARTIKELEN**

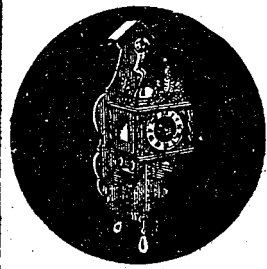
dan

**VAN
ZEBEN'S**

Woninginrichting N.V.

Laarstraat 12-20
Zutphen

Maasense klokken

Maaskant
WINKELGALERIJ KERSCHOTEN
TEL. 15865 - APELDOORN

Wist u....

dat wij nog voor overdag mogelijkheden hebben voor uw

**CONFERENTIES,
VERGADERINGEN, enz.**

(voor ruim 500 personen)

dat er zeer ruime parkeergelegenheid aanwezig is;
dat wij ook broodmaaltijden, recepties etc. verzorgen.

„DE AKER”

Kerkplein 4
Tel. 03418-1887.

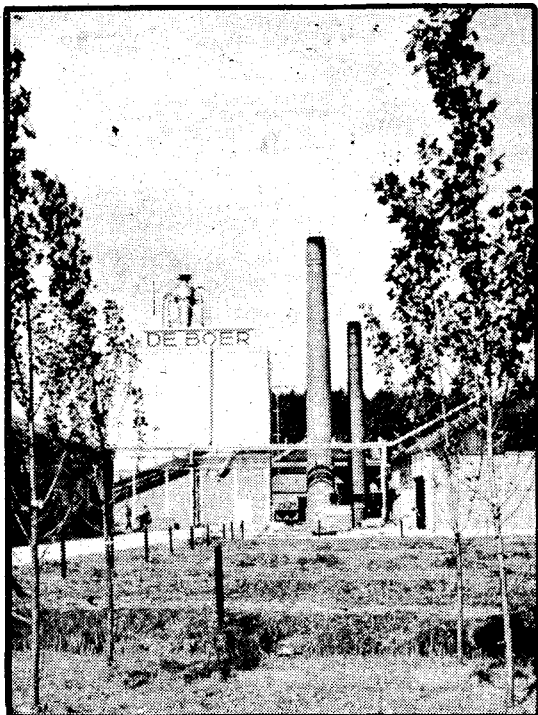
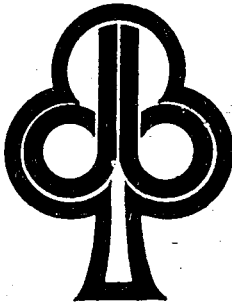
PUTTEN

Alle verdere inlichtingen worden gaarne verstrekt door de beheerder.

BUDDINGH NATUURSTEEN B.V.

Kanaalweg 10-11 - Telefoon 08385-19119.

VEENENDAAL

Kistenfabriek
Nijkerk

N. DE BOER

STICHTING BURGERSCHAPS- KUNDE

Regeren - Reageren

Politieke partijen, democratisering, nieuwe bestuursvormen, sociaal-economische beleid, woningbouw.....

Een cursus burgerschapskunde
39 schriftelijke lessen voor f 30,-

Politiek bekeken

partijen en partijstelsel, volksvertegenwoordigers, recht en rechtspraak, gemeente en provincie, milieubeheer.....

een oriënteringscursus
12 schriftelijke lessen voor f 10,-

Werkende jongeren projekt

Een serie afleveringen op het gebied van maatschappijvorming voor werkende jongeren.

Informatie op sterk beeldende wijze en herkenbaar als behorende tot de leefsituatie van werkende jongeren.

8 afleveringen voor f 20,-

POLITIEK VEELSTROMENLAND

Socialisme, liberalisme, christen-democratie, marxisme, radicalisme...

Een cursus over politieke stromingen in Nederland

9 schriftelijke lessen voor f 20,-

DE GEMEENTERAAD

Het raadslidmaatschap, de begroting, ruimtelijke ordening, subsidieregelingen, gewestvorming.....

Een cursus gemeentepolitiek
24 schriftelijke lessen voor f 25,-

De ondernemingsraad

Wet op de ondernemingsraden, vergaderingstechniek, bedrijfseconomie, de vakbeweging, sociale verzekeringen, personeelsbeleid.....

Een cursus voor ondernemingsraad-leden
34 schriftelijke lessen voor f 45,-

onze school

Structuur van het onderwijs, onderwijswetten, de ouders en de school, contourennota, de financiën...

Een cursus voor iedereen

15 schriftelijke lessen voor f 35,-

STUUR EEN LEGE ENVELOP (ZONDER POSTZEGEL) AAN: STICHTING BURGERSCHAPSKUNDE, ANTWOORDNUMMER 235(N), LEIDEN ENUONTVANGT PEROMGAANDE UITGEBREIDE INFORMATIE! TELEFOON 071-893403.

HANAB B.V.

VALKENBURG - ZH Telefoon 01718-71941 *

VEENDAM - Telefoon 05987-7800

GASLEIDINGEN

KABELWERKEN

ZINKERS

de nederlander

CH-WEEKBLAD

Redactie: Postbus 8822 - 's Gravenhage-2078 - Administratie: Van Deventerlaan 49 - Voorburg - Giro 70154, t.n.v. Stichting Uniepers, Voorburg

Op de drempel van 1977

door: mr. O. W. A. van Verschuer, voorzitter CHU

Mijn bijdrage mag dit keer bestaan uit een wat meer afstandelijke beschouwing van iemand, die allerlei impressie's van anderen over zich heen laat komen en daaruit een beeld vormt van wat er politiek en anderszins aan de hand is.

Op zich een, geloof ik, voor ieder mens, zo af en toe heel verstandige situatie, al zoeken velen met mij deze situatie niet zelf op maar werken ze door tot het bijna te laat is.

Als je dan zo als ik in bed terecht komt, dan zou van zo'n proces op zich een artikel te schrijven zijn. U weet het, patiënten hebben gauw de blik naar buiten verengd tot een blik van de kleine wereld van het ziekenhuis. Maakt u zich niet bezorgd, ik ga die weg niet op. Wel wil ik zeggen dat die dingen mij in mijn verdere leven aan deze periode zullen blijven herinneren. In de eerste plaats een proces van enkele dagen dat je van volledig actief in een volledig passief terecht komt en de geestelijke spanning, die dit toch bij je te weeg brengt. In de tweede plaats het peil van ons ziekenhuiswezen en de ongeloflijke liefde en toewijding waarmee er daar gewerkt wordt. Eerlijk gezegd was ik daar na allerlei verhalen altijd een beetje sceptisch over. Naar mij nu blijkt, in elk geval voor alle ziekenhuizen gesproken, ten onrechte.

In de derde plaats ben ik diep onder de indruk gekomen van de liefde en het medeleven, de onvoorstelbaar grote hartelijkheid, die wij in deze tijd van ontelbaar velen hebben mogen ondervinden. Als ik zelf na deze tijd zou moeten goed maken wat ik, als ik zie wat men ons aandeed, bij anderen ben tekort geschoten aan medeleven, dan moet ik nog lang blijven leven! Ook geestelijk doet je dat in zo'n tijd meer dan je ooit onder woorden kunt brengen. Aannemende dat u mij hebt willen toestaan met deze persoonlijke noot te beginnen dan kom ik nu aan de beschouwing (van horen zeggen!) van een aantal zaken, die wij mee over de drempel nemen naar het nieuwe jaar.

Dat is in de eerste plaats verleden en toekomstverwachtingen van het C.D.A. Over het congres kreeg ik niet anders dan enthousiaste verhalen. Een op natuurlijke wijze maar ook goed opgebouwde „hete zaal”, die onze lijsttrekker die ontvangst en dat antwoord op zijn goed opgebouwde speech gaf, die hem dat zelfvertrouwen zal hebben gegeven, dat juist hij nu nodig had en voldoende moet zijn hem, voortgestuwd

door ons allen, naar een nieuw hoogtepunt te brengen op 26 mei.

Een congres, dat ook politiek bezig was met discussie's over samenstelling van Raad van Commissarissen en drugbeleid. En natuurlijk kan bij de discussie hierover en over andere belangrijke zaken niet iedereen zijn zin krijgen. Het komt op een democratische besluitvorming aan en op een procedure, dat iedereen zoveel mogelijk zijn of haar zegje kan doen. Misschien kan een nabespreking over de procedure van besluitvorming voor volgende keren een nog betere procedure opleveren.

Maar altijd zal een beslissing genomen moeten worden. En hoewel het een C.H.U. lid eigen is om geen al te grote absolute waarde aan een programma te hechten gaat het mij te ver als ik vrij snel nadien in Trouw lees, dat bepaalde kamerleden zich bij die besluitvorming niet wensen neer te leggen. Als dat dan zo nodig moet dan vraag ik mij af moet dat zo? Of zou het dan toch zo zijn dat, zoals in het Hollands dagboek van N.R.C. Handelsblad van enkele weken geleden stond, dat van politieke figuren gezegd wordt, dat politiek hun karakter deformeert? Voor mij een vraag waar het antwoord niet zo heel moeilijk op is. Een derde aspect van het C.D.A. Het klarengeschal van Steenkamp, Tindemans en Van Agt heeft in Den Haag op overduidelijke wijze geklonken en het is overgenomen door de talrijke aanwezigen uit heel het land dat land ook ingegaan.

Maar dat is niet genoeg. Onze belagers zullen alles doen om in de komende tijd daar valse bijtonen aan te geven of om het geluid geheel te laten verstommen. Maar dat mag niet en daarom een heel dringende oproep op de drempel van 1977 om standvastig te blijven en te blijven overtuigen, dat het C.D.A. een hele goede zaak is waarvoor het een voorrecht is om 26 mei je stem te mogen uitbrengen. In de tweede plaats de kwestie van de abortuswetgeving.

Als ik zeg dat ik zielsdankbaar ben voor het besluit van de meerderheid van de Kamer, dan is dat omdat velen onzer in een ongeloflijk grote gewetensnood waren terecht gekomen om te leven in een land waar zo'n wetgeving door volksvertegenwoordigers mogelijk wordt gemaakt. Volgens de opiniepeilingen waren het overigens veel Nederlanders, een grote meerderheid van ons volk, die er zo over dachten.

Ik ben er mij van bewust, dat de opheffing van de nood bij de één, nood bij de ander betekent. Het is zeer de vraag of, gelet op de grote principes die hierbij gelden, het slaan van bruggen mogelijk is. Ik ben het eens met degenen die zeggen dat het initiatief niet in de eerste plaats bij de politieke partijen moet komen te liggen om een weg eruit te vinden. Misschien zou het nog het beste zijn als de regering het initiatief nam om een meer wetenschappelijk dan politiek georiënteerde commissie van deskundigen van velerlei discipline aan het werk te zetten om aanzetten te geven voor beschouwingen, welke later mogelijk de regering aanleiding geven om in een volgende kabinetsperiode met wetsvoorstellen te komen. Het is duidelijk, dat een volgende keer wel voldoende zekerheid moet bestaan dat er een meerderheid voor een wet te vinden is. Een dergelijke vertoning doet de positie van het parlement en dus de democratie geen goede dienst. Een derde onderwerp van terzijde beschouwd is de politiek van de schone handen. Ik doel hierbij op de vraagstukken rond de uitbreiding van het ultra centrifuge project in Almelo. Niemand onzer zal staan te jubelen en te juichen over het gebruik van kernenergie en iedereen zal rimpels in het voorhoofd krijgen over de onzekerheden die er nog aan kleven en waarschijnlijk voorlopig aan zullen blijven bestaan. Maar niemand onzer zal, ten principale terug kunnen wijken voor het gegeven, dat ook wat dat betreft Nederland geen eiland is en dat ons rentmeesterschap ons wel oplegt ongeloflijk voorzichtig te zijn en te werken met een zeer weloverwogen besluitvorming maar dat wij in diepste wezen ook niet accoord kunnen gaan met het niet nemen van de beslissing. Dit met name op het oog van de toekomst van onze kinderen en kleinkinderen. Als de P.P.R., wetende dat zonder hen deze beslissing toch door gaat, hier geen verantwoordelijkheid voor wil nemen, dan moet dat betekenen dat zij zich voor nu en de verre toekomst buiten elke regeringsverantwoordelijkheid plaatsen. Zij zijn dan teruggekeerd naar de rijen van C.P.N. en P.S.P., die het werkelijk grote regeringswerk en verantwoordelijkheden dragen, na een korte periode, aan de drie grote stromingen in de politiek hebben overgelaten. Men kan het met het standpunt van de P.P.R. absoluut oneens zijn, in elk geval wordt de politieke kaart van Nederland er duidelijk door. Wie sprak enige jaren geleden ook al weer over een progressief blok?

Het laatste onderwerp ligt dicht bij huis en dat geldt onze eigenste C.H.U. kandidatenlijst voor de Tweede Kamer. Nu de Unieraad unaniem Kruisinga als lijsttrekker voor de C.H. lijst aanwees,

moeten eerst Bestuur, daarna Unie raad en vervolgens de groepsvergaderingen de nummers van de kandidaten 2 tot en met 25 invullen. Ik wil er dit over zeggen. Voor mijn ziekte heb ik met veel mogelijke kandidaten gesprekken gevoerd en ik heb kunnen constateren, dat vele geschikte krachten bereidheid hebben deze zware job, als zij daar toe geroepen worden, te vervullen. Het profiel van onze gewenste kandidaten is: goede christendemocraten, deskundigheden zo mogelijk gepaard aan regionale of landelijke bekendheid, geschikt om in het brede verband van de toekomstige C.D.A.-fractie de rol van de bruggenbouwer te vervullen en daarmee een wezenlijke en positieve bijdrage leverende aan goede, echte C.D.A.-politiek. Na vele gesprekken met kandidaten, met zittende kamerleden en met Kruisinga heb ik vanuit mijn ziekbed het bestuur een advies gestuurd!

Het bestuur heeft hierover een standpunt bepaald en een eigen advies opgesteld, dat nu naar de Unieraadsvergadering gaat. Ik hoop dat de Unieraad, zoals ik dat van ze gewend ben, hierover in wijsheid een oordeel zal vellen. Met name nagaande of voldoende schakeringen zijn aangegeven in de tinten, u mag ook zeggen tonen, die wij in de Unie kennen en of er voldoende spreiding plaats gevonden heeft van de verschillende benodigde politieke deskundigheden. In elk geval verwacht ik van de Unieraad, het zijn niet de makkelijkste vergaderingen waarin men over personen moet spreken en oordelen, dat zij dat doen in dezelfde openhartige maar bovenal barmhartige sfeer, zoals wij die in de afgelopen tijden met elkaar mochten opbouwen. Zo ziet u dat wij heel wat mee over de drempel nemen aan zaken, die ons nu en ook in 1977 bezig zullen moeten houden. Maar dit alles verbleekt bij het allerbelangrijkste wat wij elkaar bij het overgaan van de drempel willen toewensen om mee te nemen, vast te houden, te versterken in 1977. Het geloof, de wetenschap, dat ons leven ook in 1977 in Gods handen ligt. Deze wetenschap moet ons heel klein maken, heel nederig (niet de meest ontwikkelde eigenschap van met name politici) en ons voortdurend de woorden op de lippen laten nemen: „Heer, ook in 1977 niet mijn wil, mijn eer, mijn roem, mijn ambities, mogen geschieden maar Uw wil geschiede in mijn leven op deze aarde.”

Als die gezindheid bij ons is en als wij andere gezindheden afleggen zou 1977 dan niet een gezegend jaar voor ons allen kunnen worden? Wat de toekomst ons dan moge brengen, wij weten ons dan geleid door 's Heren hand.

Verschuer.

Aantasting mensenrechten in en buiten Europa

Naar aanleiding van de komende zitting van het politiek bureau van de Europese Unie van Christen-Democraten in Madrid wil ik op de voortdurende en verergerende aantasting van de mensenrechten ook deze week weer terugkomen.

Bij het laatste grote congres van het C.D.A. dat zo bijzonder geslaagd was, waren ook christen-democraten uit tal van andere landen aanwezig.

Onder andere premier Tindemans uit België, Wijntuin uit Suriname en een groep Spaanse christen-democraten zowel vertegenwoordigers van de nationale Spaanse partijen als van de Baskische en de Catalaanse partijen.

Zij strijden een moeizame strijd om aan de democratie in hun land gestalte te geven. Maar stap voor stap gaat het in de goede richting. Eind januari zal het politiek bureau van de Europese Unie van Christen-Democraten bijeenkomen in Madrid. Wij hopen daar tot nog nauwere samenwerking met de andere Europese christen-democraten te komen. Die zijn juist nu erg nodig. Ook punt van bespreking zal zijn de aantasting

van de mensenrechten, zowel betrekking hebbend op politieke vrijheid als godsdienstvrijheid. In de regels van de Verenigde Naties en in de slotactie van Helsinki voortgang in de ontwapening in Europa te krijgen staan prachtige verklaringen over de bescherming van de mensenrechten.

Maar wat komt er van terecht? Volgens het rapport van Amnesty International is er aantasting van de mensenrechten in tweedevan de lidstaten van de V.N. En schrijvend komt dat naar voren als bij de Nederlandse resolutie over de aantasting van de mensenrechten in Chili actieve steun wordt gegeven door landen als Cuba waar geen politieke en geen godsdienstvrijheid bestaat. Zuid-Yemen waar terroristen voor vliegtuigkaping worden opgeleid en Mongolië waar christenen scherp worden vervolgd en Cambodja waar christenen worden uitgemoord. Ik herhaal het nog maar eens want het is ontzettend moeilijk er aandacht voor te krijgen.

De massamoorden van waarschijnlijk honderdduizenden in Cambodja hebben in de publiciteit in ons land nauwelijks enige aandacht gekregen.

AANTASTING MENSENRECHTEN IN EUROPA

Voor de Europese Unie van Christen-Democraten is natuurlijk de aantasting van de mensenrechten in Europa een eerste verantwoordelijkheid.

De hoop dat er verbetering in Europa zou optreden ook gelet op het feit dat ook Oost-Europese landen akkoord zijn gegaan met de slotactie van Helsinki waarin hele duidelijke afspraken over de handhaving van de mensenrechten zijn gemaakt is de bodem ingeslagen.

Integendeel. Wij zien in Oost-Europa eerder verscherping in het optreden tegen de kerken. Kardinaal Wishinsky heeft daarover in Polen een noodkreet laten horen. Met name over de discriminatie van ouders en kinderen die een christelijke opvoeding willen ontvangen. In Rusland waar geen enkele kerk vrijheid heeft, maar vooral baptisten en pinkstergemeenten en andere protestantse groeperingen scherp worden vervolgd, wordt de situatie in dit opzicht eerder slechter. In Bulgarije en Roemenië waar tal van baptisten enkel terwille van hun geloof in de

gevangenis zitten of in Albanië waar de bijbel een streng verboden boek is en het geven van voornamen van christelijke origine verboden. Overal gaat de situatie eerder achteruit dan vooruit.

Een van mijn vrienden David Hathaway zat, (zoals ik eerder schreef) maandenlang in een Tsjechische gevangenis omdat hij een groot aantal bijbels bij zich had aan de Tsjechische grens.

Er zal nog heel erg veel moeten gebeuren in Europa voordat godsdienstvrijheid en politieke vrijheid recht is gedaan.

Hier ligt een belangrijke taak voor de Europese christen-democraten om dit schrijvend onrecht in woord en geschrift te beschrijven.

Het is te hopen dat in Madrid bij de zitting van het politiek bureau van de Europese Unie van Christen-Democraten ook op dit terrein stappen kunnen worden genomen. In elk geval zal het hoopvolle initiatief dat de Wereld Unie van Christen-Democraten heeft genomen en dat in New York tot concrete afspraken, leidde niet onbesproken kunnen blijven.

Na de zitting in Madrid eind januari begin februari hoop ik u hierover verder te berichten.

PARLEMENTARIA

Met hakken over de sloot

Huurverhoging volgend jaar zeven procent

Met de hakken over de sloot heeft de regering vorige week in de laatste minuten voor het begin van de kerstvakantie van de Tweede Kamer haar zin gekregen wat betreft de huurverhoging volgend jaar. Met 71 tegen 69 stemmen ging de Tweede Kamer akkoord met het regeringsvoorstel om de huren vanaf 1 april volgend jaar met zeven procent te verhogen. Tot de tegenstemmers behoorden de gehele CHU-fractie en grote meerderheden van de fracties van KVP en ARP.

Voordat de Tweede Kamer tot de eindstemming kwam over het regeringsvoorstel waren er lange uren van discussie en van schorsing aan vooraf gegaan. Het eigenlijke debat was vorige week maandag begonnen. De regering was met haar voorstel inzake de huurverhoging van zeven procent gekomen - normaal zou acht procent geweest zijn - omdat zij meende, dat de verwachte stijgingen van loonkosten, (bouw)prijzen en rente mee zullen vallen, waardoor een beperkte huurstijging mogelijk zou zijn. Van de kant van de CDA-fracties in de Tweede Kamer was, voordat het kamerdebat begon, reeds gesteld, dat een verhoging van acht procent veel beter zou zijn, ondermeer gezien het noodzakelijke rendement.

Op de eerste dag van het kamerdebat kwam CDA-woordvoerder Scholten (ARP)

met een compromisvoorstel: een huurverhoging van zeven procent voor huizen jonger dan vijf jaar en een huurverhoging van acht procent voor oudere huizen. Staatssecretaris Van Dam van volkshuisvesting, de verdediger van het regeringsvoorstel, wees dat compromis van de hand. „Een algemene huurstijging van zeven procent is niet te laag”, aldus de bewindsman.

De staatssecretaris zag ook weinig in de suggestie, welke ARP-fractievoorzitter Aantjes deed: houdt nu het huurverhogingspercentage op acht en verlaag het in het voorjaar van 1977 als de loonontwikkeling dan blijkt mee te vallen. De huurders zouden dan eventueel iets kunnen terugkrijgen. Aan zo een regeling zijn grote bezwaren verbonden, aldus Van Dam.

VERWIJTEN

Bij de voortzetting van het debat over de huurverhoging vlogen verwijten over en weer, met name tussen CDA en PvdA. Scholten beschuldigde het PvdA-kamerlid Kombrink van „infaam” en „ongepast” optreden, dat polariserend zou hebben gewerkt. Volgens Scholten hielden PvdA en kabinet zich niet aan de zelf-opgeroepen verwachtingen van een huurverhoging van acht procent. Kombrink wees deze verwijten van de hand. Hij noemde de reactie van Scholten „een reactie van boosheid,

waarmee geprobeerd wordt de zwakte van eigen stellingname te verhullen”. Kombrink zei, dat Scholten terugkwam op een eerder ingenomen standpunt. Volgens de PvdA-woordvoerder was overduidelijk aangetoond, dat een huurverhoging van zeven procent niet aan de lage kant is. Voor de eindstemming over het regeringsvoorstel, op de laatste vergaderdag van de Tweede Kamer, was er nog een langdurige schorsing, waarin premier Den Uyl ondermeer overleg pleegde met de fractievoorzitters Andriessen (KVP), Aantjes (ARP) en Kruisinga (CHU). Na deze schorsing werd het CDA-compromisvoorstel ingetrokken en volgde de eindstemming over het regeringsvoorstel. De krappe kamermeerderheid bestond uit de fracties van PvdA, PPR, D'66, CPN, PSP, vier leden van de KVP-fractie (Van Zeil, Du Chatinier, Mommersteeg en Kleisterlee), vier leden van de ARP-fractie (mevrouw Van Leeuwen, Van Dam, Van Houwelingen en Beumer), twee leden van de fractie van DS'70 (Tuinenburg en Koningh) en de onafhankelijke leden Nootboom en Huijsen. De tegenstemmers waren de fracties van VVD, CHU, SGP, GPV, BP en grote delen van de fracties van KVP, ARP en DS'70.

H. L.

Kamer aanvaardt uitbreiding staatskapitaal FMO

De Tweede Kamer heeft vorige week het wetsontwerp aanvaard, waardoor de staat een meerderheidsbelang (51 pct) krijgt in de Financieringsmaatschappij voor Ontwikkelingslanden (FMO). Tegen het voorstel van de ministers Duisenberg (financiën) en Pronk (ontwikkelingssamenwerking) stemden slechts de fracties van SGP, GPV en BP. De FMO wil een bijdrage leveren aan de ontplooiing van het bedrijfsleven in ontwikkelingslanden in het belang van de economische en sociale vooruitgang van deze landen. Zij kon daartoe voornamelijk financieringshulp verlenen aan ondernemingen die in een ontwikkelingsland een bedrijf uitoefenen, waarbij het Nederlandse bedrijfsleven een substantieel belang had. Het wetsontwerp dat de kamer nu heeft aangenomen wil de regering een grotere zeggenschap geven in de besluitvorming binnen de FMO. De staat financiert de FMO geheel. In het wetsvoorstel wordt verder voorgesteld het takenpakket van de FMO uit te breiden.

H. L.

Kamer achter motie-Waalkens over zaaiklaar land

De Tweede Kamer heeft vorige week een motie aanvaard van de VVD'er Waalkens over de jaarlijkse verhuur van zaaiklaar land in Zuidelijk Flevoland. Voor de motie stemden VVD, ARP, KVP, CHU, CPN, SGP, GPV en BP.

In de motie wordt de regering gevraagd de betrokken huurders alsnog voor het oogstjaar 1977 in dezelfde omvang als dit jaar zaaiklaar land beschikbaar te stellen. Ook moet de regering continuïteit in de verhuur van zaaiklaar land nastreven om een voldoende omvang te behouden van de vlasteelt en de verwerking ervan in ons land te behouden. Tenslotte wordt de regering gevraagd voor de volgende jaren wegen te zoeken, waarbij aan de financiële bezwaren voor de staat tegemoet wordt gekomen en de betrokkenen kunnen blijven beschikken over de voor hen belangrijke oogst der producten.

H. L.

Tweede kamer wijzigde regeringsvoorstel herindeling West-Betuwe

De Tweede Kamer heeft, nog voordat zij aan haar kerstvakantie begon, het regeringsvoorstel inzake de gemeentelijke herindeling van de West-Betuwe grondig gewijzigd. De regering wilde van de veertien bestaande gemeenten drie nieuwe maken. Maar de Kamer besloot met meerderheid van stemmen, dat er vijf nieuwe gemeenten moeten komen, niet alleen de voorgestelde gemeenten Tiel, Culemborg en Geldermalsen, maar ook een nieuwe Waalgemeente en een groter, zelfstandig Buren. Het voorstel tot vorming van de Waalge-

meente was afkomstig van de CDA-fracties en DS'70. De VVD-fractie stelde het grotere Buren voor.

Het regeringsvoorstel betrof de Westbetuwse gemeenten Beesd, Beusichem, Buren, Buurmalsen, Deil, Est en Opijnen, Haaften, Ophemert, Varik, Waardenburg en Zoelen, die alle in een groter geheel zouden moeten opgaan, en Tiel, Culemborg en Geldermalsen, die vergroot zouden moeten worden met de op te heffen gemeenten. CDA en DS'70 stelden voor om Est en Opijnen, Haaften, een deel van Ophemert,

Varik en Waardenburg onder te brengen in de nieuwe Waalgemeente. VVD kwam met het voorstel Buren zelfstandig te laten en daaraan toe te voegen Beusichem en een deel van Zoelen.

Tijdens het kamerdebat over het regeringsvoorstel zei CDA-woordvoerder Schakel, dat het takenpakket van de veertien gemeenten in de West-Betuwe niet van dien aard is, dat een opruiming van de kleinste gemeenten, zoals werd voorgesteld, gerechtvaardigd is.

H. L.

Actief kiesrecht uitgebreid

De Tweede Kamer is akkoord gegaan met een wijziging van de Kieswet. Die wijziging bewerkstelligt, dat voortaan ook Nederlanders die buiten Nederland in Nederlandse openbare dienst werkzaam zijn aan de verkiezingen voor de Tweede Kamer mogen deelnemen. Het betreft hier voornamelijk beroepsmilitairen, ambtenaren van de buitenlandse dienst en door de overheid uitgezonden vrijwilligers in de ontwikkelingslanden, alsmede hun echtgenoten. Samen ruim 11.000 personen.

De grondwet bepaalt in artikel 90 dat men om te mogen stemmen Nederlands ingezetene moet zijn. De regering meent echter, dat zij met deze bepaling niet in strijd komt wanneer zij ook de Nederlanders die in den vreemde in een rechtstreekse dienstverhouding staan tot het Nederlandse openbaar gezag tot de ingezetenen rekent. Verder meent zij evenwel niet te kunnen gaan. Voor toekenning van het kiesrecht ook aan andere Nederlanders in den vreemde (in totaal circa 600.000, minderjarigen inbegrepen) zal eerst de grondwet veranderd moeten worden.

De in het buitenland verblijvende Nederlanders die aan de Tweede-Kamer verkiezingen deel willen nemen moeten zich vóór de dag van de kandidaatstelling via het departement waaronder zij ressorteren melden bij B & W van 's Gravenhage, die voor hen een speciaal kiezersregister aanleggen. Zij kunnen hun stem op twee manieren uitbrengen: óf door zelf naar Nederland te komen, óf door iemand in Nederland te machtigen. Aan het inrichten van stembureaus in het buitenland, bijvoorbeeld in de Nederlandse ambassades, acht de regering te veel bezwaren verbonden.

De Tweede Kamer heeft in 1968 al eens een wetsontwerp van dezelfde strekking als het nu voorliggende aangenomen. Bij amendement werd de werking ervan toen echter uitgebreid tot Nederlanders in het buitenland in dienst van volkenrechtelijke organisaties. De Eerste Kamer trok in haar voor-

lopig verslag de grondwettigheid van deze uitbreiding ernstig in twijfel, waarop de toenmalige Minister van Binnenlandse Zaken het niet op openbare behandeling liet aankomen en intrekking van het wetsontwerp bevorderde.

H.L.

Raad - onderzoeken, welke voorzieningen van lieverlee precies onder de kaderwet moeten gaan vallen. En bovendien hoe die verschillende voorzieningen het best op elkaar, maar ook op de al wettelijk geregelde, kunnen worden afgestemd.

H.L.

Kaderwet specifiek welzijn

In de ministerraad is dezer dagen gesproken over een door minister Van Doorn van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk ingediende kaderwet voor het welzijn.

Om precies te zijn: de Kaderwet Specifiek Welzijn.

Deze wet is een gevolg van de in 1973 uitgebrachte Knelpuntnota en het daaropvolgend gesprek over die nota in de Tweede Kamer. De kaderwet van minister Van Doorn - het is nog maar een ontwerp, dat eerst naar de Raad van State gaat en dan naar de Tweede Kamer - wil in de eerste plaats de gemeenten en de provincies een grotere invloed geven op het welzijnsbeleid. De instanties staan dicht bij de burger dan het rijk en kunnen dus die burger ook gemakkelijker bij de bepaling van het beleid betrekken. Daarnaast wil die kaderwet meer samenhang brengen tussen de verschillende welzijnsvoorzieningen. Een betere algemene toegankelijkheid dus en ook meer overzichtelijkheid voor iedereen.

PLANNING

De kaderwet gaat - als de volksvertegen-

woordiging ermee akkoord gaat - voorschrijven, dat er een planning moet komen van welzijnsvoorzieningen, niet alleen door het rijk, maar vooral ook door de gemeenten en de provincies. Op die manier kunnen de burgers zelf, de gebruikers dus van die voorzieningen, en hun organisaties, meer invloed krijgen op de totstandkoming, de instandhouding en de inrichting van deze voorzieningen. Bovendien - en daar geeft de wet ook regels voor - kan op die manier de ene voorziening beter op de andere, ter plaatse of in de streek, worden afgestemd.

Onder de kaderwet kunnen allerlei welzijnsvoorzieningen worden gebracht, ongeacht of zij nu nog onder CRM vallen of onder een ander departement. Voorzieningen waarvoor al een wettelijke regeling geldt, vallen er buiten. Maar bij de planning, zo zegt de wet, moet er wel rekening mee worden gehouden.

De kaderwet schrijft ook voor, dat er een zg. Raad voor het specifiek welzijn moet komen. Die zal - als opvolger van de binnenkort al van start gaande voorlopige

Waar en wanneer spreken CHU-politici?

Voerendaal (L): mevrouw M. H. M. F. Gardeniers-Berendsen en drs. M. J. van Rooijen in „Huize Laurentius” te Voerendaal op 6 januari 1977 om 20.00 uur.

Axel: P. J. A. van der Sanden in hotel „Zomerlust” te Axel op 11 januari 1977 om 20.00 uur.

Horst (L): mevrouw M. H. M. F. Gardeniers-Berendsen in zaal „t Brugeind” in Meerlo-Wanssum op 12 januari 1977 om 20.00 uur.

Helmond: drs. J. Boersma in de „Traverse” te Helmond op 12 januari 1977 om 20.00 uur.

Emmeloord: dr. R. Zijlstra in „t Voorhuys” in Emmeloord op 14 januari 1977 om 10.00 uur.

Leidschendam: drs. J. de Koning in dienstencentrum „Duivenvoorde” te Leidschendam op 14 januari 1977 om 18.30 uur.

Raalte: drs. R. F. M. Lubbers in „De Leezenkamp” te Raalte op 24 januari 1977 om 20.00 uur.

Wijchen: J. P. M. Hendriks in zaal „Verploegen” te Wijchen op 25 januari 1977 om 20.00 uur.

Tilburg: mevrouw M. H. M. F. Gardeniers-Berendsen in Chinees-Indisch Restaurant „Lotus” in Tilburg op 27 januari 1977 om 20.00 uur.

Aantasting van politieke vrijheid en van geloofsvrijheid

door: dr. R. J. H. Kruisinga, voorzitter CHU-fractie Tweede Kamer

Woord, lijdt op het ogenblik aan een nier-aandoening, maar kreeg daarvoor geen medische hulp.

Zijn moeder, Lydia Vins, verwacht opnieuw te zullen worden gearresteerd wegens haar werk voor de Raad van familieleden van gevangene evangelische christenen en baptisten.

Het is teurig gesteld met de godsdienstvrijheid op de wereld. Eén van de drie mensen op deze aarde leeft onder een regime, waar godsdienstvrijheid volstrekt een farce is.

In vele landen worden christenen meer verdrukt dan ooit tevoren en in de uitoefening van hun werk steeds gediscrimineerd. Duizenden gelovigen (onder wie vele predikanten en priesters) zitten gevangene om geen andere misdaad, dan dat ze de Bijbel als Gods Woord beschouwen of enkele Bijbels in hun bezit hadden.

Daarop zullen wij als christen-democraten een allerduidelijkst antwoord hebben te geven. We zullen de werkelijke benauwenissen van deze tijd onder ogen moeten durven zien.

Die benauwenissen zijn, althans naar de visie van de christen-democraten, niet altijd in de eerste plaats gelegen in materiële zaken.

Er staan nog veel belangrijker dingen op het spel. We mogen hierbij niet doen alsof onze neus bloedt. Onlangs ben ik teruggekeerd van een verblijf in Amerika waar ik aan de besprekingen in de Verenigde Naties heb deelgenomen. In het bijzonder de aantasting van de mensenrechten is er aan de orde geweest. Je wordt er nog eens weer met de neus bovenop gedrukt.

In New York woonde ik een bespreking bij, waarvoor door de wereldwijde christen-democraten ook de liberale internationale en de socialistische internationale alsmede de Amerikaanse republikeinen en democratische republikeinen waren uitgenodigd.

Daar is in beginsel besloten, dat er in Wenen een bijeenkomst van de politieke partijen zal worden gehouden om meer aandacht voor de bescherming van de mensenrechten te verkrijgen. De bijeenkomst zal zich richten op ten eerste: mishandeling in gevangenschap;

ten tweede: op gevangenschap om politieke redenen en

ten derde: op de steun van degenen, die wegens hun godsdienst worden vervolgd.

Dat zijn er velen. Ook de vergadering van VN in New York besteedde aan het vraagstuk van de mensenrechten aandacht. Maar veel resultaat kon niet worden geboekt.

Westerse democratieën staan hierbij vaak erg alleen.

In Mongolië staan christenen aan zware vervolging bloot.

In Oost-Duitsland vond een tragische zelfverbranding plaats van een predikant, die vooral de nadruk legde op het gebrek aan vrijheid, dat de kerken hebben ten aanzien het jeugdwerk.

Deze daad illustreerde op dramatische wijze de spanning tussen kerk en overheid aldaar.

In Roemenië is een preekverbod voor die predikanten, die teveel aanhang van jongeren hebben naar de mening van de autoriteiten. Vele predikanten zitten daar overigens, evenals in Bulgarije, in de gevangenis. In Albanië zijn voornamen van christelijke origine verboden en moeten worden veranderd in opdracht van de regering.

Vervolgens wil ik moeten attenderen op een aantal dictaturen in Afrika, waar elke vorm van christelijke religie absoluut verboden is.

We spraken nog niet over Cambodja, waarover ik nog zeer onlangs vragen heb gesteld aan de Minister van Buitenlandse Zaken. In dit land wordt een actief liquidatiebeleid gevoerd, waarvan zeer vele christenen slachtoffers zijn.

In Laos moeten alle preken tevoren de censuur passeren, ze moeten beginnen met lof op de huidige machthebbers en eindigen met een veroordeling van de imperialisten.

In Equatoriaal Guinee zijn sinds 1971 naar schatting 5000 mensen vermoord velen om hun katholieke geloof.

Het is duidelijk, dat we ons ernstig dienen te bezinnen op de vraag, op welke wijze men het best tot de verwezenlijking van de door de VN geformuleerde mensenrechten moet komen.

Het is daarom verheugend, dat in de VN een voorstel is gedaan voor het houden van een Wereldconferentie over Mensenrechten.

De Wereldunie van Christen-Democraten heeft hierin een belangrijk aandeel gehad.

Kruisinga

In dit laatste nummer van „de Nederlander” dat dit jaar 1976 verschijnt, wil ik een zaak aan de orde stellen, die mijns inziens speciaal voor christen-democraten - van zeer groot belang zal moeten zijn.

We leven, zowel nationaal als internationaal, in een benauwende tijd. Ik gebruik het woord „benauwend,” omdat de uiterlijke schijn er nog één is van een betrekkelijke welvarendheid, of althans toename van de welvaart en een handhaving van moeizaam bevochten vrijheden. Doch wat is eigenlijk het geval? Bij een nauwkeurige beschouwing blijkt helaas dat, als we zien naar de duur bevochten vrijheden, die toekomst er somber uitziet.

Sinds 1945 hebben we in ons land in vrijheid mogen leven, maar ik constateer tot mijn spijt, dat velen tegenwoordig van gedachten zijn, dat vrijheid een gewone, een vanzelfsprekende zaak is, een feit, dat je als een gegeven kunt accepteren en dat niet meer veranderen kan.

Maar welk een misvatting. Laten we ons toch niets laten wijsmaken. De vrijheden worden ernstig aangetast en in steeds sterkere mate!

Dit voorjaar heb ik met David Hathaway, die vorig jaar in een Tsjechische cel zat, enkel omdat hij aan de Tsjechische grens met 1000 Bijbels bij zich de grens wilde oversteken en het Ierse parlementslid Ben Briscoe een petitie met 700.000 handtekeningen overhandigd bij de commissie van de Verenigde Naties voor de rechten van de mens en de Wereldraad van Kerken om de vrijlating van George Vins te bepleiten. Deze Baptistenpredikant, die reeds jaren in Rusland gevangene zit voor geen andere misdaad dan de verbreiding van Gods

Christelijk Historisch weekblad DE NEDERLANDER

REDAKTIE:

Dr. K. de Vries, voorzitter;
Mevrouw H. Tegelaar-Boonacker;
A. Buntsma;
Wm. C. de Kruijf; D. Rebel;
Drs. H. van Spanning;
Drs. G. van Leyenhorst
en Egbert Bluemink.

EINDREDAKTIE:

H. Lokkerbol.

VASTE MEDEWERKERS:

Mevrouw J. Algra-Feddema;
Dr. E. Bleumink; Drs. A. J. van Dulst;
Prof. Dr. J. W. van Hulst;
Ds. A. de Haan.

REDAKTIE-ADRES:

Postbus 8822, 's-Gravenhage-2078.

ADMINISTRATIE-ADRES:

(abonnementen, adresveranderingen voor het CH-weekblad „de Nederlander” en advertenties): Van Deventerlaan 49, Voorburg, tel. (uitsluitend overdag): (070) 861529.

Adresveranderingen voor het ledenbestand en het ledencontactblad „de Nederlander” te zenden aan: Bureau CHU, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage. Telefoon (070) 244516.

Abonnementsprijs f 25.- per jaar, vooruit te voldoen op postrekening 70154, Voorburg, t.n.v. Stichting Uniepers.

Druk: B.D.U. B.V., Barneveld. Postbus 67. Telefoon (03420) 6141.

UNIEBUREAU

HET BUREAU VAN DE CHR. HIST. UNIE, Wassenaarseweg 7, 's-Gravenhage is telefonisch te bereiken onder nummer 070-244516*

Kantooruren van maandag t/m vrijdag 08.30 v.m. tot 16.45 n.m. Het telefoonnummer van de Savornin Lohmanstichting is: 070-246791.

Geen wijziging onderwijsartikel Grondwet

Het huidige artikel over het onderwijs in de Grondwet wordt niet gewijzigd. De Tweede Kamer heeft vorige week, vlak voor het begin van de kerstvakantie, met meerderheid van stemmen het regeringsvoorstel afgewezen om een nieuw grondwetsartikel over het onderwijs in de grondwet op te nemen. De afwijzing geschiedde, nadat de Tweede Kamer urenlang met de regering van gedachten had gewisseld over het voorstel.

Het voorstel werd verworpen met 75 stemmen voor en 66 stemmen tegen. De voorstemmers waren de fracties van PvdA, PPR, PSP, CP, D'66 en DS'70.

De tegenstemmende fracties waren VVD, KVP, ARP, CHU, SGP en BP en de onafhankelijke Nootboom.

Het CDA stemde tegen het nieuw-voorgestelde grondwetsartikel, omdat een amendement van het CDA werd verworpen. Dat amendement wilde in de grondwet de mogelijkheid uitsluiten, dat de bevoegdheden om deugdelijkheidseisen en bekostigingsvoorstellen wordt gedelegeerd aan gemeenten en provincies.

GEHANDHAAFD

Het onderwijsartikel, dat in de grondwet blijft staan, luidt: „Het onderwijs is een voorwerp van aanhoudende zorg van de regering.

Het geven van onderwijs is vrij, behoudens het toezicht van de overheid en, voor wat bij de wet aangewezen vormen van onderwijs betreft, het onderzoek naar de bekwaamheid en de zedelijkheid van hen die onderwijs geven, een en ander bij de wet te regelen.

Het openbaar onderwijs wordt, met eerbiediging van ieders godsdienstige begrippen, bij de wet geregeld. In elke gemeente wordt van Overheidswege voldoende openbaar algemeen vormend lager onderwijs gegeven in een genoegzaam aantal scholen. Volgens bij de wet te stellen regels kan afwijking van deze bepaling worden toegelaten, mits tot het ontvangen van zodanig onderwijs gelegenheid wordt gegeven.

Het bijzonder algemeen vormend lager onderwijs, dat aan de bij de wet te stellen voorwaarden voldoet, wordt naar dezelfde maatstaf als het openbaar onderwijs uit de openbare kas bekostigd. De wet stelt de voorwaarden vast, waarop voor het bijzonder algemeen vormend middelbaar en voorbereidend hoger onderwijs bijdragen uit de openbare kas worden verleend.

De eisen van deugdelijkheid, aan het geheel of ten dele uit de openbare kas te

bekostigen onderwijs te stellen, worden bij de wet geregeld, met inachtneming, voor zover het bijzonder onderwijs betreft, van de vrijheid van richting.

Deze eisen worden voor het algemeen vormend lager onderwijs zodanig geregeld, dat de deugdelijkheid van het geheel uit de openbare kas bekostigd bijzonder onderwijs en van het openbaar onderwijs even afdoende wordt gewaarborgd. Bij die regeling wordt met name de vrijheid van het bijzonder onderwijs betreffende de keuze der leermiddelen en de aanstelling der onderwijzers geëerbiedigd.

De Koning doet jaarlijks van de staat van het onderwijs aan de Staten Generaal verslag geven.”

VERWORPEN

Het door de regering voorgestelde, maar door de Tweede Kamer verworpen onderwijsartikel luidde:

„1. Het geven van onderwijs is vrij behoudens het bij de wet te regelen toezicht van de overheid. De wet kan regels stellen ter bescherming van de gezondheid en, voor wat bij de wet aangewezen soorten van onderwijs betreft, ten aanzien van de bekwaamheid en zedelijkheid van hen die onderwijs geven.

2. De wet regelt het openbaar onderwijs met eerbiediging van ieders godsdienst en levensovertuiging. Zij verzekert dat overal voldoende gelegenheid wordt gegeven tot het ontvangen van openbaar basisonderwijs en dat voldoende is voorzien in de behoefte aan bij de wet aangewezen andere soorten van openbaar onderwijs.

3. Voor zover deze aan bij of krachtens de wet te stellen voorwaarden voldoen, worden het bijzonder basisonderwijs en de bij de wet aangewezen andere soorten van bijzonder onderwijs naar dezelfde maatstaven als het overeenkomstige openbaar onderwijs uit de openbare kas bekostigd.

4. De in het voorgaande lid bedoelde voorwaarden eerbiedigen de vrijheid van richting van het bijzonder onderwijs, waaronder met name is begrepen de vrijheid betreffende de keuze van de leermiddelen en de aanstelling van hen die onderwijs geven. Zij worden met inachtneming van de vrijheid van richting zodanig geregeld, dat de deugdelijkheid van het bijzonder onderwijs even afdoende wordt gewaarborgd als die van het openbaar onderwijs.”

(Het tweede-Kamerlid voor de CHU, drs. G. van Leijenhorst, tevens lid van de redactie van „de Nederlander”, hoopt in een volgend nummer van het weekblad uitvoerig in te gaan op het Tweede-Kamerdebat).

H.L.

De Eerste kamer en de abortus wetgeving

door: dr. R. J. H. Kruisinga, voorzitter CHU-fractie Tweede Kamer

BETEKENIS EERSTE KAMER NEEMT TOE

De betekenis van de Eerste Kamer lijkt de laatste jaren verder toe te nemen. Was het een aantal jaren geleden nog zo dat het de grootste verbazing wekte als de Eerste Kamer een wetsontwerp afstemde, nu komt dat regelmatig voor. En het gaat dikwijls om lang niet onbelangrijke wetsontwerpen. Ik acht dit een gezonde ontwikkeling. De meeste Westerse democratieën kennen het tweekamerstelsel. De betekenis van de beide kamers is in de verschillende landen echter nogal verschillend. Onze Eerste Kamer wat haar taak als kamer van revisie zeer serieus op.

BELANG REGIONALE BASIS EERSTE KAMER

Gelet op haar op regionale basis tot stand gekomen verkiezing zou, dunkt mij, wat meer belangstelling voor het regionale economische beleid en het regionale cultuurbeleid bij de Eerste Kamer bepaald ook wel op zijn plaats zijn. Dit te meer aangezien in geheel Europa de belangstelling voor het regionale beleid sterk toeneemt. Denkt u maar aan Schotland, Wales, Bretagne, Basenland, Catalonië, Galicië, Zuid-Italië enzovoort. In zijn ligging in een deltagebied, klein als het is, heeft Nederland toch lang binnen zijn grenzen door rivieren, riviermonden en moerassen tal van natuurlijke grenzen gekend, die nog van grote culturele en cultuurhistorische betekenis zijn. Daar mag best wat meer aandacht voor komen in Den Haag en dan heb ik het nog maar niet over de regionaal economische politiek, waar evenzeer meer aandacht wenselijk is. De Eerste Kamer gekozen vanuit en door de verschillende regio's lijkt met name geproepen daaraan aandacht te besteden. Maar dit terzijde, ook dat zal hopelijk nog wel komen.

EERSTE KAMER NIET DE „WAAN VAN DE DAG“

Als kamer van revisie treedt de Eerste Kamer ook bij de verwerping van wetsontwerpen nu regelmatig op. Een goede zaak. Juist in een tijd waar de „waan van de dag“ mede door de huidige stand der techniek zo epidemisch en golfsgewijs de publieke opinie pakt en daarna weer loslaat, is zo'n kamer van heroverweging noodzakelijk. Mede vanuit dat gezichtspunt lijkt de wijze van vernieuwing van de Eerste Kamer per gedeelte eens in de zes jaren de ene helft en de andere zes jaren de andere helft van veel belang. Persoonlijk zet ik dan ook nogal wat vraagtekens bij de huidige voorstellen, waar gelijk met de Tweede Kamer ook de Eerste Kamer voor vier jaren wordt verkozen. Zij worden dan onder dezelfde „waan van de dag“ samengesteld.

Voor een kamer van revisie moet dat bezwaren met zich meebrengen. Ik ben trouwens benieuwd wat de Eerste Kamer van het voorstel zal zeggen. Het zou mij niet verwonderen als zij dat voorstel niet zal willen accepteren. Ik zou daar persoonlijk geen traan om laten.

BEHANDELING ABORTUSWET HOOG PEIL

De behandeling van het abortusvoorstel in de Eerste Kamer stond op zeer hoog peil. Zulk was ook in de Tweede Kamer het geval. Het is nu interessant uit de laatste behandeling enkele opmerkelijke punten te lichten. Dit is te meer interessant omdat het naar voren gebrachte in de kamers der Staten-Generaal voor de noodzakelijke oplossing van het vraagstuk die bij de komende kabinetsformatie aan de orde moet komen van veel gewicht zal blijven.

In dat verband wil ik hier een aantal citaten uit de behandeling van het wetsontwerp naar voren brengen die tergeve in de overwegingen van de wetgever moeten worden betrokken bij een nieuw voorstel. Het voorstel werd in de Eerste Kamer als bekend met betrekkelijk grote meerderheid verworpen, 41 tegen 34.

Belangrijk daarbij was dat tweederde van de VVD-senatoren tegen het ontwerp stemde. Op het uitstekende verhaal van CDA-woordvoerder Kaulingsfreks kom ik verderop terug.

In de eerste plaats één en ander uit het interessante betoog van VVD-senator G. de Jong: Hij stelt om te beginnen dat naast de juridische problemen ook moderne biologische theorieën mede tot bezwaren moeten kunnen leiden:

Een deel van de fractie heeft geheel andere bezwaren. Mijn fractiegenoot Polak heeft er al vele van juridische aard genoemd, ook in vergelijking met de regelingen, die in het buitenland gelden. Ik zou op andere aspecten willen ingaan.

Het grote probleem bij die leden ligt in de aan het eind van het wetsontwerp opgenomen artikelen 82a en 291a, die in het Wetboek van Strafrecht ingevoegd moeten worden, inhoudende dat van niet-strafbare abortus sprake is, wanneer men de foetus uit het moederlichaam verwijderd, die op dat ogenblik nog niet buiten dat moederlichaam zou kunnen leven. In de praktijk zal dat neerkomen op een vrucht van omstreeks 6½ maand oud.

Een andere mening in onze fractie is op de moderne biologische theorieën gestoeld. Men concludeert, dat door de genen-theorie wel vaststaat, dat op het ogenblik van bevruchting het toekomstige menselijk wezen in zijn functies en aanzien is bepaald. Men zal dan ook ethische bezwaren hebben tegen de „morning-after“-pil. Als wij die theorie volgen, dan zal niets anders overblijven dan te stellen, dat de huidige wet stringent moet worden uitgevoerd. Men neemt als uitgangspunt het allereerste moment van het ontstaan van het individuele menselijk leven.

Legalisering van abortus provocatus zou dan slechts mogen geschieden op strikt medische gronden. Zo was ook de rechtspraktijk tot de vijftiger jaren. Zulk een aanvulling zou op de nu geldende wet moeten komen. De huisarts, de specialist of specialisten zouden tot zulk een behandeling moeten kunnen besluiten.

De Jong vervolgt met een beschouwing over de mogelijkheid dat abortus bij langer durende zwangerschap en de biologische consequenties daarvan.

Ik heb ook de indruk gekregen, dat na het aannemen van dit wetsontwerp door de Tweede Kamer het tot het Nederlandse volk nauwelijks is doorgedrongen, dat de vrouw, die een vrijwel voldragen kind draagt nog abortus mag laten plegen. Die ruim zes maanden zullen wel wat korter worden, maar men handhaaft het criterium „tot het ogenblik dat de foetus zelfstandig buiten het moederlichaam kan leven“.

Wat zien wij als het meest wezenlijke van de mens. Niet zijn aanzien, niet zijn grootte, niet zijn vrouw- of manzijn, niet de klank van zijn stem of de kleur van zijn haar. Maar wel zijn hersenen, waarmee hij zijn bewuste functie stuurt en stelt, daardoor overkomt op ons, maar bovenal ook ongewild het leven van zijn omgeving ervaart. Een hersenfunctie die in de bescherming van het moederlichaam nog maar weinig doet van wat de volgroeide mens tot stand brengt. De onderzoekingen van velen tonen aan, dat een foetus ná 10 weken niet alleen pijn kan voelen, maar ook aanraking en temperatuurverschillen, alsmede licht en geluid bemerkt. Daarna lijdt de foetus pijn, ernstige pijn, als hij van buiten af gewelddadig uit dat moederlichaam verwijderd wordt.

Tegen het ontwerp spraken ook in de Eerste Kamer de heer Maris voor de Boeren Partij, de heer Achterberg als éénling uit de PPR en de heer Meuleman voor de SGP.

Na de beschouwingen in de Tweede Kamer gaven die beschouwingen evenals die van een aantal voorstanders niet veel nieuwe gezichtspunten.

Ook de heer Mater die als éénling uit de PvdA tegen het wetsontwerp stemde, was in zijn argumentatie relatief kort. In hoofdzaak was zijn argumentatie de volgende:

Bij het aan de orde zijnde onderwerp spreken we over „het menselijk leven-in-opbouw“, dat alle mogelijkheden van uitgroei tot volwaardig menselijk leven in zich heeft. Het afbreken van dit leven is geen zaak van alleen individuele aard, doch speelt zich af binnen de context van het geheel van de rechtsorde, die karakterbepalend is voor de samenleving. Indien wij van mening zijn, dat de bescherming van het leven een van de fundamentele menselijke waarden is, zal de overheid zorg moeten dragen voor een behoorlijke afweging van belangen en zelf daartoe ook op dit gebied voor geschreven recht moeten zorg dragen. Dan kan mijns inziens niet worden volstaan met de toetsing door de arts alleen, maar heeft de ongeborene recht op een sterkere pleitbezorger dan alleen de medicus, die te zamen met de vrouw oordeelt of de vrouw in vrijheid „haar“, de zuiver subjectieve verantwoordelijkheid tot haar beslissing is gekomen.

Fundamentele beschouwingen waren er nog wel van de zijde van oud-minister Polak. Onder andere wees hij op het tekortschieten van het wetsontwerp terzake van gewetensbezwaarden.

De initiatiefnemers hebben zich met kracht verzet - de heer Kaulingsfreks was er al op tegen - tegen opname van een artikel dat geneeskundigen, verplegend personeel en anderen niet verplicht kunnen worden tot medewerking aan het afbreken van zwangerschap. Een daartoe strekkend amendement van mevrouw Cornelissen op dit wetsontwerp werd door de initiatiefnemers bestreden en is daarna verworpen, hoewel ook de Koninklijke Nederlandse Maatschappij tot Bevordering van de Geneeskunde en de Nationale Ziekenhuisraad om zulk een uitdrukkelijke bepaling in de wet heeft gevraagd. De heer Kaulingsfreks vroeg dit ook namens zijn fracties. Ook velen in mijn fractie betreuren de afwezigheid daarvan. Indiërs hadden er mijns inziens een eer in moeten vinden, uitdrukkelijk ook die vrijheid te waarborgen voor hen die menen op gewetensgronden geen medewerking te kunnen verlenen aan afbreking van zwangerschap.

Niet alleen om de dokters te beschermen tegen om afbreking vragende patiënten, maar om hun positie en vooral die van verpleegsters en ander verplegend personeel veilig te stellen tegenover ziekenhuizen en andere instellingen. Is het uitgesloten dat straks een verpleegster in een ziekenhuis een vaste aanstelling of een bevordering tot hoofdverpleegster zal ontgaan, omdat ze niet wil meewerken aan het verrichten van abortus, ook niet ter vervanging van een afwezige collega? In verschillende andere landen heeft men terzake wel een regeling nodig geacht.

Polak gaat dan verder op indringende wijze in op de positie van de vader en van de ouders van een zwangere minderjarige. Toch betreft haar beslissing ook zijn al dan niet vader worden. De dokter mag slechts overleg met de toekomstige vader plegen voor zover de vrouw daarmee instemt, een grote en weinig duidelijke beperking. Het minderjarige kind dat zwanger wordt bepaalt dus zelf in hoever en waarom de dokter contact mag opnemen met haar ouders. Als de dokter buiten haar om contact met de ouders opneemt, handelt hij in strijd met de wet. Valt hij dan onder het medisch tuchtrecht?

Het gehele betoog van oud-minister Polak is trouwens, hoëzeer ook sterk juridisch gericht, van hoog niveau. Daarvoor deed trouwens het fundamentele betoog van de spreker namens de drie CDA-fracties Kaulingsfreks niet onder. Zijn betoog is waard in zijn geheel gelezen en herlezen te worden. De Nederlander heeft daarvoor helaas te weinig ruimte. Degenen die het in zijn geheel zouden willen lezen kunnen het aanvragen bij het CHU-fractiesecretariaat, Binnenhof 1a, Den Haag. Wij willen toch niet nalaten enkele passages uit zijn betoog hier weer te geven:

In het eindverslag uitgebracht door de vaste Commissies voor Milieuhygiëne en voor Justitie van deze kamer hebben de CDA-fracties doen vastleggen, dat het wetsontwerp waarover ik nu ga spreken voor hen onaanvaardbaar is.

Welke norm uit de zedeleer kan voor de rechtsorde meer fundamenteel zijn dan die welke zegt dat de ene mens zich niet mag vergrijpen aan het fysieke leven van de andere mens?

Als het recht zou toestaan dat de leden van een samenleving elkaar van het leven zouden beroven, zou er geen „samenleving“ - het woord zegt het zelf al - meer zijn.

Wij stellen, dat de initiatiefnemers met hun wetsontwerp de norm die levensberoving verbiedt en die in het strafrecht behoort te zijn vastgelegd, aantasten.

Bij de nadere toelichting van deze stellingen moeten wij ons eerst rekenschap geven van de moelijkheid, dat de initiatiefnemers vaak gebruik maken van wat ik zou willen noemen een verhandelende terminologie. Zo werkt het voortdurend gebruik van de term „zwangerschapsafbreking“ in plaats van abortus (provocatus) natuurlijk verhullend op het verband van het bedoelde verschijnsel met levensberoving.

Ik dacht dat ten deze het meest duidelijk en volledig is geweest mevrouw Veder wier uiteenzetting ik zo zou willen samenvatten dat bij het begrip „haar verantwoordelijkheid“ de nadruk moet vallen op het woord „haar“, de zuiver subjectieve verantwoordelijkheid dus van de vrouw, die, zo legde

mevrouw Veder uit, slechts rekening zal behoeven te houden met de voor haar zuiver persoonlijk geldende waarden.

Aan de arts wordt daarnaast de rol toebedacht van toeschouwer, die op geen enkele wijze ten behoeve van de ongeborene in het besluit van de vrouw kan ingrijpen.

Dat medisch tuchtrecht zal volgens de bedoeling van het wetsontwerp slechts in gang gezet kunnen worden door de commissie, waarover ik nog kom te spreken en die louter uit voorstanders van abortus legalisatie moet bestaan en die commissie zal geen tuchtrechtelijke stappen mogen nemen op grond van een individueel geval, maar slechts als is gebleken van een verkeerde „habitus“ van de medicus.

De CDA-fracties hebben in het eindverslag nog een tweede grond aangegeven waarom wetsontwerp 13 909 naar hun mening onaanvaardbaar is, te weten het ontbreken van een bepaling tot bescherming van gewetensbezwaarden.

Wij willen wel aannemen dat verpleegkundigen en anderen in dienstbetrekking, in het arbeidsrecht reeds een zekere steun vinden, maar wij geloven dat juist de verhoudingen in ziekenhuizen een speciale vrijwaringsbepaling tegen medewerking aan abortus-handelingen uiterst gewenst maken.

De initiatiefnemers hebben bij de behandeling van hun wetsontwerp aan de overzijde maar al te duidelijk gemaakt, dat zij de gewetensbezwaarde verplicht achten de vrouw, die zich met een verzoek om abortus tot hem wendt, wegwijs te maken, dit wil zeggen aan de vrouw andere adressen te geven waar zij met haar verzoek terecht kan. Dan zou de huisarts die in geweten meent, dat de abortus die van hem gevraagd wordt, niet mag plaatshebben, toch verplicht zijn tot het verrichten van al die handelingen waardoor een ander geaborteerd kan worden.

Deze opvatting alleen al bewijst, dat de vrijwaringsbepaling voor gewetensbezwaarden niet overbodig is. Bovendien is een vrijwaringsbepaling nog wel iets anders dan een ontheffing.

Buiten hetgeen wij hebben gezegd, hebben wij nog andere zeer ernstige kritiek op het wetsontwerp, kritiek die ook in verband staat met zeer fundamentele zaken in onze rechtsorde. Het gaat hierbij voornamelijk over de taak en samenstelling van de commissie, in art. 8 lid 1.

De commissie zal een blanco volmacht hebben om afwijkingen toe te staan van het voorschrift dat abortus slechts zal kunnen worden toegepast in een ziekenhuis of erkende abortuskliniek, om wel winst te maken, om haar tarieven vast te stellen buiten het Centraal Orgaan Ziekenhuistarieven om, ja zelfs om geen jaarverslag te publiceren of haar jaarrekening niet door een registeraccountant te doen controleren.

Dan moeten wij constateren dat de commissie aan niemand verantwoording schuldig zal zijn.

Wij kunnen hierin slechts zien een ernstige inbreuk op ons constitutioneel bestel. Deze inbreuk wordt door de initiatiefnemers echter bewust gewild. De heer Roethof noemde dat in de Tweede Kamer depolitiseren van het abortus-vraagstuk, waarvan hij de wenselijkheid nader adstrueerde met de stelling, dat de huidige minister van Justitie in de bestaande abortuspraktijk zou hebben geïntervenieerd op grond van zijn persoonlijke inzichten. Wij stellen het op prijs hier uitdrukkelijk tegen die stelling te protesteren. Een ieder weet, dat de minister slechts heeft gehandeld uit plichtsbesef ter uitvoering van de nog steeds bestaande wetten.

WAT NU?

Met verwerping van dit wetsontwerp zijn we er natuurlijk niet.

Wel is duidelijk geworden hoezeer de CHU het gelijk aan haar zijde had, toen zij bij de formatie Burger heeft gesteld, dat het onjuist was dat het kabinet hierover zelf geen standpunt bepaalde.

Allerlei mogelijke tot onmogelijke suggesties ter oplossing van het vraagstuk worden nu gedaan van referendum af tot pacificatie-commissie toe.

Hierover kom ik gaarne in een volgend artikel in „de Nederlander terug“.

Een ding lijkt me duidelijk.

Uiterlijk bij de volgende formatie zal deze zaak althans in hoofdlijnen geregeld moeten worden.

Langer uitstel is ook in verband met het hoge goed van de rechtszekerheid op dit punt ongewenst.

Europa blijven verdedigen

door: L. Tindemans (eerste minister van België), voorzitter Europese Volkspartij

Er schijnt in Europa nog slechts over één punt eensgezindheid te bestaan en wel over de negatieve analyse van de „state of the union”. Het gemeenschappelijk optreden in de wereld blijft beperkt tot marginaal overleg. Bij de grote en brandende kwesties Noord-Zuiddialoog - Midden-Oosten - Cyprus - Griekenland - Turkije, bereiken we geen noemenswaardig gemeenschappelijk standpunt.

De geleidelijke integratie van het sociaal-economisch beleid stagneert. In sommige sectoren, zoals de kernenergie, eindigt het gemeenschappelijk zoeken naar oplossingen bijna op een complete mislukking. De impuls die uitging van de Europese instellingen is uiterst zwak geworden. Het evenwicht tussen de organen is verstoord. De Europese Topconferenties, nu Europese Raad genoemd, waren niet bij machte om het tij te doen keren. De laatste Europese Raad die eind november in Den Haag werd gehouden, bracht evenmin het bevrijdende woord. Ik heb er wel met enige voldoening vastgesteld dat alle regeringsleiders hun akkoord hebben betuigd met de definitie van de Europese Unie die ik in zes punten heb gegeven in hoofdstuk I van mijn rapport. Ik zeg dit niet uit ijdelheid, maar om te beklemtonen dat het niet waar is als zou over het streefdoel geen instemming te bereiken zijn. Niemand waagt het blijkbaar de objectieven die reeds op de top van Parijs werden aangeduid, publiek in vraag te stellen. Maar daar blijft het voorlopig bij. De machteloosheid van Europa om te reageren op de actuele uitdagingen, de economische crisis, de energievraagstukken, op de Noord-Zuid dialoog, de situering van Europa ten opzichte van de Verenigde Staten en van Japan, dat alles is weer ten overvloed gebleken op de vergadering in Den Haag.

REAGEREN

Het is echter onze plicht te reageren tegen de moedeloosheid die is ingetreden. Onze aktie moet zich situeren op drie niveau's; die trouwens innig met elkaar verbonden zijn.

1. Wij moeten de gedachte van het Verenigd Europa levendig houden bij de publieke opinie.
2. Wij moeten concrete beslissingen afdwingen ter versteviging van de Europese Unie, zowel op het vlak van de instellingen als op het gebied van de urgente monetaire en economische problemen.
3. Wij moeten de Europese Volkspartij uitbouwen tot een echte beweging die aansluiting geeft bij de publieke opinie. Graag zou ik deze drie punten even nader willen toelichten.

1. Nu meer dan ooit, is het nodig onze medeburgers ervan te overtuigen dat de Europese eenmaking het enig alternatief uitmaakt voor de Europeaan om mee te spreken in de dialoog die tussen de continenten wordt gevoerd, om onze eigen opvatting over welvaart en welzijn te vrijwaren, en om de geestelijke waarden die het Europees erfgoed uitmaken blijvend te kunnen verdedigen. De bouwheren van de Europese constructie, die de Europese gedachte hebben ontworpen, zijn dikwijls gestuit op onbegrip. Maar toen de EGKS in 1951 en de EEG in 1957 succesvol bleken te zijn, - en deze periode - niet toevallig! - samenviel met een ongekende stijging van de welvaart, waren brede lagen van de publieke opinie en bijna alle politieke verantwoordelijken ervan overtuigd dat de verdere integratie een automatisch en onomkeerbaar proces zou zijn.

AANGETAST

De vele institutionele crises hebben dit geloof aangetast. Wanneer bleek dat de Europese gemeenschap geen passend antwoord kon vinden op de monetaire crisis in 1971 en op de economische crisis in 1974 groeide het aantal sceptici aan. Ik moet tot mijn spijt toegeven dat Europa niet meer het vanzelfsprekend ideaal is voor vele jongeren, zoals dat voor onze generatie het geval was. En toch. Toch blijf ik ervan overtuigd dat Europa niet zomaar een kans is, maar een noodzaak. Nu meer nog dan in de naoorlogse periode. Welk land durft te beweren dat het alléén zijn problemen van werkloosheid en inflatie kan oplossen? Welke Europese mogendheid is nog bij machte alleen op te tornen tegen de monetaire chaos? Alle waarnemers van het ingewikkeld raderwerk van ons sociaal-economisch apparaat zien duidelijk dat er van een gescheiden

binnen- en een buitenlandsbeleid nog nauwelijks sprake kan zijn.

Internationale arbeidsverdeling, grondstoffen, energie, loon- en prijsbepaling, leefmilieu, wetenschapsbeleid; dat alles maakt één complex geheel uit waar de besluitvorming mondiaal, Europees, nationaal en regionaal onderling afhankelijk is. Wij hebben behoefte aan een nieuwe ordening. En die kan alleen gevonden worden op het niveau waar de problemen zich stellen. De economische crisis gaat gepaard met een crisis van het politiek gezag, dat in vele gevallen niet meer aangepast is aan de dimensie van de gestelde problemen.

Om tal van redenen die ik voor dit publiek niet hoeft te herhalen blijft de Europese schaal de enige waar de belangen en de aspiraties van de volkeren van het oude continent kunnen samenvloeien tot een krachtig en harmonisch geheel.

Wanneer ik zeg aspiraties dan bedoel ik daarmee niet alleen de materiële verzuchtingen. Het is wellicht mogelijk dat die ook in andere internationale verbanden zouden kunnen behouden blijven, zij het misschien zonder het eigen sociale accent dat wij in de verdeling van de welvaart steeds hebben nagestreefd.

Ik heb het vooral over de verworvenheden op geestelijk gebied. Over de fierheid om het lot in eigen handen te nemen. Over de bijdrage aan de wereldgeschiedenis die vanuit het Europese denken is gekomen. De aanbreng van de Grieks-Judaïsch-Christelijke beschaving.

De Renaissance. De Verlichting. De opbouw van grote sociale systemen tijdens de industriële omwenteling in de 19e eeuw. Zijn wij dan zo moe geworden in Europa dat wij geen eigen specifieke rol meer aankunnen, dat wij geen eigen gelaat meer durven tonen?

Ik weiger dit te geloven. Overal waar ik kom, hoor ik de onrust vertolken over de zielloze, waarde-loze, bureaucratische en materialistische samenleving die ons bedreigt. Deze reactie komt niet van kleine groepen die uit eigen belang praten. Zij komt niet van mensen die de klok terug willen zetten. Zij gaat uit van mensen die de reële vooruitgang en de echte bevrijding van de laatste decennia weten te onderkennen, maar die bevreesd zijn dat de maalstroom waarin we gevat zijn ons zal afleiden van het echte doel en dat we lucid, maar blind zoals Oedipus, ons eigen noodlot zouden bewerken.

Daarom is het noodzakelijk dat wij Europa zouden blijven verdedigen als de enige kans voor materiële en geestelijke zelfbeschikking.

LEVENDIG

Het volstaat natuurlijk niet dat wij de Europese gedachte levendig houden. De wil tot samenleving moet ook in het dagelijks beleid tot uiting komen. Het zou toch ondenkbaar zijn dat wij tijdens deze crisis wekenlang besprekingen voeren op nationaal vlak om de nodige maatregelen uit te werken voor de bevordering van de werkstelling en voor de bestrijding van de inflatie terwijl wij op Europees vlak slechts sporadisch enkele uren wijden aan de economische toestand en dan nog wel uitsluitend om vast te stellen dat de inzichten zeer uiteenlopend zijn. Ik hoop dat de nieuwe Europese commissie het tot haar plicht zal rekenen de Raad aan te sporen tot het goedkeuren van de nodige maatregelen, op zijn minst van een gezamenlijk minimumprogramma.

EVP

Enkele maanden geleden hebben wij als Europese Christendemocratie samen de E.V.P. opgericht, omdat wij van oordeel waren dat alleen een bundeling van krachten de Europese relance kan bewerkstelligen. Spektakulaire resultaten zijn er nog niet. Dat kan niet en het zou waarschijnlijk ook niet goed zijn. We hebben wel reeds verschillende vergaderingen gehad met een open bespreking. Ik ben bijzonder verheugd vast te stellen dat steeds dezelfde afgevaardigden, ondanks hun verplichtingen als minister, partijvoorzitter, fractieleider, de beraadslagingen bijwonen, zodat we op korte tijd op elkaar zullen afgestemd zijn en een hecht team zullen vormen. De Europese verkiezingen worden in mei 1978 gehouden. Ik kan het belang van deze verkiezingen niet voldoende onderstrepen. Door het ruim publiek debat dat aan de verkiezing zal voorafgaan en door het rechtstreeks mandaat van de kiezer zal mijns inziens het

Europees Parlement een gans nieuwe en belangrijke rol kunnen vervullen.

Het is dus noodzakelijk dat mei '78 grondig wordt voorbereid. De programmacommissie van de E.V.P. is druk bezig met het opstellen van een ontwerpboek.

Er zal echter veel meer nodig zijn dan een fraai - maar ongetwijfeld uitgebreid en ingewikkeld - programmaboek. Wij zullen de Europese kiezer op de eerste plaats moeten overtuigen van onze christendemocratische identiteit en van de noodzaak om de christendemocratie versterkt uit de strijd te doen treden.

Tussen kerst en nieuwjaar

Zingt blij, zingt blij, op hoge toon; dwars door verbijstering en hoon brak zich, bewogen met ons lot, 't kindeke Jezus, mens en God.

't Legde de basis voor het zijn van hen die 't spoor soms bijster zijn. Vrede en welbehagen is voor hem die vol verbazing is.

Ere zij God, Hij schonk zijn Zoon; 't kind in de kribbe, wonderschoon.

Engelen wensen ons tesaam een goed nieuwjaar in Christus naam.

Johan van 's-Gravenzande

MBFR, een vicieuze cirkel

door drs. Ton de Kok

Is het reeël te hopen dat er in de toekomst minder aan Defensie zal behoeven te worden uitgegeven? De wens van een ieder is nu eindelijk eens flink te kunnen snijden in het Defensiebudget, zonder dat daardoor onze veiligheid en vrijheid op onverantwoorde wijze in de waagschaal worden gesteld. Tegelijk zijn de meesten van ons wel realistisch genoeg om te erkennen dat deze wens waarschijnlijk nooit in vervulling zal gaan, althans niet in de nabije toekomst. De besprekingen op de ontwapeningsconferentie in Wenen hebben in al die jaren weinig tot geen resultaat opgeleverd. De algemene opvatting is dat de Russen in het geheel niet van plan zijn om tot wezenlijke troepenvermindering te komen. Over vermindering, of zelfs liever wijziging, in de marge, valt misschien te praten. Natuurlijk mogen we niet stellen dat de Russen niet willen ontwapenen. Ieder zinnig mens is tegen de oorlog en dus impliciet vóór ontwapening. Het grote probleem bij de Russen is echter gelegen in het feit dat ze als individueel mentaal wel open staan voor ontwapening, maar dat zij onder invloed van diep ingrijpende gebeurtenissen in de afgelopen 60 jaar en vanuit hun ideologie niet kunnen ontwapenen. Deze gebeurtenissen en de ideologie hebben een structureel wantrouwen gevormd tegenover de kapitalistische wereld, tegenover het Westen.

Als je met een Sovjetrus diskussieert en het gesprek komt op de grote konventionele strijdmacht die de Sovjet Unie op de been houdt dan zal hij zonder meer toegeven dat deze strijdmacht een aanvallend karakter hebben. „Om ons te verdedigen tegen het agressieve imperialisme hebben we een strijdmacht nodig waarmee we aanvallend onze verdediging kunnen voeren.” En agressief is het Westen, voorbeelden te over!

Te beginnen in 1917. Oorlog met Duitsland. Het land lijdt enorm. Lenin sluit vrede en krijgt daarna te maken met inmenging van buitenlandse (Westerse) mogendheden die de revolutie willen keren. 1941-1945. Wederom wordt het land aangevallen door Duitse troepen. Het leed is vele malen groter dan in 1917. Twintig miljoen doden. In de laatste fase van de oorlog hebben vooraanstaande Westerse politici plannen om na het veroveren van Duitsland direkt door te stoten naar de Sovjet Unie. De Amerikanen hebben na de oorlog het nucleaire monopolie en laten dit in hun uitlatingen dan ook duidelijk merken. De toenmalige Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken Dulles komt met een voor de Sovjet Unie weinig geruststellende strategische konceptie. Dan wordt de NAVO opgericht. Men kan over deze oprichting denken hoe men wil, maar voor de Russen was het een agressieve daad. Pas daarna werd het Warschaupakt in het leven geroepen. Vervolgens het Westen optreden van de laatste jaren. Dominicaanse Republiek, Libanon, Cuba, Vietnam. Al deze - in Russische ogen - daden van agressie plus de voelbare geografische omsingeling hebben de Russen een permanent gevoel van bedreiging gegeven. Dit uit zich aan de onderhandelingstafel in een grote mate van achterdocht ten aanzien van Westerse voorstellen. De politieke en militaire gebeurtenissen van de afgelopen

60 jaar hebben het wantrouwen gevormd. De ideologie heeft aan dit wantrouwen een structureel karakter gegeven.

Als je de werken leest van vooraanstaande politieke of militaire Sovjet-leiders, valt het telkens weer op dat het geloof in de kommunistische eindoverwinning nog recht overeind staat. Prof. Tinbergen verklaarde vorig jaar november in een interview in Elseviers Magazine dat hij tot zijn spijt in zijn contacten met mensen uit kommunistische landen ondervonden had dat men heel sterk wil vasthouden aan de gedachten van de wereldheerschappij. Het is dan ook duidelijk dat er voor de Sovjet-leiders - tot het moment waarop de historische ontwikkeling van de maatschappij op weg naar het kommunisme zal zijn voltooid - altijd imperialistische (Westerse) krachten zullen zijn die dit historische - voor echte kommunisten - wetmatige proces zullen trachten te stuiten of te vertragen.

Gretsjko, generaal en tot zijn overlijden (1976) lid van het Politburo, verklaarde in zijn laatste gepubliceerde werk dat kommunisten een historisch bepaalde achterdocht hebben tegen de kapitalistische klassematachappij en dat deze argwaan altijd in de weg zal staan van een wezenlijke vermindering van de bewapening. Bovendien heeft het leger in een kommunistische maatschappij geen negatieve functie zoals in ons land maar een duidelijke positieve. In de Sovjet Unie zijn de strijdkrachten de hoeders van de vrede op aarde en vervullen een historische missie. De ontwikkeling van de functie van het leger is ook hier weer een wetmatig proces, onverbrekelijke verbonden met alle andere aspecten van het buitenlandse beleid. Deze ontwikkeling zal volgens Gretsjko verder gaan zolang er van imperialistische zijde oorlogsdreiging bestaat. Daar komt dan nog bij dat de Sovjet Unie bovendien niet kan ontwapenen omdat - zoals men zelf beweert - de arbeiders van de gehele wereld, de gehele progressieve mensheid in de economische en militaire macht van de Sovjet Unie een betrouwbare steun zien in hun strijd voor vrijheid en onafhankelijkheid, voor de veiligheid van de volkeren, voor de sociale vooruitgang.

Het is dus duidelijk dat we door de ideologische opstelling van de Sovjet-leiders in een vicieuze cirkel terecht zijn gekomen. Zij ontwapenen niet omdat ze bang zijn dat de (Westerse) imperialistische krachten de socialistische vooruitgang willen stuiten en de vestiging van de kommunistische wereldheerschappij zullen vertragen en wij, in het Westen, durven niet te ontwapenen omdat we bang zijn dat de Sovjet Unie - wanneer het ontwikkelingsproces naar een kommunistische wereldheerschappij te traag zou verlopen - een handje zou willen helpen als dat militair zonder risico's kan geschieden.

Dit is het probleem waar de onderhandelaars van Oost en West zich voor geplaatst zien. Het zou misschien nuttig zijn eerst eens met elkaar van gedachten te wisselen over de ideologische patstelling waarin we ons bevinden. Pas als we daar duidelijkheid over hebben kunnen we wellicht in de toekomst resultaten verwachten van besprekingen over wederzijdse troepenverminderingen.

CDA-CONGRES

Het tweede CDA-congres is een aanzienlijk betere demonstratie van eenheid geweest dan het eerste congres in augustus 1975. Dat was ook niet zo moeilijk omdat het eerste congres een voorbeeld was van hoe het niet moet. Toch vielen er duidelijk pluspunten te noteren: de drugparagraaf, de samenstelling van de raad van commissarissen.

Bij de drugparagraaf valt de nadruk op het behandelen van de verslaafde en het straffen van de handelaar. Dit lijkt een juist uitgangspunt; alleen is moeilijk te begrijpen hoe je een verslaafde er toe kunt brengen zich te laten behandelen als je geen juridisch handvat (d.i. strafvervolgning) hebt om een behandeling in te zetten. Ook bijv. bij alcoholisten is het een groot probleem hoe ze tot een behandeling te krijgen. Veelal missen ze inzicht en de wil om zich te laten behandelen. Het congres stapte hier te gemakkelijk overheen. T.a.v. de ondernemingsraad werd gekozen voor de 1/3-formule d.w.z. dat één derde deel van het aantal commissarissen door de werknemers wordt gekozen, één derde door de aandeelhouders en het resterende deel door werknemers en aandeelhouders gezamenlijk. Een stap op de goede weg naar een verdeelde verantwoordelijkheid binnen de onderneming. De vrees van een deel van het congres dat deze formule de polarisatie binnen de ondernemingsraad zou bevorderen hoeft niet bewaarheid te worden wanneer bijvoorbeeld ook niet-vakbondsleden in voldoende mate vertegenwoordigd zijn. Helaas moet geconstateerd worden dat een deel van de vakbeweging op de macht in de onderneming uit is in plaats van ze samen met anderen te delen. Het CNV vormt hier een gunstige uitzondering op.

DISSONANT

Een dissonant in de wijze waarop over deze twee onderwerpen werd gesproken werd gevormd door het feit, dat sommige sprekers stelden dat je als christen in de politiek alleen maar tot één bepaalde drugopvatting en één bepaalde opvatting over de raad van commissarissen kunt komen. Andere oplossingen zouden bepaald minder christelijk zijn. Dit monopoliseren van christelijke oplossingen is op zich weinig christelijk; het zou beter zijn om, luisterend naar de ander, samen een oplossing te vinden en niet pretenderen dat je zelf alleen maar de christelijke oplossing hebt.

Verbeterd werden de paragrafen over het milieu (o.a. de Rijn-problematiek), defensie en ontwikkelingshulp (overwegen te staken bij gewapende interventies e.d.). Geen verbetering kon worden bereikt t.a.v. de positie van ambtenaren. Een voorstel van het bestuur om deze positie nader te bekijken haalde het net niet.

Het geheel overziende heeft het CDA met dit congres een goede start gehad voor de komende verkiezingen. Maar ook niet

meer dan dat. De in slaap sussende enquête-resultaten mogen ons niet doen vergeten dat het CDA zich moet gaan waar maken n.l. dat er naast links en rechts nog een derde, wezenlijk verschillende, weg in de Nederlandse politiek is. Eerst dan zal men in de Nederlandse politiek meer gedifferentieerd kunnen kiezen. Een intentieverklaring past hier niet in, een programvergelijking echter wel. Ook de CDA-top lijkt dit in te gaan zien.

CHJO-bestuur

COMMENTAAR:

Minister van Agt heeft het op het afgelopen CDA-congres duidelijk gezegd: Geen buigingen naar links of naar rechts (Aantjes klapte niet). Daarbij kan er onder de huidige omstandigheden geen intentieverklaring komen; de VVD vraagt er niet om, de PvdA moet eerst met zichzelf in het reine komen (staande ovatie).

Overigens blijft het regeerakkoord van PvdA en PPR recht overeind; de vier hervormingsvoorstellen blijven een keiharde voorwaarde, zei Van Thijn voor de Rode Haan, kennelijk vergetend dat deze onderwerpen ook in het CDA-programma voorkomen. Overigens lijkt in de grondpolitiek een compromis mogelijk, gelet op een artikel hierover in „De Nederlander” van enkele weken terug.

Ook de stellingname inzake de kabinetsverdeling (8 + 8) blijft recht overeind, aldus Van Thijn. Wij willen geen genadebrood eten. Past dit dan toch bij het CDA-thema „Niet bij brood alleen”?

CHJO-bestuur

8 JANUARI: „EUROPA“-CONFERENTIE ARJOS EN CHJO

Zoals reeds eerder is aangekondigd is er op 8 januari a.s. een gezamenlijke conferentie van ARJOS en CHJO over „Europa”. Het zal hier gaan over Europese partijformatie. Nadere gegevens zijn te vinden in de vorige „Nederlander” (het ledencontactblad). Niet vermeld zijn toen de sprekers. Dit zijn: Dr. R. J. H. Kruisinga, mr. dr. C. Berkhouter en mogelijk ook dhr. Van der Hek (PvdA). De conferentie wordt gehouden in het Jaarbeursgebouw te Utrecht, aanvang 10.00 uur, sluiting ongeveer 16.30 uur. Graag wil ik de CHJO-ers opwekken in groten getale deze conferentie te bezoeken. Opgave gaarne zo spoedig mogelijk bij het secretariaat, Berkelstraat 78, Utrecht, tel. 030-884687. De prijs is f 10,- p.p.

BIJENKOMST REGIO DEN HAM

De regio Den Ham van de CHJO houdt een ledenvergadering op vrijdagavond 7 januari om 8 uur. L. P. Heukels leidt in het onderwerp „Macht en onmacht in de democratie.”

Contactadres: Grotestraat 47, Den Haag (O).

LECH - Prinses Beatrix en prins Claus vieren met hun kinderen wintersportvakantie in het Oostenrijkse Lech. Johan Friso vliegt op zijn ski's door de lucht terwijl broer Constantijn hem in zijn bewegingen volgt.

Onderzoek naar ziekteverzuim in onderwijs

De laatste jaren worden verontrustende geluiden gehoord over de stijging van het ziekteverzuim. In het bedrijfsleven zijn al percentages geconstateerd van meer dan 10 procent. Gewijzigde opvattingen over arbeid en ziekte spelen hierbij wellicht mede een rol. De verontrusting over dit proces heeft twee kanten. In de eerste plaats betekent een hoog ziekteverzuim een enorme belasting voor de economie. De arbeidskosten stijgen als gevolg van een verhoging van de premiedruk met alle gevolgen van dien voor een stijging van het reële inkomen en de werkgelegenheid. Daarnaast kan een hoog ziekteverzuim een indicatie zijn voor een tekort aan welzijn in de arbeidssituatie.

Ook in het onderwijs zijn al enkele jaren geluiden te beluisteren over een toeneming van het ziekteverzuim. Voor een verantwoord arbeidsvoorwaardenbeleid in het onderwijs is een nauwkeurig en gedifferentieerd inzicht in het ziekteverzuim van het onderwijspersoneel gewenst.

In opdracht van het departement van onderwijs en wetenschap is in het schooljaar 1975-1976 een onderzoek naar het ziekteverzuim bij de scholen ingesteld door de Rijksuniversiteit te Leiden.

Er is bij het onderzoek gewerkt met een steekproef van ongeveer 850 scholen uit het kleuter- en basisonderwijs en ongeveer 250 scholen uit het voortgezet onderwijs, alle willekeurig gekozen. Door de scholen uit de steekproef werd elke maand gedurende de bovengenoemde periode informatie verstrekt over het aantal dagen, dat wegens ziekte werd verzuimd door het personeel.

Naast de zuivere verzuimgegevens werden ook persoonsgegevens, als leeftijd, geslacht en functie verzameld. Daarnaast werd een aantal achtergegevens van de school vermeld (omvang, complexiteit, enz.)

Het onderzoek stond onder toezicht van een Begeleidingscommissie, bestaande uit vertegenwoordigers van de personeelsorganisaties en het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen.

ENKELE VOORLOPIGE RESULTATEN

Tabel ziekteverzuim over de periode augustus 1975 - mei 1976 in % van totaal aantal werkdagen.

Kleuteronderwijs	5,9%
Lager onderwijs	3,8%
Buitengewoon lager onderwijs	5,3%
Totaal kleuter- en basisonderwijs	4,4%

Algemeen voortgezet onderwijs	4,7%
Huishoud- en Nijverheidsonderwijs	6,2%
Technisch beroepsonderwijs	5,4%
Economisch en Administratief onderwijs	6,0%
Overig voortgezet onderwijs	6,5%
Totaal voortgezet onderwijs	5,4%

Het ziekteverzuimpercentage voor het gehele onderwijs blijkt over de periode augustus 1975 tot mei 1976 4,9% te bedragen; bij het voortgezet onderwijs 5,4% en bij het kleuter- en basisonderwijs 4,4%. De verschillende schoolsoorten zijn weergegeven in bovenstaande tabel. In het voortgezet onderwijs is een verschil gecon-

stateerd tussen het onderwijzend personeel (5,2%) en het niet-onderwijzend personeel (6,9%).

De cijfers geven niet meer dan een eerste voorlopige indruk van het ziekteverzuim bij het onderwijs. Momenteel worden de gegevens verder geanalyseerd. Het geregistreerde ziekteverzuim zal in verband gebracht worden met gegevens (variabelen) zoals geslacht, leeftijd, urbanisatiegraad, schoolgrootte, functie in de school enz. Tevens zullen vergelijkingen worden gemaakt met het ziekteverzuim in het bedrijfsleven waarover het Nederlands Instituut voor Preventieve Geneeskunde te Leiden de gegevens verzamelt, die door het C.B.S. worden gepubliceerd.

Het is van belang op te merken dat het verzuimpercentage niet de enige maat van ziekteverzuim is. Het geeft inzicht in de relatieve hoeveelheid verzuimde dagen. Een meer genuanceerd inzicht geeft een maat als ziektefrequentie in samenhang met ziekte duur. Daardoor kan de „wijze waarop verzuimd wordt,” meer duidelijk worden.

Aan de verschillende verzuim patronen zullen verschillende oorzaken ten grondslag liggen. Het is de bedoeling van de Begeleidingscommissie nog in de loop van dit schooljaar over dit onderzoek uitgebreider te rapporteren, waarbij verder zal worden ingegaan op bovengenoemde verbanden en patronen.

VERVOLGONDERZOEK

In het schooljaar 1976-1977 vindt een soortgelijk onderzoek plaats. De dataverzameling geschiedt door middel van voorbedrukte ponskaarten waarop gegevens over het ziekteverzuim volgens de bijgevoegde instructie kunnen worden ingevuld. Deze methode is aanzienlijk eenvoudiger, dan de in het vorig schooljaar gebruikte, zowel voor de scholen als voor de verwerkers van de gegevens.

Een wezenlijke aanvulling van het onderzoek van 1975-1976 is dat in het nieuwe onderzoek getracht wordt meer relevante informatie te verzamelen met het oog op de verklaring van de verschillen in het ziekteverzuim patroon.

H.L.

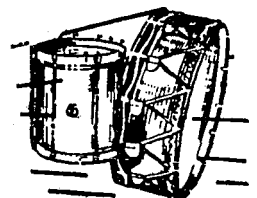
Wordt lid van de CHJO

De Christelijke-Historische Jongeren Organisatie geeft jongeren (16-30 jaar) de mogelijkheid om met politiek en wel in het bijzonder de christen-democratische politiek kennis te maken. Op basis van het Evangelie willen wij in de politiek werken, samen op weg naar een verantwoordelijke maatschappij, verantwoordelijk voor je naaste en met oog voor de gehele maatschappij. Niet liberaal, niet socialistisch, maar christen-democratisch, daar wil de CHJO zich voor inzetten. Ook voor de vorming van een Christen-Democratisch Jongeren Appel, een CDJA.

Help mee christen-democratische politiek en een CDJA vorm te geven. Meld je aan als lid door onderstaande bon in te vullen, dan krijg je een informatiemap over de CHJO alsmede een abonnement op „De Nederlander” met daarin al het CHJO-nieuws.

NAAM :
 ADRES :
 WOONPLAATS : Leeftijd :
 meldt zich aan als CHJO-lid en betaalt f 15,- (tot eind 1977).
 Dit bedrag gelijktijdig met de opgave overmaken op gironummer: 200450 t.n.v. penningmeester Stichting Politiek Jongerenwerk CHJO te Weesp.

DIT STROOKJE OPSTUREN NAAR HET SECRETARIAAT VAN DE CHJO, Berkelstraat 78 te Utrecht. Belangstellenden kunnen het secretariaat ook bellen: 030-884687.

VAN DER GLAS Heerenveen

Blaas- en Slaginstrumentenfabriek
 Telefoon 05130-22652

De Nederlandse defensie

Het is voor ingewijden geen verrassing meer dat de strategische verdediging van West-Europa het afgelopen jaar belangrijke nieuwe aspecten heeft geschapen. Samengevat komt het hierop neer dat een eventuele vijand het veruit voornaamste afweermiddel van de NATO, de ongeveer 7000 tactische kernwapens, goeddeels zou kunnen neutraliseren door een onverhoedse luchtaanval op het achterland, waarbij dan ook op zeer grote schaal van luchtlandingstroepen gebruik gemaakt zou worden. Het doel hiervan zou dan zijn het gebruik van deze nucleaire wapens te bemoeilijken, zo niet onmogelijk te maken en wel door middel van aanvallen op deze kernwapenbases en door het bezetten van belangrijke bevolkingscentra waardoor het gebruik van deze nucleaire wapens onmogelijk zou worden zonder ook de eigen bevolking op grote schaal te doen omkomen.

Het spreekt dus vanzelf dat een geheel nieuwe strategie hierop het antwoord moet zijn en hiermede komt dan automatisch de bestaande luchtafweergordel in West-Duitsland in het geding. Aan de effectiviteit hiervan wordt al jaren getwijfeld en de toegenomen snelheid en het elektronisch vermogen van vijandelijke vliegtuigen alsmede de nabijheid van hun bases maken de beschermende werking

van deze gordel steeds dubieuzer. Slechts een klein percentage van de vijandelijke vliegtuigen zal tijdig afgeschoten kunnen worden, speciaal in geval van een massale aanval.

Doel-verdediging (van meet af aan toegepast door de Warschau-pact-landen) is hierop het enige additionele antwoord, maar dan niet alleen tegen vliegtuigen maar ook tegen vijandelijke luchtlandingstroepen.

Men moet hier rekening houden met het feit dat de Sovjet-Unie 8 garde luchtlandingsdivisies (meer dan alle in West-Duitsland gelegerde Britse, Belgische en Nederlandse troepen tezamen!) tot hun beschikking hebben plus een aantal luchtcommando's (Vysotniki) die getraind zijn om in het duister van grote hoogte te springen en pas 30 seconden voor het bereiken van de aarde hun valschermen open te trekken. Vernietiging zal derhalve op de grond moeten plaatsvinden.

ZEER KWETSBAAR

West-Europa is uiteraard zeer kwetsbaar voor al deze luchtlandingstroepen, mede gezien het uitgebreide snelwegennet waarop met beperkt risico geland kan worden. Teneinde hierop een zinnig antwoord te kunnen geven zal het noodzakelijk zijn een stads- of provinciale verdediging te or-

ganiseren, in feite dus een soort gemilitariseerde burgerwacht (overigens een contradictie in terminus). Hiertoe zou onze landmacht derhalve opgesplitst dienen te worden in:

a) Een staand leger bestaande uit uiterst geoefende militairen, getraind in geallieerd verband, met een zeer grote defensieve conventionele vuurkracht en gelegerd in de nabijheid van het IJzeren Gordijn. Ongetwijfeld zullen dit beroeps-militairen moeten zijn. De kansen dat het Warschau-pact met nucleaire middelen zou aanvallen zijn de laatste jaren, om begrijpelijke redenen, verminderd.

b) Een groot reserveleger, met een eerste oefenperiode van 5 maanden en ten minste 2 tot 3 weken per jaar opgeroepen tot een leeftijdsgrens van 45 jaar. Deze troepen zouden uitsluitend geoefend behoeven te worden in het gebruik van infanteriewapens, uiteraard inclusief anti-tankwapens.

Dit reserveleger zou stedelijk of provinciaal in bataljons geformeerd dienen te worden en zoveel mogelijk ter plaatse geoefend. Een grote mate van bekendheid met het terrein en plaatselijke omstandigheden zou hier onder meer het gevolg van zijn.

VOORDEEL

Een belangrijk bijkomend voordeel dat

hieruit zou voortvloeien zou dan ongetwijfeld zijn dat voor het eerst na vele jaren „defensie” ons volk weer werkelijk zal gaan aanspreken omdat het hier de verdediging, in zuiver defensieve zin, van eigen huis en hof betreft. Ook het niet nucleaire karakter zal dan velen (huidige twijfelaars) weer aantrekken.

Indien sportief georganiseerd en gebruik makend van reeds bestaande mogelijkheden, organisaties en middelen zou hier binnen redelijke tijd, zonder teveel kosten, heel veel bereikt kunnen worden.

Het zal in ons land wel niet mogelijk zijn, zoals in Zwitserland, dat iedere reservist thuis zijn uitrusting, automatisch wapen en 50 patronen bewaart, maar andere, ook acceptabele vormen zullen ongetwijfeld gevonden kunnen worden.

Voorop dient te staan dat dit reserveleger in de eigenlijke zin van het woord een „volksleger” wordt en ook als zodanig door de bevolking wordt geaccepteerd en gesteund.

Een frisse wind zou dan door onze, momenteel zo vast gelopen, defensiepolitiek gaan waaien.

Een voortvarende, enthousiaste maar vooral ook inspirerende en improviserende defensieleiding is hiertoe uiteraard imperatief.

E.

Volgende week verschijnt weekblad niet

Volgende week, op vrijdag 7 januari 1977, verschijnt het christelijk-historische weekblad „de Nederlander” niet. Hiertoe is besloten gezien het feit, dat het voor het parlement nog steeds kerstvakantie is. Het par-

lementair/politieke werk ligt in deze tijd van het jaar voor een belangrijk deel stil. Het eerstvolgende nummer van „de Nederlander” komt uit op vrijdag 14 januari aanstaande.

CENTRUM EN OMTREK

Uitgeversmaatschappij J. H. Kok, Kampen, 1976. Prijs f 10,90. Dit is nr. 22 van de serie „Cahiers voor het Christelijk onderwijs”, uitgegeven onder auspiciën van de Unie „School en Evangelie”. De ondertitel luidt: „Stemmen uit het Christelijk onderwijs over de Contourennota van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, 1975”. Vier auteurs hebben aan het boekje (99 blz.) meegewerkt. Drs. B. de Haan geeft een globaal overzicht van de inhoud van de Contourennota. Prof. dr. J. W. van Hulst („Argwanend of waakzaam?”) en prof.

mr. I. A. Diepenhorst („De Contourennota „und kein Ende”) gaan nader op deze inhoud in, met name op de onderwijsfilosofie van Minister Van Kemenade c. s. Dr. C. A. de Leeuw geeft zijn visie op de toekomst van het Christelijk onderwijs. Het geheel is zeer de moeite waard.

K. de Vries.

RECHTS EN AVERECHTS

Uitgeversmaatschappij J. H. Kok, Kampen, 1976. Prijs f 12,50. In „de Nederlander” van 25 juni j.l. is nr. 20 van de reeks „Cahiers voor het Christelijk onderwijs”, getiteld „Eén gids-twee wegen?”, besproken. Dit boekje (119 blz.), het 23ste nummer, is een supplement daarop: de discussie over de politieke en maatschappelijke vorming bij het Christelijk voortgezet onderwijs wordt voortgezet. Een belangrijke bijdrage is geleverd door dr. J. H. Meesters (directeur van afdeling II van het Christelijk Pedagogisch Studiecentrum), in samenwerking met mevrouw drs. M. Zijlstra en de heren drs. K. M. de Bruyn en drs. J. Molter, onder de titel „Eén weg - meer gidsen”: de aantal didactische suggesties, bedoeld als handreiking voor de scholen. Hartelijk aanbevolen.

K. de Vries.

Zo denk ik er over

De redactie van „de Nederlander” behoudt zich het recht voor te lange ingezonden stukken te bekorten.

FIETSREFLECTOR

Daar schiet je dan nog eens wat mee op! Komt me daar de minister zo'n racebaan als de Utrechtsebaan in Den Haag openen en tegelijk de verplichting van de fietsreflector afkondigen.

Een belangrijke fietsroute is door deze racebaan verbroken. Door de fietsreflector wordt die route niet hersteld. Evenmin is de superdure demonstratie-fietsroute een vervanging voor deze route. Een extra stimulans tot de autoverdwazing is gegeven. Praat me niet van ontlasting van andere wegen. Nog nergens ter wereld is de totale autoverdwazing verminderd door aanleg van extra autowegen. Sluit dan de andere

route af voor autogebruik. Tolheffen is daarnaast een goede manier om auto-gebruik te beperken. Breek die versteende en geasfalteerde vlakke in Den Haag op. Zet er huizen neer; maak er weer plantsoenen. Kunnen de mensen weer naast het werk en naast recreatie wonen. Hoeven dan niet meer dagelijks over grote afstand te karren.

Opening van de Utrechtsebaan is geen stimulans geweest tot energiebesparing, openbaar vervoer en fietsgebruik. De opening door de minister zelf, is een teken hoe onze regering gedachten over energiebesparing, fietsgebruik e.d. uitwerkt.

Utrecht, ing. Hendrik Venema.

Partijbureau's ARP, CHU en KVP beklad

Vorige week zijn de partijbureaus van ARP, CHU en KVP gevestigd aan resp. de Dr. Kuypersstraat, Wassenaarseweg, Mauritskade te Den Haag met rode en witte verf beklad. De bureaus werden besmeurd met

kreten zoals „Van Agt moet weg” en „Van Agt drijft af”.

Bij de politie is hiervan aangifte gedaan. De gebouwen zijn nog dezelfde dag schoon gemaakt.

Bedroefd omdat wij hem moeten missen, maar dankbaar dat wij hem zo lang mochten behouden, is in volle vrede van ons heengegaan onze lieve man, vader, broer, groot- en overgrootvader

JACOB VAN DER BOON

op de leeftijd van 86 jaar.

De Heer is mijn Herder, ps. 23.

Uit aller naam:

G. v. d. Boon-Visser

Kinderen, klein- en achterkleinkinderen

Ommen, 14 december 1976
Zwolseweg 13a

De begrafenis heeft in alle stilte plaats gehad, vrijdag 17 december jl. op de begraafplaats Laarmanshoek te Ommen.

TUINAANLEG BINDER B.V. - RHOON

Aanleg en onderhoud van
GEMEENSCHAPPELIJKE TUINEN,
PLANTSOENEN, PARKEN,
SCHOOLTUINEN etc.

- onderhoud van groenvoorzieningen
- onkruidbestrijdingen
- kleigrond, teelaarde
- graszoden en graszaden
- bloembakken
- grond- en straatwerken
- drainages - rioleringen
- beplantingen
- windkeringen en afrasteringen
- aanleg grasgazons

Dorpsdijk 50-52 - Postbus 820 - RHOON
telefoon 01890-6111*

AANNEMINGSBEDRIJF

HOOGVLIET & ZN. B.V.

Burgerlijke- en Utiliteitsbouw

- NIEUWBOUW
- VERBOUW
- ONDERHOUD

ZWIJNDRECHT
Molenvliet 9 - Tel. 01850-26651-27034-24330

OP DE GOEDE WEG MET DE B.D.U.

En een gesloten verspreidings-geheel voor de West-Veluwe en Oost-Utrecht met:

- De Barneveldse Krant**
- De Woudenberger/Scherpenzeelse krant**
- De Stad Nijkerk**
- De Leusder Krant**
- De Stad Amersfoort**
- Lunters Nieuwsblad**
- Bennekoms Nieuwsblad**
- Veldhuizen**
(weekblad voor nieuw Ede)
- Hoewelakens nieuws- en advertentieblad**
- De Hooglander**

barneveldse drukkerij en uitgeverij b.v.
 Fotografische Zetterij/Offsetrotatiedrukkerij/Handelsdrukkerij
 Nieuwstraat 15 - Barneveld - Post 67 - Tel. 03420-6141 - Telex 40261